

VANKULU LÜGATİ

VANKULU MEHMED

1. CİLT

[أ ب أ]-[ي ق ظ]

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 52

Edebiyat ve Sanat Serisi : 14

Sözlük Dizisi : 2

Kitabın adı : VANKULU LÜGATİ
1. Cilt [أ ب أ]-[أ ب أ] ; (2 Cilt)

Müellifi : VANKULU MEHMED EFENDİ
(Mehmed b. Mustafâ el-Vânî) (ö.1592)

Yayın hazırlık - Çeviri yazı : Mustafa Koç Eyyüp Tanrıverdi
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Dicle Üniversitesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Arap Dili ve Belagatı Anabilim Dalı

Editör : Mustafa Koç

Arşiv Kayıt : Vankulu müteferrika baskısı

Kitap tasarım : Abdusselam Feriatoğlu

Yapım : Fotografika Ltd. Şti.

Baskı : Pasifik Ofset, Cihangir Mah. Baha İş Merkezi A Blok 34310
Haramidere-İstanbul. Tel.: 0212 412 17 77
Sertifika No. 12027

Baskı yeri ve yılı : İstanbul 2014

Baskı miktarı : 1. Baskı, 2000 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI Library of Congress A CIP Catalog Record

Mehmed b. Mustafâ el-Vânî
Vankulu Lügati, 1. Cilt (2 Cilt)

1. Mehmed b. Mustafâ el-Vânî, 2. Müteferrika, 3. Arapça Sözlük,
4. Vankulu Mehmed, 5. Arap Dili ve Edebiyatı, 6. Türk Dili ve Edebiyatı,
7. Osmanlı Türkçesi

ISBN: 978-975-17-3761-8 (1. Cilt) / 978-975-17-3760-1 (Takım)

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.

Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*'na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayınlanamaz ve çoğaltılamaz.

T. C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Süleymaniye Mah. Kanuni Medresesi Sok. No:5 34116 Fatih / İstanbul

Tel. : +90 (212) 511 36 37

Faks : +90 (212) 511 37 00

info@yek.gov.tr

www.yek.gov.tr

VANKULU LÜGATİ

VANKULU MEHMED EFENDİ

(Mehmed b. Mustafâ el-Vânî)

(ö. 1592)

1. CİLT

[أ ب أ]-[ي ق ظ]

Yayına Hazırlayanlar

Mustafa Koç

Eyyüp Tanrıverdi

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve işbirliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşa edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gökkubbe altında gelişen her değer, hakikatin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslam ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı önplanda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine'de, Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Buhara'da, Semerkant'ta, Horasan'da, Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu örecek değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanların geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşa edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan

**T. C.
Cumhurbaşkanı**

SUNUŞ

Büyük medeniyetler kültür ve düşünce alanındaki yapıtlarıyla sadece muasır larını değil sonraki kuşakları da etki alanlarına alabilen medeniyetlerdir. Batı'da on ikinci asırdan itibaren tercüme edilmeye başlanan ve uzun yıllar bilim ve felsefe metinlerinin inşasına kaynaklık eden İslam el yazmaları, medeniyetimizin kültürel değerlerinin somut göstergeleridir. İnsanlık bilgi birikiminin hemen her alanında kaleme alınmış olan bu eserlerin, aynı zamanda farklı coğrafyalarda yaşayan toplumların çok geniş bir yelpazedeki düşüncelerinin yansıtıldığı en güzel örnekler olduğunu da görmekteyiz.

Bugün, dünya coğrafyasının pek çok noktasında izlerini görebildiğimiz kültürel ve ilmi mirasımızın bilgiye, hikmete ve irfana dayalı esere dönüşerek günümüzü nasıl etkilediğini kavrayabildiğimiz takdirde, geleceğin inşasına yönelik daha tutarlı ve bütüncül bir bilinci elde etmemiz o denli mümkün olacaktır. Zira güçlü bir gelecek inşası, ancak bir bütün olarak geçmişimizden devralmış olduğumuz bu büyük kültür ve medeniyet mirasının aslına uygun bir şekilde korunması ve doğru anlaşılmasıyla gerçekleşecektir.

Türkiye'deki Yazma Eser Kütüphanelerimizde ve müzelerimizde bulunan eserlerimiz geçmişe dönük bin yıllık bir tarihin ince derin detaylarını gözler önüne sermektedir. Bu detaylarda milletimizin dil, kültür, tarih ve toplum bilinci, başka medeniyetlerle olan karşılıklı ilişkileri, tarihten tevarüs ettiği mirasın yansımaları saklıdır. Bu çeşitlilik ve zenginlik, Türkiye'yi bütün dünyada medeniyet birikimi açısından önemli bir konuma taşırken, insanlık adına bu mirası korumak ve gelecek kuşaklara aktarmak için belirlenecek politika ve stratejiler için çok büyük çabalar harcanmasını da zorunlu kılmaktadır. Bu çabaların bir gereği olarak Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı Türkiye Yazma Eserler Kurumumuz yazmaların tıpkıbasım, çeviri, çeviri yazı ve eleştirmeli basımını yaparak bilim, sanat ve kültür

insanlarının istifadesine sunmak maksadıyla çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar neticesinde önemli ürünlerin ortaya çıkacağına yürekten inanmaktayız.

Kültürümüzün zenginliğini daha çok anladıkça, müşterek değerlerimizin yarattığı toplumsal kabiliyetlerimize dair sahip olduğumuz özgüven daha da artacaktır. Bu zenginlik aynı zamanda, sadece kendi toplumsal sistemimizde değil, bölgemizde ve dünyada yaşanan toplumsal sorunlara yönelik çözüm arayışlarına da katkı sağlayacaktır. Toplumsal sorunlarda çözüm, kendimize, çevremize, geçmişimize, geleceğimize, kültürümüze, medeniyetimize, diğer medeniyetler ve kültürlerle karşı sunacağımız katkılara bağlıdır.

Ömer Çelik

T. C.

Kültür ve Turizm Bakanı

İÇİNDEKİLER (Cilt 1)

GİRİŞ	15	Faslu'd-dāl	135
Vankulu ve Lügati	17	Faslu'z-zāl	138
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	24	Faslu'r-rāḥ	142
BĀBU'L-ELİFİ'L-MEHMŪZ	39	Faslu'z-zāy	153
Faslu'l-elif	39	Faslu's-sīn	156
Faslu'l-bāḥ	40	Faslu'ş-şīn	161
Faslu't-tāḥ	44	Faslu'ş-şād	171
Faslu'ş-şāḥ	44	Faslu'd-dād	178
Faslu'l-cīm	45	Faslu't-tāḥ	182
Faslu'l-hāḥ	48	Faslu'z-zāḥ	186
Faslu'l-hāḥ	51	Faslu'l-ayn	187
Faslu'd-dāl	53	Faslu'l-ğayn	205
Faslu'z-zāl	56	Faslu'l-kāf	211
Faslu'r-rāḥ	57	Faslu'l-kāf	224
Faslu'z-zāy	60	Faslu'l-lām	233
Faslu's-sīn	61	Faslu'n-nūn	239
Faslu'ş-şīn	63	Faslu'l-vāv	249
Faslu'ş-şād	65	Faslu'l-hāḥ	255
Faslu'd-dād	66	Faslu'l-yāḥ	260
Faslu't-tāḥ	68	BĀBU'T-TĀḥ	261
Faslu'z-zāḥ	70	Faslu'l-elif	261
Faslu'l-ayn	70	Faslu't-tāḥ	265
Faslu'l-ğayn	71	Faslu'ş-şāḥ	266
Faslu'l-fāḥ	71	Faslu'l-cīm	267
Faslu'l-kāf	74	Faslu'l-hāḥ	267
Faslu'l-kāf	76	Faslu'l-hāḥ	269
Faslu'l-lām	80	Faslu'd-dāl	271
Faslu'l-mīm	82	Faslu'z-zāl	271
Faslu'n-nūn	85	Faslu'r-rāḥ	272
Faslu'l-vāv	90	Faslu'z-zāy	272
Faslu'l-hāḥ	93	Faslu's-sīn	273
Faslu'l-yāḥ	97	Faslu'ş-şīn	278
BĀBU'L-BĀḥ	99	Faslu'ş-şād	279
Faslu'l-elif	99	Faslu't-tāḥ	282
Faslu'l-bāḥ	103	Faslu'l-ayn	283
Faslu't-tāḥ	104	Faslu'l-ğayn	284
Faslu'ş-şāḥ	106	Faslu'l-fāḥ	285
Faslu'l-cīm	109	Faslu'l-kāf	287
Faslu'l-hāḥ	117	Faslu'l-kāf	289
Faslu'l-hāḥ	128	Faslu'l-lām	291
		Faslu'l-mīm	293

Faslu'n-nūn	295	Faslu'ş-şīn	368
Faslu'l-vāv	298	Faslu'ş-şād	370
Faslu'l-hā	299	Faslu'ḍ-ḍād	371
Faslu'l-yā	300	Faslu'ṭ-ṭā	373
BĀBU'Ş-ŞĀ	301	Faslu'l-ʿayn	373
Faslu'l-elif	301	Faslu'l-ğayn	380
Faslu'l-bā	303	Faslu'l-fā	381
Faslu't-tā	305	Faslu'l-ḵāf	386
Faslu'ş-sā	305	Faslu'l-kāf	386
Faslu'l-cīm	307	Faslu'l-lām	387
Faslu'l-hā	309	Faslu'l-mīm	390
Faslu'l-hā	312	Faslu'n-nūn	393
Faslu'd-dāl	314	Faslu'l-vāv	397
Faslu'r-rā	315	Faslu'l-hā	400
Faslu'ş-şīn	318	BĀBU'L-ḤĀ	405
Faslu'ḍ-ḍād	319	Faslu'l-elif	405
Faslu'ṭ-ṭā	320	Faslu'l-bā	406
Faslu'l-ʿayn	320	Faslu't-tā	410
Faslu'l-ğayn	322	Faslu'l-cīm	411
Faslu'l-fā	325	Faslu'l-hā	415
Faslu'l-ḵāf	326	Faslu'd-dāl	415
Faslu'l-kāf	327	Faslu'z-zāl	416
Faslu'l-lām	328	Faslu'r-rā	418
Faslu'l-mīm	330	Faslu'z-zāy	426
Faslu'n-nūn	332	Faslu's-sīn	427
Faslu'l-vāv	333	Faslu'ş-şīn	434
Faslu'l-hā	335	Faslu'ş-şād	436
BĀBU'L-CĪM	337	Faslu'ḍ-ḍād	442
Faslu'l-elif	337	Faslu'ṭ-ṭā	444
Faslu'l-bā	339	Faslu'l-fā	447
Faslu't-tā	342	Faslu'l-ḵāf	452
Faslu'ş-sā	342	Faslu'l-kāf	458
Faslu'l-cīm	343	Faslu'l-lām	461
Faslu'l-hā	344	Faslu'l-mīm	465
Faslu'l-hā	350	Faslu'n-nūn	471
Faslu'd-dāl	354	Faslu'l-vāv	478
Faslu'z-zāl	359	BĀBU'L-ḤĀ	483
Faslu'r-rā	360	Faslu'l-elif	483
Faslu'z-zāy	362	Faslu'l-bā	484
Faslu's-sīn	365	Faslu't-tā	485

Faslu'ş-şā	486	Faslu'l-kāf	615
Faslu'l-cīm	486	Faslu'l-lām	619
Faslu'l-ḥā	487	Faslu'l-mīm	623
Faslu'd-dāl	488	Faslu'n-nūn	628
Faslu'z-zāl	489	Faslu'l-vāv	633
Faslu'r-rā	489	Faslu'l-hā	642
Faslu'z-zāy	490	BĀBU'Z-ZĀL	647
Faslu's-sīn	491	Faslu'l-elif	647
Faslu'ş-şīn	493	Faslu'l-bā	649
Faslu'ş-şād	495	Faslu'l-cīm	650
Faslu'ḍ-ḍād	496	Faslu'l-ḥā	651
Faslu't-tā	497	Faslu'l-ḥā	653
Faslu'z-zā	498	Faslu'd-dāl	653
Faslu'l-fā	499	Faslu'd-dāl	654
Faslu'l-ḳāf	501	Faslu'z-zāy	655
Faslu'l-kāf	502	Faslu'ş-şīn	655
Faslu'l-lām	502	Faslu't-tā	657
Faslu'l-mīm	503	Faslu'l-ayn	657
Faslu'n-nūn	505	Faslu'l-ğayn	659
Faslu'l-vāv	508	Faslu'l-fā	659
Faslu'l-hā	509	Faslu'l-ḳāf	661
BĀBU'D-DĀL	511	Faslu'l-kāf	662
Faslu'l-elif	511	Faslu'l-lām	662
Faslu'l-bā	516	Faslu'l-mīm	663
Faslu't-tā	522	Faslu'n-nūn	664
Faslu'ş-şā	523	Faslu'l-vāv	666
Faslu'l-cīm	524	Faslu'l-hā	667
Faslu'l-ḥā	536	BĀBU'R-RĀ	669
Faslu'l-ḥā	543	Faslu'l-elif	669
Faslu'd-dāl	545	Faslu'l-bā	679
Faslu'z-zāl	546	Faslu't-tā	696
Faslu'r-rā	547	Faslu'ş-şā	700
Faslu'z-zāy	557	Faslu'l-cīm	704
Faslu's-sīn	561	Faslu'l-ḥā	717
Faslu'ş-şīn	572	Faslu'l-ḥā	739
Faslu'ş-şād	575	Faslu'd-dāl	751
Faslu'ḍ-ḍād	581	Faslu'z-zāl	760
Faslu't-tā	582	Faslu'r-rā	765
Faslu'l-ayn	584	Faslu'z-zāy	766
Faslu'l-ğayn	599	Faslu's-sīn	775
Faslu'l-fā	601	Faslu'ş-şīn	792
Faslu'l-ḳāf	605		

Faslu'ş-şād	805	Faslu'l-cīm	1016
Faslu'ḍ-ḍād	818	Faslu'l-hāḥ	1019
Faslu't-tāḥ	823	Faslu'l-hāḥ	1025
Faslu'z-zāḥ	828	Faslu'd-dāl	1030
Faslu'l-ʿayn	832	Faslu'r-rāḥ	1036
Faslu'l-ğayn	862	Faslu's-sīn	1040
Faslu'l-fāḥ	875	Faslu'ş-şīn	1043
Faslu'l-ḳāf	884	Faslu'ḍ-ḍād	1045
Faslu'l-kāf	901	Faslu't-tāḥ	1047
Faslu'l-mīm	912	Faslu'l-ʿayn	1049
Faslu'n-nūn	923	Faslu'l-ğayn	1059
Faslu'l-vāv	941	Faslu'l-fāḥ	1061
Faslu'l-hāḥ	949	Faslu'l-ḳāf	1065
Faslu'l-yāḥ	956	Faslu'l-kāf	1073
BĀBU'Z-ZĀY	961	Faslu'l-lām	1077
Faslu'l-elif	961	Faslu'l-mīm	1081
Faslu'l-bāḥ	963	Faslu'n-nūn	1085
Faslu't-tāḥ	964	Faslu'l-vāv	1092
Faslu'l-cīm	965	Faslu'l-hāḥ	1094
Faslu'l-hāḥ	970	Faslu'l-yāḥ	1097
Faslu'l-hāḥ	974	BĀBU'Ş-ŞĪN	1099
Faslu'd-dāl	976	Faslu'l-elif	1099
Faslu'r-rāḥ	977	Faslu'l-cīm	1101
Faslu'z-zāy	980	Faslu'l-hāḥ	1104
Faslu'ş-şīn	981	Faslu'l-hāḥ	1109
Faslu'ḍ-ḍād	982	Faslu'd-dāl	1111
Faslu't-tāḥ	983	Faslu'r-rāḥ	1112
Faslu'l-ʿayn	984	Faslu'ş-şīn	1115
Faslu'l-ğayn	989	Faslu't-tāḥ	1115
Faslu'l-fāḥ	990	Faslu'l-ʿayn	1116
Faslu'l-ḳāf	992	Faslu'l-ğayn	1120
Faslu'l-kāf	994	Faslu'l-fāḥ	1121
Faslu'l-lām	995	Faslu'l-ḳāf	1123
Faslu'l-mīm	997	Faslu'l-kāf	1124
Faslu'n-nūn	1000	Faslu'l-mīm	1126
Faslu'l-vāv	1003	Faslu'n-nūn	1128
Faslu'l-hāḥ	1005	Faslu'l-vāv	1132
BĀBU'S-SĪN	1007	Faslu'l-hāḥ	1134
Faslu'l-elif	1007	BĀBU'Ş-ŞĀD	1137
Faslu'l-bāḥ	1011	Faslu'l-elif	1137
Faslu't-tāḥ	1015	Faslu'l-bāḥ	1138

Faslu't-tā	1140	Faslu's-sā	1229
Faslu'l-cīm	1141	Faslu'l-cīm	1230
Faslu'l-hā	1141	Faslu'l-hā	1230
Faslu'l-hā	1145	Faslu'l-hā	1233
Faslu'd-dāl	1148	Faslu'z-zāl	1239
Faslu'r-rā	1150	Faslu'r-rā	1239
Faslu's-šin	1153	Faslu'z-zāy	1241
Faslu's-šād	1155	Faslu's-sīm	1242
Faslu'l-ayn	1155	Faslu's-šin	1248
Faslu'l-ğayn	1158	Faslu's-šād	1251
Faslu'l-fā	1159	Faslu'đ-đād	1251
Faslu'l-kāf	1161	Faslu't-tā	1253
Faslu'l-kāf	1166	Faslu'l-ayn	1254
Faslu'l-lām	1167	Faslu'l-ğayn	1258
Faslu'l-mīm	1168	Faslu'l-fā	1260
Faslu'n-nūn	1170	Faslu'l-kāf	1262
Faslu'l-vāv	1172	Faslu'l-kāf	1266
Faslu'l-hā	1174	Faslu'l-lām	1267
Faslu'l-yā	1174	Faslu'l-mīm	1270
BĀBU'D-DĀD	1175	Faslu'n-nūn	1273
Faslu'l-elif	1175	Faslu'l-vāv	1277
Faslu'l-bā	1178	Faslu'l-hā	1280
Faslu'l-cīm	1181	Faslu'l-yā	1281
Faslu'l-hā	1182	BĀBU'Z-ZĀ	1283
Faslu'l-hā	1186	Faslu'l-bā	1283
Faslu'd-dāl	1188	Faslu'l-cīm	1284
Faslu'r-rā	1188	Faslu'l-hā	1285
Faslu's-šin	1194	Faslu'd-dāl	1286
Faslu'l-ayn	1195	Faslu'r-rā	1287
Faslu'l-ğayn	1203	Faslu's-šin	1287
Faslu'l-fā	1207	Faslu'l-ayn	1288
Faslu'l-kāf	1210	Faslu'l-ğayn	1289
Faslu'l-kāf	1214	Faslu'l-fā	1290
Faslu'l-lām	1215	Faslu'l-kāf	1291
Faslu'l-mīm	1215	Faslu'l-kāf	1292
Faslu'n-nūn	1218	Faslu'l-lām	1292
Faslu'l-vāv	1223	Faslu'l-mīm	1294
Faslu'l-hā	1224	Faslu'n-nūn	1295
BĀBU'T-TĀ	1225	Faslu'l-vāv	1295
Faslu'l-elif	1225	Faslu'l-yā	1296
Faslu'l-bā	1227		

VANKULU LÜGATİ

VANKULU MEHMED

1. CİLT

[أ ب أ]-[ي ق ظ]

GİRİŞ

Sözlü geleneğe sıkı sıkıya bağlı olan Arap kültürünün, İslam dönemi ile başlayan yazılı kültür sürecine geçişinde Kur'an birinci derecede saik olurken ona bağlı bütün ilim dalları kısa sayılabilecek bir sürede yazılı bilim dalları olarak İslam medeniyetinin teşekkül ve tezyinini temin etmiştir. Doğal bir seyir gösteren yazılı kültür sürecinin gelişim zemininde arkaik dönemin sözlü gelenek içinde yaşayarak intikal eden yazılı kültür mirası ve son derece bağlayıcı aynı zamanda sağlam bir yapıya sahip sözel geleneğin doku ve disiplin etkisi azımsanmamalıdır. Kur'an merkezinde gelişen İslam ilimleri ve genellikle eşzamanlı bazen ardıl olarak bütün ilim dallarındaki faaliyetin usul ve içerik açısından kısa sürede ulaştığı doktrinel ve disiplinel olgunluk ancak bu şekilde izah edilebilir.

Başlangıçta Kur'an'ın birinci derece muhatapları için dahi cari olduğuna tarihi kayıtların tanıklık ettiği kelime ve kelimeler gurubu düzeyinde anlam ve anlamlandırma arayışları bu tür faaliyetlerin küçük, çoğunlukla kategorik yazılı materyallere dönüşmesini beraberinde getirmiştir. Sözlü kültürün sahip olduğu dil formasyonu ise yazılı sürece geçişte kabiliyetini etkin olarak göstermiştir. Esasen sözel hafızanın, hıfzında, kullanımında ve intikalinde titiz bir hassasiyete sahip olduğu dil materyalinin yazıya intikalinde konu merkezli derlemeler ile bütün dil malzemesini içermeyi hedefleyen sözlük yazıcılığı faaliyetinde ardıllık tezine karşılık eşzamanlı bir tezahüre sahiptir. Hacimli olmayan özellikle konu sözlükleri alanındaki sayısal yoğunluk bunların kısa vadede sonuçlanabilen projeler olmasıyla da ilgilidir. Her halükârda bu faaliyetlerin genel sözlüklerin gelişiminde, materyal temininde, özellikle dizi sistemi ve dizgi ilkeleri noktasında mühim katkılar sağladığı muhakkaktır. Çünkü bir taraftan da dizi sistemi ve usul noktasında Arap sözlükçülüğü genel sözlük deneyimi açısından olgun ve kalıcı bir aşamaya ulaşmış değildi.

Arap dili ve kültürünün bütün cihetleriyle yetkin mütehasısı, dil çalışmalarının istikametini ve yöntemini belirleyen otorite ismi el-Halîl b. Ahmed (175/791), *el-Ayn* adlı eseriyle yazılı kültürün ilk genel sözlük tecrübesini ortaya koymuştur. Onun dil malzemesini tespit ve derleme ilkeleri müteakiplerince önemsenmiştir. Harflerin çıkış yerlerine göre dizildiği ve kendi içinde kalb sistemiyle tasnif edildiği el-Halîl dizisi bir ekol olacak şekilde müteakip bazı dilcilerce bir şekilde uygulanmış olsa da uzun vade-

de İslam kültürü el-Halîl'den iki asır sonra sonuçlanan bir proje ile ortaya konulan ve Arapça ifadesiyle kafiye sistemi yani bab-fasıl tasnifli son harf dizisini benimsemiştir. Bu dizi, kelimeleri üçlü ve dörtlü köklerine itibar ederek son harfe göre “bâb” başlığı altında, bâb içinde birinci harfi “fasıl” olarak tasnif eder, ikinci, üçüncü harfleri de yine alfabetik dizide takip eder. Arapça kültürünün ilgi gösterdiği bu diziyi Fārâblı el-Cevherî (393/1002) *es-Sihâh* adını verdiği sözlük projesinde uygulamıştır.

Ebū Nasr künyesiyle anılan İsmâ'îl b. Hammâd el-Cevherî, yine bir dilci olup *Dīvānu'l-Edeb* adlı sözlüğün yazarı olan dayısı İshâk b. İbrâhîm el-Fārâbî'nin (350/961) yanında Fārâb'da tahsil hayatına adım attı. Bağdât'a giderek Sîbeveyhi'nin (180/796) *el-Kitâb*'ının şarihi ve dönemin dil ustalarından Ebū Sa'îd el-Hasen es-Sîrâfî (368/979) ile Ebū Alî el-Fârisî'nin (377/987) derslerine katıldı. Bağdât'taki tahsilinden sonra yıllarca Irak, Cezîre ve Suriye bölgelerindeki Reb'ca kabileleri ile Hicâz ve Necd'de bulunan Muđar kabileleri arasında yaşadı. Buradan yine Bağdât oradan da dönemin en önemli ilim merkezlerinden biri olan Nişâbūr'a giderek yerleşti. Arap kültür tarihinde dil ve edebiyat alanında otorite kabul edilen el-Cevherî, *Kitābu'l-Arüz*, *Kitābu'l-Kavâfî* ve *el-Mukaddime Fi'n-Nahv* gibi kitaplarının yanı sıra en etkili eseri *es-Sihâh*'ı Ebū Mansūr Abdurrahîm b. Muḥammed el-Bîşekî adına burada yazdı.

el-Cevherî'nin eserinde uyguladığı dizi sistemi Cevherî ekolü olarak kültür tarihine bir çığır olarak geçmiştir. Kendisi eserinin yöntemini “ tertîb lem usbek ileyhi” yani prototip ve model olarak nitelemiş, kelime kadrosunu, anlam ve doğru kullanım tespiti sadedinde gösterilen titizliğe delalet olmak üzere kitabın başlığında “sıhah” şeklinde değerlendirmiştir. Bu hususiyetleriyle *es-Sihâh*, ilim adamlarının teveccühlerini celp etmiş, bu da eserin bütün ilim merkez ve meclislerinin ilgi gösterdiği ve itibar ettiği bir kaynak olmasını müncer olmuştur.

Arap sözlük yazıcılığı alanındaki merkezî konumu ile *es-Sihâh* muhtelif zamanlarda Arapçanın filolojik malzemesine yönelik çok sayıda hacimli çalışma için doğrudan ve dolaylı olarak yol açıcı olmuştur. Arapçanın yine en önemli sözlüklerinden el-Fîrüzâbâdî'nin (817/1415) *el-Kâmūs*'u ve bunun şerhi *ez-Zebîdî*'nin (1205/1791) *Tâcu'l-Arūs*'u, es-Sagānî'nin (650/1252) *el-Ubâb*'ı, *es-Sihâh*'ın etkinliğinden hareketle teşekkül etmiştir. Üçü de onun dizi sistemini uygulamıştır. Ayrıca Arapçanın temel söz-

lüklerinden *Lisānu'l-Arab*'ın yazarı İbn Manzūr da eserinde el-Cevherī'nin *es-Sihāh*'taki yöntemini uygulamıştır.

Ayrıca *es-Sihāh* yazıldığı dönemden itibaren ihtisār, tekmile, hāşiye, tenkit, savunma, nazm, çeviri, tanık ve tahrir çalışması gibi çok sayıda yeni çalışmanın teşekkülünde hareket noktası olmuştur. Bu yeni çalışmalar da bir yandan ilmī faaliyetin hareketliliğini temin ederken bir taraftan onlara yeni çalışmalara zemin olmuş, kaynaklık etmiştir.

Vankulu ve Lügati

Kısa biyografisine ait Atār'nin *Şakāyık* zeylinde ve hemen aynı ifadelerle Kātib Çelebi'nin *Fezleke*'sinde yer alan malumat yekūnu, Vankulu'nun müderrislik ve kadılık yaptığı yer ve tarihlerden ibarettir. Bütün bu bilgilere yegāne ilave Çağatay Uluçay'ın, Vankulu'nun altı seneyi aşkın süre kadısı olduğu (1573-1580) Manisa'nın sicillerinden hareketle ona ait vakıfları ve eş ve çocuklarının isimlerinin tespitidir. Arkasında Gazālī'den *Kimyā-yı Saādet Tercümesi*, Molla Hüsrev'in *Dürerü'l-Hükkām*'ına yaptığı *Nakdū'd-Dürer* adlı haşiyesi, fetvalarda tercih meselesini ele aldığı *Tercihü'l-Beyyināt*'ı, Secāvendī'nin *Hāşiye-i Ferāiz*'ine haşiyesi ve daha birçok risale bırakmış olan Vankulu Mehmed Efendi, şöhretini Cevherī'nin *Sihāh*'ından tercüme ettiği ve kendi adına nisbetle *Vankulu Lügati* adıyla bilinen Arapça-Türkçe sözlükle temin eder.

Vankulu (Mehmed b. Mustafa el-Vānī) nisbesini doğum yeri olan Van'dan alır. Eserlerinde Vānī nisbesi dikkat çekerken Vankulu ismiyle maruf oluşunun sebebi herhâlde Müteferrika Matbaası'nın ilk ve en mühim eserinin (1727) "Lügatu Vankulu" başlığıyla tedavüle girmesidir. *Sihāh* tercümesinde kendisini "Mehmed b. Mustafā el-Vānī" şeklinde ifade eden Mehmed-i Vānī bu basım hamlesinden sonra "Vankulu Mehmed" olarak tanınacak, ona atıflar yapacak olan Mütercim Āsım da Vankulu ismini büsbütün "Vānī" aleyhine ispat edecektir.

Hāmid Efendi'den mülāzım olduktan sonra bazı küçük medreselerde müderrislik, Ağustos 1563'te Mahmud Paşa Medresesi müderrisliği, birkaç sene fasıllarla Eski Ali Paşa Medresesi müderrisliği, Rodos kadılığı, Sahn-ı Seman Medresesi müderrisliği ve sırasıyla ifa ettiği Manisa, Selanik ve Kütahya kadılığı vazifelerinden 1583'te tekaüde ayrılmışken bir süre sonra kadılığa avdet ederek 1590'da Yenişehir, ardından Medine kadılığı görevlerinde bulundu. Son vazifesi sırasında 1000 Recebinde (Nisan 1592) vefat

etti. (Bkz. Nev'izāde Atāi, *Şakaik-ı Nu'māniye Zeyilleri Hadaiku'l-Hakaik Fī Tekmileti'ş-Şakaik*, haz. Abdülkadir Özcan, İstanbul, 1989, s. 316-317) Onun ders ve fetva arasında geçen ömrüne dair kayıtların mecmuu hemen hemen budur.

Osmanlı sahası ilim hayatının en bereketli yüzyılı 16. asır, bir yığın ilmî faaliyet arasında Arapça ve Farsça'dan yapılan hemen her sahada tercüme-lerin bolluğuyla da dikkat çeker. Lügat sahasında Ahmed-i Dā'î'nin 15. yy'da Reşidüddin Vatvāt'tan çevirdiği *Ukūdü'l-Cevāhir*'i ve Vankulu önce-si Osmanlı'da Pîr Mehmed'in (1462?) Muhammed b. Ebū Bekr er-Rāzî'nin *Muhtāru's-Sihāh* çevirisi *Mültekat*'ı ve derleme *Tercümānu'l-Lügat*'ı ve birkaç teşebbüsü bir yana koyarsak tercüme-ler 16. yy'da başlar. Arap di-linin iki yetkin isminden Cevherî'nin *Sihāh*'ı ve Fîrüzābādî'nin *Kāmūsu'l-Muhīt*'i bu yüzyılda çevrildi.

Merkezzāde Ahmed Efendi'nin (ö. 1555) *Bābūsu'l-Vasīt* adıyla yaptı-ğı *Kāmūsu'l-Muhīt*'i tercüme hamlesini aynı dönemde Vankulu'nun eseri takip eder. Haddizatında Merkezzāde'nin tercümesi, kendi kaynak eserini pratik bir gaye ile satır altı lügate dönüştürmeden ibarettir ve bu hâliyle muhtasar bir tercüme karakteri gösterir. Vankulu ise Cevherî'yi bütünüyle karşılamak iddiasıyla ortaya çıkar. Hakikatte Osmanlı'nın ana Arapça-Türkçe lügat metinleri, Vankulu ve Mütercim Āsım örneklerinde olduğu gibi, ister Cevherî'ye dayansın ister Fîrüzābādî'ye dayansın umumî karakter itibarıyla kaynak metnin kendisiyle iktifa etmez, tercüme sırasında istifade edilen diğer Arapça ana lügatler, Arapça-Türkçe, Arapça-Farsça, Farsça-Türkçe lügatlar bu tercümelere bir mertebe telif biraz da derleme karakteri kazandırır. Bu minvalde Ahterî (ö. 1561) de lügatında *Sihāh*'ı merkeze alırken diğer ümmehātı kaynak olarak kullanır, nitekim Kestelî'nin (ö. 1541) *Mirkatü'l-Lügası Sihāh* ve *Kāmūsu'l-Muhīt*'ten derlemedir.

Özetle Batı Türkçesi sahasında Arapça-Türkçe lügatlar merkezlerine iki mühim ana kaynağı alır: Cevherî'nin *Sihāh*'ı, Fîrüzābādî'nin *Kāmūs*'u. Bu iki mehoz, kademe kademe lügat ve gramer eserlerinden İbn Düreyd'in *Cemhere*'si, Mutarrızî'nin *Mugrib*'i, Suyütî'nin *Müzahir*'i gibi belli başlı referans eserlerden istifadeyle Osmanlı ilim ve edebiyatının Arapçaya duyduğu ihtiyacı karşılar. Cevherî'nin *Sihāh*'ı Farsçanın Arapça ve Türkçe cihe-tinden tanzim edilen lügatlarında da daima referans olacaktır.

Vankulu Mehmed Efendi, tercümesine bir iddiayla başlar: “Mebnā-

yı tahsîl-i ‘ulûm-ı dîniyye ve esâs-ı tekmîl-i ahkâm-ı şerî‘at-ı Nebeviyye ma‘rifet-i evzâ‘-ı elfâz-ı ‘Arabiyye olup beyân-ı lügate ihtiyâc-ı tâmm müşâhede kıldıysa...” Ona göre din ilimlerinin tahsili binası ve peygamberin şeriatının temeli lügata tam ve mutlak bir ihtiyaç göstermektedir. “Kütüb-i lügatten *Şihâh*-ı Cevherî fühûl-i ‘ulemâ ve cumhûr-ı fuzalâ katında makbûl ü müsellemler olduğu müttefakun ‘aleyh olduysa...” Ve bu ihtiyacı, itibarı hususunda ulemanın ileri gelenlerinin ittifakı olan Cevherî’nin eseri karşılayabilir. Ancak *Sihâh* tercümesine girişirken kendi yapacağı çalışmanın daha önceki *Sihâh* tercümelerinden farkını belirtmek ister. Bu noktada Pîr Mehmed’in tercümelerini istisna edersek karşısında iki eser vardır: *Surâh* ve *Lûgat-ı Ahterî*.

Vankulu kendinden önce *Sihâh*’ı kaynak metin olarak ele alan çalışmalardan bilhassa Cemâl-i Karşî (Ebu’l-Fazl Muhammed b. Ömer b. Hâlid) in 1282’de hazırladığı *Surâh*’a dikkat çeker. *Sihâh*’ın Farsçaya tercümesi olan bu eseri doğu literatürü fark etmemiş, hatta görmezden gelmiş gibidir. Vankulu o kadar çok istifade ettiği bu eseri daha mukaddimesinde “habt u hatâdan hâlî” olmadığını ileri sürerek tenkit eder. Aslında Osmanlı devri Arapça-Türkçe lûgat çalışmalarında Cevherî’nin *Sihâh*’ı etrafında bir tenkit mekanizması işler, bilhassa *Sihâh*’ın muradının ne olduğu ve nasıl anlaşılması gerektiği hususunda Vankulu’ndan Mütercim Āsım’a kadar kıyasıya bir çekişme mekanizmanın sürekliliğine işaret eder. İşte bu usulü başlatan Vankulu, yaptığı tercümede açtığı yolu takip ettiği, azami seviyede istifade ettiği Cemâl-i Karşî’yi Cevherî’nin dediğinden “mütenebbih olmamış”, “ma‘niden gâfil olmağın”, “galat etmiştir”; onun “tefsirinde habtı vardır”, “hatâ etmiştir”, “dediği kusûrdan hâlî değildir”, yine “dediği sehv-i mahz” ibareleriyle eleştirerek kendi faaliyetini imtiyazlı hâle getirmek, meşrulaştırmak çabasıdır.

Lûgatçımız şerhçi olarak nitelediği ikinci isim olan Ahterî’yi (ö. 1561) de Cemâl-i Karşî ile aynı kefeğe koyar: “Ahz u edâsında habt u hatâdan hâlî olmadı.” Fakat lûgatı Osmanlı’da daha yazılışından itibaren hürmet gören Ahterî’nin çalışması daha munis iki kelimeyle Vankulu’nun tenkit oklarına hedef olur: sehv ve galat. Her iki esere yöneltilen hücumlar, Cevherî’nin *Sihâh* tercümesinde ayrıldığı noktalarda ortaya çıkar. Bu, ilmiye sınıfında zaman zaman kendini gösteren bir hâldir, nitekim Sürûrî ve Şem’î karşısında Sûdî’nin şerhlerinde ortaya koyduğu tavır bu şekildedir: Yanlış bulunca seleflerinin adını an ve onlara insaf etme! Talih “Es‘elullâhe en ya‘şime

ḳademī mine'z-zeyḡi ve'z-zeleli ve yahfeza ḳalemī 'ani'l-ḥaṭā'i ve'l-ḥaṭali" duasını eden Vankulu'nu birkaç asır sonra Mütercim Āsım'ın kaleminde bu sefer zalimce ifadelerle kendisi tenkide maruz kalacaktır. Herhâlde lügat-ta kahramanlık olmaz kazıyyesi, lügat hata kaldırmaz iddiası, lügatçıların harice söylediği tatlı bir sözdür, nitekim halefī Āsım Efendi, Vankulu'nun bu çalışmasını "muktezā-yı vaz'-ı māddeye dikkat eylememiş", "tercemeleri 'acībdır", tercümesi "nā-becā" ve "vehm"dir, "kavli sakıldır", "tercemesi salāhtan ba'iddir", "bī-halāvet terceme eylemiştir", "Burada Vanḳulu merhūm batnından bir garīb ma'nā izhār eylemiştir", "Burada Vanḳulu merhūm uykuya varmıştır", "tercemesi garībe 'ale'l-garībedir" ifadelerini kullanacaktır. Şüphesiz bu tenkitler, bahsi geçen eserlerin kıymetine halel getirecek miktarda değildir. Āsım bütün dikkatine rağmen zaman zaman Vankulu'nun sehivlerini kaçırır. Mesela الْمُطْفِئَةُ الرَّضْفُ [muṭfi'etu'r-radf] maddesini "Ve şol yılana derler ki ıssı taş üzere yürümekle zehri zā'il olur" şeklinde açıklayan Vankulu'nun aksine Āsım Efendi "Ve şol yılana itlāk olunur ki be-gāyet zehr-nāk olmakla kızgın taş üzere gezip yürüse zehri o taşın harāretini itfā eder ola" diyecektir.

Vankulu'nun mirasını tevarüs ettiği bu lügatler, kendi çalışmasının temel me hazları olmakla beraber bunlara münhasır değildir. Selefī Ahterī, çok sonraları halefī Āsım gibi o da "ümmeḥāt" denilen Arapçanın ana lügatlarını kullanmış olmalı. Onun eserinde doğrudan zikrettiği iki temel Arapça me haz *Kāmūsu'l-Muḥit* ve *Muhtasaru's-Sihāh*'tır. Onun çeviride kullandığı Türkçe, Arapça ve Farsça malzemenin istinat ettiği lügatler 16. yy Osmanlısı'nın referanslarını tespiti de imkân verir:

Osmanlı döneminde 15.yy'ın ikinci yarısı kadılarında Halīmī (Lutfullāh b. Ebū Yūsuf) Efendi tarafından kaleme alınan *Lügat-ı Halīmī (Bahrü'l-Garāib Şerhi)* adlı Farsça-Türkçe lügattir. Vankulu'nun aynı üslupta üç ayrı lügatin sahibi olan Halīmī'nin hangi eserine atıf yaptığını eseri doğrudan zikretmemekle beraber verdiği misale göre *Lügat-ı Halīmī*'dir. Vankulu'nun tercümesinde *Terceme-i Muḥtār* künyesiyle verdiği me haz Pīr Mehmed'in (1462?) *Sihāh* ve *Muḥtāru's-Sihāh*'tan derleme yoluyla Türkçeye çevirdiği *Tercümānu's-Sihāh*'tır (bkz. Esad Efendi, no. 3193). Tercümemizde Pīr Mehmed'in diğer mühim lügati *Mültekat*'ın ismi geçmez.

Kemālpāşazāde'nin (ö. 1534) Kanunī'nin tahta çıktığı yıl (1517) kaleme aldığı *Muḥitu'l-Luga*'sı Vankulu'nun birkaç yerde doğrudan ismini zikretti-

ği kaynaklarındandır. Alfabetik düzende harflerin sayılarına göre düzenlenmiş ve “lügāt-ı muhtelif”den derlenmiş Arapça kelimelerin satır altı Farsça karşılıklarının verilmesinden müteşekkil bu lügatın (bkz. Süleymaniye Ktp. Şehid Ali Paşa, no. 2681) dışında yine Kemâlpaşazâde’nin Farsça-Türkçe yazdığı *Dekâyıku’l-Hakâyık*’tan eserimizde ismen bahsedilmez.

Bu eserlerin dışında Hubeys et-Tiflisî’nin (ö. 1232?) Arapça-Türkçe *Kānūnu’l-Edeb*’i (bkz. Fazıl Ahmed Paşa, 1554), Ali b. Nusret’in Arapça-Farsça *Tercümānu’l-Lüga*’sı (bkz. Nuruosmaniye, no. 4736), Hüseyin b. Ahmed-i Zevzenî’nin (ö. 1093) Arapça-Farsça *Masādir*’ı (bkz. Reisülküttab, no. 1111), Mehmed b. Mansūr ez-Zencī es-Siczī’nin *Mühezzeb*’i, Hasan b. Hüseyin-i Karahisārî’nin 16. yy’ın başında yazdığı Farsça-Türkçe *Şāmilü’l-Lüga*’sı, Mehmed b. Hüsāmeddīn el-Edirnevî’nin (ö. 1462) *Sihāh*’tan ihtisar ettiği *Cāmiu’l-Lüga*’sı (bkz. Hacıselimağa, no. 1233), Zemahşerî’nin *Mukaddimetü’l-Edeb*’i Vankulu’nun kaynakları arasında yer alır.

Vankulu’nun *Sihāh*’ın nüshaları arasındaki farklılıklara “kezā fī ba’zi nusahi’ş-*Şihāh*”, “*Şihāh*’ın ba’zı nüshalarında” ifadeleriyle işaret etmesi, tercümede kullandığı lügatleri tenkit süzgecinden geçirmesi, *Sihāh*’ın tertibine riayeti, madde başının anlamlarını tespit için yer alan Arapça şahidelerde geçen diğer kelimelerin zaman zaman zabtı ve manasının verilerek okuyucuya kolaylık sağlaması, Cevherî’yi ayıklaması bu tercümeyle 19. yy’ın ikinci yarısına kadar Osmanlı sahasında itibar edilen Arapça-Türkçe birkaç ilmî lügattan biri hâline getirdi, Arap dilinde Cevherî Osmanlı sahasında Vankulu ile hükümünü yürüttü.

Metnin hazırlanmasında Vankulu’nun Müteferrika baskısını esas aldık. Bununla birlikte lügatımızın en eski tarihli nüshası eserin telifinden (Hicrî 997) dört yıl sonrası H. 1001’e ait olan nüsha (Nuruosmaniye, no. 4710) ile matbu nüshayı sıkı bir karşılaştırmaya tabi tuttuk. Her hālükârda neşre esas olan nüsha Müteferrika baskısıdır. Nuruosmaniye yazması her ne kadar tarihçe müellif nüshasına çok yakın ise de müstensihden kaynaklanan bir yığın hatayı barındırıyordu.

Metni hazırlarken aşağıdaki iki neşir de takip edilmiştir:

el-Cevherî, *es-Sihāh, Tācu’l-Luga ve Sihāhu’l-Arabiyye*, 1-7, haz.. Ahmed Abdulgafūr Attār, Dāru’l-İlm li’l-Melāyīn, 4.bs. Beyrut 1990.

el-Cevherî, *es-Sihāh, Tācu’l-luga ve Sihāhu’l-Arabiyye*, 1-7, haz. İmîl Bedîr Ya’küb, Muhammed Nebîl Tarîfi, Dāru’l-Kutubi’l-İlmiyye Beyrut, 1999.

Ayrıca aşağıdaki neşre müracaat edilmiştir:

el-Cevherī, *Mu‘cemu’s-Sihāh*, haz. Halil Me‘mūn Şihā, Dāru’l-Ma‘rife, 4.bs.Beyrut 2012.

Eserin temel dayanaklarından *el-Ġarību’l-Musannef* yazarı Ebū ‘Ubeyd Kāsım b. Sellām (224/838) ile *Mecāzu’l-Kur’an* yazarı Ebū Ubeyde Ma‘mer b. el-Musennā (209/824) arasında matbuda ve yazmada bazen ihtilat vaki olmuştur, ihtilaf halinde sözü edilen iki neşrin kayıtları dikkate alınmıştır.

İster yazma ister matbu olsun müstensih ve dizgi hataları her eser için söz konusudur. Metni Cevherī’nin *Sihāh*’ı ile mütemadiyen kontrol ettik. İhtiyaç duyulan yerlerde metin tamirleri köşeli parantezlerle gösterildi. Diğer düzeltilen hataları bir liste hâlinde ikinci cildin sonuna koyacağız. Bir fikir vermesi için bâbü’l-elif’ten yaptığımız ilk birkaç düzeltmeyi aşağıda veriyoruz:

Vankulu’nda: **التُّنُوءُ** [et-tunū] (‘alā-vezni اَلدُّخُولُ [ed-duḥūl]) Mukīm olmak; tekülü: تَنَأْتُ بِالْبَلَدِ تُنُوءًا إِذَا أَقَمْتُ بِهِ وَفَطَنْتُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

Düzeltilme: **التُّنُوءُ** [et-tunū] (‘alā-vezni اَلدُّخُولُ [ed-duḥūl]) Mukīm olmak; tekülü: تَنَأْتُ بِالْبَلَدِ تُنُوءًا إِذَا أَقَمْتُ بِهِ وَقَطَنْتُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

Vankulu’nda: **الْجَبَاءُ** [el-ceb‘et] (‘alā-vezni اَلْجَبْهَةُ [el-cebhet]) Başmakçılının üzerinde iş kestikleri kütüktür, فرزوم [ḳurzūm] ma‘nāsına.

Düzeltilme: **الْجَبَاءُ** [el-ceb‘et] (‘alā-vezni اَلْجَبْهَةُ [el-cebhet]) Başmakçılının üzerinde iş kestikleri kütüktür, فُرُزُومٌ [ḳurzūm] ma‘nāsına.

Vankulu’nda: **الْإِجْتِرَاءُ** [el-ictirā] Cerī olmak; tekülü: جَرَأْتُكَ عَلَى فُلَانٍ حَتَّى تَجْرَأَتْ وَأَجْرَأْتُ عَلَيْهِ

Düzeltilme: **الْإِجْتِرَاءُ** [el-ictirā] Cerī olmak; tekülü: جَرَأْتُكَ عَلَى فُلَانٍ حَتَّى تَجْرَأَتْ وَأَجْتَرَأْتُ عَلَيْهِ

Vankulu’nda: **التَّرْفِيءُ** [et-terfī] (‘alā-vezni اَلتَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-ma‘nā اَلتَّرْفِيءَةُ [et-terfī‘et]. Ba‘zılar eyitti: رِفَاءٌ [rifā]’ın ma‘nāsı sükūn ve tume‘nīnettir. Bu takdīrce aslı gayr-i mehmūz olur; tekülü: رَفُوتُ الرَّجُلِ إِذَا أَسْكَنَتْهُ

Düzeltilme: **التَّرْفِيءُ** [et-terfī] (‘alā-vezni اَلتَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-ma‘nā اَلتَّرْفِيءَةُ [et-terfī‘et]. Ba‘zılar eyitti: رِفَاءٌ [rifā]’ın ma‘nāsı sükūn ve tume‘nīnettir. Bu takdīrce aslı gayr-i mehmūz olur; tekülü: رَفُوتُ الرَّجُلِ إِذَا سَكَنَتْهُ

Vankulu’nda: **الرَّقْوَةُ** [er-raḳū] (bi-fethi’r-rā ‘alā-vezni اَلْفُعُولُ [fa‘ūl]) Şol nesne ki onu kan üzere koduklarında kanı sākin eder. Ve fi’l-hadīsi: “لَا تَسْبُوا الْإِبِلَ فَإِنَّ فِيهَا رَقْوَةَ الدَّمِّ” أَيَّ إِنَّهَا تُعْطَى فِي الدِّيَاتِ فَتَحْصَنَ بِهَا الدَّمَاءُ

Düzeltilme: **الرَقْوَةُ** [er-rekūʔ] (bi-fethi'r-rā' 'alā-vezni [fa'ūl]) Şol nesne ki onu kan üzere koduklarında kanı sākin eder. Ve fi'l-hadisi: **لَا تَسْبُوا الْإِبِلَ فَإِنَّ فِيهَا رَقْوَةَ الدَّمِّ** أَيُّ إِنَّهَا تُعْطَى فِي الدِّيَاتِ فَتُحَقَّنُ بِهَا الدِّمَاءُ

Vankulu'nda: **السَّيِّئَةُ** [es-seyyi'et] (sīn'in fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Yaramazlık; **أَضَلُّهَا سَوِيئَةٌ فَفَلَبَّتِ الْوَأُو يَاءً وَأُدْعِمَتْ وَيُقَالُ فَلَانٌ سَيِّئٌ الْإِخْتِيَارِ وَقَدْ تُحَفَّفُ مِثْلُ عَيْنٍ وَهَيْنٍ**

Düzeltilme: **السَّيِّئَةُ** [es-seyyi'et] (sīn'in fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Yaramazlık; **أَضَلُّهَا سَوِيئَةٌ فَفَلَبَّتِ الْوَأُو يَاءً وَأُدْعِمَتْ وَيُقَالُ فَلَانٌ سَيِّئٌ الْإِخْتِيَارِ وَقَدْ تُحَفَّفُ مِثْلُ عَيْنٍ وَهَيْنٍ**

Dizilişte kafiye usulüne göre Arapça kelimelerin kök harflerinin son harfi esas alınır. “Bāb” adı altında sıralanan kelimelerde bāb harfi sondadır. Bundan sonra alfabetik düzen içinde “fasl”lar hālinde madde başları sıralanır. Mesela “kitāb” kelimesi son harfi “b” olmak itibarıyla sonu b ile biten kelimelerin bulunduğu bā' bābında aranacak, alfabetik düzen içinde de “kāf” faslı bulunarak “k-t-b”ye bakılacaktır.

Metni hazırlarken madde başlarının ve özel isimlerin seslendirilmesinde transkripsiyon alfabesi tercih edildi. Arapça fonetikte bulunmayan “ı, ü, o, ö” sesleri bu seslendirmede kullanılmadı. Ancak a-e hususunda içinde bulunduğu hecenin ünsüzlerinin yapısı esas alınmaya çalışıldı, ancak birçok defa bu hususta subjektif davranıldı.

Türkçe menşeli kelimelerle Türkçede kullanılan Arapça ve Farsça birtakım kelimelerin imladaki kalıplarıyla seslendirilmeleri arasında farklılıklar malumdur. Birkaç kelimedede Vankulu'nun imlasında müdahalede bulduk. Bunlar fat- > ufat-, fan- > ufan-, samg > zamk gibi birkaç kelimeye münhasırdır.

Eserin hazırlanması ve basılması için bizi teşvik eden Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı Prof. Dr. Muhittin Macit Bey'e, Çeviri ve Yayım Daire Başkanı Yard. Doç. Dr. Ferruh Özpilavcı'ya içtenlikle teşekkür ediyoruz. Dikkatli bir gözle son kontrolü gerçekleştiren Yasin Coşkun'a ve yayım safhasında gösterdiği çabaları için uzman Erhan Yıldız'a müteşekkirimiz.

Çalışmamızı Prof. Dr. Semih Tezcan'a ve Prof. Dr. Hulusi Kılıç'a ithaf ediyor, kendilerine sağlıklı uzun ömürler diliyoruz.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

Sesliler:

ا	: a, e
ی	: i
و	: u
آ, اَ, اِ, اُ	: ā
ی	: ī
و	: ū

Sessizler:

ء	: ʔ
ب	: b
ت	: t
ة	: t
ث	: θ
ج	: c
ح	: ɧ
خ	: ɧ
د	: d
ذ	: z
ر	: r
ز	: z
س	: s
ش	: ʃ
ص	: ʃ
ض	: d
ط	: ɸ
ظ	: z
ع	: ʕ
غ	: ɣ
ف	: f
ق	: k
ك	: k
ل	: l
م	: m
ن	: n
و	: v
ه	: h
ی	: y

Bismillāhirrahmānirrahīm ve bihi nesteʿīn

el-Hamdu lillāhi rabbi'l-ʿālemīn ve's-salātu ve's-selāmu ʿalā seyyidi'l-murselīn Muhammedin ve ālihi ve sahabihi ecmaʿīn.

Ammā baʿdü işbu ʿabd-i hakīr-i kesīrū't-taksīr el-muhtācu ile'l-lutfi'r-rabbānī Muhammed b. Muştafā el-Vānī gaferallāhu lehu ve li-vālideyhi ve ahsene ileyhimā ve ileyhi, vaktā ki mebnā-yı tahsīl-i ʿulūm-ı dīniyye ve esās-ı tekml-i ahkām-ı şerīʿat-ı Nebeviyye maʿrifet-i evzāʿ-ı elfāz-ı ʿArabiyye olup beyān-ı lügate ihtiyāc-ı tām̄m müşāhede kıldıysa ve kütüb-i lügatten *Şihāh*-ı Cevherī fühūl-i ʿulemā ve cumhūr-ı fuzalā katında makbūl ü müsellemler olduđu müttefakun ʿaleyh olduysa, nitekim buyurulmuştur; şiʿr:

لَيْسَ صِحَاحُ الْجَوْهَرِيِّ إِلَّا صِحَاحُ الْجَوْهَرِ
بَلْ هُوَ نَجْوُ ذَهَبٍ أَمْوَاجُهُ مِنْ دُرِّ

Velākin ʿibāret-i latīfesi üslūb-ı bülegā ve tarz-ı ʿArab-ı ʿarbā üzere olmağın nakline mütesaddī olan baʿz-ı şürrāh eger Aḥterī ve eger sāhib-i *Şurāh* ahz u edāsında habt u hatādan hālī olmadıysa, diledim ki bi-ʿināyetillāhi taʿālā ve hüsn-i tevfiķihi zikr olunan kitāb-ı müstetābī lisān-ı Türkī'ye tebdīl edip terceme kılam, tā ki sehlū't-teʿāī olup mübtedī olanların sürʿat-i izʿānına bāʿis ve müstaʿidd olanlara niʿam-ı bilā-taʿabı müris ola. Ve esʿelullāhe en yaʿşime ḳademī mine'z-zeyğī ve'z-zeleli ve yahfeza ḳalemī ʿani'l-ḥaḫāʿi ve'l-ḥaḫāli. İnnahu veliyyu'l-işmeti ve's-sedādi ve ʿaleyhi't-tevekkulu ve'l-iʿtimādu.

Mukaddimetü'l-Kitāb (مُقَدِّمَةُ الْكِتَابِ)

Ey tālib-i tahsīl-i ʿulūm-ı ʿArabiyye ve rāğıb-ı tekml-i maʿānī-i lügaviyye, şöyle maʿlūm ola ki işbu mukaddime fasleyn üzere tertīb olunmuştur:

Fasl-ı evvel efʿāl ve efʿāle müteʿallik olan ahvāl beyānındadır ve fasl-ı sānī esmā ve sıfātın cemʿi ne vechile gelir, onun beyānındadır.

el-Faslu'l-Evvel Fī Bahsi'l-Efʿāl (الْفَصْلُ الْأَوَّلُ فِي بَحْثِ الْأَفْعَالِ)

Maʿlūm ola ki kelām-ı ʿArab'da kaçan bir kelimenin fiʿl-i māzīsi meftūhu'l-ʿayn olsa gālīb budur ki muzārīʿi yā mazmūmu'l-ʿayn olur yāhūd meksūru'l-ʿayn olur. Eger mazmūmu'l-ʿayn olursa hālī değildir ki yā müteʿaddī veyāhūd lāzım ola. Müteʿaddī olursa masdarı gāliben fَعْلٌ [faʿl] vezni üzere gelir, "نَصْرٌ-يُنْصِرُ-نُصْرًا" gibi ve eger lāzım olursa فَعُولٌ [fuʿūl] vezni

üzere gelir, “دَخَلَ-يَدْخُلُ-دُخُولًا” gibi. Ve eger muzāri‘i meksūru’l-‘ayn olursa, eger müte‘addiye masdarı geri فَعَلَ [fa‘l] vezni üzere gelir, “ضَرَبَ-يَضْرِبُ-” “جَلَسَ-يَجْلِسُ-جُلُوسًا” gibi; eger lāzım ise فَعُولٌ [fu‘ūl] vezni üzere gelir, “جَلَسَ-يَجْلِسُ-جُلُوسًا” gibi. Ve eger ikisinde dahi meftūhu’l-‘ayn olursa müte‘addisinde kezālik فَعَلَ [fa‘l] vezni üzere gelir, “قَطَعَ-يَقْطَعُ-قَطْعًا” gibi; lāzımında فَعُولٌ [fu‘ūl] vezni üzere gelir, “خَضَعَ-يَخْضَعُ-خُضُوعًا” gibi. Ve eger kelimenin māzīsī meksūru’l-‘ayn olursa muzāri‘i meftūhu’l-‘ayn olup müte‘addī olursa masdarı geri فَعَلَ [fa‘l] vezni üzere gelir, “فَهَمَ-يَفْهَمُ-فَهْمًا” gibi ve eger lāzım olursa فَعَلَ [fa‘al] vezni üzere gelir fethateynle, “طَرَبَ-طَرْبًا” gibi ve gāh olur ki “سَلِمَ-سَلَامَةً” ve “صَدِيَ-صَدًى” vezni üzere dahi gelir. Ve eger māzīsī mazmūm ise muzāri‘i dahi mazmūmu’l-‘ayn olup masdarı yā فَعَالَةٌ [fa‘ālet] vezni üzere gelir feth-i fā ile “ظَرَفَ-ظَرَفَةٌ” gibi yāhūd فُعُولَةٌ [fu‘ūlet] vezni üzere gelir zamm-ı fā ile “سَهَّلَ-سَهْلَةٌ” gibi. Ve māzī ve muzāri‘in meksūru’l-‘ayn olması nādir olmağın onun gālibe binā‘en gelen masdarına ta‘arruz olunmayıp mahalli düş-tükçe işāret olunmuştur.

el-Faslu’s-Sānī Fī Bahsi’l-Esmā (أَلْفَضْلُ الثَّانِي فِي بَحْثِ الْأَسْمَاءِ)

Ma‘lūm ola ki sāhibü’s-Şihāh ‘aleyhi rahmetü’l-Meliki’l-Fettāh her tefsīr ettiği ismin ve sıfatın cem‘i ne vechle geldiğini beyāna mültezim olmayıp ‘alim bi’l-kavā‘id olanların şu‘ūruna binā‘en ekseriyyā terk etmiştir. Pes her sīğanın cem‘i eger sıfat ve eger esmā ve eger mücerred ve eger mezīdün-fihādır, ‘alā sebīli’l-icmāl işbu mukaddimede işāret olunsun, tā ki mübtedī olanlar varta-i iştibāhtan berī olalar.

el-İsmu’s-Sulāsiyyu’l-Mücerredu ve Fīhi Ebvāb

(الْإِسْمُ الثَّلَاثِيُّ الْمَجْرُودُ وَفِيهِ أَبْوَابٌ)

Bābu’l-Fa‘l bi-Fethi’l-Fā ve Sukūni’l-‘Ayn (بَابُ الْفَعْلِ بِفَتْحِ الْفَاءِ وَشُكُونِ الْعَيْنِ)

Hafī olmaya ki binā-i mezbūrun cem‘-i killeti gāliben أَفْعَلَ [ef‘ul] vezni üzere gelir hemze’nin fethi ve ‘ayn’ın zammıyla, فَلَسَ [fels]le أَفْلَسَ [eflus] gibi; meger ki ecvef ola ki bu dem cem‘-i killeti gāliben أَفْعَالٌ [ef‘āl] vezni üzere gelir, ثَوَّبَ [şevb]le أَثَوَّبَ [eşvāb], بَيَّتَ [beyt]le أَبْيَاتٌ [ebyāt] gibi. Ve gāh olur ki ecveften gayrının dahi cem‘-i killetinde أَفْعَالٌ [ef‘āl] gelir, فَرَحَ [ferḥ]le أَفْرَاحٌ [efrāḥ], فَرَدَ [ferd]le أَفْرَادٌ [efrād] gibi, lākin bu kalīldir ve فَرَحَ [ferḥ] (fā ile ve ḥā-i mu‘ceme ile) yavrudur, murg-beççe ma’nāsına, cem‘-i kesreti فَعُولٌ [fu‘ūl]le فِعَالٌ [fi‘āl] vezni üzere gelir evvelde fā’nın zammı, sānīde kesriyle; كُؤِبَ [ku‘ūb]la كِعَابٌ [ki‘āb] gibi, كَعَبٌ [ka‘b]ın cem‘inde.

Ve gāh olur ki baʿzı esmāda hemīn biri gelir, بَطْنٌ [batn]ın بُطُونٌ [buṭūn] ve بَعْلٌ [baʿl]in بَعَالٌ [biʿāl] geldiği gibi. Ve muzāʿafta dahi hāl böyledir, صَكٌّ [ṣakk]la صِكَآكٌ [ṣikāk] ve صُكُوكٌ [ṣukūk] gibi. Ve nākısta dahi bu üslub üzere-dir, دَلْوٌ [delv]le دُلِيٌّ [duliyy] ve دِلَاءٌ [dilāʿ] gibi ve ثَدْيٌ [ṣedy]le ثُدِيٌّ [ṣudiyy] ve ظَبْيٌ [zaby]la ظِبَاءٌ [zibāʿ] gibi. Ammā ecvef olup vāvī olursa ekser budur ki fiʿāl [fiʿāl] vezni üzere gelir, حَوْضٌ [ḥavḍ]la حِيَاضٌ [ḥiyād] gibi. Ve eger yāī olursa gālib budur ki فُعُولٌ [fuʿūl] vezni üzere gelir, بَيْتٌ [beyt]le بَيْوُتٌ [buyūt] gibi. Sībeveyhi eyitti: Bu zikr olunan kıyāstır, bundan mā-ʿadāsı bilinmez, illā semāʿla. Ve gāh olur ki فُعُولٌ [fuʿūl] ile fiʿāl [fiʿāl] vezni üzere tāʿ ziyāde olunur maʿnā-yı cemʿi teʿkīd için, عُمُومَةٌ [ʿumūmet] gibi ve فَحَالَةٌ [fiḥālet] gibi. Ve فَحْلٌ [faḥl] bālig olan erkektir, guşn maʿnāsına. Ve maʿlūm ola ki cemʿ-i kıllet mücerred ifāde-i kıllet içindir, ifāde-i cemʿiyyette asl değildir. Bināʿen ʿalā-zālik حَسَنُ النِّيَابِ derler, حَسَنُ الأَنْوَابِ demezler.

Cemʿ-i musahhahı sahihte fethateynle gelir, تَمْرٌ [temr]le تَمْرَاتٌ [temerāt] gibi. Ve ecvefte sükūn-ı ʿaynʿla gelir, جَوْزٌ [cevz]le جَوْرَاتٌ [cevzāt] gibi. Ve Huzeyl kabilesi sahihte ve ecvefte meftūh kılıp mā-beynlerini fark etmezler.

es-Sıfat: Maʿlūm ola ki sıfatta asl cemʿ-i musahhahla cemʿlenmektir, fiʿle müşābeheti olup tahtında zamīr-i müstetir olduğundan ötürü. Bināʿen ʿalā-zālik sıfat-ı müşebbehede cemʿ-i mükesser kesir oldu, ism-i fāʿile nisbetle sıfat-ı müşebbehenin müşābeheti az olduğu için. Pes فَعْلٌ [faʿl] vezni üzere olan sıfatta gālib fiʿāl [fiʿāl] vezni üzere cemʿ olunmaktır, صَعَابٌ [ṣaʿb]la صِعَابٌ [ṣiʿāb] gibi. Ve ecvef-i yāīde أَفْعَالٌ [efʿāl] vezni üzere cemʿ olunmaktır, شَيْخٌ [ṣeyḥ]le أَشْيَاحٌ [eşyāḥ] gibi ve gāh olur, فُعْلَانٌ [fuʿlān] vezni üzere gelir fāʿnın zammı ve ʿaynʿın sükūnuyla ve فِعْلَانٌ [fiʿlān] vezni üzere de gelir fāʿnın kesriyle ve فُعُولٌ [fuʿūl] vezni üzere de gelir zammeteynle ve فِعْلَةٌ [fiʿlet] vezni üzere de gelir fāʿnın kesri ve ʿaynʿın sükūnuyla ve فُعْلٌ - فُعْلٌ [fuʿl-fuʿul] vezni üzere de gelir fāʿnın zammı ve ʿaynʿın sükūnu ve zammıyla ve فُعْلَاءٌ [fuʿalāʿ] vezni üzere dahi gelir fāʿnın zammı ve ʿaynʿın fethi ve elifʿin meddiyle.

Bābuʿl-Fiʿl bi-Kesriʿl-Fāʿ ve Sukūniʿl-ʿAyn

(بَابُ الْفِعْلِ بِكَسْرِ الْفَاءِ وَسُكُونِ الْعَيْنِ)

Maʿlūm ola ki binā-i mezbūrun cemʿ-i killeti أَفْعَالٌ [efʿāl] vezni üzere gelir gerek sahihte olsun gerek ecvefte olsun, حِزْبٌ [ḥizb]le أَحْزَابٌ [aḥzāb] gibi ve dahi حِينٌ [ḥīn]le أَحْيَانٌ [aḥyān] gibi. Ve حِزْبٌ [ḥizb] ḥā-i mühmele ve zāy-ı muʿceme ile bölük maʿnāsınadır, cemʿ-i kesreti فُعُولٌ [fuʿūl]le fiʿāl [fiʿāl] vezni üzere gelir fāʿnın evvelde zammı ve sānīde kesriyle, velākin فُعُولٌ [fuʿūl]

vezni üzere gelmesi aglebdir فُعُولٌ [fiʿāl]e nisbet. Ammā ecvef-i yāʿī olsa فُعُولٌ [fuʿūl] vezni lāzım olur, غَيَّلَ [ġīl]le غُيُولٌ [ġuyūl] gibi, mişse maʿnāsında. Ve eger ecvef-i vāvī olsa فِعَالٌ [fiʿāl] vezni lāzım olur, رِيحٌ [rīḥ]le رِيَاḤٌ [riyāḥ] gibi.

Bābu'l-Fuʿl bi-Zammi'l-Fāʿ ve Sukūni'l-ʿAyn

(بَابُ الْفُعْلِ بِضَمِّ الْفَاءِ وَشُكُونِ الْعَيْنِ)

Maʿlūm ola ki bu binānın dahi cemʿ-i killeti sahihte ve ecvefte أَفْعَالٌ [efʿāl] vezni üzere gelir, رُكْنٌ [rukn]le أَرْكَانٌ [erkān] ve سُوقٌ [sūq]la أَسْوَاقٌ [esvāq] gibi. Cemʿ-i kesreti kezālik فِعَالٌ [fiʿāl]le فُعُولٌ [fuʿūl] vezni üzere gelir, evvelde fāʿnın kesri ve sānīde zammi ile velākin فُعُولٌ [fuʿūl] muzāʿafın gayrında ekserdir, بُرْجٌ [burc]la بُرُوجٌ [burūc] gibi. Ve muzāʿafta فِعَالٌ [fiʿāl] ekserdir, حُفٌّ [ḥuff]la حِفَافٌ [ḥifāf] gibi. Ve ecvefin cemʿ-i kesreti فِعْلَانٌ [fiʿlān] vezni üzere gelir fakat fāʿnın kesriyle, عُوْدٌ [ʿūd]la عِيدَانٌ [ʿidān] gibi.

es-Sıfat: Ammā sıfatta فُعْلٌ [fuʿl] hemīn أَفْعَالٌ [efʿāl] vezni üzere cemʿ olunur, حُرٌّ [ḥurr] misli أَحْرَارٌ [aḥrār] vezni üzere cemʿ olunduğu gibi.

Bābu'l-Faʿal bi'l-Fethateyn (بَابُ الْفَعْلِ بِالْفَتْحَتَيْنِ)

Maʿlūm ola ki gālib budur ki bu binānın dahi sahihinde ve ecvefinde cemʿ-i killeti أَفْعَالٌ [efʿāl] vezni üzere gelir, جَمَلٌ [cemel]le أَجْمَالٌ [ecmāl] ve تَاجٌ [tāc]la أَتَوَاجٌ [etvāc] gibi. Ve Yūnusʼtan mervīdir ki فَعْلٌ [faʿal] müʿennes-i bi-gayr-i tāʿ olsa kıyās budur ki cemʿi أَفْعُلٌ [efʿul] vezni üzere gele, ammā Sībeveyhi eyitti: فَعْلٌ [faʿal] sīgasının cemʿi أَفْعُلٌ [efʿul] gelmek şāzzdır, müʿennes dahi olursa, bu kanda kaldı ki kıyās-ı muttarıd ola! Ve eger kıyās olaydı رَحَى [rehā] ve أَرْحَاءٌ [erḥāʿ] ve قَدَمٌ [qadem] ve أَقْدَامٌ [aḥdām] denmezdi. Ve cemʿ-i kesreti فِعَالٌ [fiʿāl]le فُعُولٌ [fuʿūl] gelir ecvefin gayrında ve فِعَالٌ [fiʿāl] ekserdir. Ve gāh olur ki maʿnā-yı cemʿi teʿkīd için tā dahi ziyāde kılarlar, حَجَرٌ [ḥacer]le حِجَارَةٌ [ḥicāret] gibi ve ذَكَرٌ [zeker]le ذُكُورَةٌ [zukūret] gibi. Ammā ecvefin cemʿ-i kesretinde kıyās budur ki فِعْلَانٌ [fiʿlān] vezni üzere gele, تَاجٌ [tāc]la تَيْجَانٌ [tīcān] gibi ve gāh olur ki فُعْلٌ [fuʿul] vezni üzere dahi gelir zammeteynle, دَارٌ [dār]la دُورٌ [dūr] gibi. Baʿzılar فُعْلٌ [fuʿul] vezninin aslı فُعُولٌ [fuʿūl]dür, harf-i ʿillet için فُعْلٌ [fuʿul] olmuştur demişlerdir. Ve muzāʿafın cemʿ-i killetinde ve kesretinde أَفْعَالٌ [efʿāl] vezninden gayrı gelmemiştir, فَنَنْ [fenen]le أَفْنَانٌ [efnān] gibi, ağaç budağı maʿnāsına.

es-Sıfat: Ammā sıfatta أَفْعَالٌ [efʿāl] vezni üzere cemʿ olunur, بَطْلٌ [betāl] le أَبْطَالٌ [ebṭāl] gibi ve فِعَالٌ [fiʿāl] vezni üzere cemʿ olunur fāʿnın kesriyle, حَسَنٌ [ḥasen]le حِسَانٌ [ḥisān] gibi ve فِعْلَانٌ [fiʿlān] vezni üzere de cemʿ olunur

fā'nın kesriyle, أَحْ [ah]la إِخْوَانٌ [ihvān] gibi ve فُعْلَانٌ [fu'lān] vezni üzere de cem' olunur fā'nın zammiyle, ذَكَرَ [zeker]le ذُكْرَانٌ [zukurān] gibi ve فُعُلٌ [fu'ul] vezni üzere de cem' olunur zammeteynle, نَصَفَ [neşaf]la نُصْفٌ [nuşuf] gibi, orta yaşı ma'nāsına.

Bābu'l-Fa'ıl bi-Fethi'l-Fā ve Kesri'l-ʿAyn (بَابُ الْفِعْلِ بِفَتْحِ الْفَاءِ وَكَسْرِ الْعَيْنِ)

Hafî olmaya ki bu binānın dahi cem'-i killetinde ve cem'-i kesretinde asl أَفْعَالٌ [ef'āl] vezni üzere gelmektir, فَحِذْ [fehiz]le أَفْحَازٌ [efhāz] gibi.

es-Sıfat: Ammā sıfatta أَفْعَالٌ [ef'āl] vezni üzere cem' olunur, نَكِدَ [nekid] le أَنْكَدَ [enkād] gibi, nākes ma'nāsına ve فِعَالٌ [fi'āl] vezni üzere dahi cem' olunur fā'nın kesriyle, وَجِعَ [veci]le وَجَاعٌ [vicā] gibi ve فُعُلٌ [fu'ul] vezni üzere de cem' olunur zammeteynle ve فُعْلَى [fa'lā] vezni üzere cem' olunur fā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnu ve elif'in kasrıyla, زَمِنٌ [zemin]le زَمْنَى [zemnā] gibi. Bu zikr olunan sāhib-i *Muhezzeb* kelāmından fehmi olunandır, ammā zāhir budur ki زَمْنَى [zemnā], زَمِينٌ [zemīn]in cem'i ola, مَرِيضٌ [meriḏ]le مَرْدَى [merdā] gibi ve فَعَالَى [fa'ālā] vezni üzere cem' olunur fā'nın fethiyle ve elif'in kasrıyla, وَجِعَ [veci] ile وَجَاعَى [vecā] gibi.

Bābu'l-Fa'ul bi-Fethi'l-Fā ve Zammi'l-ʿAyn (بَابُ الْفِعْلِ بِفَتْحِ الْفَاءِ وَضَمِّ الْعَيْنِ)

Bu bināda dahi asl أَفْعَالٌ [ef'āl] vezni üzere gelmektir, عَجَزٌ [acuz]la أَعْجَازٌ [a'cāz] gibi ve gāh olur ki فِعَالٌ [fi'āl] vezni üzere dahi gelir fā'nın kesriyle, رَجُلٌ [recul]le رِجَالٌ [ricāl] gibi.

es-Sıfat: Ammā sıfatta أَفْعَالٌ [ef'āl] vezni üzere cem' olunur, يَفْظُ [yekuz] la أَيْقَاطٌ [eykāz] gibi, uyanık ma'nāsına ve نَجَدٌ [necud]la أَنْجَادٌ [encād] gibi, şücā' ma'nāsına. Ve bu iki kelimeden gayrı bu bābda cem'-i mükesser gelmemiştir.

Bābu'l-Fi'al bi-Kesri'l-Fā ve Fethi'l-ʿAyn (بَابُ الْفِعْلِ بِكَسْرِ الْفَاءِ وَفَتْحِ الْعَيْنِ)

Bunda dahi asl killetinde ve kesretinde أَفْعَالٌ [ef'āl] vezni üzere gelmektir, عِنَبٌ [ineb]le أَعْنَابٌ [a'nāb] gibi ve gāh olur ki killetinde أَفْعُلٌ [ef'ul] ve kesretinde فُعُولٌ [fu'ul] vezni üzere gelir, أَضْلَعُ [adlu]la ضُلُوعٌ [ḏulū] gibi ضَلَعٌ [ḏilā] in cem'inde, eyegü ma'nāsına ki ضَلَعٌ [ḏil] de lügattir lām'ın sükūnuyla.

Bābu'l-Fi'il bi-Kesri'l-Fā ve'l-ʿAyn (بَابُ الْفِعْلِ بِكَسْرِ الْفَاءِ وَالْعَيْنِ)

Bunun dahi cem'-i killetinde ve kesretinde asl أَفْعَالٌ [ef'āl] vezni üzere gelmektir, إِبِلٌ [ibil]le أَبَالٌ [ābāl] gibi.

Bābu'l-Fu'cal bi-Zammi'l-Fā ve Fethi'l-ʿAyn (بَابُ الْفُعْلِ بِضَمِّ الْفَاءِ وَفَتْحِ الْعَيْنِ)

Bu bināda dahi asl فُعْلَانٌ [fiʿlān] vezni üzere gelmeştir fā'nın kesri ve ʿayn'ın sükūnuyla, صُرْدٌ [şurad]la صُرْدَانٌ [şirdān] gibi, bir cins kuş ma'nāsına ki ona kerkes [Müteferrika: göçegen] derler ve gāh olur ki أَعَالٌ [efʿāl] ve فِعَالٌ [fiʿāl] vezni üzere dahi gelir, أَرْطَابٌ [erṭāb]la رِبَاعٌ [ribāʿ] gibi, رُطَبٌ [ruṭab] ve رُبْعٌ [rubaʿ]ın cem'inde ki رُبْعٌ [rubaʿ] şol deve yavrusuna derler ki vakt-i rebī'de doğa.

Bābu'l-Fu'ul bi-Zammi'l-Fā ve'l-ʿAyn (بَابُ الْفُعْلِ بِضَمِّ الْفَاءِ وَالْعَيْنِ)

Bunun cem'-i killeti ve kesreti أَعَالٌ [efʿāl] vezni üzere gelir, عُنُقٌ [ʿunuḳ] la أَغْنَاقٌ [aʿnāḳ] gibi.

es-Sıfat: Ammā sıfatta zikr olunan veznin cem'i kezālik أَعَالٌ [efʿāl] vezni üzere gelir, جُنُبٌ [cunub]le أَجْنَابٌ [ecnāb] gibi. Bu zikr olunanlar sīga-i sülāsī-i mücerred müzekker olduğu takdīrcedir, ammā mü'ennes olsa bu dahi bir niçe bāb üzeredir.

Bābu'l-Fa'let bi-Fethi'l-Fā ve Sukūni'l-ʿAyn

(بَابُ الْفُعْلَةِ بِفَتْحِ الْفَاءِ وَسُكُونِ الْعَيْنِ)

Ma'lūm ola ki فُعْلَةٌ [fa'let] vezninin cem'-i mükesseri gāliben فِعَالٌ [fiʿāl] vezni üzere gelir fā'nın kesriyle sahihte ve sahihin gayrında, قَصْعَةٌ [qaşʿat] ile قِصَاعٌ [kişāʿ] gibi, kāse ma'nāsına ve gāh olur ki فِعَالٌ [fiʿāl] vezni üzere dahi gelir fā'nın kesri ve ʿayn'ın fethiyle, حَلْفَةٌ [ḥalḳat] ile حَلَقٌ [ḥilāḳ] gibi ve gāh olur ki ecvefinde ve nākısında فُعَالٌ [fuʿal] vezni üzere gelir fā'nın zammı ve ʿayn'ın fethiyle, نَوْبَةٌ [nevbet]le نُوبٌ [nuvab] ve dahi قُرَيْبَةٌ [qariyet]le قُرَى [qurā] gibi.

es-Sıfat: Ammā sıfatta cem' musahhah üzere gelir. Müzekkerinde elif ve nūn ile ve mü'ennesinde elif'le ve tā'yla. Bazı kelimedede فِعَالٌ [fiʿāl] vezni üzere dahi gelmek vāki' olmuştur fā'nın kesriyle, عَبَلَةٌ [ʿablet] ile عِبَالٌ [ʿibāl] gibi, fermūde ma'nāsına; كَمَشَةٌ [kemšet] ile كِمَاشٌ [kimāş] gibi, küçük memeli nāka ma'nāsına.

Bābu'l-Fi'let bi-Kesri'l-Fā ve Sukūni'l-ʿAyn

(بَابُ الْفِعْلَةِ بِكَسْرِ الْفَاءِ وَسُكُونِ الْعَيْنِ)

Ma'lūm ola ki bu binānın dahi cem'-i mükesseri gerek sahihinde gerek gayr-i sahihinde فِعَالٌ [fiʿāl] vezni üzere gelir fā'nın kesri ve ʿayn'ın fethiyle, كِسْرَةٌ [kisret] ile كِيسَرٌ [kiser] gibi. Ve Sibeveyhi eyitti: Elif ve tā'yla cem'

olunmak bu bināda nādirdir gerek sahīhinde gerek gayr-i sahīhinde, zīrā bu makūle cem^cde ‘ayn’ın fā’ya tebe’iyyeti lāzım olmağın **إِبِل** [ibil] sīgasına mūrāca‘at lāzım olur, hālā ki **إِبِل** [ibil] sīgası ‘azīzdir.

Bābu’l-Fu‘let bi-Zammi’l-Fā ve Sukūni’l-‘Ayn

(بَابُ الْفُعْلَةِ بِضَمِّ الْفَاءِ وَشُكُونِ الْعَيْنِ)

Bunun dahi cem^ci sahīhte gāliben **فُعَلٌ** [fu‘al] vezni üzere gelir fā’nın zammı ve ‘ayn’ın fethiyle, **غُرْفَةٌ** [ğurfet] ile **غُرْفٌ** [ğuref] gibi. Ve muzā‘afta ekseriyyā **فِعَالٌ** [fi‘āl] vezni üzere gelir fā’nın kesriyle, **قُبَّةٌ** [qubbet] ile **قِيَابٌ** [qibāb] gibi. Ve ecvefte **فُعَلٌ** [fu‘al] veznine maksūr olur fā’nın zammı ve ‘ayn’ın fethiyle, **سُورَةٌ** [sūret] ile **سُوْرٌ** [suver] gibi.

Bābu’l-Fa‘alet bi-Fethi’l-Fā ve’l-‘Ayn (بَابُ الْفُعْلَةِ بِفَتْحِ الْفَاءِ وَالْعَيْنِ)

Bunun dahi cem^ci **فِعَالٌ** [fi‘āl] vezni üzere gelir fā’nın kesriyle, **رِقَابَةٌ** [riqābet] ile **رِقَابٌ** [riqāb] gibi, kıyās-ı muttarid budur. Ve gāh olur ki **فُعُلٌ** [fu‘ul] vezni üzere dahi gelir fā’nın ve ‘ayn’ın zammıyla, **أَكْمَةٌ** [ekemet] ile **أُكْمٌ** [ukum] gibi, pūšte ma‘nāsına. Ve **فِعَالٌ** [fi‘al] vezni üzerine de gelir fā’nın kesri ve ‘ayn’ın fethiyle, **كَامَةٌ** [kāmēt]le **كَيْمٌ** [kiyem] gibi. Ve **فُعُلٌ** [fu‘ul] vezni üzerine de gelir fā’nın zammı ve ‘ayn’ın sükūnuyla, **حَشَبَةٌ** [ħaşebet] ile **حُشْبٌ** [ħuşb] ve **نَاكَةٌ** [nākat] ile **نُكٌ** [nuk] gibi. Ve sahīhte ‘ayn’ın zammı dahi cā’izdir yā iskānın fer’i olmak üzere yāhūd aslī olmak üzere, nitekim **فُكُلٌ** [kuful]de zikr olunmuştur.

Bābu’l-Fa‘ilet bi-Fethi’l-Fā ve Kesri’l-‘Ayn (بَابُ الْفُعْلَةِ بِفَتْحِ الْفَاءِ وَكَسْرِ الْعَيْنِ)

Bu binānın dahi cem^ci **فِعَالٌ** [fi‘al] vezni üzere gelir fā’nın kesri ve ‘ayn’ın fethiyle, **مِعَادَةٌ** [me‘idet] ile **مِعَادٌ** [mi‘ad] gibi. Ve Sīrāfī eyitti: Bu muttarid değildir, zīrā **كَلِمَةٌ** [kelimet]in **كَلِمٌ** [kilem] ve **خَلِيفَةٌ** [ħalifet]in **حِلْفٌ** [ħilef] gelmez, hāmile olan deve ma‘nāsına.

Bābu’l-Fu‘alet bi-Zammi’l-Fā ve Fethi’l-‘Ayn

(بَابُ الْفُعْلَةِ بِضَمِّ الْفَاءِ وَفَتْحِ الْعَيْنِ)

Bunun dahi cem^ci **فُعَلٌ** [fu‘al] vezni üzere gelir, kezālik fā’nın zammı ve ‘ayn’ın fethiyle, **تُحْمَةٌ** [tuħamet] ile **تُحْمٌ** [tuħam] gibi. Ve bu vāhidiyle cem^ci “tā” ile fark olunan kabīlden değildir, **رُطْبَةٌ** [ruṭbet] ile **رُطْبٌ** [ruṭab] gibi, zīrā **رُطْبٌ** [ruṭab] müzekkerdir ve eger cem^c olsa müzekker olmazdı.

el-İsmü'l-Mezīdu Fīhi: Bābu Mā Ziyādetuhu Meddetun Sālisetun

(الْإِسْمُ الْمَزِيدُ فِيهِ بَابٌ مَا زِيَادَتُهُ مَدَّةٌ ثَالِثَةٌ)

Ma'lūm ola ki فَعَالٌ [fa'āl]-فِعَالٌ [fi'āl] vezni üzere olan ismde fā'nın fet-hi ve kesriyle, cem^c-i killeti أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] vezni üzere gelir hemze'nin fet-hi ve 'ayn'ın kesriyle, زَمَانٌ [zemān] ile أَزْمِنَةٌ [ezminet] gibi; cem^c-i kesreti فُعُلٌ [fu'ul] vezni üzere gelir zammeteyn ile, قَذَالٌ [qazāl] le قُذُلٌ [quzul] gibi, kafā ma'nāsına. Ve āhiri harf-i illet olanın cem^c-i killetinde ve kesretinde أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] vezni üzere gelir, سَمَاءٌ [semā] ile أَسْمِيَّةٌ [esmiyet] ve دَوَاءٌ [devā] ile أَدْوِيَّةٌ [edviyet] gibi. Ve āhiri harf-i sahīh olanda أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] geldiği gibi فُعُلٌ [fu'ul] dahi gelir fā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla, حِمَارٌ [himār] ile أَحْمِرَةٌ [ahmiret] ve حُمُرٌ [humr] gibi. Ve muzā'afın cem^ci أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] veznine mahsūstur, جَلَالٌ [celāl] ile أَجَلَةٌ [ecillet] gibi. Ve gāh olur فِعْلَانٌ [fi'ālān] vezni üzere dahi gelir fā'nın kesriyle, غَزَالٌ [gazāl]le غِزْلَانٌ [gizlān] gibi. Ve فُعَالٌ [fu'āl] fā'nın zammıyla oldukta cem^ci أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] vezni üzere gelir, غُرَابٌ [gurāb] ile أَغْرِبَةٌ [ağribet] gibi.

es-Sıfat: Ammā sıfatta فَعَالٌ [fa'āl] fā'nın fethiyle, فُعْلَاءٌ [fu'alā] vezni üzere cem^c olunur fā'nın zammı ve 'ayn'ın fethiyle, جِبَانٌ [cebān]la جِبْنَاءٌ [cubenā] gibi, korkak ma'nāsına. Ve فِعَالٌ [fi'āl] vezni üzere gelir fā'nın kesriyle, جَوَادٌ [cevād]la جِيَادٌ [ciyād] gibi, yüğrük at ma'nāsına. Ve فُعُلٌ [fu'ul] vezni üzere de gelir zammeteynle, جَمَادٌ [cemād] ile جُمُدٌ [cumud] gibi. Ve فِعَالٌ [fi'āl] vezninin dahi cem^ci fā'nın kesriyle فُعُلٌ [fu'ul] gelir zammeteynle, كِنَانٌ [kinān]la كُنُوزٌ [kunuz] gibi, kesirü'l-lahm ma'nāsına. Ve فِعَالٌ [fi'āl] vezni üzere de gelir fā'nın kesriyle, هِجَانٌ [hicān]la هِجَانٌ [hicān] gibi, kerīm ve hālis ma'nāsına ki lafzları egerçi müttehiddir, velākin sānī cem^cdir takdiren. Ve فُعَالٌ [fu'āl] vezni fā'nın zammıyla, فُعْلَاءٌ [fu'alā] vezni üzere cem^c olunur fā'nın zammı ve 'ayn'ın fethiyle ve elif'in meddiyle, سُجَاعٌ [şucā]la سُجْعَاءٌ [şuce'ā] gibi ve فُعْلَانٌ [fa'lān] ve فُعْلَانٌ [fu'lān] vezni üzere dahi gelir fā'nın evvelde fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla ve sānīde fā'nın zammıyla, سُجَاعٌ [şucā]la سُجْعَانٌ [şec'ān] ve سُجْعَانٌ [şuc'ān] gibi.

Ve فَعِيلٌ [fa'il] vezni üzere olanın cem^c-i killeti أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] vezni üzerine gelir hemze'nin fethi ve 'ayn'ın kesriyle, رَغِيفٌ [regīf]le أَرْغِفَةٌ [ergifet] gibi, nān-ı kirde ma'nāsına; cem^c-i kesreti فُعُلٌ [fu'ul] vezni üzere gelir zammeteynle, سَرِيرٌ [serīr] ile سُرُرٌ [surur] gibi.

es-Sıfat: Ammā sıfatta فُعْلَاءٌ [fu'alā] vezni üzere cem^c olunur fā'nın zammı ve 'ayn'ın fethiyle, كَرِيمٌ [kerīm]le كُرْمَاءٌ [kuremā] gibi ve فِعَالٌ [fi'āl] vez-

ni üzere dahi cem^c olunur fā'nın kesriyle, كَرِيمٌ [kerīm]le كِرَامٌ [kirām] gibi ve أَفْعَالٌ [ef'āl] vezni üzere de olunur, شَرِيفٌ [şerīf]le أَشْرَافٌ [eşrāf] gibi. Ve muzā'af-ta vezn-i mezbūrdan gayrı أَفْعِلَاءٌ [ef'ilā'] vezni üzere dahi cem^c olunur hemze'nin fethi ve 'ayn'ın kesriyle, شَدِيدٌ [şedīd]le شِدَادٌ [şidād] ve أَشِدَادٌ [eşiddā'] gibi. Ve nākıs-ı vāvī'de ve yā'ī'de dahi vezn-i mezbūr üzere cem^c olunur, شَقِيئٌ [şeqiyy]le أَشْقِيَاءٌ [eşkiyā'] ve غَنِيٌّ [ganiyy]le أَغْنِيَاءٌ [ağniyā'] gibi. Ve ecvef-i vāvī'de ve yā'ī'de فِعَالٌ [fi'āl] vezni üzere cem^c olunur fā'nın kesriyle, طَوِيلٌ [tavīl] ile طَوَالٌ [tivāl] gibi. Ve fa'īl ki bi-ma'nā mef'ul ola, cem^ci فَعْلَى [fa'lā] gelir fā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunıyla ve elif'in kasrıyla, جَرِيحٌ [cerih]le جَرْحَى [cerhā] gibi ve فُعَالَى [fu'ālā] vezni üzere geldi, أَسِيرٌ [esir]le أُسَارَى [usārā] gibi. Ve fa'īl bi-ma'nā mef'ul cem^c-i sālīmle cem^c olunmaz, جَرِيحُونَ ve جَرِيحَاتٌ denmez.

Ve فَعُولٌ [fa'ūl] vezninin fā'nın fethi ve 'ayn'ın zammıyla, cem^c-i killeti kezālik أَفْعَلَةٌ [ef'ilet] vezni üzere gelir; cem^c-i kesreti فُعُلٌ [fu'ul] vezni üzere gelir zammeteynle, kezālik عَمُودٌ [amūd]la أَعْمِدَةٌ [a'midet] ve عُمُدٌ [umud] gibi. Ammā nākıs-ı vāvī'de cem^ci أَفْعَالٌ [ef'āl] vezni üzere gelir, عَدُوٌّ [aduvv] le أَعْدَاءٌ [a'dā'] gibi. Egerçi bunun hakkı vāv'la nūn'la cem^c olunmak idi, velākin kesret-i isti'māl ile esmā hükmünde olmağın أَفْعَالٌ [ef'āl] vezni üzere cem^c olundu.

es-Sıfat: Ammā sıfatta gālib budur ki فُعُلٌ [fu'ul] vezni üzere cem^c olunur zammeteynle, صَبُورٌ [şabūr]la صُبُورٌ [şubur] gibi ve gāh olur mü'ennesinde فَعَائِلٌ [fa'ā'il] vezni üzere olur, عَجُوزٌ [acūz]la عَجَائِزٌ [acā'iz] gibi. Ve وَدُودٌ [vedūd] un وَدَدَاءٌ [vudedā'] ve عَدُوٌّ [aduvv]un أَعْدَاءٌ [a'dā'] üzere gelmesi li-ārızın olmuştur, aslī değildir. Ve فَعُولٌ [fa'ūl] cem^c-i sālīmle cem^c olunmaz.

فَاعِلٌ [fā'il-fā'al] sīgasının cem^ci gerek kesr-i 'ayn'la gerek feth-i 'ayn'la olsun, فَوَاعِلٌ [fevā'il] vezni üzere gelir kıyāsen. Ve gāh olur فَوَاعِيلٌ [fevā'īl] dahi derler işbā'la, دَانِيٌّ [dāniḳ]le دَوَانِيٌّ [devāniḳ] gibi. Ve gāh olur فَعْلَانٌ [fu'lān-fi'lān] vezni üzere dahi gelir fā'nın zammıyla ve kesriyle, velākin zamm ekserdir, فَارِسٌ [fāris]le فُورَسَانٌ [fursān] gibi.

es-Sıfat: Ammā sıfatta فُعُلٌ [fu'ul] vezni üzere cem^c olunur fā'nın zammı ve 'ayn'ın fethi ve teşdidiyle, جَاهِلٌ [cāhil] ile جُهْلٌ [cuhhel] gibi. Ve فُعَالٌ [fu'āl] vezni üzere de cem^c olunur fā'nın zammı ve 'ayn'ın teşdidiyle, كَافِرٌ [kāfir]le كُفَّارٌ [kuffār] ve جَاهِلٌ [cāhil]le جُهَّالٌ [cuhhāl] gibi. Ve فَعْلَةٌ [fa'alet] vezni üzere cem^c olunur fā'nın ve 'ayn'ın fethiyle, فَاسِقٌ [fāsīḳ]le فَسَقَاتٌ [feseqat] gibi ve فُضَاةٌ [fuḳdāt] vezni üzere de cem^c olunur kāf'ın zammı ve ḍāḍ'ın tahfiifiyle

فَاضِي [kādī]nin cem'inde. Ve bu maküle cem' mu'tellü'l-lām'a mahsüstür. Ve فُعْلٌ [fu'ul] vezni üzere de cem' olunur zammeteynle, بَازِلٌ [bāzil] ile بُزُلٌ [buzul] gibi, azısın yarmış deve ma'nāsına. Ve فُعْلَاءٌ [fu'alā] vezni üzere de gelir fā'nın zammı ve 'ayn'ın fethiyle, شَاعِرٌ [šā'ir] ile شُعْرَاءٌ [šu'arā] gibi. Ve فُعْلَانٌ [fu'lān] vezni üzere de gelir fā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla, شَابٌّ [šābb]la شُبَّانٌ [šubbān] gibi. Ve فِعَالٌ [fi'al] vezni üzere de gelir fā'nın kesriyle, نَائِمٌ [nā'im]le نِيَامٌ [niyām] gibi ve صَاحِبٌ [šāhib]le صِحَابٌ [šiḥāb] gibi. Ve فُعُولٌ [fu'ul] vezni üzere dahi gelir, شَاهِدٌ [šāhid]le شُهُودٌ [šuhūd] gibi. Ve bu şol yerde olur ki masdarı dahi فُعُولٌ [fu'ul] vezni üzere gele. Ve فَوَاعِلٌ [fevā'il] vezni üzere de cem' olunur فَاعِلٌ [fā'il] sīgasında tā olsa yā lafzen yāhūd takdīren, فَائِمَةٌ [kā'imet] ile فَوَائِمٌ [kavā'im] ve حَائِضٌ [ḥā'id] ile حَوَائِضٌ [havā'id] gibi.

باب الأفعال يفتح الهمزة والعين (Bābu'l-Ef'al bi-Fethi'l-Hemzeti ve'l-Ayn)

Ma'lūm ola ki أَفْعَلٌ [ef'al] vezninde olan ismde kıyās أَفَاعِلٌ [efā'il] vezni üzere cem' olunmaktadır, أَجْدَلٌ [ecdel] ile أَجَادِلٌ [ecādil] gibi. Ve hemze meksūr olduğu vakt dahi hāl böyledir, إِصْبَعٌ [iṣba']la أَصَابِعٌ [eṣābi'] gibi.

es-Sıfat: Ammā sıfatta فُعْلٌ [fu'l] vezni üzere cem' olunur fā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla, أَحْمَرٌ [aḥmer]le حُمُرٌ [ḥumr] gibi. Ve حَمْرَاءٌ [ḥamrā] kelimesinin dahi cem'i bu minvāl üzere gelir. Ve فُعْلَانٌ [fu'lān] vezni üzere de cem' olunur fā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla, أَحْمَرٌ [aḥmer]le حُمْرَانٌ [ḥumrān] gibi. Ve bu makülenin vāv'la nūn'la ve elif'le tā'yla cem'i cā'iz değildir, ef'al-i tafdīlle farktan ötürü. Ve أَفْعَلٌ [ef'al] ki tafdīl için ola, أَفَاعِلٌ [efā'il] ve أَفْعُلُونَ [ef'alūn] vezni üzere cem' olunur, أَفَاعِلٌ [efā'il] ile أَفَاعِلٌ [efā'il] ve أَفْعُلُونَ [ef'alūn] vezni üzere cem' olunur, أَفَاعِلٌ [efā'il] ile أَفَاعِلٌ [efā'il] gibi.

el-Mu'ennes bi'l-Elif (باب المؤنث بالالف)

Elif ki dördüncü ola, kaçan فُعْلَى [fu'lā]-i أَفْعَلٌ [ef'al] ve فُعْلَاءٌ [fa'lā]-i أَفْعَلٌ [ef'al] olmasa kıyās-ı muttarid budur ki elif'le tā'yla cem' oluna ve cem'-i mükesser dahi cā'yizdir, velākin gayr-i muttariddir. Ve cem'-i mükesseri dahi iki nev'dir: Biri münthā-yı cümū' sīgası elif'i asl-ı kelimedden i'tibār etmekle, دَعْوَى [da'vā] ile دَعَاوَى [de'avā] gibi ve biri dahi فِعَالٌ [fi'al] veznidir fā'nın kesriyle, عَطَشَى [a'taşā] ile عِطَاشٌ [i'tāş] gibi.

Ellezī Fī Āhirihi'l-Elifu ve'n-Nūnu'l-Mezīdetān

(الَّذِي فِي آخِرِهِ الْأَلْفُ وَالنُّونُ الْمَزِيدَتَانِ)

Zikr olunan binānın cem'i münthā-yı cümū' sīgası üzere gelir, شَيْطَانٌ

[şeytān] ile شَيْطَانٌ [şeyāṭīn] ve سُلْطَانٌ [sulṭān] ile سَلَاطِينٌ [selāṭīn] ve سِرْحَانٌ [sirḥān] ile سَرَاحِينٌ [serāḥīn] gibi. سِرْحَانٌ [sirḥān] kurt dedikleri cānverdir, zi'b ma'nāsına, meger ki 'alem-i mürtecel ola, عُمْمَانٌ [ʿuṣmān] ve سَلْمَانٌ [selmān] gibi ki bu dem cem'ci mükesserle cem' olunmaz āhirinde olan elif ve nūn'a tagayyür gelmesin diye.

es-Sıfat: Ammā sıfatta فَعَالٌ [fi'āl] vezni üzere cem' olunur fā'nın kesriyle, غَضْبَانٌ [ğadḅān] la غَضَابٌ [ğidāb] gibi. Ve فَعَالِيٌّ [fa'ālī] vezni üzere dahi cem' olunur fā'nın fethi ve elif'in kasrıyla, سَكْرَانٌ [sekrān] ile سَكَارَى [sekārā] gibi. Ve dört kelimede harf-i evvelin mazmūm olması cā'iz görülmüştür: biri كُسَالَى [kusālā] ve biri سَكَارَى [sukārā] ve biri عُجَالَى [ʿucālā] ve biri غُيَارَى [ğuyārā]dır, gayretli ma'nāsına.

er-Rubā'ī: فَعْلَلٌ [fa'el] vezni üzerine olanlarda kıyās-ı muttarid budur ki فَعَالِلٌ [fa'ālil] vezni üzere cem' olunalar gerek meftūhu'l-fā' ve'l-lām olsun gerek mazmūmu'l-fā' ve'l-lām olsun gerek muhtelifeyn olsun, جَعْفَرٌ [ca'fer] le جَعْفِرٌ [ce'āfir] ve دِرْهَمٌ [dirhem]le دَرَاهِمٌ [derāhim] gibi. Ve mezbūrun cem'ci killetinde dahi sīga-i merkūme ihtiyār olunmuştur hurūf-ı usūlün hazfī lāzım gelmesin diye.

es-Sıfat: Ammā sıfatta فَعِيلٌ [fey'il] misllide fā'nın fethi ve yā'nın sūkūnu ve 'ayn'ın kesriyle, أَفْعَالٌ [ef'āl] vezni üzere cem' olunur, مَيِّتٌ [meyyit]le أَمْوَاتٌ [emvāt] gibi ve فَعَالٌ [fi'āl] vezni üzere cem' olunur, جَيِّدٌ [ceyyid]le جَيَادٌ [ciyād] gibi ve أَفْعَالٌ [ef'ilā] vezni üzere de cem' olunur hemze'nin fethi ve fā'nın sūkūnu ve 'ayn'ın kesriyle, نَبِيٌّ [nebiyy] ile أَنْبِيَاءٌ [enbiyā] gibi. Ve ammā فَعَالٌ [fa'āl] vezni üzere olan sıfatlar fā'nın fethi ve 'ayn'ın teşdidiyle ve فَعِيلٌ [fa'il] vezni üzere olan sıfatlar vāv'la nūn'la ve elif'le tā'yla cem' olunurlar, cem'ci mükesser olunmazlar. Ve ammā عَوَّارٌ [ʿuvvār] ve عَوَّارِيٌّ [ʿavāvīr] geldiği mecrā-yı esmāya cārī olduğu içindir. Ve عَوَّارٌ [ʿuvvār] cebān ma'nāsınadır.

Ve ammā şol rubā'ī ki onda harf-i medd-i zāyide vardır, فَعَالِيلٌ [fa'ālīl] vezni üzere cem' olunur, قِرْطَاسٌ [kırṭās] la قِرَاطِيْسٌ [kārātīs], مِصْبَاحٌ [mişbāh] la مِصَابِيْحٌ [meşābih] gibi. Ve şol rubā'ī ki ta'rīb olunmuştur yāhūd onda harf-i nisbet vardır, onun cem'inde tā ilhāk olunur, جَوْرَبٌ [cevreb]le جَوَارِبَةٌ [cevāribet] gibi ve أَشْعَثِيٌّ [Eş'āşiyy] ile أَشْعَاثَةٌ [Eş'ā'šet] gibi, lākin tā'nın ilhākı mu'arrebde gālibendir ve mensūbda lüzūmendir.

el-Humāsī: Ma'lūm ola ki humāsīnin cem'ci mükesser gelmek müstekrehtir, tasgīri müstekreh olduğu gibi, hurūf-ı usūlden birinin hazfī lāzım olmasını diye.

Ellezī Yufraku Beynehu ve Beyne Vāhidihi bi't-Tā'i Leyse bi-Cem^c

(الَّذِي يُفَرِّقُ بَيْنَهُ وَبَيْنَ وَاحِدِهِ بِالتَّاءِ لَيْسَ بِجَمْعٍ)

Ya'nī şol kelimeler ki onun vāhidiyle cem^ci beyinde tā'yla fark olunur, o hakikatte cem^c değildir mezheb-i asahh üzere, egerçi zāhiren muhtār-ı Cevherī cem^c olmak üzeredir; تَمْر [temr]le تَمْرَةٌ [temret] ve حَنْظَل [hançal]la حَنْظَلَةٌ [hanzalet] gibi.

İsmu'l-Cem^c (اسْمُ الْجَمْعِ)

Her lafz-ı müfred ki kesire mütenāvil olup kalile mütenāvil olmaya, ona ism-i cem^c derler, قَوْم [kavm] gibi ve رَهْط [reht] gibi ve eger kesire mütenāvil olduğu gibi kalile dahi mütenāvil olursa ona ism-i cins derler; مَاء [mā] gibi, ذَهَب [zeheb] gibi.

el-Cumū^c Elletī Cā'et 'Alā-Hilāfi'l-Kiyās

(الْجُمُوعُ الَّتِي جَاءَتْ عَلَى خِلَافِ الْقِيَاسِ)

Ma'lūm ola ki ba'zı cem^c vardır ki kendi lafzından müfredi vardır, velākin 'alā-hilāfi'l-kiyās vāki^c olmuştur, أَرَاهُط [erāhiṭ] gibi رَهْط [reht] cem^cinde; hālā ki أَرْهَطُ [erhuṭ]un cem^ci olmak gerek idi ve أَبَاطِلُ [ebāṭil] gibi بَاطِل [bāṭil] in cem^cinde, hālbuki بَاطِل [bāṭil]in cem^ci بَوَاطِلُ [bevāṭil] gelmek gerekti. Ve أَحَادِيثُ [ehādīs] ve أَرَاضِي [erāḍi] ve لِيَالِي [leyālī] ve أَهَالِي [ehālī] dahi böyledir.

Cem^cu'l-Cem^c: Ma'lūm ola ki cem^c-i cem^c kiyās-ı muttarid değildir gerek musahhahında olsun gerek mükesserinde, belki semā'a mevkuftur. Meselā بِيُوتَاتُ [buyūtāt] cā'iz olduğu gibi, أَفْلَسَاتُ [eflusāt] cā'iz değildir, ism-i cinste ve masdarda semā'a mevkuftur olduğu gibi ki ضَرْبُ [ḍarb]ın cem^cinde ضُرُوبُ [ḍurūb] cā'izdir, نَصْرُ [naṣr]ın cem^cinde نُصُورُ [nuṣūr] cā'iz değildir.

Tertüb: Ma'lūm ola ki sāhibü's-Şihāh^c aleyhi rahmetü'l-Meliki'l-Fettāh esnā-yı tahrīrde ecnāsa nazar etmeğin ba'zı kelimātı mükerrer zikr ettiği için mebāhis-i mufassalada murād olunan kelimenin bulunmasında 'usret olmuştur. Binā'en 'alā-zālik bu 'abd-i hakīr elfāza nazar kılıp her asl-ı müştakkun-minh olanı hāşiye-i kitābda kayd edip fūrū-ı müştakkaya 'alāhide esnā-yı sutūrda sürhile işāret etmiştir, tā ki bādī-i nazarda murād olunan kelimeye vusūl sehlü'l-husūl ola.

Ma'lūm ola ki her fer^c-i müştakkın tefsiri fer^c-i āher katında nihāyet bulur, meger ki fer^c-i lāhık fer^c-i sābıkın müte'allakātından ola. Meselā lāhık sābıkın mü'ennesi yāhūd cem^ci veyā mürādifi ola ki bu dem fer^c-i sābıkın

tefsîri gâh olur mezkûrlardan sonra dahi îrâd olunur, gaflet olunmaya!

Ve ma'âlûm ola ki esmânın evzânı ekser-i evkâtta harekât ve sekenâtına ta'arruzla olmuştur, ahyânen evzân-ı meşhûre îrâdıyla dahi ta'arruz olunmuştur. Ve matmah-ı nazar sîgayı beyân olmağın hurûf-ı usülle hurûf-ı zevâyidin veznle mevzûn beyninde mutâbakatına çendân iltifât olunmamıştır.

Ve umûr-ı zâhireye ta'arruz olunduğu ümîddir ki ma'zûr buyurula ki tabâyi'-i tâlibîn muhtelif ve tabakât-ı mübtedi'în gayr-i mahsûredir. Vallâhu'l-muvaffiku li's-savâb ve ileyhi'l-merci'u ve'l-me'âb.

BĀBU'L-ELİFİ'L-MEHMŪZİ
MİN KİTĀBİ TERCEMETİ
ŞİHĀHİ'L-CEVHERİ

(بَابُ الْأَلِفِ الْمَهْمُوزِ
مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ صِحَاحِ الْجَوْهَرِيِّ)

ع

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ب أ]

الأَبَاءُ [el-ebāʾ] (hemze'nin fethiyle) Kamış, فَصَّبَ [kaşab] maʿnāsına. Bazılar kova dedikleri otun mīşesine itlāk olunur dediler, أَجْمَةُ الْحَلْفَاءِ [ecemetu'l-ħalfāʾ] maʿnāsına.

الأَبَاءَةُ [el-ebāʾet] Vāhidi.

[أ ت أ]

أَتَاءُ [Eʾet] (ʿalā-vezni [ħamzet]) Bir ʿavretin ismidir.

[أ ث أ]

الإِنَاءَةُ [el-işāʾet] (hemze'nin kesriyle كِتَابَةٌ [kitābet] vezni üzere) Atmak, remy maʿnāsına; yukālu: أُنَاتُهُ بِسَهْمٍ أَيْ رَمَيْتُهُ بِهِ

[أ ح أ]

الأَجَا [el-Eceʾ] (bi'l-fethateyn, ʿalā-vezni فَعَلَ [faʿal]) İki dağın birinin ʿalemidir; öbürüne سَلَمَى [Selmā] derler. Ve nisbetinde أَجْيُونُ [Eceʾiyyūn] denir, ʿalā vezni أَجْعِيُونُ [eceʿiyyūn].

[أ آ]

الْأَاءُ [el-āʾ] (hemze'nin meddiyle ʿalā-vezni عَاع [ʿāʿ]) Bir nevʿ ağaçtır.

الْأَاءَةُ [el-āʾet] Vāhidi. Ve savt maʿnāsına dahi gelir.

FASLU'L-BĀ

(فَصْلُ الْبَاءِ)

[ب أ ب]

الْبَاءُ [el-be'be'et] (‘alā-vezni [fa'lelet])

Babam anam sana fedā olsun demek; yukālu: بَابَاتُ الصَّبِيِّ إِذَا فُلْتُ لَهُ بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي

الْبُؤْبُؤُ [el-bu'bu'] (bā-i ūlā ve sāniyenin zammı ve hemze'nin sükūnuyla) Asl ma'nāsına. Ba'zılar 'ālim ma'nāsına dediler, سُورُ [sursūr] gibi; yukālu: فَلَانَ فِي بُؤْبُؤٍ Ve ba'zılar seyyid ma'nāsına ve göz bebeği ma'nāsına gelir dediler.

[ب ت أ]

الْبُتُوءُ [el-butū'] (‘alā-vezni [duḥūl])

Durmak, ikāmet ma'nāsına; yukālu: بَتْنَا بِالْمَكَانِ أَيَّ أَقَامَ بِهِ **بُتُّ** [butuvv]dūr, **عُلُوٌّ** [‘uluvv] vezni üzere, nitekim mu'tellü'l-lām bābında gelse gerektir inşā'allāhu ta'ālā, kezā fī ba'zi nusahi's-*Şihāh*.

[ب ث أ]

الْبَثُءُ [el-beṣ'] (bā'nın fethi ve ṣā-i müsel-

lesenin sükūnuyla) Düz yer. Ve ba'zılar bir mevzi'in ismidir dediler, kezā fī ba'zi nusahi's-*Şihāh* eyzan.

[ب د أ]

الْبِدْءُ [el-bed'] (bā'nın fethi ve dāl-ı müh-

melenin sükūnuyla) Bir nesneye ibtidā etmek; yukālu: بَدَأْتُ بِالْشَيْءِ بَدْءًا Ve bir nesneyi mukaddem işlemeğe dahi derler; tekūlu: فَعَلَ ذَلِكَ إِذَا فَعَلْتَهُ إِبْتِدَاءً Ve yar-
ratmak ma'nāsına da gelir, خَلَقَ [ḥalk] gibi; yukālu: بَدَأَ اللهُ الْخَلْقَ إِذَا خَلَقَهُ

بَدْءٌ [bed'] İbtidā seyyid olan kimseye de

derler, nitekim ikinci seyyid olana تُبَيَّنُ [ṣunyān] derler ṣā'nın zammıyla. Ve

بَدْءٌ [bed'] Bir nesnenin evveline dahi derler; yukālu: رَجَعَ عَوْدُهُ عَلَى بَدْءِهِ إِذَا رَجَعَ فِي الطَّرِيقِ Ve çiçek ve حَضْبَةٌ [ḥaṣbet] çikarmağa dahi derler.

الْمَبْدُوءُ [el-mebdū'] (mīm'in fethi ve dāl'ın zammıyla) Çiçek ve حَضْبَةٌ [ḥaṣbet] çıkarmış kimse; yukālu: بُدِئَ الرَّجُلُ يُبْدَأُ عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ

الْبَدْءَةُ [el-bed'et] (bā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Kumarda düşen pāy.

الْأَبْدَاءُ [el-ebdā'] Cem'idir. Ve

بَدْءَةٌ [bed'et] Bir nesnenin işleminde gayrılardan önürdü başlamak; لَكَ الْبَدْءَةُ فِي الرَّمِيِّ أَيَّ أَنْ تَزِمِي قَبْلَ غَيْرِكَ

بَادِي بَدْءٍ [bādī bed'] En önürdü ma'nāsına; yukālu: Ve **إِفْعَلُهُ بَادِي بَدْءٍ** أَيَّ أَوَّلَ كُلِّ شَيْءٍ **بَادِي** [bādī]nin yā'sı mevzi-i nasbda sākin olur her zaman, isti'māl-i 'Arab bunun üzerine cārī olmuştur. Ve gāh olur ki kesret-i isti'mālī için hemzesini terk ederler, nitekim bāb-ı mu'tellde gelir inşā'allāhu ta'ālā; yukālu: **إِفْعَلُهُ بَدْءَةً ذِي بَدْءٍ وَبَدْءَةً ذِي بَدْءَةٍ** إِلَى غَيْرِ ذَلِكَ أَيَّ أَوَّلَ أَوَّلٍ

الْبَدْءَةُ [el-bud'et] (bā'nın zammı ile) Bir işe gayrıdan evvel başlamak.

الْبِدْءَةُ [el-budā'et] (bā'nın zammı ve elif'in meddiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: لَكَ الْبِدْءَةُ وَالْبِدْءَةُ أَيَّ لَكَ أَنْ تَبْدَأَ قَبْلَ غَيْرِكَ فِي الرَّمِيِّ وَغَيْرِهِ

الْبِدْيَةُ [el-bedī'] (‘alā-vezni [‘acīb]) Emr-i bedī ma'nāsına; yukālu: جَاءَ فَلَانٌ بِأَمْرِ بَدِيٍّ Ve ehl-i İslām kazdığı kuyuya dahi derler; fi'l-hadīsi: **”حَرِيمُ الْبَيْتِ الْبَدِيٍّ: حَمْسٌ وَعِشْرُونَ ذِرَاعًا“**

بَدِيٌّ [bedī'] Bir nesnenin ibtidāsına dahi derler; yukālu: **إِفْعَلُهُ بَادِي بَدِيٍّ** كَمَا يُقَالُ بَادِي بَدْءٍ

عَلَى مَا مَرَّ

الإِبْدَاءُ [el-ibdāʾ] (hemze'nin kesriyle) Söze başlamak; yukālu: فَلَانَ مَا يَبْدِئُ وَلَا يُعِيدُ أَيُّ مَا بِأَبْدَاءِ عَائِدَةٍ يَا نِي “Ne feth-i kelām eder ve ne redd-i cevāb eder!” Ve

إِبْدَاءُ [ibdāʾ] Bir emr-i ‘acīb getirmeğe de derler; yukālu: أَبْدَأُ فَلَانَ أَيُّ أَيُّ بِأَمْرِ بَدِيعِ

[ب ذ أ]

البِذْءُ [el-bezʾ] (bā'nın fethi ve zāl-ı mu‘cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi kerīh görmek; yukālu: بَدَأْتُ الرَّجُلَ بِذْءًا Ve ‘adem-i kabūl ma‘nāsına da gelir; yukālu: بَدَأْتُهُ عَيْنِي الْكُلُّ مِنَ الْبَابِ إِذَا لَمْ تَقْبَلْهُ وَلَمْ تُعْجِبْكَ مَرَاتُهُ الثَّالِثُ

البِذْيَةُ [el-bezīʾet] (bā'nın fethi ve zāl'ın kesriyle) Şol yere derler ki onun mer‘ası makbūl olma.

[ب ر أ]

الْبِرَاءَةُ [el-berāʾet] (‘alā-vezni [es-selāmet]) Berī olmak; yukālu: بَرِئْتُ مِنْكَ وَمِنْ الدُّيُونِ وَالْعُيُوبِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْبِرَاءُ [el-burʾ] (bā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Hasta iyi olmak; yukālu: بَرِئْتُ مِنَ الْمَرَضِ بُرْءًا

الْبِرْءُ [el-berʾ] (bi-fethi'l-bāʾi ve sukūni'r-rāʾ) Kezālik iyi olmak, ehl-i Hicāz lügati üzere; yekūlūne: بِرْءًا مِنَ الْمَرَضِ بُرْءًا مِثْلُ قَطَعًا قَطَعًا Ve yaratmak ma‘nāsına da gelir; yukālu: بِرْءًا اللَّهُ الْخَلْقَ بُرْءًا

الْبِرِيَّةُ [el-berīyyet] (bā'nın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Halk ma‘nāsına, ‘Arablar bunu hemze ile isti‘māl etmemiş-tir, egerçi aslı hemze ile dir.

الْبَارِيُّ [el-bārīʾ] Yaratıcı. Ve marazdan sālīm olan kimse; yukālu: أَصْبَحَ فَلَانٌ بَارِيًّا مِنْ مَرَضِهِ أَيُّ سَالِمًا

الإِبرَاءُ [el-ibrāʾ] (hemze'nin kesriyle) Hastayı iyi kılmak; yukālu: أَبْرَأَ اللَّهُ مِنَ الْمَرَضِ Ve medyūnu deynden berī kılmak; yukālu: أَبْرَأْتُهُ مِمَّا لِي عَلَيْهِ

التَّبْرِئَةُ [et-tebrīʾet] (tā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Kezālik berī kılmak ma‘nāsına; yukālu: بَرَأْتُهُ تَبْرِئَةً

الْبُرْءَةُ [el-burʾet] (bā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Sayyādın sākin olduğu ev, sayd hīninde.

الْبُرْءُ [el-bureʾ] (bā'nın zammı ve rā'nın fethiyle) بُرْءَةٌ [burʾet]in cem‘i, sayyād evleri ma‘nāsına, mislu: صُبْرَةٌ [şubret] ve صَبْرٌ [şuber]. Ve صُبْرَةٌ [şubret] şol çittir ki onun içine hurmā ve sāʾir nesne korlar.

التَّبْرِيرُ [et-teberrī] (fethateynle ve rā'nın kesri ve teşdīdiyle) Berī olmak; yukālu: تَبَرَّأْتُ مِنْ كَذَا

الْبِرْءَاءُ [el-berāʾ] (bā'nın ve rā'nın fethiyle) Berī olan kimse; yukālu: أَنَا بِرْءَاءٌ مِنْهُ وَخَلَاءٌ مِنْهُ لَا يَبْتَئِي وَلَا يُجْمَعُ لِأَنَّهُ مَصْدَرٌ مِثْلُ سَمِعَ سَمَاعًا

بِرْءَاءُ [berāʾ] Ayın evvel gecesine dahi derler: سَمِيَتْ بِذَلِكَ لِبَتْرُؤِ الشَّمْسِ مِنَ الْقَمَرِ

الْبِرْيَاءُ [el-berīʾ] (bā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Bi-ma‘nāhu: فَإِذَا قُلْتُ أَنَا بَرِيٌّ مِنْهُ وَخَلِيٌّ مِنْهُ تَنَبَّيْتُ وَجَمَعْتُ

الْبِرْءَاءُ [el-bureʾāʾ] (ke- [el-fukahāʾ]) بِرْيَاءٌ [berīʾ]in cem‘i.

الْبِرْءَاءُ [el-birāʾ] (bā'nın kesri ve elifin meddiyle) Kezālik بِرْيَاءٌ [berīʾ]in cem‘i, ke- كَرِيمٌ [kerīm] ve كِرَامٌ [kirām].

الْأَبْرَاءُ [el-ebrāʾ] Kezālik بِرْيَاءٌ [berīʾ]in cem‘idir, ke- شَرِيفٌ [şerīf] ve أَشْرَافٌ [eşrāf].

الْأَبْرِيَاءُ [el-ebriyāʾ] Misle zālīk بِرْيَاءٌ [berīʾ]in cem‘idir, ke- نَصِيبٌ [naşīb] ve أَنْصِبَاءٌ [anşibāʾ].

الْبَرِيَّةُ [el-berṭet] [berṭ]in mü'ennesi.

الْبَرِيَّاتُ [el-beriyyāt] ve

الْبَرَايَا [el-berāyā] Cem'i gelir.

الْبُرَاءُ [el-burā] (bā'nın zammıyla) Berī olan kimse, ke-عَجِيب [ʿacīb] ve عَجَاب [ʿucāb].

الْمُبَارَاةُ [el-mubāreʿet] (mīm'in zammı ve rā'nın ve hemze'nin fethiyle) İki şerik birbirinden ayrılmak; yukālu: بَارَأْتُ شَرِيكِي بَارَأْتُ شَرِيكِي Ve er ʿavretinden ayrılmaya dahi derler.

الْإِسْتِبْرَاءُ [el-istibrā] (hemze'nin kesriyle) Cāriyenin rahimi berī olduğun bilmek. Ve mutlakan bilmek ma'nāsına da gelir; yukālu: إِسْتَبْرَأْتُ الْجَارِيَةَ وَاسْتَبْرَأْتُ مَا عِنْدَكَ وَالظَّاهِرُ أَنَّهُ فَرَعُ الْأَوَّلِ

[ب س أ]

الْبَسَاءُ [el-bese] ve

الْبُسُوءُ [el-busū] (bā'nın ve sīn'in evvelde fethi ve sānīde zammı ile) Üns tutmak; yukālu: بَسَأْتُ بِالرَّجُلِ بَسَاءً وَبَسَيْتُ بَسَاءً وَبُسُوءًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ

الْبَسُوءُ [el-besū] (bā'nın fethiyle) Şol nākadır ki sağılmadan menʿ etmez.

الْإِبْسَاءُ [el-ibsā] (hemze'nin kesriyle) Bir kimseyi bir nesneye rām etmek; yukālu: اِبْسَأْتِي فُلَانًا فَبَسَيْتُ بِهِ

[ب ط أ]

الْبَطْءُ [el-buṭ] (bā'nın zammıyla) Eğlenmek, سُرْعَةٌ [surʿat]in nakīzi; yukālu: بَطِئْتُ مَجِيئِكَ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْإِبْطَاءُ [el-ibtā] (hemze'nin kesriyle) Geç gelmek; tekūlu: اِبْطَأْتُ فَأَنْتَ بَطِيءٌ وَلَا تَقُلْ اِبْطَيْتُ نeden geç geldin demek mahallinde böyler derler.

الْإِسْتِبْطَاءُ [el-istibtā] Geç ʿadd etmek.

بُطَّانٌ [buṭʿān] (bā'nın zammıyla) Bir kelimedir ki بُطَّءٌ [buṭ]da taʿaccüb için istiʿmāl olunur; yukālu: بَطَّانٌ ذَا خُرُوجًا Yaʿnī “Onun hurūcu ne ʿaceb geç oldu!”

[ب ك أ]

الْبَكْءُ [el-bek] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Nākanın sütü az olmak; yukālu: بَكَاتِ النَّاقَةُ بَكْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ فَإِذَا صَمَمَتْ الْفِغْلُ قُلْتُ بَكُوْتُ بِكُوءٍ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْبِكَاةُ [el-bikā] (bā'nın kesriyle) Cem'i.

الْبَكِيءُ [el-bekī] (kezālik bā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) بَكِيَّةٌ [bekīʿet] ma'nāsına; yukālu: هِيَ بَكِيَّةٌ وَبَكِيءٌ

[ب و أ]

الْبَوءُ [el-bev] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Rücūʿ etmek; kālallāhu taʿālā: ﴿وَبَاؤُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ﴾ (آل عمران 112) أَي رَجَعُوا بِهِ أَي صَارَ عَلَيْهِمْ وَكَذَا بَاءٌ بِأَيْمِهِ يَبُوءُ بُوءًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve ikrār ma'nāsına gelir; yukālu: بَاءٌ بِحَقِّهِ Ve ikrār ma'nāsına gelir; yukālu: بَوءٌ [bev] dāimā ʿaleyhte zikr olunur, lehte olunmaz. Ve zehāb ma'nāsına da gelir; yukālu: فِي أَرْضٍ كَذَا فَلَاةٌ تَبِيءُ إِلَى فَلَاةٍ وَبَاءٌ تَبِيءُ إِلَى فَلَاةٍ فَالْفَلَاةُ [felāt] fā'nın fethiyle ıssız sahrāya derler. Ve Cevherī'nin فَلَاةٌ إِلَى فَلَاةٍ kavlinden fehm olunan budur ki بَاءٌ bāb-ı sānīden dahi gelmek cāʿiz ola: وَفِيهِ تَأْمُلٌ لِأَنَّهُ وَآوِيٌّ وَفِي مَجِيئِ الْوَاوِيِّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي تَأْمُلٌ لَا يَحْفَى

الْمَبَاءَةُ [el-mebāʿet] (mīm'in ve bā'nın fethi ve elifin meddiyle) Menzil-i kavme derler. Ve bakar-ı vahşī menziline ve deve yattığı yere dahi derler.

التَّبْوُّوُ [et-tebevū] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Yurt tutmak; yukālu: تَبَوَّأْتُ مَنْزِلًا

التَّبْوِيءُ [et-tebviʿet] (tā'nın fethi ve vāv'ın

kesriyle) Yurt hāzırlamak; yukālu: بَوَّأْتُ لِلرَّجُلِ مَنْرَلًا وَبَوَّأْتُهُ مَنْرَلًا أَي هَيَّأْتُهُ وَمَكَّنْتُ لَهُ فِيهِ Ve bir kimsenin üzerine gönder doğrultmağa dahi derler; yukālu: بَوَّأْتُ الرُّمْحَ نَحْوَهُ أَي سَدَّدْتُهُ Ve نَحْوَهُ [tesdīd] sīn-i mühmele ile bir nesneyi doğrultmağa derler.

الإِسْتِبَاءَةُ [el-istibā'et] (hemze'nin kesriyle) Menzil tutmak; yukālu: اِسْتَبَاءَهُ أَي اِتَّخَذَهُ مَبَاءً Ve مَبَاءً [mebā'et] menzil ma'na'sıdır, nitekim el-ān mürür etti.

الْبَيْئَةُ [el-bī'et] (bā'nın kesriyle 'alā-vezni a'biyye [el-bī'at]) Hāl ma'na'sıdır; yukālu: هُوَ بَيْئَةٌ سُوءٌ أَي بِحَالَةٍ سُوءٍ وَإِنَّهُ لَحَسَنُ الْبَيْئَةِ

الإِيبَاءَةُ [el-ibā'et] (hemze'nin kesri ve elifin meddiyle) Menzile göndermek; yukālu: أَبَأْتُ الإِيبِلَ أَي رَدَدْتُهَا إِلَى مَنْرَلِهَا وَأَبَأْتُ عَلَى فُلَانٍ مَالَهُ Ve إِرَاحَةٌ [irāḥat] yatağa getirmektir. Ve kısās etmek ma'na'sına da gelir; yukālu: أَبَأْتُ الْقَاتِلَ بِالْقَتِيلِ إِذَا قَتَلْتَهُ بِهِ

الْبَاءَةُ [el-bā'et] ('alā-vezni a'biyye [el-bā'at]) Menzildir, مَبَاءً [mebā'et] gibi. Bu sebebden nikāha بَاءٌ [bā'] ve بَاءَةٌ [bā'et] derler, zīrā recül ehliyle sükün bulur, nitekim menziliyle sükün bulur ve gāh olur ki bāḥet [bāhet] derler hā'yla, nikāh ma'na'sına.

الْبَوَاءُ [el-bevā'] (fethateyn ve elifin meddiyle) سَوَاءٌ [sevā'] gibidir, lafzen ve ma'nen; yukālu: دَمٌ فُلَانٍ بَوَاءً لِدَمِ فُلَانٍ إِذَا "أَمْرُهُمْ أَنْ يَتَبَاءُوا" Ve fi'l-hadīsi: "كَانَتْ كُفُؤًا لَهُ Ve وَالصَّحِيحُ أَنْ يَتَبَاءَوْا عَلَى وَزْنِ يَتَقَاوَلُوا

بَوَاءٌ [bevā'] Üslūba dahi derler; yukālu: كَلَّمْتَاهُمْ فَأَجَابُونَا عَنْ بَوَاءٍ وَاحِدٍ أَي [أَجَابُونَا] جَوَابًا وَاحِدًا

الْبَوُءُ [el-bev'] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükünüyle) Kişi yoldaşı için katl olunmak; yukālu: بَاءَ الرَّجُلُ بِصَاحِبِهِ إِذَا قُتِلَ بِهِ Ve minhu kavluhum: "بَاءَتْ عَزَارٌ بِكُحْلٍ" [وَأُحْمَا] بُوءٌ بِهِ أَي yukālu: بَقَرْتَانِ قُتِلَتْ إِحْدَاهُمَا بِالْأُخْرَى

كُن مِمَّنْ يُقْتَلُ بِهِ

[ب ه أ]

الْبِهَاءُ [el-behe'] (bi'l-fethateyn bilā-medd) ve

الْبِهْوَةُ [el-buhū'] (mislu اللُّحُولُ [ed-duḥūl]) Üns tutmak; yukālu: بَهَأْتُ بِالرَّجُلِ وَبَهَيْتُ بِهِ مِنْ بَهَاءٍ [behe'] fetānet ve idrāk ma'na'sına da gelir; yukālu: مَا بَهَأْتُ لَهُ كَمَا يُقَالُ مَا بَاهَتْ لَهُ أَي مَا فَطَنْتُ

الْبِهَاءُ [el-behā'] (bā'nın fethi ve elifin meddiyle) Şol nākadır ki kendiyi sağan kimseye enīs olur; yukālu: نَاقَةٌ بَهَاءٌ إِذَا كَانَتْ قَدْ أَنْسَتْ بِالْحَالِبِ فَهُوَ مِنَ الْبِهْوَةِ وَأَمَّا الْبِهَاءُ مِنَ الْحُسْنِ فَهُوَ مِنْ بَهِيَ الرَّجُلُ بِالْبَاءِ فَسَيَجِيءُ فِي الْمُعْتَلِ

[ب ي أ]

الْمَيْبَةُ [el-mebī'et] Kavī ma'na'sına; yukālu: حَاجَةٌ مَيْبَةٌ أَي شَدِيدَةٌ Kezā fī ba'zi nusahi's-Şiḥāḥ.

FASLU'T-TĀ'Ḍ

(فَضْلُ التَّاءِ)

[ت أ ت أ]

التَّائِيَّةُ [et-te'tā'] (alā-vezni اَلْخَلْحَال [el-ħalħāl]) Kelāmında tā'yı çok söyleyen kimse; yukālu: رَجُلٌ تَائِيَةٌ

التَّائِيَّةُ [et-te'te'tet] Kelāmında tā'yı çok söylemek; yukālu: فِيهِ تَائِيَةٌ أَي يَتَرَدَّدُ فِي التَّاءِ إِذَا تَكَلَّمَ

[ت ف أ]

التَّفْأُ [et-tefe'] (fethateynle) Hiddete gelmek; yukālu: تَفَعَّى تَفْأً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِحْتِدَادًا وَغَضَبًا

[ت ن أ]

التَّنْوِيُّ [et-tunū'] (alā-vezni اَلدُّخُول [ed-duħūl]) Mukīm olmak; tekūlu: تَنَأَتْ بِالْبَلَدِ تَنْوًى إِذَا أَقَمَتْ بِهِ وَقَطَنَتْهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

التَّانِيُّ [et-tāni'] el-Mukīm.

التَّنَائِيَّةُ [et-tunnā'] (tā'nın zammı ve nūn'un teşdidıyla) هُمْ تَنَائِيَّةُ الْبَلَدِ تَانِيٌّ [tāni']in cem'i: هُمْ تَنَائِيَّةُ الْبَلَدِ

التَّيْنَاءَةُ [et-tinā'et] (bi'l-kesri ve'l-meddi) İsmidir, mukīm olmak ma'nāsına.

FASLU'Ş-ŞĀ'Ḍ

(فَضْلُ الشَّاءِ)

[ث أ ث أ]

الشَّائِيَّةُ [eş-se'se'tet] (alā-vezni اَلرُّزْلَزَلَةُ [ez-zelzelet]) Deveyi suya kandırmak; tekūlu: تَائِيَتْ عَنِ الْقَوْمِ دَفَعَتْ عَنْهُمْ إِذَا أَرَوَيْتَهَا Ve def' ma'nāsına da gelir; yukālu: تَائِيَتْ عَنِ الْقَوْمِ دَفَعَتْ عَنْهُمْ

الشَّائِيَّةُ [et-teşe'su'] (alā-vezni اَلتَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Heybet almak; yukālu: لَقِيْتُ فُلَانًا فَتَشَائِيْتُ مِنْهُ أَي هَيْبَتُهُ

الْإِنْيَاءَةُ [el-işā'et] (min-bābi اَلْإِفْعَالِ [el-if'āl]); yukālu: أَنْيَأْتُهُ بِسَهْمٍ إِيَّاءَةً أَي رَمَيْتُهُ بِهِ

[ث د أ]

الشُّنْدُوَّةُ [eş-sundu'et] (şā'nın ve dāl'ın zammiyle) Er adamın memesi ki 'avrette olan (sedy) menzilesindedir. Ba'zılar eyitti: تُنْدُوَّةُ [sundu'et] er adamın memesi dibidir. Ba'zılar eyitti: Meme etrafında olan ettir. Kaçan ki evvelin mazmūm kılsan hemze ile isti'māl edersin, kaçan meftūh kılsan vāv ile isti'māl edersin.

[ث ط أ]

الشُّطَّاءُ [eş-şe'tā'] (fethateynle) Hamākat ma'nāsına; yukālu: شَطَّيْتُ شَطَّاءً أَي حَمَقْتُ

[ث ف أ]

الشُّفَّاءُ [eş-suffā'] (bi-zammi'ş-şā' ve teşdidi'l-fā' اَلْقُرَّاءُ [el-ħurrā']) Hardal ki hubūbāttandır. Ba'zılar üzerlik tohumudur dediler.

[ث م أ]

الشَّمُّ [eş-se'm'] (şā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Çerb ta'ām yedirmek; yukālu: دَسَمْتُ [desem] Ve دَسَمْتُ الْقَوْمَ أَطْعَمْتُهُمُ الدَّسَمَ fethateynle çerb ma'nāsındır. Ve baş

yarmak ma'nāsına da gelir; yukālu: ثَمَاتُ رَأْسَهُ أَي سَدَحْتُهُ Ve ekmeği kesip tirit etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: ثَمَاتُ الْخُبْزِ أَي ثَرَدْتُهُ

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ح أ]

الْجَوْجُؤُ [el-cu'cu] (bi-zammi'l-cīmeyn 'alā vezni al-hudhud) Kuş ve gemi göğsü.

الْجَآجِئُ [el-ce'āci] (cīm'in fethi ve elifin meddiyle) جُؤُ [cu'cu]un cem'i.

الْجَآجَاءُ [el-ce'ce'et] Deveyi su içmeğe da'vet etmek; tekūlu: جَآجَأْتُ بِالْإِبِلِ إِذَا دَعَوْتَهَا Ismi جِيءٌ [cī]dir 'alā-misāli الْجِيعِ [el-cī] Aslı جِيءٌ idi hemzeteyn ile, hemze telyīn olundu; dahi جِيءٌ [cey] gelir.

[ج ب أ]

الْجَبَّءُ [el-ceb] (cīm'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Kırmızı mantar ki nebātāt kısmındandır.

الْجِبَاءُ [el-cibe'et] (cīm'in kesriyle ve bā'nın fethiyle) Cem'i, mislu: فَفَّعٌ [faḥ] ve فَفَّعَةٌ [fiḥa'at]. Ve فَفَّعٌ [faḥ] kezālik mantara derler. Aḥmer eyitti: جِبَاءٌ [cibe'et] kırmızı gibi olan ve كَمَاءٌ [kem'et] siyāh gibi olan ve فَفَّعَةٌ [fiḥa'at] beyāz gibi olan mantardır. Ve

جَبَّءٌ [ceb] Bir nesneden göz yayınmağa ve mu'ahhar olmağa da derler, 'alā-mā se-yecī'u.

الْإِجْبَاءُ [el-icbā] (hemze'nin kesriyle) Mantar çok olmak; yukālu: إِجْبَاءَاتُ الْأَرْضِ إِذَا كَثُرَتْ يَا نِي مانتarı çok olsa. Ve salāhi zāhir olmadın ekini satmak ma'nāsına da gelir; ve cā'e fi'l-hadīsi bilā- hemzi: مَنْ "أَجْبَى فَقَدْ أَزْبَى" Ve asluhu'l-hemzu.

الْمَجْبِئَةُ [el-mecbe'et] Mantarı çok yer.

الْجَبَاءُ [el-ceb'et] ('alā-vezni الْجَبَّءُ [el-

cebhet)) Başmakçıların üzerinde iş kes-
tikleri kütüktür, قُرُومٌ [kurzūm] ma'nāsına.

الْجُبُؤُ [el-cubu²] (zammeteynle) Bir nes-
neden göz yayınmak; yukālu: جَبَأْتُ عَيْنِي
عن الشيء أي نبت عنه من الباب الثالث
eyitti: Geri kalmak ma'nāsına da gelir;
yukālu: جَبَأْتُ عَنِ الرَّجُلِ جَبْئًا وَجُبُوءًا إِذَا خَسَسْتُ
عُنْهُ Ve خُنُوسٌ [ḥunūs] ḥā-i mu'cemenin
zammıyla ve sīn-i mühmele ile geri kal-
mak ma'nāsındadır. Ve yılan ininden çık-
mağa da derler; yukālu: جَبَأَ عَلَيْهِ الْأَسُودُ أَي
خَرَجَ عَلَيْهِ حَيْثُ مِنْ جُحْرِهِ
zammıyla ve ḥā'nın sükunuyla in, sūrāh
ma'nāsına.

الْجَبِأُ [el-cubbe²] (bi-zammi'l-cīm ve
teşdidi'l-bā) Korkak kimse, cebān
ma'nāsına.

الْجَبَابِيُّ [el-cābi²] Çekirge, cerād ma'nāsına.

ج ر أ

الْجُرَاءُ [el-cur²et] (mislu الْجُرْعَةُ [el-cur²at])
Bahādırlık, şecā'at ma'nāsına. Gāh olur
ki hemzesin terk edip جُرَّةُ derler 'alā-vezni
كُرَّةُ [kuret], nitekim مَرَّةٌ [mer²et]te 'avret
ma'nāsına مَرَّةٌ [meret] derler.

الْجَرِيءُ [el-cerī²] ('alā-vezni الْفَعِيلُ [el-fa'īl])
Bahādır, mikdām ma'nāsına; ve minhu
yukālu: جَرَوُ الرَّجُلِ جَرَاءً بِالْمَدِّ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ
وَيُقَالُ هُوَ جَرِيءٌ الْمُقَدِّمُ أَي جَرِيءٌ عِنْدَ الْإِقْدَامِ عَلَى أَنْ
يَكُونَ الْمُقَدِّمُ مُضْطَرًّا مِيمِيًّا

الْتَجْرِبَةُ [et-tecri²et] ('alā-vezni
تتcribet)) Cerī² kılmak. Ve

الْتَجْرُؤُ [et-tecerru²] (fethateynle ve rā'nın
zammı ve teşdidiyle) ve

الْإِجْتِرَاءُ [el-ictirā²] Cerī² olmak; tekülü:
جَرَأْتُكَ عَلَى فُلَانٍ حَتَّى تَجْرَأْتَ وَاجْتَرَأْتُ عَلَيْهِ

ج ز أ

الْجَزْءُ [el-cez²] (bi'l-fethi) Bölmek; yukālu:
جَزَأْتُ الشَّيْءَ أَي قَسَمْتُهُ وَجَعَلْتُهُ جُزْءًا
Ve iktifā etmek; yukālu: جَزَأْتُ بِالشَّيْءِ جُزْءًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ
أَي اِكْتَفَيْتُ بِهِ

الْجُزْءُ [el-cuz²] (bi-zammi'l-cīm) Ba'z.

الْأَجْزَاءُ [el-eczā²] Cem'ci.

الْإِجْزَاءُ [el-iczā²] (bi-kesri'l-hemzeti) ve

الْتَجْرِبَةُ [et-tecri²et] ('alā-vezni اَلْتَجْرِبَةُ [et-
tecricet]) Kifāyet ettirmek; yukālu: أَجْرَأْتُهَا
وَجَرَأْتُهَا Ya'nī "Deveye 'alefle kanā'at ver-
dim." Ve

إِجْزَاءُ [iczā²] Kazā ma'nāsına da gelir;
yukālu: أَجْرَأْتُ عَنْهُ شَاءَ لَعْنَةٍ فِي جَزَتْ أَي قَصَّتْ
kifāyet ma'nāsına geldiği gibi; yukālu:
أَجْرَأَنِي الشَّيْءُ أَي كَفَانِي
ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَجْرَأْتُهُ جَعَلْتُ
لَهُ نِصَابًا Ve ginā vermek ma'nāsına da gelir.

الْمَجْزَأُ [el-mecze²] (mīm'in fethiyle) ve

الْمُجْزَأُ [el-mucze²] (mīm'in zammıyla)

الْمَجْزَأَةُ [el-mecze²et] (mīm'in fethiyle) ve

الْمُجْزَأَةُ [el-mucze²et] (kezālik mīm'in
zammıyla) Gınā vermek ma'nāsına gelir;
yukālu: أَجْرَأْتُ عَنْكَ مَجْزَأَ فُلَانٍ وَمُجْزَأَ وَمَجْزَأَةَ فُلَانٍ
وَمُجْزَأَتُهُ أَي أَعْتَيْتُ عَنْكَ مَعْنَاهُ

الْإِجْتِرَاءُ [el-ictizā²] ve

الْتَجْرِيءُ [et-tecri²] İktifā etmek; yukālu:
إِجْتَرَأْتُ بِالشَّيْءِ وَتَجْرَأْتُ بِهِ إِذَا اِكْتَفَيْتُ بِهِ

الْجُزْءُ [el-cuz²et] Bıçağın ve bizin ve ona
benzer nesnenin sapı, deste-i kārđ ve
deste-i direfş ma'nāsına. Ve

جَزْءُ [Cez²] (bi-fethi'l-cīm ve sukūni'z-
zāy) Bir recülün ismidir.

ج س أ

الْجَسْءُ [el-ces²] Kesret-i 'amelden el na-

sır bağlayıp cā-be-cā pekinmek; yukālu: جَسَأَتْ يَدُهُ مِنَ الْعَمَلِ تَجْسَأُ جَسْأً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَلَبْتُ

الْحُسْأَةُ [el-cusʔet] (ʿalā-vezni [el-curʔat]) İsmun minhu. Ve davarın boynu nasır bağlamak, يُبْسُ الْمَعْطَفِ [yubsu'l-maʕtif] maʕnāsına.

[ح ش أ]

التَّجْشُّو [et-teceşşu] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdidiyle) ve

التَّجْشِيَّةُ [et-tecşipet] (ʿalā-vezni [et-tecribet]) Geçirmek ki sıklet-i taʿāmdan hāsıl olur; yukālu: تَجَشَّاتُ تَجْشُوًا

الْحُسْأَةُ [el-cuşʔet] (ʿalā-vezni [el-humzet]) İsmdir, geçirmek maʕnāsına.

الْحُشَاءُ [el-cuşā] (bi-zammi'l-cīmi ve'l-meddi) Bi-maʕnāhā. Kāle'l-Aşmaʕ: هُوَ عَلَى فُعَالٍ كَأَنَّهُ مِنْ بَابِ الْغَطَّاسِ وَالْبُؤَالِ وَالِدُّوَارِ

الْحُشُوءُ [el-cuşū] (ʿalā-vezni [el-ḥuruc]) Yürek yerinden kopmak ziyāde gamdan yāhūd ziyāde havftan; yukālu: جَسَأَتْ نَفْسِي حُشُوءًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَهَضْتَ إِلَيْكَ مِنْ حُزْنٍ أَوْ فَرَحٍ

حُشُوءٌ [cuşū] Huruc etmek; yukālu: جَسَأَ الْقَوْمُ مِنْ بَلَدٍ أَيْ خَرَجُوا

الْإِحْشَاءُ [el-ictişā] Bir kimseye bir yer muvāfık düşmemek; tekūlu: إِحْشَأْتَنِي الْبِلَادُ وَاجْتَشَأْتَنِي إِذَا لَمْ يُوَافِقْكَ

الْحَسْءُ [el-ceşʔ] (cīm'in fethi ve şīn'in sükūnuyla) Yeyni yay, kavs-i hafif maʕnāsına. Baʕzılar eyitti: Şol ʿasā-yı hafiftir ki yay düzdükleri ağaçtan olur.

[ح ف أ]

الْحُفَاءُ [el-cufā] (bi-zammi'l-cīmi ve meddi'l-elif) Şol çörçöp ki sel taşra bırakır. Ve bātıl maʕnāsına da gelir; kālallāhu

تَاʿĀLĀ: «فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً» (الرعد 17) أَي بَاطِلًا

الْحُفَاءُ [el-cefʔ] Kef atmak; yukālu: الْوَادِي جُفَاءً إِذَا رَمَى بِالْقَدَى وَالزَّبَدُ وَكَذَا الْقَدْرُ إِذَا رَمَتْ جَفَأَتْ الْقَدْرُ إِذَا مَلَتْهَا وَكَذَا الْقَدْرُ إِذَا رَمَتْ فَصَبَبَتْ مَا فِيهَا وَلَا تَقُلْ أَحْفَأْتُهَا وَأَمَّا الَّذِي فِي الْحَدِيثِ «فَاجْفُؤُوا قُدُورَهُمْ» فَهِيَ لُغَةٌ مَجْهُولَةٌ جَفَأْتُ الرَّجُلَ إِذَا صَرَغْتَهُ كَلُّهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْإِحْفَاءُ [el-icfā] (hemze'nin kesriyle) Kef atmak; lugatun fi ʿal-icfā

الْإِحْتِفَاءُ [el-ictifā] (hemze'nin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi koparmak; tekūlu: إِحْتَفَأْتُ الشَّيْءَ إِذَا اقْتَلَعْتَهُ وَرَمَيْتَ بِهِ

[ح ن أ]

الْحَنَأُ [el-cene] Bir nesnenin üzerine yüzü koyun düşmek; yukālu: جَنَأَ الرَّجُلُ عَلَى الشَّيْءِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَكَبَّ عَلَيْهِ

الْمُجَانَاةُ [el-mucāneʔet] ve

التَّجَانُؤُ [et-tecānu] Bi-maʕnāhu.

الْأَجْنَأُ [el-ecne] (ʿalā-vezni [el-ekrem]) Gürüz olan kimse, أَحَدَبٌ [aḥdeb] maʕnāsına.

الْمُجْنَأُ [el-mucne] (mīm'in zammı ve cīm'in sükūnuyla) Kalkan, تُرْسٌ [turs] maʕnāsına.

[ح ي أ]

الْمَجْيِيُّ [el-mecī] Masdar-ı mīmīʕdir velākin şāzzdır, zīrā kıyās budur ki فَعَلٌ - مَجْيِيٌّ de masdar مَفْعِلٌ [meʕil] gele bi-fethi'l-ʿayn illā birkaç kelime hilāfu'l-kıyās gelmiştir, مَكِيلٌ [mekīl], مَحِيضٌ [meḥiṣ] gibi.

الْحَبِيَّةُ [el-ceyʔet] (cīm'in fethiyle) Binā-i merredir, مَجْيِيٌّ [mecī]den illā bu kadar var

ki mevzi-i masdara vaz' olunmuştur, mislu: الرَّحْفَةُ [er-recfet] ve الرَّحْمَةُ [er-raḥmet].

الْحَبِيَّةُ [el-cḥet] (cīm'in kesriyle) İsmdir, مَجِيءٌ [mecī] ma'nāsına.

الإِجَاءَةُ [el-icā'et] (hemze'nin kesri ve elifin meddiyle) Getirmek; ve yukālu: جَاءَني عَلَى فَأَعْلَنِي فَجِئْتُهُ أَجِيئُهُ أَي غَالَبَنِي بِكَثْرَةِ الْمَجِيءِ فَغَالَبْتُهُ تَقُولُ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي جَاءَ بِكَ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ إِذْ جِئْتَ وَلَا أَجَائُهُ إِلَى كَذَا أَي أَلْجَأْتُهُ Ve muztarr kılmak ma'nāsına da gelir; وَاضْطَرَّرْتُهُ إِلَيْهِ Ve fi'l-meseli: "سُرُّ مَا يُجِئُكَ" [urḡūb] incikten ökçeye muttasıl olan sinire derler. Ve mezbūrun içinde iliği olmadığına binā'en 'adem-i kudretten kināyedir.

الْحَجِيءُ [el-cḥ] İçilen nesne, şarāb ma'nāsına; yukālu: لَوْ كَانَ ذَلِكَ فِي الْهَيْءِ وَالْحَجِيءِ مَا نَفَعَهُ أَي فِي الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ Ba'zılar eyitti: Bu isimler 'Arabların جَاءَتْ بِالْإِبِلِ وَهَاهُنَا بِهَا kavlinden me'hūzdur: إِذَا دَعَوْتَهَا فِي الْأَوَّلِ لِلشَّرْبِ وَفِي الثَّانِي لِلْعَلْفِ

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[ح ب أ]

الْحَبَاءُ [el-ḥabe] (bi'l-fethateyn) Pādişāhın hem-nişini ve musāhibi olan kimse.

الْأَحْبَاءُ [el-aḥbā] (hemze'nin fethiy- le) Cem'i, mislu: سَبَبٌ [sebeb] ve أَسْبَابٌ [esbāb].

[ح ت أ]

الْحَثُّ [el-ḥat] Kilimin saçağın bükme; tekūlu: حَتَّاتُ الْكِسَاءِ حَثًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ يَهْمَزُ وَلَا يَهْمَزُ إِذَا قَتَلَتْ هُدْبَهُ وَكَفَفَتْ مَلْرَقًا بِهِ Ya'nī saçağın büküp yapışmış yerlerin ıslāh etsen böyle dersin. Ve هُدْبٌ [hudb] hā'nın zammıyla saçağa derler.

الْإِحْتَاءُ [el-iḥtā] (hemze'nin kesriyle) Bi-ma'nā **الْحَثُّ** [el-ḥat]; tekūlu: إِذَا أَحْتَأْتُ الثُّوبَ إِذَا قَتَلْتَهُ فَنَلَّ Ve فَنَلَّ [fetl] bükmeğe derler. Ve كِسَاءٌ [kisā]ın cem'idir ve كِسَاءٌ [kisā] diye kilime derler.

[ح ح أ]

الْحُجْوَةُ [el-ḥucū] Şād olmak; yukālu: حَجَّاتُ بِالْأَمْرِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَرَحْتَ بِهِ وَإِذَا كَانَ حَجَّاتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ يَكُونُ بِمَعْنَى الْوُلُوعِ حَجَّاتٌ جِجَاءٌ إِذَا كُنْتُ مُوَلِّعًا بِهِ حَنِينًا يَهْمَزُ وَلَا يَهْمَزُ

التَّحْجُّوَةُ [et-teḥaccu] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَحَجَّاتٌ بِهِ

[ح د أ]

الْحَدَاءَةُ [el-ḥade] (bi-fethi'l-ḥā ve'd-dāl) Şol kazma ki iki ağzı ola; cem'i حَدًّا [ḥade] gelir, mislu: فَصَبَةٌ [kaşabet] ve فَصَبٌ [kaşab].

الْحِدَاءَةُ [el-ḥide] (bi-kesri'l-ḥā ve

fethi'd-dāl) Çaylak dedikleri kuş, mūş-gīr ma'nāsına; cem'ci جَدَا [hide] gelir, misli: عِنْبَةٌ [inebet] ve عِنْبٌ [ineb]; ve minhu kavluhum: جَدَا جَدَا وَرَاءَكَ بُنْدُقَةٌ İbnu's-Sikkīt eyitti: جَدَا bu makāmda جَدَا [hide]et] ten terhīm olunmuştur, ya'nī harf-i nidā mahzūf olup "Yā Hīde, hazer et!" demek olur. Ve 'āmmē حَدَا حَدَا derler hā'nın fethiyle. Ve Şarkī eyitti: حِدَاءٌ [Hidā] bir kabīlenin ve بُنْدُقَةٌ [Bunduqat] bir kabīlenin ismidir.

أَلْحِدَاءُ [el-Ḥidā] Yemen'de bir kabīlenin ismi.

أَلْحَدَاءُ [el-ḥad] (hā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Sarf etmek; tekūlu: حَدَأْتُ الشَّيْءَ حَدَاءً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَفْتَهُ

أَلْحَدَاءُ [el-ḥade] (bi'l-fethateyn) Yapışmak; tekūlu: حَدَيْتُ بِالْمَكَانِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَرَقْتَ بِهِ Ve sığınmak ma'nāsına. Ve şefkat ve nusret ma'nāsına da gelir ve ta'diyetu'l-evveli bi-إِلَى ve's-sānī bi-عَلَى ev yukālu: حَدَيْتُ إِلَيْهِ أَيْ لَجَأْتُ إِلَيْهِ وَحَدَيْتُ عَلَيْهِ وَإِلَيْهِ تَرَحَّمْتُ عَلَيْهِ وَنَصَرْتُهُ

[ح ز أ]

أَلْحَزَاءُ [el-ḥaze] (bi'l-fethateyn) Serāb bir nesneyi ref etmek, ya'nī mürtefi göstermek ki sahrāda su gibi görünen nesnede zāhir olur; yukālu: حَزَأَ السَّرَابَ الشَّخْصَ يَحْزُوهُ: حَزَأَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَفَعَهُ وَهُوَ لَعْنَةٌ فِي حَزَأِهِ يَحْزُوهُ بِلَا هَمْزٍ

أَلْحَزَاءُ [el-ḥaz] (bi-sukūni'z-zāy) Deveyi cem'ci edip sürmek; tekūlu: حَزَأْتُ الْإِبِلَ أَيْ جَمَعْتُهَا وَسُقْتُهَا

[ح ش أ]

أَلْحَشَاءُ [el-ḥaş] Bir kimsenin karnına okla vurmak; yukālu: حَشَأْتُ الرَّجُلَ بِالشَّهْمِ حَشَاءً مِنَ حَشَأْتُ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَصَبْتُ بِهِ جَوْفَهُ

ma'nāsına da gelir; tekūlu: حَشَأْتُ الْمَرْءَ إِذَا كَلَّ مِنْهُمَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ بَاضَعْتَهَا **أَلْمِحْشَاءُ** [el-miḥş] (bi-kesri'l-mīm) Kalın kilim; cem'ci أَلْمِحَاشِيُّ [el-meḥāşī] gelir.

[ح ص أ]

أَلْحَضَاءُ [el-ḥaş] Suya kanmak; tekūlu: حَضَأْتُ مِنَ الْمَاءِ إِذَا رَوَيْتَ Ve oğlanın karnı yāhūd kursağı sülle dolmak; yukālu: هُمَا مِنَ الْبَابِ حَضَأَ الصَّبِيُّ مِنَ اللَّبَنِ إِذَا امْتَلَأَ بَطْنُهُ Ve yellenmek ma'nāsına da gelir, hurūcu'r-rīh mine'd-dubur; yukālu: حَضَأَ بِهَا إِذَا حَبَقَ

أَلْإِحْضَاءُ [el-iḥş] (hemze'nin kesriyle) Suya kandırmak; yukālu: أَحْضَأْتُ غَيْرِي أَيْ رَوَيْتُهُ

[ح ض أ]

أَلْحَضَاءُ [el-ḥad] Odu yalınlandırmak; yukālu: حَضَأْتُ النَّارَ أَيْ سَعَرْتُهَا يُهْمَزُ وَلَا يُهْمَزُ **أَلْمِحْضَاءُ** [el-miḥḏā] (bi-kesri'l-mīm 'alā-vezni mif'al) Şol ağaçtır ki onunla od ölçerirler. Kaçan hemze getirilmese od ölçerirler. Kaçan hemze getirilmese **مِحْضَاءٌ** [miḥḏā] denir meddle **[mif'al]** vezni üzere.

[ح ط أ]

أَلْحَطَاءُ [el-ḥaṭ] Düşürmek, إِسْقَاطٌ [iskāt] ma'nāsına; yukālu: حَطَأْتُ بِهِ الْأَرْضَ أَيْ صَرَعْتُهُ Ve kuş sağnamak; yukālu: حَطَأَ بِسَلْحِهِ أَيْ رَمَى سَلْحٌ [selḥ] sīn-i mühmelenin fethiyle ve ḥā-i mühmele ile necāset. Ve

حَطَاءٌ [ḥaṭ] Yellenmek, hurūcu'r-rīh mine'd-dubur ma'nāsına; yukālu: حَطَأَ حَطَأَهَا أَيْ Ve cimāc etmek; yukālu: بَاضَعَهَا Ve el ayasıyla bir kimsenin arkasına vurmak; kāle İbn 'Abbās radiyallāhu 'anhu: "أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ" Ve بِقَمَائِي فَحَطَأَنِي حَطَاءً وَقَالَ اذْهَبْ فَادْعُ لِي فَلَانًا"

çömlek kefini atmak; yukālu: حَطَّاتِ الْقَدْرِ: أَلْكُلُّ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve بَرَبْدَهَا أَي رَمَتْهُ

الْحَطِيءُ [el-ḥaṭīʔ] (ʿalā-vezni فَعِيل [faʿīl]) Nekbeti olan kimse; yukālu: حَطِيءٌ بَطِيءٌ إِتْبَاعٌ لَهٗ أَي رَذِيلٌ

الْحَطِيئَةُ [el-ḥuṭayʔet] (bi-zammi'l-ḥāʔ ve fethi't-ṭāʔ) Kısa boylu ve kabīh kimse. Ve bir kimsenin adı.

الْحُطَيْئَةُ [el-Ḥuṭeṭiʔet] (bi-zammi'l-ḥāʔ ve fethi'n-nūn ve kesri't-ṭāʔ mislu غَلِطَةُ [ʿulebiṭat]); yukālu: عَنَزَةُ حُطَيْئَةُ أَي عَرِيضَةٌ Ve عَنَزٌ [ʿanz] ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla ve zā-yı muʿceme ile keçi maʿnāsınadır.

[ح ب ط]

الْحَبْنَطُ [el-ḥabentaʔ] (ḥā'nın ve bā'nın fet-hiyle ve āhirinde hemze ile)

الْحَبْنَطَاءُ [el-ḥabentaʔet] Misluhu. Ve

الْحَبْنَطَا [el-ḥabenta] (kezālik ḥā'nın ve bā'nın fet-hiyle bilā-hemz) Kısa boylu ve semiz ve karnı büyük kimse.

الْمُحْبِنَطِي [el-muḥbenṭī] (mīm'in zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Bi-maʿnāhu; yuhmezu ve lā yuhmezu. Baʿzılar eyitti: مُحْبِنَطِي [muḥbenṭī] kīn ile dolu olan kimsedir.

الْإِحْبِنَطَاءُ [el-iḥbinṭāʔ] (hemze'nin ve bā'nın kesriyle) Karın şişmek; yukālu: إِحْبِنَطُ الرَّجُلِ إِذَا انْتَفَخَ جَوْفُهُ

[ح ف أ]

الْحَفَا [el-ḥafaʔ] (fethateynle) بَرْدِيٌّ [berdiyy] dedikleri dikenin köküdür ki tāze ve beyāz olur ve baʿzı diyārda onu yerler.

[ح ك أ]

الْإِحْكَاءُ [el-iḥkāʔ] (hemze'nin kesriyle) Muhkem etmek; yukālu: أَحْكَأْتُ الْعُقْدَةَ وَأَحْكَئْتُهَا أَي شَدَدْتُهَا

[ح ل أ]

الْحَلْوُ [el-ḥalūʔ] (ḥā'nın fethi ve lām'ın zammıyla ʿalā-vezni فُعُول [faʿūl]) Bir taş bir taşa sürüp mā-beyninden hāsıl olan tozuyla āyīnenin pāsın açmak; tekūlu: حَلَّأْتُ لَهُ حَلْوًا إِذَا حَكَّكَتَ لَهُ حَجْرًا عَلَى حَجْرٍ ثُمَّ جَعَلْتُ حُكَاكَةً Ve الْحُكَاكَةُ عَلَى كَفِّكَ وَصَدَّأْتُ بِهِ الْمَرْأَةَ [ḥukāket] ḥā-i mühmelenin zammıyla hāsıl olan toz. Ve تَصَدَّيْتُ [taṣdiʔet] pās gidermek maʿnāsınadır.

الْحَلَاءُ [el-ḥulāʔet] (bi-zammi'l-ḥāʔ ve'l-medd) Bi-maʿnā الْحَلْوُ [el-ḥalūʔ] ʿalā-mā merre ānifen. Ve şol debbāğlar deriden soydukları et pāresine dahi حَلَاءَةٌ [ḥulāʔet] derler. Ve fi'l-meseli: “حَلَّأْتُ حَالِيَّةً عَنْ كُوعِهَا” لِأَنَّ الْمَرْأَةَ الصَّنَاعَ رُبَّمَا اسْتَعَجَلَتْ فَفَشِرَتْ كُوعِهَا أَي سَافَهَا Yaʿnī tūz-dest olup çābük olan ʿavret gāh olur ibtidā kendi ayağın mecrūh eder. Ve صَنَاعٌ [ṣanāʕ] ṣād'ın fethi ve nūn'un tahfifiyle tūz-dest olan ʿavret.

الْتَحْلِي [et-tihlīʔ] (tā'nın kesri ve ḥā'nın sükūnu ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol deri ki soyarken ona bıçak zarar ede; ve minhu yukālu: حَلَمَ الْأَدِيمَ مِثْلَ حَلِمٍ

الْحَلَا [el-ḥaleʔ] (fethateynle) Deriye bıçak zarar etmek. Ve

حَلَا [ḥaleʔ] Şol uçuk yaralara derler ki mahmūm olan kimsenin dudağında zāhir olur; yukālu: حَلَيْتُ شَفَتِي إِذَا بَثُرْتُ

الْحَلْءُ [el-ḥalʔ] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kamçı ile yā gayrı ile vurmak; tekūlu: حَلَّأْتُهُ بِالسُّوْطِ وَحَلَّأْتُهُ بِالسَّيْفِ إِذَا صَرَبْتَهُ بِهِ Ve iʿtā maʿnāsına da gelir; tekūlu: حَلَّأْتُهُ مِائَةً دَرَاهِمٍ إِذَا أَعْطَيْتَهُ

الْتَحْلِيَّةُ [et-taḥliʔet] ve

الْتَحْلِي [et-taḥlīʔ] (ʿalā-vezni اَلتَّكْمِلَةُ [et-tekmilet] ve اَلتَّكْمِيلُ [et-tekmīl]) Deveyi su-

dan men' etmek; tekŭlu: حَلَأْتُ الْإِبِلَ عَنِ الْمَاءِ إِذَا طَرَدْتُهَا وَمَنْعْتُهَا أَنْ تَرُدَّهُ Ve ammā السَّوِيْقُ إِذَا طَرَدْتُهَا وَمَنْعْتُهَا أَنْ تَرُدَّهُ dedikleri aslında mehmŭz değildir, zĭrā حَلَوَاءُ [ħelvā]dan me'hŭzdur, pes hemzesi 'arizĭdir.

[ح م أ]

الْحَمَأُ [el-ħame] (fethateynle) Kara balçık; kālallāhu ta'ālā: ﴿وَمِنْ حَمَأٍ مَسْنُونٍ﴾ (الحجر 26, 28, 33) Ve kuyunun balçığı çoğalmak; yukālu: حَمَمَتِ الْبَيْرُ بِالْكَسْرِ إِذَا كَثُرَتْ Ve gazab etmek; yukālu: حَمَمْتُ عَلَيْهِ أَي غَضِبْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْحَمَاءُ [el-ħam'et] (bi't-teskĭn) Bi-ma'nāhu.

الْحَمَاءُ [el-ħam] (bi't-teskĭn eyzan) Kuyunun balçığın pāk etmek; tekŭlu: حَمَأْتُ الْبَيْرُ إِذَا نَزَعْتُ حَمَائِهَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْحَمَاءُ [el-ħam] Şol kimsedir ki zevc cānibinden hısım ola, zevcin babası ve zevcin kardeşi gibi. Bunda dört lŭgat vardır: حَمَاءٌ [ħam] bi'l-hemz ve حَمَا [ħamā] mislu فَكَا [kafā] ve حَمُو [ħamū] mislu أَبُ [ebū] ve حَمٌ [ħam] mislu أَبٌ [eb]; cem'ī الْأَحْمَاءُ [el-aħmā] gelir.

[ح ن أ]

الْحِنَاءُ [el-ħinnā] (bi-kesri'l-ħā ve'l-meddi ve't-teşdĭdi) Kına ki nisā tā'ifesi isti'māl eder ekseriyyā.

التَّحْنِيَةُ [et-taħni'et] ve

التَّحْنِيءُ [et-taħni] (alā-vezni التَّكْمِيلَةُ [et-tekmilet] ve التَّكْمِيلُ [et-tekmĭl]) Kına ile boyamak; yukālu: حَنَّنْتُ لِخَيْتِهِ تَحْنِيَةً وَتَحْنِيًّا إِذَا حَصَّبْتَهَا بِهِ

FASLU'L-ĤĀ'

(فَصْلُ الْحَاءِ)

[خ ب أ]

الْحَبْءُ [el-ħab] (ħā'nın fethi ve bā'nın sŭkŭnuyla) Gizlemek, setr ma'nāsına; yukālu: حَبَأْتُ الشَّيْءَ أَي سَتَرْتُهَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْحَابِيَةُ [el-ħābi'et] Kŭp, حُبٌّ [ħubb] ma'nāsına; illā enne'l-'Arab tereke hemzehā.

الْحَبْءُ [el-ħab] Şol nesnedir ki gizli ola: حَبَأْتُ السَّمَاوَاتِ الْقَطْرُ وَحَبَأْتُ الْأَرْضِ الثَّبَاتُ

الْحَبِيءُ [el-ħabi] ('alā فَعِيلٌ [fa'īl]) Bi-ma'nāhu. Ve

الْإِحْتِيَاءُ [el-iħtibā] el-İstītār [al-istitār] yukālu: إِحْتَبَأْتُ أَي اسْتَتَرْتُ

الْمُحَبَّبَةُ [el-muħabbe'et] Gizlenmiş; yukālu: جَارِيَةٌ مُحَبَّبَةٌ أَي مُسْتَبْرَةٌ

الْحُبْبَاءُ [el-ħube'et] (mislu الْهُمَزَةُ [el-humezet]) Şol 'avrettir ki gāh görünŭp gāh gizlene; kĭle: إِنَّ أْبْعَضَ كَنَاتِي إِلَيَّ الْحُبْبَاءُ الطَّلَعَةُ: الْكَنَاتُ يَفْتَحُ الْكَافَ جَمْعُ الْكَنَةِ يَفْتَحُ الْكَافَ وَتَشْدِيدُ الثَّوْنِ زَوْجَةُ الْإِبْنِ أَوْ الْأَخِ

[خ ت أ]

الْإِحْتِيَاءُ [el-iħtitā] (hemze'nin ve tā'nın kesriyle) Gizlenmek; yukālu: إِحْتَنَأْتُ مِنْ فُلَانٍ أَي اخْتَبَأْتُ مِنْهُ وَاسْتَتَرْتُ خَوْفًا أَوْ حَيَاءً Ebū 'Amr eyitti: إِحْتِيَاءٌ [iħtitā] aldamak ma'nāsına gelir; tekŭlu: إِحْتَنَأْتُ لَهُ إِحْتِيَاءً إِذَا حَتَلْتُهُ

[خ ج أ]

الْحَجْءُ [el-ħac] (ħā'nın fethi ve cĭm'in sŭkŭnuyla) Nikāh etmek; tekŭlu: حَجَأْتُ الْمَرْأَةَ إِذَا نَكَحْتُهَا

الْحُجَاءُ [el-ħuce'et] ('alā-vezni الْهُمَزَةُ [el-humezet]) Kesĭrŭ'n-nikāh; ve yukālu: فَحَلَّ حُجْبَاءُ بِمَعْنَى كَثِيرٍ الصَّرَابِ [ḍirāb]

ḡād'ın kesriyle cimā' ma'nāsındır. Ve

حُجَاةٌ [ḡuce'et] Şol kimseye dahi itlāk olunur ki kesirü'l-lahm olup sakıl ola.

الْتَحَاجُجُ [et-teḡācuḡ] Yürümekte batır olmak.

خ ذ أ

الْحَذَاءُ [el-ḡaz²] ve

الْحَذَاءُ [el-ḡaze²] ve

الْحَذُوءُ [el-ḡuzū²] (ḡā'nın fethi ve zāl'ın sükünüyle evvelde ve fethiyle sānide ve ḡā'nın ve zāl'ın zammıyla sāliste) Huzū' etmek; yukālu: **وَحَذَأْتُ بِالْكَسْرِ وَالْفَتْحِ وَحَدُّتُ لَهُ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ حَذَاءً وَحَذَوُءًا**

الْإِسْتِحْذَاءُ [el-istihḡzā²] Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: **إِسْتَحْذَأْتُ لَهُ**

الْإِحْذَاءُ [el-iḡzā²] Zelil etmek; yukālu: **أَحْذَأَهُ فَلَانَ أَيُّ ذَلَّةً**

خ ر أ

الْحَرْوَةُ [el-ḡar²] (bi'z-zammi ve sukūni'r-rā'i) Necāset, عَزِيرَةٌ [aziret] ma'nāsına; cem'ci **الْحُرُوءُ** [el-ḡurū²] gelir zammeteynle, mislu: **جُنْدٌ** [cund] ve **جُنُودٌ** [cunūd].

الْحَرَاءَةُ [el-ḡarā'et] (mislu **الْكِرَاهَةُ** [el-kerāhet]) Gāyit getirmek; yukālu: **حَرَيْتُ حَرَاءَةً نَحْوُ كِرَاهَةٍ**

الْحَرْوَةُ [el-ḡar²] (bi-fethi'l-ḡā ve sukūni'r-rā) nahvu: **كِرَاهَةٌ كُرَاهًا** Ve **الْكُلُّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْمَحْرُوءَةُ [el-maḡru'et] (mīm'in zammı ve ḡā'nın sükünü ve rā'nın zammıyla)

الْمَحْرُوءَةُ [el-maḡre'et] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Mahrec, edeb-hāne ma'nāsına. Ve sāhib-i *Terceme-i Muḡtār* ve *Aḡterī mahrec-i ḡar²*, dübür ma'nāsındır demişlerdir, galattır, nitekim sāhib-i *Keşşāf* ve sāhib-i *Muhezzeb* işāret etmişlerdir.

[خ س أ]

الْحَسَاءُ [el-ḡas²] Men' etmek; yukālu: **حَسَأْتُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيُّ طَرَدْتُهُ** Ve men' olunma-ḡa dahi derler; yete'addā ve lā-yete'addā.

الْإِنْحِسَاءُ [el-inḡhisā²] Memnū' olmak.

الْحُسُوءُ [el-ḡusū²] (zammeteynle) Göz kamaşmak ma'nāsına; yukālu: **حَسَأَ بَصْرُهُ حَسَاءً** Ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿يَنْقَلِبُ إِلَيْكَ الْبَصْرُ حَاسِيًا﴾** (المك 4)

الْتَحَاشُؤُ [et-teḡāşu²] (tā'nın fethi ve sīn'in zammıyla) Atışmak; yukālu: **تَحَاسَأَ الْقَوْمُ بِالْحِجَارَةِ أَيُّ تَرَامَوْا بِهَا**

الْمُحَاسَاةُ [el-muḡāse'et] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **كَانَتْ بَيْنَهُمْ مُحَاسَاةٌ**

[خ ط أ]

الْحَطَأُ [el-ḡaḡa²] (fethateynle) **صَوَابٌ** [şavāb] ın nakizidir. Ve gāh olur meddle dahi telaffuz olunur; ve kuri'e bihimā kavluhu ta'ālā: **﴿وَمَنْ قَتَلَ مُؤْمِنًا خَطَأً﴾** (النساء 92)

الْإِخْطَاءُ [el-iḡḡā²] (hemze'nin kesriyle) Hatā etmek; **وَلَا تَقُلْ أَخْطِئْتُ بِالْيَأِءِ وَبَعْضُهُمْ يَقُولُهُ**

الْحِطْءُ [el-ḡiḡ²] (ḡā'nın kesri ve tā'nın sükünüyle) Günāh ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا﴾** (الإسراء 31) **أَيُّ إِثْمًا** Ve günāh etmek; yukālu: **يَخْطِئُ يَخْطِئُ خَطِئًا**

حِطَاءَةٌ [ḡiḡ²et] 'alā-vezni [fi'let])

الْحَطِئَةُ [el-ḡaḡi'et] ('alā-vezni [fa'let]) **وَلَكَّ أَنْ تُشَدِّدَ الْيَأِءُ**; **الْحِطْءُ** [el-ḡiḡ²]; **لَأَنَّ كُلَّ يَأِءٍ سَاكِنَةٌ قَبْلَهَا كَسْرَةٌ أَوْ وَاوٍ سَاكِنَةٌ قَبْلَهَا ضَمَّةٌ وَهُمَا زَائِدَتَانِ لِلْمَدِّ لَا لِلِالْحِقَاقِ وَلَا هُمَا مِنْ نَفْسِ الْكَلِمَةِ فَإِنَّكَ تَقْلِبُ الْهَمْزَةَ بَعْدَ الْوَاوِ وَبَعْدَ الْيَأِءِ يَأِءٌ وَتُدْعِمُ فَتَقُولُ فِي مَقْرُوءٍ مَقْرُوءٍ وَفِي خَبِيءٍ خَبِيءٍ بِشَدِيدِ الْوَاوِ وَالْيَأِءِ وَقَوْلُهُمْ مَا أَخْطَأَهُ فَعَلٌ تَعَجَّبُ مِنْ خَطِئٍ لَا مِنْ خَطِئٍ وَأَخْطَأَ بِمَعْنَى** Ebū 'Ubeyde eyitti: **«مَعَ الْخَوَاطِي سَهْمٌ صَابٌ»** Ve fi'l-meseli: **«يُضْرَبُ لِلَّذِي يُكْتَبُ الْخَطَأُ وَيَأْتِي الْأَخْيَانَ بِالصَّوَابِ**

الْمُخْطِئُ مَنْ أَرَادَ الصُّوَابَ فَصَارَ كَالِةِ Umevī: الْمَخْطِئُ مِنْ أَرَادَ الصُّوَابَ فَصَارَ كَالِةِ
إِلَى غَيْرِهِ الْخَاطِئُ مَنْ لَا تَعَمَدَ لِمَا لَا يَنْبَغِي

التَّخْطِئَةُ [et-taḥṭīret] ve

التَّخْطِئَةُ [et-taḥṭīret] (mislu التَّفَعُّلَةُ [et-tef'ilet] ve التَّفَعُّيلُ [et-tef'īl]) Bir kimseye hatā ettin demektir; tekūlu: إِلَى غَيْرِهِ الْخَاطِئُ مَنْ لَا تَعَمَدَ لِمَا لَا يَنْبَغِي
أَخْطَأْتُ وَيُقَالُ إِنْ أَخْطَأْتُ فَخَطَّيْتُ

التَّخْطِئُ [et-teḥaṭṭu] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdīdiyle) Hatā izhār etmek hālā ki hatā olmaya; yukālu: تَخَطَّأْتُ لَهُ فِي أَخْطَأْتُ Ve hatā etmek ma'nāsına müte'addī dahi gelir; ke-mā kāle: تَخَطَّأْتُ أَخْشَاءَ Ve تَبَّلُ [nebl] temren ve أَخْشَاءُ [aḥṣā] boş böğür.

التَّخْطِئُ [et-teḥaṭṭu] (tā'nın fethi ve tā'nın zammıyla) Bi-ma'nā التَّخْطِئُ ve yecīpu eyzan müte'addiyen; yukālu: تَخَطَّأْتُ لَهُ فِي أَخْطَأْتُ Ya'nī 'Ona hatā izhār etti.'

الْخَطَايَا [el-ḥaṭāyā] جَمْعُ الْخَطِيئَةِ وَكَانَ الْأَصْلُ خَطَانِيٌّ عَلَى وَزْنِ فَعَالِيلٍ فَلَمَّا اجْتَمَعَتِ الْهَمْزَتَانِ قُلِبَتْ الثَّانِيَةُ يَاءً لِأَنَّ قَبْلَهَا كَسْرَةٌ ثُمَّ اسْتَنْقَلَتْ وَالْجَمْعُ تَقْبِيلٌ وَهُوَ مُعْتَلٌّ مَعَ ذَلِكَ فَقُلِبَتْ الْيَاءُ أَيْفًا ثُمَّ قُلِبَتْ الْهَمْزَةُ الْأُولَى يَاءً لِحَفَائِهَا بَيْنَ الْأَلْفَيْنِ

[خ ف أ]

الْخَفَاءُ [el-ḥafā] Bırakmak sar' ma'nāsına; yukālu: خَفَا الرَّجُلُ خَفَاءً أَي صَرَغَهُ Ve tefvīz ma'nāsına da gelir; yukālu : خَفَا فُلَانٌ Kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şihāh.

[خ ل أ]

الْخَلَاءُ [el-ḥel] (bi-fethi'l-hā ve's-sukūn) ve

الْخِلَاءُ [el-ḥilā] (bi'l-kesri ve'l-medd) خَزُونٌ [ḥarūn] olmak ve 'inād etmek; yukālu: خَلَاتِ النَّاقَةَ أَي حَرَنْتُ وَبَرَكْتُ مِنْ غَيْرِ عِلَّةٍ كَمَا يُقَالُ مَا فِي الْفَرَسِ حَرْنٌ Ve فِي الْجَمَلِ أَلْحٌ وَفِي الْفَرَسِ حَرْنٌ خَلَاتٌ وَلَا حَرَنْتُ وَلَكِنْ حَبَسْتُهَا حَابِسُ الْفَيْلِ

FASLU'D-DĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[د أ د]

الدَّيْدَاءُ [ed-dīdā] (dāl'm kesriyle ve elifin meddiyle) Devenin gāyet seğırtmesi.

الدَّادَاءُ [ed-de'de'et] (alā-vezni الزَّرْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Bi-ma'nāhu; yukālu: دَادًا دَادَاءٌ وَدِيدَاءٌ

الدَّادِيءُ [ed-de'adi] (alā-vezni الْمَسَاجِدُ [el-mesācid]) Şol uç gecedir ki ayın āhirinde olur مِحَاقٌ [miḥāḳ] gecelerinden evvel. Ve مِحَاقٌ [miḥāḳ] geceleri şol iki gecedir ki şehrin āhirinde onda ay görünmez. Ba'zılar الدَّيْدَاءُ [ed-dīdā] (dāl'm kesriyle kezālik) ve الدَّادَاءُ [ed-de'dā] (dāl'm fet-hiyle) ayın āhiridir dedi.

[د ر أ]

الدَّرءُ [ed-der] Def' etmek. Ve fi'l-hadīsi: دَرَأَ يَدْرَأُ مِنْ "إِدْرُؤُوا الْخُدُودَ مَا اسْتَطَعْتُمْ" yukālu: مِنْ دَرَأَ يَدْرَأُ مِنْ "إِدْرُؤُوا الْخُدُودَ مَا اسْتَطَعْتُمْ" Ve

دَرءُ [der] Eğrilik ma'nāsına da gelir, 'alā-mā se-yecīpu.

الدَّرءُ [ed-durū] (zammateynle) Ansızın çıkmak; yukālu: دَرَأَ فُلَانٌ دُرُوءًا أَي طَلَعَ مُفَاجَأَةً Ve deve bez çıkarmak ma'nāsına da gelir; yukālu: دَرَأَ الْبَعِيرُ دُرُوءًا أَي أَعَدَّ وَكَانَ مَعَ الْعُدَّةِ وَرَمَّ Ve فِي ظَهْرِهِ

دُرُوءٌ [durū] Yıldız yaldırmağa da derler, 'alā-mā se-yecīpu.

الدَّارِيءُ [ed-dāri] Bez çıkararak deve; yukālu: نَاقَةٌ دَارِيءٌ أَيْضًا

الْإِدْرَاءُ [el-idrā] (min-bābi الْإِفْعَالِ [el-if'āl]) Devenin doğurması karīb oldukta süt inmek; yukālu: أَدْرَأَتِ النَّاقَةُ بَضْرِعَهَا فِيهِ دَرِيءٌ

الدَّرِيءُ [ed-deri] (alā-vezni الْفَعِيلُ [fa'īl])

Ziyāde yaldırayan nesne ve minhu: كَوَّكَبَ الْكُلُّ مِنْ دَرِيٍّ وَقَدْ دَرَأَ الْكَوَاكِبَ دُرُوءًا أَي تَأَلَّأًا
Ba'çılar eyitti: dāl mazmūm ol-
dukta دُرٌّ [dur] mensüb olan دُرِّيٌّ [durriyy] denir 'alā-vezni فُعُلِيٌّ [fu'liyy] bu takdīrce mehmūz olmaz, zīrā kelām-ı 'Arabda فُعِيلٌ yoktur, kurrādan şol kimse ki hemze ile kırā'at etti, فُعُولٌ [fu'ūl] veznin diledi, سُبُوحٌ [subbūh] gibi velākin zamme sakīl olma-ğın kesreye redd olundu. Ve hukiye 'an ba'çizhim: مَنْ دَرَأَتْهُ مَهْمُوزَةٌ عَلَى فَعِيلٍ مُتَشَوِّحَةٍ الْأُولَى لِأَنَّهُ مِنَ الدُّرُوءِ بِمَعْنَى التَّلَاؤِ عَلَى مَا مَرَّ

الدَّرَارِيُّ [ed-derārī] Şol ulu yıldızlardır ki 'Arab katında isimleri ma'lūm olmaya.

التَّدَرُّوُ [et-tederru] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Serkeşlik etmek; yukālu: تَدَرَّأَ عَلَيْنَا فَلَانٌ أَي تَطَاوَلَ

التُّدْرَاءُ [et-tudrā] (bi-zammi't-tā'i ve sukūni'd-dāli ve meddi'l-elif) Kudret ve kuvvet; yukālu: السُّلْطَانُ دُو تَدْرَاءٍ أَي دُو قُوَّةٍ Aslı دَرَّةٌ dendir, def ma'nasına; evvelinde tā ziyādedir, تُرْتَبٌ [turteb]de ve تَنْضُبٌ [tanḍub]de ziyāde olduğu gibi Ve تُرْتَبٌ [turteb] sâbit demektir, nitekim تَنْضُبٌ [tenḍub] bir ağacın ismidir.

التَّدَارُؤُ [et-tedāru] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) İhtilâf; yukālu: تَدَارَأْتُمْ أَي اِخْتَلَفْتُمْ وَتَدَافَعْتُمْ

الإِدْرَاءُ [el-iddirā] Bi-ma'nāhu; yukālu: إِدَارَأْتُمْ أَضْلُهُ تَدَارَأْتُمْ فَأَدْعَمَتِ النَّاءُ فِي الدَّالِ وَاجْتَلِبَتِ الْأَيْفُ لِيَصِحَّ الْكَلَامُ بِالْإِبْتِدَاءِ بِهَا

المُدَارَاةُ [el-mudāra'et] Muhālefet ve müdāfa'at ma'nasına; yukālu: فَلَانٌ لَا يُدَارِئُ يَا'nī "Ne muhālefet ve ne hodmünāze'at eder." Ammā müdārāt ki hüsn-i hulkta isti'māl olunur, onda iki rivāyet vardır: Biri mehmūz olmaktır: Biri دَارَأَتْهُ den me'hūz olmakla دَافَعْتُهُ ma'nasına, ya'nī

﴿إِذْفَعُ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ (المؤمنون 96) Biri de gayr-i mehmūz olmaktır دَارِئَتْهُ den me'hūz olmakla لَايْتَهُ وَلَايْتَهُ ma'nasına.

الدُّزَّةُ [ed-dur] (bi-zammi'd-dāli ve sukūni'r-rā) Irak ma'nasına, kezā fi't-Tercemān; yukālu: جَاءَ السَّبِيلُ دُرَّةً مِنْ بَعِيدٍ

الدُّرَّةُ [ed-der] (bi'l-fethi) Eğrilik ma'nasına dahi gelir اِعْوِجَاجٌ [i'vicāc] gibi; yukālu: أَقَمْتُ دَرَّةً فَلَانٍ أَي اِعْوِجَاجَهُ وَشَغْبَهُ أَي جَدَالَهُ ve minhu kavluhum: وَهُوَ دَرَّةٌ وَيَكِيلُ Ya'nī yıkılmağa meyl etse; ve kavluhum: طَرِيقٌ دُو دُرُوءٍ عَلَى وَزْنِ فُعُولٍ أَي دُو كُسُورٍ وَاِعْوِجَاجٍ

الدَّرِيَّةُ [ed-derī'et] Şol davardır ki onu perde edip sayda ok atarlar, دَرَّةٌ [der]den me'hūzdur, sayd cānibine hicāb vākī' olduğu için. Ve şol halkaya derler ki cündiler onu gönderle kaparlar.

الإِدْرَاءُ [el-iddirā] (min-bābi al-ifti'āl) Sayd cānibine دَرِيَّةٌ [derī'et] ahz olunmak, ya'nī sayd ürkmessin diye perde edinmek.

[د ف أ]

الدِّفْءُ [ed-dif] (dāl'ın kesri ve fā'nın sükūnuyla) Deveden hāsıl olan menāfi', gerek evlādı ve gerek elbānı gerek sār'ir fevāyidi olsun; kālallāhu ta'ālā: ﴿فِيهَا لَنَا مِنْ دِفْيِهِمْ مَا﴾ (النحل 5) Ve fi'l-hadīsi: ﴿سَلَمُوا بِالْمِيثَاقِ﴾ دَفِئِ الرَّجُلِ دَفَاءً مِثْلُ طَبِيٍّ ظَمًّا مِنْ دَفَاءً مِثْلُ كَرِهٍ كَرَاهَةً كَذَلِكَ دَفِئٌ دَفًّا مِثْلُ طَبِيٍّ ظَمًّا مِنْ دَفِئِ الرَّبِيعِ Ve ıssı eden nesneye dahi دَفِئٌ [dif] derler; cem'i الأَدْفَاءُ [el-edfā] gelir; tekülü: مَا عَلَيْهِ دَفٌّ لِأَنَّهُ اسْمٌ وَلَا تَقُولُ مَا عَلَيْهِ دَفَاءَةٌ مُصَدَّرٌ أَقْعَدُ فِي دَفِئِ هَذَا الْحَائِطِ Ve yukālu: لِأَنَّهُ مُصَدَّرٌ يَا'nī "Duvar kuytusunda ku'ūd eyle."

الدَّفِيءُ [ed-defiʔ] (dāl'ın fethi ve fā'nın kesriyle) ʿalā-vezni فَعِل [faʿil]) Şol kimsedir ki دَفِءٌ [difʔ] giye.

الدَّفَّانُ [ed-defʔān] (ʿalā-vezni عَطَّشَان [aʕṣān]) Bi-maʿnāhu li'l-muzekkeri.

الدَّفَّائِي [ed-defʔā] (ʿalā-vezni عَطَّشَى [aʕṣā]) Li'l-muʿennesi.

الإِدْفَاءُ [el-idfāʔ] (hemze'nin kesriyle) Isıtmak; yukālu: اِدْفَأَهُ التُّوبُ

التَّدْفُؤُ [et-tedfuʔ] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdīdiyle) Isınmak; yukālu: تَدَفَّأَ

بِالتُّوبِ

الإِسْتِدْفَاءُ [el-istidfāʔ] Bi-maʿnāhu eyzan; yukālu: اِسْتَدْفَأَ بِهِ

الإِدْفَاءُ [el-iddifāʔ] (kesreteynle ve dāl'ın teşdīdiyle) Kezālik; yukālu: اِدْفَأَ بِهِ مِنْ اِفْتَعَلَ اِدْفَأَ بِهِ مَا يُدْفِئُهُ

الدَّفَّاءَةُ [ed-defāʔet] (dāl'ın fethiyle) Isıcaklık; yukālu: دَفَّوْتُ لَيْلُنَا

الدَّفْفِيُّ [ed-defʔi] (ʿalā-vezni فَعِيل [faʿīl]) Isıcak olan nesne; yukālu: يَوْمٌ دَفْفِيٌّ وَلَيْلَةٌ دَفْفِيَّةٌ وَكَذَلِكَ التُّوبُ وَالْبَيْتُ

الدَّفْفَاءَةُ [el-mudfeʔet] (mīm'in zammıyla ve fā'nın fethiyle) Şol develer ki yünü ve yağlı çok ola.

الدَّفْفِيَّةُ [el-mudfiʔet] (mīm'in zammı ve fā'nın kesriyle) Çok deve; yukālu: لِأَنَّ بَعْضَهَا يُدْفِيُّ بَعْضًا بِأَنْفَاسِهَا

الدَّفْفِي [ed-defeʔiyy] (mislu الْعَجْمِي [el-ʿacemiyy]) Şol yağmurdur ki bahār faslından sonra ve yay faslından evvel ola ve mantar kısmından yer yüzünde nesne kalmayıp gittiği hinde yağa. Baʿzılar eyitti: دَفْفِيٌّ [defeʔiyy] ve دَفْفِيٌّ [deseʔiyy] bi's-sā'i'l-muselleseti nebātattan şol yenir nesnelerdir ki kable's-sayf onu derip yerler. Ve دَفْفِيٌّ [defʔi]in evveli vukū-ı جَبْهَةٌ

[cebhet] ve āhiri vukū-ı صَرْفَةٌ [şarfet]tir ki menāzil-i kamerden iki menzilin ismidir.

[د ك أ]

الْمُدَاكَةُ [el-mudākeʔet] (mīm'in zammıyla) Müzāhame vermek; tekūlu: دَاكَتُ الْقَوْمُ دَاكَتُ الْقَوْمُ إِذَا زَاخَمْتَهُمْ Ve borç cemʿ olmağa derler; yukālu: دَاكَتُ عَلَيْهِ الدُّيُونُ

التَّدَاكُؤُ [et-tedākuʔ] (fethateynle ve kāf'in zammıyla) İzdihām etmek; yukālu: تَدَاكَأَ الْقَوْمُ أَي اِرْزَحَمُوا

[د ن أ]

الدَّنِيءُ [ed-deniʔ] (ʿalā-vezni فَعِيل [faʿīl]) Şol kimsedir ki hasīs ve rezīl ola; yukālu: دَنَأَ الرَّجُلُ يَدْنَأُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَارَ دَنِيئًا لَا خَيْرَ فِيهِ

الدَّنِيءُ [ed-deniʔ] Habīs kimse.

الدُّنُوءُ [ed-dunūʔet] (dāl'ın zammıyla) ve

الدَّنَاءَةُ [ed-denāʔet] (dāl'ın fethiyle) Rezālet; yukālu: دَنَأَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَدَنُوَ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ أَي سَفَلَ فِي فِعْلِهِ وَمَجَنَّ

الدَّنِيئَةُ [ed-deniʔet] ʿAyb ve nakīsa.

الدَّنَأُ [ed-deneʔ] (fethateynle) Büğrü olmak, حَدَبٌ [ħadeb] maʿnāsına.

الأَدْنَأُ [el-edneʔ] Büğrü kimse أَحَدَبٌ [aħdeḅ] maʿnāsına.

[د و أ]

الدَّاءُ [ed-dāʔ] Maraz, cemʿi الْأَدْوَاءُ [el-edvāʔ] gelir; yukālu: دَاءُ الرَّجُلِ يَدَاءُ إِذَا مَرِضَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ كَخَافَ يَخَافُ

الدَّائِي [ed-dāʔi] Marīz; yukālu: دَاءٌ فَلَانٌ فَهُوَ دَاءٌ وَقَدْ يُقَالُ دَيْتُ يَا رَجُلٌ أَي مَرِضْتُ

الإِدَاءَةُ [el-idāʔet] Maraz sāhibi olmak; yukālu: أَدَأْتُ فَأَنْتَ مُدِيءٌ

الْمُدِيءُ [el-mudīʔ] (mīm'in zammı ve dāl'ın kesriyle) Marīz olan kimse; ve yukālu: أَدَأْتُهُ أَنَا أَي أَصْبَيْتُهُ بِدَاءٍ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى

الإِدْوَاءُ [el-idvāʾ] ve

الإِدَاءَةُ [el-idāʾet] Töhmet etmek; yukālu: إِدَاءَةٌ إِدَاءَةٌ وَأَدْوَأْتُ إِدْوَاءً إِذَا أَتَيْتَهُ بِهِ دَاءٌ ظَبِّي مَعْنَاهُ لَيْسَ لَهُ دَاءٌ كَمَا لَا دَاءَ بِالطَّبِيِّ

FASLU'Z-ZĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[ذ ر أ]

الذَّرْءُ [ez-zerʾ] (zāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Halk etmek; yukālu: ذَرَأَ اللهُ أَلْحَلَقَ أَيُّ خَلَقَهُمْ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve yeri zirāʿat etmek maʿnāsına da gelir; tekūlu: ذَرَأْتُ الْأَرْضَ إِذَا بَدَرْتَهَا

الذَّرِيَّةُ [ez-zurriyyet] (zāl'ın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Nesl maʿnāsına, ins ve cinnin nesline itlāk olunur. Ve ʿArab ذُرِّيَّةٌ [zurriyyet]in hemzesin terk etmişlerdir, yaʿnī hemze ile istiʿmāl etmemişlerdir.

الذَّرَارِيُّ [ez-zerāriyy] Cemʿi.

الذَّرْءُ [ez-zirʾ] (zāl'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) الْمَحْلُوقُ [el-mahlūq]. Ve fi'l-hadīsi: ذَرَأَ النَّارَ أَيُّ أَنَّهُمْ خُلِقُوا لَهَا وَمَنْ قَالَ ذَرَوُ النَّارِ بَعْتِرِ هَمَزَةٌ أَرَادَ أَنَّهُمْ يَذْرُونَ أَيُّ يُتْرَكُونَ فِي النَّارِ

الذَّرَأُ [ez-zereʾ] (fethateynle) Kocayıp mukaddem-i reʾste olan saç ağarmak. Ve gazab maʿnāsına da gelir, ʿalā-mā se-yecʿu.

الذَّرَأُ [el-ezreʾ] Saçı ağaran kişi; yukālu: رَجُلٌ ذَرَأٌ

الذَّرَاءُ [ez-zerʾā] (ʿalā-vezni الْحَمْرَاءُ [el-ḥamrāʾ]) Müʿennes-i ذَرَأٌ [ezreʾ]; yukālu: ذَرِيٌّ شَعْرُهُ وَذَرَأٌ لُغَتَانِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ كَذَا يُفْهَمُ مِنَ الْمَصَادِرِ

الذَّرْءَةُ [ez-zurʾet] (zāl'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) el-İsmu fihi.

الذَّرَأُ [el-ezrāʾ] (hemze'nin fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Şol oğlaktır ki kulakları alaca ve kendi siyāh ola.

الذَّرَائِيُّ [ez-zerʾāniyy] (zāl'ın fethi ve rā'nın sükūnu ve fethiyle ki lügattır) Şol tuzdur

ki gāyet ebyaz ola. Ve

ذَرَأَ [zereʔ] Gazab ma'nāsına da gelir; yukālu: ذَرَى الرَّجُلُ أَي غَضِبَ

الْإِذْرَاءَ [el-izrāʔ] (hemzeni kesriyle) Gazaba getirmek; yukālu: أَذْرَأْتُهُ أَنَا أَي أَغْضَبْتُهُ Ve bırakmak ma'nāsına dahi gelir, hakāba'zuhum: طَعَنَهُ فَأَذْرَأَهُ عَنِ السَّرْحِ أَي أَلْفَاهُ

الدَّرِيءِ [ez-zerīʔ] (ʿalā-vezni fعیل [faʿīl]) Ekilmiş yer; yukālu: ذَرَعْتُ ذَرِيءًا عَلَى وَزْنِ فَعِيلٍ

[ذ م أ]

الدُّمَاءِ [ez-zemāʔ] Meşakkat; yukālu: دُمًّا عَلَيْهِ Kezā fi ba'zi nusahi'ş-Şihāh.

[ذ ي أ]

التَّذْيِئَةَ [et-tezyīʔet] (ʿalā-vezni التَّجْرِئَةَ [et-tecribet]) Eti ziyāde pişirmek.

التَّذْيِئُ [et-tezeyyūʔ] Ziyāde pişmek; yukālu: ذَيَّأْتُ اللَّحْمَ فَتَذْيًا إِذَا أَنْصَجْتَهُ حَتَّى يَسْقُطَ مِنْ عَظْمِهِ Ve yara azıp zāyi' olmak; yukālu: تَذْيَاتُ الْفَرْحَةِ إِذَا فَسَدَتْ وَتَقَطَّعَتْ

FASLU'R-RĀʔ

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر أ ر أ]

الرَّوْزَاءَ [er-reʔeʔet] (ʿalā-vezni الرَّوْزَلَةَ [ez-zelzelet]) Yaldıramak; yukālu: رَأَزَأَ السَّحَابُ Ve göz devr etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: رَأَزَأْتُ عَيْنَاهُ إِذَا كَانَ يُدِيرُهُمَا

الرَّوْزَاءِ [er-reʔrāʔ] (rā'ların fethiyle ve meddiyle ve kasrıyla) Gözü devr eden kimse; yukālu: هُوَ رَأَزَأَ الْعَيْنَ عَلَى فَعْلَلٍ أَوْ فَعْلَالٍ

[ر ب أ]

الْمَرْبَةَ [el-merʔebet] (mīm'in fethiyle) Gözetecek yer, مَرْقَبَةٌ [merqabet] ma'nāsına.

الْمَرْبَا [el-merbeʔ] (mīm'in fethiyle) Bi-ma'nāhu.

الْمُرْتَبَا [el-murtebeʔ] (mīm'in zammıyla ve tā'nın fethiyle) Kezālik; ve minhu kile limeskāni'l-bāzī ellezī yakifu ʿaleyhi: مَرْبَاً

الرَّوْبَاءَ [er-rebāʔ] (rā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Gözetmek; yukālu: رَبَّأْتُ الْقَوْمَ أَي رَقَبْتُهُمْ

الْإِرْتِبَاءَ [el-irtibāʔ] Bi-ma'nāhu; yukālu: إِرْتَبَأْتُهُمْ Ve nazar etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: رَبَّأْنَا لَنَا فُلَانًا وَإِرْتِبَاءً إِذَا اعْتَانَ

الرَّيْبَاءَ [er-ribāʔ] ve

الْإِرْتِبَاءَ [el-irtibāʔ] Yukarı çıkmak ma'nāsına da gelir; yukālu: رَبَّأْتُ الْمَرْبَاءَةَ وَإِرْتِبَاءُهَا إِذَا عَلَوَتْهَا Ve i'tibār ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا رَبَّأْتُ رِبَاءَ فُلَانٍ أَي مَا عَلِمْتُ بِهِ وَلَمْ أَكْتَرِثْ لَهُ أَي لَمْ أَبَالِ بِهِ

الرَّيْبِيءِ [er-ribīʔ] (ʿalā-vezni fعیل [faʿīl]) ve

الرَّيْبِيئَةَ [er-ribīʔet] Karavul ki ʿasker düşman cānibine korlar; cem'i الرَّيْبَايَا [er-ribāyā] gelir. Ve kavluhum: إِنِّي لَأَرْبَأُ بِكَ عَنْ هَذَا الْأَمْرِ أَي

أَرْفَعَكَ عَنْهُ

المُرَابَاةُ [el-murābeʿet] (alā-vezni [el-mufāʿalet]) Sakınmak, hazer etmek maʿnāsına; tekūlu: رَبَابْتُ الشَّيْءَ مُرَابَاةً إِذَا حَدَرْتَهُ وَاتَّقَيْتَهُ

[ر ت أ]

الرَّثُءُ [er-retʿ] (rā'nın fethi ve tā'nın sükünuyla) Bağlamak; yukālu: رَثَأْتُ الْعُقْدَةَ رَثَأً أَي شَدَدْتُهَا

[ر ث أ]

الرَّثُءُ [er-reṣʿ] (rā'nın fethi ve sā'nın sükünuyla) Ekşi süt üzere taze süt sağlamak, koyu olsun için; yukālu: رَثَأْتُ اللَّبَنَ إِذَا حَلَبْتَهُ عَلَى حَامِضٍ فَخَثُرَ

الرَّثِيَّةُ [er-reṣiʿet] (rā'nın fethi ve sā'nın kesri ve meddiyle) İsmun minhu; yukālu: هُمُ يَرْتَثُونَ رَثِيَّةً تَفْتَأُ الْعُضْبُ أَي تُسَكِّنُهُ Ve reʿy karışmak maʿnāsına da gelir; yukālu: هُمُ يَرْتَثُونَ رَأْيَهُمْ أَي يُحْلِطُونَ Ve mersiye söylemek maʿnāsına da gelir; kālet imreʿetun mine'l-Arabi: رَثَأْتُ زَوْجِي بِأَبْيَاتٍ وَهَمَزْتُ وَأَصْلُهُ غَيْرُ مَهْمُوزٍ لِأَنَّهُ مِنَ الْمَرَثِيَّةِ

الْإِرْتِيَاءُ [el-irtiṣāʿ] Süt koyu olmak; yukālu: إِرْتَيَأْتُ اللَّبَنَ أَي خَثُرَ gelir; yukālu: إِرْتَيَأْتُ عَلَيْهِمْ أَمْرَهُمْ أَي اِخْتَلَطَ

[ر ح أ]

الْإِرْجَاءُ [el-ircāʿ] (hemze'nin kesriyle) Te'hîr etmek; tekūlu: أَرْجَأْتُ الْأَمْرَ إِذَا أَخَّرْتَهُ ﴿وَأَخْرَجُونَ مُرْجُونَ لِأَمْرِ اللَّهِ﴾ (التوبة 106) أَي (تؤخره) Ve nākanın doğurması karîb olmak maʿnāsına da gelir; yukālu: أَرْجَأْتُ النَّاقَةَ إِذَا دَنَا نِتَاجُهَا

الْمُرْجِيَّةُ [el-murciʿet] (bi-zammi'l-mîmi ve kesri'l-cîm) Şol tāʿifedir ki îmānla maʿsiyet zarar etmez küfrle tāʿat fāʿide etmediği gibi derler; yukālu: مِثْلُ مُرْجِيٍّ

وَالْتَسْبِيَةُ إِلَيْهِ مُرْجِيٌّ مِثْلُ مُرْجِيٍّ هَذَا إِذَا هَمَزْتَ وَإِذَا لَمْ تَهْمَزْ قُلْتَ رَجُلٌ مُرْجٍ عَلَى مِثَالِ مُعْطٍ وَهُمْ الْمُرْجِيَّةُ بِالتَّشْدِيدِ لِأَنَّ بَعْضَ الْعَرَبِ يَقُولُ أَرْجَيْتُ وَأَخْطَيْتُ وَتَوَضَّيْتُ فَلَا تَهْمَزُ

[ر د أ]

الرَّدَاءَةُ [er-redāʿet] (alā-vezni [el-ḳabāḥat]) Fāsid olmak; yukālu: رَدَّوْ الشَّيْءُ يَرُدُّوْ رَدَاءَةً فَهَوُ رَدِيءٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْإِرْدَاءُ [el-irdāʿ] (hemze'nin kesriyle) Fāsid kılmak; yukālu: أَرْدَأْتُهُ أَي أَفْسَدْتُهُ Ve muʿāvenet etmek maʿnāsına da gelir; yukālu: أَرْدَأْتُهُ بِمَعْنَى أَعْتَنَهُ

الرِّدْءُ [er-ridʿ] (bi-kesri'r-rāʿi ve sukūni'd-dāl) Yār ve muʿtîn olan kimse; kālallāhu taʿālā: ﴿فَأَرْسَلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي﴾ (القصص 34)

[ر ز أ]

الرُّزْءُ [er-ruzʿ] (bi-zammi'r-rāʿi ve sukūni'z-zāʿ) Musîbet; cemʿi الْأُرْزَاءُ [el-erzāʿ] gelir. Ve hayr yetişmek maʿnāsına da gelir; yukālu: رَزَأْتُ الرَّجُلَ أَرُزُوهُ رُزْءًا إِذَا أَصَبْتَ مِنْهُ خَيْرًا Ve naks maʿnāsına da gelir; yukālu: مَا رَزَأْتُهُ مَالَهُ وَمَا رَزَيْتُهُ مَالَهُ أَي مَا نَقَضْتَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالرَّابِعِ

الْمُرْزِيَّةُ [el-merziʿet] (bi-fethi'l-mîm) Masdar, bi-maʿnā الرُّزْءُ [er-ruzʿ]. Ve musîbet maʿnāsına da gelir.

الرَّزِيَّةُ [er-reziʿet] (alā-vezni [eṣ-ṣaḥîfet]) Kezâlik musîbet maʿnāsına; cemʿi الرَّزَايَا [er-rezāyā] gelir; yukālu: رَزَأْتُهُ رَزِيَّةً أَي أَصَابْتُهُ مُصِيبَةً

الْإِرْتِيَاظُ [el-irtiḳāṣ] [el-intiḳāṣ] yukālu: إِرْتَيَأْتُ الشَّيْءَ أَي انْتَقَصْتُ

الْمُرْزَاةُ [el-murrezāʿet] (mîm'in zammı ve zā'nın fethi ve teşdidiyle) Kerîm olan kimse; yukālu: فَلَانَ مُرْزَاً أَي كَرِيمًا يُصِيبُ النَّاسَ خَيْرُهُ

[ر ش أ]

الرَّشَاءُ [er-reṣeʿ] (fethateynle ʿalā-vezni ḥasen [ḥasen]) Şol geyik yavrusudur ki henüz yürümeğe başlaya.

[ر ط أ]

الرَّطَاءُ [er-reṭaʿ] (fethateynle) Hamākat.

الرَّطِيءُ [er-reṭīʿ] (ʿalā-vezni feʿil [faʿīl]) Ahmak kimse.

[ر ف أ]

الرَّفَاءُ [er-refʿ] (rā'nın fethi ve fā'nın sükunuyla) Kaftanın pārelenmiş yerin di-kip ıslāh etmek; tekūlu: رَفَأْتُ الثَّوْبَ أَزْفُوهُ رَفْتًا إِذَا أَضْلَحْتُ مَا وَهَى مِنْهُ وَرَبَّمَا لَمْ يَهْمَزْ يُقَالُ مَنْ اغْتَابَ حَرَقَ وَمَنْ اسْتَعْفَرَ رَفَأَ مِنَ الثَّوْبِ الثَّلَاثِ

الرِّفَاءُ [er-rifāʿ] (bi'l-kesri ve'l-meddi) Muvāfakat ve iltiyām; yukālu li'l-mutezevvi: بِالرِّفَاءِ وَالْبَيْنِ

الرَّتْرِفَاءُ [et-terfiʿet] (ʿalā-vezni اَلتَّجْرِبَةُ [et-tecribet]) Bir kimseye tehniyet için بِالرِّفَاءِ demek.

الرَّتْرِفِيءُ [et-terfiʿ] (ʿalā-vezni اَلتَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-maʿnā اَلتَّرْفِيءَةُ [et-terfiʿet]. Baʿzılar eyitti: رِفَاءُ [rifāʿ]ın maʿnāsı sükūn ve tumeʿnīnettir. Bu takdīrce aslı gayr-i mehmūz olur; tekūlu: رَفَوْتُ الرَّجُلَ إِذَا سَكَّنْتَهُ

الرِّفَاءُ [el-irfāʿ] Gemiye kenāra yakın getirmek; tekūlu: أَزْفَأْتُ السَّفِينَةَ إِذَا قَرَّبْتَهَا مِنَ الشَّطِّ. Ve sığınmak maʿnāsına da gelir; yukālu: أَزْفَأْتُ إِلَيْهِ أَيَّ لَجَأْتُ

الرَّمُفَاءُ [el-murfeʿ] (mīm'in zammı ve rā'nın sükunuyla) Şol yerdir ki gemiyi onda kenāra karīb ederler.

الرَّمْرَفَاءُ [el-murāfeʿet] Beyʿde hurmet etmek; muhābāt maʿnāsına; yukālu: رَفَأْتُهُ فِي السَّبِيحِ أَيَّ حَابِيئَتُهُ

الرَّتْرَفَاءُ [et-terāfuʿ] (ʿalā-vezni اَلتَّعَاظُمُ [et-

taʿāzum]) Yardımlaşmak; yukālu: تَرَفَّؤُوا أَيَّ تَوَافَّقُوا وَتَظَاهَرُوا

[ر ق أ]

الرَّقْءُ [er-raqʿ] (rā'nın fethi ve qāf'ın sükunuyla) Göz yaşı dinmek; yukālu: رَقَّ الدَّمْعُ رَقًّا وَرُقُوءًا إِذَا سَكَنَ مِنَ الثَّوْبِ الثَّلَاثِ Ve kan dinmeğe dahi derler. Ve

رَقَّ [raqʿ] Rıfk ve merhamet etmeğe dahi derler; yukālu: لَعْنَةُ فِي قَوْلِكَ “إِزْقًا عَلَى ظَلْعِكَ” أَيَّ اذْفُقُ بِنَفْسِكَ Yaʿnī “Merhamet edip nefsinde kudretinden ziyāde nesne tahmīl etme.” Ve ظَلَعَ [zalʿ] zā-i muʿceme ve ʿayn-ı mühmele ile nefis maʿnāsınadır.

الرِّقَاءُ [el-irqāʿ] Sākin kılmak; yukālu: أَللَّهُ دَمَعُهُ أَيَّ سَكَّنَهُ

الرَّقُوءُ [er-reqūʿ] (bi-fethi'r-rāʿ) ʿalā-vezni فَعُول [faʿūl]) Şol nesne ki onu kan üzere koduklarında kanı sākin eder. Ve fi'l-hadīsi: لَا تَسْبُوا الْإِبِلَ فَإِنَّ فِيهَا رَقُوءَ الدَّمِ “أَيَّ إِنَّهَا تُعْطَى فِي الدِّيَابِ فَتُحَقَّنُ بِهَا الدَّمَاءُ

[ر م أ]

الرَّمْمُ [er-remʿ] (rā'nın fethi ve mīm'in sükunuyla) Bir yerde durmak; yukālu: رَمَّاتُ الْإِبِلِ بِالْمَكَانِ تَرْمَأُ إِذَا أَقَامَتْ فِيهِ مِنَ الثَّوْبِ الثَّلَاثِ

الرُّمُوءُ [er-rumūʿ] (zammateynle) Bi-maʿnāhu; yukālu: رَمَّاتُ رُمُوءًا

[ر ه ي أ]

الرَّهْيَاءُ [er-rehyeʿ] (bi-fethi'r-rāʿi ve sükūni'l-hāʿ) Rey-i zaʿīf kullanmak; yukālu: رَهْيَأْتُ رَأَيْي رَهْيَاءً إِذَا لَمْ تُحْكَمْ

الرَّهْيَاءَةُ [er-rehyeʿet] ve

الرَّتْرَهْيَاءُ [et-terehyuʿ] (ʿalā-vezni اَلدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet] ve اَلتَّدْحُرُجُ [et-tedahruc]) Bulut yağmura müteheyi olmak. Ve ʿavret yürürken salınmak hurmā fidanı salındığı gibi. Baʿzılar eyitti: تَرَهْيُؤُ [terehyuʿ] bir

kimse bir işe mübāşeret etmişken el çekmektir, hālā ki geri başlamağa meyli ola.

[ر و أ]

الرَّاءُ [er-rāʔ] Bir ağaçtır; vāhidi رَاءٌ [rāʔet] tir.

التَّزْوِئَةُ [et-terviʔet] ve

التَّزْوِيءُ [et-tervīʔ] (التَّجْرِبَةُ [et-tecribet] ve التَّجْرِيءُ [et-tecrīʔ]) Bir nesne fikr edip fikrde istiʿcāl etmemek.

الرَّوِيَّةُ [er-reviyyet] (rāʔ'ın fethi ve vāv'ın kesri ve yāʔ'ın teşdidiyle) Fikr. Kelām-ı ʿArabda bilā-hemze istiʿmāl olunmuştur.

FASLU'Z-ZĀY

(فَضْلُ الزَّيِّ)

[ز أ ز أ]

التَّرْزُؤُ [et-tezeʔzuʔ] (ʿalā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Havf etmek; tekūlu: تَرَزَأْتُ مِنَ الرَّجُلِ تَرَأُؤًا شَدِيدًا إِذَا فَرِقْتَ مِنْهُ أَيَّ خِفْتَ

[ز ك أ]

الرُّكَاةُ [ez-zukeʔet] (mislu هُمَزَةٌ [humezet]) Ganī ve kesirü'd-derāhim olan kimse ki derāhimi nakd ola; yukālu: هُوَ مَلِيءٌ زُكَاةً

الرُّكْءُ [ez-zekʔ] (zāʔ'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Taʿcīl-i nakd vermek; yukālu: Ve زُكَاةً زُكَاةً زُكْمًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا عَجَلْتَهُ نَقَدَهُ Ve nāka yavrusın iki ayağı katına bırakmak; yukālu: زَكَاتِ الثَّاقَةِ بَوْلَيْدَهَا تَزُكَاةً زُكْمًا رَمَتْ بِهِ عِنْدَ رَجَالِهَا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ أَيْضًا

[ز ن أ]

الرُّزْنُ [ez-zenʔ] (zāʔ'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الرُّزْنُوءُ [ez-zunūʔ] (zammeteynle) Yukarı çıkmak; yukālu: زَنَا فِي الْجَبَلِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve karīb olmak maʿnāsına; yukālu: زَنَاثٌ مِنْهَا Ve kasir olmak maʿnāsına; yukālu: زَنَا الظَّلُّ أَيَّ قَصَرَ Ve sığınmak maʿnāsına; yukālu: زَنَا إِلَيْهِ زُنُوءًا أَيَّ لَجَأْتُ إِلَيْهِ Ve bir kimse bevlin habs etmek; yukālu: زَنَا يَزُنَا زُنُوءًا إِذَا احْتَقَنَ وَالْكُلُّ مِنَ الْبَابِ الْمَذْكُورِ

الرُّزْنَاءُ [ez-zenāʔ] (bi'l-fethi ve'l-meddi) Habs-i bevl eden kimse. Fi'l-hadisi: نَهَى "نَهَى" Ve kasir olan nesne; yukālu: رَجُلٌ زَنَاةً وَظَلٌّ زَنَاةً Ve dar yere dahi derler.

التَّزْنِيَةُ [et-tezniʔet] (ʿalā-vezni التَّجْرِبَةُ [et-tecribet]) Tazyīk etmek; yukālu: زَنَا عَلَيْهِ تَزْنِيَةً أَيَّ ضَيَّقَ

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[س أ س أ]

السَّاسَاءُ [es-se'se'et] ('alā-vezni [ez-zelzelet]) Eşeği suya da'vet etmek; tekūlu: سَأَسَأْتُ بِالْحِمَارِ إِذَا دَعَوْتَهُ لِيَشْرَبَ وَقُلْتُ لَهُ سَأَسَأُ Ve fi'l-meseli: "قَرَّبَ الْحِمَارَ مِنَ الرُّدْهَةِ وَلَا تَقُلْ لَهُ: "فَرِّبْ" Ve rَدْهَةٌ [redhet] kuyu yanında kodukları musluktur.

[س ب أ]

السَّبْبُ [es-seb'] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

الْمَسْبَأُ [el-mesbe'] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) Hamrı içmek için satın almak. Ve bir şehrden bir şehre iletmek için alsalar hamrı سَبَّيْتُ derler bilā-hemz. Ve yalan yere and içmeden pervā etmemek; yukālu: سَبَّأُ فُلَانًا عَلَى يَمِينِ كَاذِبَةً إِذَا مَرَّ عَلَيْهَا غَيْرَ مُكْتَرِبٍ بِهَا Ve dövme ma'nāsına; yukālu: سَبَّأْتُ الرَّجُلَ جَلَدْتُهُ Ve oda yakmak ma'nāsına; tekūlu: الْكُلُّ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَحْرَقْتُهُ

السِّبَاءُ [es-sibā'] (bi'l-kesri ve'l-meddi) İsmun minhu, satın alınmış hamr ma'nāsına.

السَّبْبِيَّةُ [es-seb'īet] ('alā-vezni [el-fa'īlet]) Hamr.

السَّبْبَاءُ [es-sebbā'] (sīn'in fethi ve bā'nın teşdidiyle) Hammār.

سَبَأٌ [Sebe'] Bir kimsenin ismidir ki 'amme-i kabā'il-i Yemen onun neslidir ki Sebe' b. Yeşub b. Ya'rub b. Qaḥṭān derler, yusrafu ve lā yusrafu; yumeddu ve lā yumeddu.

الْإِنْسِبَاءُ [el-insibā'] Deri yüzülüp çıkmak; yukālu: إِنْسَبَأَ الْجِلْدُ إِذَا انْسَلَخَ

الْمَسْبَأُ [el-mesbe'] (mīm'in fethiyle) Dağ yolu. Ve

السَّبْبِيَّةُ [es-sebe'iyet] (sīn'in fethi ve bā'nın tahfifi ve yā'nın teşdidiyle) Gulāt-ı Ḥavāric'den bir tāyifedir ki 'Abdullāh b. Sebe' e mensūbdur.

[س ر أ]

السَّرْوَةُ [es-ser'] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Çekirge yumurtlaması; yukālu: سَرَّأَتِ الْجَرَادَةُ تَسْرَأُ سَرْوًا بَاضَتْ

الْإِسْرَاءُ [el-isrā'] (hemze'nin kesriyle) Yumurtlamağa karīb olması; yukālu: إِذَا أَشْرَأَتْ إِذَا حَانَ ذَلِكَ مِنْهَا

السِّرْوَةُ [es-sir'et] (bi'l-kesri ve sükūni'r-rā') Çekirge yumurtası.

السِّرْوَةُ [es-sirvet] Bi-ma'nāhā ve asluhā el-mehmūzu.

الْمَسْرُوءَةُ [el-mesrū'et] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Çekirgesi çok yer.

[س ل أ]

السَّلُّ [es-sel'] (bi-fethi's-sīni ve sükūni'l-lām) Yağı pişirip ıslāh etmek; yukālu: سَلَّأْتُ السَّمْنَ Ve hurmānın dikenin giderip ıslāh etmek; yukālu: سَلَّأْتُ النَّخْلَ أَي نَزَعْتُ سَلَّأَهُ مَائَةً سَوَاطِ وَسَلَّأَهُ مَائَةً دَرَاهِمَ أَي نَقَدَهُ Ve nakd vermek ma'nāsına da gelir; yukālu: كُلُّهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

السِّلَاءُ [es-silā'] (bi'l-kesri ve'l-meddi) Islāh olmuş yağ.

الْإِسْتِيلَاءُ [el-istilā'] Bi-ma'nāhā [es-silā'] yukālu: إِسْتَلَّأْتُهُ أَي أَصْلَحْتُهُ

السَّلَاءُ [es-sullā'] (bi'z-zammi ve teşdidi'l-lām 'alā-vezni [el-ḡurrā']) Hurmā dikenini, سَلَّأْتُ النَّخْلَةَ ma'nāsına. Vāhidi [sullā'et]tir.

[س و أ]

السَّوْءُ [es-sev'] ve

المساءة [el-mesā'et] ve

المسائية [el-mesā'iyet] (bi-fethi'l-fā'i fī kullihā) Gussalandırmak.

السوء [es-sū'] (bi'z-zamm) Gussa ma' nāsına; ve kuri'e kavluhu ta'ālā: "دَائِرَةُ

السُّوءِ" (التوبة 98) بِالضَّمِّ يَغْنِيهِ الْهَزِيمَةُ وَالشَّرُّ وَمَنْ فَتَحَ فَهُوَ مِنَ الْمَسَاءَةِ وَتَقُولُ هَذَا رَجُلٌ سُوءٌ بِالْإِضَافَةِ ثُمَّ تُدْخِلُ الْأَلِفَ وَاللَّامَ فَتَقُولُ هَذَا رَجُلٌ السُّوءِ قَالَ الْأَخْفَشُ لَا يُقَالُ الرَّجُلُ السُّوءُ وَيُقَالُ الْحَقُّ الْيَقِينُ وَحَقُّ الْيَقِينِ وَهِيَ جَمِيعًا لِأَنَّ السُّوءَ لَيْسَ بِالرَّجُلِ وَالْيَقِينُ هُوَ الْحَقُّ Ve

سوء [sū'] Baras ma' nāsına. Ve fücür ma' nāsına da gelir.

السَّوَاءِ [es-sū'ā] (sīn'in zammı ve elifin kasrıyla) [husnā]nın nakizidir; ve fi'l-Ḳurāni: ﴿ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ أُسَاءُوا السُّوَاءِ﴾ (الروم 10) يعنِي النَّارُ

السَّيِّئَةِ [es-seyyi'et] (sīn'in fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Yaramazlık; أَضْلَهَا سَبُوءَةٌ فَكَلِمَةُ الْوَأْوِيَاءِ وَأُذْغِمَتْ وَيُقَالُ فُلَانٌ سَيِّءٌ الْإِخْتِيَارِ وَقَدْ تَحَفَّتْ مِثْلَ عَيْنٍ وَهَيْنٍ

السَّوَاءِ [es-sev'ā] (sīn'in fethiyle ve elifin meddiyle) صَحْرَاءُ [ṣaḥrā'] vezni üzere) Kabīha 'avret ve yukālu: مَا عِنْدِي مَا سَاءَهُ وَنَاءَهُ ve yukālu: سُوِّتَ بِهِ ظَنًّا وَأَسَأْتُ وَمَا يَسُوءُهُ وَيَتَوَوُّهُ مَا أَنْكَرَكَ مِنْ سُوءٍ أَيْ لَمْ يَكُنْ ve kavluhum: بِهِ الظَّنِّ إِنْكَارِي إِبْرَاهِيمُ مِنْ سُوءِ رَأْيِهِ بِكَ إِنَّمَا هُوَ لِقَلَّةِ الْمَعْرِفَةِ بِكَ ve kile fī kavlihi ta'ālā: ﴿تَخْرُجُ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ Ve **سوء** (طه 22) مِنْ غَيْرِ بَرَصٍ

السَّوَاءِ [es-sev'et] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükünuyla) Yaramaz nesne, rüsväy ma' nāsına. Ve bakması harām olan 'uzv.

السَّوَاءِ [es-sev'ā] (bi'l-meddi ve'l-feth) Yaramaz hüy.

التَّسْوِئَةِ [et-tesvi'et] (alā-vezni [et-tekmilet]) ve

التَّسْوِيءِ [et-tesvī'] (alā-vezni [et-tekmīl]) Kınamak, ta'iyb ma' nāsına;

سَوَّأْتُ عَلَيْهِ مَا صَنَعَ تَسْوِئَةً وَتَسْوِئًا إِذَا عِنْتَهُ: yukālu: إِنَّ أَسَأْتُ فَسَوَّيْتُ عَلَيْهِ وَوَقَلْتُ لَهُ أَسَأْتُ عَلَيْهِ

السَّوَائِيَةِ [es-sevā'iyet] (alā-vezni [el-kerāhiyet]) ve

المَسَائِيَةِ [el-mesā'iyet] (mīm'in fethi ve hemze'nin kesriyle) Bī-huzūr etmek, nitelikim mürür etti, yukālu: سَوَّأْتُ الرَّجُلَ سَوَائِيَةً سَأَلْتُهُ Kāle Sībeveyhi: وَمَسَائِيَةً أَيْ سَاءَ مَا رَأَهُ مِنِّي يَغْنِيهِ الْخَلِيلُ عَنْ سُوِّئِهِ سَوَائِيَةً قَالَ هِيَ فَعَالِيَةٌ بِمَثَرَةٍ عَلَائِيَّةٌ وَالَّذِينَ قَالُوا سَوَائِيَةً حَذَفُوا الْهَمْزَةَ وَأَضْلَهُ الْهَمْزُ قَالَ وَسَأَلْتُهُ عَنْ مَسَائِيَةٍ فَقَالَ هِيَ مَقْلُوبَةٌ وَأَضْلَهَا مَسَاوَةٌ فَكَرِهُوا الْوَاوَ مَعَ الْهَمْزَةِ وَالَّذِينَ قَالُوا مَسَائِيَةً حَذَفُوا الْهَمْزَةَ تَحْفِيفًا وَقَوْلُهُمُ الْخَيْلُ تَجْرِي عَلَى مَسَاوِيهَا أَيْ إِنَّهَا وَإِنْ كَانَتْ بِهَا أَوْصَابٌ وَعُيُوبٌ فَإِنَّ كَرَمَهَا وَجُودَتَهَا يَحْمِلُهَا عَلَى الْجَزْيِ

الْإِسْتِيَاءِ [el-isti'yā'] (hemze'nin kesriyle) Yaramaz olmak; yukālu: إِسْتَاءَ الرَّجُلُ وَهُوَ مِنْ السُّوءِ كَأَعْتَمَ مِنَ الْغَمِّ

[س ي أ]

السَّيِّئِ [es-sey'] (bi'l-fethi ve sukūni'l-yā') Şol süttür ki memenin ucuna gele, ba'zılar eyitti: Sütün nüzulüdür sağmak mahallinde.

التَّسْوِيءِ [et-teseyyu'] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Nāka sütüni salıvermek; yukālu: تَسَيَّاتِ النَّاقَةِ إِذَا أُرْسِلَتْ لَبْنَهَا مِنْ غَيْرِ حَلْبٍ

الْإِنْسِيَاءِ [el-insiyā'] (hemze'nin ve sīn'in kesriyle) Süt inmek; yukālu: إِنْسِيَاءُ اللَّبْنِ

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش أ ش أ]

الشَّأْسَاءُ [eş-şeʕʕeʔet] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) Eşeği daʿvet ederken تَشُو تَشُو demek. Baʿzılar eyitti: تَشَأُ تَشَأُ demektir feth-i şīn ile.

[ش ط أ]

الشَّطَاءُ [eş-şatʔ] (şīn'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Ekinin ve nebātātın evvel çıkan yaprağı. Ve

شَطَاءٌ [şaʔʔ] Kıyı sıra yürümeğe dahi derler; cem'i **الشَّطَاءُ** [el-eşʔāʔ] gelir. Ve nākanın arkasına havut vurmak; yukālu: شَطَأْتُ النَّاقَةَ شَطَأْتُ أَي سَدَدْتُ عَلَيْهَا الرَّحْلَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الإِشْطَاءُ [el-iştiʔāʔ] (hemze'nin ve tā'nın kesriyle) Ekinin yaprağı zuhūr etmek: **شَطَوُهُ** كَالْإِشْطَاءِ الرَّزْعُ أَي خَرَجَ شَطَوُهُ ﴿أَخْرَجَ شَطَوُهُ﴾ (الفتح 29) أَي طَرَفَهُ

الشَّاطِي [eş-şatiʔ] Cānib; yukālu: شَاطِي الْوَادِي وَشَاطِي الْأَوْدِيَةِ وَلَا يُجْمَعُ

الْمُشَاطَاةُ [el-muşāʔaʔet] Dere sıra yürüyüşmek; tekūlu: شَاطَأْتُ الرَّجُلَ إِذَا مَشَيْتِ عَلَى شَاطِيٍّ وَمَشَى هُوَ عَلَى شَاطِيٍّ آخَرَ

الشَّطُوَّةُ [eş-şuʔuʔet] (zammeteynle) Kıyı sıra yürümek, شَطَاءٌ [şaʔʔ] maʿnāsına; yukālu: شَطَأْتُ فِي شَاطِيٍّ الْوَادِي أَي مَشَيْتِ

[ش ق أ]

الشَّقِي [eş-şaqʔ] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الشَّقْوَةُ [eş-şuʔuʔet] (zammeteynle) Devenin azısı zāhir olmak; yukālu: شَقَأُ نَابِ الْبَعِيرِ شَقَأً شَقَأً إِذَا طَلَعَ Ve saç taramak; yukālu: شَقَأَ شَعْرَهُ Ve bir kimsenin tepesine ʿasā ile vurmak; yukālu: شَقَأْتُهُ بِالْعَصَا شَقَأً أَي

أَصَبْتُ مَشَقَأَهُ أَي مَفَرَقَهُ

الْمَشَقَا [el-meşqaʔ] (bi-fethi'l-mīm) Bāşın tepesi, مَفْرِقٌ [mefriq] maʿnāsına.

الْمُشَقَا [el-mişqaʔ] (bi'l-kesri) Tarak.

[ش ك أ]

الشَّكُّ [eş-şekʔ] (şīn'in fethi ile ve kāf'ın sükūnuyla) El ve ayak yarılmak, تَشَقَّقُ [teşakkuq] maʿnāsına; yukālu: شَكَاتُ الْأَطْفَارِ شَكَاتٌ إِذَا تَشَقَّقَتْ Kezā fī baʿzi nusahi'ş-Şihāh.

[ش ن أ]

الشَّئَاءُ [eş-şenāʔet] (ʿalā-vezni [eş-şenāʔat]) Bugz ve ʿadāvet.

الشَّيْنُ [eş-şinʔ] (bi'l-kesri) ve

الشُّنُّ [eş-şunʔ] (bi'z-zamm) ve

الْمَشْنَأُ [el-meşneʔ] (bi-fethi'l-mīmi ve'l-kesri) ve

الشَّئَانُ [eş-şenʔān] (bi'l-fethi ve'l-meddi ve sükūni'n-nūni ve tahrīkihi ve) Kuri'e bihimā kavluhu taʿālā: المائدة ﴿شَيْئَانُ قَوْمٍ﴾ (8,2) وَهُمَا شَادَانٌ فَالتَّحْرِيكُ شَادٌ فِي الْمَعْنَى لِأَنَّ فَعْلَانَ

إِنَّمَا هُوَ مِنْ بِنَاءِ مَا كَانَ مَعْنَاهُ الْحَرَكَةُ وَالْإِضْطِرَابُ كَالضَّرْبَانِ وَالْحَفَقَانِ وَلَا حَرَكَةَ فِي الشَّيْنِ الَّذِي بِمَعْنَى الْبُغْضِ وَالشُّكِيِّ شَادٌ فِي اللَّفْظِ لِأَنَّهُ لَمْ يَجِئْ شَيْءٌ مِنَ الْمَصَادِرِ عَلَيْهِ وَشَيْءٌ بِهِ أَي أَقْرَبَ بِهِ

الْمَشْنُوَّةُ [el-meşnuʔ] (bi-fethi'l-mīmi ve zammi'n-nūn) Bugz olunan kimse her ne denli cemil ise de; yukālu: شَيْءٌ الرَّجُلُ فَهُوَ مَشْنُوَّةٌ أَي مُبْغَضٌ

الْمَشْنَأُ [el-meşneʔ] (bi-fethi'l-mīmi ʿalā-vezni مَفْعَل [mefʿal]) Kabīh-manzar olan kimse.

الْمِشْنَأُ [el-mişnāʔ] (bi-kesri'l-mīm ʿalā-vezni مِفْعَال [mifʿāl]) Bi-maʿnāhu.

التَّشَانُؤُ [et-teşānuʔ] (tā'nın fethi ve nūn'un zammiyla) Bugz edişmek; yukālu: تَشَانُؤُوا

أَي تَبَاعُضُوا

الشَّانِي [eş-şāni] Bugz eden kimse; ve minhu kavluhum: لَا أَبَ لِسَانِكَ أَي لِمُبْغِضِكَ Kāle İbnu's-Sikkīt: هُوَ كِنَايَةٌ عَنِ قَوْلِهِمْ لَا أَبَا لَكَ

الشُّنُوءَةُ [eş-šenū'et] (bi-fethi'ş-şīn ve zammi'n-nūn 'alā-vezni [fa'ūlet]) Televvüsten ictināb etmek; yukālu: رَجُلٌ فِيهِ شُنُوءَةٌ Ve bundan me'hūzdu

أَزْدُ شُنُوءَةٍ [Ezdu Şenū'et] ki Yemen'de bir kabîlenin ismidir ki bunun nisbetinde **أَزْدُ شُنُوءِي** [Şene'ıyy] derler gāh olur ki **شُنُوءِي** [Ezdu Şenuvvet] derler bi-teşdîdî'l-vāvi bilā-hemz. Ve nisbetinde **شُنُوءِي** [Şeneviyy] derler.

الشُّنُونَانِي [eş-şenevāniyy] Şol mālđır ki ona buhl olunmaya.

[ش ي أ]

الشَّيْءُ [eş-şey] Mevcūd olan nesne, tasğiri **شَيْئٌ** [şiyey] gelir eyzan bi-kesri'ş-şīn; **شَيْئَةٌ** [şuyey] ve **شَيْئَةٌ** [eleşyā] gelir, gayr-i munsarıftır.

قَالَ الْخَلِيلُ إِنَّمَا تَرَكَ ضَرْفُهُ لِأَنَّهُ أَضْلَهُ فَعَلَاءٌ جُمِعَ عَلَيَّ غَيْرَ وَاحِدِهِ كَمَا أَنَّ الشُّعْرَاءَ جُمِعَ عَلَيَّ غَيْرَ وَاحِدِهِ لِأَنَّ الْفَاعِلَ لَا يَجْمَعُ عَلَيَّ فَعَلَاءٌ ثُمَّ اسْتَقْبَلُوا الْهَمْزَتَيْنِ فِي آخِرِهِ فَتَقَلُّوا الْأُولَى إِلَى أَوَّلِ الْكَلِمَةِ فَقَالُوا أَشْيَاءٌ كَمَا قَالُوا فِي نَظَائِرِهَا فَضَارَ تَقْدِيرُهُ لَفَعَاءٌ، يَدُلُّ عَلَيَّ صِحَّةَ ذَلِكَ أَنَّهُ لَا يُضْرَفُ وَأَنَّهُ يُضْعَرُ عَلَيَّ أَشْيَاءٌ وَأَنَّهُ يَجْمَعُ عَلَيَّ أَشَاوَى وَأَضْلَهُ أَشَائِي وَقَلِبَتِ الْهَمْزَةُ يَاءً فَاجْتَمَعَتْ ثَلَاثُ يَاءٍ فَخُذِفَتِ الْوُسْطَى وَقَلِبَتِ الْأَخِيرَةُ أَلْفًا وَأُبْدِلَتِ الْأُولَى وَاوًا كَمَا قَالُوا أَتَيْتُهُ أَتَوْهُ.

وَحَكَى الْأَضْمَعِيُّ أَنَّهُ سَمِعَ رَجُلًا مِنْ أَفْصَحِ فُصْحَاءِ الْعَرَبِ يَقُولُ "أَسَاوَى"، وَيُجْمَعُ أَيْضًا عَلَيَّ أَشَايَا وَأَشْيَاوَاتٍ.

وَقَالَ الْأَخْفَشُ هُوَ أَفْعَلَاءٌ فَلِهَذَا لَمْ يُضْرَفْ لِأَنَّ أَضْلَهُ أَشْيَاءٌ خُذِفَتِ الْهَمْزَةُ الَّتِي بَيْنَ الْيَاءِ وَالْأَلِفِ لِلتَّخْفِيفِ. قَالَ لَهُ الْمَازِنِيُّ كَيْفَ تُضْعَرُ الْعَرَبُ أَشْيَاءً؟ فَقَالَ "أَشْيَاءٌ" فَقَالَ تَرَكَتَ قَوْلَكَ لِأَنَّ كُلَّ جَمْعٍ كَسِرَ عَلَيَّ غَيْرَ وَاحِدِهِ

وَهُوَ مِنْ أُبْنِيَّةِ الْجَمْعِ فَإِنَّهُ يُرَدُّ فِي التَّضْعِيرِ إِلَى وَاحِدِهِ كَمَا قَالُوا شَوْعِرُونَ فِي تَضْعِيرِ الشُّعْرَاءِ وَفِيمَا لَا يَغْفَلُ بِالْأَلِفِ وَالتَّاءِ وَكَانَ يَجِبُ أَنْ يَقُولُوا شَيْئَاتٍ وَهَذَا الْقَوْلُ لَا يَلْزَمُ الْخَلِيلَ لِأَنَّ فَعَلَاءً لَيْسَتْ مِنْ أُبْنِيَّةِ الْجَمْعِ.

وَقَالَ الْكَسَائِيُّ "أَشْيَاءٌ" "أَفْعَالٌ" مِثْلُ فَرْخٍ وَأَفْرَاحٍ وَإِنَّمَا تَرَكَوا صَرْفَهَا لِكَثْرَةِ اسْتِعْمَالِهِمْ لَهَا لِأَنَّهَا شَبِهَتْ بِفَعَلَاءٍ وَهَذَا الْقَوْلُ يَدْخُلُ عَلَيْهِ أَنْ لَا يُضْرَفُ "أَبْنَاءٌ" وَ"أَسْمَاءٌ".

وَقَالَ الْفَرَاءُ أَضْلُ شَيْءٍ شَيْئٌ مِثْلُ "شَيْخٍ" فَجُمِعَ عَلَيَّ أَفْعَلَاءٌ مِثْلُ "هَيْنٍ" وَ"أَهْيَاءٌ" صَوَابُهُ أَهْوَنَاءٌ لِأَنَّهُ مِنْ الْهَوْنِ وَ"لَيْنٍ" وَ"أَلْبَنَاءٌ" ثُمَّ خَفَّفَ قَلِيلٌ "شَيْءٌ" كَمَا قَالُوا "هَيْنٌ" وَ"لَيْنٌ" فَقَالُوا "أَشْيَاءٌ" فَحَذَفُوا الْهَمْزَةَ الْأُولَى وَهَذَا الْقَوْلُ يَدْخُلُ عَلَيْهِ أَنْ لَا يَجْمَعُ عَلَيَّ أَشَاوَى.

الْمَشِيئَةُ [el-meşiyet] (mīm'in fethi ve şīn'in kesri ve yā'nin teşdîdiyle) Dilemek, irādet ma'nāsma; yukālu: شَيْئَاتُ الشَّيْءِ أَشَاوَةٌ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْبَشِيئَةُ [eş-şī'et] (bi-kesri'ş-şīni mislu: **الْبَشِيئَةُ** [eş-şī'at]) Bi-ma'nā **الْمَشِيئَةُ** [el-meşiyet] kavluhum: كُلُّ شَيْءٍ بِشِيئَةِ اللَّهِ أَي بِمَشِيئَةِ اللَّهِ

التَّشْيِيئَةُ [et-teşiyet] ('alā-vezni **التَّشْيِيئَةُ** [et-teşiyet]) Bir kimseyi bir işe haml etmek; yukālu: شَيَّأْتُ الرَّجُلَ عَلَيَّ الْأَمْرَ حَمَلْتُهُ عَلَيْهِ

الْإِشَاءَةُ [el-işā'et] (hemze'nin kesriyle) Muztarr kılmak; yukālu: "سَرُّ مَا يُشِيئُكَ" مُحَّةٌ عُرْفُوبٌ Ve "إِلَى مُحَّةٍ عُرْفُوبٌ" بِمَعْنَى يَجِيئُكَ [muħħatu 'urkūb] ökçe sinirinin iliğine derler, ökçe sinirinin hod iliği yoktur, pes muhāl ve ma'dūmdan kināyet olur.

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص أ ص]

الصَّاصَاةُ [eş-šaʕaʕat] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) İt eniği gözü açılmazdan evvel bakmak dilemek; yukālu: صَاَصَا الْجَزُؤُ Ve **إِذَا التَّمَسَّ النَّظْرُ قَبْلَ أَنْ تَنْتَبِحَ عَيْنُهُ أَوْ أَنْ فَتَحِهِ** Ve fi'l-hadīsi: ”فَقَحْنَا وَصَاَصَاتُمْ“ أَي أَبْصَرْنَا أَمْرَنَا Ve **تَفْقِيحٌ** [tefķiħ] bir nesneyi ibtidādan göz açıp görmek. Ve bir kimse-den havf etmek; yukālu: صَاَصَاتُ مِنَ الرَّجُلِ Ve **أَي خَفْتُ** Ve dişi hurmā ağacı erkek hurmā ağacından asılan nesneyi kabül etmeyip hurmānın çekirdeği olmamak; yukālu: صَاَصَاتِ النَّخْلَةَ إِذَا لَمْ تَقْبَلِ اللَّفَاحَ وَلَمْ يَكُنْ لِلْبُسْرِ نَوَى **الصَّاصَاةُ** [et-tešaʕaʕu] **الصَّاصَاةُ** [et-tešaʕaʕu] gibi havf maʿnāsına; tekülü: إِذَا مِنَ الرَّجُلِ إِذَا فَرِقَتْ مِنْهُ

[ص ب أ]

الصَّبْبُ [eş-şabʕ] ve

الصَّبْوَةُ [eş-şubūʕ] (şād'ın fethiyle ve bā'nın sükunuyla evvelde ve zammeteynle sānīde) Tulūʿ etmek; tekülü: صَبَّأْتُ عَلَى صَبَا نَابٌ Ve القَوْمُ أَصْبَأُ صَبْنًا وَصَبْوَةً إِذَا طَلَعَتْ عَلَيْهِمْ Yaʿnī “Deve azısının taraflı belirdi.” Ve صَبَّأْتُ نَبِيَّةَ الْغُلَامِ طَلَعْتُ Yaʿnī “Sabīnin ön dişi belirdi.” Ve نَبِيَّةٌ [seniyyet] şā-i müsellese'nin fethi ve yā'nın teşdidiyle ön dişe derler. Ve

صَبْوَةٌ [şubūʕ] Bir dāinden bir dīne çıkmak maʿnāsına dahi gelir; yukālu: صَبَا الرَّجُلُ صَبْوَةً إِذَا خَرَجَ مِنْ دِينِ إِلَى دِينٍ كَمَا تَصْبَأُ النَّجُومُ أَي كَلَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ [Ve] تَخْرُجُ مِنْ مَطَالِعِهَا

الصَّابِيُّ [eş-şābiʕ] صَابِيُونٌ [şābiʕūn]un müfredidir.

الصَّابِيُونُ [eş-Şābiʕūn] Ehl-i kitābdan bir

tā'ifenin adıdır; yukālu: صَبَا إِذَا صَارَ صَابِيًا Ve fi'l-Kāmūs: الصَّبْبُ [eş-şabʕ] ve الإِصْبَاءُ [el-işbāʕ] taʿāma el sunmak; yukālu: فَدَمَ طَعَامُهُ Yaʿnī ‘Taʿāma parmak vaz etmedi.’”

[ص ت أ]

الصُّصْتُ [eş-şatʕ] (şād'ın fethi ve tā'nın sükunuyla) Bir mühim nesneye teveccüh etmek; yukālu: صَتًّا لِلشَّيْءِ صَتًّا إِذَا صَمَدَ لَهُ

[ص د أ]

الصُّدَاءُ [eş-şadeʕ] (fethateynle) Pās ki demir kısmında olur; yukālu: يَصْدَأُ يَصْدَأُ صَدًّا بِفَتْحٍ الدَّلَالِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الصُّدِيُّ [eş-şadiʕ] (şād'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) Mütegayyir olmak; yukālu: يَدِي مِنَ الْحَدِيدِ صَدِيَّةٌ أَي مُتَغَيِّرَةٌ كَرِيهَةٌ

الصُّدِيُّ [eş-şadiʕ] Hor ve hakīr olan kimseye derler; yukālu: فَلَانَ صَاغَرَ صَدِيٌّ إِذَا لَزِمَهُ Ve صَاغِرٌ [şāgir] şād-ı mühmele ve ğayn-ı muʿceme ile hakīr ve zelīl olana derler.

الأَصْدَاءُ [el-aşdeʕ] (hemze'nin fethiyle) Siyāh ve kırmızı müştehib olan nesne; yukālu: Ve جَدِيٌّ أَصْدَأُ إِذَا كَانَ أَسْوَدَ مُشْرَبًا حُمْرَةً: Ve fi'linde صَدِيٌّ dersin. Ve جَدِيٌّ [cedy] erkek oğlak maʿnāsındır.

الصُّدَاءُ [eş-şadʕāʕ] (şād'ın fethi ve dāl'ın sükunu ve elifin meddiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: Ve عَنَاقٌ صَدَاءٌ Ve عَنَاقٌ [ʿanāk] dişi oğlak maʿnāsındır.

الصُّدْدَاءُ [eş-şudʕet] (bi'z-zammi ve sükūni'd-dālī) Zikr olunan renk ismidir ki keçinin ve atın uyuḅundan ʿadd olunur; yukālu: Ve كُمَيْتٌ أَصْدَأُ إِذَا عَلْتَهُ كُدْرَةٌ

صُدَاءٌ [Şudāʕ] (bi-zammi'ş-şādi ve'l-meddi) Yemen'de bir kabīlenin adıdır. Ve fi'l-Kāmūs: الصُّدَّةُ [eş-şadʕ] kīr gidermek.

الصَّدَأُ [eş-şade³] (fethateynle) Latîfü'l-cism olan kimse.

الصَّدَاءُ [eş-şad³ā³] (elifin meddiyle) Tatlı sulu kuyu ve pınar.

الصَّدَاءُ [eş-şaddā³] (bi-teşdīdi'd-dāli ve meddi'l-elifi) Bi-ma'nāhu.

التَّصَدُّوُ [et-teşaddu³] Ta'arruz etmek; yukālu: **تَصَدَّأَ لَهُ أَيْ تَعَرَّضَ**

[ص ر أ]

الصَّرْءُ [eş-şar³] Katı çağırma; yukālu: **صَرَأَ** أَيْ صَوَّتَ شَدِيدًا

[ص م أ]

الصَّمَمُ [eş-şam³] Haml etmek; yukālu: **مَا صَمَّمَكَ عَلَيَّ** [Ve]

الْإِنْصِمَاءُ [el-inşimā³] Lāzımı; yukālu: **صَمَّمَهُ** فَانْصَمَّ Ve

صَمَمٌ [şam^c] Tulū^c ma'nāsına da gelir; yukālu: **صَمَّمَ عَلَيْهِمْ إِذَا طَلَعَ**

[ص ي أ]

الصَّاءَةُ [eş-şā³et] (mislu الصَّاعَةُ [eş-şā^cat] Şol nesnedir ki koyun rahiminden çıkar, vilādetten sonra; yukālu: **أَلْقَتِ الشَّاءُ صَاءَتَهَا**

التَّضْيِيءُ [et-taşyī³] Başı yuyup kīrden pāk etmemek; tekūlu: **صَبَّأَتْ رَأْسِي تَضْيِيئًا إِذَا غَسَلْتُهُ** Ve fi'l-*Kāmūs*: **الضَّيْبَةُ** [eş-şī³at] şād'ın kesriyle ismdir ma'nā-yı mezbūr üzere ve hurmā koruğunun alacası zuhūr etmeğe de derler.

FASLU'D-DĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض أ ض]

الضُّنْضِيُّ [eḏ-ḏi³ḏi³] (bi-kesri'd-dādeyn) Bir nesnenin aslı. Ve fi'l-*Kāmūs*; **ضُنْضِيٌّ** [ḏi³ḏi³] ma'dene ve kesret-i nesle dahi derler.

الضُّوْضُ [eḏ-ḏu³ḏu³] (zameteynle) Bi-ma'nāhu; fi'l-emreyni'l-mezbūreyni.

الضَّاضَاءُ [eḏ-ḏa³ḏa³et] (ʿalā-vezni **الزَّلْزَلَةُ** [ez-zelzelet]) Halāyıkın hālet-i harbda olan āvāzı.

[ض ب أ]

الضَّبُّ [eḏ-ḏab³] (ḏād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

الضُّبُوءُ [eḏ-ḏubū³] (zameteynle) Pinhān olmak; tekūlu: **إِذَا ضَبُّوا فِي الْأَرْضِ ضَبُّوا ضَبًّا وَضُبُوءًا إِذَا اخْتَبَأَتْ** Ya'nī kaçan gizlensen. Bazılar eyitti: **ضَبُّ** [ḏab³] yere yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: **ضَبًّا إِذَا لَصِقَ بِالْأَرْضِ** Bu sebebden **دَابِي** b. **هَارِي**'e **ضَابِي** [ḏābi³] dediler; ve yukālu: **ضَبُّوا فِي الْأَرْضِ فَهُوَ مَضْبُوءٌ بِهِ إِذَا أَلْقَتْهُ** بها Ve sığınmak ma'nāsına da gelir; tekūlu: **ضَبَّاتُ إِلَيْهِ إِذَا لَجَّاتُ إِلَيْهِ**

الْمَضْبَأُ [el-maḏba³] (mīm'in fethi ve ḏād'ın sükūnuyla) Pinhān olacak yer. Ve **الْكُلُّ مَنْ** **الْبَابِ الثَّلَاثِ**

الْإِضْبَاءُ [el-iḏbā³] Sākit olup bir nesneyi gizlemek; yukālu: **إِذَا أَضْبَأَ الرَّجُلُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا** **أَضْبَأَ عَلَيْهِ وَكَتَمَهُ فَهُوَ مُضْبِيٌّ عَلَيْهِ** **أَضْبَأَ** **عَلَى دَاهِيَةٍ مِثْلُ أَضَبَّ** Belāya sabr edip ketm etmek ma'nāsına. Ve fi'l-*Kāmūs*: **الضَّبُّ** [eḏ-ḏab³] gelmek; yukālu: **ضَبًّا إِذَا أَتَى** Ve sığınmak ma'nāsına da gelir. Ve hayā etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **ضَبًّا مِنْهُ إِذَا اسْتَحْيَا**

الضَّابِي [eḏ-ḏābi] Kül, remād ma'nāsına. Ve

ضَابِي [Ḍābi] Bir derenin adıdır.

الضَّبَاءُ [eḏ-ḏabbā] (ḏād'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Bir mevzi'in ismidir.

الْمُضَابِيَّةُ [el-muḏābi'et] (mīm'in zammı ve bā'nın kesriyle) Ağır çuval ki götüren yalın ayak olur, götürmesinde ihtimām için.

[ض د أ]

الضَّدَا [eḏ-ḏade] (fethateynle) Gazab ma'nāsına; yukālu: ضَدَّيْ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

[ض ر أ]

الضَّرُّ [eḏ-ḏar] (ḏād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Gizlenmek; yukālu: ضَرًّا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا خَفِيَ

الْإِنْضِرَاءُ [el-inḏirā] Ölmek, mevt ma'nāsına. Ve ağaç kurumağa dahi derler.

[ض ن أ]

الضَّنُّ [eḏ-ḏan] (ḏād'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الضَّنُو [eḏ-ḏunū] (zammeteynle) 'Avretin evlādi çok olmak; yukālu: ضَنَّاتِ الْمَرْأَةِ تَضَنُّ إِذَا كَثُرَ وَلَدُهَا

الضَّانِي [eḏ-ḏāni] ve

الضَّانِيَّةُ [eḏ-ḏāni'et] Şol 'avret ki veledi çok ola. Ve māl çok olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: ضَنَّ الْمَالُ إِذَا كَثُرَ

الْإِضْنَاءُ [el-iḏnā] (hemze'nin kesriyle) Davar çok olmak; yukālu: اضْنَأَ الْفُؤْمُ إِذَا كَثُرَتْ مَاشِيَتُهُمْ

الضَّنُّ [eḏ-ḏin] (bi'l-kesri ve sukūni'n-nūn) Asl ve ma'den; yukālu: فَلَانَ فِي ضِنَّةٍ صَدَقَ أَيُّ فِي أَضَلِّ صَدَقٍ وَمَعْدِنِهِ

الضَّنُّ [eḏ-ḏan] (bi'l-feth) Veled ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: Feth ve kesrle

veled ma'nāsına lügattır. Ve fi'l-Ḳāmūs: الضَّنُّ [eḏ-ḏan] gitmek ma'nāsına da gelir; yukālu: ضَنَّ فِيهِ إِذَا ذَهَبَ Ve gizlenmek ma'nāsına da gelir.

الضَّنَاءُ [eḏ-ḏunā'et] (ḏād'ın zammıyla) Zaruret ma'nāsına gelir; yukālu: قَعَدَ مَعْدَةً ضَّنَاءٌ أَيُّ ضُرُورَةً

الْإِضْطِنَاءُ [el-iḏṭinā] Utanmak, istihyā ma'nāsına. Ve

إِضْطِنَاءٌ [iḏṭinā] Münkabız olmağa da derler.

[ض و أ]

الضُّو [eḏ-ḏav] (bi-fethi'd-ḏād) Ziyā vermek.

الضُّو [eḏ-ḏū] (bi'z-zammi) Bi-ma'nāhu; yukālu: ضَاءَتِ النَّارُ تَضُوءٌ ضُوءًا وَضُوءًا

الْإِضَاءُ [el-iḏā'et] Ziyā vermek ve ziyālandırmak; yukālu: اضْأَتْ وَأَضَاءَتْهُ يَتَعَدَّى Ve fi'l-Ḳāmūs: [el-iḏā'et] bevl atmağa dahi derler; yukālu: اضْأَتْ بَوْلَةً إِذَا حَذَفَهُ

التَّضْوَةُ [et-taḏvi'et] Meyl etmek ma'nāsına; yukālu: ضُوءًا عَنْهُ تَضْوَةٌ Ve [iḏā'et] ma'nāsına da gelir; yukālu: ضُوءَاتُهُ تَضْوَةٌ إِذَا أَضَاءَتْهُ

الْإِسْتِضَاءُ [el-istiḏā'et] Ziyālanmak; yukālu: اسْتِضَاءَتْ بِهِ Ve müşāvere ma'nāsına da gelir: "وَلَا تَسْتَضِيؤُوا بِنَارِ أَهْلِ الشِّرْكِ" Onlar ile istişāreden men'dir. Ve

ضُوءٌ [Ḍav] İki şā'irin ismidir ki biri İbn Seleme ve öbürü İbn Leclāc'dır.

الْمُسْتَضِيءُ بِأَمْرِ اللَّهِ [el-Mustedī'u bi-emrillāhi] Ḥasen b. Yūsuf'tur.

[ض ه أ]

الْمُضَاهَاةُ [el-muḏāhe'et] Müşākele; yukālu: ضَاهَأَتْ وَضَاهَيْتُ يُهْمَرُ وَلَا يُهْمَرُ

kavluhu ta'ālā: التوبة ﴿يُضَاهُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ (30 Ve fi'l-*Ḳāmūs*: ضُهَاءٌ [ḍuhā] 'alā-vezni غُرَابٌ [gūrāb] bir mevzi'in ismidir ki Sā'ide b. Cu'eyye oğlu onda defn olunmuştur.

الضُّهْيَا [eḍ-ḍahye] ('alā-vezni عَشَجَدٌ [asced]) Bir nev' ağaçtır. Ve hayz görmeyen 'avret ve sütü olmayan 'avret ve memesi olmayan 'avret.

الضُّهْيَا [eḍ-ḍahye] [ḍahye] ضُهْيَا [ḍahye] ma'nāsına. Ve yaban yeri, susuz yer ma'nāsına. Ve tarık ma'nāsına da gelir. Ve

ضُهْيَا [ḍahye] Bir nesneyi kavī kılmağa da derler; yukālu: ضُهْيَا أَمْرُهُ إِذَا مَرَضَهُ وَلَمْ يُحْكِمَهُ

[ض ي أ]

التَّضْيِيَةُ [et-taḍyi] ('alā-vezni التَّجْرِبَةُ [et-tecribet]) 'Avretin veledi çok olmak, lākin ma'rūf olan صَنَاتٌ [ḍane]tir nūn'la ve tahfifle.

FASLU'T-ṬĀ'

(فَضْلُ الطَّاءِ)

[ط أ ط أ]

الطَّاطَاةُ [eṭ-ṭaṭa] ('alā-vezni التَّرْزُلَةُ [et-tezelzet]) Baş eğmek; yukālu: طَاطَا رَأْسَهُ إِذَا طَامَنَهُ Ya'nī kaçan başın eğse.

التَّطَّاطُورُ [et-teṭaṭu] ('alā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Teslīm; yukālu: تَطَّاطَا إِذَا تَطَّامَنَ Ve kavluhum: تَطَّاطَا لَهُمْ تَطَّاطُورُ الدَّلَاةِ Ya'nī "Onlara nefsimi alçak ettim, kuyudan su çekenler alçak olduğu gibi" ki دُلَاةٌ [dulāt] ذَالِي [dālī]in cem'idir, ذَالِي [dālī] kuyudan su çekene derler.

الطَّاطَاوُ [eṭ-ṭaṭa] ('alā-vezni العَزْعَرُ [el-'arar]) Alçak yer. Ve fi'l-*Ḳāmūs*: الطَّاطَاةُ [eṭ-ṭaṭa] ('alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) atı yürüsün diye tepmek ve tahrik etmek ve irsāl etmek ve infāk-ı mālda sür'at etmek ve mübālaga etmek.

الطَّاطَاةُ [eṭ-ṭaṭā] ('alā-vezni السَّلْسَالُ [es-selsāl]) Şol alçak yerdir ki ona nāzil olan gizlene. Ve boynu kısa olan deve.

[ط ب أ]

الطَّبَّاءَةُ [eṭ-ṭab] ('alā-vezni الهَيْبَةُ [el-hey]et]) Halika, gerek kerim olsun gerek le'im olsun.

[ط ث أ]

الطَّطَاءُ [eṭ-ṭa] (ṭā'nın fethi ve sā'nın sükūnuyla) İçeride olanı taşra bırakmak; yukālu: طَاطَا أَيُّ أَلْقَى مَا فِي جَوْفِهِ

[ط ر أ]

الطَّرَاءُ [eṭ-ṭar] (ṭā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

الطَّرُوءُ [eṭ-ṭurū] (zammeteynle) Çıka gel-

mek; tekūlu: طَرَأْتُ عَلَى الْقَوْمِ أَطْرَأَ طَرَّاءً وَطُرُوءًا إِذَا طَلَعْتَ عَلَيْهِمْ مِنْ بَلَدٍ آخَرَ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

[ط س أ]

الطَّسُّءُ [eṭ-ṭasʷ] (sīn'in sükūnuyla ve fet-hiyle) Tohme olmak; tekūlu: طَسَّيْتُ أَطْسَأُ طَسَّيْتُ أَطْسَأُ إِذَا اتَّخَمْتُ عَنِ الدَّسَمِ دَسَمٌ [de-sem] dāl-ı mühmele ve sīn-i mühmelenin fethiyle çerb ma'nāsınadır; yukālu: طَسَّيْتُ نَفْسِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Nefsim doydu ve imtilā oldu ma'nāsına.

الطَّاسِيَةُ [eṭ-ṭāsi'et] Doyan nefis; yukālu: طَسَّيْتُ فِيهَا طَاسِيَةً Ve fi'l-*Ḳāmūs*: الطَّسُّءُ [eṭ-ṭasʷ] utanmak ma'nāsına da gelir.

[ط ش أ]

الطُّشَاءُ [eṭ-ṭuṣʷet] (ṭā'nın zammıyla) Dumağı marazı. Ve yorgun ve sakīl kimse.

الْإِطْشَاءُ [el-iṭṣāʷ] Dumağı olmak; yukālu: طَشَّأَهَا إِذَا أَصَابَهُ الطُّشَاءُ Ve cimāʿ etmek ma'nāsına; yukālu: طَشَّأَهَا إِذَا جَامَعَهَا

[ط ف أ]

الطُّفُوءُ [eṭ-ṭufūʷ] (ṭā'nın ve fā'nın zammıyla) Od söyünmek; yukālu: طَفَيْتِ النَّارَ تَطْفَأُ طَفُوءًا

الْإِنْطِفَاءُ [el-iṭṭifāʷ] (hemze'nin kesriyle) Söyünmek.

الْإِطْفَاءُ [el-iṭfāʷ] (hemze'nin kesriyle) Söyündürmek; yukālu: إِنْطَفَأَتِ النَّارُ وَأَطْفَأَتْهَا

مُطْفِئُ الْجَمْرِ [muṭfi'u'l-cemr] (mīm'in zammı ve fā'nın kesriyle) Yevmun min eyyāmi'l-acūz. Ve fi'l-*Ḳāmūs*: مُطْفِئُ الْجَمْرِ [muṭfi'u'l-cemri] berd-i acūzun beşinci günüdür. Ve ba'zılar dördüncü günüdür demiş. Ve

مُطْفِئُ الرَّضْفِ [muṭfi'u'r-raḍfi] Belā ve āfet ma'nāsınadır. Ve

مُطْفِئَةُ الرَّضْفِ [muṭfi'etu'r-raḍfi] Şol yağdır

ki ıssı taş üzere kosalar eriyip harāretin alır. Ve şol yılana derler ki ıssı taş üzere yürümele zehri zā'il olur.

[ط ف ش أ]

الطَّفَنَشَاءُ [eṭ-ṭafenşeʷ] (ʿalā-vezni [sem-mendel]) Za'if olan kimse. Ve za'ifü'l-basar olana da derler.

[ط ل ف أ]

الْإِطْلِنْفَاءُ [el-iṭṭlinfāʷ] (ʿalā-vezni [el-islinkāʷ]) Yere yapışık olmak; tekūlu: جَمَلٌ مُطْلِنْفِيٌّ Ve إِطْلِنْفَاءٌ إِذَا لَزِقَتْ بِالْأَرْضِ Ya'ni hörgücü yapışık olan deve ya'ni yere yakın olan deve.

[ط ن أ]

الطَّنَاءُ [eṭ-ṭināʷ] (bi'l-kesri) Şekk etmek ve bakiyye-i rūh ma'nāsına da gelir; yukālu: تَرَكْنُهُ بِطَنِيهِ أَيَّ بِحُسْأَشَةِ نَفْسِهِ أَيَّ بِبِقِيَّةِ رُوحِهِ هَذِهِ حَيْثُ لَا تَطْنِيُّ أَيَّ لَا يَعْيشُ مِنْهُ بَلْدُوعَهَا صَاحِبُهَا تَقْتُلُ مِنْ سَاعَتِهَا يُهْمَزُ وَلَا يُهْمَزُ وَأَصْلُهُ الْهَمْزُ

[ط و أ]

الطَّاءَةُ [eṭ-ṭāʷet] (ʿalā-vezni [eṭ-ṭāʷat]) Mer'ā ba'īd olmak mahallinde isti'māl olunur; yukālu: فَرَسٌ بَعِيدُ الطَّاءَةِ Ve bundan سَيِّدُ الطَّيِّ [Ṭayyiʷ] ʿalā-misāli [seyyid] ki Yemen'den bir kabilenin adıdır. Ve ona nisbet olundukta طَائِيٌّ [Ṭā'iyy] derler ʿalā-hilāfi'l-kıyās ki aslı طَائِيٌّ idi, mislu: طَائِيٌّ [ṭay'iyy], yā-yı ulāyī elife kalb edip yā-i sāniye hazf olundu.

الطَّاءَةُ [eṭ-ṭāʷet] eyzan li-*alḥamāʷe* ve *ḥmāʷe* (fet-hateynle) Kara balçık ma'nāsınadır.

FASLU'Z-ZĀ'
(فَضْلُ الظَّاءِ)

[ظ م أ]

الظَّمَ [eʒ-zame] (fethateynle) Susamak; yukālu: ظَمِيٌّ ظَمًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيِ عَطَشَ Kālallāhu taʿālā: ﴿لَا يُصِيبُهُمْ ظَمًا﴾ (التوبة 120) Ve iştīyāk maʿnāsına da gelir; yukālu: ظَمَيْتُ إِلَى لِقَاءِكَ أَيِ اسْتَقَمْتُ

الظَّمُّ [eʒ-zim] (bi'l-kesri ve sukūni'l-mīm) İsmdir, susayan kimse maʿnāsına; yukālu: قَوْمٌ ظَمٌ أَيِ عَطَّاشٌ Ve yukālu li'l-feresi: “إِنَّ فُضُوزَهُ لَظَّمَاءٌ” Yaʿnī “Onun bendgāhları susuzdur yaʿnī etli değildir.” Ve deveyi suvardıktan sonra tekrār suvarma zamāni gelince sudan menʿ etmeğe derler; cemʿi أَظْمَاءٌ [aʒmā] gelir. Ve

ظَمُّ الْحَيَاةِ [ʒimʷu'l-ḥayāti] Hīn-i vilādetten mevte varınca olan zamāndır; ve kavluhum: “مَا بَقِيَ مِنْهُ إِلَّا قَدْرُ ظَمِّ الْحِمَارِ” أَيِ لَمْ يَبَقَ مِنَ الْبَقِيَّةِ إِلَّا قَدْرُ ظَمِّ الْحِمَارِ yukālu: “إِنَّهُ لَيْسَ شَيْءٌ مِنَ الدَّوَابِّ غَمْرُهُ إِلَّا الْبَيْسِيرُ أَفْضَرُ ظَمًّا مِنَ الْحِمَارِ”

الْإِظْمَاءُ [el-iʒmā] (hemze'nin kesriyle) Susatmak; yukālu: أَظْمَأْتُهُ أَيِ أَغْطَشْتُهُ

التَّظْمِيَّةُ [et-taʒmiʿet] (ʿalā-vezni التَّجْرِبَةُ [et-tecribet]) Bi-maʿnāhu.

الظَّمَّانُ [eʒ-zamʷān] (zā'nın fethi ve mīm'in sukūnu ve elifin meddiyle) Susayan kimse.

الظَّمَّاءُ [eʒ-zamʷā] (zā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Müʿennesi.

FASLU'L-ʿAYN
(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[ع ب أ]

الْعَبَّ [el-ʿab] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın sukūnuyla) Tībi terkīb edip hāzırlamak; yukālu: عَبَّتُ الطَّيْبَ عَبًّا إِذَا هَيَّأْتَهُ وَصَنَعْتَهُ وَخَلَطْتَهُ Ve mutlakan hāzırlamak maʿnāsına da gelir; tekūlu: عَبَّاتُ الْمَتَاعِ عَبًّا إِذَا هَيَّأْتَهُ

التَّعْبِيَّةُ [et-taʿbiʿet] ve

التَّعْبِيُّ [et-taʿbi] Bi-maʿnāhu; yukālu: عَبَّاتُهُ تَعْبِيَّةٌ وَتَعْبِيًّا أَيِ هَيَّأْتُهُ

الْعَبُّ [el-ʿib] (bi'l-kesri ve's-sukūni) Yüklü, حَمْلٌ [ḥiml] maʿnāsına; cemʿi الْأَعْبَاءُ [el-aʿbā] gelir. Ve yükün dengine dahi derler, عَدْلٌ [ʿidl] maʿnāsına; yukālu: هُمَا عِبَانٌ Ve nazīr maʿnāsına da gelir, kesriyle ve fethle lügattır; ke- الْعِدْلُ [el-ʿidl] ve الْعَدْلُ [el-ʿadl]. Ve kayırmak maʿnāsına da istiʿmāl olunur; yukālu: مَا عَبَّاتُ بِفُلَانٍ أَيِ مَا تَعْبِيَّةُ الْجَبِيشِ [taʿbiyetu'l-ceyş] derler, bilā-hemz.

[ع د أ]

الْعِنْدَاوَةُ [el-ʿindeʷet] Şerr maʿnāsındır; yukālu fi'l-meseli: “إِنَّ تَحْتَ طَرِيقِكَ لَعِنْدَاوَةٌ” وَهَذِهِ اللَّغَةُ لَمْ تُوجَدْ فِي الْأَصْلِ وَكَانَتْ مِنَ الْمُلْحَقَاتِ

FASLU'L-ĠAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[غ ر ق أ]

الْغَرِقِيُّ [el-ġirki] (ġayn'ın ve kāf'ın kesriyle ve rā'nın sükūnuyla) Yumurta kabının altında olan yufka kabı. Ba^czılar eyitti: Bunun hemzesi zā'idedir, zīrā aslında غَرَقٌ [ġarq]dan müştaktır, كِرْفِيَّةٌ [kirfi'et]in ve طِهْلِيَّةٌ [ṭihli'et]in hemzesi zā'ide olduğu gibi. Ve كِرْفِيَّةٌ [kirfi'et] kāf'ın kesri ve rā-yı mühmelenin sükūnuyla yüksek buluta derler. Ve طِهْلِيَّةٌ [ṭihli'et] tā-i mühmelenin kesriyle kezālik buluta derler.

FASLU'L-FĀ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف أ ف]

الْفَأْفَاءُ [el-fe'fā] ('alā-vezni فَعْلَالٌ [fa'lāl] bi-fethi'l-fā'i) Şol kimsedir ki tekellümünde fā'yı çok getire; yukālu: رَجُلٌ فَأْفَاءٌ أَي يَتَرَدَّدُ فِي الْفَاءِ إِذَا تَكَلَّمَ

[ف ث أ]

الْفَثَاءُ [el-fese] (fethateynle) Ferāgat etmek ve sākin olmak; yukālu: فُتِثْتُ الْقَدْرَ إِذَا سَكَنْتَ Ve bir kimseyi kendinden kat^c etmeğe dahi derler; tekūlu: فَتَأْتُهُ عَيْنِي بِقَوْلٍ أَوْ غَيْرِهِ إِذَا سَكَنْتَ غَضَبُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْإِفْئَاءُ [el-ifṣā] 'Āciz olmak; yukālu: عَدَا أَفْئَأُ أَي أُغْيَا Ve sükūn ma^cnāsına dahi gelir; yukālu: أَفْئَأَ الْحُرُّ أَي سَكَنَ وَفَتَرَ Ve min emsālihim fi'l-yesīri mine'l-birri kavluhum: "إِنَّ الرَّيْبِيَّةَ تُمْئَأُ الْغَضَبَ" Ve meselin aslı budur ki bir kimsenin bir kavme gazabı var idi, karnı aç iken açlıkla o kavmin üzerine vardıkta ona bir mikdār süt verdiler, fi'l-hāl gazabı sākin oldu. Ve رَيْبِيَّةٌ [reṣṣet] şol koyu süte derler ki mayhoş ola.

[ف ج أ]

الْمُفَاجَأَةُ [el-mufāce't] (bi-zammi'l-mīm) ve

الْفِجَاءُ [el-ficā] (bi-kesri'l-fā'i ve'l-meddi) Bir nesneye 'ale'l-gafle erişmek; yukālu. فَاجَأَهُ الْأَمْرُ مُفَاجَأَةً وَفِجَاءً

الْفُجَاءَةُ [el-fucā'et] (bi'z-zammi ve'l-meddi) Bi-ma^cnāhumā; yukālu: فَجِئَهُ الْأَمْرُ وَفَجَأَهُ بِالْكَسْرِ وَالْفَتْحِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ Ve minhu summiye Қағарі b. Fucā'e el-Māzinī.

[ف ر أ]

الْفَرَأُ [el-ferəʔ] (fethateynle bilā-medd) Yaban eşeği hımār-ı vahşī maʿnāsına; ve yukālu fi'l-meseli: “كُلُّ الصَّيْدِ فِي جَوْفِ الْفَرَأِ” Cemʿi الْفَرَاءُ [el-firāʔ] gelir, mislu: جَبَل [cebel] ve جِبَال [cibāl]. Ve gāh olur hemzeyi elife kalb edip “أَنْكَحْنَا الْفَرَأَ فَسَنَرَى” derler. Ve gāliben bu mesel dostta vefā bulmamak ihtimālinde istiʿmāl olunur.

[ف س أ]

التَّفَسُّؤُ [et-tefessuʔ] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) Bez eskiyip pārelenmek; yukālu: تَفَسَّأَ الثُّوبُ أَي تَقَطَّعَ تَفَسَّأً التَّفْسِئَةُ [et-tefsiʔet] ve

التَّفْسِئَةُ [et-tefesīʔ] (ʿalā-vezni التَّكْمِلَةُ [et-tekmilet] ve التَّكْمِيلُ [et-tekmīl]) Bezi çekip pārelemek; yukālu: فَسَّأَهُ أَنَا تَفْسِئَةً وَتَفْسِئًا إِذَا مَدَدْتَهُ حَتَّى تَفَرَّرَ

الْأَفْسَا [el-efseʔ] (ʿalā-vezni الْأَكْرَمُ [el-ekrem]) Şol kimsedir ki kaçan otursa kıyāma kādīr olmaya, illā zahmet ve meşakkatle, kezā fī baʿzi nusahi'ş-*Şihāh*.

[ف ش أ]

التَّفَشُّؤُ [et-tefeşşuʔ] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdidiyle) Bir nesne münteşir olmak; yukālu: تَفَشَّأَ الشَّيْءُ تَفَشُّؤًا إِذَا انْتَشَرَ Ve maraz münteşir olup sirāyet etmeğe dahi derler; yukālu: تَفَشَّأَ بِالْقَوْمِ الْمَرَضُ إِذَا انْتَشَرَ فِيهِمْ

[ف ط أ]

الْفَطَأُ [el-faʔʔ] (fā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin arkasına vurmak; yukālu: فَطَأَهُ إِذَا صَرَبَهُ عَلَى ظَهْرِهِ Ve cimāʿ maʿnāsına da gelir. Ve yere bırakmağa dahi derler; yukālu: فَطَأَ بِهِ الْأَرْضَ أَي صَرَعَهُ Ve atmak maʿnāsına da gelir; yukālu: فَطَأَ شَحْمًا تَتَّصِبُهُ عَلَى التَّمْيِيزِ

kuş necāsetine derler. Ve فَتَأُ [feşeʔ] dahi lügattir, sâ ile. Ve yellenmek maʿnāsına da gelir, hurūcu'r-rīh mine'd-dubur gibi; yukālu: فَطَأَ بِهَا إِذَا حَبَقَ Ve içi boş nesneyi ufatmağa dahi derler; tekūlu: إِذَا فَطَأْتُ الشَّيْءَ إِذَا شَدَخْتَهُ أَي كَسَرْتَهُ

الْفَطَأَةُ [el-feʔaʔet] (fā'nın ve ṭā'nın fethiyle) Burun kemiği alçak olmak.

الْأَفْطَا [el-efṭaʔ] (ʿalā-vezni الْأَكْرَمُ [el-ekrem]) أَفْطَسَ [efṭas] yaʿnī şol kimse ki burnu kemiği alçak ola. Ve arka kemiği alçak olmağa dahi derler; yukālu: فَطِئَ الْبَعِيرُ بِالْكَسْرِ إِذَا تَطَامَنَ ظَهْرُهُ خِلْقَةً

[ف ق أ]

التَّفَقُّؤُ [et-tefaqquʔ] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Yarılmak; yukālu: تَفَقَّأَتِ الْبُهْمَى ve تَفَقَّأَتِ السَّحَابَةُ عَنْ مَائِهَا أَي تَشَقَّقَتْ Ve إِذَا تَشَقَّقَتْ لَفَائِفُهَا عَنْ ثَمَرِهَا [buhmā] Bir nevʿ dikenli ağaçtır. Ve لَفَائِفُ [lefāʔif] zarf-ı semerdir. تَفَقَّأَ الدُّمْلُ وَالْقَرْحُ dahi derler çıban deşildi maʿnāsına.

الْفَقْؤُ el-faʔʔ] (fā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Göz çıkarmak; tekūlu: فَقَأْتُ عَيْنَهُ فَقَأْتُ إِذَا بَحَقَّتْهَا Yaʿnī kaçan kör etsen ve بَحَقُّ [beḥaḥ] bā-i muvahhade ve ḥā-i muʿceme ile ve kāf'la kör etmek maʿnāsınadır.

التَّفَقِئَةُ [et-tefkiʔet] (ʿalā-vezni التَّجْرِئَةُ [et-teccziʔet]) Bi-maʿnāhu; yukālu: فَفَقَأْتُهَا تَفَقِئَةً Ve

فَقِئُ [faʔʔ] (feth-i fā ile) *Muhezzeb*'de tasrīh olunduğu üzere ve zamm-ı fā ile *Qāmūs*'tan fehm olunan üzere. Ve'l-evvelu akrebu ʿalā-mā şehide bihi'n-nusahu'l-musahhahatu mine'ş-*Şihāh*, şol deriye derler ki doğan oğlanla bile çıkar, فَفَقَأْتُهَا [sābiyāʔ] maʿnāsına; ve yukālu: فَفَقَأْتُهَا تَفَقِئَةً

[ف ي أ]

فَاءُ يَفِيءُ [el-feyʔ] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Rücūc; yukālu: **فَاءُ يَفِيءُ فِينَا إِذَا** Ve harāc ve ganīmet ma'nāsına da gelir. Ve mā-ba'd-i zevāle olan zılla dahi **فِيءٌ** [feyʔ] derler. **ظِلٌّ** [zill]-i mezbūra **فِيءٌ** [feyʔ] dedikleri bir cānibden bir cānibe rücūc ettiğinden ötürü. Ba'zılar eyitti: **ظِلٌّ** [zill] olur ki şems onu nesh ede; **فِيءٌ** [feyʔ] olur ki o şemsi nesh ede. Ve ba'zılar eyitti: Her nesne ki onun mekânında şems olup zā'il ola, ona **فِيءٌ** [feyʔ] derler ve **ظِلٌّ** [zill] derler. Ve her nesne ki onun mekânında şems olmaya ona **ظِلٌّ** [zill] derler **فِيءٌ** [feyʔ] demezler. Ve **فِيءٌ** [feyʔ]in cem'i **الْفَيَاءُ** [el-efyāʔ] ve **الْفَيُوءُ** [el-fuyūʔ] gelir hemze'nin fethiyle evvelde ve fā'nın zammıyla sānīde.

الْفَيْعَةُ [el-fīʔet] (bi'l-kesri ve'l-meddi 'alā-misāli **الْفَيْعَةُ** [el-fīʔat]) Rücūc ma'nāsına gelir; yukālu: **إِنَّهُ لَحَسَنٌ** ve **فُلَانٌ سَرِيحٌ الْفَيْءِ مِنْ غَضَبِهِ** Ya'ni gazabdan rücūc'u meselā hasendir. Ve **فَيْعَةٌ** [fīʔat] fā'nın kesri ve meddiyle ve 'ayn-ı mühmele ile evvel ma'nāsınadır; yukālu: **فَيْعَةُ الْأَمْرِ أَيْ أَوْلُهُ**

الْفَيْئَةُ [el-fiʔet] (bi-kesri'l-fā' bilā-medd) Tā'ife ma'nāsına. Ve āhirinde olan hā şol yā'dan 'ıvazdır ki vasat-ı kelimededen naks olunmuştur ki aslı **فِيءٌ** [fīʔ] idi 'alā-vezni **فَيْعٌ** [fīʔ]. Ve cem'i **الْفَيْئُونَ** [el-fīʔūn] ve **الْفَيْئَاتُ** [el-fiʔāt] gelir 'alā-vezni **شِيَاتٌ** [şiyā] ve **لِدَاتٌ** [lidāt]. Ve **شِيَاتٌ** [şiyāt] şīn-i müsellenin kesriyle nişānlar demek olur. Ve **لِدَاتٌ** [lidāt] lām'ın kesriyle yaşdaş demek olur, hem-zād ma'nāsına.

الْإِفَاءَةُ [el-ifāʔet] (hemze'nin kesriyle **إِجَارَةٌ** [icāzet] vezni üzere) Rāci' kılmak; yukālu: **عِئْرُهُ إِذَا رَجَعَهُ**

derler; yukālu: **أَفَاءَ اللهُ عَلَى الْمُسْلِمِينَ مَالَ الْكُفَّارِ** **يَفِيءُ إِفَاءَةً** **الْإِسْتِفَاءَةُ** [el-istifāʔet] **مَالِي** [feyʔ] **فِيءٌ** [feyʔ] **تَارِكِي**yle almak; yukālu: **إِسْتَفَأْتُ الْمَالَ أَيِ** **أَخَذْتُهُ فِينَا**

التَّغْمِيَةُ [et-tefyiʔet] ('alā-vezni **التَّجْرِبَةُ** [et-tecribet]) Gölge salmak; yukālu: **فِيَّاتِ الشَّجَرَةِ تَغْمِيَةٌ**

التَّغْيِيُّ [et-tefeyyuʔ] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Gölgelenmek; yukālu: **تَغْيِيَاتٌ أَنَا فِي فَيْئِهَا** Ve münkalib olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: **تَغْيِيَاتِ الظَّلَالِ أَيِ** **تَقَلَّبْتُ**

[ق ي أ]

الْمَفْيُوءَةُ [el-mefyuʔet] ve **الْمَقْنُوءَةُ** [el-maḡnuʔet] (bi'l-kāfi ve'n-nūni) İsmeldir, şol mevzi için ki onun üzerine gün doğmaya.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب أ]

الْقَبْءُ [el-ḳabʔ] Yemek ve içmek قَابٌ ma'nāsına, قَابٌ lügattır; yukālu: فَبَأُ قَبْبًا إِذَا قَابَ Kezā fi ba'zi nusahi's-*Şihāh*.

[ق ث أ]

الْقِئَاءُ [el-ḳiṣṣā] (bi-kesri'l-ḳāfi ve teşdid'i-ṣ-ṣā'i ve bi-zammi'l-ḳāfi eyzan) Hıyār; vāhidi قِئَاءَةٌ [ḳiṣṣāʔet] gelir.

الْمَقْشَاءُ [el-maḳṣeʔet] (mīm'in ve ṣā'nın fet-hiyle) ve

الْمَقْشُوءُ [el-maḳṣuʔet] (mīm'in fethi ve ṣā'nın zammıyla) Hıyār biten yer.

الْإِقْشَاءُ [el-iḳṣā] (hemze'nin kesriyle) Hıyār çok olmak; yukālu: اِقْشَأَ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَ عِنْدَهُمُ الْقِئَاءُ Ba'zılar eyitti: اِقْشَأَتِ الْأَرْضُ derler, kaçan bir yerin hıyārı çok olsa.

[ق ر أ]

الْقَرْءُ [el-ḳarʔ] (bi'l-fethi ve sukūni'r-rā'i) Hayz; cem'i الْقَرَاءُ [el-aḳrā] ve الْقُرُوءُ [el-ḳurū] gelir 'alā-vezni اَفْعَالٌ [ef'āl] fi'l-evvel ve فُعُولٌ [fu'ūl] fi's-sānī ve الْأَفْرُوءُ [el-aḳru] dahi gelir cem'-i killetinde hemze'nin fet-hi ve rā'nın zammıyla. Ve fi'l-hadīsi: "دَعِيَ صَلَاتِكَ أَيَّامَ أَقْرَائِكَ" Ve

قَرْءٌ [ḳarʔ] طُهْرٌ [ṭuhr] ma'nāsına da gelir, azdāddandır. Ve

قَرْءٌ [ḳarʔ] Hayzın münkazī olmasına dahi derler. Ve iki hayzın mā-beynine dahi derler. Ba'zılar eyitti: قَرْءٌ [ḳarʔ] mutlakan vaktir, hayzın vaktine ve tuhrun vaktine sālihtir. Ve

قَرْءُ الثَّرِيَاءِ [ḳaru's-ṣureyyā] Fırtınaya derler.

الْإِقْرَاءُ [el-iḳrā] (bi-kesri'l-hemzeti) Hayz ve tuhr sāhibi olmak; yukālu: أَقْرَأْتُ الْمَرْءَةَ أَقْرَأْتُ أَيَّ حَاصَّتْ Ba'zılar eyitti: أَقْرَأْتُ الْمَرْءَةَ derler kaçan hayz sāhibi olsa ya'nī mertebe-i hayza erişti ma'nāsına ve kaçan hayz görse أَقْرَأْتُ derler bilā-elif ve istibrādan ötürü hayz görmek için cāriyeyi imsāk etmeğe dahi derler; yukālu: دَفَعَ فُلَانٌ إِلَى فُلَانَةٍ جَارِيَتَهُ Ve تُقَرِّئُهَا أَيَّ تُمَسِّكُهَا عِنْدَهَا حَتَّى تَحِيصَ لِلِاسْتِبْرَاءِ Ve أَقْرَأْتُ حَاجَتَكَ Ve yel esmek karīb olmağa dahi derler; yukālu: أَقْرَأْتُ الرِّيحَ إِذَا دَخَلَتْ Ve okumağa dahi derler, yukālu: فِي وَفَيْتَهَا Ve okutmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَقْرَأَهُ الْقُرْآنَ فَهَوَ الْمُقْرِئُ Mīm'in zammıyla okutucu. Ve nücūmun fırtınasında olan yağmur eğlenmeğe dahi derler; yukālu: أَقْرَأَتِ الْجُحُومُ إِذَا تَأَخَّرَ مَطَرُهَا

الْقَارِئُ [el-ḳāri] (rā'nın kesriyle) Okuyucu ma'nāsınadır; cem'i الْقَرَاءَةُ [el-ḳareʔet] gelir, ḳāf'ın ve rā'nın ve hemze'nin fethleriyle, کَافِرٌ [kāfir]le كَفَرَةٌ [keferet] gibi.

الْإِسْتِقْرَاءُ [el-istikrā] Erkek deve dışisin terk etmek tā ki yüklü olduğun olmadığın bile.

الْقُرْآنُ [el-ḳurʔān] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın sukūnuyla فُعْلَانٌ [fu'ḳlān] vezni üzere) Cem' etmek; yukālu: قَرَأْتُ الشَّيْءَ قُرْآنًا إِذَا جَمَعْتَهُ ve minhu kavluhum: مَا قَرَأْتُ هَذِهِ النَّاقَةَ سَلَى قَطٌ وَمَا قَرَأْتُ جَبِينًا أَيَّ لَمْ تَضْمَمْ Ve قَرَأْتُ سَلَى [selā] bi-fethi's-sīn şol deridir ki rahimden veled ile bile çıkar. Pes مَا قَرَأْتُ هَذِهِ النَّاقَةَ سَلَى قَطٌ dedikleri kavllerinden murād وَلَدًا قَطٌ demektir.

الْقِرَاءَةُ [el-ḳirāʔat] Bi-ma'nāhu; yukālu: قَرَأْتُ الْكِتَابَ قِرَاءَةً وَقُرْآنًا وَمِنْهُ سَمِيَ الْقُرْآنُ قَالَ بَعْضُهُمْ لِأَنَّهُ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ Ve kavluhu يَجْمَعُ السُّورَ فَيُضْمُّهَا

وَقُرْآنُهُ ﴿القيامة 17﴾ أَي جَمَعُهُ وَقِرَاءَتُهُ ﴿فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ﴾ ﴿القيامة 18﴾ أَي قِرَاءَتَهُ قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ فَإِذَا بَيَّنَّاهُ لَكَ بِالْقِرَاءَةِ فَاعْمَلْ بِمَا بَيَّنَّاهُ لَكَ

الْقُرَاءُ [el-ḳurrā] (bi-zammi'l-ḳāfi ve teşdidi'r-rā'i) 'Ābid olan kimse.

الْقُرَّاءُونَ [el-ḳurrā'ūn] Cem'ci قُرَّاء [ḳurrā], gāh olur قَارِئٌ [kāri]in dahi cem'ci gelir.

الْتَقَرُّوْ [et-teḳarru] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) 'Ābid olmak; yukālu: تَقَرَّأْتُ أَي تَنَسَّكَ

الْقِرَاءَةُ [el-ḳir'et] (bi'l-kesri 'alā-vezni الْقِرَاعَةُ [el-ḳir'at]) Tā'ūn dedikleri maraz. Kāle'l-Aşma't: إِذَا قَدِمْتَ بِأَدَا فَاقْتَمْتِ حَمْسَ عَشْرَةَ فَتَقْدُ ذَهَبَتْ عَنْكَ قِرَاءَةُ الْبِلَادِ وَأَهْلُ الْحِجَازِ يَقُولُونَ قِرَةً بَغَيْرِ هَمَزٍ وَمَعْنَاهُ أَنَّهُ إِذَا مَرِضَ بَعْدَ ذَلِكَ فَلَيْسَ مِنْ وَبَاءِ الْبَلَدِ أَي الْبَلَدِ الَّذِي خَرَجَ مِنْهُ

[ق ض أ]

الْقَضُءُ [el-ḳaḍ] (ḳāf'in fethi ve ḳād'in sükunıyla) Yemek, ekl ma'nāsına; yukālu: قَضَيْتُ الشَّيْءَ أَقْضُوهُ قَضَاءً أَي أَكَلْتُهُ

الْإِقْضَاءُ [el-iḳḍā] Yedirmek, it'am ma'nāsına; yukālu: أَقْضَاْتُ الرَّجُلَ أَطْعَمْتُهُ

الْقَضَا [el-ḳaḍa] (bi'l-fethateyni ve'l-ḳasr) Mute'affin olup bed-rāyiha olmak; yukālu: هِيَ قِرْبَةٌ قَضِيَّةٌ Ve bez kısmının dahi çok zamān yaş olup türlü durmakla fāsīd olmasına da derler.

الْقَضَاةُ [el-ḳuḍ'et] (bi-zammi'l-ḳāfi ve sukūni'd-ḳād 'alā-vezni قَضَعَةٌ [ḳuḍ'at]) 'Ayb ve 'ār ma'nāsına; yukālu: مَا عَلَيْكَ فِي هَذَا الْأَمْرِ قَضَاةٌ وَنَكَحَ فُلَانٌ فِي قَضَاةٍ فِي عَيْنَيْهِ قَضَاةٌ أَي فَسَادٌ [ḳuḍ'at] قَضَعَةٌ Ve فِي حَسْبِهِ قَضَاةٌ أَي عَيْبٌ Ve ḳāf'la ve ḳād-ı mu'ceme ile ve 'ayn-ı müh-mele ile veca'ı batn ma'nāsına.

[ق م أ]

الْقُمُوءُ [el-ḳumū] ve

الْقُمُوءَةُ [el-ḳumū'et] (ḳāf'in ve mīm'in zammıyla) Davar semiz olmak; yukālu: قَمَاتِ الْمَاشِيَةَ تَقْمَأُ قُمُوءًا وَقُمُوءَةٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا سَمِنَتْ

الْقَمَاءُ [el-ḳame'] (fethateynle) ve

الْقَمَاءَةُ [el-ḳamā'et] ('alā-vezni الْقَبَاحَةُ [el-ḳabāḥat]) Hor, hakir olmak; yukālu: قَمُوَ الرَّجُلُ بِالصَّمِّ قَمًا وَقَمَاءَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا صَارَ ذَلِيلًا

الْقَمِيءُ [el-ḳamī] ('alā-vezni الْحَقِيرُ [el-ḥaḳīr]) Zelil olan kimse.

الْإِقْمَاءُ [el-iḳmā] (hemze'nin kesriyle) Zelil etmek; tekülü: إِذَا صَعُرَتْهُ وَذَلَّلَتْهُ Ve davar sāhiblerinin davarı semiz olmak; yukālu: قَمَأَ الْقَوْمُ أَي سَمِنَتْ إِبِلُهُمْ Ve 'acebe getirmek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَقْمَأَنِي الشَّيْءُ أَي أَعْجَبَنِي

الْتَقَمُّوْ [et-teḳammu] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi az az tadricle cem' etmek; yukālu: تَقَمَّاتُ الشَّيْءِ إِذَا جَمَعْتَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ

الْقَمِيَّةُ [el-ḳamī'et] ('alā-vezni فَعِيلَةٌ [fa'īlet]) Bir recülün ismidir.

[ق ن أ]

الْقُنُوءُ [el-ḳunū] (ḳāf'in ve nūn'un zammıyla) Ziyāde kırmızı olmak; yukālu: قَنَاتِ اللَّحْيَةِ تَقْنَأُ قُنُوءًا إِذَا اشْتَدَّتْ حُمُرُهَا بِالْحِضَابِ

الْتَقْنِيَّةُ [et-taḳni'et] ('alā-vezni الْتَجْرِبَةُ [et-tecribet]) Kırmızı boyamak; yukālu: قَنَأَ الرَّجُلُ لِحْيَتَهُ بِالْحِضَابِ تَقْنِيَّةً

الْقَانِي [el-ḳāni] Ziyāde kırmızı olan nesne; mahall-i te'kidde getirilir; yukālu: شَيْءٌ أَحْمَرُ قَانِيٌّ

الْمَقْنُوءَةُ [el-maḳne'et] ve

الْمَقْنُوءَةُ [el-maḳnū'et] (mīm'in fethi ve ḳāf'in sükunıyla ve nūn'un evvelde fet-hi ve sānide zammı ile) Şol mekândır ki

onun üzerine gün doğmaya. Ve hemzesiz de isti'māl olunur.

ق ي أ

الْقَيْءُ [el-ḳayʔ] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kusmak; yukālu: **قَاءٌ يَقِيءُ فَيَيْئًا** Ve fi'l-hadisi: "الرَّاجِعُ فِي هَيْبَتِهِ كَالرَّاجِعِ فِي فَيْئِهِ" **الْإِسْتِقَاءُ** [el-istiḳā] (hemze'nin kesriyle) ve **التَّقْيِيُّ** [et-teḳayyu] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Güçle kusmak dilemek.

التَّقْيِئَةُ [et-taḳyi'et] (alā-vezni التَّجْرِبَةُ [et-tecribet] ve

الْإِقَاءَةُ [el-iḳā'et] (alā-vezni الْإِقَامَةُ [el-iḳāmet]) Kusturmak; yukālu: **قَيْئَاتُهُ وَأَقَائُهُ بِمَعْنَى** ve yukālu: **هَذَا ثُبُوتٌ يَقِيءُ الصَّبِغَ إِذَا كَانَ مُشْبَعًا** Ya'nī kaçan ki boyaya doysa.

الْقَيْوُءُ [el-ḳayū] (bi'l-fethi ve zammi'l-yā'i alā-فُعُول [fa'ül]) Şol devādır ki kustursun diye içerler.

الْقَيَْاءُ [el-ḳuyā] (bi'z-zammi ve't-tahfifi ve'l-meddi) Çok kusmak icāb eden hālāt; yukālu: **بِهِ قَيَْاءٌ إِذَا جَعَلَ يُكْتَرُ الْقَيَْاءُ**

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

ك أ ك

التَّكَؤُ [et-teke'ku] (alā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul] ve التَّكَعُّعُ [et-teka'ku]) Havf edip geri dönmek; yukālu: **تَكَؤًا أَيْ جَبْرًا** Ve **نُكُوصًا** [nukūṣ] nūn'la ve şād-ı mühmele ile rüçū ma'nāsınadır, nitekim **تَكَعُّعًا** [teka'ku] mühmeleteynle ihtibās ma'nāsınadır. Ve ictimā ma'nāsına dahi gelir. Hikāyet olunur ki 'Īsā b. 'Ömer hımārından düştükte halk kendinin üzerine cem' olduğun göricek eyitti: **مَا لَكُمْ** Ve **تَكَؤَاتُمْ عَلَيَّ تَكَؤُكُمْ عَلَيَّ** **ذِي جَنَّةٍ إِفْرَنْقَعُوا عَنِّي** Ve **إِفْرَنْقَاعٌ** [ifrinqā] Teferruk ma'nāsınadır.

الْمُتَكَؤِي [el-muteke'ki] (mīm'in zammıyla ve kâf-ı sāniyenin kesriyle) Kısa boylu olan kimse.

ك ث أ

الْكَئُ [el-keṣ] (kāf'ın fethi ve sā'nın sükūnuyla) Süt suyun yüzüne gelip su sü-tün altında sāfi olmak; yukālu: **كَئًا اللَّبْنُ يَكْتَأُ** **كَئًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ارْتَفَعَ فَوْقَ الْمَاءِ وَصَفَا الْمَاءُ** Ve **تَحْتِ اللَّبْنِ** Ve **çömlek kef getirmek**; yukālu: **حُدَّ كَيْئًا** yukālu: **كَئَاتُ الْقِدْرِ كَيْئًا إِذَا أُرْبِدَتْ لِلْعَلِيِّ** Ve **بِرِ نَسْئَةٍ وَهُوَ مَا ارْتَفَعَ مِنْهَا بَعْدَ مَا تَغْلِي** **كَئَاتٌ أَوْ بَارُ الْإِبِلِ** Ve **بِرِ نَسْئَةٍ إِذَا نَبَتْ** Ya'nī devenin tüyü bitse. Ve

التَّكْيِئَةُ [et-teḳsi'et] Bi-ma'nāhu; yukālu: **كَئًا** **اللَّبْنُ وَالْوَبْرُ تَكْيِئَةٌ إِذَا أُرْبِدَ الْأَوَّلُ وَنَبَتِ الثَّانِي**

الْكَئَاءُ [el-keṣ'et] Yaban maydonozu, circir-i berrī ma'nāsına, kezā fī ba'zi nusahi'ş-*Şihāh*.

الْكَئُ [el-keṣ] Sakalı çok olan kimse, **وَافِرُ اللَّحْيَةِ** ma'nāsına, kezā fī ba'zi nusahi'ş-*Şihāh*.

[ك د أ]

الْكُدُوءُ [el-kudū] Nebātātı soğuk vurmak, bir haysiyetle ki yere berāber eyleye; yukālu: كَدًا التَّبْتُ يَكْدُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَصَابَهُ: أَرْضُ يَهُودِ نَبَاتَاتٍ سُسُوزٌ فَلَيْدُهُ فِي الْأَرْضِ مَاغِنِمْ غَعَّ بِيْتَمَكْتِر. Ve تَلْبِيْدٌ [telbīd] yere yatırmağa derler.

التَّكْدِيْةُ [et-tekdī'et] (‘alā-vezni التَّخْرِيْبَةُ [et-tecribet]) Soğuk ekini vurup geç bitirmek.

الْكَادِيْةُ [el-kādī'et] (dāl'in kesriyle) Geç bitirici; yukālu: أَرْضٌ كَادِيْةٌ أَيْ بَطِيْئَةُ الْإِنْبَاتِ

[ك ر ف أ]

الْكَرْفِيُّ [el-kirfi] (kāf'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Birbiri üzerinde olan yüksek bulutlar.

الْكَرْفِيْةُ [el-kirfi'et] (kāf'in ve fā'nın kesriyle) O bulutların pāresi. Ve

كِرْفِيٌّ [kirfi] Yumurtanın üst kabına dahi derler. Ve fusahādan biri bir ince kâgıda nazar etti dahi eyitti: غِرْفِيٌّ نَحْتُ كِرْفِيٌّ Ya'nī bu şol yumurtanın ince kabıdır ki üst kabının altındadır. Ve bu kelimenin hemzesi zā'idedir.

الْكَرْفَاةُ [el-kerfe'et] (‘alā-vezni الدَّخْرِيْجَةُ [ed-dahrecet]) Çömlek kaynayıp kef getirmek.

[ك س أ]

الْكَسْءُ [el-kes] (kāf'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) Tābi' olmak; yukālu: كَسَأْتُهُ أَيْ كَسَأْتُهُ فِي مَشِيْهَا أَيْ تَحَرَّكَتْ كَمَا تَتَحَرَّكُ النَّخْلَةُ الْعِيْدَانَةُ Ve فَلَانَ يَكْسُوهُمْ وَيَكْسَعُهُمْ أَيْ يَبْسُغُهُمْ ve yukālu: عِيْدَانَةُ [‘aydānet] hurmā fidanına derler ki uzamış ola.

الْإِكْسَاءُ [el-iksā] (hemze'nin kesriyle) Geriden gelmek, إِدْبَارٌ [idbār] ma'nāsına.

[ك ش أ]

الْكَشْءُ [el-keş] (kāf'in fethi ve şīn'in sükūnuyla) Ziyāde pişirmek; yukālu: كَشَأْتُ اللَّحْمَ كَشَأْتُ حَتَّى يَبَسَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve كَشَأْتُ الْفَيْئَاءَ وَنَحْوَهُ وَكَشَأْتُ الطَّعَامَ

إِذَا أَكَلْتَهُ كَمَا تَأْكُلُ الْفَيْئَاءَ

الْإِكْشَاءُ [el-ikşā] Bi-ma'naḥu; tekūlu: إِذَا شَوَيْتَهُ

الْكَشِيْءُ [el-keşī] (kāf'in fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Pişen et ki pişmekle kurumuş ola.

التَّكْشِشُ [et-tekeşşu] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdīdiyle) Zikr olunan vech üzere pişen eti ekl etmek. Ve sahtiyān soyulmak ma'nāsına da gelir; yukālu: تَكْشَأْتُ الْأَدِيمَ إِذَا انْقَسَرَ

[ك ف أ]

الْكَفْءُ [el-kef] Geri döndürmek; tekūlu: كَفَأْتُ الْقَوْمَ كَفَأْتُ إِذَا أَرَادُوا وَجْهًا فَصَرَفْتَهُمْ إِلَى غَيْرِهِ Ve çanağı başı aşağı komak; yukālu: الْإِنْيَاءُ أَيْ كَبَيْتُهُ وَقَلْبَتُهُ

الْمَكْفُوءُ [el-mekfū] Başı aşağı konan çanak.

الْإِكْفَاءُ [el-ikfā] (bi-kesri'l-hemzeti) Lugatun fihi ‘alā-kavli ba'z; yukālu: كَفَأْتُهُ أَيْ كَفَأْتُهُ

الْإِنْكِفَاءُ [el-inkifā] Rücū' etmek; yukālu: كَفَأْتُ الْقَوْمَ فَانْكَفَرُوا أَيْ رَجَعُوا Ve [ikfā]ın bākī kalan ma'naları bunun ‘akābinde zikr olunur.

التَّكْفُؤُ [et-tekeffu] Yürürken salınıp nāz ve şīve göstermek; yukālu: تَكْفَأْتُ الْمَرْأَةَ فِي مَشِيْهَا أَيْ تَحَرَّكَتْ كَمَا تَتَحَرَّكُ النَّخْلَةُ الْعِيْدَانَةُ Ve عِيْدَانَةُ [‘aydānet] hurmā fidanına derler ki uzamış ola.

الْكَفْيَاءُ [el-kifā] (bi'l-kesri ve'l-meddi) Bir kaç pāre bezdir ki birbirine dikerler dahi haymenin ardına çekerler.

الْإِكْفَاءُ [el-ikfā] Haymenin ardına كَفَأْتُ [kifā] dedikleri bezi çekmek; yukālu: وَكَشَأْتُ الْبَيْتِ إِكْفَاءً

إِكْفَاءٌ [ikfāʾ] Şifrin āhirinde olan kāfiyeleri gāh mīm ve gāh nūn ve gāh kāf ve gāh tā gelmektir. Ve baʿzılar harf-i revninin hareketi muhtelif olmaktadır dediler. Kisāʾī eyitti: كَفَأْتُ derler çanağı başı aşağı kapasalar ve أَكْفَأْتُ derler bir cānibe eğip meyl ettirseler. Bu sebebden ötürüdür ki أَكْفَأْتُ derler kaçan ok atarken yayın başın bir cānibe eğip meyl ettirseler. Ve devenin netāyicin ve menāfiʿin almak; yukālu: كَفَأْتُ إِبْلِي كَفَأْتُين Kaçan ki yılın birisinde deve sürüsünün nısfın dōle koyup öbür yıl nısf-ı āharın kosalar, nitekim yer zirāʿat etmede böyle ederler, bir yıl tohumu ekerler bir yıl ekmezler. Ve devenin bir kimseye menāfiʿin vermeğe dahi إِكْفَاءٌ [ikfāʾ] derler.

الْكَفْيُ [el-kefīʾ] (kāf'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Nazīr, misl maʿnāsına.

الْكَفَا [el-kefaʾ] (feth-i kāf'la ve feth-i fā'yla) İsmidir, geri, nazīr maʿnāsınadır, kezā fī baʿzi nusahi'ş-Şihāh.

الْكَفِءُ [el-kifʾ] (kesr-i kāf'la) Dere, vādī maʿnāsına.

الْكَفْءُ [el-kufʾ] (bi-zammi'l-kāf ve sukūni'l-fā) Nazīr.

الْكَفُؤُ [el-kufuʾ] (bi'z-zammeteyni ʿalā-vezni فُعْلٌ [fuʿl] ve فُعْلٌ [fuʿul]) Misluhu.

الْكَفَاءَةُ [el-kefāʾet] (bi'l-fethi ve'l-meddi) Masdardır, mümāselet maʿnāsına.

الْكَفِءُ [el-kifʾ] (bi'l-kesri) Nazīr maʿnāsına; yukālu: لَا يَكْفِءُ لَهُ بِالْكَسْرِ ey: لَا يَكْفِءُ لَهُ maʿnāsına, aslında masdardır. Ve

كِفْءٌ [kifʾ] Mucāzāt maʿnāsına da gelir, ʿalā-mā se-yecīʿu.

الْمُكْفِيُّ [el-mukfīʾ] (mīm'in zammı ve fā'nın kesriyle) Mümāsıl. Ve fī hadīsi'l-ʿakīka: “شَاتَانِ مُكَافَتَانِ” أَيْ مُتَسَاوِيَتَانِ وَالْمُحَدَّثُونَ

يَقُولُونَ مُكَافَتَانِ وَكُلُّ شَيْءٍ تُشَابُهُ شَيْئًا حَتَّى سَاوَاهُ Yaʿnī iki şeyʾ berāber olsa mümāselette لَهُ هُوَ مُكَافِئٌ لَهُ derler. Baʿzılar hadīs-i şerifin tefsirinde شَاءُ [şāt]ları birbirine mukābil zebh etmekle taʿbīr ettiler.

الْمُكَافَاةُ [el-mukāfeʾet] ve

الْكَفْيَاءُ [el-kifāʾ] Mucāzāt maʿnāsına; yukālu: مَا كَانَ مُكَافَاةً وَكِفْمَاءً أَي جَارِيَةً ve yukālu: مَا لِي بِهِ قَبِيلٌ وَلَا كِفْمَاءٌ Yaʿnī “Benim ona mükāfāt etmeğe tākatim yoktur.” Kezā fī baʿzi nusahi'ş-Şihāh.

التَّكَافُؤُ [et-tekāfuʾ] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Berāber olmak, istivāʾ maʿnāsına; yukālu: الْمُسْلِمُونَ تَتَكَافَأُ دِمَاؤُهُمْ

الْإِكْتِفَاءُ [el-iktifāʾ] Çanağı kapamak; yukālu: إِكْتَفَأْتُ الْإِنَاءَ مِثْلَ كَفَأْتَهُ أَي قَلْبَتُهُ

الْإِسْتِكْفَاءُ [el-istikfāʾ] Deve sāhibinden bir yıl devenin menāfiʿin ve netāyicin taleb etmek; yukālu: إِسْتَكْفَأْتُ فَلَانًا إِبْلَهُ أَي سَأَلْتُهُ بِنَاجٍ إِبْلَهُ سَنَةً فَأَكْفَأْتِيهَا أَي أَعْطَانِي لَبَنَهَا وَوَبَرَهَا وَأَوْلَادَهَا سَنَةً

الْكَفْءَةُ [el-kufʾet] ve

الْكَفْءَةُ [el-kefʾet] İsm, yuzammu ve yuftehu; tekūlu: أَعْطَانِي كُفْمَاءً نَقَاتِكَ وَكُفْمَاءً نَاقَتِكَ

[ك ل أ]

الْكَكَا [el-kekaʾ] (kāf'ın fethi ve lām'ın kasrıyla جَبَلٌ [cebel] vezni üzere gelir) Ot, عُشْبٌ [ʿuṣb] maʿnāsına. Ve

كَكَا [kekaʾ] Otlulu olmak maʿnāsına da gelir; yukālu: كَلَبْتُ الْأَرْضَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ فَهِيَ أَرْضٌ كَلَبْتُ أَي ذَاتُ كَلَابٍ

الْإِكْلَاءُ [el-iklāʾ] (hemze'nin kesriyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: أَكْلَأْتُ الْأَرْضَ إِذَا كَانَتْ ذَاتَ كَلَابٍ Ve

إِكْلَاءٌ [iklāʾ] Selef vermeğe dahi derler; tekūlu: أَكْلَأْتُ فِي الطَّعَامِ إِكْلَاءً إِذَا أَسْلَفْتُ فِيهِ Ve

إِكْلَاءٌ [iklāʾ] Geri bakmağa dahi derler;

tekūlu: أَكَلْتُ بَصْرِي فِي الشَّيْءِ إِذَا رَدَّدْتَهُ فِيهِ: **الْمُكَلِّئَةُ** [el-mukli'et] Oflu olan yer gerek ratb olsun o yerin otu gerek yābis olsun. Ve

إِكْلَاءٌ [iklā'] Ot otlamak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَكَلَتِ النَّاقَةُ أَيَّ أَكَلَتِ الْكَلَاءُ

الْكَلَاءُ [el-kel'] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Ot otlamak; yukālu: كَلَّاتِ النَّاقَةُ كَلَّاتِ الْكَلَاءُ Ve deyn eğlenmeğe dahi derler; yukālu: كَلَّأَ الدَّيْنُ أَيَّ تَأَخَّرَ

الْكِلَاءَةُ [el-kilā'et] (kāf'ın kesriyle ve lām'ın fethiyle ve elifin meddiyle) Hıfz etmek; yukālu: كَلَّأَهُ اللهُ كِلَاءَةً أَيَّ حَفِظَهُ وَحَرَسَهُ ve yukālu: إِذْهَبَ فِي كِلَاءَةِ اللهِ

الْإِكْتِلَاءُ [el-iktilā'] (hemze'nin ve tā'nın kesriyle) Sakınmak; tekūlu: إِكْتَلَأْتُ عَيْنِي إِذَا Ya'nī bir nesneden hazer etmeğin göze uyku gelmeşe böyle derler.

الْمُكَلِّئَةُ [el-mukelle'] (mīm'in zammı ve lām'ın teşdidiyle) Dere kenarı ve gemiler çekecek yer ki iskelelerde olur, مَرْفَأُ السُّفُنِ ma'nāsına; yukālu: كَلَّأَ الْقَوْمُ سَفِينَتَهُمْ تَكْلِيئًا أَيَّ حَبَسُوهَا

الْكَلَاءُ [el-Kellā'] (müşeddedeten ve memdüden) Başra'da bir yerin adıdır ki onda gemileri habs edip saklarlar; müzekker ve mü'ennes isti'māl olunur. Ve kāle Sībeveyhi: هُوَ فَعَالٌ مِثْلُ جَبَّارٍ بِالشَّدِيدِ وَالْمَعْنَى أَنَّ الْمَوْضِعَ يَدْفَعُ الرِّيحَ عَنِ السُّفُنِ وَيَحْفَظُهَا وَهُوَ عَلَى هَذَا كَمَاءٌ وَهَذَانِ كَمَا نِ وَهُوَ لَاءٌ أَكْمُو ثَلَاثَةً فَإِذَا كَثُرَتْ فِيهِي كَمَاءٌ وَهَذَا نِ كَمَا نِ وَهُوَ لَاءٌ أَكْمُو ثَلَاثَةً فَإِذَا كَثُرَتْ فِيهِي كَمَاءٌ Ve kāle'l-Aşma'ī: الْمَكَلَّاءُ وَالْمَكَلَّاءُ مَوْضِعٌ تَرْفَأُ فِيهِ السُّفُنُ وَهُوَ سَاحِلٌ كُلُّ نَهْرٍ

التَّكْلِيئَةُ [et-tekli'et] Rüzgārdan bir yere kuytulanmak; yukālu: كَلَّأْتُ تَكْلِيئَةً إِذَا أَتَيْتُ مَكَانًا مُسْتَتِرًا مِنَ الرِّيحِ

الْمُكَلِّئَةُ [el-mukelle'] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) ve

الْكَلَاءُ [el-kellā'] (kāf'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) İsmü mekân minhu.

الْأَكْلَاءُ [el-ekle'] (hemze'nin fethiyle) Āhir ma'nāsına; yukālu: بَلَغَ اللهُ بِكَ أَكْلًا الْعُمْرِ أَيَّ أَحْرَهُ وَأَبْعَدَهُ

الْكَالِي [el-kāli'] (lām'ın kesriyle) Vere-si, نَسِيئَةٌ [nesi'et] ma'nāsına. Kāle'ş-şā'ir: "وَعَيْنُهُ كَالْكَالِي الْمَضْمَارِ" أَيَّ نَقَدَهُ كَالنَّسِيئَةِ الَّتِي لَا "أَنَّ عَلَيْهِ الصَّلَاةَ وَالسَّلَامَ نَهَى" Ve fi'l-hadīsi: "هُوَ يَبِيعُ النَّسِيئَةَ بِالنَّسِيئَةِ وَكَانَ الْأَضْمَعِيُّ لَا يَهْمُزُ لَا يَهْمُزُ

التَّكَلُّؤُ [et-tekellū'] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Te'hīr istemek.

الْإِسْتِكْلَاءُ [el-istiklā'] (hemze'nin kesriyle) Bi-ma'nāhu. Ve

الْكُلَاءُ [el-kul'et] (bi'z-zammı ve sükūni'l-lāmi) Te'hīr etmek; yukālu: إِسْتَكَلَّأْتُ كُلَاءَةً Ve

كُلَاءَةٌ [kul'et] Şol akçeye derler ki nesīpe verilmiş ola.

التَّكْلِيمُ [et-teklī'] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Selef vermek; yukālu: كَلَّأْتُ فِي الطَّعَامِ تَكْلِيئًا إِذَا أَسْلَفْتُ فِيهِ

[ك م أ]

الْكَمَاءُ [el-kem'et] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Mantar dedikleri nesne ki gün dokunmaz yerlerde biter.

الْكَمُؤُ [el-kem'] Müfredidir, alā-hilāfi'l-kıyās ve huve mine'n-nevādir; tekūlu: هَذَا كَمَاءٌ وَهَذَا نِ كَمَا نِ وَهُوَ لَاءٌ أَكْمُو ثَلَاثَةً فَإِذَا كَثُرَتْ فِيهِي كَمَاءٌ وَهَذَا نِ كَمَا نِ وَهُوَ لَاءٌ أَكْمُو ثَلَاثَةً فَإِذَا كَثُرَتْ فِيهِي كَمَاءٌ Ve

كَمُؤُ [kem'] Mantar yedirmeğe dahi derler; yukālu: كَمَأْتُ الْقَوْمَ كَمَا أَطْعَمْتُهُمُ الْكَمَاءَ

التَّكْمُؤُ [et-tekemmu'] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Mantar dermek; yukālu: حَرَجَ النَّاسُ يَتَكْمُؤُونَ أَيَّ يَجْتَنُونَ

الْكِمَاءُ Ve اِجْتِنَاءُ [ictinā] dermeğe derler.

الْإِكْمَاءُ [el-ikmā] (hemze'nin kesriyle) Mantar çok olmak; yukālu: إِذَا أَكْمَأَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَتْ كَمَائُهَا Ve kocalmak ma'nāsına da gelir; yukālu: كَمَأَتْ فُلَانًا الْمَسْنُ أَي شَيْخَحْتُهُ

الْكَمَاءُ [el-keme] (fethateynle) Ayak yarılmak; yukālu: كَمَأَتْ رَجُلِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي تَشَقَّقَتْ Ba'zılar eyitti: كَمَأَ [keme] ayak kibarıp mecrūh olmak na'leyn giymişken.

[ك ي أ]

الْكَيْءُ [el-key] Korkmak; tekūlu: كَيْتُ عَنِ الْأَمْرِ أَيءُ كَيْئًا وَكَيْئَةً إِذَا هَيْبَتْهُ وَجِبْنَتْ مِنْهُ مِثْلُ كَيْعْتِ أَكْبِعُ وَزْنَا وَمَعْنَى

الْكَيْءُ [el-key] (kāf'ın fethiyle)

الْكَأُ [el-ke] (bi'l-kasr) ve

الْكَاءُ [el-kā] (bi'l-meddi) Za'if ve cebān olan kimse; yukālu: رَجُلٌ كَأٌ وَكَاءٌ مِثْلُ كَعٍ وَكَاعٍ

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل أ ل]

الْلَأَاءُ [el-le'le'et] Geyik kuyruğun depretmek; yukālu: "لَا أَفْعَلُهُ مَا لِأَلَاتِ الْفُورِ" [Ve] فُورٌ [fūr] zamm-ı fā ile cem'dir, āhūlar ma'nāsına.

الْتَلَأُلُ [et-tele'lu] (alā-vezni اَلْتَرَزُلُ [et-tezelzul]) Şimşek yaldıramak, leme'an-ı berk ma'nāsına.

الْلُؤُوءُ [el-lu'lu'et] İnci, دُرٌّ [durr] ma'nāsına; cem'i اَلْلُؤُوءُ [el-lu'lu] ve اَلْلَأَلِيُّ [el-le'ali] gelir.

الْلُئَالُ [el-le'āl] İnci satan kimse; misle: لُعَالٌ [la'āl] لُعَلٌ [la'l] satıcı ma'nāsına gelir; ve'l-kıyās: لُعَاءٌ [le'ā] mislu: لُعَاعٌ [le'āc].

[ل ب أ]

الْلِبَاءُ [el-libe] (alā-vezni فِعْلٌ [fi'al] bi-kesri'l-fā'i ve fethi'l-ayn) Hīn-i nitācda evvel gelen süttür.

الْلِبَاءُ [el-lib] (bi-sukūni'l-bā) Davar doğurduktaki evvel gelen sütü sağmak; tekūlu: لِبَأْتُ لِبْئًا إِذَا حَلَبْتَ الشَّاءَ لِبْئًا Ve ibtidā gelen sütü yedirmeğe dahi derler; yukālu: لِبَأْتُ الْقَوْمَ إِذَا أَطْعَمْتَهُمُ اللَّبِيَاءُ

الْإِلْبَاءُ [el-ilbā] (hemze'nin kesriyle) Süt çok olmak. Ve koyundan kuzusuna ibtidā gelen sütü kendi emzirmek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَلْبَأْتُ الشَّاءَ وَلَدَهَا إِذَا أَرْضَعْتُهُ اللَّبِيَاءُ yukālu: أَلْبَأْتُ الْقَوْمَ إِذَا كَثُرَ عِنْدَهُمُ اللَّبِيَاءُ Ve ibtidā gelen sütü oğlağa emdirmeğe dahi derler; yukālu: أَلْبَأْتُ الْجَدْيِ kaçan ki oğlağı memenin başına tutup evvel gelen sütü emdireseler.

الْإِسْتِلْبَاءُ [el-istilbā] (hemze'nin ve tā'nın

kesriyle) Oğlak kendi bi'z-zāt emmek.

الْإِئْتِبَاءُ [el-iltibāʿ] (hemze'nin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'naḥu; yukālu: ائْتِبَاهَا وَلَدَهَا أَي رَضَعَ وَلَدَهَا

الْمَلَابِئُ [el-melābiʿ] (mīm'in fethiyle) Doğurması karīb olan nākalar.

الْلَبْوَةُ [el-lebuʿet] (lām'ın fethi ve bā'nın zammiyla) Dişi arslan.

الْلَبْوَةُ [el-lebvet] (lām'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Lügattır, لَبْوَةٌ [lebuʿet] ma'naḥına.

الْتَلْبِئَةُ [et-telbiʿet] (ʿalā-vezni اَلْتَجْرِبَةُ [et-tecribet]) Hacc eden kimse لَيْبِكُ اللَّهْمُ لَيْبِكُ demek; yukālu: لَيْبْتُ لَبَأْتُ بِالْحَجِّ تَلْبَةً Aslında لَيْبْتُ idi bilā-hemz, feṣāhat-ı ʿArab gāh olur gayr-i mehmūzu mehmūz etmeği iktizā eder; yekūlūne: حَلَأْتُ السَّوِيْقَ ve لَبَأْتُ بِالْحَجِّ ve رَتَأْتُ الْمَيْتَ

[ل ت أ]

الْلَتُّ [el-letʿ] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Atmak, remy ma'naḥına; yukālu: لَتَأْتُ الرَّجُلَ بِحَجْرٍ إِذَا رَمَيْتَهُ بِهِ Ve muhkem nazar etmeğe dahi derler, yukālu: لَتَأْتُهُ da gelir; yukālu: لَتَأْتُهَا أَي جَامَعْتُهَا Ve vilādet ma'naḥında dahi isti'māl olunur; yukālu: لَعَنَ اللهُ أُمَّا لَتَأْتُ بِهِ ve yukālu: لَتَأْتُ بِهِ أُمُّهُ أَي وَلَدْتُهُ

[ل ج أ]

الْلَجْبَاءُ [el-leceʿ] (fethateynle) Sığınmak ma'naḥına; yukālu: لَجِئْتُ إِلَيْهِ لَجْأً بِالْحَرِيْكِ مَنْ Ve sığınacak yer ma'naḥına da gelir.

الْمَلَجَاءُ [el-melceʿ] (mīm'in fethiyle) Bi-ma'naḥu fi'l-vecheyni.

الْإِلْتِجَاءُ [el-ilticāʿ] Kezālik sığınmak ma'naḥına.

الْتَلْجِئَةُ [et-telciʿet] (ʿalā-vezni اَلْتَجْرِبَةُ [et-tecribet]) İkrāh etmek.

الْإِلْجَاءُ [el-ilcāʿ] (hemze'nin kesriyle) Muztarr kılmak; yukālu: اَلْجَأْتُهُ إِلَى الشَّيْءِ أَي اضْطَرَّرْتُهُ إِلَيْهِ Ve isnād ve tefvīz ma'naḥına da gelir; yukālu: اَلْجَأْتُ أُمْرِي إِلَى اللهِ أَي أَشَدَّدْتُ [ʿUmar b. Leceʿ et-Temīmiyy] Bir maʿrūf şāʿirdir.

[ل ز أ]

الْتَلْزِئَةُ [et-telziʿet] (ʿalā-vezni اَلْتَجْرِبَةُ [et-tecribet]) Deveyi gökçek otarmak; yukālu: لَزَأْتُ الْإِبِلَ تَلْزِئَةً إِذَا أَحْسَنْتَ رَعِيَهَا

[ل ط أ]

الْلَطْوَةُ [el-luṭūʿ] (zammeteynle) Yere yapışmak; yukālu: لَطَأَ بِالْأَرْضِ وَطَوَى أَيْضًا بِالْكَسْرِ لَطْوًا أَي لَصِقَ بِهَا

[ل ف أ]

الْلَفْءُ [el-lefʿ] (lām'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Ağaç kabın soymak; yukālu: لَفَأْتُ الْغُودَ أَي قَشَرْتُهُ ve yukālu: لَفَأْتُ الرِّيحَ لَفَأْتُ السَّحَابَ عَنْ وَجْهِ السَّمَاءِ ve tekūlu eyzan: لَفَأْتُ Ve bi-ma'naḥ al-ḥim̄ ʿen al-ʿaẓm̄ إِذَا جَلَفْتَهُ عَنْهُ وَقَشَرْتَهُ ʿalā-mā se-yecʿu.

الْلَفِئَةُ [el-lefiʿet] (lām'ın fethi ve fā'nın kesriyle) Şol et pāreleridir ki kemiği yoktur, onların baʿzına نُحْضَةٌ [naḥḍat] ḥā-i mühmele ve ḍād-ı muʿceme ile ve baʿzına هَبْرَةٌ [hebret] rā-i mühmele [ile] ve baʿzına وَذَرَةٌ [vezret] derler zāl-ı muʿceme ile.

الْلَفْءُ [el-lefʿ] Kezālik darb ma'naḥına da gelir; yukālu: لَفَأَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبْتَهُ بِهَا

[ل ك أ]

الْلَكْءُ [el-lekʿ] (lām'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) egerçi resm-i vāv'la vākiʿ olmuştur) Darb etmek; tekūlu: لَكَأْتُ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبْتُ بِهِ الْأَرْضَ

التَّلْكُؤُ [et-telekku²] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Eğlenmek; yukālu: تَلْكَا عَنِ الْأَمْرِ تَلْكُؤًا إِذَا تَبَاطَأَ عَنْهُ وَتَوَقَّفَ

[ل م أ]

الإِلْمَاءُ [el-ilmā²] (hemze'nin kesriyle) Kaplamak ve ihāta ve iştimāl ma'nāsına; yukālu: دَهَبَ ثُوْبِي فَمَا أُدْرِي مَنْ أَلْمَأَ بِهِ أَلْمَأَتِ الدَّوَابِّ الْمَرْعَى أَي تَرَكَتُهُ صَعِيدًا لَيْسَ بِهِ شَيْءٌ ve yukālu: مَا أَدْرِي أَيَّنَ الْمَأَ مِنْ بِلَادِ اللَّهِ تَلْمَأَتِ الْأَرْضِ عَلَيْهِ ve اللِّصُّ عَلَى الشَّيْءِ فَدَهَبَ بِهِ اسْتَوَتْ عَلَيْهِ وَوَارَتْهُ أَي سَتَرَتْهُ

الإِلتِمَاءُ [el-iltimā²] (hemze'nin ve tā'nın kesriyle) Levn mütegayyir olmak; yukālu: أَلْتَمَى لُونُ الرَّجُلِ أَي تَعَيَّرَ مِثْلَ التَّمَعِ

[ل ي أ]

الليَاءُ [el-liyā²] (alā-vezni [el-kitāb]) Bir nesnedir nohut gibi beyazdır, ekl olunur.

الإِليَاءُ [el-ilyā²] (hemze'nin kesriyle) Eğ- lenmek, إِبْطَاءُ [ibtā²] ma'nāsına; yukālu: أَلْيَأَتِ الْحَاجَةُ أَي أَبْطَأَتْ

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م أ م]

الْمَامَأَةُ [el-me'me²et] Koyunun ve seb'nin savtın hikāyet etmek, kaçan savtların bir- birinden ayırmayıp ulaştırırsalar.

[م ت أ]

الْمَثَاءُ [el-met²] (mīm'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Vurmak; yukālu: مَتَأَتْهُ بِالْعَصَا Ve çekmek ma'nāsına dahi ge- lir; yukālu: مَتَأَتْ الْحَبْلَ Ve bu lügattır, مَتَوْتُ [metevtu]de.

[م ر أ]

الْمَرَاءَةُ [el-merā²et] (mīm'in fethiyle ve eli- fin meddiyle فَقَاهَةٌ [feqāhet] vezni üzere) Ta'ām sinmek, hazm ma'nāsına; yukālu: مَرَوْ الطَّعَامَ يَمْرُؤُ مَرَاءَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ أَي صَارَ مَرِيئًا مَرَى الطَّعَامِ وَكَذَلِكَ مَرَى الطَّعَامِ مَرَأَى الطَّعَامِ يَمْرَأَى أَي مَرَأَى مَرَأَى أَي مَرَأَى مَرَأَى أَي مَرَأَى مَرَأَى أَي مَرَأَى Mā'zılar eyitti: بِالْفَتْحِ فِيهِمَا derler. Ferrā eyitti: هِنَأْنِي الطَّعَامِ وَمَرَأَانِي derler kaçan tābi^c kılsalar ve مَرَأَانِي derler tābi^c kıl- masalar. Ve ta'ām sinirmek ma'nāsına da gelir; yukālu: مَرَأَتُ الطَّعَامِ Mā'zılar eyitti: مَرَوْ derler kaçan mürū²et sāhibi olsa.

الْمُمْرِيُّ [el-mumri²] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Sinici ta'ām; yukālu: هُوَ طَعَامٌ مُمْرِيٌّ

الإِستِمْرَاءُ [el-istimrā²] Bi-ma'nāhu; yukālu: إِسْتَمْرَأْتُ الطَّعَامَ

الْمُرُوءَةُ [el-murū²et] (zammeteynle ve vāv'ın meddiyle) İnsaniyyet. Ve bunda teşdīd dahi cā'izdir demişler.

الْتَّمُرُؤُ [et-temerru²] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Tekellüfle mürüv-

vet göstermek; ve yukālu: هُوَ يَتَمَرُّ بِنَا أَنِي yukālu: “Bize ‘ayb ve noksān vermekle ādemilik gösterir.”

أَلْمَرِيءُ [el-merīʔ] (mīm’in fethi ve rā’nın kesriyle ve meddiyle) Mürüvvet sāhibi olan kimse. Ve devenin ve koyunun boğazına muttasıl olan nesne ki ta‘ām ve şarāb mecrāsıdır. Ve cem‘i أَلْمُرُوءُ [el-muruʔ] gelir bi’z-zammeteyni ve’l-kasr, سَرِيرٌ [serīr]le سُورٌ [surur] gibi.

أَلْمَرْءُ [el-merʔ] (mīm’in fethi ve rā’nın sükūnuyla) Er kişi, recül ma‘nāsına; yukālu: مَرَزْتُ بِمَرْءٍ صَالِحٍ ve هَذَا مَرْءٌ صَالِحٌ ve مَرَزْتُ بِمَرْءٍ صَالِحٍ ve مَرَزْتُ بِمَرْءٍ صَالِحٍ Mīm’in zammı ve kesri dahi lügattır. Ve هُمَا مَرَانٌ صَالِحَانٌ وَلَا يُجْمَعُ عَلَى لَفْظِهِ ve بَعْضُهُمْ يَقُولُونَ الْمَرْوُونَ

أَلْمَرْءَةُ [el-merʔet] ‘Avret; yukālu: هَذِهِ مَرْءَةٌ صَالِحَةٌ وَمَرْءَةٌ بِتَرْكِ الْهَمْزَةِ وَتَحْرِيكِ الرَّاءِ بِحَرَكََةِ الْهَمْزَةِ

أَلْإِمْرُؤُ [el-imruʔ] (hemze’nin kesri ve mīm’in sükūnuyla) Er kişi, مَرْءٌ [merʔ] ma‘nāsına; evveline hemze-i vasl ziyāde olunmuştur: فَإِذَا جِئْتَ بِالِإِيفِ الْوَضِلِ كَانَ فِيهِ ثَلَاثٌ لُغَاتٌ فَتُحْرَجُ الرَّاءُ عَلَى كُلِّ حَالٍ حَكَاهَا الْقَرَاءُ وَضَمُّهَا عَلَى كُلِّ حَالٍ وَإِعْرَابُهَا عَلَى كُلِّ حَالٍ تَقُولُ هَذَا أَمْرٌ وَرَأَيْتُ أَمْرًا وَمَرَزْتُ بِأَمْرٍ مُغْرَبِينَ مِنْ مَكَانَيْنِ وَلَا جَمْعَ لَهُ مِنْ لَفْظِهِ وَهَذِهِ أَمْرَةٌ مَفْتُوحَةٌ الرَّاءُ عَلَى كُلِّ حَالٍ فَإِنْ صَغُرَتْ ve أَشَقَطْتُ أَيْفَ الْوَضِلِ فَقُلْتُ مُرِيءٌ وَمُرِيئَةٌ

إِمْرُؤُ [imruʔ] Kurt ma‘nāsına da gelir, ziʔb gibi; kālet imreʔetun mine’l-‘Arab: “أَنَا أَمْرُؤُ” **إِمْرُؤُ** [imruʔ]ün nisbetinde ve وَلَا أَحْبِبُّ السَّرَّ ve **أَلْمُرَيْيُ** [el-mureiyy] derler bi-zammi’l-mīmi ve fethi’r-rāʔ. Ve

مُرَيْيُ [Mureiyy] Bir şā‘irin ismidir. Ve **إِمْرُؤُ** [imruʔ]ün nisbetinde dahi hāl böyledir. Ve eger dilersen bunun nisbetinde **إِمْرُيِّي** [imruyiyy] dersin.

[م س أ]

أَلْمَسْءُ [el-mesʔ] (mīm’in fethi ve sīn’in sükūnuyla) Mācin ve bī-bāk olmak; yukālu: مَسَّءُ الطَّرِيقِ إِذَا مَسَّ الرَّجُلُ مَسًّا إِذَا مَجَنَّ ve رَكِبَ مَسَّءَ الطَّرِيقِ إِذَا مَشَى فِي نَفْسِهَا

أَلْمَاسِيٌّ [el-māsiʔ] Mācin ve bī-bāk olan kimse.

[م ش أ]

أَلْمُشْءُ [el-muşʔ] Şol zenbīldir ki onunla toprak çıkarırlar.

[م ل أ]

أَلْمَلْءُ [el-melʔ] (bi-fethi’l-mīmi ve sükūni’l-lām) Masdardır, doldurmak ma‘nāsına; yukālu: مَلَأْتُ الْإِنَاءَ

أَلْمَلَأُ [el-meleʔ] (fethateynle) Cemā‘at ma‘nāsına dahi gelir; kālallāhu ta‘ālā: ﴿لَا يَسْمَعُونَ إِلَى الْمَلَأِ الْأَعْلَى﴾ (صافات 8) Ve halk ma‘nāsına da gelir; yukālu: مَا أَحْسَنَ مَلَأَ بَنِي فُلَانٍ أَيِ عَشْرَتِهِمْ وَأَخْلَاقَهُمْ

أَلْأَمْلَاءُ [el-amlāʔ] Cem‘i gelir. Ve fi’l-hadīsi: “أَنَّهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِأَصْحَابِهِ حِينَ: [amlāʔ] **أَمْلَاءُ** Ve صَرَبُوا الْأَعْرَابِيَّ أَحْسِنُوا أَمْلَاءَكُمْ” [milʔ] kelimesinin cem‘i dahi gelir, ‘alā-mā se-yecīʔu.

أَلْمَلَأَى [el-melʔā] (mīm’in fethi ve elifin kasrıyla) مَلَأَنَ [melʔān] kelimesinin müennesi; yukālu: دَلَّوْ مَلَأَى عَلَى وَزْنِ فَعَلَى

أَلْمَلَأَنُ [el-melʔān] (mīm’in fethi ve lām’in sükūnu ve hemze’nin fethi ve meddiyle) Dolu ma‘nāsına; yukālu: كُوِرٌ مَلَأَنٌ مَاءً وَالْعَامَّةُ تَقُولُ مَلَأَ مَاءً

أَلْأَمْلَاءُ [el-amlāʔ] (bi’l-kesri) Şol mikdārdır ki çanak onunla dolar; yukālu: أَعْطِنِي مِلَأَةً وَمِلَأِيَّتِهِ وَثَلَاثَةَ أَمْلَاءِهِ

أَلْإِمْتِلَاءُ [el-imtilāʔ] (hemze’nin ve tā’nın

kesriyle) ve

التَّمْلِي [et-temellī] (fethateynle ve lām'ın kesri ve teşdīdiyle) Dolmak; yukālu: **إِمْتَأَلًا** وَمَتَأَلَتْ مِنَ الشَّيْءِ وَتَمَأَلَتْ مِنَ الطَّعَامِ وَالشَّرَابِ تَمَأَلًا فَلَانَ Ve **كَأَنَّ** Kaçan hışımla dolsa. Ve

إِفْلَاءٌ [imlāʔ] Bir nesneyi hadden bīrūn etmeğe dahi derler; tekūlu: **فِي** أَمَأَلَتْ التَّرْعَ **فِي** **الْقَامُوسِ**: إِذَا شَدَّدَتْ التَّرْعَ فِيهَا

الْمَلَأَةُ [el-mulʔet] (bi'z-zammi ve's-sukūn ʿalā vezni **الْمُتَعَةٌ** [el-muṭʔat]) Dumağı olmak, **زُكَامٌ** [zukām] maʿnāsına.

الْمَمْلُوءُ [el-memlūʔ] **زُكَامٌ** [zukām] olmuş kimse. Ve dolu maʿnāsına da gelir; yukālu: **مِلِيءٌ** الرَّجُلُ وَأَمْلَأَهُ اللهُ أَيُّ أَرْكَمَهُ فَهُوَ مَمْلُوءٌ: **مَمْلَأٌ** Zīrā kıyās **عَلَى** **غَيْرِ** قِيَاسٍ **مَمْلُوءٌ** [memlūʔ] dediler.

الْمَلِيءُ [el-melīʔ] (mīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Bay kimse, ganī maʿnāsına; yukālu: **مَلَأَ** الرَّجُلُ إِذَا صَارَ مَلِيئًا أَيُّ **ثِقَةً** فَهُوَ **عَبِيءٌ** مَلِيءٌ بَيْنَ الْمَلَأِ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْمَلَاءُ [el-melāʔ] ve

الْمَلَاءَةُ [el-melāʔet] (bi'l-meddi baʿde fethi'l-mīmi fihimā) Masdarāni.

الْمَلَاءَةُ [el-mulāʔet] (bi'z-zammi ve'l-meddi) Çar ki ekseriyyā nisā tāʔifesi örtünür, **رِيظَةٌ** [rīṭat] maʿnāsına; cem'i **مَلَاءٌ** [mulāʔ] gelir.

الْمُمَالَةُ [el-mumāleʔet] (ʿalā-vezni **الْمُفَاعَلَةٌ** [el-mufāʔalet]) Muʿāvenet ve müsāʿade etmek; yukālu: **مَالَأْتُهُ** **عَلَى** **أَمْرٍ** **مُمَالَةً** **أَيُّ** **سَاعَدْتُهُ** **عَلَيْهِ** **وَشَايَعْتُهُ**

الْتِمَالُ [et-temāluʔ] (tā'nın fethi ve lām'ın zammiyla) Cemʿ olmak; yukālu: **تَمَالُوا** **عَلَى** **الْأَمْرِ** **إِذَا** **اجْتَمَعُوا** **عَلَيْهِ**

[م ن أ]

الْمَنِيبَةُ [el-menīʔet] Şol deridir ki ibtidā

dibāgat oluna, ondan sonra **أَفِيقٌ** [efīḳ] ondan sonra **أَدِيمٌ** [edīm] derler; tekūlu: **مَنَأْتُ** **الْإِهَابَ** **مَنَأًا** **إِذَا** **أَنْفَعْتُهُ** **فِي** **الدَّبَاغِ** **يَا**ʿnī dibāgat için ıslatsan. Baʿzılar eyitti: **مَنِيبَةٌ** [menīʔet] dibāgat olunacak yere derler, **مَدْبَعَةٌ** [medbeʔat] maʿnāsına. Ve ammā **الَّتِي** **بِمَعْنَى** **الْمَوْتِ** **فَعِنُ** **بَابِ** **الْمُعْتَلِّ**

FASLU'N-NŪN

(فَصْلُ التَّوْنِ)

[ن أن أ]

النَّاتَاةُ [en-ne'ne'et] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Karıştırmak; tekülu: نَاتَأْتُ فِي نَاتَأْتُ فِي إِذَا خَلَطْتُ فِيهِ وَلَمْ تُبْرِمَهُ أَي لَمْ تُحْكِمَهُ Ve za'f ma'nāsına da gelir. Ve fi'l-hadīsi: ”طَوْبَى لِمَنْ مَاتَ فِي النَّاتَاةِ“ أَي فِي أَوَّلِ الْإِسْلَامِ قَبْلَ أَنْ يَقْوَى ve yukālu: نَاتَأْتُ فِي الْأَمْرِ أَي ضَعُفَ Ve men' etmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: نَاتَأْتُ أَي كَفَفْتُهُ

النَّاتَاةُ [en-ne'ne'et] (nūn'un fethi ve hemze'nin sükūnuyla) Za'f olan kimse; yukālu: رَجُلٌ نَاتَأْتُ أَي ضَعِيفٌ

النَّاتَاةُ [et-tene'nu] (‘alā-vezni [et-tezelzul]) Nerm olup za'f olmak; yukālu: نَاتَأْتُ أَي ضَعُفَ وَاسْتَرْخَى

[ن ب أ]

النَّبَاةُ [en-neb'et] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) Savt-ı hafī.

الْإِنْبَاءُ [el-inbā] (hemze'nin kesriyle) Āheste tutup sakınmak; yukālu: رَمَى فَأَنْبَأَ أَي رَمَى Ya'nī zarar yetirmedi.

النَّبَاةُ [en-nābi] Āhar yerden gelen; yukālu: سَيْلٌ نَابِئٌ أَي جَاءَ مِنْ بَلَدٍ آخَرَ وَرَجُلٌ نَابِئٌ

النَّبْءُ [en-neb] ve

النَّبُوَّةُ [en-nubū] (evvelde nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla ve sānīde nūn'un ve bā'nın zammiyla) Çıkagelmek; yukālu: نَبَأْتُ عَلَى الْقَوْمِ أَنْبَأْتُ نَبَأًا وَنُبُوءًا إِذَا طَلَعْتَ عَلَيْهِمْ Ve intikāl ma'nāsına da gelir; yukālu: نَبَأْتُ مِنْ أَرْضٍ إِلَى أَرْضٍ إِذَا خَرَجْتَ مِنْهَا إِلَى أُخْرَى Ve bu ma'nāyı diledi şol arābī ki ”يَا نَبِيَّاهُ“ dedi ve hemze ile getirdiğine inkār olundu ki murādı Mekke'den Medīne'ye hurūc

eden demek olur. Ve Cevherī'nin نَبْءٌ [neb] tashihinde fesāhat-ı ‘Arab gayr-i mehmūzu gāh olur mehmūz etmeği iktizā eder dediği kā'ide üzere murād-ı arābī olmak ihtimālī de vardır. Ve getirmek ma'nāsına da gelir; yukālu: نَبَأْتُ بِهِ الْأَرْضُ أَي جَاءَتْ بِهِ

النَّبَاةُ [en-nebe] (bi-fethi'n-nūni ve'l-bā'i) Haber

النَّبِيَّةُ [et-tenbi'et] ve

النَّبِيَّةُ [et-tenbi] ve

الْإِنْبَاءُ [el-inbā] (‘alā-vezni [et-tekmilet] ve التَّكْمِيلُ [et-tekmīl] ve الْإِكْمَالُ [el-ikmāl]) Haber vermek; yukālu: نَبَأْتُ وَأَنْبَأْتُ أَي أَخْبَرْتُ Ve نَبِيَّاهُ [neb] bundan müştaktır, zīrā Hudāy ta'ālādan haber verir. Pes نَبِيَّاهُ [neb] فَعِيلٌ [fa'īl]dir, فَاعِلٌ [fā'il] ma'nāsına. Sibeveyhi eyitti: ‘Arabdan bir ehad yoktur illā مُسَيَّلَةٌ der hemze ile illā bu kadar var ki tā'ife-i ‘Arab نَبِيَّاهُ [nebīyy] lafzında hemzeyi terk ettiler, nitekim ذُرِّيَّةٌ [zurriyyet]te ve بَرِيَّةٌ [berriyyet]te ve حَابِيَّةٌ [hābiyyet]te terk ettiler, illā ehl-i Mekke hāzihi'l-elfāzı hemze ile isti'māl edip bu husūsta ‘Arab tā'ifesine muhālefet ettiler.

النَّبِيَّةُ [en-nubeyyi] (nūn'un zammi ve bā'nın fethiyle) نَبِيَّاهُ [neb]in taşgīridir, ‘alā-vezni نُبَيْيَّاهُ [nubeyyi].

النَّبِيَّةُ [en-nubeyyi] [nubū'et]in taşgīridir, ‘alā-vezni نُبَيْيَّاهُ [nubeyyi]at) ”كَانَتْ نُبَيْيَّةً مُسَيَّلَةً كِي نَبِيَّاهُ“ Ve نَبِيَّاهُ [neb]in cem'i نَبِيَّاهُ [en-nubeyyi] gelir ‘alā-vezni الْعُلَمَاءُ [el-ulemā], **الْإِنْبَاءُ** [el-enbiyā] dahi gelir, zīrā hemze vaktāki ibdāl olunup ibdālī lāzım kılındıysa aslında āhiri harf-i illet olan gibi cem' olundu, عَيْدٌ [īd]in cem'inde أَغْيَادٌ [a'gād] dedikleri gib aslında vāvī iken, nitekim

bāb-ı mu'tellin āhirinde zikr olursa gerek-tir inşā'allāhu ta'ālā.

[ن ت أ]

النُّتْءُ [en-netʔ] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

النُّتْوُءُ [en-nutūʔ] (zammeteynle) mürtefi' olmak; yukālu: نَتَأُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Fi'l-meseli: "تَحْقِرُهُ وَيَتَأُ" أي يَرْتَفِعُ ve

نَتْءُ [netʔ] Bir nesnenin mevzi'inden hurūcuna dahi derler, o mevzi'den ayrıl-maksızın. Ve şişmek ma'nāsına da gelir; yukālu : نَتَأَتِ الْفَرْحَةُ إِذَا وَرَمَتْ Ve bir nes-ne üzerine çıkagelmeğe dahi derler, نَبْءٌ [nebʔ] ma'nāsına; yukālu: نَتَأَتْ عَلَى الْقَوْمِ أَي نَبَأَتْ Ve bālig olup mürtefi' olmağa derler; yukālu: نَتَأَتِ الْجَارِيَةُ إِذَا بَلَغَتْ وَارْتَفَعَتْ

النَّاتِيءُ [en-nātiʔ] Her şey'dir ki mürtefi' ola, nebātattan ve gayrdan.

[ن ح أ]

النَّخْءُ [en-necʔ] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir nesneye göz değirme tarikiyle nazar etmek; tekülü: نَخَّأْتُهُ نَخْأَةً إِذَا أَصَبْتَهُ بِعَيْنٍ

النَّتَّجُوءُ [et-teneccuʔ] Bi-ma'nāhu; yukālu: نَعَيْنُ Ve تَنْجَأْتُهُ أَي تَعَيْنْتُهُ

النَّتْجُوءُ [en-necūʔ] (nūn'un fethi ve cīm'in zammı ve meddiyle) Gözü değen kimse; yukālu: رَجُلٌ نَجْوُءُ الْعَيْنِ أَي حَبِيبُ الْعَيْنِ

النَّتْجِيءُ [en-necʔ] (bi-fethi'n-nūni ve kesri'l-cīm ve'l-meddi) Bi-ma'nāhu, 'alā-vezni فَعُول [fa'ūl] فَعِيل [fa'īl].

النَّتْجُوءُ [en-necūʔ] (bi-fethi'n-nūni ve zammı'l-cīmi ve kasrihi) ve

النَّتْجِيءُ [en-neciʔ] (bi-fethi'n-nūni ve kesri'l-cīmi ve kasrihi 'alā-vezni فَعُل [fa'ul] ve فَعَل

[fa'īl]) Bi-ma'nāhu; kezālik.

النَّجْءُ [en-necʔet] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir kimseye göz değip bak-mak. Ve fi'l-hadisi: "رُدُّوا نَجْءَ السَّائِلِ بِالْقَمَةِ" أي رُدُّوا شِدَّةَ نَظَرِهِ إِلَى طَعَامِكُمْ بِلِقْمَةٍ تَدْفَعُونَهَا إِلَيْهِ

[ن د أ]

النَّدْءُ [en-nedʔ] Çöreği pişsin diye küle gömmek; yukālu: نَدَأْتُ الْفُرْصَ فِي النَّارِ إِذَا دَفَنْتَهُ فِي الْمَلَّةِ لِيَنْضَجَ وَكَذَلِكَ اللَّحْمُ إِذَا أَفْلَلْتَهُ فِي الْجَمْرِ

النَّدِيءُ [en-nedīʔ] (nūn'un fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) İsmidir, نَضِيجٌ [nađīc] gibi. Ve kerih görmek ma'nāsına da gelir; yukālu: نَدَأْتُ الشَّيْءَ أَي كَرِهْتُهُ

النَّدْءَةُ [en-nedʔet] ve

النَّدْءَةُ [en-nudʔet] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla evvelde ve nūn'un zammı ve dāl'ın sükūnuyla sānīde) Māl kesir olmak, mislu: النَّدْهَةُ [en-nedhet] ve النُّدْهَةُ [en-nudhet]. Ve kavs-ı kuzah ki eleğimsağma derler.

النَّدُوءُ [en-neduʔ] Kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şihāh, sikal ma'nāsına dahi gelir.

[ن ز أ]

النَّزْءُ [en-nezʔ] (nūn'un fethi ve zā'nın sükūnuyla)

النَّزْوُءُ [en-nuzūʔ] (zammeteynle) İfsād etmek; tekülü: نَزَأْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ نَزْءًا وَنَزْوَةً إِذَا أَفْسَدْتَ نَزَأَ الشَّيْطَانُ بَيْنَهُمْ أَي أَلْقَى الشَّرَّ وَالْإِغْرَاءَ Ve hamle etmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: مَا نَزَأَكَ مَا نَزَأَكَ عَلَيْهِ نَزَأْتُ عَلَيْهِ نَزْءًا أَي حَمَلْتُ عَلَيْهِ عَلَى هَذَا أَي مَا حَمَلْتُ عَلَيْهِ

الْمَنْزُوءُ [el-menzūʔ] (mīm'in fethi ve zā'nın zammı ve meddiyle) Harīs; yukālu: رَجُلٌ إِنَّكَ لَا تَدْرِي عِلَامَ يَنْزَأُ هَرْمُكَ وَلَا تَدْرِي بِمَ يَوْلَعُ هَرْمُكَ أَي نَفْسُكَ وَعَقْلُكَ

[ن س أ]

النَّسَاءُ [en-nes^ə] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Sürmek; tekūlu: نَسَأْتُ الْبَعِيرَ نَسًّا إِذَا زَجَرْتَهُ وَسَقَمْتَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve devenin susuzluğun ziyāde kılmak; yukālu: نَسَأْتُ فِي ظِلْمِ الْإِبِلِ إِذَا زِدْتَهَا فِي ظِمِّهَا يَوْمًا أَوْ يَوْمَيْنِ أَوْ أَكْثَرَ Ve sudan onu men^c etmek ve te'hīr etmek; tekūlu: نَسَأْتُ الْإِبِلَ نَسًّا عَنِ الْمَاءِ إِذَا أَحْرَزْتَهَا عَنْهُ Ve 'avretin yüklü olması recā olunmak, hayzı te'hīr olunmakla; yukālu: نَسَيْتِ الْمَرْأَةَ تُنْسَأُ عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ إِذَا كَانَ عِنْدَ أَوَّلِ حَبْلِهَا وَذَلِكَ حِينَ يَتَأَخَّرُ حَيْضُهَا عَنْ وَقْتِهِ فَرَجِي أَنَّهَا حَبْلِي Ve **نَسَاءُ** [nes^ə] Te'hīr ma'nāsına gelir; 'alā-mā se-yecū. Ve

نَسَاءُ [nes^ə] Sütle suyu karıştırmağa dahi derler; yukālu: نَسَأْتُ اللَّبَنَ أَيَّ حَلَطْتُهُ بِالْمَاءِ Ve karışmış süte dahi itlāk olunur.

النَّسِيءُ [en-nesī^ə] (nūn'un fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Davar semirip tüyü bitmek; yukālu: جَرَى النَّسِيءُ فِي الدَّوَابِّ Ve

نَسِيءُ [nesī^ə] Muharrem ayında olan hürmeten şehri te'hīr etmeğe dahi derler; minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ﴾ (التوبة 37) هُوَ فَعِيلٌ بِمَعْنَى مَفْعُولٍ مِنْ قَوْلِكَ نَسَأْتُ الشَّيْءَ فَهُوَ مَنْشُوءٌ إِذَا أَحْرَزْتَهُ

النَّاسِيءُ [en-nāsī^ə] نَسَاءُ [nes^ə] eden kimse, ya'nī hürmeten şehri te'hīr eden kimse.

النَّسَاءُ [en-nese^ə] (fethateynle) Cem'i; yukālu: رَجُلٌ نَاسِيٌّ وَقَوْمٌ نَسَاءٌ مِثْلُ فَاسِقٍ وَفَسَقَةٍ Bunun vechi budur ki zamān-ı sâbıkta kaçan ki Minā'dan dönseler Kināne'den bir kimse ayak üzere durup لَا يُرْدُّ أَنَا الَّذِي لَا يُرْدُّ أَنَسَيْنَا شَهْرًا هَازِرٌ لِي dedikte hāzır olan kavm derlerdi, bizden muharrem hürmetin te'hīr eyle safer ayına demek olur. Bu kelāmı üç ay gāret etmemek mütevāliyen yanlarında kerih olup ma'āşları cem'an gāretle oldu-

ğu için söylerlerdi.

التَّنْسِيَةُ [et-tensi^əet] (‘alā-vezni [et-təcribet]) Te'hīr ma'nāsına; yukālu: نَسَأْتُهُ تَنْسِيَةً

الْمُنْسَاءُ [el-minse^əet] (‘alā-vezni [el-mikneset]) Değnek, ‘asā ma'nāsına, tuhmezu ve lā tuhmezu.

النَّسَاءُ [en-nes^ə] ve

الْإِنْسَاءُ [el-insā^ə] Te'hīr etmek; yukālu: نَسَأْتُ الشَّيْءَ وَأَنْسَأْتُهُ أَيَّ أَحْرَزْتُهُ فَعَلْتُ وَأَفْعَلْتُ بِمَعْنَى

إِنْسَاءُ [insā^ə] Ba'ḍ etmek ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: أَنْسَأْتُ سُرْبِي أَيَّ أَبْعَدْتُ مَذْهَبِي

الْإِسْتِنْسَاءُ [el-istinsā^ə] Te'hīr talep etmek; yukālu: اسْتَنْسَأْتُ الدِّينَ فَأَنْسَأْنِي Ba'zılar eyitti: Ve أَجَلِهِ نَسَأٌ فِي أَجَلِهِ Ve ma'nāya.

النُّسَاءُ [en-nus^əet] (bi'z-zammi ve sukūni's-sīn) Te'hīr etmek, mislu: الْكُلَّاءُ [el-kul^əet]

النَّسِيئَةُ [en-nesī^əet] (‘alā-vezni [fa'ilet]) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: نَسَأْتُهُ الْبَيْعَ وَأَنْسَأْتُهُ نَسَاءً وَبِعْتُهُ بِشَاءٍ وَبِعْتُهُ بِكَأَلَةٍ وَبِعْتُهُ بِنَسِيئَةٍ أَيَّ بِتَأْخِيرِ Kāle'l-Aḥfeş; yukālu: أَنْسَأْتُ الدِّينَ إِذَا جَعَلْتَهُ لَهُ مَوْخِرًا كَأَنَّكَ جَعَلْتَهُ لَهُ يُؤَخِّرُهُ

النَّسَاءُ [en-nesā^ə] (bi-fethi'n-nūni ve'l-meddi) Te'hīr etmek; yukālu: أَنْسَأْتُ عَنْهُ ذَنْبَهُ إِذَا أَحْرَزْتَهُ نَسَاءً بِالْمَدِّ وَكَذَلِكَ النَّسَاءُ فِي الْعُمُرِ مَمْدُودٌ مِنْ سَرِّهِ النَّسَاءُ وَلَا نَسَاءَ فَلْيَحْفَظْ الرِّدَاءَ وَلْيُبَاكِرِ الْعَدَاءَ وَلْيُؤَخِّرِ الْعِشَاءَ وَلْيَقُلْ أَنْسَأْتُ الدِّينَ إِذَا جَعَلْتَهُ لَهُ مَوْخِرًا غَشِيَانِ النَّسَاءِ “Tül-i ‘ömr ve te'hīr-i ecel talep eden kimse libāsın hafifin giysin ve sabāh ta'āmıyla akşam ta'āmının beynin te'hīr etsin ve cimā'dan perhīz etsin.” Kezā fī ba'zi'n-nusahi.

الْإِنْتِسَاءُ [el-intisā^ə] Müte'ahhir olmak; yukālu: اِنْتَسَأْتُ عَنْهُ أَيَّ تَأَخَّرْتُ وَكَذَلِكَ الْإِبِلُ إِذَا تَبَاعَدَتْ فِي الْمَوْعَى

الْمُنْتَسَاءُ [el-muntese^ə] (mīm'in zammı ile)

Vüs'at ma'nāsına gelir, yukālu: إِنَّ لِي عِنكَ لَمُنْتَسَا أَيُّ مُنْتَا وَسَعَةً

[ن ش أ]

الإنشاء [el-inšā'] Halk etmek; yukālu: اللهُ أَنْشَأَ اللهُ أَنْشَأَهَا اللهُ أَيُّ جَعَلَ السَّحَابَةَ مُرْتَفَعَةً Ve murtefi' kılmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَنْشَأَ يَفْعَلُ كَذَا أَيُّ يَضْعُهَا أَيُّ ابْتِدَاءً Ve Ya'nī kendiden peydā eder.

النَّاشِئُ [en-nāši'] Şol tāze kimsedir ki hadd-i sığırını geçmiş ola; mü'ennesinde dahi نَاشِئٌ [nāši'] derler.

النَّشَأُ [en-neşā'] (fethateynle) ve

النَّشْءُ [en-neş'] (feth-i nūn ve sukūn-i şīn'le) Cem'i gelir طَالِبٌ [tālib]le طَلَّبْتُ [taleb] صاحِبٌ [šāhib]le صَحَبْتُ [gibi]. Ve

نَشْءٌ [neş'] Evvel peydā olan nesneye derler, buluttan ve gayrıdan. Ve bir yerde büyüyüp kemāle ermeğe dahi derler; tekūlu: وَنَشَأْتُ فِي بَيْتِي فَلَانَ نَشَأًا وَنَشُوءًا إِذَا شَبِبَتْ فِيهِمْ نَشَأَتْ السَّحَابَةُ أَيُّ ارْتَفَعَتْ

النَّاشِئَةُ [en-nāši'et] İbtidā-i leyle derler. Ba'zılar eyitti: Gece içinde olan tā'ata derler.

النَّشِئَةُ [en-neş'et] (nūn'un fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Evvel işlenen havuza derler; yukālu: هُوَ بَادِي النَّشِئَةِ إِذَا جَفَّ عَنْهُ الْمَاءُ Ve yukālu: بَادِي النَّشِئَةِ [neş'et] şol taşta derler ki havuzun dibine korlar.

الْمُنْشَأَاتُ [el-munşe'āt] (mīm'in zammı ve şīn'in fethiyle) مُكْرَمَاتُ [mukremāt] vezni üzere) Şol gemilerdir ki yelken açmış, kaçan yelken açmaya, مُنْشَأَاتُ denmez.

الإنشئشاء [el-istinšā'] (hemze'nin ve tā'nın kesriyle) Koklamak, istişmām ma'nāsına;

الذَّبُّ يَسْتَشِئُ الرِّيحَ بِالْهَمَزِ وَإِنَّمَا هُوَ مِنْ نَشِئْتُ الرِّيحِ غَيْرُ مَهْمُوزٍ أَيُّ سَمِئْتَهَا

[ن ص أ]

النَّضْءُ [en-naş'] (nūn'un fethi ve šād'ın sukūnuyla) Bir nesne kaldırmak; yukālu: نَضَضْتُ نَضَضْتُ النَّضْءَ أَيُّ رَفَعْتُهُ بِالْهَمْزِ أَيُّ نَضَّطُ أَيُّ نَضَّطُ النَّضْءَ أَيُّ رَجَزْتُهَا

[ن ف أ]

النُّفَا [en-nufe'] (bi-zammı'n-nūni ve fethi'l-fā' ve'l-kasr) Şol ot kıt'alarıdır ki müteferrik olur, biten otun kesretinden.

النُّفَاءُ [en-nuf'et] Vāhidi; 'alā-vezni ضَبْرَةٌ [şubret] ve ضَبْرٌ [şuber].

[ن ك أ]

النَّكْءُ [en-nek'] (nūn'un fethi ve kāf'ın sukūnuyla) Bir nesnenin kabın soymak; yukālu: نَكَأْتُ الْقَرْحَةَ أَنْكَوْهَا نَكَا إِذَا قَشَرْتَهَا Ve yukālu fi'd-du'ā'i: هُنْتُ وَلَا تُنْكَأُ "Vāsıl olduğun nesneyi Hudāy ta'ālā sana münhazım kılıp veca' ve zahmetten berī kılsın." Ve gāh olur ki وَلَا تُنْكَأُ dahi derler, hemzeyi hā'ya kalb etmekle; أَرَأَى ve هَرَأَى da kalb olunduğu gibi.

[ن ه أ]

النَّهْءُ [en-neh'] (nūn'un fethi ve hā'nın sukūnuyla) ve

النَّهَاءُ [en-nehā'et] (fethateynle) ve

النُّهُوءُ [en-nuhū'et] (zammateynle) Et pişmek; yukālu: نَهَيْتُ اللَّحْمَ نَهْمًا وَنَهَاءً وَنُهُوءً مِنْ نَهَيْتُ اللَّحْمَ نَهْمًا وَنَهَاءً وَنُهُوءً إِذَا لَمْ يَنْضَجْ Ve yukālu fi'l-meseli: "مَا أَبَالِي مَا نَهَيْتُ مِنْ ضَبِّكَ" [dabb]ın pişmediğinden gam çekmezem" ki ضَبُّ [dabb] keler ma'nāsınadır; ve yukālu: نَهَيْتُ اللَّحْمَ مِنْ الْبَابِ الْحَامِسِ

التَّهْيِءُ [en-nehīʔ] (ʿalā-vezni [faʔil]) Pişmeyen et.

الْإِنْهَاءُ [el-inhāʔ] (hemze'nin kesriyle) Pişirmemek; yukālu: أَنْهَأْتُ اللَّحْمَ إِهْنَاءً إِذَا لَمْ تُنْضِجْهُ

الْمُنْهَاءُ [el-munhāʔ] (mīm'in zammı ve hā'nin fethiyle) Pişmemiş et; yukālu: أَنْهَأْتُهُ إِذَا إِهْنَاءً

[ن و ا]

النَّوْءُ [en-nevʔ] Zahmet ve meşakkatle durmak ve düşmek ma'nāsına da gelir azdāddandır; yukālu: نَاءٌ بِالْحِمْلِ إِذَا نَهَضَ نَاءٌ بِالْحِمْلِ إِذَا نَهَضَ بِهٖ مُثْقَلًا Ya'nī yükü ağırlıkla kaldırsa; ve yukālu eyzan: نَاءٌ بِهٖ الْحِمْلُ إِذَا أَثْقَلَهُ أَلْمَرَأَةُ تَنَوُّءٌ بِهَا عَجِيزَتُهَا أَيُّ تُثْقِلُهَا وَهِيَ تَنَوُّءٌ بِعَجِيزَتِهَا أَيُّ تَنْهَضُ بِهٖ مُثْقَلَةٌ

الْإِنَاءُ [el-ināʔet] (hemze'nin kesri ve elifin meddiyle) Ağır gelmek; yukālu: أَنْاءُ الْحِمْلِ مِثْلُ أَنْاعِ أَيُّ أَثْقَلَهُ وَأَمَالَهُ كَمَا يُقَالُ ذَهَبَ بِهٖ وَأَذْهَبَهُ ﴿مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ﴾ Ve kavluhu ta'ālā: (القصص 76) قَالَ الْفَرَاءُ أَيُّ لَتْنِيءُ الْعُضْبَةِ أَيُّ تَنْقَلِبُهَا Ve عُضْبَةٌ [ʿuṣbet] 'ayn'in zammıyla ricāl tā'ifesidir, ondan kırka varınca. Ve

إِنَاءٌ [ināʔet] Eti pişirmemeğe dahi derler, ʿalā-mā se-yecīʔu.

النَّوْءُ [en-nevʔ] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükünuyla eyzan) سُفُوطٌ نَجْمٌ مِنَ الْمَنَازِلِ فِي الْمَعْرَبِ مَعَ الْفَجْرِ وَطُلُوعِ رَقِيبِهِ مِنَ الْمَشْرِقِ يُقَابَلُهُ مِنْ سَاعَتِهِ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ إِلَى ثَلَاثَةِ عَشَرَ يَوْمًا وَهَكَذَا كُلُّ نَجْمٍ مِنْهَا إِلَى انْقِضَاءِ السَّنَةِ مَا خَلَا الْجَبْهَةَ فَإِنَّ لَهَا أَرْبَعَةَ عَشَرَ يَوْمًا Ba'zılar eyitti: [nevʔ] نَوْءٌ sukūt ma'nāsına istimāc olunmamıştır, illā bu mahalde. Ve ʿArab tā'ifesi yağmuru ve yeli ve ıssıyı ve soğuğu bu düşen yıldız izāfet ederler. Aşmaʔ eyitti: Doğan yıldız izāfet olunur ki hükm onundur; yukālu: الْأَنْوَاءُ [el-envāʔ] gelir,

hemze'nin fethiyle ve النَّوْءُ [en-nūʔān] dahi gelir, mislu: عَبْدٌ [ʿabd] ve عَبْدَانٌ [ʿubdān] ve بَطْنٌ [batn] ve بَطْنَانٌ [batnān].

الْمُنَاوَأَةُ [el-munāveʔet] ve

الْتَوَاءُ [el-nivāʔ] (ʿalā-vezni [el-muḥātelet] ve الْفِتَالُ [el-ḫitāl]) ʿAdāvet etmek; yukālu: نَاوَأْتُ الرَّجُلَ مُنَاوَأَةً وَنَوَاءً إِذَا عَادَيْتَهُ: إِذَا نَاوَأْتُ الرَّجُلَ فَاصْبِرْ وَرَبِّمَا لَمْ يُهْمَزْ وَأَضْلَهُ الْهَمْزُ لِأَنَّهُ مِنْ نَاءٍ إِلَيْهِ وَتَوَأْتُ إِلَيْهِ أَيُّ نَهَضْتُ إِلَيْهِ لَهُ عِنْدِي İbnu's-Sikkīt eyitti: مَا مَا نَاءٌ مَا سَاءَهُ وَنَاءَهُ مَا مَا نَاءَهُ دَاهِي DERLER. Ba'zılar eyitti: İbn Sikkīt'in murādı وَأَنَاءُهُ demektir, نَاءُهُ kelimesi müte'addī değilken müte'addī isti'māl olunduğu سَاءَهُ kelimesine izdivāc içindir, nitekim بِالْعَشَايَا وَالْعَشَايَا derler hālā ki غَدَايَا [ḡadāt] vezni üzere cem' olunmaz. Ve غَدَايَا [ḡadāyā] sabāh yenen ta'āma derler, nitekim عَشَايَا [ʿaṣāyā] akşam yenen ta'āma derler.

الْإِنَاءُ [el-ināʔet] (hemze'nin kesri ve elifin meddiyle eyzan) Eti pişirmemek; yukālu: Ve أَنْاءُ اللَّحْمِ يُبَيِّئُهُ إِهْنَاءَةً إِذَا لَمْ يُنْضِجْهُ

[ن ي ا]

النَّيْءُ [en-neyʔ] (nūn'un fethi ve yā'nin sükünuyla) Et çiğ olmak; yukālu: نَاءُ اللَّحْمِ نَيْئًا Ve ba'ḍ olmak ma'nāsına da gelir, ʿalā-mā se-yecīʔu.

النَّيْءُ [en-nīʔ] (bi'l-kesri ve'l-meddi mislu بَيْنُ النَّيْءِ) Ziyāde pişmek et, ma'nāsına.

النَّيْءُ [en-nīʔ] Eyzan bu'ḍ ma'nāsına da gelir; yukālu: نَاءُ الرَّجُلِ مِثْلُ نَاعٍ لَعْنَةٍ فِي نَاءٍ إِذَا بَعُدَ

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ب أ]

الْوَبَاءُ [el-vebāʾ] (bi'l-meddi ve'l-kasr) Şol marazdır ki ʿāmmdır. Maksürün cemʿi **الْأَوْبَاءُ** [el-evbāʾ] gelir; memdūdun cemʿi **الْأَوْبِيَّةُ** [el-evbiʾet] gelir hemze'nin fethi ve vāv'ın sükūnuyla.

الْوَبَاءَةُ [el-vebāʾet] (vāv'ın fethi ve elifin meddiyle) Yer tāʿūnlu olmak; yukālu: **وَبِيَّتِ الْأَرْضِ تَوْبًا وَبَاءَةٌ مِثْلُ تِمَّةٍ تَمَاهَةٌ مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ** Ve **بِالْفَتْحِ إِذَا أَشْرَتْ إِلَيْهِ فَيَبِي لُغَةً فِي وَمَاتُ إِلَيْهِ** **الْوَبِيَّةُ** [el-vebiʾet] (vāv'ın fethi ve yā'nın kesriyle) ve

الْوَبِيَّةُ [el-vebiʾet] (vāv'ın fethi ve bā'nın kesri ve yā'nın sükūnuyla ʿalā **فَعَلَةٌ** [faʿilet] ve **فَعِيلَةٌ** [faʿilet]). Şol yer ki vebā ile muttasıf ola, **وَبَائِيَّةٌ** **أَرْضٌ** maʿnāsına. Ve bunda lügat-ı sālise vardır ki o **مُوبِيَّةٌ** [mūbiʾet]tir maʿnā-yı mezkūr üzere ʿalā-mā se-yecʿu.

الْإِيْبَاءُ [el-ībāʾ] ve

الْإِسْتِيْبَاءُ [el-istībāʾ] Bir yeri vebālî bulmak; yukālu: **أُوبَاتُ الْأَرْضِ فَيَبِي مُوبِيَّةً وَاسْتُوبَاتُ الْأَرْضِ** **أَيُّ وَجَدْتُهَا وَبِيَّةً** Ve işāret etmek maʿnāsına dahi gelir; tekūlu: **أُوبَاتُ إِلَيْهِ إِذَا أَشْرَتْ إِلَيْهِ فَيَبِي لُغَةً فِي أَوْمَاتُ**

[و ث أ]

الْوَثَاءُ [el-veṣāʾ] (vāv'ın ve sā'nın fethiyle) Bedene zahm erip ʿayblı olmak, kemiğin ufatmaksızın; yukālu: **وُثِيَتْ يَدُهُ فَيَبِي مَوْثُوَّةً** Ve ʿamme tahrīf edip **وُثِيَتْ** derler.

[و ج أ]

الْوَجِيئَةُ [el-vecʾet] (ʿalā-vezni **فَعِيلَةٌ** [faʿilet]) Şol taʿāmdır ki çekirgeyi sahk edip yağla karıştırıp yerler. Baʿzılar eyitti: Hurmānın çekirdeğin çıkarıp süt ile yāhūd yağla ıslatırlar, bir haysiyyetle ki tamām ihtilāl bulur, ondan sonra yerler.

الْوَجُءُ [el-vecʾ] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bıçakla vurmak; yukālu: **وَجَأَتْهُ** **وَجِيءٌ فَهُوَ مَوْجُوءٌ** ve yukālu: **إِذَا ضَرَبْتَهُ بِهِ مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ**

الْوَجَاءُ [el-vecāʾ] (vāv'ın kesriyle ve elifin meddiyle) Beyzataynin damarların dövmehtir hattā sınıp enenmiş gibi ola. Ve hadīs-i şerīfte buyurulmuştur ki **”عَلَيْكُمْ بِالْبَاءَةِ فَمَنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَعَلَيْهِ بِالضُّومِ فَإِنَّهُ لَهُ وَجَاءٌ”** Yaʿnī “Cihet-i helālden cimāʾa kādīr olmayan sāʾim olsun” ki savm ona enenmek maʿnāsın ifāde eder. Ve bundan meʾhūzdur şol kavlleri ki **وَجَأَتْ** **الْكَبِيشُ** derler. Ve hadīs-i āharda vārid olmuştur ki **”إِنَّهُ ضَحَّى بِكَبِيشَيْنِ مَوْجُوءَيْنِ”** Yaʿnī “Resūlullāh sallallāhu ʿaleyhi ve sellem iki enenmiş koyun kurbān etti.”

الْوَجُءُ [el-vecʾ] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Boyun vurmak; yukālu: **وَجَأَتْ** **عُنُقَهُ أَيُّ ضَرَبْتَهُ مِنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ** **الْتَّوَجُّؤُ** [et-teveccuʾ] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdīdiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: **تَوَجَّأَتْهُ بِيَدِي**

[و د أ]

الْتَّوَدُّؤُ [et-tevedduʾ] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdīdiyle) Helāk etmek; yukālu: **تَوَدَّأَ عَلَيْهِ أَيُّ أَهْلَكَهُ**

الْتَّوَدُّئَةُ [et-tevdiʾet] (ʿalā-vezni **الْتَّجْرِبَةُ** [et-tecribet]) Bi-maʿnāhu; yukālu: **وَدَّأَ فُلَانٌ** **بِالْقَوْمِ تَوَدُّئَةً**

الْمَوْدَأَةُ [el-muvedde'et] (mīm'in zammı ve dāl'in fethi ve teşdidiyle) Lafz-ı mef'ül üzere mehleke ve mefâzedir. Ve

التَّوْدِيءُ [et-tevdī'et] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) وَدَأْتُ [et-tesvīyet]; tekūlu: عَلَيْهِ الْأَرْضُ تَوْدِيئًا إِذَا سَوَيْتَ عَلَيْهِ الْأَرْضَ

[و ذ أ]

الْوَدْءُ [el-vez'et] (vāv'in fethi ve zāl'in sükūnuyla) Tahkīr ve ta'ayīb etmek; tekūlu: Ve rā ve vāv'in fethi ve elifin meddiyle خَلْفٌ [ḫalf] ve قُدَامٌ [ḳuddām] ma'nāsına gelir; azdāddandır.

[و ز أ]

الْوَزْءُ [el-vez'et] Kurutmak; yukālu: وَرَأْتُ اللَّحْمَ وَرْءًا إِذَا أَيْسَسْتَهُ

الْوَرْءُ [el-veze'et] (fethateynle) Hilkati kavī olan kimse.

التَّوَزَيْتُ [et-tevzi'et] Yere düşürmek; yukālu: Ve وَرَأْتُ النَّاقَةَ بِرَأْسِهَا تَوَزَيْتُ إِذَا صَرَغْتَهُ

تَوَزَيْتُ [tevzi'et] Kezālik vi'ānım ağzın cem' edip bağlamak ma'nāsına da gelir.

التَّوَزِيءُ [et-tevzi'et] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; tekūlu: وَرَأْتُ الْوِعَاءَ وَتَوَزَيْتُ إِذَا شَدَدْتُ كَثْرَتَهُ

bir nesnenin içinde hıfz olunana derler, gerek māl olsun ve gerek gayr nesne olsun. Ve

تَوَزِيءُ [tevzi'et] Tulumu su ile doldurmak ma'nāsına da gelir; tekūlu: وَرَأْتُ الْقَرْيَةَ تَوَزِيئًا إِذَا مَلَأْتَهَا

التَّوَزْوُؤُ [et-tevezzu'et] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Dolmak, imtilā' ma'nāsına; yukālu: تَوَزَوْتُ أَيِ امْتَلَأْتُ رِيًّا Ya'nī “Suya kandım.”

[و ض أ]

الْوَضَاءُ [el-vaḍā'et] Gökçeklik ve pākılık; tekūlu minhu: وَضَوُ الرَّجُلِ مِنْ بَابِ ظَرْفٍ أَيِ صَارَ

تَوَضَّأْتُ لِلصَّلَاةِ وَلَا تَقُلْ تَوَضَّيْتُ وَضِيئًا Ya'nī yā'yla denmesin, nitekim bazıları dediler.

الْوَضُوءُ [el-vaḍū'et] (bi'l-fethi) Şol sudur ki onunla ābdest alırlar. Ve

الْوَضُوءُ [el-vaḍū'et] Eyzan masdardır; min:

تَوَضَّأْتُ لِلصَّلَاةِ مِثْلَ الْوَلُوعِ وَالْقَبُولِ قَالَ الْبَزْدِيُّ الْوَضُوءُ بِالضَّمِّ الْمَضْمَرُ وَحَكِي عَنْ أَبِي عَمْرٍو بْنِ الْعَلَاءِ الْقَبُولُ بِالْفَتْحِ مَضْمَرٌ لَمْ أَسْمَعْ غَيْرَهُ وَذَكَرَ الْأَخْفَشُ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَقَدَّوْهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ (البقرة 24) فَقَالَ الْوَفُودُ بِالْفَتْحِ الْحَطْبُ وَالْوَفُودُ بِالضَّمِّ الْإِيقَادُ وَهُوَ الْفِغْلُ قَالَ وَمِثْلُ ذَلِكَ الْوَضُوءُ وَهُوَ الْمَاءُ وَالْوَضُوءُ وَهُوَ الْفِغْلُ ثُمَّ قَالَ وَزَعَمُوا أَنَّهُمَا لُغَتَانِ بِمَعْنَى وَاحِدٍ تَقُولُ الْوَفُودُ وَالْوَفُودُ يَجُوزَانِ يَغْنِي بِهِمَا الْحَطْبُ وَيَجُوزَانِ يَغْنِي بِهِمَا الْفِغْلُ وَقَالَ غَيْرُهُ الْقَبُولُ وَالْوَلُوعُ مَفْتُوحَانِ وَهُمَا مَضْمَرَانِ شَادَّانِ وَأَمَّا سِوَاهُمَا مِنْ الْمَضْمَرِ فَمَبْنِيٌّ عَلَى الضَّمِّ

الْمُوَاضَاةُ [el-muvāḍā'et] (‘alā-vezni [el-mufā'alet] [vaḍū]da galebe etmek; yukālu: وَاضَأْتُهُ فَوْضَأْتُهُ أَضْوُهُ إِذَا فَاحَرْتَهُ بِالْوَضَاءِ فَغَلَبْتَهُ

الْوَضَاءُ [el-vuḍḍā'et] (bi'z-zammı ve'l-meddi ve't-teşdidi) Şol kimsedir ki gökçek yüzlü ve pākize ola.

الْإِيضَاءُ [el-iḍā'et] (hemze'nin kesriyle) Bir kimsenin gökçek süretli oğlu doğmak; yukālu: أَوْضَأَ الرَّجُلُ إِذَا وُلِدَ لَهُ وَلَدٌ وَضِيءٌ

[و ط أ]

الْوَطْءُ [el-vaṭ'et] (vāv'in fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Basmak; yukālu: وَطِئْتُ الشَّيْءَ وَطِئًا Ve cimā' etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: وَطِئَ الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ يَطَأُ فِيهِمَا [Ve] Ya'nī ikisi de bāb-ı rābi'dendir, vāv sākıt olmuştur muzāri' den يَسْعُ den sākıt olduğu gibi, müte'addī olduklarından ötürü, zīrā فِعْلٌ -يَفْعَلُ bābı ki fā'sı mu'tell ola el-bette lāzım gelir, fi'lān-ı mezbūrān vaktā ki müte'addī geldiler ise sā'ir ahavātına

muhālefet olundu, hazf-i vāv'la.

التَّوَطُّؤُ [et-tevaṭṭu] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Basmak; yukālu: تَوَطَّأْتُهُ بِرِجْلِي وَلَا تَقُلْ تَوَطَّيْتُهُ

الْوَاطِئَةُ [el-vāṭi'et] Su'āl eden kimseler ki hadīste vāki' olmuştur, وَاطِئَةُ [vāṭi'et] diye tesmiye olundukları yol basıp geldikleri içindir.

الْوَاطِئَةُ [el-vaṭi'et] Basılmak; yukālu: وَطَّؤُ الْمَوْضِعَ يَوَطُّوْهُ وَطَاءَةٌ مِنْ بَابِ طَرَفٍ إِذَا صَارَ وَطِيئًا

التَّوَطِّئَةُ [et-tavṭi'et] (‘alā-vezni [et-tecribet]) Bir yeri basıp düzlemek; yukālu: وَطَّأْتُهُ أَنَا تَوَطَّيْتُهُ وَلَا تَقُلْ وَطَّيْتُهُ

الْإِسْتِطَاءُ [el-istīṭā] Mülāyim bulmak; yukālu: إِسْتَوَطَّأَ الْمَرْكَبَ أَيَّ وَجَدَهُ وَطِيئًا

الْوَاطِئَةُ [el-vaṭi'et] (vāv'ın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Mülāyim olmuş nesne; yukālu: هَذَا شَيْءٌ وَطِيءٌ أَيَّ بَيْتِ الْوَاطِئَةِ وَالطَّيِّئَةِ وَالطَّاءُ مِثْلُ الطَّعَةِ بِالْكَسْرِ وَالطَّعَةُ بِالْفَتْحِ فَالْهَاءُ عَوَضٌ مِنَ الْوَاوِ وَهُمَا بِمَعْنَى Ya'nī طِئَةٌ [ṭi'et] ve طَاءَةٌ [ṭa'et] bir ma'nāyadır ki o mülāyemet ma'nāsıdır.

الْوَاطِئَةُ [el-vaṭi'et] İz, mevzi-i kadem ma'nāsına: وَهِيَ أَيْضًا كَالضَّغْطَةِ بِنَفْحِ الْفَاءِ لَفْظًا: وَمَعْنَى Ya'nī zamm-ı fā' ile dahi gelir ضَّغْطَةٌ [ḍaḡṭat] gibi darlık ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: “اللَّهُمَّ اشْدُدْ وَطَّاتِكَ عَلَى مُضَرٍّ”

الْوَاطِئَةُ [el-vaṭi'et] (bi-kesri'l-vāvi ve'l-meddi) Zıddu الْغِطَاءُ [el-ḡiṭā] ya'nī döşek ki örtünün mukābilidir.

الْوَاطِئَةُ [el-vaṭi'et] (‘alā-vezni [faṭlet]) Bir nesnedir, garāreye benzer ki içine nesne korlar. Ve fi'l-hadīsi: “أَخْرَجَ ثَلَاثَ أَكْلٍ مِنْ: الْوَاطِئَةُ أَيْضًا وَطِئَةٌ” Ve غِرَارَةٌ صَرَبٌ مِنَ الطَّعَامِ

الْإِطَاءُ [el-īṭā] (hemze'nin kesriyle) Bas-tırmak; yukālu: أَوْطَأْتُهُ الشَّيْءَ فَوَطَّئُهُ ve yukālu: “Seni āteşe kim bastır-

dı?” Ve şirde kāfiyeyi i'āde etmeğe dahi اِطَّاءٌ [īṭā] derler.

الْمُؤَاظَةُ [el-muvāṭa'et] (‘alā-vezni الْمَفَاعَلَةُ [el-mufā'alet]) Muvāfakat etmek; yukālu: وَاطَّأْتُهُ عَلَى الْأَمْرِ مُؤَاظَةً أَيَّ وَافَقْتُهُ وَفَلَانٌ يُؤَاظِيُ اسْمُهُ اسْمِي أَيَّ يُؤَاظِقُ

التَّوَاظُؤُ [et-tevāṭu] (‘alā-vezni التَّفَاعُلُ [et-tefā'ul]) Muvāfik olmak; yukālu: تَوَاظَوْا وَتَوَاظَوْا أَهْفَشُ عَیْتِي: Bārī ta'ālānın kavli ﴿لِيُؤَاظُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ﴾ (التوبة 37) müştaktır den, nitekim Bārī ta'ālānın kavli “هِيَ أَشَدُّ وَطَاءٌ” (المزمل 6) meddle müştaktır مُؤَاظَةٌ [muvāṭa'et]ten ki مُؤَاظَةٌ [muvāṭāt] ma'nāsındır. Ve مُؤَاظَةٌ [muvāṭāt]den مُؤَاظَةٌ [muvāṭāt]den muvāfakat ma'nāsındır, sem' ve basarın muvāfakatı ma'nāsına, ba'zılar ﴿أَشَدُّ وَطَاءٌ﴾ kırā'at ettiller sükūnı, قِيَامًا ma'nāsına.

الْمَوْطِئُ [el-mevṭi] (‘alā-vezni الْمَسْجِدُ [el-mescid]) Ayak bastığı yer; yukālu: هَذَا مَوْطِئٌ قَدِمْتُ

[و ك أ]

التُّكَّاءُ [et-tuke'et] (‘alā-vezni الْهَمْزَةُ [el-humzet]) Çok dayanan kimse, kesri'l-ittikā ma'nāsına.

الْإِتِّكَاءُ [el-ittikā] (kesreyle ve tā'nın teşdidiyle) Dayanmak; yukālu: إِتِّكَأَ عَلَى الشَّيْءِ فَهُوَ مُتَّكٍ

الْمُتَّكَةُ [el-mutteke] (mīm'in zammı ve tā'nın teşdidiyle) Mevzi-i ittikā; ve kuri'e “وَأَعْتَدْتُ لَهُنَّ مُتَّكًا” Kāle'l-Ahfeş: هُوَ فِي مَعْنَى مَجْلِسٍ

الْإِتِّكَاءُ [el-itkā] (‘alā-vezni الْإِفْعَالُ [el-if'āl]) Bir kimseyi söykenir gibi düşürmek; yukālu: طَعَنَهُ حَتَّى أَتَّكَأَهُ أَيَّ أَلْقَاهُ عَلَى هَيْبَةِ الْمُتَّكِيِّ **التَّوَكُّؤُ** [et-tevekku] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Söykenmek; yukālu:

تَوَكَّأْتُ عَلَى الْعَصَى Ve asl-ı tā bu zikr olunanların cemr̄inde vāv'dır.

الْإِيكَاءُ [el-īkāʔ] (bi-kesri'l-hemzeti ve sukūni'l-yā'i't-tahtāniyyeti) Bir kimse için yastık komak; yukālu: **أَوْكَأْتُ فُلَانًا إِيكَاءً** إِذَا نَصَبْتُ لَهُ مَتَكًا

[و م أ]

الْإِيمَاءُ [el-īmāʔ] (hemze'nin kesriyle) İşāret etmek; yukālu: **أَوْمَأْتُ إِلَيْهِ أَيَّ أَشْرَتْ وَلَا تَقُلْ** أَوْمَيْتُ

الْوَمءُ [el-vemʔ] (vāv'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Lugatun fihi; yukālu: **وَمَأْتُ إِلَيْهِ** أَمَأْتُ وَمَمَأْتُ

الْوَامِيَّةُ [el-vāmiʔet] Bir nesneyi alan kimse; yukālu: **ذَهَبَ ثَوْبِي فَمَا أَذْرِي مَا كَانَتْ وَامِيَّتُهُ** Ve belā ma'nāsına da gelir; yukālu: **وَقَعَ فِي وَامِيَّةٍ أَيَّ فِي أُغْوِيَّةٍ وَدَاهِيَّةٍ** Ve **أُغْوِيَّةٍ** [uğviyyet] zamm-ı hemze ve sükūn-ı ğayn-ı mu'ceme ve teşdīd-i yā ile belā ma'nāsınadır, nitekim bābında gelir inşā'allāhu ta'ālā.

FASLU'L-HĀʔ

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه أ ه أ]

الْهَاهُءُ [el-heʔheʔet] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) Deveyi ʿalefe daʿvet edip **هَيْ هَيْ** demek, nitekim suya daʿvet etmeğe **جِي جِي** derler. **الْهَيْءُ وَالْجِيءُ** اسْمٌ مِنْهُمَا وَقَدْ ذَكَرَ

[ه ت أ]

التَّهْتُّو [et-tehettuʔ] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdīdiyle) Eskiyip yeprirmek; yukālu: **تَهَتَّ الثَّوْبُ أَيَّ تَقَطَّعَ وَبَلِي** Bu zikr olunan noktateynle olan tā-i fevkāniyledir. Ve **gāh** olur ki **تَهَمَّ الثَّوْبُ** de derler mīm'le bu ma'nāya.

[ه ج أ]

الْهَجءُ [el-hecʔ] (hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْهُجُوءُ [el-hucūʔ] (zammateynle) Doymak; yukālu: **هَجَأَ عَرْتِي مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيَّ سَكَنَ** Ve **عَرْتُ** [ğaraş] ğayn-ı mu'ceme ve şā-i müsellese ile açlığa derler.

الْإِهْجَاءُ [el-ihcāʔ] (hemze'nin kesriyle) Do-
yurmak; yukālu: **أَهْجَأَ طَعَامَكُمْ عَرْتِي أَيَّ قَطَّعَهُ**

[ه د أ]

الْهَدءُ [el-hedʔ] ve

الْهُدُوءُ [el-hudūʔ] ve

الْهُدَاءُ [el-hudāʔet] (bi-fethi'l-hāʔ fi'l-ülā ve zammi'l-hāʔi ve'd-dāli fi's-sāniyeti ve fethi'l-hāʔi ve'l-meddi fi's-sālis) Ārām kılmak; yukālu: **هَدَأَ هَدَأًا وَهُدُوًا وَهُدَاءَةً** مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيَّ سَكَنَ **هَدَأْتُ** وَأَتَانَا فُلَانًا وَقَدْ هَدَأَتِ الرَّجُلُ ya'nī geç vakt oldu ayaklar sâkin olduğundan ve **هَدَأْتُ** وَأَتَانَا وَقَدْ هَدَأَتِ الْعِيُونُ

derler kaçan ki bir uykudan sonra gelse ve
بَعْدَ هُدًى مِنَ اللَّيْلِ ve بَعْدَ هُدًى مِنَ اللَّيْلِ
geceden bir kıt'a geçtikten sonra ve بَعْدَمَا
بَعْدَمَا هُدًى التَّاسُ derler halk uykuya vardıktan son-
ra ma'nāsına.

الإِهْدَاءُ [el-ihdāʾ] (hemze'nin kesriyle)
Sākin kılmak; yukālu: هُدًى أَي سَكَنَهُ Ve هُدًى
[hedʾ] müteʿaddī dahi gelir **إِهْدَاءٌ** [ihdāʾ]
ma'nāsına; yukālu: هَدَّأْتُ الصَّبِيَّ إِذَا جَعَلْتِ
هَدَّأْتُ هَدَّأْتُهُ إِهْدَاءً Ve تَضَرَّبَ عَلَيْهِ بِكَمِكَ وَتُسَكِّنُهُ لِيَنَامَ
derler.

المُهَيِّدَةُ [el-muheydiʾet] (mīm'in zammı ve
hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Hālet
ma'nāsına; yukālu: تَرَكْتُ فَلَانًا عَلَى مُهَيِّدَتَيْهِ أَي
[Bu] مَهْدَاءٌ [mehdeʾet] عَلَى حَالِهِ النَّبِيِّ كَانَ عَلَيْهَا
in taşgīridir.

الأَهْدَاءُ [el-ehdeʾ] (ʿalā-vezni [el-
aḥmer]) Būğrū olan kimse, kūj-püşt
ma'nāsına; yukālu: هَذَا رَجُلٌ أَهْدَأُ أَي أَحَدَبُ بَيْنُ
الْهَدَا

[ه ذ أ]

الْهَذُءُ [el-hezʾ] (hā'nın fethi ve zāl'in
sükūnuyla) Kesmek, katʿ ma'nāsına;
yukālu: هَدَّأْتُ الشَّيْءَ هَذُءًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَي قَطَعْتُهُ

التَّهْدُؤُ [et-tehezzeʾu] (fethateynle ve zāl'in
zammı ve teşdīdiyle) Kesilmek; yukālu:
تَهْدَأْتُ الْقَرْحَةَ أَي فَسَدْتُ وَتَقَطَعْتُ

[ه ر أ]

الْهَرِيئَةُ [el-herīʾet] (ʿalā-vezni [faʿlet])
Zarar ve āfet; yukālu: هَذِهِ قِرَّةٌ لَهَا هَرِيئَةٌ Yaʿnī
“Bu bir soğuktur ki ondan māla ve halka
zarar ve mevte erişir.”

الْهَرُءُ [el-herʾ] (hā'nın fethi ve rā'nın
sükūnuyla) Soğuk te'sir etmek; yukālu:
هَرَأَهُ هَرَأَهُ الْبُزْدُ يَهْرَأُهُ هَرُءًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ
Yaʿnī “Ona soğuk te'sir etti bir mertebede ki öldürme-
ğē karīb oldu.” Ve helāk olmak ma'nāsına

da gelir; yukālu: هَرِيئَ الْمَالِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهَرِيئَ
هَرِيئَ الْقَوْمِ فَهَمَّ مَهْرُؤُونَ Ve pişirmek ma'nāsına
dahi gelir; ʿalā-mā se-yecīʾu.

الْإِهْرَاءُ [el-ihrāʾ] (hemze'nin kesriyle) Lü-
gatun fī الْهَرَاءِ yukālu: أَهْرَأَهُ الْبُزْدُ أَي هَرَأَهُ Ve
soğuklamak ma'nāsına da gelir; yukālu:
أَهْرَأْنَا فِي الرُّوْحِ Yaʿnī “Soğukladık gece vak-
tinde.” Ve

الْهَرُءُ [el-herʾ] (hā'nın fethi ve rā'nın
sükūnuyla) ve

الْإِهْرَاءُ [el-ihrāʾ] (hemze'nin kesriyle) ve
التَّهْرِئَةُ [et-tehriʾet] (ʿalā-vezni [et-
tecribet]) Eti gāyet iyi pişirmek.

التَّهْرُؤُ [et-teherruʾ] (fethateynle ve rā'nın
zammı ve teşdīdiyle) Ziyāde pişmek;
yukālu: أَهْرَأْتُ اللَّحْمَ وَهَرَأْتُهُ فَتَهْرَأُ حَتَّى سَقَطَ عَنِ
العَظْمِ

الْهَرِيءُ [el-herīʾ] (hā'nın fethi ve rā'nın
kesri ve meddiyle) Şol et ki ziyāde pişmiş
ola. Ve

هَرَاءٌ [herʾ] Kezālik kabīh kelimāt etmek;
yukālu: هَرَأَ الرَّجُلُ فِي مَنْطِقِهِ إِذَا قَالَ الْخَنَاءَ وَالْفَسِيحَ
Ve هَرَاءٌ [ḥanāʾ] feth-i ḥā ile ve nūn ile fuḥş
söylemeğē derler. Ve

هَرَاءٌ [herʾ] Hatā söylemeğē dahi derler;
yukālu: هَرَأَ الْكَلَامَ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ فِي خَطِّ

الْهَرَاءُ [el-hurāʾ] (bi'z-zammi) Hatā söz.

[ه ز أ]

الْهَزُّءُ [el-hezʾ] (hā'nın fethi ve zā'nın
sükūnuyla) ve

الْهَزُّؤُ [el-huzūʾ] (hā'nın ve zā'nın zam-
mıyla) Suḥriyye; yukālu: هَزَّؤْتُ مِنْهُ وَهَزَّؤْتُ بِهِ
Ve feth-i zā'yla dahi gelir; yukālu: هَزَّؤْتُ بِهِ
هَزَّؤًا وَمَهْرَاءَةً فَهَذَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّلَاثِ

الْإِسْتِهْرَاءُ [el-istihzāʾ] (hemze'nin ve tā'nın
kesriyle) Suḥriyyeye almak; yukālu:

“Ālī derecelere erişir, himmetiyle.” Ve ‘amme بِنَفْسِهِ بِتَهْوِي der. Ve bir kimseye bir nesne isnād etmeğe dahi derler; yukālu: هَوَّتْ بِهٖ خَيْرًا إِذَا أَرْنَنْتَهُ بِهٖ Ya‘nī onda hayr tevehhüm etsen.

الْمُهَوَّأُنْ [el-muhveʔenn] (zamm-ı mīm’le ve sükün-ı hā ile ve vāv’ın ve hemze’nin fet-hi ve nūn’un teşdīdiyle) Sahrā-yı vāsī’a.

هَاءِ [hā’i] (kesr-i hemze ile) Getir demektir, هَاتِ ma‘nāsına; mü’ennesinde هَائِي derler yā’nın isbātıyla, هَاتِي gibi ve mer’eteyn ve recüleyn için هَائِيَا dersin, ricāl için هَائِيَا nisā için هَائِيَيْنِ dersin هَائِيَيْنِ gibi. Bunların cem’inde hemzeyi makām-ı tā’ya ikāmet edersin, kaçan ki هَاءِ يَا رَجُلُ desen feth-i hemze ile ma‘nāsı هَاكَ demek olur, هَاكَ ma‘nāsına, tesniyesinde هَائِيَا ve cem’inde هَائِيَا dersin mislu هَاكُمَا ve هَاكُمُ Mü’ennesinde هَاءِ dersin kesr-i hemze ile yā’sız, mislu: هَاعِ Ve tesniyesinde هَائِيَا cem’inde هَائِيَا dersin. Bu cümlesinde hemzeyi makām-ı kāf’a ikāmet edersin. Ve bunda bir lügat dahi vardır ki هَاءِ يَا رَجُلُ derler hemze’nin sükunuyla mislu هَعِ Ve bu aslında هَاءِ idi mislu: هَاعِ Elif sākit oldu, ictimā-ı sākineynden ötürü. Ve mü’ennesinde هَائِي dersin mislu: هَاعِي Ve recüleyn ve imre’eteyn için هَاءِ dersin mislu هَاعَا Ve ricāl için هَائِيَا dersin mislu هَاعُوا Ve nisā için هَائِيَا dersin mislu هَعْنَ teskīnle. Ve kaçan ki sana هَاءِ deseler feth-i hemze ile cevābında مَا أَهَاءُ dersin ya‘nī almam dersin, مَا أَخُذُ ma‘nāsına ve مَا أَهَاءُ dersin zamm-ı hemze ile mechül vezni üzere, ya‘nī bana verilmez, مَا أُعْطِي ma‘nāsına.

[ه ي أ]

هَيِّءَ [heyʔe] (hā’nın fethi ve yā’nın sükunu ve hemze’nin feth üzere bināsıyla)

Kelime-i teʔessüftür ki makām-ı hüznede isti‘māl olunur; yukālu: يَا هَيِّءْ مَا لِي Ya‘nī yā hayf bana ne oldu.

الْهَيْئَةُ [el-heyʔet] (hā’nın fethi ve yā’nın sükunuyla yāhūd hā’nın kesriyle, ‘alā-mā se-yec’ru) Sûret, şekl ma‘nāsına; yukālu: فُلَانٌ حَسَّنُ الْهَيْئَةَ وَالْهَيْئَةَ بَفَتْحِ الْهَاءِ وَكَسْرِهَا Ve

الْهَيْئَةُ [el-hīʔet] Bir nesneye hāzır olmağa dahi derler; yukālu: هَمَّتْ لِلْأَمْرِ أَهْيَءُ هَيْئَةً

التَّهْيِيءُ [et-teheyju] (fethateynle ve yā’nın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: “وَقَالَتْ تَهَيَّأْتُ تَهَيَّأْتُ أَهْفِشْ عَيَّيْتُ. Ba‘zılar هَمَّتْ لِكِ” (يوسف 23) kırā’at etti, kesr-i hā ve sükün-ı hemze ile هَمَّتْ gibi هَمَّتْ لِكِ ma‘nāsına.

التَّهْيِيءُ [et-tehyiʔet] (‘alā-vezni التَّجْرِبَةُ [et-tecribet]) Islāh etmek; tekülü: هَيَّأْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَصْلَحْتَهُ

FASLU'L-YĀ'

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي أ ي أ]

الْيُؤْيُؤُ [el-yu'yū] (الْهُدُودُ [el-hudhud]) Yırtıcı kuşlardan biridir ki بَاشِقٌ [bāšiq]a benzer. Ba'zılar muymul ba'zılar delice doğandır dedi; cem'ci يَأْيُ [ye'āyi] gelir, بُبْلٌ [bulbul] ve بَلَابِلٌ [belābil] gibi.

[ي ر ن أ]

الْبُرْنَاءُ [el-yurenne'] (zamm-ı yā ve sükün-ı rā' ile ve kasrla ve meddle dahi lügattır, حِنَاءٌ [ḥinnā'] ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: fi'linde يَزْنَأُ رَأْسَهُ derler, nitekim حَنَّأُ رَأْسَهُ derler. Bu garā'ib-i ef'aldendir demişler, kezā fī ba'zi'n-nusahi.

BĀBU'L-BĀ'
(بَابُ الْبَاءِ)

ب

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ب ب]

الْأَبُّ [el-ebb] (hemzenin fethiyle) Ot-lak, mer'ā ma'nāsına. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَفَاكِهَةٌ وَأَبَا﴾ (عبس 31) Ve vatana çekinmek ma'nāsına dahi gelir. Ba'zılar eyitti:

الْأَبُّ [el-ebb] ve

الْأَبَابُ [el-ebāb] ve

الْأَبَابَةُ [el-ebābet] (hemzenin fethiyle) Cemī'inde gitmek için hāzırlanmağa derler; yukālu: أَبُّ يُؤَبُّ أَبًا وَأَبَابًا وَأَبَابَةً إِذَا نَهَيْتَ لِلذَّهَابِ وَتَجَهَّرَ يُقَالُ هُوَ فِي أَبَاهِ إِذَا كَانَ فِي جَهَارِهِ

[أ ت ب]

الْإِثْبُ [el-itb] (kesr-i hemze ile ve sükūn-ı tā' ile) Bir bezdir ki ki ortasın yararlar; nisā tā'ifesi onu sūtre edinip boynuna bırakır, yensiz ve yakasız olur. Ve buna lisān-ı 'Arabda بَقِيرٌ [beqīr] dahi derler bā-i muvahhade ile ve kāf'la; cem'i الْأُتُوبُ [el-utūb] gelir. Ve

الْتَأْتِيبُ [et-te'tīb] ve

الْإِثْتَابُ [el-i'titāb] ('alā-vezni التَّفْرِيقُ [et-tefrīq] ve الإِفْتِرَاقُ [el-iftirāk]) **إِثْبُ** [itb] dedikleri libāsı giydirmek ve giymek; yukālu: أَثْبَتْنَا تَأْتِيًا فَأَتَيْتُ أَيَّ الْأَبْسُثَةِ الْإِثْبُ فَلَيْسَتْهُ

الْتَأْتِيبُ [et-te'ettub] Bir nesneyi arkaya almak, **إِثْبُ** [itb] gibi; yukālu: تَأْتَبُ قَوْمَهُ عَلَى ظَهْرِهِ أَيَّ وَضَعَهُ كَالْإِثْبِ

[أ ث ب]

الْمَأْتِبُ [el-me'seb] Bir cübedir ki yünden ederler.

الْمُنْتَبُ [el-mi'seb] ('alā-vezni الْمُنْبَرُ [el-minber]) Düz yer; cem'i مَائِبُ [me'āsib]

gelir, kezā fī ba'zi nusahi's-Şihāh.

[أ د ب]

الأَدَبُ [el-edeb] (fethateynle) Bir kimse-
nin nefsi mü'eddeb olmağa derler. Ve
ta'allüm-i 'ilme dahi derler; yukālu: أَدَبُ
الرَّجُلِ إِذَا اكْتَسَبَ الْعِلْمَ

الأَدِيبُ [el-edīb] (hemzenin fethi ve dāl'in
kesri ve meddiyle) 'İlm tahsīl eden kimse.

التَّأْدِيبُ [et-te'dīb] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-
tekrim]) ve

التَّأْدِيبُ [et-te'eddub] ('alā-vezni التَّكْرِمُ [et-
tekerrum]) Edeb vermek ve edeb almak;
yukālu: أَدَّبْتُهُ فَتَأَدَّبَ

الِاسْتِئْذَابُ [el-isti'dāb] Bi-ma'nāhu; yukālu:
إِنَّ فُلَانًا قَدْ اسْتَأْذَبَ أَيُّ تَأَدَّبَ

الأَدَبُ [el-edb] (bi-fethi'l-hemz ve
sükūni'd-dāl) Ta'accüb etmek. Ve halkı
ziyāfete da'vet etmek; yukālu: أَدَبَ الْقَوْمَ
يَأْدِبُهُمْ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَعَاهُمْ إِلَى الطَّعَامِ

الأَدِيبُ [el-ādib] (medd-i hemze ile) Şol
kimse ki halkı ta'āma da'vet eder.

الِإِدَابُ [el-īdāb] ('alā-vezni الْإِفْعَالُ [el-
if'āl]) Kezālik halkı ta'āma da'vet etmek;
yukālu: أَدَبَ الْقَوْمَ إِلَى طَعَامِهِ بِالْمَدِّ يُؤْدِبُهُمْ إِيدَابًا

الْمَأْدِبَةُ [el-me'dubet] (mīm'in fethiyle)
Da'vet olunan ta'āmin ismi. Dāl'in zammı
ve fethi ikisi dahi lügattir; cem'i الْمَادِبُ [el-
me'ādib] gelir.

[أ ر ب]

الإِرْبُ [el-irb] (kesr-i hemze ile ve sükūn-ı
rā ile) 'Uzv ma'nāsınadır.

الْأَرَابُ [el-ārāb] (hemzenin fethi ve med-
diyle) Cem'i; yukālu: السُّجُودُ عَلَى سَبْعَةِ
أَرَابٍ Ve أَرَابٌ [er'āb] dahi derler, hemze-i
sāniyenin meddi ile. Ve

إِرْبُ [irb] Zirekliğe dahi derler, 'alā-mā se-

yecī'u. Ve hācib ma'nāsına da gelir, 'alā-
mā se-yecī'u.

الْمُسْتَأْرَبُ [el-muste'rib] (mīm'in zammı
ve rā'nın fethi ile) Medyūn olan kimse;
yukālu: رَجُلٌ مُسْتَأْرَبٌ أَيُّ مَدْيُونٌ كَأَنَّ الدَّيْنَ أَخَذَ
بِأَرَابِهِ Ve

الْإِرْبُ [el-irb] Eyzan zireklik zekā
ma'nāsına; yukālu: هُوَ ذُو إِرْبٍ أَيُّ ذَكَاءٍ

الْإِرْبُ [el-ireb] (hemzenin kesri ve rā'nın
fethiyle) ve

الْأَرَابَةُ [el-erābet] (fethateynle) Zirek ol-
mak; yukālu: أَرَبٌ يَأْرَبُ إِرْبًا مِثْلَ صَعْرٍ يَصْعُرُ صَعْرًا
ظَرْفٌ يَظْرَفُ ظَرْفَةً

الْأَرِيبُ [el-erīb] ('alā-vezni الْكَرِيمُ [el-kerīm]
'Ākıl ve zekī ve üstād ma'nāsına.

الْمُوَارَبَةُ [el-mu'ārebet] Bir kimse
musāhibiyle destān söyleşmek.

الإِرْبُ [el-irb] (kezālik hemzenin kesri ve
rā'nın sükūnuyla) Hācet. Ve bunda bir
niçe lügat vardır: biri إِرْبٌ [irb] ve biri إِرْبَةٌ
[irbet] ve biri أَرَبٌ [ereb] fethateynle.

الْمَأْرَبَةُ [el-me'rebet] ('alā-vezni الْمَفْعَلَةُ [el-
me'falet] mīm'in fethi ve rā'nın fethi ve
zammıyla) Kezālik hācet ma'nāsınadır.
Fi'l-meseli: "مَأْرَبَةٌ لَا حَفَاوَةَ" Ve حَفَاوَةٌ
[hafāvet] feth-i hā-i mühmele ve fā ile
husūl-i maksūda ibrām etmeğe derler.

الْأَرَبُ [el-ereb] (fethateynle) Rūzgār katı
olmak; yukālu: أَرَبٌ الدَّهْرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَدَّ
Ve bir kimsenin a'zāsı düşmeğe dahi der-
ler; yukālu: أَرَبَ الرَّجُلُ إِذَا تَسَاقَطَتْ أَعْضَاؤُهُ
yukālu: أَرَبْتُ مِنْ يَدَيْكَ أَيُّ سَقَطَتْ أَرَابُكَ مِنَ الْيَدَيْنِ
يَا'nī "Ellerine mahsūs olan 'uzuvla-
rın düşsün." Ve bir nesnede hāzık olmağa
dahi itlāk olunur; yukālu: أَرَبٌ بِالشَّيْءِ إِذَا دَرَبَ
بِهِ وَصَارَ بَصِيرًا فِيهِ فَهُوَ أَرِيبٌ وَقَدْ مَرَّ

أَرَبٌ [ereb] Hācete ve hācet-mend olmağa

da derler; yukālu: أَرَبَ الرَّجُلُ يَأْرَبُ أَرْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الرَّابِعُ
الْإِرْبَةُ [el-irbet] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnuyla) Hācet ma'nāsında lügattır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿غَيْرِ أَوْلِيِ الْإِرْبَةِ مِنْ﴾ (النور 31) الْمُرَادُ الْكَالَةُ الرَّجَالِ (النور 31) مِنْهُ الْمَتَّعُوهُ

الْأُرْبَةُ [el-urbet] (zamm-ı hemze ile ve sükūn-ı rā ile) Dügüm, 'ukde ma'nāsına.

التَّأْرِبُ [et-te'rib] ('alā-vezni [et-tekrīm] Dügümü muhkem etmek; yukālu: وَأَرَبْتُ فِي حَاجَتِي وَتَأْرَبْتُ فَلَانَ Ve bir nesneyi vāfir kılmağa dahi derler.

الْمَوْرَبُ [el-mu'rreb] (mīm'in zammı ve hemzenin fethi ve rā'nın teşdidi ve fethiyle) Her vāfir olan nesneye derler; yukālu: أَعْطَاهُ عُضْوًا مَوْرَبًا أَي تَامًّا لَمْ يُكْسَرْ

التَّأْرُبُ [et-te'rubb] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesnede katılık etmek; yukālu: تَأْرَبْتُ فِي حَاجَتِي وَتَأْرَبْتُ فَلَانَ عَلَيَّ أَي تَأَبَّى وَتَشَدَّدَ

الْمَوْأَرَبَةُ [el-mu'ārebet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Zafer bulmak; yukālu: فَلَجَّ Ve أَرَبْتُ عَلَى الْقَوْمِ أَي فُرْتُ عَلَيْهِمْ وَفَلَجْتُ [felc] fā ile ve cīm ile zafere derler.

مَأْرِبٌ [Me'rib] (alā-vezni [el-menziel]) Bir mevzi'nin adıdır. Ve bundandır ki مَلَجٌ مَأْرِبٌ derler.

الْأُرْبَى [el-urbā] (hemzenin zammı ve rā'nın sükūnuyla ve elif-i maksüre ile) Dāhiye, belā ma'nāsına.

[أ ز ب]

الْمِرْزَابُ [el-mi'rzāb] (mīm'in kesri ve hemzenin sükūnuyla) Oluk مِرْزَابٌ [mirzāb] ma'nāsına. Gāh olur ki hemzeyi terk ederler; cem'i الْمِرْأَبُ [el-me'āzib] gelir, 'alā-vezni مَصَابِيحُ [meşābih]

الْإِزْبُ [el-izb] (bi-kesri'l-hemzeti ve sükūni'z-zā'i) Le'im olan kimse.

الْأَزْبُ [el-ezib] (zā'nın kesriyle) Kasrū'l-kāmet olup mezmūm olan kimse, kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şihāh.

[أ س ب]

الْإِسْبُ [el-isb] (kesr-i hemze ile) Oturak yerinde biten kıl. Ve muhtemeldir ki إِسْبٌ [isb]in aslı وَسْبٌ ola ki وَسْبٌ [visb] nebāta derler, giyāh ma'nāsına; pes vāv hemzeye kalb olunmuş olur, nitekim وَرَثٌ [virş]te إِزْتُ [irş] demişlerdir, vāv'ı hemzeye kalb edübeni.

[أ ش ب]

الْأَشْبُ [el-eşb] (hemzenin fethi ve şin'in sükūnuyla) Levh ve 'itāb etmek; yukālu: Ve أَشْبَهُ يَأْشِبُهُ أَشْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَي لَامَةً وَعَابَتَهُ أَشْبْتُ الْقَوْمِ أَي خَلَطْتُ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ

الْأُشَابَةُ [el-uşābet] (zamm-ı hemze ile) Şol cemā'attir ki ecnās-ı muhtelifeden cem' ola; cem'i الْأُشَابُ [el-eşā'ib] gelir, 'alā-vezni الْأَصَابِعُ [el-eşābiç].

التَّأَشُّبُ [et-te'eşşub] (fethateynle ve şin'in zammı ve teşdidiyle) ve

الْإِئْتِشَابُ [el-i'tişāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Cem' olmak; yukālu: تَأَشَّبَ الْقَوْمُ جَاءَ فَلَانَ فَيَمَنُ وَاتَّشَّبُوا أَي اِخْتَلَطُوا تَأَشَّبَ إِلَيْهِ أَي انْضَمَّ إِلَيْهِ

التَّأَشِيبُ [et-te'şib] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Halkı birbirine düşürmek tahrış ma'nāsına.

الْأَشْبُ [el-eşeb] (fethateynle) Ağaçlı yerlerin ağaçları birbirine girişmek; yukālu: عِيَصَةٌ Ve أَشْبَتَ الْعِيَصَةُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي التَّفْتُ [fşat] kesr-i 'ayn-ı mühmele ve şād-ı

mühmele ile ağaçlı yere derler.

الأَشْبُ [el-eşib] (hemzenin fethi ve şin'in kesriyle) Ağaçları birbirine giren yer; yukālu: عَيْصُ أَشْبٍ أَيْ مُلْتَفٍّ وَعَدَدٌ أَشْبٍ أَيْ مُخْتَلِطٌ

المُؤَشِّبُ [el-muʿşib] (mīm'in zammı ve şin'in fethi ve teşdidiyle) Nesebi mahlût olan kimse; yukālu: فَلَانَ مُؤَشِّبًا أَيْ مَخْلُوطًا غَيْرُ صَرِيحٍ فِي نَسَبِهِ ve yukālu: صَرِيحٌ فِيهِ فَلَانَةٌ بَعْزِيقٍ ذِي أَشْبٍ أَيْ ذِي النَّبَاسِ filānı neseb-i sarīhle doğurmadı.”

[أ ل ب]

الأَلْبُ [el-elb] (hemzenin fethi ve lām'ın sükunuyla) Cem^c etmek ve sürmek; yukālu: أَلَبَ الْإِبِلَ يَأْلِبُهَا وَيَأْلِبُهَا مِنَ الْإِبَالِ الْأُولِ ve yukālu: أَلَبْتُ الْجَيْشَ أَيْ جَمَعْتُهَا ve yukālu: أَلَبْتُ الْجَيْشَ أَيْ جَمَعْتُهَا

التَّأَلَّبُ [et-teʿellub] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Cem^c olmak; yukālu: تَأَلَّبُوا أَيْ تَجَمَّعُوا

الأَلْبُ [el-elb] ve

الإِلْبُ [el-ilb] (hemzenin fethi ve kesriyle ve lām'ın sükunuyla) Cem^c olan kimseler.

التَّأَلِّبُ [et-teʿlīb] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kındırmak, tahriz maʿnāsına; yukālu: حَسُودٌ مُؤَلَّبٌ أَيْ مُحَرِّصٌ

التَّلْبُ [et-teʿleb] (ʿalā-vezni ثَغَلَبَ [šaʿleb]) Bir ağacın ismidir.

[أ ن ب]

التَّأَلِّبُ [et-teʿnīb] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) ʿUnfla söyleyip melāmet etmek; yukālu: أَنْبَهُ تَأْنِيْبًا أَيْ عَنَّفَهُ وَلَا مَهْ

الإِئْتِنَابُ [el-iʿtināb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Taʿāma iştihā olmamak; yukālu: أَصْبَحْتُ مُؤْتِنِبًا إِذَا لَمْ تَشْتَهِ الطَّعَامَ

الْأَنَابُ [el-enāb] (سَحَابَ [seḥāb] vezni üzere) Bir rāhiyası gökçek nesnedir ki tūblerden

ʿadd olunur. Bazılar misktir dedi.

الْأَنْبُ [el-eneb] (fethateynle) Bādīncān. Müfredi أَنْبَةٌ [enebet] gelir.

[أ و ب]

الأَوْبُ [el-evb] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükunuyla) Mekān ve nāhiye maʿnāsına; yukālu: جَاؤُوا مِنْ كُلِّ أَوْبٍ أَيْ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَنَاحِيَةٍ Ve masdardır, rücū^c maʿnāsına. Ve gece ile gelmek maʿnāsına; yukālu: أَبْتُ إِلَى بَيْتِي أَبْتُ إِلَى بَيْتِي Ve bal arısına dahi derler, نُحْلُ [naḥl] maʿnāsına, bir günde mekânına çok rücū^c ettiğinden ötürü.

الأَوْبَةُ [el-evbet] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükunuyla) ve

الأِيَابُ [el-iyāb] (hemzenin kesriyle) Masdarlardır, kezālik rücū^c maʿnāsına; yukālu: فَلَانَ سَرِيْعًا وَأَوْبَةً وَإِيَابًا ve yukālu: فَلَانَ سَرِيْعًا وَأَوْبَةً وَإِيَابًا ve yukālu: أَيْبَتِ الشَّمْسُ ve yukālu: أَيْبَتِ الشَّمْسُ de demişler.

الأَيْبَةُ [el-eybet] Rucū. Aslında أَوْبَةٌ idi, vāv'ı kalb edip أَيْبَةٌ demişlerdir. Ve

أَوْبُ [evb] Seyr hâlinde eli ve ayağı sür^catle depretmeğe de derler.

الأَوْوْبُ [el-eʿwüb] (ʿalā-vezni فَعُولٌ [faʿūl]) Şol nākadır ki elin ayağın tiz deprete seğırtirken.

الأَوَابُ [el-evvāb] (hemzenin fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Tāʿib olan kimse.

الْمَأَابُ [el-meʿāb] (fethateynle ve meddle) Mercī^c maʿnāsına.

الإِئْتَابُ [el-ittiʿāb] (hemzenin ve tā'nın kesri ve teşdidiyle) Rücū^c etmek, أَوْبٌ [evb] gibi; yukālu: أَبٌ وَأَتَابٌ مِثْلُ فَعَلٍ وَافْتَعَلَ

التَّأْوِيبُ [et-teʿvīb] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Cemī^c-i nehārda yürüyüp gece konmağa derler. Ve tesbīh etmek

ma'nāsına dahi gelir. Kālallāhuh ta'ālā:
 ﴿يَا جِبَالُ أَوْبِي﴾ (سبأ 10) أَنِّي سَبَّحِي
 ta'ālā: ﴿إِنَّا سَحَرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحُنَّ﴾ (ص 18)
 buyurmuştur.

التَّأَوُّبُ [et-te'evvub] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Gece ile gelmek; tekülü: تَأَوُّبْتُ إِلَى بَيْتِي فَلَانَ إِذَا أَتَيْتَهُمْ لَيْلًا Ve ba'zılar eyitti: تَأَوُّبُ [te'evvub] evvel-i leylde gelmekdir; tekülü: إِذَا جِئْتُ أَوَّلَ اللَّيْلِ

الْمُتَأَوِّبُ [el-mute'evvib] (mīm'in zammı ve vāv'ın kesri ve teşdīdiyle) ve

الْمُتَأَوِّبُ [el-mute'eyyib] (yā'nın kesri ve teşdīdiyle) Evvel-i leylde gelen kimse.

الْإِتَابَةُ [el-i'ābet] (mislu الْإِقَامَةُ [el-iqāmet] Bir nesneyi irak etmek; yukālu: أَبَكَ اللَّهُ أَي أَبْعَدَكَ

[أ ه ب]

التَّأَهُبُ [et-te'ehhub] (fethateynle ve zamm-ı hā ile) Bir nesneye yaraklanıp hāzırılmak; yukālu: تَأَهُبُ لِلسَّفَرِ إِذَا اشْتَعَدَّ

الْأُهْبَةُ [el-uhbet] (hemzenin zammı ve hā'nın sükūnuyla) Yarak, 'udde ma'nāsına; ve minhu yukālu: جَمْعُ أَدِيمٍ وَأَفِيقٍ أَبْكَ اللَّهُ أَي أَبْعَدَكَ

الْإِهَابُ [el-ihāb] (hemzenin kesriyle) Dibāgat olunmamış deri; cem'i الْأُهْبُ [el-eheb] gelir, feth-i hemze ile 'alā-gayri'l-kıyās, mislu أَدَمٌ وَأَفَقٌ وَعَمَدٌ فِي جَمْعٍ أَدِيمٍ وَأَفِيقٍ وَأَعْمُودٍ Ba'zılar cem'i الْأُهْبُ [el-uhub]dur, dedi hemzenin ve hā'nın zammıyla, kıyās dahi budur. Ve أَفِيقٌ [efik] dibāgat olunmuş deri ma'nāsınadır.

FASLU'L-BĀ'

(فَضْلُ النَّبَاءِ)

[ب ب ب]

الْبَيْئَةُ [el-bebbet] (bi'l-feth) Ahmak ve sakıl olan kimse. Ve 'Abdullāh b. Hāris b. 'Abdulmuṭṭalib'in ki vālī-i Başra'dır, lakabıdır. Ve kezālik bir cāriyenin dahi ismidir.

الْبَيَانُ [el-bebān] Berāberler demek olur; yukālu: هُمْ بَيَانٌ وَاحِدٌ كَمَا يُقَالُ بَأَجٌ وَاحِدٌ أَي صَرَبٌ وَاحِدٌ Kāle 'Ömer b. el-Ḥaṭṭāb radıyallāhu 'anhu: "إِنْ عَشْتُ فَسَأَجْعَلُ النَّاسَ بَيَانًا وَاحِدًا" يُرِيدُ: "إِنَّ السُّوِيَّةَ بَيْنَهُمْ فِي الْقَسْمِ لِأَنَّهُ كَانَ يُفْضَلُ الْمُهَاجِرِينَ وَأَهْلَ بَدْرِ فِي الْعَطَاءِ"

[ب و ب]

الْبَابُ [el-bāb] Kapı; cem'i الْأَبْوَابُ [el-ebvāb] gelir ve gāh olur ki الْأَبْوَابَةُ [el-ebvibet] hemzenin fethi ve vāv'ın kesriyle dahi derler, izdivācdan ötürü, nitekim şā'irin şi'rinde "هَتَّاكَ هَتَّاكَ" denmiştir. هَتَّاكَ [hettāk] perde yırtıcı ve وَّلَاحٌ [vellāc] dāhil olucu ma'nāsına.

التَّبْوُوبُ [et-tebevub] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Bevvāb tutmak; yukālu: تَبَوُّبْتُ بَوَّابًا أَي اتَّخَذْتُهُ

التَّبْوِيبُ [et-tebvīb] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm] Bāblar vaz' etmek; yukālu: أَبْوَابٌ مُبْوُوبَةٌ كَمَا يُقَالُ أَضْنَافٌ مُضَنَّفَةٌ

الْبَابَةُ [el-bābet] (alā-vezni الْنَاقَاتِ [en-nāqat] Münāsib olan nesne; yukālu: هَذَا شَيْءٌ مِنْ بَابَتِكَ أَي يَضْلُحُ لَكَ

[ب ي ب]

الْبَيَّةُ [Beybet] (bā'nın fethiyle) Bir recülün ismidir.

FASLU'T-TĀ'

(فَصْلُ التَّاءِ)

[ت أ ب]

التَّوَابِيَاتُ [et-tev'ebāniyyān] (tā'nın ve hemzenin fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın teşdidiyle) Memenin başlarına derler. Ba'zılar 'Arabī-i hālis olanlar bunu istifmāl etmemiştir dedi. Bā'sı mīm'den mübeddeldir.

[ت ب ب]

التَّبَابُ [et-tebāb] (tā'nın fethiyle) Helāk ve hūsran; ve minhu yukālu: تَبَّ تَبَابًا وَتَبَّتْ يَدَاهُ ve yukālu: تَبَّ لِغُلَانٍ تَنْصُبُهُ عَلَى الْمَصْدَرِ بِاضْمَارٍ فِعْلٌ أَيْ أَلَزَمَهُ اللهُ هَلَاكًا وَخُسْرَانًا

التَّتِيبُ [et-tetbīb] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Helāk etmek; yukālu: تَتَّبِوهُمْ تَتِّيْبًا أَيْ أَهْلَكُوهُمْ

الْإِسْتِيبَابُ [el-istitbāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Hāzır ve müheyyā olmak.

[ت ر ب]

التُّرَابُ [et-turāb] Toprak. Bunda birkaç lügat vardır:

تُرَابٌ [turāb] ve

تَوْرَابٌ [tevrāb] (bi'l-fethi) ve

تَوْرَبٌ [teverb] ve

تَيْرَبٌ [teyreb] (bi'l-fethi fihimā eyzan) ve

تُرْبٌ [turb]

تُرْبَةٌ [turbet] (bi'z-zammi fihimā) ve

تُرْبَاءٌ [terbā'] (bi'l-fethi ve'l-medd). Ve **تُرَابٌ** [turāb]ın cem'i **الْأُتْرِبَةُ** [el-etribet]tir hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle ve **تُرْبَانٌ** [turbān] dahi gelir tā'nın kesriyle.

التُّرْبَاءُ [et-terbā'] (tā'nın fethi ve elifin meddiyle) Nefs-i arz.

التُّرْبُ [et-terb] (tā'nın fethi ve rā'nın sükünuyla) Bir nesneyi toprağa dikmek. Ve fakīr olmak ma'nāsı bundan me'hūzdur; yukālu: تَرَبَّ الرَّجُلُ أَيِ افْتَقَرَ كَأَنَّهُ لَصِقَ بِالتُّرَابِ Ve bed-du'ā mahallinde تَرَبْتُ لَآ أَصَابَكَ خَيْرٌ "Sana hayr erişmesin" ma'nāsına.

التَّتْرِبُ [et-tetrīb] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi topraklamak. Ve

التَّتْرُبُ [et-teterrub] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Topraklanmak; yukālu: تَرَبْتُ الشَّيْءَ فَتَّتْرَبْتُ أَيِ تَلَطَّخْتُ بِالتُّرَابِ Ya'nı toprağa bulaştı.

الْإِتْرَابُ [el-itrāb] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin üzerine toprak dökmek; yukālu: Ve fi'l-hadīsi: "أَتْرَبُوا الْكِتَابَ فَإِنَّهُ أَنْجَحٌ لِلْحَاجَةِ" Ve istignā ma'nāsına da gelir; yukālu: إِذَا أَتْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَعْتَى كَأَنَّهُ صَارَ لَهُ مِنَ الْمَالِ بِقَدْرِ التُّرَابِ

الْمَتْرَبَةُ [el-metrebet] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Meskenet ve fāka. Ve مَسْكِينٌ دُو مَتْرَبَةٍ dedikleri, toprağa berāber olmuş fakīr demektir.

الْتَرِبَةُ [et-teribet] (tā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Parmak ucu, **أُنْمَلَةٌ** [unmulet] ma'nāsına; cem'i **الْتَرِبَاتُ** [et-teribāt] gelir. Ve

تَرِبَةٌ [teribet] Topraklı nesneye dahi derler; yukālu: رِيحٌ تَرِبَةٌ إِذَا جَاءَتْ بِالتُّرَابِ Ve bir otun dahi ismidir.

تُرْبَةٌ [turebet] (tā'nın zammı ve rā'nın fethiyle misle **الْهُمَزَةُ** [el-humezet]) Bir devenin ismidir.

التُّرْبُوتُ [et-terebūt] (tā'nın ve rā'nın fethiyle ve bā'nın zammıyla) Şol deveye derler ki ziyāde kullanmış ola; zelül ma'nāsına. Ve bunun aslı **تُرَابٌ** [turāb]dan me'hūzdur.

Ve bunda müzekker ve mü'ennes berāber olur.

التَّرْبُ [et-tirb] (tā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Yaşdaş, hem-zād ma'nāsına; yukālu: هَذِهِ تَرْبٌ هَذِهِ أَي لِدَتْهَا [etrāb] gelir.

التَّرْبَةُ [et-terībet] (tā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Göğüs kemiği, üstühān-ı sīne ma'nāsına; cem'i التَّرَائِبُ [et-terā'ib] gelir.

يَثْرِبُ [Yetrib] (yā'nın ve rā'nın fethiyle) Bir mevzi'nin ismidir, Yemāme'ye karīb.

[ت ع ب]

التَّعَبُ [et-te'ab] Zahmet çekmek; yukālu: تَعِبَ تَعَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِتْعَابُ [el-it'āb] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye zahmet verip 'aciz kılmak; yukālu: اتَّعَبَهُ عَيْبُهُ

التَّعِيبُ [et-te'ib] ('ayn'ın kesriyle) ve

الْمُتْعَبُ [el-mu't'ab] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle) Zahmet çeken kimse; ve lā yukālu: مُتْعُوبٌ

[ت غ ب]

التَّغَابُ [et-teğab] (fethateynle) Helāk; yukālu: تَغَبَّ تَغَبًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

[ت ل ب]

التَّوَلَّبُ [et-tevleb] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnu ve lām'ın fethiyle) Merkeb sıpası, har-kurre ma'nāsına; yukālu: هَذِهِ أُمُّ التَّوَلَّبِ

الْإِتْلَابُ [el-itlāb] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Bir iş doğrulmak; yukālu: اِتْلَأَبْتُ هَذِهِ أُمَّ التَّوَلَّبِ Ve yol uzanıp doğrulmağa dahi derler; yukālu: اِتْلَأَبْتُ الطَّرِيقَ إِذَا امْتَدَّ Ve merkeb göğüsün ve başın örü tumağa dahi derler; yukālu: اِتْلَأَبْتُ الْحِمَارَ إِذَا أَقَامَ صَدْرَهُ وَرَأْسَهُ

التَّلَابِيَةُ [et-tulebībet] (tā'nın zammı ve

lām'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Doğrulmuş iş.

[ت و ب]

التَّوْبَةُ [et-tevbet] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Günāhtan rüçū' etmek. Ve fi'l-hadīsi: "التَّوْبَةُ تَوْبَةٌ" Ya'nī "Peşimānlık 'ayn-ı tevbedir."

التَّوْبُ [et-tevb] Bi-ma'nāhā. Ba'zılar eyitti: تَوْبٌ [tevb] تَوْبَةٌ [tevbet]in cem'idir, mislu: عَوْمٌ ve عَوْمَةٌ [avm]. Ve عَوْمَةٌ [avmet] seyr-i ibile derler, 'ayn-ı mühmele ile.

الْمَتَابُ [el-metāb] (mīm'in fethi ile) Bi-ma'nā التَّوْبَةُ [et-tevbet]; yukālu: تَابَ إِلَى اللَّهِ تَابًا وَتَوْبَةً وَمَتَابًا Ve عَلَى kelimesi ile isti'māl olundukta tevfi'k ve hidāyet ma'nāsınadır; yukālu: تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِ أَي وَفَّقَهُ لَهَا

التَّتَوْبَةُ [et-tetvibet] (alā-vezni التَّجْرِبَةُ [et-tecribet]) Bi-ma'nā التَّوْبَةُ [et-tevbet].

الْإِسْتِئَابَةُ [el-isti'tābet] (alā-vezni الْإِسْتِئَانَةُ [el-isti'ānet]) Tevbe taleb etmek; yukālu: اِسْتِئَابَتُهُ أَي سَأَلَهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِ

التَّابُوتُ [et-tābūt] Şol tahtadan işlenen nesne ki ona meyyit korlar. Aslında تَابُوتٌ idi, bā'nın zammı ve vāv'ın fethiyle, mislu: تَوَفُّوتٌ [terḫuvet] ki فَعْلُوتٌ [fa'luvet] vezni üzere olur. Vaktā ki vāv sākin olduysa hā-i te'nīs tā'ya kalb olundu. Ba'zılar eyitti: Ḳur'ān-ı 'azīimde Ḳureyş ve Enşār'ın lügati muhtelif olmamıştır, illā تَابُوتٌ [tābūt] ta ki lügat-ı Ḳureyş tā ile ve lügat-ı Enşār hā iledir.

FASLU'Ş-ŞĀ'

(فَصْلُ الثَّاءِ)

[ث أ ب]

الْأَنْثَابُ [el-eş'eb] (feth-i hemze ve sükün-ı şā ile) Bir nevc ağaçtır; vāhidi أَنْثَابَةٌ [eş'ebet] tir.

الثَّوْبَاءُ [eş-su'ebā'] (şā'nın zammıyla ve hemzenin fethi ve elifin meddiyle mislu rُقَبَاءُ [ruqabā']) Esnemek ki nevm galebe ettikte insāna 'arız olur meselā. Ve fi'l-meseli: "أَعَدَى مِنَ الثَّوْبَاءِ"

الْتَّائُبُ [et-teşā'ub] (tā'nın fethi ve hemzenin zammıyla) Esnemek, tekülü: تَتَاءَبْتُ عَلَى وَزْنِ تَفَاعَلْتُ وَلَا تَقُلْ تَتَاءَبْتُ

[ث ب ر]

الْتَّرِبُ [eş-serb] Şol rakik iç yağıdır ki şi-kenbeyi ve bağırsakları ihāta eder.

التَّثْرِبُ [et-teşrib] تَأْتِيْبُ [te'nīb] gibidir, veznen ve ma'nen, ya'nī melāmet etmeğe itlāk olunur; yukālu: لَا تَثْرِبْ عَلَيْنِكَ Ve تَثْرِبْتُ [teşrib] تَثْرِبْتُ [şereb]den me'hūzdur ki تَثْرِبْتُ [şereb] şol şahm-ı em'adır ki rakik ola, ya'nī bağırsakta olan yufka yağdır, nitekim شَعْفُ [şeğaf] ki şiddet-i mahabbettir, شِغَافُ [şiğāf]tan me'hūzdur ki شِغَافُ [şiğāf] gılāf-ı kalbe derler, ya'nī levm rezil-i a'zāya nisbet olunur, mahabbet re'īs-i a'zāya nisbet olunduğu gibi. تَثْرِبْتُ [teşrib] ve تَقْبِيْحُ [taqbīh] fi'lide dahi isti'māl olunur dediler; yukālu: تَثْرِبْتُ عَلَيْهِ وَعَزَبْتُ إِذَا قَبِحْتُ عَلَيْهِ فِغْلُهُ

يَثْرِبُ [Yeşrib] (yā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Medīne-i Resūlullāh'ın ismidir.

الْيَثْرِبِي [el-Yeşrebiyy] (feth-i rā ile) ve

الْأَثْرِبِي [el-Eşrebiyy] يَثْرِبُ [Yeşrib]e

mensüb olan nesne; yukālu: نَضَلْ يَثْرِبِي نَضَلْ يَثْرِبِي أَي مُسْتَوْت إِلَى يَثْرِبِ وَأَثْرِبِي أَي مُسْتَوْت إِلَى يَثْرِبِ Rā'yı meftüh ettiler, tevālī-i kesrātı kerih görüben.

[ث ر ق ب]

الْتَّرْقِيْبَةُ [eş-surkubiyet] (şā'nın zammı ve rā'nın sükunuyla ve kâf'ın dahi kezālik zammıyla ve yā'nın teşdidıyla) Beyāz keften bezi. ثَوْبٌ ثَرْقِيْبِي derler, bir nevc beyāz bezdir ki Mışır'da olur.

[ث ع ب]

الْتَّعْبُ [eş-sa'b] (şā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Suyu akıtmak; yukālu: تَعَبْتُ الْمَاءَ تَعْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَي فَجَزْتُهُ

الْتَّعْبُ [eş-se'ab] ('ayn'ın fethiyle) Su aktığı yer, mesilü'l-mā' ma'nāsına; cem'i تَعْبَانٌ [su'bān] gelir, şā'nın zammı ve 'ayn'ın sükunuyla. Ve

تُعْبَانٌ [su'bān] Kezālik yılandan bir nevc'dir ki gāyet uzun olur; cem'i تَعَابِيْنُ [se'abīn] gelir.

الْتَّعْبَةُ [eş-su'bet] (zamm-ı şā ile) Bir nevc kertenkeledir.

الْمَتَّعِبُ [el-meş'ab] (feth-i mīm'le ve feth-i 'ayn'la) Havuzun oluğu; cem'i الْمَتَّاعِبُ [el-meşā'ib] gelir 'alā-vezni الْمَسَاجِدِ [el-mesācid].

الْإِنْتِعَابُ [el-inşi'āb] (hemzenin ve şā'nın kesriyle) Su oluktan akmak; yukālu: اِنْتَعَبْتُ اِنْتَعَبْتُ فِي الْمَاءِ أَي جَزَى فِي الْمَتَّعِبِ derler; yukālu: اِنْتَعَبْتُ الدَّمُ أَي جَزَى مِنَ الْأَنْفِ وَغَيْرِهِ

[ث ع ل ب]

الْتَّغْلَبُ [eş-şā'leb] (‘alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer]) Tilki. Ba'zılar eyitti: Mü'ennesinde تَغْلَبْتُ [şā'leb] ve müzekkerinde تُغْلَبَانُ [su'lubān] derler şā'nın ve lām'ın zammıyla. Ve sü-

nünün sünü demiri girdiği tarafına dahi ثُعَلَبٌ [ṣaʿleb] derler.

دَاءُ الثُّعَلَبِ [dāuʿs-ṣaʿleb] Bir ʿillettir ki saç ve sakalı döker.

الْمُثَقِّلَةُ [el-muṣaʿlibet] (bi-zammi'l-mīm ve kesri'l-lām) Şol yerdir ki onun tilki-si çok ola; yukālu: اَرْضٌ مُثَقِّلَةٌ أَي دَاتٌ ثُعَالِبٌ Ammā ثُعَالَةٌ [suʿālet]ten meʿhūzdur ki ثُعَالَةٌ [suʿālet] dahi zamm-ı s̄ā ile kezālik tilki maʿnāsınadır. Ve cāʿizdir ki ثُعَلَبٌ [ṣaʿleb]den olup terhīm olunmuş ola. Ve

ثُعَلَبٌ [ṣaʿleb] Hurmā ağacı dibinde olan arka dahi derler ki ondan cemʿ olan mā-i matar çıkar. Ve

ثُعَلْبَةٌ [Ṣaʿlebet] Ricālden iki maʿrūf kim-senin ismidir. Biri Ṣaʿlebe b. Cedʿā biri dahi Ṣaʿlebe b. Rūmān ki mezbūrlara ثُعَلْبَانٍ [Ṣaʿlebān] derler.

الثُّعَلْبِيَّةُ [eṣ-Ṣaʿlebiyyet] Bir mevziʿin ismi-dir ki Mekke-i müşerrefe yolundadır.

ث غ ب

الثُّعْبُ [eṣ-ṣeḡab] (s̄āʿnın ve ḡaynʿin fethiyle) Şol göle derler ki dağ gölgesinde olmağın ona şems vāsıl olmayıp suyu soğuk ola; cemʿi الثُّعْبَانُ [eṣ-ṣiḡbān] gelir s̄āʿnın kesriyle. Gāh olur ki müfredinde ḡaynʿı sākin kılıp cemʿinde الثُّعَابُ [eṣ-ṣiḡāb] s̄āʿnın kesriyle ve الأَثْعَابُ [el-eṣḡāb] derler, hemzenin fethiyle.

ث ق ب

الثُّقْبُ [eṣ-ṣaḡb] (s̄āʿnın fethiyle ve kāfʿin sükūnuyla) Delik; cemʿi الثُّقُوبُ [eṣ-ṣuḡūb] gelir zammeteynle. Ve delmek maʿnāsına dahi gelir; yukālu: ثَقَبْتُ الشَّيْءَ ثَقْبًا مِّنَ الْبَابِ الأَوَّلِ Ve bir nesneyi cehd ile bilmeğe dahi derler; yukālu: ثَقَبَ عَنِ الأَمْرِ أَي تَعَرَّفَهُ

الثُّقْبُ [eṣ-ṣuḡb] (s̄āʿnın zammiyla) الثُّقْبَةُ [ṣuḡbet]in cemʿidir. Ve ثُقُبٌ [ṣuḡab] vezni üzere dahi cemʿ olunur, s̄āʿnın zammı ve kāfʿin fethiyle.

المِثْقَابُ [el-miṣḡab] (kesr-i mīmʿle ve feth-i kāfʿla) Şol nesnedir ki onunla bir nesne delerler.

المُثَقِّبُ [el-muṣaḡḡib] (zamm-ı mīmʿle ve kesr-i kāfʿla ve teşdīde) Bir şāʿirin lakabıdır.

التَّتَقِيبُ [et-teṣḡīb] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Ziyāde delmek; yukālu: ثَقَّبَهُ شُدِّدَ لِلْكَثْرَةِ Ve āteşi ölçermek. Ve yağmur yağıp çakır diken dedikleri ot mülāyim olmak; yukālu: ثَقَّبَ عُودَ العُرْفِجِ وَذَلِكَ إِذَا مَطَرَ وَلَا نَ عُودُهُ فَإِذَا اسْوَدَّ شَيْءٌ مِنْهُ قِيلَ قَدْ قَمَلَ أَي بَدَأَ وَرَفُهُ صِغَارًا فَإِذَا زَادَ قَلِيلًا قِيلَ قَدْ أَرَبَى أَي اِزْدَادَ وَصَلَحَ أَنْ يُؤَكَلَ فَإِذَا تَمَّتْ حُوصَتُهُ أَي وَرَفُهُ قِيلَ قَدْ أَحْوَصَ أَي كَمَلَ

المُثَقَّبُ [el-muṣaḡḡab] (mīmʿin zammı ve s̄āʿnın fethi ve kāfʿin teşdīdi ve fethiyle) Delinmiş nesne; yukālu: دُرٌّ مُثَقَّبٌ أَي مَثْقُوبٌ

التَّتَقُّبُ [et-teṣaḡḡub] (fethateynle ve kāfʿin zammı ve teşdīdiyle) Delinmek; yukālu: حَلَمَ الحَلْمَ إِذَا ثَقَّبَ الجِلْدَ إِذَا ثَقَّبَهُ الحَلْمُ Yaʿnī onu حَلَمَ [ḡalem] dedikleri cānver delse ki حَلَمَ [ḡalem] feth-i ḡā ile güveye derler.

الثُّقُوبُ [eṣ-ṣuḡūb] (zammeteynle) ve

الثُّقَابَةُ [eṣ-ṣeḡābet] (feth-i s̄āʿ ile) Od yalınlanmak; yukālu: ثَقَبَتِ النَّارُ تَثَقَّبُ ثُقُوبًا وَثَقَابَةً مِّنَ الْبَابِ الأَوَّلِ إِذَا اتَّقَدَتْ

الإِثْقَابُ [el-iṣḡāb] (hemzenin kesriyle) Odu yalınlandırmak; yukālu: ائْتَقَبْتُهَا أَنَا

الثَّقَابُ [eṣ-ṣāḡib] Ziyā veren nesne; ve minhu: (الصافات 10) ﴿شَهَابٌ ثَائِبٌ﴾ Ve şol nākaya derler ki sütü çok ola; yukālu: ثَقَبَتِ النَّاقَةُ أَي عَزَزَ لَبْنُهَا

الثُّقُوبُ [eṣ-ṣeḡūb] (feth-i s̄āʿ ile) Şol hurde

ağaçlardır ki onunla âteş yakarlar ki bazı diyârda ona tutrak derler.

[ث ل ب]

الثُّلُبُ [eş-selb] ‘Aybı aşikâre söylemek; yukâlu: ثَلْبُهُ ثَلْبًا إِذَا صَرَخَ بِالْعَيْبِ وَتَنَقَّضَهُ

الْمَثَلْبَةُ [el-meşlebet] (mīm’in ve lām’ın fethiyle) ‘Ayb, cem’i **الْمَثَالِبُ** [el-meşālib] gelir.

الْأَثْلَبُ [el-eşleb] (hemzenin ve lām’ın fethiyle) Ufacık taşlarla olan toprak; yukâlu: ثَلْبُهُ ثَلْبًا إِذَا صَرَخَ بِالْعَيْبِ وَتَنَقَّضَهُ Ya’nî şetm mahallinde böyle derler. Ve فَمَ den murād ağızdır, فَمَ [fem] ma’nāsına.

الثُّلْبُ [eş-silb] (kesr-i sâ ile ve sükün-i lām’la) Şol devedir ki ziyâde yaşlı olduğundan dişleri kırılıp kuyruğunun kılları döküle. Mü’ennesinde **الثُّلْبَةُ** [eş-silbet] ve cem’inde **الثُّلْبَةُ** [eş-silebet] derler, sâ’nın kesri ve lām’ın fethiyle, mislu: قِرْدٌ [kird] ve قِرْدَةٌ [kiredet].

التَّثْلِيبُ [et-teşlîb] (‘alâ-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrîm]) Deveyi sıfat-ı mezbûre üzere kılmak; yukâlu: ثَلْبُ الْبَعِيرِ تَثْلِيْبًا

الثُّلْبُ [eş-selb] (sâ’nın fethi ve lām’ın kesriyle) Şol sünü ki onun sınımış yeri ola; yukâlu: رُمُحٌ ثَلْبٌ أَيْ مُتَثَلِّمٌ

ثَالِبَةُ السَّوَى [şālîbetu’s-şevâ] (lām’ın kesri ve şîn’in fethi ve elifin kasrıyla) Şol ‘avrettir ki ayakları yarılmış ola.

الثُّلْبُوتُ [eş-Şelebüt] (fethateynle ve bâ’nın zammıyla) Bir derenin ismidir, Tayyî’ ile Zubyân beyninde.

التَّثْلِيبُ [eş-selîb] (sâ’nın fethi ve lām’ın kesri ve meddiyle) Otluk, كَلًّا [kele] ma’nāsına.

[ث و ب]

الثُّوْبُ [eş-şevb] (şâ’nın fethi ve vāv’ın sükünüyle) Kaftan; cem’i **الْأَثْوَابُ** [el-esvāb] ve **الْثِيَابُ** [eş-şiyāb] gelir hemzenin evvelde fethiyle ve sâ’nın sânde kesriyle. Ve cem’-i killeti **الْأَثْوَابُ** [el-esvub] gelir hemzenin fethi ve vāv’ın zammıyla. Ve ‘Arabdan bazı **أَثْوَابٌ** [eş’ub] derler, hemze ile, tahammül-i zammeye hemze evlâ olduğu için; دَارٌ [dār] ve أَذْوَرٌ [ed’ur] ve سَاقٌ [sāk] ve أَشْوُقٌ [eş’uq]de dahi hâl böyledir. Ve

ثَوْبٌ [şevb] Gidip geri gelmeğe dahi derler. Ve

الثُّوْبَانُ [eş-şevbān] (bi’l-fethateyni) Eyzan bi-ma’nāhu; ve yukâlu: ثَابَ الرَّجُلُ يَثْوِبُ ثَوْبًا وَثَوْبَانًا أَيْ رَجَعَ بَعْدَ ذَهَابِهِ ثَابَ النَّاسُ أَيْ اجْتَمَعُوا وَكَذَلِكَ المَاءُ إِذَا اجْتَمَعَ فِي الْحَوْضِ

الْمَثَابُ [el-meşāb] (mīm’in fethiyle) Havuzun vasatı ki onda su cem’ olur, kaçan ki suyu ihrâc olunmak murād olsa. Ve kuyudan su çeken kimsenin durduğu yere dahi **مَثَابٌ** [meşāb] derler.

الثُّبَةُ [eş-şubet] (zamm-ı sâ ile) Su cem’ olduğu yerdir, **مَثَابٌ** [meşāb] ma’nāsına. Tā’, vāv’dan ‘vazdır, إِقَامَةٌ [ikāmet]te ‘vaz olduğu gibi ki aslında إِفْوَامًا idi.

الْمَثَابَةُ [el-meşābet] (feth-i mīm’le) Şol mekâna derler ki ona müraca’at oluna, merreten ba’de-uhrā. Ve minhu kavluhu **﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ﴾** (البقرة: 125) Ve her menzile **مَثَابَةٌ** [meşābet] dediklerinin vechi budur ki o menzilin ehli hâricde mesâlihın gördükten sonra ona ric’atten hâlî değıllerdir. **مَثَابَةٌ** [meşābet]in cem’i **الْمَثَابُ** [el-meşāb] gelir kezâlik mīm’in fethiyle. Ve

مَثَابٌ [meṣāb] Sayyād tuzak kurduğu yere dahi derler.

الْتَّوَابُ [eṣ-sevāb] (ṣā'nın fethiyle) Tā'atin 'ıvazıdır. Ve bir kimsenin ismidir ki itā'atle ma'ruftur; yukālu fi'l-meseli: "أَطْوَعُ مِنْ تَوَابٍ"

الْمَثُوبَةُ [el-meṣūbet] (mīm'in fethi ve ṣā'nın zammıyla) Bi-ma'nāhu; kālallāhu ta'ālā: ﴿لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ﴾ (البقرة 103)

الْإِشَابَةُ [el-iṣābet] (hemzenin kesriyle) 'ıvaz vermektir. Ve kişinin eti ve cānı kendiye gelmek; yukālu: وَأَتَابَ الرَّجُلِ أَي رَجَعَ إِلَيْهِ جِسْمُهُ وَصَلَحَ بَدَنُهُ

الْإِسْتِشَابَةُ [el-istiṣābet] (hemzenin kesriyle) Sevāb verilmesin taleb etmek.

التَّوْيِبُ [et-teṣvīb] (alā-vezni [et-tekrīm]) Sevāb vermek. Kālallāhu ta'ālā: ﴿هَلْ تُؤْتُونَ الْكُفَّارَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ (المطففين 36) أَي "الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ" Ve erte ezānında "جُوزُوا" demek. Ve yüce āvāz ile merreten ba'de-uhrā çağırarak.

الْتَّائِبُ [eṣ-sā'ib] (kesr-i yā ile) Şol muhkem yeldir ki yağmur ibtidāsında olur.

الْتَّيِّبُ [eṣ-seyyib] (ṣā'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Eri gitmiş 'avret ve 'avreti gitmiş er. Müzekker ve mü'ennes bunda berāberdir; yukālu: رَجُلٌ تَيِّبٌ وَامْرَأَةٌ تَيِّبَةٌ

الْتَّيِّيبُ [et-teṣyīb] (alā-vezni [et-tekrīm]) 'Avret تَيِّيبٌ [seyyib] olmak; yukālu: تَيِّيبَتِ الْمَرْأَةُ بِفَتْحِ الْبَاءِ أَي صَارَتْ تَيِّيبًا

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ب]

الْجَابُ [el-ce'b] Yaban himārlarından galiz olana derler; hemze ile ve hemzesiz lügattır. Ve boynuzu belirmiş geyiğe dahi جَابَةٌ derler ki مَذْرَى [mizrā] kesr-i mīm ve feth-i rā ile boynuz derler, zīrā boynuz evvel belirdikte galiz olup sonra inceler. Ve bununla murād sağrısidir; ve yukālu: Ya'nī şahsı za'if ve sabrı kavīdir. Ve bir kimsenin kesbine dahi جَابٌ [ce'b] derler; yukālu: جَابَتْ أَجَابٌ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَي كَسَبَتْ

[ج ب ب]

الْجَبُّ [el-cebb] (cīm'in fethiyle) Kesmek, ka't ma'nāsına. Ve galebe etmek; yukālu: فُلَانٌ جَبَّ الْقَوْمَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا غَلَبَهُمْ

الْمَجْبُوبُ [el-mecbūb] Hāyası kesilmiş er; yukālu: خَصِيٌّ مَجْبُوبٌ أَي بَيْنَ الْجِنَابِ

الْأَجْبُ [el-ecebb] (fethateynle) Şol deve ki hörgücü kesilmiş ola; yukālu: بَعِيرٌ أَجْبٌ أَي بَيْنَ الْجَبِّ أَي مَقْطُوعُ السَّنَامِ

الْجُبَّةُ [el-cubbet] (bi-zammi'l-cīm) Giysi, libās ma'nāsına. Ve gönder demirinin kovana dahi derler, ka'b-ı sinān ma'nāsına. Ve bilekte olan en yerine dahi جُبَّةٌ [cubbet] derler, مَفْصِلُ الرَّئِدِ ma'nāsına; cem'i الْجِنَابُ [el-cibāb] gelir cīm'in kesriyle. Ve

جِبَابٌ [cibāb] Hurmā ağacına erkek hurmā vermek meyve versin diye, تَلْقِيحُ النَّحْلِ ma'nāsına; yukālu: جَاءَ زَمَنُ الْجِبَابِ وَقَدْ حَبَّ النَّاسُ النَّحْلَ

الْتَّجْيِيبُ [et-tecbīb] (alā-vezni [et-tekrīm]) Atın ön ayağının sekili dizlerinden geçip kış ayağının sekili sinirlerin

geçmektir. Ve ürkmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: جَبَّبَ فَلَانٌ فَذَهَبَ

الْمُجَبَّبُ [el-mucebbeb] (mīm'in zammıyla ve bā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol at ki onun تَجْبِيْبُ [tecbīb]i ola; yukālu: فَرَسٌ مُجَبَّبٌ وَفَرَسٌ فِيهِ تَجْبِيْبٌ

الْجَبَبُ [el-cebeb] (fethateynle) İsmidir, at sekil olmak ma'nāsınadır.

الْمَجْبَبَةُ [el-mecebbet] (mīm'in ve cīm'in fethiyle) Doğru yol, جَادَّةُ الطَّرِيقِ ma'nāsına.

الْجُبَابُ [el-cubāb] (zamm-ı cīm'le) Şol nesnedir ki kaymak gibi deve sütünün yüzünde zāhir olur, hālā ki deve sütünün kaymağı olmaz.

الْجُبُجُبَةُ [el-cubcubet] (cīm'lerin zammıyla) Şol şikenbe ki eti kavurup içine koyup sefere götürürler yāhūd yağı eritip içine korlar. Ve şol zenbīle dahi derler ki deriden düzüp onunla toprak taşırılar; cem'i الْجَبَابِجِ [el-cebācib] gelir.

التَّجْبِجُ [et-tecebcub] (‘alā-vezni التَّرْلُزُ [et-tezelzul] Eti kadid etmek; yukālu: وَشَيْقَةَ Ya'nī تَجْبِجُ الرَّجُلِ إِذَا اتَّسَقَ [veşīkat] ahz etse ki وَشَيْقَةَ [veşīkat] eti fi'l-cümle kaynayıp ondan kurutmağa derler ki ziyāde çok duran et bu maküle kurutulan ettir.

الْجُبُّ [el-cubb] (zammla) Şol kuyu ki içi yapılmamış ola; cem'i الْجِبَابُ [el-cibāb] gelir cīm'in kesriyle ve الْجَبَبَةُ [el-cibebet] cīm'in kesri ve bā'ların fethiyle dahi gelir.

الْجَبُوبُ [el-cebūb] (feth-i cīm'le) Pek yer, arz-ı galiz ma'nāsına. Ba'zılar yer yüzüdür dediler; cem'i gelmez.

[ج خ ب]

الْحَبَابَةُ [el-cehābet] (‘alā-vezni السَّحَابَةُ [es-sehābet]) Şol ahmak kimse ki onda hayr olmaya; yukālu: هَلْبَاجَةٌ Ve إِنَّهُ لِحَبَابَةٌ هَلْبَاجَةٌ

[hilibācet] kesri-i hā ile ve bā-i muvahhade ve cīm'le yine ahmak ma'nāsınadır, te'kīd olur.

[ج خ د ب]

الْجَحْدَبُ [el-cahdeb] (‘alā-vezni جَغْفَرٌ [ca'fer]) Çekirgeden bir nev'dir ki yeşil olup ayakları uzun olur.

الْمُجْحَادِبُ [el-cuḥādib] (zamm-ı cīm'le) Bi-ma'nāhu. Ve

أَبُو جِحَادِبٍ [ebū cuḥādib] Zikr olunan çekirgenin ismidir; ma'rifedir, nitekim arslan için أَبُو الْاِحَارِثِ [ebu'l-ḥāriṣ] derler. Ve fermüde deveye dahi جِحْدُبٌ [cuḥdub] ve جِحَادِبٌ [ceḥādib] derler, bi-zammi'l-cīm fihimā; cem'i جِحَادِبٍ [ceḥādib] gelir cīm'in fethiyle.

[ج د ب]

الْجَدْبُ [el-cedb] (cīm'in fethi ve dāl'ın sükünüyle) Kıtlik, teng-sāl ma'nāsına. Ve جَدْبٌ dahi derler. Ve ‘ayb ma'nāsına dahi gelir. Ve fi'l-hadisi: “أَنَّهُ جَدْبُ السَّمْرِ بَعْدَ الْعِشَاءِ” Ya'nī “İşādan sonra hikāyet-i mesel etmeği ‘ayblı gördü.”

الْجَدِيبُ [el-cedīb] (cīm'in fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Kıtlığı ziyāde olan yer, اَرَضٌ بَيْنُ الْجُدُوبَةِ ma'nāsına; yukālu: اَرَضٌ جَدِيبَةٌ وَاَرْضُونَ جُدُوبٌ وَفَلَانٌ جَدِيبُ الْجَنَابِ etrāfı kıtlık ma'nāsına.

الْإِحْدَابُ [el-icdāb] (hemzenin kesriyle) Kıtlığa dāhil olmak; yukālu: اَجْدَبَ الْقَوْمُ أَيَّيْ أَصَابَهُمُ الْجَدْبُ Ve kıtlık üzere bulmağa dahi derler; yukālu: اَجْدَبْتُ اَرْضَ كَذَا أَيَّيْ وَجَدْتُهَا جَدْبَةً

الْمُجَادِبَةُ [el-mucādebet] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Yılı kıtlık ile geçirmek; yukālu: جَادَبَتِ الْاِبِلُ الْعَامَ إِذَا كَانَ الْعَامَ مَحْلًا أَيَّيْ فَحَطًا فَصَارَتْ لَا تَأْكُلُ إِلَّا الدَّرِينَ الْاَسْوَدَ دَرِينَ الثَّمَامِ Ya'nī اِبِلُ الْجَادِبَةِ derler, kaçan yıl kıtlık

ler; cem'i **أَجْرِبَةٌ** [ecribet] ve **جُرْبَانٌ** [curbān] gelir hemzenin fethi ve cīm'in sükūnu ve rā'nın kesriyle evvelde ve cīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla sānīde.

الْمَجْرَبُ [el-mucerreb] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle **مُجْرَسٌ** [mucerres] ve **مُضْرَسٌ** [muḍarres] vezni üzere) Şol nesnedir ki onu umūr tecrube edip muhkem kılmış ola. Ve eger rā'yı meksūr kılarısan ism-i fā'il olur, lākin 'Arab rā'nın fethiyle isti'māl etmiştir.

الْجَرِبَةُ [el-cirbet] (kesr-i cīm'le) Zirā'at olan yer.

الْجَرِبِيَاءُ [el-cirbiyā] (kesr-i cīm'le ve medd-i elifle **فَجْلِيَاءُ** [fi'liyā] vezni üzere) Nekkā dedikleri rüzgār ki şemālle debūr beyninde eser ve estikçe bulutu dağıtır.

جُرَابٌ [Curāb] (zamm-ı cīm'le) Bir suyun adıdır. Mekke'dedir, şerrefhallāhu ta'ālā.

الْجَرَبَةُ [el-cerebbet] (cīm'in ve rā'nın fethi ve bā'nın teşdīdiyle) Yaban eşeği sürüsü. Ve nāstan kavī olan kimselere dahi itlāk olunur, kaçan berāber olsalar, kuvvette ba'zı sagīr ve ba'zı kebīr olmasa.

الْجُرْبَانُ [el-curubbān] (cīm'in zammı ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kılıcın kımı, niyām-ı şemşīr ma'nāsına. Ve gömleğin yakası **جَيْبُ الْقَمِيصِ** [ceybu'l-ķamīš] ma'nāsına. Ve gömleğin hıştekine dahi derler, lafz-ı Fārisīdir mu'arrebdir.

الْأَجْرَبَانُ [el-Ecrebān] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Benū 'Abs ve Zubyān ki iki ma'rūf kabileden 'ibārettir.

الْجَوْرَبُ [el-cevreb] ('alā-vezni **جَفْرٌ** [ca'fer]) Çorap dedikleri nesne ki kıldan örüp ayağa giyerler; cem'i **الْجَوَارِبَةُ** [el-cevāribet]tir, **فَلَاسِفَةٌ** [felāsifet] vez-

ni üzere, hā 'ucme içindir, lafz-ı **جَوْرَبٌ** [cevreb] mu'arreb olduğu için ve **جَوَارِبٌ** [cevārib] dahi derler, nitekim **كَيْلَجٌ** [keylec] in cem'inde **كَيْالِجٌ** [keyālic] derler. Ve **كَيْلَجٌ** [keylec] kīle ma'nāsındır.

الْجَوْرِبَةُ [el-cevrebet] ('alā-vezni **الدَّخْرَجَةُ** [ed-dahrecet]) Çorap giydirmek.

التَّجْوَرُبُ [et-tecevrub] (fethateynle ve rā'nın zammıyla) Çorap giymek; yukālu: **جَوْرِبْتُهُ فَتَجْوَرُبُ أَي أَبْسَيْتُهُ الْجَوْرَبُ فَلَيْسَهُ**

[ج ر ح ب]

الْجَرَاجِبُ [el-cerācib] ('alā-vezni **المَسَاجِدُ** [el-mesācid]) İri ve cüsseli olan develer.

[ج ر د ب]

الْجَرْدَبَانُ [el-cerdebān] (cīm'in ve rā'nın sükūnu ve dāl-ı gayr-i mu'ceme ile) Fārisīdir, mu'arrebdir, aslı gerdbāndır, bahīl ve etmek sakıncı ma'nāsına. Ve gerdbān şol kimsedir ki sol elin sofrada ta'ām üzerine koya kimse tenāvül etmesin diye.

الْجَرْدَبَةُ [el-cerdebet] ('alā-vezni **الدَّخْرَجَةُ** [ed-dahrecet]) ve

الْجَرْدَمُ [el-cerdem] Masdarāni minhu. Ya'nī ta'āmda buhl etmek ma'nāsına; yukālu: **جَرَدَبَ وَجَرَدَمَ فِي الطَّعَامِ**

[ج ر ش ب]

الْجَرَشَبَةُ [el-cerşebet] ve

الْجَرَشَمَةُ [el-cerşemet] ('alā-vezni **الدَّخْرَجَةُ** [ed-dahrecet]) Hastalıktan iyi olmak, **إِنْدِمَالٌ** [indimāl] ma'nāsına; yukālu: **جَرَشَبَ الرَّجُلُ وَجَرَشَمَ إِذَا انْدَمَلَ بَعْدَ الْمَرَضِ وَالْهُزَالِ**

[ج س ر ب]

الْجَسْرَبُ [el-cesreb] (cīm'in ve rā'nın fethiyle) Uzun, tavīl ma'nāsına.

[ج ش ب]

الْحَشِيبُ [el-ceşīb] (cīm'in fethi ve ve şīn'in kesriyle) ve

الْمَجْشُوبُ [el-mecşüb] (mīm'in fethi ve şīn'in zammıyla) Ta'ām-ı galiz; yukālu: هَذَا طَعَامٌ حَشِيبٌ وَمَجْشُوبٌ أَي غَلِيظٌ خَشِنٌ Ba'zılar eyitti: Şol ta'āmdır ki onun katığı olmaya. Kāle sāhibu's-Şihāh: كَمَا قَالُوا احْشَوْشُبُوا كَمَا قَالُوا احْشَوْشُبُوا بِأَلْحَاءِ لَمْ يَبْعُدْ إِلَّا أَي لَمْ أَسْمَعْهُ بِالْحَيْمِ Ve

حَشِيبٌ [ceşīb] Kalın giysi ma'nāsına da gelir, siyāb-ı galiz ma'nāsına.

الْمَجْشَابُ [el-micşāb] (kesr-i mīm'le) Galiz ma'nāsına.

[ج ع ب]

الْجَعْبُ [el-ca'ḅ] (cīm'in fethiyle ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bırakmak; yukālu: جَعَبْتُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَي صَرَغْتُهُ مِثْلُ جَعَفْتُهُ بِالْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ وَالْفَاءِ

الْجِعْبَاءُ [el-ci'bā'] (cīm'in kesriyle ve elifin meddi ile) Bi-ma'nāhu; zīrā gāh olur ki yā ziyāde kılıp فَتَجْعَبِي derler, nitekim سَلَفْتِيُهُ derler سَلَفَهُ üzerine yā ziyāde edip.

الْجَعْبَةُ [el-ca'ḅet] (cīm'in fethiyle ve 'ayn'ın sükūnuyla) Oku koyacak nesne, kubur gibi; meselā; cem'ī الْجِعَابُ [el-ci'āb] gelir, kesr-i cīm'le.

الْجُعْبُوبُ [el-cu'ḅūb] (cīm'in ve bā'nın zammıyla) Kasīrū'l-kāme olup mezmūm olan kimse.

[ج ل ب]

الْجَلْبُ [el-celb] ve

الْجَلْبُ [el-celeb] (bi-sükūni'l-lām ve fethihā) Çekmek; yukālu: جَلَبْتُ الشَّيْءَ يَجْلِبُهُ جَلْبًا وَجَلَبْنَا جَلْبَةً الرَّمَانِ وَكَلْبَةُ الرَّمَانِ جَلْبَةٌ Ve şol deri ki deve hatabına çekerler, ona da جَلْبَةٌ [culbet] derler.

Ve at ziyāde seğirtsin diye ardınca haykırmağa dahi جَلْبُ [celb] derler; yukālu: جَلَبْتُ عَلَى فَرَسِهِ يَجْلِبُ جَلْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَاحَ مِنْ خَلْفِهِ وَاسْتَحْتَهُ لِلْسَبْقِ

الْإِجْلَابُ [el-iclāb] Bi-ma'nāhu. Ve at ziyāde seğırtmek için haykırmağa dahi derler; yukālu: أَجَلَبْتُ عَلَيْهِ Ve deve pālānına deri kaplamağa dahi derler; yukālu: أَجَلَبْتُ عَلَيْهِ عَشَاءُ بِالْجَلْبَةِ Ve bir kimsenin devesi erkek doğurmağa dahi derler, zīrā erkek veledi celb edip satmağa iletirler, nitekim dişi doğurduktaki أَوْلَى الرُّجُلُ derler, bi'l-ḥā'i'l-mühmele. Ve i'ānet etmeğe dahi derler; yukālu: أَجَلَبْتُ أَي أَعَانَهُ Ve ictimā'a da derler; yukālu: إِذَا اجْتَمَعُوا وَتَأَلَّبُوا مِثْلُ أَجَلَبْنَا عَلَيْهِ إِذَا اجْتَمَعُوا وَتَأَلَّبُوا مِثْلُ أَجَلَبْنَا عَلَيْهِ بِالْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ Ve

إِجْلَابٌ [iclāb] Yara üzerine deri bitmeğe dahi derler, onulmak zamānında; yukālu: أَجَلَبْتُ الْجُرْحَ

الْجَلُوبَةُ [el-celūbet] (cīm'in fethi ve lām'ın zammıyla) Şol nesnedir ki satmak için iletri götürürler.

الْجَلِيبُ [el-cilīb] (cīm'in ve lām'ın kesriyle) Şol nesne ki bir şehirden bir şehre götürürler.

الْجَلْبَةُ [el-culbet] (zamm-ı cīm'le ve sükūn-ı lām ile) Şol deridir ki yara üzerine biter onulmak zamānında; tekūlu minhu: جَلَبْتُ الْجُرْحَ يَجْلِبُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي أَصَابْنَا جَلْبَةَ الرَّمَانِ وَكَلْبَةُ الرَّمَانِ جَلْبَةٌ Ve şol deri ki deve hatabına çekerler, ona da جَلْبَةٌ [culbet] derler.

الْجَلِبُ [el-cilb] ve

الْجَلْبُ [el-culb] (cīm'in kesri ve zammıyla ve lām'ın sükūnuyla) Şol yufka buluta derler ki onda yağmur olmaya. Ve deve havutunun ağaçlarına dahi جَلْبُ [cilb] derler, kesriyle ve zammıyla.

الْجَلْبَابُ [el-cilbāb] (cīm'in kesriyle ve lām'in sükūnuyla) Çarşeb, مِلْحَفَةٌ [milħafet] ma'nāsına.

الْجَلْبَبَةُ [el-celbebet] (cīm'in fethiyle) Masdar, جَلْبَابٌ [cilbāb] giymek ma'nāsına, bā idgām olunmadı, ذَرْجَةٌ [dahrecet] sīgasına mülhaktır.

الْجَلْبُ [el-celeb] ve

الْجَلْبَةُ [el-celebet] (fethateynle) Āvāzlar, asvāt ma'nāsına; tekūlu minhu: جَلَبُوا جَلَبًا Ve şol جَلَبٌ [celeb] ki ondan nehy olunmuştur, o budur ki zekāt cem' eden kimse sürünün üzerine varmayıp kendi durduğu mekāna getirip zekāt ala. Ba'zılar eyitti: Nehy olunan جَلَبٌ [celeb] odur ki bir kimse ödül meydānına atına bir kimseyi bindirip meydān başına geldikte ardınca at bırakıp haykırā tā ki cümlesin geçe. Bāb-ı hīleden bu bir nev' olduğu için nehy olundu.

الْجَلْبُ [el-celeb] ve

الْأَجْلَابُ [el-eclāb] Şol kimselerdir ki deve ve koyunu bey' etmek için çekip götürerler.

الْجَلْبَانُ [el-culbān] (cīm'in zammıyla ve lām'in sükūnuyla) Hubūbāt kısmından bir nesnedir, مَاشٌ [māş]a benzer.

الْجَلُنْبَاةُ [el-culunbāt] (cīm'in ve lām'in zammı ve kesriyle) Şol nākadır ki sefer etmeğe kavī ola. Ba'zılar eyitti: Atın semizine ve 'avretin semizine جَلُنْبَاةٌ [culunbāt] derler, kezā fī ba'zi'n-nusah mine'ş-Şihāh.

[ج ل ح ب]

الْجَلْحَابُ [el-cilħāb] (cīm'in kesri ve lām'in sükūnuyla) Ziyāde pīr olan kimse; yukālu: هِمٌّ [himm] Ve شَيْخٌ جَلْحَابٌ وَجَلْحَابَةٌ أَي كَبِيرٌ هِمٌّ kesr-i hā'yla, ziyāde pīr olana derler.

[ج ل ع ب]

الْإِجْلَعِبَاتُ [el-icli'cāb] (hemzenin ve lām'in kesriyle) Uzanıp yatmak ve seyrde cidd ve cehd etmek; yukālu: إِجْلَعِبَ فِي السَّيْرِ إِذَا مَضَى وَجَدَّ

الْمُجْلَعِبُ [el-mucle'ibb] (mīm'in zammı ve 'ayn'in kesriyle) Kesīr ma'nāsına; yukālu: سَيْلٌ مُجْلَعِبٌ أَي كَثِيرٌ

الْجَلْعَبِيُّ [el-cela'bā] (fethateynle ve 'ayn'in sükūnuyla ve elif-i maksūre ile 'alā-vezni el-ķarenbā) Tīz gören göz; yukālu: رَجُلٌ جَلْعَبِيُّ الْعَيْنِ أَي شَدِيدُ الْبَصْرِ

الْجَلْعَبَاةُ [el-cela'bāt] (fethateynle) Şol dişi deve ki kavī ola.

جَلْعَبٌ [Cel'ab] ('alā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer]) Bir mevzi'in ismidir.

[ج ن ب]

الْجَنْبُ [el-cenb] (cīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Yan; tekūlu: عَدْتُ إِلَى جَنْبِ فَلَانٍ وَآلِي جَانِبِهِ بِمَعْنَى Ve bir kimsenin pehlūsün ya'nī yanın ufatmağa dahi derler; yukālu: وَضَرَبَهُ فَجَنَّبَهُ أَي كَسَرَ جَنْبَهُ جَنَّبْتُ الدَّابَّةَ إِذَا قُدَّتْهَا إِلَى جَنْبِكَ كُلِّهِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَجَنَّبْتُ Ve bir nesneyi irak etmek; yukālu: كَاللَّاهُتَاءِ أَي نَحِيئُهُ Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَاجْتَنِبِي وَبَنِي أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ﴾ (إبراهيم 35) Ve Yemen'den bir kabīlenin ismidir. Ve nāhiye ma'nāsına dahi gelir, ke-mā kīle: النَّاسُ جَنْبٌ وَالْأَمِيرُ جَنْبٌ

الضَّاحِبُ بِالْجَنْبِ [eş-şāhib bi'l-cenb] Sefer yoldaşı.

الْجَانِبُ [el-cānib] Taraf, nāhiye ma'nāsına.

الْجَنْبَةُ [el-cenebet] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: فَلَانٌ لَا يَطُورُ بِجَنْبِنَا أَي لَا يَقْرُبُ بِجَنْبِنَا

الْمُجَانِبَةُ [el-mucānebet] (mīm'in zammı ve

nūn'un fethiyle) ve

التَّجْنُبُ [et-tecennub] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) ve

الْإِحْتِنَابُ [el-ictibāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ve

التَّجَانُبُ [et-tecānub] (tā'nın fethi ve nūn'un zammıyla) Cümle bir ma'nâyadır, kaçınmak demek olur.

الأَجْنَبِيُّ [el-ecnebiyy] ve

الأَجْنَبُ [el-ecneb] (feth-i hemze ile) ve

العُنُوبُ [e-cunub] (zameteynle) ve

العَانِبُ [el-cānib] Cümlesi bir ma'nâyadır, irak kimse demek olur; yukālu: رَجُلٌ أَجْنَبِيٌّ Ve garīb olan kimseye dahi جَانِبٌ [cānib] derler; cem'î جُنَابٌ [cunnāb] gelir; yukālu: نِعَمَ الْقَوْمِ هُمْ لِحَارٍ نِعَمَ الْعُرْبَةِ يَا نِيَّ الْغَرِيبَةِ Ya'nī garīb-nüvāzlıkla medhtir.

الْأَجَارُ الْعُنُوبُ [el-cāru'l-cunub] (zameteynle) Āhar tā'rifeden olan komşular.

التَّجْنِيبُ [et-tecnīb] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Irak etmek; yukālu: جَنَّبْتُهُ الشَّيْءَ Ve devenin sütü az olmak; yukālu: جَنَّبْتُ الْقَوْمَ إِذَا قَلَّتْ أَلْبَانُ إِيْلَهُمْ Ve atın ayağında olan şol eğriliktir ki kiriş gibi hemvār oldukta müstahsen ‘add olunur.

العِنَابُ [el-cenāb] (feth-i cīm'le) Ev önünde olan mekân, finā-i dār ma'nāsına. Ve mahalleye karīb olan yere dahi derler; cem'î الأَجْنِبَةُ [el-ecnibet] gelir hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle; yukālu: أَخْصَبَ أَجْنَابُ الْقَوْمِ وَفَلَانٌ خَصِيبُ الْجَنَابِ وَجَدِيدُ الْجَنَابِ Ya'nī “Filān kavmin tarafı ucuzluk, filānın kıtlık” derler ki خَصِيبٌ [ḥaṣīb] ḥā-i mu'ceme ve şād-ı mühmele ile ucuzluğa ve جَدِيدٌ [cedīb] cīm'le ve dāl-ı mühmele

ile kıtlığa delālet eder.

العِنَابُ [el-cināb] (kesr-i cīm'le) Yedeğe gelmek; yukālu: فَرَسٌ طَوَّعَ الْعِنَابِ أَيَّ سَلِيسٍ الْقِيَادِ Yanī yedilmesi āsān; ve yukālu eyzan: لَيْحٌ فَلَانٌ فِي جِنَابٍ فَبِيحٌ إِذَا لَيْحٌ فِي مُجَانِبَةِ أَهْلِهِ **العِنَابَةُ** [el-cenābet] (cīm'in fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Şol davardır ki mutīr olup yedeğe gele. Ve her mutīr ve münkād olana جَنِيبٌ [cenīb] derler. Ve şol nākadır ki onu yoldaşlarına koşasın, sana fi'l-cümle azık getirmek için.

العَجْنَبُ [el-ecneb] (hemzenin fethiyle) Mutīr olmayan.

العَجِيبُ [el-cenīb] Garīb olan kimse; yukālu: جُنِبَ فَلَانٌ فِي بَيْتِي فَلَانٍ يَجُنُبُ مِنَ الْبَابِ الْحَامِيسِ إِذَا نَزَلَ فِيهِمْ غَرِيبًا

العَجْبَةُ [el-cenbet] (cīm'in fethi ve nūn'un sükunuyla) Devenin eyegüsünde olan derisi; yukālu: أَغْطِي جَنْبَةً أَتَّخِذُ عُلبَةً Ya'nī “Devenin pehlüsü derisinden ver tā ki süt koyacak ālet edinem.” Ve nāhiye ma'nāsına dahi gelir; yukālu: نَزَلَ فَلَانٌ جَنْبَةً أَيَّ نَاحِيَةٍ وَأَعْتَزَلَ النَّاسَ Ya'nī “Bir cānibi ihtiyār edip halktan ‘uzlet etti.”

العَجْبَةُ [el-cenebet] (fethateynle) Şol otların ismidir ki sayf zamānında tāzelenip yapraklanır; yukālu: مُطِرُونَا مَطْرًا كَثُرَتْ مِنْهُ الْعَجْبَةُ

العُنُوبُ [el-cunub] (zameteynle) Şol kimse ki cenābetle muttasıf ola. Vāhidî ve cem'î ve mü'ennesi berāber olur. Gāh olur ki bunun cem'inde الأَجْنَابُ [el-ecnāb] hemzenin fethiyle ve العُنُوبُونَ [el-cunubūn] derler; yukālu: جُنِبَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الْحَامِيسِ

الْإِحْنَابُ [el-icnāb] (hemzenin kesriyle) Cünüb olmak; yukālu: أَجْنَبَ الرَّجُلُ

العَجْنُوبُ [el-cenüb] (cīm'in fethi ile ve nūn'un zammıyla) Şol yeldir ki شَمَالٌ

[ṣemāl]e mukābil ola; yukālu: جَنَبَتِ الرِّيحُ إِذَا تَحَوَّلَتْ جَنُوبًا Ve جُنُوبٌ [cenūb] yeline dāhil olmağa da إِنْجَابٌ [icnāb] derler; yukālu: أَجْنَبَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا رِيحَ الْجُنُوبِ

الْمَجْنُوبَةُ [el-mecnūbet] (mīm'in fethi ve nūn'un zammiyla) Şol buluttur ki جُنُوبٌ [cenūb] yeli ile zāhir olur.

الْمَجْنُوبُ [el-mecnūb] Şol kimse ki zātü'l-cenb marazına mübtelā ola. Ve zātü'l-cenb bir kurhadır ki insānın dāhil-i cenbinde vāki' olur. Ve

مَجْنُوبٌ [mecnūb] Şol kimsedir ki جُنُوبٌ [cenūb] yeline mülākī ola; yukālu: لَجْنَبَ الْقَوْمُ إِذَا أَصَابَهُمُ الْجُنُوبُ فَهُمْ مَجْنُوبُونَ وَكَذَلِكَ الْقَوْلُ فِي الصَّبَا وَالذَّبُورِ وَالشَّمَالِ

الْمَجْنَبُ [el-micneb] (bi-kesri'l-mīm ve fethi'n-nūn) Kalkan, جُنَّةٌ [cunnet] ma'nāsına. Ve arāzī-i 'Acemin aksāsıdır, arz-ı 'Araba varınca ve arāzī-i 'Arabın arāzī-i 'Aceme akreb olanıdır.

الْمَجْنَبُ [el-mecneb] (mīm'in ve nūn'un fethiyle) Çok nesne, kesir ma'nāsına; yukālu: إِنَّ عِنْدَنَا لَحَيْرًا مَجْنَبًا وَشَرًّا مَجْنَبًا أَيُّ كَثِيرًا

الْجَنْبُ [el-ceneb] (cīm'in ve nūn'un fethiyle) Ödül meydānına bir kimse yarış atlarından birine yanaşıp sebkāt etmeden alikomaktır. Ve bundan nehy olunmuştur. Ve masdardır, aksamak ma'nāsına; yukālu: جَنَبَ الْبَعِيرُ مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ Ve ba'zılar eyitti: Devenin öykeni böğrüne yapışmaktır, ziyāde susuzluktan. Ba'zılar eyitti: Ayakları dolaşmaktır, ziyāde susuzluktan.

[ج و ب]

الْجَوَابُ [el-cevāb] (cīm'in fethiyle) Bir kimseye söz döndürmek.

الْإِجَابَةُ [el-icābet] (hemzenin kesriyle) Cevāb vermek; yukālu: أَجَابَهُ وَأَجَابَ عَنْ سُؤَالِهِ

الْجَابَةُ [el-cābet] İsmdir, bi-menzileti الطَّاعَةُ وَالطَّاعَةُ ve yukālu: أَسَاءَ سَمِعًا فَأَسَاءَ جَابَةً Ya'nī "Sözü yaramaz işitti ve yaramaz cevāb verdi."

الْإِسْتِجَابَةُ [el-isticābet] Bi-ma'nā الْإِجَابَةُ [el-icābet]; yukālu: اسْتَجَابَ اللهُ دُعَاءَهُ

الْمُجَاوِبَةُ [el-mucāvebet] (mīm'in zammı vāv'ın fethiyle) ve

التَّجَاوُبُ [et-tecāvub] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammiyla) Söyleşmek, muhāvere ma'nāsına.

الْحِجْبَةُ [el-cībet] (kesr-i cīmle) جَوَابٌ [cevāb] ma'nāsına; yukālu: إِنَّهُ لَحَسَنُ الْحِجْبَةِ أَيُّ الْجَوَابِ

الْحَجِيبُ [el-ceyb] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Yaka, girībān ma'nāsına; tekūlu: جُبْتُ الْقَمِيصِ أَجُوبُهُ وَأَجِيبُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ya'nī yakasın oysan.

الْمِجْوَبُ [el-micveb] (kesr-i mīm'le ve feth-i vāv'la) Şol ālettir ki demirden ittihāz ederler, bir nesne kesilmek için.

الْجَوْبُ [el-cevb] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Yırtmak, hark ma'nāsına. Ve kesmek kālallāhu ta'ālā: ﴿وَتَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا﴾ (الفجر 9) Ve kat-ı mesāfe ma'nāsına da gelir, yukālu: جُنِبْتُ الْبِلَادَ أَجُوبُهَا وَأَجِيبُهَا Ve kalkan, جُنَّةٌ [cunnet] ma'nāsına. Ve yensiz gömlek.

جَوَابٌ [Cevvāb] (cīm'in fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Benī Kilāb kabilesinden bir kimsenin ismidir ki hiç bir kuyuyu kazmazdı ve hiç bir kayayı kesmezdi illā onun suyun çıkarırdı.

الْإِجْتِيَابُ [el-ictiyāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kat-ı mesāfe; tekūlu: إِجْتَبْتُ الْبِلَادَ إِذَا قَطَعْتُهَا

إِجْتِيَابٌ [ictiyāb] Gömlek giymeğe dahi derler; yukālu: إِجْتَبْتُ الْقَمِيصَ إِذَا لَبَسْتَهُ

mu'arrebdir; cem'i الْحَبَاب [el-ḥibāb] ve الْحَبَّة [el-ḥibebet] gelir, ḥā'nın kesri ve bā'nın fethiyle. Ve mahabbet ma'nāsına da gelir.

الْحَبُّ [el-ḥibb] (kesr-i ḥā' ile) Kezâlik mahabbet ma'nāsına. Ve حَبِيبٌ [ḥabīb] ma'nāsına dahi gelir, mislu: خَدِنَ [ḥidn] ve خَدِين [ḥadīn] ki خَدِنَ [ḥidn] ve خَدِين [ḥadīn] dahi حَبِيبٌ [ḥabīb] ma'nāsınadır.

الْإِحْبَابُ [el-iḥbāb] (hemzenin kesriyle) Mahabbet etmek; yukālu: أَحَبَّهُ فَهُوَ مُحَبَّبٌ وَحَبَّهَ Ve bu şāzzdır, zīrā müte'addī olan muzā'efta يَفْعَلُ gelmez; kesrile illā يَفْعَلُ ona şerḥ olur, zammıla. Ve

إِحْبَابٌ [iḥbāb] Deve çöküp yürümekten imtinā' etmeğe dahi derler. Ba'zılar eyitti: Devede إِحْبَابٌ [iḥbāb] fereste harūniyyet gibidir. Ba'zılar eyitti: يَعْبُرُ مَحَبَّةً derler ve أَحَبَّ الْبَعِيرُ إِحْبَابًا derler, kaçan ki ona bir maraz erişip yāhūd bir yeri sınıp yerinden durmasa tā sağ oluncaya dek yāhūd ölünceye dek. Ve ekin dāne tutmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَحَبَّ الزَّرْعُ وَالْبَّ إِذَا دَخَلَ Ve أَكَلَ [ukl] zamm-ı hemze ile yenir nesne; ve tekūlu: مَا كُنْتُ حَبِيبًا وَلَقَدْ حَبِيبْتُ بِالْكَسْرِ أَي صِرْتُ حَبِيبًا حُبٌّ بِفُلَانٍ أَي مَا أَحَبَّهُ إِلَيَّ يَعْني أَصْلُهُ: التَّعَجُّبُ Ba'zılar eyitti: Bunun aslı حُبٌّ idi, bā'nın zammıyla, ba'de't-tahfif idgām olunmuştur; ve yukālu: إِمْرَأَةٌ مُحَبَّةٌ لِرَوْجِهَا ve مَحَبَّةٌ لِرَوْجِهَا ki bunda حَبٌّ fi'l-i māzīdir, tasarruf olunmaz. Ve aslında حَبٌّ idi ve لَأَ فَاعِلٌ, لَأَ ise ism-i mübhemdir, esmā-i işāretten. Bunun mecmū'u şey-i vāhid gibi kılınıp ism-i vāhid menzilesine tenzīl olunmağın mā-ba'dī merfū' oldu. Pes حَبِّدًا'nın mahalli

ibtidā'iyet üzere ref' olup زَيْدٌ onun haberi oldu. Ve زَيْدٌ [zeyd] لَأَ [zā]dan bedel olması cā'iz değildir, zīrā bedel olsa حَبِّدَتِ الْمَرْأَةُ demek lāzım olurdu.

التَّحَبُّبُ [et-teḥabbub] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Dostluk göstermek; yukālu: تَحَبَّبَ إِلَيْهِ أَي تَوَدَّدَ Ve merkebin karnı su ile dolmak ma'nāsına da gelir; yukālu: تَحَبَّبَ الْجِمَارُ إِذَا امْتَلَأَ مِنَ الْمَاءِ وَشَرِبَتِ الْإِبِلُ حَتَّى تَحَبَّبَتِ الْمَرْأَةُ أَي تَمَلَّأَتْ رِيًّا Ya'nī suya kandı.

الْإِسْتِحْبَابُ [el-istiḥbāb] Müstehab olmak, مُسْتَحْسَنٌ [mustaḥsen] اِسْتِحْسَانٌ [istiḥsān] olmak ma'nāsına olduğu gibi.

الْمُتَحَابُّ [el-muteḥābb] (mīm'in zammıyla) Sevişmek; yukālu: تَحَابُّوا أَي أَحَبُّ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ صَاحِبَهُ

الْحَبَابُ [el-ḥibāb] (kesr-i ḥā' ile) ve **الْمُحَابَّةُ** [el-muḥābbet] (zamm-ı mīm'le) İkisi bir ma'nâyadır, meveddet ma'nāsına.

الْحُبَابُ [el-ḥubāb] (zamm-ı hā' ile) Mahabbet ma'nāsına. Ve yılan ma'nāsına dahi gelir, حَيَّةٌ [ḥayyet] gibi. Ve

حُبَابٌ [ḥubāb] İsm-i şeytāndır dediklerinin vechi budur, zīrā حَيَّةٌ [ḥayyet] şeytāndandır derler. Ve ricālden ba'zına ism kıldıklarının dahi vechi budur.

الْحَبَابُ [el-ḥabāb] (ḥā'nın fethiyle) Ulu suya derler. Ve ba'zılar eyitti: حَبَابٌ [ḥabāb] şol kabarcıklardır ki suyun üzerinde zāhir olur; يَعَالِيلٌ [ye'ālīl] ma'nāsına ki يَغْلُولُ [ya'ālūl]un cem'idir, su kabarcığı demek olur. Ve gāyet ma'nāsına da gelir; yukālu: حَبَابَكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَي غَايَتِكَ

الْحَبَبُ [el-ḥabeb] (fethateynle) Ağızda olan dişler sāfī ve rüşen olmak. Ve bu zikr olunan حَبٌّ [ḥabeb] تَنْضُرُ أَسْنَانَ la tefsīr olduğu takdīrcedir. Ba'zı nüshada تَنْضُدُ

اَسْنَانِ la tefsīr olunmuştur. Bu takdīrce intizām-ı esnān murād olur, a'fāsı esfeli üzere kondukta ve Kāmūs'ta ikisine dahi işāret etmiştir.

الْحُبَابِ [el-Ḥubāḥib] Bir bahīl kimsenin ismidir ki konuk korkusundan āteşi az yakardı. Pes onunla darb-ı mesel ettiler, hattā: "نَارُ الْحُبَابِ" dediler şol āteşe ki atın na'fından zāhir olur. Ve نَارُ أَبِي حُبَابٍ dedi-ler şol āteş misālinde olan nesneye ki gece ile bir kurtçağızda zāhir olur ki ona yıldız böceği derler.

حَبَّانٍ [Ḥabbān] (feth-i hā' ile) Bir recülün ismidir, حُبٌّ [ḥubb]dan me'hūzdur.

الْحَبَابِ [el-ḥabāḥib] Kışiler, صِغَارٌ [şigār] ma'nāsına, حَبَابٌ [ḥabḥāb]ın cem'idir.

حُبِّي [Ḥubbā] (ḥā'nın zammı ve bā'nın fet- hi ve teşdīyle فُعْلَى [fu'elā] vezni üzere) Bir 'avretin ismidir.

[ح ج ب]

الْحِجَابِ [el-ḥicāb] Perde. Ve kalbe olan perdeye dahi itlāk olunur ki kalble sā'ir eşyā beyninde māni' olur.

الْحَجْبِ [el-ḥac̣b] Men' etmek; yukālu: حَجَبْتُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve mīrāsta olan حَجَبْتُ [ḥac̣b] dahi bundan me'hūzdur; yukālu: الْأُخْرَةَ يَحْجُبُونَ الْأُمَّ عَنِ الثَّلَاثِ إِلَى السُّدُسِ

الْمَحْجُوبِ [el-maḥcūb] Kör olan, اَعْمَى [a'mā] ma'nāsına.

الْحَاجِبِ [el-ḥāc̣ib] Kaş, ebrū ma'nāsına; cem'i حَوَاجِبٌ [ḥavāc̣ib]dir. Ve kapıcı ma'nāsına da gelir; cem'i حُجَابٌ [ḥuccāb] gelir ḥā'nın zammı ve cīm'in teşdīyle.

الْإِسْتِحْبَابِ [el-istiḥcāb] Bir kimseyi kapıcı kılmak.

حَوَاجِبُ الشَّمْسِ [ḥavāc̣ibu'ş-şems] Güneşin etrāfi.

فَوْسُ حَاجِبٍ [kavsu ḥāc̣ib] حَاجِبٌ [ḥāc̣ib] den Ḥāc̣ib b. Zurāre et-Temīmī murāddır. Ve فَوْسُ حَاجِبٍ [kavsu ḥāc̣ib] şol yaydır ki Ḥāc̣ib onu Kisrā yanında rehn komuş- tur. Ve Ḥāc̣ib vefāt ettikten sonra oğlu zikr olunan yayı Resūl'e hediye kıldık- ta Resūl onu bir Yehūdīye dört bin dir- heme bey' etmiştir. Ve sāhib-i Şurāḥ bu ma'nīden gāfil olmağın فَوْسُ حَاجِبٍ [kavsu ḥāc̣ib]i ham ebrū ile tefsīr edip galat et- miştir. Cevherī حَاجِبٌ [ḥāc̣ib]den murād İbn Zurāre'dir der iken gaflet etmiştir.

الْإِخْتِجَابِ [el-iḥticāb] Gizlenmek; yukālu: إِخْتَجَبَ الْمَلِكُ عَنِ النَّاسِ

التَّحْجِيبِ [et-taḥc̣īb] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et- tekrim]) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَلِكٌ مُحَجَّبٌ

الْحَجَبَةِ [el-ḥacebet] (bi'l-fethateyn) Se- kirden başı; yukālu: هُمَا حَجَبَتَانِ تُشْرِفَانِ عَلَيَّ اَلْخَاصِرَتَيْنِ Ya'nī böğürlere karīb olurlar.

[ح د ب]

الْحَدَبِ [el-ḥadeb] (bi'l-fethateyn) Mür- tefi' olan yer; cem'i الْحَدَابُ [el-ḥidāb] gelir, kesr-i ḥā' ile; ve minhu kavlu- hu ta'ālā: ﴿مَنْ كُلَّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ﴾ (الأنبياء 96) Ve يَنْسِلُونَ [yensilūne] يُسْرِعُونَ [yusri'ūne] ma'nāsınadır.

حَدَبٌ [ḥadeb] Meyl etmek ma'nāsına da gelir, 'alā-mā se-yec'ū.

الْحَدَبَةِ [el-hadebet] (fethateynle) Şol irtifā'dır ki arkada zāhir olur; yukālu: حَدَبٌ حَدَبَةٌ إِذَا صَارَ دَا حَدَبَةً Ya'nī büğrü olsa.

الْحَدِيبِ [el-ḥadib] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Büğrü olan kimse.

الْإِخْدِيدَابِ [el-iḥdīdāb] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Büğrü olmak; yukālu: إِخْدُودٌ أَيُّ صَارَ حَدِيبًا

الْإِخْدَابُ [el-iḥdāb (hemzenin kesriyle) Būğrū kılmak; yukālu: أَخَذَبَهُ اللهُ

الْأَخْدَبُ [el-aḥdeb] (hemzenin ve dāl'in fethiyle) Şol kimsedir ki būğrū ola, يَبِينُ الْحَدَبِ ma'nāsına.

الْحَدَبَاءُ [el-ḥadbā'] (ḥā'nın fethi ve dāl'in sükūnu ve elifin meddiyle) Şol nākadır ki onun ucasında olan kemikleri zāhir ola arıklığından; yukālu: هُنَّ حُدْبٌ حَدَابِيْرُ Ve حَدَابِيْرُ [ḥadābīr] حِدْبَاْرُ [ḥidbār]ın cem'idir. حِدْبَاْرُ [ḥidbār] ḥā-i mühmelenin kesri ile ve bā-i muvahhade ve rā-i mühmele ile, ziyāde arık olan nākaya derler.

الْحَدَبُ [el-ḥadeb] ve

التَّحْدَبُ [et-teḥaddub] Meyl etmek, ta'attuf ma'nāsına; yukālu: حَدَبَ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَتَحْدَبَ عَلَيْهِ أَي تَعَطَّفَ

[ح ر ب]

الْحَرْبُ [el-ḥarb] Cenk. Mü'ennestir; yukālu: وَقَعَتْ بَيْنَهُمْ حَرْبٌ Ba'zılar eyitti: Tasgīri حُرْبٌ [ḥureyb] gelir bilā-tā', zīrā aslında masdardır. Ve ba'zılar eyitti: حَرْبٌ [ḥarb]in müzekker gelmesi dahi vardır. Ve 'adüvv ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أُنَا حَرْبٌ لِمَنْ حَارَبَنِي أَي عَدُوٌّ

الْإِحْتِرَابُ [el-iḥtirāb] (hemzenin kesriyle) ve

التَّحَارُبُ [et-teḥārub] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) ve

الْمُحَارَبَةُ [el-muḥārebet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Bir ma'nāyadır.

الْمِحْرَبُ [el-miḥreb] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Harb-i kesīr sāhibi demek; yukālu: رَجُلٌ مِحْرَبٌ أَي صَاحِبٌ حُرُوبٍ وَقَوْمٌ مِحْرَبَةٌ

الْحَرْبَةُ [el-ḥarbet] Şol sünüdür ki kısacık ola; cemi الْحِرَابُ [el-ḥirāb] gelir ḥā'nın

kesriyle.

الْحَرْبُ [el-ḥareb] (ḥā'nın ve rā'nın fethiyle) Ziyāde gazab-nāk olmak; yukālu: حَرْبٌ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ غَضَبُهُ Ve bir kimsenin elinden mālını alıp sıfır'ı-yed ko- mak; yukālu: حَرْبُهُ بِحَرْبِهِ حَرْبًا مِثْلَ طَلَبِهِ يَطْلُبُهُ طَلَبًا إِذَا أَخَذَ مَالَهُ وَتَرَكَهُ بِلَا شَيْءٍ

الْحَرِيبُ [el-ḥarīb] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) ve

الْمِحْرَابُ [el-miḥrāb] (mīm'in kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Gazaba gelici kimse; yukālu: مِحْرَابٌ رَجُلٌ حَرْبٌ Ve bundan me'ḥūzdur: مَا أَحْسَنَ الْمِحْرَابِ فِي مُحْرَابِهِ dedikleri kavleri, ya'nī "Ne 'aceb vākī' oldu bunun gazabı onun gazabı mukābilesinde." Ve

مِحْرَابٌ [miḥrāb] Fevkānī olan eve de derler, عُرْفَةٌ [ğurfet] ma'nāsına.

التَّحْرِيبُ [et-taḥrīb] تَحْرِيبٌ [taḥrīb], yil- temek ma'nāsına. Ve gazaba getirmek; yukālu: حَرَّبْتُهُ أَي أَغْضَبْتُهُ Ve sünüyü keskin etmek; yukālu: حَرَّبْتُ السِّنَانَ أَي حَدَدْتُهُ

الْحَرِيبَةُ [el-ḥarībet] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol māl ki kişinin ma'īşeti onunladır.

الْمَحْرُوبُ [el-maḥrūb] ve

الْحَرِيبُ [el-ḥarīb] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Mālı alınan kimse.

الْإِحْرَابُ [el-iḥrāb] (hemzenin kesriyle) Māl-ı ganīmet almasına delālet etmek.

الْمَحَارِبُ [el-meḥārīb] Sadr-ı mecālīs. Ve bundan ötürü mescidin miḥrābına مِحْرَابٌ [miḥrāb] denmiştir. Ve مَحَارِبٌ عُغْمَدَانٌ [meḥārību ğumdān] ki derler vilāyet-i Yemen'de, bundan me'ḥūzdur. Ve عُغْمَدَانٌ [ğumdān] [ʿuṣmān] vezni üzere bir kasrın ismidir ki Yeşruh nām kimse onu

elvān-ı muhtelifle ile binā etmiştir. Ve onun dāhilinde yedi sakfla bir kasr binā etmiştir ki her iki sakfın mā-beyni kırk arşındır. Ve Bārī ta'ālānın ﴿فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ﴾ (مریم 11) [mihrāb]dan murād mesciddir dediler.

مِحْرَابٌ [Muḥārib] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Bir kabiledir, Fihr'den.

الْحِرْبَاءُ [el-ḥirbāʾ] (ḥā'nın kesriyle ve elifin meddiyle) Bir nev' kertenkeledir ki güneşe yüz tutup güneş ne cānibe devr ederse o dahi o cānibe teveccüh eder ve güneşin harāreti hasebince elvān-ı muhtelifle ile mütelevvin olur. **أُمُّ حُبَيْبٍ** [ummu ḥubeyn] in müzekkeridir ki **أُمُّ حُبَيْبٍ** [ummu ḥubeyn] dahi kertenkele isimdir. Mü'ennesi **الْحِرْبَاءُ** [el-ḥirbāʾet]tir; yukālu: **حِرْبَاءٌ تَنْضُبُ كَمَا يُقَالُ** [taṇḍub] **عَصَا** [ġaḍā] gibi ism-i şecerdir, gūyā ki mezbūrlar zikr olunan eşcārda yurt tutmağın izāfet olunur. Ve kezālik **حِرْبَاءٌ** [ḥirbāʾ] zırhta olan mismārlara dahi derler.

الْمُحْرَبِيَّةُ [el-muḥarbiʾet] (mīm'in zammı ve rā'nın sükūnu ve bā'nın kesriyle) Şol yerdir ki onda **حِرْبَاءٌ** [ḥirbāʾ] çok ola; yukālu: **أَرْضٌ مُحْرَبِيَّةٌ أَيُّ ذَاتُ حِرْبَاءٍ**

الْحَرَابِي [el-ḥarābiyy] (feth-i ḥā ile ve bā'nın kesri ve meddiyle) Arkada olan etler; yukālu: **حَرَابِيٌّ** Ve **حَرَابِيٌّ** **الْمَثْنُ**: **لَحْمَاتُهُ** [ḥarābiyy] **حِرْبَاءٌ** [ḥirbāʾ]nın cem'i de gelir, kertenkele ma'nāsına, nitekim mürūr etti.

الْإِخْرِنْبَاءُ [el-iḥrinbāʾ] Kıl bitmek ve ot bitmek; yukālu: **إِزْبُرَارٌ** Ve **إِخْرِنْبِي** **أَيُّ** **إِزْبَارٌ** [izbirār] zā-i mu'ceme ve bā-i muvahhade ve rā'eyn-i mühmeleteyn ile kıl bitmek ve ot bitmek ma'nāsındır. Ve kelime-i **إِخْرِنْبِي** āhirinde olan yā **إِفْعَالٌ** bābına ilhāk içindir.

ح ز ب

الْحِزْبُ [el-ḥizb] (ḥā'nın kesri ve zā'nın sükūnuyla) Ashāb ve tā'ife ve vird ma'nāsına da gelir.

التَّحْزِيبُ [et-taḥzīb] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) **قُرْآنٌ** ı hizb hizb etmek; yukālu: **حَزَبْتُ الْقُرْآنَ**

التَّحْزُوبُ [et-teḥazzub] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Cem' olmak; yukālu: **تَحْزُبُوا إِذَا اجْتَمَعُوا**

الْأَحْزَابُ [el-aḥzāb] (hemzenin fethiyle) Şol tā'ifedir ki enbiyāyla muhārebeye cem' olalar.

الْحَزَابِي [el-ḥazābī] (ḥā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Kalın ve kısa olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ حَزَابٍ وَحَزَابِيَّةٌ إِذَا كَانَ غَلِيظًا إِلَى الْقَصْرِ** Ve **حِرْبَاءٌ** [ḥirbāʾ]nın cem'i de gelir, ʿalā-mā se-yecīu.

الْحِرْبَاءُ [el-ḥirbāʾ] (ḥā'nın kesriyle ve zā-i mu'cemenin sükūnuyla) Pek yer, arz-ı galīze ma'nāsına.

الْحِرْبَاءَةُ [el-ḥirbāʾet] Ahassu minhu; cem'i **الْحَرَابِي** [el-ḥazābī] gelir; aslında yā müşdedded idi, sonra tahfif olundu.

الْحِنْزَابُ [el-ḥinzāb] (ḥā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Yer havucudur, gezer-i deştī ma'nāsına, nitekim **قُسْتُ** [kuṣṭ] deryā havucudur. Ve

حِنْزَابٌ [ḥinzāb] Kezālik galīz ve kasīr olan nesne, **حَرَابِي** [ḥazābī] gibi.

الْحَزْبُ [el-ḥazb] (ḥā'nın fethiyle ve zā'nın sükūnuyla) Bir ʿazīm işe duş olmak; yukālu: **حَزَبُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيُّ أَصَابَهُ**

الْحَيْزَبُونُ [el-ḥayzebūn] (ḥā'nın ve zā'nın fethiyle ve mā-beyninde yā'nın sükūnuyla) Karı olan ʿavret.

[ح س ب]

الْحَسْبُ [el-ḥasb] (ḥā'nın fethiyle ve sīn'in sükūnuyla) ve

الْحِسَابُ [el-ḥisāb] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْحُسْبَانُ [el-ḥusbān] (ḥā'nın zammı ve kesriyle) ve

الْحِسَابَةُ [el-ḥisābet] (ḥā'nın kesriyle) Saymak; yukālu: حَسْبُهُ أَحْسَبُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ حَسْبًا Ve إِذَا عَدَدْتَهُ

حَسْبُ [ḥasb] Kifāyet edici. Ve حِسَابٌ [ḥisāb] dahi kifāyet edici ma'nāsına da gelir, 'alā-mā se-yecīu.

الْمَحْسُوبُ [el-maḥsūb] ve

الْحَسَبُ [el-ḥaseb] (fethateynle) Ma'dūd ma'nāsına: فَهُوَ فَعَلٌ بِمَعْنَى مَفْعُولٍ مِثْلُ نَفِضٍ Ve بِمَعْنَى مَفْعُولٍ نَفِضٌ Ve minhu kavluhum: لِيَكُنْ عَمَلُكَ بِحَسَبِ ذَلِكَ أَيَّ عَلَى قَدْرِهِ وَعَدِيدِهِ Ve gāh olur ki zarūret-i şīr için sīn teskīn olunur. Ve

حَسَبُ [ḥaseb] Şol nesnedir ki insān onunla tefāhur eder, ābā ve ecdādının sifāt-ı hasenesi cihetinden. Ba'zılar eyitti: İnsānın حَسَبُ [ḥaseb]i dīnidir, ba'zılar mālīdır dediler.

الْحَسِيبُ [el-ḥasīb] (ḥā'nın fethi ve sīn'in kesriyle) Zī-haseb olan kimse.

الْحِسَابَةُ [el-ḥisābet] (ḥā'nın kesriyle) Zī-haseb olmak: حَسْبُ حِسَابَةٍ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ مِثْلُ حَسْبُ [ḥaseb] ve حَسْبُ حَسْبُ حَسْبُ Ba'zılar eyitti: حَسْبُ [ḥaseb] ve كَرَمٌ [kerem] insānda mevcūd olur, egerçi onun ābā ve ecdādı zī-şeref değılse de, ammā شَرَفٌ [şeref] ve مَجْدٌ [mecd] olmaz, illā ābā ile olur.

الْمُحَاسَبَةُ [el-muḥāsebet] (mīm'in zammıyla) Bir nesnenin hesābın almak; yukālu: حَاسَبْتُهُ مُحَاسَبَةً

الْإِحْتِسَابُ [el-iḥtisāb] (hemzenin kesriyle) Nehy-i münker etmek; tekūlu: اِحْتَسَبْتُ Ve Ḥudā'dan ıvaz istemek; yukālu: اِحْتَسَبْتُ بِكَذَا أَجْرًا عِنْدَ اللَّهِ

الْمُحْتَسِبُ [el-muḥtesib] (mīm'in zammı ve sīn'in kesriyle) اِحْتِسَابٌ [iḥtisāb] eden kimse; yukālu: فَلَانَ مُحْتَسِبٌ بَلَدِهِ وَلَا يُقَالُ مُحْتَسِبٌ بَلَدِهِ Ve bir kimsenin büyük oğlu yāhūd kızı fevt olsa: اِحْتَسَبْتُ فَلَانًا ابْنًا لَهُ أَوْ بِنْتًا لَهُ derler, ammā kaçan küçücük kızı yā oğlu fevt olsa: اِحْتَسَبْتُ فَلَانَ اِحْتِسَابًا derler. Ve اِفْتِرَاطٌ [iftirāt] menzileleri azıkçı göndermektir.

الْحِسْبَةُ [el-ḥisbet] (bi'l-kesri ve's-sukūn) İsmun bi-ma'nā الْأَجْرُ Cem'ci الْحَسْبُ [el-ḥiseb] gelir ḥā'nın kesri ve sīn'in fethiyle. Ve hüsn-i tedbire dahi derler; yukālu: إِنَّهُ لِحَسَنِ الْحِسْبَةِ فِي الْأَمْرِ إِذَا كَانَ حَسَنَ التَّدْبِيرِ لَهُ Ve اِحْتِسَابٌ [ḥisāb]dan bir nev' ma'nāsına dahi gelir, mislu: الْقَعْدَةُ [el-ki'det] ve الرِّكْبَةُ [er-rikbet], فُعُودٌ [ku'ūd]dan ve رُكُوبٌ [rukūb]dan bir nev' ma'nāsına.

الْإِحْسَابُ [el-iḥsāb] (hemzenin kesriyle) Kifāyet etmek; yukālu: أَحْسَبْتَنِي الشَّيْءُ أَيُّ كَفَانِي Ve itā ma'nāsına da gelir. Ve iksār ma'nāsına da gelir; yukālu: أَعْطَى فَأَحْسَبَ أَيُّ أَكْثَرَ Ve

إِحْسَابٌ [iḥsāb] Deve aşkar olmağa da derler, 'alā-mā se-yecīu.

التَّحْسِيبُ [et-taḥsīb] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-ma'nā الْإِعْطَاءُ eyzan; yukālu: أَحْسَبْتُهُ وَحَسَبْتُهُ أَيُّ أَعْطَيْتُهُ

تَحْسِيبٌ [taḥsīb] Yastığa yastandırmak ma'nāsına dahi gelir, 'alā-mā se-yecīu.

الْحَسْبُ [el-ḥasb] Kifāyet edici; yukālu: حَسْبُكَ دَرَاهِمٌ أَيُّ كَفَاكَ Ve bu حَسْبُ [ḥasb] ismdir; yukālu: هَذَا رَجُلٌ حَسْبُكَ مِنْ رَجُلٍ Ve ma'rifeye muzāf iken nekireye sıfat vākī'

olur; zīrā ma'nā-yı fi'ldedir, مُحْصِبٌ لَكَ Ve ma'nāsına ya'nī غَيْرِهِ لَكَ مِنْ كَافٍ Ve bunda vāhid ve cem' ve tesniye berāber olur; zīrā ki masdardır aslında. Ve intikām ma'nāsına da gelir; yukālu: حَسْبُكَ اللهُ أَيِ انْتَمَمَ اللهُ مِنْكَ

الْحِسَابُ [el-ḥisāb] Kezālik kifāyet edici ma'nāsına; yukālu: شَيْءٌ حَسَابٌ أَيِ كَافٍ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿عَطَاءٌ حِسَابًا﴾ (النبا 36)

الْحُسْبَانُ [el-ḥusbān] (ḥā'nın zammıyla) 'Azāb ve hisāb ma'nāsına da gelir; kālallāhu ta'ālā: ﴿الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ﴾ (الرحمن 5) Ba'zılar eyitti: حُسْبَانٌ [ḥusbān] حِسَابٌ [ḥisāb]ın cem'idir, شُهْبَانٌ [ṣuhbān] شِهَابٌ [ṣihāb]ın cem'i olduğu gibi. Ve kı-sacık oklara dahi حُسْبَانٌ [ḥusbān] derler; vāhidi حُسْبَانَةٌ [ḥusbānet]tir. Ve

حُسْبَانَةٌ [ḥusbānet] Küçük yastığa dahi derler.

التَّحْسِيبُ [et-taḥsīb] Bir kimseyi yastığa yastandırmak; yukālu: حَسِبْتُهُ إِذَا وَسَدْتُهُ Ve fi'l-hadīsi: "مَا حَسَبُوا ضَيْفَهُمْ"

التَّحْصِيبُ [et-teḥassub] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdīdiyle) Haber almak; yukālu: تَحْصَيْبُ الْخَيْرِ أَيِ اسْتَحْزَبْتُهُ

الأَحْسَبُ [el-aḥseb] (hemzenin fethiyle) Şol devedir ki onun tüyünde beyāzlık ve kırmızılık ola. Ve şol adamdır ki aşkar ola.

الإِحْسَابُ [el-iḥsāb] (hemzenin kesriyle) Devenin tüyü sürh ve sefid olmak; yukālu: أَحْسَبَ الْبُعِيرُ إِحْسَابًا

المَحْصِيبَةُ [el-maḥsibet] (mīm'in fethiyle ve sīn'in kesriyle) Zann etmek.

الْحُسْبَانُ [el-ḥisbān] (ḥā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; ve yukālu: حَسِبْتُهُ صَالِحًا أَحْسَبُهُ بِالْفَتْحِ مَحْصِيبَةٌ Mīm'in ve sīn'in fethiyle ve مَحْصِيبًا mīm'in fethi ve sīn'in kesriyle ve حُسْبَانًا

ḥā'nın kesri ve sīn'in sükūnuyla أَيِ ظَنَنْتُهُ Ve dahi derler kesr-i sīn'le şāzz olmak üzere, zīrā her fi'l-i māzī ki meksürü'l-'ayn ola onun müstakbeli meftühü'l-'ayn olur, عِلْمٌ يَعْلَمُ gibi, illā dört kelime ki onlar nevādir dendir, "يَيْسُ-يَيْسُ" ve "حَسِبُ-يَحْسِبُ" ve "يَيْسُ-يَيْسُ" Ve mu'telden māzīsi ve müstakbeli kesr ile gelen "وَمَقُ-وَمَقُ" ve "نَعَمُ-نَعَمُ" ve "يَيْسُ-يَيْسُ" "وَمَقُ-وَمَقُ" dur, āşık olmak ma'nāsına. Ve "وَمَقُ-وَمَقُ" dur, münāsebet ma'nāsına. Ve "وَمَقُ-وَمَقُ" dur, i'timād ma'nāsına. Ve "وَمَقُ-وَمَقُ" dur, zāhid olmak ma'nāsına. Ve "وَمَقُ-وَمَقُ" dur, şişmek ma'nāsına. Ve "وَمَقُ-وَمَقُ" dur, vāris olmak ma'nāsına. Ve "وَمَقُ-وَمَقُ" dir, çakmak çalmak ma'nāsına. Ve "وَمَقُ-وَمَقُ" "وَمَقُ-وَمَقُ" akablamak ma'nāsına.

[ح ش ب]

الْحَوْشَبُ [el-ḥawşeb] (ḥā'nın fethi ve vāv'in sükūnuyla ve şīn'in fethiyle) Davarın bileğinde olan en, mavsıl-ı rusg ma'nāsına. Ve ba'zılar eyitti: Davar bileğinde olan küçük kemiğe derler. Ve şol davar ki yanları şişmiş ola, مُتَشَفِّحُ الْجَنْبَيْنِ ma'nāsına.

[ح ص ب]

الْحَاصِبَاءُ [el-ḥaşbā] (ḥā'nın fethiyle) Ufacık taşlar, حَصَا [ḥaşā] ma'nāsına.

الْمُحْصَبُ [el-Muḥaşşab] (mīm'in zammı ve şād'ın fethiyle ve teşdīdiyle) Mīnā'da bir mevzi'dir ki onda cemre atarlar.

الْحَاصِبُ [el-ḥaşb] (ḥā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Taş atmak; tekūlu: حَصَبْتُ الرَّجُلَ أَحْصَبُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَمَيْتَهُ بِالْحَاصِبِ

التَّحْصِيبُ [et-taḥsīb] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Mescide ferş döşemek gerek çakılla olsun gerek gayrı nesne ile olsun; tekūlu: حَصَبْتُ الْمَسْجِدَ تَحْصِيبًا إِذَا فَرَشْتَهُ Ve yer yüzünde yürümeğe dahi تَحْصِيبٌ [taḥsīb]

derler; yukālu: حَصَبْتُ فِي الْأَرْضِ أَي دَهَبْتُ فِيهَا
الْحَاصِبُ [el-ḥaṣib] Şol yeldir ki estikçe
 ufacık taşlar savura.

الْحَصِيبَةُ [el-ḥaṣibet] (bi-fethi'l-hā' ve
 kesri'ş-şād) Bi-ma'nāhu. Ve

حَصِيبَةٌ [ḥaṣibet] Ufacık taşı çok olan yere
 de derler; yukālu: أَرْضٌ حَصِيبَةٌ

الْإِحْصَابُ [el-iḥṣāb] (hemzenin kesriyle)
 Seğirtirken ufacık taşları dağıtmak;
 yukālu: أَحْصَبَ الْفَرَسُ إِذَا أَتَارَ الْحَصْبَاءَ فِي عَدْوِهِ

الْحَصْبَةُ [el-ḥaṣbet] (ḥā'nın fethi ve şād'ın
 sükūnuyla) Şol ufacık nesnelere ki has-
 tanın bedeninde zāhir olur. Ve gāh olur
 şād'ı meftūh edip حَصْبَةٌ [ḥaṣbet] derler.
 Ve

الْمَحْصَبَةُ [el-maḥṣabet] (mīm'in ve şād'ın
 fethiyle) Şol yerdir ki onun ufacık taşları
 çok ola; yukālu: أَرْضٌ مَحْصَبَةٌ

الْحَصَبُ [el-ḥaṣab] (fethateynle) Şol nesne-
 dir ki âteşe bırakılır, âteşi müştā'il kılsın
 diye; kālallāhu ta'ālā: مِنْ ﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ
 دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ﴾ (الأنبياء 98) Ve

حَصَبٌ [ḥaṣab] حَصْبَةٌ [ḥaṣbet] çıkarmağa
 dahi derler; tekūlu: حَصَبٌ جِلْدُهُ مِنَ الْبَابِ الرَّايِعِ
 إِذَا ظَهَرَ فِيهِ حَصْبَةٌ

يَحْصِبُ [Yaḥṣib] (yā'nın fethi ve şād'ın
 kesriyle) Bir kabiledir, Yemen'de.

[ح ض ب]

الْحَصْبُ [el-ḥaḍb] (ḥā'nın kesriyle ve ḍād-ı
 mu'cemenin sükūnuyla) Yay āvāzı, savt-ı
 kavs ma'nāsına; cem'i الْأَحْصَابُ [el-aḥḍāb]
 gelir. Ve erkek yılana dahi derler. Ba'zılar
 eyitti: حَصْبٌ [ḥiḍb] ḥā'nın kesriyle ve ḍād-ı
 mu'cemenin sükūnuyla ve حَصَبٌ [ḥaḍab]
 ḥā'nın ve ḍād'ın fethalarıyla lügattır,
 حَصَبٌ [ḥaṣab]da şād-ı mühmelenin fethiy-

le. Ve bu sebebden İbn 'Abbās radiyallāhu
 'anhu(98) "الْحَصْبُ جَهَنَّمُ" kırā'at ettikte
 Ferrā eyitti: İbn 'Abbās'ın murādı حَصَبٌ
 [ḥaṣab]dır, nitekim mürūr etti. Ve Ferrā
 eyitti حَصَبٌ [ḥaḍab] ḍād-ı mu'ceme ile
 حَطَبٌ [ḥaṭab] ma'nāsınadır, ehl-i Yemen
 lügatinde. Ve her nesne ki onunla âteş tu-
 tuştururlar, o حَصَبٌ [ḥaḍab]dır.

الْمِحْصَبُ [el-miḥḍab] (mīm'in kesri ve
 ḍād'ın fethiyle) Od ölçerdikleri ağaç, مِسْعَرٌ
 [mis'ar] ma'nāsına.

[ح ط ب]

الْحَطَبُ [el-ḥaṭab] (ḥā'nın ve tā'nın fethiy-
 le) Odun.

الْأَحْطَبُ [el-aḥṭab] (tā'nın sükūnuyla) Odun
 cem' etmek ve odun götürmek; tekūlu:
 حَطَبْتُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعْتَ الْحَطَبَ وَحَطَبْتَنِي
 فَلَانَ إِذَا أَتَاكَ بِالْحَطَبِ

الْإِحْطَابُ [el-iḥṭāb] Kezālik حَطَبٌ [ḥaṭab]
 cem' etmek; tekūlu: إِحْطَبْتُ إِذَا جَمَعْتَ الْحَطَبَ
حَاطِبٌ لَيْلٍ [ḥaṭibu ley] Şol kimsedir ki ratb
 ve yābis söyleye. Gece odun cem' eden
 gibi ki ne cem' ettiğin bilmez.

الْحَطَابَةُ [el-ḥaṭābet] (ḥā'nın fethi ve tā'nın
 teşdidiyle) Şol kimselerdir ki odun cem'
 edeler.

الْإِحْطَابُ [el-iḥṭāb] (hemzenin kesriyle)
 Odun kesmeğe karīb olmak; yukālu:
 كَرَمٌ وَهِيَ أَعْطَبُ الْكَرَمِ إِذَا حَانَ أَنْ يَفْطَعَ مِنْهُ الْحَطَبُ
 [kerm] kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla
 bāg çubuğu.

الْمِحْطَابُ [el-miḥṭāb] (mīm'in zammı ve
 tā'nın kesriyle) Şol devedir ki kuru diken
 otlaya.

الْحَطِيبُ [el-ḥaṭīb] (ḥā'nın fethi ve tā'nın
 kesriyle) Şol yerdir ki odunu çok ola.

الْحَطِيبُ [el-ḥaṭīb] (ḥā'nın fethi ve tā'nın

kesriyle) Şol kimse ki katı arık ola, saht lāgar ma'nāsına.

الأَخْطَبُ [el-aḥṭab] Misluhu.

[ح ظ ب]

الْحُطُوبُ [el-ḥuṭūb] (ḥā'nın ve zā'nın zammiyle) Semirmek; yukālu: حَطَبٌ حُطُوبًا مِّنْ أَعْنَى أَيْ سَمِنَ الْبَابِ الثَّانِي yukālu: أَغْلُلُ تَحْطِبُ Ya'ni "Şürb et merreten ba'de-merre tā ki semiz olasn."

الْحُنْظُبُ [el-ḥunṣub] (ḥā'nın zammı ve zā'nın zammı ve fethiyle) Çekirgenin erkeğine derler. Ba'zılar eyitti: حُنْظُبٌ [ḥunṣub] ve حُنْظُبَاءُ [ḥunṣubā] donuzlan kurdu; cem'i اَلْحَنْظَبُ [el-ḥanāḏib] gelir, حَنْفُسٌ [ḥanāfis] gibi ki حَنْفُسٌ [ḥanāfis] dahi zikr olunan ma'nāyadır.

الْحُنْظُوبَةُ [el-ḥunṣūbet] (bi'z-zamm) Şol 'avret ki 'azīmetü'l-cism kalīletü'l-hayr ola. Kezā fi ba'zi'n-nusah.

[ح ظ ر ب]

الْحَظْرَبَةُ [el-ḥazrabet] (ḥā'nın fethiyle ve zā'nın sükūnuyla) Yayın kirişin muhkem kılmak; yukālu: حَظْرَبُ الرَّجُلِ قَوْسَهُ إِذَا شَدَّ تَوَيَّرَهَا

الْمُحَظْرَبُ [el-muḥazreb] (mīm'in zammı ve ḥā'nın ve rā'nın fethiyle) Katı bükülen ip, şedidü'l-fetl ma'nāsına. Ve kavıyyü'l-halk ma'nāsına da gelir; yukālu: رَجُلٌ مُّحَظْرَبٌ إِذَا كَانَ شَدِيدَ الْحَلْقِ Ya'ni fermüde olsa.

[ح ق ب]

الْحُقُوبُ [el-ḥuḡub] (ḥā'nın ve kāf'ın zammiyle) Seksen yıla derler. Ba'zılar eyitti seksen yıldan ziyadedir. Cem'i اَلْحَقَابُ [aḥḡāb] gelir. Ve dehr ma'nāsına da gelir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿أَوْ أَمْضِي حُقْبًا﴾ (الكهف 60)

الْحِقْبَةُ [el-ḥiḡbet] (kesri ile ḥā' ile) Yıllar demektir; cem'i اَلْحُقُبُ [el-ḥuḡub] gelir.

الْحَقَابُ [el-ḥaḡāb] (fethateynle) Şol iptir ki devenin pālānına bağlanır, devenin karından tūlānī, devenin ثِيْلٌ [sīl]ine karīb yerde tā ki devenin sīne-bendi pālānının ile-ri çekmeye. Ve ثِيْلٌ [sīl] sā-i müsellesenin kesriyle deve zekerinin gilāfına derler. Ve masdar dahi gelir, zikr olunan ip devenin zekerin basıp tebevül etmesine māni' olmak ma'nāsına; yukālu: حَقَبَ الْبَعِيرُ مِنَ الْبَابِ إِذَا أَصَابَ حَقْبَهُ ثِيْلُهُ فَاحْتَبَسَ بَوْلُهُ Ve yıl yağmursuz olmağa dahi derler; yukālu: حَقَبَ الْعَامُ إِذَا احْتَبَسَ مَطْرُهُ

الْإِحْقَابُ [el-iḡḡāb] (hemzenin kesriyle) Devenin حَقَبٌ [ḥaḡāb]ın bağlamak. Ve حَقَبٌ [ḥaḡāb]ın tefsiri mürür etti.

الْأَحْقَابُ [el-aḡḡāb] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) Hımār-ı vahşī. Mezbūr bununla tesmiye olundu, böğürleri beyāz olduğundan ötürü gūyā ki karnı altına حَقَبٌ [ḥaḡāb] çekilmiştir.

الْحَقْبَاءُ [el-ḥaḡbā] (ḥā'nın fethi ve elifin meddiyle) Mü'ennes-i اَلْحَقَبُ [aḡḡāb]; ve yukālu li'l-kārreti't-tavīleti fi's-semā'i: حَقْبَاءُ Ya'ni gök yüzünde çekilen hatt-ı siyāha dahi حَقْبَاءُ [ḥaḡbā] derler.

الْحِقَابُ [el-ḥiḡāb] (ḥā'nın kesriyle) Bir müzeyyen nesne ki nisā tā'ifesi onu bellerine bağlar. Ve bir ma'rūf dağın dahi ismidir.

الْحَقِيبَةُ [el-ḥaḡibet] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) Cāme-dān ki ona heybe derler; cem'i اَلْحَقَائِبُ [el-ḥaḡā'ib] gelir, 'alā-vezni اَلجَرَائِمُ [el-cerā'im].

الْإِحْتِقَابُ [el-iḡḡiḡāb] ve

الْإِسْتِحْقَابُ [el-istiḡḡāb] (bi-kesri'l-hemzeti ve't-ṭā' fihimā) Heybe götürmek; yukālu:

إِحْتَقَبَ Ve minhu kīle: إِحْتَقَبَهُ وَاسْتَحَقَبَهُ أَيِ احْتَمَلَهُ إِحْتِقَابَ يَا نِي فِيلَانَ كَيْمَسَهُ غُونَاهُ فُلَانُ الْإِثْمَ [iḥtiqāb] etti derler, cem' edip heybe gibi boynuna aldığından ötürü.

الْمُحَقَّبُ [el-muḥqab] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) Davara binenin ardına artlaşan kimse, مَرْدَفٌ [murdef] ma'nāsına.

[ح ل ب]

الْحَلَبُ [el-ḥaleb] (hā'nın ve lām'ın fethiyle) Süt ma'nāsına gelir, nitekim sütü sağlamak ma'nāsına da gelir; yukālu: حَلَبَ النَّاقَةَ: yukālu eyzan: يَحْلِبُهَا حَلَبًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ ve minhu kavluhum: حَلَبْتُ الرَّجُلَ أَيِ حَلَبْتُ لَهُ Ve ictimāf ma'nāsına da gelir; yukālu: هُمْ يُحْلِبُونَ عَلَيْكَ أَيِ يَجْتَمِعُونَ هُمْ يُحْلِبُونَ مِنْ كُلِّ أَوْبٍ Ve eṭvāb [evb] cānib ma'nāsınadır.

الْإِحْتِلَابُ [el-iḥtilāb] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Bi-ma'nāhu.

الْحَالِبُ [el-ḥālib] (lām'ın kesriyle) Süt sağan kimse; cem'i الْحَالِبَةُ [el-ḥalebet] gelir fethateynle. Ve fi'l-meseli: "سَتَى تَوُوبٌ" Zīrā kaçan ki nākaların sağmak için cem' olsalar her biri kendi nākasını sağmağa meşgūl oldukta evvel şūrū eden evvel fāriğ olurdu, tertīb üzere. Pes "سَتَى تَوُوبٌ الْحَالِبَةُ" kelāmının ma'nāsı "Süt sağanlar müteferrik 'avdet eder" demek olur.

الْحَالُوبُ [el-ḥalūb] ve

الْحَالُوبَةُ [el-ḥalūbet] (hā'nın fethiyle) Sağılan deve. Hā gelmesi teksir-i fi'l için değildir, ya'nī hā mübālaga için olup bir nākanın çok sağılmasın iş'ār için değildir, belki murād lā-'ale't-ta'ayyün sağılmak için tutulan davardır.

الْإِسْتِحْلَابُ [el-istiḥlāb] Sütü çekip sağlamak;

إِسْتَحْلَبَ اللَّبْنَ أَيِ اسْتَدْرَهُ

الْحَلِيبُ [el-ḥalīb] (hā'nın fethiyle ve lām'ın kesriyle) Sağılmış süt.

الْإِحْلَابُ [el-iḥlāb] Süt sağmağa yardım etmek; yukālu: أَحْلَبَنِي أَيِ أَعَيْتَنِي عَلَى الْحَلَبِ Ve sağın davarın bir kimseye ta'yin etmeğe dahi derler; tekūlu: مَا أَحْلَبْتُ الرَّجُلَ إِذَا جَعَلْتَ لَهُ مَا يَحْلِبُهُ Ve bir kimse nākaları dışı doğurmağa dahi derler. Ve أَجْلَبَ derler cīm'le, kaçan ki erkek doğursalar, zīrā onların erkek olan evlādı bey' olunmağa iletirler, ona binā'en أَجْلَبَ denir.

الْإِحْلَابَةُ [el-iḥlābet] (hemzenin kesri ve hā'nın sükūnuyla) Bir kimse mer'ada süt sağıp ehline göndermeğe derler; yukālu: أَحْلَبْتُ أَهْلِي

الْمُحْلِبُ [el-muḥlib] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Yardım eden kimse, nāsır ma'nāsına.

الْمُحَالِبَةُ [el-muḥālibet] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Yardım eden kimse, nāsır ma'nāsına.

الْمُحَالِبَةُ [el-muḥālibet] Yardım etmek; tekūlu: حَالَبْتُ الرَّجُلَ إِذَا نَصَرْتَهُ وَعَاوَنْتَهُ

الْمِحْلَبُ [el-miḥleb] (mīm'in kesriyle) Şol çanaktır ki ona süt sağarlar.

حَبُّ الْمَحْلَبِ [ḥabbu'l-maḥlebi] (mīm'in fethiyle) Şol devādır ki أَفَاوِيهِ [efāvīh]ten 'add olunur. Ve أَفَاوِيهِ [efāvīh] fā ile أَفْوَاهُ [efvāh]ın cem'i ve أَفْوَاهُ [efvāh] فُوهُ [fūh] un cem'idir, mislu: سُوْقٌ [sūq] ve أَسْوَاقٌ [esvāk]. Ve فُوهُ [fūh] güzel kokulara katılan nesnedir.

الْمَحْلَبِيَّةُ [el-maḥlebiyyet] (mīm'in fethi ile) مَحْلَبٌ [maḥleb] bittiği yer.

الْحَلْبَانَةُ [el-ḥalbānet] (hā'nın fethiyle) Süt-lü deve; yukālu: نَاقَةٌ حَلْبَانَةٌ أَيِ دَاتٌ لَبْنٍ

الْحَالِيَانِ [el-ḥālibān] İki damardır ki göbeğin iki tarafındadır.

التَّحْلُبُ [et-teḥallub] ve

الْإِنْجِلَابُ [el-inḥilāb] Akmak, seyelān maʿnāsına; yukālu: تَحَلَّبَ الْعُرْقُ وَأَنْحَلَبَ أَيُّ سَالَ عَنَزُهُ

التَّحْلِبَةُ [et-tiḥlibet] Şol keçidir ki tekeye mukārin olmazdan evvel süt getire; yukālu: هِيَ عَنَزُ التَّحْلِبَةِ Ve عَنَزٌ [ʿanz] ʿayn-ı mühmele ile keçiyeye itlāk olunur. Baʿzılar eyitti وَتَحْلِبَةٌ Ve عَنَاقُ تَحْلِبَةٍ [tiḥlibet] tā ve lām'da harekāt-ı muhtelifle ile şol keçiyeye derler ki yüklü olmazdan evvel süt vere.

الْحَلْبَةُ [el-ḥalbet] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükunuyla) Şol atlardır ki her taraftan koşu için cemʿ olunup istabl-ı vāhiddin olmaya, nitekim kavm nusret için her cānibden gelseler فَدَّ أَحْلَبُوا derler.

حَلْبٌ [Ḥaleb] Vilāyet-i Şām'da bir şehrin adıdır ki maʿrūftur. Ve cibāyet kısmından حَلْبٌ [ḥaleb] diye ona derler kim vazīfe-i maʿlūmesi olmaya.

حَلَابٌ [Ḥallāb] (lām'ın teşdīdiyle) Bir ferresin ismidir.

الْحُلْبَةُ [el-ḥulbet] (zamm-ı ḥā'yla) Bir maʿrūf dānenin ismidir ki ona boy tohumu derler.

الْحُلْبُ [el-ḥulleb] (ḥā'nın zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Bir ottur ki onu ekseriyyā āhūlar otlar; yukālu: تَيْسٌ حُلْبٌ ki وَتَيْسٌ دُو حُلْبٍ erkeğidir. Baʿzılar eyitti: حُلْبٌ [ḥulleb] bir sık yapraklı ottur ki yaprağı gāyet koyu yeşil olup yer yüzüne döşenir ve kaçan ki bir yerin koparsan sütü çıkar.

الْحُلْبِيَّ [el-ḥullebiyy] (kezālik ḥā'nın

zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Şol meşktir ki o حُلْبٌ [ḥulleb] ile dibāgat olunmuştur.

الْحَلِيلَابُ [el-ḥiliblāb] (ḥā'nın ve lām'ın kesriyle) Bir ottur ki ona ʿamme tahrīf edip لَيْلَابٌ [leblāb] derler, sarmaşık otu demek olur. Baʿzılar حُلْبٌ [ḥulleb] dedikleri ottur ki ekseriyyā onu āhūlar otlar dedi.

الْحُلْبُوبُ [el-ḥulbūb] (ḥā'nın ve bā'nın zammıyla) Ziyāde siyāh olan nesne; yukālu: أَسْوَدُ حُلْبُوبٍ أَيُّ خَالِكٌ Ve خَالِكٌ [ḥālik] ḥā-i mühmele ile ziyāde siyāh olan nesneye derler.

[ح ن ب]

التَّحْنِيبُ [et-taḥnīb] (ʿalā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Atın arkasında ve ellerinde fi'l-cümle eğrilik ve hemvārılık olmak. Bu zikir olunan sıfat ādemde olsa تَحْنِيبٌ [tecnīb] derler, cīm'le.

الْمُحَنَّبُ [el-muḥanneb] Şol attır ki adımının arası gen ola bir vechile ki üslūbdan hāric olmaya. Bu, atın evsāf-ı hamīdesindedir.

التَّحْنُبُ [et-teḥannub] Eğilip yay gibi olmak; yukālu: تَحْنُبُ فُلَانٌ أَيُّ تَقَوَّسَ وَأَنْحَى

[ح و ب]

الْحُوبُ [el-ḥūb] (zamm-ı ḥā ile) Günāh, işm maʿnāsına.

الْحَابُ [el-ḥāb] Bi-maʿnāhu.

الْحَوْبُ [el-ḥavb] (feth-i ḥā ile) Masdardır, günāh etmek maʿnāsına.

الْحَوْبَةُ [el-ḥavbet] (bi-fethi'l-ḥāʿ) ve

الْحَيَابَةُ [el-ḥiyābet] (bi-kesri'l-ḥāʿ) Masdarāni kezālik; yukālu: حَيَّبَتْ بِكَذَا مَنَ Ve الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيُّ أُثِمَّتْ تَحُوبٌ حَوْبًا وَحَوْبَةٌ وَحَيَابَةٌ

حَوْبَةٌ [ḥavbet] Kezālik ehl ve ʿayāl İN لِي حَوْبَةٌ أَعُولُهَا yukālu: İN

وَعِيَالًا Ve عَوْلٌ [ʿavl] zahmet çekmeğe de derler. Baʿzılar eyitti: حَوْبَةٌ [ḥavbet] her hürmettir ki onu sen zāyîʿ kılarısın, vālide yā hemşire yāhūd gayrı, zāt-ı rahm, mahrem kabîlinden. Ve

حَوْبَةٌ [ḥavbet] Hācet maʿnāsına da gelir denildi; yukālu: أَلْحَقَ اللهُ بِهِ الْحَوْبَةَ أَيِ الْمُسْكِنَةَ وَالْحَاجَةَ Ve hayra ve şerre kādir olmamak maʿnāsına da gelir; yukālu: إِنَّمَا فَلَانٌ حَوْبَةٌ أَيِ: Ve recül-i zaʿîf maʿnāsına da gelir ki cemʿi الْحُوْبُ [el-ḥuveb]dir, ḥāʾnın zammı ve vāvʾın fethiyle.

الْأَحْوَبُ [el-aḥveb] (hemzenin ve vāvʾın fethiyle) Günāh-kār olan kimse; yukālu: فُلَانٌ أَعَى وَأَحْوَبُ Yaʿnî “Filān atasın ve anasının incitici günāh-kārdır.”

الْحَوْبَاءُ [el-ḥavbāʾ] (ḥāʾnın fethi ve vāvʾın sükünüyle ve elifin meddiyle) Nefes maʿnāsıdır; cemʿi الْحَوْبَاوَاتُ [el-ḥavbāvāt] gelir.

حَوْبٌ [ḥavbe] Bir kelimedir ki bununla deve zecr olunur. Bunda üç lügat vardır: biri حَوْبٌ ve biri حَوْبٌ ve biri حَوْبٌ dir, bāʾnın fethi ve zammı ve kesriyle.

التَّخْوِيبُ [et-taḥvīb] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Deveyi zecr etmek; yukālu: حَوْبْتُ بِالْإِبِلِ

التَّحْوُوبُ [et-teḥavvub] (fethateynle ve vāvʾın zammı ve teşdidiyle) Günāh-kār olmak; yukālu: فُلَانٌ يَتَحَوَّبُ مِنْ كَذَا أَيِ يَتَأْتَمُّ Ve acıyıp mahzūn olmağa dahi derler. Ve çakal uludukta هُوَ يَتَحَوَّبُ derler, zīrā çakalın āvāzı belāya giriftār olmuş kimse āvāzı gibidir.

الْحَوَابُ [el-ḥavʿeb] (ḥāʾnın ve hemzenin fethiyle جَعْفَرُ [caʿfer] vezni üzere) Vilāyet-i ʿArabda olan sulardan birinin adıdır ki Başra yolu üzeredir.

FASLU'L-ḤĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[خ ب ب]

الْحِبُّ [el-ḥibb] (bi'l-kesri) Şol kimsedir ki hile ve hudʿa sâhibi ola. Ve

حِبٌّ [ḥibb] Kezâlik hile ve hudʿa kılmak; yukālu: حَبِيتَ يَا رَجُلٌ تَحُبُّ حَبًّا مِثْلَ عَلِمْتَ تَعْلَمُ عِلْمًا

التَّحْيِيبُ [et-taḥbīb] Aldamak; yukālu: قَدْ حَبَّبَ غُلَامِي فُلَانٌ أَيِ خَدَعَهُ

الْحَبَّةُ [el-ḥabbet] (ḥāʾnın fethi ve kesri ve zammı ile) Şol yol yol nesnedir ki kumda ve bulutta ve başa yağlanan nesnede zâhir olur.

الْحَبِيبَةُ [el-ḥabībet] (ḥāʾnın fethi ve bāʾnın kesriyle) Bi-maʿnāhā; yukālu: ثَوْبٌ حَبَائِبٌ أَيِ نِتَهِكِيمٌ Nitekim ثَوْبٌ هَبَائِبٌ dahi derler. Ve

حَبِيبَةٌ [ḥabībet] Üç yaşında olan davranın yünüdür; yukālu: أفضَلُ مِنَ الْعَقِيْقَةِ Ve الْعَقِيْقَةُ [ʿaḳīḳat] iki yaşında olan davranın yünüdür, zīrā حَبِيبَةٌ [ḥabībet] çok olur ve hem çok durur. Ve şerha olunmuş ete dahi حَبِيبَةٌ [ḥabībet] derler.

الإِخْتِيبَاتُ [el-iḥtibāb] Sevbde büküm göstermek; yukālu: إِخْتَبْتُ مِنْ ثَوْبِهِ حَبَّةً أَيِ أخرجَ

الْحَبَبُ [el-ḥabeb] (fethateynle) ve

الْحَبُّ [el-ḥabb] (ḥāʾnın fethiyle) ve

الْحَبِيبُ [el-ḥabīb] (ḥāʾnın fethi ve bāʾnın kesri ve meddiyle) Bir nevʿ yelmektir; yukālu: حَبَّ الْفَرَسِ يَحُبُّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ حَبًّا وَحَبِيًّا وَحَبَّ الْفَرَسِ إِذَا رَاوَحَ بَيْنَ يَدَيْهِ وَرِجْلَيْهِ Yaʿnî gāh elin ve gāh ayağın yere kosa ki nakıllamak maʿnāsıdır. Ve ot uzanmak ve deryā temvüc etmek maʿnāsına da gelir; yukālu: إِذَا حَبَّ بِهِمُ الْبَحْرُ

na çekseleler.

الْإِخْبَابُ [el-iḥbāb] Nakıllatmak; yukālu: جَاؤُوا مُخْبِبِينَ ve yukālu: وَأَخْبَتِ الْفَرَسُ صَاحِبَهُ Ya'nī atların nakıllatarak geldiler.

الْخَابُ [el-ḥābb] (‘alā-vezni [ed-dāll]) Karābet ve musāheret; cem'i الْخَوَابُ [el-ḥavābb] gelir; yukālu: لِي مِنْ فُلَانٍ خَوَابٌ أَيْ قَرَابَاتٍ وَمُصَاهَرَاتٍ

الْخَبِيئَةُ [el-ḥabḥabet] (ḥā'nın fethi ile) Soğutmak, ibrād ma'nasına; yukālu: خَبَّجُوا عَنْكُمْ مِنَ الظَّهْرِ Ya'nī “Harāret-i zuhru bārid edin.” Ve bu aslında خَبَّيُوا idi ‘alā-vezni vasatta olan bā'yı ḥā'ya tebdil ettiler, tā ki تَفْعِيلٌ [tef'īl] bābindan فَعَلَّةٌ [fa'lelet] bābı imtiyāz bula. Ve sār hurūf beyninden ḥā'yı ihtiyār ettiler, kelimeye ḥā olduğu için. Bu takrirden bu vezni üzere olan sār kelimātın dahi hāli ma'lūm olur. Ve

خَبَّيْتُ [ḥabḥabet] Bir nesnenin yumuşayıp deprenmesine derler.

خُبَيْبٌ [Ḥubeyb] (ḥā'nın zammıyla tasgīr vezni üzere) Bir kimsenin adıdır.

الْخُبَيْبَانُ [el-Ḥubeybān] ‘Abdullāh b. Zubeyr ile oğludur. Ba'zılar eyitti: ‘Abdullāh b. Zubeyr ile kardeşi Muş'ab'dır.

[خ ث ع ب]

الْخَيْبَةُ [el-ḥiṣ'abet] (ḥā'nın kesri ve sā'nın sükūnu ve ‘ayn'ın fethiyle) Şol nakadır ki sütü çok ola.

[خ د ب]

الْخَيْبُ [el-ḥidb] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Vurmak; yukālu: خَدَبَهُ بِالسَّيْفِ Ve eti ve deriyi yarmağa ve yılan sokmağa derler; وَالْكُلُّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْخَدَبُ [el-ḥadeb] (fethateynle) Dil uzun olmak. Ve yalan söylemek. Ve bahādırlık

eylemek; yukālu: فِي لِسَانِهِ خَدَبٌ أَيْ طُولٌ وَقَدْ كَذَبَ Ve

خَدَبٌ [ḥadeb] Horyādlığa da derler; yukālu: كَانَ بِنِعَامَةِ خَدَبٍ وَهُوَ اسْمُ رَجُلٍ

الْأَخْدَبُ [el-aḥdeb] (hemzenin ve dāl'ın fethiyle)

الْمُتَخَدِّبُ [el-muteḥaddib] (mīm'in zammı ve dāl'ın kesri ve teşdīdiyle) Horyād olan kimse.

الْخَدْبَاءُ [el-ḥadbā] أَخْدَبٌ [aḥdeb]in müennesi; yukālu: طَعْنَةُ خَدْبَاءٍ إِذَا هَجَمَتْ عَلَى طَعْنَةُ الْجَوْفِ Ya'nī yara ki içeri te'sir etse طَعْنَةُ خَدْبَاءٍ derler. Ve mülāyim olan zırha dahi خَدْبَاءُ [ḥadbā] derler.

الْخَيْدَبَةُ [el-ḥaydebet] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve dāl'ın fethiyle) Emr-i sābık; yukālu: أَقْبَلَ عَلَى خَيْدَبَتِكَ أَيْ عَلَى أَمْرِكَ الْأَوَّلِ

الْخَيْدَبُ [el-ḥaybed] (ḥā'nın ve dāl'ın fethiyle) Tarīk-i vāzih.

الْخَيْدَبُ [el-ḥidebb] (ḥā'nın kesri ve dāl'ın fethi ve bā'nın teşdīdiyle) Kavī ve fermüde olan kimse; yukālu: رَجُلٌ خَدَبٌ مِثْلُ هَجَفٍ وَجَارِيَةٌ خَدَبَةٌ Ve هَجَفٌ [hiceff] dahi galiz olana derler.

[خ ذ ع ب]

الْخَذْعَبَةُ [el-ḥaz'abet] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Kesmek; yukālu: ضَرَبَهُ بِالسَّيْفِ فَخَذَعَبَهُ أَيْ قَطَعَهُ

[خ ذ ل ب]

الْخَذَلْبَةُ [el-ḥazlebet] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Şol yürümektir ki onda za'f ola.

[خ ر ب]

الْخُرْبُ [el-ḥurb] (ḥā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kum yığınının tarafı ve

nihāyeti ve uca sünügünün deliği, ثَقْبُ الْوَرِكِ ma'nāsına.

الْخُرْبَةُ [el-ḥurbet] (kezālik ḥā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Ve azık koyacak zarfın kulpuna dahi خُرْبَةٌ [ḥurbet] derler. Ve bi'l-cümle her delik ki müdevver ola, خُرْبَةٌ [ḥurbet] derler.

الْخُرَابَةُ [el-ḥurābet] (kezālik ḥā'nın zamımıyla) Bi-ma'nāhu. Ve gāh olur ki rā'yı müşedded kırlarlar.

الْمَحْرُوبُ [el-maḥrüb] Yarılmış nesne.

الْأَخْرَبُ [el-aḥreb] (hemzenin fethiyle) Kulağı yarılmış kimse ve kulağı delinmiş dahi derler. Ve kaçan ki delindikten sonra yarılrsa أَخْرُمُ [aḥrem] derler.

الْحَرَابُ [el-ḥarāb] (ḥā'nın fethiyle) 'İmāretin zıddıdır; yukālu: حَرِبَ الْمَوْضِعَ حَرَابًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْحَرِيبُ [el-ḥarīb] ve

الْحَرِيبَةُ [el-ḥaribet] (bi-fethi'r-rā'i ve kesri'l-ḥā'i fihimā) Harāb olan nesne; yukālu: مَوْضِعٌ حَرِبَ وَدَاژَ حَرِيبَةً

الْإِخْرَابُ [el-iḥrāb] (hemzenin kesriyle) Harāb kılmak; yukālu: أَخْرَبَهَا صَاحِبُهَا

التَّخْرِيبُ [et-taḥrīb] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik harāb kılmak; yukālu: تَشْدِيدٌ حَرَّبُوا خَرَّبُوا بِيوتَهُمْ şüyū'undan ötürü yāhūd mübālagadan ötürü.

الْحَارِبُ [el-ḥārib] Uğru, لِصٍّ [lişş] ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: حَارِبٌ [ḥārib] deve uğrusuna mahsustur. Cem'i الْحُرَابُ [el-ḥurrāb] gelir, ḥā'nın zammı ve rā'nın teşdidiyle.

الْحِرَابَةُ [el-ḥirābet] (ḥā'nın kesriyle) Deve uğrulamak; yukālu minhu: حَرَّبَ فُلَانٌ إِبِلَ فُلَانٍ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ حِرَابَةً مِثْلُ كِتَابَةِ

الْخَرْبُ [el-ḥareb] (ḥā'nın ve rā'nın fethasıyla) Toy dedikleri kuşun erkeği; cem'i الْخُرْبَانُ [el-ḥirbān] ḥā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla. Ve أَخْرَبَ [aḥreb]in masdarı dahi gelir. Ve أَخْرَبَ [aḥreb] o nesnedir ki onun yā şıkkı yāhūd müdevver deliği ola, 'alā-mā merre.

الْخَرُوبُ [el-ḥarrüb] (ḥā'nın fethi ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Keçi boynuzu dedikleri ma'ruf nesne ki me'kulāttandır.

الْحُرْنُوبُ [el-ḥurnüb] (bi-zammı'l-ḥā' ve'n-nūn) Lügatün fihi; وَلَا تَقُلْ حُرْنُوبٌ بَفَتْحِ الْحَاءِ

[خ ر ع ب]

الْحُرْعُوبَةُ [el-ḥur'ebet] (kezālik ḥā'nın zamımıyla ve rā'nın sükūnuyla) Şol cāriyedir ki kemikleri ince ola, dakikatü'l-'izām ma'nāsına; yukālu: جَارِيَةٌ حُرْعُوبَةٌ

الْحَرْعَابَةُ [el-ḥar'abet] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā. Ve

حُرْعُوبٌ [ḥur'üb] Şol ağaç budağına dahi derler ki her cānibine eğile. Ve sütlük gökçek endāmlı deveye dahi itlāk olunur; yukālu: جَمَلٌ حُرْعُوبٌ أَي طَوِيلٌ فِي حُسْنِ خَلْقٍ

[خ ز ب]

الْخَزْبُ [el-ḥazeb] (ḥā'nın ve zā'nın fethiyle) Dişi devenin memesi şişip delikleri küçük olmak; koyunda dahi hāl böyledir; yukālu: خَزَبَتِ النَّاقَةُ تَخْرَبُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ حَزَبًا إِذَا وَرَمَ صَرْعُهَا

الْحَزِيبُ [el-ḥazib] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol et ki semiz ve ter ola; yukālu: لَحْمٌ حَزِبٌ إِذَا كَانَ رَحْصًا

الْحَزِيبَةُ [el-ḥazibet] Mü'ennesi.

الْمِخْرَابُ [el-miḥzāb] (mīm'in kesriyle ve ḥā'nın sükūnuyla) Şol devedir ki semizliğinden şişmiş gibi görüne.

[خ ز ل ب]

الْحَزْلَبَةُ [el-ḥazlebet] Kat'-ı serī'a derler, kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şiḥāh.

[خ ش ب]

الْحَشَبَةُ [el-ḥaṣebet] Ağaç; cem'i حَشَبٌ [ḥaṣeb] gelir ḥā'nın ve şīn'in fethiyle ve حُشْبٌ [ḥuṣb] ḥā'nın zammı ve şīn'in sükūnuyla ve حُشْبٌ [ḥuṣub] zammeteynle ve حُشْبَانٌ [ḥuṣbān] ḥā'nın zammı ve şīn'in sükūnuyla.

الْحَشْبُ [el-ḥaṣb] (ḥā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Bir nesneyi bir nesneye karıştırmak; yukālu: حَشَبْتُ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ أَي خَلَطْتُهُ بِهِ Ve kılıcı açmağa dahi حَشْبٌ [ḥaṣb] derler, bir haysiyetle ki kılıcın üzerine sünü demirin koyup süresin tā ki iri yerlerin alıp emles ve mücellā ola. Ve şīri geldiği üzere deyip te»emmül etmemeğe dahi derler; tekūlu: حَشَبْتُ الشَّعْرَ إِذَا قُلْتُهُ كَمَا يَجِيءُ وَلَمْ تَتَنَوَّقِ Ve **الْكُلُّ** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي فِيهِ أَي تَتَأَمَّلُ

الْحَشِيبُ [el-ḥaṣīb] (ḥā'nın fethi ve şīn'in kesriyle) Şol kılıçtır ki onun tab'ı zāhir ola, ya'nī pāsı zāhir ola. Ve cilā verilmiş kılıca dahi حَشِيبٌ [ḥaṣīb] derler. Pes azdāddan olur. Ve şol oktur ki kemāliyle perdāht olmaya. Ve fermüde deveye dahi حَشِيبٌ [ḥaṣīb] derler.

الْأَحْشَبُ [el-aḥṣeb] (hemzenin fethiyle) İri ve 'azīm dağ. Ve her iri ve galīz nesneye dahi derler.

الْحَشِيبُ [el-ḥaṣīb] (ḥā'nın fethi ve şīn'in kesriyle) Her nesne ki galīz ola.

الْأَحْشَبَانُ [el-Aḥṣebān] İki dağa derler Mekke-i müşerrefede. Ve fi'l-hadīsi: لَا تَزُولُ مَكَّةَ حَتَّى يَزُولَ أَحْشَبَاهَا

الْحَشْبَانُ [el-ḥaṣbān] (ḥā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Kerīh ve yābis olan nesne;

yukālu: أَكَمَّةٌ حَشْبَانٌ Ve جَبْهَةٌ حَشْبَانٌ أَي كَرِيهَةٌ يَابِسَةٌ Ve Ya'nī haşin ve yābis olan tepe.

الْإِخْشِشَابُ [el-iḥşişāb] Galīz ve haşin olmak; yukālu: إِخْشَوْشَبَ الشَّيْءُ أَي صَارَ حَشْبًا وَهُوَ الْحَشْنُ Ve fi'l-hadīsi 'Ömer radiyallāhu 'anhu: إِخْشَوْشَبُوا قَالَ وَهُوَ الْعَلَطُ وَابْتَدَأَ النَّفْسُ ' Ya'nī فِي الْعَمَلِ وَالْإِخْتِمَاءِ فِي الشَّيْءِ لِيُغْلَظَ الْجَسَدُ "Tahsīl-i a'mālede nefsi mübtezel tutup yalın ayak yürümekle bedeniniz iri kılın" demek olur.

الْتَحْشَبُ [et-teḥaṣṣub] (tā'nın ve ḥā'nın fet-hi ve şīn'in zammı ve teşdīdiyle) Kuru ot otlamak; yukālu: تَحْشَبَتِ الْإِبِلُ إِذَا أَكَلَتِ الْيَبِيسَ مِنَ الْمَرْعَى

الْقَشِيبُ [el-kaşību'l-ḥaṣīb] (ḳāf'ın fethi ve şīn'in kesriyle ve kezālik **الْحَشِيبُ** [el-ḥaṣīb]) Menfa'ate yaramayan kimse: حَشِيبٌ إِذَا كَانَ لَا خَيْرَ فِيهِ Ve lafz-ı قَشِيبٌ [kaşīb]e itbā'e için gelmiştir.

الْحِشَابُ [el-ḥiṣāb] (ḥā'nın kesriyle) Rizām b. Mālik b. Ḥaṇzala oğullarının ismidir ki onlara حِشَابٌ [Ḥiṣāb] derler.

[خ ص ب]

الْحِصْبُ [el-ḥiṣb] (kesr-i ḥā ile) جَدْبٌ [cedb] in nakīzidir ki جَدْبٌ [cedb] kıtlığa derler.

الْأَحْصَابُ [el-aḥṣāb] (hemzenin fethiyle) Cem'i; yukālu: بَلَدٌ حِصْبٌ وَبَلَدٌ أَحْصَابٌ كَمَا قَالُوا Ve بَلَدٌ سَبَاسِبٌ [sebāsīb] sīneyn-i mühmeleteyn ile güzergāh olan yere derler.

الْإِخْصَابُ [el-iḥṣāb] (hemzenin kesriyle) Yer ucuzluk olup bolluk olmak. Ve halk bolluğa dāhil olmak; yukālu: أَحْصَبَتِ الْأَرْضُ وَأَحْصَبَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا إِلَى الْحِصْبِ Ve أَحْصَبَ الْقَوْمُ Ya'nī "Kavmin etrāfı ucuzluk oldu."

الْمُخَصَّبُ [el-muḥṣīb] (mīm'in zammı ve

şād'ın kesri) ve

الْخَصِيبُ [el-ḥaṣīb] (ḥā'nın fethi ve şād'ın kesriyle) Ucuzluk yer; yukālu: مَكَانٌ مُخَصَّبٌ وَخَصِيبٌ

الْخِصَابُ [el-ḥiṣāb] (ḥā'nın kesriyle ve şād-ı mühmele ile) Şol hurmā ağaçlarıdır ki yemişi çok ola.

الْحَضْبَةُ [el-ḥaṣbet] (ḥā'nın fethiyle) Vāhiduhā.

[خ ض ب]

الْخِصَابُ [el-ḥiḍāb] (ḥā'nın kesriyle) Şol nesnedir ki onunla bir şey boyanır.

الْحَضْبُ [el-ḥaḍb] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın sükünüyle) Boyamak; yukālu: خَصَبْتُ الشَّيْءَ خَصْبًا Ve hurmā ağacı yeşermek; yukālu: الْكُلُّ مِنَ الْبَابِ خَصَبَ النَّخْلُ أَيِ اخْضَرَ الثَّانِي

الْإِخْتِصَابُ [el-iḥtiḍāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Boyanmak; yukālu: إِخْتَصَبَ بِالْحِنَاءِ وَنَحْوِهِ

الْحَضِيبُ [el-ḥaḍīb] (ḥā'nın fethiyle ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Boyalı nesne; yukālu: كَفَّ خَصِيبٌ

الْكَفُّ الْحَضِيبُ [el-keffu'l-ḥaḍīb] Bir yıldız ismidir.

الْحَضْبَةُ [el-ḥuḍabet] (ḥā'nın zammı ve ḍād'ın fethiyle 'alā-vezni **الْهُمَزَةُ** [el-humezet]) Şol 'avrettir ki kesri'ü'l-ḥiḍāb ola.

الْمُخَصَّبُ [el-muḥaḍḍab] (mīm'in zammı ve ḍād'ın feth ve teşdidiyle) Boyalı nesne; yukālu: بَنَانٌ مُخَصَّبٌ Teşdidi mübālaga içindir. Ve بَنَانٌ [benān] bā-i muvahhadenin fethiyle parmak ucudur.

الْمِخْصَبُ [el-miḥḍab] (mīm'in kesriyle) Şol tagār ki içine renk korlar.

الْحَاضِبُ [el-ḥāḍib] Şol devekuşudur ki vakt-i rebî'de otlamaktan incikleri kızara yāhūd sarara.

[خ ط ب]

الْحَطْبُ [el-ḥaṭb] Bir nesnenin sebebi; tekūlu: مَا حَطَبَكَ

الْمُحَاطَبَةُ [el-muḥāṭabet] ve

الْخِطَابُ [el-ḥiṭāb] (mīm'in zammıyla ve ṭā'nın fethiyle evvelde ve ḥā'nın kesriyle sānīde) Bi-ma'nen vāhid, ya'ni bir hāzır kimseye söz söylemek.

الْخِطَابَةُ [el-ḥiṭābet] ve

الْحِطَابُ [el-ḥiṭāb] ve

الْحُطْبَةُ [el-ḥuṭbet] (ḥā'nın kesriyle evvelerde zammıyla sālīste) Minber üzere çı-kıp hutbe okumak; yukālu: حَطَبْتُ عَلَى الْمِئْبَرِ حُطْبَةً بِالضَّمِّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْحِطْبَةُ [el-ḥiṭbet] (kesr-i ḥā ile) 'Avreti tezevvüce da'vet etmeğe derler.

الْإِخْتِطَابُ [el-iḥtiṭāb] Hatıblık etmeğe ve tezevvüce da'vet etmeğe derler. Ve bir eri tezvīc etmeğe da'vete dahi derler; yukālu: إِخْتَطَبَ الْقَوْمُ فَلَانًا إِذَا دَعَوْهُ إِلَى تَرْوِيجِ صَاحِبِيهِمْ

الْحَطِيبُ [el-ḥaṭīb] حَاطِبٌ [ḥāṭib] ya'ni 'avrete **حُطْبَةٌ** [ḥiṭbet] kılan kimse.

الْحَاطِبَةُ [el-ḥaṭābet] (feth-i ḥā ile) Hatīb olmak; yukālu: حَطَبْتُ حَاطِبَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ أَيِ صَارَ حَطِيبًا

الْخِطِيبِيُّ [el-ḥiṭībā] (ḥā'nın kesri ve ṭā'nın kesri ve teşdidiyle **دِيلِي** [dillīlā] vezni üzere) 'Avreti tezevvüce da'vet etmek.

الْحِطْبُ [el-ḥiṭb] (ḥā'nın kesriyle ve ṭā'nın sükünüyle) Şol erdir ki 'avreti tezevvüce da'vet eder. Ve 'avrete dahi itlāk olunur. Ve zamān-ı cāhiliyyette bir 'avrete nikāh etmeli olsalar er cānibinden **حِطْبٌ** [ḥiṭb]

derlerdi ve ‘avret cānibinden بَخَّ [nikh] ve خُطِبَ derlerdi. Vaktā ki er cānibinden بَخَّ [nikh] deseler nikāhları mün‘akid olurdu.

الْخُطْبَةُ [el-ḥiṭbet] (ḥā'nın kesriyle) Şol ‘avrettir ki nikāha da‘vet oluna.

الْأَخْطَبُ [el-aḥṭab] شِقْرَاقٍ [şikirrāk] dedikleri kuş ki ona أُخِيلُ [aḥyel] dahi derler. Ba‘zılar eyitti: ضَرْدُ [şured] dedikleri kuştur ki lisān-ı Türkīde kerkes derler, bir kırmızı kuştur, bülbülden büyücek. Ve şol hımāra dahi derler ki levni hudrete mā‘il ola. Ba‘zılar eyitti: Şol hımārdır ki sırtında karalığı ola.

الْحَطْبَاءُ [el-ḥaṭbā] (ḥā'nın fethiyle ve ṭā'nın sükūnuyla) Mü‘ennesi; ve yukālu: نَاقَةٌ حَطْبَاءُ

الْإِخْطَابُ [el-iḥṭāb] Sayd karīb olup avlanması mümkün olmak; yukālu: أَخْطَبَكَ الصَّبْدُ أَخْطَبَكَ الصَّبْدُ وَدَنَا مِنْكَ Ve حَنْظَلٌ [hanzal] ki ebū cehl kavunu derler, onun hatları zāhir olmağa dahi derler; yukālu: أَخْطَبَ الْحَنْظَلُ أَيَّ صَارَ حُطْبَانًا

الْحُطْبَانُ [el-ḥuṭbān] (bi-zammi'l-ḥā'i ve sükūni't-ṭā'i) هُوَ أَنْ يَصْفَرَ وَتَصِيرَ فِيهِ خُطُوطٌ خَضْرَاءُ

الْحُطْبَانِيَّةُ [el-Ḥaṭṭābiyyet] (ḥā'nın fethi ve ṭā'nın ve yā'nın teşdidiyle) Rāfiḍilerden bir tā'ifedir ki Ebū Ḥaṭṭāb'a nisbet olurlar. Ve Ebū Ḥaṭṭāb'ın şānı bu idi ki ashābına emr ederdi her kim kendilere muhālefet ederse üzerine zevr ile şehādet edeler.

[خ ل ب]

الْخِلَابَةُ [el-ḥilābet] (ḥā'nın kesriyle ve lām'ın tahfiyiyle) Dille bir kimseyi aldamak; yukālu: خَلَبَهُ يَخْلِبُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِخْتِلَابُ [el-iḥṭilāb] Bi-ma'nāhu. Ve fi'l-meseli: إِذَا لَمْ تَغْلِبْ فَاحْخَلِبْ أَيَّ فَاحْخَدُغْ

الْخَلِيْبَةُ [el-ḥalibet] (ḥā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Nisā tā'ifesinden hīle ve hud'a ehli olan kimse

الْخَلَابُ [el-ḥallāb] (ḥā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Haddā' ve kezzāb olan kimse.

الْخَلْبُوتُ [el-ḥalebūt] (‘alā-vezni الْجَبْرُوتُ [el-ceberūt]) Bi-ma'nāhu.

الْبَرْقُ الْخُلْبُ [el-berqu'l-ḥulleb] (ḥā'nın zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Şol berktir ki yağmur yağdırmasına gūyā ki hud'a eder. Bu sebebden va‘desine vefā etmeyen kimseye “إِنَّمَا أَنْتَ كَبْرُقُ خُلْبٍ” derler. Ve şol buluta dahi خُلْبٌ [ḥulleb] derler ki yağmur yağdırmaya ve بَرْقُ خُلْبٍ [berqu ḥulleb] dahi derler, izāfetle.

الْمُخَلَّبُ [el-muḥalleb] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Şol libāsa derler ki rengi çok ola.

الْخُلْبُ [el-ḥilb] (ḥā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Şol perdedir ki kalble sevād-ı batn beyninde olur, perde-i dil ma'nāsına. Ve خُلْبٌ [ḥilb] diye şol kimseye derler ki nisā tā'ifesi ona mahabbet eder ola; yukālu: إِنَّهُ لَخُلْبٌ نِسَاءٍ

الْإِخْلَابُ [el-iḥlāb] Su balçıklı olmak; yukālu: مَاءٌ مُخْلَبٌ وَأَخْلَبَ الْمَاءُ

الْخُلْبُ [el-ḥulub] (ḥā'nın ve lām'ın zammiyle) Şol kara balçıktır ki suyun dibinde olur. Ve lif dedikleri nesne ki ondan ip bükler; وَيَجُوزُ الْخُلْبُ بِالتَّسْكِينِ لَقِيْنُهُ خُلْبَةً وَخُلْبَةً بِالتَّحْرِيكِ وَالتَّسْكِينِ

الْمُخَلَّبُ [el-miḥlebb] (mīm'in kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Şol nesnedir ki kuşlarda ve sār'ir yırtıcı cānverlerde insānın tırnağı mesābesindedir. Ve şol orak ki diş olmaya dās-ı bī-dendāne ma'nāsına.

الْخُلْبُ [el-ḥalb] (ḥā'nın fethi ve lām'ın

sükūnuyla) Ot biçmek; yukālu: خَلَبْتُ النَّبَاتَ أَخْلُبُهُ خَلْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعْتَهُ

الإِسْتِخْلَابُ [el-istiḥlāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu. Ve fi'l-hadīsi: "تَسْتَخْلِبُ الْخَبِيرَ" أَي تَقْطَعُ النَّبَاتَ وَتَأْكُلُهُ فَإِنَّ الْخَبِيرَ بِالْخَاءِ الْمُعْجَمَةِ وَالْبَاءِ الْمُوَحَّدَةِ يَجِيءُ بِمَعْنَى النَّبَاتِ

الْخَلْبُ [el-ḥalben] (bi-fethi'l-ḥā'i ve'l-bā'i ve sükūni'l-lāmi beynehumā) Şol 'avret ki ebleh ola; nūn ilhāk için gelmiştir. İbnu's-Sikkīt eyitti: خَلْبٌ [ḥalben] خِلَابَةٌ [ḥilābet] ten me'hūz deǵildir.

[خ ن ب]

الْحَنْبُ [el-ḥaneb] (fethateynle) Ayak za'fif olmak; yukālu: خَنَيْتُ رِجْلَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي وَهَنْتُ

الإِخْنَابُ [el-iḥnāb] (hemzenin kesriyle) Ayaǵı za'fif etmek; yukālu: أَخْنَبْتُهَا أَنَا

الْإِخْنَابُ [el-iḥinnāb] Şol kişidir ki tavīlū'l-kāme ola. Ve خِنَابٌ [ḥinnāb] şāzz olan kelimelerdendir, zirā فِعَالٌ [fi'āl] vezni üzere olmak esmāda asl budur ki iki harf-i tad'fin biri yā'ya mūnkaliḥ ola, دِنَارٌ [dīnār] ve قِيرَاطٌ [qīrāt] gibi, masdara mültebis olmasın diye meger ki āhirine hā-i te'nīs lāhık ola ki bu dem kalb olunmaz iltibās mūndefi' olduǵu için, دِنَابَةٌ [dinnābet] ve صِنَارَةٌ [şinnāret] gibi. Ve دِنَابَةٌ [dinnābet] kasīr ma'nāsına ve صِنَارَةٌ [şinnāret] mühmeleynle kalkanın yapışacak yeri.

الْخِنَابَتَانُ [el-ḥinnābetān] (ḥā'nın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Burnun iki cānibinde olan kanatları ki ortasında olana direk derler. Ve خِنَابَةٌ [ḥinne'bet] dahi derler, hemze ile.

[خ و ب]

الْخَوْبَةُ [el-ḥavbet] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın

sükūnuyla) Şol yerdir ki iki yağmur yağan yerlerin beyninde ola, yağmur deǵmeye; yukālu: نَزَلْنَا بِخَوْبَةٍ مِنَ الْأَرْضِ أَي بِمَوْضِعٍ سَوَاءٍ لَا Ba'zılar eyitti: Kaçan أَصَابَتْنَا خَوْبَةٌ desen ḥā-i mu'ceme ile açlık ma'nāsı murād olur, mecā'at gibi, kaçan ki خَوْبَةٌ [ḥavbet] desen ḥā-i mühmele ile hācet ma'nāsı murād olur.

[خ ي ب]

الْخَيْبَةُ [el-ḥaybet] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Nevmīd olmak; yukālu: خَابَ الرَّجُلُ خَيْبَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَمْ يَنْلُ مَا طَلَبَ

التَّخْيِيبُ [et-taḥyīb] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Nevmīd kılmak; yukālu: أَنَا خَيَيْتُهُ أَنَا Ve fi'l-meseli: "الْهَيْبَةُ خَيْبَةٌ" ve tekūlu: Mansūbun nasbı izmār-ı fi'le binā'endir, merfū'un ref'i ibtidā'iyet üzere olduǵu gibi.

تُخْيِبُ [tuḥuyyibe] ('alā-vezni تُفْعَلُ [tufu'ile] bi-zammi't-tā'i ve'l-fā' ve kesri'l-'ayn ma'a teşdidiḥā gayr-i masrūf) Bātıl ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعُوا فِي وَادِي تُوخَيْبٍ أَي فِي أَمْرِ بَاطِلٍ

الدِّبَّةُ [ed-dibebet] ve

الدِّبَابُ [ed-dibāb] (dāl'ın evvelde ve sâniide kesriyle ve bā'nın fethiyle) **دُبٌّ** [dubb]un cem'idir.

أَلْمَدَبُّ [el-medebb] (mīm'in ve dāl'ın fethiyle yāhūd dāl'ın kesriyle) Sel aktığı yer, mecrā ma'nāsına; yukālu: **تَنَحَّ عَنْ مَدَبِّ السَّبِيلِ** Ve **مَدَّبَهُ** [medebbet] ism-i mekân murād olur ise 'aynü'l-fi'l meksūr olur, masdar murād olur ise meftūh olur. Cem'i-i fi'llerde hāl böyle olur eger bāb-ı sâniiden olur ise.

الدِّبَّةُ [ed-dibbet] (kesri-i dāl'la) Yap yap yürümek; yukālu: **دَبِبْتُ دِبَّةً خَفِيَّةً**

الدِّبُوبُ [ed-debūb] (dāl'ın fethi ve bā'nın zammı ile) Şol nākadır ki kesret-i lahmından salınarak yürüye.

دُبٌّ [dubbe] Sīga-i fi'l-i mechūldür, lākin ma'nā-yı masdar murād olur; yukālu: **فَعَلْتُ كَذَا مِنْ شُبِّ إِلَى دُبِّ** 'asāyla yürüyüp kocalık hâline varınca. Ve eger dilersen münevven okuyup ism kılarınsın.

أَلْدَبْدَبَةُ [ed-debdebet] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükunuyla ve dāl-ı sâniinin fethiyle) Bir nev' savttır. Ba'zılar **دَبْدَبَةٌ** [debdebet] **طَبْلٌ** [tabl]dır dedi ve ba'zılar dünbelektir dedi ve ba'zılar atın tırnağı pek yere dokunmaktan hâsıl olan āvâzdır dedi.

[د ح ب]

أَلْدَحْبُ [ed-daḥb] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) Def' etmek; yukālu: **دَحَبْتُ الرَّجُلَ** Ve **نِكَاحُهُ** Ve **دَحَبْتُ الْمَرْأَةَ نِكَاحُهَا** Ve karīb olmak ma'nāsına dahi isti'māl olunur; yukālu: **دَحَبَ إِلَيْهِ أَيْ دَنَا مِنْهُ**

أَلْدَحْبَةُ [ed-deḥabet] (fethateynle ve bā'nın

teşdidiyle) Karīb olan nesne; yukālu: **غَنِمَ كَعَزَا دَحْبَةً وَأَعْنَامٌ دَحَبَاتٌ إِذَا تَدَانَتْ وَكَثُرَتْ** Kezā fi ba'zi nusahi mine'ş-**Şihāh**.

[د ح ق ب]

أَلْدَحْقَبَةُ [ed-daḥqabet] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) 'alā-vezni **أَلْدَحْرَجَةُ** [ed-daḥrecet]) 'Unfla def' etmek; yukālu: **دَحَقَبَهُ** إِذَا دَفَعَهُ بِغُنْفٍ

[د ر ب]

أَلْدُرْبَةُ [ed-durbet] (dāl'ın zammıyla ve rā'nın sükunuyla) 'Ādet ve cür'et etmek, gerek harbe gerek harbden gayrı umūra; yukālu: **دُرْبَةٌ مَا زِلْتُ أَعْفُو عَنْ فُلَانٍ حَتَّى اتَّخَذَهَا**

أَلْدَرَبُ [ed-dereb] ve

أَلْدَرَبَةُ [ed-derebet] (fethateynle) Bir nesneyi 'ādet edinmek; yukālu: **دَرَبَ بِالشَّيْءِ مِنْ** **البَابِ الرَّابِعِ إِذَا اغْتَادَهُ**

أَلْدَرْدَبَةُ [ed-derdebet] ('alā-vezni **أَلرَّرْزَلَةُ** [ez-zelzelet]) Bi-ma'nāhu; yukālu: **دَرْدَبَ بِهِ إِذَا** "دَرْدَبَ لَمَّا عَصَّهُ التَّقَافُ" Ya'nī o kimse huzū' ve mezellet etti, cendereye girdiği hinde. Ve **عَضَّ** ['aḍḍ] 'ayn-ı mühmele ve ḡād-ı mu'ceme ile ısırmaq ve sıkmaq ma'nāsınadır. Ve **تِقَافٌ** [şikāf] sâ-i müsellese ve kāf'la şol ağaçtır ki onunla sünü doğrulturlar, pes bu **فَعَلَّلَ** [fa'lele] vezni üzere olur.

أَلْمُدْرَبُ [el-muderrib] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) ve

أَلْمُدْرَبُ [el-muderreb] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Sinanmış kimse, mislu: **مُجْرَبٌ** [mucerrib] ve **مُجْرَبٌ** [mucerreb].

أَلتَّدْرِيبُ [et-tedrib] ('alā-vezni **أَلتَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bir nesneye mu'tād kılmak; yukālu: **دَرَّبْتُهُ الشَّدَائِدَ حَتَّى قَوِيَ وَمَرَنَ عَلَيْهَا** ve

yukālu: عَلَي الصَّيْدِ دَرَبْتُ الْبَازِي Ya'nī “Doğanı sayda mu'tād ettim” ma'nāsına.

الدَّرَبُ [ed-derb] Sokak. Ve

دَرَبْتُ [derb] Aslında dağlarda olan dar yollarıdır ki ona derbend derler.

الإِدْرَابُ [el-idrāb] (hemzenin kesriyle) Derbende dāhil olmak; yukālu: أَدْرَبَ الْقَوْمُ إِذَا دَخَلُوا فِي الْجِبَالِ إِلَى أَرْضِ الْعُدُوِّ مِنْ بِلَادِ الرُّومِ

[د ع ب]

الدُّعَابَةُ [ed-du'ābet] (dāl'ın zammıyla) Latīfe kılmak; yukālu: دَعَبَ يَدْعَبُ دُعْبًا وَدُعَابَةً مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الدُّعَابُ [ed-de'āb] (dāl'ın fethi ve 'ayn'ın teşdidiyle) Latīfeci kimse; yukālu: هُوَ دُعَابٌ لَعَابٌ

الدُّعْبُ [ed-de'ib] (dāl'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: دَعَبَ دُعَابَةً فَهُوَ دَعِبَ Kezā fī ba'zi nusahin mine'ş-Şiḥāh.

الْمُدَاعَبَةُ [el-mudā'abet] (mīm'in zammıyla) Latīfe edişmek mümāzaha ma'nāsına.

الدُّعْبُوبُ [ed-du'būb] (dāl'ın zammı ve 'ayn'ın sükunuyla) İşlek yol tarık-i mevtū' ma'nāsına. Ve za'rif ma'nāsına dahi gelir.

[د ل ب]

الدُّلْبُ [ed-dulb] (dāl'ın zammı ve lām'ın sükunuyla) Çınar ağacı; vāhidi الدُّلْبَةُ [ed-dulbet] gelir.

الْمَدْلَبَةُ [el-medlebet] (mīm'in ve lām'ın fethiyle) Şol yerdir ki çınar ağaçları çok ola.

الدُّلَابُ [ed-dulāb] Dülāb dedikleri çarh ki su üzere döner; Fārisiden ta'rif olunmuştur.

[د ن ب]

الدِّنَابَةُ [ed-dinnābet] (dāl'ın kesriyle ve

nūn'un teşdidiyle) Kısa demektir, kasır ma'nāsına.

الدِّنْبَةُ [ed-dinnebet] (dāl'ın kesri ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu, maksürun minhu.

FASLU'Z-ZĀL

(فَضْلُ الذَّالِ)

[ذ أ ب]

الذَّبُّ [ez-zīb] (zāl'ın kesriyle) Kurt ki yırtıcı cānverlerdendir. Ve gāh hemze ile ve gāh hemzesiz isti'māl olunur.

الذَّبَّةُ [ez-zībet] Mü'ennesi ve eyerin ön kaşıyla art kaşının ara yerine dahi ذِبَّةٌ [zībet] derler, mā-beyne'l-hinveyn ma'nāsına ki جِنُوْ [ħinv] hā-i mühmele ve nūn'la eyer kaşdır. Ve ذِبُّ [zīb]in cem'-i killeti الْأَذُوبُ [el-ez'ub] hemze-i ūlānın fethi ve sāniyenin zammıyla ve cem'-i kesreti الذَّبَاتُ [ez-zī'āb] ve الذُّبَانُ [ez-zūbān] gelir zāl'ın evvelde kesri, sānīde zammıyla. Ve ذُّبَانٌ [zūbān] Şol uğrulara derler ki bahādırlık izhār etmek için uğruluk ederler.

الْمَذَابَةُ [el-meze'ebet] (alā-vezni الْمَحْكَمَةُ [el-maħkemet] mīm'in fethiyle) Şol yere derler ki onda kurt çok ola.

الذَّبْيَانُ [ez-zībān] (zāl'ın kesriyle ve hemzenin sükūnuyla) Devenin boynunda ve dudağında olan kıldır. Ferrā eyitti: ذِبْيَانٌ [zībān] devenin gövdesinde bāki kalan kıllarıdır ve bu lafz müfreddir dedi.

الذَّبُّبُ [ez-ze'b] (zāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Men' etmek ve taħkīr etmek ve deveyi sürmek; yukālu: ذَابْتُ الْإِبِلَ ذَابًا أَيَّ وَالْكُلُّ مِنَ Ya'ni "Deveyi ileri sürdüm." البَابُ الثَّانِي

الْإِذَابُ [el-iz'āb] (hemzenin kesriyle) Korkmak; yukālu: أَذَابَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَعَ

الذَّبَّةُ [ez-ze'ābet] (alā-vezni الْأَطْرَافَةُ [ez-z arāfet]) Kurt gibi olmak, nehb ve gārette ve habāsette; yukālu: ذُوبَ الرَّجُلُ يَذُوبُ ذَابَةً

مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ كَالذَّبِّ خُبْنًا **الْمَذُوبُ** [el-meze'ub] (mīm'in fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Şol kimse ki koyununa kurt girmiş ola; yukālu: ذُبَّ الرَّجُلُ عَلَى صِبْعَةٍ الْمَجْهُولُ Ve kurttan korkmuş ma'nāsına dahi gelir; yukālu: ذُبَّ إِذَا فَرَعَ مِنَ الذَّبِّ

التَّذُوبُ [et-teze'ub] (fethateynle ve hemzenin zammı ve teşdīdiyle) ve

التَّذَاوُبُ [et-tezā'ub] (alā-vezni التَّلْعَاظُمُ [et-te'āzum]) Rüzgārların türlü türlü esmesi; yukālu: تَذَاءَبَتِ الرِّيحُ إِذَا اخْتَلَفَتْ وَجَاءَتْ مَرَّةً كَذَا وَمَرَّةً كَذَا Ve ba'zılar eyitti: Bu fi'ل ذُبُّ [zīb] den me'hūzdur, zīrā ki ذُبُّ [zīb] gāh o cānibden ve gāh bu cānibden gelir. Ve

تَذَاوُبٌ [tezā'ub] Hīle ile nākaya veledin emdirmektir. Ve hīle budur ki kurda benzer libās giyip nākayı korkutmaktır tā ki veledine rām ola.

الذُّوَابَةُ [ez-zū'ābet] (zāl'ın zammı ve hemzenin fethiyle) Omuzuna inen saç, gīsū ma'nāsına; cem'i ذَوَائِبُ [zevā'ib] gelir ola. Aslı ذَائِبٌ idi, hemze ile, رِسَالَةٌ [risālet] ile رَسَائِلُ [resā'il] gibi, lākin elif-i cem' hemzeteyn beyninde vāki olmasını kerīh görüp hemze-i ūlāyı vāv'a kalb ettiler. Ve

ذُوَابَةٌ [zū'ābet] Şol deriye derler ki deve pālānının art kaşına asarlar.

التَّذْيِيبُ [et-tezī'b] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) ذُوَابَةٌ [zū'ābet] asmak; yukālu: غَبِيطٌ غَبِيطٌ ki مَذَابٌ [ğābī] ğayn-ı mu'ceme ve bā-i muvahhade ile alā-vezni فَعِيلٌ [fa'īl] deve pālānıdır; ve yukālu eyzan: غَلَامٌ مَذَابٌ ğīsūlanmış ma'nāsına.

[ذ ب ب]

الذَّبُّبُ [ez-zebb] (zāl'ın fethiyle) Men' ve def' etmek; yukālu: ذَبَّتْ عَنْهُ ذَبًّا Ve yaban sığına dahi ذَبُّ [zebb] derler. Ve الذَّبُّبُ

[zebbu'r-riyādi] dahi derler, çok gidip geldiğinden ötürü ki رِيَادٌ [riyād] رُوْدٌ [revd] dendir gidip gelmek maʿnāsına. Ve dudak tepsirmek; yukālu: دَبَّتْ شَفْتُهُ أَي دَبَّتْ مِن دَبِّ جِسْمِهِ أَي الْعَطِشِ Ve arıklamak; yukālu: دَبَّ التَّبْتُ أَي دَوَى Ve ot solmak; yukālu: الكُلُّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ ve

الْتَذِيْبُ [et-tezbīb] (alā-vezni الِتْكَرِيْم [et-tekrīm]) Çok menʿ etmek; yukālu: دَبَّتْ أَي طَعَانٌ غَيْرُ تَذِيْبٍ yukālu: أَكْثَرَ الذَّبِّ menʿde mübālaga olunsa böyle derler. Ve taʿab çekmek maʿnāsına da gelir; yukālu: دَبَبْنَا لَيْلَتَنَا أَي أَتَعَبْنَا فِي السَّيْرِ dahi istiʿmāl olunur. Ve tül ve imtidād maʿnāsına dahi istiʿmāl olunur; yukālu: ظَمَةٌ مُدَبَّتٌ أَي طَوِيلٌ يُسَارُ إِلَى الْمَاءِ مِنْ بُعْدٍ فَيَعْجَلُ بِالسَّيْرِ Ve günden cüzʿī nesne bākī kalmak maʿnāsına dahi istiʿmāl olunur; yukālu: دَبَّتِ النَّهَارُ إِذَا لَمْ يَبْقَ مِنْهُ إِلَّا بَقِيَّةٌ

الذَّبَابُ [ez-zubāb] (zāl'ın zammiyla) Karasinek; الْوَاحِدَةُ الذَّبَابَةُ بِالضَّمِّ وَلَا تَقُلُ ذِبَابَةً أَي بِكَسْرِ الدَّالِ وَأَمَّا مَا وَقَعَ فِي مُخْتَارِ الصَّحَاحِ مِنْ أَنَّ الذَّبَابَةَ بِالضَّمِّ وَتَشْدِيدِ الْبَاءِ وَنَوْنِ قَبْلِ الْهَاءِ وَاحِدَةُ الذَّبَابِ وَلَا تَقُلُ ذِبَابَةً بِالْكَسْرِ فَلَمْ يُوْجَدْ وَجْهٌ صَحِيحٌ فِي الْكُتُبِ فَتَأَمَّلْ نَعَمْ نَسَخَ الصَّحَاحُ هَهُنَا مُخْتَلِفَةً فِي بَعْضِهَا وَلَا تَقُلُ ذِبَابَةً بِكَسْرِ الدَّالِ وَبِالْبَاءِ فِي بَعْضِهَا وَلَا تَقُلُ ذِبَابَةً بِكَسْرِ الدَّالِ وَالتَّوْنِ بَعْدَ الْبَاءِ كَذَا بِالنُّظْرِ إِلَى مَجِيءِ جَمْعِهِ ذِبَابٌ وَهَذَا عَلَى تَقْدِيرِ صِحَّةِ النُّسَخَةِ لَا يَسْتَلْزِمُ صِحَّةَ مَجِيءِ وَهَذَا وَاحِدُهُ ذِبَابَةٌ بِالضَّمِّ فَتَدَبَّرْ

ذِبَابَةٌ [zubābet] Deynden ve gayrıdan bākī kalana dahi derler. Ve cemʿu'l-killet الْأَذِيَّةُ [el-ezibbet] bi-fethi'l-hemzeti ve kesri'z-zālī ve'l-kesīru: الذَّبَّانُ [ez-zibbān] bi-kesri'z-zālī, mislu: غَرِيبٌ [gārib] ve غَرَبَانٌ [gīrbān] ve أَغْرِبَةٌ [ağribet].

الْمَذْبَبَةُ [el-mezebbet] (mīm'in ve zāl'ın fethiyle) ذُبَابٌ [zubāb] çok olan yer; yukālu: أَرْضٌ مَذْبَبَةٌ أَي ذَاتُ ذِبَابٍ

الْمَذْبُوبُ [el-mezbūb] Şol devedir ki onu sinek ısırılmış ola; yukālu: بَعِيرٌ مَذْبُوبٌ إِذَا أَصَابَهُ الذَّبَابُ Ve bu emrāz-ı ibilde zikr olunmuştur; ve yukālu eyzan: أَرْضٌ مَذْبُوبَةٌ كَمَا يُقَالُ مِنَ الْوَحْشِ Ve ahmak kişiye dahi مَذْبُوبٌ [mezbūb] derler.

الْمِزْبَبَةُ [el-mizebbet] (mīm'in kesriyle) Sinek sürececek, ālet-i meges-rān maʿnāsına.

الذَّبَابُ [ez-zubāb] (zāl'ın zammiyla) Deynden bākī kalan nesne ve deynden gayrıdan bākī kalana dahi derler. Ve deve dışının keskin yerine اَلْإِبِلِ اَلْأَيْلِ derler. Ve kılıcın keskin yerine السَّيْفِ derler. Ve gözbebeğine اَلْعَيْنِ derler.

الْتَذَبُّذُبُ [et-tezebzeb] Hareket etmek.

الذَّبْزَبَةُ [ez-zebzebet] (zāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Havāda asılı nesnenin hareketi.

الذَّبْزَبُ [ez-zebzeb] (feth-i zāleyn'le) Zikr maʿnāsına. Ve fi'l-hadīsi: “مَنْ وَقِيَ شَرَّ ذَبْذِبِهِ” Yaʿnī o kimse ki hevā-yı nefsdan hıfz olunsa.

الذَّبْبَاذِبُ [ez-zubāzib] ذَبْذِبٌ [zebzeb]in cemʿi. Ve şol nesnelere ki miħaffede asarlar.

الْمُذْبَبُذِبُ [el-muzebzeb] (mīm'in zammiyla ve zāl-ı evvelin ve sānīnin fethiyle) İki emrin beyninde mütereddid olan kişi. Kālallāhu taʿālā: ﴿الْمُذْبَبِيْنَ بَيْنَ ذَلِكَ﴾ (النساء: 143)

[ذ ر ب]

الذَّرْبُ [ez-zerib] (feth-i zāl ve kesri-rā ile) Her nesnenin keskinine derler; yukālu: لِسَانٌ ذَرْبٌ وَفِيهِ ذَرَابَةٌ أَي حِدَّةٌ وَسَيِّفٌ ذَرْبٌ وَأَمْرَأَةٌ صَحَابَةٌ [ṣahhābet] şād-ı mühmele ve hā-i müşeddede-i muʿceme ile āvāzı yüksek olan ʿavrete derler.

الذَّرْبُ [ez-zereb] (zāl'ın ve rā'nın fethiyle) Mi'edenin fāsīd olması; yukālu: ذَرَبْتُ مَعِدَّتَهُ Ve fuḥş söylemek; yukālu: فِي لِسَانِهِ ذَرَبْتُ أَي فُحِّشْتُ **الْأَذْرَابُ** [el-ezrāb] gelir. Ve yara azıp devā kabul etmemeğe dahi derler; yukālu: ذَرَبَ الْجُرْحُ إِذَا لَمْ يَقْبَلِ الدَّوَاءَ

الذَّرْبِيَا [ez-zerebeyyā] (feteḥātla ve yā-i müsennānın teşdīdiyle ve elifin kasrıyla) Katılık, belā ve mihnet ma'nāsına.

الْتَرِيبُ [et-tezrīb] Keskin etmek; yukālu: سَتَانٌ مَذْرَبٌ

الْمَذْرُوبُ [el-mezrüb] (mīm'in fethiyle ve rā'nın zammıyla) ve

الْمُذْرَبُ [el-muzerreb] (mīm'in zammıyla ve rā-i müşeddedenin fethiyle) Bi-ma'nan.

[ذ ع ل ب]

الذِّغْلَبُ [ez-zī'leb] ve

الذِّغْلَبَةُ [ez-zī'lebet] (kesr-i zāl'le ve feth-i lām'la) Şol nākadır ki serī' ola.

التَّذْغَلْبُ [et-teza'lub] (tā'nın fethi ve lām'ın zammıyla) Gizli gitmek.

الإِذْغَابُ [el-izli'bāb] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Sür'atle gitmek.

الذِّعَالِيبُ [ez-zē'ālīb] (zāl'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) ذُعْلُوبٌ [zu'lūb] un cem'idir, bez pāreleri, kıta'ı sevḥ ma'nāsına.

[ذ ن ب]

الذَّنْبُ [ez-zenb] (zāl'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Günāh, إِشْمٌ [işm] ma'nāsına; cem'i الذَّنُوبُ [ez-zunūb] gelir zammeteynle. Ve suç işlemek ma'nāsına da gelir, جُرْمٌ [curm] gibi.

الإِذْنَابُ [el-iznāb] (hemzenin kesriyle) Kezālik günāh işlemek; yukālu: أَدْنَبَ الرَّجُلُ

الذَّنْبُ [ez-zeneb] (fethateynle) Kuyruk; cem'i الأَذْنَابُ [el-eznāb] gelir hemzenin fethiyle.

الذَّنَابِي [ez-zunābā] (zamm-ı zāl'la ve fethi bā'yla ve kasr-ı elifle) Kuyruk, ذَنَّبَ [zeneb] ma'nāsına, lākin ذُنَابِي [zunābā] [zenb]den ekser isti'māl olunur ṭā'irde, nitekim ذَنَّبَ [zeneb] atta ve devede ekser isti'māl olunur. Ve tā'irin kanadında dört ذُنَابِي [zunābā] vardır, حَوَافِي [ḥavāfī] den sonra. Ve etbā' ma'nāsına da gelir. Ba'zılar eyitti: ذُنَابِي [zunābā] sümük gibi bir nesnedir ki devenin burnundan düşer.

الذِّنَابُ [ez-zināb] (zāl'ın kesriyle) Her nesnenin 'akibidir. Ve zāl'ın fethi ve kesriyle su yoluna dahi itlāk olunur, مَجْرَى الْمَاءِ ma'nāsına. Kezā fī ba'zi'n-nusahi.

ذِنَابَةُ الْوَادِي [zinābetu'l-vādī] (zāl'ın kezālik kesriyle) Şol yere derler ki derenin seli onda nihāyet bulur ve ona kezālik ذَنَّبَ الْوَادِي dahi derler, lākin ذِنَابَةُ الْوَادِي [zunābetu'l-vādī] ekserdir, ذَنَّبَ الْوَادِي [zenebu'l-vādī] den.

الْمِذْنَبُ [el-mizneb] (mīm'in kesriyle) Çömçe ki onunla aş kotarırlar, مِغْرَفَةٌ [migrefet] ma'nāsına. Ve çukur yerde olan su akıntısına dahi derler, nitekim تَلَعَّةٌ [tel'at] tā'nın fethi ve lām'ın sükūnu ve 'ayn-ı mühmele ile yüksek yerde olan su yoluna derler.

الذَّانِبُ [ez-zānib] Tābi' ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ يَذْنِبُهُ أَي يَتَّبِعُهُ

الْمُسْتَذْنِبُ [el-musteznib] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle) Şol kimsedir ki devenin kuyruğu yanında yürür, ya'nī devenin ardından eksik olmaz.

الذَّنَابِ [ez-Zenā'ib] (zāl'ın fethiyle) Bir

mevzi'in ismidir.

الثُّنُوبُ [et-tuznūb] (tā'nın fethi ve zāl'ın sükūnu ve nūn'un zammıyla) Şol hurmā koruğudur ki aşağı cānibinden olmağa başlaya.

التَّذْنِيبُ [et-teznīb] (alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Hurmā koruğunun olmağa başlaması; yukālu: ذَنَّبَتِ الْبُسْرَةُ

الْمُذْنِيبَةُ [el-muzennibet] (mīm'in zammı ve nūn'un kesri ve teşdidiyle) Olmağa başlamış hurmā koruğu.

التَّذْنُوبُ [et-tezennub] (tā'nın fethi ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Dülbend sâhibi dülbendine taylasân komak, dülbendinden bir mikdâr fazla koyup ذَنَّبَ [zeneb] sarkıtmakla; yukālu: تَذَنَّبَ الْمُعْتَمُّ أَي ذَنَّبَ عِمَامَتَهُ

الذُّنُوبُ [ez-zenūb] (zāl'ın fethiyle) Şol atır ki uzun kuyruklu ola. Ve

ذُنُوبٌ [zenūb] Nasībe dahi derler. Ve arkanın aşağısında olan et gūşt-ı zīr-pūşt ma'nāsına. Ve şol kova ki su ile dolu ola. Ba'zılar eyitti: Dolmağa karīb olan kovadır ki müzekker ve mü'ennes olur. Ve kovaya mādam ki boş ola, ذُنُوبٌ demezler. Cem'-i killeti الْأَذْنِيبَةُ [el-eznibet] ve cem'-i kesreti الذُّنَائِبُ [ez-zenā'ib] gelir.

الذُّنْبَانُ [ez-zenebān] (zāl'ın ve nūn'un fethi ile) Bir otun ismidir.

[ذ و ب]

الذُّوْبُ [ez-zevb] (zāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الذُّوْبَانُ [ez-zevebān] (fethateynle) Erimek; yukālu: دَابَّ الشَّيْءُ يَذُوبُ ذُوبًا وَذُوبَانًا Ve güneşin harāreti müştedd olmağa dahi derler; yukālu: دَابَّتِ الشَّمْسُ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهَا Ve bal gömecinde arı evlerinde bākī kalan bala dahi ذُوبٌ [zevb] derler.

الإِذَابَةُ [el-izābet] (hemzenin kesriyle) Eritmek; yukālu: أَذَابَهُ غَيْرُهُ

التَّذْوِيبُ [et-tezvīb] Bi-ma'nāhu. Ve

إِذَابَةٌ [izābet] Lafzı gāret etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَذَابَ عَلَيْنَا بَنُو فُلَانٍ أَي أَغَارُوا Ve ihlāk ma'nāsına dahi isti'māl olunur.

الإِذْوَابُ [el-izvāb] ve

الإِذْوَابَةُ [el-izvābet] (hemzenin kesriyle) Şol kaymaktır ki çömleğe koyalar eritip yağ etmek için. Ve bu kelimeler aslı üzerine gelmiştir, binā'en 'alā-zālik vāv'ları i'lāl olunmamıştır.

الذَّابُ [ez-zāb] 'Ayb, mislu: الذَّامُ [ez-zām] ve الذَّيْمُ [ez-zeym] ve الذَّانُ [ez-zān] ki bunların üçü dahi 'ayb ma'nāsındadır.

[ذ ه ب]

الذَّهَبُ [ez-zeheb] (fethateynle) Altın. Ve gāh olur ki te'nisin cā'iz görürler. Ve ehl-i Yemen için bir ma'rūf kilenin ismidir. Altın ma'nāsına olanın cem'î الْأَذْهَابُ ve الذُّهُوبُ [ez-zuhūb] gelir ve miyāl ma'nāsına olanın cem'î kezālik أَذْهَابٌ [ezhāb] ve cem'inin cem'î الْأَذْهَابُ [el-ezāhib] gelir. Ve

ذَهَبٌ [zeheb] Kānda ziyāde altın görüp göz mütehayyir olmağa dahi derler; yukālu: ذَهَبَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَأَى ذَهَبًا فِي الْمَعْدِنِ فَبَرِقَ بَصْرُهُ مِنْ عَظَمِهِ فِي عَيْنِهِ

الذَّهْبَةُ [ez-zehebet] (fethateynle) Altın pāresi.

الْمِذَاهِبُ [el-mezāhib] (fethateynle) Şol kayışlardır ki altın suyu sürülmüştür.

الْمُذْهَبُ [el-muzheb] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi ve tahfifi ile) Her nesnedir ki altın suyu sürülmüş ola. Ve şol ata dahi derler ki onun kırmızı rengine sarılık gālib ola. Ve eger gāyet kırmızı olup sarılık

gālib olmasa ona مُذْمَى [mudmā] derler, mīm-i ūlānın zammı ve sāniyenin fethiyle.

الْمُذْهَبُ [el-muzhib] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Altın suyu süren kimse.

الْإِذْهَابُ [el-izhāb] ve

التَّذْهِيبُ [et-tezhīb] Bir ma'ṇāyadır, bir nesneye altın sürmeğe derler. Ve gidermek ma'ṇāsına dahi gelir; yukālu: أَذْهَبَ غَيْرُهُ

الذَّهَابُ [ez-zehāb] (fethle) Gitmek. Ve

الذُّهُوبُ [ez-zuhūb] (zameteynle) Gitmek; yukālu: ذَهَبَ فُلَانٌ ذَهَابًا وَذُهُوبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْمُذْهَبُ [el-mezheb] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) Tarikat; yukālu: ذَهَبَ فُلَانٌ مَذْهَبًا Ve

مَذْهَبٌ [mezheb] Vesveseye dahi derler; ve minhu kavluhum: بِهِ مَذْهَبٌ يَعْتُونَ الْوَسْوَاسَةَ فِي الْمَاءِ وَكَثْرَةُ اسْتِعْمَالِهِ فِي الْوُضُوءِ بِهِ مَذْهَبٌ [mezheb]i mutlak zikr edip deseler vesvese murād olur.

الذَّهْبَةُ [el-zihbet] (zāl'in kesriyle) Yağmur; cem'i الذَّهَابُ [ez-zihāb] gelir zāl'in kesriyle.

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر أ ب]

الرَّأْبُ [er-re'ḅ] (rā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir ayrılmış nesneyi kavuşturunup ıslāh etmek; yukālu: رَأَيْتُ الْإِنَاءَ أَيَّ شَعْبَتُهُ وَأَصْلَحْتُهُ ve minhu kavluhum: اللَّهُمَّ ارْأَبْ بَيْنَهُمْ أَيَّ أَصْلَحْ

الرُّؤْبَةُ [er-ru'ḅet] (rā'nın zammı ve hemzenin sükūnuyla) Bir ağaç pāresidir ki onunla sınımış çanağı ıslāh ederler; cem'i الرِّئَابُ [er-ri'āb] gelir, rā'nın kesriyle. Bu sebebden Ru'ḅe b. 'Accāc'a رُؤْبَةٌ [Ru'ḅet] dediler.

رِئَابٌ [Ri'āb] (rā'nın kesriyle) Ricālden bir kimsenin 'alemidir.

[ر ب ب]

الرَّبُّ [er-rabb] (rā'nın fethiyle) Her şey'in māliline رَبٌّ [rabb] derler. Ve

رَبٌّ [Rabb] Bārī ta'ālānın esmā-i şerīfesinden bir ismidir, gayra itlāk olunmaz, illā izāfetle. Ve zamān-ı cāhiliyyette meliklerine رَبٌّ [rabb] derlerdi. Ve

رَبٌّ [rabb] Ululanmağa dahi derler; yukālu: رَبَّيْتُ الْقَوْمَ أَيَّ كُنْتُ سَيِّدَهُمْ ve minhu kavlu Şafvān: لَأَنْ يَرْبِّي رَجُلٌ مِنْ قُرَيْشٍ أَحَبُّ إِلَيَّ [Hevāzin] هَوَازُنُ Ve مِنْ أَنْ يَرْبِّي رَجُلٌ مِنْ هَوَازُنَ bir kabīlenin ismidir. Ve ıslāh etmek ma'ṇāsına dahi gelir; yukālu: رَبُّ الضَّيْعَةِ رَبٌّ أَصْلَحَهَا Ve beslemek ma'ṇāsına da itlāk olunur; yukālu: رَبٌّ فُلَانٌ وَلَدَهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيَّ رَبَاهُ

التَّرْبِيبُ [et-terbīb] ve

التَّرْبِيبُ [et-terebbub] Bi-ma'ṇan; وَهُمَا بِمَعْنَى التَّرْبِيبَةِ أَيْضًا وَالتَّرْبُوبُ بِمَعْنَى الْإِجْتِمَاعِ أَيْضًا

الرَّبَائِي [er-rabbāniyy] (rā'nın fethi ve bā'nın ve yā'nın teşdīdiyle) 'Abid ve 'arīf billāh olan kimse. Kālallāhu subhānehu ve ta'ālā: ﴿كُونُوا رَبَّائِينَ﴾ (آل عمران 79)

الْمَرْبُوبُ [el-merbūb] (mīm'in fethiyle) Beslenmiş, مَرْبِيٌّ [murebbā] ma'nāsına. Ve islāh olunmuş ma'nāsına dahi gelir; yukālu: سِفَاءَ مَرْبُوبٍ إِذَا رَبَّيْتَهُ أَيَّ جَعَلْتَّ فِيهِ الرَّبَّ Ya'nī kırbaya رُبٌّ [rubb] koyup رُبٌّ [rubb]la onu islāh etseler böyle derler. Ve رُبٌّ [rubb]un tefsiri 'an-karīb gelir inşā'allāhu ta'ālā.

الرُّبِّي [er-rubbā] (ʿalā-vezni [fu'lā] rā'nın zammı ve bā-i muvahhadenin fethi ve teşdīdiyle) Şol koyundur ki yeni doğmuş ola; cem'i الرُّبَابُ [er-rubāb] gelir rā'nın zammı ile.

الرِّبَابُ [er-ribāb] (rā'nın kesriyle) Masdar- dır, vilādet zamānı karīb olmak ma'nāsına; yukālu: Ve شَاةٌ رُبِّي أَيَّ بَيْتِنَا الرِّبَابِ وَأَعْتَزُّ رَبَابًا [a'nuz] عَتَزُّ [ʿanz]ın cem'idir feth-i 'ayn ve sükūn-ı nūn'la, keçi ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: رُبِّي [rubbā] keçiye mahsüstür. Ba'zılar eyitti: Koyuna ve keçiye mütenāveldir. Ve gāh olur ki devede dahi isti'māl olunur. Ve

رِبَابٌ [Ribāb] Beş kabiledir ki bir yere cem' olup bir kabīle gibi oldular ki onlar Dabbe ve Şevr ve 'Ukl ve Teym ve 'Adiy'dir. Ve bununla tesmiye olunmalarına vech budur ki onlar ellerin رُبٌّ [rubb] a batırıp رُبٌّ [rubb] üzerine and içiştiler. Ve nisbetlerinde رُبِّي [Rubbiyy] derler, zīrā bunların vāhidi رُبَّةٌ [rubbet]tir ve nisbetinde cem' vāhide redd olunur, meger ki 'alem ola; أَنْصَارِيٌّ [enşāriyy] gibi. Ve رِبَابٌ [ribāb] رُبٌّ [rubb]un dahi cem'i gelir, tūlalar ma'nāsına, 'alā-mā-se-yecī'u.

الرِّبَابَةُ [er-ribābet] (rā'nın kesriyle) Bir nesnedir, ok kodukları zarfa benzer ona kumar okları korlar. Ve gāh olur ki cemā'at-i sihāma رِبَابَةٌ [ribābet] derler. Ve 'ahd ve peymāna dahi derler.

الرِّبَةُ [el-irbet] Ehl-i mīsāk.

الرَّبَابُ [er-rebāb] (rā'nın fethiyle) Ak buluta derler. Ba'zılar eyitti: Bir pāre buluta derler ki bir bulutun altında ola gerek ak gerek siyāh olsun. Bu sebepten 'avrete رِبَابٌ [rebāb] dediler.

الرَّوَابُ [er-rābb] Üvey baba.

الرَّوَابَةُ [er-rābbet] Üvey ana.

الرَّيْبُ [er-rebīb] (rā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Üvey oğul; fa'ıl bi-ma'nā mef'uldür.

الرَّبِيبَةُ [er-rebībet] Mü'ennesi. Ve

رَبِيبَةٌ [rebībet] Şol koyundur ki sütün sağmak için evde beslerler. Ve

رَبِيبَةٌ [rebībet] Dāye olan 'avrete dahi derler.

الرُّبَّانُ [er-rubbān] (rā'nın zammı ile) Yenilik ve tazelik; yukālu: ذَلِكَ الْأَمْرُ بِرُبَّانِيهِ Ya'nī tarā'et üzere işle. Ba'zılar eyitti: شَاةٌ رُبِّي dedikleri bundan me'hūzdur. Ve cümle ma'nāsına da gelir; yukālu: أَخَذْتُ الشَّيْءَ بِرُبَّانِيهِ أَيَّ كُلُّهُ وَلَمْ أَتْرُكْ مِنْهُ شَيْئًا

الرُّبُّ [er-rubbu] كَوَى طَلًا [tīlā]ya derler. Ve طَلًا [tīlā] kesr-i t̄ā ile şol nesnedir ki süzüle, gerek su kısmı olsun gerek şerbet kısmı olsun; cem'i الرُّبُوبُ [er-rubūb] ve الرُّبَابُ [er-rubāb] gelir.

الْمَرْبِيَّاتُ [el-murebbeyāt] Şol nesnelendir ki رُبٌّ [rubb]la işlenir, إِنْجِاحٌ [inbicāt] ma'nāsına ki إِنْجِاحٌ [inbicāt] kesr-i hemze ile ve kesr-i bā-i muvahhade ile ve mā-beynde sükūn-ı nūn ile perverde ma'nāsındır, nitekim مُعَسَّلٌ [mu'assel] der-

ler, 'aselle olana. Ve مُرَبِّيَاتٌ [murebbeyāt] dahi böyledir, illā bu kadar var ki مُرَبِّيَاتٌ [murebbeyāt] تَرْبِيَةٌ [terbiyet] tendir; yukālu: رُنَجِبِيلٌ مُرَبِّيٌّ وَمُرَبَّبٌ

رُبّ [rubbe] Harf-i cerrdir, nekireden gay-riya dāhil olmaz, gāh müşedded ve gāh muhaffef gelir. Ve gāh olur āhirine tā dāhil olur; yukālu: Ve رُبَّتْ رَجُلٌ Ve gāh olur مَا دَاهِلٌ OLUR, tā ki fi'le duhūlüne vesīle ola; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿الْحَجَرُ﴾ (رُبَّمَا يَوْدُ الَّذِينَ كَفَرُوا) ﴿2﴾ Ve gāh olur ki ona hā dāhil olur, lafz-ı vāhid olmak üzere 'akibince gelen, gerek mü'ennes olsun gerek tesniye gerek cem' olsun, ammā ki Kūfiyyūn رَأَيْتُ رَجُلًا رُبَّتْ رَجُلًا وَرُبَّمَا رَجُلًا وَرُبَّمَا نِسَاءً gelmiştir diye hikāyet etti. Ve o kimseler ki zamīr-i rüb [rubbehu]yu lafz-ı vāhid ile isti'māl etti, mechūlden kināyedir, lafz-ı vāhid cümleye kifāyet eder dedi.

الرَّبِّيَّة [er-ribbet] (kesr-i rā ile) Bir nev' otur; cem'i الرَّبَّب [er-ribeb] gelir rā'nın kesriyle ve bā'nın fethiyle.

الرَّبَّب [er-rebeb] (rā'nın ve bā'nın fethiyle) Çok su ma'nāsına. Ba'zılar leziz su ma'nāsınadır dediler.

الرَّمْب [el-merebb] (feth-i mīm'le) Mecma ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ مَرَّبٌ أَيْ مَجْمَعٌ يَرُبُّ Ve النَّاسُ أَيْ يَجْمَعُهُمْ

مَرَّبُ الْإِبِلِ [merabbu'l-ibil] Şol mekāndır ki اِبِلٌ [ibil] onda durup ondan münfekk olmaz.

الْإِرْبَاب [el-irbāb] (hemzenin kesriyle) Bir mekānda durup ondan münfekk olmamak; yukālu: أَرَبَتِ الْإِبِلُ بِمَكَانٍ كَذَا إِذَا لَزِمَتْهُ وَأَقَامَتْ بِهِ Ve nāka erkek deveden ayrılmamağa dahi اِرْبَابٌ [irbāb] derler; yukālu: أَرَبَتِ النَّاقَةُ أَيْ لَزِمَتِ الْفَحْلَ وَأَحْبَبَتْهُ Ve devām ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَرَبَتِ الْجُنُوبُ أَرَبَتِ السَّحَابَةُ أَيْ

دَامَتْ Ve bir şey'e karīb olmağa dahi اِرْبَابٌ [irbāb] derler.

الرَّمْرَاب [el-murābb] (mīm'in zammıyla ve bā'nın teşdidiyle) Şol develerdir ki mekānından zā'il olmaya.

الرَّبِّي [er-ribbiyy] (rā'nın kesri ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) Niçe bin kimseler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَكَايُنُ مِنْ نَبِيٍّ قَاتِلٌ مَعَهُ رِبِّيُونَ﴾ (آل عمران 146) كَثِيرٌ

الرُّرْب [er-rebreb] (rā'ların fethiyle) Yaban sığırının bir sürüsü.

[ر ت ب]

الرُّرْبَةُ [er-rutbet] (rā'nın zammıyla ve tā'nın sükūnuyla) Kadr ve menzile.

الرَّمْرَبَةُ [el-mertebet] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā. Ba'zılar eyitti: مَرْمَبَةٌ [mertebet] مَرْمَبَةٌ [merqabet] ma'nāsınadır. Ve مَرْمَبَةٌ [merqabet] dağım zirvesine derler. Ba'zılar eyitti: Cebelde ve sahrāda مَرَاتِبٌ [merātib] şol yüksek yerlerdir ki gözcü olanlar ona çıkıp etrāfına nazar ederler.

الرَّتْرَبِيب [et-tertib] Her nesneyi yerli yerine komak; yukālu: رَتَّبْتُ الشَّيْءَ تَرْبِيًّا

الرُّرْتُوب [er-rutūb] (rā'nın ve tā'nın zammıyla) Sābit olmak; yukālu: رَتَّبْتُ الشَّيْءَ Ve اِنْتِصَابُهُ رَتَّبْتُ رُتُوبَ الْكُعْبُ Ve اِنْتِصَابُهُ كُعْبٌ [ka'ub]la murād topuk kemiğidir ve ona benzer mürtefi' olan nesnelerdir.

الرَّرَاتِب [er-rātib] (tā'nın kesriyle) Dā'im ve sābit olan nesne.

الرَّتْرُوب [et-turteb] (tā-i ūlānın zammı ve sāniyenin fethi ile تُفْعَلٌ [tuf'al] vezni üzere) Sābit demek olur; yukālu: هَذَا أَمْرٌ تَرْتَبٌ أَيْ ثَابِتٌ

الرَّتْبُ [er-reteb] (fethateynle) Şiddet ma'nāsınadır; yukālu: مَا فِي هَذَا الْأَمْرِ رَتْبٌ وَلَا عَتَبٌ أَي شِدَّةٌ Ve orta parmakla şehadet parmağının ara yerine dahi derler. Ve yerin mürtefi^c olan yerine dahi رَتْبٌ [reteb] derler, بَرَزْحٌ [berzah] gibi ki بَرَزْحٌ [berzah] bu makāmda yüksek duvar ma'nāsınadır.

الرَّتْبَةُ [er-retebet] (kezālik fethateynle) Bi-ma'nāhu, mislu: دَرَجٌ [drec] ve دَرَجَةٌ [drecet].

[ر ج ب]

الرَّجْبُ [er-receb] (fethateynle) Heybet ve 'azamet ma'nāsına; yukālu: رَجْبَتُهُ أَي هَيْبَتُهُ وَعَظْمَتُهُ

الرَّمْرُجُوبُ [el-mercüb] Mehābetli ma'nāsınadır. Ve receb ayına رَجَبٌ [re-ceb] dediklerinin vechi budur ki zamān-ı cāhiliyyette zikr olunan aya ta'zīm edip onda muhārebe ve mukātele etmezlerdi. رَجَبٌ مُضَرٌ [re-geb muḍar] dediklerinin vechi budur ki Muḍar kabilesi mezbūr aya ziyāde ta'zīm ederlerdi. Ve رَجَبٌ [re-ceb]in cem'î الْأَرْجَابُ [el-ercāb] gelir ve kaçan ki ona şa'ebānı zamm etseler رَجَبَانِ [re-gebān] derler.

الرَّتْرَجِيبُ [et-tercīb] Ta'zīm ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّ فَلَانًا لَمُرَجَّبٌ أَي مُعْظَمٌ Ve bundan me'hūzdur: رَجِيبُ الْعَتِيرَةِ Kaçan ki رَجَبٌ [re-ceb] ayında kurbān etseler, رَجِيبُ الْعَتِيرَةِ derler. Ve عَتِيرَةٌ [atiret] 'ayn-ı mühmele ve tā-i fevkāniyle kurbāna derler; ve yukālu: عَتِيرَةٌ [atitār] تَعْتَارُ Ve هَذِهِ أَيَّامٌ تَرَجِيبٌ وَتَعْتَارُ [atiret] tendir, kurbān etmek ma'nāsına. Ve

الرَّتْرَجِيبُ [tercīb] Meyvesi çok olan budağa ağaç dayamağa derler, ufanmasın diye. Kāle'l-Ḥabbāb b. el-Munzir: "أَنَا"

عِدْقٌ [ezk] عُذْقٌ [uzeyk] Ve عُذْقُهَا الْمُرَجَّبُ in tasgīridir, ya'nī "Ben onun meyve-dār olan hurmā dalıyım." Ve gāh olur ki meyve-dār olan budağın altına duvar yaparlar, ona dayansın diye, meyvesi çok olup kendi za'f olduğundan ötürü.

الرُّجْبِيَّةُ [er-rucbiyyet] (rā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla ve yā-yı müsennātın teşdidiyle) Şol hurmādır ki kesretinden budağına tayak vurulmuş ola.

الرُّجْبَةُ [er-rucbet] (rā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Dayak ki bir nesne düşmesin diye dayarlar.

الرُّجْبُ [er-ruceb] (rā'nın zammı ve cīm'in fethiyle) رُجْبَةٌ [rucbet]in cem'î, dayaklar ma'nāsına. Ve

رُجْبَةٌ [rucbet] Şol bināya derler ki onunla kurt ve kurttan gayrı cānver avlarlar. Tarīki budur ki bir pāre eti ipe bağlayıp o bināda korlar, kaçan o eti cānver çektikte o binā yıkılıp altında kalır.

الرَّوَجِيبَةُ [er-rācibet] Parmak uçlarına karīb olan endir; cem'î الرَّوَجِيبُ [er-rovācib] gelir, ondan sonra olana بَرَاجِمٌ [berācim] derler rā-i mühmele ile ve cīm ile ondan sonra olup ayaya karīb olana أَشَاجِعٌ [eşāci] derler şīn-i mu'ceme ile ve cīm ile.

الرَّأْرَجَابُ [el-ercāb] (hemzenin fethiyle) Bağırsaklar, أَمْعَاءٌ [em'ā] ma'nāsına. Aşma'ī eyitti: Bu bir cem'dir ki vāhidi gelmemiştir.

[ر ح ب]

الرُّرْحُبُ [er-ruḥb] (rā'nın zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Vüs'at ma'nāsına. Ve bundandır, فَلَانٌ رُحْبٌ الصُّدْرِ dedikleri.

الرُّرْحُبُ [er-raḥb] (rā'nın fethi ile) Vāsi^c demektir; tekülü: بَلَدٌ رُحْبٌ وَأَرْضٌ رُحْبَةٌ

الرَّحْبَةُ [er-ruḥbet] (rā'nın zammı ve ḥā'nın sükunuyla) ve

الرَّحَابَةُ [er-reḥābet] (rā'nın ve ḥā'nın fetihiyle) **ظَرَفَةٌ** [zarāfet] vezni üzere) Vāsi' olmak; yukālu: **رَحِبْتُ تَرْحُبُ رُحْبًا وَرَحَابَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَرَحَابًا وَأَهْلًا أَيِ اتَّيْتُ سَعَةً الْخَامِسِ وَأَتَيْتُ أَهْلًا فَاشْتَأْنِسْ وَلَا تَسْتَوْجِشْ**

التَّرْحِيبُ [et-terḥīb] Merhabā demektir; yukālu: **رَحِبْ بِهِ تَرْحِيبًا إِذَا قَالَ لَهُ مَرْحَبًا**

الرُّحَابُ [er-ruḥāb] (rā'nın zammı ile) Vāsi' ma'nāsındadır; yukālu: **قَدَّرَ رُحَابٌ أَيِ وَاسِعَةٌ**

الرُّحْبَى [er-ruḥbā] (kezālik rā'nın zammı ve bā'nın fethiyle) Eyegünün gāyet yassısı olanına derler, **أَغْرَضُ الْأَضْلَاعِ** ma'nāsına; yukālu: **نَاحِزٌ أَيِ نَاحِزٌ يُكُونُ النَّاحِزُ فِي الرُّحْبِيِّينَ** [nāḥiz] dedikleri maraz ki nūn'la ve ḥā-i mūhmele ile ve zā-i mu'ceme ile; **رُحْبِيَانِ** [ruḥbeyān]da olur, ya'nī deve dirsekleri değdiği yerde olur ki eyegü kemiklerinin yassısı onda olur. Kezālik **رُحْبَى** [ruḥbā] devenin yanında olan 'alāmet dāğına derler.

الرَّحِيبُ [er-reḥīb] (rā'nın fethi ve ḥā'nın kesriyle) Ziyāde yiyici, ekūl ma'nāsına. Ve vāsi' ma'nāsına da gelir; yukālu: **فَلَانٌ وَرَحِيبُ الصُّدْرِ أَيِ وَاسِعُ الصُّدْرِ** Ve

رَحَائِبُ النُّجُومِ [reḥā'ibu'n-nucūm] Aktār-ı arz vāsi' olmak.

الرِّحَابُ [el-irḥāb] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nā **الرَّحَابَةُ** [er-reḥābet]; yukālu: **”أَرْحَبُكُمْ“** Ba'zılar eyitti: **”أَرْحَبُكُمْ“** “**أَرْحَبُكُمْ**” kavli şāzzdır, ya'nī **”أَرْحَبُكُمْ“** müte'addī isti'māl olunmak kıyāsa muhālifdir; zīrā ef'āl-i saḥīhadan **فَعَلَ** zamm-ı 'ayn ile müte'addī gelmemiştir, illā mezbūr. Ve

رِحَابٌ [irḥāb] Vāsi' kılmak; yukālu: **أَرْحَبْتُ كَالَةَ الْحِجَابِ أَيِ وَسَعْتُهُ**

İbnu'l-Kirriyye: **”أَرْحَبُ يَا غُلَامُ جُرْحَهُ“** Ve zecr ma'nāsına dahi isti'māl olunur, ni-tekim atı zecr ettiklerinde **أَرْحَبُ** ve **أَرْحَبِي** derler; ey: **تَوَسَّعِي وَتَبَاعَدِي**

الرَّحْبَةُ [er-reḥabet] (bi'l-fethateyn) Sāha ve fezā ma'nāsındadır; yukālu: **هَذِهِ رَحْبَةُ الْمَسْجِدِ** هذه رَحْبَةُ الْمَسْجِدِ: **الرَّحْبُ** [er-reḥāb] ve **الرَّحَابَاتُ** [er-reḥābāt] ve **الرَّحَابُ** [er-riḥāb] gelir, üleyeynde fethateynle ve sālīste rā'nın kesriyle.

بَنُو رَحِبٍ [Benū Reḥab] (bi'l-fethateyn) Bir cemā'attir, Hemdān'da.

أَرْحَبُ [Erḥab] (feth-i hemze ile) Bir kabīledir, Hemdān'dan.

[ر د ب]

الرِّدْبُ [el-irdebb] (kesr-i hemze ve feth-i dāl'la ve teşdīd-i bā ile) Bir büyük kīledir ki ehl-i Mıṣr isti'māl ederler.

الرِّدْبَةُ [el-irdebbet] (kesr-i hemze ile kezālik) Bir cins büyük kiremittir.

[ر ز ب]

الرِّمَزَابُ [el-mirzāb] (kesr-i mīm'le) Lü-gattır, **مِرْزَابٌ** [mīzāb] ma'nāsına ki **مِرْزَابٌ** [mīzāb] oluğa derler velākin **مِرْزَابٌ** [mirzāb] lügat-ı fasīha değildir. Ba'zılar eyitti: **مِرْزَابٌ** [mirzāb] uzun gemilere derler ki cem'ī **الرِّمَزَابُ** [el-merāzīb] gelir.

الرِّزْبُ [el-irzebb] (hemzenin kesri ve rā'nın fethi ve bā'nın teşdīdiyle) Kısa demektir, kasīr ma'nāsına. Ve bu **جَرْدُحْلٌ** [cirdaḥl]e mülhaktır, sīga cihetinden ki **جَرْدُحْلٌ** [cirdaḥl] büyük deveye derler. Ve **رَكْبٌ إِرْزَبٌ** [rekebbun irzebbun] derler rā'nın ve kāf'ın fethiyle, fermūde kasık ma'nāsına.

الرِّزْبَةُ [el-irzebbet] (hemzenin kesriyle ve

bā'nın teşdidiyle) Şol nesnedir ki onunla kerpiç ufatırlar. Ve الْمَوْزَبَةُ [el-mirzebet] dersin mīm'le bā'yı muhaffef kılarısın.

الْمَرْزَابَةُ [el-merāzibet] مَرْزُبَانٌ [merzubān] in cem'idir zā'nın zammesiyle, Fārisīden mu'arrebdir. Ve مَرْزُبَانٌ [merzubān] beğ demektir. Ve مَرْزٌ [merz] sınıra derler, serhat bekleyici demek olur; ve minhu kavluhum li'l-esedi: الرِّزَابَةُ Ve زَارَةٌ [ze'ret] zā-i mu'cemenin fethi ve hemzenin sükūnuyla bük demektir, أَجْمَةٌ [ecemet] ma'nāsına.

الْمَوْزَبَةُ [el-merzebet] (alā-vezni الْمَيْمَنَةُ [el-meymenet] Merzubānlık ma'nāsınadır, دِهْقَانَةٌ [dehkanet] دِهْقَانٌ [dihkān]lık ma'nāsına olduğu gibi ki دِهْقَانٌ [dihkān] köy sâhibi demek olur deh-hān ma'nāsına; yukālu: فَلَانَ عَلَى مَرْزَبَةٍ كَذَا وَهُوَ مَرْزَبَةٌ كَمَا يُقَالُ لَهُ: دِهْقَانَةٌ كَذَا

[ر س ب]

الرُّسُوبُ [er-rusūb] (zamm-ı rā' ile) Suya batmak; yukālu: رَسَبَ الشَّيْءُ فِي الْمَاءِ يَرْسُبُ رَسْبًا Ve رُسُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ سَعَلَ فِيهِ Ya'nī "Gözleri çukura battı."

الرُّسُوبُ [er-resūb] (feth-i rā' ile) Kesici ma'nāsına; yukālu: سَيْفٌ رَسُوبٌ أَيُّ مَا ضَرَبَ فِي الصَّرِيْبَةِ Ve صَرِيْبَةٌ [darībet] vurulmuş kim-seden ibārettir; tā dāhil olmuştur, 'adād-ı esmādan olduğu için, نَطِيْحَةٌ [neṭīḥat] gibi.

بَنُو رَاسِبٍ [Benū Rāsib] 'Arabdan bir kabīlenin ismidir.

[ر ض ب]

الرُّضَابُ [er-ruḍāb] (rā'nın zammıyla) Ağzı yarısı.

الرِّضَابُ [er-rāḍib] Sidr ağacından bir nev'dir. Ve def'aten dökülen yağmur. Ve Aḥṭerī'nin رَاضِبٌ [rāḍib] matar-ı za'iftir dediği sehvidir.

[ر ط ب]

الرُّطْبُ [er-raṭb] (feth-i rā' ile) يَابِسٌ [yābis] in mukābilidir ki yaş demek olur; yukālu: رَطَبَ الشَّيْءُ رُطُوبَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ فَهُوَ رَطْبٌ Rā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla. Ve

رَطْبٌ [raṭb] Ata yonca vermeğe dahi derler; yukālu: رَطَبْتُ الْفَرَسَ رُطْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الرُّطَيْبُ [er-reṭīb] (rā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Ve tāze ma'nāsına dahi gelir; yukālu: غُضِبْتُ رُطَيْبٌ Ve رِيَشٌ رُطَيْبٌ Ya'nī tāze yelek ki henüz bitmiş ola.

التَّرْطِيبُ [et-terṭīb] Yaş kılmak; yukālu: رَطَبْتُهُ تَرْطِيبًا Ve hurmā yedirmek ma'nāsına da gelir; yukālu: رَطَبْتُ الْقَوْمَ تَرْطِيبًا أَيُّ أَطْعَمْتُهُمُ الرُّطْبُ

الرُّمُوطُ [el-merṭūb] Yaş olmuş kimse.

الرُّطْبُ [er-ruṭb] (rā'nın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Tāze ot, كَلٌّ [kele'] ma'nāsına.

الرُّطْبُ [er-ruṭb] (bi'z-zammeteyn) Bi-ma'nāhu fe-yekūnu misle: عُسْرٌ [ʿusr] ve عُسْرٌ [ʿusur].

الرُّطْبَةُ [er-raṭbet] (rā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Yonca, قَضَبٌ [kaḍb] ma'nāsına mādāmki tāze ola رُطْبَةٌ [raṭbet] derler.

الرُّرُطُوبُ [er-ruṭūb] (zammeteynle) Masdar-ıdır, دُحُولٌ [duḥūl] gibi, ata yonca vermek ma'nāsına; yukālu: رَطَبْتُ الْفَرَسَ رُطُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ عَلَى مَا مَرَّ

الرُّرُطَبُ [er-ruṭāb] (rā'nın zammı ve tā'nın fethiyle) Tāze hurmā. Vāhidi الرُّرُطَبَةُ [er-ruṭābet] ve cem'i الرُّرُطَابُ [el-erṭāb] ve الرُّرُطَابُ [er-riṭāb] gelir rā'nın kesriyle. Ve رُطْبَةٌ [ruṭābet]in cem'i الرُّرُطَابَاتُ [er-ruṭābāt] ve الرُّرُطَبُ [er-ruṭāb] gelir.

الرِّزَابُ [el-irṭāb] (hemzenin kesriyle) Hurmā رُطْبٌ [ruṭāb] olup lezīz olmak;

yukālu: أَزْطَبَ التُّبْرُ أَي صَارَ رُطْبًا Ve hurmā ağacının yemişi kemālin bulup lezīz olması; yukālu: أَزْطَبَ التُّحْلُ أَي صَارَ مَا عَلَيْهِ رُطْبًا **الْمُرْتَبَةُ** [el-murṭibet] (mīm'in zammı ve ṭā'nın kesriyle) Şol yerdir ki otu çok ola, kesiretü'l-keleḥ ma'nāsına.

[ر ع ب]

الرُّعْبُ [er-ru'ḅ] (rā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Korku, havf ma'nāsına; yukālu: رَعَبْتُهُ فَهُوَ مَرْعُوبٌ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَفْرَعْتَهُ وَلَا يُقَالُ أَرَعَبْتُهُ Ve doldurmak ma'nāsına da gelir; tekūlu: رَعَبْتُ الْحَوْضَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيضًا إِذَا مَلَأْتَهُ

الْتِرْعَابَةُ [et-tir'ābet] (tā'nın kesriyle) Korkucu kimse, فُرُوقٌ [ferūk] ma'nāsına.

السَّنَامُ الْمُرْعَبُ [es-senāmu'l-mura'ab] Kesilmiş deve hörgücü ki s_nām [senām] sīn'in fethiyle deve hörgücüne derler, kūhān-ı uştur ma'nāsına.

السَّنَامُ الرُّعِيبُ [es-senāmu'r-re'īb] Yağı damlayan deve hörgücü.

الْتِرْعِيبَةُ [et-tir'ībet] (tā'nın ve 'ayn'ın kesriyle) Hörgüç pāresi.

الرَّاعِبُ [er-rā'ib] ('ayn'ın kesriyle) Doldurucu; yukālu: هَذَا سَيْلٌ رَاعِبٌ أَي يَمَلَأُ الْوَادِيَّ

الرُّعِيبُ [er-re'īb] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Dolmuş, memlū ma'nāsına; yukālu: هَذَا سَنَامٌ رَعِيبٌ أَي مُمْتَلِئٌ سَمِيبٌ

الرُّعْبُوبُ [er-ru'ḅūb] (zamm-ı rā' ile 'alāvezni الرُّزُورُ [ez-zurzūr]) Za'īf ve korkak kimse.

الرُّعْبُوبَةُ [er-ru'ḅūbet] [ru'ḅūb]un mü'ennesi. Ve uzun boylu beyāz olan 'avrete dahi رُعْبُوبَةٌ [ru'ḅūbet] derler; الشُّطْبَةُ الْبَيْضَاءُ ma'nāsına. شَطْبَةٌ [ṣaṭbet] ṣīn-i mu'ceme ile ve ṭā-i mūhmele ve bā-i

muvahhade ile bālā-bülend olan 'avrete derler.

الرَّاعِيبِيُّ [er-rā'ibiyy] ('ayn-ı mūhmelenin kesriyle ve yā'nın teşdīdiyle) Bir cins güvercindir.

الرَّاعِيبِيَّةُ [er-rā'ibiyyet] Mü'ennesi.

[ر ع ب]

الرَّغَبَةُ [er-raġbet] (rā'nın fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) ve

الرَّغَبُ [er-reġab] (fethateynle) Bir nesneye ragbet etmek; tekūlu: رَغَبْتُ فِي الشَّيْءِ أَرَعَبٌ مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَرَدْتَهُ

الْإِرْتِغَابُ [el-irtigāb] Bi-ma'nāhu; yukālu: فِيهِ إِرْتِعَابٌ وَعَنْ كَلِمَةِ الْإِسْمِ أَوْلَى وَرَهَدْتُ فِيهِ أَرَعَبْتُ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا لَمْ تَرُدَّهُ وَرَهَدْتُ فِيهِ

الْإِرْغَابُ [el-irġāb] ve

الْتِرْغِيبُ [et-terġīb] Bi-ma'nān; yukālu: أَرَعَبْتُهُ فِي الشَّيْءِ وَرَعَبْتُهُ فِيهِ

الرَّغَبُوتُ [er-raġbūt] (rā'nın ve ġayn'ın fethi ve bā'nın zammıyla) Kesirü'r-ragbet ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ رَغَبُوتٌ

الرَّغِيبَةُ [er-raġībet] (rā'nın fethi ve ġayn'ın kesriyle ve meddiyle) 'Atā-i kesir; cem'ī **الرَّغَائِبُ** [er-raġā'ib] gelir.

الرَّغِيبُ [er-raġīb] (kezālik rā'nın fethi ve ġayn'ın kesriyle) İçerisi vāsi' nesne; yukālu: حَوْضٌ رَغِيبٌ وَسِقَاءٌ رَغِيبٌ وَفَرَسٌ رَغِيبٌ الشَّحْوَةُ أَي وَاسِعُ الْجَوْفِ فِي الْأَوَّلَيْنِ وَوَأَسِعَ الْحَطْوَةَ فِي الْأَخِيرَةِ فَإِنَّ الشَّحْوَةَ بِفَتْحِ الشَّيْنِ الْمُعْجَمَةِ وَالْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ الْحَطْوَةُ لِلْفَرَسِ Aḥṭerī'nin **الرُّعْبُ** بِالضَّمِّ شَوْمٌ ve dahi gen ve vāsi' gibi dediği sehvdır.

الرُّعْبُ [er-ruġḅ] (rā'nın zammı ve ġayn'ın sükūnuyla) Hırs ma'nāsınadır; yukālu: "الرُّعْبُ شَوْمٌ" Ya'nī "Hırs 'ayn-ı şe'āmettir."

Yukālu: رُعْبٌ رُعْبًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ أَيُّ حَرَضَ
الرَّوْعَابُ [er-regāb] (feth-i rā'yla) Mülāyim
yer demek, arz-ı leyyine ma'nāsına.

[ر ق ب]

الرَّقِيبُ [er-reqīb] Hāfız ma'nāsına. Ve
muntazır ma'nāsına da gelir. Ve sihām-ı
meysire emīn olan kimseye de derler. Ve
meysirin üçüncü sehmine de رَقِيبٌ [reqīb]
derler.

الرُّقُوبُ [er-ruqūb] (rā'nın zammıyla) ve

الرَّرِيبَةُ [er-riqibet] ve

الرَّرِيبَانُ [er-riqibān] (bi'l-kesri fihimā ve
sükūni'l-kāf) Gözetmek ma'nāsına;
yukālu: رَقَبْتُ الشَّيْءَ أَزْقُبُهُ رُقُوبًا وَرَقِيبَةً وَرَقِيبَانًا إِذَا
رَصَدْتَهُ

رَقِيبُ النُّجْمِ [reqību'n-necm] Şol yıldızdır
ki bir yıldızın tulū'uyla dolandır, Şüreyyā
gibi ki Şüreyyā'nın رَقِيبٌ [reqīb]i İklīl'dir.
Kaçan Şüreyyā 'işā vaktinde doğsa İklīl
gāyib olur, kaçan ki 'işā vaktinde İklīl
doğsa Şüreyyā gāyib olur.

الْمَرْقَبُ [el-merqāb] ve

الْمَرْقَبَةُ [el-merqābet] (mīm'in ve kāf'ın fet-
hiyle ikisinde dahi) Şol yüce yerdir ki göz-
cü olan kimse onun üzerine çıkıp gözetir.

الْمُرَاقَبَةُ [el-murāqābet] (mīm'in zammı ve
kāf'ın fethiyle) Hūdāy ta'ālādan havf et-
mek; yukālu: رَاقَبَ اللهُ فِي أَمْرِهِ أَيُّ خَافَهُ

الْتَّرَقُّبُ [et-terāqquḅ] (alā-vezni التَّكْرُمُ [et-
tekerrum]) İntizār çekmek.

الْإِرْتِقَابُ [el-irtiqāb] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِرْقَابُ [el-irqāb] Bir evi veyā āhar milki
bir kimseye hibe etmektir, bu tarikle ki
vāhible mevḥübün leh herhangi olur ise
o hibe olunan milk bākī kalanın milki ola;

tekūlu: أَرْقَبْتُهُ دَارًا أَيُّ قُلْتُ لَهُ إِنَّ مَثُ قَبْلَكَ فَهِيَ لَكَ
وَإِنَّ مَثُ قَبْلِي فَهِيَ لِي

الرُّقْبَى [er-ruqbā] (rā'nın zammı ve bā'nın
fethi ve elifin kasrıyla) İsmidir, إِرْقَابٌ [irḳ
āb]dan ve مُرَاقَبَةٌ [murāqābet]ten mevḥūzdur,
zīrā 'ākideynin her biri āharın mevtine
muntazır olur.

الرَّوْقَبَةُ [er-reqābet] Boynun mu'ahharında
nihāyet bulduğu yerdir; cem'i الرَّقَابُ [er-req
āb] ve الرَّرِقَابُ [er-reqābāt] ve الرَّرِقَابُ [er-riḳ
āb] gelir bi'l-fethateyn fi'l-ülā ve 's-sāniye
ve kesri'r-rā'i fi's-sālise. Ve memlūk
ma'nāsına gelir.

الْأَرْقُبُ [el-erqub] (hemzenin fethi ve rā'nın
sükūnuyla) Şol kimsedir ki galizü'r-
rakabe ola, boynu yoğun ma'nāsına.

رَقَبَانِي [reqābāniyy] (rā'nın ve kāf'ın fet-
hiyle) Bi-ma'nāhu eyzan, 'alā-gayri kıyās.

رِقَابُ الْمَزَاوِدِ [riqābu'l-mezāvid] 'Acem
beylerine 'Arab tā'ifesi الرِّقَابُ الْمَزَاوِدِ [riḳ
ābu'l-mezāvid] derler, bu sebebden ki
مَزَاوِدٌ [mezāvid] kırbalara derler ve 'ādetā
kırba boynu sahtiyāndan olup kırmızı ol-
mağın humret ma'nāsın kasd edip رِقَابٌ
رِقَابٌ [riqābu'l-mezāvid] dediler.

ذُو الرُّقَيْبَةِ [Zu'r-Ruqāybet] (rā'nın zammı
ve kāf'ın fethiyle) Mālik-i Kuşeyrī'nin la-
kabıdır, zīrā ki mezbūr أَوْقَصُ [evkaş] idi,
ya'nī kütāh-gerden idi.

الرَّوْقَبَةُ [er-reqābet] (fethateynle) Memlūk
olan kimse.

الرُّقُوبُ [er-ruqūb] (rā'nın fethi ve kāf'ın
zammıyla) Şol 'avrettir ki veledi durma-
ya. Recüle dahi رُقُوبٌ [ruqūb] derler, veledi
durmadığı için. Ve

رَقُوبٌ [reqūb] Şol 'avrete derler ki zevci-
nin mevtine muntazır olur, mīrāsın yemek

için. Ve

رُقُوبٌ [reḳūb] Şol deveye dahi derler ki müzāhame vaktinde havuza karīb olma-ya. Bu hālet devenin asāletine ve iyiliğine delālet eder.

الرُّقُوبُ [el-muraḳḳab] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdidiyle) Şol deriye derler ki başı ve boynu tarafından selh olunmuş ola.

الرُّقَابَةُ [er-reḳābet] (feth-i rā'yla) Şol göz-cüdüdür ki kārban yüklerin koyup bir yere gittiklerinde yüklerin gözetir.

[ر ك ب]

الرُّكُوبُ [er-rukūb] (zammeteynle) Binmek; yukālu: رَكِبَ رُكُوبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الرِّكْبَةُ [er-rikbet] (kesr-i rā ile) Bir nev' oturmak.

الرَّكِيبُ [er-rākīb] Hāssatan deveye binen kimse. Amma kaçan ata yāhūd hımāra binse مَرَّ بِنَا فَارِشَ عَلَى حِمَارِهِ demezler, belki مَرَّ بِنَا فَارِشَ عَلَى حِمَارِهِ derler. Ba'zılar eyitti: Hımāra binen kimseye فَارِشَ denmez, belki حَمَارًا [ḥammār] denir. Ve şol hurmā ağacı dibinden çıkan fidan ki başka kökü yoktur, ona dahi رَاكِبٌ [rākīb] derler.

الرَّاكِبُونَ [er-rākūb] (alā-vezni الرَّاكِبُونَ [eş-şābūn]) Bi-ma'nāhu; lugatun fihi.

الرُّكْبُ [er-rekḳb] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Şol kimselerdir ki seferde deveye binip davara binmeyeler ki onlar on nefer veyāhūd dahi ziyāde olur; cem'i الْأُرْكُوبُ [el-erkub] gelir hemzenin fethi ve kāf'ın zammıyla. Ve

رَكِبَ [rekḳb] Bir nesneyi vurmağa ve dizi vurmağa dahi derler; yukālu: رَكِبَهُ يَرْكِبُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَرَبَهُ بِرُكْبَتِهِ وَكَذَلِكَ إِذَا صَرَبَتْ رُكْبَتَهُ **الرُّكْبَةُ** [er-rekebet] (fethateynle) 'Aded ci-

hetinden رَكِبَ [rekḳb]den ekall olana derler.

الرُّكُوبُ [el-urkūb] (zamm-ı hemze ile) رَكِبَ [rekḳb]den ekserdir.

الرُّكْبَانُ [er-rukḳbān] (rā'nın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) رَاكِبٌ [rākīb]ler cemā'atidir.

الرُّكَّابُ [er-rukḳāb] (rā'nın zammı ve kāf'ın teşdidiyle) رَاكِبٌ [rākīb]in cem'i'dir; yukālu: هُمْ رُكَّابُ السَّفِينَةِ

الرَّمْرَكِبُ [el-merkeḳb] (mīm'in ve kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) مَرَكِبٌ [merkeḳb]-i berr ü bahra mütenāvel'dir, ya'nī davara ve gemiye itlāk olunur.

الرَّمْرَاكِبُ [el-merākīb] (mīm'in fethiyle ve kāf'ın kesriyle) مَرَكِبٌ [merkeḳb]in cem'i'dir.

رِكَابٌ [rikāb] (bi'l-kesr) Üzengi ki eyere takarlar, üzerine basıp binmek için. Ve şol develere dahi رِكَابٌ [rikāb] derler ki üzerine binip seyr ederler. Müfredi رَاكِبَةٌ [rāḥilet] gelir, kendi lafzından müfredi yoktur; cem'i الرُّكُوبُ [er-rukub] gelir, zammeteyn ile, كِتَابٌ [kitāb] ile كُتِبَ [kutub] gibi.

الرِّكَابِيُّ [er-rikābiyy] (rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol zeyt yağıdır ki Şām'dan deve ile getirirler; yukālu: زَيْتٌ رِكَابِيٌّ

الرُّكُوبُ [er-rekūb] ve

الرُّكُوبَةُ [er-rekūbet] (rā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Şol davardır ki ona binilir; yukālu: مَا لَهُ رُكُوبَةٌ وَلَا حُمُولَةٌ وَلَا خُلُوبَةٌ "Onun ne binecek ve ne yükletecek ve ne sağılacak davarı vardır." Ve 'Aişe radiyallāhu 'anhā: (يس 72) ﴿فَمِنْهَا رُكُوبُهُمْ﴾ kırā'at etmiştir, feth-i rā' ile. Ve

رُكُوبَةٌ [Rekūbet] Bir شَيْئَةٌ [şeniyet]tir, ya'nī bir yokuştur Mekke-i müşerreffe ile Medīne-i münevvere arasında 'Arc yanında ki 'Arc bir menzilin ismidir, Mekke-i müşerreffe yolunda. Ve

رَكُوتٌ [reküb] Şol yola derler ki ayıklanmış ve düzelmiş ola; yukālu: طَرِيقٌ رَكُوتٌ أَيُّ مَرَكُوتٌ

الرُّكْبَانَةُ [er-rukbānet] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Şol nākadır ki binilmeğe sālîh ola; yukālu: نَاقَةٌ رُّكْبَانَةٌ أَيُّ يَضْلُحُ لِلرُّكُوبِ

الْإِرْكَابُ [el-irkāb] (hemzenin kesri ile) Binilmeğe sālîh olmağa karîb olmak; yukālu: مَهْرٌ أَزْكَبُ الْمُهْرُ أَيُّ حَانَ أَنْ يُرْكَبَ [muhr] zamm-ı mīm'le tay olan ata derler. Ve

إِرْكَابٌ [irkāb] Bir kimseye binmeğe davar vermeğe dahi derler.

الْإِرْتِكَابُ [el-irtikāb] (kesr-i hemze ve kesr-i tā ile) Bir nesneyi işlemek; ve minhu: إِرْتِكَابُ الدُّنُوبِ لِإِثْنَانِهَا

الرُّكْبَةُ [er-rukbet] (rā'nın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Diz ki ayakta olur; cem'-i kılleti **الرُّكْبَاتُ** [er-rukbāt]tır, rā'nın zammı ve kāf'ın sükūnuyla ve **الرُّكْبَاتُ** [er-rukebāt] gelir rā'nın zammı ve kāf'ın fethiyle ve cem'-i kesreti **الرُّكْبُ** [er-rukeb] gelir rā'nın zammı ve kāf'ın fethiyle. Geri bu vech üzeredir her kelime ki **فُعَلَةٌ** [fu'let] vezni üzeredir, illā binā-yı yā'ide ki mevzi'-i 'ayn zamm olunmaz muzā'efta dahi hāl böyledir.

الْأَرْكَبُ [el-erkeb] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla) Dizi büyük olan kimse. Ve **بَعِيرٌ أَرْكَبٌ** derler kaçan ki bir dizi öbüründen büyük olsa.

الرُّكْبُ [er-rekeb] (fethateynle) Kasık kılı bittiği yer. Ba'zılar eyitti: **رَكْبٌ** [rekeb] isti'mālî 'avrete mahsüstür. Ve ba'zılar eyitti: Ricālde ve nisāda isti'māl olunur.

التَّرْكِيبُ [et-terkīb] Yüzüğe kaş komağa ve oka temren takmağa derler; yukālu: رَكَّبْتُهُ

فَتَرَكَّبَ

الْمُرْكَبُ [el-murekkeb] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdidiyle) ve

الرُّوْكِيبُ [er-rukib] (rā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) Kaş konmuş yüzük ve temren takılmış ok. Ve

مُرْكَبٌ [murekkeb] Asla dahi derler; yukālu: فَلَانَ كَرِيمَ الْمُرْكَبِ أَيُّ كَرِيمَ أَضْلُ مَنْصَبِهِ فِي قَوْمِهِ

[ر ن ب]

الْأَرْزَبُ [el-erneb] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla) Tavşan dedikleri cānver; cem'i **أَرَانِبٌ** [erānib] gelir.

الْمُؤَرْزَبُ [el-mu'erneb] (mīm'in zammı ve hemzenin ve nūn'un fethiyle) Şol kilime derler ki içine tavşan yününden olan ip karışmış ola; yukālu: كِسَاءٌ مُؤَرْزَبٌ يَعْنِي خُلِطَ عَزْلُهُ بِوَبَرِ الْأَرْزَبِ

الْمُؤَرْزِبَةُ [el-mu'ernibet] (nūn'un kesriyle) Şol yer ki onun tavşanı çok ola.

الْأَرْزِبَةُ [el-ernebet] (hemzenin ve nūn'un fethiyle) Burun ucu.

[ر ه ب]

الرَّهْبَةُ [er-rehbet] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Havf etmek; yukālu: رَهَبَ يَرْهَبُ Ve rāhiblik ma'nāsına da gelir, 'alā-mā se-yec'u.

الرُّهْبُ [er-ruhb] (zamm-ı rā' ile) Ve

الرَّهْبُ [er-reheb] (fethateynle) Bi-ma'nāhu.

الرَّهْبُوتُ [er-rehebūt] (rā'nın ve hā'nın fethiyle ve bā'nın zammıyla) Korkmak. Ve gāh olur ki mübālagaten sıfat vākî' olur; yukālu: رَجُلٌ رَهْبُوتٌ Korkmuş kimse ma'nāsına; yukālu: "رَهْبُوتٌ خَيْرٌ مِنْ رَحْمُوتٍ" Ya'nī "Mazhar-ı mehābet olmak hayrlıdır, mahall-i merhamet olmaktan." Zīrā tahvif olunan kimse yaramazlık etmeğe cür'et

etmez, ammā merhamet olunan ihtimāldir ki ede.

الْإِرْهَابُ [el-irhāb] (hemzenin kesriyle) ve **الْإِسْتِرْهَابُ** [el-istirhāb] (kezālik hemzenin ve tā'nın kesriyle) Korkutmak, إِخَافَةٌ [ihāfet] ma'nāsına; yukālu: إِذَا وَاسْتَرْهَبَهُ إِذَا أَخَافَهُ

الرَّاهِبُ [er-rāhib] Zāhid-i Nasārā olan kimse.

الرُّهْبَانُ [er-ruhbān] (rā'nın zammıyla) Cem'idir.

الرَّهْبَةُ [er-rehbet] ve

الرَّهْبَانِيَّةُ [er-rehbāniyyet] (bi-fethi'r-rā'i ve sükūni'l-hā'i fihimā) Masdarlardır, rāhiblik ma'nāsına.

التَّرْهُبُ [et-terehhub] (tā'nın fethi ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) Ta'abbüd ma'nāsındır.

الرَّهْبُ [er-rehb] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Yufka temren ki oka ederler.

الرَّهَابَةُ [er-rehābet] (alā-vezni اَلرَّهَابَةُ [es-sehābet]) Göğüste bir kemiktir ki dil gibi karın üzerine müşrif olur.

[ر و ب]

الرُّوْبَةُ [er-rūbet] (rā'nın zammıyla) Şol māyadır ki onu süte bırakırlar uyunsun diye. Ve fi'l-meseli: "سُبَّ شَوْبًا لَكَ رُوْبَتُهُ" Ya'nī "Sütü karıştır, mayası senin olsun." Nitekim "أَحْلُبُ حَلْبًا لَكَ شَطْرُهُ" derler, ya'nī "Sütü sağ, bir mikdārı senin olsun." Ve gecenin bir mikdārına dahi اللَّيْلِ رُوْبَةُ derler. Ve atın āhūrunda olan suyuna da itlāk olunur; yukālu: أَعْرَضَنِي رُوْبَةُ فَرَسِكَ أَنِّي مَاءُهُ Ve

رُوْبَةُ [rūbet] Hācete dahi derler; tekūlu: فَلَانَ لَا يَقُومُ بِرُوْبَةِ أَهْلِهِ أَنِّي بِمَا أَسْتَدُوا إِلَيْهِ مِنْ حَوَائِجِهِمْ Ve ba'zılar eyitti: رُوْبَةُ الرَّجُلِ [rūbetu'r-recul]

وَأَنَا إِذْ ذَاكَ غُلَامٌ لَيْسَتْ لِي رُوْبَةٌ

الرُّوْبُ [er-ru'ūb] (rā'nın ve hemzenin zammıyla) Yoğurt uyumak; yukālu: رَابُ رُوْبٌ Ve اللَّبَنُ يَرُوْبُ رُوْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيِ خَشَرَ [ru'ūb] diye ihtilāt-ı 'akla dahi derler; yukālu: رَابُ الرَّجُلِ رُوْبًا إِذَا اخْتَلَطَ عَقْلُهُ وَرَأْيُهُ Ve رَأَيْتُ فَلَانًا رَائِبًا أَيِ مُحْتَلِطًا خَائِرًا

الرَّوْبِيُّ [er-revbā] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla ve elifin kasriyle) Şol kavmdir ki nefsleri donmuş ve 'aklları muhtelit olmuş ola ve onlar şol kimselerdir ki kesret-i seyr onları zebūn etmiş ola. Ve ba'zılar eyitti: Onlar şol kimselerdir ki rā'ib içmeden mest olmuş olalar. Pes رَوْبِي [revbā] رَوْبَانُ [revbān]in cem'idir, عَطَشَانُ [a'atšān] ile عَطَشَى [a'atšā] gibi. Ba'zılar eyitti: رَائِبٌ [rā'ib]in cem'idir, هَالِكٌ [hālik] ile هَلَكَى [helkā] gibi.

الرَّائِبُ [er-rā'ib] Uyunan yoğurt. Yoğurda رَائِبٌ [rā'ib] derler, gerek ekşi olsun, gerek olmasın. Ebū 'Ubeyd eyitti: Kaçan ki yoğurt uyusa o رَائِبٌ [rā'ib]dir, ondan rā'iblik ismi zā'il olmaz, hattā yağı ve kaymağı alınsa dahi rā'iblik ismi ondan zā'il olmaz. عَشْرَاءُ [uşerā] gibi ki hāmile deveye itlāk olunur, vaz-ı haml ettikten sonra yine o ism üzere bākī kalır.

التَّرْوِيبُ [et-tervīb] (alā-vezni اَلتَّرْوِيبُ [et-tekrīm]) Yoğurt uyutmak. Ve fi'l-meseli: "أَهْوَنُ مَظْلُومٍ سِقَاءَ مَرُوبٍ" Bunun aslı budur ki سِقَاءُ [siqā]ı ya'nī meşki bir bezle sararlar, içinde süt ekşisin için.

الْمِرْوَبُ [el-mirveb] (mīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Şol kaptır ki onda yoğurt uyuturlar.

[ر ي ب]

الرَّيْبُ [er-reyb] (fethle) Şekk. Ve şol nesne ki seni şekke bırakmış ola. Ve hācet ma'nāsına da gelir. Ve şekke bırakmağa dahi رَيْبٌ [reyb] derler; tekūlu: رَائِبِي فَلَانَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَأَيْتَ مِنْهُ مَا يَرِيئُكَ وَتَكْرَهُهُ Ve 'Arabdan ba'zılar رَائِبِي فَلَانَ derler رَاب mahallinde.

الرَّيْبَةُ [er-rībet] (bi'l-kesri) İsmun minhu; وهِيَ التَّهْمَةُ وَالشُّكُّ الَّذِي هُوَ الْحَاصِلُ بِالتَّشْكِيكِ Ya'nī hāsılı'ı-masdar murād olur.

الرَّيْبَةُ [el-irābet] (hemzenin kesriyle) Şekk sāhibi olmak; yukālu: أَرَابَ الرَّجُلُ أَيَّ صَارَ ذَا رَيْبَةٍ

الرَّمْرِبُ [el-murīb] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Müteşekkik olan kimse.

الرَّيْتَابُ [el-iriyāb] Şekk etmek; yukālu: إِرْتَابَ فِيهِ أَيَّ شَكَّ

الرَّيْتَابَةُ [el-istirābet] Bir kimsede bir kerih nesne görüp gümāna düşmek.

رَيْبُ الْمَنُونِ [reybu'l-menūn] (rā'nın fethiyle) Havādis-i dehr.

FASLU'Z-ZĀY

(فَضْلُ الزَّايِ)

[ز أ ب]

الرَّزَابُ [ez-ze'ab] Güçle bir nesneyi götürüp sür'atle yürüme; yukālu: رَأَبٌ يَزَابُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

الرَّزْدَابُ [el-izdi'āb] Bi-ma'nāhu; yukālu: إِزْدَابَ الْقَرْبَةَ أَيَّ حَمَلَهَا وَأَسْرَعَ فَهُوَ ائْتِعَالَ مِنَ الرَّأَبِ Ve çok içmek ma'nāsına da gelir; yukālu: إِزْدَابَ الرَّجُلِ إِذَا شَرِبَ شُرْبًا عَظِيمًا

[ز ب ب]

الرَّزْبُ [ez-zubb] (bi'z-zammi) Zeker ma'nāsına. Ve

رُزْبٌ [zubb] Sakala dahi itlāk olunur, لَيْحِيَّةٌ [lihyet] ma'nāsına, ehl-i Yemen lügatinde.

الرَّزْبُ [ez-zebeb] (fethateynle) Tül-i şa'ra ve kesret-i şa'ra dahi derler. Ve شَعْرٌ [şa'r] şīn'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla kıla derler.

الرَّزْبُ [el-ezebb] (hemzenin ve zā'nın fethiyle) Kılları çok olan ve kılları çok olup ürkek olan deveye dahi itlāk olunur; yukālu: بَعِيرٌ أَرْبٌ ki kılları çok olan deve ürküp kaçmadan hālī olmaz, zīrā kaşları üzere biten kılları rüzgār deprettikçe ürker. Ve

رَزْبٌ [ezebb] diye otu çok olan dağa derler.

الرَّزْبَاءُ [ez-zebbā'] (zā'nın fethi ve bā'nın teşdidıyla ve elifin meddiyle) Cezīre pādīşāhı olan 'avret ki mülük-i tavā'iften 'add olunur.

الرَّزْبَابَةُ [ez-zebābet] (zā'nın fethiyle ve bā'nın tahfifiyle) Sağır olan sıçan, müş-ı ker ma'nāsına ki 'Arabda onunla mesel darb edip "أَسْرَفُ مِنْ زَبَابَةٍ" derler ve cāhil

kimseyi ona teşbīh ederler.

الرَّبَابُ [ez-zebāb] (feth-i zā ile) Cem'î.

الإِرْبَابُ [el-izbāb] Gün gurūba karīb olmak; yukālu: **أَزَبَّتِ الشَّمْسُ أَي دَنَتْ لِلْعُرُوبِ**

الرَّيْبُ [ez-zebīb] (zā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Kuru üzüm.

الرَّيْبَةُ [ez-zebībet] Vāhidi. Ve **زَيْبَةٌ** [zebībet] diye bir nevc çıbana derler ki elde çıkar.

الرَّيْبَتَانِ [ez-zebībetān] (kezālik zā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Ağızın iki cānibinde zāhir olan köpük; yukālu: **تَكَلَّمَ فُلَانٌ حَتَّى زَبَبَ شِدْقَاهُ أَي حَرَخَ الرَّبْدُ عَلَيْهِمَا**

ذَوِ الرَّيْبَتَيْنِ [zu'z-zebībeteyn] Bir nevc yılının ismidir. Ve **ذُو الرَّيْبَتَيْنِ** [zu'z-zebībeteyn] denmesine bā'is zehrinin kesretin iş'ār olur ki **زَيْبَتَانِ** [zebībetān] ağız yarına derler, nitekim el-ān mürür etti. Ba'zılar eyitti: Şol yılandır ki iki gözü üzerinde iki siyāh noktası ola.

التَّرْبِيبُ [et-tezbīb] Üzüm kurutmak; yukālu: **فُلَانٌ زَبَبَ عَيْبَهُ تَرْبِيبًا أَي جَعَلَهُ رَيْبًا**

الرَّزْبُ [ez-zebzeb] (zā'nın fethi ve bā'nın sükünuyla) Bir cins gemidir, **سَفِينَةٌ** [sefīnet] ma'nāsına.

[ز ح ب]

الرَّحْزُبُ [ez-zuḥzubb] (zā'ların zammı ve bā'nın teşdīdiyle ve ḥā-i mühmele ile) Galiz olan nesne; yukālu: **وَلَدَ النَّاقَةُ رُحْزُبًا إِذَا غَلَطَ جِسْمُهُ وَاشْتَدَّ لَحْمُهُ وَيَقَالُ بِالتَّخْفِيفِ أَيْضًا**

[ز ر ب]

الرَّزْبُ [ez-zerb] (zā'nın fethi ve rā'nın sükünuyla) ve

الرَّزْبَةُ [ez-zerībet] (zā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Sayyādın sayd için gizlendiği ev. Ve şol ağıl ma'nāsına da gelir ki ağaçtan ederler. Ve ba'zılar kesr-i zā ile dahi

isti'māl ettiler. Ve

رَزَبْتُ [zerb] Ağıl yapmağa dahi derler; yukālu: **رَزَبْتُ لِلْعَنَمِ أَرْزُبُ رَزْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** Ba'zılar eyitti: **رَزَبْتُ** [zerb] mutlakan dāhil olacak mekândır. Ve **رَزَبْتُ** [zerbu ḡanem] dahi bundan me'hūzdur, ya'nī koyun ağılına dahi medhal olduğu için **رَزَبْتُ** [zerb] dediler.

الرَّزْبَةُ [ez-zerībet] (alā-vezni **الرَّكْرِيمَةُ** [el-kerīmet]) Şol mekāna derler ki sebu' onda yurt tutar.

الْإِنْزِرَابُ [el-inzirāb] Sayyādın sayd evine girmesi; yukālu: **إِنْزَرَبَ الصَّيَّادُ إِذَا دَخَلَ فِيهِ**

الرَّزَابِيُّ [ez-zerābiyy] (fethateynle ve bā'nın kesriyle ve yā'nın teşdīdiyle) Ulu kilimler ki evler yüzüne döşerler. Ba'zılar günlük dedikleri nesnedir dediler, sāyebān ma'nāsına.

الرَّزْبِيَّةُ [ez-zerbiyyet] (zā'nın fethiyle ve bā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Vāhidi.

[ز ر ن ب]

الرَّزَنْبُ [ez-zerneb] (ca'fer) [ca'fer] vezni üzere) Bir güzel rāyihalı ottur.

[ز ع ب]

الرَّزْعَةُ [ez-za'bet] (zā'nın fethi ve zammıyla) Bir mikdār māl def' etmek; yukālu: **رَزَعْتُ لَهُ مِنَ الْمَالِ رَزْعَةً بِالْفَتْحِ وَرَزْعَةً بِالضَّمِّ أَي دَفَعْتُ لَهُ قِطْعَةً مِنْهُ** Ve

رَزَعْتُ [za'eb] Mutlakan def' ma'nāsına da gelir; yukālu: **رَزَعْتُهُ عَنِّي رَزْعًا أَي دَفَعْتُهُ** [tedāfu'] ma'nāsına da gelir; yukālu: **جَاءَنَا سَيْلٌ يَزْعَبُ رَزْعًا أَي يَتَدَفَعُ فِي الْوَادِي وَإِذَا قَلَّتْ يَزْعَبُ بِالرَّاءِ الْمُهْمَلَةِ يَكُونُ بِمَعْنَى يَمْلَأُ الْوَادِي**

الْإِرْذَعَابُ [el-izdi'āb] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Götürmek; yukālu: **إِرْذَعَبْتُ الشَّيْءَ إِذَا حَمَلْتَهُ وَيَقَالُ مَرَّ بِهِ فَارْذَعَبَهُ أَي حَمَلَهُ الرَّاعِيَّةُ** Ayn'ın

kesri ve yā-yı müsennātın teşdīdiyle gönder ağaçları. Ve baʿzılar gönder demirine زَاعِبِي derler dedi. Ve yer yüzünde seyāhat eden kimseye de زَاعِبٌ [zāʿib] derler.

الْإِزْلِغَبَاتُ [el-izliʿbāb] (hemzenin kesri ve zā'nın sükūnuyla إِحْمِيرَارٌ [ihmīrār] vezni üzere) Çoğalmak ve birbiriyle tedāfuʿ eylemek; yukālu: **إِزْلَعَبَ السَّيْلُ أَي كَثُرَ سَيْلٌ مُزْلَعَبٌ أَي كَثِيرٌ بِزِيَادَةِ اللَّامِ فَإِنَّ أَصْلَهُ الزُّعْبُ**

[زغ ب]

الزَّعَبُ [ez-zeḡab] (fethateynle) Sarı tüyledir ki yavrunun bilekleri üzere olur.

الزُّعْبُ [ez-zuḡb] (zā'nın zammı ve ḡayn'ın sükūnuyla) Sarı tüylü olan yavrular.

التَّرْغَيْبُ [et-tezḡīb] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Yavru sarı tüylü olmak; yukālu: **زَعَبَ الْفَرْحُ تَرْغِيئًا**

الْإِزْغَابُ [el-izḡāb] (hemzenin kesriyle) Yapraklanmak; **أَزْعَبَ الْكُرْمُ وَذَلِكَ بَعْدَ جَزِي الْمَاءِ** Yapraklanmak; **يَا فَا نِي بَاغٍ** çubuğuna su yürüyüp yeşerdikte böyle derler.

الْإِزْلِغَبَاتُ [el-izliḡbāb] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Kıl bitmek; yukālu: **إِزْلَعَبَ الشَّعْرُ إِذَا نَبَتَ بَعْدَ الْحَلْقِ وَأِزْلَعَبَ الْفَرْحُ طَلَعَ رَيْشُهُ بِزِيَادَةِ اللَّامِ لِأَنَّ أَصْلَهُ الْإِزْغَابُ**

[زغ د ب]

الزَّغْدَبُ [ez-zaḡdeb] (ʿalā-vezni جَعْفَرٍ [caʿfer]) Erkek āvāzı; yukālu: **زَغْدَبَ الْمَحْلُ وَزَغْدَبَ السَّائِلُ فِي الْمَسْأَلَةِ لِلنَّاسِ** Kezā fī baʿzi nusahi'ş-Şihāh.

[زغ ر ب]

الزُّغْرَبُ [ez-zaḡreb] (kezālik ʿalā-vezni جَعْفَرٍ [caʿfer]) Çok su, mā-i kesīr maʿnāsına. Baʿzılar eyitti: **زَغْرَبْتُ** [zaḡreb] bevl-i kesīre

derler.

[زق ب]

الزَّقَبُ [ez-zaḡb] (zā'nın fethi ve ḡāf'ın sükūnuyla) İdhāl maʿnāsına.

الْإِنْزِقَابُ [el-inziḡāb] (hemzenin ve zā'nın kesriyle) Duhūl; yukālu: **رَقَبْتُ الْجُرْدُ فِي جُحْرِهِ فَانزَقْتُ أَي أَدْخَلْتُهُ فَدَخَلَ** Ve **جُرْدٌ** [curez] zamm-ı cīm'le ve rā-i mühmele ve zāl-ı muʿceme ile yaban fāresidir.

الزَّقَبُ [ez-zeḡab] (fethateynle) Dar nesne; yukālu: **طَرِيقٌ زَقَبٌ أَي ضَيِّقٌ**

[زك ب]

الزَّكَبُ [ez-zekeb] (fethateynle) ʿAvret vilādet zamānında oğlanın atmak; yukālu: **رَكَبْتُ الْمَرْأَةَ وَلَدَهَا رَمَتْ بِهِ عِنْدَ الْوِلَادَةِ** Ve çanağı doldurmak; yukālu: **رَكَبْتُ الْإِنَاءَ مَلَأْتُهَا** Ve ʿavreti nikāhlanmak; yukālu: **رَكَبْتُ الْمَرْأَةَ نَكَحْتُهَا** Kezā fī baʿzi nusahi'ş-Şihāh.

[زل ب]

الزَّلْبُ [ez-zeleb] Oğlan anasına mülāzım olup ayrılmamak; yukālu: **زَلَبَ الصَّبِيُّ** Kezā fī baʿzi nusahi'ş-Şihāh.

[زي ب]

الْأَزَيْبُ [el-ezyeb] (afʿal) [efʿal] vezni üzere) Sürür ve şādī maʿnāsına gelir. Ve ḡāh olur ki müennes istiʿmāl olunur; yukālu: **مَرَّ فُلَانٌ** Ve oğul kılınan kimseye dahi derler, **دَعِيٌّ** [deʿiyy] maʿnāsına. Ve düşmanlık etmek, ʿadāvet maʿnāsına. Ve

أَزَيْبٌ [ezyeb] Nekkā dedikleri rüzgāra itlāk olunur ki sabā ile cenūb beyninde eser. Ve mā-i kesīr maʿnāsına. Ve havf maʿnāsına da gelir; yukālu: **أَخَذَنِي مِنْ فُلَانٍ الْأَزَيْبُ أَيِ الْحَوْفُ**

FASLU'S-SĪN**(فَضْلُ السِّينِ)****[س أ ب]**

السَّابُّ [es-se'b] (sīn'in fethi ve hemzenin sükunuyla) Boğmak; yukālu: سَابَتُ الرَّجُلَ سَابًا إِذَا خَنَقْتَهُ حَتَّى يَمُوتَ Ve

سَابْتُ [se'b] Tuluma dahi derler, زَقُّ [zikq] ma'nāsına; cem'ci السُّوْبُ [es-su'ūb] gelir zammeteynle. Ve tulumu genitmeğe dahi derler, tevsi' ma'nāsına; yukālu: سَابْتُ البِغَاءَ أَي وَسَعْتُهُ

الْمَسَابُّ [el-mis'eb] (mīm'in kesriyle) Bal tulumuna derler.

[س ب ب]

السَّبُّ [es-sebb] (sīn'in fethiyle) Sövmek, شَتَمٌ [šetm] ma'nāsına; yukālu: سَبَّهُ يَسُبُّهُ مَنَ البَابِ الأوَّلِ Ve kat' ma'nāsına da gelir; yukālu: سَبَّهُ إِذَا قَطَعَهُ

السَّبِيَّةُ [es-sebbet] (sīn'in fethi ve bā'nın teşdidıyla) Zamāndan bir kıt'a. Ve kavluhum: مَا رَأَيْتُهُ مُدَّ سَبِيَّةً أَي مُدَّ زَمَنَ مِنَ الدَّهْرِ كَقَوْلِكَ مُنذُ سَبِيَّةٍ وَصَبَّتْ سَبِيَّةً مِنَ الدَّهْرِ Ve

سَبِيَّةٌ [sebbet] Oturak yerine dahi derler. Ve

سَبَّبٌ [sebb] Oturak yerine dürtmeğe derler.

التَّسَاوُبُ [et-tesā'ub] Sövüşmek. Ve kesişmek, tekātu' ma'nāsına.

الْمَسَبُّ [el-misebb] (mīm'in kesriyle) Çok sövücü kimse, kesirü's-sibāb ma'nāsına.

السُّبْبَةُ [es-subbet] (sīn'in zammıyla) 'Ar çekecek nesne; yukālu: صَارَ هَذَا الأَمْرُ سُبْبَةً عَلَيْهِ أَي عَارًا لَهُ يُسَبُّ بِهِ Ve

سُبْبَةٌ [subbet] Sövilen kimseye dahi derler; yukālu: رَجُلٌ سُبْبَةٌ أَي يَسُبُّهُ النَّاسُ

السُّبْبِيَّةُ [es-subebet] (sīn'in zammıyla) هُمَزَةٌ

[humezet] vezni üzere) Şol kimsedir ki halka sövmek 'adet edindir.

السِّبْبُ [es-sibb] (sīn'in kesriyle) Çok sövücü kimse. Ve şol kimse ki bir kimsenin akrānından olup onunla sövüşse. Ve 'avretler makramasına ve dülbendine dahi sِبُّ [sibb] derler. Ve سِبُّ [sibb] ipe dahi derler, حَبْلٌ [habl] gibi ba'zı lügatte. Ve ince keten bezine dahi سِبُّ [sibb] derler.

السَّبِيْبَةُ [es-sebībet] (sīn'in fethi ve bā'nın kesriyle) Misluhu; cem'ci السُّبُوْبُ [es-subūb] ve السَّبَائِبُ [es-sebā'ib] gelir. Ve سُبُوْبٌ [subūb] سِبُّ [sibb]in cem'ci dahi gelir, ipler ma'nāsına.

المُسَبَّبَةُ [el-musebbebet] (mīm'in zammı ve bā'nın fethi ve teşdidıyla) Ügürtlenmiş develer, zīrā مُسَبَّبَةٌ [musebbebet] şetm olunmuş demektir, mezbūrları görenler ta'accüb mahallinde فَاتَلَهَا اللهُ dedikleri için مُسَبَّبَةٌ [musebbebet] denildi.

الْأُسْبُوْبَةُ [el-usbūbet] (hemzenin ve bā'nın zammı ve sīn'in sükunuyla) Şol nesnedir ki onunla sebb olunur; yukālu: بَيْنَهُمْ أُسْبُوْبَةٌ يَتَسَابَوْنَ بِهَا

السَّبَبُ [es-sebeb] (fethateynle) İp, habl ma'nāsına. Ve her şey' ki onunla bir nesneye ulaşılır, ona سَبَبٌ [sebeb] derler. Ve karābet 'alākasına dahi derler.

الأَسْبَابُ [el-esbāb] Göğün etrafı; yukālu: أَسْبَابُ السَّمَاءِ لِتَوَاجِحِهَا

مُسَبَّبُ الأَسْبَابِ [musebbibu'l-esbāb] Bārī ta'ālādır.

التَّسْبِيبُ [et-tesbīb] bundan me'hūzdur ki تَسْبِيبٌ [tesbīb] sebeb sevk etmektir.

السَّبِيْبُ [es-sebīb] (sīn'in fethi ve bā'nın kesriyle) Alında olan kıl, şa'r-ı nāsiye ma'nāsına. Ve at yelesi ve kuyruk kılı.

السَّبْسَبُ [es-sebseb] (‘alā-vezni [el-‘ar‘ar] Ba‘īd olan sahrā; yukālu: بَلَدٌ سَبْسَبٌ وَبَلَدٌ سَبْسَبٌ إِذَا كَانَ بَعِيدًا

يَوْمُ السَّبَّاسِبِ [yevmu’s-sebāsib] Naşārānın bayramı günü.

السَّبَّابَةُ [es-sebbābet] (sīn’in fethi ve bā’nın teşdidiyle) Şol parmaaktır ki baş parmağın yanındadır, hālet-i sebbde onunla işaret olduğu için سَبَّابَةٌ [sebbābet] derler, lisān-ı Türkīde şehādet parmağı dedikleri gibi.

[س ح ب]

السَّحَابَةُ [es-sehābet] (sīn’in fethiyle) Bulut.

السَّحَابِ [es-sehāb] (bi’l-fethi eyzan) ve

السُّحُبِ [es-suḥub] (bi’z-zammeteyn) ve

السَّحَائِبِ [es-sehā’ib] Cem‘idir.

السَّحْبُ [es-saḥb] (sīn’in fethiyle) Çekmek; yukālu: سَحَبْتُ ذَيْلِي مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ فَانْسَحَبَ Ve ziyāde yiyip ziyāde içmeğe dahi سَحَبْتُ [saḥb] derler.

الْأُسْحُوبُ [el-uşhūb] (hemzenin ve ḥā’nın zammıyla) Mübāлага ile yiyici ve içici kimse.

الْإِنْسِحَابُ [el-insiḥāb] (hemzenin ve sīn’in kesriyle) Çekilmek.

التَّسْحُوبُ [et-tesaḥḥub] (fethateynle ve ḥā’nın zammı ve teşdidiyle) Nāz etmek, إِذْلَالٌ [idlāl] ma‘nāsına.

السَّحْبَانُ [es-Saḥbān] (sīn’in fethiyle ve ḥā’nın sükūnuyla) Vā’il’den bir kimsenin ismidir ki fesāhatla ma‘rūftur. Vā’il, hemze ile eliften sonra bir kabīlenin ismidir, kezā fi’t-*Tercemān*.

[س خ ب]

السَّحَابُ [es-siḥāb] (sīn’in kesriyle) Bir kılādedir ki سُكٌّ [sukk]ten ve gayrıdan ittihāz olunur ve onda cevāhir kısmın-

dan nesne olmaz. Ve سُكٌّ [sukk] zamm-ı sīn’le bir nesnedir ki tayyibü’r-rāyihadır, ekseriyyā ‘Arab tā’ifesi isti‘māl ederler.

السُّحُبُ [es-suḥub] (sīn’in ve ḥā’nın zammıyla) Cem‘idir.

[س ر ب]

السَّارِبُ [es-sārib] Kendi kolayına giden kimse.

السَّرُوبُ [es-surūb] (zammeteynle) Erkek davar mer‘āya teveccüh etmek; yukālu: دَاوَرٌ سَرَبٌ الْفُحْلُ يَسْرُبُ سَرْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَحْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ ﴿الرعد 10﴾ أَيْ ظَاهِرٌ Ve

السَّرَبُ [es-sereb] (sīn’in ve rā’nın fethiyle) Deve ve sār ir ra‘y olunan davarlardır. Ve bundan me’hūzdur ‘Arabların kavli: “إِذْهَبْ فَلَا أُنْدَهُ سَرْبَكَ” أَيْ لَا أُرِدُ إِبْلَكَ وَسَائِرَ مَوَاشِيكَ تَذْهَبُ Ve zamān-ı cāhiliyyette ‘avretlerine talāk verdikleri hīnde “إِذْهَبِي فَلَا أُنْدَهُ سَرْبِكَ” derlerdi. Ve

سَرْبٌ [sereb] Tarīka dahi derler; yukālu: سَرْبَةٌ Ve yer altında olan eve سَرْبٌ [se-reb] derler; yukālu: إِنْسَرَبَ الْوُحْشِيُّ فِي سَرْبِهِ Ve سَرْبٌ [sereb]inde olan tilkiye سَرْبٌ [sereb] derler. Ve kırbadan akan suya dahi سَرْبٌ [sereb] derler; yukālu: سَرْبَتِ الْمَرْآةُ يُسْرَبُ مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَالَتْ

السَّرِبَةُ [es-seribet] (sīn’in fethi ve rā’nın kesriyle) Akıcı kırba.

السَّرْبُ [es-sirb] (bi-kesri’s-sīni ve sükūni’r-rā’i) Nefs ma‘nāsına; yukālu: فَلَانٌ سِرْبٌ وَاسِعُ السَّرْبِ أَيْ رَجِيهِ الْبَابِ مَرَّ بِي سِرْبٌ مِنْ قَطَا وَظَبَاءٍ Ve bölüğe dahi سِرْبٌ [sirb] derler; yukālu: مَرَّ بِي سِرْبٌ مِنْ قَطَا وَظَبَاءٍ Ve وَوُحْشٍ وَنِسَاءٍ أَيْ قَطِيعٌ dedikleri kuş ki Fārisīce isferūd derler. Ve ظَبْيٌ [zibā] zā-i mu‘cemenin kesriyle ظَبْيٌ [z aby]in cem‘idir, āhū ma‘nāsına.

الشُّرْبَةُ [es-surbet] (sīn'in zammıyla) Kıt'ā ma'nāsındır; yukālu: مَرَّ بِي شُرْبَةٌ أَيْ قِطْعَةً مِنْ قِطْأٍ وَخَيْلٍ وَحُمْرٍ وَظَبَاءٍ Ve

شُرْبَةٌ [surbet] Mezhebe dahi derler; yukālu: فَلَانَ بَعِيدَ الشُّرْبَةِ أَيْ بَعِيدَ الْمَذْهَبِ

الْإِنْسِرَابُ [el-insirāb] (hemzenin kesriyle) ve

التَّسْرُوبُ [et-teserrub] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidıyla) سَرَبٌ [sereb]le dāhil olmak ya'nī izbeye girmek.

التَّسْرِيبُ [et-tesrīb] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bölük bölük irsāl etmek; yukālu: سَرَبَ عَلَيْهِ الْخَيْلَ وَهُوَ أَنْ يَبْعَثَ عَلَيْهِ الْخَيْلَ شُرْبَةً بَعْدَ شُرْبَةٍ Ve yer kazan kimse sağına yāhūd soluna ziyāde kazmaktır; yukālu: سَرَبَ الْحَافِرُ: سَرَبَ الْكِرْبَانِ فِي أَحَدٍ فِي الْحَفْرِ يَمْنَةً أَوْ يَسْرَةً dahi تَسْرِيبٌ [tesrīb] derler.

الْمَسْرُوبَةُ [el-mesrubet] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ile) Şol kıllara derler ki göğüsten göbeğe dek biter.

الْمَسْرَبَةُ [el-mesrebet] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Mer'ā ma'nāsındır; cem'ci الْمَسَارِبُ [el-mesārib] gelir.

السَّرَابُ [es-serāb] (sīn'in fethiyle) Şol nesnedir ki nisf-ı nehārda uzak sahrālarda su gibi görünür.

[س ر ح ب]

السُّرْحُوبُ [es-surhūb] (sīn'in ve hā'nın zammıyla) Yere yakın olup uzun olan at ya'nī gerimli olan at. Ve bununla inās tavsif olunur, zükür tavsif olunmaz.

[س ع ب]

السَّعَابِيبُ [es-se'ābīb] (sīn'in fethiyle) Şol sāfī sulardır ki ağızdan akar, yelmeşik olduğu için uzanır ki ona salyar derler.

[س غ ب]

السَّغَبُ [es-seğab] (fethateynle) Açlık; yukālu: سَغَبٌ يَسْغَبُ سَعْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ جَاعٌ

السَّاعِبُ [es-sāğib] ve

السَّغَبَانُ [es-seğabān] (sīn'in ve ğayn'ın fethiyle) Aç olan kimse.

السَّغْبَى [es-sağbā] (kezālik sīn'in fethiyle ve ğayn'ın sükūnu ve elif-i maksüre ile) Mü'ennesi; yukālu: إِمْرَأَةٌ سَغْبَى

الْمَسْغَبَةُ [el-mesğabet] (mīm'in ve ğayn'ın fethiyle) Açlık; yukālu: دُوٌّ مَسْغَبَةٌ أَيْ دُوٌّ مَجَاعَةٌ

[س ق ب]

السَّقْبُ [es-seqab] (fethateynle) Karīb olmak. Ve minhu'l-hadīsu: "الْجَارُ أَحَقُّ بِسَقْبِهِ" قَدْ سَقِبْتُ دَارَهُ بِالْكَسْرِ مِنَ الْبَابِ: أَيْ بِقُرْبِهِ الرَّابِعِ أَيْ قُرْبِي

الْإِسْتِقَابُ [el-istikāb] Karīb olmak. Ve

الْإِسْقَابُ [el-iskāb] (hemzenin kesriyle) Karīb etmek; yukālu: أَسْقَبْتُهَا أَنَا أَيْ قَرَّبْتُهَا

السَّقْبُ [es-saqb] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Nākanın zeker olan veledi. Vele-i ünsā için سَقْبَةٌ denmez, belki حَائِلٌ denir. Ve

سَقْبَةٌ [saqbet] Merkeb sıpasının dışisine derler. Ve her nesne ki tavīl ve semīn ola, ya'nī uzun ve semiz ola, ona سَقْبٌ [saqb] derler. Ve

سَقْبٌ [saqb] (sīn'le) ve صَقْبٌ [şaqb] (şād-ı mühmele ile) Hayme direğine derler.

السَّقْبِيَّةُ [es-seqībet] (sīn'in fethiyle ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْمِسْقَابُ [el-misqāb] (mīm'in kesriyle) Şol nākaya derler ki erkek doğurucu ola.

[س ك ب]

السَّكْبُ [es-sekb] (sīn'in fethiyle) Dökmek; yukālu: سَكَبْتُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَبَيْتَ Ve

سَكَبْتُ [sekb] مَسْكُوبٌ [meskūb] ma'nāsına, ماءٌ [mā']a sıfat olur; yukālu: مَاءٌ سَكَبْتُ أَيُّ مَاءٌ مَسْكُوبٌ كَقَوْلِهِمْ مَاءٌ صَبٌّ وَمَاءٌ غَوْرٌ Ve

سَكَبْتُ [sekb] Bir nev' beze derler. Ve

سَكَبْتُ [sekb] Şol yürüyen ata derler ki adımı seyrek ola; yukālu: فَرَسٌ سَكَبْتُ أَيُّ ذَرِيْعٌ

الْمَسْكُوبُ [el-meskūb] Şol sudur ki yer yüzünde cārī ola, yeri kazmaksızın.

السُّكُوبُ [es-sukūb] (zammeteynle) Su kendi dökülmek; yukālu: سَكَبَ الْمَاءُ بِنَفْسِهِ سُكُوبًا

التَّسْكَابُ [et-teskāb] (tā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: سَكَبَ الْمَاءُ سَكَبًا وَتَسْكَابًا أَيُّ انْصَبَّ

السَّكَبُ [es-sekeb] (fethateynle) Bir nev' ağaçtır ki rāyiha-i tayyibesi vardır.

السَّكَبَةُ [es-sekebet] Vāhidetun minhā.

سَكَابٍ [sekābi] (sīn'in fethi ve bā'nın kesri üzere bināsıyla, mislu: قَطَامٌ [kaṭāmi] Bir atın ismidir.

الْأُسْكُوبُ [el-uskūb] ve

الْإِسْكَابُ [el-iskāb] (bi-zammi'l-hemze fi'l-ülā ve kesrihā fi's-sāniye) Bir ağırşak misālinde nesnedir, tuluma geçirirler, yırtılıp yāhūd delindiğinden ötürü, kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şiḥāh.

[س ل ب]

السَّلْبُ [es-selb] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kapmak; yukālu: سَلَبْتُ الشَّيْءَ سَلْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِسْتِلَابُ [el-istilāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik kapmak, اِسْتِلَاسٌ [iḥtilās] gibi.

السَّلَابُ [es-silāb] (sīn'in kesriyle) Mātem libāsıdır.

التَّسَلُّبُ [et-tesellub] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) 'Avret zevcinden ayrıldığından ötürü terk-i zīnet etmek. Ba'zılar eyitti: Zevcinden ayrıldığından ötürü terk-i zīnet etmeğe اِحْدَادٌ [iḥdād] derler. Ve تَسَلُّبٌ [tesellub] e'ammıdır, gāh olur ki gayrıdan ötürü de olur.

الْإِنْسِلَابُ [el-insilāb] Gāyet sür'atle seğirtmeğe derler; yukālu: اِنْسَلَبَتِ النَّاقَةُ إِذَا أَسْرَعَتْ فِي سَيْرِهَا حَتَّى كَانَتْهَا تَخْرُجُ مِنْ جِلْدِهَا

السَّلِبُ [es-selib] (bi-fethi's-sīn ve kesri'l-lām) Uzun, tavīl ma'nāsına.

السُّلْبُ [es-sulub] (zammeteynle) Şol ağaçtır ki yemişi olmaya. Ve şol ağaçtır ki yaprağı olmaya. Ve سُلْبٌ [sulub] cem' dahi gelir. Müfredi السَّلِيبُ [es-selīb]dir, sīn'in fethiyle. Ve سَلِيبٌ [selīb] arkadan soyulan esbāba dahi derler.

الْأُسْلُوبُ [el-uslūb] (zamm-ı hemze ile) Fenn ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذَ فُلَانٌ فِي أُسَالِيبٍ مِنَ الْقَوْلِ أَيُّ فُنُونٍ مِنْهُ

السَّلْبُ [es-seleb] (fethateynle) Arkadan soyulan esbāb, مَسْلُوبٌ [meslūb] ma'nāsına. Ve سَلَبْتُ [seleb] derler şol ağaç kabına ki ma'rūftur, Yemen vilāyetinde ondan ipler ederler ki مُقْلٌ [muql] lifinden olan iplerden muhkem olur. Ve مُقْلٌ [muql] zamm-ı mīm'le ve sükūn-ı kāf'la hurmā-i Hindū'ya derler. Ve Medīne-i münevverede bir bāzār vardır ki سُوقُ السَّلَابِيْنَ derler. Ve bundan me'hūzdur, 'Arabların اَسْلَبْتُ اِسْمَامٌ dedikleri kavli. Ve اِسْمَامٌ [sumām] sā-i müsellesenin zammıyla bir za'if ağaca derler ki yaprağın devşirip ba'zı mühimmāta sarf ederler.

الْإِسْلَابُ [el-islāb] سَلَبٌ [selb] olmağa sālîh olmak, ya'nî ağacın meselâ kabı soyulmağa sālîh olmak. Ve nāka müddeti tamām olmadan veledin bırakmak; yukālu: **أَسْلَبْتُ** النَّاقَةَ إِذَا كَانَتْ تَلْكُ حَالَهَا

الْأَسْلُوبُ [es-selūb] (feth-i sīn'le) Şol nākadır ki tamām olmadık veledin bırakır.

السِّلْبُ [es-selib] (sīn'in fethi ve lām'in kesriyle) Yeyni ve serīc demektir; yukālu: **فَرَسٌ سَلِبٌ الْقَوَائِمِ أَيْ الْخَفِيفِ تَقْلِبَهَا** ve yukālu: **رَجُلٌ سَلِبٌ الْيَدَيْنِ بِالطَّغْنِ وَتَوَرُّ سَلِبٌ الطَّغْنِ بِالْقَزَنِ أَيْ سَرِيعِ الطَّغْنِ**

[س ل ح ب]

المُسْلِحِبُ [el-muslehibb] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle ve bā'nın teşdidiyle) Müstakīm; yukālu: **طَرِيقٌ مُسْلِحِبٌ أَيْ مُمْتَدٌّ** ve yukālu: **إِسْلَحَبَ إِسْلِحَابًا**

[س ل ه ب]

السَّلْهَبُ [es-selheb] Şol attır ki yassı ve gerimli olup yer yüzüne yakın olmağın seğırtici olur. Ve gāh olur ki şād ile dahi gelir.

[س ن ب]

السَّنْبُ [es-senb] (sīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir mikdār zamān; yukālu: **مَضَى سَنَبٌ مِنَ الدَّهْرِ وَسَنَبَةٌ أَيْ بُرْهَةٌ وَسَنَبَتَةٌ أَيْضًا** Ve bu ilhāk olunan tā tasgīrde sābit olup düşmez; yukālu: **سُنَيْبَتَةٌ** لِقَوْلِهِمْ فِي الْجَمْعِ سَنَابَتٌ

السَّنِيبُ [es-senib] (sīn'in fethi ve nūn'un kesri ile) Çok seğırten at; yukālu: **فَرَسٌ سَنِيبٌ** أَيْ كَثِيرُ الْجَزْيِ

السُّنُوبُ [es-sunūb] (zammeteynle) Cem'î. Ve **عِزُّ فِيهِ الْكِبَرُ** Kezā fī ba'zi'n-nusahi mine'ş-**Şihāh**.

[س ه ب]

السَّهْبُ [es-sehb] Sahrā. Ve seğırtgen at, vāsi'ü'l-cery ma'nāsına.

السَّهْبَةُ [es-sehbet] Derin kuyu, **بِئْرٌ بَعِيدَةٌ الْفَعْرِ**, ma'nāsına.

الْمُسْهَبَةُ [el-mushebet] (bi-fethi'l-hā) Bi-ma'nāhā.

الْإِشْهَابُ [el-ishāb] Kuyuyu kazıp kuma erişip su bulmamak; yukālu: **حَفَرُوا فَأَسْهَبُوا** Ve at ziyāde seğırtmeğe dahi **إِشْهَابٌ** [ishāb] derler; yukālu: **أَسْهَبَ الْفَرَسُ إِذَا اتَّسَعَ فِي الْجَزْيِ وَسَبَقَ** Ve kesirü'l-kelām olmağa dahi derler; yukālu: **أَسْهَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ مِنَ الْكَلَامِ**

الْمُسْهَبُ [el-musheb] (bi-fethi'l-hā) Kesirü'l-kelām olan kimse; ve lā yukālu bi-kesri'l-hā ve huve nādirun. Ve yılan sokmadan 'akl gitmeğe dahi derler; yukālu: **أَسْهَبَ الرَّجُلُ عَلَى مَا لَمْ يَسْمَعْ فَاعِلُهُ إِذَا ذَهَبَ عَقْلُهُ مِنَ لَذَعِ الْحَيَّةِ**

[س ي ب]

السَّيْبُ [es-seyb] (sīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) 'Atā. Ve

سَيْبٌ [seyb] Masdar dahi gelir, akmak ma'nāsına; yukālu: **سَابَ الْمَاءُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَرَى**

السُّيُوبُ [es-suyūb] (zammeteynle) Zīr-i zemīnden bulunup çıkarılan māl.

السَّيْبُ [es-sīb] (sīn'in kesriyle) Su aktığı yer, **مَجْرَى الْمَاءِ**, ma'nāsına.

الْإِنْسِيَابُ [el-insiyāb] Rücūc; yukālu: **إِنْسَابٌ** Ve yılan akmağa dahi derler; yukālu: **إِنْسَابَتِ الْحَيَّةُ أَيْ جَرَتْ**

التَّسْيِيبُ [et-tesyīb] (alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Salıvermek; yukālu: **سَيَّيْتُ الدَّابَّةَ أَيْ تَرَكْتُهَا تَسْيِبٌ حَيْثُ شَاءَتْ**

الشَّائِبَةُ [es-sā'ibet] Şol nākadır ki zamān-ı cāhiliyyette nezrden ve nezr makūlesi nesneden ötürü yabana salıverilirdi. Ba'zılar eyitti: سَائِبَةٌ [sā'ibet] أُمُّ الْبَحِيرَةِ [ummu'l-behīret]tir. Ve أُمُّ بَحِيرَةٍ [ummu behīret] budur ki kaçan nāka on batn doğursa, her doğurduğu ünsā olsa o تَسْيِيبٌ [tesyīb] olunurdu, kimse ona binmezdi ve veldinden gayrı kimse sütün içmezdi, meger ki mihmān olan kimseler içeydi, ölünceye dek bu hāl üzere olurdu, kaçan ki ölse onu ricāl ve nisā yerlerdi ve onun sonra doğan kızının kulağın yerlerdi. Bu dahi bu sebebden ona بَحِيرَةٌ [behīret] derlerdi. Bu dahi anası gibi سَائِبَةٌ [sā'ibet] olurdu. Ve şol kula dahi سَائِبَةٌ [sā'ibet] derler ki āzād ola ve velāsı mevlāsının olmaya ve mālını dilediği yere vaz' eyleye. Ve bunun hakkında nehy vārid olmuştur.

السَّيِّبُ [es-suyyeb] (sīn'in zammı ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) سَائِبَةٌ [sā'ibet]in cem'i, نَائِحَةٌ [nā'ihāt] ile نُوحٌ [nuvvaḥ] gibi.

السَّيَّابُ [es-seyāb] سَحَابٌ [seḥāb] vezni üzere) Hurmā koruğu, بَلْحَةٌ [beleḥat] ma'nāsına, bā-i muvahhadenin ve lām'ın fethiyle ve ḥā-i mühmele ile.

السَّيَّابَةُ [es-seyābet] Vāhidi. Ve

سَيَّابَةٌ [Seyābet] Bir recülün ismidir. Ve kaçan yā'yı müşedded etsen sīn'i mazmūm edip السُّيَّابُ [es-suyyāb] ve السَّيَّابَةُ [es-suyyābet] dersin.

السُّوْبَانُ [es-Sūbān] (sīn'in zammıyla) Bir derenin ismidir.

FASLU'Ş-ŞİN

(فَضْلُ الشِّينِ)

[ش أ ب]

الشُّؤْبُ [eş-şu'būb] (şin'in ve bā'nın zammıyla) Def'aten olan nesne, yağmur olsun gayrı nesne olsun.

الشَّائِبُ [eş-şe'ābīb] شُؤْبُوت [şu'būb]un cem'idir.

[ش ب ب]

الشَّبَابُ [eş-şebāb] (şin'in fethiyle) شَابٌ [şābb]ın cem'idir, yiğitlik ma'nāsına da gelir. الشَّابُّ [eş-şābb] yiğit demektir.

الشَّيْبَةُ [eş-şebībet] (şin'in fethi ve bā'nın kesriyle) Yiğitlik ma'nāsındadır, شَبَابٌ [şebāb] gibi; yukālu: شَبَّ الْعَلَامُ يَشُبُّ مِنَ الْبَابِ الشَّابُّ الثَّانِي شَبَابًا وَشَيْبَةً

الإِشْبَابُ [el-işbāb] Yiğit kılmak; yukālu: أَشْبَهُهُ اللهُ وَأَشْبَّ اللهُ فَرْنُهُ بِمَعْنَى وَالْقَرْنُ زِيَادَةٌ فِي الْكَلَامِ Ya'nī قَرْنٌ [karn] lafzı zā'idir kelāmda, gūyā ki 'Arablar شَابٌ قَرْنَاهُ dedikleri kavllerine mukābeleten zikr olunmadır. Ve bir kimse yiğit oğullar yetiştirmeğe dahi إِشْبَابٌ [işbāb] derler; yukālu: أَشْبَّ الرَّجُلُ نَبِيْنًا إِذَا شَبَّ وَأَوْلَادُهُ Ve

إِشْبَابٌ [işbāb] Takdīr etmeğe dahi derler; yukālu: أَشْبَّ لِي كَذَا أَيُّ قَدَرٍ Ve atı oynatıp neşāta ve sürūra getirmek. Ve yaban sığırının dişleri nihāyet bulup kemālin bulmağa dahi derler; yukālu: أَشْبَّ الثَّوْرُ

المُشِيبُ [el-muşibb] (mīm'in zammı ve şin'in kesriyle) Dişleri kemālin bulan sığır. Ve gāh olur ki مُشِيبٌ [muşibb] derler kesr-i mīm'le.

الشَّيْبَةُ [eş-şebbet] ve

الشَّابَّةُ [eş-şābbet] İki bir ma'nāyadır, tāze

‘avret demektir; yukālu: اِمْرَاةٌ شَبِيَّةٌ وَشَابَةٌ

بُنُو شَبَابَةٍ [Benū Şebābet] Ṭā'if'te bir kavmin ismidir.

شُبِّ [şubbe] (fi'l-i māzī-i mechūldur) Takdīr olunmak ma'nāsına. Ve ma'nā-yı masdarī dahi murād olur; yukālu: اَعْيَيْتَنِي مِنْ شُبِّ اِلَى دُبِّ اَيِّ مِنْ لَدُنْ شَبِيَّتٍ اِلَى اَنْ دَبَيْتُ عَلٰى الْعَصَا Ya'nī yiğitlik hīninden pīr olup 'asāya düşünceye dek. Ve اِعْيَاءٌ [i'ya] 'āciz kılmağa derler. Ve bunun gibidir ki قَبِلَ "نَهَى النَّبِيُّ عَنْ قَبْلِ "مِنْ شُبِّ اِلَى دُبِّ" dahi derler, tenvīnle, sīga-i fi'li menzile-i ismde kılıp üzerine harf-i cerr dāhil kılmakla egerçi aslında fi'l ise de.

التَّشْبِيْبُ [et-teşbīb] Şā'ir şi'rinde mahbūbeyi medh etmek; yukālu: هُوَ يُشَبِّبُ بِفُلَانَةٍ اَيُّ يُنْسُبُ بها Ya'nī şi'rinde medhi ona nisbet eder.

الشَّبَابُ [eş-şibāb] (kesr-i şīn'le) Atın iki elin def'aten kaldırıp def'aten yere komakla neşāt etmesidir.

الشَّبِيْبُ [eş-şebīb] (şīn'in fethi ve bā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: شَبَّ الْفَرَسُ يَشُبُّ وَيَشِبُّ مِنَ الْبَابِ الْاَوَّلِ وَالثَّانِي شَبَابًا وَشَبِيْبًا اَيُّ يَشِبُّ وَشَبَّ اَيُّ يَشِبُّ مِنَ الْبَابِ الْاَوَّلِ يَتَعَدَّى وَلَا يَرْثُ اِلَيْكَ مِنْ شَبَابِهِ وَشَبِيْبِهِ Ve harın olmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: وَعِضَاضُهُ وَعِضِيْبُهُ Ya'nī "Feresin harınlığı ve ısırması 'aybından berātla bey' ettim."

الشَّبِّ [eş-şibb] (kesr-i şīn'le) Yaban sığırının müsinnidir ki dişleri kemālin bulmuş ola.

الشُّبُوْبُ [eş-şebūb] (şīn'in fethi ve bā'nın zammiyle) Bi-ma'nāhu.

الشَّبِيْبَةُ [eş-şebebet] (fethateynle) شَابٌ [şābb] in cem'idir.

الشُّبَّانُ [eş-şubbān] (şīn'in zammiyle) Bi-ma'nāhā; ke-: رَاكِبٌ وَرُكْبَانٌ

الشَّبِّ [eş-şebb] ve

الشُّبُوْبُ [eş-şubūb] (şīn'in fethiyle evvelde ve zammiyle sānīde) Odu yalınlandırmak; yukālu: شَبِيَّتُ النَّارِ وَالْحَرْبِ اَشْبُهُمَا شَبًا وَشُبُوْبًا اِذَا اَوْقَدْتَهُمَا Ve

شَبِّ [şebb] Bir nesnedir ki zāca benzer, 'āme tahrīf edip شَابٌ [şāb] derler.

الشُّبُوْبُ [eş-şebūb] (şīn'in fethiyle) Şol nesnedir ki onunla od tutuştururlar; yukālu: هَذَا شُبُوْبٌ لِكَذَا اَيُّ يَزِيْدُ فِيْهِ وَيُقَوِّيْهِ شَعْرُهَا يَشِبُّ لَوْنُهَا اَيُّ يُظْهِرُهُ وَيُحَسِّنُهُ

الْمَشْبُوْبُ [el-meşbūb] Gökçek nesne; yukālu: اِنَّهُ لَمَشْبُوْبٌ اَيُّ جَمِيْلٌ

[ش ج ب]

الشُّجْبُ [eş-şuceb] (fethateynle) Mahzūn olmak yāhūd helāk olmak; yukālu: يَشْجُبُ شَجْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ اَيُّ حَزَنٌ اَوْ هَلَاكٌ

الشُّجْبُ [eş-şicb] (cīm'in kesriyle) Helāk olucu.

الشُّجُوْبُ [eş-şucūb] (bi'z-zammeteyn) el-helāku; yukālu: شَجَبَ يَشْجُبُ شُجُوْبًا مِنَ الْبَابِ الْاَوَّلِ

الشُّجْبُ [eş-şicb] Helāk etmek; yukālu: شَجَبَهُ اللهُ يَشْجُبُهُ شَجْبًا مِنَ الْبَابِ الْاَوَّلِ يَتَعَدَّى وَلَا يَرْثُ اِلَيْكَ مِنْ شَبَابِهِ وَشَبِيْبِهِ Ve mahzūn etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: شَجَبَهُ اَيُّ شَجَبَهُ اَيُّ شَعَلَهُ Ve meşgūl etmek ma'nāsına dahi isti'māl olunur; yukālu: شَجَبَهُ اَيُّ شَعَلَهُ

الشَّاجِبُ [eş-şācīb] Helāk olucu ve ziyāde çağırın karga; yukālu: عُرَابٌ شَاجِبٌ اَيُّ سَدِيْدٌ النَّعِيْقُ

الشُّجَابُ [eş-şicāb] (şīn'in kesriyle) Şişe ağzını pekitecek ve bağlayacak nesne; yukālu: شَجَبَهُ بِشَجَابٍ اَيُّ سَدَّهُ بِسِدَادٍ

الْمِشْجَبُ [el-mişceb] (mīm'in kesriyle) Şol ağaçtır ki üzerine giysi bırakırlar.

الشُّجُوْبُ [eş-şecūb] Evin direkleridir, اَعْمَدَةٌ

cem'î olur, رَكِبَ [rekib] رَاكِبٌ [rākib]in cem'î olduğu gibi, nitekim شَرِبَ [şerb] de cem'î olur, شُرُوبٌ [şurūb] gelir zammeteynle.

اَلشَّرَابُ [et-teşrāb] (tā'nın fethi ve şīn'in in sükūnuyla) İçmek, شُرِبَ [şurb] ma'nāsına.

اَلشُّوبَةُ [eş-şerbet] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Mine'l-mā'i, bir içim su. Ve bir kerre içmeğe dahi derler.

اَلشَّرِبُ [eş-şirb] (şīn'in kesriyle) Sudan olan hisse. Ve fi'l-meseli: "أَخْرَجَهَا أَقْلَهَا شُرْبًا" Bu meselin aslı budur ki sürüsünün āhiri gāh olur ki havuzun suyu kalmadıktan sonra gelir.

اَلْمِشْرَبَةُ [el-mişrebet] (kesr-i mīm ile) Şol kaptır ki onunla içilir.

اَلْمِشْرَبَةُ [el-meşrebet] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Yüce köşk, fevkānī ma'nāsına. Ve suvat ki suvalacak ve davar suvaracak yerdir. Ve fi'l-hadisi: "مَلْعُونٌ مَنْ أَحَاطَ عَلَيَّ مِشْرَبَةً" أي مِشْرَبَةً

اَلْمِشْرَبَةُ [el-meşrubet] (mīm'in ve rā'nın zammıyla) Yine köşk ma'nāsına lügattır; cem'î اَلْمِشْرَابُ [el-meşārib] gelir, عَلَالِيٌّ [ʿalāliyy] ma'nāsına ki yüce köşkler demek olur. Bu makāmda sāhib-i Şurāh مِشْرَبَةُ [meşrubet]i "muştī" ile ya'nī bir avuç su ile tefsir edip sehv etmiştir, gāliben Cevheri'nin اَلْمِشْرَابُ اَلْعَلَالِيٌّ dediğinden mütenebbih olmamıştır. عُرْفَةٌ [ğurfet] dediğın اِغْتِرَافٌ [iğtirāf]tan zann etmiştir. Kāle fī ba'zi kutubi'l-lugati. Ve fi'l-hadisi: "إِنَّهُ كَانَ فِي مِشْرَبَةٍ لَهُ" أي عُرْفَةٌ

اَلشَّرِيبُ [eş-şirrib] (şīn'in kesri ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) İçmeğe harīs olan kimse خَمِيرٌ [ħimmīr] gibi, خَمْرٌ [ħamr]a harīs olan için.

اَلْمِشْرَبُ [el-meşreb] (mīm'in ve rā'nın fet-

hiyle) Şol mekândır ki ondan içilir. Ve masdar-ı mīmī ma'nāsına da gelir.

اَلْمِشْرُوبُ [el-meşrūb] ve

اَلشَّرِيبُ [eş-şerrib] (şīn'in fethi ve rā'nın kesriyle) Şol sudur ki ne tatlı ve ne tuzludur. Ve

شَرِيبٌ [şerrib] Şol kimsedir ki davarları āharın davarlarıyla bile suvarıla.

اَلشَّرِيبَةُ [eş-şerribet] (şīn'in fethiyle ve rā'nın kesriyle) Şol koyundur ki sürüyü suya kandıktan sonra takdīm olunur, tā ki onu görüp sā'irleri ona tābi' olalar.

اَلتَّكْرِيبُ [et-teşrīb] (ʿalā-vezni اَلتَّكْرِيم [et-tekrīm]) Yeni kırbaya su ve balçık komaktır, ta'fı iyi olsun diye.

اَلشَّرْبَةُ [eş-şerebet] (fethateynle) Şol kiçirek havuzdur ki hurmā ağacının dibinde kazarlar, tā ki hurmā onun suyun kendiye çeke.

اَلشَّرَبُ [eş-şereb] (fethateynle) ve

اَلشَّرَبَاتُ [eş-şerebāt] شَرِبَةٌ [şerebet]in cem'idir.

اَلشُّوَارِبُ [eş-şevārib] Boğazda su akan yerler, مَجَارِي الْمَاءِ فِي الْحَلْقِ ma'nāsına. Ve bundandır جَمَارٌ صَخْبُ الشُّوَارِبِ dedikleri, katı āvāzlı ma'nāsına.

اَلشَّارِبُ [eş-şārib] Bıyık ki ricālin dudağında biter; yukālu: طَرَّ شَارِبُ الْعُلَامِ Ya'nī tāze oğlanın bıyığı belirdi. Ve iki cānibinde olana شَارِبَانِ [şāribān] derler; cem'î اَلشُّوَارِبُ [eş-şevārib] gelir.

اَلْاَشْرَابُ [el-işrāb] (hemzenin kesriyle) İçirmek; yukālu: أَشْرَبْتُ الْإِبِلَ حَتَّى شَرِبَتْ Ve da'vā etmek ma'nāsına da gelir; tekūlu: مَا أَشْرَبْتَنِي مَا Ve bir levne bir levni içirmeğe dahi اِشْرَابٌ [işrāb] derler; yukālu: أَشْرَبَ الْأَبْيَضُ حُمْرَةَ أَبِي عَلَاءَ ذَلِكَ Ve

إِشْرَابٌ [iṣrāb] Muhālata ma'nāsına da gelir; yukālu: أَشْرَبَ فِي قَلْبِهِ حُبَّهُ أَيَّ خَالَطَهُ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَأَشْرَبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ﴾ (البقرة 93) أَيَّ حُبِّ الْعِجْلِ بِحَذْفِ الْمُضَافِ

الشَّرْبَةُ [eş-şerbet] (şin'in fethi ve rā'nın sükünuyla) Bir levnin bir levne te'sir etmesi; yukālu: فِيهِ شَرْبَةٌ مِنْ حُمْرَةِ أَيَّ إِشْرَابٌ Ve bir içim su ma'nāsına da gelir; yukālu: بِعِنْدِهِ شَرْبَةٌ مِنْ مَاءٍ أَيَّ مِقْدَارُ الرَّيِّ mikdārı. Ve bunun gibidir; **الْحَسْوَةُ** [el-ḥasvet] ve **الْغَرْفَةُ** [el-ğarfet] ve **الْلَقْمَةُ** [el-lağ met] dedikleri ki **ḥasvet** [ḥasvet] bir içim çorbaya ve **ğarfet** [ğarfet] bir avuç suya derler.

الشَّارِبَةُ [eş-şāribet] Şol kavmdir ki nehr kenārında olurlar ve o nehr onların olur.

الْأُكْلَةُ وَ الشَّرْبَةُ [el-ukelet ve'ş-şurebet] (‘alā-vezni **al-humzet**) Çok yiyici ve çok içici kimse, kesirü'l-ekl ve'ş-şürb ma'nāsına.

التَّشْرُبُ [et-teşerrub] (tā'nın fethi ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Suyu çekmek; yukālu: تَشْرَبُ التَّوْبُ الْعَرَقَ أَيَّ تَسَفَهُ

الإِشْرِبَابُ [el-işrībāb] Bir nesneye boyun uzatıp bakmak; yukālu: إِشْرَابٌ لِشَيْءٍ إِشْرِبَابًا إِذَا مَدَّ عُنُقَهُ لِيَنْظُرَ فِيهِ

الشَّرَائِبَةُ [eş-şure'bībet] (şin'in zammıyla **ṭume'nīnet**) gibi **إِشْرَابٌ** [iṣrāb] dan me'hūzdur, baş kaldırıp bakmak ma'nāsına.

شَرْبَةٌ [Şerebbet] (fethateynle bā'nın teşdidiyle) Bir mevzi'in ismidir. Ve hāle dahi derler; yukālu: مَا زَالَ فُلَانٌ عَلَى شَرْبَةٍ وَاحِدَةٍ أَيَّ عَلَى أَمْرٍ وَاحِدٍ

شُرْبُوتٌ [Şurbub] (şin'in ve bā'nın zammıyla) Bir mekânın ismidir; ba'zı eş'ârda hā ile dahi gelmiştir.

[ش ر ح ب]

الشَّرْحَابُ [eş-şerḥab] (şin'in ve rā'nın sükünuyla) جَعْفَرُ [ca'fer] vezni üzere) Uzun, tavīl ma'nāsına.

الشَّرْحَابَانُ [eş-şerḥabān] Bir ağaçtır.

[ش ر ع ب]

الشَّرْعَابُ [eş-şer'ab] (kezalik 'alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer] şin'in fethi ve rā'nın sükünuyla) Kezālik tavīl ma'nāsına.

الشَّرْعَابَةُ [eş-şer'abet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir nesneyi uzadıya kesmek; yukālu: شُرْعَبْتُ الْأَدِيمَ أَيَّ قَطَعْتُهُ طَوِيلًا

الشَّرْعَابِيُّ [eş-şer'abiyy] (şin'in fethi ve rā'nın sükünuyla) بُرْدُ [burd] dedikleri kuşağın bir nevidir.

[ش ز ب]

الشَّازِبُ [eş-şāzib] İnce belli at ضَامِرٌ [dāmīr] ma'nāsına. Ve

شَاذِبٌ [şāzib] İri olan yere dahi derler, مَكَانٌ خَشِنٌ ma'nāsına.

الشُّزُوبُ [eş-şuzūb] (zammeteynle) At ince belli olmak; yukālu: شَرَبَ الْفَرَسُ شُرُوبًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الشُّزُوبُ [eş-şuzzeb] (şin'in zammı ve zā'nın fethi ve teşdidiyle) İnce belli olan atlar; yukālu: هِيَ خَيْلٌ شُرَّتْ أَيَّ ضَوَامِرُ Ve ضَوَامِرُ [dāvāmīr] ضَامِرٌ [dāmīr]in cem'i ve ضَامِرٌ [dāmīr] arığa derler, lāgar ma'nāsına.

[ش س ب]

الشَّاسِبُ [eş-şāsib] Arık olan atların yābisi ya'nī ziyāde arık olanı شَاسِيفٌ [şāsīf] gibi, شَاذِبٌ [şāzib] gibi değil ki egerçi شَاذِبٌ [şāzib] dahi arık olana derler, ammā شَاسِبٌ [şāsib] mertebesinde değildir.

الشَّسِيبُ [eş-şesīb] (‘alā-vezni el-الْكَرِيمُ [el-

kerīm]) Yay, kavs ma'nāsına, kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şihāh.

[ش ص ب]

الشَّصْبُ [eş-şışb] (bi-kesri'ş-şīn ve sükūni'ş-şād) Şiddet.

الشَّصَائِبُ [eş-şaşā'ib] (şīn'in fethi ve hemzenin kesriyle) Şedā'id; yukālu: **شَصِبَ الْأَمْرُ** مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيِ اسْتَدَّ

عَيْشَ **الشَّصَابِ** [eş-şāşib] Şedīd; yukālu: **صَاصِبٌ** أَيِ شَدِيدٌ

الشَّصُوبُ [eş-şuşūb] (zammeteynle) Kezālik katılık ma'nāsına. Ya'ni bu bāb-ı evvelde dahi lügattır; yukālu: **شَصِبَ يَشُوبُ** شُصُوبًا

الإِشْصَابُ [el-işşāb] (hemzenin kesriyle) Katılık göstermek; yukālu: **أَشْصَبَ اللهُ عَيْشَهُ**

الشَّيْصَابَانُ [eş-Şeyşabān] (şīn'in ve şād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Cinn tā'ifesinden bir kabîlenin ismidir. Bu mahalde sāhib-i Şurāh'ın **الشَّيْصَابَانُ** [eş-şeyşabān] "Dü kabîleest ez-periyān" dediği muhālif olur, zīrā **Şihāh**'tan fehm olunan ifrāddır, tesniye değildir.

[ش ط ب]

الشَّطْبَةُ [eş-şaţbet] (şīn'in fethi ve ţā'nın sükūnuyla) Tāze hurmā budağı. Ve uzun boylu 'avrete dahi itlāk olunur; yukālu: **جَارِيَةٌ** **شَطْبَةٌ** أَيِ طَوِيلَةٌ

الشَّطْبُ [eş-şaţb] Cem'i. Ve

شَطْبُ [şaţb] Hurmā budağın yarıp kabıyla hasir örnek; yukālu: **شَطَبَتِ الْمَرْأَةُ** الْجَرِيدَ **شَطْبًا** مِنْ الْبَابِ الثَّانِي

الشَّاطِبَةُ [eş-şaţibet] Hurmā ağacın yaran 'avret; yukālu: "ثُمَّ تَلْقِيهِ **الشَّاطِبَةُ** إِلَى الْمُنْقَبَةِ"

الشَّطْبِيَّةُ [eş-şeţibet] (şīn'in fethi ve ţā'nın kesriyle) Deve hörgücünden bir pāreye

derler ki tūlen kat' ederler. Ve sahtiyāndan dahi bu üslūb üzere kat' olunana derler. Ve uzunluğuna yarılan ağaç ki ondan yay işlerler.

الإِنْشِطَابُ [el-inşitāb] Akmak, seyelān ma'nāsına.

الشَّاطِبُ [eş-şaţib] Eğri yol, tarīk-i mā'il ma'nāsına.

شُطْبُ السَّيْفِ [şuţabu's-seyf] (şīn'in zammı ve ţā'nın fethiyle) Kılıcın şol yollarıdır ki arkasında olur.

الشَّطْبَةُ [eş-şuţbet] (şīn'in zammı ve ţā'nın sükūnuyla) **شُطْبُ** [şuţb]un vāhidi, mislu: **ضَبْرَةٌ** ve **ضَبْرٌ** [şuber].

الشَّطْبُ [eş-şuţub] (şīn'in ve ţā'nın zammıyla) **شُطْبُ** [şuţb] ma'nāsınadır.

المُشْطَبُ [el-muşaţtab] (mīm'in zammı ve ţā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol kılıçtır ki yolları ola; yukālu: **سَيْفٌ** **مُشْطَبٌ**

الشَّطْبِيُّ [eş-Şeţīb] (bi'l-fethi) Bir dağın ismidir.

[ش ع ب]

الشَّعْبُ [eş-şa'eb] (feth-i şīn'le ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol nesnedir ki müteferrik ola, kabā'il-i 'Arabdan ve kabā'il-i 'acemden. Ve

شَعْبٌ [şa'eb] Kabîlelerden 'ibāret olan **رَأْسٌ** [re's]in **قَبَائِلُ** [kabā'il]i cem' etmesidir. Ve **رَأْسٌ** [re's]ten murād bir niçe kabîledir ki bir yere birikmiş ola. Ve **رَأْسٌ** [re's]in kabā'ili dörttür.

الشَّعُوبُ [eş-şuşūb] (zammeteynle) Cem'i. Ve göndermek ma'nāsına; yukālu: **شَعَبَ** **الْأَمِيرُ** رَسُولًا أَيِ أَرْسَلَهُ

شَعْبٌ [şa'eb] Tefrīka ve cem'e itlāk olunur, azdāddandır; yukālu: **شَعَبْتُ** الشَّيْءَ مِنْ الْبَابِ

إِلْتَأَمَ: التَّامُّ ve tekūlu: التَّامُّ أَي فَرَّقْتُهُ وَشَعَبْتُهُ أَي جَمَعْتُهُ شُعْبُهُمْ إِذَا اجْتَمَعُوا بَعْدَ التَّفَرُّقِ وَتَفَرَّقَ شُعْبُهُمْ إِذَا تَفَرَّقُوا ”مَا هَذِهِ الثَّمَنِيَّةُ الَّتِي بَعْدَ الْاجْتِمَاعِ“ ve شَعَبْتُ بِهَا النَّاسُ أَي فَرَّقْتُهُمْ

شَعْبٌ [ʃaʕb] Bir dağın adıdır Yemen’de ki iki kulesi vardır ki Ḥassān b. ʿAmr el-Ḥimyerī ona nüzül etti ve onun evlādi ona nisbet olundular; Kūfe’de olanlara ʃaʕbiyyūn ve ʃām’da olanlara ʃaʕbāniyyūn ve Yemen’de olanlara Ālu zī ʃaʕbeyn ve Mıṣır’da ve Mağrib’de olanlara Meşʕūb dediler. Ve

شَعْبٌ [ʃaʕb] Bir nesne yarığına derler ve ıslāhına da شَعْبٌ [ʃaʕb] derler.

الشَّعَابُ [eʃ-ʃeʕāb] (ʃīn’in fethi ve ʿayn’ın teşdidiyle) Islāh edici kimse.

المِشْعَبُ [el-miʃʕab] (mīm’in kesri ve ʿayn’in fethiyle) Ālet-i ıslāh.

الشُّعُوبِيَّةُ [eʃ-ʃuʕūbiyyet] Şol firkadır ki ʿArabı ʿacem üzere tafdil etmez. Ve şol شُعُوبٌ [ʃuʕūb] ki hadīs-i şerīfte vākiʿ olmuştur ki ”إِنَّ رَجُلًا مِّنَ الشُّعُوبِ أَسْلَمَ“ buyurulmuştur, murād مِّنَ الْعَجَمِ demektir.

الشَّعْبُ [eʃ-ʃeʕab] (fethateynle) Kabīle-i ʿazīme. Vebu şol ebū'l-kabā'ildir ki cümle kabā'il ona nisbet olunur, yaʕnī kabā'ilin cümlesin o cemʕ edip biriktirir. Şöyle rivāyet olunmuştur ki شَعْبٌ [ʃaʕb] قَبِيلَةٌ [qābilet]ten ve قَبِيلَةٌ [qābilet] فَصِيلَةٌ [faʃilet]ten ve فَصِيلَةٌ [faʃilet] عِمَارَةٌ [ʿimāret]ten ve عِمَارَةٌ [ʿimāret] بَطْنٌ [batn]dan ve بَطْنٌ [batn] فَحْدٌ [faḥiz]den ekber olur. Ve رَأْسٌ [reʕs]in kabā'ili dörttür.

الشَّعْبَانِ [eʃ-ʃaʕbān] (ʃīn’in fethi ve ʿayn’ın sükūnuyla) مِثْلَانِ [miʃlān] maʕnāsına gelir; yukālu: هُمَا شَعْبَانِ أَي مِثْلَانِ

التَّشْعُبُ [et-teʃaʕub] (fethateynle ve ʿayn’ın

zammı ve teşdidiyle) Teferruk maʕnāsına gelir.

الْإِشْعَابُ [el-iʃʕāb] (biʿl-kesr) Bir kimse ebedī ayrılmaktır; yukālu: إِذَا الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ أَوْ فَارَقَ فِرَاقًا لَا يَرْجِعُ

الشَّعِيبُ [eʃ-ʃeʕīb] (ʃīn’in fethi ve ʿayn’ın kesriyle) Kırba. Kāle Ebū ʿUbeyd الشَّعِيبُ وَالْمَزَادَةُ وَالرَّائِيَةُ وَالسَّطِيحَةُ وَاحِدٌ

الْأَشْعَبُ [el-eʃʕab] (hemzenin fethi ve ʃīn’in sükūnuyla) İki boynuzunun ara yeri gāyet baʕd olan; yukālu: تَيْسٌ أَشْعَبٌ

الشُّعْبُ [eʃ-ʃuʕb] (ʃīn’in zammı ve ʿayn’ın sükūnuyla) أَشْعَبٌ [eʃʕab]ın cemʕi.

الشَّعْبُ [eʃ-ʃiʕb] (ʃīn’in kesriyle) Dağda olan yol.

الشَّعَابُ [eʃ-ʃiʕāb] (kezālik ʃīn’in kesriyle) Cemʕi. Ve fiʕl-meseli: ”شَعَلْتُ شِعَابِي جَدْوَايَ“ Yaʕnī “Benim turuk-i şettā ile envāʕ-ı meʕunete iştigālim ʿatāyāya māniʕ oldu.” Ve

شِعْبٌ [ʃiʕb] Benī Minḡar’ın ʿalāmetine derler.

المِشْعَبُ [el-miʃʕab] (mīm’in kesri ve ʃīn’in sükūnuyla) Yol, tarīk maʕnāsına.

الْإِنْشِعَابُ [el-inʃiʕāb] Dağılmak; yukālu: اِنْشَعَبَ الطَّرِيقُ وَأَعْصَانُ الشَّجَرِ أَي تَفَرَّقَتْ

الشَّعْبَةُ [eʃ-ʃuʕabet] (ʃīn’in zammı ve ʿayn’ın fethi ile) Budak, غُصْنٌ [gūʃn] maʕnāsına.

الشَّعْبُ [eʃ-ʃuʕab] Cemʕi. Ve

شُعْبُ الْقَرَسِ [ʃuʕabuʕl-feres] Feresten mürtefiʕ olan yerleridir, boynu gibi ve omzu gibi. Ve

شُعْبَةٌ [ʃuʕabet] Kiçirek su akıntısına dahi derler, meşil-i sagīr maʕnāsına; yukālu: شُعْبَةٌ حَافِلٌ أَي مُمْتَلِئَةٌ سَيَلًا Ve حَافِلٌ [ḡafil] ḡā-i mühmele ile ve fāʕ ile dolu demektir. Ve

شُعْبَةٌ [ʃuʿabet] Ayrılmak maʿnāsına da gelir; yukālu: **سَعَبْتُهُمُ الْمَيْتَةَ أَي فَرَقْتُهُمُ الْمَيْتَةَ** Ve مَيْتَةٌ [meniyyet]ten murād mevttir. Ve bu sebeddendir ki mevte **شُعُوبٌ** [ʃeʿūb] derler, ʃīn'in fethi ve ʿayn'ın zammıyla, ayırıcı olduğu için. Ve **شُعُوبٌ** [ʃeʿūb] lafzı maʿrifedir ki ona elif ve lām dāhil olmaz. Ve

شُعْبَةٌ [ʃuʿabet] tā'ifeye dahi derler. Ve

شُعْبَةٌ [ʃuʿabet] Şol kıtʿaya derler ki onunla çanağın sınığın ıslāh ederler.

الْمُشَعَّبَةُ [el-muʃaʿabet] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın fethi ve teşdidiyle) Şol çanaktır ki yer yer ıslāh olunmuş ola, teşdīd teksīr içindir.

شُعْبَانٌ [ʃaʿbān] Şühūr-i ʿArabiyyeden birinin ismidir; cemʿi **شُعْبَانَاتٌ** [ʃaʿbānāt] gelir.

أَشْعَبُ [Eʃʿab] (bi'l-fethi) Bir kimsenin ismidir ricālden ki tamaʿla maʿrūftur. Ve fi'l-meseli: **”أَطْمَعُ مِنْ أَشْعَبٍ”**

شُعْبَى [ʃuʿabā] (ʃīn'in zammı ve ʿayn'ın fethiyle) Bir mevzi'nin ismidir.

شُعْبَعَبٌ [ʃuʿabʿab] dahi ʃīn'in zammı ve ʿayn'ların fethiyle bir mevzi'in ismidir.

[ش غ ب]

الشَّعْبُ [eʃ-ʃağb] (ʃīn'in fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Şerri ölçermek, tehyīc-i şerr maʿnāsına. Ve

شُعْبُ الْجُنْدِ [ʃağbu'l-cund] Bu maʿnāyadır ki fitne-i ʿasker demek olur. Ve **شَعَبْتُ** denmez feth-i ğayn'la; yukālu: **شَعَبْتُ عَلَيْهِمْ وَشَعَبْتُ بِهِمْ وَشَعَبْتُهُمْ كُلُّهُ بِمَعْنَى وَيُقَالُ لِلتَّحْوِصِ إِذَا وَجِمَتْ وَاسْتَضَعِبَتْ عَلَى الْجَابِ** Yaʿnī kaçan hurmāda harınlık edip ʿamel üzere suʿübet ve muhālefet gösterse **شُعْبٌ** وَضَعْنِ **إِنَّهَا ذَاتُ شُعْبٍ** derler, yaʿnī ʿinād ve muhālefet sāhibidir derler. Ve **نَحْوِصٌ** [nehūʃ] nūn'un fethi ve hā-i mühmelenin zammı ile ve ʃād-ı müh-

mele ile şol dişi merkebe derler ki hāmile olmaya. Ve **وَحْمٌ** [vaħm] hā-i mühmele ile davar yüke rızā vermemektir. Ve **جَابٌ** [ceʿb] cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla kesb maʿnāsınadır. Ve **شَعِبَ عَلَيْهِمْ** de derler bāb-ı rābiʿden velākin bu lügat-ı zaʿifedir.

شَعَبٌ [ʃeğab] (ğayn'ın fethiyle) Bir ʿavretin ismidir, lā-yansarıftur. Ve

شَعَبٌ [Şeğab] Bir mevzi'in ismidir, ʿalā-mā se-yecīu.

الْمُشَاعِبَةُ [el-muʃağabet] Tehyīc-i şerr edişmek; yukālu: **شَاعِبُهُ فَهُوَ شَعَابٌ**

الشَّعَابُ [eʃ-ʃağğāb] (ʃīn'in fethi ve ğayn'ın teşdidiyle) ve

الْمُشَعَّبِ [el-muʃağğib] (mīm'in zammı ve ğayn'ın kesri ve teşdidiyle) ve

الشَّعِيبِ [eʃ-ʃeğib] (ʃīn'in fethi ve ğayn'ın kesriyle) ve

الْمِشْغَبِ [el-miʃğab] (mīm'in kesri ve ğayn'ın fethiyle) Cümlesi sıfattır, bir maʿnāyadır, ehl-i fitne demek olur.

شُعِبٌ [Şeğib] Bir mevzi'in ismidir, Medīne-i münevvere ile Şām-ı şerīf bey-ninde, kezā fī baʿzi nusahi'ş-**Şihāh**.

[ش غ ز ب]

الشَّعْرَبِيَّةُ [eʃ-ʃağzebiyyet] (ʃīn'in fethi ve ğayn-ı muʿcemenin sükūnu ve zā-i muʿcemenin fethiyle ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Güreş tutanlar beyninde bir hiledir ki o ayağını senin ayağına dolaştırır ki baʿzı diyārda ona bağdama derler; tekūlu: **شَعْرَبْتُهُ شَعْرَبَةً وَأَخَذْتُهُ بِالشَّعْرَبِيَّةِ** Yaʿnī bağdama vurdum.

[ش ق ب]

الشَّقِبُ [eʃ-ʃıq̄b] (ʃīn'in kesriyle) Magārada ve dağda olan yarık yerlerdir; cemʿi **الشَّقِيبَةُ**

[eş-şikābet] ve الشَّقَابُ [eş-şikāb] ve الشَّقُوبُ [eş-şukūb] gelir.

الشَّقْبُ [eş-şikb] ve

الشَّقْبُ [eş-şakb] (bi-kesri'ş-şīn ve fethihā) Şol düz yere derler ki kaçan üzerine çık-salar çöker.

الشَّقَابُ [eş-şikāb] (şīn'in kesriyle) İki dağın ara yeri.

الشَّقُوبُ [eş-şevqab] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Uzun boylu kimse.

الشَّقْبُ [eş-şakb] (şīn'in fethiyle) Bir ağacın ismidir; kâf gâh tahrik ve gâh teskin olunur.

[ش ق ح ط ب]

الشَّقْحَطَبُ [eş-şekaḥṭab] (fethateynle ve hā-i mühmelenin sükūnuyla) Şol koça itlāk olunur ki 'azīm boynuzları ola güyā ki شَقُّ حَطَبٍ [şakku ḥaṭab]dan me'hūzdur, odun yarması demek olur.

[ش ن ب]

الشَّنْبُ [eş-şeneb] (fethateynle) Dişte olan keskinliktir, hiddet-i sinn ma'nāsına. Aşmaṭ eyitti: Ağızda olan tatlılık ve soğukluktur, 'uzūbet ve bürüdet-i fem ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: شَنَّبُ سِنَّ [şenebu sinn] dişin hiddetidir ve حِدَّةُ سِنَّ [hid-detu sinn] tazelighinden kināyedir, zīrā yaş ziyāde oldukça diş aşmıp kesmez olur. Ve Aşmaṭ eyitti: شَنَّبُ سِنَّ [şenebu sinn] dişin bürüdetidir gayrı değildir. Ve şā'irin "وَفِي شَنَّبِ" dediği Aşmaṭ'nin kelāmın mü'eyyiddir, zīrā لِنَاتٍ [lišās] kesri-i lām'la لِنَةٌ [lišset]in cem'idir, lām'ın kesri ve sâ-i müselleseinin teşdidi ile. Ve لِنَةٌ [lišset] diş dibinde olan ete derler. Ve diş etinin keskinlik ile muttasif olmasının vechi yoktur, ammā bürüdetle muttasif

olur.

[ش و ب]

الشُّوبُ [eş-şevb] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Karıştırmak, halt ma'nāsına; yukālu: شُبْتُ الشَّيْءَ أَشُوبُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيَّ مَا عِنْدَهُمْ شُوبٌ وَلَا رُوبٌ أَيَّ لَا يَخْلَطُ yukālu: مَا عِنْدَهُمْ شُوبٌ وَلَا رُوبٌ أَيَّ لَا يَخْلَطُ Ve مَرَقٌ [merak] fethateynle ve rā-i mühmele ile çorbaya derler, nitekim لَبَنٌ [leben] süte derler.

المَشُوبُ [el-meşüb] (mīm'in fethi ve şīn'in zammıyla) Karışmış nesne. Ve fi'l-meseli: "هُوَ يَشُوبُ وَيَرُوبُ" Bu meseldir, şol kimse-nin hakkında ki kavlinde halt-ı kelām yā fi'linde 'adem-i intizām ola.

الشَّابَةُ [eş-şābet] Şol lafz-ı شَابَةٌ [şābet] ki ba'zı eş'ārda vāki' olmuştur, o bir dağın ismidir ki Necd vilāyetinde vāki'dir.

الشَّائِبَةُ [eş-şā'ibet] Kır ve leke, denes ma'nāsınadır.

الشَّوَائِبُ [eş-şevā'ib] Cem'idir.

[ش ه ب]

الشُّهْبَةُ [eş-şuhbet] (şīn'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) Şol aklıktır ki karalığa gālib ola; yukālu: شَهَبَ الشَّيْءُ شَهَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الإِشْتِهَابُ [el-iştihāb] Kır olmak; yukālu: إِشْتَهَبَ الرَّأْسُ

فَرَسٌ أَشْهَبٌ [el-eşheb] Kır; yukālu: فَرَسٌ أَشْهَبٌ Ya'nī kır at. Ve أَشْهَبٌ [eşheb] derler, şol güne ki onda kırağı yağa ve soğuk yeller ese. Ve

أَشْهَبٌ [eşheb] Kezālik şol demire derler ki eğelenip siyāhı gide ve beyāz ola; yukālu: نَضَلَّ أَشْهَبٌ Ya'nī beyāz temren ve beyāz namlu.

الإِشْهَبَابُ [el-işhibāb] ve

الإِشْهَبَاتُ [el-işhibāb] Kır olmak, إِشْتِهَابُ

[iṣṭihāb] ma'nāsına; yukālu: إِشْهَبَ إِشْهَابًا Ve وَأَشْهَابَ إِشْهَابًا

إِشْهَابَاتُ [iṣḥībāb] Ekin kuruyup arasında yer yer yaşları kalmaktır; yukālu: إِشْهَابَ الرَّزْغِ أَيُّ هَاجَ وَبَقِيَ فِي خِلَالِهِ شَيْءٌ أَخْضَرُ

الشَّهْبَاءُ [eṣ-ṣehbā'] Atın alınında olan beyāz kıllardır ki ona gayrı renkten kıllar karışmış ola, sāfī beyāz olmaya; yukālu: فِي جَهْتِهِ غُرَّةٌ شَهْبَاءٌ أَيُّ بَيَاضٌ يُخَالِطُهُ شَيْءٌ آخَرَ مِنَ الْأَلْوَانِ Ve şol geceye dahi شَهْبَاءُ [ṣehbā'] derler ki onda soğuk yeller esip ve kırağı yağır çakır ayaz ola. Ve şol leşkere dahi شَهْبَاءُ [ṣehbā'] derler ki beyāz demirden ak görüneler.

الشَّهَابُ [eṣ-ṣihāb] (ṣīn'in kesriyle) Yaldırayan ateş şu'lesidir; ve yukālu: إِنَّ فَلَانًا لَشَهَابٌ يَأْتِيهِ حَرْبٌ إِذَا كَانَ مَاضِيًا فِيهَا CERİ OLSA BÖYLE DERLER.

الشُّهُبُ [eṣ-ṣuḥub] (zammeteynle) ve

الشُّهُبَانُ [eṣ-ṣuhbān] (ṣīn'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) شَهَابٌ [ṣihāb]ın cem'i gelir, mislu: حِسَابٌ [ḥisāb] ve حُسْبَانٌ

الشَّهَابُ [eṣ-ṣehāb] (ṣīn'in fethiyle) Şol süte derler ki ona çok su katılmış ola.

الشُّوْهَبُ [eṣ-ṣevheb] (ṣīn'in fethiyle 'alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer]) Kirpi dedikleri cānver, كُنْفُزٌ [kuṇfuz] ma'nāsına.

[ش ه ر ب]

الشَّهْرَبَةُ [eṣ-ṣehrebet] (ṣīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Gāyet yaşlı olan karı, شَهْبَرَةٌ [ṣehberet] gibi.

[ش ي ب]

الشَّيْبُ [eṣ-ṣeyb] ve

الْمَشِيبُ [el-meṣīb] (ṣīn'in fethiyle evvelde ve mīm'in fethi ve ṣīn'in kesriyle sānīde) İki dahi bir ma'nāyadır, kocamak

ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: شَيْبٌ [ṣeyb] kıl-lar ağarmaktır ve مَشِيبٌ [meṣīb] kocamak haddine dāhil olmaktadır; ve yukālu: شَابَهُ الْمَشِيبُ أَيُّ بَيَّضَهُ الْمَشِيبُ Ya'nī "Onu kocalık ağarttı demektir", ona beyāz karıştı demek değildir. Ve Bārī ta'ālānın الرَّأْسِ وَأَشْتَعَلَ الرَّأْسُ buyurduğu kavlı-i şerīfnde (مریم 4) شَيْبًا temyizdir. Ba'zılar mef'ul-i mutlak-tır dediler, زِرَّاءُ الرَّأْسِ [iṣṭe'ale'r-re's] [iṣṭe'ale'r-re's] شَابَ الرَّأْسِ [ṣābe'r-re's] menzilesindedir.

الْأَشْيِبُ [el-eṣyeb] (hemzenin fethiyle) Baş ağaran kimse, مَبْيُضُ الرَّأْسِ ma'nāsına.

الشَّيْبَةُ [eṣ-ṣeybet] Kocamak; yukālu: شَابَ رَأْسُهُ شَيْبًا شَيْبَةً فَهُوَ أَشْيِبٌ عَلَى غَيْرِ قِيَاسٍ لِأَنَّ هَذَا النَّعْتُ إِنَّمَا يَجِيءُ مِنْ بَابِ فَعَلٍ يَفْعَلُ

الشَّيْبَاءُ [eṣ-ṣeybā'] Mü'ennes-i أَشْيِبٌ [eṣyeb]; yukālu: بَاتَتْ فُلَانَةً بَلْبَلَةً شَيْبَاءً إِذَا اقْتَضَتْ وَبَاتَتْ أَشْيِبًا [eṣyebā'] gecesinde akşamladı derler ki شَيْبَاءٌ [ṣeybā'] dan murād karımış 'avrettir ve kaçan ki bekāreti alın-masa حُرَّةٌ [ḥurret] gecesinde akşamladı derler, ya'nī kullanılmadı demek olur. Ve اِئْتِضَاعٌ [iḳtiḍāḍ] kāf ile ve ḍād-ı mu'ceme ile bekāret izāle olunmağa derler.

الشَّائِبُ [eṣ-ṣā'ib] Bir sīgadır ki kocalık ma'nāsın te'kīd için gelir; yukālu: شَيْبٌ شَائِبٌ كَلِيلٌ لِأَيْلٍ وَمَوْتٌ مَائِبٌ

الشَّيْبُ [eṣ-ṣīb] (bi-kesri's-ṣīn) Cem'i-el-أَشْيِبُ [el-eṣyeb]. Ve

شَيْبٌ [ṣeyb] Şol dağlara derler ki üzerine kar düşmüş ağarmış ola. Ve

شَيْبٌ [ṣeyb] Şol savtın ismidir ki deve du-dağından zāhir olur, su içerken.

التَّشْيِيبُ [et-teṣyīb] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Ağartmak; yukālu: شَيْبَ الْحُرْنُ رَأْسَهُ وَبِرَأْسِهِ وَشَيْبَهُ الْحُرْنُ

الْإِشَابَةُ [el-işābet] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'na'hu; yukālu: أَشَابَ الْحُزْنَ رَأْسَهُ وَبِرَأْسِهِ Ve bir kimsenin evlādı kocamak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَشَابَ الرَّجُلُ أَيُّ شَابٍ أَوْلَادُهُ

شَيْبَانُ [Şeybān] (şīn'in fethiyle) Bir kabiledir. Ve شَيْبَانُ [Şeybān] dahi ikidir: biri Şeybān b. Şa'lebe ve biri Şeybān b. Zuhl'dur.

شَيْبَةُ [Şeybet] Ricālden bir kimsenin ismidir ki miftāh-ı Ka'be şerrefhallāhu onun veledinde idi ki Şeybe b. Tālha b. 'Abduddār b. Kūşay'dır.

شَيْبَانُ [şībān] ve مِلْحَانُ [milhān] İki ayın ismidir ki şiddet-i şitā onlardır; onun için شَيْبَانُ [şībān] derler ki kardan ve kırağıdan yer yüzü ağarıp koca şekilleri bağlar.

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص أ ب]

الصُّوَابَةُ [eş-şu'ābet] (zamm-ı şād-ı müh-mele ve feth-i hemze ile) Bit yumurtası ki sirke derler.

الصُّوَابُ [eş-şu'āb] ve

الصَّيْبَانُ [eş-şi'bān] Cem'dir.

الصَّابُ [eş-şa'eb] (şād'ın ve hemzenin fethiyle) Sirke çok olmak; yukālu: صَبَّ رَأْسُهُ Ve صَابًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيُّ كَثُرَ صَيْبَانُهُ

صَابٌ [şa'eb] Suyu çok içmeğe dahi derler; yukālu: صَبَّ الرَّجُلُ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ شُرْبِ الْمَاءِ

الْمِضَابُ [el-miṣ'eb] (mīm'in kesri ve hemzenin fethiyle 'alā-vezni مِفْعَل [mif'al]) Suyu çok içen kimse.

الْإِضَابُ [el-iş'āb] صَابٌ [şa'eb] gibidir ki sirke çok olmak ma'nāsında; yukālu: رَأْسُهُ إِذَا كَثُرَتْ صَيْبَانُهُ

[ص ب ب]

الصَّبُّ [eş-şabb] Dökmek; yukālu: صَبَّتُ الْمَاءَ صَبًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِنْصِبَابُ [el-inşibāb] Dökülmek; yukālu: صَبَّتُ الْمَاءَ فَانْصَبَّ أَيُّ سَكَبْتُهُ فَانْسَكَبَ inmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: يَنْصَبُ مِنَ الْجِبَلِ أَيُّ يَتَحَدَّرُ

الصَّبُّ [eş-şabb] Dökülmüş su; yukālu: مَاءٌ سَكَبْتُ وَهُوَ كَقَوْلِكَ مَاءٌ سَكَبْتُ وَمَاءٌ غَوَّرَ [sekb] dökülmek ve غَوَّرَ [gavr] yere batmak ma'nāsınadır.

الصَّبَابَةُ [eş-şabābet] (şād'ın fethiyle) Şevkin şiddeti ve harāreti; yukālu: صَبَّتُ يَا رَجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الصَّبُّ [eş-şabb] Ziyāde 'aşık olan kimse; yukālu: رَجُلٌ صَبَّ أَيُّ عَاشِقٌ مُشْتَأَقٌ

الصَّبَابَةُ [eş-şubābet] (şād'ın zammiyla) Kaptā bākī kalan su.

التَّصَابُوبُ [et-teşābub] (tā'nın ve şād'ın fet-hi ve bā-i evvelin zammiyla) Bākī kalan suyu içmek; yukālu: تَصَابَيْتُ الْمَاءَ إِذَا شَرِبْتِ صُبَابَتَهُ

الصُّبَّةُ [eş-şubbet] (şād'ın zammiyla) At sürüsünden yā deve sürüsünden bir kıt'a. Ve

صُبَّةٌ [şubbet] Bākī kalan suya dahi derler **صُبَابَةٌ** [şubābet] gibi. Ve geceden bir mikdāra dahi derler; yukālu: مَضَتْ صُبَّةٌ "لَتَعُوذَنَّ فِيهَا مِنْ اللَّيْلِ أَيُّ طَائِفَةٍ" "أَسَاوِدٌ سُبًّا يَضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ" Zuhrī rahmetullāhi 'aleyhi eyitti: Hadīs-i şerīfte olan **صُبٌّ** [şubb] **صَبٌّ** [şabb]den me'hūzdu. Ve vechi budur ki kara yılan bir kimseyi kaçan sokmak dilese mürtefi'e olur, dahi zehrin döker. Pes **صُبٌّ** [şubb] **أَصَبٌّ** [aşabb] in cem'i olur, **أَسَاوِدٌ** [esāvid] **أَسْوَدٌ** [esved] in cem'i olduğu gibi, kara yılan ma'nāsına.

الصَّبِيبُ [eş-şabīb] (şād'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Susam yaprağının suyudur. Ba'zılar eyitti: Susam yaprağının ve gayri nebātātın suyuna dahi **صَبِيبٌ** [şabīb] derler. Ve ba'zılar eyitti: Hinnā yaprağının sıkıntısıdır. Ve

صَبِيبٌ [şabīb] Kana ve hālis 'usfura dahi derler.

الصَّبَبُ [eş-şabeb] (fethateynle) Su akıntısından hāsıl olan dere.

الأَصْبَابُ [el-aşbāb] (hemzenin fethiyle) Cem'i gelir.

التَّصَابُصُوبُ [et-teşabşub] (fethateynle) Mahv olup gitmek; yukālu: تَصَبَّصَبَ الشَّيْءُ أَيِ انْمَحَقَ وَذَهَبَ

الصَّبْبَاتُ [eş-şabşāb] (şād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Kavī ve mücidd olan;

yukālu: حِمْسٌ صَبْبَاتٌ Ve حِمْسٌ [hims] hā-i mu'cemenin kesriyle ve mīm'in sükūnuyla şol deveye derler ki üç gün su içmeyip dördüncü gün suvarıla; ke-mā yukālu: حِمْسٌ بَصْبَاصٌ عَلَى الْقَلْبِ

[ص ح ب]

الصُّحْبَةُ [eş-şuḥbet] (şād'ın zammiyla ve hā'nın sükūnuyla) Musāhabet etmek; yukālu: صُحْبَةٌ يَصْحَبُهُ صُحْبَةٌ Ve صُحْبَةٌ [şuḥbet] **صَاحِبٌ** [şāḥibin cem'i dahi gelir **فَارَهُ** [fāriḥ] le **فُرْهَةً** [furhet] gibi.

الصَّحَابَةُ [eş-şahābet] (şād'ın fethiyle) Bi-ma'nāhā. Ve

صَحَابَةٌ [şahābet] **أَصْحَابٌ** [aşḥāb] ma'nāsına da gelir.

الصَّاحِبُ [eş-şāḥib] Hem-sohbet olan kimse.

الصَّحْبُ [eş-şahb] Cem'i, mislu: رَاكِبٌ [rākib] ve رَكْبٌ [rekb]. Ve

الصَّحَابُ [eş-şihāb] (bi-kesri'ş-şād) Cem' kezālik, mislu: جَائِعٌ [cā'i'e] ve جِيَاعٌ [ciyā'e]. Ve

الصُّحْبَانُ [eş-şuḥbān] (bi-zammi'ş-şād ve sükūni'l-ḥā) Cem' eyzan; ke-: شَابٌ [şābb] ve شَبَانٌ

الأَصْحَابُ [el-aşḥāb] Cem'-i **صَحْبٌ** [şahb]; ke- **فَرَحٌ** [ferḥ] ve **أَفْرَاحٌ** [efrāḥ].

الأَصْحَابِيُّ [el-eşāḥīb] Cem'-i **الأَصْحَابُ** [el-aşḥāb].

يَا صَاحٍ [yā sāḥi] ki nidā hālinde derler, aslında **يَا صَاحِبِي** idi, terhīm olunup **يَا صَاحٍ** denildi, 'Arabdan bu vech üzere mürāhhamen istimā'e olunmuştur, egerçi muzāfın terhīmi cā'iz değildir.

الإِصْحَابُ [el-işḥāb] (bi'l-kesr) Musāhib kılmak; yukālu: أَصْحَابَتُهُ الشَّيْءَ أَيِ جَعَلْتُ لَهُ

صاحبًا Ve serkeşlikten sonra mutîr olmağa dahi اِضْحَابٌ [işhâb] derler; yukâlu: اُضْحَبَ البعيرُ إِذَا انْقَادَ بَعْدَ ضَعُوبَتَيْهَا Ve

إِضْحَابٌ [işhâb] Bir kimsenin oğlu bâlig olmak ma'nâsına da gelir; yukâlu: اُضْحَبَ الرَّجُلُ إِذَا بَلَغَ ابْنَهُ Ve

إِضْحَابٌ [işhâb] Tulumun üzerinden kılın gidermeyip alıkomağa derler. Ve üzerinde kılı olmayana حَمِيَّتٌ [hamîṭ] derler hâ-i mühmelenin fethi ve mîm'in kesri ve tā-i müsennâta, مَتِينٌ [metîn] vezni üzere. Ve suyun yüzün yosun tutmağa dahi اِضْحَابٌ [işhâb] derler; yukâlu: اُضْحَبَ الْمَاءُ إِذَا عَلَاهُ Ve طُخِلْتُ Ve طُخِلْتُ [tuḫlũ] ṭā-i mühmele- nin zammı ve lām'ın fethi ve zammıyla su üzerinde olan yeşil nesne ki yosun derler.

الإِسْتِضْحَابُ [el-istışhâb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Taleb-i sohbet; yukâlu: اِسْتِضْحَبْتُهُ الْكِتَابَ وَغَيْرَهُ أَيَّ جَعَلْتُهُ مُصَاحِبًا لَهُ وَكُلُّ شَيْءٍ لَأَمَّ شَيْئًا فَقَدْ اِسْتِضْحَبَهُ Ya'nî her nesne ki bir nesneye mülâyim ola اِسْتِضْحَبَهُ derler.

الإِضْطِحَابُ [el-iştiḫâb] (hemzenin ve ṭā'nın kesriyle) Birbiriyile sohbet etmek; yukâlu: اِضْطَحَبَ الْقَوْمُ أَيَّ صَحِبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا idi, tā-i-ifticāl [ifti'âl] ṭā'ya kalb olundu, zīrā ṭā'nın tabī'ati mülâyim olduğundan ötürü şād'a ve ṭā'ya ve zā'ya ve dāl'a ve zāl'a ve zā'ya mukārin olsa mütegayyir olur, tā ki lisāna sakīl gelmeye. Bu ecludendir ki اِضْطَحَبَ de اِضْطَحَبَ derler ve اِضْطَرَبَ de اِضْطَرَبَ derler ve اِطْلَبَ de اِطْلَبَ derler ve اِظْلَمَ de اِظْلَمَ derler ve اِدْتَعَى da اِدْتَعَى derler ve اِدْتَحَرَ de اِدْتَحَرَ derler ve اِدْتَجَرَ de اِدْتَجَرَ derler.

المُضْحَبُ [el-muşhâb] (mîm'in zammı ve hâ'nın fethiyle) Üzerinden kılın gidermedikleri tulum.

الأَضْحَبُ [el-aşhâb] (bi'l-fethi 'alā-vezni aḫmer) Şol hımârdır ki rengi

kırmızıya mā'il ola.

[ص خ ب]

الصَّخْبُ [eş-şahb] (şād'ın fethi ve hâ'nın sükūnuyla) Çağırma ve haykırma; yukâlu: صَخِبَ صَخْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الصَّخْبَاتُ [eş-şahhâb] (şād'ın fethi ve hâ'nın teşdidiyle) ve

الصَّخْبَانُ [eş-şahbân] (şād'ın fethi ve hâ'nın sükūnuyla) Çağırıcı ma'nâsına.

الإِضْطِحَابُ [el-iştiḫâb] Çağırma ma'nâsındadır; bāb-ı ifticāl [ifti'âl]den.

صَخِبَ الْأَذْيِي [şaḫibu'l-āziyyi] Āvāzlı su demek olur; yukâlu: هَذَا مَاءٌ صَخِبَ الْأَذْيِي أَيَّ هَذَا مَاءٌ صَخِبَ الْأَذْيِي أَيَّ هَذَا مَاءٌ صَخِبَ الْأَذْيِي Ve لُهُ صَوْتٌ Ve zāl-ı mu'cededen sonra yā'nın teşdidiyle deryānın talacı, mevc-i bahr ma'nâsına.

[ص ر ب]

الصَّرْبُ [eş-şarb] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol süttür ki ziyāde ekşi ola; yukâlu: جَاءَنَا بِصَرْبَةٍ تَرْوِي الْوَجْهَ Ya'nî yüzü münkabız kılar.

الصَّرْبُ [eş-şareb] (fethateynle) Ma'nā-yı mezbūr üzeredir. Ve şol kırmızı zamka derler ki o mugaylān ağacının zamkıdır.

الصَّرْبَةُ [eş-şarebet] صَرَبٌ [şareb]in vāhididir. Ve gāh olur ki صَرْبَةٌ [şarebet] kedi başı kadar olur, içinde tutkal gibi ve pekmez gibi nesne olur ki o zamkın içinden o sorulup ekl olunur.

المُضْرَبُ [el-mişrab] (mîm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Şol kaptır ki onda süt ekşitilir, eğlendirmekle; tekūlu: صَرِبْتُ اللَّبْنَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي فِي الْوَطْبِ إِذَا جَمَعْتَهُ فِيهِ شَيْئًا فَشَيْئًا وَتَرَكْتَهُ Ve وَطِبَ [vaṭb] vāv'ın fethi ve tā-i mühmelenin sükūnuyla şol meşke derler

ki onun içine süt korlar. Ve

صَرَبَ [şareb] Bevli habs etmeğe dahi derler.

الصَّرْبَى [eş-şarbā] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla ve elifin kasrıyla 'alā-vezni فَعْلَى [fa'lā]) **بَحِيرَةٌ** [beḥīret]tir. Ve **بَحِيرَةٌ** [beḥīret] in şerhi سَائِبَةٌ [sā'ibet] tefsirinde mürür etmiştir. Ve onun için **بَحِيرَةٌ** [beḥīret]le **صَرْبَى** [şarbā] derler ki **بَحِيرَةٌ** [beḥīret]in sütü noktadan gayrı için sağılmadığı cihetten memesinden süt az gelir. Ve oğlan semirmek için habs-i hades etmeğe dahi **صَرَبَ** [şareb] derler; yukālu: **صَرَبَ الصَّبِيُّ لِيَسْمَنَ وَهُوَ إِذَا احْتَبَسَ دُو بَطْنِهِ فَيَمَكْتُ يَوْمًا لَا يُحَدِّثُ وَذَلِكَ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَسْمَنَ**

[ص ع ب]

الصَّعْبُ [eş-şab] (şād'ın fethiyle ve 'ayn'ın sükūnuyla) **ذَلُولٌ** [zelül]ün mukābilidir ki **ذَلُولٌ** [zelül] zāl-ı mu'cemenin fethiyle kullanmışa derler; yukālu: **إِمْرَأَةٌ صَعْبَةٌ وَنِسَاءٌ صِعَابٌ لِأَنَّهُ صِفَةٌ**

المُصْعَبُ [el-muşab] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle) Aygır, fahl ma'nāsına. Bu sebebden ricālden bazına Muşab diye tesmiye ettiler.

الصُّعُوبَةُ [eş-şu'übet] (zammeteynle) Bir nesne müşkil olmak; yukālu: **صَعِبَ الأَمْرُ صُعُوبَةً مِنَ البَابِ الحَامِسِ إِذَا صَارَ صَعْبًا**

الإِضْعَابُ [el-iş'āb] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi müşkil bulmak; yukālu: **أَضْعَبْتُ إِذَا تَرَكْتُهُ فَلَمْ تَرَكَبْهُ وَلَمْ يَمْسُسْهُ حَبْلٌ حَتَّى صَارَ صَعْبًا**

الإِشْتِصَاعَاتُ [el-istiş'āb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Müşkil gelmek; yukālu: **إِسْتِصَعَبَ عَلَيْهِ الأَمْرُ أَي صَعِبَ**

[ص ع ن ب]

الصَّغْنَبُ [eş-şafneḅ] (şād'ın ve nūn'un ve 'ayn'ın sükūnuyla) Başı küçük olan.

الصَّغْنَبَةُ [eş-şafnebet] (şād'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve nūn'un fethiyle **دَخْرَجَةٌ** [dahrecet] vezni üzere) Tiridin orta yerin kaldırıp başların müdevver kat' etmek; yukālu: **صَغْنَبُ الثَّرِيدَةِ إِذَا رَفَعَ وَسَطَهَا وَقَوَّرَ رَأْسَهَا**

[ص ق ب]

الصَّقَبُ [eş-şaqab] (şād'ın ve kāf'ın fethiyle) Karīb olmak; yukālu: **صَقِبْتُ ذَارُهُ مِنَ البَابِ أَجْرًا أَحَقُّ بِصَقْبِهِ** "الْجَارُ أَحَقُّ بِصَقْبِهِ" Ve fi'l-hadisi: **الْإِضْقَابُ** [el-işqāb] (hemzenin kesriyle) Karīb kılmak; yukālu: **أَصَقَبَهُ فَصَقِبَ أَي قَرَّبَهُ فَقَرَّبَ**

الصَّقْبُ [eş-şaqb] (kāf'ın sükūnuyla) Şol 'amüddur ki ön ortasında olup ziyāde uzun olur.

الصُّقُوبُ [eş-şukūb] (zammeteynle) **صَقْبُ** [şaqb]ın cem'ci gelir. Ve

صَقْبٌ [şaqb] Kuru olup içi dolu olan nesneyi vurmağa derler; yukālu: **صَقَبَ مِنَ البَابِ الثَّانِي** Ve

صَقْبٌ [şaqb] Diye her nesnenin uzununa derler ki dolu ve fermüde ola.

الصَّاقِبُ [eş-Şāqib] Bir dağın ismidir.

[ص ق ع ب]

الصَّقْفُ [eş-şaq'ab] ('alā-vezni جَعْفَر [ca'fer]) Tavīl olan nesne.

[ص ل ب]

الصُّلْبُ [eş-şulb] (şād'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Katı nesne. Ve arkada olan omurga kemiği. Ve şol mekāna derler ki düz ve muhkem ola.

الصَّيْلَبَةُ [eş-şilebet] Cem'ci gelir, mislu: **قَلْبٌ**

[kʌlb] ve قَلْبَةٌ [kʌlɛbet]. Ve

صَلْبٌ [ʃʌlb] Bir yerin adıdır, Şammān'da. Ve صَمَانٌ [ʃammān] şād'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle Remlu ʿĀlic yanında bir yerin adıdır. Ve hasebe dahi صَلْبٌ [ʃʌlb] derler, nitekim ʿafāfa yaʿnī salāh ve takvāya إِزَارٌ [izār] derler. Ve

الصَّلْبُ [eş-şalib] (şād'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Kezālik katı, şedīd maʿnāsına.

الصُّلْبُ [eş-şulleb] (şād'ın zammı ve lām'ın teşdidiyle) Geri şedīd maʿnāsınadır.

الصَّلَابَةُ [eş-şalābet] (şād'ın fethiyle) Peklik; yukālu: صَلَبُ الشَّيْءِ صَلَابَةٌ

التَّضْلِيبُ [et-taʃlīb] Pek etmek; yukālu: أَنَا ضَلْبُهُ Ve hurmā kurumak maʿnāsına da gelir; yukālu: صَلَبَ الرُّطْبِ إِذَا بَلَغَ الْبَيْسَ

المُضَلَّبُ [el-muʃallib] (bi-zammi'l-mīm ve kesri'l-lām) Kuru hurmā ve kaçan ki onun üzerine pekmez dökülse mülāyim olsun diye o vakt مُضَقَّرٌ [muʃaqqar] derler, mīm'in zammı ve qāf-ı meftūhanın teşdidiyle.

الصُّلَيْبَةُ [eş-şulleybet] (şād'ın zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Bileği taşı.

المُضَلَّبُ [el-muʃalleb] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Şol gönder ki bilenmiş ola.

الصُّلْبِيُّ [el-şullebiyy] Kezālik bileğilenmiş olan gönder; yukālu: سَنَانٌ مُضَلَّبٌ وَضَلْبِيٌّ أَي مَسْنُونٌ

الصَّلْبُ [eş-şaleb] (şād'ın ve lām'ın fethiyle) Arkada olan kemikte lügattır, صَلْبٌ [ʃʌlb] maʿnāsına. Ve صَلَبٌ [ʃaleb] derler pek olan yere dahi.

الصَّلْبُ [eş-şalb] (şād'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Asmak; yukālu: صَلْبُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

التَّضْلِيبُ [et-taʃlīb] Bi-maʿnāhu; yukālu: صَلْبُهُ تَضْلِيبًا شَدِيدًا لِكَثْرَةِ ﴿وَأَصْلَيْتُكُمْ فِي جُدُوعِ النَّحْلِ﴾ (طه 71)

الصَّلِيبُ [eş-şalīb] (şād'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Haç ki Naşārā ona taparlar.

الصُّلْبُ [eş-şulub] (şād'ın ve lām'ın zammı ile) ve

الصُّلْبَانُ [eş-şulbān] Cem'i gelir. Ve

صَلِيبٌ [şalīb] Kemikte olan ilik. Ve

الإِضْطِلَابُ [el-iʃtilāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kemikte olan iliği çıkarmak bir nesne yağlamak için.

المُضَلَّبُ [el-muʃalleb] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Şol bezdir ki onda صَلِيبٌ [şalīb] nakşı olur.

الصَّالِبُ [eş-şalīb] (lām'ın kesriyle) Isıtmanın ıssısı, nitekim bunun mukābiline نَافِضٌ [nāfid] derler; yukālu: صَلَبْتُ عَلَيْهِ حُمَاهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَي دَامَتْ وَاسْتَدَّتْ

المُضَلَّبُ عَلَيْهِ [el-maʃlūbu ʿaleyhi] Şol kimsedir ki üzerine harāret-i hummā galebe eyleye.

[ص ل ه ب]

الصَّالِبِيُّ [eş-şalehbā] (şād'ın ve lām'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla ve elif-i maksūre ile) Şol deveye derler ki kavī ve şedīd ola; yā' ilhāk içindir, صَلْبِيَّاتٌ [şalehbāt] müʿennesidir.

[ص ن ب]

الصَّنَابُ [eş-şināb] (şād'ın kesriyle) Bir katıktır ki hardaldan ve kuru üzümden ittihāz olunur, sāhib-i *Şurāh* صَنَابٌ [şināb] ı renkle tefsīr edip galat etmiştir, gālibā Cevherī'nin صِبَاغٌ يَتَّخَذُ صِبَاغٌ dediğinden صِبَاغٌ [şibāğ] ı renk maʿnāsına zann etmiştir, hālen ki صِبْغٌ [şibğ] etmek katıgına dahi

derler, nitekim Bārī ta'ālā ﴿وَصَنَعَ لِالْكَلْبِ﴾ (المؤمنون 20) buyurmuştur.

الصَّنَائِبُ [eş-şinābiyy] (kezālik kesri-i şād'la) Doru renkli olan at. Ba'zılar eyitti: Şol al renkli olan attır ki yer yer beyāz kılları ola, صَنَابٌ [şināb] mensüb demek olur, gāliben صِنَابٌ [şināb]ın dahi rengi böyledir.

[ص و ب]

الصُّوْبُ [eş-şavb] (şād'ın fethiyle) Yağmurun gökten nāzil olması. Ve

صُوبٌ [şavb] İsbet ma'nāsına da gelir; yukālu: دَغْنِي وَغَلِي خَطَايَ وَصُوبِي Ya'nī savāb ve hatā kendimindir. Ve

صُوبٌ [şavb] Masdardır, nüzül ma'nāsına; yukālu: صَابَ يَصُوبُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَزَلَ Ve صَابُهُ الْمَطْرُ dahi derler, kaçan yağmura ıslansa.

التَّصُوبُ [et-teşavvub] Bi-ma'nāhu.

الصَّيْبُ [eş-şayyib] (şād'ın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Şol buluttur ki yağmurlu ola, دُو صُوبٍ ma'nāsına.

التَّصْوِيبُ [et-taşvīb] Atı yarışa komak seğırtmek için. Ve savāb söyledin demektir; yukālu: صُوبُهُ أَيَّ قَالَ لَهُ أَصَبْتُ Ve

تَصْوِيبٌ [taşvīb] Baş eğmeğe dahi derler; yukālu: صُوبَ رَأْسَهُ أَيَّ حَفَّضَهُ

الصَّيْبُوبَةُ [eş-şaybübet] (şād'ın ve yā'nın sükūnuyla ve bā'nın zammıyla) Ok varıp dokunup geçmemek; yukālu: صَابَ السَّهْمُ يَصُوبُ صَيْبُوبَةً أَيَّ قَصَدَ وَلَمْ يَجْزُ

الصَّيْبُ [eş-şayb] (şād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ok nişāna ermek; yukālu: صَابَ السَّهْمُ الْفَرْطَاسَ يَصِيبُهُ صَيْبًا لَعْنَةً فِي أَصَابِهِ Ve fi'l-meseli: "سَهْمُ الْحَوَاطِي صَائِبٌ" Ya'nī "Çok hatā eden az olur ki isābet dahi eder."

الإِصَابَةُ [el-işābet] (hemzenin kesriyle) Bulmak; yukālu: أَصَابَهُ أَيَّ وَجَدَهُ Ve musībet-zede olmağa dahi derler; yukālu: أَصَابَتْهُ مُصِيبَةٌ Ve savāb söylemeğe de derler; yukālu: أَصَابَ فِي قَوْلِهِ Ve oku nişāna irgürmeğe dahi derler; yukālu: أَصَابَ الْفَرْطَاسَ Ya'nī "Ok nişān kâğıdına erişirdi."

المُصَابُ [el-muşāb] (mīm'in zammıyla) Musībet-zede olan kimse. Ve kasab-ı sükkere ya'nī şeker kamışına dahi مُصَابٌ [muşāb] derler. Ve

مُصَابٌ [muşāb] إِصَابَةٌ [işābet] ma'nāsına dahi gelir. Ve

مُصَابٌ [muşāb] Şol kimseye dahi derler ki 'aklında nev'-i fütür ola.

الصَّابَةُ [eş-şābet] (alā-vezni [eṭ-ṭāḫ at] Cünün; yukālu: فِي عَقْلِهِ صَابَةٌ أَيَّ طَرَفَ مِنَ الْجُنُونِ

الصَّوَابُ [eş-şavāb] (şād'ın fethiyle) Hatānın mukābili.

الْإِسْتِصَابَةُ [el-istişābet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Savāb üzere bulmak; yukālu: إِسْتَصَوَّبَ فِعْلُهُ وَاسْتَصَابَ فِعْلُهُ بِمَعْنَى

الصُّوبَةُ [eş-şübet] (şād'ın zammıyla) Hurmā cem' olacak yer, çeç ma'nāsına. Ve gayrı nesnenin dahi cem'iyetinde isti'māl olunur; yukālu: دَخَلْتُ عَلَى فُلَانٍ فَإِذَا الدَّنَائِيرُ صُوبَةٌ Ya'nī hesābsız dökülmüştü.

المُصِيبَةُ [el-muşībet] (mīm'in zammıyla) Şol gam ve endühtür ki insāna erişir.

المُصَابِئُ [el-meşā'ib] مُصِيبَةٌ [muşībet] in cem'i gelir. Ve tā'ife-i 'Arab مُصَابِئُ [meşā'ib]in hemzesi üzere müttefik oldular. Ve bunun aslı vāv idi, güyā ki harf-i asliyyeyi harf-i zā'ide teşbīh edip kalb eylemişlerdir. Ve مُصَابِئٌ [meşāvib] vezni üzere dahi cem' olunmuştur, asl üzerine.

الْمَضُوبَةُ [el-meşūbet] (mīm'in fethi ve şād'ın zammıyla) Musîbet gibidir.

الضِّيَابُ [eş-şuyyāb] (şād'ın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Güzîde ve muhtâr olan kimseler; yukâlu: قَوْمٌ ضِّيَابٌ أَي خِيَارٌ

الضِّيَابَةُ [eş-şuyyābet] ve

الضُّوَابَةُ [eş-şuvvābet] (şād'ın zammı ve yā'nın evvelde ve vāv'ın sânde teşdidiyle) Samîm ma'ânâsınadır; yukâlu: هُوَ فِي ضِّيَابَةٍ Ve قَوْمُهُ وَضُوَابَتِهِمْ أَي صَمِيمِهِمْ

ضِّيَابَةٌ [şuyyābet] Her nesnenin hıyârına dahi itlâk olunur.

الضَّابُّ [eş-şāb] Bir acı ağacın 'usâresine derler.

الضَّيْبُ [eş-şayb] (şād'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Erişmek; yukâlu: ضَابَتِ الشِّدَّةُ فِي قَرَارِهَا

[ص ه ب]

الضُّهْبَةُ [eş-şuhbet] Baş kılları aşkar olmak.

الضُّهُوبَةُ [eş-şuhūbet] (şād'ın ve hā'nın zammıyla) Bi-ma'ânâhâ.

الأضْهَبُ [el-aşheb] (hemzenin fethiyle) Aşkar olan recül.

الضُّهْبَاءُ [eş-şahbā'] (şād'ın fethiyle ve elifin meddiyle) Hamr. Ve hamra **ضُّهْبَاءُ** [şahbā'] dedikleri levninde **ضُّهُوبَةٌ** [şuhūbet] olduğu içindir. Ve deve cinsinden **أَضْهَبٌ** [aşheb] şol devedir ki onun beyâzına humret karışa ya'ni kıllarının uçları kırmızı olup içleri beyâz ola.

الضُّهَابِيُّ [eş-şuhābiyy] (şād'ın zammıyla) Şol devedir ki aşkaru'l-levn ola. Bazılar eyitti: **ضُّهَابِيٌّ** [şuhābiyy] şol devedir ki **ضُّهَابٌ** [şuhāb]a mensûb ola. Ve **ضُّهَابٌ** [şuhāb] bir erkek devenin ismidir yâhūd bir mevzi'in ismidir.

ضُهْبُ السَّبَالِ [şuhbu's-sibāl] (şād'ın zammı ve hā'nın sükunuyla) A'câdâ ma'ânâsınadır; fe-innehum yekûlûne li'l-a'câdâ: ضُهْبُ السَّبَالِ وَسُوْدُ الْأَكْبَادِ وَإِنْ لَمْ يَكُونُوا ضُهْبُ السَّبَالِ Ya'ni her ne denli **سَبَالٌ** [sibāl]ları ya'ni bıyıkları aşkar dahi olmazsa da a'câdâya **ضُهْبُ السَّبَالِ** derler. Ve aslı budur ki 'Arab tâ'ifesinin gâliben 'adâveti Rûm'ladır. Ve Rûm'un **ضُهْبُ السَّبَالِ** [şuhūbet]i gâlibdir. **ضُهْبُ السَّبَالِ** [şahbu's-sibāl] Rûm'da isti'mâl olunagelmış iken şâyî' olup her 'adüvde isti'mâl olundu.

ضُهْبِيٌّ [şuhbā] (şād'ın zammıyla) Bir atın ismidir ki Nemir nām kimsenin atıdır. Ve Nemir bir kabîlenin babasının adıdır.

FASLU'D-DĀD**(فَضْلُ الضَّادِ)****[ض ب ب]**

الضَّبُّ [eḏ-ḏabb] (dād'ın fethiyle) Asl'da yere yapışmak ma'nāsınadır. Ve haşerāt-ı arzdan birinin ismidir ki ona keler derler. Gālībā ona dahi yere yakın olduğu için ضَبُّ [ḏabb] demişlerdir.

الضَّبَابُ [eḏ-ḏibāb] ve

الأضْبُ [el-eḏubb] Cem'i gelir, mislu: كَفَّ [keff] ve أَكَفَّ [ekuff]. Ve fi'l-meseli: "أَعَقَى" "عَقَى" Ya'ni ضَبُّ [ḏabb]dan mūzīrak demek mahallinde böyle derler, zīrā ضَبُّ [ḏabb] ekseriyyā kendi yavruların yer. Ve kavluhum لَا أَفْعَلُهُ حَتَّى يَحْنُ الضَّبُّ فِي أَثَرِ الإِبِلِ الضَّادِرَةِ Ya'ni hattā keler sudan gelen deveye müteşevvik olunca ve keler suya varınca derler, zīrā keler aslā su içmez. Ve

ضَبُّ [ḏabb] Nākayı sağmak ma'nāsına da gelir; yukālu: فَلَانَ يَضُبُّ نَاقَتَهُ مِنَ البَابِ الأَوَّلِ أَنِي. Ve ضَبُّ [ḏabb] Nākayın memesi üzerine baş parmağını koyup sonra memenin üzerine bākī parmakların getirmektedir. Ve

ضَبُّ [ḏabb] Hikd ve hasede dahi derler. Ve

ضَبُّ [ḏabb] Bir marazdır ki devenin tabanına ʿarız olur. Ve

ضَبُّ [ḏabb] Bir marazdır ki dudağa ʿarız olup kan akıtır. Ve hırs ma'nāsına da gelir; yukālu: جَاءَ فَلَانٌ يَضُبُّ لِثَاتِهِ مِنَ البَابِ الثَّانِي إِذَا اشْتَدَّ حِرْضُهُ عَلَى الشَّيْءِ Ve لِيَثَاتٌ [liṣāt] dış dibinde olan etlere derler. Ve ağız kanlı olmak; hırs ma'nāsından kināye olur. Ve

ضَبُّ [ḏabb] Hurmān'ın evvel çıkan yemişi-ner derler, طَلَعٌ [talʿ] ma'nāsına. Ve

ضَبُّ [ḏabb] Oğlanın semizliğinden koltuğu yarılmağa dahi derler. Ve

ضَبُّ [ḏabb] Bir dağın ismidir ki mescid-i Ḥayf onun dibindedir. Ve hīle-ger ma'nāsına da gelir; yukālu: رَجُلٌ خَبَّ ضَبُّ يَعْنِي رَجُلًا خَدَاعًا

الضَّبِيبُ [eḏ-ḏabīb] (dād'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Yer üzerinde suyun ve su emsālinin akmasıdır; yukālu: ضَبُّ المَاءِ وَالذَّمُّ يَضُبُّ ضَبِيًّا مِنَ البَابِ الثَّانِي أَي سَالَ

الإضْبَابُ [el-iḏbāb] (hemzenin kesriyle) Akıtmak; yukālu: أَنَا أَضْبِيبُهُ

إضْبَابُ [iḏbāb] Keler çok olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: ضَبِبَ البَلَدُ وَأَضْبُ أَي كَثُرَ ضَبَابُهُ Ve kalbde olan kīni gizlemeğe dahi **إضْبَابُ** [iḏbāb] derler; yukālu: أَضْبُ فَلَانٌ عَلَى غِلِّ فِي قلبِهِ أَي أَضْمَرَهُ أَضْبُ عَلَى مَا Ve baʿzılar eyitti: ضَبِبَ البَلَدُ وَأَضْبُ أَي كَثُرَ ضَبَابُهُ Ve baʿzılar eyitti: **إضْبَابُ** [iḏbāb] tekellüm ma'nāsına da gelir; yukālu: **إضْبَابُ** [iḏbāb] Zīrā **إضْبَابُ** [iḏbāb] ihrac ma'nāsınadır; yukālu: ضَبِبْتُ لِثَتُهُ دَمَا إِذَا فَكَانَ أَضْبُ بِمَعْنَى إِخْرَاجِ الكَلَامِ سَأَلْتُ وَأَضْبِيبُهَا أَنَا فَكَانَ أَضْبُ بِمَعْنَى إِخْرَاجِ الكَلَامِ Ve لِثَةٌ [liṣet] dış dibinde olan ete derler. Ve **إضْبَابُ** [iḏbāb] cem' olup çok olmağa dahi derler; yukālu: أَضْبُوا عَلَيْهِ إِذَا كَثُرُوا عَلَيْهِ Ve gün dumanlı olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَضْبُ يَوْمَنَا

الضَّبِيبَةُ [eḏ-ḏabibet] (dād'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Çok kelerli yer; yukālu: أَرْضٌ ضَبِيبَةٌ Ve asl üzerine gelen kelime-lerin biri budur ki idgām olunmamıştır.

المضْبَةُ [el-meḏabbet] (mīm'in ve dād'ın fethiyle) Keleri çok yer.

المضَابُ [el-meḏābb] (mīm'in fethiyle) **مضْبَةٌ** [meḏabbet]in cem'i gelir; yukālu: وَفَعْنَا فِي مَضَابٍ مُنْكَرَةً Ya'ni "Keleri çok yer-

lere vāki' olduk.”

الْمُضَبِّبُ [el-muḍabbib] (mīm'in zammı ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki kelerin yuvasına su döker, tā ki zarūrī taşra çıkmakla avlaya, حَارِشٌ [hāriş] ma'nāsına hā-i mühmele ve şīn-i mu'ceme ile.

الضَّبَبُ [eḍ-ḍabeb] (fethateynle) Deve ضَبَّ [ḍabb] marazına mübtelā olmak; yukālu: ضَبَّ البُعَيْرُ يَضَّبُ مِنَ البَابِ الرَّابِعِ

الْأَصْبُ [el-eḍabb] (fethateynle) Şol deve-dir ki ضَبَّ [ḍabb] marazına mübtelā olmuş ola.

الضَّبَاءُ [eḍ-ḍabbā] (ḍād'ın fethiyle ve elifin meddiyle) Mü'ennesi.

التَّضْبُوبُ [et-taḍabbub] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Oğlan ziyāde semirmek; yukālu: تَضَبَّبَ الصَّبِيُّ أَي سَمِنَ Ya'nī semizliğinden koltukları yarılıp boynu kısalsa.

الضَّبَابِيبُ [eḍ-ḍabāḍib] (ḍād-ı ūlānın zam-mıyla) Şol kimsedir ki kısa boylu olup se-miz ola.

الضَّبِيبَةُ [eḍ-ḍabībet] (ḍād'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Yağla ve rubbla olur bir nesnedir ki bir kaba korlar dahi ahyānen sabīye yedirirler.

التَّضْبِيبُ [et-taḍbīb] (ʿalā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Sabīye ضَبِيبَةُ [ḍabībet] yedirmek; yukālu: “صَبَّبُوا لِصَبِيبِكُمْ”

ضَبَّةٌ [Ḍabbet] (ḍād'ın fethiyle) Bir kimse-nin ismidir. Ve

ضَبَّةٌ [ḍabbet] Bir enli demirdir ki kapılara korlar.

الضَّبَابَةُ [eḍ-ḍabābet] (ḍād'ın fethiyle) Bir buluttur ki yer yüzüne inip yeri tütün gibi kaplar ki ona duman derler.

الضَّبَابُ [eḍ-ḍabāb] (kezālik ḍād'ın fethiy-

le) ضَبَابَةٌ [ḍabābet]in cem'i.

[ض ر ب]

الضَّرْبُ [eḍ-ḍarb] (ḍād'ın fethi ve rā'nın sükünuyla) Vurmak; yukālu: ضَرْبُهُ يَضْرِبُهُ Ve yer yüzünde se-fer etmeğe dahi derler; yukālu: ضَرَبَ فِي الأَرْضِ ضَرْبًا إِذَا سَارَ فِي ابْتِغَاءِ الرِّزْقِ Ve men'c et-mek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: ضَرَبَ عَلَى يَدِ فُلَانٍ إِذَا حَجَرَ عَلَيْهِ ضَرَبَ البُعَيْرُ فِي Ya'nī kaçan ki deve pālānıyla kaçıp pālānı asılı kalıp ziyāde ürkse ضَرَبَ فِي جَهَاذِهِ Ve

ضَرْبٌ [ḍarb] Nisbet ma'nāsına da gelir; yukālu: ضَرَبْتُ فِيهِ فُلَانَةٌ بِعِزْقِ ذِي أَشْبٍ [eşeb] fethateynle ve şīn-i mu'ceme ile iltibās ma'nāsınadır; ya'nī filāne oğlanı müştebih damar nisbetiyle doğurmuştur. Ve

ضَرْبٌ [ḍarb] Hafif yağmura dahi derler. Ve

ضَرْبٌ [ḍarb] Etine yeyni adama derler, hafifü'l-lahm ma'nāsına. Ve ekin yerine dahi derler, ضَيْعَةٌ [ḍay'at] ma'nāsına. Ve nev' ma'nāsına da gelir. Ve sikke ma'nāsına da isti'māl olunur; yukālu: دَرَّهَمٌ ضَرْبٌ Mas-dar ile sıfatlanmak kabîlindedir, nitekim ضَرْبٌ مَاءٌ عَوْرٌ وَسَكْبٌ [ḍarb] seyrde sür'at etmeğe dahi derler.

الْمَضْرَبُ [el-maḍrab] (bi-fethi'l-mīmi ve'r-rā'i) Sefer etmek, ضَرْبٌ [ḍarb] ma'nāsına; yukālu: إِنَّ فِي أَلْفِ دَرَّهَمٍ لِمَضْرَبًا أَي سَفَرًا وَتِجَارَةً Ve vasf etmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: ضَرَبَ اللهُ مَثَلًا أَي وَصَفَ وَبَيَّنَّ “فَضْرَبَ الدَّهْرُ ضَرْبَانَهُ” كَقَوْلِهِمْ “فَقَضَى مِنْ الفَضَاءِ” Ya'nī “Havādis-i dehr te'sir etti.”

الضَّرَابُ [eḍ-ḍirāb] (ḍād'ın kesriyle) Erkek dişiye varmak; yukālu: ضَرَبَ الفُحْلُ النَّاقَةَ ضَرْبًا

الضَّرْبَانُ [eḏ-ḏarebān] (ḏād'in ve rā'nın fet-hiyle) Atılmak; yukālu: ضَرَبَ الْجُرْحُ ضَرْبَانًا Ya'nī “Yaranın cirāhatı atıldı.”

الطَّيْرُ الضَّوَارِبُ [eṭ-ṭayru'd-ḏavārib] (ḏād'in ve rā'nın fethiyle) Şol kuşlardır ki rızkın taleb eder, gūyā ki ضَرَبَ فِي الْأَرْضِ den me'hūzdu.

الْإِضْرَابُ [el-iḏrāb] (hemzenin kesriyle) İkamet etmek; yukālu: أَضْرَبَ الرَّجُلُ فِي بَيْتِهِ أَيَّ أَضْرَبَ فِيهِ Ve sükün ma'nāsına da gelir; yukālu: أَضْرَبَ أَيَّ أَطْرَقَ Ve sükūn ma'nāsına da gelir; yukālu: أَضْرَبَ أَيَّ أَطْرَقَ [iṭrāk] ṭā-i mühmele ve rā-i mühmele ile sükūna derler; ve tekūlu: رَأَيْتُ حَيَّةً مُضْرِبَةً أَيَّ سَاكِنَةً لَا تَتَحَرَّكُ Ve i'rāz ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَضْرَبَ عَنْهُ أَيَّ أَغْرَضَ Ve devenin erkeğin dışısına çekmeğe dahi derler; yukālu: أَضْرَبَ الرَّجُلُ الْفَحْلَ النَّاقَةَ فَضْرَبَهَا

التَّضْرِبُ [eṭ-taḏrīb] (tā'nın fethi ve ḏād'in sükūnuyla) Hass edip kındırmak. Ve nihālīyi dikip iślāh etmeğe dahi derler; yukālu: ضَرَبَ التَّجَادُ الْمُضْرِبَةَ إِذَا خَاطَهَا [muḏarrabet] şol nihālīye derler ki üzerinde namāz kılınır. Ve نَجَادٌ [neccād] nūn'la ve cīm'le ve dāl-ı mühmele ile nihālīyi işleye-ne derler.

الْمُضَارِبَةُ [el-muḏārebet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Vuruşmak; yukālu: إِذَا ضَارَبَهُ إِذَا جَالَدَهُ Ya'nī kılıçla vuruşmalar. Ve bir kimse mālını bir kimseye verip fā'idesinde ortak olmağa dahi derler.

التَّضَارُبُ [eṭ-teḏārub] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) ve

الْإِضْطْرَابُ [el-iḏṭirāb] Bi-ma'nān vāhid; yukālu: إِضْطَرَبَ الْمَوْجُ أَيَّ ضَرَبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

إِضْطْرَابُ [iḏṭirāb] Hareket ma'nāsına da gelir. Ve ihtilāl ma'nāsına dahi isti'māl olunur; yukālu: هَذَا حَدِيثٌ مُضْطَرَبٌ السَّنَدُ أَيَّ مُخْتَلٌ السَّنَدُ

الضَّرْبُ [eḏ-ḏarab] (ḏād'in ve rā'nın fethiy-

le) Beyāz bala derler ki koyu ola; tezkīr ve te'nīsī cā'izdir.

الْإِسْتِضْرَابُ [el-istiḏrāb] Bal beyāz ve koyu olmak; yukālu: أَيَّ صَارَ ضَرْبًا “إِسْتِضْرَبَ الْعَسَلُ” وَهَذَا كَقَوْلِهِمْ “إِسْتَنَوَقَ الْجَمَلُ” وَاسْتَيْسَ الْعَنْزُ Ya'nī erkek deve nāka diledi ve keçi erkek diledi demek olur, bir hālden bir hāle intikāl ma'nāsına.

الْمَضْرِبُ [el-maḏrib] (mīm'in fethi ve ḏād'in sükūnuyla ve rā'nın kesriyle) Şol vakttir ki dişi erkek isteye; yukālu: أَتَتِ النَّاقَةُ عَلَى مَضْرِبِهَا Ya'nī nāka erkek istemek zamānına geldi ki zamānı mekān gibi kılmışlardır. Ve tahkīr mahallinde “مَا لَهُ مَضْرِبٌ عَسَلِيٌّ” derler, ya'nī neseb ve māl cihetinden aslā kadr ve i'tibārı yoktur, bal parasına olan i'tibār denli. Ve “مَا أَعْرِفُ لَهُ مَضْرِبٌ عَسَلِيٌّ” dahi derler, ya'nī onun aslında ve 'urūkunda kat'ā kadr ve i'tibār bilinmedi. Ve مَضْرِبُ السَّيْفِ [maḏribu's-seyf] kılıcın ucundan bir karış nihāyet bulduğu yere derler ki çalım yeridir ve مَضْرِبَةُ السَّيْفِ [maḏribetu's-seyf] dahi derler. Ve

مَضْرِبُ [maḏrib] Şol kemiğe derler ki onda ilik olur: تَقُولُ لِلشَّاةِ إِذَا كَانَتْ مَهْرُوْلَةً مَا يَرُمُ مِنْهَا مَضْرِبُ Ya'nī kaçan ki onun kemiği ufaltılsa ondan ilik çıkmaz. [irmām] rā-i mühmele ve mīmeyn ile ilikli olmak ma'nāsınadır; yukālu: أَرَمَ الْعَظْمُ أَيَّ جَرَى فِيهِ الرِّمُّ وَهُوَ الْمَخُّ

الْمِضْرَابُ [el-miḏrāb] (mīm'in kesri ve ḏād'in sükūnuyla) Şol nesnedir ki onunla sāz çalarlar. Ve şedīdü'd-darb olan kimse.

الضَّارِبُ [eḏ-ḏārib] Şol mekandır ki onun eşcārı çok ola. Ve

ضَارِبُ [ḏārib] Şol nākaya derler ki sütün sağan kimseyi vura. Ve şol geceye derler ki zulmeti sağına ve soluna yayılıp 'ālemi

zulmet tutmuş ola. Ve

ضَارِبٌ [ḍarīb] Şol kimseye derler ki kumar okları üzerine mü'ekkedir.

الضَّرِبُ [eḍ-ḍarīb] (ḍād'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik kumar oklarına mü'ekkel olana derler.

الضَّرْبَاءُ [eḍ-ḍurebā'] (ḍād'ın zammı ve rā'nın fethiyle) Cem'ci gelir. Ve

ضَرِبٌ [ḍarīb] Kırağı ma'nāsına da gelir; tekūlu minhu: ضَرَبْتُ الْأَرْضَ كَمَا تَقُولُ طَلْتُ مَنْ: الطَّلُ Ve طَلٌّ [ṭall] çiğce derler. Ve

ضَرِبٌ [ḍarīb] Misl ve şekl ma'nāsına da gelir.

الضَّرَابُ [eḍ-ḍirāb] Cem'ci gelir.

ضَرِبُ الشُّوْلِ [ḍarību'ş-şevl] Şol süte derler ki ba'zı ba'zı üzere sağıla. Ve شَوْلٌ [şevl] feth-i şīn-i mu'ceme ile derede bākī kalan suya derler, asl ma'nāsında. Ba'zılar eyitti: ضَرِبُ الشُّوْلِ [ḍarību'ş-şevl] olmaz illā bir niçe devenin sütünden olur ki ba'zı koyu ve ba'zı sıvık ola.

الضَّرِيبَةُ [eḍ-ḍarībet] (ḍād'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Tabī'at ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانٌ كَرِيمٌ الضَّرِيبَةُ وَلَتَيْمٌ الضَّرِيبَةُ Geri bunculayın tabī'at ma'nāsınadır. نَحِيبَةٌ [naḥībet] ki feth-i nūn ve kesr-i ḥā-i mühmele ile ve سَلِيقَةٌ [selīqat] ki feth-i sīn ve kesr-i lām'la ve نَحِيزَةٌ [naḥīzet] ki feth-i nūn ve kesr-i ḥā-i mühmele ve zā-i mu'ceme ile ve تَوْسٌ [tūs] ki tā'nın zammı ile ve sīn-i mühmele ile ve سَوْسٌ [sūs] ki sīn-i ūlānın zammıyladır ve غَرِيزَةٌ [garīzet] ki ḡayn-i mu'cemenin fethi ve rā-i mühmelenin kesri ile ve zā-i mu'ceme ile ve نَحَاشٌ [niḥāš] ki kesr-i nūn'la ve ḥā-imühmele ve sīn-i mühmele ile ve zamm-ı nūn dahi lügattır ve حَيْمٌ [ḥīm] ki ḥā-i mu'cemenin

kesriyledir, bunların her biri ضَرِيبَةٌ [ḍarībet] gibi tabī'at ma'nāsınadır. Ve ضَرِيبَةٌ [ḍarībet] derler şol mikdārā ki kesme kesilen yerlerde i'tibār olunur ki ضَرِيبَةٌ [ḍarībet]-i 'abd dahi bundandır, kaçan kesbi ve gallesi şol 'abdin üzerine takdīr olunsā. Ve cizye dahi ضَرِيبَةٌ [ḍarībet] kabīlindendir. Ve kılıçla vurulana dahi ضَرِيبَةٌ [ḍarībet] derler. Ve

ضَرِيبَةٌ [ḍarībet] şol yüne ve kıla derler ki atıldıktan sonra devşirilip bir iple bağlanır, dahi ondan sonra eğirilir.

الضَّرَابُ [eḍ-ḍirāb] (ḍād'ın kesriyle) ضَرِيبَةٌ [ḍarībet]in cem'ci gelir.

[ض غ ب]

الضَّغَابُ [eḍ-ḍuḡāb] (ḍād'ın zammıyla) ve **الضَّغِيبُ** [eḍ-ḍaḡīb] (ḍād'ın fethi ve ḡayn'ın kesriyle) Tavşan āvāzı, savt-ı erneb ma'nāsına; yukālu: ضَعَبْتُ تَضَعُبُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الضَّغْبَةُ [eḍ-ḍaḡbet] (ḍād'ın fethi ve ḡayn'ın sükūnuyla) Şol 'avrettir ki ضَعَابِيسٌ [ḍaḡābīs]in ya'nī şenḥayārın hurdelerine harīstir. Ve ضَعْبَةٌ [ḍaḡbet] aslında ضَعْبَسَةٌ idi, sīn iskāt olundu, zirā ismin āhir harfin ḡāh olur iskāt ederler, nitekim فَرَزْدَقٌ [ferzdaq]ın tasgīrinde āhir harfin iskāt edip فُرَيْزِدٌ [fureyzid] derler.

[ض و ب]

الضُّوْبَانُ [eḍ-ḍūbān] Kavī ve fermūde olan deveye derler; vāhidi ve cem'ci berāberdir.

[ض ه ب]

الْمُضْهَبُ [el-muḍahheb] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethi ve teşdīdiyle) Şol ettir ki katı pişmemiş ola, لَحْمٌ مَشْوِيٌّ فِي الْجُمْلَةِ ma'nāsına.

التَّضْهِيبُ [et-taḍhīb] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-

tekrīm]) Yayı ve gönderi doğrultmak için āteşe göstermektir.

FASLU'Ṭ-ṬĀ' (فَضْلُ الطَّاءِ)

[ط ب ب]

الطَّيِّبُ [eṭ-ṭabīb] (ṭā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) 'İlm-i tıbbā 'ālim olan kimse. Ve her üstāda طَيِّبٌ [ṭabīb] derler ne fende olursa olsun.

الْأَطِيبَةُ [el-eṭibbet] (hemzenin fethi ve ṭā'nın kesri ve bā'nın teşdīdiyle) طَيِّبٌ [ṭabīb]in cem^c-i killeti.

الْأَطِيبَاءُ [el-eṭibbā'] (hemzenin fethi ve ṭā'nın kesri ve bā'nın teşdīdiyle) Cem^c-i kesreti; tekūlu: مَا كُنْتُ طَيِّبًا وَلَقَدْ طَيَّبْتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ya'nī "Tıbbı bilmezdin, öğrendin."

الْمُتَطَبِّبُ [el-muteṭabbib] ('alā-vezni الْمُتَعَلِّمُ [el-mute'allim]) Şol kimsedir ki 'ilm-i tıbbā dürüşür.

الطَّبُّ [eṭ-ṭibb] (bi'l-kesr) ve

الطُّبُّ [eṭ-ṭabb] (bi'l-fethi) ve

الطُّبُّ [eṭ-ṭubb] (bi'z-zammi) Lügatlerdir. Ve fi'l-meseli: "إِنَّ كُنْتُ ذَا طِبِّ فَطِبُّ لِعَيْنَيْكَ" Ya'nī "Tıbb ehli isen gözlerine tīmār eyle." Ve طِبُّ ذَا ve طَبُّ ذَا dahi derler, harekāt-ı selāsla. Ve

طِبُّ [ṭibb] Sihre dahi derler; yukālu: طَبُّ الرَّجُلِ Ve

طِبُّ [ṭibb] 'Ādete dahi derler; yukālu: مَا ذَاكَ بِطِبِّي أَيُّ بَدْهَرِي وَعَادَتِي

الْمَطْبُوبُ [el-maṭbūb] Sihir olunmuş kimse.

الْإِسْتِطْبَابُ [el-istiṭbāb] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Derd için devānın hangisi sālihtir onu sormak; yukālu: فَلَانَ يَسْتَطِبُّ لَوْجَعِهِ أَيُّ يَسْتَوْصِفُ أَيُّهَا يَضْلُحُ لِدَائِهِ

الطُّبُّ [eṭ-ṭabb] (fethle) 'Ālim ma'nāsınadır; yukālu: فَحَلَّ طَبُّ أَيُّ مَاهَرٍ Ve رَجُلٌ طَبُّ أَيُّ عَالِمٍ

في الصَّرَابِ Ya'ni cimā'da māhir. Ve

طَبَّ [tabb] Masdar dahi gelir, suyu sızmasın için meşkin derzine deri pāresi komak ma'nāsına; yukālu: طَبَّتُ السِّفَاءَ أَطْبُهُ

التَّطْبِيبُ [et-taṭṭīb] (tā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; şuddide li'l-kesreti; yukālu: طَبَّيْتُهُ Ve meşki evin orta yerinde olan 'amūda asıp ayranlamaktır.

الطَّبَابَةُ [eṭ-ṭibābet] (tā'nın kesriyle) Şol parmak mikdārı deridir ki meşkin derzine arkırı korlar su sızmasın diye.

الطَّبَابُ [eṭ-ṭibāb] (tā'nın kesriyle) Cem'ci gelir. Ve

طِبَابَةٌ [ṭibābet] Kumda ve bulutta yol yol olan nesneye derler.

الطِّبَةُ [eṭ-ṭibbet] (tā'nın kesriyle) Kezālik kumda ve bulutta yol yol olan nesneye derler. Ve

طِبَّةٌ [ṭibbet] Uzun bez pāresine de derler; cem'ci **الطِّبَبُ** [eṭ-ṭibeb] gelir tā'nın kesri ve bā'nın fethiyle. Ve **طِبْبُ شُعَاعِ الشَّمْسِ** [ṭibbu şu'ā'i'ş-şems] dahi bundandır. Ve bu şol yollardır ki gün doğarken günün şu'ā'ından zāhir olur.

الطَّبْطَبَةُ [eṭ-ṭabṭabet] (tā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Suyun ve suya benzer nesnelerin āvāzı.

التَّطْبُطُبُ [et-teṭabṭub] (alā-vezni **التَّدْخُوجُ** [et-tedaḥruc]) Suyun āvāzı gelmek; yukālu: تَطْبَطَبُ الْمَاءُ

[ط ح ر ب]

الطُّحْرُبَةُ [eṭ-ṭuḥrubet] (tā'nın ve rā'nın zammı ve fethi ve kesri ve ḥā'nın sükūnuyla lügattır) Bez pāresi, حِرْقَةٌ [ḥirḳat] ma'nāsına; yukālu: مَا عَلَى فُلَانٍ طُحْرُبَةٌ وَطُحْرُبَةٌ وَطُحْرُبَةٌ أَيُّ مَا عَلَى فُلَانٍ قِطْعَةٌ حِرْقَةٌ Ve bulut pāresine dahi itlāk olu-

nur; yukālu: مَا فِي السَّمَاءِ طُحْرُبَةٌ أَيُّ شَيْءٍ مِنَ الْعَيْمِ

[ط ح ل ب]

الطُّحْلُبُ [eṭ-ṭuḥlub] ve

الطُّحْلَبُ [eṭ-ṭuḥleb] (tā'nın zammı ve ḥā'nın sükūnu ve lām'ın zammı ve yāhūd fethiyle) Şol yeşil nesnedir ki suların yüzünde olur ki ona bazı vilāyetlerde yosun derler.

الدَّحْرَجَةُ [daḥrecet] (tā'nın fethiyle **دَحْرَجَةٌ** [daḥrecet] vezni üzere) Su yosun tutmak; yukālu: طَحَلَبَ الْمَاءُ

الْمُطْحَلَبَةُ [el-'aynu'l-muṭaḥlebet] (mīm'in zammı ve tā'nın ve lām'ın fethiyle) Yosun tutmuş pınar.

[ط ر ب]

الطَّرَبُ [eṭ-ṭareb] (fethateynle) Bir hiffettir, insāna hāsıl olur, yā şiddet-i havftan veyāhūd şiddet-i sürürdan; yukālu: طَرَبَ يَطْرَبُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِطْرَابُ [el-iṭrāb] (hemzenin kesri ve tā'nın sükūnuyla) طَرَبَ [ṭareb]e getirmek; yukālu: أَطْرَبُهُ غَيْرُهُ

التَّطْرُوبُ [et-taṭarrub] (alā-vezni **التَّكَلُّمُ** [et-tekellum]) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَطْرَبُهُ

الطَّرَابُ [eṭ-ṭirāb] (tā'nın kesriyle) Şol develerdir ki vatanına çekine.

الْمَطَارِبُ [el-maṭārib] (mīm'in fethiyle) Müteferrik yollar. **الْمَطْرَبَةُ** [el-maṭrabet] ve **الْمَطْرَبُ** [el-maṭreb] gelir, kezālik mīm'in fethi ile.

الْأَطْرِبُ [et-taṭrīb] Kaçan ki āvāzda isti'māl olunsa āvāzı çekip gökçek etmek, tahsîn-i savt ma'nāsına.

[ط ر ب ب]

الطَّرْطَبَةُ [eṭ-ṭarṭabet] (tā'ların fethi ve rā'nın

sükūnuyla) Süt sağan kimse keçiyi süt sağmağa da'vet etmek; yukālu: طَرَبْتُ [ṭarabtu] طَرَبْتُ بِأَمْرِ عَزَى إِذَا دَعَاهَا [ṭarabtu] şefeteynle olur, ya'nī şefeteyni tasvīt etmekle olan da'vete طَرَبْتُ [ṭarabtu] derler. Ve مِعْرَى [mi'zā] mīm'in kesri ve elif-i maksüre ile keçi ma'nāsındır.

الطَّرْبُطُ [eṭ-ṭurṭubb] (ṭā'ların zammı ve rā'nın sükūnuyla ve bā'nın teşdidiyle) Uzun meme, sedy-i tavil ma'nāsına.

الطَّرْبُطَةُ [eṭ-ṭurṭubbet] (ṭā'ların zammı ve bā'nın teşdidiyle) Uzun memeli 'avret.

دُهْدُرَيْن [duhdurreyn] ve طُرْبُتَيْن [ṭurṭubbeyn] Bunlar iki lafzdır ki bunlarla suhriyye kılinır, kaçan bir kimse suhriyye olunmak dilense.

[ط ل ب]

أَطْلَبُ [eṭ-ṭaleb] (fethateynle) Dilemek; yukālu: طَلَبْتُ الشَّيْءَ طَلَبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

طَلَبْتُ [ṭaleb] طَلَبْتُ [ṭālib]in cem'i dahi gelir.

الْإِطْلَابُ [el-iṭṭilāb] (hemzenin kesri ve ṭā'nın kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu, min bābi الْإِفْتِعَالِ [el-ifti'āl]; yukālu: إِطْلَبْتُهُ Ve minhu عَبْدُ الْمُطَلَّبِ بْنُ هَاشِمٍ وَأَسْمُهُ عَامِرٌ

الْمُطَالَبَةُ [el-muṭālebet] (alā-vezni الْمَعَامَلَةُ [el-mu'āmelet]) Taleb etmek; yukālu: طَالَبْتُهُ بِكَذَا مُطَالَبَةً

الْمُطَلَّبُ [et-teṭallub] (alā-vezni التَّكْلُمُ [et-tekellum]) Merreten ba'de-uhrā taleb etmek.

الطَّلِبَةُ [eṭ-ṭalibet] (ṭā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Şol nesnedir ki onu taleb edersin.

الْإِطْلَابُ [el-iṭṭilāb] (hemzenin kesri ve ṭā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin matlūbun tīz vermek; yukālu: أَطْلَبْتُهُ أَيَّ أَسْعَفَهُ بِمَا طَلَبْتُ Ve إِسْعَافٌ [is'āf] sīn-i mühmele ve 'ayn-ı mühmele ile hāceti tīz bitirmek. Ve

إِطْلَابُ [iṭṭilāb] Talebe muhtāc etmek ma'nāsına da gelir, azdāddandır; ve minhu أَطْلَبُ الْمَاءَ إِذَا بَعْدَ وَلَمْ يُنَلَّ إِلَّا بِطَلْبِ كَافِلُهُم:

الْمُطَلَّبُ [el-muṭṭlib] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Şol sudur ki ba'īd ola; ve ba'īd olan kele'de ya'nī mer'āda ve kele'in gayrıda dahi isti'māl olunur.

مَطْلُوبٌ [Maṭlūb] Bir mevzi'in ismidir.

[ط ن ب]

الطَّنْبُ [eṭ-ṭunub] (zammateynle) Çadır ipi. Ve ağaç köküne dahi derler, عَزَقُ شَجَرٍ ma'nāsına. Ve bedende olan sinire dahi طُنْبُ [ṭunub] derler.

الْأَطْنَابُ [el-aṭnāb] (hemzenin fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) طُنْبُ [ṭunub]un cem'i. Ammā *Muhezzebu'l-Esmā*'da طَنَابُ [ṭināb] kesr-i ṭā ile çadır ipi, طُنْبُ [ṭunub] zammateynle cem'i, أَطْنَابُ [aṭnāb] cem-i cem'dir demiş.

الْمُطَنَّبُ [el-muṭṭanneb] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethi ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Kurulmuş çadır; yukālu: خِيَاءٌ مُطَنَّبٌ وَرَوَاقٌ Ve رَوَاقٌ [rivāk] kesr-i rā ile bir direkli serā-perdeye derler.

الْمُطَنَّبُ [el-maṭneb] (mīm'in ve nūn'un fethiyle) Omuz, مَنَّكِبٌ [menkib] ma'nāsına. Ve omuzla boyunun orta yeri, عَاتِقٌ [āṭiḳ] ma'nāsına.

الطَّنْبُ [eṭ-ṭaneb] (fethateynle) Sünüde olan eğriliktir.

التَّطْنِيبُ [et-ṭaṭnīb] (ṭā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla ve nūn'un kesriyle) Bir yerde ikāmet etmek; yukālu: طَنَّبْتُ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve atın arkası uzun olmak; yukālu: طَنَّبْتُ الْفَرَسَ أَيَّ طَالَ مَثْنُهُ

الْإِطْنَابُ [el-iṭṭnāb] (hemzenin kesriyle) Sözü uzatmak; yukālu: أَطْنَبْتُ فِي الْكَلَامِ أَيَّ

بالع فيه Ve deve birbirine tābi^c olmağa dahi derler; yukālu: أَطْنَبَ الْإِبِلُ إِذَا اتَّبَعَ بَعْضُهَا بَعْضًا Ve yel toz koparmağa dahi derler; yukālu: أَطْنَبَتِ الرِّيحُ إِذَا اشْتَدَّتْ فِي غُبَارٍ
إِبْنُ الْإِطْنَابَةِ [İbnu'l-İṭnābet] (hemzenin kesriyle) Bir şâ'irin adıdır. Ve

إِطْنَابَةٌ [iṭnābet] Sāyebāna da derler. Ve şol tasmaya dahi derler ki kirişin başına bağlarlar, yayın kirişi kesilmesin diye. Ve sāhib-i Şurāh'ın **إِطْنَابَةٌ** [iṭnābet] “sāyebān ve devālī ki ber-kabzahā-yi kemān bendend” dediği ya'nī yay kabzasında olan kayışa derler dediği sehvidir.

[ط ي ب]

الطَّيْبُ [eṭ-ṭayyib] (ṭā'nın fethi ve yā'nın kesriyle ve teşdidiyle) **خَيْبٌ** [ḫabīs]in mukābilidir, gökçek demek olur.

الطَّيْبَةُ [eṭ-ṭibet] (ṭā'nın kesri ve meddiyle) ve

التَّطْيَابُ [et-ṭatyāb] (tā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Masdarlardır, gökçek olmak ma'nāsına; yukālu: طَابَ الشَّيْءُ يَطِيبُ طَيْبَةً Ve وَتَطْيَابًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

طَيْبَةٌ [ṭibet] Rızā ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: فَعَلْتُ ذَلِكَ بِطَيْبَةٍ نَفْسِي إِذَا لَمْ يُكْرَهُكَ عَلَيْهِ مَا بِهِ مِنَ الطَّيْبِ وَلَا تَقُولُ مِنَ الطَّيْبَةِ Ve Ya'nī sūret-i isbātta olan isti'mālī sūret-i nefyde olan isti'māline muhālifdir.

الْإِطَابَةُ [el-iṭābet] (hemzenin kesriyle) Gökçek etmek ma'nāsına; yukālu: أَطَابَهُ غَيْرُهُ

التَّطْيِيبُ [et-ṭatyīb] (tā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: طَيْبَهُ تَطْيِيبًا Ve ta'accübünde مَا أَطَيْبُهُ derler. Ve مَا أَطَيْبُهُ da dedikleri maktūbdür.

الْإِسْتِطَابَةُ [el-istiṭābet] (hemzenin kesriyle) Gökçek bulmak; yukālu: اسْتِطَابَهُ أَيَّ وَجَدَهُ طَيْبًا Ve اسْتِطَابَةً [istiṭābet] [istincā]a dahi

derler.

الطَّيْبَةُ [eṭ-ṭiyebet] (ṭā'nın kesri ve yā'nın fethiyle) Sāhih ve bilā-hile ma'nāsında isti'māl olunur; yukālu: سَبِي طَيْبَةً أَيَّ صَحِيحٍ السَّبَاءِ Ya'nī esīrligi sāhihtir, hile ve hud'a ile ve nakz-i 'ahdle esir olma değildir.

الْأَطَايِبُ [el-aṭāyib] **أَطَيْبٌ** [aṭyeb]in cem'idir; yukālu: أَطَعَمَنَا فُلَانٌ مِنْ أَطَايِبِ الْجَزُورِ Ya'nī “Deve etinin a'lāsıyla it'am etti.” Ve: لَا تَقُلْ مِنْ مَطَايِبِ الْجَزُورِ

الطَّيْبُ [eṭ-ṭīb] (ṭā'nın kesriyle) Şol nesnedir ki onu isti'māl ederler, gökçek rāyihalı olduğu için.

الْأَطْيَابَانِ [el-aṭyebān] (hemzenin fethiyle ve ṭā'nın sükūnuyla) Ekl ve cim'adır.

الْمُطَايِبَةُ [el-muṭāyebet] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Latife etmek, mümāzaha ma'nāsına.

الطَّابُ [eṭ-ṭāb] ve

الطَّيْبُ [eṭ-ṭayb] (ṭā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الطَّيْبُ [eṭ-ṭayyib] Cümlesi lügattır, bir ma'nāya. 'Ömer b. 'Abdul'azīz'in medhinde eyittiler: “مُقَابِلُ الْأَعْرَاقِ بِالطَّابِ” Ya'nī 'Ömer b. 'Abdul'azīz'in aslı her cihetten gökçektir, ya'nī ata cihetinden 'Ömer b. 'Abdul'azīz b. Mervān b. el-Ḥakem b. Ebi'l-'Āş'ıdır ve ana cihetinden İbn Ummi 'Āşim bint 'Āşim b. 'Ömer b. el-Ḥaṭṭāb'dır. Ve مُقَابِلُ الْأَعْرَاقِ [muḫābelu'l-a'rāk] mīm'in zammı ve bā'nın fethi [ile] عِرْقٌ حَسَنُ الْوَجْهِ gibidir. Ve أَعْرَاقٌ [a'rāk] [irḫ] in cem'idir. Ve بِالطَّابِ [bi'ṭ-ṭāb] مُقَابِلُ [muḫābel] kelimesine müt'eallaktır.

الطَّابَةُ [eṭ-ṭābet] Hamr ma'nāsına. Ve Medīne hurmāsı ma'nāsınadır ki o hurmāya طَابَ ابْنُ طَابٍ ve عِدُّ ابْنُ طَابٍ der-

ler. Ve عِدْقُ ابْنِ زَيْدٍ ve عِدْقُ ابْنِ طَابٍ hurmādan iki nev'dir. Ve عِدْقُ [ʿizq] 'ayn-ı mühmele- nin kesri ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla hurmā salkımına derler.

الطَّيِّبُ [eṭ-ṭuyyāb] (ṭā'nın zammıyla ve yā'nın teşdidiyle) Ziyāde gökçek; yukālu: سَيِّءٌ طَيِّبٌ أَيْ طَيِّبٌ جَدًّا

الْمَطْيَبَةُ [el-maṭyebet] (mīm'in fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Rāhat bulacak nesne; yukālu: هَذَا شَرَابٌ مَطْيَبَةٌ لِلنَّفْسِ أَيْ تَطْيِبُ النَّفْسَ إِذَا شَرِبْتَهُ

طُوبَى [ṭūbā] (ṭā'nın zammıyla ve elifin kas- rıyla فُعْلَى [fu'ḷā] vezni üzere) طَيِّبٌ [ṭayyib] den me'hūzdur, baht ve devlet ma'nāsına; yā'sı vāv'a kalb olunmuştur, mā-kabli mazmūm olduğundan ötürü; yukālu: طُوبَى لَكَ وَطُوبَاكَ بِالْإِضَافَةِ قَالَ يَعْقُوبُ وَلَا تَقُلْ طُوبَيْكَ بِالِإِنْيَاءِ Ve cennette bir ağacın ismidir.

طَيِّبَةٌ [Ṭaybet] (ṭā'nın fethiyle ve yā'nın sükūnuyla شَيَّبَةٌ [ṣeybet] vezni üzere) Medīne-i Resūlün sallallāhu 'aleyhi ve sellem ismidir.

الطُّوبُ [eṭ-ṭūb] (ṭā'nın zammıyla) Kire- mit ma'nāsınadır, ehl-i Mısr lügati üzere, 'Arabların بِهٖ نَفْسًا طُبْتُ dedikleri بِهٖ طَابْتُ ma'nāsınadır.

FASLU'Z-ZĀ'

(فَضْلُ الظَّاءِ)

[ظ أ ب]

الظَّابُّ [eṭ-ṣa'b] (zā'nın fethi ve hemze- nin sükūnuyla) سِلْفٌ [silf] ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ ظَائِبُهُ أَيْ سِلْفُهُ Ve ظَائِبُهُ dahi derler, mīm'le. Ve

ظَابٌّ [ṣa'b] Çağırarak ma'nāsına dahi gelir.

الْمُظَاءَبَةُ [el-muṣā'ebet] (mīm'in zammı ve zā'nın fethi ve hemzenin fethiyle eliften sonra) İki kimse iki kız kardeşi tezevvüc edip birbiriyle bacanak olmak. Ve ظَاءَمَنِي dahi mīm'le ve kezālik zā'nın mā-ba'dinde elif-i memdüde ile bu ma'nāda lügattır.

[ظ ب ظ ب]

الظُّبَابُ [eṭ-ṣabzāb] (zā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Maraz, دَاءٌ [dā'] ma'nāsına; yukālu: مَا بِهِ ظُنْطَابٌ كَمَا يُقَالُ مَا بِهِ قَلْبَةٌ أَيْ شَيْءٌ وَجَعٌ وَجَعٌ [qālebet] fethateynle وَجَعٌ [veca'] ma'nāsınadır.

ظَبَاظِبُ الْعَنَمِ [ṣabāṣibu'l-ğanem] (zā-i ūlānın fethi ve zā-i sāniyenin kesriyle) Koyunun āvāzı, savt-ı ganem ma'nāsına.

[ظ ر ب]

الظَّرِبُ [eṭ-ṣarib] (zā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) ظَرَابٌ [ṣirāb]ın müfredidir.

الظَّرَابُ [eṭ-ṣirāb] (zā'nın kesriyle) Kü- çük dağlar demek olur, رَوَابِي [revābī] ma'nāsına, rā-i mühmele ve bā-i muvah- hade ile. Bu sebebden 'Āmir b. eṭ-Ṣaribet b. eṭ-Ṣarib dediler, zā'nın fethi ve rā'nın kesriyle ki mezbūr 'Arab beğlerinin biridir.

الْأَظْرَابُ [el-aṣrāb] (hemzenin fethiyle) Diş dipleri, usul-i esnān ma'nāsına.

الظَّرْبَانُ [ez-ẓaribān] (zā'nın fethi ve rā'nın kesriyle قَطْرَانُ [qaṭirān] vezni üzere) Bir cānverdir ki kedi misālinde bed rāyihalıdır. ‘Arab tā’ifesi ظَّرْبَانُ [ẓaribān]ı sayd etseler, kaçan birinin sevbine yellense itikādları budur ki o sevbe eskiye ve onun rāyiha-i kabīhası gitmeye. Ve fi’l-meseli: ”فَسَا بَيْنَنَا قَطْرَانُ“ “Bizim mā-beynimize ظَّرْبَانُ derler, ya’nī “Bizim mā-beynimize ظَّرْبَانُ [ẓaribān] yellendi.” Bunu o vakt derler ki birbirinden inkitā’-ı küllī ile munkatīr olalar.

الظَّرْبَى [ez-ẓirbā] (zā'nın kesri ve rā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) ظَّرْبَانُ [ẓaribān] lar demek olur. Bu cem’dir, حِجْلَى [ḥiclā] حَجَلٌ [ḥacel]in cem’i olduğu gibi. Ve حَجَلٌ [ḥacel] feth-i ḥā-i mühmele ile ve cīm’le bir nev’ kekliktir ve gāh olur ki cem’i ظَّرْبَاءُ [ez-ẓarābiyy] gelir, gūyā ki bu ظَّرْبَاءُ [ẓirbā]ın cem’idir.

الظَّرْبُ [ez-ẓurubb] (zā'nın ve rā'nın zammı ve bā'nın teşdīdiyle) عُنْتُ [‘utull] gibi Kısa boylu ve etli olan kimse. Ve عُنْتُ [‘utull] ‘ayn-ı mühmelenin ve tā-i müsennātın zammıyla galīz ve cāfī olan kimsedir.

[ظ ن ب]

الظَّنْبُوبُ [ez-ẓunbūb] (zā'nın zammı ve nūn’un sükūnu ve bā'nın zammıyla) İncikte olan kuru kemik.

FASLU'L-‘AYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[ع ب ب]

الْعَبُّ [el-‘abb] (‘ayn’ın fethi ve bā’nın teşdīdiyle) Suyu güvercin gibi eğilip ağzıyla içmek; yukālu: عَبَّ الْمَاءَ يُعَبُّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve fi’l-hadīsi: “الْكِبَادُ مِنَ الْعَبِّ” Ya’nī ciger ağrısı suyu vech-i mezbūr üzere içmeden- dir, güvercin suyu عَبُّ [‘abb] tarīkiyle içtiği gibi. Çārpālar içtiğine dahi عَبُّ [‘abb] derler.

الْعَبَابُ [el-‘abāb] (feth-i ‘ayn’la) Masdar- dır, ma’nā-yı mezkūr üzere. Ve kavlu- hum عَبَّ الْمَاءَ فِي الْأَبَابِ لَا يُعَبُّ إِلَّا لَا تُعَبُّ فِي الْمَاءِ Ya’nī “Suyu def’aten içme.” نَزَالِ [nezāli] عَبَابٌ [‘abābi] vezni üzere emr olmakla. Ve ot uzamağa dahi عَبُّ [‘abb] derler; yukālu: عَبَّ الثَّبَاتُ أَيُّ طَالَ

الْعُبَابُ [el-‘ubāb] (‘ayn’ın zammıyla) Su ‘azīm, çok olmak ve atılmak.

الْعُبُوبُ [el-‘ubub] (zammeteynle) Şol sular- dır ki yerden atılı atılı çıkar.

الْعُبْعَبُ [el-‘ab‘ab] (‘ayn’ların fethi ve bā’nın sükūnuyla) Yünden olan kilim. Ve āhūnun erkeği تَيْسُ الطَّبَاءِ ma’nāsına. Ve yiğitlik ni‘meti.

الْعُبْعَابُ [el-‘ab‘āb] (‘ayn’ların fethi ve bā’nın sükūnuyla) Uzun kimse.

الْعُبَيْبَةُ [el-‘ubbiyyet] (‘ayn’ın zammı ve kesriyle ve bā’nın ve yā’nın teşdīdiyle) Kibr ve tecebbür; yukālu: رَجُلٌ فِيهِ عُيْبَةٌ وَعَيْبَةٌ أَيُّ كَبْرٌ وَتَجَبُّرٌ وَعُيْبَةُ الْجَاهِلِيَّةِ نَحْوُهَا أَيُّ كِبْرُهَا وَعَظْمَتُهَا

الْعَبِيبَةُ [el-‘abībet] (‘ayn’ın fethi ve bā’nın kesri ve meddiyle) Şol nesnedir ki مَغَافِيرُ مَغَافِيرُ [megāfiru ‘urfu]tan damlar, ya’nī dikenli ağacın zamkından damlar. مَغَافِيرُ

[meğāfir] مَغْفِرٌ [miğfer]in cem'idir, mīm'in kesriyle ve ğayn-ı mu'ceme ile zamk ma'nāsına. Ve عُرْفُطٌ [ʿurfuṭ] ʿayn-ı mühmelenin zammı ve rā-i mühmelenin sükūnu ve fā'nın zammı ile ve fā-i mühmele ile bir dikenli ağaçtır.

عَيْبَةُ اللَّائِي [ʿabībetu'l-leṣā] لَائِي [leṣā]nın yuyuntusu olan nesneye derler. Ve لَائِي [leṣā] bir nesnedir ki ثُمَامٌ [sumām] adlı ağaçtan hāsıl olur, zamk misālinde lezīz olur şol nesne ki ondan yer yüzüne düşse bir beze korlar, üzerine su dökerler, o bezden akan su lezīz olmağın onu içreler ve gāh olur ki onu pişirip galīz ederler.

الْيَغُوبُ [el-yaʿbūb] (yā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla ve bā'nın zammıyla) Şol ata derler ki ziyāde eşkin ola. Ve şol nehre derler ziyāde akıntısı ola.

[ع ت ب]

الْعُتْبُ [el-ʿatb] (ʿayn'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Hışım etmek; yukālu: عَتَبَ عَلَيْهِ يَعْتَبُ وَيَعْتَبُ عَتْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي أَيْضًا أَي غَضِبَ عَلَيْهِ

الْمَعْتَبُ [el-maʿteb] (bi-fethi'l-mīmi ve't-tā'i) Bi-ma'nāhu.

التَّعْتَبُ [et-teʿattub] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdīdiyle) Misluhu.

الْمَعْتَبَةُ [el-maʿtebet] (bi-fethi'l-mīmi ve't-tā'i eyzan) İsmdir عَتَبٌ [ʿatb]dan hışım ma'nāsına.

الْعِتَابُ [el-ʿitāb] (ʿayn'ın kesriyle) Hışım etmek. Baʿzılar eyitti: Nāzlanmak ile mükāleme edip gazab hāletin söyleşmektir; yukālu: إِذَا تَعَاتَبُوا أَضْلَحْ مَا بَيْنَهُمْ

الْعِتَابُ [el-ʿitāb]

الْأَعْتَابَةُ [el-uʿtūbet] (hemzenin zammı ve ʿayn'ın sükūnuyla ve tā'nın zammıyla)

Şol nesnedir ki عِتَابٌ [ʿitāb]a sebep olur, ضَحْكٌ أَضْحُوكَةٌ [udḥūket] ve أُعْجُوبَةٌ [uʿcūbet] [daḥik]e ve تَعْجُبٌ [teʿaccub]e sebep olana itlāk olunduğu gibi; yukālu: بَيْنَهُمْ أُعْتَابَةٌ يَتَعَاتَبُونَ بِهَا

الْإِغْتَابُ [el-iʿtāb] (hemzenin kesriyle ve ʿayn'ın sükūnuyla) İṣāʿet etmeden rücuʿ edip ihsān etmeğe başlamaktır; yukālu: أَعْتَبْنِي فَلَانَ إِذَا عَادَ إِلَيَّ مَسْرَتِي رَاجِعًا عَنِ الْإِسَاءَةِ Ve eger إِغْتَابٌ [iʿtāb]da hemze selb içindir deseler baʿd değildir, عَتَبٌ [ʿatb]ı yaʿnī gazabı zāʿil kılmak ma'nāsına, meger ki cevher-i kelime bunda rızā için mevzūʿdur denile, ismi عُتْبَى [ʿutbā] gelmek karīnesiyle. Ve baʿzılar eyitti: إِغْتَابٌ [iʿtāb] bir emrden bir emre rücuʿ etmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَعْتَبْ فَلَانَ إِذَا رَجَعَ عَنْ أَمْرٍ كَانَ فِيهِ إِلَى غَيْرِهِ

الْعُتْبَى [el-ʿutbā] (ʿayn'ın zammıyla ve tā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Rızā ma'nāsınadır. Ve fi'l-meseli: لَكَ الْعُتْبَى بِأَنْ “كَذَلِكَ الْعُتْبَى بِأَنْ لَا رَضِيَتْ” “أَعْتَبْتُكَ بِمَا لَا تَهْوَى” ma'nāsına.

الْإِسْتِعْتَابُ [el-istiʿtāb] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Bi-ma'nā الْإِغْتَابُ [el-iʿtāb]. Ve

الِاسْتِعْتَابُ [istiʿtāb] Taleb-i إِغْتَابٌ [iʿtāb]a dahi itlāk olunur; tekūlu: اسْتَعْتَبْتُهُ فَأَعْتَبْنِي أَي اسْتَرْضَيْتُهُ فَأَرْضَانِي

عَيْبٌ [ʿAtīb] Yemen'de bir kabīlenin babasının ismidir ki o ʿAtīb b. Eslem'dir ki baʿzı mülük-i ʿArab onun kabīlesin gāret edip ricālin esir ettikte يَتْرُكُونَا لَمْ يَتْرُكُونَا “إِذَا كَبَّرَ صَبِيَانَا لَمْ يَتْرُكُونَا” “Oğullarımız yiğit oldukta bizi halās ederler” derlerdi. Bu ārzūya vāsıl olmayıp helāk olduklarında “أَوْدَى عَيْبٌ” kavli mesel oldu, yaʿnī “ʿAtīb helāk oldu, murādına ermedi.”

الإِغْتَابُ [el-i'titāb] (hemzenin kesriyle اِغْتَابٌ [ifti'āl] vezni üzere) Bir nesneden rücu' etmek. Ve yolun āsānın koyup sarpına gitmek; yukālu: **إِغْتَبَ الطَّرِيقَ إِذَا تَرَكَ سَهْلَهُ** Ve **وَأَخَذَ فِي وَغْرِهِ** Ve **وَغَرَ** [va'r] vāv'ın fethi ve 'ayn-ı mühmelenin sükūnuyla sarp olan yer, zemīn-i dürüş ma'nāsına. Ve kasd etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **إِغْتَبَ أَيُّ فَصَدَّ**

الْعَتَبُ [el-ateb] (fethateynle) Merdivenin pâyeleri. Vāhidi **الْعَتْبَةُ** [el-atebet] gelir.

الْعَتَبَاتُ [el-atebāt] Kezālik **عَتْبَةٌ** [atebet]in cem'i gelir. Ve

عَتْبَةٌ [atebet] Kapının eşğine dahi derler, bunun dahi cem'i **عَتَبٌ** [ateb] gelir. Ve

عَتْبَةٌ [atebet] Emr-i kerīthe dahi derler; yukālu: **فُلَانٌ حُمِلَ عَلَى عَتْبَةٍ أَيُّ أَمْرٍ كَرِيهٍ مِنَ الْبَلَاءِ** ve yukālu: **مَا فِي هَذَا الْأَمْرِ رَبَّتْ وَلَا عَتَبَ أَيُّ شِدَّةً** Ve **رَتَّبَ** [reteb] dahi rā'nın ve tā'nın fethiyle şiddet ma'nāsıdır. Ve

عَتَبَ [ateb] Orta parmakla serçe parmak arasında olan parmağa da derler.

الْعَتْبَانُ [el-atebān] (fethateynle) Deve üç ayak üzere yürümek; yukālu: **عَتَبَ الْبُعَيْرُ يَعْتَبُ وَيَعْتَبُ عَتْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي أَيُّ مَسَى عَلَى ثَلَاثِ قَوَائِمَ** Kezālik ādem bir ayak üzere yürümeğe dahi **عَتْبَانٌ** [atebān] derler.

عِتْبَانٌ [itbān] ('ayn'ın kesriyle ve tā'nın sükūnuyla) Bir recülün ismidir.

ع ث ل ب

الْمُعْتَلَبُ [el-mu'aşleb] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle) Yıkılmış nesne; yukālu: **نُؤِيَّ مُعْتَلَبٌ أَيُّ مَهْدُومٌ** Ve **نُؤِيَّ** [nu'y] nūn'un zammıyla şol harka derler ki çadırın etrafına kazarlar, yağmur suyu içeri girmesin diye. Ve **أَمْرٌ مُعْتَلَبٌ** derler, kaçan ki bir nesne muhkem olmasa.

الْعَثْلَبَةُ [el-aşlebet] ('ayn'ın fethi ve šā'nın sükūnuyla **دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezni üzere) Bilmediği ağaçtan çakmak edinmek ki diyār-ı 'Arab'da iki yaş ağacı birbirine sürmekle od çıkarırlar; yukālu: **عَثَلَبَ الرَّجُلُ** Ve **زَنْدُهُ إِذَا أَخَذَهُ مِنْ شَجَرٍ لَا يَدْرِي أَيُّورِي أَمْ لَا** Ve **إِذَا أَخَذَهُ** Ve **عَثَلَبَ عَمَلَهُ إِذَا أَفْسَدَهُ**

ع ث ر ب

الْعَثْرُبُ [el-uşrub] ('ayn'ın ve rā'nın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Bir ağaçtır ki enār ağacı gibidir, ammā yaprağı kırmızıdır. Kezā fī ba'zi nusahi'ş-*Şihāh*.

ع ج ب

الْعَجَبُ [el-aceb] ('ayn'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Şol emirdir ki ondan ta'accüb olunur.

الْعَجَابُ [el-ucāb] ('ayn'ın zammıyla) **عَجِيبٌ** [acīb] ma'nāsıdır.

الْعَجَابُ [el-uccāb] Cīm'in teşdidiyle tahfiften eblag ve ekserdir, ziyāde ta'accüb olunacak nesne ma'nāsına.

الْأَعْجُوبَةُ [el-u'cūbet] (hemzenin ve cīm'in zammıyla ve 'ayn'ın sükūnuyla) Kezālik ta'accüb olunacak nesne ma'nāsıdır.

الْعَاجِبُ [el-ācib] Fī kavlihim: **عَجِيبٌ عَاجِبٌ** **لِلتَّأَكِيدِ كَمَا يُقَالُ لَيْلٌ لَأَيْلٌ أَيُّ مُظْلَمٌ جَدًّا**

الْتَّعَاجِيبُ [et-te'acīb] (tā'nın fethiyle) Bir cem'dir ki vāhidi yoktur, 'acīb nesnelere demektir.

الْعَجَبُ [el-aceb] (fethateynle) ve

الْتَّعَجُّبُ [et-te'accub] (tā'nın fethi ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) ve

الإِسْتِعْجَابُ [el-isti'cāb] Bir ma'nāyadır; yukālu: **عَجِيبٌ مِنْ كَذَا وَتَعَجَّبْتُ مِنْهُ وَاسْتَعْجَبْتُ** Ve **عَجَبٌ** [aceb] ve **عَجِيبٌ** [acīb] Cem'

ma' nāhu. Ve

عَاذِبٌ [e-Āzib] Bir yerin adıdır.

الْعَذَابُ [el-azāb] (bi'l-fethi) 'Ukūbet.

التَّغْذِيبُ [et-ta'zīb] (tā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) 'Ukūbet etmek; yukālu: عَدَّبْتُهُ تَغْذِيبًا

الْعَذِيبُ [el-Uzeyb] ('ayn'ın zammıyla ve zāl'ın fethiyle) Bir sudur ki Temīm kabilesine mensūbdur.

الْعَذْبَى [el-azbā] ('ayn'ın ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle ve yā'nın teşdidiyle) Kerīmü'l-ahlāk olan kimse.

[ع ر ب]

الْعَرَبُ [el-Ārab] (fethateynle) Nāstan bir tā'ifedir, ona nisbet olundukta عَرَبِيٌّ [Ārabiyy] dersin. Ve fāsīd olmağa derler; yukālu: عَرَبْتُ مَعِدَّتَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيُّ فَسَدَ وَعَرَبْتُ الْجُرْحُ أَيُّضًا أَيُّ نَكَسَ

الْعَرَبِيُّ [el-Ārabiyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) 'Arablığı zāhir olan kimse, بَيْنَ الْعُرُوبَةِ [beyyinu'l-urūbet] ma'nāsına ki onlar şehrde sākin olanlardır.

الْأَعْرَابُ [el-a'rāb] Bādiyede sākin olanlardır. Ba'zı eş'ār-ı fasīhada الْأَعْرَابُ gelmiştir.

الْأَعْرَابِيُّ [el-a'rābiyy] أَعْرَابٌ [a'rāb]a mensūb olandır, nisbette sīga-i cem' bākī kalıp müfrede redd olunmadı, zīrā أَعْرَابٌ [a'rāb]ın müfredi yoktur. Ve أَعْرَابٌ [a'rāb] عَرَبٌ [Ārab]ın cem'ci değildir, أَنْبَاطٌ [enbāt] عَرَبٌ [Ārab]ın cem'ci olduğu gibi, belki نَبَطٌ [Nebaṭ]ın cem'ci olduğu gibi, belki عَرَبٌ [Ārab] ism-i cinstir, أَعْرَابٌ [a'rāb]a ve أَعْرَابٌ [a'rāb]dan mā-adāya şāmildir, zīrā أَعْرَابٌ [a'rāb] bādiyede sākin olana maḥsūstur, nitekim el-ān mūrūr eyledi ve نَبَطٌ [Nebaṭ] fethateynle bir tā'ifedir ki 'Irāk ayn beyninde konup sākin olurlar.

الْعَارِبَةُ [el-āribet] Fī kavlihim: الْعَرَبُ الْعَارِبَةُ

[el-ārabu'l-āribet] hulūs ma'nāsın ifāde içindir. عَرَبٌ [Ārab] lafzından me'hūzdur, te'kīd için, nitekim لَيْلٌ لَيْلٌ derler.

الْعَرَبَاءُ [el-ārbā'] ('ayn'ın fethiyle ve rā'nın sükunuyla) Bu dahi عَارِبَةٌ [āribet] gibi ma'nā-yı hulūsü ifāde içindir; yukālu: الْعَرَبُ الْعَرَبَاءُ لِلْخُلُوصِ بَيْنَهُمْ

الْتَعْرُبُ [et-te'arrub] (tā'nın ve 'ayn'ın fethiyle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) 'Arabı öykünmek; yukālu: تَعَرَّبْتُ أَيُّ تَشَبَّهْتُ بِالْعَرَبِ Ve تَعَرَّبْتُ بَعْدَ هِجْرَتِهِ derler, bādiyeye varıp أَغْرَابِيٌّ [a'rābī] oldu ma'nāsına.

الْمُسْتَعْرِبَةُ [el-musta'ribet] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) 'Adem-i hulūsü ifāde içindir; yukālu: هُمُ الْعَرَبُ الْمُسْتَعْرِبَةُ أَيُّ لَيْسُوا بِخُلُوصٍ

الْمُتَعَرِّبَةُ [el-mute'arribet] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu kezālik.

الْعَرَبِيَّةُ [el-Ārabiyyet] (kezālik fethateynle ve bā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol lügattır ki hālen tekellüm-i 'Arab onun üzerinedir, Ya'rub b. Kaḥṭān şol kimsedir ki 'Arab dilin ibtidā tekellüm eden odur. Ve o ebu'l-Yemen'dir, ya'nī Yemen'de olan kabā'il-i 'Arabın cümlesinin babası odur.

الْعُرْبُ [el-Urb] ('ayn'ın zammı ve rā'nın sükunuyla) ve

الْعَرَبُ [el-Ārab] Vāhidun ke-: الْعُرْبُ [el-ucm] ve الْعَجْمُ [el-acem].

الْعُرَيْبُ [el-Ureyb] ('ayn'ın zammı ve rā'nın fethiyle) عَرَبٌ [Ārab]ın tasgīridir. Ve gāh olur ki ta'zīm dahi murād olunur.

الْعُرُوبَةُ [el-urūbet] (zammeteynle) 'Arabī dil öğrenmek; yukālu: عَرَّبْتُ لِسَانَهُ عُرُوبَةً مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ أَيُّ صَارَ عَرَبِيًّا

الإِعْرَابُ [el-i'rāb] (hemzenin kesriyle ve 'ayn'ın sükūnuyla) Kelāmının i'rābında hatā kılmak; yukālu: **أَعْرَبَ كَلَامُهُ إِذَا لَمْ يَلْحَنَ** Ve izhār etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **أَعْرَبَ بِحُجَّتِهِ أَي أَفْصَحَ بِهَا وَلَمْ يَتَّقِ** أَحَدًا Ya'nī kimseden hazer kılmayıp huc-cetin izhār etti. Ve fi'l-hadīsi: **”الَّتِيْبُ تُعْرَبُ”** أَعْرَبْتُهُ الْعَرَبُ Ve kelime-i 'acemiyye-yi lisān-ı 'Arab tarīki üzere isti'māle dahi derler; yukālu: **أَعْرَبْتُ الْعَرَبُ** Ve fuhş söylemeğe dahi **إِعْرَابُ** [i'rāb] derler; yukālu: **أَعْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْفُحْشِ**

الْعَرَابَةُ [el-i'rābet] ('ayn'ın kesriyle) İsmun minhu. Ve

إِعْرَابُ [i'rāb] Bir kimsenin 'Arab levni üzere oğlu doğmak; yukālu: **أَعْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا وُلِدَ لَهُ عَرَبِيٌّ اللَّوْنُ** Ve kavmin suvadı gāh gün aşırı ve gāh beş günde bir olup ondan sonra bir karār üzere olmak; yukālu: **أَعْرَبَ سَقِيٌّ الْقَوْمَ إِذَا كَانَ مَرَّةً غَيْبًا وَمَرَّةً حَمْسًا ثُمَّ قَامَ عَلَى وَجْهِ وَاحِدٍ**

الْعَرَابُ [el-i'rāb] ('ayn'ın kesriyle) 'Arabī olan davar; yukālu: **خَيْلٌ عَرَابٌ وَإِبِلٌ عَرَابٌ أَي** لَيْسَ بِتُرْكِيٍّ

الْمُعْرَبُ [el-mu'rib] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın sükūnu ve rā'nın kesriyle) Kezālik şol kimsedir ki 'Arabī atı ola. Kisā'ī eyitti: **مُعْرَبٌ** [mu'rib] şol attır ki onun 'ırkına 'ırk-ı nā-cins dāhil olmaya.

الْمُعْرَبَةُ [el-mu'ribet] (kezālik mīm'in zammiyle ve rā'nın kesriyle) **مُعْرَبٌ** [mu'rib]in mü'ennesidir.

التَّعْرِيْبُ [et-ta'rīb] (tā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Yaramaz işleri demek; yukālu: **عَرَبَ عَلَيْهِ فِعْلُهُ إِذَا قَتَحَ** Ve inkār ile redd etmek. Fi'l-hadīsi: **”عَرَبُوا عَلَيْهِ”** أَي زُدُّوا عَلَيْهِ بِالْإِنْكَارِ Ve kelāmı hatādan pāk etmeğe dahi derler; yukālu: **عَرَبَ مَنْطِقَهُ أَي هَدَّبَهُ مِنَ اللَّحْنِ** Ve bir kimse cānibinden söylemeğe dahi derler;

yukālu: **عَرَبْتُ عَنِ الْقَوْمِ أَي تَكَلَّمْتُ عَنْهُمْ** Ve ağa-cın budağın kesip pāk etmeğe dahi derler, **تَشْدِيْبٌ** [teşzīb] ma'nāsına. Ve

تَعْرِيْبٌ [ta'rīb] Kelime-i 'acemī lügat-ı 'Arab esnāsında isti'māl edip onda kelām-ı 'Arab tarīkin ri'āyet etmeğe dahi derler; yukālu: **عَرَبْتُ الْعَرَبُ**

الْعَرَبَةُ [el-'arabet] (fethateynle) Şol nehrdir ki cereyānı şedīd ola. Ve nefis ma'nāsına dahi gelir, **ذَاتٌ** [zāt] gibi.

الْعَرِيْبُ [el-'arīb] ('ayn'ın fethi ve rā'nın kesriyle) **أَحَدٌ** [eħad] ma'nāsına gelir; yukālu: **مَا بِالْأَدَارِ غَرِيْبٌ أَي مَا بِهَا أَحَدٌ** Gūyā ki zāt ma'nāsına olur, **عَرَبَةٌ** ['arabet] gibi.

الْعَرُوبُ [el-'arūb] ('ayn'ın fethi ve rā'nın zammıyla) Nisā tā'ifesinden şol kimseye derler ki zevcinin āşüftesi ola.

الْعُرُوبُ [el-'urub] (zammedeynle) **عُرُوبٌ** ['arūb] cem'idir; ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿عُرُبًا أَتْرَابًا﴾** (الواقعة 37) **أَتْرَابٌ** [etrāb] cem'idir, kesr-i tā ile yaşdaş ma'nāsına.

يَوْمَ الْعُرُوبَةِ [yevmu'l-'arūbet] ('ayn'ın fethi ve rā'nın zammı ile) Cum'a günü. Bu 'Arab tā'ifesinin esmā-i kadīmesindendir.

إِبْنُ أَبِي الْعُرُوبَةِ [İbn Ebi'l-'Arūbet] ('ayn'ın fethi ve rā'nın zammıyla elif lām'la isti'māl olunur)

عَرَابَةٌ ['Arābet] (fethle) Ensārdan bir kimsenin ismidir.

الْعَرِبُ [el-'irb] ('ayn'nın kesriyle ve rā'nın sükūnuyla) **بُهْمَى** [buhmā] dedikleri dike-nin kurusudur.

[ع ر ت ب]

الْعَرْتَبَةُ [el-'artebet] ('ayn'ın ve tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) **عَرْتَمَةٌ** ['artemet] dahi

lügattır mīm'le. Cevherī rahmetullāhi 'aleyhi eyitti: عُرْبِيَّةٌ [ʿarʔebet]i bir aʿrābīye suʾāl ettim. Parmağıyla burnunun وَتَرٌ [ve-ter]jine yaʿnī burnu delikleri beyninde olan nesneye işāret etti.

[ع ر ط ب]

عُرْبِيَّةٌ [ʿarʔabet] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol عُرْبِيَّةٌ [ʿarʔabet] ki hadīs-i şerifte vākiʿ olmuştur, عُوْدٌ [ʿūd] dedikleri ālet-i lehvidir. Ve baʿzılar طَبْلٌ [ṭabl]dır dedi.

[ع ر ق ب]

الْعُرْقُوبُ [el-ʿurkūb] (ʿayn'ın ve kāf'ın zammı ile ve rā'nın sükūnuyla) Şol kalın sinirdir ki insānın ökçesi üzerinde çekilmiştir. Ve davarın عُرْقُوبٌ [ʿurkūb]u şol sinirdir ki ayaklarındadır ellerinde olan dizlerine mukābil ki ona eğrice derler. Aşmaʿī eyitti: Her dört ayaklı hayvānın عُرْقُوبٌ [ʿurkūb]ları kiç ayaklarındadır, nitekim dizleri ön ayaklarındadır. Ve فَطَا [ḩaṭā] dedikleri kuş ki ona boğurtlak derler, onun عُرْقُوبٌ [ʿurkūb]u bacaklarıdır.

العُرَاقِيْبُ [el-ʿarāqīb] عُرْقُوبٌ [ʿurkūb]un cemʿi. Ve

عُرَاقِيْبٌ [ʿarāqīb] Umūrun müşkiline derler; yukālu: هَذَا مِنْ عُرَاقِيْبِ الْأُمُورِ وَعُرَاقِيْلَهَا أَيُّ صِعَابِهَا Ve

عُرْقُوبٌ [ʿurkūb] Bir recülün adıdır, ʿAmāliḩa tāʾifesinden ki onunla hilf-i vaʿdde mesel darb olunur; yukālu: مَوَاعِيْدُ” “عُرْقُوبٌ Şöyle hikāyet olunur ki bir kimse ʿUrqūb'dan bir nesne taleb ettikte عُرْقُوبٌ” “عُرْقُوبٌ إِذَا أَطْلَعَ نَحْلِي” “Hurmā ağacı çiçeklendikte” demiş. Ve hurmā çiçeklendikten sonra إِذَا أَبْلَحَ demiş, hā-i mühmele ile yaʿnī “Koruk oldukta” demiş ve koruk

olduktan sonra إِذَا أَزْهَى demiş zā-i muʿceme ile yaʿnī “Hurmā kızardıkta” ve kızardıktan sonra إِذَا أَرْطَبَ demiş, yaʿnī “Hurmā tatlı oldukta” ve hurmā tatlı olduktan sonra إِذَا صَارَ تَمْرًا demiş yaʿnī “Kemālin bulduktakta!” Kuruduktan sonra hurmāyı der-enbār edip bir nesne vermemiş ola.

العُرْقَبَةُ [el-ʿarqabet] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Siniri kesmek; yukālu: عُرْقَبْتُ عُرْقُوبَ [ʿurkūb]u ziyāde eğri olan yeridir ve dağda dahi istiʿmāl olunur; yukālu: مَا أَكْثَرَ عُرَاقِيْبِ [ʿarāqību]den murād şol dar yollardır ki dağ başında vākiʿdir.

التَّعْرُقُبُ [et-teʿarqub] (fethateynle ve rā'nın sükūnu ve kāf'ın zammı ile) Dağda olan ince yollara gitmek; tekūlu: تَعْرُقُبْتُ إِذَا أَحَدْتُ فِي تِلْكَ الطَّرِيقِ

[ع ز ب]

العَزَابُ [el-ʿizāb] (ʿayn'ın kesriyle) Şol kim-selerdir ki ʿavretleri yāhūd erleri olmaya; ricāle ve nisāya itlāk olunur. Kisāʿī eyitti: عَزَبٌ [ʿazeb] şol erdir ki ehli olmaya ve عَزَبَةٌ [ʿazebet] şol ʿavrettir ki eri olmaya.

العُزْبَةُ [el-ʿuzbet] (ʿayn'ın zammı ile) ve

العُزُوبَةُ [el-ʿuzūbet] (zammeteynle) İsmlerdir, عَزَبٌ [ʿazeb]lik maʿnāsına.

التَّعْزُوبُ [et-teʿazzub] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) عَزَبٌ [ʿazeb] olmak; yukālu: تَعْزَبُ فُلَانٌ زَمَانًا ثُمَّ تَأْهَلُ

الْعُرُوبُ [el-ʿuzūb] (zammeteynle) Irak olmak: عَزَبَ عَنِّي فُلَانٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا بَعْدَ: Ve deve merʿāda ırağa gitmeğe dahi derler; yukālu: عَزَبَتِ الْإِبِلُ أَيُّ بَعْدَ فِي الْمَرْعَى لَا تَرُوحُ أَيُّ لَا تَعُودُ Ve ʿavretin tuhru mümted olmağa

dahi derler; yukālu: غَزَبَتْ طَهْرُ الْمُرَاةِ إِذَا غَابَ إِذَا غَابَ زَوْجَهَا عَنهَا Ve yer hālī olmağa dahi derler; yukālu: غَزَبَتْ الْأَرْضُ إِذَا لَمْ تَكُنْ بِهَا أَحَدٌ مُخَصَّبَةً Ya'nī gerek o yer evin olsun gerek kuraklık olsun.

الْإِعْزَابُ [el-i'zāb] Ba'īd kılmak; yukālu: أَعَزَبَهُ اللهُ أَيُّ أَبْعَدَهُ Ve bir kimsenin devesi irak olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَعَزَبَ الْقَوْمُ أَيُّ عَزَبَتْ إِبِلُهُمْ فَهُمْ مُعْزَبُونَ

الْمِعْزَابَةُ [el-mi'zābet] (mīm'in kesriyle ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol kimsedir ki davarlar ile mer'ada halktan irak ola. Kezālik şol kimseye de derler ki onun ergenliği ya'nī tecerrüdü uzamış ola.

الْعَازِبُ [el-'āzib] (zā'nın kesriyle) Şol mer'adır ki irak ola.

الْإِعْزَابُ [el-i'zāb] (hemzenin kesriyle) Ba'īd olan mer'aya vāsıl olmak; yukālu: أَعَزَبْنَا أَيُّ أَصْبَنَاهُ

الْعَزِيبُ [el-'azīb] ('ayn'ın fethiyle ve zā'nın kesriyle) Şol develere sıfat olur ki akşam kabīleye gelmeye; yukālu: إِبِلٌ عَزِيبٌ أَيُّ لَا تَرَوْحُ عَلَى الْحَيِّ Ve

عَزِيبٌ [azīb] عَازِبٌ [āzib]in cem'idir, غَزِيٌّ [gaziyy] غَازِيٌّ [gāzī]nin cem'i olduğu gibi.

هِرَاوَةُ الْأَعْزَابِ [hirāvetu'l-afzābi] Şol kimselerdir ki develeriyle mer'ada irak yerlerde olurlar. Ve gāh olur ki fereste dahi isti'māl olunur, deveye teşbīh edüben. Ve هِرَاوَةٌ [hirāvet] hā'm kesriyle ve rā-i mühmele ile büyük 'asāya derler ki sürü sürmeden 'ibāret olur.

الْمُعْزَبُ [el-mu'azzeb] (mīm'in zammıyla ve zā'nın fethiyle ve teşdidiyle) Şol davarlardır ki evden irak ola; yukālu: سَوَاءٌ مُعْزَبٌ إِذَا عَزَبَ بِهِ عَنِ الدَّارِ Ve سَوَاءٌ [sevāmm] sīn'in fethiyle ve vāv'ın tahfifiyle sürü ki yaban-

da otlar, سَائِمٌ [sā'im] ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "مَنْ قَرَأَ الْقُرْآنَ فِي أَرْبَعِينَ لَيْلَةً فَقَدْ عَزَبَ" أَيُّ بَعْدَ عَهْدِهِ بِمَا ابْتَدَأَ مِنْهُ

[ع س ب]

الْعَسِيبُ [el-'asīb] ('ayn'ın fethiyle ve sīn'in kesriyle) Hurmā budağının dibinden yurkırı yaprak bitmeyen yerine derler. Ve yaprak biten yerine سَعَفٌ [se'af] derler. Ve

عَسِيبُ الذَّنْبِ [asību'z-zeneb] Kuyruk bittiği yer gerek deriden gerek sünükten. Ve

عَسِيبٌ [Asīb] Bir dağın adıdır. Ve

عَسِيبٌ [asīb] Erkek dişiyile cem' olmağın kirāsına dahi derler. Ve عَسِيبٌ [asīb]-i fahldan nehy olunmuştur.

الْعُسْبُ [el-'asb] ('ayn'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Erkeği mücāma'at için kirāya vermek; yukālu: عَسَبَ فَحْلَهُ يَعْصِبُهُ مِنَ الْبَابِ أَيُّ الثَّانِي أَيُّ أَكْرَاهُ Ve

عَسْبُ الْفَحْلِ [asbu'l-fahl] Erkek dişiyile cem' olmasına dahi derler. Ba'zılar eyitti: عَسْبٌ [asb] Erkek suyuna derler, ماءُ الْفَحْلِ ma'nāsına.

الْإِسْتِعْسَابُ [el-isti'sāb] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Davar erkek taleb etmek; yukālu: اسْتَعْسَبَ الْفَرَسُ إِذَا اسْتَوَدَقَتْ وَالْإِسْتِيدَاقُ بِالذَّالِ الْمُهْمَلَةِ وَالْقَافِ طَلَبُ الْفَحْلِ

الْيَعْسُوبُ [el-ya'süb] (yā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve sīn'in zammıyla) Arı beği, مَلِكٌ النُّحْلِ ma'nāsına. Bu sebebden kavmin ulusuna يَعْسُوبٌ قَوْمٌ [ya'sübu kavm] derler. Ve

يَعْسُوبٌ [ya'süb] Bir kuştur, çekirgeden büyücek ki konduğu hinde kanatların devşirmez. Ve at arıkladığı vakt zikr olunan kuşa teşbīh olunur.

[ع ش ب]

الْعُشْبُ [el-'uşb] ('ayn'ın zammı ve şīn'in

sükūnuyla) Tāze ot. Ve ona حَشِيشٌ [ḥaṣīṣ] demezler hatta kurumayınca; yukālu: بَلَدٌ غَاشِبٌ Lākin māzīsinde الْأَرْضُ غَاشِبَتِ الْأَرْضُ derler gayrı demezler, kaçan arz ot bitirse.

الْعَاشِبُ [el-‘aṣīb] (ṣīn’in kesriyle) غُشِبَ [‘uṣb] otlayana derler; yukālu: بَعِيرٌ غَاشِبٌ أَيْ يَزْعَى الْعُشْبَ

الْإِغْشَابُ [el-i‘ṣāb] (hemzenin kesriyle) Ot bitirmek, nitekim mürūr etti. Ve kavm ot bulmağa dahi إِغْشَابٌ [i‘ṣāb] derler; yukālu: سَأَلْتُهُ فَأَعْشَبَنِي أَيْ أَعْشَبَ الْقَوْمُ أَيْ أَضَابُوا عُشْبًا أَعْطَانِي نَاقَةً مُسِنَّةً

الْمُعْشِبَةُ [el-mu‘ṣibet] (mīm’in zammı ve ‘ayn’in sükūnu ve sīn’in kesriyle) Otluyana yer; yukālu: أَرْضٌ مُعْشِبَةٌ

الْعَاشِبَةُ [el-‘aṣībet] Bi-ma‘nāhu.

الْعَاشِبُ [el-‘aṣīb] (‘ayn’in fethi ve ṣīn’in kesriyle) Ot bitirmesi zāhir olan yer; yukālu: مَكَانٌ عَاشِبٌ أَيْ يَبِينُ الْعُشْبَانَةَ

الْإِغْشَابُ [el-i‘ṣāb] (hemzenin kesri ve ‘ayn’in sükūnu ve ṣīn’in kesriyle) Yerin otu çok olmak; yukālu: إِغْشَوْنَا الْأَرْضَ يَأْهُدُ كَافِيَةً أَيْ يَأْهُدُ كَافِيَةً أَيْ يَأْهُدُ كَافِيَةً أَيْ يَأْهُدُ كَافِيَةً Sığa-i mezbūre mubālaga için olmakla, nitekim وَاحْشَوْسْنَ وَاحْشَوْسْنَ derler ziyāde iri oldu demek ma‘nāsına.

التَّعَاشِبُ [et-te‘āṣīb] (tā’nın fethiyle ve ṣīn’in kesriyle) Yer yer cüzī ot bitmek; yukālu: أَرْضٌ فِيهَا تَعَاشِبٌ إِذَا كَانَ فِيهَا عُشْبٌ نَبْدٌ مُتَفَرِّقٌ Ve نَبْدٌ [nebẓ] nūn’la ve bā-i muvāhhade ile şey-i yesire derler; cem‘dir, vāhidi yoktur.

الْعَاشِبَةُ [el-‘aṣebet] (‘ayn’in fethiyle) Yaşlı nāka, عَشْمَةٌ [‘aṣemet] gibi ki عَشْمَةٌ [‘aṣemet] dahi mīm’le bu ma‘nāyadır; yukālu: شَيْخٌ عَشْبَةٌ وَعَجُوزٌ عَشْبَةٌ أَيْ هُمُ وَهَمَّةٌ وَالْهَمُّ بِكَسْرِ الْهَاءِ

وَتَشْدِيدِ الْمِيمِ الْمُسْنُ جَدًّا

الْعَصَبُ [el-‘aṣeb] (fethateynle) Büyümüş, kemālin bulmuş kimseler; yukālu: عِيَالٌ عَصَبٌ أَيْ لَيْسَ فِيهِمْ صَغِيرٌ

[ع ص ب]

الْعَصْبَةُ [el-‘aṣabet] (fethateynle) Sinir ki a‘zāda olur, mefāsıl-ı a‘zānın tabanı mesābesindedir.

الْعَصَبُ [el-‘aṣab] (fethateynle) ve

الْأَعْصَابُ [el-a‘ṣāb] (hemzenin fethiyle) İkisi dahi عَصَبَةٌ [‘aṣabet]’in cem‘idir, sinirler ma‘nāsına. Ve eṣrāf-ı kavme dahi عَصَبٌ [‘aṣab] itlāk olunur; yukālu: هُوَ مِنْ عَصَبٍ هُوَ مِنْ عَصَبٍ أَيْ خِيَارِهِمْ

عَصَبٌ [‘aṣab] diye ‘ilm-i ‘arūzda “mefā‘ilet”ün lām’ın iskān olup “mefā‘il”e nakl olunmaktadır. Ve

عَصَبٌ [‘aṣab] Et sinirli olmağa dahi derler; yukālu: عَصِبَ اللَّحْمُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ كَثُرَ عَصَبُهُ

الْعَصَبُ [el-‘aṣb] (‘ayn’in fethi ve ṣād’ın sükūnuyla) Bir nesneyi muhkem dürmek. Ve bir nev‘ bürd-i Yemenī’ye dahi عَصَبٌ [‘aṣb] derler. Ve

عَصَبٌ [‘aṣb] Kavmin eṣrefine de derler; yukālu: عَصَبْتُ الشَّجَرَةَ لِتَدْرَ فَخَذُ النَّاقَةِ لِتَدْرَ Ve ağacın budakların bir yere cem‘ edip vurmak, yaprağı düşsün diye; yukālu: عَصَبْتُ الشَّجَرَةَ إِذَا صَمَمَتْ أَعْصَانَهَا إِلَيْهَا ثُمَّ صَرَبْتُهَا لِيَسْقَطَ وَرَقُهَا Kāle’l-Haccāc: “لَا عَصَبِيكُمْ عَصَبُ السَّلْمِ” Ya’nī سَلْمٌ [selem] ağacının budakları gibi sizi bir yere bağlarım. Ve سَلْمٌ [selem] ağacının dikenli olmağın budakların bir yere cem‘ edip bağlarlar, tā ki aslın kesmeğe kâbiliyyet ola. Ve kavm bir kimseyi orta-

عَصِيبٌ [ʿaʕīb] Şol cigere derler ki pencāvüſle sarıp pişirirler.

أَلْعَصِيبُ [el-ʿaʕabʕab] (ʿayn'ın ve şād'ın fethiyle) Kezālik katı, ſedīd ma'nāsına; yukālu: **يَوْمَ عَصِيبُ أَيِّ شَدِيدٍ**

أَلْعُضُوبُ [el-ʿaʕüb] (ʿayn'ın fethi ve şād'ın zammıyla) Şol nāka ki budu bağlanmanınca süt vermeye.

أَلْعِصَابُ [el-ʿiʕāb] (ʿayn'ın kesriyle) Şol ipe derler ki süt vermeyen nākanın buduna bağlarlar, süt versin diye.

أَلْعُضَلِيٌّ [el-ʿaʕlebiyy] (ʿayn'ın fethi ve şād'ın sükunuyla ve lām'ın fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Ricālden ſedīd olan kimseye derler, lām'ın ziyādesiyle.

[ع ض ب]

أَلْعَضْبُ [el-ʿaḏb] (ʿayn'ın fethi ve ḏād'ın sükunuyla) Kesmek; yukālu: **عَضَبَهُ عَضْبًا مِنْ** sükunuyla) Kesmek; yukālu: **عَضَبَهُ عَضْبًا مِنْ** Ve sövülmek ma'nāsına da gelir; tekülü: **عَضَبْتُ الرَّجُلَ بِلِسَانِي إِذَا شَتَّمْتَهُ** Ve za'īf kılmak; yukālu: **عَضَبُهُ** Ve keskin kılıca dahi **عَضَبْتُ** [ʿaḏb] derler, seyfi-kātr ma'nāsına.

أَلْعَضَابُ [el-ʿaḏāb] (ʿayn'ın fethi ve ḏād'ın teşdidiyle) Ziyāde sövücü kimse, **شَتَّامٌ** [ſettām] ma'nāsına.

أَلْعُضُوبَةُ [el-ʿuḏübet] (zammeteynle) Dil keskin olmak, hiddet-i lisān ma'nāsına; yukālu: **عَضَبَ لِسَانَهُ عُضُوبَةً مِنْ أَلْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ عَضْبًا أَيِّ حَدِيدًا فِي الْكَلَامِ**

أَلْعَضْبَاءُ [el-ʿaḏbā] (ʿayn'ın fethi ve ḏād'ın sükunuyla ve elif-i memdüde ile) Şol koyundur ki onun içerde olan boynuzu ufanmış ola. Bazılar eyitti: Şol koyundur ki onun boynuzu ufanmış ola; yukālu: **عَصِيبْتُ** **عَضْبًا** Ve **عَضْبًا** [ʿaḏbā] Şol nākaya derler ki kulağı yarılmış ola, **مَشْفُوقَةُ الْأُذُنِ** ma'nāsına. Ve

عَضْبَاءُ [ʿaḏbā] Şol nākaya derler ki kulağı yarılmış ola, **مَشْفُوقَةُ الْأُذُنِ** ma'nāsına. Ve

kulağı yarılmış koyuna dahi derler. Ammā Resül-i ekrem sallallāhu ʿaleyhi ve sellemin nākasına **عَضْبَاءُ** [ʿaḏbā] dedikleri lakab olduğuna bināʿendir, kulağı yarılmış olduğuna bināʿen değildir.

أَلْإِعْضَابُ [el-iʿḏāb] (kesri hemze ile) Koyunun boynuzun ufatmak; yukālu: **أَغْضَبْتُهَا** **أَنَا**

أَلْأَعْضَبُ [el-aʿḏab] (hemzenin fethi ve ḏād'ın fethiyle) Şol koyundur ki boynuzu āşikāre ufanmış ola. Ve ricālden **أَغْضَبُ** [aʿḏab] şol kimseye derler ki onun yarıdıcısı olmaya, bī-muʿin ma'nāsına. Ve

أَغْضَبُ [aʿḏab] Istilāh-ı arūzda mufāʿaletun meczūm olup muftaʿilun olmaktır, bahr-i vāfirde.

أَلْمَغْضُوبُ [el-maʿḏüb] (mīm'in fethiyle) Za'īf olan kimse.

[ع ط ب]

أَلْعَطَبُ [el-ʿaṭab] (fethateynle) Helāk ma'nāsına; yukālu: **عَطَبٌ يَعْطَبُ مِنَ أَلْبَابِ الرَّابِعِ**

أَلْإِعْطَابُ [el-iʿṭāb] (kesri hemze ile) Helāk etmek; yukālu: **أَغْطَبَهُ أَيِّ أَهْلَكَهُ**

أَلْمِعْطَابُ [el-maʿāṭib] (mīm'in fethi ve ṭā'nın kesriyle) Helāk olacak yerler.

أَلْمَعْطَبُ [el-maʿṭab] (bi'l-fethi) **مِعْطَابُ** [meʿāṭib]in müfredi.

أَلْعُطْبُ [el-ʿuṭub] ve

أَلْعُطْبُ [el-uṭb] (ṭā'nın zammı ve sükunuyla) Mislü: **عُسر** [ʿusur] ve **عُسْر** [ʿusr], pembe, **فُطْرُنٌ** [ḑuṭn] ma'nāsına.

أَلْعُطْبَةُ [el-ʿuṭbet] (ʿayn'ın zammı ve ṭā'nın sükunuyla) Bir pāre pembe; yukālu: **أَجْدُرِيحٌ** **عُطْبَةُ أَيِّ رِيحٍ فُطْنَةٌ أَوْ خِرْقَةٌ مُحْتَرَقَةٌ** Ya'nī “Yanmış pembe yāhūd yanmış eski rāyihasin duyurım.”

[ع ظ ب]

الْعُنْظُبُ [el-‘unzūb] (‘ayn’ın ve zā’nın zam-meleriyle) Erkek çekirge, cerād-ı müzek-ker ma‘nāsına, zā’nın fethi dahi lügattır.

الْعُنْظَابُ [el-‘unzāb] (‘ayn’ın zammıyla) ve **الْعُنْظُوبُ** [el-‘unzūb] (kezâlik ‘ayn’ın ve zā’nın zammıyla) Bazılar eyitti: Bunlar dahi عُنْظُبُ [‘unzūb] gibi erkek çekirgenin isimleridir.

الْعُنْظُوبَةُ [el-‘unzūbet] (‘ayn’ın zammıyla) Mü‘ennesidir.

الْعُنْظَابُ [el-‘anāzib] (‘ayn’ın fethiyle) Cem‘idir.

الْعُنْظُبَاءُ [el-‘unzūbā] (bi’z-zammi ve’l-meddi) Dişi çekirge.

عُنْظُوبَةٌ [‘Unzūbet] (‘ayn’ın zammıyla) Bir mevzi’in ismidir.

[ع ق ب]

الْعَاقِبَةُ [el-‘ākibet] Her şey’in āhiri ‘ākibetidir. Ve veled ma‘nāsına dahi isti‘māl olunur; yukālu: لَيْسَتْ لِفُلَانٍ عَاقِبَةٌ أُنَى وَلَدٌ Ve

عَاقِبَةٌ [‘ākibet] İsmidir, ‘akiblemek ma‘nāsına; yukālu: عَقِبَ فُلَانٌ مَكَانَ أَبِيهِ عَاقِبَةً Bu masdar ma‘nāsına gelen isimlerdendir, nitekim Bārī ta‘ālā: ﴿لَيْسَ لَوْفَعَتِهَا كَادِبَةٌ﴾ (الواقعة 2) buyurmuştur, كَذِبٌ ma‘nāsına; ve yukālu: عَقِبْتُ الرَّجُلَ فِي أَهْلِهِ أُنَى بَعَثْتُهُ بِشَرِّ يaramazlığın taleb etsen.

الْعَاقِبُ [el-‘ākib] خَلَفَ [ḫalef] ma‘nāsına gelir. Ve fi’l-hadisi: “هُوَ السَّيِّدُ وَالْعَاقِبُ” أُنَى مِنْ: “أَنَا يَخْلُفُ السَّيِّدَ” وَقَوْلُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: “أَنَا يَخْلُفُ السَّيِّدَ” Ve her şey’i bir ki şey’den halef ola ona عَاقِبٌ [‘ākib] derler.

الْعَقِيبُ [el-‘aqib] (‘ayn’ın fethi ve kāf’ın kesriyle) Ayağın mu‘ahharı ki ökçe demek

olur. Ve isti‘māl-i ‘Arabda bu mü‘ennes olur. Ve

عَقِبْتُ [‘aqib] Velede ve veled-i veled dahi itlāk olunur. Ve bunda kāf’ın kesri ve sükūnu da lügattır. Bu dahi mü‘ennes gelir. Ve bir nesnenin ardınca demek ma‘nāsına dahi gelir, egerçi ondan fi’l-cümle bākī kalmış ise de; tekūlu: جِئْتُ فِي عَقِبِ شَهْرٍ رَمَضَانَ إِذَا جِئْتُ وَقَدْ بَقِيََتْ مِنْهُ بَقِيَّةٌ

الْعُقْبَةُ [el-‘uqbet] (‘ayn’ın zammıyla ve kāf’ın sükūnuyla) Āhır karār olunacak yer, nitekim çakmak taşları devekuşunun āhir mer‘ası olduğu için “حِجَارَةُ الْمَرْوِ عُقْبَةُ النَّعَامَةِ” derler. Ve مَرْوٌ [merv] çakmak taşına derler, mīm’ın fethi ve rā’nın sükūnuyla. Ve

عُقْبَةٌ [‘uqbet] Nebete dahi derler; yukālu: تَمَّتْ عُقْبَتُكَ أُنَى نُؤْبَتِكَ Ve bedel ma‘nāsına da gelir; yukālu: مِنْ أُسِيرِي عُقْبَةٌ أُنَى بَدَلًا Ve

عُقْبَةُ الطَّائِرِ [‘uqbetu’t-tā’ir] Kuşun uçarken inip çıktığının beyninde olan mesāfeye derler. Ve

عُقْبَةٌ [‘uqbet] Şol çömlek dibinde bākī kalan ta‘āma derler ki ‘āriyyetī alınan çömlek sāhibine çömleğiyle bile verilir.

الْعُقْبُ [el-‘aqb] (‘ayn’ın fethi ve kāf’ın sükūnuyla) Bir kimsenin ökçesine vurmak; tekūlu: عَقَبْتُهُ إِذَا صَرَبْتُ عَقِبَهُ Ve def‘a-i sāniyede yürümeğe dahi derler; yukālu: لِهَذَا الْفَرَسِ عَقِبْتُ حَسَنٌ Ve

عَقِبْتُ [‘aqb] Şol kiriş işledikleri siniri meselā oka yāhūd yaya sarmağa derler; tekūlu: عَقَبْتُ السَّهْمَ وَالْقِدْحَ وَالْقَوْسَ عَقِبًا إِذَا لَوَيْتَ Ve قِدْحٌ [qidḫ] kāf’ın kesri ve dāl-ı mühmelenin sükūnuyla yeleksiz ve temrensiz oka derler.

الْعُقْبُ [el-‘uqḫb] ve

الْعُقْبُ [el-‘uqḫb] Mislu: عُسْرٌ [‘usr] ve عُسْرٌ

[‘usur] عَاقِبَةٌ [‘ākibet] ma‘nāsına gelir. Ve minhu kavluhu ta‘ālā: ﴿هُوَ خَيْرٌ نَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا﴾ (الكهف 44) Ve bir nesne tamām nihāyet bulmağa dahi derler.

الْعُقْبَانُ [el-‘uqḅān] (bi-zammi’l-‘ayn ve sükūni’l-kāf) Bi-ma‘nāhu; tekūlu: جِئْتُ فِي عَقْبِ شَهْرِ رَمَضَانَ وَفِي عُقْبَانِهِ إِذَا جِئْتُ بَعْدَمَا مَضَى كُلُّهُ بِخِلَافِ مَا إِذَا قُلْتُ فِي عَقْبِ شَهْرِ رَمَضَانَ وَقَدْ مَرَّ

التَّعَاقُبُ [et-te‘ākub] (tā’nın fethi ve kāf’ın zammiyla) Nevbetleşmek ve birbirinin ardınca gelmek; yukālu: هُمَا يَتَعَاقَبَانِ كَاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ

الْمِعْقَابَانِ [el-mi‘qabān] (mīm’in kesri ve ‘ayn’in sükūnuyla) Şol ‘avrettir ki bir kerre oğlan ve bir kerre kız doğurmak ‘ādeti ola.

العُقْبَةُ [el-‘iḅbet] (‘ayn’in kesri ve kāf’ın sükūnuyla) Eser ve heyet ma‘nāsına, yukālu: عَلَيْهِ عَقْبَةُ السَّرْوِ وَالْجَمَالِ أَيُّ أَثَرِ ذَلِكَ وَهَيْئَتُهُ Ya‘nī “Onda mürüvvet ve cemāl eseri vardır” ki سَرْوٌ [serv] feth-i sīn-i mühmele ile ve sürūn-ı rā-i mühmele ile mürüvvet ma‘nāsınadır. Ve عَقْبَةُ الْقَمَرِ [‘iḅbetu’l-kamer] derler ayda bir kerre demek mahalinde; yukālu: مَا يَفْعَلُ ذَلِكَ إِلَّا عَقْبَةُ الْقَمَرِ إِذَا كَانَ يَفْعَلُهُ فِي كُلِّ شَهْرٍ مَرَّةً

الْعَقَبُ [el-‘aḅab] (fethateynle) Şol sinire derler ki ondan kiriş işlerler.

العُقْبَةُ [el-‘aḅabet] (fethateynle) Dağda olan yokuşlu ve inişli sarp yol.

يَعْقُوبُ [Ya‘qūb] (yā’nın fethi ve ‘ayn’in sükūnuyla) Ricālden bir kimsenin ismidir. Ve keklik dedikleri kuşun erkeğine dahi derler.

الْيَعْقَابُ [el-ye‘ākīb] (yā’nın fethi ve kāf’ın kesriyle) يَعْقُوبُ [ya‘qūb]un cem‘i.

الْمُعَاقَبَةُ [el-mu‘āḅabet] (mīm’in zammi ve

kāf’ın kesriyle) Şol develere derler ki bir gün şūr ot otlaya ve bir gün lezīz ot otlaya.

الْعَوَاقِبُ [el-‘avākīb] Şol develere derler ki suyu içip yatağına gelip geri suya ‘avdet eyleye.

الإِعْقَابُ [el-i‘qāb] Nevbet kullanmak; tekūlu: أَغَقَبْتُ الرَّجُلَ إِذَا رَكِبْتَ عُقْبَةً وَرَكِبَ هُوَ عُقْبَةً Ya‘nī kaçan davara bir nevbet o binse ve bir nevbet sen binsen böyle dersin: mislu: الْعَرَبُ يُعَقِّبُ بَيْنَ الْمُعَاقِبَةِ Ve ehl-i ‘Arabıyyetin بَيْنَ الْمُعَاقِبَةِ dedikleri kelāmlarında اِعْقَابُ [i‘qāb] ve مُعَاقِبَةٌ [mu‘āḅabet] bu ma‘nāyadır. Ve جَدَّتْ [cedes] ve جَدَفَ [cedef] kabr ma‘nāsınadır. Ve

إِعْقَابُ [i‘qāb] Mücāzāta dahi derler; yukālu: أَغَقَبَهُ بِطَاعَتِهِ أَيُّ جَارَاهُ

إِعْقَابُ [i‘qāb] Bir kimse vefāt edip veldin halef komağa da derler. Ve evkāt-ı mu‘ayyenede birbiri ardınca gelmeğe dahi derler; yukālu: أَغَقَبَهُ الطَّائِفُ Ya‘nī “İna cünün evkāt-ı mu‘ayyenesinde geldi.” Ve طَائِفٌ [tā’if] şol hayāle derler ki vesveseden ve cününden hāsıl olur. Ve

إِعْقَابُ [i‘qāb] İki yıldız birbiri ardınca doğmağa dahi derler; yukālu: هَذَا النُّجْمُ يُعَقِّبُ ذَلِكَ Ve النُّجْمُ أَيُّ يَطْلُعُ بَعْدَهُ

إِعْقَابُ [i‘qāb] Müris olmağa dahi derler; yukālu: أَكَلُ أَكَلَةَ أَغَقَبَهُ سَهْمًا Ya‘nī “Bir ta‘ām yedi ki ona marazı müris oldu.” Ve halīfe olmağa dahi derler; yukālu: ذَهَبَ فَلَانٌ فَأَغَقَبَهُ Ve ابْنُهُ إِذَا خَلَفَهُ وَهُوَ مِثْلُ عَقْبِهِ

إِعْقَابُ [i‘qāb] Çömleği ‘arıyyetī alan çömlek sāhibine ta‘ām alıkomağa dahi derler; yukālu: أَغَقَبَ مُسْتَعِيرُ الْقَدْرِ أَيُّ رَدَّهَا وَفِيهَا الْعُقْبَةُ Ve عُقْبَةٌ [‘uḅbet] ‘ayn’in zammiyla bākī kalan ta‘āmıdır, ‘alā-mā merre.

الْعَقَابُ [el-‘iḅāb] (kesr ile) ve

الْمُعَاقِبَةُ [el-mu'ākābet] (mīm'in zammi ve kāf'ın fethiyle) عُقُوبَةٌ [ʕuqūbet] etmek; yukālu: عَاقِبَهُ بِذَنْبِهِ Ve ganīmet bulmağa dahi derler; kālallāhu ta'ālā: ﴿فَعَاقِبْتُمْ﴾ (الممتحنة 11) أَي فَعَيْنْتُمْ Ve

مُعَاقِبَةٌ [mu'ākābet] Münāvebe ma'nāsına da gelir, 'alā-mā merre. Ve

مُعَاقِبَةٌ [mu'ākābet] عَقِبَ [ʕaqib]ince gelmeğe dahir derler; yukālu: عَاقِبَهُ أَي جَاءَ بِعَقِبِهِ Ve **عِقَابٌ** [ʕiqāb] عُقُوبَةٌ [ʕuqūbet]in cem'i dahi gelir.

الْمُعَاقِبُ [el-mu'ākib] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesriyle) 'Akibince gelen kimse.

الْعَقِيبُ [el-ʕaqīb] ('ayn'ın fethi ve kāf'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

التَّغْيِيبُ [et-ta'kīb] (tā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla ve kāf'ın kesriyle) Kezālik 'akibince gelmek ma'nāsına. Ve

تَغْيِيبٌ [ta'kīb] عَرَفَجٌ [ʕarfec] dedikleri otun yemişi sararıp kurumağa karīb olmasına da derler; yukālu: عَقَّبَ الْعَرَفَجُ إِذَا اصْفَرَّتْ ثَمَرَتُهُ عَقَّبَ الْعَرَفَجُ إِذَا اصْفَرَّتْ ثَمَرَتُهُ Ve عَرَفَجٌ [ʕarfec] çakır dikenini dedikleri dikendir. Ve

تَغْيِيبٌ [ta'kīb] Bir kimse gazā edip o sene içinde tekrār gazāya varmak. Ve bir murādın talebine varıp cidd ve sa'fı etmektedir; yukālu: عَقَّبَ فِي الْأَمْرِ إِذَا تَرَدَّدَ فِي طَلْبِهِ مُجِدًّا Ve intizār ma'nāsına da gelir; ke-kavlihi ta'ālā: (النمل 10)، الْقِصَصُ ﴿وَلَىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ﴾ (31) أَي لَمْ يَعْطِفْ وَلَمْ يَنْتَظِرْ

تَغْيِيبٌ [ta'kīb] Namāzdan sonra du'ā için yā bir nesne talebi için oturmağa derler. Ve fi'l-hadīsi: “مَنْ عَقَّبَ فِي صَلَاةٍ فَهُوَ فِي الصَّلَاةِ” Ve istisnā ma'nāsına da gelir; yukālu: تَصَدَّقَ فُلَانٌ بِصَدَقَةٍ لَيْسَ فِيهَا تَغْيِيبٌ أَي اسْتِثْنَاءٌ

الْمُعَاقِبَاتُ [el-mu'ākqibāt] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesriyle ve teşdidiyle) Gecede

ve gündüzde mü'ekkel olan melekler, zīrā onlar birbirin 'akibler ve kesret murād olduğu için sīga-i te'nīs üzere geldi, nitekim نَسَابَةٌ [nessābet] ve عَلَامَةٌ [allāmet] derler. Ve

مُعَقِّبَاتُ [mu'ākqibāt] Şol develere derler ki birbirinin 'akibinde havuz üzerinde durmuş ola, tā ki önünde olan deve su içip kendiye nevbet değe ki bunlar التَّاطِرَاتُ الْعُقَبُ [en-nāzirātu'l-ʕuqāb]dır ya'nī birbirin 'akiblemeğe muntazırlardır.

التَّعَقُّبُ [et-te'akqub] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bir kimseyi günāh için mu'āhaze etmek; tekülü: إِذَا تَعَقَّبْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَخَذْتَهُ بِذَنْبٍ كَانَ مِنْهُ Ve

تَعَقُّبٌ [ta'akqub] Bir haberde şekk edip geri sormak içini 'avdet etmek; yukālu: تَعَقَّبْتُ عَنَ الْعَجَبِ إِذَا شَكَّكَتَ فِيهِ وَعَدَّتْ لِلسُّؤَالِ عَنَهُ Ve bir nesnenin 'akibetinde hayr bulmağa dahi derler; yukālu: تَعَقَّبَ فُلَانٌ رَأْيَهُ إِذَا وَجَدَ عَاقِبَتَهُ إِلَىٰ خَيْرٍ

الْإِعْتِقَابُ [el-i'ti'qāb] (hemzenin kesriyle) ائْتِقَالٌ [ifti'āl]den. Bāyi' metā'ı habs etmek, semeni kabz etmek için. Ve fi'l-hadīsi: “الْمُعْتَقِبُ ضَامِنٌ” Ya'nī kaçan bāyi'in kendi kabzında zāyi' olsa. Ve habs etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: اِعْتَقَبْتُ الرَّجُلَ أَي حَسِبْتُهُ Ve bir nesnenin sonunda nedāmet bulmağa dahi derler; tekülü: كَذَا وَاعْتَقَبْتُ مِنْهُ نَدَامَةً أَي وَجَدْتُ فِي عَاقِبَتِهِ نَدَامَةً

الْعُقْبَى [el-ʕuqbā] ('ayn'ın zammı ve kāf'ın sükunuyla ve elifin kasrıyla) Bir nesnenin cezāsına derler.

الْعُقَابُ [el-ʕuqāb] ('ayn'ın zammıyla) Yırtıcı kuşlardan tavşancıl dedikleri kuş.

الْأَعْقُبُ [el-a'qub] (hemzenin fethi ve kāf'ın zammıyla) Cem'-i killetidir. عَقَابٌ [ʕqāb] mü'ennes-i semā'ī olmağın cem'-i

kileti bu vezn üzere gelmiştir, zīrā أَفْعَلُ [ef'al] sīgası mü'ennese muhtastır.

الْعَقْبَانَةُ [el-^ʿaqānbāt] ve **الْعَبْنَقَاةُ** [el-^ʿabenqāt] ve **الْبَعْنَقَاةُ** [el-be-^ʿanqāt] (^ʿayn'ın ve kāf'ın fethiyle cümlesi bir vezn üzere kalbi hurūf üzere) Keskin tırnaklı demektir; yukālu: **عُقَابٌ عَقَبَاتٌ وَعَبْنَقَاةٌ وَبَعْنَقَاةٌ** Ve sancığın ^ʿalemine dahi **عُقَابٌ** [uqāb] derler. Ve

عُقَابٌ [uqāb] Kuyu dibinde olan şol taşa da derler ki kuyu dibine inen kovayı pāralar. Ve dağ kenārında olan yüce kayaya dahi derler ki merdiven gibi ola.

[ع ق ر ب]

الْمُعْرَبُ [el-^ʿaqreb] Ma^ʿrūf cānverin ismidir. Ve gökte olan burūcun birinin dahi ismidir; cem'ī **الْعُقَارِبُ** [el-^ʿaqārib] gelir, ^ʿayn'ın fethi ve rā'nın kesriyle. Ve

عُقْرَبُ [aqreb] Mü'ennes-i semā'īdir. Ve onun ünsāsında **عُقْرَبَةٌ** [aqrabet] ve **عُقْرَبَاءُ** [aqrabā] derler memdüden gayr-i mun-sarftır. Ve müzekkerine **الْعُقْرَبَانُ** [el-^ʿuqrubān] derler ^ʿayn'ın zammıyla. Ve **عُقْرَبَانٌ** [uqrubān] bir cānvere itlāk olunur ki onun uzun ayakları vardır ve kuyruğu **عُقْرَبُ** [aqrab] kuyruğu gibi değildir.

الْمُعْرَبُ [el-mu^ʿaqrib] (mīm'in zammı ve ^ʿayn'ın fethi ve rā'nın kesriyle) ^ʿAkrebli yer demektir; yukālu: **مَكَانٌ مُعْرَبٌ أَيْ ذُو عَقَارِبٍ وَأَرْضٌ مُعْرَبَةٌ**

الْمُعْرَبَةُ [el-ma^ʿqaret] (mīm'in fethi ve ^ʿayn'ın sükūnu ve kāf'ın fethiyle) Geri ^ʿakreblı yer demek olur, güyā ki **عُقْرَبُ** [aqrab] lafzı sülāsīye redd olunup ondan ism-i mekān sīgası binā olunmuştur.

الْمُعْرَبُ [el-mu^ʿaqreb] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Eğilmiş demek olur; yukālu: **صُدِعَ مُعْرَبٌ أَيْ مَعْطُوفٌ**

[ع ك ب]

عُكَابَةٌ [Ukābet] (^ʿayn'ın zammı ile) Bir kabīlenin babası adıdır.

الْعُكَابُ [el-^ʿukāb] (kezālik ^ʿayn'ın zammıyla) Tütün, duhān ma^ʿnāsına.

الْعُكُوبُ [el-^ʿukūb] İzdihām; yukālu: **لِلْإِبِلِ عُكُوبٌ عَلَى الْحَوْضِ أَيْ مُزَاحِمَةٌ**

الْعَاكِبُ [el-^ʿākib] Cemā^ʿat-i kesire.

الْعُكُوبُ [el-^ʿakūb] (^ʿayn'ın fethiyle) Toz, **غُبَارٌ** [gubār] ma^ʿnāsına.

الْعُنْكَبُوتُ [el-^ʿankebūt] (^ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnu ve bā'nın zammıyla) Örumcek, **نَاسِجَةٌ** [nāsicet] ma^ʿnāsına. Ve gālib budur ki mü'ennes isti^ʿmāl olunur.

الْعَنَاكِبُ [el-^ʿanākīb] (^ʿayn'ın fethi ve kāf'ın kesriyle) Cem'ī gelir.

الْعُنْكَبَاتُ [el-^ʿankebāt] (^ʿayn'ın fethiyle) Kezālik **عُنْكَبُوتٌ** [ankebūt] ma^ʿnāsınadır.

الْعِكْبُ [el-^ʿikebb] (^ʿayn'ın kesri ve kāf'ın fethi ve bā'nın teşdīdiyle) Fermüde ve kısa boylu olan kimse. Ve bir kimsenin adıdır ki Nu^ʿmān b. Munzīr'in zindāncısı idi.

[ع ل ب]

الْعَلْبُ [el-^ʿalb] (^ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesnenin nişānı ki bir yerde bākī kalır, meselā devenin cisminde kolan yeri ve ip yeri gibi. Ve

عَلَبَ [alb] Kılıcın kabzasına deve siniri sarmak; yukālu: **عَلَبْتُ السَّيْفَ أَغْلَبُهُ عَلَبًا مِنَ الْبَابِ إِذَا حَزَمْتَ قَائِمَهُ بِعَلْبَاءِ الْبَعِيرِ** Ve **حَزَمٌ** [hazm] hā-i mühmele ve zā-yı mu^ʿceme ile bağlamağa ve sarmağa derler. Ve

عَلَبَ [alb] Et pekiyip kavī olmağa derler; yukālu: **عَلَبَ اللَّحْمُ** Ve nebāt galīz olmağa dahi derler; yukālu: **عَلَبَتِ التَّبَاتُ أَيْ جَسَأَ**

Ya'nī pekiyip kurumağa başlasa yāhūd kalınlansa böyle derler; ve: **كُلُّ مِثْمَهُمَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ**

الْعُلُوبُ [el-ʿulūb] (zammeteynle) Cem'î. Ve

عَلَبَ [ʿalb] ʿAlāmet etmeğe de derler; yukālu: **عَلَبْتُهُ أَعْلَبُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَسَمْتَهُ أَوْ خَدَشْتَهُ** Ya'nī kaçan bir nesneye ʿalāmet et-sen yāhūd tırmalayıp nişān etsen.

التَّغْلِيبُ [et-taʿlīb] Bi-maʿnāhu; yukālu: **عَلَبْتُهُ إِذَا أَثَرْتِ فِيهِ**

الْعَلَبُ [el-ʿaleb] (fethateynle) Mekān-ı galīza. Ve devenin boynu sinirinin iki cānibinde maraz hāsıl olmağa dahi **عَلَبَ** [ʿaleb] derler; yukālu: **عَلَبَ الْبَعِيرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

المُعْلُوبُ [el-maʿlūb] (mīm'in fethi ve lām'in zammıyla) Vāsiʿ yol ki ayaklan-mış, muhkem olmuş ola. Ve

مُعْلُوبٌ [maʿlūb] Hāriş b. Zālim'in kılıcının ismidir.

الْعِلْبَاءُ [el-ʿilbāʾ] (ʿayn'in kesriyle ve elifin meddiyle) Adamın ve gayrının boynunda olan sinir ki et yelesi onun ikisi beyninde biter; yukālu: **هُمَا عِلْبَاوَانٍ** Ve eger dilersen **عِلْبَاوَانٍ** [ʿilbāʾān] dersin, zīrā **عِلْبَاءُ** [ʿilbāʾ]nın hemzesi hemze-i mülhakadır derler, diler-sen onu **حَمْرَاءُ** [ḥamrāʾ]ın hemzesine teşbīh edip tesniyesinde vāv'a kalb edersen, di-lersen **كِسَاءُ** [kisāʾ]ın hemzesine teşbīh edip hāli üzere korsun. Ve

عِلْبَاءُ [ʿilbāʾ] Bir recülün ismidir. Ve yukālu: **تَشِيحُ عِلْبَاءِ الرَّجُلِ إِذَا أَسَنَّ** Ya'nī bir kimse pīr olup başı ve boynu titrese böyle derler ki **عِلْبَاءُ** [ʿilbāʾ] boyun sinirine derler, **عَصَبُ الْعُنُقِ** [ʿaṣabu'l-ʿunuḳ] maʿnāsına.

الْعَلَابِي [el-ʿalābiyy] (ʿayn'in fethi ve bā'nın

kesriyle) **عِلْبَاءُ** [ʿilbāʾ]ın cem'î. Ve kalay dedikleri nesne ki onunla kap kalaylarlar yāhūd kalayın bir cinsidir.

الْعَلِبُ [el-ʿalib] (ʿayn'in fethi ve lām'in kesri) Yaşlı, müsinn maʿnāsına; yukālu: **تَيَسَّ عَلِبٌ أَيُّ مُسِنَّ** Ve **تَيَسَّ** [teys] tā'nın fethi ve ile keçinin erkeğine derler; ve yukālu: **صَبَّ عَلِبٌ كَذَلِكَ** Ve **صَبَّ** [ḍabb] kelere derler, nitekim mürür etmiştir.

الْعَلَابُ [el-ʿilāb] (ʿayn'in kesriyle) Şol dāğdır ki duvarın boynunda uzunluğuna yakarlar. Ve **عَلْبَةٌ** [ʿulbet]in cem'î gelir, ʿalā-mā se-yecīʿu.

الْمُعَلْبَةُ [el-muʿallebet] (mīm'in zammı ve lām'in fethi ve teşdidiyle) Şol nākadır ki dāğ yakılmış ola.

الْعُلْبَةُ [el-ʿulbet] (ʿayn'in zammıyla ve lām'in sükūnuyla) Süt kodukları kaba der-ler ki deriden ola.

الْعَلَبُ [el-ʿuleb] (ʿayn'in zammı ve lām'in fethiyle) **عُلْبَةٌ** [ʿulbet]in cem'î, **عِلَابٌ** [ʿilāb] gibi, nitekim mürür etmiştir.

الْمُعَلِبُ [el-muʿallib] (mīm'in zammı ve lām'in kesri ve teşdidiyle) **عُلْبَةٌ** [ʿulbet] iş-leyen kişi.

الْإِغْلِبَاءُ [el-iʿilnāʾ] (hemzenin ve lām'in kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) Bir kim-se husūmet ederken yāhūd bir kimseye söverken şişip kabarıp boynun uzatmak: **يَا نِي إِغْلِبِي الدِّبْكُ وَالْكَلْبُ وَغَيْرُهُمَا إِذَا تَنَفَّسَ شَعْرُهُ** Ya'nī tüyleri kabarsa. Bunun aslı **عِلْبَاءُ** [ʿilbāʾ]-i ʿunuḳtandır, ya'nī boyun sinirinden me'hūzdur. Ve bu **إِفْعَنْلَلْ** [ifʿanlele]ye mül-haktır, yā'nın ziyādesiyle.

غَلِبْتُ [ʿUlyeb] (ʿayn'in zammı ve lām'in sükūnuyla ve yā'nın fethiyle) Bir derenin ismidir; **فُعَيْلٌ** [fuʿyel] vezni üzere bir ism

gelmiştir, bundan gayrı.

[ع ن ب]

الْعَنْبُ [el-ʿineb] (ʿayn'ın kesriyle ve nūn'un fethiyle) Üzüm dedikleri meyvedir.

الْعَنْبَةُ [el-ʿinebet] (ʿayn'ın kesri ve nūn'un fethiyle) Üzüm dānesi. Bu binā müfredāta nādirdir, zīrā bu gāliben cemʿ sīgasıdır; nahvu: قَرْد [kird] ve قِرْدَة [kire-det] ve فَيْل [fīl] ve فَيْلَة [fiyelet] ve ثُور [ṣevr] ve ثَوْرَة [ṣiveret]; illā nādiren müfred için dahi gelir; nahvu: الْعَنْبَةُ [el-ʿinebet] ve التَّوَلَّة [et-tivelet] ve الْحَبْرَة [el-ḥiberet] ve الطَّيْبَة [eṭ-ṭiyebet] ve الْخَيْرَة [el-ḥiyeret] ve الطَّيْرَة [eṭ-ṭiyeret]. Sāhibu'l-asl Şeyḫ Cevherī eydür: Bunlardan gayrı bu sīga üzere müfred geldiği maʿlūmum olmamıştır. Ve تَوَلَّة [tivelet] tā-i müsennatın kesri ve vāv'ın fethiyle şīrīnlik nüshasına derler, ʿavretler erleri için getirirler. Ve حَبْرَة [ḥiberet] ḥā-i mühmelenin kesri ve bā-i muvahhadenin fethi ve rā-i mühmele ile bürd-i Yemāniye derler ki bez nevʿindendir. Ve طَيْبَة [ṭiyebet] ṭā-i mühmelenin kesri ve yā-i müsennātın fethiyle şol esīre derler ki bilā-nakz-i ʿahd ve bilā-hīle ahz olunmuş ola, ʿalā-mā merre. Ve خَيْرَة [ḥiyeret] ḥā-i muʿcemenin kesri ve yā-i müsennātın fethi ve rā-i mühmele ile güzīde olan kimseye derler. Ve طَيْرَة [ṭiyeret] ṭā-i mühmelenin kesri ve yā-i müsennātın fethi ile yaramaz fāl ʿadd olunan nesneye derler. Eger sen عَنْبَة [ʿinebet]i ʿaded-i kalīle ile cemʿ etmek dilersen عَنْبَات [ʿinebāt] dersin ve eger ʿaded-i kesīre ile cemʿ etmek dilersen عَنْب [ʿineb] ve عَنْبَات [aʿ nāb] dersin. Egerçi sīga-i أَفْعَالُ [eḫʿāl] cemʿ-i killet sīgalarındandır velākin gāh olur ki kesret için dahi gelir. Ve

عَنْبَة [ʿinebet] بَثْرَات [beṣrāt]tan bir nesnedir

ki beden-i insānda çıkar.

الْعَنْبَاءُ [el-ʿinbā] (ʿayn'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla ve elif-i memdüde ile) عَنْب [ʿineb] maʿnāsında lügattır.

عَنْاب [ʿAnnāb] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un teşdidiyle) ʿAnnāb b. Ebī Ḥārīşe bir recüldür Benī Ṭayyiʿ kabīlesinden.

الْعَنْابُ [el-ʿunnāb] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un teşdidiyle) Maʿrūf meyvenin ismidir.

الْعَنْابَةُ [el-ʿunnābet] (kezālik ʿayn'ı zammı ve nūn'un teşdidiyle) عُنَاب [ʿunnāb]ın vāhididir.

الْعَنْابُ [el-ʿunāb] (ʿayn'ı zammı ve nūn'un tahfifiyle) Burnu büyük olana derler. Ve kara dağa dahi derler, cebel-i esved maʿnāsına. Ve bir derenin dahi adıdır. Ve ʿavretlerin fercinde debbelik marazı gibi hādis olan şişe dahi عُنَاب [ʿunāb] derler.

الْعَنْبَانُ [el-ʿanebān] (fethateynle) Āhūlardan erkek olup etli olana derler. Ve bu maʿnādan fiʿl müştak olmamıştır.

[ع ن د ل ب]

الْعَنْدَلِيْبُ [el-ʿandelīb] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnu ve dāl'ın fethiyle) Bir kuştur ki ona bülbül derler, هَزَارُ [hezār] maʿnāsına.

الْعَنْدَالِيْبُ [el-ʿanādil] (fethateynle) عَنْدَلِيْب [ʿandelīb]in cemʿi, zīrā rubāʿiye redd olunduktan sonra cemʿ ve tasgīr olunur.

الْعَنْدَلَةُ [el-ʿandelet] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bülbül ötmek; yukālu: الْبُلْبُلُ الْبُلْبُلُ يُعْدَلُ أَيُّ يَصْوَتُ Sībeveyhi eyitti: Nūn kaçan kelimedede ikinci vākiʿ olsa, sen ona zāʿide deme, meger ki zāʿid olduğuna delālet eder delīl ola.

[ع . ه ب]

الْعَيْهَبُ [el-‘ayheb] (‘alā-vezni [ḥaydar]) Ricālden sakīl ve nā-sāz olan kimse. Ve şol kilime dahi derler ki yünü çok ola.

الْعَيْهَبِيُّ [el-‘ihibbā] (‘ayn’ın ve hā’nın kesri ve bā’nın teşdīdiyle elifin kasrıyla) ve

الْعَيْهَبَاءُ [el-‘ihibbā] (kezālik ‘ayn’ın ve hā’nın kesri ve bā’nın teşdīdi ve elifin meddiyle) Yiğitlik evveli; yukālu: **عَيْهَبِي السَّبَابِ وَعَيْهَبَاؤُهُ أَيْ أَوْلُهُ**

[ع ي ب]

الْعَيْبُ el-‘ayb] (‘ayn’ın fethi ve yā’nın sükūnuyla) ve

الْعَابُ [el-‘āb] ve

الْعَيْبَةُ [el-‘aybet] (bi’l-fethi eyzan) Bi-ma’nān vāhid. Bundan müştak olan fi’l muta‘addī ve lāzım gelir, ya’nī **عَابَ** [‘ābe] ‘ayblı olmak ma’nāsına gelir; yukālu: **عَابَ الْمَتَاعُ أَيْ صَارَ دَا عَيْبٍ** Ve ‘ayblı kılmak ma’nāsına da gelir; yukālu: **عَيْبُهُ أُنَا**

الْمَعْيَبُ [el-me‘ṭb] (mīm’in fethi ve ‘ayn’ın kesriyle) ‘Ayblı olan nesne.

الْمَعْيُوبُ [el-ma‘yūb] (mīm’in fethi ve yā’nın zammıyla) Bi-ma’nāhu ‘ale’l-asl.

الْمَعَابَةُ [el-me‘ābet] (mīm’in fethiyle) ve

الْمَعَابُ [el-me‘āb] (kezālik mīm’in fethiyle) ‘Ayb ma’nāsınadır; tekūlu: **مَا فِيهِ مَعَابَةٌ** Ve ism-i mekān ma’nāsına dahi gelir, mevzī-i ‘ayb ma’nāsına, zīrā sūlāsī olan fi’lde **كَالِ-يَكِيلُ** gibi. Eger ism-i mekān murād olsa meksürü’l-‘ayn gelir ve eger masdar murād olsa meftūhü’l-‘ayn gelir. Ve eger ‘aynü’l-fi’llerini meftūh yāhūd meksūr kılsan ismde ve masdarda cemī’an cā’iz olur, zīrā **الْمَسَارُ** [el-mesār] ve **الْمَسِيرُ** [el-mesīr] ve **الْمَعَاشُ** [el-

me‘āş] ve **الْمَعِيشُ** [el-me‘īş] ve **الْمَعَابُ** [el-me‘āb] ve **الْمَعْيَبُ** [el-me‘ṭb] derler.

الْمَعَائِبُ [el-me‘ā’ib] (mīm’in fethiyle) ‘Ayblar, **عُيُوبٌ** [‘uyūb] gibi.

التَّعْيِيبُ [et-ta‘yīb] (tā’nın fethi ve ‘ayn’ın sükūnu ve yā-i ūlānın kesriyle) ‘Ayba nisbet kılmak ve ‘ayblı kılmak ma’nāsına da gelir; tekūlu: **إِذَا نَسَبْتُهُ إِلَى الْعَيْبِ وَعَيْبَيْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ دَا عَيْبٍ**

التَّعْيِيبُ [et-te‘ayyub] (fethateynle ve yā’nın zammı ve teşdīdiyle) Misluhu; yukālu: **تَعْيَيْتُهُ أَيْ جَعَلْتَهُ دَا عَيْبٍ**

الْعَيْبَةُ [el-‘aybet] (‘ayn’ın fethi ve yā’nın sükūnuyla) Şol nesnedir ki ona esbāb korlar. Ve fi’l-hadīsi: **“الْأَنْصَارُ كَرِشِي وَعَيْبَتِي”** Ya’nī “Ensār benim cemā’atim ve hem-sırrımdır, mühimmātımı hıfz ederler heybe esvābı hıfz ettiği gibi.” Ve **كَرِشٌ** [keriş] kāf’ın fethi ve rā-i mühmelenin kesriyle ve şīn-i mu’ceme ile cemā’at ma’nāsınadır.

الْعَيْبُ [el-‘iyeb] (‘ayn’ın kesri ve yā’nın fethiyle) **عَيْبَةٌ** [‘aybet]’in cem’idir. Mislu: **بَدْرَةٌ** [bedret] ve **بِدْرٌ** [bider].

الْعِيَابُ [el-‘iyāb] (‘ayn’ın kesriyle) ve

الْعَيْبَاتُ [el-‘aybāt] (‘ayn’ın fethiyle ve yā’nın sükūnuyla) Dahi **عَيْبَةٌ** [‘aybet]’in cem’idir.

kesriyle); yukālu: **إِغْتَرَبَ** فَلَانٌ إِذَا تَزَوَّجَ إِلَى غَيْرِ Ve fi'l-hadīsi: “إِغْتَرَبُوا وَلَا تُضَوُّوا” Ya'nī “Irak olan kimselerden tezevvüc edin ki akrabādan tezevvüc evlādın za'fın icāb eder, egerçi aslı gibi tab'fati hūb olur.” Ve **إِضْوَاءٌ** [aḍvā'] ḍād-ı mu'ceme ile veled-i za'f hāsıl kılmak ma'nāsına.

الْمُعْرَبُ [el-muğarrib] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Şol nesnedir ki cānib-i magribe hareket eyleye; ve yukālu: **خَيْرٌ** مُعْرَبَةٌ هَلْ جَاءَكُمْ مُعْرَبَةٌ خَيْرٌ Ya'nī şol haber ki āhar vilāyetten gelir; ve yukālu: **صَأُوْ مُعْرَبٍ** Ve **مُعْرَبٌ** [muğarrib] rā'nın kesri ve fethiyle ya'nī irak yer. Ve **شَأُوْ** [şəv] şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla bir nesnenin gāyeti.

التَّغْرِيبُ [et-tağrīb] Şehrden sürmek, nefy-i beled ma'nāsına.

عُرْبٌ [Ġurreb] (ğayn'ın zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Bir dağın adıdır Şām-ı şeriften öte Benī Kelb vilāyetinde.

الْإِغْرَابُ [el-iğrāb] (hemzenin kesriyle) Bir garīb nesne getirmek; yukālu: **أَعْرَبَ الرَّجُلُ** Ve kırıbayı doldurmağa dahi derler; tekūlu: **أَعْرَبْتُ السِّبْقَاءَ إِذَا مَلَأْتُهُ** Ve **عَرِبْتُ** [ğarīb] olmağa dahi derler; yukālu: **أَعْرَبَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ غَرِيْبًا** Ve bir kimsenin veca'ı ziyāde olmağa dahi derler; yukālu: **أَعْرَبَ الرَّجُلُ عَلَى مَا لَمْ يُسَمِّ فَاعِلُهُ أَيِ اسْتَدَّ وَجَعُهُ**

الْإِسْتِغْرَابُ [el-istiğrāb] Bir nesne garābet üzere olmak; yukālu: **اسْتِغْرَبْتُ فِي الصَّحْكِ أَيِ اسْتَدَّ صَحِيْحُكَ وَكَثُرَ**

الْمُعْرَبُ [el-muğreb] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Ak olan nesne, ebyaz ma'nāsına. Ve her hayvāna ki kirpiği dibi ya'nī gözünün kapağı ak ola, **مُعْرَبٌ** [muğreb] derler; tekūlu: **أَعْرَبَ الْقَرَسُ عَلَى مَا لَمْ يُسَمِّ فَاعِلُهُ إِذَا فَسَّتْ عُرْتُهُ حَتَّى تَأْخُذَ الْعَيْنَيْنِ فَتَبْيَضُ** Ya'nī kaçan atın alnında olan akı

yayılp kirpiği dipleri dahi ağarsa böyle derler, geri bunculayın göz ziyāde gök olduğundan kirpik dipleri ağarsa **مُعْرَبٌ** [muğreb] derler. Sāhib-i **Şurāh'**ın **مُعْرَبٌ** [muğreb] tefsirinde habtı vardır, nazar oluna ki böyle demiştir: **مُعْرَبٌ** [muğreb] “bi-fethi'r-rā'i sepīd ve sepīdī-i leb ve kerāne ez-her çīz.”

الْغُرَابُ [el-ğurāb] (ğayn'ın zammıyla) Kar-ga ki tuyūr kısmındandır.

الْغُرْبَانُ [el-ğirbān] (ğayn'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) **غُرَابٌ** [ğurāb]ın cem'i.

الْأَغْرِبَةُ [el-ağribet] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) Cem-i killeti. Ve **غُرَابٌ** [ğurāb] baltanın keskini. Ve atın ve devenin **غُرَابٌ** [ğurāb]ı ucasında olan keskin yerleridir ki o kuyruktan yukarı ve sağ uca ile sol ucanın buluştuğu yerdir. Bunun dahi cem'i **غُرْبَانٌ** [ğirbān] gelir.

رِجْلُ الْغُرَابِ [riclu'l-ğurābi] Bir nevc sargıdır ki devenin memesine bağlarlar, yavrusu emmesin diye.

الْغُرَيْبُ [el-ğirbīb] (ğayn'ın kesri ve rā'nın sükūnu ve bā'nın kesri ve meddiyle) Ziyāde kara; mahall-i te'kīdde isti'māl olunur; yukālu: **هَذَا أَشْوَدُ غُرَيْبٍ أَبِي شَدِيدِ السَّوَادِ** Ve kaçan ki **سُوْدٌ** [sūd] **غُرَابِيْبٌ** [ğarābīb]den bedel kılarısın, zīrā elvānın te'kīdi takdīm olunmaz.

الْغَرْبُ [el-ğarb] (ğayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

الْمُعْرَبُ [el-mağrib] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Bi-ma'nān vāhid. Ve

عَرَبٌ [ğarb] Diye göz yaşı çıkacak yere dahi derler; cem'i **غُرُوْبٌ** [ğurūb] gelir. Ve her göz için **غُرْبَانٌ** [ğarbān] vardır, biri göz pınarında ve biri göz kuyruğunda. Aşma'f

eyitti: عَرَبٌ [ġarb] bir marazdır ki göz yaşının ‘ale’ d-devām akmasını icāb eder; yukālu: بَعَيْنِهِ عَرَبٌ Ve dışın keskin olması ve ābdār olması. Ve

عَرَبٌ [ġarb] Büyük kovaya de derler, delv-i ‘azīm ma‘nāsına. Ve kılıcın keskinine dahi عَرَبٌ [ġarb] derler. Ve her nesnenin keskinine عَرَبٌ [ġarb] derler; yukālu: فِي لِسَانِهِ عَرَبٌ Ve feresin عَرَبٌ [ġarb]ı o yürümesinde olan hiddetidir; tekūlu: كَفَفْتُ مِنْ عَرَبٍ أَيْ كَثِيرِ الْجَزِيءِ Ve عَرَبِيه يürüngen. Ve

عَرَبٌ [ġarb] Şol damara derler ki göz yaş aktığı yerde olur, nāsır gibi, dā‘imā sulanmadan hālī olmaz.

مُعَرِّبَانُ الشَّمْسِ [muġayribānu’ş-şems] dedikleri bir tasgirdir ki mükebbberine muhālif düşmüştür ki مَعْرَبٌ [maġrib]in tasgirdir; gūyā ki مَعْرِبَانُ [maġribān]a tasgir kılmışlardır; yukālu: لَقَيْتُهُ مُعَرِّبَانَ الشَّمْسِ Cem‘i مَعْرِبَانَاتٌ [muġayribānāt] gelir, مَفَارِقُ الرُّؤْسِ [mefāriku’r-re’s] dedikleri gibi, gūyā ki mevzi‘-i gurūbu eczā i‘tibār etmişlerdir, gün her bār tasavvub ettikçe ya‘nī tenezül ettikçe sanki cüzlerin biri gider, bu i‘tibāra binā‘en cem‘ etmişlerdir.

الْعُرُوبُ [el-ġurūb] (zammeteynle) Irak olmak; yukālu: عَرَبٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ بَعْدَ yukālu: عُرُوبٌ عَنِّي أَيْ تَبَاعُدُ Ve عُرُوبٌ عُرُوبًا أَيْ غَابَتْ

عُرُوبٌ [ġurūb] Göz yaş akacak yerler, ‘alā-mā merre. Ve

عُرُوبٌ [ġurūb] Göz yaşlarına dahi derler, دُمُوعٌ [dumū‘] ma‘nāsına. Ve fī ba‘zi’n-nusahi الْعُرُوبُ الْوَهَادُ الْمُخَفِضَةُ Ya‘nī iniş yerler. Ve

عُرُوبٌ [ġurūb] Dışın keskin olması,

hiddetü’l-esnān ma‘nāsına. Ve dışın ābdār olmasına da derler.

الْغَارِبُ [el-ġārib] (rā‘nın kesriyle) Hörgüç ile boynun ara yeri. Ve “حَبْلُكَ عَلَى غَارِبِكَ” dedikleri bundandır, istediğin yere git demek mahallinde. Ve bunun aslı budur ki nāka kaçan başında yular var iken otlasa yuları غَارِبٌ [ġārib]i üzere bırakırlar, zīrā yuları gördükçe otladığı nesneden hazz almaz.

عَوَارِبُ الْمَاءِ [ġavāribu’l-mā‘] (fethateynle ve rā‘nın kesriyle) Suyun mevcinin a‘lālarına derler. عَوَارِبٌ [ġavārib]-i ibilden me’hūzduz, ya‘nī devenin omuzuna teşbīh edip demişlerdir.

الْغَرَبُ [el-ġāreb] (ġayn’ın ve rā‘nın fethiyle) Gümüş, فِضَّةٌ [fiḏḏat] ma‘nāsına. Ba‘zılar eyitti: Gümüştən olan cāmdır. Ve **عَرَبٌ** [ġareb] Hamra dahi derler. Ve

عَرَبٌ [ġareb] Koyunda bir marazdır ki nākada olan سَعَفٌ [sa‘af] gibidir. Ve سَعَفٌ [sa‘af] sīn-i mühmelenin ve ‘ayn-ı mühmelenin fethiyle bir marazdır ki onun ile nākanın burnunun tüyü yolunur ve gözle rinin kılları dökülür. Ve

عَرَبٌ [ġareb] O marazla muttasıf olmağa dahi derler; yukālu: عَرَبَتِ الشَّاءُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

عَرَبٌ [ġareb] Şol suya derler ki kuyu ile davar su içtiği āhūr arasında kova damlayıp az zamān içinde rāyahası mütegayyir olur. Ve

عَرَبٌ [ġareb] Kavak ağacı, sepīdār ma‘nāsına. Ve

عَرَبٌ [ġareb] Şol oka derler ki kim attığı ma‘lūm olmaya; yukālu: أَصَابَهُ سَهْمٌ عَرَبٌ Ve أَهْتَرِي بُو لَا يُضَافُ وَلَا يُضَافُ يُسَكَّنُ وَيُحَرَّكُ

makāmda **الْعَرَبُ** [el-ğareb] şol oktur ki atıldıktan sonra bulunmaya demiştir, galat etmiştir.

[غ ص ب]

الْغَضَبُ [el-ğaşb] (ğayn'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Bir şey'i zulmen almaktır; tekūlu: **مَغْضُوبٌ** Ve **عَصَبْتُهُ مِنْهُ وَعَصَبْتُهُ عَلَيْهِ بِمَعْنَى** [mağşüb]a dahi **غَضِبْتُ** [ğaşb] derler.

الْإِغْتِصَابُ [el-iğtişāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Mislu: **الْغَضَبُ** [el-ğaşb].

الْمَغْضُوبُ [el-mağşüb] (mīm'in fethiyle ve ğayn'ın sükūnuyla) Gasb olunan nesne.

[غ ض ب]

الْغَضَبُ [el-ğadāb] (fethateynle) Hişim etmek; yukālu: **غَضِبَ عَلَيْهِ عَضَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ** Ba'zılar eyitti: **بَاعَضُوا لِفُلَانٍ** derler kaçan diri olsa ve **بِهِ غَضِبْتُ** derler ölü olsa.

غَضِبْتُ [ğadāb] (dād'ın sükūnuyla ğayn'ın fethinden sonra) İbnu's-Sikkīt eyitti: şedidü'l-humret olan nesneye derler; yukālu: **أَحْمَرُ غَضِبٌ**

الْمَغْضَابَةُ [el-mağdābet] (mīm'in fethiyle ve dād'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِغْدَابُ [el-iğdāb] (hemzenin kesriyle) Gazaba getirmek; yukālu: **أَغْضَبْتُهُ أَنَا فَتَغَضَّبَ**

الْتَّغَضُّبُ [et-teğadūb] (fethateynle ve dād'ın zammıyla ve teşdidiyle) Gazaba gelmek.

الْغَضْبَانُ [el-ğadbān] (ğayn'ın fethi ve dād'ın sükūnuyla) Gazab-nāk olan kimse.

الْغَضْبَانِي [el-ğadbā] (ğayn'ın fethiyle ve dād'ın sükūnuyla ve elifin kasriyle) Mü'ennesidir; yukālu: **رَجُلٌ غَضْبَانٌ** وامرأة **غَضْبَانِي** Ve

غَضْبَانِي [ğadbā] Deve sürüsünden yüz 'ade- de dahi itlāk olunur. Ve bu ma'rifedir,

buna elif-lām dāhil olmaz.

الْغَضْبَانَةُ [el-ğadbānet] **غَضْبَانٌ** [ğadbān]ın mü'ennesidir, Benī Esed lügati üzere **مَلَائَةٌ** [mel'ānet]te ve sār nazā'irinde dahi hāl böyledir.

الْغَضْبَانِي [el-ğadābā] (ğayn'ın fethiyle) Cem'; yukālu: **قَوْمٌ غَضْبَانِي** ve yukālu: **قَوْمٌ غَضْبَانِي وَفِي النُّسخِ الْمُصَحَّحَةِ مِنَ الْأَصْلِ قَوْمٌ غَضْبَانِي بِصَمِّ الْغَيْنِ مِثْلُ سَكَرَى وَسَكَرَى وَفِيهِ نَظْرٌ فَإِنَّ صَمَّ الْأَوَّلِ فِي أَرْبَعَةِ أَلْفَاظٍ فَقَطُّ كَسَالَى وَسَكَرَى وَعَجَالَى وَغَبَارَى عَلَى مَا صَرَّحَ بِهِ فِي الشَّافِيَةِ إِلَّا أَنْ يُقَالَ فِي السَّكَارَى وَجَهَانَ الْفَتْحِ وَالصَّمِّ وَالتَّمْثِيلِ مَبْنِيٌّ عَلَى الْفَتْحِ وَالضُّبُطُ الْوَالِقُ فِي النُّسخِ مِنَ النَّاسِخِينَ**

الْغَضْبَةُ [el-ğudūbbet] (ğayn'ın ve dād'ın zammıyla ve bā'nın teşdidiyle) Serī'ü'l-gazab olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ غَضْبَةٌ** أَيُّ **يَغْضَبُ سَرِيعًا**

الْمُغَادَابَةُ [el-muğādābet] (mīm'in zammı ve dād'ın fethiyle) Körlük etmek, **مُرَاغَمَةٌ** [murāğamet] ma'nāsına; yukālu: **أَيُّ غَاضِبُهُ أَيُّ ﴿وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ رَاغَمُهُ﴾** Ve kavluhu ta'ālā: **﴿مُغَاضِبًا﴾** (الأنبياء 87) أَيُّ مُرَاغَمًا لِقَوْمِهِ

الْغَضُوبُ [el-ğadūb] (ğayn'ın fethi ve dād'ın zammıyla) Dürük yüzlü; yukālu: **إِمْرَأَةٌ غَضُوبٌ** أَيُّ **عَبُوسٌ**

[غ ل ب]

الْغَلَبُ [el-ğaleb] ve

الْغَلْبَةُ [el-ğalebet] (ğayn'ın ve lām'ın fethiyle) ve

الْغَلْبُ [el-ğalb] (lām'ın sükūnuyla) Gālib olmak; yukālu: **غَلَبَهُ غَلْبًا وَغَلْبَةً وَغَلَبْنَا مِنَ الْبَابِ** الثَّانِي أَيْضًا قَالَ اللهُ تَعَالَى ﴿وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلْبِهِمْ﴾ (الروم Ferrā 3) وَهُوَ مِنَ الْمَصَادِرِ الْمَفْتُوحِ الْعَيْنِ مِثْلُ الطَّلَبِ eyitti: muhtemeldir ki āyet-i kerīmede **غَلَبَ** aslında **غَلْبَةً** ola ve tā zamīre izāfetle düşmüş ola.

الْمُغَالِبَةُ [el-muğālebet] (mīm'in zammı ve

lām'ın fethiyle) Galebe edişmek; yukālu: غَالِبُهُ مُغَالِبَةٌ وَغَلَابًا

غَلَاب [Ġalābi] (ğayn'ın fethi ve bā'nın kesri üzere bināsiyla mislu: قَطَام [kaṭāmi]) Bir 'avretin ismidir.

التَّغْلَبُ [et-teğallub] (tā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Kahr ile hükümet etmek; yukālu: تَغْلَبَ عَلَى بَلَدٍ كَذَا أَيِ اسْتَوْلَى عَلَيْهِ فَهَرَا

التَّغْلِيبُ [et-tağlib] (tā'nın fethi ve ğayn'ın sükunuyla) Gālib kılmak; yukālu: غَلَبْتُهُ أَنَا عَلَيْهِ تَغْلِيْبًا

الغَلَابُ [el-ğallāb] (ğayn'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Kesrî'l-galebe olan.

المُغْلَبُ [el-muğalleb] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Mirāren maglūb olan. Ve

مُغْلَبٌ [muğalleb] Şu'aradan şol kimse-dir ki nazmda akrānından iyiliğine hükm olunmuş ola, gūyā ki akrānı üzerine gālib kılınmış olur, pes lafz-ı مُغْلَبٌ [muğalleb] azdāddan olur. Ve sāhib-i *Şurāh* مُغْلَبٌ [muğalleb] “nām-ı şā'ir” demiştir hatā etmiştir, zīrā مُغْلَبٌ [muğalleb] Cevherī tefessürü üzere ism-i cins olur, 'alem olmaz.

تَغْلِبُ [Tağlib] (tā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Bir kabīlenin babası ismidir ki o Tağlib b. Vā'il'dir. Ve 'Arabların mü'ennes istibār edip وَائِلٌ تَغْلِبُ بِنْتُ وَائِلٍ dediği قَبِيلَةٌ [kabīlet] olmak te>vīli ile, nitekim قَبِيلَةٌ [kabīlet] derler تَمِيمٌ بِنْتُ مُرٍّ Ve تَغْلِبُ [tağlib] kabilesi sābikan غَلْبَاءُ [ğalbā] ile tesmiye olunmuştu.

التَّغْلِيبِيُّ [et-Tağlebiyy] تَغْلِبُ [Tağlib] mensüb kimse. Lām'ı meksür iken nisbetinde meftūh ederler, tevālî-i kesreteynden hazer edüben, yā-yı nisbete mukārenetle ve gāh olur ki تَغْلِيبِيُّ [Tağlibiyy] dahi derler

lām'ın kesriyle lām'dan gayrı harfeyn-i gayr-i meksüreyn olduğu eelden, نَمِيرٌ [nemir] bunun hilāfınca ki onun nisbetinde mīm'in kesri cā'iz olmamıştır.

الأَغْلَبُ [el-ağleb] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Galebesi āşikāre olan kimse; tekūlu: وَرَجُلٌ أَغْلَبٌ إِذَا كَانَ بَيْنَ الْغَلْبِ غَلِيظَ الرَّقَبَةِ Ve **الأَغْلَبُ العَجَلِيُّ** [el-Ağlebu'l-İcliy] Ehadu'r-ruccāzi.

الغَلْبَاءُ [el-ğalbā] (ğayn'ın fethiyle ve elifin meddiyle) Serkeş ve mütemerrid olan nesne; yukālu: هَضْبَةٌ غَلْبَاءُ Ya'nī sarp dağ ve عَزَّةٌ غَلْبَاءُ ya'nī kavī devlet ve حَدِيقَةٌ غَلْبَاءُ kavluhu ta'alā: ﴿وَحَدَائِقُ غُلْبَاءُ﴾ (عمس 30) Ya'nī güneç (?) bāğçe ki eşcārı birbirine ulaşmış ola.

الغُلْبُ [el-ğulb] (ğayn'ın zammı ve lām'ın sükunuyla) Cem'; yukālu: حَدَائِقُ غُلْبٌ

الإِغْلِيلَابُ [el-iğlilāb] (hemzenin kesri ve ğayn'ın sükunuyla) Bāğçenin eşcārı ve nebātātı kemālin bulup birbirine sarmaşmak; yukālu: إِغْلَوْلَبُ الْعُشْبِ إِذَا بَلَغَ وَالتَّتُّ

الغُلْبَةُ [el-ğulbbet] (ğayn'ın zammı ve lām'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Galebe etmek. Ve sıfat dahi isti'māl olunur; yukālu: رَجُلٌ غُلْبَةٌ أَيِ يَغْلِبُ سَرِيْعًا

[غ ه ب]

الغَيْهَبُ [el-ğayheb] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükunu ve hā'nın fethi ile) Zulmet.

الغَيْهَابُ [el-ğayāhib] (ğayn'ın fethi ve hā'nın kesriyle) غَيْهَبٌ [ğayheb]in cem'i; yukālu: فَرَسٌ أَهْمٌ غَيْهَبٌ إِذَا اسْتَدَّ سَوَادُهُ

الغَهَبُ [el-ğaheb] (bi'l-fethateyn) Gaflet; yukālu: وَغَهَبَ مِنَ الْبَابِ الرَّايِعِ Ve fi'l-hadīsi: سُئِلَ عَطَاءٌ عَنْ رَجُلٍ أَصَابَ صَيْدًا غَهَبًا قَالَ عَلَيْهِ الْجَزَاءُ Ebū 'Ubeyd eyitti: Bunun ma'nası, bir muhrim ihrāmı hālinde bir sayda zarar etse gafletle demektir.

[غ ي ب]**الْغَيْبُ** [el-ğayb] (bi'l-fethi) ve**الْغَيْبَةُ** [el-ğaybet] (kezālik bi'l-fethi) ve**الْغَيَابُ** [el-ğayāb] ve**الْغُيُوبُ** [el-ğuyūb] (bi-fethi'l-ğayni fi'l-evveli ve zammihā fi's-sānī) ve**الْمَغْيَبُ** [el-mağīb] (bi-fethi'l-mīm ve kesri'l-ğayn) Gāyib olmak; tekūlu: **غَابَ عَنْهُ** Ve gün dolunmak ma'nāsına da isti'māl olunur; yukālu: **غَابَتْ السَّمْسُ** أي عَزَبَتْ**غَيْبٌ** [ğayb] Düz yere dahi derler, arz-ı mutma'inne ma'nāsına. Ve**الْغَيْبُ** [el-ğuyyeb] (ğayn'ın zammı ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) ve**الْغَيَابُ** [el-ğuyyāb] (ğayn'ın zammı ve yā'nın teşdidiyle) ve**الْغَيْبُ** [el-ğayeb] (fethateynle) **غَائِبٌ** [gā'ib] in cem'i. Ve yā elife kalb olunmadı yā müteharrik olup mā-kabli meftūh iken, zīrā **غَيْبٌ** [ğayeb] **صَيِّدٌ** [şayed]e teşbīh olunmuştur ki **صَيِّدٌ** [şayed] masdardır **بَعِيرٌ أَصَيِّدٌ** den me'hūzdur. Ve masdarda kalb olunmadığı asla delālet eylesin içindir. Ve eğerçi **غَيْبٌ** [ğayeb] cem' ve **صَيِّدٌ** [şayed] masdardır velākin cā'izdir ki **غَيْبٌ** [ğayeb]le dahi masdar niyyet oluna. Ve **أَصَيِّدٌ** [aşyed] şol deveye derler ki başın sağına ve soluna tahrik edemeye li-marazin. Ve bu sebebden **أَصَيِّدٌ** [aşyed] melike dahi itlāk olunur, kibriden ötürü sağa ve sola iltifāt etmediği için.**التَّغْيِيبُ** [et-tağyīb] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Gā'ib kılmak; yukālu: **غَيَّبْتُهُ** أَنَا**الْغَيَابَةُ** [el-ğayābet] (fethateynle) Bir nesnenin dibi, **قَعْرٌ** [ka'r] ma'nāsına; yukālu: **غَيَّبَتِ الْوَادِي لِقَعْرِهَا** Ve **جُبٌّ** [cubb]cīm'in zammı ve bā'nın teşdidiyle kuyu ma'nāsınadır; tekūlu: **وَقَعْنَا فِي غَيْبَةٍ وَغَيَابَةٍ أَيْ** وَقَعْنَا فِي غَيْبَةٍ وَغَيَابَةٍ أَيْ هَبْطَةً مِنَ الْأَرْضِ Ya'nī “Alçak yere vāki' olduk” ki **هَبْطَةٌ** [hebṭat] hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla alçak yere derler.**الْغَيَابُ** [el-ğayāb] (fethateynle) **قَعْرٌ** [ka'r] ma'nāsınadır; ve minhu kavluhum:**غَيْبَةً غَيَابُهُ أَيْ دُفِنَ فِي قَبْرِهِ****التَّغَايُبُ** [et-teğāyub] (tā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) Gā'ib olmak; **بُنُو فُلَانٍ يَشْهَدُونَ** أحيانًا وَيَتَغَايَبُونَ أحيانًا**الْمُغَايَبَةُ** [el-muğāyebet] (mīm'in zammıyla ve yā'nın fethiyle) Birbirinden gā'ib olmak. Ve birbirinin gaybetine söz söylemek: **فَهِيَ خِلَافُ الْمُحَاظَبَةِ****الإِغَابَةُ** [el-iğābet] (hemzenin kesriyle) ‘Avretin zevci gā'ib olmak; yukālu: **أَغَابَتِ الْمَرْأَةُ** إِذَا غَابَ عَنْهَا زَوْجُهَا**الْمُغْيَبَةُ** [el-muğībet] (mīm'in zammı ve ğayn'ın kesriyle) Zevci gā'ib olan ‘avret. Ve **الْمُشْهِدُ** [el-muşhid] (bilā-hā') zevci hāzır olan ‘avret.**الإِغْتِيَابُ** [el-iğtiyāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gıybet etmek; yukālu: **إِغْتَابَهُ** إِغْتِيَابًا**الْغَيْبَةُ** [el-ğībet] (ğayn'ın kesriyle) İsmidir, **إِغْتِيَابٌ** [iğtiyāb]dan. Ve**غَيْبَةً** [ğībet] Bir mestūr kimsenin ardınca ba'zı kelimāt etmektir, onu işitse gam-nāk ola. Bu makūle kelimāt eger gerçek olursa **بُهْتَانٌ** [buhtān] olur ve eger yalan olursa **غَيْبَةٌ** [ğībet] olur ve eger yalan olursa **بُهْتَانٌ** [buhtān] olur.**الْغَابَةُ** [el-ğābet] Bük ki onda cānverler yatar, sazlıklar gibi; meselā yukālu: **لَيْتُ غَابَةَ****الْغَابُ** [el-ğāb] **غَابَةٌ** [ğābet]in cem'i. Bu yā'īdir, vāvī degildir. Ve**غَابَةٌ** [Gābet] Bir mevzi'in ismidir, **Hiçāz'da**.

التَّغَيُّبُ [et-teğayyub] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Ga'ib olmak; yukālu: تَغَيَّبَ عَنِّي Ve gāh olur ki zarūret-i şîr için تَغَيَّبَ عَنِّي dahi derler.

FASLU'L-ĶĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق أ ب]

الْقَابُ [el-kaʿb] (kāf'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Taʿām yemek; yukālu: قَابَتْ الطَّعَامَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَي أَكَلْتُهُ Ve su kabında olan suyu cümleten içmeğe dahi derler; yukālu: قَابَتْ الْمَاءَ أَي شَرِبْتُ كُلَّ مَا فِي الْإِنَاءِ

الْقَابُ [el-kaʿeb] (kāf'ın ve hemzenin fet-hiyle) Suyu çok içmek; yukālu: قَيَّبَ الرَّجُلُ صَبَبَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْ شُرْبِ الْمَاءِ Mislü: صَابَتْ [ša'eb] dahi suyu çok içmeğe derler, ʿalā-mā merre.

الْمِقَابُ [el-miḳʿeb] (ʿalā-vezni [mifʿal]) Sıfatun minhu; yukālu: هُوَ مِقَابٌ

[ق ب ب]

الْقُبُوبُ [el-ḳubūb] (zammeteynle) Et kurumak. Ve deri kurumağa ve hurmā kurumağa ve yara kurumağa dahi derler; yukālu: قَبَّ اللَّحْمُ يَقْبُ قُبُوبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَهَبَ نُدْوَتُهُ Yaʿnī yaşlığı gitse; ve kezalik yukālu: قَبَّ الْجِلْدُ وَالتَّمْرُ وَالْجُرْحُ إِذَا يَبَسَ وَذَهَبَ مَاؤُهُ وَجَفَّ

الْقَبَبُ [el-ḳabeb] (kāf'ın ve bā-i ūlānın fethiyle) Bel ince olmak, bārīk-miyān maʿnāsına.

الْأَقْبُ [el-eḳabb] (fethateynle) Ortalığı ince olan hayvān ve eger insān; yukālu: إِفْرَاءٌ قَبَاءٌ أَي تَبَيَّنَةُ الْقَبَبِ Yaʿnī ortalığı ince, bārīk-miyān maʿnāsına, ʿalā-mā merre.

الْقُبُّ [el-ḳubb] (kāf'ın zammıyla) أقب [eḳabb]ın cemʿi; yukālu: كَرْنُ الْخَيْلِ الْقُبُّ Karnı çekilip arıklayan atlar maʿnāsına.

الْقَبَبَةُ [el-ḳabḳabet] (kāfeynin fethi ve bā-i ūlānın sükūnuyla) Dişleri birbirine vurmaktan hāsıl olan āvāz; yukālu: قَبَّ الْأَسَدُ

Ve يَقْبُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَمِعْتَ فَتَبَّةً أَنِّيَابِهِ

فَتَبَّةٌ [kabkabet] Atın karnından işitilen āvāza dahi derler. Ve

فَتَبَّةٌ [kabkabet] Masdar dahi gelir, arslan çağırmaq ma'nāsına; yukālu: إِذَا سَمِعْتَ الْأَسَدَ إِذَا هَدَرَ

الْقَبِيبُ [el-qaḫīb] (kāf'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Karnı āvāz verici at.

الْقَبْقَابُ [el-qaḫqāb] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Ziyāde çağırıcı deve, جَمَلٌ هَدَارٌ ma'nāsına.

الْقَبْقَابُ [el-qaḫqāb] (kāfeynin fethi ve bā'nın sükunuyla) Karın, batn ma'nāsına.

الْقَابَةِ [el-qaḫbet] (bā'nın teşdidiyle) Katre ma'nāsındadır; yukālu: مَا أَصَابْنَا الْعَامَ قَطْرَةً وَمَا أَصَابْنَا قَابَةً بِمَعْنَى وَاحِدٍ Ve kāle Ebū Zeyd: مَا رَأَيْنَا الْعَامَ قَابَةً أَيْ قَطْرَةً مَا سَمِعْنَا الْعَامَ قَابَةً أَيْ صَوْتٍ Ve ra'd ma'nāsına da gelir. Kāle'l-Aşmaṭ: مَا سَمِعْنَا الْعَامَ قَابَةً أَيْ صَوْتٍ Güyā ki Aşmaṭ قَابَةً [qaḫbet]i قَبِيبٌ [qaḫīb]den müştakk itibār etmiştir. İbnu's-Sikkīt eyitti: Bu rivāyeti Aşmaṭ'den gayrı kimse etmemiştir.

الْقَبُ [el-qaḫb] (kāf'ın fethiyle) Şol ağaçtır ki bekrenin ortasındadır, üzerine ağaçtan dişler konmuştur. Ve

قَبٌ [qaḫb] Baş ma'nāsına da gelir; yukālu: عَلَيْكَ بِالْقَبِ الْأَكْبَرِ أَيْ بِالرَّأْسِ الْأَكْبَرِ Ve

قَبٌ [qaḫb] Gömlek yakasına dikilen pārelere dahi derler. Ve ba'zılar eyitti: قَبٌ [qaḫb] kat' ma'nāsına da gelir; yukālu: قَبَةٌ إِذَا قَطَعَهُ

الْقَبُّ [el-qaḫb] (kāf'ın kesriyle) Şol yüce kemiktir ki arka cānibinden iki sekirdenin ara yerinde olur ki ādem oturduktā onun üzerine oturur; tekūlu: أَلْزَقُ قَبَّكَ بِالْأَرْضِ Ve bir kavmden pīr olup eski olan kimseye dahi قَبٌ [qaḫb] derler; yukālu: هُوَ قَبُّ الْقَوْمِ

أَيَّ شَيْخُحُمْ

الْقَبَّةُ [el-qaḫbet] (kāf'ın kezālik kesriyle) Koyunun kat kat olan işkenbesi ki ona lisān-ı Fārisīde hezār-tū derler. Ve gāh olur ki tahfīf olur.

الْقُبَّةُ [el-qaḫbet] (kāf'ın zammıyla) Binādan müdevver olan saktır.

الْقَبَابُ [el-qaḫbāb] (kāf'ın kesriyle) ve

الْقُبْبُ [el-qaḫbeb] (kāf'ın zammı ve bā'nın fethiyle) قُبَّةٌ [qaḫbet]in cem'idir.

الْمُقَبَّبُ [el-muqaḫbb] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve bā'nın fethi ve teşdidiyle) Kubbeli olan ev; yukālu: بَيْتٌ مُقَبَّبٌ إِذَا جُعِلَ فَوْقَهُ قُبَّةٌ Ve mihaffe kısmına dahi مُقَبَّبَةٌ [muqaḫbbet] derler, onda dahi قُبَّةٌ [qaḫbet] hey'eti olduğu için.

الْقُبَاكِبُ [el-qaḫbākib] (kāf-ı ulānın zammı ve kāf-ı sāniyenin kesriyle) Gelecek yılın 'akibinde olan yıl; tekūlu: وَلَا آتِيكَ الْعَامَ وَلَا قَابِلٌ وَلَا قُبَاكِبٌ Ve *Muhezzebu'l-Esmā*'da الْقُبَاكِبُ [el-qaḫbākib] “çehārūm sāl” dediği Cevherī nakline muhāliftir.

الْإِقْتِبَابُ [el-iqḫtibāb] Kesmek; yukālu: إِقْتَبْتُ فَلَانٌ يَدُ فَلَانٍ بِتَشْدِيدِ الْبَاءِ إِذَا قَطَعَهَا وَهُوَ افْتَعَلَ

حِمَارُ قَبَانَ [ḫimāru qaḫbān] Bir nev' böcektir ki çekirge şeklindedir, kanadı yoktur ve ona devecik derler. Ve ba'zılar eyitti: Şol böcektir ki ayakları çoktur, yere yapışır, lisān-ı Fürste har-keş ma'nāsına ve huve'l-asahh. Ve قَبَانَ [qaḫbān] فَعْلَانٌ [fa'ālān] vezni üzeredir, zīrā 'Arab tā'ifesi bunu gayrı munsarıf isti'māl ederler. Ve eger فَعَالٌ [fa'āl] vezni üzere olaydı munsarıf olurdu; tekūlu: رَأَيْتُ قَطِيعًا مِنْ حُمُرِ قَبَانَ Ya'nī “Ben bir sürü gördüm حِمَارُ قَبَانَ [ḫimāru qaḫbān] dedikleri böceklerden.”

[ق ت ب]

الْقَتَبُ [el-ḳateb] (fethateynle) Küçük deve pālânıdır ki hörgüç mikdârıdır.

الْقِطْبُ [el-ḳitb] (ḳāf'ın kesriyle) Kuyudan su çeken devenin âlât ve esbâbı gerek bek-releri olsun gerek ipleri olsun gerek sâ'ir âleti olsun. Ve

قِطْبُ [ḳitb] Bağırsak ma'nâsına da gelir.

الْأَقْتَابُ [el-aḳtâb] (hemzenin fethiyle) **قِطْبُ** [ḳitb]in cem'idir. Ve **قِطْبُ** [ḳitb] mü'ennestir. Ba'zılar eyitti: **أَقْتَابُ** [aḳtâb]in müfredi **قِطْبَةٌ** [ḳitbet]tir bi'l-hâ'i. Ve ba'zılar eyitti: **قِطْبُ** [ḳitb] karında olan yağlı bağırsağa derler, **حَوَايَا** [ḥavâyâ] ma'nâsına ki yağlı olmayan bağırsağa **أَقْشَابُ** [aḳşâb] derler, **حَوَايَا** [ḥavâyâ] demezler.

الْقُتَيْبَةُ [el-ḳuteybet] (ḳāf'ın zammı ve tā'nın fethi ve yâ'nın sükunuyla) **قِطْبَةٌ** [ḳitbet]in tasgîridir. Ve **قُتَيْبَةُ** [Ḳuteybet] lafzı ile ricâlden ba'zı kimse tesmiye olunmuştur.

الْقُتَيْبِيُّ [el-Ḳutebiyy] (ḳāf'ın zammı ve tā'nın fethiyle) **قُتَيْبَةُ** [Ḳuteybet]e mensüb olan, nitekim **جُهَيْبِيُّ** [Cuheniyy] derler **جُهَيْبَةُ** [Cuheynet]e mensüb olanda. Ve **جُهَيْبَةُ** [Cuheynet] Bir kabîlenin ismidir.

الْإِقْتِابُ [el-iḳtitâb] (hemzenin kesri ve ḳāf'ın sükunu ve tā-i ülânın kesriyle) Deve üzerine pālânı vurmak; tekülü: **إِقْتَبْتُ الْبَعِيرَ** ve **اِقْتَبَا** إِذَا شُدُّتْ عَلَيْهِ الْقَتَبُ (fethateynle) deve pālânına derler, nitekim mürûr etti.

الْقَاتُوبَةُ [el-ḳatübet] (ḳāf'ın fethiyle ve tā'nın zammıyla) Şol devedir ki üzerine pālânı vurulmuş ola. Tâ' dâhil olduğuna bâ'is budur ki pālânı olan devenin zâtı murâd olmuştur, teksîr-i fi'l murâd değildir, hâlâ ki sîga-i **فُعُولُ** [fa'ûl] vaz'î teksîr içindir, ni-

tekim **حَلُوبَةٌ** [ḥalübet]te ve **رَكُوبَةٌ** [rekübet]te hâl böyledir.

[ق ح ب]

الْقُحَابُ [el-ḳuḥâb] (ḳāf'ın zammıyla) Atın ve devenin öksürüğüne derler, **سَعَالُ الْخَيْلِ** ma'nâsına. Ve gâh olur ki âdem öksürüğüne dahi itlâk olunur; yukâlu: **فَحَبٌ يَفْحُبُ** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْقَحْبَةُ [el-ḳaḥbet] (ḳāf'ın fethiyle ve ḥâ'nın sükunuyla) Yaramaz 'avret; kelime-i müvellededir.

[ق ح ط ب]

الْقَحْطَبَةُ [el-ḳaḥṭabet] (ḳāf'ın fethi ve ḥâ'nın sükunu ve tā'nın fethiyle) Yere vurmak; yukâlu: **فَحْطَبُهُ** أَيَّ صِرَعَهُ Ve bir kimse üzerine kılıç sıyırmak; yukâlu: **فَحْطَبُهُ** بِالسَّيْفِ أَيَّ عَلَاهُ Ya'ni üzerine havâle oldu.

قَحْطَبَةُ [Ḳaḥṭabet] (ḳāf'ın fethi ve ḥâ'nın sükunu ve tā'nın fethiyle) Ricâlden bir kimsenin ismidir.

[ق ر ب]

الْقُرْبُ [el-ḳurb] (ḳāf'ın zammı ve râ'nın sükunuyla) Yakın olmak; yukâlu: **قُرْبٌ** **الشَّيْءِ يُقْرَبُ قُرْبًا** مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا دَنَا ﴿إِنَّ رَحْمَتَ اللَّهِ قَرِيبٌ مِنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ (الأعراف 56) **وَلَمْ يَقُلْ قَرِيبَةً لِأَنَّهُ أَرَادَ بِالرَّحْمَةِ الْإِحْسَانَ** **وَلِأَنَّ مَا لَا يَكُونُ تَأْنِيَهُ حَقِيقًا جَارَ تَذْكِيرُهُ فِيهِ تَأْمُلٌ فَإِنَّ ذَلِكَ الْجَوَازَ فِي الْإِسْنَادِ إِلَى الظَّاهِرِ دُونَ الضَّمِيرِ وَقَالَ الْفَرَّاءُ إِذَا كَانَ الْقَرِيبُ فِي مَعْنَى الْمَسَافَةِ يَذْكَرُ وَيُؤنَّثُ وَإِذَا كَانَ بِمَعْنَى النَّسَبِ يُؤنَّثُ بِلَا اخْتِلَافٍ بَيْنَهُمْ تَقُولُ هَذِهِ كَانَ بِمَعْنَى الْقَرِيبَةِ أَيَّ ذَاتُ قَرَابَتِي** ve

قُرْبٌ [ḳurb] **بُعْدٌ** [bu'ḍ]un zıddına dahi itlâk olunur. Ve

قُرْبٌ [ḳurub] (râ'nın zammıyla) ve

قُرْبٌ [ḳurb] (râ'nın sükunuyla) **عُسْرٌ** [ʿusur] ve **عُسْرٌ** [ʿusr] gibi, **شَاكِلَةٌ** [şâkilet]ten **مَرَأٌ**

mak; yukālu: اِقْتَرَبَ الْوَعْدُ أَي تَقَارَبَ
الْمُقَارَبَةُ [el-muqārebet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Yakınlık etmek ve yakınlık göstermek. Ve bey'de benzer bahāya kā'il olmak; yukālu: قَارَبْتُهُ فِي الْبَيْعِ مُقَارَبَةً

الْمُقَارِبُ [el-muqārib] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) İyi ile yatılının beyninde mütevassıtü'l-hāl olan: وَلَا تَقُلْ مُقَارِبَ بَفَتْحِ Geri bunculayın ucuz olan nesneye de مُقَارِبُ [muqārib] derler.

التَّقَارُبُ [et-teqārub] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) تَبَاعُدُ [tebā'ud]un mukābilidir.

الْإِقْرَابُ [el-iqrāb] Kılıca kın etmek; yukālu: أَقْرَبْتُ السَّيْفَ أَي جَعَلْتُ لَهُ قِرَابًا Ve kadehi doldurmağa dahi derler; tekūlu: أَقْرَبْتُ الْقَدْحَ أَقْرَبْتُ إِذَا مَلَأْتُهُ Ve 'avretin vilādeti karīb olmak; yukālu: أَقْرَبْتُ الْمَرْأَةَ إِذَا قُرِبَ وَلَاذُهَا Atta ve koyunda dahi hāl böyledir, ammā nāka için أَقْرَبْتُ النَّاقَةَ denmez.

الْمُقْرِيبُ [el-muqrib] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Vilādeti karīb olan.

الْمُقْرَبُ [el-muqreb] (rā'nın fethiyle) Mükerrem olan at ki sāhibi onu yanından ayırmaya. Mü'ennesi مُقْرَبَةٌ [muqrebet] gelir.

الْقَرَابَانُ [el-қarabān] ve

الْقَرَبَانُ [el-қarabā] (kāf'in fethiyle ve rā'nın sükūnuyla ikisinde dahi) Dolmağa karīb olan nesne; yukālu: فَدَحَ قَرَبَانٌ وَجُمُجَمَةٌ فَدَحَ قَرَبَانٌ وَجُمُجَمَةٌ Ve قَرَبَانٌ وَجُمُجَمَةٌ [cumcumet] cīm'lerin zammıyla ağaçtan olan çanak ve baş kafası, kāse-i ser ma'nāsına.

الْقَرَابُ [el-қarāb] قَرَابَانُ [қarabān]ın cem'i, mislu: عَجَلَانُ [a'clān] ve عَجَالٌ [icāl] ve عَجَلَانُ [a'clān] 'Acele edici demektir. Ve

قَرَابٌ [қirāb] Kılıcın şol kabına derler ki kınla ve bağıyla içine korlar. Ve fi'l-

meseli: "الْفَرَارُ بِقَرَابٍ أَكْبَسُ" Ve Muқaddime-i Cārullāh'ta kının kendiye itlāk olunur demiş. Ve meselin ma'nāsı budur ki mahalinde kılıç kında iken kaçmak 'ākıl işidir. Ve

قَرَابٌ [қirāb] Yakın olmağa dahi derler.

الْقَرِبَةُ [el-қirbet] Su çekilen meşk.

الْقَرِبَاتُ [el-қirbāt] ve

الْقَرِبَاتُ [el-қirebāt] (rā'nın sükūnu ve fethi ve kesriyle) قَرِبَةٌ [қirbet]in cem'i kiletli.

الْقَرِبُ [el-қireb] Cem'i kesretidir. Geri bunculayın her ism ki فِعْلَةٌ [fi'let] vezni üzeredir, mislu: سِدْرَةٌ [sidret] ve فِقْرَةٌ [fiqret], onun cem'inde 'ayn'ın sükūnu ve fet-hi ve kesri cā'izdir.

الْقَرَابَةُ [el-қarābet] (қāf'in fethiyle) İsmidir, rahimde yakınlık ma'nāsına. Ve bu aslında masdar idi; tekūlu: بَيْنِي وَبَيْنَهُ قَرَابَةٌ

الْقُرْبَى [el-қurbā] (қāf'in zammı ve rā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) ve

الْمَقْرُبَةُ [el-maқrubet] ve

الْمَقْرَبَةُ [el-maқrebet] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve fethiyle) ve

الْقُرْبَةُ [el-қurbet] ve

الْقُرْبَةُ [el-қurubet] (kezālik rā'nın sükūnu ve zammıyla) Bi-ma'nā: الْقَرَابَةُ

الْقَرِيبُ [el-қarīb] (қāf'in fethi ve rā'nın kesriyle) Hısım; yukālu: هُوَ قَرِيبِي وَذُو قَرَابَتِي

الْأَقْرِبَاءُ [el-aқribā] (hemzenin fethi ve rā'nın kesri ve elifin meddiyle) قَرِيبٌ [қarīb]in cem'i.

الْأَقْرَابُ [el-eқārib] (hemzenin fethiyle ve rā'nın kesriyle) ve

الْقَرَابَاتُ [el-қarābāt] (қāf'in fethiyle) Kezālik cem'i; yukālu: هُمْ أَقْرِبَائِي وَأَقْرَابِي وَالْعَامَّةُ تَقُولُ هُوَ قَرَابَتِي وَهُمْ قَرَابَاتِي

الْفَرَابَةُ [el-ḵurābet] (ḵāf'ın zammıyla) قَرِيبٌ [ḵārīb] ma'nāsına. Ve minhu kavluhum: مَا كَرِيبٌ هُوَ بِشَيْبِهِكَ وَلَا بِقَرَابَةِ مَنْ ذَلِكَ Ya'nī "O kimse sana benzer değildir ve sana benzeyene karīb olur dahi değildir."

الْقَرْنَبِيُّ [el-ḵarenbā] (ḵāf'ın ve rā'nın fethiyle ve nūn'un sükūnuyla ve elif-i maksüre ile) Ayakları uzun böcektir ki [ḥunfusā]ya ya'ni donuzlan kurdu-na benzer yā ondan dahi büyücek olur. Ve fi'l-meseli: "الْقَرْنَبِيُّ فِي عَيْنِ أُمِّهَا حَسَنَةٌ"

[ق ر ش ب]

الْقِرْشَبُ [el-ḵirşebb] (ḵāf'ın kesriyle ve şīn'in fethiyle ve bā'nın teşdīdiyle) Yaşlı kimse, müsinn ma'nāsına.

[ق ر ض ب]

الْقِرْضَبَةُ [el-ḵarḍabet] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Kesmek; yukālu: قِرْضَبَةُ أَيُّ قَطَعَهُ Ve bir yābis nesne yemeğe dahi derler; yukālu: قَرَضَبَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ شَيْئًا يَابَسًا

الْقِرْضَابُ [el-ḵirḍāb] (ḵāf'ın kesriyle) Şol keskin kılıçtır ki kemikleri keser. Ve uğru ma'nāsına gelir.

الْقِرْضُوبُ [el-ḵurḍūb] (ḵāf'ın ve ḍād'ın zammıyla) Kezālik uğru ma'nāsına. Ve gāh olur ki fakīre dahi قِرْضُوبٌ [ḵurḍūb] derler.

الْقِرْاضِبَةُ [el-ḵarāḍibet] (ḵāf'ın fethi ve ḍād'ın kesriyle) قِرْضَابٌ [ḵirḍāb]ın ve قِرْضُوبٌ [ḵurḍūb]un cem'i.

قِرْاضِبَةٌ [Ḵurāḍibet] (ḵāf'ın zammı ve ḍād'ın kesriyle) Bir mevzi'in ismidir.

[ق ر ط ب]

الْقِرْطَبَةُ [el-ḵarṭabet] Bir kimseyi ardı üzerine bırakmak; yukālu: قِرْطَبَةُ أَيُّ صَرَعهَ عَلَى قَفَاهُ

الْقِرْطَبِيُّ [el-ḵirṭibbā] (ḵāf'ın ve ṭā'nın kesri

ve bā'nın fethi ve teşdīdiyle ve elifin kasrıyla) Bir nev' oyundur.

[ق ر ط ع ب]

الْقِرْطَعْبَةُ [el-ḵirṭa'bet] (ḵāf'ın kesri ve rā'nın sükūnu ve ṭā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir şey demek olur; yukālu: مَا عِنْدَهُ قِرْطَعْبَةٌ وَلَا قُدْعِمَلَةٌ وَلَا سَعْنَةٌ وَلَا مَعْنَةٌ أَيُّ Ebū 'Ubeyd eyitti: Bir ehad bulmadık ki bu kelimelerin asl ma'nāsın bilir ola. Ba'zılar eyitti: قِرْطَعْبَةٌ [ḵirṭa'bet] Bez pāresidir, خِرْقَةٌ [ḥirḵat] ma'nāsına. Ve قُدْعِمَلَةٌ [ḵuza'milet] kabīh-çehre kısa boylu 'avrettir. Ve سَعْنَةٌ [sa'net] ve مَعْنَةٌ [ma'net] çerbiş ve nān ma'nāsınadır. Ve ba'zılar eyitti: سَعْنَةٌ [sa'net] ve مَعْنَةٌ [ma'net] kalīl ve kesīr ma'nāsınadır.

[ق ر ه ب]

الْقِرْهَبُ [el-ḵarheb] (ḵāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla ve hā'nın fethiyle) Yaşlı öküz.

[ق س ب]

الْقَشْبُ [el-ḵasb] (ḵāf'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Pek nesne, sulb ma'nāsına. Ve قَشْبٌ [ḵasb] Şol çekirdeği pek kuru hurmāya dahi derler ki ağızda dağıla.

الْقَشِيبُ [el-ḵasīb] (ḵāf'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Tavīl ve şedīd ma'nāsınadır. Ba'zılar cereyān ma'nāsına da gelir dedi; yukālu: مَرَزْتُ بِالنَّهْرِ وَلَهُ قَشِيبٌ أَيُّ جَزِيَّةٌ وَتَقُولُ قَسَبٌ يَقْسِبُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

[ق ش ب]

الْقَشْبُ [el-ḵaşb] (ḵāf'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Karıştırmak. Ve zehr ma'nāsına da gelir.

الْإِقْشَابُ [el-iḵşāb] (hemzenin fethi ve ḵāf'ın sükūnuyla) قَشْبٌ [ḵaşb]ın cem'i. Ve

قَشْبٌ [ḵaşb] Zehr içirmeğe de derler;

yukālu: قَصَبَ الزَّرْعَ تَقْصِيْبًا وَذَلِكَ بَعْدَ التَّفْرِيحِ Ve تَفْرِيحٌ [tefrīḥ] fā' ile ve ḥā-i mu'ceme ile ekinin dānesi yarılmağa başlamaktır.

الْقَصَائِبُ [el-kaṣā'ib] (kāf'ın fethiyle) Şol enseden inen saçlardır ki onu kıvrıcık olmak için burarlar ve onu örmezler, tā ki taranmağa kābil ola.

الْقَصِيْبَةُ [el-kaṣībet] (kāf'ın fethi ve şād'ın kesriyle) قَصَائِبُ [kaṣā'ib]in müfredi.

الْمُقَصَّبَةُ [el-muḳaṣṣabet] (mīm'in zammı ve şād'ın fethi ve teşdidiyle) Burulmuş saç.

الْقُصَّابَةُ [el-ḳuṣṣābet] (kāf'ın zammı ve şād'ın teşdidiyle) Emzik, lüle ma'nāsına. Ve düdükte dahi isti'māl olunur.

الْقُصَّابُ [el-ḳuṣṣāb] (kāf'ın zammıyla) قُصَّابَةٌ [ḳuṣṣābet]in cem'i.

الْقَصَّابُ [el-kaṣṣāb] (kāf'ın fethi ve şād'ın teşdidiyle) Düdük çalan kimse, nāy-zen ma'nāsına. Ve et satan kimseye dahi derler.

الْقَاصِبُ [el-kaṣīb] Kezālik düdük çalan kimse. Ve sudan imtinā' eden deveye dahi قَاصِبٌ [kaṣīb] derler; yukālu: بَعِيرٌ قَاصِبٌ وَنَاقَةٌ قَاصِبٌ

الْقِصَابَةُ [el-ḳiṣābet] (kāf'ın kesriyle) Düdük çalmak san'atı.

الْقَصْبُ [el-kaṣb] Kesmek, kat' ma'nāsına; yukālu: قَصَبَ الْقَصَّابُ الشَّاةَ قَصْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَطَعَهَا غُضْرًا غُضْرًا Ve ta'yīb etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: قَصَبَهُ إِذَا غَابَهُ Ve sudan men' etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: قَصَبْتُ الْبَعِيرَ وَغَيْرَهُ إِذَا قَطَعْتَ عَلَيْهِ شُرْبَهُ قَبْلَ أَنْ يَزُورَ Ya'nī suya kanmazdan o sudan kat' olunsa böyle derler. Ve sudan imtinā' etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: قَصَبَ الْبَعِيرَ شُرْبَهُ إِذَا امْتَنَعَ مِنْهُ قَبْلَ أَنْ يَزُورَ

الْإِقْصَابُ [el-iḳṣāb] (hemzenin kesriyle ve kāf'ın sükūnuyla) Bir kimsenin devesi sudan imtinā' etmek; yukālu: إِذَا أَقْصَبَ الرَّجُلُ إِذَا رَعَى فَأَقْصَبَ "رَعَى فَأَقْصَبَ" Ve bu meseli çobanın yaramazlığın i'lām için isti'māl ederler, zīrā deve ota doymayınca suya rāgīb olmaz.

[ق ض ب]

الْقَضْبُ [el-kaḍb] (kāf'ın fethi ve dād'ın sükūnuyla) Kesmek; yukālu: قَضَبَهُ مِنَ الْبَابِ إِذَا قَطَعَهُ Ve

قَضِبٌ [kaḍb] Yoncaya dahi derler. Ve

قَضِبٌ [kaḍb] قَضَيْتُ [kaḍīb] ya'nī ağaç budayıyla vurmağa da derler; yukālu: قَضَبَهُ بِالْقَضِيْبِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيَّ ضَرْبَهُ بِهِ

الْإِقْتِصَابُ [el-iḳtiḍāb] (hemzenin kesriyle ve kāf'ın sükūnuyla) Kezālik kesmek ma'nāsına; yukālu: إِقْتَضَبَهُ أَيَّ قَطَعَهُ مِنَ الشَّيْءِ Ve

إِقْتِصَابٌ كَلَامٌ [iḳtiḍābu kelām] Kelāmı bedīheten söylemektir; yukālu: هَذَا شِعْرٌ هَذَا شِعْرٌ مُقْتَضَبٌ وَكِتَابٌ مُقْتَضَبٌ Ya'nī bedīheten denilmiş şi'rdir ve bedīheten denilmiş kitābdır. Ve

إِقْتِصَابٌ [iḳtiḍāb] Baş bilmeyen nākaya binmek; yukālu: إِقْتَضَبْتُ النَّاقَةَ أَيَّ رَكِبْتُهَا قَبْلَ أَنْ تَرِاضَ Ve رِيَاضٌ [riyād] rā'nın kesriyle ve dād-ı mu'ceme ile davar baş bilmektir.

الْإِنْقِصَابُ [el-inḳiḍāb] (hemzenin ve kāf'ın kesriyle) Kesilmek, inkitā' ma'nāsına; yukālu: انْقَضَبَ الشَّيْءُ أَيَّ انْقَطَعَ ve yukālu: انْقَضَبَ الْكُرْكُوبُ مِنْ مَكَانِهِ أَيَّ صَارَ مُنْقَطِعًا

الْقَضْبَةُ [el-kaḍbet] (kāf'ın fethi ve dād'ın sükūnuyla) Kezālik yonca ma'nāsına.

الْمُقَصَّبَةُ [el-maḳḍabet] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnu ve dād'ın fethiyle) Şol mekândır ki onda yonca biter.

أَلْقَاضِبُ [el-kāḏib] ve

أَلْقَضِيبُ [el-kaḏīb] (kāf'ın fethi ve ḏād'ın kesriyle) Ziyāde kesici kılıç. Ve ağaç budağına dahi فَضِيبُ [kaḏīb] derler, عُضْنُ [ğuşn] ma'nāsına. Ve baş bilmeyen nākaya dahi derler; yukālu: فَضِيبُ النَّاقَةِ إِذَا رَكِبْتَهَا قَبْلَ أَنْ تُرَاضَ Ya'nī baş bilmezden evvel binilse böyle derler. Ve

فَضِيبُ الْحِمَارِ [kaḏību'l-ḥimār] Hımārın zekerine derler. Ve hımārdan gayra dahi izāfet olunur.

أَلْقَوَاضِبُ [el-kavāḏib] Gāyet kesici kılıçlar, فَاضِيبُ [kaḏīb]in cem'idir.

أَلْقَضَابَةُ [el-kaḏābet] (kāf'ın fethi ve ḏād'ın teşdidiyle) Ziyāde fasl-ı husūmete kādır kimse.

أَلْقُضْبَانُ [el-kuḏbān] (kāf'ın zammıyla) Budaklar, فَضِيبُ [kaḏīb]in cem'idir.

أَلْتَقْضِيبُ [et-taḏīb] (tā'nın fethi ve kāf'ın sükunuyla) Ağacın budağın kesmek; tekülü: فَضَّبْتُهُ تَقْضِيبًا إِذَا قَطَعْتَ أَغْصَانَهُ أَيَّامَ الرَّبِيعِ

أَلْقُضَابَةُ [el-kuḏābet] (kāf'ın zammıyla ve ḏād'ın tahfiifiyle) Ağaç kesilirken etrafına dökülen pāreler.

أَلْمُقْتَضِيبُ [el-muḏteḏab] (mīm'in zammı ve ḏād'ın fethiyle) Şol kimsedir ki ona bir iş teklif edesin, onu o iyi işlemezden evvel.

[ق ط ب]

أَلْقَطْبُ [el-kaḏb] Çarh ağacı ki değirmen onun üzerinde döner; kāf'ın zammı ve fet-hiyle ve kesriyle lügattır. Ve

قُطْبُ [Kuḏb] (kāf'ın zammıyla) Şol yıldızdır ki Cedy'le Ferḳadān beyninde olur. Ve felek onun üzerinde döner. Ve

قُطْبُ [kuḏb] Bir kavmin ulusuna derler ki onların umūru onun üzerine devr eder;

yukālu: صَاحِبُ الْجَيْشِ قُطْبُ رَحَى الْحَرْبِ Ya'nī “Serdār-ı asker değirmen kuḏbu gibidir” ki umūr-ı asker onun üzerine devr eder.

أَلْقُطْبَةُ [el-kuḏbet] (kāf'ın ve tā'nın sükunuyla) Şol ok temrenidir ki onunla nişān atarlar. Ve sāhib-i Şurāḥ قُطْبَةُ [kuḏbet] “sutünei ki nişān ber-vey nehend” demiştir, galat etmiştir.

قُطْبَةُ [Kuḏbet] (kezālik kāf'ın zammı ve tā'nın sükunuyla) Bir kimsenin ismidir ki oğluna Herim b. Kuḏbe derler.

قَاطِبَةُ [kaḏibet] (tā'nın kesriyle) Bir ismidir ki umūma delālet eder; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ قَاطِبَةً أَيَّ جَمِيعًا

أَلْقَطِيبَةُ [el-kaḏibet] (kāf'ın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Devenin ve koyunun birbirine katılan sütü.

أَلْقُطْبُ [el-kaḏb] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükunuyla) ve

أَلْإِقْطَابُ [el-iḏāb] (hemzenin kesriyle) Şarābı karıştırmak; yukālu: قَطَبَ الشَّرَابَ مِنْ قَاطِبِ الثَّانِي وَأَقْطَبَهُ أَيَّ مَرَجَهُ

قُطْبُ [kaḏb] Çuvalın kulpun birbirine geçirmeğe de derler, eger iki cānibinden olursa قُطْبُ [kaḏb] ve eger bir cānibinden olursa سَلَقُ [selk] derler. Ve

قُطْبُ [kuḏb] Alnı devşirmek ki hışım zamānında ederler; yukālu: قَطَبَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ أَيَّ جَمَعَ

أَلْقُطُوبُ [el-kuḏūb] (zammeteynle) Bima'nāhu; ve: الْكُلُّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

أَلْقِطَابُ [el-kiḏāb] (kāf'ın kesriyle) İsmidir, mezc ma'nāsına. Ve

قُطْبُ [kuḏb] Kesmek ma'nāsına dahi gelir; ve minhu قِطَابُ الْجَيْبِ Yaka oyuntusu ma'nāsına.

أَلْتَقْطِيبُ [et-taḏīb] (tā'nın fethi ve kāf'ın

sükūnuyla) Yüz devşirmek, bī-huzūrluk mahallinde; yukālu: قَطَّبَ وَجْهَهُ تَقْطِيبًا أَي عَبَسَ

[ق ط ر ب]

الْقَطْرُبُ [el-kuṭrub] (kāf'ın zammı ve tā'nın sükūnu ve rā'nın kezālik zammıyla) Bir cins kuşun adıdır. Ve

قَطْرُبُ [Kuṭrub] Muḥammed b. el-Musteni'r en-Naḥvī'nin lakabıdır.

[ق ع ب]

الْقَعْبُ [el-qa'ab] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol ağaçtan kadeh ki içi ziyāde çukur olup karınlı ola.

الْمَقْعَبُ [el-muqa'ab] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethi ve teşdidiyle) Şol at tırnağına derler ki içi çukur ola.

الْقَعْبَةُ [el-ki'abet] (kāf'ın kesri ve 'ayn'ın fethiyle) قَعَبْتُ [qa'ab]ın cem'idir, mislu: جَبَّ [ceb'] ve جَبَّأْتُ [cibe'et]. Ve جَبَّأْتُ [cibe'et] diye mantara derler, nitekim geçmiştir.

التَّقْعِيبُ فِي الْكَلَامِ [et-taq'ib fī'l-ke'lām] Sözü söylerken izhār-ı fesāhat için dudakların devşirmek.

قَعْنَبُ [Qa'neb] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla ve nūn'un fethiyle) Bir kimsenin ismidir ricālden ve nūn ziyāde olunmuştur.

[ق ع ض ب]

الْقَعْضَبَةُ [el-qa'ḍabet] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezni üzere) Bir nesneyi kökünden kesmek; yukālu: قَعْضَبَهُ أَي اسْتَأْصَلَهُ

قَعْضَبُ [Qa'ḍab] ('alā-vezni جَعْفَرُ [cafer]) Ricālden bir kimsenin ismidir ki sünüler işlemekle meşhūrdur.

[ق ق ب]

الْقَيْقَبُ [el-ḳayqab] (kāf'ın fethi ve yā-i müsennātın sükūnuyla ve ḳāf-ı sānīnin dahi fethiyle) ve

الْقَيْقَبَانُ [el-ḳayqabān] Bir ağaçtır ki eyerleri ondan işlerler, iğde yemişi ki akça yemişi olur ve lisān-ı Fārisīde ona āzād-ıraht derler.

[ق ل ب]

الْقَلْبُ [el-ḳalb] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Yürek. Ve gāh olur ki 'akla dahi derler. Ferrā eyitti: Bārī ta'ālānın ﴿إِنَّ فِي ذَلِكَ لَذِكْرًا لِمَنْ كَانَ لَهُ قَلْبٌ﴾ (ق 37) dediği kavlinde قَلْبٌ [ḳalb] 'akl ma'nāsınadır. Ve

قَلْبٌ [ḳalb] Bir nesneyi döndürmeğe dahi derler; yukālu: قَلَبْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

قَلْبٌ [ḳalb] Tüskürmeğe dahi derler; yukālu: قَلَبْتُ الْقَوْمَ كَمَا تَقُولُ صَرْفُ الصَّبِيَّانِ Ve yüreğe yurmağa dahi derler; yukālu: قَلَبْتُهُ أَي أَصَبْتُ قَلْبَهُ Ve yüreği koparmağa derler; yukālu: قَلَبْتُ النَّخْلَةَ أَي نَزَعْتُ قَلْبَهَا Ve hurmā kızarmağa dahi derler; yukālu: قَلَبْتُ الْبُسْرَةَ إِذَا احْمَرَّتْ Ve

قَلْبُ الْعُقْرَبِ [Ḳalbu'l-'Aḳreb] Bir menzilin ismidir, menāzil-i kamerden ki o bir yıldızdır ki ziyāde berrāktır iki cānibinde iki yıldız dahi vardır. Ve

قَلْبٌ [ḳalb] Hālis ma'nāsına gelir; yukālu: هُوَ عَرَبِيٌّ قَلْبٌ أَي خَالِصٌ يَسْتَوِي فِيهِ الْمَذْكَرُ وَالْمُنْثَى وَالْجَمْعُ وَإِنْ شِئْتَ قُلْتَ امْرَأَةً عَرَبِيَّةً قَلْبَةً وَتَثْبِثُ وَجَمَعْتَ Ve

قَلْبُ النَّخْلَةِ [ḳalbu'n-naḥlet] [قَلْبُ النَّخْلَةِ لِيُهَا] Ya'nī hurmā ağacının قَلْبٌ [ḳalb]i ki içinde olan özüdür. Ve bunda üç lügat vardır: قَلْبٌ [ḳalb] ve قُلْبٌ [ḳulb] ve قُلْبٌ [ḳilb] kāf'ın fethi ve zammı ve kesriyle.

الْقَلْبَةُ [el-kilebet] (kāf'ın kesri ve lām'ın fethiyle) Cem'idir.

الْإِنْقِلَابُ [el-inkilāb] (hemzenin ve kāf'ın kesriyle) Dönmek; yukālu: قَلَبْتُ الشَّيْءَ فَأَنْقَلَبَ أَي انْكَبَّ

الْمُنْقَلَبُ [el-munqaleb] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) İsm-i mekândır. Ve masdar olmak dahi cā'izdir, مُنْصَرَفٌ lafzı cā'iz olduğu gibi.

التَّقْلِيْبُ [et-taqlīb] (tā'nın fethi ve kāf'ın sükunuyla) Döndürmek; yukālu: قَلَبْتُهُ بِيَدَيَّ تَقْلِيْبًا

التَّعْلُبُ [et-teḳallub] Bir nesnenin altı üstüne dönmek; ke-mā الرَّمْضَاءُ عَلَى الْحَيْةِ عَلَى الرَّمْضَاءِ Ya'nī nitekim “Yılan ıssı kum üzerinde döner.” Ve رَمْضَاءٌ [ramḳā] rā-i mühmelenin fethi ve mīm'in sükunu ve ḳād-ı mu'ceme ile ıssı kum demektir.

الْقَلْبُ [el-ḳaleb] (kāf'ın ve lām'ın fethiyle) Dudak dürük olmak.

الْأَقْلَبُ [el-aḳleb] Dürük dudaklı kimse; yukālu: رَجُلٌ أَقْلَبٌ

الْقَلْبَاءُ [el-ḳalbā] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükunu ve elifin meddiyle) أَقْلَبٌ [aḳleb] in mü'ennesidir, dudağın kendine de itlāk olunur; yukālu: شَفَّةٌ قَلْبَاءٌ Dürük dudak ma'nāsına.

الْإِقْلَابُ [el-iḳlāb] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin dönmesi karīb olmak; yukālu: أَقْلَبْتُ الْخَيْزُرَةَ Ya'nī “Ekmek dönmesi zamāni karīb oldu.” Ve bir kimsenin devesine قُلَابٌ [ḳulāb] marazı 'arız olmak; yukālu: أَقْلَبْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَصَابَ إِلَيْهِ الْقُلَابُ

الْقُلَابُ [el-ḳulāb] (kāf'ın zammıyla) Bir marazdır ki deveye 'arız olup yürürken ağrıtırıp o gün katl eyler.

الْمَقْلُوبُ [el-maḳlūb] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın sükunuyla) قُلَابٌ [ḳulāb] marazına

mübtelā olan deve; yukālu : قُلِبَ قُلَابًا بِالْكَسْرِ

الْقَلْبَةُ [el-kalebet] (fethateynle) ‘İllet ma'nāsına; ve kavluhum: مَا بِهِ قَلْبَةٌ أَي لَيْسَتْ هُوَ مَا خُوذَ مِنَ الْقَلَابِ كَمَا مَرَّ بِهِ عَلَةً مَعْنَاهُ لَيْسَتْ فِيهِ عَلَةٌ Ve kāle İbnu'l-A'rābī: يُقَلَّبُ لَهَا فَيَنْظُرُ إِلَيْهِ

الْقُلْبُ [el-ḳulb] (kāf'ın zammıyla ve lām'ın sükunuyla) Bir tek bilezik ki çifti olmaya. Ve

قُلْبٌ [ḳulb] Yılına dahi derler, bileziğe teşbīh edüben.

الْمِقْلَبُ [el-miḳleb] (mīm'in kesriyle ve kāf'ın sükunu ve lām'ın fethiyle) Şol demire derler ki onunla zirā'at için yer döndürürler.

الْقُلْبُ [el-ḳulleb] (kāf'ın zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Umūr-dāde olan kimse; ve minhu kavluhum: هُوَ حَوْلٌ وَقَلْبٌ Ya'nī “Ehl-i hile ve ehl-i basirettir, umurun her cānibine muttali' olur.”

الْقَلِيْبُ [el-ḳillīb] (‘alā-vezni اَلْبَسِيْكِيْنُ [es-sikkīn]) Kurt dedikleri yırtıcı cānverdir, ذُنْبٌ [zi'b] ma'nāsına.

الْقِلْوْبُ [el-ḳillevb] (kāf'ın kesri ve lām'ın teşdidi ve fethiyle, mislu: اَلْحِنْوُصُ [el-ḳinnevṣ]) Kezālik ذُنْبٌ [zi'b] ma'nāsınadır. Ve حِنْوُصٌ [ḳinnevṣ] ḳā-i meksüre ve şād-ı mühmele ile hınzır yavrusuna derler.

الْقَالِبُ [el-ḳaleb] (lām'ın fethiyle) İç edik kālībına derler meselā.

الْقَالِبُ [el-ḳālib] (lām'ın kesriyle) Kırmızı hurmā koruğu, بُسْرٌ أَحْمَرٌ ma'nāsına.

الْقَلِيْبُ [el-ḳalīb] (kāf'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Şol kuyudur ki henüz taş ile yapılmamış ola; müzekker ve mü'ennes isti'māl olunur. Ba'zılar eyitti: Gāyet kadīmī olan kuyuya derler.

الأَقْلِبَةُ [el-aqlibet] (hemzenin fethi ve kâf'ın sükūnu ve lām'ın kesriyle) Cem^c-i killetidir.

الْقَلْبُ [el-ḳulub] (zammeteynle) Cem^c-i kesretidir. Ve gāh olur ki cirāhatları ya'nī yaraları kuyulara teşbīh edip قَلْبٌ [ḳulub] derler.

أَبُو قِلَابَةَ [Ebū Ḳilābet] (ḳāf'ın kesriyle) Ashāb-ı hadīsten bir recülün ismidir.

[ق ن ب]

الْقُنْبُ [el-ḳunb] (ḳāf'ın zammıyla ve nūn'un sükūnuyla) Atın ve at gibi değirmi tırnağı olanların zekerinin kabı olan deriye derler, وعَاءُ الْقَضِيبِ ma'nāsına.

الْقَيْنِبُ [el-Ḳānīb] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Nāstan bir niçe cemā'atin adıdır.

الْمِئْنَبُ [el-miḳneḅ] (mīm'in kesri ve nūn'un fethiyle) Otuzdan kırka varınca olan at bölüğü. Ve

مِئْنَبٌ [miḳneḅ] Şol nesneye derler ki sayyād onu götürür tā ki sayd ettiğin onun içine koya.

الْقِنْبُ [el-ḳinneḅ] (ḳāf'ın kesri ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Kenevir dedikleri nesne, كِنْبٌ [kinneḅ] ma'nāsına. Ve onun kabından olan ipe dahi derler. Bu lafz saḥīḥ 'Arabīdir, āhar lisāndan dönme değildir.

التَّقْنِيبُ [et-taḳnīb] (tā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Ekin yapraklanmak; yukālu: قَتَبَ الرَّزْعُ تَقْنِيْبًا إِذَا أَعْصَفَ Ya'nī yapraklansa.

الْقُنَابَةُ [el-ḳunnābet] (ḳāf'ın zammıyla) Şol yapraklardır ki onda ekinin sünbülesi cem^c olur, عَصِيفَةٌ [aṣīfet] ma'nāsına.

[ق و ب]

الْقَوْبُ [el-ḳavb] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Yeri müdevver kazmak;

yukālu: قُبْتُ الْأَرْضَ أَقْوِبُهَا إِذَا حَفَرْتُ فِيهَا حُفْرَةً مُفَوَّرَةً أَيْ مُدَوَّرَةً Ve

قَوْبٌ [ḳavb] Kuş yumurtasın yarmağa dahi derler; yukālu: قَابَ الطَّائِرُ بَيْنَهُ أَيْ فَلَقَهُ

الْإِنْقِيَابُ [el-inḳiyāḅ] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Kazılmak; yukālu: قُبْتُ الْأَرْضَ فَأَنْقَابَتْ هِيَ Ve

إِنْقِيَابٌ [inḳiyāḅ] Kuşun yumurtası yavru çıkarırken yarılmğa dahi derler.

التَّقْوِيبُ [et-taḳvīb] (alā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik kazmak ma'nāsına, قَوْبٌ [ḳavb] gibi; yukālu: قَوْبْتُ الْأَرْضَ تَقْوِيْبًا

التَّقْوُبُ [et-teḳavvub] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesne kökünden kopmak. Ve kuşun yumurtası yavru çıkarırken yarılmak. Ve deri soyulmağa dahi derler: تَقْوَبُ مِنْ رَأْسِهِ مَوَاضِعُ أَيْ تَقَشَّرُ Ya'nī "Başının cā-be-cā derisi soyuldu."

الْمُتَقَوَّبُ [el-muteḳavvib] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve vāv'ın kesri ve teşdidiyle) Şol kara yilandır ki derisini çıkarmış ola. Ve fi'l-meseli: "بُرِئَتْ قَائِبَةٌ مِنْ بَرِئَتْ قَائِبَةٌ مِنْ قَوْبٍ Ya'nī "Yumurta yavrudan ayrıldı" ki قَائِبَةٌ [ḳā'ibet] yumurtaya ve قَوْبٌ [ḳūḅ] ḳāf'ın zammıyla yavruya derler. Benī Esed kavminden bir a'rābī kendiyi ücretle hidmetine tutan tācire eyitti: إِذَا بَلَغْتُ بِكَ مَكَانَ كَذَا فَبِرِئْتُ قَائِبَةً مِنْ قَوْبٍ "أَيُّ أَنَا بَرِيءٌ مِنْ حُفَارَتِكَ Ya'nī "Ben senin hizmetinden berī olayın." Ve حُفَارَةٌ [ḥufāret] ḥā-i mu'cemenin zammıyla ve fā ile rā-i mühmele ile yanaşmağa derler.

الْقَوْبَاءُ [el-ḳuvebā'] (ḳāf'ın zammı ve vāv'ın fethi ile) Bir ma'rūf marazdır ki kavlayıp yayılır. Ve ona ağız yarıyla 'ilāc ederler ki o temregi dedikleri marazdır. Ve قَوْبَاءٌ [ḳuvebā'] lafzı mü'ennestir, gayr-i

munsarıftır.

أَقْبَابٌ [el-kuveb] (kâf'ın zammı ve vāv'ın fethiyle) قُوبَاءُ [kuvebā`nın cem'idir. Ve gāh olur ki قُوبَاءُ [kuvebā`nın vāv'ın sâkin kılârlar vāv üzerine hareketi sakıl görüben. Ve vāv sâkin kılındıkta müzekker olup munsarıf olur. Ve bunda yâ harfi قَوَّطَاسٌ [kirṭās]a ilhāk için gelmiştir. Ve hemze yâ'dan münkalibdir. Ve İbn Sikkīt eyitti: Kelām-ı Arabda فُعْلَاءُ [fu'lä`] vezni üzere ki mazmümetü'l-fā` sâkinetü'l-ayn olup elif-i memdüde ile ola, iki kelimedden gayrı gelmemiştir: biri حُشَاءُ [huşşā`] dır. Ve حُشَاءُ [huşşā`] ḥā'nın zammı ve şīn'in teşdidiyle kulak ardında olan yumruca kemiktir. Ve biri dahi قُوبَاءُ [kübā`] dır. İbn Sikkīt eyitti: Bunların ikisinde dahi asl 'ayn'ın tahrîkidir ki حُشَاءُ [huşşā`] da asl حُشَّشَاءُ [huşşşā`]dır. Ve قُوبَاءُ [kübā`] asl قُوبَاءُ [kuvebā`]dır. Sâhib-i asl Cevherî eyitti: Benim katımda مُزَّاءٌ [muzzā`] dahi mīm'in zammıyla ve zā'nın teşdidiyle حُشَّشَاءُ [huşşşā`] gibidir ki bu dahi aslında مُزَّاءٌ [muzezā`] idi, 'ayn'ın fethiyle ve مُزَّاءٌ [muzzā`] eşribeden bir nev'dir. Pes o kimse ki قُوبَاءُ [kuvebā`] dedi vāv'ın hareketiyle, tasgîrinde قُوبِيَاءُ [kuveybā`] dedi ve o kimse ki قُوبَاءُ [kübā`] dedi vāv'ın sükunuyla, tasgîrinde قُوبِيِيٌّ [kuveybiyy] dedi.

الْقَابُ [el-kāb] ve

الْقَيْبُ [el-kīb] (kâf'ın fethi ve kesriyle) Yay hānesi ki yayın kabzasıyla toncun eğrisi mā-beynidir; her yayın iki قَابٌ [kāb]ı vardır; tekülu: بَيْنَهُمَا قَابٌ قَوْسٍ وَقَيْبٌ قَوْسٍ وَقَادُ Ve bazıları eyitti: Bārī ta'ālānın ﴿فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى﴾ (النجم) (9) buyurduğu kavlinde murād قَابِي قَوْسٍ dir, kalb olunmuştur.

الْقُوبَةُ [el-kuvebet] (kâf'ın zammı ve vāv'ın fethiyle 'alā-vezni أَلْهُمَزَةٌ [el-humzet]) Mukīm ma'nāsına; ve minhu kavluhum: هُوَ مَلِيٌّ قُوبَةٌ أَيُّ ثَابِتِ الدَّارِ مُقِيمٍ Ve bu kelām şol kimse hakkında denir ki aslā menzilinden zā'il olmaya.

[ق • ب]

الْقَهْبُ [el-qaḥb] (kâf'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) Şok ak nesnedir ki karamtık ola, boz renkli ma'nāsına.

الْقَهْبَةُ [el-qaḥbet] ve

الْقَهْبَاءُ [el-qaḥbā`] (kâf'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) İkisinde dahi mü'ennesi. Ve

قَهَبٌ [qaḥb] Ulu dağa dahi derler.

الْقَهْبَةُ [el-qaḥbet] (kâf'ın zammıyla ve hā'nın sükunuyla) Boz olan renk bazıları eyitti: الْأَقْهَبُ [el-aḥheb] şol levndir ki onda humret ola, gubret ile.

الْأَقْبَانِ [el-aḥbebān] Fîl ile cāmüsa itlāk olunur.

FASLU'L-KĀF

(فَصْلُ الْكَافِ)

[ك أ ب]

الْكَأْبَةُ [el-ke'bet] (kāf'ın fethi ve hemzenin sükunuyla) ve

الْكَأْبَةُ [el-ke'ābet] (elifin meddiyle) Hâl yatlı olmak ve mahzūn ve münkesir olmak; yukālu: كَتَبَ الرَّجُلُ يَكْتُبُ كَاتِبٌ وَكَاتِبَةٌ مِثْلُ رَأْفَةٍ وَرَأْفَةٌ

الْكَتِيبُ [el-ke'tīb] (kāf'ın fethi ve hemzenin kesriyle) Mahzūn olan kimse.

الْكَتِيبَةُ [el-ke'tibet] ve

الْكَأْبَاءُ [el-ke'bā'] (kāf'ın fethi ve hemzenin sükunu ve elif-i memdüde ile) كَتِيبٌ [ke'tīb] in mü'ennesi.

الْإِكْتِابُ [el-ikti'āb] (hemzenin kesri ve kāf'ın sükunuyla) Mahzūn olmak; yukālu: كِتَابَ الرَّجُلِ أَيْ كِتَبَ

الْمُكْتَبُ [el-mukte'ib] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükunu ve hemzenin kesriyle) Karamlık olan nesne; yukālu: رَمَادٌ مُكْتَبٌ اللَّوْنِ إِذَا صَرَبَ إِلَى السَّوَادِ كَمَا يَكُونُ وَجْهُ الْكُتَيْبِ Ya'nī mahzūn olan kimsenin yüzü karamlık olduğu için sā'ir karamlık olan nesneye de كِتِيبٌ [ke'tīb] derler.

[ك ب ب]

الْكَبُّ [el-kebb] (kāf'ın fethiyle) Yüz üzere bırakmak; yukālu: كَبَّهُ اللهُ لَوَجْهِهِ أَيْ صَرَعَهُ

الْإِكْبَابُ [el-ikbāb] (hemzenin kesri ve kāf'ın sükunuyla) Yüz üzere düşmek; yukālu: كَبَّهُ لَوَجْهِهِ فَأَكَبَّ عَلَى وَجْهِهِ Ve bu nevādirindir ki أَفْعَلْتُ أَنَا وَفَعَلْتُ غَيْرِي derler; yukālu: كَبَّ اللهُ عَدُوَّ الْمُسْلِمِينَ وَلَا يُقَالُ أَكَبَّ

إِكْبَابٌ [ikbāb] Teveccüh etmeğe dahi derler; yukālu: كَبَّ فُلَانٌ عَلَى الْأَمْرِ يُعْغَلُهُ

الْكَبْكَبَةُ [el-kebkebet] (kāfeynin fethi ve bā-i ulānın sükunuyla) Yüzü üzere bırakmak; yukālu: كَبَّكَبَ أَيْ كَبَّهُ وَ مِنْهُ كَافِلُهُ ta'ālā: ﴿فَكَبَّكِبُوا فِيهَا﴾ (الشعراء 94)

الْإِنْكِبَابُ [el-inkibāb] (hemzenin kesri ve nūn'un sükunuyla) Yüz üzere düşmek ve müteveccih olmak.

الْمُنْتَكِبُ el-mutekebkib] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) Kaftanına bürünen kimse; yukālu: جَاءَ مُنْتَكِبًا فِي ثِيَابِهِ أَيْ مُتَرَمِّلاً

الْتَكْبُبُ [et-tekebbub] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Düşmek; yukālu: تَكَبَّبْتُ الْإِبِلُ إِذَا صَرَعْتُ مِنْ دَاءٍ أَوْ هُزَالٍ Ya'nī deve marazından yā arıklamadan düşse böyle derler.

الْكُبَّةُ [el-kubbet] (kāf'ın zammıyla) Bir bölük at sürüsü. Ve bir bölük iplik; tekülü minhu: كَبَبْتُ الْعَزْلُ أَيْ جَعَلْتُهُ كَبَبًا

الْكِبْبُ [el-kibeb] (kāf'ın kesri ve bā'nın fethiyle) كُبَّةٌ [kubbet]in cem'i, iplik bölükleri ma'nāsına.

الْكُبْكُبَةُ [el-kubkubet] (kāf'ların zammı ve bā-i ulānın sükunuyla) Kezālik bir bölük at sürüsü ma'nāsına.

الْكَبْبُ [el-kebbet] (kāf'ın fethiyle) Bir def'aya derler, kītālda olsun, seğırtmekte olsun, bire hū demek olur; ve kad yukālu: هُوَ إِفْلَاتُ الْحَيْلِ عَلَى الْمَقْوَسِ لِلْحَزِي أَوْ لِلْحَمَلَةِ Ya'nī yarış meydānında atları مَقْوَسٌ [mikves] üzere ihzār edip bir uğurdan seğırtmek. Ve مَقْوَسٌ [mikves] mīm'in kesriyle şol ipederler ki yarış atları için meydān başında çekerler, birbirinden ileri geri durmasını diye. Ve

كَبَّةُ الشِّتَاءِ [kebbetu's-şitā'] Kışın şiddetine ve bir uğurdan gelmesine dahi derler. Ve

كَبَّة [kebbet] Müzāhameye de derler.

الْكَبَابُ [el-kebāb] (kāf'ın fethiyle) Şol ta'ama derler ki etle yumurta ile pişirirler, طَبَاهِجْ [tabāhic] ma'nāsına.

الْكَبَابَةُ [el-kebābet] (kezālik kāf'ın fethiyle) Bir devādır ki etubbā katında ma'rūftur.

الْكَبَابُ [el-kubāb] (kāf'ın zammıyla) Şol kavmdir ki bir yere yığılmış ola.

كَبَكَبْ [Kebkeb] (kāf'ların fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir dağın ismidir, fusahā şifrinde munsarîf ve gayr-i munsarîf isti'māl olunmuştur.

الْكَبُّ [el-kebb] (kāf'ın fethiyle) Dikenli ağaçlardan bir ağaçtır.

[ك ت ب]

الْكِتَابُ [el-kitāb] (kāf'ın kesriyle) Ma'rūftur. Ve farza ve hükme ve kadere dahi كِتَابٌ [kitāb] derler.

الْكَتُوبُ [el-kutub] (zammateynle) ve

الْكَتُبُ [el-kutb] (kāf'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) كِتَابٌ [kitāb]ın cem'idir.

الْكَتَبُ [el-ketb] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

الْكِتَابَةُ [el-kitābet] (kāf'ın kesriyle) Yazmak; yukālu: كَتَبْتُ كِتَابًا وَكِتَابَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve kırbanın ağzını bağlamağa dahi كَتَبْتُ [ketb] derler; yukālu: كَتَبْتُهَا كِتَابًا Ve

كَتَبْتُ [ketb] Cem' ma'nāsına da gelir; tekūlu: كَتَبْتُ الْبُعْذَةَ إِذَا جَمَعْتُ بَيْنَ شَفْرَيْهَا بِحَلَقَةٍ Ya'nī dişi katırın fercinin iki tarafın cem'e eylesen halka ile yāhūd sırimla; ve yukālu: كَتَبْتُ الْقَرْبَةَ إِذَا حَزَرْتَهَا Ya'nī kaçan kırbayı diksen böyle dersin. Ve حَزَرَ [ħarz] ħā-i mu'ceme ile ve rā-i mühmele ile ba'dehu zā-i mu'ceme ile sahtiyān dikmeğe derler.

الْكَاتِبُ [el-kātib] Yazıcı. Ba'zılar eyitti: كَاتِبٌ [kātib] 'Arablar katında 'ālim ma'nāsına da gelir; kālallāhu ta'ālā: ﴿أَمْ عِنْدَهُمُ الْعَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ﴾ (الطور 41، القلم 47)

الْكَتْبَةُ [el-kutbet] (kāf'ın zammıyla) Meşkin dikişi yeri ki ona derz derler, حُرْزَةٌ [ħurzet] ma'nāsına, zamm-ı hā' ile.

الْكَتُوبُ [el-kuteb] (kāf'ın zammı ve tā'nın fethiyle) ve

الْكَتَبَةُ [el-ketebet] (fethateynle tahfifle) ve

الْكَتَابُ [el-kuttāb] (kāf'ın zammı ve tā'nın teşdidiyle) كَاتِبٌ [kātib] cem'idir. Ve

كُتَابٌ [kuttāb] (kāf'ın zammı ve tā'nın teşdidiyle) Kezālik mekteb ma'nāsına da gelir. Ve

كُتَابٌ [kuttāb] Şol başı müdevver küçük oka derler ki oğlancıklar onunla ok atmağı öğrenirler. Ve şā-i müsellese ile dahi lügatır, ammā tā-i müsennātle a'lā ve efsahtır.

الْكَتَاتِبُ [el-keatātib] (kāf'ın fethiyle) كُتَابٌ [kuttāb]ın cem'idir, mu'allim-hāneler ma'nāsına.

الْمَكَاتِبُ [el-mekātib] (mīm'in fethi ve tā'nın kesriyle) مَكْتَبٌ [mekteb]ın cem'idir.

الْكَتِيبَةُ [el-keṭībet] (kāf'ın fethi ve tā'nın kesriyle) Bir bölük 'asker; tekūlu: كَتَّبَ فُلَانٌ الْكَتَاتِبَ تَكْتِيبًا أَيْ جَعَلَهَا كِتِيبَةً كِتِيبَةً

الْتَكْتُوبُ [et-tektub] (fethateynle ve kāf'ın zammıyla ve teşdidiyle) Cem' olmak; yukālu: تَكْتَبْتُ الْخَيْلَ أَيْ تَجَمَعْتُ

الْتَكْتِيبُ [et-tektīb] Bölük bölük 'asker hāzırlamak, nitekim geçti. Ve nākanın memesin sarmak, veledi emmesin diye; tekūlu: كَتَبْتُ النَّاقَةَ تَكْتِيبًا إِذَا صَرَرْتَهَا

الإِكْتَابُ [el-iktāb] (hemzenin kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Bir kimse imlā göstermek-

le yazı yazmak; yukālu: هَذِهِ الْقَصِيدَةُ أَكْتَبِيهَا Ve yazı öğretmek. Ve kırbanın ağzın bağlamak; yukālu: إِذَا كَتَبْتُ الْقِرْبَةَ إِذَا وَكَاءَ [vikā] vāv'ın kesriyle kırbanın ağzın bağlayacak ip.

الْمُكْتَبُ [el-mukteb] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Ağzı bağlı kırba.

الْكَتِيبُ [el-keṭīb] (kāf'in fethi ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِكْتِيبُ [el-iktīb] (hemzenin kesri ve kāf'in sükūnuyla) Yazmak; yukālu: كَتَبْتُ الْكِتَابَةَ أَي كَتَبْتُهُ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿اَكْتَسَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ﴾ (الفرقان 5) Ve bir kimse kendini dīvān-ı sultāna yazmağa İKTİBَاتُ [iktībāt] derler; yukālu: كَتَبَ الرَّجُلُ إِذَا كَتَبَ نَفْسُهُ فِي دِيْوَانِ السُّلْطَانِ

الْمُكْتِيبُ [el-muktib] (mīm'in zammı ve kāf'in sükūnu ve tā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki kitābet ta'līm eyler; kāle el-Ḥasen: كَانَ الْحَجَّاجُ مُكْتِيبًا بِالطَّائِفِ يَغْنِي مُعْلَمًا

الْإِسْتِكَتَابُ [el-istiktāb] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Yazmak taleb etmek; İسْتَكْتَبَهُ الشَّيْءُ أَي سَأَلَهُ أَنْ يَكْتُبَ

الْمُكَاتِبَةُ [el-mukātebet] (mīm'in zammı ile) İki cānibden mektūb gönderişmek.

التَّكَاتُبُ [et-tekatub] (tā-i ūlānın fethi ve sāniyenin zammıyla) Bi-ma'nāhā.

الْمُكَاتِبُ [el-mukāteb] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Şol kuldur ki kendi nefsi üzere bahāsın yazdırır, tā ki edā ettikte āzād ola.

[ك ت ب]

الْكُتْبُ [el-keṣb] Cem' etmek; yukālu: كَتَبْتُ الشَّيْءَ أَكْتِبُهُ كِتَابًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَي جَمَعْتُهُ

الْإِنْكِشَابُ [el-inkīšāb] İctimā' ma'nāsına; yukālu: أَنْكَبَ الرُّمْلُ أَي اجْتَمَعَ Ve her şey' ki bir yere döküle, o anda مُنْكَبٌ [munkeṣib]

olur, ya'nī müctemī' olur. Bu sebebden kum yığımına كَيْتِبُ [keṣīb] derler, zīrā bir yere dökülüp onda cem' olmuştur.

الْكُشْبَانُ [el-kuṣbān] (kāf'in zammıyla ve sā'nın sükūnuyla) كَيْتِبُ [keṣīb]in cem'idir, kum yığınları ve kumdan tepelikler demek olur.

الْكُشْبَةُ [el-kuṣbet] (kāf'in zammı ve sā'nın sükūnuyla) Bir sağım süt. Ba'zılar eyitti: Bir kadeh dolusu süte كُشْبَةٌ [kuṣbet] derler.

الْكُشْبُ [el-kuṣeb] (kāf'in zammı ve sā'nın fethiyle) كُشْبَةٌ [kuṣbet]in cem'idir. Ve her nesne ki az az cem' oluna, ona كُشْبَةٌ [kuṣbet] derler.

الْكُشْبُ [el-keṣeb] (fethateynle) Yakın olmak, kurb ma'nāsına; yukālu: رَمَاهُ مِنْ كَتَبٍ Ya'nī "Onu yakın yerden attı."

الْإِكْشَابُ [el-ikṣāb] (hemzenin kesriyle ve kāf'in sükūnuyla) Yakın gelmek; yukālu: أَكْتَبَكَ الصَّيْدُ أَي أَفْكَتَكَ

الْكَاشِبُ [el-Kāṣib] (sā'nın kesriyle) Bir dağın ismidir.

الْكَاشِبَةُ [el-kāṣibet] Atın yelesi nihāyet bulduğu yer ki eyerin ön kaşu ve uyan tutan el onun üzerinde durur.

[ك ح ب]

الْكَحْبُ [el-kaḥb] (kāf'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin 'avretin açmak; yukālu: كَشَفَ عَوْرَتَهُ Ve od yalımı yücelmeğe dahi derler; yukālu: كَحَبَتِ النَّارُ أَي اذْتَفَعَتْ كَحْبَهَا Kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şiḥāh.

[ك د ب]

الْكَدْبُ [el-kedb] (kāf'in fethi ve dāl'in kesriyle) Tāze, tarī ma'nāsına; ve minhu kuri'e: "بَدَمٌ كِدْبٌ" (يوسف 18) أَي طَرِيٌّ

كَدْبٌ [kedb] Şol beyāza derler ki tırnakta

zāhir olur.

الْكَذِبَةُ [el-kedbet] Vāhididir, kezā fi ba'zi nusahi'ş-Şihāh eyzan.

[ك ذ ب]

الْكَذِبُ [el-kizb] (kāf'ın kesri ve zāl'ın sükūnuyla) ve

الْكَذِيبُ [el-kezib] (kāf'ın fethi ve zāl'ın kesriyle) Yalan söylemek; yukālu: كَذَبَ كَذِبًا وَكَذَبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

كَذِبَ [kezib] Vücüb ma'nāsına da gelir. Ve fi'l-hadīsi: "ثَلَاثَةٌ أَشْفَارٌ كَذِبٌ عَلَيْكُمْ" İbnu's-Sikkīt eyitti: gūyā ki كَذِبٌ bu makāmda kelime-i igrādır, ya'nī بِهِ عَلَيْكُمْ pes bu şol kelime-i nādiredir ki 'alā-hilāfi'l-kıyās gelmiştir. Ve 'Ömer'den radiyallāhu 'anhu rivāyet olunmuştur ki "كَذِبَ عَلَيْكُمْ" "كَذِبَ" buyurmuştur; ey: وَجَبَ Aḥfeş eyitti: كَذِبٌ sūretā merfū'dur ammā hakīkatte mansūbdur, zīrā murād hacca emrdir, nitelim اَمَّا كَذِبُكَ الصِّدْقُ derler, egerçi murād İZİMİ demektir. Ve

كَذِيبٌ [kezib] Eğlenmek ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا كَذَبَ فُلَانٌ اَنْ فَعَلَ كَذَا وَكَذَا اَنْي مَا لَيْتَ

الْكَاذِبُ [el-kāzib] ve

الْكَذَّابُ [el-kezzāb] ve

الْكَذُوبُ [el-kezūb] (kāf'ın fethi ve zāl'ın zammı ile) ve

الْكَذِيبَانُ [el-keyzūbān] (bi-zammi'z-zāl) ve

الْمَكْذِبَانُ [el-mekzebān] (bi-fethi'z-zāl) ve

الْمَكْذِبَانَةُ [el-mekzebānet] ve

الْكَذِبَةُ [el-kuzebet] (alā-vezni alḥumzet) ve

الْكَذُوبُ [el-kuzubzub] (bi-zammi'l-kāf ve'z-zāleyn muhaffefen ve kad tuşeddedu'z-zālu'l-ülā) Cümlesi yalan söyleyici kimse, كَاذِبٌ [kāzib] ma'nāsına.

الْكَذُوبُ [el-kuzzeb] (kāf'ın zammı ve zāl'ın teşdidiyle) كَاذِبٌ [kāzib]in cem'i. Misli: الرَّاعِ [er-rāki] ve رُكْعٌ [rukka].

التَّكَادُبُ [et-tekāzub] Tarafeynden birbirine yalansın demek, تَصَادُقٌ [teşāduq]un mukābilidir.

الْكَذُوبُ [el-kuzub] (zammeteynle) كَذُوبٌ [kezūb]un cem'idir; صُبُورٌ [şabūr] ile صُبُورٌ [şubur] gibi; ve minhu kare'e ba'zuhum: "وَلَا تَقُولُوا لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكُذُوبَ" (النحل 116) فَجَعَلَهُ نَعْتًا لِلْأَلْسِنَةِ

الْأُكْذُوبَةُ [el-ukzūbet] (hemzenin zammı ve kāf'ın sükūnuyla ve zāl'ın zammı ile) كَذِيبٌ [kezib] ma'nāsınadır.

الْإِكْذَابُ [el-ikzāb] (hemzenin kesriyle) اُكْذِبْتُهُ اَنْي اَلْفَيْتُهُ كَاذِبٌ كَاذِيبًا بِمَعْنَى وَجَدْتُهُ

التَّكْذِيبُ [et-tekzīb] (tā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Yalansın demek. Kisā'ī eyitti: اِكْذَابٌ [ikzāb] yalan haber söyledi diye bildirmek ve تَكْذِيبٌ [tekzīb] yalancısı demek. Ve Şa'leb eyitti: اُكْذِبُهُ ve اُكْذِبُهُ iki-si bir ma'nāya gelir. Ve gāh olur ki اُكْذِبُهُ [ekzebehu] ma'nāsına gelir ve gāh olur ki اَلْكَذِيبُ عَلَى حَمَلِهِ ma'nāsına gelir ve gāh اُكْذِبُهُ وَجَدْتُهُ ma'nāsına gelir.

الْكَذَّابُ [el-kizzāb] (kāf'ın kesriyle ve zāl'ın teşdidiyle) تَكْذِيبٌ [tekzīb] ma'nāsınadır; Bārī ta'ālānın (البأ 28) ﴿وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَابًا﴾ buyurduğu kavli-i kerīminde كِذَابٌ [kizzāb] müşedded gelen masdarların biridir, zīrā bāb fi'linin masdarı gāh olur تَفْعِيلٌ [tef'īl] vezni üzere gelir, تَكْلِيمٌ [teklīm] gibi ve gāh اِكْذَابٌ [ikzāb] vezni üzere gelir, اِكْذَابٌ [kizzāb] gibi ve gāh تَفْعِيلٌ [tef'ilet] vezni gelir, تَوْصِيَةٌ [tavşiyet] gibi ve gāh مُفَعَّلٌ [mufa'al] vezni üzere gelir: (السبأ 19) ﴿وَمَرَفْنَاهُمْ كُلَّ مَرْقٍ﴾ gibi. Ve

تَكْذِيبٌ [tekzīb] Havf ma'nāsına da gelir; yukālu: حَمَلَ فُلَانٌ فَمَا كَذَّبَ بِالشَّدِيدِ أَيُّ مَا جِئَ Ya'ni "Havf etmegın kıldığı hamleyi gerçeğe çıkarmadı." Ve

تَكْذِيبٌ [tekzīb] Gitmek ma'nāsına da gelir; yukālu: كَذَّبَ لَبْنُ النَّاقَةِ أَيُّ ذَهَبَ

الْكَاذِبَةُ [el-kāzibet] Şol ism-i fā'il sīgalarındandır ki masdar ma'nāsına gelmiştir; ke-: الْعَاقِبَةُ [el-ākıbet] ve الْعَاقِبَةُ [el-āfiyet] ve الْبَاقِيَةُ [el-bākiyet]. Kālallāhu ta'ālā: ﴿فَهَلْ تَرَى لَهُمْ مِنْ بَاقِيَةٍ﴾ (الحاقة 8) أَيُّ بَقَاءٍ

الْمَكْذُوبَةُ [el-mekzūbet] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) كَذَّبَ [keziβ] ma'nāsına gelir; ve minhu kavluhum: إِنَّ بَنِي فُلَانٍ لَيْسَ لِيَجِدَهُمْ مَكْذُوبَةً أَيُّ كَذَّبَ

التَّكْذُوبُ [et-tekezzub] (fethateynle ve zāl'ın zammı ve teşdidıyla) Tekellüfle yalan söylemek; yukālu: تَكَذَّبَ فُلَانٌ إِذَا تَكَلَّفَ الْكُذْبَ

[ك ر ب]

الْكُوبَةُ [el-kurbet] (kāf'ın zammıyla ve rā'nın sükūnuyla) Şol gamdır ki nefsi tuncukturur.

الْكَرْبُ [el-kerb] (alā vezni اَلضَّرْبُ [eđ-đarb] Bi-ma'nā الْكُوبَةُ tekūlu minhu: إِذَا كَرَبَهُ الْعُغْمُ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِ Ve

كَرَبٌ [kerb] Bir nesneyi dar etmeğe dahi derler; yukālu: كَرَبْتُ الْقَيْدَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَيَّقْتَهُ عَلَى الْمَقْيَدِ Ve deve yükletmeğe dahi derler; yukālu: كَرَبْتُ النَّاقَةَ أَيُّ أَوْقَرْتُهَا بِمَعْنَى حَمَلْتُهَا

الْكَرَائِبُ [el-kerā'ib] Şedāyid.

الْكَرِيبَةُ [el-kerıbet] (kāf'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Müfredi.

الْكَرُوبُ [el-kurūb] (zameteynle) Bir kimse bir işe karıb olmak; yukālu: كَرَبْتُ أَنْ يُفْعَلَ

كَذَا أَيُّ كَادَ يُفْعَلُ

كُرُوبٌ [kurūb] Gün gurūba karıb olmađa da derler; yukālu: كَرَبَتْ الشَّمْسُ أَيُّ دَنَتْ لِلْغُرُوبِ Ve

كُرُوبٌ [kurūb] Zirā'at için yeri kalb etmeđe dahi derler; tekūlu: إِذَا قَلَبْتَهَا لِلْحَزْتِ

الْكَرْبَانُ [el-kerbān] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Dolmađa karıb olan kap; yukālu: إِيَاءُ كَرْبَانَ إِذَا قَرَبَ أَنْ يَمْتَلَى Ve yukālu: كَرَبْتُ حَيَاةَ النَّارِ أَيُّ قَرَبَ انْطِفَآؤَهَا [hayāt] mevcūd olan nüshada ḥā-i mühmele ve yā-i müsennātle vākı' olmuştur velākin ḥā-i mu'ceme ve bā-i muvahhade ile olmak اِنْطِفَاءً tefsirine ensebdir.

الْكَرَابُ [el-kirāb] (kāf'ın kesriyle) Zirā'at için yeri döndürmek, كُرُوبٌ [kurūb] ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "الْكَرَابُ عَلَى الْبَقَرِ" ve yukālu: "الْكَرَابُ عَلَى الْبَقَرِ" Ya'ni "Kelbi bakar-ı vahşî üzere sal." Ve ma'nā-yı mesel herkesi kendi san'atıyla ko demek olur.

كَرَبُ الشَّحْلِ [kerebu'n-naḥl] (kāf'ın ve rā'nın fethiyle) Şol budak dipleridir ki hurmā ağacında budakları kesildikten sonra ādem omuzu gibi kalır. Ve fi'l-meseli: "مَتَى كَانَ حُكْمُ اللَّهِ فِي كَرَبِ الشَّحْلِ أَقْوَلُ وَلَمْ أَمْلِكْ" بَوَادِرُ وَمَعْنَى مَتَى كَانَ حُكْمُ اللَّهِ فِي كَرَبِ الشَّحْلِ قِيلَ هَذَا يُضْرَبُ فِيمَنْ يَضَعُ نَفْسَهُ حَيْثُ لَا يَسْتَأْهِلُ قَالَهُ أَبُو عُيَيْبَةَ Ve

كَرَبٌ [kereb] Şol ipe derler ki kuyularda kova ağaçlarının ortalarına bağlarlar, iki kat üç kat edip tā ki suya erişen bu ip olup büyük ip suya ermeyip çürümeden berı ola.

الْإِكْرَابُ [el-ikrāb] (hemzenin kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Kovaya ip takmak; yukālu: أَكْرَبْتُ الدَّلُو

[ك ع ب]

الْكَعْبُ [el-ka'ḅ] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Topuk ki incik kemiğine ayağın ulaştığı yerde olan yumru kemiktir. Aşma'ī halkın كَعْبُ [ka'ḅ] zahr-ı kademde olan kemiktir dediğine inkār etti. Ve

كَعْبُ [ka'ḅ] Say yağından bir kıt'aya dahi derler.

كُعُوبُ الرُّمَحِ [ku'ūbu'r-rumḥ] (kāf'ın ve 'ayn'ın zammıyla) Şol boğumlardır ki kamıştan olan cıdavda olur.

الْكَعَابُ [el-ke'āb] (kāf'ın fethiyle) ve

الْكَاعِبُ [el-kā'ib] ('ayn'ın kesriyle) Şol kızdır ki henüz memesi kalkmağa başlaya.

الْكَعُوبُ [el-ku'ūb] (zammeteyle) Kızın memesi kalkmağa başlamak; yukālu: كَعَبَتْ كَعْبُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

التَّكْجِيبُ [et-tek'ib] (tā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bi-ma'nā **الْكَعُوبُ** [el-ku'ūb]; yukālu: كَعَبَتْ بِالتَّشْدِيدِ بِمَعْنَى كَعَبَتْ

الْمُكَعَّبُ [el-muka'ab] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethi ve teşdidiyle) Şol bürdedir ki onun murabba' nakşları ola. Ve

مُكَعَّبُ [muka'ab] Şol beze derler ki ziyāde muhkem dürülmüş ola.

الْكَعْبَانُ [el-Ka'ḅān] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Ka'ḅ b. Kilāb ve Ka'ḅ b. Rebī'a b. Uḡayl b. Ka'ḅ b. Rebī'a b. 'Āmir b. Şa'şa'a'ya itlāk olunur.

الْكَعْبَةُ [el-ka'ḅet] Beytü'l-harām'dır ki mu'arref ve meşhūrdur, şerrefehallāhu ta'ālā. Rivāyet olunur ki murabba' olduğuna binā'en كَعْبَةٌ [ka'ḅet] diye tesmiye olunmuştur. Cevheri'nin tavsifi budur. Ammā mürtefi' olduğuna binā'en tesmiye olunmuştur dense ba'īd değıldir, belki ma'neyeynin ikisi dahi mu'āveceten tes-

miye olmak muhtemeldir.

الْكَعْبَاتُ [el-Ke'ābāt] (fethateyle) Rebī'a'ya mensūb bir evin ismidir ki zamān-ı cāhiliyyette onu tavāf ederlerdi.

الْمُكَعَّبُ [el-mik'ab] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın fethiyle) İç edik, حُفٌّ [ḥuff] ma'nāsına.

الْمُكَاعِبُ [el-mekā'ib] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesriyle) مِكَعَّبُ [mik'ab]ın cem'i.

[ك ع ث ب]

الْكَعْفُ [el-ka'ḅ] (alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer] 'Avret ferici; yukālu: رَكِبْتُ كَعْفًا Ya'nī fermūde kasık ki رَكِبْتُ [rekḅ] rā'nın fethiyle kasığa derler lisān-ı Fārisīde zihār dedikleri gibi.

[ك ك ب]

الْكَوْكَبُ [el-kevkeb] (kāf'ların fethiyle kezālik جَعْفَرُ [ca'fer] vezni üzere) Yıldız, necm ma'nāsına; yukālu: كَوَّكَبَ وَكَوْكَبَةً كَمَا يَقَالُ بِيَاضٍ وَيَبَاصَةً وَعَجُورٌ وَعَجُورَةٌ Ve

كَوْكَبُ [kevkeb] Bir nesnenin ulusuna dahi derler.

كَوْكَبُ الرُّوْضَةِ [kevkebu'r-ravḍat] Bāğçenin çiçeği.

كَوْكَبُ الْحَدِيدِ [kevkebu'l-ḥadīd] Demirin yaldıraması; yukālu: كَوَّكَبَ الْحَدِيدَ Ve makām-ı teferrukta dahi isti'māl olunur; yukālu: ذَهَبَ الْقَوْمُ تَحْتَ كُلِّ كَوْكَبٍ أَي تَفَرَّقُوا Ve zāhir budur ki bu makāmda dahi كَوْكَبُ [kevkeb] yıldız ma'nāsındır.

[ك ل ب]

الْكَلْبُ [el-kelb] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) İt ki beyne'n-nās ma'rūftur ve gāh olur ki sıfat dahi vāki' olur; yukālu: امْرَأَةٌ كَلْبَةٌ Ve

كَلْبُ [kelb] شَعِيرَةٌ [şe'īret] dedikleri demir-

dir ki o kılıcın yāhūd bıçağın sapına giren sivri demiridir. Ve şol mismāra da derler ki kılıç kabzasına vururlar, kabzada olan ʿilākadan ötürü. Ve şol eğri demire de derler ki müsāfir ona zādın asar. Ve

رَأْسُ كَلْبٍ [Reʿsu Kelb] Bir dağın adıdır. Ve **كَلْبٌ** [Kelb] Bir yıldızın adıdır. Ve bir kayışa dahi derler ki iki derinin ara yerine koyup dikerler; tekūlu minhu: كَلَبْتُ الْمَرَادَةَ Ve

كَلْبُ الْفَرَسِ [kelbu'l-feres] Şol hattır ki atın arkasında olur; yukālu: اسْتَوَى عَلَى كَلْبِ فَرَسِهِ Ve

كَلْبٌ [Kelb] Kuḏā'a tārifesinden bir cemā'atin ismidir.

الْأَكْلُبُ [el-eklub] (hemzenin fethi ve lām'ın zammıyla) ve

الْكِلَابُ [el-kilāb] (kāf'ın kesriyle) ve

الْكَلِيبُ [el-kelīb] (kāf'ın fethi ve lām'ın kesriyle) **كَلْبٌ** [kelb]in cem'i velākin **كَلِيبٌ** [kelīb] vezni cem-i ʿazīzdir, mislu: عَيْدٍ [ʿabd] [ve] عَيْدٍ [ʿabīd]

الْأَكَالِيبُ [el-ekālīb] (fethateynle) **أَكْلُبٌ** [eklub]un cem'idir. Ve fi'l-meseli: "الْكِلَابُ" [kelīb]in ref'i ve nasbı cā'izdir; ey: أَرْسَلَهَا عَلَى بَقْرِ الْوَحْشِ Ve bunun ma'nası budur ki "Kişiyi kendi san'atıyla koyup nazar et gör ki ne işler."

الْكَلَّابُ [el-kellāb] (kāf'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) **كِلَابٌ** [kilāb] sāhibi olan.

الْمُكَلِّبُ [el-mukellib] (mīm'in zammı ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki kelbi sayda ta'līm eder.

الْمُكَلَّبُ [el-mukelleb] (lām'ın fethi ve teşdidiyle) Şol esīrdir ki bağlanmış ola; yukālu: أُسِيرَ مُكَلَّبٌ أَيْ مُكَبَّلٌ Ve **مُكَلَّبٌ** [mukelleb] **مُكَبَّلٌ** [mukebbel]den maktūbdur. Ve

كَيْلٌ [kebl] kayd-ı ʿazīme derler.

الْكَالِبُ [el-kālib] **كِلَابٌ** [kilāb] sāhibi olan kimse **لَابِنٌ** [lābin] ve **تَامِرٌ** [tāmīr] gibi.

الْكُلْبَةُ [el-kulbet] (kāf'ın zammıyla ve lām'ın sükūnuyla) Şiddet, gerek soğuk şiddeti olsun gerek gayrı şiddeti olsun.

الْكَلْبُ [el-keleb] (fethateynle) Geri şiddet ma'nāsına; yukālu: كَلِبَ الشَّتَاءُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve şerr ma'nāsına da gelir; yukālu: دَفَعْتُ عَنْكَ كَلْبٌ فَلَانَ أَيْ شَرَّهُ وَأَذَاهُ Ve

كَلْبٌ [keleb] Kezālik cünūna şebīh bir hālettir.

الْإِكْلَابُ [el-iklāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin davarı **كَلْبٌ** [keleb] marazına mübtelā olmak; tekūlu: إِذَا كَلِبْتُ إِيْلَهُ

الْكَلْبُ الْكَلِيبُ [el-kelbu'l-kelibu] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla evvelde ve lām'ın kesriyle sānide) Kuduz it ki dīvāne gibi olup halka yapışır; kaçan ki bir kimseyi yaralasa o dahi onun gibi kudurur; yukālu: رَجُلٌ كَلِبٌ

الْكَلْبَى [el-kelbā] (kāf'ın fethi ve elifin kasriyle) **كَلِيبٌ** [kelīb]in cem'i; yukālu: رَجُلٌ كَلْبَى

الْكَلْبَةُ [el-kelbet] Şol yerdir ki otu bitirdikte besleyemeyip kuruta; yukālu: أَرْضٌ كَلْبَةٌ إِذَا لَمْ يَجِدْ نَبَاتَهَا رِيًّا فَيَبَسَ

الْكَلْبَتَانُ [el-kelbetān] Şol nesnedir ki demirci onunla kızmış demiri tuta.

الْكَلُّوبُ [el-kellūb] (kāf'ın fethi ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Eğri demir ki onunla yahnī çıkarırlar ki ona yahnī-keş derler.

الْكُلَّابُ [el-kullāb] (kāf'ın zammı ve lām'ın teşdidiyle) **كَلُّوبٌ** [kellūb] ma'nāsına. Ve sāhib-i *Şurāh* bu makāmda **كَلُّوبٌ** [kellūb] **كُلَّابٌ** [kullāb] erre ya'ni bıçkıdır demiştir,

galat etmiştir, gālībā مِشَالٌ [mişāl]i lām'la مِشَارٌ [mişār] zann etmiştir.

الْكَلاِبُ [el-kelālīb] (kāf'ın fethiyle) Onun cem'idir. Ve

كَلَابٌ [kullāb] Ata binen kimsenin çizmesinde olan demire dahi derler, mihmāz ma'nāsına; yukālu: كَلَبَهُ أَي صَرَبَهُ بِالْكَلاِبِ

الْكَلاِبُ [el-Kulāb] (kāf'ın zammı ve lām'ın tahfiifiyle) Bir suyun ismidir.

الْكَلاِبُ الْأَوَّلُ وَ الثَّانِي [el-kulābu'l-evvelu ve's-şānī] İki günün ismidir ki 'Arab katında ma'rūftur.

الْمُكَالَبَةُ [el-mukālebet] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Çekişip birbirine zarar kasd edişmek.

التَّكَالُبُ [et-tekālub] (tā'nın fethi ve lām'ın zammıyla) Bi-ma'nāhu; tekūlu: هُمْ يَتَّكَالِبُونَ عَلَى كَذَا أَي يَتَوَاتَبُونَ عَلَيْهِ Ve وَثْبَةٌ [veşbet] Sıçramağa derler.

كِلَابٌ [Kilāb] Kabile-i Kureyş'ten bir tâ'ifenin ismidir ki onlar Kilāb b. Murre evlâdıdır. Ve

كِلَابٌ [Kilāb] Hevāzin'den dahi bir tâ'ifenin ismidir ki onlar Kilāb b. Reb'ā evlâdıdır.

كُلَيْبٌ [Kuleyb] (kāf'ın zammı ve lām'ın fethiyle) İsm-i recüdüdür. Ve 'Arabların "أَعْرُ مِنْ كُلَيْبٍ وَائِلٍ" dedikleri kavlerinden KULAYB [Kuleyb]den murād Kuleyb b. Reb'ā'dır ki Benī Tağlib b. Vā'il'dendir. Ammā şol KULAYB [Kuleyb] ki Cerir demekle ma'rūf olan şā'irin kavmidir, o Kuleyb b. Yerbū' b. Hanzala evlâdıdır.

[ك ن ب]

الْكِنَابُ [el-kināb] (kāf'ın kesriyle) Hurmā salkımı, شِمْرَاهُ [şimrāh] ma'nāsına.

الْكَنْبُ [el-keneb] (fethateynle) El nasır bağlamak, kesret-i 'amelle. Ve bir ma'rūf otun ismidir ki ona kenevir derler.

الْإِكْنَابُ [el-iknāb] (hemzenin kesriyle) El kesret-i 'amelden nasır bağlamak; yukālu: كُنْبْتُ يَدَاهُ وَلَا يُقَالُ كُنْبْتُ يَدَاهُ Ve bu makāmda sâhib-i Şurāh-**كَنْبُ** [keneb] "şühgîn şuden-i dest" demiştir ya'nī el kīrli olmadır demiştir, galat etmiştir.

كُنَيْبٌ [Kuneyb] (sīga-i tasgīr üzere) Bir mevzi'in ismidir.

[ك و ب]

الْكُوبُ [el-kūb] Kūb dedikleri nesne ki içine sirke ve sâ'ir me'kulât korlar ki bundan كُوزٌ لَا غُرُوزَ لَهُ ile ta'bīr etmişlerdir, ya'nī kulpu olmayan destī.

الْأَكْوَابُ [el-ekvāb] (hemzenin fethi ve kāf'ın sükūnuyla) كُوبٌ [kūb]un cem'i.

الْكُوبَةُ [el-kūbet] Şol küçük davuldur ki ki yufka deriden ola, طَبْلٌ [tabl]-ı bārīk ma'nāsına.

[ك ه ب]

الْكُهْبَةُ [el-kuhbet] (kāf'ın zammıyla ve hā'nın sükūnuyla) Bir levndir ki ak olup karaya mā'il ola, toz rengi gibi, gerd renk ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: كُهْبَةٌ [kuhbet] şol levndir ki hālis kırmızı olmaya.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ب]

الْإِبَابُ [el-ilbāb] (hemzenin kesriyle) Bir mekānda mukīm olmak; yukālu: **الْبَبُ** Baʿzılar eyitti: **لُبٌّ** [lubb] dahi **الْبَبُ** maʿnāsında lügattır. Ve bundandır ki ʿArabların **لَيْبِكُ** dedikleri kavlleri ki tāʿatında mukīmim demek olur, intisābı masdariyyet üzeredir; ke-kavlike: **لَبَّا لَكَ** denmek idi velākin teʿkīdden ötürü tesniye olundu: **بَعْدَ الْبَابِ** maʿnāsına; ey: **إِقَامَةٌ** **بَعْدَ الْبَابِ** **حَالِيلٌ** eyitti: ʿArabların bu kavli **دَارُ** **بَعْدَ الْبَابِ** **فُلَانٍ** den meʿhūzdur, yaʿnī filān ev benim evime muhāzīdir. Bu takdīrce **لَيْبِكُ** [lebbeyk]in maʿnāsı ben senin rāzī olduğun nesneye teveccüh ederim, senin emrine itāʿat ederim demek olur, pes harf-i yā hakikat-i tesniye için gelmiş olur. Bu bābda **حَالِيلٌ**in Yūnus üzerine irād ettiği delīl bāb-ı muʿtellde zikr olunur, inşāʿallāhu taʿāla.

الْلُبُّ [el-lubb] (lām'ın zammıyla) ʿAkl maʿnāsınadır. Ve eşcārın özüne ve cevz misillinin kalbine dahi **لُبٌّ** [lubb] derler; yukālu: **لُبُّ اللَّوْزِ** ve **لُبُّ الْجَوْزِ** ve **لُبُّ التَّحْلِ**

الْلُبُّوبُ [el-lubūb] (zammeteynle) **لُبٌّ** [lubb] un cemʿi.

الْإِبَابُ [el-ilbāb] (hemzenin kesriyle) Ekinin dānesi iç bağlamağa başlamak; yukālu: **الْبَبُ الرَّزْغُ** **مِثْلُ أَحَبِّ** **إِذَا دَخَلَ فِيهِ الْأَكْلُ** Ve davara sīne-bend takmak; tekūlu: **الْبَيْتُ** **الدَّابَّةُ الْبَابَا**

الْتَلْبِيبُ [et-telbīb] Dāne kemāliyle iç tutmak; yukālu: **لَبَّبَ الْحَبُّ تَلْبِيًّا صَارَ لَهُ لُبٌّ** Ve

bir kimsenin giysisin göğsü ve boğazi üzere cemʿ edip hīn-i husūmette kendine çekmek; tekūlu: **لَبَّبْتُ الرَّجُلَ إِذَا جَمَعْتُ ثِيَابَهُ عِنْدَ صَدْرِهِ وَنَحْرِهِ ثُمَّ جَرَرْتَهُ عِنْدَ الْخُصُومَةِ**

الْإِبَابُ [el-ilbāb] (hemzenin fethiyle) ʿAkl maʿnāsına olan **لُبٌّ** [lubb]un cemʿi. Ve **الْبَبُ** [elubb] dahi gelir elifin fethi ve lām'ın zammıyla, nitekim **بُؤْسٌ** [buʿs]un cemʿi **أَبُؤْسٌ** [ebuʿs] gelir ve **نُعْمٌ** [nuʿm]un **أَنْعُمٌ** [enʿum] gelir. Ve gāh olur ki zarūret-i şīʿ için **الْبُبُّ** [elbub] dahi gelir idgāmı izhār etmekle. Ve **لَبَّبْتُ** [lebeb]in cemʿi dahi gelir, kilāde yerleri maʿnāsına, ʿalā-mā seyecīu. Ve

بِنَاتُ الْبِبِ [benātu elbub] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnu ve bā'nın zammıyla) Yürekte birkaç damarlardır ki şefkat ve reʿfet onda olur, nitekim bir aʿrābiyye oğluna itāb ederken ne ʿaceb ona bed-duʿā etmezsin dediklerinde “**تَأْتِي لَهُ ذَاكَ بِنَاتُ الْبِبِيِّ**” demiş, yaʿnī “Şefkatim damarı bed-duʿāya māniʿ olur.”

الْأَلَابِيبُ [el-elābib] **الْبِبُّ** [elbub]un cemʿidir, **أَعْقَلٌ** [aʿkul] maʿnāsına.

الْأَلَيْبِيبُ [el-uleybib] (hemzenin zammı ve lām'ın fethiyle tasgīrinde) İdgām edenin kavlından bu evlādır.

الْلَيْبِيبُ [el-lebīb] ʿĀkıl maʿnāsınadır. Ve bir emre mülāzım ve mücidd olan kimseye de **لَيْبِيبٌ** [lebīb] derler.

الْأَلَيْبَاءُ [el-elibbāʿ] (hemzenin fethi ve lām'ın kesri ve bā'nın teşdīdiyle) **لَيْبِيبٌ** [lebīb]in cemʿidir.

الْبَابَةُ [el-lebābet] (lām'ın fethiyle) Ehl-i ʿakl olmak; yukālu: **لَبَّبْتُ يَا رَجُلُ تَلْبُّ مِّنَ الْبَابِ** **الرَّابِعِ** Baʿzılar **لَبَّبْتُ** dahi rivāyet etmişlerdir, zammla, lākin bu nādīrdır, bunun nazīri yoktur muzāʿafta.

الَلْبِيَّةُ [el-lebībet] (lām'ın ve bā'nın kesriyle) Şol gömlektir ki yeni ve yakası olma-ya, بَقِيرَةٌ [bekīret] gibi.

الَلْبَابُ [el-lubāb] (lām'ın zammıyla) Hālis ma'nāsına; yukālu: حَسَبْتُ لُبَابَ أَيِّ خَالِصٍ

الَلْبَابَةُ [el-Lubābet] Bir 'avretin ismidir.

الَلْبَةُ [el-lebbet] (lām'ın fethiyle) Göğüs, مَنْحَرٌ [menḥar] ma'nāsına. Ve adama yakışıp hüsn-i huluk üzere olan 'avrete dahi لَبَّةٌ [lebbet] denilir; yukālu: هَذِهِ امْرَأَةٌ لَبَّةٌ

الَلْبَاتُ [el-lebbāt] Cem'î.

الَلْبَبُ [el-lebeb] (fethateynle) Hayvānattan her şey'in göğsünde mevzî-i kılādeye derler. Ve

لَبَبٌ [lebeb] Kezālik şol şey'e derler ki darvarın yāhūd nākanın göğsüne bağlarlar, eyeri yāhūd pālāni geri kaçmasın diye.

الَلْمُبَبُّ [el-mulbeb] (mīm'in zammı ve lām'ın sükūnu ve bā'nın fethiyle) Şol darvar ki sīne-bend vurulmuş ola. Bu kelimeyi İbnu's-Sikkīt fekk-i idgāmla rivāyet kıldı. İbn Keysān eyitti: Tahfifle olmak galattır, kıyās budur ki مَلْبَبٌ [mulebb] denile, nitekim مُحَبَّبٌ [muḥabb] denilir, أَحْبَبْتُ dan. Ve

لَبَبٌ [lebeb] Hālet ma'nāsına da gelir; yukālu: هُوَ فِي لَبَبٍ رُخِيٍّ أَيِّ فِي خَالٍ وَاسِعَةٍ Ve

لَبَبٌ [lebeb] Kumun yufkasına da derler, zīrā 'azīmine عَقَنْقَلٌ [aḳanḳal], ondan ednāsına كَثِيبٌ [keṣīb], ondan ednāsına عَوْكَلٌ [avkel] derler, ondan ednāsına سِقَطٌ [siḳṭ] derler sīn'in kesri ve ḳāf'ın sükūnuyla, ondan ednāsına عَدَابٌ [adāb] derler 'ayn-ı mühmelenin ve dāl-ı mühmelenin fethiyle, ondan ednāsına لَبَبٌ [lebeb] derler.

الَلْبَلَابُ [el-leblāb] (feth-i lām ve sükūn-i bā ile) Sarmaşık dedikleri ot ki ağaçlara

sarmaşır.

الَلْبَلْبَةُ [el-leblebet] (lām'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla ve lām-ı sāniyenin fethiyle) Veled üzerine rikkat etmek; yukālu: لَبَلْبَتِ الشَّاةُ عَلَى وَلَدِهَا إِذَا لَحَسْتَهُ وَأَشْلَبْتَ عَلَيْهِ حِينَ تَضَعُهُ Ya'nī doğurduğu hinde yalayıp şefkat etse.

الَلْبَالِبُ [el-lebālib] (lām-ı ulānın fethi ve sāniyenin kesriyle) Koyunun çağrışıp savt etmesi.

الَلْبُّ [el-lebb] (lām'ın fethiyle) Bir nesneye mülāzım olan kimse; yukālu: رَجُلٌ لَبٌّ Ve bir kimsenin göğsüne vurmak; yukālu: لَبِنْتُهُ لَبًّا أَيِّ ضَرَبْتُ لَبْتَهُ

الَلْتَلْبُبُ [et-telebbub] (tā'nın ve lām'ın fethiyle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir işe kuşak kuşanıp etek bele sokup hazır olmak.

[ل ت ب]

الَلَاتِبُ [el-lātib] (tā'nın kesriyle) Sābit ma'nāsına. Ve

لَاتِبٌ [lātib] Yapışıcı ma'nāsına da gelir, لَازِبٌ [lāzib] gibi.

الَلْتَبُ [el-letb] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

الَلْتُوبُ [el-lutūb] (zammeteynle) Sābit olmak; yukālu: لَتَبَ يَلْتَبُ لَتْبًا وَلُتُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve dürtmek ma'nāsına da gelir; yukālu: لَتَبْتُ فِي مَنْحَرِ النَّاقَةِ أَيِّ طَعَنْتُ مِثْلَ لَتَمْتُ

[ل ج ب]

الَلْلَجْبُ [el-leceb] (fethateynle) Savt edip haykırmak; tekūlu: لَجَبٌ يَلْجَبُ لَجَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ ve yukālu: جَيْشٌ لَجَبٌ عَزْمَرَمٌ Ya'nī savt ve kesret sāhibi; ve yukālu: إِذَا لَجَبَ إِذَا بَحَرَ ذُو لَجَبٍ إِذَا سَمِعَ اضْطِرَابَ أَمْوَاجِهِ

الَلْلَجْبَةُ [el-lecbet] (lām'ın ve cīm'in

sükünüyla) Şol koyundur ki doğurduktan sonra dört ay geçmeğin sütü azalmış ola. Ve bunda üç lügat vardır: lām'ın fethi ve zammı ve kesri.

الَلَجَاب [el-licāb] (lām'ın kesriyle) لَجَبَةٌ [lecbet]in cem'i. Ve

الَلَجَبَات [el-lecebāt] Eyzan fethateynle, ʿalā-hilāfi'l-kıyās, zīrā kıyās teskindir ve muhtemeldir ki bu aslında ism olup sonradan sıfat istiʿmāl olunmuş ola, كَلْبَةٌ [kelbet] gibi ki sıfat kılınıp كَلْبَةٌ كَلْبَةٌ derler. Bu takdirce maʿnā-yı aslısı üzere cemʿ olunmuş olur yāhūd müfredinde لَجَبَةٌ [lecbet] tahrikle lügat ola. İbnu's-Sikkīt eyitti: الَلَجَبَةُ [el-lecbet] şol koyundur ki sütü az ola, keçiye لَجَبَةٌ [lecbet] denmez.

الَلُجُوبَةُ el-lucūbet] (lām'ın ve cīm'in zammiyle) Koyunun sütü az olmak; tekūlu minhu: لَجِبَتِ الشَّاءُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الَلْتَلَجِيبُ [et-telcīb] (tā'nın fethi ve lām'ın sükünüyla) Bi-maʿnāhu; yukālu: لَجِبَتِ الشَّاءُ تَلَجِيبًا

[ل ح ب]

الَلْحَبُ [el-laḥb] (lām'ın fethi ve ḥā-i mühmelenin sükünüyla) Tarīk-ı vāzih ve basmak ve tarīkte gitmek maʿnāsına da gelir. Ve doğru yürümek ve kemikten eti soy-mak ve ağaç kabını soymak maʿnāsına da gelir; yukālu: لَحَبَهُ يَلْحَبُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الَلْحَابِ [el-lāḥib] Tarīktir, لَحَبٌ [laḥb] gibi; pes bu fā'il olur, mef'ul maʿnāsına; ey: مَلْحُوبٌ

الَلْمِلْحَابِ [el-milḥab] (mīm'in kesri ve lām'ın sükünü ve ḥā'nın fethiyle) Soyacak ve kesecek ālet. Ve

مِلْحَبٌ [milḥab] Şol kişiye itlāk olunur ki dili yaramaz ola, bed-zebān maʿnāsına;

yukālu: رَجُلٌ مِلْحَبٌ أَي سَبَّابٌ بَدِئِي اللِّسَانِ **الَلْمُلْحَبُ** [el-mulaḥḥab] (mīm'in zammi ve lām'ın fethiyle ve ḥā'nın fethi ve teşdidile) Kesilmiş, mukattaʿ maʿnāsına.

الَلْلَحِيبِ [el-leḥīb] (lām'ın fethi ve ḥā'nın kesriyle) Şol nākaya derler ki arkasının eti az ola.

الَلْلَحَبِ [el-leḥab] (fethateynle) Ziyāde pīrlikten arıklamak; yukālu: لَحَبَ الرَّجُلُ لِحَبِ الرَّجُلِ إِذَا أَنْحَلَهُ الْكَبِيرُ Ve **إِنْحَالَ** [inḥāl] nūn'la ve ḥā-i mühmele ile arıkatmak maʿnāsınadır. Ve

مَلْحُوبٌ [Melḥūb] (mīm'in fethiyle ve lām'ın sükünüyla) Bir yerin ismidir.

[ل خ ب]

الَلْلَحَبِ [el-leḥab] (lām'ın ve ḥā-i muʿcemenin fethiyle) Bir nevʿ ağactır ki şecer-i muḥl [muḥl] derler, hurmā-yı Hindī maʿnāsına, kezā fī baʿzi nusahi'ş-Şihāḥ.

[ل ز ب]

الَللَّازِبِ [el-lāzib] (zā'nın kesriyle) Yapışıcı, لَازِقٌ [lāzīq] maʿnāsına. Ve

لَازِبٌ [lāzib] Sābit maʿnāsına da gelir; tekūlu: صَارَ الشَّيْءُ صَرِيحًا لَازِبًا وَهُوَ أَفْضَحُ مِنْ لَازِمٍ

الَللُّزُوبِ [el-luzūb] (zammeteynle) Yapışmak; yukālu: لَزَبَ الشَّيْءُ يَلْزُبُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الَللَّزْبَةُ [el-lezbet] (lām'ın ve zā'nın sükünüyla) Şiddet ve kaht.

الَللَّزْبَاتِ [el-lezbāt] (sükün-ı zā ile) Cem'i, zīrā bu sıfattır.

الَلْمِلْزَابِ [el-milzāb] (mīm'in kesriyle) Katı bahil olan kimse.

[ل س ب]

الَللَّسْبِ [el-lesb] (lām'ın fethi ve sīn'in sükünüyla) Yalamak; tekūlu: لَسِبْتُ الْعَمَلَ

ve yapışmak ma'nāsına da gelir; yukālu: لَسِبَ بِالشَّيْءِ مِثْلُ لَسِبَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَعَنْتَهُ لَسِبْتُهُ الْعُقْرُبُ أَي لَدَعْتُهُ وَلَسِبَهُ أَشَوَاطًا أَي ضَرَبْتُهُ وَهُمَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

[ل ص ب]

اللَّصْبُ [el-leşab] (fethateynle) Kılıç kınına yapışmak; yukālu: لَصِبَ سَيْفُهُ يَلْصِبُ لَصْبًا مِنْ لَصِبَ بِالشَّيْءِ مِثْلُ لَسِبَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِبَ فِي الْغَنَدِ فَلَا يَخْرُجُ عَتَهُ يَصِيبُ جِلْدُ فَلَانٍ إِذَا لَصِقَ بِاللَّحْمِ مِنَ الْهَرَالِ لَصِبَ الْخَاتَمُ فِي قَلَقٍ أَوْ إِضْطِعَ وَهُوَ ضِدُّ قَلَقٍ

اللِّصْبُ [el-lişb] (lām'ın kesri ve şād'ın sükūnuyla) Dağda olan ince yol, شِعْبٌ صَغِيرٌ ma'nāsına. Ve dağda olan her dar yere لِصْبٌ [lişb] derler.

اللِّصَابُ [el-lişāb] (lām'ın kesriyle) ve لِصْبٌ [el-lişūb] (zameteynle) [lişb]in cem'idir. Ve bahīl ma'nāsına da gelir; yukālu: فَلَانَ لَجَزٌ لَصِبٌ أَي لَا يَكَادُ يَعْطِي شَيْئًا Ve لَجَزٌ [lahiz] ḥā-i mūhmele ve zā-i mu'ceme ile bahīl ma'nāsınadır.

اللَّوْاصِبُ [el-levāşib] Dar ve derin kuyulara derler, nitekim bazı eş'arda vākif olmuştur.

[ل ع ب]

اللَّعْبُ [el-li'eb] (lām'ın kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Oynamak.

اللَّعِبُ [el-le'ib] (lām'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle ve fethiyle) Kezālik oynamak; yukālu: لَعِبَ يَلْعَبُ لِعْبًا وَلِعْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

التَّلْعَابُ [et-tela'ub] (tā'nın ve lām'ın fethi

ve 'ayn'ın zammı ve teşdidiyle) لَعِبَ [le'ib] i mükerrer etmek; yukālu: تَلْعَبُ إِذَا لَعِبَ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى

التَّلْعَابَةُ [et-til'ābet] (tā'nın kesriyle ve lām'ın sükūnuyla) Kesirü'l-la'ib olan kimsedir.

التَّلْعَابُ [el-tel'āb] (tā'nın fethiyle ve lām'ın sükūnuyla) Masdardır, لَعِبَ [le'ib] ma'nāsına.

اللُّعُوبُ [el-le'ūb] (lām'ın fethi ve 'ayn'ın zammıyla) Oyuncu 'avret; yukālu: جَارِيَةٌ لُّعُوبٌ

الأَلْعُوبَةُ [el-ul'ūbet] (hemzenin zammı ve lām'ın sükūnuyla ve 'ayn'ın zammıyla) Oynamak, لَعِبَ [le'ib] ma'nāsına.

المَلْعَبُ [el-mel'ab] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnu ve 'ayn'ın fethiyle) Oyun oynanacak mahall.

اللُّعْبَةُ [el-lu'bet] (lām'ın zammıyla) Şatranc ve nerd oyunu. Ve her mel'ūbun bihi olan nesneye لُعْبَةٌ [lu'bet] derler, zīra لُعْبَةٌ [lu'bet] ismidir. Ve 'Arabların أَفْرَعٌ لُعْبَةٌ "أَفْعَدُ حَتَّى أَفْرَعُ" dedikleri bundan me'hūzdur. Şa'leb eyitti: مِنْ هَذِهِ اللَّعْبَةِ den merre-i vāhidedir.

اللَّعِبَةُ [el-li'bet] (lām'ın kesriyle) لَعِبَ [le'ib]den bir nev'dir, رِكْبَةٌ [rikbet] ve جَلْسَةٌ [cilset] gibi; tekūlu: فَلَانَ حَسَنُ اللَّعِبَةِ كَمَا تَقُولُ حَسَنُ الْجَلْسَةِ

المَلَاعِبَةُ [el-mulā'abet] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle) Oynaşmak; yukālu: لَا عَيْبُ الرَّجُلِ مَلَاعِبَةً

مَلَاعِبُ الْأَيْسَةِ [Mulā'ibu'l-Esinnet] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın kesriyle) Ebū Berā' 'Āmir b. Mālik'in lakabıdır. Ammā Lebīd demekle ma'rūf olan şā'ir مَلَاعِبُ الرَّمَاحِ de-

الألقاب [el-elqāb] Cem'idir, enbāz ma'nāsına ki ألقابٌ [enbāz] dahi zā-i mu'ceme ile نَبْرٌ [nebez]in cem'idir fethateynle, لَقَبٌ [leqab] ma'nāsına.

التلقيب [et-telqīb] (tā'nın fethi ve lām'ın sükunuyla) Lakab komak.

التلقب [et-telaqqub] (fethateynle ve k āf'ın zammı ve teşdidiyle) Lakablanmak; tekülü: لَقَّبْتُهُ كَذَا فَتَلَقَّبَ بِهِ

[ل و ب]

اللوبة [el-lūbet] (lām'ın zammıyla ve vāv'ın sükunuyla) ve

اللابئة [el-lābet] Taşlı yer.

اللؤب [el-lūb] (lām'ın zammıyla) ve

اللاب [el-lāb] ve

اللابات [el-lābāt] لُوبٌ [lūb]un ve لَابٌ [lāb] in cem'leridir. Ve fi'l-hadisi: ”أَنَّه حَرَمَ مَا لَابَ” Ya'nī “Medīne'nin iki cānibinde olan taşlı yerlerin beynin tahrīm etti” ki Medīne'nin iki cānibin taşlı yerleri ihāta etmiştir. Ebū 'Ubeyde eyitti: لُوبَةٌ [lūbet] ve نُوبَةٌ [nūbet] nūn'la şol taşlı yerin ismidir ki onu siyāh taşlar kaplamış ola. Bu sebebden siyāhlara لُوبَى [lūbā] ve نُوبَى [nūbā] derler.

اللؤب [el-levb] (bi'l-fethi) ve

اللؤب [el-lūb] (bi'z-zamm) ve

اللؤوب [el-lu'ūb] (bi'z-zammeteyn) ve

اللؤاب [el-levāb] (bi'l-fethateyn) ve

اللوبان [el-levebān] (bi-fethi'l-lām ve sükuni'l-vāv) Ve susamak; yukālu: لَابٌ يَلُوبُ لُوبًا إِلَى آخِرِهِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيَّ عَطَشٍ

الْعَطَشَانُ **اللابب**

اللؤوب [el-lu'ūb] (zammeteynle) لَابِبٌ [lā'ib]in cem'i, mislu: شَهِدٌ [šāhid] ve شُهُودٌ [šuhūd].

اللوايب [el-levā'ib] (lām'ın ve vāv'ın fethi ve hemzenin kesriyle) Şol develerdir ki havuzu doluşup müzāhameden su içmeğe kâdir olmayalar; yukālu: تَرَكْتُهَا لُؤَائِبَ عَلَى الْخُوضِ

الملاب [el-melāb] (mīm'in fethiyle) Tıbden bir nev'dir, خَلُوقٌ [ħalūq] gibi. Ve خَلُوقٌ [ħalūq] ħā'nın fethiyle bir nev' tıbdir.

الملؤوب [el-mulevveb] Tıb sürülen nesne, mülattah bi't-tıb ma'nāsına. Ve ammā مِرْوَدٌ [mirved]je ya'nī sürme mīline مَلُؤِبٌ [mulevleb] derler, مَلُؤِبٌ [mulevveb] demezler.

[ل و ب]

اللهب [el-leheb] (fethateynle) Od yalınıdır, لِسَانُ النَّارِ [lisānu'n-nār] ma'nāsına.

أبو لهب [Ebū Leheb] Bir recülün künyesidir, cemāli olduğu için أَبُو لَهَبٍ [ebū leheb] dediler.

الإلتهاب [el-iltihāb] (hemzenin kesri ve lām'ın sükunuyla) ve

التلهب [et-telehhub] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) Od yalınlanmak; yukālu: اِلْتَهَبَتِ النَّارُ وَتَلَهَّبَتْ أَيَّ اتَّقَدَّتْ

الإلهاب [el-ilhāb] (hemzenin kesriyle) Yalınlandırmak, ikād ma'nāsına; yukālu: اَلْهَبْتُهَا أَيَّ أَوْقَدْتُهَا

إلهاب [ilhāb] At seğirtirken ziyāde şevke gelip sür'at etmesi; yukālu: اَلْهَبَ الْفَرَسُ إِذَا اضْطَرَمَّ جَزِيئُهُ أَيَّ اسْتَدَّ

الألهوب [el-ulhūb] (hemzenin ve hā'nın zammıyla) İsmidir, ziyāde seğirtmek ma'nāsına.

اللهبة [el-lehbet] (lām'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) Susamak, عَطَشٌ [‘aṭaş] ma'nāsına; yukālu: لَهَبٌ يَلْهَبُ لَهَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْلَهْبَانُ [el-lehbān] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Susamış kimse, عَطْشَانُ [ʿaṭṣān] ma'nāsına.

الْلَهْبَى [el-lehbā] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi; yukālu: رَجُلٌ لَهْبَانٌ وَامْرَأَةٌ لَهْبَى

الْلَهْبَانُ [el-lehbān] (lām'ın ve hā'nın fethiyle) Od yalınlanmak.

الْلَهْبِيبُ [el-lehbīb] (lām'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu. Ve

الْلَهَابُ [el-luhāb] (lām'ın zammıyla) Misluhu.

الْلَهْبُ [el-lihb] (lām'ın kesriyle ve hā'nın sükūnuyla) Aralık, fürce ma'nāsına. Ve şol hevā ki iki dağ arasında olur.

الْلَهْوُبُ [el-luhūb] (zameteynle) ve

الْلَهَابُ [el-lihāb] (lām'ın kesriyle) ve

الْأَلْهَابُ [el-elhāb] (hemzenin fethiyle) Cem'i.

بَنُو لَهَبٍ [Benū Leheb] Ezd kabīlesinden bir cemā'attir.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التَّوْنِ)

[ن ب ب]

النَّبِيبُ [en-nebīb] (nūn'un fethi ve bā'nın kesriyle) Tekenin çağırması, savtu't-teys ma'nāsına; yukālu: نَبَّ النَّيْسُ يَنْبُ نَبِيًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاحَ

الْأَنْبُوبَةُ [el-unbūbet] (hemzenin zammı ve nūn'un sükūnu ve bā'nın zammı ile) Kamışın iki boğumunun arası, أُفْعُولَةٌ [uf'ūlet] vezni üzere.

الْأَنْبُوبُ [el-unbūb] ve

الْأَنْبَابُ [el-enābīb] (hemzenin fethiyle) **أَنْبُوبَةٌ** [unbūbet]in cem'idir.

[ن ت ب]

النُّتُوبُ [en-nutūb] Meme kabarıp kalkmak; yukālu: نَتَبَ الشَّيْءُ نُتُوبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَهَدَ

[ن ج ب]

النَّجَبُ [en-neceb] (nūn'un ve cīm'in fethiyle) Ağaç kabı, لِحَاءُ الشَّجَرِ ma'nāsına.

النَّجْبُ [en-necb] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Masdardır, ağaç kabuğun soy-mak ma'nāsına; tekūlu: نَجَبْتُ الشَّجْرَةَ أَنْجُبُهَا وَأَنْجِبُهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَخَذْتَ قَشْرَ سَاقِهَا

الْمَنْجُوبُ [el-mencūb] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

النَّجْبِيُّ [en-necebiyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidıyla) Şol deridir ki mugaylān ağacının özdeğinin kabıyla dibāgat olunmuş ola; yukālu: سِقَاءٌ مَنْجُوبٌ نَجْبِيٌّ Ya'nī dibāgat olunmuş kırba. Ve

مَنْجُوبٌ [mencūb] Vāsi' olan kadehe dahi derler.

ذِي نَجَبٍ [zī neceb] (fethateynle) 'Arab gün-

lerinden bir günün adıdır ki meşhürdür.

النَّجِيبُ [en-necīb] (nūn'un fethi ve cīm'in kesriyle) Kerīm olan kimse; yukālu: رَجُلٌ نَجِيبٌ أَيُّ بَيْنَ النَّجَابَةِ Ve devenin dahi yararına نَجِيبٌ [necīb] derler.

النُّجُبُ [en-nucub] (zammeteyle) ve

النَّجَائِبُ [en-necā'ib] نَجِيبٌ [necīb]in cem'i, yarar develer ma'nāsına.

النُّجْبَةُ [en-nucebet] (nūn'un zammıyla ve cīm'in fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) نَجِيبٌ [necīb] ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ نَجْبَةُ الْقَوْمِ إِذَا كَانَ النَّجِيبُ مِنْهُمْ

الْإِنِّجَابُ [el-incāb] (hemzenin kesriyle) Veled-i necīb sāhibi olmak; yukālu: أُنِّجَبَ الرَّجُلُ أَيُّ وَلَدًا نَجِيبًا

الْمُنِّجِبَةُ [el-muncibet] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Ve

الْمُنِّجَابُ [el-mincāb] (mīm'in kesriyle) Şol 'avrettir ki nücebā doğura ya'nī yarar evlād doğura.

الْمَنَّاجِيبُ [el-menācīb] (mīm'in fethiyle) مَنْجَابٌ [mincāb]ın cem'idir. Ve

مِنْجَابٌ [mincāb] Şol oka dahi derler ki onun yeleşti ve temreni olmaya. Ve

مِنْجَابٌ [mincāb] Recül-i za'ife dahi derler.

الْإِنِّتِجَابُ [el-inticāb] (hemzenin kesriyle) Üründülemek; yukālu: إِتَّجَبَهُ إِذَا اخْتَارَهُ وَاصْطَفَاهُ

[ن ح ب]

النَّحْبُ [en-naḥb] (nūn'un fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Nezr etmek; tekūlu minhu: سَارَ فُلَانٌ عَلَى نَحْبٍ إِذَا سَارَ Ve cidd ve cehd ile seyr etmek; yukālu: سَارَ فُلَانٌ عَلَى نَحْبٍ إِذَا سَارَ Ve فَاجْهَدَ السَّيْرَ كَأَنَّهُ خَاطَرَ عَلَى شَيْءٍ فَجَدَّ

نَحْبٌ [naḥb] Bir nesnenin vaktine ve müddetine dahi derler; yukālu: قَضَى فُلَانٌ نَحْبَهُ إِذَا

مَاتَ Ve Ebū 'Amr eyitti: نَحْبٌ [naḥb] seyr-i serī'a da derler, نَعْبٌ [na'b] gibi, 'ayn-ı mühmele ve bā-i muvahhade ile.

النَّحِيبُ [en-neḥīb] (nūn'un fethi ve ḥā'nın kesriyle) Ref'-i savttır, bükā hālinde; yukālu: نَحَبٌ يَنْحَبُ نَحِيبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْإِنِّتِجَابُ [el-intiḥāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

النُّحَابُ [en-nuḥāb] (nūn'un zammıyla) Deve öksürük olmak; yukālu: نَحَبٌ الْبُعَيْرِ يَنْحَبُ نَحَابًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيُّضًا إِذَا أَخَذَهُ السُّعَالُ

الْتَّنْحِيبُ [et-tenḥīb] (tā'nın fethi ve nūn'un sükunuyla) 'Amelde cidd etmek; yukālu: Ve شِدْدَتِ-ي نَحَبُ الْقَوْمِ تَنْحِيبًا إِذَا جَدُّوا فِي عَمَلِهِمْ قَرَبٌ [ḳareb]dir, ya'nī bir gece sür'atle sabāha dek yürümektir, suya ermek için ki قَرَبٌ [ḳareb] buna derler fethateynle.

الْمَنَّاحِبَةُ [el-munāḥabet] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) Hākime mürāfa'a olmak, مُحَاكَمَةٌ [muḥākemet] ma'nāsına. Kāle Ṭalḥa li İbn 'Abbās radiyallāhu 'anhumā: "هَلْ لَكَ فِي أَنْ أُنَاجِبَكَ وَتَرْفَعَ النَّبِيَّ" صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ Ya'nī "Senin için cā'iz midir ki biz seninle husūmet edişip Nebī'ye dürüşesin."

[ن خ ب]

النَّخْبُ [en-naḥb] (nūn'un fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Çekmek, nez' ma'nāsına; yukālu: نَخَبْتُهُ أَنْخَبُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve

نَخْبٌ [naḥb] Cimā' etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: إِسْتَنْخَبَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا أَرَادَتْ الْجِمَاعَ

الْإِنِّتِجَابُ [el-intiḥāb] Kezālik çekmek, intizā' ma'nāsına. Ve

إِنِّتِجَابٌ [intiḥāb] İhtiyār ma'nāsına da gelir.

النُّخْبَةُ [en-nuḥabet] [nucebet] gibidir, lafzen ve ma'nen, ya'nī üründülenmiş demektir.

النَّحْبُ [en-nuḥab] (nūn'un zammı ve ḥā-i mu'cemenin fethiyle) Cem'idir, mislu: رُطْبَةٌ [ruṭabet] ve رُطْبٌ [ruṭab]; yukālu: جَاءَ فِي نَحْبِ أَصْحَابِهِ أَي فِي خِيَارِهِمْ

النَّحْبُ [en-naḥb] (nūn'un fethi ve ḥā'nın kesriyle) Korkak kimse, cebān ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ نَحْبٌ أَي جَبَانٌ لَا فُوَادَ لَهُ

النَّحِيبُ [en-neḥīb] (nūn'un fethi ve ḥā'nın kesri ve yā ile) Kezālik korkak ma'nāsına.

الْمُنْحُوبُ [el-menḥūb] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْمُنْتَحَبُ [el-munteḥab] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnuyla ve ḥā'nın fethiyle) Bi-ma'nā: **النَّحِيبُ** [en-neḥīb] ke-ennehu munteze'u'l-fu'ādi.

[ن خ ر ب]

النُّحْرُوبُ [en-nuḥrūb] (nūn'un zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Taş yarığı.

النُّحْرَابُ [en-neḥārīb] نُحْرُوبٌ [nuḥrūb]un cem'idir ki taş yarıkları demek olur, شُفُوقٌ شُفُوقٌ ma'nāsına.

[ن د ب]

النَّدْبُ [en-nedb] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Meyyit üzerine ağlayıp mehāsının zikr etmek; yukālu: نَدَبَ الْمَيِّتِ أَي بَكَى عَلَيْهِ وَعَدَّدَ مَحَاسِنَهُ يَنْدُبُهُ نَدْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ ve

نَدَبٌ [nedb] Bir işi işlemeğe da'vet etmek; yukālu: نَدَبَهُ لِلْأَمْرِ Ve

نَدَبٌ [nedb] Hafif ve çābük kimseye dahi derler; yukālu: رَجُلٌ نَدَبٌ أَي خَفِيفٌ فِي الْحَاجَةِ Ve çābük ata dahi derler; yukālu: فَرَسٌ نَدَبٌ أَي مَاضٍ

النَّدْبَةُ [en-nudbet] (nūn'un zammı ve dāl'ın sükūnuyla) İsm-i masdardır, meyyit üzere ağlamak ma'nāsına.

نَدَبَةٌ [Nedebet] (nūn'un ve dāl'ın fethiyle) أُمُّ خَفَافٍ [ummu ḥafāf] demekle ma'rūfe 'avretin ismidir ki siyāh Ḥabeşī idi.

الْإِنْتِدَابُ [el-intidāb] (hemzenin kesriyle) Bir işi işlemeğe da'vet olundukta imtisāl etmek; yukālu: نَدَبَ لِلْأَمْرِ فَانْتَدَبَ لَهُ أَي دَعَا لَهُ فَأَجَابَ

مَنْدُوبٌ [Mendüb] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Ebū Ṭalḥa'nın feresinin ismidir ki Resūl-i Ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem o feresin hakkında buyurmuştur: "إِنْ وَجَدْنَا لَيْحْرًا"

النَّدَبُ [en-nedeb] (nūn'un ve dāl'ın fethiyle) **حَطَرٌ** [ḥaṭar] ma'nāsınadır ki **حَطَرٌ** [ḥaṭar] mevte karīb olmağa derler. Ve kumar rehnine dahi نَدَبٌ [nedeb] itlāk olunur. Ve bir semtle ok atmak ma'nāsına da نَدَبٌ [nedeb] derler; yukālu: رَمَيْنَا نَدْبًا أَي رَشَقًا Ve رَشَقٌ [rişq] kesr-i rā ile üslüb-ı vāhid üzere demektir. Ve

نَدَبٌ [nedeb] Şol eser-i cirāhate dahi derler ki deriden zā'il olmayıp bākī kala.

[ن ر ب]

النَّيْرَبُ [en-neyreb] (nūn'un fethi ile **جَعْفَرٌ** [ca'fer] vezni üzere) Gammāzlık ve şerr işlemek.

[ن ز ب]

النَّزِيبُ [en-nezīb] (nūn'un fethi ve zā'nın kesriyle) Erkek geyik āvāzıdır ki çiftleşmek zamānında zāhir olur; yukālu: نَزَبَ الطَّبْيِيُّ يَنْزِبُ نَزِيبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

[ن س ب]

النَّسَبُ [en-neseb] (fethateynle) Soy.

الْأَنْسَابُ [el-ensāb] (hemzenin fethiyle) **نَسَبٌ** [neseb]in cem'î.

النُّسْبَةُ [en-nusbet] (nūn'un zammıyla) ve

النِّسْبَةُ [en-nisbet] (nūn'un kesriyle) Kezālik nēsb [neseb] ma'nāsınadır. Ve

نِسْبَةٌ [nisbet] Neseb zikr etmek ma'nāsına da gelir.

الْإِنْتِسَابُ [el-intisāb] (hemzenin kesriyle) Mensūb olmak; yukālu: **إِنْتَسَبَ إِلَى أَبِيهِ أَيِ اعْتَزَى**

التَّنَسُّبُ [et-tenessub] Da'vā edip senin soyundanım demek. Ve fi'l-meseli: "الْقَرِيبُ" Ya'nī "Karīb o kimsedir ki yakınlık eyleye, mücerred neseb da'vāsın etmeye."

النِّسَابَةُ [en-nessābet] (nūn'un fethi ve sīn'in teşdidiyle) Ensāba 'ālim olan kimse. Ve harf-i hā **نِسَابَةٌ** [nessābet]te medhte mubālaga içindir, gūyā ma'rifet-i nesebde gāyet ve nihāyet murād olur. Ve ta'dād olundukta **عَنْدِي ثَلَاثَةُ نِسَابَاتٍ وَعَلَامَاتٍ** dersin lām'ın teşdidiyle hālā ki zāhir bu idi ki **ثَلَاثَةُ رِجَالٍ نِسَابَةٌ** denildi gūyā ki **ثَلَاثُ نِسَابَاتٍ** demiş olursun.

الْمُنَاسَبَةُ [el-munāsebet] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) Karīb olmak; yukālu: **يُنَاسِبُ فَلَانًا** Ve mūmāselet ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **بَيْنَهُمَا مُنَاسَبَةٌ أَيِ مُشَاكَلَةٌ**

النِّسِيبُ [en-nesīb] (nūn'un fethi ve sīn'in kesriyle) Karīb olan kimse. Ve şā'ir şi'rinde medh etmeğe dahi derler; yukālu: **نَسَبَ الشَّاعِرُ بِالْمَرْأَةِ يَنْسِبُ نَسِيبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَسَبَ بِهَا** Ve **تَشْبِيبُ** [teşbīb] 'alā-vechi'l-medh nazmda zikr etmeğe derler.

النَّسَبُ [en-nesb] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) ve

النِّسْبَةُ [en-nisbet] (nūn'un kesri ve sīn'in sükūnuyla) Neseb zikr etmek; yukālu: **نَسَبْتُ الرَّجُلَ أَنَسِبُهُ نَسْبًا وَنِسْبَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَكَرْتُ نَسْبَهُ**

النَّيْسَبُ [en-neyseb] (nūn'un fethi ve yā'nın sükūnu ve sīn'in fethiyle) Karınca katarı ki sahrāda yol gibi görünür, **فَيَعْلُ** [fey'al] vezni üzere.

[ن ش ب]

النَّشَبُ [en-neşeb] (fethateynle) Māl ve yer urt, 'akār ma'nāsına.

النُّشُوبُ [en-nuşūb] (zammeteynle) Asılmak ma'nāsına; yukālu: **نَشِبَ الشَّيْءُ فِي الشَّيْءِ: نَشِبَ النَّشُوبُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيِ عَلِقَ** Ve müştedd olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: **نَشِبَتِ الْحَرْبُ بَيْنَهُمْ أَيِ ظَهَرَتْ وَاسْتَدَّتْ**

الْإِنْشَابُ [el-inşāb] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Asmak; yukālu: **أَنْشَبْتُهُ** **أَنَا فِيهِ أَيِ أَغْلَقْتُهُ** Ve

إِنْشَابٌ [inşāb] Sayyād tuzağını sayda doluşturmağa dahi derler; yukālu: **أَنْشَبَ الصَّائِدُ أَيِ أَغْلَقَ**

الْإِنْتِشَابُ [el-intişāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle ve beynlerinde nūn'un sükūnuyla) Asılmak; yukālu: **أَنْشَبْتُهُ فَانْتَسَبَ**

الْمُنَاشَبَةُ [el-munāsebet] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) Bir kimse cengi rū-be-rū kılıp aşikāre etmeğe derler; yukālu: **نَاشَبَهُ الْحَرْبُ أَيِ نَابَزَهُ**

النُّشَابَةُ [en-nuşşābet] (nūn'un zammı ve sīn'in teşdidiyle) Ok.

النُّشَابُ [en-nuşşāb] (kezālik nūn'un zammı ve sīn'in teşdidiyle) **نُشَابَةٌ** [nuşşābet]in cem'i.

النَّاشِبُ [en-nāşib] (şīn'in kesriyle) Ok sāhibi; yukālu: **رَجُلٌ نَاشِبٌ وَقَوْمٌ نَاشِبَةٌ** Ve

نَاشِبٌ [Nāşib] Bir kişinin ismidir, ok sāhibi olduğuna binā'en tesmiye etmişlerdir.

النُّشْبَةُ [en-Nuşbet] (nūn'un zammı ve sīn'in sükūnuyla) Bir kişinin ismidir kezālik.

[ن ص ب]

النَّصِبُ [en-naşb] (nūn'un fethi ve şād'ın sükūnuyla) Dürtmek; yukālu: نَصَبْتُ الشَّيْءَ نَصَبْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَقَدْتَهُ Ve 'adāvet etmek ma'nāsına da gelir; tekūlu: نَصَبْتُ لِفُلَانٍ نَصْبًا Ve āheste seyr etmek; yukālu: نَصَبَ الْقَوْمُ إِذَا سَارُوا يَوْمَهُمْ وَهُوَ سَيْرٌ لَيْتٌ

الْمُنْصَبُ [el-munaşşab] (mīm'in zammı ve şād'ın fethi ve teşdidiyle) Birbiri üzerine komak; yukālu: صَفِيحٌ مُنْصَبٌ أَي نُصِبَ بَعْضُهُ صَفِيحٌ [şafih] diye yassı taşa derler.

التَّنْصِيبُ [et-tenşib] (tā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) At kulağın dikmek; yukālu: نَصَبْتُ الْخَيْلَ إِذَا نَهَا شَدَّ لِلْكَثْرَةِ أَوْ لِلْمُبَالَغَةِ

الْمُنَاصَبَةُ [el-munaşabet] (mīm'in zammı ve şād'ın fethiyle) Cenk peydā etmek; yukālu: نَاصَبْتُهُ الْخَرْبَ Ya'nī "Ben onunla cengi peydā edip kavga kopardım."

الْمَنْصِيبُ [el-manşib] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnu ve şād'ın kesriyle) Asl ma'nāsına.

النِّصَابُ [en-nişāb] (nūn'un kesri ve şād'ın tahfifiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

نِصَابٌ [nişāb] Maldān şol mikdāra derler ki māl ona eriştikte zekāt lāzım olur, gümüş iki yüz dirheme eriştikte ve deve beş 'ade-de eriştikte lāzım olduğu gibi. Ve

نِصَابٌ [Nişāb] Bir atın ismidir. Ve

نِصَابٌ [nişāb] Bıçak sapına dahi derler.

الْإِنْصَابُ [el-inşāb] (hemzenin kesriyle) Bıçağa sap etmek. Ve

إِنْصَابٌ [inşāb] Ta'ab vermeğe dahi derler; tekūlu: أَنْصَبْتُ السِّكِّينَ أَي جَعَلْتُ لَهُ مَقْبِضًا وَأَنْصَبْتُ الرَّجُلَ إِذَا أُنْعَبْتَهُ

النُّصَبُ [en-neşab] (nūn'un ve şād'ın fet-

hiyle) Ta'ab ma'nāsıdır; yukālu: نَصَبَ الرَّجُلُ نَصْبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَعَبَ

النَّاصِبُ [en-nāşib] (şād'ın kesriyle) Zahmet verici; yukālu: هُمْ نَاصِبٌ أَي دُو نَصَبَ Ya'nī ta'aba mensüb olan, mislu: رَجُلٌ تَامِرٌ وَلَا يَبُتُّ هُوَ فَاعِلٌ بِمَعْنَى مَفْعُولٍ فِيهِ لِأَنَّهُ يُنْصَبُ فِيهِ وَيَتَعَبُ كَقَوْلِهِمْ لَيْلٌ نَائِمٌ أَي يَنَامُ فِيهِ وَيَوْمٌ عَاصِفٌ أَي تَغْصِفُ فِيهِ الرِّيحُ Ya'nī rüzgār müştedd olur.

الْأَنْصَابُ [el-enşab] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) Şol erkek keçidir ki boynuzu doğru ola.

النُّصَبَاءُ [en-naşbā'] (nūn'un fethi ve şād'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: تَيْسٌ أَنْصَبٌ وَعَتْرٌ نِصْبَاءٌ Ve

نِصْبَاءٌ [naşbā'] Şol nākaya derler ki göğsü yüce ola.

التَّنْصُوبُ [et-tenaşşub] Dikili durmak; yukālu: تَنْصَبَتِ الْأُتُنُ حَوْلَ الْحِمَارِ

النُّصَبُ [en-naşb] (nūn'un fethi ve şād'ın sükūnuyla) Elhāndan bir nev'edir. Ve fi'l-hadīsi: "لَوْ نَصَبَتْ لَنَا نِصْبَ الْعَرَبِ" أَي لَوْ غَيَّبْتَنَا غِنَاءَ الْعَرَبِ Ya'nī 'Arab üslubu üzere tegannī kılınsa ki o deve sürmekte olan tegannī mi-sillidir, lākin bu ondan dahi nāziktir. Ve

نِصْبٌ [naşb] İ'rābda feth gibidir bināda. Ve bu istilāhāt-ı nahviyyīndendir; tekūlu minhu: نَصَبْتُ الْخَوْفَ فَانْتَصَبَ Ve

نُصَبٌ [naşb] Şol nesneye derler ki onu di-kip ona 'ibādet ederler, Hudāy ta'ālādan gayrı her ne kim var ise.

النُّنْصَبُ [en-nuşb] (nūn'un zammı ve şād'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Ve gāh olur ki şād'da mazmūm kılınır.

الْأَنْصَابُ [el-enşāb] (hemzenin fethiyle) **نُصَبٌ** [nuşb]ın cem'i, putlar ma'nāsına. Ve

نُصَبٌ [nuşb] Şerr ve belā ma'nāsına da gelir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿أَنِّي مَسْنِيٌّ﴾

(ص 41) الشَّيْطَانُ يُضْطَبُ وَعَذَابٌ ﴿﴾

الْإِنْتِصَابُ [el-intiṣāb] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnu ve tā'nın kesriyle) مُضْطُوبٌ [manṣūb] olmak.

الْمُنْتَضِبُ [el-muntaṣib] Kalkıp yücelen toz, gubār-ı mürtefī' ma'nāsına.

النَّصِيبَةُ [en-naṣībet] (nūn'un fethi ve ṣād'ın kesriyle) Şol taşlardır ki havuzun kenārında dikilip araları balçıkla sedd olunur.

النَّصِيبُ [en-naṣīb] Bir şeyden deĝen hisse. Ve havuza dahi نَصِيبٌ [naṣīb] derler. Ve kurulmuş tuzaĝa dahi derler, شَرَكٌ مُضْطُوبٌ ma'nāsına.

نُصَيْبٌ [Nuṣayb] (nūn'un zammı ve ṣād'ın fethiyle taṣgīr vezni üzere) Bir ṣā'irin ismidir.

نَصِيبِيٌّ [Neṣībīn] (nūn'un fethi ve ṣād'ın ve bā-i muvahhadenin kesriyle) Bir şehrin adıdır. Ve 'Arab için bunda iki mezheb vardır biri budur ki ism-i vāhid kılıp esmā-i müfrede-i gayr-i munsarıfa i'rābı gibi i'rāb verirler; yukālu: هَذِهِ نَصِيبِيٌّ ve مَرَزْتُ بِنَصِيبِيٍّ ve رَأَيْتُ نَصِيبِيٍّ olundukta نَصِيبِيٌّ [Naṣībīyy] derler ṣād'ın kesri ve meddiyle. Ve bir dahi budur ki bunu mecrā-yı cem'e icrā ederler: هَذِهِ مَرَزْتُ بِنَصِيبِيٍّ ve رَأَيْتُ نَصِيبِيٍّ ve نَصِيبِيُونَ derler. Ve kezālike'l-kavlu fī يَبْرِينَ [Yebrīn] ve فَيْلَسْطِينَ [Fileṣtīn] ve سَيْلَحِينَ [Seylehīn] ve قَيْسَرِينَ [Kīnesrīn]. Ve bunun nisbetinde نَصِيبِيَّيٌّ [Neṣībīniyy] ve يَبْرِيَّيٌّ [Yebrīniyy] derler. يَبْرِينَ [Yebrīn] bir ma'rūf kavmin ismidir, rīk-i maḥsūs ma'nāsına. Ve فَيْلَسْطِينَ [Fileṣtīn] fā'nın kesriyle bir şehrin adıdır Şām vilāyetinde. Ve سَيْلَحِينَ [Seylehīn] sīn'in fethiyle bir mu'ayyen köyün ismidir. Ve قَيْسَرِينَ

[Kīnesrīn] k̄āf'ın ve nūn'un fethi ve teṣdīdiyle ve kesriyle Şām vilāyetinde kezālik bir şehrin adıdır.

[ن ض ب]

النُّضُوبُ [en-nuḍūb] (zammeteynle) Su yere batmak; yukālu: نَضِبَ الْمَاءُ يَنْضُبُ نَضُوبًا نَضُوبٌ Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَي غَارَ فِي الْأَرْضِ وَسَفَلَ الْقَوْمُ بَعْدَهُمْ

النَّاضِبُ [en-nāḍib] (ḍād'ın kesriyle) Ba'īd olan nesne. Ve bu sebebden نَضِبَ الْمَاءُ dediler kaçan su ırak olsa; ve yukālu: حَزَقٌ نَضِبٌ أَي بَعِيدٌ Ve حَزَقٌ [ḥark] ḥā-i mu'ceme ve rā-i mūhmele ile sahrāya derler.

الْإِنْضَابُ [el-inḍāb] (hemzenin kesriyle) Yayın kirişin çekip def'aten salıvermek, āvāzı çıksın diye; yukālu: أَنْضَبْتُ وَتَرَ الْقَوْسَ مِثْلَ أَنْضَبْتُهُ مَقْلُوبٌ مِنْهُ

التَّنْضُبُ [et-tenḍub] (tā'nın fethi ve nūn'un sükūnu ve ḍād'ın zammıyla) Bir ağaçtır ki oku ondan ederler; evvelinde olan tā' zā'idedir, zīrā kelām-ı 'Arabda فَعْلَلٌ yoktur, ammā تَفَعَّلٌ çoktur, mislu: تَتَفَلٌّ [tetful] ve تَخْرُجُ [taḥruc].

التَّنْضِيبَةُ [et-tanḍibet] (kezālik tā'nın fethi ve nūn'un sükūnu ve ḍād'ın zammıyla) تَنْضُبُ [tanḍub]un müfredi.

[ن ط ب]

النَّطْبُ [en-naṭb] Parmakla kulaĝa vurmak; yukālu: نَطَبَهُ نَطْبًا أَي ضَرَبَ أذُنَهُ بِإِصْبَعِهِ

[ن ع ب]

النَّعْبُ [en-na'eb] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) ve

النَّعِيبُ [en-ne'ib] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın kesriyle) ve

النَّعْبَانُ [en-ne'abān] (nūn'un ve 'ayn'ın fethiyle) ve

التَّنْعَابُ [et-ten'āb] (tā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Karga çağırmaq; yukālu: نَعَبَ الْغُرَابُ نَعْبًا إِلَىٰ آخِرِهِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve gāh olur ki نَعَبَ الدِّيكُ dahi derler, isti'āre üzere. Ve دَيْكٌ [dīk] dāl'in kesriyle ve yā'nın sükūnuyla horoz ma'nāsındır. Ve

نَعَبٌ [na'ab] Sür'atle seyr etmeğe dahi derler.

الْمَنْعَبُ [el-min'ab] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnu ve 'ayn'ın fethiyle) Cevād olan ata derler, ya'nı yürümesi hūb ola.

النَّعَابَةُ [en-ne'ābet] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın teşdidiyle) ve

النُّعُوبُ [en-ne'ūb] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın zammıyla) Serī olan nākaya denir; yukālu: نَاقَةٌ نَعَابَةٌ وَنُعُوبٌ أَيُّ سَرِيعةً

النُّعُوبُ [en-nu'ub] (zameteynle) نُعُوبٌ [ne'ūb]un cem'i, ba'zılar eyitti.

نَعَبٌ [ne'ab] (fethateynle) Nākanın yürürken başın önüne salmasıdır.

[ن غ ب]

النُّعْبَةُ [en-nuġbet] (nūn'un zammıyla ve ġayn'ın sükūnuyla) جُرْعَةٌ [cuġ'at] ma'nāsındır. Ve gāh olur ki nūn meftūh olur.

النُّعْبُ [en-nuġab] (nūn'un zammı ve ġayn'ın fethiyle) نُعْبَةٌ [nuġbet]in cem'i. Kāle İbnu's-Sikkīt مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ نَعِبْتُ مِنَ الْإِنَاءِ نَعْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve الرَّابِعُ أَيُّ جَرَعْتُ مِنْهُ جُرْعًا

نُعْبَةٌ [nuġbet] Fi'l-i kabīh ma'nāsına da gelir; ve minhu kavluhum: مَا جَرَبْتُ عَلَيْهِ نُعْبَةً قَطُّ أَيُّ فِعْلَةً قَبِيحَةً

[ن ق ب]

النَّقْبُ [en-naġb] Dağda olan yoldur.

الْمَنْقَبُ [el-menġab] (mīm'in ve ġāf'ın fethiyle) Misluhu. Ve

نَقَبٌ [naġb] Delmek ma'nāsına da gelir; yukālu: نَقَبَ الْجِدَارَ نَقْبًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Duvarda delinen deliğe dahi نَقَبٌ [naġb] derler. Ve baytār davarın göbeğin delip sarı su çıkarmağa dahi نَقَبٌ [naġb] derler.

الْمَنْقَبَةُ [el-minġabet] (mīm'in kesriyle ve ġāf'ın fethiyle) Şol demirdir ki onunla bir nesne delinir. Ve

نَقَبٌ [naġb] Bezi نُقْبَةٌ [nuġbet] kılmağa derler. Ve

نُقْبَةٌ [nuġbet] (nūn'un zammıyla) Şol ayak donuna derler ki ağsız ola, nitekim zikr olunur inşa'allāhu ta'ālā.

النَّاقِبَةُ [en-nāġibet] (ġāf'ın kesriyle) Şol çibandır ki böğürde çıkıp kalbe hücüm eder.

النُّقْبَةُ [en-nuġbet] (nūn'un zammıyla) Şol uyuzdur ki kıt'a kıt'a olup çıkar.

النُّقْبُ [en-nuġb] (nūn'un zammı ve ġāf'ın sükūnuyla) نُقْبَةٌ [nuġbet]in cem'idir. Ve

نُقْبَةٌ [nuġbet] Yüze ve levne dahi itlāk olunur. Ve

نُقْبَةٌ [nuġbet] Şol beze derler ki ayak donu gibi ona bağ geçirecek yer dikip giyerler velākin ağsız olur; ve minhu yukālu: نَقَبْتُ الثَّوْبَ نَقْبًا أَيُّ جَعَلْتُهُ نُقْبَةً

النُّقْبُ [en-nuġb] Devenin ayağı aşınmak; yukālu: نَقَبَ الْبَعِيرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا رَقَّتْ أَحْفَافُهُ

الْإِنْقَابُ [el-inġāb] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin devesinin ayağı aşınmak; yukālu: أَنْقَبَ الرَّجُلُ إِذَا نَقَبَ بَعِيرُهُ Ve ayakkabı yırtılmak ma'nāsına da gelir; yukālu: نَقَبَ الْحُفَّ الْمَلْبُوسُ أَيُّ تَمَرَّقَ

الْمَنْقَبَةُ [el-menġabet] (mīm'in ve ġāf'ın fethiyle) Delmek ma'nāsına. Ve مَثَلْبَةٌ [meşlebet]in zıddı ma'nāsına dahi gelir. Ve مَثَلْبَةٌ [meşlebet] yaramaz sıfatlara derler.

التَّقِيْبُ [en-nekīb] (nūn'un fethi ve kāfın kesriyle) Bir kavmin kefili ve re'îsi olan kimse.

التَّقَابُ [en-nuḳabā'] نَقِيْبُ [nekīb]in cem'idir. Ve

نَقِيْبُ [neḳīb] Şol kelbe derler ki boğazı delinmiş ola, āvāzı katı çıkmasın diye ki bunu şol hasīs olup konuk sevmeyen deniyyü't-tab' kimseler eder.

النِّقَابَةُ [en-niḳābet] (nūn'un kesriyle) نَقِيْبُ [neḳīb] olmak; yukālu: نَقَبٌ يَنْقُبُ نِقَابَةً مِّنْ نَّقَبٍ Ferrā eyitti: Kaçan ki evvelden nakīb olmayıp nikābet etmek dilese نِقَابَةً نَقَبُ derler, bāb-ı hāmisten نِقَابَةً ظَرْفٌ ظَرْفٌ gibi. Sībeveyhi eyitti: النِّقَابَةُ [en-niḳābet] nūn'un kesriyle ismdir ve fethateynle masdardır, mislu: اَلْوِلَايَةُ [el-vilāyet] ve اَلْوِلَايَةُ [el-velāyet].

النَّقِيْبَةُ [en-neḳībet] Nefs ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ مَيْمُونُ النَّقِيْبَةِ إِذَا كَانَ مُبَارَكُ النَّفْسِ İbnu's-Sikkīt eyitti: Uğurlu ma'nāsınadır, ya'nī murād edindiği husūsa zafer bulucu ma'nāsınadır, Şa'leb eyitti: Ehl-i tebdīr ma'nāsınadır.

النِّقَابُ [en-niḳāb] (nūn'un kesriyle) 'Avretler yüze tuttuğu peçe ve nikāb fec'eten rāst gelmeğe dahi derler; yukālu: لَقِيْتُهُ نِقَابًا، وَوَرَدَتْ الْمَاءُ النِّقَابًا بِغَيْرِي وَوَرَدَتْ الْمَاءُ النِّقَابًا dahi derler. Ve

نِقَابٌ [niḳāb] Ziyāde 'ālim olan kimseye dahi derler, 'allāme ma'nāsına.

اَلْاِنْتِقَابُ [el-intiḳāb] Peçelenmek; yukālu: اِنْتَقَبَتِ الْمَرْأَةُ

النِّقْبَةُ [en-niḳbet] (nūn'un kesriyle) Bir nevc peçe tutunmak; yukālu: اِنْتَقَبَتْ لِحَسَنَةِ النِّقْبَةِ

التَّنْقِيْبُ [et-tenḳīb] (tā'ın fethiyle ve nūn'un sükūnuyla) Şehrleri dolaşıp muhlis taleb

etmek; ke-mā kālallahu ta'ālā: فَتَنَقَّبُوا فِي الْبِلَادِ (ق 36)

[ن ك ب]

النُّكُوبُ [en-nukūb] (zammeteynle) 'Udül etmek; yukālu: نَكَبَ عَنِ الطَّرِيقِ يَنْكُبُ نُكُوبًا مِّنْ نَّكَبٍ اَلْبَابِ الْاَوَّلِ اَيُّ عَدَلَ Ve

نُكُوبٌ [nukūb] Bir kavme arka olmağa dahi derler; yukālu: نَكَبَ عَلٰى قَوْمِهِ يَنْكُبُ نُكُوبًا إِذَا كَانَ مِّنْكَبٍ لَهُمْ يَعْثُمِدُونَ عَلَيْهِ murād püşt ve penāh olup re'îs olmaktır.

النِّكَابَةُ [en-niḳābet] (nūn'un kesriyle) نُكُوبٌ [nukūb] gibidir, ma'nā-yı ahīrinde.

النَّكْبُ [en-nekb] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Zahm vurmak; yukālu: نَكَبْتُهُ لَشْمٌ [leşm] sâ-i müselles ile mecrūh etmek ma'nāsınadır. Ve

نَكْبٌ [nekb] Ok kuburun baş aşığı etmek; yukālu: نَكَبْتُ الْكِنَانَةَ نَكْبًا مِّنَ الْبَابِ الْاَوَّلِ اَيُّضًا اَيُّ كَبِيْثَتِهَا Ve كِنَانَةٌ [kinānet] nūneyn ile ok kuburuna derler.

النَّكِيْبُ [en-nekīb] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesriyle) Deve ayağının ve sâ'ir davar tırnağının dā'iresi.

اَلتَّنْكِيبُ [et-tenkīb] (tā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) 'Udül edip ayrılmak; yukālu: نَكَبُهُ تَنْكِيْبًا اَيُّ عَدَلَ عَنْهُ وَاعْتَزَلَهُ

اَلتَّنْكَبُ [et-tenekkeb] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Kaçınmak, tecennüb ma'nāsına. Ve yayı omuza almak; yukālu: تَنْكَبَ الْقَوْسَ اَيُّ اَلْفَاها عَلٰى مَنْكِبِهِ

النَّكْبَةُ [en-nekbet] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Onmadıklık.

النَّكَبَاتُ [en-nekebāt] (fethateynle) نَكْبَةٌ [nekbet]in cem'i; tekūlu: اَصَابَتْهُ نَكْبَةٌ وَنَكَبَ فَلَانَ عَلٰى مَا لَمْ يُسَمِّ فَاعِلُهُ

الْمَنْكُوبُ [el-menküb] Nektbetlenmiş.

الْمَنْكَبُ [el-menkeb] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnu ve kāf'ın kesriyle) Bāzū kemiğiyle omuz kemiğinin birbirine buluştuğu yer ki omuz başı demek olur. Ve

مَنْكِبٌ [menkib] Mürtefî' yere dahi derler.

الْمَنَاكِبُ [el-menākib] (fethateynle) Kuş kanadından şol dört yeledir ki قَوَادِمُ [qavādim]den sonradır.

النَّكْبَاءُ [en-nekbā'] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Şol yeldir ki yel estiği yerlerden 'udül eder ki yelin ādetā estiği yerler dörttür. Bu o dörtten hāric olur. Ve **نَكْبَاءٌ** [nekbā'] dahi dörttür. Pes sabā ile cenūb beyninde olan nekbāya **أَزْيَبٌ** [ezyeb] derler. Ve sabā ile şemāl beyninde olana **صَابِيَةٌ** [şābiyet] derler ve **نُكَيْبَاءٌ** [nukeybā'] dahi derler ve tasgīrinden tekbir dilerler, zīrā sabā ile şemāl beyninde olan nekbāyı gāyet bārid 'add ederler. Ve şemālde debūr beyninde olana **قَرَرَةٌ** [qarret] derler **قَافٌ**'ın fethi ve rā'nın teşdidıyla. Bu **أَزْيَبٌ** [ezyeb]in mukābilesinde eser ve debūr ile cenūb beyninde olan nekbā-ı hārredir, **هَيْفٌ** [heyf] derler ve nekbāya mukābil eser, zīrā 'Arab nekbā olan yeller beyninde mukābile göre derler, nitekim müstakīm esen yeller de mukābile göre derler.

النَّكَبُ [en-nekeb] (fethateynle) Bir nesne de olan meyle derler. Ve

نَكَبٌ [nekeb] Bir marazdır ki devenin omuzuna 'arız olup onu aksak eyleyip münharif yürütür; yukālu: **نَكَبَ الْبَعِيرُ يَنْكَبُ نَكْبًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْأَنْكَبُ [el-enkeb] (hemzenin fethiyle) Şol devedir ki **نَكَبٌ** [nekeb] marazına mübtelā

ola. Ba'zılar eyitti, **نَكَبٌ** [nekeb] olmaz illā omuzda olur. Ve

أَنْكَبٌ [enkeb] Şol kimseye de derler ki yayı olmaya, bī-kemān ma'nasına.

[ن و ب]

النُّوبُ [en-nevb] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْمَنَابُ [el-menāb] (fethateynle) Bir kimse bir kimsenin makāmına kā'im olmak; yukālu: **نَابَ عَنِّي فُلَانٌ يَنْوُبُ نَوْبًا وَمَنَابًا أَي قَامَ مَقَامِي**

الْإِنْتِيَابُ [el-intiyāb] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Nevbet tutmak; yukālu: **إِنْتَابَ فُلَانٌ الْقَوْمَ إِنْتِيَابًا أَي أَتَاهُمْ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى** Pes bu **إِفْتِيَالٌ** [iftiāl] olur, **نَوْبَةٌ** [nevbet]ten. Ve erişmek ma'nasına da gelir; yukālu: **إِنْتَابَهُ أَمْرٌ أَي أَصَابَهُ**

الْإِنَابَةُ [el-inābet] (hemzenin kesriyle) Teveccüh etmek; yukālu: **أَنَابَ إِلَى اللَّهِ أَي أَقْبَلَ**

النُّوبَةُ [en-nevbet] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ma'rūfetun.

النُّوبُ [en-nūb] (nūn'un zammı ve vāv'ın fethiyle) Cem'i; tekūlu: **جَاءَتْ نُوْبَتُكَ**

النِّيَابَةُ [en-niyābet] (nūn'un kesriyle) Bima'na **النُّوبَةُ** [en-nevbet]; tekūlu: **جَاءَتْ نِيَابَتُكَ أَي نُوْبَتُكَ**

التَّنَاوُبُ [et-tenāvub] (fethateynle ve vāv'ın zammıyla) Nevbetleşmek; yukālu: **هُمْ يَتَنَاوَبُونَ النَّوْبَةَ فِيمَا بَيْنَهُمْ فِي الْمَاءِ وَعَظِيرِهِ**

النُّوبَةُ [en-nūbet] (nūn'un zammıyla) İsmidir, erişmek ma'nasına; yukālu: **نَابَهُ أَمْرٌ أَي أَصَابَهُ** Ve

نُوبَةٌ [Nūbet] ve

نُوبٌ [Nūb] Zengilerden bir tā'ifenin ismidir. Ve

نُوبٌ [nūb] Bal arısına da derler, 'alā-mā se-yecī'u.

النَّائِبَةُ [en-nā'ibet] Musībet. Ve

حُمَاءُ نَائِبَةٍ [ḥummā'u nā'ibet] Şol ısıtmaya derler ki her gün bir kerre gele.

التَّوَائِبُ [en-nevā'ib] نَائِبَةٌ [nā'ibet]in cem'ci; yukālu: هَذِهِ تَوَائِبُ الدَّهْرِ

قَرَبُ النَّوْبِ [en-nevb] (nūn'un fethiyle) قَرَبٌ [qurb] ma'nāsındır ki بُعْدٌ [bu'd]un mukābilidir. Ba'zılar eyitti: نَوْبٌ [nevb] bir gün bir gecelik mesīredir, nitekim قَرَبٌ [q'areb] fethateynle bir gecelik mesīredir ki bunun asl istī'mālī deve suvarmadadır.

التَّوْبِيُّ [en-Nūbiyy] (nūn'un zammı ile) Tā'ife-i mezbūreden birisi. Ve

نُوبٌ [nūb] Bal arısına dahi derler ki نُوبٌ [nūb] نَائِبٌ [nā'ib]in cemidir, غَائِطٌ [gā'iṭ] غُوْطٌ [gūṭ] فَاْرَةٌ [fā'riḥ]in cem'ci oldu-ğu gibi. Ve arı otağa varıp geldiği için نُوبٌ [nūb] dediler. Aşma'ī eyitti: نُوبٌ [nūb] نَوْبَةٌ [nevbet]tendir, zīrā vakt-i ma'rūfta halka karīb olurlar. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: قُرَّةٌ [qurret]e mā'il oldukları için نُوبٌ [nūb] dediler.

[ن ه ب]

النَّهْبُ [en-nehb] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ganīmet ma'nāsındır. Ve

نَهَبْتُ [nehb] Bir kimseyi dillemeğe dahi derler; yukālu: نَهَبْتُ النَّاسَ فُلَانًا إِذَا تَنَاوَلُوهُ بِكَلَامِهِمْ Ve kelb ısırmağa dahi derler; yukālu: "لَا تَدْعُ كَلْبَكَ يَنْهَبُ النَّاسَ"

النَّهْبَاتُ [en-nihāb] (nūn'un kesriyle) نَهَبٌ [nehb]in cem'cidir.

الْإِنْتِهَابُ [el-intihāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ganīmet mālını dileyen kimse almaktır; yukālu: اِنْتَهَبُوا مَالَ الْعَنِيْمَةِ أَيَّ أَحَدَهَا مِنْ شَاءَ

الْإِنْهَابُ [el-inhāb] Mālını ganīmet kılmak

ya'nī yağmaya vermek; tekūlu: اَنْهَبَ الرَّجُلُ مَالَهُ فَانْتَهَبُوهُ وَنَهَبُوهُ

الْمُنَاهِبَةُ [el-munāhebet] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) اِنْتِهَابٌ [intihāb] ma'nāsındır. Ve

مُنَاهِبَةٌ [munāhebet] İki at meselā berāber seğırtmeğe dahi derler ki bu onu ve o bunu geçmeğe kādīr olmaya.

النُّهْبِيُّ [en-nuhbā] (nūn'un zammı ve hā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) نَهَبٌ [nehb] olunan mālın ismidir.

[ن ي ب]

النَّابُ [en-nāb] Azı dişi.

الْأَنْيَابُ [el-enyāb] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

النُّيُوبُ [en-nuyūb] (zammateynle) نَابٌ [nāb]in cem'cidir. Ve

نَابٌ [nāb] Kavmin ulusuna dahi derler; yukālu: هَذَا نَابٌ الْقَوْمِ أَيَّ سَيِّدُهُمْ Ve

نَابٌ [nāb] Nākanın yaşlısına dahi derler.

النَّيْبُ [en-nīb] (nūn'un kesriyle) نَابٌ [nāb] in cem'cidir, nākalar ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ مَا حَنَّتِ النَّيْبُ" أَيَّ مَا فُعِلَ [nīb] نَيْبٌ [nīb] اِنْتَهَبُوا مَالَ الْعَنِيْمَةِ أَيَّ أَحَدَهَا [fu'l] vezni üzeredir, اَسَدٌ [esed] ile اَسَدٌ [usd] gibi, sıyāneten li'l-yā' nūn meksūr olmuştur.

النُّيَيْبُ [en-nuyeyb] (nūn'un zammı ve yā-i ūlānın fethiyle) نَابٌ [nāb]ın taşgīridir, nākaya نَابٌ [nāb] dedikleri azı dişi uzunluğu içindir. Bu sebebden sıfat hükümünde olmağın te'nīs gelmemiştir, zīrā hā' te'nīs-i sıfātın taşgīrinde dāhil olmaz.

النَّيْبُ [en-neyb] (nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) Azılı hayvān. Ve bir nesneye azı dişin yetiştirmek; yukālu: نَابَةٌ نَيْبِيَةٌ إِذَا

أَصَابَ نَابَهُ

التَّنْيِيبُ [et-tenyīb] Bir nesneyi ısırarak, pekliğin ve mülâyimliğinin bilmek için; yukālu: نَيْبَ سَهْمَهُ أَيَّ عَجَمَ عُوْدَهُ وَأَثَرَ فِيهِ بِنَابِهِ Ve

تَنْيِيبُ [tenyīb] Nāka yaşlı olmağa dahi derler; yukālu: نَيْبَتِ النَّاقَةُ أَيَّ صَارَتْ هَرَمَةً وَلَا نَبَّ نَابُ Ya'nī nākaya نَابُ [nāb] itlāk olunduğu gibi; erkek deveye dahi نَابُ [nāb] demezler, Sībeveyhi eyitti: 'Arabdan ba'zı نَابُ [nāb]ın taşgīrinde نُويِبُ [nuveyb] der vāv ile, zīrā نَابُ [nāb] elifinin vāv'lara kalb olunması ekserdir dedi. İbnu's-Serrāc eyitti: Bu rivāyet ki Sībeveyhi'den nakl olunmuştur, galattır.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[وَاب]

الْوَابُ [el-ve'ab] (vāv'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

الْإِيبَةُ [el-ibet] (hemzenin kesri ve bā'nın fethiyle) Münkabız olmak ve utanmak; yukālu: وَأَبَّ يَبُّ وَأَبَا وَإِيبَةً وَيُقَالُ نَكَحَ فُلَانٌ فِي إِيْبَةٍ Ve **إِيبَةٌ** [ibet] kelimesinde olan hā-i te'nīs vāv'dan 'ıvazdır.

التَّوْبَةُ [et-tu'ebet] (tā'nın zammı ve hemzenin fethiyle) Bi-ma'nāhā. Ebū 'Amr eyitti: Benī Esed'den bir kimse benim katımda yemeklendi, yemekten el çektikte dahi ye diye teklif edicek, eyitti: مَا طَعَامُكَ يَا أَبَا تَوْبَةَ Ve **عَمِرُوا بِطَعَامِ تَوْبَةَ أَيَّ بِطَعَامٍ يُسْتَحْيَا مِنْ أَكْلِهِ** [tu'ebet]te olan tā vāv'dan maklūbdur.

الْإِيتَابُ [el-itti'āb] (hemzenin kesri ve tā'nın teşdīdiyle ve kesriyle) Utanmak; yukālu: **إِيتَابُ الرَّجُلِ أَيَّ اسْتَحْيَا** [ifti'āl] dendir.

الْإِيَابُ [el-ī'āb] (hemze-i evvelinin kesri ve yā'nın sükūnu ve hemze-i sāniyenin fethi ve meddiyle **إِفْعَالٌ** [if'āl] vezni üzere) Utanacak iş etmek; yukālu: **أَوْأَبْتُهُ أَيَّ فَعَلْتُ بِهِ** Ve **فَعَلًا يُسْتَحْيَا مِنْهُ**

إِيَابٌ [ī'āb] Bir kimseyi hācetten geri döndürmeğe de derler; tekūlu: **إِذَا رَدَدْتَهُ عَنْ حَاجَتِهِ**

الْمُؤْيِبَاتُ [el-mu'biyāt] (mīm'in zammı ve vāv'ın sükūnu ve bā'nın kesriyle) **مُوعِبَاتٌ** [mū'ibāt] gibi rüsvāy edecek nesnelerdir. Ve **إِيْعَابٌ** [ī'āb] burun kesmeğe derler.

الْوَابُ [el-ve'ab] (vāv'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Şol tırnağa derler ki içi çukur ola, **مُتَعَعَبٌ** [muḩa'ab] ma'nāsına. Ve

وَأْت [veʔb] Büyük deveye dahi derler, baʿīr-i ʿazīm maʿnāsına.

الْوَابَةُ [el-veʔbet] Kayada olan çukur yere derler ki içinde su irkile.

[و ت ب]

الْوَيْبُ [el-veʔšb] (vāv'ın fethi ve sâ'nın sükūnuyla) ve

الْوَيْبُ [el-vuʔšub] (zammeteynle) ve

الْوَيْبَانُ [el-veʔebān] (fethateynle) Sıçramak; yukālu: **وَيْبٌ وَوَيْبٌ وَوَيْبَانٌ مِنَ الْبَابِ** وَتَوْبٌ وَوُتُوبٌ وَوَيْبَانًا مِنَ الْبَابِ Ve **تُفُورٌ** [tuʔūr] ṭā-i mühmele ile kezâlik sıçramak maʿnāsınadır.

الْوَيْبُ [el-veʔšib] (vāv'ın fethi ve sâ'nın kesriyle) Bi-maʿnā **الْوَيْبُ** [el-veʔšb].

الْمُؤَابَةِ [el-muvāʔebet] (mīm'in zammı ve sâ'nın fethiyle) Sıçramak; yukālu: **وَأْتَبَهُ أَيُّ** ساوَرَهُ

الْإِيَابُ [el-iʔyāb] (hemzenin kesriyle) Sıçratmak; yukālu: **أُوْتِيْتُهُ أَنَا**

الْوَيْبُ [et-teveʔšub] (fethateynle ve sâ'nın zammı ve teşdidıyla) Zulmle bir nesneyi kendinin edinmek tekülü: **تَوْتَبْتُ فُلَانًا فِي ضَيْعَةٍ** أَيِ اسْتَوَلَى عَلَيْهَا ظَلْمًا

الْوَيْبُ [el-viʔšāb] (vāv'ın kesriyle) Oturacak yerler; ke-mā yukālu: **وَتَابَتِ السَّمَاءُ** وَتَابَتِ الْمَلَائِكَةُ أَيِ مَقَاعِدُهُمْ

تُبُّ [ʔub] Ḥimyer lügati üzere **أُفَعِدُ** demek olur. Aşmaʿ eyitti: ʿArabdan bir kimse Ḥimyer beğlerinden birinin üzerine dâhil oldukta beğ ona **تُبُّ** dedi ve **تُبُّ** fushā lügatinde sıçra demek olmağın o kimse sıçrayıp bir yerin ağrıttı, beğ eyitti: **لَيْسَ عِنْدَنَا** ʿArabiyet-i hâlise yoktur. Şol kimse ki bizim Zafār nām şehrimize dâhil ola, Ḥimyer dili üzere tekellüm etsin” dedi. Ve

عَرَبِيَّتْ lafzında tā üzerine vakf etti, lügatleri böyle olduğu için.

الْمُؤْتَابَانُ [el-mevʔebān] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnu ve sâ'nın fethiyle) Bir yerde karār tutucu. Kaçan ki ʿArab beği bir yerde oturup gazā etmese **مُؤْتَابَانٌ** [mevʔebān] derler.

التَّوْتِيبُ [et-tevʔšib] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Bir kimseyi yastık üzerine oturtmak. Ve oturmak için bir kimsenin nazarında yastık bırakmağa dahi derler; yukālu: **وَتَيْبُهُ تَوْتِيبًا أَيُّ أَفَعَدَهُ عَلَى وَسَادَةٍ** وَتَيْبُهُ وَسَادَةٌ أَيُّ طَرَحَهَا لَهُ لِيَفْعُدَ عَلَيْهَا

[و ج ب]

الْوُجُوبُ [el-vucūb] (zammeteynle) Lâzım olmak; yukālu: **وَجِبَ الشَّيْءُ وَجُوبًا مِنَ الْبَابِ** Ve düşüp ölmeğe dahi derler; yukālu: **وَجِبَ الْمَيِّتُ إِذَا سَقَطَ وَمَاتَ**

الْوَأَجِبُ [el-vācib] Lâzım olan nesne ve gâh olur maktüle dahi **وَأَجِبْتُ** [vācib] derler. Ve gün tolunmağa dahi derler; yukālu: **وَجِبَتْ السَّمْسُ أَيُّ غَابَتْ**

الْإِجَابُ [el-iʔcāb] (hemzenin kesriyle) **وَأَجِبْتُ** [vācib] kılmak; yukālu: **أُوَجِبُهُ اللهُ** Ve

إِجَابُ [iʔcāb] Bey'î lâzım kılmaya dahi derler; yukālu: **أُوَجِبْتُ الْبَيْعَ فَوَجِبَ**

إِجَابُ [iʔcāb] Bir kimse bir ʿamel edip cennete yâhūd nâra müstahak olmak; ve minhu kavlu'n-nebiyyi sallallâhu ʿaleyhi ve sellem: **«أُوَجِبَ طَلْحَةُ يَعْغِي طَلْحَةَ بُنُ عَبْدِ اللهِ وَهُوَ مِنْ الْعَشْرَةِ الْمُبَشِّرَةِ اسْتَحَقَّ الْجَنَّةَ»**

الْإِسْتِجَابُ [el-iʔsticāb] (hemzenin kesri ve sîn'in sükūnuyla) İstihkāk maʿnāsına; yukālu: **إِسْتَوْجِبُهُ أَيِ اسْتَحَقَّهُ**

الْحِجْبَةُ [el-cibet] (cīm'in kesri ve bā'nın fethiyle) Bâzār lâzım olmak; yukālu: **وَجِبَ الْبَيْعُ يَجِبُ جِبَةً**

الْوَجِيبَةُ [el-vecībet] (vāv'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Şol nesne ki bey'de lāzım ola; meselā bir nesneyi satın alıp şey'en fe-şey'en kabz edip tamām ettikten sonra قَدْ اسْتَوْفَيْتَ وَجِيبَتَكَ derler.

الْوَجِيبُ [el-vecīb] (vāv'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Kalb muztarib olmak; yukālu: وَجِبَ الْقَلْبُ وَجِيبًا إِذَا اضْطَرَبَ

الْوَجْبُ [el-vecb] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Korkak kimse, cebān ma'nāsına.

الْوَجُوبَةُ [el-vucūbet] Korkak olmak; yukālu: وَجِبَ الرَّجُلُ وَجُوبَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْوَجْبَةُ [el-vecbet] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Āvāz ile düşmek ya'nī düşmesinden āvāz peydā olmak. Bu takrirden fehmi olunan budur ki sāhib-i *Şurāh*'ın vecbet [vecbet] “yek-bār uftāden” dediği kusürdan hālī değıldir. Ve fi'l-meseli: “بَجْنِيهِ فَلْتَكُنِ الْوَجْبَةُ” Ya'nī “Pek düşmesi yanı üzere olsun.” Kālallāhu ta'ālā: ﴿فَإِذَا وَجِبَتْ﴾ (الحج 36) Ve جُنُوبُهَا

وَجْبَةٌ [vecbet] Bir gün bir gecede bir kerre yemeğe dahi derler; yukālu: فَلَانَ يَأْكُلُ وَجْبَةً أَي يَأْكُلُ فِي الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ مَرَّةً

الْمَوَاجِبُ [el-mevācib] Güreş tutacak yer; ve minhu kavluhum: خَرَجَ الْقَوْمُ إِلَى مَوَاجِبِهِمْ أَي مَصَارِعِهِمْ

التَّوَجِيبُ [et-tevcīb] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesne ile yeri vurmak; yukālu: وَجَّيْتُ بِهِ الْأَرْضَ إِذَا ضَرَبْتَهَا بِهِ

تَوَجِيبُ [tevcīb] Deve yorulmağa dahi derler; yukālu: وَجَّيْتُ الْإِبِلَ إِذَا أَعْيَتْ

الْمَوْجِبُ [el-meveccib] (mīm'in ve vāv'ın fethi ve cīm'in teşdidi ve kesriyle) Şol kimsedir ki bir gün bir gecede bir kerre yiye.

التَّوَجِيبُ [et-tevcīb] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Nefsini bir gün bir gecede bir kerre yemeğe mu'tād etmek; yukālu: وَجَبَ وَنَفْسَهُ تَوَجِيبًا إِذَا عَوَّدَهَا ذَلِكَ Ve geri ve bunculayın bir gün bir gecede bir kerre sağmağa dahi تَوَجِيبُ [tevcīb] derler.

[و ر ب]

الْوَرَبُ [el-vereb] (fethateynle) Damar fāsidi olmak; yukālu: وَرَبٌ يَوْرَبُ وَرَبًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي فَسَدَ

الْوَرَبُ [el-verb] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Fāsidi olan damar.

[و ز ب]

الْمِزَابُ [el-mi'zāb] (mīm'in kesriyle ve hemzenin sükūnuyla) Oluk, مِزَابٌ [me'zāb] ma'nāsına. مِزَابٌ [mizāb] Fārisidir, mīm'den sonra hemze ile ta'rib olunmuştur. Ve gāh olur ki hemzesiz dahi isti'māl olunur, مِزَابٌ [mizāb] derler, yā'yla.

الْمَيَازِبُ [el-me'āzīb] مِزَابٌ [mi'zāb]ın cem'idir, kaçan مِزَابٌ [mi'zāb] hemze ile isti'māl olunsa ve الْمَيَازِبُ [el-meyāzīb] مِزَابٌ [mizāb]ın cem'idir, hemze ile isti'māl olunmasa.

[و س ب]

الْوَسْبُ [el-visb] (vāv'ın kesriyle) Yerde biten ot.

الْوَسْبُ [el-vesb] (vāv'ın fethiyle) Yerin otu çok olmak; yukālu: وَسَبَتِ الْأَرْضُ إِذَا كَثُرَ عُشْبُهَا

الْإِسَابُ [el-īsāb] (hemzenin kesriyle) Bisma'nāhu; yukālu: أَوْسَبَتِ الْأَرْضُ أَي كَثُرَ عُشْبُهَا

[و ش ب]

الأَوْشَابُ [el-evşāb] (hemzenin fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla) Halāyıktan envā'-ı müteferrika, evbaş ma'nāsına.

[و ص ب]

الْوَصْبُ [el-veṣab] (fethateynle) Marīz olmak; yukālu: **وَصَبَ الرَّجُلُ يَوْصَبُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْوَصْبُ [el-vaṣb] (vāv'ın fethi ve ṣād'ın kesriyle) Marīz ma'nāsınadır.

الْإِيصَابُ [el-iṣāb] (hemzenin kesriyle) Marīz kılmak; yukālu: **أَوْصَبَهُ اللهُ** Ve muvāzabet ma'nāsına da gelir; yukālu: **أَوْصَبَ الْقَوْمُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا تَابَرُوا عَلَيْهِ**

الْمُوصِبُ [el-mūṣib] (mīm'in zammı ve ṣād'ın fethiyle) Hasta kılınmış kimse.

الْمُوصَبُ [el-mūṣab] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve ṣād'ın dahi fethi ve teşdidiyle) Veca'ı ve elemi çok olan kimse.

الْوُصُوبُ [el-vuṣūb] (zammeteynle) Dā'im olmak; yukālu: **وَصَبَ الشَّيْءُ وَصُوبًا مِنَ الْبَابِ** وَالثَّانِي Ve muvāzabet ma'nāsına da gelir; yukālu: **وَصَبَ الرَّجُلُ عَلَى الْأَمْرِ إِذَا وَاظَبَ عَلَيْهِ**

الْوَأِصِبُ [el-vāṣib] (ṣād'ın kesriyle) Dā'im ma'nāsına. Kālallāhu ta'ālā: **﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ﴾** Kāle'l-Ferrā'ey: **دَائِمًا**

الْوَأِصِبَةُ [el-vāṣibet] Ba'īd olan nesneye derler; yukālu: **مَفَازَةٌ وَاِصِبَةٌ أَيْ بَعِيدَةٌ لَا غَايَةَ لَهَا**

[و ط ب]

الْوُطْبُ [el-vaṭb] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Hāssaten süt kodukları tulum, meşk-i şīr ma'nāsına. İbnu's-Sikkīt eyitti: **وُطْبٌ** [vaṭb] جَذَعٌ [ceza^c] derisinden olana derler ki جَذَعٌ [ceza^c] fethateynle iki yaşında olan koyuna derler. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: O oğlağın derisine ki süt korlar **شَكْوَةٌ** [šekvet] derler şīn-i mu'cemenin fethi ve kāf'ın sükūnuyla, ondan büyük olanın derisine **بَدْرَةٌ** [bedret] derler, bā-i muvahadenin fethi ve dāl'ın sükūnuyla ve

شَكْوَةٌ [šekvet] misilli olup içine yağ konan deriye **عُكَّةٌ** [ukket] derler 'ayn-ı mühmelelinin zammı ve kāf'ın teşdidiyle. Ve **بَدْرَةٌ** [bedret] misilli olup yağ konan deriye **مَسَادٌ** [mis'ed] derler mīm'in kesriyle ve sīn-i mühmele ile. Ve zālīm ve cefā-kār olan kimseye dahi **وُطْبٌ** [vaṭb] derler.

الْأَوْطُبُ [el-evṭub] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnu ve tā'nın zammıyla) **وُطْبٌ** [vaṭb]ın cem^c-i killeti.

الْوِطَابُ [el-viṭāb] (vāv'ın kesriyle) **وُطْبٌ** [vaṭb]ın cem^c-i kesreti.

الْوِطْبَاءُ [el-vaṭbā'] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Memesi büyük 'avret gūyā ki **وُطْبٌ** [vaṭb] sāhibidir ki **وُطْبٌ** [vaṭb] tulum derler.

[و ظ ب]

الْوُظُوبُ [el-vuzūb] (zammeteynle) Bir nesneye müdāvemem etmek; yukālu: **وُظِبَ عَلَى الشَّيْءِ وَظُوبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ دَامَ**

الْمُؤَاظِبَةُ [el-muvāzabet] (mīm'in zammı ve zā'nın fethiyle) Bir nesneye meşgūl ve müdāvim olmak.

الْمُؤَظُوبَةُ [el-mevzūbet] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnu ve zā'nın zammıyla) Şol yerdir ki dā'imā oturmakla onda ot kalmaya.

الْمُؤَظُوبُ [el-mevzūb] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şol kimseye derler ki mālını nevā'ib-i dehr müte'ākib olmakla helāk etmiş ola.

مَوْظَبٌ [Mevzab] (mīm'in ve zā'nın fethiyle) Bir yerin adıdır.

[و ع ب]

الْإِيْعَابُ [el-i'āb] (hemzenin kesriyle) Bir yere cem^c olmak; yukālu: **أَوْعِبَ الْقَوْمُ إِذَا**

حَشَدُوا وَالْحَشْدُ بِالْحَاءِ وَالذَّالِ الْمُهْمَلَتَيْنِ وَالشَّيْنِ
المُعْجَمَةَ الإِجْتِمَاعُ Ve

إِيعَابٌ [ī`āb] Şümül ma`nāsına da gelir;
yukālu: أَوْعَبَ بَنُو فُلَانٍ جَلَاءً فَلَمْ يَبْقَ بِبَلَدِهِمْ مِنْهُمْ
أَحَدٌ Ve yukālu: جَدَعَهُ فَأَوْعَبَ أَنْفَهُ Ya`nī cüm-
leten kesti.

الْمُوعِبُ [el-mū`ib] Cem` edici; yukālu:
جَاؤُوا مُوعِبِينَ Ya`nī küllī cem`iyyet etmele
geldiler.

الْوَعِيبُ [el-va`īb] (vāv`ın fethi ve `ayn`ın
kesriyle) Bir nesnenin tamāmı ve nihāyeti;
yukālu: جَاءَ الْفَرَسُ بِرُكُضٍ وَعَيْبٍ Ya`nī kadir
olduğu kadar seğırtme ile.

الْمُوعَبُ [el-mū`ab] (mīm`ın zammı ve
`ayn`ın fethiyle) Bi-tamāmihî demek olur;
yukālu: جَدَعَهُ اللهُ جَدْعًا مُوعَبًا Ya`nī Hudāy
ta`ālā burnunu bi-tamāmihî kessin.

الْإِشْتِيعَابُ [el-istī`āb] (hemzenin kesri ve
sīn`ın sükūnuyla) Bi-ma`nā الإِيعَابُ [el-
ī`āb]. Ve fi`l-hadīsi: ”فِي الْأَنْفِ إِذَا اشْتُوعِبَ
”جَدَعَهُ الدَّبِيَّةُ“ Ya`nī “Burnu bi-tamāmihî kes-
mede tamām-ı diyet vardır.” Ve

إِشْتِيعَابٌ [istī`āb] Bir nesneyi aslından kat`
etmeğe derler.

[و غ ب]

الْوَعْبُ [el-va`gb] (vāv`ın fethi ve ğayn`ın
sükūnuyla) Ahmak ma`nāsımadır. Ve

وَعْبٌ [va`gb] Metā`ın sakatına dahi derler.
Ve

وَعْبٌ [va`gb] Fermūde deveye dahi derler,
cemel-i dahm ma`nāsına; yukālu: وَعْبٌ
الْجَمَلُ وَعُوبَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْأَوْعَابُ [el-evġāb] (hemzenin fethiyle ve
vāv`ın sükūnuyla) Hurdevāt demek olur,
أَوْعَابُ الْبَيْتِ derler, evin hakīr olan metā`ına
çanak çömlek ve onlara benzer ne ki var
ise.

[و ق ب]

الْوَقْبُ [el-vaq̄b] (vāv`ın fethi ve kâf`ın
sükūnuyla) Dağda şol kaya deliklerine
derler ki onda su cem` ola.

الْوَقْبَةُ [el-vaq̄bet] (vāv`ın fethi ve kâf`ın
sükūnuyla) Tirit üzerinde yağ irkilmek
için ettikleri deliğe derler. Ve

وَقْبُ الْعَيْنِ [vaq̄bu`l-`ayn] Göz deliğine der-
ler, hāne-i çeşm ma`nāsına. Ve

وَقْبٌ [vaq̄b] Göz batıp çukur olmağa der-
ler; tekülü: وَقَبْتُ عَيْنَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ غَارَتَا
Ve

وَقْبٌ [vaq̄b] Açmağa derler, وَعَبٌ [vaġb]
dedikleri gibi ğayn-ı mu`ceme ile, nitekim
mürūr etmiştir. Ve

وَقْبٌ [vaq̄b] Duhūl ma`nāsına da gelir;
yukālu: وَقَبَ الشَّيْءُ يَقْبُ وَقْبًا أَيْ دَخَلَ
وَقَبَتِ الشَّمْسُ وَقَبَ الظَّلَامُ
وَإِذَا غَابَتْ وَدَخَلَتْ مَوْضِعَهَا
وَقَبَ الظَّلَامُ
أَيْ دَخَلَ عَلَى النَّاسِ
«وَمِنْ شَرِّ غَائِبَةٍ إِذَا وَقَبَ» (الفلق 3)
Kāle`l-
Ḥasen; ey: إِذَا دَخَلَ عَلَى النَّاسِ

الْإِيقَابُ [el-iq̄āb] (hemzenin kesriyle) وَقْبَةٌ
[vaq̄bet]e dāhil kılmak; yukālu: أَوْقَبْتُ الشَّيْءَ
إِذَا أَدْخَلْتُهُ فِي الْوَقْبَةِ Ve

وَقْبَةٌ [vaq̄bet] Çukura derler nitekim işāret
olunmuştur. Ve

إِيقَابٌ [iq̄āb] Acıkmağa dahi derler; yukālu:
أَوْقَبَ الْقَوْمُ أَيْ جَاعُوا

الْوَقِيبُ [el-veq̄īb] (vāv`ın fethi ve kâf`ın
kesriyle) Atın hāyasından zāhir olan
savttır.

الْوَقْبَى [el-Vaq̄bā] (vāv`ın fethi ve kâf`ın
sükūnu ve elifin kasrıyla) Bir suyun adıdır
ki Benī Māzin`e mensūbdur.

[و ك ب]

الْمَوْكِبُ [el-mevkib] (mīm'in fethi ve kāf'in kesriyle) Bir nevc seyre ve bir bölük kimseye derler ki deveye yāhūd ata zīnetle binerler.

الْإِيكَابُ [el-īkāb] (kesr-i hemze ile) Deve zikr olunan cemā'ate mülāzemet edip mevkibden ayrılmamak; yukālu: **أَوْكَبَ الْبُعَيْرُ** إذا لزم الموكب Ve bir iş üzerine müdāvemem etmeğe dahi derler; yukālu: **أَوْكَبَ الرَّجُلُ** على الأمر إذا واظب عليه Ve kuş uçmağa hāzırlanmak; yukālu: **أَوْكَبَ الطَّائِرُ** إذا تهيأ للطيران

الْمَوْكِبَةُ [el-muvākebet] (mīm'in zammı ve kāf'in fethiyle) 'Askerle **مَوْكِبَ** [mevkib]e bile binmek; tekülü: **وَكَبْتُ الْقَوْمَ** إذا ركبت معهم Ve kavmden sebkāt etmeğe dahi derler.

الْوَكْبُ [el-vekb] (vāv'in fethi ve kāf'in sükūnuyla) Bir işe muvāzabet etmek; yukālu: **وَكَبَ الرَّجُلُ** على الأمر إذا واظب عليه Ve **وَكَبْتُ** [vekb] Dikilip durmak ma'nāsına da gelir.

الْوَاكِبَةُ [el-vākibet] Durucu, kā'ime ma'nāsına.

الْوَكْبَانُ [el-vekbān] (vāv'in ve kāf'in fethiyle) Bir nevc yürümeğdir, seyr hālinde.

الْوَكُوبُ [el-vekūb] (vāv'in fethi ve kāf'in zammıyla) Gökçek yürüyücü; yukālu: **ظَبِيَّةٌ** وكوبت Ya'fī gökçek yürüyücü geyik.

الْمَوْكِبَةُ [el-muvākibet] (mīm'in zammı ve kāf'in kesriyle) Gökçek yürüyücü nāka.

[و ل ب]

الْوَالِيَةُ [el-vālibet] (lām'in kesriyle) Şol ekindir ki evvelki ekinin kökünden hāsıl olur. Ve

وَالِيَةُ الْإِبِلِ [vālibetu'l-ibil] Devenin evlādına

ve nesline derler.

الْوَالِبُ [el-vālib] (kezālik lām'in kesriyle) Bir nesneye girip giden nesne.

الْوُلُوبُ [el-vulūb] (zammeteyle) Vusūl ma'nāsına; yukālu: **وَلَبَّ يَلْبُ** وُلُوبًا إِذَا وَصَلَ إِلَيْكَ Bunu Ebū 'Ubeyd nevādirü'l-fī'de zikr eyledi.

وَالِيَةُ [Vālibet] Bir recülün ismidir.

[و ه ب]

الْوَهْبُ [el-vehb] ve

الْوَهَبُ [el-veheb] (bi't-teskīn ve't-tahrīk) ve

الْهِبَةُ [el-hibet] (hā'nın kesriyle) Bağışlamak.

الْمَوْهَبُ [el-mevhib] ve

الْمَوْهَبَةُ [el-mevhibet] İkisinde dahi mīm'in fethi ve hā'nın kesriyle) İsmidir, bahşış ma'nāsına.

الْإِتِّهَابُ [el-ittihāb] (hemzenin kesriyle ve tā'nın kesri ve teşdīdiyle) Hibeyi kabül etmek.

الْإِسْتِهَابُ [el-istihāb] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Hibe taleb etmek.

الْتَوَاهُبُ [et-tevāhub] (fethateyle ve hā'nın zammıyla) Birbirine bahşış etmek; yukālu: **تَوَاهَبَ الْقَوْمُ** إِذَا وَهَبَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ

هَبْتُ [heb] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) **إِحْسَبْتُ** [ihseb] ma'nāsınadır; yukālu: **هَبْتُ زَيْدًا** مُنْطَلِقًا أَيِ احْسَبْتُ İki mef'üle ta'diye eyler ve bundan māsī ve müstakbel gelmez.

الْمَوْهَبَةُ [el-mevhibet] (mīm'in fethi ve vāv'in sükūnu ve hā'nın fethiyle) Dağda olan şol deliklere derler ki onda su irkilir.

الْمَوْاهِبُ [el-mevāhib] (fethateyle ve hā'nın kesriyle) Cem'î.

مَوْهَبٌ [Mevhib] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla ve hā'nın fethiyle) Bir recülün ismidir. Ve hā meftūh gelmek şazzdır, zīrā şol mu'tellü'l-fā ki onun muzārī'inde vāv'ı düşmüştür, onun ismi ve masdarı meksürü'l-ayn gelir illā birkaç kelime ki onlar nādirler, nitekim مَوْعِدٌ [mev'id]de beyān olunmuştur.

الْوَهَابُ [el-vehhāb] ve

الْوَهَابَةُ [el-vehhābet] (vāv'ın fethiyle) Kesrū'l-hibe ma'nāsına; hā mübālaga içindir.

الْإِيهَابُ [el-iḥāb] Dā'im olmak; yukālu: أَوْهَبَ لَهُ الشَّيْءُ أَي دَامَ لَهُ

الْمَوْهَبُ [el-mūheb] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki ta'ām için hāzırlanmış ola bir kimsenin katında.

الْمَوْهَبُ [el-mūhib] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Hāzırlayan kimse; yukālu: أَضْبَحَ فَلَانٌ مَوْهَبًا أَي مُعَدًّا قَادِرًا

وَهْبٌ [Vehb b. Munebbih] ki ism-i recüldür; hā'nın teskīni efsahtır. Ve مُنْبِيَةٌ [munebbih]de mīm mazmūm ve nūn meftūh ve bā dahi meftūh ve müşeddeditir. Ve

هَبِينٌ [Hebīn] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnu ve bā'nın kesriyle) Bir mevzi'in ismidir.

[و ي ب]

وَيْبٌ [veyb] Bir kelimedir ki وَيْلٌ [veyl] ma'nāsına; tekūlu: وَوَيْبٌ زَيْدٌ كَمَا تَقُولُ وَيْلَكَ Ve bunun ma'nāsı وَيْلًا وَوَيْلًا demektir, mansūbdur masdariyyet üzere. Ve eger lām'la isti'māl etsen وَيْبٌ لَزِيدٍ dersin, bu takdīrce ibtidā'iyet üzere ref' nasbdan evlā olur. Ve eger izāfetle isti'māl etsen nasb ref'den evlā olur.

FASLU'L-HĀ`

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ب]

الْهَبُّ [el-hebb] (hā'nın fethiyle) Uykudan uyanmak; yukālu: هَبَّ مِنْ نَوْمِهِ يَهَبُ مِنَ النَّبَابِ Ve gelmek ma'nāsına da isti'māl olunur; yukālu: مِنْ أَتَيْنَ هَبْبَتٌ يَا فَلَانُ Ve bir nesneye şūrū' kıлмаğa dahi derler, هَبَّ فَلَانٌ يَفْعَلُ كَذَا كَمَا يَقَالُ طَفِقَ يَفْعَلُ كَذَا

الْإِهْبَابُ [el-ihbāb] (hemzenin kesriyle) Uyandırmak; yukālu: أَهْبَيْتُهُ أَنَا

الْهُبُوبُ [el-hubūb] (zameteynle) ve

الْهَبِيبُ [el-hebīb] (hā'ın fethiyle ve bā'nın kesriyle) Yel esmek; yukālu: هَبَّتِ الرِّيحُ هَبَّتْ هُبُونًا وَهَبِيًّا أَي هَاجَتْ هَبِيبٌ [hebīb] derler. Ve

هَبِيبٌ [hebīb] Toprak savuran yele dahi derler.

الْهَبُوبَةُ [el-hebūbet] (hā'nın fethi ve bā'nın zammıyla) Şol yeldir ki estikçe toz savura.

الْهُبُوبُ [el-hebūb] (kezālik hā'nın fethi ve bā'nın zammıyla) Bi-ma'nāhā.

الْهَبَابُ [el-hibāb] (hā'nın kesriyle) Deve yürürken oynamak; yukālu: هَبَّ الْعَبِيرُ هَبَّتْ فِي السَّيْرِ هَبَابًا أَي نَشِطٌ هَبَابٌ [hibāb] derler.

الْهَبَّةُ [el-hebbet] (hā'nın fethiyle) Kılıcın ve gönderin titremesi; yukālu: هَزَزْتُ السَّيْفَ هَبَّةً Ve هَبَّةٌ [hebbet]-i seyf, seyfin vururken titremesi ve kesmesidir; ve yukālu: سَيْفٌ دُوَّ هَبَّةً Ve

هَبَّةٌ [hebbet] Zamān-ı medīde dahi derler;

yukālu: حَقْبَةٌ Ve عِشْنَا بِذَلِكَ هَبَّةً مِنَ الدَّهْرِ أَيِ حَقْبَةً [hikbet] niçe yıl demek olur. Ve

هَبَّةٌ [hebbet] Bir sâ'ate dahi derler ki seher vaktinden bākī kalmış ola.

الْهَبَّةُ [el-hibbet] (hā'nın kesriyle) Erkek [hayvānın] mücāma'ata haris olup şevke gelmesi; yukālu: هَبَّ الثَّيْسُ يَهْبُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْإِهْتِبَابُ [el-ihtibāb] (hemzenin kesriyle ve hā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā.

الْمِهْبَابُ [el-mihbāb] (mīm'in kesriyle ve hā'nın sükūnuyla) ve

الْمُهْتَبُ [el-muhtibb] (mīm'in zammı ve hā'nın sükūnu ve tā'nın kesriyle ve bā'nın teşdidıyla) Mücāma'ata şevke gelen erkek.

الْهَبْبَةُ [el-hebhebet] (hā'nın ve bā'nın sükūnuyla) Erkeği mücāma'ata da'vet etmek; yukālu: هَبَّهْتُه إِذَا دَعَوْتَهُ لِيَتْرُو

التَّهْبُ [et-tehbbub] (tā'nın ve hā'nın fet-hi ve bā'nın sükūnu ve hā'nın zammıyla) Erkek dişi üzerine sıçramak; yukālu: هَبَّهْتُه فَتَهْبُ أَيِ تَرَعْرَعُ

الْهَبْبِيُّ [el-hebhebiyy] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnu ve hā'nın fethiyle) Çoban, rā'ī ma'nāsına.

الْهَبَائِبُ [el-hebā'ib] (hā'nın fethi ve hemzenin kesriyle) Eski, köhne ma'nāsına; yukālu: ثَوْبٌ هَبَائِبٌ إِذَا كَانَ مُتَقَطِّعًا

التَّهْبُ [et-tehbbub] (alā-vezni التَّعَجُّبُ [et-ta'accub]) Eskimek; yukālu: تَهَبَّبَ الثَّوْبُ إِذَا بَلِيَ

الْهَبُّ [el-hibeb] (ēb [ineb] vezni üzere) Bez päreleri.

[ه د ب]

الْهَدْبَةُ [el-hudbet] (hā'nın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Saçak, حَمْلَةٌ [hamlet] ma'nāsına hā-i mu'cemenin fethiyle ve هَدْبَةٌ [hedbet]

in dāl'ı mazmūm olmak dahi lügattır.

هُدْبُ الْعَيْنِ [hudbu'l-ayn] Kirpik ki göz etrafında biter.

الْأَهْدَبُ [el-ehdeb] (alā-vezni الْأَقْرَبُ [el-aqreb]) Kirpiği çok adem.

الْهَدْبُ [el-hedeb] (fethateynle) Her ağaç yaprağıdır ki enli olmaya; yaban ılgını yaprağı gibi ki ona أَثْلٌ [eşl] derler hemzenin fethi ve şā-i müsellesele sükūnuyla ve سَرْوٌ [serv] yaprağı gibi ve أَزْطَى [erṭā] dedikleri ağaç yaprağı gibi ki onunla deri dibāgat ederler ve bostānī olan ılgın yaprağı gibi ona طَرْفَاءُ [ṭarfā'] derler.

الْهَدَابُ [el-huddāb] (hā'nın zammıyla ve dāl'ın teşdidıyla) Bi-ma'nāhu, ya'nī هَدَبٌ [hedeb] ma'nāsınadır ki eni olmayan ağaç yaprağı ma'nāsınadır. Ve hurmā budağına dahi derler.

الْهَدْبُ [el-hedb] (hā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Deve sütin sağmak; yukālu: هَدَبَ النَّاقَةَ يَهْدِبُهَا هَدْبًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيِ اخْتَلَبَهَا Ve yemiş vermeğe dahi derler; yukālu: هَدَبَ الثَّمْرَةَ أَيِ اجْتَنَاهَا

الْهَيْدَبُ [el-heydeb] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla جَعْفَرٌ [ca'fer] vezni üzere) Ağır cānlı olup sakil olan kimse. Ve

هَيْدَبُ السَّحَابِ [heydebu's-sehāb] Şol bulut yağmağa başladıkta uzun uzun ip gibi görünen nesnelere.

الْهِدْبُ [el-hindeb] ve

الْهِدْبَاءُ [el-hindebā'] ve

الْهِدْبَاتُ [el-hindebāt] (hā'nın kesri ve dāl'ın fethiyle) Bir ma'rūf otun ismidir ki onun bir nev'ine kāsni derler. Ve bir nev'i dahi yabanda biter, gökçe çiçeği olur. Ve Ebū Zeyd eyitti: هَيْدَبَاءُ [hindibā'] dāl'ın kesriyledir ve meddiyle ve kasrıyla isti'māli cā'izdir.

[ه ذ ب]

التَّهْذِيبُ [et-tehzīb] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm] Pāk etmek, تَنْقِيَّةٌ [tenqiyet] ma‘nāsına. Ve sūr‘at ma‘nāsına da gelir, ‘alā-mā se-yecīu.

الْمُهَذَّبُ [el-muhezzeb] (zāl’ın fethiyle) Şol kimseye itlāk olunur ki ahlākı pāk ola; yukālu: هَذَا رَجُلٌ مُهَذَّبٌ أَيُّ مُطَهَّرُ الْأَخْلَاقِ

الْإِهْذَابُ [el-ihzāb] (hemzenin kesriyle ve hā’nın sükūnuyla) ve

التَّهْذِيبُ [et-tehzīb] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Uçmakta ve seğırtmede ve söylemede sūr‘at etmek.

الْهَيْذَبَا [el-heyzebā] (hā’nın fethi ve yā’nın sükūnu ve zāl’ın fethiyle) Atın bir nev‘ yürümesidir ki sūr‘atle ola.

[ه ر ب]

الْهَرَبُ [el-herēb] (fethateynle) Kaçmak, firār ma‘nāsına; yukālu: هَرَبَ يَهْرُبُ مِنَ الْبَابِ مِنَ الْأَوَّلِ

التَّهْرِيبُ [et-tehrīb] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kaçırmaq; yukālu: هَرَبَهُ عَيْرُهُ تَهْرِيْبًا

الْإِهْرَابُ [el-ihrāb] (‘alā-vezni الْإِكْرَامِ [el-ikrām]) Korkup ziyādesiyle kaçmak.

هَارِبٌ [hārib] [ve] قَارِبٌ [kārīb] (rā’nın kesriyle) Suya varıp gelen nesne; yukālu: مَا هَارِبٌ وَلَا قَارِبٌ لَهُ Ya‘nī onun için suya varır ve sudan gelir nesne yoktur, ya‘nī nesneye mālİK değıldir.

[ه ر ج ب]

الْهَرَجَابُ [el-hircāb] (hā’nın kesri ve rā’nın sükūnuyla) Uzun ve fermüde olan nākadır. Ve

هَرَجَابٌ [Hircāb] Bir mevzi‘in dahi ismidir.

[ه ر د ب]

الْهَرْدَبَةُ [el-hirdebbet] (hā’nın kesri ve rā’nın sükūnu ve dāl’ın fethiyle) Karı, ‘avret. Ve **هَرْدَبَةٌ** [hirdebbet] Şol ere derler ki karnı şişik ve korkak ola.

[ه ز ب]

الْهَوَزَبُ [el-hevzeb] (‘alā-vezni جَعْفَرٌ [ca‘fer]) Şol devedir ki gāyet ile yürüyücü ola, kaviyyü’l-cery ma‘nāsına.

[ه ض ب]

الْهَضْبَةُ [el-haḍbet] (‘alā-vezni الْقَطْرَةُ [el-kaḍret]) İri katreli yağmur. Ve yastım olan dağ.

الْهَضْبُ [el-haḍb] Yağmur yağmak. Ve sözü katı katı söyleşmek; yukālu: هَضَبَ الْقَوْمُ فِي الْحَدِيثِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْضًا أَيِ ارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمْ يُقَالُ هَضَبْتُهُمُ السَّمَاءُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ مَطَرْتُهُمْ

الْهِضْبُ [el-hiḍab] (hā’nın kesriyle ve dād’ın fethiyle) هَضْبَةٌ [haḍbet]in cem‘i.

الْهَضْبُ [el-hēḍab] (hā’nın ve dād’ın fethiyle) هَاضِبٌ [hāḍīb]in cem‘idir, تَابِعٌ [tābi‘]in cem‘i تَبِعٌ [teba‘] ve بَاعِدٌ [bā‘id]in بَعْدٌ [be‘ad] geldiğı gibi. Ve هَاضِبٌ [hāḍīb] yağmur ma‘nāsınadır.

الْهَضْبُ [el-haḍb] (hā’nın fethi ve dād’ın sükūnuyla) Sağılan sütte katrenin katre ardınca inmesine derler.

الْهَضَابُ [el-hiḍāb] (hā’nın kesriyle) هَضْبٌ [haḍb]in cem‘i. Ve cebel ma‘nāsına olan هَضْبَةٌ [haḍbet]in dahi cem‘i هِضَابٌ [hiḍāb] gelir.

الْأَهَاضِيبُ [el-ehāḍīb] (‘alā-vezni الْأَقَالِيمِ [el-eḳālīm]) هِضَابٌ [hiḍāb]in cem‘idir.

الْإِهْتِصَابُ [el-ihtidāb] Katı katı söyleşmek; yukālu: إِهْتَصَبَ الْقَوْمُ أَيِ أَفَاضُوا فِيهِ وَارْتَفَعَتْ أَصْوَاتُهُمْ

الإِهْضَابُ [el-iḥḍāb] (‘alā-vezni [el-ikrām] et-tekellum; yukālu: أَهْضَبُوا يَا قَوْمِ أَيُّ تَكَلَّمُوا

أَهْضَبُ [el-ḥiḍabb] (hā'nın kesri ve dād'un fethiyle ve bā'nın teşdīdiyle هِجَفٌ [hiceff] gibi) Şol ata derler ki ziyāde terlegen ola. Ve هِجَفٌ [hiceff] ahmak olan kimseye de derler.

[ه ل ب]

أَهْلَبَةٌ [el-hulbet] (‘alā-vezni أَلْجُرْعَةُ [el-cur‘at]) Şol hınzīr kılına derler ki onunla dikiş dikerler.

أَهْلَبُ [el-hulb] (hā'in zammı ve lām'in sükūnuyla) هُلْبَةٌ [hulbet]in cem'idir. Kezālik kuyrukta biten kalın kıllara ve gayrıya dahi هُلْبٌ [hulb] derler. Ve

هَلْبَةُ الزَّمَانِ [hulbetu'z-zamān] Zamānın şidetine derler, mislu: أَلْكَلْبَةُ [el-kulbet] ve أَلْجَلْبَةُ [el-culbet].

أَهْلَبُ [el-ehleb] (‘alā-vezni الأَكْرَمُ [el-ekrem]) Şol ata derler ki kalın kılları çok ola. Ve

أَهْلَبُ [ehleb] Ucuzluk olan yıla dahi derler; yukālu: عَامٌ أَهْلَبُ أَيُّ حَصِيْبٌ Olmağın iri kılı ve hayvāna teşbīh olunup أَهْلَبُ [ehleb] denmiştir.

أَهْلَبُ [el-helb] (hā'nın fethi ve lām'in sükūnuyla) At kuyruğunun kalın kıllarını yolmak; yukālu: هَلْبْتُ الْفَرَسِ إِذَا تَنَفَّتْ هَلْبُهُ

أَلْمَهْلُوبُ [el-mehlūb] (‘alā-vezni أَلْمَطْلُوبُ [el-maṭlūb]) Kalın kılları koparılan at. Ve Muhelleb b. Ebī Şufret'e bu sebebden أُوْهُ الْمَهَالِبَةِ [Ebu'l-Mehālibet] dediler.

أَهْلَابَةٌ [el-hellābet] (‘alā-vezni أَلْعَلَامَةُ [el-‘allāmet]) Yağmur katresiyle olan soğuk rüzgāra derler; yukālu: يَوْمٌ هَلَابٌ أَيُّ دُوْ رِيْحٍ وَمَطْرٍ

[ه ن ب]

أَهْنَبُ [el-heneb] (fethateynle) Hamākat ma‘nāsına.

أَهْنَبَاءُ [el-henbā'] (‘alā-vezni أَلصَّخْرَاءُ [eş-şahrā'] ahmak olan ‘avret, بَلْهَاءُ [belhā'] ma‘nāsına.

أَهْنَبِي [el-henbā] (bi'l-kasr) Lügatun fihi eyzan.

هَنْبٌ [Hinb] (hā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) İsm-i recüldür.

[ه و ب]

أَهْوَبُ [el-hevb] (hā'nın fethi ve zammıyla) Iraklık, bu‘d ma‘nāsınadır; tekūlu: ”تَرَكْتُهُ فِي هَوْبِ دَابِرٍ وَهُوَ دَابِرٌ“ أَيُّ بَحِيْثٌ لَا يَنْدَرِي أَيُّ هُوَ

هَوْبٌ [hevb] (hā'nın fethi ile) Şol recüle derler ki ahmak ve kesrū'l-kelām ola. Ve āteş germ olmak ma‘nāsına da gelir.

[ه ي ب]

أَهْيَبَةٌ [el-heybet] مَهَابَةٌ [mehābet] ma‘nāsınadır ki مَهَابَةٌ [mehābet] ‘azamet ve havftan nāşī olur nesnedir; yukālu: هَابَةٌ يَهَابُهُ مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

هَبٌ [heb] (bi-fethi'l-hā'i) هَابٌ سَقَطَتْ الْأَيْفُ لِاجْتِمَاعِ السَّاكِنِينَ

هَبْتُ [hibtu] Nefs-i mütekellim-i vahdedir. Ve bu aslında هَيْبْتُ idi yā'nın kesriyle, vaktā ki yā teskīn olundu, ictimā‘-ı sākiyeyden ötürü hazf olunup kesresi mā-kabline verildi. Sā'ir ecvef-i yā'ilerin dahi hāli budur.

أَلْمَهْيَبَةُ [el-mehyebet] (‘alā-vezni أَلْمَعْرَكَةُ [el-ma'reket]) Mahall-i heybet olan nesne; yukālu: هَذَا الشَّيْءُ مَهْيَبَةٌ لَكَ

أَلْتَهْيِبُ [et-teheyyub] (‘alā-vezni أَلْتَكْرُمُ [et-tekerrum]) Heybet almak; yukālu: تَهَيَّبْتُ Ve heybet vermek ma‘nāsına da ge-

lir; yukālu: تَهَيَّبِي الشَّيْءَ أَيَّ حَوْفِي Bu takdirce lāzım ve müteʿaddi gelmiş olur.

التَّهَيَّبُ [et-tehyīb] (ʿalā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir nesneyi mehābetli kılmak; yukālu: هَيَّبْتُ إِلَيْهِ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلْتَهُ مَهِيْبًا عِنْدَهُ

الْمَهِيْبُ [el-mehīb] (mīm'in fethi ve hā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki ondan heybet alalar; yukālu: رَجُلٌ مَهِيْبٌ أَيَّ يَهَابُهُ النَّاسُ

الْمَهْوُبُ [el-mehūb] (mīm'in fethi ve hā'nın zammıyla) مَهِيْبٌ [mehīb] gibidir gūyā ki مَهْوُبٌ [mehūb] هُوْبُ الرَّجُلِ den meʿhūzdur, binā-i mechül olup yā'sı vāv'a kalb olunduktan sonra.

الْهَيُّوْبُ [el-heyūb] (hā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) Şol korkak kimse ki halktan heybet ala. Ve fi'l-hadīsi: "الْإِيْمَانُ هَيُّوْبٌ" Yaʿnī "İmān sāhibi olanlar maʿāsīden havf ederler."

الْهَيُّوْبَةُ [el-heyūbet] (hā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) ve

الْهَيَّابُ [el-heyyāb] (hā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) ve

الْهَيَّابَةُ [el-heyyābet] (ʿalā-vezni الْعَلَامَةُ [el-ʿallāmet]) ve

الْهَيَّيْبَانُ [el-heyribān] (hā'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Korkak kimsedir, cebān ve müteheyrib gibi.

الْمُتَهَيَّبُ [el-muteheyrib] (ʿalā-vezni الْمُتَعَجِّبُ [el-muteʿaccib]) Heybet alıcı kimse.

الْإِهَابَةُ [el-ihābet] (ʿalā-vezni الْإِقَامَةُ [el-iqāmet]) Çoban koyuna yāhūd deveye haykırıp durutmak yāhūd döndürmek; yukālu: أَهَابَ الرَّاعِي بَعَنِمِهِ أَيَّ صَاحَ بِهَا لِتَقْفَ أَوْ لِتَزْجَعَ وَأَهَابَ بِالْبَعِيرِ

الْمَهَابُ [el-mehāb] (mīm'in fethiyle) Heybetli: مَكَانٌ مَهَابٌ أَيَّ مَهْوُبٌ

هَابٌ [hāb] Bir lafzdır ki onunla atı muhālif

yere gitmekten menʿ ederler.

هَبِي [hebī] (hā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) هَابٌ [hāb] gibi atı muhālif yere gitmeden menʿ için istiʿmāl olunur, أَقْدِمِي ve أَقْبِلِي gibi.

الْهَيَّيْبَانُ [el-heyribān] (hā'nın fethi ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) Ürkek ve hafif maʿnāsına gelir, kezā fī baʿzi nusahi'ş-Şihāh.

FASLU'L-YĀ**(فَضْلُ الْيَاءِ)**

[ي ب ب]

الْيَبَابُ [el-yebāb] (yā'nın fethiyle) Harāb ma'nāsına; yukālu: خَرَابٌ يَبَابٌ Pes يَبَابٌ [yebāb]ın ma'nāsı müstakill murāddır, te'kīd için gelmiştir; itbā' kabīlinden de-ğildir, tā ki lafz-ı bī-ma'nā ola.

[ي ل ب]

الْيَلْبُ [el-yeleb] (fethateynle) Şol zırha derler ki deriden ederler, birini birine dikmekle ki bu makūle zırhları ekser ehl-i Yemen isti'māl ederler.

الْيَلْبَةُ [el-yelebet] يَلْبُ [yeleb]in müfredidir. Ba'zılar eyitti: يَلْبُ [yeleb] şol kalkandır ki deriden ederler. Ve bu sebebden دَرَقٌ [derak]a dahi يَلْبُ [yeleb] derler. Ve دَرَقٌ [derak] mühmeleteynin fethalarıyla gön-den olan kalkandır ki ağacı ve sırımı ol-maz. Ve

يَلْبُ [yeleb] Asl ma'nāsında kalkan ettikle-ri derinin ismidir.

BĀBU'T-TĀ'Ī MİN
TERCEMETİ ŞİHĀHİ'L-
CEVHERĪ

(بَابُ التَّاءِ مِنْ تَرْجَمَةِ صِحَاحِ الْجَوْهَرِيِّ)

ت

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ب ت]

الْأَبْتُ [el-ebt] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Gün ıssı olmak; yukālu: أَبْتُ أَيُّومَنَا يَأْبُتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهَا Ve

أَبْتُ [ebt] (kezālik bā'nın sükūnuyla) Issı gün ma'nāsına da gelir. Ve

الْأَبِيتُ [el-ebit] (hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle) ve

الْأَبِيتُ [el-ābit] (hemzenin meddi ve bā'nın kesriyle) Issı gün; yukālu: أَيُّومٌ أَبِيتُ

[أ ت ت]

الْأَتْتُ [el-ett] Galebe kılmak; yukālu: أَتُّهُ يُؤْتُّهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْمَيْتَةُ [el-me'ittet] (mīm'in fethi ve hemzenin kesri ve tā'nın teşdidiyle [mef'ilet] vezni üzeredir) Galebe ma'nāsından müştaktır.

[أ س ت]

الْإِسْتُ [el-ist] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Asl ma'nāsına, kök; yukālu: مَا زَالَ عَلَى اسْتِ الدَّهْرِ مَجْنُونًا أَيُّ لَمْ يَزَلْ يُعْرَفُ بِالْجُنُونِ Ve **إِسْتُ الدَّهْرِ** [istu'd-dehr] 'Arabların dedikleri gibidir, ehad-ı sīneyn tā'ya kalb olunmuştur, nitekim **طَسْتُ** [taşş]te **طَسْتُ** [taş] derler.

[أ ل ت]

الْأَلْتُ [el-elt] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnuyla) Eskimek; yukālu: أَلَّتْهُ حَقُّهُ يَأْلُتُّهُ Ve **أَلْنَا** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَلَّتْهُ عَنْ وَجْهِهِ **أَلْنَا** [ve] **أَلْنَا** [ve] **أَلْنَا** gibi ki bunlar lügatlerdir bir ma'nāya. Ve and vermek ma'nāsına

da gelir; yukālu: أَلْتَهُ يَمِينًا أَيْ أَحَلَفَهُ

[أ م ت]

أَلْتَهُ [el-emt] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnuyla) Mekān-ı mürtefi^c ma^cnāsına. Ve

أَمْتُ [emt] Ufacık tepeciklere dahi derler; kālallāhu ta^cālā: طه ﴿لَا تَرَى فِيهَا عِوَجًا وَلَا أَمْتًا﴾ (107 Ya'nī "Onda iniş yokuş yoktur." Ve yukālu: أَمْتُ إِمْتَالًا السَّقَاءُ فَمَا بِهِ أَمْتُ "Kırba doludur, onun boş yeri ve nā-hemvār yeri yoktur." Ve

أَمْتُ [emt] Kasd ve takdīr ma^cnāsına da gelir; yukālu: أَمْتُ الشَّيْءِ أَمْتًا أَيْ قَصَدْتُهُ وَقَدَّرْتُهُ

أَلْمَأْمُوتُ [el-me^cmūt] (ʿalā-vezni al-maqṣūd [el-maḳṣūd]) Mevkūt ma^cnāsınadır; yukālu: هُوَ إِلَى أَجْلِ مَأْمُوتٍ أَيْ مَوْتٍ

[أ ن ت]

أَلْأَنِيتُ [el-enīt] İnlmek, enīn ma^cnāsına; tekūlu: أَنْتَ يَا بِنْتُ أَيْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve hased etmek ma^cnāsına da gelir; yukālu: أَنْتَهُ إِذَا حَسَدَهُ

أَلْمَأْمُوتُ [el-me^cnūt] Hased olunmuş kimse; yukālu: رَجُلٌ مَأْمُوتٌ أَيْ مَحْسُودٌ فَضْلُ الْبَاءِ

[ب ت ت]

أَلْبَتْ [el-bett] حَزْرٌ [ḥazz]dan işlenmiş giysiye derler. Ve حَزْرٌ [ḥazz] ḥā-i mu^ccemenin fethiyle ve zā-yı mu^cceme ile bir cins yüne derler ki ondan ince kumaşlar ederler. Ba^czılar deniz koyunu yünüdür demişlerdir.

أَلْبَثُوتُ [el-butūt] (zammeteynle) بَتْ [bett] in cem'i. Ve

بَتْ [bett] Kesmek ma^cnāsına gelir; tekūlu: بَتْهُ يَبِثُّهُ وَيَبِثُّهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَهَذَا شَادٌّ لِأَنَّ بَابَ الْمُضَاعَفِ إِذَا كَانَ يَفْعُلُ مِنْهُ مَكْسُورًا لَا يَجِيءُ مُتَعَدِّيًا إِلَّا

أَحْرُفٌ مَعْدُودَةٌ وَهِيَ بَتْهُ وَعَلَهُ وَنَمَّهُ وَشَدَّهُ وَحَبَّهُ وَهَذِهِ الْأَخِيرَةُ وَحَدَّهَا عَلَى لُغَةٍ وَاحِدَةٍ وَإِنَّمَا سَهَّلَ تَعَدِّيَ هَذِهِ Ve الْأَحْرُفُ إِلَى الْمَفْعُولِ اشْتِرَاكُ الضَّمِّ وَالْكَسْرِ فِيهِنَّ عَل [ʿall] içmek ve نَمَّ [nemm] koğlamak ma^cnāsınadır.

أَلْبَيْتِي [el-betiyy] (bā'nın fethi ve tā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki بَتْ [bett] işleye yāhūd بَتْ [bett] satıcı ola.

أَلْبِتَاتُ [el-bettāt] (bā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Misluhu.

أَلْتَبْتِيتُ [et-tebtīt] (ʿalā-vezni al-takrīm [et-tekrīm]) Kesmek; yukālu: بَتْهُ تَبْتِيئًا شَدَّدَ لِلْمُبَالَغَةِ

أَلْإِنْبِتَاتُ [el-inbitāt] Kesilmek, inkitā^c ma^cnāsına.

أَلْمُنْبِتُ [el-munbett] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnu ve bā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Şol recüldür ki onun rüculiyyeti kesilmiş ola; yukālu: رَجُلٌ مُنْبِتٌ أَيْ مُنْقَطِعٌ بِهِ

أَلْبِتَّةُ [el-bettete] Bir kelimedir ki kelāmı te^ckīd için gelir; yukālu: لَا أَفْعَلُهُ بَتْهُ وَلَا أَفْعَلُهُ Ve bunun intisābı masdariyyet üzeredir, takdīr-i kelām [betettuhu betteten] ma^cnāsına, ya'nī filān nesneyi üzkes işlemek yoktur. Ve

سَكْرَانٌ لَا يَبِثُّ [sekrānu lā-yubittu] derler, Aşma^cı eyitti: Bunun ma^cnāsı أَمْرًا لَا يَبْطَغُ وَلَا يَبْطَغُ لَا يَبِثُّ demektir. Ve Aşma^cı eyitti: İki de lügattır; yukālu: أَبْتَنْتُ عَلَيْهِ الْقَضَاءَ وَبِثْتُهُ بِالرَّحَى بَتًْا إِذَا ابْتَدَأْتَ الْإِدَارَةَ عَنِ يَسَارِكِ

أَلْبِتَاتُ [el-betāt] (bā'nın fethiyle) Kat^c ma^cnāsınadır; ve minhu kavluhum: فَلَانَ صَدَقَةً بَتَاتًا وَصَدَقَهُ بَتْهُ بَتْهُ أَي انْقَطَعَتْ مِنْ صَاحِبِهَا

وَبَانَتْهُ وَكَذَلِكَ قَوْلُهُمْ طَلَّقَهَا ثَلَاثًا بِنَّةً
”لَا صَيَّامَ لِمَنْ لَا وَصِيَّامَ مِنَ النَّيْلِ“
[Ve] بَتَّ [bett] niyyetle
‘azm ve kat‘ ma‘nāsınadır dedi. Ve

بَتَات [betāt] Cihāza ve zāda dahi derler.

الْبِتَّة [el-ebittet] Cem‘i, mislu: قَدَالَ [qazāl]
ve أَفْذَلَهُ [aƣzilet]. Ve قَدَالَ [qazāl] başın ar-
dına derler. Ve

بِتَات [betāt] Metā‘-ı beyte dahi derler. Ve
fi‘l-hadīsi: لَا يُحْطَرُّ عَلَيْكُمُ النَّبَاتُ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْكُمْ
”عُشْرُ النَّبَاتِ“ Ya‘nī nebātattan men‘ ve metā‘-ı
beytten ‘oşr yoktur. Ve bir nesnenin üzeri-
ne olmağa dahi بِتَات [betāt] derler; yukālu:
فُلَانٌ عَلَى بِتَاتٍ إِذَا اشْرَفَ عَلَيْهِ

الْبَات [el-bātt] Ahmak ve arık olan kimseye
derler; yukālu: هُوَ بَاتٌ أَيْ أَحْمَقٌ أَوْ مَهْزُولٌ

[ب ح ت]

الْبَحْتُ [el-baħt] (bā‘nın fethi ve hā-i müh-
melenin sükūnuyla) Hālis ma‘nāsınadır;
yukālu: شَرَابٌ بَحْتُ أَي غَيْرُ مَمْرُوجٍ وَخَبْرٌ بَحْتُ
Ve geri bunculayın dersen mü‘ennesi ve tesniyesi
ve cem‘i dahi murād oldukta ve eger diler-
sen te‘nīsinde عَرَبِيَّةٌ بَحْتَةٌ dersin ve mahalli-
ne göre tesniye ve cem‘ dahi edersin. Ve
bir nesne hālis olmak ma‘nāsına da gelir;
yukālu: بَحْتُ الشَّيْءِ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ أَي صَارَ بَحْتًا
الْمُبَاهَاةُ [el-mubāhatet] (mīm’in zammı ve
hā‘nın fethiyle) Hālis kılışa denir; yukālu:
بَاخَتَهُ الْوَدَّ أَي خَالَصَهُ

[ب خ ت]

الْبَحْتُ [el-baħt] (bā‘nın fethi ve hā-i
mu‘cemenin sükūnuyla) Gınā. Ve bu
Fārisiden mu‘arrebdir.

الْمَبْحُوتُ [el-mebħūt] (mīm’in fethi ve
bā‘nın sükūnuyla) Gınā sāhibi olan kimse.

الْبُحْتُ [el-buħt] (bā‘nın zammıyla) Bir
cins devedir. Ba‘zılar eyitti: Şol deve ki
‘Arabī olan deve ile ‘acemīden doğmuş
ola, ona بُحْتِي [buħtiyy] derler, بُحْتُ النَّصْرِ
[Buħtunnuşar] dedikleri melike mensüb
olduğu için.

الْبُحْتِيُّ [el-buħtiyy] Müfredi.

الْبُحْتِيَّةُ [el-buħtiyyet] Mü‘ennesidir.

الْبَحَاتِي [el-beħātiyy] Cem‘idir, gayr-i mun-
sarıftır, zīrā cem‘ ma‘nāsınadır. Ve yā‘nın
tahfifi de cā‘izdir, بَحَاتِي [beħātī] dersin,
أَنْفِي [eşāfi] dedikleri gibi, أَنْفِيَّةُ [uşfiyyet]
in cem‘idir. Ve أَنْفِيَّةُ [uşfiyyet] hemzenin
zammı ve āhirinde yā‘nın teşdidiyle saç
ayağı ma‘nāsına. Ve fī ba‘zi‘n-nusahi: وَأَمَّا
مَسَاجِدِي وَمَدَائِي فَمُنْصَرَفَانِ لِأَنَّ الْبَاءَ فِيهِمَا غَيْرُ بَاقِيَةٍ
فِي الْوَاحِدِ كَمَا تَضَرَّفُ الْمَهَالِبَةُ وَالْمَسَامِعَةُ إِذَا أُدْخِلَتْ
عَلَيْهَا هَاءُ النَّسْبِ

الْتَبْحِثُ [et-tebħit] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ
[et-tekrīm]) Hasmı ilzām edip iskāt et-
mek, tebkīt ma‘nāsına, kezā fī ba‘zi
nusahi’ş-Şiħāh.

[ب ر ت]

الْبُرْتُ [el-burt] (bā‘nın zammıyla ve rā‘nın
sükūnuyla) Kılavuz olan kimse.

بُرْتُ [burt] Kazma dedikleri ālete dahi
derler.

الْمَبْرُوتُ [el-muberret] (mīm’in zammı ve
rā-i müşeddedenin fethiyle) طَبْرَزْدُ [tāber-
zed] dedikleri şekerdir ki şekerin ziyāde
muhkemine طَبْرَزْدُ [tāberzed] derler, “teber-
zed”den tefhīm olunmuştur, balta ile ufan-
dığından ötürü.

بَيْرُوتُ [Beyrūt] (bā‘nın fethi ve yā‘nın
sükūnuyla) Bir mevzi’in ismidir.

الإِبْرِنْتَاءُ [el-ibrintā] (hemzenin ve rā‘nın
kesriyle ve nūn’un sükūnuyla) Bir nesne-

ye müsta'idd olmak; yukālu: **إِبْرُنْتَيْتُ لِلْأَمْرِ** إِبْرُنْتَيْتُ لِأَمْرٍ إِبْرُنْتَيْتُ لِأَمْرٍ إِذْ أَسْتَعْدَدْتُ لَهُ **Bāb-1** إِبْرُنْتَيْتُ إِفْعَلَلَّ [if'anlele] ye mülhaktır, yā ziyāde olunmakla.

[ب غ ت]

الْبَغْتُ [el-baġt] (bā'nın fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) Bir nesne ansızın gelmek; yukālu: **بَعْتَهُ بَعْتَهُ مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَنَّى فَاجَأَهُ** ye yukālu: **لَقِيْتُهُ بَعْتَهُ أَنَّى فَجَأَهُ**

الْمُبَاغَاةُ [el-mubāġatet] (mīm'in zammı ve ġayn'ın fethiyle) Müfāce'e ma'nāsınadır.

[ب ك ت]

التَّبْكِيْتُ [et-tebkīt] (alā-vezni [et-tekrīm] (et-tekrīm)) Bir kimseyi iskāt etmek yā vurmakla yāhūd katı söylemekle; yukālu: **بَكَتَهُ بِالْحُجَّةِ أَنَّى غَلَبَهُ وَبَكَتَهُ بِالْعَصَا أَنَّى أَشْكَنَهُ بِضَرْبِهِ**

[ب ل ت]

الْبَلْتُ [el-belt] (bā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kesmek, kat' ma'nāsına; tekūlu: **بَلْتُهُ يَبْلُتُهُ مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي**

الْبَلْتُ [el-belet] (fethateynle) Kesilmek, inkitā' ma'nāsına; yukālu: **بَلَّتْ بَلَّتًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَمِنْهُ بَلَّتْ بِمَعْنَى سَكَنَ**

الْمُهْرُ الْمُبَلَّتُ [el-muhru'l-mubellet] Hım-yer lügati üzere çamān ile mehr, mehr-i maçmūn ma'nāsına.

[ب ه ت]

الْبَهْتُ [el-beht] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ansızın tutmaktır; yukālu: **بَهْتُهُ** **﴿بَلْ تَأْتِيهِمْ بَعْتَةٌ كَآلَآلِهُ تَأْتِيهِمْ بَعْتَةٌ﴾** Kālallāhu ta'ālā: **بَهْتًا أَنَّى أَخَذَهُ بَعْتَةٌ** (40) **﴿فَتَبَهْتُهُمْ﴾** (الأنبياء 40)

بَهْتُ [beht] Bir kimseye iftirā etmek ma'nāsına da gelir. Ve

بَهْتُ [beht] Tahayyür ma'nāsına da gelir; yukālu: **بَهْتُ الرَّجُلَ مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَبَهْتُ مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَبَهْتُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَفْعُولِ أَفْضَحُ مِنْهُمَا**

﴿فَبَهْتِ الَّذِي كَفَرَ﴾ (البقرة 258) **لَآئِهِ يُقَالُ رَجُلٌ مَّبْهُوثٌ وَلَا يُقَالُ بَاهْتٌ وَلَا بَهَيْتٌ**

الْبَهْتُ [el-behet] (bā'nın ve hā'nın fethiyle) ve

الْبُهْتَانُ [el-buhtān] (bā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Kezālik iftirā etmek ma'nāsınadır; yukālu: **وَلَا بَهْتَهُ بَهْتًا وَبُهْتَانًا وَلَا يُقَالُ بَهْتٌ عَلَيْهِ وَإِنَّمَا الْكَلَامُ بَهْتُهُ بِلَا كَلِمَةٍ عَلَى**

الْبَهَاتُ [el-behhāt] (bā'nın fethi ve hā'nın teşdidiyle) İftirā eden kimse.

الْمَبْهُوثُ [el-mebhūt] İftirā olunan.

الْبِهَيْتَةُ [el-behītet] (bā'nın fethi ve hā'nın kesriyle) **بُهْتَانٌ** [buhtān] ma'nāsınadır; yukālu: **يَا لِبِهَيْتَةِ بِكْسْرِ الْأَمِّ لِلِاسْتِغَاةِ**

[ب ي ت]

الْبَيْتُ [el-beyt] Ev, hāne ma'nāsına. Ve

بَيْتٌ [beyt] 'Ayāl ma'nāsına ve şī'r-i manzūme ma'nāsına da gelir. Ve bu ma'nāda denilmiştir: **“وَبَيْتٌ عَلَى ظَهْرِ الْمَطِيِّ”** **Kalemi Bīyitū** || **بِأَسْمَرٍ مَشْقُوقِ الْحَيَاسِمِ يَزَعْفُ** “vasf eyler. Ve **أَسْمَرٌ** [esmer] kara yağ-za derler. Ve **مَشْقُوقِ الْحَيَاسِمِ** [meşķūku'l-hayāşim] burnu yarılmış. Ve **رُعَافٌ** [ru'āf] burun kanına derler ki kalemde bu sıfatlar vardır.

الْبَيْوْتُ [el-buyūt] ve

الْأَبْيَاتُ [el-abyāt] Cem'i.

الْأَبَابِيْتُ [el-ebābīt] (hemzenin fethiyle) Cem'-i cem', mislu: **أَقْوَالٌ** [aķvāl] ve **أَقَاوِيلٌ** [eķāvīl].

الْبَيْيْتُ [el-buyeyt] (zamm-ı bā' ve feth-i yā ile) Tasġiri.

الْبِييْتُ [el-biyeyt] Bā'nın kesriyle dahi lügattır.

الْبُؤْيُوتُ [el-bueyeyt] **بَيْتٌ** [beyt]in tasġiridir. 'Amme katında geri hāl böyledir, **سَيِّئٌ**

[ʃeyh]in ve ʃeyʔin ve bunlara benzenlerin tasgîrinde.

بَيْتَ بَيْتَ [beyte beyte] Bir mürekkebe kelimedir ki duvarı birbirine ulaşıktır demegi işʻār eder; āhirleri feth üzere mebnîdir, ism-i vâhid menzilesinde kılındıkları için; yukālu: **فُلَانٌ جَارِي بَيْتَ بَيْتَ أَي مَلَاصِقًا**

الْبَائِثُ [el-bā'it] Bayat kalan nesne, **غَابَتْ** [gābb] ma'nāsına; yukālu: **خَبِرَ بَائِثٌ**

الْبَيْوُتُ [el-beyyūt] (bā'nın fethi ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) **بَائِثٌ** [bā'it] ma'nāsına. Ve

بَيْوُتٌ [beyyūt] Şol işe dahi derler ki sâhibi onun üzerinde ihtimâm edip geceler.

الْبَيْتُوتَةُ [el-beytütet] (bā'nın fethi ve yā'nın sükünü ve tā'nın zammıyla) Gecelemek; yukālu: **بَاتَ بَيْتٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَبَاتَ يَبَاتٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** Ve

بَيْتُوتَةٌ [beytütet] Gece işlemeğe dahi derler; yukālu: **بَاتَ يَفْعَلُ كَذَا إِذَا فَعَلَهُ لَيْلًا كَمَا يُقَالُ ظَلَّ يَفْعَلُ كَذَا إِذَا فَعَلَهُ نَهَارًا**

الْإِبَاتَةُ [el-ibātet] Akşamlatmak; yukālu: **أَبَاتَكَ اللَّهُ بِخَيْرٍ**

الْتَّبَيْتُ [et-tebyīt] (mislu: **الْتَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Şeb-hün etmek; yukālu: **بَيَّتَ الْعَدُوَّ أَي أَوْقَعَ بِهِمْ لَيْلًا** Ve bir nesneyi gece ile tedbîr etmeğe dahi derler; yukālu: **بَيَّتَ أَمْرًا أَي دَبَّرَهُ لَيْلًا** Ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنْ﴾** (النساء 108) Ve takdîr ma'nāsına da gelir; yukālu: **بَيَّتَ الشَّيْءَ أَي قَدَّرَ**

الْبَيَاتُ [el-beyāt] (bā'nın fethiyle) İsmidir, şeb-hün etmek ma'nāsına.

الْبَيْتُ [el-bīt] (bā'nın kesriyle) Kût ma'nāsına da gelir; yukālu: **مَا لَهُ بَيْتٌ لَيْلَةً أَي فُوتَ لَيْلَةً**

الْبَيْتَةُ [el-bītet] (bā'nın kesriyle) Kezālik bi-ma'nā: **الْبَيْتُ** [el-bīt]; ya'nī kût ma'nāsına.

FASLU'T-TĀ

(فَضْلُ الثَّاءِ)

[ت و ت]

الثَّوْتُ [et-tūt] (tā'nın zammıyla) Ma'rūf meyvedir, **فِرْصَادٌ** [firşād] ma'nāsına. **وَلَا تَقُلِ الثَّوْتُ بِالثَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ**

الثَّوْتِيَاءُ [et-tūtiyā] (tā-i ulānın zammıyla ve sâninin kesriyle) Bir taşdır ki onu sahk edip göze çekerler mu'arrebdir.

FASLU'Ş-ŞĀ'

(فَصْلُ الثَّاءِ)

[ث ب ت]

الثَّبَاتُ [eş-şebāt] (bi'l-fethi) ve

الثُّبُوتُ [eş-şubut] (bi'z-zammeteyn) Hāsıl olmak; yukālu: ثَبَّتَ الشَّيْءُ ثَبَاتًا وَثُبُوتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِثْبَاتُ [el-işbāt] (hemzenin kesriyle) Sābit kılmak; yukālu: أَثْبَتَهُ غَيْرُهُ Ve bir nesneden ayrılmamak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَثْبَتَهُ السَّقْمُ إِذَا لَمْ يُفَارِقْهُ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿لَيْسَ ثَبُوتُكَ أَوْ يَفْتُلُوكَ﴾ (الأنفال 30) أَي يَجْرَحُوكَ جِرَاحَةً لَا تَقْوَمُ مَعَهَا

التَّثْبِيتُ [et-teşbīt] (‘alā-vezni [et-tekrīm] Bi-ma'nāhu; yukālu: ثَبَّتَهُ أَي أَثْبَتَهُ

التَّثَبُّبُ [et-teşebbut] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Sābit olmak; yukālu: تَثَبَّتَ الرَّجُلُ فِي الْأَمْرِ تَثَبُّتًا

الْإِسْتِثْبَاتُ [el-istişbāt] Bi-ma'nāhu.

الثَّبْتُ [eş-şebt] Sābitü'l-kalb olan kimse ve sābitü'l-‘akl olana da derler; ve yukālu: سَابِتُ الْغَدْرِ فُلَانٌ ثَبْتُ الْغَدْرِ Ya'nī “Husūmette sābittir, dili hasmla mükālemeden ‘aciz olmaz.” Ve عَدْرٌ [ğadr] ğayn-ı mu'ceme ile ve dāl-ı mühmelenin fethiyle aslında şol yere derler ki onun keskin taşları olup tamām huşuneti ola.

الثَّبْتُ [eş-şebet] (şā'nın ve bā'nın fethiyle) Sābit-kadem olmak; yukālu: رَجُلٌ لَهُ ثَبْتُ عِنْدَ الْحَمَلَةِ أَي لَهُ ثَبَاتٌ

ثَبَّتَ [şebet] Huccete dahi derler; yukālu: لَا أَحْكُمُ بِكَذَا إِلَّا بِثَبَّتِ أَي بِحُجَّةٍ

التَّثْبِيتُ [eş-şebīt] (şā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Sābitü'l-‘akl olan kimse.

الثَّبَاتَةُ [eş-şebātet] (şā'nın fethiyle) Sābitü'l-

ثَبَّتَ يَثْبُتُ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا صَارَ ثَبِيَّتًا

[ث ت ت]

الْتِثُّ [eş-şett] (şā'nın fethiyle) Cimā' ederken eḫşān etmek; yukālu: ثَتَّ يَثِثُ مِنَ الْبَابِ Ve الثَّانِي أَي أَخَذْتُ عِنْدَ الْجَمَاعِ

ثَتَّ [sett] Yerde olan yarığa derler, şikāf ma'nāsına.

الثُّتُوتُ [eş-sutūt] (zammeteynle) Cem'i, kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şihāh.

[ث ن ت]

الثَّنْتُ [eş-şenet] (fethateynle) Bir nesne bed-rāyiha olmak; yukālu: ثِنَّتِ الشَّيْءُ وَاللَّحْمُ ثِنَّتَ أَي أَنْتَنَ Ve ثَنَّتْ [nešet] dahi nūn'un şā üzeri- ne takdīmiyle bu ma'nāyadır.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج ب ت]

الْجِبْتُ [el-cibt] (cīm'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Bir lafzdır ki saneme itlāk olunur. Ve mugayyebāttan haber verene ve sāhire dahi itlāk olunur. Ve fi'l-hadīsi: "طَيِّرَةٌ [Ve] "الطَّيْرَةُ وَالْعِيَّافَةُ وَالطَّرُوقُ مِنَ الْجِبْتِ" [ṭiyeret] bir nesne ile yaramaz yum etmek. Ve عِيَّافَةٌ [ciyāfet] 'ayn-ı mühmele ile ve fā ile gāyibden haber vermeğe ve طَّرُوقٌ [ṭarq] ufak taşlar ile fāl etmeğe derler. Ve جِبْتٌ [cibt] lafzı hālis 'Arabī değildir, zīrā ki cīm'le tā cem' olmuştur, kelime-i vāhidede harf-i ذَوْلَقِيّ [zevlekiyy]siz. Ve ذَوْلَقٌ [zevlaq] zāl-ı mu'cemenin fethiyle dil ucuna derler. Ve her harf ki dil ucundan gelir rā gibi ve lām gibi, ona harf-i ذَوْلَقِيّ [zevlekiyy] derler.

[ج و ت]

جَوْتُ جَوْتٍ [cevti cevti] Bir lafzdır ki bununla deveyi suya da'vet ederler; tekūlu li'l-ibili: جَوْتُ جَوْتٍ إِذَا دَعَوْتَهَا إِلَى الْمَاءِ

FASLU'L-HĀ

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[ح ت ت]

الْحَتْ [el-ḥatt] (ḥā'nın fethiyle) Ağaçtan yaprağı ve bezden menīyi kazımak ve bunlara benzer ne ki var ise. Ve ta'cilen vurmağa dahi derler; yukālu: حَتَّهٗ مَائَةً سَوِطٍ Ve **أَبَى عَجَلَهَا لَهُ** Ve

حَتْ [ḥatt] Tiz ve çabük olan ata dahi derler; yukālu: فَرَسٌ حَتْ أَيْ سَرِيْعٌ دَرِيْعٌ Ve

الْأَحْتَاتُ [el-aḥtāt] (hemzenin fethiyle) حَتْ [ḥatt]ın cem'i gelir.

الْتَحَاتُ [et-teḥātt] (tā'nın fethiyle) Dağılmak; yukālu: تَحَاتَّ الشَّيْءُ إِذَا تَنَاطَرَتْ

الْحُتَاتُ [el-ḥutāt] (ḥā'nın zammıyla ve tā'nın tahfifiyle) Her nesnenin dağıntısı.

حُتَاتٌ [Ḥutāt] Kezālik ḥā'nın zammıyla Bir recülün ismidir.

حَتَّى [ḥattā] (fa'lā) vezni üzere) Harf-i cerrdir, intihāda ve gāyette İلی mesābesindedir. Ve gāh olur ki 'āṭife olur, vāv menzilesinde. Ve gāh olur ki harf-i ibtidā olup onunla mā-ba'dinde olan kelāma başlanır, nitekim şā'irin bu şi'rinde vāki' olmuştur: "فَمَا زَالَتْ الْقَتْلَى تَمُحُّ" **مَحٌّ** Ve **دِمَاءُهَا** | | **بِدَجَلَةٍ حَتَّى** مَاءٍ دَجَلَةٌ أَشْكَلُ" [mecc] suyu ağza alıp 'unfla ihrāc etmeğe derler. Ve **أَشْكَلُ** [eşkel] kırmızı gözlüye derler. Ve bu makāmda murād Dicle suyunun kana boyanmasıdır. Eger sen حَتَّى [ḥattā]yı fi'l-i müstakbel üzere dāhil kılırsan mansüb kılırsın, أَنْ [en]-i nāsibe takdīr etmekle; tekūlu: سِرْتُ إِلَى الْكُوفَةِ حَتَّى Eger sen bu kelāmı Kūfe'ye duhūl hālinde söylersen merfū' edersin. Ve bu sebebden "حَتَّى يَقُولُ الرَّسُولُ"

(البقرة 214) okunmuştur, ref'le. Ve şol kimseler ki nasbla okumuşlardır حَتَّى [ḥattā]yı gāyet için kılmışlardır. Ve şol kimseler ki ref'le okumuşlardır حَتَّى [ḥattā]yı hāl için kılmışlardır, ya'nī resūl bu hālette idi. Ve 'Arabların مَحْتَمٌ dedikleri kavlleri aslında حَتَمًا idi, مَا [mā]-i istifhāmın elifi hazf olundu, geri bunculayıdır. Her harf-i cerr ki مَا [mā]-i istifhāmiyyeye dāhil ola ki bu dem مَا [mā]ın elifi hazf olunur, ke-kavlihi ta'ālā: (الحجر 54) ﴿فِيمَ كُنْتُمْ﴾ ve ﴿فِيمَ تَبْشِرُونَ﴾ (النساء 96) ve ﴿عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ﴾ (النبا 1)

[ح ر ت]

الْمَحْرُوثُ [el-maḥrūt] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) أَنْجَدَانٌ [encudān] kökü. Ve أَنْجَدَانٌ [encudān] bir ottur ki etibbā katında ma'rūftur, mu'arrebdir "engudān"dan ta'rīb olunmuştur.

الْحَرْتُ [el-ḥart] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Katı ovmak, delk-i şedīd ma'nāsına; yukālu: حَرَّتْهُ يَحْرُتُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْحُرْتَةُ [el-ḥuretet] هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Kesirü'l-ekl ma'nāsındır.

[ح ف ت]

الْحَفَيْتَا [el-ḥafeyte'] (ḥā'nın ve fā'nın fet-hiyle ve āhirinde hemze ile meddsiz) Şol recül-i kasīre derler ki mülahham ola.

الْحَفْتُ [el-ḥaft] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Kakmak, dakk ma'nāsına.

[ح ل ت]

الْحِلْتِيْتُ [el-ḥiltūt] (ḥā'nın kesriyle ve lām'ın sükūnu ve tā'nın kesriyle) أَنْجَدَانٌ [encudān] dedikleri otun zamkıdır; وَلَا حَلِيْتُ ammā gāh olur حَلِيْتُ [ḥillit] derler, lām'ın teşdīdiyle ve tā-i vāhide ile.

الْحَلْتُ [el-ḥalt] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Baş tırāş etmek; yukālu: حَلَّتْ رَأْسِي مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ حَلَفْتُه Ve borç ödemeye dahi derler; tekūlu: حَلَّتْ ذَنْبِي أَيْ قَضَيْتُهُ Ve yün yolmağa dahi derler; tekūlu: حَلَّتْ الصُّوفَ أَيْ مَرَّقْتُهُ Ve bir nesne vermeğe dahi derler; yukālu: حَلَّتْ فَلَانًا أَيْ أَعْطَيْتُهُ Aşma'ı eyitti: Vurmak ma'nāsına da gelir; yukālu: الْكُلُّ مِنْ بَابٍ وَاحِدٍ ve حَلَّتْهُ مَائَةٌ سَوَاطِ أَيْ جَلَدَتْهُ

[ح م ت]

الْحُمُوتَةُ [el-ḥumūtet] (zammeteynle) Issı muhkem olmak; yukālu: حَمَّتْ يَوْمًا مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

الْحَمْتُ [el-ḥamt] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Issı gün; yukālu: يَوْمٌ حَمَّتْ بِالتَّسْكِينِ Ve koz misilli fāsīd olmak; yukālu: حَمَّتِ الْجَوْرُ وَنَحْوُهُ حَمَّتًا إِذَا فَسَدَ

الْحَمِيْتُ [el-ḥamīt] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Şedīd ma'nāsına; yukālu: غَضِبْتُ Ve حَمِيْتُ أَيْ شَدِيدٌ

حَمِيْتُ [ḥamīt] Şol yağ tulumuna derler ki üzerinde kılı olmaya. İbnu's-Sikkīt eyitti: Yağ tulumuna rubb dahi kosalar geri حَمِيْتُ [ḥamīt] derler. Ve onun için حَمِيْتُ [ḥamīt] derler ki rubb konmakla şedīd olur.

[ح و ت]

الْحُوْتُ [el-ḥūt] (ḥā'nın zammıyla) Balık, semek ma'nāsına.

الْحِيْتَانُ [el-ḥitān] (ḥā'nın kesriyle) حُوْتُ [ḥūt]un cem'idir. Ve

الْحُوْتُ [el-Ḥūt] Gökte bir burcun ismidir.

الْحَوْتُ [el-ḥavt] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesnenin etrāfin kuş uçarken dolaşmak; yukālu: خَاتِ الطَّائِرُ عَلَى الشَّيْءِ يَحُوتُ Ya'nī kaçan kuş bir nesnenin etrāfin dolaşsa.

الْمُحَاوَنَةُ [el-muḥavetet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Birbiriyle destān söyleşmek, مُرَاوَعَةٌ [murāveġat] ma'nāsına; yukālu: حَاوَنَكَ فُلَانٌ وَحَاوَنَيْتِي إِذَا رَاوَعَكَ

FASLU'L-ḤĀ

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[خ ب ت]

الْحَبْتُ [el-ḥabt] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Şol düz yere derler ki kumlu ola. Ve

حَبْتٌ [Ḥabt] Kezālik bir suyun ismidir ki Kelb kabīlesine mensūbdur.

الْإِخْبَاتُ [el-iḥbāt] (hemzenin kesriyle) Tevāzu' etmek; yukālu: أُخِبْتُ لِلَّهِ تَعَالَى

الْحَبْتَةُ [el-ḥabtet] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Tevāzu' etmek; yukālu: فِيهِ حَبْتَةٌ أَي تَوَاضَعُ

الْإِخْتَاتُ [el-iḥtāt] Bir nesnenin nasībın az vermek; yukālu: أَخَتَ اللهُ حَظَّهُ أَي أَحَسَّهُ ve

إِخْتَاتٌ [iḥtāt] Utanmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَخَتَ فُلَانٌ أَي اسْتَحْيَى

الْحَاتِيتُ [el-ḥatīt] Kalīl ve bī-i'tibār nesne, hasīs ma'nāsına.

[خ ر ت]

الْحَزْتُ [el-ḥart] (ḥā'nın ve rā'nın sükunuyla) İğne deliği ve kazma deliği ve kulak deliği ve bunlara benzer ne ki var ise. Ve

حَزْتُ [ḥart] Yolu bilmeğe de derler. Kāle el-Kisā'ī tekülü: حَزْتُنَا الْأَرْضَ إِذَا عَرَفْنَاهَا وَلَمْ تَخْفَ عَلَيْنَا طُرُقُهَا

الْحُرُوتُ [el-ḥurūt] (zammetyenle) ve

الْأَحْرَاتُ [el-aḥrāt] (hemzenin fethiyle) حَزْتُ [ḥart]ın cem'i. Ve şol halkalar ki kolanların başına dikerler, onlara أَحْرَاتٌ [aḥrāt] derler.

الْخَزِيْثُ [el-ḥirrit] (ḥā'nın kesri ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Şol kılavuz ki kılavuzlukta māhir ola.

الْحَرَارِثُ [el-ḥarārit] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle bilā-yā') Cem'idir.

[خ ف ت]

الْحُفُوتُ [el-ḥufūt] (zammeteynle) Āvaz çıkmaz olmak; yukālu: إِذَا خَفَّتِ الصَّوْتُ حُفُوتًا إِذَا سَكَرَ Ve bu sebebden خَفَّتِ الْمَمِيَّتُ derler; kaçan ki tekellümü munkatı^c olup sâkit olsa.

الْحَافِثُ [el-ḥāfit] Şol meyyit ki kelâmi munkatı^c olmuş ola.

الْحُفَاتُ [el-ḥufāt] (ḥā'nın zammıyla) Ansızın ölmek; vefât-ı fec^c ma'nâsına; yukālu: خَفَّتْ حُفَاتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَي مَاتَ

الْمُحَافِثَةُ [el-muḥāfetet] (mīm'in zammıyla) ve fā'nın fethiyle) ve

التَّحَافُثُ [et-teḥāfut] (tā'nın fethi ve fā'nın zammıyla) Kelâmi gizli söylemek.

الْحَفْتُ [el-ḥaft] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā. وَهُوَ أَيضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

[خ و ت]

الْحَوْتُ [el-ḥavt] ve

الْحَوَاتَانُ [el-ḥavetān] Doğan sayd üzerine düşmek saydı tutmak için. Ve va'deye muhālefet etmeğe dahi derler; yukālu: خَاتِ الرَّجُلُ إِذَا أَخْلَفَ وَغَدَهُ دَاهِي DERLER; yukālu: خَاتِ الرَّجُلُ إِذَا أَسَنَّ

الْحَائِثَةُ [el-ḥā'itet] Tavşancıl dedikleri kuştur ki konduğu vakte kanadının āvāzı işitildiği için حَائِثَةٌ [ḥā'itet] dediler.

الْحَوَاتُ [el-ḥavāt] (ḥā'nın fethi ile) Tavşancılın kanadının āvāzıdır; yukālu: حَاتَتْ الْعُقَابُ تَحَوْتُ حَوَاتًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْحَوَاتُ [el-ḥavvāt] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Cerī olan kimseye derler, bahādır ma'nâsına.

حَوَاتُ [Ḥavvāt] (kezālik ḥā'nın fethi ve

vāv'ın teşdidiyle) Enşārdan bir kimsenin adıdır.

التَّحَوُّتُ [et-teḥavvut] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Eksimek ma'nâsınadır; yukālu: تَحَوَّتْ مَالُهُ مِثْلَ تَحَوَّنَهُ أَي تَنَقَّصَهُ Ve bir kimsenin haberin alıp hıfz etmeğe dahi derler; yukālu: فَلَانَ يَتَحَوُّتُ حَدِيثَ الْقَوْمِ إِذَا تَحَفَّظَهُ

الْإِخْتِيَاثُ [el-iḥtiyāt] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Uğurlayıp eksimek; yukālu: مَا زَالَ الدِّبْتُ يَخْتَاثُ الشَّاةَ بَعْدَ الشَّاةِ أَي يَحْتَلِبُهَا فَيَسْرِقُهَا Ve haber almağa dahi derler; yukālu: فَلَانَ يَخْتَاثُ حَدِيثَ الْقَوْمِ أَي يَأْخُذُهُ مِنْهُمْ Ve

إِخْتِيَاثُ [iḥtiyāt] Gece ile gezip kat^c-ı tarik etmeğe dahi derler; yukālu: إِنَّهُمْ يَخْتَاثُونَ اللَّيْلَ أَي يَسْرُونَ وَيَقْطَعُونَ الطَّرِيقَ

FASLU'D-DĀL
(فَضْلُ الدَّالِ)

[د ش ت]

الدَّشْتُ [ed-dešt] (dāl'ın fethi ve šīn'in sükūnuyla) Sahrā. Bu aslında Fārisīdir yāhūd lügateyn beyninde ittifāk vāki' olmuştur.

FASLU'Z-ZĀL
(فَضْلُ الذَّالِ)

[ذ أ ت]

الذَّأْتُ [ez-zeṭ] (zāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Boğmak; yukālu: ذَأْتُهُ يَذَأْتُهُ ذَأْتًا ذَأْتُ ذَأْتٍ مِنْ أَلْبَابِ الثَّلَاثِ أَيْ حَنْقَهُ Ebū Zeyd eyitti: ذَأْتُ [zeṭ] ziyāde şiddetle boğmağa derler, bir haysiyetle ki boğulan dilin çıkara.

[ذ ع ت]

الذَّعْتُ [ez-zaṭ] (zāl'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Ziyāde boğmak, ذَأْتُ [zeṭ] gibi; yukālu: ذَعْتَهُ ذَعْتًا مِنْ أَلْبَابِ الثَّلَاثِ مِثْلُ ذَأْتِهِ ذَعْتَهُ وَذَأَطُهُ وَذَعَطُهُ إِذَا حَنْقَهُ أَشَدَّ الْحَنْقِ Ve

ذَعْتُ [zaṭ] Def' etmeğe dahi derler; yukālu: ذَعْتَهُ ذَعْتًا أَيْ دَفَعَهُ دَفْعًا

[ذ ي ت]

ذَيْتٌ وَذَيْتٌ [zeyte ve zeyte] Şöyle ve şöyle demektir, وَكَيْتٌ وَكَيْتٌ ma'nāsına; yekülüne: كَانَ مِنَ الْأَمْرِ ذَيْتٌ وَذَيْتٌ

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر ب ت]

التَّرْبِيَةُ [et-terbīt] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnu ve bā'nın kesri ve yā'nın sükūnuyla) Beslemek; yukālu: رَبَّتِ الصَّبِيَّ يُرَبِّئُهُ تَرْبِيئًا أَي رَبَّاهُ

الرَّثُ [er-rett] (rā'nın fethiyle) Re'is ma'nāsına.

الرُّتُوتُ [er-rutūt] (zammeteynle) Cem'idir; yukālu: هُوَ لَاءِ رُتُوتِ الْبَلَدِ Ve

رُتُوتُ [rutūt] Yaban hınzırlerine dahi derler; vāhidi رَتْ [rett]tir kezālik rā'nın fethiyle.

الرُّتَّةُ [er-rutet] (rā'nın zammıyla) Kelāmda fasīhu'l-lisān olmamak, 'ucme ma'nāsına; yukālu: فِي لِسَانِهِ رُتَّةٌ أَي عُجْمَةٌ

الرَّرْتُ [el-erett] (fethateynle) Dili tekel-lümde tutkun olan kimse; yukālu: رَجُلٌ أَرَّتْ أَي بَيْنَ الرُّتَّةِ

الْإِرْتَاتُ [el-irtāt] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnuyla) Dili tutkun etmek; yukālu: أَرَّتَهُ اللَّهُ فَرَّتْ

[ر ف ت]

الرُّفَاتُ [er-rufāt] (rā'nın zammıyla) Çürümüş dökülmüş nesne, حُطَامٌ [ḥuṭām] ma'nāsına. Kālallāhu ta'ālā: ﴿إِذَا وَكُنَّا عِظَامًا﴾ (الإسراء 49) وَرُفَاتًا

الرَّمْرُفُوتُ [el-merfūt] Çürümüş; yukālu: رَفَّتْ الشَّيْءَ فَهَوَّ مَرْمُفُوتٌ

FASLU'Z-ZĀY

(فَضْلُ الزَّايِ)

[ز ت ت]

الزَّيْتُ [ez-zett] (zā'nın fethiyle) Zeyn etmek; yukālu: زَتَّتْ أَرْزُتَهَا زَتًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا زَيَّنْتَهَا فَتَزَيَّنَتْ

[ز ف ت]

الزَّرِفْتُ [ez-zift] (zā'nın kesriyle) Kara sakız, قَيْرٌ [kīr] ma'nāsına.

الْمُزَفَّفْتُ [el-muzeffet] (mīm'in zammıyla ve fā'nın teşdidiyle ve fethiyle) Ziftlenmiş nesne; yukālu: حَرَّةٌ مُزَفَّفَةٌ Ya'nī ziftlenmiş destī, مَطْلَبِيَّةٌ بِالزَّرِفِ ma'nāsına.

[ز ك ت]

الْمَزْكُوتَةُ [el-mezkūtet] Dolmuş nesne; yukālu: قِرْبَةٌ مَزْكُوتَةٌ أَي مَمْلُوءَةٌ

التَّرْكِيتُ [et-tezkīt] (tā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Doldurmak; yukālu: زَكَّتْ الْقِرْبَةَ تَرْكِيتًا أَي مَلَأْتُهَا

الْإِزْكَاتُ [el-izkāt] (hemzenin kesriyle) Doğurmak; yukālu: أَرْكَتِ الْمَرْأَةُ بَغْلَامَ أَي وَلَدَتْهُ

[ز م ت]

الزَّمِيْتُ [ez-zemīt] (zā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Ehl-i vakār olan kimse.

الزَّرِمِيْتُ [ez-zimmīt] (zā'nın kesri ve mīm'in kesri ve teşdidiyle) فَيَسِيقُ [fissīq] gibi) Ziyāde ehl-i vakār olan kimse.

الْأَزْمَتُ [el-ezmet] (hemzenin fethiyle) أَوْقَرٌ [evqar] ma'nāsına ism-i tafdīldir; yukālu: مَا فَلَانٌ أَزَمْتُ النَّاسَ أَي أَوْقَرْتُهُمْ Ve ta'accübünde مَا أَشَدَّ تَرْمُتُهُ dersin.

التَّرْزَمْتُ [et-tezemmut] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Sāhib-i vakār olmak.

[ز ي ت]

الرَّيْتُونُ [ez-zeytūn] (zā'nın fethiyle)
Semere-i ma'rūfedir.

الرَّيْتُونَةُ [ez-zeytūnet] Vāhididir.

الرَّيْتُ [ez-zeyt] (zā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Zeytūnun yağıdır. Ve

رَيْتٌ [zeyt] Bir nesneye zeyt yağın komağā dahi derler; yukālu: **رَيْتُ الطَّعَامِ أَزَيْتُهُ زَيْتًا إِذَا** **رَيْتٌ** **جَعَلْتُ فِيهِ الرَّيْتَ** Ve zeyt yağın yedirmeğe dahi derler; yukālu: **رَيْتُ الْقَوْمِ أَي جَعَلْتُ أَدْمَهُمْ** **رَيْتٌ** Ya'nī "Onların katığın zeyt kıldım."

الْمَزَيْتُ [el-mezīt] ve

الْمَزَيْتُوتُ [el-mezyūt] (mīmeynin fethleriyle **مَعِيْبٌ** [me'ib]le **مَغْيُوبٌ** [ma'yüb] gibi, i'lalle ve i'lālsiz) Zeytlenmiş demektir.

الْتَزَيْتُ [et-tezyīt] (tā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Zeytle zādlandırma; tekūlu: **رَزَيْتُهُمْ إِذَا رَوَدْتَهُمُ الرَّيْتَ**

الْإِسْتِزَاتَةُ [el-istizātet] Zeyt talep etmek; yukālu: **جَاءُوا يَسْتَزِيْتُونَ أَي يَسْتَوْهِيُونَ الرَّيْتَ**

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[س أ ت]

السَّاتُ [es-seʔt] Boğmak hattā ölünce; yukālu: **سَاتَهُ سَاتًا إِذَا خَنَقَهُ حَتَّى يَمُوتَ مِثْلَ سَابُهُ** **السَّاتُ** [seʔt] bu vech üzere tefsīr etmiştir, illā **يَمُوتَ حَتَّى** dememiştir.

[س ب ت]

السَّبْتُ [es-sebt] Rāhat olmak. Ve

سَبْتٌ [sebt] diye dehre dahi derler. Ve

سَبْتٌ [sebt] diye baş trāş etmeğe dahi derler. Ve

سَبْتٌ [sebt] Dolaşık saç içinden saç sarkıtmağā dahi derler. Ve

سَبْتٌ [sebt] diye deve yürümesinden bir nevc yürümeğe dahi derler ki ondan **عَنْقٌ** [ʿanaq] diye ta'bīr olunur. Ve

سَبْتٌ [sebt] Boyun vurmağā da derler; yukālu: **سَبَتَ عِلَاوَتَهُ سَبْتًا إِذَا صَرَبَ عُنُقَهُ** Ve

يَوْمٌ سَبْتٌ [yevmu sebt] dediklerinin ma'nāsı sār eyyām-ı hafta yevm-i sebtte munkatıvc olduğū içindir.

الْأَسْبَاتُ [el-esbut] (hemzenin fethi ve bā'nın zammıyla) ve

السُّبُوتُ [es-subūt] (zammeteynle) **سَبْتٌ** [sebt]in cem'idir. Ve

سَبْتٌ [sebt] Yehūdīnin **سَبْتٌ** [sebt] günün ri'ayet etmesi; **كَاللَّاهُ تَأَلَّى: لَا يَوْمٌ** **يَسْبُوتُونَ** (الأعراف 163)

الإِسْبَاتُ [el-isbāt] (hemzenin kesriyle) **سَبْتٌ** [sebt] günün dāhil olmak; yukālu: **أَسْبَتَ الْيَهُودُ أَي دَخَلَتْ فِي السَّبْتِ**

الْمُسْبِتُ [el-musbit] (mīm'in zammı ve bā'nın kesriyle) سَبَتَ [sebt]e dāhil olup hareket etmeyen; yukālu: أَشْبَتَ أَي دَخَلَ فِي السَّبْتِ وَلَمْ يَتَحَرَّكَ فِيهِ

السَّبَاتُ [es-subāt] (sīn'in zammıyla) Uyku. Ve bunun aslı rāhattan me'hūzdu; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا﴾ سَبَتَ يَسْبُتُ هَذَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَمَا (النبا 9) yukālu: قَبْلَهُ مِنَ الْمَعْنَايِ الْمُتَعَدِّدَةِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْمَسْبُوتُ [el-mesbūt] Meyyit ma'nāsına. Ve usu gitmiş ma'nāsına da gelir. Ve şol hasta ki yatıp ekser-i evkātta gözün yuma, ona dahi مَسْبُوتٌ [mesbūt] derler.

السَّبْتُ [es-sibt] (kesr-i sīn ile ve sükūn-ı bā ile) Şol sığır derisidir ki فَزَطَ [kharaz]la dibāgat olunup ondan na'ل سِبْتٌ [sibt]i keserler. Ve فَزَطَ [kharaz] سَلَّمَ [selem] dedikleri ağacın yaprağıdır ki onunla deri dibāgat ederler.

السَّبِيئَةُ [es-sibtiyyet] Bir nevc ayak kabıdır ki onu 'Arablar giyer. Ve fi'l-hadisi: يَا "خَرَجَ الْحَجَّاجُ Ve صَاحِبُ السَّبِيئِينَ إِخْلَعُ سَبِيئَكَ" تَوَدَّفَ [tevezzuf] zāl-ı mu'ceme ile ve fā ile āheste yürümehtir, salınmakla.

الْمُنْسَبِتُ [el-munsebit] Şol hurmādır ki her yeri olmuş ola; yukālu: رَطَبٌ مُنْسَبِتٌ إِذَا عَمَّهُ الْإِرْطَابُ

السَّبْتِيُّ [es-sebentā] ve

السَّبْنَدِيُّ [es-sebendā] (sīn'in ve bā'nın fetihiyle nūn'un sükūnuyla ve āhirinde elifin kasrıyla) Her şey'den cerī ve mukdim olana derler; āhirinde olan yā ilhāk içindir, te'nīs için değıildir, zīrā ona hā-i te'nīs dahi ilhāk olup سَبْنَدَةٌ [sebentāt] ve سَبْنَدَةٌ [sebendāt] derler. Ve

سَبْنَتِي [sebentā] ve

سَبْنَدِي [sebendā] Pars dedikleri cānvere dahi derler, gūyā ki cūr'eti olduğı için itlāk olunur.

[س ب ر ت]

السُّبْرُوتُ [es-subrūt] (sīn'in zammıyla ve bā'nın sükūnu ve rā'nın zammıyla) Sahrā-i hālī, فَفَّرَ [kafir] ma'nāsına ki فَفَّرَ [kafir] k̄āf'la ve fā ile ıssız demektir. Ve

سُبْرُوتُ [subrūt] Şey-i kalīle dahi derler. Ve

سُبْرُوتُ [subrūt] Fakīre de derler; yukālu: رَجُلٌ سُبْرُوتٌ وَأَمْرَأَةٌ سُبْرُوتَةٌ

السَّبْرِيْتُ [es-sibrīt] (sīn'in ve rā'nın kesriyle ve mā-beyninde bā'nın sükūnuyla) Fakīr ma'nāsına lügattır, سُبْرُوتٌ [subrūt]ta; yukālu: رَجُلٌ سَبْرِيْتُ وَأَمْرَأَةٌ سَبْرِيَّةٌ

السَّبَارِيْتُ [es-sebārīt] (sīn'in fethiyle ve rā'nın kesri ve meddiyle) سُبْرُوتٌ [subrūt] un ve سَبْرِيْتُ [sibrīt]in cem'i. Ve şol ricāl için ve nisā için itlāk olunur ki mesākīn ve muhtācīn olalar.

[س ت ت]

السِّتُّ [es-sitt] (sīn'in kesriyle) Altı 'aded; yukālu: سِدْسٌ سِتَّةٌ رِجَالٍ وَسِتُّ نِسْوَةٌ Bunun aslı idi, sīn'lerin sānisi tā'ya tebdīl olunup dāl tā'da idgām olundu, zīrā ki bunun tasgīrinde سُدَيْسَةٌ [sudeyset] ve cem'inde أَشْدَاسٌ [esdās] derler. İbnu's-Sikkīt eyitti: نِسْوَةٌ [nisvet]i عِنْدِي سِتَّةٌ مِنْ رِجَالٍ وَنِسْوَةٌ [sittet]in 'akibince getirirsin ve mecrūr edip ma'tūf edersin, gūyā ki مِنْ عِنْدِي ثَلَاثَةٌ مِنْ هَؤُلَاءِ demiş olursun. Ve eger dilerseN نِسْوَةٌ [nisvet]i عِنْدِي سِتُّ رِجَالٍ وَنِسْوَةٌ [sittet]in 'akibince getirirsin. Ve merfū' edip سِتَّةٌ [sittet]e ma'tūf edersin, murādın عِنْدِي سِتُّ مِنْ رِجَالٍ وَنِسْوَةٌ سِوَى هَذِهِ olma üzere. Kezālik hāl böyledir, her 'adedde ki ondan cem'ler ifrāz olun-

mak kâbil olur, سِتٌّ [sitt] gibi ve سَبَعٌ [seb^c] gibi. Ve bunlardan ziyade ‘adedlerde bu zikr olunan iki vech ya^cnî نِسْوَةٌ [nisvet]in mecrûr olması ve merfû^c olması câ’iz olur, ammâ kaçan ki iki cem^c i‘tibârına mecâl olmasa حَمْسٌ [hams] gibi ve أَرْبَعٌ [erba^c] gibi نِسْوَةٌ [nisvet]te ref^c câ’iz olur, ancak cerr câ’iz olmaz; yekûlu: عِنْدِي حَمْسَةٌ رِجَالٍ وَنِسْوَةٌ بِالرَّفْعِ لَا غَيْرُ

السَّادِسُ [es-sâdis] (dâl’in kesriyle) ve

السَّاتُّ [es-sâtt] (tâ’nın teşdidiyle) ve

السَّادِي [es-sādī] (dâl’in kesri ve yâ’nın sükûnuyla) Altıncı demektir, şol kimse ki سَادِسٌ [sâdis] der, سَادِسٌ [sids]ten binâ kılar. Ve şol kimse ki سَاتُّ [sâtt] der tâ’nın teşdidiyle, سِتٌّ [sitt] ve سِتَّةٌ [sittet]ten binâ kılar. Ve şol kimse ki سَادِي [sādī] der, sîn-i ahîreyi yâ’ya kalb eyler ki ba‘zı hurûfu yâ’ya kalb etmek câ’iz olur: أَمَّا [emmâ] da نَسَنِي [tesennun]da تَسَنِي [tesennī] ve تَقَضَّضٌ [tekaḏḏuḏ]da تَقْضِي [teḏḏi] ve تَلْغِي [tela^c]da تَلْغِي [tela^c] ve تَسْرُرٌ [teserrur]da تَسْرِي [teserrī] dedikleri gibi. Ve تَقْضِي [teḏḏi] havâdan kuş inmek ve تَلْغِي [tela^c] لُغَاً [lu^cā^c] devşirmeğe derler. Ve لُغَاً [lu^cā^c] zamm-ı lām’la ve ‘ayneyn-i mühmeleteyn ile yerden yeni çıkan ottur. Ve تَسْرِي [teserrī] câriye tutmağa derler. Sâhibu’l-kitâb Cevherī rahmetullâhi eydür: Ammâ إِسْتُ [ist] inşa‘allâhu ta‘âlâ bâb-ı hâ’da zikr olunur, zîrâ bu aslında سِنَّةٌ idi, hâ’ ile.

[س ح ت]

السُّحْتُ [es-suht] ve

السُّحْتُ [es-şuht] (sîn’in zammıyla ve hâ’nın sükûnu ve zammıyla) Harâm ma‘nâsıdır.

الإِسْحَاتُ [el-ishât] Harâm kesb etmek; yukâlu: أَسَحَتِ الرَّجُلُ فِي تِجَارَتِهِ إِذَا اكْتَسَبَ السُّحْتَ Ve kökünden kesmeğe dahi derler; yukâlu: ﴿فَيَسْحَتُكُمْ﴾ (طه 61) بَعْدَابٍ

السَّحْتُ [es-saht] (sîn’in fethiyle) Kökünden kesmeğe derler; yukâlu: سَحَّتْهُ مِنَ الْبَابِ وَالثَّالِثِ أَيْ اسْتَأْصَلَهُ

سَحْتُ [saht] Bir nesneyi bir nesneden soyup çıkarmağa dahi derler; tekûlu: سَحَّتِ الشَّحْمُ عَنِ اللَّحْمِ إِذَا قَشَرْتَهُ عَنْهُ وَمِثْلُ سَحَفْتُهُ بِالْفَاءِ

الْمَسْحُوتُ [el-meshût] (mîm’in fethi ve sîn’in sükûnuyla) ve

الْمُسْحَتُ [el-muşhat] (mîm’in zammı ve hâ’nın fethiyle) Gitmiş mâl: مَالٌ مَسْحُوتٌ derler, وَمُسْحَتٌ مَسْحُوتٌ derler, şol kimseye ki aslâ karnı doymaya.

[س خ ت]

السُّحْتُ [es-saht] (sîn’in fethi ve hâ’nın sükûnuyla) Şedîd ma‘nâsına. Ebu’l-Ḥasen el-Lihyânî eyitti: هَذَا حُرٌّ سَحْتُ derler ve bu kelâm-ı ‘Arabda ma‘rûftur. Ve ‘Arab tâ’ifesi gâh olur ki ba‘zı kelâm-ı ‘Acemî isti‘mâl ederler, nitekim مِسْحٌ [miş] kesri mîm’le بِلَاسٍ [belâs] derler.

السَّحْتِيَّتُ [es-sihtit] (sîn’in kesriyle ve hâ’nın sükûnu ve tâ’nın kesriyle) Şedîd ma‘nâsıdır. Ve

سِحْتِيَّتُ [sihtit] Kezâlik şol sevîka derler ki ona katık karılmamış ola. Ve ziyâde kal-kan toza dahi سِحْتِيَّتُ [sihtit] derler.

الإِسْحِيَّتَاتُ [el-ishitât] (hemzenin kesri ve sîn’in sükûnu ve hâ’nın kesriyle) Yaranın şişi sâkin olmak; yukâlu: إِسْحَاتُ الْجُرْحِ إِسْحِيَّتَاتًا أَيْ سَكَنَ وَرَمُهُ

[س ف ت]

السَّفْتُ [es-seft] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi içip kanmamak; yukālu: سَفَيْتَ الشَّرَابَ يَسْفُتُهُ سَفْطًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ فَلَمْ يَزِرْ

[س ك ت]

السَّكْتُ [es-sekt] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

السُّكُوتُ [es-sukūt] (zammeteynle) ve

السُّكَاةُ [es-sukāt] (sīn'in zammiyla) Epsem olmak; yukālu: سَكَتَ سَكْتًا إِلَىٰ آخِرِهِ Ve

سُكُوتٌ [sukūt] Gazab sākin olmağa dahi derler; yukālu: سَكَتَ الْغَضَبُ أَيَّ سَكَنَ ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَىٰ﴾ (الأعراف 154) الْغَضَبُ

الْمُسَاكَنَةُ [el-musāketet] (mīm'in zammi ve kāf'ın fethiyle) Epsem etmek; yukālu: سَاكَنَتِي فَسَكَتُ Ya'ni "Bana epsem ol dedi, ben dahi epsem oldum."

الإِسْكَاتُ [el-iskāt] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) ve

التَّسْكِيمُ [et-teskīt] ('alā-vezni [et-tekrim]) Sākit kılmak; yukālu: أَسَكَّنَهُ اللهُ وَسَكَّنَهُ بِمَعْنَى

إِسْكَاتٍ [iskāt] Bir kimsenin aslā sözü kal-mamağa dahi derler; yukālu: تَكَلَّمَ الرَّجُلُ ثُمَّ سَكَتَ بِغَيْرِ أَلْفٍ فِي أَوَّلِهِ فَإِذَا انْقَطَعَ كَلَامُهُ فَلَمْ يَتَكَلَّمْ فَلْتِ أَسَكَّنَتْ

السُّكْتَةُ [es-suktet] (sīn'in zammi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesnedir ki onunla sabī iskāt olunur.

السَّكْتَةُ [es-sektet] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir marazdır ki ma'rūftur.

السِّكِّيتُ [es-sikkīt] (sīn'in kesri ve kāf'ın kesri ve teşdidiyle) ve

السَّاكُوتُ [es-sākūt] (kāf'ın zammiyla)

Dā'imā sākit olan kimseye derler.

السُّكَاةُ [es-sukāt] (sīn'in zammi ve kāf'ın tahfifi ile) Şol yilandır ki ısırmanınca bi-linmeye. Ve

سُكَاةٌ [sukāt] Bir maslahata erişmeğe karīb olmağa dahi derler; yukālu: كُنْتُ عَلَىٰ سُكَاةٍ هَذِهِ الْحَاجَةِ أَيَّ عَلَىٰ شَرْفٍ مِّنْ إِذْرَاكِهَا Ve Ebū Zeyd eyitti: سُكَاةٌ [sukāt] bā'is-i sükūt olan nesneye derler; yukālu: رَمَيْتُهُ بِسُكَاةِهِ أَيَّ بِمَا أَسَكَّنَهُ

السُّكَيْتُ [es-sukeyt] ('alā-vezni [el-kumeyt]) Yarış için konan on atın sonra gelenine derler. Ve gāh olur ki kāf'ın teşdidiyle derler. Ve işbu onuncu gelen ata فَاشُورٌ [kāşūr] ve فَسْكُلٌ [fuskul] dahi derler. Ve bundan sonra gelen ata itibār olunmaz.

[س ل ت]

السُّلْتُ [es-sult] (sīn'in zammiyla ve lām'ın sükūnuyla) Şol nesnedir ki çanağı pāk etmek için parmakla etrafından bir nesneyi alırlar.

السَّلْتُ [es-selt] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Parmakla çanağın etrafından bir nesneyi almağa derler; yukālu: سَلْتُ الْقَضْعَةَ أَسَلْتُهَا سَلْنَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيَّ نَطَفْنَاهَا بِالْإِضْبَعِ Ve

سَلْتُ [selt] Burun kesmeğe dahi derler; yukālu: سَلْتُ بِالسَّيْفِ أَنْفَهُ أَيَّ جَدَعَهُ Ve

سَلْتُ [selt] Kamçıyla vurmağa dahi derler; yukālu: سَلْتُهُ مِائَةَ سَوْطٍ أَيَّ جَلَدْتُهُ مِثْلَ حَلْتِهِ Ve

سَلْتُ [selt] Baş tıraş etmeğe dahi derler; yukālu: سَلْتُ رَأْسَهُ أَيَّ حَلَقَهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْضًا Ve

الْمَسْلُوتُ [el-meslūt] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) Ve الْمَحْنُوتُ [el-mahnūt] ve الْمَسْبُوتُ [el-meslūt] ve الْمَحْلُوقُ [el-mahlūq] cümlesi tıraş olmuş ma'nāsınadır.

الْأَسْلَتْ [el-eslet] (‘alā-vezni الْأَكْرَمُ [el-ekrem]) Burnu hep kesilen kimse.

إِنُّنُ الْأَسْلَتْ [İbnu'l-Eslet] Bir şâ'irin adıdır ki künyeti Ebû Kays demekle meşhûrdur.

التَّسْلِيْتُ [et-teslīt] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Elden kına yağın gidermek; yukālu: سَلَّتِ الْمَرْأَةُ خَضَابَهَا عَنْ يَدِهَا إِذَا أَلَقَتْ عَنْهُ الْعُضْمَ Ve عِصَامٌ [‘uṣum] ‘ayn’ın ve şād’ın zammıyla عِصَامٌ [‘iṣām]ın cem’idir, bağ ma’nāsına.

السَّلْتَاءُ [es-seltā] (sīn’in fethi ve lām’ın sükunu ve elifin meddiyle) Şol ‘avrettir ki kına vurunmaya.

[س ل ح ت]

السُّلْحُوتُ [es-sulhūt] (sīn’in zammıyla ve lām’ın sükunuyla) Şol ‘avrettir ki lāübālī ola; yukālu: إِفْرَاءُ سُلْحُوتَهُ أَي مَجَنَّةٌ Kezā fī ba‘zi nusahi’ş-Şiḥāh.

[س م ت]

السَّمْتُ [es-semt] (sīn’in fethi ve mīm’in sükunuyla) Tarīk ma’nāsına. Ve kasd etmek ma’nāsına da gelir; yukālu: سَمْتُ Ve يَسْمُتُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَي قَصَدَ

سَمْتُ [semt] Ehl-i hayr hey’etine dahi derler; yukālu: مَا أَحْسَنَ سَمْتَهُ أَي هَدْيَهُ Ve هَدْيٌ [hidy] hā’nın kesriyle ve fethiyle sīret ma’nāsınadır. Ve

سَمْتُ [semt] Zann ve gümānla gezmeğe dahi derler.

التَّسَمُّتُ [et-tesemmut] (fethateynle ve mīm’in zammı ve teşdīdiyle) Kasd etmek; yukālu: تَسَمَّتْهُ أَي قَصَدَهُ

التَّسْمِيْتُ [et-tesmīt] Hak ta‘ālānın ism-i şerīfin bir şey’ üzerine zikr etmek. Ve

تَسْمِيْتُ الْعَاطِسِ [tesmītu’l-‘āṭis] Aksıran kimseye اللهُ يَزْحَمُكَ [tesmīt]

sīn’le ve تَسْمِيْتُ [teşmīt] şīn-i mu‘ceme ile lügattir. Şa‘leb eyitti: Muhtār sīn’le olandır ki sīn’le olan kasd ma’nāsınadır. Ebū ‘Ubeyd eyitti: Şīn’le isti‘māl olunmak ‘Arabların kelāmında a‘lā ve ekserdir.

[س ن ت]

الْإِسْنَاتُ [el-isnāt] Kavm kıtlığa dāhil olmak; yukālu: أَسْنَتِ الْقَوْمُ أَي أَجْدَبُوا Bunun aslı سَنَةٌ [seneh]ten me’hūzudur, vāv’ı tā’ya kalb etmişlerdir, tā ki أَسْنَتِ الْقَوْمُ ile أَسْنَى الْقَوْمُ kavlinin beyni mütemeyyiz ola. Ve أَسْنَى الْقَوْمُ “Kavm bir sene kā’im oldu” demektir. Ve Ferrā rahimehullāhu eyitti: سَنَةٌ [seneh]in āhirindeki hā üçüncü harf olmağın asliyye zann edip tā’ya kalb ettiler; tekülü minhu: أَصَابَهُمُ السَّنْتُ بِالتَّاءِ

السَّنِيتُ [es-senit] (sīn’in fethi ve nūn’un kesriyle) Kalilū’l-hayr olan kimse.

السَّنُوتُ [es-sennūt] (sīn’in fethi ve nūn’un zammı ve teşdīdiyle) Kemmūn dedikleri tohum, zeyre ma’nāsına. Ve

سَنُوتُ [sennūt] Bala dahi derler, ‘asel ma’nāsına.

التَّسْنِيتُ [et-tesnīt] Kemmūn saçmak; yukālu: سَنَّتِ الْقِدْرُ Ya‘nī çömleğe kemmūn saçtı.

السِّنُّوتُ [es-sinnevt] (sīn’in kesri ve nūn’un fethi ve teşdīdiyle سِنُّوتٌ [sinnevr] vezni üzere) سَنُوتٌ [sennūt] ma’nāsında lügattir, ‘inde ba‘zi’l-‘Arab ki el-ān mürür etti.

التَّسْنُوتُ [et-tesennut] Bir alçak kimse bir hasīb ve nesīb ‘avret almak; yukālu: تَسَنَّتْهَا إِذَا تَزَوَّجَ رَجُلٌ لَيْمٍ إِفْرَاءً كَرِيمَةً لِقَلَّةِ مَالِهَا وَكَثْرَةَ مَالِهِ

FASLU'Ş-ŞĪN**(فَضْلُ الشَّيْنِ)****[ش أ ت]**

الشُّبْتُ [eş-şe'it] (şin'in fethi ve hemzenin kesriyle) Dayanıcı olan at, عَثُورٌ [ʿaşūr] ma'nāsına. Ve bundan fi'l tasarruf olunmamıştır. Aşma't eyitti: شَبْتُ [şe'it] şol ata derler ki ayaklarının tırnağı ellerinin tırnağından geri basa.

[ش ت ت]

الشُّتُّ [eş-şett] (şin'in fethiyle) Dağılmak. Ve dağılık nesneye de derler.

الشُّتَاتُ [eş-şetāt] (kezālik şin'in fethiyle) Dağılmak ma'nāsındadır; yukālu: شَتَّ الْأُمُرُ شَتًّا وَشَتَاتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَي تَفَرَّقَ

الْإِشْتَاتُ [el-iştāt] (hemzenin kesri ve şin'in sükülüyle) ve

التَّشْتُّتُ [et-teşettut] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Dağılmak ma'nāsındadır kezālik.

التَّشْتِيْتُ [et-teştīt] (tā'nın fethi ve şin'in sükülüyle) Dağıtmak; yukālu: شَتَّتُهُ تَشْتِيَةً أَي فَرَّقَهُ

الْإِشْتَاتُ [el-iştītāt] (ʿalā-vezni الإِخْتِرَامُ [el-iħtirām]) Dağılmak velākin bā-i ta'diye ile

الشُّبْتُ [eş-şetīt] (şin'in fethi ve tā'nın kesriyle) Dağılık nesne, müteferrik ma'nāsına. Ve نَعَزُ شَبْتِيْتُ [şağrun şetīt] derler seyrek diş ma'nāsına.

الشُّتَّى [eş-şettā] (fethateynle ve tā'nın teşdidiyle ve elifin kasrıyla) Dağılık nesnelere; شَبْتِيْتُ [şetīt]in cem'idir; yukālu: قَوْمٌ شَتَّى وَأَشْيَاءٌ شَتَّى

الْأَشْتَاتُ [el-eştāt] (hemzenin fethi ve şin'in

sükūnuyla) شَتَّ [şett]in cem'idir, müteferrik ma'nāsına; tekūlu: جَاؤُوا أَشْتَاتًا أَي مُتَفَرِّقِينَ Ve Ebū ʿAmr ve baʿzı aʿrābdan اَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي اَلْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي شَتَّ [şett] kavlin rivāyet kıldı, شَبْتِيْتُ [şetīt] ma'nāsına olmak üzere yāhūd teferruk ma'nāsına olmak üzere.

شَتَّانٌ [şettāne] (fethateynle ve tā'nın teşdidiyle) Baʿd oldu demektir; yukālu: شَتَّانٌ مَا هُمَا وَشَتَّانٌ مَا عَمَرُوْا وَأُحْوَهُ أَي بَعْدَ مَا بَيْنَهُمَا قَالَ شَتَّانٌ [şettāne] Ve اَلْأَضْمَعِيُّ لَا يُقَالُ شَتَّانٌ مَا بَيْنَهُمَا شَتَّ [şetute]den masrūftur, pes şol fetha ki شَتَّانٌ [şettāne]in nūn'unda vardır, شَتُّتُ [şetute]nin tā'sında olan fethadır ve zikr olan fethanın ibkāsından murād fi'lden masrūf olduğun i'lāmdır. Ve سَرَعَانٌ [serʿāne] ve وَشَكَانٌ [veşkāne] kelimelerinde olan fetha dahi böyledir; tekūlu: وَشَكَانٌ دَا خُرُوجًا ve سَرَعَانٌ دَا خُرُوجًا

الشُّتُوتُ [eş-şutūt] (şin'in ve tā'nın zammiyle) Cem'dir, müteferrik olan nesnelere ma'nāsına; yukālu: إِنَّ الْمَجْلِسَ لَيَجْمَعُ شُتُوتًا مِنَ النَّاسِ أَي نَاسًا لَيْسُوا مِنْ قَبِيْلَةٍ وَاحِدَةٍ

[ش خ ت]

الشُّحْتُ [eş-şaħt] (şin'in fethi ve hā'nın sükülüyle) İnce, bārik ma'nāsına.

الشُّحَاتُ [eş-şiħāt] (şin'in kesriyle) Şaħt [şaħt]in cem'i.

الشُّحِيْتُ [eş-şehīt] (şin'in fethi ve hā'nın kesriyle) İncelen nesne.

الشُّحُوتَةُ [eş-şuħūtet] (zammateynle) İncelmek; yukālu: شَحَّتَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

[ش م ت]

الشُّمَاتَةُ eş-şemātet] (fethateynle) Düşman belāya mübtelā olduğuna sevinmek; yukālu: شَبْتِيْتُ بِهِ يَشْمَتُ شَمَاتَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الشُّوَامِتُ [eş-şevāmit] (ʿalā-vezni الْعَوَامِلُ [el-ʿavāmil]) Düşman belāya uğradığına şād

olucular; yukālu: بَاتَ فُلَانٌ لَيْلَةَ الشَّوَامِتِ أَيِ بَلَيْلَةٍ
تُشْمِتُ الشَّوَامِتَ Ve

شَوَامِتُ [şevāmit] Davarın ayaklarına dahi derler; yukālu: لَا تَرَكَ اللهُ لَهُ شَامِتَةً أَيِ قَائِمَةً
“Hak ta‘ālā onu davarsız kılsın.”

الْإِشْمَاتُ [el-işmāt] (hemzenin kesriyle) Düşmanı şād kılmak.

الْتُّشْمِيتُ لِلْعَاطِسِ [et-teşmīt li'l-‘āṭis] Aksıran kimseye du‘ā edip اللهُ يَزْحَمُكَ demek.

الْمُشْمِيتُ [el-muşemmit] ve

الْمُسْمِيتُ [el-musemmit] (bi’ş-şīn ve’s-sīn ve kesri’l-mīm fihimā ma‘a’t-teşdīd) Her kimsedir ki hayrla du‘ā eyleye.

الْإِشْمَاتُ [eş-şimāt] (şīn’in kesriyle) Nevmīd olanlar; yukālu: رَجَعَ الْقَوْمُ شِمَاتًا مِنْ مُتَوَجِّهِهِمْ أَيِ حَائِبِينَ

FASLU’Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص ت ت]

الْصَّاتُ [eş-şatt] (şād’ın fethiyle) Eliyle yāhūd āhar ‘uzv ile vurmak.

الْصَّاتِيتُ [eş-şatīt] (şād’ın fethi ve tā’nın kesriyle) Savt ma‘nāsına.

الْمُصَّاتَةُ [el-muşättet] (mīm’in zammıyla) ve

الْصَّاتَاتُ [eş-şitāt] (şād’ın kesriyle) Muhāsame; yukālu: مَا زِلْتُ أَصَاتُ فُلَانًا صِاتًا
أَيِ أَحَاصِمُهُ

الْصَّاتِيتُ [eş-şatīt] (şād’ın fethi ve tā’nın kesriyle) Nāstan bir tā’ife. Ve fi’l-hadīsi:
“قَامُوا صَيِّتِينَ” أَيِ جَمَاعَتَيْنِ

الْصَّاتِيتُ [eş-şintīt] (şād’ın kesri ve nūn’un sükūnu ve tā’nın kesr ve meddiyle) Kavmin ulusu ve kerīmi olan kimse, صُنْدِيدٌ [şindīd] ma‘nāsına.

[ص ف ت]

الْصِّفْتِيتُ [eş-şiftīt] (şād’ın kesri ve fā’nın sükūnuyla) ve

الْصِّفْتَاتُ [eş-şiftāt] (kezālik şād’ın kesri ve fā’nın sükūnuyla) Fermūde ve kavī olan kimse; yukālu: رَجُلٌ صِفْتِيَّتٌ وَصِفْتَاتٌ أَيِ قَوِيٌّ جَسِيمٌ

[ص ل ت]

الْصَّلْتُ [eş-şalt] (şād’ın fethi ve lām’ın sükūnuyla) Şol alındır ki açık ve rüşen ola, cebīn-i vāzih ma‘nāsına. Ve

صَلْتُ [şalt] İkdāmlı kimseye dahi derler. Ve

صَلْتُ [şalt] Sütün ve şorbanın çervişi az olmağa dahir derler; yukālu: جَاءَ بَلْبَنٌ يَصْلُتُ

مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَمَرَقِي يَضَلْتُ إِذَا كَانَ قَلِيلَ الدَّسَمِ كَثِيرٍ
مِنَ الْمَاءِ Ve مَرَقٌ [merak] fethateynle şorbaya
ve دَسَمٌ [desem] kezâlik fethateynle yağa
derler. Ve

صَلْتُ [Şalt] Bir recülün ismidir. Ve

صَلْتُ [şalt] Kadehte olan nesneyi dökmek;
yukâlu: صَلْتُ مَا فِي الْقَدَحِ إِذَا صَبَبْتَهُ Ve at oy-
natmağa dahi derler; tekûlu: إِذَا الْفَرَسُ إِذَا
رَكَضَتْهُ Ve

صَلْتُ [şalt] Yalın kılıçla vurmağa dahi
derler; yukâlu: صَرَبَهُ بِالسَّيْفِ صَلْتُ إِذَا صَرَبَهُ بِهِ
وَهُوَ مُضَلَّتْ

الصُّلُوتَةُ [eş-şulütet] (şād'ın ve lām'ın zam-
mıyla) Açık alınlı olmak; yukâlu: صَلْتُ
صُلُوتَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْإِضْلِيْتُ [el-işlīt] (hemzenin kesri ve şād'ın
sükunu ve lām'ın kesriyle) Musaykal olan
nesne; yukâlu: سَيْفٌ إِضْلِيْتُ أَيُّ مُضَيَّقَلٌ Ve kın-
nından çıkmış kılıç ma'nāsına da gelir.

الْإِضْلَاتُ [el-işlāt] (hemzenin kesriyle)
Kılıcı kınından çıkarmak; yukâlu: أَضَلْتُ
مُغْمِدَهُ Ve سَيْفُهُ أَيُّ جَرْدَهُ مِنْ غَمْدِهِ
[gimd] gayn-ı

الْمُضْلَتُ [el-muşlat] (mīm'in zammı ve
lām'ın fethiyle) Kınından çıkmış kılıç.

الْصَّلْتُ [eş-şalt] (şād'ın fethi ve lām'ın
sükunuyla) Bi-ma'nāhu; yukâlu: صَرَبَهُ
بِالسَّيْفِ صَلْتُ إِذَا صَرَبَهُ بِهِ وَهُوَ مُضَلَّتْ

الْصَّلْتُ [eş-şult] (şād'ın zammı ve lām'ın
sükunuyla) Büyük bıçak, سَكِينٌ عَظِيمٌ
ma'nāsına.

الْأَضْلَاتُ [el-aşlāt] (hemzenin fethi ve
şād'ın sükunuyla) صَلْتُ [şult]un cem'i.

الْمِضْلَتُ [el-mişlat] (mīm'in kesri ve lām'ın
fethiyle) Keskin ve ikdāmlı olan kimse.

الْأَضْلِيَّتِي [el-aşletiyi] (hemzenin fethi ve
âhirinde yā'nın teşdīdiyle) الْعَمْعِيُّ [elme'iyi]

vezni üzere) ve

الْمُنْضَلْتُ [el-munşalit] (mīm'in zammı ve
lām'ın kesriyle) ve

الْمِضْلَاتُ [el-mişlāt] (mīm'in kesriy-
le) Bunların üçü dahi kezâlik ikdāmlı
ma'nāsınadır.

الْإِنْصِلَاتُ [el-inşilāt] (hemzenin ve şād'ın
kesriyle) At seğırtip geçmek.

الْضَلَّتَانُ [eş-şaletān] (şād'ın ve lām'ın fet-
hiyle) Şol himârdır ki pek olup cefā-keş
ola. Ve şol attır ki çābük olup mukdim ola.

[ص م ت]

الضَّمْتُ [eş-şamt] (şād'ın fethi ve mīm'in
sükunuyla) ve

الضُّمُوتُ [eş-şumūt] (zameteynle) ve

الضُّمَاتُ [eş-şumāt] (şād'ın zammıyla)
Sākit olmak; yukâlu: صَمْتُ يَضْمًا إِلَى
مَا يُضْمَتُ [şumāt] صَمَاتٌ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ
بِهِ ma'nāsına da gelir; yukâlu: رَمَيْتُهُ بِضَمَاتِهِ
Yā'nī "Ona bazı kelimāt ettim, cevābına kâdir olmadı."

الْإِضْمَاتُ [el-işmāt] (bi-kesri'l-hemzeti)
Bi-ma'nāhu; yukâlu: أَضْمَتُ أَيُّ سَكَتٌ Ve bir
nesnenin içini dolu kılmak; yukâlu: أَضْمَتُهُ
أَنَا

التَّضْمِيْتُ [et-taşmīt] (tā'nın ve şād'ın
sükunuyla) Sākit kılmak, تَسَكَيْتُ [teskīt]
ma'nāsına. Ve

تَضْمِيْتُ [taşmīt] Sükūta dahi derler.

الضِّمِّيْتُ [eş-şimmīt] (şād'ın kesriyle ve
mīm'in kesriyle ve teşdīdiyle) Dā'imā
sākit olan kimse, سَكَيْتُ [sikkīt] ma'nāsına.

الضُّمْتَةُ [eş-şumtet] (şād'ın zammıyla ve
mīm'in sükunuyla) Şol nesnedir ki onun-
la bir kimse iskāt olunur, سَكَّتَتْ [suktet]
ma'nāsına.

الصَّمَاتُ [eş-şimāt] (şād'ın kesriyle) Bir işin itmâmı üzerine olmak; yukâlu: فَلَانٌ عَلَى صِمَاتِ الْأَمْرِ بِالْكَثْرِ إِذَا أَشْرَفَ عَلَى قَضَائِهِ Ve mekân-ı karîbde olmağa dahi derler; yukâlu: بَاتَ مِنَ الْقَوْمِ عَلَى صِمَاتٍ أَيْ بِمَزَأَى وَمَسْمَعٍ فِي الْقُرْبِ

الصَّمَامِ [eş-şāmit] (mīm'in kesriyle) Söylemeyen. النَّاطِقُ [en-nāṭiq] söyleyen; yukâlu: مَا لَهٗ صَامِتٌ وَلَا نَاطِقٌ Ya'nî "Onun altını ve gümüşü yoktur" ki صَامِتٌ [şāmit] ten murād altınla gümüştür ve "Devesi ve koyunu yoktur" ki نَاطِقٌ [nāṭiq]tan murād deve ve koyundur. Ve

صَامِتٌ [şāmit] Koyu yoğurda dahi derler.

الصَّمُوتُ [eş-şamūt] (şād'ın fethiyle ve mīm'in zammıyla) Şol zırhtır ki elden bırakılsa āvāzi iştirilmeye, ziyāde hurde olduğundan. Ve

صَمُوتٌ [şamūt] Bir atın adıdır.

الصَّمُومَةُ [el-muşmet] (mīm'in zammı ve şād'ın sükunu ve mīm-i ahirenin fethiyle) Şol nesneye derler ki onun içi dolu ola, mücevvef olmaya. Ve

مُصَمَّتٌ [muşmet] Şol kapıya derler ki ne tarikle bağlandığı hafî ola. Ve at cinsinden **مُصَمَّتٌ** [muşmet] ona derler ki yek-renk olup levnine āhar levn karışmaya.

إِصْمِثُ [işmit] (hemzenin kesri ve şād'ın sükunuyla ve mīm'in kesriyle) Issız demektir; tekûlu: لَقِيْتَهُ بِوَحْشٍ إِصْمِثٌ وَلَقِيْتَهُ بِبَلَدَةٍ Ve bu lā-yansarıftır. Ve **وَحْشٌ** [vaḥş] hayvānāta itlāk olduğu gibi hālî yere dahi itlāk olunur.

[ص و ت]

الصَّوْتُ [eş-şavt] Āvāz. Ve gāh olur ki mü'ennes dahi isti'māl olunur, **جَلْبَةٌ** [celebet] yāhūd istigāset [istigāset] te'viliyle. Ve

صَوْتُ [şavt] Çağırmaq ma'nāsına da gelir; yukâlu: صَاتَ الشَّيْءُ يَصُوتُ صَوْتًا Ve gāh olur ki şol zikr-i cemîle ki beyne'n-nās şöhet bulur, ona **صَوْتُ** [şavt] derler, **صَيْتٌ** [şit] ma'nāsına.

الصَّائِثُ [eş-şā'it] (hemzenin kesriyle) Çağırğan kimse, **صَائِحٌ** [şā'iḥ] ma'nāsına.

التَّصْوِيتُ [et-taşvīt] (tā'nın fethi ve şād'ın sükunuyla) Āvāz vermek; yukâlu: **صَوْتُ** الْإِنْسَانِ تَصْوِيتًا

الصَّيِّثُ [eş-şayyit] (şād'ın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Pek āvāzlı; yukâlu: رَجُلٌ صَيْثٌ أَيْ شَدِيدُ الصَّوْتِ

الصَّاتُ [eş-şāt] Bi-ma'nāhu; yukâlu: رَجُلٌ صَاتَ وَحَمَارًا صَاتَ Ve bu رَجُلٌ مَالٌ dedikleri gibidir; kesirü'l-māl ma'nāsına ve رَجُلٌ نَالَ dedikleri gibidir ki kesirü'n-nevāl ma'nāsına ve **بِتُّرُ مَاهَةً** ve **يَوْمٌ طَانَ** ve **كَبِشٌ صَافٌ** ve **رَجُلٌ هَاعٌ لَاعٌ** ve **رَجُلٌ خَافٌ** dedikleri gibidir. Ve bu vasfların cümlesinin aslı kesri 'ayn'ladır, vāv'ları elife kalb olunmuştur. **صَافٌ** [şāf] **صُوفٌ** [şūf]tandır, yün ma'nāsına; **طَانَ** [ṭān] **طِينٌ** [ṭīn]dendir, balçık ma'nāsına; **مَاهَةٌ** [māh] **مِوَةٌ** [mevh]tendir, su ma'nāsına; **هَاعٌ لَاعٌ** [hā' lā'] **هَوَعٌ** [hev']den, **لَوَعٌ** [lev']dendir, korkmak ma'nāsına.

الصَّيِّثُ [eş-şit] (şād'ın kesri ve yā'nın sükunuyla) Şol zikr-i cemil ma'nāsınadır ki beyne'n-nās meşhūr ola; zikr-i kabīha **صَيْتٌ** [şit] demezler; yukâlu: ذَهَبَ صَيْتُهُ فِي النَّاسِ وَأَصْلُهُ مِنَ الْوَاوِ وَإِنَّمَا انْقَلَبَتْ يَاءٌ لِانْكِسَارِ مَا قَبْلَهَا كَمَا قَالُوا رِيحٌ مِنَ الرُّوحِ كَأَنَّهُمْ بَنَوْهُ عَلَى فِعْلِ بَكَسْرِ الْفَاءِ لِلْفَرْقِ بَيْنَ الصَّوْتِ الْمَسْمُوعِ وَبَيْنَ الذِّكْرِ الْمَعْلُومِ

الْإِنْصِيَاتُ [el-inşiyāt] (hemzenin kesriyle ve nūn'un sükunuyla) İcābet etmek; yukâlu: دُعِي فَاِنْصَاتِ أَيِ أَجَابَ وَأَقْبَلَ وَهُوَ انْفَعَلَ مِنَ الصَّوْتِ Ve

إِنْصِيَاتٌ [inşiyāt] Kāmet doğru olmak;

yukālu: **إِنْصَاتَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَوَتْ قَامَتُهُ بَعْدَ الْإِنْجَاءِ**
كَأَنَّهُ أَقْبَلَ شَبَابَهُ

الْمُنْصَاتُ [el-munṣāt] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnuyla) Kāmeti doğru olan kimse, kavīmü'l-kāmet ma'nāsına.

FASLU'T-TĀ' (فَصْلُ الطَّاءِ)

[ط س ت]

الطُّسْتُ [eṭ-ṭast] Teşt dedikleri nesnedir, evānī kabilinden; Ṭayyīḥ lügati üzeredir ki lügat-ı meşhūre طُسُّ [ṭaṣṣ]tır, ihde's-sīneyn tā'ya kalb olunmuştur, sikalden ötürü. Kaçan ki cem' olunup yāhūd tasgīr olunsa sīn redd olunur, zīrā ki bu dem sīn'in mā-beyni elifle yāhūd yā ile fasl olunur ki cem'inde طَسَّاس [ṭisās] ve tasgīrinde طُسَيْس [ṭuseys] derler.

FASLU'L-ʿAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[ع ب ت]

الْعَبْتُ [el-ʿabt] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Burmak ma'nāsına; yukālu: عَبَتَ يَدَهُ عَبْتًا أَنَّى لَوَاهَا

الْعَابِتُ [el-ʿābit] (bā'nın kesriyle) Burucu

الْمَعْبُوتُ [el-maʿbūt] (mīm'in fethiyle ve ʿayn'ın sükūnuyla ve bā'nın zammiyla) Burulmuş; yukālu: أَلِيدُ مَعْبُوتَةً

[ع ت ت]

الْعَثْتُ [el-ʿatt] (ʿayn'ın fethiyle) Söz döndürmek; yukālu: عَثَّهُ يَعْثُهُ عَثًّا إِذَا رَدَّدَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ عَثَّةً بِالْمَسْأَلَةِ إِذَا أَلْحَ عَلَيْهِ يَكُورُ مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ

الْعَيْتَاتُ [el-ʿitāt] (ʿayn'ın kesriyle خَطَابٌ [ḥiṭāb] vezni üzere) Husūmet edinmek; yukālu: مَا زِلْتُ أَعَاتُ فُلَانًا عَيْتَاتًا وَأَصَاتُهُ صِتَاتًا [ṣitāt] dahi muhāsamet ma'nāsınadır.

الْعَثَعَتَةُ [el-ʿaṭʿatet] (alā-vezni [ez-zelzelet]) Oğlanı daʿvet etmek; yukālu: عَثَعَتَ بِالْجَدْيِ إِذَا دَعَاهُ وَقَالَ عَثَّ عَثً

الْتَعَثَعْتُ [et-teʿatʿut] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidıyla) Kelāmın dolaşık söylemek; yukālu: تَعَثَّتْ فِي كَلَامِهِ إِذَا لَمْ يَسْتَمِرَّ

[ع ر ت]

الْعَرَّتُ [el-ʿart] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Titremek; yukālu: عَرَّتَ الرُّمْحُ عَرَّتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا اضْطَرَبَ Ve şimşek yaldıramağa dahi derler.

الْعَرَوَاتُ [el-ʿarrāt] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın teşdidıyla) Gāyet titreyici ve ziyāde yaldırayıcı; yukālu: رُمِحَ عَرَوَاتٌ وَبَرَّقَ عَرَوَاتٌ

[ع ف ت]

الْعَفْتُ [el-ʿaft] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Eli ufatmak için burmak; yukālu: عَفَّتَ يَدَهُ يَعْفُثُهَا عَفْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَوَاهَا لِيَكْسِرَهَا عَفَّتَ كَلَامَهُ يَعْفُثُهُ أَيَّ يَكْسِرُهُ مِنَ الْكُنَّةِ لُكْنَةٌ [luknet] lām'ın zammiyla dil tutkun olmağa derler.

الْأَعْفْتُ [el-aʿfet] (hemzenin fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Benī Temīm lügati üzere solak olan kimseye derler, ya'nı işi sol eliyle işleyene derler. Ve gayrılar lügatinde ahmak derler.

[ع م ت]

الْعَمْتُ [el-ʿamt] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Yünü dürüp eğirmek için müdevver etmek.

الْعَمِيْتَةُ [el-ʿamītet] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in kesriyle) Değirmi dürülmüş yün; yukālu: وَبَرَ وَبَرَ أَوْ صُوفٍ [veber] vāv'ın ve bā'nın fethiyle deve yününe ve صُوفٍ [şuf] koyun yününe derler; ke-mā yukālu: سَبِيْحَةٌ [sebīḥat] penbeden şol kıf'aya derler ki eğirmek için kıllarlar ve سَلِيْلَةٌ [selīlet] dahi kezālik kıldan bir pāreye derler ki eğirmek için ederler.

الْعَمِيْتُ [el-ʿimmīt] (ʿayn'ın kesri ve mīm'in teşdidıyla) Şol kimseye derler ki muhayyel ve zarīf ola. Ve baʿzılar eyitti: Cāhil-i zaʿife derler.

[ع ن ت]

الْعَنْثُ [el-ʿanet] (fethateynle) Günāh, اِثْمٌ [iṣm] ma'nāsına. Ve günāh etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: عَبَتَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ «عَزِيْرٌ عَلَيْهِ مَا كَاللَّاهِي تَأَلَّى» (التوبة 128) «ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ» ve kavluhu: «النساء 25» «الْعَنْتُ مِنْكُمْ» «يَعْنِي الْمَجُورَ وَالرِّئَا»

عَنَت [ʿanet] Bir meşakkatli nesneye düşmeğe dahi derler; yukālu: **عَنَتِ الرَّجُلُ** Ve

الإِعْنَاتُ [el-iʿnāt] (hemzenin kesriyle) Meşakkate düşürmek; yukālu: **أَعْنَتَهُ غَيْرُهُ** Ve

إِعْنَاتٍ [iʿnāt] Ufanmış kemiği onulduktan sonra bir nesne erişip geri ufatmağa derler; yukālu: **أَعْنَتِ السَّيِّءُ الْعَظْمَ إِذَا أَصَابَهُ فَهَاضَهُ**

الْعَيْثُ [el-ʿanit] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un kesriyle) ve

الْمُعْنَتُ [el-muʿnet] (mīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) Zahmete düşen kimse.

الْمُتَعَنِّتُ [el-muteʿannit] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle ve teşdidiyle) Bir kimse- nin düşmesin taleb eden kimse; tekülü: **جَاءَنِي فُلَانٌ مُتَعَنِّتًا إِذَا جَاءَ يَطْلُبُ زَلَّتْكَ**

FASLU'L-ĞAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[غ ت ت]

الْغَتُّ [el-ğatt] (ğayn'ın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Suya batırmak; yukālu: **غَتَّهُ فِي الْمَاءِ إِذَا عَطَّهُ** Ve bir kimseyi zahmete bırakmak; yukālu: **غَتَّهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَي كَدَّهُ** Ve

غَتَّ [ğatt] İhfā ma'nāsına da gelir.

[غ ل ت]

الْغَلَتُّ [el-ğalet] (fethateynle) Galat etmek; yukālu: **غَلَّتْ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** Ebū ʿAmr eyitti: **غَلَّتْ** [ğalet] hisābda ve **غَلَطَ** [ğalaṭ] kavld e istiʿmāl olunur, yaʿnī bir kelāmı söylerken yanlış bir gayrı kelām söylese **غَلَاṬَ** [ğalaṭ] etti derler. Ve hesabı yanlış eylese **غَلَّتْ** [ğalet] etti derler.

الْإِغْلِيْتَاءُ [el-iğlintā] (hemzenin kesri ve ğayn'ın sükünü ve lām'ın kesriyle) Bir kimsenin üzerine dövmekle ve sövmekle şer-gīr olmak; yukālu: **إِغْلَيْتَنِي الْقَوْمُ عَلَى فُلَانٍ** **إِغْلَيْتَنِي أَي غَلَوُهُ بِالسُّتْمِ وَالضَّرْبِ وَالْقَهْرِ مِثْلُ الْإِغْرِنْدَاءِ** Ve **إِغْرِنْدَاءٍ** [iğrindā] uyku galebe etmeğe derler.

[غ م ت]

الْغَمْتُ [el-ğamt] (ğayn'ın fethi ve mīm'in sükünüyle) Taʿām kalbe sakıl gelmeğe derler; yukālu: **غَمَّتْهُ الطَّعَامُ يَغْمِيهِ غَمْتًا مِنَ الْبَابِ إِذَا ثَقُلَ عَلَى قَلْبِهِ**

FASLU'L-FĀ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف أ ت]

الْإِفْتَاتُ [el-ifti'āt] (hemzenin kesriyle) Bir kimse hakkında bātılı söylemek; yukālu: **إِفْتَأْتُ فُلَانًا عَلَيَّ إِذَا قَالَ عَلَيَّكَ الْبَاطِلُ** Ve

إِفْتَاتُ [ifti'āt] Re'ye müstakil olmağa dahi derler; yukālu: **إِفْتَأْتُ بِرَأْيِهِ أَيِ انْفَرَدَ وَاسْتَبَدَّ بِهِ** Bu kelime egerçi mehmūziyyet üzere işitilmiştir, nitekim Ebū Zeyd'den ve gayrıdan böyle rivāyet olunmuştur, lākin mehmūz olmayanı mehmūz kılmak isti'māl-i Arab'da vākī' olmuştur, nitekim **حَلَأْتُ السَّوِيْقَ** derler, "Ben sevīka hulv kattım" mahallinde. Ve **لَبَأْتُ بِالْحَجِّ** derler, "Telbiye ettim" mahallinde. Ve **رَبَأْتُ الْمَيْتَ** derler, "Mersiye dedim" mahallinde. Ve bu dahi muhtemeldir ki **إِفْتَأْتُ** [ifti'āt] ve **إِفْتِيْتُ** [ifti'āt]tan müştak olan kelimelerin aslı **فَوْتُ** [fevt]ten olmayıp mehmūzü'l-asl olalar.

[ف ت ت]

الْفَتْ [el-fett] (fā'nın fethi ile) Ufatmak; yukālu: **فَتَّ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيِ كَسَرَهُ**

الْمَفْتُوتُ [el-meftūt] (mīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْفَتِيْتُ [el-fetīt] (fā'nın fethiyle ve tā'nın kesriyle) Ufanmış nesne; yukālu: **فَتَّ عَضْدِي وَهَدَّ رُكْنِي** Ya'anī "Kolumu ufattı ve bir cānibimi yıktı." Ve

فَتِيْتُ [fetīt] Ekmek ufağına dahi derler.

الْتَفْتُتُ [et-teftutt] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Ufanmak, tekessür ma'nāsına.

الْإِنْفِتَاتُ [el-infitāt] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) İnkisār ma'nāsınadır.

الْفُتَاتُ [el-futāt] (bi'z-zammi) Bir nesnenin ufanığı ve kırığı ya'anī pāreleri.

الْفُتَّةُ [el-futtet] (fā'nın zammıyla ve tā'nın teşdidiyle) Şol nesnedir ki pāreleyip çakmağın altına korlar tā āteşi tiz ala.

الْفُتُوتُ [el-futūt] (zameteynle) Ekmek ufağı.

[ف خ ت]

الْفَحْتُ [el-faht] (fā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ay aydını; yukālu: **جَلَسْنَا فِي الْفَحْتِ**

الْفَاحِئَةُ [el-fāhitet] Üveyik dedikleri kuş ki tavk sāhibidir, ya'anī boynunda siyāh tavkı vardır.

الْفَوَاحِئُ [el-fevāhit] **فَاحِئَةٌ** [fāhitet]in cem'idir.

[ف ر ت]

الْفُرَاتُ [el-furāt] (fā'nın zammıyla) Tatlı suya derler, **مَاءٌ عَذْبٌ** ma'nāsına; yukālu: **مَاءٌ فُرَاتٌ وَمِيَاءَةٌ فُرَاتٌ** Ve

الْفُرَاتُ [el-Furāt] Nehr-i Kūfe'nin dahi ismidir.

الْفُرَاتَانِ [el-Furātān] Fırāt ile Duceyl'in ismidir. Ve **دُجَيْلٌ** [Duceyl] dāl'ın zammıyla ve cīm'in fethiyle bir nehr-i sagīrdir ki Dicle'den ayrılmıştır.

[ف ل ت]

الْفَلْتَةُ [el-feltet] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesne ansızın olmak; yukālu: **كَانَ ذَلِكَ الْأَمْرُ فَلْتَةً أَيِ فَجَاءَهُ إِذَا لَمْ يَكُنْ عَنْ** **تَدْبِيرٍ وَلَا تَرَدُّدٍ** Ve

فَلْتَةٌ [feltet] Bir ayın āhir gecesine derler. Bazılar eyitti: **فَلْتَةٌ** [feltet] şol ayın āhir gününe derler ki ondan sonra gelen ay şehr-i harām olur.

الْإِفْلَاتُ [el-iflāt] (hemzenin kesriyle ve fā'nın sükūnuyla) Kurtulmak ve kurtarmak; yukālu: وَأَفْلَتَهُ غَيْرُهُ يَتَعَدَّى وَيَلْزَمُ: **اَتَّفَلْتُ** [et-tefellut] (fethateynle ve lām'ın teşdīdiyle) ve

الْإِنْفِلَاتُ [el-infilāt] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Kurtulmak.

الْإِفْتِلَاتُ [el-iftilāt] (hemzenin kesri ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi 'ale'l-fevr söylemek; yukālu: أَفَلَّتِ الْكَلَامَ أَيِ ارْتَجَلَهُ Ve binā-i mechūlden fec'eten ölmek ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا أَفْطَلْتُ فَلَانَ عَلَى مَا أَفْطَلْتُ نَفْسُهُ فُتُّهُ ve yukālu: لَمْ يُسَمِّ فَاعِلُهُ أَيِ مَاتَ فَجَاءَهُ Eyzan "Rūhu fec'eten çıktı" ma'nāsına.

الْفَلْتَانُ [el-feltān] (fā'nın fethiyle ve lām'ın sükūnuyla) Çabük olup bahadır olan at, صَلْتَانٌ [şaltān] gibi veznen ve ma'nen.

الْفَلُوتُ [el-felūt] (fā'nın fethi ve lām'ın zammıyla) Şol ihrāma derler ki gāyet sagīr olduğundan giyen kimsenin üzerindeki uçları birbirine kavuşmaya.

[ف و ت]

الْفَوْتُ [el-fevt] (fā'nın fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْفَوَاتُ [el-fevāt] (fethateynle) Bir kimседен bir nesne geçmek; yukālu: فَاتَهُ الشَّيْءُ Ve bir nesneye erişmemeğe derler; yukālu fī mahallī's-şetmi: "أَيُّ جَعَلَ اللَّهُ رِزْقَهُ فَوْتُ فَجَمِهِ" "هُوَ مِثِّي فَوْتُ" "هُوَ مِثِّي فَوْتُ" ve tekūlu: حَيْثُ بَرَاهُ وَلَا يَصِلُ إِلَيْهِ "أَيُّ حَيْثُ لَا يَتَلَعُّهُ" Ve iki parmak arasında olan ferceye derler. Ve

فَوَاتُ [fevāt] Müfāce'et ma'nāsına da gelir; yukālu: مَاتَ فَلَانٌ مَوْتُ فَوَاتٍ أَيِ فَجَاءَهُ

الْإِفَاتَةُ [el-ifātet] (hemzenin kesriyle) Bir kimseden bir nesneyi geçirmek; yukālu: أَفَاتَهُ إِيَّاهُ غَيْرُهُ

الْإِفْوَاتُ [el-ifvāt] فَوْتُ [fevt]in cem'idir, parmak arası ma'nāsına.

الْإِفْتِيَاثُ [el-iftiyāt] Bir şey'e sebkat etmektir, emre muhālefet etmekle, pes bu **إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl]den olur, فَوْتُ [fevt]ten; yukālu: **إِفْتَاتَ عَلَيْهِ بِأَمْرٍ كَذَا أَيِ سَبَقَهُ وَفَاتَهُ بِهِ** Ya'nī "Filān nesneyi etmedi emre muhālefet etmekle." Ve yukālu: **فَلَانٌ لَا يُفْتَاتُ عَلَيْهِ أَيِ لَا يُعْمَلُ شَيْءٌ** "أَمْثَلِي يُفْتَاتُ عَلَيْهِ فِي أَمْرٍ" **دُونَ أَمْرِهِ** "بَنَاتِهِ"

الْتَفَوْتُ [et-tefevvut] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Fevt etmek; yukālu: **تَفَوْتُ عَلَيْهِ فِي مَالِهِ أَيِ فَاتَهُ بِهِ** Ya'nī "Onu terk etti, mālı sebebiyle."

الْتَفَاوْتُ [et-tefāvut] (fethateynle ve vāv'ın zammıyla) Ayrılışmak; yukālu: **تَفَاوَتَ الشَّيْئَانِ أَيِ تَبَاعَدَ مَا بَيْنَهُمَا تَفَاوُتًا** Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: Kilābiyyūn masdarında vāv'ı meftūh isti'māl ettiler. Ve 'Anberī vāv'ın kesriyle isti'māl etti. Ve Ebū Zeyd eyitti: Vāv'ın fethi ve kesri cā'izdir. Ebū Zeyd'in bu kelāmı kıyāsa muhālifdir, zīrā **تَفَاعَلَ** [tefā'ale]nin masdarı **تَفَاعُلٌ** [tefā'ul] gelir, 'ayn'ın zammıyla, bu kelimeden gayrıdır.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ت ت]

أَلَقَّتْ [el-ḳatt] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Söz iletip götürmek. sühançinī ma'nāsına; tekülü: فَلَانَ يَفْتُكُ الْأَحَادِيثَ مِنْ يَنْعَمُهَا Ve yoncaya dahi قَتَّ [ḳatt] derler, فِشْفِشَاتٍ [fişfişat] ma'nāsına.

أَلَقَّتَهُ [el-ḳattet] Müfredi, تَمْرٌ [temr] ile تَمْرَةٌ [temret] gibi. Ve

قَتَّةٌ [Ḳattet] Bir 'avretin ismidir. Ve

قَتَّ [ḳatt] Yağı reyhānla tatyīb etmeğe dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّ أَدَهْنَ بَزَيْتٍ غَيْرٍ مُقَتَّتٍ وَهُوَ مُحْرَمٌ"

أَلَقَّتَاتٌ [el-ḳattāt] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Koğucu. Ve fi'l-hadīsi: "لَا يَدْخُلُ الْجِنَّةَ قَتَاتٌ"

أَلَقَّتَيْتِي [el-ḳittitā] (ḳāf'ın kesriyle ve tā'nın kesriyle ve teşdidiyle ve elifin kasrıyla هِجِيرَى [hiccīrā] vezni üzere) Koğuculuk etmek, nemīme ma'nāsına. Ve هِجِيرَى [hiccīrā] 'ādete derler.

[ق ر ت]

أَلَقُرُوتٌ [el-ḳurūt] (zammeteynle) Kan bir-biri üzerine cem' olup kurumak; yukālu: قَرَتِ الدَّمُ يَفْرُتُ فُرُوتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا يَبَسَ بَعْضُهُ Ve Ebū Zeyd eyitti: Kan yarada uyuşup kalmağa dahi derler; yukālu: قَرَتِ الدَّمُ فِي الْجُرْحِ إِذَا مَاتَ فِيهِ

[ق ل ت]

أَلَقَلَّتْ [el-ḳalt] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın iskānıyla) Dağda olan deliktir ki onda su cem' olur.

أَلَقَلَاتٌ [el-ḳilāt] (ḳāf'ın kesriyle) قَلَّتْ [ḳalt] in cem'idir. Ve

قَلَّتِ الْعَيْنُ [ḳaltu'l-ʿayn] Göz noktası, hāne-i çeşm ma'nāsına. Ve

قَلَّتِ الْإِبْهَامُ [ḳaltu'l-ibhām] Baş parmağın dibinde olan çukurca yer. Ve

قَلَّتْ [ḳalt] Hubübattan bir cins dānedir ki ma'rūftur, māş ma'nāsına. Ve

قَلَّتِ الضُّدُغُ [ḳaltu'ş-şudğ] Zülf bittiği yerde olan çukur yer. Ve

قَلَّتِ الثَّرِيدُ [ḳaltu'ş-serīd] Tiridin üzerinde olan delik ki çerviş eğlensin diye ederler, وَفَبَةٌ [veḳbet] ma'nāsına.

أَلَقَلَّتْ [el-ḳalet] (fethateynle) Helāk ma'nāsınadır; tekülü minhu: قَلَّتْ يَقَلُّتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ يَقَالُ مَا انْقَلَبُوا وَلَكِنْ قَلَبُوا Ya'nī "Halās bulmadılar velākin helāk oldular." Ve kāle a'rābiyyūn: قَلَّتْ إِلَّا مَا وَفَى إِنَّ الْمُسَافِرَ وَمَالَهُ لَعَلَى قَلَّتْ إِلَّا مَا وَفَى الله Ya'nī "Māl-ı müsāfirin helākı mukarrerdir, meger ki Ḥudāy ta'ālā saklaya."

أَلَمَقَلَّتَهُ [el-maḳletet] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın sükünü ve lām'ın fethiyle) Helāk olacak yer.

أَلَمَقَلَاتٌ [el-miḳlāt] (mīm'in kesri ve ḳāf'ın sükünüyle) Şol nākadır ki bir kere doğurup artık yüklü kalmaya. Ve

مَقَلَاتٌ [miḳlāt] Şol 'avrete derler ki evlādı durmaya.

[ق ن ت]

أَلْفُتُوتٌ [el-ḳunūt] (zammeteynle) Tā'ata derler. فُتُوتٌ [ḳunūt]un iştikākında ma'nā-yı asl tā'attır; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿ ONDAN SONRA كِيَاَمِ فِ'S-SALĀTِ لِإِحْرَابِ ﴾ (الأحزاب 35) فُتُوتٌ [ḳunūt] dediler. Ve fi'l-hadīsi: "أَفْضَلُ الصَّلَاةِ طُولُ الْفُتُوتِ" Ve tül-i kiyāmdan me'hūzdur, فُتُوتٌ وَثَرٌ [ḳunūtu vitr]e فُتُوتٌ [ḳunūt] dedikleri, zīrā du'āya ḳunūt mūcib-i tül-i kiyāmdır; ve:

الْكُلُّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

[ق و ت]

الْقَوْتُ [el-ḳavt] (ḳāf'ın fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْقِيَاةُ [el-ḳiyātet] (ḳāf'ın kesriyle) Küt vermek; yukālu: فَاتَ أَهْلُهُ يَقْوُتُهُمْ قَوْتًا وَقِيَاةً

الْقُوتُ [el-ḳūt] (ḳāf'ın zammıyla) İsmidir, gıdālanmak ma'nāsına. Ve

قُوتٌ [ḳūt] Şol nesnedir ki beden-i insān onunla kā'im olur, ta'ām cinsinden her ne ki varsa; yukālu: مَا عِنْدَهُ قُوتٌ لَيْلَةً

الْقَيْتُ [el-ḳīt] ve

الْقَيْتَةُ [el-ḳītet] (ḳāf'ın kesriyle) İkisinde dahi bi-ma'nā: الْقَوْتُ [el-ḳūt]; yukālu: مَا عِنْدَهُ قَيْتٌ لَيْلَةً وَقَيْتَةٌ لَيْلَةً Aslı vāvīdir, ḳāf meksūr olmağın vāv yā'ya kalb olunmuştur.

الْإِقْتِيَاةُ [el-iḳtiyāt] (hemzenin kesri ve ḳāf'ın sükūnuyla) Kütlanmak ma'nāsına; yukālu: رَزَقْتُهُ فَارْتَزَقَ Ya'nī “Ona küt verdim, o dahi kütlandı.” Ke-mā tekūlu: وَرَزَقْتُهُ فَارْتَزَقَ Ve kütlandırmak ma'nāsına da gelir; yukālu: إِقْتَتُ لِنَارِكَ قَيْتَةً أُنِي أَطْعِمَهَا الْحَطَبَ

الْقَائِثُ [el-ḳā'it] Kūta kifāyet mikdārı olan nesne; yukālu: هُوَ فِي قَائِثٍ مِنَ الْعَيْشِ أُنِي فِي كِفَايَةٍ

الْإِسْتِقَاتَةُ [el-istīḳātet] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Küt talep etmek; yukālu: إِسْتَقَاتَهُ إِذَا سَأَلَهُ الْقَوْتُ

التَّقْوُتُ [et-teḳavvut] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Kütlanmak; yukālu: تَقْوَتٌ بِكَذَا

الْإِقَاتَةُ [el-iḳātet] (hemzenin kesriyle) İktidār; yukālu: أَقَاتَ عَلَى الشَّيْءِ أَيِ اقْتَدَرَ

الْمُقَيْتُ [el-muḳīt] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın kesriyle) Muktedir ma'nāsınadır; gūyā ki herkese küt vermeğe kādir demek olur.

﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقَيِّتًا﴾
(النساء 85) Ba'zılar eyitti: مُقَيْتٌ [muḳīt] bir nesneyi bī-hıfz edip gözeten derler.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ب ت]

الْكَبْتُ [el-kebt] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Men^c edip zelil etmeğe derler; yukālu: كَبَتَ اللهُ الْعُدُوَّ أَيَّ صَرْفَهُ وَأَذَلَّهُ Ve bir kimseyi yüzü üzerine bırakmağa dahi derler; yukālu: كَبَّتَهُ لَوْجِهِه أَيَّ صَرْعَهُ

[ك ت ت]

الْكَتَيْتُ [el-ketüt] (kāf'ın fethiyle ve bā'nın kesriyle) Yiğit devenin āvāzı. Ve

كَتَيْتُ [ketīt] كَشَيْشُ [kešiš]ten a'lā olan savtıdır ki كَشَيْشُ [kešiš] dahi kāf'ın fethiyle deve āvāzına derler; yukālu: كَتَّ النَّبْعِيُّ يَكْتُ كَتَّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاحَ صَيَّاحًا لِنَيْتَا ve yukālu: كَتَّ مِنَ الرَّجُلِ مِنَ الْغَضَبِ وَكَتَّتِ الْقَدْرُ إِذَا غَلَّتْ كَتَّتِ الْجَزَّةُ إِذَا صُبَّ الْمَاءُ فِي الْجَزَّةِ الْجَدِيدَةِ Ve saymak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَتَانَا بِجَيْشٍ مَا يَكْتُ أَيَّ مَا يُحْصَى عَدَدَهُ

الْكَتْكَتَةُ [el-ketketet] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla ke zəl'zələt) Şol gülmektir ki kahkahadan ednā ola.

[ك ح ت]

الْأَكْحَاتُ [el-ekħat] (hemzenin fethiyle) Kasır olan kimse, kezā fī ba'zi nusahi's-Şihāh.

[ك ر ت]

الْكَرَيْتُ [el-kerīt] (kāf'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Tamām olan nesne; yukālu: سَنَّةٌ كَرَيْتُ أَيَّ تَامَةٌ

[ك ع ت]

الْكَعَيْتُ [el-ku'ayt] (bi-zammi'l-kāf ve fethi'l-ayn) Bülbül, andelīb ma'nāsına. Tasgīr vezni üzere gelmiştir.

الْكَعْتَانُ [el-ki'tān] (kāf'ın kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) كُعَيْتُ [ku'ayt]in cem'i.

الْكَعْتُ [el-ka't] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Kısa boylu olan er; yukālu: رَجُلٌ كَعْتُ

الْكَعْفَةُ [el-ki'tet] Mü'ennesi.

[ك ف ت]

الْكَفْتُ [el-keft] (kāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir yere cem^c etmek; tekülü: كَفَّتُ الشَّيْءَ أَكْفَيْتُهُ كَفْنَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَمَمْتَهُ إِلَى "إِكْفُوا صَبِيَانَكُمْ بِاللَّيْلِ فَإِنَّ نَفْسَكَ" Ve fi'l-hadīsi: "Siz sibyanınızı kendinizden ayırmayın gece vaktinde, zīrā şeyātīnin gece vaktinde her cānibe dağılması ve hīlesi vardır." Ve

كَفْتُ [keft] Men^c ma'nāsına da gelir; yukālu: كَفَّتَهُ عَنْ وَجْهِه أَيَّ صَرْفَهُ Ve sür'at etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: كَفَّتْ أَيَّ أُسْرِعَ Ve ziyāde sürmek ma'nāsına da istī'māl olunur, sevk-i şedīd ma'nāsına. Ve

كَفْتُ [keft] Serī^c ma'nāsına da gelir; yukālu: رَجُلٌ كَفْتُ أَيَّ سَرِيْعٌ

الْكَفَيْتُ [el-kefīt] (kāf'ın fethi ve fā'nın kesriyle) Kezālik serī^c ma'nāsına.

الْكَفِيتُ [el-kift] (kāf'ın kesriyle) Küçük çömleğe derler. Ve fi'l-meseli: "كَفْتُ عَلَى" Ve ve'iyet [ve'iyet] vāv'ın fethi ve hemzenin kesri ve yā'nın teşdidiyle büyük çömleğe derler. Ma'nā-yı mesel "Belā az iken çok oldu" demek olur.

الْكَفَاتُ [el-Kifāt] (kāf'ın kesriyle ve fā'nın tahfifiyle) Şol mevzi'in ismidir ki onda bir nesne cem^c olur. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا أَحْيَاءَ وَأَمْوَاتًا﴾ (المرسلات 26-25)

[ك م ت]

الْكُمَيْتُ [el-kumeyt] (kāf'ın zammı ve mīm'in fethiyle) Şol doru attır ki yelesi ve kuyruğu siyāh ola. Ve bunda müzekker ile müennes berāber olur.

الْكُمَيْتَةُ [el-kumtet] (kāf'ın zammı ve mīm'in sükūnuyla **حُمْرَةٌ** [ḥumret] vezni üzere) **كُمَيْتٌ** [kumeyt]in levni. Ve bu şol kırmızılıktır ki ona **فُؤءٌ** [ḫunū] karışmış ola. Ve **فُؤءٌ** [ḫunū] kāf'ın **قَافٍ**'ın ve nūn'un zammıyla kırmızı renk ziyāde kavī olup siyāha mā'il olmaktadır. Sibeveyhi eyitti: Ḥalīl'den **كُمَيْتٌ** [kumeyt]i su'āl ettiğimde **كُمَيْتٌ** [kumeyt]i sīga-i tasgīrde irād ettiler, **زِيرَا كُمَيْتٌ** [kumeyt] bir levndir ki kara ile kırmızı beynindedir, pes bir cānibde hālis olmadığı için tasgīrle o levnlere kurbū iş'ār ettiler. Ve **كُمَيْتٌ** [kumeyt]le **أَشْقَرٌ** [eşqar] beyninde fark budur ki yeke ile kuyruğa nazar olunur; eğer yeke ve kuyruk kırmızı olursa **أَشْقَرٌ** [eşqar] olur ve eger siyāh olursa **كُمَيْتٌ** [kumeyt] olur.

الْإِكْمِيَاتُ [el-ikmitāt] ve

الْإِكْمِيَاتُ [el-ikmītāt] (hemzenin kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Doru olmak; yukālu: **إِكْمَتٌ بِشَدِيدِ النَّاءِ إِكْمِيَاتًا وَإِكْمَاتٌ إِكْمِيَاتًا** Ve devede dahi hāl böyledir, kaçan deveye humretten gayrı renk karışmasa **بَعِيرٌ أَحْمَرٌ** derler, kaçan ki onun humretine **فُؤءٌ** [ḫunū] karışsa ya'nī siyāha mā'il kırmızılık karışsa ona **بَعِيرٌ كُمَيْتٌ** derler. Ve nākaya dahi **كُمَيْتٌ** [kumeyt] derler. Ve

كُمَيْتٌ [kumeyt] Hamrın dahi isimlerindedir, **زِيرَا** onda da karalık ve kırmızılık vardır.

التَّكْيِيتُ [et-tekyīt] (**تَكَرِيمٌ** [tekrīm] vezni üzere) Cihāzı āsān etmek.

كَيْتٌ وَكَيْتٌ [keyte ve keyte] (kāf'ların fethi ve yā'ların sükūnu ve tā'ların fethi üzere bināsıyla) Şöyle ve şöyle demektir. Ve **كَيْتٌ وَكَيْتٌ** [keyti ve keyti] (tā'ların kesriyle) dahi lügattır. Ve ikisinde dahi tā' hā'dan dönmüştür, hālet-i vaslda hā' tā'ya münkalib olmakla.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ت ت]

اللَّتْ [el-lett] (lām'ın [fethi] ve tā'nın teşdidiyle) Bir nesneyi muhkem bağlamak; yukālu: لَتَّ الشَّيْءُ يَلْتُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bir kimseyi bir kimseye yakıştırap musāhib kılmağa da derler; yukālu: لَتَّ فُلَانٌ يَفْلَانُ إِذَا لَزَّ بِهِ وَفَرِنَ مَعَهُ Ve

لَتَّ [lett] Kavutu ıslatmağa dahi derler; yukālu: لَتَّ السَّوْبِقُ لَتًّا إِذَا جَدَّحَتْهُ Ve جَدَّحَ [cedħ] cīm-i mu'ceme ve dāl-ı mühmele ve hā-i mühmele ile kavutu ıslatmak.

[ل ص ت]

اللَّضْتُ [el-lašt] (lām'ın fethi ve šād'ın sükūnuyla) Uğru, لَضَّ [lişş] ma'nāsına. Ve bu Tayyî lügatidir. Ve bunlar şol kimselelerdir ki طَسَّ [tass]a طَسَّتْ [tast] derler.

اللُّضُوتُ [el-lušūt] (zammeteynle) لَضَّتْ [lašt]ın cem'idir, uğrular ma'nāsına.

[ل ف ت]

اللَّفْتُ [el-left] (lām'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Burmak, لَفَّى [leyy] ma'nāsına. Ve fî hadîsi Huzeyfe: "إِنَّ مِنْ أَقْرَبِ النَّاسِ لِلْفُرَّانِ لَفًّا" مُنَافِقًا لَا يَدْعُ مِنَ الْقُرْآنِ أَلْفًا وَلَا وَاوًا يَلْفُتْ بِلِسَانِهِ كَمَا Ve خَلَّ [ħale] hā-i mu'cemenin fethiyle bilā-medd tāze ot ma'nāsınadır. Ve sarf ma'nāsına dahi gelir; yukālu: لَفَّتْ وَجْهَهُ عَنِّي أَيَّ صَرْفَهُ Ve yukālu: الْكُلُّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve لَفَّتَهُ عَنْ رَأْيِهِ أَيَّ صَرْفَهُ

الْأَلْفُتُّ [el-elfet] (hemzenin fethi ve lām'ın sükūnu ve fā'nın fethiyle) Şol tekdir ki boynuzu birbirine dolaşmuş ola. Ve

الْفَتْ [elfet] Lügat-ı Temīm'de solak demektir. Ve Kays lügatinde ahmak de-

mektir, أَغْفُتُ [a'fet] dedikleri gibi, ahmak ma'nāsına.

الْفَاتُ [el-lefāt] (lām'ın fethiyle) Şol ahmaktır ki hulku 'asîr olup bed-zinde-gāne ola.

الْفُوتُ [el-lefüt] (kezālik lām'ın fethiyle ve fā'nın zammıyla) Şol 'avrettir ki eri ola. Ve āhar erden veledi ola ki veledine تَلَفَّتْ [teleffut]ten, يَأْفِي الْإِنْفَاتُ [iltifāt]tan hālî olmadığı için لَفُوتُ [lefüt] derler.

الْفَيْفَةُ [el-leffet] Şol pekmezdir ki kıvāma gelmiş olup iplik gibi uzana, عَصِيدَةٌ غَلِيظَةٌ [ašīdet ġalīzat] ma'nāsına. Ve عَصِيدَةٌ [ašīdet] bir nesneye sarılmağa kâbil olduğu için عَصِيدَةٌ [ašīdet] derler.

الْإِلْفَاتُ [el-iltifāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ve

التَّفُّتُ [et-teleffut] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye dönüp bakmak, ammā isti'māl-i 'Arabda تَلَفَّتْ [teleffut] ekserdir.

الْفِتُّ [el-lift] (lām'ın kesriyle ve fā'nın sükūnuyla) Şalgam. Ve

لِفْتُ [lift] [şikḳ] ma'nāsına da gelir; yukālu: لِفْتُهُ مَعَكَ أَيُّ صَعُوهُ مَعَكَ Ya'nî "Bir şık-kı seninlemdir" ki صَعُوهُ [şiğv] şād-ı mühmele ve 'ayn-ı mu'ceme ile meyl ma'nāsınadır. Ve bir kimsenin bir nesneye meyl bir şık-kının ona teveccühüyle olur.

الْفِتَانُ [el-liftān] (tesniyedir) شَقَّانِ [şikḳāni] ma'nāsına. Ve cānib ma'nāsına da gelir; ve kavluhum: لَا تَلْتَفِتْ لِفْتِ فُلَانٍ أَيُّ لَا تَنْظُرْ إِلَى جَانِبِهِ

[ل و ت]

اللُّوْثُ [el-levt] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Gizlemek, kitmān ma'nāsına, kezā fî ba'zi nusahi'ş-Şihāħ.

[ل ي ت]

لَيْتَ [leyte] Kelime-i temennîdir, lām'ın fethiyle; ismin nasb edip haberin ref' eder, كَأَنَّ gibi, ve sâ'ir ehavâtı gibi, zîrâ bunlar ef'âle müşabihdir, lafzları kavî olup ekser-i muzmerât bunlara lâhik olduğu için ve ma'nâlarında dahi ef'âle münâsebeti olduğu için; tekûlu: لَيْتَ زَيْدًا ذَاهِبٌ Ammâ şâ'rın kavli: "يَا لَيْتَ أَيَّامَ الضَّبَا رَوَّاجِعًا" [kavli] رَوَّاجِعٌ بِأَيْ تَكْدِيرِندِيدِ. Ve رَوَّاجِعٌ [revâci'] lafzının intisâbı hâliyyet üzere-dir. Ve nahviyyûn ba'zı 'Arabdan hikâyet edip eyittiler: لَيْتَ [leyte] وَجَدْتُ [vecedu] menzilesinde isti'mâl olunup mef'uleyne ta'diye eyler ve mecrâ-yı ef'âle cârî olur; nahvu: لَيْتَ زَيْدًا شَاخِصًا Bu takdîrce zikr olunan beyt bu lûgat üzere olmak muhtemel olur. Ve ma'lûm ola ki لَيْتِي ve لَيْتِنِي cā'izdir, إِنِّي ve إِنِّنِي ve لَعَلِّي ve لَعَلَّيْنِي cā'iz olduğu gibi.

الَلَيْثُ [el-līt] (lām'ın kesriyle) Boynun bir cānibidir, safha-i 'unuḡ ma'nāsına.

الَلَيْتَانُ [el-lītān] Tesniyesidir; yukālu: هُمَا لَيْتَانِ

الَلْوُثُ [el-levt] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الَلَيْثُ [el-leyt] (lām'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Men' etmek ma'nāsına; yukālu: لَأَنَّهُ عَنَ وَجْهِهِ يَلْوُثُهُ وَيَلَيْثُهُ لَوُثًا وَلَيْثًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي أَيَّ حَبَسَهُ وَصَرَفَهُ عَنَ وَجْهِهِ

الَلِلَّاتَةُ [el-ilātet] (hemzenin kesriyle) Döndürmek, لَوُثٌ [levt] ma'nāsına; yukālu: أَلَّاتُهُ Pes فَعَلَّ ve فَعَّلَّ bir ma'nāya olur. Ve

إِلَّاتَةُ [ilātet] Naks ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا أَلَّاتَهُ مِّنَ عَمَلِهِ شَيْئًا أَيَّ مَا نَقَصَ مِثْلُ أَلَّاتَهُ

لَاتَ [lāte] Kelime-i nefydir, Aḡfeş eyitti: Bu لَيْسَ kelimesine teşbîh olunmaḡın ism-i

fā'il bunda muzmer kılınmıştır. Ve eyitti: لَاتَ [lāte] حِينَ [hīn] kelimesinden cüdā isti'mâl olunmaz. Ve gāh olur ki zarüreten kelime-i حِينَ ba'zı eş'ârda hazf olunur. Ve ba'zılar (ص 3) "لَاتَ حِينَ مَنَاصٍ" okumuşlardır, ref'le لَاتَ [lāte]nin haberin muzmer kıluban. Ve Ebü 'Ubeyd eyitti: لَاتَ [lāte] aslında لَ idi, kelime-i tā zā'iddir, ziyāde olmaz, illā حِينَ kelimesine ve تَلَانٌ [telān] ve أَوَانٌ [evān] kelimesine ziyāde olur. Ve تَلَانٌ [telān] tā'nın fethiyle el-ān ma'nāsınadır. Hadd-i zātında tā' bu kelimeler üzerine ziyāde olunur, egerçi sûretā bunlardan münferid yazılır dedi, nitekim ba'zı şî'rde muttasıl dahi yazılmıştır; "الْعَاطِفُونَ تَجِينُ مَا مِّنَ عَاطِفٍ | | وَالْمُطْعَمُونَ زَمَانًا مَا" Ba'zılar eyitti: تَا', لَا kelimesine ziyāde olunmadır, تُمَّتْ ve تَبَّتْ kelimelerinde ziyāde olunduḡu gibi.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ت ت]

الْمَثُّ [el-mett] (mīm'in fethi ve tā'nın teşdidiyle) Çekmek, medd ma'nāsına. İpi bekre üzerine sarmadan çekmeğe de derler.

الْمَائَةُ [el-māttet] (tā-i ulānın teşdidiyle مَادَّةٌ [māddet] vezni üzerine) Hürmete vesileye derler; tekülü: فَلَانَ يُمْتُ إِلَيْكَ بِقَرَابَةٍ Ya'ni "Filān kimse özün sana nisbet eyler karābet sebebiyle."

الْمَوَاتُ [el-mevātt] (mīm'in fethiyle) Vesileler.

[م ح ت]

الْمَحْتُ [el-maht] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Her nesnenin muhkemi; yukālu: يَوْمَ مَحْتٍ أَيُّ شَدِيدِ الْحَرِّ مِثْلَ الْحَمْتِ ki حَمْتُ [hamt] dahi şedidü'l-harr demek olur; yukālu: مَحْتُ يَوْمَنَا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

[م ر ت]

الْمَرْتُ [el-mert] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol sahradır ki otu bitmeye.

الْمُرْوَةُ [el-muruvvet] (zammeteynle) Otsuzluk; yukālu: مَكَانٌ مَرَّتْ أَيُّ بَيْنِ الْمُرْوَةِ Ya'ni "Otsuz mekân." Ve kaşî kılız kimseye dahi derler; yukālu: رَجُلٌ مَرَّتْ إِذَا لَمْ يَكُنْ عَلَى حَاجِبِيهِ شَعْرٌ

الْمَرُّوتُ [el-Merrüt] (mīm'in fethi ve rā'nın teşdidiyle) Bir derenin ismidir. Ve bundan me'hūzdur; yukālu: يَوْمَ الْمَرُّوتِ [yevmu'l-merrüt] dedikleri ki Benî Kūşeyr ile Temīm bey-ninde vāki'dir.

[م ق ت]

الْمَقْتُ [el-maqt] (mīm'in fethi ve kāf'in sükūnuyla) Bugz etmek; yukālu: إِذَا مَقَّتَهُ مَقَّتًا إِذَا أَبْغَضَهُ Ve

نِكَاحُ الْمَقْتِ [nikāhu'l-maqt] Zamān-ı cāhiliyyette olurdu ki o bir kimse babası-nın 'avretin almaktır.

الْمَقِيْتُ [el-meqīt] (mīm'in fethi ve kāf'in kesriyle) ve

الْمَمْقُوتُ [el-memqūt] Bugz olunmuş kimse.

[م ك ت]

Ve fī ba'zi nusahi'l-Cevheri:

الْإِسْتِمْكَاتُ [el-istimkāt] Sivilce ağarmak; yukālu: إِسْتَمَكَتَ الْبُتْرُ إِسْتِمْكَاتًا إِذَا ابْيَضَّ

[م ل ت]

الْأُمْلُوتُ [el-umlüt] Şol sahraya derler ki nebātātı olmaya; yukālu: مَفَارِزَةُ أُمْلُوتٍ أَيُّ مَلْسَاءٍ Kezā fī ba'zi nusahi's-Şiḥāḥ.

[م و ت]

الْمَوْتُ [el-mevt] Ölüm ki ḥayāt [ḥayāt]ın zıddı; yukālu: مَاتَ يَمُوتُ وَيَمَاتُ أَيُّضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالرَّابِعِ

الْمَيِّتُ [el-meyyit] ve

الْمَيْتُ [el-meyt] (yā'nın teşdidi ve tahfifiyle) Ölmüş kimse.

الْمَوْتَى [el-mevtā] ve

الْأَمَوَاتُ [el-emvāt] ve

الْمَيِّتُونَ [el-meyyitūn] ve

الْمَيْتُونَ [el-meytūn] (yā'nın sükūnuyla) Mezbūrların cem'i; yukālu: قَوْمٌ مَوْتَى إِلَى آخِرِهِ Ve مَيِّتٌ [meyyit]in aslı مَيِّوتٌ idi فَيَعْلُ [fay'il] vezni üzere, ondan sonra idgām olundu ve ba'dehu tahfif olundu. Ve bunda müzek-ker ve mü'ennes berāber olur. Kālallāhu

ta'ālā: ﴿لِنُحْيِي بِهِ بَلَدَةً مَّيِّتًا﴾ (الفرقان 49) وَلَمْ يَقُلْ Ferrā eyitti: Henüz ölmeyen kimseye مَيِّتَةٌ derler ve عَنْ قَلِيلٍ derler ve öldükten sonra هَذَا مَائِتٌ demezler.

الْمَيِّتَةُ [el-meytet] (mīm'in fethiyle ve yā'nın sükunuyla) Cife, murdār olmuş ma'nāsına.

الْمَيِّتَةُ [el-mītet] (mīm'in kesriyle جَلَسَتْ [cilset] gibi) Bir nevc ölmek; yukālu: مَاتَ فُلَانٌ مَيِّتَةً حَسَنَةً

مَا أَمَوْتُهُ [mā emvetehu] Fi'l-i ta'accübdür, ammā murād قَلْبُهُ مَاتَ demektir, "Ne aceb mürde-dildir" ma'nāsına, zīrā şol fi'l-in ma'nāsında ki ziyādeye ve naksa kābiliyyet olmaya ondan fi'l-i ta'accüb gelmez.

الْمَوَاتُ [el-muvāt] (mīm'in zammıyla [mevt] ma'nāsına.

الْمَوَاتُ [el-mevāt] (mīm'in fethiyle) Şol nesnedir ki onda rüh olmaya. Ve

مَوَاتٌ [mevāt] Şol yere dahi derler ki onun māliki olmaya ve ondan kimse müntefic olmaya.

الْمَوْتَانُ [el-mevtān] (mīm'in fethiyle ve vāv'ın sükunuyla) Kalbi ölmüş kimse. Ve

الْمَوْتَانَةُ [el-mevtānet] Mü'ennesi; yukālu: رَجُلٌ مَوْتَانُ الْفُؤَادِ وَامْرَأَةٌ مَوْتَانَةُ الْفُؤَادِ

الْمَوْتَانُ [el-mevetān] (mīm'in ve vāv'ın fethiyle) حَيَوَانٌ [ḥayevān]ın zıddıdır; yukālu: إِشْتَرَى الْمَوْتَانَ وَلَا تَشْتَرِ الْحَيَوَانَ أَيِ اشْتَرَى الْأَرْضِينَ مَوْتَانٌ Ferrā eyitti: وَلَا تَشْتَرِ الرُّقِيقَ وَالذُّوَابَ [mevetān] yer kısmında ihyā olmayan yere derler. Ve fi'l-hadisi: "مَوْتَانُ الْأَرْضِ لِلَّهِ" وَلِرَسُولِهِ فَمَنْ أَحْبَبْنَا مِنْهَا شَيْئًا فَهُوَ لَهُ

الْمَوْتَانُ [el-mūṭān] (bi'z-zamm) Şol mevttir ki çarpālara vāki' ola; yukālu: وَقَعَ فِي الْمَالِ مَوْتَانٌ

الْإِمَاتَةُ [el-imātet] (hemzenin kesriyle) Öldürmek; yukālu: اللهُ أَمَاتَهُ اللهُ Ve veledi ölmek ma'nāsına da gelir; yukālu: إِذَا أَمَاتِ النَّاقَةُ إِذَا مَاتَ وَلَدُهَا

الْمُمَيْتُ [el-mumīt] (mīm-i ūlānın zammı ve sāniyenin kesri) ve

الْمُمَيْتَةُ [el-mumītet] Veledi ölen nāka; yukālu: أَمَاتِ النَّاقَةَ فَهِيَ مُمَيْتَةٌ وَمُمَيْتَةٌ Ubeyd eyitti: Bu ma'nā 'avrette dahi isti'māl olur.

الْمَمَاوِيثُ [el-memāvīt] (alā-vezni الْمَصَابِيحُ [el-meşābīḥ] cem'idir. İbnu's-Sikkīt eyitti: مَاتَ فُلَانٌ derler, kaçan onun ibni yāhūd ebnāsı vefāt etse.

الْتَمْوِيثُ [et-temvīt] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Öldürmek; yukālu: مَوْتُهُ تَمْوِيثًا شَدِيدًا لِلْمُبَالَعَةِ

الْمُتَمَاوِثُ [el-mutemāvit] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve vāv'ın kesriyle) Şol zāhiddir ki mürāyī ola.

الْمَوْتُ الْأَمَاتُ [el-mevtu'l-mā'it] Ziyāde mübālaga ile olan ölüm; يُؤْخَذُ لَيْلٌ لَيْلٌ مِنْ لَفْظِهِ مَا يُؤَكِّدُهُ

الْمُسْتَمَيْتُ [el-mustemīt] (mīm'in zammı ve sīn'in sükunuyla) Bir nesneye mütemahhız ve münbasıt olmak; yukālu: هُوَ مُسْتَمَيْتٌ لَهٗ لِلْأَمْرِ أَيِ مُسْتَرْسَلٌ لَهُ

مُسْتَمَيْتٌ [mustemīt] Şol kimseye derler ki kıtāl hİNinde ölümden bāk çekmeye.

الْمَوْتَةُ [el-mūtet] (mīm'in zammıyla) Cünündan ve sar'dan bir nevc'dir ki insāna 'arız olur, kaçan ifākat bulsa 'aklı tamām yerine gelir, uykuya varmış yāhūd mest olmuş gibi.

مَوْتَةٌ [Mu'tet] (mīm'in zammıyla ve sükun-ı hemze ile) Şol yerin ismididi ki Ca'fer b. Ebī Ṭālib onda katl olundu.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التُّونِ)

[ن أ ت]

الْتَّبْتُ [en-ne'it] (nūn'un fethi ve hemze-nin kesriyle) İnmek, nāliden ma'nāsına; yukālu: نَأَتْ الرَّجُلُ يَثْبُتُ ثَبْتًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَدَّ مِثْلُ نَهَتْ

الْتَّبَاتُ [en-ne'āt] (nūn'un fethi ve hemze-nin fethi ve teşdīdiyle) Mislü: الْتَّبَاتُ [en-nehhāt]; ziyāde inilleyen kimse.

[ن ب ت]

الْتَّبْتُ [en-nebt] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

الْتَّبَاتُ [en-nebāt] (nūn'un fethiyle) Yerden biten nesne. Ve bitmek ma'nāsına da gelir.

الْإِنْبَاتُ [el-inbāt] Bitmek ve bitirmek ve

إِنْبَاتُ [inbāt] Kasık kılı bitmeğe dahi derler; yukālu: عَانَتْهُ أَي نَبَتْ عَانَتْهُ Ve عَانَتْهُ [cānet] 'ayn-ı mühmele ile ve nūn ile kasığa derler; yukālu: نَبَتْ الْأَرْضُ وَأَنْبَتَتْ بِمَعْنَى ve نَبَتْ الْبُقْلُ ve أَنْبَتَ الْبُقْلُ dahi derler, bir ma'nāya; ve yukālu: أَنْبَتَهُ اللهُ نَبَاتًا حَسَنًا

الْمَنْبُوتُ [el-menbūt] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bitmiş nesne; أَنْبَتَ sīgasının ism-i mef'ūlüdür, 'alā-hilāfi'l-kıyās; yukālu: أَنْبَتَهُ فَهُوَ مَنْبُوتٌ

الْتَّنْبِيتُ [et-tenbīt] (alā-vezni الْتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Ağaç dikmek; yukālu: نَبَتْ الشَّجَرَ نَبَتْ بَيْنَ عَيْنَيْكَ ve yukālu: نَبَتْ بَيْنَ عَيْنَيْكَ Ya'nī "Ecelini dikilmiş fidan gibi gözün önünde hazır gör." Ve

تَنْبِيتُ [tenbīt] تَرْبِيَةٌ [terbiyet] ma'nāsına da gelir; yukālu: نَبَتْ الصَّبِيَّ تَنْبِيَةً إِذَا رَبَّيْتَهُ

الْمَنْبِيتُ [el-menbit] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla ve bā'nın kesriyle) Ot bitecek

yer مَوْضِعِ النَّبَاتِ ma'nāsına.

النَّابِئَةُ [en-nābitet] (bā'nın kesriyle) Bir kabīlede hāsıl olup zuhūr eden nesne; yukālu: مَا أَحْسَنَ نَابِئَةَ بَنِي فُلَانٍ أَيُّ مَا تَنَبَّأَ عَلَيْهِ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ وَنَبَّأَتْ لَهُمْ نَابِئَةً إِذَا نَشَأَ لَهُمْ نَشَأٌ صَغَارٌ Ya'nī onların tāze evlādı yetişse; ve yukālu: كَاظِمٌ إِنَّ بَنِي فُلَانٍ لَنَابِئَةٌ سَرٌّ iyilik üzere olmasalar.

النَّوَابِيتُ [en-nevābit] نَابِئٌ [nābit]in cem'idir. Ve tāzelerde نَابِئَةٌ [nābitet] olan, onların 'ömrleridir.

النَّبِيتُ [en-Nebīt] (nūn'un fethi ve bā'nın kesriyle) Bir kabīlenin adıdır Yemen'den.

الْيَنْبُوتُ [el-yenbūt] (yā'nın fethi ve nūn'un sükūnu ve bā'nın zammıyla) Bir cins ağaçtır ki ba'zı rivāyette o keçi boynuzu ağacıdır.

[ن ح ت]

النَّحْتُ [en-naht] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Yonmak, tırāşiden ma'nāsına; yukālu: نَحْتَهُ يَنْحُتُهُ نَحْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

النَّحَاةُ [en-nuḥātet] (nūn'un zammıyla) Yonga gibi ağacı yonarken dökülür.

الْمِنْحَاتُ [el-minḥat] (mīm'in kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) Yonacak ālet ki ona rende derler.

النَّحِيتَةُ [en-neḥītet] (nūn'un fethi ve hā'nın kesriyle) Tabī'at ma'nāsına.

النَّحِيتُ [en-neḥīt] (nūn'un fethi ve hā'nın kesriyle) Bir kavme muhibb olup maslahatların gören kimse, دَحِيلٌ [deḥīl] ma'nāsına. Ve

نَحِيتٌ [neḥīt] Davarın şol tırnağına derler ki etrāfı gitmiş ola.

[ن ص ت]

الْإِنْصَاتُ [el-inṣāt] (hemzenin kesriyle)

Sākit olup bir sözü dinlemek; tekūlu: أَنْصَتُوهُ وَأَنْصَتُوا لَهُ

[ن ع ت]

النَّعْتُ [en-na'et] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir nesnenin sıfatı. Ve bir nesneyi vasf etmek; yukālu: نَعَتَ الشَّيْءِ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

الْإِنْتِعَاتُ [el-inti'āt] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Kezālik vasf etmek; tekūlu: إِنْتَعَتُ الشَّيْءَ إِذَا وَصَفْتَهُ

نَاعِتُونَ [Nā'itūn] Bir mevzi'in ismidir.

[ن ف ت]

النَّفِيتُ [en-nefīt] (nūn'un fethi ve fā'nın kesriyle) Çömlek ziyāde kaynayıp kefin ok gibi atması; yukālu: نَفَّتَ الْقِدْرُ تَنْفَتٌ نَفِيًّا إِذَا كَانَتْ تَرْمِي بِمِثْلِ السَّهْمِ Ve gaza gelip ağız köpürmeğe dahi derler; yukālu: إِنَّ فُلَانًا لَيَنْفُتُ غَضَبًا وَيَنْفُطُ أَيُّ يَغْلِي

الْمُنَافِتَةُ [el-munāfetet] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Ziyāde kaynamak; yukālu: الْقِدْرُ تُنَافِتُ وَتُنَافِطُ

النَّفُوتُ [en-nefūt] (nūn'un fethiyle ve fā'nın zammıyla) Ziyāde kaynayan çömlek.

النَّفِيتَةُ [en-nefītet] (nūn'un fethiyle ve fā'nın kesriyle) Unu su üzerine yāhūd süt üzerine dökme, hattā kaynayınca ya'nī bulamaç etme. Ve bu aglazdır, سَخِينَةٌ [seḥīnet]ten. Ve bu seḥīnet [seḥīnet] omaç dedikleri aştır ki bulamaçtan duruca olur ve bunu ehl-i 'ayāl olanlar eder, kaçan zamāna onlara kahr edip fakīr olsalar.

[ن ك ت]

النَّكْتُ [en-nekt] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kamışı yāhūd kamış misilli bir nesneyi yere vurup yeri onunla müte'essir kılmaktır. Ve bir kimseyi dürtüp başı üze-

rine bırakmağa dahi derler.

الْإِنْتِكَاتُ [el-intikāt] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Başı üzere düşmek; yukālu: **مَنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ فَانْتَكَتَ هُوَ** Ve yerden yukarı sıçramağa dahi derler; yukālu: **مَرَّ الْفَرَسُ يَنْكُتُ أَيَّ يَنْبُو عَنِ الْأَرْضِ**

النُّقْطَةُ [en-nuktet] (nūn'un zammıyla) نُقْطَةٌ [nuqṭat] gibidir veznen ve ma'nen, ya'nī bir yere bir nesne ile nokta koyup nişān etmektir.

الْمُنْكَتَةُ [el-munekketet] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdidiyle ve kesriyle dahi rivāyet olunur ve sānī azherdir) Nitekim **تَوَكَّيْتُ** [tevkīt] tefsīrinde gelir inşā'allāhu ta'ālā ve **تَذَنَّبْتُ** [teznīb] tefsīrinde dahi mürūr etmiştir, şol hurmādır ki olmağa başlayıp ona ben düşe; yukālu: **رُطِبَةُ مُنْكَتَةٍ**

النَّكِيْتُ [en-nākit] (kāf'ın kesriyle) Devenin dirseği münharif olup yanını yarmak hāletidir.

[ن و ت]

النَّوَاتِي [en-nevātiyy] (fethateynle) Deryāda olan gemicilerdir.

النُّوتِي [en-nūtiyy] (nūn'un zammıyla ve yā'nın teşdidiyle) **نَوَاتِي** [nevātiyy]nin müfredi. Ve bu ehl-i Şām kelāmındandır.

النَّاتُ [en-nāt] **النَّاسُ** [en-nās] demektir, bazı lügat üzere sīn tā'ya kalb olunmuştur; **أَكْيَاسُ** [ekyās]ta **أَكْيَاتُ** [ekyāt] dedikleri gibi.

[ن ه ت]

النَّهِيْتُ [en-nehīt] (nūn'un fethi ve hā'nın kesriyle) Arslan āvāzı, **زَيْرٌ** [ze'ir] ma'nāsına lākin **نَهِيْتُ** [nehīt] **زَيْرٌ** [ze'ir]den ednā olandır; tekūlu: **نَهَتْ يَنْهَتْ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي** Ve hīmār āvāzına ve nefes alıp vermeğe dahi derler.

النَّهَاتُ [en-nehhāt] (nūn'un fethi ve hā'nın teşdidiyle) Ziyāde çağırان arslan; yukālu: **أَسَدٌ نَهَاتٌ** Ve hīmāra dahi derler; yukālu: **جَمَارٌ نَهَاتٌ أَيُّ نَهَاتٌ** Ve teneffüs edici ma'nāsına da gelir; yukālu: **رَجُلٌ نَهَاتٌ أَيُّ** **زَحَّارٌ** Ve **زَحَّارٌ** [zahhār] zā-i mu'ceme ve ḥā-i mühmele ile şiddetle nefes alıp verene derler.

FASLU'L-VĀV**(فَضْلُ الْوَاوِ)**

sinde yā vāv'a kalb olunmuştur, mā-kabli mazmūm olduğundan ötürü.

[و ق ت]

الْوَقْتُ [el-vaqt] Çağ, ma'nāsına; çağ ma'rūf.

الْمِيقَاتُ [el-mīqāt] (mīm'in kesriyle) Bir fi'l için ta'yīn olunan vakt. Ve ta'yīn olunan mekān ma'nāsına da gelir; yukālu: هَذَا مَكَانٌ مِيقَاتُ أَهْلِ الشَّامِ İhrām giydikleri mevzî için.

الْمَوْقُوتُ [el-mevqut] (‘alā-vezni الْمَمْقُودُ [el-maqşūd]) Vakt ta'yīn olunan fi'l; yukālu: وَقْتُهُ فَهُوَ مَوْقُوتٌ إِذَا بَيَّنَّ لِلْفِعْلِ وَقْتًا يُفْعَلُ فِيهِ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَوْقُوتًا﴾ (النساء 103) أَي مَفْرُوضًا فِي الْأَوْقَاتِ

التَّوْقِيتُ [et-tevkīt] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Vaktleri ta'yīn etmek; yukālu: وَقْتُهُ يَا نِي “Ben onu ta'yīn ettim, filān gün için.” dedikleri gibi. Ve kuri'e: “وَإِذَا الرُّسُلُ أَقْبَتَتْ” (المرسلات 11) وَ“وَقِيتُ” وَ“أَقْبَتْتُ” dahi lügattır, mislu: وَجُوهٌ [vucūh] ve أُجُوهٌ [ucūh].

الْمَوْقِيتُ [el-mevqīt] مَفْعِلٌ [meʿil]dir, مَجْلِسٌ [meclis] gibi وَقِيتٌ [vaqt]ten me'hūzdur; yukālu: اللهُ جَامِعُ النَّاسِ لِيَوْمِ الْمَوْقِيتِ

[و ك ت]

الْوَكْتَةُ [el-vektet] Şol nesnedir ki bir nesne üzerinde nokta gibi olur; yukālu: فِي عَيْنَيْهِ وَكْتَةٌ

التَّوْكِيْتُ [et-tevkīt] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Hurmānın olmağa başlayıp noktaları zāhir olmak; yukālu: وَكَتَّ الْبُشْرَةَ تَوْكِيًّا

[و ه ت]

الْإِيهَاتُ [el-ihāt] (hemzenin kesriyle) Et kokmak; yukālu: أَوْهَتَ اللَّحْمَ يُوهِتُ إِذَا أَتَتْ وَهُتَ دَاهِي لُغَاتٌ، يُوهِتُ

FASLU'L-HĀ

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ت]

الْهَبِيتُ [el-hebīt] (hā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere) Korkusundan 'aklı zā'il olan kimse; yukālu: هَبِيتُ الرَّجُلُ أَي نُخِبَ Ya'nī "Havftan 'aklı gitti."

مَبْهُوتُ الْفؤَادِ [mebhūtu'l-fu'ād] Şol kimse-dir ki havfindan 'aklı gitmiş ola.

الْهَبْتَةُ [el-hebtet] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Za'f ma'nāsına; yukālu: فِي عَقْلِهِ هَبْتَةٌ أَي ضَعُفَ Ve vurmak ma'nāsına da gelir; yukālu: هَبْتَةٌ يَهْبِتُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَي ضَرَبَهُ

[ه ت ت]

الْهَتْ [el-hett] (hā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Kelāmı intizām üzere söylemek; yukālu: هُوَ يَسْرُدُ الْحَدِيثَ سَرْدًا وَيَهْتُهُ هَتًّْا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve serd [serd] sözü bir yere dermeğe derler.

الْمِهَتْ [el-mihett] (mīm'in kesriyle) Şol recüle derler ki hafif olup kesrū'l-kelām ola.

الْهَتَانُ [el-hettān] (hā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

[ه ر ت]

الْهَرْتُ [el-hert] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Et katı pişmek; yukālu: هَرَّتْ أَي طَبَخَهُ حَتَّى تَهْرَأَ Ve libāsı pārelemeğe dahi derler, هَرَّتِ الثُّوبُ أَي مَرَّقَهُ Ve bir kimsenin 'ırzın yıkmağa dahi derler; yukālu: هَرَّتْ عِرْضَهُ إِذَا طَعَنَ فِيهِ

الْهَرِيتُ [el-herīt] (hā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki ağzının köşeleri büyük ola, وَاسِعُ الْبَدَقَيْنِ ma'nāsına. Ve gāh olur ardı ve önü bir olmuş 'avrete dahi

derler, مِفْضَاةٌ [mifḍāt] ma'nāsına.

الْهَرْتُ [el-heret] طَرَبٌ [ṭareb] vezni üzere) Masdardır; yukālu: هَرَّتْ يَهْرْتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ **الْأَهْرْتُ** [el-ehret] (hemzenin ve rā'nın fet-hiyle) Avurdu ziyāde büyük olan; yukālu: [Ve] أَسَدٌ أَهْرْتُ أَي بَيَّنُّ الْهَرْتِ دahi derler ve كِلَابٌ مَهْرُوتُهُ الْأَشْدَاقُ dahi derler.

[ه ف ت]

الْهَفْتُ [el-heft] ve

الْهَفَاتُ [el-hufāt] (hā'nın fethiyle evvelde ve zammıyla sānide) Bir nesne hiffetinden dağılıp uçmak; yukālu: هَفَّتِ الشَّيْءُ هَفًّا وَهَفَاتًا Ve her şey ki alçak olsa هَفَّتْ ذَلِكَ الشَّيْءُ derler.

الْإِنْهِفَاتُ [el-inhifāt] (hemzenin kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) ve

التَّهْفَاتُ [et-tehāfut] (tā'nın fethi ve fā'nın zammıyla) Bir nesne pāre pāre olup düşmek. Ve pervāne āteşe düşmeğe dahi derler; yukālu: فَرَاشٌ تَهَفَّتِ الْفَرَاشُ أَي تَسَاقَطَ Ve فَرَاشٌ fā'nın fethiyle ve rā'nın tahfifiyle pervāne dedikleri nesnedir ki gece ile kendin oda vurur.

الْهَفِيفَةُ [el-hefīfet] (hā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Şol kimselerdir ki onları kıtlık zebūn etmiş ola; yukālu: وَرَدَتْ هَفِيفَةً مِنَ النَّاسِ Ve لِلَّذِينَ أَفْحَمْتُهُمُ السَّنَةَ [senet]ten murād فَحَطَّ [kaḥṭ]tır.

الْهَفْفَاتُ [el-heffāt] (hā'nın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Ahmak demektir, لَفَّاتٌ [leffāt] ma'nāsına.

[ه ل ت]

الْهَلْتَى [el-heltā] (hā'nın fethi ve lām'ın sükūnu ve elif-i maksüre) Bir ottur ki kurdukta kızarır. Ve kaçan yense geri biter demişler, kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şihāh.

[ه ي ت]

التَّهْيِيتُ [et-tehyīt] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Çağırmaq; yukālu: هَيْتَ بِهِ وَهَوَّتَ بِهِ إِذَا صَاحَ بِهِ وَدَعَاهُ

هَيْتَ [heyte] (hā'nın fethiyle ve yā'nın sükūnuyla) Gel demek olur, هَلُمَّ ma'nāsına; yukālu: هَيْتَ لَكَ أَيُّ هَلُمَّ Ve bazıları eyitti: Bunda vāhid ve cem^c ve müzekker ve mü'ennes berāber olur, lākin ‘aded هَيْتَ kelimesinin ‘akibinde zikr olunur; yukālu: هَيْتَ لَكُنَّ ve هَيْتَ لَكَمَا

الْهَوْتَةُ [el-hevtet] (hā'nın fethiyle) Alçak olan yere derler.

الْهُوَّةُ [el-huvvet] (hā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Bi-ma'nāhā.

هَيْتَ [Hīt] (hā'nın kesriyle) Bir şehrin ismidir Fırāt kenārında. Aşma^ı eyitti: هَيْتَ [Hīt]in aslı هُوَّةُ [huvvet]tendir, alçak yer ma'nāsına, nitekim mürūr etti.

هَاتَ [hāti] (tā'nın kesriyle) Bir kelimedir ki ver bana demektir, اَعْطِنِي ma'nāsına; yukālu: هَاتَ يَا رَجُلُ [Ve] هَاتِيَا [hātiyā] tesniye-i müzekkeri, هَاتُوا [hātū] cem^c-i müzekkeri, هَاتِي [hātī] yā ile mü'nesi, هَاتِيَا [hātiyā] tesniye-i mü'nesi, هَاتِيْنَ [hātīne] cem^c-i mü'nesi, عَاطِيْنَ gibi; ve tekūlu: هَاتَ لَا هَاتِيْتَ Ya'nī “ Ver ki vermeğe kâdir olmayasın.”

الْمُهَاتَةُ [el-muhātāt] (mīm'in zammıyla) Verişmek; tekūlu: هَاتَ إِنْ كَانَ بِكَ مُهَاتَةٌ ve yukālu: مَا أَهَاتِيكَ أَيُّ مَا أَعْطِيكَ وَلَا يُقَالُ مِنْهُ مَا أَهَاتِيكَ أَيُّ مَا أَهَاتِيكَ وَلَا يُقَالُ مِنْهُ Ya'nī bundan sāga-i nehy gelmez. Ve Ḥalīl eyitti: هَاتَ [hāti]nin aslı “آتَى-يُؤْتِي” dir, elif yā'ya kalb olunmuştur.

FASLU'L-YĀ'

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ق ت]

الْيَاقُوتُ [el-yāqūt] Cevāhirden bir ma'rūf taştır, Fārisīdir, mu'arrebdir, فَاعُولُ [fā'ūl] vezni üzeredir.

الْيَاقُوتَةُ [el-yāqūtet] Vāhidi.

الْيَوَاقِيْتُ [el-yevākīt] يَاقُوتُ [yāqūt]un cem'i.

[ي ه ت]

الْإِيهَاتُ [el-ihāt] (hemzenin kesriyle) Et kokmak; yukālu: أَيِهَتْ الْجُرْحُ أَيُّ أَتَتْ

BĀBU'Ş-ŞĀ'
(بَابُ الشَّاءِ)

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الْأَلْفِ)

[أ ب ث]

الْأَبِيثُ [el-ebiş] (hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle) Şād olan kimse, neşit ma'nāsına.

الْأَبِيثُ [el-ebeş] (hemzenin ve bā'nın fet-hiyle) Süt içip karın şişmeden mest gibi olmak; yukālu: أَبَيْتُ الرَّجُلُ يَأْبُتُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve Ebū 'Amr bu hālet deve sütüne mahsüstur dedi.

[أ ث ث]

الْأَثَانَةُ [el-eşāset] (hemzenin fethiyle) Ot çok olmak ve birbirine dolaşmak; yukālu: أَثَّ الثَّبَاتُ يَيْثُ أَثَانَةٌ إِذَا كَثُرَ وَالتَّفَّ

الْأَثِيثُ [el-eşīş] (hemzenin fethi ve šā'nın kesriyle) Gür ve bol demektir; yukālu: أَثِيثُ وَشَعْرُ أَثِيثِ Ve mülahham ma'nāsına da gelir.

الْأَثَاوِثُ [el-eşā'is] (hemzenin fethiyle) Cem'i; yukālu: نِسْوَةٌ أَثَاوِثُ أَي كَثِيرَاتُ اللَّحْمِ

الْأَثَانُ [el-eşāş] (kezālik hemzenin fethiyle) Ev esbābı, metā'ü'l-beyt ma'nāsına. Ferrā eyitti: أَثَانُ [eşāş] cem'idir, vāhidi yoktur. Ve Ebū Zeyd eyitti: أَثَانُ [eşāş] gö-türü māla itlāk olunur, ya'nī deveye ve ko-yuna ve kula ve sār'ir metā'a itlāk olunur.

الْأَثَانَةُ [el-eşāset] أَثَانُ [eşāş]ın vāhididir.

الْأَثَاثُ [et-te'eşşus] (fethateynle ve šā'nın zammıyla) Metā' sāhibi olmak; yukālu: أَثَاثُ رِيَاثُ Ve تَأَثَّثَ فُلَانٌ إِذَا أَصَابَ رِيَاثًا kesriyle رِيَشُ [rīş]in cem'idir, kumaş de-mek olur.

أَثَانَةٌ [Eşāset] (hemzenin zammıyla) Bir re-cülün ismidir.

[أ ر ث]

الإزث [el-irs] (hemzenin kesriyle) Tereke, mīrās ma'nāsına; hemzenin aslı vāv idi. Ve asl ma'nāsına da gelir; yukālu: هُوَ فِي إِزْثٍ صَدَقَ أَي فِي أَصْلِ صَدَقِ Ve

إزث [irs] Müte'ahhirīn mütekaddim olanlardan mütevāris olduğu hālete dahi derler; yukālu: هُوَ عَلَى إِزْثٍ مِنْ كَذَا أَي عَلَى أَمْرٍ قَدِيمٍ تَوَارِثُهُ الْأَخِرُ عَنِ الْأَوَّلِ

التأريث [et-te'rīs] Kavmin mā-beyninde igrā etmeğe derler. Ve

تأريث [te'rīs] Od yakmağa dahi derler, ikād-ı nār ma'nāsına.

الأرثة [el-urset] (hemzenin zammıyla) Şol davar tersine derler ki ocağın külü yanında ihzār ederler, vakt-i hācette od yakmağa bulunsun diye. Ve *Şihāb*'ın bazı nüshalarında şöyle vāki olmuş ki أرثة [urset] şol semendir ki ta'yīn oluna bir nesneyi beyc etmekte; tekūlu: أَرَّثَ لِي فِي دَائِبِهِ شَيْئًا لَا أَنْقُضِي مِنْهُ وَمَا أَنَا بِنَاقِصٍ مِنْ أَرْثِهِ شَيْئًا Ve أرثة [urset] ve أرفة [urfet] şol 'alāmettir ki iki yerin beyninde olan hadde vazc olunur. Ve

أرثة [urset] Koyun renklerinden بُعْثَةٌ [buğset] ve رُقْطَةٌ [ruqṭat] gibi akli ve karalı olan renktir; yukālu: كَبِشَ آرْثٌ وَنَعْجَةٌ آرْثَاءُ Ve بُعْثَةٌ [buğset] bā'nın zammı ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla karamtık olmağa derler. Ve رُقْطَةٌ [ruqṭat] rā'nın zammıyla ve kāf'ın sükūnuyla alaca olmağa derler.

الأزث [el-urş] (hemzenin zammıyla) Şol otur ki deve onu yemekle semirdikten sonra uyuz olur. İntehā mā-fī ba'zi'n-nusah.

التأرث [et-te'erruş] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Od yalınlanmak; yukālu: تَأَرَّثَتِ النَّارُ إِذَا اتَّقَدَّتْ فِي الْأَرْثَةِ

[أ ن ث]

الأُنثى [el-unşā] Dişi, مُذَكَّرٌ [muzekker]in mukābili.

الإِنَاثُ [el-inās] اُنْثَى [unşā]nın cem'ci.

الأُنْثُ [el-unş] (hemzenin zammı ve nūn'un sükūnuyla) اِنْثٌ [inās]ın gūyā ki cem'cidir denildi.

الإِنَاثُ [el-īnās] (hemzenin kesriyle اِنْفَعَالٌ [if'āl] vezni üzere) Mü'ennes doğurmak; yukālu: اِنْتَتِ الْمَرْءَةُ إِذَا وَلَدَتْ اُنْثَى

المؤنث [el-mu'nis] Mü'ennes doğuran 'avret.

المِينَاثُ [el-mīnās] (mīm'in kesriyle) Mü'ennes doğurmak 'ādeti olan 'avret. Ve mü'ennes doğurtmak 'ādeti olan ere dahi مِينَاثٌ [mīnās] derler, مِفْعَالٌ [mif'āl] sīgasında müzekker ve mü'ennes berāber olur.

التأنيث [et-te'nīs] (alā-vezni اَلتَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kelimeyi mü'ennes kılmak; تَذْكَيرٌ [tezkīr]in mukābilidir.

التأثث [et-te'ennuş] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Kelime mü'ennes olmak; yukālu: اَنْثَتْهُ فَتَأَثَّتْ

الأَنِثُ [el-enīş] (hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle) Şol demire derler ki dişi olup mülāyim ola.

الأَنْثِيَانُ [el-unşeyān] (hemzenin zammı ve nūn'un sükūnu ve şā'nın fethiyle) İki hāya. Ve iki kulağa dahi derler.

الأَنِثَةُ [el-enīset] (hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle) Şol yerdir ki ot bitire ve düz yer ola.

FASLU'L-BĀ'

(فَضْلُ الْبَاءِ)

[ب ث ث]

الْبَيْتُ [el-bess] (bā'nın fethiyle) Haberi şāyi^c etmek; yukālu: **بَيْتُ الْخَبْرِ إِذَا نَشَرَهُ** Ve

بَيْتٌ [bess] Şol hurmāya derler ki onu iyi devşirmeyeler; yukālu: **تَمَرٌ بَيْتٌ إِذَا لَمْ يُجَدَّ كَثْرُهُ** Ve bu 'Arabların ماء غَوَزُ dedikleri gibidir. Aşma^c eyitti: **تَمَرٌ بَيْتٌ** derler, kaçan müteferrik olup birbirinden ayrı olsa. Ve

بَيْتٌ [bess] Hāle ve hüzne dahi derler.

الْإِبْتِئَاتُ [el-ibšās] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'na^hu. Ve izhār ma'nāsına da gelir; yukālu: **أَبْتَشْتُكَ سِرِّي أَيِ أَطْهَرْتُ لَكَ** Ve

إِبْتِئَاتٌ [ibšās] İzhār-ı hāl ve izhār-ı hüzne dahi derler; yukālu: **أَبْتَشْتُكَ أَيِ أَطْهَرْتُ لَكَ بَيْتِي**

التَّبْيِثُ [et-tebsīs] ('alā-vezni [et-tekrīm] Haberi kezālik şāyi^c kılmak; yukālu: **بَشَّتُ الْخَبَرَ شُدِّدَ لِلْمُبَالَغَةِ**

الْإِنْبِئَاتُ [el-inbišās] Haber münteşir olmak.

الْبَيْشَةُ [el-beşbešet] ('alā-vezni [ez-zelzelet]) Dağıtmak; yukālu: **بَشَّتُ الْخَبَرَ بَشْشَةً** **بَشَّتُ الْعُبَارَ إِذَا هَيَّجْتَهُ** **وَإِذَا نَشَرْتَهُ** ve yukālu eyzan:

[ب ح ث]

الْبَحْثُ [el-baḥṣ] (bā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Sorup araştırmak; yukālu: **بَحَثْتُ عَنِ الشَّيْءِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَتَشْتُ عَنْهُ** ve fi'l-meseli: "كَالْبَاحِثِ عَنِ الشَّفْرَةِ"

الْإِبْتِحَاثُ [el-ibtihās] (hemzenin kesriyle) Bahs etmek; yukālu: **إِبْتَحَثْتُ عَنْهُ أَيِ فَتَشْتُ عَنْهُ**

الْمَبَاحِثُ [el-mebāḥiṣ] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesriyle) Aranacak yerler; ve minhu kavluhum: **تَرَكْتُهُ بِمَبَاحِثِ الْبَقْرِ أَيِ بِالْمَكَانِ الْقَفْرِ** Ya'nī "Bir haysiyetle terk ettim ki kanda idügi bilinmez."

[ب ر ث]

الْبِرْثُ [el-berṣ] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Düz ve yumuşak olan yer.

الْبِرَاثُ [el-birās] (bā'nın kesriyle) ve

الْأَبْرَاثُ [el-ebrās] (hemzenin fethiyle) ve

الْبِرْوُثُ [el-burūs] (zammeteynle) Cem'idir. Ve ba'zı şā'irin şi'rinde ki **بِرْوٌ** [berṣ] in cem'inde **بِرَارٌ** [berāriṣ] vākī^c olmuştur, hatādır demişler.

[ب ر غ ث]

الْبُرْغُوثُ [el-burgūs] (bā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Pire dedikleri cānver ki müziyāttandır.

الْبِرَاغِيثُ [el-berāgīṣ] (bā'nın fethi ve ḡayn'ın kesri ve meddiyle) **بُرْغُوثٌ** [burgūs] un cem'idir.

[ب ع ث]

الْبَعْثُ [el-ba'ṣ] (bā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Göndermek; yukālu: **بَعَثَهُ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيِ أَرْسَلَهُ** Ve

بَعَثٌ [ba'ṣ] Nākaya dāḡ vurmaḡa dahi derler; yukālu: **بَعَثْتُ النَّاقَةَ إِذَا أَثَّرْتَهَا** Ve uykudan uyandıрмаḡa da derler; yukālu: **بَعَثَهُ مِنْ مَنَامِهِ** Ve ölüyü diriltmeḡe dahi derler; yukālu: **بَعَثَ الْمَوْتَى أَيِ نَشَرَهُمْ لِيَوْمِ الْبَعْثِ** Ve

بَعَثٌ [ba'ṣ] Bile koşulan 'askere de derler; ve minhu kavluhum: **كُنْتُ فِي بَعْثٍ فَلَانَ أَيِ فِي جَيْشِهِ الَّذِي بُعِثَ مَعَهُ**

الْبُعُوثُ [el-bu'ūs] (zammeteynle) **بَعَثٌ** [ba'ṣ] in cem'idir, **جُبُوشٌ** [cuyūṣ] ma'na^sına.

الْإِبْتِغَاثُ [el-ibtī'ās] Bi-ma'na^hu.

الْإِنْبِعَاثُ [el-inbi'ās] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Gönderilmek; yukālu: **إِنْبِعِثَ فِي بَعْثِهِ فَانْبِعِثَ** Ve sür'at etmek; yukālu: **السَّيْرِ أَيِ أَسْرَعَ**

التَّبَعُثُ [et-teba'us] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdidiyle) **إِنْبِعَاثٌ** [inbi'ās] ma'nāsına; **تَبَعْتُ مِثِّي الشَّعْرُ أَي انْبَعَثَ كَأَنَّهُ سَالَ**
الْبَيْعُثُ [el-Be'is] (bā'nın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Bir şa'irin ismidir; **بَعِثْتُ** [Be'is] diye tesmiye olundu; **زِرَّاءُ شِعْرِ** içinde **تَبَعْتُ مِثِّي** demiştir.

يَوْمُ بَعَاثٍ [yevmu bu'ās] (bā'nın zammıyla) Evs kabilesiyle Hızrec kabilesinin bir günüdür

[ب غ ث]

الْبِغَاثُ [el-biğās] (bā'nın fethi ve zammı ve kesriyle) Üçü de lügattır, bir kuştur ki kerkesten kiçirektir, uçuşu batıdır, murdār-hor derler cife yemeğin ve rengi karamtıktır, gubār rengi gibi. Ve fi'l-meseli: “إِنَّ الْبِغَاثَ بِأَرْضِنَا تَسْتَنْسِرُ” Ya'nī “Bizim vilâyetimize gelen murdār-hor gibi ednâ iken kerkes gibi mu'azzez olur” ki **نَسِرُ** [nesr] kerkese derler. Yûnus eyitti: o kimse ki **بِغَاثٌ** [beğās] vâhid kıldı, **الْبِغَاثَانُ** [el-biğsân] bā'nın kesri ve gayn'ın sükûnuyla **بِغَاثٌ** [beğās]ın cem'idir dedi, **غَزَالٌ** [ğazāl]la **غِزْلَانٌ** [ğizlân] gibi. Ve şol kimse ki müzekkerde ve mü'enneste **بِغَاثَةٌ** [beğāšet] dedi tâ vâhdetle, cem'i **الْبِغَاثُ** [el-beğās] der dedi, **نِعَامَةٌ** [ne'āmet] ile **نِعَامٌ** [ne'ām] gibi.

الْأَبْعَاثُ [el-ebğās] (hemzenin fethi ve bā'nın sükûnuyla) Boz renkli olan nesne, **أَغْبَرٌ** [ağber] ma'nāsına. Garīb ki **أَغْبَرٌ** [ağber] dahi toz renginde olan nesneye derler. Ve **أَبْعَاثٌ** [ebğās] Kumlu olan yere de derler.

الْبِغَاثَاءُ [el-bağsā'] (bā'nın fethi ve gayn'ın sükûnuyla ve elif-i memdüde ile) Koyunun alacasına derler, **رَقْطَاءٌ** [rakṭā'] gibi. Ve **بِغَاثَاءُ** [bağsā'] Ecnās-ı muhtelifeden karışık olan halk; yukālu: **دَخَلْنَا فِي الْبِغَاثَاءِ أَي فِي عَامَّةٍ**

النَّاسِ وَجَمَاعَتِهِمْ

[ب و ث]

الْبَيُوثُ [el-bevs] (bā'nın fethiyle) Bahs etmek; yukālu: **بَاتَ عَنِ الشَّيْءِ يَبُوثُ بَوْتًا**

[ب ه ث]

الْبِهْشَةُ [el-Behšet] (bā'nın fethi ve hā'nın sükûnuyla) Bir kabîlenin babasıdır Suleym'den ki ona Behşe b. Suleym b. Manşūr derler. Ve

بِهْشَةٌ [behšet] Zînete dahi derler; yukālu: **فُلَانٌ لِبِهْشَةٍ أَي لَزِينَةٍ**

FASLU'T-TĀ'

(فَضْلُ الثَّاءِ)

[ت ف ث]

الثَّفْتُ [et-tefes] (fethateynle) Menāsik-i haccdan olan nesnelerdir, tırnak kesmek ve bıyık kırmak ve baş tıraş etmek ve kasık kılın gidermek ve cemre atmak ve kurbān boğazlamak gibi ve bunların emsāli ne ki varsa. Ve derler ki ثَفْتُ [tefes] lafzı eş'ār-ı 'Arabda vāki' olmamıştır, istilāhāt-ı şer'iyeden olduğuna binā'en.

FASLU'Ş-ŞĀ'

(فَضْلُ الثَّاءِ)

[ث ل ث]

الثَّلَاثَةُ [eş-selāset] Üç demektir, 'aded-i müzekkerde.

الثَّلَاثُ [eş-selās] Üç demektir, 'aded-i mü'enneste.

الثَّلَاثَاءُ [eş-selāšā'] (šā'nın fethi ve lām'ın meddiyle ve āhirinde elif-i memdüde ile) Se-şenbe günüdür.

الثَّلَاثَاوَاتُ [eş-selāšāvāt] ثَلَاثَاءُ [selāšā']nın cem'idir.

الثُّلُثُ [eş-sulṣ] (šā'nın zammıyla ve lām'ın sükūnuyla) Üçte bir demektir.

الثَّلِيثُ [eş-selīs] (šā'nın ve lām'ın kesriyle) Kezālik üçte bir demektir, ثُلُثُ [sulṣ] ma'nāsına, ثُلُثُ [sulṣ]ün šā'sı meftūh olacak yā ziyāde olunur, sā'ir a'dādda dahi hāl böyledir; ثَمِينُ [semīn] ve سَبِيعُ [sebīc] ve نَصِيفُ [neşif] ve سَدِيسُ [sedīs] ve حَمِيسُ [hamīs] ve عَشْرُ [eşr] derler. Ve Ebū Zeyd حَمِيسُ [hamīs] ve ثَلِيثُ [selīs] gelmez dedi.

الثِّلِثُ [eş-silṣ] (šā'nın kesriyle ve lām'ın sükūnuyla) Üç günde bir suvarmak min kavlihim: هُوَ يَسْقِي نَحْلَهُ الثِّلِثُ Ya'nī ağacı üç günde bir suvarır. Ve bu suvarma eşcār kısmına mahsūstur, davar suvarmada ثُلُثُ [sulṣ] yoktur, zīrā deve yā her gün yā gün aşırı yā dördüncü gün yā beşinci gün suvarılır, عَشْرُ [eşr]e varınca; ya'nī onuncu güne varınca. Pes davar suvarmada رِفْتُ [rifṭ] [ve] غِبُّ [gibb] [ve] حَمْسُ [hims] derler ثُلُثُ demezler. Ve رِفْتُ [rifṭ] rā'nın kesriyle her gün suvarmağa ve غِبُّ [gibb] ğayn'ın kesriyle gün aşırı suvarmağa derler.

ثَلَاثُ [sulās] (šā'nın zammıyla) ve

مَثَلٌ [meşleş] (mīm'in fethiyle) Gayr-i munsarıftır 'adlden ve sıfattan ötürü, zīrā **مَثَلٌ** [selāset]ten **ثَلَاثٌ** [sulāse]ye ve **مَثَلٌ** [meşleş]ye 'udul olunmuştur. Ve bunlarda sıfat ma'nāsı vardır; tekülü: **مَرَرْتُ بِقَوْمٍ** Ya'ne "Kavme ikişer ve üçer mürür ettim." Pes bunlar قَوْمٌ [kavm]in sıfatı olur. Ve kālallāhu ta'ālā: **﴿أُولَىٰ أَجْنَحَةٍ قَوْمٌ فَوَلَّىٰ﴾** [faṭr 1] **أُولَىٰ** ile **مَثَلٌ** ve **ثَلَاثٌ** **أَجْنَحَةٍ** vasf olunmuştur. Ve bu zikr olunan Sibeveyhi kavlidir. Ve gayrılar eyitti: Gayr-i munsarîf olmaları 'adl'in tekerrüründen ötürüdür, lafzda ve ma'nada, zīrā **إِثْنَيْنِ** [işneyn] lafzından **مَثَلٌ** [meşnā]ya ve **إِثْنَيْنِ** [işnā'e]ye 'udul olunmuştur ve **إِثْنَيْنِ** [işneyn] ma'nāsından **إِثْنَيْنِ** ma'nāsına 'udul olunmuştur. Kaçan ki **جَاءَتِ الْخَيْلُ مَثَلِي** dense, ma'nā **إِثْنَيْنِ** demek olur, çift çift ma'nāsına. Ve cem'î-i a'dādda olan 'adllerde hāl bu minvāl üzeredir. Ve kaçan bunları tasgîr etsen, munsarîf kılıp eydürsün: **ثَلَيْتٌ** [uḥayyid] ve **ثُنْيِيٌّ** [şuneyyî] [ve] **ثَلَيْتٌ** [şuleyyis] ve **رُبَيْعِيٌّ** [rubeyyî] dersin, zīrā bu **حُمَيْرِيٌّ** [humeyyîr] gibi olup mutasarrîf sîga gibi olur: **مَا أَحْسَنَ وَأَحْمَدَ** gibi bunlar tasgîr ile vezn-i fi'lden çıkmazlar, zīrā tā'ife-i 'Arab ta'accübde **وَمَا أُمَيْلِحَ زَيْدًا** ve **أَحْسِنَهُ** derler.

الثَّلَاثُ [eş-sels] (sā'nın fethiyle) Bir kimse- nin mālının üçte birin almak; tekülü: **ثَلَيْتُ الْقَوْمَ أَثَلَيْتُهُمْ** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذْتَ ثَلَاثَ أَمْوَالِهِمْ وَإِذَا قُلْتَ أَثَلَيْتُهُمْ بِالْكَسْرِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي يَكُونُ الْمَعْنَى كُنْتُ ثَلَاثَهُمْ أَوْ كَمَلْتُهُمْ ثَلَاثَةً بِنَفْسِي إِلَّا أَنَّكَ تَفْتَحُ أَرْبَعَهُمْ وَأَسْعُهُمْ فِيهِمَا جَمِيعًا لِمَكَانِ الْعَيْنِ وَتَقُولُ كَانُوا تِسْعَةً وَعِشْرِينَ فَثَلَيْتُهُمْ أَي صَبَرْتُ بِهِمْ تَمَامَ ثَلَاثِينَ وَكَانُوا تِسْعَةً وَثَلَاثِينَ فَارْبَعَهُمْ مِثْلَ لَفْظِ الثَّلَاثَةِ وَالْأَرْبَعَةِ كَذَلِكَ إِلَى أَرْبَعِينَ **ثَلَاثِينَ** [selāšin] lafzında ve **ثَلَاثِينَ** [erba'in] lafzına **وَأَرْبَعَهُ** dediğin gibi dersin yüze varınca.

الْإِثْلَاثُ [el-işlās] (hemzenin kesriyle) Üç olmak; yukālū: **أَثَلْتُ الْقَوْمَ صَارُوا ثَلَاثَةً وَكَانُوا ثَلَاثَةً** İbnü's-Sikkî't eyitti: **هُوَ** إِلَى الْعِشْرَةِ **ثَلَاثٌ** derler izāfetle **عَشْرَةٌ** [aşret]e varınca, tenvîn ile isti'māl olunmaz ve eger muzāf muzāfun ileyh cinsinden olmaz ise dilersen izāfet edersen dilersen münevven kılarısın; tekülü: **رَابِعٌ ثَلَاثَةٌ وَرَابِعٌ ثَلَاثَةٌ كَمَا تَقُولُ** Zīrā bunun ma'nāsı **ثَلَاثَةٌ** [selāset]i tamām dört kılıcı demek olur; ammā kaçan cinsleri müttefik olıcak izāfetten gayrı cā'iz olmadığının vechi budur ki ma'nā-yı fi'l murād olunmaz, belki üçün biri ve üçün bazı murād olur. Ve bu ma'nā hod izāfetten gayr ile olmaz. Ve **هَذَا** **ثَلَاثٌ** dersin izāfetle ve **ثَلَاثٌ** dersin tenvînle **يَا نَبِيَّ** **ثَلَاثٌ** demek olur, ikiyi üç kıldı ma'nāsına. Ve **ثَلَاثٌ** [şālîşu 'aşere]de dahi hāl böyledir, ref' ve nasb cā'izdir, **تِسْعَةَ** [tis'ate 'aşere] varınca. Şol kimse ki ref' etti, murādı **ثَلَاثَةٌ** **عَشْرٌ** demek üzeredir, nihāyet **ثَلَاثٌ** [selās] hazf olunup **ثَلَاثٌ** [şālîş] kendi i'rābı üzere bākî kaldı. Ve şol kimse ki nasb etti, murādı **ثَلَاثٌ** **عَشْرٌ** dır, vaktā ki **ثَلَاثَةٌ** [selāset] hazf olundu i'rābı **ثَلَاثٌ** [şālîş]te ri'āyet olundu, mahzūfa delālet etsin için; ve tekülü: **هَذَا** **الْحَادِي عَشْرَ وَالثَّانِي عَشْرَ إِلَى الْعِشْرِينَ** مَفْتُوحٌ كُلُّهُ لِمَا ذَكَرَ وَفِي الْمَوْثُوثِ هَذِهِ الْحَادِيَّةُ عَشْرَةٌ كَذَلِكَ إِلَى الْعِشْرِينَ تُدْخِلُ الْهَاءَ فِيهِمَا جَمِيعًا وَأَهْلُ الْحِجَازِ يَقُولُونَ أَنْتَوْنِي ثَلَاثَتُهُمْ وَأَرْبَعَتُهُمْ إِلَى الْعِشْرَةِ فَيَنْصَبُونَ عَلَى كُلِّ حَالٍ وَكَذَلِكَ الْمَوْثُوثُ أَتَيْنِي ثَلَاثُهُمْ وَأَرْبَعُهُمْ وَعَبْرُهُمْ يُعْرَبُ بِالْحَرَكَاتِ الثَّلَاثِ يَجْعَلُهُ مِثْلَ كُلِّهِمْ فَإِذَا جَاوَزْتَ الْعِشْرَةَ لَمْ يَكُنْ إِلَّا النَّصْبُ تَقُولُ أَنْتَوْنِي أَحَدَ عَشْرَهُمْ وَتِسْعَةَ عَشْرَهُمْ وَلِلنِّسَاءِ أَتَيْنِي إِحْدَى عَشْرَتَهُنَّ وَثَمَانِي عَشْرَتَهُنَّ **الثَّلَاثُ** [eş-selūs] (sā'nın fethiyle ve lām'ın zammıyla) Şol nākadır ki sağıldıkta sütü üç çanağı doldura. Ve şol nākaya dahi derler ki üç memesi kurumuş ola.

الْمَثْلُوثَةُ [el-meşlūset] (mīm'in fethi ve şā'nın sükūnuyla) Şol azık koyacak dağarcıktır ki üç deriden ola.

الْمَثْلُوثُ [el-meşlūs] (mīm'in fethi ve şā'nın sükūnuyla ve lām'ın zammıyla) Şol iptir ki üç kattan bükülmüş ola.

الْمَثْلُوثُ [el-muşelles] (mīm'in zammı ve şā'nın fethiyle ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Şol nesnedir ki üç köşesi ola. Ve şol şarāba derler ki kaynatılıp üç bahş-ten iki bahşı gitmiş ola.

الْتَثْلِيثُ [et-teşlīs] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Üçerlemek; ve minhu kavluhum: ثَلَّثْتُ بِرَأْسِهِ إِذَا صَرَّ مِنْهَا ثَلَاثَةَ أَخْلَافٍ Ya'nī memesinin başlarından üç başın bağlasalar. Ve kaçan ki iki başın bağlasalar شَطْرُ بِهَا derler ve kaçan ki bir başın bağlasalar خَلْفَ بِهَا derler ve kaçan ki cemī-i başların bağlasalar أَكْمَشَ بِهَا ve أَجْمَعَ بِهَا derler.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج أ ث]

الْجَأْتُ [el-ceʿs] Devenin ağır yükü yürümesi; yukālu: جَاءَتْ الْبَعِيرُ يَجَأُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَشَى مُوقَّرًا حِمْلًا Ve korkmak ma'nāsına da gelir; yukālu: جَاءَتْ الرَّجُلُ إِذَا فَرَعَ

الْمَجْزُوتُ [el-mec'ūs] Korkmuş kimse, مَذْعُورٌ [mez'ūr] ma'nāsına.

[ج ح ث]

الْجَيْئَةُ [el-cuşset] (cīm'in zammıyla ve şā'nın teşdidiyle) İnsanın cesedi gerek kā'id ve gerek kā'im olsun. Ve bazı nüshada نَائِمًا vākī' olmuştur فَأَيْمًا yerine velākin zāhir evvelkidir ve 'alā-kile't-takdireyn Esās sāhibin redd olur ki o جَيْئَةُ الْإِنْسَانِ شَخْصُهُ قَاعِدًا demiştir.

الْجَحْتُ [el-ceşş] (cīm'in fethiyle) Koparmak; yukālu: جَحَّتْ يَجْحُتُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَلَعَهُ

الْإِجْتِنَاثُ [el-ictişās] (hemzenin kesriyle ve cīm'in sükūnuyla) Koparmak, [ik̄ t̄ilā'] ma'nāsına.

الْجَيْثُ [el-ceşīs] (cīm'in fethi ve şā'nın kesriyle) Hurmā fidanı.

الْجَيْثِيَّةُ [el-ceşīset] Vāhidi. Hurmā fidanına جَيْثِيَّةٌ [ceşīset] derler yemiş verinceye dek, yemiş verdikten sonra نَحْلَةٌ derler.

الْمِجْجَةُ [el-miceşset] ve

الْمِجْجَاتُ [el-micşās] (mīm'in kesriyle ve cīm'in fethiyle) Şol demirdir ki onunla hurmā ağacı dibinden fidan koparırlar.

الْجُنَاحُ [el-cuşāciş] (cīm'in zammıyla) Şol ottur ki birbirine sarılmış ola. Ve şol kıldır ki birbirine dolaşmış ola; yukālu: نَبْتُ جُنَاحٍ وَشَعْرٌ جُنَاحٍ أَيُّ مُلْتَفٍّ Ve fermüde

olan deveye dahi derler; yukālu: بَعِيرٌ جُثَّاجٌ
الْجُثُّ [el-cess] (cīm'in fethiyle) Mūm ki baldan hāsıl olur. Ve ba'zılar eyitti: جُثٌّ [cess] her çirktir ki balda vāki' olur, arının kanadından ve gövdesinden.

الْجُثُّ [el-cuṣṣ] (cīm'in zammesiyle) Yerin yükseğine derler.

الْجُثَّجَاتُ [el-ceṣcāṣ] (cīm'in fethiyle ve ṣā'nın sükūnuyla) Bir ottur ki acıdır. Ba'zılar yaban fesleğeni ile tefsir etmiştir.

[ج د ث]

الْجَدَثُ [el-cedeṣ] (fethateynle) Kabr ma'nāsına.

الْأَجْدَاثُ [el-ecdās] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْأَجْدُثُ [el-ecduṣ] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnuyla ve dāl'ın zammıyla) جَدَثٌ [cedeṣ]in cem'idir, kabrler ma'nāsına.

الْإِجْتِدَاثُ [el-ictidās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kabr ittihāz etmek; yukālu: إِجْتَدَثْتُ إِذَا اتَّخَذْتُ جَدَثًا

[ج ر ث]

الْجَرِيثُ [el-cirriṣ] (cīm'in kesri ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Bir nev' balıktır. Ve *Muhezzeb*'de mār-ı māhīdir demiş ve *Terceme-i Muhtār*'da kalkan balığıdır demiş.

[ج ن ث]

الْجِنِثُ [el-cinṣ] (cīm'in kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) Asl; yukālu: فُلَانٌ مِنْ جِنِثِكَ أَطْلِكَ وَجِنْسِكَ أَيُّ أَطْلِكَ Pes bu yā lügat-ı müstakilledir yāhūd sīn'i ṣā gibi telaffuz edenlerin kelāmıdır.

الْجِنِثِيُّ [el-cinṣiyy] (cīm'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Zırh işleyen kimse, زَرَّادٌ [zerrād] ma'nāsına.

[ج ه ث]

الْجَهْثُ [el-cehṣ] (cīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Gazabdan bir kimse hiffet üzere olmak; yukālu: جَهَتْ جُنْهُهَا أَيُّ اسْتَحَفَّتْهُ Kezā fī ba'zi nusahi'ş-*Şihāh*.

[ج و ث]

جَوَائِي [Cuvāṣā] (cīm'in zammıyla ve āhirinde elif-i maksüre ile) Bir hisārın isimidir Baḥreyn'de.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[ح ث ث]

الْحَثُّ [el-ḥaṣṣ] (ḥā'nın fethiyle) Kındırmak; yukālu: حَثَّهُ عَلَى الشَّيْءِ أَي حَضَّهُ عَلَيْهِ

الْإِسْتِحْثَاتُ [el-istiḥṣās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِحْتِثَاتُ [el-iḥtiṣās] (‘alā-vezni الْإِفْتِئَالِ [el-ifti‘āl]) Kındırmak; yukālu: حَثَّهُ وَاسْتَحَثَّهُ فَاحْتَثَّ

التَّحْثِثُ [et-taḥṣiṣ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) ve

الْحَشَّاشَةُ [el-ḥaṣḥašet] (ḥā'nın fethi ve ṣā'nın sükunuyla زَلْزَلَةٌ [zelzelet] vezni üzere) Bi-ma'nen.

الْحَثِيثُ [el-ḥaṣiṣ] (ḥā'nın fethi ve ṣā'nın kesriyle) Haris olan kimse; yukālu: وَلَّى حَثِيثًا أَي حَرِيصًا مُسْرِعًا

التَّحَاتُ [et-teḥāṣṣ] (tā'nın fethi ve ṣā'nın teşdidiyle) Kındırışmak; ve: لَا يَتَحَاتُونَ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ أَي لَا يَتَحَاضُونَ

الْحِثِّيَّةُ [el-ḥiṣṣiyyā] (ḥā'nın kesri ve ṣā'nın kesri ve teşdidiyle ve elifin kasrıyla) Kındırmak, حَثُّ [ḥaṣṣ] ma'nāsına.

الْحُشُوثُ [el-ḥuṣḥūṣ] (ḥā'nın zammiyle ‘alā-vezni الْجُمْهُورِ [el-cumhūr]) Bi-ma'nāhu.

الْحَشْحَاشُ [el-ḥaṣḥāṣ] (ḥā'nın fethiyle) Serif ma'nāsına; yukālu: قَرَّبَ حَشْحَاشًا أَي سَرِيعَ لَيْسٍ Ve فِيهِ قُتُورٌ Ve قَرَّبَ [qareb] kāf'ın ve rā'nın fethiyle bütün gece su için yürümektir.

الْمَحْثَةُ [el-meḥaṣset] (fethateynle) Kındırılmak; yukālu: فَرَسَ جَوَادَ الْمَحْثَةِ أَي إِذَا حُتَّ جَاءَهُ جَزِيٌّ بَعْدَ جَزِيٍّ

الْحَثَاتُ [el-ḥaṣās] (ḥā'nın fethiyle ve kes-

riyle, kesr Aşmaṯ rivāyetidir. Ve Ebū ‘Ubeyd feth asahhtır demiştir ‘alā-kile’r-rivāyeteyn) Kındırıcı ma'nāsınadır; yukālu: مَا اكْتَحَلْتُ حَثَاتًا أَي مَا نِمْتُ “Ben kındırmadan uyku uyumadım.”

الْحُثُّ [el-ḥuṣṣ] (ḥā'nın zammiyle) Saman elentisi, حُطَامُ التَّيْنِ ma'nāsına. Ve iri kuma dahi derler. Ve katıksız ekmek, حُيْرٌ فَكَارٌ ma'nāsına; kāf'ın fethiyle ki قَفْرٌ [kafr] hālī demektir. Ve ıslanmamış kavuta dahi حَثُّ [ḥaṣṣ] derler, سَوِيْقٌ غَيْرٌ مَلْتَوٍ ma'nāsına.

[ح د ث]

الْحَدِيثُ [el-ḥadiṣ] Tāze; yukālu: أَخَذَنِي حَدِيثٌ مَا دَالٌ مَا قَدَمٌ وَمَا حَدَثٌ [ḥaduṣ]nin dāl'ı mazmūm olması bu kelāma mahsūstur, قَدَمٌ [kadume]nin dāl'ı mazmūm olmağın izdivācen olmuştur. Ve

حَدِيثٌ [ḥadiṣ] Habere dahi derler, kalile ve kesire şāmildir.

الْأَحَادِيثُ [el-eḥādiṣ] (hemzenin fethi ve dāl'ın kesriyle) حَدِيثٌ [ḥadiṣ]in cem'idir, ‘alā-hilāfi'l-kiyās. Ferrā eyitti: أَحَادِيثٌ [eḥādiṣ]in vāhidi أُحْدُوْتُهُ [uḥdūset]tir, حَدِيثٌ [ḥadiṣ]e cem' olması sonradan isti'māl ile olmuştur.

الْحُدُوثُ [el-ḥudūṣ] (zammeteynle) Bir nesne yok iken sonradan vücūda gelmesi; yukālu: حَدَثَ أَمْرٌ أَي وَقَعَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

حُدُوتٌ [ḥudūṣ] Vukū' ma'nāsına da gelir; yukālu: حَدَثَ أَي وَقَعَ

الْإِحْدَاتُ [el-iḥdās] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükunuyla) Bir nesneyi ‘ademden vücūda getirmek; yukālu: أَخَذْتُهُ اللهُ فَحَدَثَ Ve حَدَثَ [ḥadeṣ] getirmek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَحَدَّتِ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا حَدَثٍ

الْحَدَثُ [el-ḥadeṣ] (ḥā'nın ve dāl'ın fethiyle) ve

الْحَدَّثِي [el-ḥadṣā] (ḥā'nın fethiyle ve dāl'ın sükūnu ve elif-i maksūre ile) ve

الْحَادِثَةُ [el-ḥādiṣet] ve

الْحَدَثَانُ [el-ḥedeṣān] (ḥā'nın ve dāl'ın fethiyle) Ābdesti sıyan nesne. Cem'isi bir ma'nâyadır. Ve

حَدَثٌ [ḥadeṣ] Tāze yiğide dahi derler; yukālu: رَجُلٌ حَدَثٌ أَيْ شَابٌ Ve eger سِنَّ [sinn] i zikr etsen رَجُلٌ حَدِيثٌ السِّنِّ derler.

الْحُدَثَانُ [el-ḥudṣān] (ḥā'nın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) حَدَثٌ [ḥadeṣ]in cem'i.

الْأَحْدَاسُ [el-aḥdās] Kezālik; yukālu: غُلْمَانٌ حُدَثَانٌ وَأَحْدَاسٌ

الْإِسْتِخْدَاتُ [el-istiḥdās] Tāze haber almak; yukālu: اسْتَحْدَثْتُ خَبْرًا أَيْ وَجَدْتُ خَبْرًا جَدِيدًا

الْمُحَادَثَةُ [el-muḥādeṣet] (mīm'in zammı-yla) ve

الْتَحَادُثُ [et-teḥāduṣ] (tā'nın fethi ve dāl'ın zammıyla) ve

الْتَحَدُّثُ [et-teḥadduṣ] (fethateynle ve dāl'ın zammıyla ve teşdidiyle) ve

الْتَحْدِيثُ [et-taḥdīs] (tā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Söyleşmek ve haber vermek ma'nāsına ma'rūflardır. Ve مُحَادَثَةُ السَّيْفِ [muḥādeṣetu's-seyf] Kılıcın yüzün açmak, pāsın gidermekle.

الْحَدَثُ [el-ḥaduṣ] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın zammı ve kesriyle) Kelāmı gökçek olan kimse الْحَدِيثُ حَسَنٌ ma'nāsına.

الْحَدِيثُ [el-ḥiddīs] (ḥā'nın kesri ve zāl'ın kesri ve teşdidiyle ve elifin kasrıyla خَطِيبِي [ḥiṭṭībā] sığası üzere) Masdardır, mef'ül ma'nāsına; tekülü: سَمِعْتُ حَدِيثِي حَسَنَةً أَيْ كَلِمَاتٍ حَسَنَةً

الْحَدِيثِي [el-ḥiddīṣā] (ḥā'nın kesri ve zāl'ın kesri ve teşdidiyle ve elifin kasrıyla خَطِيبِي [ḥiṭṭībā] sığası üzere) Masdardır, mef'ül ma'nāsına; tekülü: سَمِعْتُ حَدِيثِي حَسَنَةً أَيْ كَلِمَاتٍ حَسَنَةً

الْأُحْدُوثَةُ [el-uḥdūṣet] (hemzenin zammı ve ḥā'nın sükūnuyla ve dāl'ın zammıyla) Şol nesnedir ki onu hikāyet edip onunla haber verirler, مَا يُنْحَدَّثُ بِهِ ma'nāsına.

الْحِدْثُ [el-ḥids] (ḥā'nın kesriyle) Hikāyet kılıcı kimse; yukālu: فُلَانٌ حِدْثٌ مُلُوكٍ إِذَا كَانَ صَاحِبَ حَدِيثِهِمْ وَسَمَرِهِمْ Ya'nī "Onların haber-cisi ve kıssa-hānı olsa böyle derler." Ve سَمُرٌ [semer] fethateynle hikāyete derler; ve yukālu: حِدْثٌ نِسَاءٍ إِذَا كَانَتْ تَتَحَدَّثُ إِلَيْهِنَّ

الْحِدَثَانُ [el-ḥidsān] (ḥā'nın kesriyle ve dāl'ın sükūnuyla) ve

الْحَدَائَةُ [el-ḥadāṣet] (fethateynle) Bir nesnenin ibtidāsına ve tarāvetine derler; yukālu: اِفْعَلْ ذَلِكَ الْأَمْرَ بِحَدَثَانِهِ وَبِحَدَائَتِهِ أَيْ فِي أَوَّلِهِ وَطَرَاءَتِهِ

الْمُحَدَّثُ [el-muḥaddeṣ] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdidiyle) Zannında sādık olan kimse; yukālu: هُوَ رَجُلٌ مُحَدَّثٌ أَيْ صَادِقٌ الظَّنُّ

[ح ر ث]

الْحُرْثُ [el-ḥurs] (ḥā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Māl kesb edip cem' etmek. Ve fi'l-hadīsi: "أَحْرَثُ لِدُنْيَاكَ كَأَنَّكَ تَعِيشُ أَبَدًا" Ya'nī "Dünyāda mü'ebbed gibi taleb-i māl edersin." Ve

حُرْثٌ [ḥurs] Kur'ān öğretmeğe dahi derler; yukālu: أَحْرَثَ الْقُرْآنَ أَيْ أَدْرَسَهُ Ve binmeden davarı arıklatmağa dahi derler; yukālu: حَرَثْتُ النَّاقَةَ أَيْ سَوَّيْتُ عَلَيْهَا حَتَّى هُرِلَتْ Ve od ölçermeğe dahi derler; tekülü: حَرَثْتُ النَّارَ إِذَا حَرَّكَتَهَا

الْمِخْرَاسُ [el-miḥrās] (mīm'in kesriyle) Od ölçermeğe āleti.

الْحَارِثُ [el-ḥāriṣ] ve

أَبُو الْحَارِثِ [ebu'l-ḥāriṣ] Arslanın künyesidir. Ve

حَارِث [Hāriṣ] Şām vilāyetinde Cevlān demekle ma'rūf bir dağın kulelelerinden birinin adıdır.

أَلْحَارِثَانِ [el-Hāriṣān] Biri Hāriṣ b. Zālīm ve biri Hāriṣ b. Sehm.

أَلْحَرْثُ [el-harṣ] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ekin, zer' ma'nāsına. Ve ekin ekmek; yukālu: حَرَتْ يَحْرُثُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

أَلْحَرَاثُ [el-harrāṣ] (hā'nın fethi ve rā'nın teşdīdiyle) İkinci.

الإِحْتِرَاطُ [el-ihtirās] Ekincilik etmek; yukālu: إِحْتَرْتُ مِثْلَ إِزْدَرَعٍ Ve davarı binmeden arıkatmağa dahi derler; yukālu: إِحْتَرْتُ النَّاقَةَ إِذَا سَرَتْ عَلَيْهَا حَتَّى هُرِلْتُ

بَلْحَارِثُ [Belhāriṣ] (bā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Benu'l-Hāriṣ b. Ka'b için itlāk olunur; şevāzz-ı tahfifdendir, zīrā nūn'la lām'ın kurb-ı mahreci vardır, vaktā ki lām'ın sükūnu olduğu için idgām mümkün olmadıysa nūn'u hafz ettiler, nitekim مَسْتُ وَظَلْتُ dediler, geri bunculayın ederler. Her kabiledede ki lām-ı ta'rīf izhār oluna, **بَلْعَانْبَرٍ** [Bel'anber] ve **بَلْهُجَيْمٍ** [Belhuceym] gibi, ammā kaçan ki lām-ı ta'rīf izhār olunmasa nūn tahfif olunmaz.

[ح ر ب ث]

أَلْحُرْبُثُ [el-hurbuṣ] (hā'nın zammı ve rā'nın sükūnu ve bā'nın kezālik zammı-yla) Şol otur ki onu yiyen davarın sütünün ta'ımı gökçek olur; yukālu: أَطِيبُ الْعَنَمِ لَبْنَا مَا أَكَلَ الْحُرْبُثُ

[ح ف ث]

أَلْحَفْثُ [el-ḥafṣ] (hā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Şikenbe, hezār-tū ma'nāsına.

أَلْحَفَاثُ [el-cuffāṣ] (hā'nın zammı ve fā'nın teşdīdiyle) Şol yilandır ki kışkırır velākin

kimseyi incitmez.

[ح ن ث]

أَلْحِنْثُ [el-ḥinṣ] (hā'nın kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) Günāh, **إِثْمٌ** [işm] ma'nāsına. Ve oğlan müsibet ve tā'at kesb edecek vakte ermek; yukālu: بَلَغَ الْعُلَامُ الْحِنْثَ أَيِ الْمَعْصِيَةَ وَالطَّاعَةَ

حِنْثٌ [ḥinṣ] Yemīnde hilf etmeğe dahi derler.

أَلْإِحْنَانُ [el-iḥnān] (hemzenin kesri ve hā'nın sükūnuyla) Andı bozdurmak; yukālu: أَحْنَنْتُ الرَّجُلَ فِي يَمِينِهِ فَحَنْتُ

أَلْتَحْنُتُ [et-teḥannuṣ] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdīdiyle) 'İbādetle yüz tutup putlardan ırak olmak, **تَحْنُتٌ** [teḥannuf] gibi. Ve fi'l-hadīsi: كَانَتْ أَنَّهُ كَانَ "Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem Hīrā magārasına gelip onda 'uzlet ve 'ibādet ederdi." Ve

تَحْنُتٌ [teḥannuṣ] Günāhtan perhīz etmeğe dahi derler; yukālu: فُلَانٌ يَتَحْنُتُ مِنْ كَذَا أَيِ يَتَأْتَمُّ مِنْهُ Ve **تَأْتَمُّ** [te'eṣṣum] günāhtan perhīz etmeğe derler.

[ح و ث]

حَوْثُ [ḥawṣu] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnu ve sā'nın zammıyla) Lügattır **حَيْثُ** [ḥayṣu]de ya'nī zarf-ı mekāndır. Ve

حَوْثُ بَوْثُ [ḥawṣu bevṣu] Perākende demektir; yukālu: تَرَكَهُمْ حَوْثًا بَوْثًا وَحَوْثُ بَوْثُ وَحَيْثُ وَيَثُ وَحَاتُ بَاتُ بَفَتْحِ الثَّاءِ فِي الْكُلِّ إِذَا فَرَقَهُمْ وَبَدَّدَهُمْ

أَلْحَوَاثُ [el-ḥawṣā] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ciger, kebid ma'nāsına. Ve cigere karīb olan yer.

الإِسْتِحَاةُ [el-istiḥāset] Bulup çıkarmak demek; tekülü: إِسْتَحْتَفْتُ الشَّيْءَ إِذَا صَاعَ فِي الثَّرَابِ

فَطَلَبْتَهُ

[ح ي ث]

حَيْثُ [ḥayṣu] Bir kelimedir ki mekāna delālet eder, zīrā sen onu mekānda isti'māl edersin, حَيْنٌ kelimesin zamānda isti'māl ettiğin gibi. Ve bu ism-i mebnidir, āhiri iltikā-i sākineynden ötürü müteharrik olmuştur, 'Arablardan ba'zı onu zamm üzerine mebnī kılmışlardır, غَابَاتٌ [gābāt] a teşbīh edüben, zīrā حَيْثُ dahi غَابَاتٌ gibi dā'imü'l-izāfedir, nihāyet حَيْثُ dā'imā cümleye muzāf olur; ke-kavlike: حَيْثُ أَقُومُ يَقُومُ زَيْدٌ وَلَا تَقُولُ حَيْثُ زَيْدٌ وَتَقُولُ حَيْثُ تَكُونُ أَكُونُ Ve 'Arablardan ba'zı onu feth üzerine mebnī kılar; كَيْفٌ gibi, zammeyi yā'yla sakīl 'add edüben. Ve

حَيْثُ [ḥayṣu] Şol zurūftandır ki şart için isti'māl olunmaz, illā مَا ile; tekūlu: حَيْثُمَا تَجْلِسُ أَجْلِسُ [Bu] ائِنَّمَا [طه 69] ﴿وَلَا يُفْلِحُ السَّاجِرُ حَيْثُ أَتَى﴾ dediği kavlinde 'Abdullāh b. Mes'ūd harfindede 'Abdullāh b. Mes'ūd olmuştur; ve'l-'Arabu tekūlu: جِئْتُ مِنْ أَيْنَ لَا تَعْلَمُ أَيُّ مِنْ حَيْثُ لَا تَعْلَمُ

FASLU'L-ḤĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[خ ب ث]

الْحَيْثُ [el-ḥabīs] Yaramaz nesne, طَيِّبٌ [ṭayyib]in mukābili.

الْحَبَابَةُ [el-ḥabāset] ve

الْحُبُّ [el-ḥubṣ] (ḥā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nen: yukālu: حَبَّتِ الشَّيْءُ: حَبَاتُ الرَّجُلِ حُبًّا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ [فَهُوَ حَبَاتٌ وَحَبَّتِ الرَّجُلُ حُبًّا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ] حَبَّتِ [أَيُّ حَبِّ رَدِيءٌ]

الْإِحْبَاتُ [el-iḥbās] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) حُبَّتْ [ḥubṣ] ta'līm etmek; yukālu: إِذَا عَلِمَهُ الْخُبْتُ وَأَفْسَدَهُ Ve

إِحْبَاتٌ [iḥbās] حَبِيَّتٌ [ḥabīs] muşāhibler edinmeğe dahi derler; yukālu: أَحْبَبْتُ الرَّجُلَ إِذَا اتَّخَذَ أَصْحَابًا حَبِيَّةً

الْمُحْبِثُ [el-muḥbiṣ] (mīm'in zammı ve bā'nın kesriyle) ve

الْمُحْبِتَانُ [el-maḥbeṣān] (mīm'in fethiyle) Bi-ma'nā **الْحَبِيَّتُ** [el-ḥabīs]; yukālu: يَا مُحْبِتَانُ

الْمُحْبِثَةُ [el-maḥbeṣet] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) Mefsedet ma'nāsına; yukālu: الْكُفْرُ مُحْبِثَةٌ أَيُّ مَفْسَدَةٌ

الْحَبِثَةُ [el-ḥibset] (ḥā'nın kesriyle ve bā'nın sükūnuyla) Kabīh olmak; yukālu: فَلَانَ لِحَبِثَةٍ كَمَا يُقَالُ لِرِئِيَّةٍ

حُبُّ [ḥubṣ] (ḥā'nın zammı ve bā'nın fethiyle) حَبِيَّتٌ [ḥabīs] demektir, mahall-i nidāda isti'māl olunur; yukālu: لُكِعَ [luka'] Ve لُكِعَ [luka'] lām'ın zammesiyle ve 'ayn-ı mühmele ile le'im ma'nāsınadır.

حَبَاتٌ [ḥabās] (ḥā'nın fethiyle ve šā'nın kesri üzere bināsıyla) 'Avret için nidāda

isti'māl olunur; yukālu: يَا حَبَاتُ Kesr üzere mebnī olmuştur, يَا لِكَاعِ gibi.

الْحَبِيثُ [el-ḥabeş] (fethateynle) Şol pās ma'nāsınadır ki āteşle izāle olunur.

[خ ب ع ث]

الْحُبْبَةُ [el-ḥubba'set] (ḥā'nın zammı ve bā'nın fethi ve teşdīdiyle) Mebhūt olan kimse; yukālu: رَجُلٌ حُبْبَةٌ أَي مَبْهُوتٌ Kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şiḥāh.

[خ ر ث]

الْحَرْشِيُّ [el-ḥarşiy] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükunu ve yā'nın teşdīdiyle) Ev esbābı ve hurdevāt ki evde olur.

[خ ن ث]

الْحُنْثُ [el-ḥunş] (ḥā'nın zammıyla) İsmidir, اِنْخِنَاسُ [inḥinās] ma'nāsına. Ve

حُنْثٌ [Ḥunş] Kezālik bir 'avretin ismidir; lā-yansarıftır.

التَّحْنِيتُ [et-taḥnīs] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) İki kat etmek. Ve kırbaşı taşra büküp içmeğe dahi تَحْنِيتٌ [taḥnīs] derler; yukālu: حَتَّثْتُ السَّقَاءَ إِذَا تَنَيْتُهُ إِلَى خَارِجِ فَشَرِبْتُ مِنْهُ. **الإِخْتِنَاسُ** [el-iḥtinās] ('alā-vezni اَلْإِفْتِعَالِ [el-ifti'āl]) Bi-ma'nāhu. Ve eger kırba içeri bükülse فَخْنُتُهُ derler.

الإِنْخِنَاسُ [el-inḥinās] ('alā-vezni اَلْإِنْفِعَالِ [infi'āl]) Bir nesne iki kat olmak. Ve mün-kesir olmak.

التَّحْنُثُ [et-teḥannuş] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdīdiyle) İki kat olmak; yukālu: حَتَّثْتُ الشَّيْءَ فَتَحْنُثْتُ أَي عَطَفْتُهُ فَتَعَطَّفْتُ Ve تَعَطَّفْتُ [te'aṭṭuf] eğilmek ma'nāsınadır. Ve

تَحْنُثٌ [teḥannuş] Kelāmda mülāyemet etmeğe dahi derler; yukālu: تَحْنُثْتُ فِي كَلَامِهِ

الْمُحَنِّثُ [el-muḥanneş] (mīm'in zammı ve

nūn'un fethi ve teşdīdiyle) Şol kimsedir ki süst-endām ola; حُنْثٌ [ḥunş] ten me'hūzdur, inkisārı olduğu için مُحَنِّثٌ [muḥanneş] denmiştir.

الْحَنْثُ [el-ḥanş] (ḥā'nın fethiyle ve nūn'un kesriyle) Sölpük ve yumuşak olan nesne. Ve fi'l-meseli: "أَخْنْتُ مِنْ دَلَالٍ" Ve دَلَالٌ [delāl] dāl'ın fethiyle nāza derler ki "nāz" muhālefet şeklinde olup mutāva'at etmektedir.

الْحُنْسَى [el-ḥunşā] (ḥā'nın zammı ve nūn'un sükunuyla) Şol kimsedir ki onda recül ve imre'et āleti ola.

الْحَنَائِي [el-ḥanāsā] (ḥā'nın ve sā'nın fethiyle) حُنْسَى [ḥunşā]nın cem'idir, حَبَالِي [ḥabālā] gibi ki حُبْلَى [ḥublā]nın cem'idir. Ve حُبْلَى [ḥublā] yüklü 'avrete derler.

[خ و ث]

الأَخْوَثُ [el-aḥveş] Şol kimsedir ki karnı yumuşak olup sölpük ola; yukālu: رَجُلٌ أَخْوَثٌ أَي مُسْتَرْخَى الْبَطْنِ بَيْنَ الْأَخْوَثِ

الْحَوَائِ [el-ḥavşā'] (ḥā'nın fethiyle ve vāv'ın sükunuyla ve elifin meddiyle) **أَخْوَثٌ** [aḥveş]in mü'ennesi.

FASLU'D-DĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[د أ ث]

الدَّأْثُ [ed-deʔs] (dāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir nesne yemek; yukālu: دَأَّثْتُ الطَّعَامَ إِذَا أَكَلْتَهُ

الدَّئَانَةُ [ed-deʔšā] (dāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla ve elif-i memdüde ile) Kara-vaş, اَمَّةٌ [emet] ma'nāsına. Ve gāh olur ki hemzeyi meftūh kılarlar, harf-i halk olduğu için. Ve bu nādirdir, zīra sīga-i فَعْلَاءٌ [fa'ālā] 'ayn'ın fethiyle sıfatta gelmez. Ve ismde dahi iki kelime gelmiştir: biri فَرَمَاءٌ [Karamā] ve biri جَنْفَاءٌ [Cenefā]dır. Bunların ikisi dahi bir mevzi'in isimleridir.

[د ث ث]

الدَّثُّ [ed-dess] (dāl'ın fethiyle) ve

الدَّثَّائِثُ [ed-diʔšās] (dāl'ın kesriyle) Şol yağmura derler ki za'if ola.

[د ع ث]

الدَّعْثُ [ed-daʔs] (dāl'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Marazın evvelidir; yukālu: دَعَثَ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَفْعُولِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَاقَهُ دِلَاثٌ أَيْ سَرِيعَةٌ Ya'nī kılıları ürperip bedene süstlük gelse böyle derler.

[د ل ث]

الدَّلَاثُ [ed-dilās] (dāl'ın kesriyle) Sür'atle yürüyene derler; yukālu: نَاقَةٌ دِلَاثٌ أَيْ سَرِيعَةٌ

الدُّلْتُ [ed-dulʔs] (dāl'ın zammıyla ve lām'ın sükūnuyla) دِلَاثٌ [dilās]ın cem'i; yukālu: نُوْقٌ دُلْتُ

الْإِنْدِلَاثُ [el-indilās] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Gazabda hadden tecāvüz etmek; yukālu: إِنَّدَلْتُ فَلَانَ عَلَيْنَا يَشْتُمُ أَيِ انْحَرَقَ وَأَنْصَبَ

الْمُنْدَلِثُ [el-mundeliʔs] (mīm'in zammıyla ve nūn'un sükūnuyla ve lām'ın kesriyle) Şol kimsedir ki yürürken başın yukarı tutup gide ve aslā başın aşağı eğmeye.

الْمَدَالِثُ [el-medāliʔs] (mīm'in fethi ve lām'ın kesriyle) Derenin selin savacak yerler.

[د ل ه ث]

الدِّلْهَاتُ [ed-dilhās] (dāl'ın kesriyle ve lām'ın sükūnuyla) Arslan, اَسْدٌ [esed] ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ دِلْهَاتٌ أَيْ جَرِيءٌ وَمَقْدَامٌ

الدُّلَاهِثُ [ed-dulāhiʔs] (dāl'ın zammıyla) Bi-ma'nāhu.

[د ل ب ث]

الدُّلْبُوثُ [ed-dulbūs] (dāl'ın zammıyla) Bir ottur ki kökü ve yaprağı za'ferāna benzer, süt ile pişirip yerler, kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şihāh.

[د م ث]

الدِّمْتُ [ed-dems] (dāl'ın fethiyle) Şol yerdir ki yumuşak ve kumlu ola.

الدِّمَّاتُ [ed-dimās] (dāl'ın kesriyle) دِمْتُ [dems]in cem'i. Ve

دِمْتُ [dems] Yer yumuşak olmağa dahi derler; yukālu: دِمْتُ يَدْمْتُ دَفْتًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الدِّمَّائَةُ [ed-dimāset] (dāl'ın kesriyle) Hulk iyiliği; yukālu: مَا كَانَ أَدْمْتُ فَلَانًا وَأَلْيَيْتُهُ

الْأُدْمُوثُ [el-udmūs] (hemzenin ve mīm'in zammıyla) Ocakta ekmek gömecek yer.

التَّدْمِثُ [et-tedmīʔs] (tā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Yatak yerini yumuşak etmek.

التَّدْمِثُ [et-tedmīʔs] (ʿalā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Zelil etmek.

الْمُدَيْيْتُ [el-mudeyyeʔs] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ile ve yā'nın fethi ve

teşdīdiyle); yukālu: طَرِيقٌ مُدَيِّتٌ أَيُّ مُذَلَّلٌ Ya'nī basılmış yol.

[د ي ث]

الْدُّيُوثُ [ed-deyyūs] (dāl'ın fethi ve yā'nın zammıyla ve teşdīdiyle) Gayreti olmayan kimse, فُتْدَعُ [ḩunzuḩ] ma'nāsına. Ve فُتْدَعُ [ḩunzuḩ] ḩāf'ın ve zāl-ı mu'cemenin zammı ile ve 'ayn-ı mühmele ile bī-gayret demek olur.

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر ب ث]

الرَّبِثُ [er-rebs] Bir kimseyi hācetinden alıkomak; yukālu: رَبَّثْتُهُ عَنْ حَاجَتِهِ أَرْبِثُهُ رَبَّثًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَبَسْتَهُ عَنْهَا

الرَّبِيشَةُ [er-rebišet] (rā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Şol nesneye derler ki seni hācetinden men' eyleyler.

الرَّبِيبِيُّ [er-ribbīšā] (rā'nın kesriyle ve bā'nın kesri ve teşdīdiyle حَصِيبِيٌّ [ḩiḩḩīšā] vezni üzere) رَبِيبَةٌ [rebīšet] ma'nāsınadır ki el-ān zikr olundu.

الرَّبَائِثُ [er-rebā'iḩ] (rā'nın fethiyle ve hemzenin kesriyle) رَبِيبَةٌ [rebīšet]in cem'idir, māni'ler ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "إِذَا كَانَ يَوْمُ الْجُمُعَةِ بَعَثَ إِبْنُ لَيْسَ جُنُودَهُ إِلَى النَّاسِ فَأَخَذُوا عَلَيْهِمْ بِالرَّبَائِثِ" Ya'nī şol hācetleri onlara andırır-lar ki o hācetler onları cum'a namāzından men' eyleyler.

الرَّتْرُبُ [et-terebbuḩ] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Eğlenmek; yukālu: تَرَّتْرُبْتُ فِي سَيْرِهِ أَيُّ تَلَبَّثْتُ

الرِّرْبِثَاتُ [el-irbiḩās] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Za'if olmak ve eğlenmek; yukālu: إِزْبْتُ أَمْرَهُمْ أَيُّ ضَعُفَ وَأَبْطَأَ حَتَّى تَفْرُقُوا

[ر ث ث]

الرَّرِثُ [er-reḩḩ] (rā'nın fethiyle) Çürümüş nesne ve yaramaz nesne; yukālu: فُلَانٌ رَرْتُ الْهَيْئَةَ إِذَا كَانَ سَيِّءَ الْهَيْئَةِ

الرَّرِثَاتُ [er-riḩās] (rā'nın kesriyle) رَرْتُ [reḩḩ] cem'i, yaramaz nesnelere ma'nāsına.

الرَّرَائِيَةُ [er-reḩāšet] (rā'nın fethiyle) Çürümek; yukālu: رَرْتُ الْحَبْلَ وَعَيْزُهُ يَرْتُ رَرَّائَةً مِّنَ الْبَابِ رَرْتُ الْحَبْلَ [ḩabl] ḩā-i mühmele ve Ve التَّائِي إِذَا بَلِي

bā-i muvahhade ile ip, resen ma'nāsına. Ve

رَثَائَةٌ [reṣāset] Yaramazlığa dahi derler; yukālu: بِدَاذَةٌ فِي هَيْبَتِهِ رَثَائَةٌ أَيُّ بِدَاذَةٌ [bezāzet] bā-i muvahhadenin fethiyle ve zāleyn-i mu'cemeteynle yaramazlık demek olur.

الْإِرْشَاشُ [el-irṣāš] (hemzenin kesriyle) Eski olmak; yukālu: أَرَّتْ التُّوبُ إِذَا أُخْلَقَ Ya'nī eskise.

الرِّثَّةُ [er-riṣset] (rā'nın kesriyle ve sâ'nın teşdidiyle) Metā'-ı beytten eski ve hurdevāt olan nesnelere. Ve

رِثَّةٌ [riṣset] Halkın zu'afāsına ve erāziline dahi derler. Ve ahmak olan 'avrete dahi رِثَّةٌ [riṣset] derler.

الرِّثْتُ [er-riṣeṣ] (rā'nın kesri ve sâ'nın fethiyle) رِثَّةٌ [riṣset]in cem'idir, قِرْبَةٌ [kīrbet] ile قِرْبٌ [kīreb] gibi.

الرِّثَاسُ [er-riṣās] (rā'nın kesriyle) Kezālik رِثَّةٌ [riṣset]in cem'idir, رِهْمَةٌ [rihmet] ile رِهَامٌ [rihām] gibi. Ve رِهْمَةٌ [rihmet] yumuşak yağmura derler.

الْإِرْتِشَاسُ [el-irtiṣās] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnuyla) Evin içinde olan eskileri ve hurdevātı cem' etmek; yukālu: إِرْتِشَاسًا رِثَّةُ الرِّثَّةِ أَيُّ جَمْعُهَا Ve

إِرْتِشَاسٌ [irtiṣās] Bir kimseyi uğraş yerinden yaralı götürmeğe dahi derler; yukālu: أُرْتُشْتُ إِرْتِشَاسًا Bāb-ı إِفْتِئَالَ [ifti'āl]den binā-i mechül üzere: إِذَا حُمِلَ مِنَ الْمَعْرَكَةِ رِثِيًّا

الرِّثِيْتُ [er-reṣīs] Şol yaralı kimsedir ki ölmeğe karīb olup ondan bir ramak kalmış ola.

[ر ع ث]

الرِّعَاسُ [er-ri'ās] (rā'nın kesriyle) Küpeler.

الرِّعَاشَةُ [er-ra'ṣet] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın

sükūnuyla) رِعَاشٌ [ri'ās]ın müfredi ve 'ayn'ın fethiyle dahi isti'māl olunup رِعَاشَةٌ [re'aset] derler. Ve رِعَاشَةُ الدِّيكِ [ra'ṣetu'd-dīk] horozun boynu altında sarkan ibiği, gabgab-ı horoz ma'nāsına. Ve horozun tācına dahi itlāk olunur demişler; yukālu:

دِيكٌ مُرَعَّتٌ يَفْتَحُ الْعَيْنَ مَعَ التَّشْدِيدِ

التَّرْعُشُ [et-tera'cuṣ] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdidiyle) Küpe takınmak; yukālu: تَرَعَّتْ الْمَرْأَةُ إِذَا تَقَرَّطَتْ

الْمُرَعَّةُ [el-Mura'caṣ] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle ve 'ayn'ın teşdidi ve fethiyle) Beṣṣār b. Burd'un lakabıdır ki 'Arab ṣā'ırlerdendir, sığırı hālinde küpesi olduğu için, مُرَعَّتٌ [mura'caṣ] demişlerdir.

الرَّغْشَاءُ [er-ra'ṣā] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki kulağı altında hūdāyī küpeleri ola; yukālu: شَاءُ رَغْشَاءٍ إِذَا كَانَ لَهَا تَحْتِ الْأُذُنَيْنِ زَنْمَتَانِ Ve زَنْمَةٌ [zenemet] zā-i mu'ceme ile ve feth-i nūn'la hūdāyī küpeye derler.

الرَّعْشُ [er-re'caṣ] (fethateynle) Şol renkli yündür ki mihaffeden taşra asarlar.

[ر غ ث]

الرَّغُوشُ [er-regūṣ] (rā'nın fethiyle ve ğayn'ın zammıyla) Her emzikli olan hayvān, murdi'a ma'nāsına. Ve minhu kavluhum: "أَكَلْتُ مِنْ بَرْدُونَةِ رَغُوشٍ" Ya'nī "Hāmile olan, beygirden ziyāde ekl edicidir." Pes رَغُوشٌ [regūṣ] fa'ül bi-ma'nā mef'üldür, زِرَّاءُ بَرْدُونَةٍ [birzevnet] مَرْغُوشَةٌ [mergūṣet]tir ya'nī sütü emilmiştir.

الْإِرْغَاشُ [el-irgāṣ] (hemzenin kesriyle) Emzirmek; yukālu: أُرْغَشْتِ النَّعْجَةَ وَلَدَهَا أُرْضَعْتُهُ

الرَّغْشُ [er-raḡṣ] Süt emmek; yukālu: رَغَشَ الْجَدْيُ أُمَّهُ إِذَا رَضِعَهَا

الرُّغَاشُ [er-ruḡaṣā] (rā'nın zammı ve

ğayn'ın fethi ve elifin meddi ile عُشْرَاءُ [ʕuṣerā] gibi) Şol damardır memede ki süt ondan akar. İbnu's-Sikkīt eyitti: رُغْنَاءُ [ruğna] şol sinirdir ki memenin altındadır.

الرْمُغُوثُ [el-mergūṣ] (mīm'in fethi ve rā'nın sükunuyla) Şol kimsedir ki ondan cerr ve su'āl çok olmakla onun katında nesne kalmaya; yukālu: رُغَتِ الرَّجُلُ فَهُوَ مَرْغُوثٌ

[ر ف ث]

الرَّفَثُ [er-refeṣ] (fethateynle) Cimā' etmek ve fuhşiyāt söylemek ve nisā' tā'ifesine cimā'a müte'allik söz söylemek; tekūlu: رَفَتِ الرَّجُلُ يَرْفُثُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِرْفَافُ [el-irfāṣ] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu.

[ر م ث]

الرِّمْتُ [er-rimṣ] (rā'nın kesriyle) Deve mer'ālarından bir nev' mer'aya derler ki otu şūr ola.

الرَّمْتُ [er-remeṣ] (fethateynle) Şol ağaçlara derler ki birbirine bağlanıp deryāda üzerine binilir. Ve

رَمْتُ [remeṣ] Deve şūr ot otlamağın mizācī mütegayyir olmak ma'nāsına; yukālu: رَمَتْنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

رَمْتُ [remeṣ] Aşma' rivāyeti üzere memede kalan süt bakiyyesine derler.

التَّرْمِثُ [et-termiṣ] ve

الْإِرْمَافُ [el-irmāṣ] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm] ve الْإِكْرَامُ [el-ikrām]) Memede süt alikomak; yukālu: رَمَتْنَا فِي الصُّرْعِ تَرْمِثًا Ve وَأَرْمَمْتُ أَيْضًا إِذَا أَبْقَيْتُ بِهَا شَيْئًا

الْأَرْمَافُ [el-ermāṣ] (hemzenin fethiyle) **رَمْتُ** [remeṣ]in cem'dir, birbirine bağlanan

ağaçlar ma'nāsına.

الرَّمِيئَةُ [er-remiṣet] (rā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) ve

الرَّمَائِي [er-remāṣā] (rā'nın fethiyle ve elif-i maksüre ile) Şol devedir ki şūr ot otlayıp hasta olmuş olalar.

الرَّمْتُ [er-remṣ] (rā'nın fethi ve mīm'in sükunuyla) Bir nesneyi el ile sığayıp ıslāh etmek; yukālu: رَمَتْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَصْلَحْتَهُ وَمَسَّحْتَهُ بِيَدِكَ

الْأَرْمَافُ [el-ermāṣ] (hemzenin fethiyle) Davar boynuna bağladıkları ip ki aslında çürük ip ma'nāsınadır, أَرْمَامٌ [ermām] gibi ki أَرْمَامٌ [ermām] رُمَّةٌ [rummet]in cem'idir; yukālu: حَبْلٌ أَرْمَامٌ

[ر و ث]

الرَّوْثَةُ [er-revṣet] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükunuyla) Atın ve at misillinin necāseti. Ve adamın burnu ucuna dahi ıtlāk olunur, أَرْوَيْتُهُ الْأَنْفَ [ernebetu'l-enf] ma'nāsına; yukālu: كَزَا فُلَانٌ يَضْرِبُ بِلِسَانِهِ رَوْثَةً أَنْفِهِ: Kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şiḥāh.

الرَّوْثُ [er-revṣ] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükunuyla) رَوْثَةٌ [revṣet]in cem'i.

الْأَرْوَاثُ [el-ervāṣ] (hemzenin fethiyle) رَوْثٌ [revṣ]in cem'i. Ve

رَوْثٌ [revṣ] At necāset ilkā etmeğe dahi derler; yukālu: رَاثَ الْفَرَسِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve fi'l-meseli: "أَحْشُكُ وَتَرَوْثِي" Ve أَحْشُكُ [eḥuşşuke] حَشٌّ [ḥaşṣ]tendir, otluk vermek ma'nāsına ve sīn-i mühmele ile olmak dahi muhtemeldir, kaşağılamak ma'nāsına. Ve ma'nā-yı mesel "Ben sana iyilik ederim, sen yaramazlık edersin" demek olur.

[ر ي ث]

الرَّيْثُ [er-reyṣ] (rā'nın fethi ve yā'nın

sükūnuyla) Eğlenmek; yukālu: رَاثَ عَلَى Ve fi'l-meseli: "رَبِّ عَجَلَةٍ وَهَبْتُ رَيْثًا" وَيُرْوَى تَهَبْتُ رَيْثًا وَيُقَالُ مَا أَرَاكَ عَلَيْنَا أَنِّي مَا أَبْطَأُ بِكَ عَنَّا

رَيْثُ [Reys] Kaşy'tan bir kabîlenin babası adıdır ki o Reys b. Ğatafān'dır.

الْإِسْتِرَاقَةُ [el-istirāset] Bir kimseyi fi'linde batī'add etmek, إِسْتَبْطَأَ [istibṭā] ma'nāsına.

الرَّيْثُ [er-reyyiṣ] (rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle ve kesriyle) Uya kimse, batī' ma'nāsına. Ferrā eyitti: مُرَيْثُ الْعَيْنَيْنِ [mureyyeṣu'l-ayneyni] mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve yā'nın fethi ve teşdidiyle batī'ü'n-nazar olan kimseye derler.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش ب ث]

الشَّيْبُ [eş-şebṣ] (şīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir şey'e ta'alluk etmek; ve yukālu: رَجُلٌ شَيْبٌ إِذَا كَانَ طَبَعُهُ ذَلِكَ Ya'nī tabī'ati bir nesneye meyl ve ta'alluk üzere olsa.

الشَّيْبُ [eş-şebes] (fethateynle) Haşerāt-ı arzdan kırk ayak dedikleri böcektir. Ve شَيْبٌ [şibs] denilmez şīn'in kesriyle.

الشَّيْبَانُ [eş-şibṣān] (şīn'in kesriyle) شَيْبٌ [şebes]in cem'idir, حَرْبٌ [ḥareb]le حَرْبَانٌ [ḥirbān] gibi. Ve حَرْبٌ [ḥareb] toy dedikleri kuşun erkeğidir.

الشَّيْبَةُ [eş-şenbeṣet] [dahrecet] vezni üzere nūn ziyāde etmekle) 'Alāka ma'nāsına; yukālu: شَيْبْتُ الْهَوَى قَلْبُهُ أَي عَلِقَ بِهِ

[ش ث ث]

الشَّثُ [eş-şess] Bir ottur ki rāyihası hūb ve ta'mı acıdır ve onunla deri dibāgat olunur.

[ش ر ب ث]

الشَّرْبُ [eş-şerenbeṣ] (fethateynle ve nūn'un sükūnuyla) Elleri ve ayakları iri olan ve gāh olur ki bununla arslan dahi sıfatlanır; yukālu: أَسَدٌ شَرْبٌ

الشَّرَابُ [eş-şurābiṣ] (şīn'in zammıyla ve bā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu. Sībeveyhi eyitti: Nūn'la elif birbirine bedel olunur ismde bir ma'nāya delālet etmekte, شَرْبٌ [şerenbeṣ] ve شُرَابٌ [şurābiṣ] gibi ve جَرْنَفْشٌ [cerenfeṣ] ve جُرَافِشٌ [curāfiṣ] gibi. Ve جَرْنَفْشٌ [cerenfeṣ] cīm'in fethiyle pehlüsü büyük adama derler.

[ش ع ث]

الشَّعْثُ [eş-şe'as] Bir nesnenin perākende olması; yukālu: لَمْ اللهُ شَعْنَكَ أَي جَمَعَ أَمْرَكَ Ve الْمُشْتَشِرُ Ve شَعْتُ [şe'as] أَشَعْتُ [eş'as]in masdarı dahi gelir.

الأَشَعْتُ [el-eş'as] Başı tozlu olan kimse, مَعْبُرُ الرَّأْسِ ma'nāsına.

الشُّعْتُ [eş-şu'c] (şīn'in zammı ile) Şol atlardır ki arkaları kaşınmamış ola; yukālu: يَا نِي كَأَنَّ خَيْلَ شُعْتٍ إِذَا كَانَتْ غَيْرَ مَفْرُجَةٍ Ya'nī kaşağı vurulmamış olsa.

التَّشْعِثُ [et-teş'c] (alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Dağıtmak, tefrīk ma'nāsına.

التَّشْعُتُ [et-teş'c] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdidiyle) Dağılmak, teferruk ma'nāsına.

أَشَعْتُ [Eş'as] (hemzenin fethi ve şīn'in sükūnuyla) Bir recülün ismidir.

الأَشَاعِثَةُ [el-eş'ā'icet] أَشَعْتُ [eş'as]a mensüb olan kimseler; hā nisbet için olur.

[ش ن ث]

الشَّنْثُ [eş-şenes] (fethateynle) شَنَّ [şešen] in maktūbudur. Ve شَنَّ [şešen] iri olmağa derler; yukālu: شَبَّتْ مَشَافِرُ الْبَعِيرِ إِذَا غَلَطَتْ مِنْ أَكْلِ الشُّوكِ Ya'nī deve diken yemeden dudakları iri olsa.

FASLU'D-ḌĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض ب ث]

الضَّبْتُ [eḍ-ḍab] (ḍād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

الْإِضْطِبَاتُ [el-iḍṭibās] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi avuçlamak: ضَبَّتُ بِالشَّيْءِ ضَبْتًا وَاضْطَبْتُ بِهِ إِذَا قَبَضْتُ عَلَيْهِ بِكَفِّكَ

الضُّبُوثُ [eḍ-ḍabūs] (ḍād'ın fethiyle) [ḥasūd] vezni üzere) Şol nākaya derler ki semizliğinde şekk olmağın elle yoklana.

الْمَضَابِثُ [el-meḍābiṣ] (mīm'in fethiyle) Arslanın turnakları.

الأَضْبَاتُ [el-aḍbās] (hemzenin fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) قَبَضَاتُ [kabeḍāt] ma'nāsındır. Ve fi'l-hadīsi: "أَيُّ فِي قَبَضَاتِهِمْ" "الْحَطَايَا بَيْنَ أَضْبَاتِهِمْ"

[ض غ ث]

الضَّغْتُ [eḍ-ḍiğ] (ḍād'ın kesriyle) Bir avuç ottur ki kuru ve yaş karışık ola.

الأَضْغَاتُ [el-aḍğās] ضَغْتُ [ḍiğ]in cem'i, otlar ma'nāsına. Ve

أَضْغَاتُ أَحْلَامِ الرُّؤْيَا [aḍğāsu aḥlāmi'r-ru'yā] Şol vākı'alardır ki onun ta'biri mümkün olmaz, karışık olduğundan ötürü.

ضَغْتُ الْحَدِيثِ [ḍiğsu'l-ḥadīs] (ḍād'ın kesriyle) Haberin karışık olması. Ve

ضَغْتُ السَّنَامِ [ḍiğsu's-senām] Devenin hörgücün sıkamak, semizliğin bilmek için.

الضَّغُوثُ [eḍ-ḍağūs] ضَبُوثُ [ḍabūs] gibi şol nākadır ki semizliğinde şekk olunup elle sıkılmış ola, semiz midir değil midir, bilinsin diye.

الضَّاعِثُ [eḍ-ḍağiṣ] Şol kimsedir ki bir nesne ile örtünüp oğlancıkları korkuta, boğazından söylemekle.

FASLU'T-ṬĀ'

(فَضْلُ الطَّاءِ)

[ط ث ث]

أَلطُّ [eṭ-ṭaṣṣ] (ṭā'nın fethiyle) Bir oyun oynamaktır ki bir değirmi ağacı atmakla oğlancıklar oynar.

أَلْمِطَّةُ [el-miṭṭaṣṣet] (mīm'in kesriyle ve ṭā'nın fethiyle) O oyunu oynayacak âlet.

[ط ر ث]

أَلطَّرُوثُ [eṭ-ṭurṣūs] (ṭā'nın ve sā'nın zamımıyla) Bir ottur ki yenir, ona tabîbler katında üştür-gâz derler.

أَلتَطَّرُوشُ [et-teṭarṣuṣ] (ʿalā-vezni اَلتَدْحْرُج [et-tedahruc]) O otu dermek; yukālu: خَرَجُوا يَطَّرُوثُونَ أَي يَجْتَنُونَ الطَّرُوثَ

[ط م ث]

أَلطَّمْتُ [eṭ-ṭams] (ṭā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kızın bekâretin almak; yukālu: طَمَمْتُهَا يَطْمُمُهَا وَيَطْمُمُهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ طَمَمْتُهَا طَمَمْتُهَا وَعَبِيهَا إِذَا افْتَضَّهَا [ṭams] mutlakan bir nesneye değmeğe derler, pes طَمَمْتُ [ṭams] her değilen yerde istiʿmāl olunur; yukālu: مَا طَمَمْتُ ذَلِكَ الْمَرْتَعِ مَا مَسَّهَا مَا مَسَّهَا وَمَا طَمَمْتُ هَذِهِ النَّاقَةَ حَبْلًا عِقَالٌ Ve مَرْتَعٌ [mertaʿ] otlağa ve عِقَالٌ [iḳāl] deve dizi başına derler. Ve

طَمَمْتُ [ṭams] ʿAvret hayz görmeğe dahi derler; yukālu: طَمَمْتُ الْمَرْأَةَ تَطْمُمْتُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve طَمَمْتُ dahi bāb-ı rābî'den lügattır.

أَلطَّامِشُ [eṭ-ṭāmiṣ] Hayz gören ʿavret; yukālu: هِيَ طَامِشٌ

FASLU'L-ʿAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[ع ب ث]

أَلعَبْتُ [el-ʿabeṣ] (fethateynle) Oynamak, laʿib maʿnāsına; yukālu: عَبْتُ يَعِبُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

أَلعَبَيْتُ [el-ʿabṣet] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir kerre oynamak.

أَلعَبْتُ [el-ʿabs] (bā'nın kezālik sükūnuyla) Karıştırmak, halt maʿnāsına; yukālu: عَبَيْتُهُ يَعِبُهُ عَبَيْتُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ Ve

عَبْتُ [ʿabs] عَبَيْتُ [ʿabīṣet] ittihāz etmeğe dahi derler.

أَلعَبَيْتُ [el-ʿabīṣet] Şol taʿāmdır ki keş dedikleri nesneden hāsıl olur, keşin tāzesin pişirirken kurusu üzerine döküp karıştırırlar; yukālu: عَبَيْتُ الْمَرْأَةَ إِذَا فَرَعْتُهُ عَلَى الْمُسَّرِّ لِيَحْمَلَ رَبَّيْهُ Ve مُسَّرٌّ [muṣṣer] rā'nın teşdidiyle keş kodukları yere derler; yukālu: أَبْكَلِي Yaʿnī بِكَيْلَةٍ [bekīlet] ve عَبَيْتُ [ʿabīṣet] kıl. Ve بِكَيْلَةٍ [bekīlet] süt ile hurmayı karıştırmaya derler. Ve baʿzılar eyitti: عَبَيْتُ [ʿabīṣet] şol taʿāma derler ki pişirip üzerine çekirge korlar. Ve

عَبَيْتُ [ʿabīṣet] Nesebi muhtelit olan kimseye dahi derler; yukālu: فَلَانَ عَبَيْتُ أَي مُؤْتَسَبٌ Yaʿnī “Nesebinde karışıklık maʿnāsı ve taʿn yeri vardır.” Ve

عَبَيْتُ النَّاسِ [ʿabīṣetu'n-nās] Halkın envāf-ı muhtelifeden cemʿ olanına derler. Ve

عَبَيْتُ [ʿabīṣet] Arpa ve buğday birbirine karışmasına dahi derler; yukālu: جَاءَ فَلَانٌ بِعَبَيْتِهِ Ve فِي وَعَائِهِ أَي بُرِّ وَشَعِيرٍ قَدْ خُلِطَا

عَبَيْتُ [ʿabīṣet] ve بِكَيْلَةٍ [bekīlet] İstiʿāreten koyun sürüsünde dahi istiʿmāl olunur; yukālu: طَلَّتِ الْعَنَمُ عَبَيْتَةً وَاحِدَةً وَبِكَيْلَةً وَاحِدَةً

Ve bu kelāmi bir koyun sürüsü āhar koyun sürüsüne karıştığı vakt derler. Ve bu bir meseldir ki aslı keşle sevîkten me'hûzdur ki yağla halt olunup ekl olunur.

[ع ث ث]

الْعِنَّةُ [el-ʿusset] (ʿayn'ın zammıyla) Güve dedikleri böcektir ki yünü ve kürkü dalar.

الْعُثُّ [el-ʿuss] عُثَّةُ [ʿusset]in cem'i.

الْعُثْثُ [el-ʿuseş] Cem'idir, kezâlik; yukâlu: عَثَّتِ الصُّوفَ تَعَثُّهُ عَثًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve fi'l-meseli: "عُثَيْتُهُ تَقْرُمُ جِلْدًا أَمْلَسًا" Ve قُرُومٌ [kürüm] Ekl-i za'ife derler. Bu mesel bir kimse hakkında darb olunur ki bir nesneyi işlemeğe ikdām eder, hâlen ki ʿuhdesinden gelemmez. Ve gâh olur ki karı olan ʿavrete dahi عُثَّةُ [ʿusset] derler. Ve māl üzerine kayyım olmağa dahi derler, yaʿnî عُثُّ قُلَانٌ فَالآنُ عُثُّ مَالٍ derler, nitekim إِزَاءُ مَالٍ derler, māl üzerine kayyımdır demek mahallinde. Ve عُثَّةُ [ʿusset] ve إِزَاءُ [izā] hemzenin kesriyle ve elifin meddiyle şol murdār olmuş davara derler ki arık ola, cīfe-i lāgar maʿnāsına, kezā fī baʿzi nusahi'ş-Şihāh.

الْعُثْعُثُ [el-ʿaşʿaş] (ʿalā-vezni جَعْفَرُ [caʿfer]) Şol kum yağınının üzeri ki onda ot bitmeye.

الْعُثْعَثَةُ [el-ʿaşʿaset] (ʿalā-vezni دَخْرَجَةٌ [dahrecet]) Yumuşak yere derler.

[ع د ث]

الْعُدْتُ [el-ʿadş] Bir kimsenin hulku yavaş olmağa derler, kezā fī baʿzi nusahi'ş-Şihāh. Ve

عُدَّانٌ [ʿUdşān] Bir recülün ismidir, kezā fī baʿzi nusahi'ş-Şihāh.

[ع ف ث]

الْأَعْفُثُ [el-aʿfeş] (hemzenin fethi ve

ʿayn'ın sükūnuyla) Ricâlden ekseriyyā ʿuryān olan kimsedir. Ve fi'l-hadîsi: "كَانَ الرَّبِيزُ أَعْفُثًا"

[ع ك ث]

الْعَنْكَثُ [el-ʿankeş] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnu ve kāf'ın fethiyle) Bir ottur.

[ع ل ث]

الْعَلْتُ [el-ʿals] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Karıştırmak, halt maʿnāsına; yukâlu: عَلَتْهُ الْبُرُّ بِالشَّعِيرِ أَعْلَتْهُ Ve çakmaktan od çakmamağa dahi derler; yukâlu: عَلَتْ الْكُلُّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve الرُّنْدُ إِذَا لَمْ يُورِ

الْعَلِيثُ [el-ʿalîş] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Şol ekmeğe derler ki arpadan ve buğdaydan ola. غَلِيثٌ [galîş] dahi ğayn-ı muʿceme ile lügattır; yukâlu: فَلَانَ يَأْكُلُ الْعَلِيثُ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ خُبْزًا مِنْ شَعِيرٍ وَحِنْطَةٍ

الْعَلَاثَةُ [el-ʿulāşet] (ʿayn'ın zammıyla) Yağla keşki birbirine halt etmeden hâsıl olan taʿāmdır. Ve her iki nesneyi ki birbirine halt edeler, ona عُلَاثَةٌ [ʿulāşet] derler. Ve

عُلَاثَةٌ [ʿUlāşet] Bir recülün ismidir.

إِعْتَلَاتُ [iʿtilāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ağaçtan çakmak etmek, keyfiyyet-i hâlin bilmez iken; yukâlu: إِعْتَلَّتِ الرَّجُلُ زَنْدًا Ve مِنَ الشَّجَرِ إِذَا أَخَذَهُ وَلَمْ يَدْرِ أَيُّورِي أَمْ يَصْلِبُ ضُلُودٌ [şulūd] çakmaktan od çıkmağa ve [şulūd] od çıkmağa derler. Ve

إِعْتَلَاتُ [iʿtilāş] Çakmağı eden kimse çiftin bilmemeğe derler; yukâlu: فَلَانَ يَعْتَلُّ الزِّنَادَ إِذَا لَمْ يَتَّخِذْ مِنْكَحَهُ

الْأَعْلَاتُ [el-aʿlāş] (hemzenin fethiyle) Şol ağaç pāreleridir ki onunla çakmak edinip od çıkarırlar, tāzesi ve kurusu karışık ola. Ve o çakmak edindikleri ağaca عَفَارٌ [ʿafār] derler, ʿayn-ı mühmele ile ve fā ile ve dışisine مَرْحٌ [merh] derler, rā-i mühmele

ve hā-i mu'ceme ile. Ve Mevlānā Aḥterī مَرْحُ [merḥ] erkeğine ve عَفَاً [ʿafār] dışisine derler demiştir, sehvdır.

الْعَلْثُ [el-ʿales] (fethateynle) Ziyāde uğraş etmeğe ve uğraştan münfekk olmağa derler; ʿayn-ı mühmele ve ğayn-ı mu'ceme ile lügattır.

[ع ي ث]

الْعَيْثُ [el-ʿays] Bir nesneyi fāsīd kılmak; yukālu: عَاثَ الدُّبُّ فِي الْعَنَمِ يَعِيْثُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَفْسَدَ

التَّعْيِيْثُ [et-taʿyīs] (ʿalā-vezni التَّكْرِيْمِ [et-tekrīm]) Bir nesneyi görmeden el ile aramak.

FASLU'L-ĞAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[غ ب ث]

الْغَيْبَةُ [el-ğabīset] (ğayn'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Şol yağdır ki keşkle halt olunur.

الْغَبْتُ [el-ğabs] Yağla keşki karıştırmak; yukālu: غَبْتُ الْأَقْطَ غَبْتًا Ve أَقْطُ [ekīṭ] hemzenin fethi ve kâf'ın kesriyle keşk ma'nāsınadır.

الْأَغْبَةُ [el-ağbeş] (hemzenin fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Bir renktir ki boza māyildir. Ve bu أَبْعَثُ [ebğas]ın kalbidir.

الْإِغْبِيَاثُ [el-iğbişās] (hemzenin kesriyle) Boz renkli olmak; yukālu: إِغْبَيْتُ إِغْبِيَاثًا

[غ ث ث]

الْغَثَاةُ [el-ğaşāset] ve

الْغُشُوْةُ [el-ğuşūset] (ğayn'ın fethiyle evvelde ve zammıyla sānide) Arık olmak; yukālu: غَثَّتِ الشَّاةُ إِذَا هَزَلَتْ وَعَثَّ اللَّحْمُ يَعْثُ Ve وَيَعْثُ غُشُوْةً وَعَثَاةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ

غُشُوْةً [ğuşūset] Haber yaramaz olmağa dahi derler; yukālu: غَثَّ حَدِيثُ الْقَوْمِ إِذَا رَدُّوْهُ وَفَسَدَ

الْغَثُّ [el-ğaşş] (bi'l-fethi) Arık olan nesne.

الْغَثَّةُ [el-ğaşset] Mü'ennesi. Ve

عَثَّ [ğaşş] Masdar dahi gelir, cirāhatın çirki akmak ma'nāsına; yukālu: عَثَّ الْجُرْحُ فَلَانَ لَا يَعْثُ فِي شَيْءٍ أَيْ لَا يَقُولُ إِذَا سَأَلَ مَا فِيهِ إِنَّهُ دَنِيٌّ فَيَسْرُكُهُ

الْغَيْثُ [el-ğāşīs] (bi-fethi'l-ğayn ve kesri'ş-sā) Bi-ma'nā: الْغُثُّ Ve

غَيْثٌ [ğāşīs] Cirāhatın çirki akmak; yukālu: عَثَّ الْجُرْحُ غَيْثًا إِذَا سَأَلَ مَا فِيهِ

الإِغْثَاتُ [el-iğšās] (hemzenin kesriyle) Haber yaramaz olmak; yukālu: **أَعَثَّ حَدِيثُ الْقَوْمِ إِذَا رَدُّوْا وَفَسَدَ** Ve

إِغْثَاتُ [iğšās] Arık et almağa derler; yukālu: **أَعَثَّ الرَّجُلُ اللَّحْمَ إِذَا اشْتَرَاهُ غَثًّا** Ve kelām nerm ve za'f olmağa dahi derler; yukālu: **أَعَثَّ فِي مَنْطِقِهِ** Ve arıklamağa dahi derler; yukālu: **أَعَثَّتِ الشَّاةُ إِذَا هُرِلَتْ** Ve yara irin devşirmek; yukālu: **يَا'نِي أَعَثَّ الْجُرْحُ أَيَّ أَمَدٍ** Ya'ni [middet] cem' etti. Ve **مِدَّةٌ** [middet] mīm'in kesriyle irindir.

الْغَيْشَةُ [el-ğāşīšet] (ğayn'ın fethi ve şā-i ulānın kesri ve meddiyle) Yaranın içinde olan çirki; kanlı sudan ve irinden ve çürük etten her ne ki var ise. Ve

غَيْشَةٌ [ğāşīšet] Fesād-ı 'akla dahi derler; yukālu: **لَيْسَتْهُ عَلَى غَيْشَةٍ** Ya'ni "Ona mukārin oldum, 'aklında halēl var iken."

الْإِسْتِغْثَاتُ [el-istiğšās] Yaranın içinde olan çirki yara sāhibi çıkarmak; yukālu: **إِسْتِغْثَاهُ** **صَاحِبُهُ إِذَا أَخْرَجَهُ مِنْهُ وَدَاوَاهُ**

[غ ر ث]

الْغَرَاثُ [el-ğarāş] (fethateynle) Açlık, جُوعٌ [cū'] ma'nāsına; yukālu: **غَرَاثٌ يَغْرَاثُ مِنَ الْبَابِ** **الرَّابِعِ**

الْغَرَاثَانُ [el-ğaršān] (ğayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Aç olan kimse.

الْغَرَاثِي [el-ğaršā] ve

الْغَرَاثِي [el-ğarāšā] (bi-fethi'l-ğayn fihimā mislu: **الْصَّحَارَى** [eş-şahārā]) ve

الْغَرَاثِي [el-ğirāş] (bi-kesri'l-ğayn) **غَرَاثِي** [ğaršā]nın cem'i. Ve **غَرَاثَانُ** [ğaršān]ın mü'ennesi. Ve **غَرَاثِي** [ğirāş] yukālu: **غَرَاثِي** [ğaršā] kelimesine dahi cem' gelir; yukālu: **غَرَاثِي** [ğaršā] **إِمْرَأَةٌ غَرَاثِي** ve yukālu: **غَرَاثِي** **وَشَاحٌ** [vişāḥ] "Hamāyili aç" ki **وَشَاحٌ** [vişāḥ] şol yassı kayışa derler ki cevāhir

ile tezyīn edip hamāyil-vār boyuna sararlar. Ve **وَشَاحٌ** [vişāḥ] aç olmadan maksūd bel ince olmasın iş'ardır, zīrā bel ince olacak **وَشَاحٌ** [vişāḥ] dolmaz.

التَّغْرِيبُ [et-tağrīs] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Aç eylemek, **تَجْوِيعٌ** [tecvī'] ma'nāsına; yukālu: **غَوَتْ كِلَابُهُ إِذَا جَوَّعَهَا**

[غ ل ث]

الْغَلْتُ [el-ğāls] (ğayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Karıştırmak, halt ma'nāsına; yukālu: **غَلَّتْ الْبُرُّ بِالشَّعِيرِ أَعْلَيْتُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي**

الْمَغْلُوثُ [el-mağlūs] (mīm'in fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) ve

الْغَلِيثُ [el-ğālīs] (ğayn'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Buğdayla arpa ile karışmış etmek; yukālu: **فُلَانٌ يَأْكُلُ الْغَلِيثَ إِذَا كَانَ يَأْكُلُ حُبْرًا** **مِنْ شَعِيرٍ وَحَنْطَةٍ** Ve

مَغْلُوثٌ [mağlūs] Şol buğdaya derler ki onda kesek pāreleri ve **زُؤَانٌ** [zu'ān] dāneleri ola. Ve **زُؤَانٌ** [zu'ān] zā'nın zammıyla ve hemze ile şol siyāh tohumlara derler ki tereke içinde olur. İbnu's-Sikkīt eyitti: **مَغْلُوثٌ** [mağlūs] ve **غَلِيثٌ** [ğālīs] şol kırbaya derler ki hurmā ile yāhūd hurmā koruğuyla dibāgat olunmuş ola.

الْغَلْتُ [el-ğāles] (fethateynle) Gāyet mukātele edip cenkte müdāvemēt etmek; yukālu: **غَلَّتْ فُلَانٌ بِفُلَانٍ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَزِمَتْهُ** **وَيَفَاتَلَتْهُ** Ve

غَلَّتْ [ğāles] Koyuna kurt tuşlanmak; yukālu: **غَلَّتِ الدِّبُّ بِغَنَمٍ فُلَانٍ إِذَا لَزِمَهَا يَغْرُسُهَا** Ya'ni koyunu pārelemeden hālī olmasa.

الْغَلِيثُ [el-ğālīs] (ğayn'ın fethi ve lām'ın kesriyle) ve

الْمَغَالِثُ [el-muğālīs] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Şedidü'l-kītāl olan kimse.

[غ و ث]

التَّغْوِثُ [et-taġvīṣ] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Çağırıp meded talep edip **وَاعْوَاثُهُ** demek.

الْغَوَاثُ [el-ġavāṣ] ve

الْغَوَاثُ [el-ġavās] (ġayn’ın fethiyle) ve

الْغَوَاثُ [el-ġuvās] (ġayn’ın zammıyla) Bunların üçü dahi ismdir, meded talebi ma‘nāsına. Ferrā eyitti: **أَجَابَ اللهُ غَوَاثَهُ وَغَوَاثُهُ** derler. Asvātta fethiyle bunda gayrı kelime gelmemiştir, zīrā zammla gelir, **بُكَاءٌ** [bukā] ve **دُعَاءٌ** [du‘ā] gibi yāhūd kesrile gelir **نِدَاءٌ** [nidā] gibi **صِيَاخٌ** [ṣiyāḥ] gibi.

غَوَاثُ [Ġavṣ] (ġayn’ın fethiyle) Bir kabiledir Yemen’den ki o kabilenin babası Ġavṣ b. Uded b. Yezīd’dir.

الْإِسْتِغَاثَةُ [el-istiġāṣet] (hemzenin kesriyle) Yardım talep etmek.

الْإِغَاثَةُ [el-iġāṣet] (kezālik hemzenin kesriyle) Yardım etmek; yukālu: **إِسْتَعَاثَنِي فُلَانٌ فَأَعْتَنُهُ**

الْغِيَاثُ [el-ġiyās] (kesr-i ġayn’la) İsmidir; vāv yā’ya kalb olunmuştur mā-kabli meksūr olduğundan ötürü.

[غ ي ث]

الْغَيْثُ [el-ġays] (ġayn’ın fethiyle ve yā’nın sükūnuyla) Yağmur ve yağmur yağmağa dahi derler; yukālu: **غَاثَ الْغَيْثِ الْأَرْضَ مِنْ** Ve yağdırmak ma‘nāsına dahi gelir; yukālu: **غَاثَ اللهُ الْبِلَادَ يَغِيثُهَا** Ve binā-i mechūl üzere **غِيَّتِ الْأَرْضُ تُغَاثُ غَيْثًا** dahi derler.

الْمُعَاثَةُ [el-muġāṣet] (mīm’in zammıyla) ve

الْمَغِيثَةُ [el-megīṣet] (mīm’in fethiyle) ve

الْمَغْيُوثَةُ [el-maġyūṣet] (‘alā-vezni الْمَطْلُوبَةُ [el-maṭlūbet]) Bunların üçü dahi yağmur

yağmış yere derler. Zū’r-Rumme eyitti: **قَاتَلَ اللهُ أُمَّةَ فُلَانٍ مَا أَفْصَحَهَا قُلْتُ لَهَا كَيْفَ كَانَ** **المَطْرُ عِنْدَكُمْ فَقَالَتْ غَيْثًا مَا شِئْنَا** **غَيْثًا مَا شِئْنَا** kelāmında iki ma‘nāya tahammül olduğudur, biri istediğimiz kadar yağmur yağdı demek ola ve biri dahi māṣiyelerimizi yağmur suyuyla suvardık demek ola. Ve gāh olur ki sehāba ve nebāta dahi **غَيْثٌ** [ġays] derler.

FASLU'L-FĀ'
(فَضْلُ الْفَاءِ)

yukālu: أَفْرُتُ أَصْحَابِي إِذَا عَرَضْتُهُمْ لِلْأَيْمَةِ النَّاسِ
Ya'nī sen onları levm eden kimselere
göstersen.

[ف ث ث]

أَلْفُتُ [el-fess] (fā'nın fethiyle) Bir ottur ki onun tohumundan ekmek edip kıtlık zamānında onun ekmeğin yerler. Ve onun ekmeği galīz olur, خُبْرُ مَلَّةٍ gibi, ya'nī kül içinde pişen ekmek gibi.

[ف ح ث]

أَلْفَحْتُ [el-feḥiṣ] (fā'nın fethi ve ḥā-i müh-melenin kesriyle) حَفْتُ [ḥafiṣ]in kalbidir. Ve حَفْتُ [ḥafiṣ] şikenbedir ki ona lisān-ı Fārisīde hezār-tū derler.

[ف ر ث]

أَلْفَرْتُ [el-ferṣ] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol davar tersidir ki henüz şikenbede ola.

أَلْفُرُوتُ [el-furūs] (zammeteynle) فُرُتُ [ferṣ] in cem'idir. Ve şakk etmek ma'nāsına da gelir. İbnu's-Sikkīt eyitti: yukālu: فَرْتُتُ لِلْقَوْمِ جُلَّةً فَأَنَا أَفْرُتُهَا وَأَفْرُتُهَا فَرْتُتًا إِذَا سَقَقْتُهَا ثُمَّ نَزَرْتُ مَا فِيهَا Ve جُلَّةً [cullet] cīm'in zammı ve lām'ın teşdidiyle hurmā kodukları nesneye derler. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: فَرْتُتُ كَبِدَهُ أَفْرُتُهَا وَأَفْرُتُهَا فَرْتُتًا derler, kaçan ki sen onu diri iken vursan dahi kebidi dağılsa, Pes فَرُتُ [ferṣ] bāb-ı evvelden ve bāb-ı sānīden gelir imiş.

أَلْتَفْرِتُ [et-tefrīs] (tā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) İşkenbeyi vurup dağıtmak; yukālu: فَرْتُتُهَا تَفْرِيتًا

أَلْإِفْرَاتُ [el-ifrās] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Dağılmak.

أَلْإِفْرَاتُ [el-ifrās] (hemzenin kesriyle) İşkenbeyi yarıp içinde olanı dökmek. Ve

إِفْرَاتُ [ifrās] 'Arz etmeği dahi derler;

FASLU'L-KĀF**(فَضْلُ الْقَافِ)****[ق ث ث]**

الْقُتُّ [el-qaṣṣ] (kāf'ın fethiyle) Çekmek; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ يَقْتُ مَالًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيِ يَجْرُهُ

[ق ر ث]

الْقَرِيئَاءُ [el-kaṛiṣā'] (kāf'ın fethi ve elifin meddiyle) Bir nev^c hurmā; yukālu: نَحَلُ قَرِيئَاءٍ وَبُسْرُ قَرِيئَاءٍ بِلَا تَنْوِينٍ لِيَضْرِبَ مِنَ التَّمْرِ وَهُوَ قَرِيئَاءٌ أَطْيَبُ التَّمْرِ بُسْرًا Ya'ni koruk olduğu hâlde iyi olan hurmāya قَرِيئَاءُ [kaṛiṣā'] derler. Ebu'l-Cerrāḥ eyitti: تَمْرٌ قَرِيئَاءٌ derler bilā-medd.

الْقَرِيئَةُ [el-kirriṣ] (kāf'ın kesri ve rā'nın teşdidiyle) قَرِيئَةُ [cirriṣ]te lügattır. Ve قَرِيئَةُ [cirriṣ] bir nev^c balığa derler ki *Muhezzeb*'de قَرِيئَةُ [cirriṣ] mār-ı mähīdir demiş ve *Muğrib*'de mār-ı mähīnin gay-rıdır demiş.

[ق ع ث]

الْإِقْعَاتُ [el-iq'ās] (hemzenin kesri ve kāf'ın sükūnuyla) İsrāf etmek; yukālu: أَقْعَتُ مَالَهُ إِذَا أَشْرَفَ Ve çok bahşiş etmek mā'nāsına da gelir; yukālu: إِذَا أَعْطَيْتَهُ إِذَا فَعَعْتُ لَهُ فَعَعْتُهُ أَيِ حَفَنْتُ لَهُ حَفْنَةً فَعَعْتُ لَهُ فَعَعْتُهُ أَيِ حَفَنْتُ لَهُ حَفْنَةً Ve إِذَا أَعْطَيْتَهُ قَلِيلًا تَجْعَلُهُ مِنَ الْأَضْدَادِ [ḥafnet] ḥā-i mühmelenin fethiyle ve fā ile iki avuç demek olur.

الْقَعِيثُ [el-ka'is] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Matar-ı kesire ve seyl-i kesire dahi derler.

الْإِنْقِعَاتُ [el-inki'ās] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Aslından kopmak; yukālu: صَرَبَهُ فَانْقَعَتْ إِذَا انْقَلَعَ مِنْ أَضْلِهِ وَانْقَعَتْ إِنْقِعَافٌ وَانْقَعَتْ إِذَا سَقَطَ مِنْ أَضْلِهِ Ve إِنْقِعَافٌ gibi ki

[inki'āf]dahi aslından kopmaktır.

الْقُعَاثُ [el-qu'ās] (kāf'ın zammıyla) Bir marazdır ki koyunun burnuna 'arız olur.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ب ث]

الْكَبَابُ [el-kebāš] (kāf'ın fethiyle) Misvāk ağacının yemişinin olmasına derler ve olmayanına **بَرِيرٌ** [berīr] derler.

الْكَبَبُ [el-kebeš] (fethateynle) Et mütegayyir olup rāyiha bağlamak; yukālu: **كَبَبْتُ** اللّٰحْمُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَرْوَحَ

[ك ث ث]

الْكَثَاةُ [el-kešāšet] Bir nesne kalın olmak, kesāfet ma'nāsına; yukālu: **كَثَّ الشَّيْءُ كَثَاةً** مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيِ كَثَّفَ

الْكَثَّةُ [el-kešset] (kāf'ın fethiyle) ve

الْكَثَاءُ [el-keššā'] (kāf'ın fethiyle ve elifin meddiyle) Kalın sakal; yukālu: **لِحْيَةٌ كَثَّةٌ وَكَثَاءٌ**

الْكَثُّ [el-kešš] (bi-fethi'l-kāf) Bi-ma'nāhā. Ve

الْكَثُّ [el-kušš] (bi-zammi'l-kāf) Bi-ma'nā'l-cem'; yukālu: **رَجُلٌ كَثَّ اللَّحْيَةَ وَقَوْمٌ كَثَّ** مِثْلَ قَوْلِكَ رَجُلٌ صَدَّقَ اللَّقَاءَ وَقَوْمٌ صَدَّقَ

الْكَثْكَثُ [el-keškeš] (kāf'ların fethiyle) ve

الْكَثْكَثُ [el-kiškis] (kāf'ların kesriyle) Taş pāreleri ve toprak, mislu: **الْأَثْلَبُ** [el-ešleb] ve **الْإِثْلِبُ** [el-išlib]; yukālu: **بِفِيهِ الْكَثْكَثُ** وَ**الْكَثْكَثُ** Ve **إِثْلِبُ** [išlib] dahi ufak taşlara ve toprağa derler.

[ك ر ث]

الْكَرَّاتُ [el-kurrās] (kāf'ın zammı ve rā'nın teşdidiyle) Gendenā dedikleri ottur.

الْكَرْثُ [el-kerš] (kāf'ın fethiyle ve rā'nın sükunuyla) Gussa ziyāde olmak; yukālu: **كَرْثُهُ الْعُغْمُ يَكْرُثُهُ** مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اسْتَنَّ عَلَيْهِ وَبَلَغَ مِنْهُ الْمَشَقَّةُ

الْإِكْرَاتُ [el-ikrās] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **أَكْرَثُهُ الْعُغْمُ** أَيْضًا **أَشْمَاتٌ** eyitti: **كَرْثُهُ** demezler belki **أَكْرَثُهُ** derler, hālā ki Ru'be nām şā'irin bu şifrinde sülāsīden geldiğin iş'ār etmiştir: **وَقَدْ تُجَلَّى الْكُرْبُ الْكُورَاتُ**

الْإِكْتِرَاتُ [el-iktirās] (hemzenin kesri ve kāf'ın sükunuyla) Bāk çekmemek; yukālu: **مَا أَكْتَرْتُ لَهُ** Ya'nī kayırmam; **مَا أَبَالِي** ma'nāsına.

[ك ش ث]

الْكَشُوتُ [el-kušūs] (zameteynle) Bir ot-tur ki ağaca sarılır, yerde kök bağlamadan ki 'avāmm ona eğilmeç derler ve tabibler **الْكَشُوتُ** [ukšūs] derler, evvelinde hemze ile.

FASLU'L-LĀM

(فَصْلُ اللَّامِ)

[ل ب ث]

اللَّبْثُ [el-lebs] ve

اللَّبَّاثُ [el-lebās] (lām'ın fethiyle) Eğlenmek, مَكْتُ [mekṣ] ma'nāsına; yukālu: لَبِثَ Zīrā kıyās fethateynle gelmektir kaçan fi'l müte'addī olmasa, تَعَبَ تَعَبًا gibi. Ve şirde asl üzere dahi gelmek vāki' olmuştur; kāle Cerīr: "وَقَدْ أُكُونُ عَلَى الْحَاجَاتِ ذَا لَبِثٍ" Ve

اللَّبَّيْثُ [el-lābiṣ] ve

اللَّبِثُ [el-lebiṣ] (eyzan lām'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Eğlenen kimse; ve kuri'e: "لَبِثِينَ فِيهَا أَحْقَابًا" (النبا 23)

الْإِلْبَاطُ [el-ilbās] (hemzenin kesri ve lām'ın sükünuyla) ve

التَّلْبِيسُ [et-telbīs] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Eğlendirmek; yukālu: أَلْبَسْتُهُ أَنَا وَلَبِثْتُهُ تَلْبِيسًا

[ل ث ث]

الْإِلْبَاطُ [el-ilṣās] (hemzenin kesriyle) İbrām eylemek, ilhāh ma'nāsına; yukālu: أَلَّتْ عَلَيْهِ إِثْنَا إِثْنَا إِذَا أَلَحَّ عَلَيْهِ bir yerde mukīm olmağa dahi derler; yukālu: "لَا تُلْثُوا Ve fi'l-hadīsi: إِذَا أَلَمَّ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ Ve yağmur yağıp dinmemek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَلَّتْ الْمَطْرُ إِذَا دَامَ أَيَّامًا لَا يُغْلُحُ

الزَّلْزَلَةُ [el-leşleşet] (alā-vezni الزَّلْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Kezālik mukīm olmak ma'nāsına. Ve tereddüd ma'nāsına da gelir. Ve def ma'nāsına da isti'māl olunur; yukālu: لُتُّهُ عَن حَاجَتِهِ إِذَا حَبَسْتُهُ

التَّلْتُلُ [et-teleşluş] (alā-vezni التَّلْتُلُ [et-

tezleşul]) Tereddüd etmek; yukālu: تَلْتَلْتُ فِي الْأَمْرِ وَتَلْتَلْتُ إِذَا تَرَدَّدْتُ

تَلْتَلْتُ [teleşluş] Yumuşak toprak üzere yuvalanmak; yukālu: تَلْتَلْتُ فِي الدَّفْعَاءِ إِذَا تَمَرَّعْتُ Ve دَعَفَاءُ [da'ḳā'] dāl'ın fethiyle yumuşak yer. Ve تَمَرَّعْتُ [temerruḡ] ağnamak ma'nāsıdır.

[ل و ث]

اللُّوْثَةُ [el-lūšet] (lām'ın zammıyla) Sölpük olmak, istirhā ma'nāsına. Ve bir nesneyi geç tutmak. Ve

لُوْثَةٌ [lūšet] Kezālik şahm ve lahm sāhibi olan nākadır. Ve

لُوْثَةٌ [lūšet] Kezālik dīvānelik tutmaktır. Ve hamākate ve sür'ate dahi derler; yukālu: نَاقَةٌ ذَاتُ لُوْثَةٍ أَيُّ هَوْجٍ

اللُّوْثُ [el-levṣ] (lām'ın fethiyle) Kuvvet ma'nāsına. Ve sarmak ma'nāsına da gelir; yukālu: لَآثَ الْعِمَامَةِ عَلَى رَأْسِهِ يَلُوْثُهَا لُوْثًا إِذَا عَصَبَهَا Ve devr etmeğe dahi derler; yukālu: لَآثَ الرُّجُلِ يَلُوْثُ أَيُّ دَارٍ يَلُوْثُ فِي أَيُّ يَلُوْذُ بِي Ve sığınmağa dahi derler, ilticā ma'nāsına; yukālu: Ve imtinā ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا لَآثَ فُلَانٌ أَنْ غَلَبَ فُلَانًا أَيُّ مَا اخْتَبَسَ

الْإِلْتِيَاثُ [el-iltiyās] (hemzenin kesri ve lām'ın sükünuyla) Karışmak ve dolaşmak; yukālu: إِنْثَاثُ الْخُطُوبِ Ya'nī umūr birbirine karıştı. Ve إِنْثَاثُ بَرَأْسِ الْقَلَمِ شَعْرَةً Ya'nī "Kalemin başına kıl sarmaştı." Ve

الْإِلْتِيَاثُ [iltiyās] Eğlenmek ma'nāsına da gelir; yukālu: إِنْثَاثٌ فِي عَمَلِهِ إِذَا أَبْطَأَ

التَّلْوِثُ [et-telvīs] (alā-vezni التَّلْوِثُ [et-tekrīm]) Bulaştırmak; yukālu: لَوْتُ ثِيَابَهُ لَوْتُ بِالطَّيْنِ إِذَا لَطَخَهَا da gelir; yukālu: لَوْتُ الْمَاءَ إِذَا كَدَّرَهُ

اللُّوَيْثَةُ [el-levīšet] (lām'ın fethi ve vāv'ın kesriyle) فَعِيلَةٌ [fa'īlet] vezni üzere) Kabā'il-i muhtelifeden cem' olan cemā'at.

الْمَلَيْثُ [el-muleyyeş] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve yā'nın teşdidi ve fethiyle) Ricâlden şol kimseye derler ki semizliğinden batî'ü'l-hareke ola.

الْأَلْوُثُ [el-elveş] Şol recüldür ki salkı ola; yukālu: هُوَ رَجُلٌ أَلْوُثٌ أَي فِيهِ اسْتِزْحَاءٌ بَيْنَ اللَّوْثِ

الْلَوْثَاءُ [el-levşā'] (lām'ın fethiyle ve vāv'ın sükunuyla) Şol yağmurdur ki mülāyim yağa; yukālu: دِيمَةٌ لَوْثَاءُ Ve دِيمَةٌ [dīmet] dāl'ın kesriyle gece ve gündüz yağan yağmura derler.

الْلَيْثُ [el-līş] (lām'ın kesriyle) Şol nebâtır ki birbirine sarılmış ola; vāv yā'ya kalb olunmuştur, mā-kabli meksür olduğundan ötürü.

الْمَلَاوِثُ [el-melāviş] (mīm'in fethi ve vāv'ın kesriyle) Cem'dir, sığınacak yerler demektir.

الْمَلَاثُ [el-melās] (mīm'in fethiyle) مَلَاوِثُ [melāviş]in müfredidir. Bu sebebden kavmin eşrafına مَلَاوِثُ [melāviş] derler.

الْمَلَاوِثُ [el-melāviş] Cem'dir, kezâlik ve **الْمَلَاوِثَةُ** [el-melāvişet] Cem'dir, eyzan.

[ل ه ث]

الْلَهْثَانُ [el-leheşān] (lām'ın ve hā'nın fethiyle) Susuzluktur, عَطَشٌ [‘aşaş] ma'nāsına.

الْلَهْثَانُ [el-lehşān] (hā'nın sükunuyla) Susuz olan kimse.

الْلَهْثَى [el-lahşā] (lām'ın fethi ve hā'nın sükunu ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi; yukālu: إِمْرَأَةٌ لَهْثَى

الْلَهْثَاتُ [el-lehās] (lām'ın fethiyle ve hā'nın tahfiyiyle) Susuz olmak; yukālu: لَهْثٌ يَلْهَثُ لَهْثًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ مِثْلُ سَمِعَ سَمَاعًا

الْلَهْثَاتُ [el-luhās] (lām'ın zammıyla) Susuzluğun harâreti. Ve

لَهْثَاتُ [luhās] Kelb harâretinden yâhüd ta'abdan dilin çıkarmasına dahi derler.

الْلَهْثُ [el-lehş] (lām'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) Kezâlik kelb dilin çıkarması; yukālu: لَهْثَ الْكَلْبُ يَلْهَثُ لَهْثًا وَلَهْثًا مِنَ الْبَابِ Ve bu insânda dahi isti'mâl olunur, kaçan ki ta'aba vâki' olsa; ve minhu kavluhu ta'alā: ﴿إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثُ أَوْ تَتْرُكُهُ يَلْهَثُ﴾ (الأعراف 176) Ya'ni eger sen kelb üzerine hamle kılsan ürür ve ürüdükten sonra dönüp kaçar ve eger hamle kılmasan şer-gîr olup yine ürür, pes nefesine ta'ab vermeden hâlî olmaz, kaçarken ve şer-gîr olurken, pes bu hâlette ona susuzluk 'arız olup dilin çıkarır.

[ل ي ث]

الْلَيْثُ [el-leys] (lām'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Arslan, أَسَدٌ [esed] ma'nāsına. Ve

لَيْثٌ [leys] Şol örümceğe derler ki sineği sıçramakla avlar.

الْمَلَايَيْثَةُ [el-mulāyeşet] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Arslan mu'āmelesi gibi mu'āmele etmek; yukālu: لَايَيْثُهُ مَلَايَيْثَةٌ إِذَا عَامَلَهُ Ve arslan tefâhuruyla tefâhur etmeğe dahi مَلَايَيْثَةٌ [mulāyeşet] derler.

لَيْثٌ عَفْرَيْنٌ [leysu 'ifirrīn] 'Arabların "إِنَّهُ لَيْثٌ عَفْرَيْنٌ" dedikleri kavlelerinde Ebū 'Amr rivāyeti üzere أَسَدٌ [esed] ma'nāsındır. Aşma'ı eyitti: Bu bir cānverdir ki kertenkele endāmında atlılara hamle eder; عَفْرَيْنٌ [‘ifirrīn]e nisbet olunur. Ve عَفْرَيْنٌ [‘ifirrīn] Bir şehrin adıdır, 'ayn'ın kesriyle ve rā'nın kesriyle.

sükūnuyla) Eğlenmek ve intizār çekmek; yukālu: مَكَثَ وَمَكَثَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالْحَامِسِ

الْمُكْتُ [el-mukṣ] (mīm'in zammıyla) ve

الْمِكْتُ [el-mikṣ] (mīm'in kesriyle) İsmidir.

الْتَمَكْتُ [et-temekkuṣ] (fethateynle ve kāf'in zammı ve teşdīdiyle) Eğlenmek; tekūlu: تَمَكَّتُ إِذَا تَلَبَّتُ

الْمِكِّي [el-mikkīšā] (mīm'in kesri ve kāf'in kesri ve teşdīdiyle ve elif-i maksüre ile ʿalā-vezni الْخَضِيصَى [el-ḥiḍḍīdā]) Kezālik eğlenmek. Ve خَضِيصَى [ḥiḍḍīdā] kındırmak ma'nāsınadır. Ve ba'zı nüshada خَضِيصَى [ḥiṣṣīšā] bu makāmda ḥa-i mu'ceme ve şād-ı mühmele ile dahi vāki' olmuştur, mahsūs etmek ma'nāsına.

الْمُتَمَكِّتُ [el-mutemekkiṣ] (mīm'in zammı ve kāf'in kesri ve teşdīdiyle) Eğlenici; yukālu: سَارَ الرَّجُلُ مُتَمَكِّتًا أَي مَتَلَّوَمَا [televvum] eğlenmeğe derler.

الْمَكِي [el-mekīs] (mīm'in fethi ve kāf'in kesriyle) Ehl-i vakār olan kimse; yukālu: رَزَانَةٌ [rezānet] rā-i mühmele ve zā-i mu'ceme ile vakāra derler.

[م ل ث]

الْمَلْتُ [el-melṣ] (mīm'in fethi ve lā'in sükūnuyla) Bir kimsenin iyi söz ile gön-lün ele almak; yukālu: مَلَّتُهُ بِكَلَامٍ إِذَا طَيَّبَ نَفْسَهُ Ve vefā niyyet etmeyip mücerred def-i meclis için vā'de etmeğe dahi derler.

الْمَلْتُ [el-meleṣ] (fethateynle) Gündüzün karanlık karışmağa dahi derler bir haysiyetle ki henüz karanlık müştedd olmaya, meselā görünen kurt mu karındaşın mıdır mütemeyyiz olmaya. Aşma'ī eyitti: Zikr olunan karanlık akşam namāzı vaktinde

olur ve akşam namāzından sonraca olur.

[م و ث]

الْمَوْتُ [el-meṣ] Bir nesneyi suya bırakmak ıslansın diye; yukālu: مَثُتُ الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ مُثُتًا أَمْوُتُهُ مَوُتًا وَمَوُتَانًا إِذَا دَفَعْتَهُ Ve ذَوْفٌ [devf] kezālik bir nesneyi suya bırakmağa derler.

الْإِنْمِيَاةُ [el-inmiyās] Suya ıslanmak; yukālu: مَثُتُ الشَّيْءَ فَانْمَاتَ هُوَ فِيهِ إِنْمِيَاةً

[م ي ث]

الْمَيْثَاءُ [el-meysā] (mīm'in fethiyle ve elifin meddiyle) Düz yer.

الْمَيْثُ [el-mīs] (mīm'in kesriyle) مَيْثَاءُ [meysā]nın cem'i, هَيْفَاءُ [heyfā] ile هَيْفٌ [hīf] gibi. Ve هَيْفَاءُ [heyfā] ortallığı ince olan ʿavrete derler.

مَيْثَاءُ [Meysā] Bir cāriyenin ismidir

الْتَمَيْتُ [et-temeyyus] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Yer yağmakla yumuşak olmak; yukālu: تَمَيْتَتِ الْأَرْضُ إِذَا مُطِرَتْ فَلَانَتْ وَبَرَدَتْ

الْمَيْثُ [el-meys] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi suya ıslatmağa derler; مَوْتُ [meṣ] de lügattır; yukālu: مَثُتُ الشَّيْءَ فِي الْمَاءِ أَمِيثُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَعْتَهُ Ve ذَوْفٌ [devf] suya ıslatmağa derler, nitekim mürür etmiştir.

FASLU'N-NŪN

(فَصْلُ التُّونِ)

[ن ب ث]

النَّبْثُ [en-nebs] Yeri elle kazmak; yukālu: نَبَتْ يَنْبُثُ نَبْثًا مِثْلُ نَبَسٍ يَنْبِسُ نَبْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَفَرَ بِالْيَدِ

النَّبِيئَةُ [en-nebīset] (nūn'un fethi ve yā'nın kesriyle) Kuyudan ve harkdan çıkan toprak; **نَبِيئٌ** [nebīṣ]in müs-takil ma'nası yoktur.

[ن ث ث]

النَّثُ [en-ness] (nūn'un fethiyle) Haberi şāyi' kılmak; yukālu: نَثَّ النَّثِيثُ يَنْثُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَفْشَاهُ

نَثٌّ [ness] Tulumun sızmasına dahi derler; yukālu: نَثَّ الرَّقُّ يَنْثُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَشَحَ

النَّثِيثُ [en-neṣīṣ] (nūn'un fethi ve sā'nın kesriyle) Masdardır, kezālik haber şāyi' olmak ma'nāsına; yukālu: نَثَّ النَّثِيثُ يَنْثُ نَثِيثًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْضًا

[ن ج ث]

النَّجِيئَةُ [en-necīset] (nūn'un fethi ve cīm'in kesriyle) Şol topraktır ki kuyudan çıkarılır, **نَجِيئَةٌ** [necīset] gibi. Ve **نَجِيئَةُ الْخَبْرِ** [necīsetu'l-ḥaber] Şol yaramaz haberdir ki şāyi' oldu; yukālu: بَدَأَ نَجِيئُ الْقَوْمِ إِذَا ظَهَرَ سِرُّهُمْ الَّذِي كَانُوا يُخْفُونَهُ Kaçan gizli sırları aşikār olsa. Ferrā eyitti: **يَسْتَعْوِبُهُمْ** derler **خَرَجَ فَلَانَ يَنْجُثُ بَنِي فَلَانَ** **يَسْتَعْوِبُهُمْ** ma'nāsına, ya'nī onlara çağırıp meded taleb edüben. Ebū 'Ubeyd eyitti: Ba'zılar **يَسْتَعْوِبُهُمْ** gayn-ı mu'ceme ile der dedi.

النَّجِيثُ [et-necīṣ] (nūn'un fethi ve cīm'in kesriyle) Şol nişandır ki ok atmak için toprağı bir yere cem' ederler.

النُّجُثُ [en-nucuṣ] (zammeteynle) Yürek üzerinde olan ince deri, **غِلَافُ الْقَلْبِ** ma'nāsına.

الْأَنْجَاثُ [el-encās] (hemzenin fethiyle) **نُجُثٌ** [nucuṣ]un cem'idir, **طُنُبٌ** [ṭunub] ile **أَطْنَابٌ** [aṭnāb] gibi.

الْإِسْتِنَجَاثُ [el-istincās] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Bir nesneye ta'arruz etmek.

[ن ف ث]

النَّفْثُ [en-nefṣ] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Üfürmek gibidir. Ve bu **تَفْلٌ** [tefl]den ekalldir. Ve **تَفْلٌ** [tefl] bir nesneye üfürmektir, bir mikdār ağız yarıyla; yukālu: **نَفَثَ الرَّاقِي يَنْفُثُ وَيَنْفُثُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي** Ya'nī “Efsūn okuyan kimse üfürdü” demek olur.

النَّفَّاسَاتُ فِي الْعَقْدِ [en-neffāsātu fi'l-ucqad] (nūn'un fethi ve fā'nın teşdidıyla) Şol sihr eden kimselerdir ki ipi düğümlerler dahi ona üfürürler; **وَالْحَيَّةُ تَنْفُثُ السَّمَّ إِذَا نَكَزَتْ** Ya'nī yılan zehrin üfürür kaçan nekz etse. Ve **نَكَزٌ** [nekz] yılan burnuyla sokmağa derler; azısıyla ısırmağa **نَشْطٌ** [neṣṭ] derler. Ve fi'l-meseli: “لَا بُدَّ لِلْمَضْدُورِ أَنْ يَنْفُثَ” Ya'nī “Göğsü tutulan kimseye solumak lāzım olur.”

النَّفَّاسَةُ [en-nufāset] (nūn'un zammıyla) Şol nemdir ki üfürmeden hāsıl olur. Ve

نُفَّاسَةٌ [nufāset] Bākī kalan nesneye de derler; yukālu: **لَوْ سَأَلْتَنِي نَفَّاسَةً سِوَالِكِ مَا أَعْطَيْتُكَ وَهُوَ مَا بَقِيَ** **نُفَّاسَةٌ** [nufāset] misvākın ağızda kalıp üfürülen hurde pārelerine derler.

بَنُو نَفَّاسَةٍ [Benū Nufāset] 'Arabdan bir tā'ifedir.

النَّفْيُثُ [en-nefīṣ] (nūn'un fethi ve fā'nın kesriyle) Yaradan atılan kan: **دَمٌ نَفْيُثٌ إِذَا نَفَثَهُ الْجُرْحُ**

[ن ق ث]

النَّقْثُ [en-naqṣ] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Sür'at etmek; tekūlu: حَرَجْتُ أَنْقُثُ إِذَا أَسْرَعْتُ

التَّنْقِيثُ [et-tenqīs] ve

الْإِنْتِقَاشُ [el-intikāṣ] Bi-ma'naḥu.

[ن ك ث]

النِّكْثُ [en-nikṣ] (nūn'un kesriyle) Kara evlerin ve kilimlerin eskilerini bozmaktır, tekrār eğirip ip etmek için. Ve

نِكْثُ [Nikṣ] Bir recülün ismidir ki Beṣīr b. en-Nikṣ derler.

النَّكْثُ [en-nekṣ] (nūn'un fethiyle) Bozmak.

الْإِنْتِكَاثُ [el-intikāṣ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bozulmak; yukālu: نَكَثَ الْحَبْلُ وَالْعَهْدَ فَانْتَكَثَ أَي نَقَضَهُ فَانْتَقَضَ Ve

إِنْتِكَاثُ [intikāṣ] Dönmek ma'naṣına da gelir, **إِنْصِرَافٌ** [inṣirāf] gibi; yukālu: طَلَبَ فُلَانٌ حَاجَةً فَانْتَكَثَ لِأُخْرَى أَي انْصَرَفَ إِلَيْهَا

النَّكِيَّةُ [en-nekīset] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesriyle) Ulu iş, emr-i 'azīm ma'naṣına; yukālu: هَذِهِ نَكِيَّةٌ أَي خُطَّةٌ صَعْبَةٌ يَنْكُثُ فِيهَا الْقَوْمُ أَي يَنْقُضُ الْعَهْدَ Ve خُطَّةٌ [ḥuṭṭat] ḥā'nın zammıyla ve ṭā'nın teşdidiyle emr-i 'azīm demek olur. Ve

نَكِيَّةٌ [nekīset] Bir kimsenin nefesine dahi derler; yukālu: فُلَانٌ شَدِيدُ النَّكِيَّةِ أَي النَّفْسِ Ve

نَكِيَّةٌ [nekīset] Bir nesnede olan makdūrun nihāyetine derler; yukālu: بَلَغَ فُلَانٌ نَكِيَّةَ بَعِيرِهِ أَي أَقْصَى مَجْهُودِهِ فِي السَّيْرِ

نَكِيَّةٌ [nekīset] Kizbe ve hilf-i va'ce dahi derler; yukālu: قَالَ فُلَانٌ قَوْلًا لَا نَكِيَّةَ فِيهِ أَي لَا خُلْفَ فِيهِ

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ر ث]

الْمِيرَاثُ [el-mīrās] (mīm'in kesriyle) Teri-ke. Aslında مِيرَاثٌ idi vāv yā'ya kalb olundu, sākin olup mā-kabli meksūr olduğu için.

الْتِرَاثُ [et-turās] (tā'nın zammıyla) Tā vāv'dan münkalibdir; tekūlu: وَرِثْتُ أَبِي وَوَرِثْتُ الشَّيْءَ مِنْ أَبِي أَرِثُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْوَرِثُ [el-virṣ] ve

الْوَرَاثَةُ [el-virāset] (bi-kesri'l-vāvi fihimā) ve

الْإِرْثُ [el-irṣ] (bi-kesri'l-hemzeti fihī) Üçü dahi masdarlardır. Ve **إِرْثٌ** [irṣ]in hemzisi vāv'dan münkalibdir. Ve bunların müs-takbelinde vāv beyne-yā' ve kesre vāki' olduğu için sākit oldu, zīrā yā' ile kesre mütecanisāndandır, pes vāv beynlerinde zıdd vāki' olmağın hafz olundu, zıddeyni kendisi ihāta ettiği sebebden, ondan sonra vāv-ı mezbūrenin hükmü hemze ile ya'nī **أَعِدُ** [e'idu]da ve tā ile ya'nī **تَعِدُ** [te'idu]da ve nūn'la **نَعِدُ** [ne'idu]da ibkā olundu, zīrā hurūf-ı mezkūre yā'dan bedeldir ve yā cümlelerin aslıdır. Bu delille ki **فَعَلْنَا** ve **فَعَلْتُ** ve **فَعَلْتُ** ve **فَعَلْتُ** cümlesi **فَعَلَ** vezni üzere mebnilerdir, eger sīga-i gā'ib asl olmasa böyle olmazdı, pes bundan zāhir olur ki **يُؤَجِّلُ** yā' ile cümlelerin aslıdır. Ammā **يُؤَجِّلُ** kelimesinde vāv sākit olmadı, zīrā vāv beyne yā' ve fetha vāki' olmuştur. Ve **يَنْعُرُ** den ve **يَنْسُرُ** den yā sākit olmadı, zīrā ihde'l-yā'eyn āhar ile mütekavvī olur, beynlerinde mücāneset olduğu için. Ve **يَغْرُ** [ya'r] keçi çağırmağa derler. Ammā

يَسْعُ den ve يَطَأُ den sākıt olunduğunun vec-
hi āhar sebebden ötürüdür ki bāb-ı hem-
zede zikr olunmuştur, pes bunlarda vāv
sākıt olması zikr olunan kā'idenin fesādın
mūcib olmaz, zīrā 'illeteynin ihtilāfı ka-
tında hükmeyn-i mütemāsileyn olmak
cā'izdir.

الْإِيْرَاتُ [el-īrās] (hemzenin kesriyle) Mirās
terk etmek; yukālu: أُوْرَثَهُ الشَّيْءُ أَبُوهُ

الْوَرَثَةُ [el-vereset] (fethateynle) وَاْرِثَ [vāris]
in cem'idir; yukālu: هُمْ وَرَثَةُ فُلَانٍ

التَّوْرِيْثُ [et-tevrīs] (alā-vezni التَّكْرِيْمُ [et-
tekrīm]) Vāris kılmak; yukālu: وَرَثَهُ تَوْرِيْثًا إِذَا:
أَدْخَلَهُ عَلَى وَرَثَتِهِ

التَّوَارِثُ [et-tevārus] (tā'nın fethi ve rā'nın
zammıyla) Birbirine vāris olmak; yukālu:
تَوَارِثُوْهُ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ Ya'nī "Mecde ve ululuğa
kebīr kebīrden vāris oldu."

[و ط ث]

الْوَطْطُ [el-vaṭṭ] (vāv'ın fethi ve tā'nın
sükūnuyla) Ayakla yeri muhkem vurmak;
pes وَطَّطَ [vaṭṭ] وَطَّسَ [vaṭṣ] kelimesinde
lügattır yāhūd لُثَغَةٌ [luṣḡat]tir, ya'nī sīn'i
ṣā gibi okuyanların telaffuzundan nāṣī
olmuştur.

[و ع ث]

الْوَعْثُ [el-va'ṣ] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın
sükūnuyla) Şol düz yerdir ki كَثِيْرُ الدَّهْسِ
[kesīru'd-dehes] olup yürüyenin ayağı
ona bata ve onda yürümek meşakkatli ola.
Ve دَهَسَ [dehes] şol hālete derler ki yer ne
sāfī kum ola ve ne hod sāfī toprak ola ve
ne sāfī balçık ola. Ve

وَعَثَ [va'ṣ] Çatlamış, ufanmış kemiğe de
derler.

الْوَعْثَةُ [el-va'ṣet] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın

sükūnuyla) Şol 'avrettir ki kesīretü'l-lahm
ola.

الْإِيْعَاتُ [el-ī'ās] (hemzenin kesriyle) Zikr
olunan mislli yere vāki' olmak; yukālu:
أُوْعَتْ الْقَوْمُ أَيَّ وَقَعُوا فِي الْوَعْثِ Ve İbnu's-
Sikkīt eyitti: إِيْعَاتٌ [ī'ās] isrāfa dahi derler;
yukālu: أُوْعَتْ فِي مَالِهِ إِذَا أُسْرَفَ

الْوَعْثَاءُ [el-va'ṣā] (vāv'ın fethiyle ve elif-in
memdüde ile) Meşakkat-i sefer.

الْمَوْعُوْثُ [el-mev'ūs] (mīm'in fethiyle ve
'ayn'ın zammıyla) Hasebinde noksān olan
kimse.

[و ل ث]

الْوَلْتُ [el-velṣ] (vāv'ın fethi ve lām'ın
sükūnuyla) Az, kalīl ma'nāsına; yukālu:
أَصَابَنَا وَلْتُ مِنْ مَطَرٍ أَيَّ قَلِيْلٍ مِنْهُ

وَلْتُ [velṣ] Şol 'ahde derler ki kavm bey-
ninde bilā-kasd vāki' ola yāhūd kasdla
ola ve gayr-i mü'ekked ola; yukālu: وَلْتُ لَهُ
عَقْدًا Ve minhu kavlu 'Ömer radiyallāhu li-
cāselik: "لَوْلَا وَلْتُ عَقْدٍ لَضَرَبْتُ عُنُقَكَ" Ve
ضَرَبْتُ [ḡarb] ma'nāsına da gelir; yukālu: وَلْتُهُ يَلْتُهُ
وَلْتًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ث]

الْهَنْبِثُ [el-henbeṣ] (hā'nın fethi ve nūn'un sükūnu ve bā'nın fethiyle) Sözde ihtilāt olmak. Ba'zılar eyitti: هَنْبِثَةٌ [henbeset] emr-i şedīde derler.

[ه ث ث]

الْهَشْهَشَةُ [el-heṣheṣet] (hā'ların fethi ve ṣā'nın sükūnuyla) Karışıklık olmak; yukālu: هَشْهَشَتِ السَّحَابُ بِقَطْرِهَا وَتَلَجَّهَا إِذَا أُرْسِلَتْهُ بِسُرْعَةٍ Ya'nī "Birbiri akibince olmakla birbirine karıştırdı" demek olur. Ve

هَشْهَشَةٌ [heṣheṣet] Zulm ma'nāsına da gelir; yukālu: هَشْهَشَتِ الْوَالِي إِذَا ظَلَمَ

[ه ل ب ث]

الْهَلْبِزُوتُ [el-hilbevṣ] (alā-vezni [el-firdevs] [el-firdevs]) Ahmak ma'nāsına. Ba'zılar فَذَمٌّ [fedm] [fedm] ma'nāsınadır dedi. Ve فَذَمٌّ [fedm] fā ile ve dāl-ı mühmele ile sözde 'aciz olan kimse.

[ه ي ث]

الْهَيْثُ [el-heys] ve

الْهَيْثَانُ [el-heyeṣān] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla evvelde ve yā'nın dahi fethiyle sānīde) Az nesne vermektir, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekūlu: هَيْثُ لَهُ هَيْثًا وَهَيْثَانًا إِذَا أَعْطَيْتَهُ شَيْئًا يَسِيرًا Ve

هَيْثٌ [heys] Hareket ma'nāsına da gelir, هَيْثٌ [heys] gibi, Aşma'ī eyitti.

الْهَيْشَةُ [el-heyšet] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir cemā'attir nās beyninde, هَيْشَةٌ [heyšet] gibi.

الْأَجْ [el-ecc] (hemzenin fethi ve cīm'in teşdidiyle) Devekuşunun yelmesi; yukālu: **أَجَ الظَّالِمِ يُؤَجُّ أَجًا إِذَا عَدَا وَلَهُ حَفِيفٌ فِي عَدْوِهِ** Ya'nī kaçan seğırtse seğırtmesinde **حَفِيفٌ** [ħafif] i olsa. **حَفِيفٌ** [ħafif] diye ħā-i mühmele ile kuşun yeleği āvāzına derler.

الْأَجَّةُ [el-eccet] (hemzenin fethiyle ve cīm'in teşdidiyle) İhtilāt ma'nāsıdır; ve minhu kavluhum: **الْقَوْمُ فِي أَجَّةٍ أَيْ فِي اخْتِلَاطٍ** Ve

أَجَّةٌ [eccet] Şiddet-i harra dahi derler, ya'nī gāyet ıssıya derler.

الْإِجَاعُ [el-icāc] (hemzenin kesriyle) أَجَّةٌ [eccet]in cem'i.

الْأَجَاعُ [el-ucāc] (hemzenin zammıyla) Tuzlu ve acı; yukālu: **مَاءٌ أَجَاعٌ أَيْ مِلْحٌ مُرٌّ**

الْأَجْوَجُ [el-ucūc] (zammteytle) Su tuzlu olmak; yukālu: **أَجَّ الْمَاءُ يُؤَجُّ أَجْوَجًا**

يَأْجُوجُ [ye'cūc] ve **مَأْجُوجُ** [me'cūc] Aħfeş eyitti: o kimse ki **يَأْجُوجُ** [ye'cūc] ve **مَأْجُوجُ** [me'cūc]ju hemze ile telaffuz edip hemzeyi asl-ı kelimededen kılar, **يَأْجُوجُ** [ye'cūc]un vezni **يَفْعُولٌ** [yef'ūl] **مَأْجُوجُ** [me'cūc]un vezni **مَفْعُولٌ** [mef'ūl]dür, gūyā ki **أَجِيجٌ** [ecīc]-i nārdan me'ħūzdur dedi. Ve o kimse ki elifle telaffuz kılıp elifeyni zā'ideteyn i'tibār etti **يَأْجُوجُ** [yācūc] **يَجْعُوتُ** [yecectu] den **مَأْجُوجُ** [mācūc] **مَجْعُوتُ** [mecectu]den müştahtır dedi. Ve

مَجٌّ [mecc] Suyu ağza aldıktan sonra taşraya atıp perākende etmektir. Ve

يَأْجُوجُ [ye'cūc] ve **مَأْجُوجُ** [me'cūc] lafzları lā-yansarıflardır.

[أ ر ج]

الْأَرْجُ [el-erc] (hemzenin fethiyle ve rā'nın sükūnuyla) ve

الْأَرْبِيعُ [el-erīc] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) Tıbin rāyihası müştedd olmaktadır; tekūlu: **أَرْجُ الطَّيِّبِ يَأْرُجُ أَرْجًا وَأَرْبِيعًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**: **أَرْجُ** Ya'nī ziyāde güzel koksa.

التَّأْرِبِيعُ [et-te'rīc] İgrā edip kındırmak; tekūlu: **أَرْجَتْ بَيْنَ الْقَوْمِ تَأْرِبِيعًا إِذَا أُعْرِيتَ بَيْنَهُمْ وَأَرْشَتْ** gibi ki **تَأْرِبِيشٌ** [te'rīş] dahi igrā ve ifsād etmektir. Ve bu sebebden Mu'erric-i Zuhlī cedd-i Mu'erric dediler, Bekr ile Tağlib beyninde āteş harbi yalınlandırdığı için.

أَرْجَانٌ [Errecān] (fethateynle ve rā'nın teşdidiyle) Fāriste bir şehrin adıdır. Ve ba'zı eş'ārda gāh olur ki rā'nın tahffiyile dahi gelir.

[أ ز ج]

الْأَرْجُ [el-ezec] (fethateynle) Binālardan bir nev'dir.

الْأَرْزُجُ [el-āzuc] (hemzenin meddi ve zā'nın zammıyla) **أَفْعُلٌ** [ef'ul] vezni üzere) ve

الْأَرْزَاجُ [el-ez'āc] **أَفْعَالٌ** [ef'āl] vezni üzere) **أَرْجٌ** [ezec]in cem'i.

[أ م ج]

الْأَمْجُ [el-emec] (fethateynle) Harārete ve susuzluğa derler.

الْأَمْيَجُ [el-emic] (hemzenin fethi ve mīm'in kesriyle) Ziyāde ıssı; yukālu: **صَيْفٌ أَمْيَجٌ أَيْ شَدِيدٌ الْحَرِّ**

FASLU'L-BĀ'

(فَضْلُ الْبَاءِ)

[ب أ ج]

الْبَاجَاتُ [el-be'cāt] Envā⁻¹ et'ime.

الْبَاجَةُ [el-be'cet] بِأَجَاءَ [be'cā]nın müfredi; ve minhu kavluhum: اجْعَلِ الْبَاجَاتِ بِأَجًا وَاحِدًا وَاحِدًا Gāh hemze ile ve gāh hemzesiz isti'māl olunur. Ve bu mu'arredir, aslı Fārisī dilinde “bāhā”dır bā-i muvahhade ile elvān-ı et'ime ma'nāsına.

[ب ح ج]

الْبَيْجُ [el-becc] (bā'nın fethiyle) Yarmak; yukālu: بَيَّجَ الْفَرْحَةَ يَبِيَّجُهَا بَيْجًا إِذَا شَقَّهَا Ve dürtmeğe dahi derler; yukālu: بَجَّهَ بِالرُّمَحِ إِذَا طَعَنَهُ Ve

بَيْجٌ [becc] Mer'ā davarı semirtmeğe dahi derler, bir haysiyetle ki semizliğinden derisi yarıla; yukālu: بَيَّجَهَا الْكَلَاءُ

الْإِنْبِجَاحُ [el-inbicāc] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Yarılmak; yukālu: إِنْبِجَتْ مَاشِيَتُكَ مِنَ الْكَلَالِ إِذَا فَتَقَّهَا السَّمَنُ مِنَ الْعُشْبِ فَأَوْسَعَ خَوَاصِرَهَا ziyāde semirip derisi yer yer yarılsa ve böğürleri geniş olsa.

الْأَبْيَجُ [el-ebecc] (fethateynle) Şol recüle derler ki gözünün şakkı büyük ola, vāsī'ü'l-'ayn ma'nāsına.

الْبَيْجَاءُ [el-beccā] (bā'nın fethiyle ve elifin meddiyle) Şol göze derler ki vāsī' ola; yukālu: عَيْنٌ بَيْجَاءُ

الْبُجْبَةُ [el-buccet] (bā'nın zammıyla) Bir putun adıdır, nitekim hadīs-i şerifte vāki' olmuştur.

الْبُجْبِجَةُ [el-beccbet] (bā'ların fethi ve mā-

beynde cīm'in sükūnuyla) Bir nesnedir ki insān onu sıbyānı aldamak için işler.

الْبُجْبَاجُ [el-bebcāc] (bā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْبُجْبَاجَةُ [el-bebcācet] Şol kimsedir ki gāyet semizliğinden yürürken eti titreye; yukālu: رَجُلٌ بُجْبَاجٌ وَبُجْبَاجَةٌ

[ب ح ز ج]

الْبَحْزَجُ [el-bahzec] (bā'nın ve zā-i mu'cemenin fethleriyle ve mā-beynlerinde hā-i mühmelenin sükūnuyla) 'alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer] Sığır buzağısı. Ve

بَحْزَجٌ [bahzec] Şol kasīrū'l-kāme kimseye dahi derler ki 'azīmū'l-batn ola.

[ب ذ ج]

الْبَذَجُ [el-bezjc] (bā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Koyun kuzularından dört aylık olandır, keçi yavrularında dört aylık keçi gibi ki عَتُودٌ [atūd] dört aylık keçi yavrusuna derler.

الْبُذْجَانُ [el-buzcān] (bā'nın zammı ve zāl'ın sükūnuyla) بُذْجٌ [bezjc]in cem'idir, kuzular ma'nāsına.

[ب ر ج]

الْبُرْجُ [el-burc] (bā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Hisārın bir cānibinde olan yapıya derler, رُكْنٌ [rukn] ma'nāsına.

الْبُرُوجُ [el-burūc] (zammeteynle) ve

الْأَبْرَاجُ [el-ebrāc] (hemzenin fethiyle) بُرْجٌ [burc]un cem'idir. Ve gāh olur ki hisārın kendine dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَلَوْ: (النساء 78) Ve كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشِيدَةٍ﴾

بُرُوجٌ [burūc] Gökte olan burclara dahi derler.

بُرْجَانُ [Borcān] Bir ma'rūf uğrunun ismi-dir; yukālu: “أَشْرَقَ مِنْ بُرْجَانٍ”

الْبَرْجُ [el-berec] (fethateynle) Gözün beyāzı sevādını ihāta etmektir, bir haysiyyetle ki sevādından bir nesne gāyib olmaya.

الْبَرْجَاءُ [el-bercāʾ] (bā'nın fethi ve rā'nın kesriyle ve elifin meddiyle) Şol 'avrettir ki gözünün **بَرْجٌ** [berec]i zāhir ola. Ve **بَرْجٌ** [berec] gözün vech-i mezkūr üzere olmasıdır.

الْمُبْرُجُ [el-muberrec] Şol kumaştır ki nakşu göz gibi ola; yukālu: **ثَوْبٌ مُبْرَجٌ** إِذَا كَانَ مُعَيَّنًا Ve bu **بَرْجٌ** [berec]den me'hūzdur, nitekim zikr olundu. Ve *Esās*'tan mefhūm olan budur ki nakşı hisār burcu gibi ola, zamm-ı bā ve sükūn-ı rā ile olan **بُرْجٌ** [burc]dan me'hūz olmakla.

التَّبْرُوحُ [et-teberruc] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) 'Avret zīnetin ve mehāsinin ricāle izhār etmektir.

الْإِبْرِيحُ [el-ibrīc] (hemzenin kesri ve bā'nın sükūnuyla) Yağ çıkarmak için süt tahrīk edecek kaba derler, مِمْحَضَةٌ [mimḥaḍat] ma'nāsına.

[ب ر د ج]

الْبَرْدَجُ [el-berdec] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) جَعْفَرٌ [ca'fer] vezni üzere) Kul ve karavaş, سَبْيٌ [seby] ma'nāsına mu'arrebdir, "berede"den. Ve lisān-ı Fārisīde "berede" kula ve karavaşa derler.

[ب ع ج]

الْبَعْجُ [el-ba'c] (bā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Yarmak, şakk ma'nāsına; yukālu: **بَعَجَ** بَطْنَهُ يَبْعُجُ بَعْجًا إِذَا شَقَّهُ

الْمَبْعُوعُ [el-meb'ūc] (mīm'in fethi ve bā'nın sükūnuyla ve 'ayn'ın zammıyla) ve

الْبَيْعُجُ [el-be'īc] (bā'nın ve 'ayn'ın kesriyle) Karnı yarılmış kimse.

الْبَيْعُجُ [el-be'īc] (bā'nın fethi ve 'ayn'ın

kesriyle) **زَجُلٌ بَيْعٌ** كَأَنَّهُ مَبْعُوعٌ الْبَطْنِ مِنْ ضَعْفِ الْمَشْيِ

الْإِنْبِجَاعُ [el-inbi'āc] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Yarılmak, inşikāk gibi.

التَّبْعُجُ [et-teba'uc] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdidiyle) Bulutun peyāpey yağmuru yağdırıp ayrılması, infirāc-ı sehāb ma'nāsına.

التَّبْعِيحُ [et-teb'īc] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Yağmur yeri yarmak; yukālu: **بَعَجَ** الْمَطَرُ الْأَرْضَ تَبْعِيحًا Ya'nī yağmur yeri yarı derler, taşları ziyāde açtığından ötürü.

الْبَائِعِجَةُ [el-bā'icet] ('ayn'ın kesriyle) Derenin geniş olan yeri, مُتَّسِعٌ الْوَادِي [muttese'u'l-vādī] ma'nāsına.

[ب ل ج]

الْبُلُوعُ [el-bulūc] (zameteynle) Ağarmak, işrāk ma'nāsına; tekūlu: **بَلَعُ** الضَّبْحُ يَبْلُغُ مَنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَضَاءَ

الْإِنْبِلَاعُ [el-inbilāc] (hemzenin kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) ve

التَّبْلُوعُ [et-tebelluc] ('alā-vezni **التَّكْرُمُ** [et-tekrum]) **بُلُوعٌ** [bulūc] ma'nāsındadır. Ve

تَبْلُجٌ [tebelluc] Gülmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **تَبْلَجُ** فُلَانٌ إِذَا ضَحَكَ وَهَسَّ Ya'nī küşāde-rüy olsa ki **هَسَّاشَةٌ** [heşāšet] beşāšet ma'nāsındadır.

الْأَبْلُجُ [el-eblec] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Ziyāde vāzıh olan nesne; yukālu: **صَبِحَ** أَبْلُجٌ Ya'nī muşrik ve mudī olan subh. Ve kezālik hakka dahi **أَبْلُجٌ** [eblec] derler vāzıh olduğu için; yukālu: **الْحَقُّ** أَبْلُجٌ وَالْبَاطِلُ لَجْلُجٌ

الْإِبْلِيحَا [el-iblīcāc] (hemzenin kesri ve bā'nın sükūnu ba'dehu lām'ın kesriyle) Vāzıh olmak; yukālu: **إِبْلِجَا**

الْبُلْجَةُ [el-bulcet] ve

الْبُلْجَةُ [el-belcet] (bā'nın zammı ve fet-
hiyle) Gecenin āhirinde olan aydınlık;
yukālu: رَأَيْتَ بُلْجَةَ الصُّبْحِ إِذَا رَأَيْتَ ضَوْءَهُ Ve

بُلْجَةٌ [bulcet] İki kaşın arası açık olmağa
derler; yukālu: رَجُلٌ أَبْلَجُ بَيْنَ الْبُلْجِ إِذَا لَمْ يَكُنْ
مَقْرُونًا Ya'nī kaşları çatma olmasa. Ve
Ummu Ma'bed hadisinde Nebī'nin vas-
fında Hazret-i Resūl-i Ekrem sallallāhu
‘aleyhi ve sellem: “كَانَ أَبْلَجَ الْوَجْهِ” dedi-
ğinden murād, yüzü nurlu demektir, مُشْرِقٌ
وَجْهٌ ma'nāsına, nitekim أَبْلَجُ [eblec]in
[vech]e izāfeti karīne-i vāzihadır, açık
kaşlı demek değildir, zīrā Nebī sallallāhu
‘aleyhi ve sellem çatma kaşlı idi diye
rivāyet olunmuştur.

[ب . ج . هـ]

الْبَهْجَةُ [el-behcet] (bā'nın fethi ve hā'nın
sükūnuyla) Hüsn; yukālu: رَجُلٌ ذُو بَهْجَةٍ

الْبَهَّاجَةُ [el-behācet] (bā'nın fethiyle) Güzel
olmak; yukālu: بَهَّجَ بَهَّاجَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

الْبَهِّيْحُ [el-behīc] (bā'nın fethi ve hā'nın
kestiyle) Güzel olan nesne. Kālallāhu
ta'ālā: ﴿مِنْ كُلِّ رُوحٍ يَهْيِجُ﴾ (الحج 5, ق 7) Ve

بَهِّيْحٌ [behīc] Ferah-nāk olmağa dahi derler;
yukālu: بَهَّجَ بِهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي فَرِحَ بِهِ وَسُرَّ

الْبَهْجُ [el-behc] Ferah-nāk olan kimse.

الْبَهْجُ [el-behc] Sevindirmek; tekūlu: بَهَّجَنِي
هَذَا الْأَمْرُ بِالْفَتْحِ إِذَا سَرَّكَ

الْإِبْهَاجُ [el-ibhāc] (hemzenin kesri ve
bā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu:
بَهَّجَنِي هَذَا الْأَمْرُ أَي سَرَّنِي Ve

إِبْهَاجٌ [ibhāc] Kezālik yerin otu güzel ol-
mak; yukālu: أَبْهَجَتِ الْأَرْضُ إِذَا بَهَّجَ نَبَاتُهَا

الْإِبْتِهَاجُ [el-ibtihāc] (‘alā-vezni [el-
iḥtirām]) Ferah-nāk olmak.

[ب . هـ . ج . ح]

الْبَهْرَجُ [el-behrec] (‘alā-vezni [ca'fer])
Bātıl ve yaramaz nesne. Ve bu mu'arrebdir;
yukālu: دَرَّهَمٌ بَهْرَجٌ

[ب . و . ج . ح]

الْبَائِجَةُ [el-bā'icet] Belā, dāhiye ma'nāsına;
yukālu: بَاجَتْهُمُ الْبَائِجَةُ تَبَوَّجَهُمْ إِذَا أَصَابَتْهُمْ

الْإِبْتِيَاغُ [el-ibtiyāc] Bilā-isābet edip ihāta
etmek; yukālu: إِبْتَاغَتْ عَلَيْهِمْ بَوَائِجُ مُنْكَرَةً إِذَا
انْفَتَحَتْ عَلَيْهِمْ دَوَاهٍ

التَّبْوُجُ [et-tebevuc] (fethateynle ve vāv'ın
zammı ve teşdīdiyle) Yaldırmak; yukālu:
تَبَّوَجَ التَّبْوُجُ إِذَا لَمَعَ وَتَكَشَّفَ

الْبُؤُجُ [el-bevc] Belā ihāta etmek; tekūlu:
بُؤِجَتْهُمْ بِشَرِّ إِذَا عَمَمَتْهُمْ بِهِ

FASLU'T-TĀḌ

(فَضْلُ التَّاءِ)

[ت ر ج]

الْأُتْرُجَةُ [el-utrucet] ve

الْأُتْرُجُ [el-utruc] (hemzenin ve rā'nın ikisinde dahi zammı ve cīm'in teşdidiyle) Turunc dedikleri meyve.

التُّرُنْجَةُ [et-turuncet] ve

التُّرُنْجُ [et-turunc] (tā'nın zammıyla cīm'in tahfifiyle) Dahı hikāyet olunmuştur. Ve kelām-ı 'Arabda bunun nazīri عُرُنْدُ [urund] lafzıdır ki Sībeveyhi rivāyet kılmıştır. Ve عُرُنْدُ [urund] galiz ma'nāsınadır; yukālu: وَتَرَّ عُرُنْدُ Kalın kiriş ma'nāsınadır. Ve

تَرْجُ [Terc] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir. Ve fi'l-meseli: "هُوَ أَجْرٌ مِنَ الْمَاشِي بَرْجٍ" لِأَنَّهَا مَأْسَدَةٌ Ya'nī Terc arslan yatağı olmağın Terc'de olan hayvānattan bahādırır derler, bir nesnenin bahādırlığın vasf etseler.

[ت و ح]

التَّاحُ [et-tāc] Başa giyilen nesne اِكْلِيلُ [iklīl] ma'nāsına.

التَّوْبِجُ [et-tetvīc] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Tāc giydirmek.

التَّوَجُّجُ [et-tetevvuc] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Tāc giymek; yukālu: تَوَجَّهْ فَتَوَجَّجْ إِذَا أَلْبَسَهُ التَّاحُ فَلْبَسَ

التَّيْبَانُ [et-tīcān] (tā'nın kesri ve meddiyle) "الْعَمَائِمُ تَيْبَانُ" تَاجُ [tāc]ın cem'idir; yukālu: "الْعَرَبُ"

FASLU'Ş-ŞĀḌ

(فَضْلُ الشَّاءِ)

[ث أ ح]

الشَّوْاجُ [eş-su'āc] (sā'nın zammıyla) Koyun āvāzi.

الشَّوَائِجُ [el-eşā'ic] (hemze-i ūlānın fethi ve sāniyenin kesriyle) Koyun āvāzları; cem'idir, vāhidi yoktur.

الشَّائِجَةُ [eş-sā'icet] Çağırıcı koyun.

الشَّوَائِجُ [eş-sevā'ic] (sā'nın fethi ve hemzenin kesriyle) ve

الشَّائِجَاتُ [eş-sā'icāt] شَائِجَةٌ [sā'icet]in cem'idir, çağırıcı koyunlar ma'nāsına.

[ث ب ج]

الشَّبِجُ [eş-şebec] (fethateynle) Omuz ile arkanın mā-beynidir. Ve ba'zılar eyitti: Her nesnenin ortasına شَبِجٌ [şebec] derler. Ve

شَبِجٌ [şebec] Kumun büyük yığına dahi derler.

الشَّيْبِجُ [et-teşbīc] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Çoban 'asāsını arkasına alıp ellerin 'asānın üzerine ardmağa derler. Ve

تَشْبِجُ [teşbīc] Kitābı yāhūd kelāmı mücmel kılmak; yukālu: شَبِجَ الْكِتَابَ وَالْكَلامَ تَشْبِجًا إِذَا لَمْ يُبَيِّنْهُ Ve

تَشْبِجُ [teşbīc] Ayakları ucu üzere çömelip oturmak; yukālu: شَبِجَ الرُّجُلَ إِذَا أُنْعَى عَلَى أَطْرَافِ قَدَمَيْهِ

الْأُتْبِجُ [el-eşbec] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Yağrınısı yassı olan kimse. Ba'zılar eyitti. أُتْبِجُ [eşbec] Yağrınısı yumru olan kimsedir. Ve hadīs-i şerīfte tasgīr sīgası üzere gelen أُتْبِجُ [uşeybic] bu ma'nāyadır ki "إِنْ جَاءَتْ بِهِ أُتْبِجٌ" buyurulmuştur.

[ث ج ح]

الْتَجُّجُ [eṣ-ṣecc] (ṣā'nın fethiyle) Akıtmak; yukālu: تَجَجْتُ الْمَاءَ وَالْدَّمَ أَنْجُهُ تَجًّا إِذَا سَيْلْتَهُ Ve

تَجُّجٌ [secc] Kurbān kanı akıtmağa dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: “أَفْضَلُ الْحَجِّ الْعَجُّ وَالتَّجُّجُ” Ya'nī “Haccın efdali lebbeyk āvāzın kaldırıp kurbānın kanın akıtmakla olur.”

التَّجَجِجُ [eṣ-ṣecīc] (ṣā'nın fethi ve cīm'in kesriyle) Sel; yukālu: أَتَانِي الْوَادِي بِتَجَجِجِهِ إِذَا أَنَى بِسَيْلِهِ

التَّجَجَاعُ [eṣ-ṣecāc] (ṣā'nın fethi ve cīm'in teşdidiyle) Şol yağmurdur ki ziyāde şid-detle yağa.

[ث ل ج]

التَّلَجُّجُ [eṣ-ṣelc] (ṣā'nın fethiyle) Kar ki gökten yağar. Ve kar yağdırmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: تَلَجَجْنَا السَّمَاءَ Ya'nī kar yağdırdı gök, nitekim مَطَرُنَا السَّمَاءَ derler.

الْمَثْلُوجَةُ [el-meşlücet] (mīm'in fethiyle) Şol yere derler ki kar yağmış ola.

الإِتْلَاجُ [el-işlāc] (hemzenin kesriyle) Karlı olmak; yukālu: أَتْلَجُ يَوْمَنَا Ve

إِتْلَاجٌ [işlāc] Yeri kazarken balçığa ermeğe dahi derler; yukālu: حَفَرَ حَتَّى أَتْلَجَ إِذَا بَلَغَ الطَّيْنَ

التَّلُوجُ [eṣ-şulūc] (zammeteynle) Mutma'inn olup ārām bulmak; yukālu:

تَلَجَجْتُ نَفْسِي يَتْلُجُ تُلُوجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اطْمَأَنَّتْ Ve bazıları eyitti: Bunda kezālik تَلَجَجْتُ نَفْسِي تَلَجًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ dahi lügattır;

مَثْلُوجُ الْفَوَادِ [meşlücu'l-fu'ād] Şol kimseye derler ki belid ola, ahmak ma'nāsına.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج ر ح]

الْجَرْجُ [el-ceric] (cīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Dönen ve kımlıdayan nesne.

الْجَرْجُ [el-cerec] (fethateynle) Dönmek ve kımlıdamak; yukālu: جَرَجَ الْخَاتَمُ فِي إِضْبَعِي Ve

جَرْجٌ [cerec] Kelām-ı sahiha dahi derler. Ve **جَرْجٌ** [İbn Cureyc] tasgîr sîgası üzere bundan me'hūzdur. Kezā fi ba'zi'n-nusah. Ve

جَرْجٌ [cerec] Şol yerlere derler ki pek ola. Ve İbn Dureyd eyitti: **جَرْجٌ** [cerec] şol yere derler ki taşlı ola.

الْجَرْجَةُ [el-cerecet] (kezālik fethateynle) Doğru yol, جَادَةُ الطَّرِيقِ ma'nāsına. Ve

جَرْجَةٌ [cerecet] Yolun dövülmüş ve işlemiş yeri.

الْجَرْجَاءُ [el-cercā] ('alā-vezni [eṣ-şahrā] Şol devekuşudur ki akı ve karası ola.

الْجُرْجَةُ [el-curcet] (cīm'in zammiyle ve rā'nın sükūnuyla) Şol kaba derler ki heybeye şebih ola.

الْجُرْجُ [el-curc] (kezālik cīm'in zammiyle) **جُرْجَةٌ** [curcet]in cem'idir, **بُسْرَةٌ** [busret] ve **بُسْرٌ** [busr] gibi. Ve bundan me'hūzdur **جُرْجٌ** [Cureyc] ki tasgîr sîgası üzere bir recülün ismidir.

[ج ل ح]

الْجَلَجَةُ [el-celect] (fethateynle) Baş kafası, kâse-i ser ma'nāsına. Ve başa dahi derler; yukālu: “عَلَى كُلِّ جَلَجَةٍ كَذَا”

الْجَلِجُ [el-celec] (kezā fethateynle) جَلَجَةٌ

[celecet]in cem'idir.

[ح و ج]

الْحَاجَةُ [el-cācet] Şol boncuktur ki hîç bir nesne deĝmeye, ya'nî zî-kıymet olmaya.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[ح ب ج]

الْحَبِجُّ [el-ḥabec] (fethateynle) Çakır dike-ni dedikleri otu ve kamış yaprağını otlamadan devenin karnı şişip ağrımadır, bir haysiyyetle ki ağrısından yatıp yuvalana ve muhkem soluya; yukālu: حَبِجَتِ الْإِبِلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ تَحِيحُ حَبِجًا إِذَا انْتَفَحَتْ بَطُونُهَا عَنِ الْعَرْفِجِ وَالضُّعَةِ

الْحَبِجُّ [el-ḥabec] (ḥā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Zikir olunan maraza uğrayan deve.

الْحَبِجِي [el-ḥabecā] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükünü ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi; yukālu: بَعِيرٌ حَبِجٌ وَإِبِلٌ حَبِجِي

الْحَبِجِي [el-ḥabecā] حَبِجِي [ḥabecā]nın cem'i, حَمَقِي [ḥamqā] ile حَمَاقِي [ḥamākā] gibi.

الْحَبِجُ [el-ḥabc] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükünüyle) Yellenmek, خَرَّاطٌ [ḥarāt] ma'nāsına; yukālu: حَبِجَ الرَّجُلُ يَحْبِجُ حَبِجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَبَقَ حَبِجٌ بِهَا Kāle arābiyyun: "حَبِجٌ بِهَا وَإِذَا حَبَقَ حَبِجٌ بِهَا وَرَبُّ الْكُفْبَةِ" Ve

حَبِجٌ [ḥabec] Vurmağa dahi derler; yukālu: حَبِجَهُ حَبِجَهُ بِالْعَصَا حَبِجَاتٍ إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا evvelinde ḥā-i mu'ceme ile ve هَبِجَهُ gibi.

[ح ج ح]

الْحَحُّ [el-ḥacc] Kasd ma'nāsına. Ve huc-cetle galebe etmek ma'nāsına dahi gelir. Ve mîlle bir kimsenin yarasın yoklamağa dahi derler; tekūlu: حَبَّجْتُهُ حَحًّا إِذَا سَيَّرْتِ سَجَّتَهُ حَبَّجْتُهُ حَحًّا Ve بِالمِسْبَارِ لِتُعَالِجَهُ [misbār] mīm'in kesriyle mîl ma'nāsınadır. Ve

حَحٌّ [ḥacc] Bir kimsenin yanına varıp gel-meğe dahi derler; yukālu: حَحَّ بَنُو فُلَانٍ فُلَانًا

İnönü sonra isti'mālî Onđan sonra isti'mālî Mekke-i müşerrefeyi tavāfta şāyic' oldu; tekülü: حَجَّجْتُ الْبَيْتَ أَحْجُهُ Ya'ni "Tavāf ettim Ka'be'yi" şerrefehallāhu ta'ālā.

الْمَحْجُوجُ [el-maħcūc] Maksūd; yukālu: رَجُلٌ مَحْجُوجٌ أَيْ مَقْصُودٌ

الْحَاجُّ [el-ħācc] Ka'be'yi tavāf eden. Ve gāh olur ki zarūret-i şī'r için idgāmın fekk edip حَاجٍ [ħācic] derler.

الْحُجُّ [el-ħucc] (ħā'nın zammıyla) حَاجٌّ [ħācc]ın cem'idir, بَازِلٌ [bāzil]in cem'i بُزْلٌ [buzl] ve عَائِدٌ [ā'iz]in عُوْدٌ [ūz] geldiđi gibi. Ve بَازِلٌ [bāzil] bā-i muvahhade ve zā-i mu'ceme ile sekiz yaşında deveye derler ve عَائِدٌ [ā'iz] āyn-ı mūhmele ve zāl-ı mu'ceme ile tāze doğurmuş deveye derler.

الْحِجُّ [el-ħicc] (ħā'nın kesriyle) İsmidir.

الْحِجَّةُ [el-ħiccet] (kezālik ħā'nın kesriyle) Binā-i merredir, bir kerre hacc etmek ma'nāsına. Ve bu kıyāsa muhāliftir, kıyās fethle gelmektedir. Ve

حِجَّةٌ [ħiccet] Yıl ma'nāsına da gelir. Ve kulak yumuşağına dahi حِجَّةٌ [ħiccet] derler, شَحْمَةُ الْأُذُنِ [şahmetu'l-uzun] ma'nāsına.

الْحِجْعُ [el-ħicec] (ħā'nın kesri ve cīm'in fethiyle) حِجْعَةٌ [ħiccet]in cem'idir, sinīn ma'nāsına.

ذُو الْحِجَّةِ [zu'l-ħiccet] Hacc ayı demek olur.

ذَوَاتُ الْحِجَّةِ [zevātu'l-ħiccet] ذِي الْحِجَّةِ [zi'l-ħiccet]in cem'idir, ذَوَاتُ الْقَعْدَةِ [zevātu'l-ka'det] ذِي الْقَعْدَةِ [zu'l-ka'det]in cem'i olduğu gibi. Ve vāhidine münāsib ذُو الْحِجَّةِ [zu'l-ħiccet]in cem'inde ذُوو الْحِجَّةِ demediler vāveyn'le.

الْحَجَّجِ [el-ħacīc] (ħā'nın fethi ve cīm-i ulānın kesri ve meddīyle) حَاجٌّ [ħācc]ın

cem'idir, حُجَّاجٌ [ħuccāc] cem'i olduđu gibi, nitekim غَزِيٌّ [gāzi]nin cem'inde [gaziyy] derler ve عَادِيٌّ [ādī]nin cem'inde عَادِيٌّ [adiyy] derler. Ve عَادِيٌّ [ādī] āyn-ı mūhmele ile seđirtici ma'nāsındadır. Ve

حَجَّجِ [ħacīc] Mille yarası yoklanan kimse ma'nāsına da gelir.

الْحَاجَّةُ [el-ħāccet] حَاجٌّ [ħācc]ın müennesidir.

الْحَوَاجُّ [el-ħavācc] حَاجَّةٌ [ħāccet]in cem'i; yukālu: نِسْوَةٌ حَوَاجٌّ بَيْتَ اللَّهِ بِالْإِضَافَةِ إِذَا كُنَّ قَدْ حَجَّجْنَ وَإِنْ لَمْ يَكُنَّ قَدْ حَجَّجْنَ قُلْتُ حَوَاجٌّ بَيْتَ اللَّهِ فَتَنْصِبُ "بَيْتَ" لِأَنَّكَ تُرِيدُ التَّنْوِينَ فِي حَوَاجٌّ إِلَّا أَنَّهُ لَا يُنْصَرَفُ كَمَا يُقَالُ هَذَا صَارِبٌ زَيْدٌ أَمْسٍ وَصَارِبٌ زَيْدًا عَدَا فَتَدُلُّ بِحَدْفِ التَّنْوِينَ عَلَى أَنَّهُ قَدْ صَرِبَ وَيَأْتِيَاتُ التَّنْوِينَ عَلَى أَنَّهُ لَمْ يَضْرِبْ

الْإِحْجَاعُ [el-iħcāc] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi bir kimsenin bedeline hacc etmek için göndermek; yukālu: إِذَا أَحْجَجْتُ فَلَانًا إِذَا بَعَثْتَهُ لِيَحْجَّ

وَحَجَّةِ اللَّهِ [ve ħacetillāhi] (ħā'nın fethi ve tā'nın kesriyle) Eymān-ı 'Arabdandır; yukūlüne وَحَجَّةِ اللَّهِ لَا أَفْعُلُ

الْحُجَّةُ [el-ħuccet] (ħā'nın zammıyla) Burhān.

الْمُحَاجَّةُ [el-muħāccet] (mīm'in zammıyla) Huccetleşmek; yukālu: حَاجَّهُ فَحَجَّهُ Ya'ni "Onunla huccetleşti ve huccetinde galebe etti."

الْمِحْجَاعُ [el-miħcāc] (mīm'in kesriyle) Cedel sāhibi olan kimse; yukālu: رَجُلٌ مِحْجَاعٌ أَيْ جَدِلٌ Ve

مِحْجَاعٌ [miħcāc] Yara yoklayacak demir mīl ma'nāsına.

التَّحَاجُّ [et-teħācc] (tā'nın fethiyle) Husūmet edişmek.

الْحَجَّاجُ [el-ħacāc] (ħā'nın fethiyle) ve

الْحَجَاجُ [el-ḥicāc] (ḥā'nın kesriyle) Şol ke-miktir ki kaş onun üzerinde biter.

الْأَحْجَةُ [el-eḥiccet] (hemzenin fethiyle ve ḥā'nın kesriyle) حُجَّاجٌ [ḥuccāc]ın cem'idir.

الْمَحْجَةُ [el-meḥiccet] (mīm'in fethiyle ve ḥā'nın kesriyle) Doğru yol, جَادَةُ الطَّرِيقِ [cāddetu't-ṭarīq] ma'nāsına.

الْحَاحِجَةُ [el-ḥaḥacet] Geri döndürmek, حَمَلُوا عَلَى [nukūş] ma'nāsına; yukālu: حَمَلُوا الْقَوْمَ حَمَلَةً ثُمَّ حَجَّحُوا Ve

حَجَّحَةُ [ḥaḥacet] Bir nesne söylemek di-leyip söylemekten ferāgat etmek; yukālu: حَجَّحَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَقُولَ مَا فِي نَفْسِهِ ثُمَّ أَمْسَكَ حَجَّحَ الرَّجُلُ إِذَا أَرَادَ أَنْ يَقُولَ مَا فِي نَفْسِهِ ثُمَّ أَمْسَكَ Ya'nī مَجْمَعُ الرَّجُلِ dediikleri gibi.

[ح د ج]

الْحَدَجُ [el-ḥadec] (fethateynle) Karga düğ-leşti. Ve ebū cehl kavunu dedikleri nesne, kaçan ki pekiyip muhkem olsa, حَنْظَلٌ [ḥanzal] ma'nāsına.

الْحَدَّعَةُ [el-ḥadecet] (kezālik fethateynle) حَدَجٌ [ḥadec]in vāhidi.

الْإِحْدَاجُ [el-iḥdāc] (hemzenin kesriyle) حَدَجٌ [ḥadec] bitirmek; yukālu: أَحْدَجْتُ شَجْرَةً: أَحْدَجْتُ الشَّجْرَةَ

الْحِدَجُ [el-ḥidc] (ḥā'nın kesriyle) Yük, حِمْلٌ [ḥiml] ma'nāsına. Ve مِحْفَةٌ [miḥaffet] gibi bir nesnedir ki üzerine 'avretler biner.

الْحُدُوحُ [el-ḥudūc] (zammeteynle) ve

الْأَحْدَاجُ [el-aḥdāc] (hemzenin fethiyle) Cem'i.

الْحَدَجُ [el-ḥadc] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Deve üzerine حَدَجٌ [ḥidc] yük-letmek; yukālu: حَدَجْتُ البَعِيرَ أَحْدَجُهُ مِنَ الْبَابِ حَدَجْتُ البَعِيرَ أَحْدَجُهُ إِذَا شَدَدْتُ عَلَيْهِ الْحَدَجَ Ve yük bağlayıp yükün denklemin berāber etmeğe dahi der-ler. Ve nazar salmak ma'nāsına da gelir;

yukālu: حَدَجَهُ بِنَصْرِهِ يَحْدِجُهُ حَدَجًا إِذَا رَمَاهُ Ve atmak ma'nāsına da gelir; yukālu: حَدَجَهُ حَدَجَهُ بِسَهْمٍ وَحَدَجَهُ بِدَنْبٍ غَيْرِهِ إِذَا رَمَاهُ بِهِ Ya'nī gayrın günāhını ona isnād eylese.

الْحَدَّاجَةُ [el-ḥadācet] (ḥā'nın fethiyle) حَدَجٌ [ḥidc]de lügattır, مِحْفَةٌ [miḥaffet] ma'nāsına.

الْحَدَّائِجُ [el-ḥadā'ic] حَدَّاجَةٌ [ḥadācet]in cem'i.

التَّحْدِيقُ [et-taḥdīc] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Tiz nazar etmek, تَحْدِيقٌ [taḥdīq] ma'nāsına.

الْحَنْدَجُ [el-ḥandec] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir recülün ismidir. Ve

حَنْدَجٌ [ḥandec] Büyük deveye dahi derler.

الْحَنَادِجُ [el-ḥanādic] (ḥā'nın fethiyle) حَنْدَجٌ [ḥandec]in cem'idir, büyük develer ma'nāsına.

[ح د ر ج]

الْمُحْدَرَجُ [el-muḥadrec] (mīm'in zammı ve ḥā'nın ve rā'nın fethiyle) Dayıncak nesne, أَمَلَسٌ [emles] ma'nāsına.

الدَّحْرَجَةُ [el-ḥadrecet] (‘alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir nesneyi büküp muhkem etmek; yukālu: حَدَرَجَهُ إِذَا فَتَلَهُ وَأَحْكَمَهُ

الْحِدْرَجَانُ [el-ḥidricān] (ḥā'nın ve rā'nın kesri ve dāl'ın mā-beynde sükūnuyla) Kısa boylu; yukālu: رَجُلٌ حِدْرَجَانٌ إِذَا كَانَ قَصِيرًا

[ح ر ج]

الْحَرْجُ [el-ḥarec] (rā'nın fethi ve kesriyle) Dar yer, mekân-ı zayyik ma'nāsına; yukālu: مَكَانٌ حَرْجٌ وَحَرْجٌ إِذَا كَانَ ضَيْقًا كَثِيرًا الشَّجَرِ: لا يَصِلُ إِلَيْهِ الرَّاعِيَةُ Ya'nī davarı güden kim-seler ona erişmeseler böyle derler. Ve fethle ve kesre kır'aat olunmuştur, Bārī ta'ālânın ﴿يَجْعَلُ صَدْرَهُ ضَيْقًا حَرْجًا﴾ (الأنعام 125)

dediği kavli. Ve bu وَحَدَّ [veḥad]la وَجَدَّ [veḥid] ve فَرَدَّ [fered]le فَرِدَّ [ferid] ve دَنَفَّ [denef]le دَنِفَّ [denif] gibidir, feth ve kesr ile bir ma'nāya olmakta. Ve دَنَفَّ [denef] hasta ma'nāsınadır. Ve

حَرَجٌ [ḥarec] (fethateynle) Dar olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: حَرَجٌ يَخْرُجُ حَرَجًا Ve مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

حَرَجٌ [ḥarec] Günāha dahi derler. Ve

حَرَجٌ [ḥarec] Arık deve ma'nāsına da gelir; yukālu: نَاقَةٌ حَرَجٌ أَي ضَامِرَةٌ Ba'zılar eyitti حَرَجٌ [ḥarec] o nākadır ki uzun olup yerden yapma ola, ya'nī uzunluğu havāya olmaya yere sınırlayı ola; yukālu: نَاقَةٌ حَرَجٌ أَي طَوِيلَةٌ Ve عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

حَرَجٌ [ḥarec] Şol ağaçlara derler ki birbirine bağlayıp üzerine meyyit yükletirler ve gāh olur ki onu 'avretler cenāze üzerine dahi tutarlar.

الْحَرَجَةُ [el-ḥarecet] (fethateynle) Deve sürüsü. Ve

حَرَجَةٌ [ḥarecet] Eşcār cem' olduğu yere dahi derler.

الْحَرَجَاتُ [el-ḥarcāt] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) حَرَجَةٌ [ḥarecet]in cem'i.

الْحِرَاجُ [el-ḥirāc] (ḥā'nın kesriyle) Kezālik cem'dir.

الْإِحْرَاجُ [el-iḥrāc] Günāha koymak; yukālu: أَخْرَجَهُ إِذَا أَمَّهُ Ve

إِحْرَاجٌ [iḥrāc] Muztarr kılmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَخْرَجَهُ أَي أَلْجَأَهُ إِلَيْهِ

التَّحْرِيجُ [et-taḥriḥ] Müzāyaka vermek, tazyik ma'nāsına.

التَّحْرُوجُ [et-teḥarruc] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Günāh etmek; yukālu: تَحْرَجَ أَي تَأْتَمَّ

الْحِرْجُ [el-ḥirc] (ḥā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Yılan başı dedikleri akça kemikten boncuklar ki katırcılar katır yularına ve kuskununa dikerler. Ve tazı haltasına dahi dikerler, gūş-ı māhī ma'nāsına. Ve

حِرْجٌ [ḥirc] Günāh ma'nāsına dahi gelir; حَرَجٌ [ḥarec]de lügattır fethateynle. Ve

حِرْجٌ [ḥirc] Kelbe sayyādın ta'yīn ettiği nasībine dahi derler.

الْأَخْرَاجُ [el-aḥrāc] (hemzenin fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) حِرْجٌ [ḥirc]in cem'i.

الْمُحْرَجُ [el-muḥarrec] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Şol kelbdir ki boynunda boncuklu haltası ola.

الْحَرَجُ [el-ḥarec] Göz kamaşmak; yukālu: حَرَجَتِ الْعَيْنُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا حَارَتْ Ve

حَرَجٌ [ḥarec] Harām olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: حَرَجٌ عَلَيَّ ظَلَمْتُكَ حَرَجًا أَي حُرْمٌ

الْحُرُجُ [el-ḥuruc] ve

الْحُرُجِيُّ [el-ḥurcuc] ve

الْحُرُجُوعُ [el-ḥurcūc] (bi-zammi'l-ḥā'i ve'r-rā'i fi'l-ülā ve zammi'l-cīmi eyzan fi's-sāniyeti ve's-sāliseti ma'a sukūni'r-rā') Şol nākadır ki yere yakın olup uzun ve gerimli ola. Ve

حُرُجُوعٌ [ḥurcūc]un aslı حُرُجٌ [ḥurcuc] ve حُرُجٌ [ḥurcuc]un aslı حُرُجٌ [ḥuruc] idi zamm'la.

الْحَرَجِيعُ [el-ḥarācīc] حُرُجُوعٌ [ḥurcūc] un cem'idir. Ve Ebū Zeyd eyitti: حُرُجُوعٌ [ḥurcūc] arık deveye derler, ضَامِرَةٌ [dāmiret] ma'nāsına.

[ح ش ر ج]

الْحَشْرَجَةُ [el-ḥaşrecet] ('alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Ölüm hīninde gargara edip nefes varıp gelmektir. Ve

حَشْرَجَةٌ [ḥaṣṣrecet] Merkeb āvāzına dahi derler; kaçan boğazında āvāzı mütereddid olsa.

الْحَشْرَجُ [el-ḥaṣṣrec] (‘alā-vezni جَعْفَرُ [ca‘fer]) Şol hurde kuyulardır ki çakıllı yerde olur.

[ح ض ج]

الْحَضِجُ [el-ḥiḍc] (ḥā’nın kesriyle ve ḍād-ı mu‘cemenin sükūnuyla) Deve suvardıkları havuzda bākī kalan su.

الْأَحْضَاجُ [el-aḥḍāc] (hemzenin fethiyle) حَضِجُ [ḥiḍc]in cem‘idir.

الْحَضِجُ [el-ḥaḍc] (ḥā’nın fethi ve ḍād’ın sükūnuyla) Od yakmak; yukālu: حَضَّجْتُ النَّارَ أَي أَوْقَدْتُه

الْإِنْحِضَاجُ [el-inḥiḍāc] (hemzenin kesriyle ve nūn’un sükūnuyla) Gazab-nāk olmak; yukālu: إِنَّحَضَّجَ الرَّجُلُ إِذَا التَّهَبَ غَضَبًا Ya’nī gazab odu yalınlansa. Ve fi’l-hadīsi: ”مَنْ شَاءَ أَنْ يَنْحَضِّجَ فَلْيَنْحَضِّجْ“ أَي يَتَّقِدْ مِنَ الْغَيْضِ وَيَشُقْ Ya’nī ”Gazab oduyla dolup pārelenmek isteyen dolsun pāre pāre olsun.”

[ح ف ل ج]

الْحَفَلَجُ [el-ḥafellec] (fethateynle ve lām’ın teşḍidiyle) Şol kimsedir ki butları birbirinden irak ola.

[ح ل ج]

الْحَلَجُ [el-ḥalec] (ḥā’nın fethi ve lām’ın sükūnuyla) Penbenin tohumun penbeden çıkarıp pāk etmek; yukālu: حَلَجَ الْقَطْنَ يَحْلُجُهُ Ve gitmeğe dahi derler; yukālu: حَلَجَ الْقَوْمَ لِيَأْتَهُمْ إِذَا سَارَوْهَا

الْحَلَّاجُ [el-ḥallāc] Penbenin tohumun çıkarıp penbeyi pāk eden kimsedir. Ve penbeyi atan kimseye نَدَّافُ [neddāf] derler.

الْحَلِيجُ [el-ḥalīc] (ḥā’nın fethi ve lām’ın

kesriyle) ve

الْمَحْلُوجُ [el-maḥlūc] (mīm’in fethi ve lām’ın zammıyla) Tohumu çıkmış penbe.

الْمِخْلَجُ [el-miḥlec] (mīm’in kesriyle) Şol tahtadır ki onun üzerinde penbenin tohumun çıkarılır.

الْمِخْلَاجُ [el-miḥlāc] (kezālīc mīm’in kesriyle) Şol demirdir ki onunla penbenin tohumun çıkarılır.

الْحَلَجَةُ [el-ḥalecet] (ḥā’nın fethiyle ve lām’ın sükūnuyla) Mesīre ma‘nāsına; yukālu: وَيَبْنِيهَا وَبَيْنَهُمْ حَلَجَةٌ بَعِيدَةٌ

الْحَلِيجَةُ [el-ḥalīcet] (ḥā’nın fethi ve lām’ın kesriyle) Yağ tulumunun son sıkıntısı. Ve şol süt ki onun içinde hurmā islanmış ola. Ba‘zılar eyitti: حَلِيجَةٌ [ḥalīcet] şol yağdır ki ayran üzerinde ola.

[ح م ج]

التَّحْمِيجُ [et-taḥmīc] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm] gözü küçültmek dikkat-i nazardan ötürü; yukālu: حَجَّ الرَّجُلُ عَيْنَهُ يَسْتَشْفُفُ النَّظَرَ Ve إِذَا صَغُرَها إِشْتِشْفَافُ نَظَرٍ [istişfāfu neẓar] dikkat-i nazara derler. Ve

تَحْمِيجُ [taḥmīc] Göz çukur olmağa dahi derler. Ve Ebū ‘Ubeyde eyitti: تَحْمِيجٌ [taḥmīc] şiddet-i nazara derler.

[ح م ل ج]

الدَّحْرَجَةُ [el-ḥamlecet] (‘alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) İpi katı bükmek; yukālu: حَمَلَجَ الْحَبْلَ إِذَا فَتَلَهُ فَتَلًا شَدِيدًا

الْحِمْلَاجُ [el-ḥimlāc] (ḥā’nın kesriyle ve mīm’in sükūnuyla) Kuyumcunun körüğü, مِثْفَاحُ [miṯfāḥ] ma‘nāsına.

[ح ن ج]

الْحَنْجُ [el-ḥanc] (ḥā’nın fethi ve nūn’un sükūnuyla) Meyl ettirmek; yukālu: حَنَجَهُ

وَأَخْنَجَهُ إِذَا أَمَّالَهُ

الإِخْنَاخُ [el-iḥnāc] (hemzenin kesriyle) Söylerken kelāmı burmak, muhannesler burduğu gibi.

الْحِنِجُّ [el-ḥinc] (ḥā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Asl ma'nāsına; yukālu: عَادَ إِلَى جَنْجِهِ Ve يَنْجُ [yinc] dahi bā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla asl ma'nāsınadır.

[ح و ج]

الْحَاجَةُ [el-ḥācet] Gerek.

الْحَاحُ [el-ḥāc] ve

الْحَاجَاتُ [el-ḥācāt] حَاجَةٌ [ḥācet]in cem'i. Ve

حَاحٌ [ḥāc] Bir nev^c dikene dahi derler.

الْحِوَجُ [el-ḥivec] (ḥā'nın kesri ve vāv'ın fethiyle) ve

الْحَوَائِجُ [el-ḥavā'ic] Bunlar ikisi dahi حَاجَةٌ [ḥācet]in cem'idir. Ammā حَوَائِجُ [ḥavā'ic] gūyā ki حَاجِجَةٌ [ḥā'icet]in cem'idir. Ve Aşmaṭ حَوَائِجُ [ḥavā'ic] حَاجَةٌ [ḥācet]in cem'i olduğuna inkār edip bu müvelled kelāmdır dedi. Ve Aşmaṭ'nin murādı bunun kıyāsa muhālif olduğum iş'ardır ve illā kelām-ı Arabda حَوَائِجُ [ḥavā'ic]in isti'māli gāyet çoktur.

الْحَوَجَاءُ [el-ḥavcā] حَاجَةٌ [ḥācet] ma'nāsınadır; yukālu: مَا فِي صَدْرِي حَوَجَاءُ ki bunlar cümle bir ma'nāyadır. Ve

حَوَجَاءُ [ḥavcā] ve لُوجَاءُ [levcā] İyi ve yatlı ma'nāsına da gelir. Kāle İbnu's-Sikkīt: yukālu: كَلَّمْتُهُ فَمَا رَدَّ عَلَيَّ حَوَجَاءَ وَلَا لُوجَاءَ وَهَذَا كَقَوْلِهِمْ كَلَّمْتُهُ فَمَا رَدَّ عَلَيَّ سَوْدَاءَ وَلَا بَيْضَاءَ أَيْ كَلِمَةً قَبِيحَةً وَلَا حَسَنَةً

الْحَوِيجَاءُ [el-ḥuveycā] ve اللُّوِيجَاءُ [el-luveycā] (ḥā'nın zammı ve vāv'ın fet-

hiyle evvelde ve lām'ın zammıyla sānīde) حَوَجَاءُ [ḥavcā]nın ve لُوجَاءُ [levcā]nın tasgīrleridir bir ma'nāyadır, yukālu: لَيْسَ فِي أَفْرَكِ حَوِيجَاءَ وَلَا لُوِيجَاءَ

الْحَوَجُ [el-ḥavc] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) İhtiyāc ma'nāsına; yukālu: حَاجُ يَحُوجُ حَوَجًا إِذَا احْتَأَجَ

الْإِخْوَانُ [el-iḥvāc] (hemzenin kesriyle) Muhtāc kılmak; yukālu: Ve أَحْوَجُهُ إِلَيْهِ غَيْرُهُ

إِخْوَانٌ [iḥvāc] Muhtāc olmağa dahi derler; yukālu: أَحْوَجُ بِمَعْنَى احْتَأَجَ

FASLU'L-ḤĀ'

(فصلُ الحاءِ)

[خ ب ج]

الْحَنِيخُ [el-ḥabc] Değnekle vurmak, darb bi'l-*asā* ma'nāsına; yukālu: إِذَا بِالْعَصَا إِذَا خَبَجَهُ بِالْعَصَا إِذَا خَبَجَهُ بِهَا Ve yellenmek ma'nāsına dahi gelir, ضُرَاطٌ [ḍurāt] gibi; yukālu: خَبَجَ بِهَا إِذَا خَبَجَ

[خ ب ر ج]

الْحَبْرَنْجُ [el-ḥabrenc] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Gıda gökçek olmak. Ve

حَبْرَنْجٌ [ḥabrenc] Nāzūk ma'nāsına da gelir; yukālu: جَسِمٌ حَبْرَنْجٌ أَي نَاعِمٌ

[خ ح ج]

الْحَاجُوحُ [el-ḥacūc] (ḥā'nın fethi ve cīm'in zammıyla) Şol yeldir ki eserken doğru esmeyip burulu burulu eser; yukālu: رِيحٌ إِذَا حَاجُوحٌ إِذَا كَانَتْ تَلْتَوِي فِي هُبُوبِهَا AşmaT eyitti: حَاجُوحٌ [ḥacūc] şol yele derler ki gāyet muhkem ese.

الْحَاحِجَاتُ [el-ḥaḥacet] (alā-vezni [ez-zelzelet]) Katı yel esmek; yukālu: حَاحِجَاتٌ أَي هَبَّتْ هُبُوبًا شَدِيدًا Ve

حَاحِجَاتٌ [ḥaḥacet] İnkıbāza dahi derler, gam çekmek ma'nāsına. Ve gizlenmeğe dahi derler, istihfā ma'nāsına.

الْإِخْتِجَاعُ [el-iḥticāc] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükunuyla) Deve yürürken bir cānibe eğri gitmek; yukālu: إِخْتِجَعَ الْجَمَلُ فِي الْإِخْتِجَاعِ Ve سَبْرُهُ وَذَلِكَ سَبْرُهُ مَعَ التَّوَاءِ [iltivā'] bu- rulmağa derler.

[خ د ج]

الْحِدَاخُ [el-ḥidāc] (ḥā'nın kesriyle) Nāka günü tamām olmadan veledin bırakmak; yukālu: حَدَجَتِ النَّاقَةُ تُحَدِّجُ خِدَاخًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

إِذَا أَلْقَتْ وَوَلَدَهَا قَبْلَ تَمَامِ الْأَيَّامِ

خِدَاخٌ [ḥidāc] Gāh olur ki noksān ma'nāsına da gelir. Ve fi'l-hadisi: كُلُّ صَلَاةٍ لَا يُقْرَأُ فِيهَا بِأَمِّ الْكِتَابِ فَهِيَ خِدَاخٌ أَي نُقْضَانٌ

الْحَادِجُ [el-ḥādic] Şol nākadır ki veledin bırakmış ola.

الْحَدِجِيُّ [el-ḥadīc] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Bırakılan veled, gerçi a'zāsı tamām ise dahi حَدِجِيٌّ [ḥadīc] derler.

الْإِخْدَاخُ [el-iḥdāc] (hemzenin kesriyle ve ḥā'nın sükunuyla) Nākısı'l-a'zā veled doğurmak; yukālu: إِذَا جَاءَتْ بِوَلَدِهَا أَخْدَجَتِ النَّاقَةُ إِذَا جَاءَتْ بِوَلَدِهَا وَأَنْ كَانَتْ أَبَاهُ تَامَةً Ve İbnu'l-A'rābī eyitti: إِخْدَاخٌ [iḥdāc] kış yağmursuz olmağa dahi derler; yukālu: إِذَا قَلَّ مَطَرُهَا أَخْدَجَتِ الشَّوْءُ إِذَا قَلَّ مَطَرُهَا Ve شَتْوَةٌ [šetvet] شِتَاءٌ [šiṭā']nın vāhididir, تَمْرٌ [temr] ile تَمْرَةٌ [temret] gibi.

الْمُخْدِجُ [el-muḥdic] (mīm'in zammı ve ḥā'nın sükunuyla ve dāl'ın kesriyle) Nākısı'l-a'zā doğuran nāka.

الْمُخْدِجُ [el-muḥdec] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Nākısı'l-a'zā doğan veled. Ve minhu hadīsu 'Alī radiyallāhu: "فِي ذِي الثَّدْيَةِ" مُخْدِجُ الْيَدِ أَي نَاقِضُ الْيَدِ

[خ ر ج]

الْحُرُوحُ [el-ḥurūc] (zammetyenle) Çıkmak.

الْمُخْرَجُ [el-maḥrec] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Hurūc ma'nāsına; masdar-ı mīmīdir; yukālu: خَرَجَ حُرُوجًا وَمَخْرَجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve gāh olur ki مَخْرَجٌ [maḥrec] ism-i mekān dahi gelir; yukālu: خَرَجَ مَخْرَجًا حَسَنًا وَهَذَا مَخْرَجُهُ

الْمُخْرَجُ [el-muḥrec] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Gāh olur ki أَخْرَجُهُ den masdar gelir. Ve gāh olur ki mef'ul ve ism-i mekān ve ism-i zamān gelir; tekūlu: Zīrā fi'l ka-

çan üç harften tecāvüz etse mīm onda mazmūme olur, دَخْرَجَ gibi ki ism-i mekānı مَدْخَرَجُ [mudaḥrec] gelir; yukālu: هَذَا مَدْخَرَجُنَا. Pes مُمْخَرَجُ [muḥrec] benāt-ı erba'aya teşbīh olunup mīm'in mazmūm kıldılar.

الإِشْتِخْرَاجُ [el-istiḥrāc] Hurūc taleb etmek, اِشْتَبَاتُ [istinbāt] gibi.

الْحَرْجُ [el-ḥarec] (fethateynle) ve

الْحَرَّاجُ [el-ḥarāc] (ḥā'nın fethiyle) Yer haracı ve cizye ki kefereden alınır.

الإِخْرَاجُ [el-iḥrāc] ve

الأَخْرَاجُ [el-eḥārīc] (hemzelerin fethiyle) ve

الأَخْرِجَةُ [el-aḥricet] (hemzenin fethi ve rā'yın kesriyle) Cem'i.

الْحَرْجُ [el-Ḥarc] Bir yerin adıdır, Yemāme'de. Ve

خَرَجَ [ḥarc] Buluta dahi derler, ibtidā zuhūr ettiği hinde; yukālu: خَرَجَ لَهُ خَرَجٌ حَسَنٌ Ya'nī "Bulut iyilik üzere zuhūr etti. Ve

خَرَجَ [ḥarec] Sarf olunan nesne ki دَخَلَ [daḥl]in ya'nī حَاصِلٌ [ḥāsil]in mukābilidir.

التَّخْرِيجُ [et-taḥrīc] Üstād şākirdini öğretip başka çıkarmak; yukālu: خَرَجُهُ فِي الْأَدَبِ Ve

تَخْرِيجٌ [taḥrīc] Mer'ānın bir mikdārın yedirip bir mikdārın terk etmeğe de derler. Ve

تَخْرِيجٌ [taḥrīc] Bir yılda ucuzluk ve kıtlık olmağa dahi derler; yukālu: عَامٌ فِيهِ تَخْرِيجٌ Ve أَيُّ خِصْبٍ وَجَدْتُ [Ve] أَيُّ خِصْبٍ وَجَدْتُ ḥā-i mu'cemenin kesriyle ucuzluk ve جَدْتُ [cedb] cīm'in fethiyle kıtlık ma'nāsına.

التَّخْرُجُ [et-teḥarruc] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Şākird san'atı öğrenip başka çıkmak. Aḥterī'nin التَّخْرُجُ [et-teḥarruc] günāhtan ictināb etmek dediği galattır, gūyā ki تَخْرُجُ [teḥarruc]dan

galat etmiştir, ḥā-i mühmele ile ki تَخْرُجُ [teḥarruc] حَرَجَ [ḥarec]den ictināb etmek ma'nāsındadır, تَأْتُمْ [te'eṣṣum] gibi.

الْخَرِيجُ [el-ḥirīc] (ḥā'nın kesri ve rā'nın kesri ve teşdīdiyle) Başka çıkmış şākird; yukālu: هُوَ خَرِيجٌ فَلَانٍ عَلَى فِعَالٍ مِثْلَ عَيْنٍ بِمَعْنَى مَفْعُولٍ

الْمُخْتَرِجَةُ [el-muḥtericet] Şol nākadır ki erkek deve hilkatinde ola; yukālu: نَاقَةٌ مُخْتَرِجَةٌ إِذَا خَرَجَتْ عَلَى خَلْقَةِ الْجَمَلِ

الْحُرُجُ [el-ḥurc] Heybe, ḥurcīne ma'nāsına; 'Arabīdir, 'Acemden menkūl değildir.

الْخَرِجَةُ [el-ḥirecet] (ḥā'nın kesri ve rā'nın fethiyle) خُرَجَ [ḥurc]un cem'i, misli: جُحْرٌ [cuḥr] ve جَحْرَةٌ [ciḥaret]. Ve جُحْرٌ [cuḥr] haşerāt-ı arz sākin olduğu deliğe derler.

الْحُرَّاجُ [el-ḥurāc] (ḥā'nın zammıyla) Şol nesnedir ki bedende çıkar, çıban kısmından.

الْحُرُجَةُ [el-ḥurecet] (ḥā'nın zammı ve rā'nın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Kesirü'l-hurūc olan kimse; yukālu: رَجُلٌ خَرِجَةٌ وَلَجَةٌ أَيُّ كَثِيرِ الْخُرُوجِ وَالْوُلُوجِ

الْخَارِجِيُّ [el-ḥārīciyy] Şol kimsedir ki ululuk göstere aslında ululuk yok iken.

بَنُو الْخَارِجِيَّةِ [Benu'l-Ḥārīciyyet] 'Arabdan bir kavmdir ki onlara nisbet olundukta خَارِجِيٌّ [Ḥārīciyy] derler.

أُمُّ خَارِجَةٍ [Ummu Ḥāricet] Bir 'avrettir Becīle'den ki kabā'ilden çok kabīle ondan tevellüd etmiştir, ona nikāh sür'atle olduğu için; 'akd-i nikāh mahallinde خِطْبٌ [ḥiṭb] derlerdi, o dahi نِكَاحٌ [nikḥ] derdi. Pes zamān-ı cāhiliyyette 'akd-i nikāh bununla resm olunmuştu. Ḥārice, mezbūre 'avretin oğludur. Ve Ḥārice'nin babası kim idüğü mervī değildir. Ba'zılar eyitti: O Bekr

b. Yeşkur b. ‘Advān b. ‘Amr b. Kays-
‘Aylān’dır. Ve minhu kavluhum مِنْ أَسْرَعُ مِنْ
“يَكَّاحُ أُمِّ حَارِجَةَ” Ve

الْخَرْجُ [el-ḥarec] (fethateynle) Sevādla
beyāz cem‘ olması.

الْأَخْرَجُ [el-aḥrec] O levnle mülevven olan
nesne; yukālu: كَبِشَ أَخْرَجُ وَظَلِيمٌ أَخْرَجُ أَيَّ بَيْنَ
كَبِشَ أَخْرَجُ Ve كَبِشَ [kebş] koyunun erkeğine ve
ظَلِيمٌ [zaḻīm] devekuşunun erkeğine derler.

الإِخْرَاجُ [el-iḥricāc] ve

الإِخْرَاجُ [el-iḥricāc] Koyunun ve gayrı-
nın ayakları ve böğürleri ak olmak; tekūlu:
إِخْرَجَتِ النَّعَامَةُ إِخْرَاجًا وَإِخْرَاجًا إِخْرَاجًا إِذَا
صَارَتْ خَرْجَاءَ Ya‘nī zikir olan vech üzere ala-
ca olsa.

الْخَرْجَاءُ [el-ḥarcā] أَخْرَجُ [aḥrec]in
müennesi.

الْخَرْجِيُّ [el-ḥarīc] (ḥā’nın fethiyle ve rā’nın
kesri ve meddiyle) Bir oyunun ismidir.

خَرَجٌ [ḥarāci] (ḥā’nın fethi ve cīm’in kes-
ri üzere bināsı ile فَطَامٌ [kaḫāmi] gibi) Zikir
olunan oyuna itlāk olunur.

الْمُخَارَجَةُ [el-muḥārecet] Parmakla kur‘a
edişip bir nesneyi bölüşmek, مُنَاهِدَةٌ بِالْأَصَابِعِ
ma’nāsına. Bu makāmda sāhib-i Şurāh’ın
مُخَارَجَةٌ [muḥārecet] “enguştān der-rūy-i
kesī zeden be-vakt-i ceng tehāruc-i dū-
gurūh rūy-be-rūy ceng kerden” dedi-
ği sehvidir, gālībā Cevherī’nin مُخَارَجَةٌ
[muḥārecet]i مُنَاهِدَةٌ [munāhedet] ile
tefsīr etmesinden nāşī olmuştur ki مُنَاهِدَةٌ
[munāhedet] muhāsameye dahi derler,
müsāhemeye dedikleri gibi. Ve murād-ı
Cevherī ma‘nā-yı sānīdir, evvel değıldir.

التَّخَارُجُ [et-teḥāruc] Yoldaşlarının na-
fakasına berāber nafaka çıkarmak, تَنَاهُدٌ
[tenāhud] ma‘nāsına.

[خ ر ف ج]

الْمُخَرْفَجُ [el-muḥarfec] (mīm’in zammı ve
fā’nın fethiyle) Bir nesne vüs‘at üzere ol-
mak; yukālu: عَيْشٌ مُخَرْفَجٌ أَيُّ وَاسِعٌ Ve fi’l-
hadīsi: “إِنَّهُ كَرِهَ السَّرَاوِيلَ الْمُخَرْفَجَةَ” Ve eyitti-
ler مُخَرْفَجٌ [muḥarfec] şol ayak donudur ki
pāçası ayak arkasına düşse.

[خ ز ر ح]

الْحَزْرَجُ [el-ḥazrec] (‘alā-vezni جَعْفَرُ [ca‘fer]
Bir yelin ismidir; Ferrā eyitti: خَزْرَجٌ [ḥaz-
rec] bir yeldir ki ona cenūb derler; lā-
yansarıftır. Ve Enşār’ın kabīlelerinin
ismidir ki onlara Evs ve Ḥazrec derler.
Ve Evs ve Ḥazrec, Kayle nām ‘avretin
oğullarıdır ki mezbūrlar analarına nisbet
olunmuştur ve onlar Ḥārişe b. Sa‘lebe’nin
oğullarıdır Yemen’den.

[خ ف ح]

الْحَفَجُ [el-ḥafec] (ḥā’nın ve fā’nın feth-
leriyle) Deve marazlarından bir nev‘
marazdır.

الْأَخْفَجُ [el-aḥfec] (hemzenin fethi ve fā’nın
sükūnuyla) Aşmaī eyitti: أَخْفَجُ [aḥfec] şol
devedir ki ayakların kaldırmazdan evvel
ayakları titreyip hareket ede; yukālu: خَفِجَ
خَفَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

خَفَاجَةٌ [Ḥafācet] (ḥā’nın fethiyle) Benī
‘Āmir’den bir kabīledir.

الْخُنْفُجُ [el-ḥunfuc] (ḥā’nın ve fā’nın zam-
mıyla) Kesirü’l-lahm olan kimse.

خُنْفِجٌ [ḥunāfic] (kezālik ḥā’nın zammı ve
fā’nın kesriyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: غَلَامٌ
خُنْفِجٌ وَخُنْفِجٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ اللَّحْمِ

[خ ل ح]

الْخَلِجُ [el-ḥalc] (ḥā’nın fethi ve lām’ın
sükūnuyla) Çekip koparmak; yukālu: خَلَجَهُ

يَخْلُجُهُ خَلْجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve devenin veledin memeden kesmeğe dahi derler; yukālu: خَلْجَتْهَا أَي قَطَمْتُ وَلَدَهَا Ve

خَلِج [ħalç] Göz eli işâret etmeğe dahi derler; yukālu: خَلْجَهُ بِعَيْنِهِ أَي غَمَزَهُ Ve meşgûl kılmak ma'nāsına da gelir; yukālu: خَلْجَنِي أَي شَعَلَنِي وَيُقَالُ خَلْجَتُهُ أُمُورُ الدُّنْيَا

الإِخْلَاجُ [el-iħlāç] (hemzenin kesri ve ħā'nın sükūnuyla) Kezālik çekip koparmak.

الإِخْتِلاَجُ [el-iħtilāç] Kezālik bi-ma'nāhu; yukālu: وَأَخْلَجَهُ وَاخْتَلَجَهُ إِذَا جَذَبَهُ وَانْتَزَعَهُ Ve **إِخْتِلاَجٌ** [iħtilāç] göz seğrimeğe dahi derler; yukālu: إِخْتَلَجْتُ عَيْنَهُ

الْخُلُوجُ [el-ħulūç] (zammeteynle) Göz seğrimek; yukālu: خَلَجْتُ عَيْنَهُ تَخْلُجٌ وَتَخْلُجٌ خُلُوجًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا طَارَتْ

الْخَالِجُ [el-ħaleç] (fethateynle) Kişi inleyip kemiklerinin veca'ından şikāyet etmek yā tūl-i meşyden yā kesret-i 'amelden; tekūlu minhu: خَلِجٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

التَّخَالِجُ [et-teħallūç] (feth ile ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Dağılıp o cānibe bu cānibe eğilmek; yukālu: تَخَلَجَ الْمُفْلُوجُ فِي مِشْيَتِهِ أَي تَعَكَّكَ وَتَمَائَلَ Ya'nī "Elin ve ayağın dağıtıp bu cānibe o cānibe eğildi."

التَّخَالِجُ [et-teħālūç] (feth-i ħā' ve zamm-ı lām'la) Hātıra bir nesne hutūr etmek; yukālu: تَخَالَجَ فِي صَدْرِي مِنْهُ شَيْءٌ وَذَلِكَ إِذَا شَكَكَتْ Ve

الْخُلُوجُ [el-ħalūç] (ħā'nın fethi ve lām'ın zammıyla) Şol nākadır ki ondan veledi ferāgat ettiğinden ötürü sütü az ola.

الْخَلِيجُ [el-ħalīç] (ħā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Deryānın bir pāresi, şerm [şerm] ma'nāsına ki şerm [şerm] şin-i mu'cemenin fethiyle deryā pāresine derler. Ve

خَلِيجٌ [ħalīç] Nehre dahi derler. Ve Ba'zılar eyitti: خَلِيجٌ [ħalīç] nehrin iki cānibine derler. Ve

خَلِيجٌ [ħalīç] İpe dahi derler, habl ma'nāsına. İbnu's-Sikkīt eyitti: ipe خَلِيجٌ [ħalīç] dediler zīrā iple her neyi bağlarlar ise ip onu çeker. Ve

خَلِيجٌ [ħalīç] Büyük çanağa dahi derler, جَفْنَةٌ [çefnet] ma'nāsına. Ve جَفْنَةٌ [çefnet] cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla kezālik çanağa derler.

الْخُلُجُ [el-ħulūç] (ħā'nın ve lām'ın zammıyla) خَلِيجٌ [ħalīç]in cem'i.

خُلِجٌ [ħulūç] Küçük gemilere dahi derler, عَدُولِيٌّ [adevliyy] ma'nāsına; zīrā خَلِيجٌ [ħalīç] [adevliyy]den dūn olan gemiye derler. Ve عَدُولِيٌّ [adevliyy] fethateynle ve vāv'ın sükūnuyla bir gemidir ki عَدُولٌ [Adevl]e mensūbdur. Ve عَدُولٌ [Adevl] Baħreyn'de bir karyenin ismidir. Ve

خُلِجٌ [ħulūç] Kezālik 'Arabdan bir tā'ifenin ismidir ki 'Advān'dan idiler. 'Ömer b. el-Ĥattāb radiyallāhu 'anhu onları Ĥāriş b. Mālik b. Naḍr b. Kināne'ye ilhāk etti. Ve onlara خَلِيجٌ [ħalīç] dediler; zīrā ki onlar 'Advān'dan مُخْتَلِجٌ [muħtelic] oldular, ya'nī 'Advān'dan ayrıldılar.

الْمَخْلُوجَةُ [el-maħlūçet] (mīm'in fethi ve ħā'nın sükūnuyla ve lām'ın zammıyla) Sağa ve sola gönderle dürtmek; yukālu: خَلَجْتُهُ إِذَا طَعَنْتَهُ طَعْنَةً دَاتَ يَمِينٍ وَدَاتَ شِمَالٍ Ve

مَخْلُوجَةٌ [maħlūçet] İsābet eden re'ye dahi derler.

الْخَلَنْجُ [el-ħalenc] (ħā'nın ve lām'ın fethiyle) Bir ağacın ismidir; Fārisī-i mu'arrebdir gūyā ki hadengden ta'rīb olunmuştur. Ve "hadeng" şol ağaca derler ki ondan ok

düzerler.

الْخَالِنِج [el-ḫalānic] (ḫā'nın fethiyle خَالِنِج [ḫalenc]in cem'idir, ok ağaçları ma'nāsına.

[خ م ج]

الْحَمِج [el-ḫamec] (fethateynle) Süst olmak, fütür ma'nāsına.

الْحَمِج [el-ḫamic] (ḫā'nın fethiyle ve mīm'in kesriyle) Süst olan kimse; yukālu: أَصْبَحَ فُلَانٌ حَمِجًا أَي فَاتِرًا

FASLU'D-DĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[د ج ح]

الدِّيَابِج [ed-dībāc] (dāl'ın kesriyle) Atlas, dībā ma'nāsına; Fārisi-i mu'arrebdir.

الدِّيَابِج [ed-deyābīc] (dāl'ın fethiyle ve bā-i muvahhadenin kesri ve meddiyle) دِيَابِج [dībāc]in cem'i. **الدَّبَابِج** [ed-debābīc] dahi derler cem'inde bā'eyn-i muvahhadeteynle, eger aslını müşedded kıalarsan, nitekim دَنَانِير [denānīr]de beyān olunur inşā'allāhu ta'ālā. Ve tasgīrinde dahi hāl böyledir.

الدِّيَابِجَتَان [ed-dībācetan] İki yüz, خَدَّانِ [ḫaddāni] ma'nāsına.

الدِّبِّج [ed-dibbīc] (dāl'ın kesri ve bā'nın teşdidiyle) Ehad ve ferd ma'nāsına; yukālu: مَا بِالْدَّارِ دِبِّجٌ أَي مَا بِهَا أَحَدٌ Ve Ebū 'Ubeyde دِبِّج [dibbīc] cīm'le yāhūd ḫā' ile olmasında şekk etti. Ve Cevherī eydür: Bādiyede a'rābdan bir cemā'ate su'āl ettiğimde مَا فِي الدَّارِ دِبِّجٌ dediler, bundan gayrı nesne demediler. Ve Ebū Mūsā el-Ḥāmiḍ'in hattıyla مَا بِالْدَّارِ دِبِّجٌ yazılmış buldum ki cīm'le zabt olunmuştu, Şa'leb'den rivāyet edüben. Ve Ebū Mūsā Muḫammed b. Suleymān'dır ki Şa'leb'in ashābından idi.

[د ج ح]

الدُّجَّة [ed-ducet] (dāl'ın zammıyla) Ziyāde karanlığa derler, zulmet ma'nāsına.

الدَّجُوج [ed-deycūc] (dāl'ın fethiyle) Karanlık olan nesne; yukālu: لَيْلَةٌ دَجُوجٌ أَي مُظْلِمَةٌ

الدَّجُوجِي [ed-decūciyy] (kezālik dāl'ın fethiyle ve cīm'in zammıyla) Karanlık demek olur; yukālu: لَيْلٌ دَجُوجِي إِذَا كَانَ مُظْلِمًا Ve

دَجُوجِي [decūciyy] Ziyāde kara olan nes-

neye dahi derler; yukālu: بَعِيرٌ دَجُوجِيٌّ وَنَاقَةٌ
دَجُوجِيَّةٌ أَيْ شَدِيدَةُ السَّوَادِ

الدَّجُوجَةُ [ed-decevcāt] (dāl'ın ve cīm'in fethiyle) Şol nākaya derler ki yerden yapma ola.

الْمُدَجِّجُ [el-mudeccec] ve

الْمُدَجِّجِ [el-mudeccic] (mīm'in zammı ve cīm-i müşeddedenin fethi ve kesriyle) Silāh giyen kimse, سَالِكُ السِّلَاحِ ma'nāsına kāf'ın teşdidiyle.

التَّدَجُّجُ [et-tedeccuc] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) Silāh giymek; tekūlu: تَدَجَّجَ فِي شِكَّتِهِ أَيْ دَخَلَ فِي سِلَاحِهِ Ya'nī "Güyā ki esliha onu setretmiştir." Ve شِكَّةٌ [şikket] şīn'in kesriyle ve kāf'ın teşdidiyle silāh ma'nāsıdır.

التَّدَجِّجِ [et-tedcīc] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Gök bulutlu olmak; yukālu: دَجَّجَتِ السَّمَاءُ تَدَجِّجًا إِذَا تَغَيَّمَتْ

الدَّجِّجِ [ed-decīc] (dāl'ın fethi ve cīm'in kesriyle) ve

الدَّجَّجَانِ [ed-dececān] (fethateynle) Yer üzere āheste yürüme; yukālu: مَرَّ الْقَوْمُ يَدْجُونَ عَلَى الْأَرْضِ دَجِّجًا وَدَجَّجَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا يَدْجُونَ كَانُوا يَدْبُونَ فِي السَّبِيلِ denmez hattā cemā'at mertebesine varmayınca ya'nī vāhidde isti'māl olunmaz.

الدَّاجَةُ [ed-dāccet] Şol cemā'attir ki āheste yürürler.

الدَّاجِ [ed-dācc] Huccāca mu'īn olan kimseler. Ve ʿArabların bu kavllerinde ki derler: "هُمُ الدَّاجُ وَالْحَاجُ وَالْدَّاجُ" Ya'nī "Bunlar huccāc ve huccāca mu'īn olan kimselerdir" kirācılardan ve gayrılardan. Hadīs-i şerīfte dahi buyurulmuştur: "هُؤُلَاءِ الدَّاجُ" "هؤولاء الداج" Ve ammā şol hadīs-i şerīfte ki "مَا تَرَكْتُ مِنْ حَاجَةٍ وَلَا دَاجَةٍ" buyurulmuştur,

cīm'in tahfīfiyle دَاجَةٌ [dācēt] [ḥāccet] in etbā'ındandır, zikr olunan ma'nāya degildir.

الدَّجَّاجُ [ed-decāc] (dāl'ın fethi ve cīm'in tahfīfiyle) Tavuk dedikleri ma'rūf kuştur. Ve bunda dāl'ın fethi efsastır kesrinden.

الدَّجَّاجَةُ [ed-decācēt] دَجَّاجٌ [decāc]ın vāhididir, müzekkere ve mü'ennese mütenāvelidir, zīrā tā'nın duhūlü mücerred vahdet içindir, حَمَامَةٌ [ḥamāmet] gibi, بَطَّةٌ [baṭṭat] gibi. Ve

دَجَّاجَةٌ [decācēt] Bir külte ipliğe dahi derler.

الدَّجْدَجَةُ [ed-decdecet] (dāleyn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Tavuğu çağırmaq; tekūlu: دَجْدَجْتُ بِالْأَجَاغَةِ إِذَا صَحَّتْ بِهَا Ve gece karanu olmağa dahi derler; yukālu: اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

[د ح ر ج]

الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) ve

الدِّخْرَاجُ [ed-diḥrāc] (dāl'ın kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Yuvalamak; دَخْرَجْتُ الشَّيْءَ دَخْرَجَةً وَدِخْرَاجًا

التَّدَخْرُجُ [et-tedahruc] (fethateynle ve ḥā'nın sükūnuyla) Yuvalanmaq; yukālu: دَخْرَجْتُ الشَّيْءَ فَتَدَخْرَجُ

الْمُدَخْرَجُ [el-mudahrec] Müdevver ma'nāsına.

الدُّخْرُوجَةُ [ed-duḥrūcēt] (dāl'ın zammı ve ḥā'nın sükūnuyla ve rā'nın zammıyla) Şol yuvalaktır ki onu جُعِلَ [cu'al] dedikleri böcek yuvalar fındık üslubunda.

[د ر ج]

الدُّرُوحُ [ed-durūc] (zammateynle) Yürümek; yukālu: دَرَجَ الرَّجُلُ وَالصَّبُّ يَدْرُجُ دُرُوجًا

meğe dahi derler; yukālu: Ve kendi yoluna gitmeğe dahi derler; yukālu: لِسَبِيلِهِ دَرَجٌ أَي مَضَى لِسَبِيلِهِ Ve inkirāz ma'nāsına da gelir; yukālu: Ve ölmek ma'nāsına da gelir; yukālu: Ve ölmek ma'nāsına da gelir; yukālu: "أَكْذَبُ مَنْ دَبَّ وَدَرَجٌ" أَي أَكْذَبُ "أَكْذَبُ مَنْ دَبَّ وَدَرَجٌ" Ve kendinden sonra nesli kalmamak ma'nāsına da gelir; yukālu: Ve yıl tamām olup nāka doğurmamağa dahi derler; yukālu: دَرَجَتِ النَّاقَةُ إِذَا جَاءَتِ السَّنَةُ وَلَمْ تُنْتِجْ

الإِذْرَاجُ [el-idrāc] (hemzenin kesriyle) Kezālik nāka yıl geçip doğurmamak. Ve bir nesneyi dürmek; tekūlu: أَدْرَجْتُ الْكِتَابَ إِذَا طَوَيْتُهُ

الْمِذْرَاجُ [el-midrāc] (mīm'in kesri ve dāl'in sükūnuyla) Tamām-ı senede doğurmamak 'ādeti olan nāka.

الْإِنْدِرَاجُ [el-indirāc] (hemzenin kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) İnkirāz ma'nāsına, mislu: الدُّرُوجُ [ed-durūc].

التَّدْرِيجُ [et-tedriç] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) ve

الْإِسْتِذْرَاجُ [el-istidrāc] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneye bir kimseyi derece derece karīb etmek; yukālu: دَرَجَهُ إِلَى كَذَا وَاسْتَدْرَجَهُ بِمَعْنَى أَذْنَاهُ مِنْهُ عَلَى التَّدْرِيجِ فَتَدْرَجُ

التَّدْرِجُ [et-tederruc] (alā-vezni التَّكْلُفُ [et-tekelluf]) Derece derece bir nesneye yakın varmak.

الدُّرُوجُ [ed-derūc] (dāl'in fethi ve rā'nın zammıyla) Şol yeldir ki gāyet sür'atle geçe; yukālu: Ve رِيحٌ دُرُوجٌ وَقَدَحٌ دُرُوجٌ [k idh] kâf'ın kesriyle ok ma'nāsınadır.

الْمَدْرَجَةُ [el-medrecet] (mīm'in fethi ve dāl'in sükūnuyla) Mezheb ve meslek ma'nāsına.

الدَّرَجُ [ed-derec] (fethateynle) Tarîk;

yukālu: "حَلَّ دَرَجَ الضَّبِّ" أَي طَرِيقَهُ لِئَلَّا يَسْلُكَ بَيْنَ يَدَيْهِ قَدَمَيْكَ فَتَنْتَفِخَ Ya'ni "Tā ki kademeynin mā-beynine girmekle müntefih olmayasın." Gālibā öyle zu'cm ederler imiş. Ve دَرَجٌ [de-rec] [derecet]in cem'i dahi gelir. Ve

دَرَجٌ [derec] Şol nesneye derler ki onda yazı yazıla; yukālu: فِي دَرَجِ الْكِتَابِ أَي فِي طَيْبِهِ

الدَّرَاجُ [el-edrāc] (hemzenin fethiyle) دَرَجٌ [derec]in cem'idir; ve minhu kavluhum: رَجَعْتُ أَذْرَاجِي أَي رَجَعْتُ فِي الطَّرِيقِ الَّذِي جِئْتُ مِنْهُ Ve

أَدْرَاجٌ [edrāc] Aralıklar ma'nāsına da gelir; yukālu: ذَهَبَ دُمُهُ فِي أَذْرَاجِ الرِّيحِ أَي هَدَّرَا

الدَّرَجَةُ [ed-derecet] (fethateynle) Merdiven, مِرْقَاةٌ [mirqāt] ma'nāsına. Ve

دَرَجَةٌ [derecet] Tabakaya ve mertebeye dahi derler.

الدَّرَجَاتُ [ed-derecāt] (fethateynle) Cem'i.

الدَّرَجَةُ [ed-durecet] (dāl'in zammı ve rā'nın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) دَرَجَةٌ [derecet]te lügattır ki دَرَجَةٌ [derecet] مِرْقَاةٌ [mirqāt] ma'nāsınadır, nitekim el-ʿān mürür etti. Ve

دُرَجَةٌ [durecet] Kezālik şol kuşa derler ki kendi siyāh ve kanatlarının içi ve dışı boz ola, boğurtlak dedikleri kuş kanadı gibi illā دُرَجَةٌ [durecet]in levni dahi latif renktir.

الدَّرَجُ [ed-derc] (dāl'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol şey'dir ki onda yazı yazıla nitekim, دَرَجٌ [derec]de zikr olundu.

الدَّرَجُ [ed-durc] (dāl'in zammıyla) 'Avretlerin hurdevāt koduğu kutu خَفْشُ النِّسَاءِ ma'nāsına.

الدَّرَجَةُ [ed-durcet] (kezālik dāl'in zammıyla) Şol nesnedir ki dürerler dahi onu nākanın fercine sokarlar, ondan sonra

ihrāc edip nākaya koklatırlar tā ki nāka onu veledi zann edip ona veledi gibi meyl ede. Ve bunu ekseriyyā nākanın veledi zāyī'c oldukta ederler. Ve Ebū Ziyād eyiti: Kaçan bir nākaya āhar nākanın veledin emzirtmek dileseler nākanın burnu ve gözlerin bağlarlar, ondan sonra fercine bez pāresini dürerler, sokarlar ve birkaç gün onu o hāl üzere terk ederler, pes onu doğurmalı nāka burusu gibi buru tutar ondan sonra burnundan o bağı çözerler ve fercinden o hırkayı çıkarırlar dahi o onu şimdi doğmuş veledi zann eder, ondan sonra gözünde olan bağı dahi çözerler ve o hālde onun için bir veled ihzār ederler ve o onu veledi zann edip ona meyl eder. Pes o nesneyi ki gözüne bağlamışlar idi, ona غَمَامَةٌ [gimāmet] derler gayn-ı mu'cemenin kesriyle ve şol nesneyi ki burnuna bağlamışlar idi, ona صِقَاعٌ [şikāc] derler şād-ı mühmelenin kesriyle ve kâf'la ve şol nesneyi ki fercine sokmuşlar idi, ona دُرَجَةٌ [durcet] derler.

الدَّرَجُ [ed-derec] (dāl'in ve rā'nın fethiyle) Cem'i gelir.

الدَّرَاجُ [ed-durrāc] ve

الدَّرَاجَةُ [ed-durrācet] (dāl'in zammı ve rā'nın teşdidiyle) Turaç dedikleri kuştur; müzekkere ve mü'ennese itlāk olunur. Kaçan ki zikr olunan kuşa حَيْفُطَانٌ [haykuṭān] deseler hā-i mühmelenin fethi ve yā'nın sükunu ve kâf'ın dahi fethiyle (?) müzekkere mahsūs ism olur ki zikr olunan kuşun müzekkerine حَيْفُطَانٌ [haykuṭān] derler.

الْمَدْرَجَةُ [el-medrecet] (mīm'in fethi ve dāl'in sükunu ve rā'nın fethiyle) Şol yere derler ki onda turaç dedikleri kuş çok ola.

الدَّرَاجَةُ [ed-derrācet] (dāl'in fethiyle ve

rā'nın teşdidiyle) Duracak dedikleri nesne ki sıbyānı onun içine korlar dahi yürümeğe öğretirler.

دَرَّاجٌ [Derrāc] (kezālik dāl'in fethiyle) Bir mevzi'in ismidir.

[د ع ج]

الدَّعْجُ [ed-da'c] (fethateynle) Gözün ziyāde kara olup vāsi' olmasıdır.

الدَّعْجَاءُ [ed-da'cā] (dāl'in fethi ve 'ayn'ın sükunu ve elifin meddiyle) Ziyāde kara olup vāsi' olan göz; yukālu: عَيْنٌ دَعْجَاءٌ Ve مِحَاقٌ [miḥāq] gecelerinin evveline دَعْجَاءُ [da'cā] derler ki yirmi sekizinci gecedir. İkincisine سِرَارٌ [sirār] derler, sīn'in kesriyle. Üçüncüsüne قَلْتَةٌ [kaltet] derler kâf'ın fethiyle ve tā-i müsennāt ile ki otuzuncu gecedir.

الأَدْعُجُ [el-ed'ac] (hemzenin fethi ve dāl'in sükunuyla) Ricāl tā'ifesinden kara olan kimse.

[د ع ل ج]

الدَّعْلَجَةُ [ed-da'lecet] (dāl'in fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Gidip gelmeden tereddüd etmek. Ve

دَعْلَجٌ [Da'lec] 'Āmir b. Ṭufeyl'in feresinin ismidir.

[د ل ج]

الدَّلْجُ [ed-delec] (fethateynle) İsmidir, gecenin evvelinde seyr etmek ma'nāsına.

الدَّلْجَةُ [ed-dulcet] ve

الدَّلْجَةُ [ed-delcet] (evvelde dāl'in zammı ve lām'ın sükunuyla ve sānīde fethateynle) بُرْهَةٌ مِنَ الدَّهْرِ gibidir. Ve بُرْهَةٌ مِنَ الدَّهْرِ müddet-i tavīle ma'nāsınadır.

الإِذْلَاجُ [el-idlāc] (hemzenin kesri ve dāl'in sükunuyla) Gecenin evvelinde seyr et-

mek; yukālu: **أَدْلَجَ الْقَوْمُ إِذَا سَارُوا مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ**
الِإِدْمَاجُ [el-iddilāc] (dāl'ın teşdīdiyle) Ge-
 cenin āhirinde seyr etmek.

الدَّلَجَةُ [ed-delcet] (dāl'ın fethi ve lām'ın
 sükūnuyla) ve

الدُّلَجَةُ [ed-dulcet] (dāl'ın zammı ve lām'ın
 sükūnuyla) İsmi.

الدَّالِجُ [ed-dālic] (lām'ın kesriyle) Şol kim-
 sedir ki kuyu başında kovayı havuza iletip
 döke.

الدُّلُوجُ [ed-dulūc] (zammeteynle) Masdar-
 dır; yukālu: **دَلَجَ يَدْلُجُ دَلُوجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** Ve

الْمَدْلَجُ [el-medlec] (cīm'in fethi ve dāl'ın
 sükūnu ve lām'ın fethiyle) Kovayı iletip
 dökecek yer.

الْمَدْلَجَةُ [el-medlecet] (kezālik mīm'in
 ve lām'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla)
 Bi-ma'nāhu.

الْمُدْلَجُ [el-Mudlec] (mīm'in zammı ve
 lām'ın fethiyle) Kināneden bir kabiledir
 ki kıyāfet bilen kimseler onlardır.

الْدَوْلَجُ [ed-devlec] Āhū yatağı olan yer. Ve
 āhūya benzer cānverlerin yatağı olan **كِنَانَسُ**
 ma'nāsına, **تَوَلَّجَ** [tevlec] gibi. Ve **تَوَلَّجَ**
 [tevlec] ağaçlardan ve yapraklardan yapı-
 lan eve derler. Ve

دَوْلَجُ [devlec] Yer altında olan eve dahi
 derler, zīr-i zemīn ma'nāsına.

[د م ج]

الدُّمُوجُ [ed-dumūc] (zammeteynle) Bir
 nesneye girip onda yerleşmek; yukālu:
دَمَجَ الشَّيْءَ يَدْمُجُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَخَلَ فِي الشَّيْءِ
وَاسْتَحْكَمَ فِيهِ

الْإِنْدِمَاجُ [el-indimāc] (hemzenin kesriyle
 ve nūn'un sükūnuyla) ve

الِإِدْمَاجُ [el-iddimāc] (hemzenin kesri ve

dāl'ın teşdīdiyle) ve

الِإِدْرِمَاجُ [el-idrimmāc] (bi-teşdīdi'l-mīm
 ba'de'r-rā'i'l-meksüre) Bunlar cümlesi bir
 nesneye dāhil olup onda müstetir olmaktır.

الْمُنْدَمِجُ [el-mundemic] (mīm'in zammı ve
 nūn'un sükūnuyla ve mīm-i sānīnin kes-
 riyle) Müdevver olan nesne.

التَّدَامِجُ [et-tedāmuc] (fethateynle ve
 mīm'in zammıyla) Birkaç kimse birbirine
 mu'āvenet etmek; yukālu: **تَدَامَجُوا عَلَيْهِ أَيَّ**
تَعَاوَنُوا

الدَّامِجُ [ed-dāmic] Karanu, muzlim
 ma'nāsına.

الْمُدَامَجَةُ [el-mudāmecet] (mīm'in zammı
 ve mīm-i sānīnin fethiyle) Bir kimse ile
 müdārā etmek ve iki yüzlülük etmek.

الدُّمَاجُ [ed-dumāc] (dāl'ın zammıyla)
 Aşikāre olmayan sulh; yukālu: **الْصُّلْحُ**
صُلْحٌ دُمَاجٌ إِذَا كَانَ فِي خَفَاءٍ
 [şulḥun dumāc] şol sulhtur ki tām olup
 muhkem ola.

الِإِدْمَاجُ [el-idmāc] (hemzenin kesri ve
 dāl'ın sükūnuyla) Bir nesneyi bir nesne-
 nin içine dürmek; tekülü: **إِذَا أَدْمَجْتُ الشَّيْءَ إِذَا**
لَفَفْتُهُ فِي ثَوْبٍ

الْمُدْمِجُ [el-mudmec] (mīm-i ulānın zammı
 ve sāniyenin fethiyle) **دَرْجُ** [derc] olunan
 nesne ki düz olup hemvār ola. Ve

مُدْمِجُ [mudmec] Oka dahi derler; **قَدَحٌ** [q
 idḥ] ma'nāsına.

[د م ل ج]

الدُّمْلُوجُ [ed-dumlūc] (dāl'ın zammı ve
 mīm'in sükūnuyla) Bāzū-bend, **مِغْضَدٌ**
 [mi'ḡad] ma'nāsına.

الدُّمْلُجُ [ed-dumluc] (dāl'ın ve lām'ın zam-
 mıyla) Bi-ma'nāhu.

الْدَمَالِجُ [ed-demālīc] دُمْلُوجُ [dumlūc]un cem'i.

الْمُدْمَلِجُ [el-mudemlec] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Sıyrıncak olup hemvār olan yol.

[د ه ح]

الدَّهْمَجَةُ [ed-dehmet] Yaşlı kimsenin yürümesi, şol ayağı bukağılı kimsenin yürümesi gibi. Aşma'ī eyitti: devenin ufacak adımlayıp sür'atle yürümesine dahi derler; yukālu: دَهْمَجٌ يَدْهَمِجُ

[د ه ن ح]

الدُّهَانِجُ [ed-duhānic] (dāl'in zammıyla ve nūn'un kesriyle) Şol devedir ki iki hör-gücü ola, بَعِيرٌ فَالِجٌ ma'nāsına. Bu aslında Fārisīden mu'arredir.

الدَّهْنَجُ [ed-dehneç] (جَعْفَرُ [ca'fer] vezni üzere) Bir cevherdir ki zümüröd gibidir.

FASLU'Z-ZĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[ذ أ ج]

الذَّاجُ [ez-ze>c] (zāl'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir nesneyi bir soluğa çekip içmek; yukālu: ذَاجٌ الْمَاءِ يَذَّاجُهُ ذَاجًا إِذَا جَرَعَهُ كِرْبَايَ يَرْتَمُكَ مَا'NĀSINA DA GELİR; tekūlu: ذَاجَتْ ذَاجٌ كِرْبَالِكَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَرَقْتَهُ [ze>c] derler, kırbanın içine üfürmeğe, yırtılmış mıdır bilmek için.

الْإِنْدَاجُ [el-inzi'āc] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnu ve hemze-i sāniyenin meddiyle) كِرْبَايَ يَرْتَمُكَ مَا'NĀSINA DA GELİR; yukālu: إِندَاجَتِ الْقَرْبَةَ إِذَا تَحَرَّقَتْ

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر ب ج]

الرَّبَاجَةُ [er-rebācet] (rā'nın ve bā-i muvaha-
hadenin fethiyle) Hamākat ma'nāsına; ve
minhu kavlu'ş-şā'ir: "أَيُّ لَمْ أَتَبَلَّدُ"

الرَّبَاجِيُّ [er-rebāciyy] (rā'nın fethi ve cīm'in
kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Şol kimsedir ki
elinden gelenden ziyāde övüne; yukālu:
رَجُلٌ رِبَاجِيٌّ يَفْخَرُ بِأَكْثَرِ مَنْ فَعَلَهُ

[ر ت ج]

الرِّبَاجُ [el-irtāc] (hemzenin kesri ve rā'nın
sükūnuyla ve tā-i müsennāta) Kapı kapa-
mak; tekūlu: أَرْتَجْتُ الْبَابَ Ve

رِبَاجُ [irtāc] Nāka erkeğinin menāsi üze-
rine rahimin bağlamağa dahi derler. Ve
tavuğun karnı yumurta ile dolmağa dahi
derler. Ve

رِبَاجُ [irtāc] Kārī kırā'ate kādīr olmamağa
dahi derler; yukālu: أَرْتَجُ عَلَى الْقَارِي عَلَى مَا لَمْ
يُسَمِّ فَاعِلُهُ إِذَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَى الْقِرَاءَةِ كَأَنَّهُ أَطْبَقَ عَلَيْهِ كَمَا
يُرْتَجُ الْبَابُ إِذَا أَغْلَقْتَهُ

الرِّبَاجُ [el-mirtāc] (mīm'in kesriyle ve
rā'nın sükūnuyla) Kapı bağlayacak ālet,
مِغْلَاقٌ [miğlāk] ma'nāsına.

الرِّبَاجُ [el-iriyāc] (hemzenin kesri ve
rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nā: الرِّبَاجُ ;
yukālu: أَرْتَجُ عَلَيْهِ إِذَا لَمْ يَقْدِرْ عَلَى الْقِرَاءَةِ وَلَا تَقُلْ
أَرْتَجُ عَلَيْهِ بِالشَّدِيدِ

الرِّبَاجُ [er-retc] Bir kişinin kelimāti selāmet
üzere olmamak; yukālu: رَتَجَ الرَّجُلُ فِي مَنْطِقِهِ
بِالْكَسْرِ إِذَا اسْتَعْلَقَ عَلَيْهِ الْكَلَامُ

الرِّبَاجُ [er-retc] (fethateynle) Büyük kapı,
bāb-ı 'azīm ma'nāsına.

الرِّبَاجُ [er-ritāc] (rā'nın kesriyle) Bi-

ma'nāhu ve minhu: رِتَاجُ الْكَعْبَةِ Ba'zılar eyit-
ti: رِتَاجُ [ritāc] şol bağı kapıya derler ki
içinde bir küçük kapısı ola.

الرِّبَاجُ [el-merātic] (mīm'in fethiyle) Şol
yollardır ki daracık ola.

[ر ج ح]

الرَّجُّ [er-recc] Tahrik etmek; yukālu: رَجَّهُ
يُرْجُهُ رَجًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَرَكَهُ وَرَزَلْتَهُ

الرَّجَاءُ [er-reccā] (rā'nın fethi ve cīm'in
teşdīdiyle ve elifin meddiyle) Hörgücü
büyük deve, 'azīmetü's-senām ma'nāsına.

الرِّجْرَجَةُ [er-recrec] (rā'ların fethi ve
cīm'in sükūnuyla) دَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezni
üzere) Iztrāb etmek, ya'nī hareket etmek.

الرِّبَاجُ [el-irticāc] (hemzenin kesri ve
rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu:
رَبَّاجٌ بِيَدِهِ الْبَحْرُ وَعَبْرُهُ إِذَا اضْطَرَبَ
"مَنْ" "رَبَّاجٌ بِيَدِهِ الْبَحْرُ حِينَ يَزْتَجُ فَلَا ذِمَّةَ لَهُ"
Ya'nī "Kaçan bahrin emvāci muztaribe olsa, onun için
emān yoktur."

الرِّبَاجُ [et-terecruc] (fethateynle ve cīm-i
evvelin sükūnuyla) Gelip gitmek; yukālu:
تَرْتَجِرُ الشَّيْءُ إِذَا جَاءَ وَذَهَبَ

الرِّبَاجُ [er-recrec] مُتَرَجِّرٌ [muterecric]in
sıfatıdır.

الرِّبَاجَةُ [er-recrācet] Müteharrik olup du-
ran nesne; yukālu: كَتَبْتُ رِبَاجَةً كَأَنَّهُ تَمَحَّضُ
وَلَا تَسِيرُ لِكَثْرَتِهَا Ve كَتَبْتُ [ketībet] 'askere der-
ler. Ve تَمَحَّضُ [temahḥuḍ] ḥā-i mu'ceme ve
ḡād-ı mu'ceme ile hareket etmeğe derler.
Ve

رِبَاجَةُ [reccācet] Dahi şol kimsedir ki
gāyet semizliğinden üzerinde olan eti mü-
teharrik ola.

الرِّبَاجَةُ [er-ricricet] (rā'ların kesriyle) Ha-
vuzda bāki kalan sudur ki bulanık ola. Ve
şol tiriddir ki gāyet çerb ola.

الرَّحْرِجُ [er-ricric] (rā'ların kesriyle ve cīm'in sükūnuyla) Bir otun ismidir.

الرَّحَاجُ [er-recāc] (rā'nın fethiyle ve cīm'in tahfiifiyle) Arık olan koyunlar.

الرَّحَاجَةُ [er-recācet] (kezālik rā'nın fethiyle) رَحَاجُ [recāc]ın vāhidi; yukālu: نَعْجَةٌ Ve dolmak ma'nāsına da gelir; yukālu: إِزْتَعَجَ الْوَادِي إِذَا امْتَلَأَ

رَحَاجُ [recāc] Halāyıkın ve develerin za'iflerine dahi derler.

[ر د ج]

الرَّوْدَجُ [er-redec] (fethateynle) Şol nesnedir ki kuzunun ve kulunun karnından çıkar, 'akīb-i vilādette nesne ekl etmezden evvel, ya'nī onların ibtidā hurūc eden necāsetine رَدَجُ [redec] derler, sabīnin ibtidā hurūc eden necāsetine عَيْيُ [i'qy] dedikleri gibi 'ayn'ın kesri ve kâf'ın sükūnuyla.

الرَّيْدَنَجُ [el-yerendec] (yā'nın ve rā'nın fethiyle ve nūn'un sükūnu ve dāl'ın dahi fethiyle) ve

الرَّأْرَنَجُ [el-erendec] (fethateynle kezālik nūn'un sükūnu ve dāl'ın fethiyle) Kara deri, cild-i esved ma'nāsına; Fārisīden mu'arrebdir, Fūrs dilinde sağrının kenārından çıkan yaramazına rende derler ki türkī diline qarḥun dedikleridir. İbnu's-Sikkīt eyitti: رَيْدَجُ demezler hemzenin hazfiyle.

[ر ع ج]

الرَّيْتَعَاجُ [el-irti'āc] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnuyla) Titremek, إِزْتَعَادُ [irti'ād] gibi.

الرَّوْعِجُ [er-ra'c] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) ve

الرَّيْزَعَاجُ [el-ir'āc] (hemzenin kesriyle) Ber-

kın birbiri ardınca yaldıraması; yukālu: رَعَجَ الْبُرُقُ وَأَزْعَجَ إِذَا تَتَابَعَتْ لَمَعَانُهُ

الرَّيْتَعَاجُ [el-irti'āc] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnuyla) Kesret-i māla ve kesret-i 'adede derler; yukālu: إِزْتَعَجَ مَالُهُ Ve dolmak ma'nāsına da gelir; yukālu: إِزْتَعَجَ الْوَادِي إِذَا امْتَلَأَ

[ر ن ج]

الرَّوَانِجُ [er-rānic] (nūn'un kesriyle) Hindistān kozu. Cevherī eydür: Ben bu lafzı 'Arabī zann etmezem.

[ر و ج]

الرَّوَاجُ [er-revāc] (fethateynle) Metāc mergūbe olmak; yukālu: رَاجَ الشَّيْءُ يَرْوَجُ Ya'nī satılıp alınmasına ragbet olunsa.

الرَّتْرَوِجُ [et-tervīc] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Revāc vermek; yukālu: رَوَّجْتُ السِّلْعَةَ وَالذَّرَاهِمَ

الرَّمْرَوِجُ [el-murevvic] (mīm'in zammı ve vāv'ın kesri ve teşdidiyle) Revāc verici.

[ر ه ج]

الرَّوْهَجُ [er-rehec] (fethateynle) Toz, gubār ma'nāsına.

الرَّيْزَهَاجُ [el-irhāc] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnuyla) Toz koparmak; yukālu: أَرْهَجَ الْغُبَارَ إِذَا أَثَارَهُ

الرَّهْوَجَةُ [er-rehvecet] Seyrden bir nev'edir. Ve bu Fārisī-i mu'arreb olmasına şebihdir.

FASLU'Z-ZĀY

(فَضْلُ الزَّايِ)

[ز ب ر ج]

الزَّبْرُجُ [ez-zibric] (zā'nın ve rā'nın kesriyle) Zinettir ki gerek nakşla olsun gerek cevāhirla olsun.

الْمُزْبَرُجُ [el-muzebrec] (mīm'in zammı ve zā'nın ve rā'nın dahi fethiyle) Müzeyyen ma'nāsına; yukālu: زَبْرُجٌ مُزْبَرُجٌ أَيُّ مُزْبَرُجٌ Ve ba'zılar eyitti: زَبْرُجٌ [zibric] altındır. Ve

زَبْرُجٌ [zibric] Şol yufka buluta derler ki onda nev'-i humret olur.

[ز ح ج]

الزُّجُ [ez-zucc] (zā'nın zammıyla) Dirsek ucu. Ve

زُجٌّ [zucc] Şol demire derler ki gönderin aşığı ucunda olur.

الزِّجَّةُ [ez-ziccet] (zā'nın kesriyle ve cīmeyn'in fethiyle) زُجٌّ [zucc]in cem'idir.

الزَّرَجَاعُ [ez-zicāc] (kezālik zā'nın kesriyle) Cem'dir. Ve زُجٌّ [zucc]in cem'inde أَرَجَّةٌ [eziccet] denilmez.

الْإِزْجَاعُ [el-izcāc] (hemzenin kesri ve zā'nın kesriyle) Gönderin aşığı ucın demirlemek; yukālu: أَرْجَعْتُ الرُّمَحَ

الْمَرْجُجُ [el-muzecc] (mīm'in zammı ve zā'nın fethiyle) Demirlenmiş gönder.

الزُّجُّ [ez-zecc] (zā'nın fethiyle) Gönder dibiyle dürtmek; yukālu: زَجَجْتُ الرَّجْلَ أَرْجُجُهُ: زَجًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَعْنْتَهُ بِالرَّجِّ

الْمَرْجُوحُ [el-mezcūc] (mīm'in fethi ve zā'nın sükūnuyla) Gönder dibiyle dürtülen kimse.

الْمَرْجُجُ [el-mizecc] (mīm'in kesriyle) Kısa göndere derler, mızrak gibi.

الزَّبْرُجُ [ez-zeccec] (fethateynle) Kaş ince olup uzun olmağa derler.

الْأَزْجُ [el-ezecc] (hemzenin ve zā'nın fethiyle) Şol recüldür ki kaşı ince ola ve uzun ola. Ve

أَزْجٌ [ezecc] Seyrek adımlıya derler; yukālu: نَعَامَةٌ أَرْجٌ وَنَعَامَةٌ رَجَاءٌ Ve نَعَامَةٌ [ne'āmet] nūn'un fethiyle devekuşu ve ظَلِيمٌ [zalīm] erkeğine derler.

التَّزْجِيعُ [et-tezcīc] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) ‘Avret kaşını ince ve uzun etmek; yukālu: زَجَجْتُ الْمَرْأَةَ حَاجِبَهَا إِذَا دَقَّقْتَهُ وَطَوَّلْتَهُ: Kāle'ş-şā'ir: أَيُّ “وَزَجَجْنَ الْحَوَاجِبَ وَالْغُيُونَ” Ke-mā kāle'ş-şā'ir: “عَلَّمْتَهَا تَبْنَأُ” وَمَاءٌ بَارِدًا” أَيُّ وَسَقَيْتُهَا مَاءً بَارِدًا

الزُّجَّاجَةُ [ez-zucācet] (zā'nın zammıyla) Sırça.

الزُّجَّاجُ [ez-zucāc] (zā'nın zammıyla) ve

الزَّرَّاجُ [ez-zecāc] (zā'nın) fethiyle) ve

الزِّجَّاجُ [ez-zicāc] (zā'nın) kesriyle) زُجَّاجَةٌ [zucācet]in cem'ci. Ve زِجَّاجٌ [zicāc] (zā'nın) kesriyle) زُجٌّ [zucc]un cem'ci gelir, gönder dibi ma'nāsına.

[ز ع ج]

الْإِزْجَاعُ [el-iz'āc] (hemzenin kesri ve zā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ırgalayıp yerinden koparmak; yukālu: أَرْعَجُهُ أَيُّ أَقْلَعُهُ وَقْلَعَهُ مِنْ مَكَانِهِ

الْإِنْزِجَاعُ [el-inzi'āc] Kopmak; yukālu: إِنْزَعَجَ بِنَفْسِهِ

الْمَرْجَاعُ [el-miz'āc] (mīm'in kesriyle) Şol 'avrettir ki bir yerde karar etmeye.

[ز ل ج]

الزَّلْجُ [ez-zelc] ve

الزَّلْجُ [ez-zelec] (zā'nın fethiyle ve lām'ın sükūnuyla ve fethiyle) Dayıncak yer;

yukālu: مَكَانٌ زَلِجٌ وَزَلِجٌ أَي زَلِقٌ Ve

زَلِجٌ [zelec] Hafif olmağa dahi derler; yukālu: مَرَّ يَزْلُجُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَفَّ عَلَى الْأَرْضِ

الرِّزْلِجُ [ez-zelīc] (zā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Hafif olmak, زَلِجٌ [zelec] ma'nāsına; masdardır kezālik; yukālu: زَلِجٌ يَزْلُجُ زَلِجًا إِذَا خَفَّ عَلَى الْأَرْضِ

التَّرْزِجُ [et-tezelluc] (fethateynle ve lām'ın zammi ve teşdīdiyle) Sıyrıncak olmak, تَرَزَّلُ [tezelluk] ma'nāsına.

الرِّزَالِجُ [ez-zālic] (lām'ın kesriyle) Şol oktur ki gāyet sıyrıncak olmağın yaydan tüz çıkarır; yukālu: سَهْمٌ زَالِجٌ تَرَزَّلُ عَنِ الْقَوْسِ

الرِّمَزِجُ [el-muzellec] (mīm'in zammi ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Kalil ma'nāsına; yukālu: Ve عَطَاءٌ مُرْزِجٌ أَي وَتَحٌ قَلِيلٌ Ve وَتَحٌ [vetih] vāv'ın fethi ve tā-i müsennātın kesri ve hā-i mühmele ile hakīr ve kalil ma'nāsınadır. Ve

مُرْزِجٌ [muzellec] Şol kimseye derler ki bir kavme lāhık ola ve onlardan olmaya.

الرِّمِزْلَاجُ [el-mizlāc] (mīm'in kesriyle) Kiliddir, مِغْلَاقٌ [miğlāk] ma'nāsına, illā مِزْلَاجٌ [mizlāc] el ile açılır ve مِغْلَاقٌ [miğlāk] مِفْتَاحٌ [miftāh]tan gayrıyla açılmaz; tekūlu: Ve أُرْزِجْتُ الْبَابَ إِذَا أَعْلَقْتَهُ

مِزْلَاجٌ [mizlāc] Şol 'avrettir ki sağrısı arık ola; tekūlu: Ve هَذِهِ مِزْلَاجٌ إِذَا كَانَتْ رَسْحَاءً [reshā'] rā-i mühmele ile ve sīn-i mühmele ve hā-i mühmele ile zikr olunan sıfatla mevsüfe olan 'avrettir.

[ز م ج]

الرِّمِجُ [ez-zemc] (zā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Meşki doldurmak; yukālu: رَمَجْتُ الْقِرْبَةَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَلَأْتَهَا

الرِّمِجُ [ez-zemec] (fethateynle) Gazab ma'nāsına.

الرِّمِجُ [el-muzme'icc] (mīm'in zammıyla ve mīm-i sāniden sonra hemze-i meksüre ile) Gazab-nāk olan kimse; yukālu: مَا لِي أَرَاكَ مُرْمِجًا أَي غَضَبَانٌ

الرِّمِجِيُّ [ez-zimiccā] (zā'nın ve mīm'in kesriyle ve cīm'in teşdīdiyle ve fethiyle ve elifin kasrıyla) Kuşun kuyruğu dibi; yukālu: أَضْلُ الدَّنْبِ زِمِجِي [zimikkā] gibi veznen ve ma'nen.

الرِّمِجُ [ez-zummecc] (zā'nın zammi ve mīm-i müşeddedenin fethiyle خُرْدٌ [ħurred] vezni üzere) Bir kuşun adıdır ki ona deh-birāderān derler Fürs dilinde.

الرِّزَامِجُ [ez-ze'mec] (zā'nın fethiyle ve sükūn-ı hemze ile ve feth-i mīm ile) Götürü demek olur; yukālu: جَاءَنِي الْقَوْمُ بِرِزَامِجِهِمْ أَي أَخَذْتُ الشَّيْءَ بِرِزَامِهِ وَرِزَامِهِ وَرِزَامِهِ شَيْئًا إِذَا أَخَذْتَهُ كُلَّهُ وَلَمْ تَدَعْ مِنْهُ شَيْئًا İbnu's-Sikkīt'ten böyle nakl olunmuştur.

[ز ن ج]

الرِّزْنِجُ [ez-zenc] (zā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Karalardan bir tā'ifedir.

الرِّزْنُوجُ [ez-zunūc] (zammateynle) Cem'î gelir. Ebū 'Amr eyitti: رِزْنِجٌ [zinc] zā'nın kesriyle ve زِنْجِي [zinciyy] dahi yā'yla رِزْنِجٌ [zenc] ma'nāsında lügattır.

[ز ن ف ل ج]

الرِّزْفِيلِجَةُ [ez-zinfilecet] (zā'nın ve fā'nın kesriyle ve lām'ın fethiyle) Bir nesnedir ki كِنْفٌ [kinf]e şebīhtir. Ve كِنْفٌ [kinf] kāf'ın kesriyledir, terziler āletlerin kodukları torba ve çobanlar havāyicin kodukları dağarcık. Ve bu Fārisiden mu'arrebdir, aslı "zīn-bīle"dir. Ve eger sen lām'ı yā üzerine takdīm edersen lām'ı meksūr edip mā-kablin meftūh kılarırsın ve زَنْفَلِجَةٌ [zenfelicet] dersin.

[زوج]

الرَّوْجُ [ez-zevc] Eş ki ehad-ı زَوْجَيْنِ [zev-ceyn]e itlāk olunur; ‘avretin زَوْج [zevc]i eri ve erin زَوْج [zevc]i ‘avretidir. Kālallāhu ta‘ālā: 35. البقرة ﴿اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ﴾ (الأعراف 19) dahi derler. Ve زَوْج [zevc] ‘adedde فَرْدٌ [ferdin] mukābilidir; yukālu: “حَسًا” زَوْجٌ أَوْ فَرْدٌ كَمَا يُقَالُ “حَسًا” yukālu: “[Bu] أَوْ زَكَا” yukālu: “شَفَعٌ أَوْ وَتَرَ” Ve iki münāsib nesnenin herbirine زَوْج [zevc] derler; yukālu: هُمَا زَوْجَانِ Nitekim mecmū‘una dahi زَوْج [zevc] derler; yukālu: هُمَا سَيِّانٍ وَهَمَّا نِيتَكِيمِ هُمَا زَوْجٌ Nitekim هُمَا سَيِّانٍ وَهَمَّا سَوَاءٌ derler ve tekūlu: اِشْتَرَيْتُ زَوْجِي حَمَامٍ Ve وَأَنْتَ تُرِيدُ ذَكَرًا وَأَنْثَى وَتَقُولُ عِنْدِي زَوْجًا نِعَالٍ ﴿مِنْ كُلِّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ﴾ (هود 40) kālallāhu ta‘ālā: 40. هود Ve المومنون 27

زَوْج [zevc] Mihaffe üzerine örtülen örtüye dahi derler.

التَّزْوِيجُ [et-tezvīc] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Çiftlendirmek.

التَّزْوِيجُ [et-tezevvuc] (fethateynle ve vāv’ın zammı ve teşdidiyle) Çiftlenmek. Yūnus eyitti: زَوْجَتُهُ امْرَأَةٌ وَتَزَوَّجْتُ امْرَأَةً derler ve تَزَوَّجْتُ بِامْرَأَةٍ kelām-ı ‘Arabdan değildir. Ve Bārī ta‘ālānın ﴿وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ﴾ (الطور 54) dediği mü‘evveldir, yukālu: هُنَّ قَوْنَاهُمْ ma‘nāsınadır; Hudāy ta‘ālānın ﴿أَحْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَاجَهُمْ﴾ (الصفات 22) dediği kavline nazaran ki أزواجٌ bunda قُرْنَاءٌ ma‘nāsınadır dedi. Ve Ferrā eyitti: تَزَوَّجْتُ بِامْرَأَةٍ Ezd-i Şenū’e lügatidir. Ve Ezd-i Şenū’e, Yemen’den bir kabīlenin ismidir, nitekim mürūr etti.

الْمَزْوَاجُ [el-mizvāc] (mīm’in kesri ve zā’nın sükūnuyla) تَزْوِيجٌ [tezevvuc]ü çok ‘avrettir.

التَّزَاوُجُ [et-tezāvuc] (feth-i tā ve zamm-ı vāv ile) ve

الْمَزَاوِجَةُ [el-muzāvecet] (mīm’in zammı ve vāv’ın fethiyle) ve

الْإِزْدِوَاجُ [el-izdivāc] (hemzenin ve dāl’ın kesriyle) تَزْوِيجٌ [tezevvuc] ma‘nāsınadır.

الزَّاجُ [ez-zāc] Kara boya; Fārisīden mu‘arrebdir, aslı “zāg”dır.

الزَّبِجُ [ez-zīc] (zā’nın kesriyle) Bennālar kullandığı ip ki binā doğru yapılısın diye çekerler, مِطْمَرٌ [miṭmer] ma‘nāsına. Aşma‘ī eyitti: Bu lafz asl ‘Arabī midir yāhūd mu‘arreb midir ma‘lūm değildir.

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[س ب ج]

السَّبِيحَةُ [el-subcēt] (sīn'in zammıyla ve bā'nın sükunuyla) Siyāh kilim.

التَّسْبِيحُ [et-tesebbuç] (tā'nın fethi ve sīn'in fethi ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Siyāh kilim giymek; yukālu: تَسْبِيحَ الرَّجُلِ إِذَا لَبَسَهُ

السَّبِيحُ [es-sebec] Kara boncuk; Fārisī-i mu'arredir.

السَّبِيحُ [es-sebīc] ve

السَّبِيحَةُ [es-sebīcet] Yakasız ve yensiz gömlek, بَقِيرٌ [bekīr] ma'nāsına. Ve bu dahi سَبِيحٌ [sebec] gibi mu'arredir. Ve bunun aslı lisān-ı Fārisīde "şebi"dir ve şebi şol gömleğe derler ki gece onunla bile yatarlar.

السَّبَابِيحَةُ [es-Sebābicet] (sīn'in fethi ve bā-i sāniyenin kesriyle) Sind vilāyetinde bir kavmdir ki Başra'da zindān zabt ederlerdi. Ve āhirinde olan hā 'ucme için ve nisbet için gelmiştir.

[س ج ح]

السَّجُّ [es-secc] (sīn'in fethi ve cīm'in teşdidiyle) Līnet olmak; yukālu: سَجَّ يَسْجُجُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَقَّ مَا يَجِيءُ مِنْهُ مِنَ الْغَائِطِ Ve duvar sıvamağa dahi derler; yukālu: سَجَّ الْحَائِطُ أَي طَيَّنَهُ

الْمِسْجَعَةُ [el-miseccet] (mīm'in kesriyle) Duvar sıvayacak ālet ki ağaçtan olur.

السَّجْعَةُ [es-seccet] ve الْبَيْحَةُ [el-beccet] (harf-i evvelin fethiyle) İki putun adıdır.

السَّجَّاحُ [es-seccāç] (sīn'in fethiyle ve cīm'in tahfiyiyle) Şol süttür ki suyu çok olup sıvık olmada nihāyet mertebede ola.

السَّجْسَجُ [es-secsec] ('alā-vezni جَغْفَرٌ [ca'fer]) Şol yerdire ki ne katı pek ve ne katı yumuşak ola. Ve

السَّجْسَجُ [secsec] Şol güne derler ki ne ıssı ve ne soğuk ola. Ve fi'l-hadīsi: "الْحَيْجَةُ" سَجْسَجٌ

[س ح ج]

السَّحْجُ [es-sahç] (sīn'in fethi ve hā'nın sükunuyla) ve

الْإِسْحَاحُ [el-işhāç] Deriyi soymak ve deri soyulmak; yukālu: سَحَجْتُ جِلْدَهُ مِنَ الْبَابِ فَشَرْتُهُ فَأَنْقَشَرَتْ وَأَصَابَهُ الثَّلَاثُ فَأَنْسَحَجَ أَي قَشَرْتُهُ فَأَنْقَشَرَ Ya'nī "Ona bir nesne dokunup yüzünün derisini soydu."

السَّحْحُ [es-sehac] (fethateynle) Sıyrık. Ve bir marazdır ki etibbā katında ma'rūftur; ve yukālu: بِه سَحْحٌ Ya'nī onunla sıyrık yāhūd maraz-ı mezkūr vardır.

التَّسْحِيحُ [et-teshīc] ve

التَّسْحِيحُ [et-tesahhūç] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm] ve التَّكْرُمُ [et-tekerrum]) Soymak ve soyulmak; kesrete delālet etsin için teşdīd olundu.

الْمُسْحِحُ [el-musahhēc] (mīm'in zammı ve sīn'in fethi ve hā'nın teşdidiyle ve fethiyle) Isırılmış; yukālu: جَمَارٌ مُسْحِحٌ أَي مُعَضَّضٌ Ve مُكَدِّحٌ [tekdih] tırmalamağa derler.

السَّحَّاحُ [es-sahhāç] (sīn'in fethi ve hā'nın teşdidiyle) Şol devedir ki ayağıyla yeri tırmalar; yukālu: بَعِيرٌ سَحَّاحٌ يَسْحَحُ الْأَرْضَ بِحَفِيهِ

[س د ج]

السَّدَّاحُ [es-seddāç] (sīn'in fethi ve dāl'in teşdidiyle) Yalancı kimse; yukālu: رَجُلٌ سَدَّاحٌ أَي كَذَّابٌ

التَّسَدُّحُ [et-tesedduç] Yalan söylemeği 'ādet edinmek; yukālu: فَلَانَ تَسَدَّحَ أَي تَكَدَّبَ وَتَحَلَّقَ

[س ر ج]

السَّرْجُ [es-serc] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Eyer.

الإِسْرَاجُ [el-isrāc] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) At eyerlemek; yukālu: أَشْرَجْتُ الدَّابَّةَ

السَّرِيحِيَّاتُ [es-sureyciyyāt] (sīn'in zammi ve rā'nın fethiyle, tasgīr vezni üzere ve āhirinde yā-i müşeddede ile) Aşmaṭ eyitti: Şol kılıçlardır ki سُرِيحٌ [sureyc] adlı kılıççıya nisbet olunur. Ve gāh olur ki ona mahbūbenin burnu teşbīh olur, hemvārlıkta ve incelikte.

السَّرَاجُ [es-sirāc] (sīn'in kesriyle) Çırac ki ma'rūftur. Ve gāh olur ki güneşe dahi سِرَاجٌ [sirāc] derler.

الْمَسْرَجَةُ [el-mesrecet] (mīm'in ve rā'nın fethalarıyla ve sīn'in sükūnuyla) Şol nesnedir ki ona fitil ve yağ korlar.

السَّرْجُوعَةُ [es-surcūcet] (sīn'in ve cīm'in zammiyla) Tabī'at ve tarikat ma'nāsına. Aşmaṭ eyitti: Kaçan ki kavmin ahlākı berāber olsa: هُمْ عَلَى سُرْجُوعَةٍ وَاحِدَةٍ derler.

[س ف ن ج]

السَّفْنَجُ [es-sefennec] (sīn'in ve fā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Şol devekuşunun erkeğine derler ki hafif olup tiz yürür ola. Ve bu humāsiye mülhaktır, harf-i sālisin teşdidiyle.

[س ل ج]

السَّلْجُ [es-selc] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

السَّلْجَانُ [es-selecān] (sīn'in ve lām'ın fethiyle) Bir nesneyi yutmak; yukālu: سَلَجَ اللُّقْمَةَ يَسْلَجُهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلَعَهَا luhum: "الْأَكْلُ سَلْجَانٌ وَالْقَضَاءُ لِيَانٌ" Ya'nī ka-

çan bir kimse bir kimseden bir nesneyi deyn edinip ekl etse ve sāhibi taleb ettikte yüz döndürüp eğlendirse böyle derler. Ve deve سَلَجٌ [sullec] demekle ma'rūf otu otlamakla ishāl olmağa dahi derler, 'alā-mā-se-yecī'u.

السَّلْجُ [es-sullec] (sīn'in zammi ve lām'ın fethiyle ve teşdidiyle) Bir ottur ki onu deve otlar.

السَّلْجُ [es-selc] (sīn'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

السَّلُوحُ [es-sulūc] (zammeteynle) Devenin سَلَجٌ [sullec] otu otlamakla içi nerm olup ishāl olmak; yukālu: سَلَجَتِ الْإِبِلُ تَسْلُجُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اشْتَطَلَتْ بَطُونُهَا عَنْ أَكْلِ السَّلْجِ

السَّمَاجَةُ [es-semācet] (sīn'in fethiyle) Kubh ma'nāsına; yukālu: سَمَّجَ الشَّيْءُ بِالضَّمِّ سَمَاجَةً

[س م ج]

السَّمْعُ [es-semc] (sīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Mislu: صَحْمٌ [ḍaḥm], kabīh ma'nāsına; yukālu: سَمَّجَ فَهُوَ سَمَّجٌ كَمَا يُقَالُ سَمَّجٌ فَهُوَ صَحْمٌ Ve

سَمَّجٌ [semc] Yağlı ve kabīhü't-ta'm olan süte dahi derler.

السَّمِجُ [es-semic] (mīm'in kesriyle) سَمَّجٌ [semc]de lügattır; yukālu: سَمَّجَ فَهُوَ سَمِجٌ كَمَا يُقَالُ خَسَنٌ فَهُوَ خَسِئٌ

السَّمِجُ [es-semic] ('alā-vezni [fa'īl]) Lügatun fihi eyzan; yukālu: سَمَّجَ فَهُوَ سَمِجٌ يُقَالُ قُبَّحَ فَهُوَ قَبِيحٌ Ve

سَمِجٌ [semic] Ziyāde yağlı olup kabīhü't-ta'm olan süte dahi derler.

السَّمَاجُ [es-simāc] (sīn'in kesriyle) سَمِجٌ [semic]in cem'i; yukālu: قَوْمٌ سَمَاجٌ مِثْلُ ضِحَامٍ

الإِسْتِسْمَاجُ [el-istismāc] ('alā-vezni

[el-istif'āl]) Kabīh 'add etmek.

السَّهْمَجُ [es-sehmedc] (‘alā-vezni جَعْفَر [ca'fer]) ve

السَّمْلَجُ [es-semlec] (‘alā-vezni'l-mezbūr hā'nın ve lām'ın ziyādesiyle) Yağlı olmağın habīsü't-ta'ım olan süt.

[س م ح ج]

السَّمْحَجُ [es-semħac] Şol dışı merkebdir ki arkası uzun ola, طَوِيلُ الظَّهْرِ ma'nāsına. Ve atta dahi hāl böyledir, mezbūrların müzekkerleri için itlāk olunmaz.

[س م ر ج]

السَّمْرَجُ [es-semerrec] (fethateynle ve rā'nın teşdidiyle) ve

السَّمْرَجَةُ [es-semerrecet] Üç kere harāc çı-karmak; Fārisiden ta'rīb olunmuştur.

[س م ل ج]

السَّمْلَجُ [es-semellec] (fethateynle ve lām'ın teşdidiyle) Hafīf ma'nāsına. Ve bu harf-i sālīs teşdīd olunmakla humāsīye ilhāk olunmuştur.

[س م ه ج]

سَمَاهِيحُ [Semāhīc] Bahrde bir cezīrenin ismidir ki ona Māş-māhī derler, onu ta'rīb edip سَمَاهِيحُ demişlerdir.

[س و ح]

السَّاحُ [es-sāc] Bir nev' ağaçtır ki Hind'den gelir. Ve yeşil bürdeye dahi derler.

السَّيْبَانُ [es-sīcān] Cem'idir.

سَوَاحُ [Suvāc] (sīn'in zammıyla) Bir mevzi'in ismidir.

[س ه ج]

السَّيْهَجُ [es-seyhedc] (‘alā-vezni جَعْفَر [ca'fer]) Şedīd ma'nāsına; yukālu: رِيحٌ سَيْهَجٌ أَي شَدِيدَةٌ

السَّيْهُجُ [es-seyhūc] (sīn'in fethi ve yā'nın sūkūnu ve hā'nın zammıyla) Bi-ma'nāhu.

السَّهْجُ [es-sehc] (sīn'in fethi ve hā'nın sūkūnuyla) Yel katı esmek; yukālu: سَهَجَتِ الرِّيحُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve gece ile seyr etmeğe dahi derler; yukālu: سَهَجَ الْقَوْمُ لَيْلَتَهُمْ أَي سَازُوا Ve

سَهْجُ [sehc] Tīb ezmeğe dahi derler; yukālu: سَهَجْتُ الطَّيِّبَ أَي سَحَقْتُهُ Ve rüzgār muhkem esip yeri soymağa dahi derler; yukālu: سَهَجَتِ الرِّيحُ الْأَرْضَ إِذَا قَشَرَتْهَا

الْمَسْهَجُ [el-meshec] (mīm'in ve hā'nın fet-hi ve sīn'in sūkūnuyla) Yel estiği yer, مَمْرٌ الرِّيحِ ma'nāsına.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش ح ج]

الشَّجَّةُ [eş-şecet] (feth-i şīn'le) Baş yarığı.

الشَّجَّاحُ [eş-şicāc] (şīn'in kesriyle) Cem'idir.

الشَّجُّ [eş-şecc] (şīn'in fethiyle) Baş yarmak; yukālu: شَجَّهُ يَشْجُهُ وَيَشْجُ شَجًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

الشَّجُّ [şecc] Gemi deryâyı yarmağa dahi derler; yukālu: سَجَّتِ السَّفِينَةُ الْبَحْرَ إِذَا سَقَّتُهُ Ve sahrâyı kat' etmeğe dahi derler; yukālu: سَجَّجْتُ الْمَفَازَةَ أَيِ قَطَعْتُهَا

الشَّمَشُجُوحُ [el-meşcūc] (mīm'in fethi ve şīn'in sükūnu ve cīm'in zammıyla) Ve

الشَّجَّيِّعُ [eş-şecīc] (şīn'in fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Başı yarılmış kimse.

الْمُشَّجَّعُ [el-muşeccec] (mīm'in zammı ve şīn'in fethi ve cīm'in fethi ve teşdidiyle) Bunların üçü dahi şol kazığa derler ki başı yencilmiş ola; yukālu: وَتَدَّ مَشْجُوحٌ وَشَجَّيِّعٌ وَمُشَّجَّعٌ شَدَّدَ لِلْكَثْرَةِ

الْأَشَّعُ [el-eşecc] (fethateynle) Başının cirāhatı zāhir olan kimse ve bu şol kimse-dir ki başının cirāhatı alnında ola.

[ش ح ج]

الشَّجَّيِّعُ [eş-şehīc] (şīn'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Katır āvāzı ve karga āvāzı.

الشَّحَّاحُ [eş-şuhāc] (şīn'in zammıyla) Bima'nāhu; yukālu: شَحَّحَ يَشْجُحُ وَيَشْحُحُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّلَاثِ

الشَّحَّاحُ [eş-şahhāc] (şīn'in fethi ve hā'nın teşdidiyle) Anırıcı merkeb; yukālu li'l-bigāli: بَنَاتُ شَحَّاحٍ Ve

شَحَّاحٌ [şaḥḥāc] Yaban eşeğine dahi derler. الْمُشْحَحُ [el-mişḥac] (mīm'in kesriyle ve şīn'in sükūnu ve hā'nın fethiyle) Kezālik yaban eşeğine derler.

[ش ر ح]

الشَّرْحُ [eş-şerec] (fethateynle) Kulp, köşe ve halka ma'nāsına; yukālu: شَرَحَ الْعَيْبَةَ لِعَرَاهَا Ve عَيْبَةً [‘aybet] ‘ayn'ın fethiyle cāme-dān ma'nāsına. Ve عُرَى [‘urā] ‘ayn'ın zammıyla عُرْوَةٌ [‘urvet]in cem'idir, kulp ma'nāsına. Ve

الشَّرْعُ [şerec] Gökte olan kehkeşāna dahi derler. Ve

شَرْحُ الْوَادِي [şerecu'l-vādī] Dere ayrıldığı yere de derler.

الشَّرَّاحُ [el-eşrāc] (hemzenin fethiyle) [şerec]in cem'idir. Ve

شَرْحٌ [şerec] Yayın yarık olması.

الْإِنْشِرَاحُ [el-inşirāc] (hemzenin kesriyle) Yayın yarılması; yukālu: اِنْشَرَجَتْ أَيِ اِنْشَقَّتْ

الشَّرِّيْجَةُ [eş-şerīcet] (şīn'in fethi ve rā'nın kesriyle) Şol yaydır ki شَرِيْجٌ [şerīc] dedikleri ağaçtan işlenir. Ve o şol ağaçtır ki uzunluğuna yarıılır. Ve

شَرِيْجَةٌ [şerīcet] Şol zarfa derler ki hurmā çöpünden işlenip içine kavun ve ona benzer nesne korlar.

الْإِنْشِرَاحُ [el-işrāc] (hemzenin kesri ve şīn'in sükūnuyla) Cāme-dānın kulplarını birbirine geçirmek; tekūlu: اَشْرَجْتُ الْعَيْبَةَ إِذَا دَخَلْتُ بَيْنَ اَشْرَاحِهَا

الْأَشْرَجُ [el-eşrec] (hemzenin fethi ve şīn'in sükūnuyla) Şol davardır ki yumurtasının biri büyük ola; yukālu: إِذَا اَشْرَجُ بَيْنَ الشَّرْحِ إِذَا كَانَتْ إِحْدَى حُضَيْتَيْهِ أَعْظَمَ مِنَ الْأُخْرَى

الشَّرْحُ [eş-şerc] (şīn'in fethi ve rā'nın

sükūnuyla) Şol su akıntısına derler ki taşlı yerden düz yere aka.

الشَّرَاحُ [eş-şirāc] (şīn'in kesriyle) ve

الشُّرُوحُ [eş-şurūc] (zammeteynle) Cem'i. Ve

شَرْحٌ [şerc] Bir nesneye benzeyene dahi derler; yukālu: هَذَا شَرْحٌ هَذَا أَي مِثْلُهُ Ve nev'e de derler; yukālu: هُمَا شَرْحٌ وَاحِدٌ أَي ضَرَبَ وَاحِدٌ Ve

شَرْحٌ [Şerc] Bir mevzi'in ismidir. Ve Ya'qūb eyitti: شَرْحٌ [şerc] bir suyun adıdır, Benī 'Abs için. Ve

شَرْحٌ [şerc] Kerpici yağmak ve yerli yerine dizmek ma'nāsına da gelir; yukālu: شَرْحْتُ اللَّبْنَ شَرْجًا أَي نَضَدْتُهُ

الشَّرْجَانُ [eş-şercān] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) فِرْقَاتَانِ [firqātān] ma'nāsına; yukālu: أَصْبَحُوا فِي هَذَا الْأَمْرِ شَرْجِينَ أَي فِرْقَتَيْنِ Ve her iki renk ki birbirine muhālif ola, onlara شَرْجَانِ [şercān] derler. Ve fi'l-meseli: "أَشْبَهَ شَرْجًا لَوْ أَنَّ أُسَيْمًا"

التَّشْرِيعُ [et-teşric] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Birbirinden irak dikmek, hıyātat-ı mütebā'ide ma'nāsına ki iylemek ve şulal-lamak demek olur. Ve

تَشْرِيعٌ [teşric] Karıştırmak ma'nāsına da gelir.

التَّشْرِيعُ [et-teşerruc] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) İki nesne birbirine karışmak; yukālu: تَشْرِعَ اللَّحْمُ بِالشَّحْمِ أَي تَدَاخَلَ

[ش ف ر ج]

الشُّفَارِجُ [eş-şufāric] (şīn'in zammıyla غَلَابِطٌ [ʿulābiṭ] vezni gibi) Dişi koyuna derler; mīş-i māde ma'nāsına. Ve غَلَابِطٌ [ʿulābiṭ] koyun sürüsü demek olur. Ve شُّفَارِجٌ [şufāric] Fārisīden ta'rib olunmuştur. Ve bu odur ki 'āmmе بَشْبَارِجٍ derler. Ya'qūb

ūb'dan böyle rivāyet olunmuştur gūyā ki bu aslında mīş-i māde idi.

[ش م ج]

الشَّمَاجُ [eş-şemāc] (şīn'in fethi ve mīm'in tahfifiyle) Şey-i hakir demek olur; yukālu: مَا دُقْتُ شَمَاجًا أَي شَيْئًا Ve bunun aslı budur ki شَمَاجٌ [şemāc] diye üzümü yedikten sonra atılan yaramazına derler.

الشَّمْعَاءُ [eş-şemcā] (şīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kaftanı seyrek dikmek ki iylemek ma'nāsına olur; yukālu: شَمَعْتُ الثَّوْبَ أَشْمُجُهُ شَمْعًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خِطَّتْهُ خِيَاطَةٌ مُتْبَاعِدَةٌ نَاقَةٌ شَمْعَاءٌ أَي سَرِيعَةٌ

بَنُو شَمْعٍ [Benū Şemec] Cerm b. Kuḏā'a'nın oğludur. Ve Benū Şemec b. Fezāre'nin dahi ismidir ki Zubyān'dandır.

[ش م ر ج]

الشُّمْرَجَةُ [eş-şemrecet] Kaftanı irak irak dikmek; yukālu: شُمْرَجٌ ثَوْبُهُ شُمْرَجَةٌ إِذَا بَاعَدَ بَيْنَ الْعُزْرِ وَأَسَاءَ الْخِيَاطَةَ

الشُّمْرُجُ [eş-şumruc] (şīn'in ve rā'nın zammıyla) Şol çuvaldır ki seyrek dokunmuş ola.

[ش ن ج]

الشَّنَجُ [eş-şenec] (fethateynle) Deri buruşmak, تَقْبُضٌ فِي الْجِلْدِ ma'nāsına; yukālu: شَنَجَ الْجِلْدُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِنْشِنَاعُ [el-işināc] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) ve

التَّشْنِيعُ [et-teşennuc] (fethateynle ve nūn'un zammıyla ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

التَّشْنِيعُ [et-teşnic] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Buruşturmak; yukālu: تَشْنِيعُهُ أَنَا تَشْنِيعًا

الشَّنَجُ [eş-şenic] (şīn'in fethi ve nūn'un kesriyle) Derisi buruşuk olan kimse; yukālu: فَرَسٌ شَنِجٌ النَّسَا Ya'nī butlarının derisi buruşuk olan at ki bu atın iyi sıfatlarından, zīrā kaçan atın budunun derisi buruşuk olup şalvarları olsa ya'nī budu etlerinde yumru yerleri ola ayakları gevşek olmaz. Ve gāh olur ki karganın vasfında حَرَقُ الشَّنَجِ derler, حَرَقُ الْجَنَاحِ derler. Ve حَرَقُ الْجَنَاحِ [ħariḳu'l-cenāḥ] ḥā-i mühmelenin fethi ve rā'nın kesriyle kanadı yolunmuş demek olur.

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص ر ج]

الصَّارُوجُ [eş-şārūc] (ʿalā-vezni الصَّابُونَ [eş-şābūn] نُورَةٌ [nūret] ki hırızma dedikleri ottur ki sâ'ir eczâsı dahi karışmış ola, Fârisîden mu'arrebdir. Kezâlik her kelime ki onda şād ile cīm cem' olmuş ola mu'arreb olur, zīrā şād ve cīm kelām-ı ʿArabda kelime-i vāhidede cem' olmaz.

[ص ل ج]

الصَّوَلَجَانُ [eş-şavlecān] (şād'ın ve lām'ın fethiyle) Çevgandır, مِیْحَنٌ [miḥcen] ma'nāsınadır; Fârisîden ta'rīb olunmuştur.

الصَّوَالِجَةُ [eş-şavālicet] صَوْلَجَانٌ [şavlecān] in cem'î.

[ص م ج]

الصَّمِجُ [eş-şamec] (fethateynle) Kandil demektir; Rümîden ta'rīb olunmuştur.

الصَّمِجَةُ [eş-şamecet] Vāhidi.

[ص ن ج]

الصَّنَجُ [eş-şanc] (kezâlik şād'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Zenec dedikleri nesnedir ki sâz âletlerindedir, ʿArab tâ'ifesi katında ma'ruftur; onu pirinçten düzeler, dahi bir yerine vurmakla çalarlar. Ve ammā şol صَنَّجٌ [şanc] ki kırışle çalarlar, o ʿAcemlere mahsüstür, onu ʿAcemler çalar. Bunların ikisi dahi mu'arreblerdir.

صَنْجَةُ الْمِيزَانِ [şancetu'l-mīzān] (kezâlik şād'ın fethiyle ve nūn'un sükūnuyla) Terāzū gözü, keffe-i mīzān ma'nāsına. Bu dahi mu'arrebdir. İbnu's-Sikkīt eyitti: صَنْجَةُ الْمِيزَانِ denilmez sīn ile.

[ص ه ر ج]

الضَّهْرِيحُ [eş-şihriç] (şād'ın kesriyle) Şol çukur yerdir ki havuz gibi onu su cem' olsun diye ederler, 'āmme tahrīf edip **صُهْرِنَجُ** [şihriñc] derler nūn'la. **الضَّهَارِيحُ** [eş-şahāriç] gelir cem'i.

الْبِرْكَةُ الْمُصْهَرَجَةُ [el-birketu'l-muşahrecet] Şol birkedir ki onu kireçle yapmışlardır; yukālu: **بِرْكَةٌ مُصْهَرَجَةٌ أَيُّ مَعْمُولَةٌ بِالضَّارُوحِ**

الضَّهَارِجُ [eş-şuhāriç] (şād'ın zammıyla) **صِهْرِيحُ** [şihriç] ma'nāsınadır.

FASLU'D-ĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض ج ح]

الْإِضْجَاجُ [el-iḍcāç] (hemzenin kesriyle ve dād'ın sükūnuyla) Feryād edip çağırmaq; yukālu: **أَضَحَّ الْقَوْمُ إِضْجَاجًا إِذَا جَلَبُوا وَضَاجُوا**

الضَّجِيحُ [eḍ-ḍaciç] ('alā-vezni **الْكَرِيمُ** [el-kerīm]) Bir nesneden korkup feryāda gelmek; yukālu: **ضَجُّوا يَضْجُونَ ضَجِيحًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي**

الضَّجُوحُ [eḍ-ḍacūç] (dād'ın fethi ve cīm'in zammıyla) Şol nākadır ki sağıldığı zamānda feryād eder.

الضَّجَّةُ [eḍ-ḍaccet] (dād'ın fethi ve cīm'in teşdidiyle) Adamın ve davarın āvāzi; yukālu: **سَمِعْتُ ضَجَّةَ الْقَوْمِ أَيُّ جَلَبْتُهُمْ**

الْمُضَاجَّةُ [el-muḍāccet] ve

الضَّجَاجُ [eḍ-ḍicāç] (mīm'in zammıyla evvelde ve dād'ın kesriyle sānīde) Fitne ve fesād edişmek; yukālu: **ضَاجَهُ مُضَاجَةً وَضِجَاجًا إِذَا شَاغَبَهُ وَشَارَهُ [muşāgabet] ve مُشَارَةً [muşārret] fitne ve şerr edişmeğe derler.**

الضَّجَاحُ [eḍ-ḍacāç] (dād'ın fethiyle) İsmdir, şerr edişmek ma'nāsına da gelir.

[ض ر ج]

الضَّرَجُ [eḍ-ḍarc] (dād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yarmak, şakk ma'nāsına; yukālu: **ضَرَجَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيُّ شَقَّهُ**

الْمَضْرُوجَةُ [el-maḍrūcet] Yarılmış nesne; yukālu: **عَيْنٌ مَضْرُوجَةٌ أَيُّ وَاسِعَةُ الشَّقِّ**

الْإِنْضِرَاجُ [el-inḍirāç] (hemzenin ve dād'ın kesriyle) Yarılmak. Ba'zılar **إِنْضِرَاجُ** [inḍirāç] bol olmağı dedi, ittisā' ma'nāsına. Ba'zılar ırak olmağı ma'nāsınadır dedi; yukālu: **إِنْضَرَخَ مَا بَيْنَ الْقَوْمِ**

إِذَا تَبَاعَدَ مَا بَيْنَهُمْ

التَّضْرُجُ [et-teḍarruc] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Bulaşmak; yukālu: تَضْرَجُ بِالذَّمِّ أَي تَلَطَّحَ Ve

تَضْرُجُ [teḍarruc] Bir nesne perdesinden taşra çıkmak; yukālu: إِذَا الْبَقْلُ لَفَائِئُهُ إِذَا انْفَتَحَتْ Ya'nī kaçan ottan gılāfi açılrsa böyle derler. Ve yarılmak ma'nāsına da gelir; yukālu: تَضْرَجُ الْبُرُقُ إِذَا انْشَقَّتْ Ve

التَّضْرِيحُ [et-taḍrīc] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir nesneyi kırmızıya boyamak bir vechile ki ne katı koyu ve ne hod açık ola; tekūlu: ضَرَّجْتُ الثُّوبَ تَضْرِيحًا إِذَا صَبَّغْتَهُ مُورَدٌ بِالْحُمْرَةِ وَهُوَ دُونَ الْمَشْبَعِ وَفَوْقَ الْمَوْرَدِ [muverred] açık olan kırmızıya derler ki kül rengi demektir. Ve

تَضْرِيحُ [taḍrīc] Bulaştırmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: ضَرَّجَ أَنْفَهُ بِدَمٍ إِذَا أَدْمَأَهُ Ya'nī burunun kanatsa.

الإِضْرِيحُ [el-iḍrīc] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Bir nev' kilimdir ki sarı renklidir. Ve yüğrük ata dahi إِضْرِيحُ [iḍrīc] derler; yukālu: فَرَّسَ إِضْرِيحًا أَي جَوَّادًا شَدِيدًا

الضَّرِيحُ [eḍ-ḍarīc] (ḍād'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Şedīd ma'nāsına; yukālu: عَدُوٌّ ضَرِيحٌ أَي شَدِيدٌ Ya'nī ziyāde seğirtmek.

الْمَضَارِجُ [el-meḍāric] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Şol eski bezler ve köhne libāslardır ki hakīr nesnelerde isti'māl olunur, oğlan bezi gibi meselā, مَعَاوِزُ [me'āviz] ma'nāsına; mīm'in fethiyle ve 'ayn-ı mühmele ve zā-i mu'ceme ile, Ebū 'Ubeyd eyitti.

الْمِضْرَجُ [el-miḍrac] (mīm'in kesriyle ve rā'nın fethiyle) مِضْرَجٌ [meḍāric]in müfredidir.

ضَارِجٌ [Ḍāric] Bir mevzi'in ismidir.

[ض م ع ج]

الضَّمْعُ [eḍ-ḍam'ac] (alā-vezni جَغْفَرُ [ca'fer]) Nisā' tā'ifesinden fermüde olup her 'uzvu tamām olan 'avrete derler. Ve fermüde nākaya de derler, müzekkere itlāk olunmaz.

[ض و ج]

الضُّوَجُ [eḍ-ḍavc] (ḍād'ın fethi ve vāv'ın sükünüyla) Mün'atafū'l-vādī ya'nī derenin döndüğü yer.

الأَصْوَاجُ [el-aḍvāc] (hemzenin fethiyle) ضَوْجٌ [ḍavc]in cem'idir.

FASLU'T-ṬĀ'
(فَضْلُ الطَّاءِ)

[ط ث ر ج]

الطُّرُجُ [eṭ-ṭaṣrec] (ṭā'nın zammı ve sā'nın sükūnu ve rā'nın dahi zammıyla) Karınca, نَمَلٌ [neml] ma'nāsına. Ve

[ط س ح]

الطُّسُوحُ [eṭ-ṭassūc] (sīn'in teşdīdiyle ṭā'nın fethinden sonra) Taraf ma'nāsına. Ve

طُسُوحٌ [ṭassūc] Kezālik iki حَبَّةٌ [ḥabbet]e derler ve bir دَانِيٌّ [dāniḳ] dört طُسُوحٌ [ṭassūc] dur.

الطُّسَاسِيحُ [eṭ-ṭasāsīc] طُسُوحٌ [ṭassūc]un cem'idir.

FASLU'L-ʿAYN
(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[ع ث ج]

الْعَنْوُجُ [el-ʿaṣevṣec] (ʿalā-vezni السَّفَرَجَلُ [es-sefercel]) Fermüde deve, بَعِيرٌ ضَخْمٌ [beʿīrun ḍaḥm] ma'nāsına.

[ع ح ج]

الْعَجُ [el-ʿacc] Āvāz kaldırmak. Ve yel ziyāde muhkem esip toprak savurmak; yukālu: عَجَّتِ الرِّيحُ أَيِ اسْتَدَّتْ وَأَثَارَتْ الْعُبَارَ

الْعَجِجُ [el-ʿacīc] (ʿalā-vezni الْكَرِيمُ [el-kerīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: عَجَّ يُعْجُ عَجِجًا Ve fi'l-hadīsi: “أَفْضَلُ الْحَجِّ الْعَجُّ وَالشُّجُّ” Ya'nī “Haccın efdali ref'ci savtla lebbeyk denilip kurbān kamı akıtılandır.”

الْعَجَجَةُ [el-ʿac'acet] Ziyāde āvāz çıkmak. Bunun muzā'af gelmesi fi'lin tekrārına delīldir.

الْعُجَّةُ [el-ʿuccet] (ʿayn'ın zammıyla) Şol ta'āmdır ki yumurtadan pişirirler, göz göz tava içinde. Şöyle zann olunur ki bu müvelled ola, ya'nī ʿArabī-i saḥīh olmaya.

الْعَجَاجُ [el-ʿacāc] (ʿayn'ın fethiyle ve cīm'in tahfifiyle) Toz, gubār ma'nāsına. Ve tütün ma'nāsına da gelir.

الْعَجَاجَةُ [el-ʿacācet] Kezālik gubār ma'nāsınadır; lākin عَجَاجَةٌ [ʿacācet] ahasstır, عَجَاجٌ [ʿacāc]dan. Ve

عَجَاجَةٌ [ʿacācet] Kezālik ʿazīm çok develelere derler. Ve

عَجَاجَةٌ [ʿacācet] Gāret tozuna dahi derler; yukālu: فَلَانَ يَلْفُ عَجَاجَتَهُ عَلَى بَنِي فَلَانَ أَيِ يُغِيرُ Ya'nī “Gāret tozuyla onları örter.”

الإِعْجَاجُ [el-i'cāc] (hemzenin kesriyle) Yel katı esip toprağı dağıtmak; yukālu: أَعَجَّتْ

الريحُ إِذَا اسْتَدَّتْ وَأَثَارَتْ الْعُبَارَ

الْمُعْجُ [el-mu'icc] (mīm'in zammı ve 'ayn'in kesriyle) Ve fī ba'zi'n-nusahi

الْعَجَّاجُ [el-accāc] ('ayn'in fethiyle ve cīm'in teşdidiyle) Şol gündür ki onda yel müştedd ola; yukālu: يَوْمَ مُعْجٍ وَعَجَّاجٍ

الْمَعَاجِجُ [el-me'ācīc (mīm'in fethiyle) Şol yellerdir ki ziyāde muhkem ese; yukālu: رِيَاخٌ مَعَاجِجٌ وَهِيَ ضِدُّ مَهَاوِينُ Ve kezālik mīm'in fethiyle mülāyim esen yellerdir.

التَّعْجِجُ [et-ta'cīc] (alā-vezni [et-tekrīm]) Tütünle doldurmak.

التَّعْجِجُ [et-ta'accucc] (alā-vezni [et-tekkerrum]) Tütünle dolmak; yukālu: عَجَّجْتُ الْبَيْتَ دُخَانًا فَتَعَجَّجَ

الْعَجَّاجُ بِنُ رُؤْبَةٍ [el-accāc b. Ru'bet] Bir şā'irin oğlunun ismidir ki o rāciz-i Sa'dī'dir, 'Accāc dediler, ba'zı şī'rinde "حَتَّى يَعْجَّ نَحْنًا مَنْ عَجَّجَا" yukālu: أَشْعَرُ النَّاسِ الْعَجَّاجَانِ Ya'nī "Efsah-ı şu'arā' Eَجَّاجَانِ [accācān]dır" ki onların biri Ru'be ve biri babasıdır, nüsah-ı *Şihāh*'ta böyle vākī' olmuştur. Ammā sevk-i kelām biri Ru'be ve biri oğludur demek ister, te'emmul oluna. Ve ba'zı nüsahta **الْعَجَّاجُ** vākī' olmuştur **ابْنُ رُؤْبَةٍ** yerine. Bu takdīrce iškāl kalmaz. Ve

عَجَّاجٌ [accāc] Ziyāde çağırıcıya dahi derler; yukālu: فَحُلٌّ وَنَهْرٌ عَجَّاجٌ أَيْ لِمَائِهِ صَوْتٌ Ve **عَجَّاجٌ فِي هَدِيرِهِ أَيْ صَيَّاخٌ** [faḥl] erkeğe ve **هَدِيرٌ** [hedīr] güvercin ötmesine ve deve çağırmasına derler. Ve her zī-savt olanda **عَجَّاجٌ** [accāc] isti'māl olunur, gerek yel olsun gerek yay olsun; yukālu: رِيحٌ عَجَّاجٌ وَقَوْسٌ عَجَّاجٌ

الْعَجَّجَةُ [el-Ac'acet] Şol tā'ifedir

Ḳudā'a'dan ki 'ayn yā'yla cem' olsa yā'yi cīm'e döndürürler meselā: هَذَا زَاعِجٌ خَرَجَ هَذَا زَاعِيٌّ خَرَجَ مَعِي derler, demek mahalinde. Ve

عَجَّجَةُ [ac'acet] Nākayı men' edip demeğe dahi derler; yukālu: عَجَّجْتُ بِهَا

الْعَجَّاجُ [el-ac'āc] ('ayn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Ziyāde çağırıcı; yukālu: رَجُلٌ عَجَّجَ أَتَى صَيَّاخٌ

الْعَاجُ [el-ācc] Dolu ma'nāsına; yukālu: طَرِيقٌ عَاجٌ أَيْ مُمْتَلِئٌ

عَاجٌ [āci] (cīm'in kesriyle ve tahfifiyle) Nākanın men'inde isti'māl olunur lafzdır.

[ع ذ ل ج]

الْعَذْلَجَةُ [el-azlecet] (alā-vezni [ed-daḥrecet]) Gıdāyı gökçek etmek; yukālu: عَذْلَجَ فُلَانٌ وَلَدَهُ أَيْ أَحْسَنَ غَدَاةً

الْمُعْذَلَجُ [el-mu'azlec] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Tavla mümtelī ma'nāsına.

[ع ر ج]

الْعُرُوجُ [el-urūc] (zammeteynle) Yukarı çıkmak; **عَرَجَ فِي الدَّرَجَةِ وَالسَّلْمِ يَعْرُجُ عُرُوجًا مِّنْ** Ya'nī yukarı çıksa. Ve **عَرَجَ الدَّرَجَةَ** [drecet] fethateynle mutlakan pāye ve **عَرَجَ السَّلْمَ** [sullem] sīn'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle merdiven demek olur; ve yukālu: عَرَجَ أَيْضًا إِذَا أَصَابَهُ شَيْءٌ فِي رِجْلِهِ فَحَمَعَ وَمَسَى مَشْيَةَ الْعُرْجَانِ وَلَيْسَ بِخَلْقَةٍ عَرَجَ ائْتَقَى عَرَجَ فُلَانٌ derler fethle ve zātī olsa **عَرَجَ فُلَانٌ** derler kesriyle ki bāb-ı rābī'den olur. Ve **حَمَعَ** [ḥamc] ḥā-i mu'ceme ve 'ayn-ı mühmele ile aksak demek olur.

الْأَعْرَجُ [el-a'rec] (hemzenin fethiyle) Aksaklığı āşikāre olan kimse.

الْعُرْجُ [el-urc] ve

الْعُرْجَانُ [el-ʿurcān] (ʿayn'ın zammıyla) İki-si dahi **أَعْرَجُ** [aʿrec]in cem'idir.

الإِعْرَاجُ [el-iʿrāc] (hemzenin kesriyle) Aksak etmek; yukālu: **أَعْرَجَهُ اللهُ** Ve fiʿl-i taʿccübünde **إِعْرَاجَهُ** مَا أَشَدَّ إِعْرَاجَهُ dersin, مَا أَعْرَجَهُ de-mezsın, zīrā şol nesne ki elvān kısmından ola yāhūd bedende yaratılmış nesne ola, ondan **مَا أَفْعَلُهُ** gelmez illā **أَشَدُّ** lafzı ile. Ve

إِعْرَاجُ [iʿrāc] Bir sürü deve bağışlamak; yukālu: **أَعْرَجْتُكَ أَيُّ وَهْبَتِكَ عَرَجًا مِنَ الْإِبِلِ** Ve

عَرَجٌ [ʿarc] (ʿayn-ı mühmelenin fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir sürü deve, ʿalā-mā se-yecīu.

الْعُرْجَانُ [el-ʿarecān] (fethāt-ı selāse ile) **أَعْرَجُ** [aʿrec] gibi yürümek.

الْعَرِيجُ [el-ʿarīc] (ʿalā-vezni **الْكَرِيمُ** [el-kerīm]) Muhkem olmayan nesne; yukālu: **أَمْرٌ عَرِيجٌ إِذَا لَمْ يُبْرَمْ**

التَّعْرِيبُ [et-taʿrīc] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bināyi eğri kılmak. Ve

تَعْرِيبٌ [taʿrīc] Bir nesnenin üzerine ikāmet etmek; yukālu: **عَرَجَ الْبِنَاءَ تَعْرِيبًا أَيُّ مَيْلَهُ فَتَعَرَّجَ** Ve

تَعَرَّجٌ [teʿarruc] Bir nesnenin üzerine mukīm olmağa da derler.

الْعُرْجَةُ [el-ʿurcet] (ʿayn'ın zammıyla ve rā'nın sükūnuyla) ve

الْعَرِجَةُ [el-ʿarcet] (ʿayn'ın fethiyle) **تَعَرَّجٌ** [teʿarruc] maʿnāsına; yukālu: **مَا لِي عَلَيْهِ عُرْجَةٌ وَلَا عَرِجَةٌ وَلَا تَعْرِيبٌ وَلَا تَعَرَّجٌ كُلُّهَا بِمَعْنَى أَيُّ إِقَامَةٌ**

الإِنْعِرَاجُ [el-inʿirāc] Eğilmek; yukālu: **إِنْعَرَجَ الشَّيْءُ إِذَا انْعَطَفَ**

الْمُنْعَرَجُ [el-munʿarec] Eğilen yer; yukālu: **هَذَا مُنْعَرَجُ الْوَادِي أَيُّ مُنْعَطَفُهُ يَمْنَةً وَيَسْرَةً** ve sola derenin eğilen yerleri.

الْمِعْرَاجُ [el-miʿrāc] (mīm'in kesri ve

ʿayn'ın sükūnuyla) Merdiven, **سُلَّمٌ** [sullem] maʿnāsına; ve minhu: **لَيْلَةُ الْمِعْرَاجِ**

الْمَعَارِجُ [el-meʿāric] ve

الْمَعَارِيجُ [el-meʿārīc] **مِعْرَاجٌ** [miʿrāc]ın cem'i, **مَفَاتِيحُ** [mefātiḥ] ve **مَفَاتِيحٌ** [mefātiḥ] gibi. Aḥfeş eyitti: **دِلسِنِ مِيفْرَدِينِي مِعْرَجٌ** [miʿrec] ve **مِعْرَجٌ** [maʿrec] kılarınsın, mīm'in kesri ve fethiyle **مِرْقَاتٌ** [mirqāt] ve **مِرْقَاتَةٌ** [merqāt] gibi. Ve

مِعْرَاجٌ [meʿāric] Mutlakan çıkacak yere dahi derler, **مَصَاعِدُ** [meşāʿid] gibi.

الْعَرَجُ [el-ʿarec] (fethateynle) Zātından aksak olmak. Ve güneşin tolunması. Ve baʿzılar eyitti: **مَغْرِبٌ** [mağrib] cānibine eğilmesidir.

الْعُرْجَاءُ [el-ʿarcāʾ] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Sırtlan dedikleri cānver ki ona yeledi kurt dahi derler.

الْأَعْيَرِجُ [el-uʿayric] (hemzenin zammı ve ʿayn'ın ve rā'nın kesriyle) Sağır yılan, **الصَّمَاءُ** maʿnāsına. Baʿzılar eyitti: **أَعْيَرِجٌ** [uʿayric] ahbes-i hayyāttır ki atlı üzerine sıçradığı vakte eyere berāber sıçrar, kezā **فِي بَعْزِي نِصَاحِي** ʿ-Şihāh.

الْعُرْجَاءُ [el-ʿureycāʾ] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın fethiyle) Davar suvarmada bir gün öğle vaktinde ve bir gün sabāh vaktinde suvarmağa derler.

الْعَرَجُ [el-ʿArc] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kaʿbe yolunda bir yerin adıdır.

الْعَرَجِيُّ [el-ʿArciyy] Bir şāʿirin ismidir ki zikr olunan yere mensūbdur ki o ʿAbdullāh b. ʿAmr b. ʿOşmān b. ʿAffān'dır. Ve

عَرَجٌ [ʿarc] Deve sürüsünden seksen mikdārı deveye derler, Ebū ʿUbeyde eyitti: **يُوزَعُ عَرَجًا** ve dahi artucağa dahi derler. Aşmaʿ eyitti: **بِشْرِي** yüzü deveye der-

ler, bine varınca.

العَزَجُ [el-‘irc] (‘ayn’ın kesriyle) Bir bölük deve demektir, عَزَجٌ [‘arc] gibi ki feth-i ‘ayn’ladır.

الأَعْرَاجُ [el-a‘rāc] Cem‘idir.

العَزَنَجُ [el-‘arenc] (fethateynle ve nūn’un sükūnuyla) Hımyer b. Sebā’nın ismidir.

[ع ر ف ج]

العَوْفَجُ [el-‘arfec] Bir ottur ki alçak yerlerde ve düz yerlerde biter.

الدَّخْرَجَةُ [el-‘arfecet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Vāhidi. Ve bu ma‘niden ba‘zı ricāle dahi عَزْفَجٌ [‘arfec] diye tesmiye olunmuştur.

[ع س ج]

العَسَجُ [el-‘asec] (fethateynle) Yürürken boynın uzadı uzadı yürümek.

المُعَسَّاجُ [el-mi‘sāc] (mīm’in kesri ve ‘ayn’ın sükūnuyla) Yürürken boynın uzatan deve; yukālu: بَعِيرٌ مِعْسَاجٌ

العَوَسَجُ [el-‘avsec] (‘alā-vezni جَعْفَرٌ [caffer]) Bir nev‘ dikendir.

العَوَسَجَةُ [el-‘avsecet] Vāhidi. Ve bu ma‘niden ricālden ba‘zına عَوَسَجٌ [‘avsec] dediler.

[ع س ل ج]

العُسْلُجُ [el-‘usluc] (‘ayn’ın ve lām’ın zammıyla) ve

العُسْلُوحُ [el-‘usluc] (kezālik ‘ayn’ın ve lām’ın zammı ve lām’dan sonra harf-i medd ile) Ağaç budaklarında ve bağ çubuğunda ibtidā yeşerip çıkan filiz.

العَسَالِجُ [el-‘asālīc] Cem‘i.

العَسْلَجَةُ [el-‘aslecet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet])

[ed-dahrecet] Ağaç filizlenip yeşermek; yukālu: عَسَلَجَتِ الشَّجَرُ إِذَا أُخْرِجَتْ عَسَالِيحُهَا

[ع ف ج]

الأَعْفَاجُ [el-a‘fāc] İnsandan ve bütün tırnaklı davarlardan ve yırtıcılardan şol nesnedir ki ta‘ām mi‘deden sonra ona varır. Bu zikr olunan deve misillide ve çatal tırnaklı hayvānāt misillide olan مَصَارِينُ [meşārīn] gibidir. Ve مَصْرَانٌ [meşārīn] [muşrān]ın cem‘idir. Ve مَصْرَانٌ [muşrān] mīm’in zammıyla مَصِيرٌ [meşīr]in cem‘idir. Ve مَصِيرٌ [meşīr] şol nesnedir ki hayvānatın yediği gıda işkenbesinde terbiye olup ona varır.

العَفَجُ [el-‘afec] (fethateynle) ve

العَفَجُ [el-‘afc] (‘ayn’ın fethi ve fā’nın sükūnuyla) ve

العَفَجُ [el-‘ifc] (fā’nın kesriyle) Mislü: كَيْدٌ [kibd] ve كَيْدٌ [kebid]. Bunda üç lügat olur. Ve

عَفَجٌ [‘afc] (‘ayn’ın fethi ve fā’nın sükūnuyla) ‘Asā ile vurmak ma‘nāsına da gelir; yukālu: عَفَجَهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve bununla cimā‘dan dahi kināye olunur.

المِعْفَاجُ [el-mi‘fāc] (mīm’in kesriyle) Şol ālettir ki onunla darb olunur.

التَّعْفُجُ [et-te‘affuc] (fethateynle ve fā’nın zammıyla ve teşdīdiyle) Deve yürürken eğilmek; yukālu: تَعْفَجَ الْبَعِيرُ فِي مَشِيَّتِهِ أَيَّ تَعَوَّجَ

العَفْنَجُجُ [el-‘afencec] (fethateynle ve nūn’un sükūnuyla) Cüssesi büyük olup ahmak olan.

[ع ف ض ج]

العِفْضَاخُ [el-‘ifdāc] (‘ayn’ın kesriyle) Fermüde ve semiz olup gevşek olan kimse.

الْفَضَائِحُ [el-ʿufāḍic] (ʿayn’ın zammıyla) Bi-maʿnāhu; yukālu: إِنَّ فَلَانًا لَمَعُضُوتٌ مَا غَفُضِحَ Yaʿnī “Filān kimsenin eti muhkemdir gevşek değildir.”

[ع ل ج]

الْعَلِجُ [el-ʿilc] (ʿayn’ın kesriyle) Hımārın vahşisi ve ehlîsi; ikisi dahi berāberdir irāde olunmada. Ve küffār-ı ʿAcemden olan recüle dahi itlāk olunur.

الْعُلُوحُ [el-ʿulūc] (zammeteynle) ve

الْأَعْلَاجُ [el-aʿlāc] (hemzenin fethiyle) ve

الْمَعْلُوجَاءُ [el-maʿlūcā] (mīm’in fethiyle ve lām’in zammıyla ve elifin meddiyle) ve

الْعَلِجَةُ [el-ʿilecet] (ʿayn’ın kesriyle ve lām’in fethiyle) عَلِجٌ [ʿilc]in cemʿi. Ve māla māʿil maʿnāsına da gelir; yukālu: فَلَانَ عَلِجٌ مَالٍ كَمَا يُقَالُ إِذَا مَالٍ

الْمُعَالِجَةُ [el-muʿālecet] (mīm’in zammıyla) ve

الْعِلَاجُ [el-ʿilāc] (ʿayn’ın kesriyle) Bir nesneye dürüşüp çalışmak, مُزَاوَلَةٌ [muzāvelet] maʿnāsına; yukālu: عَالِجَتُ الشَّيْءِ مُعَالِجَةٌ وَعِلَاجًا إِذَا زَاوَلْتَهُ Ve mugālebe için dahi gelir; yukālu: عَالِجَتُ الرَّجُلِ فَعَلِجْتُهُ عَلِجًا غَلِبْتُهُ

الْإِسْتِعْلَاجُ [el-istiʿlāc] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Galiz olmak; yukālu: اسْتَعْلَجَ جِلْدُ فَلَانَ إِذَا غَلِظَ

الْمُسْتَعْلِجُ [el-mustaʿlic] (mīm’in zammı ve lām’in kesriyle) Galiz olan nesne; yukālu: هُوَ مُسْتَعْلِجُ الْخَلْقِ

الْعَلِجُ [el-ʿalic] (ʿayn’ın fethi ve lām’in kesriyle) Muhkem maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ عَلِجٌ أَيُّ شَدِيدٌ

عَالِجٌ [ʿĀlic] (lām’in kesriyle) Berriyyede bir yerin adıdır ki kumu ziyāde çoktur. Ve

عَالِجٌ [ʿālic] Dahi şol deveye derler ki عَلِجَانُ

[ʿalecān] otlaya.

الْعَلَجَانُ [el-ʿalecān] (fethateynle) Bir cins ağaçtır ki ondan misvāk ederler.

الْعَلِجُ [el-ʿalec] (fethateynle) Hurmā ağacının fidanlarına derler, أَشَاءُ النَّخْلِ maʿnāsına. Ve أَشَاءُ [eşā] hemzenin fethi ve elifin meddiyle sıgār-ı nahle derler; vāhidi أَشَاءَةٌ [eşāʿet]tir.

الْإِغْتِلَاجُ [el-iʿtilāc] Yerin otu uzamak; yukālu: إِغْتَلَجَتِ الْأَرْضُ إِذَا طَالَ نَبَاتُهَا Ve

إِغْتِلَاجٌ [iʿtilāc] Mevcler birbirine dokunmağa dahi derler; yukālu: إِغْتَلَجَتِ الْأَمْوَاجُ إِذَا التَّطَمَّتِ

الْعَلَجُنُ [el-ʿalcen] (ʿalā-vezni جَعْفَرُ [caʿfer] nūn’un ziyādesiyle) Şol nākadır ki eti sık olup müctemīʿ ola, مَكْتَبِرُ اللَّحْمِ maʿnāsına.

الْمُعْلَهَجُ [el-muʿalhec] (mīm’in ve hā’nın fethiyle) هَمِجِينٌ [hecīn] maʿnāsına ki ādemde ve atta bed asl olana هَمِجِينٌ [hecīn] derler.

[ع م ج]

الْعَمَجُ [el-ʿamec] (ʿayn’ın fethi ve mīm’in sükünuyla) Seyrde sürʿat etmek, مَعَجٌ [meʿac]ın kalbidir ki مَعَجٌ [meʿac] dahi sürʿat-i seyr maʿnāsınadır; yukālu: مَعَجٌ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَسْرَعَ فِي السَّيْرِ

التَّعْمِجُ [et-teʿammuc] (fethateynle ve mīm’in zammı ve teşdidiyle) Seyrde doğru yürümek; إِغْوَجَاجٌ فِي السَّيْرِ maʿnāsına; yukālu: تَعَمَّجَتِ الْحَيْةُ إِذَا تَلَوَّتْ فِي مَرِّهَا

الْعَوْمِجُ [el-ʿavmec] (ʿalā-vezni جَعْفَرُ [caʿfer]) Yılan maʿnāsınadır.

الْعَمِجُ [el-ʿummec] (ʿayn’ın zammıyla ve mīm’in fethi ve teşdidiyle) Kezālik yılan maʿnāsınadır. Ve Құтұрб eyitti: O, عَمِجٌ [amec]dir, سَبَبٌ [sebeb] vezni üzere.

الْعَمُوحُ [el-ʿamūc] (ʿayn’ın fethi ve mīm’in

zammıyla) Şol oktur ki atıldıkta doğru gitmeye.

الْعَمَاهِجُ [el-‘amāhic] Şol süte derler ki tulumaya koyalar, hâlen ki ta‘mı mütegayyir olmaya, kezâ fi ba‘zi nusahi’ş-*Şihâh*.

[ع ن ج]

الْعَنْجُ [el-‘anc] (‘ayn’ın fethi ve nūn’un sükūnuyla) Deveye baş öğretmekten bir nev‘dir, yularını çekip geri kıçı üzerine redd etmekle; yukālu: عَنَّجْتُ الْبَعِيرَ اَعْنَجُهُ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

عَنْجٌ [‘anc] Kovaya yardım için ip bağlamağa dahi derler; yukālu: عَنَّجْتُ الدَّلْوَّ اَعْنَجًا ve minhu kavluhum: هَذَا قَوْلٌ لَا عَنْجَ لَهُ إِذَا أُرْسِلَ عَلَى غَيْرِ رَوِيَّةٍ

الْعَنْجُ [el-‘anec] (fethateynle) İsmidir, deve baş öğrenmek ma‘nāsına. Ve fi‘l-meseli: “عَوْدٌ يُعَلِّمُ الْعَنْجَ” Ve عَوْدٌ [‘avd] (‘ayn’ın fethiyle) koca deveye derler.

الْعِنَاجُ [el-‘ināc] (‘ayn’ın kesriyle) Şol iptir yāhūd deve kolanıdır ki büyük kovanın aşağısına bağladıktan sonra bir ucın dahi kova ağacına bağlarlar, kovaya ve kovanın kenārına yardım olsun diye. Kaçan ki kovanın kenārı kopsa o ip onu tutar. ve kaçan ki kova hafif olsa onun عِنَاجٌ [‘ināc] ı şol sicimdir ki kovanın bir kulağı onunla عَرْقُوَّةٌ [‘arqvet]e bağlanır. Ve عَرْقُوَّةٌ [‘arqvet] (‘ayn’ın fethi ve kâf’ın zammıyla kova ağacıdır ki cem‘i عَرَاقِي [‘arākī] gelir.

الْعَنْجُوحُ [el-‘uncūc] (‘ayn’ın zammıyla) Atın iyisi, جَوَادُ الْحَيْلِ ma‘nāsına.

الْعَنْجَاجِجُ [el-‘anācīc] (‘alā-vezni اَلْقَنَادِيلِ [el-kanādīl] cem‘i gelir.

الْعَنْجَنْجُ [el-‘anecnec] (عَضْنَفَرٌ [ġaḍanfer] vezni üzere) ‘Azīm ma‘nāsındır.

[ع و ج]

الْعَوَجُ [el-‘avec] (fethateynle) Eğri olmak; yukālu: عَوَجَ الشَّيْءُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَعْوَجُ [el-‘a‘vec] (hemzenin fethiyle) Eğri olan nesne. Ve

أَعْوَجٌ [a‘vec] Yaramaz hüylü olan kimse yukālu: رَجُلٌ أَعْوَجٌ أَيُّ مُسِيءٍ الْخُلُقِ

الْعَوَجُ [el-‘ivec] (‘ayn’ın kesri ve vāv’ın fethiyle) Eğrilik ma‘nāsına ismdir. İbnu’s-Sikkīt eyitti: Her nesne ki yer üzerinde dikili dura, onda eğrilik var demek murād olursa **عَوَجٌ** فيه derler ‘ayn’ın fethiyle. Ve her nesne ki yerde ola ve dīn makülesi ola ve ma‘aş makülesi ola ya‘nī emr-i ma‘nevī ola **عَوَجٌ** فيه derler ‘ayn’ın kesriyle.

أَعْوَجٌ [A‘vec] Bir atın ismidir ki Benī Hilāl kabilesinde idi.

الْأَعْوَجِيَّاتُ [el-‘aveciyyāt] ve

بَنَاتُ الْأَعْوَجِ [benātu’l-‘avec] ki iyi atlardan ‘ibārettir, zikr olunan ata mensūblardır. Ebū ‘Ubeyde eyitti: **أَعْوَجٌ** [A‘vec] Kinde demekle ma‘rūf kabiledi idi, onlardan Benī Suleym alıp sonra Benī Hilāl’e varmıştır; ‘Arab içinde **أَعْوَجٌ** [a‘vec]den eşher ve **أَعْوَجٌ** [a‘vec]den kesrū’-n-nesl aygır yoktur. Ve *Kitābu’l-Feres*’te Aşma‘ī eyitti: ibtidā **أَعْوَجٌ** [A‘vec] Benī Ākil el-Murār’ın idi, Benī Hilāl b. ‘Āmir’e sonra varmıştır.

الْعَوَجَاءُ [el-‘avcā] (‘ayn’ın fethi ve elifin meddiyle) Devenin arık olanına derler. Ve

عَوَجَاءُ [‘avcā] Yaya dahi derler, kavs ma‘nāsına.

الْعَوَجُ [el-‘avc] (‘ayn’ın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Bir yerde ikāmet etmek; yukālu: عَجْتُ بِالْمَكَانِ أَعْوَجٌ أَيُّ أَقَمْتُ بِهِ وَعَجْتُ عَجْتُ بِالْمَكَانِ أَعْوَجُهُ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى Ve

عَوَجٌ [‘avc] Deveyi yularıyla döndürmeğe

dahı derler; yukālu: عَجْتُ البَعِيرَ أُعْجُهُ عَوْجًا إِذَا: أَعْطَفْتُ رَأْسَهُ بِالزِّمَامِ Ve

عَوْجٌ [ʿavc] Dönmek maʿnāsına; yukālu: فُلَانٌ مَا يُعْجُ عَلَى شَيْءٍ أَيَّ مَا يَزْجَعُ عَنْهُ

الْمَعَاجِ [el-meʿāc] (mīm'in fethiyle) Masdardır, kezālik devenin başın döndürmek maʿnāsına.

إِنْعَاجٌ [el-inʿiyāc] Eğilmek; yukālu: عَلَيْهِ أَيَّ أَنْعَطَفَ

الْمَعَايِجِ [el-āʿic] Durucu, vākıf maʿnāsına.

التَّغْوِيحُ [et-taʿvīc] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) عَوْجٌ [ʿavc] maʿnāsına ki ikāmet maʿnāsınadır. Ve

تَغْوِيحٌ [taʿvīc] Eğmek maʿnāsına dahı gelir.

التَّعْوُجُ [et-teʿavvuc] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Eğilmek; yukālu: عَوْجْتُ الشَّيْءَ فَتَعَوَّجَ

الإِغْوِجَ [el-iʿvicāc] (hemzenin ve vāv'ın kesriyle) Eğilmek; yukālu: إِغْوَجَّ إِغْوِجًا

الْمُعْوِجَةُ [el-muʿveccet] (mīm'in zammıy-la) Eğri; yukālu: عَصَا مُعْوِجَةٌ وَلَا تَقُلْ مُعْوِجَةً mīm'in kesriyle.

الْعَاجُ [el-ʿāc] Fıl kemiği, الْعَظْمُ الْفِيلِ maʿnāsına.

الْعَاجَةُ [el-ʿācet] Vāhidı. Sībeveyhi eyitti: عَوَاجٌ [ʿavvāc] sāhib-i عَاجٌ [ʿāc]a itlāk olunur.

عَاجٌ [ʿāc] Bir lafzdır ki bununla nāka zecr olunur, menʿi ve zecri murād oldukta.

[ع ه ج]

الْعَوْهَجُ [el-ʿavhec] (ʿalā-vezni [caʿfer]) Boynu uzun maʿnāsına, gerek āhū kısmından ve gerek devekuşu kısmından ve gerek nāka kısmından olsun.

[ع ي ج]

الْعَيْجُ [el-ʿayc] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın

sükūnuyla) Bir nesneye iltifāt etmek. İbnu's-Sikkīt, Ferrā'dan böyle nakl etmiştir; yukālu: مَا أَعْيَجُ مِنْ كَلَامِهِ بِشَيْءٍ أَيَّ مَا أَعْبَأُ بِهِ Ve Benū Esed بِكَلَامِهِ عَوْجٌ derler; ey: مَا أَلْتَفَيْتُ إِلَيْهِ Gūyā ki bunu التَّافَةُ ten ahz etmişlerdir, ʿatf ve rücūʿ maʿnāsına. İbnu's-Sikkīt eyitti: مَا عَجْتُ بِالشَّيْءِ derler ʿayn'ın kesriyle, لَمْ أَرْضَ بِهِ maʿnāsına. Ve suya kanmamak ve müntefic olmamak maʿnāsına da gelir; yukālu: شَرِبْتُ مَاءً مَلْحًا فَمَا عَجْتُ بِهِ أَيَّ تَنَاوَلْتُ دَوَاءً فَمَا عَجْتُ بِهِ أَيَّ لَمْ أَنْتَفِعْ بِهِ ve لَمْ أَرَوْ مِنْهُ

FASLU'L-ĠAYN

(فَصْلُ الْعَيْنِ)

[غ ل ج]

الْمَغْلُجُ [el-miġlec] (mīm'in kesriyle) Düz seġirten at; yukālu: فَرَسٌ مِغْلُجٌ إِذَا جَرَى جَرْيًا لَا يَخْتَلِطُ فِيهِ

الْغَالِجُ [el-ġalc] (ġayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) At hemvār seġirtmek; yukālu: غَالَجٌ يَغْلِجُ غَلْجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْتَّغَالُجُ [et-teġalluc] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Zulm ve ta'addī etmek, bagy ma'nāsına.

[غ م ج]

الْغَمَجُ [el-ġamc] (ġayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Az az içmek; yukālu: غَمَجُ الْمَاءِ يَغْمِجُهُ غَمَجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ أَيْضًا

الْغَمَجَةُ [el-ġamcet] ve

الْغُمَجَةُ [el-ġumcet] (ġayn'ın fethiyle ve zammıyla) جُرْعَةٌ [cur'at] ma'nāsına.

[غ ن ج]

الْغُنْجُ [el-ġunc] ve

الْغُنُجُ [el-ġunuc] (ġayn'ın zammıyla iki-sinde dahi ve nūn'un sükūnuyla evvelde ve zammıyla sānīde) Nāz, شِكْلٌ [şikl] ma'nāsına; yukālu: غَنَبَتِ الْجَارِيَةُ غَنَبًا

الْتَّغُنُّجُ [et-teġannuc] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Nāz etmek.

الْغَنِجَةُ [el-ġanicet] (ġayn'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Nāz edici 'avret.

الْغَانِعُ [el-ġanec] (fethateynle) Pīr olan kim-sedir; lügat-ı Huzeyl'de şeyh ma'nāsına.

[غ و ج]

الْغَوُجُ [el-ġavc] (ġayn'ın fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla) Davarın göġsü vāsīf olmak;

yukālu: فَرَسٌ غَوُجٌ اللَّبَانِ أَيْ وَاسِعٌ جِلْدُ الصَّدْرِ وَلَا يَكُونُ كَذَلِكَ إِلَّا وَهُوَ سَهْلٌ الْمَعْطَفُ Ya'nī boynu yumuşak olur. Ve

غَوُجٌ [ġavc] Eğilip iki kat olmağa dahi der-ler; yukālu: غَاجٌ يَغْوُجُ أَيْ تَثْنَى وَتَعَطَّفَ

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ث ح]

الْفَاسِجُ [el-fāsiç] (sā'nın kesriyle) Yüklü nāka, فَاسِجٌ [fāsiç] ma'nāsına. فَاسِجٌ [fāsiç] dahi hāmile olan nākaya derler. Ebū 'Ubeyde eyitti: فَاسِجٌ [fāsiç] şol nākaya derler ki hāmile ola ve hāmile olmakla hüsnü ziyāde ola. Ve Aşmaī eyitti: فَاسِجٌ [fāsiç] şol nākadır ki yiğit olup hāmile ola.

الْإِفْتِاحُ [el-ifšāc] (hemzenin kesriyle) Yorulup 'āciz olmak; yukālu: عَدَا حَتَّى أَفْتِجَ أَيُّ عَدُوٍّ وَاعْتَبَهَرَ [i'ya] yorulmağa ve اِبْتِهَارٌ [ibtihār] solumağa derler. Ve

إِفْتِاحٌ [ifšāc] Tükenmek ve kalmamak ma'nāsına da gelir, 'Arabların "بِنْتُ لَا تُفْتِجُ" ve "فُلَانٌ بَحْرٌ لَا يُفْتِجُ" kuyu ve tükenmez bahr demek olur.

[ف ح ج]

الْفَعَجُ [el-fecc] (fā'nın fethi ve cīm'in teşdidiyle) İki dağın arasında olan vāsi' yol. Ve

فَعَجٌ [fecc] Yayın kirişin çekip bağrımdan irak etmeğe dahi derler; tekūlu: فَعَجْتُ الْقُرْسُ أَفْجُهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَفَعْتَ وَتَرَهَا عَنْ كِبْدِهَا Ya'nī yayın bağrımdan kirişin çekip irak etsen.

الْفِجَاعُ [el-ficāc] (fā'nın kesriyle) فَجٌّ [fecc] in cem'i. Ve

فِجٌ [fecc] İki ayağı birbirinden ayırmağa dahi derler; yukālu: فَجَجْتُ مَا بَيْنَ رِجْلَيْ أَفْجُهَا مَا بَيْنَ رِجْلَيْ أَفْجُهَا إِذَا قَتَحْتَ فَجًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْضًا إِذَا قَتَحْتَ

الْمُفَجَّاحُ [el-mufācc] (mīm'in zammiyle) Adımın ayırıcı kimse; yukālu: فُلَانٌ يَمْشِي

مُفَجَّاحًا

الْتَفَّاحُ [et-tefācc] Adımın ayrı komak.

الْفَعَّاءُ [el-feccā'] (fā'nın fethi ve elifin meddiyle) Şol yaydır ki kirişi bağrımdan irak ola; yukālu: قَوْسٌ فَجَّاءٌ وَفَجَّوَاءٌ إِذَا أَبَانَ وَتَرَهَا عَنْ كِبْدِهَا Ya'nī kirişi bağrımdan irak olsa.

الْفَعَجَجُ [el-feceç] (fethateynle) Yayın kirişi bağrımdan irak olmak. Ve ayak birbirinden irak olmak. Ve فَعَجَجٌ [feceç] (cīmeynle) akbedir فَحَجٌّ [feḥac]den. Ve فَحَجٌّ [feḥac] ḥā'nın takdīmiyle ayaklarının ucın birbirine karīb basıp ökçelerin birbirinden ayırmağa derler, nitekim 'an-karīb gelir inšā'allāhu ta'ālā.

الْأَفْجُ [el-efecc] (fethateynle) Ayakların birbirinden irak basan kimse; yukālu: رَجُلٌ

أَفْجٌ أَيُّ بَيْنَ الْفَجَجِ

الْإِفْجَاعُ [el-ifcāc] (hemzenin kesriyle) Devekuşu sağnamak; yukālu: أَفْجَبَتِ النَّعَامَةُ إِذَا رَمَتْ بِصَوْمِهَا Ve صَوْمٌ [şavm] şād'ın fethiyle devekuşunun necāseti. İbnu'l-A'rābī eyitti: إِفْجَاعٌ [ifcāc] sür'at etmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَفْجَ الرَّجُلُ إِذَا أَسْرَعَ

الْمُفِجُّ [el-muficc] (mīm'in zammiyle ve cīm'in teşdidiyle) Şol davar tırnağıdır ki müdevver olup içi boş ola. Ve demişlerdir ki makbūl tırnak bu resme olandır.

الْفِجُّ [el-ficc] (fā'nın kesriyle) Hindī kavun, bittih-i Şāmī ma'nāsına ki o şol kavundur ki ona Fūrs dilinde ḥarbuze-i Hindī derler. Ve kavundan ve sā'ir fevākihten hām olup olmayanına فَجٌّ [ficc] derler fā'nın kesriyle.

الْفَجْفَاحُ [el-feccāc] (fā'nın fethiyle ve cīm'in sükūnuyla) Sözü çok olan kimse, kesirü'l-ke'lām ma'nāsına.

[ف ح ج]

الْأَفْحَجُ [el-efḥac] (hemzenin fethiyle) فَحَجَّ [feḥac] [feḥac] zāhir olan kimse. Ve فَحَجَّ [feḥac] ayakların başı birbirine karīb olup ökçe-leri irak olmağa derler.

التَّفْحُجُ [et-tefahḥuc] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdīdiyle) Ayakları birbirinden irak olmak, فَحَجَّ [feḥac] gibi; yukālu: هَاتِفَتَفْحُجُ سَاقَاهُ İncikleri birbirinden irak olmak ma'nāsına. Ve

تَفْحُجُ [tefaḥḥuc] Yürümesinde فَحَجَّ [feḥac] ı olmak. Ebū 'Amr eyitti: تَفْحُجُ [tefaḥḥuc] تَفْشُجُ [tefeşşuc] gibidir. Ve تَفْشُجُ [tefeşşuc] oturduktaki iki ayağın ayırmak.

الْفَحْجَاءُ [el-faḥcā'] (fā'nın fethi ve elifin meddiyle) أَفْحَجُ [efḥac]ın mü'ennesi; yukālu: دَائِبَةٌ فَحْجَاءُ

الْفَحْجُ [el-faḥc] (fā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) أَفْحَجُ [efḥac] olan kimsenin yürümesi; yukālu: فَحَجَّ يَفْحُجُ فَحْجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Kezā vucide fi'n-nusahi'l-musahhahati mazbūtan.

التَّفْحِجُ [et-tefḥic] تَفْشِجُ [tefşic] gibidir ki تَفْشِجُ [tefşic] oturduktaki iki ayağın arasını açmaktır.

الْإِفْحَاجُ [el-ifḥac] (hemzenin kesriyle) Sağılan davarın iki ayağın arasını açmaktır, sağmak için; yukālu: إِذَا أَفْحَجَ الرَّجُلُ حَلْوَبَتَهُ إِذَا فَحَجَّ مَا يَبِينُ رِجْلَيْهَا Ve فَحَجَّ [ḥalūbet] hā'nın fethiyle sağılan davara derler.

[ف ر ج]

الْفَرَجُ [el-ferac] (fethateynle) Gamdan halās bulmak ma'nāsına; yukālu: فَرَجَ الرَّجُلُ فَرَجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْفَرِجُ [el-feric] (fā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Dā'imā ferah bulan kimse.

التَّفْرِجُ [et-tefric] Ferah buldurmak; tekūlu: فَرَجَ اللَّهُ عَمَّكَ تَفْرِجًا وَفَرَجَ اللَّهُ عَنْكَ عَمَّكَ يَفْرِجُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي بِمَعْنَاهُ

الْفَرُجُ [el-ferc] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ud yeri olan 'uzv-ı 'avret ma'nāsına. Ve

فَرُجُ [ferc] Gediğe ve havf mahalline dahi derler. Ve

فَرُجُ [ferc] Teferrüc ve inkişāf ma'nāsına da gelir. Ve atın iki ayağı arasına da فَرُجُ [ferc] derler.

الْفَرْجَانُ [el-Fercān] (kezālik fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ebū 'Ubeyde rivāyetinde Sind dedikleri vilāyetle Ḥorasān dedikleri vilāyettir. Aşma'ī eyitti: Sicistān'la Ḥorasān'dır.

الْفَرْجَةُ [el-fercet] (fā'nın fethiyle) Gamdan halās bulmak.

الْفَرْجَةُ [el-furcet] (fā'nın zammıyla) Duvar ve duvar misillide olan delikler ve aralıklar. Ve gāh olur ki فُرْجَةٌ [furcet] mutlak aralık ma'nāsına dahi gelir; yukālu: يَبِينُهُمَا فُرْجَةٌ أَيْ انْفِرَاجٌ

الْفَرِجُ [el-firc] (fā'nın kesriyle) Şol kimse ki sırrı saklamaya; yukālu: رَجُلٌ فَرِجٌ أَيْ لَا يَكْتُمُ السِّرَّ

الْفَرُجُ [el-furuc] (fā'nın ve rā'nın zammıyla) Kezālik sırrı saklamayan kimseye derler. Ve

فُرُجُ [furuc] Kezālik şol yaydır ki kirişten irak ola.

الْفَارِجُ [el-fāric] (rā'nın kesriyle) ve

الْفَرِجُ [el-feric] (fā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْأَفْرِجُ [el-efrec] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla) Şol kimsedir ki oturak yerleri birbirine kavuşmaya ziyāde büyük

olduğundan ötürü ve bu hâlet ekseriyyâ Habeşîlerde olur.

الفَرْجَاءُ [el-fercâ] (fâ'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Mü'ennesi.

الإفْرَاجُ [el-ifrāc] (hemzenin kesri ve fâ'nın sükūnuyla) Açılmak, inkişāf ma'nāsına; yukālu: أَفْرَجَ النَّاسُ عَنْ طَرِيقِهِ أَيِ انْكَشَفُوا Ya'nī "Halk yolundan ayrıldılar." Ve fi'l-hadîsi: "لَا يَثْرُكُ فِي الْإِسْلَامِ مُفْرَجٌ" Ve مُفْرَجٌ [mufrec]in ma'nāsı 'an-karīb gelir. Aşma'ı eyitti: مُفْرَجٌ [mufrec] mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle ve hâ-i mühmele ile, cīm ile olması sahih değıldir ki hâ-i mühmele ile olacak medyūn-ı müstagrak ma'nāsına olur. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Muḥammed b. Ḥasen'i işittim ki مُفْرَجٌ [mufrah] hâ ile ve cīm'le rivâyet olunur dedi. Şol kimse ki cīm'le rivâyet kıldı şol maktūl ma'nāsı diledi ki şenlikten irak ola ki bu makūle maktūlun diyeti beytū'l-mâlden verilir. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: مُفْرَجٌ [mufrec] cīm'le şol kimseye derler ki İslām'a gelir ve kimseye mevle'l-müvâlât edinmez ki o makūle kimse bir cinâyet eylese diyeti beytū'l-mâl üzerine olur, zîrâ onun عَاقِلَةٌ [âkilet] i olmaz.

الفَرْوَجَةُ [el-ferrūcet] (fâ'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle ve zammıyla) Tavuk yavrusu, piliç ma'nāsına.

الفَرَارِيحُ [el-ferārīc] فَرْوَجَةٌ [ferrūcet]in cem'idir.

المُفْرَجُ [el-muferric] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Yavrulu tavuk; yukālu: دَجَاجَةٌ مُفْرَجٌ أَيِ دَاتُ فَرَارِيحٍ

الفَرُوحُ [el-ferrūc] (fâ'nın fethiyle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Tavuk yavruları. Ve önu açık kaftan, قَبَا [qabā] ma'nāsına. Kezā fī-ba'zi nusahi's-Şihāh.

[ف ر ب ج]

الإفْرِنْبَاجُ [el-ifrinbāc] Pişerken kuzunun derisi kurumağa derler; yukālu: إِفْرِنْبَاجٌ جِلْدٌ إِذَا سُويَ فَيَبَسَ أَعَالِيهِ Ya'nī âteş üzere biryân olurken kurumağa başlasa böyle derler.

[ف ر ت ج]

الفِرْتَاخُ [el-firtāc] (fâ'nın kesriyle) Deve nişānlarından bir nişānın ismidir. Ve bir yerin dahi adıdır.

[ف ش ج]

الفَشِجُ [el-feşc] (fâ'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Davar tebevül ederken ayakların ayırmak; yukālu: فَشَجَ قَبَالَ يَفْشِجُ مِنْ الْبَابِ الثَّانِي أَيِ فَوْجَ بَيْنَ رِجْلَيْهِ

التَّفْشِجُ [et-tefşic] (alā-vezni [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: فَشَجَ تَفْشِجًا أَيِ فَوْجَ بَيْنَ رِجْلَيْهِ قَبَالَ عَلَى مَا مَرَّ

التَّفْشُجُ [et-tefeşşuc] (alā-vezni [et-tekrūr]) Misli: التَّفْشُجُ [et-tefaḥḥuc] veznen ve ma'nen. Ya'nī oturdukta iki ayağın ayrı tutmak.

[ف ض ج]

التَّفْضِجُ [et-tefdīc] (alā-vezni [et-tekrīm]) Terlemekten bir nev'; yukālu: فُلَانٌ يَتَفَضِّجُ عَرَقًا إِذَا عَرَقَتْ أَصُولِ شَعْرِهِ وَلَمْ يَسِلْ كِلَارِيهِ دِيبِ تَرْلَسَ وَلَكِنِ تَرِي اَكْمَسَا.

[ف ل ج]

فَلَجٌ [felc] (fâ'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir Başra ile Ḍariyye beyninde, müzekker ve munsarıftır. Ve

فَلَجٌ [felc] Küçük ırmağın da ismidir. Ve

فَلَجٌ [felc] Zafer bulmağa dahi derler; yukālu: فَلَجَ الرَّجُلُ عَلَى خَصْمِهِ يَفْلُجُ فَلَجًا مِنَ الْبَابِ

الأول Ve fi'l-meseli: وَحَدَهُ "من يأت الحَكَمَ وَحَدَهُ" "فَلَجٌ Ya'nī "Kāzīye yalnız gelen kendiyi gālib zann eyler." Ve

فَلَجٌ [felc] Bölmek ma'nāsına da gelir; yukālu: فَلَجْتُ الشَّيْءَ بَيْنَهُمْ أَفْلَجُهُ فَلَجًا مِنَ الْبَابِ yukālu: فَلَجْتُ الشَّيْءَ بَيْنَهُمْ أَفْلَجُهُ فَلَجًا مِنَ الْبَابِ Ve bir nesneyi iki yarmak ma'nāsına da gelir; yukālu: فَلَجْتُ الشَّيْءَ فَلَجَيْنِ إِذَا شَقَّقْتَهُ نَضْفَيْنِ

أَلْفُلُوجٌ [el-fulūc] (zammeteynle) فَلَجٌ [felc] in cem'idir, pāre ma'nāsına. Ve فَلَجٌ [filc] in dahi cem'ci gelir fā'nın kesriyle. فَلَجٌ [filc] in ma'nāsı 'an-karīb gelir inşā'allāhu ta'ālā. Ve

فَلَجٌ [felc] Farz ma'nāsına da gelir; yukālu: فَلَجْتُ الْحِزْبَةَ عَلَى الْقَوْمِ أَي فَرَضْتُهَا عَلَيْهِمْ Ebū 'Ubeyd eyitti: Bu قَفِيرٌ فَلَجٌ [kafīz fālic] den me'hūzdur. Ve قَفِيرٌ فَلَجٌ [kafīz fālic] 'an-karīb gelir inşā'allāhu ta'ālā.

أَلْفَلَجٌ [el-felc] Yeri sürmeğe dahi derler, ekin ekmek için; yukālu: فَلَجْتُ الْأَرْضَ لِلزَّرَاعَةِ كُلُّ شَيْءٍ شَقَّقْتَهُ فَقَدْ فَلَجْتَهُ Ve

أَلْفُلُوجَةٌ [el-fellūcet] (fā'nın fethi ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Şol yerdir ki zirā'at için islāh olunmuş ola.

أَلْفَلَايِجٌ [el-felālīc] Cem'ci gelir. Ve bu sebebden فَلُوجَةٌ [fellūcet] dediler Fırāt kur-bünde bir yerine adına.

أَلْفَلَاخٌ [el-iflāc] Muzaffer kılmak; yukālu: أَفْلَجَهُ اللهُ عَلَيْهِ وَيُقَالُ أَفْلَجَ اللهُ حِجَّتَهُ أَي قَوْمَهَا وَأَطْرَهَا

أَلْفُلَجٌ [el-fulc] (fā'nın zammıyla) İsmidir, zafer ma'nāsına.

أَلْفَلِجٌ [el-filc] (fā'nın kesriyle) Bir ma'rūf ölçeğin ismidir.

أَلْفَلِجٌ [el-felec] (fethateynle) فَلَجٌ [felc] de lügattır ki nehr-i sağır ma'nāsındır.

أَلْفَلَاخٌ [el-eflāc] (hemzenin fethiyle) فَلَجٌ [felec] in cem'idir. Ve

فَلَجٌ [felec] Dişlerden ثَنَائًا [şenāyā] ile رَبَاعِيَّاتٍ [rebā'iyāt] in mā-beyni irak olmaktadır. Ve ثَنَائًا [şenāyā] şol dört diştir ki ağzın önünde ikisi aşağıda ve ikisi yukarıda ve رَبَاعِيَّاتٍ [rebā'iyāt] rā'nın fethi ve yā-i müsennātın tahfifiyle şol dört diştir ki azı dişleri ile ثَنَائًا [şenāyā] beyninde olur.

أَلْفَلِجٌ [el-eflec] Dişleri seyrek olan kimse ve memelerinin mā-beyni irak olana dahi أَفَلِجٌ [eflec] derler.

أَلْفَلَجَاءٌ [el-felcā] Mü'ennesi; yukālu: رَجُلٌ أَفَلِجُ الْأَسْنَانِ وَأَمْرَأَةٌ فَلَجَاءُ الْأَسْنَانِ İbn Dureyd eyitti: Bu makūle yerde أَسْنَانٌ [esnān] in zikri lāzımdır.

أَلْمُفَلِجٌ [el-mufellec] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Ön dişi seyrek olan kimse; yukālu: رَجُلٌ مُفَلِجٌ الثَّنَائَا أَي مُنْفَرِحٌ يَا'nī dişleri seyrek ma'nāsına ki مُتْرَاصٌ [muterāşş] in mukābilidir ki مُتْرَاصٌ الْأَسْنَانِ [muterāşşu'l-esnān] şād-ı mühmelenin teşdidiyle dişleri zayıy demek olur.

أَلْفَالِجٌ [el-fālic] (lām'ın kesriyle) أَلْفَالِجٌ [el-fālic] deseler سَهْمٌ فَائِزٌ سَهْمٌ murād olur, ya'nī maksūda erişen ok.

أَلْقَفِيرُ الْفَالِجِ [el-kafīzu'l-fālic] deseler bir ma'rūf ölçek murād olur, فَلِجٌ [filc] ma'nāsına. Ve

فَالِجٌ [fālic] Bir yelin dahi ismidir. Ve

فَالِجٌ [fālic] Bir marazın ismidir ki el ayak yāhūd sā'ir 'uzv 'amelden kalmaktır; yukālu: فَلِجُ الرَّجُلِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ

فَالِجٌ [Fālic] Bir recülün ismidir ki Fālic b. Ḥalāve el-Eşca'tı'dır; ve minhu kavluhum: أَنَا مِنْ هَذَا الْأَمْرِ فَالِجٌ بُنْ خَلَاوَةٌ أَي بَرِيءٌ وَبِمَغْزَلٍ مِنْهُ Ya'nī "Ondan berī ve ba'īdim." Ve bunun beyānı budur ki Uneys nām kimse esīrleri katl ederken Fālic'e eyitmişler. Uneys'e

mu'avenet etmez misin? O dahi مِنْ أَنَا بَرِيءٌ مِنْ دَلِكْ”
“أَنَا بَرِيءٌ مِنْ دَلِكْ” demıştır.

الْمَفْلُوحُ [el-meflūc] (mīm'in fethiyle ve fā'nın sükūnuyla) **فَالِجٌ** [fālic] marazına mübtelā olan kimse. Ve

فَالِجٌ [fālic] Şol deveye derler ki fermüde olup iki hörgücü ola ki onu Sind vilāyetinde döl için getirirler, nitekim Rūm vilāyetinde dahi döl için hıfz olunmak mu'tāddır.

الْفَلِجَةُ [el-felīcet] (fā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Çadır şukkalarından bir şukka.

التَّفْلُجُ [et-tefelluc] (‘alā-vezni **التَّكْرُمُ** [et-tekerrum]) Ayak yarılmak; yukālu: **تَفْلَجَتْ** قَدَمُهُ أَي تَشَقَّقَتْ

[ف ن ز ج]

الْفَتْرَجُ [el-fetrec] (‘alā-vezni **جَعْفَرُ** [ca'fer]) ‘Acem tā'ifesinin el ele alıp raks etmesine derler, lisān-ı Fārisīde buna pençe derler ki horan depme demek olur.

[ف و ح]

الْفَوْحُ [el-fevc] (fā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) İnsān tā'ifesinden bir cemā'attir derler.

الْفُؤُوحُ [el-fu'ūc] (zammeteynle) ve

الْأَفْوَاحُ [el-efvāc] (hemzenin fethiyle) **فَوْحٌ** [fevc]in cem'i.

الْأَفَاوِخُ [el-efāvic] (fethateynle) ve

الْأَفَاوِيجُ [el-efāvic] Cem'i.

الْفَائِجَةُ [el-fā'icet] İki mürtefi' yerin bey-ninde olan vāsi' yere derler, gerek pek yer olsun gerek kum olsun.

الْإِفَاجَةُ [el-ifācet] (hemzenin kesriyle) Sür'at etmek ve seğirtmek.

الْفَيْحُ [el-feyc] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kendi ayağıyla seğirten ya'nī

piyāde olup seğirten kimse; Fārisīden mu'arrebdir, peyk demek olur.

الْفُيُوحُ [el-fuyūc] (zammeteynle) **فَيْحٌ** [feyc] in cem'idir, peyklar ma'nāsına.

[ف ه ج]

الْفَيْهَجُ [el-feyhec] (‘alā-vezni **جَعْفَرُ** [ca'fer]) Şol nesnedir ki onunla şarāb ölçerler; Fārisīden mu'arrebdir. Ve gāh olur ki hamra dahi **فَيْهَجٌ** [feyhec] derler.

FASLU'L-ḲĀF (فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ب ج]

الْقَبِيعُ [el-ḳabc] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Keklik dedikleri kuş, حَجَلٌ [ḥacel] ma'nāsına. Fārisiden ta'rīb olunmuştur, zīrā kelām-ı 'Arabda ḳāf'la cīm bir kelimedede cem' olmaz.

الْقَبِيعَةُ [el-ḳabcet] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir keklik demek olur; müzekker ve mü'ennese şāmilidir. Ve eger müzekker dilenirse يَغْقُوبُ [ya'ḳūb] denir, zīrā قَبِيعَةٌ [ḳabcet]in āhirine tā vahdet için dāhil olmuştur, kezālik نِعَامَةٌ [ne'āmet] dahi devekuşunun erkeğine ve dişisine mütenāvil olur. Ve eger ظَلِيمٌ [zalīm] derlerse erkeğine mahsūs olur. Ve فَحْلَةٌ [faḥlet] kovan arısının erkeğine ve dişisine yarar ve eger يَعْسُوبُ [ya'ḳūb] derlerse erkeği murād olur. Ve دُرَّاجَةٌ [durrācet] turaç kuşunun erkeğine ve dişisine itlāk olunur, eger حَيْقُطَانٌ [ḥayḳuṭān] deseler erkeğine mahsūs olur. Ve بُومَةٌ [būmet] baykuş dedikleri kuşun erkeğine ve dişisine yarar, صَدَى [ṣadā] deseler yāhūd بَيَّادٌ [feyyād] deseler erkeğine mahsūs olur. Ve حُبَارَى [ḥubārā] toy dedikleri kuşun erkeğinde ve dişisinde müsta'mel olur, حَرَبٌ [ḥareb] deseler ḥā-i mu'ceme ve rā-i mühmele ile erkeğine muhtass olur. Ve bunun emsāli çoktur. Bu takdīrce sāhib-i *Muhezzeb*'in اَلْحُبَارَى [el-ḥubārā] ḥareb-i māde dediği muhālif olur.

FASLU'L-ḲĀF (فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ر ج]

الْكُرُوجُ [el-kurrec] (kāf'ın zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Kulun, kurre ma'nāsına; Fārisiden ta'rīb olunmuştur.

التَّكْرِيبُ [et-tekrīc] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) ve

التَّكْرُوجُ [et-tekerruc] ('alā-vezni التَّكْرُوم [et-tekerrum]) Ekmek küf tutup fāsīd olmak; yukālu: كَرَجَ الْخُبْزُ وَتَكَرَّجَ أَيُ فَسَدَ وَعَلَاهُ خُضْرَةٌ يُكْرَجُ Ya'nī yeşillik 'ārız oldu.

[ك س ج]

الْكُوسُجُ [el-kevsec] (kāf'ın fethiyle جَعْفَر [ca'fer] vezni üzere) Köse sakallı olan kimse, اَنْطُ [eṣaṭṭ] ma'nāsına. Ve

كُوسِجٌ [kevsec] Bir cins balıktır deryāda ki destere gibi hortumu vardır.

[ك ل ج]

الْكَيْلِجَةُ [el-kīlecet] (kāf'ın kesriyle) Ölçek.

الْكَيْالِجُ [el-keyālic] (kāf'ın fethiyle ve lām'ın kesriyle) كَيْلِجَةٌ [kīlecet]in cem'i.

الْكَيْالِجَةُ [el-keyālicet] Kezālik cem'dir; hā 'ucme için gelmiştir.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ج]

لَبِجْتُ [el-lebec] Düşmek; yukālu: **لَبِجْتُ بِهٖ** Ya'nī yere düşürsen böyle dersin, pes bā ta'diye için olur. Ve **لَبِجْتُ بِالرَّجُلِ وَلُطِ بِهٖ** mechūl üzere, kaçan yere vurulsa ve dururken düşse.

الَلْبِجِ [el-lebīc] (lām'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Düşmüş nesne; yukālu: **بَزَكَ لَبِجٌ** Ya'nī götürü kabîlenin devesi evleri etrafında çökse dursa, yere vurulmuşa şebîh olduğu için **بَزَكَ لَبِجٌ** derler.

[ل ج ح]

الَلْبَجِ [el-lecāc] ve

الَلْبَجَةِ [el-lecācet] (ikisinde dahi lām'ın fethiyle) 'İnād etmek; yukālu: **لَجِجْتُ تَلَجٌ** لَجَاجًا وَلَجَاجَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الَلْجُوجِ [el-lecūc] (lām'ın fethiyle ve cīm'in zammıyla) Mu'ānid.

الَلْجُوجَةِ [el-lecūcet] Bi-ma'nāhu ve'l-hā'u li'l-mubālagati; ve yukālu: **لَجِجْتُ تَلَجٌ** مِنَ الْبَابِ الثَّانِي لَعَةً فِيهِ أَيْضًا

الَلْمَلَجَةِ [el-mulācct] (mīm'in zammı ve cīm'in teşdiyle) Husūmette çekişip 'inād edişmek.

الَلْحَجَةِ [el-lucect] هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) **لَحُوجٌ** [lecūc] ma'nāsımadır, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: **رَجُلٌ لَحَجَةٌ** إِذَا كَانَ لَحُوجًا

الَلْحَجَةِ [el-leclecet] ('alā-vezni [ez-zelzelet]) Bir nesneyi ağızda gezdirmek; yukālu: **يَلْحَجِيحُ الْمُضْعَةَ فِي فِيهِ** أَيْ يَرُدُّهَا لِلْمُضْعِ Ya'nī "Lokmayı ağızında çiğnemek için

gezdirir." Ve

لَلْحَجَةِ [leclecet] Kelāmda tereddüde dahi derler.

الْتَلْجُجِ [et-telecluc] ('alā-vezni [et-tedahruc]) Kezālik kelāmda tereddüd ma'nāsına.

الَلَّلْجِ [el-leclec] (lām'ın fethi ve cīm'in sükülüyle) جَعْفَرٌ [ca'fer] vezni üzere) Te-reddüd olunan nesne; yukālu: **الْحَقُّ أَبْلَجٌ** وَالْبَاطِلُ لَلْجٌ "أَيُّ يَرُدُّ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْفَدَ

الَلَّلْجَةِ [el-leccet] (lām'ın fethiyle) Halkın āvāzı ve gürültüsü.

الْإِلْتِجَاعِ [el-ilticāc] (hemzenin kesri ve lām'ın sükülüyle) İhtilāt ma'nāsına; yukālu: **الْتِجَّتِ الْأَصْوَاتُ** أَيْ اخْتَلَطَتْ **إِلْتِجَ** الْبَحْرُ الْبِجَاجًا أَيْ اخْتَلَطَتْ أَمْوَاجُهُ

الَلَّلْجَةِ [el-luccet] (lām'ın zammıyla) Büyük su.

الَلَّلْجِ [el-lucc] Bi-ma'nāhā. Ve minhu: **بَحْرٌ** (النور) 40) **لُجِي** Ve

لُجٌ [lucc] (kezālik lām'ın zammıyla) Kılıç, seyf ma'nāsına.

الْتَلْجِجِ [et-telcīc] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Derin suya dalmak; yukālu: **لَجَجَتِ السَّفِينَةُ** أَيْ خَاصَّتِ اللَّجَّةُ Ya'nī derin suya daldı.

الْيَلْنَجُوجِ [el-yelencūc] (yā'nın ve lām'ın fethiyle) Bir ağaçtır ki onunla buhūrlanırlar.

الْيَلْنَجِجِ [el-yelencec] ve

الْأَلْنَجَجِ [el-elencec] ('alā-vezni [es-sefercel] fihimā) **يَلْنَجُوجٌ** [yelencūc] da lügatlerdir ki **يَلْنَجُوجٌ** [yelencūc] buhūr için yakılan ağaçtır, nitekim el-ān mürūr etti; **يَلْنَجِجٌ** [yelencec] **يَفْعَلُ** [yefen'al] ve **الْنَجَجِ** [elencec] **أَفْعَلُ** [efen'al] vezni üzeredir.

[ل ح ج]

اللَّحِجُّ [el-laħc] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Kılıç kınına yapışmak; yukālu: لَحِجَّ الشَّيْفُ وَغَيْرُهُ يَلْحَجُّ لَحْجًا إِذَا نَشِبَ فِي: Ya'nī kılıç kendi kınına yapışsa çıkmasa, لَصِبَ gibi.

اللَّحِجُّ [el-leħic] (lām'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Dar yer; yukālu: مَكَانٌ لَحِجٌّ أَيْ ضَيْقٌ

الْمَلَاحِجُّ [el-melāħic] (mīm'in fethiyle) Dar yerler, مَضَائِقُ [meḍāyik] ma'nāsına.

الْمُلْتَحِجُّ [el-multheħac] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Sığınacak yer demektir. Aşma'r rivāyetinde مُلْتَحَدٌ [multheħad] gibi.

الْإِلْتِحَاخُ [el-iltihāc] (hemzenin kesriyle ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesneye bir kimseyi muztarr kılmak; yukālu: اِلْتَحَجَّهُ إِلَى ذَلِكَ: الأَمْرُ أَيْ أَلْجَأَهُ وَالتَّخَصُّصُ [iltihāş] hā ile ve şād ile ki mühmeleteydir, أَلْجَأَ gibi muztarr kılmak, ma'nāsınadır.

التَّلْحِجُّ [et-telħic] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Karıştırmak, tahlīt ma'nāsına; tekūlu: لَحَجْتُ عَلَيْهِ الْخَبَرَ تَلْحِجًّا إِذَا اخْطَلْتُهُ وَأَطَهَرْتَ غَيْرَ مَا فِي نَفْسِكَ

الدَّخْرَجَةُ [el-laħvecet] (‘alā-vezni [ed-daħrecet]) Kezālik karıştırmak; yukālu: دَخَرَجْتُ عَلَيْهِ الْخَبَرَ إِذَا خَلَطْتُهُ عَلَيْهِ

[ل ز ج]

الزُّجُّ [el-lezc] (lām'ın fethiyle ve zā'nın sükūnuyla) Ve

الزُّوْجُ [el-luzūc] (zammeteynle) Bir nesne yelmeşik olup uzamak; yukālu: زَجَّ الشَّيْءُ: Ya'nī uzansa. Ve تَمَطَّطٌ [temaṭṭuṭ] tā'eyn-i mühmeleteyn ile ma'nāsına. Ve harīs olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: زَجَّ بِهِ إِذَا غَرِيَ بِهِ

الزُّجُّ [el-lezic] (lām'ın fethi ve zā'nın kes-

riyle) Yelmeşik olan nesne.

التَّلْزُجُّ [et-telezzuc] (‘alā-vezni [et-tekrum]) لَزَجٌ [lezic] olmak: يُقَالُ لِلطَّعَامِ أَوْ: Ya'nī ta'am لِلطَّيْبِ إِذَا صَارَ كَالخَطْمِيِّ قَدْ تَلَزَجَ yāhūd tīb خِطْمِيٍّ [hiṭmiyy] gibi hālet bağlasa تَلَزَجَ derler. Ve başını yuyup kīrini tamām pāk etmemeğe dahi derler, Ya'q ūb'dan böyle rivāyet olunmuştur. Ve

تَلَزَجٌ [telezzuc] Nebātın kurumağa yüz tutmasına dahi derler; yukālu: تَلَزَجَ النَّبَاتُ: Ya'nī “Ot kurumağa yüz tutacak suyu yelmeşik olur”, خِطْمِيٍّ [hiṭmiyy] suyu gibi.

[ل ع ج]

اللَّعِجُّ [el-la'c] (lām'ın fethi ve ‘ayn'ın sükūnuyla) Darbın elem vermesi ve deriyi yakması; yukālu: لَعَجَهُ الضَّرْبُ أَيْ أَلَمَهُ وَأَحْرَقَ: جِلْدُهُ

اللَّاعِجُّ [el-lā'ic] Elem verici; yukālu: هَوَى اللَّاعِجُّ Ya'nī kaçan mahabbet kalbi yaksa böyle derler.

[ل ف ج]

الْإِلْفَاجُ [el-ilfāc] (hemzenin kesri ve fā' ile) Müflis olmak; yukālu: أَلْفَجَ الرَّجُلُ أَيْ أَفْلَسَ

الْمُلْفَعُ [el-mulfec] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Müflis olan kimse; yukālu: أَلْفَجَ فَهُوَ مُلْفَعٌ كَمَا يُقَالُ أَحْصَنَ فَهُوَ مُحْصَنٌ وَأَسْهَبَ Ve bu üç kelime fethle gelmesi kıyāsa muhālifdir. Ve إِسْهَابٌ [ishāb] kesirü'l-kelām olmağa ve إِحْصَانٌ [ihşān] evlenmeğe derler, ‘akd-i nikāh ma'nāsına.

[ل م ج]

اللَّمْجُ [el-lemc] (lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Ağzın etrafıyla yemek; yukālu: لَمَجَ الطَّعَامَ مِنَ النَّبَابِ الْأُولَى أَيْ أَكَلَهُ بِأَطْرَافِ الفَمِ

الْمَلَامِجُّ [el-melāmīc] (mīm-i ūlānın fet-

hi ve mīm-i sānīnin kesriyle) Ağız içi-
nin her tarafı, dil yetiştigi yere dek مَلْغَمٌ
[melāgim] ma'nāsına, mīm'in fethi ve
ğayn-ı mu'cemenin kesriyle.

التَّلْمِيحُ [et-telemmuc] (fethateynle ve
mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Ebū 'Amr
eyitti: تَلْمِيحٌ [telemmuc] تَلْمِيحٌ [telemmuḥ]
gibidir ve تَلْمِيحٌ [telammuḥ] zā-i mu'ceme
ile dili ağız içinde gezdirip ta'āmdan pāk
etmek; yukālu: رَأَيْتُهُ يَتَلْمِيحُ بِالطَّعَامِ مِثْلَ يَتَلْمِطُ Ve
Aşma'ī dahi Ebū 'Amr gibidir bu rivāyette.

الْلَمَّاحُ [el-lemāc] (lām'ın fethiyle) Yenen
nesnenin ednāsı; ve minhu kavluhum: مَا
ذُقْتُ شَمَاجًا وَلَا لَمَاجًا وَلَا تَلْمَاجًا عِنْدَهُ بِلَمَاجِ أَنِّي مَا
ذُقْتُ شَمَاجًا Ve شَمَاجٌ [šemāc] šīn-i mu'cemenin
fethiyle şey-i hakīre derler.

التَّلْمِيحُ [et-telmīc] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-
tekrīm]) Safrā-küşü dedikleri ta'āmu ye-
dirmek, تَلْمِيحٌ [telhīn] ma'nāsına; yukālu: مَا
تَأْتُوا Ya'nī "Mihmāna ta'āmdan o safrā-küşü vermediler."

الْلَمَّحُ [el-lemc] (lām'ın fethi ve mīm'in
sükūnuyla) ve

الْلَمَّحُ [el-lemic] (lām'ın fethi ve mīm'in
kesriyle) ve

الْلَمَّحُ [el-lemīc] (فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere)
Tebe'iyeten zikr olunur kelimelerdir,
ma'nā-yı müstakilli yoktur, Ebū 'Ubeyde
rivāyetinde; yukālu: شَيْءٌ سَمَّحٌ لَمَّحٌ وَسَمِيحٌ
Ve سَمَّحٌ [semc] Kabīh olan nesneye
derler.

[ج . ه . ل]

الْلَهْجُ [el-lehc] (lām'ın fethi ve hā'nın
sükūnuyla) Bir nesneye kındırılmağın
harīs olsa.

الْإِلْهَاجُ [el-ilhāc] Deve yavrusu anasın em-
meğ harīs olmak; yukālu: الْهَاجُ الرَّجُلُ أَيُّ

لَهَجَتْ فَصَالُهُ بِرَضَاعِ أُمَّهَاتِهَا Ki bu hinde devenin
memesini bağlarlar tā ki yavrusu emmeye.

الْلَهْجَةُ [el-lehce] (lām'ın fethi ve hā'nın
sükūnuyla) Dil, lisān ma'nāsına. Ve fet-
hateynle dahi lügattır; yukālu: فَلَانَ فَصِيحٌ
الْلَهْجَةِ وَفَصِيحٌ الْلَهْجَةِ أَيُّ فَصِيحٌ اللِّسَانِ

التَّلْهِجُ [et-telhīc] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-
tekrīm]) Ta'āmdan o safrā-küşü vermek,
تَلْهِجٌ [telhīn] ma'nāsına; tekūlu: لَهَجْتُ الْقَوْمَ
تَلْهِجًا إِذَا لَهَجْتَهُمْ وَسَلَفْتَهُمْ

الْإِلْهِجَارُ [el-ilhīcār] ('alā-vezni الإِحْمِيرَارِ
[el-iḥmirār]) Süt tamām uyumayıp ba'zı
ba'zına karışmak, geri bunculayıdır ki
her nesne ki karış katış ola; yukālu: رَأَيْتُ
يَا'nī kaçan halleri mü-
şevveş olsa böyle derler. Ve göze uyku
gelmeğe dahi derler; yukālu: إِهْجَأْتُ عَيْنَهُ إِذَا
نُعَاسٌ Ve نُعَاسٌ [nu'ās] nūn'un zam-
mıyla ibtidā-i nevme derler.

الْلَهْوَجَةُ [el-lehvecet] ('alā-vezni الدَّخْرَجَةِ
[ed-daḥrecet]) İbrām etmeğe derler;
yukālu: لَهْوَجَةُ الرَّجُلِ أَمْرُهُ لَهْوَجَةٌ إِذَا أَبْرَمَهُ
[lehvecet] bir nesneyi tamām pişirmeme-
ğ dahi derler.

التَّلْهْوَجُ [et-televuc] ('alā-vezni التَّدْخْرِجِ
[et-tedaḥruc]) Bi-ma'nāhu; yukālu: لَهْوَجْتُ
اللَّحْمَ وَتَلْهَوَجْتُهُ إِذَا لَمْ تُنْعَمِ طَبِيخَهُ
Ya'nī ziyāde pişirmesen.

الْمَلْهُوجُ [el-mulehvec] (mīm'in zammı
ve lām'ın ve vāv'ın fethiyle) Tamām
pişmeyen nesne; yukālu: شَوَاءٌ مَلْهُوجٌ إِذَا لَمْ
يُنْضَجْ Ve شَوَاءٌ [šivā'] šīn'in kesriyle biryān
ma'nāsınadır.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م أ ح]

الْمَائِحُ [el-me'c] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Tuzlu ve acı olan su, أَجَائِحُ [ucāc] ma'nāsına. مِنَ الْمَاءِ يَمْؤُجُ مُؤْجَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

[م ح ج]

الْمَيْحُ [el-mecc] (mīm'in fethiyle) Ağızdan suyu atmak; yukālu: مَحَّ الرَّجُلُ الشَّرَابَ مِنْ فَمِهِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَى بِهِ

الْإِنْمِجَاعُ [el-inmicāc] (hemzenin kesriyle) Sıçramak; yukālu: إِذَا الْقَلَمُ مِنَ الْقَلَمِ إِذَا تَرَشَّشَتْ

الْمَائِحُ [el-mācc] yukālu: شَيْخٌ مَائِحٌ يَمْجُ رِيْقَهُ وَلَا يَسْتَطِيعُ حِسْبَهُ مِنْ كِبَرِهِ Ya'nī ağzı yarın zabt etmeğe kâdir olmasa, شَيْخٌ مَائِحٌ derler. Ve

أَحْمَقُ مَائِحٌ [ahmaqu mācc] Dahi derler, şol ahmak kimseye ki ağzından salyarı aka. Ve

مَائِحٌ [mācc] Şol nākaya dahi derler ki ziyāde yaşlı olmakla boğazından su gele.

الْمُجَاعَةُ [el-mucācet] (mīm'in zammıyla) ve

الْمُجَائِحُ [el-mucāc] (mīm'in zammıyla) Ağızdan gelen salyar; yukālu: "الْمَطْرُ: الْمُزْنُ" مُجَائِحُ الْمُزْنِ " Ya'nī bulutun ağzı yaradır ki مُزْنٌ [muzn] mīm'in zammıyla ve zā-i mu'cemenin sükūnuyla buluta derler; ve yukālu: "الْعَسَلُ مُجَائِحُ النَّحْلِ" Ya'nī "Arının bal ağzı yaradır." Ve

مُجَاعَةٌ [mucācet] Sıkıntı ma'nāsına da gelir, عَصَاةٌ [uṣāret] gibi.

الْمُجْمَعَةُ [el-mecmecet] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ ed-daḥrecet)) Kitābeti müşevveş kılıp

مَجْمَعْتُ الْكِتَابِ: ayān yazmamak; tekūlu: إِذَا تَبَّيْحَ Ve [tesbīc] sā-i müsellese ile müşevveş kılmak. Ve مَجْمَعٌ derler kaçan ki haberi beyān etmeyip müşevveş söylese.

الْإِمَجَاعُ [el-imecāc] At seğırtmeğe başlamak, katılmazdan evvel; yukālu: أَمَجَ الْفَرَسُ إِذَا بَدَأَ بِالْجَزْيِ قَبْلَ أَنْ يَضْطَرَّ

إِمَجَاعٌ [imecāc] Etrāf-ı vilāyete çıkıp gitmek; yukālu: أَمَجَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ فِي الْبِلَادِ

الْمَيْحُ [el-mecc] (mīm'in fethiyle) Mercimeğe benzer bir dānedir; Fārisiden mu'arredir ki Fārisīsi "māş"tır, burçak ma'nāsına.

[م خ ج]

الْمَخْحُ [e-maḥc] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Kuyu içinde olan kovayı depretmek, dolsun diye; yukālu: مَخَّجْتُ الدَّلْوَّ مِنَ نَهْرٍ Ve الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَذَبْتَ بِهَا وَنَهَرْتَهَا حَتَّى تَمْتَلِئَ [nehz] nūn'la ve zā-i mu'ceme ile kovayı suya vurmak doldurmak için. Ve

مَخْحٌ [maḥc] Cimā' ma'nāsına da gelir. Kāle'l-Aşma't: yukālu: مَخَّجَهَا أَيَّ جَامِعَهَا

[م ذ ح ج]

مَذْحِجٌ [Mezḥic] (zāl-ı mu'ceme ve ḥā-i mu'ceme ile mescid) vezni üzere) Yemen'den bir kabīlenin babasıdır. Mezḥic b. Yuḥābir b. Mālik b. Zeyd b. Kehlān b. Sebā'dır. Sībeveyhi eyitti: مَذْحِجٌ [mezḥic]de mīm nefsi kelimedendir.

[م ر ح]

الْمَرْجُ [el-merc] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol yere derler ki onda davar olar. Ve

مَرْجُ الْخُطْبَاءِ [Mercu'l-Ḥuṭabā'] Ḥorasān'da bir yerin adıdır. Ve

مَرْحُ زَاهِيٓ [Mercu Rāhiṭ] Şām-ı şerifte bir yerin adıdır. Ve bundan me'hūzduz يَوْمُ المَرْحِ [yevmu'l-merc] dedikleri ki Mervān b. Hākem'in Ḍaḥḥāk b. Ḳays el-Fihri üzerine vardığı gündür. Ve

مَرْحُ الْقَلْعَةِ [Mercu'l-Ḳala'at] (lām'ın fethiyle) Berriyyede bir menzilin adıdır. Ve

مَرْحُ [merc] Davarı mer'aya salıvermeğe dahi derler; tekūlu: مَرْجَتْ الدَّابَّةُ أَمْرُجَهَا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُرْسِلَتْهَا تَرْعَى ﴿مَرْحُ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ﴾ (الرحمن) Bārī ta'ālānın (19) buyurduğu ya'ni "Bahreyni salıverdi bir vechle ki birbirine karışıp mültebis olmaları." Ve

مَرْحُ [merc] Gāh olur ki مَرْحُ [merc]den tahfif olunup "هَرْجٌ وَمَرْحٌ" derler, fitne ve fesād ma'nāsına, nitekim gelse gerektir.

مَرْحُ الْإِمْرَاجِ [el-imrāc] (hemzenin kesriyle) مَرْحُ [merc] ma'nāsınadır. Aḥfeş eyitti: Bir kavim المَرْحِ الْبَحْرَيْنِ dediler; فَعَلَ ve أَفْعَلَ bir ma'nāyadır. Ve

إِمْرَاجِ [imrāc] Nāka veledin bırakmak dağarcık içinde, henüz kan iken; yukālu: أَمْرَجَتِ النَّاقَةُ أَيَّ الْقَتْلِ وَلَدَهَا بَعْدَمَا يَصْبِرُ غَرْسًا وَدَمًا Ve غَرْسٌ [girs] ġayn-ı mu'cemenin kesriyle şol deridir ki veledle doğar.

مَرْحُ [el-merec] (fethateynle) Hareket edip muztarib olmaktır; yukālu: مَرْجَ الْخَاتَمِ جَرَحَ فِي إِضْبَعِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيَّ قَلْبٍ مِثْلَ جَرَحَ dahi cimeynle hareket etti demektir. Ve

مَرْحُ [merec] Fāsīd olmağa dahi derler; yukālu: مَرْجَتْ أَمَانَاتُ النَّاسِ أَيَّ فَسَدَتْ Ve muhtelit olmağa dahi derler; yukālu: مَرْجَ الدِّينِ "الْهَرْجُ وَالْأَمْرُ يَغْنِي اضْطِرَبَ وَتَسْوَشَ" مَرْحُ [merc] fitne ve fesād ma'nāsına. Ve مَرْحُ [merc]in sükūnu هَرْجٌ [herc]e münāsebet içindir.

مَرْحُ [el-merīc] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Karışık demektir; yukālu: مَرْيُجُ أَيَّ مُخْتَلِطٌ

مَرْحُ [el-māric] Şol oddur ki tütünü yoktur. Kālallāhu ta'ālā: ﴿مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ﴾ (الرحمن 15) Ya'ni "Cān o duhānsız nārdan halk olunmuştur."

مَرْحُ [el-mercān] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) İncinin ufağıdır, sığār-ı lü'lü ma'nāsına.

[م ز ج]

مَرْحُ [el-mezc] (mīm'in fethi ve zā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi bir nesne ile karıştırmak; yukālu: مَرْجَ الشَّرَابِ خَلَطَهُ بِغَيْرِهِ Ve

مَرْحُ [mezc] Bala dahi derler, 'asel ma'nāsına.

مَرْحُ [el-mizāc] (mīm'in kesriyle) Bā'is-i terkīb olan keyfiyyet; pes مَرْحُ الشَّرَابِ [mizācu şarāb] şol nesnedir ki şarāb onunla halt olunur ve مَرْحُ بَدَنِ [mizācu beden] şol nesnedir ki beden onun üzerine terkīb olunur, 'anāsırdan ne ki var ise.

مَرْحُ [el-mevzec] Çizme ki ba'zı yerlerde ona edik dahi derler, Fārisiden mu'arrebdir ve lisān-ı Fāriside aslı "mūze"dir.

مَرْحُ [el-mevāzicet] (mīm'in fethiyle ve zā'nın kesriyle) مَرْحُ [mevzec]in cem'i; جَوْرِبَةٌ [cevribet] gibi, hā 'ucme içindir. Ve eger dilersen hā'yı hazf edip مَوْازِجُ [mevāzic] dersin.

[م ش ج]

مَرْحُ [el-meşc] (mīm'in fethi ve şīn'in sükūnuyla) Karıştırmak; yukālu: مَشَجَتْ بَيْنَهُمَا مَشْجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

مَرْحُ [el-meşic] (alā-vezni [el-kerīm]) Karışmış nesne.

الأمشاج [el-emšāc] [mešīc] [mešīc]in cem'idir, [yetīm] [yetīm]in cem'i [eytām] [eytām] geldiği gibi. Bu sebebden “نُظْفَةُ أمشاج” derler erin menīsine ki 'avretin menīsi ile hayz kanı-na karışmıştır.

[م ع ج]

المعج [el-ma'c] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Seyrde sür'at etmek; yukālu: Ve مَعَجَ الحِمَارُ وَالرَّيْحُ مِنَ البَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَسْرَعَا

معج [ma'c] Düz yürümeğe dahi derler; yukālu: Ve فَرَسٌ فُلَانٍ مَرَّ يَمْعَجُ أَي مَرَّ مَرًّا سَهْلًا Ve deve köşegi anasının memesin araştırma-ğa dahi derler; yukālu: مَعَجَ الفَصِيلُ ضَرْعَ أمه إِذَا: [lehz] لَهْزٌ Ve لَهْزُهُ وَقَلْبٌ فَاهُ فِي نَوَاحِيهِ لِيَسْمَكَنَّ مِنْهُ zā-i mu'ceme ile yavru anasın başıyla vurmaktır emmek vaktinde.

المعوج [el-ma'ūc] (mīm'in fethiyle 'alā-vezni فُعُول [fa'ūl]) Serīc ma'nāsına; yukālu: فَرَسٌ مَعُوجٌ أَي سَرِيْعٌ

[م ل ج]

الملج [el-melc] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Ağzı ucuyla memeyi tenāvül etmek; yukālu: مَلَجَ الصَّبِيُّ أمه مِنَ البَابِ الأوَّلِ أَي رَضَعَهَا Ya'nī sabī anasın emdi.

الإمtilāc [el-imtilāc] Çekip sormak; yukālu: إمْتَلَجَ الفَصِيلُ مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا امْتَصَّهُ çekip sorsa.

الإمtilāc [el-implāc] (hemzenin kesriyle) Em-zirmek, إِرْدَاعٌ [irdāc] ma'nāsına.

الإمtilāc [el-implāc] Bir kerre emzirmek. Ve fi'l-hadisi: “لَا تُحْرَمُ الإِمْلَاجَةُ وَلَا الإِمْلَاجَتَانِ” Ya'nī “Bir kerre ve iki kerre emzirmekle hurmet-i radāc hāsıl olmaz.”

المَلجَان [el-melcān] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Meme emen kimse; ve minhu kīle: لِلرَّجُلِ مَلجَانٌ وَمَصَانٌ Kaçan ki bir

kimse gāyet-i hissetinden ve denā'etinden deveyi emse, deve memesin emici ve deve memesin sorucu derler.

المَالج [el-mālec] (lām'ın fethiyle) Māle dedikleri ālettir ki onunla duvara balçık yāhūd kireç sıvarlar; Fārisīden mu'arrebdir.

[م و ج]

المَوْج [el-mevc] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) İztirāb etmek; yukālu: مَاجَ البَحْرُ يَمْوَجُ مَوْجًا مِنَ البَابِ الأوَّلِ إِذَا اضْطَرَبَتْ أَمْوَاجُهُ Ve nāsın kesretinde ve ıztırābında dahi isti'māl olunur; yukālu: أَلتَّاسُ يَمْوَجُونَ

[م ه ج]

المُهَجَّة [el-muhcet] (mīm'in zammıyla) Kan, دَمٌ [dem] ma'nāsına. Bir a'rābīden rivāyet olunmuş “Kanımı deft ettim” demek mahallinde. Ba'zılar eyitti: مُهَجَّةٌ [muhcet] kalbde olan kandır hāsatan. Ve rūh ma'nāsına da gelir; yukālu: خَرَجَتْ مُهَجَّتُهُ أَي رُوحُهُ

الأمهع [el-emhec] (hemzenin ve hā'nın zammıyla) Yufka ma'nāsına gelir; yukālu: سَحِمْتُ أمهع أَي رَقِيقٌ

الأمهجان [el-umhucān] (kezālik mīm'in zammıyla) Yufka süte derler.

المَاهج [el-māhic] Bi-ma'nāhu; yukālu: لَبِنٌ مَاهجٌ أَي رَقِيقٌ

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التُّونِ)

[ن أ ح]

التُّوُّجُ [en-nu'ūc] (nūn'un zammiyla ve hemzenin zammı ve meddiyle) Gitmek, zehāb ma'nāsına; yukālu: نَأَجُ فِي الْأَرْضِ نِئَاجُ نُؤُجًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ذَهَبَ

النُّيُجُ [en-ne'ic] (nūn'un fethi ve hemzenin kesriyle) Hareket etmek; yukālu: نَأَجَتِ نَأَجَتِ الرِّيحُ تَنَأَجُ نِئَاجًا إِذَا تَحَرَّكَتْ Ve

نَيْجُ [ne'ic] Şol sür'atle gecmeğe dahi derler ki savtı zāhir ola; yukālu: لَهَا نَيْجٌ أَيْ مَرٌّ سَرِيعٌ نَيْجِ الْقَوْمِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَفْعُولِ مَعَ صَوْتٍ إِذَا أَصَابَتْهُمْ رِيحٌ ذَاتُ نَيْجٍ

التُّوُّجُ [en-ne'ūc] (nūn'un fethi ve hemzenin zammiyla) Hareket edici; yukālu: نَأَجَتِ فَهِيَ نُّؤُجٌ

النُّأَجُ [en-ne'c] (nūn'un fethi ve hemzenin sükūnuyla) Du'āda tazarru' etmek; yukālu: نَأَجَ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيْضًا أَي تَضَرَّعَ

النَّائِبَاتُ [en-nā'icāt] النَّائِبَاتُ الْهَامُ صَائِحَاتُ صَائِحَاتُ [nā'icātu'l-hām] Gece kuşlarının ötücüleri, صَائِحَاتُ الْهَامِ [ṣā'iḥātu'l-hām] ma'nāsına. Ve هَامٌ [hām] gece içinde öten kuşa derler, baykuş gibi meselâ.

[ن ب ج]

النَّبَّاجُ [en-nebbāc] (nūn'un fethi ve bā'nın teşdidiyle) Katı āvāzlı, şedidü's-savt ma'nāsına. Ve kalın āvāzlı kelbe لِنَبَّاجٍ derler. Ve

نَبَّاجٌ [nebbāc] Kezâlik oturak yerine derler, دُبُرٌ [dubur] ma'nāsına; yukālu: كَذَبَتْ نَبَّاجِيَّتَكَ إِذَا حَبَّقَ Ya'nî kaçan yellense böyle derler.

النُّبَّاجُ [en-nubbāc] (nūn'un zammi ve bā'nın tahfifiyle) Oturak yerinden yel çıkmak,

kavara ma'nāsına ki ona رُدَامٌ [rudām] dahi derler rā-i mühmelenin zammiyla. Ve

نُبَّاجُ الْكَلْبِ [nubbācu'l-keleb] ve

نَيْبُ الْكَلْبِ [nebicu'l-keleb] Lügattır نُبَّاجُ الْكَلْبِ [nubbāḥu'l-keleb]de ve نَيْبُ الْكَلْبِ [nebicu'l-keleb]de ḥā-i mühmele ile ki keleb āvāzı demek olur.

النُّبَّاجِيُّ [en-nubbāciyy] (nūn'un zammiyla) Āvāzı kalın keleb.

النَّبَّاجُ [en-Nibāc] (nūn'un kesriyle) Berriyeyde bir köyün adıdır ki onu 'Abdullāh b. 'Āmir ihyā etmiştir.

الْإِنْبِجَاتُ [el-inbicāt] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Mürebbā olan edviyeye derler. Cevherī eydür: Ben zann ederim ki bu mu'arreb ola.

مَنْبِجٌ [Menbic] (mīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) Bir mevzi'in ismidir. Kaçan ki bir nesne o mevzi'e nisbet olunsa bā'yı meftūh edip مَنْبِجَانِيٌّ [Menbecāniyy] derler, مَنْظَرَانِيٌّ [manzarāniyy] ve مَخْبَرَانِيٌّ [maḥberāniyy] dedikleri gibi.

الْأَنْبِعَانُ [el-enbecān] (hemzenin fethiyle ve nūn'un sükūnuyla ve bā'nın fethiyle) Şol hamurdur ki kül [el]miş ve şişmiş ola. Ve kelām-ı 'Arabda bu binā üzere hemīn iki kelime gelmiştir: يَوْمَ أَرْوَانَانَ [yevmun ervenān] ve عَجِينُ أَنْبِعَانَ ['acīnūn enbecān]. Cevherī eydür: Ba'zı kitāblarda أَنْبِعَانُ [enbecān] ḥā-i mu'ceme ile zabt olunmuştur, ammā benim Ebū Sa'īd'den ve Ebu'l-Ğavṣ'tan ve bunlardan gayrıdan semā'ım cīm'ledir. أَرْوَانَانَ [ervenān] su'ubetli olan gün يَوْمَ أَرْوَانَانَ وَلَيْلَةَ أَرْوَانَانَ أَي صَعْبَةٌ

[ن ت ح]

النَّبَّاجُ [en-nitāc] (nūn'un kesriyle) Döl alınmak; yukālu: نَبَّاجَتِ النَّاقَةُ عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ

تُنْتَجُجُ نِتَاجًا

النَّجْحُ [en-netc] (nūn'un fethiyle) Döl almak; yukālu: تَنْجَحُ أَهْلَهَا نَجْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي**الْإِنْتِاجُ** [el-intāc] (hemzenin kesriyle) Atın yāhūd gayrı davarın doğurması karīb olmak; yukālu: أَنْتَجَتِ الْفَرَسُ إِذَا حَانَ نِتَاجُهَا يَاقُوبُ EYİTTİ İNTĀC [intāc] davarın hāmile olması zāhir olmağa derler, fereste ve nākada isti'māli berāberdir.**النُّتُوجُ** [en-netūc] (nūn'un fethiyle ve tā'nın zammıyla) Doğurması karīb olan davar; yukālu: هِيَ تَنْوُجُ وَلَا يُقَالُ مُنْتِجٌ بِصَمِّ الْمِيمِ**الْمُنْتِجُ** [el-mentic] (mīm'in fethi ve tā'nın kesriyle) مَفْعَلٌ [mef'il] vezni üzere) İsm-i zamāndır, doğuracak vakt ma'nāsına; yukālu: أَتَتِ النَّاقَةُ عَلَى مَنْتِجِهَا أَيَّ لِلْوَقْتِ الَّذِي تُنْتِجُ فِيهِ**النَّيِّجَةُ** [en-nefīcet] Bir zamānda doğan davar: يُقَالُ لِلشَّائِئِينَ إِذَا كَانَتْ سِنًا وَاحِدَةً هُمَا نَيْيَجَةٌ وَيُقَالُ غَنَمٌ فَلَانٍ نَتَائِجُ أَيَّ فِي سِنٍ وَاحِدَةٍ

[ن ج ح]

النَّجِجُ [en-necīc] (nūn'un fethi ve cīm'in kesriyle) Çıban cirāhatın akıtmak; yukālu: نَجَّتِ الْفَرْحَةُ تَنْجُجُ نَجِيجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَتْ بِمَا فِيهَا

[ن ج ح ج]

النَّجْنَجَةُ [en-necnecet] Tahrīk etmek; yukālu: نَجْنَجْتُ الرَّجُلَ إِذَا حَرَكْتَهُ Ve deveyi havuz üzerine döndürmeğe dahi نَجْنَجَةُ [necnecet] derler; yukālu: نَجْنَجُ إِلَيْهِ إِذَا رَدَدَهَا نَجْنَجَةُ هِيَ عَلَى الْحَوْضِ Ve fikri döndürmeğe dahi نَجْنَجُ أَمْرَهُ إِذَا هَمَّ بِهِ Ve havf katında dahi tereddüd etmeğe نَجْنَجَةُ [necnecet] derler.**التَّنَجُّجُ** [et-tenecnuc] Et çoğalıp sölpümek; yukālu: تَنْجَجُ لَحْمُهُ أَيَّ كَثُرَ وَاسْتَرْخَى

[ن خ ج]

النَّحْجُ [en-naḥc] (nūn'un fethi ve ḥā-i mu'cemenin sükūnuyla) Kuyu içinde kovayı dolsun diye tahrīk etmek; yukālu: نَحَجْتُ الدَّلُوَّ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَهُوَ لُغَةٌ فِي مَحَجَّتُهَا إِذَا خَضَخَصَّتْهَا يَاقُوبُ Ya'ni kaçan sen kovayı tahrīk etsen böyle dersin. Ve**نَحَجُ** [naḥc] Cimāc etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: نَحَجَ الرَّجُلُ الْمَرْأَةَ إِذَا بَاضَعَهَا Ve مُبَاضِعَةٌ [mubāḍa'at] مُجَامَعَةٌ [mucāma'at] ma'nāsınadır.**النَّخِيجَةُ** [en-neḥīcet] Bir yufka kaymaktır ki tulumdan çıkar, kaçan tulum deve üzerine yükletilse ya'ni sütün ibtidā kaymağı alındıktan sonra deveye yükletilse deve üzerinde tahrīk olunmakla tekrār yufka kaymağı alınır. Ve gāh olur نَجِيحَةٌ [necīḥat] dahi derler cīm'in takdimiyle, ammā bunun vech-i sıhhati ma'lūm değildir.

[ن س ج]

النَّسْجُ [en-nesc] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bez dokumak; yukālu: نَسَجَ الثَّوْبَ يَنْسِجُهُ نَسْجًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي**نَسَجُ** [nesc] İki yel birbirine mukābil gelmeğe dahi derler; yukālu: نَسَجَتِ الرِّيحُ الرِّيحَ أَيَّ إِذَا تَعَاوَرَتْهُ رِيحَانٌ طُولًا وَعَرْضًا Evin üzerine iki türlü rüzgār esse böyle derler, bir evin argacı arışına arkırı gelmeğin rüzgārın dahi tūlen ve arzan mukābil gelmesi ona teşbīh olunmuştur.**النِّسَاجَةُ** [en-nisācet] (nūn'un kesriyle) Çullāhlık san'atı.**الْمَنْسَجُ** [el-mensec] (mīm'in fethi ve sīn'in fethi ve kesriyle) Bez dokuyacak ālet ki ona tarak derler, kütüb-i lūgatın ekserinden fehm olunan dahi budur. Ve *Şihāh*'ta الْأَدَاةُ الَّتِي يُمَدُّ عَلَيْهَا الثَّوْبُ لِيُنْسَجَ dediği bu

ma'nāya haml olunmak mümkündür. Ve مَنَسُجُ الْفَرَسِ [mensecu'l-feres] atın küreği altı olan yeridir, zīr-i şāne-i esb ma'nāsına.

الْإِنْتِسَاجُ [el-intisāc] Dokunmak; ve minhu kavluhum: صَرَبَتِ الرِّيحُ الْمَاءَ فَانْتَسَجَتْ لَهُ تِلْكَ الطَّرَائِقُ Ya'nī su yüzünde emvāc nesc olundu derler teşbihen.

النَّسِيجُ [en-nesīc] Arış, fa'īl bi-ma'nā mef'ūl olmak üzere, nitekim gāh olur argaca فَلَانَ نَسِيجُ وَحَدِهِ [rāsīc] derler; yukālu: Ya'nī "İlmdede ve sār'ir hünerde nazīri yoktur." Ve bunun aslı budur ki sevb kaçan dezgāha çekildikte ziyāde ince ve gāyet a'lā olsa, onun minvāline bir bez dahi yanaşmaz ola; kaçan ki dezgāha çekildikte ziyāde ince olmasa, onun minvāline niçe bez için niçe arış konmak mümkün olur.

[ن ش ج]

النَّشِجُ [en-neşec] (fethateynle) Su aktığı yer, mecrā-yı mā' ma'nāsına.

الْإِنْشَاجُ [el-inşāc] [en-neşec]in cem'i'dir, su akacak yerler ma'nāsına.

النَّشِجُ [en-neşc] (nūn'un fethi ve şīn'in sükūnuyla) ve

النَّشِيجُ [en-neşīc] (nūn'un fethi ve şīn'in kesriyle) Boğulur gibi ağlamak ref'-i savt etmeksizin; yukālu: نَشِجَ الْبَاكِي يَنْشِجُ نَشْجًا Ve وَنَشِيجًا إِذَا غَضَّ بِالْبُكَاءِ فِي حَلْقِهِ مِنْ غَيْرِ انْتِحَابٍ [intihāb] ḥā-i mühmele ile ağlarken āvāzın kaldırmağa derler. Ve hımār göğsünde āvāzın döndürmeğe dahi derler; yukālu: نَشِجَ الْحِمَارُ صَوْتَهُ نَشْجًا إِذَا رَدَّدَهُ فِي صَدْرِهِ Kezālik tulumda olan yāhūd küpte olan yā çömlekte olan nesne kaynayıp āvāzı işitilse, نَشِجَ الرِّقُّ وَالْحَبُّ وَالْقَدْرُ derler.

[ن ض ج]

النُّضِجُ [en-nađc] (nūn'un fethi ve dād'ın

sükūnuyla) ve

النُّضِجُ [en-nuđc] (nūn'un zammıyla ve dād'ın sükūnuyla) Yemiş erişip kemālin bulmak. Ve et pişip yumuşamak; yukālu: نَضِجَ الثَّمَرُ وَاللَّحْمُ نَضْجًا وَنَضْجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَدْرَكَ

النُّضِيجُ [en-neđīc] (nūn'un fethiyle) ve

النَّاضِجُ [en-nāđic] Pişmiş ve olmuş nesne. Ve puhte olan fikre dahi derler; yukālu: رَجُلٌ نَضِيجُ الرَّأْيِ أَي مُخَكَّمُ الرَّأْيِ

الْإِنْضَاجُ [el-inđāc] Pişirmek; yukālu: أَنْضَجْتُهُ أَنَا

التَّنْضِيجُ [et-tenđīc] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Nāka yıl geçip veled doğururmak; yukālu: نَضَّجَتِ النَّاقَةُ بَوْلِدَهَا إِذَا جَارَتِ السَّنَةُ وَلَمْ تَنْتُجْ

الْمُنْضِجُ [el-munağdic] (mīm'in zammıyla ve dād'ın kesri ve teşdidıyla) Şol nāka ki yıl geçe veled getirmeye.

الْمُنْضِجَاتُ [el-munađdicāt] مُنْضِجٌ نَاقَةٌ مُنْضِجٌ وَنُوقٌ مُنْضِجَاتٌ

[ن ع ج]

النَّعْجُ [en-ne‘ac] (fethateynle) Beyāz hālis olmak; yukālu: نَعَجَ اللَّوْنُ يَنْعُجُ نَعْجًا مِنَ الْبَابِ Ve الْأَوَّلُ مِثْلُ طَلَبَ يَطْلُبُ طَلْبًا

نَعَجٌ [ne‘ac] Semirmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: نَعَجَتِ الْإِبِلُ تَنْعُجُ نَعْجًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَمِنَتْ Ve koyun etin yiyip kalbe sakıl gelmeğe dahi derler; yukālu: نَعَجَ الرَّجُلُ إِذَا أَكَلَ لَحْمَ الضَّأْنِ فَتَقَلَّ عَلَى قَلْبِهِ

النَّاعِجَةُ [en-nā‘icet] (‘ayn'ın kesriyle) Ak nāka. Ba‘zılar eyitti: نَاعِجَةٌ [nā‘icet] şol nākadır ki üzerinde نَعَاجٌ وَحَيْشٌ [ni‘ācu vaḥş] sayd olunur. Ve نَعَاجٌ وَحَيْشٌ [ni‘ācu vaḥş] diye bakar-ı vaḥşīye derler. Ve

نَاعِجَةٌ [nā‘icet] Şol yere derler ki düz ola,

arz-ı sehle ma'nāsına.

التَّوَاعِيحُ [en-nevā'ic] Şol develerdir ki sür'atle yürürler; yukālu: نَعَجَتِ النَّاقَةُ فِي سَبْرِهَا بِالْفَتْحِ إِذَا أُسْرِعَتْ لَعْنَةً فِي مَعَجَتٍ

التَّعْجَةُ [en-na'cet] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Dişi koyun ve dişi sığır, inek ma'nāsınadır.

التِّعَاجُ [en-ni'āc] (nūn'un kesriyle) ve

التَّعْجَاتُ [en-ne'acāt] (fethateynle) **تَعْجَةٌ** [na'cet]in cem'i. Ve

نِعَاجُ الرِّمْلِ [ni'ācu'r-rem] Sığırlar ma'nāsına dahi gelir, kezālik **تَعْجَةٌ** [na'cet] in cem'i olmak üzere; ve: لَا يُقَالُ لِغَيْرِ الْبَقَرِ مِنْ: الْوَحْشِ نِعَاجٌ

الْإِنْعَاجُ [el-in'āc] (hemzenin kesriyle) Kavmin develeri semirmek; yukālu: أُنْعَجَ الْقَوْمُ إِذَا سَمِنَتْ إِبِلُهُمْ

مَنْعَجٌ [Men'ac] (mīm'in ve 'ayn'ın fethiyle) Bir yerin adıdır.

[ن ف ج]

التَّفْعَانُ [en-nefecān] (fethateynle) Tavşan sıçramak; yukālu: تَفَّجَ الْأَرْنَبُ إِذَا تَارَ

الْإِنْفَاجُ [el-infāc] (hemzenin kesriyle) Sıçratmak; yukālu: أَنْفَجْتُهُ أَنَا

التَّنْفِجُ [en-nefc] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yumurtadan yavru çıkmak; yukālu: تَفَّجَتِ الْمُرُوجَةُ مِنْ بَيْضَتِهَا إِذَا خَرَجَتْ

نَفْجٌ [nefc] Kaldırmağa dahi derler; yukālu: تَفَّجَ تَدَى الْمَرْأَةِ فَمِيضَهَا يَنْفِجُهُ نَفْجًا إِذَا رَفَعَهُ

التَّنْفَاجُ [en-neffāc] (nūn'un fethi ve fā'nın teşdidiyle) Kibr ve fahr sāhibi olup büyüklenen kimse; yukālu: رَجُلٌ تَفَّاجٌ إِذَا كَانَ صَاحِبَ فَخْرٍ وَكِبَرٍ

التَّنَافِجَةُ [en-nāficet] Her nesnenin ki ibtidāsı kuvvetle gele ona **نَافِجَةٌ** [nāficet] derler; tekūlu: تَفَّجَتِ الرِّيحُ إِذَا جَاءَتْ بِقُوَّةٍ Ve gāh olur

ki yağmuru çok buluta dahi **نَافِجَةٌ** [nāficet] derler, yel sebebiyle olduğu için, nitekim bir nesneye gayrının ismin itlāk ederler, onun sebebiyle olduğu için. Ve

نَافِجَةٌ [nāficet] Göbek miskine dahi derler; Fārisīden ta'rib olunmuştur.

التَّوَافِجُ [en-nevā'ic] **نَافِجَةٌ** [nāficet]in cem'i. Ve

نَوَافِجُ [nevā'ic] Eyegülerin uçlarıdır; bunun dahi müfredi **نَافِجَةٌ** [nāficet] gelir. Ve

نَافِجَةٌ [nāficet] Mālı ziyāde eden nesneye dahi derler. 'Arab tā'rifesinden birinin kızı doğsa **التَّنَافِجَةُ** derler, ya'nī "Mālını ziyāde eden kimse mübārek olsun" derler, zīrā onun mehrin alıp mālına zamm eder-sin, mālın ziyāde olur demek kasd ederler. Ve

نَوَافِجُ الْمِسْكِ [nevā'icu'l-misk] **نَافِجَةٌ** [nāficet]in ya'nī göbek miskinin cem'idir.

الْإِنْتِفَاجُ [el-intifāc] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ziyāde olmak.

التَّنْفِيجَةُ [en-nefīcet] (nūn'un fethi ve fā'nın kesriyle) Yay, kavs ma'nāsına ki تَنَجَّ [neb'] dedikleri ağaç pāresinden olur. Ve bazıları hā ile dahi isti'māl etmişler. Ve Ebū Sa'īd **نَفِيجَةٌ** [nefīcet] hā ile geldiği ma'lūm değildir dedi.

الْإِنْتِفَاجُ [el-intifāc] İrtifāc ma'nāsınadır; yukālu: اِنْتَفَجَ جُنْبًا الْبَعِيرِ إِذَا اِرْتَفَعَا Ya'nī devenin yanları semirip mürtefī' olsa.

[ن ه ج]

النَّهْجُ [en-nehc] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Āşikāre yol, tarīk-i vāzih ma'nāsına. Ve

نَهْجٌ [nehc] Yolu āşikāre kılmak ma'nāsına da gelir; yukālu: اِعْمَلْ عَلَى مَا نَهَجْتُهُ لَكَ Ve

yola gitmeğe dahi نَهَجَ [nehc] derler; yukālu: نَهَجْتُ الطَّرِيقَ إِذَا سَلَكَتَهُ Ve

نَهَجَ [nehc] Soluyup nefesini tîz tîz alıp vermeğe dahi derler; yukālu: نَهَجَ يَنْهَجُ مِنَ أَنَّهُ رَأَى رَجُلًا يَنْهَجُ "بَابِ الرَّابِعِ Ve fi'l-hadîsi: "أَنَّهُ رَأَى رَجُلًا يَنْهَجُ" فَلَانَ يَنْهَجُ فِي النَّفْسِ فَمَا أُدْرِي مَا أَنْهَجَهُ

أَنْهَجْتُ [el-inhâc] Solutmak; yukālu: أَنْهَجْتُ إِنْهَجًا Ve الدَّابَّةُ أَي سِرْتُ عَلَيَّهَا حَتَّى انْتَهَرْتُ الرَّأْيَ المُهْمَلِ ile 'alā-vezni الإِنْفَعَالُ [el-inficāl] solumak ma'nāsına. Ve bez eskimek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَنْهَجَ الثُّوبَ إِذَا أَخَذَ فِي الْبَلْيِ Ve بَلَى [bilā] bā'nın kesri ve lām'ın fethiyle eskimek ma'nāsınadır. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: نَهَجَ الثُّوبَ derler نَهَجَ الثُّوبَ demezler. Ve

إِنْهَجَ [inhâc] Yol âşikâre olmağa da derler; yukālu: أَنْهَجَ الطَّرِيقَ أَي اسْتَبَانَ وَصَارَ نَهَجًا وَاضِحًا مِنْهُ

الْمَنْهَجَ [el-menhec] (mîm'in ve hâ'nın fethiyle) نَهَجَ [nehc] ma'nāsınadır ki tarîk demek olur.

الْمِنْهَجَ [el-minhâc] (mîm'in kesriyle) Kezâlik نَهَجَ [nehc] ma'nāsınadır.

الْإِنْهَجَ [el-inhâc] (hemzenin kesriyle) Yol âşikâre olmak; yukālu: أَنْهَجَ الطَّرِيقَ أَي اسْتَبَانَ وَصَارَ نَهَجًا وَاضِحًا بَيْنَنَا Ve

إِنْهَجَ [inhâc] Bez eskimeğe dahi derler; yukālu: أَنْهَجَ الثُّوبَ إِذَا أَخَذَ فِي الْبَلْيِ Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: نَهَجَ الثُّوبَ demezler, belki نَهَجَ derler.

الْإِسْتِنْهَجَ [el-istinhâc] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin yolın tutmağa derler; yukālu: فَلَانَ يَسْتَنْهَجُ سَبِيلَ فَلَانَ أَي يَسْلُكُ مَسْلَكَهُ

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ث ج]

الْوَيْجَ [el-vešic] (vāv'ın fethi ve sâ'nın kesriyle) Kesif olan nesne. Ve

وَيْجَ [vešic] Eтли olmağa dahi derler; yukālu: فَرَسٌ وَيْجٌ أَي مُكْتَنَزٌ [iktinâz] bir nesne müctemi' olup sık olmağa derler.

الْوَيْجَةَ [el-vešacet] (vāv'ın fethiyle) Kesâfet ma'nāsınadır; yukālu: وَتَجَّ الشَّيْءُ إِذَا كَثُفَ Ebū Zeyd eyitti: وَتَجَّ [vešacet] kesret-i lahm ve وَتَارَةً [vešaret] kesret-i şahmdır ve iki kelimedede dahi cesâmet ve dahâmet murâddır.

الْإِسْتِيْجَ [el-istîšâc] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnenin tamâm olması; yukālu: إِسْتَوْتَجَّ الشَّيْءُ أَي تَمَّ وَكَمَلَ Ve yukālu: إِسْتَوْتَجَّ نَبْتُ الْأَرْضِ إِذَا عَلِقَ بَعْضُهَا بِبَعْضٍ وَتَمَّ Ya'nî ot tamâm uzayıp birbirine dolaşsa böyle derler. Ve

إِسْتِيْجَ [istîšâc] Mâl çok olmağa dahi derler; yukālu: إِسْتَوْتَجَّ الْمَالُ أَي كَثُرَ Ve Aşma'î eyitti: إِسْتَوْتَجَّ الرَّجُلُ مِنَ الْمَالِ إِذَا كَانَ مَالِيًّا كَثِيرًا

الْمُوْتِيْجَةَ [el-mütešicet] (mîm'in zammı ve sâ'nın kesriyle) Otu çok olan yer.

[و ج ح]

وَجَّ [Vecc] (vāv'ın fethi ile) Vilâyet-i Tâ'if'te bir şehrin adıdır. Ve fi'l-hadîsi: "أَجْرٌ وَطَاةٌ وَطَيْهَا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ وَجَّ" Bununla murâd Tâ'if gazâsıdır.

الْوَجَّ [el-vecc] Eğir dedikleri kök ki edviye kısmındandır; Fârisîden mu'arrebdir.

[و د ج]

الْوَدُوحَ [el-vedec] ve

الْوِدَائِحُ [el-vidāc] (fethateynle evvelde ve vāv'ın kesriyle sānīde) Bir damardır, boyunda.

الْوَدَجُ [el-vedc] (vāv'ın fethi ve dāl'in sükūnuyla) **وَدَجٌ** [vedec] dedikleri damardan kan almak; yukālu: **دَجٌ ذَابْتِكَ** "أَيِ أَقْطَعُ" **وَدَجٌ** ki davarın **وَدَجٌ** [vedec]in kat' etmek insāndan fasd etmek gibidir. Ve

وَدَجٌ [vedc] Islāh etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **وَدَجْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ وَدَجًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيِ أَصْلَحْتُ**

الْوَدَجَانِ [el-vedecān] (fethateynle) İki kardeş, ihvān ma'nāsına; yukālu: **بُئْسَ وَدَجًا** **يَأْأَنِي** onlar ne yaramaz yoldaşlardır harbde. Ve

وَدَجَانٍ [vedecān] **وَدَجٌ** [vedec]in dahi tesniyesi gelir, boyunda olan damarlar ma'nāsına.

[و س ح]

الْوَسِيحُ [el-vesīc] (vāv'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Devenin bir nev' seyr etmesidir; yukālu: **وَسَحَ الْبَعِيرُ وَسِيحًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي**

الْإِسَاحُ [el-īsāc] (hemzenin kesriyle) Deveyi seğırttirmek; yukālu: **أَنَا إِذَا حَمَلْتُهُ عَلَى الْوَسِيحِ**

[و ش ح]

الْوَشِيحَةُ [el-vešīcet] (vāv'ın fethi ve šīn'in kesriyle) Ağaç kökü, bīh-i dirah'ta ma'nāsına.

الْوَشِجُ [el-vešc] (vāv'ın fethi ve šīn'in sükūnuyla) Örülmek; yukālu: **وَشَجَتِ الْعُرْوَةُ وَالْأَعْصَانُ إِذَا أَشْبَكَتْ**

الْوَأَشِجَةُ [el-vāšīcet] Şol karābet-i rahimiyeye ki birbirine ulaşır; yukālu: **وَشَجَتْ بِكَ قَرَابَةُ فَلَانٍ أَيِ أَشْبَكَتْ**

الْوَشِيحُ [el-vešīc] (vāv'ın fethi ve šīn'in

kesriyle) İsmdir, örgü ma'nāsına. Ve gönder ağacına dahi derler.

الْتَوَشِيحُ [et-tevšīc] ('alā-vezni **الْتَوَشِيحُ** [et-tekrīm]) Örmek; yukālu: **وَجَسَّهَا اللَّهُ تَوَشِيحًا أَيِ فَرَنَهَا وَجَمَعَهَا**

الْوَشِيحَةُ [el-vešīcet] Şol nesnedir ki līften örüp iki ağacın arasına koyup onunla biçilmiş tereke taşırılar.

[و ل ج]

الْوُلُوحُ [el-velūc] ve

الْوَلِجَةُ [el-liccet] (vāv'ın zammıyla evvelde ve lām'ın kesriyle sānīde) Girmek, duhūl ma'nāsına; yukālu: **وَلَجَ يَلِجُ وَوُلُوجًا** **وَلِجَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَخَلَ** Bunun masdarı **وُلُوحٌ** [vulūc] gelmesi hālā ki bu sīga ma'sādır-ı gayr-i müte'addīye mahsūstur **وَلَجْتُ فِيهِ** ma'nāsın kasd etmeğē binā'endir.

الْوَالِيحُ [el-īlāc] (hemzenin kesriyle) İdhāl; yukālu: **أَوْلِجَهُ أَيِ أَدْخَلَهُ** Ve Bārī ta'ālāmın: **﴿يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُؤَلِّجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾** (الحج 6) **لَقَمَانِ 29**, فاطر 13, الحديد 6) **61** dediği atel-i eyyāmda gece gündüze katılıp aksarı eyyāmda gündüz geceye katıldığına binā'endir.

الْوَالِيحُ [el-ittilāc] (hemzenin kesri ve tā'nın teşdidiyle, **إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl]dır) Duhūl ma'nāsına.

الْمَوَالِجُ [el-mevālic] Girecek yerler, mīm'in fethi ve lām'ın kesriyle; yukālu: **إِتَّلَجَ مَوَالِجَ أَيِ دَخَلَ مَدَاخِلَ**

الْوَالِجَةُ [el-velecet] (fethateynle) Bir mekândır yāhūd bir magāradır ki yolcular yağmurdan yā gayrı nesneden onda gizlenirler.

الْوَالِجُ [el-velec] (kezālik fethateynle) ve

الْوَالِجَةُ [el-evlāc] [velecet]in cem'i

gizlenecek yerler ma'nāsına.

أَلْوَلْبَجَةُ [el-vulecet] (vāv'ın zammı ve lām'ın fethiyle هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Girmesi çok olan ādem; ve minhu kav-luhum: رَجُلٌ خُرْجَةٌ وَلَبَجَةٌ أَي كَثِيرُ الْخُرُوجِ وَالِدُخُولِ
أَلْوَلْبِجَةُ [el-velīcet] (vāv'ın fethiyle) Hālis dost, hāssa ve mukarreb ma'nāsına.

أَلْوَالِجَةُ [el-vālicet] Bir ağrıdır ki insāna 'arız olup ziyāde elem verir.

أَلْتَوَلِّجُ [et-tevlec] (tā'nın fethiyle) Şol yaktaktır ki vahşī olan cānverler ona girip yatarlar, دَوَلِّجٌ [devlec] gibi veznen ve ma'nen. Sībeveyhi eyitti: تَوَلِّجٌ [tevlec]in tā'sı vāv'dan münkalibdir, zīrā bu فَوَعَلٌ [fev'al] vezni üzeredir ki تَفَعَّلٌ [tef'al] vezni üzere olan ism kelām-ı 'Arabda bulunmaz, ammā فَوَعَلٌ [fev'al] vezni üzere ism çoktur.

[و ه ج]

أَلْوَهِيحُ [el-vehec] (fethateynle) Od ıssısıdır, حَرُّ النَّارِ ma'nāsına.

أَلْوَهِيحُ [el-vehc] ve

أَلْوَهَجَانُ [el-vehecān] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla evvelde ve fethateynle sānīde) Āteş yanmak ma'nāsına; yukālu: وَهَجَتِ النَّارُ تَهْجٌ وَهَجًا وَوَهَجَانًا إِذَا اتَّقَدَّتْ

أَلْتَوَهِّحُ [et-tevehhuc] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdīdiyle) Āteş yanmak; yukālu: تَوَهَّجَتِ النَّارُ إِذَا تَوَقَّدَتْ Ve

تَوَهِّحُ [tevehhuc] Tīb rāyihasında dahi isti'māl olunur; yukālu: تَوَهَّجَتْ رَائِحَةُ الطَّيْبِ
تَوَهَّجَتْ رَائِحَةُ الطَّيْبِ أَي تَوَقَّدَتْ Ya'nī "Rāyiha germ oldu." Ve cevāhīr yaldıramasına dahi تَوَهِّحُ [tevehhuc] derler; yukālu: تَوَهَّجَ الْجَوْهَرُ إِذَا تَلَّأَ

أَلْإِيهَاجُ [el-ihāc] Āteşi yakmak; yukālu: أَوْهَجْتُهَا أَنَا إِذَا أَوْقَدْتُهَا

أَلْوَهِيحُ [el-vehīc] (vāv'ın fethiyle ve hā'nın kesriyle ve meddiyle) Āteş yanmak; yukālu: لَهَا وَهِيحٌ أَوْ تَوَقَّدَتْ

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ج]

الهِبِجُ [el-hebec] وَرَمَ [verem] gibidir veznen ve ma'nen, ya'nī bir nesnedir ki nākanın memesinde olur.

التَّهْبِجُ [et-tehbīc] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Şişirmek.

التَّهْبِجُ [et-tehebbuc] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Şişmek; yukālu: هَبِّجَهُ تَهْبِجًا فَتَهْبِجَ أَي وَرَمَهُ فَتَوَرَّمَ

الْمُهْبِجُ [el-muhebbec] Ağır cānlı olan kimse, sakilū'n-nefs ma'nāsına.

الهِبِجُ [el-hebc] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Vurmak, darb ma'nāsına; yukālu: هَبِّجَهُ بِالْعَصَا هَبِّجًا مِثْلَ خَبِّجَهُ خَبِّجًا بِالْحَاءِ الْمُعْجَمَةِ أَي ضَرَبَ عَلَى مَا مَرَّ

[ه ج ح]

التَّهْبِجُ [et-tehcīc] Çukur olmak; yukālu: هَجَّجَتْ عَيْنُهُ Ya'nī “Gözü çukur oldu.”

الْهَاجَةُ [el-hāccet] Şol gözdür ki çukur olmuş ola; yukālu: عَيْنٌ هَاجَةٌ أَي عَائِرَةٌ

الْهَجِجُ [el-hecīc] Ziyāde çukur dere, vādī-i 'amīk ma'nāsına. Ve

هَجِجُ النَّارِ [hecīcu'n-nār] أَجِجُ النَّارِ [ecīcu'n-nār] gibi āteş yalınlanmasına derler, hemze hā'ya kalb olunmuştur هَرَاقَ [herāka] ile أَرَاقَ [erāka] gibi ki إِرَاقَةٌ [irākat] dökmek ma'nāsınadır.

هَجَاجُ [hecāc] (hā'nın fethi ve cīm'in tahfifiyle) Baş ma'nāsına isti'māl olunur, رَأْسَ [re's] gibi, 'adem-i insirāf ile; yukālu: هَجَاجُ هَجَاجٍ Ve هَجَاجُ [hecāci] dahi derler, قَطَامَ [kaṭāmi] gibi kesr üzerine mebnī olmakla: إِذَا رَكِبَ رَأْسَهُ Ya'nī “Filān kim-

se başa bindi” demek mahallinde böyle derler. Aşmaī eyitti: Kaçan sen kavmi bir nesneden men' etmek dilesen هَجَاجِيكَ ve هَذَاذِيكَ dersin, ائْتِنِي takdīr etmek üzere, ya'nī لَبِيكَ gibi, tekrīr ve mübālaga kasd etmekle.

الْهَجَاجَةُ [el-hecācet] (hā'nın fethiyle) Ahmak ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ هَجَاجَةٌ أَي أَحْمَقُ

هَجَّحَ [hechece] (alā-vezni جَعْفَرَ [ca'fer]) Bir kelimedir ki koyunu men' etmek için isti'māl olunur; feth üzere mebnīdir.

الْدَّحْرَجَةُ [el-hechecet] (alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Bir nesneyi men' etmek; yukālu: هَجَّحْتُ بِالسُّبُعِ أَي صَحْتُ بِهِ وَرَجَزْتُهُ Ya'nī “Yırtıcı cānvere çağırıp men' ettim tā ki memnū' ola.” Ve yukālu: هَجَّحَ هَجَّحًا Ya'nī “Erkek dışisin kıskanıp çağırıldı.”

الْهَجْهَاجُ [el-hehcāc] (hā'nın fethiyle) Nüfūr etmek ya'nī ürküp kaçmak.

هَجَّ [hec] (tahfifle) Bir kelimedir ki kelbin men'inde isti'māl olunur; cīm'i sākin kılmak ve münevven kılmak cā'izdir, nitekim بَخٌّ ve بَخٌّ derler. Ve بَخٌّ [bah] hā-i mu'ceme ile bir kelimedir ki bir nesneden rızā ve medh mahallinde isti'māl olunur.

[ه د ح]

الْهَدَّجَانُ [el-hedecān] (fethateynle) Pīr olan kimsenin yürümesi; yukālu: هَدَجَ يَهْدِجُ وَهَدَجَ هَدَجًا Ya'nī devekuşu titreyerek yürüse böyle derler.

الْهَدَّاجُ [el-heddāc] (hā'nın fethi ve dāl'ın fethi ve teşdidiyle) ve

السَّفَرَجَلُ [es-sefercel] (alā-vezni السَّفَرَجَلُ [es-sefercel]) Titreyerek yürüyen kimse. Ve

هَدَّاجُ [Heddāc] Bir atın ismidir ki Bāhile

kabilesine müte'allik idi.

الْهَدَجَةُ [el-hedecet] (fethateynle) Nākanın veledine olan hanîni ya'ni şefkati ve şefkate binâ'en haykırması; yukâlu: هَدَجَتِ النَّاقَةَ

الْمِهْدَاجُ [el-mihdâc] (mîm'in kesriyle) Veledine şefkat edici nâka, geri bunculayıdır. Şol yel ki onun hanîni ve savtı vardır, ona dahi مِهْدَاجُ [mihdâc] derler, zîrâ yel bulutun yağdırmanın taleb edip önüne katar, erkek dişiyi önüne kattığı gibi. Pes bulut yağmuru yağdırmakla yağmur bulutun nesli gibi olup yelin sadâsı ona hanîn etmesi gibi olur.

الْهَوْدَجُ [el-hevdec] (hâ'nın fethi ve vâv'ın sükûnuyla) Seferde 'avretler binmek için ettikleri mihaffe ki mukabbebe ola, ya'ni üzerinde örtüsü ola kubbe misâlinde.

التَّهْدُجُ [et-tehedduc] (fethateynle ve dâl'in zammı ve teşdîdiyle) Nākanın veledine şefkat etmesi; yukâlu: تَهْدَجَتِ النَّاقَةَ إِذَا تَعَطَّفَتْ عَلَى وَلَدِهَا

تَهْدُجُ الصَّوْتِ [tehedducu's-şavt] Āvâzın titremekle çıkmağın gâh çıkıp gâh munkatıf olmasıdır.

[ه ر ج]

الْهَرْجُ [el-herc] (hâ'nın fethi ve râ'nın sükûnuyla) Halk içinde olan fitne ve karışıklık; yukâlu: هَرَجَ النَّاسُ يَهْرَجُونَ هَرْجًا مِّنْ "يَكُونُ" Ve fî hadîsi eşrâti's-sâfat: كَذَا وَكَذَا وَيَكْتُمُ الْهَرْجُ قِيلَ وَمَا الْهَرْجُ يَا رَسُولَ اللَّهِ "بَاتَ" Ve minhu kavluhum fi'l-cimâ'i: "بَاتَ" "مرَّ يَهْرَجُ" Ya'ni "Cum'a gecelerinde cimâ'i çok eder oldu." Ve yukâlu li'l-feresi: مَرَّ يَهْرَجُ

الْمِهْرَجُ [el-mihrec] (mîm'in kesriyle ve

râ'nın fethiyle) Çok seğirten at.

الْهَرَّاجُ [el-herrâc] (hâ'nın fethi ve râ'nın teşdîdiyle) Bi-ma'nâhu.

الْهَرْجُ [el-herec] (fethateynle) Devenin başı çegzinmek; yukâlu: هَرَجَ الْبُعَيْرُ يَهْرَجُ هَرْجًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَدَرَ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ وَكَثْرَةِ الطَّلَاءِ بِالْقَطْرَانِ Ve سَدَرَ [seder] Baş çegzinmeğe derler.

التَّهْرِجُ [et-tehrîc] ('alâ-vezni [et-tekrîm]) Deveyi öyle ıssısında ziyâde seyr ettirip başın çegzindirmek; tekûlu: هَرَجْتُ الْبُعَيْرَ إِذَا حَمَلْتُ عَلَيْهِ فِي السَّيْرِ فِي الْهَاجِرَةِ حَتَّى سَدَرَهَا [Ve] هَاجِرَةٌ [hâcîret] öyle ıssısına ve سَدَرَ [seder] baş çegzinmeğe derler. Ve

تَهْرِجُ نَبِيذٍ [tehrîcu nebîz] Bir kimseyi ziyâde mest etmeğe dahi derler; yukâlu: هَرَجَ النَّبِيذُ فَلَانًا إِذَا بَلَغَ مِنْهُ فَانْهَرَجَ وَأَنْهَكَ

تَهْرِجُ [tehrîc] Yırtıcı cânvere haykırmağa dahi derler; yukâlu: هَرَجْتُ بِالسَّبْعِ إِذَا صَحَّتْ بِهِ وَرَجَزَتْهُ

الْإِهْرَاجُ [el-ihrâc] Kezâlik deveyi ıssı vak-tinde ziyâde kullanıp baş çegzindirmek; yukâlu: أَمْرَجْتُ الْبُعَيْرَ إِهْرَاجًا أَيْضًا إِذَا حَمَلْتُ عَلَيْهِ فِي السَّيْرِ فِي الْهَاجِرَةِ حَتَّى سَدَرَ

الْهَمْرَجَةُ [el-hemrecet] ('alâ-vezni [ed-daħrecet]) Karışık yürümeğe. Ve karışık haber vermeğe dahi derler; yukâlu: هَمَّرَجْتُ عَلَيْهِ الْخَبَرَ إِذَا خَلَطْتُهُ

[ه ز ج]

الْهَزَجُ [el-hezec] (fethateynle) Gök gürlemek, savt-ı ra'd ma'nâsına. Ve

هَزَجُ [hezec] Tegannîden bir nev'dir ki onda terennüm vardır, ya'ni terâne vardır; yukâlu: هَزَجَ يَهْزَجُ مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

هَزَجُ [hezec] 'Arûzdan bir bahrin adıdır.

التَّهْزُجُ [et-tehezzuc] هَزَجُ [hezec] tarzında

ırlamak. Ve

تَهْجُج [tehezzuc] Kezâlik âvâz vermek, ok atan kimse kirişini salıvermek hîinde; yukâlu: تَهْجَجَتِ الْقَوْسُ إِذَا صَوَّتَتْ عِنْدَ إِبْنِاضِ الرَّامِي وَهُوَ أَدْنَى مِنَ الرُّغَاءِ Ve **إِبْنِاضٌ** [inbād] dād-ı mu'ceme ile kirişi çekip salıvermek.

الْهَزَامِجُ [el-huzāmic] (hā'nın zammıyla ve mīm'in kesriyle) Birbiri ardınca çağırmak; mīm'in ziyâdesiyle. Ve fî ba'zi'n-nusahi: رُغَاءٌ هُزَامِجٌ هُزَامِجٌ [huzāmic] Ya'ni رُغَاءٌ [ruġā]dan ednā olan savttır. Ve رُغَاءٌ [ruġā] rā'nın zammıyla ve ġayn-ı mu'ceme ile deve âvâzıdır.

[ز ل ج]

الْهِزْلَاجُ [el-hizlāc] (hā'nın kesriyle) Hafif olup çabük olan kurda derler.

[ل ج]

الْإِهْلِيلِجُ [el-ihlīlec] ve

الْإِهْلِيلِجَةُ [el-ihlīlecet] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Mu'arreblerdir. İbnu's-Sikkīt eyitti: **إِهْلِيلِجٌ** [ihlīlec] ve **إِهْلِيلِجَةٌ** [ihlīlecet] derler hemzenin kesriyle, **هَلِيلِجٌ** demezler hemzesiz. İbnu'l-A'rābī eyitti: Bu **إِهْلِيلِجٌ** [ihlīlec]dir lām-ı ahîrenin fethiyle, zîrā kelām-ı 'Arabda **إِفْعِيلِلٌ** yoktur kesriyle ve **إِفْعِيلِلٌ** lām'ın fethiyle çoktur, mislu: **إِهْلِيلِجٌ** [ihlīlec] ve **إِبْرِيْسَمٌ** [ibrīsem] ve **إِطْرِيْفَلٌ** [iṭrifel]. Hākezā fî 'āmmeti nusahi'ş-**Şihāh** velākin lā yahlū 'ani'l-muşādereti fe-te'emmel.

[ه ل ب ج]

الْهَلْبَاجَةُ [el-hilbācet] (hā'nın kesriyle) Ahmak ma'nāsına. Hālef Aḥmer eyitti: Bir a'rābīye **هَلْبَاجَةٌ** [hilbācet] nedir diye su'âl ettiğimde eyitti: **هَلْبَاجَةٌ** [hilbācet] şol ahmak olan kimsedir ki ayağı büyük ve ziyâde yiyici ola, ekül ma'nāsına ve şol

sıfatlı şol sıfatlı kimse ola dedi. Ve her bār ki bana buluşsa **هَلْبَاجَةٌ** [hilbācet]in tefsîrin edip bir sıfat ziyâde ederdi, ba'de-zamân gider oldukta eyitti: Ve bi'l-cümle **هَلْبَاجَةٌ** [hilbācet] o kimsedir ki evsâf-ı kabîhadan her nesneyi cem' etmiş ola.

[م ج]

الْهَمَجُ [el-hemec] (fethateynle) Şol ufacak sineklerdir ki **بَعُوْضٌ** [be'ūd] gibi olup koyunun ve hımārın yüzlerine ve gözlerine üşer. Ve **بَعُوْضٌ** [be'ūd] bā'nın fethiyle üveze derler.

الْهَمَجَةُ [el-hemecet] **هَمَجٌ** [hemec]in vāhidi. Ve

هَمَجَةٌ [hemecet] Arık koyuna dahi derler. Ve edānī-i nāsa dahi **هَمَجٌ** [hemec] derler; yukâlu: **إِنَّمَا هُمْ هَمَجٌ** Ve

هَمَجٌ [hemec] Ma'aş emrinde sū-i tedbîre dahi derler. Ve

هَمَجٌ [hemec] Aç olmak ma'nāsına da gelir.

الْهَامِجُ [el-hāmic] Bir lafzdır ki te'kîd için getirip **هَمَجٌ هَامِجٌ** derler, **لَيْلٌ لَائِلٌ** dedikleri gibi ki **هَمَجٌ هَامِجٌ** ziyâde açlık demek olur, **لَيْلٌ لَائِلٌ** ziyâde karanu gece olduğu gibi.

الْهَمَجُ [el-hemc] (hā'nın fethi ve mīm'in sükûnuyla) Deve suyu def'a-i vāhidde içip kanmak; yukâlu: **هَمَجْتُ الْإِبِلَ تَهْمَجُ هَمَجًا مِنْ** **الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَرِبْتُ دَفْعَةً وَاحِدَةً حَتَّى رَوَيْتُ**

الْإِهْمَاجُ [el-ihmāc] (hemzenin kesriyle) At ziyâde seğırtip seğırtmede ikdām etmek; yukâlu: **أَهْمَجَ الْفَرَسُ أَيَّ جَدُّ فِي جَزِيهِ**

[ه م ل ج]

الْهِمْلَاجُ [el-himlāc] (hā'nın kesriyle) Beygir olan at.

الْهَمَالِجُ [el-hemālic] (hā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) **هِمْلَاجٌ** [himlāc]in cem'i,

BĀBU'L-ḤĀ
(بَابُ الْحَاءِ)

ح

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ح ح]

أَحُّ الرُّجُلُ [el-aḥḥ] Öksürmek; yukālu: أَحُّ الرُّجُلُ يُؤُحُّ أَحًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَعَلَ

أَلْحَاخُ [el-uḥāḥ] (hemzenin zammıyla) Susuzluk ve hışım ve gam harāreti maʿnāsına da gelir.

أَلْحِيحَةُ [el-eḥīḥat] (hemzenin fethi ve ḥā'nın kesriyle) Kezālik hışım ve harāret-i gam maʿnāsınadır.

أُحْيِحَةُ [Uḥayḥat] (sīga-i tasgīr üzere) Ricālden bir kimsenin adıdır.

[أ ز ح]

أَزُوحُ [el-uzūḥ] (hemzenin ve zā-i muʿcemenin zammıyla) Devşirilip bir yere gelmek; yukālu: أَرَحَ الرُّجُلُ يَأْرُحُ أَرْوْحًا Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَقَبَّضَ وَدَنَا بَعْضُهُ مِنْ بَعْضٍ Ebū ʿAmr eyitti: أَرْوْحُ [uzūḥ] tahallüf maʿnāsınadır; yukālu: أَرَحَ الرُّجُلُ إِذَا تَحَلَّفَ Yaʿnī geri çekilse.

أَلَزُوحُ [el-ezūḥ] (hemzenin fethi ve zā'nın zammıyla) Mütehallif maʿnāsına. Ve Ğanevī eyitti: Ricālden أَرْوْحُ [Ezūḥ] o kimseye derler ki mekārīmden yaʿnī ululuk sıfatlarından geri kala, أَرْوْحُ [enūḥ] gibi ki أَرْوْحُ [enūḥ] dahi nūn'la ve ḥā-i mühmele ile mekārīmden geri kalana derler.

[أ ن ح]

أَلْنُوحُ [el-enḥ] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) ve

أَلْنَيْحُ [el-enīḥ] (hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle) ve

أَلْنُوحُ [el-unūḥ] (zameteynle) Nefesin tīz tīz alıp solumak; yukālu: أَلْنَحَ الرُّجُلُ يَأْنُحُ

مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا زَحَرَ مِنْ ثَقُلَ يَجِدُهُ مِنْ مَرَضٍ أَوْ
بُهِرَ كَأَنَّهُ يُنْحَنُ وَلَا يُبَيِّنُ Ya'nī öksürür gibi ola
beyne beyne. Ve زَحَرَ [zahır] zā-i mu'ceme
ve ḥā-i mühmele ile solumak ve بُهِرَ [buhr]
nefes tutulmak ma'nāsına gelir.

الأنخ [el-āniḥ] (hemzenin fethi ve meddi
ile) Teneffüs edip soluyan kimse.

الأنخ [el-unnaḥ] (hemzenin zammı ve
nūn'un fethi ve teşdidiyle) **أنخ** [āniḥ]
in cem'i, رَاكِعٌ [rāki']in cem'i رُكَّعٌ [rukka']
geldiği gibi. Ebū 'Amr eyitti: **أنخ** [āniḥ]
hemzenin meddiyle şol kimsedir ki ka-
çan ondan bir nesne taleb olunsa تَنْحُنُحُ
[tenaḥnuḥ] ede ki bu buhlden nāṣī olur bir
hālettir. **أنخ** [unnaḥ] dahi hemzenin zammı
ve nūn'un fethi ve teşdidiyle bu ma'nāya
gelir, mezbūrun cem'i olmak üzere.

الأنوخ [el-enūḥ] (hemzenin fethiy-
le) Kezālik buhlden hīn-i talebde تَنْحُنُحُ
[tenaḥnuḥ] eden kimse.

FASLU'L-BĀ'

(فَضْلُ الْبَاءِ)

[ب ح ح]

الْبَجَحُ [el-becaḥ] (fethateynle) Ferah
ma'nāsınadır; yukālu: مِّنَ الْبَابِ بِجَحٍ
بِالشَّيْءِ مِّنَ الْبَابِ بِجَحٍ بِهٖ اَيْضًا
بِالْفَتْحِ لَعْنَةً ضَعِيفَةً فِيهِ
الرَّابِعُ وَيُقَالُ بِجَحٍ بِهِ اَيْضًا
بِالْفَتْحِ لَعْنَةً ضَعِيفَةً فِيهِ

التَّبَجِجُ [et-tebcīḥ] ('alā-vezni
التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Şād etmek.

التَّبَجُّحُ [et-tebeccuḥ] ('alā-vezni
التَّكْرُمِ [et-tekerrum]) Şād olmak;
yukālu: اَنَا بَجَّحْتُهُ اَنَا
بَجَّحْتُهُ اَنَا تَبَجَّحْتُ اَيْ
فَرَّخْتُهُ فَرَّحَ Ve Ummu Zer'in
hadīsinde "وَبَجَّحْنِي فَبَجَّحْتُ"
vāki' olmuştur cīm'in tahfifiyle.

[ب ح ح]

الْبُحَّةُ [el-buḥḥat] (bā'nın zammıyla ve
ḥā'nın teşdidiyle) Āvāz boğulmak;
yukālu: فِي صَوْتِهِ بُحَّةٌ اَيْ غَطِيطٌ
Ya'nī "Āvāzında hırlama-
mak vardır." Yukālu: بَجَّحْتُ
أَبُحُّ بُحًّا مِّنَ الْبَابِ
الرَّابِعُ

الْبُحُّ [el-ebaḥḥ] Āvāzı ziyāde boğulmuş
kimse; وَلَا يُقَالُ بَاحٌ

الْبُحَاءُ [el-baḥḥā'] (bā'nın fethi ve elifin
meddiyle) Āvāzı ziyāde boğulmuş 'av-
ret. Ebū 'Ubeyde eyitti: بَحَّحْتُ
أَبُحُّ يا'nī bunda bāb-ı sālīs lügattır.

الْبُحَّةُ [el-baḥḥat] (bā'nın fethiyle) Kezālik
āvāzı boğulmuş 'avret; yukālu: اِمْرَاَةٌ
بُحَّةٌ فِي صَوْتِهَا بُحَّةٌ
bā'nın fethiyle ey;

الْبُحُّ [el-buḥḥ] (bā'nın zammıyla) أَبُحُّ
[ebaḥḥ]ın cem'idir, āvāzı boğulmuş kim-
seler ma'nāsına. Ve gāh olur ki bunu kıs-
met için isti'māl ettikleri oklara sıfat kılıp
"فَرَوُا أَضْيَافَهُمْ بِبَحِّ"
derler.

الإِبْحَاخُ [el-ibḥāḥ] (hemzenin kesriyle)
Boğmak; yukālu: مَا زِلْتُ أَصْبِحُ
حَتَّى أَبْحِنِي ذَلِكَ

التَّبْحُجُّ [et-tebaḥḥuḥ] (‘alā-vezni [et-tefa‘ul]) Bir eve girip sâkin olmağa kudret bulmak.

البُحْبُوحَةُ [el-buḥbūḥat] (bā’ların zammı ve ḥā’nın mā-beynde sükūnuyla) Evin orta yeri; yukālu: أَشْكَنُهُ اللهُ فِي بُحْبُوحَةِ الْجَنَّةِ أَيُّ فِي وَسْطِهَا

[ب د ح]

البَدْحُ [el-bedḥ] Ağaçla vurmak; yukālu: بَدَحَهُ بِالْعَصَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيُّ ضَرَبَهُ بِهَا Ve

بَدَحَ [bedḥ] Bir işi ansızın işlemek; yukālu: بَدَحَ بِهَذَا Ebū ‘Amr eyitti: **بَدَحَ** [bedḥ] āşikāre işlemeğe derler; yukālu: الْأَمْرُ أَيُّ بَاَحَ بِهِ Ve

بَدَحَ [bedḥ] Yükden ‘aciz olmağa dahi derler; yukālu: بَدَحَ الرَّجُلُ عَنِ حِمَالَتِهِ وَالْبَعِيرُ عَنِ حِمَالَتِهِ إِذَا عَجَزَا عَنْهُمَا Ve **حِمَالَةٌ** [ḥimālet] ḥā’nın kesriyle kılıç bağına derler. Ve

بَدَحَ [bedḥ] Ağır yük vurmağa dahi derler; yukālu: فَدَحَ [fedḥ] هَذَا الْأَمْرُ أَيُّ فَدَحَنِي ağır yük vurmağa derler.

البُدُوحُ [el-budūḥ] (zammeteynle) Güzel tarzla yürümek; yukālu: بَدَحَتْ الْمَرْأَةُ بُدُوحًا إِذَا تَفَكَّكَتْ [tefekkek] Ve مَشَتْ مَشِيَةً حَسَنَةً فِيهَا تَفَكُّكٌ salını yürümektir. Ve

بُدُوحٌ [budūḥ] **بِدْحٌ** [bidḥ]in cem‘i gelir, fezā ma‘nāsına, nitekim gelse gerekir inşā‘allāhu ta‘ālā.

التَّبْدُوحُ [et-tebedduḥ] Bi-ma‘nāhu; yukālu: تَبَدَّحَتْ الْمَرْأَةُ أَيُّ مَشَتْ مَشِيَةً كَذَلِكَ

الْبِدَاَحُ [el-bedāḥ] (bā’nın fethiyle) Vāsi‘ yere derler.

الْبِدَاَحُ [el-buduḥ] (zammeteynle) **بِدَاَحٌ** [bedāḥ]in cem‘i, mislu: قَدَالٌ [qazāl] ve قُدُلٌ [quzul]. Ve قَدَالٌ [qazāl] başın ardına derler cümleten.

الْبِدْحَةُ [el-bedḥat] (bā’nın fethiyle) Ev ortası, sāha-i dār ma‘nāsına.

الْبِدْحُ [el-bidḥ] (bā’nın kesriyle) Fezā-yı vāsi‘ ma‘nāsına.

الْبِدَاَحُ [el-bidāḥ] (bā’nın kesriyle) **بِدْحٌ** [bidḥ]in cem‘i.

[ب ذ ح]

الْبِذْحُ [el-bezḥ] Yarmak, şakk ma‘nāsına; tekūlu: بَدَحْتُ لِسَانَ الْفَصِيلِ إِذَا شَقَّقْتَهُ لِغَلًّا يَزْنَعُ Ya‘nī deve yavrusu anasın emmesin diye dilin yarsalar.

الْبُدُوحُ [el-buzūḥ] (zammeteynle) **بِدْحٌ** [bezḥ]in cem‘i, شُقُوقٌ [şuqūḳ] ma‘nāsına; yukālu: فِي رِجْلِ فُلَانٍ بُدُوحٌ أَيُّ شُقُوقٌ

[ب ر ح]

الْبُرْحُ [el-berḥ] Şiddet; yukālu: لَقِيتُ مِنْهُ بَنَاتٍ بَرَحٍ وَبَنِي بَرَحٍ

الْبُرْحِينُ [el-biraḥīn] ve

الْبُرْحِينُ [el-buraḥīn] (bā’nın kesriyle ve zammıyla) Belâlar demek olur; yukālu: دَوَاهِي Ve لَقِيتُ مِنْهُ الْبُرْحِينِ أَيُّ الشَّدَائِدِ وَالِدَّوَاهِي [devāhī] ذَاهِيَةٌ [dāhiyetin cem‘idir, belâlar ma‘nāsına.

الْبُرْحَةُ [el-burḥat] (bā’nın zammıyla) İyi nākaya derler.

الْبُرْحُ [el-buraḥ] (bā’nın zammı ve rā’nın fethiyle) Cem‘; yukālu: هَذِهِ بُرْحَةٌ مِنَ الْبُرْحِ إِذَا كَانَتْ مِنْ خِيَارِ الْإِبِلِ

الْبَارِحَةُ [el-bāriḥat] Geçen gecelerin akrebine derler ki dün gece dedikleridir; yukālu: لَقِيتُهُ الْبَارِحَةَ وَلَقِيتُهُ الْبَارِحَةَ الْأُولَى Ya‘nī geçen gecelerin ülâsı ki beriden ‘add olursa dün gece demek olur. **بَارِحَةٌ** [bāriḥat] **بُرْحَةٌ** [burḥat]ten müştak olur, زَالٌ ma‘nāsına.

الْبُرْحَاءُ [el-burḥā‘] (bā’nın zammı ve rā’nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şiddet-i ezāya

derler; yukālu: بُرْحَاءُ الْحُمَى

التَّبْرِيحُ [et-tebrīḥ] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Zahmet vermek; tekūlu: بَرَّحَ بِهِ الْأَمْرُ: تَبْرِيحًا أَي جَهْدَهُ Ya‘nī “Ona zahmet verdi.”

الْمُبْرِحُ [el-muberrīḥ] (mīm’in zammı ve rā’nın kesri ve teşdidiyle) Zahmetli; yukālu: صَرَبَهُ صَرْبًا مُبْرِحًا أَي مُؤَلِّمًا

التَّبَارِيحُ [et-tebārīḥ] (tā’nın fethiyle) Müş-tedd olmak; yukālu: تَبَارِيحُ الشُّوقِ أَي تَوَهُجُهُ Ve bu egerçi *Şihāḥ*’ta süreten müfred ile tefsir olunmuştur velâkin tibrīḥ [tebrīḥ]in cem’idir, ziyāde rüşenlik ma‘nāsına.

الْأَبْرَاحُ [el-ebraḥ] (hemzenin fethiyle) Akvā ma‘nāsına; yukālu: هَذَا الْأَمْرُ أَبْرَحُ مِنْ هَذَا أَي أَشَدُّ وَقَتْلُوهُمْ أَبْرَحَ قَتْلٍ

الْإِبْرَاحُ [el-ibrāḥ] (hemzenin kesriyle) İkrām ve ta‘zīm ma‘nāsına gelir; yukālu: مَا أَبْرَحَ هَذَا الْأَمْرُ أَي أَعْجَبَهُ مَا أَعْجَبَهُ Ve ‘acebe getirmek; yukālu: مَا أَبْرَحَ هَذَا الْأَمْرُ أَي أَعْجَبَهُ مَا أَعْجَبَهُ

الْبَرَّاحُ [el-berāḥ] (bā’nın fethiyle) Şol arz-ı vāsī’dir ki onun ekini ve eşcārı olmaya.

بَرَّاحٌ [berāḥ] Āşikāre ma‘nāsına da gelir; yukālu: جَاءَنَا بِالْأَمْرِ بَرَّاحًا أَي تَبَيَّنًا Ya‘nī “Āşikāre emrle geldi.” Ve

بَرَّاحٌ [berāḥ] Masdar dahi gelir, بَرَّاحٌ مَكَانَهُ dedikleri kavllerinde kaçan ki o mekândan zā’il olsa; yukālu: بَرَّاحٌ مَكَانَهُ أَي زَالَ عَنْهُ وَصَارَ [lā berāḥa] dedikleri Pes فِي الْبَرَّاحِ mansüb olur, nitekim لَا رَيْبَ mansüb olmuştur ve بَرَّاحٌ لَا [lā berāḥa]nin ref’i cāizdir, لَا [lā] لَيْسَ [leyse] ma‘nāsına olmak üzere. Ve

بَرَّاحٌ [berāḥ] İş āşikāre olmağa dahi derler; yukālu: بَرَّاحٌ الْأَمْرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَضَعَ كَأَنَّهُ ذَهَبَ وَزَالَ السِّرُّ وَزَالَ Ve ef’āl-i nākisadan dahi olup ismin ref’ ve haberin nasb eder; yukālu: لَا

أَبْرَحُ أَفْعَلُ ذَلِكَ أَي لَا أَزَالُ أَفْعَلَهُ

بَرَّاحٌ [berāḥi] (فَطَامٌ [ḩaṩāmi] gibi) Güneşin ismidir; yukālu: ذَلِكْتُ بَرَّاحٌ أَي غَرَبَتِ الشَّمْسُ

الْبُرُوحُ [el-burūḥ] (zammeteynle) Sayd sayyādın sağında iken soluna geçmek; yukālu: بَرَّحَ الظُّبْيُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ بُرُوحًا إِذَا وَلَاكَ مَيَاسِرَهُ Ya‘nī sayd solunu sayyādın sağına karīb etse ki bu hінде sayyādın soluna düşer. **الْبَارِحُ** [el-bārīḥ] rā’nın kesriyle) şol ıssı yeldir ki yazın eser.

الْبَوَارِحُ [el-bevārīḥ] (bā’nın fethi ve rā’nın kesriyle) Cem’i. Ebū Zeyd eyitti: **بَوَارِحٌ** [bevārīḥ] şol ıssı yellendir ki yazın eser. Ve

بَارِحٌ [bārīḥ] Şol sayddır ki sayyādın soluna düşse. ‘Arab tā’ifesi **بَارِحٌ** [bārīḥ]le tatayyur edip سَانِحٌ [sāniḥ]le tefe’ül ederler. Ve سَانِحٌ [sāniḥ] sīn-i mühmele ve ḩā-i mühmele ile sayyādın sağına gelen sayda derler, zīrā sayd sayyādın soluna düşünce sayyād dönmeyince atılmak mümkün olmaz. Ve fi’l-meseli: “إِنَّمَا هُوَ كَبَارِحِ الْأَزْوَى” Ve **أَزْوَى** [ervā] elif-i maksüre ile yaban keçilerine derler. Ve yaban keçileri dağın sarp yerlerinde olmağın halk onu ne سَانِحَةٌ [sāniḩat] ve ne hod بَارِحَةٌ [bārīḩat] görmeğe kâdir olamazlar, illā eyyāmda bir kerre.

أُمُّ بَرِّيحٍ [ummu berīḥ] Gurābın ismidir.

بَرِّحَى [berḩā] (bā’nın fethi ve rā’nın sükūnuyla) فَعْلَى [fa‘lā] vezni üzere) Bir kelimedir ki bir nesne atarken hatā etmek mahallinde isti‘māl olunur, nitekim isābet mahallinde مَرِّحَى [merḩā] derler mīm’le.

[ب ط ح]

الْبَطِّحُ [el-baṩḩ] (bā’nın fethi ve ṩā’nın sükūnuyla) Bir kimseyi yüzü üzere bırakmak.

الْإِنْبِطَاحُ [el-inbiṭāḥ] Yüz üzere düşmek; yukālu: بَطَحَهُ إِذَا أَلْقَاهُ عَلَى وَجْهِهِ فَانْبَطَحَ

الْأَبْطَاحُ [el-ebṭāḥ] (hemzenin ve tā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Şol vāsi' su akıntısı ki ufak taşları ola.

الْأَبَابِطِاحُ [el-ebāṭiḥ] (hemzenin fethi ve tā'nın kesriyle) أَبْطِطِاحُ [ebṭāḥ]ın cem'i.

الْبِطَاحُ [el-biṭāḥ] (bā'nın kesriyle) Kezālik أَبْطِطِاحُ [ebṭāḥ]ın cem'idir, 'alā-hilāfi'l-kiyās.

الْبُطْحُ [el-butḥāḥ] (bā'nın zammı ve tā'nın fethi ve teşdidiyle) Te'kīd için isti'māl olunur lafzdır; yukālu: بَطَّاحٌ بَطَّحٌ كَمَا يُقَالُ أَغْوَامٌ سِنِينَ Ve أَغْوَامٌ [a'vām] yıllar demektir [sinīn] ma'nāsına, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

الْبَطِيحَةُ [el-beṭiḥat] ve

الْبَطْحَاءُ [el-baḥḥā'] (bā'ların fethalarıyla) Şol vāsi' su akıntısıdır ki ufak taşları ola أَبْطِطِاحُ [ebṭāḥ] gibi ki zikr olundu. Ve بَطْحَاءُ [baḥḥā'] [Baḥḥā'u Mekket] bundan me'hūzdur, şerrefehallāhu ta'ālā.

الْبِطَائِيحُ [el-beṭā'iḥ] (kezālik bā'nın fethiyle) بَطَائِيحُ [beṭiḥat]ın cem'idir. Ve بَطَائِيحُ النَّبِطِ [Beṭā'iḥu'n-Nebaṭ] bir yerdir 'Irāqayn beyninde.

التَّبَطُّحُ [et-tebattūḥ] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Selin بَطْحَاءُ [baḥḥā'] da çok olması; yukālu: تَبَطَّحَ السَّبِيلُ إِذَا اتَّسَعَ فِي البَطْحَاءِ

[ب ل ح]

الْبَلْحُ [el-belaḥ] (bā'nın ve lām'ın fethiyle) Hurmānın بُسْرٌ [busr] olmazdan evvel bir hāletidir, zīrā hurmānın evveli طَلَعٌ [ṭal'c]dır, ondan sonra خَلَالَ [ḥalāl]dır ḥā-i mu'cemenin fethi ve lām'ın tahfifiyle ondan sonra بَلَحٌ [belaḥ]tır, ondan sonra بُسْرٌ [busr]dür, ondan sonra رُطْبٌ [ruṭb]dır, on-

dan [sonra] تَمَّرٌ [temr]dir.

الْبَلْحَةُ [el-beleḥat] بَلَحٌ [belaḥ]ın vāhidi.

الْإِبْلَاحُ [el-iblāḥ] (hemzenin kesriyle) Hurmā بَلَحٌ [belaḥ] olmak; yukālu: التَّحْلُ أَيُّ صَارَ مَا عَلَيْهِ بَلْحًا

الْبُلُوحُ [el-bulūḥ] (zammeteynle) Bir nesne kurumak; yukālu: بَلَحَ الثَّرَى مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا نَبَسَ Ve 'āciz olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: بَلَحَ بُلُوحًا أَيُّ أَعْيَا

التَّبْلِيحُ [et-tebliḥ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik 'āciz olmak ma'nāsına; yukālu: بَلَحَ تَبْلِيحًا

[ب ل د ح]

الْبِلْدَحَةُ [el-beldeḥat] ('alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir kimse kendiyi yere vurmak ve gāḥ olur ki tā ile dahi telaffuz edip بَلْطِطِاحُ [belṭāḥ] derler.

بَلْدَحٌ [Beldaḥ] Bir mevzi'in ismidir. Ve 'Arabların akribā ile tahazzün mahallinde isti'māl eyledikleri mesellerindendir: بَلْدَحٌ [Beldaḥ] adlı yerde bir kavm-i za'if vardır. Ve bu meseli Ni'āme demekle mülakkab olan Beyhes nām kimse demiştir, bir kavmi zevk ve sefāda görüp kendinin kavmi renc ve 'anāda olduğu için.

الْإِبْلِنْدَاهُ [el-iblinḍāḥ] (hemzenin kesri ve bā'nın sükūnu ve lām'ın kesriyle) Mekān vāsi' olmak; yukālu: إِبْلِنْدَحُ الْمَكَانُ إِذَا اتَّسَعَ Ve havuz yıkılmak ma'nāsına da gelir; yukālu: إِبْلِنْدَحَ الْحَوْضُ أَيُّ انْهَدَمَ

الْبِلْنَدَحُ [el-belendaḥ] (fethateynle ve nūn'un sükūnuyla) Semiz olup kasīrū'l-kāme olan kimseye derler.

[ب و ح]

الْبَاهَةُ [el-bāḥat] Evin ortası, sāḥa-i dār

ma'nāsına.

الإِبَاحَةُ [el-ibāḥat] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi helāl etmek; yukālu: أَبَحْتُكَ الشَّيْءَ أَيَّ أَخَلَلْتُهُ لَكَ

الْمُبَاحُ [el-mubāḥ] (mīm'in zammıyla) مَحْظُورٌ [maḥzūr]un mukābili. Ve مَحْظُورٌ [maḥzūr] ḥā-i mühmele ve zā-i mu'ceme ile harām olan nesnedir.

الإِسْتِبَاحَةُ [el-istibāḥat] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi kökünden kesmek; yukālu: إِسْتَبَاحُوهُمْ أَيَّ اسْتَأْضَلُوهُمْ

الْبُوحُ [el-bevḥ] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Sırrı āşikāre etmek; yukālu: بَاحَ سِرَّهُ إِذَا أَطْهَرَهُ

الْبُوحُ [el-būḥ] (bā'nın zammıyla) Zeker, ālet-i recül ma'nāsına. Ba'zılar nefis ma'nāsınadır, ba'zılar vat' ma'nāsınadır dediler; ve minhu kavluhum: "إِنَّكَ ابْنُ بُوْحِكَ" Ya'nī "Oğlun sulbī olan oğlundur." Ve صُبُوحٌ [ṣabūḥ] ṣād'ın fethiyle sabāḥ içilen şarāb. Ve

بُوحٌ [būḥ] Güneşin isimlerindedir. Ve ba'zılar يُوْحٌ [yūḥ] dediler nuktateyn-i tahtāniyyeteynle.

الْبِيَاحُ [el-biyāḥ] (bā'nın kesriyle ve yā'nın tahfifiyle) Bir nev' balıktır. Ve gāḥ olur ki bā'yı meftūḥ ve yā'yı müşedded kılarlar.

FASLU'T-TĀ'

(فَضْلُ التَّاءِ)

[ت ر ح]

التَّرْحُ [et-terah] (fethateynle) فَرَحٌ [ferah]ın zıddıdır ki gussa demek olur.

التَّتْرِيحُ [et-tetrīḥ] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Gussalı kılmak; yukālu: تَرَّحَهُ تَتْرِيحًا إِذَا أَحْزَنَهُ

الْمِتْرَاهُ [el-mitrāḥ] (mīm'in kesriyle) Şol nākadır ki sütü tiz kesile.

[ت ف ح]

التُّفَّاحُ [et-tuffāḥ] (tā'nın zammı ve fā'nın teşdidiyle) Elma dedikleri meyvedir.

التُّفَّاحَةُ [et-tuffāḥat] تُفَّاحٌ [tuffāḥ]ın vāhidi.

[ت ي ح]

التَّيْحُ [et-teyḥ] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Takdīr etmek; yukālu: تَاحَ لَهُ الشَّيْءُ مِنَّ التَّيْحِ "Ona bir nesne mukadder oldu" ma'nāsına. Ve

تَيْحٌ [teyḥ] Yürürken o yana bu yana eğilmek; yukālu: تَاحَ فِي مَشِيَّتِهِ إِذَا تَمَائَلَ

الْإِتَاحَةُ [el-itāḥat] (hemzenin kesriyle) Takdīr etmek; yukālu: أَيْحَ لَهُ الشَّيْءُ إِذَا قُدِّرَ وَأَتَاحَ اللَّهُ لَهُ الشَّيْءَ أَيَّ قَدَّرَهُ لَهُ

الْمِيتَاحُ [el-mityah] (mīm'in kesriyle ve tā'nın sükūnuyla ve yā-i tahtāniyyenin fethiyle) Şol kimsedir ki mühimm olan şey'e karışa, fuzūlī ma'nāsına. Ve

مِيتَاحٌ [mityah] Şol ata derler ki yürürken şevke gelip iki cānibine eğilerek yürüye.

التَّيِّحَانُ [et-teyyihān] (tā'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Sāhib-i Şurāḥ rivāyeti üzere, egerçi zabt-ı kütüb-i musahhahada fethateynledir, مِيتَاحٌ [mityah] ma'nāsına ki

fuzūli demek olur. Ve

تَيْحَانٌ [teyyihān] Şol ata derler ki yürürken iki cānibine meyl ederek yürüye.

التَيْحَانُ [et-teyyāh] (bi-fethi't-tā'i ve teşdīdi'l-yā'i) Kezālik şol at ki şevke gelip yürürken iki cānibine meyl ederek yürüye.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ح ح ح]

الإِجْحَاحُ [el-içāḥ] (hemzenin kesriyle) 'Avret hāmile olmak; yukālu: أَجَحَّتِ الْمَرْأَةُ: إِذَا حَمَلَتْ Ve إِجْحَاحٌ [içāḥ]ın asl vaz'ı yırtıcı cānverin dişisi hāmile olmağa delālet içindir. Her yırtıcı cānverin ki dişisi hāmile olup doğurmağa yaklaştıkta karnı büyüye أَجَحَّتِ السَّبُعَةُ derler.

المُجِحُّ [el-muciḥḥ] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Hāmile olup karnı büyüyen ma'nāsına.

الجَحْجَاحُ [el-caḥcāḥ] (cīm'in fethiyle) Ulu, seyyid ma'nāsına.

الجَحَاجِحُ [el-ceḥāciḥ] جَحْجَاحٌ [caḥcāḥ]ın cem'i.

الجَحَاجِحَةُ [el-ceḥāciḥat] جَحَاجِحٌ [ceḥāciḥ] in cem'i.

الجَحَاجِحُ [el-ceḥāciḥ] Kezālik جَحَاجِحٌ [ceḥāciḥ]ın cem'idir, dilersen yā'yla getirirsin dilersen yā'yı hazf edip yā'dan bedel tā getirirsin, birinden birinden lābüddür ve ikisi cem' olmak cā'iz değildir.

[ح د ح]

الجَدْحُ [el-cedḥ] (cīm'in fethi ve dāl'in sükünuyla) Sevīki ter etmek.

الإِجْتِدَاحُ [el-ictidāḥ] Bi-ma'nāhu; yukālu: جَدَحْتُ السَّوِيْقَ وَاجْتَدَحْتُهُ أَي لَتُّهُ [lett] bir nesneyi ıslatıp ter etmeğe derler.

المُجَدِّحُ [el-mucaddaḥ] (mīm'in zammı ve cīm'in ve dāl'in fethi ve teşdīdiyle) Karışmış nesne; yukālu: سَرَاتٌ مُجَدِّحٌ أَي مُحَوِّضٌ Ve تَحْوِيضٌ [taḥviḍ] ḥā-i mu'ceme ve ḍād-ı mu'ceme ile karışmış ma'nāsınadır.

الْمَجْدَحُ [el-micdah] (mīm'in kesriyle ve dāl'in fethiyle) Şol âlettir ki sevîki onunla karıştırırlar. Ve o şol ağaçtır ki ucunun birkaç köşesi vardır. Ve

مَجْدَحُ [Micdah] Şol yıldızdır ki ona Deberān derler, zīrā o sâ'ir yıldızların sonunda doğar ve ona حَادِي نُجُوم dahi derler, zīrā حَادِي [hādī] deve süren kimseye derler. Deve süren mu'ahhar olduğu için mu'ahhar olan yıldızda dahi حَادِي النُّجُوم dahi dediler.

الْمُجْدَحُ [el-mucdah] (mīm'in zammı ve dāl'in fethiyle) Lügattır مَجْدَحُ [micdah]ta, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

الْمَجَادِيحُ [el-mecādīh] (mīm'in fethi ve dāl'in kesriyle) Gökte sâkit olan yıldızlar ki 'Arablar yağmuru onların te'siriyle yağar derler: يُقَالُ مَجَادِيحُ السَّمَاءِ لِأَنْوَاءِهَا Ve أَنْوَاءُ [envā] نُوءُ [nev]in cem'idir; نُوءُ [nev] sâkit olan yıldızda derler.

الْمَعْدُوْحُ [el-mecdūh] (mīm'in fethi ve dāl'in zammıyla) Kan aldırmuş kimsenin kanıdır ki zamān-ı cāhiliyyette kaht yıllarında onu isti'māl ederlerdi.

[ج ر ح]

الْجَرْحُ [el-cerh] (cīm'in fethi ve rā'nın sükünüyle) Yaralamak; yukālu: جَرَحْتُ جَرْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ جَرْحَهُ أَي كَسَبَهُ yukālu: جَرَحْتُ لَهُ مِنْ الْمَالِ جَرْحَةً إِذَا اسْتَجْرَحًا قَطَعْتَ لَهُ قِطْعَةً

الْجُرْحُ [el-curh] (cīm'in zammıyla ve rā'nın sükünüyle) İsmidir, yara ma'nāsına.

الْجُرُوحُ [el-curūh] (zammeteynle) جُرْحُ [curh]in cem'idir, الْأَجْرَاحُ demediler illā şif'erde nedretle.

الْجِرَاحَةُ [el-cirāh] (cīm'in kesriyle) جِرَاحَةٌ [cirāhat]in cem'idir.

الْجِرَاحَةُ [el-cirāhat] (cīm'in kesriyle)

Kezālik yara.

الْجَرِيْحُ [el-cerīh] (cīm'in fethiyle) Yaralı. Müzekkeri ve mü'ennesi berāber olur; yukālu: رَجُلٌ جَرِيْحٌ وَامْرَأَةٌ جَرِيْحٌ

الْجَرْحَى [el-cerhā] جَرِيْحٌ [cerīh]in cem'idir. Kezālik müzekker ile mü'ennesi berāberdir; yukālu: رَجُلٌ جَرْحَى وَنِسْوَةٌ جَرْحَى

الْتَجْرِيْحُ [et-tecrīh] (alā-vezni اَلتَّكْرِيْمُ [et-tekrīm]) Yaralamak, teşdīdi teksīr içindir.

الْإِجْتِرَاحُ [el-ictirāh] (hemzenin kesriyle ve cīm'in sükünüyle) Kesb etmek; yukālu: إِجْتَرَحَ إِذَا اكْتَسَبَ

الْجَوَارِيْحُ [el-cevārih] (cīm'in fethiyle) Yırtıcı cānverlerden ve yırtıcı kuşlardan av avlayana derler, ذَوَاتُ الصَّيْدِ ma'nāsına. Ve

جَوَارِحُ إِنْسَانٍ [cevārihu insān] İnsanın şol a'zāsına derler ki onunla kesb eder.

الْإِسْتِجْرَاحُ [el-istircāh] 'Aybe ve fesād üzere olmağa derler; yukālu: قَدْ وَعَظْتُكُمْ فَلَمْ تَزِدَادُوا Ve اِسْتَجْرَحًا يَا'نِي "Benim size nasihatim fesāddan gayrı nesneyi müntic olmadı." Ve mecrūh bulmak ma'nāsına da gelir; kāle İbn 'Avn: اِسْتَجْرَحْتُ هَذِهِ الْأَحَادِيثَ يَا'نِي "Bu hadīsleri مَعْرُوحٌ [mechrūh] buldum."

[ج ز ح]

الْجَزْحُ [el-cezh] (cīm'in fethi ve zā'nın sükünüyle) İhsān olunan nesne, 'atiyye ma'nāsına; tekūlu: إِذَا اسْتَجْرَحًا قَطَعْتَ لَهُ قِطْعَةً

[ج ل ح]

الْجَلْحُ [el-celh] (cīm'in fethi ve lām'ın sükünüyle) Davar ağacın budakların otlayıp kabın soymağa derler.

الْجَوَالِيْحُ [el-cevāliḥ] (cīm'in fethi ve lām'ın kesriyle) Şol nesnelerdir ki kamışın ve sazın başlarından penbe gibi uçar.

الْمَجَالِحَةُ [el-mucāleḥat] (mīm'in zammı ve lām'in fethiyle) İrileşmek ve katılaştırmak, مُكَالِحَةٌ [mukāleḥat] ma'nāsına.

الْمَجَالِحِ [el-mucāliḥ] (mīm'in zammı ve lām'in kesriyle) Şol nākadır ki kış eyyāmında süt vere, ne soğuk ne hod kuraklık onu süttten men' etmeye.

الْمَجَالِحِ [el-mecālīḥ] مُجَالِحِ [mucāliḥ]in cem'i. Ve

مَجَالِحِ [mecālīḥ] Kezālik şol yellere derler ki onda kıtlık ve āfet olmağın mālī helāk etmiş ola.

الْمِجْلَاحِ [el-miclāḥ] (mīm'in kesriyle) Şol nākadır ki kıtlık yıllarında cefāya dayanıp süttin kesmeye.

الْجَلْحِ [el-celaḥ] (fethateynle) Başta bir hālettir ki o نَزَعٌ [neza']dan ziyāededir ki نَزَعٌ [neza'] baş kılı başın iki cānibinde açık bitmektir ve bunun o mertebesi نَزَعٌ [neza'] ondan sonra جَلْحٌ [celaḥ] ondan sonra صَلَعٌ [şala']dır; yukālu: جَلِحَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَجْلَحِ [el-eclaḥ] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnuyla) Şol kimsedir ki başının kılı zikr olunan vech üzere bitmesi āşikāre ola. Ve

أَجْلَحِ [eclaḥ] Şol mihaḥfeye derler ki üzerinde kubbesi olmaya.

الْجَلْحَةُ [el-celeḥat] (fethateynle) Başın iki cānibinde kıl bitmeyen yere derler.

الْجُلْحِ [el-culḥ] (cīm'in zammıyla) Şol sığırdır ki boynuzu olmaya.

الْمُجْلِحِ [el-mucelliḥ] (mīm'in zammı ve lām'in kesri ve teşdīdiyle) Şol kimsedir ki kesirü'l-ekl ola.

الْمُجْلِحِ [el-muclaḥ] (mīm'in zammı ve lām'in fethiyle) Ekl olunan nesne.

التَّجْلِيحِ [et-teclīḥ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir işe ziyāde ikdām edip tasīm üzere olmak.

الْجَلَاخِ [el-culāḥ] (cīm'in zammı ve lām'in tahfīfiyle) Şol sele derler ki önüne ne gel-se alıp gide.

الْمُجَالِحَةُ [el-mucāleḥat] (mīm'in zammı ve lām'in fethiyle) ʿAdāveti izhār etmek. Ve bir nesneyi açışmak; yukālu: جَالِحْتُ بِالْأَمْرِ إِذَا جَهَّزْتَهُ

الْمُجَالِحِ [el-mucāliḥ] (mīm'in zammı ve lām'in kesriyle) ʿInād eden kimse, mukābir ma'nāsına.

الْجَلْحَاءِ [el-Celḥā'] (cīm'in fethi ve lām'in sükūnu ve elifin meddiyle) Bir mevzi'in ismidir ki Başra'dan iki fersah uzaklığı vardır.

الْجَمْلَحَةُ [el-cemleḥat] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةِ [ed-daḥrecet]) Başı tırāş etmek; yukālu: جَمْلَحَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ Mīm zā'ıdır.

[ج م ح]

الْجُمُوحِ [el-cumūḥ] ve

الْجِمَاخِ [el-cimāḥ] (cīm'in evvelde zam-mı sānīde kesriyle) At baş pekliği edip sāhibine gālib olmak. Ve ʿavret talāk ve-rilmezden o kendi evinden çıkıp akribāsı yanına varmak; yukālu: جَمَحَتِ الْمَرْأَةُ مِنْ زَوْجِهَا إِذَا خَرَجَتْ مِنْ بَيْتِهِ إِلَى بَيْتِ أَهْلِهَا Ve

جُمُوحِ [cumūḥ] Sürʿat etmeğe dahi derler; yukālu: جَمَحَ أَيُّ أَسْرَعَ Ebū ʿUbeyde eyitti: «لَوْلَا إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ» (التوبة) Bārī taʿālānın (57 kav-l-i şerīfinde يَجْمَحُونَ [yecmeḥūne] يُسْرِعُونَ [yusriʿūne] ma'nāsınadır.

الْجُمُوحِ [el-cemūḥ] (cīm'in fethiyle) Başı pek olan at; yukālu: فَرَسٌ جُمُوحٌ Ve

جُمُوحِ [cemūḥ] Şol kişiye derler ki ken-

di hevāsına tābi^c olup men^cle memnū^c olmaya.

الْجُمَاخُ [el-cummāḥ] (cīm'in zammiyla ve mīm'in teşdīdiyle) Şol temrensiz başı müdevver oktur ki onunla oğlancıklar ok atmağı öğrenirler.

[ج ن ح]

الْجُنُوخُ [el-cunūḥ] (cīm'in ve nūn'un zammiyla) Meyl etmek; yukālu: جَنَحَ يَجْنُحُ وَيَجْنُحُ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا مَالَ Ve gece karīb olmağa dahi جُنُوخُ اللَّيْلِ derler.

الْإِجْتِنَاخُ [el-ictināḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِجْنَاخُ [el-icnāḥ] (hemzenin kesriyle) Meyl ettirmek; yukālu: أَجْنَحَهُ غَيْرُهُ

الْجَوَانِيخُ [el-cevāniḥ] Şol eyegülerdir ki göğüs cānibine muttasıldır, nitekim ضُلُوعٌ [ḍulū^c] arka cānibine muttasıl olandır.

الْجَانِيحَةُ [el-cāniḥat] جَوَانِيخُ [cevāniḥ]in müfredidir.

الْجُنْحُ [el-cunḥ] Devenin eyegüsü ufanmak ağır yük çekmeden; yukālu: جُنِحَ الْبَعِيرُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا انْكَسَرَتْ جَوَانِيحُهُ مِنَ الْحِمْلِ الثَّقِيلِ

الْجَنَاخُ [el-cenāḥ] (cīm'in fethiyle) Kuş kanadı.

الْأَجْنِيحَةُ [el-ecniḥat] (hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle) جَنَاخُ [cenāḥ]ın cem^ci, kanatlar ma'nāsına.

الْجَنْحُ [el-cenḥ] (cīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kuşun kanadına vurmağa derler; tekūlu: جَنْحَتْهُ إِذَا أَصَبَتْ جَنَاخَهُ

الْجُنَاخُ [el-cunāḥ] (cīm'in zammiyla) Günāḥ, اِئْتَمَ [işm] ma'nāsına.

الْجُنْحُ [el-cunḥ] (cīm'in zammiyla)

الْجَنْحُ [el-cinḥ] (cīm'in kesriyle) Gecenin bir pāresi; yukālu: جُنِحَ اللَّيْلِ وَجِنْحُهُ أَي طَائَفَةٌ

منه Ve

جِنْحُ [cinḥ] (cīm'in kesriyle) Cānib ma'nāsına dahi gelir; yukālu: جِنْحُ الطَّرِيقِ أَي جَانِبُهُ وَجِنْحُ الْقَوْمِ أَيضًا نَاحِيَتُهُمْ

[ج و ح]

الْجَوْحُ [el-cevḥ] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi dibinden kesmek; yukālu: جُحِثُ الشَّيْءُ أَجْوَحُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْجَائِيحَةُ [el-cāiḥat] Şol āfet ki mālī helāk eyleye, yıl kuraklık olmak cihetinden yāhūd āhar sebebden; yukālu: جَاحَتْهُمْ الْجَائِيحَةُ

الْإِجْتِيَاخُ [el-ictiyāḥ] (alā-vezni الْإِفْتِيَاخُ [el-ifti'āl] Bi-ma'nā الْجَوْحُ [el-cevḥ]; yukālu: إِجْتَاخَتْهُمْ بِمَعْنَى اسْتَأْصَلَتْهُمْ

الْإِجَاحَةُ [el-icāḥat] (hemzenin kesriyle) Āfet eriştirip helāk etmek; yukālu: جَاحَ اللهُ مَالَهُ وَأَجَاحَهُ وَاجْتَاخَهُ أَي أَهْلَكَهُ بِالْجَائِيحَةِ

FASLU'L-ḤĀ'
(فَضْلُ الْحَاءِ)

[ح ر ح]

الْحِرُّ [el-ḥir] (ḥā'nın kesri ve rā'nın tahfiyiyle) 'Avretin ferici, aslı حِرْح idi.

الْأَحْرَاهُ [el-aḥrāḥ] (hemzenin fethiyle) Cem'ci ve cem'ci أَحْرَاهُ [aḥrāḥ] gelmek delâlet eder ki حِرٌّ [ḥir]in aslı حِرْح ola.

الْحِرُونَ [el-ḥirūn] (ḥā'nın kesri ve rā'nın zammıyla) حِرٌّ [ḥir]in cem'cidir, menkūsta لِدُونٌ [lidūn] ve مِوُونٌ [mi'ūn] cem' olduğu gibi.

الْحِرِيَّ [el-ḥiriyy] (ḥā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) حِرٌّ [ḥir]e mensüb demektir.

الْحِرْحِيَّ [el-ḥireḥiyy] Bi-ma' nāhu lākin rā'yı meftūh edersin, يَدٌ [yed]de ve غَدٌ [ġad]de يَدَوِيٌّ [yedeviyy] ve غَدَوِيٌّ [ġadeviyy] dedikleri gibi.

الْحَرِحُّ [el-ḥariḥ] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) ذَاتُ حِرٍّ [zātu ḥir] demek olur, سِتَّةٌ [setih] sīn'in fethi ve tā'nın kesriyle ذَاتُ حِرٍّ ma'nāsına geldiği gibi.

FASLU'D-DĀL
(فَضْلُ الدَّالِ)

[د ب ح]

التَّدْبِيحُ [et-tedbiḥ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Arkasın düz edip başın aşağı salı-vermek; yukālu: دَبَّحَ الرَّجُلُ تَدْبِيحًا إِذَا بَسَطَ ظَهْرَهُ وَطَاطَأَ رَأْسَهُ فَيَكُونُ رَأْسُهُ أَشَدَّ انْحِطَاطًا مِنَ أَلْيَتَيْهِ Ya'nī sağrısından başı aşağı olur. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ نَهَى أَنْ يُدْبِيحَ الرَّجُلُ فِي الرُّكُوعِ كَمَا يُدْبِيحُ الْجَمَارُ"

[د ح ح]

الدَّحُّ [ed-daḥḥ] (dāl'ın fethiyle) Yere örslemek; tekülü: دَحَحْتُ فِي الْأَرْضِ إِذَا دَسَسْتُ فِيهَا

الدَّحْدَاهُ [ed-daḥdāḥ] Kısa boylu kimse.

الدُّحَيْدِيَّةُ [ed-duḥaydiḥat] (dāl'ın zammı ve ḥā'nın fethi ve dāl-ı sāniyenin kesriyle) Kezālik kısa boylu kimse.

الْإِنْدِيحُ [el-indiḥāḥ] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Karın gen olmak; yukālu: إِنْدَحَ بَطْنُهُ إِنْدِحَا حَا إِذَا اتَّسَعَ

[د ر ح]

الدِّرْحَايَةُ [ed-dirḥāyet] (dāl'ın kesriyle ve yā-i müsennāta) Semiz olup kısa boylu ve karnı büyük kimse. Ve دِرْحَايَةٌ [dirḥāyet] فِغْلَانَةٌ [fi'ḡlānet] vezni üzere جِغْظَارَةٌ [ci'zāret] e mülhaktır. Ve جِغْظَارَةٌ [ci'zāret] cīm'in kesri ve 'ayn-ı mühmelenin sükūnuyla ve zā-i mu'ceme ve rā-i mühmele ile kasirü'l-kāme olup fermüde olan kimse.

[د ر د ح]

الدِّرْدِيحُ [ed-dirdiḥ] (dāleyn'in kesriyle) Yaşlı kimse; yukālu: شَيْخٌ دِرْدِيحٌ أَيُّ كَبِيرٌ

[د ل ح]

الدَّلْحُ [ed-delḥ] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

الدَّلْوْحُ [ed-dulūḥ] (zammeteynle) Ağır yük altında yürüyüp ağırlığı için adımın vech-i mu'cād üzere atamamak.

الدَّلْوْحُ [ed-delūḥ] (fethiyle) Kesirü'l-mā' olan bulut.

الدَّلْوْحُ [ed-duluḥ] (zammeteynle) دَلْوْحٌ [delūḥ]un cem'idir, قَدُومٌ [qadūm]un cem'i قُدْمٌ [qudum] geldiği gibi. Ve قَدُومٌ [qadūm] külüng dedikleri alet ki taşçılar isti'māl ederler.

الدَّلَالِيْحُ [ed-dāliḥ] Kezālik suyu çok bulut.

الدَّلَالِيْحُ [ed-dullaḥ] (dāl'in zammı ve lām'ın teşdidiyle ve fethiyle) دَالِيْحٌ [dāliḥ]in cem'i; رَاكِعٌ [rāki'c]in cem'i رُكْعٌ [rukka'c] geldiği gibi.

التَّدَالِيْحُ [et-tedāluḥ] (tā'nın fethi ve lām'ın zammıyla) İki kimse bir nesneyi götürmek; yukālu: تَدَالَحَا الشَّيْءَ فِيمَا بَيْنَهُمَا إِذَا حَمَلَاهُ عَلَى عُوْدٍ "أَنَّ سَلْمَانَ وَأَبَا الدَّرْدَاءِ اشْتَرَيَا لَحْمًا فَتَدَالَحَا بَيْنَهُمَا"

دَوْلَجٌ [Devlaḥ] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezni üzere) Bir 'avretin ismidir.

[د و ح]

الدَّالِيْحُ [ed-dāḥ] Şol nakş ki oğlancıklara gösterip onunla avuturlar; yukālu: الدُّنْيَا دَاْحَةٌ

الدَّلْوْحَةُ [ed-devḥat] Ulu ağaç, her ne cins ağaç olursa olsun.

FASLU'Z-ZĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[ذ ب ح]

الدَّبِيْحُ [ez-zebḥ] Yarmak, şakk ma'nāsına; yukālu: دَبِيْحْتُ الدَّنَّ إِذَا بَزَلْتَهَا Ve بَزَلٌ [bezl] zā-i mu'ceme ile yarmak; ma'nāsınadır. Ve

ذَبِيْحٌ [zebḥ] Boğazlamak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: ذَبِيْحْتُ الشَّاةَ Ve الْكُلُّ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الدَّبِيْحُ [ez-zibḥ] (zāl'ın kesriyle ve bā'nın sükünüyle) Boğazlanan nesne. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَفَدَيْنَاهُ بِذَبِيْحٍ عَظِيمٍ﴾ (الصافات 107) ki Hazret-i İsmā'il'den kurbān fedā olunduğuna işārettir.

الدَّبِيْحُ [ez-zebīḥ] (ez-zebīḥ] (zāl'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Boğazlanmış.

الدَّبِيْحَةُ [ez-zebīḥat] Mü'ennesi. Ve tā-i te'nisle gelmesi ismiyyet gālib olduğu içindir, egerçi fa'ıl bi-ma'nā mef'ül olsa, müzekkeri ve mü'ennesi berāber olur. Ve

ذَبِيْحٌ [zebīḥ] Şol koyuna derler ki hacc-ı şerīfte senin için boğazlanmağa sālīh ola.

الْإِذْبَاْحُ [el-izzibāḥ] (hemzenin kesriyle ve zāl'ın kesri ve teşdidiyle) Kurbān için koyun hāzır etmek; yukālu: إِذْبِيْحْتُ أَيِ اتَّخَذْتُ طَبِيْحًا Ve ذَبِيْحًا كَمَا تَقُولُ إِطْبِيْحْتُ إِذَا اتَّخَذْتُ طَبِيْحًا [ṭabīḥ] pişen nesneye derler.

التَّدَابِيْحُ [et-tezābuḥ] Halk birbirin boğazlamak; yukālu: تَدَابِيْحُ الْقَوْمِ إِذَا ذَبِيْحَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا Ve yukālu: "الْتَّمَادِيْحُ التَّدَابِيْحُ" Ya'nī "Halāyık birbirin medh etmek birbirin boğazlamak gibidir."

الْمَدْبِيْحُ [el-mezbaḥ] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) Yerde olan şol yarıktır ki bir karış mīkdārı ola.

الْمَدَابِيحُ [el-mezābiḥ] Cem'î; yukālu: أَحَادِيدُ Ve غَادَرَ السَّيْلُ فِي الْأَرْضِ أَحَادِيدَ وَمَدَابِيحَ [eḥādīd] أَخَذُوهُ [uḥdūd]un cem'idir hemzenin zammıyla, yarık ma'nāsına. Ve مَدَابِيحُ [mezābiḥ] diye mihrāblara dahi derler, onda karābīn olduğundan ötürü. Ve قَرَابِينُ [qarābīn] فَزْبَانُ [qurbān]ın cem'idir. Ve فَزْبَانُ [qurbān] hakka yakın eden nesnedir.

الذُّبَابُ [ez-zubbāḥ] (zāl'ın zammı ve bā'nın teşdidiyle) Şol yarıklardır ki ayakta olan parmakların iç yüzünde ola; ve minhu kavluhum: مَا دُونَهُ سَوْكَةٌ وَلَا ذُبَابٌ Ya'nī "O nesnenin verāsında ne سَوْكَةٌ [şevk] var ve ne hod ذُبَابٌ [zubbāḥ] vardır." Ve سَوْكَةٌ [şevk] diye dikene derler.

سَعْدُ الذُّبَابِ [Sa'du'z-Zābiḥ] Menāzil-i kamerden bir menzilin ismidir ki o iki berrāk yıldızlardır ki birbirinden ıraklığı birer arşın mikdārıdır. Her birinin sadrından bir küçük yıldız vardır ki güyā onu boğazlar, ona binā'en ذَابِجٌ [zābiḥ] dediler.

الذُّبْحُ [ez-zubaḥ] (zāl'ın zammı ve bā'nın fethiyle 'alā-vezni اَلْهَبِجُ [el-hubaḥ]) Bir otur ki onu devekuşu yer. Ve هُبِجٌ [hubaḥ] hā'nın zammı ve bā'nın fethiyle devenin sonra doğan yavrusudur, آخِرُ النَّبَاتِ [āḥiru'n-nitāc] ma'nāsına.

الذُّبْحَةُ [ez-zubeḥat] (zāl'ın zammı ve bā'nın fethiyle) Bir ağırdır ki boğaza 'arız olur; yukālu: أَخَذْتُهُ الذُّبْحَةَ Ebū Zeyd'den böyle nakl olundu, ammā 'amme ذُبْحَةٌ [zubḥat] dediğinin teskīn-i bā'yla aslı ma'lūm değildir.

[ذرح]

الذَّرَاهُ [ez-zurrāḥ] (zāl'ın zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) ve

الذُّرُوحُ [ez-zurrūḥ] (zāl'ın zamım ve rā'nın

zammı ve teşdidiyle) Bir kırmızı böcek-tir ki siyāh noktaları vardır uçar, سُومٌ [sumūm]dandır.

الذَّرَارِيحُ [ez-zerārīḥ] Cem'î. Ve Sībeveyhi eyitti: ذَّرَارِيحُ [zerārīḥ]in vāhidi ذَّرَحْرَحٌ [zurāḥraḥ]tır zāl'ın zammı ve rā'ların fethiyle, فُعْلَعَلٌ [fu'al'al] vezni üzere, zīrā kelām-ı 'Arabda فُعُولٌ [fu'ūl] sīgası yoktur ki müfred ola. Ve سُبُوحٌ [subbūḥ] ve فُدُوشٌ [kuddūs]u Sībeveyhi سُبُوحٌ [sebbūḥ] ve فُدُوشٌ [kaddūs] okurdu fā'nın fethiyle. Ve Sībeveyhi eyitti: ذَّرَحْرَحٌ [zurāḥraḥ]in tasgīrinde ذُرَيْرِيحٌ demezsin, ذُرَيْرِيحٌ [zurayriḥ] dersin zīrā kelām-ı 'Arabda فُعْلَعَلٌ yoktur; illā حَذَرْدٌ [ḥadred] vardır. Ve حَذَرْدٌ [ḥadred] Bir recülün ismidir.

التَّذْرِيبُ [et-tezrīḥ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesnenin bir pāreciğın suya bırakmak; yukālu: دَرَّحْتُ الرَّغْمَرَانَ وَغَيْرَهُ فِي الْمَاءِ تَذْرِيبًا إِذَا جَعَلْتِ فِيهِ مِنْهُ شَيْئًا يَسِيرًا Ve

تَذْرِيبٌ [tezrīḥ] Zikr olunan böceği ki sümümdandır, ta'āma katmağa dahi derler; yukālu: دَرَّحَ طَعَامَهُ إِذَا جَعَلَ فِيهِ الذَّرَارِيحَ

الذَّرِيحِيُّ [ez-zerīḥiyy] (zāl'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Ziyāde kırmızı demek olur; yukālu: أَحْمَرُ ذَرِيحِيٍّ أَيُّ شَدِيدِ الْحُمْرَةِ

الذَّرِيحِيَّاتُ [ez-zerīḥiyyāt] (zāl'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol develere derler ki ذَرِيحٌ [zerīḥ] adlı erkek devenin evlādıdır.

الذَّرِيحَةُ [ez-zerīḥat] (kezālīk zāl'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Tepe, تَلٌّ [tell] ma'nāsına.

الذَّرِيحُ [ez-zerīḥ] Tepeler, تِلَالٌ [tilāl] ma'nāsına.

[ذوح]

الذَّوْحُ [ez-zevḥ] (zāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Pek yürümek.

FASLU'R-RĀ'

(فَصْلُ الرَّاءِ)

[ر ب ح]

الرِّبْحُ [er-riḥḥ] (rā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Fā'ide etmek; yukālu: رِبْحٌ فِي إِسْتِشْفَافٍ Ve تَجَارَتِهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَفَى [istişfāf] fā'ide etmeğe derler. Ve

رِبْحٌ [riḥḥ] Nefs-i fā'ideye dahi derler.

الرِّبْحُ [er-rebaḥ] (rā'nın ve bā'nın fethiyle) Kezālik fā'idenin ismidir, fe-yekūnu mislu: شِبْهَ [şibh] ve شَبَهَ [şebh].

الرِّبَاخُ [er-rebāḥ] (bi-fethi'r-rā') Bi-ma'nāhu kezālik.

الرِّبَايَحَةُ [er-rābiḥat] Fā'ideli ticāret; yukālu: تِجَارَةٌ رِبَايَحَةٌ أَيْ يُرْبِحُ فِيهَا

الرِّبَايَحُ [el-irbāḥ] (hemzenin kesriyle ve rā'nın sükūnuyla) Fā'ide vermek; yukālu: أَرْبَحُهُ عَلَى سَلْعَتِهِ أَيْ أَعْطَيْتُهُ رِبْحًا

الرِّمْرَابِحَةُ [el-murābeḥat] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Fā'ide ile satmak; yukālu: بَعْتُ الشَّيْءَ مُرَابِحَةً

رِبَاخٌ [rebāḥ] (rā'nın fethiyle) Bir sākīnin ismidir.

الرِّبَاخُ [er-rebāḥ] (kezālik rā'nın fethiyle) Bir cānverin ismidir ki kediye müşābihtir. Ve bir şehrin ismidir ki kāfūr ondan gelir; yukālu: كَأَفُورٍ رِبَاخِي *Siḥāḥ*'ın ba'zı nüshalarında kāfūr رِبَاخٌ [rebāḥ] adlı cānverden sağılır demiş ve ba'zı nüshada رِبَاخٌ [Rebāḥ] adlı şehirden celb olunur demiş. Ona binā'en sāhib-i *Muhezzeb* رِبَاخٌ [rebāḥ]ı ma'nā-yı evvelle tefsīr etmiştir ve sāhib-i *Şurāḥ* ma'nā-yı sānī ile.

الرِّبَاخُ [er-rubbāḥ] (rā'nın zammı ve bā'nın teşdidiyle) Erkek maymūn, hamdūne-i ner

ma'nāsına.

الرُّبْحُ [er-rubaḥ] (rā'nın zammı ve bā'nın fethiyle) Deve yavrusu. Gūyā ki bu lügattır رُبْعٌ [rubaḥ]da ki رُبْعٌ [rubaḥ] dahi rā'nın zammı ve bā'nın fethiyle deve yavrusuna derler, فَصِيلٌ [feşīl] ma'nāsına. Ve

رُبْحٌ [rubah] Kezālik bir kuşa derler ki zāga şebīhtir. Ve

رُبْحٌ [rubah] İç yağına dahi derler.

[ر ج ح]

الرُّوْحَانُ [er-ruḥān] (rā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Terāzū ağır gelmek; yukālu: رَجَحَ الْمِيزَانَ يَرْجِحُ وَيَرْجِحُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي أَيْ مَالٌ

الرِّزْجَاخُ [el-ircāḥ] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnuyla) ve

التَّرْجِيحُ [et-tercīḥ] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir kimseye ziyāde vermek; yukālu: أَرْجَحْتُ لِفُلَانٍ وَرَجَّحْتُ تَرْجِيحًا إِذَا أَعْطَيْتُهُ رَاجِحًا

الرِّجَاخُ [er-recāḥ] (rā'nın fethi ve ḥā'nın tahfifiyle) Şol ‘avrettir ki sağırsı büyük ola.

الرُّرْحُجُ [er-rucuḥ] (zammeteynle) رُجَاخٌ [rucāḥ]ın cem'i, mislu: قَدَالٌ [qazāl] ve قُدْلٌ [kuzul].

الرُّرْجُوْحَةُ [el-urcūḥat] (hemzenin ve cīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) Salıncak dedikleri nesne ki onunla oynarlar.

التَّرْجِيْحُ [et-tereccuḥ] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) Meyl etmek; yukālu: تَرَجَّحَتِ الرُّرْجُوْحَةُ بِالْغَلَامِ إِذَا مَالَتْ

الرِّمْرَابِحَةُ [el-murācaḥat] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Ağır gelmek; min bābi'l-mugālebeti; yukālu: رَاجِحُهُ فُورَجِحْتُهُ Ve كُنْتُ أَرْزَنُ مِنْهُ [rezānet] ağırlığa

derler.

الْمَرْجُوحُ [el-mercūḥ] Maglūb; yukālu: قَوْمٌ مَرْجُوحٌ Ya'ni مَرْجُوحٌ [mercūḥ]lardır hilmde.

الرَّجْحُ [er-recaḥ] (fethateynle) Onun tırnağında bir mikdār vüs'at olmaktır. Ve bu atın evsāf-ı hamīdesinden 'add olunur, zīrā bu مُضْطَّرٌّ [muşṭarr]ın mukābilidir ki إِضْطْرَارٌ [iştirār] tırnak dar olmaktır, ammā kaçan ki ziyāde vāsi' olsa 'ayb 'add olunur.

[ر ح]

الْأَرْحُ [el-erāḥḥ] (fethateynle) Şol kimsedir ki ayağının altı kemerli olmayıp yere düz basa, nitekim zencī tā'ifesinin ayakları böyle olur. Ve

أَرْحُ [erāḥḥ] Şol yaban keçisine dahi derler ki tırnağı yassı ola.

التَّرْحُوحُ [et-terāḥruḥ] ('alā-vezni التَّرْلُزُلُ [et-tezelzul]); yukālu: تَرَحَّرَحَتِ الْفَرَسُ إِذَا فَحَجَّتْ إِذَا فَحَجَّتْ Ve فَوَائِمَهَا لِتَبْوَلْ Ve فَحَجَّ [fehac] ḥā-i mühmele ile ve cīm'le ayakları ayrı tutmağa derler.

الرَّوْحَرَاهُ [er-raḥrāḥ] (rā'nın fethiyle ve ḥā'nın sükūnuyla) Şol nesnedir ki onda vüs'at ve rikkat ola. Ve

رَحْرَاهُ [raḥrāḥ] Emr-i ma'āşta vüs'at olmağa dahi derler; yukālu: عَيْشٌ رَحْرَاهُ أَيَّ وَاسِعٌ

رَحْرَاهَانَ [Raḥreḥān] (rā'ların fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir dağın adıdır, 'Ukāz kurbünde. Ve عُكَاظٌ ['Ukāz] 'ayn-ı mühmelenin zammıyla ve zā-i mu'ceme ile Mekke-i müşerreffe kurbünde bir yerin adıdır ki onda bāzār durur. Ve رَحْرَاهَانَ [yevmu raḥraḥān] bundan me'hūzdur ki Benī 'Āmir'in Benī Temīm üzere gelmesi günüdür.

[ر د ح]

الرُّدْحَةُ [er-rudḥat] (rā'nın zammıyla ve dāl'in sükūnuyla) Bir sütedir ki evin mu'ahharına çekerler yāhūd bir kıt'adır ki onu ev üzerine ziyāde ederler.

الرَّوْدَحُ [er-redḥ] (rā'nın fethi ve dāl'in sükūnuyla) ve

الْإِرْدَاهُ [el-irdāḥ] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnuyla) Göçer evine bir kıt'a dahi ziyāde etmek; yukālu: رَدَحْتُ الْبَيْتَ وَأَرَدَحْتُهُ إِذَا أَذْخَلْتُ شُعَّةً فِي مَوْخِرِهِ Ve ev üzerine balçık örtmek ma'nāsına da gelir; tekülü: رَدَحْتُ الْبَيْتَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَانَتْ عَلَيْهِ بِالطَّيْنِ

الرَّوْدَاهُ [er-redāḥ] (rā'nın fethiyle) Şol 'avrettir ki oturak yerleri sakīl ve fermüde ola, mūlahham olduđu için. Ve

رَدَاḤ [redāḥ] Bir bölük atlıdır ki seyri ağır ola, ziyāde kesretinden ötürü; yukālu: كَيْبِيَّةٌ رَدَاḤ Ve

رَدَاḤ [redāḥ] Büyük çanağa dahi derler.

الرُّوْدَاḤ [er-ruduḥ] (zammateynle) رَدَاḤ [redāḥ]ın cem'idir.

[ر ز ح]

الرَّوَاذِيحُ [er-rāziḥ] Şol deveye derler ki arıklığından helāk ola.

الرُّوْزُوحُ [er-ruzūḥ] (zammateynle)

الرُّوْزَاḤ [er-ruzāḥ] (rā'nın zammıyla) Arıklığından zebūn olup düşen deve; yukālu: رَزَّحَتِ النَّاقَةُ تَوْزُوحًا وَرُزَاḤًا إِذَا سَقَطَتْ مِنَ الْإِغْيَاءِ هُزَالًا

التَّرْزِيحُ [et-terziḥ] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Deveyi arıklatıp düşkün etmek; yukālu: رَزَّحْتُهَا أَنَا تَوْزِيحًا

الرَّوْزَحِي [er-rezḥā] ve

الرَّوْزَاḤِي [er-rezāḥā] ve

الْمَرَازِيحُ [el-merāziḥ] ve

الرُّزْحُ [er-ruzzah] (rā'ların fethiyle evveleynde ve mīm'in fethiyle sâliste ve rā'nın zammı ve zā-i mu'cemenin teşdidiyle rābî'de) Arıklamaktan düşkün olan deve-ler; yukālu: **إِبِلٌ رُّزْحَى**

الْمَرْزَحُ [el-merzah] (mīm'in fethiyle) Makta^c-ı ba'ide derler; ya'nī maksad-ı ba'ide derler ki ona davar varmakta zebūn ola.

الْمِرْزِيحُ [el-mirzih] (mīm'in ve zā'nın kesriyle) Katı āvāzlı kimse, şedidü's-savt ma'nāsına.

الْمِرْزَحُ [el-mirzah] (mīm'in kesri ve zā'nın fethiyle) Şol ağaçtır ki onunla bağ çubuğu yerden yukarı kaldırılır, dayak ma'nāsına. Ve ba'zı vilâyetlerde ona herak derler.

[ر س ح]

الْأَرْسَاحُ [el-ersah] (hemzenin fethiyle ve rā'nın sükūnuyla) Şol kişidir ki oturak yerlerinin ve uyluklarının etleri az ola.

الرَّشْحَاءُ [er-reshā'] (rā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Mü'ennesi. Ve bu sebebden kurda **أَرْسَحُ** [ersah] denir, zīrā kurdun ardı hafiftir.

الرُّشْحُ [er-rush] (rā'nın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Cem'i. 'Arab tā'ifesinden bir 'avrete: **أَرْسَحْتُنَا مَا بَالْنَا نَرَاكُنَّ رُحْسًا** dediler eyitti: **أَرْسَحْتُنَا نَارُ الرَّحْفَتَيْنِ** Ya'nī āteş müzāhemelerinden; gāh āteş az olup üzerine cem^c olmakla ve gāh ziyāde olup ba'īd olmakla.

[ر ش ح]

الرُّشْحُ [er-resh] (rā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Terlemek; yukālu: **رَشَحَ رَشْحًا** Ve vermek ma'nāsına da gelir; yukālu: **لَمْ يَرْشَحْ بِشَيْءٍ إِذَا لَمْ يُعْطِهِ شَيْئًا**

الْمِرْشَاحُ [el-mirşah] (mīm'in kesriyle ve

rā'nın sükūnuyla) ve

الْمِرْشَاحَةُ [el-mirşehat] (mīm'in kesriyle) Kezâlik şol nesnedir ki kaftandan içeri giyerler, terden ötürü ki ona terlik derler.

الرُّوْشِيحُ [er-reşih] (rā'nın fethi ve sīn'in kesriyle) Ter, عَرَقٌ [arak] ma'nāsına.

الْتَّرْشِيحُ [et-terşih] ('alā-vezni اَلْتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Ana veledinin ağzına süt sağlamak, şey'en fe-şey'en tā emmeğe kâdir olunca. Ve

تَرْشِيحٌ [terşih] Terbiye olunmağa dahi derler; yukālu: **فَلَانٌ يَرْشُحُ لِلْوَزَارَةِ أَيُّ يَرْبِي لَهَا وَيُوَهِّلُ**

الْتَّرْشُوحُ [et-teraşşuh] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) Kavî olmak; yukālu: **تَرْشَحُ الْفَصِيلُ إِذَا قَوِيَ عَلَى الْمَشْيِ**

الرُّرَاشِيحُ [er-rāşih] Kuvvet bulup anasıyla yürümeğe kâdir olan deve yavrusu.

الْمُرْشِيشُ [el-mureşşih] (mīm'in zammı ve sīn'in kesri ve teşdidiyle) Şol nâkadır ki kendi ile bile yürümeğe kâdir yavru yetiştire.

[ر ض ح]

الرُّرْضِحُ [er-radh] (rā'nın fethi ve dād'ın sükūnuyla) **رَضِحٌ** [radh] gibi hā-i mu'ceme ile ufacak taş ufatmak ve çekirdek ufatmak.

الرُّرْضِحُ [er-ruğh] (rā'nın zammıyla) İsm-dir, ufanmış çekirdek. **مَرْضُوحٌ** [merđuh] ma'nāsına.

الرُّمِرْضَاحُ [el-mirđah] (mīm'in kesriyle) Şol taştır ki onunla çekirdek ufanır.

نَوَى الرُّرْضِحِ [neva'r-radh] Şol çekirdektir ki ufanmak için vurduklarında sıçraya.

[ر ق ح]

الرُّوْقَاحَةُ [er-reqāhat] (rā'nın fethiyle) Kesb ve ticāret etmek. Ve ba'zı cāhiliyyet ehlinin hacc ederken telbiyesindedir:

“جُنَّتَاكَ لِلنَّصَاحَةِ لَمْ نَأْتِ لِلرَّقَاحَةِ” Yaʿnī “Biz günâhtan pāk olmak için geldik, ticâret için gelmedik.”

التَّرْفُوحُ [et-terâḫḫuḥ] (fethateynle ve kāf'ın teşdîdiyle ve dahi zammıyla) Kesb etmek; yukâlu: فَلَانَ يَتَرَفَّحُ لِعِيَالِهِ أَيَّ يَكْتَسِبُ

التَّرْقِيحُ [et-terḫīḥ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Mālî islâh etmek ve üzerine durup gözetmek.

الرَّقَاحِي [er-reḳāḫiyy] (rā'nın fethiyle ve yā'nın teşdîdiyle) Mālî görüp gözeten kimse; tekûlu: فَلَانَ رَقَاحِي مَالٍ

[ر ك ح]

الرُّوْحُ [er-rukḥ] (rā'nın zammıyla) Dağın bir cānibidir.

الرُّكُوحُ [er-rukūḥ] (zammeteynle) ve

الرُّوْحُ [el-erkāḥ] (hemzenin fethiyle) رُوْحُ [rukḥ]un cem'ci. Ve

رُكْحُ [rukḥ] ve

رُكْحَةٌ [rukḥat] Evin orta yerine dahi derler. Ve

رُكْحَةٌ [rukḥat] Bir pāre tiride derler ki çanakta bākî kalmış ola.

الرُّمُوكِحَةٌ [el-murtekīḥat] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesriyle) Şol çanaktır ki tirit ile dolmuş ola.

الرُّمُوكِحَةُ [el-irkāḥ] İstinād ma'nāsına; yukâlu: أَرْكَحْتُ إِلَيْهِ أَيَّ اسْتَنْدْتُ إِلَيْهِ

الرُّكُوحُ [er-rukūḥ] (rā'nın ve kāf'ın zammıyla) Bir nesneye meyl etmek.

الرُّمُوكِحَةُ [el-mirkāḥ] (mīm'in kesriyle) Şol eyerdir ki atın arkasında geri kaça. Ve deve pālânına dahi derler, kaçan o dahi devenin arkasında geri kaça.

[ر م ح]

الرُّمُوحُ [er-rumḥ] (rā'nın zammıyla) Gönder, nîze ma'nāsına.

الرِّمَاحُ [er-rimāḥ] Cem'ci. Ve

رِمَاحُ [rimāḥ] Pek olan dikenlere dahi derler. Kaçan ki diken pek olup davar onu otlasa رِمَاحَهَا أَخَذَتْ derler. Ve davar sütlü yâhūd semiz olmasına dahi رِمَاحَهَا أَخَذَتْ derler, zîrâ sâhibi onu boğazlamadan imtinâ eder.

الرِّمَاحُ [el-ermāḥ] (hemzenin fethiyle) Kezâlik cem'dir.

الرَّمْحُ [er-remḥ] (rā'nın fethiyle) Gönder vurmak; yukâlu: رَمَحَهُ رَمْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا طَعَنَهُ بِالرَّمْحِ Ve davar bir nesneyi ayağıyla vurmağa dahi derler; yukâlu: رَمَحَهُ Ve çekirge taş ufağını ayağıyla vurmağa da derler; yukâlu: رَمَحَ الْجُنْدَبُ إِذَا ضَرَبَ الْحَصَى [cundeb] cīm'in zammı ve dāl'in fethiyle ufak çekirgeye derler.

الرَّمَامِيحُ [er-rāmiḥ] (mīm'in kesriyle) Gönder sâhibi. Ve bu ma'nāya fi'l yoktur; لَبِنٌ [lābin] gibi, تَامِرٌ [tāmir] gibi ki لَبِنٌ [leben] sâhibi ve تَمْرٌ [temr] sâhibi demek olur. Ve تَمْرٌ رَامِيحٌ derler şol öküze ki onun iki boynuzu ola. Ve سِمَاكٌ رَامِيحٌ [simākun rāmiḥ] derler şol yıldız ki Mekke-i mükerreme o yıldızın önündedir ve bu سِمَاكِيْنٌ [Simākeyn] dedikleri yıldızların biridir. Ve buna سِمَاكٌ رَامِيحٌ [Simākun Rāmiḥ] dedikleri bunun önünde bir yıldız olduğu içindir ki o yıldız سِمَاكٌ [Simāk] dedikleri yıldızın رُمْحٌ [rumḥ]juder derler. Ve bu menâzil-i kamerden değildir.

الرَّمْمَاحُ [er-remmāḥ] (rā'nın fethi ve mīm'in teşdîdiyle) Şol kimsedir ki gönder iş-

ler. Ve Remmāh b. Meyyāde demekle ma'rūf şā'irin ismidir. Ve Ebū Berā' 'Āmir b. Mālik'e مَلَاعِبُ الْأَسِنَّةِ derler idi; Lebīd mezbūrun mersiyesinde "مَلَاعِبُ الرِّمَاحِ" ile ta'bir etti, kāfiye eclî için, مَلَاعِبُ الْأَسِنَّةِ mahallinde.

الرِّمَاحَةُ [er-rimāhat] (rā'nın kesriyle) Gön-der işlemek san'atı.

[ر ن ح]

التَّرْنُوحُ [et-terennuh] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Mest olmadan yāhūd gayrı hāletten o yana bu yana eğilmek; yukālu: تَرْنُوحُ أَي تَمَائِلٌ مِنَ السَّكْرِ وَغَيْرِهِ

التَّرْنِيحُ [et-ternih] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Lā-ya'kıl olmak ve za'f galebe etmeğe dahi derler; yukālu: رُنِحَ عَلَيْهِ تَرْنِيحًا عَلَى مَا لَمْ يُسَمِّ فَاعِلُهُ إِذَا عُشِيَ عَلَيْهِ أَوْ اعْتَرَاهُ وَهْنٌ فِي عَظْمِهِ Ya'nī onun kemiklerine za'f 'arız olsa.

الْمُرْنُوحُ [el-murrenah] (mīm'in zammı ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Za'if ve la-ya'kıl olan kimse.

[ر و ح]

الرُّوْحُ [er-rūh] (rā'nın zammıyla) Müzek-ker ve mü'ennes isti'māl olunur. Ve رُوْحٌ [rūh] diye Kur'ān'a ve Cībril'e ve 'İsā'ya 'aleyhimu's-selām dahi derler.

الرُّوْحَانِي [er-rūhāniyy] (rā'nın zammıyla) رُوْحٌ [rūh]a mensūb olan. Ebu'l-Ḥaṭṭāb eyitti: 'Arabdan bazı kimseleri işittim ki melā'ikeye ve cinne nisbet mahallinde رُوْحَانِي [rūhāniyy] derlerdi.

الرُّوْحَانِيُونُ [er-rūhāniyyūn] رُوْحَانِي [rūhāniyy]in cem'i. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: Her nesne ki onda رُوْحٌ [rūh] ola, ona رُوْحَانِي [rūhāniyy] derler.

الْأَرْوَاحُ [el-ervāh] رُوْحٌ [rūh]un cem'i. Ve رِيْحٌ [rīh]in cem'i gelir mīl ma'nāsına; zīrā

رِيْحٌ [rīh]in aslı رُوْحٌ [rivh]tir, vāv'ı yā'ya döndürdüler mā-kabli meksūr olduğu için cem'inde; kaçan ki fetha 'udul olundaysa vāv 'avdet etti, nitekim أَرْوَاحُ الْمَاءِ ve تَرَوُّحْتُ بِالْمَرْوَحَةِ kavlinde 'avdet etmiştir, zīrā أَرْوَاحُ الْمَاءِ "Su rāyiha bağladı" demektir. Ve تَرَوُّحْتُ بِالْمَرْوَحَةِ "Ben yelpaze ile havā kesb ettim" demektir.

الرُّوْحَانِي [er-revhāniyy] (rā'nın fethiy- le) Gökçek mekān, makām-ı tayyib ma'nāsına.

الرِّيْحُ [er-rīh] (rā'nın kesriyle) Yel, rüzgār ma'nāsına. Ve gāh olur ki رِيْحٌ [rīh] galebe ve kuvvet ma'nāsına da gelir. Ve minhu kavluhu ta'ālā: (الأنفال 46) ﴿وَتَذْهَبَ رِيْحُكُمْ﴾

الرِّيَّاحُ [er-riyāh] (rā'nın kesriyle) ve

الْأَرْيَّاحُ [el-eryāh] (hemzenin fethiyle) رَوَّاحٌ [rivāh]in cem'idir. Ve رِيَّاحٌ [riyāh] رَوَّاحٌ [rivāh] ma'nāsına da gelir.

الرِّيْحَةُ [er-rīhat] Kezālik رِيْحٌ [rīh] ma'nāsınadır; yukālu: رِيْحٌ وَرِيْحَةٌ كَمَا يُقَالُ دَارٌ وَدَارَةٌ

رِيَّاحٌ [Riyāh] (rā'nın kesriyle) Yerbū' tā'ifesinden bir kabīlenin adıdır.

الرَّوَّاحُ [er-rāh] ve

الرَّيَّاحُ [er-reyāh] (rā'nın fethiyle ikisinde dahi) Şarāb, hamr ma'nāsına. Ve

رَاحٌ [rāh] رَاحَةٌ [rāhat]ın cem'i dahi gelir. Ve aya ma'nāsına. Ve

رَاحٌ [rāh] Şād olmağa dahi derler. إِرْتِيَّاحٌ [irtiyāh] gibi. Ve yel katı esmek ma'nāsına da gelir; yukālu: يَوْمٌ رَاحٌ أَي شَدِيدُ الرِّيْحِ

الرُّوْحُ [er-revh] ve

الرَّوَّاحَةُ [er-rāhat] (rā'nın fethiyle ve vāv'ın sükunuyla) Dinlenmek, istirahat ma'nāsına. Ve

رَوْح [revḥ] Nesīm ma'nāsına da gelir. Ve gökçek ma'nāsına da gelir; yukālu: نَوْمٌ رَوْحٌ Ve أي طَيِّبٌ

رَوْح [revḥ] Rahmet ma'nāsına da gelir. Ve yel pek esmek ma'nāsına da isti'māl olunur; yukālu: رَاحَ الْيَوْمُ يَرَّاحُ إِذَا اسْتَدَّتْ رِيحُهُ Ve havuza yel dokunmak ma'nāsına da gelir; yukālu: رِيحَ الْعَدِيدِ عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ إِذَا صَرَبَتْهُ الرِّيحُ Ve

رَوْح [revḥ] Ağacın yaprağı zāhir olmağa dahi derler; yukālu: رَاحَ الشَّجَرُ يَرَّاحُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Nitekim رَاحَةٌ [rāḥat] ihsān hīninde şād olup hiffet bulmağa derler; yukālu: رَاحَ فُلَانٌ لِلْمَعْرُوفِ يَرَّاحُ رَاحَةٌ إِذَا أَخَذَتْهُ لَهُ حِفَّةٌ Ve bir nesneyi işlemekte el süvār olmağa dahi derler; yukālu: رَاحَتْ يَدُهُ بِكَذَا أَيِ خَفَّتْ لَهُ Ve

رَاحَةٌ [rāḥat] At aygırılmağa dahi derler; yukālu: رَاحَ الْفَرَسُ يَرَّاحُ رَاحَةٌ إِذَا تَحَصَّنَ أَيِ صَارَ فَحْلًا Ve bir nesnenin kokusun almağa dahi derler; yukālu: رَاحَ الشَّيْءُ يَرَّاحُهُ وَيَرِيحُهُ إِذَا وَجَدَ ”مَنْ قَتَلَ نَفْسًا مُعَاهِدَةً“ لَمْ يَرَّحْ رَاحَةَ الْجَنَّةِ“ جَعَلَهُ أَبُو عُبَيْدٍ مِنْ رِحْتِ الشَّيْءِ أَرَّاحُهُ وَكَانَ أَبُو عَمْرٍو يَقُولُ لَمْ يَرَّحْ بِكُسْرِ الرَّاءِ يَجْعَلُهُ مِنْ رَاحِ الشَّيْءِ يَرِيحُهُ وَالْكَسَائِيُّ يَقُولُ لَمْ يَرَّحْ يَجْعَلُهُ مِنْ أَرَّحْتَ الشَّيْءَ فَأَنَا أَرِيحُهُ وَالْمَعْنَى وَاحِدٌ وَقَالَ الْأَصْمَعِيُّ Ve deve yatağına dönmeğe dahi derler; yukālu: رَاحَتْ مُرَّاحٌ [murāḥ] mīm'in zammıyla deve yatağıdır.

الرَّيْحُ [er-rīḥ] (rā'nın kesriyle) ve

الرَّايحةُ [er-rā'iḥat] Koku, bŷy ma'nāsına; yukālu: وَجَدْتُ رِيحَ الشَّيْءِ وَرَايحةً بِمَعْنَى

رَايحةُ [rā'iḥat] Şey'n ma'nāsına dahi isti'māl olunur; yukālu: مَا لَهُ سَارِحَةٌ وَلَا رَايحةٌ أَيِ شَيْءٌ Egerçi asl ma'nāsı “Otlağa varır gelir davarı yok” demektir.

الرَّمْرُوحُ [el-murevvaḥ] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) Gökçek kokulu

nesne; yukālu: دُهْنٌ مُرَّوْحٌ أَيِ مُطَيَّبٌ Ve fi'l-hadīsi: ”أَنَّهُ أَمْرٌ بِالْإِثْمِدِ الْمُرَّوْحِ“ Ve إِثْمِدٌ [iṣmid] kesr-i hemze ve sükūn-ı şā-i müsellese ve kesr-i mīm ile sürme, كُحْلٌ [kuḥl] ma'nāsına.

الرَّايحةُ [el-irāḥat] Yaramaz rāyiha bağlamak; yukālu: أَرَّاحَ اللَّحْمَ أَيِ أَنْتَنَ Ve mevt ma'nāsına da gelir; yukālu: أَرَّاحَ الرَّجُلُ أَيِ مَاتَ Ve deveyi yatağına redd etmeğe dahi derler; yukālu: أَرَّاحَ إِبِلَهُ أَيِ رَدَّهَا إِلَى الْمُرَّاحِ Ve bir kimseye hakkın vermeğe dahi derler; yukālu: أَرَّحْتُ عَلَى الرَّجُلِ حَقَّهُ إِذَا رَدَدْتَهُ عَلَيْهِ: رَاحَتٌ كِلْمٌ Ma'nāsına da gelir; yukālu: أَرَّاحَ الرَّجُلُ أَيِ رَجَعَتْ أَرَّاحَهُ اللهُ فَاسْتَرَّاحَ أَيِ يَلِيهِ نَفْسُهُ بَعْدَ الْإِعْيَاءِ Ya'nī yorulduktan sonra dinlendi. Ve nefes alıp vermek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَرَّاحَ أَيِ تَنَفَّسَ Ve rüzgārılı yere varmağa dahi derler; yukālu: أَرَّاحَ الْقَوْمَ أَيِ دَخَلُوا فِي الرِّيحِ

إِرَّاحَةٌ [irāḥat] Koku almağa dahi derler; yukālu: أَرَّاحَ الشَّيْءَ إِذَا وَجَدَ رِيحَهُ Ve sayd sayyādın kokusun almağa dahi derler; yukālu: أَرَّاحَنِي الضَّنِيْدُ إِذَا وَجَدَ رِيحَ الْإِنْسِيْبِيِّ وَكَذَلِكَ أَرَّوْحَنِي الضَّنِيْدُ إِلَى أَرَّوْحٍ وَاسْتَرَّوْحٍ وَاسْتَرَّاحَ derler, ammā أَرَّوْحٌ ve اِسْتَرَّوْحٌ kelimeleri asl üzere isti'māl olunmuştur bilā-i'lāl.

التَّرْوِيحُ [et-tervīḥ] [irāḥat] gibi deveyi yatağına döndürmektir. Ve

تَرْوِيحٌ [tervīḥ] ve

إِرَّاحَةٌ [irāḥat] Ya'nī deveyi yatağına götürmek. Ekser ba'de'z-zevāl olduğu için تَرْوِيحٌ [tervīḥ] ve إِرَّاحَةٌ [irāḥat] demişlerdir.

الرَّمْرَاحُ [el-murāḥ] (mīm'in zammıyla) Devenin ve koyunun gece ile yatağı olan yer, gerek ağılı çevrilmiş olsun gerek olmasın.

الرَّوَّاحُ [er-revāḥ] (rā'nın fethiyle) صَبَّاحٌ

[ṣabāh] mukābilidir; pes رَوَاحٌ [revāḥ] zevāl-ı şemsten gece erince olan vakte derler ve gāh olur ki رَاحٌ-يُورُحٌ dan masdar dahi gelir ki رَاحٌ-رَوَاحًا [Ve] غَدَا-يَغْدُو [غَدَا-يَغْدُو] دُحُولٌ فِي يَوْمِ نَكِيزَةِ السِّغَاسِ sīgasının nakīzi olur, ya'nī ma'nāsına olur, nitekim "غَدَا-يَغْدُو" ma'nāsına olur. Ve [dahi] دُحُولٌ فِي الصَّبَاحِ ma'nāsına olur. Ve

رَوَاحٌ [revāḥ] Rūcū' ma'nāsına gelir; yukālu: سَرَحَتِ الْمَاشِيَةُ بِالْعَدَاءِ وَرَاحَتْ بِالْعَيْشِيِّ Ve sūhulet ma'nāsına da gelir; tekūlu: إِفْعَلُ ذَلِكَ فِي سَرَاحٍ وَرَوَاحٍ أَي سُهولةً

أَلْمَرَاحُ [el-merāḥ] (mīm'in fethiyle) Şol mevzi'dir ki kavm ona رَوَاحٌ [revāḥ] vaktinde gelir yāhūd رَوَاحٌ [revāḥ] vaktinde ondan giderler, مَعْدَى [maḡdā] gibi ki مَعْدَى [maḡdā] غُدُوَّةٌ [ḡudvet] vaktinde gidilen yāhūd gelinen yere derler. Ve gāh olur ki مَعْدَى [maḡdā] ve مَرَاحٌ [merāḥ] ahlāk ve atvārdan kināyet olur; yukālu: مَا تَرَكَ فُلَانٌ مِنْ أَبِيهِ مَعْدَى وَلَا مَرَاحًا إِذَا أَشْبَهَهُ فِي أَحْوَالِهِ كُلِّهَا

أَلْمِرْوَحَةُ [el-mirveḥat] (mīm'in kesriyle) Şol ālettir ki ıssı havālarda onunla تَرْوُحٌ [terevvuḥ] olunur, yelpaze ma'nāsına.

أَلْمَرَاحِيَّةُ [el-merāviḥ] (mīm'in fethiyle) مِرْوَحَةٌ [mirveḥat]in cem'idir.

أَلْمِرْوَحَةُ [el-merveḥat] (mīm'in fethiyle) Mefāzeyeye derler, geçit ma'nāsına.

أَلْمَرَاحِيَّةُ [el-merāviḥ] مِرْوَحَةٌ [merveḥat]in cem'idir. Ve

مَرَاحِيٌّ [merāviḥ] Şol yerlerdir ki onda yeller düz esmez.

أَلْإِرْوَاحُ [el-irvāḥ] Su yāhūd gayrı nesne rāyiha bağlamak; yukālu: رَوَّحَ الْمَاءَ أَوْ غَيْرَهُ إِذَا تَغَيَّرَتْ رَائِحَتُهُ أَرْوَحِي الصَّبِيْدُ أَي وَجَدَ أَرْوَحَتْ مِنْ فُلَانٍ طَيِّبًا ve yukālu: رَوَّحَتْ مِنْ فُلَانٍ طَيِّبًا

أَلرَّيْحُ [er-reyyiḥ] (rā'nın fethi ve yā'nın

kesri ve teşdīdiyle) Gökçek kokulu demek olur; yukālu: يَوْمٌ رَيِّحٌ وَمَكَانٌ رَيِّحٌ

أَلْمَرُوحُ [el-merūḥ] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Şol havuzdur ki ona yel dokunup mütemevvic ola.

أَلْمَرِيحُ [el-merīḥ] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Kezālik yel dokunan havuz: فَالْمَرُوحُ وَالْمَرِيحُ مَا أَخُوذُ مِنْ رِيحِ الْعَدِيْرِ عَلَى مَا لَمْ يَسْمُ فَاعِلُهُ مِثْلُ مَسِيْبٍ وَمَسُوْبٍ أَخَذَ مِنْ شَيْبٍ

أَلتَّرْوُحُ [et-terevvuḥ] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Ağacın yaprağı tekrār zāhir olmak; yukālu: تَرَوَّحَ الشَّجَرُ أَي تَفَطَّرَ وَتَفَطَّرَ بِوَرَقٍ Ve تَفَطَّرَ [tefaṭṭur] fā' ile ve tā-i mūhmele ile bir nesne yarılmağa derler. Ve ot uzamağa dahi derler; yukālu: تَرَوَّحَ تَرَوَّحَ Ve su karīb olduğu nesneden rāyiha bağlamağa dahi derler; yukālu: ve تَرَوَّحَ الْمَاءُ إِذَا أَخَذَ رِيحَ غَيْرِهِ لِقُرْبِهِ مِنْهُ

تَرَوَّحٌ [terevvuḥ] Yelpaze ile havā kesb etmeğe de derler; yukālu: تَرَوَّحَتْ بِالْمِرْوَحَةِ Ve

تَرَوَّحٌ [terevvuḥ] Gitmek ma'nāsına da gelir.

أَلْمِرْوَحَةُ [el-murāveḥat] (mīm'in zammıyla ve vāv'ın fethiyle) Gāh bir işi işleyip gāh bir işi işlemek ki bir işten bir işe intikāl istirāḥat gibi olur; yukālu: رَاحَ بَيْنَ رِجْلَيْهِ إِذَا قَامَ عَلَى أَحَدِهِمَا مَرَّةً وَعَلَى الْأُخْرَى مَرَّةً

أَلتَّرَاوُحُ [et-terāvuḥ] (‘alā-vezni [et-te‘āmul]) Kezālik münāvebe ile ‘amel etmek; yukālu: إِنَّ يَدَيْهِ لَتَتَرَاوَحَانِ بِالْمَعْرُوفِ Ya'nī elleri ihsāndan hālī değıldir.

أَلرَّوَّاحُ [er-revāḥ] (fethateynle) Vūs'at ma'nāsına. Ve

رَوَّاحٌ [revāḥ] Kezālik iki ayağın arasında olan vūs'attir. Ve bu فَحَّجٌ [fehac]dan ednādır ki فَحَّجٌ [fehac] dahi ayağın arası vāsī' olmaktadır.

الأَرْوَاحُ [el-ervah] Ayakları ökçeleri birbirine yakın olup burunları irak olmağa derler. Ve

رَوْحٌ [revah] Perākende olana dahi derler; yukālu: طَيْرٌ رَوْحٌ أَيُّ مُتَفَرِّقَةٌ Ve bazıları eyitti: طَيْرٌ رَوْحٌ Akşama karīb dönmeğe giden kuşlardır, رَائِحٌ [rā'ih]in cem'idir, حَدَمٌ [ḥadem] خَادِمٌ [ḥādim]in cem'i olduğu gibi.

الأَرْوَاحُ [el-ervah] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ayakları birbirinden irak olan kimse.

الرُّوحَاءُ [er-revḥā] Mü'ennesi. Ve her devekuşu رَوْحَاءُ [revḥā]dır demişler. Ve dibi yakın çanağa dahi derler; yukālu: قَضَعَةٌ رَوْحَاءُ إِذَا كَانَتْ قَرِيبَةً الْقَعْرِ

الإِرتِيَاحُ [el-irtiyāh] Şād olmak, neşāt ma'nāsına. Ve rahmet etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: إِرتِيَاحَ اللهُ لِفُلَانٍ أَيُّ رَحِمَهُ

الإِستِرَاحَةُ [el-istirāhat] Rāhat bulmak.

المُستَرَاحُ [el-musterāh] Āb-hāne, مَخْرَجٌ [maḥrec] ma'nāsına.

الإِستِرْوَاحُ [el-istirvāh] Bir nesneye üns tutup yakışmak; yukālu: إِستِرْوَحَ إِلَيْهِ أَيُّ اسْتَنَامَ وَسَكَنَ إِلَيْهِ

الأَرِيحِيُّ [el-erīhiyy] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) Hulku vāsi' olan kimse.

الأَرِيحِيَّةُ [el-erīhiyyet] İhsān vaktinde şād olmak; yukālu: أَخَذَتْهُ الأَرِيحِيَّةُ إِذَا ارْتَاحَ لِلنَّدَى Ya'nī ihsān için şād olsa.

الرَّيْحَانُ [er-reyḥān] Fesleğen dedikleri ot ki rāyiha-i tayyibesi vardır. Ve rızk ma'nāsına da gelir; tekūlu: خَرَجْتُ أَبْتِغِي رَيْحَانَ Ve fi'l-hadīsi: "الْوَلَدُ مِنْ رَيْحَانَ اللهُ" Ve kavluhum: سُبْحَانَ اللهُ وَرَيْحَانَهُ نَضُبُوهُمَا عَلَيَّ Ya'nī ben "Hak ta'ālāyı tenzīh edip ondan rızk talep ederim." Ve ammā kavluhu ta'ālā: ﴿وَالْحُبُّ ذُو﴾

العَضْفِ وَالرَّيْحَانَ ﴿(الرحمان 12) فَالْعَضْفُ سَأَقُ الزَّرْعَ العَضْفُ [ʿaʃf]tan murād ekinin inciği ve رَيْحَانَ [reyḥān]dan murād yaprağıdır. Kezā nukile mine'l-Ferrā.

رَوْحَاءُ [Revḥā] (rā'nın fethiyle ve elif-i memdüde ile) Bir şehrin ismidir.

الرُّوحَاوِيُّ [er-Revḥāviyy] Rūḥā şehrine mensüb olan kimsedir.

FASLU'Z-ZĀY

(فصل الزَّاي)

الْإِزَاحَةُ [el-izāḥat] Gidermek, إِزَالَةٌ [izālet]
أَزَحْتُ عَلَيْهِ فَرَّاحَتْ ma'nāsına; yukālu: أَزَحْتُ عَلَيْهِ فَرَّاحَتْ

[ز ح ح]

الزَّحُّ [ez-zahḥ] Bir nesneyi mahallinden ayırmak; yukālu: زَحَّهُ يَزُحُّهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَحَاهُ عَنْ مَوْضِعِهِ

الزَّلْزَلَةُ [ez-zahzeḥat] (alā-vezni [ez-zelzelet]) Bir nesneyi bir nesneden ayırmak; yukālu: زَحَزَحْتُهُ عَنْ كَذَا أَي بَاعَدْتُهُ عَنْهُ

التَّزَحُّزُ [et-tezahzuḥ] (alā-vezni [et-tezelzul]) Ayrılmak; yukālu: زَحَزَحْتُهُ فَتَزَحَّزَحَ أَي تَنَحَّى

الزَّحْزَاحُ [ez-zahzah] (zā'ların fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Irak olmak; yukālu: هُوَ بِزَحْزَاحٍ عَنْ ذَلِكَ أَي بِبَعْدٍ مِنْهُ

[ز ر ح]

الزُّرُوحُ [ez-zerūḥ] (zā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Şol tepedir ki üzeri yassı ola.

الزَّرَافِحُ [ez-zerāviḥ] (zā'nın fethi ve vāv'ın kesriyle) زُرُوحٌ [zerūḥ]un cem'i. Ebū 'Amr eyitti: زَرَاوِحٌ [zerāviḥ] küçük tepeciklerdir ki ona öyük derler.

[ز ل ح]

الزَّلْخَلَةُ [ez-zelahleḥat] Yayvan ve sığacak olan nesne; yukālu: فَضَعْتُ زَلْخَلَةً أَي مُنْبَسِطَةً قَرِيبَةً الْقَعْرِ

[ز م ح]

الزُّمْمُحُ [ez-zummaḥ] (zā'nın zammı ve mīm'in fethi ve teşdīdiyle) Denī olan kimse. Ve ba'zılar eyitti: Kasīrū'l-kāme olup mezmūm olan kimse.

[ز ي ح]

الزَّيْحُ [ez-zeyḥ] Irak olmak; yukālu: زَاحَ الشَّيْءُ يَزِيحُ زَيْحًا أَي بَعْدَ وَدَهَبَ

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[س ب ح]

السِّبَاخَةُ [es-sibāhat] (sīn'in kesriyle) Suda yüzmek, عَوْمٌ [ʿavm] ma'nāsına.

السَّبْحُ [es-sebh] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Fārig olmak. Ve emr-i ma'āšta tasarruf etmek. Ḳatāde eyitti: Bārī ta'ālānın (المزمل) ﴿إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا﴾ (7 dediği kavli şerifinde "سُبْحٌ طَوِيلٌ" ferāg-ı tavīl ma'nāsınadır. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: Mūnkalab-ı tavīl ma'nāsınadır. Ve Mu'erric eyitti: Ferāg ve mecī ve zehāb ma'nāsınadır. Ve

سَبْحٌ [sebh] At seğırtmesine dahi derler.

السَّابِحُ [es-sābiḥ] Seğırtici at.

السُّبْحَةُ [es-subḥat] (sīn'in zammıyla ve bā'nın sükūnuyla) Şol boncuklardır ki onunla tesbīh çevirirler. Ve

سُبْحَةٌ [subḥat] Tatavvu'a dahi derler, gerek zikrde olan tatavvu' olsun gerek salāta olan tatavvu' olsun; tekūlu: فَضِيْتُ سُبْحَتِي Ve rivāyet olundu ki 'Ömer radiyallāhu 'anhu "جَلَدَ رَجُلَيْنِ سَبْحًا بَعْدَ الْعَصْرِ أَيَّ صَلِيًّا" Ya'nī "İki kimseyi ta'zīr etti, ikindi namāzından sonra tatavvu' namāzın kıldıkları için."

التَّسْبِيحُ [et-tesbīḥ] (alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bārī ta'ālāyı 'ayb ve naks verir nesnelere berīdir demek.

سُبْحَانَ اللَّهِ [subḥānallāhi] تَسْبِيحٌ [tesbīḥ] ma'nāsınadır; mansūbdur, masdariyyet üzere gūyā ki اَللَّهُ مِنَ الشُّوءِ بَرَاءَةٌ denilmiştir. Ve 'Arab tā'ifesi مِنْ كَذَا سُبْحَانَ derler o nesneden ta'accüb mahallinde. Ve سُبْحَانَ [subḥāne] münevven olmadı, zīrā سُبْحَانَ [subḥāne] ma'rifedir, تَسْبِيحٌ [tesbīḥ]

in 'alemidir.

السُّبْحَاتُ [es-subuḥāt] (sīn'in ve bā'nın zammıyla) Ululuk, celālet ma'nāsına; ve minhu kavluhum: سُبْحَاتٌ وَجْهٍ وَرَبِّمَا أَيَّ جَلَالَتُهُ

السُّبُوحُ [es-Subbūḥ] (sīn'in zammı ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Ḥudāy ta'ālā hazretlerinin şol ism-i şerīflerindedir ki 'uyüb-ı nakāyistan berī olmağa delālet eder, Şa'leb eyitti: Her ism ki فَعُولٌ [fa'ūl] vezni üzeredir 'ayn'ın teşdidiyle, ev-veli meftūhtur, meger ki سُبُوحٌ [subbūḥ] ve فُدُوسٌ [ḳuddūs] kelimeleri ola ki bunlarda zammla isti'māl ekserdir. Ve دُرُوحٌ [zurruḥ]ta dahi zamm ekserdir demişler. Ve Sībeveyhi eyitti: Kelām-ı 'Arabda فَعُولٌ [fu'ūl] vezni üzere müfred yoktur. Ve دُرُوحٌ [zurruḥ] bir cins kırmızı böceğe derler ki üzerinde siyāh noktaları vardır.

السَّبُوحَةُ [es-Sebūḥat] (sīn'in fethi ve bā'nın zammı ve tahfifiyle) Mekke-i müşerrefe'nin ismidir, şerrefehallāhu ta'ālā. Ba'zılar eyitti: 'Arafāt'ta bir derenin ismidir.

[س ج ح]

السَّجْحُ [es-secaḥ] (fethateynle) Hüsn-i i'tidāl üzere olmak.

الْإِسْحَاحُ [el-iscāḥ] Vech-i hasen üzere 'afv etmek; yukālu: "مَلَكَتْ فَأَسْجِحُ" Ya'nī "Çünki hasmına kādīr oldun, elfāzını mülāyim kılıp rıfk üzere ol."

السُّجُحُ [es-sucuḥ] (sīn'in ve cīm'in zamm-larıyla) Sehl ma'nāsına gelir; yukālu: مَشِيَّةٌ سَجُحٌ أَيَّ سَهْلَةٌ Ve

سُجَّحٌ [sucuḥ] Vasat ma'nāsına dahi gelir; yukālu: خَلَّ لَهُ عَنْ سَجُحِ الطَّرِيقِ أَيَّ عَنْ وَسَطِهِ Ve kadr ma'nāsına da gelir; yukālu: بَنَى الْقَوْمُ بُيُوتَهُمْ عَلَى سَجُحٍ وَاحِدٍ أَيَّ عَلَى قَدَرٍ وَاحِدٍ

السَّحِيحَةُ [es-seciḥat] (sīn'in fethi ve cīm'in kesriyle) Tabī'at. Ve

سَحِيحَةٌ [seciḥat] Mikdār ma'na'sına da gelir; yukālu: بَنَى الْقَوْمُ بُيُوتَهُمْ عَلَى سَحِيحَةٍ وَاحِدَةٍ أَيَّ عَلَى قَدَرٍ وَاحِدٍ

الْأَسْحَجُ [el-escaḥ] Mu'tedil ve ahsen ma'na'sına; yukālu: وَجْهٌ أَسْحَجُ Ya'ni hüsn ve itidālî zāhir olan yüz.

سَجَاحٌ [Secāḥi] (sīn'in fethiyle) Yerbūc kabilesinden bir 'avretin ismidir ki da'vā-yı nübüvvet etmiştir.

[س ح ح]

السَّحُّ [es-saḥḥ] Dökmek, صَبَّ [ṣabb] ma'na'sına; yukālu: سَحَّحْتُ الْمَاءَ وَغَيْرَهُ أَسْحُهُ Ve su yukarıdan aşağı akmağa dahi derler; yukālu: سَحَّ الْمَاءُ يَسْحُ سَحًّا أَيَّ سَالَ مِنْ فَوْقٍ وَكَذَلِكَ الْمَطَرُ وَالْدَّفْعُ Ya'ni yağmurda ve göz yaşında dahi isti'māl olunur, سَحَّ الْمَطَرُ ve سَحَّ الدَّفْعُ derler. Ve سَحَّ [saḥḥ] let vurmağa dahi derler; yukālu: سَحَّهٗ مَائَةً سَوِّطٌ أَيَّ جَلْدَةً

السَّحُوْحُ [es-seḥūḥ] (sīn'in fethi ve ḥā'nın zammıyla) Yağmur dökücü bulut.

التَّسْحُسُحُ [et-tesaḥsuḥ] ('alā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Akmak, seyelān ma'na'sına; yukālu: تَسْحَسَحُ الْمَاءُ أَيَّ سَالَ

السَّحْسَاحُ [es-saḥsāḥ] (sīn'in fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Ziyāde dökülücü yağmur; yukālu: مَطَرٌ سَحْسَاحٌ أَيَّ يَسْحُ سَحًّا شَدِيدًا

الْمُسْحِسِيْحَةُ [el-musaḥsiḥat] (mīm'in zammıyla ve sīn-i ülānın fethiyle ve sāniyenin kesriyle) Şiddetle olucu nesne; yukālu: طَغَنَةُ مُسْحِسِيْحَةٍ أَيَّ شَدِيدَةً

السَّحُوْحُ [es-suḥūḥ] (sīn'in zammıyla) ve **السَّحُوْحَةُ** [es-suḥūḥat] (zammeteynle kezālik) Koyun semirmek; yukālu: سَحَّتِ الشَّاةُ تَسْحٌ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَمِنَتْ

السُّحَاْحُ [es-suḥḥāḥ] (sīn'in zammıyla ve ḥā'nın teşdidiyle) Semiz koyunlar, سِمَانٌ [simān] ma'na'sına.

السَّاحُ [es-sāḥ] Semiz et; yukālu: لَحْمٌ سَاحٌ أَشْمَآءُ eyitti: Gūyā ki et gāyet semizliğinden çervişini döker.

الْمِسْحُ [el-misaḥḥ] (mīm'in kesriyle) Şol attr ki gāyet seğirte, gūyā ki seğırtmeyi döker hālet-i cereyānında su döküldüğü gibi.

السَّحْسَاحُ [es-saḥsaḥ] ('alā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer]) ve

السَّحْسَعَةُ [es-saḥseḥat] Ev ortası, sāha-i dār ma'na'sına.

[س د ح]

السَّدْحُ [es-sedḥ] (sīn'in fethiyle) Yüz üzerine bırakmak yāhūd arka üzerine bırakmak, bir haysiyyetle ki oturur olmaya ve yanı üzerine düşmüş olmaya; tekūlu: سَدَحَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْإِنْسِدَاْحُ [el-insidāḥ] (hemzenin kesriyle) Yüz üzerine yā arka üzerine düşmek.

الْمَسْدُوْحُ [el-mesduḥ] ve

السَّدِيْحُ [es-sediḥ] (sīn'in fethi ve dāl'ın kesriyle) Yüz üzerine yā arka üzerine düşmüş kimse.

السَّادُوْحُ [es-sādiḥ] Şol kimsedir ki ucuzluğa ermiş ola, مُخْصِبٌ [muḥṣib] ma'na'sına.

[س ر ح]

السَّرْحُ [es-serḥ] (sīn'in fethi ve rā'nın sükunuyla) Şol davardır ki yabanda otlaya, سَائِمٌ [sā'im] ma'na'sına. Ve

سَرْحٌ [serḥ] Otarmağa dahi derler; yukālu: أَرَحْتُ الْمَاشِيَةَ وَأَنْفَشْتُهَا وَأَسْمْتُهَا وَأَهْمَلْتُهَا وَسَرَحْتُهَا سَرْحًا Bu cümle ef'āl bir ma'na'yadır. Ve bunların içinde bilā-elif isti'māl olu-

nan سَرَحْتُ dūr. Ve minhu kavluhu ta'ālā:
(النحل 6) ﴿وَجِينَ تَسْرُحُونَ﴾

الشُّرُوحُ [es-surūh] (zammeteynle) Otlamak ma'nāsınadır; yukālu: سَرَحْتُ هِيَ بِنَفْسِهَا; yukālu: Pes سَرَحْتُ lāzımı ve müte'addī gelir; tekūlu: سَرَحْتُ بِالْعِدَاةِ وَزَاخَتْ بِالْعَيْشِيِّ

السَّارِحَةُ [es-sāriḥat] Şey' ma'nāsına dahi gelir, bi-hasebi'l-isti'māl; yukālu: مَا لَهُ سَارِحَةٌ وَلَا رَائِحَةٌ أَنَّى شَيْءٌ

التَّسْرِيفُ [et-tesriḥ] (alā-vezni [et-tekrīm]) İrsāl etmek; yukālu: سَرَحْتُ فَلَانًا Ve talāk vermek ma'nāsına da gelir. Ve

تَسْرِيفٌ [tesriḥ] Taramazdan evvel saçı çözüp salıvermeğe dahi derler. Ve bir nesneyi āsān etmeğe dahi derler.

السَّرَاخُ [es-serāḥ] (sīn'in fethiyle) İsmidir, تَسْرِيفٌ [tesriḥ] ma'nāsına, تَبْلِيغٌ [teblīg]le بَلَاغٌ [belāg] gibi. Ve fi'l-meseli: "السَّرَاخُ مَنْ إِلَى مَوْضِعٍ كَذَا إِذَا أُرْسِلَتْهُ" Ya'ni "Kaçan bir kimsenin murādın vermeğe kâdir olmasan ona ye's haberin vermek onu murāda irgürmek gibidir."

السَّرِيحُ [es-seriḥ] Eyersiz at; yukālu: فَرَسٌ عَزِيٌّ Ve سَرِيحٌ إِذَا كَانَ عَزِيٌّ Eyn'in zammiyle eyersiz demek olur.

السُّرُوحُ [es-suruḥ] (sīn'in ve rā'nın zammiyle) cem'i; yukālu: خَيْلٌ سُرُوحٌ Ve سَرِيحٌ [seriḥ]in cem'i; yukālu: خَيْلٌ سُرُوحٌ

سُرُوحٌ [suruḥ] Serī' ma'nāsına da gelir; yukālu: نَاقَةٌ سُرُوحٌ أَنَّى سَرِيحٌ Ve

سُرُوحٌ [suruḥ] Yap yap yürümeğe dahi derler; yukālu: مَشِيَّةٌ سُرُوحٌ أَنَّى سَهْلَةٌ مِثْلُ سُرُوحٍ Ve سُرُوحٌ [sucuḥ] sīn-i mühmelenin ve cīm'in zammiyle kezālik yap yap yürümeğe derler, nitekim mürūr etti. Aşma'ı eyitti: مِلَاطٌ سُرُوحٌ derler münserihu'l-cenb olana ya'ni gidip gelmesi serī' olana. Ve مِلَاطٌ [milāt]

mīm'in kesriyle ve fā-i mühmele ile pehlü ma'nāsına.

الْمُنْسَرِيحُ [el-munseriḥ] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Çabük ma'nāsına. Ve

الْمُنْسَرِيحَةُ [el-munseriḥat] Kezālik tīz ve çabük ma'nāsına; yukālu: نَاقَةٌ مُنْسَرِيحَةٌ أَيُّ سَرِيحَةٌ Ve

مُنْسَرِيحٌ [munseriḥ] Şol kimseye derler ki libāsından çıkmış ola. Ve

مُنْسَرِيحٌ [munseriḥ] 'Arūzdan bir cins bahrin adıdır.

الْإِنْسِرَاهُ [el-insirāḥ] (hemzenin ve sīn'in kesriyle) Bir kimse arkası üzere yatıp ayakların birbirinden ayırmak.

السَّرْحُ [es-serḥ] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Uzun büyük ağaçlardır.

السَّرْحَةُ [es-serḥat] سَرْحٌ [serḥ]in vāhidi. Ba'zılar eyitti: o آء [ā] dedikleri ağaçtır, عَاغٌ [ā] vezni üzere, nitekim evvel-i kitābda mürūr etmiştir.

سَرْحَةٌ [Serḥat] Bir mevzi'in ismidir.

السَّرِيَاحُ [es-siryāḥ] (sīn'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Tavīl ma'nāsınadır. Ve

سِرْيَاحٌ [siryāḥ] Çekirgeye dahi derler.

أُمُّ سِرْيَاحٍ [Ummu Siryāḥ] Bir 'avretin adıdır.

السَّرِيحَةُ [es-seriḥat] (sīn'in fethi ve rā'nın kesriyle) Şol sırımdır ki onunla na'f dikerler.

السَّرِيحُ [es-seriḥ] (alā-vezni [eṭ-ṭarīk]) ve

السَّرَايِحُ [es-serā'iḥ] (alā-vezni [eṭ-ṭarā'ik]) سَرِيحَةٌ [seriḥat]ın cem'idir.

السَّرْحَانُ [es-sirḥān] (sīn'in kesriyle) Kurt, ذُنْبٌ [zi'b] ma'nāsına. Ammā kabīle-i Huzeyl arslana dahi سِرْحَانٌ [sirḥān] derler. Ve fi'l-meseli: "سَقَطَ الْعِشَاءُ بِهِ عَلَى سِرْحَانٍ"

Ya'nī "Gece karanusu onu arslan üzerine düşürdü." Sībeveyhi eyitti: سِرْحَانٌ [sirḥān] da nūn zā'idedir, فِعْلَانٌ [fi'lān] vezni üzeredir.

السَّرَاحِينُ [es-serāḥīn] سِرْحَانٌ [sirḥān] in cem'idir.

السِّرْحَانَةُ [es-sirḥānet] Mü'ennesidir, kālehu'l-Kisāī.

[س ر د ح]

السِّرْدَاخُ [es-sirdāḥ] (sīn'in kesriyle) Şol mülâyim yerdır ki ot bitirir ve نَصِيٌّ [neşiyi] bitirir. Ve نَصِيٌّ [neşiyi] nūn'un fethiyle ve şād-ı mühmele ile bir ottur ki ağardıkta ona طَرِيفَةٌ [tarīfet] derler. Ve

سِرْدَاخٌ [sirdāḥ] Şol nākadır ki kesiretü'l-lahm ola. Ferrā eyitti: سِرْدَاخٌ [sirdāḥ] büyük olan nākaya derler.

[س ط ح]

السَّطْحُ [es-saḥ] (sīn'in fethi ve tā'nın sükunuyla) Dam üzeri. Ve her nesnenin yukarisına سَطْحٌ [saḥ] derler. Ve

سَطْحٌ [saḥ] Döşemeğe dahi derler; بَسَطٌ [baṣṭ] ma'nāsına; yukālu: سَطَحَ اللهُ الْأَرْضَ سَطْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيُّ بَسَطَهُ

التَّسْطِيحُ [et-teṣṭīḥ] Düz etmek. تَسْنِيمٌ [tesnīm] [tesnīm] in mukābilidir ki تَسْنِيمٌ [tesnīm] bir nesneyi deve hörgücü gibi mürtefi' etmeğe derler.

الْمُسَطَّاحُ [el-musaṭṭāḥ] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdidiyle) Gāyet düz olan nesne; yukālu: أَنْفٌ مُسَطَّحٌ أَيُّ مُنْبَسَطٌ جَدًّا

السَّطِيحَةُ [es-seṭīḥat] ve

السَّطِيحُ [es-seṭīḥ] Azık koyacak nesne, tūşe-dān ma'nāsına. Ve

سَطِيحٌ [seṭīḥ] O kimseye derler ki arka üzere yatmış ola. Ve

سَطِيحٌ [Seṭīḥ] Benī Zuveyb kabilesinden bir falcının ismidir ki rivāyet olunur başından gayrı yerinde sünüğü yok idi.

الْإِنْسِطَاحُ [el-insiṭāḥ] ('alā-vezni الْإِنْفِعال [el-infi'al]) Bir kimse arkası üzere uzanıp hareket etmemek.

السُّطَّاحُ [es-suṭṭāḥ] (sīn'in zammı ve tā'nın teşdidiyle) Bir ottur.

السُّطَّاحَةُ [es-suṭṭāḥat] سُطَّاحٌ [suṭṭāḥ] in vāhidi.

الْمِسْطَاحُ [el-miṣṭāḥ] (mīm'in kesriyle ve tā'nın fethiyle) Şol pek kayadır ki üzerin taşla çevirirler su az gelsin diye. Ve

مِسْطَاحٌ [miṣṭāḥ] Hayme direğine dahi derler, عَمُودٌ حَيْمَةٌ ma'nāsına. Ve

مِسْطَاحٌ [miṣṭāḥ] Şol yere derler ki üzerine hurmā sürüp kurutalar.

الْمَسْطَاحُ [el-meṣṭāḥ] (mīm'in fethiyle) Kezālik hurmā kurutacak yer. Pes mīm'in kesri ve fethi ile lügat olur.

الْإِسْلِيْطَاحُ [el-isliṭāḥ] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Bir nesne uzun ve enli olmak; yukālu: إِسْلَنْطَحَ الشَّيْءُ إِذَا طَالَ وَعَرُوضٌ

[س ف ح]

السَّفْحُ [es-sefḥ] (sīn'in fethi ve fā'nın sükunuyla) Bir nesnenin mā-dūnu; yukālu: سَفَحَ الْجَبَلَ لِأَسْفَلِهِ لِأَنَّهُ يَسْفَعُ فِيهِ الْمَاءُ وَهُوَ سَفْحٌ الْجَبَلِ لِأَسْفَلِهِ لِأَنَّهُ يَسْفَعُ فِيهِ الْمَاءُ وَهُوَ مُضْطَّجَعُهُ Ya'nī esfel-i cebelin su yatağı olan yeri. Ve bir mevzi'in ismidir. Ve su dökmeğe ve kan dökmeğe dahi derler; tekülü: سَفَحَتِ الْمَاءُ إِذَا هَرَقْتَهُ وَسَفَحَتِ دَمَهُ إِذَا سَفَكَتَهُ

السَّفَّاحُ [es-seffāḥ] Söze kâdir kimse; yukālu: رَجُلٌ سَفَّاحٌ أَيُّ قَادِرٌ عَلَى الْكَلَامِ Ve

سَفَّاحٌ [Seffāḥ] 'Abdullāh b. Muḥammed'in lakabıdır ki Benī 'Abbās'tan ibtidā halife olan odur.

السِّفَاحُ [es-sifāḥ] ve

السِّفَاحَةُ [el-musāfeḥat] (sīn'in kesriyle evvelde ve mīm'in zammıyla sānide) Zinā ma'nāsınadır; yukālu: سَافَحَهَا مُسَافِحَةً وَسَفَاحًا

السِّفِيحَانُ [es-sefīḥān] (sīn'in fethiyle) İki çuvaldır ki birbirine çatıp heybe gibi ederler.

السِّفِيحُ [es-sefīḥ] (kezālik sīn'in fethiyle) Kumar oklarından bir oktur ki onun pāyi yoktur.

[س ل ح]

السِّلَاحُ [es-silāḥ] (sīn'in kesriyle) Ālet-i muhārebe. Lafz-ı müzekkerdir. أَشْلِحَةُ [esliḥat] cem'i geldiği için, zīrā cem' sīgalarından bu sīga müzekkere mahsūs sīgadır, خِمَارٌ [ḥimār] ile أَحْمَرَةٌ [aḥmiret] رِدَاءٌ [ridā] ile أَرْدِيَّةٌ [erdiyēt] gibi. Ve سِلَاحٌ [silāḥ]ın te'nisi dahi cā'izdir. Ve خِمَارٌ [ḥimār] ḥā-i mu'cemenin kesriyle 'avretler başına örtüdüğü beze derler. Ve رِدَاءٌ [ridā] rā'nın kesriyle taşraya giyilen libāsdir, çāder ma'nāsına.

التَّسْلُحُ [et-teselluḥ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Silāḥ giymek; yukālu: تَسَلَّحَ الرَّجُلُ أَيَّ لِبَسِ السِّلَاحِ

السَّالِحُ [es-sāliḥ] (lām'ın kesriyle) Şol kişi'dir ki onunla silāḥ ola. Ve

السَّالِحُ [sāliḥ] Şol nākaya derler ki tāze ot yiyip ishāl ola.

المَسْلَحَةُ [el-mesleḥat] (mīm'in fethiyle) Şol kavmdir ki silāḥ sāhibleridir. Ve

مَسْلَحَةٌ [mesleḥat] Ehl-i İslām'la kefere beyninde olan derbend. Ve gözcüler durduğu yere dahi derler. Ve fi'l-hadisi: "كَانَ عَذِيبٌ Ve أَذْنَى مَسَالِحِ فَارِسَ إِلَى الْعَرَبِ الْعَذِيبُ" [ʿUzeyb] 'ayn-ı mühmelenin zammıyla ve zāl'in fethiyle bir sudur ki Benī Temīm'e

mensūbdur.

السُّلَاحُ [es-sulāḥ] (sīn'in zammıyla) Ters, غَايِطٌ [gā'it] ma'nāsına.

السُّلْحُ [es-selḥ] (sīn'in fethiyle) Gā'it etmek; yukālu: سَلَحَ يَسْلُحُ سَلْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْإِسْلَاحُ [el-islāḥ] (hemzenin kesriyle) Gā'it ettirmek; yukālu: أَشْلَحُهُ غَيْرُهُ

الْإِسْلِيحُ [el-islīḥ] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Şol ottur ki onu yemekle devenin sütü çok olur: Kālet imre'etun mine'l-a'rābi: "الْإِسْلِيحُ رُغْوَةٌ وَصَرِيحٌ وَسَنَامٌ إِطْرِيحٌ" Ya'ni إِسْلِيحٌ demekle ma'rūf olan ot sütün izdiyādına ve senāmın irtifā'ına sebebidir. رُغْوَةٌ [ruḡvet] rā'nın zammıyla süt köpüğü ve صَرِيحٌ [şarīḥ] sāfisi ve سَنَامٌ [senām] feth-i sīnle deve hörgücü ve إِطْرِيحٌ [iṭriḥ] uzun olan nesne, tavīl ma'nāsına.

السَّلِيحُ [es-Seliḥ] Yemen'den bir kabīlenin adıdır.

سَيْلِحُونَ [Seyleḥūn] Bir karyenin ismidir.

سَالِحُونَ [Sāleḥūn] سَيْلِحُونَ [Seyleḥūn] dedikleri karyedir ki 'amme tahrif edip سَالِحُونَ [Sāleḥūn] derler. Ve bunun i'rābı ne vechle olduğu bāb-ı bā'da "نصب" tefsir olunduğu yerde tafsil olunmuştur.

السُّلْحُ [es-sulaḥ] (sīn'in zammı ve lām'ın fethiyle) Keklik yavrusu, سُلْكٌ [sulek] ve سُلْفٌ [sulef] gibi ki bunlar dahi keklik yavrusu ma'nāsınadır.

السِّلْحَانُ [es-silḥān] (sīn'in kesriyle) سُلْحٌ [sulaḥ]ın cem'idir.

[س م ح]

السَّمَاحُ [es-semāḥ] ve

السَّمَاحَةُ [es-semāḥat] (sīn'lerin fethiyle) Cömertlik; yukālu: سَمَحَ بِهِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ya'ni "Onu i'tā etti ve 'atāsı sahāvete

binā'endir." Ve اَعْطَانِي لِي أُنِي سَمَحَ Ya'ni "İ'tā etti ve i'tāsı sahvete binā'en değildir."

السَّمْحُ [es-semḥ] (sīn'in fethi ve mīm'in sükünuyla) Cömert kimse; yukālu: سَمَحَ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

السَّمْحَاءُ [es-sumeḥā] (sin'in zammı ve mīm'in fethi ve elifin meddiyle) سَمْحُ [semḥ]in cem'i, gūyā ki سَمِيحٌ [semīḥ]in cem'idir.

الْمَسَامِيحُ [el-mesāmīḥ] (alā-vezni الْمَصَابِيحُ [el-meşābīḥ]) Kezālik سَمْحٌ [semḥ]in cem'idir, bu dahi gūyā ki مِسْمَاحٌ [mismāḥ] in cem'idir.

السَّمْحَةُ [es-semḥat] (sīn'in fethi ve mīm'in sükünuyla) سَمْحٌ [semḥ]in mü'ennesi; yukālu: اِمْرَاةٌ سَمْحَةٌ

السَّمَاحُ [es-simāḥ] (sīn'in kesriyle) سَمْحَةٌ [semḥat]ın cem'idir; yukālu: نِسْوَةٌ سَمَاحٌ لَا غَيْرُ

الْمُسَامَعَةُ [el-musāmeḥat] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sāninin fethiyle) Bir nesneyi āsān görmek, مُسَاهَلَةٌ [musāḥelet] ma'nāsına.

التَّسَامُحُ [et-tesāmuḥ] (tā'nın fethi ve mīm'in zammıyla) تَسَاهُلٌ [tesāḥul] ma'nāsınadır; yukālu: تَسَامَحَ الْقَوْمُ أَي تَسَاهَلُوا

الْإِسْمَاحُ [el-ismāḥ] (hemzenin kesriyle) Zelīl olmak; ve minhu kavluhum: "أَسْمَحَتْ قَرُونَةٌ قَرُونَةٌ" Ve قَرُونَةٌ "أَي دَلَّتْ نَفْسُهُ وَتَابَعَتْ كَافٍ"ın fethi ve rā-i mühmelenin zammıyla nefis ma'nāsınadır.

التَّسْمِيحُ [et-tesmīḥ] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrim] Gönderi doğrultmak, تَثْقِيفُ الرُّمَحِ ma'nāsına. Ve

تَسْمِيحٌ [tesmīḥ] Seyri sühulet üzere etmek ma'nāsına da gelir.

[س ن ح]

السَّنِيحُ [es-senīḥ] (sīn'in fethi ve nūn'un kesriyle) ve

السَّانِيحُ [es-sāniḥ] (nūn'un kesriyle) Şol sayddır ki onun sağı sayyādın sağ cānibine ola, gerek uçar kısmı ve gerek kaçır kısmı olsun; tekūlu: سَنَحَ لِي الطَّيْبِيُّ يَسْنُحُ سُنُوحًا إِذَا مَرَّ مِنْ مِيَّاسِرِكَ إِلَى مِيَّامِنِكَ 'Arab tā'ifesi سَانِيحٌ [sāniḥ]le uğur tutup بَارِحٌ [bāriḥ]le teşe"um ederler. Ebū 'Ubeyde eyitti: Yūnus Ru'be demekle ma'rūf şā'ire ben hāzır iken سَانِيحٌ [sāniḥ] بَارِحٌ [bāriḥ]ten su'āl ettikte Ru'be eyitti: سَانِيحٌ [sāniḥ] o sayddır ki karşidan gelirken sağı sana kārīb ola, ya'ni sağ cānibine kārīb ola ve بَارِحٌ [bāriḥ] odur ki solu sana kārīb ola, ya'ni sol cānibine kārīb ola.

السَّنْحُ [es-senḥ] (sīn'in fethi ve nūn'un sükünuyla) ve

السُّنُوحُ [es-sunūḥ] (zammeteynle) Zāhir olmak; yukālu: سَنَحَ لِي رَأْيِي فِي كَذَا أَي ظَهَرَ Ve عَرَضٌ [arḍ] ma'nāsına dahi gelir; yukālu: سَنَحَتْ بِكَذَا أَي عَرَضَتْ

[س و ح]

السَّاحَةُ [es-sāḥat] Ev ortası, بَاحَةٌ [bāḥat] ma'nāsına.

السَّاحُ [es-sāḥ] ve

السَّاحَاتُ [es-sāḥāt] ve

السُّوْحُ [es-sūḥ] (sīn'in zammı ve meddiyle) سَاحَةٌ [sāḥat]ın cem'i, mislu: بَدَنَةٌ [bedenet] ve بُدْنٌ [budn] ve حَشْبَةٌ [ḥaṣebet] ve حُشْبٌ [ḥuṣb].

[س ي ح]

السَّيْحُ [es-seyḥ] (sīn'in fethi ve yā'nın sükünuyla) Su yer yüzüne akmak; yukālu: سَاحَ الْمَاءُ يَسِيحُ سَيْحًا إِذَا جَرَى عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ

Ya'nī kaçan su yer yüzüne cārī olsa.

السَّبْحُ [es-seyh] Akarsu, mā-i cārī ma'nāsına. Ve

سَبْحٌ [seyh] Bürdelerden bir nev'edir. Ve

سَبْحٌ [seyh] Kezālik şol 'abāya derler ki muhattat ola, ya'nī yol yol alacası ola. Ve

سَبْحٌ [seyh] Gitmek ve meyl etmek ma'nāsına da gelir. Ve bir suyun dahi ismidir, 'alā-mā se-yec'ū.

السَّبْحُ [el-museyyah] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ve teşdīdiyle) Muhattat olan nesne; yukālu: بُرْدٌ مُسَبِّحٌ وَعَبَاءَةٌ مُسَبِّحَةٌ Ya'nī yol yol alacası olan bürd ve 'abā.

السَّبْحَةُ [es-siyāhat] (sīn'in kesriyle) ve

السَّبْحُ [es-suyūh] (zammetyne) ve

السَّبْحُ [es-seyh] ve

السَّبْحَانُ [es-seyhān] (sīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Gitmek, zehāb ma'nāsına; yukālu: سَاحَ فِي الْأَرْضِ نَبِيحٌ سَبَّاحَةٌ إِلَى آخِرِهِ Ve fi'l-hadīsi: "لَا سَبَّاحَةٌ فِي الْإِسْلَامِ" Ve gölge eğilmek ma'nāsına da gelir; yukālu: سَاحَ فِيَاءَ [fey'] meyl ma'nāsınadır. Ve

سَبْحٌ [Seyh] Bir suyun adıdır ki Benī Ḥassān b. 'Avf kabilesine mahsūstur.

السَّبْحَانُ [el-misyāh] (mīm'in kesriyle) Şol kimsedir ki yer yüzünde gezip gammāzlık eyleyip şerr işleye. Ve fi'l-hadīsi: "لَيْسُوا مَذَابِيعٌ [Ve] بِالْمَسَابِيحِ وَلَا بِالْمَذَابِيعِ الْبُذْرِ" [mezāyī'] مَذَابِيعٌ [mizyā']ın cem'idir mīm'in kesriyle ve zāl-ı mu'ceme ile ve 'ayn-ı mühmele ile sır fāş edici ma'nāsına. Ve بُذْرٌ [buzr] bā'nın zammı ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla بُذُورٌ [buzūr]un cem'idir, kezālik sır fāş etmek ma'nāsına. Ve hadīs-i şerifte بُذْرٌ [buzr] mā-kablını tefsiren gelmiştir.

الْإِنْسِيَاخُ [el-insiyāh] (hemzenin kesriyle)

Vāsī' olmak; yukālu: اِنْسَاحَ بِالْأَيْ اِنْسَعَ قَلْبُهُ سَبْحَانُ [Seyhān] (sīn'in fethiyle) Şām-ı şerīf'te bir nehrin ismidir.

سَاحِينَ [Sāhīn] ('alā-vezni قَاضِينَ [kāḏīn]) Bir nehrin ismidir, Başra'da.

سَبْحُونُ [Seyhūn] (kezālik sīn'in fethiyle ve yā'nın sükūnuyla) Bir nehrin ismidir Hind'de.

FASLU'Ş-ŞĪN (فَصْلُ الشَّيْنِ)

[ش ب ح]

الشَّيْخُ [eş-şebaḥ] (şīn'in ve bā'nın fetha-larıyla) Şahs ma'nāsınadır. Ve gāh olur bā'yı sākin kılarlar.

الشَّيْحَانُ [eş-şebḥān] (şīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Uzun ma'nāsınadır.

المَشْبُوحُ [el-meşbūḥ] (mīm'in fethi ve bā'nın zammıyla) Enli demektir, عَرِيضٌ [ʿarīḍ] ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ مَشْبُوحٌ الذَّرَاعَيْنِ أَي عَرِيضُهُمَا

الشَّيْبُ [eş-şebḥ] (şīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Kezālik enli demektir; yukālu: شَيْبٌ وَرَجُلٌ شَيْبٌ الذَّرَاعَيْنِ ve minhu yukālu: شَيْبٌ Ve kezālik uzanmak ma'nāsına da gelir; yukālu: "الْحِرْبَاءُ يَشْبُحُ" Ve جزاء [ḥirbā] ḥā-i müh-melenin kesriyle ve rā-i mühmele ile bir cins kelerdir ki güneş ne cānibe dönerse o cānibe döner.

الشَّيْبِيحُ [et-teşbīḥ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi enli kılmak; yukālu: شَيْبِيحُهُ أَي جَعَلْتُهُ عَرِيضًا

[ش ح ح]

الشُّحُ [eş-şuḥḥ] (şīn'in zammıyla) Şol buhl-dür ki hırsa mukārın ola; tekūlu: شَحِيحَتٌ ve tekūlu eyzan: شَحِيحَتٌ شَحِيحٌ وَتَشِيحٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

الشَّحِيحُ [eş-şehīḥ] (şīn'in fethi ve ḥā'nın kesriyle) Bahīl ve harīs olan kimse; yukālu: رَجُلٌ شَحِيحٌ

الشَّحِيحُ [eş-şihāḥ] (şīn'in kesriyle) شَحِيحٌ [şehīḥ]in cem'i; yukālu: قَوْمٌ شَحِيحٌ

الْأَشِيحَةُ [el-eşihḥat] (hemzenin fethi ve

şīn'in kesriyle) Kezālik شَحِيحٌ [şehīḥ]in cem'i.

التَّشَاخُ [et-teşāḥḥ] (tā'in fethiyle) Bir nesnenin üzerine buhl ve hırs gösterişmek; yukālu: تَشَاخَ الرَّجُلَانِ عَلَى الْأَمْرِ أَي لَا يُرِيدَانِ أَنْ يَفُوتَهُمَا

المُشَاخَةُ [el-muşāḥḥat] (mīm'in zammıyla) Buhl edişmek; yukālu: فَلَانٌ يَشَاخُ عَلَى فَلَانٍ أَي يَضُنُّ بِهِ Ve ضِنَّةٌ [ḍinnet] ḍād-ı mu'cemenin kesriyle buhle derler.

الشَّحَاخُ [eş-şehāḥ] (şīn'in fethiyle) Bahīldir, شَحِيحٌ [şehīḥ] ma'nāsına. Ve

شَحَاخٌ [şehāḥ] Şol yere derler ki onda su akmaya, illā ziyāde yağmur yağdığı hinde. Ve

شَحَاخٌ [şehāḥ] Şol çakmağa derler ki odu çıkmaya; yukālu: رَنْدٌ شَحَاخٌ إِذَا لَمْ يُورِ

الشَّحْشَحُ [eş-şahşah] (ʿalā-vezni [ca'fer]) Bir nesneye mücidd ve muvāzıb olan kimse. Ve sözü keskin ve serīc olana dahi derler, hattā yukālu li'l-mādī fī hut-betihi: شَحْشَحٌ Ve

شَحْشَحٌ [şahşah] Sür'atle uçan kuşa da derler; yukālu: قَطَاةٌ شَحْشَحٌ أَي سَرِيعةٌ Ve

شَحْشَحٌ [şahşah] Gayretli olana da derler. Ve bahādıra da derler, şüicā ma'nāsına.

الشَّحْشَحَةُ [eş-şahşehat] Uçmada sür'at üzere olmağa derler; yukālu: شَحْشَحُ الطَّيْرِ فِي Ve āvāz hālis olmamağa dahi derler; yukālu: شَحْشَحُ الْبَعِيرِ فِي هَدْيِهِ إِذَا لَمْ يَكُنْ خَالِصًا

[ش ر ح]

الشَّرْحُ [eş-şerḥ] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi keşf etmek; tekūlu: Ve شَرَحْتُ الْعَامِضَ إِذَا فَسَّرْتُهُ gayn-ı mu'ceme ve ḍād-ı mu'ceme ile müşkil demek olur. Ve

شَرَحَ [şerħ] Kalbi açıp pāk etmeğe de derler; yukālu: سَرَحَ اللهُ صَدْرَهُ لِإِسْلَامٍ

التَّشْرِيحُ [et-teşriħ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesneyi yarıp açmak; ve minhu: تَشْرِيحُ اللَّحْمِ [teşriħu'l-laħm] eti şerhala-mak ma'nāsına.

الشَّرِيحَةُ [eş-şerīhat] (şīn'in fethiyle) Her et pāresi ki semiz olup uzunluğuna kesilmiş ola, ona شَرِيحَةٌ [şerīhat] derler.

الشَّرِيحُ [eş-şerīħ] (şīn'in fethi ve rā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhā.

الْإِنشِرَاحُ [el-inşirāħ] (hemzenin ve şīn'in kesriyle) Kalb açılmak; yukālu: سَرَحَ صَدْرُهُ فَأَنْشَرَ

شَرَاحِيلُ [Şerāħīl] Bir recülün ismidir güyā ki aslında شَرَاخُ olup إِبِلٌ kelimesine muzāftır. Ve إِبِلٌ lügat-ı Süryāniyye üzere Allāh ma'nāsınadır; جَنْبِيلٌ ve مَكَائِيلٌ de Allāh ma'nāsına olduğu gibi ki عِبْدُ اللهِ demek olur, nitekim bāb-ı lām'da gelir inşā'allāhu ta'ālā. Ve gāh olur ki شَرَاحِينُ [Şerāħīn] dahi derler lām'ı nūn'a tebdil etmekle, Ya'qūb'dan böyle rivāyet olunmuştur.

[ش ر م ح]

الشَّرْمَخُ [eş-şermaħ] (şīn'in fethiyle) Uzun, tavīl ma'nāsına.

[ش ف ل ح]

الشَّفَلَاخُ [eş-şefellaħ] (şīn'in fethiyle ve lām'ın teşdidiyle) Burun delikleri büyük ve dudakları kalın olan kimse. Ve

شَفَلَاخٌ [şefellaħ] Şol 'avrete derler ki ferцинin iki cānibi kalın ve ferci vāsī' ola.

[ش ق ح]

الإِشْقَاخُ [el-işqāħ] (hemzenin kesriyle) Hurmā koruğuna kızarmağā başlamak;

yukālu: أَشْفَحَ النَّحْلُ إِذَا أَذْهَى

التَّشْقِيحُ [et-teşqīħ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu. Ve نَهِيَ عَنْ بَيْعِهِ قَبْلَ أَنْ “فُبْحًا لَهُ وَشَفْحًا إِيْتَابَعُ لَهُ وَقِيلَ “مَغْنَاهُمَا وَاحِدٌ

الشَّقَاخَةُ [eş-şekāħat] Kabāhat; yukālu: فَبِحَ الرَّجُلُ وَشَفْحَ قَبَاخَةً وَشَقَاخَةً

الشَّقِيحُ [eş-şekīħ] (şīn'in fethi ve káf'ın kesriyle) الَّقَبِيحُ [el-ķabiħ] هَذَا إِذَا لَمْ يَكُنِ الثَّانِي إِيْتَابَعًا لِلأَوَّلِ

الشَّقَاخُ [eş-şuqāħ] (şīn'in zammiyla) Bir otun ismidir.

[ش ن ح]

الشَّنَاجِي [eş-şenāħī] (şīn'in fethi ve āhirinde yā'nın tahfifiyle) Uzun demektir, tavīl ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ شَنَاحٌ Yā hazf olundu, ictimā'-ı sākineyn olduğundan ötürü tenvīnle yā'dan, ve yukālu: بَكَرٌ شَنَاحٌ Ve وَهُوَ الْفَتِيٌّ مِنَ الْإِبِلِ ve tā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle genç deveye derler; ve yukālu: تَاذَةً شَنَاجِيَةً لِلْمُوْنْتِ تَاذَةً ve tavīl nāka ma'nāsına.

[ش ي ح]

الشَّيْحُ [eş-şīħ] (şīn'in kesriyle) Bir otun adıdır ki yavşan derler. Ve Huzeyl lügatında شَيْحٌ [şīħ] omuzun akvāsına ve ahse-nine derler.

الشَّيَاخُ [eş-şiyāħ] (şīn'in kesriyle) شَيْحٌ [şīħ] in cem'idir.

الْمُشَايَعَةُ [el-muşāyeħat] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Bir emrde cidd ve sa'ı etmeğe derler; yukālu: شَايَعَ الرَّجُلُ إِذَا جَدَّ فِي الأَمْرِ

الإِشَاخَةُ [el-işāħat] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhā. Ve gayrılar lügatinde مُشَايَعَةٌ [muşāyeħat] ve إِشَاخَةٌ [işāħat] حَذَرٌ [ħazer]

ma'nāsınadır; yukālu: شَايَحُنْ أُنَى حَزْرُونَ Ve
 إِشَاخَةٌ [iṣāḥat] İrāz ma'nāsına dahi gelir;
 yukālu: أَشَاخَ بَوَجْهِهِ أُنَى أَعْرَضَ Ve

إِشَاخَةٌ [iṣāḥat] At kuyruğun salıvermeğe
 dahi derler; yukālu: أَشَاخَ الْقَرَسَ بَدَنِيهِ إِذَا أَرْخَاهُ
 الشَّيْحَانُ [eṣ-ṣeyhān] (ṣīn'in fethiyle) Gay-
 retli kimse; ehl ve ʿayālî üzere hazerden
 hālî olmadığı için شَيْحَانٌ [ṣeyhān] dediler.

الشَّيْحَانَةُ [eṣ-ṣeyhānet] (kezālik ṣīn'in fet-
 hiyle) Şol nākadır ki sür'at üzeredir.

المَشْيُوحَاءُ [el-meşyūḥā'] (mīm'in fethi ve
 yā'nın zammı ve elifin meddiyle) Şol yer-
 dir ki شَيْخٌ [ṣīḥ]i ya'nî yavşan dedikleri otu
 çok bitirir. Ve

مَشْيُوحَاءُ [meşyūḥā'] Bir kavm bir emrde
 isti'cāl üzere olmak; yukālu: هُمْ فِي مَشْيُوحَاءَ
 مِنْ أَمْرِهِمْ

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص ب ح]

الصُّبْحُ [eṣ-ṣubḥ] Tan yeri ağarmak, fecr
 ma'nāsına.

الصُّبَاخُ [eṣ-ṣabāḥ] (ṣād'ın fethiyle) Gün-
 düz, مَسَاءٌ [mesā']nın ya'nî gecenin zıddı.
 Ve

صَبَاخٌ [ṣabāḥ] Gārete dahi derler; yukālu:
 يُؤْمُ الصَّبَاخَ

الصَّبِيحَةُ [eṣ-ṣabīḥat] (ṣād'ın fethiyle) صَبَاخٌ
 [ṣabāḥ] ma'nāsınadır.

الإِضْبَاخُ [el-iṣbāḥ] (hemzenin kesriyle) ve

التَّضْبِيحُ [et-taṣbīḥ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-
 tekrim]) Sabāḥa dāhil olmak ve dāhil kıl-
 mak; yukālu: أَضْبَحَ الرَّجُلُ وَصَبَّحَهُ اللهُ Ve

تَضْبِيحٌ [taṣbīḥ] Sabāḥın hayr olsun
 ma'nāsına da gelir; yukālu: أَضْبَحْتُهُ أُنَى قُلْتُ
 Ya'nî “Sabāḥ vaktinde sūt ile mütezevvik ve mütena“im ol” yāhūd
 “Hıyār-ı māl ile mütemevvil ol.” Ve

تَضْبِيحٌ [teṣabbuḥ] Sabāḥ vaktinde dahi gel-
 meğe derler; yukālu: صَبَّحْتُهُ إِذَا أَتَيْتُهُ صَبَاخًا وَلَا
 يُرَادُ هَهُنَا بِالتَّشْدِيدِ التَّكْوِينِ Ve

إِضْبَاخٌ [iṣbāḥ] Bir nesne olmak ma'nāsına
 dahi gelir; yukālu: أَضْبَحَ فَلَانٌ عَالِمًا أُنَى صَارَ
 yukālu: أَتَيْتُهُ لِضَبْحِ خَامِسَةٍ كَمَا تَقُولُ لِمُسِي خَامِسَةٍ

الصُّبْحُ [eṣ-ṣibḥ] (ṣād'ın kesriyle) Lügattır,
 صُبْحٌ [ṣubḥ] ma'nāsına.

الأُضْبُوحَةُ [el-uṣbūḥat] (hemzenin ve bā'nın
 zammıyla) Sabāḥ ma'nāsına; yukālu: أَتَيْتُهُ
 Ya'nî her günün sabāḥında ve her günün akşamında.

ذَا صَبَاخٍ [zā ṣabāḥ] Sabāḥ ma'nāsınadır,
 zarf-ı gayr-i mütemekkindir, ammā ba'zı

şif'erde ki "أَقَمْتُ عَلَى إِقَامَةِ ذِي صَبَاحٍ" vāki^c olmuştur, zārifiyyet murād değıldir, ona binā'en mütemekkin olmuştur, ammā Sibeveyhi eyitti: Bu Ḥaş'am demekle ma'rūf kabīlenin lügatıdır.

الصَّبْحَةُ [eş-şabḥat] ve

الصَّبْحَةُ [eş-şubḥat] (şād'ın fethi ve zammiyle) Sabāha dahil olmak; yukālu: فَلَانَ الصَّبْحَةَ أَي يَنَامُ حَتَّى يُصْبِحَ يَنَامُ الصَّبْحَةَ وَالصَّبْحَةَ أَي يَنَامُ حَتَّى يُصْبِحَ

التَّصْبِيحُ [et-teşabbuḥ] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Sabāha dāhil olmak; yukālu: تَصْبِيحَ الرَّجُلِ

المَصْبُوحُ [el-maşbaḥ] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) Şol mevzı'dır ufka ki tan yeri ondan ağıdır. Ve tan ağıdığı zamāna dahi mَصْبُوحٌ [maşbaḥ] derler. Ve bu zikr olunan hurūf-ı zevā'id ziyāde olunmazdan evvel asl-ı fi'l üzerine binā olduğuna nazarandır, ammā eger ziyāde olduğuna binā'en olsa أَصْبَحَ kelimesinin ism-i zamānında ve ism-i mekānında مُصْبِحٌ [muşbaḥ] demek lāzım olurdu mīm'in zammıyla.

الصَّبُوحُ [eş-şabūḥ] (şād'ın fethiyle) Sabāh vaktinde içilendir. Ve bu غَبُوقٌ [ğabūḳ] un mukābilidir. Şihāḥ nüshalarının zāhirinden fehmler budur, zīrā الصَّبُوحُ الزَّاهِرُ مِنَ الشَّرْبِ بِأَلْفَاظٍ مِثْلِ مَشْرُوبٍ [meşrūb] ma'nāsına haml oluna; zīrā meşhūr olan budur ki صَبُوحٌ [şabūḥ] sabāh vaktinde içilen şarābın ismi ola; غَبُوقٌ [ğabūḳ] akşam vaktinde içilenin ismi olduğu gibi.

الصَّبِيحُ [eş-şabḥ] (şād'ın fethiyle ve bā'nın sükūnuyla) صَبُوحٌ [şabūḥ]u içmek.

الإِصْبَاحُ [el-işṭibāḥ] صَبُوحٌ [şabūḥ] içmek; yukālu: إِصْبَحَ الرَّجُلُ إِذَا شَرِبَ صَبُوحًا

المُصْبَاحُ [el-muşṭabih] صَبُوحٌ [şabūḥ] içen

kişi.

الصَّبْحَانُ [eş-şabḥān] (şād'ın fethiyle ve bā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الصَّبِيحَى [eş-şabḥā] (şād'ın fethi ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi. Misli: سَكْرَانٌ [sekrān] ve سَكْرَى [sekrā]. Ve fi'l-meseli: "إِنَّهُ لَأَكْذَبُ سَكْرَى مِنْ الْأَخِيذِ الصَّبْحَانِ" Ve eḥīzٌ [eḥīz] hemzenin fethiyle ve ḥā-i mu'cemenin kesriyle ve zāl-ı mu'ceme ile esir olan kimsedir.

المِصْبَاحُ [el-mişbāḥ] (mīm'in kesriyle) Çırak, سِرَاجٌ [sirāḋ] ma'nāsına. Ve

مِصْبَاحٌ [mişbāḥ] Şol nākaya derler ki yatağında sabāhlayıp tamām kuşluk olmayınca otlağa gitmeye. Aşma'ı eyitti: Devede bu makbūl hālettir.

المَصَابِيحُ [el-meşābīḥ] (mīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) مِصْبَاحٌ [mişbāḥ]ın cem'i. Ve

مِصَابِيحٌ [meşābīḥ] Şol kadehlere derler ki onlar ile صَبُوحٌ [şabūḥ] içilir.

الإِسْتِصْبَاحُ [el-istişbāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Çırak uyarmak; yukālu: إِسْتِصْبَحْتُ بِهِ إِذَا أَسْرَجْتَ وَالشَّمْعُ مِمَّا يُصْطَبَّحُ بِهِ أَي يُسْرَجُ بِهِ

الصَّبَاخَةُ [eş-şabāḥat] (şād'ın fethiyle) İsmidir, cemāl ma'nāsına. Ve

صَبَاخَةٌ [şabāḥat] Sāhib-i cemāl olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: صَبِيحَ الرَّجُلِ صَبَاخَةٌ مِنَ الْخَامِسِ

الصَّبِيحُ [eş-şabīḥ] ve

الصَّبَاخُ [eş-şubāḥ] (şād'ın evvelde fethi ve sānīde zammı ile) Adam sāhib-i cemāl olmak; yukālu: صَبِيحَ فَهُوَ صَبِيحٌ Ve

صَبَاخٌ [şubāḥ] (kezālik şād'ın zammıyla) Cemāl sāhibi olan kimse, Kisā'iden böyle nakl olunmuştur.

الأَصْبَحُ [el-aşbaḥ] أَصْهَبٌ [aşheb]e karīb

olandır. Ve أَصْهَبَ [aşheb] hamr renginde olana derler, mey-gün ma'nāsına; tekülü: رَجُلٌ أَصْبَحَ بَيْنَ الصَّبْحِ

الصَّبْحُ [eş-şabah] (fethateynle) Ak ile kı-zıl karışık olup suhübet ma'nāsına karîb olmak.

الأَصْبَحِيُّ [el-aşbaḥiyy] (hemzenin fethi ve yā'nın teşdidiyle) Kamçıya derler, سَوَاطٍ [savt] ma'nāsına. Ebū 'Ubeyde eyitti: دُوْ أُصْبِحَ [Zū Aşbah] Mülük-i Yemenden birinin adıdır, سَيَاطُ أُصْبِحِيَّةٍ ya'nî أُصْبِحِيَّةٍ dedikle-ri kamçılar ona nisbet olunur.

[ص ح ح]

الصِّحَّةُ [eş-şihhat] Sağlık ki سَقَمَ [sekam] in mukābilidir; yukālu: صَحَّ فُلَانٌ مِنْ عِلَّتِهِ مِنْ الْبَابِ الثَّانِي

الإِشْتِصَاحُ [el-istişhāḥ] Bi-ma'nāhu; yukālu: اِسْتَصَحَّ مِنْ عِلَّتِهِ أَيْضًا

التَّصْحِيحُ [et-taḥḥiḥ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Sağ etmek; yukālu: صَحَّحَهُ اللهُ

الصَّحِيحُ [eş-şahih] (şād'ın fethi ve ḥā'nın kesriyle) ve

الصَّحَاḤُ [eş-şahāḥ] (şād'ın fethiyle) Kezālik sağ olan nesne. Ve

صَحِيحٌ [şahih] ve

صَحَاḤٌ [şahāḥ] Bütün ma'nāsına da gelir; yukālu: صَحِيحُ الْأَدِيمِ وَصَحَاḤُ الْأَدِيمِ أَي غَيْرُ مَقْطُوعٍ

الصُّحَّةُ [eş-şuḥḥat] ve اِسْتَقَمَةُ [es-şuqmet] (şād'ın ve sīn'in zammeleriyle) Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere kezālik sağlık ve sayruluk ma'nāsıdır; yukālu: كَانَ ذَلِكَ فِي صِحَّةٍ وَسُقْمَةٍ Kezā fi ba'zi nusahi's-Şihāḥ.

الإِصْحَاḤُ [el-işhāḥ] Sıhhate dāhil olmak; yukālu: أَصَحَّ الْقَوْمُ إِذَا كَانَتْ قَدْ أَصَابَتْ أَمْوَالَهُمْ عَاهَةٌ Ve ثُمَّ اِرْتَفَعَتْ āfet ma'nāsıdır. Ve fi'l-hadīsi: "لَا يُورَدَنَّ"

دُوْ عَاهَةٌ عَلَى مُصْحٍ

الْمُصِحُّونَ [el-muṣiḥḥūn] Şol kavmdir ki sıhhat üzere olalar.

الْمُصْحَةُ [el-muṣaḥḥat] (mīm'in zammıyla ve şād'ın fethiyle) Mahall-i sıhhat; tekülü: "السَّفَرُ مُصْحَةٌ"

الصَّحْصَاحُ [eş-şahşah] ve

الصَّحْصَاḤُ [eş-şahşāḥ] ve

الصَّحْصَحَاḤَانُ [eş-şahşāḥān] (şād'ın fethiyle) Bu üç kelimenin her birisi düz yere itlāk olunur, mekân-ı müstevî ma'nāsına.

التُّرْهَاتُ الصَّحَاصِیحُ [et-turrehātu's-şahāsiḥ] Bâtıl demek olur. Ve تُرْهَاتٌ [turrehāt] tā'nın zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle beyhüde ve lagv olan kelāma derler. Ve bu Ebū 'Ubeyd rivāyetidir. اَلتُّرْهَاتُ الْبَسَابِيسُ [et-turrehātu'l-besābis] dedikleri dahi bu ma'nāyadır. Cevherî eyitti: Bunlar izāfetle olmak benim katımda ahsendir.

[ص د ح]

الصَّدْحُ [eş-şadḥ] (şād'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Ötmek; yukālu: صَدَحَ الدِّبْكُ Ve وَالْعُرَابُ صَدَحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَاḤ [dīk] dāl'ın kesriyle horoz ma'nāsıdır.

الصَّيْدَاḤُ [eş-şaydah] (şād'ın ve dāl'ın fet-halarıyla ve yā'nın sükūnuyla) Katı āvāzlı at; yukālu: فَرَسٌ شَدِيدُ الصَّوْتِ ma'nāsına. Ve

صَيْدَاḤٌ [Şaydah] Zū'r-Rumme demekle ma'rūf şā'irin nākasının ismidir.

الصَّدْحَةُ [eş-şadḥat] (şād'ın fethiyle ve dāl'ın sükūnuyla) Şol boncuktur ki onunla ricāle efsün ederler.

[ص ر ح]

الصَّرْحُ [eş-şarḥ] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kasra derler. Ve her binā ki 'ālī ola, ona صَرَحَ [şarḥ] derler.

الصُّرُوْحُ [eş-şurūḥ] (zammeteynle) صُرِحَ [şarḥ]in cem'î.

الصَّرْحَةُ [eş-şarḥat] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yerin muhkem olan mahalli, عَرْضَةُ ma'nāsına. Ve evin ortası, مَثْنُ الْأَرْضِ الدَّارِ ma'nāsına.

الصُّرُوْحُ [eş-Şirvaḥ] (şād'ın kesri ve vāv'ın fethiyle) Yemen'de bir hisārın ismidir.

الصَّرْحُ [eş-şarāḥ] (fethateynle) Her nesnenin hālisine derler.

الصَّرِيْحُ [eş-şarīḥ] Şol süttür ki kefi gitmiş ola. Ve her sāfî olan nesneye dahi صَرِيْحٌ [şarīḥ] derler; yukālu: جَاءَ بَنُو تَمِيْمٍ صَرِيْحَةً Ve إِذَا لَمْ يُخَالِطْهُمْ غَيْرُهُمْ صَرِيْحٌ [şarīḥ] diye hālisü'n-neseb olan kimseye dahi derler.

الصَّرْحَاءُ [eş-şuraḥā] Cem'î.

الصَّرَاْحَةُ [eş-şarāḥat] ve

الصُّرُوْحَاتُ [eş-şurūḥat] (şād'ın evvelde fethi ve sānīde zammıyla) Hulūs ma'nāsınadır; yukālu: صُرِحَ صَّرَاْحَةً وَصُرُوْحَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

صَرِيْحٌ [Şirīḥ] (şād'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Arabda bir aygırın ismidir ki necābetle ma'rūftur.

الْإِنْصِرَاحُ [el-inşirāḥ] (hemzenin ve şād'ın kesriyle) Zāhir olmak; yukālu: إِنْصَرَاحَ الْحَقُّ أَيُّ بَانَ

الْمُصَارَاْحَةُ [el-muşāraḥat] (mīm'in zammıyla ve rā'nın fethiyle) ve

الصَّرَاحُ [eş-şirāḥ] (şād'ın kesriyle) Aşikāre sövmek, şetm-i صَرِيْحٌ [şarīḥ] ma'nāsına; yukālu: شَتَمْتُ فَلَانًا مُصَارَاْحَةً وَصَرَاْحًا كِفَاْحًا أَيُّ مُوَاْجَهَةٌ Ve كِفَاْحٌ [kifāḥ] rü-be-rü söylemeğe derler.

الصُّرَاْحُ [eş-şurāḥ] (şād'ın zammıyla) İsmidir, aşikāre sövmek ma'nāsında. Ve

صُرَاْحٌ [şurāḥ] Kezālik hālis ma'nāsına da

gelir; yukālu: كَأَنَّ صُرَاْحًا إِذَا لَمْ تُشَبَّ بِمِرْجَاقِ Ya'nī ke'ste olan şarāba bir nesne halt olunmasa.

التَّضْرِيْحُ [et-taşrīḥ] تَغْرِیْضٌ [ta'arīḍ]in zıddıdır ki تَغْرِیْضٌ [ta'arīḍ] bir nesneyi açık söylememektir.

الْمُصْرَحُ [el-muşarraḥ] (mīm'in zammı ve şād'ın fethi ve teşdīdiyle) Şol gündür ki onda bulut olmaya; yukālu: يَوْمٌ مُصْرَحٌ أَيُّ لَيْسَ فِيهِ سَحَابٌ Ve

تَضْرِيْحٌ [taşrīḥ] Hamrın köpüğü gitmek; tekūlu: قَدْ صُرِّحَتْ مِنْ بَعْدِ تَهْدَارٍ وَإِزْبَادٍ Ya'nī hamr sāfî oldu kükreyip köpüğün saçtıktan sonra. Ve izhār ma'nāsına da gelir; yukālu: قَدْ صُرِّحَ بِمَا فِي نَفْسِهِ أَيُّ أَظْهَرَ Ve zuhūr ma'nāsına da gelir. Ve fi'l-meseli: "صَرَحَ" أَيُّ انْكَشَفَ Ve ziyāde şedīd olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: "صَرِّحَتْ" كَحَلٍّ Ya'nī كَحَلٍّ إِذَا أُجْدِبَتْ وَصَارَتْ صَرِيْحَةً [kaḥl] ki kâf'ın fethiyle ve ḥā-i mühmelinin sükūnuyla kıtlık yılıdır, kaçan جَدَّبَ [cedb]i ya'nī kıtlığı صَرِيْحٌ olsa böyle derler.

الصُّمَارِيْحُ [eş-şumārīḥ] (şād'ın zammıyla ve rā'nın kesriyle) Her nesnenin hālisine derler; mīm'i zā'idedir. Ve Ebū 'Amr'dan صُمَادِيْحٌ [şumādīḥ] dahi rivāyet olunmuştur. Cevherī eyitti: Ebū 'Amr'ın bu rivāyeti rivāyet-i mahfūza anlamazın.

[ص ر د ح]

الصُّرْدُوحُ [eş-şardāḥ] جَغْفَرٌ [ca'fer] vezni üzere) Düz yere derler, mekân-ı müstevī ma'nāsına.

الصُّرْدَاْحُ [eş-şirdāḥ] (şād'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

[ص ف ح]

الصَّفْحُ [eş-şafḥ] (şād'ın fethiyle ve fā'nın sükūnuyla) Bir şey'in cānibidir. Ve insānın

صَفْحٌ [ʃafḥ]ı yanıdır, cenbi ma'nāsına. Ve dağın صَفْحٌ [ʃafḥ]ı yastım olan yeridir, مُضْطَجَعٌ [muḍṭaċa'] ma'nāsına. Ve

صَفْحٌ [ʃafḥ] İrāz etmeğe dahi derler; tekūlu: صَفَحْتُ عَنْ فُلَانٍ إِذَا أَعْرَضْتُ عَنْ ذَنْبِهِ ve tekūlu: صَرَبْتُ عَنْهُ صَفْحًا إِذَا أَعْرَضْتُ عَنْهُ وَتَرَكْتُهُ Ve

صَفْحٌ [ʃafḥ] Bir nesneyi bir şey'in üzerine getirmeğe dahi derler; yukālu: صَفَحْتُ الْإِبِلَ عَلَى الْحَوْضِ إِذَا أَمْرَزْتَهَا عَلَيْهِ Ve

صَفْحٌ [ʃafḥ] Sā'ili redd etmeğe dahi derler; tekūlu: صَفَحْتُ فُلَانًا إِذَا سَأَلَكَ فَرَدَدْتَهُ Ve kılıcın yassısıyla vurmağa dahi derler; tekūlu: صَفَحْتُهُ إِذَا صَرَبْتَهُ بِالسَّيْفِ مُصَفْحًا أَيْ بَعُوضِهِ

الصَّفْحَاخُ [eş-şifāḥ] (şād'ın kesriyle) صَفْحٌ [ʃafḥ]ının cem'idir. Ve

صَفْحٌ [ʃafḥ] Bir kişinin ismidir Benī Kelb kabilesinden.

الصَّفْحَةُ [eş-şafḥat] Kezālik her nesnenin cānibine derler.

الصَّفْحُ [eş-şufḥ] (şād'ın zammıyla ve fā'nın sükūnuyla) Yüzün cānibine derler, صَفْحٌ [ʃafḥ] gibi; yukālu: نَظَرَ إِلَيَّ بِصَفْحٍ وَجْهِي كَمَا يُقَالُ بِصَفْحٍ وَجْهِي أَيْ بَعُوضِهِ

الصَّفِيحَةُ [eş-şafīḥat] (şād'ın fethi ve fā'nın kesriyle) صَفِيحَةٌ [şafīḥat]-ı vech yüzün kıl bitmeyen yerleridir.

الصَّفَائِحُ [eş-şafā'iḥ] (şād'ın fethi ve hemzenin kesriyle) Cem'i. Ve

بَابُ صَفَائِحِ بَابٍ [şafā'iḥu bāb] Kapının kanatlarıdır. Ve

صَفِيحَةٌ [şafīḥat] Enli kılıca derler. Ve enli taşa dahi صَفِيحَةٌ [şafīḥat] derler. Ve her enli nesnenin yüzüne صَفِيحَةٌ [şafīḥat] derler.

الإِصْفَاحُ [el-işfāḥ] (hemzenin kesriyle) Sā'ili redd etmek; tekūlu: أَصْفَحْتُهُ إِذَا سَأَلَكَ فَرَدَدْتَهُ Ve

إِصْفَاحٌ [işfāḥ] Kılıcın yassısıyla vurmağa derler, صَفْحٌ [ʃafḥ] gibi, nitekim mürür etmiştir.

التَّصْفُوحُ [et-teşaffuḥ] Bir nesnenin صَفْحَةٌ [şafḥat]larına nazar etmek; tekūlu: تَصَفَّحْتُ الشَّيْءَ إِذَا نَظَرْتُ فِي صَفْحَاتِهِ

الْمُصَافَاةُ [el-muşāfaḥat] Elle görüşmek.

التَّصَافُوحُ [et-teşāfuḥ] Bi-ma'nāhā.

الْمُصَفَّحُ [el-muşfāḥ] (mīm'in zammı ve şād'ın sükūnuyla ve fā'nın fethiyle) Enli, وَجْهٌ هَذَا [ʿarīd] ma'nāsına; yukālu: هَذَا السَّيْفُ مُصَفَّحٌ أَيْ عَرِيضٌ مِنْ "أَصْفَحْتُهُ" Ve

مُصَفَّحٌ [muşfāḥ] Kezālik mā'il olmuş nesneye derler. Ve fi'l-hadīsi: "قَلْبُ الْمُؤْمِنِ مُصَفَّحٌ عَلَى الْحَقِّ" Ve

مُصَفَّحٌ [muşfāḥ] Meysir oklarından ya'nī kumar oklarından altıncı oka derler. Ve ona مُسْبِلٌ [musbil] dahi derler.

التَّصْفِيحُ [et-taşfīḥ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Eli birbirine vurmak āvāzı çıksın diye, تَصْفِيحٌ [taşfīḥ] gibi. Ve fi'l-hadīsi: "التَّصْفِيحُ لِلرِّجَالِ وَالتَّصْفِيحُ لِلنِّسَاءِ" وَيُرْوَى أَيْضًا بِالْقَافِ Ve

تَصْفِيحٌ [taşfīḥ] Bir nesneyi enli kılmak; ve minhu kavluhum رَجُلٌ مُصَفَّحٌ الرَّأْسِ إِذَا كَانَ عَرِيضَ الرَّأْسِ

الصَّفْفَاخُ [eş-şuffāḥ] (şād'ın zammı ve fā'nın teşdidiyle) Enli taş, حَجَرٌ عَرِيضٌ ma'nāsına.

[ص ل ح]

الصَّلَاحُ [eş-şalāḥ] (şād'ın fethiyle) فَسَادٌ [fesād]ın mukābilidir; tekūlu: صَلَحَ الشَّيْءُ Ferrā eyitti: Bizim ashābımızdan ba'zı صَلَحٌ [şulḥ] dahi hikāyet ettiler lām'ın zammıyla. Bu takdīrce bāb-ı hāmiste olur. Ve liyākat ma'nāsına dahi gelir; yukālu: هَذَا الشَّيْءُ يَصْلُحُ لَكَ أَيْ مِنْ بَابَيْكَ

مُصَالِحَةٌ [eş-şilāh] (şād'ın kesriyle) [muşāleḥat] ma'nāsına masdardır.

أَصْلُحُ [eş-şulḥ] (şād'ın zammıyla) İsmdir, müzekker ve mü'ennes isti'māl olunur

الْإِضْطِلَاحُ [el-iştilāh] (hemzenin kesri ve şād'ın sükūnuyla) ve

التَّصَالُحُ [et-teşāluḥ] ve

الإِصْلَاحُ [el-işşālūḥ] (tā'nın fethi ve lām'ın zammıyla evvelkisinde hemzenin kesri ve şād'ın teşdīdiyle, āhirkisinde) Cümlesi bir ma'nāyadır.

صَلَحَ [şalāhi] (şād'ın fethi ve hā'nın kesriyle قَطَامٌ [kaṭāmi] gibi) Mekke-i müşerrefenin ismidir. Ve gāh olur ki munsarıf dahi isti'māl olunur.

الإِضْلَاحُ [el-işlāh] (hemzenin kesri ve şād'ın sükūnuyla) Sālih kılmak; إِفْسَادٌ [ifsād]ın zıddıdır.

الْمُضْلِحَةُ [el-maşleḥat] (mīm'in ve lām'ın fethiyle) Bir nesnenin husūlüne bā'is olan nesne.

المُصَالِحُ [el-meşāliḥ] (mīm'in fethiyle) مُضْلِحَةٌ [maşleḥat]ın cem'i.

الْإِسْتِصْلَاحُ [el-istişlāh] (hemzenin kesri ve sīm'in sükūnuyla) إِسْتِيفْسَادٌ [istifsād]ın mukābilidir.

[ص م ح]

الصَّمْحَمَحُ [eş-şamahmaḥ] ('alā-vezni سَفْرَجَلٌ [sefercel]) Şedīd olan nesne. Cermī eyitti: Şedīd olan nesne. Cermī eyitti: صَمْحَمَحٌ [şamahmaḥ] kısa ve yoğun olan nesne. Şa'leb eyitti: رَأْسٌ صَمْحَمَحٌ derler şol başa ki أَصْلَعٌ [aşla'] ola, ya'nī önünün kılırları olmaya ve büyük olup muhkem ola. Bu فَعْلَعَلٌ [fa'al'al] vezni üzeredir. Bunda 'ayn'la lām tekrār olunmuştur.

الضَّمْحَاهُ [eş-şimḥāh] (şād'ın kesriyle ve mīm'in sükūnuyla حِرْبَاءٌ [hırbā'] vezni üzere) Pek yere derler.

الضَّمْحَاءُ [eş-şimḥā'] ve

الضَّمْحَاءَةُ [eş-şimḥā'et] (kezālik şād'ın kesriyle ve elifin meddiyle) Şol pek yere derler ki dürişt ola, ya'nī iri yarı ola.

الضَّمَادِيحُ [eş-şumādiḥ] (şād'ın zammı ve dāl'ın kesriyle) Şedīd ma'nāsına, kezā fī ba'zi nusahi's-Şiḥāh.

[ص و ح]

التَّصْوُوحُ [et-teşavvuḥ] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Kıl yarılmak ve kıldan gayrı nesne yarılmak, تَشَقُّقٌ [teşakkuḥ] ma'nāsına. Ve otun başı kuru-yup fi'l-cümle rutūbeti kalmağa derler.

التَّصْوِيحُ [et-taşvīḥ] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kurutmak; yukālu: إِذَا صَوَّحْتُهُ الرِّيحُ إِذَا أَيَسَّتُهُ

الصُّوْحُ [eş-şūḥ] (şād'ın zammıyla) Derenin avlusudur, حَائِطُ الوَادِي ma'nāsına; ve لَهُ صُوْحَانٌ Ya'nī her derenin iki hā'iti vardır ki iki yanında iki dağ ona iki duvar menzilesinde olur. Ve fi'l-hadīsi: "أَلْقَوْهُ بَيْنَ الصُّوْحَيْنِ حَتَّى أَكَلَتْهُ السَّبَاعُ" أَي بَيْنَ الْجَبَلَيْنِ

بَنُو صُوْحَانَ [Benū Şūḥān] 'Abdulḳays'tan bir cemā'atin adıdır.

الصُّوَاهُ [eş-şuvāḥ] (şād'ın zammıyla) Ki-reç dedikleri nesnedir ki onunla ev suvarırlar, حِصٌّ [cişş] ma'nāsına. Ve at terine dahi derler, عَرَقُ الفَرَسِ ma'nāsına.

صَاحَةٌ [Şāḥat] [Bir] dağın ismidir.

الصُّوْحُ [eş-şavḥ] Yarmak; yukālu: صُحَّتْ الشَّيْءُ فَانْصَاخَ

الْإِنْصِيَاخُ [el-inşiyāḥ] Yarılmak, Ebū 'Ubeyde eyitti: Kaçan yer kendiden yarılma,

إِنْصَاخُ derler. Ve

إِنْصِيَاخُ [inšiyāḥ] (Ay münevver olmağa derler; yukālu: **إِنْصَاخُ الْقَمَرُ إِذَا اسْتَنَارَ**)

[ص ي ح]

الْصِّيَاخُ [eş-šiyāḥ] (şād'ın kesriyle) Āvāz, savt ma'nāsına. Ve şād'ın zammı dahi cā'izdir.

الْصَّيْحُ [eş-şayḥ] ve

الْصَّيْحَةُ [eş-şayḥat] ve

الْصَّيْحَانُ [eş-şayahān] (bi't-tahrīk) Bi-ma'nāhu; yukālu: **صَاحَ يَصِيحُ صَيْحًا وَصَيْحَةً وَصَيَاخًا وَصَيَاخَانًا** Ve

صَيْحَةٌ [şayḥat] 'Azāba dahi derler, bunun aslı çağırmaq ma'nāsından me'hūzdur; ve kavluhum: "لَقَيْتُهُ قَبْلَ كُلِّ صَيْحٍ وَنَفْرٍ" [Ve]

صَيْحٌ [şayḥ] Çağırmaq ve نَفْرٌ [nefr] dağılmak ma'nāsınadır ki kable tulū'ı-l-fecr demek olur ki halāyık birbirin çağırıp herkes mesālihine gitmek tulū'ı-l-fecrde olur. İbnu's-Sikkīt eyitti: "عَصَبٌ مِنْ غَيْرٍ" "عَصَبٌ مِنْ غَيْرٍ قَلِيلٌ وَلَا كَثِيرٌ" "صَيْحٌ دَرَلَر، وَلَا نَفْرٌ" "صَيْحٌ دَرَلَر، وَلَا نَفْرٌ" demek mahallinde.

الْمُصَايْحَةُ [el-muşāyahat] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) ve

الْتِّصَايْحُ [et-teşāyuh] (tā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) Halk birbirin çağırmaq.

الْتِّصْيُوحُ [et-teşayyuh] Lügatun fī **الْتِّصْيُوحِ** [et-teşayvuh] 'alā-mā merre ānifen; yukālu: **تَصْيَحُ الْبَقْلُ أَي تَصَوُّحٌ**

الْتِّصْيِيحُ [et-taşyih] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kurutmak, **تَصْيِيحٌ** [taşvih] ma'nāsına; yukālu: **صَيْحَتُهُ الرِّيحُ وَالشَّمْسُ مِثْلُ صَوَّحَتْهُ**

الْصَّيْحَانِي [eş-şayḥāniyy] (şād'ın fethiyle) Bir cins hurmādır Medīne hurmālarından.

FASLU'D-DĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض ب ح]

الضَّبْحُ [eḍ-ḍabḥ] (ḍād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Seyr etmek; yukālu: **صَبَحَتْ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ** Bu Ebū 'Ubeyde kavlidir, gayrılar eyitti: **تَضْبَحُ** [taḍbaḥu] **تَنْحَمُ** [tenḥamu] ma'nāsınadır. Ve **تَنْحَمُ** [tenḥamu] nūn'la ve ḥā-i mūhmele ile seğirtirken atın nefesi āvāz vermek ma'nāsınadır. Ve

ضَبْحٌ [ḍabḥ] Küle dahi derler, hākister ma'nāsına. Ve āteş bir nesneyi tagyir etmeğe dahi derler; yukālu: **صَبَحْتَهُ النَّارُ أَي غَيَّرْتَهُ** Ya'nī fi'l-cümle tagyir eylese.

الْإِنْصِيَاخُ [el-inšibāḥ] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Tagayyür ma'nāsınadır; yukālu: **إِنْصَبِحْ لَوْنُهُ أَي تَغَيِّرْ إِلَى السَّوَادِ قَلِيلًا**

الضُّبَاخُ [eḍ-ḍubāḥ] (ḍād'ın zammıyla) Tilki āvāzı, savt-ı sa'leb ma'nāsına.

الْمَضْبُوحَةُ [el-maḍbūḥat] (mīm'in fethiyle) Şol çakmak taşıdır ki yanmış gibidir. Ve

مَضْبُوحٌ [Maḍbūḥ] Bir recülün ismidir.

[ض ح ح]

الضُّحْضَاخُ [eḍ-ḍaḥḍāḥ] (ḍād'ın fethiyle) Dibi karīb olan su, karībü'l-ka'r ma'nāsına.

الضُّحْضَاهَاتُ [eḍ-ḍaḥḍāḥat] ve

الْدَّحْرَجَةُ [et-daḥḥaḍḥ] (alā-vezni [ed-daḥrecet] ve **الْتَّدْحُجُجُ** [et-tedaḥruc]) Serāb yaldıramak, leme'ān ma'nāsına; yukālu: **صَحَّضَ السَّرَابَ وَتَضَحَّضَ إِذَا تَرَفَّرَقَ** Ve **تَرَفَّرَقَ** [teraḥruḥ] rā'eyn-i mūhmeleteynle ve kāfeynle lem' ma'nāsınadır.

الضَّحُّ [eḍ-ḍihḥ] (ḍād'ın kesriyle) Güneş.

Ve fi'l-hadīsi: لَا يَقْعُدَنَّ أَحَدَكُمْ بَيْنَ الصَّحِّ وَالظَّلِّ وَالصَّحُّ وَالظَّلُّ فَإِنَّهُ مُقْعَدُ الشَّيْطَانِ”
 “جَاءَ فُلَانٌ Ve kavluhum: بِالصَّحِّ وَالرَّيْحِ Ya'nī “Üzerine güneş do-
 ğup üzerine yel esen kimseler ile geldi”
 ki maksūd kesreti iş'ardır. Ve 'āmmenin
 بِالصَّحِّ وَالرَّيْحِ dediğinin yā ziyāde etmekle
 aslı yoktur.

[ض ر ح]

الضَّرْحُ [eḍ-ḍarḥ] Bir cānibe ayırmak;
 yukālu: ضَرَحَهُ إِذَا نَحَاهُ وَدَفَعَهُ Ve

ضَرَحَ [ḍarḥ] Cerh etmeğe dahi derler;
 tekūlu: ضَرَحْتُ عَنِّي شَهَادَةَ الْقَوْمِ إِذَا جَرَّحْتَهَا وَأَلْقَيْتَهَا
 عَنكَ Ve

ضَرَحَ [ḍarḥ] Kazmak ma'nāsına da gelir;
 خَفَرَ [ḥafr] gibi; tekūlu: ضَرَحْتُ ضَرَحًا إِذَا خَفَرْتَهُ

الْمُضْطَرِیحُ [el-muḍṭariḥ] (mīm'in zammı ve
 rā'nın fethiyle) Bir cānibe atılan nesne.

الْإِنْضِرَاحُ [el-inḍirāḥ] (hemzenin kesriyle)
 Ba'īd olmak; yukālu: إِنْضَرَاحَ مَا بَيْنَ الْقَوْمِ مِثْلُ
 إِنْضَرَاحَ

الْإِضْرَاحُ [el-iḍrāḥ] (hemzenin kesriyle)
 Ba'īd kılmak; yukālu: أَضْرَحُهُ عَنكَ أَيَّ أَبْعَدُهُ

الضَّرِيحُ [eḍ-ḍarīḥ] (ḍād'ın fethi ve rā'nın
 kesriyle) Ba'īd ma'nāsına. Ve

ضَرِيحٌ [ḍarīḥ] Kabrin orta yerin şakk et-
 mek, nitekim لَحْدٌ [laḥd] bir cānibin şakk
 etmeğe derler.

الضَّرْوُحُ [eḍ-ḍarūḥ] (ḍād'ın fethiyle ve
 rā'nın zammıyla) Şol attır ki tepegen ola;
 tekūlu: ضَرَحَتِ الدَّابَّةُ بِرِجْلِهَا إِذَا رَمَحَتْ Ve şol
 yaya dahi derler ki oku ziyāde süre.

الضَّرَاحُ [eḍ-ḍirāḥ] (ḍād'ın kesriyle) Davar
 tepici olmak.

الضُّرَاحُ [eḍ-ḍurāḥ] (ḍād'ın zammıyla) Gök-
 de bir evdir ki ona beyt-i ma'mūr derler.
 İbn 'Abbās'tan böyle nakl olunmuştur.

الْمَضْرَجِي [el-maḍreḥiyy] (mīm'in fethi ve
 ḍād'ın sükūnu ve rā'nın fethi ve yā'nın
 teşḍidiyle) Şol çakırdır ki kanadı uzun
 ola. Ve gāh olur ki kavmin seyyidine ya'nī
 ulusuna dahi مَضْرَجِي [maḍreḥiyy] derler.

[ض ي ح]

الضَّيْحُ [eḍ-ḍayḥ] (ḍād'ın fethi ve yā'nın
 sükūnuyla) ve

الضَّيَاحُ [eḍ-ḍayāḥ] (ḍād'ın fethi ve yā'nın
 tahfifiyle) Şol yufka süttür ki ona su ka-
 tılmış ola.

التَّضْيِیحُ [et-taḍyīḥ] ('alā-vezni [et-
 tekrim]) Süte su katmak; yukālu: ضَيَّحْتُ
 Ve اللَّبَنُ تَضْيِیحًا إِذَا مَزَجْتَهُ حَتَّى صَارَ ضَيَّحًا

تَضْيِیحٌ [taḍyīḥ] ضَيَّحٌ [ḍayḥ] içirmeğe dahi
 derler. Ve ضَيَّحٌ [ḍayḥ] su katılmış yufka
 süttür, nitekim mürür etti; tekūlu: ضَيَّحْتُ
 الرُّجْلَ إِذَا أَسْقَيْتَهُ الضَّيَّحَ

FASLU'Ṭ-ṬĀ'

(فصل الطاء)

[ط ح ح]

الطَّحُّ [eṭ-ṭaḥḥ] (ṭā'nın fethi ve hā'nın teşdidiyle) Bir nesneyi ayağın ökçesiyle sürmek; yukālu: طَحَّحْتُهُ أَطُّحُهُ طَحًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الطَّحَّطَاحَةُ [eṭ-ṭaḥṭaḥat] ve

الطَّحَّطَاحُ [eṭ-ṭiḥṭāḥ] Tefrîk etmek; yukālu: طَحَّطَاحَ بِهَمْ طَحَّطَاحَةً وَطَحَّطَاحًا إِذَا بَدَّدَهُمْ Ya'nî birbirinden ayırır böyle derler. Ve ufa-tıp ayırmak ma'nāsına da gelir; yukālu: طَحَّطَاحْتُ الشَّيْءَ أَي كَشَرْتُهُ وَفَرَّقْتُهُ

[ط ر ح]

الطَّرْحُ [eṭ-ṭarḥ] (ṭā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi atmak, رَمَى [remy] ma'nāsına; yukālu: طَرَحْتُ الشَّيْءَ وَبِالشَّيْءِ طَرَحًا yukālu: مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَيُقَالُ طَرَحَ النَّوَى بِفُلَانٍ كُلَّ مَطْرَحٍ إِذَا يَهْ Ya'nî "Firkat onu her mevzife attı."

التَّطْرِيحُ [et-ṭaṭriḥ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Çok tarh etmek; yukālu: طَرَحَهُ yukālu: Ve تَطْرِيحًا إِذَا أَكْثَرَ مِنْ طَرَحِهِ

تَطْرِيحٌ [ṭaṭriḥ] Bināyı ziyāde uzun etmeğe dahi derler; yukālu: طَرَحَ الْبِنَاءَ تَطْرِيحًا إِذَا طَوَّلَهُ جَدًّا

الطَّرْمَاحَةُ [eṭ-ṭarmeḥat] Bi-ma'nāhu; yukālu: طَرَمَحَ بِنَاءَهُ بِزِيَادَةِ الْمِيمِ أَي طَوَّلَهُ

الْإِطْرَاحُ [el-iṭṭirāḥ] (hemzenin kesri ve ṭā'nın kesri ve teşdidiyle) Ba'īd etmek; yukālu: إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] bābındandır.

الطَّرَاهُ [eṭ-ṭarah] (ṭā'nın ve rā'nın fethala-riyla) Irak mekân.

الطَّرُوْحُ [eṭ-ṭarūḥ] (ṭā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) **طَرَحٌ** [ṭarah] ma'nāsına. Ve **طَرَحٌ** [ṭarah] fethateynle mekân-ı ba'īde derler,

'alā-mā merre ānifen. Ve

طَرُوْحٌ [ṭarūḥ] Şol yaya dahi derler ki oku şiddetle def'e eyleye; yukālu: قَوَّسَ طَرُوْحًا مِثْلَ صَرُوْحٍ Ve

طَرُوْحٌ [ṭarūḥ] Şol hurmā ağacına derler ki onun salkımı sapları uzun ola.

الطَّرَاهِييُّ [eṭ-turāhiyy] (ṭā'nın zammıyla) Şol seyre derler ki mekân-ı ba'īde ola; yukālu: سَيَّرَ طَرَاهِييًّا أَي بَعِيدًا

الْمُطَرَاْحَةُ [el-muṭāraḥat] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) İki kimse tarafeynden münāzara söyleşmeğe derler.

الْإِطْرِيْحُ [el-iṭriḥ] (hemzenin kesriyle) De-venin hörgücü uzun olmak, سَنَامٌ إِطْرِيْحٌ derler طَوِيلٌ ma'nāsına. Ve bu sebebden Ṭirimmāḥ b. Ḥakīm'e Ṭirimmāḥ dediler ki ṭā'nın kesriyle, mülahham olduğu için.

[ط ف ح]

الطَّفُوْحُ [eṭ-tufūḥ] (zameteynle) Çanak dolmak, dökülmek mertebesine varınca.

الْإِطْفَاحُ [el-iṭfāḥ] ve

التَّطْفِيْحُ [et-ṭaṭfiḥ] ('alā-vezni الْإِكْرَامِ [el-ikrām] ve التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Dökmek; yukālu: أَطْفَحْتُ الْإِنَاءَ وَطَفَّحْتُهُ تَطْفِيْحًا

الطَّفَاحَةُ [eṭ-ṭufaḥat] (ṭā'nın zammesiyle) Bir şey'in üzerine gelen nesne, meselâ çömlek kaynarken üzerine gelen köpük gibi.

الْإِطْفَاحُ [el-iṭṭifāḥ] Çömlek köpüğün almak; tekülü: إِطْفَحْتُ الْقِدْرَ [iṭṭafaḥtu'l-ḳidre] إِذَا أَخَذْتُ طَفَّاحَتَهَا وَفُتِعْتُ

الطَّفْحُ [eṭ-ṭafḥ] ve

الطَّفُوْحُ [eṭ-tufūḥ] (ṭā'nın fethiyle evvelde ve zammıyla sâniide) Bir nesne dolmak; yukālu: طَفَّحَ السُّكْرَانُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَلَأَهُ الشَّرَابُ

الطَّافِيحُ [eṭ-ṭāfiḥ] Dolmuş nesne. Ve yel bir nesneyi yukarıya alıp gitmeğe dahi derler; yukālu: طَلَفَحَتِ الرِّيحُ القُطْنَةَ وَنَحَوَهَا إِذَا سَطَعَتْ بِهَا Ve gitmek ma'nāsına da gelir; yukālu: إِطْفَحُ عَنِّي أَيِ اذْهَبْ

[ط ل ح]

الطَّلْحُ [eṭ-ṭalḥ] Dikenli büyük ağaçlara derler.

الطَّلْحَةُ [eṭ-ṭalḥat] Vāhidi. Ve

طَلَحَ [ṭalḥ] (ṭā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Deve طَلَحَ [ṭalḥ] ağacından yiyip zahmet çekmek; yukālu: طَلَحَتِ الإِبِلُ مِنَ طَلَحِ الطَّلْحِ إِذَا اشْتَكَّتْ مِنْ أَكْلِ الطَّلْحِ Ve طَلَحَ [ṭalḥ] طَلَعُ [ṭalʿ]da lügattır. Ve طَلَعُ [ṭalʿ] diye çi-çeğe ve hurmānın evvel yemişine derler. Ve deve yorulmağa dahi طَلَحَ [ṭalḥ] derler; yukālu: طَلَحَ البَعِيرُ إِذَا أَغْيَا

الْإِطْلَاحُ [el-iṭlāḥ] (hemzenin kesriyle) Devreyi yormak; yukālu: أَطْلَحْتُهُ أَنَا

التَّطْلِيحُ [et-ṭaṭliḥ] Bi-ma'nāhu; tekūlu: طَلَّحْتُهُ طَلَّحْتُهُ إِذَا حَسَرْتَهُ Ve حَسَرَ [ḥasr] ḥā'yla ve sīn'le ki mühmeleteyndir, yormak ma'nāsına.

الطَّلِيحُ [eṭ-ṭaliḥ] (ṭā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Yorulmuş deve; yukālu: نَاقَةٌ طَلِيحٌ Ya'nī seferler çekip yorulmuş ve arıklamış deve.

الطَّلْأُ [eṭ-ṭullaḥ] ve

الطَّلَائِيحُ [eṭ-ṭalā'iḥ] (evvelde zammiyla sānīde fethiyle) طَلِيحُ [ṭaliḥ]in cem'idir. Ve طَلِيحُ [ṭaliḥ] keneye dahi derler.

الطَّلَاحُ [eṭ-ṭilāḥ] (ṭā'nın kesriyle) طَلَحَ [ṭalḥ] ma'nāsına, dikenli ağaçtan 'ibāret olmakta.

الطَّلَاحِيَّةُ [eṭ-ṭilāḥiyyet] (ṭā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol devedir ki طَلَّحَ [ṭilāḥ] otlar.

الطَّلَاحِيَّةُ [eṭ-ṭulāḥiyyet] (bi-zammi'z-zā')

Bi-ma'nāhā 'alā-gayri'l-kiyās.

الطَّلِحُ [eṭ-ṭilḥ] (ṭā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Şol devedir ki yorulmuş ola. Ve deveden gayrıya dahi itlāk olunur. Bunda müzekker ve müennes berāber olur.

الْأَطْلَاحُ [el-aṭlāḥ] (hemzenin fethiyle) Cem'idir. Ve

طَلِحَ [ṭilḥ] Keneye dahi derler.

الطَّلِيحَةُ [eṭ-ṭaliḥat] (ṭā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) طَلَحَ [ṭalḥ] otlayıp zahmet çeken deve.

الطَّلَاحِي [eṭ-ṭalāḥī] (ṭā'nın fethiyle ve āhirinde elifin kasrıyla) طَلَحَ [ṭalḥ] otlayıp zahmet çeken develer حَبَاجِي [ḥabācā] gibi ki حَبَاجِي [ḥabācā] dahi çakır dikenli otlayıp zahmet çeken develere derler.

طَلْحَةُ الطَّلْحَاتِ [Ṭalḥatu't-Ṭalḥāt] Ṭalḥa b. 'Abdullāh b. Ḥalef el-Ḥuzā'ī. Ve ammā Ṭalḥa b. 'Abdullāh b. 'Osmān ki saḥābedendir, o Teymī'dir.

ذُو طُلُوْحٍ [Zū Ṭulūḥ] (ṭā'nın zammiyla) Bir mevzi'in ismidir.

الطَّلْحُ [eṭ-ṭalḥ] (fethateynle) Ni'met ma'nāsınadır. Ve bazıları eyitti: طَلَحَ [Ṭalḥ] bir mevzi'in ismidir.

الطَّلَاحُ [eṭ-ṭalāḥ] (ṭā'nın fethiyle) صَلَاحُ [ṣalāḥ]ın zıddıdır; ve minhu kile: "لَوْلَا الصَّالِحُونَ لَهَلَكَ الطَّالِحُونَ"

الطَّلِيحَاتَانِ [eṭ-Ṭulayḥatān] (sīga-i tasgīr üzere) Ṭulayḥa b. Ḥuveylid el-Esedī'dir ve birāderidir.

[ط ل ف ح]

الطَّلْفُخُ [eṭ-ṭalenfaḥ] (ṭā'nın ve lām'ın fethiyle) İçi boş nesne hālī'l-cevf ma'nāsına. Bazıları eyitti: طَلَّفَخَ [ṭalenfaḥ] ta'ab çekmiş kimsedir.

[ط م ح]

الطَّمَحُ [eṭ-ṭamah] Bir nesneye gözü dike bakmak; yukālu: طَمَحَ بَصْرُهُ إِلَى الشَّيْءِ أَيِ ارْتَفَعَ Ve طَمَحَ [ṭamah] ba'zılar eyitti: Bir nesneyi ziyāde taleb etmeğe dahi derler; yukālu: طَمَحَ بَوْلُهُ إِذَا رَمَاهُ فِي الْهَوَاءِ Ve efṣān ederken bevlin havāya vermeğe dahi derler; yukālu: طَمَحَ بَوْلُهُ إِذَا رَمَاهُ فِي الْهَوَاءِ

الطَّامِحُ [eṭ-ṭāmiḥ] Her mürtefi' olan nesneye طَامِحٌ [ṭāmiḥ] derler. Ve ere harīs olan 'avrete dahi طَامِحٌ [ṭāmiḥ] derler.

الطَّمَاخُ [eṭ-ṭammāḥ] Şol kimsedir ki ziyāde harīs ola. Ve Benī Esed' den bir recülün ismidir ki Qayşer'e irsāl olunmuştu.

الطِّمَاحُ [eṭ-ṭimāḥ] (ṭā'nın kesriyle) جِمَاحٌ [cimāḥ] gibidir veznen ve ma'nen, Yezīdī rivāyeti üzere; yukālu: فَرَسٌ فِيهِ طِمَاحٌ Ya'nī "Şol feres ki onda serkeşlik ve harūniyyet vardır."

الطَّمُوحُ [eṭ-ṭamūḥ] (ṭā'nın fethi ve mīm'in zammıyla) 'Avret serkeşlik edip ere harīs olmak; yukālu: طَمَّحَتِ الْمَرْأَةُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ مثل جَمَّحَتْ كِي جَمُوحٌ [cumūḥ] dahi serkeşliğe derler.

الْإِطْمَاحُ [el-iṭmāḥ] Bir nesneye gözünü dike baktırmak; yukālu: طَمَحَ فُلَانٌ بَصْرَهُ أَيِ رَفَعَهُ

الطَّمَحَاتُ [eṭ-ṭameḥāt] (feteḥātla) Şedāyid ma'nāsına; yukālu: أَصَابَهُ طَمَحَاتُ الدَّهْرِ أَيِ شَدَائِدُهُ

أَبُو الطَّمَحَانَ الْقَيْنِي [Ebu't-Ṭameḥān el-Qayniyy] Bir şā'irin ismidir.

[ط و ح]

الطَّوْحُ [eṭ-ṭavḥ] ve

الطَّيْحُ [eṭ-ṭayḥ] Helāk olmak ve düşmek; yukālu: طَاحَ يَطُوحُ وَيَطِيحُ أَيِ هَلَكَ وَسَقَطَ

yer yüzünde azıp sergerdān olmağa dahi derler.

الْتَّطْوِيحُ [et-ṭaṭvīḥ] ('alā-vezni **الْتَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Azdırmak; yukālu: طَوَّحَهُ إِذَا تَوَّهَهُ وَذَهَبَ بِهِ هَهُنًا وَهَهُنًا

الْتَّطَوُّوحُ [et-teṭavvuḥ] (fethateynle ve vāv'ın zammıyla) Azmak; yukālu: طَوَّحَهُ فَتَطَوَّحَ فِي الْبِلَادِ إِذَا رَمَى بِنَفْسِهِ هَهُنًا وَهَهُنًا

الْتَّطَاوُوحُ [et-teṭāvuḥ] (fethateynle ve vāv'ın zammıyla) Atışmak; yukālu: تَطَاوَحَتْ بِهِمْ أَيِ تَرَامَتْ Ya'nī "Firāk onları perākende kıldı."

الْمَطَاوِحُ [el-meṭāviḥ] (mīm'in fethiyle) Atacak yerler; مَقَاذِفٌ [meḳāzif] ma'nāsına.

الطَّوَائِحُ [eṭ-ṭavā'iḥ] Atıcılar, قَوَاذِفٌ [qavāzif] ma'nāsına; yukālu: طَوَّحَتْهُ الطَّوَائِحُ أَيِ قَدَفَتْهُ الْقَوَاذِفُ وَلَا يُقَالُ الْمَطَاوِحَاتُ وَهُوَ مِنَ التَّوَادِرِ كَقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَأَرْسَلْنَا الرِّيَّاحَ لَوَاقِحَ﴾ (الحجر 22) عَلَى Ve te'vīl-i āhar budur ki riyāh kendi hayrıyla lākih olmayınca mülakkah olmaz. Bu takdīrce لَوَاقِحٌ [levāqih] ma'nāyını aslısı üzere olur. Ve لَاقِحٌ [lāqih] yüklü demektir, حَامِلَةٌ [ḥāmilet] ma'nāsına.

FASLU'L-FĀ'

(فَاضِلُ الْفَاءِ)

[ف ت ح]

الْفَتْحُ [et-fetḥ] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Açmak; yukālu: فَتَحْتُ الْبَابَ مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ Ve

فَتَحَ [fetḥ] Vilāyet açmağa ve mansūr ve muzaffer olmağa dahi derler. Ve

فَتَحَّ [fetḥ] Akarsuya dahi derler, gerek pıncardan aksın gerek gayrı yerden aksın. Ve

فَتَحَّ [fetḥ] Nākanın memesi deliği büyük olmağa dahi derler; yukālu: فَتَحَّتِ النَّاقَةُ

الْإِنْفِتَاحُ [el-infitāḥ] (hemzenin kesriyle) Açılmak; yukālu: فَتَحْتُهُ فَانْفَتَحَ

التَّفْتِيحُ [et-teftīḥ] Çok açmak; yukālu: فَتَحْتُ الْأَبْوَابَ شَدِّدَ لِلْكَثْرَةِ

التَّفْتِيحُ [et-tefettūḥ] Açılmak; yukālu: فَتَحْتُهَا فَتَفْتَحَتْ

الْفُتْحُ [el-fuḥ] (fā'nın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Vāsi' ve meftūh kapı; ve yukālu: فَارُورَةٌ فَتُحُّ أَيُّ وَاسِعَةُ الرَّأْسِ Ya'nī ağzı büyük şīşe. Kisā'ī eyitti: فَارُورَةٌ فَتُحُّ demek, kılıfsız ve ağzı bağısız şīşe demek olur. Pes فَتُحُّ [fuḥ] فُعْلٌ [fu'] vezni olur, مَفْعُولٌ [me'ūl] ma'nāsına.

الْإِسْتِفْتَاخُ [el-istiftāḥ] ve

الْإِفْتِاحُ [el-iftitāḥ] Bi-ma'nen; yukālu: إِسْتَفْتَحْتُ الشَّيْءَ وَافْتَحْتُهُ Ve

اِسْتِفْتَاخٌ [istiftāḥ] Nusret talep etmeğe dahi derler, اِسْتِنْسَارٌ [istinṣār] ma'nāsına.

الْمِفْتَاحُ [el-miftāḥ] (mīm'in kesriyle) Kilīd açacak ālet, kilīd gerek kapuda olsun gerek gayrı yerde olsun.

الْمَفَاتِيحُ [el-mefātīḥ] ve

الْمَفَاتِيحُ [el-mefātīḥ] مِفْتَاحٌ [miftāḥ]ın cem'i;

sānīde yā'nın hazfiyle Aḥfeş eyitti: Bu 'Arabların أَمَانٍ [emān] ve أَمَانِيٌّ [emāniyy] dedikleri gibidir ki yā gāh tahfif olunur ve gāh teşdid olunur.

الْفَاتِحَةُ [el-fātiḥat] Bir nesnenin evveli.

الْفَتْاحُ [el-fettāḥ] (fā'nın fethiyle ve tā'nın teşdidiyle) Hākim ma'nāsınadır; tekülü: **إِفْتَحَ** بَيْنَنَا أَيُّ أَحْكُمُ

الْفُتَاخَةُ [el-futāḥat] (fā'nın zammı ve tā'nın tahfifiyle) Hüküm ma'nāsınadır.

الْفَتْوْحُ [el-fetūḥ] (fā'nın fethiyle) Memesinin deliği büyük olan nāka, وَاسِعَةُ الْإِخْلِيلِ [vāsi'atu'l-iḥlīl] ma'nāsına.

الْإِفْتَاخُ [el-iftāḥ] (hemzenin kesriyle) Nākanın memesi deliği büyük olmak; yukālu: أَفْتَحَتْ النَّاقَةُ

[ف ح ح]

الْفَحِيشُ [el-feḥīḥ] أَفْعَى [ef'ā]nın ağzından fışlamasıdır. Ve كَشِيشٌ [keşīš] kāf'ın fethi ve şīn'in kesriyle أَفْعَى [ef'ā]nın derisi örtmesi, savt-ı cild ma'nāsına; yukālu: فَحَّتْ الأَفْعَى فَحِيحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي Ve bi'l-cümle her fi'l ki muzā'af olup lāzım ola, onun müstakbeli يَفْعُلُ vezni üzere gelir 'ayn'ın kesriyle, illā yedi kelime ki onlar hem zammıla gelmiştir ve hem kesriyle ki onların biri يَفْعُلُ dir, hasta olmak ma'nāsına ve biri dahi يَشُجُّ dir cīm'le, baş yarılmak ma'nāsına ve biri dahi يَجُدُّ فِي الْأَمْرِ dir, cidd ve cehd etmek ma'nāsına ve biri dahi يَضُدُّ dir şād-ı mühmele ile, çağırmaq ma'nāsına ve biri dahi يَجُمُّ dir cīm'le, davar rāhat olmak ma'nāsına ve biri dahi تَفْعُ الأَفْعَى dir, yılan fışkırmaq ma'nāsına ve biri dahi يَشُبُّ الْفَرَسُ tir, at oynamak ma'nāsına. Ve şol fi'l ki muzā'af ve müte'addī ola, onun müstakbeli يَفْعُلُ vezni üzere gelir 'ayn'ın

zammiyla, illā beş kelime ki onlar zammla ve kesriyle gelmişlerdir ki onların biri يَشُدُّ dir ve biri يَغْلَهُ dir, def'a-i sāniyede içirmek ma'nāsına ve biri dahi يَبِثُّ الشَّيْءَ dir, kat etmek ma'nāsına ve biri dahi يَنْتُمُ الْحَدِيثَ dir, söz iletmek ma'nāsına ki koğuculuk ma'nāsınadır ve biri dahi يَرَمُّ الشَّيْءَ يَرْمُهُ dir, ıslah etmek ma'nāsına.

الْفَحْفَاخُ [el-Fahfāḥ] (fā'nın fethiyle) Cenette bir nehrin ismidir.

[ف د ح]

الْفَدْحُ [el-fedḥ] (fā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Sıklet vermek. Ve fī hadīsi İbn Cureyc enne Resūlallāh sallallāhu 'aleyhi ve sellem kāle: "وَعَلَى الْمُسْلِمِينَ أَنْ لَا يَثْرُكُوا" "Ya'nī hatā" ile üzerine diyet müteveccih olana 'ākilesi nusret edip yük altında komayalar, ammā gayrılar rivāyetinde مَفْرَحًا vākī' olmuştur.

الْفَادِحُ [el-fādiḥ]; yukālu: إِذَا عَالَهُ وَبَهَظَهُ. Ya'nī bir iş 'azīm olup ağır yük olsa, böyle derler, عَوَّلَ [avl] iş 'azīm olmağa ve بَهَظَ [bahz] zā-i mu'ceme ile yük ağır olmağa derler, ammā أَفْدَحَهُ işitilmemiştir 'Arabiyyetine i'timād olunan kimseden.

[ف ر ح]

الْفَرَاḤُ [el-ferāḥ] (fethateynle) Sürür. Ve **فَرَاḤٌ** [ferāḥ] Harın olup güre olmağa derler; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْقَرَحِينَ﴾ (القصص 76)

الْإِفْرَاحُ [el-ifrāḥ] Mesrūr kılmak; yukālu: مَا يَسْرُونِي بِهَذَا الْأَمْرِ مَفْرُوحٌ وَمَفْرُوحٌ بِهِ وَلَا تَقُلْ مَفْرُوحٌ

إِفْرَاحٌ [ifrāḥ] Deyn ağır gelmeğe dahi derler; yukālu: مَا أَفْرَحَهُ الدُّيْنُ أَيُّ أَثْقَلَهُ Ve fī'l-hadīsi: "لَا يَثْرُكُ فِي الْإِسْلَامِ مَفْرُوحٌ" Zuhrī eyitti: Şol kitāb ki onu Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem Muhācīrīn ile Enşār bey-

ninde yazmıştı, onda buyurmuştur "أَنْ لَا يَثْرُكُوا مَفْرُوحًا حَتَّى يُعِينُوهُ عَلَى مَا كَانَ مِنْ عَقْلِ أَوْ فِدَاءٍ" Zuhrī eyitti: مَفْرُوحٌ [mufraḥ]tan murād [mefdüḥ]tur ki ağır yük altında olana derler, nitekim 'an-karīb mürür etmiştir. Ve Aşma'ī kezālik eyitti: مَفْرُوحٌ [mufraḥ] şol kimsedir ki ona deyni sıklet vermiş ola, ya'nī buyurur ki bu makūle medyūn olanların deyni beytū'l-mālden edā olunup ve medyūnen terk olunmaya, ammā مَفْرُوحٌ [mufraḥ] dediklerini cīm'le inkār edip cā'iz görmemişlerdir.

التَّفْرِيحُ [et-tefrīḥ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) (إِفْرَاحٌ [ifrāḥ]) ma'nāsınadır.

الْفَرْحَةُ [el-ferḥat] (fā'nın fethiyle) Müjdegāne ma'nāsına; yukālu: لَكَ عِنْدِي فَرْحَةٌ أَنْ بَشَّرْتَنِي

الْفُرْحَةُ [el-furḥat] (fā'nın zammiyla) Bi-ma'nāhā.

الْمِفْرَاحُ [el-mifrāḥ] (mīm'in kesriyle) Şol kimsedir ki her bār ki dehr onu mesrūr ettikçe o ferah-nāk ola.

الْمُفْرِحُ [el-mufriḥ] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Kalbe ferah verici ma'cūn ki ma'rūftur.

[ف ر ش ح]

الْفِرْشَاḤُ [el-firşāḥ] (fā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Davar tırnaklarından şol yassı olan tırnağa derler.

الْفَرْشَةَ [el-ferşeḥat] Nāka sütü sağılırken ayakların açık tutmak; yukālu: إِذَا فَرَشَحْتَ إِذَا فَزَشَحْتَ Ve تَفَحَّحْتُ لِلْحَلْبِ Ve فَزَشَحَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ وَفَتَحَ بَيْنَ رِجْلَيْهِ Ve bu halete فَزَشَحَ [ferşeḥat] ve فَزَشَحَتْ [ferşeḥat] derler. Ve

فَوْشَحَةٌ [ferşeḥat] Namāz içinde dururken ayakların birbirinden irak tutup ziyāde açmaktır, Kisā'ī eyitti: yukālu: فَوْشَحَ الرَّجُلُ فِي صَلَاتِهِ إِذَا فَحَجَّ بَيْنَ رِجْلَيْهِ وَهُوَ قَائِمٌ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ لَا يُفْرَشُ رِجْلَيْهِ فِي الصَّلَاةِ وَلَا يُلْصِقُهَا وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ Ya'nī İbn 'Ömer radyallāhu 'anhumā namāz içinde dururken ayakların ne katı açardı ve ne katı birbirine yakın tutardı, belki miyāne tutardı.

[ف ر ط ح]

الْمُفْرَطِحُ [el-muferṭiḥ] (mīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) Yassı olan baş; yukālu: رَأْسٌ مُفْرَطِحٌ أَيْ عَرِيضٌ

[ف س ح]

الْفُشْحَةُ [el-fuşḥat] (fā'nın zammıyla) Vüs'at ma'nāsına.

الْفُصِيحُ [el-fesiḥ] Gen, vāsi' ma'nāsına; yukālu: مَكَانٌ فَصِيحٌ أَيْ وَاسِعٌ

الْفُفْصِحُ [el-fuşuḥ] (zammeteynle) Kezālik vāsi' demektir.

الْفَشْحُ [el-feşḥ] (fā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Yeri mecliste vāsi' etmek; yukālu: فَسَحَ لَهُ فِي الْمَجْلِسِ أَيْ وَسَّعَ لَهُ فِيهِ

الْإِنْفِصَاحُ [el-infisāḥ] Kalbi vāsi' olmak; yukālu: إِنْفَسَحَ صَدْرُهُ أَيْ انْشَرَحَ

التَّفْصِيحُ [et-tefessuḥ] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdīdiyle) Mecliste gen oturmak; yukālu: تَوَسَّعَ [tevessu'] ma'nāsına.

التَّفَاسِيحُ [et-tefāsuḥ] (tā'nın fethi ve sīn'in zammıyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَفَسَّحُوا فِي الْمَجْلِسِ وَتَفَاسَّحُوا أَيْ تَوَسَّعُوا

الْفُفْصِحُ [el-fuşḥum] (fā'nın zammıyla ve ḥā'nın kezālik zammıyla) Vāsi'ü's-sadr olan kimse; mīm ziyāde olunmuştur.

[ف ص ح]

الْفُفْصِحُ [el-feşih] (fā'nın fethi ve şād'ın

kesriyle) Şol kimsedir ki sözünde belāgat ola yāhūd şol kelāmdır ki onda belāgat ola; رَجُلٌ فَصِيحٌ وَكَلَامٌ فَصِيحٌ وَلِسَانٌ فَصِيحٌ derler, kaçan ki dilin tekellümde cereyānı ola. Ba'zılar eyitti: Her tekellüme kâdir olan فصيح [feşih]tir, ol ki tekellüme kâdir olma-ya, ona عَجَمٌ [‘acem] derler.

الْفَصَاحَةُ [el-feşāḥat] (fā'nın fethiyle) Fasih olmak; yukālu: فَضَحَ الْعَجَمِيُّ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا جَادَتْ لُغَتُهُ حَتَّى لَا يَلْحُقُ فَضَحَ اللَّبْنُ إِذَا أُخِذَتْ مِنْهُ الرُّغْوَةُ Ve rüğü ve gāy-nı mu'ceme ile süt köpüğüne derler.

التَّفْصِيحُ [et-tefaşşuḥ] (fethateynle ve şād'ın zammı ve teşdīdiyle) ve

التَّفَاضُحُ [et-tefāşuḥ] (tā'nın fethi ve şād'ın zammıyla) Tekellüfle fasih değilken fasihlenmek; yukālu: تَفَضَّحَ فِي كَلَامِهِ وَتَفَاضَحَ إِذَا تَكَلَّفَ الْفَصَاحَةَ

الْإِفْصَاحُ [el-ifşāḥ] (hemzenin kesriyle) Fasih olmağa derler; yukālu: أَفْصَحَ الْعَجَمِيُّ إِذَا تَكَلَّمَ بِالْعَرَبِيَّةِ أَفْصَحَتِ الشَّاةُ إِذَا لَبِئَتْ Ve sütün ağzı kesilip hālis olmağa dahi derler; yukālu: أَفْصَحَ اللَّبْنُ إِذَا لَبِئَتْ Ve sütün ağzı gidip hālis kalsa. Ve tamām tan yeri ağarmağa dahi derler; yukālu: أَفْصَحَ الضَّبْحُ إِذَا بَدَأَ ضَوْؤُهُ

إِفْصَاحٌ [ifşāḥ] Bir nesneden çıkıp berī olmağa dahi derler. Ve Naşārā, فِضْحٌ [fişḥ] a dāhil olmağa dahi derler. Ve فِضْحٌ [fişḥ] 'īd-i Naşārādır; yukālu: دَخَلُوا فِي فِضْحِهِمْ

الْمُفْصِحُ [el-mufşih] (mīm'in zammı ve şād'ın kesriyle) Vāzih olan nesne her ne olursa olsun.

الْفَضْحُ [el-fiṣḥ] (fā'nın kesriyle ve şād'ın sükūnuyla) Naşārā için olan 'idlerden biridir.

[ف ض ح]

الْفَضْحُ [el-faḍḥ] (fā'nın fethiyle ve ḍād'ın sükūnuyla) Rüsṵvāy etmek; yukālu: فَضَحَهُ فَضْحًا Ve tan yeri zāhir olmağa dahi derler; yukālu: فَضَحَ الضَّبْحُ إِذَا بَدَأَ

الْإِفْتِضَاحُ [el-iftiḍāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Rüsṵvāy olmak; yukālu: إِفْتَضَحَ إِذَا انْكَشَفَ مَسَاوِيَهُ

الْفَضِيحَةُ [el-feḍīḥat] ve

الْفُضُوحُ [el-fuḍūḥ] (fā'nın fethiyle evvelde ve zammeteynle sānīde) İsmelerdir, rüsṵvā eylemek ma'nāsına.

الْإِفْضَاحُ [el-ifḍāḥ] Kezālik subh belirlemek; yukālu: أَفْضَحَ الضَّبْحُ إِذَا بَدَأَ Ve hurmā kızarmağa başlamak için dahi derler; yukālu: أَفْضَحَ البُسْرُ إِذَا بَدَتْ فِيهِ حُمْرَةٌ

الْأَفْضَاحُ [el-efḍāḥ] Şol ak nesnedir ki şedīdū'l-beyāz olmaya. Ve

أَفْضَحَ [efḍāḥ] Arslana da derler. Ve kezālik deveye dahi derler ki bunlar فَضَحَ [feḍāḥ] levninden me'hūzdur, فَضَحَ [feḍāḥ]ın tefsīrinde ba'zılar eyitti: **الْفَضْحُ** [el-feḍāḥ] fethateynle şol boz renktir ki açık olmayıp ya'nī şeker-renk olmayıp gubreti ve küdreti gālib ola.

[ف ط ح]

الْفَطْحُ [el-faḥḥ] (fā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi enli kılmak; yukālu: فَطَحَهُ فَطْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَعَلَهُ عَرِيضًا

التَّطْفِيفُ [et-taṭfiḥ] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

الْمُفَاتِّحُ [el-mufaṭṭāḥ] (mīm'in zammı ve ḥā'nın teşdīdiyle ve fethiyle) Enli nesne;

yukālu: رَأْسٌ مُفَطَّحٌ أَيَّ عَرِيضٌ

الْأَفْطَاحُ [el-efṭāḥ] Şol kişiye derler ki başı enli ola, ma'nāsına.

[ف ق ح]

التَّفْطِيقُ [et-tefaḥḥ] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Gül açılmak; yukālu: تَفْطِيقَتِ الْوُرْدَةِ إِذَا تَفْتَحَتْ

الْفُقَاحِيَّةُ [el-fuḳāḥiyyet] (fā'nın zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Şol levne derler ki gül açılmağa başladıkta zāhir olur; yukālu: عَلَى فَلَانٍ حُلَّةٌ فُقَاحِيَّةٌ أَيُّ لَوْنٌ وَرَدٌ حِينَ هُمْ أَنْ يَتَفَتَّحَ

الْفُكَّاحُ [el-fuḳḳāḥ] (fā'nın zammı ve kāf'ın teşdīdiyle) **إِذْجِرُ** [izḥir] çiçeğidir. Ve **إِذْجِرُ** [izḥir] ayrık dedikleri otur ki iyisi Mekke-i müşerrefede biter.

الْفَقْهَاتُ [el-faḳḥat] (fā'nın fethiyle ve kāf'ın sükūnuyla) Halka-i dübüre derler.

الْفِقَاحُ [el-fiḳāḥ] (fā'nın kesriyle) فَشَحَةٌ [faḳḥat]ın cem'idir.

التَّفَاكُوحُ [et-tefāḳuḥ] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Arka arkaya vermek; yukālu: هُمْ يَتَفَاكُحُونَ إِذَا جَعَلُوا ظُهُورَهُمْ إِلَى ظُهُورِهِمْ كَمَا يُقَالُ يَتَفَاكُحُونَ وَيَتَظَاهَرُونَ

التَّفْقِيحُ [et-tefḳiḥ] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Köpek yavrusu ibtidā gözün açmak; yukālu: فَفَحَّ الْجَزْوُ تَفْقِيحًا إِذَا فَتَحَ عَيْنَهُ أَوَّلَ "فَفَحْنَا وَصَاصَاتُمْ" Ve fi'l-hadīsi: "فَفَحْنَا وَصَاصَاتُمْ" Ve صَاصَا gözü açılmadan evvel köpek yavrusu bir nesneyi görmek istemek.

[ف ل ح]

الْفَلَاخُ [el-felāḥ] (fā'nın fethi ve lām'ın tahfifiyle) Bir nesneye erişmek ve bākī olmak ve necāt bulmak. Ve

فَلَاخٌ [felāḥ] Seher vaktinde yenen ta'āma dahi derler; zīrā savmın bekāsı saḥūr ileddir. Ve fi'l-hadīsi: "حَتَّى خَفْنَا أَنْ يَنْوَتَهَا السَّحُورُ"

ve yukālu: حَيَّ عَلَى الْفَلَّاحِ أَي النَّجَاةِ

الإِسْتِفْلَاحُ [el-istiflāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Fevz ve felāḥ bulmak; yukūlu'r-reculu li'mre'etihi: إِسْتَفْلِحِي بِأَمْرِكِ أَي فُوزِي

الْفَلَّاحُ [el-felaḥ] (bi'l-fethateyni) Lügatun fi: الْفَلَّاحُ [el-felāḥ] ve

فَلَّحَ [felaḥ] Aşağı dudak yarık olmağa dahi derler.

الْفَلَّحُ [el-felḥ] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Yeri yarmak; yukālu: فَلَّحْتُ الْأَرْضَ أَي سَقَمْتُهَا لِلْحَرْثِ

الْفَلَّلَاحُ [el-fellāḥ] (fā'nın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Ekinci, حَرَاثُ [ḥarrāṣ] ma'nāsına. Ve ekinci olan kimse ekin için yeri şakk ettiğine binā'en فَلَّلَاحُ [fellāḥ] dediler.

الْفَلَّلَاةُ [el-filāḥat] (fā'nın kesriyle) Ekin-cilik etmek; ve kavluhum: "الْحَدِيدُ بِالْحَدِيدِ" يُفْلَحُ "أَي يَشُقُّ وَيَقْطَعُ"

الْفُلُوحُ [el-fulūḥ] (fā'nın ve lām'ın zammiyle) Şukūk ma'nāsına; yukālu: فِي رَجُلٍ فِي رَجُلٍ Ve فَلَانٌ فَلُوحٌ أَي شُقُوقٌ

الْأَفْلَاحُ [el-eflāḥ] (hemzenin fethiyle) Aşağı dudak yarık olan; yukālu: رَجُلٌ أَفْلَحَ أَي بَيَّنَّ الْفَلَّاحُ

الْفَلَّلَاةُ [el-feleḥat] (fethateynle) Zālike'ş-şakk için isimdir; فَطَعَةٌ [ḩaṩa'at] gibi fethateynle. Ve 'Antere el-'Absī'ye فَلَّحَاءُ [Felḩā'] diye lakab komuşlar idi, dudak yarık olduğu ecluden ve فَلَّحَاءُ [felḩā'] dedikleri شَفَّةٌ [şefet] mü'ennes olduğuna binā'endir.

[ف ن ح]

الْفَنُوحُ [el-fenūḥ] (fā'nın fethiyle) Suyu içip kanmayan; yukālu: فَنَحَ الْفَرَسُ مِنَ الْمَاءِ أَي شَرِبَ دُونَ الرِّبِيِّ Ve رِيٌّ [riyy] rā'nın fethi ve kesriyle kanmak ma'nāsınadır.

[ف و ح]

الْفَوَاحُ [el-fevḩ] ve

الْفَيْحُ [el-feyḩ] (fā'nın fethiyle ve vāv'ın ve yā'nın sükūnuyla) Güzel rāyiha kokmak; yukālu: فَاحَتْ رِيحُ الْمِسْكِ تَفُوحٌ وَتَفِيحٌ فُوحًا وَفَيْحًا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

فَيْحٌ [feyḩ] Çömlek kaynamağa dahi derler; yukālu: فَاحَتْ الْقَدْرُ تَفِيحٌ إِذَا غَلَتْ Ve

فَيْحٌ [feyḩ] Yaradan kan akıtmağa dahi derler; yukālu: فَاحَتْ الشَّجَّةُ إِذَا نَفَعَتْ بِالْدَّمِ Ve نَفَحَ [nefḩ] ḩā-i mühmele ile def ma'nāsınadır.

الْإِفَاةُ [el-ifāḩat] (hemzenin kesriyle) Çömleği kaynatmağa derler; yukālu: أَفَحْتُهَا أَنَا Ve kan akıtmağa da derler; yukālu: أَفَاحَهُ دَمَهُ أَي هَرَّاقَهُ Ve هَرَّاقٌ dökme ma'nāsınadır. Ve

فَيْحٌ [feyḩ] Vāsi' olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: فَاحَتْ الْغَارَةُ تَفِيحٌ إِتَّسَعَتْ Ya'nī "Gāret 'adüvv üzerine çök oldu."

فَيَاحٌ [feyāḩ] (fā'nın fethi ve yā'nın tahfifi ve ḩā'nın kesriyle) Gāretin ismidir. Ve ehl-i cāhiliyyet "فَيْحِي فَيَاحٌ" derlerdi ya'nī "Tā gāret, çök ol!" derlerdi mecāzen.

الْفُؤُوحُ [el-fuūḩ] (fā'nın ve hemzenin zammiyle) ve

الْفَوَاحَانُ [el-feveḩān] (fā'nın ve vāv'ın fethiyle) Bi-ma'nā الْفَوَاحُ [el-fevḩ] yukālu: فَاحَ الْطَيْبُ فُؤُوحًا وَفَوَاحَانًا إِذَا تَضَوَّعَ Ya'nī güzel koksa; ve lā yukālu: فَاحَتْ رِيحُ حَبِيَّةَ [fevḩ] rāyiha-i habisede istī'māl olunmaz.

الْأَفْيَاحُ [el-efyāḩ] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Vüs'ati aşikāre olan; yukālu: بَحْرٌ أَفْيَاحٌ [baḩrun efyāḩu] ma'nāsına.

الْفَيْيَاحُ [el-feyyāḩ] (fā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu. Aşma' eyitti: إِنَّهُ لَجَوَادٌ فَيَّاحٌ وَفَيَّاضٌ derler, ikisi de bir ma'nāyadır.

الفَيْحَاءُ [el-feyhāʾ] (fāʾnın fethiyle ve elifin meddiyle) Vāsiʿa maʿnāsındır; yukālu: ذَا فَيْحَاءٍ إِذَا كَانَ وَاسِعَةً Ve

فَيْحَاءُ [feyhāʾ] Kezālik şorba aşına derler ki تَوَابِلٌ [tevābil]i bile ola, yaʿnī nohudu ve maydonozu ve sâʿir levāzımı bile ola.

FASLU'L-KĀF

(فُضِّلَ الْقَافُ)

[ق ب ح]

الْقُبْحُ [el-ḳubḥ] (ḳāfʾın zammıyla) Çirkinlik ki nakīz-i ḥُسْنٌ [ḥusn]dür.

الْقَبَاحَةُ [el-ḳabāḥat] (ḳāfʾın fethiyle) Çirkin olmak; yukālu: قَبِيحٌ قَبَاحَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْقَبِيحُ [el-ḳabīḥ] Çirkin olan nesne. Ve قَبِيحٌ [ḳabīḥ] diye dirsek kemiğine dahi derler.

الْقَبْحُ [el-ḳabḥ] (ḳāfʾın fethi ve bāʾnın sükūnuyla) İyilikten irak etmek; yukālu: قَبَحَهُ اللهُ أَيُّ نَحَاهُ عَنِ الْخَيْرِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْمَقْبُوحُ [el-maḳbūḥ] Hayrdan irak olan kimse: قَبِيحًا لَهُ yukālu: قَبِيحًا لَهُ yukālu: قَبِيحًا لَهُ ḳāfʾın fethi ve zammıyla “Hudā onu hayrdan irak etsin!” mahallinde.

الْإِقْبَاحُ [el-iḳbāḥ] (hemzenin kesriyle) Kabīḥ iş işlemek; yukālu: قَبِيحٌ فَلَانٌ إِذَا أَتَى

بِقَبِيحٍ

الْإِسْتِقْبَاحُ [el-istiḳbāḥ] Bir nesneyi kabīḥ görmek ki إِسْتِحْسَانٌ [istiḥsān]ın zıddıdır.

التَّقْبِيحُ [et-taḳbīḥ] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Yaramaza nisbet etmek; yukālu: قَبِيحٌ عَلَيْهِ فَعَلَهُ تَقْبِيحًا Yaʿnī “Onun işin kubha nisbet eyledi.”

[ق ح ح]

الْقُحُّ [el-ḳuḥḥ] Aşmaʿ eyitti: قُحٌّ [ḳuḥḥ] ḳāfʾın zammıyla ve ḥāʾnın teşdīdiyle hālis demektir, gerek habāsette olsun gerek keremde olsun; yukālu: رَجُلٌ قُحٌّ لِلْجَافِي Güyā ki cefāda hālis demek olur.

الْأَقْحَاحُ [el-aḳḥāḥ] (hemzenin fethiyle) قُحٌّ [ḳuḥḥ]un cemʿidir; yukālu: أَعْرَابٌ أَقْحَاحٌ

الْقَحَاحَةُ [el-ḳaḥāḥat] ve

الْقَحْوَحَةُ [el-ḳaḥūḥat] (ḳāfʾın fethiyle evvel-

de ve zammıyla sānīde) Hulūs ma'nāsına; yukālu: عَرَبِيٌّ فُحٌّ أَي مَحْضٌ خَالِصٌ بَيْنُ الْفَحَاخَةِ **الْفَحْفُوحُ** [el-kuḥkuḥ] (kāf'ların zammeleriy-le) Şol sünüktür ki dübürü ihāta etmiştir, قَبٌّ [qibb] dedikleri sünükten bir mikdār yukarıcadır. Ve قَبٌّ [qib] kāf'ın kesriyle şol sünüktür ki oturulacak onun üzerine oturulur.

[ق د ح]

الْقِدْحُ [el-kiḍḥ] (kāf'ın kesriyle) Şol oktur ki henüz yeleklenmemiş ola ve temrenlenmemiş ola. Ve kumar okuna dahi قِدْحٌ [kiḍḥ] derler.

الْقِدَاخُ [el-kiḍāḥ] قِدْحٌ [kiḍḥ]in cem'idir. Ve

الْأَقْدَاخُ [el-aḳdāḥ] ve

الْأَقَادِيحُ [el-aḳādīḥ] ve

الْأَقْدُوحُ [el-aḳduḥ] kezālik قِدْحٌ [kiḍḥ]in cem'idir.

الْقَدَاخُ [el-ḳadaḥ] (fethateynle) Şol zarftır ki onunla bir nesne içerler.

الْقِدَاخُ [el-kiḍāḥ] (kāf'ın kesriyle) قَدْحٌ [ḳadaḥ] cem'idir.

الْمِقْدَحَةُ [el-miḳdeḥat] (mīm'in kesriyle) Şol ālettir ki aşçılar ona kefçe derler ve kefgir derler. Ve

مِقْدَحَةٌ [miḳdeḥat] Şol demire dahi derler ki taşa vurup onunla od çıkarırlar.

الْقَدَاخُ [el-ḳaddāḥ] (kāf'ın fethi ve dāl'ın teşdidiyle) ve

الْقَدَاخَةُ [el-ḳaddāḥat] Kezālik şol taştır ki onunla od çıkarırlar.

الْقَدْحُ [el-ḳaḍḥ] (kāf'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Şorbayı kefçe ile almak; yukālu: فَدَحْتُ الْمَرْقَ إِذَا عَرَفْتُهُ Ve çakmakla od çakmak; yukālu: فَدَحْتُ النَّارَ Ve ta'n etmek; yukālu: فَدَحْتُ فِي نَسْبِهِ إِذَا طَعَنْتُ Ve dişi kurt

yemek; yukālu: فَدَحَ الدُّودُ فِي الْأَسْنَانِ وَالشَّجَرِ Ya'nī şeceri ve dişini kurt yemeden murād mezbūrlar yenmek-tir, egerçi hakikatte kurt yemek lāzım de-ğil ise de; وَالْكُلُّ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve

قَدْحٌ [ḳaḍḥ] Gözden yaramaz suyu gider-meğe dahi derler; yukālu: فَدَحْتُ الْعَيْنَ إِذَا فَدَحْتُ مِنْهَا الْمَاءَ الْفَاسِدَ Ve

قَدْحٌ [ḳaḍḥ] Göz içeri batmağa dahi derler; yukālu: فَدَحْتُ عَيْنَهُ إِذَا غَارَتْ

الْقَادِيحَةُ [el-ḳādīḥat] Şol kurda derler ki diş misilliyeye ve ağaç misilliyeye 'arız olur.

الْقَادِيحُ [el-ḳādīḥ] (dāl'ın kesriyle) Şol çat-laktır ki bazı ağaçta zāhir olur. Ve şol ka-ralıktır ki dişte olur.

الْقَدِيحُ [el-ḳadīḥ] (kāf'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) Şol nesnedir ki çömlek dibinde kalıp kefçe ile alması zahmetli olur.

الْقَدُوحُ [el-ḳadūḥ] (kāf'ın fethiyle ve dāl'ın zammıyla) Şol kuyudur ki suyu el ile alın-mak kābil ola.

التَّقْدِيحُ [et-taḳdīḥ] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Göz içeri batmağa derler; yukālu: فَدَحْتُ عَيْنَهُ Ve

تَقْدِيحٌ [taḳdīḥ] Eti arıkatmak, تَضْمِيرٌ [taḍmīr] ma'nāsına.

الْإِقْتِدَاخُ [el-iḳtidāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Çakmak çalmak. Ve

إِقْتِدَاخٌ [iḳtidāḥ] Kefçe ile şorbayı kotar-mağa da derler; yukālu: إِقْتَدَحْتُ الرَّئِدَ Ya'nī "Od çıkarmak için çakmak çaldım." Ve yukālu: إِقْتَدَحْتُ الْمَرْقَ Ya'nī "Kefçe ile şor-bayı aldım."

[ق ر ح]

الْقَرْحَةُ [el-ḳarḥat] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Çıban.

قَرْحُ [el-ḳarḥ] ve

القُرُوحُ [el-ḳurūḥ] (ḳāf'ın fethiyle evvelde ve zammeteynle sâñide) Cem'dir. Ve

قَرْحُ [ḳarḥ] (ḳāf'ın fethiyle) Yaralamağa dahi derler; yukālu: قَرْحَهُ قَرْحًا إِذَا جَرَحَهُ جَرْحًا Ve

قَرْحُ [ḳarḥ] Bir nesneyi hakla karşılamak-
tır; yukālu: قَرْحَهُ بِالْحَقِّ قَرْحًا إِذَا اسْتَقْبَلَهُ بِهِ Ve

قُرُوحُ [ḳurūḥ] Bütün tırnaklı davarın dışı tamām bitmek. Ve bu beş senede tamām olur; yukālu: قَرْحَ الْخَافِرِ قُرُوحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve

قُرُوحُ [ḳurūḥ] Nākanın hamli zāhir olmağa dahi derler; yukālu: قَرَحَتِ النَّاقَةُ قُرُوحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا اسْتَبَانَ حَمْلُهَا

ذُو الْقُرُوحِ [Zu'l-Ḳurūḥ] İmru'ulḳays dedikleri şā'irin lakabıdır. Ve ذُو الْقُرُوحِ [Zu'l-Ḳurūḥ] denmeğe bā'is budur ki Rūm pādişāhı, İmru'ulḳays'a bir zehr-nāk gömlek gönderdi, onu giymekle bedeninde çıbanlar peydā olup helāk oldu, onun için ذُو الْقُرُوحِ [Zu'l-Ḳurūḥ] dediler.

قَرْحُ [el-ḳurḥ] (ḳāf'ın zammıyla) قَرْحُ [ḳarḥ]ta lügattır, mislu: ضَعَفَ [du'f] ve ضَعْفٌ [da'f] [Ve] وَأَمَّا الْقَرْحُ الْوَارِعُ فِي بَعْضِ الْأَشْعَارِ وَهُوَ قَوْلُهُ "حُبْسُنُ فِي قَرْحٍ وَفِي دَارَاتِهَا" فَهُوَ اسْمٌ وَادِي الْقَرْيِ

القَرْيَحُ [el-ḳarīḥ] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Yaralı, cerīḥ ma'nāsına.

القَرْحَاءُ [el-ḳarḥā] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükünü ve elifin kasıyıyla) Cem'ci.

القَرَاهُ [el-ḳarah] (fethateynle) Çıbanlar çıkarmak; yukālu: قَرِحَ جِلْدُهُ يَقْرَحُ قَرْحًا مِنَ الْبَابِ قَرِحًا إِذَا خَرَجَتْ بِهِ الْقُرُوحُ Ve

قَرَاهُ [ḳarah] Atın alını ak olmağa dahi derler. Kāle İbnu'l-A'rābi وَلَقَدْ كَانَ الْفَرَسُ أَقْرَحَ وَلَقَدْ قَرِحَ يَقْرَحُ قَرْحًا Ve

قَرَحَ [ḳarah] Çiçekten ve gicikten beden hālis olup aslā mezbūrlardan bir nesne çıkarmamağa dahi derler ki lafz-ı قَرَحَ [ḳarah] ma'nā-yı mezbūrda ismdir.

القَرْيَحُ [el-ḳarīḥ] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Çıbanlar çıkarıcı kimse.

الْأَقْرَاهُ [el-iḳrāḥ] (hemzenin kesriyle) Çıban çıkartmak; yukālu: أَقْرَحَهُ اللهُ

القَرْحَةُ [el-ḳurḥat] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın sükünüyle) Şol beyāzdır ki atın alınıdaki gurrenden az ola. Ve غُرَّةٌ [gurret] ğayn'ın zammı ve rā'nın teşdidiyle dirhem mikdārından ziyāde olan beyāza derler.

الأَقْرَاهُ [el-aḳrah] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Şol attır ki alnında قَرْحَةٌ [ḳurḥat] ola, ya'nī kiçirek beyāzı ola.

القَرْحَاءُ [el-ḳarḥā] (ḳāf'ın fethiyle ve elifin meddiyle) Mü'ennesi. Ve şol bāğçedir ki onda ak çiçek ola.

القَرْحَانُ [el-ḳurḥān] (ḳāf'ın zammıyla ve rā'nın sükünüyle) Mantardan bir nev'dir.

القَرْحَانَةُ [el-ḳurḥānet] Vāhididir. Bir mantar ma'nāsına. Ve

قَرْحَانٌ [ḳurḥān] Şol deveye derler ki aslā gicik olmamış ola. Ve

قَرْحَانٌ [ḳurḥān] Şol oğlancığa derler ki çiçek çıkarmamış ola. Vāhidi ve tesniyesi ve cem'ci berāberdir. Ve fi'l-hadīsi: "إِنَّ أَصْحَابَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدِمُوا الْمَدِينَةَ وَهُمْ قُرْحَانٌ أَيُّ لَمْ يَكُنْ أَصَابَهُمْ قَبْلَ ذَلِكَ دَاءٌ" Ya'nī Medīne-i münevvereye ashāb rıdvānullāhi ta'ālā 'aleyhim ecma'in geldiklerinde dahi bir maraz görmemişlerdi. Ve ammā şol lafz ki hadīs-i 'Ömer'de radiyallāhu 'anhu vāki' olup "مَنْ مَعَكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قُرْحَانُونَ فَلَا تَدْخُلْهَا" buyurulmuştur, lügat-ı metrūkedir, zīrā قُرْحَانٌ [ḳurḥān] laf-

zının müfredi ve cem'i berāberdir, nitekim el-ān mürūr etti.

الْإِفْرَاحُ [el-ikrāḥ] (hemzenin kesriyle) Kavmin davarına gicik ve çıban ulaşmak; yukālu: أَفْرَحَ الْقَوْمُ إِذَا أَصَابَ مَا شِئْتَهُمُ الْقَرْحُ

الْمُقَارَاةُ [el-muqāraḥat] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Müvācehet ma'nāsına; yukālu: لَقِيْتُهُ مُقَارَاةً أَي مُوَاجَهَةً

الْقَارِحُ [el-kāriḥ] Bütün tırnaklı davarın dişleri tamām biteni; وَإِنَّمَا يَكُونُ ذَلِكَ فِي خَمْسٍ وَسِنِينَ لِأَنَّهُ فِي السَّنَةِ الْأُولَى حَوْلِي ثُمَّ جَدَعِي ثُمَّ نَبِي ثُمَّ رَبَاعِي ثُمَّ قَارِحٌ يُقَالُ أَجْدَعُ الْمَهْرُ وَأُنْتَى وَأَزْبَعُ وَقَرْحٌ Ya'nī zikr olunan ef'alin beyninde elifsiz olup sülāsī mücerred olup isti'māl olunan قَرْحٌ [qarḥ]tır ancak. Ve قَارِحٌ [kāriḥ] diye şol nākaya derler ki hamli zāhir olmuş ola.

الْقُرَّاحُ [el-kurraḥ] (kāf'ın zammı ve rā'nın teşdidiyle) قَارِحٌ [kāriḥ]in cem'i, dişleri tamām bitmiş atlar ma'nāsına.

الْمَقَارِيحُ [el-meqāriḥ] (mīm'in fethiyle) Kezālik قَارِحٌ [kāriḥ]in cem'idir.

الْقَوَارِحُ [el-qavāriḥ] قَارِحَةٌ [kāriḥat]in cem'idir, dişi tamām bitmiş yundlar. Ve

قَوَارِحُ [qavāriḥ] Şol dişlere derler ki ثَنَايَا [şenāyā] dedikleri dişlerin ve رَبَاعِيَاتٌ [rebā'iyāt] dedikleri dişlerin verāsındadır. Ve her bütün tırnaklının azısı bittikte يَقْرَحُ derler sīga-i muzāri' üzere ve her zī-huff olanda ya'nī bütün tırnağı ve çatal tırnağı olmayanda deve gibi meselâ يَبْرُؤُ derler bā-i muvahhade ve zā-i mu'ceme ile ve her çatal tırnağı olanda يَضْلَعُ derler şād-ı mühmele ve ġayn-ı mu'ceme ile.

الْقَرَاهُ [el-karāḥ] (kāf'ın fethiyle) Şol mezra'adır ki eşcārı ve bināsı olma.

الْأَقْرِيحَةُ [el-aqriḥat] (hemzenin fethi ve

rā'nın kesriyle) قَرَاهٌ [qarāḥ]ın cem'idir, مَزَارِعٌ خَالِيَةٌ عَنِ الْبِنَاءِ وَالْأَشْجَارِ ma'nāsına. Ve

قَرَاةٌ [qarāḥ] Şol suya derler ki ona gayrı nesne halt olunmamış ola.

الْقَرِيحَةُ [el-qariḥat] (kāf'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Kuyudan ibtidā çekilen su; ve minhu kavluhum: لِفُلَانٍ قَرِيحَةٌ حَيِّدَةٌ ki bundan murād cevdet-i tab'la olan istihrāc-ı 'ildir.

الْإِقْتِرَاةُ [el-iqtirāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bī-te'emmül bir nesne su'āl etmek; tekūlu: إِقْتَرَحْتُ عَلَيْهِ شَيْئًا إِذَا سَأَلْتَهُ إِيَّاهُ مِنْ غَيْرِ رَوِيَّةٍ وَازْتِجَالٍ [irticāl]-ı kelāma dahi إِقْتِرَاةٌ [iqtirāḥ] derler, ya'nī sözü bī-tevakkuf ve şiri bī-te'emmül söylemek. Ve

إِقْتِرَاةٌ [iqtirāḥ] Deveye binilmezden evvel binmek; tekūlu: إِقْتَرَحْتُ الْجَمَلَ إِذَا رَكِبْتَهُ قَبْلَ أَنْ يُوَكَّبَ

الْقِرْوَاةُ [el-kirvāḥ] (kāf'ın kesri ve rā'nın sükunuyla) Şol gün dokunur yerdir ki ona gölge salar nesne muhtelit olmaya. Ve

قِرْوَاةٌ [kirvāḥ] Şol nākaya dahi derler ki ayakları uzun ola. Aşma'ı eyitti: Bir a'rābīye قِرْوَاةٌ [kirvāḥ] nedir dedim. Eyitti: كَأَنَّهَا تَمْشِي عَلَى أَرْمَاحٍ Ve uzun hurmā ağacına dahi derler; yukālu: نَحَلَةٌ قِرْوَاةٌ

الْقَرَاوِيحُ [el-qarāvih] ve

الْقَرَاوِيحُ [el-qarāvih] قِرْوَاةٌ [kirvāḥ]ın cem'idir.

[ق ر ح]

الْقُرْزُحُ [el-kurzuḥ] (kāf'ın ve zā-i mu'cemenin zammıyla) Bir ağacın ismidir.

[ق ز ح]

الْقِرْزِحُ [el-kizḥ] (kāf'ın kesriyle) Aşa ko-

mi'cdeye kuvvet veren devādır, güvāriş lafzından ta'rib olunmuştur, güvārīden lafzından me'hūzdur gūyā ki قَمِيحَةٌ [qamīḥat] lafzı فَحْمٌ [qamḥ]tan me'hūzdur, بُرٌّ [burr] ma'nāsına ki buğday demek olur.

الْقُمْحَةُ [el-qumḥat] (kāf'ın zammıyla) Ağız dolusu olan nesnedir, buğdaydan.

الْقُمَّحَانُ [el-qummeḥān] (kāf'ın zammı ve mīm'in fethi ve teşdidiyle) Bir ottur ki za'ferān gibi sarı boyar, Yemen'den gelir, وَرْسٌ [vers] ma'nāsına. Ve

قُمَّحَانٌ [qummeḥān] Kezālik bir nesnedir ki toz gibi hamrın üzerine gelir, ذَرِيرَةٌ [zerīret] misālinde ve ذَرِيرَةٌ [zerīret] zāl-ı mu'ceme ile göze konan devāya derler.

الْقُمُوْحُ [el-qumūḥ] (kāf'ın ve mīm'in zammıyla) Deve havuz yanında başın yukarı tutup su içmektir; yukālu: فَمَحَ الْبَعِيرُ قُمُوْحًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ عِنْدَ الْحَوْضِ وَأَمْتَنَعَ مِنَ الشَّرْبِ

الْقَامِيْحُ [el-qāmīḥ] Başın yukarı tutup su içmeyen deve.

الْقُمَّحُ [el-qummaḥ] (kāf'ın zammı ve mīm'in fethi ve teşdidiyle) قَامِيْحٌ [qāmīḥ]in cem'i.

الْتَّقْمُحُ [et-teqammuḥ] ve

الْإِنْقِمَاْحُ [el-inqimāḥ] Suya kanıp başın yukarı tutmak; yukālu: تَقَمَّحَ الْبَعِيرُ وَأَنْقَمَحَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ وَتَرَكَ الشَّرْبَ رَبًّا

الْمُقَامِْحَةُ [el-muqāmeḥat] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: قَامَحَتْ إِبْلُكَ إِذَا وَرَدَتْ وَلَمْ يَشْرَبْ وَرَفَعَتْ رَأْسَهَا مِنْ دَاءٍ بِهَا أَوْ بَزْدٍ

الْمُقَامِْحَةُ [el-muqāmiḥat] (mīm-i ulānın zammı ve sāniyenin kesriyle) Başın yukarı kaldırıp su içmeyen deve; yukālu: إِبِلٌ مُقَامِْحَةٌ وَبَعِيرٌ مُقَامِْحٌ وَنَاقَةٌ مُقَامِْحٌ أَيْضًا

الْقَمَامِيْحُ [el-qimāḥ] (kāf'ın kesriyle) قَمَامِيْحٌ [muqāmīḥ]in cem'idir, 'alā-hilāfi'l-kīyās.

الْإِقْمَاْحُ [el-iqmāḥ] (hemzenin kesriyle) Başı yukarı kaldırıp aşağı bakmak; yukālu: أَقْمَحَهُ الْغُلُّ إِذَا تَرَكَ رَأْسَهُ مَوْفُوْعًا مِنْ ضَيْبِهِ Ya'nī başın yukarı kaldırıp tutsa, غُلٌّ [gull]ün darlığından. Ve غُلٌّ [gull] ğayn-ı mu'cemenin zammıyla şol demire derler ki esīrlerin boynuna vururlar. Ve

إِقْمَاْحٌ [iqmāḥ] Kezālik şiddet-i berde derler; yukālu: شَهْرٌ إِقْمَاْحٌ إِذَا كَانَ مِنَ الْبَزْدِ أَشَدُّ مَا يَكُونُ [Ve] إِقْمَاْحٌ [iqmāḥ]ın bu iki ma'nāsını dahi devenin su üzerine gelip şiddet-i berdden müte'ezzi olduğundan başın yukarı tutmasından ahz etmişlerdir.

[ق ن ح]

الْقَنْحُ [el-qanḥ] (kāf'ın fethiyle ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneyi çevgān gibi eğri etmek; yukālu: فَتَنَحْتُ الشَّيْءَ قَنْحًا إِذَا عَطَفْتُهُ وَكَالْمُحَجِّنِ Ve مُحَجِّنٌ [miḥcen] mīm'in kesri ve ḥā-i mühmelenin takdīmiyle çevgān dedikleri ucu eğri ağaçtır.

الْقَنَّاحَةُ [el-qunnāḥat] (kāf'ın ve nūn'un teşdidiyle) Şol eğri uzun miftāhtır ki kapının ardında olan mandalın onunla açarlar.

الْتَّقْنِيْحُ [et-taknīḥ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) قَنَّاحَةٌ [qunnāḥat] dedikleri miftāhı kapıya rāst etmek; yukālu: فَتَنَحْتُ الْبَابَ إِذَا أَصْلَحْتَ ذَلِكَ عَلَيْهِ

[ق ي ح]

الْقَيْحُ [el-qayḥ] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) İrin, مِدَّةٌ [middet] ma'nāsına ki ona kan karışmamış ola. Ve

قَيْحٌ [qayḥ] Yara irin akıtmağa dahi derler; yukālu: فَاحَ الْجُرْحُ يَقِيْحُ إِذَا رَمَى قَاحَ الْجُرْحِ يَقِيْحُ إِذَا رَمَى قَاحَ الْجُرْحِ يَقِيْحُ [el-qayḥ]

التَّفْسِيحُ [et-takṣīḥ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) ve

التَّفْسِيحُ [et-teḥayyuh] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'naḥu; yukālu:

قَتِيحُ الْجُرْحِ وَتَقْيِيحُ

الْفَاحَةُ [el-ḵāḥat] فَاحَةُ الدَّارِ سَاحَتْهَا Ya'nī evin ortası.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ب ح]

الْكَبْحُ [el-kebḥ] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Davarın licāmın tutup geri çekmek tā ki yürümeden ferāgat kıla; yukālu: كَبَحْتُ الدَّابَّةَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا جَذَبْتَهَا إِلَيْكَ لَتَقْفُ Ya'nī davarın üzerinde olan kimse licāmın kendiye çeke dursun diye. أَكْمَحْتُهَا ve أَكْمَحْتُهَا ve كَبَحْتُهَا bu cümle bir ma'nâyadır velâkin bilā-hemze isti'māl olunan hemīn كَبَحْتُهَا dır, Aşma't' den böyle rivāyet olunmuştur.

[ك ت ح]

الْكَثْحُ [el-keth] (kāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Cismde te'sīr eder bir nesne ile atmak. Ve ta'āmı doyunca yemek; yukālu: كَثَحَهُ كَثْحًا إِذَا رَمَى جِسْمَهُ بِمَا أَثَّرَ فِيهِ وَالطَّعَامَ إِذَا أَكَلَ : مِنْهُ حَتَّى يَسْبَغَ

[ك ح ح]

الْكَحْحُ [el-kuḥḥ] (kāf'ın zammıyla) Hālis ma'nāsınadır; فَحْحٌ [kuḥḥ] lafzının ma'nāsında lügattır; yukālu: عَرَبِيٌّ كُحْحٌ وَعَرَبِيَّةٌ كُحْحَةٌ كَمَا يُقَالُ فَحْحٌ وَفُحْحَةٌ

أُمُّ كُحْحَةٍ [Ummu Kuḥḥat] Şol 'avrettir ki āyet-i ferā'iz onun hakkında nāzil olmuştur.

الْكَحْحُكُحُ [el-kuḥḥkuḥ] (kāfeynin zammele-riyle) Karımış 'avret. Ve pīr olmuş nāka.

[ك د ح]

الْكَدْحُ [el-kedḥ] (kāf'ın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) İş işlemek. Ve sür'atle yürüme. Ve tırmalamak. Ve kesb etmek; yukālu: هُوَ يَكْدَحُ فِي كَذَا أَيُّ يَكْدُ Ve kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَى رَبِّكَ﴾ (الإنشقاق 6) أَيُّ تَسْعَى ve yukālu eyzan: وَأَصَابَهُ شَيْءٌ فَكَدَحَ وَجْهَهُ ve

yukālu: هُوَ يَكْدُحُ لِعِيَالِهِ أَيَّ يَكْسِبُ ve

كَدَحَ [kedḥ] Tırmık ma'nāsına da gelir; yukālu: بِهِ كَدَحُ

الْإِكْتِدَاحُ [el-iktidāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kesb etmek.

الْكُدُوحُ [el-kudūḥ] (zammeteynle) كَدَحَ [kedḥ]in cem'idir; yukālu: بِهِ كُدُوحٌ أَيُّ خُدُوشَ Ya'nī "Onun cisminde tırmıklar vardır."

التَّكْدِيبُ [et-tekdīḥ] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Tırmalamak; yukālu: كَدَحَهُ تَكْدِيبًا

الْمَكْدَحُ [el-mukeddaḥ] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdidiyle) Tırmalanmış; yukālu: حِمَارًا مُكْدَحًا إِذَا عَضَّضَهُ الْخُمُرُ Ya'nī hımārlar onu ısırırsa böyle derler.

التَّكْدُوحُ [et-tekedduḥ] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdidiyle) Tırmıklı olmak; yukālu: تَكْدَحُ الْجُدُّ إِذَا تَخَدَّشَ

[ك ر د ح]

الدَّخْرَجَةُ [el-kerdeḥat] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Kısa kimsenin yelmesi ki adımın ufak atar sür'atle. كَرْتَحَةٌ [kerteḥat] ve كَرْمَحَةٌ [kermehat] dahi tā-i müsennāt-ı fevkāniyye ile evvelde ve mīm'le sâni'de bu ma'nâyadır.

التَّكَرْدُوحُ [et-tekerduḥ] (fethateynle ve dāl'ın zammıyla) Yuvalanmak, Aşma'ı rivâyeti üzere; yukālu: سَقَطَ مِنَ السَّطْحِ فَتَكَرْدَحُ أَيُّ تَدَخْرَجُ

[ك س ح]

الْكَشْحُ [el-kesh] (kāf'ın fethi ve sîn'in sükunıyla) Süpürmek; tekūlu: كَسَحْتُ التَّيْتِ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا كَشَّشْتَهُ

الْمِكْشَعَةُ [el-miksheḥat] Süpürge ki onunla ev süpürürler yāhūd kar süpürürler yā āhar nesne. Ve

كَشَحَ [kesh] Sel toprağı yerden koparıp savurmağa dahi derler; yukālu: كَسَحَتِ الرِّيحُ

الْأَرْضَ إِذَا فَشَرَتْ عَنْهَا التَّرَابَ

الْإِكْتِسَاحُ [el-iktisāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Götürü māl almak; yukālu: أَغَارُوا عَلَيْهِمْ فَانْكَسَحُوهُمْ أَيُّ أَخَذُوا مَالَهُمْ كُلَّهُ

الْأَكْسَاحُ [el-eksaḥ] (hemzenin fethiyle) Ak-sak, أَغْرَجَ [a'rec] ma'nāsına. Ve kötürüm olan kimseye de derler, مُقْعَدًا [muq'ad] ma'nāsına mīm'in zammıyla.

الْكُشْحَانُ [el-kushān] (kāf'ın zammı ve sîn'in sükunıyla) أَكْسَحَ [eksaḥ]in cem'idir. Ve fi'l-hadîsi: "الْصَّدَقَةُ مَالُ الْكُشْحَانِ وَالْعُورَانِ" Ve عُورَانٌ [ūrān] dahi أَغْوَرُ [a'ver]in cem'idir, gözsüz kimse demektir, ya'nī māl-ı sada-kaya müstahak olanlar bunlardır.

[ك ش ح]

الْكَشْحُ [el-keşḥ] (kāf'ın fethi ve şîn'in sükunıyla) Böğürle kısa eyegünün mā-beyni. Ve ba'zılar mutlakan böğürle tefsîr etmişlerdir; yukālu: طَوَى فَلَانٌ عَنِّي كَشْحَهُ إِذَا أَضْمَرْتَهُ إِذَا قَطَعَكَ وَ"طَوَيْتُ كَشْحِي عَلَى الْأَمْرِ" إِذَا أَضْمَرْتَهُ Ve

كَشَحَ [keşḥ] Böğüre döğün yakmağa dahi derler; yukālu: كَشَحَ الرَّجُلُ كَشْحًا إِذَا كَوِيَ مِنْهُ

كَشَحَ [keşḥ] Adāveti saklamağa dahi derler; yukālu: كَشَحَ لَهُ بِالْعَدَاوَةِ أَيُّ أَضْمَرَ

كَشَحَ [keşḥ] Dağılmağa dahi derler, te-ferruk ma'nāsına kaçan عَنْ kelimesiyle isti'māl olunsa; yukālu: كَشَحَ الْقَوْمُ عَنِ الْمَاءِ أَيُّ تَفَرَّقُوا Ve

كَشَحَ [keşḥ] Dağıtmağa dahi derler; yukālu: مَرَّ فَلَانٌ يَكْسَحُهُمْ أَيُّ يَفْرِقُهُمْ وَيَطْرُدُهُمْ

الْكَشْحُ [el-keşḥ] (fethateynle) Şol marazdır ki insānın böğürüne 'arız olur, ona döğün vurmakla 'ilāc ederler.

الْمَكْشُوحُ [el-mekşūḥ] (mīm'in fethi ve şîn'in zammıyla) Böğürüne döğün vurulan kimse.

الْمَكْشُوحُ الْمُرَادِيُّ [el-Mekşūḥu'l-Murādī] Bir recülün ismidir.

الْكِشَاحُ [el-kişāḥ] (kāf'ın kesriyle) Böğürde olan döğün 'alâmetidir.

الْكَاشِيشُ [el-kāşīḥ] (şīn'in kesriyle) Şol kimsedir ki sana 'adâvetini izhâr etmeye.

الْمُكَاشَعَةُ [el-mukāşeahat] (mīm'in zammi ve şīn'in fethiyle) 'Adâveti saklamak; yukālu: كَاشَعَهُ بِالْعَدَاوَةِ

الْإِنْكِشَاحُ [el-inkişāḥ] (hemzenin ve kāf'ın kesriyle) Dağılmak; yukālu: إِنْكَشِحَ الْقَوْمَ عَنِ الْمَاءِ أَي تَفَرَّقُوا عَنْهُ

[ك ف ح]

الْكَفْحُ [el-kefḥ] Bir nesneye rū-be-rū teveccüh etmek; tekūlu: كَفَحْتُهُ كَفْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ [keffete keffete] kāf'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle lafzeyndir ki kelime-i vâhide hükmünde olmağın gibi feth üzere mebnî olmuşlardır, yüze yüz demek olur. Ve fi'l-hadîsi: "إِنِّي لَأَكْفَحُهَا وَأَنَا صَائِمٌ" أَي أَوَاجِهُهَا بِالْقَبِيلَةِ

الْمُكَافَعَةُ [el-mukāfeḥat] (mīm'in zammi ve fā'nın fethiyle) Rū-be-rū olmak. Kāle'l-Aşmaṭ; yukālu: كَافَحُوهُمْ أَي اسْتَقْبَلُوهُمْ كَافَحُوا فِي الْحَرْبِ بُوْجُوهِهِمْ لَيْسَ دُونَهَا تَرْسٌ وَلَا غَيْرُهُ Ya'nī "Harbde müvâcehe bir vechle oldu ki kal-kan ve gayrıdan mâbeyne hâ'il olur nesne yoktu." Ve bi'z-zât mübâşerete dahi derler; yukālu: فَلَانٌ يَكْفِئُ الْأُمُورَ إِذَا بَاشَرَهَا بِنَفْسِهِ

الْإِكْفَاحُ [el-ikfāḥ] (hemzenin kesriyle) Davarın ağzına licâmla vurmaktır, tā ki licâmı ağzına ala. Ve 'Arabların كِفَاحًا لِقَيْتِهِ dedikleri kavllerinden me'hûzdur.

الْكِفَاحُ [el-kifāḥ] (kāf'ın kesriyle) Rū-be-rū olmak.

الْكَفْيَحُ [el-kefiḥ] (kāf'ın fethi ve fā'nın kesriyle) Bir kimsenin küfvüne ve berâberine

derler.

[ك ل ح]

الْكُلُوحُ [el-kulūḥ] (zammeteynle) Türş-rülük arasında olan sırtmaktır, tebessüm ma'nāsına.

الْكُلَاحُ [el-kulāḥ] (kāf'ın zammiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: كَلَحَ الرَّجُلُ كُلُوحًا وَكُلَاحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْكَلْحَةُ [el-keleḥat] (kāf'ın ve lām'ın fethiyle) Ağzı ve ağzın etrâfı; yukālu: مَا أَفْبِحَ كَلْحَتَهُ Ya'nī "Ne 'aceb kabîhtir, onun ağzı ve ağzının etrâfı."

الْكَالِحُ [el-kāleḥ] Şedid ma'nāsına; yukālu: دَهْرٌ كَالِحٌ أَي شَدِيدٌ

الْكُلَاحُ [el-kulāḥ] (kāf'ın zammiyle) Kıtılık yılı, sene-i mücdibe ma'nāsına.

الْمُكَالِعَةُ [el-mukāleḥat] (mīm'in zammi ve lām'ın fethiyle) Katılaşmak, müşâdde ma'nāsına.

التَّكَلُّهُ [et-tekelluḥ] (fethateynle ve lām'ın zammi ve teşdidiyle) Yıldırım birbiri ardınca şakımak; yukālu: تَكَلَّلَ الْبَرْقُ أَي تَتَابَعَ

[ك م ح]

الْإِكْمَاحُ [el-ikmāḥ] (hemzenin kesriyle ve kāf'ın sükunuyla) Davarın oyanın çekmek, başın yukarı kaldırsın diye; tekūlu: Ve أَكْمَحْتُ الدَّابَّةَ إِذَا جَذَبْتَ عِنَانَهُ حَتَّى يَنْتَصِبَ رَأْسُهُ Ve bāg çubuğu yaprağa yürümeğe dahi derler; yukālu: Ve أَكْمَحَ الْكَزْمُ إِذَا تَحَرَّكَ لِلْإِيرَاقِ Ve كَلَّحَ الْبَرْقُ أَي تَتَابَعَ [irāk] yapraklanmak ma'nāsınadır.

الْكَؤْمَخُ [el-kevmaḥ] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükunuyla جَعْفَرُ [ca'fer] vezni üzere) Sağ-rısı büyük olan kimse.

[ك و ح]

الْكَاهُ [el-kāḥ] ve

الْكَيْحُ [el-kīḥ] (kāf-ı sâniide kesriyle) Dağın

bir cānibine ve dağın arkasına derler.

التَّكْوِيحُ [et-tekvīḥ] (‘alā-vezni [et-tekrīm] Galebe kılmak; yukālu: كَوَّحْتُ الرَّجُلَ أَي غَلَبْتُهُ

الْمُكَوِّحَةُ [el-mukāveḥat] (mīm’in zammı ve vāv’ın fethiyle) Söğüşmek ve söğüşmeyi aşıkāre etmek; tekūlu: كَاوَّحْتُهُ إِذَا شَاتَمْتُهُ وَجَاهَرْتُهُ

التَّكَوُّحُ [et-tekāvūḥ] (tā’nın fethi ve vāv’ın zammıyla) Şerre dürüşmek; yukālu: تَكَوَّحَ الرَّجُلَانِ إِذَا تَمَارَسَا وَتَعَالَجَا الشَّرَّ بَيْنَهُمَا

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ت ح]

اللتخ [el-leṭaḥ] (fethateynle) Açlık, جوع، لَيْخٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ yukālu: [cū’] ma‘nāsına; yukālu: لَيْخٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

اللتحان [el-leṭḥān] (lām’ın fethi ve tā’nın sükūnuyla) Aç olan kimse.

اللتحي [el-leṭḥā] (lām’ın fethi ve tā’nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Mü’ennesi; yukālu: رَجُلٌ لُتْحَانٌ وَأَمْرَةٌ لُتْحَى

[ل ج ح]

اللجج [el-luḥḥ] (lām’ın zammıyla ve cīm’in sükūnuyla) Şol havuzdur ki kuyunun dibinde olur ve derenin dibinde ağzı dar ve dibi bol olur.

[ل ح ح]

الإلحاح [el-ilḥāḥ] İbrām etmek; yukālu: أَلَحَّ عَلَيْهِ بِالْمَسْأَلَةِ Ya‘nī “Ona ibrām etti su‘alde.” Ve

الإحاح [ilḥāḥ] Bulutun yağmuru dā‘imā yağmağa dahi derler; yukālu: أَلَحَّ السَّحَابُ إِذَا دَامَ مَطْرُهُ أَلَحَّ السَّحَابُ بِالْمَكَانِ Aşmaṭ eyitti: أَلَحَّ السَّحَابُ بِالْمَكَانِ إِذَا دَامَ مَطْرُهُ derler; yukālu: أَلَحَّ بِالْمَكَانِ بِه [eleşse] gibi.

الملحاح [el-milḥāḥ] (mīm’in kesri ve lām’ın sükūnuyla) Şol deve pālānıdır ki devenin arkasını yağır ede; ve yukālu: مَا تَطَّحْتُهُ رَحَى مَلْحَاحٍ عَلَى مَا تَطَّحْتُهُ [milḥāḥ] dedikleri öğüttüğü nesneye nazarandır. Ve

الإحاح [ilḥāḥ] Deve harın olmağa dahi derler; yukālu: أَلَحَّ الْجَمَلُ إِذَا حَرَنَ كَمَا تَقُولُ فِي الثَّاقَةِ خَالَأْتُ بِمَعْنَى حَرَنْتُ

اللمخلعة [el-laḥleḥat] (‘alā-vezni [el-laḥleḥat] ve

التَّلخُلُحُ [et-telaḥluḥ] (alā-vezni التَّلزُّلُ [et-tezelzul]) Bir yerde sābit olmak; yukālu: لَخَلَحَ الْقَوْمُ وَتَلَخَلَحُوا إِذَا لَمْ يَبْرَحُوا مَكَانَهُمْ **اللَّخْحُ** [el-leḥaḥ] (fethateynle) Göz kapağı birbirine çapakla yapışmak; yukālu: لَحِحَتْ لِرَبْرَبَةٍ إِذَا لَصِقَتْ بِالرَّمَصِ Ve رَمَصٌ [remaṣ] rā-i mühmelenin fethiyle gözde olan çapağa derler. Ve لَحِحَ [leḥiḥa] asl üzerine gelen ef'alin biridir, صَبَبَ الْبُلْدُ gibi taz'ifi izhār etmekle.

اللَّحُ [el-laḥḥ] (lām'ın fethiyle) Nesebi muttasıl olana derler; yapışmak ma'nāsına gelen لَحِحَ [leḥaḥ]tan me'hūzdu; yukālu: لَحِحَ [laḥḥan] لَحًا Ve هُوَ ابْنُ عَمِّي لَحًا أَي لَأَصِقَ النَّسَبُ bu mahalde hāliyyet üzerine mansūbdur, zīrā mā-kabli ma'rifedir ve mā-kabli nekire olduğu vakte لَحَ هُوَ ابْنُ عَمِّ لَحَ dersin kesrile, zīrā ki bu takdīrce عَمَّ [amm]ın sıfatı olur ve eger o kimse ziyāde karīb olmayıp aşiretten olsa كَلَالَةٌ وَابْنُ عَمِّ كَلَالَةٌ dersin.

اللَّاحُ [el-lāḥḥ] Dar yere derler, mekân-ı zayyik ma'nāsına; yukālu: مَكَانٌ لَأَحُّ أَي صَيِّقٌ

[ل ط ح]

الطَّلْحُ [el-laṭḥ] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) El ayasıyla mülāyemetle arkaya vurmaktır; yukālu: لَطَحَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا صَرَبَ بِاللَّيْنِ عَلَى الظَّهْرِ بِبَاطِنِ الْكُفِّ Ve yere vurmağa dahi derler; yukālu: لَطَحَ بِهِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيضًا إِذَا صَرَبَ بِهِ الْأَرْضَ

[ل ف ح]

الْفُخُ [el-lefḥ] (lām'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yakmak, إِحْرَاقٌ [iḥrāq] ma'nāsına; yukālu: لَفَحَهُ النَّارُ وَالسَّمُومُ بِحَرْهَا لَفَحَ أَي أَحْرَقْتَهُ [lefḥ]la sıfatlayalar, o حَرٌّ [ḥarr]dır ve her hangisin ki نَفَحَ [nefḥ]le sıfatlayalar, o بَرَدٌ

[berd]dir. Ve

لَفَحَ [lefḥ] Kılıçla vurmağa derler, kaçan hiffetle vurulsa; tekülü: لَفَحَهُ بِالسَّيْفِ لَفْحَةً إِذَا صَرَبْتَهُ صَرْبَةً خَفِيفَةً

اللُّفَاخُ [el-lufāḥ] (lām'ın zammıyla) Şol nesnedir ki onu kokularlar ve o sarardıkta bāzincāna şebīh olur.

[ل ق ح]

الْإِلْقَاخُ [el-ilqāḥ] (hemzenin kesriyle) Hāmile etmek; yukālu: أَلْفَحَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ وَالرَّيْحُ السَّحَابُ

اللُّوَاقِخُ [el-levāqih]; yukālu: الرِّيَاحُ اللُّوَاقِخُ وَلَا لَوَاقِخُ [levāqih] يُقَالُ الْمَلَاقِخُ وَهُوَ مِنَ التَّوَادِرِ yüklü olan nākalara derler, حَوَامِلُ [ḥavāmil] ma'nāsına. Ve rīḥ, sehābı yüklü kılıcıdır, yüklü olucu değildir, bu sebebden لَوَاقِخُ [levāqih]in cem'idir, nevādir dendir dediler. Ba'zılar eyitti: لَوَاقِخُ [levāqih] aslı üzere yüklü ma'nāsıdır. Bu itibār ile ki riyāh kendi hayr ile yüklü olmayınca sehābı yüklü kılmaz kaçan ki sehāb hayr yükü ile zuhūr etse onun hayr ile olan yükü riyāhta olan hayrdan nāşī olmuştur, pes bir itibār ile riyāh لَوَاقِخُ [levāqih] ve bir itibār ile مَلْفَحَاتٌ [mulqihāt] olur.

الْلَفْحُ [el-laḥḥ] ve

الْلِقَاخُ [el-liqāḥ] (lām'ın fethiyle ve kāf'ın sükūnuyla evvelde ve fethateynle dahi rivāyet olunmuştur) Nāka yüklü olmak, hāmile olmak ma'nāsına; yukālu: لَقِحَتِ Ve النَّاقَةُ لَفْحًا وَلِقَاخًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

لِقَاخَ [liqāḥ] Hurmā ağacına yemiş versin diye asılan nesnedir ki erkek hurmā ağacından alıp dişi hurmāya asarlar. Ve

لِقَاخَ [liqāḥ] Şol kabīleye derler ki beylerine muti' olmayalar yāhūd zamān-ı cāhiliyyette onları esir etmek vāki'

olmaya.

الْلَفِخُ [el-lāḫiḥ] Yüklü olan nāka.

الْلِقَاحُ [el-liḳāḥ] (lām'ın kesriyle) Sağılan develerdir.

الْلُقُوحُ [el-leḳūḥ] (lām'ın fethiyle) لِقَاحُ [liḳāḥ]ın müfredidir, misli: قَلُوصُ [ḳalūṣ] ve قَلَاصُ [ḳilāṣ]. Ve قَلُوصُ [ḳalūṣ] ḳāf'la ve şād-ı mühmele ile şol nākadır ki genç ola, yaşlı olmaya. Ebū 'Amr eyitti: Deve doğurduktaki iki üç aya dek لُقُوحُ [leḳūḥ] derler, ondan sonra لَبُونُ [lebūn] derler. Ve 'Arabların اَسْوَدَانَ اِسْوَدَانَ dedikleri قَطِيعَانَ قَطِيعَانَ dedikleri gibidir ki قَطِيعُ [ḳaḫī] koyun sürüsüne derler, zīrā 'Arablar وَاِجْدَةً لِقَاحُ derler, nitekim وَاِجْدَةً قَطِيعُ ve وَاِجْدَةً اِيلُ derler.

الْلِقْحَةُ [el-liḳḫat] (lām'ın kesri ve ḳāf'ın sükunuyla) Kezālik sağılır deve.

الْلِقْخُ [el-liḳḫ] (lām'ın kesri ve ḳāf'ın fethiyle) لِقْحَةُ [liḳḫat]ın cem'idir, sağılır develer ma'nāsına, قِرْبَةً [ḳirbet] ile قِرْبُ [ḳireb] gibi. Ve قِرْبَةً [ḳirbet] meşḳ ma'nāsındadır.

الْتَلْقِيحُ [et-telḳiḥ] ('alā-vezni اَلْتَلْقِيحُ [et-teḳrīm]) Hurmā ağacına erkeğin vermek.

الْاِلْقَاحُ [el-ilḳāḥ] (hemzenin kesriyle) Bima'nāhu; yukālu: لَقَّحُوا نَحْلَهُمْ وَالْقَحُوا نَحْلَهُمْ وَيُقَالُ لَقَّحَتْ وَيُقَالُ لَقَّحَتْ النَّخِيلَ بِالتَّشْدِيدِ لِلتَّكْثِيرِ كَمَا يُقَالُ لَقَّحَتْ النَّخْلَةَ بِالتَّخْفِيفِ فِي الْوَاحِدَةِ

الْتَلْقُوحُ [et-telḳūḥ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Ferrā rivāyeti üzere nāka kendiyi hāmile göstermek, hālā ki hāmile deḡildir.

الْمَلَاقِيحُ [el-melāḳiḥ] (mīm'in fethiyle) Hāmile kılıcılar, فُحُولُ [fuḥūl] ma'nāsına. Ve karnında yavrusu olan nākalar.

الْمُلْفِخُ [el-mulḳiḥ] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın kesriyle) مَلَاقِيحُ [melāḳiḥ]ın müfredi. Ma'nā-yı evvel üzere ya'nī yüklü kılıcı de-

veler ma'nāsına.

الْمُلْفِخُ [el-mulḳaḥ] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethiyle) Kezālik مَلَاقِيحُ [melāḳiḥ]ın müfredi ma'nā-yı sānī üzere ya'nī yüklü olmuş develer ma'nāsına.

الْمَلَاقِيحُ [el-melāḳiḥ] (mīm'in fethiyle) Nākaların karnında olan yavrularıdır.

الْمَلْفُوحَةُ [el-melḳūḫat] (مَلَاقِيحُ [melāḳiḥ]ın müfredi; مَلْفُوحَةٌ kavlından me'hūzdur sīga-i meḥūl üzere, مَحْمُومٌ gibi ki حُمٌ [ḥumme] den ve مَحْنُونٌ [meḥnūn] gibi, جُنٌّ [cunne] den me'hūzdur.

[ل م ح]

الْلَمْحُ [el-lemḥ] (lām'ın fethi ve mīm'in sükunuyla) ve

الْاِلْمَاحُ [el-ilmaḥ] (hemzenin kesriyle) ve

الْاِلتِمَاحُ [el-iltimaḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Nazar-ı hafifle nazar etmek; yukālu: لَمَحَهُ وَالْمَحَهُ وَالتَّمَحَهُ إِذَا أَبْصَرَهُ بِنَظَرٍ خَفِيفٍ Ve

لَمَحَ [lemḥ] Yaldırmağa dahi derler; yukālu: لَمَحَ الْبُرْقُ وَالتَّجُمَ لَمَحًا أَيْ لَمَعَ

الْلَمْحَةُ [el-lemḫat] (lām'ın fethiyle) İsmdir, cüz'ī nazar etmek ma'nāsına. Ve yaldırma ma'nāsına da gelir; yukālu: رَأَيْتُ لَمْحَةً Ve müşābehet ma'nāsına da gelir; yukālu: فِي فَلَانٍ لَمْحَةٌ مِنْ أَبِيهِ

الْمَلَامِيحُ [el-melāmiḥ] (mīm-i ulānın fethi ve sāniyenin kesriyle) لَمْحَةٌ [lemḫat]ın cem'idir, müşābehet ma'nāsına; yukālu: فِيهِ مَلَامِيحٌ مِنْ أَبِيهِ أَيْ مَشَابِهَةٌ فَجَمَعُوهُ عَلَى غَيْرِ لَفْظِهِ وَهُوَ مِنَ التَّوَادِرِ

الْلَمْحُ الْبَاصِرُ [el-lemḫu'l-bāṣir] (lām'ın fethi ve mīm'in sükunuyla) Aşikāre nesne; yukālu: لَأُرِيَنَّكَ لَمْحًا بَاصِرًا أَيْ أَمْرًا وَاضِحًا

[ل و ح]

اللُّوْحُ [el-levḥ] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Āşikāre olmak; yukālu: لَاحَ Ve sefer tagyīr etmeğe dahi derler; yukālu: لَاحَهُ السَّفَرُ أَي غَيْرُهُ Ve susuz olmağa dahi derler; yukālu: لَاحَ لُوْحًا Ve إذا عَطَشَ

لُوْحٌ [levḥ] Şimşek yaldıramak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: لَاحَ البُرُقُ إِذَا أَوْمَضَ Ve yıldız zāhir olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: لَاحَ التَّجْمُ إِذَا بَدَا

لُوْحٌ [levḥ] Kürek dedikleri kemiktir ki كَتِفٌ [ketif] ma'nāsına. Ve her yassı kemiğe لُوْحٌ [levḥ] derler. Ve

لُوْحٌ [levḥ] Şol yassı tahtaya derler ki üzerine yazı yazarlar.

اللُّوْحُ [el-luvāḥ] (lām'ın zammıyla) Susamak, لُوْحٌ [levḥ] gibi; yukālu: لَاحَ لُوْحًا

الْإِلْتِيَاْحُ [el-iltiyāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik susamak ma'nāsınadır.

الْإِلَاحَةُ [el-ilāḥat] (hemzenin kezālik kesriyle) Şimşek yaldıramak; yukālu: أَلَاَحَ Ve yıldız zāhir olmağa dahi derler; yukālu: أَلَاَحَ التَّجْمُ إِذَا بَدَا Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: إِلَاحَةٌ [ilāḥat] yıldız yaldıramak ma'nāsınadır; yukālu: إِلَاحَةُ إِذَا بَدَا Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: إِلَاحَةُ [ilāḥat] alıp gitmeğe dahi derler; yukālu: إِلَاحَةُ إِذَا دَهَبَ بِهِ [ilāḥat] bir nesneden hazer etmeğe derler; yukālu: أَلَاَحَ الرَّجُلُ إِذَا أَشْفَقَ وَحَادَرَ Ve

إِلَاحَةٌ [ilāḥat] Yaldıratmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَلَاَحَ بِسَيْفِهِ إِذَا لَمَعَ بِهِ Ve ihlāk ma'nāsına da gelir; yukālu: إِلَاحَةُ إِذَا أَهْلَكَهُ

الْمِلْوَاْحُ [el-milvāḥ] (mīm'in kesriyle) Ziyāde susuz olan davarlar.

اللُّوْحَى [el-levḥā] (lām'ın fethiyle ve elif-i

maksüre ile) Susuz olan cemā'at, devābb kısmından; yukālu: إِبِلٌ لُوْحَى أَي عَطَشَى

التَّلْوِيْحُ [et-telviḥ] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Güneş yakıp tagyīr etmek; yukālu: لُوْحَتُهُ الشَّمْسُ إِذَا غَيَّرَتْهُ وَسَفَعَتْ وَجْهَهُ Ve

تَلْوِيْحٌ [telviḥ] Giysiye yaldıratmak; yukālu: لُوْحٌ بِثَوْبِهِ إِذَا لَمَعَ بِهِ Ve bir nesneyi āteşte kızdırmağa dahi derler; yukālu: لُوْحَتُ الشَّيْءِ بِالنَّارِ إِذَا أَحْمَيْتَهُ

الْأَلْوَاْحُ [el-elvāḥ] (hemzenin fethiyle) لُوْحٌ [levḥ]in cem'i. Ve

أَلْوَاْحُ السِّلَاحِ [elvāḥu's-silāḥ] Şol silāhtır ki yaldıraya, kılıç gibi ve gönder gibi.

اللُّوْحُ [el-lūḥ] (lām'ın zammıyla) Yer ile gök beyninde olan havādır; yukālu: لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ وَلَوْ نَزَوْتُ فِي اللُّوْحِ أَي وَلَوْ نَزَوْتُ فِي السُّكَاكِ Ve نَزَوْتُ [nezv] zā-i mu'ceme ile sıçramak ve سُكَاكٌ [sukāk] sīn-i mühmelenin zammı ve kāf'ın tahfifiyle yer ile gök arasında olan havādır.

الْلِيَاْحُ [el-liyāḥ] (lām'ın kesriyle) Ak, أَيْضُ [lebyaḍ] ma'nāsına. Ferrā eyitti: Vāv yā'ya münkalib oldu, mā-kabli meksūr olduğu için. Ve لِيَاْحٌ [liyāḥ] yaban sığırına dahi derler ve ona لِيَاْحٌ [liyāḥ] dedikleri beyāz olduğu içindir.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ت ح]

الْمَاتِحُ [el-mātiḥ] Su çeken kimse.

الْمَتْوَحُ [el-metūḥ] (mīm'in fethi ve tā'nın zammıyla) Kezālik su çeken kimse; yukālu: مَتَّحَ الْمَاءَ يَمْتَحُهُ مَتْحًا فَهُوَ مَاتِحٌ إِذَا نَزَعَهُ Ve

مَتْوَحٌ [metūḥ] (mīm'in fethiyle) Şol kuyuya derler ki bekre ile çekile; yukālu: بِنْتُ مَتْوَحٍ لِلَّتِي يَمُدُّ مِنْهَا مَاءً بِالْيَدَيْنِ عَلَى الْبِكْرَةِ Bu tefsīrden fehm olunur ki sāhib-i *Şurāḥ*'ın **مَتْوَحٌ** [metūḥ] “çāh ki ez-vey be-dest āb tuvān keşiden bī-delv” dediği sehv olur. Ve Cevheri'nin عَلَى الْبِكْرَةِ dediği 'ibāret-i sarīhadan gaflet olur. Ve

مَتْوَحٌ [metūḥ] Irak olan nesneye dahi derler; yukālu: سِرْنَا عُقْبَةَ مَتْوَحًا أَبِي مَسَافَةً بَعِيدَةً Ve عُقْبَةٌ [uḳbet] ‘ayn'ın zammıyla mesāfe demek olur.

الْمَتْحُ [el-metḥ] (mīm'in fethi ve tā'nın sükūnuyla) Su çekmek. Ve gündüz uzamak; yukālu: مَتَّحَ النَّهَارُ فَهُوَ لَعْنَةٌ فِي مَتَّحٍ إِذَا اِزْتَمَعَ وَطَالَ Ve

مَتْحٌ [metḥ] Yellenmeğe ve çımkırmağa dahi derler; yukālu: مَتَّحَ بِهَا أَيَّ حَبِيقٍ Ve حَبِيقٌ [ḥabḳ] ḥā-i mühmele ile dübürden yel çıkmaya derler; ve yukālu eyzan: مَتَّحَ بِسَلْجِهِ Ve سَلْجٌ [selḥ] sīn-i mühmelenin fethi ve lām'in sükūnuyla kuş necāsetine derler.

الْمَتْتَاحُ [el-mettāḥ] (mīm'in fethi ve tā'nın teşdidiyle) Şol gecedir ki tavīl ola; yukālu: لَيْلٌ مَتْتَاحٌ أَيُّ طَوِيلٌ

[م ح ح]

الْمَمْجُحُ [el-mech] (mīm'in fethi ve cīm'in

sükūnuyla) Mütekebbirlik etmek. Ve kovayı kuyu içinde dolsun diye ırgalamak; yukālu: مَجَّحَ مَجْجًا Kezā fi ba'zi nusahi'ş-*Şiḥāḥ*.

[م ح ح]

الْمَحُّ [el-maḥḥ] (mīm'in fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) Çürümüş bez. Ve bez çürümeye dahi derler; yukālu: مَحَّ الثَّوْبُ مَحًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَلِيَ

الْإِمْحَاحُ [el-imḥāḥ] (hemzenin kesriyle) Kezālik bez çürümek; yukālu: مَحَّ الثَّوْبُ إِذَا بَلِيَ

الْمُحُّ [el-muḥḥ] (mīm'in zammıyla) Yumurta sarısı.

الْمِحَاحُ [el-miḥāḥ] Şol kimsedir ki seni kelāmıyla irzā ede, hālā ki kelāmını vücūda getirmeyip kezzāb ola.

[م د ح]

الْمَدْحُ [el-medḥ] (mīm'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Hayr ile yād edip övmek, senā-yı hasen ma'nāsına; yukālu: مَدَّحَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْإِمْتِدَاحُ [el-imtidāḥ] (hemzenin kesriyle) Kezālik مَدَّحَ [medḥ] ma'nāsınadır; yukālu: مَدَّحَهُ وَافْتَدَّحَ بِمَعْنَى

الْمِدْحَةُ [el-midḥat] (mīm'in kesri ve dāl'ın sükūnuyla) ve

الْمَدِيحُ [el-medīḥ] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesriyle) ve

الْأُمْدُوْحَةُ [el-umdūḥat] (hemzenin ve dāl'ın zammıyla) Kezālik مَدَّحَ [medḥ] ma'nāsınadır.

الْتَّمْدُحُ [et-temedduḥ] (fethateynle ve dāl'ın teşdidiyle ve zammıyla) Tekellüf çekip medh olunmak taleb etmek; yukālu: Ve تَمَدَّحَ الرَّجُلُ إِذَا تَكَلَّفَ أَنْ يَمَدَّحَ

تَمَدُّحٌ [temedduḥ] Çok ekl etmeden davarın böğürleri vāsi' olmağa dahi derler. Ve bu تَنَدُّحٌ [tenedduḥ]ta lügattır.

الْمَمْدَحُ [el-mumeddaḥ] Ziyāde medh olunmuş nesne; yukālu: رَجُلٌ مُمَدِّحٌ أَي مَمْدُوحٌ جَدًّا

الْإِمْدِحَاحُ [el-imdiḥāḥ] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Karın vāsi' olmak. Ve bu إِنْدِحَاحٌ [indiḥāḥ]ta lügattır; yukālu: إِمْدِحُ بَطْنُهُ إِذَا اتَّسَعَ

[م ذ ح]

الْأَمَذَحُ [el-emzaḥ] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnuyla) Şol kimsedir ki yürürken uylukları birbirine dokuna; yukālu: مَذَحَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اضْطَكَ فَخِذَاهُ إِذَا مَشَى Ve **إِشْطِكَ** [iṣṭikāk] iki nesne birbirine dokunmağa derler.

[م ح ر]

الْمَرَحُ [el-merah] (fethateynle) Ziyāde ferah-nāk olmağa derler; yukālu: مَرِحَ يَمْرُحُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

مَرَحٌ [merah] Göz ağarmağa ve göz bulanmağa derler; yukālu: مَرَحَتْ عَيْنُهُ مَرَحًا إِذَا فَسَدَتْ وَهَاجَتْ

الْمَرِيحُ [el-merih] (rā'nın kesriyle) Ziyāde ferah-nāk olan kimse.

الْمِرْمِيحُ [el-mirrīḥ] (mīm'in kesri ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Sīga-i mübālagadır, mislu: سِكِّيرٌ [sikkīr]. Ve سَكِّيرٌ [sikkīr] sīn-i mühmele ile dā'imā mest-i lā-ya'kıl olan kimse.

الْإِمْرَاهُ [el-imrāḥ] (hemzenin kesriyle) Ziyāde sevindirmek; yukālu: أَمْرَحُهُ غَيْرُهُ

الْمِمْرَاهُ [el-mimrāḥ] (mīm'in kesriyle) مِفْتَاحٌ [miftāḥ] vezni üzere) Şol attır ki şen ola; yukālu: فَرَسٌ وَمِمْرَاحٌ أَي نَشِيطٌ Ve

مِمْرَاحٌ [mimrāḥ] Şol göze derler ki yaşlı çok ola; yukālu: عَيْنٌ مِمْرَاحٌ أَي غَزِيرٌ الدَّمْعُ

Ve غَزِيرٌ [gāzīr] gāyn-ı mu'ceme ve zā-i mu'cemen sonra rā-i mühmele ile kesir ma'nāsınadır.

الْمَرْوُحُ [el-merūḥ] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Kezālik şol attır ki ziyāde şen ola. Ve

مَرْوُحٌ [merūḥ] Şol yaya dahi derler ki oku güzel çıka, gūyā ki oku güzel çıkmakla yay ferah-nāk olur. Ve

مَرْوُحٌ [merūḥ] Şol şarāba derler ki içeni mesrūr eder.

الْإِمْرَاهُ [el-imrāḥ] (hemzenin kesriyle) Şen ve şādumān kılmak; yukālu: أَمْرَحَهُ الْكَلَأُ

الْتَمْرِيحُ [et-temrīḥ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kırbanın içine su doldurmak, dikiş yerleri tutulsun diye; yukālu: مَرَّحْتُ الْقَرْبَةَ أَي سَرَّبْتُهَا وَهُوَ أَنْ تَمَلَّأَهَا مَاءً لِتَسُدَّ عُيُونَ الْحَزْرِ Ve خَزَزُ [ḥarz] ḥā-i mu'cemenin fethi ve rā-i mühmele ve zā-i mu'ceme ile kırbanın dikişi.

مَرْحَى [merḥā] (mīm'in fethiyle ve elifin kasrıyla) Bir kelimedir ki ok atan kimse nişānı vursa مَرْحَى [merḥā] derler ve eger hatā etse بَرْحَى [berḥā] derler, bā-i meftūha ve elif-i maksüre ile.

[م ز ح]

الْمَرْحُ [el-mezh] (mīm'in fethi ve zā'nın sükūnuyla) Horata etmek; yukālu: مَرَّحَ يَمْرُحُ مَرَّحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْمُزَاهُ [el-muzāḥ] (mīm'in zammıyla) İsmdir, latife kılmak ma'nāsına.

الْمُزَاهَاةُ [el-muzāḥat] (bi-zammi'l-mīm) Bi-ma'nāhu eyzan.

الْمِزَاهُ [el-mizāḥ] (mīm'in kesriyle) Masdardır, horatalaşmak ma'nāsına; yukālu: مَارَّحَهُ

التَّمَازُحُ [et-temāzuh] (tā'nın fethi ve zā'nın zammıyla) Kezâlik horata edişmek; yukâlu: هُمَا يَتَمَازِحَانِ

[م س ح]

الْمَسْحُ [el-mesh] (mīm'in fethi ve sîn'in sükunuyla) Bir nesneye eli sürmeğe derler; yukâlu: مَسَحَ بِرَأْسِهِ Ve

مَسَحَ [mesh] Cimâc etmek ma'nâsına; yukâlu: مَسَحَ الْمَرْأَةَ جَامِعَهَا Ve kesmek ma'nâsına da gelir; yukâlu: مَسَحَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا قَطَعَهُ Ve seyr etmek ma'nâsına da gelir; yukâlu: مَسَحَتِ الْإِبِلُ يَوْمَهَا أَي سَارَتْ

التَّمَسُّحُ [et-temessuh] (fethateynle ve sîn'in zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi bir nesneye sürüp pâk etmek.

الْمَسَاخَةُ [el-mesāḥat] (mīm'in fethiyle ve kesriyle) Yeri ölçmek; yukâlu: مَسَخَ الْأَرْضَ مَسَاخَةً أَي ذَرَعَهَا

الْمَاسِحُ [el-māsiḥ] مَسَحَ [mesh] edici. Kaçan ki devenin dirseğine devenin göğsünde olan **كِرْكِرَةٌ** [kirkiret] in bir tarafı dokunup dirseğini kanatsa **بِهَ حَاژٌ** derler ve eger kanatmasa **مَاسِحٌ** derler. Ve **كِرْكِرَةٌ** [kirkiret] kâfeynin kesriyle ve rā-i mühmelenin sükunuyla şol devenin sinesinde olan değirmi nesnedir ki çöktüğü hinde onun üzerine çöke.

الْمَسْحَاءُ [el-meshā] (mīm'in fethi ve sîn'in sükunu ve elifin meddiyle) Şol otsuz düz yerdir ki onun ufacık taşları vardır. Ve

مَسْحَاءٌ [meshā] Şol 'avrete derler ki sağrısı arık ola.

الْأَمْسَاخُ [el-amsaḥ] Müzekkeri; yukâlu: مَكَانٌ أَمْسَخُ

الْمَسْحَاوَيْنِ [el-meshāveyn] مَسْحَاءٌ [meshā] nın tesniyesi; yukâlu: مَرَزْتُ بِخَرِيْقٍ مِنَ الْأَرْضِ Ya'nî "İki otsuz taşlı yerin bey-

ninde yanmış yere mürür ettim."

الْمَسْحَةُ [el-meshat] (mīm'in fethiyle) Eser ve tarikat; yukâlu: عَلَى فُلَانٍ مَسْحَةٌ مِنْ جَمَالٍ أَي أُثِرَ مِنْهُ

الْمِشْحَةُ [el-mishat] (mīm'in kesriyle ve sîn'in sükunuyla) Şol saçlardır ki enseden aşağı sarkıtırlar, gīsū ma'nâsına.

الْمَسَائِحُ [el-mesā'ih] (mīm'in fethiyle) مِشْحَةٌ [mishat] in cem'î, ense saçları ma'nâsına.

الْمَاسِيْحَةُ [el-māsiḥat] Saç tarayan ve gelin bezeyen 'avret, مَاشِطَةٌ [māṣiṭat] ma'nâsına.

الْمَسِيْحَةُ [el-mesīḥat] (mīm'in fethiyle ve sîn'in kesriyle) Yay, قَوْشٌ [qavsh] ma'nâsına.

الْمَسِيْحُ [el-mesīḥ] Gümüş pâresi ve sürülmüş akçe. Ve 'İsâ salavâtullâhi 'aleyhi ve selâmuhunun ismi.

الْمَسِيْحُ الْكُذَّابُ [el-mesīḥu'l-kezzāb] Deccāl dedikleri kimsedir ki onun hurūcu eṣrât-ı sâ'attandır. Ve

مَسِيْحٌ [mesīḥ] Ter, عَرَقٌ [arāk] ma'nâsına.

الْمُوشِحُ [el-muṣiḥ] (mīm'in kesriyle ve sîn'in sükunuyla) Palâs.

الْإِمْسَاخُ [el-imsāḥ] ve

الْمُوسُوخُ [el-musuḥ] مِشِحٌ [mish] in cem'î, palâslar ma'nâsına.

الْأَمْسَاخُ [el-amsaḥ] Şol kimsedir ki yürürken uylukların birbirine süre.

الْمَسَاخُ [el-mesaḥ] (fethateynle) Yürürken uyluklar birbirine değmek; yukâlu: مَسَحَ الرَّجُلُ مَسَاخًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

التَّمْسَاخُ [et-timsāḥ] (tā'nın kesriyle ve mīm'in sükunuyla) Bir cānverin adıdır ki deryāda olur, ma'ruftur. Ve gāh olur ki mahall-i zemimde insāna dahi itlāk olunur; yukâlu: رَجُلٌ تَمْسَاخٌ كَذَّابٌ

[م ص ح]

المُصَوِّحُ [el-muṣūḥ] Gitmek ve kesilmek; yukālu: مَصَحَ الشَّيْءُ مُصَوِّحًا إِذَا ذَهَبَ وَانْقَطَعَ Ve eskimek ma'nāsına da gelir; yukālu: مَصَحَ التُّوتُ أَخْلَقَ وَدَرَسَ Ve nākanın sütü azalıp eskimeğe dahi derler; yukālu: مَصَحَ لَبَنُ النَّاقَةِ Ve مَصَحَ لَبَنُ النَّاقَةِ Ve تَوَلَّى [tevellī] yüz döndürmeğe derler. Ve otun çiçeği mütegayyir olmağa dahi derler; yukālu: إِذَا مَصَحَ النَّبَاتُ إِذَا وَلَّى زَهْرَهُ Ve gölge kısa olmağa dahi derler; yukālu: مَصَحَ الظِّلُّ أَي قَصُرَ Ve gāh olur ki bā' ile ma'nā-yı ta'diye dahi murād olunur; yukālu: Ve مَصَحْتُ بِالشَّيْءِ أَي ذَهَبْتُ بِهِ **الْبَابُ الثَّلَاثُ**

[م ض ح]

المُضْحُ [el-maḍḥ] (mīm'in fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) 'Irza 'ayb vermek; yukālu: مَضَحَ فُلَانٌ عِزْضَهُ **الإِمْضَاخُ** [el-imḍāḥ] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَضَحَ عِزْضَهُ أَي شَانَهُ Ya'nī "İrzına halel verdi."

[م ل ح]

المِلْحُ [el-milḥ] (mīm'in kesriyle) Tuz. Ve **مِلْحٌ** [milḥ] (kezālik kesr-i mīm'le) رِضَاعٌ [reḍā'] ma'nāsına dahi gelir. Ve tuzlu su ma'nāsına; yukālu: مِلْحُ الْمَاءِ فَهُوَ مِلْحٌ وَلَا يُقَالُ مِلْحٌ Ve مَالِحٌ إِلَّا فِي لُغَةٍ رَدِيَّةٍ **مِلْحٌ** [milḥ] Şūr ota derler; yukālu: نَبَتٌ مِلْحٌ **المَلْحُ** [el-melḥ] (mīm'in fethiyle) Masdardır, emzirmek ma'nāsına; yukālu: مَلَحْنَا Ve لِفُلَانٍ مَلْحًا أَي أَرْضَعْنَاهُ **مَلِحٌ** [melḥ] Çömleğe mikdārınca tuz komağa dahi derler; yukālu: مَلَحْتُ الْقِدْرَ أَمْلَحُهَا Ve مَلِحًا إِذَا طَرَحْتُ فِيهَا مِنَ الْمِلْحِ بِقَدْرٍ **مَلِحٌ** [melḥ] Davara tuz yedirmeğe dahi derler; yukālu: مَلَحْتُ الْمَاشِيَةَ مَلْحًا إِذَا أَطْعَمْتَهَا

سَبِيحَةَ الْمِلْحِ Ya'nī şūr toprak yedirsən böyle dersin. Ve bu o vakt olur ki şūr ot otlamağa kudret olmayıp ondan bedel şūr toprak yedireler; **وَالْكُلُّ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ**

الإِمْلَاحُ [el-implāḥ] (hemzenin kesriyle) Tuzu mikdārından ziyāde komağa derler; tekūlu: أَمْلَحْتُ الْقِدْرَ إِذَا أَكْثَرْتُ فِيهَا الْمِلْحَ حَتَّى فَسَدَتْ Ve

إِمْلَاحٌ [imlāḥ] Tuzlu suya gelmek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَمْلَحْتُ الْإِبِلَ إِذَا وَرَدَتْ مَاءً مَلْحًا **التَّمْلِيحُ** [et-temlīḥ] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَلَحْتُ الْقِدْرَ إِذَا أَكْثَرْتُ فِيهَا الْمِلْحَ Ve

تَمْلِيحٌ [temlīḥ] Deve semirmeğe dahi derler; yukālu: Ve مَلَحْتُ الْجُزُورَ إِذَا سَمِنَتْ [cezūr] cīm'in fethiyle boğazlanacak deve. Ve

تَمْلِيحٌ [temlīḥ] Şā'ir şi'rinde bir melīḥ nesne irād etmek; yukālu: مَلَحَ الشَّاعِرُ إِذَا أَتَى بِشَيْءٍ مَلِيحٍ

المُلُوحُ [el-mulūḥ] (mīm'in ve lām'ın zammıyla) Su tuzlu olmak; yukālu: مَلَحَ الْمَاءُ يَمْلَحُ مُلُوحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

المُلُوحَةُ [el-mulūḥat] (mīm'in ve lām'ın kezālik zammıyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَلَحَ الْمَاءُ مُلُوحَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ **مَلَحَ مُلُوحَةً** Ve gökçek olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: مَلَحَ مُلُوحَةً

المِمْلِخَةُ [el-mimleḥat] (mīm'in kesriyle) Tuz koyacak ālet, tuzluk ma'nāsına.

المَالِحُ [el-mālīḥ] Şūr olan ot; yukālu: نَبَتٌ مَالِحٌ لِلْحَمِضِ Ve مَالِحٌ حَمِضٌ [ḥamḍ] diye ta'mı tuzlu olan ota derler.

المَلَاخَةُ [el-melāḥat] (mīm'in fethiyle) Gökçek olmak; yukālu: مَلَحَ مَلَاخَةً أَي حَسَنًا

المَمْلِيحُ [el-melīḥ] (mīm'in fethi ve lām'ın kesriyle) Gökçek olan kimse. Ve tuzlu su ma'nāsına da gelir; yukālu: قَلِيبٌ مَمْلِيحٌ أَي مَأْوَةٌ

مَلْحٌ Ve قَلِيْبٌ [kalīb] kāf'ın fethiyle kuyu ma'nāsınadır; ve yukālu: سَمَكٌ مَلِيْحٌ وَلَا يُقَالُ مَالِحٌ

مَلْحٌ [el-mulāḥ] (mīm'in zammı ve lām'ın tahfifiyle) مَلِيْحٌ [melīḥ] ma'nāsına.

الإِسْتِمْلَاحُ [el-istimlāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi مَلِيْحٌ [melīḥ] 'add etmek; yukālu: اِسْتَمْلَحُهُ أَي عَدَّهُ مَلِيْحًا

مَلِيْحٌ [el-milāḥ] (mīm'in kesriyle) مَلِيْحٌ [melīḥ]in cem'i, güzeller ma'nāsına.

الْمَلْحَاءُ [el-emlāḥ] (hemzenin fethiyle) Kezālik مَلِيْحٌ [melīḥ]in cem'i; ke- شَرِيْفٌ [şerīf] ve أَشْرَافٌ [eşraf]. Ve

أَمْلَاحٌ [Emlāḥ] Bir mevzi'in ismidir.

الْمَمْلُوحُ [el-memlūḥ] Tuzlu olan balık; yukālu: سَمَكٌ مَمْلُوحٌ

مَا أُمِيْلِحُ [mā umeyliḥa] Fi'l-i ta'accübün tasgiridir, ne güzelce nesne demek mahalinde; yukālu: مَا أُمِيْلِحُ زَيْدًا [Ve] اِفْعَالٌ [if'āl] den bir fi'l-i tasgîr olunmamıştır, illâ mezkûr ve bir dahi مَا أُحْسِنَسُهُ مَا

الْمُمَالِحَةُ [el-mumāleḥat] (mīm-i ūlânın zammıyla ve lām'ın fethiyle) Bir kimse ile tuz ekmek yemek, مُمَاكَلَةٌ [mu'ākelet] ma'nāsına. Ve süt emmek ma'nāsına da gelir.

الْمَلْحُ [el-melaḥ] (fethateynle) Davarın eğriçesinde bir şiştir ki ziyāde müştedd oldukta حَرْدٌ [cerez] derler fethateynle ve rā-i mühmele ve zāl-ı mu'ceme ile.

الْمُلْحَةُ [el-mulḥat] (mīm'in zammı ve lām'ın sükunuyla) Hadîsten bir nev'dir.

الْمُلْحُ [el-mulaḥ] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) مُلْحَةٌ [mulḥat]in cem'i. Ve

مُلْحَةٌ [mulḥat] Kezālik şol beyāzdır ki ona siyāh karışa.

الْمَلْحُ [el-emlāḥ] (hemzenin fethi ve mīm'in sükunuyla) Zikr olunan levnle mütelevvin olan nesne; yukālu: كَبِشُ أَمْلَحٌ وَتَبِشُ Ve اَمْلَحُ إِذَا كَانَ شَعْرُهُ حَلِيْسًا خَلِيْسٌ [ḥalīs] ḥā-i mu'cemenin fethi ve lām'ın kesri ve sîn-i mühmele ile şol kıllardır ki akı ve karası karışık ola. Kāle Ebū Zubyān: اَبْعَضُ الشُّبُوخِ أَفْلَحٌ [Ve] اِلْيَ اِلْفَلْحُ اَلْمَلْحُ اَلْحَسُو اَلْفَسُو hemzenin fethi ve kāf'ın sükunuyla diş sarı olan kimse ve حَسُوٌ [ḥasuvv] ḥā-i mühmelenin fethi ve sîn-i mühmelenin zammıyla şorbayı çok içip ekül olan kimse ve فَسُوٌ [fesuvv] fā'nın fethi ve sîn-i mühmelenin zammıyla çok yellenen kimse.

الإِمْلِيْحَاءُ [el-imliḥāḥ] Akla kara karışık olmak ya'nî kır olmak; yukālu: اِمْلَحَ الكَبِشُ اِمْلِحَاءًا إِذَا صَارَ اَمْلَحُ

الْمَلْحَانُ [el-melḥān] (mīm'in fethi ve lām'ın sükunuyla) Kış aylarından bazı itlāk olunur, onda kar yağıp ağardığından ötürü, zīrā kaçan ki gök renk gāyet açıp beyāza mā'il olsa أَمْلَحُ [emlāḥ] derler; yukālu: هُوَ أَمْلَحُ العَيْنَيْنِ Kaçan ki gözleri ziyāde gök olup aka mā'il olsa. Ve كَتِيْبَةٌ مَلْحَاءُ derler şol 'askere ki berrāk demirler giyip aka mā'il olalar. Ve مَلْحَاءُ [melḥā] [emlāḥ]ın mü'ennesidir.

الْمَلَاْحِي [el-mulāḥiyy] (mīm'in zammıyla ve lām'ın tahfifiyle) Şol üzüme derler ki onun dānesinde uzunluk olup göklük ola. Ve مَلَاْحِيٌّ [mulāḥiyy] مَلْحَاءُ [melḥā] dan me'hūzdur. Ve bazı eş'arda lām'ın teşdidiyle dahi gelmiştir.

الْمَلْحَاءُ [el-melḥā] (mīm'in fethi ve lām'ın sükunuyla ve elif-i memdüde ile) Arkanın orta yeridir, وَسَطُ الطَّهْرِ ma'nāsına, كَاهِلٌ [kāhil]den عَجْرٌ [acuz]e varınca. كَاهِلٌ [kāhil] iki küreğin ortasıdır ve عَجْرٌ [acuz]

kuyruktur. Ve

مَلْحَاءُ [melhā'] Şol 'askerdir ki ak gibi görüneler silāhın berk vurmasından.

الْمَلَّاحُ [el-mellāh] (mīm'in fethi ve lām'ın teşdidiyle) Gemi sâhibi olan kimse, صَاحِبُ السَّفِينَةِ ma'nāsına.

الْمَلَّاحَةُ [el-mellāhat] (mīm'in fethi ve lām'ın teşdidiyle) Kezâlik tuz biten yere derler, مَمْلَحَةٌ [memlehat] ma'nāsına.

الْمَلَّاحُ [el-mullāh] (mīm'in zammıyla ve lām'ın teşdidiyle) Şūr otlardan ba'zına derler.

مَلَيْحٌ [Muleyh] (mīm'in zammıyla ve lām'ın fethiyle sîga-i taşgîr üzere) Bir kabîlenin ismidir.

[م ن ح]

الْمَنْحُ [el-menh] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) 'Atā ma'nāsındadır; yukālu: مَنَحَهُ يَمْنَحُهُ وَيَمْنَحُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّالِثِ إِذَا أَعْطَاهُ

الْمِنْحَةُ [el-minhat] (mīm'in kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) İsmidir, 'atiyye ma'nāsına.

الْمِنْحَةُ [el-menīhat] (mīm'in fethi ve nūn'un kesriyle) Şol deveye yāhūd şol koyuna derler ki bir kimseye sütüyle ve yapacağıyla müntefi' olsun diye 'arıyyeten verile. Ebū 'Ubeyd eyitti: 'Arabın dört ismi vardır ki onu 'arıyyet ma'nāsında isti'māl edeler ki onların biri مَنِحَةٌ [menīhat], biri عَرِيَّةٌ ['ariyyet] ve biri إِفْقَارٌ [ifkār] kesr-i hemze ile ve sükūn-ı fā ile biri dahi إِخْبَالٌ [ihyāl]dir hemzenin kesri ve hā-i mu'cemenin sükūnuyla.

الْإِسْتِمْنَاهُ [el-istimnāh] 'Atā taleb etmek; yukālu: إِسْتَمْنَحَهُ إِذَا طَلَبَ مَنَحَهُ

الْمَنِحُ [el-menih] (mīm'in fethi ve nūn'un kesriyle) Kumar oklarından bir okun

adıdır ki onun nasîbi yoktur, meger ki sâhibine teberru'an bir nesne itā oluna.

الْمَنْوُحُ [el-menūh] (mīm'in fethi ve nūn'un zammıyla) Şol nākadır, kış gününde cümle develerin sütü çekildikten sonra onun sütü sağıla, مُجَالِحٌ [mucāliḥ] gibi mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve lām'ın kesriyle ve hā-i mühmele ile.

الْمَمَانِيحُ [el-mumāniḥ] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle) Kışın süt veren deve, مَنُوْحٌ [menūh] ma'nāsına.

الْإِمْنَاهُ [el-imnāh] (hemzenin kesriyle) Nāka doğurmağa karîb olmak; yukālu: أَمْنَحَتِ النَّاقَةُ إِذَا دَنَا بِتَاجُهَا

الْمُمْنِيحُ [el-mumniḥ] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle) Doğurmağa karîb olan nāka.

[م ي ح]

الْمَائِحُ [el-mā'ih] Şol kimsedir ki kuyunun suyu azaldıkta kuyuya inip kovayı doldura.

الْمَاهَةُ [el-māhat] [bā'at] vezni üzere) مَاحٌ [mā'ih]in cem'i; yukālu: مَاحٌ يَمِيحُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve fi'l-hadîsi: نَزَلْنَا سِنَّةً مَاحَةً Ya'nī "Altı nefer kimse kuyuya indik."

الْمَيْحُ [el-meyh] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Salımı yürüme; yukālu: مَاحٌ تَبَحْتَرُ فِي مَشِيَّتِهِ، وَهُوَ مَشِيٌّ كَمَشِيِّ الْبَطَّةِ [tebahtur] tā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla تَدَخْرُجُ [tedaḥruc] vezni üzere kaz gibi salınarak yürüme. Ve

مَيْحٌ [meyh] İtā etmeğe dahi derler; yukālu: مَحْتُ الرَّجُلُ أَيِ أُعْطِيَتْهُ

مَيْحٌ [meyh] Şefā'ate dahi derler; yukālu: مَحْتُهُ عِنْدَ السُّلْطَانِ أَيِ شَفَعْتُ لَهُ

الْإِسْتِمَاهَةُ [el-istimāhat] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) 'Atā taleb etmek; yukālu:

إِسْتَمَحْتُهُ أَي سَأَلْتُهُ الْعَطَاءَ Ve şefā'at talep etme-
ğe dahi derler; yukālu: أَي سَأَلْتُهُ أَي
يَشْفَعُ لِي عِنْدَهُ

الإمْتِيَاخُ [el-imtiyāḥ] مَيْحٌ [meyḥ]
ma'nāsınadır.

الْتَمَائِيخُ [et-temāyuh] Her cānibe meyl ede-
rek yürümek; yukālu: تَمَائِيحُ السَّكْرَانُ وَالْعُضُنُ
أَي تَمَائِيلُ

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التُّونِ)

[ن ب ح]

النَّبِيحُ [en-nebḥ] (nūn'un fethi ve bā'nın
sükūnuyla) ve

النَّبِيحُ [en-nebīḥ] (nūn'un fethi ve bā'nın
kesriyle) ve

النُّبَاخُ [en-nubāḥ] (nūn'un zammıyla) ve

النَّبَاخُ [en-nibāḥ] (nūn'un kesriyle) Kelb
ürümek; yukālu: نَبِيحُ الْكَلْبِ يُنْبِحُ وَيَنْبِحُ نَبِيحًا
وَنَبِيحًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالثَّلَاثِ
Ve gāh olur ki ge-
yik āvāz vermesinde dahi isti'māl olunur;
yukālu: نَبِيحُ الطَّيْرِ

الْإِنْبَاخُ [el-inbāḥ] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِسْتِنْبَاخُ [el-istinbāḥ] (kezālik hemzenin
ve tā'nın kesriyle) Ürütme; yukālu: ائْتَبَحْتُ
الْكَلْبَ وَاسْتَبَحْتُهُ بِمَعْنَى

النُّبُوخُ [en-nubūḥ] (nūn'un ve bā'nın zam-
mıyla) Kabîlenin gürültüsü ve şamatası ve
kelblerinin āvāzı. Ondan sonra her kesrete
ve 'izzete نُبُوخٌ [nubūḥ] dediler.

[ن ت ح]

النَّتِيحُ [en-neth] (nūn'un fethi ve tā'nın
sükūnuyla) ve

النُّتُوخُ [en-nutūḥ] (zammeteynle) Su sız-
mak, رَشْحٌ [reṣḥ] ma'nāsına; yukālu:
نَتَحَتِ الْمَرَادَةُ تَنْتِيحُ نَتْحًا وَتَنْتُوخًا
ma'nāsına da gelir. Ve

النُّتُوخُ [nutūḥ] Ağaçlarda olan zamklardır ki
ter gibi zuhūr eder; وَلَا تَقُلُ نُتُوخٌ

الْمَنَاتِيحُ [el-menātiḥ] (mīm'in fethiyle) Su
sızacak yerler.

الْإِنْتَاخُ [el-intāḥ] نَتِيحٌ [neth] ma'nāsınadır,
ya'nī su sızmak ve terlemek.

[ن ح ح]

النُّجْحُ [en-nuĥ] (nūn'un zammı ve cīm'in sükūnuyla) ve

النَّجَاحُ [en-necāḥ] (nūn'un fethiyle) Zafer ma'nāsınadır; yukālu: نَجَحْتُ حَاجَتَهُ وَنَجَحَ أَمْرٌ فَلَانَ إِذَا تَسَيَّرَ

المُنْجِحُ [el-munciḥ] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Zafer sāhibi olan kimse.

المَنَاجِحُ [el-menāciḥ] (mīm'in fethiyle) مُنْجِحٌ [munciḥ]in cem'idir.

المَنَاجِحُ [el-menāciḥ] (yā'nın hazfiyle) Kezālik cem'idir.

الإِنْجَاحُ [el-incāḥ] (hemzenin kesriyle) Hācetine zafer bulmak; yukālu: مَا أَفْلَحَ فُلَانٌ وَلَا أُنْجَحَ Ve

إِنْجَاحٌ [incāḥ] Hācet bitirmeğe dahi derler; tekūlu: أَنْجَحْتُ حَاجَتَهُ إِذَا فَضَيْتَهَا لَهُ

التَّنْجُوحُ [et-teneccuḥ] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) ve

الإِسْتِنْجَاحُ [el-istincāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik hācet bitirmek; yukālu: تَنْجُزُ [teneccuḥ] nūn'un fethi ve cīm'in zammı ve teşdidiyle ve zā-i mu'ceme ile bir nesneyi bitirmeğe derler.

النَّاجِحُ [en-nāciḥ] (cīm'in kesriyle) Müyeser olan emr.

النَّجِيجُ [en-neciḥ] (nūn'un fethi ve cīm'in kesriyle) Serī ma'nāsına; yukālu: سَارَ فُلَانٌ Ve سَيْرًا نَجِيحًا أَي سَرِيعًا

نَجِيحٌ [neciḥ] Savāb ma'nāsına da gelir; yukālu: رَأَيْتُ نَجِيحًا أَي صَوَابًا

التَّنَاجُوحُ [et-tenācuḥ] (tā'nın fethi ve cīm'in zammıyla) Rū'yā-yı sāliha birbiri ardınca vāki' olmak; yukālu: تَنَاجَحَتْ أَخْلَامُهُ أَي تَتَابَعَتْ أَخْلَامُهُ بِصِدْقٍ

[ن ح ح]

النَّحِيحُ [en-neḥiḥ] (nūn'un fethi ve ḥā'nın kesriyle) Karın gürüldemek; yukālu: نَحَّ يَنْحُ نَحًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

نَحِيحٌ [neḥiḥ] Gāh olur ki **شَحِيحٌ** [ṣeḥiḥ] a itbā'la isti'māl olunur, müstakil ma'nā murād olunmaz; yukālu: فَلَانَ شَحِيحٌ نَحِيحٌ Ve **شَحِيحٌ** [ṣeḥiḥ] bahīl olan kimseye derler.

النَّحْنَحَةُ [en-naḥnaḥat] (‘alā-vezni' rā'zūle [ezzelzelet]) Kezālik karın gürüldemektir.

[ن د ح]

النُّدْحُ [en-nudḥ] (nūn'un zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Şol yere derler ki vāsi' ola.

الأَنْدَاحُ [el-endāḥ] (hemzenin fethiyle) نُدِحَ [nudḥ]ün cem'idir.

المَنَادِحُ [el-menādiḥ] (mīm'in fethiyle) Geçit yerleri.

المَمْدُوحَةُ [el-mendūḥat]

المَمْتَدَحُ [el-muntedaḥ] (bi-fethi'l-mīmi fi'l-evvel ve zammihā fi's-sānī ve zammı'd-dāli fi'l-evveli ve fethihā fi's-sānī) Vūs'at ma'nāsına; yukālu: لِي عَنْ هَذَا الْأَمْرِ مَمْدُوحَةٌ وَمَمْتَدَحٌ أَي سَعَةٌ يُقَالُ إِنَّ فِي الْمَعَارِيضِ لَمَمْدُوحَةً عَنِ الْكُذْبِ Ya'nī imāyla söylemede kezibden halās vardır; وَلَا تَقُلْ مَمْدُوحَةً بِالْمِيمَيْنِ Ve

مَمْتَدَحٌ [muntedaḥ] Mekān-ı vāsi'a dahi derler.

التَّنْدُوحُ [et-tenedduḥ] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdidiyle) Koyun, ağılından karnı tok olmağın çıkıp yayılmak.

الإِنْدِيحَاحُ [el-indiḥāḥ] Vāsi' olmak; yukālu: بِطَنَةٌ Ve إِنْدَحَ بِطَنُهُ إِنْدِيحَاحًا أَي اتَّسَعَ مِنَ الْبَطْنَةِ [biṭnet] bā'nın kesriyle karın tok olmak.

الإِنْدِييَاحُ [el-indiyāḥ] Karın şişmek; yukālu: إِنْدَاحَ إِنْدِييَاحًا إِذَا انْتَفَخَ وَتَدَلَّى مِنْ سَمَنٍ كَانَ ذَلِكَ أَوْ عِلَّةً Ve تَدَلَّى [tedellī] bir nesne uzanıp sarkmağa

derler. Ve fi hadîsi Umm Seleme ennehâ kâlet li-‘Ā’iše radiyallâhu ‘anhâ: “قَدْ جَمَعَ الْفَرَّانُ ذَلِكَ فَلَا تَنْدَجِيهِ بِالْخُرُوجِ إِلَى الْبَصْرَةِ” وَيُرْوَى “لَا تَبْدَحِيهِ” بِالْبَاءِ لَا تَفْتَحِيهِ مِنَ الْبَدْحِ وَهُوَ الْعَلَانِيَةُ

[ن ز ح]

النُّزْحُ [en-nezh] (nūn’un fethi ve zā’nın sükūnuyla) Kuyunun suyunu cümleten çekmek; yukālu: نَزَحْتُ الْبَيْتَ نَزْحًا إِذَا اسْتَقَيْتَ مَاءَهَا كُلَّهُ

النُّزُوحُ [en-nezūh] (nūn’un fethi ve zā’nın zammıyla) Şol kuyudur ki suyu az ola.

النُّزُوحُ [en-nuzuḥ] (zammeteynle) [nezūh]un cem’idir; yukālu: نَزَحْتُ رَكَبًا نَزْحًا Ve رَكَبًا [rekāyā] رَكِيئَةً [rekiyyet]in cem’idir. Ve رَكِيئَةً [rekiyyet] kuyuya derler.

النُّزْحُ [en-nezah] (fethateynle) Şol kuyudur ki onun suyunun ekseri çekilmiş ola.

النُّزُوحُ [en-nuzūh] (nūn’un ve zā’nın zam-meleriyle) Irak olmak; yukālu: نَزَحَتِ الدَّارُ نَزُوحًا إِذَا بَعْدَتْ

النَّازِحُ [en-nāzih] (zā’nın kesriyle) Irak olan nesne; yukālu: بَلَدٌ نَازِحٌ أَيُّ بَعِيدٌ

الْمَنَازِيحُ [el-menāzih] (mīm’in fethiyle) Ba’td olan nesnelere; yukālu: قَوْمٌ مَنَازِيحٌ وَيُقَالُ نَزَحَ فُلَانٌ إِذَا بَعْدَ عَنْ دِيَارِهِ غَيْبَةً بَعِيدَةً

الْمُنْتَزَعُ [el-muntezah] (mīm’in zammıyla ve zā’nın fethiyle) Şol mekândır ki ba’td ola; tekūlu: أَنْتَ بِمُنْتَزَعٍ مِنْ كَذَا أَيُّ بِبَعْدِ مِنْهُ Ve şā’irin bazı şī’rinde ki مُنْتَزَعٌ [muntezah] vākī’ olmuştur, zā’nın fethasın işbā’la mütevellid olma eliftir.

[ن ش ح]

النُّشْحُ [en-neṣḥ] (nūn’un fethi ve şīn’in sükūnuyla) ve

النُّشُوحُ [en-nuṣūḥ] (zammeteynle) Şol mikdâr içmektir ki kanmak mertebesine

varmaya; yukālu: نَشَحَ نَشِيحًا وَنُشُوحًا إِذَا شَرِبَ دُونَ الرِّبِيِّ

النُّشُوحُ [en-nuṣūḥ] (nūn’un fethi ve şīn’in zammıyla) Az suya derler.

[ن ص ح]

النُّضْحُ [en-nuṣḥ] (nūn’un zammıyla) ve **النُّضَاخَةُ** [en-neṣāḥat] (nūn’un fethiyle) Öğüt vermek; yukālu: نَضَحْتُكَ نَضْحًا وَنَضَاخَةً Ve bunun lām’la isti’mâli efsaktır. Kālallâhu ta’âlâ: ﴿وَأَنْضِحْ لَكُمْ﴾ (الأعراف 62)

النُّضِيحَةُ [en-neṣīḥat] (nūn’un fethi ve şād’ın kesriyle) İsmidir.

النَّاصِحُ [en-nāṣih] Nasīhat edici kimse.

النُّصِيحُ [en-neṣīḥ] (nūn’un fethi ve şād’ın kesriyle) Bi-ma’nāhu.

النُّضْحَاءُ [en-nuṣāḥā] (nūn’un zammı ve şād’ın fethiyle) Cem’idir; yukālu: قَوْمٌ نُّضْحَاءٌ

نَاصِحُ الْجَنِّبِ [nāṣihu’l-ceyb] Kalbi pāk olan kimse; yukālu: رَجُلٌ نَاصِحُ الْجَنِّبِ أَيُّ نَقِي الْقَلْبِ Ve

نَاصِحٌ [nāṣih] Hâlis olan bala da derler, وَكُلُّ شَيْءٍ خَلَصَ فَقَدْ نَضَحَ نَاصِحٌ [nāṣiḥ] gibi;

الْإِنْتِصَاحُ [el-intiṣāḥ] Nasīhati kabûl etmek; yukālu: إِنْتَضَحَ فُلَانٌ إِذَا قَبِلَ النَّصِيحَةَ وَيُقَالُ إِنْتَضَحَنِي إِذْنِي لَكَ نَاصِحٌ

التَّنْصِيحُ [et-tenaṣṣuḥ] (fethateynle ve şād’ın zammı ve teşdīdiyle) Nasīhat kılmak şek-lin göstermek; yukālu: تَنَصَّحَ أَيُّ تَشَبَّهَ بِالنُّضْحَاءِ Ve

الْإِسْتِنْصَاحُ [el-istinṣāḥ] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir kimseyi نَاصِحٌ [nāṣih] ‘add etmek; yukālu: اسْتَنْصَحَهُ أَيُّ عَدَّهُ نَصِيحًا

النُّصُوحُ [en-nuṣūḥ] (nūn’un zammıyla) De-venin şürbü sâdik olmak; yukālu: نَصَحَتِ الْإِبِلُ الشُّرْبَ تَنْصَحُ نُصُوحًا أَيُّ صَدَقَتْهُ

الْإِنْصَاحُ [el-inṣāḥ] (hemzenin kesriyle) Suya kandırmak; yukālu: أَنْصَحُهَا أَنَا أَيُّ أَرْوَيْتُهَا

التَّوْبَةُ النَّصُوحُ [et-tevbetu'n-naṣūḥ] (nūn'un fethi ve šād'ın zammıyla) مَأْخُودَةٌ مِنَ النَّصُوحِ بِالصَّمِّ وَهِيَ التَّوْبَةُ الصَّادِقَةُ

النَّصْحُ [en-naṣḥ] (nūn'un fethi ve šād'ın sükūnuyla) Dikmek ma'nāsınadır; yukālu: التَّوْبَةُ النَّصُوحُ: مَنِ حَطَّئُهُ إِعْتِبَارًا بِقَوْلِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "مَنْ أَعْتَابَ خَرَقَ وَمَنْ نَصَحْتُ الثُّوبَ أَنَّى حَطَّئُهُ" Ya'nī "Gıybet eden hil'at-i dīni pāreler, istigfār eden dikip ıslāh eder."

الْمُتَنَصِّصُ [el-mutenāṣṣaḥ] (mīm'in zammı ve šād'ın fethi ve teşdidiyle) Muhkem dikilmiş nesne, مُحَيِّطٌ [muḥayyaṭ] ma'nāsına yā'nın fethi ve teşdidiyle.

النَّاصِحُ [en-nāṣiḥ] Dikici, حَيَّاطٌ [ḥayyāṭ] ma'nāsına.

النِّصَاحُ [en-niṣāḥ] (nūn'un kesriyle) Şol ip-likdir ki onunla bir nesne dikerler.

النِّصَاحَاتُ [en-niṣāḥāt] (kezālik nūn'un kesriyle) Derilerdir, جُلُودٌ [culūd] ma'nāsına. Ve Şeybe b. Niṣāḥ, kurrādan bir kimsenin ismidir.

[ن ض ح]

النَّصْحُ [en-naḥḥ] (nūn'un fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) Su saçmak; yukālu: نَصَحْتُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

نَصَحَ [naḥḥ] Suyu bir mikdār içip kanma- mağa dahi derler; tekūlu: نَصَحَ عَطَشُهُ يَنْصَحُهُ Ve

نَصَحَ [naḥḥ] Hurmā ağacın suvarmağa dahi derler; yukālu: هَذِهِ نَحْلٌ تَنْصَحُ أَيُّ تُسْقَى Ve yukālu: مَالٌ فَلَانٌ يُسْتَقَى بِالنَّصْحِ وَهُوَ مُضَدَّرٌ

نَصَحَ [naḥḥ] Ok atmağa dahi derler; yukālu: نَصَحُوهُمْ بِالْبَيْلِ أَيُّ رَمَوْهُمْ Ve نَبَلٌ [nebl]

nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla ok, tūr ma'nāsına; ve yukālu: أَنْصَحُ عَنَّا الْخَيْلَ Ya'nī "Bizim cānibimizden 'askere ok at.'" Ve

نَصَحَ [naḥḥ] Def' etmeğe de derler; yukālu: نَصَحَ الرَّجُلُ عَن نَفْسِهِ إِذَا دَفَعَ عَنْهَا بِحُجْبَةٍ Ve

نَصَحَ [naḥḥ] Bir kimseden def'-i şerr etme- ğe dahi derler; yukālu: هُوَ يَنْصَحُ عَن فُلَانٍ أَيُّ يَدُبُّ عَنْهُ وَيَدْفَعُ Ve

نَصَحَ [naḥḥ] Ağacın yaprağı çıkması için yarılmaya dahi derler; yukālu: نَصَحَ الشَّجَرُ إِذَا تَفَطَّرَ لِيَخْرُجَ وَرَفَهُ [naḥḥ] kırbanın ve küpün sızıp terlemesi- ne dahi derler.

النَّتْضَاحُ [et-tenḍāḥ] (tā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: نَضَحَتْ الْقَرْيَةُ وَالْحَابِيَةُ نَضْحًا وَتَنْضَاحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَشَحَتْ Ve

النَّضِيعُ [en-neḍīḥ] Havuz. Ve

نَضِيعٌ [neḍīḥ] Tere dahi derler, عَرَقٌ [‘araḳ] ma'nāsına.

النُّضُوحُ [en-nuḍuḥ] (zammeteynle) Cem'î.

النَّضْحُ [en-neḍaḥ] (fethateynle) Kezālik havuz ma'nāsına.

الْأَنْصَاحُ [el-anḍāḥ] (hemzenin fethiyle) Cem'î. İbnu'l-A'rābī eyitti: Havuza نَضِيعٌ [neḍīḥ] dedikleri deveyi suvardığı içindir.

النَّاصِحُ [en-nāḍiḥ] (ḍād'ın kesriyle) Şol de- vedir ki onunla su çekerler kuyudan.

النَّاضِحَةُ [en-nāḍiḥat] Mü'ennesi, ثَانِيَةٌ [ṣāniyet] ma'nāsına.

النَّضَاحُ [en-naḍḍāḥ] (nūn'un fethi ve ḍād'ın teşdidiyle) Şol kimsedir ki kuyudan su çe- ken deveyi sürüp hurmā ağaçların suvara.

الْإِنْتِضَاحُ [el-intiḍāḥ] Su saçılmak; yukālu: يُنْتَضِحُ عَلَيْهِمُ الْمَاءُ أَيُّ تَرَشَّشٌ

النَّتْنَضُوحُ [et-tenaḍḍuḥ] (fethateynle ve ḍād'ın

zammı ve teşdidiyle) Bir nesneden sıyrılıp çıkmak; yukālu: رَأَيْتُهُ يَنْتَضِعُ مِمَّا قُرَفَ بِهِ Ya'ni "Töhmetsiz olmayan nesneden halâs bulup töhmetten namlu kınından çıkar gibi sıyrılıp çıktı" ki تَنْضَلُ [tenaşşul] namlu kınından çıkmağa derler.

النُّضُوحُ [en-neḏūḥ] (nūn'un fethi ve ḏād'ın zammıyla) Tıbbden bir nev'dir.

النَّضَاحُ [en-neḏāḥ] (nūn'un fethiyle ve ḏād'ın tahfifiyle) Masdardır, su sızmak ma'nāsına; yukālu: نَضَحَتِ الْوُزْبَةُ نَضَاحًا إِذَا رَشَحَتْ

[ن ط ح]

النُّطْحُ [en-naṭḥ] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Koç boynuzuyla vurmak; yukālu: نَطَحَهُ الْكَبْشُ يَنْطَحُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ضَرَبَهُ بِقَرْنِهِ Ya'ni koç boynuz ile vursa. Ve

نَطَحَ [naṭḥ] menāzil-i kamerden bir menzilin ismidir ki onlara قَرْنَا الْحَمَلَ derler, ya'ni Ḥamel burcunun iki boynuzuna teşbîh ederler.

الْإِنْتِطَاحُ [el-intiṭāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Koçlar birbirini boynuzuyla vurmak.

التَّنَاطُحُ [et-tenāṭuḥ] (tā'nın fethi ve tā'nın zammıyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: اِنْتَطَحَتِ الْكِبَاشُ وَتَنَاطَحَتِ

النُّطَّاحُ [en-naṭṭāḥ] (nūn'un fethi ve tā'nın teşdidiyle) Ziyāde boynuz vurucu koç; yukālu: كَبِشَ نَطَّاحٌ

النُّطِيحَةُ [en-neṭiḥat] ve

الْمَنْطُوحَةُ [el-menṭūḥat] (nūn'un fethiyle evvelde ve mīm'in fethiyle sâni'de) Şol davardır ki boynuzla vurulmadan helâk ola. Ve **نَطِيحَةٌ** [neṭiḥat]ın tā'sı ismiyyet galebe ettiğinden ötürüdür, فَرِيَسَةٌ [ferīset] ve أَكِيَلَةٌ [ekīlet] ve رَمِيَّةٌ [remiyyet] gibi. فَرِيَسَةٌ

[ferīset] yırtıcı cānver pārelemiş nesneye ve أَكِيَلَةٌ [ekīlet] yenmişe ve رَمِيَّةٌ [remiyyet] atılmışa derler. Ve buna ismiyyet galebe ettiğinin ma'nāsı budur ki el-ān hadesle muttasıf olması murād değildir, belki hemān hadese mukārin olmuş zāt murāddır.

النَّطِيحُ [en-neṭiḥ] ve

النَّاطِحُ [en-nāṭiḥ] Menāzil-i kamerden bir menzilin ismidir, nitekim نَطَحَ [naṭḥ] ta mürür etti. Ve dahi şol uçan kuştur veyāhūd şol sayd-ı vahşidir ki önünden gele. Ve bu قَعِيدٌ [qa'īd]in hilāfıdır ki قَعِيدٌ [qa'īd] diye sayyādın ardından gelen sayda derler. Ve

نَاطِحٌ [nāṭiḥ] diye mutlakan boynuzu olana derler, koyundan ve keçiden ne ki var ise; yukālu: مَا لَهُ نَاطِحٌ وَلَا خَائِطٌ Ya'ni "Onun ne koyunu ve ne keçisi vardır, ve ne hod devesi vardır" ki خَائِطٌ [ḥā'iṭ]ten murād devedir. Ve

نَطِيحٌ [neṭiḥ] Şol ata derler ki alnında onun kendi kılından iki dā'iresi ola. Ve bu kerīh 'add olunur. Ve eger dā'ire bir olursa ona دَائِرَةُ اللَّطَاةِ [dā'iretu'l-leṭāt] derler kerīh 'add olunmaz.

النَّاطِحُ [en-nāṭiḥ] Emr-i şedīde derler; yukālu: أَصَابَهُ نَاطِحٌ أَيْ أَمْرٌ شَدِيدٌ

النُّوَاطِحُ [en-nevāṭiḥ] Havādis-i müşkile; yukālu: هَذِهِ نَوَاطِحُ الدَّهْرِ أَيْ شَدَائِدُهُ

[ن ف ح]

النَّفْحُ [en-nefḥ] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Tıbbin rāyihası yayılmak; yukālu: نَفَحَ الطَّيْبُ يَنْفَحُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَاحَ Ya'ni rāyihā verse. Ve

نَفَحَ [nefḥ] Ayakla tepmeğe dahi derler; yukālu: نَفَحَتِ النَّاقَةُ أَيْ ضَرَبَتْ بِرِجْلِهَا Ve irak-

tan kılıçla vurmağa dahi derler; yukālu: تَفْحَهُ بِسَيْفٍ إِذَا تَنَاوَلَهُ مِنْ بَعِيدٍ Ve bir nesne vermeğe dahi derler; yukālu: تَفْحَهُ بِشَيْءٍ أَيْ أَعْطَاهُ Ve yel esmeğe dahi derler; yukālu: تَفْحَتِ الرِّيحُ نَفْحًا إِذَا هَبَّتْ Aşma'ı eyitti: نَفْحٌ [nefħ] soğuk yel esmeğe derler, nitekim لَفْحٌ [lefħ] lām ile sıcak yel esmeğe derler. Ve

نَفْحٌ [nefħ] Kan sıçramağa dahi derler; yukālu: نَفْحَ العِرْقِ يَنْفَحُ نَفْحًا إِذَا نَزَا مِنْهُ الدَّمُّ لَهُ نَفْحَةٌ [en-nefħat] Rāyiha; yukālu: لَهُ نَفْحَةٌ Ve طَيِّبَةٌ

نَفْحَةٌ [nefħat] Kıt'a ma'nāsına da gelir; yukālu: نَفْحَةٌ مِنَ العَذَابِ أَيْ قِطْعَةٌ مِنْهُ

النَّفْوُحُ [en-nefūħ] (nūn'un fethi ve fā'nın zammıyla) Şol nākadır ki sağmadan sütü çıka. Ve

نَفْوُحٌ [nefūħ] Şol yaya derler ki oku ırağa süre.

النَّفَايِحُ [en-nefā'ih] (nūn'un fethiyle) Yaylar.

النَّفِيحَةُ [en-nefīħat] (kezālik nūn'un fethiyle ve fā'nın kesriyle) Müfredi. Ve

نَفِيحَةٌ [nefīħat] Yay işledikleri ağacın şol pāresine de derler ki yay olmağa sālīh ola.

النَّمَانَفَةُ [el-munānefəħat] (mīm'in zammıyla ve fā'nın fethiyle) Husūmet etmek; yukālu: نَامَانَفْتُ عَنْ فُلَانٍ أَيْ خَاصَمْتُ عَنْهُ Ve rūbe-rū cenk etmeğe dahi derler; yukālu: نَامَانَفْتُهُمْ

النَّفْحَةُ [el-infaħat] (hemzenin kesri ve fā'nın fethi ve hā'nın tahfīfiyle) Kuzunun yāhūd oğlağın kursağına derler nesne yemedikçe, yedikten sonra كَرِشٌ [keriş] derler.

النَّمِنَفَةُ [el-minnefəħat] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla ve fā'nın fethiyle)

Bi-ma'nāhā.

الْأَنَافِحُ [el-enāfiħ] (hemzenin fethi ve fā'nın kesriyle) إِنْفَاحٌ [infaħat]ın cem'idir, kuzu kursakları ma'nāsına.

[ن ق ح]

التَّنْقِيحُ [et-tenqīħ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) تَنْقِيحُ الجُدْعِ [tenqīħu'l-cizc'] ya'ni ağacı yonup pāk etmek. Ve

تَنْقِيحُ الشَّعْرِ [tenqīħu's-ş'ir] Şi'ri tezyin edip elfāz-ı bārideden pāk etmek; yukālu: خَيْرٌ الشَّعْرِ الحَوْلِيُّ المُنْقَحُ Ya'ni “Şi'rın hayrlısı ylında çıkıp elfāz-ı sakileden pāk olandır.” Ve

تَنْقِيحُ العَظْمِ [tenqīħu'l-'aẓm] Sünüğün iliğın çıkarmaktır.

الْإِنْتِقَاحُ [el-intikāħ] [tenqīħ] ma'nāsınadır; yukālu: نَقَحْتُ العَظْمَ وَانْتَقَحْتُهُ بِمَعْنَى

التَّنْقِيحِ [et-tenakkuħ] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Az olmak; yukālu: تَنْقَحُ شَحْمٌ التَّاقَةَ إِذَا قَلَّ

[ن ك ح]

النِّكَاحُ [en-nikāħ] (nūn'un kesriyle) Cimā', vat' ma'nāsına. Ve gāh olur ki ‘akd ma'nāsına da gelir; tekūlu: نَكَحْتُهَا وَنَكَحَتْ هِيَ تَزَوَّجَتْ

النَّكَاحُ [en-nākīħ] Çiftlenen kimse; yukālu: هِيَ نَاكِحٌ فِي بَنِي فُلَانٍ أَيْ دَاتَ زَوْجٍ مِنْهُمْ

الْإِسْتِنكَاحُ [el-istinkāħ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Nikāh etmek; yukālu: إِسْتَنكَحَهَا بِمَعْنَى نَكَحَهَا

الْإِنْكَاحُ [el-inkāħ] (hemzenin kesriyle) Çiftlendirmek, tezvīc ma'nāsına.

النُّكْحَةُ [en-nukeħat] (nūn'un zammı ve kāf'ın fethiyle) Nikāhı çok olan kimse, kesrū'n-nikāh ma'nāsına.

النِّكْحُ [en-nikh] (nūn'un kesri ve kāf'ın zammıyla) ve

النُّكْحُ [en-nukh] (nūn'un zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Lügatlerdir, bir ma'nāya. Ve zamān-ı cāhiliyyette 'Arabların nikāhı bununla idi. Ve Ummu Ḥārice ki çok kabīle anası idi. **حَطَبٌ** [ḥiṭb] deseler **بِ-**tevakkuḫ **نِكْحٍ** [nikh] der idi, hattā darb-ı mesel olup "أَسْرَعُ مِنْ نِكَاحِ أُمِّ خَارِجَةَ" dediler.

[ن و ح]

التَّنَاوُحُ [et-tenāvuh] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammıyla) İki nesne birbirine mukābil olmak; yukālu: **الْجَبَّالَانِ يَتَنَاوَحَانِ**

النَّوَائِحُ [en-nevā'ih] (nūn'un fethiyle) **نَائِحَةٌ** [nā'ihāt]ın cem'idir, sağı sağıcılar ma'nāsına. Ve mezbūreler birbirine mukābil olduğu için **نَوَائِحُ** [nevā'ih] demişlerdir, kezālik riyāha dahi ya'nī esen yellere dahi **نَوَائِحُ** [nevā'ih] derler, kaçan mehebbi birbirine mukābil olsa.

النَّيِّحَةُ [en-neyyihāt] (nūn'un fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Şol yeldir ki ese duran yelin mukābilinden gele. Ve **النَّسِيحَةُ** [en-nesihāt] sīn ile şol yeldir ki ese duran yelin arkırısından gele.

النُّوْحُ [en-nevḥ] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Sağı sağmak; yukālu: **نَاحَتِ الْمَرْأَةُ تَنُوحُ نَوْحًا**

النَّاحِيَةُ [en-nāhiyet] (nūn'un kesriyle) İsmidir, sağıcılık ma'nāsına.

النُّوْحُ [en-nevḥ] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla)

الْأَنْوَاخُ [el-envāḥ] ve

النُّوْحُ [en-nuvvaḥ] (nūn'un zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) ve

النَّوَائِحُ [en-nevā'ih] ve

النَّائِحَاتُ [en-nā'ihāt] **نَائِحَةٌ** [nā'ihāt]ın cem'idir; yukālu: **نِسَاءٌ نُوْحٌ وَأَنْوَاخٌ وَنُوحٌ وَنَوَائِحٌ وَنَائِحَاتٌ**

الْمَنَاخَةُ [el-menāḥat] (mīm'in fethiyle) Cem' olup sağı sağdıkları yer; yukālu: **كُنَّا فِي مَنَاخَةٍ فَلَانَ**

التَّنَوُّوحُ [et-tenevvuḥ] Bir nesne hareket edip kendiyi salıvermek; yukālu: **تَنَوَّحَ الشَّيْءُ إِذَا تَدَلَّى** Ve **تَدَلَّى** [tedellī] bir nesne sarkmağa derler.

نُوحٌ [Nūḥ] (nūn'un zammıyla) Nūḥ nebīnin ismidir salavātullāhi 'aleyhi ve selāmuḥu. Munsarıftır, 'ucme ve ta'rīf insirāfına mānī' olmamıştır. Kezālik her ism ki üç harf üzere olup vasatı sākin ola, munsarıf olur, **لُوطٌ** [Lūṭ] gibi meselā, zīrā vasatının hiffeti sebebeynin birinin sıkletine mānī' olmuştur.

FASLU'L-VĀV**(فَضْلُ الْوَاوِ)****[و ت ح]**

الْوَيْحُ [el-veḥ] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükunuyla) Kalīl ve hakīr ma'nāsına.

الْوَيْحُ [el-veḥ] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَفَاهٌ Ve شَيْءٌ وَتَحٌ وَتَحٌ أَي تَفَاهٌ [tāfih] tā ile ve fā ile nāḥiz demek olur. Ve وَتَحٌ [veḥ]ten sıfat dahi gelir.

الْوَيْحَةُ [el-veḥat] (vāv'ın fethiyle) Bir nesne hakīr olmak; yukālu: وَتَحُ الشَّيْءِ يُوتِحُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَتَاخَةٌ إِذَا كَانَ قَلِيلًا وَحَقِيرًا

الْوَيْحُ [el-veḥ] (vāv'ın fethi ve tā'nın kesriyle) Hasīs ve denī ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ وَتِحٌ أَي حَسِيسٌ

الْإِيْتَاخُ [el-īṭāḥ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir nesneyi az etmek; yukālu: أُوْتِحَ فُلَانٌ عَطِيئَةً أَي أَقْلَاهَا

الْتَوَيْحُ [et-tevtūḥ] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

الْتَوَيْحُ [et-tevtūḥ] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdīdiyle) Az içmeğe dahi derler; yukālu: تَوَيْحْتُ مِنَ الشَّرَابِ أَي شَرِبْتُ شَيْئًا قَلِيلًا

[و ج ح]

الْوَيْحُ [el-vecāḥ] (vāv'ın fethiyle) ve

الْوَيْحُ [el-vucāḥ] (vāv'ın zammıyla) ve

الْوَيْحُ [el-vicāḥ] (vāv'ın kesriyle) Setr ma'nāsınadır. Ve gāh olur ki vāv'ı elife kalb edip إِجَاḤ [icāḥ] derler, kezālik elifin fethi ve zammı ve kesriyle. Ve havuzun dibinde kalan suya dahi وَجَاḤ [vecāḥ] derler, feth-i vāvla, kaçan dibin örtecek mikdārı olsa. Ve أَذْنَى وَجَاḤ [ednā vecāḥ] derler, bir nesnenin fi'l-cümle görünmesine; yukālu:

لَقِيْتُهُ أَذْنَى وَجَاḤ لِأَوَّلِ شَيْءٍ يُرَى

الْمَوْجِحُ [el-muveccaḥ] (mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve teşdīdiyle) Şol bezdir ki sık olup muhkem ola.

الْوَيْحُ [el-vecīḥ] (vāv'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْمَوْجُوخُ [el-mevcūḥ] (mīm'in fethiyle) Kapanmış kapı; yukālu: بَابٌ مَوْجُوخٌ أَي مَرْدُودٌ Ya'nī itiverilmiş kapı.

الْإِيجَاḤ [el-īcāḥ] (hemzenin kesriyle) Tazyik etmek; yukālu: أَوْجَحَهُ الْبُؤْلُ أَي صَيَّقَ وَعَلَيْهِ Ve

إِيجَاḤ [īcāḥ] Zuhūr etmeğe dahi derler; yukālu: أَوْجَحَتِ النَّارُ أَي وَضَحَتْ وَبَدَتْ وَأَوْجَحَ لَنَا الطَّرِيقُ أَي ظَهَرَ Ve

إِيجَاḤ [īcāḥ] Bir nesnenin nihāyetine erişmeğe dahi derler; yukālu: إِذَا فَخَرَ حَتَّى أَوْجَحَ إِذَا بَلَغَ الصَّفَا Ya'nī kayaya erişince kazsa.

[و ج ح]

الْوَيْحَةُ [el-vaḥveḥat] (‘alā-vezni [ed-daḥrecet]) Şol āvāzdır ki tutkun ola. Ve soğuktan şişmeğe dahi derler; yukālu: وَحَوْحَ الرَّجُلِ إِذَا نَفَخَ فِي يَدِهِ مِنْ شِدَّةِ الْبُرْدِ

الْوَيْحُ [el-vaḥvāḥ] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Hafif olan kimseye derler, Aşma'ī rivāyetinde; yukālu: رَجُلٌ وَحَوَاḤٌ أَي خَفِيفٌ

الْوَيْحُ [el-vaḥvaḥ] (vāv'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

[و د ح]

الْإِيدَاḤ [el-īdāḥ] (hemzenin kesriyle) Deve semirip hāli iyi olmak; yukālu: أُوْدِخَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ وَحَسُنَتْ حَالُهَا Ve

إِيدَاḤ [īdāḥ] İnkıyāda ve huzū'a dahi derler. Ve

إِيدَاḤ [īdāḥ] Koç tevakkuf edip sıçrama-

mak ya'nī koyuna katılmamak.

[و ذ ح]

الْوَدْحُ [el-vezah] (fethateynle) Şol nesnedir ki koyunun kuyruğuna ve kasık yerlerine yapışıp kurur kalır ki bu ekseriyā koyunun bevl ve necāsetinden hāsıl olur.

الْوَدْحَةُ [el-vezeḥat] Vāhidi.

الْوَدْحُ [el-vuzḥ] (vāv'ın zammıyla) Cem'idir. Ve bundan fi'l müştak edip **وَدَحَتْ** الشَّاةُ **تَوَدَّحُ** وَتَيَدَّحُ وَدَحًا رَبِيعًا derler, bāb-ı rābī'den.

[و ش ح]

الْوِشَاحُ [el-vişāḥ] (vāv'ın kesriyle) Bir nesnedir ki sahtiyāndan örüp üzerine cevāhir koyup 'avretler hamā'il gibi boynu ile böğrü arasına asarlar.

الْإِشَاحُ [el-işāḥ] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; ve yukālu: **وَشَّاحَ** وَإِشَاحَ بِالضَّمِّ أَيضًا

الْوُشْحُ [el-vuşḥ] (vāv'ın zammıyla ve şīn'in sükūnuyla) Cem'i.

الْأَوْشِحَةُ [el-evşihat] (elifin fethi ve şīn'in kesriyle) Kezālik cem'idir.

التَّوْشِيحُ [et-tevşih] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Vişāhı takmak; yukālu: **وَشَّحْتُهَا** **تَوْشِيحًا**

التَّوَشُّحُ [et-teveşşuḥ] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdīdiyle) Vişāhı takınmak; yukālu: **تَوَشَّحَتِ الْمَرْأَةُ أَي لَبَسَتِ الْوِشَاحَ** Ve gāh olur ki **تَوَشَّحُ** [teveşşuḥ] seyfte ve sevbde dahi isti'māl olunur; yukālu: **تَوَشَّحَ الرَّجُلُ** **سَيِّفِهِ وَبَتْوِيهِ**

الْوِشْحَاءُ [el-veşhā] (vāv'ın fethi ve elifin meddiyle) Şol keçidir ki beyāzdan hamā'ili ola.

الْوِشْحِينُ [el-veşhinn] (vāv'ın fethi ve nūn'un kesri ve teşdīdiyle) **وِشَاحٌ** [vişāḥ]

ma'nāsındır, āhirinde olan nūn-ı müşeddede zarūret için gelmiştir ki bu makūle nūn-ı müşeddede ziyādesin şu'arā-yı 'Arab cā'iz görmüşlerdir, rācizin kavli gibi: **”أَحَبُّ مِنْكَ مَوْضِعَ الْوُشْحَيْنِ وَمَوْضِعَ اللَّبِّبِ: ”**” **أَحَبُّ مِنْكَ مَوْضِعَ الْوُشْحَيْنِ وَمَوْضِعَ اللَّبِّبِ: ”** **وَالْقُرْطُنُ:** Ve **لَبَّبٌ** [lebeb] fethateynle sīn-bende ve **قُرْطٌ** [kurt] kāf'ın zammıyla ve rā'nın sükūnuyla küpeye derler.

وَاشِحٌ [Vāşiḥ] Yemen'den bir kabīlenin adıdır.

[و ض ح]

الْوُضُوحُ [el-vuḍūḥ] (zammeteynle) Āşikāre olmak; yukālu: **وَضَّحَ الْأَمْرُ يَضِّحُ وَضُوحًا مِنْ** **الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَانَ**

الْإِتِّدَاهُ [el-itidāḥ] (hemzenin kesri ve tā'nın teşdīdiyle ve kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **إِتَّضَحَ الْأَمْرُ أَي وَضَّحَ**

الْإِيدَاحُ [el-iḍāḥ] (hemzenin kesriyle) Āşikāre kılmak; yukālu: **أَوْضَحْتُهُ أَنَا** Ve

إِيدَاحٌ [iḍāḥ] Bir kimsenin beyāz oğulları doğmağa dahi derler; yukālu: **أَوْضَحَ الرَّجُلُ** **إِذَا وُلِدَ لَهُ أَوْلَادٌ بَيِّضٌ** Ve

إِيدَاحٌ [iḍāḥ] İttilāc ma'nāsına dahi gelir; ke-kavlihim: **مِنْ أَيْنَ أَوْضَحَتْ أَي مِنْ أَيْنَ طَلَعَتْ** Ve **مِنْ أَيْنَ بَدَأَ وَضَحَكَ** Ya'nī “Sana ittilāc kandan oldu ve nūr-ı hidāyet nereden zuhūr etti?” Ve **وَضَّحَ** [vedah] (fethateynle) ziyāya derler, nitekim 'an-karīb gelir.

الْإِسْتِيدَاحُ [el-istidāḥ] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Eli göz üzerine koyup görür müyin diye nazar etmek; yukālu: **إِسْتَوْضَحَ يَا فُلَانُ** ya'nī “Onat gör.” Ve

إِسْتِيدَاحٌ [istidāḥ] Bir nesnenin vuzūh üzere bilmesin taleb etmek; tekūlu: **إِسْتَوْضَحْتُهُ** **الْأَمْرَ وَالْكَلامَ إِذَا سَأَلْتَهُ أَنْ يُوضِّحَهُ**

التَّوَضُّعُ [et-tevaḍḍuḥ] (fethateynle ve ḍād'ın zammı ve teşdīdiyle) Yolun ortası

görünmek; yukālu: مُلْكُ الطَّرِيقِ إِذَا ظَهَرَ [mulku ṭarīq] diye tarikin ortasına derler.

الْمُتَوَضِّعُ [el-mutevaddiḥ] (mīm'in zammı ve dād'ın kesri ve teşdidiyle) Şol kimse-dir ki yolun ortasında yürüyüp kendiyi aşikâre kıla ve bir yere kuytulanmaya.

الْوَضْحُ [el-veḍaḥ] (fethateynle) Yolun doğrusu, مَحْجَةُ الطَّرِيقِ [meḥaccetu't-ṭarīq] ma'nāsına. Ve

وَضَحٌ [veḍaḥ] Dirhem-i saḥīha dahi derler. Ve dav'a ve beyāza dahi derler; yukālu: وَضَحَ بِالْفَرَسِ kaçan ki atın beyāzı olsa. Ve gāh olur ki وَضَحَ [veḍaḥ]la بَرَضٌ [beraṣ] tan kināyet ederler. Bu sebebden Cezīme el-Ebraş'a **الْوَضَّاحُ** [el-Vaḍḍāḥ] dediler. Ve وَضَّاحٌ [vaḍḍāḥ] şol kimseye de derler ki beyāzu'l-levn olup güzel renkli ola.

الْأَوْضَاحُ [el-evḍāḥ] (hemzenin fethiyle) Şol bezektir ki onu derāhīm-i saḥīhadan ederler.

الْمُوضِحَةُ [el-mūḍiḥat] (mīm'in zammıyla) Şol baş yarığıdır ki başın kemiğinin beyāzın göstere.

الْوَاضِحَةُ [el-vāḍiḥat] (dād'ın kesriyle) Şol dişlerdir ki dihk hâlinde zâhir olur.

[و ط ح]

الْوَطْحُ [el-veṭaḥ] (fethateynle ve ba'zı nüshada sükün-ı fâ ile kayd olunmuş) Şol nesnedir ki davarın ayağına ve kuşun tırnaklarına asılır, balçıkdan ve necâsetten.

التَّوَاتُحُ [et-tevātuḥ] (‘alā-vezni التَّعَاطُمُ [et-ta‘āzum]) Bir cemā‘at şerri birbirine ulaştırmak; yukālu: تَوَاتَحَ الْقَوْمُ إِذَا تَدَاوَلُوا الشَّرَّ فِيمَا بَيْنَهُمْ

[و ق ح]

الْوَقَاحُ [el-veḳāḥ] (vāv'ın fethi ve kāf'ın tahfifiyle) Muhkem olan nesne; yukālu: وَقَاحُ خَاوِزٍ وَقَاحُ Berk tırnak ma'nāsına.

الْوُقُوحُ [el-vuḳuḥ] (vāv'ın ve kāf'ın zammıyla) وَقَاحٌ [veḳāḥ]ın cem'idir, berk tırnaklar ma'nāsına, mislu: فَذَالٌ [ḳazāl] ve فَذُولٌ [ḳuzul]. Ve فَذَالٌ [ḳazāl] kāf'ın fethiyle ve zāl-ı mu'ceme ile başın gösgötürü art cānibi.

الْوَقَاحَةُ [el-veḳāḥat] (vāv'ın fethiyle) ve

الْوُقُوحَةُ [el-vuḳūḥat] (vāv'ın zammıyla) ve

الْوُقُوحُ [el-vuḳuḥ] (vāv'ın ve kāf'ın zammıyla) ve

الْفِجْحَةُ [el-ḳiḥḥat] (kāf'ın kesri ve ḥā'nın fethiyle tā vāv'dan ıvaz olmak üzere) Cümlesi masdarlardır, tırnak muhkem olmak ma'nāsına; yukālu: وَفُحٌ يُوْفُحُ وَفَاحَةٌ إِلَى وَفُحٍ آخِرِهِ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ Ve

وَقَاحَةٌ [veḳāḥat] Killet-i hayā ma'nāsına da gelir.

الْإِيْقَاحُ [el-iḳāḥ] ve

الْإِسْتِيقَاحُ [el-istīḳāḥ] Bi-ma'nāhā; yukālu: أَوْقَحَ الْحَافِرُ وَاسْتَوْقَحَ إِذَا اسْتَدَّ

الْوُقُوحُ [el-veḳiḥ] ve

الْوَقَاحُ [el-veḳāḥ] (bi-fethi'l-vāvi ve kesri'l-ḳāfi fi'l-evveli ve fethi'l-vāvi fi's-sānī) بَيْنَ الْقِحَّةِ وَالْوَقَاحَةِ Ya'nī bī-hayālīğı zâhir olan kimse.

وَقَاحُ الْوَجْهِ [veḳāḥu'l-veḥi] (vāv'ın fethiyle) Utanmaz yüzlü olan kimse; yukālu: إِمْرَأَةٌ وَقَاحُ الْوَجْهِ

التَّوْقِيعُ [et-tevḳiḥ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Tırnağı muhkem etmek, erimiş lihyānī yağ sürmekle. Lihyānī şol yağa derler ki gāyet sāfi ve iyi olmağın

sāhib-i rīṣ olanlar onunla sakallarına tīmār ederler.

الْمَوْقِعُ [el-muvaḳḳaḥ] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve kāf'ın fethi ve teşdīdiyle مَوْقِعٌ [muvaḳḳaʿ] vezni üzere) Şol kimsedir ki ona belālar erişmekle mücerreb ola.

[و ك ح]

الِاسْتِكَاحُ [el-istūkāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yavrular fermüde olmak; yukālu: إِسْتَوَكَّحَتِ الْفِرَاحُ إِذَا غَلَطَتْ Ve فِرَاحٌ [firāḥ] fā'nın kesriyle فَرِحٌ [ferḥ]in cem'idir, yavrular ma'nāsına.

[و ل ح]

الْوَلِيحَةُ [el-velīḥat] (vāv'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Garār ki kıldan olan çuvala itlāk olunur.

الْوَلِيحُ [el-velīḥ] ve

الْوَلَايِحُ [el-velā'ih] Cem'i, garā'ir ma'nāsına, çuvalar demek olur.

[و ي ح]

الْوَيْحُ [el-veyḥ] (vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kelime-i rahmettir, nitekim وَيْلٌ [veyl] kelime-i 'azābdır. Ve Yezīdī eyitti: وَيْحٌ [veyḥ] ve وَيْلٌ [veyl] ikisi de bir ma'nāyadır, وَيْحٌ لِرَيْدٍ ve وَيْحٌ لِرَيْدٍ derler, ibtidā'iyet üzere ref' etmekle ve وَيْحًا لِرَيْدٍ dahi derler fi'li izmār etmekle gūyā ki takdīr-i kelām اللهُ وَيْحًا وَوَيْلًا demek olur. Ve وَيْحَكَ وَوَيْحَ زَيْدٍ وَوَيْلَكَ وَوَيْلَ زَيْدٍ dahi cā'izdir izāfetle, sūret-i sābıka gibi, izmār-ı fi'le mansūb etmek üzere ve ammā فَتَعَسَا لَهُمْ her ne ki var ise mansūbdur, dā'imā mas-dariyyet üzere fi'l-i mukadder ile bunların lām'sız izāfeti cā'iz değıldir, zīrā فَتَعَسَاهُمْ desen yāhūd بَغْدَهُمْ desen sahīh olmaz, pes beynlerinde fark zāhir oldu.

BĀBU'L-ḤĀ
(بَابُ الْحَاءِ)

خ

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ر خ]

التَّارِيخُ [et-tārīḥ] Bir nesnenin vaktin bildirmek.

التَّوْرِخُ [et-tevrīḥ] Bi-ma'nāhu; yukālu: أَرُخْتُ الْكِتَابَ يَوْمَ كَذَا وَوَرُخْتُهُ بِمَعْنَى

الإِرَاخُ [el-irāḥ] (hemzenin kesriyle) Bakar-ı vahşī.

الأَزْحَةُ [el-erḥat] (hemzenin fethiyle ve rā'nın sükūnuyla) Müfredi.

[أ ض خ]

الأَصَاخُ [el-Uḍāḥ] (hemzenin zammıyla) Bir mevzi'nin ismidir; tezkīri ve te'nisi cā'izdir.

[أ ف خ]

اليَأْفُوخُ [el-ye'fūḥ] Şol yumuşak yerdir tıf- lın başında ki yapışıkları zamānda hareket eder ki ona ba'zı diyārda imik derler. Ve bu يَنْعُمُولُ [yef'ūl] vezni üzeredir. Ve يَأْفُوخُ اللَّيْلِ مُعْظَمُهُ Ya'nī gece uzununa يَأْفُوخُ [ye'fūḥ] derler.

اليَأْفِيخُ [el-ye'āfīḥ] (yā'nın fethi ve hemzen sonra elifin meddiyle مَصَابِيحُ [meşābīḥ] vezni üzere) يَأْفُوخُ [ye'fūḥ]un cem'idir.

الأَفْخُ [el-efḥ] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla) İmiğe vurmak; yukālu: مَنْ أَفْخَيْتُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيِ ضَرَبْتُ يَأْفُوخَهُ

[أ ل خ]

الإِئْتِلَاخُ [el-i'tilāḥ] İhtilāt ma'nāsınadır; yukālu: ائْتَلَخَ عَلَيْهِمْ أَمْرُهُمْ أَيِ اخْتَلَطَهُ وَ قَعُوا فِي ائْتِلَاخٍ أَيِ اخْتِلَاطٍ وَ اخْتِلَالٍ

FASLU'L-BĀ'

(فَصْلُ الْبَاءِ)

[ب خ خ]

بَخ [bah] Bir kelimedir ki medh katında ve rızā vaktinde söylenir. Ve gāh olur ki mübālaga için tekrār edip بَخ بَخ derler. Ve eger بَخ بَخ kelimelerinin mā-beynin fasl eylemeyip vasl eylesen بَخ بَخ dersin tenvinle ve tahfifiyle ve gāh olur ki ism-i munsarîf gibi müşedded isti'māl edersin.

الْبَحْبَحَةُ [el-bahbeḥat] (alā-vezni الرَّزْزَلَةُ [ez-zelzelet]) بَخ بَخ demek; yukālu: بَخِخْتُ: Ve الرَّجُلُ إِذَا قُلْتُ لَهُ ذَلِكَ

بَخْبَحَةُ [bahbeḥat] Issı havāyı soğutmağa dahi derler; yukālu: بَخِخُوا عَنْكُمْ مِنَ الظَّهِيرَةِ أَيُّ: أَبْرَدُوا Ve gāh olur ki خَبِخُوا dahi derler ve bu ondan maklūb olmak ihtimālî vardır. Ve

بَخْبَحَةُ [bahbeḥat] Deve kükreyip ağzında olan dağarcığı ağzına doldurmak ma'nāsına da gelir.

التَّبَخُّخُ [et-tebaḥbuḥ] (alā-vezni التَّدْخُج [et-tedaḥruc]) Issı sākin olmak; yukālu: فُورَةٌ Ve تَبَخَّخَ الحَرُّ إِذَا سَكَنَ بَعْضُ فُورَتِهِ fā'nın fethiyle āteş germ olmak.

الْبَخْبَاخُ [el-baḥbāḥ] (bā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Ziyāde kükreyip çağırıcı deve; yukālu: جَمَلٌ بَخْبَاخٌ الْهَدِيرِ Ve هَدِيرٌ [hedir] hā'nın fethiyle devenin āvāzına derler.

[ب ذ خ]

الْبَذَخُ [el-bezaḥ] (bā'nın ve zāl-ı mu'cemenin fethiyle) Ululanmak, kibr ma'nāsına; yukālu: بَذَخَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّوَابِعِ إِذَا تَكَبَّرَ

التَّبَذُّخُ [et-tebezḥuḥ] (fethateynle ve zāl'in

teşdiidiyle ve zammıyla) Tekebbür ve 'ulüvv ve şeref.

الْبَائِذُ [el-bāziḥ] 'Ālī.

الْبَوَائِذُ [el-bevāziḥ] 'Ālī olan dağlar, شَوَامِخُ [şevāmiḥ] ma'nāsına.

الْبَيْذُخُ [el-beyzaḥ] (bā'nın ve zāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol 'avrettir ki müces-seme ola.

[ب ر ز خ]

الْبِرْزُخُ [el-berzaḥ] (bā'nın fethi ve rā-i mühmelenin sükūnuyla) İki nesne arasında māni' olan şey'. Ve

بِرْزُخٌ [berzaḥ] Dünyā ile āhret beynine dahi derler, hīn-i mevttten zamān-ı ba'se varınca; pes şol kimse ki vefāt ede بِرْزُخٌ [berzaḥ]a dāhil olur.

[ب ز خ]

الْبِرْزُخُ [el-bezaḥ] (fethateynle) Göğüs çıkıp arka dāhil olmak.

الْأَبْرُخُ [el-ebzaḥ] Göğsü çıkık olup arkası içeri olan kimse.

الْبِرْزَاخُ [el-bezḥā'] (bā'nın fethiyle) Mü'ennesi; yukālu: رَجُلٌ أَبْرُخٌ وَامْرَأَةٌ بِرْزَاخٌ إِذَا اطْمَأَنَّتْ قَطَاتُهُ وَضَلَبَهُ Ve وَيُقَالُ أَيضًا فَرَسٌ أَبْرُخٌ إِذَا اطْمَأَنَّتْ قَطَاتُهُ وَضَلَبَهُ [kaṭāt] kâf'ın fethi ve ṭā-i mühmele ile at sağrısıdır ve ضَلَبٌ [şulb] şād'ın zammıyla arkasıdır, ya'nī onun arkasıyla sağrısı dūn olsa أَبْرُخٌ [ebzaḥ] derler.

التَّبَازُخُ [et-tebāzuḥ] (tā'nın fethi ve zā'nın zammıyla) Sağrı çıkık olmak; yukālu: Ve تَبَازَخَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا خَرَجَتْ عَجِزَتُهَا

تَبَازُخٌ [tebāzuḥ] Bir nesneden geri çekilmek; yukālu: تَبَازَخَ فُلَانٌ عَنِ الْأَمْرِ أَيُّ تَقَاعَسَ

بِرْزَاخَةٌ [Bezāḥat] (bā'nın fethiyle) Bir mevzi'in adıdır ki Ebū Bekr radiyallāhu 'anhnin muhārebesei onda olmuştur.

[ب ط خ]

الْبَطِيخُ [el-bitṭīḥ] ve

الْبَطِيخَةُ [el-bitṭīḥat] (bā'nın kesri ve ṭā'nın teşdidiyle) Kavun.

الْإِبْطَاحُ [el-ibṭāḥ] (hemzenin kesriyle) Kavun çok olmak; yukālu: أَبْطَحَ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَ عِنْدَهُمُ الْبَطِيخُ

الْمَبْطَاحَةُ [el-mebṭāḥat] (mīm'in ve ṭā'nın fethiyle) Kavun olduğu yer. Ve ṭā'nın zammı dahi lügattır.

[ب ل خ]

الْبَلَّخُ [el-belaḥ] (fethateynle) Ululanmak; yukālu: بَلَخَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

التَّبْلُخُ [et-teblluḥ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Tekebbür etmek; yukālu: تَبْلَخَ الرَّجُلُ فَهُوَ أَبْلَخُ

الْأَبْلَخُ [el-eblaḥ] Mütekebbir olan kimse.

الْبَلْحَاءُ [el-belḥā'] (bā'nın fethiyle ve lām'ın sükunu ve elifin meddiyle) Ahmak olan 'avret, حَمَقَاءُ [ḥamqā'] gibi.

[ب و خ]

الْبَوُخُ [el-bevḥ] Harāret sākin olmak; yukālu: بَاخَ الْحَرُّ وَالْعَصَبُ وَالنَّارُ وَالْحُمَى إِذَا سَكَنَ وَفَتَرَ

الْبُؤُخُ [el-būḥ] (bā'nın zammıyla) Karışmak; yukālu: هُمُ فِي بُوخٍ مِنْ أَمْرِهِمْ أَيِ فِي اخْتِلَاطٍ

FASLU'T-TĀ'

(فَضْلُ التَّاءِ)

[ت خ خ]

الْتُّخُ [et-taḥḥ] (tā'nın fethiyle) Ekşi hamur.

الْتُّخُوحُ [et-tuḥūḥ] (tā'nın ve ḥā'nın zammıyla) Hamur ekşi olmak; yukālu: تَخَّ تُخُوخًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِتْحَاخُ [el-itḥāḥ] Hamuru ekşi etmek; yukālu: أَتَحَّهُ صَاحِبُهُ عَلَى وَزْنِ أَعَدَّهُ

الْتُّخْتَحَةُ [et-taḥteḥat] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) Savt hikāyet etmek.

الْتُّخُ [et-tuḥḥ] (tā'nın zammıyla) Kesb ma'nāsınadır, kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şiḥāḥ.

FASLU'Ş-ŞĀ'

(فَضْلُ الثَّاءِ)

[ث و خ]

النُّوْخُ [eş-sevħ] ve

النُّيْحُ [eş-seyħ] (şā'nın fethi ve vāv'ın ev-velde ve yā'nın sānide sükūnuyla) Ayak balçığa batmak; yukālu: فَدَمُهُ بِالْوَحْلِ تَأَخَّثَ فَدَمُهُ بِالْوَحْلِ تَأَخَّثَ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي حَاصَتْ وَعَابَتْ فِيهِ تَنُوخُ وَتَيْيْحُ

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج خ خ]

جَحَّ بِبَوْلِهِ أَيَّ [el-caħħ] Atmak; yukālu: جَحَّ بِبَوْلِهِ أَيَّ رَمَى بِهِ Ve yere vurmak ma'nāsına da gelir; yukālu: جَحَّحْتُ الرَّجُلَ صَرَغْتُهُ Ve

جَحَّ [caħħ] Uzanıp yanı üzerine yatmak ve a'zāsın salıvermek.

الرُّزْلُزْلَةُ [el-caħcaħat] (alā-vezni [ez-zelzelet]) Kezālik uzanıp yatmak ve a'zāsın gevşetmek, جَحَّ [caħħ] gibi; yukālu: جَحَّحَ الرَّجُلُ يُجَحَّحُ إِذَا اضْطَجَعَ وَتَمَكَّنَ وَاسْتَرَخَى

[ج ف خ]

الْجَفْحُ [el-cafħ] (cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Fahr ve tekebbür etmek; yukālu: جَفَحَ مِثْلَ جَحَفَ وَجَمَحَ إِذَا تَكَبَّرَ

الْجَفَّاحُ [el-ceffāħ] (cīm'in fethi ve fā'nın teşdidiyle) Ziyāde tekebbür üzere olan kimse; yukālu: هُوَ جَفَّاحٌ وَجَمَّاحٌ وَذُو جَفْحٍ وَذُو جَمَحٍ جَمَحَ

الْمُجَافَحةُ [el-mucāfeħat] (mīm'in zammı-yla ve fā'nın fethiyle) Tekebbür edişmek; yukālu: جَافَحةٌ وَجَامَحةٌ

[ج ل خ]

الْجَلْحُ [el-celħ] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Sel dolmak; yukālu: جَلَحَ السَّيْلُ الوَادِي يَجْلَحُهُ جَلْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا مَلَأَهُ

الْجُلَاحُ [el-culāħ] (cīm'in zammı ve lām'ın tahfifiyle) Doldurucu sel ma'nāsına; yukālu: سَيْلٌ جُلَاحٌ Ve ammā ḥā-i mühmele ile olan جُلَاحٌ [culāħ] şol seldir ki önüne her ne gelir ise alır gider.

الْجِلْوَاخُ [el-cilvāħ] (cīm'in kesriyle) Şol vāsi' deredir ki sel ile dolmuş ola.

[ج و خ]

التَّجْوُحُ [et-tecevvuḥ] Yıkılmak; yukālu: تَجَوَّحَتِ الْبَيْتُ إِذَا انْهَارَتْ Ve إِنْهِيَارٌ [inhiyār] rā-i mühmele ile yıkılmak ma'nāsınadır.

الْجَوْحُ [el-cūḥ] Yer nesneyi koparmak; yukālu: جَاخَ السَّيْلُ الْوَادِي إِذَا اقْتَلَعَ أَجْرَافَهُ Ve أَجْرَافٌ [ecrāf] cīm'le ve rā-i mühmele ile selin kazıntısına derler.

الْجَوْحَانُ [el-cevḥān] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şol yerdir ki onda hurmā kuruturlar. Ve bu ehl-i Başra lügatıdır.

FASLU'L-ḤĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[خ و خ]

الْحَوُّحُ [el-ḥavḥ] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şeftali ki meyve kısmındandır.

الْحَوِّحَةُ [el-ḥavḥat] (ḥā'nın kezālik fethiyle) Vāhidi. Ve

حَوِّحَةٌ [ḥavḥat] Kezālik şol duvarda olan deliğe derler ki aydınlık girmek için ederler.

الْحَوِثِيَّةُ [el-ḥuveyḥiyet] (ḥā'nın zammı ve vāv'ın fethi ve yā'nın tahfīfiyle) Dāhiye ve belā ma'nāsına.

FASLU'D-DĀL

(فَصْلُ الدَّالِ)

[د ب خ]

التَّدْبِيحُ [et-tedvīḥ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Arkayı yumru edip başı aşağı tutmak; yukālu: دَبَّحَ الرَّجُلُ تَدْبِيحًا إِذَا قَبَبَ ظَهْرَهُ Ve Hā'i mu‘ceme ve ḥā-i mühmele ile dahi lügattır. Ebū ‘Amr’dan ve İbnu’l-Arābî’den böyle rivāyet olunmuştur.

[د خ خ]

الدَّخْدَخَةُ [ed-daḥdeḥat] (‘alā-vezni الرَّزْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Zelil etmek; yukālu: دَخْدَخْنَا Ve **دَخْدَخَةٌ** [daḥdeḥat] Yorgun etmeğe dahi derler.

الدُّخُّ [ed-duḥḥ] (dāl’ın zammı ve ḥā’nın teşdidıyla) Lügattır, duhān ma‘nāsına ki tütün demek olur.

[د ر ب خ]

الدَّرْبِيحَةُ [ed-derbeḥat] Dişi güvercin erkeğine huzū edip mutīr olmak; yukālu: دَرَّبِيحَتْ Ve **الدَّرْبِيحَةُ** [derbeḥat] İnsān arkasın düz edip başın aşağı tutmaktır; yukālu: إِذَا دَرَّبِيحَ الرَّجُلُ إِذَا طَاطَأَ رَأْسَهُ وَبَسَطَ ظَهْرَهُ

[د م خ]

دَمِخٌ [Demḥ] (dāl’ın fethi ve mīm’in sükūnuyla) Bir dağın ismidir.

[د و خ]

الدَّوْحُ [ed-devḥ] (dāl’ın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Kahr ve galebe etmek; yukālu: دَاخَ الْبِلَادَ يَدُوْحُهَا إِذَا فَهَرَهَا وَاسْتَوَلَى عَلَى أَهْلِهَا Ve zelil olmağa dahi derler; yukālu: دَاخَ الرَّجُلُ يَدُوْحُ أَيُّ دَلَّ

التَّدْوِيحُ [et-tedvīḥ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Zelil etmek; yukālu: دَوَّخْتُهُ أَنَا أَيُّ دَلَّ اللَّهُ Ve Aşma‘ī eyitti: دَوَّخْتُ ve دَوَّخْتُ derler, ma‘nāsına.

[د ي خ]

الدَّيْحُ [ed-deyḥ] (dāl’ın fethi ve yā’nın sükūnuyla) Hurmā salkımıdır, ‘Adebbes rivāyeti üzere.

الدَّيْحَةُ [ed-dīḥat] (dāl’ın kesri ve yā’nın fethiyle) دَيْحٌ [deyḥ]in cem‘i, mislu: دَيْكٌ [dīk] ve دَيْكَةٌ [diyeket] Ve دَيْكٌ [dīk] horoza derler.

FASLU'Z-ZĀL
(فَصْلُ الذَّالِ)

[ذ ي خ]

الذَّبِيحُ [ez-zeyḥ] (zāl'ın kesri ve meddiyye) Yelesi kurt dedikleri cānverin erkeğidir ki kılları çok ola.

الذَّبِيحَةُ [ez-zeyḥat] Mü'ennesi.

الذَّبِيحُ [ez-zuyūḥ] ve

الأَذْيَاخُ [el-ezyāḥ] ve

الذَّبِيحَةُ [ez-zīyehat] Mislu: الذَّبِيكَةُ [ed-diyeket] cem'î.

FASLU'R-RĀ
(فَصْلُ الرَّاءِ)

[ر ب خ]

التَّرْبُوحُ [et-terbuḥ] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Mülāyim olup salkı olmak; yukālu: مَسَى حَتَّى تَبْرُحَ أَيِ اسْتَرْحَى

الْمُرْبُوحُ [el-murbāḥ] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Bir cins kumdur beriyyede, رَمَلَةٌ [remlet] ma'nāsına.

الرَّبِيحُ [er-rebīḥ] (rā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Şol büyük adamdır ki salkı ola, müsterhī ma'nāsına.

الرَّبُوحُ [er-rebūḥ] (rā'nın fethi ve bā'nın zammı ile) Şol 'avrettir ki cimā' hâlinde kendiden geçe; yukālu: رَبَّحَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا غُشِيَ عَلَيْهَا عِنْدَ الْجَمَاعِ

[ر ت خ]

الرَّاتِحُ [er-rātiḥ] Sıvık olan hamur yāhūd sıvık olan balçık; yukālu: رَتَّحَ الْعَجِينُ وَالطَّيْنُ فَهُوَ رَاتِحٌ أَي رَقٌّ

الرُّتُوحُ [er-rutūḥ] (rā'nın zammıyla) Yapışmak, لُصُوقٌ [luṣūq] ma'nāsına.

[ر خ خ]

الرَّوْحَاخُ [er-reḥāḥ] (rā'nın fethiyle ve ḥā'nın tahfifiyle) Gevşek, رِخْوَةٌ [riḥvet] ma'nāsına; yukālu: أَرْضٌ رَخَاخٌ أَي رِخْوَةٌ Ve vüs'atle olan dirliğe dahi derler; yukālu: عَيْشٌ رَخَاخٌ Ve şarābı bir nesne ile karıştıрмаğa dahi derler; yukālu: رَخَّحْتُ الشَّرَابَ أَي مَرَّجْتُهُ

الرُّحُ [er-ruḥḥ] (rā'nın zammıyla) Mülāyim olan ot, نَبَاتٌ هَسٌّ ma'nāsına. Ve sāhib-i Şurāḥ'ın رُحٌّ [ruḥḥ] nebāt-ı tere dediği muhāliftir.

[ر س خ]

الرُّسُوحُ [er-rusūḥ] (rā'nın ve sīn'in zammiyla) Sābit olmak; yukālu: رَسَخَ الشَّيْءُ أَي تَبَيَّنَ

الرُّوَايَةُ [er-rāsiḥ] Sābit ma'nāsına. Ve min-hu: ﴿وَالرُّوَايَةُ فِي الْعِلْمِ﴾ (آل عمران 7)

[ر ض خ]

رَضَخَ [raḍḥ] (rā'nın fethi ve ḍād'ın sükunuyla) Ufatmak; **رَضَخَ** [raḍḥ] gibi ḥā-i mühmele ile; yukālu: رَضَخْتُ الْحَصَى وَالنَّوَى رَضَخْتُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَي كَسَرْتُهُ Ve yukālu: رَضَخْتُ رَأْسَ الْحَيَّةِ بِالْحِجَارَةِ

رَضَخَ [raḍḥ] 'Atā-ı kalīle dahi derler; yukālu: رَضَخَا لَهُ رَضَخْتُ لَهُ Ve fi'l-hadīsi: "أَمَرْتُ لَهُ بِرَضَخِ" Ve

رَضَخَ [raḍḥ] Taş atmağa dahi derler; yukālu: رَضَخْتُهُ إِذَا رَمَيْتُهُ بِالْحِجَارَةِ

الرُّمْرَاضَةُ [el-murāḍaḥat] (mīm'in zammı ve ḍād'ın fethiyle) Taş atmak, **رَضَخَ** [raḍḥ] ma'nāsına.

الرُّمْرَاضُ [et-terāḍuḥ] (tā'nın fethi ve ḍād'ın zammiyla) Taş atışmak; yukālu: تَرَامَيْتَنَا تَرَامَيْنَا

FASLU'Z-ZĀY

(فَضْلُ الزَّايِ)

[ز خ خ]

الرُّزْحُ [ez-zahḥ] Bir kimseyi çukur yere itivermek. Ve fi hadīsi Ebī Mūsā: "مَنْ يَتَّبِعِ الْقُرْآنَ يَهْبِطُ بِهِ عَلَى رِيَاضِ الْجَنَّةِ وَمَنْ يَتَّبِعُهُ الْقُرْآنُ يُرْخُ الْقُرْآنُ فِي قَفَاهُ حَتَّى يَقْدَفَ بِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ" Ya'nī "Her kim Qur'ān'a tābi' oldu, felāh ve cennet buldu ve her kim Qur'ān'ı kendiye tābi' kıldı onun yeri cehennem oldu."

الرُّمْرَاحَةُ [el-mezeḥḥat] (mīm ve zā'nın fethiyle ve ḥā'nın teşdidiyle) 'Avret, مَرْأَةٌ [mer'et] ma'nāsına. Kāle'ş-şā'ir: "طُوبَى لِمَنْ كَانَتْ لَهُ مَرْحَةٌ | | يَرْحُهَا ثُمَّ يَنَامُ الْمَرْحَةَ"

الرُّزْحَةُ [ez-zahḥat] (zā'nın fethiyle) Kīn ve hased etmek; yukālu: رَزَحَ الرَّجُلُ رِزْحًا إِذَا اغْتَاظَ Ve yukālu: إِغْتِيَاظٌ [iḡtiyāz] gazaba gelmektir.

الرُّزْحِيخُ [ez-zahīḥ] (zā'nın fethi ve ḥā'nın kesriyle) Ateşin ziyāde yaldıraması; tekülü: رَزَحَ الْجَمْرُ رِزْحًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

[ز ل خ]

الرُّزْلُ [ez-zelḥ] (zā'nın fethi ve lām'ın sükunuyla) Şol yerdir ki yaş olup sıyrınacak olduğu için onda ayaklar dayınır. Ebū Zeyd böyle rivāyet etti: رَزْلُكَ مَقَامٌ derler, nitekim رَزْلُكَ مَقَامٌ derler sükun-ı lām'la ve cīm'le, sıyrınacak yer ma'nāsına.

الرُّزْلُوكُ [ez-zelūḥ] Şol kuyuya derler ki onun yukarısı dayınacak olmağın her kim onda durursa dayınır. Ve

رَزْلُكَ [zelḥ] Kezālik bir ok atımına derler, yukālu: رَزْلُكَ غَلْوَةُ السَّهْمِ

الرُّزْلُخَةُ [ez-zulleḥat] (zā'nın zammı ve lām'ın teşdidiyle) قُبْرَةٌ [qubberet] vezni üzere) Şol dayınacak yerdir ki onun üzerinde

oğlancıklar sıyrınırlar. Ve قُبْرَةٌ [kubberet] k āf'ın zammı ve bā'nın fethi ve teşdidiyle bir nev' kuştur, keklik cinsinden.

[ز م خ]

الرَّامِحُ [ez-zāmiḥ] (mīm'in kesriyle) Yüksek nesne, شَامِحٌ [šāmiḥ] ma'nāsına. Ve tekebbür ma'nāsına da gelir; yukālu: رَمَحَ مِنْ
البَابِ الثَّالِثِ أَيْ تَكَبَّرَ

الرُّمَحُ [ez-zummaḥ] (zā'nın zammı ve mīm'in fethi ve teşdidiyle) زَامِحٌ [zāmiḥ]in cem'idir; yukālu: الْأُنُوفُ الرُّمَحُ “Yüksek burunlu” tekebbürden kināyettir.

[ز ن خ]

الزَّنْحُ [ez-zenaḥ] (fethateynle) Yağ mütegayyir olmak; yukālu: زَنَحَ الدَّهْنُ يَزْنَحُ مِنْ
البَابِ الرَّابِعِ

الزَّنْحُ [ez-zenḥ] (zā'nın fethiyle ve nūn'un kesriyle) Mütegayyir olan yağ.

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[س ب خ]

السَّبِيحَةُ [es-sebeḥat] (sīn'in ve bā'nın fethiyle) Şūr olan toprak, çorak ma'nāsına.

السَّبَاخُ [es-sibāḥ] (sīn'in kesri ve bā'nın tahfifiyle) سَبِيحَةٌ [sebeḥat]ın cem'idir, şūr olan topraklar ma'nāsına.

السَّبِيحَةُ [es-sebiḥat] (sīn'in fethi ve bā'nın kesriyle) Çorak bitiren yer; yukālu: أَرْضٌ حَفَرُوا فَاسْتَبَحُوا إِذَا سَبَاخَ سَبِيحَةٌ أَيْ ذَاتُ سَبَاخَ بَلَّغُوا السَّبَاخَ

السَّبِيحُ [es-sebiḥ] (sīn'in fethi ve bā'nın kesriyle) Kuşun dökülen yeleği. Ve

سَبِيحٌ [sebiḥ] Şol penbeye derler ki atıldık-tan sonra kıt'a kıt'a edip dürerler tā ki 'avretler eğirip iplik ederler.

السَّبِيحَةُ [es-sebiḥat] Onun vāhidi, ya'nī eğirmek için ihzār olunan penbenin bir kıt'ası. Koyun ve keçi yününde ve deve yününde dahi hāl böyledir.

التَّسْبِيحُ [et-tesbiḥ] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Belāyı tahfif etmeğe derler; yukālu: سَبَّحَ اللهُ عَنْكَ الْحَمَى ey: حَفَّفَهَا “أَنَّهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ قَالَ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا حِينَ دَعَتْ عَلَى سَارِقٍ سَرَقَهَا لَا تُسَبِّحِي عَنْهُ Ve بَدَعَايِكَ عَلَيْهِ” أَيْ لَا تُحَفِّفِي عَنْهُ إِثْمَهُ

تَسْبِيحٌ [tesbiḥ] Issının şiddeti sākin olmağa dahi derler, فُتُوْرُ حَرٍّ ma'nāsına; yukālu: سَبَّحَ Ve kavī olan nevme dahi derler. Ebū 'Amr eyitti: سَبَّحٌ [sebiḥ] nevme ve nevmden uyanıp fāriḡ olmağa dahi derler, nitekim ba'zılar سَبَّحًا فِي النَّهَارِ سَبَّحًا فَارَعَا طَوِيْلًا (المزمل 7) ma'nāsına.

[س خ]

السَّخَاخُ [es-seḥāḥ] (sīn'in fethiyle) Harāreti mülāyim olan yere derler. Ve çekirge kuyruğun yere sokup yumurtasını gömmeğe dahi derler; yukālu: سَعَتِ الْجَرَادَةُ إِذَا عَزَزَتْ دَبَّهَا فِي الْأَرْضِ

[س ر خ]

السَّرِيحُ [es-serīḥ] (sīn'in fethi ve rā-i müh-melenin sükūnuyla ve bā-i muvahhadenin dahi fethiyle) Şol yere derler ki vāsi^c ola.

[س ل خ]

السَّلْحُ [es-selḥ] (sīn'in fethiyle ve lām'ın sükūnuyla) Deri soymağa derler; yukālu: سَلَحْتُ جِلْدَ الشَّاةِ أَشْلَخُ وَأَشْلَخُ سَلْحًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّالِثِ Ve

سَلَحَ [selḥ] Ayı āhir etmeğe de derler; yukālu: سَلَحْتُ الشَّهْرَ إِذَا أَمْضَيْتَهُ وَصَرَتْ فِي آخِرِهِ

الْمَسْلُوحُ [el-meslūḥ] (mīm'in fethiyle) Şol koyuna derler ki derisi çıkarılmış ola. Ve

سَلَحَ [selḥ] Giysi çıkarmağa dahi derler; yukālu: سَلَحَتِ الْمَرْأَةُ وَرَعَهَا أَي نَزَعَتْهُ

الْمِسْلَاحُ [el-mislāḥ] (mīm'in kesriyle) Şol deridir ki davardan çıkarılmıştır. Ve yılının kavına dahi مِسْلَاحٌ [mislāḥ] derler. Ve şol hurmā ağacına derler ki kuruğun dōke.

الْإِنْسِلَاحُ [el-insilāḥ] (hemzenin kesriyle) Bir nesne bir nesneden sıyrılıp çıkmak; yukālu: اِنْسَلَخَ الشَّهْرُ مِنْ سَنَةِ وَالرَّجُلُ مِنْ ثِيَابِهِ وَالْحَيَّةُ مِنْ قَشْرِهَا وَالثَّهَارُ مِنَ اللَّيْلِ

السَّالِحُ [es-sāliḥ] Karayılan; yukālu: أَسْوَدُ سَالِحٌ بَلَا إِضَافَةً Ya'nī bu sıfat tarīkiyle zikr olunur, izāfet tarīkiyle zikr olunmaz, zīrā her yıl derisin سَلَحٌ [selḥ] etmeden hālī olmaz; mü'ennesinde أَسْوَدَةٌ [esvedet] derler سَالِحَةٌ [sāliḥat] ile sıfatlanmaz.

السَّلِيحَةُ [es-selīḥat] (sīn'in fethi ve lām'ın

kesriyle) رِمَتْ [rimṣ] ve عَزَفَجَ [arfec] dedikleri otların ekle kābil olan yerleri gidip kuru ağacı kaldıkta سَلِيحَةُ الرِّمْتِ [selīḥatu'r-rimṣ] ve سَلِيحَةُ الْعَوْجَجِ [selīḥatu'l-arfec] derler.

[س ن خ]

السِّنْحُ [es-sinḥ] (sīn'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesnenin aslı ve dışın kökü.

الْأَسْنَاخُ [el-esnāḥ] Cem'i; yukālu: أَسْنَاخُ الْأَسْنَانِ أَي أَضْوُلُهَا

السُّنُوخُ [es-sunūḥ] (sīn'in ve nūn'un zamımıyla) İlmdē sābit-kadem olmak; yukālu: سَنَحَ فِي الْعِلْمِ سُنُوخًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَسَخَ فِيهِ Ve **سُنُوخٌ** [sunūḥ] Yağ azıp fāsid olmağa dahi derler; yukālu: سَبَخَ الدَّهْنُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ: وَ لَعَةُ فِي زَيْحٍ إِذَا فَسَدَ وَتَغَيَّرَ رِيحُهُ

السَّنْحَةُ [es-senḥat] ve

السِّنَاخَةُ [es-sināḥat] (sīn'in fethiyle evvelde ve kesriyle sānīde) Yaramaz rāyiha; yukālu: بَيَّتَ لَهُ سَنْحَةً وَسَنَاخَةً أَي رَائِحَةً قَبِيحَةً:

[س و خ]

السُّوْخُ [es-sevḥ] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ayak yere batmak; yukālu: سَاخَتْ قَوَائِمُهُ فِي الْأَرْضِ تَسُوخٌ وَتَبْسِيخٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا دَخَلَتْ فِيهَا وَغَابَتْ مِثْلُ تَاخَتْ بِالثَّاءِ الْمُثَلَّثَةِ

السَّوَاخِي [es-sevāḥā] (sīn'in ve ḥā'nın fethiyle ve elifin kasrıyla) تَعَالَى [te'ālā] vezni üzere) Yer batacak olmak; yukālu: مُطِرْنَا حَتَّى مُطِرْنَا حَتَّى صَارَتْ الْأَرْضُ سَوَاخِي Ya'nī kaçan yağmur yağıp balçık çok olsa.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش د خ]

الشَّدْحُ [eş-şedḥ] (şīn'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) İçi boş nesneyi ufatmak.

الْإِنشِدَاخُ [el-inşidāḥ] (hemzenin kesriyle) Ufanmak; yukālu: شَدَحْتُ رَأْسَهُ فَأَنشَدَخْتُ

التَّشْدِيدُ [et-teşdīḥ] (alā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik ufatmak; yukālu: شَدَحْتُ الرَّؤُوسَ شَدَدَ لَلْكَثْرَةِ

الشَّادِخَةُ [eş-şādiḥat] Atın yüzünde olan ak ki cümle yüzünü ihāta etmiş ola. Ve fi'l-i kabīhten dahi 'ibāret olur mecāzen; yukālu: رَكِبَ الشَّادِخَةَ أَي فَعَلَهُ فَيَبْحَثُ

[ش ر خ]

الشَّارِحُ [eş-şāriḥ] Yiğit ma'nāsına.

الشَّرْحُ [eş-şerḥ] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) شَارِحٌ [şāriḥ]in cem'i, yiğitler ma'nāsına, mislu: صَاحِبٌ [şāḥib] ve صَحْبٌ [şahb]. Ve fi'l-hadisi: "أَقْتُلُوا شُرُوحَ الْمُشْرِكِينَ" وَاسْتَحْيُوا شُرُوحَهُمْ" Ve

شَرَحَ [şerḥ] Yiğitliğin ve sâ'ir nesnenin evveli. Ve

شَرَحَ [şerḥ] Her yılda zāhir olan evlād-ı ibil. Ve

شَرَحَ [şerḥ] Devenin azısı yarıp çıkmağa derler; yukālu: شَرَحَ نَابَ الْبَعِيرِ شَرْحًا إِذَا شَقَّ البُضْعَةَ Ve بَضَعَةٌ [baḍ'at] bā'nın fethi ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnu ve 'ayn-ı mühmele ile et pāresidir ki bu makāmda diş bittiği et maksūddur. Ve

شَرَحَ [şerḥ] Ok temrenine derler ki henüz suvarılmamış ola ve oka geçmemiş ola.

الشُّرُوحُ [eş-şurūḥ] (şīn'in ve rā'nın zammiyle) شَرَحٌ [şerḥ]in cem'i. Ve emsāl

ma'nāsına da gelir ki شَرْحَاءُ [şerḥā]nın cem'idir, مِثْلَانِ [mişlān] ma'nāsına, yukālu: هُمْ شُرُوحٌ أَي أَثْرَابُ Ya'ni yaşdaşlardır. Ve

شُرُوحٌ [şurūḥ] Yiğit olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: شَرَحَ الصَّبِيَّ شُرُوحًا

شَرْحَا الْفُوقُ [şerḥā'l-fūk] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ok gezinin iki cānibi. Ve فُوقٌ [fūk] fā'nın zammiyle ok gezine derler ki kiriş girdiği yerdir.

شَرْحَا الرَّحْلِ [şerḥā'r-raḥl] Deve pālânının ön kaşıyla art kaşı. Ve bu makāmda sâhib-i *Muhezzeb*: الشُّرْحَانِ [eş-şerḥāni] "guşādegī-i miyān-ı pālān-ı uştur" demiştir ve *Cāmi'u'l-Luğa* sâhibi dahi kezālik velākin galat etmişlerdir. Ve bunu mü'eyyid olur sâhib-i *Esās*'ın; يُقَالُ إِذَا كَانَ لَا يَزَالُ فُلَانٌ بَيْنَ شَرْحَيْ رَحْلِهِ [şerḥān] tarafeyndir, vasat değıldir, gūyā ki Cevheri'nin وَوَاسِطَتُهُ وَآخِرَتُهُ dediği kavlinde galat etmişlerdir, hālā ki bu makāmda وَوَاسِطَةٌ [vāsīṭat] مُقَدَّمٌ [muḳaddem] ma'nāsınadır, nitekim الْكُورُ derler, وَكَوْرٌ [kūr]dan murād kezālik deve pālânıdır.

الشُّرْحَانِ [eş-şerḥān] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) İki nesne ki birbirine benzeye, مِثْلَانِ ma'nāsına.

[ش ر د خ]

الشُّرْدَاخُ [eş-şirdāḥ] (şīn'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Ayağı büyük olan kimse ki hem enli ve hem uzun ola; yukālu: شُرْدَاخُ الْقَدَمِ أَي عَظِيمُ الْقَدَمِ وَعَرِيضُهَا

[ش م خ]

الشُّوَامِيحُ [eş-şevāmiḥ] [şāmiḥ]in cem'idir, yüce ma'nāsına.

الشُّمُوحُ [eş-şumūḥ] (zammeteynle) Yüce

olmak; yukālu: سَمَخَ الْجَبَلُ شُمُوخًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا شَبِهَ

شُمُوخُ [šumūḥ] Tekebbür ma'nāsına da gelir; yukālu: سَمَخَ الرَّجُلُ بِأَنْفِهِ أَي تَكَبَّرَ

السَّمَخُ [eş-šummaḥ] (šīn'in zammı ve mīm'in fethi ve teşdidiyle زُمَخُ [zummaḥ] vezni üzere) شَامِخُ [šāmiḥ]in cem'i; yukālu: أَنُوفٌ سَمَخٌ Ve زُمَخُ [zummaḥ] dahi سَمَخٌ [summaḥ] ma'nāsındır, nitekim mürür etti.

ضِرَارٍ السَّمَاخُ بِنُ ضِرَارٍ [eş-Şemmāḥ b. Dīrār] (šīn'in fethi ve mīm'in teşdidiyle) Bir şā'irin ismidir.

[ش م ر خ]

الشِّمْرَاهُ [eş-šimrāḥ] (šīn'in kesri ve mīm'in sükünuyla) ve

الشُّمْرُوخُ [eş-šumrūḥ] (šīn'in zammı ve mīm'in sükünuyla) Hurmā salkımının ağaçları; üzüm salkımının çöpü mesābesindedir. Ve

شِمْرَاهُ [šimrāḥ] Dağ başı, رَأْسُ جَبَلٍ ma'nāsına. Ve

شِمْرَاهُ [šimrāḥ] Atın alnındaki ak kıllardır, gurra-i feres ma'nāsına. Ammā شِمْرَاهُ [šimrāḥ] şol vakt itlāk olunur ki ince olup burun delikleri arasına dek inip dudağa dek inmeğe. Ve

شِمْرَاهُ [šimrāḥ] Bu vech üzere alnı ak olan ata dahi derler.

الشِّمْرَاهِيَّةُ [eş-Şimrāhiyyet] (šīn'in kesriyle) Havāricden bir tā'ifenin ismidir ki 'Abdullāh b. Şimrāḥ'ın ashābıdır.

[ش ي خ]

الشَّيْخُ [eş-şeyḥ] (šīn'in fethi ve yā'nın sükünuyla) Koca, pīr ma'nāsına.

الأَشْيَاخُ [el-eşyāḥ] (hemzenin fethiyle) ve الشُّيُوخُ [eş-şuyūḥ] (šīn'in ve yā'nın zam-

mıyla) ve

الشَّيْخَةُ [eş-şīḥat] (šīn'in kesriyle) ve

الشَّيْحَانُ [eş-şīḥān] (šīn'in kezālik kesriyle) ve

الْمَشِيخَةُ [el-meşyehat] (mīm'in ve yā'nın fethiyle) ve

الْمَشَايِخُ [el-meşāyiḥ] (mīm'in fethiyle) ve

الْمَشْيُوخَاءُ [el-meşyühā'] (mīm'in fethiyle ve šīn'in sükünuyla ve yā'nın zammıyla ve elifin meddiyle) Bunlar cümleten شَيْخٌ [şeyḥ]in cem'idir.

الشَّيْخَةُ [eş-şeyḥat] Mü'ennesi.

الشَّيْخُ [eş-şeyah] (šīn'in ve yā'nın fethiyle asl üzerine) Masdardır, kocamak ma'nāsına; yukālu: سَاخَ الرَّجُلُ يَشِيخُ شَيْخًا

الشَّيْخُوخَةُ [eş-şeyḥūḥat] Masdardır kezālik, kocamak ma'nāsına. Ve yā'nın aslı müteharriktir, zīrā kelām-ı 'Arabda فَعْلُولٌ [fa'lūl] yoktur. Ve şol kelimeler ki bu vezni üzere gelmiştir, كَيْنُونَةٌ [keynūnet] ve قَيْدُودَةٌ [qaydūdet] ve دَيْمُومَةٌ [deymūmet] ve هَيْغُوعَةٌ [hey'ū'at] gibi, bunların aslı teşdīd ile idi, sonradan tahfif olundu, meselā كَيْنُونَةٌ [keynūnet]in aslı كَيْنُونَةٌ idi. Ve eger aslı müşedded olmayaydı كَوْنُونَةٌ ve قَوْدُودَةٌ diyelerdi. Ve bu i'tibār yā'ī olanlarda vācib değildir, belki hemīn yā' aslında müteharrik idi, teskīn olundu demek kifāyet eder. Ve كَيْنُونَةٌ [keynūnet] olmak ve قَيْدُودَةٌ [qaydūdet] yedilmek ve دَيْمُومَةٌ [deymūmet] dā'im olmak ve هَيْغُوعَةٌ [hey'ū'at] kusmak ma'nāsınadır, قَيْءٌ [qay'] gibi.

التَّشْيِخُ [et-teşyīḥ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik kocamak ma'nāsınadır; yukālu: سَبَّخَ تَشْيِخًا أَي سَاخَ Ve

تَشْيِخٌ [teşyīḥ] Bir kimseyi yā şeyḥ nāmıyla da'vet etmeğe dahi derler; yukālu: أَيْ سَبَّخْتُهُ أَي

دَعَوْتُهُ شَيْخًا لِتَبْجِيلِ Ya'ni "Ona ta'zīm için şeyh dedim."

الشَّيْخُ [eş-şuyayh] (şīm'in zammıyla ve yā-i ūlānın fethiyle) شَيْخٌ [şeyh]in tasgīridir.

الشَّيْخُ [eş-şiyeyh] (şīn'in kesriyle) Kezālik tasgīridir. Ve شُوَيْخٌ [şuveyh] denilmek cā'iz değildir.

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الصَّادِ)

[ص خ خ]

الصَّاحَةُ [eş-şāḥḥat] Şol āvāzdır ki kulağı sağır ede şiddetinden.

الصَّحُّ [eş-şahḥ] (şād'ın fethiyle) Çağırarak gāyet şiddetle; yukālu: الصَّوْتُ الْأَدُنُّ يَصْحُهَا صَحًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bu sebebden kıyāmete صَاحَةٌ [şāḥḥat] dediler.

الصَّحَّةُ [eş-şahḥat] (kezālik şād'ın fethiyle) Āvāz; yukālu: صَرَبْتُ الصَّخْرَةَ بِحَجَرٍ فَسَمِعْتُ لَهَا صَحَّةً

[ص ر خ]

الصُّرَاهُ [eş-şurāh] (şād'ın zammıyla) Āvāz, savt ma'nāsına. Ve *Maşādır*'da صُرَاخٌ [şurāḥ] masdardır, bāng kerden ma'nāsına demiş, ammā 'ibāret-i Cevheri'den fehmlen budur ki ism ola.

الصَّرْحَةُ [eş-şarḥat] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Çağırarak; yukālu: صَرَحَّ صَرْحَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِضْطِرَاحُ [el-iştirāḥ] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhā.

التَّضْرُوحُ [et-teşarruḥ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Tekellüfle āvāz vermek; yukālu: التَّضْرُوحُ بِهِ حُمُقٌ Ya'ni "Aksırmak hīninde tekellüfle āvāz çıkarmak hamākattır."

الْمُضْرِحُ [el-muşriḥ] (mīm'in zammı ve şād'ın sükūnuyla ve rā'nın kesriyle) Feryāda erişen kimse.

الْمُسْتَضْرِحُ [el-mustaşriḥ] (mīm'in zammı ve sīn'in sükūnu ve rā'nın kesriyle) Med taleb edip feryād eden kimse; yukālu: اسْتَضْرَحَنِي فَأَصْرَحْتُهُ

الصَّرِيحُ [eş-şarīḥ] (şād'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Meded taleb eden kimsenin āvāzı. Ve

صَرِيحٌ [şarīḥ] Medede erişen kimseye derler. Ve meded taleb edene dahi itlāk olmanın azdāddandır.

[ص ل خ]

الأَصْلَحُ [el-aşlah] (hemzenin fethi ve şād'ın sükūnuyla) Şol sağıra derler ki aslā nesne işitmeye; yukālu: رَجُلٌ أَصْلَحُ أَي بَيْنَ الصَّلْحِ كَالْإِصْرِ
كَأَنَّ الْكُمَيْتَ أَصَمَّ أَصْلَحَ

الصَّلْحُ [eş-şalah] (bi'l-fethateyn) Sağırılık.

[ص م خ]

الصِّمَاحُ [eş-şimāḥ] (şād'ın kesriyle) Kulak deliği, sūrāh-ı gūş ma'nāsına ve sīn'le dahi lügattır. Bazılar eyitti: صِمَاحٌ [şimāḥ] kulağın kendidir, sade-fe-i gūş ma'nāsına.

الصَّنْحُ [eş-şamḥ] (şād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kulak deliğine vurmak; yukālu: صَمَّحْتُ الرَّجُلَ أَي أَصَبْتُ صِمَاحَهُ

[ص م ل خ]

الصِّمْلَاحُ [eş-şimlāḥ] ve

الصُّمْلُوخُ [eş-şumlūḥ] (şād'ın evvelde kesri ve sānīde zammıyla) Kulakta olan çirk, İNŞAĞُ الْأُذُنِ ma'nāsına.

الصُّمَالِيحُ [eş-şumālīḥ] (şād'ın zammıyla) Şol süttür ki koyulmuş, pekişmiş ola.

[ص و خ]

الإِصْاحَةُ [el-işāḥat] (hemzenin kesriyle) İşitmek ma'nāsına; yukālu: أَصَاحَ لَهُ أَي اسْتَمَعَ

FASLU'D-DĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض م خ]

التَّضْمِيحُ [et-teḍammūḥ] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi sürünmek; yukālu: تَضَمَّحَ بِالطَّيْبِ أَي تَلَطَّحَ بِهِ

التَّضْمِيحُ [et-taḍmīḥ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesneyi sürmek; yukālu: ضَمَّحْتُهُ أَنَا تَضْمِيحًا

FASLU'T-ṬĀ'

(فَصْلُ الطَّاءِ)

[ط ب خ]

الطَّنْخُ [eṭ-ṭabḥ] (ṭā'nın fethi ve bā'nın sükunıyla) Pişirmek. Ve gāh olur ki طَبَّخٌ [ṭabḥ]la matbūhiyyet ma'nāsı murād olunur; tekūlu: هَذِهِ خُبْزَةٌ جَيْدَةٌ الطَّنْخِ

الْإِنْتِبَاهُ [el-inṭibāḥ] (hemzenin kesriyle) Pişmek; yukālu: طَبَّخْتُ الْقِدْرَ وَاللَّحْمَ فَانطَبَخَ

الْمَطْبَاهُ [el-maṭbah] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) Pişecek mevzi.

الْإِطْبَاحُ [el-iṭṭibāḥ] (hemzenin kesri ve ṭā'nın kesri ve teşdidiyle) Yiyecek hāzırlamak. İbnu's-Sikkīt eyitti: إِطْبَاحٌ [iṭṭibāḥ] gāh olur ki iktidāra ve iştivāya dahi derler, ya'nī çömleğe koyup kaynatmağa ve biryān etmeğe derler; yukālu: إِطْبَاحُوا لَنَا فُرْصًا

الْمُطْبَخُ [el-muṭṭabah] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethi ve teşdidiyle) Mevzi-i tabh; yukālu: هَذَا مُطْبَخُ الْقَوْمِ وَمُسْتَوَاهُمْ Ve مُسْتَوَى [muştevä] kebāb çevirecek yere derler.

الطُّبْبَاهُ [eṭ-ṭubbah] (ṭā'nın zammı ve bā'nın fethi ve teşdidiyle) Pişiriciler demek olur, طَبَّخٌ [ṭabih]in cem'idir. Ve gāh olur ki طَبَّخٌ [ṭubbah]la melā'ike-i 'azāb murād olur.

الطَّبَاخَةُ [eṭ-ṭubāḥat] ṭā'nın zammı ve bā'nın tahfifiyle) Şol köpüktür ki çömlek kaynar-ken ağzından döküle.

طَابِحَةٌ [Ṭābiḥat] 'Āmir b. İlyās b. Muḍar'ın lakabıdır. Bu lakabı mezbūra babası vaz' etmiş idi. صَبَّ [ḍabb]ı ya'nī kertenkeleyi pişirmeğe mübāşeret ettiği için.

الطَّبِيخُ [eṭ-ṭabiḥ] (ṭā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Şol şarābdır ki onu yarısı kalınca pişirirler.

الْمُطَبِّحُ [el-muṭabbih] (mīm'in zammı ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) Keler yavrusudur, وَلَدُ الصَّبِّ [veledu'd-ḍabb] ma'nāsına ki حَسْلٌ [ḥisl] derler ḥā-i mühmelenin kesriyle ve sīn-i mühmelenin sükunıyla, ondan sonra غَيْدَاقٌ [ğaydāk] derler ğayn-ı mu'cemenin fethiyle, ondan sonra مُطَبِّحٌ [muṭṭabih] derler mīm'in zammı ve bā'nın kesri ve teşdidiyle, ondan sonra خُضْرَمٌ [ḥuḍarim] derler ḥā-i mu'cemenin zammı ve ḍād'ın fethiyle ve rā'nın kesriyle, ondan sonra صَبٌّ [ḍabb] derler.

التَّطْبِيعُ [eṭ-taṭbiḥ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [eṭ-tekrīm]) Keler yavrusu büyümek; yukālu:

طَبَّخَ الْحَسْلُ إِذَا كَبَرَ

الطَّابِحَةُ [eṭ-ṭabiḥat] Öğle ıssısına derler, هَاجِرَةٌ [hāciret] ma'nāsına.

طَبَائِخُ الْحَرِّ [ṭabā'ihu'l-ḥarr] Issının zehrleridir, سَمَائِمُ حَرِّ ma'nāsına.

الطَّابِخُ [eṭ-ṭabiḥ] Ziyāde şedid olan ısıtmadır.

الطَّبَاخُ [eṭ-ṭibāḥ] (ṭā'nın kesriyle) Kuvvet ve semizlik; yukālu: رَجُلٌ لَيْسَ لَهُ طَبَاخٌ أَيْ قُوَّةٌ وَلَا سَمَنٌ

الطَّبَاخِيَّةُ [eṭ-ṭabāḥiyet] (ṭā'nın fethi ve āhirinde olan yā'nın tahfifiyle عَلَانِيَّةٌ [ʿalāniyyet] vezni üzere) Şol 'avrettir ki muhkem etli ola, مُكْتَنَزَةُ اللَّحْمِ ma'nāsına.

[ط خ]

الطَّخُّ [eṭ-ṭaḥḥ] (ṭā'nın fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) Sū-i mu'āmeleye ve bir nesneyi elden bırakmağa ve 'avrete nikāh etmeğe derler. Ve ekşi süte طَخُّ [ṭaḥḥ] derler, kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şihāḥ.

[ط ن خ]

الطَّنْخُ [eṭ-ṭanaḥ] (fethateynle) Tohme ol-

mak; yukālu: طَيَّنَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Yağlı ta'āmi çok yiyip imtilā olmak.

[ط ي خ]

الطَّيْنُ [eṭ-ṭayḥ] (ṭā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir kabīh nesneye bulaşmaktır; yukālu: طَاخَ يَطِيخُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَلَطَّحَ إِذَا تَلَطَّحَ بِالْقَبِيحِ Ve kabīh nesneye bulaştırmağa dahi derler; yukālu: طَاخَهُ غَيْرُهُ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى Ve

طَيَّنَ [ṭayḥ] Tekebbür ma'nāsına da gelir; yukālu: طَاخَ فَلَانٌ إِذَا تَكَبَّرَ

الطُّطِيخُ [eṭ-taṭyīḥ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [eṭ-tekrīm]) Bulaştırmak.

الطَّيْنُ [eṭ-teṭayyuḥ] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bulaşmak; yukālu: طَيَّخَهُ فَتَطِيخُ

FASLU'Z-ZĀ'

(فَضْلُ الظَّاءِ)

[ظ م خ]

الظَّمْنُ [eṭ-zimāḥ] (zā'nın kesri ve mīm'in fethiyle) سُمَاقُ [sumāk] ağacıdır, kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şiḥāḥ.

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ت خ]

الْفَتْحُ [el-fetḥ] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Ayak parmakların hīn-i cülūsta büküp mülāyım tutmaktır; yukālu: فَتَحَ أَصَابِعَ رِجْلَيْهِ فِي الْجُلُوسِ فَتَحًا مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Aşma'ı eyitti: فَتَحُ [fetḥ]in aslı [līn]den-dir, mülāyemet ma'nasına.

الْأَفْتَحُ [el-efṭaḥ] (hemzenin ve tā'nın fethiyle) Eli ve ayağı yassı olan kimse; yukālu: رَجُلٌ أَفْتَحَ بَيْنَ الْفَتْحِ إِذَا كَانَ عَرِيضَ الْكَفِّ وَالْقَدَمَ مَعَ اللَّبَنِ

الْفَتْحَاءُ [el-fetḥā'] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: عُقَاتُ فَتْحَاءٍ لِأَنَّهَا إِذَا انْحَطَّتْ كَسَرَتْ عُقَاتُهَا وَغَمَزَتْهُمَا Ya'nī sibā'-ı tuyūrdan karakuş demekle ma'rūf kuş konmak istedikte kanatların mülāyım tuttuğu için فَتْحَاءُ [fetḥā'] dediler.

الْفَتْحَةُ [el-feteḥat] (fethateynle) Gümüşten bir halkadır ki onun kaşısı yoktur. Ve kaçan ki onun kaşısı olsa o vakt ona خَاتَمٌ [ḥātem] derler.

الْفَتْحُ [el-fetaḥ] ve

الْفَتْحَاتُ [el-feteḥāt] (fethateynle) Cem'i. Ve gāh olur ki onu 'avretler ayağının parmağına takarlar.

[ف خ خ]

الْفَتْحُ [el-faḥḥ] (fā'nın fethiyle) Bir nesnedir ki onunla kuş tutarlar, مِضِيْدَةٌ [mişyadet] ma'nasına.

الْفِيْحَاهُ [el-fiḥāḥ] (fā'nın kesriyle) ve

الْفُحُوْحُ [el-fuḥūḥ] (fā'nın ve ḥā'nın zammiyle) فَحٌ [faḥḥ]in cem'i.

الْفَحِيْحُ [el-feḥiḥ] (fā'nın fethi ve ḥā'nın kesriyle) غَطِيْطٌ [gaṭiṭ] gibi uyuyan kimse-nin boğazının hırlıtısıdır; yukālu: فَحٌّ النَّائِمُ يُفْحُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْفَحَّةُ [el-faḥḥat] (fā'nın fethiyle) Şol uy-kudur ki uyuyanın boğazı hırlaya.

[ف د خ]

الْفَدْحُ [el-fedḥ] (fā'nın fethi ve dāl'in sükūnuyla) Ufatmak; yukālu: فَدَحْتُ الشَّيْءَ فَدَحًا إِذَا كَسَرْتَهُ

[ف ر خ]

الْفَرْحُ [el-ferḥ] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kuş yavrusu. Ve

فَرْحٌ [ferḥ] Şol ekine derler ki yarılıp çık-mağa başlaya.

الْفَرْحَةُ [el-ferḥat] فَرْحٌ [ferḥ]in mü'ennesi, dişi yavru ma'nasına.

الْأَفْرَاحُ [el-efraḥ] (hemzenin fethi ve rā'nın zammiyle) ve

الْأَفْرَاحُ [el-efrāḥ] (hemzenin fethiyle) Cem'-i kiletli.

الْفِرَاحُ [el-firāḥ] (fā'nın kesriyle) Cem'-i kesreti.

الْإِفْرَاحُ [el-ifrāḥ] (hemzenin kesriyle) ve

التَّفْرِيحُ [et-tefrīḥ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Yavru çıkarmak; yukālu: أَفْرَحَ الطَّائِرُ وَفَرَحَ بِمَعْنَى

إِفْرَاحٌ [ifrāḥ] Sırrı zāhir etmeğe dahi derler; yukālu: وَأَفْرَحَ الْقَوْمُ بِيَضُّهُمْ إِذَا أَبْدَوْا سِرَّهُمْ Ve

إِفْرَاحٌ [ifrāḥ] Korku zā'il olmağa dahi derler; yukālu: أَفْرَحَ الرَّوْعُ أَي دَهَبَ الرَّوْعُ أَي لِيَفْرُحَ رَوْعَكَ أَي لِيَخْرُجَ عَنْكَ فَرْعَكَ كَمَا يَخْرُجُ الْفَرْخُ أَفْرَحَ رَوْعَكَ يَا فُلَانُ أَي سَكَنَ عَنِ الْبَيْضَةِ Ve جَأَشَ [ce'ş] cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla korku ma'nasına. Ve

إِفْرَاحٌ [ifrah] Zāhir olmağa dahi derler; yukālu: **أَفْرَحُ الْأَمْرُ إِذَا اسْتَبَانَ بَعْدَ اسْتِبَاهٍ** Ve

تَفْرِيحٌ [tefrīḥ] Ekin çillenmeğe dahi derler, ya'nī yerde şāh verip bitmeğe başlamağa derler; yukālu: **فَرَّحَ الرَّزْعُ تَفْرِيحًا**

الْإِسْتِفْرَاحُ [el-istifrah] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yavru çıkarmak için kuş beslemek; yukālu: **إِسْتَفْرَحْتُ الْحَمَامَ إِذَا اتَّخَذْتَهُ لِإِفْرَاحِهِ**

الْفُرْيَحُ [el-fureyh] (fā'nın zammı ve rā'nın fethiyle sīga-i tasgīr üzere) Bir recülün ismidir ki zamān-ı cāhiliyyette ok yonmakla ma'rūftur. Ve **فُرْيَحٌ** [fureyh] gāh olur ki ta'zīm için tasgīr olunur; yukālu: **فَلَانَ فُرْيَحٌ** فُرْيَحٌ

[ف ر س خ]

الْفَرْسَاحُ [el-fersah] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) On iki bin adım olan mesāfeye derler, ferseng ma'nāsına; Fārisiden ta'rīb olunmuştur.

[ف ر ف خ]

الْفَرْفَاحُ [el-ferfah] (fā'ların fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bakla-i hamkā' dedikleri otur ki su akıntılarında biter, ona firfir dahi derler. Ve firfir, semiz ot dedikleri ottur.

[ف س خ]

الْفَسْحُ [el-fesh] (fā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bozmak, nakz etmek ma'nāsına; yukālu: **فَسَحَ الشَّيْءُ أَي نَقَضَهُ** Ve

الْإِنْفِصَاحُ [el-infisah] Bozulmak; tekūlu: **فَسَحْتُ الْبَيْعَ وَالْعَزْمَ وَالْيَكَاحَ فَاِنْفِصَاحًا** أَي انْتَقَضَ Ve yedi izāle etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **فَسَحْتُ يَدَهُ أَفْسَحَهَا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ**

فَسْحٌ [fesh] Arkadan kaftanı bırakmağa dahi derler; yukālu: **فَسَحْتُ عَنِّي ثَوْبِي أَي طَرَحْتُهُ**

التَّفْسُوحُ [et-tefessuh] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) Bir nesne şişip çat-

lamak; yukālu: **تَفَسَّحَتِ الْفَأْرَةُ فِي الْمَاءِ أَي تَقَطَّعَتْ** Ve yüke tahammül etmeğe dahi derler; yukālu: **تَفَسَّخَ الرَّبْعُ تَحْتَ الْجَنْدْلِ الثَّقِيلِ وَذَلِكَ إِذَا لَمْ يُطْفَهُ** Ve **رُبْعٌ** [ruba'] rā-i mühmelenin zammı ve bā'nın fethi ile cem'dir, altı yaşında olan develer murāddır.

الْفَسِيحُ [el-fesih] (fā'nın fethi ve sīn'in kesriyle) Şol kimsedir ki hācetine zafer bulmaya.

الْإِيفْسَاحُ [el-ifsah] (hemzenin kesriyle) Unutmak; yukālu: **أَفْسَخَ الرَّجُلُ الْقُرْآنَ أَي نَسِيَهُ** Kezā fī rivāyeti'l-Ferrā.

[ف ش خ]

الْفَشْحُ [el-feşh] (fā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Oğlancıklar oyunda kizb edip birbirine zulm etmek, kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şihāh.

[ف ض خ]

الْفَضْحُ [el-faḍh] (fā'nın fethi ve ḍād'ın sükūnuyla) Başı yarmak; yukālu: **فَضَحْتُ رَأْسَهُ أَي شَدَخْتُهُ** Ve **شَدَخٌ** [şedh] şīn-i mu'ceme ve dāl-ı mühmele ile başı yarmağa derler. Ve hurmā koruğun ufatmağa dahi derler.

الْإِفْتِضَاحُ [el-iftidāh] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **إِفْتَضَحْتُهُ**

الْفَضِيحُ [el-feḍih] (fā'nın fethi ve ḍād'ın kesriyle) Şol şarāb ki yalnız hurmā korugundan ederler, āteşe göstermeksizin.

الْإِنْفِذَاحُ [el-infidāh] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Devenin hörgücü yarılmak; yukālu: **إِنْفَضَحَ سَنَامُ الْبُجَيْرِ أَي انْشَدَخَ**

[ف ن خ]

الْفَنْحُ [el-fenḥ] (fā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kahr etmek ve zelil etmek; yukālu: **فَنَحَهُ الْأَمِيرُ أَي قَهَرَهُ وَذَلَّلَهُ**

التَّفْنِيحُ [et-tefniḥ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-

tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

أَلْمِفْنَحُ [el-mifnaḥ] (mīm'in kesriyle ve nūn'un fethiyle) Şol kimsedir ki a'dāsına gālib olup zelil eyleye ve ekser-i ahvāle başların yara.

[ف و خ]

أَلْفَوْحُ [el-fevḥ] ve

أَلْفَيْحُ [el-feyḥ] Rāyihā-i tayyibe kokmak; yukālu: فَاحَتْ مِنْهُ رِيحٌ طَيِّبَةٌ تَفْوُحُ وَتَفْيِخُ مِنَ الْبَابِ فَاحَتْ بِأَلْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ الْأُولَى وَالثَّانِي كَمَا يُقَالُ فَاحَتْ بِالْحَاءِ الْمُهْمَلَةِ Kezā fī rivāyeti'l-Aşma'i ve Ebī 'Ubeyde. Ve Ebū Zeyd eyitti: فَاحَتْ الرِّيحُ تَفْوُحُ derler kaçan ki onun savtı olsa.

الإفَاخَةُ [el-ifāḥat] (hemzenin kesriyle) İnsān yellenmek; yukālu: أَفَاخَ الْإِنْسَانُ إِفَاخَةً. Ve fi'l-hadīsi: "كُلُّ بَانِلَةٍ تُفْيِخُ" Ya'nī "Her tebevül eden lā-cereme yellenir." Naḍr b. Şumeyl eyitti: Kaçan ki insān yāhūd hayvān tebevül ederken yellense أَفَاخَ derler.

FASLU'L-ḶĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ف خ]

أَلْقَفْحُ [el-ḳafḥ] ve

أَلْقِفَاḤُ [el-ḳifāḥ] (ḳāf'ın evvelde fethi ve sānide kesriyle) Vurmak velākin قَفْحُ [ḳafḥ] olmaz illā başa vurmakta isti'māl olunur yāhūd bir içi boş nesneyi vurmakta isti'māl olunur.

[ق ل خ]

أَلْقَلْحُ [el-ḳalḥ] ve

أَلْقَلِيحُ [el-ḳalīḥ] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla evvelde ve ḳāf'ın fethi ve lām'ın kesriyle sānide) Erkek ötmek; yukālu: قَلَحَ الْقَمْحُ قَلْحًا وَقَلِيحًا إِذَا هَدَرَ Ferrā eyitti: Asvātın ekseri فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzere binā olundu; yukālu: هَدَرَ هَدِيرًا ve صَهَلَ صَهْلًا ve قَلَحَ قَلِيحًا ve نَبَحَ نَبِيحًا ve صَهَبًا ve قَلَحَ قَلِيحًا ve نَبَحَ نَبِيحًا ve صَهَبًا

فَلَاخُ [Ḷulāḥ] (ḳāf'ın zammıyla) Bir şā'irin ismidir.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك م خ]

الْكَمْخُ [el-kemḫ] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükunuyla) Kuş sağnamak. Ve

كَمْخٌ [kemḫ] Tekebbür ma'nāsına da gelir; yukālu: كَمْخٌ بِأَنْفِهِ إِذَا تَكَبَّرَ

الْكَامَاخُ [el-kāmaḫ] (mīm'in fethiyle) Şol nesnedir ki yemeğe katık olur; Fārisiden ta'rīb olunmuştur. Ve

كَامَاخٌ [kāmaḫ] Bir nevc ta'āmdır ki ona tarhana derler. Bir a'rābīnin önüne ekmekle **كَامَاخٌ** [kāmaḫ] getirdiler, onu bilmedi, ona eyittiler: Bu **كَامَاخٌ** [kāmaḫ]tır. A'rābī eyitti: قَدْ عَلِمْتُ أَنَّهُ كَامَاخٌ أَيُّكُمْ كَمْخٌ بِهِ Ya'nī a'rābī **كَامَاخٌ** ile **سَلَخَ بِهِ** ma'nāsın kasd etti, **كَامَاخٌ** [kāmaḫ]ı kuş sağnamasına teşbīh edip.

الْإِكْمَاخُ [el-ikmāḫ] (hemzenin kesriyle) Ehl-i tekebbür olanların oturması.

[ك و خ]

الْكُوخُ [el-kūḫ] (kāf'ın zammıyla) Kamıştan bir evdir ki bacası ve deliği yoktur.

الْأَكْوَاخُ [el-ekvāḫ] (hemzenin fethiyle) **كُوخٌ** [kūḫ]un cem'idir, kamış evler ma'nāsına.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب خ]

الْلُبَاخِيَّةُ [el-lubāḫiyyet] (lām'ın zammıyla ve bā'nın tahfifiyle ve yā'nın teşdidiyle) Şol 'avrettir ki a'zāsı tamām kemālinde ola, gūyā ki **لُبَاخٌ** [lubāḫ]a mensūbdur. Ve **لُبَاخٌ** [lubāḫ] gālībā **لَبِخٌ** [lebḫ]ten me'hūzdur, şecer ma'nāsına.

الْلَبِخُ [el-lubḫ] (lām'ın zammıyla ve bā'nın fethiyle) Bir cins ağaçtır, çınar ağacına benzer.

[ل خ خ]

الْلَخُ [el-leḫḫ] (lām'ın fethiyle) Göz yaşı çok olmak; yukālu: لَخَتْ عَيْنُهُ إِذَا كَثُرَ دَمْعُهَا

الْإِلْتِيحَاخُ [el-iltihāḫ] Karışmak, ihtilāt ma'nāsına; yukālu: **الْتِيحَاخُ** عَلَيْهِمْ أَمْرُهُمْ أَيِ اخْتَلَطَ ve

الْتِيحَاخُ [iltihāḫ] Sarmaşmağa da derler; yukālu: **الْتِيحَاخُ** الْعُشْبُ إِذَا التَّفَّ Ya'nī ot çok olup birbirine sarmaşsa.

الْمُلْتَخُ [el-multaḫḫ] (mīm'in zammı ve lām'ın sükunu ve tā'nın fethiyle) 'Aklı karışık olan; yukālu: **سَكْرَانٌ مُلْتَخٌ** أَيِ مُخْتَلِطٌ عَقْلُهُ [Ve]

الْمُلْتَطَخُ [el-mulattaḫ] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve tā'nın fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) 'Aklı karışık olan kimse. Aslı **مُلْتَطَخٌ** [mulettaḫ]tır, 'amme tahrif edip **مُلْتَطَخٌ** [mulattaḫ] dediler.

[ل خ خ]

الْلَحْلَحَانِيَّةُ [el-laḫleḫāniyyet] (lām'ların fethi ve ḥā-i ulānın sükunuyla) Söz anlatmamak.

الْلَحْلَحَانُ [el-laḫleḫān] Şol kimsedir ki sözü

anlanmaya; yukālu: رَجُلٌ لَخَلْحَانَ إِذَا كَانَ لَا يُفْصِحُ

[ل ط خ]

الَلَطْنُ [el-laṭṭḥ] (lām'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bulaştırmak; yukālu: لَطَّخَهُ بِكَذَا لَطَّخًا فَتَلَطَّخَ Ve

لَطْنٌ [laṭṭḥ] Söz atmağa dahi derler; yukālu: لَطْنٌ فُلَانٌ بِشَرِّ أَيِّ رَمَى بِهِ فِي السَّمَاءِ لَطْنٌ مِنْ سَحَابٍ أَيِّ قَلِيلٍ

التَّلَطُّنُ [et-telaṭṭuḥ] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Bulaşmak; yukālu: لَطَّخَهُ بِكَذَا لَطَّخًا فَتَلَطَّخَ أَيُّ لَوْنُهُ فَتَلَوَّتْ

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م خ خ]

الْمُخُّ [el-muḥḥ] (mīm'in zammıyla) Sünükte olan iliktir.

الْمُخَّةُ [el-muḥḥat] Bir mikdār ilik. Ve fi'l-meseli: "سُرٌّ مَا يُجِئُكَ إِلَى مُخَّةٍ عُرْقُوبٌ" Ve عُرْقُوبٌ [urqūb] ökçede olan sinirdir.

الْمُخَّاهُ [el-muḥḥat] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) مُخٌّ [muḥḥ]un cem'idir.

الْإِمْحَاخُ [el-imḥāḥ] (hemzenin kesriyle) İliklenmek; yukālu: أَمَّخَ الْعَظْمُ جَرَى فِيهِ الْمُخُّ Ve deve semirmeğe dahi derler; yukālu: "بَيْنَ: أَمَّخَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ" Ve **مُمَحَّةٌ** [mumaḥḥat] mīm-i ūlānın zammı ve mīm-i sāniyenin fethiyle semiz demek olur, nitekim عَجْفَاءٌ [acfā] 'ayn-ı mühmelenin fethi ve cīm'in sükūnuyla arık demek olur.

الْإِمْتِحَانُ [el-imtiḥān] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İlik çıkarmak; yukālu: إِمْتَحَحْتُ الْعَظْمَ أَيُّ أَخْرَجْتُ مَحَّهُ

التَّمَحُّنُ [et-temaḥḥuḥ] (tā'nın ve mīm'in fethi ve ḥā-i ūlānın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَمَحَّحْتُهُ أَيُّ أَخْرَجْتُهُ

[م د خ]

التَّمَدُّخُ [et-temedduḥ] (fethateynle ve dāl'in zammı ve teşdidiyle); yukālu: تَمَدَّخَتِ تَقَاعَسَتْ فِي سَيْرِهَا Ve تَقَاعَسَتْ [teqā'us] terāhīye derler. Ve zāl-ı mu'ceme ile dahi lügattir, kezā fī ba'zi nusahi'ş-Şihāh.

[م ر خ]

الْمَرْخُ [el-merḥ] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir ağaçtır ki ondan od çıkması serī'dir. Ve fi'l-meseli: "فِي كُلِّ شَجَرٍ نَارٌ"

“وَاسْتَمَجَدَ الْمَرْخُ وَالْعَفَارُ” Ve عَفَارٌ [‘afār] ‘ayn-ı mühmelenin fethiyle ve fā ile yukarıda olan ağaç, زَنْدٌ [zend] ma‘nāsına. Ve مَرخٌ [merḥ] aşağıda olan ağaçtır, زَنْدَةٌ [zendet] ma‘nāsına. Ve

مَرخٌ [merḥ] Bir nesneyi ovmağa da derler; yukālu: مَرخَتْ جَسَدِي بِالذَّهْنِ مَرخًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ جَسَدِي بِالذَّهْنِ

التَّمْرِخُ [et-temrīḥ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik ovmak; yukālu: مَرخْتُ الْعَجِينَ إِذَا أَكْثَرَتْ مَاءَهُ حَتَّى رَقَّ

ذُو الْمَمْرُوحِ [Zu’l-Memrūḥ] Bir yerin adıdır.

الْمِرْخُ [el-mirrīḥ] (mīm’in kesri ve rā’nın kesri ve teşdidiyle) Şol uzun oktur ki onun dört yeleşli olur ve onu uzağa atarlar. Ve

مِرْخٌ [Mirrīḥ] Bir ma‘rūf yıldız derler ki beşinci kat göktedir, حُنْسٌ [ḥunnes] tendir, ya‘nī seyyāre olan yıldızlardandır.

[م س خ]

الْمَسْخُ [el-mesḥ] (mīm’in fethi ve sīn’in sükūnuyla) Bir sūreti ondan kabīh sūrete döndürmeğe derler; yukālu: مَسَخَهُ اللهُ قَوْلًا يَا‘نِي “Hak ta‘ālā onun sūretini maymun sūretine döndürsün.”

الْمَسِخُ [el-mesīḥ] Ricālden şol kimsedir ki onun melāhati olmaya. Ve şol ete derler ki onun lezzeti olmaya; ve yukālu: مَسَخَ “هُوَ أَمْسَخُ مِنْ كَذَا طَعْمُهُ أَيُّ أَذْهَبَهُ” Ve fi’l-meseli: مِنْ لُحُومِ الْخَوَارِ” Ve حَوَارٌ [ḥuvar] ḥā’nın zammı ve vāv’in tahfifiyle deve yavrusuna derler ki henüz süt emer ola.

الْإِنْمِسَاخُ [el-inmisāḥ] Arık olmak; yukālu: حَمَاةٌ Ve يُكْرَهُ فِي الْفَرَسِ إِنْمِسَاخُ حَمَاتِهِ ḥā-i mühmelenin fethiyle atın buduna derler ki atın budu arık olmak atçılar beynin-

de kerīḥ ‘add olunur.

الْمَاسِخِي [el-māsiḥiyy] (sīn’in kesri ve yā’nın teşdidiyle) Yayıcı, قَوَّاسٌ [qavvās] ma‘nāsına.

الْمَاسِخِيَّاتُ [el-māsiḥiyyāt] Şol yaylara derler ki مَاسِخَةٌ [Māsiḥat] nām yaycıya mensūbdur ki Ezd kabilesinden ma‘rūf yaycıdır.

[م ض خ]

الْأَمْضُوخَةُ [el-umḍūḥat] (hemzenin zammı ve mīm’in sükūnu ve ḍād-ı mu‘cemenin zammıyla) نُمَامٌ [ṣumām] ve نَصِيٌّ [neṣiyy] dedikleri otun yaprağıdır. نُمَامٌ [ṣumām] ṣā-i müsellesenin zammıyla bir za‘fif ağaçtır. Ve نَصِيٌّ [neṣiyy] nūn’un fethi ve şād-ı mühmelenin kesriyle bir cins ottur.

الْأَمْضُوخُ [el-umḍūḥ] (hemzenin zammı ve mīm’in sükūnuyla)

الْأَمَاضِيخُ [el-emāḍiḥ] (hemzenin fethiyle) أَمْضُوخَةٌ [umḍūḥat]ın cem‘idir zikr olunan nebātātın yaprakları ma‘nāsına.

الْمَضْخُ [el-maḍḥ] (mīm’in fethi ve ḍād’ın sükūnuyla) Zikr olunan yaprakları devşirmek; yukālu: مَضَخْتُهَا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْإِمْتِضَاخُ [el-imtiḍāḥ] Bi-ma‘nāhu; yukālu: إِمْتَضَخْتُهَا إِذَا انْتَرَعْتَهَا مِنْهُ وَأَخَذْتَهَا

[م ل خ]

الْمَلْخُ [el-melḥ] (mīm’in fethi ve lām’ın sükūnuyla) Katı yürümek; yukālu: مَلَخَ الْقَوْمُ مَلْخَةً صَالِحَةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَبْعَدُوا فِي الْأَرْضِ Ve

مَلَخَ [melḥ] Bātıla düşürmeğe dahi derler; yukālu: فَلَانَ يَمْلَخُ فِي الْبَاطِلِ مَلْخًا يَتَرَدَّدُ فِيهِ وَيَكْتَبُ مِنْهُ

الْإِمْتِلَاخُ [el-imtilāḥ] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Koparmak; yukālu: إِمْتَلَخَ

ضَرْسٌ [dirṣ] ḍād-ı ve ضَرْسُهُ أَي نَزَعَهُ Ve ضَرْسُهُ أَي نَزَعَهُ Ve ضَرْسُهُ أَي نَزَعَهُ Ve ضَرْسُهُ أَي نَزَعَهُ Ve ضَرْسُهُ أَي نَزَعَهُ

مُمْتَلِحُ الْعَقْلِ [mumteleḥu'l-ʿaql] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) مُتَنَزِعُ الْعَقْلِ ma'nāsına.

أَلْمَلِيحُ [el-melīḥ] (mīm'in fethi ve lām'ın kesriyle) Lezzeti olmayan et, مَسِيحٌ [mesīḥ] ma'nāsına.

أَلْمَلَاخَةُ [el-melāḥat] Et tatsız olmak; yukālu: مَلَخَ مَلَاخَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ التُّونِ)

[ن ب خ]

النَّبِيحُ [en-nebh] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) Çiçek dedikleri 'illet. Ve her bedende çıkan ufacak nesnelere ki su ile dolu ola, ona نَبِيحٌ [nebh] derler.

النَّبِيحَةُ [en-nābiḥat] Belā, dāhiye ma'nāsına. Bir kimse mütecebbir olsa ya'nī serkeş olsa; إِنَّهُ نَابِيحَةٌ مِنَ النَّوَابِيحِ derler ve بَائِبَةٌ مِنَ الْبَوَائِبِ dahi rivāyet olunmuştur bā-i muvahhade ve cīm'le, mā-beynde vāv'dan maklūb hemze ile, kezālik dāhiye ma'nāsına.

النَّبِيحَاءُ [en-nebhā] Şol dağdır ki tepesi düz ola, أَكْمَةٌ [ekemet] ma'nāsına.

[ن ت خ]

النَّثِيحُ [en-neth] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Koparmak, نَزَعٌ [nez] ve قَلَعٌ [k al] ma'nāsına; yukālu: نَتَخَ الْبَارِزِي اللَّحْمَ بِمُسْرِهِ Ve مُنْسَرٌ [minser] mīm'in kesriyle ve sīn'in fethiyle yırtıcı kuşların burnuna derler, مَنكَارٌ [minkār] ma'nāsına; ve yukālu: نَتَخَ نَزَعَهُ وَالشُّوَكَةَ مِنْ رَجُلِهِ "Dişin çıkardı ve ayağından dikenin çıkardı" ma'nāsına.

أَلْمِنْتَاخُ [el-mintāḥ] (mīm'in kesriyle) Cenbestre dedikleri demir ki 'avretler onunla kıl koparırlar; مَنكَاشٌ [minḳāṣ] ma'nāsına.

[ن خ خ]

النَّحُّ [en-naḥḥ] (nūn'un fethiyle) Katı yürümeğe derler, seyr-i 'anīf ma'nāsına; yukālu: نَحَّ يُنْحُ نَحًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَارَ سَيْرًا Ve عَنِيفًا

نَحٌّ [naḥḥ] (nūn'un kezālik fethiyle) Şol develere derler ki sadaka alan kimsenin yanında çökerilir; tā ki zekāta yarananın

ala.

النَّحْةُ [en-naḥḥat] (nūn'un fethiyle) Kul, esīr ma'nāsına. Ba'zılar işleyen sığırdır dediler. Şa'leb eyitti: İşleyen sığır ma'nāsına olmak savābdır, zīrā نَحٌّ [naḥḥ] dan me'hūzdur ki نَحٌّ [naḥḥ] davarı katı sürmeğe derler. Ve fi'l-hadīsi: "لَيْسَ فِيهِ" Kisā'ī eyitti: Hadīs-i şerīfte olan نُحَّةُ [nuḥḥat] lafzı nūn'un zammıyadır, işleyen sığırlar ma'nāsındır. Ve Ferrā eyitti: Hadīs-i şerīfte olan نَحَّةُ [naḥḥat] lafzı nūn'un fethiyle zekāt alan kimse zekāti aldıktan sonra kendi nefsi için bir altın almak ma'nāsındır.

النَّحْنَحَةُ [en-naḥneḥat] (nūn'un fethi ve ḥā'nın sükūnuyla ba'dehu fethateynle) Deveyi çökmek.

التَّنْحَنُحُ [et-tenaḥnuḥ] ('alā-vezni التَّنَزُّلُ [et-tezelzul]) Deve çökmek; yukālu: تَنْحَنُحُ النَّاقَةَ فَتَنْحَنُحَتْ أَي أَبْرَكْنَهَا فَبَرَكَتْ

[ن س خ]

النَّشْحُ [en-nesḥ] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Zā'il kılmak; yukālu: نَسَحَتْ الشَّمْسُ الظِّلَّ أَي أزالته

نَسَحَ [nesḥ] Tagyīr ma'nāsına da gelir; yukālu: نَسَحَتْ الرِّيحُ آثَارَ الدَّارِ إِذَا غَيَّرَتْهَا

نَسَحَ [nesḥ] Bir kitābın nüshasını almağa dahi derler; yukālu: نَسَحْتُ الْكِتَابَ

نَسَحَ [nesḥ] Bir nassın hikmeti onu misli olan nass zā'il kılmak.

الْإِنْتِسَاحُ [el-intisāḥ] Bi-ma'nāhu; yukālu: وَنَسَحَتْ الشَّمْسُ الظِّلَّ كَذَلِكَ

إِنْتَسَاحَ [intisāḥ] Kitābın nüshasını yazmağa dahi derler; yukālu: إِنْتَسَحْتُ الْكِتَابَ

الْإِسْتِنْسَاحُ [el-istinsāḥ] Kezālik kitāb nüshasını yazmağa derler; yukālu: إِسْتِنْسَحْتُ الْكِتَابَ

النُّشْحَةُ [en-nuṣḥat] (nūn'un zammı ve sīn'in sükūnuyla) Müntesah-minh olan asl nüshanın ismidir.

النَّاسِخُ [en-nāsiḥ] Şol nasstır ki nass-ı āharın hükmün izāle kılması ola.

الْمَنْسُوحُ [el-mensūḥ] Hükmü zā'il olan nass.

التَّنَاسُخُ [et-tenāsuḥ] Mīrāsta olan تَنَاسُخُ [tenāsuḥ] vereseden bir tā'ifenin beyninde terike kısmet olunmadan onlar dahi vefāt edip māl āhar vereseye intikāl etmektir.

[ن ض خ]

النَّضْحُ [en-naḍḥ] (nūn'un fethi ve dād'ın sükūnuyla) Eser ma'nāsındır; yukālu: نَضَحْتُ بِهَ نَضْحًا مِنْ كَذَا Ve أَصَابَهُ نَضْحٌ مِنْ كَذَا Ve نَضْحٌ [naḍḥ]tan ki ḥā-i mühmele ile ekserdir, نَضْحٌ [naḍḥ]tan ki ḥā-i mühmele ile ekserdir. Ve نَضْحٌ [naḍḥ] dahi eser ma'nāsındır. Ve نَضْحٌ [naḍḥ]tan fi'l binā olunmaz ne فَعَلَ denir ve ne hod يَفْعَلُ Ebū 'Amr bunların mā-beynin fark edip eyitti: نَضْحٌ [naḍḥ] ḥā-i mu'ceme ile şol eserdir ki sevbinde ve sevbin gayrında bākī kalır ve نَضْحٌ [naḍḥ] ḥā-i gayr-i mu'ceme ile nefsi-i fi'ldir. Ve Ebū Zeyd eyitti: نَضْحٌ [naḍḥ] ve نَضْحٌ [naḍḥ] bir ma'nāyadır ki نَضْحٌ [naḍḥ] ḥā-i mühmele ile su saçmağa derler. نَضْحٌ [naḍḥ] ḥā-i mu'ceme ile dedikleri gibi; tekūlu: نَضَحْتُ أَنْضَحُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

النِّضَاحُ [en-niḍāḥ] (nūn'un kesriyle) Su saçışmaktır, مُنَاضِحَةٌ [munāḍaḥat] gibi. Yezīdī eyitti: نَضَحْنَاهُمْ بِالنَّبْلِ [neḍaḥnāhum bi'n-nebli] نَضَحْنَاهُمْ [neḍaḥnāhum]da lügattır, ok septik ma'nāsına.

الْإِنْتِضَاحُ [el-intiḍāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Su saçılmak; yukālu: إِنْتَضَحَ الْمَاءُ إِذَا تَرَشَّشَ

النَّضَّاحُ [en-naḍḍāḥ] (nūn'un fethi ve dād'ın

teşdidiyle) Çok gelen yağmur; yukālu: غَيْرِيَّ غَيْرِيَّ غَيْرِيَّ Ve غَيْثٌ نَضَّاحٌ أَيْ غَيْرِيَّ Ve zā-i mu'cemeteyn ile kesir ma'nāsınadır.

النَّضَّاحَةُ [en-naḏḏāḥat] (ḏād'ın kezalilik teşdidiyle) Kesrü'l-mā' olan pınar; yukālu: عَيْنٌ نَضَّاحَةٌ أَيْ كَثِيرَةٌ الْمَاءِ Ebū 'Ubeyde eyitti: Bārī ta'ālānın عَيْنَانِ فِيهِمَا dediği kavlinde (الرحمن 66) فَوَارَاتَانِ [fevväretān] نَضَّاحَتَانِ [naḏḏāḥatān] ma'nāsınadır, ya'nī kaynayıcılardır.

النُّضْحَةُ [en-naḏḥat] (nün'un fethi ve ḏād'ın sükülüyle) Bir mikdār yağmurdur.

[ن ف خ]

النَّفْحُ [en-nefḥ] Üfürmek; yukālu: نَفَّحَ فِيهِ Ve نَفَّحَهُ أَيْضًا لُغَةً فِيهِ Ve nā-ile isti'māl olunduğunda yellenmek ma'nāsına gelir; yukālu: نَفَّحَ فِيهِمُ الْمُهْمَلِينَ وَنَفَّحَ فِيهِمُ الْمُهْمَلِينَ Ve nā-i mühmelenin fethi ve bā-i muvahhadenin sükülüyle oturma yerinden yel çıkmağa derler. Ve

نَفَّحٌ [nefḥ] Kibr ma'nāsına da gelir; yukālu: نَفَّحَ رَجُلٌ دُونَكَ أَيْ دُونَكَ Cīm'le dahi isti'māl olunur; yukālu: دُونَكَ أَيْ دُونَكَ وَكَبِيرٌ

الْمِنْفَاحُ [el-minfāḥ] Körük ki demirci aletlerindendir.

النَّافِحُ [en-nāfiḥ] Üfürücü; ve minhu kavluhum: مَا بِالْدَّارِ نَافِخٌ صَرْمَةٌ أَيْ لَيْسَ فِيهَا أَحَدٌ Ve nā-ile isti'māl (ḏaramet) (fethateynle) şol oduna derler ki ucunda ateşi ola, egsi ma'nāsına.

الْإِنْتِفَاحُ [el-intifāḥ] Üfürülüp şişmek ve yücelmek ma'nāsına da gelir; yukālu: إِنْتَفَحَ النَّهَارُ أَيْ عَلَا

النَّفْحَةُ [en-nefḥat] (nün'un fethi ve fā'nın sükülüyle) ve

النَّفْحَةُ [en-nifḥat] (nün'un kesriyle) ve

النَّفْحَةُ [en-nufḥat] (nün'un zammıyla) Karın şişmek; yukālu: إِذَا نَفَّحَتْ وَنَفَّحَتْ وَنَفَّحَتْ إِذَا أَنْتَفَحَ بَطْنُهُ

الْأَنْفَاحُ [el-enfaḥ] Şol kimsedir ki hāyası şişmiş ola; yukālu: رَجُلٌ أَنْفَحُ أَيْ يَبِينُ النَّفْحُ

النَّفْحُ [en-nefḥ] (fethateynle) Hāya şişmek marazı.

النَّفْحَاءُ [en-nefḥā'] (nün'un fethiyle ve fā'nın sükülüyle) Şol dağdır ki tepesi düz ola, نَبْخَاءُ [nebhā'] gibi nün'un fethi ve bā'nın sükülüyle lafzen ve ma'nen.

[ن ق خ]

النَّقَاحُ [en-nuḳāḥ] (nün'un zammıyla) Lezīz olan soğuk su, āb-ı şirīn ü serd ma'nāsına; yukālu: وَإِنَّمَا سَمِّيَ بِهِ لِأَنَّهُ يَنْفُخُ الْفَوَاحِ بِبُرْدِهِ Ya'nī “Kalbi soğutur soğukluğuyla.”

النَّقْحُ [en-naḳḥ] (nün'un fethi ve ḳāf'ın sükülüyle) Başı dimāğa erince yarmaktır; yukālu: نَقَّحَ رَأْسَهُ مِنَ الْبَابِ الْغَالِثِ

[ن و خ]

الْإِنَاخَةُ [el-ināḥat] (hemzenin kesriyle) Deve çökmek; yukālu: أُنْحَتُ الْجَمَلُ فَاسْتِنَاخَ Ve أَيْ أَبْرَكْتُهُ فَبَرَكَ [ibrāk] deve çökmek.

التَّنْوُوحُ [et-tenevviḥ] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Erkek deve nākayı cimā' etmek için çökmek; yukālu: تَنَوَّحَ سِفَادٌ [sifād] sīn-i mühmele ile ve fā' ile davar cimā' etmek ma'nāsınadır; ve minhu kavluhum: تَنَوَّحَ اللَّهُ الْأَرْضَ طُرُوقًا لِلْمَاءِ Ya'nī “Hudā-yı ta'ālā yeri suya mütehammil kılınsın.”

تَنُوْحٌ [Tenūḥ] (tā'nın ve nün'un zammıyla) Bir kabilenin ismidir Yemen'den; وَلَا تَقُلْ تَنُوْحٌ بِتَشْدِيدِ التَّوْنِ

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ب خ]

التَّوْبِيخُ [et-tevbīḥ] Pek söyleyip tehdid etmek.

[و خ خ]

الْوَخْوَاخُ [el-vaḥvāḥ] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Za'if.

[و ر خ]

الْوَرِيحَةُ [el-verīḥat] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol hamurdur ki suyu çok olmakla sıvık ola.

الْوَرَاخُ [el-veraḥ] (fethateynle) Hamur gevşek olmak; yukālu: وَرَخَ الْعَجِينُ يُوْرَخُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيِ اسْتَرَخَى

الْإِرَاخَةُ [el-irāḥat] (hemzenin kesriyle) Hamuru sulu ve gevşek etmek; yukālu: أَرَخْتُهُ أَنَا

التَّوْرِخُ [et-tevrīḥ] (alā-vezni [et-tekrīm]) Kitāba tārīḥ yazmak; yukālu: وَرَخْتُ الْكِتَابَ بِيَوْمِ كَذَا مِثْلَ أَرَخْتُهُ

[و س خ]

الْوَسْخُ [el-vesaḥ] (fethateynle) Kīr ve pās; yukālu: وَسَخَ الثُّوبُ يُوْسَخُ وَسَخًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

التَّوْصُخُ [et-tevessuḥ] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdīdiyle) ve

الْإِتْسَاخُ [el-ittisāḥ] (hemzenin ve tā'nın kesri ve teşdīdiyle) Bi-ma'nā: فِي التَّوْصُخِ فِي التَّوْبِ وَاتَّسَخَ yukālu: تَوَّصَخَ الثُّوبُ وَاتَّسَخَ الْمَعْنَى الْمَضْرَبِي

الْإِسَاخُ [el-īsāḥ] (hemzenin kesriyle) Kīrlendirmek; yukālu: أَوْسَخْتُهُ أَنَا

[و ض خ]

الْمُؤَاضِحَةُ [el-muvāḍaḥat] (mīm'in zammıyla) Yoldaşının seyri gibi seyr etmek-

tir, şöyle ki şiddetle olmaya. Ve اِسْتِقَادَةً [istiqādet]te dahi hāl böyledir ki kuyudan suyu yoldaşınla beraber çekmeğe derler. Kisā'ī eyitti: مُؤَاضِحَةً [muvāḍaḥat] aslında su çekmede iki kimse birbiriyle mu'araza etmektir, ba'dehu her iki mu'arızın mu'arazasına isti'are olundu.

الْإِبْضَاخُ [el-īḍāḥ] (hemzenin kesriyle) Az su içirmek; yukālu: أَوْضَخْتُ لَهُ أَيَّ أَشْفَيْتُ لَهُ فَلْيَلَا

الْوَوْضُوحُ [el-vedūḥ] (vāv'ın fethiyle ve dād'ın zammıyla) Şol sudur ki kovanın yarısında ola.

FASLU'L-HĀ

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب خ]

الهِبَيْخَةُ [el-hebeyyeḥat] (hā'nın ve yā'nın fethi ve yā'nın dahi fethi ve teşdidiyle) Şol 'avrettir ki etli ola.

الهِبَيْخُ [el-hebeyyah] (kezālik fetehāt-ı selās ile ve teşdīd ile) Şol oğlandır ki kezālik etli ola, pes هَبَيْخُ [hebeyyah] yā'nın teşdidiyle فَعَيْلُ [fa'ayyel] vezni üzeredir.

BĀBU'D-DĀL
(بَابُ الدَّالِ)

FASLU'L-ELİF
(فَصْلُ الأَلِفِ)

[أ ب د]

الأَبْدُ [el-ebed] (fethateynle) Dehr ma'nāsınadır ki zamān-ı tavīlden 'ibārettir. Ve

أَبَدٌ [ebed] Dā'im ma'nāsına dahi gelir.

الأَبَادُ [el-ābād] (hemzenin meddiyle) أَبَدٌ [ebed]in cem'idir.

الأُبُودُ [el-ubūd] (hemzenin ve bā'nın zam-mıyla) Kezālik أَبَدٌ [ebed]in cem'idir. Ve

أُبُودٌ [ubūd] Masdar dahi gelir, ikāmet ma'nāsına; yukālu: مِنَ البَابِ يَأْبُدُ بِالمَمَكَانِ يَأْبُدُ مِنَ البَابِ Ve tevahhuş ma'nāsına da gelir; yukālu: أَبَدَتِ البُهَيْمَةُ تَأْبُدُ وَتَأْبُدُ مِنَ البَابِ الأَوَّلِ وَالثَّانِي أَيْ تَوَحَّشَتْ

التَّأَبُّدُ [et-te'ebbud] (alā-vezni التَّفْعُلُ [et-tefa'ul]) Tevahhuş ma'nāsına; yukālu: تَأَبَّدَ Ya'nī kaçan menzil harāb olup onda vuhūş sākın olsa.

الأَبِيدُ [el-ebīd] (hemzenin fethiyle ve bā'nın kesriyle) Bir lafzdır ki أَبَدٌ [ebed] lafzına te'kīd için zikr olunur; yukālu: أَبِيدٌ كَمَا يُقَالُ دَهْرٌ دَاهِرٌ

الأَبِيدِينَ [el-ābidīn] (hemzenin meddiyle ve bā'nın kesriyle) Kezālik te'kīd için zikr olunur; yukālu: لَا أَفْعَلُهُ أَبَدَ الأَبِيدِينَ وَأَبَدَ Ve العَائِضِينَ كَمَا يُقَالُ دَهْرٌ الدَّاهِرِينَ وَعَوَّضَ العَائِضِينَ [avd] 'ayn-ı mühmelenin fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla أَبَدٌ [ebed] ma'nāsınadır.

التَّأَبِيدُ [et-te'bīd] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir nesneyi muhalled etmek.

الأَوَابِدُ [el-evābid] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Vahşī olan cānverler. Ve şol kāfiyelere dahi أَوَابِدُ [evābid] derler ki

garābetinden ötürü uzak vilāyetlerde söylene.

الأبد [el-ābid] (hemzenin meddi ve bā'nın kesriyle) Şol belā ki o niçe zamān söylene.

الإبد [el-ibid] [ibil] vezni üzere kesre-teynle) Doğurucu, وُلُودٌ [velūd] ma'nāsına, gerek cāriye kısmı olsun gerek hürr kısmı olsun.

[أ ح د]

الأجد [el-ucud] (zammeteynle) Kavī ve fermüde olan nāka; yukālu: نَاقَةٌ أَجْدٌ إِذَا كَانَتْ قَوِيَّةً مُؤْتَقَةً الْخَلْقِ وَلَا يُقَالُ لِلْبَعِيرِ أَجْدٌ

الإيجاد [el-icād] Kavī kılmak; yukālu: أَجَدَهُ اللهُ Ya'nī "Hak ta'ālā onu muhkem etsin." Ve yukālu: أَجَدَنِي اللهُ بَعْدَ ضَعْفِ أَيِّ قَوَانِي

الموجدة القرى [el-mücedetu'l-karā] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Şol nākadır ki arkası muhkem ola, مُؤْتَقَةُ الظَّهْرِ ma'nāsına. Ve قرى [karā] kâf'ın ve rā-i mühmelenin fethiyle arka ma'nāsınadır.

الموجد [el-müced] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Muhkem ma'nāsına; yukālu: بِنَاءٌ مُوجِدٌ أَيُّ مُحْكَمٍ

إجد [icid] (kesre-teynle) Bir lafzdır ki de-veyi men' için isti'māl olunur.

[أ ح د]

الأحد [el-eḥad] (fethateynle) [vāhid] [vāhid] ma'nāsınadır ki evvel-i 'adeddir; tekūlu: Ve ammā أَحَدٌ وَائْتَانٌ وَأَحَدٌ عَشْرٌ وَإِحْدَى عَشْرَةٌ ﴿قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ﴾ (الإخلاص) (1) فَهُوَ بَدَلٌ مِنَ "الله" لِأَنَّ التَّكْرَرَ قَدْ تَبَدَّلَ مِنَ الْمَعْرِفَةِ Zāhiren كَقَوْلِهِ ﴿بِالتَّائِيَةِ نَاصِيَةٍ﴾ (العلق 15-16) [huve] zamīr-i şān olmadığına binā'endir ki zamīr-i şān oldukta أَحَدٌ haber olur, te>vīle ihtiyāc olmaz. Ve Kisā'ī eyitti: Kaçan ki 'adede elif lām dāhil olsa, cem'isinde dāhil

olur; tekūlu: مَا فَعَلْتَ أَحَدَ عَشَرَ الْأَلْفِ الذِّرْهِمِ Ve Başriyyūn eyitti: Elif lām cüz-i evvele dāhil olur; fe-tekūlu: مَا فَعَلْتَ أَحَدَ عَشَرَ أَلْفٍ دِرْهِمٍ Peş أَحَدٌ [eḥad] ismdir, muhātab olma-ğa sālīh olan kimseye itlāk olunur. Bunda vāhid ve cem' ve müzekker ve mü'ennes berāber olur; ve minhu kavluhum: مَا فِي ﴿لَسْتُمْ كَأَحَدٍ مِنَ الدَّارِ أَحَدٌ النِّسَاءِ﴾ (الأحزاب 32) وَقَالَ ﴿فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ﴾ (الحاقة 47) هَذَا مَا قَالَهُ الْجَوْهَرِيُّ وَفِيهِ أَنَّ مَعْنَى الْجَمْعِ فِي هَذِهِ الْأَمْلِيَّةِ مِنْ وُفُوعِ التَّكْرَرِ فِي سَبَاقِ النَّفْيِ لَا مِنْ وَضْعِ لَفْظِ وَاحِدٍ وَالْكَلَامُ فِيهِ

الإستیحاد [el-istihād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yalnız olmak; yukālu: إِسْتَوَحَدَ الرَّجُلُ أَي انْفَرَدَ

أحد [Uḥud] (zammeteynle) Bir dağın ismidir, Medīne-i münevverede.

التأحيد [et-te'ḥīd] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) İki nesneyi bir kılmak. Ve bir ziyāde etmek. Ferrā ba'zı 'Arabdan أَحَدٌ [eḥad]ın hemzesin hurūf-ı asliyye gibi isti'māl olunmasın rivāyet edip eyitti: yukālu: مَعِيَ عَشْرَةٌ فَأَحَدَهُنَّ أَي صَبَّرَهُنَّ أَحَدٌ عَشْرٌ Ve fi'l-hadīsi ennehu kāle li-reculin eṣāre bi-sebbābeteyhi fi't-teṣḥḥudi: "أَجَدُ" "Bir parmakla işāret kıl ki o sebbābe-i yümnādır, iki parmakla kılma." Ve سَبَابَةٌ [sebbābet] sīn-i mühmelenin fethi ve bā-i muvahhadenin teṣdīdiyle şeyhādet parmağına derler.

[أ د د]

الأد [el-edd] (hemzenin fethi ve dāl'ın teṣdīdiyle) Nākanın cevfinde savtı devr edip yüreğinden āvāz vermesi; yukālu: Ve أَدَّتْ النَّاقَةُ تَوُدُّ أَدًّا أَي رَجَعَتْ الْحَنِينَ فِي جَوْفِهَا [ḥanīn] ḥā-i mühmele ile şol savta derler ki rikkattan nāşī ola . Ve

أد [edd] İnetmeğe dahi derler; yukālu: أَدَّتْ

فَلَانًا دَاهِيَةً تَوُدُّ أَدًا Ve

أَدٌ [edd] Kuvvete dahi derler.

الإِدَّةُ [el-idd] (hemzenin kesriyle) ve

الإِدَّةُ [el-iddet] Kezâlik belâ dâhiye ma'nâsına; ve minhu kavluhu ta'âlâ: ﴿لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا﴾ (مریم 89)

الإِدِدُ [el-ided] (hemzenin kesri ve dāl'ın fethiyle) **إِدَّةٌ** [iddet]in cem'i.

الآدِدُ [el-ādd] (hemzenin meddiyle 'alā-vezni فَاعِلٌ [fā'il]) Bi-ma'nāhu.

الآدِيدُ [el-edīd] (hemzenin fethi ve dāl'ın kesriyle) Feryād ve savt-ı şedīd.

أُدُّ [Uded] (hemzenin zammı ve dāl'ın fethiyle) Yemen'den bir kabîlenin babası adıdır ki o Uded b. Zeyd b. Kehlān b. Sebā b. Hîmyer'dir. Ve **أُدُّ** [uded]i tâ'ife-i 'Arab munsarif kılmışlardır **شُقَابٌ** [Şuqāb] gibi, **عُمُرٌ** [Umer] gibi lâ-yansarif kılmamışlardır.

[أ ز د]

أَزْدٌ [Ezd] (hemzenin fethi ve zā'nın sükūnuyla) Yemen'den bir kabîlenin babası adıdır ki o Ezd b. el-Gavṣ b. Nebt b. Mālik b. Kehlān b. Sebe'dir. Ve **أَزْدٌ** [ezd] kabîlesi üç türüdür. Biri Ezdu Şenū'e ve biri Ezdu 'Ummān ve biri dahi Ezdu's-Serāt'tır.

[أ س د]

الْأَسْدُ [el-esed] (fethatenle) Arslan dedikleri cānver ki ma'rūftur. Ve

أَسَدٌ [esed] Kezâlik arslandan havf etmek. Ve arslan gibi olmak, **أَسَدٌ يَأْسُدُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**, **أَيُّ رَأَى أَسَدًا وَخَافَ مِنْهُ أَوْ صَارَ كَالْأَسَدِ فِي أَخْلَاقِهِ** Ve fi'l-hadîsi "إِذَا دَخَلَ فَهْدٌ وَإِذَا خَرَجَ أَسَدٌ" Ve **فَهْدٌ** [fehđ] fā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla pars dedikleri cānverdir. Ve

أَسْدٌ [Esd] gāh olur ki sükūnuyla **أَزْدٌ** [Ezd]

mahallinde isti'māl olunur, **بَنُو أَزْدٍ** [Benū Ezd]de lügat olmak üzere; yukālu: **هُمُ الْأَسْدُ** **أَسْدٌ شَنْوَةٌ أَيُّ هُمُ الْأَزْدُ أَزْدُ شَنْوَةٌ**

الْأَسْدِيُّ [el-esediyy] (fethateynle ve teşdīd-i yā'yla) Bezlerden bir nev'dir.

الْأَسْدُ [el-āsud] (hemzenin meddiyle ve sīn'in zammıyla) **أَسَدٌ** [esed]in cem'i, **أَجْبَلٌ** [ecbul] gibi ki **جَبَلٌ** [cebel]in cem'idir.

الْأَسَادُ [el-āsād] (hemzenin fethi ve meddi ve sīn'in fethiyle) Kezâlik **أَسَدٌ** [esed]in cem'idir, **جَبَلٌ** [cebel] ile **أَجْبَالٌ** [ecbāl] gibi.

الْأَسَدَةُ [el-esedet] Mü'ennesi. Kezā fī rivāyeti Ebī Zeyd. Ve

أَسَدٌ [Esed] Muḍar'dan bir kabîlenin babası adıdır ki o Esed b. Hūzeyme b. Mudrike b. İlyās b. Muḍar'dır. Ve

أَسَدٌ [Esed] Kezâlik Reb'r'a'dan bir kabîlenin adıdır ki o Esed b. Reb'r'a b. Nizār'dır.

الْمَأْسَدَةُ [el-me'sedet] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla ve sīn'in fethiyle) Arslanı çok yer.

الْإِسْتِسَادُ [el-istīsād] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Cür'et etmek; yukālu: **إِسْتَأَسَدَ عَلَيْهِ أَيُّ اجْتَرَأَ عَلَيْهِ** Ve ot kavī olup birbirine sarılmağa dahi derler; yukālu: **إِسْتَأَسَدَ** **الْبُتُّ أَيُّ قَوِيٍّ وَالتَّفُّ**

الْإِسَادُ [el-īsād] (hemzenin kesriyle) Bir nesnenin üzerine kındırıp harīs etmeğe derler; yukālu: **أَسَدْتُ الْكَلْبَ وَأَوْسَدْتُهُ أَيُّ أَعْرَيْتُهُ** Ve **أَسَدْتُ** **أَوْسَدْتُ** kelimesinin vāv'ı eliften dönmedir. Ve

إِسَادٌ [īsād] İfsād etmeğe dahi derler; yukālu: **أَسَدْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ أَيُّ أَفْسَدْتُ**

الْإِسَادَةُ [el-isādet] (hemzenin kesriyle) Yastık, bālīn ma'nâsına **وِسَادَةٌ** [visādet] te lügattır ki **وِسَادَةٌ** [visādet] dahi yastık

ma'nāsınadır, vāv'ın kesriyle.

[أ ص د]

الأَصْدَةُ [el-uşdet] (hemzenin zammı ve şād'ın sükunuyla) Şol küçük gömleğe derler ki kaftanın altına giyerler ve onu hurde karavaşlar dahi giyer.

التَّاصِيدُ [et-te'şīd] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Küçük gömlek giydirmek; yukālu: أَصْدْتُهُ تَأْصِيدًا

الأَصِيدُ [el-eşīd] (hemzenin fethi ve şād'ın kesriyle) Ev önü, finā-i dār ma'nāsına. Ve bu lügattır, وَصِيدٌ [veşīd]de.

الأَصِيدَةُ [el-eşīdet] (hemzenin kezālik fethi ve şād'ın kesriyle) Ağıl, حَظِيرَةٌ [ḥazīret] ma'nāsına ki حَظِيرَةٌ [ḥazīret] ḥā-i mülhmelinin fethi ve zā-i mu'cemenin kesriyledir. Ve أَصِيدَةٌ [eşīdet] وَصِيدَةٌ [veşīdet]te lügattır ki وَصِيدَةٌ [veşīdet] dahi ağır ma'nāsınadır.

الإِصَادُ [el-işād] (hemzenin kesri ve meddiyle) Kapı bağlamak; tekülü: أَصَدْتُ الْبَابَ أَصَدْتُ إِذَا أَعْلَقْتَهُ وَهُوَ لَعْنَةٌ فِي أَوْصَدْتُ ﴿إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّؤَصَّدَةٌ﴾ (الهمزة 8) بِالْهَمْزَةِ Ebū 'Amr:

ذات الإِصَادِ [Zātu'l-İşād] (hemzenin kesriyle) Bir mevzî'in ismidir ki Dāḥis ve Ġabrā nām atların mecrāsıdır ya'ni meydānıdır ki ذَاتُ الْإِصَادِ [Zātu'l-İşād]da zikr olunan atlar yarışa konmuşlardır ve yarışın yüz ok atımı yer haddi var idi.

الإِصَادُ [el-işād] Şol çukur yerdir ki dağlar arasında onda su irkilir.

[أ ف د]

الأَفْدُ [el-efed] (fethateynle) 'Acele ma'nāsınadır; yukālu: أَفَدْتُ الرَّجُلَ يَأْفُدُ مِنَ الْبَابِ أَفْدُ الرَّجُلَ Ve göç karīb olmağa dahi derler; yukālu: أَفَدْتُ التَّرْحُلَ أَيُّ دَنَا

الأَفْدُ [el-efed] (hemzenin fethi ve fā'nın

kesriyle) Müsta'cil olan kimse.

[أ ك د]

التَّأْكِيدُ [et-te'kīd] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir nesneyi muhkem kılmak. Ve bu تَوَكِيدٌ [tevkīd]de lügattır; yukālu: أَكَّدْتُ الشَّيْءَ وَوَكَّدْتُهُ

[أ م د]

الْأَمَدُ [el-emed] (fethateynle) Gāyet ma'nāsınadır; مَدَى [medā] gibi; yukālu: مَا أَمَدُكَ أَيُّ مُتْتَهَى عُمُرِكَ Ve

أَمَدٌ [emed] Gazab ma'nāsına da gelir; yukālu: أَمِدَ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ مِثْلُ أَيْدٍ عَلَيْهِ أَيُّ غَضِبَ

أَمِدٌ [Āmid] (hemzenin meddi ve mīm'in kesriyle) Serhadd-i 'Arabda bir şehrin adıdır.

[أ و د]

الأَوْدُ [el-aved] (fethateynle) Eğri olmak; أَوْدَ الشَّيْءُ يَأْوُدُ أَوْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيُّ اغْوَجَّ

التَّأْوُدُ [et-te'evvud] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Eğri olmak; yukālu:

الأَوْدُ [el-aved] hemzenin fethi ve vāv'ın sükunuyla bāb-ı evvelden sakīl olmak ma'nāsına gelir; yukālu: أَدْنِي الشَّيْءُ أَوْ الْحِمْلُ يَأْوُدُنِي أَوْدًا أَيُّ أَنْقَلْنِي

الْمَمْوُودُ [el-me'ūd] (‘alā-vezni التَّمْقُول [el-tamqūl]) Sıklet çeken kimse; yukālu: مَا أَدَهُ بِمَعْنَى آدَ الْعِشْيَ أَيُّ مَالَ Ya'ni “Şol nesne ki sana ağır gele, bana dahi ağır gelir.” Ve iki bükülmek ma'nāsına da gelir; yukālu: آدَهُ بِمَعْنَى آدَ الْعِشْيَ أَيُّ مَالَ Ve meyl etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: آدَ الْعِشْيَ أَيُّ مَالَ Ya'ni “Akşam sabāh olmağa yüz tuttu.”

الْإِنْيَادُ [el-in'iyād] (hemzeteynin kesriyle ve mā-beynde nūn'un sükunuyla) اِنْتِعَالَ

[infir'āl] vezni üzerine) Eğilmek, inhinā ma'nāsına.

أودُ [Ūd] (hemzenin zammıyla) Berriyyede bir yerin adıdır.

أودُ [Evd] (hemzenin fethiyle) Bir recülün ismidir.

[أ ي د]

الأيّد [el-eyd] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şedīd olmak; yukālu: **أَدَ الرَّجُلُ** Ve **يَيْدُ أَيُّدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيُّ اشْتَدَّ وَقَوِيَ**

أيّد [eyd] Kuvvete dahi derler.

الآدُ [el-ād] (hemzenin fethiyle ve meddiy-
le) Kezālik kuvvet ma'nāsınadır.

الإيادَة [el-iyādet] (hemzenin kesriyle) Kavī kılmak; yukālu: **أَيْدُهُ عَلَى وَزْنِ أَفْعَلْتُهُ**

المؤيد [el-mu'eyyed] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ve teşdīdiyle) Kavī kılınan kimse.

التأييد [et-te'yīd] (alā-vezni التّكريم [et-
tekrīm]) Kavī kılmak; yukālu: **أَيْدُهُ تَأْيِيدًا أَيُّ قَوَّيْتُهُ**

المؤيد [el-mu'eyyid] (mim'in zammı ve hemzenin fethi ve yā'nın kesri ve teşdīdiyle) Kavī kılıcı kimse. Ve **مؤيد** [mu'eyyid] kezālik yā'nın kesriyle **مؤيد** [mu'eyyed]in tasgiri ma'nāsına dahi gelir.

التأييد [et-te'eyyud] (tā'nın fethi ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kavī olmak; yukālu: **تَأْيِيدَ الشَّيْءِ أَيُّ تَقَوَّى**

الأيّد [el-eyyid] (hemzenin fethi ve yā'nın kesri ve teşdīdiyle) Kavī olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ أَيُّدٌ أَيُّ قَوَّى**

الإياد [el-iyād] (hemzenin kesriyle) Şol toprağa derler ki havuzun yāhūd çadırın etrafına dökerler, tā ki kuvvetiyle havuzun suyunu yāhūd çadırdan yağmur suyunu

men' ede. Ve

إياد [İyād] Me'ad'dan bir kabilenin ismidir. Ve askerinin sağ koluna ve sol koluna dahi **إياد** [iyād] derler.

المؤيد [el-mu'yid] (mīm'in zammı ve hemzenin sükūnu ve yā'nın tahfifiyle ve kesriyle **مؤمن** [mu'min] vezni üzere) Emr-i 'azīme ve belāya derler.

FASLU'L-BĀ'**(فَضْلُ الْبَاءِ)****[ب ج د]**

الْبُجُودُ [el-bucūd] (bā'nın ve cīm'in zammıyla) Bir yerde durmak, ikāmet ma'nāsına; yukālu: **بَجَدَ بِالْمَكَانِ بُجُودًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ**

الْبَيْعَةُ [el-becdet] (bā'nın fethi ve cīm'in sükunuyla) ve

الْبَيْعَةُ [el-bucudet] (bā'nın zammı ve cīm'in zammıyla) Bir işin bātını; yukālu: **هُوَ عَالِمٌ بِجَدَةِ أَمْرِكَ وَبُجْدَةِ أَمْرِكَ أَيَّ بِنَاتِيهِ** Ve

بَيْعَةٌ [becdet] 'İlm ma'nāsına da gelir; yukālu: **عِنْدَهُ بَيْعَةٌ ذَاكَ أَيَّ عِلْمٌ ذَاكَ وَمِنَّهُ قِيلَ لِلْعَالِمِ بِالشَّيْءِ الْمُتَّقِنِ لَهُ هُوَ ابْنُ بَيْعَتِهَا**

الْبَيْعَادُ [el-bicād] (bā'nın kesriyle) Şol kilimdir ki yer yer hatları ola, nitekim 'Arab tārifesinin isti'māl ettiği kilimler beyninde ma'rūftur; ve minhu **دُو الْبَيْعَادَيْنِ وَأَسْمُهُ عَبْدُ اللَّهِ** مِّنَ الصَّحَابَةِ

[ب خ د]

الْبَيْعَانْدَةُ [el-behandāt] (fethateynle) ve

الْحَبَنْدَةُ [el-ḥabendāt] (fethateynle) Kezālik şol 'avrete derler ki toplu ve baldırlı ola.

الْبَيْعَانْدَى [el-behandā] ve

الْحَبَنْدَى [el-ḥabendā] Kezālik ma'nā-yı mezbūr üzeredir. Ve āhirinde olan yā **سَفْرَجَل** [sefercel] veznine ilhāk içindir. Ve **سَفْرَجَل** [sefercel] fethateynle ayva dedikle-ri meyvedir.

[ب د د]

الْبَدُّ [el-bedd] (bā'nın fethiyle) Ayırmak; yukālu: **بَدَّ يَبْدُهُ بَدًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيَّ فَرْقَهُ** Ve

بَدُّ [bedd] Pālānın eğrimin doldurmağa

dahi derler; yukālu: **بَدَّ قَتْبَهُ يَبْدُهُ وَهُوَ أَنْ تَتَّخَذَ خَرِيطَتَيْنِ فَتَحْشُوهُمَا فَتَجْعَلُهُمَا تَحْتَ الْأَحْنَاءِ لِئَلَّا يُدْبِرَ Ya'nī iki sahtiyān pāresinin için doldurup pālānın ağaçlarının altına komaktır, yağır etmesin diye.**

التَّبْدِيدُ [et-tebdīd] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Tefrīk etmek.

الْمُبَدَّدُ [el-mubedded] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdīdiyle) Ayrılmış nesne; yukālu: **شَمْلٌ مُبَدَّدٌ** Ve **شَمْلٌ** [şeml] şīn-i mu'cemenin fethi ve mīm'in sükunuyla hāl demek olur.

التَّبَدُّدُ [et-tebeddud] (tā'nın ve bā'nın fethi ve dāl'ın zammı ve teşdīdiyle) Dağılmak, teferruk ma'nāsına.

الْبِدَّةُ [el-biddet] (bā'nın kesri ve dāl'ın fethi ve teşdīdiyle) Kūt ma'nāsına. Ve nasīb ma'nāsına da gelir.

الْإِبْدَادُ [el-ibdād] Herkese hissesin vermek; tekülü minhu: **أَبَدَّ يَبْدُهُمُ الْعَطَاءَ أَيَّ أَعْطَى** "أَبْدِيهِمْ تَمْرَةً" Ve **فِي'ل-HADİSİ: كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ بِدَّتُهُ** Ya'nī "Her birine birer hurmā ver." Ve yukālu: **فِي السَّخْلَتَيْنِ أَبَدَّهُمَا نَعَجْتَيْنِ** "Kuzuların her birin bir koyuna ver emmek için", eger ikisine bir koyun kifāyet etmez ise." Ve

إِبْدَادٌ [ibdād] El uzatmağa dahi derler; yukālu: **أَبَدَّ يَدَهُ إِلَى الْأَرْضِ إِذَا مَدَّهَا**

الْإِسْتِبْدَادُ [el-istibdād] Müstakil olmak; yukālu: **إِسْتَبَدَّ فُلَانٌ بِكَذَا أَيَّ تَفَرَّدَ بِهِ**

الْبَدَادُ [el-bedād] (bā'nın fethiyle) Uğraş, harb ma'nāsına; yukālu: **لَوْ كَانَ الْبَدَادُ لَمَا لَوْ بَارَزْنَاهُمْ رَجُلٌ وَرَجُلٌ** Ya'nī "Bir bir uğraşsalar tākat getiremezlerdi."

بَدَادٌ [bedādi] (bā'nın fethi ve dāl-i sāniyenin kesri üzere binasıyla) Birer gelin yā kavm demektir; yukālu: **فِي الْحَرْبِ يَا**

قَوْمٌ بَدَادِ بَدَادِ أَيُّ لِيَأْخُذَ كُلُّ رَجُلٍ قَوْمَهُ Ve قَوْمٌ [k ʔ] ʔāf'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla misl ve mukārin ma'nasıdır. Ve بَدَادِ [bedādi] nin dāl'ı kesri üzere binā olundu, zīrā fi'l-i emrin ismidir ve fi'l-i emr hod mebnīdir. Baʕzılar eyitti: Meksūr olduğunun vec-hi budur ki makām-ı emrde vāki' olduğu için āhiri sākin olmakla ictimā'-ı sākineyn lāzım gelmesin diye meksūr olmuştur; ve minhu yukālu: تَبَادَّ الْقَوْمُ يَتَبَادُّونَ إِذَا أَحَدُوا أَقْرَانَهُمْ ve yukālu eyzan: لَقُوا بَدَادَهُمْ أَيُّ أَغْدَادَهُمْ لِكُلِّ رَجُلٍ رَجُلٍ Ve بَدَادِ [bedādi] مُتَبَدِّدٌ [mutebeddid] ma'nasına dahi gelir; yukālu: جَاءَتْ بَدَادِ بَدَادِ أَيُّ مُتَبَدِّدَةٌ Ve بَدَادِ [bedādi] dahi kesr üzerine binā olundu, zīrā masdardan ma'dūdür ki o بَدَدٌ [beded]dir; ve yukālu: تَفَرَّقَ الْقَوْمُ بَدَادِ أَيُّ مُتَبَدِّدٌ Ve masdardan ma'dūl olduğu için mebnī olduğunun vechi budur ki bunda 'adl ve te'nīs ve sıfat cem' olmuştur, iki sebeble sarftan men' olucak üç sebeble mebnī olmak lāzım gelir, zīrā men'-i sarftan öte binādan gayrı hālet yoktur. Ve Cevherī'nin bu kelāmı zāhīr budur ki mezheb-i muhtār değıldir.

الْإِبْتِدَادُ [el-ibtidād] İki cānibi tutmak; yukālu: السَّبْعَانِ يَتَبَدَّانِ الرَّجُلَ إِذَا أَتِيَاهُ مِنْ جَانِبَيْهِ ve kezālike: الرُّضِيعَانِ يَتَبَدَّانِ أُمَّهُمَا Ya'nī kuzular ki iki cānibden anaların emseler böyle derler; وَلَا تَقُلْ يَتَبَدُّهَا ابْنُهَا وَلَكِنْ يَتَبَدُّهَا ابْنَاهَا ve yukālu: لَقِيَ الرَّجُلَانِ زَيْدًا فَابْتَدَّاهُ بِالضَّرْبِ أَيُّ أَخَذَاهُ مِنْ نَاحِيَّتَيْهِ

الْبَدْدُ [el-beded] (fethateynle) ve

الْمُبَادَّةُ [el-mubāddet] (mīm'in zammıyla) ve

الْبَدَادُ [el-bidād] (bā'nın kesriyle) Mu'āraza ile bey' edişmek; yukālu: بَايَعْتُهُ بَدَادًا إِلَى آخِرِهِ Ve

بَدَادٌ [bidād] Tākat ma'nasına gelir. Ve

بَدَادٌ [bidād] Beygirin ve deve pālānının iki arkaya gelen cānibleri ki ona eğrim korlar.

الْبِيدَادَانِ [el-bidādān] Tesniye.

الْبِيدِيدَانِ [el-bedīdān] (bā'nın fethiyle) Bi-ma'nahumā. Ve heybe ma'nasına da gelir; yukālu: الْبِيدِيدَانِ الْخُرْجَانِ

الْبِدَائِدُ [el-bedā'id] (bā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) بَدِيدٌ [bedīd]in cem'i ki eğrim yerleri demek olur.

الْأَبِدَّةُ [el-ebiddet] (hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle eyzan) Cem'i.

الْبِيدَّةُ [el-biddet] (bā'nın kesri ve dāl'ın teşdidiyle) ve

الْبِدَّةُ [el-beddet] (bā'nın fethi ve dāl'ın teşdidiyle) Kezālik tākat ma'nasına; yukālu: مَا لَكَ بِهِ بَدَدٌ وَبِدَّةٌ وَبِدَّةٌ أَيُّ طَاقَةٌ

الْأَبْدُ [el-ebedd] Kesret-i lahmıdan ayakla-rının arası vāsi' olan kimse. Ve fermūde ve mücessem olan kimseye dahi derler. İbnu's-Sikkīt eyitti: بَدَدٌ [beded] iki uyluğun arası vāsi' olmaktadır ve dört ayaklı olanlarda iki ellerinin arası vāsi' olmaktadır; yukālu: بَدَدَتْ يَا رَجُلٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْبَدْدَاءُ [el-beddā'] (bā'nın fethiyle ve elifin kasrıyla) أَبْدٌ [ebedd]in mü'ennesi; yukālu: إِمْرَأَةٌ بَدَاءٌ وَبَقْرَةٌ بَدَاءٌ أَيُّ وَاسِعَةُ الرِّجْلَيْنِ وَعَظِيمَةُ الْحَلْقِ

الْبَادَادَانِ [el-bāddān] (dāl'ın teşdidiyle) Uyluğun iç yüzleri.

الْبِيدِيدُ [el-bedīd] (bā'nın fethiyle ve dāl'ın kesriyle) Yol, sahrā ve mefāze-i vāsi'a ma'nasına.

لَابُدُّ [lā-budd] لَا فَرَقَ [lā farka] ma'nasına; yukālu: لَا بُدَّ مِنْ كَذَا أَيُّ لَا خُلُوٌّ وَلَا افْتِرَاقٌ بُدُّ [budd] 'ıvaz ma'nasıdır dediler.

الْبُدُّ [el-budd] (bā'nın zammıyla) Sanem ma'nasıdır; Fārisiden ta'rib olunmuştur.

الْبِدَّةُ [el-bidedet] (bā'nın kesri ve dāl'ın fethiyle) بُدُّ [budd]un cem'idir, sanemler ma'nāsına.

الْأَبَادِيدُ [el-ebādīd] ve

الْيَبَادِيدُ [el-yebādīd] (hemzenin fethiyle evvelde yā'nın fethiyle sānide) Müteferrik olan kuşlar; yukālu: طَيْرٌ أَبَادِيدُ وَطَيْرٌ يَبَادِيدُ أَيُّ مَتَفَرِّقٌ

[ب ر د]

الْبُرْدُ [el-berd] (bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Soğuk ki ıssının mukābilidir. Ve soğutmak ma'nāsına da gelir; yukālu: وَهِيَ سَقِيئُهُ شَرِيَّةٌ بَرْدَتْ فَوَادُهُ أَبْرُدُهُ بَرْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ **بَرْدُ** [berd] Nevme dahi itlāk olunur, kālallāhu ta'ālā: ﴿لَا يَدُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا﴾ (البأ 24)

الْبُرُودَةُ [el-burūdet] (zammeteynle) Soğukluk ki ıssılığın mukābilidir; yukālu: بَرْدُ الشَّيْءِ بُرُودَةٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْبُرُودُ [el-burūd] (zammeteynle) Soğutmak; yukālu: وَهِيَ بَرْدَتُهُ بُرُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve eğ ile demir egelemeğe dahi derler; yukālu: بَرْدَتْ بِالْمَبْرُودِ Ve göz soğutmak için sürme çekmeğe dahi derler; yukālu: بَرْدُ الرَّجُلِ عَيْنُهُ بِالْبُرُودِ أَيُّ كَحَلَهَا بِهِ Ma'berd lək Ve ölmek ma'nāsına da gelir; yukālu: بَرْدُ فُلَانٍ إِذَا مَاتَ

التَّبْرِيدُ [et-tebrīd] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik soğutmak ma'nāsına; yukālu: بَرْدَتُهُ تَبْرِيدًا وَلَا يُقَالُ أَبْرُدْتُهُ إِلَّا فِي لَعْنَةٍ رَدِيَّةٍ ve minhu kavluhum: لَا تَبْرِدُ عَنْ فُلَانٍ أَيُّ إِنَّ ظَلَمَكَ فَلَا تَشْتُمُهُ فَتَنْتَقِصَ مِنْ إِثْمِهِ Ve Cevheri'nin bu kelāmına “أَبْرُدُوا بِالظُّهْرِ” hadīs-i şerīfiyle nakz vārid olur meger ki Cevheri'nin kelāmı müte'addī gelmesine binā'endir ve hadīs-i şerīfte lāzımdır, hemze duhūl için-

dir denile.

الْإِبْتِرَادُ [el-ibtirād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Soğuk suyla gusl etmek; yukālu: وَهِيَ إِبْتِرَدْتُ أَيُّ اغْتَسَلْتُ بِالْمَاءِ الْبَارِدِ Ve yüreği soğutmak için su içmeğe dahi **إِبْتِرَادٌ** [ibtirād] derler.

الْمَبْرَدَةُ [el-mebredet] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Bā'is-i bürüdet olan nesne; Aşma'ī eyitti: Bir a'rābīye su'āl ettim ki “Sizi kuşluk vaktinde uykuya haml eden nedir?” dedim. Eyitti: **إِنَّهَا مَبْرَدَةٌ فِي الصَّيْفِ مَسْحَنَةٌ فِي** **الشَّيْءِ** Ya'nī “Nevme-i duhā yazın soğukluğa, kışın ısıcaklığa vesīledir.

الْمِبرِدُ [el-mibred] (mīm'in kesriyle ve rā'nın fethiyle) Eğ ki onunla demir makülesini eğerlerler.

الْبُرَادَةُ [el-burādet] (bā'nın zammıyla) Eğden düşen hurdevāt.

الْبَارِدُ [el-bārid] Sābit olan nesne; yukālu: لِي عَلَيْهِ أَلْفُ بَارِدٍ وَيُقَالُ سَمُومٌ بَارِدٌ أَيُّ ثَابِتٌ لَا يَدُولُ

الْبُرْدَانُ [el-berdān] [‘aşrān] ma'nāsına ki sabāhla akşama derler.

الْأَبْرَدَانُ [el-ebredān] Bi-ma'nāhumā.

الْبِرْدَةُ [el-beredet] (fethateynle) Tohme olmak. Ve fi'l-hadīs-i: “أَضَلَّ كُلَّ دَاءٍ الْبِرْدَةُ”

الْأَبْرِدَةُ [el-ebriedet] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Bir ma'rūf 'illettir, bürüdetten ve rutübetten nāşī olup cimā'a fütür verir.

الْبَرْدُ [el-bered] (fethateynle) Dolu ki gökten yağar; yukālu: بَرْدَتِ الْأَرْضُ وَبُرِدَ بَنُو فُلَانٍ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَهْجُولِ

الْبَرِيدُ [el-berid] (bā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Dolu yağdıran bulut; yukālu: سَحَابٌ بَرِيدٌ

الْأَبْرِدُ [el-ebred] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: سَحَابٌ أَبْرِدٌ أَيُّ دُوٌّ ve

أَبْرَدُ [ebred] diye şol sığıra derler ki levni siyāhla ak olup alaca ola.

الْبُرُودُ [el-berūd] (bā'nın fethiyle ve rā'nın dahi zammıyla) Soğuk ma'nāsına. Ve soğutucu ma'nāsına da gelir.

بُرْدَةُ الِيمِينِ [berdetu'l-yemīn] Ma'lūm olan nesne; tekūlu: هُوَ لِبُرْدَةِ يَمِينِي إِذَا كَانَ مَعْلُومًا لَكَ Ve hālis ma'nāsına da gelir; yukālu: هِيَ لَكَ بُرْدَةٌ نَفْسَهَا أَي خَالِصًا

الْبُرْدُ [el-burd] (bā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bezlerden bir nev'idir.

الْبُرُودُ [el-burūd] zammeteynle) ve

الْأَبْرَادُ [el-ebṛād] (feth-i hemze ile) Kezālik cem'idir. Ve

بُرْدُ [Burd] Esmā-i ricāldendir.

بُرْدُ الْجُنْدِبِ [burdu'l-cundeb] Çekirgenin iki kanadı.

الْبُرْدَةُ [el-burdet] Şol küçürek siyāh kilimdir ki dört köşelidir, onu 'Arablar giyerler; ve fī hadīsi İbn 'Ömer "بُرْدَةٌ فَلُوتٌ" Ve فَلُوتٌ [felūt] fā'nın fethiyle şol بُرْدَةٌ [burdet] e derler ki küçük olmağın iki ucu bir yere kavuşmaya.

الْبُرْدِيَّ [el-burdiyy] (bā'nın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Bir cins iyi hurmādır.

الْبُرْدِيَّ [el-berdiyy] (bā'nın fethiyle ve yā'nın teşdidiyle) Hasīr otu dedikleri otur, ta'āmlara ve duvarlara korlar.

الْبَرِيدُ [el-berīd] (bā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Müretteb ma'nāsınadır. Ve بَرِيدٌ [berīd]i *Terceme-i Muhtār*'da tavla atı ve tavla katırı ile tefsīr etmiştir, gālibā bu ma'nāyı Cevherī'nin الْمُرْتَبُ الْمُرْتَبُ الْبَرِيدُ dediği kavlınden ahz etmiştir velākin zāhir budur ki müretteb ulak için tertīb olunan at ma'nāsınadır, nitekim, sāhib-i *Muğrib* eyitmiştir: الْبَرِيدُ الْبُعْلُ الْمُرْتَبُ فِي الرِّبَاطِ تَعْرِبُ

بَرِيدَةٌ دَمٌ ثُمَّ سَجِي بِهِ الرَّسُولُ الْمَحْمُولُ عَلَيْهِ ثُمَّ سَجِيَّتْ Ve on iki mīl yere dahi بَرِيدٌ [berīd] derler. Ve بَرِيدٌ [berīd] resūle dahi derler, peyk ma'nāsına. Ve بَرِيدٌ [berīd] فُرَانِيْقٌ [furāniq] ma'nāsına da gelir. Ve فُرَانِيْقٌ [furāniq] ona derler ki ileri varıp korku haberlerin vere, fā'nın zammıyla; Fārisīden ta'rib olunmuştur, aslı pervānedendir.

الْإِبْرَادُ [el-ibrād] Peyk göndermek; yukālu: Ve أَبْرَدَ إِلَى الْأَمِيرِ إِذَا أُرْسِلَ إِلَيْهِ الْبَرِيدُ

إِبْرَادُ [ibrād] بُرْدٌ [berd]e dāhil olmağa dahi derler. Ve soğuk su içirmeğe dahi derler; yukālu: أَبْرَدْتُ لَهُ إِبْرَادًا أَي سَقَيْتُهُ مَاءً بَارِدًا

الْمُبْرِدُ [el-mubrid] (mīm'in zammı ve bā'nın sükūnuyla ve rā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki بُرْدٌ [berd]e dāhil ola; yukālu: يَا نِيَّ هَارَءَت سَاكِنِ الْوَدُوعِ حِثَّنَاكَ مُبْرِدِينَ hīnde.

الْبَرْدَانُ [el-Beredān] (fethateynle) Bir mevzi'in ismidir.

[ب ر ج د]

الْبُرْجُدُ [el-burcud] (bā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) بُرْسُنٌ [bursun] vezni üzere) Şol kilimdir ki galīz ola.

[ب ع د]

الْبُعْدُ [el-bu'd] (bā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Irak olmak, قُرْبٌ [qurb]ün zıddıdır; yukālu: بَعْدَ يَبْعُدُ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ

الْبُعِيدُ [el-be'īd] Irak olan nesne; yukālu: مَا أَنْتَ مِمَّا يَبْعُدُ وَمَا أَنْتُمْ مِمَّا يَبْعُدُ يَسْتَوِي فِيهِ الْوَاحِدُ وَالْجَمْعُ

الْإِبْعَادُ [el-ib'ād] (hemzenin kesriyle) Irak etmek; yukālu: أَبْعَدُهُ غَيْرُهُ

الْمُبَاعَدَةُ [el-mubā'adet] (mīm'in zammıyla) Kezālik irak etmek; yukālu: بَاعَدَهُ

Ve iraklaşmak ma'nāsına da gelir demiş *Maşādir*'da.

التَّعِيدُ [et-teb'īd] Irak etmek; yukālu: **بَعَدَ** تَتَّعِيدًا

أَلْبَعَدُ [el-be'ad] (fethateynle) **بَاعِدٌ** [bā'id]in cem'idir, **حَادِمٌ** [hādīm]le **حَدَمٌ** [hadem] gibi. Ve

بَعَدَ [be'ad] Helāka dahi derler; yukālu: **بَعَدَ** يَتَّعِيدُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

بَعَدَ [be'ad] Irak olucu ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا أَنْتَ مِنَّْا بِبَعْدٍ وَمَا أَنْتُمْ مِنَّْا بِبَعْدٍ يَسْتَوِي Ve bunda mü'ennes için mahsūs lafz yoktur.

أَلْبَاعِدُ [el-bā'id] Irak olan kimse. Ve helāk olan ma'nāsına da gelir, yukālu: تَنَحَّ عَنِ بَاعِدٍ وَعَبَّرَ بِأَلْبَاعِدِ وَأَلْبَاعِدُ صَاغِرٌ زَلِيلَةٌ Ve **صَاغِرٌ** [šāgīr] zelile derler; ve yukālu eyzan: تَنَحَّ عَنِ بَعِيدٍ أَي كُنْ قَرِيْبًا

أَلْبُعْدَةُ [el-bu'ed] (bā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Iraklık, gerek mesāfe cihetinden ve gerek karābet cihetinden; yukālu: يَبِيْنَنَا بُعْدَةٌ أَي مِنْ جِهَةِ الْمَسَافَةِ وَالْقَرَابَةِ

أَلْبُعْدُ [el-be'ad] Ziyāde irak olan. Ve hā'in ma'nāsına da gelir; yukālu: كَبَّ اللهُ الْأَبْعَدَ لِفِيهِ Ya'nī "Hā'ini Hudāy ta'ālā ağızı ve yüzü üzere düşürsün."

أَلْبُعْدَانُ [el-bu'dān] (bā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) **بَعِيدٌ** [be'īd]in cem'idir, **رَغِيْفٌ** [reğīf] ile **رُغْفَانٌ** [ruğfān] gibi. Ve **رَغِيْفٌ** [reğīf] rā-i mühmele ve ğayn-ı mu'ceme ile ekmekten bir nev'edir; yukālu: فَلَانٌ مِنْ قُرْبَانِ الْأَمِيرِ وَمِنْ بُعْدَانِهِ

أَلْبَاعِيدُ [el-be'ā'id] Karābet cihetinden irak olan kimseler, **أَقَارِبُ** [eḳārib]in zıddıdır.

بَعْدَ [ba'de] Sonra demektir, **قَبْلَ** [ḳable] kelimesinin mukabilidir. Bunlar iki isimlerdir, muzāf oldukları hinde zarf olurlar. Ve

bunlarda asl izāfettir, kaçan ki muzāfun ileyh muhātabın ma'lūmu olduğu için hafz olursa zamm üzere mebnī olurlar. Ve bināları zamm üzere olduğunun vechi budur ki ibtidā-i emrden mebnī oldukları ma'lūm ola, zīrā i'rāb hālinde onlar merfū' olur değıllerdir ne fā'il olurlar ve ne hod muhtedā ve haber olurlar.

بُعَيْدٌ [bu'ayd] (bā'nın zammı ve 'ayn'ın fethiyle) **بَعَدَ** [ba'de]nin tasgīridir, **بُعَيْدَاتٌ** [bu'aydāt] cem'idir; yukālu: **رَأَيْتُهُ بُعَيْدَاتٍ** Ve bunun aslı budur ki bir kimse bir mikdār zamān yoldaştan müfārakat ettikten sonra mülākāt edip yine müfārakat eder. Bu üslūb üzere nice kerre müfārakat ettikten sonra **بُعَيْدَاتٌ** derler. Pes **بَعْدَ** mütemekkin olmayan zurūf-ı zamāndandır. Ve 'Arabların **بَعْدُ** dedikleri fasl-ı hitābdır ya'nī bir kelāmdan fārig olup kelām-ı āhara başlamağa vesile olsun diyerdir.

[ب ل د]

أَلْبُلُودٌ [e-bulūd] (zammateynle) Mukīm olmak; yukālu: **بَلَدٌ بِالْمَكَانِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَي أَقَامَ بِهِ**

أَلْبَالِدُ [el-bālid] Mukīm olan kimse.

أَلْبَلْدَةُ [el-beldet] (bā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) ve

أَلْبَلْدَةُ [el-beledet] (fethateynle) Şehr ve belled. Esere dahi derler.

أَلْبَلَادُ [el-eb'lād] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve

بَلَدٌ [beled] Devekuşu yuvasına da derler; yukālu: "هُوَ أَذَلُّ مِنْ بَيْضَةِ الْبَلَدِ" Ya'nī "Şol yu-murtadan ezeldir ki devekuşu onu yuvasında terk etmiştir." Ve

بَلْدَةٌ [beldet] Yer, arz ma'nāsına. Ve

بَلْدَةٌ [beldet] Menāzil-i kamerden bir men-zilin ismidir ki kavs burcundandır, aksar-ı eyyāmda şems ona nāzil olur. Ve

بَلْدَةٌ [beldet] Göğüse dahi derler **صَدْرٌ** [şadr] ma'nāsına; yukālu: **فَلَانٌ وَاسِعُ الْبَلْدَةِ أَيُّ وَسَاعُ الصَّدْرِ** Ve

بَلْدَةٌ [beledet] İki kaşın arası pāk olmağa dahi derler; yukālu: **رَجُلٌ أَبْلَدُ أَيُّ لَيْسَ بِمَقْرُونِ الْحَاجِبَيْنِ**

الْبِلَادُ [el-bilād] (bā'nın kesriyle) ve

الْبُلْدَانُ [el-buldān] (bā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Mezbūrların cem'leridir.

الْبِلَادَةُ [el-belādet] (bā'nın fethiyle) Hamākat ki zekānın zıddıdır; yukālu: **بَلْدٌ فَلَانٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ**

الْبَلِيدُ [el-belīd] (bā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Ahmak olan kimse.

التَّبَلُّدُ [et-tebellud] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Tekellüfle hamākat etmek; yukālu: **تَبَلَّدَ أَيُّ تَكَلَّفَ لِلْبِلَادَةِ** Ve

تَبَلَّلَ [bebellud] Hayretle mütereddid olmağa dahi derler; yukālu: **تَبَلَّلَ أَيُّ تَرَدَّدَ مُتَحَيِّرًا**

التَّبْلِيدُ [et-teblīd] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm] Kendiyi yere vurmak; yukālu: **بَلَّدَ تَبْلِيدًا إِذَا صَرَبَ بِنَفْسِهِ الْأَرْضَ**

الْإِبْلَادُ [el-iblād] (hemzenin kesriyle) Yara yapışmak. Ve bir kimsenin davarı kund olmak; yukālu: **أَبْلَدَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَتْ دَائِبُهُ بَلِيدَةً** Ve sāhib-i *Maşādır*'ın **الْإِبْلَادُ** [el-iblād] “hudāvend-i sutūr kund şuden” dediği muhālif olur.

الْمُبَالَدَةُ [el-mubāledet] İki kimse kılıçla birbirin vurmak, **مُبَالَطَةٌ** [mubāleṭat] gibi ki **مُبَالَطَةٌ** [mubāleṭat] mīm'in zammıyla ve bā-i muvahhade ile ve ṭā-i mühmele ile kezālİK kılıçlaşmak ma'nāsınadır.

الْأَبْلَدُ [el-ebled] (hemzenin fethiyle

ve bā'nın sükūnuyla) Şol kimsedir ki ‘azīmü'l-halk ola ya'nī fermüde ola.

الْبَلْدَنِي [el-belendā] (fethateynle ve nūn'un sükūnuyla ve elif-i maksüre ile) Enli, ‘arīz ma'nāsına.

الْمُبْلَدِي [el-mublendī] (mīm'in zammı ve bā'nın sükūnu ve dāl'ın kesriyle) Şol devedir ki pek olup döyücü ola.

[ب ن د]

الْبَنْدُ [el-bend] (bā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Büyük sancak, ‘alem-i kebīr ma'nāsına, Fārisiden ta'rib olunmuştur.

[ب ي د]

الْبَيْدَاءُ [el-beydā'] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Hālī sahrā.

الْبَيْدُ [el-bīd] (bā'nın kesriyle) **بَيْدَاءُ** [beydā'] nın cem'i.

الْبَيْدُ [el-beyd] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الْبَيْوُدُ [el-buyūd] (zammeteynle) Helāk olmak; yukālu: **بَادَ الشَّيْءُ نَبِيدًا وَيُيُودَا أَيُّ هَلَكَ**

الْإِبَادَةُ [el-ibādet] Helāk etmek; yukālu: **أَبَادَهُمُ اللَّهُ أَيُّ أَهْلَكَهُمْ**

الْبَيْدَانَةُ [el-beydānet] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Dışı merkeb.

بَيْدٌ [beyd] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve dāl'ın feth üzere bināsıyla) **غَيْرٌ** [ğayre] ma'nāsınadır; yukālu: **هُوَ كَثِيرُ الْمَالِ بَيْدٌ أَنَّهُ بَخِيلٌ**

FASLU'T-TĀ'

(فَضْلُ التَّاءِ)

[ت ق د]

التَّفْدَةُ [et-tikdet] (tā'nın kesri ve kıf'ın sükunıyla) كُزْبَرَةٌ [kuzberet] ismidir ki kişniz dedikleri ottur.

[ت ل د]

التَّلِيدُ [et-tālid] (lām'ın kesriyle) Şol māl'dır ki senin yanında hāsıl olup kadīmi mālın ola. Ve bu māl طَارِفٌ [tārif]in nakīzidir ki طَارِفٌ [tārif] t̄-i mūhmele ve fā ile hādīs olan māl'dır.

التِّلَادُ [et-tilād] (tā'nın kesriyle) ve

الْأَتْلَادُ [el-etlād] (hemzenin fethiyle) Kezālik māl-ı kadīm. Ve tā'nın aslı bunlarda vāv idi. Ve fi'l-hadīsi: "هُنَّ مِنْ تِلَادِي" Ya'nī "Sūreler şol nesnelerdir ki onları K̄ur'ān'dan ahz ettim kadīmden."

التُّلُودُ [et-tulūd] (zammeteynle) Kadīmden hāsıl olmak; yukālu: تَلَدَ الْمَالُ يَتَلَدُ وَيَتَلَدُ تُلُودًا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

تُلُودُ [tulūd] Mukīm olmağa dahi derler; yukālu: تَلَدَ فُلَانٌ فِي بَيْتِي فُلَانٍ إِذَا أَقَامَ فِيهِمْ

الْإِتْلَادُ [el-itlād] (hemzenin kesriyle) Māl edinmek; yukālu: أَتَلَدَ الرَّجُلُ إِذَا اتَّخَذَ مَالًا

الْمُتْلَدُ [el-mutled] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle)

التَّلِيدُ [et-telīd] (tā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Şol kimsedir ki 'acem vilāyetinde doğmuş ola ve sagīrlığı hālinde vilāyet-i islāma getirilip onda büyümiş ola; ve minhu hadīsu Şureyh: فِي رَجُلٍ اشْتَرَى جَارِيَةً وَشَرَطُوا أَنَّهَا مُؤَلَّدَةٌ فَوَجَدُوهَا تَلِيدَةً فَرَدَّهَا [و] الْمُؤَلَّدَةُ بِمَنْزِلَةِ التَّلَادِ وَهُوَ الَّذِي وُلِدَ عِنْدَكَ

الْأَتْلَادُ [el-Etlād] (hemzenin fethiyle)

'Abdulqays kabilesinden bir niçe batının ismidir ki 'Umān'ın اَتْلَادٌ [etlād]ıdır. Ve bununla tesmiye olunmalarına bā'is kadīmden onda sākīn oldukları içindir. Ve اَعْمَانُ [Umān] 'ayn'ın zammı ve mīm'in tahfifiyle bir şehrin adıdır.

FASLU'Ş-SĀ' (فَصْلُ الثَّاءِ)

[ث أ د]

أَلْتَأَدُ [eş-se'd] (şā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Yaş olmak, نَدَى [nedā] ma'nāsına. Ve soğuk olmak. Ve gāh olur ki tahrik olunup fethateynle ta'bīr olunur.

أَلْتَيْدُ [eş-se'id] (şā'nın fethi ve hemzenin kesriyle) Nem-nāk olan yer. Ve

تَيْدُ [se'id] Soğuklamış kimseye de derler; yukālu: رَجُلٌ تَيْدٌ أَيْ مَفْرُورٌ

أَلْتَأَدَاءُ [eş-se'dā'] (şā'nın fethi ve hemzenin sükūnu ve elifin meddiyle) Cāriye ma'nāsınadır, دَأَاءٌ [de'sā'] gibi kalb üzerine. Ammā Ferrā نَأَدَاءٌ [se'edā'] ve سَحَنَاءٌ [sehanā'] derdi fethateynle, harf-i halktan ötürü. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Ferrā'dan gayrı bunu demiş kimse yoktur. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: Kelām-ı 'Arabda فَعَلَاءٌ yoktur tahrikle ve elif-i memdüde ile, illā نَأَدَاءٌ vardır ve bu dahi gāh olur teskīn olunur. Cevherī eydür: İbnu's-Sikkīt'in bu kelāmı sıfāta göredir, zīrā esmāda iki kelime vardır ki tahrikle gelmiştir ki onlar قَرَمَاءُ [Karemā'] ve جَنَفَاءُ [Cenefā']dır ki iki mevzi'in isimleridir.

[ث ر د]

أَلْتَرْدُ [eş-şerd] (şā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ufatmak, kesr ma'nāsına; yukālu: تَرَدْتُ الْحَبِيرَ تَرْدًا أَيْ كَسَرْتُهُ

أَلْتَرِيدُ [eş-şerīd] (şā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Ufanmış ekmek.

أَلْمَرْزُودُ [el-meşrūd] Bi-ma'nāhu.

أَلْتَرْدَةُ [eş-şurdet] (şā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) تَرِيدٌ [serīd] ma'nāsına.

أَلْإِشْرَادُ [el-işşirād] (hemzenin kesri ve şā'nın kesri ve teşdidiyle) Ekmeği تَرِيدٌ [serīd] etmek; yukālu: إِشْرَدْتُ الْحُبَيْرَ ve bu aslında إِشْرَدْتُ idi إِنْشَعَلْتُ vezni üzere, vaktā ki mahrecleri mütekārib olan harflerden iki harf cem' olup idgām vācib olduysa ve şā-i müsellese mehmüse olup tā-i müsennāt mechüre olmağın idgāma kābiliyyet olmadıysa şā'yı tā-i müsennāta kalb eyleyip misli içinde idgām ettiler. Ve 'Arabdan bir tā'ife tā-i müsennātı şā-i müselleseye kalb edip idgām etmeğın إِنْشَرَدْتُ dediler, bu takdīrce zāhir olan harf aslī olur.

أَلْتَشْرِيدُ [et-teşrīd] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Davarı boğazladıkta soğutmadan kesr edip ayırmaktır ve bu menhīdir.

أَلْتَرْدُ [eş-şered] (fethateynle) Dudaklarda olan yarıktır.

[ث ع د]

أَلْتَعْدُ [eş-şad] (şā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Hurmā koruğunun yumuşamağa başlayanıdır.

أَلْتَعْدَةُ [eş-şadet] (şā'nın fethi ve 'ayn'ın kezālik sükūnuyla) تَعْدٌ [şad]ın vāhidi. Ve

تَعْدُ [şad] Tāze ota dahi derler; yukālu: هَذَا مَعْدٌ بِقَلِّ تَعْدٌ مَعْدٌ إِذَا كَانَ رَخِصًا عَضًّا Pes مَعْدٌ [ma'd] تَعْدٌ [şad]ın tābī'i olur, müstakil isti'māl olunmaz, ammā 'Arablardan bazı müstakil dahi isti'māl etmiştir. Ve رَخِصٌ [raḥş] rā-i mühmelenin fethi ve ḥā-i mu'cemenin sükūnuyla ön olan nebāta derler ve عَضٌّ [ğadḍ] ğayn-ı mu'cemenin fethi ve ḍād-ı mu'cemenin teşdidiyle tāze ma'nāsına.

[ث م د]

أَلْتَمِيدُ [eş-şemid] (şā'nın fethi ve mīm'in kesriyle ve mīm'in sükūnuyla dahi lügattır) Şol az olan sudur ki māddesi ya'ni aslı

olmaya.

الإِسْمَاءُ [el-işmād] (hemzenin kesri ve şā'nın sükūnuyla) Ve

الإِسْمَاءُ [el-işsimād] (hemzenin ve şā'nın kesri ve şā'nın teşdidiyle) Az suya gelmek; yukālu: أَمَّدَ الرَّجُلُ وَأَمَّدَ أَيَّ وَرَدَ الْمَاءَ الْقَلِيلَ

الْمِشْمُودُ [el-meşmūd] (‘alā-vezni [el-mef‘ūl]) Şol sudur ki üzerine çok kimse cem‘ olup onu tükenmeğe karīb edeler. Ve

مِشْمُودٌ [meşmūd] Şol kimseye derler ki ondan su‘āl çok olmakla onun yanında olan māl tükenir. Ve şol kimseye dahi derler kesret-i cimā‘ onun menīsini kat‘ etmiş ola.

الْتَّمِدُ [eş-Şemed] (fethateynle) Şol mevzi‘in ismidir ki رَوْضَةُ التَّمِدِ [Ravḍatu’s-Şemed] demekle ma‘rūftur.

التَّمِيدُ [eş-şāmid] Şol oğlaktır ki ot yemeğe şürū‘ etmiş ola.

تَمُودٌ [Şemūd] (şā'nın fethiyle) ‘Arabdan bir kabīle-i kadīmedir ki onlar Şālih nebīnin salavātullāhi ‘aleyhi kavmidir; munsarīf olması ve olmaması cā‘izdir.

الإِشْمِيدُ [el-işmid] (hemzenin kesriyle ve şā'nın sükūnuyla) Şol taştır ki onunla sürme çekinirler.

[ث ه د]

التَّوْهَدُ [eş-şevhed] (şā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْفَرْهَدُ [el-fevhed] Kezālik şol gulāma derler ki semīn olup hılkati kavī olup bülūga karīb ola, مُرَاهِقٌ [murāhiq] ma‘nāsına.

التَّوْهَدَةُ [eş-şevhedet] Mü‘ennesi.

[ث ه م د]

تَهْمِدُ [Şehmed] Bir mevzi‘in ismidir.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ الْجِيمِ)

[ج ح د]

الْجَحْدُ [el-caḥd] (cīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) ve

الْجُحُودُ [el-cuḥūd] (zammeteynle) Bir nesneyi bilirken inkār etmek; yukālu: جَحَدَ حَقَّهُ وَبَيَّحَقَّهُ جَحْدًا وَجُحُودًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve

جَحْدٌ [caḥd] Killet-i hayra da derler. Ve nebāt kalīl olup uzamamağa dahi derler; yukālu: جَحَدَ الثَّبْتُ إِذَا قَلَّ وَلَمْ يَطُلْ

الْجُحْدُ [el-cuḥd] (cīm'in zammıyla ve ḥā'in sükūnuyla) Bi-ma‘nāhu.

الْجَحْدُ [el-ceḥad] (bi'l-fethateyn) Kezālik; yukālu: نَكَدًا لَهُ وَجَحْدًا

الْجَحِيدُ [el-ceḥid] (cīm'in fethi ve ḥā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki kalbi dar olup kalīlü'l-hayr ola; yukālu: جَحَدَ الرَّجُلُ جَحْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

جَحِيدٌ [ceḥid] Kuruluk olan yıla dahi derler; yukālu: عَامٌ جَحِيدٌ أَيُّ قَلِيلِ الْمَطَرِ

الإِجْحَادُ [el-içḥād] (hemzenin kesriyle) Kezālik kalīlü'l-hayr olmak; yukālu: أَجَحَدَ الرَّجُلُ أَيُّ جَحَدَ

الْجُحَادَةُ [el-Cuḥādet] (cīm'in zammıyla) Bir mevzi‘in ismidir.

[ج د د]

الْجُدُّ [el-cedd] (cīm'in fethi ve dāl'ın teşdidiyle) Baba babası ve ana babası. Ve

جُدٌّ [cedd] Nasībe ve nasībli kimseye ve bahta dahi derler. Ve

جُدٌّ [cedd] Kesmek ma‘nāsına da gelir; yukālu: جَدَّ النَّحْلُ يَجُدُّهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيُّ صَرَمَهُ Ve صَرَمٌ [şarm] kat‘ ma‘nāsınadır. Ve

جَدَّ [cedd] Nākanın memesi sarmaktan mutazarrır olmaktır; yukālu: جَدَّ أَحْلَافَ الثَّاقَةِ إِذَا أَصْرَ بِهَا الصَّرَاوُ

الْجُدُودُ [el-cudūd] (zammeteynle) Cem'î gelir. Ve fi'linde جَدَّدْتَ يَا فُلَانُ dersin binā-i mechül üzere, جَدَّ صِرْتَ ذَا جَدِّ ma'nāsına.

الْجَدِيدُ [el-cedīd] Nasībli kimse, حَظِيظٌ [ḥaẓīẓ] ma'nāsına. Ve yeni ma'nāsına da gelir ki köhnenin nakīzidir. Ve tezgāhta kesilmiş bez ma'nāsına da gelir; yukālu: مَلْحَفَةٌ Ve مَلْحَفَةٌ جَدِيدٌ بِلَا هَاءٍ لِأَنَّهَا بِمَعْنَى مَفْعُولٍ [milḥafet] mīm'in kesri ve hā-i mühmele-nin fethiyle çārşeb ma'nāsınadır.

الْجُدُودُ [el-cudud] (cīm'in ve dāl'in zam-mıyla) جَدِيدٌ [cedīd]in cem'i, mislu: سَرِيرٍ [serīr] ve سُرُرٍ [surur]. Ve

جَدِيدٌ [cedīd] Yer yüzüne dahi derler. Ve gece ile gündüze dahi جَدِيدَانِ [cedīdān] derler; yukālu: لَا أَفْعَلُهُ مَا اخْتَلَفَ الْجَدِيدَانِ Ve

جَدِيدَةُ السَّرْجِ [cedīdetu's-serc] Eyer tahtalarının altında olan yumuşaklık ki eğrim derler.

الْجَدِيدَتَانِ [el-cedīdetān] Tesniyesidir. Bu müvelleddir, 'Arab جَدِيَّةُ السَّرْجِ [cedyetu's-serc] derler ve جَدِيَّةُ السَّرْجِ [cediyetu's-serc] dahi derler yā'nın teşdidiyle.

الْمَجْدُودُ [el-mecdūd] مَحْظُوظٌ [maḥẓūẓ] ma'nāsına ki nasībtenmiş demek olur. Ve

جَدَّ [cedd] Ginā ma'nāsına da gelir, nitekim du'āda "لَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ" derler لَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ ma'nāsına, ya'nī "Ganī olanlara gināsi müfīd olmaz belki müfīd olan senin tā'atine iştigāldir." Pes مِنْكَ [minke] عِنْدَكَ [indeke] ma'nāsına olur. Ve

جَدَّ [cedd] Ululuk ma'nāsına da gelir. Kālallāhu ta'ālā: ﴿جَدَّ رَبَّنَا﴾ (الجن 3) أَي عِظْمَةٌ Ve رَبَّنَا وَقِيلَ غِنَاهَا

جَدَّ [cedd] Ululuk hāsıl kılmağa dahi derler. Ve fī hadīsi Enes: "كَانَ الرَّجُلُ مِتًّا إِذَا قَرَأَ: الْبَقْرَةَ وَآلَ عِمْرَانَ جَدَّ فِينَا" أَي عَظْمٌ فِي أَعْيُنِنَا

الْجَدِّيُّ [el-ceddiyy] (cīm'in fethi ve dāl'in ve yā'nın teşdidiyle) Nasīb mensüb olan kimse, حَظِيظٌ [ḥaẓīẓiy] ma'nāsına. İbnu's-Sikkīt'ten böyle rivāyet olunmuştur.

الْجَدَّدُ [el-ceded] Pek yer, arz-ı sulbe ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: مَنْ سَأَلَكَ الْجَدَّدَ "أَمِنَ الْعِتَارَ"

الْإِجْدَادُ [el-icdād] (hemzenin kesriyle) Pek yere varmak; yukālu: أَجَدَّ الْقَوْمُ أَي صَارُوا إِلَى الْجَدِّ Ve

إِجْدَادٌ [icdād] Yer pek olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَجَدَّ الطَّرِيقُ أَي صَارَ جَدَّدًا Ve

إِجْدَادٌ [icdād] Bir nesneyi kasd etmek; yukālu: أَجَدَّ فِي الْأَمْرِ وَيُقَالُ أَجَدَّ بِهَا أَمْرًا أَي أَجَدَّ أَمْرُهُ بِهَا، نُصِبَ الْأَمْرُ عَلَى التَّمْيِيزِ كَقَوْلِكَ قَرَرْتُ بِهِ عَيْنًا أَي قَرَرْتُ عَيْنِي بِهِ

الْجَادَةُ [el-cāddet] Ulu yol, şāh-rāh ma'nāsına.

الْجَوَادُ [el-cevādd] (cīm'in fethi ve dāl'in teşdidiyle) جَادَةٌ [cāddet]in cem'i.

الْجِدُّ [el-cidd] (cīm'in kesriyle) Bir nesneyi gerçekten etmek, هَزْلٌ [hezl]in mukābili ki هَزْلٌ [hezl] zā-i mu'ceme ile bir nesneyi horata ile etmek; tekūlu minhu: جَدَّ فِي الْأَمْرِ يَجْدُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا فَعَلَهُ لَا عَلَى طَرِيقِ فُلَانٍ مُحْسِنٌ جَدًّا وَلَا يُقَالُ جَدًّا هَزْلٌ Ve يَفْتَحُ الْجِيمِ

جَدَّ [cidd] 'Acele ma'nāsına da gelir; yukālu: هُوَ عَلَى جَدِّ أَمْرٍ أَي عَلَى عَجَلَةٍ أَمْرٍ Ve فِي هَذَا خَطَرٌ جَدُّ عَظِيمٌ أَي عَظِيمٌ جَدًّا 'Arabların أَجَدُّكَ ve أَجَدُّكَ dedikleri evvelde cīm'in kesriyle sānīde fethiyle ikisi dahi bir ma'nāyadır. Ve bu isti'māl olunmaz illā muzāfen. Aşma'ī eyitti: Bunun

maʿnāsı **أَبْجَدٌ مِنْكَ** idi, intisābı nezʿ-i hāfid üzeredir. Ebū ʿAmr eyitti: Bunun maʿnāsı üzeredir. **مَا لَكَ أَجْدًا مِنْكَ** idi, pes intisābı masdariyyet üzeredir, Şaʿleb eyitti: Şol nesne ki şîrde gelir, **أَجْدُكَ** dir, cīm'in kesriyle ve şol nesne ki **وَجَدُكَ** dir, vāv ile cīm meftūhtur.

الْجَادُ [el-cādd] ve

الْمُجِدُّ [el-mucidd] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Cehd edici maʿnāsına, **جَدُّ** derler lügatēyn üzere. **فِي الْأَمْرِ وَأَجَدُّ فِي الْأَمْرِ**

الْمُجَادَّةُ [el-mucāddet] (mīm'in zammıyla) Husūmet edişmek, **مُحَاقَّةٌ** [muḥaqqat] maʿnāsına; yukālu: **جَادَهُ فِي الْأَمْرِ أَيَّ حَاقَةً**

الْجُدُّ [el-cudd] (cīm'in zammıyla) Şol kuyudur ki otu çok yerde olur.

الْجُدَّةُ [el-Cuddet] (cīm'in zammıyla) Bir şehrdir, deryā kenārındadır. Ve

جُدَّةٌ [cuddet] Merkeb arkasında şol hat-ta derler ki merkebin kendi levnine muhāliftir. Ve

جُدَّةٌ [cuddet] Yola dahi derler, **طَرِيقَةٌ** [tarīkat] maʿnāsına.

الْجُدْدُ [el-cuded] (cīm'in zammı ve dāl-ı ūlānın fethiyle) **جُدَّةٌ** [cuddet]in cemʿi, tarīkalar maʿnāsına. **كَاللَّاهِي تَأْتِي: وَمِنْ** (فاطر 27) **يَا نِي** şol yollar ki kimi ak ve kimi kırmızı olup vākî olduğu cibālin rengine muhālif olur. Ve

جُدَّةٌ [cuddet] Rey maʿnāsına da gelir; yukālu: **رَكِبَ فُلَانٌ جُدَّةً مِّنَ الْأَمْرِ إِذَا رَأَى فِيهِ رَأْيًا**

الْمُجَدَّدُ [el-mucedded] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdidiyle) Şol kilime derler ki onun muhtelif yolları ve mütenevviʿ alacaları ola.

الْجَدَادُ [el-cudād] (cīm'in zammıyla) Köhne olan birlere derler; Fārisiden taʿrīb olunmuştur, aslında gudād idi. Ve her nes-

ne ki birbirine bağlana gerek ip kısmı olsun gerek tāze ağaç budağı olsun ona **جَدَادٌ** [cudād] derler. Baʿzılar eyitti **جَدَادٌ** [cudād] diye ufak ağaçlara dahi derler, sığār-ı şecer maʿnāsına.

الْجُدُّجُدُّ [el-cudcud] (cīm'lerin zammı ve dāl-ı ūlānın sükūnuyla) Şol siyāh kurtçağız ki gece ile öter, çekirgeye şebīhdır.

الْجُدَّاجِدُّ [el-cudācid] (cīm'in zammıyla) **جُدُّجُدُّ** [cudcud]un cemʿi ki gece ile öten böceklerdir.

الْجُدَّجُدُّ [el-cedced] (cīm'lerin fethi ve dāl-ı ūlānın sükūnuyla) Düz ve muhkem olan yere derler.

الْجِدَّةُ [el-ciddet] (cīm'in kesriyle) Bir nesne yeni olmak; yukālu: **جَدَّ الشَّيْءُ يَجِدُّ جِدَّةً مِّنَ** **الْبَابِ الثَّانِي أَيَّ صَارَ جَدِيدًا**

الْمَجْدُودُ [el-mecdūd] (mīm'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kesilmiş bez ki cullāh tezgāhtan kesmiş ola.

الْتَجَدُّدُ [et-teceddud] (tā'nın ve cīm'in fethi ve dāl'ın zammı ve teşdidiyle) Yeni olmak; yukālu: **تَجَدَّدَ الشَّيْءُ أَيَّ صَارَ جَدِيدًا** Ve

تَجَدُّدٌ [teceddud] Memenin sütü kesilmek; yukālu: **تَجَدَّدَ الضَّرْعُ أَيَّ ذَهَبَ لَبْنُهُ**

الْإِجْدَادُ [el-icdād] ve

الْتَجْدِيدُ [et-tecdīd] ve

الْإِسْتِجْدَادُ [el-istidād] Yeni kılmak; yukālu: **يَا نِي فِيلَانِمْ عِي بِيَّيْ بِيَّتْ فُلَانٍ فَأَجَدَّ بِيَّتًا مِّنْ شَعْرِ** köhne olmağın kıldan yeni ev kıldı; ve yukālu li-men lebise'l-cedīde: **أَبْلٌ وَأَجْدٌ** **يَا نِي** “Sağlıkla eskit ve yeniler giy ve giydirene hamd eyle.” Ve

الْإِجْدَادُ [icdād] Hurmā ağacının meyvesinin katʿı zamānı karīb olmak; yukālu: **أَجَدَّ النَّخْلُ** **أَيَّ حَانَ لَهُ أَنْ يُجَدَّ**

الْأَعْدَادُ [el-eceddān] (fethateynle) Gece ile

gündüz; yukālu: لَا أَفْعَلُهُ مَا اخْتَلَفَ الْأَجْدَانِ أَيِ اللَّيْلِ وَالتَّهَارُ

الْجِدَادُ [el-cidād] ve

الْجِدَادُ [el-cedād] (cīm'in kesriyle ve fethiyle) Hurmā kesimi, mislu: الصِّرَامِ [eş-şirām] ve الصَّرَامِ [eş-şarām] ve القِطَافِ [el-kiṭāf] ve القَطَافِ [el-kaṭāf]. Ve صِرَامٍ [şirām] mühmeleyleyn ile ağaç kesimi ve قِطَافٍ [kiṭāf] tā-i mühmele ile üzüm kesimi. Pes فِعَالٌ [fi'āl] le فَعَالٌ [fa'āl] muttariddir her şeyde ki onda bir fi'lin vakti murād ola, pes bunlar müte'ākib ve mütevārid olmada إِيَّانٌ [ivān] ve أَوَانٌ [evān] kelimesine müşābih olmuşturlardır, hemzenin meksür olması ve meftüh olması cā'iz olmakta. Ve bu maküle yerlerde masdar فَعْلٌ [fa'l] vezni üzere gelir fā'nın fethiyle, mislu: الْجَدِّ [el-cedd] ve الصَّرْمِ [eş-şarm] ve الْقَطْفِ [el-kaṭf].

الْمُجَدَّدَةُ [el-muceddedet] (mīm'in zammı ve dāl'in fethi ve teşdidiyle) صِرَارٌ [şirār] dedikleri bağla memesi kesilen nāka; yukālu: هَذِهِ نَائِقَةٌ مُجَدَّدَةٌ الْأَخْلَافِ

الْجِدَاءُ [el-ceddā] (cīm'in fethiyle ve elif-i memdüde ile) Memesi küçük olan 'avret, sagiretü's-sedy ma'nāsına. Ve

جِدَاءٌ [ceddā] Susuz sahraya dahi derler; yukālu: هَذِهِ فَلَاةٌ جِدَاءٌ أَيِ لَا مَاءَ بِهَا

الْجِدُودُ [el-cedūd] (cīm'in fethi ve dāl'in zammıyla) Şol koyundur ki onun sütü az ola, şiddet çekmeksizin. Ve

جُدُودٌ [Cedūd] Bir mevzi'in ismidir ki onda Kulāb adlı bir su vardır ve o suyun üzerinde iki kerre uğraş olmuştur ki evvelki uğraşa جُدُودٌ [yevmu cedūd] derler ki Şa'leb için vāki' olmuştur, Bekr ile ki mezbūrlar Vā'il nām kimsenin oğullarıdır.

الْجِدَائِدُ [el-cedā'id] (cīm'in fethiyle) جُدُودٌ

[cedūd]un cem'idir. Ve keçiye جُدُودٌ denmez, جُدُودٌ [cedūd] koyunda isti'māl olunur, keçiye مَصُورٌ [meşūr] derler mīm'in fethi ve şād'ın zammıyla.

الْجِدَاءُ [el-ceddā] (cīm'in fethiyle ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki onun sütü gitmiş ola bir 'ayb 'arız olduğu için.

[ج ر د]

الْجِرْدُ [el-cered] (fethateynle) Şol fezādır ki onun nebātı olmaya. Ve

جِرْدٌ [Cered] Bilād-ı Temīm'de bir mevzi'in ismidir.

الْجِرْدَةُ [el-ceridet] (cīm'in fethiyle ve rā'nın kesriyle) Şol yerdir ki onun otu olmaya.

الْأَجْرُدُ [el-ecred] (hemzenin ve dāl'in fethiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: أَرْضٌ جَرْدَةٌ وَفَصَاءٌ أَجْرُدٌ

الْأَجَارِدُ [el-ecārid] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) أَجْرُدٌ [ecred]in cem'idir. Ve

أَجْرُدٌ [ecred] Şol kimsedir ki onun cisminde tüyü olmaya. Ve

أَجْرُدٌ [ecred] Şol ata derler ki tüyü kısa ola. Ve böyle olmak atın sıfāt-ı hamidesindedir.

أَجَارِدُ [Ucārid] (hemzenin zammıyla ve rā'nın kesriyle) Bir mevzi'in ismidir.

الْجَرِيدُ [el-cerīd] (cīm'in fethiyle ve rā'nın kesriyle) Şol hurmā budağıdır ki onun yaprağı izāle olunmuştur; mādām ki yaprak izāle olunmaya ona جَرِيدٌ demezler, سَعْفٌ [se'af] derler sīn-i mühmele ve 'ayn-ı mühmelenin fethleriyle.

الْجَرِيدَةُ [el-cerīdet] (cīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Vāhidi; yukālu: جَرْدْتُ عَنْهُ أَيِ قَسْرْتُهُ عَنْهُ Ya'nī "Kabın soydum." Ve şol bölük-

tür ki bir cemā'atten bir husūs için ayrılmıştır. Ve tamām yıla dahi جَرِيدٌ derler, sene-i tāmme ma'nāsına.

الْمَجْرُودُ [el-mecrūd] (mīm'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kabı soyulmuş nesne.

الْجُرَادَةُ [el-curādet] (cīm'in zammıyla) Soyulan kabuk pāreleri.

الْجَارُودُ [el-cārūd] (‘alā-vezni الصَّابُونَ [eş-şābūn]) Meşūm kimse; yukālu: رَجُلٌ جَارُودٌ Ve kıtlık yılına dahi derler; yukālu: مَحَلٌّ سَنَةٌ جَارُودٌ أَيْ شَدِيدَةٌ الْمَحَلِّ [maḥl] mīm'in fethi ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla kıtlık ma'nāsıdır.

الْجَارُودُ الْعَبْدِيُّ [el-Cārūdū'l-‘Abdiyy] Sahābeden bir kimsedir ki ismi Bişr b. ‘Amr b. ‘Abdulḳays'tır. Ve جَارُودٌ [Cārūd] dediklerinin vechi budur ki bir zamānda devesiyle kaçıp dayıları olan Benī Şeybān'a vardıkta devesinin bir marazı var idi sirāyet edip Benī Şeybān'ın cümle develeri helāk oldu.

الْجَارُودِيَّةُ [el-Cārūdiyyet] (rā'nın zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Zeydiyye'den bir tā'ife adıdır ki onlar Ebī Cārūd Ziyād b. Ebī Ziyād'a nisbet olunur.

الْأَجْرَدَانِ [el-ecredān] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْجَرِيدَانِ [el-cerīdān] İki gün yāhūd iki aydan ‘ibārettir. Kāle'l-Kisāṭ: yukālu: مَا رَأَيْتُهُ مُدَّ أَجْرَدَانٍ وَمُدَّ جَرِيدَانٍ يَعْنِي يَوْمَيْنِ أَوْ شَهْرَيْنِ Ve ‘ibāret-i Cevherī'de أَجْرَدَانٍ elifle vākī^c olmuştur, bu takdīrce مُدَّ ism olup muhtedā ve haber olurlar.

الْجُرْدَةُ [el-curdet] (cīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) ve

الْمَجْرُودُ [el-mucered] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) ve

الْمُتَجَرِّدُ [el-mutecerred] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Üçü dahi soygun ma'nāsındadır; yukālu: فَلَانَ حَسَنُ الْجُرْدَةِ وَحَسَنُ الْمُجْرُودِ وَحَسَنُ الْعُرْيَةِ كَمَا يُقَالُ حَسَنُ الْعُرْيَةِ [u] Ve

جُرْدَةٌ [curdet] Otsuz düz yere dahi derler, arz-ı müsteviye ma'nāsına.

الْجُرْدَةُ [el-cerdet] (cīm'in fethiyle) Eski perde ki havı gitmiş ola.

الْمُتَجَرِّدَةُ [el-Mutecerredet] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Nu'mān b. Munzir'in ‘avretinin adıdır ki Hīre meliki idi.

التَّجْرِيدُ [et-tecrīd] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir kimseyi giysisinden çıkarmak. Ve kılıcı kınından çıkarmak. Ve ağacın budağın kesip ıslah etmek.

التَّجْرُدُ [et-tecerrud] (tā'nın ve cīm'in fethi ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Soyunmak, تَعْرِي [te‘arrī] ma'nāsına. Ve bir işe sa‘y etmek; yukālu: تَجْرُدُ لِلْأَمْرِ أَيْ جَدَّ فِيهِ

الْإِنْجِرَادُ [el-incirād] Mümtedd olmak; yukālu: إِنْجَرَدَ بِنَا السَّيْرِ أَيْ امْتَدَّ وَطَالَ Ve bez ezilip yumuşamağa dahi derler; yukālu: إِنْجَرَدَ الثَّوْبُ أَيْ انْسَحَقَ وَلَانَ

الْجُرْدَانِ [el-curdān] (cīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) Atın ve gayrı davarın zekeri, فَصِيبُ الْفَرَسِ ma'nāsına meselā.

الْجَرَادُ [el-cerād] (cīm'in ve rā'nın fethiyle) Çekirge.

الْجَرَادَةُ [el-cerādet] (fethateynle kezālik) Vāhidi, müzekkere ve mü'ennese itlāk olunur. Ve جَرَادٌ [cerād] çekirgenin müzekkerine mahsūs değıldir, belki جَرَادٌ [cerād] ism-i cinstir; بَقَرٌ [beḳar]la بَقَرَةٌ [beḳaret] ve تَمْرٌ [temr]le تَمْرَةٌ [temret] ve حَمَامٌ [ḥamām] la حَمَامَةٌ [ḥamāmet] gibi ve bunlara benzer ne ki var ise. Pes bunun müzekkerinin

hakkı budur ki lafz-ı āhardan olar, tā ki vāhid-i müzekker cem'e mültebis olmaya. Ve

جَرَادٌ [cerād] Nās ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا أَذْرِي أَيُّ الْجَرَادِ غَارُهُ أَيُّ أَيُّ النَّاسِ ذَهَبَ بِهِ Ve عَارَ [‘āre] ‘ayn-ı mühmele ve rā-i mühmele ile أَذْهَبَ ma'nāsınadır.

الْجَرَادَاتَانِ [el-Cerādetān] (fethateynle) İki sāzende idi ki zamān-ı evvelde Mekke-i müşerrefede olurlar idi.

الْمَجْرُودَةُ [el-mecrūdet] (mīm'in zammı ve cīm'in sükūnuyla) Şol yerdir ki onun otun çekirge otlayıp zāyî' etmiş ola; yukālu: جُرِدَتْ الْأَرْضُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا أَكَلَ الْجَرَادُ نَبَاتَهَا Ve

مَجْرُودٌ [mecrūd] Şol kimseye derler ki çekirge yemeden karnı ağrıya; yukālu: جُرِدَ الْإِنْسَانُ عَلَى الْمَجْهُولِ أَيْضًا إِذَا أَكَلَ الْجَرَادُ فَاشْتَكَى بَطْنَهُ

الْجَرِيدُ [el-cerid] (cīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Kezālik çekirge yemeden karnı ağrıyan kimse.

الْجَرْدُ [el-cerd] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Gövdede ufacık kabarcıklar çıkmak, çekirge yemeden; yukālu: جَرَدَ الرَّجُلُ جَرْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَرِي مِنَ أَكْلِ الْجَرَادِ Ve شَرَا [şerā] şīn-i mu'ceme ve rā-i mühmele ile bedende sivilceler çıkmak.

[ج ر ه د]

الْمَجْرَهْدُ [el-mucerhedd] (mīm'in zammı ve cīm'in sükūnu ve rā'nın fethiyle ve dāl'in teşdidiyle) Gitmede sür'at etmek; yukālu: إِجْرَهْدَ فَلَانٌ أَيُّ أَسْرَعَ

[ج س د]

الْجَسَدُ [el-cesed] (fethateynle) Beden; tekūlu minhu: تَجَسَّدَ كَمَا تَقُولُ مِنَ الْجِسْمِ تَجَسَّمَ Ve

جَسَدٌ [cesed] Za'ferān misilli nesneye dahi derler ki onunla boya boyarlar. Ve

جَسَدٌ [cesed] Kana dahi derler. Ve

جَسَدٌ [cesed] Kezālik masdar dahi gelir: جَسَدٌ بِهِ الدَّمُ يَجْسَدُ den ki bāb-ı rābi'dendire kan yapışmak ma'nāsına.

الْجَاسِدُ [el-cāsīd] (sīn'in kesriyle) ve

الْجَسِيدُ [el-cesīd] (cīm'in fethi ve sīn'in kezālik kesriyle) Yapışan kan.

الْمَجْسَدُ [el-mucsed] (mīm'in zammı ve cīm'in sükūnuyla ve sīn'in fethiyle) Kırmızı, أَحْمَرُ [aḥmer] ma'nāsına. Kezālik **مُجْسَدٌ** [mucsed] şol beze derler ki boyaya doymuş ola.

الْمَجَاسِيدُ [el-mecāsīd] (mīm'in fethiyle) Cem'i.

الْإِجْسَادُ [el-icsād] (hemzenin kesriyle) Bez boyanmak; yukālu: إِجْسَدَ ثَوْبٌ فَلَانٌ إِجْسَادًا إِذَا سَبَّحَ مِنَ الصَّبْغِ

الْجِسَادُ [el-cisād] (cīm'in kesriyle) Za'ferān.

الْمِجْسَدُ [el-micsed] (mīm'in kesriyle ve sīn'in fethiyle) Bedene deĝen bez. Ve Ferrā eyitti: Bu aslında **مُجْسَدٌ** idi, zīrā bu **أُجْسَدٌ** den me'hūzdur; yukālu: أُجْسِدَ أَيُّ الْأَصْقِ بِالْجَسَدِ Ve kāle ba'zuhum fī kavlihi ta'ālā: «فَأَخْرَجَ لَهُمْ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خُوَارٌ» (طه 88) أَيُّ أَحْمَرَ مِنْ ذَهَبٍ

الْجَلْسَدُ [el-celsed] (bi-ziyādeti'l-lām ve fethi'l-cīmi ve's-sīn) Bir putun ismidir.

[ج ع د]

الْجُعُودُ [el-cu'ūd] Saç kıvrıcık olmak; yukālu: جَعْدَ شَعْرُهُ جُعُودَةً

الْجَعْدُ [el-ca'd] (cīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Kıvrıcık olan saç. Ve

جَعْدٌ [ca'd] Şol kimseye derler ki kıvrıcık saçlı ola; yukālu: رَجُلٌ جَعْدٌ

الْجَعْدَةُ [el-ca'det] (cīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) جَعْدٌ [ca'd]ın mü'ennesi. Ve gāh olur ki جَعْدٌ [ca'd] kerīm olan kimseye itlāk olunur, ammā kaçan ki جَعْدُ الْيَدَيْنِ derler ve جَعْدُ الْأَنْمَالِ deseler bahīl murād olur. Ve أَنَامِلٌ [enāmil] parmak uçlarına derler. Ve gāh olur ki yedsiz dahi zikr ederler bahīl ma'nāsına. Ve

جَعْدٌ [ca'd] Bir nev'ı ottur ki dere kenārında biter. Ve

جَعْدٌ [ca'd] Mülāyim ma'nāsına da gelir; yukālu: جَعْدٌ ثُرَى Mülāyim toprak ma'nāsına, nitekim ثَعْدٌ [ṣa'd] derler, mülāyim olan hurmā ma'nāsına. Ve

جَعْدٌ [ca'd] Devenin tüyü çok olanına dahi derler; yukālu: وَبَرٌّ بَعِيرٌ جَعْدُ الْوَبْرِ أَي كَثِيرُهُ Ve وَبَرٌّ [veber] fethateynle devenin tüyüne derler.

التَّجْعِيدُ [et-tec'īd] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Saçı kıvrıck etmek; yukālu: جَعْدَهُ صَاحِبُهُ تَجْعِيدًا

أَبَا جَعْدَةَ [ebā ca'det] (cīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) ve

أَبَا جُعَادَةَ [ebā cu'ādet] (kezālik cīm'in zammıyla) Kurdun künyetidir, ذَنْبٌ [zi'b] ma'nāsına, hālā ki kurdun جَعْدَةُ [ca'det] ve جُعَادَةُ [cu'ādet] isimli kızı yoktur. Ve fi'l-meseli: ”هِيَ الْحَمْرُ تَكْنَى الطَّلَا | كَمَا الذَّنْبُ يُكْنَى“ ”هي الحمرة تسمى الطلأ | كما الذنب يسمى“ Ya'nī künyesi hasen ve ‘ameli kabīhtir. Ve طِلَاءٌ [ṭilā'] bir nesneye hüsn versin yāhūd devā olsun diye sürülen nesneye derler.

جَعْدَةٌ [Ca'det] (cīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir kabīlenin babasının adıdır ki Ca'de b. Ka'b b. Reb'ā b. Şa'sa'a'dır; Nābiga-i Ca'dī onlardandır. Ve gāh olur ki devenin ağzından gelen köpüğü جُعُودَةٌ [cu'ūdet]le sıfatlarlar, kaçan birbiri üze-

rine vāki' olsa; yukālu: جَعْدُ اللَّغَامِ Ya'nī köpüğü çok deve. Ve لُغَامٌ [luḡām] lām'ın zammı ve ḡayn-ı mu'ceme ile deve ağzından saçılan köpüğe derler.

[ح ل د]

الْجِلْدُ [el-cild] (cīm'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) Deri.

الْجُلُودُ [el-culūd] (zammeteynle) جِلْدٌ [cild] in cem'idir, deriler ma'nāsına.

الْجِلْدَةُ [el-cildet] (cīm'in kesriyle ve kezālik lām'ın sükūnuyla) جِلْدٌ [cild]in vāhididir. Ve ammā ba'zı eş'ārda lām meksūr kılınmıştır zarūret-i şīr için, zīrā şā'ir olanlar, kāfiyede sākin olanı mā-kablinin hareketiyle müteharrik edegelmişlerdir. Ba'zılar eyitti: جِلْدٌ [cild] ve جَلْدٌ [celed] sükūnuyla ve fethiyle lügattır, شَبَهٌ [ṣibh] ve شَبَهُ [ṣebh] ve مِثْلٌ [miṣl] ve مِثْلٌ [meṣel] lügat olduğu gibi. Ammā İbnu's-Sikkīt bu ma'rūf deḡildir dedi.

التَّجْلِيدُ [et-teclīd] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Devenin derisin çıkarmak; yukālu: جَلَّدَ جَزُورَهُ كَمَا يُقَالُ سَلَخَ شَاتَهُ وَقُلَّ مَا يُقَالُ سَلَخَ جَزُورَهُ

الْمُجَلَّدُ [el-mucelled] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Şol attır ki vurmada elem çekmeye; yukālu: فَرَسٌ مُجَلَّدٌ إِذَا كَانَ لَا يَجْزَعُ مِنَ الصَّرْبِ

الْجِلْدُ [el-celd] (cīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Vurmak bir haysiyyetle ki deriye te'sir eder; yukālu: جَلَّدَهُ الْحَدَّ جَلْدًا أَي صَرَبَهُ وَأَصَابَ جِلْدَهُ كَمَا يُقَالُ رَأْسُهُ وَبَطْنُهُ إِذَا صَرَبَ رَأْسَهُ وَبَطْنَهُ Ve

جَلْدٌ [celd] Berk adama dahi derler, bahādır ma'nāsına جَلِيدٌ [celīd] gibi ve gāh olur ki جَضْدٌ [caḡd] dahi derler lām'ı cīm'den sonra ḡād-ı mu'cemeye döndürmekle sākin olmaḡın.

الْمَجْلَدُ [el-micled] (mīm'in kesri ve lām'ın fethiyle) Şol deri pāresidir ki sağı sağan 'avret onunla sağı sağarken yüzüne vurur.

الْبَجْلَدُ [el-celed] (fethateynle) Şol deridir ki buzağının arkasından soyup bir diri buzağıya giydirirler tā ki ölen buzağının anası onu koklayıp diri buzağıya rām ola. Ve

جَلَدٌ [celed] Şol iri nākalara derler ki onların evlādı ve sütün olmaya.

الْجَلْدَةُ [el-celedet] (fethateynle) جَلَدٌ [celed] in vāhidi, bir nāka ma'nāsına. Ve

جَلَدٌ [celed] Berk yere dahi derler; arz-ı sulbe ma'nāsına. Ve

جَلَدٌ [celed] Berk olmağa dahi derler, salābet ma'nāsına.

الْأَجْلَدُ [el-eceled] (hemzenin fethi ve cīm'in sükunuyla) Kezālik berk yer ma'nāsınadır.

الْأَجْلَادُ [el-eclād] (hemzenin fethi ve cīm'in sükunuyla) ve

الْأَجَالِدُ [el-ecālid] (fethateynle) Cem'lerdir, berk yerler ma'nāsına. Ve

أَجْلَادٌ [eclād] Beden ma'nāsına da gelir; yukālu: جَلَدُ الرَّجُلِ أَي جِسْمُهُ وَبَدَنُهُ Ve

أَجْلَادٌ [eclād] جَلِيدٌ [celīd]in cem'i dahi gelir, bahādırlar ma'nāsına.

التَّجَالِيدُ [et-tecālīd] (tā'nın fethiyle) Kezālik beden ma'nāsına.

الْجَلَادَةُ [el-celādet] (cīm'in fethiyle) Berklik, salābet ma'nāsına; yukālu: جَلَدُ الرَّجُلِ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْجَلِيدُ [el-celīd] (cīm'in fethi ve lām'ın kesriyle) Bahādır.

الْجُلْدُ [el-culd] (cīm'in zammı ve lām'ın sükunuyla) ve

الْمَجْلُدُ [el-culed] (cīm'in zammı ve lām'ın fethiyle)

الْجُلُودُ [el-culūd] (zammeteynle) ve

الْمَجْلُودُ [el-meclūd] (mīm'in fethi ve cīm'in sükunuyla) مَحْلُوفٌ [maḥlūf] ve مَعْقُولٌ [ma'qūl] gibi masdar olmak üzere bahādırlık ma'nāsınadır. Ve مَحْلُوفٌ [maḥlūf] ḥā-i mühmele ile and içmek ma'nāsınadır.

التَّجَلُّدُ [et-tecellud] (tā'nın fethi ve lām'ın zammı ve teşdiyle) Güçle bahādırlık etmek ma'nāsına. Ve

تَجَلُّدٌ [tecellud] Vuruşmak ma'nāsına da gelir; yukālu: تَجَلَّدَ الْقَوْمُ بِالسُّيُوفِ إِذَا ضَرَبُوا

الْمُجَالِدَةُ [el-mucāledet] (mīm'n zammı ve lām'ın fethiyle) Vuruşmak, مُبَالَطَةٌ [mubāleṭat] ma'nāsına.

الْإِجْتِلَادُ [el-ictilād] (hemzenin kesri ve cīm'in sükunuyla) Vuruşmak; yukālu: اِجْتَلَدَ الْقَوْمُ بِالسُّيُوفِ

الْجَلْدَةُ [el-celdet] (cīm'in fethi ve lām'ın sükunuyla) Bir nākadır ki sütü ziyāde yağlı ola. Ve

جَلْدَةٌ [celdet] Şol koyuna derler ki onun sütü ve kuzusu olmaya.

الْجِلَادُ [el-cilād] (cīm'in kesriyle) جَلْدَةٌ [celdet]in cem'i, sütü çerp olan nākalar ma'nāsına. Ve

جِلَادٌ [cilād] Büyük ve muhkem olan hurmā ağaçlarına dahi derler.

الْجَلُودِيُّ [el-Celūdiyy] (cīm'in fethi ve lām'ın zammıyla) Şol kimseye derler ki جُلُودٌ [celūd] demekle ma'rūf köye mensüb ola ki İfrīkiyye köylerindedir. Ve اِفْرِيقِيَّةٌ [İfrīkiyyet] fā ile ve rā-i mühmele ile ve ḳāf ile bir niçe mahsūs şehirlerin ismidir; وَلَا تُقَلُّ الْجَلُودِيُّ بِضَمِّ الْجِيمِ

الْجَلِيدُ [el-celīd] (cīm'in fethiyle ve lām'ın kesriyle) Gece ile yağın kırağı. Ve o şol rutübettir ki gece ile gökten yağın yer üze-

rine indiği gibi donar; tekūlu: جَلِدَتِ الْأَرْضُ “Yer yüzüne kırağı yağdı” maʿnāsına.

الْمَجْلُودَةُ [el-meclūdet] (mīm’in fethi ve cīm’in sükūnuyla) Şol yere derler ki üzere rine kırağı yağmış ola.

الْجُلْدَى [el-Culendā] (cīm’in zammı ve lām’in fethi ve elif-i maksüre ile) ‘Umān melikinin ismidir.

[ج ل خ د]

الْمُجْلَخِدُ [el-mucleḥidd] (mīm’in zammı ve lām’in fethi ve ḥā-i muʿcemenin kesri ve dāl’in teşdidiyle) Şol arkası üzere yatan kimsedir ki kendiyi götürüp alıp uzanıp yata.

[ج ل ع د]

الْجَلْعَدُ [el-celʿad] (cīm’in fethi ve lām’in sükūnuyla ve ‘ayn’in fethiyle) Ziyāde muhkem olan nesne.

الْجَلَاعِدُ [el-culāʿid] (cīm’in zammı ve ‘ayn’in kesriyle) Şol devedir ki kavī ve şedīd ola.

الْجَلَاعِدُ [el-celāʿid] (cīm’in fethiyle) Cemʿdir.

جَلْعَدُ [Celʿad] (cīm’in fethiyle) Bir mevziʿin ismidir.

[ج ل م د]

الْجَلْمَدُ [el-celmed] (cīm’in fethi ve lām’in sükūnu ve mīm’in fethiyle) Kayadır, sahr maʿnāsına. Ve çok deveye dahi derler, ibil-i kesīr maʿnāsına.

الْجَلْمُودُ [el-culmūd] (cīm’in ve mīm’in zammı ve lām’in sükūnuyla) Kezālik kayadır.

ذَاتُ الْجَلْمِيدِ [Zātuʿl-Celāmīd] (cīm’in fethiyle ve mīm’in kesriyle) Bir mevziʿin ismidir.

[ج م د]

الْجَمْدُ [el-cemd] (cīm’in fethi ve mīm’in sükūnuyla) Donup buz olan su ki eriyen suyun mukābilidir. Ve bu aslında masdar idi, bu maʿnāya sonradan nakl olundu. Ve masdar maʿnāsına da gelir.

الْجَمْدُ [el-cemed] (fethateynle) جَامِدٌ [cāmid]in cemʿidir, donmuşlar maʿnāsına, خَادِمٌ [ḥādim]in cemʿi olduğu gibi; yukālu: كَثُرَ الْجَمْدُ

الْجَمُودُ [el-cumūd] (zammeteynle) Masdardır, donmak maʿnāsına; yukālu: جَمَدَ الْمَاءُ يَجْمُدُ جَمْدًا وَجُمُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَامَ Yaʿnī kaçan pek olsa böyle derler. Ve kezālik kan ve kana şebīh olan nesne kuruyup berk olmağa başlasa جَمَدَ الدَّمُ derler.

الْجَمَادَى الْأُولَى [el-cumādeʿl-ūlā] ve

الْجَمَادَى الْآخِرَةَ [el-cumādeʿl-āḥiret] (cīm’in zammı ve dāl’in fethi ve elif-i maksüre ile فُعَالَى [fuʿālā] vezni üzere) Maʿrūf ayların ismidir, جَمَدٌ [cemed]den meʿhūzdur.

الْجَمْدُ [el-cumud] ve

الْجَمْدُ [el-cumd] (zammeteynle ūlāda ve zamm-ı cīm ve sükūn-ı mīm ile sānīde; عُسْرٌ [ʿusr] ile عُسْرٌ [ʿusr] gibi) Şol yere derler ki berk olup yüksek ola.

الْأَجْمَادُ [el-ecmād] ve

الْجِمَادُ [el-cimād] (hemzenin fethi ve cīm’in sükūnuyla ūlāda ve cīm’in kesriyle sānīde) جَمْدٌ [cumd]un cemʿidir, رِمَاحٌ [rumḥ]un cemʿi أَرْمَاحٌ [ermāḥ] ve رِمَاحٌ [rimāḥ] geldiği gibi.

الْجَمَادُ [el-cemād] (cīm’in fethiyle) Şol yerdir ki ona yağmur yağmamış ola. Ve şol nākadır ki onun sütü olmaya. Ve şol yıldır ki onda yağmur yağmaya; yukālu: نَاقَةٌ جَمَادٌ وَسَنَةٌ جَمَادٌ Ve bahīl olan kimseye bed-duʿā

etseler لَهُ جَمَادٍ derler, ya'ni "Cāmidü'l-hāl olmadan zā'il olmasın!" فَعَالٍ [fa'āli] vezni üzerine kesr üzere mebnî oldu, zīrā bu masdardan ma'cūd'dür; ey: جَمَادٍ [fecāri] dedikleri gibi أَلْفَجْرَةَ [el-fecret] ma'nāsına. Ve bu حَمَادٍ [hamādi] dedikleri kavlin nakizidir hā-i mühmele ile ki du'ā makāmında isti'māl olunur, حَمْدٌ [hamd] ma'nāsına.

أَلْجَمُودُ [el-cemūd] (cīm'in fethi ve mīm'in zammıyla) Şol gözde isti'māl olunur ki onun yaşı kalmaya; yukālu: لَا عَيْنٌ جَمُودٌ أَي لَا دَمْعٌ لَهَا

أَلْمُجْمُودُ [el-mucmid] (mīm'in zammı ve cīm'in sükunuyla) Gınā tahsīl etmek için kumara dāhil olmayan kimse, بَرَمٌ [berem] ma'nāsına. Ve بَرَمٌ [berem] bā-i muvahhadenin ve rā-i mühmelenin fethaları ile zikir olunan ma'nāyadır. Ve Aşma'ī eyitti: مُجْمِدٌ [mucmid] o kimsedir ki جَمَادَى [cumādā] ayına dāhil ola. Ve جَمَادَى [cumādā] ayı o zamānda soğuk vaktinde olmağın جَمَادَى [cumādā] demişler idi.

[ج ن د]

أَلْجُنْدُ [el-cund] (cīm'in zammı ve nūn'un sükunuyla) Ensār ve a'vāndır.

أَلْجُنُودُ [el-cunūd] (zameteynle) Cem'ci.

أَلْتَجْنِيدُ [et-tecnīd] (tā'nın fethi ve cīm'in sükunuyla) 'Asker cem'c etmek; yukālu: جَنَّدَ الْجُنُودَ إِذَا جَمَعَ الْعَسْكَرَ

أَلْمُجَنَّدَةُ [el-mucnenedet] (mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve nūn'un teşdidiyle) Cem' olmuş 'asker. Ve fi'l-hadisi: "أَلْأَرْوَاحُ جُنُودٌ" مُجَنَّدَةٌ

أَلْأَجْنَادُ [el-ecnād] (hemzenin fethi ve cīm'in sükunuyla) جُنْدٌ [cund]un cem'ci, askerler ma'nāsına; yukālu: الشَّامُ خَمْسَةُ أَجْنَادٍ

دِمَشْقُ بِكْسَرِ الدَّالِ وَفَتْحِ المِيمِ وَحَمْصُ بِكْسَرِ الحَاءِ الْمُهْمَلَةِ وَسُكُونِ المِيمِ وَالصَّادِ الْمُهْمَلَةِ وَفَتْحِ الرَّيِّ بِكْسَرِ الْقَافِ وَفَتْحِ التَّوْنِ مَعَ التَّشْدِيدِ وَأَزْدُ بَضْمِ الهَمْزَةِ وَالدَّالِ وَالتَّوْنِ الْمُشَدَّدَةِ وَفَلَسْطِينِ بِكْسَرِ الفَاءِ وَفَتْحِ اللَّامِ لِكُلِّ يَأ'NĪ bu zikir olunan şehirlerin her birinde bir 'asker cem' olunmağın Şām-ı şerifin 'askeri beş bölük olmuştur.

جَنَدٌ [Cened] (fethateynle) Bir şehrin adıdır Yemen'de.

[ج ه د]

أَلْجَهْدُ [el-cehd] ve

أَلْجَهْدُ [el-cehd] (cīm'in fethi ve zammıyla ve hā'nın sükunuyla) Tākat ma'nāsına. Bārī ta'ālānın bu kavlinde لَا يَجِدُونَ ﴿وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ﴾ (التوبة 79) وَ"جَهْدَهُمْ" جَهْدٌ [cuhd] zammla tākat ma'nāsıdır ve جَهْدٌ [cehd] fethle إِجْهَدُ جَهْدَكَ فِي هَذَا الْأَمْرِ [cuhd] fethle جَهْدٌ [cehd] kavlinde me'hūzdur; ey: أَبْلُغْ غَايَتَكَ وَلَا تَقُلْ إِجْهَدُ Ve جَهْدَكَ بِالضَّمِّ

جَهْدٌ [cehd] Meşakkat ma'nāsına da gelir; yukālu: جَهْدٌ ذَابْتُهُ إِذَا حَمَلْتُ عَلَيْهَا فِي السَّيْرِ فَوْقَ طَاقَتِهَا Ve

جَهْدٌ [cehd] Cidd etmek. Ve cide mübālağa etmek; yukālu: جَهْدَ الرَّجُلِ فِي كَذَا Ve مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي جَدَّ فِيهِ وَبَالِغٌ

جَهْدٌ [cehd] Sütün cümle kaymağın almak; tekülu: جَهْدْتُ اللَّبَنَ إِذَا أَخْرَجْتَ زُبْدَهُ كُلَّهُ Ve

جَهْدٌ [cehd] Ta'āma iştihā üzere olmak; yukālu: جَهْدْتُ الطَّعَامَ أَي اشْتَهَيْتُهُ وَجَهْدُ الطَّعَامِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ أَي اشْتَهَيْ

جَهْدٌ [cehd] Ta'āmi çok yemek; tekülu: جَهْدْتُ الطَّعَامَ مَنِ الْبَابِ الثَّالِثِ إِذَا أَكْثَرْتَ مِنْ أَكْلِهِ جَهْدَ الرَّجُلِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ أَي حَمَلَ أَصَابَتُهُمْ: عَلَى أَنْ يَبْلُغَ مَجْهُودَهُ مِنَ الْمَشَقَّةِ Ya'ni "Yağmur fūḥuṭ min ḥamṭin fūḥuṭa şidida yağmamakla meşakkat-i 'azime çek-

tiler.” Ve ma'ṣet mükedder olmağa dahi derler; yukālu: **جِهْدَ عَيْشُهُمْ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيِ اسْتَدَّ**

الْإِحْهَادُ [el-içhād] (hemzenin kesri ve cīm'in sükūnuyla) Davarı seyrde tākat getirdiğinden ziyāde meşakkate bırakmak. Ve

إِحْهَادٌ [içhād] Ta'āma iştihā olunmak, masdar-ı mechūl olmak üzere; yukālu: **أَجْهَدَ الطَّعَامَ أَيِ اسْتَهَيَّ**

الْمَجْهُودُ [el-mechūd] (mīm'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kaymağı alınmış süt ve meşakkati nihāyete eren kimse. Ve

مَجْهُودٌ [mechūd] Tākat ve vüs'at ma'nāsına da gelir.

الْأَجْهَادُ [el-cāhid] (hā'nın kesriyle) Ta'āma iştihā üzere olan kimse.

الْأَجْهِيدُ [el-cehīd] (cīm'in fethi ve hā'nın kesriyle) Yenmiş nesne; yukālu: **مَزَعَى جَهِيْدٌ مَالٌ أَيِ جَهْدَهُ الْمَالُ** Ya'nī davar ekl etse.

الْأَجْهَادُ [el-cehād] (cīm'in fethiyle) Berk yer, arz-ı sulbe ma'nāsına.

الْمُجَاهِدَةُ [el-mucāhedet] (mīm'in zammıyyla) ve

الْأَجْهَادُ [el-cihād] (cīm'in kesriyle) Gazā etmek; yukālu: **جَاهَدَ فُلَانٌ**

الْإِحْتِهَادُ [el-ictihād] (hemzenin kesri ve cīm'in sükūnuyla) ve

التَّجَاهُدُ [et-tecāhud] (tā'nın fethi ve hā'nın zammıyyla) Bir nesneye sa'y edip vüs' ve cehti bezl etmek.

[ح و د]

الْجَيْدُ [el-ceyyid] (cīm'in fethi ve yā'nın teşdidıyla) İyi, hasen ma'nāsına; yukālu: **شَيْءٌ جَيْدٌ عَلَى وَزْنِ فَيْعِلٍ**

الْجِيَادُ [el-ciyād] (cīm'in kesriyle) ve

الْجِيَايِدُ [el-ceyā'id] (cīm'in fethiyle ve hemze ile 'alā-gayri'l-kıyās) İkiisi dahi cem'dir, جَيْدٌ [ceyyid]ler ma'nāsına. Ve

جِيَادٌ [ciyād] Şīr-merdānlara dahi derler.

الْجَوْدُ [el-cevd] cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) İyi yağmur yağmak; tekūlu: **جَادَ الْمَطَرُ جَوْدًا** Ve

جَوْدٌ [cevd] جَائِدٌ [cā'id]in cem'i dahi gelir, iyilik üzere yağın yağmurlar ma'nāsına, صَاحِبٌ [şāhib]in cem'i صَحْبٌ [şahb] geldiği gibi.

الْجَائِدُ [el-cā'id] İyilik üzere yağın yağmur; yukālu: **هَاجَتْ لَنَا سَمَاءٌ جَوْدٌ وَمُطَرْنَا مُطَرَّتَيْنِ جَوْدَيْنِ**

الْمَجْجُودَةُ [el-mecūdet] (mīm'in fethi ve cīm'in zammıyyla) Şol yerdir ki ona iyi yağmur yağmış ola; yukālu: **جِيَدَتِ الْأَرْضُ فَهِيَ مَجْجُودَةٌ**

الْجُودُ [el-cūd] (cīm'in zammıyyla) Cömertlik; yukālu: **جَادَ الرَّجُلُ بِمَالِهِ يَجُودُ جَوْدًا** Ve

جُودٌ [cūd] جَوَادٌ [cevād]ın cem'i dahi gelir, cömertler ma'nāsına, mislu: **قَرَالَ [qazāl] ve قُزُل [quzul]**. Ve **قَرَالَ [qazāl]** başın ardı, قَفَا [qafā] ma'nāsına. **جُودٌ [cūd]**da olan vāv'ın zammesi tahfif olundu, harf-i 'illet olduğuna binā'en. Ve **جَوَادٌ [cevād]**ın cem'-i mü'ennesi dahi gelir; yukālu: **نِسْوَةٌ جُودٌ مِثْلُ نَوَارٍ وَنُورٍ** Ve **نَوَارٌ [nevār]** nūn'un fethiyle ve rā-i mühmele ile töhmetten irak olan 'avret.

الْجَوَادُ [el-cevād] (cīm'in ve vāv'ın fethiyle ve tahfifiyle) Cömert olan kimse, mü'ennese dahi itlāk olunur; yukālu: **إِمْرَأَةٌ جَوَادٌ** Ve

جَوَادٌ [cevād] Ba'īd ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **سِرْنَا عُقْبَةً جَوَادًا وَعُقْبَتَيْنِ جَوَادَيْنِ وَعُقْبًا** Ve **جِيَادًا**

جَوَادٌ [cevād] Şīr-merdāna dahi derler; mü-

zekkere ve mü'ennese itlāk olunur.

الأجیاد [el-ecyād] جَوَادٌ [cevād]ın cem'idir, şīr-merdānlar ma'nāsına. Ve

أجیاد [Ecyād] Mekke-i müşerrefede bir dağın adıdır, Tubba' tā'ifesinin atları onda durduğu için, nitekim silāhları durğu yere مُتَقَبِعَانُ [Ku'ayki'ān] derler, kāf'ın zammı ve 'ayn-ı mühmelenin fethi ve kāf-ı sāniyenin kesriyle. Ve تُتَّبِعُ [Tubba'] tā'nın zammı ve bā'nın fethiyle ve teşdīdiyle Yemen beylerindedir; cem'i تَبَاعَةٌ [tebābi'at] gelir.

الأجواد [el-ecvād] ve الأجاود [el-ecāvid] (hemzenin fethiyle ve cīm'in evvelde sükūnu ve vāv'ın sānide kesriyle) Cem'lerdir, cömertler ma'nāsına.

الأجوداء [el-cūdā'] (cīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve elifin meddiyle) Kezālik جَوَادٌ [cevād]ın cem'idir.

الأجودة [el-cūdet] (cīm'in zammıyla) At şīr-merd olmak حَدِيدُ الْقَلْبِ ma'nāsına; yukālu: جَادَ الْفَرَسُ يَجُودُ جَوْدَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَارَ زَانِعًا Ve

جودة [cūdet] Bir nesne iyi olmağa dahi derler; yukālu: جَادَ الشَّيْءُ جَوْدَةً أَيِ صَارَ جَيِّدًا Ve

جودة [cūdet] Cān vermeğe dahi derler; yukālu: جَادَ بِنَفْسِهِ عِنْدَ الْمَوْتِ يَجُودُ جُودًا

الأجواد [el-cuvād] (cīm'in zammıyla) Susamak, عَطَشٌ [a'āş] ma'nāsına; tekūlu minhu: جَيِّدَ الرَّجُلِ يُجَادُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ أَيِ اتَّصَفَ بِالْعَطَشِ

الأجودة [el-cevdet] (cīm'in fethiyle) Bir nesne iyi olmak; yukālu: جَادَ الشَّيْءُ جَوْدَةً Ve

جودة [cevdet] Susuz olmağa dahi derler; yukālu: جَيِّدٌ يُجَادُ جَوْدَةً أَيِ عَطَشٌ

الأجودي [el-Cūdiyy] (cīm'in zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Cezīre dağlarından

bir dağın ismidir ki Hazret-i Nüh'un salavātullāhi 'aleyhi gemisi ona ta'alluk edip onda karār tutmuştur. Ve A'meş (44) هود "وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِي" kırā'at etti, yā'nın tahfifiyle ve bu cā'izdir def'-i sıkket için yāhūd الْجُودِي [el-Cūdiyy] emri hāzırın müfred mü'ennesinden menkūl olup sefīneye جُودِي denmiş ola حُطِّي gibi, ba'dehu üzerine elif lām dāhil olmuş ola.

الإجادة [el-icādet] (hemzenin kesriyle) Yarrar at sāhibi olmak; yukālu: إِذَا أَجَادَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ مَعَهُ فَرَسٌ جَوَادٌ Ve bir nesneyi iyi etmeğe dahi derler; yukālu: أَجَدْتُ الشَّيْءَ فَجَادَ Ve gāh olur ki أَجُودُ dahi derler, nitekim أَطَالَ ve أَلَانَ ve أَطَوَّلَ ve أَحَالَ ve أَحَوَّلَ ve أَطَابَ ve أَطَيَّبَ ve أَلَانَ ve أَلَيَّنَ derler i'lāl ve 'adem-i i'lāl üzere. Ve

إجادة [icādet] İyi akçe vermeğe dahi derler; yukālu: أَجَدْتُهُ التَّقْدَأِي أَعْطَيْتُهُ جَيِّدًا

التجويد [et-tecvīd] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Kezālik iyi etmek ma'nāsına.

المجواد [el-micvād] (mīm'in kesriyle) Şol şā'ire derler ki şī'ri gāliben iyilik üzere ola.

الإستجادة [el-isticādet] Bir nesneyi iyi 'add etmek; yukālu: إِسْتَجَدْتُ الشَّيْءَ أَيِ عَدَدْتُهُ جَيِّدًا

المجودة [el-mucāvedet] Cömertlik edişmek; yukālu: جَاوَدْتُ الرَّجُلَ مِنَ الْجُودِ كَمَا يُقَالُ مَا جَدْتُهُ مِنَ الْمَجْدِ

الجيد [el-cīd] cīm'in kesriyle) Boyun, عُنُقٌ [unuq] ma'nāsına.

الأجیاد [el-ecyād] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnuyla) جَيِّدٌ [cīd]ın cem'idir, boyunlar ma'nāsına.

الجيد [el-ceyed] (fethateynle) Boyun uzun olup güzel olmak.

الأجيد [el-ecyed] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnuyla) Boynu güzel kimse;

yukālu: رَجُلٌ أَجِيدٌ

الْجَيْدَاءُ [el-ceydāʾ] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Boynu güzel olan ʿavret.

الْجُودُ [el-cūd] (cīm'in zammıyla) Cemʿdir, güzel boyunlular maʿnāsına.

الْجَادِي [el-cādiyy] (dāl'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Zaʿferān dedikleri maʿrūf ottur.

FASLU'L-HĀʾ

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[ح ت د]

الْحُتُودُ [el-ḥutūd] (zammeteynle) Mukīm olmak; yukālu: حَتَدَ بِالْمَكَانِ يَحْتَدُ حُتُودًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَقَامَ بِهِ وَتَبَّتْ

الْمَخْتِدُ [el-maḥtid] (mīm'in fethi ve tā'nın kesriyle) Asl maʿnāsına; yukālu: فَلَانٌ مِنْ Yaʿnī saḥīh-asldır, ke-mā yukālu: مَخْتِدٍ صِدْقٍ Ve مَخْفِدٌ [maḥfid] mīm'in fethi ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla ve fā'nın kesriyle kezālik asl maʿnāsınadır.

الْحُتْدُ [el-ḥutud] (zammeteynle) Şol pınara derler ki suyu kesilmeye.

[ح د د]

الْحَدُّ [el-ḥadd] İki nesnenin beyninde māniʿ olan nesne. Ve māniʿ olmağa dahi derler. Ve

حَدٌّ [ḥadd] Bir nesnenin alacasına dahi derler, şibh maʿnāsına. Ve

حَدٌّ [ḥadd] Kuvvete dahi derler, بِأَسِّ [beʿs] maʿnāsına. Ve şarābın حَدٌّ [ḥadd]i şiddeti ve salābetidir. Ve hiddet ve gazab ʿarız olmağa dahi derler; yukālu: حَدٌّ يَحْدُ حَدًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

حَدٌّ [ḥadd] Bir nesnenin müntehāsı ve müntehāsın bildirmeğe dahi derler; yukālu: حَدَدْتُ الدَّارَ أَحَدُهَا حَدًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

حَدٌّ [ḥadd] Hadd-i şerʿī vurmağa dahi derler. Ve

حَدٌّ [ḥadd] **حَدٌّ** [ḥadd] dedikleri bir işi tekrār etmeden māniʿ olduğu içindir. Ve

حَدٌّ [ḥadd] ʿAvret zīnetinden ve hinnādan el çekmek, zevci vefāt ettikten sonra; yukālu: حَدَّتْ تَحْدُ حَدًّا

التَّحْدِيدُ [et-tahdīd] (tā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Kezālik haddi beyān etmek. Ve bıçağı keskin etmek.

الْحَدِيدُ [el-ḥadīd] (hā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Demir. Ve hem-sınır olan nesne; yukālu: **فُلَانٌ حَدِيدٌ فَلَانٍ إِذَا كَانَ أَرْضُهُ إِلَى جَانِبِ أَرْضِهِ**

الْحَدَادُ [el-ḥaddād] (hā'nın fethi ve dāl-ı ūlānın teşdidiyle) Kapıcı, bevvāb ma'nāsına. Ve zindāncıya dahi **حَدَادٌ** [ḥaddād] derler, mahbūsu taşra çıkmadan men' ettiğinden ötürü ve **حَدِيدٌ** [ḥadīd] ile mu'ālece edip kayd ve bend ettiğinden ötürü.

الْمَحْدُودُ [el-maḥdūd] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Muharremāttan ve gayrıdan men' olunan.

الْحَدَدُ [el-ḥaded] (fethateynle) Māni' olan nesne, men' gibi fethateynle; yukālu: **مَا لِي بِدُّ عَنْ هَذَا الْأَمْرِ حَدَدٌ أَيْ بُدُّ** Ve

حَدَدٌ [ḥaded] Harām ma'nāsına da gelir; yukālu: **مَعَادُ اللَّهِ قَدْ حَدَّ اللَّهُ ذَلِكَ عَنَّا**

الْإِحْدَادُ [el-iḥdād] (hemzenin kesri ve hā'nın sükūnuyla) 'Avret eri vefāt ettikten sonra zīnetten ve hınnādan el çekmek. Ve Aşma'ı eyitti: Bu ma'nāda müsta'mel olan bāb-ı if'āldir, sülāsīden gelmesi ma'ṛūf değildir. Ve bıçağı keskin etmeğe dahi **إِحْدَادٌ** [iḥdād] derler. Ve dikkat-i nazarla bakmağa dahi derler; yukālu: **أَحَدْتُ النَّظْرَ إِلَى فُلَانٍ**

الْمُحْدِدُ [el-muḥidd] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Zevci vefāt emeğin terk-i zīnet eden 'avret.

الْمُحَادَّةُ [el-muḥāddet] (mīm'in zammıyla ve dāl'ın teşdidiyle) Muhālefet etmek ve üzerine vācib olanı men' etmek.

التَّحَادٌ [et-teḥādd] (tā'nın fethi ve dāl'ın

teşdidiyle) Kezālik muhālefet etmek.

الْحَدِيدُ [el-ḥadīd] Demir. Ve demir men' olduğu için **حَدِيدٌ** [ḥadīd] dediler. Ve

حَدِيدٌ [ḥadīd] Keskin ma'nāsına da gelir.

الْحَدِيدَةُ [el-ḥadīdet] Demir pāresi.

الْحَدَائِدُ [el-ḥadā'id] (hā'nın fethi ve hemzenin kesriyle) **حَدِيدَةُ** [ḥadīdet]in cem'i, demir pāreleri ma'nāsına.

الْحِدَّةُ [el-ḥiddet] (hā'nın kesriyle ve dāl'ın teşdidiyle) Keskinlik; yukālu: **حَدَّ السَّيْفُ يَحْدُ** **حَدَّةٌ** **مَنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيَّ صَارَ حَدَادًا** Ve insāna 'arız olan gazab hāletine dahi **حِدَّةٌ** [ḥiddet] derler; tekülü: **حَدَدْتُ عَلَى الرَّجُلِ أَحَدٌ حِدَّةٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** Kisā'ī'den böyle rivāyet olunmuştur.

الْحِدَادُ [el-ḥidād] (hā'nın kesriyle) **حَدِيدٌ** [ḥadīd]in cem'i, keskinler ma'nāsına; yukālu: **سُيُوفٌ حَدَادٌ وَالسِّنَّةُ حَدَادٌ** Ve

حِدَادٌ [ḥidād] Kezālik siyāh mātem libāslarına dahi derler.

الْحُدَادُ [el-ḥuddād] (hā'nın zammı ve dāl-ı ūlānın teşdidiyle) Ebū 'Amr rivāyeti üzere keskin ma'nāsınadır; yukālu: **سَيْفٌ حُدَادٌ مِثْلُ "أَمْرٍ كُبَّارٍ"** Ve **كُبَّارٌ** [kubbār] mübālaga ile **كَبِيرٌ** [kebīr] ma'nāsınadır.

الْإِسْتِحْدَادُ [el-istiḥdād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bıçağı keskin etmek. Ve

إِسْتِحْدَادٌ [istiḥdād] Kasık kılın tıraş etmeğe dahi derler.

الْإِحْتِدَادُ [el-iḥtidād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Hiddete gelmek; yukālu: **إِحْتَدَّ فُلَانٌ مِنَ الْعُصْبِ**

الْمُحْتَدُّ [el-muḥtedd] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle ve dāl'ın teşdidiyle) Gazaba gelen kimse. Ve

مُحْتَدٌ [muḥtedd] Hālī olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: **مَا أَجِدُ مِنْهُ مُحْتَدًا وَلَا مُلْتَدًّا أَيُّ بُدًّا**

حُدَانُ [Ḥuddān] (ḥā'nın zammı ve dāl'ın teşdidıyla) 'Arabdan bir kabîlenin adıdır.

[ح در د]

حَدْرُدُ [ḥadred] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükünü ve rā'nın fethiyle جَعْفَرُ [ca'fer] vezni üzere) Bir kimsenin ismidir. Ve bundan gayrı فَعْلَعُ [fa'la'] vezni üzere bir kelime gelmedi, fakat bu geldi. Ve eger فَعْلَلُ [fa'lel] vezni üzerine olaydı muzā'af olurdu, zîra 'aynü'l-fi'li ve lāmü'l-fi'li cins-i vâhiden olurdu hâlâ ki muzā'aftan değildi.

[ح ر د]

الْحَرْدُ [el-ḥard] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükünüyle) Kasd etmek; yukâlu: حَرَدَ يَحْرُدُ حَرْدًا ve tekûlu: حَرَدْتُ حَرْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَصَدَ Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَعَدُوا عَلَى حَرْدٍ قَادِرِينَ﴾ (القلم 25) أَي عَلَى قَصْدٍ وَقِيلَ عَلَى مِنْهُ مِنْ قَوْلِهِمْ حَارَدَتِ الْإِبِلُ حَرَادًا إِذَا قَلَّتْ وَأَبَانَهَا Ve

حَرْدُ [ḥard] Gazab ma'nāsına da gelir; yukâlu: هُوَ مَمْلُوءٌ مِنْ غَضَبٍ وَحَرْدٍ Ve

الْحِرَادُ [el-ḥirād] (ḥā'nın kesriyle) Killet-i leben, nitekim el-ān mürür etti. Ve yılın yağmuru az olmağa dahi derler; yukâlu: حَارَدَتِ السَّنَةُ إِذَا قَلَّ مَطَرُهَا

الْحَرُودُ [el-ḥarūd] (ḥā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Sütü az olan nāka.

الْحُرُودُ [el-ḥurūd] (zammeteynle) Bir kimse kavminden 'uzlet edip başka yere konup onlara muhālata etmemek; yukâlu: حَرَدَ يَحْرُدُ حُرُودًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَنَحَّى عَنْ قَوْمِهِ وَنَزَلَ مُنْفَرِدًا أَوْ لَمْ يَخَالِطَهُمْ Ve

حُرُودُ [ḥurūd] حَرْدُ [ḥared]in cem'idir. Ve

حُرُودُ [ḥurūd] Deve dübürüne derler, nitekim gelir.

الْحَرِيدُ [el-ḥarīd] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) 'Uzlet eden kimse. Ve her kalīl nesne ki bir kesir beyninde i'tibār olursa ona حَرِيدٌ [ḥarīd] derler; yukâlu: كَوَكَبَ حَرِيدٌ أَي مُعْتَزِلٌ مِنَ الْكَوَاكِبِ وَرَجُلٌ حَرِيدٌ أَي فَرِيدٌ وَوَحِيدٌ **الْحِرَادُ** [el-ḥirād] حَرِيدٌ [ḥarīd]in cem'idir. Ebū Zeyd rivāyetinde; yukâlu: رَجُلٌ حَرِيدٌ مِنْ قَوْمِ حُرْدَاءَ

الْمُنْحَرِدُ [el-munḥarid] (mīm'in zammıyla ve nūn'un sükünüyle ve rā'nın kesriyle) Münferid ma'nāsınadır; yukâlu: كَوَكَبَ مُنْحَرِدٌ أَي مُنْفَرِدٌ

الْحَرْدُ [el-ḥared] (fethateynle) Gazab ma'nāsına; yukâlu: حَرَدَ يَحْرُدُ حَرْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve sükün-ı rā dahi cā'izdir, ammā حَرَدَ الْبَعِيرُ حَرْدًا fethateynle derler, gayrı cā'iz değildir. Ve

حَرْدُ [ḥared] Devenin bağ yerinde olan siniri gevşeyip salınmaktır. Ve bu gāh li-ārizin olur ve gāh halkī olur.

الْأَحْرَدُ [el-aḥred] (hemzenin fethi ve ḥā'nın sükünü ve rā'nın fethiyle) Sıfat-ı mezbûre üzere olan deve.

الْحَرْدَاءُ [el-ḥārdā] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükünüyle) أَحْرَدُ [aḥred]in mü'ennesi.

الْحَارِدُ [el-ḥarīd] (rā'nın kesriyle) ve

الْحَرْدَانُ [el-ḥardān] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükünüyle) Gazāb-nāk olan nesne; ve minhu kile: أَسَدٌ حَارِدٌ

الْحَوَارِدُ [el-ḥavārid] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) حَارِدٌ [ḥarīd]in ce'midir, gazab ediciler ma'nāsına; yukâlu: لَيْوَتْ حَوَارِدُ

التَّحْرِيدُ [et-taḥrīd] (ḥā'nın fethi ve ḥā'nın sükünüyle) Bir nesneyi eğip kemer gibi etmek, تَغْوِيحٌ [ta'vīc] ma'nāsına.

الْمُحَرَّرُ [el-muḥarred] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidıyla) Eğilmiş, kemer

gibi olmuş nesne; yukālu: **بَيْتٌ مُحَرَّرٌ أَيُّ مُسَنَّمٌ** Ya'nī düz olmayan ev; ve yukālu: **حَيْلٌ مُحَرَّرَةٌ** إِذَا ضُفِرَ فَصَارَتْ لَهُ حُرُوفٌ لِأَعْوَجَاجِهِ ip devşirilip köşeleri zuhūr etse. Aşma'ī eyitti: **مُحَرَّرٌ** [muḥarred] şol evdir ki ona **كُوْحٌ** [kūḥ] derler kāf'ın zammıyla. Ve **كُوْحٌ** [kūḥ] penceresiz eve derler. Ve Aşma'ī eyitti: **مُحَرَّرٌ** [muḥarred] her nesennin eğri-sine derler.

الْحُرْدِيّ [el-ḥurdiyy] (ḥā'nın zammı ve rā'nın sükūnu ve yā'nın teşdīdiyle) Kamıştır; Nebatīdir, ta'rib olunmuştur; وَلَا يُقَالُ الْهُرْدِيُّ

الْحَرَادِيّ [el-ḥarādiyy] (fethateynle) ḥurdiyy'in cem'ci.

الْمُحَرَّرَةُ [el-muḥarredet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Şol çardaktır ki ona **حَرَادِيّ** [ḥarādiyy] dedikleri kumaş örtülmüş ola.

الْحِرْدُ [el-ḥird] (ḥā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Deve dübürü, **مَبْعُورٌ** **إِلَى** ma'nāsına.

[ح ر ق د]

الْحَرْقَادُ [el-ḥarḳad] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Boğazda olan yumruca yer, **عُقْدَةُ الْخُنْجُورِ** ma'nāsına.

[ح ر م د]

الْحَرْمَدُ [el-ḥarmed] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kara balçık, tīn-i esved ma'nāsına.

[ح س د]

الْحَسَدُ [el-ḥased] (fethateynle) Mahsūd olan kimsenin ni'meti zā'il olmasın ummak.

الْحُسُودُ [el-ḥusūd] (zammateynle) Haset etmek; yukālu: **حَسَدُهُ يَحْسُدُهُ حُسُودًا مِنَ الْبَابِ**

الأول Aḥfeş eyitti: **يَحْسُدُهُ** denmek dahi cā'izdir bāb-ı sānīden, bu takdīrce masdar-ı **حَسَدٌ** [ḥased] gelir fethateynle, nitekim mürūr etti.

الْحَسَادَةُ [el-ḥasādet] (ḥā'nın fethiyle) Kezālik masdardır, **ḥased** etmek ma'nāsına; yukālu: **حَسَدْتُكَ عَلَى الشَّيْءِ** **وَحَسَدْتُكَ الشَّيْءَ بِمَعْنَى**

الْتِحَاسُدُ [et-teḥāsud] (tā'nın fethiyle ve sīn'in zammıyla) Hased edişmek.

الْحَاسِدُ [el-ḥāsīd] Hased edici.

الْحَسَدَةُ [el-ḥasedet] (fethateynle) **حَاسِدٌ** [ḥāsīd]in cem'ci, **ḥased** ediciler ma'nāsına, **حَامِلٌ** [ḥāmil] ile **حَمَلَةٌ** [ḥamelet] gibi.

[ح ش د]

الْحَشْدُ [el-ḥaşd] (ḥā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Cemā'āt ma'nāsına; yukālu: **حَشْدُوا يَحْشِدُونَ حَشْدًا مِنَ الْبَابِ** Bu aslında masdar idi; yukālu: **الثَّانِي أَيِ اجْتَمَعُوا**

الْأَحْشَادُ [el-aḥşād] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) ve

الْتَحْشُدُ [et-teḥaşşud] (tā'nın ve ḥā'nın fethi ve şīn'in zammı ve teşdīdiyle) Müctemī' olmak; yukālu: **إِحْتَشَدُوا وَتَحَشَّدُوا أَيِ اجْتَمَعُوا** كَذَلِكَ

الْحَاشِدُ [el-ḥāşīd] (şīn'in kesriyle) Bir nesneye hāzırlanıp müteheyyi' olan kimse; yukālu: **جَاءَ فُلَانٌ حَافِلًا حَاشِدًا أَيِ حَاضِرًا مُتَهَيِّئًا** Ve **مَخْفِلٌ** [ḥāfil] **hā-i** mühmele ve **fā**yla [maḥfil]dendir.

الْمُحْتَشِدُ [el-muḥteşīd] (mīm'in zammı ve şīn'in kesriyle) Kezālik yaraklanıp hāzır olmak ma'nāsınadır; yukālu: **جَاءَ فُلَانٌ مُحْتَشِدًا** Ve **مُحْتَشِدًا أَيِ مُسْتَعِدًّا مُتَأَهِّبًا** **تَأَهَّبٌ** [te'ehhub] yaraklanmağa derler.

الْمَحْشُودُ [el-maḥşūd] Şol kimsedir ki halk

onun hizmetin etmeğe hâzır olalar, emrine mutîr olmağın.

الْحَشَادُ [el-ḥaşād] (ḥā'nın fethiyle) Şol yerdir ki onda yağmur çok yağmayınca onda sel akmaya.

[ح ص د]

الْحَصْدُ [el-ḥaşd] (ḥā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Ekin ve ekinden gayrısın dermek; yukālu: حَصَدْتُ الزَّرْعَ أَخَصِدُهُ وَأَخَصِدُهُ Ve ip bükülüp muhkem olmağa dahi derler; yukālu: حَصِدَ الْحَبْلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

الْمَحْضُودُ [el-maḥşūd] ve

الْحَصِيدُ [el-ḥaşīd] ve

الْحَصِيدَةُ [el-ḥaşīdet] ve

الْحَصْدُ [el-ḥaşad] (fethateynle) Biçilmiş ve derilmiş ekin; yukālu: زَرَعْتُ مَحْضُودًا إِلَى آخِرِهِ

الْحَصَائِدُ [el-ḥaşā'id] Ekinin biçintileri, حصيد [ḥaşīd]in cem'idir. Ve şol حصائيد [ḥaşā'id] ki hadīs-i şerifte vākī'dir, o şol kelimāttır ki dille halāyık hakkında söyleyip onunla halāyık kat' olunmuş ola.

الْمُحْصَدُ [el-miḥşad] (mīm'in kesriyle ve şād'ın fethiyle) Orak dedikleri ālettir ki onunla ekin biçerler.

الْإِحْصَادُ [el-iḥşād] ve

الْإِسْتِحْصَادُ [el-istiḥşād] Ekin biçmek zamānı karīb olmak; yukālu: أَخَصَدَ الزَّرْعَ وَأَسْتَحْصَدَ أَيَّ حَانَ لِأَنَّ يُحْصَدَ Ve

إِحْصَادُ [iḥşād] İpi muhkem bükmek; yukālu: أَخَصَدْتُ الْحَبْلَ أَيَّ فَتَلْتُهُ Ve

إِسْتِحْصَادُ [istiḥşād] İp muhkem olmağa dahi derler; yukālu: إِسْتَحْصَدَ الْحَبْلُ أَيَّ اسْتَحْكَمَ Ve halk cem' olmağa da derler; yukālu: تَصَافَرُوا إِسْتَحْصَدَ الْقَوْمُ أَيَّ اجْتَمَعُوا وَتَصَافَرُوا [teḥāfur] ḍād-ı mu'ceme ile ve fā ile örül-

mek ma'nāsındır.

الْحَصَادُ [el-ḥaşād] ve

الْحِصَادُ [el-ḥiṣād] (ḥā'nın fethi ve kesriyle) Ekin biçilmek; yukālu: هَذَا زَمَنُ الْحَصَادِ وَالْحِصَادِ

الْمُحْصَدُ [el-muḥşad] (mīm'in zammı ve şād'ın fethiyle) Şol iptir ki muhkem bükülmüş ola; yukālu: حَبْلٌ مُحْصَدٌ أَيُّ مُحْكَمٌ Ve مَفْتُولٌ مُحْصَدُ الرَّأْيِ [muḥşadu'r-re'y] derler, re'yi kavī olan kimseye.

[ح ف د]

الْحَفْدُ [el-ḥafd] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْحَفْدَانُ [el-ḥafedān] (fethateynle) Sür'at etmek; tekūlu: وَحَفَدَانًا وَحَفْدَانًا وَالظَّلِيمُ حَفْدًا وَهُوَ تَدَارُكُ السَّيْرِ Ya'ni sür'at edip adımın tiz tiz atmaktır. Ve ظَلِيمٌ [zālīm] zā-i mu'cemenin fethiyle devekuşunun erkeği.

الْحَفَّادُ [el-ḥaffād] (ḥāf'nın fethi ve fā'nın teşdidiyle) Sür'at edici; yukālu: بَعِيرٌ حَفَّادٌ وَإِلَيْكَ نَسَعَى وَنَحْفُدُ Ve yukālu fi'd-du'ā'i:

الْإِحْفَادُ [el-iḥfād] (hemzenin kesriyle ve ḥā'nın sükūnuyla) Sür'at ettirmek; yukālu: أَخَفَدْتُهُ أَيَّ حَمَلْتُهُ عَلَى الْحَفْدِ وَالْإِسْرَاعِ Ba'zılar إِحْفَادٌ [iḥfād] dahi إِسْرَاعٌ [isrā'] ma'nāsına gelir demişler.

الْحَفْدَةُ [el-ḥafedet] (fethateynle) Mu'cın ve zahīr olan kimseler, a'vān ve hademe ma'nāsına. Ba'zılar حَفْدَةٌ [ḥafedet] veled-i veled ma'nāsına gelir demişler.

الْحَافِدُ [el-ḥāfid] حَفْدَةٌ [ḥafedet]in müfredi oğul oğlu ma'nāsına.

الْمَحْفُودُ [el-maḥfūd] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Hizmet olunan kimse, maḥdūm ma'nāsına.

الْمُحْتَفَدُ [el-muḥtefed] (mīm'in zammı ve

fā'nın kesriyle) Tiz kesici kılıç.

الْمَحْفَدُ [el-miḥfed] (mīm'in kesri ve fā'nın fethiyle) Şol çanaktır ki onunla bir nesne ölçerler.

الْمَحْفِيدُ [el-maḥfid] (mīm'in fethiyle ve fā'nın kesriyle) Bir kimsenin aslı. Ve İbnu'l-A'rābī eyitti: **مَحْفِيدٌ** [maḥfid] deve hörgücünün aslı, أَصْلُ السَّامِ ma'nāsına. Ve

مَحْفِيدٌ [maḥfid] Bez alacasına dahi derler.

الْمَحَافِيدُ [el-meḥāfid] (mīm'in fethiyle) Cem'dir, alacalar ma'nāsına.

[ح ق د]

الْحِقْدُ [el-ḥiḳd] (ḥā'nın kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Kin, ضِعْنٌ [ḍiġn] ma'nāsına.

الإِخْفَادُ [el-iḥḳād] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Kīne bırakmak; yukālu: أَحْفَدَهُ غَيْرُهُ Ve

إِخْفَادٌ [iḥḳād] Ma'denden bir nesne talep edip bulmağa dahi derler. Cevherī eydür: Bu kelimeyi bu ma'nāya bir kitābda bulup nakl ettim, ammā sıhhatine muttalif olmadım.

الْحَقُودُ [el-ḥaḳūd] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Kīn-dār olan kimse.

[ح ق ل د]

الْحَقْلَدُ [el-ḥaḳled] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) جَعْفَرُ [ca'fer] vezni üzere) Bahil olup hulku dar olan kimse, İbn A'rābī rivāyeti üzere.

[ح م د]

الْحَمْدُ [el-ḥamd] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) دَمٌّ [zemm]in nakizidir; tekülü: حَمِدْتُ الرَّجُلَ أَحْمَدُهُ حَمْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْمَحْمَدَةُ [el-maḥmedet] (mīm'lerin fethleriyle) Hamd etmek ma'nāsına masdardır.

الْحَمِيدُ [el-ḥamīd] (ḥā'nın fethiyle) ve

الْمَحْمُودُ [el-maḥmūd] Hamd olunmuş kimse.

التَّحْمِيدُ [et-taḥmīd] Mübāлага ile hamd etmek. Ve **حَمْدٌ** [ḥamd] **شُكْرٌ** [şukr]den e'ammdır, **زَيْرٌ شُكْرٌ** [şukr] mukābile-i ni'emetete mahsüstür.

الْمُحَمَّدُ [el-muḥmed] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethi ve mīm-i sāninin fethi ve teşdidıyla) Hisāl-i hamīdesi çok olan kimse.

الْمَحْمِدَةُ [el-maḥmidet] (mīm-i ulānın fethi ve ḥā'nın sükūnu ve mīm-i sāniyenin kesriyle) Haslet-i hamīde ki **مَذْمَةٌ** [mezemmet] in mukābilidir.

الإِحْمَادُ [el-iḥmād] Bir nesne mahmūd olmak; yukālu: أَحْمَدَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ أَمْرُهُ إِلَى الْحَمْدِ Ve bir nesneyi mahmūd bulmak; tekülü: أَتَيْتُ مَوْضِعَ كَذَا فَأَحْمَدْتُهُ أَيَّ صَادِقْتُهُ مَحْمُودًا مُوَافِقًا وَذَلِكَ إِذَا رَضِيَتْ سَكْنَاهُ أَوْ مَرْغَاهُ Ve fi'l-meseli: "الْعُودُ أَحْمَدٌ" Ya'nī "Rücu' muvafıktır."

حَمَادٌ [ḥamādi] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın kesri üzere bināsıyla) Hamd etmek ma'nāsına; yukālu: حَمَادٍ لِفُلَانٍ أَيَّ حَمْدًا لَهُ وَشُكْرًا وَإِنَّمَا يُبْنَى عَلَى الْكُسْرِ لِأَنَّهُ مَعْدُولٌ عَنِ الْمَضَدِ

التَّحْمُدُ [et-teḥammud] (tā'nın ve ḥā'nın fethi ve mīm'in zammı ve teşdidıyla) Minnet etmek; yukālu: فُلَانٌ يَتَحَمَّدُ عَلَيَّ أَيَّ مَنْ أَنْعَقَ مَالَهُ عَلَى نَفْسِهِ فَلَا يَتَحَمَّدُ بِهِ عَلَى النَّاسِ

الْحُمْدَةُ [el-ḥumdet] (ḥā'nın ve mīm'in fethiyle) Her şey'e hamd edici. Ve her şey'de olan hāletten hamdi ziyāde edici.

الْحَمْدَةُ [el-ḥamedet] (fethateynle) Āteşin yalınlanması āvāzı.

الإِخْتِمَادُ [el-iḥtimād] Ziyāde ıssı olmak, **إِحْتِمَادٌ** [iḥtidām]ın maktūbudur; yukālu:

إِخْتَمَدَ الْحَرُّ أَيَّ اِخْتَدَمَ

حُمَادِي [ḥumādā] (ḥā'nın zammıyla ve elifin kasrıyla) Gāyet ma'nāsındır; ve minhu kavluhum حُمَادَاكُ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَيَّ غَايَتِكَ

الْمُحَمَّدُ [el-Maḥmed] (mīm'lerin fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Ezd kabilesinden bir cemā'at.

مَحْمُودٌ [Maḥmūd] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Qur'ān-ı 'azīimde zikr olunan filin ismidir.

[ح ي د]

الْحَيُودُ [el-ḥuyūd] (zammeteynle) ve

الْحَيْدَةُ [el-ḥaydet] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الْحَيْدُودَةُ [el-ḥaydūdet] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve dāl'in zammıyla) Bir nesneden dönmek; yukālu: حَادَ عَنِ الشَّيْءِ بِحَيْدٍ حَيْدُودًا إِلَى آخِرِهِ Ve **حَيْدُودَةٌ** [ḥaydūdet]in aslı **حَيْدُودَةٌ** [ḥaydūdet] idi, fethateynle yā teskīn olundu, zīrā kelām-ı 'Arabda فَعْلُولٌ [fa'lūl] yoktur, صَغْفُوقٌ [ša'fūq]tan gayrısı. Ve صَغْفُوقٌ [Ša'fūq] Yemāme'den bir cemā'atin adıdır. Ve Muhezzeb'de yaramaz uğru ile tefsīr etmiş. Ve

حَيْدَةٌ [ḥaydet] Yaban keçisinin boynuzunda olan yumru boğuna da derler. Ve

حَيُودٌ [ḥuyūd] **حَيْدٌ** [ḥayed]in ve **حَيْدَةٌ** [ḥaydet]in cem'i dahi gelir; mürtefi' yerler ma'nāsına, 'alā-mā se-yecū.

حَيْدِي حَيَادِي [ḥīdī ḥayādi] (evvelde ḥā'nın kesri ve sānide fethiyle) 'Arabların حَيْدِي حَيَادِي dedikleri bir cānibe dön demek olur, nitekim فَيَاحِ فَيَحِي dedikleri vüs'at üzere ol demektir.

الْمُحَايِدَةُ [el-muḥāyedet] (mīm'in zammıyla) ve

الْحَيَادُ [el-ḥiyād] (ḥā'nın kesriyle) Bir nesneden irak olmak; yukālu: حَايِدُهُ مُحَايِدَةٌ وَحَيَادًا

الْحَيْدِي [el-ḥaydā] (ḥā'nın ve yā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Şol merkebirdir ki gölgesinden ürküp oynaya. Ba'zılar eyitti: Her nesneden 'udül eden merkebe derler. Ve müzekker sıfatlarında fi'li üzere bundan gayrı gelmiş yoktur.

الْحَيْدُ [el-ḥayd] [ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Dağın göğsünde olan mürtefi' yerdir. Ve boynuzda olan boğuna dahi mürtefi' olduğu için **حَيْدٌ** [ḥayd] derler.

الْحَيُودُ [el-ḥuyūd] (zammeteynle) ve

الْأَحْيَادُ [el-aḥyād] (hemzenin fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) **حَيْدٌ** [ḥayd]in cem'idir, dağda olan yumru ve mürtefi' yerler ma'nāsına; yukālu: وَدُوْهُ أَحْيَادٍ جَبَلٌ دُوْهُ حَيُودٌ وَدُوْهُ أَحْيَادٍ إِذَا كَانَتْ لَهُ حُرُوفٌ شَاخِصَةٌ فِي أَعْرَاضِهِ لَا فِي أَعَالِيهِ Ve **مُرْتَفِعَةٌ** [murtefi'at] **شَاخِصَةٌ** [šaḥiṣat] ma'nāsındır. Ve

حَيُودٌ [ḥuyūd] **حَيْدَةٌ** [ḥaydet]in dahi cem'i gelir, boynuzda olan boğun ma'nāsına.

الْحَيْدَانُ [el-ḥaydān] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol ufak taş derler ki at yürürken ayağından kalkar.

FASLU'L-ḤĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[خ د د]

الْحَدُّ [el-ḥadd] (ḥā'nın fethiyle) Yüzde olan yanak. Ve

حَدٌّ [ḥadd] Yarmak ma'nāsına da gelir, سَقَى [şakq] gibi; yukālu: حَدَّهُ يَحُدُّهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَقَّه

الْحَدَّانِي [el-ḥaddāni] Tesniyesi.

الْمِحْدَةُ [el-miḥdēt] (mīm'in kesriyle ve ḥā'nın fethiyle) Yüz yastığı. Ve

مِحْدَةٌ [miḥdēt] Şol demire dahi derler ki onunla yeri yararlar.

الْأُحْدُودُ [el-uḥdūd] (hemzenin zammı ve ḥā'nın sükunuyla) Yerde olan uzun yarığa derler, şakk-ı müstatîl ma'nāsına. Ve **صَرْبَةٌ** [ṣarbitun uḥdūd] derler şol vurmağa ki deriyi yarıp şakk ede.

الْحُدَّةُ [el-ḥuddet] (ḥā'nın zammı ve dāl'in teşdiidiyle) Yarık, hufre ma'nāsına.

الْحِدَادُ [el-ḥidād] (ḥā'nın kesriyle) Yüzde olan dāg.

الْمَحْدُودُ [el-maḥdūd] Dāglanmış deve.

الْمُتَحَدِّدُ [el-muteḥaddid] (mīm'in zammı ve dāl'in kesri ve teşdiidiyle) Arık olan deve.

التَّحْدِيدُ [et-taḥdīd] (tā'nın fethi ve ḥā'nın sükunuyla) ve

التَّحْدُدُ [et-teḥaddud] (fethateynle ve dāl-ı ülānın zammı ve teşdiidiyle) Et büzülüp çekilmek, تَقَبُّضٌ [teqabbuḍ] ma'nāsına; yukālu: حَدَّدَ لِحْمَهُ وَتَحَدَّدَ إِذَا تَسَنَّجَ أَيَّ تَقَبَّضَ

[خ ر د]

الْحَرِيدَةُ [el-ḥarīdet] (ḥā'nın fethi ve rā'nın

kesriyle) Hayā sāhibi olan 'avret. Ve delinmedik inciye ve bākire olan kıza dahi **حَرِيدَةٌ** [ḥarīdet] derler.

الْحَرَائِدَةُ [el-ḥarā'idet] (fethateynle)

الْحُرْدُ [el-ḥurred] (ḥā'nın zammı ve rā'nın fethi ve teşdiidiyle) **حَرِيدَةٌ** [ḥarīdet]in cem'i, sāhibetü'l-hayā olan 'avretler ma'nāsına.

الْحَرُودُ [el-ḥarūd] (ḥā'nın fethiyle) Şol 'avret ki ziyāde hayālî ola; yukālu: جَارِيَةٌ حَرُودٌ Ve **خَفِرَةٌ** [ḥafiret] ḥā-i mu'cemenin fethi ve fā'nın kesri ve rā-i mühmele ile ehl-i hayā olan kimse.

[خ ض د]

الْحَضْدُ [el-ḥadd] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın sükunuyla) Ağaç dalını sımadan eğmek; yukālu: حَضَدْتُ الْعُودَ فَأَنْحَضَدَ أَيُّ تَنَيْتُهُ فَأَنْتَيْتُ بَعْضَ الْكُنْسِرِ Ve

حَضْدٌ [ḥadd] Ziyāde yemeğe derler, ekl-i şedīd ma'nāsına. Ve bir tāze nesneyi kesmeğe dahi derler. Ve bir a'rābīye su'āl edip hıyārı sen çok yemeğe bā'is nedir dediler, eyitti: حَضْدُهُ ya'nī gevrek olup kesilmişi hoş olduğudur. Pes her tāze olan nesneyi kesmeğe **حَضْدُهُ** derler. Ve

حَضْدٌ [ḥadd] Ağacın dikenin kesmeğe dahi derler; tekūlu: حَضَدْتُ الشَّجَرَ إِذَا قَطَعْتَ شَوْكَهُ

التَّحْضِيدُ [et-taḥdīd] (tā'nın fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Kezālik kesmek ma'nāsına.

الْحَضِيدُ [el-ḥaḍīd] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın kesriyle) ve

الْمَحْضُودُ [el-maḥdūd] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükunu ve ḍād'ın zammıyla) Dikeni kesilip pāk olmuş ağaç.

الْحَضَادُ [el-ḥaḍād] (fethateynle) Her kesilen tāze ağaca itlāk olunur.

الْحَضَادُ [el-ḥaḍād] (ḥā'nın fethiyle) Şol yu-

muşak ağaçtır ki dikenli olmaya.

[خ ف د]

الْإِخْفَادُ [el-iḥfād] (hemzenin kesriyle) Nāka kendiyi hāmile göstermeğe derler hālā ki hāmile olmaya; yukālu: أَخْفَدَتِ النَّاقَةُ الْمُخْفِدُ [el-muḥfid] Şol nākadır ki zıkr olunan sıfat üzere ola.

الْحَفُودُ [el-ḥafūd] (ḥā'nın fethiyle) Vele-din bırakıp nāka dahi veledin hılkati zāhir olmadın.

الْحَفَيْدُ [el-ḥafeyded] (ḥā'nın ve fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Beytī olan devekuşu.

[خ ل د]

الْحُلْدُ [el-ḥuld] (ḥā'nın zammıyla ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesnenin bekası dā'im olmak. Ve

حُلْدٌ [ḥuld] Gözsüz köpek dedikleri cānver, mūş-ı kūr ma'nāsına.

الْحُلُودُ [el-ḥulūd] (zammeteynle) Dā'im olmak; tekūlu: خَلَدَ الرَّجُلُ يَخْلُدُ خُلُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِخْلَادُ [el-iḥlād] (hemzenin kesriyle) ve **التَّخْلِيدُ** [et-taḥlīd] (tā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Dā'im kılmak; yukālu: أَخْلَدَهُ اللهُ وَخَلَدَهُ اللهُ تَخْلِيدًا Ve

إِخْلَادٌ [iḥlād] Meyl etmeğe dahi derler; kālallāhu ta'ālā: ﴿وَلِكَيْتُمْ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ﴾ (الأعراف 176) Ve mukīm olmak ma'nāsına da gelir. Ve mülāzemet etmeğe dahi derler; yukālu: أَخْلَدَ الرَّجُلُ بِصَاحِبِهِ إِذَا لَزِمَهُ

الْحَوَالِدُ [el-ḥavālid] (fethateynle) Şol kayadan olan saç ayaklarıdır ki evleri zā'il olup bunlar yerinde bākī kaldığı için حَوَالِدٌ [ḥavālid] derler.

الْمُخَلَّدُ [el-muḥalled] (mīm'in zammı ve

lām'ın fethi ve teşdidiyle) Yaşlı olup kocamayan kimse.

الْخَلْدُ [el-ḥaled] (fethateynle) Kalb, gönül ma'nāsına; yukālu: وَقَعَ ذَلِكَ فِي خَلْدِي أَي فِي قَلْبِي

الْخَالِدَانُ [el-Ḥālidān] Benī Esed'den iki kimsenin ismidir ki biri Ḥālid b. Nasle ve biri Ḥālid b. Ḳays'tır.

[خ م د]

الْحُمُودُ [el-ḥumūd] (zammeteynle) Odun yalını sākin olmak; yukālu: حَمَدَتِ النَّارُ تَحْمُدُ حُمُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَكَنَ لَهَا وَلَمْ يَطْفَأْ جَمْرُهَا وَهَمَدَتِ النَّارُ إِذَا طَفِئَ الْجَمْرُ Ve

حُمُودٌ [ḥumūd] Hummānın harāreti sākin olmak. Ve marīzin 'aklı gidip vefāt etmek.

الْإِخْمَادُ [el-iḥmād] (hemzenin kesriyle) Odu sākin kılmak.

الْحَمُودُ [el-ḥammūd] (ḥā'nın fethi ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) تَنُورٌ [tennūr] vezni üzere) Şol yer ki āteşi onda gömerler sākin olsun diye.

[خ و د]

الْحَوْدُ [el-ḥavd] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şol cāriyedir ki tāze ve ter ola.

الْحَوْدُ [el-ḥūd] (ḥā'nın zammıyla) حَوْدٌ [ḥavd]ın cem'i, tāze cāriyeler ma'nāsına, رُمْحٌ لَدُنَّ [rimāḥun ludn] ve رِمَاحٌ لَدُنَّ [rumḥun lednu] gibi, lām'ın cem'de zammı ve müfredde fethiyle. Ve لَدُنَّ [ledn] mülāyim olan göndere derler.

sükūnuyla) Kezālik kurt düşmek ma'nāsına; yukālu: أَدَادَ الطَّعَامُ يُدِيدُ وَدَوَّدَ تَدْوِيدًا إِذَا وَقَعَ فِيهِ السُّوسُ Ve سوس [sūs] sīn-i müh-melenin zammıyla ve sīn-i āhar ile kurt ma'nāsındır kezālik.

الدُّوَانُ [ed-Dūdān] (zamm-ı dāl ile) Bir kabīlenin babası ismidir, Esed kabīlesinden.

أَبُو دُوَادٍ [Ebū Duvād] (dāl'ın zammıyla) Bir şā'irin ismidir, İyād kabīlesinden.

دَاوُدُ [Dāvūd] (vāv'ın zammı ve meddiyle) İsm-i 'acemīdir, gayr-i munsarıftır, hemze ile cā'iz değildir.

FASLU'Z-ZĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[ذ و د]

الدُّوْدُ [ez-zēvd] (zāl'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Üç deveden on deveye varınca olan mā-beyne derler; mü'ennestir, kendi lafzından vāhidi yoktur.

الأَدْوَادُ [el-ez-vād] (hemzenin fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Cem'dir. Ve fi'l-meseli: "الدُّوْدُ" "الدُّوْدُ إِلَى Ve إِلَى bunda مَعَ ma'nāsındır, ya'nī kaçan az nesne az nesne ile cem' olsa çok olur.

الدِّيَادُ [ez-ziyād] (zāl'ın kesriyle) Men' etmek; tekülü: دُدْتُ عَنْ كَذَا وَدُدْتُ الْإِبِلَ أَسْ سَقْتُهَا Ve "Benden sevk etmek ve men' etmek vāki' oldu."

التَّدْوِيدُ [et-tezvīd] (tā'nın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Kezālik men' etmek.

الإِدَادَةُ [el-izādet] (hemzenin kesriyle) Men' etmeğe yardım etmek; yukālu: الرَّجُلُ أَعْتَبَهُ عَلَى ذِيَادٍ إِبِلِهِ

الدَّائِدُ [ez-zā'id] ve

الدُّوَادُ [ez-zēvvād] (zāl'ın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Hakīkati himāyet edip koruyan kimse; yukālu: رَجُلٌ دَائِدٌ دُوَادٌ أَيَّ حَامِي الْحَقِيقَةِ Ve

دَائِدُ [Zā'id] Bir atın adıdır, حَرُونَ [Harūn] neslinden.

الْمِدْوُدُ [el-mizved] (mīm'in kesriyle) Dil, lisān ma'nāsına.

ذَرُودُ [Zerūd] (zāl'ın fethi ve rā'nın sükūnu ve vāv'ın fethiyle) Bir dağın ismidir.

FASLU'R-RĀ'

(فَصْلُ الرَّاءِ)

[ر أ د]

الرَّأْدُ [er-reʿd] ve

الرُّوْدُ [er-ruʿd] (rā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla evvelde ve rā'nın zammı ve hemzenin sükūnuyla sānīde) Tāze ve güzel olan 'avret. Ebū Zeyd eyitti: Bunların ikisi dahi mehmūzlardır. Ve

رَأْدُ [reʿd] Çene dibine dahi derler. Ve رُوْدُ [ruʿd] dahi bu ma'nāya gelir; cem'ī الْأَرَادُ [el-er'ād] gelir Ve رَأْدُ الضُّحَى [reʿdu'ḍ-ḍuḥā] Kuşluk irtifāc bulmağa derler.

الرَّأْدَةُ [er-reʿdet] ve

الرُّوْدَةُ [er-ruʿdet] Kezālik tāze olan 'avret.

الرُّوْدُ [et-tereʿud] (tā'nın ve rā'nın fethi ve hemzenin zammı ve teşdīdiyle) Bir kimsenin eti nāzikliğinden ve semizliğinden titremek. Sāhib-i Şurāḥ bu makāmda تَرُوْدُ [tereʿud] “şādmānī numūden ezni'et” demiştir, galat etmiştir gūyā ki feth-i nūn'la نَعْمَةٌ [na'met]i Cevherī'nin kelāmında kesr-i nūn'la olan نَعْمَةٌ [ni'met] zann etmiştir.

الرِّبْدُ [el-irtiʿād] (hemzenin kesriyle bāb-ı İFTİCĀL [ifti'āl]den) Kezālik semizlikten ve terlikten titremek; yukālu: تَرَأْدُ وَارْتَأَدَ أَيِ اهْتَرَّ [trādu wārtaʿada ʾayī ihterra] hareket. Ve مِنَ النَّعْمَةِ [Ve] [ihtiżāz] [ihitiżāz] hareket. Ve نَعْمَةٌ [na'met] nūn'un fethiyle semizlik ve nāziklik.

[ر ب د]

الرُّبُودُ [er-rubūd] (zameteynle) Bir yerde mukīm olmak. İbnu'l-A'rābī eyitti, habs etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: رَبْدُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيِ حَبَسَهُ

الرُّبْدُ [el-mirbed] (mīm'in kesriyle) Şol yere derler ki deveyi ve deveden gayrı her ne ki var ise onda habs ederler. Ve رَبْدُ البُصْرَةِ [Mirbedu'l-Başraṭ] ki Başra'da bir ma'rūf yerin adıdır, bundan me'hūzdur. Ve ehl-i Medīne isti'māli üzere رَبْدُ [mirbed] şol mevzi'e derler ki onda hurmā kuruturlar, مِسْطَحٌ [mistah] ve جَرِينٌ [cerīn] dedikleri gibi, ehl-i Necd lügati üzere ki جَرِينٌ [mistah] mīm'in kesriyle Ve جَرِينٌ [cerīn] cīm'in fethi ve rā'nın kesriyledir.

الرَّبِيدُ [er-rebīd] (rā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Şol hurmādır ki küpe tertīb olunup üzerine bir mikdār su seperler.

الرُّبْدَةُ [er-rubdet] (rā'nın zammıyla) Şol levndir ki boz renge mā'ildir.

الرُّبْدُ [el-erbed] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla ve bā'nın fethiyle) Boz renkli olan nesne; yukālu: ظَلِيمٌ أَرْبِدٌ Ya'nī boz renkli olan devekuşu. Ve

أَرْبِدٌ بِنُ رَيْبَعَةٍ [Erbed b. Rebī'a] Lebīd'in kardeşidir ki Lebīd şu'arā-yı 'Arabdandır.

الرِّبْدَادُ [el-irbidād] Boz renkli olmak; yukālu: إِرْبِدٌ إِرْبِدَادًا

الرُّبْدَاءُ [er-rebdā] (rā'nın fethi ve bā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) أَرْبِدٌ [erbed]in mü'ennesi ki أَرْبِدٌ [erbed] boz renkli olandır, nitekim el-ān mürūr etti. Ve

رَبْدَاءُ [rebdā] Münker ma'nāsına da gelir; yukālu: دَاهِيَةٌ رَبْدَاءُ أَيِ مُنْكَرَةٌ Ve

رَبْدَاءُ [rebdā] Şol keçiyeye derler ki siyah olup kırmızı noktaları ola. Ve bu keçiyeye cinsinde makbūl olmayan renktir, egerçi sā'ir hayvānatta öyle değıldir.

الرُّبْدُ [er-rubd] (rā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Cem'dir, boz renkliler ma'nāsına.

الْتَرَبُّدُ [et-terebbud] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Göküzü bulutlu olmak; yukālu: تَرَبَّدَتِ السَّمَاءُ أَي تَغَيَّرَتْ Ve

تَرَبُّدٌ [terebbud] Tagayyür ma'nasına da gelir; yukālu: تَرَبَّدَ وَجْهُ فُلَانٍ أَي تَغَيَّرَ مِنَ الْغَضَبِ Ve

تَرَبَّدَ [terebbud] Yüz ekşitmek; yukālu: تَرَبَّدَ الرَّجُلُ أَي تَعَبَسَ

الرُّبْدُ [er-rubed] (rā'nın zammı ve bā'nın fethiyle) Kılıç demirinde olan cevher ki kılıcın yüzünde olur; yukālu: سَيْفٌ ذُو رُبْدٍ إِذَا مَدَبْتُ نَمْلٌ Ve كُنْتُ تَرَى فِيهِ شِبْهَ غُبَارٍ أَوْ مَدَبٌ نَمْلٍ [medebbu neml] mīm'in fethi ve bā'nın teşdīdiyle karınca yolu demek olur.

[ر ث د]

الرَّئِدُ [er-reşd] (rā'nın fethi ve sâ'nın sükunuyla) Dizmek, tertib etmek ma'nasına; yukālu: رَثَدْتُ الْمَتَاعَ أَزْدُهُ رَثْدًا مِنْ أَلْبَابِ الْأَوَّلِ أَي نَصَدْتُهُ وَوَضَعْتُ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ أَوْ إِلَى جَنْبِ بَعْضٍ

الرَّئِيدُ [er-reşid] (rā'nın fethi ve sâ'nın kesriyle)

الْمَرْثُودُ [el-merşūd] (mīm'in fethi ve rā'nın sükunuyla) Dizilmiş metâ.

الرَّئِدُ [er-reşed] (fethateynle) Halkın zu'afâsına derler ki metâ'ların getirmeye kâdir olmayalar; yukālu: تَرَكْنَا عَلَى الْمَاءِ رَثْدًا لَا يُطْبِقُونَ تَحْتَالًا

الْمُرْتِيدُ [el-murteşid] (mīm'in zammı ve rā'nın sükunu ve sâ-i müsellesinin kesriyle) Şol kimselerdir ki metâ'ların getirmeğe kâdir olalar velâkin tahmîl edecek davalarını mevcud olmaya; yukālu: تَرَكْتُ بَيْنَ فُلَانٍ مُرْتِيدِينَ مَا تَحَمَّلُوا بَعْدَ Ya'nî "Metâ'ların tertib etmişlerdi, velâkin tahmîl etmemişlerdi." İbnu's-Sikkît eyitti: مَرْتَدٌ [Merşed] mīm'in fethi ve rā'nın sükunu ve sâ'nın fethiyle ki bir recülün ismidir bu ma'nanadan

me'hüzdur. Ve

مَرْتَدٌ [merşed] Arslan isimlerindedir.

الرِّشْدَةُ [er-rişdet] (rā'nın kesri ve sâ'nın sükunuyla) Halâyıktan bir cemâ'attir ki bir yerde mukim olup âhar yere intikâl etmezler.

الْإِرْشَادُ [el-irşād] (hemzenin kesriyle ve zā'nın sükunuyla) Mukim olmak; yukālu: أَرَشَدَ الْقَوْمَ أَي أَقَامُوا Ve

إِرْشَادٌ [irşād] Kuyu kazanlar kuyunun gavrina karib olmağa da derler; yukālu: اِحْتَفَرَ الثَّرَى Ve اَلْثَّرَى [es-şerā] (fethateynle) nem-nāk toprağa derler.

[ر ح د]

الْإِرْجَادُ [el-ircād] Titremek, İزعادٌ [ir'ād] ma'nasına; yukālu: أَرْجَدَ رَأْسَهُ أَي أَرْعَدَ

[ر خ و]

الرِّخْوَدُ [er-rişvedd] (rā'nın kesri ve hâ'nın sükunu ve dāl'in teşdīdiyle) Etli olup kemikleri mülâyim olan kimse; yukālu: رَجُلٌ رِخْوَدٌ الشَّابُّ نَاعِمُهُ Ya'nî yiğitlikte tâze ve ter olan kimse.

الرِّخْوَدَةُ [er-rişveddet] Tâze ve ter olan 'avret.

[ر د د]

الرُّدُّ [er-redd] (rā'nın fethiyle) ve

الْمَرْدُ [el-meredd] (fethateynle) Döndürmek, sarf ma'nasına; yukālu: رَدَّهُ عَنْ وَجْهِهِ يَرُدُّهُ رَدًّا وَمَرَدًا مِنَ الْأَوَّلِ أَي صَرَفَهُ Ve كَاللَّاهِي تَأْتِيهِ ﴿فَلَا مَرَدَ لَهُ﴾ (الرعد 11) Ve bir nesneyi kabül etmemek ve tahti'e etmeğe dahi رُدٌّ [redd] derler. Ve geri menziline göndermeğe ve cevâb vermeğe de derler; yukālu: رَدَّهُ إِلَى مَنْزِلِهِ وَرَدَّ إِلَيْهِ جَوَابًا أَي رَجَعَ Ve

رَدِّي [redd] Yaramaz ma'nasına da gelir, رَدِّي

[rediy] gibi; yukālu: شَيْءٌ رَدُّهُ أَيُّ رَدِّيِّ Ve yukālu: فِي لِسَانِهِ رَدُّ أَيُّ حُبْسَةٍ وَفِي وَجْهِهِ رَدَّةٌ أَيُّ قُبْحٌ مَعَ شَيْءٍ مِنَ الْجَمَالِ

الرَّادَّةُ [el-merdüdet] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla ve dāl'ın zammıyla) Talāk verilen 'avret. Ve

مَرْدُودَةٌ [merdüdet] Usturaya dahi itlāk olunur; yukālu: مُوسَى [mūsā] ma'nāsına, sapı üzerine döndüğü için.

الرَّادُودُ [el-merdüd] رَدُّ [redd] ma'nāsına masdardır; مَحْلُوفٌ [maḥlūf] gibi ve مَعْقُولٌ [ma'qūl] gibi. مَحْلُوفٌ [maḥlūf] and içmek ve مَعْقُولٌ [ma'qūl] idrāk etmek ma'nāsınadır. Ve

مَرْدُودٌ [merdüd] Mütehayyir ma'nāsına da gelir; yukālu: رَجُلٌ مَرْدُودٌ حَائِرٌ بَائِرٌ أَيُّ مُتَحَيِّرٌ فِي غَايَةِ التَّحْيِيرِ

الرَّادِدٌ [et-terdīd] ve

الرَّادَادٌ [et-terdād] (tā'ların fethiyle ve rā'ların sükūnuyla) Tereddüde bırakmak.

الرَّادِدُودُ [et-tereddud] (fethateynle ve dāl-ı ülānın zammıyla) Tereddüde düşmek; yukālu: رَدَّدَهُ تَرْدِيدًا أَوْ تَرْدَادًا فَتَرَدَّدَ

الرَّادِدَاتُ [el-irtidād] (hemzenin kesriyle ve rā'nın sükūnuyla) Rücūc etmek.

الرَّادِتُّ [el-murtedd] Dīnden rücūc eden kimse.

الرَّادِتُّودُ [el-istirdād] Bir nesnenin geri verilmesin taleb etmek; yukālu: اِسْتَرَدَّهُ الشَّيْءَ أَيُّ سَأَلَهُ أَنْ يَرُدَّهُ عَلَيْهِ

الرَّادِدُ [et-terādd] (tā'nın fethi ve dāl'ın teşdidiyle) Bey'î bozuşmak; yukālu: هُمَا يَتَرَادَانِ الْبَيْعَ مِنَ الرَّدِّ وَالْفَسْخِ

الرَّادِدُ [el-erredd] (fethateynle) Enfa' ma'nāsına; yukālu: هَذَا الْأَمْرُ أَرَدُّ عَلَيْهِ أَيُّ أَنْفَعُ لَهُ

الرَّادَّةُ [er-rāddet] Fā'ide ma'nāsına; yukālu:

هَذَا أَمْرٌ لَا رَادَّةَ لَهُ أَيُّ لَا فَايْدَةَ وَلَا رُجُوعَ den رَدٌّ-رَدٌّ [er-riddet] (rā'nın kesriyle) den masdardır; yukālu: مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

رِدَّةٌ [riddet] Mürtedd olmağa da derler ismdir, اِرْتِدَادٌ [irtidād]dan. Ve

رِدَّةٌ [riddet] Memenin sütle dolmasına da derler, doğurmazdan evvel.

الرَّادِدَاتُ [el-irtidād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik mürtedd olmak.

الرَّادِدُ [el-muridd] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Memenin büyük olan koyun; yukālu: أَرَدَّتِ الشَّاةُ وَغَيْرَهَا فَهِيَ مُرِدَّةٌ إِذَا أَضْرَعَتْ Ve

مُرِدُّ [muridd] Yüzü dürük olan kimseye de derler; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ مُرِدًّا لَوَجْهِ غَضَبَانَ Ve

مُرِدُّ [muridd] Cimā'a harīs olan kimse, شَبِيقٌ [şebīq] ma'nāsına. Ve

مُرِدُّ [muridd] Şol denize derler ki mevci çok ola.

[ر ش د]

الرَّوْشَادُ [er-reşād] (rā'nın fethiyle) Azgın olmağın hilāfi.

الرَّوْشُدُ [er-ruşd] (rā'nın zammı ve şīn'in sükūnuyla) Doğru yola gitmek; yukālu: رَشِدٌ يَرُشِدُ رُشْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve غَيٌّ [gayy]ın ya'nī azmağın mukābilidir.

الرَّوْشِدُ [er-reşed] (fethateynle) Kezālik doğru yola gitmek; yukālu: رَشِدٌ يَرُشِدُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الرَّوْشَادُ [el-irşād] (hemzenin kesriyle) Doğru yola sevk etmek; yukālu: أَرَشَدَهُ اللهُ

الرَّامِرَاتُ [el-merāşid] (mīm'in fethi ve şīn'in kesriyle) Doğru varacak yollar, مَقَاصِدُ طُرُقٍ ma'nāsına.

الرَّوْشِدُ [el-erşed] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla) Doğru yol; yukālu: هَذَا طَرِيقٌ

أَرَشِدُ كَمَا يُقَالُ طَرِيقٌ أَفْضَدُ

الرَّشْدَةُ [er-rişdet] (rā'nın kesri ve şin'in sükūnuyla) Helāl-zāde olan kimse; yukālu: هُوَ لِرِشْدَةٍ كَمَا يُقَالُ هُوَ لَزِيَّةٍ [zin-yet] zā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla harām-zāde demek olur.

أُمُّ رَاشِدٍ [ummū rāşid] Fārenin künyetidir, her nesneye kokusın almakla vāsıl olduğu için.

بَنُو رِشْدَانَ [Benū Rişdān] (rā'nın kesriyle) Arab kabilelerinden bir mahsūs cemā'atin adıdır.

[ر ص د]

الرَّضْدُ [er-raşd] (rā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) ve

الرَّضْدُ [er-reşad] (fethateynle) Bir nesneyi gözetmek; yukālu: رَضْدُهُ يَرْضُدُهُ رَضْدًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve Aşmaī rivāyeti üzere intizār ma'nāsına da gelir; yukālu: رَضْدُهُ أَرْضُدُهُ كَمَا يُقَالُ تَرَقَّبْتُهُ Ve

رَضْدٌ [reşad] Gözcü olan kavme dahi derler, حَرَسَ [hāres] dedikleri gibi fethateynle. Bunda vāhid ve cem' ve müzekker ve mü'ennes berāber olur, gāh gāh olur ki cem'inde الأَرْضَادُ [el-eřşād] derler hemzenin fethiyle. Ve

رَضْدٌ [reşad] Az yağmura ve az ota derler; yukālu: مَا رَضْدٌ مِّنْ حَيَا Ve حَيَا [hayā] hā-i mühmelenin fethiyle şol yağmurdur ki yeri ihyā eder ve bunun dahi cem'î اَرَشَادٌ [eřşād] gelir.

الرَّتْرُشْدُ [et-teraşşud] (tā'nın ve rā'nın fethiyle ve şād'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye muntazır olup gözetmek, terakub ma'nāsına.

الرَّصِيدُ [er-reşid] (rā'nın fethi ve şād'ın kesriyle) Şol yırtıcı cānverdir ki şikārını

kapmak için gözetir.

الرَّضُودُ [er-reşūd] (rā'nın fethi ve şād'ın zammı ile) Şol devedir ki bir deve su içinceye dek nevbet gözetip ondan sonra içer.

الرَّمْرَضُ [el-merşad] (mīm'in ve şād'ın fethalarıyla) Gözetecek yer.

الرِّزَادُ [el-irşād] Bir nesneyi ihzār etmek. Ve fi'l-hadīsi: "إِلَّا أَنْ أُرْصِدَهُ لِذَيْنِ عَلَيَّ"

الرَّمْرَضُ [el-mirşad] (mīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Yol, tarīk ma'nāsına.

الرُّضْدَةُ [er-ruşdat] (rā'nın zammı ve şād'ın sükūnuyla) Sayyādın sayd için yaptığı evin sakfı, زُبْيَةٌ [zubyet] ma'nāsına, zā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla.

الرَّضْدَةُ [er-raşdet] (rā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Bir uğurdan yağan yağmur.

الرَّضَادُ [er-rişād] (rā'nın kesriyle) رَضْدَةٌ [reşdet]in cem'î, def'aten gelen yağmurlar ma'nāsına.

الرَّمْرُضُودَةُ [el-merşudet] Yağmur yağan yer; yukālu: رُصِدَتِ الْأَرْضُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ

[ر ع د]

الرَّوْعُدُ [er-ra'ud] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol āvāzdır ki buluttan işitilir. Ve müksirü'l-kelām olan hakkında صَلَفٌ الرَّاعِدَةِ derler, kaçan sözü çok söylese ve bī-fā'ide olsa. Ve صَلَفٌ [şalif] şād-ı mühmelenin fethi ve lām'ın kesriyle şol buluttur ki yağmuru az ola. Ve

رَعْدٌ [ra'ud] Zeyn olmağa dahi derler; yukālu: رَعَدَتِ السَّمَاءُ وَبَرَقَتْ وَرَعَدَتِ الْمَرْأَةُ وَبَرَقَتْ وَإِذَا تَحَسَّنَتْ وَتَزَيَّنَتْ Ya'ni semāda isti'māl olunsa ra'ud ve berk ma'nāsı denilir ve 'avrette isti'māl olunsa zīb ve zīnet murād olur. Ve رَعْدٌ [ra'ud] ve بَرَقٌ [berk] tehdid ve tahvifde dahi isti'māl olunur; yukālu: رَعَدَ الرَّجُلُ وَبَرَقَ أَي تَهَدَّدَ وَأُوْعِدَ

بَنُو رَاعِدَةَ [Benū Rā'idet] Arab kabîlelerinden bir mahsûs cemâ'atin adıdır.

الرِّزَاعَةُ [el-ir'ād] (hemzenin kesri ve rā'nın sükûnuyla) Ra'c çekmek; yukālu: أَرَعَدَ الْقَوْمُ أَرَعَدَ الْقَوْمُ Ve gök gürlemek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَرَعَدَتِ السَّمَاءُ وَأَبْرَقَتْ Ve tehdîd ve tahvîf etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَرَعَدَتِ السَّمَاءُ وَأَبْرَقَتْ Ve bu ma'nâyı Aşma'î inkâr ettikte Kumeyt adlı şā'irin لَيْسَ الْكُمَيْتُ الَّذِي أَبْرَقَ وَأَرَعَدَ يَا بَرِّقُ فَمَا وَعِيدُكَ لِي بِصَائِرِ dediği şi'r ile istidlâl olundukta لَيْسَ الْكُمَيْتُ الَّذِي أَبْرَقَ وَأَرَعَدَ dedi. Ve

إِرْعَادٌ [ir'ād] Titremek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَرَعَدَ الرَّجُلُ عَلَيَّ الْبِنَاءَ لِمَجْهُولٍ أَنِّي أَخَذْتُهُ أَرَعَدْتُ فَرَأَيْتُهُ عِنْدَ الْفَرْعِ Ve الرِّعْدَةُ Ve فَرَأَيْتُهُ [ferā'ış] fā ile ve şād-ı mühmele ile davarın omuzuyla yanının ara yerleridir, فَرِيشَةٌ [ferişat]ın cem'idir. Ve فَرَعٌ [feza'] fethateynle havfa derler.

الْإِرْتِعَادُ [el-irti'ād] (hemzenin kesriyle ve rā'nın sükûnuyla) Titremek, ıztırâb ma'nāsına; yukālu: أَرَعَدَهُ فَارْتِعَدَ

الرِّعْدَةُ [er-ri'edet] (rā'nın kesri ve 'ayn'ın sükûnuyla) İsmidir, titremek ma'nāsına; ve minhu kavluhum: جَاءَ بِذَاتِ الرُّعْدِ وَالصَّلِيلِ ki bu kavlden murādları muhārebe ve mukāteledir. Ve صَلِيلٌ [şalîl] şād-ı mühmelenin fethiyle ve lām'ın kesriyle kılıç āvāzıdır.

الرِّعْدِيدُ [er-ri'dîd] (rā'nın kesri ve 'ayn'ın sükûnuyla ve dāl'ın dahi kesriyle) Korkak kimse, bed-dil ma'nāsına. Ve

رِعْدِيدٌ [ri'dîd] Şol 'avrete derler ki semizlikten yürürken eti titreye. Ve bir a'rābîye fālûze yā'nî pālûze nedir bilir misin dediler, eyitti: نَعْمَ أَضْفَرُ رِعْدِيدٌ

الرُّعْدَةُ [er-ra'dedet] (alā-vezni الدَّحْرَجَةُ

[ed-dahrecet]) Sā'il cerr ederken ibrām etmek; yukālu: هُوَ يُرْعِدُ أَيُّ يُلْحَفُ فِي السُّوَالِ

الرَّوْعَادُ [er-ra'ād] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın teşdidiyle) Deryā balıklarından bir balığın ismidir ki kaçan insān onu eline alsa eli uyuşur koluna varınca. O balık onun diri iken elinde durdukça titremeden hālî olmaz. Ve

رَعَادٌ [ra'ād] Şol kimseye derler ki kesirü'l-ke'lām ola.

الرَّوَاعِدُ [er-revā'id] (rā'nın fethiyle) Devāhî ma'nāsındadır.

[رغ د]

الرَّوْغَادُ [er-rağd] (rā'nın fethi ve gayn'ın sükûnuyla) ve

الرَّوْغَادُ [er-reğad] (fethateynle) Ma'şet vāsif olup hüb olmak; yukālu: عَيْشٌ رَعْدٌ وَرَعْدٌ أَيُّ رَعْدٌ عَيْشُهُمْ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَاسِعَةٌ طَيِّبَةٌ وَالْحَامِسِ

الْإِرْغَادُ [el-irgād] Ucuzağa dāhil olmak; yukālu: أَرَعَدَ الْقَوْمُ إِذَا أَحْضَبُوا وَصَارُوا فِي رَعْدٍ مِنْ الْعَيْشِ Ve

إِرْغَادٌ [irgād] Davarı otlakta hālî üzere terk etmek; yukālu: أَرَعَدُوا مَوَاشِيَهُمْ أَيُّ تَرَكُوهَا وَسَوَمَهَا

الرَّوْغِيدَةُ [er-reğidet] (rā'nın fethiyle ve gayn'ın kesriyle) Şol süttür ki üzerine un dökülüp karıştırılıp ekl olunur.

الْإِرْغِيدَاتُ [el-irgîdāt] (hemzenin kesri ve rā'nın sükûnuyla) Süt birbirine karışıp henüz uyunması tamām olmamak; yukālu: إِرْغَادُ اللَّبَنِ إِرْغِيدًا أَيُّ اخْتَلَطَ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ وَلَمْ تَتِمَّ خُورَتُهُ بَعْدُ

الرُّمْرَغَادُ [el-murgād] (mīm'in zammı ve rā'nın sükûnu ve dāl'ın teşdidiyle) Şol kimsedir ki re'yinde şekk üzere olup nice etmesin bilmeye. Kezâlik her karışık olan

nesneye إِزْغِيدًا [irgīdād] derler.

[ر ف د]

الرِّفْدُ [er-rifd] (rā'nın kesriyle ve fā'nın sükūnuyla) 'Atā ve bahşiş.

الرَّفْدُ [er-refd] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Masdardır, bağışlamak ma'nāsına; yukālu: رَفَدْتُهُ أَزْفُدًا مِنَ الْبَابِ Ve yardım etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: رَفَدْتُهُ أَيَّ أَعْتَهُ Ve

رَفْدٌ [refd] ve

رِفْدٌ [rifd] (rā'nın fethi ve kesriyle) Şol ka-dehtir ki büyük ola.

الْإِرْفَادُ [el-irfād] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bahşiş etmek ve yardım etmek.

الْمُرَافِدُ [el-murāfid] (mīm'in zammıyla ve fā'nın fethiyle) Mu'venet etmek.

الْتِرَافُدُ [et-terāfud] ('alā-vezni التَّعَاظُمُ [et-ta'āzum]) Mu'avenet edişmek, te'avun ma'nāsına.

الْإِسْتِرْفَادُ [el-istirfād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yardım talep etmek, isti'ānet ma'nāsına.

الْإِرْتِفَادُ [el-irtifād] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnuyla) Kesb ma'nāsına.

الْتَرْفِيدُ [et-terfīd] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Ululamak, tesvīd ma'nāsına; yukālu: رَفَدْتُ فُلَانًا أَيَّ سَوَّدَ وَعَظَّمْتُ

الْمِرْفَدُ [el-mirfed] (mīm'in kesri ve rā'nın sükūnu ve fā'nın fethiyle) Şol büyük ka-dehtir ki onunla konuğa ziyāfet olunur, رَفْدٌ [rifd] ma'nāsına. Ve

مِرْفَدٌ [mirfed] Şol nesneye dahi derler ki sağrısı arık olan 'avret onunla sağrısının büyük gösterir.

الْمَرَافِيدُ [el-merāfid] (mīm'in fethiyle) Şol

koyunlardır ki onların sütleri yazda ve kışta kesilmeye.

الرَّفُودُ [er-refūd] (rā'nın fethiyle ve fā'nın zammıyla) Şol nākadır ki bir sağımda bir büyük kadehi doldura.

الرِّفَادَةُ [er-rifādet] (rā'nın kesriyle) Şol bez pāresidir ki onunla yara bağlarlar, reg-bend ma'nāsına. Ve yaradan gayrı nesne bağladıklarında dahi isti'māl olunur. Ve

رِفَادَةٌ [rifādet] Şol deve pālânına derler ki pālân ağacının altına korlar. Ve

رِفَادَةٌ [rifādet] Şol nesneye derler ki zamān-ı cāhiliyyette Kureyş tâ'ifesi mā-beynlerinden bir mikdār māl çıkarıp onunla ta'am ve kuru üzüm alırlardı tâ ki huccāc için hāzır buluna. Ve رِفَادَةٌ [rifādet] ve سِقَايَةٌ [sikāyet] Benī Hāşim'e mahsūs idi ve سِدَانَةٌ [sidāten] ve لَوَا [livā] Benī 'Abduddār'a mahsūs idi. Ve سِقَايَةٌ [sikāyet] huccāca su vermek ve سِدَانَةٌ [sidānet] Ka'be-i şerifeye hizmet etmek ve لَوَا [livā] Ka'be-i müşerrefenin sancağın tedārük etmeğe derler.

الرَّوَاْفِدَانُ [er-Rāfidān] Dicle ile Fırāt ki ma'rūf nehrlerdir.

الرَّوَاْفِيدُ [er-revāfid] (rā'nın fethiyle) Dama kodukları ağaçlar, haşeb-i sakf ma'nāsına.

بَنُو أَرْفِدَةَ [Benū Erfidet] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla ve fā'nın fethiyle) Hābeşten şol tâ'ifedir ki raks ederlerdi, ni-tekim hadīs-i şerifte vārid olmuştur.

رُفَيْدَةٌ [Rufeydet] (rā'nın zammı ve fā'nın fethiyle) 'Arabdan bir tâ'ifedir ki onlara الرَّفَيْدَاتُ [er-Rufeydāt] derler.

[ر ق د]

الرُّوْقَادُ [er-ruqād] (rā'nın zammıyla) Uyku, nevm ma'nāsına. Ve uyumak ma'nāsına

masdardır.

الرُّقْدُ [er-raḡd] (rā'nın fethive ḡāf'ın sükūnuyla) ve

الرُّقُودُ [er-rukūd] (zammeteynle) Uyumak, nevm ma'nāsına; yukālu: رَقْدًا وَرُقُودًا وَرُقَادًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الرُّقُودُ [er-rukūd] (zammeteynle) Uykuya varan kimseler; yukālu: قَوْمٌ رُقُودٌ

الرُّقَادُ [er-ruḡḡad] (rā'nın zammı ve ḡāf'ın fethi ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: قَوْمٌ رُقَادٌ أَيْضًا

الرُّقْدَةُ [er-raḡdet] (rā'nın fethi ve ḡāf'ın sükūnuyla) Bir mikdār uyumak, نَوْمَةٌ [nevmet] ma'nāsına.

الرَّمْرَقْدُ [el-merḡad] (mīm'in ve ḡāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Uyuyacak yer, مَضْجَعٌ [maḡca] ma'nāsına.

الرِّقَادُ [el-irḡād] (hemzenin kesriyle ve rā'nın sükūnuyla) Uyumak; yukālu: أَرْقَدُهُ أَيْ نَامَهُ Ve

رِقَادٌ [irḡād] Bir yerde durmağa dahi derler; yukālu: أَرْقَدَ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ

الرَّمْرَقِيدُ [el-murḡid] (mīm'in zammı ve ḡāf'ın kesriyle) Şol devādır ki içen kimseyi uyutur.

الرِّقَادَانُ [er-reḡadān] (rā'nın ve ḡāf'ın fethiyle) Şol sıçramadır ki neşāt ve şādīden olur, merkebin ve oğlanın sıçraması gibi.

الرِّقَادِ [el-irḡidād] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnu ve ḡāf'ın kesriyle) Sür'at etmek; yukālu: إِرْقَدَ إِرْقَادًا أَيْ أَسْرَعَ

الرَّمْرَقِيدِيُّ [el-mirḡiddā] (mīm'in kesri ve rā'nın sükūnu ve ḡāf'ın kesri ve dāl'ın teşdidiyle ve elifin kasrıyla مِرْعَزَى [mir'izzā] vezni üzere) Şol kimsedir ki mesālih'in tedārük etmede uykuya vara. Ve مِرْعَزَى [mir'izzā] 'ayn-ı mühmele ve

zā-i mu'ceme ve elif-i maksüre ile keçi kıllarının dibinde biten ufak kıllarıdır.

الرَّرَاقُودُ [er-rāḡūd] (ḡāf'ın zammıyla) Şol küptür ki esfeli sivri ola, إِرْدَبَّةٌ [irdebbet] gibi. Ve إِرْدَبَّةٌ [irdebbet] hemzenin kesriyle ve dāl'ın dahi kesriyle ve bā'nın teşdidiyle şol küpe derler ki gāyet büyük ola ve onun için ekseriyyā ziftle tılā ederler; bu mu'arrebdir.

الرَّرَوَاقِيدُ [er-revāḡid] (fethateynle ve ḡāf'ın kesriyle) رَرَاقُودٌ [rāḡūd]un cem'idir.

رَقْدٌ [raḡd] (rā'nın fethi ve ḡāf'ın sükūnuyla) Bir dağdır ki onda deḡirmen taşları keserler.

[ر ك د]

الرُّكُودُ [er-rukūd] (rā'nın ve kāf'ın zam-meleriyle) Sākin olmak; yukālu: رَكَدَ الْمَاءُ رُكُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ سَكَنَ وَكَذَلِكَ الرِّيحُ وَالسَّفِينَةُ وَالشَّمْسُ إِذَا أَقَامَ قَائِمَ الظَّهْرِ Ya'nī güneş istivāda olsa رَكَدَتِ الشَّمْسُ derler, nitekim yel katı esmese ve gemi katı yürümese böyle derler.

الرَّرَاكِيدُ [er-rāḡid] Her nesne ki mekānında dura. Ve

رَاكِيدٌ [rāḡid] Şol terāzūya derler ki keffeleri berāber dura; yukālu: رَكَدَ الْمِيزَانُ وَرَكَدَ الْقَوْمُ إِذَا هَدَوْا Ve هَدَاءٌ [hedā] dāl-ı mühmele ve hemze ile sākin olmağa derler.

الرَّمْرَاكِيدُ [el-merāḡid] (mīm'in ve rā'nın fethiyle ve kāf'ın kesriyle) Şol yerlerdir ki onda insān yāhūd gayrı sākin ola.

الرَّرَكُودُ [er-rekūd] (rā'nın fethiyle ve kāf'ın zammıyla) Dolu olan çanak; yukālu: جَفَنَةٌ رَكُودٌ أَيْ مَمْلُوءَةٌ Ve جَفَنَةٌ [cefnet] cīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla çanak, kāse ma'nāsına.

[ر م د]

الرَّمَادُ [er-remād] (rā'nın fethiyle) Kül ki âteşten hâsıl olur.

الرِّمْدَاءُ [er-rimdidā] (rā'nın kesri ve mīm'in sükūnu ve dāl'ın kesri ve elifin meddiyle) Kezâlik kül ma'nāsına.

الْأَرْمِدَادُ [el-ermidād] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnu ve mīm'in kesri ve elifin meddiyle) **أَرْبِعَاءُ** [erbi'ā] vezni üzere) Kezâlik kül ma'nāsına da lügattır.

الرِّمْدُ [er-rimdid] (rā'nın kesri ve mīm'in sükūnu ve dāl'ın kesriyle) Hâlik ma'nāsına; yukālu: رَمَادٌ رِمْدِيٌّ أَيْ هَالِكٌ [Ya'nī] رَمَادٌ [remād]dan ma'nā-yı vasfiyyet ahz etmekle.

الْأَرْمَدُ [el-ermed] (hemzenin fethiyle ve rā'nın sükūnu ve mīm'in fethiyle) Şol nesnedir ki kül renginde ola, ya'nī karamlık boz ola bu sebebden.

الرَّمْدَاءُ [er-remdā] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla ve elifin meddiyle) Devekuşuna derler. Ve

الرُّمْدُ [er-rumd] (rā'nın zammı ve mīm'in sükūnuyla) Sinektir, بَعُوضٌ [be'ūd] ma'nāsına.

الْإِرْمَادُ [el-irmād] (hemzenin kesriyle ve rā'nın sükūnuyla) Fakîr olmak; yukālu: أَرَمَدَ الرَّجُلُ إِرْمَادًا إِذَا افْتَقَرَ

التَّرْمِيدُ [et-termīd] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi küle bırakmak. Ve fi'l-meseli: "سَوَى أَحْوَكُ حَتَّى إِذَا أَنْصَجَ رَمْدًا" Ya'nī "Maslahatı pişirip itmâma karîb olmakta sonun getirmedi." تَشْوِيَةٌ [teşviyet] biryân etmek ve **إِنْصَاجٌ** [inḍāc] tamâm pişirmek ma'nāsınadır.

الْمُرْمِدُ [el-muremmed] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve mīm-i sāniyenin fethi

ve teşdīdiyle) Külbastı dedikleri nesne ki âteş üzerine bırakırlar. Ve

تَرْمِيدٌ [termīd] Kubeyl-i netâcda sût nâzil olmağa derler; yukālu: رَمَدَتِ الصَّائِغُ فَرَبْتُ "رَبْتُ" أَي هَيَّءَ الْأَرْبَاقَ فَإِنَّهَا تَلِدُ عَنْ قُرْبٍ لِأَنَّهُ تُضْرَعُ رَبْقَةً [ribqat] رَبْقَةٌ [ribqat] in cem'idir rā'nın kesriyle. Ve رَبْقَةٌ [ribqat] şol iptir ki kuzunun ve buzağının boynuna bağlarlar. Ve رَبْبِيٌّ [rebbik] هَيَّءَ [heyi'] ma'nāsına haml olduğu hâlet-i **إِضْرَاعٌ** [idrāc] da bağlanmak mümkün olmadığı içindir.

الْإِرْمَادُ [el-irmād] Kezâlik **إِضْرَاعٌ** [idrāc] ma'nāsına; yukālu: أَرَمَدَتِ النَّاقَةُ أَي أَضْرَعَتْ وَكَذَلِكَ الْبَقْرَةُ وَالشَّاةُ

الرَّمْدُ [er-remd] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla)

الرَّمَادَةُ [er-remādet] (rā'nın fethiyle) Helâk ma'nāsına. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: gâret etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: رَمَدْنَا الْقَوْمَ نَرْمُدُهُمْ وَنَرْمُدُهُمْ رَمْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي أَي أَتَيْنَا عَلَيْهِمْ وَرَمَدَتِ الْعَنَمُ تَرْمُدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي ضَمِّعَ [şakīc] şād-ı mühmele ile ve **قَافٌ** la kırağı ma'nāsınadır ki soğuk gecelerde yağar; ve minhu: **عَامٌ** الرَّمَادَةُ لِأَنَّهُ هَلَكَ فِيهِ النَّاسُ وَهَلَكَتِ الْأَفْوَالُ Ve

عَامُ الرَّمَادَةِ [āmu'r-remādet] Şol yıllardır ki onda halk üzerine mütetâbi'an kıtlık olmuştu, Ömer b. el-Ḥaṭṭâb zamânında radiyallâhu 'anhu.

الرَّمْدُ [er-remd] (fethateynle) Göz ağrımak; yukālu: رَمَدَ الرَّجُلُ يَرْمُدُ رَمْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا هَاجَتْ عَيْنَاهُ

الرَّمِيدُ [er-remid] (rā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Gözü ağrıyan kimse. Ve

رَمِدٌ [remid] Bulanmış ve mütegayyir olmuş suya dahi derler. Cevherî eyitti: Bu Sicistânî rivâyetidir ki kitâblardan birini

böyle nakl etmiş buldum; yukālu: مَاءٌ رَمِدٌ Ve أَجِنٌ أَجِنٌ Ve أَجِنٌ أَجِنٌ [ācin] elifin meddiyle ve cīm'in kesriyle mütegayyir ma'na'sınadır.

الرَّامِدُ [el-ermed] (hemzenin fethiyle ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'na'hu.

الرَّامِدُ [el-irmād] Gözü ağrıtmak; yukālu: أَرَمَدَ اللَّهُ عَيْنَهُ

الرَّامِدَةُ [er-remidet] (rā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Ağrıyan göz.

[ر ن د]

الرَّوْدُ [er-rend] (rā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir güzel rāyihalı ağaçtır, berriyede biter, Aşma'tı eyitti: Gāh olur ki 'ūda dahi رَنَدٌ [rend] derler. Ammā murt ağacına ki ba'zı yerlerde ona mersin dahi derler, رَنَدٌ [rend] itlak olduğuna Aşma'tı inkār etti.

[ر و د]

الرَّارِدَةُ [el-irādet] (hemzenin kesriyle) Dilemek, meşiyet ma'na'sına. Ve bunun aslı vāv'ı idi, رَاوَدَهُ dediğiniz gibi lākin vāv sākin kılınıp hareketi mā-kabline nakl olunup māsīsinde elife kalb olundu ve müs-takbelinde yā'ya kalb olunup masdarında sākit oldu, elif-i sākineye mücāvir olduğu için ve mahzūftan 'ıvaz āhirine hā verildi.

الرَّارِدَةُ [el-murāvedet] (mīm'in zammıyla ve vāv'ın fethiyle) ve

الرَّارِدُ [er-rivād] (rā'nın kesriyle) Dilemek ma'na'sına; yukālu: رَاوَدْتُهُ عَلَى كَذَا مُرَاوِدَةً وَرِوَادًا أَنِّي أَرَدْتُهُ

الرَّارِدُ [er-revd] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الرَّارِيَادُ [er-riyād] (rā'nın kesriyle) Otlak taleb etmek; yukālu: رَادَ الْكَلَأُ يَرُودُهُ رَوْدًا وَرِيَادًا أَنِّي طَلَبْتُهُ Ve رود [revd] gelip gitmeğe dahi

derler; yukālu: رَادَ الشَّيْءُ يَرُودُ أَيَّ جَاءَ وَذَهَبَ Ve devenin otlakta ileriye ve geriye varıp gelmesine رِيَادٌ [riyād] derler. Ve ber-karār olmamağa dahi derler; yukālu: رَادَ وَسَادَهُ إِذَا Ve وَسَادٌ [visād] vāv'ın kesriyle yas-tığı derler.

الرَّارِيَادُ [el-irriyād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik taleb etmek; yukālu: إِزْتَادَ "إِذَا بَالَ أَحَدُكُمْ إِزْتِيَادًا إِذَا طَلَبَ" Ve فَلْيَزْتَدْ لِبَوْلِهِ "أَيُّ لِيَطْلُبَ مَكَانًا لَيْتًا أَوْ مُنْحَدِرًا" Ve مُنْحَدِرٌ [munhadir] alçak yere derler.

الرَّارِيَادُ [er-rā'id] Şol kimsedir ki ileri gönde-rilir otluk talebi için; yukālu: لَا يَكْدِبُ الرَّارِيَادُ أَهْلُهُ Ya'ni "Azıkçı ehline yalan söylemez." Ve

رَائِدُ [rā'id] Değirmen eli dedikleri ağaçtır ki el değirmeni çeviren kimseler ona yapı-şıp değirmeni onunla döndürür. Ve

رَائِدُ الْعَيْنِ [rā'idu'l-ayn] Gözde olan çapak-tır ki gözde hareket eder.

الرَّامِرَادُ [el-murād] (mīm'in zammıyla) Şol mevzi'dir ki davar ondan hareket edip gi-dip gelir. Ve

مُرَادُ [murād] Şol yere derler ki onda rüzgār gāh o cānibden ve gāh bu cānibden eser.

الرَّارِدَةُ [er-rādet] (bilā-hemze) Nisā tā'ifesinden şol kimsedir ki komşulara varmadan hālī olmaya.

الرَّارِدَةُ [er-ru'det] ve

الرَّارِدَةُ [er-re'det] (rā'nın evvelde zammı ve sānīde fethiyle ve sükūn-ı hemze ile) Şol 'avrettir ki tāze ve hūb ola.

الرَّارِدَانُ [er-revedān] (rā'nın ve vāv'ın fet-hiyle) Komşulara çok varmak; yukālu: رَادَتِ الْمَرْأَةُ تَرُودُ رَوْدَانًا إِذَا أَكْثَرَتِ الْإِخْتِلَافَ إِلَى بَيْتِ جَارَاتِهَا

الرَّارِدُ [er-rād] İleri otlak talebine varan kim-

se, رَائِدٌ [rā'id] ma'nāsına. Bu aslında رَوَدٌ [reved] idi fethateynle fa'al vezni üzere fā'il ma'nāsına, فَارِطٌ [ferat] gibi فَارِطٌ [fāriṭ] ma'nāsına.

الْمِرْوَدُ [el-mirved] (mīm'in kesriyle) Mīl ki onunla sürme çekerler. Ve şol demir ki uyan licāmında hareket eder. Ve bekrenin içinde olan demir ki bekre onun üzerine döner.

الرُّودُ [er-rūd] (rā'nın zammiyle) Mehl ma'nāsına.

رُوَيْدٌ [ruveyd] (rā'nın zammı ve vāv'ın fetihiyle) رُوْدٌ [rūd]un tasgīridir.

الْإِرْوَادُ [el-irvād] (hemzenin kesri ve rā'nın sükūnuyla)

الْمُرْوَادُ [el-murvād] (mīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) Rıfıkla seyr etmek; yukālu: **أُرُوْدٌ فِي السَّيْرِ إِرْوَادًا أَوْ مِرْوَادًا إِذَا رَفَقَ** Ve gāh olur mīm'i meftūh ederler.

الْأَرْوَدُ [el-erved] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla ve vāv'ın fethiyle) Mehl ve te'ennī üzere olan kimse; ve minhu kavluhum: **“الدَّهْرُ أَرْوَدٌ ذُو غَيْرٍ”** Ya'ni “Dehr işle-diğin sükūn üzere işler ve kimse ona mutali' olmaz, nitekim ehl-i gayret olanların hāli budur.”

رُوَيْدَكَ [ruveydeke] (rā'nın zammı ve vāv'ın fethiyle); tekūlu: **“رُوَيْدَكَ عَمْرًا”** “Amr'a mehl ver” ma'nāsına. Ve kāf 'alāmet-i hitābdır, i'rābdan mahalli yoktur ism olmadığı için. Ve رُوَيْدٌ [ruveyd] kāf'a muzāf değildir. Ve رُوَيْدٌ mef'ūlüdür رُوَيْدٌ [ruveyde]nin, zīrā رُوَيْدٌ [ruveyd] ism-i fi'l olmağın ef'al 'ameli gibi 'amel eder. رُوَيْدٌ [ruveyde]nin tefsīri مَهْلًا ve رُوَيْدَكَ nin tefsīri مَهْلٌ dir, zīrā رُوَيْدٌ [ruveyde]ye kāf أَفْعَلٌ ma'nāsına olduğu vakt lāhık olur, gayrı zamānda olmaz.

Ve dāl iltikā-i sākineyn olduğu için tahrīk olundu. Ve bu me'mūrun bihi musaggarı iken masdariyyet üzere mansūb oldu, zīrā bu **إِرْوَادٌ** [irvād] lafzından terhīm olunmuş musaggar-ı murahhamdır. Ve **إِرْوَادٌ** [irvād] **أُرُوْدٌ** den masdardır. Ve bunun dört vechi vardır: biri ism-i fi'l olmak ve biri sıfat ve biri hāl ve biri masdar olmaktadır. İsm-i fi'l olduğunun misāli رُوَيْدٌ عَمْرًا kavlidir **أَمْهَلٌ** ma'nāsına; sıfat olduğunun misāli سَارُوا سَيْرًا رُوَيْدًا kavlidir; hāl olduğunun misāli سَارَ الْقَوْمُ رُوَيْدًا kavlidir, ma'rifeden sonra geldiği için sıfat olmağa sālih olmadığı sebebden hāl olmuştur ve masdar olduğunun misāli رُوَيْدٌ عَمْرًا kavlidir izāfetle Bārī ta'ālānın **﴿فَضْرَبَ الرَّقَابَ﴾** (محمد 4) dediği kavli gibi.

[ر ي د]

الرَّيْدُ [er-reyd] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Dağın mürtefi' olan yeridir ki bir cānibinde vākī' olur.

الرُّيُودُ [er-ruyūd] (zammeteynle) رَيْدٌ [reyd]in cem'i, dağda olan mürtefi yerler ma'nāsına.

الرَّيْدَةُ [er-reydet] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الرَّادَةُ [er-rādet] ve

الرَّيْدَانَةُ [er-reydānet] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla ve nūn'un ziyadesiyle) Bunların üçü dahi bir ma'nāyadır, mülāyim esen yel ma'nāsına; yukālu: **رِيحٌ رَيْدَةٌ إِلَى آجْرِهِ أَيْ** لَيْتَةَ الْهُبُوبِ

FASLU'Z-ZĀY

(فَضْلُ الزَّايِ)

[ز أ د]

الزَّأْدُ [ez-ze'd] (zā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Korkutmak; tekūlu: زَأَدْتُهُ أَزَادُهُ: زَأَدًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَفْرَعْتَهُ

الْمَزْوُودُ [el-mez'ūd] (mīm'in fethi ve zā'nın sükūnu ve hemzenin zammıyla) Korkmuş; yukālu: زُيِدَ فَهُوَ مَزْوُودٌ أَيْ مَذْعُورٌ

[ز ب د]

الزَّبْدُ [ez-zebed] (fethateynle) Suyun köpüğü ve devenin ağzında olan köpük ve gümüşün köpüğü ve bunlardan gayri nesne var ise.

الزَّبْدَةُ [ez-zebedet] (fethateynle) Bir pāre köpük ma'nāsına.

الزَّبْدُ [ez-zebd] (zā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) 'Atā ma'nāsına; tekūlu: زَبَدْتُ الرَّجُلَ أَزْبُدُهُ زَبْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ رَضَحْتُ لَهُ مِنْ مَالٍ Ve رَضَحَ [radḥ] rā-i mühmele ve dād-ı mu'ceme ve ḥā-i mühmele ile 'atā etmek ma'nāsınadır. Ve fi'l-hādisi: زَبَدْتُ "إِنَّا لَا نَقْبَلُ زَبْدًا" رَفَدَ [rifd] rā'nın kesriyle ve fā'nın sükūnu ve dāl-ı mühmele ile 'atā ma'nāsınadır. Ve

زَبَدَ [zebed] Tulumda olan sütü ekşitmektir, yağı zuhūr etsin diye; yukālu: زَبَدَتِ الْمَرْأَةُ سِقَاءَهَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ مَحَصَّتْهُ حَتَّى تَخْرُجَ زَبْدُهُ Ve yağ yedirmeğe dahi derler; yukālu: Ve زَبَدْتُهُ أَزْبُدُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ أَطْعَمْتُهُ الزَّبْدُ

زُبْدٌ [zubd] (zā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Kere yağıdır. Ve

زُبْدٌ [zubd] Ağız köpürmeğe de derler; yukālu: زَبَدَ شِدْقُ فُلَانٍ Ve شِدْقٌ [şidq] şīn-i mu'cemenin kesri ve dāl-ı mühmelenin

sükūnuyla ağız köşesidir.

الْتَزْبِيدُ [et-tezbīd] (tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Penbe atmak.

الْتَزْبُودُ [et-tezebbud] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Köpürmek ma'nāsına; yukālu: Ve تَزَبَّدُ شِدْقُ فُلَانٍ Ve [şidq]in tefsiri el-ān mürür etti. Ve

تَزَبَّدَ [tezebbud] Sür'at ma'nāsına da gelir; yukālu: تَزَبَّدَ الْبَيْعَانِ أَيْ أُسْرِعَ إِلَيْهَا And içmeğe sür'at etmek ma'nāsına.

الزُّبَادُ [ez-zubbād] (zā'nın zammıyla ve bā'nın teşdīdiyle) Sütün keffārete yaramayanı. Ve fi'l-meseli: "إِحْتَلَطَ الْحَائِرُ بِالزُّبَادِ" İyi yatlıya karışmak ma'nāsına. Ve

زُبَادٌ [zubād] Kezālik bir otun adıdır.

الزُّبَادِي [ez-zubādā] (zā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Kezālik zıkr olunan ot ma'nāsınadır.

مُزْبِدٌ [Muzbid] (mīm'in zammı ve bā'nın kesri ve teşdīdiyle) Bir recülün ismidir.

الزَّبِيدُ [ez-Zebīd] (zā'nın zammı ve bā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Mezḥic nām kabilesinden bir cemā'atin adıdır ki 'Amr b. Ma'dīkereb'in kavmidir.

زَبِيدٌ [Zebīd] (zā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Yemen'de bir şehrin adıdır.

[ز ب ج د]

الزَّبْرُودُ [ez-zeberced] (zā'nın ve bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla ve cīm'in fethiyle) Bir ma'rūf cevherdir.

[ز ر د]

الزُّرْدُ [ez-zerd] (zā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yutmak; tekūlu: زَرَدَ اللَّغْمَةَ يَزْرُدُهَا Ve boğmak ma'nāsına da gelir; yukālu: زَرَدَهُ يَزْرُدُهُ زَرْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve إِذَا خَنَقَهُ [zerd] سَرَدَ [serd] gibi zırh

halkaları birbirine girişmektir.

الإِزْدِرَادُ [el-izdirād] (hemzenin kesri ve zā'nın sükūnu ve dāl'ın kesriyle) Yutmak, ibtilā' ma'nāsına.

الْمَزْرُدُ [el-mezred] (mīm'in fethi ve zā'nın sükūnu ve rā'nın fethiyle) Boğaz, حَلَقٌ [halk] ma'nāsına.

الزِّرَادُ [ez-zirād] (zā'nın kesri ve rā'nın tahfifiyle) Şol iptir ki onunla devenin boğazın boğarlar tā ki gevişin def' edip binen kimseyi mülevves etmeye.

الْمَزْرُودُ [el-mezrūd] (mīm'in fethi ve zā-i mu'cemenin sükūnu ve rā-i mühmelenin zammıyla) Boğulan boğaz.

الزَّرْدُ [ez-zered] (fethateynle) Şol zırhtır ki halkaları birbirine girmiş ola.

الْمَزْرُودَةُ [el-mezrūdet] (mīm'in fethiyle ve zā'nın sükūnu ve zā'nın zammıyla) Halkaları birbirine giren zırh.

الزَّرَادُ [ez-zerrād] (zā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Şol kimsedir ki zırh işleye.

مُزْرِدٌ [Muzerrid] (mīm'in zammı ve zā-i mu'cemenin fethi ve rā-i mühmelenin kesri ve teşdidiyle) Muzred b. Dīrār'ın ismidir ki şā'irlikle ma'rūf olan Şemmāh'ın kardeşidir.

زُرُودٌ [Zerūd] (zā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Bir mevzic'in ismidir.

[زغ د]

الزَّغْدُ [ez-zeğad] (zā'nın fehi ve ğayn'ın sükūnuyla) Berk āvāz ile çağırmaq; tekūlu: زَعَدَ الْبُعَيْرُ يُزَعِدُ زَعْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve

زَعْدٌ [zeğad] Tulumu sıkımdır yağ ağzına çıksın diye.

الزَّغِيدُ [ez-zeğid] (zā'nın fethi ve ğayn'ın kesriyle) Sıkılmakla taşra çıkan yağ. Ve

زَعْدٌ [zeğad] Boğaz sıkımağa dahi derler.

[زن د]

الزَّنْدُ [ez-zend] (zā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kolun ayaya buluştuğu yer ki bilek demek olur. Ve bu dahi iki kısımdır: birine كُوعٌ [kū'c] derler kāf'ın zammıyla ve birine dahi كُوسُوعٌ [kursū'c] derler kezālik kāf'ın ve sīn-i mühmelenin zammıyla. Ve كُوعٌ [kū'c] serçe parmaktan cānibe olandır ve كُوسُوعٌ [kursū'c] baş parmaktan cānibe olandır. Ve

زَنْدٌ [zend] Şol iki ağacın birine derler ki onlarla od çıkarırlar ki زَنْدٌ [zend] yukarıda olan ağaçtır.

الزَّنْدَةُ [ez-zendet] (kezālik zā'nın fethiyle) Çakmağın aşağıda olan ağacı ki bunun deliği olmağın mü'ennes itibār ederler, kaçan ki cem' olup ikisi bir yere gelseler زَنْدَانٌ [zendāni] derler, زَنْدَانٌ demezler.

الزَّنَادُ [ez-zinād] (zā'nın kesriyle) ve

الْأَزْنُدُ [el-eznud] (hemzenin fethi ve zā'nın sükūnuyla ve nūn'un zammıyla) ve

الْأَزْنَادُ [el-eznād] (hemzenin fethi ve zā'nın sükūnuyla) زَنْدٌ [zend]in cem'idir, çakmaklar ma'nāsına. Şol kimse ki bir husūsta sana mu'āvenet ede "وَرَتْ بِكَ زَنَادِي" derler. Ve وَزِيٌّ [very] yanmağa derler.

الْمُزَنَّدُ [el-muzenned] (mīm'in zammı ve zā'nın fethi ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Dar olup bahil olan kimse. Ve

مُزَنَّدٌ [muzenned] Şol beze derler ki eni kıt ola.

التَّزْنِيدُ [et-teznid] Aslında nākanın ferici iki cānibinden küçük hılāller ile hılāllenip ondan sonra kılla bağlanıp bir yere cem' olunmaktadır. Ve bunu nāka doğurduktā oğlan yatağı taşra çıktığı vakt ederler.

الْتَزُّدُ [et-tezennud] (tā'nın ve zā'nın fet- hi ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye cevāb vermede darılıp gazaba gelmektir, İbn Dureyd'den böyle rivāyet olunmuştur.

[ز ه د]

الزُّهُدُ [ez-zuhd] (zā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Perhîz etmek ki رَعْبَةٌ [raġbet] in zıddır.

الزَّهَادَةُ [ez-zehādet] (rā'nın fethiyle) Bi- ma'nāhu; yukālu: زَهَدَ فِي الشَّيْءِ وَعَنِ الشَّيْءِ يَزْهَدُ Ve bāb-ı sālîsten dahi lügattır.

الْتَزَّهُدُ [et-tezehhud] (tā'nın ve zā'nın fethi ve hā'nın teşdidi ve zammıyla) Zāhidlik etmek, ta'abbüd ma'nāsına; yukālu: فَلَانَ يَتَزَّهُدُ أَيَّ يَتَعَبَّدُ

الْتَزْهِيدُ [et-tezhīd] (tā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Ferāgat kılmağa kındırmak ki تَرْغِيبٌ [terġīb]in zıddıdır.

الْمُزْهِدُ [el-muzhid] (mīm'in zammı ve zā'nın sükūnu ve hā'nın kesriyle) Kalilü'l- māl olan kimse. Ve fi'l-hadisî: "أَفْضَلُ النَّاسِ مُؤْمِنٌ مُزْهِدٌ"

الزَّهِيدُ [ez-zehīd] (zā'nın fethi ve hā'nın kesriyle) Az, kalil ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ وَادٍ زَهِيدٌ أَيُّ قَلِيلٌ زَهِيدٌ الْأَكْلُ أَيُّ قَلِيلٌ Ve Ya'nī suyu az alınan dere.

الزُّهْدُ [ez-zehd] (zā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Mikdār ma'nāsına; yukālu: حُدٌّ زَهْدٌ مَا يَكْفِيكَ أَيُّ قَدَرٌ مَا يَكْفِيكَ Ve

زَهْدٌ [zehd] Hurmā ağacında olan hurmayı ne denlidir takdîr etmek; yukālu: زَهَدْتُ Ve التَّحُلُّ زَهْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَزَزْتَهُ وَحَرَضْتَهُ Ve sāhib-i Şurāh bu makāmda زَهْدٌ [zehd] "burīden-i dirah-t-ı hurmā" demiştir sehv etmiştir, benzer ki حَزَزْتُ kelimesin zā'eyn

iledir, kat' ma'nāsına zann etmiştir.

الْإِزْدِيحَادُ [el-izdihād] (hemzenin kesri ve zā'nın sükūnuyla ve dāl'in kesriyle) Kalil 'add etmek; yukālu: فَلَانَ يَزِدُّهُ عَطَاءً فَلَانَ أَيُّ يَغْدُهُ زَهِيدًا قَلِيلًا

الزَّيْهَادَةُ [ez-zihādet] (zā'nın kesri ve hā'nın tahfifiyle) Şol yere derler ki onda sel ak- maya, ziyāde yağmur yağmayınca.

[ز و د]

الزَّادُ [ez-zād] Şol azıktır ki sefer için ittihāz olunur.

الْتَزْوِيدُ [et-tezvīd] (tā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Azıklandırmak.

الْتَزْوُودُ [et-tezevvud] (fethateynle ve vāv'ın zammıyla ve teşdidiyle) Azıklanmak.

الْمِزْوَدُ [el-mizved] (mīm'in kesriyle ve zā'nın sükūnuyla ve vāv'ın fethiyle) Şol nesnedir ki yolcular onun içine azık kor- lar. Ve 'Arablar 'acem tā'ifesine رِقَابُ الْمَرْاودِ derler, kırmızı olduklarına binā'en.

[ز ي د]

الزَّيْدُ [ez-zeyd] (zā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الزَّيَادَةُ [ez-ziyādet] (zā'nın kesriyle) Art- mak, nümüv ma'nāsına.

الزَّوَادَةُ [ez-zevādet] (zā'nın fethi ve vāv'ın kezālik fethi ve tahfifiyle) Artmak ma'nāsıdır, Ya'qūb, Kisā'ī'den böy- le nakl etmiştir; yukālu: زَادَ الشَّيْءُ يَزِيدُ زَيْدًا وَزِيَادَةٌ ve yukālu: زَادَهُ اللَّهُ خَيْرًا وَزَادَ فِيمَا عِنْدَهُ وَأَفْعَلُ ذَلِكَ زِيَادَةً وَالْعَامَّةُ تَقُولُ زَائِدَةً

الْإِزْدِييَادُ [el-izdiyād] (hemzenin kes- ri ve zā'nın sükūnuyla) Kezālik artmak ma'nāsıdır; yukālu: إِزْدَادَ الشَّيْءُ إِزْدِيَادًا

الْمِزِيدُ [el-mezīd] (mīm'in fethiyle) Ziyāde ma'nāsına.

الْإِسْتِزَادُ [el-istizād] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi kasîr ‘add etmek, **إِسْتِفْصَارٌ** [istik şār] ma‘nāsına; yukālu: **إِسْتِزَادَهُ أَيِ اسْتَفْصَرَهُ** **التَّرْيُدُ** [et-tezeyyud] (fethateynle ve yā’nın zammı ve teşdidiyle) Bahālî olmak; yukālu: **تَرَيَدُ السَّعْرُ أَيِ غَلَا** Ve

تَرَيَدُ [tezeyyud] Seyrde pek gitmeye derler. Ve

تَرَيَدُ [tezeyyud] Hadîste kizb etmeğe de derler.

الزَّائِدَةُ [ez-zā’idet] Ciğerin zā’idesi. Ve bu şol nesneciktir ki ciğerin yanında olur, ciğerden munfasılca. Ve *Muhezzeb*’de onu ciger-küşe ma‘nāsıyla tefsîr etmiştir.

الزَّوَائِدُ [ez-zevā’id] (fethateynle) **زَائِدَةٌ** [zā’idet]in cem’i.

الزَّوَائِدِيُّ [ez-Zevā’idiyy] (fethateynle ve āhirinde yā-i nisbetle) Sa’d b. ‘Osmān’ın lakabı idi, zīrā onun üç yumurtası var idi diye zu‘m etmişlerdi.

ذُو الزَّوَائِدِ [zu’z-zevā’id] Arslana itlāk olunur ki **زَوَائِدُ** [zevā’id]in biri tırnakları ve biri dişleri ve biri āvāzı ve biri hamle etmesidir.

الزَّيْدُ [ez-zīd] (zā’nın kesriyle) Ziyādeliktir.

تَرَيْدُ [Tezīdu] (tā’nın fethiyle ve zā’nın kesriyle) Bir kabîlenin babasıdır ki o Tezīd b. Hūlvān b. ‘İmrān b. İlḥāf b. Qudā‘a’dır ki **بُرُودٌ** [burūd]-ı Tezīdī ona nisbet olunur, **تَرَيْدُ** [Tezīd]e mensüb kumaşlar ma‘nāsına. Onlar şol bürdelerdir ki onun uzun kırmızı yolları vardır ki şu‘arā şi‘rinde onu kan aktığı yollara teşbīh ederler.

الْمَزَادَةُ [el-mezādet] (mīm’in fethiyle) Şol meşktir ki iki deriden dikerler ve ara yerine bir deri dahi zamm ederler vāsî‘ olsun diye. Bu **سَطِيحَةٌ** [saṭīḥat] dedikleri meşktir

ve **شَعِيبٌ** [şa‘īb] dedikleri dahi böyledir.

الْمَزَادُ [el-mezād] ve

الْمَزَائِدُ [el-mezā’id] (mīm’in fethiyle) Cem’idir.

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[س أ د]

الإِسَاءُ [el-is'ād] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Sür'atle seyr etmek. Ve

إِسَاءٌ [is'ād] Ekseriyyā gece ile seyr etmede isti'māl olunur. Ebū 'Amr eyitti: **إِسَاءٌ** [is'ād] deve ile geceyi gündüze katıp yürümektir. Ve Muberrred eyitti: **إِسَاءٌ** [is'ād] gece ile yüremektir, geceyi āhir etmeksizin ve **تَأْوَيْتُ** [te'vīb] gündüzü seyr etmektir, geceye eriştirmeksizin.

السُّوْدَةُ [es-su'det] (sīn'in zammı ve hemzenin sükūnuyla) Yiğitlik bakiyyesi ve kuvvet bakiyyesi; yukālu li'l-mer'eti: **إِنَّ فِيهَا لَسُّوْدَةً أُنِي بِقِيَّةٍ مِنْ شَبَابٍ وَقُوَّةٍ**

السَّأْدُ [es-se'd] (sīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Boğmak; yukālu: **سَأَدُهُ سَأْدًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ**

الْمِسْأَدُ [el-mis'ed] (mīm'in kesri ve hemzenin fethiyle) Yağ tulumu yāhūd bal tulumu. Gāh hemze ile isti'māl olunur gāh hemzesiz. Kaçan hemze ile isti'māl olunsa **مِفْعَالٌ** [mif'al] vezni üzere olur ve kaçan hemzesiz isti'māl olunsa **فِعَالٌ** [fi'al] vezni üzere olup mīm asl-ı kelimeden olur.

[س ب د]

السَّبْدُ [es-sebed] (fethateynle) Kalīl ma'nāsınadır; yukālu: **مَا لَهُ سَبْدٌ وَلَا لَبْدٌ أُنِي كَثِيرٌ** Aşma'īden böyle rivāyet olundu. Ve Aşma'ī eyitti: **السَّبْدُ مِنَ الشَّعْرِ وَاللَّبْدُ مِنَ الصُّوفِ** Ya'nī **سَبَدٌ** [sebed] kıl ma'nāsına ve **لَبْدٌ** [lebed] yün ma'nāsınadır.

التَّشْبِيدُ [et-tesbīd] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Başın kolların tırāş etmek yāhūd dibinden kırmak. Ve

تَشْبِيدٌ [tesbīd] Kezālik yağlamağı terk etmek, terk-i **إِدْهَانٌ** [iddihān] ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: **”قَدِيمُ ابْنِ الْعَبَّاسِ مَكَّةً مُسَبِّدًا رَأْسَهُ”** Ve

تَشْبِيدٌ [tesbīd] Tırāş olmuş kıllar kararip bitmeğe dahi derler; yukālu: **سَبَدَ الشَّعْرُ بَعْدَ وَاشْوَدَّ بَعْدَ الْحَلْقِ** Ve

تَشْبِيدٌ [tesbīd] Yavru tüylenmeğe dahi derler; yukālu: **سَبَدَ الْفَرْخُ إِذَا بَدَأَ رِيشَهُ وَشَوَّكَ** Ya'nī tüyleri bitip diken diken olsa.

السَّبْدُ [es-subed] (sīn'in zammı ve bā'nın fethiyle) Bir yumuşak tüylü kuştur ki kaçan arkasına iki katre su damlasa, akar. Ve 'Arab, atı zikr olunan kuşa teşbīh eder terlediği hinde.

السَّبْدَانُ [es-sibdān] (sīn'in kesriyle ve bā'nın sükūnuyla) **سَبْدٌ** [sibd]in cem'idir, zikr olunan kuşlar ma'nāsına.

السَّبْدُ [es-sibd] (sīn'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Āfet ve dāhiye ma'nāsına; yukālu: **هُوَ سَبْدٌ أَشْبَادٍ إِذَا كَانَ دَاهِيًا فِي اللَّصُوصِيَّةِ** Ya'nī uğurlukta āfet olsa.

السَّبْبَنْدَى [es-sibendā] (sīn'in kesri ve bā'nın fethi ve elifin kasrıyla) ve

السَّبْبَنْتَى [es-sibentā] (kezālik sīn'in kesri ve bā'nın fethiyle ve elifin kasrıyla) Cerī olan kimse, her ne cinsten olursa itlāk olunur. Aşma'ī eyitti: **السَّبْبَنْدَى** [es-sibendā] ve **السَّبْبَنْتَى** [es-sibentā] peleng dedikleri yırtıcı cānverdir, **نَمِيرٌ** [nemir] ma'nāsına, nūn'un fethi ve mīm'in kesriyle.

[س ج د]

السُّجُودُ [es-sucūd] (sīn'in ve cīm'in zammıyla) Meskenet göstermek. **سُجُودٌ** [sucūd]-ı salāt dahi bundan me'hūzdur ki o alni yere komaktır; yukālu: **سَجَدَ يَسْجُدُ سُجُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَضَعَ جَنْهَتَهُ عَلَى الْأَرْضِ**

السَّجْدَةُ [es-sicdet] (sīn'in kesri ve

cīm'in sükūnuyla) İsmdir, سَجْدَةٌ [secdet] ma'nāsına. Ve

سُورَةُ السَّجْدَةِ [sūretu's-secdet] (sīn'in fethiyledir)

الْإِسْجَادُ [el-iscād] (hemzenin kesriyle) Baş aşağı koyup eğilmek; yukālu: إِذَا سَجَدَ الرَّجُلُ إِذَا طَأَّطَأَ رَأْسَهُ وَأَنْحَنَى

إِسْجَادٌ [iscād] Dā'imā bakmakla göz kapama'na zarar getirmek.

السَّجْدَةُ [es-seccādet] (sīn'in fethi ve cīm'in teşdidiyle) Şol namāzlıktır ki hurmā çöpünden örerler. Ve alında olan secde nişanına dahi derler.

دَرَاهِمُ الْأَسْجَادِ [derāhimu'l-iscād] (hemzenin kesriyle) Şol akçelerdir ki onda süret yazıp ona sücüd ve 'ibādet ederlerdi.

الْمَسْجِدُ [el-mescid] (mīm'in fethi ve cīm'in kesriyle) ve

الْمَسْجِدُ [el-mesced] (mīm'in ve cīm'in fethleriyle) Namāz kılacak yer ki ma'rūftur. Ve alında olan secde yerine dahi مَسْجِدٌ [mesced] derler cīm'in fethiyle.

الْمَسَاجِدُ [el-mesācid] Cem'i. Ve

مَسَاجِدُ [mesācid] Secde hİNinde yere deĝen yedi yerdir ki onlar baş ve iki el ve iki diz ve iki ayaktır. Ferrā eyitti: Her fi'l ki دَخُلُ-يَدْخُلُ gibi, ismi- zamān ve ism-i mekān ve masdar-ı mīmī ondan مَفْعَلٌ [me'fal] vezni üzere gelir 'ayn'ın fethiyle مَدْخَلًا-يَدْخُلُ Ve هَذَا دَخَلَ-يَدْخُلُ gibi illā birkaç kelimedede 'ayne'l-fi'l'in kesrini vācib gördüler ki onlar مَسْجِدٌ [mescid] ve مَطْلَعٌ [maṭli'c] ve مَشْرِقٌ [meşriq] ve مَسْقِطٌ [mesqit] ve مَفْرَقٌ [mefriq] ve مَجْزَرٌ [meczir] ve مَسْكِنٌ [meskin] ve مَرْفِقٌ [merfiq] ki مَرْفِقٌ dan gelir bāb-ı evvelden ve مَنبِتٌ [menbit] ve مَنسِكٌ [mensik] ki bunlar-

da kesri 'alāmet-i ism kıldılar, ammā bazı 'Arab ismde feth üzere isti'māl etmek dahi vāki' oldu, ya'nī مَسْكِنٌ [meskin] ve مَسْكَنٌ [mesken] ve مَسْجِدٌ [mescid] ve مَسْجِدٌ [mesced] ve مَطْلَعٌ [maṭli'c] ve مَطْلَعٌ [maṭla'c]. Ferrā eyitti ve bi'l-cümle bunların her birinde feth cā'izdir egerçi 'Arabdan işitilmiş deĝilse dahi ve bu zikr olunanların ma'naları zāhirdir, ammā مَجْزَرٌ [meczir] cīm'in sükūnu ve zā-i mu'cemenin kesriyle deve boĝazlayacak yer ve مَنسِكٌ [mensik] 'ibādet edecek yer ve مَفْرَقٌ [mefriq] yol ayrılacak yer ve مَرْفِقٌ [merfiq] yoldaşlık yeri ve menfa'at mahalli demek olur. Ve ammā şol fi'l ki مَفْعَلٌ-يَفْعَلُ dendir bāb-ı sānīden يَجْلِسُ-جَلَسَ gibi onda ism-i zamān ve ism-i mekān kesriyle ve masdar fethle gelir ikisinin beynin farktan ötürü; tekūlu: نَزَلَ نَزُولًا [bu] نَزَلَ مَنزَلًا يَفْتَحُ الرِّاءَ تَكُولًا هَذَا مَنزَلُهُ وَتَكْسِرُ الرِّاءَ لِأَنَّكَ تُغْنِي الدَّارَ Ve bu bir tariktir ki bāb-ı sāniye mahsüstür, zīrā sār' bāblarda eger mevzi' ve eger masdar cümlesi feth-i 'aynla gelir, bu fark onlara vāki' olmamıştır, ya'nī bu bābda meksür olan onlarda olmamıştır.

الْمَسْجِدَانِ [el-mescidān] Mekke-i müşerreffe ve Medīne-i münevvere mescidleri.

[س خ د]

السُّحْدُ [es-suḥd] (sīn'in zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Şol galiz ve sarı sudur ki vilādet 'akibinde zāhir olur. Ve fi'l-hadisi: "فَيُضْبِحُ السُّحْدُ عَلَى وَجْهِهِ"

الْمُسَاحِدُ [el-musahhad] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethi ve teşdidiyle) Sakil ve sarı benizli olan kimse; yukālu: أَصْبَحَ فَلَانَ مُسَاحِدًا Ve إِذَا أَصْبَحَ مُضْفَرًا ثَقِيلًا مُورِّمًا [muverrem] şişmiş ma'nāsınadır.

[س د د]

السَّدَادُ [es-sedād] (sīn'in fethiyle) Savāb ma'nāsınadır; yukālu: سَدَّ يَسُدُّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve istikāmet ma'nāsına dahi gelir.

التَّسْدِيدُ [et-tesdīd] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Savāba kılavuzlamak ve kavle ve fi'le maksūd olan nesneye irşād eylemek.

المُسَدَّدُ [el-musedded] (mīm'in zammı ve dāl'in fethi ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki hayra ve savāba sevk olunmuş ola. Ve

مُسَدَّدٌ [musedded] Doğrulmuş göndere dahi derler; yukālu: سَدَّدَ رُمْحَهُ إِذَا قَوْمَهُ وَهُوَ عَرَضٌ Ki خِلَافَ عَرَضِهِ gönderi arkırı komağa derler.

السَّدِيدُ [es-sedīd] (sīn'in fethi ve dāl'in kesriyle) Doğru söz, kavle-i savāb ma'nāsına. Ve fi'le-i savāb ma'nāsına da gelir.

الإِسْدَادُ [el-isdād] (hemzenin kesriyle) Savāb söylemek; yukālu: إِنَّهُ لَيَسُدُّ فِي الْقَوْلِ إِذَا أَنَّهُ لَيُصِيبُ السَّدَادَ أَيَّ الْمَقْصَدِ Ve

إِسْدَادٌ [isdād] Taleb-i savāba dahi derler; yukālu: اسْدَدْتُ مَا شِئْتُ إِذَا طَلَبَ السَّدَادَ وَالْقَصْدُ Ve

إِسْدَادٌ [isdād] İstikāmet ma'nāsına da gelir; ke-mā kāle'ş-şā'ir: "أَعْلَمُهُ الرِّمَاطِيَّةُ كُلُّ يَوْمٍ" | | أَشْتَدُّ عَيْتِي: "فَلَمَّا اسْتَدَّ سَاعِدُهُ رِمَانِي" rivāyet olunmak münāsib değildir şīn-i mu'ceme ile.

السَّدَدُ [es-seded] (fethateynle) سَدَادٌ [sedād] dan kasr olunmuştur, savāb ve istikāmet ma'nāsına.

السِّدَادُ [es-sidād] (sīn'in kesriyle) Şişe ağzın bağlayacak nesne. Ve serhadlerde gedik tutacak nesne ki serhad gedikleri adamla ve atla tutulur. Ammā ʿArab-

ların اَصْبَتْ بِهِ dedikleri ve عَوَزَ مِنْ عَوَزِ سَدَادًا dedikleri kavlerinde feth ve kesr cā'izdir velākin kesr efsaktır. Ve عَوَزٌ [ʿavez] fethateynle ihtiyāc ma'nāsına ya'nī ihtiyāc gediğin sedd eden nesne.

السَّدُّ [es-sedd] (sīn'in fethiyle) Islāh etmek; yukālu: سَدَدْتُ الثُّلْمَةَ وَنَحَوَهَا أَشَدَّهَا سَدًّا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَصْلَحْتَهَا وَأَوْقَفْتَهَا [sulmet] s̄ā-i müselleseinin zammıyla gedik ma'nāsınadır. Ve

سَدٌّ [sedd] ʿAyb ma'nāsına da gelir, عَمِي [ʿamā] gibi ve صَمَمٌ [şamem] ve بَكَمٌ [bekem] gibi ya'nī körlük ve sağırlık ve dilsizlik gibi.

الْأَسِدَّةُ [el-esiddet] (hemzenin fethi ve sīn'in kesriyle) Cem'idir, عُيُوبٌ [ʿuyūb] ma'nāsına, ʿalā-hilāfi'l-kıyāstır ve kıyās سُودٌ [sudūd] gelmek idi; ve minhu kavluhum: "لَا تَجْعَلَنَّ بِجَنْبِكَ الْأَسِدَّةَ" Ya'nī "Kalbin darılıp cevāb vermemek etme, dilsiz ve sağır cevāb vermediği gibi." Ve

سَدٌّ [sedd] Şol nesneye derler ki çubuklardan düzerler, birkaç tabaka olur.

السُّدُّ [es-sudd] (sīn'in zammıyla) Dağ. Ve her māni' olan nesne, hāciz ma'nāsına.

الإِسْتِدَادُ [el-istidād] (hemzenin kesri ve sīn'in sükunu ve tā'nın kesriyle) Bir gedik nesne tutulup islāh olmak; yukālu: حُرَزٌ صَبِيئٌ فِي الرُّزْبَةِ مَاءٌ فَاسْتَدَّتْ عُيُونَ الْحُرَزِ Ve صَبِيئٌ فِي الرُّزْبَةِ مَاءٌ فَاسْتَدَّتْ عُيُونَ الْحُرَزِ [hurez] h̄ā'nın zammı ve rā'nın fethi ile dikmiş yerleridir.

الْإِنْسِدَادُ [el-insidād] Bi-ma'nāhu.

السِّدَّةُ [es-sidedet] (sīn'in kesri ve dāl'in fethiyle) Şol derede olan taşlara ve kayalara derler ki onda su irkilir; yukālu: الْأَرْضُ بِهَا سُدَّةٌ وَهِيَ أَوْدِيَّةٌ فِيهَا حِجَارَةٌ وَصُحُورٌ يَبْقَى الْمَاءُ فِيهَا زَمَانًا

السُّدُّ [es-sudd] (sīn'in zammıyla) سِدَّةٌ [si-dedet]nin müfredi, mislu: جُحْرٌ [cuħr] ve جِحْرَةٌ [ciħaret]. Ve جُحْرٌ [cuħr] deliğe derler, sūrāh ma'nāsına. Ve

سُدُّ [sudd] Bir nesneyi tutana derler; yukālu: جَاءَنَا جَرَادٌ سُدٌّ أَي يَسُدُّ الْأَفْقَ مِنْ كَثْرَتِهِ Ve

سُدٌّ [sedd] Kara buluta dahi derler.

السُّدُودُ [es-sudūd] (zammeteynle) Cem'idir, kara bulutlar ma'nāsına.

السُّدَّةُ [es-suddet] (sīn'in zammıyla) Bir marazdır ki burna 'arız olur, nesīm-i rīhi men' eder. Ve

سُدَّةٌ [suddet] Evin kapısına dahi derler; tekūlu: رَأَيْتُهُ قَاعِدًا سُدَّةً بَابِهِ Ve fi'l-hadīsi: "الشُّعْثُ الزُّؤُوسِ الَّذِينَ لَا تَفْتَحُ لَهُمُ السُّدَدُ" Ve شُعْثٌ [šu'ṣ] šīn'in zammıyla başları tozlu olan fukarā. Kāle Ebu'd-Derdā: "مَنْ يَغْشَى سُدَّةً" "Pādişāhlar kapısına varan elemnden hālī olmaz."

السُّدَادُ [es-sudād] (sīn'in zammıyla) Bima'nāhā, mislu: الْعُطَّاسُ [eṣ-ṣudāc] ve الْعُطَّاسُ [el-ʿuṭās]. Ve ضِدَاعٌ [ṣudāc] baş ağrımağa ve عُطَّاسٌ [uṭās] aksırmağa derler.

إِسْمَعِيلُ السُّدِّيُّ [İsmā'īl es-Suddiyy] (sīn'in zammıyla) Mezbūre onun için سُدِّيٌّ [Suddiyy] dediler, zīrā Kūfe mescidi kapısında nikāblar ve 'avretlerin baş örtülerin bey' ederdi ki سُدَّةٌ [suddet] diye kapı örtüldükten sonra kapının bākī kalan yerine derler.

السُّدُّ [el-Mesedd] (mīm'in ve sīn'in fethiyle) İbn Ma'mer Bustānī'dir ki arslanı çok olmakla ma'rūftur. Aşma'ī eyitti: İbn Ebī Ṭarafa'ya مَسَدٌ [mesedd] nedir diye su'āl ettim, eyitti: İbn Mu'ammer Bustānī'dir ki ona halk "Bustānu İbn 'Āmir" derler. Cevherī bu mertebe tasrīh ettikten sonra sāhib-i Kāmūs'un مُعَمَّرٍ لَا مُعَمَّرَ

وَوَهُمَ الْجَوْهَرِيُّ dediği insāf değildir.

[س ر د]

السَّرْدُ [es-serd] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Sahtiyān dikmek. Ve

سَرْدٌ [serd] Şol zırha derler ki halkalarından örülmüş ola ve halkalarına dahi derler. Ve sözü muntazam söylemeye dahi derler; yukālu: فَلَانَ يَسْرُدُ الْحَدِيثَ سَرْدًا إِذَا كَانَ جَيْدَ السِّيَاقِ Ve bir a'rābīye السَّرْدُ الْأَشْهُرُ الْحَرَمِ dediler, eyitti: نَعَمْ سَرْدٌ [serd] olan zu'l-ka'de ve zi'l-hicce ve muharrem ve ferd olan recebdir.

التَّسْرِيدُ [et-tesrīd] (tā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Kezālik dikmek ma'nāsına.

الْمِسْرَدُ [el-misred] (mīm'in kesri ve sīn'in sükūnuyla) Bizdir ki onunla bir nesne delerler.

الْمِسْرَادُ [el-misrād] (mīm'in kesri ve sīn'in sükūnuyla) Kezālik biz ma'nāsına.

الْمَسْرُودُ [el-mesrūd] ve

الْمُسْرَدُ [el-muserred] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla evvelde ve mīm'in zamımı ve sīn'in fethiyle sānīde) Dikilmiş sahtiyān.

الْمَسْرُودَةُ [el-mesrūdet] ve

الْمُسْرَدَةُ [el-muserredet] Zırha derler. Ba'zılar eyitti: Zırhın سَرْدٌ [serd]i halkaları birbirine geçmektir. Ba'zılar eyitti: سَرْدٌ [serd] delmek ma'nāsınadır. Ve دِرْعٌ مَسْرُودَةٌ delinmiş olan zırhtır halkaları delinmek ma'nāsına.

السَّرِنْدِيُّ [es-serendā] (sīn'in ve rā'nın fethiyle ve elifin kasrıyla) Şedīd ma'nāsına.

السَّرِنْدَاةُ [es-serendāt] Mü'ennesi, şedīd

ma'nāsına.

الْمُسْرِنْدِي [el-musrendiyy] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnu ve dāl'in kesriyle) Şol kimsedir ki sana 'ālī ve gālīb ola.

الْإِسْرِنْدَاءُ [el-isrindā] Gālīb olmak ve 'ālī olmak. **إِسْرِنْدَاءٌ** [isrindā] ve **إِغْرِنْدَاءٌ** [iğrindā] ikisi birdir, āhirlerinde ki yā **إِفْعَلَّلَ** [if'anlele]ye ilhāk içindir.

[س ر م د]

الْسَرْمَدُ [es-sermed] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnu ve mīm'in dahi fethiyle) Dā'im ma'nāsına.

[س ر ه د]

الْسَرْهَدَةُ [es-serhedet] (kezālik sīn'in fethi ve rā'nın sükūnu ve hā'nın fethiyle) Tıflın gıdāsın hūb etmek; yukālu: **سَرْهَدْتُ الصَّبِيَّ أَيُّ** **أَحْسَنْتُ غِدَاءَهُ** Ve

سَرْهَدٌ [serhed] Devenin hörgücü yağına dahi derler. Ve

سَرْهَدٌ [serhed] Semize dahi derler; yukālu: **سَنَامٌ سَرْهَدٌ أَيُّ سَمِينٌ**

[س ع د]

الْسَعْدُ [es-sa'd] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Mübāreklik, yümn ma'nāsına.

الْسُعُودُ [es-su'ūd] ve

الْشُعُودَةُ [es-su'ūdet] (sīn'in ve 'ayn'ın zammlarıyla) **نُحُوسَةٌ** [nuhūset]in zıddıdır; yukālu: **سَعَدَ يَوْمًا يَسْعُدُ سُعُودًا وَشُعُودَةً مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ**

الْإِسْتِشْعَادُ [el-istis'ād] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnu ve tā'nın kesriyle) Mübārek 'add etmek; yukālu: **إِسْتَشْعَدَ فُلَانٌ بِرُؤْيَةِ فُلَانٍ أَيُّ** **عَدَّهُ سَعْدًا**

الْسَعَادَةُ [es-se'ādet] **شَقَاوَةٌ** [şakāvet]in zıddıdır; yukālu: **سَعَدَ الرَّجُلُ يَسْعُدُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

السَّعِيدُ [es-se'īd] Ehl-i sa'ādet olan kimse, mislu: **سَلِيمٌ مِنْ سَلِيمٍ**

الْمَسْعُودُ [el-mes'ūd] Sa'ādetlenmiş olan kimse; yukālu: **سَعِدَ فَهُوَ مَسْعُودٌ عَلَى الْبِنَاءِ** **وَأَمَّا** (هود 108) **﴿وَأَمَّا﴾** **الَّذِينَ سَعِدُوا** **لِلْمَجْهُولِ** ve **كَارِءِ** 'I-Kisāṭ: **﴿وَأَمَّا﴾** **الَّذِينَ سَعِدُوا**

الْإِسْعَادُ [el-is'ād] (hemzenin kesriyle) Ehl-i sa'ādet kılmak; yukālu: **أَسْعَدَهُ اللهُ فَهُوَ مَسْعُودٌ** **وَلَا يُقَالُ مُسْعَدٌ كَأَنَّهُمْ اسْتَعْتَنُوا عَنْهُ بِمَسْعُودٍ** Ve

إِسْعَادٌ [is'ād] Mu'āvenet etmeğe dahi derler; yukālu: **أَسْعَدَهُ إِذَا أَعَانَهُ**

الْمُسَاعَدَةُ [el-musā'adet] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle) Mu'āvenet etmek.

سَعْدِيكَ [sa'deyke] (sīn'in ve dāl'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) fī kavlihim: **لَيْبِكَ وَسَعْدِيكَ** [bu] **إِسْعَادًا لَكَ بَعْدَ إِسْعَادِ** ma'nāsınadır. Ve

إِسْعَادٌ [is'ād] İfānet ma'nāsına olur ki hizmet demek olur, zīrā ednānın a'lāya ifāneti hizmetle olur.

سُعُودٌ [su'ūd] (zammeteynle) **سَعْدٌ** [sa'd]ın cem'idir. Ve nücūmun **سَعْدٌ** [sa'd]ı ondur, dördü cedy burcunda ve delv burcundadır ki kamer onlarda nāzil olur ki onun birine **سَعْدُ الذَّابِحِ** [Sa'du'z-Zābiḥ] derler **زَالِ**-ı mu'ceme ve **بَا**-i muvahhade ve **هَآ**-i mühmele ile ve birine **سَعْدُ بُلْعٍ** [Sa'du Bule'a] derler **بَا**-i muvahhadenin zammı ve **لَام**'ın fethi ve 'ayn-ı mühmele ile ve birine dahi **سَعْدُ الْأَحْبِيَّةِ** [Sa'du'l-Aḥbiyet] derler hemzenin fethi ve **هَآ**'nın sükūnu ve **بَا**'nın kesriyle ve **يَا**-i müsennātla ve birine dahi **سَعْدُ السُّعُودِ** [Sa'du's-Su'ūd] derler **سِينَ**-i mühmele ve 'ayn-ı mühmelenin zammlarıyla. Bu şol yıldızdır ki münferiddir ziyāde berrāktır ve ammā şol altı 'aded yıldız ki menāzil-i kamerden değıldir, onların birine **سَعْدُ نَاشِرَةِ** [Sa'du Nāşiret] derler

nūn'la ve šīn-i mu'ceme ve rā-i mühmele ile ve birine سَعْدُ الْمَلِكِ [Sa'du'l-Melik] ve birine dahi سَعْدُ الْبَهَامِ [Sa'du'l-Behām] derler bā-i muvahhadenin kesriyle ve birine dahi سَعْدُ الْهُمَامِ [Sa'du'l-Humām] derler hā'nın zammıyla ve birine dahi سَعْدُ الْبَارِعِ [Sa'du'l-Bāri'] derler bā-i muvahhade ve rā' ve 'ayn-ı mühmeleyle ve birine dahi سَعْدُ مَطَرٍ [Sa'du Meṭar] derler mīm'in ve tā-i mühmelenin fethiyle ve rā-i mühmele ile. Ve her سَعْدٌ [sa'd] ki vardır bu zikr olunan سَعْدٌ [su'ūd]dan ikişer yıldızdır ki mā-beynleri birer arşın miktardır, nazar eden kimseye nisbet ve zikr olunan iki yıldızın her biri öbürüne berāberdir. Ve ammā سَعْدُ الْأَخْبِيَةِ [Sa'du'l-Aḫbiyet] üç yıldızdır ki saç ayağı misālinedir, dördüncü o üç yıldızın birinin altı yanındadır. Ve 'Arab kabīlelerinde سَعْدٌ [su'ūd] çoktur ki onlardan birine سَعْدُ تَمِيمٍ [Sa'du Temīm] ve سَعْدُ هُذَيْلٍ [Sa'du Huzeyl] ve سَعْدُ قَيْسٍ [Sa'du Kays] ve سَعْدُ بَكْرِ [Sa'du Bekr] derler. Ve fi'l-meseli: "بِكَلِّ وَإِ بَنُو سَعْدٍ" Bu meselin kā'ili Aşbaṭ b. Quray' es-Sa'dī'dir, kavminden tahavvül edip āhar kabā'ile intikāl ettikte onları müstahsen görmeyip kavmine rücu' etti. Ve "بِكَلِّ وَإِ بَنُو سَعْدٍ" dedi ve bundan murādı Sa'd b. Zeyd b. Menāt b. Temīm idi, ammā Sa'du Bekr أَطَارٌ [aṭār] Nebī idi sallallāhu ta'ālā 'aleyhi ve sellem. Ve أَطَارٌ [aṭār] zā-i mu'ceme ve rā-i mühmele ile ظَنُرٌ [ẓi'r]in cem'idir, ücretle emziren kimseler demek olur ki o Sa'd b. Bekr b. Hevāzin'dir. Ve

بُنُو أَسْعَدَ [Benū Esa'd] 'Arabdan bir cemā'attir. Ve أَسْعَدٌ [es'ad] سَعْدَى [su'dā]nın müzekkeridir. Ve 'Arabların meselinde "أَسْعَدٌ أُمُّ سَعِيدٍ" dedikleri, bir nesne mahbūb mudur mekrūh mudur mahallinde isti'māl

olunur meseldir. Ve bu meselin aslı budur ki Sa'd ve Sa'īd, Ḍabbe b. Udd'un oğulları idi, yabana gittiler. Sa'd geldi, Sa'īd nā-bedīd oldu. Binā'en 'alā-hāzā bununla teşe'üm eder oldular.

السَّعِيدِيَّةُ [es-se'īdiyyet] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Yemen burdlerinden bir cins burdün ismidir.

السَّعْدَانُ [es-sa'dān] ve

السَّعْدَانَةُ [es-sa'dānet] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir ottur ki deve otladığı otların efdalidir. Ve fi'l-meseli: "مَرْعَى وَلَا كَالسَّعْدَانِ" Ve سَعْدَانٌ [sa'dān]da nūn zā'ididir, zīrā kelām-ı 'Arabda فَعْلَالٌ [fa'lāl] yoktur, حَزْعَالٌ [ḫaz'āl] ve فَهَقَارٌ [ḫahqār]dan gayrı, meger ki muzā'aftan ola. Ve حَزْعَالٌ [ḫaz'āl] hā-i mu'cemenin fethi ve zā-i mu'cemenin sükūnuyla geri giden kimseye derler ve فَهَقَارٌ [ḫahqār] ḫā'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla berk taşaderler. Ve سَعْدَانٌ [sa'dān]ın dikenleri vardır ki ona حَسَكُ السَّعْدَانِ [ḫaseku's-sa'dān] derler. Ve حَسَكٌ [ḫasek] fethateynle ve hā-i mühmele ve sīn-i mühmele ile diken ma'nāsına. Ve gāh olur ki سَعْدَانٌ [sa'dān]a meme başı teşbīh olunup سَعْدَانَةُ التَّنْدُوَةِ derler. Aḫterī'nin سَعْدَانَةُ [sa'dānet] 'avretlerin emciğinin etrāfı dediği galattır, deve göğsünün yere yapışan yerine سَعْدَانَةُ [sa'dānet] derler. Ve at kolunda olan damarın alt yanında ba'zı nesnelere vardır tırnağa şebīh ki onlara dahi سَعْدَانَاتٌ [sa'dānāt] derler. Aḫterī bu makāmda dahi سَعْدَانَةُ [sa'dānet] tırnak dibinin siniri demiştir, galat etmiştir, menşe-i galatı bilinmek murād olunursa Şihāḥ'a nazar oluna. Ve

سَعْدَانَةُ [sa'dānet] Na'leyn tasmaının yerden cānibe olan ucuna dahi derler, kezālik

şol düğümlere dahi derler ki terāzū gözünün altında olur.

السَّاعِدَانِ [es-sā'īdān] (‘ayn’ın kesriyle) İnsānın kolları. Ve kuşun kanatlarına dahi سَاعِدَا الطَّائِرِ derler.

سَاعِدَةٌ [sā'idet] Arslana itlāk olunur isimlerdendir. Ve bir recülün dahi ismidir.

السُّوَاعِدِ [es-sevā'id] (feth-i sīn ve kesri ‘ayn) ile) Suyun harka yāhūd deryāya aktığı yerdir. Ve kemikte ilik aktığı yere dahi derler.

السُّغْدِ [es-su'ḍ] (sīn’in zammı ve ‘ayn’ın sükūnuyla) Tıb kısmındandır ki köküne topalak derler, çiçeğine bahūr-ı Meryem derler.

السُّعَادَى [es-su'ādā] (sīn’in zammı ve elifin kasrıyla) Kezālik topalak dedikleri köktür.

بَنُو سَاعِدَةَ [Benū Sā'idet] Hāzrec'ten bir cemā'atin ismidir ki şaķīfe-i Benī Sā'ide onlarıdır. Ve şaķīfe, sofaya derler bir sofa yapmışlardı ev mesābesinde, onda sākin olurlardı.

[س ف د]

السِّفَادِ [es-sifād] (sīn’in kesriyle) Erkek dişi üzerine sıçramasıdır; yukālu: سِفَادٌ يَسْفُدُ الرَّابِعِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve bu teke kısmında ve deve kısmında ve sığır kısmında ve yırtıcı cānverlerde ve kuşlarda isti'māl olunur. Ve سَفْدٌ [sefd] feth-i ‘aynla dahi lügattır, Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere.

الْإِسْفَادُ [el-isfād] (hemzenin kesriyle) Sıçratmak; yukālu: أَشْفَدَهُ عَيْرُهُ

التَّسَافُدِ [et-tesāfud] (tā'nın fethi ve fā'nın zammıyla) Yırtıcı cānverler birbirine erkeklik edip birbirinin üzerine sıçraşmak; yukālu: تَسَافَدَتِ السِّبَاعُ

السُّفُودِ [es-seffūd] (sīn’in fethi ve fā'nın

teşdidi ve zammıyla) Kebāb pişirdikleri demir ki ona şiş derler.

[س ل ف د]

السِّلْفَدِ [es-silfedd] (sīn’in kesri ve lām’ın sükūnu ve fā’nın fethi ve dāl’in teşdidiyle) Ahmak ma'nāsına. Ve kurt ma'nāsına da gelir, ذَنْبٌ [zi'b] gibi.

[س م د]

السُّمُودِ [es-sumūd] (zammeteynle) Tekebür ma'nāsına; yukālu: سَمَدٌ سُمُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

سُمُودٌ [sumūd] ‘Uluvv ma'nāsına da gelir; yukālu: سَمَدْتُ سُمُودًا أَيَّ عَلَوْتُ Ve seyrde ikdām etmeğe dahi derler; yukālu: سَمَدَتِ الْإِبِلُ فِي سَيْرِهَا إِذَا جَدَّتْ

سُمُودٌ [sumūd] Lehv etmeğe dahi derler.

السَّامِدِ [es-sāmid] (mīm’in kesriyle) Her nesne ki başın yukarı tuta, ona سَامِدٌ [sāmid] derler. Ve

سَامِدٌ [sāmid] Lehv eden kimseye dahi derler. Ve muganniye olanlara أُسْمِدِينَا derler, sāz çalmağa emr etmek mahallinde.

التَّسْمِيدِ [et-tesmīd] (tā'nın fethi ve sīn’in sükūnuyla) Yere huşkī saçıp ve ona benzer nesne saçmak.

السَّمَادِ [es-semād] (sīn’in fethyle) Huşkī, رَمَادٌ [sircīn] ma'nāsına. Ve kül, رَمَادٌ [remād] ma'nāsına. Ve

تَسْمِيدٌ [tesmīd] Baş kılın tırāş etmeğe dahi derler ki تَسْمِيدٌ [tesmīd] lügattır [tesbīd]de.

الْإِسْمِيدَادِ [el-ismīdād] (hemzenin kesri ve sīn’in sükūnu ve mīm’in kesri ve meddiyle) Gazabdan ötürü şişmek; yukālu: الرَّجُلُ بِالْهَمْزَةِ إِسْمِيدَادًا إِذَا وَرَمَ غَضَبًا

[س م غ د]

المُسْمَعِدُ [el-musmağidd] (mīm'in zammı ve sīn'in sükūnu ve mīm-i sānīnin fet-hi ve ğayn-ı mu'cemenin kesri ve dāl'in teşdidiyle) Şişmiş olan nesne; yukālu: **إِسْمَعَدَتِ اللَّيْلَةُ إِذَا تَوَرَّمَتْ**

الإِسْمِغْدَادُ [el-ismiğdād] Gazabla dolmak ma'nāsına; yukālu: **إِسْمَعَدَ الرَّجُلُ أَيِ امْتَلَأَ غَضَبًا**

[س ن د]

السَّنَدُ [es-sened] (fethateynle) Dağın mukābileyle gelen yeri. Ve

سَنَدٌ [sened] Mu'cemedün 'aleyh ma'nāsına da gelir.

السُّنُودُ [es-sunūd] (zammeteynle) İstinād ma'nāsına; yukālu: **سَنَدْتُ إِلَى الشَّيْءِ أَشْنُدُ سُنُودًا** مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اعْتَمَدْتَ عَلَيْهِ

الإِسْتِنَادُ [el-istinād] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Dayanmak.

الإِسْنَادُ [el-isnād] Dayamak; yukālu: **أَسْنَدْتُ غَيْرِي** Ve

إِسْنَادٌ [isnād] Hadīsi kā'iline ref' etmeğē dahi derler.

المُسَنَّدَةُ [el-musennedet] (mīm'in zammı ve sīn'in fethi ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Dayanmış nesne; yukālu: **خَشِبْتُ مُسَنَّدَةً** Dayanmış ağaç pāreleri ma'nāsına; nūn'un teşdidi teksīr içindir.

التَّسَانُدُ [et-tesānud] (tā'nın fethi ve nūn'un zammıyla) İstinād ma'nāsına; tekūlu: **تَسَانَدْتُ إِلَيْهِ إِذَا امْتَنَدْتُ**

المُتَسَانِدُ [el-mutesānid] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve nūn'un kesriyle) İstinād eden kimse; yukālu: **جَاءَ الْقَوْمُ مُتَسَانِدِينَ أَيِ عَلَى رَايَاتٍ شَتَّى** Ya'nī müte'addid sancaklar ile gelip bir sancakla gelmeseler.

المُسْنَدُ [el-musned] (mīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) Rūzgār-ı dehr ma'nāsına. Ve oğul edilen kimseye dahi derler. Ve

مُسْنَدٌ [musned] Hımyer tā'ifesinin hattına dahi derler, bizim hattımıza muhālifdir.

السِّنَادُ [es-sinād] (sīn'in kesriyle) Fermüde ve kavī olan nāka. Ve

سِنَادٌ [sinād] Şi'rde redīfeynin biri birine muhālif gelmesidir, nitekim şā'ir bu şi'rinde eyitmiştir: **“كَأَنَّ عُيُونَهُنَّ عُيُونُ عَيْنٍ”** ki bundan sonra **“وَأَضْحَى رَأْسُهُ مِثْلَ اللَّجَيْنِ”** demiştir, evvelde 'ayn'ın kesri ve sānīde cīm'in fethiyle; yukālu: **سَانَدَ الشَّاعِرُ إِذَا فَعَلَ** السِّنَادَ فِي شِعْرِهِ

المُسَانَدَةُ [el-musānedet] (mīm'in zammı-yla ve nūn'un fethiyle) Mu'āvenet etmek; tekūlu: **سَانَدْتُ الرَّجُلَ مُسَانَدَةً إِذَا عَضَدْتُهُ وَكَانَفْتُهُ**

سِنْدَادٌ [Sindād] (sīm'in kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) Bir nehrin ismidir.

سِنْدٌ [Sind] (sīn'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) bir vilayetin adıdır, müfredinde **سِنْدِيّ** [Sindiyy] derler ve cemā'atinde **سِنْدٌ** [Sind] derler, **زِنْجِيّ** [zinciyy]le **زِنْجٌ** [zinc] gibi.

[س و د]

السِّيَادَةُ [es-siyādet] (sīn'in kesriyle) ve

السُّودَةُ [es-süded] (sīn'in zammı ve dāl-ı ülānın fethiyle) ve

السَّيْدُودَةُ [es-seydüdet] (sīn'in fethi ve yā'nın sükūnu ve dāl-ı ülānın zammıyla) Ulu olmak; yukālu: **سَادَ قَوْمَهُ يَسُودُهُمْ سِيَادَةً إِلَى آخِرِهِ**

السَّيْيِدُ [es-seyyid] (sīn'in fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Ulu olan kimse. Ve

سَيِّدٌ [seyyid] Keçinin yaşlısına dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: **“ثَبِي الضَّأْنَ حَيْبٌ مِنَ السَّيِّدِ مِنَ الْمَغْزِ”**

Ve **ثَبِيّ** [səniyy] s̄ā-i müsellesle ile üç yaşında koyuna derler, kezā fi'l-*Muhezzeb*.

السَّادَةُ [es-sādet] (s̄in'in fethi ve dāl'ın tahfifiyle) سَيِّدٌ [seyyid]in cem'idir, ulular ma'nāsına. سَادَةٌ [sādet] aslında فَعَلَةٌ [fa'alet] vezni üzere idi fethateynle, زَيْرٌ سَيِّدٌ [seyyid] aslında فَعِيلٌ [fa'īl] vezni üzerinedir, سَرِيٌّ [seriyy] ile سَرَاتٌ [serāt] gibi. Bu ikisi için nazīr yoktur. Ve سَرِيٌّ [seriyy] dahi s̄in-i mühmele ve rā-i mühmele ile ulu ma'nāsınadır. Ve سَيِّدٌ [seyyid]in aslı فَعِيلٌ [fa'īl] olduğuna سَيَّائِدٌ [seyā'id] vezni üzere cem' olduğu delālet eder, misli: أَيْفِيلٌ [efīl] ve أَفَائِيلٌ [efā'īl] ve تَبَّيعٌ [tebbīc] ve تَبَائِعٌ [tebā'i'c]. Ve أَيْفِيلٌ [efīl] hemzenin fethi ve fā'nın kesriyle ufak deveye derler. Ve تَبَّيعٌ [tebbīc] tā-i müsennātın fethiyle ve bā'nın kesriyle artça giden kimsedir. Ve سَيِّدٌ [seyyid]in فَعَلَةٌ [fa'alet] vezni üzere cem' olduğu gūyā سَائِدٌ [sā'id] cem' olunması itibarıyladır, فَائِدٌ [fā'id] ile فَادَةٌ [fādet] gibi ve ذَائِدٌ [zā'id] ile ذَادَةٌ [zādet] gibi. Ve فَائِدٌ [fā'id] kāf'la yedici ve ذَائِدٌ [zā'id] men' edici ma'nāsınadır. Ve e'imme-i 'Arabiyye eyittiler: 'Arab tā'ifesi جَيِّدٌ [ceyyid]i ve سَيِّدٌ [seyyid]i جَيَّائِدٌ [ceyā'id] ve سَيَّائِدٌ [seyā'id] vezni üzere cem' ettikleri hemze ile 'alā-hilāfi'l-kiyāstır, زَيْرٌ سَيِّدٌ [seyyid]in cem' fَعِيلٌ [fey'īl] gelir. Ve سُوْدٌ [sūded] kelimesinde olan dāl zā'idedir, فُعَلَّلٌ [fu'el] bināsına ilhāk içindir fā'nın zammıyla, جُنْدَبٌ [cundeb] gibi ve بُرْقَعٌ [burqa'c] gibi. Ve جُنْدَبٌ [cundeb] cīm'in zammı ve nūn'un sükūnuyla çekirge ma'nāsınadır. Ve بُرْقَعٌ [burqa'c] bā'nın zammı ve rā-i mühmelenin sükūnu ve k̄āf'ın fethiyle nikāb ma'nāsınadır.

التَّسْوِيدُ [et-tesvīd] Ululamak; yukālu: سَوَّدَهُ Ve bir kimsenin gulām-ı seyyidi doğ-

mağa ve gulām-ı esvedi doğmağa dahi derler; yukālu: سَيِّدَ الرَّجُلِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا وَلَدَ غُلَامًا سَوَّدَ اللَّوْنُ Ve bir nesneyi siyāh etmeğe dahi derler; yukālu: سَوَّدْتُهُ أَنَا تَسْوِيدًا Ve kıldan eski palāsi yumuşatıp devenin yağırına tīmār etmeye dahi derler; yukālu: سَوَّدْتُ الْإِبِلَ تَسْوِيدًا

الأَسْوَدُ [el-esved (hemzenin fethi ve s̄in'in sükūnuyla) Ziyāde ulu ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ أَشْوَدُ مِنْ فُلَانٍ أَيُّ أَجَلٍ مِنْهُ Ferrā eyitti: هَذَا سَيِّدٌ قَوْمِهِ الْيَوْمَ derler, ammā zamān-ı karībde seyyid olmak ma'nāsı kasd olunsa هَذَا سَائِدٌ قَوْمِهِ derler, ya'nī zamān-ı karībde سَيِّدٌ [seyyid] olur. Ve

أَسْوَدُ الْقَلْبِ [esvedu'l-ka'lb] Kalbin içinde olan kandır, حَبَّةُ الْقَلْبِ ma'nāsına. Ve

أَسْوَدُ [esved] Büyük yılanı dahi derler, onun renginde karalık dahi ola.

الأَسَاوِدُ [el-esāvid] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesriyle) أَشْوَدٌ [esved]in cem'i, 'azīm yılanlar ma'nāsına. Ve أَشْوَدٌ [esved] ism olduğu için bu vezni üzere cem' olur ve eger vasf olsa, فُعُلٌ [fu'ul] vezni üzere cem' olurdu; yukālu: أَشْوَدٌ سَالِحٌ غَيْرٌ مُضَافٍ لِأَنَّهُ يَسْلُخُ جِلْدَهُ كُلَّ عَامٍ Ya'nī her yıl kavladığı için böyle derler.

الأَسْوَدَةُ [el-esvedet] Dişi yılan; وَلَا يُقَالُ أَشْوَدَةٌ سَالِحَةٌ

الإِسَادَةُ [el-isādet] ve

الإِسْوَادُ [el-isvād] (min: الإِفْعَالُ [el-if'āl]) Bir kimsenin veled-i seyyidi doğmağa derler; yukālu: أَسَادَ الرَّجُلِ وَأَسْوَدَ إِذَا وَلَدَ غُلَامًا سَيِّدًا وَكَذَلِكَ إِذَا وَلَدَ غُلَامًا أَشْوَدَ اللَّوْنِ

الإِسْتِيَادُ [el-istiyād] (hemzenin kesri ve s̄in'in sükūnuyla) سَيِّدٌ [seyyid]i katl etmek yā esir etmek yā hitbe etmek ya'nī akrabāsından bir kimseyi tezvīc için hitāb

etmek; yukālu: إِسْتَادَ الْقَوْمُ بَنِي فُلَانٍ إِذَا قَتَلُوا يَا'nī bir kimsenin tezvīc için hitāb etseler.

السَّوَادُ [es-sevād] (sīn'in fethiyle) Kara renk. Ve

سَوَادٌ [sevād] Şahsa dahi itlāk olunur.

الْأَسْوَدَةُ [el-esvidet] (hemzenin fethi ve sīn'in sükunuyla ve vāv'ın kesriyle) سَوَادٌ [sevād]ın cem'i.

الْأَسَاوِدُ [el-esāvid] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesriyle) Cem'in cem'idir. Ve

سَوَادُ أَمِيرٍ [sevādu emīr] Beğin ahmāl ve eskāline derler. Ve

سَوَادٌ [sevād] Māl-ı kesīre dahi derler; yukālu: لِفُلَانٍ سَوَادٌ أَي مَالٌ كَثِيرٌ Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere. Ve

سَوَادٌ بَصْرَةٌ [sevādu Başret] ve

سَوَادٌ كُوفَةٌ [sevādu Kūfet] Karyelerine itlāk olunur. Ve

حَبَّةُ الْقَلْبِ سَوَادٌ [sevādu'l-ḳalb] [ḥabbetu'l-ḳalb] dedikleri nesnedir. Ve

سَوَادٌ نَاسٍ [sevādu nās] 'Avāmm-ı nāsa dahi derler. Ve her 'aded-i kesīre dahi itlāk olunur.

الْإِسْوَادُ [el-isvidād] (hemzenin ve vāv'ın kesriyle) ve

الْإِسْوِيدَا [el-isvidād] (hemzenin ve vāv'ın kesriyle) Kararmak; yukālu: إِسْوَدَّ إِسْوَادًا وَاسْوِيدَا وَاسْوِيدَا الشَّيْءُ Ve şī'rde إِسْوَادٌ [isve'edd] dahi cā'izdir, elifin hareketiyle ictimāc-ı sākineyn lazım gelmesin diye. Ve bundan emr إِسْوَادُ gelir; ve eger diler- sen idgām edersen.

الْأَسْيِدُ [el-useyyid] (hemzenin zammı ve sīn'in fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) ve

الْأَسْيِدُ [el-useyvid] (hemzenin zammı ve sīn'in yā'nın sükunuyla) İki dahi سَوَادٌ [esved]in tasgīridir ki siyāha yakın demek olur.

الْأَسْيِدِيُّ [el-useydiyy] (hemzenin zammı ve sīn'in fethiyle ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Tasgīrin nisbetidir, yā-i müte-harriki hazf etmekle.

السُّوَيْدِيُّ [es-suveydiyy] (sīn'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Tasgīr-i terhīm nisbetidir. Ve ba'zı lügatte سَوْدُ الرَّجُلِ dahi vāki' olmuştur bāb-ı rābi'den, عَوْرَتٌ عَيْنُهُ dedikleri gibi. Ve ba'zılar سُدْتُ demişlerdir, قُلْتُ gibi. Ve

سُوْدَاءُ الْقَلْبِ [suveydā'u'l-ḳalb] Kalbin içinde olan kan, الْقَلْبِ حَبَّةُ ma'nāsına.

السَّوْدَاءُ [es-sevdā'] (sīn'in fethiyle ve vāv'ın sükunu ve elifin meddiyle) Siyāh ma'nāsınadır. Yaramaz söz ma'nāsına da gelir; yukālu: كَلَّمْتُ فُلَانًا فَمَا رَدَّ عَلَيَّ سَوْدَاءً وَلَا بَيْضَاءً أَي كَلِمَةً قَبِيحَةً وَلَا حَسَنَةً

سَوْدَاءُ [sevdā'] Eski ma'nāsına dahi gelir; yukālu: الْوَطْأَةُ السَّوْدَاءُ لِلدَّارِسَةِ كَمَا يُقَالُ الْوَطْأَةُ الْوَطْأَةُ Ve وَطْأَةٌ [vaḫet] vāv'ın fethi ve ḫā'nın sükunuyla ayak bastığı yer, iz ma'nāsına. Ve

سَوْدَاءُ الْقَلْبِ [sevdā'u'l-ḳalbi] Kalbin içinde olan kan ki ona حَبَّةُ الْقَلْبِ derler.

الْأَسْوَدَانُ [el-esvedān] Hurmā ile sudan 'ibārettir. Ve bir cemā'at-i Muzebbid. Medīne'ye mihmān olduklarında Muzebbid eyitti: مَا لَكُمْ عِنْدِي إِلَّا الْأَسْوَدَانُ Onlar eyitti: إِنَّ فِي ذَلِكَ لَمَقْتَمًا Ya'nī hurmā ile suyu fehm ettiler. Muzebbid eyitti: Murādım o değildir, murādım belki harre ile leyldir. Ve حَرَّةٌ [ḥarret] ḫā-i mühmele ve rā-i mühmelenin fethalarıyla siyāh taşlı yere

derler.

السَّوَادَةُ [el-musāvedet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Karalıkta yāhūd ululukta bir kimseye gālib olmak; yukālu: سَاوَدَنِي سَاوَدَنِي فَلَانَ فَسَدْتُهُ مِنْ سَوَادِ اللَّوْنِ وَالشُّوَدِ جَمِيعًا Ya'ni iki ma'nāda dahi isti'māl olunur. Ve

مُسَاوَدَةٌ [musāvedet] Sırr ile söyleşmeğe dahi derler; yukālu: سَاوَدْتُهُ مُسَاوَدَةً أَي سَارَزْتُهُ وَأَضَلُّهُ إِذْنَاءَ سَوَادِكَ مِنْ سَوَادِهِ وَهُوَ الشَّحْصُ

سَوْدُ الْبُطُونِ [sūdu'l-buṭūn] (sīn'in zammıyla ve bā'nın ve ṭā'nın zammeleriyle) Arık olan davarlardan 'ibārettir; yukālu: جَاءَ فَلَانٌ بِغَنَمِهِ سَوْدُ الْبُطُونِ وَجَاءَ بِهَا حُمْرُ الْكَلَى أَي مَهَايِلَ كَلَى [kulā] kāf'ın zammı ve lām'ın fethiyle böğrekler demek olur. Ve böğrek kırmızılığı arıklıktan kināyettir.

السَّوْدُ [es-Sevd] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ki ba'zı eş'arda vāki olmuştur, Kıyas dağlarıdır. Ve

سَوْدُ [Sevd] Bir mevzi'in dahi ismidir.

السَّوَادُ [es-sivād] (sīn'in kesriyle) Sırr ile söyleşmek; yukālu: سَاوَدْتُهُ مُسَاوَدَةً وَسَوَادًا أَي سَارَزْتُهُ İbnetu'l-Ḥuss'a eyittiler: Sen kavmin ulususun, niçin zinā ettin? Eyitti: فُزْتُ الْوَسَادِ وَطُولُ السَّوَادِ Ya'ni zināya bā'is bunlardır. Ve **وَسَادٌ** [visād] vāv'ın kesriyle yastığa derler. Ve

سَوَادٌ [sivād] Şahs şahsa karīb olup gizli söylemeğe derler, nitekim el-ān mürūr etti.

السَّيْدُ [es-sīd] (sīn'in kesri ve yā'nın sükūnuyla) Kurt ki yırtıcı cānverlerdendir.

السَّيْدَةُ [es-sīdet] Mü'ennesi. Ve gāh olur ki **سَيْدٌ** [sīd] arslana dahi itlāk olunur.

السَّيْدَانُ [es-sīdān] (sīn'in kesriyle) Mantar dedikleri ot ki ekl olunur, **أَكْمَةٌ** [ekemet] ma'nāsına.

[س ه د]

السَّهَادُ [es-sehād] (sīn'in fethiyle) Uyanıklık.

السَّهْدُ [es-sehed] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: سَهَدَ الرَّجُلُ يَسْهَدُ سَهْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

السُّهْدُ [es-suhud] (zammateynle) Kalilü'n-nevm olan kimse.

التَّشْهِيدُ [et-teshīd] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Uyandırmak; yukālu: سَهَدْتُهُ أَنَا

السُّهْدَةُ [el-musehhed] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi ve teşdidiyle) Uyanmış kimse.

السَّهْدَةُ [es-sehdet] (sīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) İ'timād olunan emre derler; yukālu: مَا رَأَيْتُ مِنْ فَلَانٍ سَهْدَةً أَي أَمْرًا أَعْتَمِدُ عَلَيْهِ مِنْ كَلَامٍ أَوْ خَبَرٍ

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَصْلُ الشَّيْنِ)

[ش د د]

الشَّدِيدُ [eş-şedīd] (şīn'in fethi ve dāl'in kesriyle) Berk nesne, muhkem ma'nāsına; yukālu: شَيْءٌ شَدِيدٌ أَيْ يَبِينُ الشَّدَّةَ

الشَّدَّةُ [eş-şiddet] (şīn'in kesriyle) Katılık.

الشَّدَّةُ [eş-şeddet] (şīn'in fethiyle) Hamle etmek; yukālu: شُدَّ عَلَيْهِ فِي الْحَرْبِ يَشُدُّ شُدًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ حَمَلَ عَلَيْهِ

الشَّدُّ [eş-şedd] (şīn'in fethiyle) Seğirtmek, عَدُوٌّ [adv] ma'nāsına; yukālu: شُدَّ أَيْ عَدَا

شَدَّ [şedd] İrtifāc ma'nāsına da gelir; yukālu: شُدَّ النَّهَارُ أَيْ اذْتَمَعَّ

شَدَّ [şedd] Kavī kılmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: شَدَّ عَضُدَهُ أَيْ قَوَاهُ

شَدَّ [şedd] Mu'amedun 'aleyh ma'nāsına da gelir; yukālu: شَدَّهُ أَيْ أَوْتَقَهُ يَشُدُّهُ وَيَشُدُّهُ مِّنَ التَّوَادِرِ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي وَهُوَ مِنَ التَّوَادِرِ فَفِعْلٌ كِي فَعَلْتُ vezni üzeredir muzā'ıftan fi'l-i lāzım olursa muzā'ıfı meksürü'l-ayn'dır عَفَفْتُ ve عَفَّ gibi. Ve eger müte'addī olursa مَدَدْتُ ve رَدَدْتُ gibi muzā'ıfı gelir mazmūmu'l-ayn illā üç kelime nādir vāki' olmuştur ki biri شَدَّهُ-وَيَشُدُّهُ Ve biri dahi عَلَّلَهُ-وَيَعْلَلُهُ [Bu] عَلَّلَ [alel]den ki عَلَّلَ [alel] ikinci mertebede su içmeğe derler. Ve biri dahi نَمَّ-نَمَّ dur; yukālu: نَمَّ الْحَدِيثُ وَنَمَّهُ Ve Ferrā eyitt: Şol fi'l ki bu zıkr olunana muhālif gelir işitilmeyen fi'llerinden o kalıldır, aslı zammladır, illā hemīn bir fi'l kesriyle gelmiştir ammā zamm şerik olmaksızın ki o حَبَّ-يَحْبُهُ dur.

الْإِشْتِدَادُ [el-iştīdād] Kavī olmak; yukālu: اِشْتَدَّ الشَّيْءُ أَيْ قَوِيَ

اِشْتَدَّ [iştīdād] Seğirtmek ma'nāsına da

gelir; yukālu: اِشْتَدَّ أَيْ عَدَا

الْمُشَادَّةُ [el-muşāddet] (mīm'in zammı ve dāl'in teşdidiyle) Katılaşmak.

الْمُتَشَدِّدُ [el-muteşeddid] (mīm'in zammı ve dāl-ı ulānın kesri ve teşdidiyle) Bahil ma'nāsına.

التَّشْدِيدُ [et-teşdīd] Bir nesneyi kavī etmek; yukālu: شُدَّدَهُ أَيْ قَوَاهُ

الْأَشُدُّ [el-eşudd] (hemzenin fethi ve şīn'in zammıyla) Kuvvet ma'nāsınadır. Ve kavluhu ta'ālā: ﴿حَتَّى يَبْلُغَ أَشُدَّهُ﴾ (الأنعام 152) أَيْ «عَنْهُ قُوَّتُهُ وَهُوَ مَا بَيْنَ ثَمَانِي عَشْرَةَ إِلَى الثَّلَاثِينَ

أَشُدُّ [eşudd] Lafzı bir müfredidir ki cem' bināsı üzere gelmiştir اَنَّكَ [ānuk] gibi. Ve اَنَّكَ [ānuk] elifin meddi ve nūn'un zammiyle kurşun ma'nāsınadır. اَشُدُّ [eşudd] ile اَنَّكَ [ānuk] nazīri yoktur. Ba'zılar eyitti:

Bunlar cem'lerdir, lafzlarından müfredleri yoktur, اَسَّالٌ [āsāl] ve اَبَابِيلُ [ebābil] ve عَبَادِيدُ [abādīd] gibi ve مَذَاكِيرُ [mezākīr] gibi. Ve اَسَّالٌ [āsāl] elifin meddiyle müşābehet; yukālu: هُوَ عَلَى اَسَّالٍ مِّنْ اَبِيهِ اَيْ شَبِهَهُ

اَبَابِيلُ [ebābil] tayr-ı ma'rūftur. Ve عَبَادِيدُ [abādīd] bölükler, cemā'at ma'nāsına.

Ve مَذَاكِيرُ [mezākīr] ذَكَرَ [zeker]in cem'idir, ālet-i recül ma'nāsına. Ve Sībeveyhi eyitti:

اَشُدُّ [eşudd]un müfredi شِدَّةٌ [şiddet]tir. Ve ma'nā cihetinden bu hasendir, زِيرًا بَلَغَ اَفْعُلَ [fi'let] فِعْلَةٌ derler velākin اَفْعُلَ [ef'ul] üzere cem' olmaz. Ve ammā اَنْعَمَ [en'um] [en'um]un cem'idir, Arabların

يَوْمَ نَعْمٍ ve يَوْمَ بُؤْسٍ dedikleri kavllerinden me'hūzdur. Ba'zılar eyitti: اَنْعَمَ [en'um] cem'-i cem'dir; tekülü: نَعْمَةٌ وَنَعْمٌ وَأَنْعَمَ Ve şol kimseler ki eyitti: اَشُدُّ [eşedd]in vāhidi

شَدَّ [şedd]dir, كَلْبٌ [kelb] ve اَكْلُبُ [eklub] gibi yāhūd شِدٌّ [şidd]dir ذَنْبٌ [zi'b] ve اَذُوبٌ [ez'ub] gibi. Bunların bir sözü mücerred

gelir; yukālu: اِشْتَدَّ الشَّيْءُ أَيْ قَوِيَ

اِشْتَدَّ [iştīdād] Seğirtmek ma'nāsına da

gelir; yukālu: اِشْتَدَّ الشَّيْءُ أَيْ قَوِيَ

اِشْتَدَّ [iştīdād] Seğirtmek ma'nāsına da

gelir; yukālu: اِشْتَدَّ الشَّيْءُ أَيْ قَوِيَ

kıyāstır, nitekim أَبَابِيلُ [ebābīl]in vāhidi [بَابُ] [ibbev]dir dediler عَجَوْتُ [‘iccevl]e kı-yasen, hālā ki bu kelāma ‘Araba işitilmiş değıldir.

الشَّدَى [eş-şuddā] (şīn’in zammı ve elifin kasrıyla) فَعَلَى [fu‘lā] vezni üzere) Şiddet ma‘nāsına, Ebū Zeyd rivāyeti üzere.

الإِشْدَادُ [el-işdād] (hemzenin kesriyle) Berk davar sāhibi olmak; yukālu: أَشَدَّ الرَّجُلُ إِذَا كَانَتْ مَعَهُ دَابَّةٌ شَدِيدَةً

[ش ر د]

الشَّرُودُ [eş-şurūd] (zammeynle) Kaçmak; yukālu: شَرَدَ الْبُعَيْرُ يَشْرُدُ شُرُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَفَرَّ Ve

شُرُودٌ [şurūd] şerūdun feth-i şīn’le cem’i dahi gelir, kaçanlar ma‘nāsına, زُبُورٌ [zebūr] ile زُبُرٌ [zubur] gibi.

الشَّرَادُ [eş-şirād] (şīn’in kesriyle) Bi-ma‘nāhu.

الشَّارِدُ [eş-şārid] (rā’nın kesriyle) ve

الشَّرُودُ [eş-şerūd] (şīn’in fethi ve rā’nın zammıyla) Kaçan deve. Ve

شَرُودٌ [şerūd] Şol kāfiyedir ki şīrde etrāf-ı vilāyette söylenir.

الشَّرْدُ [eş-şered] (fethateynle) Cem’i. Misli: خَادِمٌ [hādīm] ve خَدَمٌ [hadem] ve غَائِبٌ [gā’ib] ve غَيْبٌ [gayeb].

التَّشْرِيدُ [et-teşrīd] (tā’nın fethi ve şīn’in sükūnuyla) Sürmek, طَرَدٌ [tard] ma‘nāsına; ve minhu kavluhu ta‘ālā: ﴿فَشَرَدَ بِهِمْ مَنْ خَلَقَهُمْ﴾ (الأنفال 57) أَي فَرِقَ وَبَدَّدَ جَمْعَهُمْ

الشَّرِيدُ [eş-şerīd] (şīn’in fethi ve rā’nın kesriyle) Sürülmüş, طَرِيدٌ [tarīd] ma‘nāsına.

بَنُو الشَّرِيدِ [Benu’ş-Şerīd] Suleym kabīlesinden bir cemā’atin ismidir.

[ش ك د]

الشُّكْدُ [eş-şukd] (şīn’in zammıyla ve kāf’ın sükūnuyla) ‘Atā.

الشَّكْدُ [eş-şekd] (şīn’in fethi ve kāf’ın sükūnuyla) ‘Atā kılmak ma‘nāsına masdardır; yukālu: شَكَّدَهُ يَشْكُدُهُ شَكْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَي أَعْطَاهُ

[ش ه د]

الشَّهَادَةُ [eş-şehādet] (şīn’in fethiyle) Haber-i katī ma‘nāsına; yukālu: شَهِدَ الرَّجُلُ عَلَى كَذَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve gāh olur ki شَهِدَ الدَّاهِيَةُ derler hā’nın sükūnuyla, tahfiften ötürü. Aḥfeş’ten böyle rivāyet olunmuş. Ve ‘Arabların إِشْهَدُ بِكَذَا dedikleri ma‘nāsınadır. Ve

شَهَادَةٌ [şehādet] Şāhidlik etmeğe dahi derler; yukālu: شَهِدَ لَهُ بِكَذَا شَهَادَةً أَي أَدَامَا عِنْدَهُ مِنَ الشَّهَادَةِ Ve

شَهَادَةٌ [şehādet] Fī sebīlillāh şehīd olmağa dahi derler.

الشَّاهِدُ [eş-şāhid] (hā’nın kesriyle) Şehādet edici. Ve

شَاهِدٌ [şāhid] Şol koyu suya derler ki sümük gibi oğlanla bile gelir doğduğu hinde. Ve

شَاهِدٌ [şāhid] Dile dahi derler, lisān ma‘nāsına. Ve

شَاهِدٌ [şāhid] Melike dahi itlāk olunur, padişāh ma‘nāsına. Ve sāhib-i Şurāh شَاهِدٌ [şāhid] melektir demiştir ferīşte ma‘nāsına, sehvdır, güyā ki kelām-ı Cevherī’de مَلِكٌ ‘ibāreti feth-i lām’la zann etmiştir. Ve padişāh ma‘nāsına olduğuna Cevherī’nin irād ettiği kavli-A‘şā şāhid yeter, ve: “وَلَا تَحْسِبْنِي كَافِرًا لَّكَ نِعْمَةٌ || عَلَى شَاهِدِي يَا شَاهِدَ اللَّهِ” ki فَاشْهَدُ [şāhid]-i evvelden murād lisandır, ikrār ma‘nāsına ve شَاهِدٌ [şāhid]-i sānīden murād padişāhtır, halīfetullāh

ma'nāsına. Ve شَاهِدٌ [šāhid] bu ma'nāya ol-
duğuna *Muhezzebu'l-Esmā'* da dahi tasrîh
etmiştir.

الشَّهْدُ [eş-şehd] (şîn'in fethi ve hâ'nın
sükūnuyla) شَاهِدٌ [šāhid]in cem'i صَاحِبٌ
[šāhib]le صَحَبٌ [šaḥb] gibi ve سَافِرٌ [sāfir]
ile سَفَرٌ [sefr] gibi. Ba'zılar buna inkār
ettiler.

الْمُشَاهَدَةُ [el-muṣāhedet] (mīm'in zammı-
yla ve hâ'nın fethiyle) Bir nesneyi aşikâre
görmek, mu'âyene ma'nāsına.

الشُّهُودُ [eş-şuhūd] (zammeteynle) Hâzır ol-
mak; yukālu: شَهِدَ شُهُودًا أَي حَضَرَ Ve

شُهُودٌ [şuhūd] Cem'e ma'nāsına dahi ge-
lir, yukālu: شُهُودٌ أَي حُضِرَ Ve bu aslında
masdar idi ve شُهُودٌ [şuhūd] شَهْدٌ [şehd]in
dahi cem'i gelir. Ve شَهْدٌ [şehd] feth-i şîn
ve sükūn-ı hâ'ile شَاهِدٌ [šāhid]in cem'idir,
صَاحِبٌ [šāhib]le صَحَبٌ [šaḥb] gibi. Ve شَهْدٌ
[şehd]in cem'i الْأَشْهَادُ [el-eşhād] dahi gelir,
hemzenin fethiyle. Ve

شُهُودُ النَّاقَةِ [şuhūdu'n-nākat] Nākanın do-
ğurduğu yerde olan vilâdet eseridir, kan-
dan ve oğlan evinden ve gayrıdan.

الشُّهْدُ [eş-şuhhed] (şîn'in zammı ve hâ'nın
fethi ve teşdidiyle) Kezâlik شَاهِدٌ [šāhid]in
cem'idir, رَاكِعٌ [râki]le رُكُوعٌ [rukka] gibi.

الشَّهِيدُ [eş-şehîd] (şîn'in fethi ve hâ'nın
kesriyle) Şehâdet edici. Ve

شَهِيدٌ [şehîd] Fî sebîlillâh katl olunan kim-
seye dahi derler.

الشَّهْدَاءُ [eş-şuhedâ] (şîn'in zammı ve
hâ'nın fethi ve elifin meddiyle) شَهِيدٌ
[şehîd]in cem'i.

الْإِشْهَادُ [el-işhād] (hemzenin kesriyle)
شَاهِدٌ [šāhid] tutmak; yukālu: أَشْهَدُهُ عَلَى كَذَا
أَشْهَدَ عَلَيْهِ أَي صَارَ شَاهِدًا عَلَيْهِ Ve hâzır kılmak

ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَشْهَدُنِي مَلَكَهُ
أَي أَحْضَرَنِي Ve مَلَكَ [milāk] mīm'in kesriyle
mühimm olan nesne. Ve

إِشْهَادٌ [işhād] Mezî zahîr olmağa dahi
derler; yukālu: أَشْهَدَ الرَّجُلُ إِذَا أَمَدَى Ve مَذْيٌ
[mezy] mīm'in fethi ve zāl'in sükūnuyla
şol suya derler ki mülâ'abe hâlinde yâhūd
tezekkür hâlinde lezzetle gelir.

الْمُشْهِدُ [el-muşhid] (mīm'in zammı ve
şîn'in sükūnu ve hâ'nın kesriyle) Şol 'av-
rettir ki eri yabandan gele; hâ'sız isti'mâl
olunur. Ve مُغَيَّبَةٌ [muğîbet] şol 'avrete der-
ler ki eri gâ'ib ola. Ve bunun isti'mâli
hâ'iledir.

الْإِسْتِشْهَادُ [el-istişhād] Taleb-i şehâdet et-
mek; yukālu: إِسْتَشْهَدْتُ فَلَانًا أَي سَأَلْتُهُ أَنْ يَشْهَدَ

الْمَشْهَدُ [el-meşhed] (mīm'in ve hâ'nın fet-
hiyle) Halkın hâzır olacak yeri, مَحَضَرُ النَّاسِ
ma'nāsına. Ve

الْإِسْتِشْهَادُ [istişhād] Fî sebîlillâh şehîd olma-
ğa dahi derler; yukālu: أُسْتَشْهَدُ فَلَانًا عَلَى الْبِنَاءِ
لِلْمَجْهُولِ أَي صَارَ شَهِيدًا

التَّشْهُدُ [et-teşehhud] (tâ'nın ve şîn'in fet-
hiyle ve hâ'nın zammı ve teşdidiyle)
Namâzda tahiyyâta oturmak.

الشُّهْدُ [eş-şehd] (şîn'in fethi ve hâ'nın
sükūnuyla) ve

الشُّهُودُ [eş-şuhd] (şîn'in zammı ve hâ'nın
sükūnuyla) Mümlu bal.

الشُّهْدَةُ [eş-şuhdet] Mümlu bal pâresi.

الشَّهَادُ [eş-şihād] (şîn'in kesriyle) شَهْدٌ
[şuhd]un cem'i.

[ش ي د]

الشَّيْدُ [eş-şîd] (şîn'in kesriyle) Her nesne-
dir ki onunla duvarı suvarlar, gerek kireç
olsun gerek mermer unu olsun.

الشَّيْدُ [eş-şeyd] (şīn'in fethiyle) Masdardır, sıvamak ma'nāsına; yukālu: شَادَهُ يَشِيدُهُ شَيْدًا إِذَا جَصَّصَهُ

الْمَشِيدُ [el-meşīd] (mīm'in fethi ve şīn'in kesriyle) Sıvanmış nesne.

الْمُشَيِّدُ [el-muşeyyed] (mīm'in zammı ve şīn'in fethi ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) Uzun olan nesne, mutavvel ma'nāsına. Ve Kisāī eyitti: مَشِيدٌ [meşīd] mīm'in fethi ve şīn'in kesriyle vāhid içindir; ve minhu kavlu ta'ālā: (الحج 45) ﴿وَقَصْرٍ مَشِيدٍ﴾ Ve مُشَيِّدٌ [muşeyyed] cem' içindir; ve minhu kavlu-hu ta'ālā: (النساء 78) ﴿فِي بُرُوجٍ مُشَيِّدَةٍ﴾

الإِشَادَةُ [el-işādet] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi āvāzı ref' etmekle ya'nī savt-ı a'lā ile çağırma; yukālu: أَشَادَ بِذِكْرِهِ أَي رَفَعَ مِنْ قَدْرِهِ Ve Ebū 'Amr, 'Absī'den rivāyet edip eyitti: إِشَادَةٌ [işādet] ta'rīf ma'nāsına gelir; yukālu: أَشَدْتُ بِالشَّيْءِ أَي عَزَّفْتُهُ

FASLU'Ş-ŞĀD (فَضْلُ الصَّادِ)

[ص خ د]

الصَّحْدُ [eş-şahd] (şād'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) Gün yakmak; yukālu: صَحَدْتُهُ Ve göçegen ötmesine dahi derler; yukālu: صَحَدَ الصَّرَادُ أَي صَاحَ Ve göçegen dedikleri bir kırımızca kuştur, bülbülden büyücek. Ve

صَحْدٌ [şahd] Issı olmağa dahi derler; yukālu: صَحَدَ النَّهَارُ يَصْحَدُ صَحْدًا إِذَا اشْتَدَّ حَرُّهُ

الصَّحَدَانُ [eş-şahadān] (şād'ın ve hā'nın ve dāl'ın fethalarıyla) ve

الصَّيْحُودُ [eş-şayhūd] (şād'ın fethi ve yā'nın sükunu ve hā'nın zammıyla) Issı olan gün; yukālu: يَوْمٌ صَحَدَانٌ وَصَيْحُودٌ أَي شَدِيدُ الْحَرِّ Ve berk kayaya dahi صَيْحُودٌ [şayhūd] derler; yukālu: صَحْرَةٌ صَيْحُودٌ أَي شَدِيدَةٌ

الإِضْحَادُ [el-işhād] (elifin kesri ve sād'ın sükunuyla) Bir nesne kızmak; yukālu: أَضْحَدَ الْجُرْبَاءُ إِذَا تَصَلَّى بِحَرِّ الشَّمْسِ Ya'nī kertenkele güneşin ıssısından kızsın. Ve جُرْبَاءُ [hırbā] hā'nın kesriyle ve rā'nın sükunuyla şol kertenkeleye derler ki güneş her ne cānibe dönse o dahi o cānibe döner.

[ص د د]

الصُّدُودُ [eş-şudūd] (zammeteyne) A'rāz ma'nāsına; yukālu: صَدَّ عَنْهُ يَصُدُّ صُدُودًا مِنْ أَعْرَضَ Ve men' ma'nāsına dahi gelir; yukālu: صَدَّهُ عَنِ الْأَمْرِ صَدًّا مَنَعَهُ وَصَرَفَهُ

الإِضْدَادُ [el-işdād] Kezālik men' ma'nāsına; yukālu: أَضَدَّهُ بِمَعْنَى مَنَعَهُ

الصَّدِيدُ [eş-şadīd] Çağırma; yukālu: صَدَّ يَصُدُّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَصُدُّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ أَي صَجَّ

Ve **صَجَّحَ** [ḍacec] deve ağır yük altında ça-
ğırmağa derler. Ve

صَدِيدٌ [ṣadīd] Yaradan olan mā-i rakīka da
derler ki ona kan dahi karışmış ola, koyu
olup irin olmaksızın; yukālu: **أَصَدَّ الْجُرْحُ أَيَّ**
أَصَدَّ الْجُرْحُ أَيَّ **مِدَّةً** [middet] mīm'in kes-
riyle şol nesnedir ki yarada cem^c olur irin
gibi meselā.

الصَّدُّ [eş-şadd] (şād'ın fethiyle ve zammıy-
la) Dağ, cebel ma'nāsına. Ebū 'Amr eyitti:
Her dağa **صَدُّ** [şadd] derler ve **صُدُّ** [şudd]
derler fethiyle ve zammıyla, **سَدُّ** [sedd] ve
سُدُّ [sudd] dedikleri gibi.

[ص ر د]

الصَّرْدُ [eş-şard] (şād'ın fethi ve rā'nın
sükūnuyla) Hālis ma'nāsına; yukālu: **أَحْبَبْتُ**
صَرْدًا Ve **حُبًّا صَرْدًا** Ve **نَبِيذٌ صَرْدٌ وَكَذِبٌ صَرْدٌ أَيَّ خَالِصٌ**
Ve **نَبِيذٌ** [nebīz] nūn'la ve bā-i muvahhade ve
zāl-ı mu'ceme ile hurmā şarābına derler.
Ve **كَذِبٌ** [kezib] kāf'ın fethi ve zāl'ın kes-
riyle yalan olan nesne. Ve

صَرْدٌ [şard] (şād'ın kezālik fethi ve rā'nın
sükūnuyla) Soğuk, **بَرْدٌ** [berd] ma'nāsına;
Fārisīden ta'rīb olunmuştur sīn'i şād'a
döndürmekle.

الصَّرْدُ [eş-şared] (fethateynle) Bir kimse
tīz üşümeğe; yukālu: **صَرِدَ الرَّجُلُ يَصْرُدُ صَرْدًا مِّنْ**
الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَانَ يَجِدُ الْبُرْدَ سَرِيْعًا

الصَّرِيدُ [eş-şarid] (şād'ın fethi ve rā'nın kes-
riyle) ve

الْمِصْرَادُ [el-miṣrād] (mīm'in kesri ve şād'ın
sükūnuyla) Tīz üşüyen kimse. Ve tīz ge-
çen oka dahi **مِصْرَادٌ** [miṣrād] derler; yukālu:
سَهْمٌ مِصْرَادٌ أَيَّ نَافِذٌ Ve

صَرِيدٌ [şarid] Kalb bir nesneden ferāgat et-
meğe dahi derler; yukālu: **صَرِدَ قَلْبِي عَنِ الشَّيْءِ**
عِنْدَهُ Ve ok geçmek ma'nāsına dahi

gelir; yukālu: **صَرِدَ السُّهُمُ عَنِ الرُّمِيَّةِ إِذَا نَفَذَ حَدَّهُ**
Ve **رَمِيَّةٌ** [remiyyet] rā-i mühmelenin fethi
ve mīm'in kesri ve yā'nın teşdidiyle **صَيْدٌ**
[şayd] ma'nāsınadır.

الْإِضْرَادُ [el-iṣrād] (hemzenin kesri ve
şād'ın sükūnuyla) Ok geçirmek; yukālu:
أَضْرَدَهُ الرُّامِي

الْصَّارِدُ [eş-şārid] (rā'nın kesriyle kezālik)
Geçici ma'nāsına; yukālu: **سَهْمٌ صَارِدٌ أَيَّ نَافِذٌ**
بَنُو الصَّارِدِ بْنِ مُرَّةٍ [Benu's-Şārid b. Murret]
'Arabdan bir kavmdir.

الصُّرْدَانُ [eş-şuredān] (şād'ın zammı ve
rā'nın fethiyle) İki damardır dil altında.

الصُّرْدُ [eş-şured] (şād'ın zammı ve rā'nın
fethiyle) Bir kuştur ki ona ba'zı yerlerde
göçegen derler.

الصُّرْدَانُ [eş-şirdān] (şād'ın kesri ve rā'nın
sükūnuyla) **صُرْدٌ** [şurd]un cem'idir, zikr
olunan kuşlar ma'nāsına. Ve

صُرْدٌ [şured] Kezālik şol beyāzdır ki atın
arkasında olur, onulan yağır yerinde.

الصُّرْرَادُ [eş-şurrād] (şād'ın zammı ve rā'nın
teşdidiyle) Şol yufka buluttur ki onun
yağmuru olmaya.

التَّصْرِيدُ [et-taṣrīd] (tā'nın fethi ve şād'ın
sükūnuyla) Bir mertebe suvarmaktır ki
kanmak mertebesinde varmaya. Ve

تَصْرِيدٌ [taṣrīd] 'Atāda isti'māl olursa taklīl
murād olunur.

الْمُصْرَرْدُ [el-muṣarred] (mīm'in zammı ve
rā'nın fethi ve teşdidiyle) Az içilen nesne;
yukālu: **سُرَابٌ مُصْرَرْدٌ أَيَّ مُقَلَّلٌ** Ve

مُصْرَرْدٌ [muṣarred] Kezālik az içirilen ve az
'atā kılman kimseye dahi derler.

الصِّمْرِيدُ [eş-şimrid] (şād'ın kesri ve mīm'in
sükūnu ve rā'nın kesriyle) Şol nākaya der-

ler ki sütü az ola. Cevheri eydür: Ben şöyle zann ederim ki mīm zā'ide ola.

[ص ر خ د]

الصَّرْحَدُ [eş-şarḥad] (şād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla ve hā-i mu'cemenin fethiyle) Şol mevzi'dir ki ona شَرَاتٍ صَرْحَدِيّ nisbet olunur.

[ص ع د]

الصُّعُودُ [eş-şu'ūd] (zammeteynle) Merdivene çıkmak; yukālu: صَعَدَ فِي السُّلْمِ صُعُودًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

التَّضْعِيدُ [et-taṣ'īd] (alā-vezni [et-tekrīm]) Dağa çıkmak; yukālu: صَعَدَ فِي الْجَبَلِ وَعَلَى الْجَبَلِ تَضْعِيدًا Ebū Zeyd eyitti: Bu bābda صَعِدَ geldiği ma'lūm olmadı. Ve

تَضْعِيدُ [taṣ'īd] Dereye inmeğe dahi derler; yukālu: صَعَدَ فِي الْوَادِي تَضْعِيدًا أَي انْحَدَرَ فِيهِ

الإِضْعَادُ [el-iş'ād] Seyr etmek; yukālu: أَضْعَدَ فِي الْأَرْضِ أَي مَضَى وَسَارَ

إِضْعَادُ [iş'ād] Dereye inmeğe dahi derler; yukālu: أَضْعَدَ فِي الْوَادِي أَي انْحَدَرَ فِيهِ

التَّضْعُدُ [et-teṣ'ūd] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdīdiyle) Zahmetli gelmek; yukālu: تَضْعَدُنِي الشَّيْءُ أَي شَقَّ عَلَيَّ

الصُّعْدُ [eş-şa'ad] (fethateynle) Şedid ma'nāsına, yukālu: عَدَاتٌ صَعْدٌ أَي شَدِيدٌ

الصُّعُودُ [eş-şa'ūd] (şād'ın fethi ve 'ayn'ın zammıyla) Yüksek yer, هُبُوطٌ [hebūṭ]un mukābilidir.

الصُّعَائِدُ [eş-şa'ā'id] (feth-i sād ile) صُعُودٌ [şa'ūd]un cem'idir.

الصُّعْدُ [eş-şu'ud] (zammeteynle) Kezālik صُعُودٌ [şa'ūd]un cem'idir, yüce yerler ma'nāsına, عَجُوزٌ [acūz] ve عَجَائِزٌ [acā'iz] ve عَجُزٌ [ucuz] gibi. Ve

صُعُودُ [şa'ūd] Sarp yokuşa dahir derler, عَقَبَةٌ

كُودٌ ma'nāsına. Ve

صُعُودُ [şa'ūd] Şol nākaya derler ki nākisü'l-hilkat doğurmağın geçen yıl doğurduğu veledede meyl eyleye; tekūlu minhu: أَضْعَدَتْ فَفَرَّاءُ وَأَضْعَدْتُهَا أَنَا كِلْتَاهُمَا بِالْأَلْفِ Ferrā'dan böyle rivāyet olunmuştur, ya'nī bāb-ı if'alden lāzım ve müte'addi gelir. Ve

صُعُودُ [şu'ud] Kezālik صُعِيدٌ [şa'īd]in dahi cem'i gelir, mislu: طَرِيقٌ [tarīk] ve طُرُقٌ [turuḳ]. Ve

صُعُودُ [şu'ud] Uzamağa dahi derler; yukālu: هَذَا الثَّبَاتُ يَنْبِي صُعُودًا أَي يَزْدَادُ طُولًا

الصُّعِيدُ [eş-şa'īd] (şād'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Toprak. Şa'leb eyitti: صُعِيدٌ [şa'īd] yer yüzüne derler, Bārī ta'ālānın bu kav- linden ötürü (40 الكهف) ﴿فَتَضْبِحْ صُعِيدًا زَلَقًا﴾

الصُّعْدَاتُ [eş-şu'udāt] (zammeteynle) صُعِيدٌ [şa'īd]in cem'i olan صُعُودٌ [şu'ud]un cem'idir, طَرِيقٌ [tarīk]in cem'i olan طُرُقٌ [turuḳ] cem'i طُرُقَاتٌ [turuḳāt] geldiği gibi.

صُعِيدٌ مِصْرٌ [Şa'īdu Mişr] Bir yerin adıdır.

صُعَائِدُ [Şa'ā'id] (şād'ın zammıyla) Bir mevzi'in ismidir.

الصُّعْدَةُ [es-şa'det] (şād'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol gönder ağacıdır ki düz biter, doğrultmağa ve ıslāh etmeğe ihtiyācı olmaz.

بَنَاتٌ صُعْدَةٌ [benātu şa'det] Yaban humārlarıdır.

الصُّعَائِدِيُّ [eş-şā'idiyy] (ayn'ın kesri ve yānın teşdīdiyle) بَنَاتٌ صُعْدَةٌ [benātu şa'det] e mensüb olan nesne. Ve bu nisbet alā-hilāfi'l-kıyāstır.

الصُّعْدَاءُ [eş-şu'adā] (şād'ın zammı ve 'ayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Şol nefestir ki uzun çekilmiş ola, teneffüs-i memdūd ma'nāsına.

[ص ف د]

الصَّفْدُ [eş-şafd] (şād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bağlayıp muhkem etmek; yukālu: صَفْدُهُ يَصْفِدُهُ صَفْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ شَدَّهُ وَأَوْثَقَهُ

التَّصْفِيدُ [et-taşfid] (tā'nın fethi ve şād'ın sükūnu ve fā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الصَّفْدُ [eş-şafed] (fethateynle) 'Atā ma'nāsına. Ve

صَفْدٌ [şafed] Bağa dahi derler, وَثَاقٌ [veşāk] ma'nāsına.

الإِصْفَادُ [el-işfād] (hemzenin kesriyle) 'Atā kılmak gerek māl vermekle olsun gerek kul bağışlamakla olsun.

الصَّفَادُ [eş-şifād] (şād'ın kesriyle) Şol nesnedir ki onunla esir bağlarlar gerek sırım olsun gerek demir olsun.

الأَصْفَادُ [el-aşfād] (hemzenin fethiyle) Cem'i, bukağılar ve bendler ma'nāsına.

[ص ف ر د]

الصِّفْرِدُ [eş-sifrid] (şād'ın kesri ve fā'nın sükūnu ve rā'nın kesriyle) Şol kuştur ki ona أبو المِليح derler. Ve fi'l-meseli: "أَجْبُنُ" "Ziyāde korkak kimse hakkında darb olunur.

[ص ل د]

الصَّلْدُ [eş-şald] (şād'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Ziyāde berk nesne; yukālu: حَجَرَ صَلْدٌ أَيْ ضَلَّتْ أَمْلَسُ Ve أَرْضٌ صَلْدٌ ve جَبِينٌ Ve صَلْدٌ [cebīn] Alna derler, pīşānī ma'nāsına.

الصُّلُودُ [eş-şulūd] (zammeteynle) Çakmak taşının āteşsiz āvāzı çıkmak; yukālu: الرَّئِدُ يَضِلُّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي صُلُودًا إِذَا صَوَّتَ وَلَمْ يَخْرُجْ نَارًا

الإِضْلَادُ [el-işlād] (hemzenin kesriyle)

Çakmak taşın birbirine vurup āvāzın çıkmak; yukālu: أَصَلَدَ الرَّجُلُ أَيْ صَلَدَ زَنْدُهُ

الأَصْلَدُ [el-aşled] (hemzenin fethi ve şād'ın sükūnu ve lām'ın fethiyle) Bahil ma'nāsına.

الصُّلُودُ [eş-şalūd] (şād'ın fethi ve lām'ın zammıyla) Şol çömlektir ki geç kaynar ola. Ve şol attır ki terlemeye. Ve şol nākadır ki sütü az vere.

الْمِضْلَادُ [el-mişlād] (mīm'in kesri ve şād'ın sükūnuyla) Kezālik sütü az olan nāka.

[ص ل خ د]

الصَّلْحَدِي [eş-şalaḥdā] (şād'ın ve lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla ve elifin kasriyle) Kavī ve muhkem olan nesne; yukālu: جَمَلٌ صَلْحَدِي وَنَاقَةٌ صَلْحَدَاةٌ أَيْ قَوِيَّةٌ

الصَّلْحَدِمُ [eş-şalaḥdem] Bi-ma'nāhu, yā ve mīm zāpidlerdir.

الصَّلْحَدُ [eş-şalḥad] Kezālik kavī ma'nāsına; yukālu: جَمَلٌ صَلْحَدٌ وَسَلْجَمٌ [selcem] sīn-i mühmelenin fethi ve lām'ın sükūnu ve cīm'in fethiyle tavil ma'nāsındadır.

الصُّلَاحِدُ [eş-şulāḥid] (şād'ın zammıyla ve ḥā'nın kesriyle) Kezālik kavī ma'nāsına.

الصَّلَاحِدُ [eş-şalāḥid] (şād'ın fethiyle ve ḥā'nın kesriyle) Cem'i.

الإِضْلِحْدَادُ [el-işliḥdād] (hemzenin kesri ve şād'ın sükūnu ve lām'ın kesriyle) Dikilip durmak; yukālu: إِضْلِحْدَادًا إِذَا انْتَصَبَ قَائِمًا

[ص م د]

الصَّمْدُ [eş-şamd] (şād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Şol mekandır ki yüce ola ve galiz ola.

الْمُضْمَدُ [el-muşmed] (mīm'in zammı ve şād'ın sükūnuyla ve mīm-i sāniyenin fet-

hiyle) İçi mücevvef olmayan nesne. Ve bu مُصَمَّتٌ [muşmet]te lügattır, nitekim mürür etti.

الأَصْمَادُ [eş-şimād] (şād'ın kesriyle) Şişenin ağzın pekitecek nesne. Ve kasd ma'nāsına dahi gelir; yukālu: صَمَدُهُ يَصْمُدُهُ صَمْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَصَدَهُ

أَلْصَمَدُ [eş-şamed] (fethateynle) Seyyid ma'nāsına, zīrā herkes ona 'arz-ı hācete kasd eyler ihtiyācı hālinde.

أَلْمُصَمَّدُ [el-muşammed] (mīm'in zammı ve şād'ın fethi ve mīm-i sāniyenin fethi ve teşdidiyle) Kasd olunmuş nesne; yukālu: بَيَّتَ مُصَمَّدًا أَيْ مَقْصُودًا

[ص م ع د]

الإِضْمِعْدَادُ [el-işmi'c'dād] (hemzenin kesri ve şād'ın sükunuyla ve mīm'in kesriyle) Sür'atle gitmek; yukālu: إِضْمَعَدَّ إِذَا انْطَلَقَ وَأَسْرَعَ فِي انْطِلَاقِهِ

[ص ن د]

أَلْصِنْدِيدُ [eş-şindīd] (şād'ın kesriyle ve nūn'un sükunuyla ve dāl-ı ūlānın kesriyle) Şol ulu kimseye derler ki bahādır ola, seyyid-i şüicā' ma'nāsına.

أَلْصِنَادِيدُ [eş-şanādīd] (şād'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) صِنْدِيدٌ [şindīd]in cem'i, ulular ve bahādırlar ma'nāsına. Ve belālar ve āfetler ma'nāsına da gelir, devāhī gibi; ve minhu kavlu'l-Ḥasen: "نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ صِنَادِيدِ الْقَدَرِ"

[ص ه د]

أَلْصَيْهَدُ [eş-şayhed] (şād'ın fethi ve yā'nın sükunu ve hā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki sahrālarda su gibi görünür, serāb-ı cārī ma'nāsına. Ve

صَيْهَدٌ [şayhed] Uzun nesneye dahi derler, tavīl ma'nāsına.

أَلْصَهْدُ [eş-şahd] Yakmak; yukālu: صَهَدَتْهُ الشَّمْسُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيِ أَحْرَقَتْهُ وَهِيَ لُغَةٌ فِي صَخَدَتْهُ الشَّمْسُ وَقَدْ مَرَّ

[ص ي د]

أَلْصَيْدُ [eş-şayd] (şād'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Avlamak; yukālu: صَادَهُ يَصِيدُهُ وَيَصَادُهُ صَيْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ أَيِ اضْطَادَهُ Ve sayd olunan nesneye dahi derler, مَصِيدٌ [meşīd] ma'nāsına.

أَلْمَصِيدُ [el-meşīd] (mīm'in fethi ve şād'ın kesriyle) İsm-i mef'uldür, صَيْدٌ [şayd]dan.

أَلْتَصْيُودُ [et-teşayyud] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Avlamak; yukālu: حَرَجَ فَلَانٌ يَتَصَيَّدُ

أَلْمِصْيَدُ [el-mişyed] (mīm'in kesri ve şād'ın sükunu ve yā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki onunla sayd olunur.

أَلْمِصِيدَةُ [el-meşīdet] Bi-ma'nāhā.

أَلْصَيُودُ [eş-şayūd] (şād'ın fethi ve yā'nın zammıyla) Av avlayan kelb ve eger gayrı; yukālu: كَلَبٌ صَيُودٌ

أَلْصَيُودُ [eş-şuyud] (zammeteynle) صَيُودٌ [şayūd]un cem'i; yukālu: كَلَابٌ صَيْدٌ عَلَى الْأُضَلِّ

أَلْصَيْدُ [eş-şīd] (şād'ın kesriyle ve bā'nın sükunuyla) Kezālik صَيُودٌ [şayūd]un cem'i. Aslı صَيْدٌ idi, yā'dan zamme tahfif oldu, رُسُلٌ [rusul]de tahfif olunduğu gibi ve şād'ın zammesi kesreye tebdil olundu yā sālīm olsun diye.

أَلْصَيْدُ [eş-şayed] (fethateynle) Masdardır, kibrden başın yukarı tutmak ma'nāsına; fi'linde صِيدٌ derler yā'nın kesriyle bāb-ı rābī'den ve yā'yı elife kalb etmeleriyle masdarında kalb olunmadığına delālet et-sin diye.

أَلْأَصْيَدُ [el-aşyed] (hemzenin fethi ve

şād'ın sükūnu ve yā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki tekebbürden başın yukarı tuta. Ve bu sebebden melik olanlara أَصِيدُ derler, zīra sağa ve sola iltifāt etmezler; yukālu: عَوْرٌ أَصِيدٌ بِمَعْنَى صَيْدٍ كَمَا يُقَالُ إِعْوَرٌّ بِمَعْنَى عَوْرٍ [‘aver] ve صَيْدٌ [şayed] aslında إِعْوَرٌّ ve إِصِيدٌ idi hurūf-ı zevā'id tahfīf olunup عَوْرٌ [‘ver] ve صَيْدٌ [şayed] dediler. Ve eger bunların aslı zikr olunan üslūb üzere olmasa عَوْرٌ [‘avire] عَارٌ [‘āre] ve صَيْدٌ [şayide]de صَادٌ [şāde] denmek lāzım olurdu, vāv'ı elife kalb etmekle خَافٌ [hāfe]ye kalb olunduğu gibi. Ve bunların aslı zikr olunan vech üzere olduğuna delīl sār ahavātı bu vech üzere olmasıdır, elvānda ve ‘uyūbda إِسْوَدٌ ve إِحْمَرٌّ ve إِعْوَجٌ gibi. Ve عَمِيٌّ de dahi kıyās budur egerçi mesmūc olmamıştır. Ve bu sebebdendir ki bunlardan fi'l-i ta‘accüb gelmez, zīrā bunların aslı sūlāsī üzerine zā'iddir. Ve rubā'ınin rubā'iden bināsı mümkün değil belki ekseri ekallden binā ederler.

الصَّادُ [eş-şād] Tuç ve nuhāstır.

الصَّادِيٌّ [eş-şādiyy] (yā'nın teşdidiyle) Şol kimsedir ki tuca ve nuhāsa mensüb ola.

الصَّيْدَانُ [eş-şaydān] (şād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Taş çömlekler.

الصَّيْدَاءُ [eş-şaydā] (şād'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol taşlardır ki ondan çömlekler işlerler. Ve

صَيْدَاءُ [şaydā] Berk yere dahi derler, arz-ı galīze ma'nāsına. Ve bir şehrin adıdır. Ve

صَيْدَاءُ [Şaydā] Benī esed kabīlesinden bir cemā'atin adıdır, İbnu's-Sikkīt eyitti.

الصَّيْدَانَةُ [eş-şaydānet] (şād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Gūldur ki ondan gāh cinnle ve gāh yaban ādemīsi ile tefsīr olunur. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: صَيْدَانَةُ

[şaydānet] nisā tā'ifesinden seyyi'ü'l-huluk ve kesīrū'l-ke'lām olan kimsedir.

FASLU'D-ḌĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض أ د]

الضُّوْدُ [eḏ-ḏu'ūd] ve

الضُّوْدَةُ [eḏ-ḏu'ūdet] (bi'z-zammeteyni fihimā) Zükām dedikleri illet ki baştan nāzil olur.

الضُّوَادُ [eḏ-ḏu'ād] (ḏād'ın zammı ve hemzenin fethiyle) Zükām olmak; yukālu: ضَيْدُ الرَّجُلِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ ضُوَادًا

الْمَضُّوْدُ [el-maḏ'u'd] (mīm'in fethi ve ḏād'ın sükūnuyla) Zükām olmuş kimse.

الْإِضَادُ [el-iḏ'ād] (hemzenin kesri ve ḏād'ın sükūnuyla) Zükām kılmak; yukālu: أَضَادَهُ اللهُ أَي أَرْكَمَهُ

الضَّادُ [eḏ-ḏa'd] Husūmet ma'nāsınadır, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; tekülü: ضَادُّ الرَّجُلِ ضَادًّا إِذَا خَصَمْتَهُ

[ض د د]

الضِّدُّ [eḏ-ḏidd] (ḏād'ın kesriyle) Bir nesnenin muhālifi.

الْأَضْدَادُ [el-aḏḏād] (hemzenin fethiyle ve ḏād'ın sükūnuyla) ضِدٌّ [ḏidd]ın cem'i. Ve

ضِدٌّ [ḏidd] Nazīr ma'nāsına da gelir; yukālu: لَا ضِدَّ لَهُ أَي لَا نَظِيرَ لَهُ Ve gāh olur ki ضِدٌّ [ḏidd] ile cem'at murād olunur; kālallāhu ta'ālā: ﴿وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا﴾ (مریم) 82

الضِّدِيدُ [eḏ-ḏadīd] (ḏād'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) ضِدٌّ [ḏidd] ma'nāsına. Ve nazīr ma'nāsına da gelir; yukālu: لَا ضِدِيدَ لَهُ أَي لَا نَظِيرَ لَهُ وَلَا كُفَاءَ لَهُ

الْمَضَادَّةُ [el-muḏāddat] (mīm'in zammıyla) Birbirine zıdd olmak.

التَّضَادُ [et-teḏādd] (tā'nın fethiyle) Kezālik

birbirine zıdd olmak.

الْمُتَضَادَّانِ [el-muteḏāddān] Birbirine zıdd olan nesnelere.

الضَّدُّ [eḏ-ḏadd] (ḏād'ın fethiyle) Doldurmak; yukālu: ضَدَّ الْقَرْبَةَ يَضُدُّهَا أَي مَلَأَهَا

الْإِضْدَادُ [el-iḏḏād] (hemzenin kesriyle ve ḏād'ın sükūnuyla) Gazaba gelmek; yukālu: أَضَدَّ الرَّجُلُ إِذَا غَضِبَ

[ض ر غ د]

ضَرْغَدٌ [Ḍarḡad] Bir dağın ismidir. Ve ba'zılar eyitti: Bir makberenin ismidir. Evvelki ma'nāya olıcak munsarîf olur, sānīde munsarîf olmaz.

[ض ف ن د]

الضَّفَنَدُ [eḏ-ḏafened] (fethateynle ve nūn'un sükūnuyla) Fermūde ve ahmak olan kimse, pes bu humāsiye ilhāk olunmuştur āhirinde tekrîr ile.

[ض م د]

الضَّمْدُ [eḏ-ḏamd] (ḏād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesneyi bağla bağlamak. Ve 'asā ile başa vurmak ma'nāsına da gelir; yukālu: ضَمَدَهُ بِالْعَصَا أَي ضَرَبَهُ بِهَا عَلَى رَأْسِهِ Ve iki yüzlülük etmek. Ve müdārā kılmak. Ve ratb ve yābise dahi ضَمْدٌ [ḏamd] derler; yukālu: شَبِعَتِ الْإِبِلُ مِنْ ضَمْدِ الْأَرْضِ

ضَمْدٌ [ḏamd] Koyunun iyisine ve yatlısına dahi derler; yukālu li'l-garīmi: ضَمْدٌ هَذِهِ الْعَنَمِ Ve

ضَمْدٌ [ḏamd] 'Avret iki kimseyi dost edinmeğe dahi derler.

الضَّمَادُ [eḏ-ḏamād] ve

الضَّمَادَةُ [eḏ-ḏimādet] (ḏād'ın kesriyle) Bağ, sargı ma'nāsına. Ve

ضِمَادَةٌ [ḏimādet] Bir nesnenin üzerine olmağa dahi derler; yukālu: أَنَا عَلَى ضِمَادَةٍ مِنْ

هَذَا الْأَمْرُ أَيُّ أَشْرَفْتُ عَلَيْهِ

الضَّمَدُ [eḏ-ḏamed] (fethateynle) Kīn tutmak; yukālu: ضَمَدَ عَلَيْهِ يَضْمُدُ ضَمْدًا مِنَ الْبَابِ Ve إِخْنَةٌ [iḥnet] ḥā-i müh-mele ile kīne ma'nāsınadır. Ve geçmiş hakka dahi derler; yukālu: لَنَا عِنْدَ فُلَانٍ ضَمْدٌ أَيُّ غَابِرُ حَقٍّ مِنْ مَغْفَلَةٍ أَوْ دَيْنٍ أَوْ ثَوْبٍ

الْإِضْمَادُ [el-iḏmād] (hemzenin kesriyle) عَزَجٌ [ʿarfec] dedikleri dikenin yaprağı tomurcuklanmaktadır, henüz açılıp zuhūra gelmeksizin.

التَّضْمِيدُ [et-taḏmīd] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Başı dülbendden gayrı nesne ile bağlamaktır, gerek bez pāresi olsun gerek āhar nesne olsun.

التَّضْمُدُ [et-teḏammad] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Baş bağlanmak; yukālu: ضَمَّدْتُهُ فَتَضَمَّدَ

[ض ه د]

الضَّهْدُ [eḏ-ḏahd] (ḏād'ın fethi ve hā'in sükūnuyla) Makhūr etmek; yukālu: ضَهَّدْتُهُ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيُّ قَهَرْتُهُ

الْمَضْهُودُ [el-maḏḥūd] (mīm'in fethi ve ḏād'ın sükūnuyla) Kahr olunmuş kimse, makhūr ma'nāsına.

الْمُضْطَهَدُ [el-muḏṭahad] (mīm'in zammı ve ḏād'ın sükūnuyla ṭā'nın ve hā'nın dahi fet-halarıyla) Makhūr ve muztarr olan kimse.

الضُّهْدَةُ [eḏ-duhdet] (ḏād'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Şol kimsedir ki herkese makhūr ola; yukālu: فُلَانٌ ضُهْدَةٌ لَكُمْ أَحَدٌ أَيُّ كُلِّ مَنْ شَاءَ أَنْ يَقْهَرَهُ فَعَلْ

FASLU'T-ṬĀ'

(فَضْلُ الطَّاءِ)

[ط ر د]

الطَّرْدُ [eṭ-ṭard] (ṭā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) ve

الطَّرَدُ [eṭ-ṭared] (fethateynle) Bir nesneyi irak etmek, ib'ād ma'nāsına; tekūlu: طَرَدْتُهُ فَذَهَبَ وَلَا تَقُولُ مِنْهُ افْتَعَلَ وَأَنْفَعَلَ إِلَّا فِي لُغَةِ رَدِيَّةٍ وَيُقَالُ فُلَانٌ يَطْرُدُهُمْ أَيُّ يَشْلُهِمْ وَيَكْسُوهُمْ Ya'nī onların ardınca gidip onları sürer. Ve

طَرَدَ [ṭard] (sükūn-ı rā'yla) ve

طَرَدَ [ṭared] (fethateynle) Deveyi sürüp bir yere cem' etmek. Ve

طَرَدَ [ṭared] Bir kimseye var git demeğe dahi derler; yukālu: طَرَدْتُهُ إِذَا نَفَيْتَهُ عَنْكَ وَقُلْتَ فَذَهَبَ عَنَّا Ve bir kavmin üzerine gelmeğe dahi derler; yukālu: طَرَدْتُ الْقَوْمَ إِذَا أَتَيْتَ عَلَيْهِمْ وَجَزَيْتَهُمْ Ve

طَرَدَ [ṭared] Av avlamağa dürişmek مُزَاوَلَةٌ الصَّيْدِ ma'nāsına.

الْمَطْرُودُ [el-maṭrūd] ve

الطَّرِيدُ [eṭ-ṭarīd] (ṭā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Redd olunmuş ve sürülmüş kimse. Ve

طَرِيدٌ [ṭarīd] Şol veledederler ki veled-i āhardan sonra doğmuş ola; pes sānī evveli tard etmiş olur.

الْإِطْرَادُ [el-iṭrād] (hemzenin kesri ve tā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin tardına emr etmek; yukālu: أَطْرَدْتُهَا أَيُّ أَمَرْتُ بِطَرْدِهَا Ya'nī deveyi sürmeğe emr ettim; ve yukālu: فُلَانٌ أَطْرَدَهُ السُّلْطَانُ إِذَا أَمَرَ بِإِخْرَاجِهِ مِنْ بَلَدِهِ İbnu's-Sikkīt eyitti: إِطْرَادٌ [iṭrād] bir kimseyi merdūd etmek; yukālu: أَطْرَدْتُهُ إِذَا صَيَّرْتَهُ طَرِيدًا Ve

طَرِيدٌ [ṭarīd] Hurmā salkımının çöpüne dahi derler.

الطَّرِيدَةُ [eṭ-ṭarīdet] (tā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol şikârdır ki sürülüp avlanmasına sa'y oluna. Ve **طَرِيدَةٌ** [ṭarīdet] şol kasabadır ki onun keskin nesnesi vardır, onunla iğler ve oklar tırâş ederler.

الْمُطَارَدَةُ [el-muṭāredet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Uğraşta koğuşmak; ve minhu **مُطَارَدَةُ الْأَقْرَانِ فِي الْحَرْبِ إِذَا حَمَلَ** Ve **قِرْنٌ** [kırn] kâf'ın kesriyle ve rā'nın sükūnuyla uğraşta kişinin hemtāsına derler.

الطَّرَادُ [eṭ-tirād] (ṭā'nın kesriyle) Uğraşta koğuşmak; yukālu: **هُمُ فُرْسَانُ الطَّرَادِ** Ve **فُرْسَانٌ** [fursān] fā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla **فَارِسٌ** [fāris]in cem'idir, atlılar ma'nāsına.

الْإِسْتِطْرَادُ [el-istiṭrād] Uğraşta hîle edip kaçır gibi olup düşmana zafer bulmasını kasd etmek.

الْإِطْرَادُ [el-iṭtirād] (hemzenin ve ṭā'nın kesriyle ve teşdidiyle) Birkaç nesne birbirine tâbi^c olmak; yukālu: **إِطْرَادُ الشَّيْءِ أَي تَبِعَ بَعْضُهُ** Ve cery ve istikāmet ma'nāsına da gelir; yukālu: **إِطْرَادُ الْأَمْرِ إِذَا اسْتَقَامَ** Ve cereyān etmek ma'nāsına da gelir, yukālu: **تَطْرُدُ الْأَنْهَارُ** أي تَجْرِي

الْمِطْرَدُ [el-miṭred] (mīm'in kesri ve ṭā'nın sükūnuyla) Şol kısa gönderdir ki onunla vuhūş dürtülür.

[ط و د]

الطَّوْدُ [eṭ-ṭavd] (ṭā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ulu dağa derler, cebel-i 'azīm ma'nāsına.

الْتَّطْوِيدُ [et-taṭvīd] ('alā-vezni **الْتَّكْرِيمِ** [et-tekrīm] Dağlarda seyr etmek **تَطْوِيفٌ** [taṭvīf] gibi.

FASLU'L-ʿAYN

(فصل العین)

[ع ب د]

الْعَبْدُ [el-ʿabd] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Kul ki حُرٌّ [ḥurr]un nakizidir.

الْعَبِيدُ [el-ʿabīd] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın kesriyle) كَلْبٌ [kelb] ve كَلِيبٌ [kelīb] gibi. Ve bu makûle cemʿ kelām-ı ʿArabda kalîldir.

الْأَعْبُدُ [el-aʿbud] (hemzenin fethi ve ʿayn'ın sükunu ve bā'nın zammı) Kezâlik عَبْدٌ [ʿabd]in cemʿi.

الْعِبَادُ [el-ʿibād] (ʿayn'ın kesriyle) kezâlik عَبْدٌ [ʿabd]in cemʿi. Ve

عِبَادَةٌ [ʿibād] Bārī taʿālânın ﴿فَادْخُلِي فِي عِبَادِي﴾ (الفجر 29) dediği kavlinde bölük maʿnâsınadır, حِرْزٌ [ḥizb] gibi.

الْعَبْدَانُ [el-ʿubdān] (ʿayn'ın zammı ve bā'nın sükunuyla) Kezâlik عَبْدٌ [ʿabd]in cemʿi, تَمْرٌ [temr] ile تُمْرَانٌ [tumrān] gibi.

الْعِبْدَانُ [el-ʿibdān] (ʿayn'ın kesriyle ve bā'nın sükunuyla) Kezâlik عَبْدٌ [ʿabd]in cemʿi, جِحْشٌ [caḥş]la جِحْشَانٌ [ciḥşān] gibi. Ve جِحْشَانٌ [ciḥşān] merkeb sıpaları maʿnâsına.

الْعَبِيدَانُ [el-ʿibiddān] (ʿayn'ın ve bā'nın kesriyle ve dāl'ın teşdidiyle) ve

الْعَبِيدَاءُ [el-ʿibiddāʾ] (kezâlik ʿayn'ın kesri ve bā'nın kesriyle ve elif-i memdüde ve elif-i maksüre ile) ve

الْمَعْبُودَاءُ [el-maʿbūdāʾ] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın sükunuyla ve elif-i memdüde ile) Bu zikr olunanlar cümle عَبْدٌ [ʿabd]in cemʿidir.

الْعَبْدُ [el-ʿubud] (zammeteynle) Ahfeş rivâyetinde kezâlik عَبْدٌ [ʿabd]in cemʿdir,

سَقْفٌ [saqf]ın cemʿi سُقُفٌ [sukuf] geldiği gibi. Ve bu sebebden (المائدة) “عَبْدُ الطَّاعُوتِ” (60 kırâʾat ettiler izâfetle. Ve baʿzılar “عَبْدُ الطَّاعُوتِ” kırâʾat etti ʿayn'ın fethi ve bā'nın zammıyla ve izâfetle طَاعُوتٍ طَاعُوتٍ maʿnâsına. Ve عَبْدٌ [ʿabud] ʿayn'ın fethi ve bā'nın zammıyla عَبْدٌ [ʿabd]in cemʿi değildir dediler, belki فَعُلٌ [faʿul] vezni üzere binâ olunmuş ismdir, حَظْرٌ [ḥazur] gibi ve نَدَسٌ [nedus] gibi, زَيْرٌ فَعُلٌ [faʿal] fethateynle فَعُلٌ [faʿul] vezni üzere cemʿ olunmaz, zamm-ı ʿaynla. Ve حَظْرٌ [ḥazur] gözü açık kimse, mütenebih maʿnâsına ve نَدَسٌ [nedus] zekî-tabʿ olan kimse.

الْعُبُودِيَّةُ [el-ʿubūdiyyet] (zammeteynle ve dāl'ın kesri ve yâ'nın teşdidiyle) ve

الْعُبُودَةُ [el-ʿubūdet] (zammeteynle yâ'sız) Kulluk maʿnâsına; yukâlu: عَبْدٌ بَيْنَ الْعُبُودِيَّةِ Ve عُبُودِيَّةٌ [ʿubūdiyyet]in aslı huzûc ve tezellüldür.

التَّعْبِيدُ [et-taʿbīd] (tâ'nın fethi ve ʿayn'ın sükunuyla تَكْرِيمٌ [tekrim] vezni üzere) Zelil kılmak. Ve

تَغْيِيدٌ [taʿbīd] Kul edinmeğe dahi derler.

الْإِسْتِعْبَادُ [el-istiʿbād] ve

الْإِعْتِبَادُ [el-iʿtibād] (hemzenin kesriyle اِسْتِفْعَالٌ [istifʿāl] ve اِفْتِعَالٌ [iftiʿāl] vezni üzere) Kezâlik kul edinmek. Ve fi'l-hadîsi: “رَجُلٌ اِعْتَبَدَ مُحَرَّرًا”

الْإِعْبَادُ [el-iʿbād] (اِكْرَامٌ [ikrām] vezni üzere) Kezâlik kul edinmek.

التَّعْبُدُ [et-teʿabbud] (ʿalâ-vezni اَلتَّكْرُمُ [et-tekerrum]) Bi-maʿnâhu; yukâlu: تَعَبَّدَنِي فُلَانٌ Ve

تَعَبَّدُ [teʿabbud] ʿİbâdet kılmak, تَنَسُّكٌ [tenes-suk] maʿnâsına. Ve eğlenmek maʿnâsına da gelir; yukâlu: مَا عَبَدَ أَنْ فَعَلَ ذَلِكَ أَيُّ مَا لَبِثَ

الْمُعَبَّدُ [el-mu'abbed] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle ve bā'nın fethi ve teşdidiyle) Zelīl kılınan nesne; yukālu: طَرِيقٌ مُعَبَّدٌ أَيْ مُذَلَّلٌ Ve

مُعَبَّدٌ [mu'abbed] Katran sürülmüş deveye dahi derler; yukālu: بَعِيرٌ مُعَبَّدٌ

الْمُعَبَّدَةُ [el-mu'abbedet] Şol gemidir ki ka-lafatlanmış ve zift sürülmüş ola.

الْعِبَادَةُ [el-'ibādet] ('ayn'ın kesriyle) Tā'at ma'nāsına.

الْإِعْبَادُ [el-i'bād] (hemzenin kesriyle إِكْرَامٌ [ikrām] vezni üzere) Bir kimse davarsız kalmak; yukālu: أَعْبَدَ بِفُلَانٍ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ أَعْبَدَ إِذَا كَلَّتْ رَاحِلَتُهُ أَوْ عَطِيبَتْ helāk olsa.

الْعَبْدُ [el-'abed] (fethateynle) Gazab ma'nāsına.

الْعَبْدَةُ [el-'abedet] (kezālik fethateynle) İsmidir, أَنْفَةٌ [enfet] gibi; yukālu: عَبِدَ مِنَ الْبَابِ عَبِدَ مَنْ الرَّابِعِ أَيْ أَنْفٌ Ve عَبِدَ [enef] gazab etmek Ebū 'Amr eyitti: Bārī ta'ālānın: ﴿فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ﴾ (81 الزخرف) kavlinde "عَابِدِينَ" gazab ediciler ma'nāsınadır. Ve

عَبْدٌ ['abed] Semizlik ve kuvvet ma'nāsına da gelir; yukālu: نَاقَةٌ ذَاتُ عَبْدَةٍ أَيْ ذَاتُ قُوَّةٍ وَسَمَنٌ Ve مَا لِكُنُوبِكَ عَبْدَةٌ أَيْ قُوَّةٌ Ve

عَبْدَةُ بِنِ الطَّبِيبِ ['Abdet b. eṭ-Ṭabīb] (bā'nın sükūnuyla) ve

عَلَقَمَةُ بِنِ عَبْدَةَ ['Alqamet b. 'Abedet] (bā'nın ve 'ayn'ın fethiyle)

الْعَبَادِيدُ [el-'abādīd] ('ayn'ın fethiyle) Halāyıktan şol cemā'atlerdir ki herbiri bir cānibe gitmişlerdir.

الْعَبَابِيدُ [el-'abābīd] ('ayn'ın fethi ve bā-i sāniyenin kesriyle) عَبَادِيدُ [abādīd] ma'nāsınadır; yukālu: صَارَ الْقَوْمُ عَبَادِيدَ وَعَبَابِيدَ

الْعَبَادِيدِيُّ [el-'abādīdiyy] عَبَادِيدُ [abādīd]in nisbeti. Sībeveyhi eyitti: Müfredde redd olunmadı, zİRĀ عَبَادِيدُ [abādīd]in müfredi yoktur. Kıyās budur ki bunun müfredi yā فُعْلُولُ [fu'lūl] zamm-ı fā ile yā فِعْلِيلٌ [fi'līl] veyāhūd فِعْلَالٌ [fi'lāl] ola fā'ların kesriyle.

الْعَبَادُ [el-'Abbād] ('ayn'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Perākende kabīlelerdir, 'Arab tā'ifelerinden ki Hīre nām yerde Naşrānī olmuşlardı. Ve onlara nisbet عَبَادِيٌّ [Abādīyy]dir. Ve kīle: قِيلَ لِعَبَادِيٍّ أَيْ جَمَارِيكَ قِيلَ لِعَبَادِيٍّ أَيْ جَمَارِيكَ شَرُّ فَقَالَ هَذَا هَذَا هَذَا Gūyā ki bu kelām re'īs-i kabīle ile hımār-ı hakīkī beyninde terdīd olunmuş ola. Ve sāhib-i KĀmūs عَبَادُ [i'bād] 'ayn'ın kesriyledir, Cevherī fethledir dediği galattır demiştir, da'vā-yı bilā-delīl etmiştir.

عُبَيْدَانُ ['Ubeydān] (sīga-i tasgīr üzere) Bir derenin ismidir ki onda bir yılan peydā olmuş idi ki onda davar otlamasını ve ādem varmasını men' etmişti.

الْعُبَيْدُ [el-'Ubeyd] (sīga-i tasgīr üzere) 'Abbās b. Mirdās'ın atının ismidir. Ve

عُبَيْدٌ ['Ubeyd] Ricālden bir kimsenin ismidir.

الْعَبِيدِيُّ [el-'Abdiyy] ('ayn'ın fethiyle ve yā-yı nisbetle) 'Abdulqays'a mensüb olan kimsedir. Ve gāh olur عَبَقَسِيٌّ [Abqasıyy] dahi derler.

الْعَبِيدِيُّ [el-'Ubediyy] ('ayn'ın zammı ve yā'nın fethiyle) Bir cemā'ate mensūbdur, Benī 'Ubedī b. Cenāb b. Kuḏā'a kabīlesinden ki onlara بَنُو الْعَبِيدِ derler, nitekim هَذَلِيٌّ nisbetinde بَنُو الْهَذَلِ derler.

الْعَبْدَانُ [el-'Abdān] ('ayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Benī Kuşeyr kabīlesinden

‘Abdullāh b. Kūşeyr ve ‘Abdullāh b. Seleme’dir.

الْعَيْدَاتَانِ [el-‘Abīdetān] (‘ayn’ın fethiyle ve bā’nın kesriyle) ‘Abīde b. Mu‘āviye b. Kūşeyr ve ‘Abīde b. ‘Amr b. Mu‘āviye’dir.

الْعِبَادَةُ [el-‘Abādilet] (‘ayn’ın fethi ve dāl’ın kesriyle) ‘Abdullāh b. el-‘Abbās ve ‘Abdullāh b. ‘Ömer ve ‘Abdullāh b. ‘Amr b. el-‘Āş’tır. Sāhib-i *Ķāmūs* İbn Mes‘ūd **عِبَادَةٌ** [‘Abādilet]ten değildir, Cevherī galat etmiştir demiştir, hālā ki Cevherī nüshalarında İbn Mes‘ūd’a ta‘arruz olunmamıştır.

ع ت د

الْعَيْدُ [el-‘atīd] (‘ayn’ın fethi ve tā’nın kesriyle) Hāzır ve müheyyā ma‘nāsına.

التَّعْيِيدُ [et-ta‘tīd] (tā’nın fethi ve ‘ayn’ın sükūnuyla **تَكَرِيمٌ** [tekrim] vezni üzere) Hāzır kılmak; yukālu: **عَتَّدْتُهُ تَعْيِيدًا**

الإِعْتَادُ [el-i‘tād] (hemzenin kesriyle ve ‘ayn’ın sükūnuyla) Hāzır kılmak ma‘nāsına kezālik; yukālu: **أَعْتَدَهُ إِعْتَادًا أَيْ** **أَعَدَّهُ لِيَوْمٍ** **﴿وَأَعْتَدْتُ﴾** (يوسف 31)

أَلْعَيْدُ [el-‘ated] (fethateynle) ve

الْعَيْدَةُ [el-‘atidet] (‘ayn’ın fethi ve tā’nın kesriyle) Şol attır ki seğırtmek için ihzār olunmuştur. İbnu’s-Sikkīt eyitti: **عَتَّدَ** [‘ated] ve **عَيْدٌ** [‘atid] fethle ve kesre fermüde ve tammü’l-halk olan ata derler.

الْعَتَادُ [el-‘atād] (‘ayn’ın fethiyle) Yarak ve ālet ma‘nāsınadır; yukālu: **أَخَذَ لِأَمْرٍ عَتَادٌ** **وَعَتَادَةٌ** Ve gāh olur ki büyük çanağa **عَتَادٌ** [‘atād] derler.

الْعَتُودُ [el-‘atūd] (‘ayn’ın fethi ve tā’nın zammıyla) Şol oğlağa derler ki güdülüp kavī olup üzerine bir yıl geçmiş ola.

الْأَعْتِيدَةُ [el-a‘tidet] (hemzenin fethi ve

‘ayn’ın sükūnu ve tā’nın kesriyle) ve

الْعِيدَانُ [el-‘iddān] (‘ayn’ın kesri ve dāl’ın teşdidiyle) **عَتُودٌ** [‘atūd]un cem‘idir, oğlaklar ma‘nāsına. Ve **عِيدَانٌ** [‘iddān] aslında **عِيدَانٌ** idi, tā’yı dāl içinde idgām edip **عِيدَانٌ** [‘iddān] dediler.

عِتْوَدٌ [‘İtved] (‘ayn’ın kesri ve tā’nın sükūnu ve vāv’ın fethiyle) Bir derenin ismidir. Ve kelām-ı ‘Arabda **فِعْوُولٌ** [fi‘vel] vezni yoktur zikr olunandan ve **خِرْوَعٌ** [ħirva‘]dan gayrı. Ve **خِرْوَعٌ** [ħirva‘] bīd incir dedikleri ot ki nebātāt kısmındandır.

ع ن ج د

الْعُنْجُدُ [el-‘uncud] (‘ayn’ın zammı ve nūn’un sükūnu ve cīm’in zammıyla) Kuru üzümden bir nevdır.

ع ح ر د

الْعَجْرُدُ [el-‘acred] (**جَعْفَرٌ** [ca‘fer] vezni üzere) Hafīf ma‘nāsına, Ferrā eyitti.

مُعْجَرُدٌ [mu‘acred] (mīm’in zammı ve rā’nın fethiyle) ‘Uryān ma‘nāsınadır, gūyā ki **عَجْرُدٌ** [‘acred] ismi bundan me’hūzdur, zīrā ‘uryān olana hiffet lāzım gelir.

الْعَجَارِدَةُ [el-‘Acāridet] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın kesriyle) Hāvāriciden bir tā’ifedir ki ‘Abdulkerīm el-‘Acred’in ashābıdır.

الْعَنْجَرِدُ [el-‘ancerid] Nisā tā’ifesinden bed-zebān olan ‘avrettir.

ع ج ل د

الْعَجَالِدُ [el-‘ucālid] (‘ayn’ın zammı ve lām’ın kesriyle) ve

الْعُجَلِدُ [el-‘ucelid] (‘ayn’ın zammı ve cīm’in fethi ve lām’ın kesriyle) Uyunmuş süt ki koyu olmağa başlamış ola, **لَبَنٌ خَائِرٌ** ma‘nāsına.

maʿīšet edin ki Meʿadd kabīlesi maʿīšet bābında cüzʿī nesne ile geçinirlerdi. Ve kezālik ʿÖmerʼin radyallāhu ʿanhu hadīs-i āharında “عَلَيْكُمْ بِالنَّسَبَةِ الْمَعْدِيَّةِ” baʿzı nüshada “عَلَيْكُمْ بِالْبَيْسَةِ” dahi vākiʿ olmuştur, لباس [libās]tan kesr-i lāmʼla. Ve

تَمَعْدُدٌ [temaʿdud] Tebāʿud maʿnāsına da gelir; yukālu: تَمَعْدَدُ إِذَا تَبَاعَدَ

الْمُعَيْدِي [el-Muʿaydiyy] (mīmʼin zammı ve ʿaynʼin fethiyle) Meʿaddʼa mensüb olanın tasgīridir. Ve Meʿadd ʿArab tāʿifesinin babasıdır, nitekim mürür etti. Kisāʿī eyitti: ʿArabların meselinde بِالْمُعَيْدِي “أَنْ تَسْمَعَ بِالْمُعَيْدِي مُعَيْدِي خَيْرٌ مِنْ أَنْ تَرَاهُ” [Muʿaydiyy] [Meʿaddiyy] [Meʿaddiyy] lafzının tasgīridir ki مَعْدِي [Meʿaddiyy] مَعْدٌ [Meʿadd]a mensübdür. Aslında teşdīd-i dālʼla idi, yāʼnın teşdīdiyle dālʼın teşdīdi bir yerde cemʿ olmasın yā-yı tasgīr ile sakīl görmeğin dālʼın teşdīdi tahfif olunmuştur. Ve bu mesel şol kimse hakkında darb olunur ki halk içinde sīt ve sadā ile nāmı söylene ve hīn-i mülākātta hakīr görüle. Ve İbnuʼs-Sikkīt: لَا تَسْمَعُ بِالْمُعَيْدِي لَا “تَسْمَعُ بِالْمُعَيْدِي لَا تَرَاهُ” “إِسْمَعُ بِهِ وَلَا تَرَاهُ”

الْعِدُّ [el-ʿidd] (ʿaynʼin kesriyle) Şol sudur ki onun māddesi olmağın munkatıʿ olmaya, pınar suyu ve kuyu suyu gibi.

الْأَعْدَادُ [el-aʿdād] (hemzenin fethiyle ve ʿaynʼin sükūnuyla) عِدٌّ [ʿidd]in cemʿidir, kuyu suları ve pınar suları maʿnāsına. Ve عِدٌّ [ʿidd] Kezālik kesret maʿnāsına da gelir; yukālu: قَبِضٌ إِنَّهُمْ لَدُوْ عِدٍّ وَقَبِضٌ [qibḍ] kâfʼin kesriyle ve bā-i muvahhadenin sükūnuyla ʿaded-i kesīr maʿnāsınadır.

الْعِدَادُ [el-ʿidād] (ʿaynʼin kesriyle) Yılan soktuğu yerin yılı tamām oldukça acısı

depreşmek; yukālu: عَادَتْهُ اللَّسْعَةُ إِذَا أَتَتْهُ لِعِدَادٍ Ve fiʼl-hadīsī: مَا زَالَتْ أُكَلَّةُ حَبِيْرٍ تُعَادِي فَهَذَا “أَوَانٌ قَطَعْتَ أَبْهَرِي” Ve أَبْهَرٌ [ebher] hemzenin fethiyle şol damardır ki o munkatıʿ oldukça sāhibi vefāt eder. Ve

عِدَادٌ [ʿidād] Kamer Süreyyāʼya nāzil olduğu vakte dahi derler; yukālu: لَقِيْتُ فَلَانًا عِدَادًا الثَّرِيًّا أَي مَرَّةً فِي الشَّهْرِ وَذَلِكَ أَنَّ الْقَمَرَ يَنْزِلُ الثَّرِيًّا فِي كُلِّ شَهْرٍ مَرَّةً Ve

يَوْمَ الْعِدَادِ [yevmuʼl-ʿidād] ʿAtā gününe derler. Ve

عِدَادٌ [ʿidād] Cünün ʿalāmetine dahi derler. Ve

عِدَادٌ [ʿidād] Sayı maʿnāsına da gelir; yukālu: فِي عِدَادِ أَهْلِ الْخَيْرِ أَي يُعَدُّ مَعَهُمْ Ve

عِدَادُ الْقَوْسِ [ʿidāduʼl-ḳavs] Yayın kirişi āvāzıdır. Ve

عِدَادٌ [ʿidād] Dīvāna dahi derler; yukālu: فَلَانَ عِدَادُهُ فِي بَنِي فَلَانَ إِذَا كَانَ دِيْوَانُهُ مَعَهُمْ أَي يُعَدُّ مِنْهُمْ فِي الدِّيْوَانِ

الْعِدْدُ [el-ʿided] (ʿaynʼin kesri ve dālʼin fethiyle) عِدَادٌ [ʿidād]ın maksūrudur, عِدَادُ اللَّسْعَةِ maʿnāsına ki el-ān mürür etti. Ve bunun maksūr gelmesi zarūret-i şīʿre maḥsūstur.

الْعِدْدَانُ [el-ʿiddān] (ʿaynʼin kesri ve dālʼın teşdīdiyle) ʿAhd maʿnāsınadır. Ve

الْعِدْدَانُ [el-ʿaddān] (ʿaynʼin fethiyle) Bimaʿnāhu; yukālu: كَانَ ذَلِكَ فِي عِدَانَ فَلَانَ وَعِدَانَ فَلَانَ أَي عَلَى عَهْدِهِ وَرَمَانِهِ

[ع ر د]

الْعَرْدُ [el-ʿard] (ʿaynʼin fethiyle ve rāʼnın dahi sükūnuyla) Berk nesne; yukālu: عَرْدٌ أَي صُلْبٌ

الْعُرُودُ [el-ʿurūd] (zammeteynle) Çıkmak ve yücelmek; yukālu: عَرَدَ الثَّبْتُ يَعْرُدُ عُرُودًا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَلَعَ وَازْتَفَعَ يُسْتَعْمَلُ فِي النَّابِ

وغيره Ya'nī azı dişi ve gayrı dahi isti'mâlde böyledir.

الْعَرَادُ [el-ʿarād] (ʿayn'ın fethiyle) Bir ottur.

الْعَرَادَةُ [el-ʿarādet] (kezālik ʿayn'ın fethiyle) Dişi çekirge. Ve iyi hāle dahi derler; yukālu: **فُلَانٌ فِي عَرَادَةٍ خَيْرٌ أَيُّ فِي حَالٍ خَيْرٍ** Ve

عَرَادَةٌ [ʿarādet] Bir atın ismidir.

الْعَرَادَةُ [el-ʿarrādet] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Bir nesnedir kiçirek manc'nîk misâlinde.

التَّعْرِيدُ [et-taʿrīd] (ʿalā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Kaçmak; yukālu: **عَرَدَ الرَّجُلُ تَعْرِيدًا** إِذَا فَرَّ

الْعَرْنَدُ [el-ʿarended] (fethateynle ve nūn'un sükunu ve dāl'ın fethiyle) Katı nesne. Ve **سَفْرَجَلٌ** [sefercel]e mülhaktır. Ve **سَفْرَجَلٌ** [sefercel] ayva dedikleri maʿrūf meyvedir.

الْعُرُنْدُ [el-ʿurund] (ʿayn'ın ve rā'nın zammesiyle ve nūn'un sükunuyla) Kalın kiştir. Sībeveyhi rivāyetinde. Ve bunun nazīri kelām-ı ʿArabda **تُرُنْجٌ** [turunc]dur.

[ع ر ب د]

الْعَرَبْدَةُ [el-ʿarbedet] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükunu ve bā'nın fethiyle) Yaramaz hüy, sū'u'l-huluk maʿnāsına.

الْمُعَرَبْدُ [el-muʿarbed] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Şol kimse ki mest oldukça yoldaşına izā eyleye.

الْعُرْبُدُ [el-ʿirbedd] (ʿayn'ın kesri ve rā'nın sükunu ve bā'nın fethi ve dāl'ın teşdidiyle) **سَلْغَدٌ** [şilgadd] gibi **جَرْدَاہُ** [cirdaḥ]a mülhaktır, bir yılandır ki kışırır velâkin kimseyi incitmez. Ve **سَلْغَدٌ** [silgadd] sīn'in kesriyle ve ğayn-ı muʿcemenin fethiyle ve dāl'ın teşdidiyle ahmak maʿnāsına. Ve **جَرْدَاہُ** [cirdaḥ] cīm'in kesri ve rā-i müh-

melenin sükunu ve dāl-ı mühmelenin fethiyle ve ḥā-i mühmele ile fermüde deveye derler.

[ع س ج د]

الْعَسَجِدُ [el-ʿasced] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in sükunu ve cīm'in fethiyle) Altın, **ذَهَبٌ** [zeheb] maʿnāsına. Ve **عَسَجِدٌ** [ʿasced] harf-i zevlakīsiz gelen rubāʿilerin biridir. Ve **ذَوْلَقٌ** [zevlaḳ] zāl'ın fethiyle dil ucuna derler.

الْعَسَجِدِيَّةُ [el-ʿAscediyyet] (kezālik ʿayn'ın fethi ve sīn'in sükunuyla ve yā'nın teşdidiyle) Bir mevzi'in ismidir. Ve

عَسَجِدِيَّةٌ [ʿascediyyet] Kezālik şol devele-re derler ki tezyīn olunmuştur pādīşāhlar için.

[ع ص د]

الْعَصْدُ [el-ʿaşd] (ʿayn'ın fethi ve şād'ın sükunuyla) Burmak; yukālu: **عَصَدَهُ عَصْدًا مِّنَ** **الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَوَاهُ**

الْعَاصِدُ [el-ʿāşid] (şād'ın kesriyle) Şol devedir ki ölürken başını omuzundan cānibe bura.

الْعُصُودُ [el-ʿuşūd] (zameteynle) Ölmek, mevt maʿnāsına; yukālu: **عَصَدَهُ عُصُودًا إِذَا مَاتَ**

الْعَصِيدَةُ [el-ʿaşīdet] (ʿayn'ın fethi ve şād'ın kesriyle) Bulamaç dedikleri aştır ki kefçe ile onu döndürürler tā ki kaba koduklarında çömlekte bir nesne bākī kalmayıp cümle kaba dökülür.

الْعِصْوَادُ [el-ʿişvād] (ʿayn'ın kesriyle ve şād'ın sükunuyla) Emr-i ʿazīm; yukālu: **وَقَعُوا فِي عِصْوَادٍ أَيُّ أَثَرٍ عَظِيمٍ**

الْعِصَاوِدُ [el-ʿaşāvid] (ʿayn'ın fethiyle ve vāv'ın kesriyle) **عِصْوَادٌ** [ʿişvād]ın cemʿidir; yukālu: **جَاءَتِ الْإِبِلُ عِصَاوِدًا إِذَا رَكِبَتْ بَعْضُهَا بَعْضًا**

[ع ض د]

الْعَضُدُ [el-ʿaḍud] (ʿayn’ın fethi ve dād’ın zammıyla) Kol ki dirsekten omuz başına varınca سَاعِدٌ [sāʿid] maʿnāsına, egerçi سَاعِدٌ [sāʿid]in meşhūru budur ki bilek maʿnāsına ola, nitekim *Muhezzeb*’de “eriş”le taʿbīr etmiştir, lākin Cevherī’nin tefsīrinden fehm olunan budur ki dirsekten ketife varınca سَاعِدٌ [sāʿid] itlāk oluna. Ve “eriş” bileğe derler, nitekim Hālīmī lügatinde taʿarruz etmiştir. Ve bunda dört lügat vardır: biri عَضُدٌ [ʿaḍud]dur dād’ın zammıyla ve biri dahi dād’ın kesriyledir عَضُدٌ [ḥazur] ile حَزِيرٌ [ḥazir] gibi ve عَضُدٌ [ʿaḍd]dur dād’ın sükūnuyla ve عَضُدٌ [ʿuḍd]dur ʿayn’ın zammı ve dād’ın sükūnuyla, misli: ضَغَفٌ [ḍaʿf] ve ضُغِفٌ [ḍuʿf].

الْعَضُدُ [el-ʿaḍd] (ʿayn’ın fethi ve dād’ın sükūnuyla) Muʿāvenet etmek; yukālu: عَضَدْتُهٗ أَغْضُدُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bir kimsenin koluna deĝmeye dahi derler. Ve ağacı dahi kesmeğe derler; yukālu: عَضَدْتُ الشَّجَرَ أَغْضُدُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ قَطَعْتُهُ بِالْمِعْضِدِ **الْمِعْضُدُ** [el-miʿḍad] (mīm’in kesri ve dād’ın fethiyle) Pāzūbend dedikleri nesne ki kola bağlarlar.

الْمِعْضَادُ [el-miʿḍād] (mīm’in kesriyle) Bi-maʿnāhu.

الْمِعْضُدُ [el-miʿḍad] (mīm’in kesri ve dād’ın fethiyle) Dehre dedikleri ālet ki onunla ağaç keserler.

الْمِعْضُودُ [el-maʿḍūd] Kesilen ağaç.

الْعَضُدُ [el-ʿaḍad] (fethateynle) Bi-maʿnāhu.

الْمِعْضَادَةُ [el-miʿḍādet] (mīm’in zammıyla ve dād’ın fethiyle) Muʿāvenet etmek.

الْإِعْضَادُ [el-iʿḍād] (hemzenin kesri ve ʿayn’ın sükūnu ve tā’nın kesriyle)

Muʿāvenet talep etmek; yukālu: إِعْضَدْتُ بِهِ بِفُلَانٍ أَيْ اسْتَعْنْتُ بِهِ Ve bir nesneyi kol üzerine komaga dahi derler; yukālu: إِعْضَدْتُ الشَّيْءَ أَيْ جَعَلْتُهُ فِي عَضْدِي

الْعَاضِدَانِ [el-ʿāḍidān] Şol iki saf hurmā fidanlarıdır ki birbirine mukābil dikilmiş ola.

الْعَاضِدُ [el-ʿāḍid] (dād’ın kesriyle) Şol devedir ki nākanın koluna yapışır nākayı çökürür.

الْعَضِيدُ [el-ʿaḍīd] (ʿayn’ın fethi ve dād’ın kesriyle) Şol hurmā ağacıdır ki onun dalına el yetişe, Aşmaʿī rivāyeti üzere.

الْعَضِدَانُ [el-ʿiḍdān] (ʿayn’ın kesriyle ve dād’ın sükūnuyla) عَضِيدٌ [ʿaḍīd]in cemʿidir, kiçirek hurmā ağaçları maʿnāsına. Ve Aşmaʿī eyitti: Kaçan ki hurmā ağacının dalına el yetişmese ona جَبَارَةٌ [cebbāret] derler cīm’in fethi ve bā’nın teşdīdiyle ve rā-i mühmele ile.

الْأَعْضُدُ [el-aʿḍad] (hemzenin fethi ve ʿayn’ın sükūnu ve dād’ın fethiyle) Kolu ince kimse, رَقِيقُ الْعَضْدِ maʿnāsına.

الْغَضَادِي [el-ʿuḍādiyy] (ʿayn’ın zammı ve dāl’ın kesri ve yā’nın teşdīdiyle) Kolu büyük kimse, عَظِيمُ الْعَضْدِ maʿnāsına.

الْعَضِدَةُ [el-ʿaḍidet] (ʿayn’ın fethi ve dād’ın kesri ile) Kolu kısa olan el; yukālu: يَدٌ عَضِدَةٌ إِذَا قَصُرَتْ عَضْدُهَا İbnu’s-Sikkīt’ten böyle rivāyet olunmuştur.

الْأَعْضَادُ [el-aʿḍād] (hemzenin fethi ve ʿayn’ın sükūnuyla) Her nesnenin etrāfın bağlayan şey binādan ve gayrıdan. أَعْضَادٌ حَوْضٍ [aʿḍādu ḥavḍ] derler, şol taşlara [denir] ki havuzun suyu dağılmasın diye havuzun etrāfına dikerler.

الْعَضَادَاتَانِ [el-ʿiḍādetān] (ʿayn’ın kesriyle)

Kapının iki cānibinde olan ağaçlara derler ki kapının iki cānibin bağlasın diye ederler.

الْعَضْدُ [el-‘aḍad] (fethateynle) Bir marazdır ki devenin kollarına ‘arız oldukta kolların yararlar; yukālu: عَضَدَ الْبَعِيرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْمُعَضَّدُ [el-mu‘aḍḍad] (mīm’in zammıyla ve ‘ayn’ın ve ḍād’ın fethiyle ve ḍād’ın teşdidiyle) Şol kaftandır ki giyen kimse- nin kolu yerinde ‘alemi vardır.

الْمُعَضَّدَةُ [el-mu‘aḍḍadet] (kezālik mīm’in zammı ve ‘ayn’ın ve ḍād’ın fethiyle ve ḍād’ın teşdidiyle) Şol develerdir ki kollarında dāgları ola.

الْعِضَادُ [el-‘iḍād] (‘ayn’ın kesriyle) Şol dāga derler ki devenin koluna yakarlar.

الْمُعَضَّدِ [el-mu‘aḍḍid] (mīm’in zammı ve ḍād’ın kesri ve teşdidiyle) Şol hurmā koruğudur ki bir cānibinden olmağa başlar.

الْيَغْضِدُ [el-ya‘ḍid] (yā’nın fethi ve ‘ayn’ın sükūnu ve ḍād’ın kesriyle) Bir ottur ki ona tarhaşkūḳ derler ki ba‘zılar onu acı kasnī ile tefsīr etmiş, ba‘zılar acı marulla tefsīr etmiştir, kezā fi’t-*Terjemān*.

ع ط ر د

الْعَطْرُدُ [el-‘aṭarred] (‘ayn’ın ve ṭā’nın fethi ve rā’nın teşdidiyle) Uzun, tavīl ma‘nāsına; yukālu: يَوْمَ عَطْرُدَ وَشَأَوُ عَطْرُدَ Ve شَأَوُ [ʃeˈv] şīn-i mu‘cemenin fethi ve hemzenin sükūnuyla bir nesnenin gāyetine derler.

الْعُطَارِيدُ [el-‘Uṭārid] (‘ayn’ın zammı ve rā’nın kesriyle) Bir yıldızın adıdır, حُنْسٌ [ḥunnes]ten. Ve حُنْسٌ [ḥunnes] ḥā’nın zammı ve nūn’un teşdidi ve fethiyle gizlenen nesnelere, zikr olunan yıldızlar gāhī gurūb ettiği için حُنْسٌ [ḥunnes] derler. Ve

عُطَارِيدُ [‘Uṭārid] Temīm’den bir cemā‘atin adıdır ki onlar Ebī Recā el-‘Uṭāridi demekle ma‘rūf kimsenin kavmidir.

ع ط و د

الْعَطْرَوْدُ [el-‘aṭavved] (fethateynle ve vāv’ın fethi ve teşdidiyle) Sūr‘atle olan seyr. Ve bu kelime humāsiye mülhaktır vāv’ı müşedded kılmakla.

ع ق د

الْعَقْدُ [el-‘aḳd] (‘ayn’ın fethi ve ḳāf’ın sükūnuyla) Bağlamak; yukālu: عَقَدْتُ الْحَيْلَ Ve rubb misillinin galīz olmasına dahi عَقْدٌ [‘aḳd] derler; yukālu: عَقَدَ الرُّبُّ وَغَيْرُهُ إِذَا غَلَطَ Bu takdīrce عَقْدٌ [‘aḳd] bağlanmak ma‘nāsına olur.

الْإِنْعِقَادُ [el-in‘iḳād] (hemzenin kesri ve nūn’un sükūnuyla) Bağlanmak.

الْعَقِيدُ [el-‘aḳīd] (‘ayn’ın fethi ve ḳāf’ın kesriyle) Kavī ve galīz olan nesne. Ve

عَقِيدٌ [‘aḳīd] Bir nesneyi mukarrer kılıcı ma‘nāsına da gelir; yukālu: عَقِيدُ الْكَرْمِ وَعَقِيدٌ اللُّؤْمُ Ya‘nī “İhsānı ve isā‘eti ciheti sābittir.”

الْإِعْقَادُ [el-i‘ḳād] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi kavī kılmak; yukālu: أَعَقَدْتُهُ أَنَا

أَعَقَدْتُهُ [et-ta‘ḳīd] Bi-ma‘nāhu; yukālu: أَعَقَدْتُهُ تَغْيِيدًا Kisā‘ī eyitti: Katran misillide ve rubb misillide تَعَقَّدَ حَتَّى أَعَقَدْتُهُ derler.

التَّعَقُّدُ [et-te‘aḳḳud] (fethateynle ve ḳāf’ın zammı ve teşdidiyle) Kavī kılmak. Ve

تَعَقَّدُ [te‘aḳḳud] Bir yere cem‘ olup yığılmağa dahi derler; yukālu: تَعَقَّدَ الرَّمْلُ وَالْحَيْطُ وَغَيْرُهُمَا

الْعُقْدَةُ [el-‘uḳdet] (‘ayn’ın zammı ve ḳāf’ın sükūnuyla) Düğüm yeri ya‘nī şol yer ki ‘akd onun üzerine olur; yukālu: جُبِرَتْ يَدُهُ عَلَى عُقْدَةِ أَيِّ عَلَى عَنَمٍ Ya‘nī “Elde olan sınık

üzerine sargı sarıldı.” Ve عُنْمٌ [ʿaṣm] sınık yere derler. Ve

عُقْدَةٌ [ʿuḳdet] Şol yere derler ki ağacı çok ola yāhūd hurmālİK olup hurmā ağaçları çok ola. Ve fi'l-meseli: **أَلْفٌ مِنْ غُرَابٍ** “أَلْفٌ مِنْ غُرَابٍ” “Kesirü'l-eşcār olan yerin gurābından ülfeti ziyādedir.” Ve أَلْفٌ [ālef] elifin meddiyle me'lūfrek ma'nāsına, zīrā eşcārı çok olan yerin gurābı uçmaz.

الْعُقْدُ [el-ʿuḳad] (ʿayn'ın zammı ve ḳāf'ın fethiyle) عُقْدَةٌ [ʿuḳdet]in cem'idir, gazab ma'nāsına da isti'māl olunur; yukālu li'r-reculi izā sekene gazabuhu: **فَدَّ تَحَلَّلْتُ عُقْدُهُ** Ve

عُقْدٌ [ʿuḳad] Kezālik şol kavme derler ki bir yere yığılmış ola. Müfredi **الْعُقْدَةُ** [el-ʿaḳid] (ʿayn'ın fethi ve ḳāf'ın kesriyle).

العُقْدَةُ [el-ʿiḳdet] (ʿayn'ın kesriyle) Kılāde ki boyun bağına derler.

الأُعْقَادُ [el-aʿḳad] (hemzenin fethi ve ʿayn'ın sükünüyle) ve

العُقْدُ [el-ʿaḳid] (ʿayn'ın fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Şol kimsedir ki dili revān olmayıp tutkun söyleye.

العُقْدُ [el-ʿaḳad] (fethateynle) Dil tutkun olmak; yukālu: **عَقَدَ لِسَانُهُ يَقَعْدُ عَقْدًا** Ve

عَقِيدٌ [ʿaḳid] Kum yığınlarına dahi derler ki vāhidi **عَقِيدَةٌ** [ʿaḳidet]tir, Ebū ʿAmr rivāyeti üzere.

المُعَقَّدَةُ [el-muʿaḳḳadet] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethi ve teşdidiyle) Şol iplere derler ki birbirine bağlanmış ola; teşdīd teksir içindir.

المُعَقَّدُ [el-muʿaḳḳad] (kezālik mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethi ve teşdidiyle) Şol kelāma derler ki ma'nāsı vāzih olmaya.

الإِعْتِقَادُ [el-iʿtiḳād] (hemzenin kesri ve

ʿayn'ın sükünü ve tā'nın kesriyle) Bir nesne muhkem olmak; yukālu: **إِعْتَقَدَ الشَّيْءُ أَيَّ** **اشْتَدَّ وَصَلَبَ** Ve

إِعْتِقَادٌ [iʿtiḳād] Bir nesneye kalbde karār vermek; yukālu: **إِعْتَقَدَ كَذَا بِقَلْبِهِ**

المُعَقُّودُ [el-maʿḳūd] Re'y sābit; yukālu: **لَيْسَ لَهُ مَعْقُودٌ أَيَّ عَقْدٌ رَأَى**

المُعَاقَدَةُ [el-muʿāḳadet] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethiyle) ʿAhdleşmek.

التَّعَاقُدُ [et-teʿāḳud] (fethateynle ve ḳāf'ın zammıyla) Kavl ve karār edişmek; yukālu: **تَعَاقَدَ الْقَوْمُ فِيمَا بَيْنَهُمْ** Ve

تَعَاقُدٌ [teʿāḳud] Kılābın birbiriyle bağlanması ki erkeği dişisiyle cemʿ oldukta vākiʿ olur.

المُعَقَّدُ [el-maʿḳid] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Dügüm yeri.

المُعَاقِدُ [el-meʿāḳid] (kezālik mīm'in fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Dügüm yerleri. Ve ʿArabların **هُوَ مِثِّي مَعْقِدَ الإِرَارِ** dedikleri, kurb-i menzileden kināyettir.

العُقْدَاءُ [el-ʿaḳdā] (ʿayn'ın fethi ve ḳāf'ın sükünü ve elifin meddiyle) Şol koyuna derler ki kuyruğu bağlı gibi ola.

الأُعْقَادُ [el-aʿḳad] (hemzenin fethi ve ʿayn'ın sükünüyle) Kelb ma'nāsınadır. Kuyruğu ekseriyyā bağlı gibi olduğu için **أُعْقَدُ** [aʿḳad] ismi kelbde iştiḥār bulmuştur.

العُنُقُودُ [el-ʿunḳūd] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un sükünü ve ḳāf'ın kezālik zammıyla) Üzüm salkımı.

العِنَاقِيدُ [el-ʿanāḳid] (fethateynle ve ḳāf'ın kesriyle) **عُنُقُودٌ** [ʿunḳūd]un cem'i, üzüm salkımları ma'nāsına.

العِنَقَادُ [el-iḳḳād] (ʿayn'ın kesri ve nūn'un sükünüyle) Kezālik salkım ma'nāsına da lügattır.

الْعَاكِدُ [el-‘ākid] (kāf’ın kesriyle) Şol nākadır ki yüklü olması mukarrer ola. Ve عَاكِدٌ [‘ākid] dediler, zīrā kuyruğu bağlı gibi kalır hāmile olduğun bildirmek için. Ve

عَاكِدٌ [‘ākid] Kuyunun harīmine ve etrāfına dahi derler.

مَعْقُودُ الْقَرَى [ma‘qūdu’l-ḳarā] Derler şol nākaya ki arkası berk ola. Ve قَرَى [ḳarā] ḳ āf’ın fethi ve elifin kasrıyladır.

الْعَاكِدُ [el-‘akd] (‘ayn’ın fethi ve kāf’ın kesriyle) Şol deveye derler ki kaviyyü’l-halk ola; ‘Arabların عَقْدُ مُمَرِّ [‘aḳdu mumerr] dedikleri kavllerinden me’hūzdur. Ve مُمَرٌّ [mumerr] mīm-i ūlānın zammı ve rā’nın teşdidiyle muhkem ma’nāsına.

[ع ك د]

الْعَاكِدَةُ [el-‘akedet] (fethateynle) Dilin dibi, aslu’l-lisān ma’nāsına.

الْعَاكِدُ [el-‘akd] (‘ayn’ın fethi ve kāf’ın sükūnuyla) Semirmek; yukālu: عَاكِدَ الضَّبِّ مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا سَمِنَ

الْعَاكِدُ [el-‘akid] (‘ayn’ın fethi ve kāf’ın kesriyle) Semiz olan keler. Ve

عَاكِدٌ [‘akid] Semiz deveye derler; yukālu: نَاقَةٌ عَاكِدَةٌ أَيْ سَمِينَةٌ

الْعَاكِلِيدُ [el-‘ukālid] (‘ayn’ın zammı ve lām’ın kesriyle) Koyu süt

الْعَاكِلِيدُ [el-‘ukelid] (‘ayn’ın ve lām’ın fethiyle) Bi-ma’nāhu bi-ziyādeti’l-lāmi fihimā.

[ع ل د]

الْعَالِدُ [el-‘ald] (‘ayn’ın fethi ve lām’ın sükūnuyla) Berk ma’nāsına; yukālu: شَيْءٌ عَالِدٌ أَيْ صَلْدٌ Ve boyun sinirine dahi عَالِدٌ [‘ald] derler.

الْعَالِنْدَى [el-‘alendā] (fethateynle ve nūn’un

sükūnu ve elifin kasrıyla) Her nesnenin kalınına derler.

الْعَالَانِدُ [el-‘alānid] (‘ayn’ın fethi ve nūn’un kesriyle) Cem’i, kalın nesnelere ma’nāsına.

الْعَالِنْدَى [el-‘ulendā] (‘ayn’ın zammıyla dahi rivāyettir)

الْأَعْلِنْدَاءُ [el-i‘lindā] (hemzenin kesri ve ‘ayn’ın sükūnu ve lām’ın kesri ve elifin meddiyle) Galiz ve kavī olmak; yukālu:

إِعْلِنْدَى الْجَمَلُ وَأَكْلِنْدَى أَيْ غَلَطَ وَاشْتَدَّ

الْعَلْوُدُ [el-‘illevd] (‘ayn’ın kesri ve lām’ın sükūnuyla ve vāv’ın fethi ve dāl’ın teşdidiyle) Büyük, kebīr ma’nāsına. Kāle Ebū ‘Ubeyde: كَانَ مُجَاشِعٌ بِنُ دَارِمٍ عَلْوُدُ الْعُنُقِ أَيْ كَبِيرَ الْعُنُقِ

[ع ل ه د]

الْعَالِهْدَةُ [el-‘alhedet] (‘ayn’ın fethi ve lām’ın sükūnuyla) Oğlanın gıdāsın hūb etmek; yukālu: غَلِهْدْتُ الصَّبِيَّ إِذَا أَحْسَنْتَ غِدَاءَهُ

[ع م د]

الْعَامُودُ [el-‘amūd] (‘ayn’ın fethi ve mīm’in zammıyla) Ev direği, sütün-ı hāne ma’nāsına.

الْأَعْمِدَةُ [el-‘amidet] (hemzenin fethi ve ‘ayn’ın sükūnu ve mīm’in kesriyle) Cem’i killeti. Ve

عَمُودُ الصُّبْحِ [‘amūdu’ş-şubḥ] Sabāh vaktinde ufku beyāzı; yukālu: إِذَا سَطَعَ عَمُودُ الصُّبْحِ إِذَا ظَهَرَ

عَمُودُ الْبَطْنِ [‘amūdu’l-baṭn] Arka, püşt ma’nāsına; yukālu: حَمَلَهُ عَلَى عَمُودِ بَطْنِهِ أَيْ عَلَى عَمُودِ الْقَوْمِ سَيِّدُهُمْ وَظَهْرَهُ

الْعُمْدُ [el-‘umud] (zameteynle) Cem’i kesreti.

الْعَمْدُ [el-‘amed] (fethateynle) Kezālik cem’. Ve bu ikisiyle kırā’at olundu, Bārī

taʿālānın (9) (الهمزة) ﴿فِي عَمَدٍ مُمَدَّدَةٍ﴾ dediği kavli. Ve

عَمَدٌ [ʿamed] Yer yağmurdan nem-nāk olmağa ve deve hörgücü mecrüh olmağa da derler, ʿalā-mā se-yecīu.

الْحَبَاءُ الْمُعَمَّدُ [el-ḥibāʿu'l-muʿammed] Dirrekli çadır. حَبَاءٌ [ḥibāʿ] ḥā'nın kesri ve elifin meddiyle yünden olan çadır. مُعَمَّدٌ [muʿammed] mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sâninin fethi ve teşdidiyledir.

الْعِمَادُ [el-ʿimād] (ʿayn'ın kesriyle) Yüksek binâlar, müzekker ve müennes gelir.

الْعِمَادَةُ [el-ʿimādet] (ʿayn'ın kesriyle) عِمَادٌ [ʿimād]ın vāhidi. Ve فَلَانَ طَوِيلُ الْعِمَادِ derler kaçan ki ziyârete varanlara menzili maʿlûm olsa.

الْعَمْدُ [el-ʿamd] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in sükunuyla) Kasd etmek; tekûlu: عَمَدْتُ لِلشَّيْءِ أَعْمَدُ عَمْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَصَدْتَ لَهُ أَيْ فَعَلْتَ ذَلِكَ عَمْدًا عَلَى عَيْنٍ وَعَمْدٌ yukālu: Ve bir nesneyi direkledi kaldirmağa dahi derler; yukālu: عَمَدْتُ الشَّيْءَ أَيْ عَمَدْتُ عَمْدًا مِنْ أَقْمَتِهِ بَعِمَادٍ يُعْتَمَدُ عَلَيْهِ عَمْدَهُ مِنْ كَذَا أَيْ عَمَدٌ مِنَ الْمَرْصُ أَيْ قَدَحَهُ وَأَثْقَلَهُ ”أَعْمَدُ مِنْهُ“ Ve minhu kavlu Ebī Cehl: ”أَعْمَدُ“ ”أَعْمَدٌ مِنْ“ Ve tekûlu'l-Arab: ”أَعْمَدٌ مِنْ سَيِّدٍ قَتَلَهُ قَوْمُهُ“ كَيْلٍ مُحِجٍّ ”أَيْ هَلْ رَأَى عَلَيْهِ شَيْءٌ“

التَّعَمُّدُ [et-teʿammud] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Hatânın mukâbili.

الْإِعْمَادُ [el-iʿmād] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi direkledi kaldırmak.

الْإِنْعِمَادُ [el-inʿimād] (kezâlik hemzenin kesri ve nûn'un sükunuyla) Direğe alınmak; yukālu: أَعْمَدْتُهُ فَأَنْعَمَدُ

الْمَعْمُودُ [el-maʿmūd] (mīm-i evvelin fethi

ve sâninin zammıyla) Şol kimsedir ki onu ʿaşk zebûn etmiş ola.

الْعَمِيدُ [el-ʿamīd] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in kesriyle) Kezâlik ʿaşktan zebûn olan kimse.

عَمِيدُ الْقَوْمِ [ʿamīdu'l-ḳavm] Bir kavmin ulusu, سَيِّدُ الْقَوْمِ maʿnāsına.

الْعُمْدَةُ [el-ʿumdet] (ʿayn'ın zammı ve mīm'in sükunuyla) Şol nesnedir ki ona iʿtimād oluna.

الْإِعْتِمَادُ [el-iʿtimād] (hemzenin kesriyle) Söykünmek, ittikā maʿnāsına; yukālu: Ve إِعْتَمَدْتُ عَلَى الشَّيْءِ أَيْ اتَّكَيْتُ

إِعْتِمَادٌ [iʿtimād] Sığınmağa dahi derler; yukālu: إِعْتَمَدْتُ عَلَيْهِ فِي كَذَا أَيْ اتَّكَلْتُ عَلَيْهِ

الْعَمَدُ [el-ʿamed] (fethateynle) Yer yağmurdan nem-nāk olmak, bir mertebede ki toprağı ele alıp sıkılsa müctemīʿ ola; yukālu: عَمِدَ الثَّرَى يَعْمَدُ عَمْدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلَّغَهُ الْمَطَرُ

عَمَدٌ [ʿamed] Devenin hörgücü binilmeden incelveğe dahi derler hālâ ki taşrası sahîh görünür.

الْعَمِيدُ [el-ʿamid] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in kesriyle) Nem-nāk olan yer. Ve hörgücü incelen deve; yukālu: بَعِيرٌ عَمِيدٌ أَيْ مُتَّفَضِحٌ Ve سَنَامٌ [senām] sîn'in fethiyle deve hörgücüne derler.

[ع م ر د]

الْعَمَرَدُ [el-ʿamerred] (fethateynle ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Uzun, tavîl maʿnāsına; yukālu: شَأْوُ عَمَرَدٍ ve طَرِيقُ عَمَرَدٍ ve فَرَسٌ عَمَرَدٌ Ve شَأْوٌ [ʃeʷ] şîn-i muʿceme ve sükûn-ı hemze ile bir nesnenin gâyetine derler.

[ع ن د]

الْعُوْدُ [el-^ʿunūd] (zammeteynle) ʿUdūl ve rüçū^ʿ ma^ʿnāsına; yukālu: عَنَدَ عَنِ الطَّرِيقِ يَعُوْدُ عَنَدَ عُنُوْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَدَلَ Ve

عُنُوْدُ [ʿunūd] Hakkı bilirken hilāfın işle-
mek; yukālu: عَنَدَ يَغْنِيْدُ عُنُوْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا
خَالَفَ وَرَدَّ الْحَقَّ وَهُوَ يَغْرِفُهُ

الْعُنُوْدُ [el-^ʿanūd] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un
zammıyla) ʿUdūl eden kimse. Ve

عُنُوْدُ [ʿanūd] Şol nākaya derler ki bir
kenārda otlaya.

الْعُنُوْدُ [el-^ʿunūd] (zammeteynle) عُنُوْدُ [ʿanūd]
un cem'i. Ve عُنِيْدُ [ʿanīd]in cem'i, hakka
muhālefet eden kimseler ma^ʿnāsına, mis-
lu: رَغِيْفٌ [reġīf] ve رُغْفٌ [ruġuf]. Ve رَغِيْفٌ
[reġīf] rā-i mühmele ve ġayn-ı mu^ʿceme
ile bir nev^ʿ ekmektir. Ve

عُنُوْدُ [ʿanūd] Damarın kanı dinmemek;
yukālu: عِنْدَ الْعُرْقُ إِذَا سَالَ وَلَمْ يَزَقْ

الْعَانِيْدُ [el-^ʿānid] Kanı dınmeyen damar. Ve

عَانِيْدُ [ʿānid] Sağlı sollu dürtmek ma^ʿnāsına
da gelir, عِنْدُ [ʿanid] gibi nūn'un kesriyle,
ʿalā-mā se-yecū. Ve yoldan taşra gi-
den deve. Ve şol kimse ki hakkı bilirken
hilāfın işleye.

الْعُنُوْدُ [el-^ʿunūd] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un
fethi ve teşdidiyle) عَانِيْدُ [ʿānid]in cem'i,
hakka muhālefet edenler ma^ʿnāsına.

الْإِعْنَادُ [el-^ʿinād] (hemzenin kesriyle) Bir-
biri ardınca kusmak; yukālu: أَعْنَدَ فِي فَيْتِهِ أَيِ
اتَّبَعَ بَعْضُهُ بَعْضًا

الْعَانِيْدُ [el-^ʿanid] (fethateynle) Cānib;
yukālu: يَمْشِي وَسَطًا لَا عَنَدًا

الْعَانِيْدُ [el-^ʿanīd] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un
kesriyle) Hakkın hilāfın işleyen kimse.

الْعَانِيْدَانُ [el-^ʿĀnidān] (nūn-ı evvelin kesriy-

le) İki derenin adıdır.

الْمُعَانِدَةُ [el-mu^ʿānedet] (mīm'in zammı ve
nūn'un fethiyle) ve

الْعِنَادُ [el-^ʿinād] (ʿayn'ın kesriyle) Hakka
muhālefet etmek. Ve mutlakan mu^ʿāraza
etmeğe dahi derler; yukālu: عَانِدٌ مُعَانِدَةٌ وَعِنَادًا

الْعَانِيْدُ [el-^ʿanid] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un
kesriyle) Sağlı ve sollu dürtmek; yukālu:
طَعَنَ عِنْدَ إِذَا كَانَ يَمْنَةً وَيَسْرَةً

عِنْدُ [inde] (ʿayn'ın kesri ve nūn'un
sükūnuyla) Bir nesnenin huzūruna derler;
yukālu: فِيهَا ثَلَاثُ لُغَاتٍ عِنْدَ وَعِنْدَ وَعِنْدَ
ʿayn'ın kesri ve fethi ve zammıyla ve cümlesinde
nūn'un sükūnuyla. Ve

عِنْدُ [ʿinde] Zarf-ı mekān ve zarf-ı zamān
için gelir; yukālu: عِنْدَ اللَّيْلِ ve عِنْدَ الْحَاطِطِ
İllā ki bu zarf-ı gayr-i mütemekkindir,
mubtedā olması cā'iz deġildir, meselā:
عِنْدُكَ demek cā'iz deġildir. Ve hurūf-ı
من dāhil olur, لَدُنْ [ledun]e dāhil olduġu gibi.
Kālallāhu ta'ālā: ﴿رَحْمَةً مِنْ عِنْدِنَا﴾ (الكهف 65),
الأنبياء 84) وَقَالَ مِنْ لَدُنَّا وَلَا يُقَالُ مَضِيْتُ إِلَى عِنْدِكَ
Ve gāh olur ki عِنْدُ ile igrā olu-
nur; tekūlu: عِنْدَكَ زَيْدًا أَيِ حُدَّهُ

الْعُنُوْدُ [el-^ʿundud] (ʿayn'ın zammıyla ve
nūn'un sükūnu ve dāl-ı evvelin fethiyle)
Hulūvv ma^ʿnāsınadır; yukālu: مَا لِي مِنْهُ عُنُوْدٌ

الْمُعْلِنُوْدُ [el-mu^ʿlended] (mīm'in zammı ve
ʿayn'ın sükūnu ve lām'ın fethi ve nūn'un
sükūnu ve dāl-ı evvelin fethiyle) Kezālik
hulūvv ma^ʿnāsınadır; yukālu: مَا لِي مِنْهُ مُعْلِنُوْدٌ
مَا لِي مِنْهُ عُنُوْدٌ Ve gāh olur ki sebīl ma^ʿnāsına da ge-
lir; yukālu: مَا وَجَدْتُ إِلَى كَذَا مُعْلِنُوْدًا أَيِ سَبِيْلًا

[ع و د]

الْعَوْدُ [el-^ʿavd] ve

الْعَوْدَةُ [el-^ʿavdet] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın

sükūnuyla) Rücūc ma'nāsına; yukālu: عَادَ عَادٌ رَجَعَ إِلَيْهِ يَعُودُ عَوْدَةً وَعَوْدًا إِذَا رَجَعَ عَادَ لَهُ بَعْدَ مَا كَانَ أَيْ "الْعَوْدُ أَحْمَدٌ" Ve yukālu: عَادَ لَهُ بَعْدَ مَا كَانَ أَيْ "الْعَوْدُ أَحْمَدٌ" Ve yukālu: عَادَ لَهُ بَعْدَ مَا كَانَ أَيْ "الْعَوْدُ أَحْمَدٌ" Ve yukālu: عَادَ لَهُ بَعْدَ مَا كَانَ أَيْ "الْعَوْدُ أَحْمَدٌ"

عَوْدٌ [ʿavd] Yaşlı deveye dahi derler, şöyle ki بَازِلٌ [bāzil]den ve مُخْلِفٌ [muḥlif]ten yaşlı ziyāde ola. Ve بَازِلٌ [bāzil] bā-i muvahhadde ve zā-i mu'ceme ile sekiz yaşında olan deve ve مُخْلِفٌ [muḥlif] mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle ve ḥā-i mu'cemenin mā-beyninde sükūnuyla dokuz yaşında olan deve ki onuna basmış ola.

الْعَوْدَةُ [el-ʿivedet] (ʿayn'ın kesri ve vāv'ın fethiyle) عَوْدٌ [ʿavd]ın cem'i, yaşlı develer ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "إِنَّ جَزَجَرَ الْعَوْدُ: "يُنْفَعُ ثَانِيًا أَنْ يَفْعَلَ ثَانِيًا" "Ya'nī "Yaşlı deve çağırıldıkta yükin ziyāde eyle."

الْعَوْدَةُ [el-ʿavdet] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Yaşlı nāka; ve yukālu: "رَاحِمٌ" "Ya'nī "Muhārebede pırlerin tedbiriyle isti'ānet eyle, zīrā pırlerin tedbiri yiğitlerin huzūrundan hayırlıdır." Ve yukālu: "رَاحِمٌ" "Ya'nī "Muhārebede pırlerin tedbiriyle isti'ānet eyle, zīrā pırlerin tedbiri yiğitlerin huzūrundan hayırlıdır."

عَوْدٌ [ʿavd] Eski yola ve eski ululuğa dahi derler طَرِيقٌ قَدِيمٌ ve سُودَدٌ قَدِيمٌ ma'nāsına.

الْمَعَادُ [el-me'ād] (mīm'in fethiyle) Geri varacak yer, maşir ve mercīc ma'nāsına. Ve āhıret مَعَادٌ [me'ād]-ı halktır, halāyıkın varacak yeri olduğu için.

الْعِيَادُ [el-ʿiyād] (ʿayn'ın kesriyle) Hasta hātırın sormak; yukālu: عُدْتُ الْمَرِيضَ أَعُوْدُهُ: عِيَادَةٌ

الْعَادَةُ [el-ʿādet] Töre.

الْعَادُ [el-ʿād] ve

الْعَادَاتُ [el-ʿādāt] Cem'

الْإِغْتِيَادُ [el-i'tiyād] (hemzenin kesriyle) ve **التَّعَوُّدُ** [et-te'āvud] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) ʿĀdet; tekūlu: عَادَةٌ

وَإِعَادَتُهُ وَتَعَوُّدُهُ أَيُّ صَارَ عَادَةً لَهُ **التَّغْوِيْدُ** [et-ta'vīd] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) ʿĀdet etmek; yukālu: عَوْدٌ كَلْبُهُ الصَّيْدَ: عَوْدٌ فَتَعَوَّدَ Ve yukālu: عَوْدٌ كَلْبُهُ الصَّيْدَ: عَوْدٌ فَتَعَوَّدَ Ve yukālu: عَوْدٌ كَلْبُهُ الصَّيْدَ: عَوْدٌ فَتَعَوَّدَ

تَغْوِيْدٌ [ta'vīd] Yaşlı olmağa dahi derler; yukālu: عَوْدُ الْبَعِيْرُ تَغْوِيْدًا

الْإِسْتِعَادَةُ [el-isti'ādet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi tekrār etmeği talep etmek.

الْإِعَادَةُ [el-i'ādet] (hemzenin kesriyle) Geri işlemek; yukālu: إِسْتَعَادْتُ الشَّيْءَ فَأَعَادَهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يَفْعَلَ ثَانِيًا

الْمُعِيْدُ [el-mu'īd] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın kesriyle) Tākat getirici kimse; yukālu: فُلَانٌ مُعِيْدٌ لِهَذَا الْأَمْرِ أَيُّ مُطَبَّقٌ لَهُ Ve yukālu: فُلَانٌ مُعِيْدٌ لِهَذَا الْأَمْرِ أَيُّ مُطَبَّقٌ لَهُ

مُعِيْدٌ [mu'īd] Şol erkeğe derler ki niçe kerre dişi deve sürüsüne varmış ola.

الْمُعَاوَدَةُ [el-mu'āvedet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Bir nesneyi tekrāren işlemeğe derler; yukālu: الشُّجَاعُ مُعَاوَدٌ لِأَنَّهُ لَا يَمَلُّ الْمَرَاثِمَ Ya'nī dürüşmeden melālet çekmez ve yukālu: الشُّجَاعُ مُعَاوَدٌ لِأَنَّهُ لَا يَمَلُّ الْمَرَاثِمَ Ya'nī dürüşmeden melālet çekmez ve yukālu: الشُّجَاعُ مُعَاوَدٌ لِأَنَّهُ لَا يَمَلُّ الْمَرَاثِمَ Ya'nī dürüşmeden melālet çekmez ve yukālu: الشُّجَاعُ مُعَاوَدٌ لِأَنَّهُ لَا يَمَلُّ الْمَرَاثِمَ

التَّعَاوُدُ [et-te'āvud] Herkes kendi kavmine ʿavdet etmek; yukālu: تَعَاوَدَ الْقَوْمُ فِي الْحَرْبِ وَغَيْرِهَا إِذَا عَادَ كُلُّ فَرِيْقٍ إِلَى صَاحِبِهِ

الْعَوَاوَدَةُ [el-ʿuvādet] (ʿayn'ın zammıyla) Şol ta'āmdır ki bir kerre yedikten sonra geri getirile.

عَوَادٍ [ʿavādi] (ʿay'ın fethi ve dāl'ın kesri üzere bināsıyla) Emr ma'nāsınadır, عُدُّ gibi, mislu: نَزَالٌ [nezāli] bi-ma'nā إِنْزِلٌ [inzil] ve تَرَكَ [terāki] bi-ma'nā أُتْرِكَ [utruk].

الْعَوَادُ [el-ʿavād] (ʿayn'ın fethiyle) Şol nesnedir ki gönül dilediği ola; yukālu: عُدُّ فَإِنَّ لَكَ عِنْدَنَا عَوْدًا حَسَنًا أَيُّ مَا تُحِبُّ

الْعَائِدَةُ [el-‘ā'idet] (hemzenin kesriyle) Fā'ide ve menfa'at ma'nāsına; yukālu: هَذَا الشَّيْءُ أَعُوذُ عَلَيْكَ مِنْ كَذَا أَيْ أَنْفَعُ Ve

عَائِدَةٌ [‘ā'idet] Merhamet ve şefkat ma'nāsına da gelir; yukālu: فَلَانَ ذُو صَفْحٍ وَعَائِدَةٍ أَيْ ذُو عَفْوٍ وَمَرْحَمَةٍ

الْعُودُ [el-‘ūd] (‘ayn’ın zammıyla) Ağaç, haşeb ma'nāsına.

الْأَعْيَادَانُ [el-‘ā'idān] (‘ayn’ın kesriyle) ve

الْأَعْوَادُ [el-a‘vād] (hemzenin fethiyle ve ‘ayn’ın sükunuyla) عُودٌ [‘ūd]un cem'leridir, ağaçlar ma'nāsına. Ve

عُودٌ [‘ūd] Çalınan sâz âletine dahi derler. Ve Zemaḥşerî *Muḥaddime*'sinde عُودٌ [‘ūd] u barbatla ta'bir etmiştir, kopuz ma'nāsına. Ve

عُودٌ [‘ūd] Şol ağaca dahi derler ki tîblerdendir, onunla buhūr ederler.

عَادٌ [‘Ād] Bir kabîlenin ismidir ki onlar Hūd ‘aleyhi's-selām kavmidir.

الْعَادِيُّ [el-‘ādiyy] (yā'nın teşdidiyle) Kadîm olan nesne, gūyā ki عَادٌ [‘Ād] kavmine mensûbdur. Ve

عَادٌ [‘ād] Gāh olur halk ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا أَذْرِي أَيْ عَادَ غَيْرَ مَضْرُوفٍ أَيْ أَيْ خَلَقٍ هُوَ

الْعِيدُ [el-‘īd] (‘ayn’ın kesriyle) Şol nesnedir ki sana mu'tād ola, eger gussadır ve eger gayrıdır. Ve

عِيدٌ [‘īd] Bayrama dahi derler.

الْأَعْيَادُ [el-a‘yād] (hemzenin fethiyle) عِيدٌ [‘īd]in cem'idir, yā'yla cem' olundu, hālā ki aslı vāvīdir, müfredinde yā lāzım olduğu için. Bazılar eyitti: أَعْوَادٌ [a‘vād] üzere cem' olunmadı, haşebin cem'ine mültebis olmasın diye.

التَّعْيِيدُ [et-ta‘yīd] عِيدٌ [‘īd]e hâzır olmak;

yukālu: عَيْدُوا أَيْ شَهَدُوا الْعَيْدَ

عَادِيَاءُ [‘Ādiyā] (dāl’ın kesri ve elifin med-diyle) فَاعِلَاءُ [fā‘ilā] vezni üzere) Bir recülün ismidir. Eger عَادِيَاءُ [‘Ādiyā]nın takdîri فَاعِلَاءُ [fā‘ilā] olursa bāb-ı mu'tellden olur, bāb-ı mu'telde zikr olunur inşā'allāhu ta‘ālā.

الْأَعْيَادَانُ [el-‘aydān] (‘ayn’ın fethiyle ve yā'nın sükunuyla) Uzun olan hurmā ağaçları.

الْأَعْيَادَانَةُ [el-‘aydānet] (kezālik ‘ayn’ın fethiyle) عَيْدَانٌ [‘aydān]ın vāhidi, uzun hurmā ağacı ma'nāsına. Ve bu zikr olunan nūn zā'id olduğu takdîrce. Ve eger nūn aslī olup فَعَالٌ [fa‘āl] vezni üzere olursa mahalli bābu'n-nūn olur.

[ع ه د]

الْعَهْدُ [el-‘ahd] Emān ma'nāsına. Ve yemīn ma'nāsına. Ve peymān ma'nāsına. Ve zimmet ma'nāsına. Ve vasiyyet ma'nāsına. Ve gözetmek ma'nāsına; yukālu: عَهْدْتُ إِلَيْهِ أَيْ عَهْدْتُ أَوْصِيَّتُهُ وَمَنْهُ اشْتَقُّ الْعَهْدُ الَّذِي تُكْتَبُ لِلْوَلَاةِ Ya'nī bundan müştaktır beğler için yazılan ‘ahd-nāme de; ve tekülü: كَذَا عَلَى عَهْدِ اللَّهِ لِأَفْعَلٍ كَذَا Ve

عَهْدٌ [‘ahd] Şol menzile derler ki kavm her cānibe gitseler geri onda geleler. Ve

عَهْدٌ [‘ahd] Mülākāt ma'nāsına dahi gelir; yukālu: عَهْدِي بِهِ قَرِيبٌ وَعَهْدُهُ بِمَكَانٍ كَذَا أَيْ لَقِيْتُهُ Ve

عَهْدٌ [‘ahd] Meveddet ma'nāsına da gelir; yukālu: إِنَّ كَرَمَ الْعَهْدِ مِنَ الْإِيمَانِ“ أَيْ رِعَايَةَ الْمَوَدَّةِ Ve

عَهْدٌ [‘ahd] Şol yağmura derler ki bir yağmurun ardınca ola.

الْأَعْيَادُ [el-‘ihād] (‘ayn’ın kesriyle) ve

الْعُهُودُ [el-‘uhūd] (zammeteynle) عَهْدٌ [‘ahd]

in cem'i, yağmurlar ma'nāsına; yukālu:

عَهَدَتِ الْأَرْضُ إِذَا مَطَرَتْ

الْمَعْهُودَةُ [el-ma'ḥūdet] (mīm'in fethiyle ve 'ayn'ın sükūnuyla ve hā'nın zammıyla)

Yağmur yağmış yer.

الْمَعْهُدُ [el-ma'ḥed] ve

الْمَعْهُودُ [el-ma'ḥūd] (mīm'in fethleriyle)

Şol menzile derler ki mürāca'at ona ola. Ve şol yere dahi derler ki onda bir nesneye 'ahd etmiş olasın.

الْعَهْدَةُ [el-uhdet] ('ayn'ın zammı ve hā'nın

sükūnuyla) Bir nesne henüz vukūc bulma-

mağa derler; yukālu: فِي الْأَمْرِ عَهْدَةٌ أَي لَمْ يُحْكَمْ

فِي بَعْدٍ Ve za'f ma'nāsına dahi gelir; yukālu: فِي

بَعْدٍ Ve dönmemek ma'nāsına

da gelir; yukālu: لَا عَهْدَةَ أَي لَا رُجْعَةَ

أَيِّعَاكَ الْمَلْسَى لَا عَهْدَةَ أَي تَتَمَلَّسُ وَتَتَفَلَّتُ فَلَا تَرْجِعُ

إِلَيَّ [Ve] تَمَلَّسُ [temellus] sūr'atle yürüme-

ğge ve تَفَلَّتُ [tefellut] bir nesneden halās bu-

lup gitmeğe derler, pes bilā-rücūc beyc et-

mek ma'nāsına olur. Ve عَهْدَةٌ [uhdet] şirā

kāğidına dahi derler. Ve kefālet ma'nāsına

da gelir; yukālu: عَهْدَتُهُ عَلَى فُلَانٍ أَي مَا أَدْرَكَ فِيهِ

مِنْ دَرَكٍ فَإِصْلَاحُهُ عَلَيْهِ

التَّعْهُدُ [et-te'ahhud] (fethateynle ve

hā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi

sakınmağa derler. Ve عَهْدٌ [ahd]i bir

husūsta beklemeğe derler; yukālu: تَعْهَدْتُ

ضَيْعَةَ [ḍay'at] ḍād-ı mu'cemenin fethi ve yā'nın sükūnuyla

tarla ma'nāsınadır. Ve تَعْهَدْتُ bu mislli yer-

de efsahtır, تَعَاهَدْتُ den zīrā تَعَاهَدُّ beyninde

müşterek olur. Ve

تَعْهُدٌ [te'ahhud] Marazla i'tiyād bulmağa

dahi derler; yukālu: فُلَانٌ يَتَعَهَّدُهُ ضَرْعٌ أَي يَتَجَدَّدُ

فِيهِ

الْعِهْدَانُ [el-iḥdān] ('ayn'ın kesri ve hā'nın

sükūnuyla) عَهْدٌ [ahd] ma'nāsınadır.

الْمُعَاهِدُ [el-mu'āhid] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Harāc-güzār olan kimse, zimmī ma'nāsına. Ve her kimse ki seninle 'ahd edişe.

الْعَهِيدُ [el-ahīd] ('ayn'ın fethi ve hā'nın kesriyle) 'Ahd eden kimse.

الْعَهِيدَةُ [el-ahīdet] ('ayn'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Şol köydür ki kadīmi ola; yukālu:

قَرْيَةٌ عَهِيدَةٌ أَي قَدِيمَةٌ أَتَى عَلَيْهَا عَهْدٌ طَوِيلٌ

الْعَهْدُ [el-ahid] ('ayn'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Şol kimseye derler ki cemī-i umūru

velāyet-i zabtında 'uhdesinde ola.

FASLU'L-ĠAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[غ د د]

الْغُدْدُ [el-ğuded] (ğayn'ın zammı ve dāl'ın fethiyle) Bez dedikleri yumruca nesne ki et içinde olur.

الْغُدَّةُ [el-ğuddet] (ğayn'ın zammı ve dāl'ın teşdidiyle) ve

الْغُدْدَةُ [el-ğudedet] (ğayn'ın zammı ve dāl-ı ulānın fethiyle) غُدَّدُ [ğuded]in vāhidi. Ve

غُدَّةٌ [ğuddet] Deve tā'ünuna dahi derler.

الْإِغْدَادُ [el-iğdād] (hemzenin kesriyle)

Deve tā'ün çıkarmak; yukālu: أَعَدَّ الْبَعِيرُ

Ve gazab-nāk olmak; mā'nāsına da gelir;

yukālu: أَعَدَّ فُلَانٌ أُنَى عَضَبٍ

Ve kavmin devesine tā'ün düşmeğe dahi derler; yukālu:

أَعَدَّ الْقَوْمُ إِذَا أَصَابَتْ إِيْلَهُمُ الْغُدَّةُ

الْمُغِدِّدُ [el-muğidd] (mīm'in zammı ve

ğayn'ın kesriyle) Tā'ün çıkaran deve.

Aşma'ī eyitti: مُغِدِّدٌ [muğidd] gazab-nāk

olan kimseye dahi derler; yukālu: رَجُلٌ مُغِدِّدٌ

أُنَى كَثِيرِ الْعَضَبِ

[غ ر د]

الْغَرْدُ [el-ğared (fethateynle) Savt ve

tegannīde nagmeler etmek; yukālu: غَرِدَ

الطَّائِرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْغَرِيدُ [el-ğarid] (ğayn'ın fethi ve rā'nın

kesriyle) Nagme kılan tā'ir.

التَّغْرِيدُ [et-tağrīd] ve

التَّغْرُودُ [et-teğarrud] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ

[et-tekrīm] ve التَّكْرُمِ [et-tekerrum])

Bi-ma'nāhu.

الْغِرْدُ [el-ğird] (ğayn'ın kesri ve rā'nın

sükūnuyla) Bir cins mantardır.

الْغِرْدَةُ [el-giredet] (ğayn'ın kesri ve rā'nın

fethiyle) غِرْدٌ [ğird]in cem'ī, mantarlar

ma'nāsına, misli: قِرْدٌ [kird] ve قِرْدَةٌ [kiredet].

Kisā'ī eyitti: غِرْدَةٌ [giredet]in müfredi

غِرْدٌ [ğird]dir ğayn'ın kesriyle. Ferrā

eyitti: غِرْدَةٌ [giredet]in müfredin ben

غِرْدٌ [ğard] işittim, جَبَةٌ [ceb] ve جِبَاءَةٌ [cibe'et]

gibi. Ve جَبَةٌ [ceb] cīm'in fethi ve bā'nın

sükūnuyla kırmızı mantara derler.

الْغَرْدَةُ [el-ğardet] ve

الْغَرْدُ [el-ğard] (‘alā-vezni التَّمْرَةُ [et-temret]

ve التَّمْرُ [et-temr]) ve

الْغِرْدَةُ [el-ğirdet] ve

الْغِرْدُ [el-ğird] (‘alā-vezni التَّيْبَةُ [et-tibnet] ve

التَّيْبِنُ [et-tibn]) Kulluhā lugatın fihā.

الْغِرَادُ [el-ğirād] (ğayn'ın kesriyle) Zikr

olunanların cem'idir, كَلْبٌ [kelb]in cem'ī

ذِنَابٌ [kilāb] ve ذُنُوبٌ [zi'ib]in cem'ī

[zi'āb] geldiği gibi.

الْمَغْرُودُ [el-mağrūd] (mīm'in fethi ve

ğayn'ın sükūnuyla) Kezālik mantar

ma'nāsınadır.

الْمَغَارِيدُ [el-megārīd] مَغْرُودٌ [mağrūd]un

cem'ī, mantarlar ma'nāsına.

الْإِغْرِنْدَاءُ [el-iğrindā] (‘Alī ve gālib olmak;

yukālu: إِغْرِنْدُوا عَلَيْهِ أَيُّ عُلُوهُ بِالشَّمِّ

Ve إِغْلِنْتَاءُ [iğlintā']

ğayn-ı mu'ceme ile galebe ma'nāsınadır.

الْمُغْرِنْدِي [el-muğrendī] (mīm'in zammı ve

ğayn'ın sükūnu ve rā'nın fethi ve dāl'ın

kesriyle) ‘Alī ve gālib olan kimse.

[غ ر ق د]

الْغَرْقَادُ [el-ğarqād] (‘alā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer])

Bir şecerin ismidir.

بَقِيعُ الْغَرْقَدِ [Beqī'u'l-Ġarqād] Bir makbereg-

inin ismidir, Medīne-i münevverede.

[غ م د]

الْغِمْدُ [el-ġimd] (ġayn'ın kesri ve mīm'in sükülüyle) Kılıç kını, الْغَلْفُ السَّيْفِ ma'nāsına. Ve kılıcı kınına koymak; yukālu: **غَمَدْتُ السَّيْفَ أَغْمُدُهُ وَأَعْمِدُهُ غَمْدًا مِنَ الْبَابِ** الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا جَعَلْتَهُ فِي غَمْدِهِ

الْإِغْمَادُ [el-iġmād] (hemzenin kesriyle) Kezālik kılıcı kınına koymak; yukālu: **أَغْمَدْتُهُ إِذَا جَعَلْتَهُ فِي غَمْدِهِ**

الْمُغْمَدُ [el-muġmed] (mīm'in zammı ve ġayn'ın sükülüyle ve mīm-i sāniyenin fethiyle) Kınına konan kılıç.

الْمَغْمُودُ [el-maġmūd] (mīm'in fethi ve ġayn'ın sükülüyle kezālik) Kınına konan kılıç. Ebū 'Ubeyde eyitti: **مُغْمَدٌ** [muġmed] ve **مَغْمُودٌ** [maġmūd] bunlar ikisi dahi lügat-ı fasīhadır.

التَّغْمُدُ [et-teġammud] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Batırmak; yukālu: **تَغْمَدَهُ اللهُ بِغُفْرَانِهِ أَيَّ عَمْرَهُ بِهَا** Ve setr etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **تَغْمَدْتُ فُلَانًا** إِذَا سَتَرْتَ عَلَيْهِ مَا كَانَ مِنْهُ Ya'nī ondan sādır olan nesneyi setr etsen.

غَامِدٌ [Ġāmid] (mīm'in kesriyle) Yemen'den bir kabîlenin adıdır.

الْإِغْتِمَادُ [el-iġtimād] (hemzenin kesri ve ġayn'ın sükülüyle) Dāhil olmak; yukālu: **إِغْتَمَدَ فُلَانٌ اللَّيْلَ أَيَّ دَخَلَ فِيهِ كَأَنَّهُ صَارَ فِي الْغَمْدِ لَهُ كَمَا يُقَالُ إِذْرَاعٌ** [iddirā'c] dāl-ı mühmele ve teşdidiyle ve rā-i mühmele ve 'ayn-ı mühmele ile libās giymek.

غُمْدَانٌ [Ġumdān] (ġayn'ın zammı ve mīm'in sükülüyle) Yemen'de bir köşkün adıdır.

[غ ي د]

الْغَيْدُ [el-ġayed] (ġayn'ın ve yā'nın fethiyle) Tāze ve ter olmak, nu'ümet ma'nāsına.

الْغَيْدَاءُ [el-ġaydā'] (ġayn'ın fethi ve yā'nın sükülü ve elifin meddiyle) Besli olan 'avret ki tāze ve ter ola.

الْعَادَةُ [el-ġādet] Bi-ma'nāhā; yukālu: **إِمْرَأَةٌ غَيْدَاءٌ** Ve

عَادَةُ الْأَغْيَدِ [ġādetu'l-aġyed] (hemzenin fethi ve ġayn'ın sükülüyle) Şol kimsedir ki uykuya varıp uykuda boynu eğilmiş ola.

FASLU'L-FĀʾ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف أ د]

الْفَوْادُ [el-fuʾād] Kalb, gönül maʿnāsına.

الْأَفِيدَةُ [el-efʾidet] فَوْادٌ [fuʾād]ın cemʿi, gönüller maʿnāsına.

الْفَاءُ [el-feʾd] (fāʾnın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir kimsenin gönlüne dokunmak; yukālu: فَأَدْتُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَصَبْتَ فَوْادَهُ Ve

فَأَدَّ [feʾd] Eti biryān etmeğe de derler; yukālu: فَأَدْتُ اللَّحْمَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve ekmek yapmağa dahi derler; tekūlu: فَأَدْتُ الْخُبْزَ إِذَا مَلَأْتَهَا Ve ekmek pişirmek için küldü ve ateşte yer etmeğe dahi derler.

الْأَفْوُودَةُ [el-ufʾüdet] (hemzenin zammı ve fāʾnın sükūnu ve hemze-i sāniyenin zammı ve meddiyle أَفْوُولَةٌ [ufʾület] vezni üzere) Ekmek pişirmek için tertib olunan yer.

الْمِفَادُ [el-mifʾed] (mīmʾin kesri ve fāʾnın sükūnuyla) Tennür karıştıracak ağaç.

الْمِفَائِدُ [el-mefʾāʾid] (mīmʾin fethi ve hemzenin kesriyle) Cemʿi, tennür karıştıracak ağaçlar maʿnāsına. Ve

مِفَادٌ [mifʾed] Kebāb demirine dahi derler. Ve **مِفَادَةٌ** [mifʾedet] dahi bu maʿnāyadır kezālik mīmʾin kesriyle.

الْمَفْؤُودُ [el-mefʾūd] (mīmʾin fethi ve fāʾnın sükūnuyla) Gönlüne değilen kimse. Ve gönlüne maraz ʿarız olana dahi مَفْؤُودٌ [mefʾūd] derler. Ve

مَفْؤُودٌ [mefʾūd] Yüreksiz yaʿnī bī-dil maʿnāsına gelir Kisāʾī rivāyetinde.

الْفَيْدُ [el-feʾīd] (fāʾnın fethi ve hemzenin kesriyle) Kezālik bī-dil maʿnāsına;

yukālu: رَجُلٌ مَفْؤُودٌ وَفَيْدٌ أَيُّ لَا فَوْادَ لَهُ Ve

فَيْدٌ [feʾīd] Biryān olmuş ete dahi derler; yukālu: لَحْمٌ فَيْدٌ أَيُّ مَشْوِيٌّ

الْإِفْتِيَادُ [el-iftiʾād] (hemzenin kesri ve fāʾnın sükūnuyla) Eti pişirip biryān etmek.

[ف د د]

الْفَدِيدُ [el-fedīd] Savta derler, Aşmaʿī rivāyetinde; yukālu: فَدَّ الرَّجُلُ يَفِدُّ فَدِيدًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْفَدَادُ [el-fedād] (fāʾnın fethi ve dālʾın teşdidıyla) Muhkem āvazlı kimse; yukālu: ”إِنَّ فَدَّ الرَّجُلُ فَدَادَ أَيُّ شَدِيدِ الصَّوْتِ فَدَادِينَ Ve فَدَادِينَ فِي الْقَسْوَةِ وَالْقَسْوَةُ فِي الْفَدَادِينَ“ بِتَشْدِيدِ الدَّالِ [feddādīn]den murād şol kimselerdir ki ekinlerinde ve davarlarında savt-ı şedidle çağırılar. Ve جَفَاءٌ [cefʾā]dan murād zulm ve قَسْوَةٌ [kasvet]ten murād gönül kararmaktır.

الْفَدَادِينُ [el-fedādīn] (fāʾnın fethi ve dāl-ı ūlānın tahfifi ve sāniyenin kesriyle) Şol öküzlerdir ki ekini onlarla ekerler.

الْفَدَانُ [el-fedān] (fāʾnın fethi ve dālʾın teşdidıyla) فَدَادِينَ [feddādīn]in müfredi, ekin için olan öküz maʿnāsına.

الْفَدْفَدُ [el-fedfed] (fāʾnın fethi ve dālʾın sükūnuyla) جَعْفَرٌ [caʿfer] vezni üzere) Düz yere derler, arz-ı müsteviye maʿnāsına.

[ف ر د]

الْفَرْدُ [el-ferd] (fāʾnın fethi ve rāʾnın sükūnuyla) Tek, وَتَرٌ [vitr] maʿnāsına.

الْأَفْرَادُ [el-efrād] (hemzenin fethiyle) Cemʿi.

الْفُرَادَى [el-furādā] (fāʾnın zammı ve elifin kasrıyla) Kezālik cemʿi, hilāf-ı kıyās üzere, gūyā ki bu فَرْدٌ [ferd]in cemʿidir.

الْفَرْدُ [el-ferd] (fāʾnın fethi ve rāʾnın

sükūnuyla) ve

الْفَارِدُ [el-fārid] (rā'nın kesriyle) ve

الْفَرِيدُ [el-ferid] (kezâlik fâ'nın fethi ve rā'nın kesriyle).

الْفَرِيدُ [el-fered] (fethateynle) ve

الْفَرِيدُ [el-ferīd] (fâ'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bunlar cümleten yalnız ma'nāsınadır, **مُنْفَرِيدٌ** [munferid] gibi; yukālu: نُورٌ فَرِيدٌ وَفَرِيدٌ إِلَى آخِرِهِ Ve

فَارِيدٌ [fārid] Şol āhūya derler ki sürüden ayrılmış ola. Ve

فَرِيدٌ [ferīd] Şol inciye derler ki ipliğe dizildikte ara yerine gayrı nesne dizilmiş ola. Ba'zılar eyitti: **فَرِيدُ الدَّرِّ** [ferīdu'd-durr] İncinin gāyet irilerine derler.

الْفَارِدَةُ [el-fāridet] şol سِدْرَةٌ [sidret] ağacıdır ki سَابِرٌ سِدْرَةٌ [sidret] ağaçlarından iri ola. Ve سِدْرَةٌ [sidret] ağacı şol ağaçtır ki yemişine kevnār derler.

أَفْرَادُ النُّجُومِ [efrādu'n-nucūm] Şol berrāk yıldızlardır ki ufk-ı semāda görünürler.

فُرَادَى [furādā] (fā'nın zammı ve elifin kasriyle) Bilā-tenvīn. Ve

فُرَادَى [furādā] (tenvīnle) Bir bir demek olur, **وَاجِدًا وَاجِدًا** ma'nāsına.

الْإِفْرَادُ [el-ifrād] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ayırmak; tekūlu: **أَفْرَدْتُهُ أَيَّ عَزَلْتُهُ** Ve irsāl etmeğe dahi derler; yukālu: **أَفْرَدْتُ إِلَيْهِ** وَشَوْلاً Ve

إِفْرَادٌ [ifrād] Birer birer doğurmağa dahi derler; yukālu: **أَفْرَدَتِ الْأُنثَى وَصَعَتْ وَاجِدًا وَاجِدًا**

الْمُفْرِدُ [el-mufrid] (mīm'in zammıyla ve rā'nın kesriyle) Bir doğuran 'avret, **مُوجِدٌ** [mūhid] ma'nāsına. Ve **نَاكَا** ve **مُفْرِدٌ** demezler, **زَيْرًا نَاكَا** bir bir doğurur ziyāde doğurmaz.

الْإِنْفِرَادُ [el-infirād] (hemzenin kesriyle) Yalnız olmak; yukālu: **فَرِدَ وَأَنْفَرَدَ بِمَعْنَى**

فَرْدَيْنِ [ferdeyn] (fâ'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) İki kimse bir yerde yalnız olmak; yukālu: **لَقِيْتُ زَيْدًا فَرْدَيْنِ إِذَا لَمْ يَكُنْ مَعَكُمْ** أَحَدٌ

التَّفَرُّدُ [et-teferrud] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) ve

الْإِسْتِفْرَادُ [el-istifrād] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Kezâlik yalnız olmak; yukālu: **تَفَرَّدْتُ بِكَذَا وَاسْتَفَرَّدْتُ بِهِ إِذَا انْفَرَدْتُ بِهِ**

الْفِرِينْدُ [el-firind] (fâ'nın ve rā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Kılıcın yüzünde olan cevheri ve alacası.

الْإِفْرِينْدُ [el-ifrind] (hemzenin kesri ve fâ'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْفِرِينْدَادُ [el-Firindād] (fâ'nın ve rā'nın kesriyle) Bir yerin adıdır. Ba'zılar bir kumun adıdır dedi, **رَمْلَةٌ** [remlet] ma'nāsına.

[ف ر ص د]

الْفِرْصَادُ [el-firşād] (fâ'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Şol duttur ki kırmızı ola.

[ف ر ق د]

الْفَرْقَادُ [el-ferqad] (fâ'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla **جَعْفَرٌ** [ca'fer] vezni üzere) Öküz yavrusuna derler.

الْفَرْقَادَانُ [el-Ferqādān] (kezâlik fâ'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol iki yıldızdır ki kutb-ı feleke karîblerdir.

[ف ر ه د]

الْفَرْهُدُ [el-furhud] (fâ'nın zammı ve rā'nın sükūnu ve hâ'nın zammıyla) Kalın ve fermüde olan kimse.

الْفَرْهُودُ [el-Furhūd] (kezâlik fâ'nın zammıyla **جُرْمُوقٌ** [curmūq] vezni üzere)

Yaḥmed tā'ifesinden bir cemā'attir. Ve Yaḥmed, Ezd kabilesinden bir bölüktür ki onlara الْفَرَاهِيدُ derler fethateynle ve hā'nın kesriyle, Ḥalīl b. Aḥmed el-ʿArūḏī onlardandır; yukālu: رَجُلٌ فَرَاهِيدِيٌّ

الْفُرْهُودِيٌّ [el-Furhūdiyy] Bu dahi zikr olunan tā'ifeye nisbet katında isti'māl olunur, Yūnus rivāyetinde.

[ف س د]

الْفَسَادُ [el-fesād] (fā'nın fethiyle) Bir nesne azmak; yukālu: فَسَدَ الشَّيْءُ يَفْسُدُ فَسَادًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bāb-ı hāmisten dahi gelir; yukālu: فَسَدَ فَسَادًا

الْفَاسِدُ [el-fāsid] (sīn'in kesriyle) Azıp yaramaz olan nesne.

الْفَسْدَى [el-fesdā] (fā'nın fethi ve sīn'in sükunu ve elifin kasrıyla) فَاسِدٌ [fāsid]in cem'i; yukālu: قَوْمٌ فَسْدَى كَمَا يُقَالُ سَاقِطٌ وَسَقَطَى

الْفَسِيدُ [el-fesīd] فَاسِدٌ [fāsid] ma'nāsınadır; yukālu: فَسِدٌ فَهُوَ فَسِيدٌ إِذَا جَاءَ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَلَا تَقُلْ انْفَسَدَ

الْإِفْسَادُ [el-ifsād] (hemzenin kesriyle) Fāsid kılmak; yukālu: أَفْسَدْتُهُ أَنَا

الْإِسْتِيفْسَادُ [el-istifsād] (hemzenin kesriyle ve sīn'in sükunuyla) Bir nesnenin fāsid olmasını talep etmek, اِسْتِيفْسَادٌ [istişlāh]ın mukābilidir.

الْمَفْسَدَةُ [el-mefsedet] (mīm'in ve sīn'in fethi ve fā'nın sükunuyla) Bir nesnenin fesādın dilemek, مَضْلَحَةٌ [maşlahat]ın hilāfıdır

[ف ص د]

الْفَصْدُ [el-faşd] (fā'nın fethi ve şād'ın sükunuyla) Kan almak. Ve damar kesmek, kat-ı ırk ma'nāsına; yukālu: فَصَدْتُ فَصْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْإِفْتِضَادُ [el-iftişād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik kan almak; yukālu: فَصَدْتُ وَافْتَضَدْتُ

الْإِنْفِضَادُ [el-infişād] (hemzenin kesri ve nūn'un sükunuyla) ve

التَّفْضُدُ [et-tefaşşud] (fethateynle ve şād'ın zammı ve teşdidiyle) Akmak, seyelān ma'nāsına; yukālu: اِنْفَضَدَ الشَّيْءُ وَتَفَضَّدَ إِذَا سَالَ

الْفَصِيدُ [el-feşīd] (fā'nın fethi ve şād'ın kesriyle) Şol kandır ki bir damardan kan aldıklarında bir bağırsak içinde hıfz edip kıtlık zamanlarında pişirip mihmāna yedirirlerdi. Ve fi'l-meseli: "لَمْ يُحْرَمَ مَنْ فَصِدَ لَهُ" Ya'ni "Mahrūm kalmaz şol kimse ki onun devesi fasd oluna." Ve gāh olur ki فَصِدٌ [fuşide]nin şād'ı iskān olunur, tahfifen pes zā'ya kalb olunur, لَهُ فَزْدٌ derler. Her şād ki dāl'dan evvel vāki' ola, eger müteharrik olursa ona zā rāyihası işmām olunmak cā'iz olur ve eger iskān olunursa zā-yı mahza kalb olunmak cā'iz olur. Ve ba'zılar لَهُ فَصِدٌ مِنْ اِسْتِيفْسَادٍ ettiiler kâf'la, مِنْ اِسْتِيفْسَادٍ لَهُ شَيْءٌ قَلِيلٌ ma'nāsına, فَضْدٌ [kaşd]dan me'hūz olmakla velākin kelām-ı ʿArabda isti'māl-i şāyi' fā' ileidir.

[ف ق د]

الْفَقْدُ [el-faḥd] (fā'nın fethi ve kâf'ın sükunuyla) Bir nesneyi yavı kılıp aramak; yukālu: فَقَدْتُ الشَّيْءَ أَفْقَدُهُ فَقْدًا ve

الْفِقْدَانُ [el-fiḥdān] (fā'nın kesri ve kâf'ın sükunuyla) ve

الْفُقْدَانُ [el-fuḥdān] (fā'nın zammıyla) Kezālik yavı kılıp aramak; yukālu: فَقَدْتُهُ فَقْدَانًا وَفُقْدَانًا

الْإِفْتِخَادُ [el-iftiḥād] (hemzenin kesri ve fā'nın sükunuyla) ve

التَّفْخُدُ [et-tefaḥḥud] (fethateynle ve kâf'ın

zammı ve teşdidiyle) Kezâlik yavı kılıp aramak; yukâlu: **إِفْتَقَدْتُ الشَّيْءَ وَتَفَقَّدْتُهُ إِذَا طَلَبْتَهُ إِذَا طَلَبْتَهُ** **عِنْدَ غَيْبَتِهِ**

الْفَائِدُ [el-fākid] Şol ‘avrettir ki veledini yāhūd zevcini yavı kılmış ola; ve yukâlu: **طَبِيَّةٌ فَائِدٌ إِذَا فَقَدْتُ وَلَدَهَا**

[ف ن د]

الْفَنَدُ [el-fened] (fethateynle) Kızb.

الْإِفْنَادُ [el-ifnād] Bi-ma‘nāhu. Ve pīrlikten ‘akl za‘f olmağa dahi derler; yukâlu: **أَفْنَدَ إِفْنَادًا أَي كَذَبَ**

الْفَنْدُ [el-fend] (fā’nın fethi ve nūn’un sükūnuyla) Re’yi za‘f olmak, ziyāde pīrlikten. Ve **إِهْتَارٌ** [ihtār] Ve **أَفْنَدَ الرَّجُلُ أَي أَهْتَرَ** kebīr olup za‘f olmağa derler.

الْمُفْنِدُ [el-mufnid] Re’yi za‘f olan er kişi; **زَيْرٌ** [Zīrā] yiğitliğinde ‘avret re’ye kādīr değıldir.

التَّفْنِيدُ [et-tefnīd] (tā’nın ve fā’nın sükūnuyla) **تَكَرَّمَ** [tekrīm] vezni üzere) Bir kimseyi melāmet etmek. Ve za‘f-ı re’yle sıfatlamak.

الْفِنْدُ [el-find] (fā’nın kesri ve nūn’un sükūnuyla) Dağdan bir pāreye derler ki uzadısına ola.

الْفِنْدُ الزِّمَّانِيُّ [el-Findu’z-Zimmāniyy] (fā’nın kesri ve nūn’un sükūnu ve zā-i mu‘cemenin dahi kesriyle) Bir şā‘irin ismidir ki **زِمَّانٌ** [Zimmān] kabīlesindedir. Ve **زِمَّانٌ** [Zimmān] o kabīlenin babası ismidir.

الْفِنْدَاوَةُ [el-finde’vet] (fā’nın kesriyle ve nūn’un sükūnuyla) Şol kesere derler ki keskin ola; yukâlu: **قَدُومٌ فِنْدَاوَةٌ أَي حَادَةٌ**

[ف و د]

الْفَوْدُ [el-fevd] (fā’nın fethi ve vāv’ın

sükūnuyla) Başın iki cānibi; yukâlu: **بَدَا** **الشَّيْبُ** İbnu’s-Sikkīt eyitti: Kaçan bir kimsenin iki bölük saçı olsa filān kimse- nin **فُودَانٌ** [fevdān]ı vardır derler. Ve **فُودَانٌ** [fevdān] yükün iki dengine dahi derler; **وَقِرَانٌ** [viqrān] ma‘nāsına; yukâlu: **قَعَدَ بَيْنَ** **الْفُودَيْنِ أَي قَعَدَ بَيْنَ الْعَدْلَيْنِ** Ve

فُودٌ [fevd] Helāka dahi derler; yukâlu: **فَادَ** **يُفُودُ فُودًا وَفَادَ يَفِيدُ فَيْدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي أَي مَاتَ**

[ف ه د]

الْفَهْدُ [el-fehd] (fā’nın fethi ve hā’nın sükūnuyla) Pars dedikleri yırtıcı cānver.

الْفُهُودُ [el-fuhūd] (zammeteynle) Cem’i.

الْفَهْدُ [el-fehed] (fethateynle) Parsa benze- mek; yukâlu: **فَهَدَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَشْبَهَ** **يَا‘نِي** çok uyumada ve çok gerinmede. Ve fi’l-hadīsi: **”إِنْ دَخَلَ”** **فَهْدٌ وَإِنْ خَرَجَ أَسَدٌ”**

الْفَهْدَتَانُ [el-fehdetān] (fā’nın fethi ve hā’nın sükūnuyla) İki pāre yumru ettir ki atın göğsünde olur.

الْفَوْهَدُ [el-fevhed] (fā’nın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) **جَعْفَرٌ** [ca‘fer] vezni üzere) Etlı ve bülūga karīb olan oğlan.

الْفَوْهَدَةُ [el-fevhedet] Mü’ennesi bülūga karīb olup etli olan kız.

[ف ي د]

الْفَيَّادُ [el-feyyād] (fā’nın fethi ve yā’nın teşdidiyle) ve

الْفَيَّادَةُ [el-feyyādet] (kezâlik feth ve teşdidiyle) Salını yürüyen kimse.

التَّفَيُّودُ [et-tefeyyud] (fethateynle ve yā’nın zammı ve teşdidiyle) Salını yürümek, **تَبَحُّثٌ** [tebahtur] gibi veznen ve ma‘nen. Ve

فَيَّادٌ [feyyād] Baykuşun erkeğine dahi der- ler, **صَدَى** [şadā] dedikleri gibi.

الْفَائِدَةُ [el-fā'idet] ‘Amelden ve maldan kesb ettiğin nesne; tekūlu minhu: فَادَتْ لَهُ فَائِدَةٌ

الْإِفَادَةُ [el-ifādet] (hemzenin kesriyle) Gayra bir nesne vermek; tekūlu: إِذَا أَعْطَيْتَهُ غَيْرَكَ

إِفَادَةٌ [ifādet] İstifāde ma'nāsına da gelir; yukālu: أَفَدْتُهُ أَبِي اسْتَفَدْتُهُ Ya'nī “Kabz ettim.”

الْإِسْتِفَادَةُ [el-istifādet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Fā'ide talep etmek ve kabz etmek.

الْفَيْدُ [el-feyd] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Salını yürümek; yukālu: فَادَ يَفِيدُ فَادَ مَالٌ سَابِتٌ وَمَا أَيْ تَبَحَّرَ لَهُ فَادَهُ يَفِيدُهُ Ve bir nesneyi ıslatmak ma'nāsına da gelir; yukālu: إِذَا دَافَهُ Ya'nī nem-nāk etse. Ve دَوَّفٌ [devf] dāl-ı mühmele ile ve fā ile nem-nāk etmeğe derler. Ve

فَيْدٌ [feyd] Şol kıla derler ki atın dudağı üzere biter. Ve

فَيْدٌ [Feyd] Mekke-i müşerrefe yolunda bir menzilin adıdır.

FASLU'L-ḲĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ت د]

الْقَتَادُ [el-ḳated] (fethateynle) Deve pālānının ağacı.

الْأَقْتَادُ [el-aḳtād] (hemzenin fethiyle) ve

الْقُتُودُ [el-ḳutūd] (zammeteynle) قَتَدٌ [ḳated] in cem'ci, pālān ağaçları ma'nāsına.

الْقَتَادُ [el-ḳatād] (ḳāf'ın fethiyle) Şol ağaçtır ki onun dikenleri vardır. Ve fi'l-meseli: “وَمِنْ دُونِهِ حَرْطُ الْقَتَادِ” Ve حَرْطٌ [ḥarṭ] ḥā-i mu'ceme ve ḫā-i mühmele ile yutmağa derler. Ve bu mesel nihāyet mertebede budur, bundan ötesi müşkildir demek mahallinde isti'māl olunur. Ve bu zikr olunana قَتَادٌ أَعْظَمُ [ḳatādun a'zam] derler, ammā قَتَادٌ أَصْغَرُ [ḳatādun ašgar] şol dikenli ağaçtır ki onun meyvesi نُفَّاحَةٌ [nuffāḫat] tır, عُشْرٌ [uşer] ağacı meyvesi gibi. Ve نُفَّاحَةٌ [nuffāḫat] nūn'un zammı ve fā'nın teşdidiyle su yüzünde olan kabarcığa derler. Ve her nesne ki ona şebīḥ ola ona dahi نُفَّاحَةٌ [nuffāḫat] derler.

الْقَتِيدَةُ [el-ḳatidet] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın kesriyle)

الْقَتَادَى [el-ḳatādā] (fethateynle ve elif-i maksüre ile) Şol develerdir ki قَتَادٌ [ḳatād] yemeden karınları ağrımış ola, nitekim رَمَيْتَةٌ [remišet] ve رَمَائَى [remāšā] derler. Ve رَمَيْتَةٌ [remišet] رَمَتْ [rimṣ] dedikleri otu otlayıp karnı ağrıyan deveye derler.

قَتَائِدَةٌ [Ḳutā'idet] (ḳāf'ın zammıyla) Bir 'akabenin adıdır.

[ق ت د]

الْقَتْرُدُ [el-ḳatred] (ḳāf'ın fethiyle جَعْفَرٌ

[ca'fer] vezni üzere) ve

الْفَتَارِدُ [el-ḳutārid] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın kesriyle) ve

الْمُفْتَرِدُ [el-muḳterid] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın sükünü ve rā'nın kesriyle) Koyunu ve kuzusu çok kimse; yukālu: رَجُلٌ قَتَرْدٌ وَقَتَارِدٌ وَمُفْتَرِدٌ إِذَا كَانَ كَثِيرُ الْعَنَمِ وَالسَّخَالِ Ebū 'Ubeyd'den böyle rivāyet olunmuştur.

ق ت د

الْفَتْدُ [el-ḳaṣed] (fethateynle) Nebātattan bir nesnedir, hıyāra şebihdir ki hıyār-ı bādrenḡ derler.

ق ح د

الْفَحْدَةُ [el-ḳaḥadet] (fethateynle ve ḥā-i mühmele ile) Deve hörgücünün dibi.

الْفَحَادُ [el-ḳiḥād] (ḳāf'ın kesriyle) فَحْدَةٌ [ḳ aḥadet]in cem'i, hörgüç dipleri ma'nāsına; ثَمَرَةٌ [ṣemeret] ile ثِمَارٌ [ṣimār] gibi.

الْمِخْحَادُ [el-miḳḥād] (mīm'in kesri ve ḳāf'ın sükünüyle) Şol deveye derler ki hörgücü kalın ola.

الْإِفْحَادُ [el-iḳḥād] (hemzenin kesriyle) Nākanın hörgücü büyük olmak; yukālu: أَفْحَدَتِ النَّاقَةُ

الْفَحْدَةُ [el-ḳaḥdet] (ḳāf'ın ve ḥā'nın sükünüyle) Hörgücü kavī olan nāka. Ve bu aslında فَحْدَةٌ idi ḥā'nın kesriyle, teskīn olundu, mislu: عَشْرَةٌ [aṣret] ve عَشِيرَةٌ [aṣiret].

الْقَمْحَدُوَّةُ [el-ḳamaḥduvet] (ḳāf'ın ve mīm'in fethi ve ḥā-i mühmelenin sükünü ve dāl'in zammıyla mīm ziyāde olunmakla) Başın ardına derler.

الْقَمَاحِدُ [el-ḳamāhid] (ḳāf'ın fethi ve ḥā'nın kesriyle) قَمْحَدُوَّةٌ [ḳamaḥduvet]in cem'i, kafālar ma'nāsına.

ق د د

الْقَدُّ [el-ḳadd] (ḳāf'ın fethi ve dāl'ın teşdidiyle) Bir nesneyi tülen yarmak; tekūlu: قَدَدْتُ السَّيْرَ وَغَيْرَهُ أَقَدُّهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

قَدٌّ [ḳadd] Müsāfir kat'-ı mesāfe etmeḡe dahi derler; yukālu: قَدَّ الْمُسَافِرُ الْمَسَافَةَ إِذَا قَطَعَهَا Ve

قَدٌّ [ḳadd] Keçi oḡlaḡı derisine dahi derler.

الْأَقْدُ [el-aḳudd] (hemzenin fethi ve ḳāf'ın zammıyla) Cem'-i killeti, deriler ma'nāsına. Ve قَدٌّ [ḳadd]in dahi cem'i ḳāf'ın kesriyle kayışlar ma'nāsına.

الْقِدَادُ [el-ḳidād] (ḳāf'ın kesriyle) Cem'-i kesreti. İbnu's-Sikkīt'ten böyle rivāyet olunmuştur. Ve fi'l-meseli: "مَا يَجْعَلُ قَدَّكَ" "أَمْ إِلَى أَدْبِكَ" "Az işi çok etmeḡe bā'is nedir?" Ve

قَدٌّ [ḳadd] Bir nesnenin boyuna dahi itlāk olunur, kāmet ma'nāsına. Ve endāzeye dahi قَدٌّ قَدٌّ قَدٌّ [ḳadd] derler; yukālu: قَدَّ فَلَانٌ قَدَّ فَجُعِلَ حَسَنَ التَّقْطِيعِ Ve تَقْطِيعٌ [taḳtīf] ḳāf'la ve ḫā-i mühmele ile endāzeye derler.

الْإِنْقِدَادُ [el-inḳidād] (hemzenin kesriyle ve nūn'un sükünüyle) Yarılmak.

الْقِيدُ [el-ḳidd] (ḳāf'ın kesriyle) Şol kayışa derler ki hām deriden kesilir.

الْقِدَّةُ [el-ḳiddet] (kezālik ḳāf'ın kesriyle) Kayışlar pāresi. Ve

قِدَّةٌ [ḳiddet] Tarīkate, halāyıktan bir bölüḡe derler ki her birinin havāsı āharın havāsına muḫālif ola; kālallāhu ta'ālā ﴿كُنَّا طَرَائِقُ قِدْدًا﴾ (الجن 11) Ve

قِدٌّ [ḳidd] Deriden olan kaba dahi derler; yukālu: "مَا لَهُ قِدٌّ وَلَا قِخْفٌ" Ve قِخْفٌ [ḳiḫf] ağaçtan olan kaba derler.

الْقَدِيدُ [el-ḳadīd] (ḳāf'ın fethi ve dāl'ın kes-

riyle) Kurutulan ete derler. Ve eski beze dahi derler.

الْقَدْدُ [et-teqaddud] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdidiyle) Dağılmak, teferruk ma'nāsına; yukālu: تَقَدَّدَ الْقَوْمُ إِذَا تَفَرَّقُوا

الْإِقْتِدَادُ [el-iqtidād] (hemzenin kesri ve kâf'ın sükūnuyla) Tedbîr etmek; yukālu: إِقْتَدَّ فَلَانٌ الْأُمُورَ إِذَا دَبَّرَهَا وَمَيَّزَهَا

قُدَيْدٌ [Kudeyd] (kâf'ın zammı ve dāl'ın fethiyle taşgîr vezni üzere) Bir suyun adıdır. Hiçâz'da.

الْقُدَادُ [el-ḳudād] (kâf'ın zammıyla) Bir marazdır ki batna 'arız olur.

الْمِقْدَادُ [el-Miḳdād] (mīm'in kesriyle ve kâf'ın sükūnuyla) Sahābeden bir kimse-nin adıdır.

الْمَقَادُ [el-meḳad] (mīm'in ve kâf'ın fethiyle) Düz yer, mekân-ı müstevî ma'nāsına.

قَدٌ [ḳad] (kâf'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Harftir, fi'lden gayrıya dāhil olmaz. Ve **قَدٌ** [ḳad] kavlini cevābıdır. Ve Ḥalîl eyitti: **قَدٌ** [ḳad] cevāba muntazır olan kim-senin kelāmında irād olunur, meselâ bir kimse cevāba muntazır olsa **قَدٌ مَاتَ فَلَانٌ** derler ve eger muntazır olmadan haber ver-seler **قَدٌ مَاتَ** demezler, belki **مَاتَ فَلَانٌ** derler ve gâh olur ki **قَدٌ** [ḳad] **رُبَّمَا** [rubbemā] ma'nāsına dahi isti'māl olunur. Ve eger sen **قَدٌ** [ḳad] kelimesin ism kılsan müşedded kılıp **قَدٌ أَحْسَنْتَ** dersen, kezâlik **كَيْ** ve **هُوَ** Ve bunlar bir târikle ism kılsın āhirleri müşedded kılınır, zîrâ bu kelime-lerden naks olunan harf ne idüğüne delîl yoktur, pes āhirlerine kendi cinsinden harf ziyāde olunup idgām olunur, illâ āhiri elif olan değil zîrâ āhiri elif olanın āhirine hemze ziyāde kılsın, zîrâ āhiri cinsinden elif ki ziyāde oluna iki elif cem' olmağın

elif-i sāniye hareket verilmek lâzım gel-dikte elif hemzeye münkalib olur, meselâ **لَا** ile **يَاهُودَ** **مَا** ile bir kimse tesmiye olunsa **لَاءَ** ve **مَاءَ** derler. Ve **قَدُكُ** [ḳadke] dedikleri **قَدِي** **وَقَدْنِي** ma'nāsına ismdir; tekūlu: **قَدِي** **وَقَدْنِي** **عَلَى** **غَيْرِ قِيَاسٍ** **بِالْتُونِ** **زِيرَا** bu makûle nūn'un ziyāde olunması ef'ale mahsūstur, **ضَرْبِي** gibi ve **سَمْنِي** gibi.

[ق ر د]

الْقُرَادُ [el-ḳurād] (kâf'ın zammıyla) Kene dedikleri nesne ki deve ve sâ'ir davarda olur. Ve gâh olur ki **قُرَادٌ صَدْرٌ** [ḳurādu şadr] ile memenin başı murād olur, **حَلْمَةُ التَّدِي** ma'nāsına.

الْقِرْدَانُ [el-ḳirdān] (kâf'ın kesriyle) **قُرَادٌ** [ḳurād]ın cem'i, keneler ma'nāsına.

التَّقْرِيدُ [et-taḳrīd] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Kenelemek; yukālu: **قَرَدٌ بَعِيرَكَ** Ya'nî "Devenin kenelerin giderip pāk eyle." Ve **تَقْرِيدُ الدَّامِغَةِ** [taḳrīdu'd-dāmiğat] dahi derler. Ve bunun aslı budur ki bir kimse bir yavuz deveyi tutmak dilese ibtidâ onu kenelemek şeklinde olur.

أُمُّ الْقِرْدَانِ [ummu'l-ḳirdān] At ayağında şol yerin adıdır ki atın topuğunda biten kıllarla tırnağı mā-beynindedir.

الْقَرْدُ [el-ḳared] (fethateynle) Yünün yaramazı. Ve yapağının 'abes olan yeri.

الْقَرْدَةُ [el-ḳaredet] (kezâlik fethateynle) Yaramaz olan yünden bir pāre. Ve fi'l-meseli: **عَكَرَتْ عَلَى الْعَزْلِ بِأَخْرَةٍ فَلَمْ تَدَعْ بِنَجْدٍ** "عَكَرَتْ عَلَى الْعَزْلِ بِأَخْرَةٍ فَلَمْ تَدَعْ بِنَجْدٍ" **عَكَرَتْ** [akeret] yün komadı eğirdi." Ve **عَطَفَتْ** [aḫafet] ma'nāsındadır. Ve **نَجْدٌ** [necd] yüksek yere derler. Ve yün yaramaz olmak; yukālu: **قَرَدَ الصُّوفُ يَقْرُدُ قَرْدًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** Ve deriye güve düşüp fāsîd olmağa derler;

yukālu: قَرَدَ الْأَدِيمُ إِذَا حَلِمَ Ve bir kimse ‘āciz olmağın sâkit olmağa da derler.

الإِقْرَادُ [el-ikrād] (hemzenin kesriyle) Kezâlik ‘acizden sâkit olmak.

الْقَرْدُ [el-ḳarid] (ḳāf’ın fethi ve rā’nın kesriyle) Gök etrafında pāre pāre olup birbiri üzerine müteretteb olan bulut; yukālu: سَحَابٌ قَرْدٌ أَي مُنْقَطِعٌ فِي أَفْطَارِ السَّمَاءِ

الْقَرْدُ [el-ḳard] (ḳāf’ın fethi ve rā’nın sükūnuyla) Yağ tulumu cem‘ etmek; yukālu: قَرَدْتُ السَّمْنَ فِي الْبَيْعَاءِ أَقْرَدُهُ قَرْدًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَمَعْتَهُ

الْقَرْدُ [el-ḳird] (ḳāf’ın kesri ve rā’nın sükūnuyla) Maymun dedikleri cānver.

الْقَرُودُ [el-ḳurūd] (zammeteynle) قَرْدٌ [ḳird] in cem‘i, maymunlar ma‘nāsına.

الْقَرْدَةُ [el-ḳiredet] (ḳāf’ın kesri ve rā’nın fethiyle) Kezâlik cem‘dir, maymunlar ma‘nāsına, misli: فَيْلٌ [fīl] ve فَيْلَةٌ [fiyelet]. Ve fi’l-meseli: “إِنَّهُ أَرْنَى مِنْ قَرْدٍ” Ebu ‘Ubeyd eyitti: Bu meselde zikr olunan قَرْدٌ [ḳird] Huzeyl tā’ifesinden bir recülün ismidir ki ona Ḳird b. Mu‘āviye derler. Ve أَرْنَى ziyāde zinā edici ma‘nāsınadır.

الْقَرْدَدُ [el-ḳarded] (‘alā-vezni جَعْفَرُ [ca‘fer]) Şol yer ki galiz ve mürtefi‘ ola. Ve bunda harfeyn-i mütecāniseyn idgām olunmadı, zīra bu فَعَلَّلَ [fa‘lele]ye mülhaktır, mülhak olan idgām olunmaz.

الْقَرَادِدُ [el-ḳarādid] (ḳāf’ın fethi ve dāl’ın kesriyle) Cem‘idir, galiz ve mürtefi‘ olan mekânlar ma‘nāsına; الْقَرَادِيدُ [el-ḳarādīd] dahi gelmiştir قَرَدَدٌ [ḳarded]in ce‘minde dāleyni kerih görüben.

الْقَرْدُودُ [el-ḳurdūd] (ḳāf’ın zammıyla ve rā’nın sükūnuyla ve dāl’ın zammı ile) Mekân-ı mürtefi‘-i galiz, قَرَدَدٌ [ḳarded] ni-

tekim el-ān murū etti.

قَرْدُودَةُ الظُّهْرِ [ḳurdūdetu’z-zahr] (kezâlik ḳāf’ın zammıyla ve rā’nın sükūnuyla) Arkanın orta yeri.

[ق ر م د]

الْقَرْمَدُ [el-ḳarmed] (جَعْفَرُ [ca‘fer] vezni üzere) Bir nev‘ taştır ki üzerine āteş yakıp tamām piştikten sonra onunla havuzlar sıvarlar, Ebu ‘Ubeyde eyitti.

الْقَرَامِيدُ [el-ḳarāmīd] (ḳāf’ın fethi ve mīm’in kesriyle) Yaban keçisinin evlādıdır. Ve قَرَمِيدٌ [ḳirmīd]in dahi cem‘i gelir, kiremitler ma‘nāsına.

الْقَرْمُودُ [el-ḳurmūd] (ḳāf’ın ve mīm’in zammıyla) قَرَامِيدٌ [ḳarāmīd]in müfredi, yaban keçisi oğlağı ma‘nāsına.

الْقَرْمِيدُ [el-ḳirmīd] (ḳāf’ın kesri ve rā’nın sükūnu ve mīm’in kesriyle) Kiremit, أَجْرٌ [ācurr] ma‘nāsına.

الْمُقَرَّمَدُ [el-muḳarmed] (mīm’in zammı ve ḳāf’ın fethi ve mīm-i sānīnin kezâlik fethiyle) Kiremitle yāhūd taşla yapılmış binā; yukālu: بِنَاءٌ مُقَرَّمَدٌ أَي مَبْنِيٌّ بِالْأَجْرِ وَالْحِجَارَةِ

[ق ش د]

الْقَشْدَةُ [el-ḳişdet] (ḳāf’ın kesri ile ve şīn’in sükūnuyla) Şol çöküntüdür ki kaymağın altına çöker, kaçan kaymak sevikle pişirilese yağ kalmak için.

[ق ص د]

الْقَضْدُ [el-ḳaşd] (ḳāf’ın fethi ve šād’ın sükūnuyla) Bir nesneye teveccüh etmek; tekülü: قَضَدْتُ لَهٗ وَقَضَدْتُ إِلَيْهِ بِمَعْنَى Ve tarik ve cānib ma‘nāsına da gelir; tekülü: قَضَدْتُ قَضْدَهُ أَي نَحَوْتُ نَحْوَهُ Ya‘nī “Onun cānibine ve semtine teveccüh ettim.” Ve ufatmak ma‘nāsına gelir; tekülü: قَضَدْتُ

كَسْرَتَهُ إِذَا كَسْرَتَهُ Ve إِسْرَافٌ [isrāf]la تَغْيِيرٌ [taġtīr] beyninde olan itidāle de derler.

الْقِصْدَةُ [el-kişdet] (kāf'ın kesri ve şād'ın sükūnuyla) Bir nesnenin pāresi.

الْقِصْدُ [el-kişad] (kāf'ın kesri ve şād'ın fethiyle) قِصْدَةٌ [kişdet]in cem'i, pāreler ma'nāsına.

الْإِنْقِصَادُ [el-inkişād] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) ve

التَّقَشُّدُ [et-tekaşşud] ([tā'nın] fethiyle ve şād'ın zammı ve teşdidiyle) Ufanmak; tekūlu: **إِنْقَصَدَ الرُّمْحُ وَتَقَشَّدَتِ الرِّمَاحُ إِذَا تَكَسَّرَتْ** Ve

تَقَشَّدُ [tekaşşud] Kelb ölmeğe dahi derler; yukālu: **تَقَشَّدَ الْكَلْبُ وَغَيْرُهُ إِذَا مَاتَ**

الْأَقْصَادُ [el-aqşād] (hemzenin fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Ufanmak ma'nāsına; yukālu: **رُمِحَ أَقْصَادُ أَهْفِشٍ** eyitti: Kelām-ı 'Arabda müfred olup cem' sigası üzere gelenlerin biri budur.

الْإِقْصَادُ [el-iqşād] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye ok erişip fevrî o mekānda katl etmek; tekūlu: **أَقْصَدَ السُّهْمُ إِذَا أَصَابَ فَقَتَلَ مَكَانَهُ وَأَقْصَدْتُهُ حَيَّةً فَقَتَلْتُهُ** Ve

إِقْصَادُ [iqşād] Rıfk etmeğe dahi derler; yukālu: **”أَقْصِدْ فِي مَشْيِكَ وَأَقْصِدْ بِذَرْعِكَ”** Ya'nî “Yürümekte rıfk eyle ve nefsinde rıfk üzere ola.” Ve **ذُرِّعَ** [zer] zāl-ı mu'cemenin fethiyle ve 'ayn-ı mühmele ile aslında tākat ma'nāsınadır, ammā bu makāmda murād nefstir.

الْقَصِيدَةُ [el-kaşidet] (kāf'ın fethi ve şād'ın kesriyle) Şol şi're derler ki onda tatvīl ola.

الْقَصِيدُ [el-kaşid] Cem'i, **سَفِينَةٌ** [sefīnet] ile **سَفِينٌ** [sefīn] gibi. Ve

قَصِيدٌ [kaşid] Kuru ete dahi derler lahm-ı yābis ma'nāsına.

الْقَاصِدُ [el-kāşid] Karīb ma'nāsına; yukālu: **بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْمَاءِ لَيْلَةٌ قَاصِدَةٌ أَيْ هَيْئَةُ السَّيْرِ لَا تَعَبَ فِيهَا وَلَا بَطْءَ**

الْإِقْتِصَادُ [el-iktişād] إِسْرَافٌ [isrāf] ve تَغْيِيرٌ [taġtīr] beyninde itidāl üzerine olmak; yukālu: **فُلَانٌ مُقْتَصِدٌ فِي التَّفَقُّهِ أَيْ مُعْتَدِلٌ**

[ق ع د]

الْقُعُودُ [el-ku'ūd] (zammeteynle) ve

الْمَقْعَدُ [el-maḳ'ad] (mīm'in ve 'ayn'ın fethiyle) Oturmak; yukālu: **قَعَدَ قُعُودًا وَمَقْعَدًا مِنْ** فَعَدَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ جَلَسَ Ve

قُعُودٌ [ku'ūd] Bir yerde karār etmeğe dahi derler; yukālu: **قَعَدَ الرَّحْمَةَ إِذَا جَنَمَتْ** Ya'nî kaçan kerkes bir yerde karār etse. Ve fi-dan özdek bağlamağa dahi derler; yukālu: **جَذَعٌ [ciz] cīm'in kesriyle ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla ağacın özdeği ya'nî bedeni.**

الْإِقْعَادُ [el-ik'ād] (hemzenin kesriyle) Oturtmak; yukālu: **أَقْعَدَهُ غَيْرُهُ** Ve

إِقْعَادٌ [ik'ād] Bir marazdır ki devenin kalın etlerine 'arız olup onu yere mā'il kılar. Ve

إِقْعَادٌ [ik'ād] Atın ayağında şol hālettir ki ayağın ziyāde dōşeyip doğru tutmaz.

الْقُعَادُ [el-ku'ād] (kāf'ın zammıyla) Kezālik deve de olan marazdır **إِقْعَادٌ** [ik'ād] gibi.

الْقَعْدَةُ [el-ka'adet] (kāf'ın fethiyle) Bir kerre oturmak.

الْقِعْدَةُ [el-ki'adet] (kāf'ın kesriyle) Bir nev' oturmak.

الْمَقْعَدَةُ [el-maḳ'adet] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnu ve 'ayn'ın kezālik fethiyle) Oturak yeri ki insānın belinden aşağısıdır.

ذَوُ الْقِعْدَةِ [zu'l-ki'adet] Bir ayın adıdır, **ذَوَاتُ الْقِعْدَةِ** [zevātu'l-ki'adet] cem'idir.

الْقَاعِدُ [el-kā'id] Şol 'avrete derler ki veled-

den ve hayzdan kalmış ola.

الْقَوَاعِدُ [el-ḳavā'id] (ḳāf'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) قَاعِدٌ [ḳā'id]in cem'i evlāddan kalmış 'avretler ma'nāsına. Ve bünyād ma'nāsına da gelir. Ve mihaftenin altında arkırı olan ağaçlara dahi قَوَاعِدُ [ḳavā'id] derler. Ve

قَاعِدٌ [Ḳā'id] Ḥavāricden bir tā'ifedir.

الْقَعْدُ [el-Ḳa'ad] (fethateynle) Cem'idir, Ḥavāricden mahsūs tā'ifeler ma'nāsına. Ba'zılar eyitti, قَعَدٌ [ḳa'ad] şol kimselerdir ki onların defteri olmaya, ya'nī pādīşāhtan vazīfeleri olmaya. Ve

قَعْدٌ [ḳa'ad] devenin bukağılığında süstlük olmaktadır.

الْتَقَعْدُ [et-teḳa'ud] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdīdiyle) Bir nesneyi taleb etmemek; yukālu: تَقَعَدَ فُلَانٌ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا لَمْ يَطْلُبْهُ. Ve bir kimseyi bildiği nesneden alıkomak; yukālu: تَقَعَدْتُه أَي رَبَيْتُهُ عَنْ حَاجَتِهِ وَعَقْتُهُ [rebs] ve عَوَّقُ [ʻavḳ] men' etmeğe derler; ve yukālu: مَا تَقَعَدْنِي مِنْكَ إِلَّا شُغْلٌ أَي مَا مَنَعَنِي

الْتَقَاعُدُ [et-teḳā'ud] Bir kimsenin hakkın men' edip vermemeğe derler; yukālu: تَقَاعَدَ بِهِ فُلَانٌ إِذَا لَمْ يَخْرُجْ إِلَيْهِ مِنْ حَقِّهِ

الْفَعْدَةُ [el-ḳu'adet] (ḳāf'ın zammı ve 'ayn'ın fethiyle) Çok oturan kimse; yukālu: رَجُلٌ فَعْدَةٌ Ya'nī “Çok oturan ve çok yatan kimse.” Ve

فَعْدَةٌ [ḳu'adet] Şol deveye derler ki çoban onu her hāceti için çöküre, فَعُوْدٌ [ḳu'ūd] ma'nāsına; yukālu: نِعْمَ الْفَعْدَةُ هَذَا

الْفَعُوْدُ [el-ḳa'ūd] (ḳāf'ın fethi ve 'ayn'ın zammıyla) Şol devedir ki binilmeğe kābil ola. Ve binilmeğe kābil olmanın ednā mertebesi iki yıldır, kulun dışın bırakıncaya değin فَعُوْدٌ [ḳa'ūd] derler, bıraktıktan

sonra جَمَلٌ [cemel] derler ve dişi devenin tāzesine فَعُوْدٌ [ḳa'ūd] demezler, قَلْوَصٌ [ḳalūṣ] derler ḳāf'ın fethiyle. Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere فَعُوْدٌ [ḳa'ūd] şol devedir ki onu çoban her hāceti için kullana ki ona lisān-ı Fārisīde raht derler ve Türkīde pişvenk derler. Ve bunun tasgīriyle gelmiştir şol mesel ki demişlerdir فَعَيْدٌ “إِتَّخَذُوهُ فَعَيْدٌ إِذَا امْتَهَنُوا الرَّجُلَ فِي حَوَائِجِهِمْ Ya'nī bir kimseyi çok istihdām etseler.

الْمَقَاعِدُ [el-meḳā'id] (mīm'in fethiyle) Halkın oturacak yerleri sokaklarda ve çarşılarda.

مَقْعَدُ الْقَابِلَةِ [maḳ'adu'-ḳābilet] Kurbden 'ibārettir; yukālu: هُوَ مِيْمِي مَقْعَدُ الْقَابِلَةِ mīm'i ve 'ayn'ın fethi ve dāl'ın nasbıyla إِذَا لَصِقَ بِهِ يَبِيْنُ يَدَيْهِ Ya'nī kaçan ona değip dursa. Ve قَابِلَةٌ [ḳābilet] ḳāf'la ve bā-i muvahhade ile ebe dedikleri 'avret ki vilādet hīninde hizmet eder.

الْقَعِيْدَاتُ [el-ḳu'aydāt] (ḳāf'ın zammı ve 'ayn'ın fethi ve yā'nın sūkūnuyla) Eyerler ve pālānlar.

الْقَعِيْدُ [el-ḳa'id] (ḳāf'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Hemdem, مُقَاعِدٌ [muḳā'id] ma'nāsına. Ve Bārī ta'ālānın ﴿عَنِ الْيَمِيْنِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيْدٌ﴾ (17) dediği kavli قَعِيْدَانِ ma'nāsınadır, zīrā فَعِيْلٌ [fa'īl] ve فَعُوْلٌ [fa'ūl]da vāhid ve tesniye ve cem' berāber olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِنَّا رَسُوْلُ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ﴾ (الشعراء 16) ve kavlihi ta'ālā: ﴿وَالْمَلٰئِكَةُ بَعْدَ ذٰلِكَ ظٰهِيْنَ﴾ (التحریم 4) Ve

قَعِيْدٌ [ḳa'id] Şol çekirgedir ki onun kanadı henüz berāber olmuştur. Ve

قَعِيْدٌ [ḳa'id] Şol sayda derler ki sayyādın ardından gele, نَطِيْحٌ [neṭīḥ]in mukābilidir. Ve نَطِيْحٌ [neṭīḥ nūn'un fethiyle ve ṭā-i mühmelenin kesriyledir. Ve “قَعِيْدٌ لَا آتِيْكُ” ve قَعِيْدُكَ لَا آتِيْكُ الله لَا آتِيْكُ derler, bunlar 'Arab bey-

ninde yemīn olduğuna binā'en bunların ikisi dahi masdarlardır, fi'l-i mukadder ile mansūben isti'māl olunmuşlardır ve ma'nā: هُوَ صَاحِبُ كُلِّ نَجْوَى demektir, ya'nī “Senin hemdemini hakkı ki cemī'-i esrāra vākıftır” ki murād Hak ta'ālādır, nitekim سَأَلْتُكَ بِاللَّهِ derler, ma'nāsına.

الْقَعْدُ [el-qi'd] (kāf'ın kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) قَعِيدٌ [ka'īd] ma'nāsınadır kase-olmakta; yukālu: لَا آتِيكَ قَعْدُكَ “وَلَا آتِيكَ قَعْدُكَ اللَّهُ” مِثْلُ مَا مَرَّ

الْقَعِيدَةُ [el-ka'īdet] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Garārdır içine metā' korlar. Ve قَعِيدَةٌ [ka'īdet] Şol kavme derler ki uzun olmaya. Ve

قَعِيدَةُ الرَّجُلِ [ka'īdetu'r-recul] Recülün 'avretidir ki hemdem ma'nāsından me'hūzdur.

الْقُعَادُ [el-ku'ād] (kāf'ın zammiyle) Kezālik recülün 'avretine derler ki zevce ma'nāsınadır. Ve

قُعَادٌ [ku'ād] Kötürümlüğe dahi derler; yukālu: مَتَى أَصَابَكَ هَذَا الْقُعَادُ

الْمُقْعَدُ [el-muq'ad] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükūnu ve 'ayn'ın fethiyle) Aksak, leng ma'nāsına; tekülü minhu: أُقْعِدُ الرَّجُلَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ Ve

مُقْعَدٌ [muq'ad] Şol memeye derler ki dik dura aşağı yatmış olmaya. Ve sāhib-i Şurāh'ın مُقْعَدٌ [muq'ad] “pistān-ı fūrūbeste” dediği mutābık değildir “fūrūnişeste” gerektir, gālibā tashīf olunmuştur.

الْقُعْدُدُ [el-ku'udad] (kāf'ın zammı ve 'ayn'ın sükūnu ve dāl-ı ulānın fethiyle) Ve

الْقُعْدُدُ [el-ku'dud] (kāf'ın zammiyle ve 'ayn'ın sükūnu ve dāl'in zammiyle) Cedd-i ekberine karībū'l-ābā olan kimse,

ya'nī babaları mu'ammer olmakla cedd-i a'lāya vāsitası az ola; 'Abduşşamed b. 'Alī b. 'Abdullāh b. 'Abbās'a “Ḳu'dūd-ı Benī Hāşim” derler, bir cihetten medh i'tibār ederler: لِأَنَّ الْوَلَاءَ لِكَبِيرٍ Ve bir cihetten zemm i'tibār olunur koca kimseler oğlu olmakla, za'ftan hālī olmadığı için, zīrā koca oğlu olanlar za'fa nisbet oluna gelmiştir.

[ق ف د]

الْأَقْفَدُ [el-aq'fed] (hemzenin fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Şol kimsedir ki parmaklarının ucuyla yürür, ökçeleri yere yetişmez. Ve davar cinsinden şol hayvāna derler ki bilekleri eğilmeyip tırnağının ucını basa; yukālu: فَرَسٌ أَقْفَدٌ أَيُّ بَيْنَ الْقَمَدِ Ya'nī āşikāre tırnağı ucını bassa. Ve bu 'uyūbdan 'add olunur. Ebū 'Ubeyde eyitti: قَفْدٌ [qafed] ayaktan gayrı yerde olmaz, Aşma'ī eyitti: قَفْدٌ [qafed] devenin ellerinin huffu yāhūd ayaklarının huffu ünsī cānibine ya'nī iç yüze mā'il olmaktadır; yukālu: قَفِدَ فَهُوَ أَقْفَدٌ Ve eger cānib-i vahşīye ya'nī taşraya mā'il olursa ona أَصْدَفٌ [aşdef] derler. Ve

قَفْدٌ [qafed] Bir cins dülbend sarınmağa derler; yukālu: إِغْتَمَّ الْقَفْدُ Ya'nī ucunu salıvermese.

الْقَفْدَانُ [el-qafedān] (fethateynle) 'Attārın metā' koduğu nesne, harīta-i 'attār ma'nāsına, Fārisi-i mu'arrebdir.

[ق ل د]

الْقِلَادَةُ [el-qi'lādet] (kāf'ın kesriyle) Şol nesnedir ki boyuna bağlarlar.

التَّقْلِيدُ [et-taqlīd] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kılāde takmak. Ve

التَّقْلُدُ [et-teqallud] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Kılāde takmak; yukālu: قَلَّدْتُ الْمَرْأَةَ فَتَقَلَّدَتْ هِيَ Ve

تَقْلِيدٌ [taqlīd] Dinde tābi^c olmak ve velāyette iş ısmarlamak. Ve

تَقْلِيدٌ [taqlīd] بَدَنَةٌ [bedenet]e hacc kurbāni ma'fūm olsun diye boynuna bir nesne bağlamak. Ve

تَقْلِيدُ السَّيْفِ [teqalludu's-seyf] Kılıcı kılāde edinmek.

الْمَقْلَدُ [el-muqalled] (mīm'in zammıyla ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Omuzda olan kılıç bağının yeri. Ve şol yüğrük ata derler ki cümleden evvel geldiği için ona 'alāmet asarlar tā ki o geldiği ma'fūm ola.

الْقَلْدُ [el-ḳald] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) İpi bükme; yukālu : قَلَدْتُ الْحَبْلَ أَقْلِدُهُ قَلْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا فَتَلْتُهُ Ve

قَلْدٌ [ḳald] Şol bilezik ki gümüşten bükülmüş ola.

الْقَلِيدُ [el-ḳalīd] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın kesriyle) ve

الْمَقْلُودُ [el-maḳlūd] (mīm'in fethi ve lām'ın zammıyla) Bükülmüş ip.

الْقِلْدُ [el-ḳild] (ḳāf'ın kesriyle ve lām'ın sükūnuyla) Şol gündür ki hummā-yı رِبْعٌ [rib^c] o gün gelir. Bu sebebden Cidde kāfilesine قِلْدٌ [ḳild] dediler, Mekke-i müşerrefe'ye iki gün aşırı geldikleri için. Ve vaktiyle yağan yağmura dahi derler; yukālu: سَقَتْنَا السَّمَاءُ قَلْدًا فِي كُلِّ أُسْبُوعٍ أَي مَطَرْتَنَا لَوْ قَتِ

الْقِلْدَةُ [el-ḳildet] (ḳāf'ın kezālik kesriyle ve lām'ın sükūnuyla) Bir nesnenin dibine çöken yumru, dürd ma'nāsına.

الْإِقْلِيدُ [el-iḳlīd] (hemzenin kesri ve ḳāf'ın sükūnu ve lām'ın kesriyle) Miftāh.

الْمِثْلَدُ [el-miḳled] (mīm'in kesri ve ḳāf'ın sükūnu ve lām'ın fethiyle) Şol miftāhtır ki orak gibi eğridir, onunla gāh olur ot bü-

kerler, kuru yoncayı bükükleri gibi.

الْمَقَالِيدُ [el-mekālīd] (mīm'in fethi ve lām'ın kesriyle) مِثْلَدٌ [miḳled]in cem'i, miftāhlar ma'nāsına.

الْإِقْلَادُ [el-iḳlād] Gark etmek; yukālu: أَقْلَدَ الْبَحْرُ عَلَى خَلْقٍ كَثِيرٍ إِذَا غَرَقَهُمْ كَأَنَّهُ أُغْلِقَ عَلَيْهِمْ

[ق م د]

الْقُمْدُ [el-ḳumudd] (ḳāf'ın ve mīm'in zammı ve dāl'ın teşdidiyle) Kavī ve muhkem olan nesne.

الْقُمْدَةُ [el-ḳumuddet] (kezālik zammeteynle ve dāl'ın teşdidiyle) قُمْدٌ [ḳumudd]un mü'ennesi, kavī ma'nāsına.

الْإِقْمِهْدَادُ [el-iḳmihdād] (hemzenin kesriyle ve ḳāf'ın sükūnuyla) Deve başın yukarı kaldırmak; yukālu: إِقْمِهْدُ الْبَعِيرَ إِقْمِهْدَادًا إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ

[ق ن د]

الْقَنْدُ [el-ḳand] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Şeker kamışından hāsıl olan bal.

الْمَقْشُودُ [el-maḳşūd] ('alā-vezni الْمَقْشُودُ [el-maḳşūd]) ve

الْمَقْتَدُ [el-muḳanned] (mīm'in zammı ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Şekerlenmiş nesne; yukālu: سَوِيقٌ مَقْتُودٌ وَمَقْتَدٌ Ve سَوِيقٌ [sevīḳ] sīm'in fethi ve vāv'ın kesriyle kavut dedikleri nesne ki buğdaydan ederler, pist ma'nāsına.

الْقِنْدِيدُ [el-ḳindīd] (ḳāf'ın kesri ve nūn'un sükūnu ve dāl'ın kesriyle) Süci, حَمْرٌ [ḥamr] ma'nāsına, Aşmaī eyitti: قِنْدِيدٌ [ḳindīd] إِسْفِنْطٌ [isfinṭ] gibidir حَمْرٌ [ḥamr] değildir. إِسْفِنْطٌ [isfinṭ] hemzenin kesri ve sīm'in sükūnuyla ve fā'nın kesriyle ve nūn'un sükūnuyla bir nev^c şarābdır ki içi-

ne hüb rāyihalı nesnelere korlar.

الْفِنْدَاوَةُ [el-ḳindeʔvet] (ḳāf'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) فِنْدَاوَةُ [fiṅleʔvet] vezni üzere) Şol kimseye derler ki hafif ola; yukālu: رَجُلٌ فِنْدَاوَةٌ أَيْ خَفِيفٌ Bu Kisāʔ rivāyetidir, Ferrā eyitti: فِنْدَاوَةٌ [ḳindeʔvet] şol nākaya derler ki serif ola. Ebū Mālik eyitti: yukālu: نَاقَةٌ فِنْدَاوَةٌ وَجَمَلٌ فِنْدَاوٌ أَيْ سَرِيعٌ Ve

فِنْدَاوَةٌ [ḳindeʔvet] Keskin kesere dahi derler; yukālu: قَدُومٌ فِنْدَاوَةٌ أَيْ حَادٌّ Ve Ebū Mālik'in gayrı فِنْدَاوَةٌ [findeʔvet] dedi fā ile.

[ق و د]

الْقَهْدُ [el-ḳahd] (ḳāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) قَهْبٌ [ḳahb] gibi şol ak nesneye derler ki ziyāde ak olmaya, boz ola.

الْقِهَادُ [el-ḳihād] (ḳāf'ın kesriyle) Bir yerin adıdır.

[ق و د]

الْقَوْدُ [el-ḳavd] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْمَقَادَةُ [el-meḳādet] (mīm'in fethiyle) ve

الْقَيْدُودَةُ [el-ḳaydūdet] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve dāl'ın zammıyla) Bunların üçü dahi yedmek ma'nāsınadır; yukālu: قُدْتُ الْفَرَسَ وَغَيْرَهُ أَقْوَدُهُ قَوْدًا وَمَقَادَةً وَقَيْدُودَةً Ve

قَوْدٌ [ḳavd] Atlara dahi derler, خَيْلٌ [ḫayl] ma'nāsına; yukālu: مَرٌّ بِنَا قَوْدٌ Ve

قَوْدٌ [ḳavd] Kısās etmeğe dahi derler; yukālu: قَادَهُ السُّلْطَانُ مِنْ أَحْبَبِهِ

الْإِقَادَةُ [el-iḳādet] (hemzenin kesriyle) Atlar vermek; tekūlu: أَقَدْتُكَ خَيْلًا أَيْ أَعْطَيْتُكَ خَيْلًا Ve

إِقَادَةٌ [iḳādet] Kısās etmeğe dahi derler; yukālu: أَقَدْتُ الْقَاتِلَ بِالْقَاتِلِ أَيْ قَتَلْتُهُ بِهِ

الْقَوُودُ [el-ḳaʔūd] (ḳāf'ın fethi ve hemzenin

zammıyla) Şol ata derler ki yedeğe gelip sâhibine mutif ola.

الْإِفْتِيَادُ [el-iḳtiyād] (hemzenin kesriyle ve ḳāf'ın sükūnuyla) Yedmek, قَوْدٌ [ḳavd] ma'nāsına; yukālu: قَادَهُ وَافْتَادَهُ بِمَعْنَى

الْتَقْوِيْدُ [et-taḳvīd] Çok yedmek; yukālu: قَوْدٌ شَدِيدٌ لِلْكَثْرَةِ

الْإِنْقِيَادُ [el-inḳiyād] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Huzuf ve huşuf. Ve yedilmek; tekūlu: قَدْتُهٖ فَانْقَادَ لِي

الْإِسْتِقَادَةُ [el-istiḳādet] Yuların teslim etmek; tekūlu: إِذَا أَعْطَاكَ مَقَادَتَهُ Ve

إِسْتِقَادَةٌ [istiḳādet] Hâkimden hasmın قَوْدٌ [ḳavd] olunmaşın taleb etmek; yukālu: إِسْتَقَدْتُ الْحَاكِمَ سَأَلْتُهُ أَنْ يَقْبِدَ الْقَاتِلَ بِالْقَاتِلِ

الْقَوْدُ [el-ḳaved] (fethateynle) Kısās.

الْمِقْوَدُ [el-miḳved] (mīm'in kesriyle) Şol iptir ki yulara yâhūd oyana bağlayıp davarı onunla yederler.

الْقَائِدُ [el-ḳāʔid] Yedici.

الْقَوَادُ [el-ḳuvvād] (ḳāf'ın zammı ve vāv'ın teşdidıyla) Cem'i, yediciler ma'nāsına. Ve **الْقَادَةُ** [el-ḳādet] (tahfifle) Kezâlik cem'i, yediciler ma'nāsına.

الْأَقْوَدُ [el-aḳved] (hemzenin fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Ziyāde yedeğe gelici at; yukālu: فَرَسٌ أَقْوَدٌ أَيْ بَيْنَ الْقَوَدِ Ve

أَقْوَدُ [aḳved] Diye şol ata derler ki boynu ve arkası uzun ola. Ve

أَقْوَدُ [aḳved] Yüksek dağa dahi derler. Ve ricâlden şol kimseye dahi derler ki boynu berk ola. Ve boynu berk olana أَقْوَدُ [aḳved] dedikleri kimseye iltifâtı olmadığı içindir it'ama bahil olan kimseye أَقْوَدُ [aḳved] derler, hîn-i eklde bir cânibe iltifâtı olmadığı için tā ki bir kimseye nazarı tuş olup ça-

ğirmek lāzım gele.

الْقَوْدَاءُ [el-ḳavdāʾ] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükünü ve elifin meddiyle) **أَقْوَدُ** [aḳved]in mü'ennesi; yukālu: **نَاقَةٌ أَقْوَدُ** Ve

قَوْدَاءُ [ḳavdāʾ] Şol yokuşa derler ki ziyāde yüksek olup göğe çekilmiş ola.

الْقَوْدُ [el-ḳūd] (ḳāf'ın zammıyla) **أَقْوَدُ** [aḳved]in cem'i; yukālu: **خَيْلٌ قَوْدٌ** Ve

قَوْدٌ [ḳūd] (ḳāf'ın zammıyla) Arıklamış, yarık olmuş atlara derler.

الْقَيَادِيدُ [el-ḳayādīd] (ḳāf'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) Şol dişi merkeblerdir ki uzun olalar, **أَتْنٌ طَوَالٌ** ma'nāsına.

الْقَيَدُودُ [el-ḳaydūd] (ḳāf'ın fethiyle) Vāhidi, bir merkeb ma'nāsına.

ق ي د

الْقَيْدُ [el-ḳayd] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın sükünüyle) Bir nesneyi bağlamak. Ve bağın kendiye dahi itlāk olunur. Ve

قَيْدٌ [ḳayd] Benī Tağlib'de bir atın adıdır. Ve **سَمُرٌ** [semur] ağaçların bir yere getirmek için sarılan sırım da **قَيْدٌ** [ḳayd] derler. Ve

قَيْدٌ [ḳayd] Mikdār ma'nāsına da gelir; yukālu: **بَيْنَهُمَا قَيْدٌ أَيْ قَدْرٌ رُمَحٌ**

الْقَيُودُ [el-ḳuyūd] (zammeteynle) **قَيْدٌ** [ḳayd] in cem'i, bağlar ma'nāsına.

الْتَقْيِيدُ [et-taḳyīd] (tā'nın fethiyle ve ḳāf'ın sükünüyle) Bağlamak; tekūlu: **قَيْدْتُ الدَّابَّةَ** قَيْدْتُ الْكِتَابَ إِذَا سَكَلْتَهُ Ya'nī atın i'cāmın yerli yerine koyup zabt eylesen.

الْمَقَايِيدُ [el-meḳāyīd] (mīm'in fethiyle ve yā'nın kesriyle) Bağlı olan nesnelere; yukālu: **هَؤُلَاءِ أَجْمَالٌ مَقَايِيدُ أَيْ مُقَيِّدَاتٌ** Ya'nī bağlı develerdir.

قَيْدُ الْأَوَابِدِ [ḳaydu'l-evābid] (ḳāf'ın fethi ve

yā'nın sükünüyle) Gāyet yüğrük olan ata derler, zīrā sayd hīninde vuhūşu kaçmadan men' eder.

قَيْدُ الْفَرَسِ [ḳaydu'l-feres] Deve boynunda olan bir nev' dāga derler ki bukağı şeklidir. Ve bu *Muhezzeb*'de bu şekildedir diye tasvīr olunmuştur.

الْمَقَيِّدُ [el-muḳayyed] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) Bukağı yeri ki atın ayağındadır. Ve halhāl yeri ki 'avret ayağındadır.

الْقَادُ [el-ḳād] Mikdār ma'nāsına; yukālu: **بَيْنَهُمَا قَادٌ رُمَحٌ أَيْ قَدْرٌ رُمَحٌ**

الْقَيِّدُ [el-ḳayyid] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Şol atır ki yedmek dilesen tābi' olup muhālefet etmeye.

الْقِيَادُ [el-ḳiyād] (ḳāf'ın kesriyle) Şol iptir ki onunla davar yedilir. Kıyās bu idi ki **قَيْدٌ** [ḳayyid] yā'nın kesri ve teşdidiyle ve **قِيَادٌ** [ḳiyād] ḳāf'ın kesriyle **قَوْدٌ** [ḳavd]ın tasarrufātında zikr oluna, ammā Cevherī **قَيْدٌ** [ḳayd]ın tasarrufātında getirmiştir.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك أ د]

الْكُؤُودُ [el-ke'ūd] (kāf'ın fethi ve hemzenin zammıyla) Sarp olan yokuş; yukālu: عَقَبَةٌ كُؤُودٌ أَيْ شَاقَّةَ الْمُضْعَدِ

التَّكَادُّ [et-teke'ud] (fethateynle ve hemzenin zammı ve teşdidiyle) Bir nesne müşkil olmak; yukālu: تَكَادَّنِي الشَّيْءُ إِذَا شَقَّ عَلَيْنِكَ

التَّكَادُّدُ [et-tekā'ud] (fethateynle ve hemzenin kezālik zammıyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَفَعَّلَ [tefa'ul] ve تَفَاعَلَ [tefā'ul] ikisi de bir ma'nâyadır.

[ك ب د]

الْكَبِدُ [el-kebid] (kāf'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Ciğer.

الْكِبْدُ [el-kibd] (kāf'ın kesriyle ve bā'nın sükunuyla) Kezālik ciğer ma'nāsına, misli: كَذِبٌ [keziḅ] ve كِذْبٌ [kizḅ].

الْإِكْبَادُ [el-ikbād] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin ciğerine vurmak; yukālu: أَكْبَدْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَصَبْتُ كَبِدَهُ

الْأَكْبَادُ [el-ekbād] (hemzenin fethiyle ve kāf'ın sükunuyla) كَبِدٌ [kebid]in cem'i, ciğerler ma'nāsına. Ve

الْكَبْدُ [el-kebd] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Kezālik ciğer ma'nāsınadır; aslı كَبِدٌ [kebid]dir, فَحَذُّ [faḥz]in aslı فَحَذٌّ [feḥiz] olduğu gibi. Ve

كَبِدٌ [kebd] Bir kimsenin ciğerine vurmağa dahi derler; tekūlu: كَبَدْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَصَبْتُ كَبِدَهُ

كَبِدُ السَّمَاءِ [kebidu's-semā] (kāf'ın fethi ve bā'nın kesriyle yāhūd sükunuyla) Vasatu's-semā ma'nāsına.

التَّكْبِيدُ [et-tekbīd] (tā'nın fethi ve kāf'ın

sükunuyla) Ortalamak; yukālu: كَبَدَ النَّجْمُ السَّمَاءَ Ya'nī "Yıldız semâyı ortaladı."

التَّكَبُّدُ [et-tekebbud] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Ortaya gelmek; yukālu: تَكَبَّدَتِ الشَّمْسُ إِذَا صَارَتْ فِي كَبِدِ السَّمَاءِ Ve

تَكَبُّدٌ [tekebbud] Bir nesne koyu ve galiz olmak.

كُبَيْدَاتُ السَّمَاءِ [kubeydātu's-semā] (kāf'ın zammı ve bā'nın fethiyle) Gök ortaları, gūyā ki ibtidā كُبَيْدَةٌ [kubeydet] vezni üzere tasgīr olunup sonra cem' olmuştur.

كَبِدُ الْقَوَيْسِ [kebidu'l-ḳavs] (kāf'ın fethi ve bā'nın kesri yāhūd sükunuyla) Yayın kabzasının iki tarafında ok degen yerlerinin mā-beynidir.

الْمَكْبُودُ [el-mekbūd] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükunuyla) Ciğerine vurulmuş kimse.

الْأَكْبَدُ [el-ekbed] (hemzenin fethiyle أَكْرَمٌ [ekrem] vezni üzere) Şol kimsedir ki ortalığı fermüde ola. Ve bu maküle olan kāhil olup bat'ü's-seyr olur.

الْكَبْدَاءُ [el-kebdā] (kāf'ın fethiyle ve elifin meddiyle) Şol 'avrettir ki ortalığı fermüde ola. Ve

كَبْدَاءُ [kebdā] Şol yaya derler ki kabzası ile el ayası dola.

الْكَبْدُ [el-kebed] Katılık, şiddet ma'nāsına; كَاللَّاهُ تَأَلَّى: ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي كَبَدٍ﴾ (البلد 4)

الْمُكَابِدَةُ [el-mukābedet] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Bir nesnenin katılığın çekmek; yukālu: كَابَدْتُ الْأَمْرَ إِذَا قَاسَيْتَ شِدَّتَهُ

الْكُبَادُ [el-kubād] (kāf'ın zammıyla) Ciğer ağrısı. Ve fi'l-hadīsi: "الْكُبَادُ مِنَ الْعَبِّ" Ve عَبُّ [abb] 'ayn-ı mühmelenin fethi ve bā'nın teşdididiyle suyu çöküp ağızla iç-

mektir, nitekim ‘amme-i hayevānātın hāli budur.

سُودُ الْأَكْبَادِ [sūdu'l-ekbād] A'dāya derler, nitekim a'dāya ضَهْبُ السِّبَالِ [ṣuhbu's-sibāl] dahi derler. Ve ضَهْبُ [ṣuhb] şol kıla derler ki kumral ola, egerçi hadd-i zātında onların ciğeri kara ve bıyıkları kumral değılse dahi. Ve a'dāya ضَهْبُ السِّبَالِ [ṣuhbu's-sibāl] dedikleri ekseriyyā ‘Arabın ‘adāveti Rūm’la olup Rūm’da ضَهْبُ السِّبَالِ [ṣuhbu's-sibāl] çok olduğuna binā’endir, nitekim mürür etmiştir.

أَكْبَادُ الْإِبِلِ [ekbādu'l-ibil] Devenin böğürleri; yukālu: فَلَانَ يُضْرَبُ إِلَيْهِ أَكْبَادُ الْإِبِلِ أَيُّ يُرْحَلُ إِلَيْهِ: فِي طَلْبِ الْعِلْمِ وَغَيْرِهِ

[ك ث د]

الْكَشْدُ [el-keşed] (fethateynle) ve

الْكَشِدُ [el-keşid] (kāf’ın fethi ve şā’nın kesriyle) Omuzla arkanın mā-beyni. Ve

كَشْدُ [Keşed] (fethateynle) Bir yıldızın adıdır.

[ك د د]

الْكَدُّ [el-kedd] (kāf’ın fethi dāl’ın teşdidiyle) Bir işte zahmet çekmek. Ve kesbe dürüşmek; yukālu: كَدَدْتُ الشَّيْءَ مِنْ: الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُنْعَبْتَهُ: فِي طَلْبِ الْعِلْمِ وَغَيْرِهِ

كَدُّ [kedd] Şol nesneye derler ki içinde nesne döğerler, hāven gibi meselā.

الْكَدِيدُ [el-kedīd] (kāf’ın fethi ve dāl’ın kesriyle) Şol yere derler ki at tırnağıyla döğülmüş ola.

الْكَدُودُ [el-kedūd] (kāf’ın fethi ve dāl’ın zammıyla) Şol kuyuya derler ki onun suyuna zahmetle erişile.

الْكُوَادَةُ [el-kuvādet] (kāf’ın zammıyla) Bir nesnenin dibine çöken yaramazdır, dürd ma’nāsına. Ve çömlekte kalan çorba suyuna dahi derler.

الْكَدْكَدَةُ [el-kedkedet] (kāf’ın fethi ve dāl’ın sükünüyle) Bir berk nesneye bir nesneyi vurmaktan hāsıl olan āvāzı hikāyettir. Ve

كَدْكَدَةُ [kedkedet] Geç seğıirmeğe dahi derler, ‘adv-i batī ma’nāsına. Ve Aşma’ı eyitti:

الْأَكْدَادُ [el-ekdād] (hemzenin fethiyle) Sür‘at ediciler ma’nāsına da gelir; yukālu: سِرَاعٌ Ve قَوْمٌ أَكْدَادٌ أَيُّ سِرَاعٌ Ve سِرَاعٌ [sirāc] sīn’in kesriyle سَرِيعٌ [serīc]in cem‘idir.

الْكَدَادُ [el-kudād] (kāf’ın zammıyla) Şol ürkek merkebe derler ki ona sā’ir merkebeler nisbet ve izāfet olunup كُدَادٍ بَنَاتُ كُدَادٍ derler.

[ك ر د]

الْكَرْدُ [el-kerd] (kāf’ın fethi ve rā’nın sükünüyle) Boyun, عُنُقٌ [‘unuq] ma’nāsına; Fārisī-i mu‘arrebdir. Ve

كَرْدُ [kerd] Bir nesneyi men‘ etmeğe dahi derler; yukālu: فَلَانَ يَكْرُدُ الْقَوْمَ كَأَنَّهُ يَدْفَعُهُمْ وَيَطْرُدُهُمْ

الْمُكَارَدَةُ [el-mukāredet] (mīm’in zammı ve rā’nın fethiyle) Men‘ edişmek, مُطَارَدَةٌ [muṭāredet] ma’nāsına.

الْكَرْدُ [el-Kurd] (kāf’ın zammı ve rā’nın sükünüyle) Tā’ife-i ma‘rūfedir.

الْأَكْرَادُ [el-Ekrād] (hemzenin fethiyle) كُرْدٌ [Kurd]un cem‘idir.

الْكَرْدِيدَةُ [el-kirdīdet] (kāf’ın kesri ve rā’nın sükünüyle ve dāl’ın dahi kesriyle) Şol hurmādır ki hurmā çuvalının bucaklarında kalmış ola.

الْكَرَادِيدُ [el-kerādīd] كِرْدِيدَةٌ [kirdīdet]in

cem'idir, çuvalda bākī kalmış hurmâlar ma'nāsına.

[ك س د]

الْكَسَادُ [el-kesād] (kāf'ın fethiyle) Bir nesne bī-i'tibār olmak; yukālu: كَسَدَ الشَّيْءُ كَسَادًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْكَاسِدُ [el-kāsīd] Kesāda varan nesne; yukālu: سَلَعَةٌ سَلَعَةٌ كَاسِدَةٌ وَسُوقٌ كَاسِدٌ بِلَا هَاءٍ [sil'at] sīn'in kesriyle metā' ma'nāsınadır ve سُوقٌ [sūk] sīn'in zammıyla bāzār ma'nāsına.

الْكَاسِدُ [el-kesīd] (kāf'ın fethi ve sīn'in kesriyle) كَاسِدٌ [kāsīd] ma'nāsına.

الْإِكْسَادُ [el-iksād] (hemzenin kesriyle) Bāzār kāsīd olmak; yukālu: اِكْسَدَ الرَّجُلُ أَيُّ كَسَدَتْ سُوقُهُ

[ك ل د]

الْكَعْدُ [el-keled] (fethateynle) Berk yere derler ki ufak taşları olmayı.

الْكَعْدَةُ [el-keledet] (fethateynle) Kezālik berk yerden bir kıt'a.

الْكَعْدِيُّ [el-kendā] (fethateynle ve nūn'un sükūnuyla ve elifin kasrıyla)

الْمُكْلِنِدِيُّ [el-muklendīd] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükūnu ve lām'ın fethiyle ve dāl'ın kesriyle) Berk yer.

[ك م د]

الْكَعْمِدُ [el-kemd] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Gizli hüzn; yukālu: كَعِمَدَ الرَّجُلُ كَعْمِدًا إِذَا كَتَمَ حُزْنَهُ

الْكَعْمِيدُ [el-kemīd] (kāf'ın fethi ve mīm'in kesriyle) ve

الْكَعْمِيدُ [el-kemīd] (kāf'ın fethi ve mīm'in kesriyle ve meddiyle) Hüznin gizleyen kimse.

الْكَعْمِدَةُ [el-kumdet] (kāf'ın zammı ve mīm'in sükūnuyla) Levn mütegayyir olmak.

الْإِكْمَادُ [el-ikmād] (hemzenin kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Kassār bezi pāk etmemek.

الْتَّكْمِيدُ [et-tekmīd] (tā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesne sarmakla bir 'uzvu ısıtmak.

الْكَعْمَادُ [el-kimād] (kāf'ın kesriyle) Bima'nāhu. Ve fi'l-hadīsi: "الْكَعْمَادُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ " Ya'nī "Bir 'uzvu sargıyla ısıtmak hayrlıdır dögün vurmadañ."

[ك ن د]

الْكَعْنُودُ [el-kunūd] (zammeteynle) Küfrān-ı ni'met olmak; yukālu: كَعْنَدَ كُنُودًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْكَعْنُودُ [el-kenūd] (kāf'ın fethi ve nūn'un zammıyla) Küfrān-ı ni'met olan kimse; yukālu: رَجُلٌ كُنُودٌ وَامْرَأَةٌ كُنُودٌ بِلَا هَاءٍ

كُنُودٌ [kenūd] Şol yere derler ki aslā bir nesne bitirmeye.

الْكَعْنُودُ [el-kunūd] (zammeteynle) كُنُودٌ [kenūd] gibidir, küfrān-ı ni'met olan kimse ma'nāsına.

الْكَعْنُدُ [el-kend] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Kesmek; yukālu: كَعْنَدَهُ إِذَا قَطَعَهُ

كِنْدَةٌ [Kindet] (kāf'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Yemen'den bir kabīlenin babasıdır ki o Kinde b. Şevr'dir.

[ك ن ع د]

الْكَعْنَعَادُ [el-ken'ad] (جَعْفَرٌ [ca'fer] vezni üzere) Deniz balıklarından bir cins balıktır.

[ك و د]

الْكَعْوَ [el-kevd] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Karīb olmak; yukālu: كَادَ يَفْعُلُ

كَذَا يَكَادُ كَوْدًا

الْمَكَادَةُ [el-mekādet] (mīm'in fethiyle kezālik) Karīb olmak; yukālu: كَادَ يَفْعَلُ كَذَا Ve Sībevyhi baʿzı **مَكَادَةٌ** أَي قَارَبَ وَلَمْ يَفْعَلْ Ve Arabdan كَذْتُ أَفْعَلُ كَذَا rivāyet etti kāf'ın zammıyla ve Sībevyhi eyitti: Ebu'l-Ḥattāb haber verip eyitti: Arabdan bir tā'ife كَذَا يَفْعَلُ كَذَا ve كَيْدٌ زَيْدٌ يَفْعَلُ كَذَا derler, كَادَ ve زَالَ demeği murād edini, harf-i kāf'a فَعَلَ [faʿale]de yaʿnī māzī-i gāyibde kesr nakl edip nitekim فَعَلْتُ de yaʿnī sīga-i tekellümde sā'irler nakl edip كَذْتُ derler. Ve Aşmaī eyitti: Arabdan baʿzı kimseyi işittim ki derdi: وَلَا كَوْدًا Pes bu nakl üzere vāvī olur. Ve gāh olur ki عَسَى kelimesine teşbīh edip أَنْ dāhil kılarlar; yekūlūne: كَادَ زَيْدٌ أَنْ يَفْعَلَ كَذَا Ve gāh olur dilemek maʿnāsına dahi gelir; ve minhu kavluhum: لَا عَرَفَ فُلَانٌ مَا يَكَادُ مِنْهُ أَي مَا يُرَادُ مِنْهُ يَقَالُ لَا مَهْمَةٌ لِي وَلَا مَكَادَةٌ أَي لَا أَهْمٌ وَلَا أَكَادٌ وَتَقُولُ لِمَنْ يَطْلُبُ مِنْكَ الشَّيْءَ فَلَا تُرِيدُ إِعْطَاءَهُ لَا وَلَا مَكَادَةَ Ve كَادَ bir şey'in karīb olması için vazʿ olunmuştur gerek işlensin gerek işlenmesin; pes fi'l mücerred ʿani'n-nefy fi'lin ʿadem-i vukūʿuna delālet eder ve fi'l-i makrūn bi'n-nefy fi'lin vukūʿuna delālet eder. Baʿzılar eyitti: Bārī taʿālānın ﴿أَكَادُ أَخْفِيهَا﴾ (طه 15) dediği kavlinde أَخْفِيهَا murāddır, nitekim أُرِيدُ [urīdu] أَكَادُ [ekādu] mevzi'ine vazʿ olunmak cā'izdir; ve kālallāhu taʿālā: ﴿جِدَارًا يُرِيدُ أَنْ يَنْقُضَ﴾ (الكهف 77) أَي يَكَادُ أَنْ يَنْقُضَ

[ك ي د]

الْكَيْدُ [el-keyd] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Mekr etmek maʿnāsınadır; yukālu: كَادَهُ يَكِيدُهُ كَيْدًا Ve

الْمَكِيدَةُ [el-mekīdet] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesriyle) Kezālik mekr etmek maʿnāsınadır. Ve

الْمُكَايِدَةُ [el-mukāyedet] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Bi-maʿnāhā eyzan. Ve gāh olur ki harbe كَيْدٌ [keyd] derler; yukālu: غَرَا كَيْدًا فُلَانٌ فَلَمْ يَلْتَقِ كَيْدًا Yaʿnī “Harbe erişmedi.” Ve **مُكَايِدَةٌ** [mukāyedet] Muʿālece maʿnāsına dahi gelir; yukālu: هُوَ يَكِيدُ بِنَفْسِهِ أَي يَجُودُ بِهَا Yaʿnī “Nefsini bezl eder.” Ve gurābın çağırmakta cidd ve cehd etmesine dahi كَيْدٌ [keyd] derler. Ve kusmağa ve ʿavret hayz görmeğe dahi كَيْدٌ [keyd] derler.

[ك ه د]

الْكِهْدَانُ [el-kehdān] (kāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Merkeb seğırtmek; yukālu: كِهَدَ الْجِمَارُ كِهْدَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَي عَدَا

الْإِكْهَادُ [el-ikhād] (hemzenin kesriyle) Seğırttirmek; yukālu: أَكْهَدْتُهُ أَنَا

الْإِكْوِهْدَادُ [el-ikvihdād] Yavru yem versin diye anası üzerine titremek; yukālu: إِكْوَهَدَّ زَقُّ [zakḳ] Ve الْفَرْخُ إِكْوِهْدَادًا إِذَا ارْتَعَدَ إِلَى أُمِّهِ لِتَرْفَعَهُ zā-i muʿceme ile ve ḳāf'la kuş yavrusuna dāne vermek.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب د]

الْلَيْدُ [el-libd] (lām'ın kesriyle ve bā'nın sükūnuyla) Keçe, nemed ma'nāsına.

الْلُبُودُ [el-lubūd] (zammeynle) Cem'i, keçeler ma'nāsına. Ve bir nesne yere yapışmağa dahi derler; yukālu: **لَبَدَ الشَّيْءُ بِالْأَرْضِ** يَلْبُدُ لُبُودًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ

الْلَيْدَةُ [el-libdet] (kezālik lām'ın kesriyle ve bā'nın sükūnuyla) Keçe pāresi. Bu sebebden arslanın ensesinde olan kıllara لَيْدَةٌ [libdet] derler ve arslana **ذُو لَيْدَةٍ** [zū libdet] derler. Ve fi'l-meseli: “هُوَ أَمْنَعُ مِنْ لَيْدَةِ الْأَسَدِ” Ya'ni “Arslan kafasında olan kıllardan menî'rekdir.”

الْلَيْبِدُ [el-libed] (lām'ın kesriyle ve bā'nın fethiyle) لَيْدَةٌ [libdet]in cem'idir, كِرْبَةٌ [kīrbet] ile قَرَبٌ [qīreb] gibi.

الْلُبَادَةُ [el-lubādet] (lām'ın zammıyla) Kepek ki yağmur vaktinde giyerler.

الْلَبْدُ [el-lebed] (fethateynle) Yün, sūf ma'nāsına. Ve kavluhum: “مَا لَهُ سَبْدٌ وَلَا لَبْدٌ” Ya'ni “Onun aslā esbābdan bir nesnesi yoktur.” Ve

لَبَدٌ [lebed] Deve صَلِيَانٌ [şilliyān] dedikleri otu yemeden hasta olmağa dahi derler; yukālu: **لَبَدَتِ الْإِبِلُ تَلْبُدُ لَبْدًا مِنَ النَّبَابِ الرَّابِعِ**

الْلَبَادَى [el-lebādā] (lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'dir, hasta olmuş develer ma'nāsına.

الْلَبِيدَةُ [el-lebidet] (lām'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Şol nāka ki hasta olmuş ola.

الْإِلْبَادُ [el-ilbād] (hemzenin kesriyle) At arkasına teğelti komak; yukālu: **الْبَدْتُ الْفَرَسُ**

فَهُوَ مُلْبَدٌ Ve

إِلْبَادٌ [ilbād] Eyere keçe etmeğe dahi derler; yukālu: **الْبَدْتُ السَّرَجُ إِذَا عَمَلَتْ لَهُ** Ve

إِلْبَادٌ [ilbād] Kırbayı çuvala komağa dahi derler. Ve

إِلْبَادٌ [ilbād] Devenin kuyruğu bevlerinden ve gāyitinden لَيْدٌ [libd] bağlamağa dahi derler; yukālu: **الْبَدُ الْبَعِيرُ إِذَا صَارَ عَلَى عَجْرِهِ لَيْدَةٌ** Ve bir yerde ikāmet etmeğe dahi derler. Ve

إِلْبَادٌ [ilbād] Devenin bahār vaktinde tüyü ve rengi zāhir olup semirmeğe başladığına dahi derler; yukālu: **الْبَدْتُ الْإِبِلُ إِذَا أَخْرَجَ الرَّبِيعُ أَلْوَانَهَا وَأَوْبَارَهَا وَتَهَيَّأَتْ لِلْسَمَنِ**

الْمَلْبِدُ [el-mulbed] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Teğelti vurulmuş at.

الْلَبِيدُ [el-lebīd] (lām'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Küçük çuval ki içine kırba korlar.

الْتَلْبُدُ [et-telebbud] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesne yere yapışmak; yukālu: **تَلْبَدَ بِهَا أَي لَصِقَ** Ve

تَلْبُدٌ [telebbud] Kuş yer üzerine göğsün vurup yatmak; yukālu: **تَلْبَدَ الطَّائِرُ بِالْأَرْضِ أَي جَثَمَ** Ve yer ıslanmağa dahi derler; yukālu: **تَلْبَدَتِ الْأَرْضُ بِالْمَطَرِ**

الْإِلْتِبَادُ [el-iltibād] (hemzenin kesri ve lām'ın sükūnuyla) Yapraklar birbirine ulaşmak; yukālu: **إِلْتَبَدَ الْوَرَقُ أَي تَلْبَدَ بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ وَالْتَبَدَتِ الشَّجَرَةُ أَي كَثُرَتْ أَوْ رَافَتْهَا**

التَّلْبِيدُ [et-telbīd] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Yeri ıslatmak; yukālu: **لَبَدَتِ النَّدَى** Ve **نَدَى** [nedā] fethateynle ve elif-i maksüre ile çiğ derler ki seher vaktinde yağar. Ve

تَلْبِيدٌ [telbīd] Muhrim olan kimse başına zamk sürmeğe derler, ihrām zamānında tā ki kılları bir yere cem' ola ve perişān olup dağılmaya.

[ledūd]un cem'idir, ağzın bir tarafına dökülen devālar ma'nāsına; yukālu: لَدَّ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَفْعُولِ "Ağzına devā döküldü" ma'nāsına. Ve

أَلِدَّةٌ [eliddet] Boyun cāniblerine dahi derler.

أَلْمَدُودُ [el-meldūd] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnu ve dāl'in zammıyla) Devā olunmuş kimse.

أَلِإِدَادُ [el-ildād] (hemzenin kesri ve lām'ın sükūnuyla) Devā etmek.

أَلِإِتِدَادُ [el-iltidād] (hemzenin kesri ve lām'ın sükūnu ve tā'nın kesriyle) Devālanmak; yukālu: أَلِدَّدْتُهُ أَنَا وَالتَّ دُ هُوَ

أَلَلِدِيدُ [el-ledīd] (lām'ın fethi ve dāl'in kesriyle) Kezālik ağzın bir cānibine dökülen devā, لَدُودُ [ledūd] ma'nāsına.

أَلْتَلْدُدُ [et-teleddud] (fethateynle ve dāl'in zammı ve teşdīdiyle) Sağa ve sola dönmek; yukālu: فُلَانٌ يَتَلْدُدُ أَيُّ يَتَقَلَّبُ يَمِينًا وَشِمَالًا

أَلَالَكْدُ [el-eledd] (hemzenin ve lām'ın fethiyle ve dāl'in teşdīdiyle) Şedīdü'l-husūmet olan kimse.

أَلَلُدُّ [el-ludd] (lām'ın zammıyla) [eledd] in cem'i, şedīdü'l-husūmet olan kimseler ma'nāsına; yukālu: قَوْمٌ لُدٌّ Ve

لُدٌّ [Ludd] Şām'da bir yerin adıdır.

أَلَلُدُّ [el-ledd] (lām'ın fethiyle) Çuval ma'nāsına ki içine metāf korlar. Ve husūmet ma'nāsına da gelir; yukālu: لَدَّهُ يَلْدُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَصَمَهُ

أَلَلَادُ [el-lādd] Husūmet edici kimse.

أَلْمَلَادَةُ [el-mulāddet] (mīm'in zammıyla) Bir kimse için husūmet etmek ma'nāsına; yukālu: مَا زِلْتُ أَلَادُ عَنْكَ أَيُّ أَدْفَعُ عَنْكَ

أَلْيَلِنْدُدُ [el-yelended] (yā'nın ve lām'ın fethi

ve nūn'un sükūnuyla) ve

أَلَالَنْدُدُ [el-elended] (fethateynle ve nūn'un sükūnuyla) Husūmet edici kimse, [eledd] ma'nāsına.

أَلَالَيْدُ [el-uleyidd] (hemzenin zammı ve lām'ın fethi ve yā'nın kesri ve dāl'in teşdīdiyle) [elended]in tasgīridir, zīrā [elended]in aslı أَلْدُ idi, nūn ziyāde olunmuştu tā ki سَفَرَجَل [sefercel] bināsına ilhāk oluna, vaktā ki tasgīrde nūn gittiyse aslına 'avdet etti.

أَلْمَلْتَدُّ [el-multedd] (mīm'in zammı ve lām'ın sükūnu ve tā'nın fethiyle) Ayrılık, hūlūvv ma'nāsına; yukālu: مَا لِي مِنْهُ مُخْتَدُّ وَلَا مُلْتَدُّ أَيُّ بَدَّ

[ل س د]

أَلَلْسَدُ [el-lesd] (lām'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Emmek, reḡāf ma'nāsına; yukālu: لَسَدَ الطَّلَاءُ أُمَّهُ يَلْسِدُهَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَضَعَهَا مِثْلُ كَسْرٍ يَكْسِرُ كَسْرًا Ve طَلَاءٌ [ṭalā] ṭā-i mühmelenin fethiyle geyik yavrusu, āhū-beḡḡe ma'nāsına. Ve

لَسَدٌ [lesd] Bal yalamağa dahi derler; yukālu: لَسَدَ الْعَسَلِ إِذَا لَعَقَهُ

أَلَلْسَدُ [el-lesed] (fethateynle) Kezālik emmek ma'nāsıdır, Ebū Ḥātim rivāyetinde; yukālu: لَسَدَ الطَّلَاءِ أُمَّهُ مِثْلُ لَجْدِ الْكَلْبِ الْإِنَاءِ لَجْدًا

[ل غ د]

أَلَلُغْدُودُ [el-luḡdūd] (lām'ın zammı ve ḡayn'ın sükūnu ve dāl'in zammıyla) Şol etlerdir ki çene ile boynun ara yerindedir.

أَلَلُغَادِيدُ [el-legādīd] (lām'ın fethiyle) لُغْدُودُ [luḡdūd]un cem'idir, çene kurbünde olan etler ma'nāsına.

أَلَلُغْدُ [el-luḡd] (lām'ın zammıyla) لُغْدُودُ [luḡdūd] ma'nāsında lügattır.

الأَلْعَادُ [el-elğād] (hemzenin fethiyle) لَعْدُ [lağd]ın cem'î, çene dibinde olan etler ma'nāsına; ve tekülü: إِذَا الْإِبِلُ الْعَوَائِدِ إِذَا لَعَدْتُ الْإِبِلَ الْعَوَائِدِ إِذَا لَعَدْتُ الْإِبِلَ الْعَوَائِدِ إِذَا لَعَدْتُ الْإِبِلَ الْعَوَائِدِ Ya'nî kaçan mu'ānid olup yoldan çıkan develeri yola getirsen böyle dersin.

الْمُتَلَعَّدُ [el-mutelağğid] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve ğayn'ın kesri ve teşdidiyle) Gazaba gelip gazabdan boğulu boğulu söyleyen kimse; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ مُتَلَعَّدًا أَيُّ مُتَعَيِّطًا وَحَقِيقًا

[ل ك د]

الَلَكْدُ [el-leked] (lām'ın ve kāf'ın fethiyle) Bir nesneye kİR yapışmak; yukālu: كِدَّ عَلَيْهِ الْوَسْخُ لَكَدًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيُّ لِرِمَمَهُ وَلَصَقَ بِهِ

الَتَلَكُّدُ [et-telekkud] (tā'nın ve lām'ın fethi ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Birkaç nesne birbirine yapışıp lāzım olmak.

الْمِلْكَدُ [el-milked] (mīm'in kesri ve lām'ın sükunu ve kāf'ın fethiyle) Hāven eli gibi bir nesne dögecek ālet, مُدُقُّ [muduğğ] ma'nāsına.

[ل ه د]

الَلْهَدُ [el-lehd] (lām'ın fethi ve hā'nın sükunuyla) Yük ağır olmak; yukālu: لَهْدَهُ لَهْدَ الْقَوْمِ دَوَابَّهُمْ إِذَا أَشْمَا الْعِجْمَلُ إِذَا أَثْقَلَهُ وَجَهْدُهَا وَأَخْرَجَتْهَا Ve إِخْرَاطٌ [iğrās] hā-i mühmele ve şā-i müsellese ile davarı kullanıp arıklatmak. Ve

لَهْدٌ [lehd] Davarı kullanmak için dürtüp sançmak; yukālu: لَهْدَهُ لَهْدًا أَيُّ دَفَعَهُ لِذَلِيهِ

الْمَلْهُودُ [el-melhūd] (mīm'in fethi ve lām'ın sükunuyla) Dürtülmüş ve kullanmış davar.

الَتَلْهِيدُ [et-telhīd] (tā'nın fethi ve lām'ın sükunuyla) Kezālik dürtüp vurmakla kul-

lanmak ma'nāsına.

الإِلْهَادُ [el-ilhād] 'Ayblamak ve kınamak, ta'yīb ma'nāsına; yukālu: أَلْهَدْتُ بِهِ إِذَا أُرْرَيْتَ بِهِ Ve

إِلْهَادٌ [ilhād] Bir kimseyi tutup bir kimseyi terk etmektir, birbiriyle mukātele ederken. Ve bir kimsenin zararına yardım etmeğge dahi derler, meselā bir kimseyi sāhibiyle söyleşirken görsen وَاللَّهِ مَا فُلْتُهَا إِلَّا أَنْ تُلْهَدَ عَلَيَّ dersin وَأَعَانَ [e'āne] ma'nāsına. Ve عَلَيَّ [e'alā] kelimesiyle isti'māl olursa zarar ma'nāsı murād olur.

الَلْهَيْدَةُ [el-lehīdet] (lām'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Şol 'asīdedir ki ne katı sevk olup yalanmağge yaraya ve ne hod berk olup yutulmağge yaraya. Ve bi'l-cümle عَصِيدَةٌ [e'aşīdet]lik mertebesine vāsıl olmaya. Ve عَصِيدَةٌ [e'aşīdet] kıvāma gelen tatlıya derler.

FASLU'L-MĪM

(فصل الميم)

[م أ د]

الْمَأْدُ [el-meʔd] (mīm'in fethi ve hemzenin sükünüyle) Şol ottur ki yumuşak ve taze ola. ʿArablardan baʿzına bize bir iyi yer salık ver dediklerinde onların reʿisi eyitti: مَا جَدْتُ مَكَانًا تَأْدًا مَأْدًا Yaʿnī soğuk ve taze otlu mekân.

الْإِمْتِيَادُ [el-imtiʔād] (hemzenin kesri ve mīm'in sükünüyle) Kesb etmek; yukālu: إِمْتَاَدُ فُلَانٌ خَيْرًا أَنِّي كَسَبْتُهُ

الْمَأْدُ [el-meʔed] (fethateynle) Taze budak hareket etmek. Pes kaçan ki taze budak hareket edip salınsa مَأْدًا حَسَنًا derler.

الْيَمُودُ [el-yemʔūd] (yā'nın fethi ve mīm'in sükünü ve hemzenin zammiyle) Taze, nāʿim maʿnāsına; yukālu: غَضْنَ يَمُودًا أَنِّي نَاعِمٌ وَرَجُلٌ يَمُودٌ

الْيَمُودَةُ [el-yemʔüdet] Müʿennesi; yukālu: إِمْرَأَةٌ يَمُودَةٌ أَنِّي سَابَتُهُ نَاعِمَةً

يَمُودُ [Yemʔūd] Bir yerin adıdır.

[م ج د]

الْمَجْدُ [el-mecd] (mīm'in fethi ve cīm'in sükünüyle) Kerem.

الْمَجِيدُ [el-mecīd] (mīm'in fethi ve cīm'in kesriyle) Kerīm; yukālu: مَجِدُ الرَّجُلِ مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ فَهُوَ مَجِيدٌ

الْمَاجِدُ [el-mācid] Kezālik kerīm. Kāle İbnu's-Sikkīt: الشَّرْفُ وَالْمَجْدُ يَكُونَانِ بِالْأَبَاءِ يُقَالُ: الشَّرَفُ رَجُلٌ سَرِيفٌ مَاجِدٌ لَهُ آبَاءٌ مُتَقَدِّمُونَ فِي الشَّرَفِ Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: Haseb ve kerem kişinin kendi zātıyla kā'im olur, egerçi onun ābāsı için şeref olmaz ise de.

الْتِمَاجِدُ [et-temācud] (tā'nın fethi ve cīm'in

zammiyle) Bir niçe kimseler birbirine ululuk satmak; yukālu: تَمَاجَدَ الْقَوْمُ فِيمَا بَيْنَهُمْ

الْمُمَاجِدَةُ [el-mumācedet] (mīm'in zammiyle) Birbirine kezālik ululuk satmak; yukālu: مَا جَدْتُهُ فَمَجَدْتُهُ أَمْجَدُهُ أَيَّ غَلْبَتُهُ بِالْمَجْدِ Yaʿnī bāb-ı mugālebedendir.

الْمُجُودُ [el-mucūd] (zammeteynle) Deve ota doymak; yukālu: مَجَدْتُ الْإِبِلَ مُجُودًا أَيَّ خَلَا Ve خَلَا [ḫalā] ḫā-i muʿcemenin fethiyle taze ot.

الْتَمَجِيدُ [et-temcīd] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm] Deveye taze ot otlamak; yukālu: تَمَجِيدًا Ve baʿzılar eyitti: تَمَجِيدٌ [temcīd] davarı yarı doyurmaktır; yukālu: مَجَدْتُهَا تَمَجِيدًا أَيَّ عَلَفْتُهَا بَضْفَ بَطْنِهَا

تَمَجِيدُ [temcīd] Bir kimseyi ululuğa nisbet etmektir. Ve fi'l-meseli: "فِي كُلِّ شَجَرٍ نَارٌ وَاسْتَمَجَدَ الْمَرْخُ وَالْعَفَارُ" أَي اسْتَكْتَرَا مِنْهَا كَأَنَّهُمَا أَخَذَا مَرْخٌ [ʿafār]la "مِنْ النَّارِ مَا هُوَ حَسْبُهُمَا [murḫ] āteş vermede sürʿat ederler. Bu cihetten onlar şol kerīm olan kimseye teşbīh olunmuştur ki ʿatā vermede sürʿat eder mecd tahsīl etmek için.

بَنُو مَجِدٍ [Benū Mecd] (mīm'in fethiyle) Rebīʿa b. ʿĀmir b. Şaʿşāʿa'nın evlādıdır. Ve مَجِدٌ [Mecd] vālidelerinin ismidir ki onlar vālidelerine nisbet olunmuşlardır.

[م د د]

الْمَدُّ [el-medd] Çekmek; yukālu: مَدَدْتُ الشَّيْءَ فَأَمْتَدْتُ

مَدٌّ [medd] Mühlet vermeğe dahi derler; yukālu: مَدَّ اللَّهُ عُمْرَهُ وَمَدَّ فِي غَيْبِهِ أَيَّ أَمَّهَلَهُ Ve Ve غَيٌّ [gāyy] gāyn-ı muʿceme ile dalālet maʿnāsınadır. Ve

مَدُّ النَّهَارِ [meddu'n-nehār] Gündüz tamām aydınlık olup güneş yükselmeğe dahi derler. Ve nihāyet maʿnāsına da gelir; yukālu:

هُنَاكَ قَطَعَهُ أَرْضِي قَدْرُ مَدِّ الْبَصْرِ أَي مَدَى الْبَصْرِ وَغَايَتِهِ
الْإِمْتِدَادُ [el-ımtidād] Çekilmek.

الْمَادَّةُ [el-māddet] Şol ziyādedir ki muttasıl
 ola.

الْمَدِيدُ [el-medīd] (mīm'in fethi ve dāl'in
 kesriyle) Uzun, tavīl ma'nāsına; yukālu:
 رَجُلٌ مَدِيدٌ الْقَامَةِ أَي طَوِيلُ الْقَامَةِ Ve

مَدِيدٌ [medīd] مددٌ الإِبِلِ kavlınden ism dahi
 gelir, kaçan ona mā-i mahlūt bi'd-dakīk
 içirsen.

الْمُمَدَّدُ [el-mumedded] (mīm-i evvelin
 zammı ve mīm-i sāninin ve dāl'in fethi ve
 teşdīdiyle) İpleri çekilmiş hayme; yukālu:
 طَرَأَ مُمَدَّدٌ أَي مَمْدُودٌ بِالْأَطْنَابِ Ve dāl teşdīd
 olundu mübālagadan ötürü. Ve طَرَأَ [tırāf]
 ṭā-i mühmelenin kesriyle sahtiyāndan
 olan haymedir.

الْتَمَدَّدُ [et-temedded] (fethateynle ve dāl'in
 zammı ve teşdīdiyle) Gerinmek, تَمَطَّى
 [temaṭṭī] ma'nāsına.

الْمُدُّ [el-mudd] (mīm'in zammı ve dāl'in
 teşdīdiyle) Bir nev' kiledir ki o bir ritl ve
 sülüs-i ritldir, ehl-i Hiçāz katında ve iki
 ritldir ehl-i İrāq katında ve bir sâc dört
 müddür.

الْمُدَّةُ [el-muddet] (mīm'in zammıyla)
 Zamāndan bir pāre. Ve

مُدٌّ [mudd] Şol mürekkebe dahi derler ki
 kalem üzerine alınmış ola.

الْمَدَّةُ [el-meddet] (mīm'in fethiyle) Bir
 kerre çekmek; tekülü: مَدَدْتُ الشَّيْءَ مَدَّةً

الْمِدَّةُ [el-middet] (mīm'in kesriyle)
 Şol nesnedir ki yarada cem' olur irin
 makülesinden.

الْمِدَادُ [el-midād] (mīm'in kesriyle) Mü-
 rekkebi ki onunla yazı yazılır.

الْمَدُّ [el-medd] (mīm'in fethiyle) ve

الْإِمْدَادُ [el-ımdād] (hemzenin kesriyle)
 Devāta mürekkebi komak; yukālu: مَدَدْتُ
 الدَّوَاةَ وَأَمَدَدْتُهَا أَيضًا Ve

إِمْدَادٌ [ımdād] Bir kimseye kalemle mürek-
 kebi vermeğe dahi derler; yukālu: أَمَدَدْتُ
 مَدَّةً بِقَلَمٍ Ve 'askere yardım
 vermeğe de derler; yukālu: أَمَدَدْتُ الْجَيْشَ
 بِمَدَدٍ Ve

مَدٌّ [medd] Yardım olmağa dahi derler;
 yukālu: مَدَدْنَا الْقَوْمَ أَي صَرْنَا مَدَدًا لَهُمْ وَأَمَدَدْنَاهُمْ
 بِغَيْرِنَا Ya'ni "Onlara gayrılarla meded ver-
 dik." Ve minhu: أَمَدَدْنَاهُمْ بِفَاكِهِةٍ Ve

إِمْدَادٌ [ımdād] Yara irin bağlamağa dahi
 derler; yukālu: أَمَدَّ الْجُرْحُ إِذَا صَارَتْ فِيهِ مِدَّةٌ Ve

إِمْدَادٌ [ımdād] عَزْفُجٌ [arfec] dedikleri di-
 kenin ağacına su yürümeğe dahi derler;
 yukālu: أَمَدَّ الْعَزْفُجُ إِذَا جَرَى الْمَاءُ فِي عَوْدِهِ Ve

مَدٌّ [medd] ve

إِمْدَادٌ [ımdād] Su üzerine un saçıp deve-
 ye içirmeğe de derler; tekülü: مَدَدْتُ الْإِبِلَ
 وَأَمَدَدْتُ إِذَا تَنَزَّتْ عَلَى الْمَاءِ شَيْئًا مِنَ الدَّقِيقِ وَنَحْوِهِ
 فَسَقَيْتَهَا

الْإِسْتِمْدَادُ [el-ıstımdād] Meded talep etmek.

الْإِمْدَانُ [el-ımiddān] (hemzenin ve mīm'in
 kesriyle ve dāl'in teşdīdiyle) Ziyāde tuzlu
 olan su; yukālu: مَاءٌ إِمْدَانٌ أَي شَدِيدُ الْمُلُوحَةِ وَهُوَ
 إِفْعِلَانٌ

[م ر د]

الْمَرْدُ [el-merd] (mīm'in fethi ve rā'nın
 sükūnuyla) Misvāk ağacının yemişi ki
 tāze ola. Ve

مَرْدٌ [merd] Ekmeği suya ıslatmak
 ma'nāsına da gelir; yukālu: مَرَدَ الْخُبْزَ يَمْرُدُهُ
 مَوْتٌ Ve مَرَدًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَي مَاتَهُ حَتَّى يَلِينِ
 [mevs] şā-i müsellese ile bir nesneyi suya

birakmaktır. Ve

مَرْدٌ [merd] Oğlan anasının memesi emip yumuşatmağa dahi derler; yukālu: مَرْدٌ الصَّبِيُّ تُذِي أُمَّهُ مَرْدًا

الْمَرْدَاءُ [el-merdā] (mīm'in fethi ve rā'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol kumdur ki onun otu olmaya; yukālu: رَمَلَةٌ مَرْدَاءٌ

الْأَمْرَدُ [el-emred] Şol budaktır ki yaprağı olmaya; yukālu: غَضَضَ أَمْرُدُ أَيَّ لَا وَرَقَ عَلَيْهِ Ve غَضَضَ أَمْرُدٌ لَا شَعْرَ لَهُ عَلَى نُتَيْهِ [sunnet] şā-i müselleseinin zammıyla atın elinde ve ayağında olan hurdelerinin iç yüzü. Ve

أَمْرَدٌ [emred] Sakalı olmayan oğlan; yukālu: غُلَامٌ أَمْرَدٌ وَلَا يُقَالُ جَارِيَةٌ مَرْدَاءٌ

الْتَمَرْدُ [et-temerrud] (tā'nın ve mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir niçe zamān **أَمْرَدٌ** [emred] kalmak; yukālu: تَمَرَّدَ Ve bunu şol vakt derler ki bir niçe zamān **أَمْرَدٌ** [emred] kala.

الْتَمْرِيدُ [et-temrīd] (tā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesneyi düz etmek; yukālu: مَرَدَ الْبِنَاءَ إِذَا مَلَسَهُ وَمَرَدَ الْغَضْنَ إِذَا جَرَدَهُ مِنْ الْوَرَقِ Ya'nī bināyı düz edip budağı yaprak-tan ayırma.

الْمَرِيدُ [el-merīd] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Şol hurmādır ki yumuşasın diye süte bırakıla.

الْمُرُودُ [el-murūd] (zammeteynle) Bir nesneye mümāreset edip dürüşmek.

الْمَارِدُ [el-mārid] (rā'nın kesriyle) Mu'ānid ma'nāsına; yukālu: مَرَدَ الرَّجُلُ مَرَادَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِيسِ

الْمِرْرِيدُ [el-mirrīd] (mīm'in kesriyle ve rā'nın dahi kesri ve teşdidiyle) Ziyāde mu'ānid olan kimse.

مُرَادٌ [Murād] (mīm'in zammıyla) Bir kabīlenin babasıdır, Yemen'den ki o

Murād b. Mālik b. Zeyd b. Kehlān b. Sebā'dır. Bazılar eyitti: mezbūrların ismi يُحَابِرُ [Yuḥābir] idi, mütemerrid olmağın مُرَادٌ [Murād] dediler. Bir kavlı üzerine مُرَادٌ [murād] فُعَالٌ [fu'āl] vezni üzere olur, mīm zā'id olmaz.

الْمَرَادُ [el-merād] (mīm'in fethiyle) Boyun ma'nāsınadır, عُتُقٌ [cunuk] gibi.

مَارِدٌ [Mārid] Bir hisārın ismidir.

[م س د]

الْمَسَدُ [el-mesed] (fethateynle) Līf; yukālu: Ve şol iptir ki līften me'hūz hurmā yaprağından bükler ve gāh olur ki deve derisinden yāhūd deve yününden bükler.

الْمَسْدُ [el-mesd] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) İpi bükmek; tekūlu: مَسَدْتُ Ve الْحَبْلُ أَمْسَدُهُ أَيُّ أَجِيدُ فَتَلُهُ

مَسْدٌ [mesd] Bir kimsenin hılkati fermūde ve kavī olmak; yukālu: هَذِهِ جَارِيَةٌ حَسَنَةٌ الْمَسْدِ Ve bu cümlelerin ma'naları mütekaribdir, حَسَنَةٌ الْحَلْقِ ma'nāsınadır.

الْمَمْسُودُ [el-memsūd] (mīm-i evvelin fethi ve sāninin sükūnuyla) Kavī ve fermūde olan kimse.

الْمَمْسُودَةُ [el-memsūdet] Fermūde olan 'avret; tekūlu: هِيَ مَمْسُودَةٌ وَمَغْضُوبَةٌ وَمَجْدُولَةٌ وَمَأْرُومَةٌ

الْمِسَادُ [el-misād] (mīm'in kesriyle) فِعَالٌ [fi'āl] vezni üzere مِسَادٌ [mis'ed]de lügattır, sīn'den sonra hemze ile. Ve

مِسَادٌ [mis'ed] Yağ tulumuna ve bal tulumuna derler.

[م ص د]

الْمَصَادُ [el-meşād] (mīm'in fethiyle) Dağın

yukarısı.

الْأَمْضُدُ [el-emşad] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnu ve şād'ın zammıyla) ve **الْمُضْدَانُ** [el-muşdān] (mīm'in zammı ve şād'ın sükūnuyla) مَضَادُ [meşād]ın cem'idir, dağın yukarıları ma'nāsına.

الْمُضْدُ [el-maşd] (mīm'in fethi ve şād'ın sükūnuyla) Ağız yarın sormak; yukālu: مَضَدَ الرَّيْقَ يَمْضُدُ إِذَا مَضَهُ Ve

مَضْدٌ [maşd] Bir güne emmeğe dahi derler. Ve cimāc etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: مَضَدَهَا إِذَا جَامَعَهَا

الْمُضْدَةُ [el-maşdat] (kezālik şād'ın sükūnuyla) Soğuk, berd ma'nāsına; yukālu: وَجَدْنَا لِهَذَا الْعَامِ مَضْدَةً أَيْ بَرْدًا İbnu's-Sikkīt eyitti: Gāh olur ki şād zā'ya kalb olunup مَزْدَةٌ [mezdet] derler.

[م ع د]

الْمَعْدُ [el-ma'd] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Gitmek, zehāb ma'nāsına; yukālu: مَعَدَ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ Ve sür'atle çekmek ma'nāsına da gelir; yukālu: مَعَدْتُ الشَّيْءَ

الْإِمْتِعَادُ [el-imti'ād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik tiz çekmek ma'nāsına; yukālu: إِمْتَعَدْتُهُ أَيْ اجْتَدَدْتُهُ بِسُرْعَةٍ

الْمَعْدُ [el-ma'd] (mīm'in fethiyle ve 'ayn'ın sükūnuyla) Serīc ma'nāsına; yukālu: بَعِيرٌ سَرِيعٌ Ve taze ve ter ma'nāsına da gelir gerek ottan olsun gerek hurmādan olsun; yukālu: يُنْسَرُ نَعْدٌ مَعْدٌ أَيْ رَخِصَ عَضُّ Ya'nī taze ve ter. Ba'zılar eyitti: مَعْدٌ [ma'd] [şa'd]a itbā'an gelmiştir, müstakil ma'nāsı yoktur.

الْمَعْدَةُ [el-me'idet] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Kursak ki insānda o şol şiikenbe menzilesindedir ki geviş getiren

hayevānatta vardır.

الْمِعْدَةُ [el-mi'edet] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Kezālik مَعْدَةٌ [me'idet] ma'nāsında lügattır, İbnu's-Sikkīt rivāyetinde.

[م غ د]

الْمَغْدُ [el-mağd] (mīm'in fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Atın alnında bir şiştir ki kılı yolunup beyāz bitsin diye ederler, zīrā kıl yolunsa beyāz biter. Ve

مَغْدٌ [mağd] Tāze ve ter olan nesneye dahi derler. Ve

مَغْدٌ [mağd] Gıdālandırmağa dahi derler; yukālu: مَعَدَ الرَّجُلُ عَيْشَ نَاعِمٍ يَمَغْدُهُ مَغْدًا مِنَ الْبَابِ: مَعَدَ فِي مَغْدٍ إِذَا غَدَاَهُ عَيْشَ نَاعِمٍ İbnu'l-A'rābī dahi buna zāhib oldu. Ve Ferrā eyitti: مَعْدٌ فِي عَيْشِ نَاعِمٍ يَمَغْدُ مَغْدًا

مَغْدٌ [mağd] Emmeğe dahi derler; yukālu: مَعَدَتِ السَّخْلَةُ أُمَّهَا تَمَغْدُهَا مَغْدًا أَيْ رَضَعَتْهَا صَرْبَةً Ve وَجَدْتُ صَرْبَةً فَمَعَدْتُ جَوْفَهَا أَيْ مَصَضْتُهَا [şarebae] şād-ı mühmele ve rā-i mühmele'nin fethiyle ve āhirinde bā-i muvahhade ile kırmızı zamka derler ki طَلْحٌ [talḥ] ağacında hāsıl olur güyā ki pekmez gibi olur. Ve gāh olur صَرْبَةً [şarabet]te مَغْدٌ [mağd] derler. Ve سِدْرَةٌ [sidret] ağacının zamkına dahi مَغْدٌ [mağd] derler.

الْإِمْغَادُ [el-imğād] (hemzenin kesriyle ve mīm'in sükūnuyla) Çok içmek; yukālu: وَهَذَا مَغْدٌ مِنَ الشَّرْبِ

إِمْغَادٌ [imğād] Deve köşeğin emzirmeğe dahi derler. Ve gāh olur ki 'avret هَذَا مَغْدٌ مِنَ الصَّبِيِّ فَمَعَدَنِي der, beni emdi ma'nāsına.

[م ق د]

الْمَقْدِي [el-meqadiyy] (fethateynle ve dāl'ın tahfifiyle) Bir şarābdır ki 'aselden ederler, Şām-ı şerifte bir karyeye nisbet

olunur.

[م ك د]

الْمُكُودُ [el-mukūd] (zammeteynle) İkâmet etmek; yukâlu: مَكَدٌ بِالْمَكَانِ مُكُودًا إِذَا أَقَامَ بِهِ

الْمَكُودُ [el-mekūd] (mīm'in fethi ve kāf'in zammıyla) Sütü ber-karâr olup eksilmeyen nâka.

الْمَكْدَادُ [el-mekdād] (mīm'in fethi ve kāf'in sükunu ve elifin meddiyle) Kezâlik sütü ber-karâr olan nâka نَكْدَاءُ [nekdā] gibi.

الْمَاكِدَةُ [el-mākidet] (kāf'in kesriyle) Şol kuyudur ki suyu ber-karâr ola, ya'nî suyu bir boyda olup mütegayyir olmaya.

[م ل د]

الْأُمْلُودُ [el-umlūd] (hemzenin zammı ve mīm'in sükunuyla ve lām'ın kezâlik zammıyla) Tâze ve ter olan nesne, nâ'im ma'nāsına; yukâlu: رَجُلٌ أُمْلُودٌ

الْأُمْلُودَةُ [el-umlūdet] (hemzenin kezâlik zammıyla) Tâze ve ter olan 'avret, Ya'qûb'dan böyle rivâyet olunmuş.

الْأَمْلَدُ [el-emled] (hemzenin fethi ve mīm'in sükunuyla) أَكْرَمٌ [ekrem] vezni üzere) Tâze yiğit ma'nāsına; yukâlu: شَابٌ أَمْلَدٌ

الْمَلْدَاءُ [el-meldā] (mīm'in fethi ve lām'ın sükunu ve elifin meddiyle) Tâze civân olan 'avret.

الْمَلْدُ [el-meled] (fethateynle) Tâzelik.

الْتَمْلِيدُ [et-templid] ('alā-vezni اَلْتَكْرِيمِ [et-tekrīm]) Mülâyim kılmak; yukâlu: مَلَّدْتُ مَلَّدْتُ وَهُوَ لُغَةٌ فِي مَارَهُمْ إِذَا مَرَّئْتَهُ

الْإِمْلِيدُ [el-implid] (hemzenin kesri ve mīm'in sükunuyla) Düz olan kaya, إِمْلِيْسٌ [implis] gibi.

[م ه د]

الْمَهْدُ [el-mehd] (mīm'in fethi ve hā'nın sükunuyla) Oğlan beşiği. Ve

مَهْدٌ [mehd] Döşemek ma'nāsına dahi gelir; yukâlu: مَهْدْتُ الْفِرَاشَ مَهْدًا إِذَا بَسَطْتَهُ وَوَطَّأْتَهُ

الْمِهَادُ [el-mihād] (mīm'in kesriyle) Döşenilen nesne, firâş ma'nāsına.

الْتَهْمِيدُ [et-temhīd] ('alā-vezni اَلْتَكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesneyi düz edip hemvâr etmek. Ve gadr etmeğe ve gadrı kabûl etmeğe dahi derler.

الْإِمْتِهَادُ [el-imtihād] (hemzenin kesriyle) Devenin hörgücü döşekli olup yüce olmak.

الْتَمَهُدُ [et-temehhud] ('alā-vezni اَلْتَكْرِيمِ [et-tekrīm]) Temekkün ma'nāsına.

مَهْدَدٌ [mehded] ('alā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer] Esmā-i nisādandır. Bu Sîbeveyhi katında مَادَتُ الْفِعْلِ [fa'lel] vezni üzeredir, mīm nefsi ke-limedendir ve eger zā'ide olaydı dāl idgām olurdu, مَفَرٌّ [meferr] gibi ve مَرَدٌ [meredd] gibi, pes sâbit oldu ki dāl mülhaktır, zīrâ mülhak olan harf idgām olunmaz.

[م ي د]

الْمَيْدُ [el-meyd] (mīm'in fethiyle ve yā'nın sükunuyla) Hareket etmek; yukâlu: مَاذُ تَحْرَكَ الشَّيْءُ يَمِيدُ مَيْدًا إِذَا تَحْرَكَ مَاذَتِ الْأَعْضَانُ Ve bir kimse salını salını yürümeğe dahi derler; yukâlu: إِذَا تَحْرَكَتْ وَتَمَايَلَتْ مَاذُ الرَّجُلِ إِذَا تَبَحَّخَرَ مَاذَهُمْ يَمِيدُهُمْ وَهُوَ لُغَةٌ فِي مَارَهُمْ Ve مِيرَةٌ [mīret] ta'āma derler, buğday ma'nāsına.

الْمُمْتَادُ [el-mumtād] (mīm'in zammıyla) Şol kimsedir ki ondan buğday verilmek recā oluna.

الْمَائِدَةُ [el-mā'idet] (hemzenin kesriyle) Şol خَوَانٌ [ḥivān]dır ki onun üzerinde ta'ām ola. Ve üzerinde ta'ām olmayacak مَائِدَةٌ demezler خَوَانٌ [ḥivān] derler. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: مَائِدَةٌ [mā'idet] فَاعِلَةٌ [fā'ilet]tir, مَفْعُولَةٌ [meḥ'ūlet] ma'nāsına (الحاقفة راضية) ﴿عَيْشَةٌ رَاضِيَةٌ﴾ (القارعة 21, 7) gibi, مَرْضِيَّةٌ ma'nāsına.

مَيَّادَةٌ [Meyyādet] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidıyla) Bir 'avretin ismidir.

الْمَيْدَانُ [el-meydān] (mīm'in fethiyle) Vāsī' yer.

الْمَيْدَانِيُّ [el-meyādīn] مَيْدَانٌ [meydān]in cem'i, vāsī' yerler ma'nāsına.

مَائِدٌ [Mā'id] Bir dağın adıdır.

مَيْدٌ [meyd] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) مَيْدٌ ma'nāsına da lügattır ki عَيْرٌ demek olur. Ve fi'l-hadisi: "أَنَا أَفْصَحُ الْعَرَبِ مَيْدٌ أَنِّي مِنْ قُرَيْشٍ وَنَشَأْتُ فِي بَيْتِي سَعْدِ بْنِ بَكْرٍ" Ve bazıları bunu مِنْ أَجْلِ أَنِّي ile tefsir eyledi, ya'nī "Ben efsah-ı 'Arabdanım, Kureyş'ten olduğum sebebden."

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النُّونِ)

[ن أ د]

النَّادُ [en-ne'ād] (nūn'un fethi ve hemzenin fethi ve elifin meddiyle) فَعَالٌ [fa'āl] vezni üzere) ve

النَّادِي [en-nādī] (āhirinde elif-i maksüre ile) Belā ve āfet, dāhiye ma'nāsına.

[د ج د]

النَّجْدُ [en-necd] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Yüksek olan yer. Ve yüksek yol. Ve şol nesne ki onunla evi zīnet ederler kıymetli metā'lardan. Ve

نَجْدٌ [necd] Maslahatın tīz gören kimseye dahi derler; yukālu: إِذَا كَانَ رَجُلٌ نَجْدٌ فِي الْحَاجَةِ إِذَا كَانَ نَجْدٌ Ve

نَجْدٌ [necd] Bahādır ma'nāsına da gelir. Ve galebe ma'nāsına da gelir; yukālu: نَجَدْتُ الرَّجُلَ أَنْجُدُهُ إِذَا غَلَبْتَهُ

النَّجَادُ [en-nicād] (nūn'un kesriyle) نَجْدٌ [necd]in cem'i, yüksek yerler ma'nāsına.

النَّجُودُ [en-nucūd] (zammeteynle) نَجْدٌ [necd]in cem'idir, yüksek yerler. Ve kıymetli metā'lar ma'nāsına ki onunla ev zīnet ederler. Ve

الْأَنْجُدُ [el-encud] (hemzenin fethi ve cīm'in zammıyla) Kezālik cem'; ve minhu kavluhum: فَلَانَ طَلَّاعٌ أَنْجِدٌ وَطَلَّاعُ الثَّنَائِيَا إِذَا كَانَ سَائِمًا لِمَعَالِي الْأُمُورِ 'Alī mansıblara ve yüksek yerlere erişse.

الْأَنْجِدَةُ [el-encidet] (hemzenin fethi ve cīm'in kesriyle) نُجُودٌ [nucūd]un cem'idir, cem'-i cem' olmak üzere.

التَّنْجِيدُ [et-tencīd] ('alā-vezni التَّنْجِيمِ [et-tekrīm]) Zīnet etmek.

النَّجَادُ [en-neccād] (nūn'un fethiyle ve cīm'in teşdidiyle) Bisāt döşeyen kimse, ferrāş ma'nāsına. Ve yastıklar diken kimse.

الْمُنَجَّدُ [el-munecced] (mīm'in zammı ve nūn'un fethi ve cīm'in teşdidiyle ve fethiyle) Mücerreb ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ مُنَجَّدٌ بِالذَّالِ الْمُهْمَلَةِ وَالذَّالِ الْمُعْجَمَةِ جَمِيعًا أَيُّ مُجَرَّبٌ يُقَالُ نَجَّدَهُ الذَّهْرُ إِذَا جَرَّبَ وَعَرَّفَ

نَجْدٌ [Necd] (nūn'un fethi ve cīm'in sükunuyla) Bilād-ı 'Arabdan **غُورٌ** [Gūr] un hilāfıdır ki Tihāme'dir. Ve her yer ki mürtefi' ola **يَهَامَةُ** [Tihāmet]ten arz-ı 'Irāk'a varınca, ona **نَجْدٌ** [Necd] derler. Ve **نَجْدٌ** [Necd] müzekkerdir.

الْإِنْجَادُ [el-incād] (hemzenin kesriyle) Bilād-ı Necd'e çıkmak. Ve fi'l-meseli: "نَجَدَ مَنْ رَأَى حَضَنًا" Ya'nî "Necd'e çıkar, **حَضَنٌ** [Ḥaḍan]ı gören." Ve **حَضَنٌ** [Ḥaḍan] fethateynle bir dağın ismidir. Ve

إِنْجَادٌ [incād] Ref'-i savt edip da'vet etmek; yukālu: أَنْجَدَ فُلَانٌ الدَّغْوَةَ Ve i'ānet etmek; yukālu: أَنْجَدْتُهُ أَيُّ أَعْتَنَهُ

الْإِسْتِنْجَادُ [el-istincād] İ'ānet taleb etmek; yukālu: إِسْتَنْجَدَنِي فَأَنْجَدْتُهُ أَيُّ اسْتَعَانَ بِي فَأَعْتَنَهُ Ve

إِسْتِنْجَادٌ [istincād] Za'ftan sonra kavī olmağa dahi derler. Ve cür'et edip hamle etmeğe dahi derler 'arz-ı mehābetten sonra.

النَّجْدَةُ [en-necdet] (nūn'un fethi ve cīm'in sükunuyla) Şecā'at ma'nāsınadır; tekūlu minhu: نَجْدَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ Ve

نَجْدَةٌ [necdet] Kuvvet ve kudrete dahi derler; yukālu: رَجُلٌ ذُو نَجْدَةٍ أَيُّ ذُو بَأْسٍ Ve şidde-te dahi derler; yukālu: لَأَقَى فُلَانٌ بِنَجْدَةٍ أَيُّ بِشِدَّةٍ

النَّجِيدُ [en-necid] (nūn'un fethi ve cīm'in kesriyle) Bahādır, şücā' ma'nāsına.

النَّجِيدُ [en-necid] (nūn'un fethi ve cīm'in

kesriyle) Bi-ma'nāhu. Ve

نَجِيدٌ [necid] Renc ve belāya düşen kimseye dahi derler.

الْأَنْجَادُ [el-encād] (hemzenin fethiyle) **نَجِدٌ** [necid]in cem'i, bahādırlar ma'nāsına, mislu: يَقِظُ [yaķız] ve أَيَقَظُ [eyķāz].

النُّجْدَةُ [en-nucdet] (nūn'un zammıyla ve cīm'in sükunuyla) **نَجِيدٌ** [necid]in cem'idir kezālik bahādırlar ma'nāsına. Ve **نُجُودٌ** [nucūd]un dahi cem'i gelir yaban hımārları ma'nāsına.

النُّجْدَاءُ [en-nucedā'] (nūn'un zammı ve cīm'in fethi ve elifin meddiyle) **نَجِيدٌ** [necid]in cem'idir kezālik.

الْمُنَاجِدَةُ [el-munācedet] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) İ'ānet etmek; yukālu: نَاجَدْتُهُ مُنَاجِدَةً

الْمَنَاجِدُ [el-menācid] (bi-kesri'l-cīm) Kıtāl edici kimse, mukātil gibi.

النَّجْدُ [en-neced] (fethateynle) Dirilmek; yukālu: نَجَدَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ يَنْجَدُ نَجْدًا أَيُّ عَرَقَ مِنْ عَمَلٍ أَوْ كَرِبَ فَثِي وَرَأَى سُكُونًا

الْمُنْجُودُ [el-mencūd] (mīm'in fethi ve nūn'un sükunuyla) Renc ve belāya düşen kimse; yukālu: نَجِدَ يَنْجَدُ نَجْدًا فَهُوَ مُنْجُودٌ

النُّجُودُ [en-necūd] (nūn'un fethi ve cīm'in zammıyla) Yaban hımāri ki yük götürmeye. Ve ba'zılar eyitti: Şol yaban hımāridir ki uzun olup yüksek ola. 'Āşim b. Ebi'n-Necūd nūn'un fethiyle kurrādan bir kimse-nin adıdır.

النَّجَادُ [en-nicād] (nūn'un kesri ve cīm'in tahfifiyle) Kılıç bağı, حَمَائِلُ السَّيْفِ ma'nāsına.

النَّاجُودُ [en-nācūd] (cīm'in zammıyla) كَافُورٌ

[kāfūr] vezni üzere) Her kap ki ona şarāb konur gerek çanak olsun gerek gayrı olsun.

النَّجْدَاتُ [en-Necdāt] (nūn'un fethiyle) Hāvariciden bir sınıftır ki onlar Necd b. 'Amir el-Hānefī ashābıdır.

[ن د د]

النَّدُ [en-nedd] (nūn'un fethiyle) ve

النَّدَادُ [en-nidād] (nūn'un kesriyle) ve

النَّدُودُ [en-nudūd] (nūn'un ve dāl'ın zammiyle) Kaçıp gitmek ma'nāsına; yukālu: نَدَّ الْبَعِيرُ يَنْدُ نَدًّا إِلَىٰ آخِرِهِ إِذَا نَفَرَ وَذَهَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ شَارِدًا Ve **شُرُودٌ** [şurūd] zammeteynle irak yere gitmek. Ve

نَدٌّ [nedd] Şol tepeye derler ki baş göğce erişmeli ola yüksekliğinden. Ve

نَدٌّ [nedd] Bir nevc tibe derler; aslında 'Arabī değildir.

يَوْمُ النَّادَةِ [yevmu't-tenādd] (tā'nın fethiyle ve dāl'ın teşdidiyle) Ayrıklık günü.

النَّدُ [en-nidd] (nūn'un kesriyle) Misl ve nazīr ma'nāsına.

النَّدِيدُ [en-nedīd] ve

النَّدِيدَةُ [en-nedīdet] (nūn'un fethi ve dāl'ın kesriyle) Kezālik misl ve nazīr ma'nāsına.

النَّدِيدُ [et-tendīd] Teşhīr etmek ve işittirmek; yukālu: نَدَّدَ بِهٖ أَيَّ شَهْرَهُ وَسَمِعَ بِهِ

[ن ش د]

النَّشْدَةُ [en-nişdet] (nūn'un kesri ve şīn'in sükūnuyla)

النَّشْدَانُ [en-nişdān] (nūn'un kesriyle ve şīn'in sükūnuyla) Kezālik azmışı taleb etmek; tekūlu: نَشَدْتُ الضَّالَّةَ أَنْشُدَهَا نَشْدَةً وَنَشْدَانًا Ve مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَلَبْتَهَا

سَأَلْتُكَ [neşd] الله نَشَدْتُكَ dedim demektir, نَشَدْتُكَ

نَشَدْتُ فَلَانًا أَنْشُدُهُ إِذَا قُلْتُ لَهُ نَشَدْتُكَ أَيَّ الله أَسَأَلْتُكَ بالله كَأَنَّكَ ذَكَرْتَهُ إِيَّاهُ فَتَشَدُّ أَيُّ تَذَكَّرَ

الْإِنْشَادُ [el-inşād] (hemzenin kesriyle) Bil-dirmek. Ve şi'r okumak.

التَّنَاشُدُ [et-tenāşud] Su'āl edişmek.

الْإِسْتِنْشَادُ [el-istinşād] (hemzenin kesriyle ve sīn'in sükūnuyla) Şi'r okumasın taleb etmek; yukālu: إِسْتَشَدُّتُ فَلَانًا شِعْرَهُ فَأَنْشَدَنِيهِ

النَّشِيدُ [en-neşīd] (nūn'un fethiyle ve şīn'in kesriyle) Şol şi'rdir ki halk içinde okunur.

[ن ض د]

النَّضْدُ [en-nađd] (nūn'un fethi ve dād'ın sükūnuyla) Tertīb etmek; yukālu: نَضَدَ مَتَاعَهُ يَنْضُدُ نَضْدًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيَّ وَضَعَ بَعْضَهُ عَلَىٰ بَعْضٍ

التَّنْضِيدُ [et-tenđīd] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu. شَدَّدَ لِلْمُبَالَغَةِ فِي وَضْعِهِ Ve تَرَاضَفٌ [terāşuf] sık tertīb etmeğe derler.

النَّضْدُ [en-neğad] (fethateynle) Şol ev esbābıdır ki birbiri üzerine yığılmış ola.

الْأَنْضَادُ [el-enđād] (hemzenin fethiyle) **نَضْدُ** [neğad]ın cem'i, yığılmış esbāblar ma'nāsına. Ve

نَضْدُ [neğad] Şol tahtaya derler ki üzerine esbāb yığıp tertīb ederler.

أَنْضَادُ الْجِبَالِ [enđādu'l-cibāl] dağlarda olan şol taşlardır ki birbiri üzerine tertīb olunmuştur. Ve

أَنْضَادُ السَّحَابِ [enđādu's-sehāb] dahi şol bulutlara derler ki birbiri üzerinde ola. Ve

أَنْضَادُ الرَّجُلِ [enđādu'r-recul] kişinin şol 'ammilerine ve dayılarına derler ki şerefte mukaddem olalar.

[ن ف د]

النَّفَادُ [en-nefād] (nūn'un fethiyle) Bir nes-

ne tükenmek; yukālu: نَقَدَ الشَّيْءُ نَقَادًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَنِيَ

الْإِنْفَادُ [el-infād] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Tüketmek; yukālu: أَنْقَدْتُهُ أَنَا

Ve kavmin mālī tükenmeğe dahi derler; yukālu: أَنْقَدَ الْقَوْمُ إِذَا ذَهَبَتْ أَمْوَالُهُمْ وَفَنِيَ زَادُهُمْ

الْإِسْتِنْفَادُ [el-istinfād] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Kudretin cümle sarf etmeğe derler; yukālu: إِسْتَنْفَدَ وَشِعْهُ أَبِي اسْتَفْرَعَهُ

الْمُنَافِدُ [el-munāfid] (mīm'in zammı ve fā'nın keriyile) Şol hasmdır ki husūmette makdūrun sarf eyleye. Ve fi'l-hadīsi: "إِنَّ نَافِدْتَهُمْ نَافِدُونَ" وَيُزْوَى بِالْقَافِ عَلَى مَعْنَى "إِنَّ نَاقَسْتَهُمْ"

[ن ق د]

النَّقْدُ [en-naqd] Saymak; yukālu: نَقَدْتُهُ الدَّرَاهِمَ Ve وَنَقَدْتُ لَهُ الدَّرَاهِمَ مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْطَيْتَهُ

نَقَدَ [naqd] İyiyeye dahi derler; yukālu: دَرَّهَمَ نَقَدَ أَيَّ وَارِزًا جَيِّدًا

الْإِنْتِقَادُ [el-intiqād] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Kabz etmek; yukālu: Ve bir nesneye muttasıl bakıp durmağa da derler; yukālu: مَا زَالَ فَلَانٌ يَنْتَقِدُ بَصْرَهُ إِلَى الشَّيْءِ إِذَا لَمْ يَزَلْ يَنْظُرُ إِلَيْهِ

الْمُنَاقَاةُ [el-munāqadet] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) Hesab soruşmak; yukālu: Ve نَاقَدْتُ فَلَانًا إِذَا نَاقَسْتَهُ فِي الْأَمْرِ

مُنَاقَاةٌ [munāqāset] Hesablaşmağa derler.

النَّقَادُ [en-neqad] (fethateynle) Bir cins koyuna derler ki ayakları kısa ve yüzü çirkin olur. Ve bu cins koyun Bahreyn cānibinde olur.

النَّقَادَةُ [en-neqadet] (fethateynle) Kezālik **نَقَدَ** [neqad]ın vāhidi; yukālu: "أَذُلُّ مِنَ النَّقْدِ" Ve Aşmaṭ eyitti: "أَجْوَدُ الصُّوفِ صُوفُ النَّقْدِ" Ya'nī "Davar tüyelerinin iyisi **neqad** tüyüdür." Ve

نَقَدَ [neqad] Davarın tırnağı soyulmak ve dişleri dibi yenmektir; tekūlu: نَقَدَ الْحَافِرُ مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَنَقَدَ أَسْنَانُهُ تَكَسُّرُ-يْ ESNĀNLA TEFSİR ETMİŞTİR, GALATTIR.

النَّقِيدُ [en-neqid] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesriyle) Cura olup büyümeyen oğlan.

النُّقْدَةُ [en-nuqdet] (nūn'un zammıyla) Bir nev' ağaçtır. Ve bir yerin adıdır.

أَنْقَدَ [enqad] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) Kirpi dedikleri cānver. Ve bu lafz ma'rīfedir, nitekim arslana **أَسَامَةُ** [usāmet] derler 'alem-i cins olmak üzere; ve minhu kavluhum: **بَاتَ فَلَانٌ بِلَيْلٍ أَنْقَدَ** Ya'nī "Kirpi gecesiyle geceledi." Zīrā kirpi gece ile uyumaz.

[ن ك د]

النَّكَدُ [en-neked] (fethateynle) Müzāyaka üzere olup müştedd olmak; yukālu: نَكِدَ Ve كُيُونِ السُّيِّئِ نَكِدًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ سَيِّئًا نَكِدَتِ الرِّجْلُ أَيَّ قَلَّ مَاؤُهَا

النَّكِيدُ [en-nekid] (nūn'u fethi ve kāf'ın kesriyle) Çetin kimse ma'nāsına, yukālu: رَجُلٌ نَكِيدٌ أَيَّ عَسِيرٌ

الْأَنْكَادُ [el-enkad] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) **نَكِدَ** [nekid]in cem'i, çetin kimseler ma'nāsına; yukālu: قَوْمٌ أَنْكَادٌ

الْمَنَاقِيدُ [el-menākīd] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesriyle) Kezālik cem'i.

الْمُنَاقَاةُ [el-munākedet] (mīm'in zammıyla ve kāf'ın fethiyle) Çetinleşmek; yukālu: نَاقَدَهُ فَلَانٌ

الْتِنَاكُدُ [et-tenakud] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Kezālik birbiriyle çetinlik etmek; yukālu: هُمَا يَتِنَاكُدَانِ إِذَا تَعَاسَرَا

الْأَنْكَدُ [el-enked] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) Meş'um olan kimse.

النُّكْدَاءُ [en-nekdā'] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol nākadır ki onun veledi durmamağın sütü çok ola, yavrusun emzirmediği için.

الْأَنْكَدَانِ [el-enkedān] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) Māzin b. Mālik b. 'Amr b. Temīm ve Yerbū' b. Ḥanzale'dir ki mezbūrların hakkında denilmiştir: "الْأَنْكَدَانِ مَارِزٌ وَيَرْبُوعٌ | | هَا إِنَّ ذَا الْيَوْمِ لَيَسِّرُ مَجْمُوعٌ"

[ن ه د]

النُّهُودُ [en-nuhūd] (zameteynle) Şol tāze kız memesidir ki henüz yumurlanmağa başlaya; yukālu: [نَهْدَ التَّدْيِ نُهُودًا مِنَ الْبَابِ] [Ve bir adam oturduğu yerden kalkmak ma'nāsınadır; yukālu:] نَهْدَ إِلَى الْعَدْوِ يَنْهَدُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَهَضَ Ya'nī kağan 'aduvv ile husūmette dursa. Ve

نُهُودٌ [nuhūd] Kızın memeleri kalkmağa derler; yukālu: نَهْدَ تَدْيِ الْجَارِيَةِ يَنْهَدُ نُهُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَشْرَفَ وَكَعَبَ بِالشَّشْدِيدِ لُغَةً فِي كَعَبِ Bu fi'ller cem'î-i nūsah-ı mevcūdede sīga-i tezkīr üzeredir.

النَّاهِدُ [en-nāhid] (hā'nın kesriyle) ve

النَّاهِدَةُ [en-nāhidet] Memesi kalkmış kız.

النَّهْدُ [en-nehd] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Şol at ki fermüde ve yüksek ola; tekūlu minhu: نَهْدَ الْفَرَسِ نُهُودًا مِنَ الْبَابِ Ve الْحَامِيسِ

نَهْدٌ [nehd] 'Ālī nesnelere mübāşeret eden kimse. Ve

نَهْدٌ [Nehd] Yemen'den bir kabīlenin adıdır.

النَّهْدَاءُ [en-nehdā'] (nūn'u fethi ve hā'nın sükūnuyla) Yüksek kum.

الْمُنَاهِدَةُ [el-munāhedet] (mīm'in zammıyla ve hā'nın fethiyle) Cenk etmeğe kıyām

göstermek. Ve

مُنَاهِدَةٌ [munāhedet] Parmakla hesāb edişmek.

الْتِنَاهُدُ [et-tenāhud] Yoldaşlar birbirine berāber nafaka çıkarmak.

الْإِنْهَادُ [el-inhād] (hemzenin kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneyi doldurmak; yukālu: أَنْهَدْتُ الْحَوْضَ إِذَا مَلَأْتَهُ

النَّهْدَانُ [en-nehdān] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Dolu nesne; yukālu: حَوْضٌ نَهْدَانٌ وَقَدْ حُ كَاظَانُ Kaçan dolsa ve henüz taşmasa.

النَّهْيِدَةُ [en-nehīdet] (nūn'un fethi ve hā'nın kesriyle) Şol ta'āmdır ki hanzal tohumunun içi tamām kaynayıp eriyip koyu oluktan sonra üzerine bir pāre un saçarlar dahi yerler.

النَّهْيِدُ [en-nehīd] (nūn'un fethi ve hā'nın kesriyle) Kalın olan kaymak; yukālu: زُبْدٌ نَهْيِدٌ إِذَا لَمْ يَكُنْ رَقِيقًا

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ا د]

وَأَدُ [el-veʔd] Diriyle gömmek; yukālu: وَأَدُ ابْنَتُهُ يَدُّهَا وَأَدَا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَنَهَا فِي الْقَبْرِ وَهِيَ حَيَّةٌ Ve

وَأَدُ [veʔd] Savt-ı şedīde dahi derler.

أَلْمَوْؤَدَةُ [el-mevʔudet] (mīm'in fethi vāv'ın sükūnuyla ve hemzenin zammıyla) Diriyle gömülen kimse. Kabīle-i Kinde'nin ʿādeti bu idi ki kızların doğduğu gibi diriyle gömerlerdi.

أَلْوَيْدُ [el-veʔīd] (vāv'ın fethi ve hemzenin kesriyle) Savt-ı şedīd. Ve āheste yürümeğe dahi derler; yukālu: مَشَى مَشْيًا وَيَيْدًا Ve āheste yürümeğe dahi derler; yukālu: مَشَى مَشْيًا وَيَيْدًا Ve āheste yürümeğe dahi derler; yukālu: مَشَى مَشْيًا وَيَيْدًا Ve āheste yürümeğe dahi derler.

أَلْإِيَادُ [el-ittiʔād] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdīdiyle) ve

أَلتَّوؤُدُ [et-teveʔud] (fethateynle ve hemzenin zammı ve teşdīdiyle) Yap yap yürümek; yukālu: إِيَادٌ فِي مَشْيِهِ تَوؤُدٌ فِي مَشْيِهِ Ve bunlar إِيَادٌ ve تَوؤُدٌ [tuʔedet]ten müştaktır, pes إِيَادٌ de tā harfi vāv'dan dönmüştür; ve yukālu: إِيَادٌ فِي أَمْرِكَ أَي تَتَبْتُ Ve تَوؤُدٌ [tuʔedet] tā'nın zammı ve vāv'ın fethi ve teşdīdiyle āheste yürümek, ʿalā-mā merre ānifen.

[و ب د]

أَلْوَبْدُ [el-vebed] (fethateynle) Hışım etmek; yukālu: وَبَدَ عَلَيْهِ أَي غَضِبَ مِثْلَ وَمَدَ Ve

وَبَدُ [vebed] (fethateynle) Dirlik katı olup zahmetli olmağa dahi derler. Ve bu şol masdardır ki bununla sıfatlanır; yukālu:

رَجُلٌ وَبَدَ أَي سَيءُ الْحَالِ يَسْتَوِي فِيهِ الْوَاحِدُ وَالْجَمْعُ كَقَوْلِكَ رَجُلٌ عَدَلٌ ثُمَّ يُجْمَعُ فَيَقَالُ الْأَوْبَادُ كَمَا يُقَالُ الْعُدُولُ عَلَى تَوَهُمِ النَّعْتِ الصَّحِيحِ

أَلْمُسْتَوْبِدُ [el-mustevbid] (mīm'in zammı ve bā'nın kesriyle) Seyyi'ü'l-hāl olan kimse, وَبَدُ [vebed] ma'nāsına.

[و ت د]

أَلْوَتِيدُ [el-vetid] (vāv'ın fethi ve tā'nın kesriyle) Kazık ki bir nesne bağlamak için kakarlar.

أَلْأَوْتَادُ [el-evtād] (hemzenin fethiyle) وَتِيدٌ [vetid]in cem'i, kazıklar ma'nāsına. Ve وَتِيدٌ [vetid]de tā'nın fethi dahi lügattır.

أَلْوُدُ [el-vedd] (vāv'ın fethiyle) Kezālik kazık ma'nāsına lügattır, idgām edenler kazıkta; tekūlu: وَتَدْتُ الْوَيْدَ أَتَدُّهُ وَتَدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve kaçan emr etmeli olsan بَالْمَيْتَةِ dersin.

أَلْمَيْتَةُ [el-mītedet] (mīm'in kesriyle) Kazık kakacak alet, مُدَقٌّ [muduqk] ma'nāsına.

أَلْوَيْدَانِ [el-vetidān] (vāv'ın ve tā'nın kesriyle) İki sivri nesnedir ki kulak içinde olur, kazık misalinde ve ona عَيْرَانِ [ayrāni] dahi derler, ʿayn-ı mühmelenin fethiyle.

أَلْوَيْدُ الْوَاتِدُ [el-vetidu'l-vātidu] Berk kakılmış kazık demek olur, te'kīddir, شُغْلٌ شَاغِلٌ gibi.

أَلتَّوَيْدُ [et-tevtīd] Er kişi āletin harekete getirmek; yukālu: وَتَدَّ الرَّجُلُ إِذَا أَنْعَطَ [ingāz] ğayn-ı mu'ceme ve zā-i mu'ceme ile āleti harekete getirmek.

[و ج د]

أَلْوُجُودُ [el-vucūd] (zameteynle) Bulmak; yukālu: وَوَجَدَهُ وَوَجَدَهُ وَوَجَدَهُ dahi zammı lügat-ı ʿĀmiriyye'dir, bununin bāb-ı misalde nazīri yoktur.

الْوَجْدَانُ [el-vidcān] (vāv'ın kesriyle ve cīm'in sükūnuyla) Azmış kimseyi bulmak; yukālu: وَجَدَ ضَالَّتَهُ وَجِدَانًا Ve

وَجْدَانٌ [vidcān] Hışım etmeğe dahi derler.

الْمَوْجِدَةُ [el-mevcidet] (mīm'in fethi ve cīm'in kesriyle) Hışım etmek; yukālu: وَجَدَ عَلَيْهِ فِي الْعَضْبِ مَوْجِدَةً وَوَجْدَانًا حَكَاهَا بَعْضُهُمْ

الْوَجْدُ [el-vecd] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Ziyāde gamnāk olmak; yukālu: وَجَدَ فِي الْحُرْنِ وَجْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

وَجْدٌ [vecd] Ganī olmağa dahi derler.

الْوَجْدُ [el-vucd] (vāv'ın zammıyla) Kezālik ganī olmak.

الْوَجْدُ [el-vidc] (vāv'ın kesriyle ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْوَجْدَةُ [el-vidcet] (cīm'in kesriyle ve dal'in tahfifiyle) Kezālik ganī olmak ma'nāsına.

الْإِجَادُ [el-icād] (hemzenin kesriyle) Vücūda getirmek; yukālu: أَوْجَدَهُ اللهُ مَطْلُوبَهُ أَيِ أَظْفَرَهُ بِهِ Ve

إِجَادٌ [icād] Ganī kılmağa da derler; yukālu: الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَوْجَدَنِي بَعْدَ فَقْرٍ وَأَجَدَنِي بَعْدَ ضَعْفٍ Ya'nī "Fakrdan sonra ganī ve za'ftan sonra kavī kıldı." Ve وَجَدَ الشَّيْءُ عَلَى صِيغَةِ إِجَادٍ mehmūzü'l-fā'dandır; ve yukālu: وَجَدَ الْمَجْهُولُ فَهُوَ مَوْجُودٌ مِثْلَ حَمٍّ فَهُوَ مَحْمُومٌ Ve

إِجَادٌ [icād] Yoktan ver etmeğe de derler; yukālu: أَوْجَدَهُ وَلَا يُقَالُ وَجَدَهُ اللهُ كَمَا لَا يُقَالُ حَمَّهُ

الْوَجْدُ [et-teveccud] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) Mahzūn olmak; yukālu: تَوَجَّدْتُ لِغُلَانٍ أَيِ حَزْنْتُ لَهُ

[وح د]

الْوَحْدَةُ [el-vaḥdet] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Yalnızlık, infirād ma'nāsına; yukālu: وَوَحْدَهُ وَوَحْدَهُ Ve رَأَيْتُهُ وَوَحْدَهُ Ve Küfiyyūn katında zarfiyyet üzeredir ve

Başriyyūn katında masdariyyet üzeredir cemī-i hālde gūyā ki takdīr-i kelām **أَوْحَدْتُهُ بِرُؤْيِي إِيْحَادًا** Ya'nī "Ondan gayrını kimse görmedim." ondan sonra **وَوَحْدَهُ** [vaḥdehu], bu cümlemin mevzi'ine vaz' olundu. Ve Ebu'l-Abbās eyitti: Muhtemeldir ki takdīr-i kelām āhar vech ola ki o vech recül kendi nefsinde münferid olmağın gūyā ki **رَأَيْتُ رَجُلًا مُتَفَرِّدًا إِفْرَادًا** demek ola ve ondan sonra **وَوَحْدَهُ** bu mecmū'un makāmına ikāmet oluna. Ve **وَوَحْدَهُ** muzāf olmaz illā 'Arabların bu kavlinde **فُلَانٌ نَسِيحٌ** Ve **وَوَحْدَهُ** [nesīc] dokunmak ma'nāsından me'hūzduz ve bez gāyet ince oldukta onun minvālinde āhar bez vaz' olunmağın **وَوَحْدَهُ** derler **نَسِيحٌ** ma'nāsına isti'māl makām-ı medhtedir. Ve **وَوَحْدَهُ** ve **وَوَحْدَهُ** makām-ı zemmede isti'māl olunur. Ve **وَوَحْدَهُ** [cuḥayş] cīm'in zammıyla sīga-i tasgīr üzere veled-i hımār ma'nāsından me'hūzduz, müstakil bire'yihî olan kimseye itlāk olunur. Ve **وَوَحْدَهُ** [uyeyru vaḥdihî] dahi sīga-i tasgīr üzere bu ma'nāyadır ki **وَوَحْدَهُ** [uyeyr] mühmelenin fethiyle (?) ve yā-i müsennāt-ı tahtāniyle veled-i hımār-ı vaḥşīdir. Ve **وَوَحْدَهُ** aslında **وَوَحْدَهُ** idî, hemzenin kesri ve dāl'in cerri ile vaktā ki mevzi'-i masdar-ı mecrūra vaz' olundu masdar gibi, o dahi mecrūr oldu. Ve gāh olur ki **وَوَحْدَهُ** dahi derler.

الْوَاحِدُ [el-vāhid] Merātib-i 'adedin evvelidir.

الْأُحْدَانُ [el-uḥdān] (hemzenin zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) **وَوَحْدَهُ** [vāhid]in cem'idir, **شَابٌّ** [şābb]la **شُبَّانٌ** [şubbān] gibi ve رَاعِي [rāī] ile **رُغْيَانٌ** [ru'yān] gibi. Ve

وَوَحْدَهُ [vāhid] Gāh olur ki bī-nazīr ma'nāsına

da gelir; yukālu: فَلَانَ وَاحِدًا زَمَانِهِ أَي لَا نَظِيرَ لَهُ وَلَا وَاحِدًا لَهُ أَي لَا شَبِيهَةَ Ve

أُحْدَانٌ [uḥdān] وَأُوحِدَ [evḥad]in cem'ci dahi gelir, bī-nazīrler ma'nāsına [esved] ile سُودَانٌ [sūdān] gibi, aslı وُحْدَانٌ [vuḥdān] idi.

الْوَاهِدُونَ [el-vāhīdūn] Ferrā eyitti: وَاحِدُونَ [vāhīdūn] وَاحِدٌ [vāhīd]in cem'cidir; yukālu: أَنْتُمْ حَيٌّ وَاحِدٌ وَحَيٌّ وَاحِدُونَ كَمَا يُقَالُ شِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ Ve شِرْذِمَةٌ [šīrzīmet] ṣīn'in kesri ve rā-i mühmelenin sükūnuyla cemā'at ma'nāsıdır.

التَّوْحِيدُ [et-tevhīd] 'alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Birlemek.

التَّوْحِيدُ [et-te'hīd] (hemze ile) Kezālik birlemek; yukālu: وَحْدَهُ وَأَحَدَهُ كَمَا يُقَالُ ثَنَاءٌ ثَلَاثَةٌ İkiledi ve üçledi ma'nāsına.

الْوَحْدُ [el-veḥad] (fethateynle) ve

الْوَجْدُ [el-veḥid] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın kesriyle) ve

الْوَحِيدُ [el-veḥīd] (vāv'ın fethiyle كَرِيمٍ [kerīm] vezni üzere) Bir dāne, yegāne ma'nāsına; yukālu رَجُلٌ وَحْدٌ وَوَجِدٌ وَوَحِيدٌ أَي مُمْتَرِدٌ

التَّوْحُدُ [et-tevaḥḥud] (fethateynle ve ḥā'nın zammı ve teşdīdiyle) Yegāne olmak. Ve

تَوَحَّدَ [tevaḥḥud] Saklamak ma'nāsına da gelir, عِصْمَةٌ [iṣmet] gibi; yukālu: تَوَحَّدَهُ اللهُ عِصْمَةً وَلَمْ يَكِلْهُ إِلَى غَيْرِهِ Ya'nī "Bārī ta'ālā onu biz'z-zāt saklasın gayra havāle kılmasın." Egerçi gerek bi'z-zāt ve gerek bi'l-vāsıta saklayan odur.

بَنُو الْوَحِيدِ [Benu'l- Veḥīd] 'Arabdan bir cemā'atin ismidir ki Benī Kilāb b. Reb'ā b. 'Amir b. Şa'şa'a'nın kabīlesindendir.

الْإِيْحَادُ [el-iḥād] Bir doğurmak; yukālu: وَأُوْحِدَتِ الشَّاةُ فَهِيَ مُوْحِدَةٌ إِذَا وَضَعَتْ وَاحِدًا مِثْلُ أَفْرَدَتْ إِذَا وَضَعَتْ فَرْدًا

الْمُوْحِدَةُ [el-mūḥidet] (mīm'in zammı ve

ḥā'nın kesriyle) Bir doğuran koyun. Ve

إِيْحَادٌ [iḥād] Bī-nazīr etmeğe dahi derler; yukālu: وَأُوْحِدَهُ اللهُ أَي جَعَلَهُ وَاحِدًا زَمَانِهِ

الْأُوْحِدُ [el-evḥad] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir dāne olan kimse; yukālu: فَلَانَ أُوْحِدَ أَهْلُ زَمَانِهِ وَيُقَالُ لَسْتُ فِي هَذَا الْأَمْرِ بِأُوْحِدٍ وَلَا يُقَالُ لِلْأُنْثَى وَحْدَاءٌ

عَلَى حِدَةٍ [alā-ḥidet] (ḥā'nın kesri ve dāl'ın fethi ve tahfifiyle) Başka demek olur; yukālu: أَعْطَى كُلَّ وَاحِدٍ عَلَى حِدَةٍ أَي عَلَى جِبَالِهِ Ve حِدَةٌ [ḥidet]te tā vāv'dan 'ıvazdır.

Ve جِبَالٌ [ḥiyāl] ḥā-i mühmelenin kesri ve yā-i müsennāt-ı tahtānī ile إِزَاءٌ [izā'] ma'nāsıdır; yukālu: قَعَدْتُ عَلَى جِبَالِهِ أَي إِزَاءَهُ

مَوْحَدٌ [mevḥade] (mīm'in ve ḥā'nın fethiyle) Bir bir demek olur; yukālu: دَخَلُوا مَوْحَدًا مَوْحَدًا أَي فُرَادَى

أَحَادٌ [uḥāde] (hemzenin zammıyla) ve

وَحَادٌ [vuḥāde] (vāv'ın zammıyla) ve

مَوْحَدٌ [mevḥade] Bunlar cümlesi bir ma'nāyadır, lā-yansarıflardır, nitekim ثَلَاثٌ [ṣelās]ta zikr olunmuştur.

الْمِيْحَادُ [el-mīḥād] (mīm'in kesriyle) وَاحِدٌ [vāhīd]den bir cüz'. Ve bu مِعْشَارٌ [mi'şār] gibidir عَشْرٌ [aşr]dan ki مِعْشَارٌ [mi'şār] onda bir demek olur.

[و خ د]

الْوَحْدُ [el-vaḥd] (vāv'ın fethiyle ve ḥā'nın sükūnuyla) Deve seyrinden bir nev'edir.

الْوَحْدَانُ [el-veḥadān] (vāv'ın ve ḥā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَحَدَ الْبَعِيرُ يَخْدُ وَحْدًا وَوَحْدَانًا وَهُوَ أَنْ يَزِمِي بِقَوَائِمِهِ كَمَشِي النَّعَامِ Ya'nī devekuşu gibi ayakların atarak yürüse.

الْوَاهِدُ [el-vāhīd] (ḥā'nın kesriyle)

الْوَحَادُ [el-vaḥḥād] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın

teşdidiyle) Zikr olunan vech üzere seyr eden deve.

[و د د]

الْوُدُّ [el-vudd] (vāv'ın zammıyla ve dāl'ın teşdidiyle)

الْوَدَادَةُ [el-vedādet] (vāv'ın fethiyle) Temennī ma'nāsına. Ve mahabbet ma'nāsına da gelir. Ve

الْوَدَادُ [el-vedād] (kezālik vāv'ın fethiyle) Recā etmek ma'nāsına; tekülü: **وَدِدْتُ لَوْ تَفَعَّلَ ذَلِكَ أَوْ وُدًّا مِنْ النَّبَابِ تَفَعَّلَ ذَلِكَ وَوَدِدْتُ لَوْ أَنْتَ تَفَعَّلَ ذَلِكَ أَوْ وُدًّا مِنْ النَّبَابِ الرَّابِعِ أَيْ تَمَثَّلْتُ**

الْوُدُّ [el-vidd] (vāv'ın kesri ve dāl'ın teşdidiyle) Mahabbet ma'nāsına; tekülü: **يَا بِيَدِي أَنْ يَكُونَ كَذَا** Ve dost ma'nāsına da gelir.

الْوُدُّ [el-vedd] (vāv'ın fethiyle) Mahabbet ma'nāsına. Ve bir dağın ismidir. Ve bir putun ismidir ki Nūh 'aleyhi's-selām kavminin idi, sonra Kelb kabilesinin oldu. Dūmetu'l-Cendel dedikleri hisārda mahfūz idi ve 'Abduvedd nām kimse bundan ötürü tesmiye olunmuştur. Ve

الْمَوَدَّةُ [el-meveddet] (mīm'in ve vāv'ın fethiyle) Kezālik mahabbet ma'nāsıdır.

الْأَوْدُ [el-evudd] (hemzenin fethi ve vāv'ın zammıyla) **وَدٌّ** [vidd]in cem'idir **فِدْحٌ** [kidḥ] la **أَفْدَحٌ** [aḥduḥ] ve **ذُبٌّ** [ziḥb]le **أَذُوبٌ** [ezḥub] gibi.

الْوَدِيدُ [el-vedīd] Kezālik dost ma'nāsına.

الْأَوْدَاءُ [el-eviddā] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesriyle) **وَدِيدٌ** [vedīd]in cem'i, dostlar ma'nāsına.

الْتَوَادُ [et-tevādd] (tā'nın fethiyle) Sevişmek.

الْوُدُودُ [el-vedūd] (vāv'ın fethi ve dāl'ın zammıyla) Muhibb ma'nāsına.

الْوُدْدَاءُ [el-vudedā] (vāv'ın zammıyla ve dāl'ın fethi ve elifin meddiyle) Dostlar ma'nāsına; yukālu: **رَجَالٌ وُدْدَاءٌ يَسْتَوِي فِيهِ الْمُدَّكَرُ وَالْمَوْثُوثُ لِكُونِهِ وَضْفًا دَاخِلًا عَلَى وَضْفِ اللَّمْبَالِغَةِ**

[و ر د]

الْوُرُودُ [el-vurūd] (zammeteynle) Hāzır olmak; yukālu: **وَرَدَ فَلَانٌ وُرُودًا إِذَا حَضَرَ**

الْإِيرَادُ [el-irād] (hemzenin kesriyle) Hāzır kılmak; yukālu: **أَوْرَدَهُ غَيْزُهُ أَيْ أَحْضَرَهُ**

الْإِسْتِيرَادُ [el-istīrād] Kezālik hāzır kılmak ma'nāsına; yukālu: **إِسْتَوْرَدَهُ**

الْوِرْدُ [el-vird] (vāv'ın kesriyle) Cüz' ma'nāsına; yukālu: **قَرَأْتُ وِرْدِي** Ve

وِرْدٌ [vird] Suya gelmeğe dahi derler, **صَدْرٌ** [şader]in mukābilidir. Ve

وِرْدٌ [vird] **وُرَادٌ** [vurrād] ma'nāsına dahi gelir, suya geliciler ma'nāsına.

الْوُرَادُ [el-vurrād] (vāv'ın zammıyla ve rā'nın teşdidiyle) Şol kimselerdir ki suya gelirler. Ve

وِرْدٌ [vird] Sıtma tuttuğu güne dahi derler; tekülü: **وَرَدْتُهُ الْحُمَى إِذَا أَخَذْتَهُ لَوْقَتٍ**

الْمَوْرُودُ [el-mevrūd] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Sıtma tutmuş kimse. Bir a'rābī bir kimseye eyitti: **مَا أَمَارٌ إِفْرَاقِ الْمَوْرُودِ** Ya'nī "Isıtmalı kimsenin ifākatına 'alāmet nedir?" Eyitti: **الرُّحَصَاءُ** Ya'nī "terlemektir."

وَارِدُ الْأَرْزَبَةِ [vāridu'l-ernebeti] Burnu ucu uzun olan kimse; yukālu: **فَلَانٌ وَارِدُ الْأَرْزَبَةِ إِذَا كَانَ فِيهَا طُولٌ** Ve **أَرْزَبَةٌ** [ernebet] hemzenin fethiyle ve rā'nın sükūnuyla burnun yumuşak yerine derler.

الْتَوَرُّودُ [et-teverrud] (fethateynle ve rā'nın zammıyla) Bölük bölük gelmek; yukālu: **تَوَرَّدَ الْحَيْلُ الْبَلْدَةَ أَيْ دَخَلَتْهَا قَلِيلًا قَلِيلًا قِطْعَةً قِطْعَةً**

حَبْلُ الْوَرِيدِ [ḥablu'l-verīd] (vāv'ın fethi

ve rā'nın kesriyle) Bir damardır ki 'Arab tā'ifesi وَتَيْنٌ [vetīn]dendir diye zu'm ederler. Ve وَتَيْنٌ [vetīn] şahdamar dedikleri damardır ki boynun iki cānibinde olan kalın damarlardır.

الْوَرْدُ [el-verd] (vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Gül dedikleri ma'rūf çiçektir.

الْوَرْدَةُ [el-verdet] (kezālik vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) وَرْدٌ [verd]in vāhididir, bir gül ma'nāsına. Ve gül rengine benzediği için arslana dahi وَرْدٌ [verd] derler. Ve o levnde olan ata dahi وَرْدٌ [verd] derler ki o doru aşkar beyninde olan renktir. Ve وَرْدَةٌ [verdet] mü'ennese itlāk olunur.

الْوَرْدُ [el-vurd] (vāv'ın zammıyla) وَرْدٌ [verd]in ce'midir, mislu: جُونٌ [cevn] ve جُونٌ [cūn]. Ve جُونٌ [cevn] aka ve siyāha itlāk olunur, azdāddandır.

الْوَرَادُ [el-virād] (vāv'ın kesriyle) Kezālik cem'i.

الْوَرُودَةُ [el-vurūdet] (vāv'ın ve rā'nın zammıyla) At وَرْدٌ [verd] renkli olmak; yukālu: وَرَدَ الْفَرَسُ يُوْرِدُ وَرُودَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ أَي صَارَ وَرْدًا

الْوَرْدَةُ [el-vurdet] (vāv'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Şol renktir ki doru ile al beyninde ola, غُبْسَةٌ [ğubset] ve شُقْرَةٌ [şukret] gibi. Ve غُبْسَةٌ [ğubset] ğayn-ı mu'ceme ve sīn-i mühmele ile kül rengine olmaktadır, hākisterī ma'nāsına.

الْإِيرِيدَادُ [el-īrīdād] At وَرْدٌ [verd] renginde olmak; yukālu: إِيرَادَ الْفَرَسِ كَمَا تَقُولُ إِذْهَامٌ وَاِكْمَاتٌ Ve bu aslında إِيرَادٌ idi, vāv yā'ya kalb olundu, sākin olup mā-kabli meksūr olduğu için.

الْمَوْرِدُ [el-muverred] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Gül rengine

olan nesne; yukālu: قَمِيصٌ مَوْرِدٌ إِذَا صُبَّ عَلَى لُونِ الْوَرْدِ Ve bu مَضْرَجٌ [muḍarrec] olan dan açıktır. Ve مَضْرَجٌ [muḍarrec] ḍād-ı mu'ceme ile ve cīm'le gül renginden koyu olandır.

الْوَارِدُ [el-vārid] (rā'nın kesriyle) Yol ma'nāsındadır, tarīk gibi.

الْمَوْرِدُ [el-mevrid] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Kezālik tarīk ma'nāsına.

الزُّمَازُودُ [ez-zumāverd] (zā'nın zammı ve vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Halife lokması dedikleri ta'āmdır. Ve mu'arrebdir, 'āmmе bezmāverd derler.

[و س د]

الْوِسَادُ [el-visād] (vāv'ın kesriyle) Yüz yastığı.

الْوِسَادَةُ [el-visādet] Bi-ma'nāhu.

الْوِسَائِدُ [el-vesā'id] (vāv'ın fethiyle) Cem'idir, yastıklar ma'nāsına.

الْوُسْدُ [el-vusd] (vāv'ın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Kezālik cem'dir, yastıklar ma'nāsına.

الْتَّوْسِيدُ [et-tevsīd] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Yastık komak.

الْتَّوَسُّدُ [et-tevessud] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdīdiyle) Yastığa yastanmak; yukālu: وَسَّدْتُهُ الشَّيْءَ فَتَوَسَّدَ إِذَا جَعَلْتَهُ تَحْتَ رَأْسِهِ

الْإِسَادُ [el-īsād] Kelbi ava kındırmak; tekūlu: أَوْسَدْتُ الْكَلْبَ إِذَا أَعْرَبْتَهُ بِالصَّيْدِ نَحْوَ أَسَدْتُهُ

[و ص د]

الْوَصِيدَةُ [el-vešīdet] (vāv'ın fethi ve šād'ın kesriyle) Evin önü, finā-i dār ma'nāsına.

الْإِيضَادُ [el-išād] (hemzenin kesriyle) Kapıyı bağlamak; tekūlu: أَصَدْتُهُ إِذَا أَغْلَقْتَهُ وَأَوْصَدَ الْبَابُ عَلَيَّ لَفْظٌ مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ

الْمَوْصَدُ [el-mūşad] (mīm'in zammı ve

şād'ın fethiyle) Bağlanmış kapı; yukālu: كَاللَّاهُ أَوْصَدَ فَهُوَ مُوصَدٌ مِثْلُ أَوْجَعَ فَهُوَ مُوجَعٌ ﴿إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّصَدَةٌ﴾ (الهمزة 8) قَالُوا مُطَبَّقَةٌ Ya'ni kapanmıştır.

الْوَصِيدَةُ [el-veṣīdet] (vāv'ın fethi ve şād'ın kesriyle) Şol ağıldır ki māl hıfzı için ederler, حَظِيرَةٌ [ḥaẓīret] gibi, nihāyet حَظِيرَةٌ [ḥaẓīret] ağaçtan ve ağaç budaklarından çevrilen ağıldır ve وَصِيدَةٌ [veṣīdet] taştan çevrilendir.

الْإِسْتِيصَادُ [el-istiṣād] (hemzenen ve tā'nın kesriyle) Ağıl tutmak; tekūlu: اسْتَوْصَدْتُ فِي الْجَبَلِ إِذَا اتَّخَذْتَهُ فِيهِ

الْوَصِيدُ [el-veṣīd] (vāv'ın fethi ve şād'ın kesriyle) Kökleri birbirine karış biten ot.

[و ط د]

الْوَطْدُ [el-vaṭd] (vāv'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi durutmak ve sakıl kılmak; yukālu: وَطَدْتُ الشَّيْءَ أَطَدُهُ وَطْدًا مِنْ Ve sedd etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: وَطَدْتُ عَلَى بَابِ الْعَارِ الصَّخْرَ إِذَا سَدَدْتَهُ إِذَا أَنَبْتَهُ وَتَقَلُّتُهُ Ve

وَطْدٌ [vaṭd] Bir nesneyi yere sıkmağa dahi derler, mislu: وَهَضَ Ve وَهَضَ [vahş] şād-ı mühmele ile ve غَدَزٌ [gānz] gayn ve zā-i mu'cemeteynle bir nesneyi sıkamak.

التَّوْطِيدُ [et-tevtīd] (alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; tekūlu: وَطَدْتُهُ تَوْطِيدًا إِذَا أَنْبَتَهُ وَتَقَلُّتُهُ

التَّوْطُدُ [et-tevaṭṭud] (fethateynle ve ṭā'nın zammı ve teşdīdiyle) Sābit olmak.

الْمِيطَدَةُ [el-mīṭadet] (mīm'in kesriyle) Şol ağaçtır ki delecek ālet onunla tutulur; رَأْسُ الْمِيطَبِ ma'nāsına.

الْوَطَائِدُ [el-veṭā'id] (vāv'ın fethiyle) Yapı temeli, kavā'id-i bünyān ma'nāsına.

الْوَاطِدُ [el-vāṭid] sābit ma'nāsına.

الطَّادِي [eṭ-ṭādī] Kezālik sābit ma'nāsınadır, وَاطِدٌ [vāṭid]in maktūbudur.

[و ع د]

الْوَعْدُ [el-va'd] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Hayrda ve şerrde isti'māl olunur. Kāle'l-Ferrā yukālu: وَعَدْتُهُ حَيْرًا وَوَعَدْتُهُ شَرًّا Ve kaçan ki hayrı ve şerri birbirinden fark etmek isteseler hayrda وَعَدٌ [va'd] ve عِدَّةٌ [ʿidet] derler ve şerrde اِعْيَادٌ [i'ād] ve وَعِيدٌ [ve'īd] derler, pes عِدَّةٌ [ʿidet] aslında وَعَدٌ [va'd] idi hā' vāv'dan ʿivaz olmuştur.

الْعِدَاتُ [el-ʿidāt] ('ayn'ın kesriyle) عِدَّةٌ [ʿidet]in cem'i va'deler ma'nāsına. Ve وَعَدٌ [va'd]in cem'i gelmez. Ve عِدَّةٌ [ʿidet] in nisbetinde عِدِيٌّ [ʿidiyy] derler زِينَةٌ [zinet] te زِينِيٌّ [ziniyy] dedikleri gibi, vāv'ı red etmezler, شَيْئَةٌ [şiyet]te redd ettikleri gibi, ammā Ferrā عِدَوِيٌّ [ʿideviyy] ve زِينَوِيٌّ [zineviyy] der, شَيْئَوِيٌّ [şiyeviyy] dedikleri gibi vāv'ı redd etmekle ve gāh olur عِدَّةٌ [ʿidet] in izāfetle hā'sın iskāt edip عِدَا الْأَمْرِ derler, عِدَّةُ الْأَمْرِ ma'nāsına.

الْعِدَّةُ [el-ʿidet] ('ayn'ın kesriyle) İhsān etmeği boynuna almaktır.

الْإِعْيَادُ [el-i'ād] (hemzenin kesriyle) ve

الْوَعِيدُ [el-ve'īd] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Şerre niyyet ettiğin haber vermek kaçan ki şerr niyyet edip. Bā harfiyle isti'māl etseler elifle isti'māl ederler; yukālu: وَأَعَدَنِي بِالسَّجَنِ

الْمِيعَادُ [el-mī'ād] (mīm'in kesriyle) Va'de etmek. Ve va'de zamānı. Ve va'de mekānı.

الْمَمْعِدُ [el-mev'īd] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Kezālik masdar ma'nāsına. Ve ism-i zamān ve ism-i mekān ma'nāsına da gelir. Ve bunculayıdır her fi'l ki onun evveli vāv yāhūd yā olup müstaklebinde

düşmüş ola **يَعُدُّ** ve **يَزُنُّ** ve **يَهَبُّ** ve **يَضَعُ** ve **يُلُّ** gibi sığınmak ma'nāsına, müstakbelin 'ayne'l-fi'li meksür olmağın onun masdarı ve ism-i zamānı ve ism-i mekānı dahi meksürü'l-'ayn gelir. Vāv sākıt olduktan sonra muzāri'in 'ayne'l-fi'li meksür olduğuna ve meftūh olduğuna itibār yoktur, illā birkaç kelime ki nedretle gelmiştir ki onlar **مُوَحَّدٌ** [mevhād] ve **مُورِقٌ** [mevraq]tır ism-i recülde ve **مُوكَلٌّ** [mevkel]dir ism-i mevzi'de yāhūd bir recülün isminde ve **مُوزَنٌ** [mevzen]dir ism-i mevzi'de ki bunlar cümle semā'andır, kıyās budur ki kesrile geleler. Ve eger muzāri'in 'ayne'l-fi'li meftūh olup vāv sābit olursa **يُوجَلُّ** gibi korkmak ma'nāsında ve **يُوجَعُ** gibi ağrımak ma'nāsında ve **يُوسَسُّ** gibi imızgınmak ma'nāsına, 'ayne'l-fi'li ism-i zamānında ve ism-i mekānında meksür olup masdarında meftūh olur **مُوجَلٌّ** [mevcil]le **مُوجَلٌّ** [mevcel] gibi. Ve eger evveli harf-i illet olduğundan gayrı āhiri dahi harf-i illet olursa **مُفْعَلٌ** [mef'al] vezni meftūhu'l-'ayn gelir gerek evvelinde vāv sākıt olsun gerek olmasın, **مَوْلَى** [mevlā] gibi, **مَوْفَى** [mevfā] gibi ve **مَوْعَى** [mev'ā] gibi, **يَلِي** [yelī]den kurban ma'nāsına ve **يَفِي** [yefī]den vefā ma'nāsına ve **يَعِي** [ye'ī]den tezekkür ma'nāsına.

التَّوَاعُدُ [et-tevā'ud] (tā'nın fethi ve 'ayn'ın zammıyla) Va'de edişmek; yukālu: **تَوَاعَدَ** **الْقَوْمُ** **أَنِي** **وَعَدَ** **بَعْضُهُمْ** **بَعْضًا** Bu hayrde isti'māl olunsadır, ammā şerhde **اتَّعَدُوا** derler.

الإِتِّعَادُ [el-itti'ād] Yaramaz nesneye niyyet ettiğın haber vermek. Ve

إِتِّعَادٌ [itti'ād] Va'de kabül etmeğe dahi derler. Ve bunun aslı **إِوتِعَادٌ** [ivti'ād] idi, vāv tā'ya kalb olunup idgām olundu. Ve bir tā'ife **يُتَّعَدُ** **يَأْتَعَدُ** **فَهُوَ** **مُتَّعِدٌ** derler hemze

ile, nitekim **يَأْتَسِرُ** derler **جُرُورٌ** [i'tisāru cezūr]da. Ve **جُرُورٌ** [cezūr] cīm'in fethi ve zā-i mu'cemenin zammıyla boğazlanan deve ve **يَأْتَسِرُ** [i'tisār] zikr olunan devenin a'zāsın bölüşmek.

التَّوَعُّدُ [et-teva'ud] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdidiyle) Va'iddeden müte'essir olmak.

الْوَاعِدُ [el-vā'id] Haber verici; yukālu: **يَوْمٌ** **وَإِعْدٌ** **إِذَا** **وَعَدَ** **أُولُهُ** **بِحَرْ** **أَرْضٍ** **وَإِعْدَةٌ** Ya'nī kaçan ibtidāsında ıssı 'alāmeti belirse; ve yukālu: **إِذَا** **رُجِي** **خَيْرُهَا** **مِنَ** **التَّيِّبِ**

وَعِيدُ الْفَخْلِ [ve'īdu'l-faħl] Erkek hayvān āvāzı kaçan hamle kıldıkta çağırsa.

[و غ د]

الْوَاغِدُ [el-vağd] (vāv'ın fethiyle ve 'ayn'ın sükünüyle) Hizmet etmek; tekülü: **وَعَدْتُ** **وَالْقَوْمُ** **أَعَدُّهُمْ** **مِنَ** **الْبَابِ** **الثَّانِي** **إِذَا** **حَدَمْتَهُمْ** Ve

وَاغِدٌ [vağd] Şol kimseye derler ki boğazı tokluğuna hizmet eyleye; tekülü minhu: **وَعَدَ** **الرَّجُلُ** **مِنَ** **الْبَابِ** **الْحَامِسِ** Ve

وَاغِدٌ [vağd] Meysir oklarından bir oktur ki onun nasibi yoktur. Ve **مَيْسِرٌ** [meysir] mīm'in fethi ve sīn'in kesriyle kumar oyunudur.

المُواعِدةُ [el-muvāğadet] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle) **مُواصَحَةٌ** [muvāḡaḡat] gibidir veznde ve ma'nāda. Ve **مُواصَحَةٌ** [muvāḡaḡat] ḡād ve ḡā-i mu'cemeteynle refikinle berāber seyr etmektir. Aşma'ī eyitti: **مُواعِدةٌ** [muvāğadet] gāh olur ki bir nākanın seyrinde dahi olur, yoldaş seyrin itibār etmeksizin, zīrā o nākanın bir eli ve bir ayağı öbürlerine muvāfakat eder, seyr hālinde.

[و ف د]

الْوَفْدُ [el-vefd] (vāv'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir kimse üzerine elçilikle gelmek; yukālu: **وَفَدَ فُلَانٌ عَلَى الْأَمِيرِ إِذَا وَرَدَ** Ve **وَأَفِدَ** [vāfid]in cem'i dahi gelir **صَاحِبٌ** [šāhib]le **صَحِبَ** [šahb] gibi. Ve

وَفْدٌ [vefd] Dağın yukarısında olan kum ki yığılmış ola.

الْوَأْفِدُ [el-vāfid] (fā'nın kesriyle) Elçi olan kimse. Ve

وَأَفِدَ [vāfid] Deve sürüsünden ileri giden deveye derler.

الْأَوْفَادُ [el-evfād] (hemzenin fethiyle) **وَفْدٌ** [vefd]in cem'idir. Ve

أَوْفَادٌ [Evfād] Arabdan bir kavmdir.

الْوُفُودُ [el-vufūd] (zammeteynle) Kezâlik **وَفْدٌ** [vefd]in cem'idir, elçiler ma'nāsına.

الْوُفَادَةُ [el-vifādet] (vāv'ın kesriyle) İsmidir, elçilik ma'nāsına.

الْإِيْفَادُ [el-īfād] (hemzenin kesriyle) Elçi göndermek; yukālu: **أَوْفَدْتُهُ أَنَا إِلَى الْأَمِيرِ أَيُّ** **أَرْسَلْتُهُ** Ve

إِيْفَادٌ [īfād] Bir nesnenin üzerine çıkıp havāle olmağa dahi derler; yukālu li'l-feresi: **مَا أَحْسَنَ مَا وَفَدَ حَارِكُهُ** Ya'nī atın umūru yüksek olsa böyle derler. Ve **حَارِكٌ** [hārik] hā ve rā-i mühmeleteyn ile atın umūruna derler. Ve

إِيْفَادٌ [īfād] Sür'at etmeğe derler.

الْوَأْفِدَانِ [el-vāfidān] Yanakta ta'am çiynerken yumru olan yerlerdir ki insān ziyāde yaşlı oldukta onlar gāyib olurlar.

الْإِسْتِيْفَادُ [el-istīfād] Bir güne oturmak ki o ayak üzere oturmaktır derler.

[و ق د]

الْوُقُودُ [el-vuqūd] (zammeteynle) Od

yalınlanmak.

الْوَقْدُ [el-vaqđ] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْقِدَةُ [el-ķidet] (ķāf'ın kesri ve dāl'ın tahfifiyle) Kezâlik bi-ma'nāhu.

الْوَقَادُ [el-veķad] (fethateynle) Bi-ma'nāhu eyzan.

الْوَقَادَانُ [el-veķadān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu kezâlik; yukālu: **وَقَدَّتِ النَّارُ وَوُقِدًا إِلَى** **آخِرِهِ**

الْتَوَقُّدُ [et-tevaqđud] (fethateynle ve ķāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **وَقَدَّتِ النَّارُ وَتَوَقَّدَتْ**

الْإِيْقَادُ [el-īķād] (hemzenin kesriyle) ve

الِئْتِيْقَادُ [istīķād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yalınlandırmak; yukālu: **أَنَا أَوْفَدْتُهَا أَنَا** **وَاسْتَوْقَدْتُهَا أَيْضًا**

الْإِيْتِقَادُ [el-ittīķād] (hemzenin ve tā'nın kesri ve teşdīdiyle) Yalınlanmak, **تَوَقَّدُ** [tevaqđud] ma'nāsına.

الْوُقُودُ [el-veqūd] (vāv'ın fethiyle ve ķāf'ın zammıyla) Odun, heyzum ma'nāsına. Ve zammeteynle masdardır, od yalınlanmak ma'nāsına, nitekim mürür etti. Ya'ķub eyitti: **”النَّارِ ذَاتِ الْوُقُودِ“** (البروج 5) dahi kırā'at olundu zammeteynle.

الْمَوْقِدُ [el-mevķid] (mīm'in fethi ve ķāf'ın kesriyle) Od yalınlandıracak yer, ism-i mekāndır **مَجْلِسٌ** [meclis] gibi.

الْوَقْدَةُ [el-vaqđet] (vāv'ın fethiyle ve ķāf'ın sükūnuyla) Ziyāde ıssı olan günler ki on gündür yāhūd on beş gündür, eyyām-ı bāhūr ma'nāsına.

[و ك د]

الْتَوَكُّيدُ [et-tevkīd] Bir nesneyi pekitmek; yukālu: **وَكَّدْتُ الْعَهْدَ وَالسَّرَجَ تَوَكُّيدًا وَأَكَّدْتُهُ تَأْكِيْدًا**

بِمَعْنَى وَيَالُواوِ أَفْصَحُ

الْإِيكَادُ [el-ikād] Bir nesneyi bağlamak; yukālu: وَأَكَدَهُ وَأَكَدَهُ إِيكَادًا Ya'nī ikisinin dahi masdarı birdir.

الْوَكْدُ [el-vekd] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kasd ma'nāsına; yukālu: وَكَدَّ وَكَدَّهُ أَيَّ قَصَدَ قَصْدَهُ

الْوِكَادُ [el-vikād] (vāv'ın kesriyle) Şol iptir ki onunla ineği sağarken bağlarlar.

[و ل د]

الْوَلْدُ [el-veled] (fethateynle) Hāsıl olan döl; müfred ma'nāsında ve cem' ma'nāsında isti'māl olunur.

الْوُلْدُ [el-vuld] (vāv'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla) وَوَلَدٌ [veled] ma'nāsındır, Benī Esed'in mesellerindendir bu ki وَوَلَدُكَ مِنْ "وُلْدِكَ مِنْ" "Oğul göz kanından hāsıl olur." Ve gāh olur ki وَوَلَدٌ [vuld] ü وَوَلَدٌ [veled]in cem'i kılarlar, أَسَدٌ [esed] ile [usd] gibi.

الْوِلْدُ [el-vild] (vāv'ın kesriyle) وَوَلَدٌ [vuld] de lügattır, vāv'ın zammıyla. Ve 'Arabların وَوَلَدَ الرَّجُلُ هُوَ dedikleri ne makûle kimsedir demek mahallinde olur.

الْوَالِدُ [el-velīd] (vāv'ın fethiyle ve lām'ın kesriyle) Sabī ma'nāsına. Ve عَبْدٌ [‘abd] ma'nāsına da gelir. Ve 'Arabların وَوَالِدُهُمْ "هُمُ فِي" "هُمُ فِي" "هُمُ فِي" dedikleri at seğırtmeden me'hūzdur, kaçan at çābük olsa çağırmadan dahi seğırtir. Atçıların 'ādetidir, at ziyāde seğırtmesin diye çağırırlar, 'alā-zālik her emr-i 'azīmde ve her şey-i kesīrde bu kelām söylenir oldu, kaçan husūlü mümkin olsa.

الْوَالِدَانُ [el-vildān] (vāv'ın kesriyle ve lām'ın sükūnuyla) وَوَالِدٌ [velīd]in cem'idir.

الْوَالِدَةُ [el-vildet] (kezālik vāv'ın kesri ve

lām'ın sükūnuyla) وَوَالِدٌ [velīd]in cem'idir.

الْوَالِدَةُ [el-velīdet] (vāv'ın fethi ve lām'ın kesriyle) وَوَالِدَةٌ [velīd]in mü'ennesidir, sabiyye ve cāriye ma'nāsına.

الْوَالِدَةُ [el-velā'id] (vāv'ın fethi ve hemzenin kesriyle) وَوَالِدَةٌ [velīdet]in cem'idir.

الْوَالِدُ [el-vilād] (vāv'ın kesriyle)

الْوَالِدَةُ [el-vilādet] (kezālik vāv'ın kesriyle) Doğurmak; yukālu: وَوَالِدَتُ الْمَرْأَةِ إِذَا حَانَتْ وَوَالِدَتُهَا

التَّوَالِدُ [et-tevālud] (fethateynle ve lām'ın zammıyla) Birbirinden doğmak ve çok olmak; yukālu: وَوَالِدُوا أَيَّ كَثُرُوا وَوَالِدُوا بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْوَالِدُ [el-vālid] (lām'ın kesriyle) Baba, peder ma'nāsına. Ve hāmile olan koyuna dahi وَوَالِدٌ [vālid] derler; yukālu: وَوَالِدٌ شَاةٌ وَوَالِدٌ أَيَّ حَامِلٌ İbnu's-Sikkīt'den böyle rivāyet olundu.

الْوَالِدَةُ [el-vālidet] (kezālik lām'ın kesriyle) Ana, māder ma'nāsına.

الْوَالِدَانُ [el-vālidān] (lām'ın kesriyle) Baba ile ana; yukālu: هُمَا الْوَالِدَانُ

التَّوَالِدُ [et-tevellud] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Doğmak; yukālu: وَوَالِدُوا أَيَّ كَثُرُوا وَوَالِدُوا بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْمِيْلَادُ [el-milād] (mīm'in kesriyle) Bir kimsenin doğduğu vakt.

الْمَوْلِدُ [el-mevlid] (mīm'in fethi ve lām'ın kesriyle) Bir kimsenin doğduğu yer.

التَّوَالِدُ [et-tevlīd] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) doğurtmak; yukālu: وَوَالِدَ الرَّجُلِ عَنَّمَهُ وَوَالِدًا كَمَا يُقَالُ نَجَّحَ إِبْلَهُ نَجًّا

الْمَوْلِدَةُ [el-muvelledet] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Hālis olmayan; yukālu: عَرَبِيَّةٌ مُوَلَّدَةٌ

الْمَوْلِدُ [el-muvelled] (kezālik mīm'in zam-

mı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Sırf Arab olmayan; yukālu: رَجُلٌ مُؤَلَّدٌ أَي عَزَبَتْ غَيْرُ مَحْضٍ
اللِّدَّةُ [el-lidet] (lām'ın kesri ve dāl'ın tahfifiyle) Bir kimsenin yaşdaşı hem-sinni ma'nāsına; āhirinde olan hā evvelinden giden vāv'dan ıvazdır, زِرَّةٌ وَوِلَادَةٌ [vilādet]ten müştaktır; yukālu: هُمَا لِدَانٍ

اللِّدَاتُ [el-lidāt] (lām'ın kesriyle) Cem'idir.

اللِّدُونُ [el-lidūn] (kezālik lām'ın kesriyle ve dāl'ın zammıyla) Cem'i, yaşdaşlar ma'nāsına.

[و م د]

الْوَمْدُ [el-veded] (fethateynle) ve

الْوَمْدَةُ [el-vededet] (kezālik fethateynle) Gecenin ziyāde ıssı olması; yukālu: وَوَمَدَتْ
 Ve لِنَلْتَنَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

وَمَدٌ [veded] Bir kimse gazaba gelip kızmağa dahi derler; yukālu: وَوَمَدَ الرَّجُلُ وَهُوَ لُغَةٌ
 Ve فِي وَبَدَ أَي غَضِبَ

[و ه د]

الْوَهْدَةُ [ħumme'l-vehdeti] (vāv'ın fethiyle ve hā'nın sükūnuyla) Çukur yere derler.

الْوِهَادُ [el-vihād] (vāv'ın kesriyle) Çukur yerler ma'nāsına.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب د]

الْهَبِيدُ [el-hebīd] (hā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) حَنْظَلٌ [ħanzal] tohumu. Ve حَنْظَلٌ [ħanzal] hā-i mühmelenin fethi ve nūn'un sükūnu ve zā-i mu'cemenin fethiyle karga düğleği dedikleri nesne ki ona ebū cehl kavunu dahi derler.

التَّهْبُودُ [et-tehebbud] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Hanzalı soyup tohumunu almak; yukālu li'z-zalimi: هُوَ يَتَّهَبِدُ
 إِذَا اسْتَخْرَجَ ذَلِكَ لِيَأْكُلَهُ Ve ظَلِيمٌ [zalīm] zā-i mu'cemenin fethiyle devekuşunun erkeğine derler.

الْإِهْتِبَادُ [el-ihtibād] (hemzenin kesri ve hā'nın sükūnuyla) Hanzal tohumu kuru- duktan sonra devşirmek ba'dehu onu bir yere koyup bir niçe gün üzerine su döküp vurmak bir niçe kerre acısı gidince, böyle edip ba'dehu döğüp pişirmek.

هَبُودٌ [Hebbūd] (hā'nın fethi ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Benī Temīm vilāyetinde bir yerin adıdır.

[ه ج د]

الْهُجُودُ [el-hucūd] (zammeteynle)

التَّهْجُودُ [et-teheccud] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdīdiyle) Uyumak; yukālu: هَجَدَ وَتَهَجَّدَ أَي نَامَ لَيْلًا
 Ve هَجَدَ وَتَهَجَّدَ أَي سَهَرَ وَهُوَ مِنَ الْأَضْدَادِ

التَّهْجِيدُ [et-tehcīd] (tā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Uyumak; yukālu: هَجَدَنِي أَي
 نَوَّمَنِي

الْإِهْجَادُ [el-ihcād] (hemzenin kesri ve

hā'nın sükūnuyla) Deve boynunu yere ko-
mak; yukālu: أَهْجَدَ الْبَعِيرُ إِذَا أَلْقَى جِرَانَهُ بِالْأَرْضِ
Ve جِرَانٌ [cirān] cīm'in kesriyle deve boy-
nunun içi yüzü.

[ه د د]

الْهَدُّ [el-hedd] (hā'nın fethi ile) Bināyı oy-
natıp za'f etmek bir haysiyyetle ki yık-
malı ola; yukālu: هَدَّ الْبِنَاءُ يَهْدُهُ هَدًّا إِذَا كَسَرَهُ
وَضَعُضَعُهُ وَهَدَّتُهُ الْمُصِيبَةُ أَيُّ أَوْهَنْتَ رُكْنَهُ
musibet bir cānibini harāb etse; ve minhu
kavlulum: مَا هَدَّهُ كَذَا أَيُّ مَا كَسَرَهُ Aşma'ī eyit-
ti: هَدَّ [hedd] recül-i za'f ma'nāsına da ge-
lir. Kaçan bir kimse bir kimseye va'd etse
هَدَّ لِغَيْرِهِ der ya'nī "Ben katı za'f değilim"
der. Ve medh olunmak ma'nāsına da gelir;
yukālu: فَلَانَ يَهْدُ عَلَى مَا لَمْ يُسَمِّ فَاعِلُهُ إِذَا أُنْتَى عَلَيْهِ
وَالْقَوَّةُ Ve جَلَدٌ [celed] cīm'in ve lām'ın
fethiyle berklik ma'nāsınadır; tekülü: مَرَزْتُ
بِرَجُلٍ هَدَّكَ مِنْ رَجُلٍ مَعْنَاهُ أَثَقَلَكَ وَضَفَّ مَحَاسِنَهُ
Ve bunda iki lügat evlādır ki هَدَّ [hedd] ke-
limesini ba'zılar masdar mecrāsına cārī kıl-
mağın tesniye ve cem' etmediler ve te'nīs
sīgası üzere getirmediler. Ve ba'zılar fi'l
kılıp tesniye ve cem' ve te'nīs husūsların
ri'āyet ettiler; tekülü: مَرَزْتُ بِرَجُلٍ هَدَّكَ مِنْ رَجُلٍ
وَأَمْرًا هَدَّتْكَ مِنْ أَمْرٍ وَرَجُلَيْنِ هَدَّاكَ وَبِرَجَالٍ هَدُّوكَ
Ve bir a'rābī eyitti: هَدَّ [hedd] recül-i kerīme ve recül-i
cevāda derler. Ve

هَدٌّ [hedd] diye hālet-i zaftan hāsıl olan
āvāza derler; yukālu: هَدَّ يَهْدُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي
الْهَدِيدُ [el-hedīd] (hā'nın fethi ve dāl'in
kesriyle) Duvar yıkıldıkta āvāz vermek;
yukālu: هَدَّ هَدِيدًا Ve āvāz yankılanmasına
dahi هَدِيدٌ [hedīd] derler.

الْإِنْهَادُ [el-inhidād] (hemzenin kesriy-
le ve nūn'un sükūnuyla) **إِنْكِسَارٌ** [inkisār]
ma'nāsınadır; yukālu: إِنْهَادُ الْحَبْلِ أَيُّ انْكَسَرَ

الْهَيْدُ [el-hidd] (hā'nın kesriyle) Korkak
kimse, recül-i cebān ma'nāsına.

الْهَادُّ [el-hādd] Bir āvāzdır ki deryādan
peydā olur. Onu deryā kenārında olan
kimseler işitirler ki onun ra'd āvāzı gibi
yankılanması olur yer yüzünde ve gāh
olur ki ondan zelzele dahi peydā olur.

الْهَدْهَدَةُ [el-hedhedet] (hā'ların fethi ve
dāl'in sükūnuyla) Güvercin āvāzının yan-
kılanması; ve yukālu: الْفَحْلُ يَهْدُهُ فِي هَدِيرِهِ
هَدْهَدَةً

الْهَدَاهِدُ [el-hedāhid] (hā'nın fethiyle)
[hedhedet]in cem'i, āvāz yankılanmaları
ma'nāsına. Ve

هَدْهَدَةٌ [hedhedet] 'Avret oğlanını tahrīk et-
meye dahi derler tā ki uykuya vara.

الْتَهْدِيدُ [et-tehdīd] (alā-vezni [et-
tekrīm]) Korkutmak, tahvīf ma'nāsına.

الْتَهْدُدُ [et-teheddud] (fethateynle ve dāl'in
zammı ve teşdīdiyle) Korkutmak.

الْهُدْهُدُ [el-hudhud] (hā'ların zammı ve
dāl'in sükūnuyla) Bir ma'rūf kuşun adıdır.

الْهَدَاهِدُ [el-hedāhid] (hā'nın fethiyle)
هُدْهُدُ [hudhud]un cem'i, mezbūr kuşlar
ma'nāsına.

[ه د ب د]

الْهُدَابِدُ [el-hudābid] (hā'nın zammı ve
bā'nın kesriyle) Ziyāde koyu olan süt ki
uyunmuş ola.

الْهُدْبِيدُ [el-hudebid] (hā'nın zammı ve dāl'in
fethiyle elifsiz) kezālik هُدَابِيدٌ [hudābid]
ma'nāsınadır, هُدَابِيدٌ [hudābid] kasr olun-
muştur. Ve

هُدْبِيدٌ [hudebid] Göz kırağı olmağa dahi
derler **عَمَشٌ** [ameş] ma'nāsına; yukālu:
"إِنَّهُ لَا يُبْرِئُ دَاءَ" بِعَيْنِهِ هُدْبِيدٌ أَيُّ عَمَشَ

“فَلَايَا Ve الْهَدِيدُ || مِثْلُ الْقَلَايَا مِنْ سَنَامٍ وَكَيْدٍ” [k alāyā] فَلَايَا [kālīyyet]in cem'idir, kārūre ma'nāsına. Ve سَنَامٌ [senām] deve hörgücünde hāsıl olan yağ. Ve كَيْدٌ [kebid] ciğerdir ya'nī kırağı olan kimseye bunlardan iyi 'ilāc yoktur. Ve إِنَّهُ kelimesinde olan zamme zamme-i muhtelisedir, zīrā işbā'la olursa vezn yerinde olmaz.

[ه ر د]

الْهَرْدُ [el-herd] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Eti eriyi pişirmek; yukālu: هَرَدْتُ اللَّحْمَ أَهْرَدُهُ هَرْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيِ طَبَخْتُهُ هَرَدْتُ Ve حَتَّى تَهْرَدَ أَوْ تَفْسَحَ Ve ırza değmek; yukālu: هَذَا هَرْدٌ فِي الْعُرْضِ أَيِ طَعْنٌ فِيهِ هَرْدُ الثُّوبِ أَيِ شَقَقْتُهُ

التَّهْرِيدُ [et-tehrīd] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; şuddide li'l-mubālagati; ya'nī ziyāde eriyi pişirmek.

الْهَرْدَى [el-hirdā] (hā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla ve elifin kasrıyla) Bir nev' ottur ki onunla sarı boyarlar.

الْمَهْرُودُ [el-mehrūd] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Şol bezdir ki zikr olunan boyayla sarı boyanmış ola.

[ه م د]

الْهُمُودُ [el-humūd] (zammeteynle) Od geçmek; yukālu: هَمَدَتِ النَّارُ تَهْمُدُ هُمُودًا مِنَ الْبَابِ هَمَدْتُ Ve الْأَوْلَادُ إِذَا طَفَعَتْ وَذَهَبَتِ النَّيَّةُ

هُمُودٌ [humūd] Bez eskimeğe dahi derler, köhne olmak ma'nāsına; yukālu: هَمَدَ الثُّوبُ يَهْمُدُ هُمُودًا إِذَا بَلِيَ

الْهَمْدَةُ [el-hemdet] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Epsen olmak, sekte ma'nāsına.

الْإِهْمَادُ [el-ihmād] (hemzenin kesriyle ve hā'nın sükūnuyla) Bir yerde durmak,

ikāmet ma'nāsına; yukālu: أَهْمَدَ فِي الْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ فِيهِ Ve

إِهْمَادٌ [ihmād] Sür'at etmeğe dahi derler; yukālu: أَهْمَدَ فِي السَّيْرِ إِذَا أَسْرَعَ فَهُوَ مِنَ الْأَضْدَادِ **الْهَامِدَةُ** [el-hāmidet] (mīm'in kesriyle) Kuru yer ki otu olmaya. Ve

هَامِدَةٌ [hāmidet] Kuru ota dahi derler, nebāt-ı yābis ma'nāsına.

الْهَمْدَانُ [el-Hemdān] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Yemen'den bir kabîlenin adıdır.

[ه ن د]

هِنْدٌ [Hind] Bir 'avret adıdır; munsarîf olması ve gayr-i munsarîf olması cā'izdir. Eger هِنْدٌ [Hind]in cem'-i teksîr üzere cem' olunmasın dilesen هُنُودٌ [Hunūd] dersin zammeteynle ve eger cem'-i selāmetle cem' olunmasın dilesen هِنْدَاتٌ [Hindāt] dersin. Ve

هِنْدٌ [Hind] Bir vilāyetin adıdır. Ve ona nisbet etmek dilesen هِنْدَوَانِيٌّ dersin ve eger dilerse hā'yı mazmūm kılarısın dāl'a tābîc kılubanı.

التَّهْنِيدُ [et-tehnīd] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimsenin gönlün almak; yukālu: مُعَازَلَةٌ Ve هَمْدَتِي فَلَانَةٌ أَيِ تَيْمَنِي بِالْمُعَازَلَةِ [muğāzelet] ğayn ve zā-i mu'cemeteynle dost ile latife edip musāhabet etmek, nitekim تَيْتِيمٌ [teytīm] 'aşık kılmaktır.

الْمُهَنَّدُ [el-muhenned] (mīm'in zammı ve nūn'un fethi ve teşdīdiyle) Şol kılıçtır ki Hind demirinden düzülmüştür.

الْهُنَيْدَةُ [el-huneydet] (hā'nın zammı ve nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) Yüz 'adede deveye derler, Cerîr eyitti: هُنَيْدَةٌ [huneydet] her nesneden yüz 'adede derler.

[ه و د]

الْهُودُ [el-hevd] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Tevbe ve rücu' etmek; yukālu: هَادٌ هَادٌ يَهُودٌ هُودًا إِذَا تَابَ وَرَجَعَ إِلَى الْحَيِّ [hāde] Yehūdī oldu ma'nāsına da gelir.

الْهَائِدَةُ [el-hā'idet] Tevbe eden kimse.

الْهُودُ [el-hūd] (hā'nın zammıyla ve vāv'ın sükūnuyla) هَائِدٌ [hā'id]in cem'idir, tevbe kılıcılar ma'nāsına; yukālu: قَوْمٌ هُودٌ مِثْلُ هَادٍ وَحَوْلٍ وَبَارِلٍ وَبُزْلٍ Ve هُودٌ [hūd] Yehūdī ma'nāsına da gelir. Ve حَائِلٌ [ḥā'il ḥā-i mühmele ile yüksüz olan nāka حَامِلَةٌ [ḥāmilet] in mukābilidir. Ve بَازِلٌ [bāzil] bā-i muvahade ve zā-i mu'ceme ile sekiz yaşında olan devedir ki dokuzuna girmiş ola.

الْتَهُودُ [et-tehevvd] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Tevbe kılıp 'amel-i sālîh işlemek. Ve

تَهُودٌ [tehevvd] Yehūdī olmağa dahi derler; yukālu: تَهُودٌ إِذَا صَارَ يَهُودِيًّا

الْيَهُودُ [el-Yehūd] (yā'nın fethi ve hā'nın zammıyla) Cuhūdlardır, Yehūdiyyīn ma'nāsına; nihāyet yā-i izāfeti ya'nī yā-i nisbeti hazf etmişlerdir زِنْجِيٌّ [zinciyy] ve زِنْجٌ [zinc] dedikleri gibi. Ve zikr olanına binā'endir bu ki elif lām dāhil kıldıkları ve شُعَيْرَةٌ [şe'iret] ve شُعَيْرٌ [şe'ir] tarzı üzere cem' kıldıkları. Ve eger yā-i nisbetin hazf-i itibār olunmasa elif lām'ın duhūlü cā'iz olmazdı, zīrā يَهُودٌ [Yehūd] ma'rifedir, mü'ennestir; mü'ennes olduğunun vecihi budur ki 'Arabların kelāmında bu, قَبِيلَةٌ [qābilet] mecrāsına cārī olmuştur, ya'nī tā'ife-i mahsūsanın 'alemi kılınmıştır, حَيٌّ [ḥayy] mecrāsına cārī olmuş değıldir tā ki ma'nā-yı tezkīrde ola.

هُودٌ [Hūd] Bir nebīnin ismidir 'aleyhi's-

selām, munsarıftır; tekūlu: هَذِهِ هُودٌ إِذَا أَرَدْتَ سُورَةَ هُودٍ فَإِنْ جَعَلْتَ هُودًا إِسْمًا لِلْسُورَةِ لَمْ تُصَرِّفْهُ وَكَذَلِكَ نُوحٌ وَنُورٌ

التَّهْوِيدُ [et-tehvīd] Yap yap yürüme, دَبِيبٌ [debīb] ma'nāsına. Ve bunun aslı هَوَادَةٌ [hevādet]ten me'hūzdur ki هَوَادَةٌ [hevādet] sulh etmektir. Ve fi'l-hadīsi: "أَسْرَعُوا الْمَشِيَّ فِي الْجَنَازَةِ وَلَا تَهْوِدُوا كَمَا يَهْوِدُ الْيَهُودُ وَالتَّصَارِي فِيهِ وَكَذَلِكَ التَّهْوِيدُ فِي الْمَنْطِقِ هُوَ السُّكُونُ فِيهِ غِنَاءٌ مُهَوَّدٌ Ve أَيُّ مَلَائِمٍ سَاكِنٌ

تَهْوِيدٌ [tehvīd] Şarāb bir kimseyi mest etmeğe dahi derler. Ve

تَهْوِيدٌ [tehvīd] Bir kimseyi Yehūdī etmeğe dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: "فَأَبَوَاهُ يَهُودَانِهِ"

الْهَوَادَةُ [el-hevādet] (hā'nın fethiyle) Sulh ve meyl.

الْمُهَآوَدَةُ [el-muhāvedet] Sulh edişmek ve meyl edişmek, musālaha ve mümāyele ma'nāsına.

الْهَوَدَةُ [el-hevedet] (fethateynle) Deve hörgücü, سَنَامٌ [senām] ma'nāsına.

الْهُودُ [el-heved] (kezālik) هُودَةٌ [hevdet]in cem'idir, hörgüçler ma'nāsına.

[ه ي د]

الْهَيْدُ [el-heyd] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi tahrik etmek; tekūlu: هِدَتْ الشَّيْءَ أَهَيْدُهُ هَيْدًا إِذَا حَرَكْتَهُ Ve fi'l-hadīsi: "يَعْنُونَ الْمَسْجِدَ ثُمَّ أَضْلَحُوهُ أَيُّ حَرَكْتَهُ" Ya'nī mescidin tahrik-i islāhı için gerektir. Pes هِدَةٌ deki zamīr مَسْجِدٌ e rāci'dir; ve tekūlu: مَا يَهْدِينِي ذَلِكَ Ya'nī "O beni harekete ve ıztırāba getirmez, pes ondan mübālātım yoktur." Ya'qūb eyitti: يَهِيدُ kelimesiyle harf-i nefy tekellüm olunması lāzımdır, isti'māl-i 'Arabda harf-i nefysiz tekellüm olunmaz.

الْهَيْدَانُ [el-heydān] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Korkak, cebān ma'nāsına.

هَيْدٌ [heyd] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

هَيْدٌ [hīd] (hā'nın kesriyle) ve

هَادٌ [hād] Bunların üçü dahi şol kelimelerdir ki bunlarla deveyi men' ederler. Ve 'Arabların مَا يُقَالُ مَا لَهُ هَيْدٌ وَلَا هَادٌ dedikleri 'Arabların مَا لَهُ هَيْدٌ وَلَا هَادٌ ma'nāsınadır, ya'nī ona mānī' olur kimse yoktur.

التَّهْيِيدُ [et-tehyīd] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bi-ma'nā **الْهَيْدِ** 'an-Ya'qūb, ya'nī Ya'qūb rivāyetinde **تَهْيِيدٌ** [tehyīd] dahi **هَيْدٌ** ma'nāsına gelir; ve yukālu: **هَدَّتْ الرَّجُلَ وَهَيْدَتُهُ**

BĀBU'Z-ZĀLĪ MİN KĪTĀBĪ
TERCEMETİ ŞİHĀHĪ'L-
CEVHERĪ

(بَابُ الذَّالِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ الصَّحَاحِ)

ذ

FASLU'L-ELİF

(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أخ ذ]

أَخَذُ [el-aḥz] (hemzenin fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi almak; yukālu: أَخَذْتُ الشَّيْءَ أَخْذُهُ أَخْذًا تَنَاوَلْتُهُ Ve

أَخَذَ [aḥz] Sīret ma'nāsına da gelir; yukālu: ذَهَبَ بَنُو فُلَانٍ وَمَنْ أَخَذَ أَخْذَهُمْ بِالتَّنْصِبِ أَيَّ وَمَنْ سَارَ وَمَنْ أَخَذَ أَخْذَهُمْ Ve Ibnu's-Sikkīt: rivāyet kıldı zāl'ın ref'iyle; ey: أَخْذُهُ أَخْذَهُمْ أَيَّ سِيرَتَهُمْ

الْإِخْذُ [el-iḥz] (hemzenin kesriyle) İsmidir, sīret ma'nāsına; tekūlu: ذَهَبَ بَنُو فُلَانٍ وَمَنْ أَخَذَ أَخْذَهُمْ أَيَّ أَخْذُهُ إِخْذَهُمْ Ve Ebū 'Amr eyitti: yukālu: أَسْتَعْمِلُ فُلَانًا عَلَى الشَّامِ وَمَا أَخَذَ إِخْذَهُ بِالْكَتْمِ أَيَّ لَمْ يَأْخُذْ مَا وَجَبَ عَلَيْهِ مِنْ حُسْنِ السَّيْرَةِ وَلَا تَقَلَّ أَخْذُهُ بِالْفُتْحِ وَيُقَالُ لَوْ كُنْتُ مِمَّا لَأَخَذْتُ بِإِخْذِنَا أَيَّ بِخَلَاتِقِنَا وَسَكَلِنَا

خُذَ [ḥuz] (ḥā'nın zammı ve zāl'ın sükūnuyla) Emirdir أَخَذَ [aḥz]dan. Ve bunun aslı أَخْذٌ dur, hemzeteyni sakıl gördüklerinden ötürü hazf ettiler tahfif için. Ve أَكْلٌ kelimesinden ve أَمْرٌ kelimesinden ve bunlara şebīh olanlardan emr bu üslub üzere gelir. Ve 'Arabların خُذْ عَنْكَ dediikleri ma'nāsınadır. Ve مِرَاءٌ [mirā'] mīm'in kesriyle şübhe ma'nāsınadır; ve yukālu: خُذِ الْخِطَامَ وَخُذْ بِالْخِطَامِ بِمَعْنَى ma'nāya isti'māl olunur. Ve خِطَامٌ [ḥitām] ḥā-i mu'cemenin kesriyle ve ḫā-i mühmele ile yular ma'nāsınadır ki davarı onunla yederler.

نُجُومُ الْأَخْذِ [nucūmu'l-aḥz] (hemzenin fet-hi ve ḥā'nın sükūnuyla) Menāzil-i kamere derler, zīrā kamer her gece onlardan birin

menzil tutar.

الْمُوَاخَذَةُ [el-muʔāḥazet] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) Bir kimseyi tutup 'ikāb etmek; yukālu: أَخَذَهُ بِذَنْبِهِ مُوَاخَذَةً Ve 'amme هَذَهُ وَاخَذَهُ derler.

الْإِئْتِخَاذُ [el-i'tiḥāz] (hemze-i ūlānın kesri ve hemze-i sāniyenin sükūnuyla) Birbirine yapışmak; yukālu: ائْتِخَذُوا فِي الْقِتَالِ بِهَمْرَتَيْنِ أَيَّ أَحَدٍ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْإِئْتِخَاذُ [el-ittiḥāz] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdīdiyle) ائْتِخَاذٌ [ifti'āl] dir أَخَذَ [aḥz]den, hemze telyin olup yā'ya kalb olunmuştur sonra vaktā ki ائْتِخَاذٌ [ittiḥāz]ın ائْتِخَاذٌ [ifti'āl] vezni üzere isti'mālī çok olmağın tā'yı harf-i aslī tevehhüm edip ondan fi'ler binā kıldılar ve "تَخَذَ-يَتَخَذُ" dediler bāb-ı rābī'den ve bu sebebden (الكهف 77) "لَتَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِ أَجْرًا" ettirler. Ve 'Arabların أَخَذْتُ كَذَا dedikleri teşdīd-i tā'yla zāl'ı tā'ya kalb eyleyip idgām ettiklerine binā'endir. Ve ba'zılar zāl'ı izhār ederler, lākin bu kalīdir.

الْأَخِيذُ [el-eḥīz] (hemzenin fethi ve ḥā'nın kesriyle) Tutulmuş kimse, esīr ma'nāsına.

الْأَخِيذَةُ [el-eḥīzet] (kezālik hemzenin fethiyle) Mü'ennesidir, esīr olunmuş 'avret ma'nāsına.

الْأَخْذَةُ [el-uḥzet] (hemzenin zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Efsūn, sihr ma'nāsına. Ve şol boncuğa derler ki erlere 'avretler onunla efsūn ederler.

التَّأْخِيذُ [et-teḥīz] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm] Efsūn etmek.

الْأَخْذُ [el-eḥaz] (fethateynle) Deve yavrusu süttten tohme olmak, imtilāf ma'nāsına; yukālu: أَخَذَ الْفَصِيلَ يَأْخُذُ أَخْذًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَنْخَمَ مِنَ اللَّبَنِ

الْأَخِيزُ [el-eḥiz] (hemzenin fethi ve ḥā'nın kesriyle) Gözü ağrıyan kimse.

الْأُحْذُ [el-uḥuz] (zammateynle جُنُبٌ [cunub] vezni üzere) Göz ağrısı; yukālu: بَعَيْنِهِ أَخَذَ أَيَّ رَمَدٍ Ve

أُحْذٌ [uḥuz] Havuzlar ma'nāsına da gelir, 'alā-mā se-yecī'u.

الْإِسْتِخَاذُ [el-istiḥāz] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Ba'zı lügatte ائْتِخَاذٌ [ittiḥāz] ma'nāsına gelir, Muberrid rivāyeti üzere; yukālu: اِسْتَخَذَ فَلَانَ أَرْصًا بِمَعْنَى ائْتَخَذَ Pes ehad-ı tā'eyni sīn'e tebdil ederler, nitekim سِئْتٌ [sitt] kelimesinde sīn'i tā'ya döndürürler. Ve cā'izdir ki اِسْتَخَذَ ile سِغَا-ي اِسْتِغْعَالٌ [istif'āl]i kasd etmiş olalar "تَخَذَ-يَتَخَذُ" den, nihāyet ehad-ı tā'eyni hafz etmiş olalar tahfifen, nitekim ظَلَلْتُ de ظَلَلْتُ derler.

الْمُسْتَأْخِذُ [el-musteḥiz] (mīm'in zammı ve sīn'in sükūnu ve ḥā'nın kesriyle) Göz ağrısından yāhūd gayrı ağrıdan ötürü başın aşağı tutan kimsedir, Aşma'ī rivāyetinde.

التَّأْخَاذُ [et-teḥāz] (tā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) تَفْعَالٌ [tef'āl] vezni üzere) Almak ma'nāsınadır, أَخَذَ [aḥz]den müştaktır.

الْإِحَاذَةُ [el-iḥāzet] (hemzenin kesriyle) Bir nesnedir ki onda havuz gibi sahrāda su irkilir.

الْإِحَاذُ [el-iḥāz] (hemzenin kesriyle) اِحَاذَةٌ [iḥāzet]in cem'idir.

الْأُحْذُ [el-uḥuz] (zammateynle) اِحَاذٌ [iḥāz] in cem'idir كُتُبٌ [kutub]la كِتَابٌ [kitāb] gibi ve gāh olur ki ḥā'yı sākin kılmakla tahfif ederler. Ve fī hadīsi Mesrūḳ b. el-Ecda': "قَالَ مَا شَبَّهْتُ بِأَصْحَابِ مُحَمَّدٍ إِلَّا الْإِحَاذَ تَكْفِي الْإِحَاذَةُ الرَّابِعُ وَتَكْفِي الْإِحَاذَةُ الرَّابِعِينَ وَتَكْفِي الْإِحَاذَةَ الْفَيْئَامَ يَا نِي "Ashāb-ı Resūl şol

FASLU'L-CĪM

(فصل الجيم)

[ج ب ذ]

الْجَبْدُ [el-cebz] (cīm'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Çekmek, جَذَبَ [cezb] gibi; yukālu: جَبَدْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي مِثْلَ جَذَبْتُهُ مَقْلُوبٌ مِنْهُ

الْجُنْبُزَةُ [el-cunbuzet] (cīm'in ve bā'nın zammeleri ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Yerden yüksek olup müdevver olan mahal, kubbe gibi meselā. Yağ ub eyitti: 'Amme جُنْبُزَةٌ [cunbezet] derler cīm'in zammı ve bā'nın fethiyle.

[ج ذ ذ]

الْجَذُّ [el-cezz] (cīm'in fethi ve zāl'ın teşdidiyle) Kesmek, kat^c ma'nāsına; yukālu: جَذَدْتُ الشَّيْءَ أَي كَسَرْتُهُ وَقَطَعْتُهُ

الْجِذَاءُ [el-cuzāz] (cīm'in zammıyla) ve

الْجِذَاءُ [el-cizāz] (cīm'in kesriyle) Kesilip ayrılan pāre ve zamm kesrden efsaktır. Ve **جِذَاءُ** [cuzāz] (cīm'in zammıyla) Altın taşlarına derler, حِجَارَةُ الدُّهَبِ ma'nāsına, Kisā'ī rivāyeti üzere.

الْجِذَادَاتُ [el-cuzāzāt] (kezālik cīm'in zammıyla) Altın pāreleri, قُرَادَاتُ [qurādāt] ma'nāsına.

الْمَجْدُودُ [el-meczūz] (mīm'in fethiyle ve cīm'in sükūnuyla) Kesilmiş, maktūc ma'nāsına; yukālu: عَطَاءٌ غَيْرٌ مَجْدُودٌ أَي غَيْرٌ مَقْطُوعٌ

الْإِنْتِجَادُ [el-inticāz] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Kesilmek, inkītāc ma'nāsına.

الْجِذَاءُ [el-cezzā] (cīm'in fethi ve zāl'ın teşdidi ve elifin meddiyle) Şol rahime der-

ler ki munkat^c olup ulaştırılmaya. Ve حَدَاءُ [ḥazzā] dahi ḥā-i mühmelenin fetihyle ve zāl'ın teşdidiyle kat^c olunan rahime derler.

الْجُذَّةُ [el-cuzzet] (cīm'in zammıyla) Bir pāre giysi demek; yukālu: مَا عَلَيْهِ جُذَّةٌ أَي شَيْءٌ مِنَ الثِّيَابِ

الْجَذِيذَةُ [el-cezīzet] (cīm'in fethi ve zāl'ın kesriyle) Sevīk dedikleri nesne ki ona Fāriside piste derler.

[ج ر ذ]

الْجِرْدُ [el-cerez] (fethateynle) Bir marazdır ki devenin ökçesinde hāsıl olur, bir nesne zuhūr etmek ve sinir şişmek gibi meselā.

الْجُرْدُ [el-curez] (cīm'in zammı ve rā'ın fethiyle) Bir nev^c sıçandır, mūş-ı deştī ma'nāsına.

الْجِرْدَانُ [el-cirzān] (cīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) جُرْدٌ [curez]in cem^ci, yaban fāreleri ma'nāsına.

الْجِرْدَةُ [el-erizet] (cīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Fāresi çok olan yer.

الْمُجْرَرُ [el-mucerrez] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Mücerreb olan kimse; yukālu: رَجُلٌ مُجْرَرٌ إِذَا كَانَ مُجْرَبًا فِي الْأُمُورِ

[ج ل ذ]

الْجِلْدَاءُ [el-cilzā] (cīm'in kesri ve lām'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Galīz olan yer.

الْجِلْدَاءُ [el-cilzāt] Bir pāre yer ma'nāsına.

الْجِلْدَانُ [el-Cilzān] (cīm'in kesriyle) Bir korunun adıdır, Tā'if'e karībdır, yumuşak yerdir ve el ayası gibi düzdür.

الْجِلْذِيُّ [el-culziyy] (cīm'in zammı ve lām'ın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Şol devedir ki fermūde ola ve şedīd ola. Ve

جُلْذِيٌّ [culziyy] Sür^catle olan seyre dahi

derler.

الْجُلْدِيَّةُ [el-culziyyet] (kezālik cīm'in zam-mıyla ve yā'nın teşdidiyle) Mü'ennesi; yukālu: نَاقَةٌ جُلْدِيَّةٌ

الْإِجْلَوَادُ [el-iclivvāz] (hemzenin kesriyle ve cīm'in sükunuyla ve vāv'ın teşdidiyle) Sür'atle seyr dā'im olmak; yukālu: إِجْلَوَدٌ بِهِمُ السَّيْرِ إِجْلَوَادًا إِذَا دَامَ مَعَ السَّرْعَةِ وَهُوَ سَيْرٌ مِنَ الْإِبِلِ Ya'nī o deve seyrinden bir nev'dir.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ النَّاءِ)

[ح ذ ذ]

الْحَذُّ [el-ḥazze] (fethateynle) Kuyruk hafif olmak, az olmak; yukālu: بَعِيرٌ أَحَدٌ

الْحَذَّاءُ [el-ḥazzā'] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın teşdidiyle ve elifin dahi meddiyle) Şol nākadır ki kuyruğun kılları az ola. Ve şol kuştur ki kuyruğu ince ola; yukālu: نَاقَةٌ فَطَاءٌ وَفَطَاءٌ حَذَّاءٌ Ve فَطَاءٌ [ḩaḩāt] ḩāf'ın fethiyle ve ḩā-i mühmele ile boğurtlak dedikleri kuştur. Ve

يَمِينٌ حَذَّاءٌ [yemīnun ḩazzā'] Ona derler ki and içen kimse sür'atle and içip tevakkuf etmeye. Ve şol kimse ki يَمِينٌ حَذَّاءٌ dedi cīm'le, ḩimār tāze otu kesmek ma'nāsın diledi, sür'atle and içenin and içmesin ḩimār tāze ot otlamasına teşbīh edip. Ve

رَحِيمٌ حَذَّاءٌ [raḩīmun ḩazzā'] Kezālik ḩā'yla ve cīm'le, ulaştırılmayan rahime dahi itlāk olunur, Ferrā rivāyeti üzere. Ve

حَذَّاءٌ [ḩazzā'] Şol kasīdeye dahi derler ki bahr-ı kāmilden olup onda mutefā'ilun, fa'ilune nakl olunmuş ola ki ehl-i 'arūz katında ma'lūmdur.

الْأَحَدُ [el-eḩazz] (fethateynle) Şol kimsedir ki eli yeyni ola, ya'nī tīz-dest ola.

الْحَذُّ [el-ḩazze] (fethateynle) El yeyniligi-dir. Ve

حَذَّ [ḩazze] Ehl-i 'arūz katında mutefā'ilunden vetidi iskāt edip mutefā kalmağın fa'ilun'a nakl olunmaktır. Ve وَتَدٌ [vetid] üç harfe derler ki āhiri sākin ola.

الْحَذَّاءُ [el-ḩazḩāz] (ḩā'nın fethi ve zāl'ın sükunuyla) حَشْحَاشٌ [ḩaşḩāş] vezni üzere)

Şol seyre derler ki sür'atle ola; yukālu: قَرَبَ حَدَّادٌ Ve قَرَبَ [qareb] fethateynle tamām bir gece yürüyüp suya ermeğe derler. Ve حَشْحَاشٌ [haşhaş] bir otun adıdır.

[ح ن ذ]

الْحَنْدُ [el-ħanz] (ħā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Koyunu tennūrda biryān edip pişirmek; yukālu: حَنَدْتُ الشَّاةَ أَحْنَدُهَا حَنْدًا مِّنَ البَابِ الثَّانِي Ve

حَنْدٌ [ħanz] Atı bir iki kerre seğırtip güne karşı terlesin diye üzerine çul örtmek, kaçan terlemese كَبَا الفَرَسِ derler; yukālu: حَنَدْتُ الفَرَسَ أَحْنَدُهُ حَنْدًا إِذَا أَحْضَرْتَهُ سَوَاطًا أَوْ سَوَاطِينَ ثُمَّ تَطَاهَرَ عَلَيْهِ الجَلَالُ فِي الشَّمْسِ لِيَعْرِقَ

الْمَحْنُودُ [el-maħnūz] (mīm'in ve ħā'nın sükūnu ve nūn'un zammıyla) Zikr olunan veh üzere terletilen at.

الْحَنْيْدُ [el-ħanīz] (ħā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Bi-ma'naħu. Ve biryān olmuş koyuna dahi derler. Ve bundan me'ħūzdur 'Arabların bu kavli ki سَقَيْتَ إِذَا سَقَيْتَ 'Arabların bu kavli ki سَقَيْتَ إِذَا سَقَيْتَ "Saky hālinde şarāb üzere bir pāre su dök."

الْحَنْدُ [el-ħanez] (fethateynle) Ziyāde ıssıya derler, şiddet-i harr ma'nāsına; yukālu: حَنَدْتُهُ الشَّمْسُ أَنِي أَحْرَقْتُهُ

حَنْدٌ [ħanez] Bir yerin adıdır, Medīne-i münevvere kurbünde.

[ح و ذ]

الْحَوْدُ [el-ħavz] (ħā'nın fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla) Sür'atle sürmeğe derler, sevk-i serī' ma'nāsına; tekūlu: حَدْتُ الإِبِلَ أَحُوْدُهَا حُوْدًا

الإِحْوَادُ [el-iħvāz] (hemzenin kesri ve ħā'nın sükūnuyla) Kezālik sür'atle sürmeğe derler; tekūlu: أَحَوْدْتُ الإِبِلَ إِحْوَادًا

الأَحْوَذِيُّ [el-aħveziyy] (hemzenin fethi ve ħā'nın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Bir nesnede hazākati olup sür'at üzere olan kimse. Aşma'ı eyitti: أَحْوَذِيّ [aħveziyy] Şol kimsedir ki vāki' olan umūrda basīret üzere olup tuttuğu nesnenin hakkından gele ve elinden nesne kurtulmaya.

حَادُ المَثْنِ [ħāzu'l-metn] (ħālu'l-metn) gibi) At arkasında teğelti durduğu yer; ve fi'l-hadīsi: "مُؤَمَّنٌ خَفِيفُ الظَّهْرِ خَفِيفُ الظَّهْرِ"

الْحَادَانُ [el-ħāzān] Atın uyluğu ardında kuyruğu değıdiği yerler.

الْحَادُ [el-ħāz] Bir ottur.

الْحَادَةُ [el-ħāzet] Vāhididir.

الْحَوْدَانُ [el-ħavzān] (ħā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir ottur ki çiçeği sarıdır.

الإِسْتِحْوَادُ [el-istiħvāz] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Gālib olmak; yukālu: إِسْتَحْوَدَ عَلَيْهِ الشَّيْطَانُ أَنِي عَلَيْهِ vāv'la gelmiştir asl üzere, zīra 'Arab tā'ifesi إِسْتَصَابَ derler ve إِسْتَصَوَّبَ derler ve إِسْتَجَابَ derler ve إِسْتَجَابَ derler ve bu 'Arablar katında kıyās-ı muttarıdır. Ve Bārī ta'ālānın ﴿الْمَنْ نَسْتَحْوَدُ﴾ (النساء 141) **الْمَنْ نَعْلَبُ عَلَى أُمُورِكُمْ دَدِيغِي عَلَيْكُمْ** ma'nāsınadır.

FASLU'L-ḤĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[خ ن ذ]

الْحِنْذِيدُ [el-ḥinzīz] (ḥā'nın kesri ve nūn'un sükūnu ve zāl'ın kesri ve meddiyle) Yüce dağ başıdır. Ve

حِنْذِيدٌ [ḥinzīz] Aygıra da derler **فَحْلٌ** [faḥl] ma'nāsına. Ve hāyaları çıkmışa da derler, **حَاصِيِي** [ḥaṣiyy] ma'nāsına, azdāddandır.

الْحَنَاذِيدُ [el-ḥanāzīz] (ḥā'nın fethiyle) İyi atlar ma'nāsınadır, **أَفْرَاسٌ جَيَادٌ** gibi, gerek aygır olsun gerek enenmiş olsun, bu hinde azdād mertebesinden çıkmış olur, e'amm olmağın, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

الْمُحَاوِذَةُ [el-muḥāvezet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Bir nesneye muhālefet etmek; yukālu: **بُنُو فُلَانٍ حَاوِذُونَ إِلَى الْمَاءِ**

[خ و ذ]

الْحِوَاذُ [el-ḥivāz] (ḥā'nın kesriyle) Isıtmanın vakt-i gayr-i malūmda gelmesi.

FASLU'D-DĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[د ب ذ]

الدِّيَابُودُ [ed-diyābūz] (dāl'ın kesri ve bā-i muvahhadenin zammıyla) Bir cins bezdir ki **نِيرَيْنِ** [nīreyn]le işlenir. Ve **نِيرٌ** [nīr] nūn'un kesriyle şol ağaca derler ki üzerinde bez dokunur **گُيَا** ki bu **دَيْبُودٌ** [deybūz] un cem'idir, **فَيْعُولٌ** [fey'ūl] vezni üzere. Ebū 'Ubeyd eyitti: Bunun aslı Fārisī lisānında "du-būd"dur. Ve gāh olur ki bunu dāl-ı gayr-i mu'ceme ile ta'rib ederler.

FASLU'D-DĀL

(فَصْلُ الدَّالِ)

[ر ب ذ]

الرِّبْذَةُ [er-ribzet] (rā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Şol yün pāresidir ki onunla deveye katran sürerler. Kezālik رِبْذَةٌ [rib-zet] diye şol bez pāresine derler ki onunla işledikleri bezin altlarına cilā verirler.

الرِّبْزَةُ [er-rebezet] (fethateynle) رِبْزَةٌ [ribzet] ma'nāsına lügattır. Ve

رِبْزَةٌ [Rebezet] Kezālik şol mevzi'e derler ki Ebū Zerr el-Ġifārī onda defn olunmuştur. Ve بَنُو غِفَارٍ [Benū Ġifār] ġayn-ı mu'cemenin kesri ve fā'nın tahfifiyle şol kabiledir ki Ebū Zerr-i Ġifārī onlardır. Ve

رِبْزَةٌ [rebezet] Kezālik şol reng-āmiz yüne derler ki devenin boynuna asarlar.

الرِّبْزَةُ [er-rebez] رِبْزَةٌ [rebezet]in cem'idir, deve boynuna asılı yünler ma'nāsına. Ebū 'Ubeyd rivāyetinde nevādir-i fi'ide şöyle vāki' olmuştur ki رِبْذَتْ يَدُهُ بِالْقَدَاحِ تَرِبْذُ رِبْذًا derler bāb-ı rābi'den, kaçan ki bir kimse-nin eli tiz olup san'atında māhir olsa.

الرِّبْبُذُ [er-ribiz] (rā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Yürümesinde hafifü'l-kavā'im olan kimse ve kezālik kelāmında çok sakatāti olan kimse.

الرِّبْبَاذِيَّةُ [er-ribāziyet] (rā'nın fethi ve zāl'ın kesriyle ve bā'nın tahfifiyle) Şerr ve fitne; yukālu: بَيْنَ الْقَوْمِ رِبْبَاذِيَّةٌ أَنَّى شَرٌّ

الرِّوَذَاذُ [er-rezāz] (rā'nın fethiyle) Za'if yağmura derler ki قَطِطٌ [kitkit]ten ziyāde ola. Ve قَطِطٌ [kitkit] kâf'ların kesriyle ziyāde za'if olan yağmur.

الرِّوَذَاذُ [el-irzāz] (hemzenin kesriyle ve rā'nın sükūnuyla) Za'if yağmur yağdır-mak; yukālu: أَرْدَتِ السَّمَاءُ

الرِّمْرُذَةُ [el-murezzet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve zāl'ın teşdidiyle) yukālu: مِرْمُذَةٌ أَرْضُ مِرْمُذَةٍ Kisā'ī böyle rivāyet etmiştir. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: مِرْمُذٌ عَلَيْهَا derler, مِرْمُذَةٌ ve يَوْمٌ مِرْمُذٌ demezler, Umevī eyitti: يَوْمٌ مِرْمُذٌ derler, دُو رِمَاذٍ ma'nāsına ya'ni za'if yağmurlu gün.

FASLU'Z-ZĀY

(فَضْلُ الزَّايِ)

[ز م ر ذ]

الزُّمْرُدُ [ez-zumurruz] (zā'nın zammı ve mīm'in zammı ve rā-i mühmelenin zammı ve teşdidiyle) Zeberced dedikleri yeşil taş-
tır ki cevāhir kısmındandır, mu'arrebdir.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش ذ ذ]

الشُّدُوذُ [eş-şuzūz] (zammeteynle) Bir tā'ifenin içinden seçilip çıkmak; yukālu: شَدَّ عَنْهُ يَشُدُّ وَيَشُدُّ شُدُودًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَنْفَرَدَ عَنِ الْجُمْهُورِ

الشَّاذُّ [eş-şāzz] Bir tā'ifenin içinden seçilip çıkan kimse.

الْإِشْدَاذُ [el-işzāz] Bir nesneyi ayırıp seçmek; yukālu: أَشَدَّهُ غَيْرُهُ

الشُّدَاذُ [eş-şuzāz] (şīn'in zammı ve zāl-ı ūlānın teşdidiyle) Şol kimselere derler ki bir kavmin beyninde olalar ve onlardan olmayalar.

شَدَّانُ الْحَصَا [şezzānu'l-ḥaşā] (şīn'in fethiyle ve zāl'in teşdidiyle ve āhirinde nūn'la) Müteferrik olan ufacak taşlar. Ve

شَدَّانُ النَّاسِ [şezzānu'n-nās] Halkın müteferriklerine derler.

[ش ج ذ]

الشُّجْدَةُ [eş-şuczet] (şīn'in zammı ve cīm'in sükūnuyla) Bir pāre yağmura derler ki za'fif ola ki bu بَعْشَةٌ [bağşet]ten kavīce ola yağmurdur ki بَعْشَةٌ [bağşet] bā'nın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla ve şīn-i mu'ceme ile şol za'fif yağmurdur ki yeri alaca nem-nāk eyleye.

الْإِشْجَاذُ [el-işcāz] (hemzenin kesri ve şīn'in sükūnuyla) Za'fif yağmur yağdır-mak; yukālu: أَشْجَذَتِ السَّمَاءُ إِذَا صَغَفَ مَطَرُهَا

[ش ح ذ]

الشَّحْدُ [eş-şahz] (şīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bıçağı keskin etmek; tekūlu: شَحَذْتُ الْبَيْكِيْنَ أَشْحَدُهُ شَحْدًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا

حَدَّدَتْهُ

الْمِشْحَذُ [el-miṣḥaz] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) Bileği taşı ki onunla bıçak bilerler.

الشَّحْدَانُ [eṣ-ṣeḥazān] (fethateynle) Şol kimsedir ki aç ola, gürisne ma'nāsına.

[ش ق ذ]

الشَّقْدَانُ [eṣ-ṣeḳazān] (fethateynle) Şol kimsedir ki uyku uyumaya ve gözü değer ola.

الشَّقِذُ [eṣ-ṣeḳiz] (şīn'in fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Gözü deĝen kimse.

الشَّقْدُ [eṣ-ṣeḳaz] (fethateynle) Göz deĝmek; yukālu: شَقَدَ الرَّجُلُ يَشَقْدُ شَقْدًا مِنَ الْبَابِ إِذَا كَانَ عَيْبُونَ Ve عَيْبُونَ [‘ayūn] ‘ayn'ın fethiyle gözü deĝen kimsedir. Ve hareket ma'nāsına da gelir, İbn A'rābī rivāyeti üzere; yukālu: مَا بِهِ شَقْدٌ وَلَا نَقْدٌ أَيُّ جِرَاكُ Ya'nī “Kimıldar hāli yoktur.” Ve

شَقْدٌ [ṣeḳaz] Kezālik gitmek ve ba'īd olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: شَقَدَ الرَّجُلُ إِذَا ذَهَبَ وَبَعْدَ

الْإِشْقَادُ [el-iṣḳāz] (hemzenin kesriyle ve şīn'in sükūnuyla) Irak etmek; yukālu: أَشَقْدُهُ فَشَقْدٌ أَيُّ طَرْدَهُ فَذَهَبَ

الْمُشَاقَذَةُ [el-muṣḳāzet] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethiyle) ‘Adāvet edişmek; yukālu: فَلَانَ يُشَاقِذُنِي أَيُّ يُعَادِينِي

الْمِشْقَذُ [eṣ-ṣiḳz] (şīn'in kesri ve ḳāf'ın sükūnuyla) حِرْبَاءُ [ḥirbāʔ] yavrusuna derler. Ve حِرْبَاءُ [ḥirbāʔ] hā-i mühmelenin kesri ve rā'nın sükūnuyla şol kertenkele dedikleri cānverdir ki güneş ne cānibe dönerse o dahi yüzün o cānibe döndürür.

الْمِشْقَذَانُ [eṣ-ṣiḳzān] (şīn'in kesri ve ḳāf'ın sükūnuyla) شَقْدٌ [ṣiḳz]in cem'idir kertenkele yavruları ma'nāsına, صِنُوٌّ [ṣinw] ile صِنُوَانٌ [ṣinwān] gibi. Ve صِنُوٌّ [ṣinw] şād-ı mühme-

lenin kesri ve nūn'un sükūnuyla hurmā dibinden çıkan fidana derler.

الشَّقْدَاءُ [eṣ-ṣiḳzāʔ] Şol ‘ukāba derler ki ziyāde acıkmış ola ya'nī şedīdetü'l-cū' ola.

[ش م ذ]

الْشِمَاذُ [eṣ-ṣimāz] (şīn'in kesriyle ve mīm'in tahfīfiyle) Şol nākaya derler ki hāmile olmaĝın kuyruĝın kaldıra.

الْإِشْتِمَاذُ [el-iṣtimāz] (hemzenin kesriyle ve şīn'in sükūnuyla) Koç koyunun kuyruĝın vurmaktır, tā ki kuyruĝın kaldırıp āletin idhāl ede. Ebū Cerrāḥ eyitti: Koçlardan ba'zı إِشْتِمَاذٌ [iṣtimāz] eder ve ba'zı غَلٌّ [gall] eder ve غَلٌّ [gall] ĝayn-ı mu'cemenin fethiyle kuyruĝın kaldırmadan idhāl etmeĝe derler.

[ش و ذ]

الْمِشْوَاذُ [el-miṣwāz] (mīm'in kesriyle ve şīn'in dahi sükūnuyla) Dülbende derler, عِمَامَةٌ [‘imāmet] ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: “أَمْرُهُمْ أَنْ يَمْسُحُوا عَلَى الْمَشَاوِذِ وَالْتَسَاخِينِ” [Ve] مَشَاوِذُ [meṣāviz] مِشْوَاذٌ [miṣwāz]ın cem'idir dülbendler ma'nāsına. Ve تَسَاخِينُ [tesāḥīn] tā-i müsennatın fethiyle ve sīn-i mühmelle ve hā-i mu'ceme ile çizmeler ki ayaĝa giyerler.

الْتَشْوُذُ [et-teṣevvuz] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Dülbend sarınmak.

الْإِشْتِيَاذُ el-iṣtiyāz] (hemzenin kesri ve şīn'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَشْوَذَ الرَّجُلُ وَاشْتَاذَ بِمَعْنَى تَعَمَّمَ

ğınmak ma' nāsına.

مُعَوِّذُ الْفَرَسِ [mu'avezu'l-feres] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) Atın kılâdesi yeri; yukâlu: دَائِرَةُ الْمُعَوِّذِ تُسَسِّحُ Ya' nī atın mevzi'-i kılâde dâ'iresi müstehabdır ki demişlerdir attı on sekiz dâ'ire vardır.

الْمُعَوِّذَاتَانِ [el-mu'avvizetān] (mīm'in zammı ve vāv'ın kesri ve teşdidiyle) ﴿قُلْ أَعُوذُ﴾ (الفلق 1) ﴿قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ﴾ ve ﴿بِرَبِّ الْفَلَقِ﴾ (السور 1) süreleri.

أَلْعُوذُ [el-'ūz] ('ayn'ın zammıyla) Tāze doğuranlar, حَدِيثَاتُ الْبِتَاجِ ma' nāsına, āhūlardan olsun atlardan yāhūd develerden olsun.

حَائِلُ الْعَائِدِ [el-'ā'iz] عُودُ [‘ūz]un vāhididir حَائِلٌ [hā'il] ile حَوْلٌ [hūl] gibi. Ve حَائِلٌ [hā'il] kısır kalan nākaya derler, حَامِلٌ [hāmil]in zıddıdır. Ve

أَلْعُوذَانِ [el-'ūzān] ('ayn'ın zammıyla ve āhirinde nūn'la) Kezālik عَائِدٌ [‘ā'iz]in cem'idir, tāze doğuranlar ma' nāsına, misli: رَاعٍ ve رُعْيَانٌ [ru'yān] ve حَائِرٌ [hā'ir] ve حُورَانٌ [hūrān]. Ve رَاعِي [rā'i] çoban. Ve حَائِرٌ [hā'ir] su irkilecek yer, mecma'-ı mā' ma' nāsına.

فُعُولَةُ الْعُوذَةِ [el-'u'ūzet] ('ayn'ın zammıyla فُعُولَةٌ [fu'ūlet] vezni üzere) Tāze doğurmak; tekūlu: هِيَ عَائِدٌ بَيْنَهُ الْعُوذَةُ Ve bu o vakt olur ki doğurduktan sonra on gün geçe yāhūd on beş gün geçe. On beş gün geçtikten sonra عَائِدٌ demezler مُطْفَلٌ [muṭfil] derler mīm'in zammı ve ṭā-i mühmele ile ve fā ile.

أَلْعُوذُ [el-'uvvez] ('ayn'ın zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) Şol ottur ki diken dibinde bitmiş ola yāhūd sarp yerde bitmiş ola ki ona davar erişmeye. Ve şol ete dahi derler ki sünüye yapışmış ola; yukālu:

أَطْيَبَ اللَّحْمِ عُودُهُ

أَلْعُوذُ [el-'avez] (fethateynle) ve

أَلْعَوَائِدُ [el-'avāz] ('ayn'ın fethiyle) Kerāhet ma' nāsına; yukālu: مَا تَرَكْتُ فَلَانًا إِلَّا عُودًا مِنْهُ وَعَوَادًا مِنْهُ أَيُّ كَرَاهَةٍ Ve

عَوِذُ [‘avez] Güçle halās olmağa dahi derler; yukālu: أَلْفَلْتُ مِنْهُ فَلَانٌ عَوِذًا إِذَا خَوْفُهُ وَلَمْ يَضْرِبْهُ أَوْ ضْرِبَهُ يُرِيدُ قَتْلَهُ وَلَمْ يَقْتُلْهُ Ve إِفْلَاتٌ [iflāt] fā ile ve tā-i müsennātla halās bulmak ma' nāsınadır.

عَيْدُ اللَّهِ [‘Ayyizullāhi] ('ayn'ın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Bir kabîlenin adıdır ve yukālu: هُوَ مِنْ بَنِي عَيْدِ اللَّهِ وَلَا تَقُلْ عَائِدٌ اللهُ Ve

عَيْدٌ [‘Ayyiz] جُودِيٌّ [cūdiyy]e dahi derler. Ve جُودِيٌّ [Cūdiyy] cīm'in zammı ve dāl'm kesri ve yā'nın teşdidiyle şol dağdır ki Mevşil kurbünde ki Hazret-i Nūh'un 'aleyhi's-selām gemisi tūfān zamānında onda karār etmiştir.

عَائِدَةُ [‘Ā'izet] Bir cemā'atin babası adıdır, Ḍabbe kabîlesinden ki o 'Ā'iz b. Mālik b. Ḍabbe'dir.

FASLU'L-ĠAYN

(فَضْلُ الْغَيْنِ)

[غ ذ ذ]

الْغَذِيذَةُ [el-ġazīzet] Sarı su ve irin ki cirāhatte olur; yukālu: **غَذِيذَةُ الْجُرْحِ لِمَدَّتِهِ** Ve **وَعَثِيثَتِهِ** Ve **مِدَّةٌ** [middet] mīm'in kesri ve zāl'ın teşdīdiyle sarı su. Ve **غَثِيثَةٌ** [ġaṣīset] ġayn-ı mu'cemenin fethi ve sâ-i müsellenin kesri ve meddiyle ve sâ-i āharla yarada olan irin.

الْغَذُّ [el-ġazz] (ġayn'ın fethi ve zāl'ın teşdīdiyle) İrin akmak; yukālu: **غَذُّ الْجُرْحِ** Ve **يَغْدُ إِذَا مَنَ الْبَابَ الثَّانِي إِذَا سَالَ ذَلِكَ مِنْهُ** Ve devenin yağrı on olup fi'l-cümle yaşarır olsa kezâlik **عَدُّ الْبَعِيرِ** derler; ve yukālu: **تَرَكْتُ جُرْحَهُ يَغْدُ**

الْغَاذُ [el-ġāzz] (zāl'ın teşdīdiyle) Şol yara ki cirāhatı işleye.

الْمُغَاذُ [el-muġāzz] (mīm'in zammı ve zāl'ın teşdīdiyle) Şol susuz devedir ki suyu koklayıp içmeye, kerīh görmeğin.

الْإِغْذَاذُ [el-iġzāz] (hemzenin kesriyle ve ġayn'ın sükūnuyla) Seyrde sür'at etmek.

FASLU'L-FĀ'Ḍ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف خ ذ]

الْفَحْذُ [el-feħiz] (fā'nın fethi ve ħā'nın kesriyle) ve

الْفَحْذُ [el-faħz] (fā'nın fethi ve ħā'nın sükūnuyla) ve

الْفِخْذُ [el-fiħz] (fā'nın kesri ve ħā'nın sükūnuyla) Üçü dahi uyluk ma'nāsında lügattır, "rān" gibi. Ve

فَحْذٌ [faħz] (fā'nın fethi ve ħā'nın sükūnuyla) Uyluğa vurmak; yukālu: **رَمَيْتُهُ فَمَحَذُهُ** Ve

فَحْذٌ [feħiz] 'Aşiretler beyninde **بَطْنٌ** [baṭn] dan az olandır. Ve bi'l-cümle 'aşiretlerin evveli **شَعْبٌ** [ša'b] ondan sonra **قَبِيلَةٌ** [k abīlet] ondan sonra **فَصِيلَةٌ** [feṣīlet] ondan sonra **عِمَارَةٌ** ['imāret] ondan sonra **بَطْنٌ** [baṭn] ondan sonra **فَحْذٌ** [feħiz]dir.

التَّفْحِيذُ [et-tefħīz] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) ve

الْمُفَاخَذَةُ [el-mufaħazet] (mīm'in zammı ve ħā'nın fethiyle) İki uyluk arasına cimā'e etmek. Ve

تَفْحِيذٌ [tefħīz] Kabileyi cemā'at cemā'at da'vet etmek ma'nāsına da gelir. Ve fi'l-hadīsi: **"بَاتَ يَفْحِذُ عَشِيرَتَهُ" أَي يَدْعُوهُمْ فَحِذًا فَحِذًا**

[ف ذ ذ]

الْفَذُّ [el-fezz] (fā'nın fethi ve zāl'ın teşdīdiyle) Yalnız, münferid ma'nāsına; yukālu: **دَهَبًا فَذَّيْنِ** Ve

فَذٌّ [fezz] Kumar oklarının evveline derler ki o on oktur: Evveli **فَذٌّ** [fezz], ikincisi **تَوَأْمٌ** [tev'em]dir tā-i müsennātla **جَعْفَرٌ** [ca'fer] vezni üzere, üçüncüsü **رَقِيبٌ** [rakīb], dör-

düncüsü جَلَسَ [hils]tir hā-i mühmelenin kesri ve lām'ın sükūnuyla, beşincisi نَافِسٌ [nāfis]tir nūn'la ve fā ile, altıncısı مُسْبِلٌ [musbīl]dir mīm'in zammı ve sīn-i mühmelenin sükūnu ve bā'nın kesriyle, yedincisi مُعَلَّى [mu'allā]dır mīm'in zammı ve lām'ın teşdidiyle. Üçü dahi şol oklardır ki onların nasibi yoktur ve onları biri سَفِيحٌ [sefiḥ]tir sīn-i mühmelenin fethi ve fā'nın kesriyle ve biri dahi مَبِيحٌ [menih]tir mīm'in fethi ve nūn'un kesriyle ve āhirlerinde hā-i mühmele ile ve biri dahi وَغْدٌ [vağd]dır vāv'ın fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla ve dāl-ı mühmele ile. Ve

فَذُّ [fezz] Müteferrik ma'nāsına da gelir; yukālu: تَمَرٌ فَذٌّ أَيْ مُتَفَرِّقٌ

الْإِفْدَاذُ [el-ifzāz] (hemzenin kesri ve fā'nın sükūnuyla) Koyun birer doğurmak; yukālu: أَفَذَّتِ الشَّاةُ أَيْ وَلَدَتْ وَاحِدًا

الْمُفِيدُ [el-mufizz] Bir doğuran koyun; yukālu: هِيَ مُفِيدٌ

الْمُفْدَاذُ [el-mifzāz] (mīm'in kesriyle ve fā'nın sükūnuyla) Bir doğurmak 'ādeti olan koyun ve devede dahi isti'māl olunur; yukālu: نَاقَةٌ مُفْدَاذٌ لِأَنَّهَا لَا تَلِدُ إِلَّا وَاحِدًا

[ف ل ذ]

الْفَلْذُ [el-felz] (fā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Deve ciğerine derler, كَبِدُ الْبَعِيرِ ma'nāsına.

الْأَفْلَاذُ [el-eflāz] Cem'idir, ciğerler ma'nāsına. Ve

فَلْذٌ [felz] Kat' etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: فَلَذْتُ لَهُ مِنْ مَالِي أَيْ قَطَعْتُ لَهُ مِنْهُ

الْفِلْذَةُ [el-filzet] (fā'nın kesriyle ve lām'ın sükūnuyla) Deve ciğerinin pāresi ve et pāresine ve bal pāresine ve gayrıya dahi itlāk olunur.

الْفِلْدُ [el-filez] (fā'nın kesri ve lām'ın fet-hiyle) Cem'i, pāreler ma'nāsına.

الْإِفْتِلَاذُ [el-iftilāz] (hemzenin kesri ve fā'nın sükūnuyla) Bir pāre almağa derler; yukālu: إِفْتَلَذْتُهُ الْمَالَ أَيْ أَحَذْتُ مِنْ مَالِهِ فِلْدَةً صَابُونَ [şābūn] vezni üzere) Pālūde.

الْفَالْوَذُ [el-fālūz] (lām'ın zammıyla [şābūn] vezni üzere) Pālūde (āhirinde kāf'la) Kezālik pālūde ma'nāsına. Bunların ikisi dahi mu'arredir. Ya'qūb eyitti: فَالْوَذُ denilmez cīm'le.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ق ذ ذ]

الْقَذُذُ [el-ḳuzez] (ḳāf'ın zammı ve zāl'ın fethiyle) Ok yeleşi, رَيْشُ السَّهْمِ ma'nāsına.

الْقَذَّةُ [el-ḳuzzet] (ḳāf'ın zammıyla) قَذُّ [ḳuzez]in vāhidi, okun bir yeleşi ma'nāsına. Ve

قَذَّةٌ [ḳuzzet] Pireye dahi derler, بُرْعُوْتُ [burġū] ma'nāsına.

الْقِذَّانُ [el-ḳizzān] (ḳāf'ın kesriyle ve zāl'ın teşdidiyle) قَذَّةٌ [ḳuzzet]in cem'i, pireler ma'nāsına.

الْقِذَّتَانُ [el-ḳuzzetān] (ḳāf'ın zammıyla) Nāka fercinin iki cānibi.

الْقَذُّ [el-ḳazz] (ḳāf'ın fethiyle) Okun yeleşin kesmek; yukālu: قَذَذْتُ الرَّيْشَ إِذَا قَطَعْتُ أَطْرَافَهَا Ve

قَذٌّ [ḳazz] Oka yelek takmağa dahi derler; yukālu: قَذَذْتُ السَّهْمَ قَذًّا إِذَا جَعَلْتُ لَهُ قَذًّا

الْمَقْدُودَةُ [el-maḳzūzet] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın sükunıyla) Değirmi kulak. Ve

مَقْدُودَةٌ [maḳzūzet] Asl ma'nāsına da gelir, etrāfı kırılmış demektir, gūyā değirmi olan kulağın etrāfı perdāht olunmuştur.

الْقِذَّاتُ [el-ḳuzāzāt] (ḳāf'ın zammıyla) Şol nesnedir ki ok yeleşin kırırken dökülür yelek pārelerinden.

الْأَقَذُّ [el-eḳazz] (fethateynle ve dāl'ın teşdidiyle) Şol oktur ki yeleşi yoktur.

الْقَذُّ [el-ḳuzz] (ḳāf'ın zammıyla) أَقَذُّ [eḳazz]in cem'idir, yeleksiz oklar ma'nāsına.

الْقِذَّانُ [el-ḳizāz] (ḳāf'ın kesriyle) قَذُّ [ḳuzz] un cem'idir, Ya'ḳūb eyitti: Kaçan bir kimse çābük olup muhaffefü'l-hey'et olsa ve

bir 'avret hadd-ı itidâlde olup uzun olmasa, وَمُرْلَمَةٌ وَمُرْلَمَةٌ وَمُرْلَمَةٌ وَمُرْلَمَةٌ derler, miyāne ma'nāsına.

الْمَقْدُذُ [el-meḳaz] (mīm'in ve ḳāf'ın fethiyle) İki kulağın arasındır, art cānibinden.

الْمُقَدَّذُ [el-muḳazzez] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethi ve zāl'ın teşdidi ve fethiyle) Tezyin olunmuş kıl; yukālu: رَجُلٌ مُقَدَّذُ الشَّعْرِ أَيْ مُرَيِّنُ الشَّعْرِ

[ق ن ف ذ]

الْقَنْفِزُ [el-ḳunfez] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un sükunu ve fā'nın fethiyle ve zammıyla) Kirpi dedikleri cānver, hār-püşt ma'nāsına.

الْقَنْفِزُ [el-ḳanāfiz] (ḳāf'ın fethi ve fā'nın kesriyle) Cem'i, kirpiler ma'nāsına.

الْقَنْفِزَةُ [el-ḳunfezet] (kezālik ḳāf'ın zammı ve fā'nın fethiyle) Mü'ennesi. Ve

قَنْفِزَةٌ [ḳunfezet] Kezālik devenin kulağı ardında ter aktığı yer, mesil-i 'arak ma'nāsına. Ve

قَنْفِزٌ [ḳunfez] Şol yere derler ki sık ot ve birbirine sarılmış ot bitirir.

قَنْفُ الدَّرَاجِ [Ḳunfuzu'd-Durrāc] (ḳāf'ın ve fā'nın zammıyla) Bir mevzi'in ismidir ki zikr olunan ma'nādan me'hūzdur.

FASLU'L-KĀF

(فصل الكاف)

[ك ذ ذ]

الْكَذَّانُ [el-kezzān] (kāf'ın fethi ve zāl'ın teşdidiyle) Yumuşak taşlardır ki kerpice benzer.

[ك و ذ]

الْكَازَاتَانِ [el-kāzetān] (zāl'ın fethiyle) Şol yumru etlerdir ki uyluğun taşrasında olur ki ona yancık eti derler.

FASLU'L-LĀM

(فصل اللام)

[ل ج ذ]

الْلَجْدُ [el-lecz] (lām'ın fethi ve cīm'in sükünü ile) Bir nesneyi verdikten sonra geri taleb edip ilhāh etmek; tekülü: لَجْدَنِي فَلَانَ يَلْجُدُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أُعْطِيَتْهُ ثُمَّ سَأَلْتَكَ فَأَكْتَرُ Ve

لَجْدُ [lecz] Kelb çanağı yalamak ma'nāsına da gelir.

الْلَجْدُ [el-lecez] (bi'l-fethateyni) Bi-ma'nāhu; yukālu: لَجِدَ الْكَلْبُ الْإِنَاءَ يَلْجُدُ لَجْدًا Cevherī eydür: Bu Ebū Hātīm rivāyetidir, bunu *Kitāb-ı Ebvāb*'dan nakl ettim bilā-semā'. Ve davar otun otlamağa dahi derler; yukālu: لَجِدَ الْكَلْبُ الْإِنَاءَ إِذَا أَكَلَتْ الْمَاثِيَةَ الْكَلَاءُ Ebū 'Ubeyd'den böyle rivāyet olundu. Ve Aşma'ī eyitti: لَجْدُهُ derler cīm'in fethiyle, لَسَّهُ ma'nāsına ki لَسَّ [less] sīn-i mühmelenin teşdidiyle davar otu otlamaktır.

[ل ذ ذ]

الْلَذَّةُ [el-lezzet] (lām'ın fethiyle) Tat, çāšnī ma'nāsına.

الْلَذَّاتُ el-lezzāt] Cem'i.

الْلَذَّادُ [el-lezāz] (lām'ın fethiyle) ve

الْلَذَّادَةُ [el-lezāzet] (kezālik lām'ın fethiyle) Tatlı bulmak; tekülü: لَذَذْتُ بِالشَّيْءِ لَذَادًا وَلَذَادَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا وَجَدْتَهُ لَذِيذًا

الْإِلْتِزَادُ [el-iltizāz] (hemzenin kesri ve lām'ın sükünüyla) ve

الْتَلْذُّ [et-telezzuz] (fethateynle ve zāl'ın zammı ve teşdidiyle) Kezālik bir nesneyi lezzetli bulmak; yukālu: اِلْتَلَذْتُ بِهِ وَتَلَذَّدْتُ بِهِ

الْتَلَّذُ [el-lezz] (lām'ın fethiyle) Tatlı olan

nesne. Ve

لَذُّ [lezz] Uykuya dahi derler. Ve

الَّذِيذُ [el-lezīz] (kezālik lām'ın fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) Tatlı olan nesne.

الْإِسْتِلْذَاذُ [el-istilzāz] Bir nesneyi lezīz bulmak; yukālu: إِسْتَلْذَهُ إِذَا عَدَّهُ لَذِيذًا

الَّذُ [el-lezz] (zāl'ın sükūnuyla) ve

الَّذِي [el-lezi] (zāl'ın kesriyle) الذِّي de lügattır.

الَّذَا [el-lezā] Tesniyedir nūn'un hazfiyle.

الَّذِينَ [ellezīne] Cem'. الَّلذُونَ [ellezūne] dahi derler gāh olur ki.

[ل و ذ]

الَّلذُ [el-levz] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الَّلِيَاذُ [el-liyāz] (lām'ın kesriyle) Sığınmak; yukālu: لَادَ بِهِ لَوْذًا وَلِيَاذًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَجَأَ إِلَيْهِ Ve وَعَادَ بِهِ

لَوْذُ [levz] Dağın bir cānibine derler, cānib-i cebel ma'nāsına. Ve dağın etrāfına da derler.

الَّلَوَاذُ [el-elvāz] (hemzenin fethiyle) لَوْذُ [levz]in cem'idir, sığınacak yerler ve dağın cānibleri ma'nāsına.

الَّلَمْلَاوَذَةُ [el-mulāvezet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) ve

الَّلَوَاذُ [el-livāz] (lām'ın kesriyle) Bir niçe kimse birbirine sığınmak; yukālu: لَادُوا الْقَوْمَ لَادًا وَلَوَاذًا Ve eger لَادَ [lāze]den müştak olaydı, لِيَاذًا derlerdi yā'yla.

الَّلَوَاذَانُ [el-Levzān] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir recülün ismidir.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ل ذ]

الَّلَمْلَاذُ [el-mellāz] (mīm'in fethi ve lām'ın teşdidiyle) Şol lāf vurup yalan söyleyen kimsedir ki kelimātı ola ve fi'li vücūda gelmeye.

الَّلَمْلُذُ [el-melz] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Dürtmek, ta'ın ma'nāsına; yukālu: مَلَّذَهُ بِالرَّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ Ya'nī gönder ile dürtse. Ve

مَلَّذُ [melz] At seğırtir iken koltukları açmaktır.

الَّلَمْلَذَاذُ [el-melezān] (fethalarla) Şol kimsedir ki nasīhati āşikāre edip gayrı nesneyi setr eyleye.

[م ن ذ]

مُنْذُ [munzu] (mīm'in zammı ve zāl'ın zamm üzere bināsıyla) ve

مُنْذُ [muz] (mīm'in zammı ve zāl'ın sükūnü üzere bināsıyla) Bunlardan her biri harf-i cerr olmağa sālīh olur. Bu takdīrce فِي مَعْرَاسِنَا CĀRĪ OLUR, lākin şol zamāna cārī olur ki sen onda hāzırsın; tekūlu: مَا رَأَيْتُهُ مُنْذُ اللَّيْلَةِ Ve ism olmağa dahi sālīh olur. Bu takdīrce mā-ba'di merfū' olur. Tārīh üzere ve tevkīt üzere tārīh için ol-duğu vaktte الْجُمُعَةَ مُنْذُ يَوْمِ الدُّعَا dersen, ya'nī evvel-i inkitā'-ı rü'yet yevm-i cum'adadır ve tevkīt için oldukça مُنْذُ سَنَةٍ dersen ya'nī müddet-i 'adem-i rü'yet bir yıldır. Bu takdīrce مُنْذُ [muz]un mā-ba'di nekire olur, gayrı olmaz, مُنْذُ سَنَةٍ كَذَا demeysin belki hemīn مُنْذُ سَنَةٍ dersen. Ve Sībeveyhi eyitti: مُنْذُ zamānda مِنْ gibidir mekānda. Ve bir cemā'at kelime-i مُنْذُ [munzu] مِنْ [min] ile

إِذْ [iz]den mürekkeb olur kelime-i vāhide kılınmıştır dediler. Cevherī eydür: Bu bir kelimedir ki bunun sıhhatine delil yoktur.

[م و ذ]

الْمَازِي [el-māziyy] (zāl'ın kesri ve yā'nın teşdidıyla) Beyāz bal, 'asel-i ebyaz ma'nāsına. Ve

مَازِيَّة [māziyyet] Şol دِرْعَةٌ [dir'at]le derler ki beyāz ve mülāyim ola. Ve دِرْعَةٌ [dir'at] dāl'in kesriyle 'avretler giydiği gömleğe derler. Ve hamre dahi مَازِيَّة [māziyyet] derler, süci ma'nāsına.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النُّونِ)

[ن ب ذ]

النَّبْذُ [en-nebz] (nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) Elle bir nesneyi atmak; tekūlu: نَبَذْتُ الشَّيْءَ أَنبَذُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَلْقَيْتَهُ مِنْ يَدِكَ Ve

نَبَذَ [nebz] Cüz'ī nesne ma'nāsına da gelir; yukālu: ذَهَبَ مَالُهُ وَبَقِيَ مِنْهُ نَبَذٌ وَبَارِضٌ كَذَا نَبَذَ مَنْ يَنْبُذُ مَالٍ وَمِنْ كَلَامٍ وَفِي رَأْسِهِ نَبَذٌ مِنْ شَيْبٍ وَأَصَابَ الْأَرْضَ نَبَذَ مَنْ مَطَرَ أَيُّ شَيْءٍ يَسِيرٌ

النَّبِيذُ [et-tenbīz] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu, şuddide li'l-kesreti.

الْمَنْبُذُ [el-menbūz] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Şol oğlandır ki anası yola bırakmıştır.

الْمُنَابِزَةُ [el-munābezet] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Cengi aşikāre etmek.

النَّبْزَةُ [en-nebzet] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

النُّبْزَةُ [en-nubzet] (nūn'un zammıyla) Bir cānib, nāhiye ma'nāsına.

الْإِنْتِبَازُ [el-intibāz] Bir cānibe gitmek; yukālu: إِنْتَبَذَ فُلَانٌ إِذَا ذَهَبَ نَاحِيَةً

النَّبِيذُ [en-nebīz] (nūn'un fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Şol şarābdır ki hurmāyı yāhūd kuru üzümü suya ıslatmakla olur; yukālu: نَبَذْتُ نَبِيذًا إِذَا اتَّخَذْتَهُ

الْإِنْبَازُ [el-inbāz] (hemzenin kesriyle) [nebīz] tutmak ma'nāsınadır.

النَّبِزَانُ [en-nebezān] (fethateynle) ve

النَّبَّازُ [en-nebāz] (nūn'un fethiyle) Hareket etmek; tekūlu: نَبَذَ الْعُرْقُ نَبَازًا إِذَا تَحَرَّكَ Ve bu نَبَذَ الْعُرْقُ ma'nāsına da lügattır.

الْمِنْبِزَةُ [el-minbezet] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Yastık, وَسَادَةٌ [visādet]

ma'nāsına.

[ن ج ذ]

النَّاجِذُ [en-nāciz] Azı dişlerinin āhiri.

النَّوَاجِذُ [en-nevāciz] نَاجِذٌ [nāciz]in cem'idir. Ve her insānın dört نَوَاجِذٌ [nevāciz]i vardır, dişlerinin nihāyetinde azı dişlerinden sonra. Ve o نَوَاجِذٌ [nevāciz]e ضَرَسُ [dīrsu'l-ḥulm] derler ba'de'l-bülūg bittiğinden ötürü. Ve ضَرَسُ [dīrs] dād-ı mu'cemenin kesriyle azı dişine ve حُلْمٌ [ḥulm] ḥā-i mühmelenin zammıyla 'ākıl ve bālig olmağa derler; yukālu: ضَحِكَ حَتَّى كَافٍ نَوَاجِذُهُ Kaçan ki ḡahik ziyāde olmağın istiḡrāb olunsa böyle derler. Ve ḡāh olur ki نَوَاجِذٌ [nevāciz] atın azı dişinde dahi isti'māl olunur. Deve kısmının azısına أَنْيَابٌ [enyāb] ve çatal tırnaklıların azısına صَوَالِغٌ [şavāliḡ] dedikleri gibi.

الْمُنَجِّذُ [el-muneccez] (mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki umūr onu tecrube etmekle istihkām bulmuş ve puhte olmuş ola.

[ن ف ذ]

النَّفَادُ [en-nefāz] (nūn'un fethiyle) ve

النَّفُودُ [en-nufūz] (zammeteynle) Geçmek; yukālu: نَفَذَ السَّهْمُ الرَّمِيَّةَ وَنَفَذَ الْكِتَابَ إِلَى فُلَانٍ Ve رَمِيَّةٌ [remiyyet] rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle sayd ma'nāsına.

الْإِنْفَادُ [el-infāz] (hemzenin kesri ve nūn'un sükünüyle) Geçirmek. Ve

التَّنْفِيذُ [et-tenfīz] [infāz] ma'nāsına.

النَّفَائِذُ [en-nāfiz] (fā'in kesriyle) Geçici; yukālu: رَجُلٌ نَافِذٌ فِي أَمْرِهِ أَيْ مَاضٍ وَأَمْرُهُ نَافِذٌ أَيْ مُطَاعٌ

النَّفَذُ [en-nefez] (fethateynle) Çıkacak yer, مَنَفَذٌ [menfez] ma'nāsına; ve minhu kavlu-

hum: أَتَى بِنَفَذٍ مَا قَالَ أَيُّ بِالْمَخْرَجِ مِنْهُ "Sözünün 'uhdesinden çıktı." Ve

نَفَذٌ [nefez] Geçmek ma'nāsına dahi gelir; yukālu: طَعْنَةً لَهَا نَفَذٌ أَيُّ نَافِذٌ

[ن ق ذ]

الْإِنْقَازُ [el-inqāz] (hemzenin kesri ve nūn'un sükünüyle) Halās etmek; yukālu: أَنْقَذَهُ مِنْ فُلَانٍ

الْإِسْتِنْقَازُ el-istinkāz] ve

التَّنْقِذُ [et-tenaqquz] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Kezālik halās kılmak ma'nāsına; yukālu: إِسْتَنْقَذَهُ مِنْهُ وَتَنْقَذَهُ مِنْهُ بِمَعْنَى إِذَا نَجَّاهُ وَخَلَّصَهُ

النَّقَازُ [en-neqāz] (fethateynle) Şol nesnedir ki onu halās edersin ki فَعَلَ [fa'al] vezni üzeredir, مَفْعُولٌ [mef'ul] ma'nāsına, نَفَضٌ [nefaḍ] ile مَنْفُوضٌ [menfud] ma'nāsına ve قَبَضٌ [qabaḍ] gibi, مَقْبُوضٌ [maqbud] ma'nāsına. Ve نَفَضٌ [nefaḍ] nūn'la ve fā'yla ve dād-ı mu'ceme ile bir nesneyi silmekle düşen nesnedir.

النَّقَائِذُ [en-neqā'iz] (nūn'un fethi ve hemzenin kesriyle) Şol atlardır ki 'adüvv elinden alınmış ola.

النَّقِيذَةُ [en-nekīzet] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) 'Adüvv elinden alınmış at. نَقَائِذُ [neqā'iz]in müfredidir.

مُنْقَذٌ [Munqiz] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesriyle) Ricālden bir kimsenin adıdır.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ج ذ]

الْوَجْدُ [el-vecz] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Şol deliktir ki dağda onun içinde su irkilir.

وَجْدٌ [el-vicāz] (vāv'ın kesriyle) **الْوَجْدُ** [vecz]in cem'idir, su irkintileri olan delikler ma'nāsına.

[و ق ذ]

الْوَقْدُ [el-vaqz] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Şöyle vurmaktır ki a'zāsı gevşeyip ölüme karīb ola. Ve

وَقْدٌ [vaqz] Uyku galebe etmeğe dahi derler; yukālu: **وَقَدَهُ النَّعَاسُ إِذَا غَلَبَهُ** Ve **نُعَاسٌ** [nu'ās] nūn'un zammıyla ve 'ayn-ı mühmele ile ımızganmaktır.

الْمَوْقُودَةُ [el-mevkūzet] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şol koyundur ki ağaçla öldürülmüş ola; yukālu: **سَاءَ مَوْقُودَةٌ**

الْمَوْقَاذَةُ [el-mūqāzet] (mīm'in zammıyla ve kāf'ın fethiyle) Aşma'ī eyitti: Şol nākaya derler ki **صِرَارٌ** [şirār] onun memesine te'sir edip mecrūh etmiş ola. Ve **صِرَارٌ** [şirār] şād-ı mühmelenin kesriyle nākanın memesine bağladıkları iptir veledi emmesin diye. Ve bu makāmda sāhib-i **Şurāh**'ın **مَوْقَاذَةٌ** [mūqāzet] "nākai ki mekīden ve dūşīden-i bisyār der-pistān-ı ü eser kerde bāşed" dediği gayr-i sahīh olur.

الْوَقِيدُ [el-veqīz] (vāv'ın fethi ve kāf'ın kesriyle ve meddiyle) Şol kimsedir ki kuvveti olmaya; yukālu: **رَجُلٌ وَقِيدٌ أَيُّ مَا بِهِ طَرِقٌ** Ve **طَرِقٌ** [tırq] ṭā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla kuvvet ve şahm ve lahm. Ve 'Adebbes

eyitti: **مَوْقُودَةٌ** [mevkūzet] Şol nākadır ki onu veledi eme ve memesi büyük olmağın az sütün çıkara ve memesi emmeden ve çekmeden şişmeğın marīz ola.

FASLU'L-HĀ'

(فصلُ الهاءِ)

[ه ذ ذ]

أَلْهَدُ [el-hezz] (hā'nın fethiyle) Kat' da sür'at etmek ve kırā'at etmede sür'at etmek; yukālu: هُوَ يَهْدُ الْفُرَانَ هَذَا وَيَهْدُ الْحَدِيثَ هُوَ يَهْدُ الْفُرَانَ هَذَا هَذَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَانَ يَسْرُدُهُ Ya'nī kelimātn birbirine ulaştırıp sür'at etse.

أَلْهَدُودُ [el-hezūz] (hā'nın fethiyle) Şol bıçağa derler ki ziyāde kesici ola; yukālu: هَذَاذِيكَ أَشْمَاةٌ سَكِينٌ هَدُودٌ أَي قَطَاعٌ [hezāzeyke] derler hā'nın fethiyle, halkı bir nesneden men' etmek dileseler; yukālu: هَجَاجِيكَ وَهَذَاذِيكَ عَلَى صِغَةِ التَّثْنِيَةِ بِمَعْنَى هَذَا بَعْدَ هَذَا أَي انْقِطَاعًا بَعْدَ انْقِطَاعٍ كَمَا قَالُوا فِي لَبِيكَ وَسَعْدِيكَ هَجَاجِيكَ [hecāzeyke] dahi hā'nın fethiyle هَذَاذِيكَ [hezāzeyke] ma'nāsınadır.

الْإِهْتِزَازُ [el-ihizāz] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi tiz kesmek; yukālu: إِهْتِزَازْتُ الشَّيْءَ أَقْتَطَعْتُهُ بِسُرْعَةٍ

[ه ر ب ذ]

الْهِرْبِذُ [el-hirbiz] (hā'nın kesri ve rā'nın sükunu ve bā'nın kesriyle) Mecūs tā'ifesinin 'ibadet ettiği āteşe hizmet eden kimse.

الْهَرَابِزَةُ [el-herābizet] (hā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) هِرْبِذٌ [hirbiz]in cem'i, āteş hizmetkârları ma'nāsına; Fārisīden ta'rīb olunmuştur.

الْهَرَبِزَةُ [el-herbezet] Sür'atle seyr etmeğe derler ki حَبَبٌ [ḥābeb]den ednā ola. Ve حَبَبٌ [ḥābeb] yelmeğe derler ḥā-i mu'cemenin ve bā'nın fethiyle.

الْهَرَبِزَاةُ [el-hirbizā] (hā'nın ve bā'nın kesriyle ve elifin kasrıyla) Bir cānib üzere

yürümek; yukālu: عَدَا الْجَمَلُ الْهَرَبِزَاةَ أَي فِي شَقِي Ya'nī “Bir cānibi üzere yanın yanın seğırtti.” Nitekim bābu'd-dāḍ faşlu'l-ayn'da عَرَضُ kelimesinin müştakkātında eyitmıştır: الْعَرَضَةُ أَنْ يَمْشِيَ مُعَارِضَةً وَيُقَالُ هُوَ يَمْشِي الْعَرَضَةَ وَيَمْشِي الْعَرَضَةَ بِالْأَلْفِ الْمَقْصُورَةِ إِذَا مَشَى سَاهِبِ-i Şurāḥ bu makāmda هَرَبِزَاةٌ بِالشَّيْءِ الْمَشِيِّ الْهَرَابِزَةُ demıştır, tetebbu' ve te'emmul oluna.

[ه م ذ]

الْهَمَازِيَّةُ [el-hemāziyy] (hā'nın fethiyle ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Tiz yürüyen deve ser'ü's-seyr ma'nāsına. Ve nākaya dahi هَمَازِيَّةٌ [hemāziyy] derler hā-i te'nissiz. Ve

هَمَازِيَّةُ الْمَطَرِ [hemāziyyu'l-meṭar] Şiddet-i matara derler, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

[ه و ذ]

هُودَةٌ [hevzet] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükunuyla) Boğurtlak dedikleri kuş, فَطَاةٌ [ḥāṭāt] ma'nāsına. Ve

هُودَةٌ [Hevzet] Bir recülün ismidir.

BĀBU'R-RĀ'Ī MİN
TERCEMETİ'Ş-ŞİHĀHİ Fİ'L-
LUGATİ

(بَابُ الرَّاءِ مِنْ تَرْجَمَةِ الصَّحَاحِ فِي اللُّغَةِ)

FASLU'L-ELİF

(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ب ر]

الإِبْرَةُ [el-ibr̄et] (hemzenin kesri ve bā'nın sükūnuyla) İğne ki onunla dikiş dikerler. Ve

إِبْرَةُ الذَّرَاعِ [ibr̄etu'z-zirā^c] Kolun ince yerine derler, مُسْتَدَقُّ الذَّرَاعِ ma^cnāsına.

الإِبْرُ [el-ibr̄] (hemzenin kesri ve bā'nın fethiyle) إِبْرَةُ [ibr̄et]in cem'i, iğneler ma^cnāsına.

الأَبْرُ [el-ibr̄] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Kelbe ekmek içinde iğne yedirmek; yukālu: إِذَا الْبَابُ الثَّانِي إِذَا أَبْرَثَ الْكَلْبُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَبْرَثَ الْكَلْبُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَبْرَثَ الْكَلْبُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَطْعَمْتَهُ الْإِبْرَةَ فِي الْخُبْرِ Ve

أَبْرُ [abr̄] Hurmā ağacını ıslāh edip erkek hurmā vermeğe de derler. Ve

أَبْرُ [abr̄] ^cAkreb iğnesin vurmağa da derler.

المَأْبُورُ [el-me'būr] İğne yemiş kimse. Ve fi'l-hadīsi: "المؤمن كالأكلب المأبور"

المَأْبُورَةُ [el-me'būret] Islāh olunmuş nesne; ve minhu: سِكَّةٌ مَأْبُورَةٌ Ve سِكَّةٌ [sikket] sīn'in kesriyle tāze hurmā ağaçlarına derler.

الإِبْرَتَانِ لِلْفَرْسِ [el-ibr̄etāni li'l-feresi] الإِبْرَتَانِ [ibr̄etān] onun ökçesinde olan sivri nesnelere derler.

التَّأْبِيرُ [et-te'bīr] (tā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) تَكْرِيمٌ [terkīm] vezni üzere) Hurmā ağacını ıslāh etmek.

المُؤْبِرَةُ [el-mu'ebberet] (mīm'in zamını ve hemzenin fethiyle ve bā'nın fethi ve teşdīdiyle) Islāh olunmuş ağaç, مَأْبُورَةٌ [me'būret] gibi.

الإِبَارُ [el-ibār] (hemzenin kesriyle) İsmidir, ağacı ıslāh ma^cnāsına.

التَّابِرُ [et-te'ebbur] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) إِنَابَرٌ [ibār]ı kabūl etmek ya'nī islāhı kabūl etmek; yukālu: تَابِرَ تَابِرٌ إِتْبَارٌ Ve فَسِيلٌ [fesil] fā'nın fethiyle fidan, nihāl ma'nāsına.

الإِتْبَارُ [el-i'tibār] Hurmā ağacının yāhūd ekinin bir kimseden ıslāh etmesin taleb etmek; tekūlu: إِتْبَارٌ إِذَا سَأَلْتَ غَيْرَكَ أَنْ يَأْتِرَ نَحْلَكَ أَوْ زَرْعَكَ

المَأْبِرُ [el-me'ābir] (mīm'in fethi ve hemzenin meddiyle مَسَاجِدُ [mesācid] vezni üzere) Şol koğuculuklardır ki iki 'adāvetli kimsenin mā-beynini ifsād eyler.

المِئْبِرَةُ [el-mi'beret] (mīm'in kesri ve hemzenin sükūnu ve bā'nın fethiyle) مَأْبِرٌ [me'ābir]in müfredidir, koğuculuk, nemīme ma'nāsına.

أ ث ر

الأَثْرُ [el-eşr] (hemzenin fethi ve sâ'nın sükūnuyla) Kılıcın yüzünde olan cevher. Ve

أَثْرٌ [eşr] Hadīs rivāyet etmeğe dahi derler; tekūlu: أَثَرْتُ الْحَدِيثَ أَثْرُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَكَرْتَهُ مِنْ غَيْرِكَ

المَأْثُورُ [el-me'sūr] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Şol hadīstir ki onu halef seleften nakl etmiş olalar. Ve

مَأْثُورٌ [me'sūr] Şol kılıca dahi derler ki onu cinn işlemiş ola. Pes مَأْثُورٌ [me'sūr] [eşr] den değildir, cevherli kılıç ma'nāsına.

الْأَثِيرُ [el-āsir] (fā'ile) [fā'il] vezni üzere) Haber nakl eden kimse. Ve hadīs-i Nebī'de sallallāhu 'aleyhi ve sellem vārid olmuştur ki Emürü'l-mü'minīn 'Ömer'i babasına and içtiğin işitip nehy ettikte 'Ömer eyitti: يَا نَبِيَّ فَمَا حَلَمْتُ بِهَا ذَاكِرًا وَلَا آثِرًا ettikten sonra aslā وَأَبِي diye and içme-

dim ne kendim ve ne hod gayrıdan nakl edip filān kimse كَذَا لَا أَفْعَلُ كَذَا dedi diye haber vermedim." Ve ذَاكِرًا dediği, unutup ba'dehu tezekkür etmek ma'nāsına değildir, belki tekellüm etmek ma'nāsıdır; tekūlu: دَكَرْتُ لِفُلَانٍ حَدِيثَ كَذَا وَكَذَا Ve

أَثِيرٌ [āsir] Evvel ma'nāsına da gelir; ve minhu kavluhum: وَأَثِرَ ذِي أَثِيرٍ أَيِ أَفْعَلُ هَذَا آثِرًا مَا، وَأَثِرَ ذِي أَثِيرٍ أَيِ أَوَّلَ كُلِّ شَيْءٍ

الأُثْرُ [el-uşr] (hemzenin zammı ve sâ'nın sükūnuyla) Şol 'alāmettir ki yara onulduktan sonra bākī kalır. Ve gāh olur sâ'yı dahi mazmūm ederler عُسْرٌ [eşr]le عُسْرٌ [eşur] gibi. Ve bazı şi'rde nāstan bazı kimse أُثْرٌ [uşr]u zammeteynle kılıç cevheri ile tefsir etti. Ve

أُثْرٌ [uşr] Kezālik devenin tabanına demirle nişān etmektir tā ki yavı kılındıkta ma'lūm ola.

المِئْشِرَةُ [el-mi'seret] (mīm'in kesri ve sâ'nın fethiyle) Şol demir ki onunla deve tabanına nişān çekerler.

تَوَثُّورٌ [tu'sūr] (tā'nın zammı ve hemzenin sükūnu ve sâ'nın kezālik zammıyla تَفْعُولٌ [tu'fūl] vezni üzere) Bi-ma'nāhā. Ammā مِئْشِرَةٌ [mīseret] Ve مِئْشِرَةُ السَّرْجِ فَغَيْرُ مَهْمُوزٍ mīm'in kesriyle şol nesnedir ki eyer üzerine korlar, eyer binen kimseyi incitmesin diye.

الْإِثْرُ [el-işr] (hemzenin kesri ve sâ'nın sükūnuyla) Yağın sâfisi, revgan-ı hālis ma'nāsına. Ve iz ma'nāsına da gelir; yukālu: خَرَجْتُ فِي إِثْرِهِ أَيِ فِي أَثْرِهِ

الأَثَرُ [el-eşer] (fethateynle) Şol 'alāmettir ki bir nesneden bākī kala. Ve kılıç pāresine de derler. Ve Resūl'ün sallallāhu 'aleyhi ve sellem sūnnetine dahi أَثَرٌ [eşer] derler.

الآتار [el-āṣār] (hemzenin fethi ve meddiyle) **أْتَر** [eṣer]in cem'idir, sünnetler ma'nāsına.

الاستيثار [el-istīṣār] (hemzenin kesri ve sīm'in sükunuyla) İstiklāl ma'nāsına; yukālu: **إِسْتَأْتَرُ فُلَانٌ بِالشَّيْءِ أَي اسْتَبَدَّ بِهِ** Ve ihtiyār ma'nāsına da gelir; yukālu: **إِسْتَأْتَرُ اللهُ بِفُلَانٍ إِذَا مَاتَ وَرُجِي لَهُ الْعُقْرَانُ**

الآترة [el-eṣeret] (fethateynle) İsmidir, istiklāl ma'nāsına.

الآتُر [el-eṣur] (hemzenin fethi ve sā'nın zammıyla) İbnu's-Sikkīt rivāyetinde şol kimseye derler ki akrānı üzere ba'zı ahlāk ve ef'āl-i hasene ihtiyār kıla.

الأمارة [el-meṣeret] (mīm'in fethi ve hemzenin sükunu ve sā'nın dahi fethiyle) Ulu-luk, mekrümet ma'nāsına.

الأمارة [el-meṣuret] (mīm'in fethi ve sā'nın zammıyla) Kezālik ululuk ma'nāsınadır, **مَكْرَمَةٌ** [mekrumet] gibi lafzen ve ma'nen, zīrā bu maküle ululuğa vāsıl olan kimse-nin menākıbı zikr olunur, halef seleften nakl etmekle.

الأيثار [el-iṣār] İhtiyār etmek; yukālu: **أَثَرْتُ فُلَانًا عَلَى نَفْسِي أَي اخْتَرْتُ**

الأيثير [el-eṣīr] (hemzenin fethi ve sā'nın kesriyle) Sırdaş ma'nāsına; yukālu: **فُلَانٌ حُلْصَانٌ** [hulṣān] ḥā'nın zammı ve lām'ın sükunuyla hālis dosta derler. Ve

أَيْثِر [eṣīr] Gāh olur **كَثِيرٌ** [keṣīr]le itbā'an isti'māl olunur, müstakil ma'nāya isti'māl olunmaz; yukālu: **بَيْثِرٌ [Ve] شَيْءٌ كَثِيرٌ أَيْثِرٌ** [beṣīr] gibi ki **بَيْثِرٌ** dahi itbā'an zikr olunur, **كَثِيرٌ بَيْثِرٌ** derler.

الأيثرة [el-eṣīret] Şol davardır ki yerde ayağı yāhūd tırnağı ziyāde te'sīr eyleye.

الآتارة [el-eṣāret] (hemzenin fethiyle) Şol kimsedir ki bir cemā'atin sonu ola, ba-kiyye ma'nāsına; yukālu: **أَثَارَةٌ مِنْ عِلْمٍ أَيْ بَقِيَّةٌ مِنْهُ** ve yukālu: **سَمِنَتْ الْإِبِلُ عَلَى أَثَارَةِ أَي عَلَى بَقِيَّةٍ** [ذَلِكَ] **شَحْمٌ كَانَ قَبْلَ [ذَلِكَ]**

التأثير [et-teṣīr] (alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesnenin bir şey'de eserin bākī kılmak.

[أ ج ر]

الأجزر [el-ecr] (hemzenin fethi ve cīm'in sükunuyla) Sevāb ma'nāsına; yukālu: **أَجْرُهُ اللهُ** Ve **يَأْجُرُهُ وَيَأْجُرُهُ أَجْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي** Bir nesne bir kimseye sevāb olmağa dahi derler; yukālu: **أَجَرَ فُلَانٌ خَمْسَةَ مِنْ وَلَدِهِ أَي مَاتُوا أَجْرُهُ** Ve

أَجْرٌ [ecr] Kemik onulmağa da derler. Ve

أَجْرٌ [ecr] Sınmış kemiği sarmağa dahi derler; yukālu: **أَجَرَتْ يَدُهُ عَلَى بِنَاءِ الْمَجْهُولِ أَي جُبرَتْ**

الأجور [el-ucūr] (zammateynle) Sınmış kemik onulmak; yukālu: **أَجَرَ الْعَظْمُ يَأْجُرُ أَجْرًا** **وَأَجُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَرَى**

الإيجار [el-iċār] **أَجْرٌ** [ecr] vermek; yukālu: **أَجَرَهُ اللهُ إِيجَارًا**

الأجرة [el-ucret] (hemzenin zammı ve cīm'in sükunuyla) Kirā ma'nāsına gelir.

الإستيجار [el-istīċār] Ücrete tutmak; tekūlu: **إِسْتَأْجَرْتُ الرَّجُلَ فَهُوَ يَأْجُرُنِي ثَمَانِي حَجَجٍ أَي يَصِيرُ حَجَجٌ** Ve **أَجِيرِي** [ħicec] ḥā'nın kesri ve cīm'in fethiyle yıllar demektir.

الأجير [el-eċīr] (hemzenin fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Ücrete tutulan kimse.

الإيتجار [el-i'ticār] (hemzenin kesri ve hemze-i sāniyenin sükunuyla) Ücretle yanaşmak; yukālu: **إِئْتَجَرَ عَلَيْهِ بِكَذَا مِنَ الْأَجْرَةِ**

المؤاجرة [el-mu'āceret] Ḥudāy ta'ālā cebr-i noksān eylemek; yukālu: **أَجَرَهَا اللهُ أَي جَبَرَهَا**

عَظْمٌ Ve عَلَى عَظْمٍ [ʿaʒm] ʿayn-ı mühmelenin fethi ve sâ-i müsellesenin sükûnuyla sınık sarmağa derler. Ve

مُؤَاخِرَةٌ [muʾāceret] Evi kirāya vermeğe dahi derler; yukālu: آخِرْتُهُ الدَّارَ أَيَّ أَكْرَمْتُهَا Ve ʿamme وَأَجْرْتُهُ derler.

الإِجَارُ [el-iccār] (hemzenin kesri ve cīm'in teşdidiyle) Dam, sath ma'nāsınadır, ehl-i Şām ve ehl-i Hicāz lügatinde. Ebū ʿUbeyd rivāyeti üzere:

الإِجَارُ [el-ecācīr] (fethateynle) إِجَارُ [iccār]ın cem'idir.

الأَجَارَةُ [el-ecācīret] Kezālik cem'dir, شَطُوحٌ [suṭūḥ] ma'nāsına.

الأَجْرُ [el-ācurr] (hemzenin fethi ve meddiyle ve cīm'in zammı ve rā'nın teşdidiyle) Kiremittir ki onunla binā yaparlar, قَرَمَدٌ [karmed] ma'nāsına.

الأَجْوُرُ [el-ācūr] (hemzenin meddi ve cīm'in zammı ve rā'nın tahfifiyle فَاعُولٌ [fāʿūl] vezni üzere) Kiremit ma'nāsında lügattir.

آجِرُ [Ācer] (hemzenin fethi ve meddiyle ve cīm'in fethiyle) İsmāʿīl Peygamber'in vālidesinin ismidir, salavātullāhi ʿaleyhi ve selāmuḥu.

[أَخْر]

التَّأْخِيرُ [et-teʿhīr] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Sona komak.

التَّأْخُرُ [et-teʿaḥḥur] (fethateynle ve ḥā'nın zammı ve teşdidiyle) Sona kalmak; yukālu: أَخْرْتُهُ فَتَأَخَّرَ

الإِسْتِيخَارُ [el-istihār] Kezālik sona kalmak; yukālu: إِسْتَأْخَرَ مِثْلُ تَأَخَّرَ

الأَخِرُ [el-aḥir] (hemzenin fethi ve meddiyle ve ḥā'nın kesriyle) Şol nesnedir ki

evvelden sonra ola, bu sıfattır; yukālu: جَاءَ آخِرًا أَيَّ أَخِيرًا Bunun takdīri فَاعِلٌ [fāʿil]dir, فَغَلَّلَ deġildir.

الأَخِرَةُ [el-āḥiret] Müʾennesi.

الأَوَاخِرُ [el-evāḥir] (fethateynle ve ḥā'nın kesriyle) Cem'idir, sona kalanlar ma'nāsına.

الأَخْرُ [el-aḥar] (hemzenin fethi ve meddi ve ḥā'nın fethiyle) İki nesnenin öbürüsüdür.

الأُخْرَى [el-uḥrā] (hemzenin zammı ve ḥā'nın sükunu ve elifin kasrıyla) أَخْرُ [āḥar]ın müʾennesi. Bu kadar var ki أَخْرَى [uḥrā]da vasfiyyet ma'nāsı vardır, zīrā أَفْعَلٌ مِنْ كَذَا olmaz illā sıfat olur, ʿArabların فِي أَوَاخِرِهِمْ dedikleri أَخْرِيَاتِ النَّاسِ ma'nāsınadır. Ve

أُخْرَى [uḥrā] Gāh olur ki أَبَدًا mahallinde istiʿmāl olunur; yukālu: لَا أَفْعَلُهُ أُخْرَى اللَّيَالِيِ Ve مَبْنُونٌ أُخْرَى المُنُونِ أَيَّ آخِرُ الدَّهْرِ أَيَّ أَبَدًا [menūn] mīm'in fethi ve nūn'un zammıyla rüzgār ma'nāsınadır.

الأَخِيرُ [el-aḥir] (hemzenin fethi ve kasrı ve ḥā'nın kesriyle) Kezālik son ma'nāsınadır; yukālu fi's-şetmi: أَبَعَدَ اللهُ الأَخِيرَ Sonu gelmesin mahallinde.

الأَخِرَةُ [el-aḥiret] (hemzenin fethi ve kasrıyla ve ḥā'nın kesriyle) Veresi, نَسِيئَةٌ [nesīʿet] ma'nāsına; yukālu: بَعَثَهُ بِأَخِرَةٍ وَبِنَظْرَةٍ أَيَّ بِنَسِيئَةٍ

الأَخِرَةُ [el-aḥaret] (fethateynle ve hemzenin kasrıyla) Sonra demek olur; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ بِأَخِرَةٍ وَمَا عَرَفْتُهُ إِلَّا بِأَخِرَةٍ أَيَّ أَخِيرًا

الأُخْرُ [el-uḥur] (zammateynle) Muʾaḥhar ma'nāsınadır; yukālu: شَقَّ ثَوْبَهُ أُخْرًا أَيَّ مِنْ مُؤَخَّرِهِ وَجَاءَنَا أُخْرًا أَيَّ أَخِيرًا

مُؤَخَّرُ العَيْنِ [muʿḥiru'l-ʿayn] (ʿalā-vezni المُمُونِ [el-muʾmin]) Göz kuyruğu ki zülf

cānibinde olur, nitekim الْمُقَدِّمُ الْعَيْنِ [muḳ dimu'l-ʿayn] ʿalā-zālike'l-vezni eyzan, göz pınarıdır ki burun cānibinde olur; yukālu: نَظَرَ إِلَيْهِ بِمُؤَخَّرِ عَيْنِهِ وَمُقَدِّمِ عَيْنِهِ Ve

مُؤَخَّرَةُ الرَّحْلِ [muḳḥiretu'r-raḥl] Kezālik lūgat-ı kalīledir, deve pālānının ardı maʿnāsına.

آخِرَةُ الرَّحْلِ [āḥiretu'r-raḥl] Deve pālānının ard kaşı ki deve binen kimse ona yasdandır.

الْمُؤَخَّرُ [el-muḳḥar] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethi ve teşdīdiyle) Bir nesnenin gerisi ki مُقَدِّمٌ [muḳaddem]in nakizidir; yukālu: ضَرَبَ مُقَدِّمَ رَأْسِهِ وَمُؤَخَّرَهُ:

الْمِيحَارُ [el-mīḥār] (mīm'in kesriyle) Hurmā ağacıdır ki hurmāsi hurmā āhir olunca derilmeye.

الْأَخْرُ [el-uḥar] (hemzenin zammı ve ḥā'nın fethiyle) أُخْرَى [uḥrā]nın cemʿidir.

الأخرى [el-uḥrā] (hemzenin zammı ve ḥā'nın sükūnuyla ve elifin kasrıyla) أَخْرُ [āḥar]ın müʿennesidir.

الْأَخْرُ [el-āḥar] (hemzenin fethi ve meddi ve ḥā'nın fethiyle) Efʿal-i tafdīldir, gayr maʿnāsına. Ve أُخْرُ [uḥar] lā-yansarıftır. Kālallāhu taʿālā: (البقرة) ﴿فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ [efʿal] ki onunla kelime-i مِنْ istiʿmāl oluna, cemʿ olunmaz ve müʿennes kılınmaz nekire oldukça; tekūlu: مَرَزْتُ بِرَجُلٍ أَفْضَلَ مِنْكَ وَبِرَجَالٍ أَفْضَلَ مِنْكَ Ve eger ona elif lām dāhil olsa yāhūd muzāf etsen tesniye ve cemʿ ve teʿnīs edersin; tekūlu: مَرَزْتُ بِالرَّجُلِ الْأَفْضَلِ وَبِالرِّجَالِ الْأَفْضَلِينَ وَبِالْمَرْأَةِ الْأَفْضَلَى وَبِالنِّسَاءِ الْأَفْضَلِ وَبِالرِّجَالِ الْأَفْضَلِينَ وَبِالْمَرْأَةِ الْأَفْضَلَى وَبِالنِّسَاءِ الْأَفْضَلِ وَبِالرِّجَالِ الْأَفْضَلِينَ وَبِالْمَرْأَةِ الْأَفْضَلَى وَبِالنِّسَاءِ الْأَفْضَلِ Ve kālet imreʿetun mine'l-ʿArab: ضَعْرَاهَا مَرْأَاهَا Ve مَرَى [murrā] أَمْرٌ [emerr]in müʿennesidir, أُقْوَى [aḳvā] maʿnāsına. Ve أَفْعَلٌ [efʿal]-i tafdīli مِنْ kelimesiz ve elif lāmsız istiʿmāl

etmek cāʿiz olmaz muzāf olmadıkça. Ve مِنْ ile elif lām dahi müteʿākiben dāhil olurlar, bir yere cemʿ olmazlar. Ve أَخْرُ [āḥar] kelimesinde hāl böyle deġildir, zīrā أَخْرُ [āḥar] müʿennes olur ve cemʿ olur مِنْ siz ve elif lāmsız ve izāfetsiz; tekūlu: مَرَزْتُ بِرَجُلٍ أَخْرَ وَبِرَجَالٍ أَخْرَ وَبِامْرَأَةٍ أُخْرَى وَبِنِسْوَةٍ أُخْرَ Vaktā ki أَخْرُ [uḥar] maʿdūl olup sıfat olduysa sarfdan menʿ oldu. Ve bunun birle أَخْرُ cemʿdir, kaçan ki أَخْرُ [uḥar]la bir kimseyi tesmiye etsen munsarıf olur, أَخْرُ nekire oldukta müsem mā bih āharla murād olmakla.

الْأُخْرَى [el-uḥayrā] أُخْرَى [uḥrā] için tasgīrdir hemzenin zammı ve elifin kasrıyla.

[أ د ر]

الأُدْرَةُ [el-udret] (hemzenin zammı ve dāl'in sükūnuyla) Hāyada olan şiştir.

الأَدْرُ [el-āder] (hemzenin meddi ve dāl'in fethiyle) Şol kimsedir ki hāyasında şiş ola; yukālu: رَجُلٌ أَدْرٌ إِذَا كَانَ بَيْنَ الْأُدْرَةِ

[أ ر ر]

الأَرُّ [el-err] (hemzenin fethi ve rā'nın teşdīdiyle) Cimāʿ etmek; tekūlu: أَرَّهَا يُؤَرُّهَا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْمِئْرَةُ [el-miʿerr] (mīm'in kesri ve hemzenin fethiyle) Kesirü'l-cimāʿ olan kimse.

[أ ز ر]

الأَزْرُ [el-ezr] (hemzenin fethi ve zā'nın sükūnuyla) Kuvvet maʿnāsına. Ve Bārī taʿālānın (طه 31) ﴿أَشَدُّ بِهِ أَرْزِي﴾ dediġi kavlinde ظَهْرِي maʿnāsınadır. Ve gömlek işi bağlandığı yer, مَعْقِدُ إِزَارٍ maʿnāsına.

المؤازرة [el-muʿāzeret] Muʿāvenet etmek; tekūlu: أَرَزْتُ فَلَانًا أَيَّ اعْتَنَتْهُ وَالْعَامَّةُ تَقُولُ وَارَزْتُهُ

الْإِزَارُ [el-izār] (hemzenin kesriyle) Cār dedikleri nesne ki onu örtünürler; tezkīri ve te'nisi cā'izdir.

الْإِزَارَةُ [el-izāret] Bi-ma'nāhu; ke-mā yukālu li'l-visādi: وَسَادَةٌ

الْأَزْرَةُ [el-āziret] (elifin meddi ve zā'nın kesriyle) Cem'-i killetidir.

الْأُزْرُ [el-uzur] (zammeteynle) Cem'-i kesretidir, mislu: حِمَارٌ [hīmār] ve أَحْمِرَةٌ [ahmiret] ve حُمُرٌ [ḥumur].

الْمِزْرُ [el-mi'zer] (mīm'in kesriyle ve zā'nın fethiyle) إِزَارٌ [izār] ma'nāsınadır; ke-kavlihim: مِلْحَفٌ [milḥaf] ve لِحَافٌ [liḥāf] ve مِزْرَمٌ [miḥrem] ve قِرَامٌ [qirām]. Ve مِلْحَفٌ [milḥaf] ve مِزْرَمٌ [miḥrem] dahi çārşeb ma'nāsınadır.

التَّازِيرُ [et-te'zīr] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) İzār giydirmek.

التَّأْزُرُ [et-te'ezzur] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) İzār giymek; tekūlu: وَأَزْرُهُ تَأْزِرُوا

تَأْزُرُ [te'ezzur] Ot kalınlanıp birbirine sarmaşmağa da derler; yukālu: إِذَا تَأْزُرَ الثَّبْتُ إِذَا التَّفُّ وَاشْتَدَّ

الْإِيتِزَارُ [el-ītizār] İzār giymek.

الْإِزْرَةُ [el-izret] (hemzenin kesriyle ve zā'nın sükūnuyla) Bir nev' izār giymek; tekūlu: إِزْرَةٌ حَسَنَةٌ Mislu: الْجِلْسَةُ [el-cilset] ve الرِّكْبَةُ [er-rikbet].

آزْرُ [Āzer] (elifin meddiyle ve zā'nın fethiyle) İsm-i a'cemīdir.

[أ س ر]

الْأَسْرُ [el-esr] (hemzenin fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir nesneyi sırımla bağlamak; yukālu: أَسْرَ قَتْبَهُ بِأَسْرِهِ أُسْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي: شَدَّهُ بِالْإِسَارِ

ağacına derler; ve yukālu: هَذَا الشَّيْءُ لَكَ بِأَسْرِهِ أَيُّ بَقْدِهِ يَغْنِي بِجَمِيعِهِ كَمَا يُقَالُ هَذَا لَكَ بِرَقْتِهِ Ve أَسْرُهُ [rummet] rā'nın zammı ve mīm'in teşdidiyle şol iptir ki davarın boynuna bağlarlar. Ve halk ma'nāsına da gelir; yukālu: شَدَدْنَا أَسْرَهُمْ أَيُّ خَلَقَهُمْ Ve أَسْرَهُ اللهُ أَيُّ خَلَقَهُ

الْإِسَارُ [el-isār] (hemzenin kesriyle) Sırım, قِدٌّ [kidd] ma'nāsına. Ve sırım, duvāl ya'nī üzengi bağladıkları kayışa derler. Ve bu sebebden أُسِيرٌ [esīr]e أُسِيرٌ [esīr] derler, zīrā zamān-ı evvelde أُسِيرٌ [esīr] tutulduğu zamānda sırımla bağlanır idi, pes her tutulan kimseye أُسِيرٌ [esīr] dediler, egerçi sırımla bağlanmaz ise de.

الْأَسْرُ [el-esr] (hemzenin fethi ve sīn'in sükūnuyla) ve

الْإِسَارُ [el-isār] (hemzenin kesriyle) Bağlamak; yukālu: أَسْرَتْ الرَّجُلَ أُسْرًا وَإِسَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْأَسِيرُ [el-esīr] ve

الْمَأْسُورُ [el-me'sūr] أُسِيرٌ [esīr] olmuş kimse.

الْأَسْرَى [el-esrā] (hemzenin fethi ve sīn'in sükūnu ve elifin kasriyle) أُسِيرٌ [esīr]in cem'i. Ve

الْأُسَارَى [el-usārā] (hemzenin zammı ve elifin kasriyle) Kezālīk cem'edir.

الْإِسْتِيسَارُ [el-istīsār] أُسِيرٌ [esīr] olmak; yukālu: إِسْتَأْسِرْ أَيُّ كُنْ أُسِيرًا لِي

الْأُسْرُ [el-usr] (hemzenin zammı ve sīn'in sükūnuyla) Efşān yolu tutulmak, ihtibās-ı bevl ma'nāsına, حَضْرٌ [ḥaşr] dedikleri gibi, gā'itin ihtibāsında; yukālu: أُسِرَ الرَّجُلُ يُؤَسَّرُ أُسْرًا

الْمَأْسُورُ [el-me'sūr] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Efşānı habs olunan kimse.

عُودُ أُسْرٍ [ūdu usr] Şol ağaçtır ki habs-i

bevli olan kimsenin karnı üzere korlar.

الْأُسْرَةُ [el-usret] (hemzenin zammı ve sîn'in sükūnuyla) Cemā'at; yukālu: هُمْ أُسْرَةٌ فُلَانٍ أَي رَهْطُهُ لِأَنَّهُ يَتَّقَوْنَ بِهِمْ

[أ ش ر]

الْأَشْرُ [el-eşer] (fethateynle) Harın olmak, أَشْرَ يَأْشُرُ أَشْرًا بِطَرٍّ [beṭar] ma'nāsına; yukālu: مَنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَطَرَ

الْأَشِيرُ [el-eşir] (hemzenin fethi ve şîn'in kesriyle) Harın ma'nāsına.

الْأَشْرَانُ [el-eşrān] (hemzenin fethi ve şîn'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْأَشَارَى [el-eşārā] (hemzenin fethi ve āhirinde elifin kasrıyla) أَشْرَانُ [eşrān]ın cem'idir, سَكَرَانُ [sekrān] ile سَكَارَى [sekārā] gibi.

الْمِشِيرُ [el-mi'şir] (mīm'in kesri ve hemzenin sükūnuyla) Harın olan davar; yukālu: نَاقَةٌ مِشِيرٌ وَجَوَادٌ مِشِيرٌ Müzekkeri ve mü'ennesi berāberdir.

تَأْشِيرُ الْأَسْنَانِ [te'şiru'l-esnān] Dişleri keskin etmek.

الْمَوْشُرُ [el-mu'eşşer] (mīm'in zammı ve hemzenin fethi ve şîn'in teşdīdi ve fethiyle) Keskin olan nesne; yukālu: الْجَعْلُ مَوْشُرٌ الْجَعْلُ الْمُضَدِّينِ Ya'nī جَعَلَ [cu'al]ın kolları keskindir. Ve جَعَلَ [cu'al] cīm'in zammıyla ve 'ayn-ı mühmele ile şol böceğe derler ki necāset yuvalar, zīrā onun kollarının ucu dest-erre gibidir.

الْأُشُرُ [el-uşur] (zameteynle)

الْأَشْرُ [el-uşer] (hemzenin zammı ve şîn'in fethiyle) Dişin keskini, mislu: شَطَبَ السَّيْفِ Ve شَطَبَ [şuṭb] şîn-i mu'cemenin zammıyla kılıcın yüzünde olan cevherleridir. Ve fi'l-meseli: "أَعْيَيْتَنِي بِأَشْرٍ فَكَيْفَ" "بُدْرُدِرْ" Ve دُرْدُرٌ [durdur] dāl'ların zamme-

leri ile diş bittiği yerler, menbit-i esnān ma'nāsına, ya'nī "Yetişmiş civān iken 'aciz oldum, pīr iken kanda kaldı!"

الْأُشُورُ [el-uşūr] (kezālik zameteynle) Diş keskini.

الْأَشْرُ [el-eşr] (hemzenin fethi ve şîn'in sükūnuyla) Ağaç kesmek; yukālu: أَشْرْتُ الْخَشَبَةَ بِمِشَارٍ

الْمِشْشَارُ [el-mi'şār] (mīm'in kesri ve hemzenin sükūnuyla) Ağaç kesecek ālet, bıçkı ma'nāsına.

الْأَشِيرَةُ [el-āşiret] (hemzenin fethi ve meddiyle ve şîn'in kesriyle) Kesilmiş, مَأْشُورَةٌ [me'şūret] ma'nāsına; عَيْشَةٌ رَاضِيَةٌ gibi, مَرْضِيَّةٌ ma'nāsına.

[أ ص ر]

الْأَصْرُ [el-aşr] (hemzenin fethi ve şād'ın sükūnuyla) Habs etmek; yukālu: أَصْرَهُ يَأْصِرُهُ أَصْرًا Ve Umevī eyitti: أَصْرٌ [aşr] ufatmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَصْرْتُ الشَّيْءَ أَصْرًا إِذَا كَسَرْتَهُ

الْأَصِيرَةُ [el-āşiret] (hemzenin fethi ve meddiyle ve şād'ın kesriyle) Şol nesnedir ki seni bir kimseye meyl ettire, karābet-i ne-sebiyye ve karābet-i sıhriyye gibi yāhūd in'ām ve ihsān gibi; yukālu: مَا تَأْصِرُنِي عَلَى فُلَانٍ أَصِيرَةٌ أَي مَا نَعْطِفُنِي قَرَابَةً وَلَا مِنَّةً

الْمَأْصِرُ [el-me'şir] (mīm'in fethi ve şād'ın kesri ve fethiyle) İsm-i mekān.

الْمَأْصِرُ [el-me'āşir] (mīm'in ve hemzenin fethi ve meddiyle مَسَاجِدُ [mesācid] vezni üzere) Cem'î. Ve مَعَاصِرُ [me'āşir] derler.

الْإِصْرَارُ [el-işrār] (hemzenin kesri ve şād'ın sükūnuyla) 'Ahd ma'nāsına. Ve günāh, zenb ma'nāsına. Ve ağılık, ثَقُلُ [şikl] ma'nāsına.

الإِصَارُ [el-işār] (hemzenin kesri ile) ve **الأَيْصُرُ** [el-eyşar] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol kısa ipe derler ki haymenin aşağısına bağlarlar, kazığa bend etmek için. Ve

إِصَارٌ [işār] Ota dahi derler, حَشِيشٌ [haşîş] ma'nāsına.

الأُصُرُ [el-uşur] (zammeteynle) **إِصَارٌ** [işār] in cem'î.

الْأَيَاصِرُ [el-eyāşir] (‘alā-vezni الْمَسَاجِدِ [el-mesācid]) **أَيْصُرُ** [eyşar]ın cem'î.

الْمُوَاصِرُ [el-mu'āşir] Şol komşudur ki ziyāde karīb ola; yukālu: هُوَ جَارِي مُوَاصِرِي هُوَ أَي إِصَارٌ يَبْتَه إِلَى جَنْبِ إِصَارِ بَيْتِي Ve

إِصَارٌ [işār] Çadır eteğinde olan kısa ipe derler nitekim el-ān geçti.

الأَيْصُرُ [el-eyşar] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ot, حَشِيشٌ [haşîş] ma'nāsına; yukālu: لِفَالَانِ مَحَشٌ لَا يُجَزُّ أَيْصُرُهُ أَي لَا يَقْطَعُ حَشِيشُهُ

الْمُتَاصِرُ [el-mute'āşar] (mīm'in zammı ve tā'nın ve hemzenin fethi ve meddiyle) Komşu olan kimse; yukālu: نَمَّ حَيٌّ مُتَاصِرُونَ أَي مُتَجَاوِرُونَ

الأَصِيرُ [el-aşir] (hemzenin fethi ve şād'ın kesriyle) Mütekārib ma'nāsına.

[أ ط ر]

الْأَطْرُ [el-aṭr] (hemzenin fethi ve tā'nın sükūnuyla) Yayı eğip kurmak; tekūlu: أَطْرَتْ الْقَوْسَ أَطْرَهَا أَطْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَتَبْتَهَا Ve

أَطْرُ [aṭr] Okun gezine sinir sarmağa derler; yukālu: أَطْرَتْ السَّهْمَ أَطْرًا

التَّاطُرُ [et-te'aṭṭur] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdīdiyle) Mukīm olmak; yukālu: تَاطُرْتُ تَاطُرًا إِذَا أَقَامْتُ فِي بَيْتِهَا Ve

تَاطُرْتُ [te'aṭṭur] Gönder eğilmeğe dahi derler; yukālu: تَاطُرْتُ الرُّمْحُ أَي تَنَيْتِي

الْإِطَارُ [el-iṭār] (hemzenin kesriyle) Elek kasnağı, حَشَبَةُ الْمُنْحَلِ ma'nāsına. Ve

إِطَارُ الْحَافِرِ [iṭāru'l-ḥāfir] Şol kılıra derler ki etin tırnağı üzere devr etmiştir. Ve

إِطَارُ الشَّفَةِ [iṭāru'ş-şefet] dahi bundan me'hūzdur, ağzın etrafında olan kollar ma'nāsına. Ve bi'l-cümle her nesne ki bir nesneye devr eyleye ona **إِطَارٌ** [iṭār] derler.

الْأُطْرَةُ [el-uṭret] (hemzenin zammı ve tā'nın sükūnuyla) Şol sinirdir ki ok gezinin altına sarılır yarılmasın diye. Ve

أُطْرَةٌ [uṭret] Şol ilāca derler ki külü kanla karıştırıp çanak ufanığın onunla ıslāh ederler.

الْأَطِيرُ [el-eṭir] (hemzenin fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Günāh, zenb ma'nāsına; yukālu: أَخَذَنِي بِأَطِيرِ غَيْرِي

[أ ف ر]

الْأَفْرُ [el-efr] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla) Deve zahmet çekip arıkladıktan sonra semirmek; yukālu: أَفَرَ الْبَعِيرَ يَأْفُرُ أَفْرًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَفْرَانُ [el-efrān] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir lafzdır ki أَشْرَانُ [eşrān]a tebe'yyetle isti'māl olunur; yukālu: رَجُلٌ حَرُونَ يَأْفُرُ أَفْرًا أَشْرَانُ أَي بَطْرُ

الْأَفُورُ [el-ufür] (zammeteynle) Ziyāde seğirtmek; yukālu: أَفَرَ يَأْفُرُ أَفُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَدَّ الْإِحْضَارَ Ve **إِحْضَارٌ** [iḥḍār] ḥā-i mühmele ve dād-ı mu'ceme ile katı seğirtmek. Ve

أَفُورٌ [ufür] Hizmette çabük olmağa dahi derler; yukālu: أَفَرَ الرَّجُلُ إِذَا حَفَّ فِي الْخِدْمَةِ

الْمَيْفَرُ [el-mīfer] (mīm'in kesriyle) Şol kimsedir ki hizmete çabük ola.

[أ ق ر]

أَقْرُ [Uḡur] (zammateynle) Bir yerin adıdır.

[أ ك ر]

الْأَكْرَةُ [el-ekeret] (fethateynle) **أَكْرًا** [ekkār] in cem'idir, gūyā ki takdiren **أَكِير** [ākir]in cem'idir, hemzenin meddiyle.

الْأَكَّارُ [el-ekkār] (hemzenin fethi ve kāf'ın teşdidiyle) İkinci, bezr-ger ma'nāsına.

الْأُكْرَةُ [el-ukret] (hemzenin zammı ve kāf'ın sükunuyla) Çukur, **خُفْرَةٌ** [ḡufret] ma'nāsına; yukālu: **تَأْكُرْتُ أَكْرًا إِذَا حَفَرْتُ حُفْرًا**

الْمُؤَاكِرَةُ [el-mu'ākeret] (mīm'in zammıyla) Müzāra'at tarikiyle bir kimseye yer vermek, **مُحَابَرَةٌ** [muḡāberet] ma'nāsına.

[أ م ر]

الْأَمْرُ [el-emr] (hemzenin fethi ve ve mīm'in sükunuyla) **أُمُورٌ** [umūr]un müfredidir, hāl ma'nāsına; yukālu: **أَمْرٌ فُلَانٌ مُسْتَقِيمٌ** Ve **وَأُمُورُهُ مُسْتَقِيمَةٌ**

أَمْرٌ [emr] Buyurmak ma'nāsına da gelir; tekülü: **أَمَرْتُهُ بِكَذَا أَمْرًا**

الْأَوَامِرُ [el-evāmir] (fethateynle) **أَمْرٌ** [emr]in cem'idir. Ve

أَمْرٌ [emr] Bir nesneyi çok etmek.

الْمَأْمُورَةُ [el-me'mūret] Çok olmuş nesne. Ve fi'l-hadisi: **”حَتَّى الْمَالِ مُهْرَةٌ مَأْمُورَةٌ وَسِكَّةٌ”** **مَأْمُورَةٌ** Ve **مُهْرَةٌ** [muhret] mīm'in zammıyla dişi kulun, kurre-i esb-i māde ma'nāsına. Ve **مَأْمُورَةٌ** [me'mūret] evlādı ve nesli çok demektir. Ve **سِكَّةٌ** [sikket] sīn-i mühmele-nin kesriyle tāze dikilmiş hurmā ağacı. Ve **مَأْمُورَةٌ** [me'būret] ıslāh olunan hurmā ağacı, erkek hurmā asılmakla. Ebū 'Ubeyde eyitti: Bu hadīste **مَأْمُورَةٌ** [me'mūret] teksīr ma'nāsına olan **أَمْرٌ** [emr]dendir, zīrā **أَمْرَتُهُ** meddle ve **أَمْرَتُهُ** medsiz teksīr ma'nāsına lü-

gatlerdir. Ve **أَمْرٌ** [emr] bāb-ı rābi'den kesret ma'nāsınadır, **پَسْ عَلِمْتُهُ وَأَعْلَمْتُهُ** kabīlinden olur, **أَمْرٌ** [emr]le **إِيمَارٌ** [īmār]ın misli, Ebū 'Ubeyde rivāyete üzere. Ya'qūb eyitti: Bunu Ebū 'Ubeyde'den gayrı demiş yoktur. Ve Ebu'l-Ḥasen eyitti: **أَمْرٌ** derler bāb-ı rābi'den, “Mālī çok oldu” ma'nāsına ve **أَمْرٌ الْقَوْمِ** derler “Kavm çok oldu” ma'nāsına ve **أَمْرٌ اللهُ مَالَهُ** derler meddle, “Çok etti” ma'nāsına. Bu takdīrce hadīs-i şerīfte **”مُهْرَةٌ مَأْمُورَةٌ”** denmek gerekti, **مَأْمُورَةٌ** vākī' olduğu **مَأْمُورَةٌ** [me'būret]le izdivāc içindir. Ve kavluhu ta'ālā: **(الإسرى 16) ﴿أَمْرُنَا مُتْرَفِيهَا﴾** Ya'nī Bārī ta'ālānın bu kavlinde emr buyurmak ma'nāsınadır, kesret ma'nāsına değildir: **وَقَدْ يَكُونُ مِنَ الْإِمَارَةِ** Ya'nī gāh olur **أَمْرٌ** [emr] **أَمِيرٌ** [emīr] olmak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **أَمْرٌ وَأَمْرٌ عَلَيَّ** Ve **سُوْقَةٌ** [sūqat] sīn'in zammıyla zīr-dest olup hizmetkār olan kimse ki mücerrebü'l-umūr demek olur. Ve **أَمْرٌ** [emr] bāb-ı rābi'den **إِشْتَدَّ** ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **أَمْرٌ أَمْرُهُ يَأْمُرُ أَمْرًا أَيْ اشْتَدَّ**

الْإِمْرُ [el-imr] (hemzenin kesri ve mīm'in sükunuyla) İsmdir, şedīd olmak ma'nāsına; ve minhu kavluhu ta'ālā: **(الكهف 71) ﴿لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِمْرًا﴾** (الكهف 71) **أَيْ شَدِيدًا وَقِيلَ بِمَعْنَى عَجَبًا**

الْأَمْرَةُ [el-emret] (hemzenin fethi ve mīm'in sükunuyla) Bir hāl demek olur; ve kavluhum: **لَكَ عَلَيَّ أَمْرَةٌ مُطَاعَةٌ مَعْنَاهُ لَكَ عَلَيَّ** Ya'nī “Senin için bende bir hālet vardır ki benim o hālete binā'en sana itā'atim mukarrerdir” ki bu bīnā-i merredir **أَمْرٌ** [emr]den; **وَلَا تَقُلْ إِمْرَةً بِكُشْرِ الْهَمْزَةِ إِنَّمَا** **أَمْرٌ** [emr]den; **وَالْأَمْرَةُ مِنَ الْوَلَايَةِ** Ya'nī kesr-i hemze ile olıcak beğlik ma'nāsına gelir.

الْإِيمَارُ [el-īmār] Bir nesneyi çok etmek; yukālu: **أَمْرَتُهُ بِالْمَدِّ وَأَمْرٌ اللهُ مَالَهُ عَلَى مَا مَرَّ**

الأَمِيرُ [el-emīr] (hemzenin fethi ve mīm'in kesriyle) Emr sāhibi olan kimse; yukālu: أَمَرَ يَأْمُرُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَأَمْرٌ يَأْمُرُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ أَمِيرًا

الأَمِيرَةُ [el-emīret] (hemzenin fethi ve mīm'in kesriyle) أَمِيرٌ [emīr]in mü'ennesi.

الإِمْرَةُ [el-imret] (hemzenin kesri ve mīm'in sükūnuyla) Masdardır, beğ olmak ma'nāsına.

التَّأْمِيرُ [et-te'mīr] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Beğ etmek.

المُؤَمَّرُ [el-mu'emmer] (mīm'in zammı ve hemzenin fethi ve mīm-i ahīrin fethi ve teşdidiyle) Beğ olan kimse; yukālu: هُوَ أَمِيرٌ مُؤَمَّرٌ

التَّأْمُرُ [et-te'emmur] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Musallat olmak; yukālu: تَأْمَرُ عَلَيْهِمْ أَنِّي تَسَلَّطُ

المُؤَامَرَةُ [el-mu'āmeret] Müşāvere etmek; yukālu: أَمَرْتُهُ فِي أَمْرِي مُؤَامَرَةً أَي شَاوَرْتُهُ وَالْعَامَّةُ تَقُولُ وَأَمَرْتُهُ

الإِئْتِمَارُ [el-i'timār] Emri kabül etmek; yukālu: إِئْتَمَرُوا بِهِ إِذَا هَمُّوا بِهِ وَتَشَاوَرُوا فِيهِ

الإِئْتِمَارُ [el-istimār] Müşāvere etmek.

التَّأْمُرُ [et-te'amur] (ʿalā-vezni التَّبَاعُدُ [et-tebā'ud] Kezālik müşāvere etmek ma'nāsına.

الأَمَارُ [el-emār] ve

الأَمَارَةُ [el-emāret] (bi-fethi'l-hemzeti fihimā) Vakt ve ʿalāmet ma'nāsınadır.

الأَمْرُ [el-emer] (fethateynle) Şol ufak taşlardan dikilen ʿalāmetlerdir ki sahrālarda olur.

الأَمْرَةُ [el-emeret] (kezālik fethateynle) Vāhidi, ʿalāmet taşı ma'nāsına.

الإِمْرُ [el-immer] (hemzenin kesri ve

mīm'in fethi ve teşdidiyle) Za'fū'r-re'y olan kimse.

الإِمْرَةُ [el-immeret] (kezālik hemzenin kesri ve mīm'in teşdidi ve fethiyle) Bima'nāhu; yukālu: رَجُلٌ إِمْرٌ وَإِمْرَةٌ أَي ضَعِيفٌ Ya'nī "Herkesin buyruğun tutar." إِمْعٌ [immaʿ] ve إِمْعَةٌ [immaʿat] gibi. Ve إِمْعٌ [immaʿ] şol kimsedir ki her kimi görse seninleyim diye, أَيِّ مَعَكَ ma'nāsına. Ve

إِمْرٌ [immer] Kezālik koyun kuzusunun küçüğüne derler. Mü'ennesi, إِمْرَةٌ [immeret] gelir; yukālu: مَا لَهُ إِمْرٌ وَإِمْرَةٌ أَي شَيْءٌ

[أ و ر]

الأَوَارُ [el-uvār] (hemzenin zammı ve vāv'ın tahfifiyle) Āteş harāreti. Ve güneş harāretine ve susuzluk harāretine dahi derler. Ve

أَوَارَةٌ [Uvāret] Bir suyun ismidir.

[أ و ر]

الأَهْرَةُ [el-eheret] (fethateynle) Ev esbābı, metā'u'l-beyt ma'nāsına.

الأَهْرُ [el-eher] (fethateynle) ve

الأَهْرَاتُ [el-eherāt] أَهْرَةٌ [eheret]in cem'i.

[أ ي ر]

الأَيْرُ [el-eyr] (hemzenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) Zeker, ālet-i recül ma'nāsına. Ve

أَيْرٌ [eyr] Cimāʿ etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَرَهَا يَبِيرُهَا أَيْرًا إِذَا جَامَعَهَا Ve

أَيْرٌ [eyr] شَمَالٌ [šemāl] yeline dahi derler, هَيْرٌ [heyr] dedikleri gibi.

الأَيْرُ [el-āyur] (hemzenin fethi ve meddi ve yā'nın zammı ile) أَيْرٌ [eyr]in cem'i.

الأَيُورُ [el-uyūr] (zammateynle) Kezālik أَيْرٌ

[eyr]in cem'i.

الْأَيَّارُ [el-āyār] (hemzenin fethi ve meddiyle) Kezālik أَيَّ [eyr]in cem'idir, āletler ma'nāsına.

الْأَيَّارِيُّ [el-uyāriyy] (hemzenin zammı ve rā'nın kesri ve yā-i ahirin teşdidiyle) Āleti büyük kimse, 'azīmü'z-zeker ma'nāsına.

الْإِيْرُ [el-īr] (hemzenin kesriyle) شَمَالٌ [šemāl] yeli; yukālu: **إِيْرٌ وَأَيَّرٌ بِكَسْرِ الْهَمْزَةِ** وَفَتْحِهَا كَمَا يُقَالُ هَيْرٌ وَهَيْرٌ Bu zikr olunan Ferrā rivāyetidir. Ve bazıları eyitti: **إِيْرٌ** [īr] hemzenin kesriyle bir ısı yelin ismidir, rīh-i hārre ma'nāsına ve **أُوْرٌ** [ūr]dan me'hūzdur hemzenin zammıyla ki **أُوَارٌ** [uvār] od ısısına derler, nitekim el-ān mūrūr etti; vāv'ın mā-kabli meksūr olmağın yā'ya kalb olunmuştur.

FASLU'L-BĀ'

(فَضْلُ الْبَاءِ)

[ب أ ر]

الْبَيْرُ [el-be'īr] (bā'nın kesri ve hemzenin sükūnuyla) Kuyu, çāh ma'nāsına.

الْبَيْرُ [el-eb'ūr] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla ve hemze-i sānīnin zammıyla) **بَيْرٌ** [bi'r]in cem'-i killeti.

الْبَيْرُ [el-eb'ār] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla **أَفْعَالٌ** [ef'āl] vezni üzere) Kezālik **بَيْرٌ** [bi'r]in cem'idir.

الْبَيْرُ [el-ābār] (hemzenin meddi ve bā'nın fethiyle **آحَادٌ** [āhād] vezni üzere) Kezālik **بَيْرٌ** [bi'r]in cem'idir, kuyular ma'nāsına. Bu zikr olunan bazı 'Arabın lügatidir, hemzeyi kalb-i mekān etmekle.

الْبَيْرُ [el-bi'ār] (bā'nın kesriyle **فِعَالٌ** [fi'āl] vezni üzere) **بَيْرٌ** [bi'r]in cem'-i kesreti.

الْبَارُ [el-be'r] (bā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Kuyu kazmak; yukālu: **بَارَتْ بِرًا** إِذَا حَفَرَتْهَا

الْبَارُ [el-be'r] (bā'nın fethiyle kezālik) Zahīre tutmak ma'nāsına da gelir. Ve Ebū Zeyd eyitti: **بَارٌ** [be'r] yemek pişirmek için çukur kazmağa dahi derler; yukālu: **بَارَتْ بَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَفَرَتْ بُوْرَةً لِيَتَطْبَخَ فِيهَا** [Ya'nī **بَارٌ** [be'r] **إِرَةٌ** [iret] ma'nāsına ki **إِرَةٌ** [iret] hemzenin kesriyle āteş için kazılan ocaktır.

الْبُوْرَةُ [el-bu'ret] (bā'nın zammı ve hemzenin sükūnuyla) Kazılan çukur, **حُفْرَةٌ** [hufret] gibidir, veznen ve ma'nen.

الْبَيْرَةُ [el-be'īret] (bā'nın fethi ve hemzenin kesri ve meddiyle **فَعِيْلَةٌ** [fa'īlet] vezni üzere) Zahīre ma'nāsına.

الْإِبْتِازُ [el-ibti'ār] [إِفْتِعَالٌ [ifti'āl] vezni üzere) Zahire tutmak; yukālu: **إِبْتَأَزْتُ الشَّيْءَ إِذَا ادَّخَرْتَهُ**

[ب ب ر]

الْبَبْرُ [el-bebr] (bā'nın fethi ve bā-i sāninin sükūnuyla) Yırtıcı cānverlerden şol cānverdir ki arslanla husūmet eder.

الْبُبُورُ [el-bubūr] (zammeteynle) **بَبَّرَ** [bebr] in cem'ci.

[ب ت ر]

الْبَبْرُ [el-betr] (bā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Tamām olmazdan evvel kesmek ma'nāsına; yukālu: **بَبَّرْتُ الشَّيْءَ بَبْرًا مِنْ** **الْبَابِ الْأَوَّلِ**

الْإِبْتِازُ [el-ibtitār] Kesilmek, inkitā' ma'nāsına.

الْبَاتِرُ [el-bātir] Keskin kılıç, seyf-i kātir ma'nāsına. Ve

أَبْتَرُ [ebter] Şol kimseye derler ki onun ar-dınca oğlu kalmaya. Ve

أَبْتَرُ [ebter] Her nesneye derler ki onda hayr olmaya.

الْأَبْتَرُ [el-ebter] (hemzenin fethiyle) Kuyru-ğu kesilmiş, maktū'ü'z-zeneb ma'nāsına.

الْبَبْرُ [el-betr] (bā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Kuyruk kesilmek; yukālu: **بَبَّرَ** **يَبْتَرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْبُبَيْرُ [el-buteyr] (bā'nın zammı ve tā'nın fethiyle) **بَبْرَاءُ** [betrā]'nın tasgīridir, kuyruksuz ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "مَا هَذِهِ **الْبَبَيْرَاءُ** Ve

حُطْبَةٌ بَبْرَاءُ [huḥbetun betrā'] Şol hutbeye derler ki evvelinde hamdele ve tasliye olmaya.

الْأَبْتَرَانُ [el-ebterān] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Merkebden ve 'abdden 'ibārettir. Ve bunlarda hayr az olduğuna

binā'en bunlara **أَبْتَرُ** [ebter] dediler.

الْإِبْتِازُ [el-ibtār] (hemzenin kesriyle) **أَبْتَرُ** [ebter] kılmak; yukālu: **أَبْتَرَهُ اللهُ أَيَّ صَبِيرَةٍ أَبْتَرُ**

الْأَبَاتِيرُ [el-ubātir] (hemzenin zammı ve tā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki rahimi kat'eyleye.

الْبَبْرِيَّةُ [el-Butriyyet] (bā'nın zammı ve tā'nın sükūnuyla ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Zeydilerden bir tā'ifenin ismidir ki Muğire b. Sa'd'a nisbet olunurlar ki onun lakabı **أَبْتَرُ** [Ebter]'dir.

[ب ث ر]

الْبَبِيرُ [el-beşir] (bā'nın fethi ve sâ'nın kesriyle) Bir lafzdır ki kesret mahallinde **كَبِيرٌ** [keşir]e tebe'iyetle isti'māl olunur; yukālu: **كَبِيرٌ بَبِيرٌ** Ve gāh olur ki müstakillen dahi isti'māl olunur.

الْبَبْرُ [el-beşr] (bā'nın fethi ve sâ'nın sükūnuyla) **بَبْرَةٌ** [beşret]in cem'idir ki gövdede çıkan ufacak çıbanlar ma'nāsına. Ve

بَبْرٌ [beşr] ve

بُبُورٌ [buşūr] Gövdede çıbancıklar çıkmağa dahi derler; yukālu: **بَبْرٌ وَجْهُهُ يَبْتَرُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** **وَيَبْتَرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَبَبْرٌ يَبْتَرُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ فِيهِ ثَلَاثُ لُغَاتٍ** Ve

بَبْرٌ [beşr] Ufak kuyulara dahi derler ki suyu yakın ola.

الْبُبُورُ [el-buşūr] (zammeteynle) Cem'ci, kuyucuklar ma'nāsına.

الْبُبُورُ [el-buşūr] (zammeteynle) **بَبْرٌ** [beşr]in cem'idir, kezālik çıbanlar ma'nāsına.

الْبَبْرَةُ [el-beşret] (bā'nın fethi ve sâ'nın sükūnuyla) **بُبُورٌ** [buşūr]un vāhidi.

الْتَبْبِيرُ [et-tebeşşur] ('alā-vezni **الْتَكْرُومُ** [et-tekerrum]) Çıban getirmek; yukālu: **تَبْبَرُ** **جِلْدُهُ إِذَا تَنَفَّضَ** Ve **تَنَفَّضَ** [tenaffuz] nūn'la ve

fā'nın zammı ve teşdīdiyle sivilceler ve ona benzer nesnelere çıkarmak.

[ب ح ر]

الْبُحْرُ [el-bucr] (bā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Şerr ve emr-i 'azīm. Ve Ferrā eyitti:

الْبُعِيرُ [el-beçir] bā'nın fethi ve cīm'in kesriyle bir lafzdır ki كَثِيرٌ [keşir]e itbā'la isti'māl olunur; yukālu: كَثِيرٌ بُعِيرٌ

الْبُعَارِي [el-becāriyy] (bā'nın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Belālar, devāhī ma'nāsına.

الْبُعْرِي [el-bucriyy] (bā'nın zammı ve cīm'in sükūnu ve yā'nın teşdīdiyle) بُعْرِي [becāriyy]in müfredi, dāhiye ma'nāsına, [qumriyy] ile قَمَارِي [qamāriyy] gibi. Ve قُمْرِي [qumriyy] kâf'ın zammıyla ma'rūf kuştur.

الْبِعْرُ [el-becer] (fethateynle) Göbeğin çıkıp yüksek olmasıdır bir haysiyetle ki dibi kalın ola, hurūcu's-surre ma'nāsına.

الْأَبْعَرُ [el-ebcer] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Şol kimsedir ki göbeği çıkık ola.

الْبِعْرَاءُ [el-beçrā'] (bā'nın fethi ve cīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Göbeği çıkık olan 'avret.

الْبُحْرُ [el-bucr] (bā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Cem'i, göbeği çıkmış olan kimseler ma'nāsına. Ve kavluhum: "أَفْضَيْتُ" "أَيْتُكَ بِبُعْرِي وَبُجْرِي" Ya'nī "Cümle 'aybımı sana keşf ettim." Ve عُجْرٌ [uçr] 'ayn'ın zammıyla karnı bükümlü ve karnı büyük olan kimseler, أُعْجَرٌ [a'cer]in cem'idir, büzürg-şikem ve şikem-i pür-girih ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "عَبَّرَ بُعِيرٌ بُحْرَةَ" "Ayblı kimse 'aybın

unutup elleri kınadı." Ve bazıları eyitti: بُجَيْرٌ [Buceyr] ki mükerrer zikr olundu, iki kimsenin ismidir.

إِبْنُ بُحْرَةَ [İbn Bucret] (bā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Bir kimsenin ismidir ki Tā'if vilāyetinde şarāb satmakla ma'rūftur, حَمَّازٌ [hammār] ma'nāsına.

[ب ح ر]

الْبَاهِرُ [el-baħr] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Deryā ki berrin mukābilidir. Bazıları eyitti: بَحْرٌ [baħr]e بَحْرٌ [baħr] dediler vāsi' olup derin olduğu için ki بَحْرٌ [baħr] in me'haz-ı iştikākı şakk ma'nāsıdır.

الْأَبْهَارُ [el-ebħar] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnu ve hā'nın zammıyla) بَحْرٌ [baħr]in cem'idir, denizler ma'nāsına.

الْبِهَارُ [el-bihār] (bā'nın kesriyle) Kezālik بَحْرٌ [baħr]in cem'idir.

الْبُحُورُ [el-buħūr] (zammateynle) Kezālik بَحْرٌ [baħr]in cem'idir. Ve her nehr-i 'azīme بَحْرٌ [baħr] ıtlāk olunur. Ve yüğrük ata dahi بَحْرٌ [baħr] derler, feres-i vāsi'ü'l-cery ma'nāsına. Ve hadīs-i şerifte Talħa'nın feresi hakkında "إِنَّ وَجْدَنَا بَحْرًا" buyurulmuştur. Ve مَاءٌ بَحْرٌ derler, acı su ma'nāsına.

الْإِبْحَارُ [el-ibħār] (hemzenin kesri ve bā'nın sükūnuyla) Su acı olmak; yukālu: أَبْحَرَ الْمَاءَ إِذَا مَلَحَ Ve

إِبْحَارٌ [ibħār] Deniz seferin etmeğe dahi derler; yukālu: أَبْحَرَ الرَّجُلُ إِذَا رَكِبَ الْبُحْرَ

بَنَاتُ بَحْرٍ [benātu baħr] Şol yufka bulutlarıdır ki yay aylarından mukaddem zuhūr edip yüksek durur; hā-i mühmele ve hā-i mu'ceme ile isti'māl olunur.

الْبُحْرَةُ [el-baħret] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Şehr, belde ma'nāsına; yukālu: هَذِهِ بَحْرَتُنَا أَيُّ أَرْضَنَا Ve

بَحْرَةٌ [bahret] Āşikāre ma'na'sına dahi gelir; yukālu: لَقَيْتُهُ صَحْرَةً بَحْرَةً أَي بَارِزًا لَيْسَ بَيْنِي وَبَيْنَهُ Ve شَيْءٌ صَحْرَةٌ [šahret] šād-ı mühemelenin fethi ve hā-i mühemelenin sükūnuyla perdesiz ma'na'sındır, صَحْرَةٌ [šahret] ve بَحْرَةٌ [bahret] ikisi dahi lā-yansarıflardır. Ve

بَحْرٌ [baħr] Yarmak ve yırtmak ma'na'sına da gelir; yukālu: بَحْرَتْ أَدْنُ النَّاقَةِ إِذَا شَقَّقَتْهَا Ve وَخَرَّقَتْهَا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

بَحْرٌ [baħr] Rahimin ʿumkuna dahi derler.

أَلْبَاهِرُ [el-bāħir] Şol kana derler ki kırmızı-lığı hālis ola. Ve

بَاهِرٌ [bāħir] Ahmak ma'na'sına dahi gelir.

أَلْبَحْرَانِيٌّ [el-baħrāniyy] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'na'hu; yukālu: دَمٌ بَاهِرٌ بَحْرَانِيٌّ Ve

بَحْرَانِيٌّ [Baħrāniyy] Bir şehre mensüb olana derler ki ona بَحْرَيْنُ [Baħreyn] derler. Yezidī eyitti: Kıyās bu idi ki بَحْرِيٌّ diye-ler, velākin بَحْرٌ [baħr]e nisbete müştebih olmasın diyü بَحْرَانِيٌّ [Baħrāniyy] dediler.

أَلْبَحِيرَةُ [el-beħiret] (bā'nın fethi ve hā'nın kesriyle) Şol nākadır ki kulağı ʿalāmet için kesilmiş ola. Ve o şol nākadır ki سَائِبَةٌ [sā'ibet]nin yavrusudur. Ve سَائِبَةٌ [sā'ibet] şol nākaya derler ki on def'a doğurmuş ola ve onunu dahi dişi doğura ki bu makūle deveyi zamān-ı cāhiliyyette āzād edip kul-lanmazlardı. Ve بَحِيرَةٌ [beħiret] onun sonra doğan yavrusudur ki onu dahi anası gibi āzād ederlerdi.

أَلْتَبْحُرُ [et-tebaħħur] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) ʿAmelde ve gayrı husūsta derin olmak.

أَلْبَحْرُ [el-beħar] (fethateynle) Bir nesneden hafv edip mütehayyir olmak. Ve

بَحْرٌ [beħar] Ziyāde susamağa dahi der-

ler bir haysiyyetle ki suyu içip kanmaya; yukālu: بَحَرَ الرَّجُلُ بَحْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَحَيَّرَ مِنَ الْفَرْعِ وَيُقَالُ بَحَرَ أَيضًا إِذَا اشْتَدَّ عَطَشُهُ فَلَمْ يَزَوْ مِنَ الْمَاءِ Ve

بَحْرٌ [beħar] Kezālik bir maraza derler ki deveye ʿarız olur; yukālu: بَحَرَتِ الْإِبِلُ

أَلْبَحْرَانٌ [el-buħrān] (bā'nın zammıyla ve hā'nın sükūnuyla) Hastaya hādis olan tagayyüre derler ki tabīb olanlar istiʿmāl ederler; yekūlūne: هَذَا يَوْمٌ بُحْرَانٌ بِالْإِضَافَةِ

أَلْبَاخُورِيٌّ [el-bāħūriyy] Kezālik بُحْرَانٌ [buħrān] ma'na'sına istiʿmāl olunur; yukālu: هَذَا يَوْمٌ بَاخُورِيٌّ عَلَى غَيْرِ الْقِيَاسِ Güyā ki بَاخُورٌ [bāħūr]a nisbet olunur.

أَلْبَاهُورٌ [el-bāħūr] (ʿalā-vezni أَلْصَّابُونَ [eş-şābūn]) ve

أَلْبَاهُورَاءٌ [el-bāħūrāʾ] (ʿalā-vezni أَلْعَاشُورَاءُ [el-ʿāşūrāʾ] bi'l-elifi'l-memdüdeti) Temmüz ayında olan gāyet ıssı güne derler. Ve bunların cümlesi kelām-ı müvelledir.

[ب ح ت ر]

أَلْبُحْتُرٌ [el-buħtur] (bā'nın zammıyla ve hā'nın sükūnuyla ve tā'nın zammıyla فُلْفُلٌ [fulful] vezni üzere) Kasır olup aʿzāsı birbirine karīb olana derler. Ve حُبْتُرٌ [ħubtur] dahi derler. حُبْتُرٌ [ħubtur] بُحْتُرٌ [buħtur]dan kalb olunmakla. Ve

بُحْتُرٌ [Buħtur] Bir kabīlenin babası adına dahi derler ki Tayyiʾ kabīlesindedir. Ve o Buħtur b. ʿAtūd b. ʿUneyn b. Selāmān b. Şuʿal b. ʿAmr b. el-Ġavş b. Celheme b. Tayyiʾdir.

[ب ح ث ر]

أَلْبَحْشِرَةُ [el-baħşeret] (ʿalā-vezni أَلدَّخْرَجَةُ [ed-daħrecet]) Ayırmak, tefrik ma'na'sına.

أَلْتَبْحُشُرُ [et-tebaħşur] (ʿalā-vezni أَلتَّدْخُورُجُ [et-

tedahruc) Dağılmak ve ayrılmak; yukālu: **بَحَّرْتُ الشَّيْءَ فَتَبَحَّرَ أَيُّ بَدْدْتُهُ فَتَبَدَّدَ** Ve Ferrā eyitti: **بَعَّرَ الرَّجُلُ مَتَاعَهُ** derler ve **بَحَّرَ الرَّجُلُ مَتَاعَهُ** derler **بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ** Ya'nī bir-biri üzerine döndürse. Ve süt kesilmeğe dahi derler; yukālu: **بَحَّرَ اللَّبَنُ إِذَا تَقَطَّعَ وَتَحَبَّبَ** Ya'nī dāne dāne olsa. Ebu'l-Cerrāh eyitti: **بَحَّرْتُ الشَّيْءَ وَبَعَّرْتُهُ** derler kaçan onu istihrāc edip keşf etsen.

[ب خ ر]

الْبُحَّارُ [el-buḥār] (bā'nın zammıyla) Şol nesnedir ki tütün gibi suyun yüzünde kalkar.

الْبُحُورُ [el-beḥūr] (bā'nın fethi ve ḥā'nın zammıyla) Şol nesnedir ki onunla buhūrlanırlar.

الْبُحَّرُ [el-beḥar] Ağız kokmaktır; yukālu: **بَحَّرَ فَمُهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْأُبْحَرُ [el-ebḥar] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Ağzı kokan kimse, gende-dehān ma'nāsına.

التَّبَحُّرُ [et-tebaḥḥur] (fethateynle ve ḥā'nın zammı ve teşdīdiyle) Buhūrlanmak, rāyiha-i tayyibe kesb etmek ma'nāsına.

بَنَاتُ بَحْرٍ [benātu baḥr] (bā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Ak bulutlardır ki yufka ola. Ve ḥā-i mühmele ile dahi lügattır.

[ب خ ت ر]

التَّبَحُّرُ [et-tebaḥḥur] (‘alā-vezni **التَّدَخُّرُ** [et-tedahruc]) Salını salını yürümek; yukālu: **بَحَّرْتُ الشَّيْءَ فَتَبَحَّرَ أَيُّ بَدْدْتُهُ فَتَبَدَّدَ** Ya'nī “Salınarak yürür.” Ve **مَيْسٌ** [meys] sīn-i mühmele ile salını yürümeğe derler.

[ب د ر]

الْبُدُورُ [el-budūr] (zameteynle) Sür'at etmek; yukālu: **بَدَّرْتُ إِلَى الشَّيْءِ أَبْدُرُ إِلَيْهِ بُدُورًا أَيُّ**

أَمْرَعْتُ **الْمُبَادَرَةُ** [el-mubāderet] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Kezālik sür'at etmek; yukālu: **بَادَرْتُ إِلَيْهِ**

التَّبَادُرُ [et-tebādur] (tā'nın fethi ve dāl'ın zammıyla) Sür'at edişmek; yukālu: **تَبَادَرُ الْقَوْمُ إِذَا تَسَارَعُوا**

الْإِبْتِدَارُ [el-ibtidār] (‘alā-vezni **الإِفْتِدَارُ** [el-iḳtidār]) Bir nesneyi sür'atle almak; yukālu: **الْقَوْمُ ابْتَدَرُوا السِّلَاحَ إِذَا تَسَارَعُوا إِلَى أَخْذِهِ**

الْبَدْرُ [el-bedr] (bā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Ayın on dördüncü geceye vāsıl olanı; yukālu: **لَيْلَةُ الْبَدْرِ لِلَّيْلَةِ أَرْبَعٌ عَشْرَةَ** Ve **بَدَّرُ** [bedr] dediler güneşe, mübāderet ettiği için, gūyā ki hurūcunda güneşin gurūbuna tevakkuf etmez. Ba'zılar eyitti: **بَدَّرُ** [bedr]e tamām olduğu için **بَدَّرُ** [bedr] dediler.

الْإِبْدَارُ [el-ibdār] (hemzenin kesriyle) Ay aydımına dāhil olmak; yukālu: **أَبْدَرْنَا فَتَحُّنُ** **مُبْدِرُونَ أَيُّ طَلَعْنَا الْبَدْرُ** Ve

بَدَّرُ [Bedr] Bir mevzi'in ismidir; tezkīri ve te'nīsi cārizdir. Ve bu aslında bir suyun ismidir. Ve Şa'bi eyitti: **بَدَّرُ** [Bedr] bir kuyunun ismidir ki **بَدَّرُ** [Bedr] adlı kimsenin idi. Ve

يَوْمُ الْبَدْرِ [yevmu'l-bedr] dedikleri bu ma'nādan me'hūzdur.

الْبَدْرَةُ [el-bedret] (bā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Oğlak derisine derler, zīrā oğlak emerken derisini çıkarsalar süt için kılsalar **شَكْوَةٌ** [şekvet] derler, sīn-i mu'cemenin fethiyle ve kāf'ın sükūnuyla. Ve yağ için kılsalar **عُكَّةٌ** [‘ukket] derler, ‘ayn-ı mühmelenin zammı ve kāf'ın teşdīdiyle. Ve kaçan oğlağın derisin mededen kesildikten sonra çıkarsalar süt ko-mak için kılsalar **بَدْرَةٌ** [bedret] derler ve yağ

komak için kılsalar مِسَادٌ [mis'ed] derler, mīm'in kesri ve sīn-i mühmelenin sükūnu ve hemzenin fethiyle ve dāl-ı mühmele ile. Ve kaçan toklu olsa çıkarılan derisine yağ komak için وَطْبٌ [vaṭb] derler, vāv'ın fethi ve ṭā-i mühmelenin sükūnuyla ve yağ komak için نَحْيٌ [niḥy] derler, nūn'un kesri ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla. Ve

بَدْرَةٌ [bedret] On bin dirheme dahi derler. Ve ziyāde gören göze dahi بَدْرَةٌ عَيْنٌ derler; yukālu: هَذِهِ عَيْنٌ بَدْرَةٌ أَي تَبْدُرُ بِالنَّظْرِ إِلَيْهِ وَيُقَالُ تَامَةٌ كَالْبَدْرِ Ve sāhib-i Muhezzeb'in بَدْرَةٌ [bedret] i "çeşm-i pür-güş't"la tefsir etmesi gālibā bu ma'nādan me'hūzdur.

الْبَادِرَةُ [el-bādiret] Hiddet ve gazab; yukālu: أَحْسَى عَلَيْكَ بَادِرَتَهُ أَي حَدَّتَهُ

بَادِرَةٌ [bādiret] Bir nesne bediheten olmağa dahi derler.

الْبَوَادِرُ [el-bevādir] Şol yaramaz hāletlerdir ki gazab hālinde zuhūra gelir; yukālu: بَدَرْتُ مِنْهُ بَوَادِرٌ عَضِبَ أَي خَطَأً وَسَقَطَاتٍ عِنْدَ مَا اخْتَدَّ Ya'nī "Ondan hālāt-ı kabīha zuhūra geldi, gazab ve hiddet hālinde." Ve

بَوَادِرُ [bevādir] Boyunla omuz beyninde olan ete dahi derler, gerek insānda gerek sā'ir hayvānda olsun.

الْبَيْدَرُ [el-beyder] (bā'nın fethiyle ve yā'nın sükūnuyla جَعْفَرٌ [ca'fer] vezni üzere) Harman döğdükleri yer.

[ب ذ ر]

الْبَدْرُ [el-bezr] (bā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Tohum ve tohumu ekmeğe dahi derler; yukālu: بَدَرْتُ الْبَدْرُ أَي زَرَعْتُهُمِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

بَدْرٌ [bezr] Her cānibe dağılmak mahallinde dahi isti'māl olunur; yukālu: تَفَرَّقَتْ إِلَيْهِ شَدْرٌ [sezr] Ve شَدْرٌ بَدْرٌ إِذَا تَفَرَّقَتْ فِي كُلِّ وَجْهِ

dahi şīn-i mu'cemenin fethiyle ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla kezālik dağılmak ma'nāsına. Ve شَدْرٌ [sezr] inci dānesine itlāk olunur, بَدْرٌ [bezr] tohum dānesine itlāk olunduğu gibi, gālibā dağılmak ma'nāsına bunlardan intikāl olunur. Ve

بَدْرٌ [bezr] İtbā' tarikiyle dahi isti'māl olunur. Ferrā eyitti: كَثِيرٌ بَدِيرٌ [beşir] dedikleri gibi, yā lügat ola yāhūd لُغَةً [luşgat] ola. Ve لُغَةً [luşgat] lām'ın zammı ve şā-i müsellesenin sükūnuyla ve ğayn-ı mu'ceme ile dil peltek olmak ma'nāsına.

التَّبْدِيرُ [et-tebzir] (تَكْرِيمٌ [terkim] vezni üzere) Mālī bī-vech dağıtmak.

التَّبْدَارَةُ [et-tibzāret] (tā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Ziyāde müsrif olan kimse; yukālu: رَجُلٌ تَبْدَارَةٌ أَي يَبْدُرُ مَالَهُ وَيَفْسُدُهُ

الْبَدْوُرُ [el-bezūr] (bā'nın fethi ve zāl'ın zammıyla) Esrārī fāş eden kimse.

الْبُذْرُ [el-buzur] (zammeteynle) Cem'î; yukālu: قَوْمٌ بُذِرَ كَمَا يُقَالُ صُبُورٌ وَضُبُرٌ

بَدْرٌ [Bezzer] (bā'nın ve zāl'ın fethiyle ve teşdidiyle) Bir suyun ismidir, nitekim şā'irin bu şī'rinde vākī' olmuştur: "سَقَى اللهُ أَمْوَالَهَا عَرَفْتُ مَكَانَهَا | جُرَابًا وَمَلَكُومًا وَبَدْرًا وَالْعَمَرَ" ki bunlar cümle Mekke-i müşerrefenin kuyularının ismidir, haresehallāhu ta'ālā.

[ب ذ ع ر]

الْإِبْدِعْرَارُ [el-ibzi'rār] Dağılmak; yukālu: إِبْدَعَرْتُ الْخَيْلَ إِذَا رَكَضَتْ تَبَادُرًا Ve atın sıçramasına dahi derler; yukālu: إِبْدَعَرْتُ الْخَيْلَ إِذَا رَكَضَتْ تَبَادُرًا شَيْئًا تَطْلُبُهُ Ya'nī bir nesneyi taleb hīninde at kalkıtsan böyle derler. Ve bu Ebu's-Semeyda' rivāyetidir.

[ب ر ر]

الْبِرُّ [el-birr] (bā'nın kesriyle) İyilik etmek ki عُفُوقٌ [uḫūḫ]un mukābilidir. Ve mutīr

olmağa dahi derler; yukālu: فُلَانٌ يَبِيرُ خَالِقَهُ Ve
بِرٌّ [birr] Yemīnde sādık olmağa dahi der-
ler; yukālu: بَرٌّ فُلَانٌ فِي يَمِينِهِ أَيْ صَدَقَ Ve hacc
makbūl olmağa dahi derler; yukālu: بَرٌّ حَجُّهُ
بِفَتْحِ الْبَاءِ وَبُرٌّ حَجُّهُ بِضَمِّ الْبَاءِ وَيُقَالُ بَرٌّ اللَّهُ حَجَّهُ بَرًّا
بِالْكَسْرِ فِي هَذَا كَلِمَةٍ

أَلْتَبَرُّ [et-teberrur] (fethateynle ve rā'nın
zammı ve teşdīdiyle) İtā'at etmek.

أَلْبَرَّةُ [el-berret] (bā'nın fethiyle) Mutī'a
olan 'avret; yukālu: أَلْمُ بَرَّةٌ بَوْلِدَهَا

أَلْمَبَرَّةُ [el-meberret] (fethateynle) Kezālik
iyilik etmek ma'nāsına; yukālu: بَرَزْتُ وَالِدِي
أَبْرُهُ بَرًّا بِالْكَسْرِ

أَلْبَرُّ [el-berr] (bā'nın fethiyle) İyilik eden
kimse. Ve

بَرٌّ [berr] Sahrā ma'nāsına da gelir ki بَحْرٌ
[baħr]in mukābilidir.

أَلْبَارُّ [el-bārr] Bi-ma'nāhu; yukālu: أَنَا بَرٌّ بِهِ
وَبَارٌّ بِهِ أَيْ مُحْسِنٌ إِلَيْهِ

أَلْأَبْرَارُ [el-ebrār] (hemzenin fethiyle) بَرٌّ
[berr]in cem'idir, iyilik ediciler ma'nāsına.
Ve fi'l-meseli: "لَا يَعْرِفُ هَرًّا مِنْ بَرٍّ" أَيْ لَا يَعْرِفُ
Ve İbnu'l-A'rābī eyitti: مَنْ يَكْرَهُهُ مِمَّنْ يَبِيرُهُ
هَرٌّ [hırr] koyunu da'vet etmek ve بَرٌّ [birr]
sürmektir.

أَلْبَرَرَةُ [el-bereret] (fethateynle) بَارٌّ [bārr]ın
cem'i.

أَلْإِبْرَارُ [el-ibrār] (hemzenin kesriyle) Haccı
kabūl etmek; yukālu: أَبْرَأَ اللَّهُ حَجَّهُ Ve

إِبْرَارٌ [ibrār] 'Ālī olmağa dahi derler; yukālu:
أَبْرَأَ فُلَانٌ عَلَيَّ أَصْحَابَهُ أَيْ غَلَاهُمُ Ve İbnu's-Sikkīt
eyitti: إِبْرَارٌ [ibrār] بَرٌّ [berr]e dāhil olmaktadır;
yukālu: أَبْرَأَ فُلَانٌ إِذَا رَكِبَ الْبَرَّ

أَلْبَرِيَّةُ [el-berriyyet] (bā'nın fethi ve rā'nın
teşdīdiyle) Sahrā ma'nāsına.

أَلْبَرَارِي [el-berārī] (bā'nın fethi ve rā-i

sāniyenin kesriyle) Cem'i, sahrālar
ma'nāsına.

أَلْبَرَرِيَّتُ [el-berrīt] (bā'nın fethi ve rā'nın
kesri ve teşdīdiyle) فُعْلِيَّتُ [fa'lit] vezni üze-
re) Sahrā ma'nāsına. Vaktā ki yā sākin
kılındıysa hā' tā'ya münkalib oldu, عَفْرِيَّتُ
[ʿifrīt] ve عَفْرِيَّةٌ [ʿifriyyet] gibi.

أَلْبَرَارِيَّتُ [el-berārīt] Cem'i, sahrālar
ma'nāsına.

بَرَّةٌ [berret] (bā'nın fethi ve rā'nın
teşdīdiyle) بَرٌّ [berr]in ismidir, ma'rifedir,
ya'nī ihsān ma'nāsında 'alemdir. Ve

بَرَّةٌ بِنْتُ مُرِّ [Berret bint Murr] Temīm'in
hemşiresidir ki Temīm, Murr oğludur. Ve

بَرَّةٌ [Berret] Naħr b. Kināne'nin vālidesidir.

أَلْبَرَبَرَةُ [el-berberet] (bā'nın fethi ve rā'nın
sükūnuyla) عَرَاةٌ [ar'aret] vezni üzere)
Āvāz ma'nāsına. Ve hīn-i gazabda olan
kelām ma'nāsınadır; yukālu: بَرَبَرٌ فَهُوَ بَرَبَارٌ
مِثْلُ ثُرَثُرٌ فَهُوَ ثُرَثَارٌ

أَلْبَرَبَارُ [el-berbār] (bā'nın fethi ve rā'nın
sükūnuyla) Gazabla tekellüm eden kimse.
Ve بَرَبَارٌ [šersār] šā-i müsellese ile kesrū'l-
kelām olan kimse.

بَرَبَرٌ [Berber] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezni üzere) Bir
tā'ifenin ismidir.

أَلْبَرَابِرَةُ [el-berābiret] (bā-i ūlānın fethi ve
sāniyenin kesriyle) Cem'idir, āhirine hā'
'ucme için ve nisbet için dāhil olmuştur,
dilersen hā'yı hazf edersin.

أَلْبَرِيرُ [el-berīr] (bā'nın fethiyle ve rā'nın
kesriyle) أَرَاكٌ [erāk] dedikleri ağacın
meyvesidir.

أَلْبَرِيرَةُ [el-berīret] (bā'nın fethiyle) بَرِيرٌ
[berīr]in vāhidi. Ve

بَرِيرَةٌ [Berīret] Nisā' tā'ifesinden birinin
adıdır.

أَبْرُءُ [el-burr] (bā'nın zammı ve rā'nın teşdidıyla) Buğday.

أَبْرَةٌ [el-burret] (kezâlik bā'nın zammıyla) Vâhidi. Ve Sîbeveyhi eyitti: **بُرٌّ** [burr] **أَبْرَارٌ** [ebrār] vezni üzere cem' olunmak cā'iz değildir. Ve Muberrred cā'izdir dedi, kıyâsa binâ'en.

أَلْبُرْبُورُ [el-burbūr] (bā'ların zammeleriyle) Şol nesnedir ki buğdaydan çekerler. 'Amme tahrîf edip **بُلْغُورٌ** [bulğūr] derler. Ve bu makâmda sâhib-i *Şurâh* **بُرْبُورٌ** [burbūr]u "gendüm-pâre-i huşk" ile tefsîr etmiştir.

[ب ز ر]

أَبْرُزُ [el-bezr] (bā'nın fethi ve zā'nın sükûnuyla) Tere tohumu ve tere emsâlinin tohumu. Ve bezr yağına dahi itlāk olunur. Ve 'asâyla vurmağa dahi derler; yukâlu: **بَزْرُهُ بِالْغَصَا إِذَا صَرَبَهُ بِهَا**

أَلْبِزْرُ [el-bizr] (bā'nın kesriyle) Efsaktır, tohum ma'nâsında.

أَلْأَبْرَارُ [el-ebzār] (hemzenin fethiyle) Aşa kattıkları havâyicidir ki lezzet versin diye katarlar, biber gibi, ma'denūs gibi, bunlara benzer ne ki var ise.

أَلْبَيْزَرُ [el-beyzer] (bā'nın fethi ve yā'nın sükûnuyla) **جَعْفَرٌ** [ca'fer] vezni üzere) Kassār tokmağı.

أَلْبَيْأَزِرُ [el-beyâzir] (bā'nın fethiyle) Kalın ağaçlar, 'asâ-yı *daḥḥām* ma'nâsına.

أَلْبَيْزَارُ [el-beyzār] (bā'nın fethiyle ve yā'nın sükûnuyla) Bâzyârın mu'arrebidir ki bâzyâr doğancı demektir, bāz-dār ma'nâsına.

أَلْبَيْأَزِرَةٌ [el-beyâziret] **بَيْزَارٌ** [beyzār]ın cem'i.

[ب س ر]

أَلْبُسْرُ [el-busr] (bā'nın zammı ve sîn'in

sükûnuyla) Hurmâ koruğu ki evveline **طَلَعٌ** [tal'c] derler **تَّأ-İ** mühmelenin fethi ve lām'ın sükûnuyla, ondan sonra **خَلَالٌ** [ḥalāl] derler **هَّأ-İ** mu'cemenin fethiyle, ondan sonra **بَلَحٌ** [belah] derler bā'nın fethiyle ve **هَّأ-İ** mühmele ile, ondan sonra **بُسْرٌ** [busr] derler, ondan sonra **رُطَبٌ** [ruṭab] derler, ondan sonra **تَمْرٌ** [temr] derler. Ve

بُسْرٌ [busr] Şol tâze suya derler ki hadîsü'l-'ahd ola matarla ya'ni yağmur yağmakla zuhûra gelmiş ola.

أَلْبِسَارُ [el-bisār] (bā'nın kesriyle) Cem'i, **رُمَحٌ** [rumḥ] ve **رِمَاحٌ** [rimāḥ] gibi.

أَلْبُسْرَةٌ [el-busret] (bā'nın zammı ve sîn'in sükûnuyla) **بُسْرٌ** [busr]un vâhidi. Güneşe dahi itlāk olunur evvel-i tulû'unda. Ve şol ota dahi **بُسْرَةٌ** [busret] derler ki dahi kemâlin bulmamış ola ki otun ibtidâ yerden çıkanına **بَارِضٌ** [bāriḍ] derler **دَاد-İ** mu'ceme ile, ondan sonra **جَمِيمٌ** [cemîm] derler cîm-i meftûha ile, ondan sonra **بُسْرَةٌ** [busret] derler, ondan sonra **صَمْعَاءُ** [şam'â] derler şād-ı mühmelenin fethiyle ve 'ayn-ı mühmele ile, ondan sonra **حَشِيشٌ** [ḥaşiş] derler.

أَلْبُسْرَاتٌ [el-busrāt] ve

أَلْبُسْرٌ [el-busr] cem'i.

أَلْإِبْسَارُ [el-ibsār] (hemzenin kesriyle) Hurmâ koruk olmak; yukâlu: **أَبْسَرُ النَّحْلِ أَيُّ** **صَارَ مَا عَلَيْهِ بُسْرًا** Ve

إِبْسَارٌ [ibsār] Gemi deryâda oturmağa dahi derler; yukâlu: **أَبْسَرِ الْمَرْكَبِ فِي الْبَحْرِ أَيُّ وَقَفَ**

أَلْتَبَسُّرُ [et-tebessur] ('alâ-vezni **التَّكْرُمُ** [et-tekerum]) Taleb etmek; yukâlu: **تَبَسَّرْتُهُ أَيُّ** **طَلَبْتُهُ**

أَلْبَسْرُ [el-besr] (bā'nın fethi ve sîn'in sükûnuyla) Kezâlik bir nesneyi bî-mahal

taleb etmek; yukālu: بَسَرَ الرَّجُلُ الْحَاجَةَ بَسْرًا إِذَا: طَلَبَهَا فِي غَيْرِ مَوْضِعِ الطَّلَبِ Ve çıkanı olmazdan evvel sıkmak. Ve

بُسْرٌ [busr] Tulumun sütü uyunmazdan evvel içirmeğe dahi derler. Ve **بُسْرٌ** [busr] u nebizde gayr ile halt etmeğe dahi derler. Ve fi'l-hadîsi: "لَا تَبْسُرُوا وَلَا تَشْجُرُوا" Ve **تَجَّرٌ** [šecr] hurmānın **تَجِيرٌ** [šecir]in ya'nī **تُفْلٌ** [šuf]ün nebîze bırakmaktır. Ve

بُسْرٌ [busr] Ner, nākaya cimā'a etmeğe dahi derler, nākanın tamām iştihāsı yokken; yukālu: بَسَرَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ إِذَا ضَرَبَهَا مِنْ غَيْرِ ضَبْعَةٍ Ve **صَبَعَةٌ** [dabe'at] dād-ı mu'ceme ve bā-i muvahhade ile cimā'a iştihā olmak.

الْإِبْتِسَارُ [el-ibtisār] Bi-ma'nāhu; yukālu: **إِبْتَسَرَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ**

الْبُسُورُ [el-busūr] (zammeteynle) Yüzü bir nesneden dürmek; yukālu: بَسَرَ الرَّجُلُ وَجْهَهُ بُسُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَلَحَ وَعَبَسَ يُقَالُ عَبَسَ وَبَسَرَ **الْبَاسُورُ** [el-bāsūr] (alā-vezni الصَّابُونَ [eş-şābūn]) Bir illettir ki mak'adda ve burun içinde olur.

الْبَوَاسِيرُ [el-bevāsir] Cem'i.

[ب ش ر]

الْبَشْرَةُ [el-beşeret] (fethateynle) ve

الْبَشْرُ [el-beşer] (kezālik) İnsānın zāhir-i bedeni. Ve

بَشْرَةُ الْأَرْضِ [beşeretu'l-arḍ] Yer yüzünde olan nebātāt.

الْإِبْشَارُ [el-ibşār] (hemzenin kesriyle) Yer yüzü otlu olmak; yukālu: قَدْ أَبْشَرَتِ الْأَرْضُ وَمَا أَحْسَنَ بَشْرَتَهَا Ve

بَشْرٌ [beşer] Halk ma'nāsına da gelir.

الْمُبَاشَرَةُ [el-mubāşeret] (mīm'in zammı ve şīn'in fethiyle) Bir nesneye bi'z-zāt yapışmak. Ve

الْمَرْوَةُ مُبَاشِرَةٌ [mubāşeretu'l-meret] Mulāmesetuhā. Ve

حَجْرٌ مُبَاشِرٌ [hicrun mubāşir] (hā-i mühme-lenin kesri ve cīm'in sükūnuyla) Aygıra ziyāde mā'il olan kısarak.

الْبَشْرُ [el-beşr] (bā'nın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Derinin yüzün soymak; tekūlu: **بَشَرْتُ الْأَدِيمَ بَشْرًا إِذَا أَخَذْتُ بَشْرَتَهُ** Ve

بَشْرٌ [beşr] Çekirge ot otlamağa dahi derler. Ve

بَشْرٌ [beşr] Cimā' etmeğe ve bir nesne muş-tulamağa dahi derler, müjde ma'nāsına; yukālu: **بَشَرْتُ الرَّجُلَ أُبَشِرُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** Ve bir nesneyi işitip mesrūr olmağa dahi derler; yukālu: **بَشَرْتُ بِكَذَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيِ اسْتَبَشَرْتُ بِهِ** Ve bir kimseye güler yüzle buluşmağa dahi derler; yukālu: **بَشَرَنِي فَلَانٌ بِوَجْهِ حَسَنٍ**

الْبِشْرُ [el-bişr] (bā'nın kesriyle) Güler yüz-lülük, طَلَّقَ الْوَجْهَ ma'nāsına. Ve

بِشْرٌ [Bişr] Bir dağın ismidir, Cezīre'de. Ve Benī Şa'leb'e mensüb bir suyun ismidir.

الْمُبَشِّرُ [el-mubşer] (mīm'in zammı ve şīn'in fethiyle) Derisinin üzeri iri olan kimse; yukālu: **فَلَانٌ مُؤَدِّمٌ مُبَشِّرٌ إِذَا كَانَ كَامِلًا مِنَ أَدَمَةٍ** Ve **الرِّجَالُ كَأَنَّهُ جَمَعَ لَيْنَ الْأَدَمَةِ وَخُشُونَةَ الْجِلْدِ** [edemet] fethateynle derinin ete yapışan cānibi.

الْإِبْشَارُ [el-ibşār] ve

التَّبْشِيرُ [et-tebşir] Muştulamak. Ve mesrūr olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: **بَشْرَتُهُ بِمَوْلُودٍ فَأَبْشَرَ إِنْشَارًا وَتَقُولُ أُبْشِرُ بِحَيْثُ يَقْطَعُ الْأَلِيفَ** Ya'nī elif-i kat'la; ve minhu kavluhu ta'ālā: (30) **فَصَلَّتْ ﴿وَأَبْشَرُوا بِالْحَتَّةِ﴾**

الْبِشَارَةُ [el-bişāret] (bā'nın kesriyle) ve

الْبِشَارَةُ [el-buşāret] (bā'nın zammıyla) İsm-lerdir, **إِبْشَارٌ** [ibşār] ma'nāsına. Ve

بَشَارَةٌ مُطْلَقَةٌ [biṣāretun muṭlaqatun] Hayr-dan gayırda isti'māl olunmaz ve şerrde isti'māl oldukta kayd ile olur; ke-kavlihi ta'ālā: التوبة، 21، عمران 34، الإنشاق 24

بُشْرَى [Buṣrā] (bā'nın zammı ve şīn'in sükūnu ve elifin kasrıyla) Bir recülün ismidir, lā-yansarıftır, gerek ma'rife olsun gerek nekire olsun, te'nīs ve lüzūm-ı te'nīsten ötürü. Ve her çend sıfat dahi olmazsa da, zīrā ism 'alāmet-i te'nīs olan elif üzere binā olunmuştur, tā-i te'nīs gibi müzekker üzere 'arız olmuş değildir. Ve Bārī ta'ālā'nın (يوسف 19) ﴿يَا بُشْرَى هَذَا غَلَامٌ﴾ dediği kavli “عَصَايَ” gibidir. Ve tesniyesinde يَا بُشْرَى dersin yā'nın teşdīdiyle.

التَّبَاشُورُ [et-tebāşur] (tā'nın fethi ve şīn'in zammıyla) Birbirine muştulamaktır; yukālu: تَبَاشَرَ الْقَوْمُ أَي بَشَرَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

التَّبَاشِيرُ [et-tebāşīr] (tā'nın fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Beşāret, بُشْرَى [buṣrā] gibi. Ve

تَبَاشِيرُ الصُّبْحِ [tebāşīru's-şubḥ] Subhun evā'ilidir. Ve her nesnenin evā'iline تَبَاشِيرُ [tebāşīr] derler. Ve bundan fi'l müştakk olmaz.

الْبِشِيرُ [el-beşīr] (bā'nın fethi ve şīn'in kesriyle) Beşāret kılıcı. Ve gökçek yüzlüye de derler; yukālu: شَابَ بَيْشِيرٌ أَي جَمِيلٌ وَامْرَأَةٌ بَيْشِيرَةٌ وَنَاقَةٌ بَيْشِيرَةٌ

الْمُبَشِّرَاتُ [el-mubeşşirāt] (mīm'in zammı ve şīn'in kesri ve teşdīdiyle) Şol yıllara derler ki yağmur yağmasından muştuluk haberin getirirler; yukālu: هَذِهِ رِيَاحٌ مُبَشِّرَاتٌ

الْبَشَارَةُ [el-beşāret] (bā'nın fethiyle) Cemāl ma'nāsınadır.

التَّبَشِيرُ [et-tubeşşir] (tā'nın zammı ve bā'nın

fethi ve şīn'in kesri ve teşdīdiyle) Bir kuşun ismidir ki ona ضَفَارِيَّةٌ [şufāriyyet] derler. Bazılar şol kuştur ki ayağından asılır dahi öter demişler.

[ب ص ر]

الْبِصْرُ [el-beşar] (fethateynle) Görmek için olan kuvvet ki gözde halk olunmuştur, hāssa-i basariyye ma'nāsına. Ve

بَصْرٌ [beşar] Bilmek ma'nāsına da gelir, بَصُرْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ عَلِمْتُ ﴿بَصُرْتُ بِمَا كَاللَّالِهِ إِذَا عَلِمْتَهُ لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ﴾ (طه 96)

الْإِبْصَارُ [el-ibşār] (hemzenin kesriyle) Görmek; yukālu: أَبْصَرْتُ الشَّيْءَ أَي رَأَيْتُهُ

الْبَصِيرُ [el-beşīr] (bā'nın fethi ve şād'ın kesriyle) Görücü kimse, ضَرِيرٌ [ḍarīr] in mukābili. Ve ضَرِيرٌ [ḍarīr] ḍād-ı mu'cemenin fethi ve rā-i mühmele ile gözü görmeyen kimse. Ve

بَصِيرٌ [beşīr] 'Ālim ma'nāsına da gelir.

الْمُبَاصِرَةُ [el-mubāşaret] (mīm'in zammı ve şād'ın fethiyle) Bir nesneye iraktan nazar edip bakmak.

الْبِصَارَةُ [el-beşāret] (bā'nın fethiyle) Bir husūsta ehl-i nazar olmak.

التَّبْصِيرُ [et-tabşīr] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir nesneyi bildirip izāh etmek. Ve Başra'ya gitmeğe dahi derler; yukālu: بَصَّرَ الْقَوْمَ تَبْصِيرًا إِذَا صَارُوا إِلَى الْبِصْرَةِ

التَّبَشُّورُ [et-tebaşşur] ('alā-vezni التَّكْرُمُ [et-tekrum]) Bir nesneyi fikrle bilmek, te'emmul ma'nāsına.

الْمُبْصِرَةُ [el-mubşiret] (mīm'in zammı ve bā'nın sükūnuyla ve şād'ın kesriyle) Görünücü, مُضِيَّةٌ [muḍī'et] ma'nāsına. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ آيَاتُنَا إِنَّمَا تَبْصُرُهُمْ كَالْهَبْءِ﴾ (النمل 13)

أَيَّ تَجْعَلُهُمْ بُصْرَاءَ

الْمَبْصَرَةُ [el-mebşaret] (mīm'in ve şād'ın fethiyle) Huccet ma'nāsına.

الْبَصْرَةُ [el-başret] (bā'nın fethi ve şād'ın sükunuyla) Şol mülāyim taşlardır ki beyāza mā'il ola ve beyāz olmaya. Ve bu cihetten Başra'ya Basra dediler. Ve eger hā'yı iskāt edersen Bişar dersin, bā'nın kesriyle.

الْبَصْرَتَانِ [el-Başretāni] Başra ile Kufe şehri.

الْبَصِيرَةُ [el-beşiret] (bā'nın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Huccet ve bir nesneye dikkat-i nazarla bakmak. Kālallāhu ta'alā: (القيامة 14) ﴿بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ﴾ Kāle'l-Aḥfeş: أَنْتَ جَعَلَهُ هُوَ الْبَصِيرَةَ كَمَا يُقَالُ هُوَ لِلرَّجُلِ "أَنْتَ بَصِيرَةٌ" Ebū Zeyd eyitti: حُجَّةٌ عَلَىٰ نَفْسِكَ "beşiret] şol kana derler ki yere dökülmüş ola. Ve جَدِيَّةٌ [cediyyet] şol kana derler ki cesede bulaşmış ola, Aşma'eyitti: بَصِيرَةٌ [beşiret] şol kana derler ki onunla sayd izlenir. Ebū 'Amr dahi böyle demiştir.

الْبَصْرُ [el-başr] (bā'nın fethi ve şād'ın sükunuyla) Bir sahtiyānı bir sahtiyān üzere koyup dikmek, nitekim bezin iki cānibin dikerler birbiri üzerine komakla.

الْبَاصِرُ [el-bāşir] Dikkat-i nazar sāhibi olan; ve minhu kavluhum: رَأَيْتُهُ لَمَحًا بَاصِرًا أَيَّ نَطْرًا بِتَحْدِيقِ شَدِيدٍ Ve bunun bināsı nisbet içindir: لَبِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmīr] gibi, sāhib-i لَبِنٌ [leben] ve sāhib-i تَمْرٌ [temr] ma'nāsına, nitekim مَوْتُ مَائِتٌ derler mübālaga için, gūyā ki o nesne kendi nefsinı şiddet-i nazarla görücüdür.

الْبِنْشِيرُ [el-binşir] (bā'nın kesri ve nūn'un sükunuyla ve şād-ı mühmelenin kesriyle) Serçe parmak yanında olan parmak.

الْبِنَاصِيرُ [el-benāşir] (bā'nın fethiyle ve şād'ın kesriyle) بِنْشِيرٌ [binşir]in cem'i.

الْبُصْرُ [el-buşr] (bā'nın zammı ve şād'ın sükunuyla) Bir nesnenin cānibi, taraf ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: بَصْرٌ كُلُّ سَمَاءٍ "بَصْرٌ كُلُّ سَمَاءٍ" ki murād her göğün kalınlığın beyāndır.

بُصْرَى [Buşrā] (bā'nın zammı ve şād'ın sükunu ve elifin kasriyle) Şām-ı şerif kurbünde bir yerin adıdır ki ona kılıçlar nisbet olunur, سُيُوفٌ بُصْرَى derler.

[ب ط ر]

الْبَطْرُ [el-beṭar] (fethateynle) Harın olmak ya'nī güre olmak; yukālu: بَطْرٌ يَبْطُرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ بَطْرْتُ غَيْشَكَ كَمَا يُقَالُ رَشَدْتُ أَمْرَكَ Ya'nī ma'şetini muntazam kıldın. Ve

بَطْرٌ [beṭar] Hayret ma'nāsına da gelir.

الْبَطْرُ [el-baṭr] (bā'nın fethi ve ṭā'nın sükunuyla) Yarmak ma'nāsına gelir; yukālu: بَطْرْتُ الشَّيْءَ أَبْطَرُهُ بَطْرًا

الْإِبْطَارُ [el-ibṭār] (hemzenin kesriyle) Harın kılmak; yukālu: أَبْطَرُهُ الْمَالَ Ve

إِبْطَارٌ [ibṭār] Mütehayyir kılmağa dahi derler. Ve

إِبْطَارٌ [ibṭār] Bir kimseye kudretinden ziyāde nesne teklif etmeğe de derler; yukālu: أَبْطَرْتُ فَلَانًا ذَرْعَهُ إِذَا كَلَّفْتَهُ أَكْثَرَ مِنْ طَوْقِهِ Ve ذَرْعٌ [zer'] zāl-ı mu'ceme ve 'ayn-ı mühmele ile aslında kol ma'nāsındır, sonradan tākat ma'nāsında isti'māl olundu.

الْبَيْطَارُ [el-beytār] (bā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) At ayağına na'l vuran kimse.

الْبَيْطَرَةُ [el-beyṭaret] (alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Baytārlık san'atın işlemek.

الْمُبَيْطَرُ [el-mubeyṭir] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle ve ṭā'nın kesriyle)

Baytārlik işleyici.

الْبَيْطَرُ [el-biyatr] (bā'nın kesri ve yā'nın fethiyle **هَزَبْرُ** [hizebr] vezni üzere) Baytār ma'nāsına. Ve **هَزَبْرُ** [hizebr] arslana derler.

الْبَيْطَرُ [el-biṭr] (bā'nın kesri ve tā'nın sükūnuyla) **هَدَرَ** [heder] ma'nāsına; yukālu: **ذَهَبَ دَمُهُ بِطَرًا أَيْ هَدَرَ**

[ب ظ ر]

الْبَظْرُ [el-bazr] (bā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Fercin iki cānibinin arasında olan lahm-ı zā'iddir ki sünnetten bākī kalmış ola.

الْبُظَارَةُ [el-buzāret] (bā'nın zammıyla) Bi-ma'nāhu. Ve

بُظَارَةُ الشَّاةِ [buzāretu'ş-şāt] Şol et pāresidir ki koyunun fercinin kenārındadır. Ve şol uzunca et pāresine derler ki üst dudakta olur, eger hadden ziyāde uzun olmazsa **حِشْرَمَةٌ** [hişremet] derler hā-i mühmelenin kesriyle ve şā-i müselleseinin sükūnuyla ve eger fi'l-cümle uzun olursa sāhibine **أَبْظَرُ** [ebzar] derler.

الْأَبْظَرُ [el-ebzar] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Şol kimsedir ki üst dudağının ortası uzunca ola. Ve emürü'l-mü'minīn 'Alī'nin Şureyh'a radiyallāhu 'anhümā "فَمَا تَقُولُ أَنْتَ أَيُّهَا الْعَبْدُ الْأَبْظَرُ" bundandır; ve yukālu: **بَظَرَ الرَّجُلُ بَظْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

[ب ع ر]

الْبَعِيرُ [el-be'ir] (bā'nın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Deve ki hayvānāt kısmındadır, erkeğine ve dişisine itlāk olunur, **إِنْسَانٌ** [insān] gibi ki müzekkere ve mü'ennese şāmidir ki ba'zı 'Arabdan **صَرَغْتَنِي بَعِيرِي** ve **صَرَغْتُ** rivāyet olunmuştur ki **صَرَغٌ** [sar'] şād-ı mühmele ile yere düşürme-

ğe derler. Ve **بَعِيرٌ** [be'ir]e **بَعِيرٌ** [be'ir] itlāk olunmaz dört yaşına girmedikçe.

الْأَبْعَرَةُ [el-eb'iret] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnu ve 'ayn'ın kesriyle) **بَعِيرٌ** [be'ir]in cem'i.

الْأَبَاعِرُ [el-eb'air] (hemzenin fethi ve 'ayn'ın kesriyle) ve

الْبُعْرَانُ [el-bu'ran] (bā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Kezālik **بَعِيرٌ** [be'ir]in cem'i.

الْبَعِيرُ [el-be'ir] (bā'nın fethiyle ve 'ayn'ın sükūnuyla) Deve necāseti.

الْبَعْرَةُ [el-ba'ret] Vāhidi.

الْأَبْعَارُ [el-eb'ār] Cem'i; yukālu: **بِعَرَ الشَّاةُ وَالْبَعِيرُ يَبْعَرُ بَعْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

[ب ع ث ر]

الْبَعْشَرَةُ [el-ba'şeret] ('alā-vezni **الدَّحْرَجَةُ** [ed-dahrecet]) Dağıtmak; yukālu: **بَعَثَرَ الرَّجُلُ** **بَعَثَرَ** **مَتَاعَهُ وَبَحَثَرَهُ** إِذَا **فَرَقَهُ وَقَلَبَ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ** Ve istihrāc etmeğe ve keşf etmeğe dahi derler; yukālu: **بَعَثَرْتُ الشَّيْءَ وَبَحَثَرْتُهُ إِذَا اسْتَحْرَجْتَهُ وَكَشَفْتُهُ** Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: **بَارِي تَأْأَلَانِي** ﴿إِذَا﴾ (9) (العاديات) dediği kavlinde **بَعَثَرَ** [bu'şire] ve **أُخْرِجَ** [uḫrice] ma'nāsınadır. Ve bir nesnenin aşağısın yukarı getirmeğe dahi derler; yukālu: **بَعَثَرْتُ حَوْضِي أَيَّ هَدَفْتُهُ وَجَعَلْتُ أَسْفَلَهُ أَعْلَاهُ**

[ب غ ر]

الْبُغُورُ [el-buğūr] (zammeteynle) Yıldız düşmek, sukūt-ı necm ma'nāsına; yukālu: **بَعَرَ النَّجْمُ يَبْعَرُ بُغُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ أَيَّ سَقَطَ وَهَاجَ بِالْمَطَرِ** Ve necmden murād Süreyyā'dır ki Süreyyā'nın sukūtunda matar zuhūr eder.

الْبُعْرَةُ [el-bağret] (bā'nın fethiyle ve ğayn'ın sükūnuyla) Katı yağmur def'aten gelmek; tekülü: **بُغِرَتِ الْأَرْضُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ** Yere yağmur düşmek ma'nāsına.

الْبَغَرُ [el-beğar] (fethateynle) Bir marazdır ki susamakla hâsıl olur. Asma'î eyitti: **بَغَرٌ** [beğar] bir susamaktır ki deveye 'arız olur, dā'imā su içmekten hālī olmaz ve suya kanmaz tā ki ondan bir maraz hâsıl olup helāk olur; ve yukālu minhu: **بَغَرٌ يَبْغَرُ** Ve Kureyş kabilesinden bir şahsı kınayıp "مَاتَ أَبُوكَ بِشَمًا وَمَاتَتْ أُمَّكَ بَغْرًا" dediler. Ve **بَشَمٌ** [bešem] bā'nın ve şīn'in fethiyle tohme olmağa derler.

شَعْرٌ وَبَعْرٌ [şegare ve beğare] Her cānibe müteferrik demek olur; yukālu: **تَفَرَّقَتْ إِلَيْهِ شَعْرٌ بَعْرٌ أَي تَفَرَّقَتْ فِي كُلِّ وَجْهِ**

ب غ ث ر

الْبَغْضَةُ [el-bağşeret] (alā-vezni الدَّحْرَجَة [ed-dahrecet]) Birbirine girip karışmak; yukālu: **تَرَكَتُ الْقَوْمَ فِي بَغْضَةٍ أَي فِي هَيْجٍ وَاحْتِلَاطٍ**

التَّبْغُثُ [et-tebağşur] (alā-vezni التَّدْحُوجُ [et-tedahruc]) Gönül bulanmak; yukālu: **التَّبْغُثُ كِي غَيْبَانٌ** [gāseyān] ğayn-ı mu'ceme ve şā-i müsellese ile gönül karışmaktır; ve yukālu: **أَصْبَحَ فُلَانٌ مُتَبَغِّثًا أَي تَمَقَّسَ** Ve **تَمَقَّسَ** [temağşus] kâf'la ve sīn-i mühmele ile gönül dönmek ve mi'de bulanmak. Ve gāh olur ki ğayn-ı gayr-i mu'ceme ile dahi dediler. Cevherî eyitti: Ben bunu bir ehadden rivāyet kılmazam.

ب ق ر

الْبَقْرُ [el-beğar] (fethateynle) Öküz ki hayvānāt kısmındandır, ism-i cinstir. Ve

بَقْرٌ [beğar] Mütehayyir ve 'aciz olmağa dahi derler; yukālu: **بَقَرُ الرَّجُلِ بَقْرًا مِّنَ النَّبَاتِ** Ve **حُسُورٌ** [ħuşūr] ħā-i mühmele ve sīn-i mühmele ile **إِغْيَاءٌ** [i'ğyā'] gibi **عَجْرٌ** [ac] ma'nāsındır.

الْبَقْرَةُ [el-beğaret] Vāhidi, müzekkere ve mü'ennese itlāk olunur, zīrā hā vāhide

delālet etsin içindir, te'nīs için değildir.

الْبَقْرَاتُ [el-beğarāt] Cem'î.

الْبَاقِرُ [el-bākīr] (kâf'ın kesriyle) **بَقَرٌ** [beğar] sürüsü ki çobanları ile bile ola.

الْبَيْقُورُ [el-beyğūr] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) **بَقَرٌ** [beğar] ma'nāsına.

الْبَاقُورَةُ [el-bākūret] Kezālik **بَقَرٌ** [beğar] ma'nāsındır, ehl-i Yemen lügati üzere. Resūlullāh sallallāhu 'aleyhi ve sellem mezbūrlara zekāt nāmesin gönderdikte "فِي كُلِّ ثَلَاثِينَ بَاقُورَةً بَقْرَةً" demiştir.

الْبَقَّارُ [el-Bağğār] (bā'nın fethi ve kâf'ın teşdidiyle) Bir derenin ismidir.

الْبَقْرُ [el-bağr] (bā'nın fethi ve kâf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi açmak ve vāsī' etmek; yukālu: **بَقَرْتُ الشَّيْءَ بَقْرًا مِّنَ النَّبَاتِ الْأَوَّلِ وَقَوْلُهُمْ ابْقَرَهَا عَنْ جَنِينِهَا أَي شَقَّ بَطْنَهَا عَنْ وَلَدِهَا**

التَّبَقُّرُ [et-tebağğur] (fethateynle ve kâf'ın zammı ve teşdidiyle) 'İlme ve mālde vāsī' olmak. Muḥammed b. 'Alī b. Ĥuseyn b. 'Alī b. Ebī Ṭālīb'e radıyallāhu 'anhum Muḥammed-i Bākır dediler, 'ilmde vūs'ati olduğu için.

الْبَاقِرَةُ [el-bākīret] (kâf'ın kesriyle) Açıcı ve vāsī' kılıcı. Bu cihetten **كَدَاءِ الْبَطْنِ** **فِنَّةٌ بَاقِرَةٌ كَدَاءٌ بَطْنٌ** [dā'u baṭn]dan murād şol sarı sudur ki batnı harāb eder.

الْبَقِيرُ [el-beğīr] ve

الْبَقِيرَةُ [el-beğīret] (bā'nın fethi ve kâf'ın kesriyle) Şol gömleğe derler ki onun yenileri yoktur, ekseriyā onu nisā tāyifesi giyer. Ve

بَقِيرٌ [beğīr] Şol nākaya derler ki veledinden ötürü karnı yarılmış ola. Ve

بَقِيرٌ [beğīr] Sığır sürüsüne dahi derler.

الْبُقَيْرَى [el-buğğayrā] (bā'nın zammı ve k

āf'ın fethi ve teşdidiyle ve elifin kasrıyla) Bir nev^c oyundur ki oğlancıklar oynarlar, meselâ toprağı yığarlar ve çevresine çizi çizerler ve üzerine su saçarlar. Ve o toprağın içinde bir kıl gizleyip parmakla devr ederler o gizli kılı bulmak için. Ve bu oyuna lisān-ı Fürste kühāmūn derler.

التَّبْقِيرُ [et-tebkīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) بُقَيْرَى [buḳḳayrā] oyunun oynamak; yukālu: بَقُرُوا أَي لَعَبُوا التَّبْقِيرَى

التَّبْقِيرَةُ [el-bayḳaret] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Kezālik ‘āciz olmak; yukālu: بَيَقِرُ الْكَلْبُ إِذَا رَأَى الْبَقْرَ فَتَحَيَّرَ كَمَا يُقَالُ غِرْلٌ إِذَا رَأَى الْغُرَالَ فَلَهِيَ أَي تَرَكَ

بَيَقِرَةٌ [beyḳaret] Bir kimse bādiyede kavmini terk edip şehirde sâkin olmağa dahi derler. Ve sür^catle yürürken başın aşağı tutmağa dahi derler.

[ب ك ر]

الْبِكْرُ [el-bikr] (bā'nın kesriyle) Kız oğlan. Ve

بِكْرٌ [bikr] Şol ‘avrete derler ki bir karın doğurmuş ola. Ve veledine dahi بِكْرٌ [bikr] derler gerek müzekker ve gerek mü'ennes olsun. Ve

بِكْرٌ [bikr] Nākanın bir karın doğurana dahi derler. Ve

بِكْرٌ [bikr] Bir kerre vurmakla kesip ayırmağa dahi derler; yukālu: بَقْرٌ صَرْبَةٌ Ve fi'l-hadīsi: “كَانَتْ صَرْبَاتٌ عَلَيَّ أَبْكَارًا إِذَا اغْتَلَى قَدْ وَإِذَا” “عَاثَرَضَ Ya'nī “Depere vursa iki nīm ederdi ve arkırı vursa iki bölerdi.”

الْأَبْكَارُ [el-ebkār] (hemzenin fethiyle) بِكْرٌ [bikr]in cem'i, gerek kız oğlan ma'nāsına olsun gerek kesip ayırmak ma'nāsına olsun.

الْبِكَاَرَةُ [el-bekāret] (bā'nın fethiyle) Bākire

olmak.

الْبِكْرُ [el-bekr] (bā'nın fethi ve kāf'ın sükünüyle) Devenin civān olanına derler. Ve

بِكْرٌ [Bekr] Bir kabilenin babası adıdır ki Bekr b. Vā'il b. Ḳāsiṭ'tir.

الْبِكْرَةُ [el-bekret] Mü'ennesi, tāze nāka ma'nāsına.

الْبِكَاَرُ [el-biḳār] (bā'nın kesriyle) بِكْرٌ [bekr] in cem'i, yiğit develer ma'nāsına; فَرْحٌ [ferḥ]la فِرَاخٌ [firāḥ] gibi ki فَرْحٌ [ferḥ] yavruya derler.

الْبِكَاَرَةُ [el-bikāret] (bā'nın kesriyle) Kezālik بِكْرٌ [bekr]in cem'i, فَحْلٌ [faḥl]la فَحَالَةٌ [fiḥālet] gibi ki فَحْلٌ [faḥl] fā'yla ve ḥā-i mūhmele ile erkeğē derler. Ve bi'l-cümle deveden بِكْرٌ [bekr] benī ādemden فَتَى [fetā] menzilesindedir ve بَكْرَةٌ [bekret] فَتَاةٌ [fetāt] menzilesindedir ve فُلُوصٌ [ḳalūṣ] جَارِيَةٌ [cāriyet] menzilesindedir, ḳāf'ın fethiyle ve šād-ı mūhmele ile ve بَعِيرٌ [be'ir] إِنْسَانٌ [insān] menzilesindedir ve جَمَلٌ [cemel] رَجُلٌ [recul] menzilesindedir ve نَاقَةٌ [nāḳat] امْرَأَةٌ [imre'et] menzilesindedir.

الْأَبْكَرُ [el-ebkur] (hemzenin fethi ve kāf'ın zammıyla) بَكْرٌ [bekr]in cem'i killeti, civān develer ma'nāsına. Ve أَبْكَرٌ [ebkur] u Rāciz nām šā'ir yā'yla nūn'la cem^c edip sīga-i taṣgīr üzere أَبْبَكْرِيْنَ demiştir. Ve

بَكْرَةٌ [bekret] Kuyu üzerinde su çekmek için olan nesneye derler ki ‘amme tahrīf edip bakara derler.

الْبَكْرُ [el-beker] (fethateynle) بَكْرَةٌ [bekret]in cem'idir. Ve bu šāzz olan cem'lerdendir, زِرَاةٌ [fa'let] vezni فَعَلٌ [fa'al] üzere cem olunmaz illā birkaç kelime, حَلَقَةٌ [ḥalḳat] ile حَلَقٌ [ḥalāḳ] ve حَمَاةٌ [ḥam'et] ile حَمًا

الْبَكُورُ [el-bekūr] (bā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Şol hurmā fidanıdır ki evvel erişe.

الْبَكِيرَةُ [el-bekīret] (bā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْبُكْرُ [el-bukur] (zameteynle) Cem'î, hurmā fidanları ma'nāsına.

[ب و ر]

الْبُورُ [el-būr] (bā'nın zammıyla) Şol kimse dir ki fāsīd ve hālik olup onda hayr olmaya. Ve mü'ennese dahi itlāk olunur; yukālu: **بُورٌ** وَامْرَأَةٌ **بُورٌ** Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere. Ve **بَائِرٌ** [bā'ir]in cem'î dahi gelir, hālik ma'nāsına; yukālu: **قَوْمٌ بُورٌ** أَي **﴿وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا﴾** Kālallāhu ta'ālā: (الفتح 12) Mislu: **حَائِلٌ** [hā'il] ve **حَوْلٌ** [hūl]. Ve **حَائِلٌ** [hā'il] şol nākaya derler ki yüklü olmaya, **حَامِلٌ** [hāmil]in mukābilidir. Ve Aḥfeş ba'zılardan hikāyet edip eyitti: **بُورٌ** [būr] cem' ma'nāsında lügattır, **بَائِرٌ** [bā'ir] in cem'î değıldir, nitekim **بَشَرٌ** Ve **أَنْتُمْ** **بَشَرٌ** derler.

الْبَوَارُ [el-bevār] (bā'nın fethiyle) Helāk olmak; yukālu: **بَارٌ** فَلَا تَمَنَّ الْبَابَ الْأَوَّلَ أَي هَلَكَ Ve

بَوَارٌ [bevār] Kesāda dahi derler; yukālu: **بَارٌ** نَعُودٌ بِاللَّهِ مِنْ بَوَارِ الْأَيْمِ ve yukālu: **بَارٌ** الْمَتَاعُ إِذَا كَسَدَ Ve **أَيْمٌ** [eyyim] dul 'avrete derler. Ve

بَوَارٌ [bevār] 'Amel-i fāsīd olmağa da derler; yukālu: **بَارٌ** عَمَلُهُ أَي بَطَلٌ ve minhu kavluhu ta'ālā: (فاطر 10) **﴿وَمَكَرَ أَوْلِيَاكَ هُوَ يَبُورُ﴾** (فاطر 10)

الْإِبَارَةُ [el-ibāret] (hemzenin kesriyle) Helāk etmek; yukālu: **إِبَارَةٌ** اللَّهُ تَعَالَى أَي أَهْلَكَهُ

الْبَائِرُ [el-bā'ir] Mūtehayyir olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ** حَائِرٌ **بَائِرٌ** إِذَا لَمْ يَسْجُدْ لِشَيْءٍ Ya'nī bir nesneye teveccüh edemese. **بَائِرٌ** [bā'ir] **حَائِرٌ** [hā'ir]e itbā'an zikr olunmuş olur.

الْبَبُورُ [el-bevr] (bā'nın fethi ve vāv'ın

sükūnuyla) Tecribe etmek; yukālu: **بَارَهُ** بُرْتُ النَّاقَةَ بُورَهَا ve tekūlu: **بَارَهُ** أَي جَرَّبَهُ وَاحْتَبَرَهُ بُورًا وَهُوَ أَنْ تَعْرِضَهَا عَلَى الْفَحْلِ تَنْظُرُ الْأَقِيحَ أَمْ لَا Ya'nī nākayı erkek deveye 'arz etsen yüklü müdür değıl midir bilinmek için. Ve yüklü olduğunun 'alāmeti budur ki erkek nākayı istişmām ettikte tebevül eder. Ve **بَارَ الْفَحْلُ النَّاقَةَ** dahi derler kaçan ki fahl nākanın yüklü olduğın ve olmadığın bilmek için istişmām etse; ve minhu kavluhum: **بَارَ لِي مَا عِنْدَ فُلَانٍ** Ya'nī "Benim için tecribe kıl filānın gönlünde ne vardır." Ve

بُورٌ [bevr] Şol yere derler ki zirā'at olunmamış ola. Ve fi'l-hadisi: **إِنَّ لَنَا الضَّاحِيَةَ** [Ve] **مِنَ الْبَعْلِ وَالْبُورِ وَالْمَعَامِي وَالْأَغْفَالَ** [dāhiyet] dād-ı mu'ceme ve ḥā-i mūhmele ile şol yere derler ki onu gün döge. Ve **بَعْلٌ** [ba'l] feth-i bā'yla ve 'ayn-ı mūhmelenin sükūnuyla şol yere derler ki ona yağmur erişmeye. Ve **مَعَامِي** [me'āmī] feth-i mīm'le ve 'ayn-ı mūhmele ile şol yere derler ki onda eser-i 'imāret olmaya. Ve **أَغْفَالٌ** [agfāl] hemzenin fethiyle ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla ve fā'yla arz-ı mevāt ki ihyā olunmamış ola.

الْإِبْتِيَارُ [el-ibtīyār] (hemzenin kesri ve bā'nın sükūnuyla) Tecribe etmek, imtihān ma'nāsına.

الْبَارِيَا [el-bāriyā] (rā'nın kesriyle) ve

الْبُورِيَا [el-būriyā] (bā'nın zammıyla) Şol hasīrdir ki kumaştan örerler. Aşma'ī eyitti: **بُورِيَا** [būriyā] Fārisīdir, 'Arabīsi **الْبَارِيِي** [el-bāriyy] ve **الْبُورِيِي** [el-būriyy]dir bi-teşdidī'l-yā'i fihimā ve kezālike **الْبَارِيِيَّةُ** [el-bāriyyet] ya'nī bunlar hālis 'Arabīdir, hasīr ma'nāsına.

[ب • ر]

الْبَهْرُ [el-behr] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Maglūb olmak ve ser-nigūn olmak. Ve galebe kılmak; yukālu: **بَهْرُهُ** بَهْرًا yukālu: **بَهْرُهُ** Ve **أَيُّ غَلْبَةٍ** Ve

بَهْرٌ [behr] Solutmağa dahi derler; yukālu: **بَهْرُهُ** الْجَمَلُ يَبْهَرُهُ بَهْرًا مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيُّ أَوْفَعَ عَلَيْهِ الْبَهْرُ Ve

بَهْرٌ [behr] Ay aydın olmağa dahi derler; yukālu: **بَهْرَ الْقَمَرِ** إِذَا أَضَاءَ حَتَّى غَلَبَ ضَوْؤُهُ ضَوْءَ الْكَوَاكِبِ

الْبَاهِرُ [el-bāhir] Şol aydır ki münevver ola; yukālu: **قَمَرٌ** بَاهِرٌ Ve

بَهْرٌ [behr] Fazl sāhibi olmağa dahi derler; yukālu: **بَهْرَ الرَّجُلِ** أَيُّ بَرَعَ Ve hüsnde gālib olmağa dahi derler; yukālu: **بَهْرَتْ** فَلَانَةٌ الْبِنْسَاءِ إِذَا الْأَرْوَاجُ ثَلَاثَةٌ رَوْحٌ Ya'ni "Zevc yā hüsn için olur yā havādis-i dehr için olur yā mehr için olur."

الْبُهْرُ [el-buhr] (bā'nın zammıyla) Nefesi tiz tiz alıp vermek.

الْإِبْتِهَارُ [el-ibtihār] Nefes tiz tiz alınıp verilmek.

الْبُهْرَةُ [el-buhret] (bā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin ortası; yukālu: **بَهْرَةُ اللَّيْلِ وَالْوَادِي وَالْفَرَسِ أَيُّ وَسَطُهُ**

الْأَبْهَرُ [el-ebher] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnu ve hā'nın fethiyle) Şol damardır ki kaçan munkatı' olsa sāhibi helāk olur. Ve onlar kalbden nāşi olup sār şerāyīn damarları ya'ni atılan damarlar onlardan münşā'ib olur. Ve **طَائِفٌ** **أَبْهَرٌ** [ebher] yayda **طَائِفٌ** [ṭā'if]le **كُلْيَةٌ** [kulyet]in ara yerine dahi derler. **طَائِفٌ** [ṭā'if] ṭā-i mühmele ile yayın hānesine derler. Ve **كُلْيَةٌ** [kulyet] kāf'ın zammıyla yaydan ok değdiği ince yere

derler.

الْأَبَاهِرُ [el-ebāhir] (hemzenin fethi ve hā'nın kesriyle) Kuş kanadının evāhirinde olan dört yelek ki kanat yeleklerinin dört evvelkine **قَوَادِمٌ** [qavādim] ikinci dört yelege **خَوَافِي** [ḫavāfi] ve üçüncü dört yelege **كُلَى** **أَبَاهِرٌ** [ebāhir], dördüncü dört yelege **كُلَى** [kulā] derler.

بَهْرَاءُ [Behrā'] Bir kabīlenin ismidir.

الْبَهْرَانِي [el-Behrāniyy] (bā'nın fethiyle) Kabīle-i mezbūreye mensūb olan kimse, Kabīle-i mezbūreye mensūb olan kimse, **بَحْرَانِي** [Baḫrāniyy] gibi ve lākin kıyāsa muhālifdir, kıyās budur ki **بَهْرَانِي** denile ve ola.

الْبَهَارُ [el-behār] (bā'nın fethiyle) Öküz gözü dedikleri çiçektir, gāv-çeşm ma'nāsına ki onun otunun yaprağı kıvırcıktır, çiçeği sarıdır, eyyām-ı reb' de açılır.

الْبُهَارُ [el-buhār] (bā'nın zammı ile) Evzāndan üç yüz rıtl olan nesne. 'Amr b. el-Āş eyitti: **طَالِحَا** b. Zubeyr vefāt ettikte üç **بُهَارٌ** [buhār] terk etti ki her **بُهَارٌ** [buhār] da üç **قِنْطَارٌ** [qinṭār] altın var idi. Pes 'Amr **بُهَارٌ** [buhār]ı vezn olunacak zarftan 'ibāret kıldı. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: **بُهَارٌ** [buhār] üç yüz rıtlı ıtlāk olunur kelām-ı 'Arabda. Ve ben kelime-i mezbūreyi gayr-i 'Arabī zann ederim, gālib budur ki **قِنْطَارٌ** ola derim.

الْإِبْتِهَارُ [el-ibtihār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi yalan da'vā etmek; ve yukālu: **أَبْهَرُ** فَلَانٌ بِفُلَانَةٍ عَلَى صِيغَةِ الْمَجْهُولِ أَيُّ Ya'ni "Da'vāsında kizble müttehem olup şöhet buldu."

الْإِبْهِيرَارُ [el-ibhīrār] (hemzenin kesri ve bā'nın sükūnu ve hā'nın kesri ve meddiyle) Gece yarı olmak; yukālu: **إِبْهَارُ اللَّيْلِ** **إِبْهِيرَارًا** إِذَا انْتَصَفَ Ve ba'zılar eyitti: Gecenin ekseri geçmeđe dahi derler. Ve

إِبْهِيرَاؤُ [ibhīrār] Gece uzun olmağa dahi derler; yukālu: **إِبْهَارٌ عَلَيْنَا اللَّيْلُ أَيُّ طَالَ**

[ب ه ت ر]

أَلْبُهْتُرُ [el-buhtur] (bā'nın zammı ve hā'nın sükūnu ve tā'nın zammıyla) **بُحْتُرُ** [buḥtur] ma'nāsında lügattır ki kasīr demek olur; ke-mā yukālu: **”شَرُّ النَّسَاءِ الْبَهَاتِرُ”**

[ب ه ز ر]

أَلْبَهَزَرَةُ [el-behzeret] (**دَحْرَجَةٌ** [dahrecet] vezni üzere) Şol nākadır ki 'azīme ola.

أَلْبَهَازِرُ [el-behāzīr] Cem'î, 'azīm nākalar ma'nāsına.

FASLU'T-TĀ'

(فَضْلُ النَّاءِ)

[ت أ ر]

أَلْإِتْرَامُ [el-it'ār] (**أَلْإِكْرَامُ** [el-ikrām]) Bir nesnenin ardınca bakakalmak; yukālu: **أَتَأَزُّهُ بَصْرِي أَيُّ أَتَبَعْتُهُ إِيَّاهُ**

[ت ب ر]

أَلْتَبْرُ [et-tibr] (tā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Şol altındır ki sikke vurulmamış ola, kaçan ki sikke vurulsa **دِينَارٌ** [dīnār] ve **عَيْنٌ** [‘ayn] derler. Ve **تَبْرٌ** [tibr] altından gayra itlāk olunmaz. Ve ba'zılar gümüşe dahi **تَبْرٌ** [tibr] derler dedi.

أَلْتَبْرِیَّةُ [et-tibriyet] (tā'nın kesri ve bā'nın sükūnu ve rā'nın kesri ve yā'nın fethi ve tahfifiyle) Konak ki başta olur; yukālu: **فِي رَأْسِهِ تَبْرِیَّةٌ** Ve **عَبْدُ** 'Ubeyde eyitti: **تَبْرِیَّةٌ** [tibriyet] **هَبْرِیَّةٌ** [hibriyet]te lügattır. Ve **هَبْرِیَّةٌ** [hibriyet] dahi konak ma'nāsınadır ki başta kepek misalinde olur.

أَلْتَبَّارُ [et-tebār] (tā'nın fethiyle) Helāk ma'nāsınadır.

أَلْتَبْبِيرُ [et-tetbīr] (**أَلْتَكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Kesr etmek. Ve ihlāk etmek; yukālu: **تَبَّرَهُ تَبْبِيرًا أَيُّ كَسَّرَهُ وَأَهْلَكَهُ”** وَهُوَ لَاءٌ مُتَبِّرٌ مَا هُمْ فِيهِ“ **أَيُّ مُكَسَّرٌ وَمُهْلَكٌ**

[ت ج ر]

أَلْتَجْرُ [et-tecr] (tā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

أَلْتَجَارَةُ [et-ticāret] (tā'nın kesri ile) Alım satım etmek. Ve

تَجْرٌ [tecr] (tā'nın fethiyle) **تَاجِرٌ** [tācir]in cem'î dahi gelir, **صَاحِبٌ** [şāḥib]le **صَاحِبٌ** [şāḥb] gibi.

أَلْإِتِّجَارُ [el-itticār] (hemzenin kesri ve

tā'nın kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu ve huve **إِفْتِعَالٌ** [ifti'āl] minhu.

التَّاجِرُ [et-tācir] (cīm'in kesriyle) Ticāret edici kimse; yukālu: **تَجَرَ يَتَجَرُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** Ve **Muhtār-ı Şihāh**'ta bāb-ı **ضَرَبَ** [darebe] den demiştir, sehv-i nāsihtir.

التِّجَارُ [et-ticār] (tā'nın kesri ve cīm'in tahfiifiyle) ve

التُّجَارُ [et-tuccār] (tā'nın zammı ve cīm'in teşdidiyle) Kezālik **تَاجِرٌ** [tācir]in cem'i. Ve tā'ife-i 'Arab hamr bey' edene dahi **تَاجِرٌ** [tācir] derler.

التَّاجِرَةُ [et-tācīret] (cīm'in kesriyle) Şol nākadır ki bāzārda satıya yaraya, nitekim **كَاسِدَةٌ** [kāsidet] satıya yaramayanıdır. Ve Ebū 'Ubeyde **نَاقَةٌ تَاجِرٌ** dahi rivāyet etmiştir, tā'sız zikr olunan ma'nāya.

الْمَتَجِرُ [el-metcer] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdidiyle ve cīm'in fethiyle) Şol yere derler ki onda ticāret oluna; yukālu: **أَرْضٌ مَتَجِرٌ**

[ت ر]

التَّرُّ [et-terr] (tā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Çekirdek taş altından kaçmak, çekirdeği kırarken; yukālu: **تَرَّتِ النَّوَاءُ تَتَرُّ** **مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَتَبَرُّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَدَرَتْ مِنْ مِرْصَاحِهَا** Ve **مِرْصَاحٌ** [mirḍāh] mīm'in kesri ve ḍād-ı mu'ceme ve ḥā-i mühmele ile çekirdek ufatacak ālettir.

الْإِترَارُ [el-itrār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi kesip atmağa derler; yukālu: **ضَرَبَ يَدَهُ بِالسَّيْفِ فَأَتَرَهَا أَيَّ قَطَعَهَا وَأَنْدَرَهَا وَأَتَرَتْ الْغُلَامُ** **فُلَةً** Ve **فُلَةٌ** [kulet] kāf'ın zammı ve lām'ın tahfiifiyle bir küçürek ağaçtır ki onu bir āhar ağaçla vurup sıbyān onunla oyun oynarlar. Ve o ālet-i darb olan ağaca **مِقْلَاءٌ** [miqlā'] derler mīm'in kesriyle. Ve

irak etmeğe dahi derler; yukālu: **أَتَرَهُ الْقَضَاءُ أَيَّ أَعَدَّهُ**

التُّرُورُ [et-turūr] (tā'nın ve rā'nın zammıyla) Irak olmak; yukālu: **تَرَّ فُلَانٌ عَن بَلَدِهِ إِذَا تَبَاعَدَ**

التُّرُّ [et-turr] (tā'nın zammıyla) Şol iptir ki yapıcılar onu binā üzere isti'māl ederler; yekūlu'r-reculu li-sāhibihi 'inde'l-gazabi: **“لَأَقِيمَنَّكَ عَلَى التُّرِّ”** Ya'nī “Seni tariki istikāmete getiririm.”

التُّرَاةُ [et-terāret] (tā'nın fethiyle) Semirmek; tekūlu minhu: **تَرَّتْ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيَّ صَرَّتْ تَارًا**

التَّارُ [et-tārr] Dolu, mümteliḥ ma'nāsına.

التُّرْتَرَةُ [et-terteret] ('alā-vezni **الرُّزْلَةُ** [ez-zelzelet]) Bir nesneyi tahrīk etmek. Ve fi'l-hadīsi: **“تَرْتَرُوهُ وَمَرْمُزُوهُ”** Ya'nī “Mest olan kimseyi tahrīk eylen mest olduğun bilmek için.” Ve **مُرْمَزَةٌ** [mezmezet] dahi **تَرْتَرَةٌ** [terteret] ma'nāsına 'atf-ı tefsīrdir.

التُّرَاتِيرُ [et-terātir] (tā-i ūlānın fethi ve sāniyenin kesriyle) Büyük işler, umūr-ı 'izām ma'nāsına.

الْأُتْرُورُ [el-utrūr] (hemzenin ve rā'nın zammıyla) Muhtesib oğlanı ki muhtesib oğlanı olduğu bilinmek için 'alāmet götüre, meselā ekseriyyā siyāh giydikleri yerde siyāh libās giymeye 'alāmet için.

[ت غ]

التُّغُورُ [et-tuğūr] (zammeteynle) Çömlek kaynamak; yukālu: **تَغَرَّتِ الْقُدْرُ تَتَغُرُّ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَمِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ لُغَةً أَيْضًا يُقَالُ تَغَرَّتْ إِذَا غَلَّتْ**

[ت ف]

التَّفْرِءُ [et-tefīret] (tā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Üst dudakta olan çukur yer. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: **تَفْرِءٌ** [tefīret] **فَرْوَةٌ** [ḡarnuvet]tir. Ve **فَرْوَةٌ** [ḡarnuvet] kāf'ın fethiyle

le bir cins ota derler ki onunla deri dibāgat ederler, kezā fī ba'zi nusahi's-Şihāh.

[ت م ر]

التَّمْرُ [et-temr] (tā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Hurmā ki meyve kısmındandır, ism-i cinstir.

التَّمْرَةُ [et-temret] Vāhidi.

التَّمْرَاتُ [et-temerāt] (fethateynle) تَمْرَةٌ [temret]in cem'idir, tā'yla.

التَّمُورُ [et-tumūr] (zammeteynle) ve

التَّمْرَاتُ [et-tumrāt] (tā'nın zammı ve mīm'in sükūnuyla) تَمْرٌ [temr]in cem'idir, tā'sız. Ve bu iki sīga ile murād envā'dır, zīrā cins hakikati üzere cem' olunmaz, kalīl ve kesīre şümülü olduğu için.

التَّامِرُ [et-tāmīr] Şol kimsedir ki onun تَمْرٌ [temr]i ola; yukālu: تَامِرٌ وَلَا يَنْ أَيُّ ذُو تَمْرٍ وَلَبَنٍ Ve gāh olur ki تَامِرٌ [tāmīr] hurmā yedirici ma'nāsına gelir; yukālu: تَمْرَتْهُمْ فَأَنَا تَامِرٌ أَيُّ أَطَعَمْتُهُمْ تَمْرًا

التَّمَّارُ [et-temmār] (tā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Hurmā satan kimse.

التَّمْرِيٌّ [et-temriyy] (tā'nın fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Hurmā seven kimse.

الْمُتْمِرُ [el-mutmir] (mīm'in zammıyla ve tā'nın sükūnu ve mīm-i sāniyenin kesriyle) Hurmāsı çok olan kimse, kesrū't-temr ma'nāsına; yukālu: أْتَمَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ عِنْدَهُ التَّمْرُ

الْمَتْمُورُ [el-metmūr] (mīm-i ulānın fethi ve sāniyenin zammıyla) Azığı hurmā olan kimse.

التَّمَاوِرَةُ [et-tāmūret] (alā-vezni التَّمَاوِرَةُ [el-kārūret]) Savma'a, 'ibādet-gāh ma'nāsına. Ve mīşe ma'nāsına da gelir; yukālu: فَلَانَ تَمَّاوِرَةً أَيُّ غَرَبِنَهُ Ve ائْتَمَرَ فِي تَمَّاوِرَتِهِ أَيُّ غَرَبِنَهُ [ar'īn] 'ayn-ı mühmelenin fethi ve rā-i mühmelenin

kesriyle mīşe ki içinde cānver gizlenir. Ve **تَمَّاوِرَةٌ** [tāmūret] Yürek üzerinde olan deriye dahi derler, gīlāf-ı kalb ma'nāsına. Ve ırmağa dahi itlāk olunur.

التَّمَامُورُ [et-tāmūr] (alā-vezni التَّمَامُورُ [el-kāfūr]) Ferd-i vāhid ma'nāsına; yukālu: مَا فِي الدَّارِ تَمَامُورٌ أَيُّ أَحَدٌ Gayr-i mehmūzdur, ya'nī isti'mālī tā'dan sonra hemze ile değildir. Ve

تَمَامُورٌ [tāmūr] Kana dahi derler. Ba'zılar nefse derler dedi; ve yukālu: أَكَلَ الذُّبُّ الشَّاةَ مَا فِي الرِّكِيَّةِ تَمَامُورٌ أَيُّ فَمَا تَرَكَ مِنْهَا تَمَامُورًا أَيُّ فَرَدًا Ve شَيْءٌ مِنْ مَاءٍ رَكِيَّةٍ [rekiyyet] rā-i mühmelenin fethiyle ve yā'nın teşdidiyle kuyuya derler.

التَّمَامُورِيُّ [et-tūmuriyy] (tā'nın ve mīm'in zammıyla) Ferd-i vāhid ma'nāsındır kezālik; yukālu: مَا بِالْأَرْضِ تَمَامُورِيُّ أَيُّ أَحَدٌ ve مَا رَأَيْتُمْ مِمَّا أَحْسَنَ مِنْهَا Ya'nī "Mer'et-i mezbūreden ahsen mahlūk görmedim." Ve yukālu eyzan: مَا رَأَيْتُمْ مِمَّا أَحْسَنَ مِنْهُ لِلرَّجُلِ

التَّمْمِيرُ [et-tetmīr] (alā-vezni التَّمْمِيرُ [et-tekrim]) Eti ve hurmāyı kurutmak, ya'nī her birin kurutmak murād olur, kaçan تَمْمِيرٌ deseler.

[ت م أ ر]

الْإِئْتِمَارُ [el-itmī'rār] (hemzenin kesriyle **إِئْتِمَارٌ** [itmi'nān] vezni üzere) Uzun olmak ve müştedd olmak; yukālu: إِيْتِمَارٌ الشَّيْءُ مَثَلٌ إِيْتِمَارٌ كِي بِنَارٍ إِيْتِمَارٌ وَائْتِمَارٌ

[ت ن ر]

التَّنُّورُ [et-tennūr] (tā'nın fethi ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Şol nesnedir ki onda ekmek pişirirler; ve kavluhu ta'alā: ﴿وَفَارَ التَّنُّورُ﴾ (هود 40، المؤمنون 27) Kāle 'Alī kerremallāhu vechehu: هُوَ وَجْهَ الْأَرْضِ ya'nī تَنْوُرٌ [tennūr]dan murād yer yüzüdür.

[ت و ر]

التَّوْرُ [et-tevr] (tā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şol çanaktır ki onunla su içerler. Ve

تَوْرُ [tevr] Şol kimseye derler ki kavmin beyninde elçi ola, resūl ma'nāsına. İbn Dureyd eyitti: **تَوْرُ** [tevr] 'Arabī-i hālistir. Ve

تَوْرُ [tevr] **دَوْرُ** [devr] ma'nāsına dahi isti'māl olunur, Ebū 'Amr rivāyetinde; yukālu: **فَلَانَ** **يَتَارُ عَلَى أَنْ يُؤْخَذَ أَيُّ يَدَارُ عَلَى أَنْ يُؤْخَذَ**

[ت ي ر]

التَّيَّارُ [et-teyyār] (tā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Mevc ma'nāsınadır. Ve tiz akıncı nesneye dahi **تَيَّارُ** [teyyār] derler; yukālu: **قَطَعَ عِرْقًا تَيَّارًا**

تَارَةٌ [tāreten] **مَرَّةٌ** [merret] ma'nāsına; yukālu: **فَعَلَ ذَلِكَ تَارَةً بَعْدَ تَارَةٍ أَيُّ مَرَّةً بَعْدَ مَرَّةٍ**

تَارَاتُ [tārāt] ve

تَيَّرَ [tiyer] (tā'nın kesri ve yā'nın fethiyle) **تَارَةٌ** [tāret]in cem'idir. Ve

تَيَّرَ [tiyer] **تَيَّارُ** [tiyār]dan maksürdür, nitekim **قَيِّمَ** [kiyem] **قِيَامُ** [kiyām]dan maksürdür, **زَيْرًا قَامَةً** [kāmet]-i insānın cem'inde kıyās **قَامَاتُ** [kāmāt] ve **قِيَامٌ** [kiyām] iken **قَامَاتُ** [kāmāt] ve **قَيِّمَ** [kiyem] dediler, harf-i 'illet ecli için tagyir ettiler, görülmez mi **رَحَابٌ** [raḥbet] kelimesinin cem'inde **رَحَابٌ** [riḥāb] dediler, **رَحَبٌ** demediler. Ve **رَحْبَةٌ** [raḥbet] fezā ma'nāsınadır.

تَارُ [tār] Gāh olur ki **تَارَةٌ** [tāret]ten tā'yı hazf edip **تَارُ** [tār] dediler.

[ت ه ر]

التَّيْهُورُ [et-teyhūr] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve hā'nın zammıyla) Şol kumdur ki onu sel yığmış ola. Ve bu makāmda

sāhib-i **Şurāh'**ın **تَيْهُورُ** [teyhūr] "bi'l-fethi rīk-i tūde" dediği sehv olduğu zāhir olur ki tūde tepecik deme olur. Ve bizim [dediğimizi] **Esās'ta Zemahşerī'nin تَيْهُورُ مِنْ** **الرُّمْلِ هُوَ الَّذِي يَنْهَارُ وَلَا يَتَمَاسُكُ** eder, **gūyā** ki sāhib-i **Şurāh'**, **Cevherī'nin cīm'le جُرْفٌ مَا لَهُ جُرْفٌ** dediğin ḥā-i mühmele ile zu'm etmiştir. Ve kaçan bir kimse ayağın gitmiş olsa **تَيْهُورُ** **بِهِ تَيْتَةٌ** derler. Ve **تَيْتَةٌ** [teyh] **تَائِهَةٌ** [tā'ih] ma'nāsına mübālağa ile azmak demek olur. Vallāhu a'lemu.

FASLU'Ş-ŞĀ'

(فَضْلُ الثَّأْرِ)

[ث أ ر]

الثَّأْرُ [eş-se'r] (şā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) ve

الثَّوْرَةُ [eş-su'ret] (şā'nın zammı ve hemzenin sükūnuyla) İntikām almak; yukālu: ثَأْرْتُ الثَّقِيْلَ ثَأْرًا وَثَوْرًا أَنِي فَتَلْتُ قَاتِلَهُ ve yukālu: ثَأْرْتُكَ بِكَذَا أَنِي أَدْرَكْتُ بِهِ ثَأْرًا مِنْكَ Ya'nī "Ondan senin intikāmın aldım." Ve

ثَأْرٌ [se'r] Şol kimseye dahi derler ki senin dostın öldürmüş ola.

الثَّأْرَاتُ [eş-şārāt] Cem'i; ve minhu kavluhum: يَا ثَأْرَاتِ فُلَانٍ أُنِي يَا فَتَلَةُ فُلَانٍ

الثَّأْرُ الْمُنِيمُ [eş-se'ru'l-munīm] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle) Şol intikāmdır ki onun tālibi ona vāsıl oldukta rāhat olup uykuya vara.

الثَّأْرِيُّ [eş-şā'ir] Şol kimsedir ki bir nesnede karār etmeye tā bir kimseden intikāmın almayınca.

الْإِثَّارُ [el-işsi'ār] (hemzenin kesri ve şā'nın kesri ve teşdidiyle ve hemze-i sāniyenin dahi meddiyle) İntikām almak; yukālu: إِثَّارْتُ مِنْ فُلَانٍ أَنِي أَدْرَكْتُ ثَأْرِي مِنْهُ Ve إِثَّارٌ [işsi'ār] aslında إِثَّارٌ idi, إِفْتِعَالٌ [ifti'āl]in tā'sı şā'ya münkalib olup tā şā içinde idgām olundu.

الْإِسْتِثَّارُ [el-istiş'ār] (‘alā-vezni الْإِسْتِكْرَامُ [el-istikrām]) İntikām almak için meded taleb kılmak; yukālu: إِسْتِثَّارُ فُلَانٍ أُنِي اسْتَعَاثَ لِثَّأْرِي بِمَقْتُولِهِ

[ث ب ج ر]

الْإِثْبِجْرَارُ [el-işbicrār] (hemzenin kesri ve şā'nın sükūnu ve bā'nın kesriyle) Havf hİNinde titremek.

[ث ب ر]

الْمُثَابِرَةُ [el-muşāberet] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Bir nesneye meşgūl olmak.

الثَّبِيرُ [eş-sebr] (şā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Men' etmek; yukālu: ثَبِيرُهُ عَنْ كَذَا ثَبِيرُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ ثَبِيرًا أَنِي حَبَسَهُ ثَبِيرٌ عَنْ حَاجَتِكَ

الثَّبِيرَةُ [eş-sebret] (şā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Düz yer; yukālu: بَلَغَتِ الثَّخْلَةَ إِلَى الثَّبِيرَةِ مِنَ الْأَرْضِ Ya'nī düz yere vāki' olsa. Ve

ثَبِيرَةٌ [sebret] Şol çukura derler ki yerde ola. Ve

ثَبِيرَةٌ [Şebret] Kezālik bir mevzi'in ismidir.

ثَبِيرٌ [Şebīr] Bir dağın ismidir ki Mekke-i müşerrefede vāki' olmuştur; yukālu: "أَشْرَفُ" Ya'nī "Yā Şebīr, sen müşriķ ol tā ki biz dahi sür'at edevüz." Bu kelāmı Haccāc söyler, Minā'dan rücū etmek dile-dikte şemsin işrākı hİNinde. Ve نُغَيْرُ [nuġīr] ġayn-ı mu'ceme ile نُسْرُغُ ma'nāsınadır.

الثَّبُورُ [eş-şubūr] (zammetyenle) Helāk ve hüsrān ma'nāsınadır.

الْمَثْبُورُ [el-meşbir] (mīm'in fethiyle مَجْلِسٌ [meclis] vezni üzere) Şol yerdir ki 'avret onda haml eyleye. Ve nākanın vaz'-ı haml ettiği yere de itlāk olunur. Ve ġāh olur ki bir kimsenin meclisine dahi mutlakan مَثْبُورٌ [meşbir] derler.

[ث ح ر]

الثَّجْرَةُ [eş-şecret] (şā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Derenin ortası ve vāsi' olan yeri. Ve

ثَجْرَةُ الْبَحْرِ [şecretu'l-baħr] Deryānın ortasına dahi derler. Ve

ثَجْرٌ [şecr] Enliye dahi derler, عَرِيضٌ [‘arīd]

ma'nāsına; yukālu: وَرَقٌ تَجْرُ أَيُّ عَرِيضٌ

الإِنْبِجَارُ [el-inšicār] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Akmak, إِنْجَارٌ [infičār] da lügattır; yukālu: إِنْجَرَ الدَّمُ إِذَا انْفَجَرَ

الشَّجِيرُ [eş-şecīr] (sā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Sıkılan nesne kepeği. Ve 'āmmе tā-i müsennātla isti'māl ederler.

الشَّجْرُ [eş-şecr] (sā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) نَجِيرٌ [şecīr] halt etmek. Ve fi'l-hadîsi: "لَا تَشْجُرُوا" أَيُّ لَا تَحْلَطُوا تَجِيرَ التَّمْرَ مَعَ غَيْرِهِ فِي النَّبِيدِ"

[ث ر ر]

الثَّرُ [eş-serr] (şā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Suyu çok olan nesne; yukālu: سَحَابٌ ثُرُّ أَيُّ كَثِيرُ الْمَاءِ Ve ğayn-ı mu'ceme ile bir buluttur ki ehl-i 'Irāq'a kible cānibinden gelir. Ve نَاقَةٌ ثُرَّةٌ şol dişi deveye derler ki onun su yolu vāsi' ola. Ve طَعْنَةٌ ثُرَّةٌ dahi derler kaçan sünü yarası vāsi' olsa. Ve

ثُرُّ [şerr] Yeri nem-nāk etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: ثُرْتُ الْمَكَانَ مِثْلَ ثُرَيْتِهِ إِذَا Ya'ni nem-nāk etsen. Ve

ثُرُّ [şerr] Nākanın sütü çok olmağa dahi derler; yukālu: ثُرْتُ تَتْرُ وَتَتْرُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

الثَّرُورَةُ [eş-şerüret] (sā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Şol nākaya derler ki sütü çok ola.

الثَّرُورَةُ [eş-şerşeret] ('alā-vezni [ez-zelzelet]) Çok söylemek, kesret-i kelām ma'nāsına. Ve döne döne tekrār söylemek; yukālu: ثُرْتُ الرَّجُلَ

الثَّرَنَارُ [eş-şersār] (sā'nın fethiyle) Kesirü'l-keleām olan kimse; yukālu: هُوَ ثَرَنَارٌ مِهْدَارٌ Ve مِهْدَارٌ [mihzār] mīm'in kesriyle ve zāl-ı mu'ceme ile bisyār-güy olan kimse. Ve

ثُرَنَارٌ [Şersār] Ber nehrin adıdır.

[ث ع ر]

الثَّغُورَانِ [eş-su'rürān] (sā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnu ve rā'nın zammıyla) Şol meme başı gibi siğillerdir ki atın hāyasında olur.

الثَّغَارِيرُ [eş-şe'ārīr] [su'rür]un cem'idir, طُرُوثٌ [su'rürān] ma'nāsına. Ve [tursūs] dedikleri nebtin meyvesidir.

[ث ع ح ر]

الثَّحْرَجَةُ [eş-şaceret] ('alā-vezni [ed-dahrecet]) Bir nesneyi dökmek. Ve

الإِنْعِنْسَا [el-iş'incār] ('alā-vezni [el-iş'insās]) Dökülmek; yukālu: ثَعَجَرْتُ الدَّمُ فَأَنْعَجَرَ أَيُّ صَبَبْتُهُ فَأَنْصَبْتُ

المُثَيِّعِ [el-muşey'ic] ve

المُثَيِّعِ [el-muşey'ic] مُثَعِّنٌ [muş'ancir]in taşğiridir, ba'zı hurūfun terhīm etmekle.

[ث غ ر]

الثَّغْرُ [eş-şagr] (sā'nın fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Ön dişi. Ve

ثَغْرٌ [şagr] Ön dişi ufatmağa dahi derler; yukālu: ثَغْرُهُ أَيُّ كَسَرْتُ ثَغْرَهُ Ve kaçan ki sabīnin ön dişleri düşse ثَغْرُ الصَّبِيِّ derler binā-i mechül üzere. Ve

ثَغْرٌ [şagr] Gedik tutmağa dahi derler; yukālu: ثَغْرْنَا أَيُّ سَدَدْنَا عَلَيْهِمْ ثَلْمُ الْجَبَلِ [şulm] şā-i müsellesenin zammıyla gedikler demektir. Ve

ثَغْرٌ [şagr] Korku mahalline dahi derler ki gerek sūr-ı beldede olsun gerek serhaddelerde olan derbendlerde olsun.

المُثَغُّورُ [el-meşğür] (mīm'in fethiyle) Dişleri düşen oğlan.

الإِنْعِغَارُ [el-işşiğār] (hemzenin kesriyle ve

ṣā'nın kesri ve teşdīyle) Oğlanın dişli bitmek; yukālu: **إِئْتَرَ الصَّبِيُّ** Ve bu aslında **إِئْتَعَرَ** idi, **إِئْتَعَالَ** [ifti'āl]in tā'sı ṣā'ya kalb olunup idgām olundu. Ve **إِئْتَعَرَ** olmak dahi cā'izdir, ṣā-yı müselleseyi tā-i müsennāta kalb etmekle.

التُّغْرَةُ [eṣ-ṣuġret] (ṣā'nın zammıyla ve ġayn'ın sükūnuyla) Göğüste olan çukurca yer ki iki köprücük arasındadır. Ve

تُغْرٌ [ṣaġr] Gediğe dahi derler.

التُّغْرُ [eṣ-ṣuġar] (ṣā'nın zammı ve ġayn'ın fethiyle) **تُغْرَةٌ** [ṣuġret]in cem'idir, gedikler ma'nāsına; yukālu: **هَذِهِ مَدِينَةٌ فِيهَا تُغْرٌ وَتِلْمٌ**

[ث ف ر]

التُّفْرُ [eṣ-ṣefr] (ṣā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Yırtıcı cānverlerin ferici. Ve ġāh olur ki isti'āreten ġayrda dahi isti'āml ederler.

التُّفْرُ [eṣ-ṣefer] (fethateynle) Semerde olan kayış ki ona pārdum derler ki 'āmmе tahrif edip paldım derler.

الْإِتْفَارُ [el-iṣfār] (hemzenin kesriyle) Davara paldım vurmak.

الْمِتْفَارُ [el-miṣfār] (mīm'in kesriyle) Şol davara derler ki eyeri geriye ata.

الْإِسْتِشْفَارُ [el-istiṣfār] Ard eteği uyluġu arasından uçkur bağladığı yere getirmek; yukālu: **إِسْتَشْفَرَ الرَّجُلُ بِثَوَابِهِ إِذَا رَدَّ طَرْفَهُ بَيْنَ رَجُلَيْهِ** Ve **إِلَى حُجْرَتِهِ**

إِسْتِشْفَارُ [istiṣfār] Kelb kuyruġun uylukları arasına almaġa dahi derler; yukālu: **إِسْتَشْفَرَ الْكَلْبُ بِذَنَبِهِ أَيَّ جَعَلَهُ بَيْنَ فَخْذَيْهِ**

[ث م ر]

التُّمْرَةُ [eṣ-ṣemeret] (fethateynle) Yemiş; **تُمْرٌ** [ṣemer]in vāhididir.

التُّمْرُ [eṣ-ṣemer] İsm-i cinsdir, kalîle ve

kesire mütenāvildir.

التُّمَرَاتُ [eṣ-ṣemerāt] (fethateynle) **تُمْرَةٌ** [ṣemeret]in cem'î.

التُّمَارُ [eṣ-ṣimār] (rā'nın kesriyle) **تُمْرٌ** [ṣemer]in cem'î, **جَبَلٌ** [cebel] ile **جِبَالٌ** [cibāl] gibi. Ve Ferrā eyitti: **تُمَارٌ** [ṣimār]ın cem'î **تُمُرٌ** [ṣumur]dur, **كِتَابٌ** [kitāb]la **كُتُبٌ** [kutub] gibi. Ve **تُمُرٌ** [ṣumur]un cem'î **أُتْمَارٌ** [eṣmār]dır, **عُنُقٌ** [ʿunuk]la **أَعْنَاقٌ** [aʿnāk] gibi.

التُّمُورُ [eṣ-ṣumur] (zammeteynle) Māl-ı müsmir ma'nāsınadır; vasatın sākin kılınması dahi cā'izdir. Ve Ebū 'Amr: **لَهُ وَكَانَ لَهُ** "وَمَا كَانَ لَهُ" **كِرَاءٌ** etti zammeteynle. Ve envāf-ı emvāl ile tefsir olundu. Ve

تُمُورٌ [ṣumur] **تُمْرَةٌ** [ṣemeret]in cem'î dahi ġelir, nitekim mürür etti.

الْإِئْمَارُ [el-iṣmār] (hemzenin kesriyle) Aġaç yemiş vermek; yukālu: **أَتَمَّرَ الشَّجَرُ أَيَّ طَلَعَ تَمْرُهُ** Ya'nī "Yemişi zuhūr etti." Ve tulumda yağ zāhir olmaġa dahi derler; yukālu: **أَتَمَّرَ إِذَا ظَهَرَ عَلَيْهِ تَحَبُّبُ الرَّبْدِ** Ve māl çok olmaġa da derler; yukālu: **أَتَمَّرَ الرَّجُلُ أَيَّ كَثُرَ مَالُهُ**

التُّامِيرُ [eṣ-ṣāmīr] (mīm'in kesriyle) Yemişli aġaç; yukālu: **شَجَرٌ تَامِيرٌ إِذَا أَذْرَكَ تَمْرُهُ**

التُّمَرَاءُ [eṣ-ṣemrā] (ṣā'nın fethi ve mīm'in sükūnu ve elifin kasrıyla) Kezālîk yemişli aġaç; yukālu: **شَجَرَةٌ تُمَرَاءٌ أَيَّ ذَاتُ تَمْرٍ**

التُّمِيرَةُ [eṣ-ṣemīret] (ṣā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Yaġ çıkarken ibtidā dāne dāne zāhir olan yağ ki cem' olup kaba girmemiş ola.

التُّتْمِيرُ [et-teṣmīr] ('alā-vezni **التُّتْمِيرِ** [et-tekrīm]) Tulum zikr olunan vech üzere yağı zāhir kılmak. Ve

تَتْمِيرٌ [teṣmīr] Mālî çok etmeġe de derler; yukālu: **تَمَّرَ اللَّهُ مَالَهُ أَيَّ كَثُرَهُ**

إِبْنُ تَمِيرٍ [ibn ṣemīr] (ṣā'nın fethi ve mīm'in

kesriyle) Aydınlik olan gece, leyle-i kamrā' ma'nāsına.

ثَمَرُ السِّيَاطِ [semeru's-siyāt] (fethateynle) Kamçının ucunda olan düğümler.

[ث و ر]

الثَّوْرُ [eş-sevr] (sā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الثَّوْرَانُ [eş-severān] (fethateynle) Toz kalkmak; yukālu: ثَارَ الثَّوْرَانَا مِنَ الْبَابِ وَثَوْرَانًا مِنَ الْبَابِ Ve حَضْبَةٌ [haşbet] çıkmağa dahi derler; yukālu: ثَارَتْ بَفْلَانٍ الْحَضْبَةُ Ve

ثَوْرٌ [sevr] Sıçramağa da derler; yukālu: ثَارَ بِهِ النَّاسُ أَي وَثَبُوا عَلَيْهِ Ve

ثَوْرٌ [sevr] Geğirmeğe de derler; yukālu: ثَارَتْ نَفْسُهُ أَي جَشَأَتْ Ve sığıra da **ثَوْرٌ** [sevr] derler.

الثَّوْرَةُ [eş-sevret] Mü'ennesi.

الثَّوْرَةُ [eş-siveret] (sā'nın kesri ve vāv'ın fethiyle) Cem'î, sığırlar ma'nāsına, عَوْدٌ [avd]la عَوْدَةٌ [ivedet] gibi.

الثَّيْرَةُ [eş-sīret] (sā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik **ثَوْرٌ** [sevr]in cem'î.

الثَّيْرَانُ [eş-sīrān] (sā'nın kesriyle) Bu dahi **ثَوْرٌ** [sevr]in cem'idir, جَيْرَةٌ [cīret]le جَيْرَانٌ [cīrān] gibi.

الثَّيْرَةُ [eş-sīyeret] (sā'nın kesri ve bā'nın fethiyle) Sībeveyhi eyitti: Vāv'ı yā'ya kalb ettiler, mā-kabli meksūr olduğu için lākin bu muttarid değildir. Ve Muberrred eyitti: ثَيْرَةٌ [şiyeret] dediler tā ki الثَّيْرَةُ [şiyeretu'l-aķit] beyni ile 'alā-mā se-yec'bu bunun beyni fark ola gūyā ki bunu evvel فِعْلَةٌ [fi'let] vezni üzere binā ettiler, 'ayn'ın sükūnuyla ondan sonra tahrīk ettiler. Ve

ثَوْرٌ [Sevr] Bir kabilenin babasıdır, Muḍar evlādından ki Şevr b. 'Abdumenāt b. Udd

b. Ṭābiḥa b. İlyās b. Muḍar'dır. Ve bu kabīle Sufyān-ı Şevrī'nin cemā'atidir. Ve

ثَوْرٌ [Sevr] Bir dağdır Mekke'de ki أَطْحَلُ derler. Ve Kur'ān-ı 'azīmde zikr olunan غَارٌ [gār] mezkūr dağdadır. Ba'zılar eyitti: dağın adı أَطْحَلُ [Aṭḥal]dır. Ve Şevr b. 'Abdumenāt o dağda konduğu için ona 'Abdumenāt o dağda konduğu için ona أَطْحَلُ ثَوْرٌ dediler. Ve fi'l-hadīsi: "حَرَمٌ مَا بَيْنَ عَبْرٍ إِلَى ثَوْرٍ" Ebū 'Ubeyd eyitti: Medīne-i münevverede ثَوْرٌ [Sevr] isimli dağ yoktur, ثَوْرٌ [sevr] isimli dağ Mekke-i müşerrefededir. Ba'zılar eyitti: إِلَى [ilā] مَعَ ma'nāsınadır gūyā ki medīne-i makkē [Mekket]e muzāf etti, tahrīmde. Ve

ثَوْرٌ [sevr] diye keşke dahi derler, أَقِطٌ [eķiṭ] ma'nāsına.

الثَّوْرَةُ [eş-siveret] (sā'nın kesri ve vāv'ın fethiyle) Cem'î; yukālu: أَعْطَاهُ ثَوْرَةً عِظَامًا مِنَ الْأَقِطِ Ve

ثَوْرٌ [Sevr] Gökte bir burcun ismidir. Ammā 'Arabların ثَوْرٌ الثَّوْرَةُ dedikleri kavlerinde ثَوْرٌ [sevr] intişār-ı şafak ma'nāsınadır. Ba'zılar mu'zam-ı şafak ma'nāsınadır dedi. Ve su içinde olan yeşil yosuna dahi ثَوْرٌ [sevr] derler, Ebū Zeyd rivāyetinde.

الثَّائِرُ [eş-sā'ir] Topraktan çıkan çekirge; yukālu: كَيْفَ الدَّبَا فَيَقَالُ ثَائِرٌ وَنَافِرٌ [debā] feth-i dāl-ı mühmele ile çekirgedir. Ve topraktan çıktığı hinde çekirgeye ثَائِرٌ [sā'ir] derler, sıçradığı hinde نَافِرٌ [nāfir] derler. Ve

ثَائِرٌ [sā'ir] diye ürpermiş baş kılına dahi derler, müy-i jülīde ma'nāsına; yukālu: إِشْعِينَانٌ Ve رَأَيْتُهُ ثَائِرَ الرَّأْسِ إِذَا رَأَيْتُهُ وَقَدْ اشْعَانٌ رَأْسُهُ [iş'inān] şīn-i mu'ceme ve 'ayn-ı mühmele ile saç ürpermeğe derler. Ve

ثَائِرٌ [sāir] Gazaba dahi derler; yukālu: ثَارَ

yetidir. جَابِرٌ [cābir] ekmeğe itlāk olununca kıyās bu idi ki أَبُو جَابِرٍ [ebū cābir] buğdaya denileydi.

الْإِجْبَارُ [el-icbār] (hemzenin kesriyle) İkrāh etmek; yukālu: أَجْبَرْتُهُ عَلَى الْأَمْرِ أَيَّ أَكْرَهْتُهُ عَلَيْهِ Ve

إِجْبَارٌ [icbār] جَبْرٌ [cebr]e nisbet etmeğe dahi derler; yukālu: أَجْبَرْتُهُ أَيَّ نَسَبْتُهُ إِلَى الْجَبْرِ كَمَا يُقَالُ أَكْفَرْتُهُ إِذَا نَسَبْتُهُ إِلَى الْكُفْرِ

الْجُبَارُ [el-cubār] (cīm'in zammıyla) Heder ve zāyic ma'nāsına; yukālu: ذَهَبَ دُمُهُ جُبَارًا أَيَّ هَذَرًا Ve fi'l-hadisi: "الْمَعْدُنُ جُبَارٌ" Ya'nī kaçan ma'den işleyenlerin üzerine ma'den yıkılsa demi heder olur, müste'cire nesne lāzım olmaz. Ve

جُبَارٌ [cubār] Sülāsā gününün adıdır. Ve 'Arabların esmā-i kadīmesindedir.

الْجَبَّارُ [el-cebbār] (cīm'in fethi ve bā'nın teşdidiyle) Şol hurmā ağacıdır ki ona el erişmez ola; yukālu: نَحَلَةُ جَبَّارَةٌ وَنَاقَةٌ جَبَّارَةٌ أَيَّ عَظِيمَةٌ سَمِينَةٌ Ve

جَبَّارٌ [cebbār] Şol kimseye derler ki gazaba geldikte katl eder ola.

الْمُجَبَّبِرُ [el-mucebbir] (mīm'in zammı ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki sık sık sara.

التَّجَبُّرُ [et-tecebbur] (‘alā-vezni التَّكْرُمُ [et-tekerrum]) Mütekebbir olmak; yukālu: تَجَبَّرَ الرَّجُلُ أَيَّ تَكَبَّرَ Ve

تَجَبَّرُ [tecebbur] Ot bir kerre bittikten sonra geri bitmeğe derler; yukālu: تَجَبَّرَ الثَّبْتُ إِذَا نَبَتَ بَعْدَ الْأَصْلِ

الْجَبْرِیَّةُ [el-ceberiyet] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) قَدْرِیَّةٌ [kaderiyet]in hilāfıdır. Ve جَبْرِیَّةٌ [ceberiyet] dahi derler bā'nın sükūnuyla.

الْجَبْرِوَّةُ [el-ceberuvvet] (cīm'in ve bā'nın

fethalarıyla ve rā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) ve

الْجَبْرِوْتُ [el-ceberüt] (fethateynle ve rā'nın zammıyla) ve

الْجَبْرِوْرَةُ [el-cebbüret] (cīm'in fethi ve bā'nın zammı ve teşdidiyle فَرُوجَةٌ [ferrücet] vezni üzere) Bunların cümlesi kibr ma'nāsınadır.

الْجَبْبِيرُ [el-cibbīr] (kesreteynle ve bā'nın teşdidiyle ve meddiyle فِسِّيْقٌ [fissīq] vezni üzere) Ziyāde mütekebbir olan kimse.

الْجَبْبِيرَةُ [el-cebīret] (cīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) ve

الْجِبَّارُ [el-cibār] (cīm'in kesriyle) Sargı ya'nī kol bağı. Ve şol ağaçlar ki onunla sık sararlar.

جَبْرِیْلٌ [Cebre'īl] Bir ismdir ki mürekkebdir, جَبْرٌ [cebr]in اِیْلٌ [īl]e izāfetiyle. Ve bunda bir niçe lügat vardır. جَبْرِیْلٌ [Cebre'īl] dir, mislu: جَبْرِیْعِلٌ [Cebre'īl] hemze ile ve hemzesiz cā'izdir ve biri جَبْرِیْلٌ [Cibrīl]dir, cīm'in kesriyle ve biri dahi جَبْرِیْلٌ [Cebre'il] dir, hemzenin kasrıyla جَبْرِیْعِلٌ [Cebre'il] gibi ve biri جَبْرِیْنٌ [Cebri'n]dir, nūn'la.

ح ج ر

الْجُحْرُ [el-cuħr] (cīm'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) Yuva, in ma'nāsına, gerek fāre yuvası olsun gerek gayrı olsun.

الْجِحْرَةُ [el-ciħaret] (cīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) ve

الْأَجْحَارُ [el-eħār] (hemzenin fethiyle) جُحْرٌ [cuħr]un cem'i.

الْإِجْحَارُ [el-iħār] (hemzenin kesriyle) Yuvaya girmeğe muztarr etmek; yukālu: أَجْحَرْتُهُ أَيَّ أَلْجَأْتُهُ إِلَى أَنْ يَدْخُلَ جُحْرَهُ

الْإِنْجِحَارُ [el-incihār] (hemzenin kesriyle) اِجْحَارٌ [iħār]ın mutāvi'i; yukālu: أَجْحَرْتُهُ

فَانْجَحَرَ

الْإِجْتِحَارُ [el-ictihār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İn edinmek; yukālu: **إِجْتَحَرَ لِنَفْسِهِ** **إِجْتَحَرَ أَي اتَّخَذَهُ** Ve

الْجُحْرَانُ [el-cuḥrān] (cīm'in zammıyla ve hā'nın sükūnuyla) **جُحْرٌ** [cuḥr] ma'nāsınadır ki el-ān mürür etti. Ve bunun nazīridir: **إِذَا جِئْتُ فِي عُقْبِ الشَّهْرِ وَعُقْبَانِهِ** Ve fi'l-hadīsi: **حَاصَتْ الْمَرْأَةُ جُزْمَ الْجُحْرَانِ** ki murād ferc-i mer'et harām olur demektir.

الْجَحْرَةُ [el-caḥret] (cīm'in fethiyle) Kıtık olan yıl, sene-i şedīde ma'nāsına.

الْجَحْرَمَةُ [el-caḥremet] (cīm'in fethi ve hā'nın sükūnu ve rā'nın fethiyle) Darlık. Ve huluk yaramaz olmak, seyyi'ü'l-huluk ma'nāsına; mīm ziyāde olunmuştur.

الْحَجْرُ [el-caḥr] (cīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Göz içeri batmak; yukālu: **حَجَرَتْ عَيْنُهُ أَي غَارَتْ** **حَجَرَ فُلَانٌ أَي تَأَخَّرَ**

الْمَجَاهِرُ [el-mecāḥir] (mīm'in fethiyle) Gizlenecek yerler; yukālu: **مَجَاهِرُ الْقَوْمِ** **لِمَكَانِهِمْ**

الْجَوَاهِرُ [el-cevāḥir] (cīm'in fethiyle) İne ve gizli yerlere girip gizlenen nesnelere.

[ح د ر]

الْجَحْدَرُ [el-caḥder] (‘alā-vezni جَفَّرَ [cafer]) Kasır olan kimse. Ve

جَحْدَرٌ [Caḥder] Bir kimsenin ismidir.

[ح خ ر]

الْحَجْرُ [el-ceḥar] (fethateynle) Kuyunun içi büyük olmak, ittisāc-ı bir ma'nāsına; yukālu: **جَحَرَ جَوْفَ الْبَيْتِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي اتَّسَعَ**

التَّجْخِيرُ [et-teḥīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kuyuyu vāsi' kılmak, tevsi'ü'l-bi'r ma'nāsına.

[ج د ر]

الْجَدْرُ [el-cedr] (cīm'in fethi ve dāl'in sükūnuyla) ve

الْجِدَارُ [el-cidār] (cīm'in kesriyle) Duvar, **حَائِطٌ** [ḥā'iṭ] ma'nāsına. Ve

جَدْرٌ [cedr] Bir nev' otun ismidir. Ve

جَدْرٌ [cedr] Merkebin boynunda olan dış yarasıdır.

الْجُدْرُ [el-cudr] (zammeteynle) **جِدَارٌ** [cidār]ın cem'i.

الْجُدْرَانُ [el-cudrān] (cīm'in zammı ve dāl'in sükūnuyla) **جَدْرٌ** [cedr]un cem'idir **جِدَارٌ** [cidār] ma'nāsına, misli: **بَطْنٌ** [baṭn] ve **بُطْنَانٌ** [buṭnān].

الْإِجْدَارُ [el-icdār] (hemzenin kesriyle) **جَدْرٌ** [cedr] demekle mu'arref olan ot bitmek; yukālu: **أَجْدَرَ الْمَكَانَ إِذَا نَبَتَ فِيهِ ذَلِكَ**

الْجَدْرَاءُ [el-cedrā'] (cīm'in fethi ve dāl'in sükūnu ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki derisini çiçek zahmeti delmiş ola.

الْجُدْرِي [el-cuderiyy] (cīm'in zammı ve dāl'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) ve

الْجُدْرِي [el-cederiyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) İki dahi lügattır, çiçek dedikleri maraz ma'nāsında.

التَّجْدِيرُ [et-tecdīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Çiçek çıkarmak; yukālu: **جَدَرَ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِمَجْهُولٍ**

الْمَجْدُورُ [el-mecdūr] (mīm'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Çiçek çıkarmış kimse. **Şihāḥ** nüshalarında vāki' olan budur ve lākin Herevī'den ve sāhib-i **Şurāḥ**'dan nakl olunan **مُجَدَّرٌ** [mucedder]dir, mīm'in zammı ve dāl'in fethi ve teşdidiyle. Ve **Ḳāmūs**'ta ikisi de cā'iz olmağa işāret olunmuştur.

الْمَجْدَرَةُ [el-mecderet] (mīm'in ve dāl'in fethiyle) Çiçek marazı çok olan yer; yukālu: أَرْضٌ مَجْدَرَةٌ أَي دَاتٌ جُدْرِيٌّ Ve

الْمَجْدَرَةُ [el-mecderet] Lāyık ma'nāsına dahi gelir; yukālu: هَذَا الْأَمْرُ مَجْدَرَةٌ لِذَلِكَ الْأَمْرِ أَي مَحْرَاةٌ

الْجَدِيرُ [el-cedīr] حَقِيقٌ [ḥaḳīḳ] ma'nāsınadır; yukālu: أَنْتَ جَدِيرٌ أَنْ فُلَانٌ جَدِيرٌ بِكَذَا أَي حَقِيقٌ تَفْعَلُ كَذَا

الْجَدْرَاءُ [el-cuderā'] جَدِيرٌ [cedīr]in cem'i.

الْجَدِيرُونَ [el-cedīrūn] Kezālik cem'i. Ve

جَدِيرٌ [cedīr] Kezālik şol yere derler ki etrafı duvar yapılmış ola. Ve kayadan kesilen ağıla dahi جَدِيرٌ [cedīr] derler.

جَدْرٌ [Ceder] (fethateynle) Şām-ı şerīf kurbünde bir karyenin ismidir ki ona hamr nisbet olunur.

الْجَدْرَةُ [el-cederet] (fethateynle) Şol urdur ki insānın boynunda çıkar. Ve

جَدْرَةٌ [Cederet] Kezālik Ezd'den bir cemā'atin ismidir. Ba'zılar eyitti: Ka'be-i müşerrefenin duvarını onlar yapmışlar idi, ona binā'en onlara جَدْرَةٌ [Cederet] dediler.

الْجَنْدَرَةُ [el-cenderet] (alā-vezni dāḫḫarjet) [ed-daḫrecet]) Kitābın mahv olan yerlerine kalem yürütmek; yukālu: جَنْدَرْتُ الْكِتَابَ إِذَا أَمْرُتُ الْقَلَمَ عَلَى مَا دَرَسَ مِنْهُ لِيَسْبِيَنَّ gibidir kaçan bezin nakışı bozulduktaki 'āde eylesen. Sāhibü'l-kitāb Cevherī eydür: Ben zann ederim ki bu mu'arreb ola.

[ج أ ذ ر]

الْجَوْذُزُ [el-cu'zur] (bi-zammi'l-cīm ve'z-zāl) ve

الْجَوْذُرُ [el-cu'zer] (bi-fethi'z-zāl) Lügatāni fī veledi'l-bakarati'l-vaḫşiyyeti.

الْجَازِرُ [el-ce'āzir] (alā-vezni al-masājid [el-

mesācid]) Cem'i.

[ج ذ ر]

الْجَذْرُ [el-cezr] (cīm'in fethi ve zāl'in sükünuyla) Asl ma'nāsınadır.

الْجَذْرُ [el-cizr] (cīm'in kesriyle) Aşma'ī rivāyetinde kezālik asl ma'nāsınadır. Ve fī'l-hadīsi: نَزَلَتْ فِي جَذْرِ قُلُوبٍ "إِنَّ الْأَمَانَةَ نَزَلَتْ فِي جَذْرِ قُلُوبٍ" "Ve darb hisābında 'aşere, mi'enin جَذْرٌ [cizr]idir.

التَّجْدِيرُ [et-teczīr] (alā-vezni al-takrīm [et-tekrīm]) Bir nesnenin kökin kesmek; yukālu: جَدَّرْتُ الشَّيْءَ أَي اسْتَأْصَلْتُهُ

الْمُجْذَرُ [el-mucezzer] (mīm'in zammi ve zāl'in fethi ve teşdidiyle) Kasīr ma'nāsınadır.

الْجَيْذَرُ [el-ceyzer] (cīm'in ve zāl'in fethiyle حَيْدَرٌ [ḥayder] vezni üzere) مُجْذَرٌ [mucezzer] ma'nāsınadır ki kasīr etmek olur, 'alā-mā merre ānifen.

الْجُذْمُورُ [el-cuzmūr] (cīm'in ve mīm'in zammıyla) ve

الْجِذْمَارُ [el-cizmār] (cīm'in kesriyle) Budak dibi ki kalın ağaçta bākī kalır kesildikten sonra; mīm ziyāde olunmuştur.

الْجَذَامِيرُ [el-cezāmīr] (cīm'in fethiyle) جِذْمَارٌ [cizmār]in cem'i; yukālu: أَخَذْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذْتُ كُلَّهُ Kisā'ī rivāyeti üzere.

[ج ذ ر]

الْجِرَّةُ [el-cerret] (cīm'in fethiyle ve rā'nın teşdidiyle) Destī, kūze ma'nāsına.

الْجِرُّ [el-cerr] ve

الْجِرَارُ [el-cirār] (cīm'in evvelde fethi ve sānide kesriyle) جِرَّةٌ [cerret]in cem'i, destīler ma'nāsına. Ve dağ dibine dahi جِرٌّ [cerr] derler, asl-ı cebel ma'nāsına.

الْجِرَّةُ [el-cirret] (cīm'in kesriyle) Şol nes-

nedir ki onu deve derūnundan i'āde edip sakız misālinde çiyner ki ona geviş derler.

الْإِجْتِرَارُ [el-ictirār] (hemzenin kesriyle) Deve geviş getirmek; ve minhu kavluhum: "لَا أَفْعَلُ ذَلِكَ مَا اخْتَلَفَتِ الْجِرَّةُ وَالِدِرَّةُ" Ve دِرَّة [dirret] dāl'in kesriyle deve gevişinin aşağısı inenidir, nitekim جِرَّة [cirret] yukarı çıkanıdır.

الْجِرِّيُّ [el-cirriyy] (kesreteynle ve yā'nın teşdidıyla) Balıktan bir nev'dir ki yılan balığı demekle ma'rūftur.

الْجِرِّيَّةُ [el-cirriyyet] (kezālik kesreteynle) Kuş kursağı, حَوْصَلَةٌ [hāvşalet] ma'nāsına.

الْجُرَّةُ [el-curret] (cīm'in zammıyla) Bir arşın mikdārı bir ağaçtır ki ucunda tuzağı ve ortasında ipi vardır, onunla āhū avlanır. Ve fi'l-meseli: "نَاوِصِ الْجُرَّةِ ثُمَّ سَأَلْمَهَا" [Ve] مُنَاوِصَةٌ [munāveşat] nūn'la ve şād-ı mühmele ile mūmāreset ma'nāsınadır. Bunun vechi budur ki āhū tuzağa düşse halās olmak için bir mikdār muztarib olup kurtulmasına sa'y eder, halāstan nevmīd olucak sākın olur. Bu mesel şol kimse hakkında darb olunur ki ibtidā muhālefet eyleyip sonra nāçār muvāfakat eyleye.

الْجُرُورُ [el-cerūr] (cīm'in fethiyle ve rā'nın zammıyla) Şol attır ki yedeğe gelmeye; yukālu: فَرَسٌ جُرُورٌ إِذَا كَانَ يَمْنَعُ الْقَيْدَ Ve

جُرُورٌ [cerūr] Şol kuyuya derler ki dibi derin olup suyu deve ile çekile.

الْجَارُورُ [el-cārūr] (‘alā-vezni الْكَافُورُ [el-kāfūr]) Selden hāsıl olan dere.

الْجَرَّارَةُ [el-cerrāret] (cīm'in fethi ve rā'nın teşdidıyla) Şol ‘askerdir ki kesretinden hareketi sakīl olup āheste yürüye; yukālu: Ve كَثِيْبَةٌ جَرَّارَةٌ وَجَيْشٌ جَرَّارٌ

جَرَّارَةٌ [cerrāret] ‘Akrebe dahi derler, kuy-

ruğunu sürüdüğünden ötürü. Ve

الْجَرِيرُ [el-cerīr] (fethateynle) Şol iptir ki devenin başına takarlar, davara uyan takıtları gibi. Ve bu yulardan gayrı nesnedir. Ve

جَرِيرٌ [Cerīr] ismiyle bir kimse tesmiye olunmuştur.

الْجَرُّ [el-cerr] (cīm'in fethi ve rā'nın teşdidıyla) Çekmek; yukālu: جَرَزْتُ الْحَبْلَ وَعَزِيْرُهُ أَجْرُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ جَرًّا

الْمَجْرَّةُ [el-mecerret] (mīm'in ve cīm'in fethiyle) Gökte samanlık yolu dedikleri nesne, kehkeşān ma'nāsına. مَجْرَةٌ [mecerret] dediler, zīrā مَجْرٌ [mecerr] ulu ‘asker yoludur, ona teşbīh olunup kehkeşāna مَجْرَةٌ [mecerret] dediler.

الْجَرِيرَةُ [el-cerīret] Cināyet ma'nāsınadır; yukālu: جَرَّ عَلَيْهِمْ جَرِيرَةٌ أَي جَنَى عَلَيْهِمْ جَنَائَةً

الْجَارَّةُ [el-cārret] Şol devedir ki yular ile çekilir ola. جَارَةٌ [cārret] مَجْرُورَةٌ [mecrūrret] ma'nāsınadır, رَاضِيَةٌ [rādiyyet] [merdiyyet] ma'nāsına olduğu gibi: ﴿فِي مَرْضِيَّةٍ رَاضِيَةٌ﴾ (الحاقه 21، الفارعة 7) Ve دَافِقٌ [dāfiq] مَدْفُوقٌ [medfūq] ma'nāsına olduğu gibi: ﴿مِنْ مَاءٍ دَافِقٍ﴾ (الطارق 6) kavlinde. Ve fi'l-hadīsi: "لَا صَدَقَةٌ فِي الْإِبِلِ الْجَارَّةِ" ki murād kavmin kullandığı develerde sadaka yoktur demektir, zīrā sadaka yabanda otlayan develerdedir.

حَارٌّ جَارٌّ [hārrun cārrun] (hā-i mühmele ile evvelde cīm ile sānīde) İtbācdır, ya'nī حَارٌّ [hārr]a tebe'iyyetle zıkr olunmadır, ıssı gün ma'nāsına, Ebū ‘Ubeyd rivāyet etti: ‘Arab tā'ifesinin itbā'la olan kelāmı حَارٌّ يَارٌّ [hārrun yārrun]dur yā'yla.

هَلْمٌ جَرٌّ [helumme cerreren] Ya'nī çek çekmekle; yukālu: كَانَ ذَلِكَ عَامَ كَذَا وَهَلْمٌ جَرًّا إِلَى

النِيْوم

جِرَاك [cerrāke] (cīm'in fethi ve rā'nın teşdüidiyle) أَجَلٌ [ecl] ma'na'sıdır; yukālu: فَغَلَى مِنْ جِرَاكٍ أَي مِنْ أَجَلِكَ [fa'lā] vezni üzere olur, مَجْرَاكٌ demek cā'iz değildir. Ve gāh olur ki مِنْ جِرَاكٍ derler bilā-teşdid.

جِرَائِك [cerā'ike] (cīm'in fethiyle ve elifin meddiyle) Bi-ma'na'hū, pes mu'tellū'l-lāmdan olur.

الإِجْرَارُ [el-icrār] (hemzenin kesriyle) Deve yavrusunun dilin yarmaktır emmesin diye. Ve

إِجْرَارٌ [icrār] Sürümeğe dahi derler; yukālu: أَجْرَبْتُ الرِّمَاحَ إِذَا فَرَّ حَوَامِلَهَا Ve gönderi sançıp geri çekip almağa da derler; yukālu: إِذَا أَجْرَهُ إِذَا طَعَنَهُ وَتَرَكَ الرُّمَحَ فِيهِ يَجُرُّهُ أَجْرَزْتُهُ رَسْنَهُ إِذَا تَرَكْتَهُ يَضْنَعُ مَا أَجْرَزْتُهُ رَسْنَهُ إِذَا أَخْرَجْتَهُ لَهْ وَتَبَيْتَهُ أَغْنَيْتَهُ [eğānī] أَغْنَيْتُهُ إِذَا تَبَيْتَهَا أَجْرَنِي فَلَانِ أَغَانِي إِذَا تَابَعْتَهَا [uğniyyet]in cem'idir, ğayn-ı mu'ceme ve yā-i müşeddede ile savt ve ğinā ma'na'sına.

الْمُجَارَةُ [el-mucārret] (mīm'in zammı ve rā'nın teşdüidiyle) Çekişmek ve husūmet etmek.

التَّجْرِيرُ [et-tecrīr] (alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Çekmek; cerr ma'na'sına mübāлага için ve teksir için teşdid olunmuştur.

الإِجْتِرَارُ [el-ictirār] (hemzenin kesriyle) Çekmek, cerr ma'na'sına. Ve deve geviş getirmeğe dahi derler; yukālu: إِجْتَرَ البَعِيرُ مِنْ جِرَّةٍ Ve جِرَّةٌ [cirret] cīm'in kesriyle geviş ma'na'sıdır ki bazı hayvānat bir nesne

çiyner gibi olur. Ve rivāyetdir ki geviş getirmek işkenbesi olan hayvāna mahsūstur.

الْإِنْجِرَارُ [el-incirār] (hemzenin kesriyle) Çekilmek; yukālu: انْجَدَّبَ أَي انْجَدَّبَ

الدَّحْرَجَةُ [el-cerceret] (alā-vezni [ed-dahrecet]) Deve boğazında āvāzını döndürmektir.

الْجَرْجَارُ [el-cercār] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Çağırğan deve; yukālu: جَرَجَرَ البَعِيرُ فَهُوَ جَرْجَارٌ كَمَا تَقُولُ تُوْتَرُ الرَّجُلُ فَهُوَ تُوْتَارٌ Ve [serşeret] şā-i müsellese ve rā-i mühmele ile çok söylemek, kesret-i kelām ma'na'sına. Ve

جَرْجَارٌ [cercār] Bir güzel rāyihalı ota dahi derler.

الْجِرَاعِرُ [el-cerācīr] (cīm'in fethiyle) Büyük develer.

الْجُرْجُورُ [el-curcūr] (zameteynle عَضْفُورٌ [uşfür] gibi) جِرَاعِرٌ [cerācīr]in vāhidi.

الْجِرْجِرُ [el-circir] (cīm'lerin kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bakla ki hubūbāt kısmındadır.

الْجِرْجِرِيُّ [el-circīr] (cīm-i evvelin kesri ve sānī'nin dahi kesriyle ve meddiyle) Tere ki nebātāt kısmındadır.

[ج ز ر]

الْجَزُورُ [el-cezūr] (cīm'in fethi ve zā'nın zammıyla) Boğazlamak için olan deve; müzekkere ve mü'ennese itlāk olunur.

الْجُزُرُ [el-cuzur] (zameteynle) Cem'i.

الْجُزَاةُ [el-cuzāret] (cīm'in zammıyla) Boğazlana devenin eli ve ayağı ve başı. Zikr olunan a'zāya جُزَاةٌ [cuzāret] dediklerinin vechi budur ki bunları ekseriyyā جَزَّارٌ [cezzār]a ya'nī kassāba verirler, nitekim عُمَالَةٌ [umālet]

derler. Ve kaçan ki عَبِلُ الْجَزَارَةِ deseler, elleri ve ayakları fermüde olmasın ve siniri çok olmasın dilerler ve baş fermüde olmasın dilemezler, zīrā baş büyüklüğü onda 'ayb 'add olunur.

الْجَزْرُ [el-cezer] (fethateynle) Şol ettir ki onu kurt kuş yesin diye komuş olalar; yukālu: تَرَكَوْهُمُ جَزْرًا إِذَا قَتَلُوْهُمُ ve

جَزْرٌ [cezer] Keşüre dahi derler, havuç ma'nāsına.

الْجَزْرَةُ [el-cezeret] Vāhidi. Ve

جَزْرٌ [cezer] Semiz olan koyuna dahi derler; bunun dahi vāhidi جَزْرَةٌ [cezeret]tir.

الْإِجْزَارُ [el-iczār] (hemzenin kesriyle) Bir kimseye boğazlanacak koyun vermek; yukālu: أَجْزَرْتُ الْقَوْمَ إِذَا أَعْطَيْتَهُمْ شَاةً يَذْبَحُونَهَا yukālu: نَعَجَةٌ أَوْ كَبْشًا أَوْ عَنَزًا Ya'ni gerek müzekker gerek mü'ennes gerek koyun gerek keçi olsun. Ve

إِجْزَارٌ [iczār] Koyun kısmında isti'māl olunur: أَجْزَرْتُهُمْ نَاقَةً denmez, zīrā nāka ekser budur ki boğazlanmak için olmaz. Ve

إِجْزَارٌ [iczār] Hurmā ağacının yemişi derlemeğe karīb olması; yukālu: أَجْزَرَ النَّخْلَ أَيُّ أَضْرَمَ Ve

إِجْزَارٌ [iczār] Devenin boğazlanmağa karīb olması; yukālu: أَجْزَرَ الْبَعِيرُ أَيُّ حَانَ لَهُ أَنْ تُجْزَرَ Ba'zı yiğitler koca kimseye بِأَشَيْخٍ deseler, o dahi وَيُخْتَضِرُونَ der, ya'ni "Siz dahi tazelik hālinde ölmeğe hāzırsız" der. Ve إِخْتِضَارٌ [ihitidār] hā-i mu'ceme ile ekin tāze iken biçilmeğe derler. Ve ba'zılar أَجْزَرْتُ rivāyet kıldı zā'eyn-i mu'cemeteyn ile, ya'ni أَجْزَرْتُ يَا شَيْخُ derler dedi, أَجْرُ الْبُرِّ den ahz olunmakla kaçan buğdayın derilmesi karīb olsa.

الْجَزْرُ [el-cizer] (cīm'in kesriyle ve zā'nın

fethiyle) Ekl olunmak için saklanan davar. Ferrā eyitti: جَزْرَةٌ [cezeret] fethateynle ve جَزْرَةٌ [cizeret] cīm'in kesriyle ekl için olan davara itlāk olunur, ammā جَزْرَةٌ [cezeret] fethateynle koyun nev'ine mahsüstür.

الْجَزِيرَةُ [el-cezīret] (cīm'in fethi ve zā'nın kesriyle) Deryā içinde olan ada. جَزِيرَةٌ [cezīret] dediler karadan munkatı'c olduğundan ötürü. Ve

الْمَجْزَائِرُ [el-cezā'ir] جَزِيرَةٌ [cezīret]in cem'i. Ve

جَزِيرَةٌ [Cezīret] Bir mahsüs yerin adıdır ki Dicle ile Furāt'ın mā-beynidir, ammā cezīre-i 'Arab Ebū 'Ubeyde eyitti: Ḥafru Ebī Mūsā'dan aksā-yı Yemen'e varıncadır tül cihetinde ve Reml-i Yebrīn'den munkatı'c Semāve'ye varıncadır 'arz cihetinden.

الْجَزْرُ [el-cezr] (cīm'in fethi ve zā'nın sükünüyla) Ağaçtan yemişi kat' etmek ma'nāsına; tekūlu: جَزَرْتُ النَّخْلَ أَجْرُهُ جَزْرًا Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَرَفْتَهُ ضَرْمٌ [şarm] şād-ı mühmele ile yemiş kesmeğe derler. Ve davar boğazlamak ma'nāsına da gelir; yukālu: جَزَرْتُ الْجَزْوَرَ أَجْرُهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَحَرْتَهَا وَجَلَدْتَهَا Ve تَجْلِيدٌ [teclīd] devenin derisin çıkarmağa derler.

الْمَجْزِرُ [el-meczir] (mīm'in fethi ve zā'nın kesriyle) Deve boğazladıkları yer. Ve fi'l-hadīsi 'am 'Ömer: هَذِهِ الْمَجَارِزُ فَإِنَّ لَهَا "إِيَّاكُمْ وَهَذِهِ الْمَجَارِزُ فَإِنَّ لَهَا " ضَرَاوَةٌ [darāvet] ḏād-ı mu'ceme ile mu'tād olmak ma'nāsınadır. Aşma'ī eyitti: مَجْزِرٌ [meczir]den murād bu hadīs-i şerifte mecma'ı-nāstır, zīrā مَجْزِرٌ [meczir] mecma'ı-nās olur gāliben.

الْجَزْرُ [el-cezr] (cīm'in fethi ve zā'nın sükünüyla) Su yere dalmağa dahi derler; yukālu: جَزَرَ الْمَاءُ يَجْزُرُ وَيَجْزُرُ مِنَ الْبَابِ

الأول والثاني إذا نَصَبَ Ve نُصُوبٌ [nuḍūb] ḍād-ı mu'ceme ile su yere dāhil olmaktadır. Ve

جَزْرٌ [cezr] Su geri akmağa dahi derler, nitekim مَدٌّ [medd] ileri akmaktır. Ve bu hālet ba'zı sulara mahsūstur ki gāh ileri akar ve gāh geri akar.

[ح س ر]

الْحِجْسِرُ [el-cisr] (cīm'in kesri ve sīn'in sükūnuyla) ve

الْحِجْسِرُ [el-cesr] (cīm'in fethiyle) Köprüdür ki üzerinden mürür ederler. Ve

حِجْسِرٌ [cesr] (cīm'in fethiyle) Devenin ve gayrın büyüğüne dahi derler.

الْحِجْسِرَةُ [el-cesret] Mü'ennesi.

الْحِجْسَارَةُ [el-cesāret] (cīm'in fethiyle) Cerā'et etmek; yukālu: جَسَرَ عَلَى كَذَا يَجْسُرُ جَسَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

التَّجَاسُرُ [et-tecāsur] (tā'nın fethi ve sīn'in zammıyla) İkdām etmek; yukālu: تَجَاسَرَ عَلَيْهِ أَيْ أَقْدَمَ

الْحِجْسُورُ [el-cesūr] (cīm'in fethiyle ve sīn'in zammıyla) Ziyāde ikdāmlı olan kimse.

[ح ش ر]

الْحِجْسُورُ [el-cuşūr] (cīm'in ve sīn'in zammıyla) Subh vakti açılmak; yukālu: جَسَرَ الضَّبْحُ يَجْسُرُ جُسُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا انْفَلَقَ

الْحِجْشِرِيَّةُ [el-cāşiriyyet] (şīn'in kesriyle ve yā'nın teşdīdiyle) Sabāh vakti içmek. Ve bundan fi'l tasarruf olunmaz. Ve gāh olur ki حِجْشِرِيَّةٌ [cāşiriyyet] ile bir mu'ayyen kabīle dilerler, nitekim ba'zı eş'ārda vāki' olmuştur.

الْحِجْسَرُ [el-ceşer] (fethateynle) Bir kimse yabanda akşamlayıp evine gelmemek; yukālu: أَصْبَحَ بَنُو فُلَانٍ جَسْرًا إِذَا كَانُوا يَبْسُوتُونَ مَكَانَهُمْ: مَالِ جَسْرٍ كِزَالِيكٍ فِي الْإِبِلِ لَا يَزْجَعُونَ إِلَيَّ يُبْوتُهُمْ

derler şol davara ki yabanda güdülüp eve gelmeye. Ve

جِشْرٌ [ceşer] Deniz kenārında olan balçık kuruyup taş gibi olmak; yukālu: جِشْرُ السَّنَابِلِ يَجْسُرُ جَسْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

جِشْرٌ [ceşer] Sütün tulumu süttten kīr olmağa dahi derler.

الْحِجْسِرُ [el-ceşir] (cīm'in fethi ve sīn'in kesriyle) Kīr olan tulum, vesāḥ ma'nāsına.

الْحِجْسِرُ [el-ceşr] (cīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) Davarı otlağa çıkarmak bir tarikle ki evde akşamlamaya; yukālu: جَسْرُونَا دَوَائِبَنَا نَجْسُرُهَا جَسْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ أَخْرَجْنَاهَا إِلَيَّ الرَّغِي وَي لَا تَزُوخُ

الْمُجْسِرَةُ [el-muceşşeret] (mīm'in zammı ve sīn'in fethi ve teşdīdiyle) Şol at sürüsüdür ki otlağa çıkarıla; yukālu: خَيْلٌ مُجْسِرَةٌ بِالْحِمَى أَيْ مَرْعِيَّةٌ

الْحِجْسُرُ [el-cuşr] (cīm'in zammı ve sīn'in sükūnuyla) Öksürük, su'āl ma'nāsına. Ve göğüste olan irilik, huşūnet-i sadr ma'nāsına.

الْمَجْسُورُ [el-mecşūr] Şol devedir ki onun kuru öksürüğü ola; yukālu: بَعِيرٌ مَجْسُورٌ أَيْ بِهِ سُعَالٌ جَافٌ يُقَالُ جُشِرَ يُجْسُرُ عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ

الْحِجْسِيرُ [el-ceşīr] (cīm'in fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Büyük çuvala derler ki için metā' korlar. Ve deriden olan tirkeşe derler ki içine ok korlar.

[ح ع ر]

الْحِجْرُ [el-ca'r] (cīm'in fethi ve 'ayn'in sükūnuyla) Her yırtıcı cānverin necāseti; yukālu: جَعَرَ يَجْعَرُ مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

الْمَجْعَرُ [el-mec'ar] (mīm'in fethi ve cīm'in sükūnu ve 'ayn'in fethiyle) Dübür ki mahrec-i necāsettir.

جَعَار [ce'āri] (cīm'in fethi ve rā'nın kesri üzere binâsıyla) Sırtlan dedikleri yeledi kurdun ismidir ki جَعَار [ce'āri] dedikleri جَعْر [ca'ʔ]ı ya'nî necâseti çok olduğu içindir, kesr üzerine mebnî oldu, zîrâ bunda 'adl ve te'nîs ve sıfat-ı gâlibe cem' oldu. Ve sıfat-ı gâlibeden murād budur ki mevsûfu üzerine gâlib olmuştur bir haysiyetle ki mevsûfu onunla bilinir olmuştur, ismiyle bilindiği gibi. Ve bu جَاعِرَةٌ [cā'iret]ten ma'dûldür, kaçan ki iki sebeble ism sarftan men' olunduysa üç sebeble mebnî olması lâzım oldu, zîrâ men' i sarftan sonra lâzım gelen hâlet binâdır. Ve bu ihtiyâr-ı Cevherî'dir, zîrâ sâ'irler katında esbâb-ı men' i sarf üç olmak ve üçten ziyâde olmak mücib-i binâ değildir. Ve خَلَاق [ḫalâқи] de dahi hâl böyledir. Ve خَلَاق [ḫalâқи] ḫâ-i mühmele ile meniyyetin ya'nî mevtin ismidir.

الْجَاعِرَاتَانِ [el-cā'iretān] Himârin ardında olan iki hattır ve o atın kuyruk ile vurduğu yerlerdir. Ve Aşmaî eyitti: جَاعِرَاتَانِ [cā'iretān] atın yancık etlerinin üzerinde olan yumru yerleridir. Ba'zılar جَاعِرَةٌ [cā'iret] halka-i dübüdür dedi.

الْجَعَارُ [el-ci'ār] (cīm'in kesriyle ve 'ayn'ın tahfiifiyle) Şol iptir ki kuyuya inen kimse onu beline bağlayıp bir ucun bir kazığa bağlar, tâ ki kuyuya düşmeye.

التَّجَعُرُ [et-teca'ur] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdidiyle) Kuyuya inen kimse-nin vech-i mezbûr üzere beline ip bağlaması; yukâlu: تَجَعُرْتُ بِمَحْبُوكِ أَيِّ بَشِيءٍ قَوِيٍّ

الْمُجْعَرُورُ [el-cu'urûr] ('alâ-vezni العُضْفُورُ [el-'uşfür]) Hurmânın yaramazı.

[ج ع ب ر]

الْجَعْبِرُ [el-ca'ber] ('alâ-vezni جَعْفَرُ [ca'fer]) Kasîrû'l-kâmet olup galîz olan kimse.

الْجَعْبِرَةُ [el-ca'beret] Mü'ennesi.

[ج ع ظ ر]

الْجَعْفَرِيُّ [el-ca'zariyy] ('alâ-vezni الْجَعْفَرِيُّ [el-ca'feriyy]) Kalın ve göbüt olan kimse.

الْجِعْفَازَةُ [el-ci'zâret] (cīm'in kesriyle) Kezâlik kalın ve göbüt olan kimsedir, İbnü's-Sikkît rivâyetinde.

[ج ع ف ر]

الْجَعْفَرُ [el-ca'fer] (cīm'in fethi ve 'ayn'ın sükûnu ve fâ'nın fethiyle) Küçük ırmak, nehr-i sagîr ma'nâsına. Ve

جَعْفَرُ [Ca'fer] 'Âmir'den bir kabîlenin babasının ismidir ki o Ca'fer b. Kilâb b. Reb'â b. 'Âmir'dir ki bunlara جَعَاظَةٌ [Ce'âfiret] derler.

[ج ف ر]

جَفْرُ [cefr] (cīm'in fethi ve fâ'nın sükûnuyla) Şol keçi yavrusuna derler ki dördüncü aya dâhil olup yanları kabarmâğa başlaya ve otlamağa mu'tâd olup anasından kesile.

الْجَعْفَرَةُ [el-cefret] Mü'ennesi. Ve

جَفْرُ [cefr] Şol kuyuya derler ki vâsi' olup içi yapılmış ola.

جَفْرُ الْهَبَاءِ [Cefru'l-Hebâ'et] (cīm'in fethiyle) Bir yerdir Ğatafân vilâyetinde ki onda su irkilir. Ve bu makâmda sâhib-i Şurâh جَفْرُ الْهَبَاءِ [cefru'l-hebâ'et]i "pârgîn-i ma'rûf" ile tefsîr etmiştir. Ve "pârgîn" yağmur suyu irkilen yere derler. Ve 'ibâret-i Cevherî'den fehm olunan mutlak su irkilen yerdir.

الْجَفْرَةُ [el-cufret] (cīm'in zammı ve fā'nın sükūnuyla) Bir yerin vāsi^c olup deġirmi olması.

الْجِفَارُ [el-cifār] (cīm'in kesriyle) Cem'i, بُرْمَةٌ [burmet] ile بِرَامٌ [birām] gibi. Ve بُرْمَةٌ [burmet] bā-i muvahhadenin zammıyla taş çömlek ma'nāsınadır. Bu sebebdan içerisi vāsi^c olan yere جَفْرَةٌ [cufret] dediler.

الْمُجْفَرُ [el-mucfer] (mīm'in zammı ve fā'nın kesriyle) Ortalıġı çok olan at olsun ve eger gayrı olsun; yukālu: فَرَسٌ مُجْفَرٌ وَنَاقَةٌ مُجْفَرَةٌ أَي عَظِيمُ الْوَسَطِ

الْجِفَارُ [el-Cifār] (cīm'in kesriyle) Necd vilāyetinde bir sudur ki Benī Temīm'e nisbet olunur ki Benī al-Jifār iŷüm [yevmu'l-cifār] dedikleri bundan me'hūzdur.

الْجَفِيرُ [el-cefir] (cīm'in fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Ok koyacak nesne, كِنَانَةٌ [kinānet] gibi ve lākin جَفِيرٌ [cefir] كِنَانَةٌ [kinānet]ten dahi vāsi^cdir.

الْجَفُورُ [el-cufūr] (zammeteynle) Erkek di-ŷiye çok varmadan yavşayıp rüçü^c etmek; yukālu: جَفَرَ الْفُحْلُ عَنِ الضَّرَابِ يَجْفُرُ بِالضَّمِّ جَفُورًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَكْثَرَ الضَّرَابِ حَتَّى حَسَرَ وَأَنْقَطَعَ وَوَعَدَلْ عَنْهُ Ve koç koyuna varmadan 'āciz olsa رَبَضَ derler, جَفَرَ demezler.

الْمَجْفَرَةُ [el-mecferet] (mīm'in ve fā'nın fethiyle) Mahall-i kat' ma'nāsınadır; ve minhu kīle: "الصَّوْمُ مَجْفَرَةٌ لِلنِّكَاحِ" Ya'nī "Savm cimā'a mukatti^cdir" ya'nī cimā'ı kātı^cdir.

الْجَفْرُ [el-cefr] Vāsi^c olmak; yukālu: جَفَرَ جُنْبَاهُ أَي اتَّسَعَ

الْإِجْفَارُ [el-icfār] (hemzenin kesriyle) Terk etmek; yukālu: أَجْفَرْتُ مَا كُنْتُ فِيهِ أَي تَرَكْتُهُ ve yukālu: أَجْفَرْتُ فَلَانًا قَطَعْتُهُ وَتَرَكْتُ زِيَارَتَهُ

[ج م ر]

الْجَمْرَةُ [el-cemr] (cīm'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) جَمْرَةٌ [cemret]in cem'idir ki āteşin közü demek olur, جَمْرَةُ النَّارِ ma'nāsına.

الْجَمْرَةُ [el-cemret] Vāhidi. Ve

جَمْرَةٌ [cemret] Bin atlıya dahi derler; yukālu: "جَمْرَةٌ كَالْجَمْرَةِ" Ya'nī "Bin atlı kimse ki āteş gibidir hiddette." Ve bi'l-cümle her kabīle ki kabīle-i uhrā ile birikip kemāl-i ittihād kesb etseler onlara جَمْرَةٌ [cemret] derler, gayra muhālefet etmediklerince. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: جَمْرَاتُ عَرَبٍ [cemerātu 'Arab] üçtür: Benū Ḍābbe'dir ki Dābbe, Udd oġludur. Ve Benū'l-Hāriş'tir ki Hāriş, Ka'b oġludur. Ve Benū Numeyr'dir ki Numeyr, 'Āmir oġludur. Bunlardan ikisi جَمْرَةٌ [cemret] söyünüp جَمْرَةٌ [cemret]likten huruc etti. Evvelā Ḍābbe söyündü, Ribāb'a muhālefet ettiġi için, sāniyā Benū'l-Hāriş söyündü, Mezħic'e muhālefet ettiġi için. Hemīn Numeyr bākī kaldı, zirā Numeyr kimseye muhālefet etmedi. Ba'zılar eyitti: جَمْرَاتُ [cemerāt], 'Abs'tır ve Hāriş'tir ve Ḍābbe'dir. Bunlar li-umm birāderlerdir. Ve bunun beyānı budur ki Yemen'den bir 'avret görür ki vākı'asında fercinden üç جَمْرَةٌ [cemret] zuhūr eder, pes Yemen'den bir kimseye tezevvüc eder, ondan Hāriş b. Ka'b b. 'Abdulmedān tevellüd eder ki onlar Yemen vilāyetinin eşrāfıdır, ondan sonra onu Baġıḍ b. Reys tezevvüc eder, ondan 'Abs tevellüd eder ki bunlar 'Arab tā'ifesinin silāhşörleri anılıp ondan sonra onu Udd tezevvüc eder ki ondan Dābbe tevellüd eder, pes iki جَمْرَةٌ [cemret] Muḍar'dan ve bir جَمْرَةٌ [cemret]

Yemen'den olur. Ve

جَمْرَةٌ [cemret] Menāsik-i haccdan olan جَمْرَاتُ [cemerāt]ın vāhididir ki o üç جَمْرَةٌ [cemret]tir ki birbiri 'akibince atarlar, ufacık taşlarla. Ve

جَمْرَةٌ [cemret] Ufacık taşta dahi derler.

الْجِمَارُ [el-cimār] (cīm'in kesriyle) Cem'ci.

الْمِجْمَرَةُ [el-micmeret] (mīm'in kesri ve cīm'in sükunu ve mīm-i sāniyenin fethiyle) Şol nesnedir ki pirinçten ve gümüşten düzüp içine âteş koyup onunla buhür yakarlar.

الْمِجَامِرُ [el-mecāmir] Cem'ci.

الْمِجْمَرُ [el-micmer] (mīm'in kesri ve cīm'in sükunu ve mīm-i sāniyenin fethiyle) Kezālik şol nesnedir ki zikr olunan vech üzere içinde âteş yakarlar.

الْمُجْمَرُ [el-mucmer] (mīm'in zammı ve mīm-i sāniyenin fethiyle) Şol nesnedir ki onu مِجْمَرٌ [micmer]de yakarlar, 'ūd ağacı gibi meselā. Ve

مِجْمَرٌ [micmer] Berk tırnağa derler; yukālu: حَافِرٌ مِجْمَرٌ

الْإِجْمَارُ [el-icmār] (hemzenin kesriyle) Āteşe 'ūd bırakmak; yukālu: أَجْمَرْتُ النَّارَ مِجْمَرًا

الْجِمَارُ [el-cummār] (cīm'in zammı ve mīm'in teşdidiyle) Şahm-ı hanzal dedikleri nesne ki etibbā katında ma'rūftur. Ve ekser-i nūsahta نَحْلٌ شَحْمٌ vāki' olmuştur, savāba karīb olan dahi budur. Ve o şol nesnedir ki hurmā ağacının ucunda biter ki ona hurmā göbeği derler.

التَّجْمِيرُ [et-tecmīr] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Hurmā göbeği kesmek; tekūlu: جَمَرْتُ النَّحْلَةَ إِذَا قَطَعْتَ جُمَارَهَا Ve

تَجْمِيرٌ [tecmīr] Kezālik cemre atmağa der-

ler. Ve

تَجْمِيرُ الْجَيْشِ [tecmīru'l-ceyš] 'Askeri 'adüv vilāyetinde habs edip serhad boğazından geçirmemektir. Ve

تَجْمِيرُ شَعْرٍ [tecmīru şa'r] Dahi bundandır ki saçta cem' edip ardından bağlamaktır; yukālu: جَمَرَتِ الْمَرْأَةُ شَعْرَهَا إِذَا جَمَعَتْهُ وَعَقَدَتْهُ فِي الْأَصْفَرِ: "الضَّافِرُ: ضَافِرٌ [dāfir] دَادِ-۱ مِجْمَرٌ Ve فَا-۱ مِجْمَرٌ عَلَيْهِ الْحَلْقُ" Ve مِجْمَرٌ [mulebbid] saçına zamk süren kimse dağılmasın diye, nitekim muhrim olanlar eder.

التَّجْمُرُ [et-tecemmur] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Habs olmak; yukālu: تَجْمَرُوا أَي تَحَسُّوا

الْإِجْمَارُ [el-icmār] Seyrde sür'at etmek; yukālu: أَجْمَرَ الْبَعِيرُ أَي أَسْرَعَ وَلَا يُقَالُ أَجْمَرَ بِالرَّيِّ Ve

إِجْمَارٌ [icmār] İctimā'a dahi derler; yukālu: أَجْمَرَ الْقَوْمُ عَلَى الشَّيْءِ أَي اجْتَمَعُوا عَلَيْهِ

الْجَمِيرُ [el-cemīr] (cīm'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Halkın cem' olduğu yer, mecma' ma'nāsına; yukālu: هَذَا جَمِيرٌ الْقَوْمِ أَي مُجْتَمِعُهُمْ

إِبْنَا جَمِيرٍ [ibnā cemīr] (kezālik cīm'in fethi ve mīm'in kesriyle) Gece ile gündüze ıtlāk olunur, onlarda ictimā' vāki' olduğu için; **إِبْنَا سَمِيرٍ** [ibnā semīr] dedikleri gibi, onlarda سَمْرٌ [semer] vāki' olduğu için. Ve سَمْرٌ [semer] fethateynle hikāyete derler.

إِبْنُ جَمِيرٍ [ibnu cemīr] (cīm'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Karanu gece, leyle-i muzlime ma'nāsına.

الْإِسْتِجْمَارُ [el-isticmār] (hemzenin kesriyle) Taşlarla istincā etmek.

الْمُجْمِيرُ [el-Muceymir] (mīm'in zammı ve

cīm'in fethiyle tasgīr sīgası üzere) Bir dağın ismidir.

[ج م ع ر]

الدَّخْرَجَةُ [el-cem'aret] ('alā-vezni [ed-daḥrecet]) Himār kendi nefsinin cem' etmektedir, bir nesneyi ısırarak için.

[ج م ه ر]

الْجُمُهورُ [el-cumhūr] (cīm'in ve hā'nın zammiyle) Şol kumdur ki cem' olup etrafına havāle olmuş ola. Mūsā b. Ṭalḥa'dan rivāyet olunur ki bir kimsenin defnine hāzır oldukta eyitti: "جُمُهِرُوا قَبْرَهُ" Ve جُمُهِرَةُ أَيُّ أَجْمِعُوا عَلَيْهِ التُّرَابَ وَلَا تُطَيِّبُوهُ"

جُمُهورُ [cumhūr] derler halkın 'azimine.

الدَّخْرَجَةُ [el-cemheret] ('alā-vezni [ed-daḥrecet]) Haberin bir cānibin söyleyip bir cānibin ketm etmek; yukālu: جَمَهْرَتْ عَلَيْهِ الْخَبْرُ إِذَا أَخْبَرْتَهُ بِطَرْفٍ وَكُنْتُمُ الَّذِي تَرِيدُ

[ج و ر]

الْجَوْرُ [el-cevr] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Doğru yoldan çıkmaktır; yukālu: جَارَ عَنِ الطَّرِيقِ وَجَارَ عَلَيْهِ فِي الْحُكْمِ

التَّجْوِيرُ [et-tecvīr] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bir kimseyi جَوْرٌ [cevr]e nisbet etmek; yukālu: جَوْرَهُ تَجْوِيرًا أَيُّ نَسَبَهُ إِلَى الْجَوْرِ Ve

تَجْوِيرٌ [tecvīr] Bir kimseyi vurup düşürmeğe dahi derler; yukālu: صَرَبَهُ فَجَوْرَهُ مِثْلَ كَوْرَهُ Ve تَكْوِيرٌ [tekvīr] bir nesneyi cem' edip bırakmak. Ve

التَّجْوُرُ [et-tecevvur] ('alā-vezni [et-tekrum]) Üzerine düşmek. تَجْوِيرٌ [tecvīr] in mutāvi'idir; yukālu: جَوْرَهُ فَتَجْوُرُ

جُوْرُ [cūr] (cīm'in zammiyle) Bir şehrin ismidir, müzekker ve mü'ennes isti'māl olunur.

الْجَارُ [el-cār] Komşu kişi, hem-sāye

ma'nāsına. Ve

جَارٌ [cār] Şol kimseye derler ki onun feryādına erişmiş olasın, bir zālim zulm ederken. Ve

جَارٌ [cār] Zālimden halās edene dahi derler; yukālu: اللهُ جَارُكَ كَذَا فِي الْأَسَاسِ

الْمُجَاوِرَةُ [el-mucāveret] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Komşuşmak; yukālu: جَاوَرْتُهُ مُجَاوِرَةً وَجَوَارًا Ve

مُجَاوِرَةٌ [mucāveret] Mescidde mu'tekif olmağa dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: "كَانَ يُجَاوِرُ" فِي الْعَشْرِ الْأَوَاخِرِ

الْجَوَارُ [el-civār] (cīm'in kesriyle) Bi-ma'nāhu. Ve

الْجَوَارُ [el-cuvār] (cīm'in zammiyle kezālİK ve'l-kesru efsahu)

التَّجَاوُرُ [et-tecāvur] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammiyle) Birkaç kimse birbiriyle komşuluk etmek; yukālu: تَجَاوَرَ الْقَوْمُ

الْإِجْتَوَارُ [el-ictivār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) تَجَاوُرٌ [tecāvur] ma'nāsınadır; yukālu: إِجْتَوَرَ الْقَوْمُ Vāv i'lāl olunmadı zīrā إِجْتَوَرَ [ictevere] ma'nāsınadır. Ve تَجَاوَرَ [tecāvere]de i'lāl olunmadı, mā-kablī sākin olduğu için ve eger إِجْتَوَارٌ [ictivār] تَجَاوُرٌ [tecāvur] ma'nāsına olmasa lā-budd i'lāl olunurdu.

الْإِجَارَةُ [el-cāret] ('alā-vezni [el-'ādet]) Zevce; yukālu li-zevceti'r-reculi جَارَتُهُ

الْإِسْتِجَارَةُ [el-isticāret] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseden meded taleb etmek.

الْإِجَارَةُ [el-icāret] (hemzenin kesriyle) Meded etmek; yukālu: مِنْ فُلَانٍ فَأَجَارَهُ مِنْهُ Ve

إِجَارَةٌ [icāret] Halās ma'nāsına da gelir; yukālu: Ve أَجَارَهُ اللهُ مِنَ الْعَذَابِ أَيُّ أَنْقَذَهُ [inḳāz] ḳāf'la ve zāl-ı mu'ceme ile halās

etmek ma'nāsına.

الْجَوْرُ [el-civerr] (cīm'in kesri ve vāv'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle هَجَفٌ [hiceff] vezni) Ra'd āvāzının muhkemi; yukālu: بَازِلٌ جَوْرٌ "muhkem āvāzlı bulut" ve عَيْثُ جَوْرٌ "muhkem āvāzlı deve" ma'nāsına. Ve هَجَفٌ [hiceff] sakil kimseye derler.

[ج . ه . ر]

الْجَهْرَةُ [el-cehret] Aşikāre olmak; yukālu: رَأَيْتُهُ جَهْرَةً وَكَلَّمْتُهُ جَهْرَةً

الْجَهُرُ [el-cehr] Kuyu pāk etmek; yukālu: جَهَرْتُ الْبَيْتَ جَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve

جَهْرٌ [cehr] Yer yüzünde bilā-şu'ūr seyr etmeğe derler; yukālu: جَهَرْنَا الْأَرْضَ أَي سَلَكْنَاهَا Ve bir tā'ifenin üzerine 'ale'l-gaflet varmağa dahi derler; yukālu: جَهَرْنَا بِي بِي فَلَانَ أَي صَبَّخْنَاهُمْ عَلَى غِرَّةٍ çalkamak, yağı zuhūr etsin diye. Ve

جَهْرٌ [cehr] Ref-i savt etmeğe de derler; yukālu: جَهَرَ بِالْقَوْلِ إِذَا رَفَعَ بِهِ صَوْتَهُ Ve bir kimse gözüne 'azīm görünmeğe dahi derler; tekūlu: جَهَرْتُ الرَّجُلَ وَجَهَرْتُ الْجَيْشَ إِذَا عَظَمَ وَكَثُرَ فِي عَيْنِكَ حِينَ رَأَيْتَهُمْ

الْإِجْتِهَارُ [el-ictihār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِجْتَهَرْتُ الْبَيْتَ أَي نَقَّبْتُهَا وَأَخْرَجْتُ مَا فِيهِ مِنَ الْحَمَاءِ Ve

إِجْتِهَارٌ [ictihār] Bir kimse gözüne 'azīm görünmeğe dahi derler; yukālu: إِجْتَهَرْتُهُ إِذَا رَأَيْتُهُ عَظِيمَ الْمَوَازِ كَذَلِكَ الْجَيْشُ إِذَا كَثُرُوا فِي عَيْنِكَ

الْمَجْهُورَةُ [el-mechüret] (mīm'in fethiyle) Pāk olmuş kuyu. Aħfeş eyitti: 'Arab جَهَرْتُ الرَّكِيَّةَ der kaçan suyu balçığın setr etse pāk edilip suyu sāfi kılındıkta; ve minhu kavluhu ta'ālā: أَي: ﴿الْبَقَرَةُ 55﴾ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً ﴿عَيْنًا يَكْشِفُ مَا بَيْنَنَا وَبَيْنَهُ﴾

الْأَجْهَرُ [el-echer] (hemzenin ve hā'nın fethi ve mā-beynde cīm'in sükunuyla) Güneşte

görmeyen kimse.

الْجَهْرَاءُ [el-cehrā] (cīm'in fethi ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: كَيْسٌ أَجْهَرٌ وَنَعَجَةٌ جَهْرَاءُ

الْجَهِيرُ [el-cehīr] Şol süttür ki ona su karışmamış ola. Ve

جَهِيرٌ [cehīr] Şol kimseye dahi derler ki hüsn-i manzar sāhibi ola.

الْجَهِيرَةُ [el-cehīret] Mü'ennesi; yukālu: رَجُلٌ جَهِيرٌ وَامْرَأَةٌ جَهِيرَةٌ أَي دُو مَنْظَرٍ

الْدَّخْرَجَةُ [el-cehveret] ('alā-vezni [ed-dahrecet]) Ref-i savt etmek.

الْجَهْرِيُّ الصَّوْتِ [el-cehveriyu's-şavt] Āvāzı bülend olan kimse.

جَهِيرُ الصَّوْتِ [cehīru's-şavt] Bi-ma'nāhu; yukālu minhu: جَهَرُ الرَّجُلِ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْإِجْهَارُ [el-ichār] Kelāmı aşikāre kılmak.

الْمِجْهَرُ [el-micher] (mīm'in kesri ve cīm'in sükunuyla ve hā'nın fethiyle) Ekseriyyā çağırı söyleyen kimse.

بِالْعَدَاوَةِ الْمُجَاهَرَةُ [el-mucāheretu bi'l-'adāveti] 'Adāveti aşikāre kılmak.

الْجَهْرَةُ [el-cuhret] (cīm'in zammiyla ve hā'nın sükunuyla) Hey'et ve manzar; yukālu: مَا أَحْسَنَ جَهْرَ فَلَانَ أَي مَا يَجْتَهَرُ مِنْ هَيْئَتِهِ وَحُسْنِ مَنْظَرِهِ

الْجَهْرَاءُ [el-cehrā] (cīm'in fethi ve hā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Cem'at ma'nāsına; yukālu: كَيْفَ جَهْرَاؤُكُمْ أَي جَمَاعَتُكُمْ

الْجَوْهَرُ [el-cevher] ('alā-vezni [cevreb]) İsm-i mu'arrebdir, kıymetli taş ma'nāsına. Ve عَرَضٌ [araḍ]ın mukābilinde dahi isti'māl olunur.

الْجَوْهَرَةُ [el-cevheret] Vāhidi.

الْخُرُوفُ الْمَجْهُورَةُ [el-hurūfu'l-mechüret] Ehl-i nahv katında on dokuz hurūftur ki

onları cem^c eder: “ظَلُّ قَوِّ رَبِّصَ إِذْ عَزَا جُنْدٌ مُطِيعٌ” harfleri. Ve bunlara مَجْهُورَةٌ [mechūret] dediler, zīrā bunların telaffuz hâlinde mah-reclerine i'timādî işbā^c üzeredir.

[ح ي ر]

جَيْرٌ [ceyri] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnu ve rā'nın kesri üzere bināsıyla) ‘Arab katında yemindir, حَقًّا ma'nāsınadır.

الْجَيَّارُ [el-ceyyār] (cīm'in fethi ve yā'nın teşdīdiyle) نُورَةٌ [nūret], hırızma ma'nāsına. Ve

جَيَّارٌ [ceyyār] Şol harārete derler ki göğüs-te peydā olur, yā açlıktan yā gazabdan.

الْجَائِرُ [el-cā'ir] Kezālik zikr olunan harāret ma'nāsınadır.

FASLU'L-HĀ

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[ح ب ر]

الْحَبْرُ [el-ḥibr] (ḥā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Mürekkeb ki onunla yazı yazırlar. Ve

حَبْرٌ [ḥibr] Esere dahi derler.

الْحُبُورُ [el-ḥubūr] Cem'i; yukālu: بِه حُبُورٌ أَنِي أَتَا. Ve sūrūr ma'nāsına da gelir. Ve

حَبْرٌ [ḥibr] Levne dahi itlāk olunur. Ve fi'l-hadīsi: “يُخْرِجُ رَجُلٌ مِنَ النَّارِ قَدْ ذَهَبَ حَبْرُهُ وَسَبْرُهُ” Ferrā eyitti: حَبْرٌ [ḥibr] levn ma'nāsınadır ve سَبْرٌ [sibr] hey'et ma'nāsınadır. Aşma'ī eyitti: حَبْرٌ [ḥibr] ve سَبْرٌ [sibr] cemāl ve bahā ma'nāsınadır. Ve

حَبْرٌ [ḥibr] Yahūdīlerin ‘ālimine de derler. Ka'bu'l-Aḥbār bundan me'hūzdur, fethle dahi lügattır ve lākin kesr efsattır, zīrā حَبْرٌ [ḥibr] حُبُورٌ [ḥubūr] vezni üzere dahi cem^c olunmadı, أَحْبَارٌ [aḥbār] vezni üzere cem^c olundu, eger ḥā³ meftūh olmak fasīh olsa حُبُورٌ [ḥubūr] vezni üzere dahi cem^c olunurdu.

الْمِحْبَرَةُ [el-miḥberet] (mīm'in kesri ve ḥā'nın sükūnu ve bā'nın fethiyle) Mürekkeb kodukları mahal.

الْإِحْبَارُ [el-iḥbār] (hemzenin kesriyle) Eser koyup gitmek; yukālu: أَحْبَرَ بِهِ أَي تَرَكَ أَثْرًا

الْحَبْرُ [el-ḥabr] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Masdardır, hüsn ve cemāl sāhibi olmak ma'nāsına, pes ḥā'nın kesriyle ism olur fethiyle masdar olur; kāne min kavlihim: حَبْرْتُهُ حَبْرًا إِذَا أَحْسَنْتُهُ Ve

حَبْرٌ [ḥabr] Kezālik sūrūr ma'nāsına da gelir. Ve mūna'am kılmak ma'nāsına da

gelir; yukālu: حَبِيرُهُ يَحْبِرُهُ بِالضَّمِّ حَبِيرًا وَحَبِيرَةٌ Ve kālallāhu ta'ālā: (الروم ﴿فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبِرُونَ﴾ (15) Ve

حَبْرٌ [ḥabr] Yahūdilerin 'ālimine dahi derler. Ka'bu'l-Aḥbār bundan me'hūzduz ba'zı rivāyette.

التَّحْبِيرُ [et-taḥbīr] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Güzel etmek, gerek hattı gerek şifri gerek gayrı nesneyi.

مُحَبِّرٌ [Muḥabbir] (mīm'in zammı ve bā'nın kesriyle ve teşdīdiyle) Zamān-ı cāhiliyyette Tuḥeyl-i Ğanevī'nin ismi idi, şifri güzel dediği için.

الْيَحْبُورُ [el-yahbūr] (yā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnu ve bā'nın zammıyla يَفْعُولُ [yef'ūl] vezni üzere) Mesrūr olan kimse.

الأَحْبَارُ [el-aḥbār] (hemzenin fethiyle) حَبْرٌ [ḥibr]in cem'i, gerek ḥā'nın fethiyle gerekse kesriyle. Ve Ka'bu'l-Aḥbār'a كَعْبُ الأَحْبَارِ [Ka'bu'l-Aḥbār] dediklerinin vechi Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere budur ki أَحْبَارٌ [aḥbār] mürekkeb ma'nāsına olan حَبْرٌ [ḥibr]den me'zūhdur, zīrā mezbūr kütüb-i müte'addide sāhibi idi. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Muhaddisūn rivāyeti üzere أَحْبَارٌ [aḥbār] حَبْرٌ [ḥabr]in cem'dir ḥā'nın fethiyle. Ve

حَبْرٌ [ḥabr] Şol 'ālime derler ki kelāmı tahbīr ve tahsīn eyler.

الْحَبَارُ [el-ḥabār] (ḥā'nın fethi ve bā'nın tahfifiyle) Eser ma'nāsınadır.

الْحَبَارَاتُ [el-ḥabārāt] (kezālik ḥā'nın fethiyle) حَبَارٌ [ḥabār]ın cem'dir, eserler ma'nāsına.

الْحَبِيرُ [el-ḥabīr] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Devenin ağzından akan köpüktür. Ve

حَبِيرٌ [ḥabīr] Tuluma dahi derler. Ve yeni beze de derler; yukālu: نُوتُ حَبِيرٌ أَيْ جَدِيدٌ

الْمَحْبَارُ [el-miḥbār] (mīm'in kesriyle) Şol yere derler ki otu tīz bitire ve otu güzel ola.

الْحَبِيرَةُ [el-ḥiberet] (ḥā'nın kesri ve bā'nın fethiyle عَيْبَةٌ [inebet] vezni üzere) Bürd-i Yemāniye derler ki ma'rūf kumaştır.

الْحَبِيرُ [el-ḥiber] (ḥā'nın kesri ve bā'nın fethiyle) Cem'i. Ve

الْحَبِيرَاتُ [el-ḥiberāt] Cem'idir. Ve

الْحَبِيرَاتُ [el-ḥiberāt] Kezālik cem'idir.

الْحَبِيرَةُ [el-ḥibret] (ḥā'nın kesriyle) Dişler dibinde olan sarılıktır, قَالِحٌ [qalaḥ] ma'nāsına, nitekim bāb-ı ḥā'da قَالِحٌ [qalaḥ] tefsiri mürür etmiştir.

الْحَبِيرُ [el-ḥibir] (kesreteynle) حَبِيرَةٌ [ḥibret]in cem'i, ḥā'yı āhirinde tarh etmekle, nitekim kıyās budur.

الْحَبِيرُ [el-ḥaber] (fethateynle) Diş dibi sararmak; yukālu: حَبِيرْتُ أَسْنَانَهُ يَحْبِرُ حَبِيرًا مِنَ الْبَابِ حَبْرٌ [qalaḥ] Ve الرُّبَاعِ مِثْلُ تَعَبٍ يَتَعَبُ تَعَبًا أَيْ فَلِحَتْ

حَبْرٌ [ḥaber] Yara tazeleneğe dahi derler; yukālu: حَبْرُ الْجُرْحِ حَبْرًا أَيْنَكَيْسَ Ve Kisā'ī eyitti: Yara onulup eseri bākī kalmağa derler. Ve meserret bulmağa dahi derler, nitekim bu kelāmda vāki' olmuştur: "الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَعْطَى" "الْحَبْرُ demişler ki حَبْرٌ [ḥaber] me'hūzduz, 'Arabların حَبْرِي هَذَا الْأَمْرُ حَبْرًا kelāmından. Ve bā tahrik olunmuştur, aslında sākin iken.

الْحَبِيرُ [el-ḥibirr] (ḥā'nın ve bā'nın kesriyle ve rā'nın teşdīdiyle) Bir şehrin ismidir.

الْحَابُورُ [el-ḥabūr] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Feseka meclisine derler.

الْحَبَارَى [el-ḥubārā] (ḥā'nın zammıyla ve

āhirinde elif-i maksüre ile) Toy dedikleri kuş; müzekkere ve mü'ennese itlāk olunur, bunun vāhidi ve cem'i yeksāndır.

الْحُبَارِيَاتُ [el-ḥubāreyāt] Cem'i gelir, eger cem' etmek dilersen. Ve fi'l-meseli: "كُلُّ شَيْءٍ يُحِبُّ وَلَدَهُ حَتَّى الْحُبَارَى" Ve حُبَارَى [ḥubārā] ile mesel darb olunmağa bā'is حُبَارَى [ḥubārā] hamākatte mesel olduğuna binā'endir ya'nī حُبَارَى [ḥubārā] bu kadar hamākatle veledine meyl eder ve ona tayerān öğretir, sā'ir hayvānāt kanda kaldı. Ve bunun elifi te'nīs için değildir ve ilhāk için dahi değildir belki ism-i mezkūr elif-i mezbüre üzere binā olunmuştur, nefsi ke-limededen gibidir, munsarîf olmaz ne ta'rîf hālinde ve ne hod tenkîr hālinde ya'nī münevven olmaz ve lākin Cevherî'nin elif-i حُبَارَى [ḥubārā] te'nīs için değildir dediği 'akla ve nakle muhālifdir, ammā 'akle muhālefeti zīrā kelime-i mezbürenin lā-yansarîf isti'mālinde elif-i te'nīsten gayrı vech zāhir değildir. Ve ammā nakle muhālefeti zīrā Şerḥ-i Rađî'de حُبَارَى [ḥubārā]nın elifi elif-i te'nīs olduğuna tasrîh olunmuştur, bahs-i te'nīste, nazar oluna. Ve bunun tevfiği 'an-karîb gelir birkaç satrdan sonra inşā'allāhu ta'ālā.

الْحَبْرَبَر [el-ḥaberber] (ḥā'nın ve bā'nın fet-hiyle سَفَرَجَل [sefercel] vezni üzere) Bir kelimedir ki aslā bir nesne yok demek mahallinde isti'māl olunur; yukālu: مَا أَصَابَ مِنْهُ حَبْرَبَرًا وَلَا تَبْرَبَرًا وَلَا حَوْرَوْرًا أَيُّ مَا أَصَابَ مِنْهُ شَيْئًا وَيُقَالُ مَا فِي الذِّي تُحَدِّثُنَا بِهِ حَبْرَبَرٌ أَيُّ شَيْءٍ

[ح ب ت ر]

الْحَبْتَر [el-ḥabter] ('alā-vezni جَعْفَر [ca'fer]) Kasīrū'l-kāmet olan kimse, بُحْتَر [buḥtur] gibi bā'nın ve tā'nın zammeleriyle ki بُحْتَر [buḥtur] dahi kasīr demek olur.

[ح ب ج ر]

الْحَبْبَجْر [el-ḥibecr] (ḥā'nın kesri ve bā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kalın olan nesne, galīz ma'nāsına.

الْإِحْبِنَجَار [el-iḥbincār] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnu ve bā'nın dahi kezālik kesriyle) Gazabdan şişmek; yukālu: إِحْبِنَجَرُ أَيُّ انْتَفَخَ مِنَ الْغَضَبِ

[ح ب ك ر]

الْحَبْوَكِر [el-ḥabevker] ('alā-vezni السَّفَرَجَل [sefercel]) Şol kavmdir ki müsāfir olanlar onda azar. Ve

حَبْوَكِر [ḥabevker] Belāya dahi derler.

الْحَبْوَكِرَى [el-ḥabevkerā] (elif-i maksüre ile) Bi-ma'nāhu.

أُمُّ الْحَبْوَكِرَى [ummu'l-ḥabevkerā] (kezālik elif-i maksüre ile) 'Azīm belā demek olur. Ve 'azīm deveye dahi derler; yukālu: جَمَلٌ حَبْوَكِرَى Ve bunun elifi elif-i zā'idedir, kelime onun üzerine binā olunmuştur, te'nīs için değildir, zīrā mü'ennesinde حَبْوَكِرَاةٌ [ḥabevkerāt] derler. Ve her elif ki te'nīs için ola ona hā-i te'nīs dāhil olmak sahīh olmaz. Ve bunun elifi elif-i ilhāk dahi değildir, zīrā usūlden bunun misāli yoktur, tā ki ona ilhāk oluna. Bu zikr olunandan fehm olunan budur ki حُبَارَى [ḥubārā]da dahi حُبَارَاةٌ [ḥubārāt] geldiğine binā'en elif-i te'nīs değildir demiş ola ve lākin Rađî'den nakl olunana muhālif olur, nitekim mürūr etti, meger ki ehl-i lügat hakikat-i kelimeye ve cevāhir-i hurūfa nazar eder, ehl-i nahv sūret-i kelimeye nazar eder diye tevfiḳ oluna.

[ح ت ر]

الْحَبْر [el-ḥitr] (ḥā'nın kesriyle ve tā'nın sükūnuyla) Az bahşīş, 'atiyye-i yesīre

ma'nāsına.

الْحَتْرُ [el-ḥatr] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Masdar, az bahşiş etmek ma'nāsına; tekūlu: **حَتْرَتْ لَهُ شَيْئًا أَحْتِرَ حَتْرًا مِّنَ** الباب الثاني Ve

حَتْرُ [ḥatr] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Hayme etekleri yerden yukarı oldukça bir perde asmak; yukālu: **حَتْرَتْ الْبَيْتَ حَتْرًا وَذَلِكَ** Ve **إِذَا ارْتَفَعَ أَشْفَلُ الْحَبَاءِ عَنِ الْأَرْضِ فَوَصَلَتْ بِهِ سِتْرًا** Ve **حَتْرُ** [ḥatr] Bir nesne tatmağa dahi derler; yukālu: **مَا حَتْرَتْ الْيَوْمَ شَيْئًا أَيَّ مَا دَفْتُ**

الْإِحْتَارُ [el-iḥtār] (hemzenin kesriyle ve ḥā'nın sükūnuyla) Kezālik az vermek. Aşmaī eyitti: Kaçan ki **أَقْلَّ** [eḳalle] ve **أَحْتَرَّ** [aḥtere] deseler hemz ile derler. Ve

إِحْتَارٌ [iḥtār] **عَقَدَ** [ʿakd]i ya'nī düğümü muhkem etmek.

الْحِتَارُ [el-ḥitār] (ḥā'nın kesriyle) Kulağın dā'iresi ve her nesne ki bir nesneyi ihātā edip onu devr eyleye ona **حِتَارٌ** [ḥitār] derler, **كِفَافٌ** [kiḳāf] dedikleri gibi.

الْحُتْرُ [el-ḥutur] (zammeytle) **حِتَارٌ** [ḥitār] in cem'idir.

الْحُتْرَةُ [el-ḥutret] (ḥā'nın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Şol ziyāfettir ki binādan ötürü ola.

التَّحْتِيرُ [et-taḥtīr] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Zikr olan ziyāfeti ihdās etmek; yukālu: **حَتْرٌ لَنَا أَيُّ وَكِرٌ لَنَا** Ve **وَكِيرَةٌ** [vekiret] dahi binā için olan ziyāfettir.

الْحَتْرَةُ [el-ḥatret] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Bir kerre emmek, **رَضْعَةٌ** [raḍʿat] ma'nāsına. Ve bu makāmda sāhib-i **Şurāḥ**'ın **حُتْرَةٌ** [ḥutret] “yekbār şīr dāden” dediği münāsib değildir, zīrā Cevherī'nin **رَضْعَةٌ** [raḍʿat] demesine nazaran “yekbār mekīden” demek gerek idi, hem **حَتْرٌ** [ḥatr]

in ma'nā-yı aslīsine muvāfık olan i'tādır ve lākin **حَتْرٌ** [ḥatr] zevk ma'nāsına gelir.

[ح ث ر]

الْحَشْرُ [el-ḥaşer] (fethateynle) Göz kapağında sivilce çıkmak; yukālu: **حَشِرَتْ عَيْنُهُ يَحْتَرُ مِّنَ** الباب الرابع **إِذَا خَرَجَ فِيهَا حَبٌّ أَحْمَرٌ** Ve pekmez bitip dāne dāne olmak; yukālu: **حَشِرَ الدَّبْسُ** Ve bedende sivilce çıkmağa dahi derler; yukālu: **حَشِرَ الْجِلْدُ إِذَا بَشُرَ** Ve **بَشُرَ** [beşr] bā-i muvāhade ve şā-i müsellese ile sivilcedir.

الْحَوَاشِرُ [el-ḥavşeret] (ʿalā-vezni الصَّوْمَعَةِ [eş-şavmaʿat]) İnsanın zekerinin başıdır, sünnet yerine varınca, **حَشْفَةٌ** [ḥaşefet] ma'nāsına.

الْحَوَاشِيرُ [el-ḥavāşir] (ḥā'nın fethi ve şā'nın kesriyle) ʿAbdulḳays kabilesinden bir cemāʿat.

الْحُشَارَةُ [el-ḥuşāret] (ḥā'nın zammıyla) Saman ufağı, hurde-i gāḥ ma'nāsına. Ve bu **حُشَاةٌ** [ḥuşālet]te lügattır. **حُشَاةٌ** [ḥuşālet] ḥā-i mühmelenin zammıyla kezālik bir nesnenin hurdesine ve yaramazına derler.

الْإِحْشَارُ [el-iḥşār] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Hurmā ağacının meyvesi, kemālin bulmadan kabı yarılıp dānesi, **حَشْرَاتٌ** [ḥaşerāt] gibi olmak, henüz berk olmazdan evvel; yukālu: **أَحْتَرُ النَّخْلُ إِذَا تَشَقَّقَ** **طَلَعُهُ وَكَانَ حَبُّهُ كَالْحَشْرَاتِ الصِّغَارِ قَبْلَ أَنْ يَصِيرَ حَصَلًا** Ve **حَشْرَاتٌ** [ḥaşerāt] Gözde çıkan habbelere derler, ke-mā merre ānifen. Ve **حَصْلٌ** [ḥaşl] ḥā ile ve şād'la ki mühmeleteydir hurmāya derler koruk olmazdan evvel.

[ح ج ر]

الْحَجَرُ [el-ḥacer] (fethateynle) Taş.

الْأَحْجَارُ [el-aḥcār] (hemzenin fethiyle) Cem'-i killeti.

الْحِجَارُ [el-ḥicār] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْحِجَارَةُ [el-ḥicāret] (ḥā'nın kesriyle) Kezālik bunların ikisi dahi cem^c-i kesrettir; ke-kavlike: جَمَلٌ وَجَمَالَةٌ وَذَكَرٌ وَذَكَارَةٌ Fa'al vezni bu sīga üzere cem^c olunmak nādirdir. Ve

حَجَرٌ [Ḥacer] İsm-i recül dahi olur, bundandır: Evs b. Ḥacer ki şu'arā-yı 'Arabdandır.

الْحَجْرَانِ [el-ḥacerān] Altın ve gümüştür, ذَهَبٌ [zeheb] ve فِضَّةٌ [fiḍḍat] ma'nāsına.

الْحَجْرُ [el-ḥacr] (ḥā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Tasarruftan men^c etmek; ve minhu kavluke: حَجَرَ عَلَيْهِ الْقَاضِي يَحْجُرُ حَجْرًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَبَابُهُ قَطَعَ Ve *Muḥṭār-ı Şihāh*'ta dediği saḥīh değildir. Ve

حَجْرٌ [Ḥacr] Yemāme kasabasının adıdır; müzekker ve mü'ennes isti'māl olunur. Ve

حَجْرٌ [ḥacr] İnsānın kucağı, kenār-ı merdüm ma'nāsına; kesriyle dahi lügattir. Ve

حَجْرٌ [ḥacr] Harām ma'nāsına da gelir ve lākin kesr efsahtır. Ve Bārī ta'ālānın ﴿وَحَرَّتْ حِجْرٌ﴾ (الأنعام 138) ve يَقُولُ الْمُشْرِكُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِذَا رَأَوْا مَلَيْكَةً (الفرقان 22) buyurduğu **حَجْرًا مَحْجُورًا** (الفرقان 22) kavli şerīfi ki "حَرَامًا مَحْرُومًا" ma'nāsınadır, fethle ve kesrle kırā'at olunmuştur. Ve "حَجْرًا مَحْجُورًا" dediklerinin aslı budur ki onlar dünyāda havf ettikleri kimseye "فِي الشَّهْرِ الْحَرَامِ" derlerdi eşhūr-i hürümde mukātele olmadığına binā'en, āhirinde dahi böyle demekle nef'i olur sanırlardı.

الْحَجْرَةُ [el-ḥacret] (ḥā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Nāhiye-i dār. Ve fi'l-meseli: "يَبُوضُ حَجْرَةٌ وَيَزْنَعِي وَسَطًا" [Ve] رُبُوضٌ [rubūḍ] rā-i mühmele ve ḡād-ı mu'ceme ile çöküp oturmağa derler, ya'nī etrafta yatar ve lākin ortada otlar.

الْحَجْرُ [el-ḥacr] (ḥā'nın fethi ve cīm'in

sükūnuyla) ve

الْحَجَرَاتُ [el-ḥacerāt] (fethateynle) حَجْرَةٌ [ḥacret]in cem^ci, nāhiyeler ma'nāsına, جَمْرَةٌ [cemret] ve جَمْرَاتٌ [cemerāt] gibi. Ve

حَجْرَةٌ [ḥacret] Māl ve menāl ma'nāsına da gelir. Kaçan bir kimsenin mālı çok olsa "قَدْ انْتَشَرَتْ حَجْرَتُهُ" derler.

الْحُجْرُ [el-ḥucr] (ḥā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Def^c ma'nāsına. Tā'ife-i 'Arab bir nesneyi kerīh görseler, حُجْرًا لَهُ derler; ey: دُعَاً ki o kerīh gördükleri emrden isti'āze olur. Ve

حُجْرٌ [Ḥucr] Kezālik ricālden bir kimsenin adıdır ki o Ḥucr el-Kindī'dir ki Ākīlu'l-Murār'la mülakkabdır. Ve Ḥucr b. 'Īsā'nın dahi adıdır ki o el-Edīr demekle mülakkabdır. Ve bunda zamm-ı 'ayn dahi cā'izdir: عُسْرٌ [ʿusr]le عُسْرٌ [ʿusur] gibi. Ve

حُجْرٌ [ḥucr] Harāma dahi itlāk olunur.

الْحُجْرَةُ [el-ḥucret] (ḥā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Deve ağılına derler. Ve حُجْرَةُ الدَّارِ [ḥucretu'd-dār] bundan me'hūzdur.

الْإِحْتِجَارُ [el-iḥticār] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) حُجْرَةٌ [ḥucret] edinmek; yukālu: اِحْتَجَرْتُ حُجْرَةً أَيْ اتَّخَذْتُهَا

الْحُجْرُ [el-ḥucer] (ḥā'nın zammı ve cīm'in fethiyle) حُجْرَةٌ [ḥucret]in cem^ci, غُرْفَةٌ [ḡurfet] ile غُرْفٌ [ḡurf] gibi.

الْحِجْرُ [el-ḥicr] (ḥā'nın kesriyle ve cīm'in sükūnuyla) İnsānın kucağı, kenār-ı merdüm ma'nāsına, nitekim mürūr etti. Ve

حِجْرٌ [Ḥicr] Ka'be, verā-i Ḥaṭīm'in müştehil olduğu yere dahi derler ki beyt-i şerīftendir, şimāli cānibindedir. Ve her nesne ki duvar kılına ona حِجْرٌ [ḥicr] derler. Ve

حَجْرٌ [Ḥicr] Nāhiye-i Şām'da Vādi'l-Ḳurā kurbünde menāzil-i Şemūd'a dahi derler. Kālālāhu tebāreke ve ta'ālā: ﴿كَذَّبَ أَصْحَابُ﴾ (الحجر 80) Ve الحَجْرِ الْمُرْسَلِينَ ﴿﴾

حِجْرٌ [ḥicr] Mü'ennes olan ata dahi itlāk olunur.

أَلْحَاجِرُ [el-ḥācir] ve

أَلْحَاجُورُ [el-ḥācūr] (‘alā-vezni الكَافُورُ [el-kāfūr]) Şol dere kenārıdır ki suyu imsāk edip yabana akmağa komaya; pes bu fā'ül olur, حُجْرٌ [ḥucr]den ki men' ma'nāsınadır.

أَلْحُجْرَانُ [el-ḥucrān] (ḥā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) حَاجِرٌ [ḥācir]in cem'idir, حَائِرٌ [ḥā'ir]in cem'i حُورَانٌ [ḥūrān] ve شَابٌ [şābb]ın شُبَّانٌ [şubbān] geldiği gibi. Ve حَائِرٌ [ḥā'ir] ḥā-i mühmele ile su cem' olduğu yerdür.

أَلْمَحْجِرُ [el-maḥcir] (‘alā-vezni الْمَجْلِسُ [el-meclis]) Bāgçe, hadīka ma'nāsına. Ve

مَحْجِرٌ [maḥcir] Kezālik nikābda göz görecek mikdārı deliklerdir ki diyār-ı Arabda nikāb bu vech üzere olur.

أَلْمَحْجِرُ [el-maḥcer] (mīm'in ve cīm'in fetihiyle) Karyenin etrāfı; ve minhu: مَحَاجِرٌ مَعَاجِرُ Ya'nī Yemen beglerinin koruları ki her birinin bir mikdār korusu var idi, kendiye maḥsūs ona gayrılar dahl etmezdi. Ve أَقْيَالٌ [aқыāl] قَيْلٌ [qayl]in cem'idir, kāf'la ve yā-yı müsennātla, emir ma'nāsına. Ve

مَحْجِرٌ [maḥcer] Kezālik حِجْرٌ [ḥicr]e dahi derler; ḥā'nın kesriyle harām ma'nāsına.

أَلْتَحْجِيرُ [et-taḥcīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Ay ağıla girmek; yukālu: حَجَّرَ الْقَمْرُ إِذَا اسْتَدَارَ بِحَطِّ ذَقِيقِ وَكَذَلِكَ إِذَا صَارَتْ حَوْلَهُ دَارَةٌ فِي الْعُغَيْمِ Ve devenin gözü etrāfına müdevver dāg vurmağa dahi derler.

مُحْجِرٌ [Muḥaccer] (mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve teşdidiyle) Bir mevzi'in ismidir. Aşmaḥ kesri-i cīm'le, gayrılar feth-i cīm'le rivāyet etmişlerdir.

أَلْحَجَّارُ [el-Ḥaccār] (ḥā'nın fethi ve cīm'in teşdidiyle) Bir recülün ismidir, Bekr b. Vā'il cemā'atinden.

أَلْحَنْجِرَةُ [el-ḥanceret] (ḥā'nın ve cīm'in fethleriyle ve mā-beynde nūn'nu sükūnuyla) ve

أَلْحُنْجُورُ [el-ḥuncūr] (ḥā'nın ve cīm'in zammeleriyle) Boğaz, حُلُقُومٌ [ḥulqūm] ma'nāsına, nūn ziyāde etmekle.

[ح در]

أَلْحَادِرُ [el-ḥādir] (dāl'ın kesriyle) Erlerden dernekli olup ictimā'ı a'zāsı olan kimse. Ve

حَادِرٌ [ḥādir] Etrāfında eti dolu olan göz; yukālu: نَاقَةٌ حَادِرَةٌ الْعَيْنَيْنِ إِذَا امْتَلَأَتَا

أَلْحَادِرُ [el-ḥādir] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) A'zāsı müctemī'ü'l-halk olan kimse; yukālu: حَدَرٌ يَحْدُرُ حَدَرًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ Ve

حَدَرٌ [ḥādir] Gemi[yi] engine salmağa dahi derler; yukālu: حَدَرْتُ السَّفِينَةَ أَخْدُرُهَا حَدَرًا مِنْ إِفْعَالٍ [if'āl]den gelmez, ya'nī حَدَرْتُ السَّفِينَةَ denmez. Ve yıl kıtlık olup bir kimsenin hāli tenezzülde olmağa dahi derler; yukālu: حَدَرْتُهُمْ السَّنَةُ أَيَّ حَطَّطْتُهُمْ وَجَاءَتْ بِهِمْ حُدُورًا يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى Ve

حَدَرٌ [ḥādir] Sür'at etmeğe dahi derler; yukālu: حَدَرَ فِي قِرَاءَتِهِ يَحْدُرُ حَدَرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

أَلْحَادِرَةُ [el-ḥādirat] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Etrāfında eti dolu olup müctemī'ü'l-lahm olan göz.

الْحَدْرَةُ [el-ḥudret] (ḥā'nın zammıyla ve dāl'ın sükūnuyla) Ondan kırka varınca olan deve, صِرْمَةٌ [şirmet] gibi. Sāhib-i Şurāḥ otuza varınca demiş.

الْحَادُورُ [el-ḥādūr] (ʿalā-vezni الْكَافُورُ [el-kāfūr]) Küpe ki kulağa takarlar.

الْحَدَرُ [el-ḥader] (fethateynle) Yerin çukuru ve iniş olan yanı, صَبَبٌ [şabeb] gibi veznen ve maʿnen.

الْحَادُورُ [el-ḥādūr] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın zammıyla) هَبُوطٌ [hebūt] gibidir veznen ve maʿnen. Ve هَبُوطٌ [hebūt] o mekândır ki ondan aşağı inersin.

الْحُدُورُ [el-ḥudūr] (zameteynle) Aşağı inmek. Ve

حُدُورٌ [ḥudūr] Şişmeğe dahi derler; yukālu: حَدَرَ جِلْدَ الرَّجُلِ يَحْدُرُ حُدُورًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ أَي تَوَرَّمَ

الْإِحْدَارُ [el-iḥdār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yerinden ayırmak; yukālu: أَحْدَرَ أَخْدَرَ Ve bezin etrafında olan saçakların bükmek, nitekim perdelerin ve kilimlerin saçakların bükerekler.

الْحَدُورَةُ [el-ḥādūret] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın zammıyla) İctimāʿ ve kesret; yukālu: حَيٌّ دُو حُدُورَةٍ أَي دُو اجْتِمَاعٍ وَكَثْرَةٍ

الْإِحْدَارُ [el-iḥidār] (hemzenin kesriyle) Aşağı inmek, إِنْهَابٌ [inhibāt] maʿnāsına; tekūlu: إِحْدَرْتُ إِلَى الْبَصْرَةِ

الْمُنْحَدَرُ [el-munḥader] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Mevzi-i inhidār.

التَّحْدُرُ [et-teḥaddur] (ʿalā-vezni التَّكْرُمُ [et-tekerrum]) Göz yaşı aşağı inmek.

الْحُنْدُرُ [el-ḥundur] (ḥā'nın zammı ve nūn'un sükūnu ve dāl'ın kezālik zammıyla) Göz karası, hadeka-i basar maʿnāsına.

الْحُنْدُورَةُ [el-ḥundūret] (ḥā'nın ve dāl'ın

zammı ve mā-beynde nūn'un sükūyla) Bi-maʿnāhu; yukālu: هُوَ عَلَى حُنْدُرٍ عَيْنِهِ وَعَلَى حُنْدُورَةٍ كَاظِمًا ONA BUGZ ETMEĞİN ONU SAKİL GÖRÜP NAZAR ETMEĞE KĀDIR OLMASI.

الْحِنْدِيرَةُ [el-ḥindīret] (ḥā'nın kesriyle ve nūn'un sükūnu ve dāl'ın kesriyle) Kezālik göz karası. Ferrā eyitti: جَعَلْتُهُ عَلَى حِنْدِيرَةٍ عَيْنِي وَحُنْدُورَةٍ عَيْنِي derler kaçan onu nazār-gāh edinip gözün ondan ayırmasa.

حَدْرَاءُ [Ḥadrāʾ] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Bir ʿavretin ismidir.

الْحَيْدَرَةُ [el-ḥayderet] (ḥā'nın ve dāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Arslan ki yırtıcı cānverlerdendir. Ve

حَيْدَرَةٌ [Ḥayderet] Emīrū'l-mü'minīn ʿAlī'nin kerremallāhu vechehu vālidesi ibtidā taʿyīn ettiği ismidir, nitekim buyurmuştur: "أَنَا الَّذِي سَمَّيْتَنِي أُمِّي حَيْدَرَةً" Zīrā hīn-i vilādetinde atası Ebū Ṭālib gāʾibken vālidesi ki Fāṭima bint Esed'dir, babası ismini komuştu; kaçan ki Ebū Ṭālib hāzır oldu, esed ismin kerīh görüp ʿAlī diye ism taʿyīn etti.

[ح د ر ب]

الْحِدْبَارُ [el-ḥidbār] (ḥā'nın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Şol zebūn nāka ki arıklığından eti kurumuş olup sağrısında olan uca kemikleri çıkagelmiş ola.

الْحِدْبِيرُ [el-ḥidbīr] (ḥā'nın kesriyle ve dāl'ın sükūnu ve bā'nın kezālik kesriyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: نَاقَةٌ حِدْبَارٌ وَحِدْبِيرٌ

الْحَدَابِيرُ [el-ḥadābīr] (ḥā'nın fethiyle ve bā'nın kesri ve meddiyle) Cemʿi, arık nākalar maʿnāsına; yukālu: نُوَقُّ حَدَابِيرٌ

[ح ذ ر]

الْحِزْرُ [el-ḥizr] (ḥā'nın kesri ve zāl'ın

sükünüyla) ve

الْحَذَرُ [el-ḥazer] (fethateynle) Sakınmak, **تَحَذَّرُ** [teḥazzur] ma'nāsına; yukālu: **حَذَرْتُ** الشَّيْءَ أَحَذَرُهُ حَذْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْحَذِيرُ [el-ḥazir] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın kesriyle) İhtirāz edici kimse, mütebbih ma'nāsına.

الْحَذْرُ [el-ḥazr] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın sükünüyla) Bi-ma'nāhu.

الْحَذْرُورَةُ [el-ḥazrūret] Cem'i.

الْحَذَارَى [el-ḥazārā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Kezālik cem'i. Ve

حَذَارَى [ḥazārā] **حِذْرِيَّة** [ḥizriyet]in dahi cem'i gelir. Ve **حِذْرِيَّة** [ḥizriyet] tefsiri 'an- karīb gelir inşā'allāhu ta'ālā. Ve

حَذِرٌ [ḥazir] Ba'zı eş'arda müte'addī isti'māl olundukta Sıbeveyhi bu cümle nevādiridir demiştir, zīrā şol na'ci kıl [fa'il] vezni üzere ola o mef'üle ta'diye etmez.

التَّحْذِيرُ [et-tahzīr] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et- tekrim]) Korkutmak, tahvīf ma'nāsına. Ve

الْحِجْدَارُ [el-ḥizār] (ḥā'nın kesriyle) مُحَادَرَةٌ [muḥāzeret] ma'nāsındır ki **حَذَرٌ** [ḥazer] edişme demek olur.

إِبْنُ أَحْذَارٍ [ibnu aḥzār] (hemzenin fethiyle) 'Akıl ve zīrek, **إِبْنُ حَزْمٍ** [ibnu ḥazm] ve **إِبْنُ حَذَرٍ** [ibnu ḥazer] ma'nāsına.

حَذَارٍ [ḥazāri] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri üzere bināsıyla **قَطَامٍ** [qaṭāmi] gibi) ma'nāsındır.

الْمَحْذُورَةُ [el-maḥzūret] Hazir, zātu havf ma'nāsına.

الْحَذْرُ [el-ḥazur] (ḥā'nın fethi ve zāl'ın zammıyla) Korkucu kimse. Ve kuri'e kavluhu ta'ālā: ﴿وَأِنَّا لَجَمِيعٌ حَادِرُونَ﴾ (الشعراء)

56) Ve Aḥfeş eyitti: İşbu āyet-i kerīmede vāki' olan **حَادِرُونَ** [ḥāzirūne] **مُتَأَهِّبُونَ** [mute'ehhibūne] ma'nāsındır, hāzir olucu ve yaraklanıcı ma'nāsına. Ve **حَادِرُونَ** [ḥazirūn] **حَاتِفُونَ** demektir, nitekim el-ān mürūr etti.

الْحِذْرِيَّةُ [el-ḥizriyet] ḥā'nın kesri ve zāl'ın sükünü ve yā'nın tahfifiyle **فِغْلِيَّةٌ** [fi'liyet] vezni üzere) Bir kıt'a berk yer ki cem'i **حَذَارَى** [ḥazārā] gelir nitekim mürūr etti. Ve Benī Suleym kabilesinin iki harresinin birine **حِذْرِيَّة** [ḥizriyet] derler. Ve bunun vechi budur ki **حَرَّةٌ** [ḥarret] ḥā-i mühme- lenin fethi ve rā'nın teşdidiyle taşlı yere derler ve Benī Suleym'in iki cānibi taşlı olmağın birine **حِذْرِيَّة** [ḥizriyet] derler berk olduğuna binā'en. Ve

حِذْرِيَّة [ḥizriyet] Horozun ensesi tüyüne dahi derler; yukālu: **نَفْسُ الدِّبِكِ حِذْرِيَّتُهُ أَيُّ** نَفْسُ الدِّبِكِ حِذْرِيَّتُهُ أَيُّ عَفْرِيَّتُهُ Ya'nī "Cenk hīninde horoz boynu tüyünü ürperti." Ve **عَفْرِيَّة** [ifriyet] 'ayn-ı mühmele ile ve yā-i muhaffefe ile boyun tüyüdür gerek horozda olsun gerek arslan- da olsun.

الْحِذْرِيَّانُ [el-ḥizriyān] (ḥā'nın kesri ve zāl'ın sükünü ve rā'nın kesri ve yā'nın tahfifiyle) Ziyāde havf-nāk olan kimse.

أَبُو مَحْذُورَةَ [Ebū Maḥzūret] Evs b. Mī'yer'in ismidir ki Resūlün mü'ezzini idi, sallallāhu 'aleyhi ve sellem.

[ح ذ ف ر]

الْحَذَافِيرُ [el-ḥazāfir] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Bir şey'in yukarıları ve çevre yanları; yukālu: **أَعْطَاهُ الدُّنْيَا بِحَذَافِيرِهَا أَيُّ بِأَسْرِهَا**

الْحِذْفَارُ [el-ḥizfār] (ḥā'nın kesriyle) **حِذَافِيرُ** [ḥazāfir]in vāhidi.

[ح ر ا]

الْحَرُّ [el-ḥarr] (ḥā'nın fethiyle) Issı ki بَرْدٌ [berd]in mukābilidir, soğuk ma'nāsına.

الْحَرَارَةُ [el-ḥarāret] (ḥā'nın fethiyle) Issılık, بُرُودَةٌ [burūdet]in mukābilidir.

الْحَرَّةُ [el-ḥarret] (ḥā'nın fethiyle) Şol yerdir ki kara taşları çok ola ve onda taşlar ateşte yanmış gibi pārelenmeğe yüz tutmuş ola. Ve susuzluk ma'nāsına da gelir, عَطَشٌ [ʿaṭaş] gibi.

الْحِرَارُ [el-ḥirār] (ḥā'nın kesriyle) Cem'î. Ve

الْحَرَاتُ [el-ḥarrāt] (ḥā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Kezālik cem'î. Ve

الْحَرُونَ [el-ḥarrūn] (ḥā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Vāv ile nūn ile cem' etmişlerdir, أَرْدُونَ [araḍūn]u cem' ettikleri gibi. Ve

الْأَحْرُونَ [el-eḥarrūn] (hemzenin ve ḥā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) حَرَّةٌ [ḥarret]in cem'idir, lākin cem'-i cem' olur, zīrā bu hakīkatte حَرَّةٌ [ḥarret]in cem'î olur, cem'-i killet sīgası üzere. Ve

حَرِّيٌّ [Ḥarriyy] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) A'lām-ı ricāldendir, Nehşel b. Ḥarrī ma'rūftur. Ve

حَرِّيٌّ [ḥarriyy] Şol deveye derler ki حَرَّةٌ [ḥarret]te ya'nī kara taşlı yerde ra'ıy olunur. Ve

الْحِرَّةُ [el-ḥirret] (ḥā'nın kesriyle) Susuzluk, عَطَشٌ [ʿaṭaş] ma'nāsına; ve minhu kavluhum: “أَشَدُّ الْعَطَشِ حِرَّةٌ عَلَى قِرَّةٍ” Ya'nī “Susuzluğun eşeddi soğuk günde olan susuzluktur.” Ve حِرَّةٌ [ḥirret]in ḥā'sını meksūr ettikleri قِرَّةٌ [kırret]ten ötürüdür, ya'nī قِرَّةٌ [kırret]in kāf'ı meksūr olmağıdır.

الْحَرَّانُ [el-ḥarrān] (ḥā'nın fethiyle) Susuz, عَطَشَانٌ [ʿaṭşān] gibi veznen ve ma'nen.

الْحَرَّى [el-ḥarrā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasriyle) Mü'ennesi, عَطَشَى [ʿaṭşā] gibi.

الْحِرَارُ [el-ḥirār] (ḥā'nın kesriyle) Cem'î, عِطَاشٌ [ʿiṭāş] gibi.

حَرَّانٌ [Ḥarrān] (ḥā'nın fethiyle) Cezīre'de bir şehrin adıdır, eger bunun vezni فَعْلَانٌ [fa'lan] olursa ya'nī āhirinde nūn zā'id olur ise bu bābdan olur ve eger zā'id olmaz ise vezni فَعَالٌ [fa'āl] olup bāb-ı nūn'dan olur.

الْحُرُّ [el-ḥurr] (ḥā'nın zammıyla) عَبْدٌ [ʿabd]in mukābilidir, āzād ma'nāsınadır. Ve

حُرٌّ [ḥurr] Vasat ma'nāsına dahi gelir; yukālu: حُرُّ الرُّمْلِ وَحُرُّ الدَّارِ Kum ortası ve ev ortası demek mahallinde. Ve

حُرٌّ [ḥurr] Yüzde yumru olup taşra duran yere dahi derler, yanak ma'nāsına; yukālu: لَطَمَهُ عَلَى حُرِّ وَجْهِهِ Ve لَطَمٌ [laṭm] tabanca ile vurmağa derler. Ve

حُرٌّ [Ḥurr] Ḥavāric tā'ifesinden olan kimseye dahi derler Ferrā rivāyetinde; yukālu: حُرُورِيٌّ Ve رَجُلٌ حُرٌّ أَيْ بَيْنَ الْحُرُورِيَّةِ in tefsīri gelir inşā'allāhu ta'ālā.

الْحُرَّانُ [el-Ḥurrān] (ḥā'nın zammıyla) Tesniyedir, murād Ḥurr ile kardeşi Ubeyy'dir, hemzenin zammıyla ve bā'nın teşdidiyledir, sīga-i taşgīr üzere. Ve

حُرٌّ [ḥurr] Güvercin yavrusuna dahi derler, فَرْخٌ حَمَامٍ ma'nāsına. Ve āhū yavrusuna dahi derler, وَكُدُّ طَبِيَّةٍ ma'nāsına. Ve yılan yavrusuna dahi derler, وَكُدُّ حَيَّةٍ ma'nāsına. Ve

سَاقُ حُرٍّ [sāku ḥurr] Kumrunun erkeğine. Ve

أَحْرَارُ الْبُقُولِ [aḥrāru'l-buḳūl] Pişmeden yenen nebātāta dahi derler. Ve bu makāmda sāhib-i *Muhezzeb*'in حُرُّ الْبُقُولِ “terei ki bituvān hord çi puhte ve çi hām” dediği nev'-i muhālefetten hālī değıldir. Ve

حُرٌّ [ḥurr] Güzel ma'nāsına dahi gelir;

yukālu: مَا هَذَا مِنْكَ بِحُرٍّ أَنِّي بِحَسَنِ وَلَا جَمِيلٍ Ve hālis ma'nāsına da gelir; yukālu: طِبْنٌ حُرٌّ أَنِّي لَا رَمْلٌ فِيهِ

الْحُرَّةُ [el-ḥurret] Zıddu أمة [emet]. حُرٌّ [ḥurr] un mü'ennesidir. Ve

حُرَّةٌ [ḥurret] Kerīme ma'nāsına da gelir; yukālu: نَاقَةٌ حُرَّةٌ وَسَحَابَةٌ حُرَّةٌ أَيْ كَثِيرَةٌ اللَّبْنِ وَكَثِيرٌ الْمَطَرِ Ve

حُرَّةٌ الذَّفْرِيُّ [ḥurretu'z-zifrā] (zāl-ı mu'cemenin kesri ve elifin kasrıyla) Küpe değdiği yerin ismidir, binā-güş ma'nāsına.

الْحَرَارِيُّ [el-ḥarārī] (ḥā'nın fethiyle) حُرَّةٌ [ḥurret]in cem'i.

لَيْلَةٌ حُرَّةٌ [leyletu ḥurret] Bekāret izāle olunmayan geceye derler ke-mā fī kavlihim: بَاتَتْ فَلَانٌ بَلَيْلَةً حُرَّةً إِذَا لَمْ يَقْدِرْ بَعْلُهَا عَلَى افْتِضَاضِهَا Ve فَضٌّ [faḍḍ] fā' ile ve dād-ı mu'ceme ile mühr bozmağa derler. Ve izāle-i bekāret olunan geceye لَيْلَةُ الشَّيْبَاءِ derler.

الْحَرِيرَةُ [el-ḥarīret] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) حَرِيرَةٌ [ḥarīret]ün vāhididir, ipek ve ipekten olan kumaş. Ve

حَرِيرَةٌ [ḥarīret] Şol aşā derler ki un ile ve sütle pişmiş ola.

الْحَرِيرُ [el-ḥarīr] İpek ve ipekten olan kumaş. Ve

حَرِيرَةٌ [ḥarīret] Harāretli olan kimse, gerek gazab harāreti olsun, gerek gayrı harāret olsun.

الْحَرُورَةُ [el-ḥarūret] (ḥā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Harāret ma'nāsına; yukālu: إِنِّي لِأَجِدَ لِهَذَا الطَّعَامِ حَرُورَةً فِي فَمِي أَيْ حَرَاةً وَلَذَعًا ve لَذَعٌ [lezʿ] zāl-ı mu'ceme ve ʿayn-ı mühmele ile yakmak ma'nāsına.

الْحَرُورَاءُ [el-Ḥarūrā'] (ḥā'nın fethi ve rā'nın zammı ve elifin meddiyle) Bir mevzi'in ismidir.

الْحَرُورِيَّةُ [el-Ḥarūriyyet] (ḥā'nın fethi ve rā'nın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Ḥavāriciden bir tā'ifedir ki evvel ictimā'ları o mevzi'de olmuştur.

الْحَرُورِيُّ [el-Ḥarūriyy] (kezālik ḥā'nın fethiyle) حَرُورِيَّةٌ [ḥarūriyyet] tā'ifesinden olması āşikāre olan kimse.

الْحَرُورُ [el-ḥārūr] (ḥā'nın fethiyle) Şol ıssı yeldir ki gece ile eser sām yeli gibidir, nihāyet şm gündüz esene derler. Ve Ebū ʿUbeyde eyitti: حَرُورٌ [ḥarūr] ekserī gece ile eser ve gāh olur ki gündüz dahi ekser ve سَمُومٌ [semūm] ekser gündüz eser ve gāh olur ki gece ile eser.

الْحَرَارُ [el-ḥarār] (ḥā'nın fethiyle) Kul āzād olmak; yukālu: حَرَّ الْعَبْدُ يَحْرُ حَرَارًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْحُرِّيَّةُ [el-ḥurriyyet] (ḥā'nın zammı ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) رَقَبَةٌ [reḳabet]in mukābilidir ve lākin bāb-ı mezkūrun masdarı حُرِّيَّةٌ [ḥurriyyet] gelse حُرِّيَّةٌ [ḥurriyyet]-i asliyye ile hür oldu demek murād olur; yukālu: حَرَّ الرَّجُلُ يَحْرُ حُرِّيَّةً Ve eger حُرَّةٌ [ḥarret] gelse ḥā'nın fethi ile susuzluk ma'nāsına gelir; yukālu: حَرَّ الرَّجُلُ يَحْرُ حُرَّةً أَيْ عَطَشٌ Bu zikr olunan umūr-ı selāse bāb-ı rābi'den gelir. Ve ammā حُرٌّ [ḥarr]-ı nehārda ef'āl birkaç bābdan gelir, bāb-ı rābi'den ve bāb-ı sānīden ve bāb-ı evvelden gelir; tekūlu: حَرَرْتُ يَا يَوْمَ فَأَنْتَ تَحْرُ وَتَحْرُ وَتَحْرُ حَرًا وَحَرَاةً وَحَرُورًا

الْإِحْرَارُ [el-iḥrār] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan ma'nāda lügattır, Kisā'ī rivāyetinde. Ve

إِحْرَارٌ [iḥrār] Bir kimsenin develeri susuz olmağa dahi derler; yukālu: أَحْرَّ الرَّجُلُ فَهُوَ مُجِرٌّ أَيْ صَارَتْ إِبِلُهُ حَرَارًا عَطَاشًا

المُحْرُ [el-muħirr] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Develeri susuz olan kimse.

التَّحْرِيرُ [et-taħrīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Sūret-i kitābeti nakş etmek. Ve kul āzād etmeğe dahi derler. Ve veledi Ĥudāy ta‘ālānın hizmetine tahsīs ve ta‘yīn etmeğe dahi derler, beytullāha hizmet etmek ve mescide hizmet etmek gibi.

الْإِسْتِحْرَارُ [el-istiħrār] Bir nesne müştedd olmak; yukālu: **إِسْتَحْرَ الْقَتْلَ وَحَرَ بِمَعْنَى**

[ح ز ر]

الْحَزْرُ [el-ħazr] (hā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi oranlayıp takdīr etmek; yukālu: **حَزَرْتُ الشَّيْءَ أَحْزَرُهُ وَأَحْزَرُهُ مِنْ** البابِ الثَّانِي وَالْأَوَّلِ

الْحَازِرُ [el-ħāzīr] (zā'nın kesriyle) Takdīr edici kimse. Ve ekşi yoğurda dahi derler; yukālu: **حَزَرَ اللَّبَنُ وَالْبَيْدُ أَي حَمَصَ**

الْحَزْرَةُ [el-ħazret] (hā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Üründülenmiş; yukālu: **هَذِهِ هَذَا حَزْرَةٌ نَفْسِي** ve yukālu: **وَحَيْثُ مَا عِنْدِي**

الْحَزْرَاتُ [el-ħazerāt] (fethateynle) Cem'î. Ve fi'l-hadisi: **لَا تَأْخُذْ مِنْ حَزْرَاتِ أَنْفِسِ النَّاسِ** “Ya‘nī “Zekāt mālından muhtār ve güzīde olanlarından alman.”

الْحَزَاوِيرُ [el-ħazāvīr] (hā'nın fethiyle ve vāv'ın kesriyle) Küçük tepecikler.

الْحَزْوَرَةُ [el-ħazveret] (hā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Vāhidi.

الْحَزْوَرُ [el-ħazver] (kezālik hā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Şol oğlandır ki a‘zāsına şiddet ve kuvvet gelmeye ve hālā hizmet üzere ola. Ve Ya‘qūb eyitti: Şol oğlandır ki kemāle erişip hizmete yaraya ve lākin henüz hizmet etmemiş ola.

الْحَزْوَرُ [el-ħazevver] (fethateynle ve vāv'ın teşdidiyle) Bi-ma‘nāhu.

الْحَزَاوِيرَةُ [el-ħazāvīret] (hā'nın fethi ve vāv'ın kesriyle) Cem'î.

حَزِيرَانُ [ħazīrān] (hā'nın fethi ve zā'nın kesriyle) Rūm aylarından şol ayın ismidir ki temmūzun önündedir.

[ح س ر]

الْحَسْرُ [el-ħasr] (hā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Açmak, keşf ma‘nāsına; yukālu: **حَسَرْتُ كَيْبِي عَنْ زِرَاعِي أَحْسِرُهُ حَسْرًا مِنْ** كَشَفْتُ البابِ الثَّانِي أَي كَشَفْتُ Ve yorulmak ma‘nāsına da gelir; **أَنَا حَسْرًا** gibi; yukālu: **يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى**

الْحَاسِرُ [el-ħāsīr] (sīn'in kesriyle) Şol kimsedir ki uğraşta cebesi ve tolgası olmaya.

الْإِنْحِسَارُ [el-inħisār] (hemzenin kesriyle) Açılmak, inkişāf ma‘nāsına.

الْمِحْسَرَةُ [el-miħseret] (mīm'in kesri ve sīn'in fethiyle) Süpürge, miknese ma‘nāsına.

الْحُسُورُ [el-ħusūr] (zammeteynle) Yorulup zebūn olmak; yukālu: **حَسَرَ الْبَعِيرُ يَحْسِرُ حُسُورًا** مِنْ البابِ الثَّانِي إِذَا أَعْيَا

الْإِسْتِحْسَارُ [el-istiħsār] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) ve

التَّحْسُرُ [et-teħassur] (‘alā-vezni التَّكْرُمُ [et-tekrurum] Kezālik ikisi dahi yorulmak ma‘nāsınadır.

الْإِحْسَارُ [el-iħsār] (hemzenin kesriyle) Yormak; yukālu: **أَحْسِرْتُهُ**

الْحَسِيرُ [el-ħasīr] Yorulan kimse. Ve mun-katı‘ olan nazara dahi derler. Ve

حَسِيرٌ [ħasīr] Mütehassir ma‘nāsına da gelir.

الْحَسْرَى [el-ħasrā] (hā'nın fethi ve sīn'in

sükünü ve elifin kasrıyla) حَسِيرٌ [ḥasīr] in cem'î, قَتِيلٌ [qatīl]le قَتْلَى [qatlā] gibi.

الْحُسُورُ [el-ḥusūr] (zammeteynle) Göz donmak; yukālu: حَسَرَ بَصْرَهُ يَحْسِرُ حُسُورًا مِنْ طُولِ الْمَدَى وَمَا الْبَابِ الثَّانِي أَيْ كَلَّ وَأَنْقَطَعَ نَظْرُهُ مِنْ طُولِ الْمَدَى وَوَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ Ve كَلَالٌ [kelāl] bir nesne 'amel-mānde olmak. Ve مَدَى [medā] fethateynle zamāna ve zamānın nihāyetine derler.

الْمَحْسُورُ [el-maḥsūr] (mīm'in fethiyle) Kezālik munkatı' olan nazar.

الْمَحْسِرُ [el-maḥsir] (mīm'in fethi ve sīn'in kesriyle) Gözle görülmeyen evsāf, مَحْبَرٌ [maḥber] ma'nāsına; yukālu: فَلَانَ كَرِيمٍ الْمَحْسِرِ أَيْ كَرِيمِ الْمَحْبَرِ

الْحَسْرَةُ [el-ḥasret] (ḥā'nın fethi ve sīn'in sükünüyle) Bir nesneyi ziyāde ārzū etmek, fevt olduktan sonra.

الْحَسْرُ [el-ḥasr] (kezālik ḥā'nın fethiyle ve sīn'in sükünüyle) Bir nesneyi ārzū edinmek; yukālu: حَسِرَ عَلَى الشَّيْءِ يَحْسِرُ حَسْرًا وَحَسْرَةً مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ تَلَهَّفَ

التَّحْسِيرُ [et-taḥsīr] Mütehassir kılmak; yukālu: حَسَّرْتُ غَيْرِي تَحْسِيرًا Ve

تَحْسِيرٌ [taḥsīr] Kuş tüyün dökmeğe dahi derler; yukālu: حَسَّرَتِ الطَّائِرُ تَحْسِيرًا أَيْ سَقَطَ رِيشُهَا

التَّحْسُرُ [et-teḥassur] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdīdiyle) Ārzū-mend olmak. Ve devenin tüyü düşmeğe dahi derler; yukālu: وَبَرَ [veber] Ve تَحَسَّرَ وَبَرَ الْبَعِيرُ أَيْ سَقَطَ fethateynle deve yününe derler.

الْمُحْصِرُ [el-muḥasser] (mīm'in zammı ve sīn'in fethi ve teşdīdiyle) İzā olunan kimse; yukālu: رَجُلٌ مُحْصِرٌ أَيْ مُؤَدَى Ve fi'l-hadīsi: "أَصْحَابُهُ مُحْصِرُونَ" أَيْ مُحَقَّرُونَ

بَطْنٌ مُحْصِرٌ [Baṭnu Muḥassir] (mīm'in zammı ve sīn'in kesri ve teşdīdiyle) Mīnā'da

bir mevzi'in ismidir.

ح ش ر

الْحَشْرُ [el-ḥaṣr] (ḥā'nın fethi ve sīn'in sükünüyle) Şol kulağa derler ki ince ve latif ola, nitekim 'Arab atlarında olur; yukālu: أَدُنُّ حَشْرًا أَيْ لَطِيفَةً كَأَنَّهَا حُشِرَتْ حَشْرًا Ve kulaktan gayrıda dahi isti'māl olunur. Ve حَشْرٌ آدَانٌ dahi derler, tesniye ve cem' olmaz, zīrā bu aslında masdardır, مَاءٌ سَكَبَ [mā'un gāvrun] [mā'un sekbun] gibi. Ve gāh olur حَشْرٌ [ḥaṣr] ok yeleşinin latifine dahi derler. Ve gönderin dahi incesine ve latifine de derler; yukālu: حَشَرْتُهُ حَشْرًا Ya'nī "Gönderi ince ve latif ettim." Ve bu makāmda *Şurāh*'ta حَشْرٌ [ḥaṣr]ı "nevk-i tīr" ile tefsīr etmiştir, ok temreni ma'nāsına. Zāhīr budur ki galattır, zīrā *Şihāh*'ta الْقَدْدُ مِنَ الْقَدْدِ مَا لَطَفَ [q uzez] ok yelekleridir, ok temreni değildir. Ve İbn Kemāl Paşa'nın *Muḥītu'l-Luğa* nām kitabında حَشْرٌ [ḥaṣr] "tīz kerden-i sinān" dediği dahi muhālif olur, 'alā-mā lā-yaḥfā. Ve Aḥfeş, حَشْرٌ وَسَهَامٌ حَشْرٌ hikāyet etti, ḥā'nın fethiyle evvelde ve zammıyla sānīde, nitekim جَوْنٌ [cevn] ve جُونٌ [cūn] ve وَرْدٌ [verd] ve وَرْدٌ [vurd] ve نَطٌّ [ṣaṭṭ] ve نَطٌّ [ṣuṭṭ] derler. Ve جَوْنٌ [cevn] cīm'in fethiyle ak nesneye derler. Ve نَطٌّ [ṣaṭṭ] sā'nın fethiyle كَوْسَجٌ [kevsec]e derler. Ve

حَشْرٌ [ḥaṣr] Cem' etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: حَسَّرْتُ النَّاسَ أَحْشَرُهُمْ حَشْرًا أَيْ جَمَعْتُهُ ve minhu الْوَمُ الْوَمُ الْوَمُ

حَشْرٌ [ḥaṣr] Mevt ma'nāsına da gelir, Sa'īd b. Mesrūk, 'İkrime'den rivāyet etmiştir ki Bārī ta'ālānın التَّكْوِيرِ ﴿وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ﴾ (5 kavl-i şerifinde هَلَكْتُ ma'nāsınadır. Ve

damarın mā-beynidir ki atın ve devenin yanında arkırı zāhir olur yan nihāyet bulduğu yere dek. Ve

حَصِيرٌ [ḥasīr] Pādişāha dahi derler verā-yı hicābda olduğu için. Ve

حَصِيرٌ [ḥasīr] Habs-hāneye derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ﴾ (الإسراء 8) Ve

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

[ح ص ر]

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

حَصِيرٌ [ḥasīr] Hurmā kodukları yere dahi derler.

ehliyle cem' olmasa.

أَلْحَصِرُ [el-ḥašir] (ḥā'nın fethi ve şād'ın kesriyle) Sırrını ziyāde saklayan kimse.

أَلْحَصُورُ [el-ḥašūr] (ḥā'nın fethi ve şād'ın zammıyla) Su yolu dar olan nāka; صَيْقَةُ صَيْقَةُ ma'nāsına. الْخَلِيلِ derler, şād'ın fethiyle. Ve

حَصُورٌ [ḥašūr] 'Avretle cimā' etmeyene dahi derler. Ve

حَصُورٌ [ḥašūr] Bahil olan kimseye dahi derler, حَصِيرٌ [ḥašīr] gibi.

أَلْحُضْرُ [el-ḥuṣr] (ḥā'nın zammı ve şād'ın sükunuyla) Karın bağlanmak; إِغْتِقَالَ الْبَطْنِ ma'nāsına; ve minhu yukālu: حَصَرَ الرَّجُلُ وَأُحْصِرَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فِيهِمَا

أَلْإِحْصَارُ [el-iḥṣār] Men' etmek; kāle İbnu's-Sikkit أَحْصَرَهُ الْمَرْضُ إِذَا مَنَعَهُ مِنَ السَّفَرِ أَوْ مِنْ حَاجَةٍ سِكِّتَ ﴿فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ﴾ (البقرة) Kālallahu ta'ālā: يُرِيدُهَا (196 Ve kişi kendi nefsinı tazyik etmeğe dahi derler; yukālu: أَحْصَرَنِي بَوْلِي وَأُحْصَرَنِي مَرَضِي أَي جَعَلَنِي أَحْصِرَ نَفْسِي

[ح ض ر]

أَلْحَضْرَةُ [el-ḥaḍret] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın mu'cemenin sükunuyla) Bir nesnenin kurbü ve çevresi; ve minhu yukālu: كَلَّمْتُهُ بِحَضْرَةِ فَلَانَ بِمَشْهَدٍ مِنْهُ

أَلْحَضْرُ [el-ḥaḍr] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın sükunuyla) Kezālik bir şehrin adıdır Misken demekle ma'rūf olan yer mukābilesinde ki Misken kāf'ın kesriyle Kūfe kurbünde bir yerin adıdır.

أَلْمَحْضَرُ [el-maḥḍar] (mīm'in ve ḍād'ın fethi ile) حُضُورٌ [ḥuḍūr] ve kurb ma'nāsına; yukālu: كَلَّمْتُهُ بِمَحْضَرٍ فَلَانَ أَي بِمَشْهَدٍ مِنْهُ Ve

مَحْضَرٌ [maḥḍar] Sicill ma'nāsına da gelir. Ve suya rücu' edecek yere dahi مَحْضَرٌ [maḥḍar] derler. Ve فَلَانَ حَسَنَ الْمَحْضَرِ de-

seler gāyib olanı hayrla yād eder demek olur.

أَلْحَضْرُ [el-ḥaḍar] (fethateynle) مَحْضَرٌ [maḥḍar] ma'nāsınadır. Ve

حَضْرٌ [ḥadar] Kezālik şehirde olmak ki بَدُوْ [bedv]in mukābilidir.

أَلْحُضْرُ [el-ḥuḍr] (ḥā'nın zammı ve ḍād'ın sükunuyla) Seğirtmek, عَدُوْ [adv] ma'nāsına. Ve hāzır kılmağa dahi derler; yukālu: أَحْضَرَهُ عَيْرُهُ

أَلْإِحْضَارُ [el-iḥḍār] (hemzenin kesriyle) Seğirtmek; yukālu: أَحْضَرَ الْفَرَسَ إِحْضَارًا Ve

أَلْإِحْتِضَارُ [el-iḥtiḍār] Bi-ma'nāhu; yukālu: إِحْتَضَرَ الْفَرَسَ أَي عَدَا

أَلْإِسْتِحْضَارُ [el-istiḥḍār] Seğirttirmek; yukālu: إِسْتَحْضَرْتُهُ أَي أَعْدَيْتُهُ

أَلْمِحْضِيرُ [el-miḥḍīr] (mīm'in kesri ve ḥā'nın sükunu ve ḍād'ın kesri ve meddiy- le); yukālu: هَذَا فَرَسٌ مِحْضِيرٌ وَهَذِهِ فَرَسٌ مِحْضِيرٌ هَذَا فَرَسٌ مِحْضِيرٌ وَهَذِهِ فَرَسٌ مِحْضِيرٌ وَلَا يُقَالُ مِحْضَارٌ وَهُوَ مِنَ التَّوَادِرِ Ve أَي كَثِيرٌ الْعَدُوْ وَهُوَ مِنَ التَّوَادِرِ عَدُوْ [adv] 'ayn-ı mühmelenin fethi ve dāl'ın sükunuyla seğirtmektir.

أَلْحَادِيرُ [el-ḥādir] (ḍād'ın kesriyle) Şehirde sākin olan ki بَادِي [bādī]nin mukābilidir, bādiyede sākin olan ma'nāsına. Ve

حَادِرٌ [ḥādir] Cemā'at-i kesireye derler; yukālu: حَادِرٌ طَيِّءٌ Pes bu ma'nā cem' olur, nitekim سَامِرٌ [sāmīr] سَامِرٌ [sāmīr] ve حُجَّاجٌ [ḥuccāc] حَاجٌ [ḥācc] derler. Ve سَامِرٌ [sāmīr] sīn-i mühmele ile hikāyet edici ma'nāsınadır; yukālu: فَلَانَ حَادِرٌ بِمَوْضِعٍ كَذَا أَي مُقِيمٌ بِهِ

أَلْحُضَارُ [el-ḥuḍār] (ḥā'nın zammı ve ḍād'ın teşdidiyle) حَادِرٌ [ḥādir]in cem'i, mukimmler ma'nāsına.

أَلْمَحَادِيرُ [el-meḥādir] (mīm'in fethi ve ḍād'ın kesriyle) حَادِرٌ [ḥādir]in cem'i. Ve

الْحَضْرَةُ [el-ḥaḍaret] (bi'l-fethateyn) Kezālik حَاضِرٌ [ḥāḍir]in cem'ci, mislu: كَافِرٌ [kāfir] ve كَفَرَةٌ [keferet].

الْحَاضِرَةُ [el-ḥāḍiret] بَادِيَةٌ [bādiyēt]in ya'nī beyābānın mukābili ki onlar şehirler ve köylerdir; yukālu: فَلَانَ مِنْ أَهْلِ الْحَاضِرَةِ وَفُلَانٌ مِنْ أَهْلِ الْبَادِيَةِ

الْحَضْرِيُّ [el-ḥaḍariyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) حَاضِرَةٌ [ḥāḍiret]te sâkin olan kimseye derler, nitekim بَدَوِيٌّ [bedeviy] بَادِيَةٌ [bādiyēt]te sâkin olan kimseye derler.

حَضَارٍ [Ḥaḍāri] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri üzere binâsıyla) Bir yıldızın ismidir; yukālu: حَضَارٍ وَالْوَزْنُ مُخْلِفَانِ Ya'nī حَضَارٍ [Ḥaḍāri] adlı yıldız ve وَزْنٌ [vezn] adlı yıldız bunların ikisi and içmeğe bā'is oluculardır, zīrā bunlar Süheyl adlı yıldıza müşābih olduğu için gören bu Süheyl'dir, diye yemīn eder.

الْحَضِيرَةُ [el-Ḥaḍīret] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Dört beş nefer kimse-dir ki gazāya 'azm ederler.

الْحَضَائِرُ [el-ḥaḍā'ir] (ḥā'nın fethi ve hemzenin kesriyle) حَضِيرَةٌ [ḥaḍīret]in cem'ci. Ve

حَضِيرَةٌ [ḥaḍīret] Kezālik şol irine derler ki cirāhatte cem' olur. Ve şol sarı suya derler ki veledle rahimde hāsıl olur; yukālu: أَلْقَتِ الشَّاةُ حَضِيرَتَهَا وَهُوَ مَا تُلْقِيهِ بَعْدَ الْوَلَدِ مِنَ الشُّحْدِ وَالْقَدَى Ve سُحْدٌ [suḥd] sīn'in zammı ve ḥā'nın sükūnuyla şol sarı sudur ki veledle zuhūra gelir. Ve قَدَى [kaḏā] kāf'ın fethiyle ve zāl-ı mu'ceme ve elif-i maksūre ile şol koyu beyāz nesnedir ki koyun kuzularken zuhūra gelir.

الْمُحَاضِرَةُ [el-muḥāḍaret] (mīm'in zammı ve ḍād'ın fethiyle) Diz-be-diz oturmak;

yukālu: حَاضِرَتُهُ أَي جَائِئِيَّتُهُ عِنْدَ السُّلْطَانِ Ve bāb-ı muḡalebeden ve mükāserededir. Ve

مُحَاضِرَةٌ [muḥāḍaret] Seḡirtişmeğe dahi derler; yukālu: حَاضِرَتُهُ حِضَارًا أَي عَدُوْتُ مَعَهُ

الْحِضَارُ [el-ḥiḍār] (ḥā'nın kesriyle) Yürümesi ve seḡirtmesi güzel olan deve. Bunun vāhidi ve cem'ci berāberdir. Ve

حِضَارٌ [ḥiḍār] Kezālik seḡirtişmek ma'nāsına da gelir, nitekim el-ān mürür etti. Ve

حِضَارٌ [ḥiḍār] Şol nākaya derler ki kavī ola ve yüḡrük ola; yukālu: نَاقَةٌ حِضَارٌ إِذَا جَمَعَتْ قُوَّةً وَرُخْلَةً Ve رُخْلَةٌ [ruḡlet] rā'nın zammıyla cevdet-i seyre derler.

الْحِضَارَةُ [el-ḥiḍāret] (ḥā'nın kesriyle) Şehirde mukīm olmak.

الْحَضَارَةُ [el-ḥaḍāret] (bi-fethi'l-ḥā'i) Bi-ma'nāhā fī rivāyeti'l-Aşmāi.

الْحَضُورُ [el-ḥuḍūr] (zameteynle) غَيْبَةٌ [ḡaybet]in mukābilidir; yukālu: حَضَرَ الرَّجُلُ حَضُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve Ferrā eyitti: حَضَرَ [ḥaḍire] dahi lügattır, ḍād'ın kesriyle; yukālu: حَضَرَتِ الْقَاضِيَا مَرَّةً Ve lākin muzāri'inde يَحْضُرُ gelir, pes māsisi kesri 'ayn'la olmak müşkil olur. Ve kasāvet hāsıl olmada dahi حَضَرَهُ الْهَمُّ derler.

الْحَضِيرُ [el-ḥaḍir] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın kesriyle) Şol kimsedir ki sefere yaramaya.

الْمُحْتَضِرُ [el-muḥteḍir] (mīm'in zammı ve ḍād'ın kesriyle) Şol kimsedir ki حَضَرَ [ḥaḍar]a gelir ya'nī bādiyeyi terk eyleye.

الْإِحْتِضَارُ [el-iḥtiḍār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kasāvet gelmek.

التَّحَضُّرُ [et-taḥaḍḍur] (fethateynle ve ḍād'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

الْمُحْتَضِرُ [el-muḥteḍar] (mīm'in zammı ve

ḡād'ın fethiyle) ve

الْمَحْضُورُ [el-maḡḡūr] (mīm'in fet-
hi ve ḡād'ın zammıyla) Kesirü'l-âfet
ma'nâsıdır; yukâlu: اللَّبْنُ مُحْتَضَرٌ وَمَحْضُورٌ
اللَّبْنُ مُحْتَضَرٌ فَإِنَّ الْجِثَّ تَحْضُرُهُ
ve yukâlu: اللَّبْنُ مُحْتَضَرٌ فَغَطَّ إِنَاءَكَ
Ya'nî "Süt koduğun
zarfı setr eyle." Ve: "الْكُفُّ مَحْضُورَةٌ"
ya'nî "Edeb-hâneler mahall-i ḡazr [ḡaḡar]dır."
Kālallâhu ta'âlâ: ﴿وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ﴾
(المؤمنون 98) أَيُّ أَنْ تُصِيبَنِي الشَّيَاطِينُ بِسُوءِ

الْحَضْرُ [el-ḡuḡūr] (zammetyenle)
ḡazir [ḡaḡar]in cem'i; yukâlu: قَوْمٌ حَضُرُوا
أَيُّ حَضْرُونَ Ve bu aslında masdar idi,
cem' ma'nâsında isti'mâl olundu.

حَضُورٌ [ḡaḡūr] (ḡâ'nın fethi ve ḡād'ın
zammıyla) Yemen'de bir yerin adıdır.

حَضْرَمَوْتٌ [ḡaḡramevt] (ḡâ'nın fethi ve
ḡād'ın sükûnuyla) Bir şehrin adıdır. Ve
bir kabîlenin dahi adıdır. Ve ḡazr ile
مَوْتٌ iki ismdir ki ism-i vâhid kılınmıştır,
eger dilersen ism-i evveli feth üzere mebnî
kılarsın ve ism-i sâniyi lâ-yansarîf irâbıyla
mu'rab kılıp ḡazr مَوْتٌ ḡazr مَوْتٌ
dersin ve eger dilersen evveli sâniye izâfet
edip ḡazr مَوْتٌ dersin ya'nî ḡazr [ḡaḡar]
mu'reb kılıp مَوْتٌ [mevt]i mecrûr edersin.
Hâl böyledir سَامٌ أَرْضٌ ve سَامٌ هُرْمُزٌ
[Rāmehurmuz] de ve سَامٌ سَرْجِسٌ
[Māre Sercis]te. Ve سَامٌ أَرْضٌ
[sāmmu ebraḡ] kertenkeleye derler.
Ve سَامٌ هُرْمُزٌ [Rāmehurmuz] bir şehrin
adıdır. Ve سَامٌ سَرْجِسٌ [Māre Sercis]
esmâ-i 'acemendir.

الْحَضْرَمِي [el-ḡaḡramiyy] (ḡâ'nın fethi ve
ḡād'ın sükûnuyla ve yâ'nın teşdîdiyle)
ḡazr مَوْتٌ [ḡaḡramevt]le mensûb olan kim-
se; ḡazr مَوْتٌ [ḡaḡayremevt] tasgîridir.

الْحَضَارِمَةُ [el-ḡaḡārimet] Cem'idir; tekûlu:
فَلَانَ مِنَ الْحَضَارِمَةِ

[ح ض ج ر]

حَضَاجِرٌ [ḡaḡācir] Sırtlan dedikleri cānver
ki yırtıcılardandır. Ve ba'zı diyârda ona
yeleli kurt dahi derler. Ve mezbûra
حَضَاجِرٌ [ḡaḡācir] dediler karnı 'azîm
olduğu için. Ve bu ma'rîfedir, munsarîf
olmaz ma'rîfeliği hâlinde ve nekireliği
hâlinde, zîrâ bu 'alem-i cinstir, sîga-i
cem' üzere, zîrâ أُوطِبَ حَضَاجِرٌ ve
وَطِبَ حَضَاجِرٌ [vaḡb] vāv'ın fethi ve
tâ-i mühmelemin sükûnuyla süt tulumuna
derler. Ve bu takrîrden fehmi olunur ki
حَضَاجِرٌ [ḡaḡācir]ın asl ma'nâsı tulum
ola.

[ح ظ ر]

الْحَظْرُ [el-ḡazr] (ḡâ'nın fethi ve zâ-i
mu'cemenin sükûnuyla) Men' etmek,
حَظْرٌ [ḡacr] ma'nâsına ki إِبَاهَةٌ
[ibāḡat]in mukâbilidir.

الْمَحْظُورُ [el-maḡḡūr] (mīm'in fethiyle)
Men' olunan nesne, مُحْرَمٌ [muḡarrem]
ma'nâsına.

الْحِظَارُ [el-ḡiḡār] (ḡâ'nın kesriyle) ve

الْحَظِيرَةُ [el-ḡazîret] (ḡâ'nın fethi ve zâ'nın
kesri ve meddiyle) Şol avludur ki deve
için ederler, yelden ve soğuktan hıfz
etsin için ki ona ağıl derler.

الْمُحْتَظِرُ [el-muḡḡazir] (mīm'in zammı
ve zâ'nın kesriyle) Ağıl işleyen kimse.
Ve Bārî ta'âlânın kavli-i şerîfinde
﴿كَهَشِيمِ﴾ (القمر 31) كِرَاةُ الْمُحْتَظِرِ
zâ'nın kesriyle ve fethiyle. Şol kimse
ki kesre kîrâ'at etti ma'nâ-yı fâ'ili diledi,
ni-tekim fethle kîrâ'at eden mef'ûlü diledi.

نَكِدُ الْحَظِيرَةِ [nekidu'l-ḡazîret] Kalîlü'l-
ḡazr olan kimse; yukâlu: إِنَّهُ لَنَكِدُ
الْحَظِيرَةَ Ve نَكِدٌ [nekid] nûn'un
fethi ve ḡâf'ın kesriyle ma'âşî
teng olan kimse; Ebû 'Ubeyd eyit-

ti: Ben zann ederim ki bu kelāmda emvāle **حَظِيرَةٌ** [ḥazīret] tesmiye olunmuş ola, bahīl olan kimse māli men' ettiği için, pes **حَظِيرَةٌ** [ḥazīret] **فَاعِلَةٌ** [fa'ilet] olur, mef'ul ma'nāsına. Ve zāhir budur ki isti'āre ola, hayrı **حَظِيرَةٌ** [ḥazīret]e teşbīh etmiş olalar vesīle-i necāt olduğu cihetten, pes **نَكِيدُ الْحَظِيرَةِ** [nekidu'l-ḥazīret] kalīlū'l-hayr ma'nāsına olması bu i'tibār ile olur.

[ح ف ر]

الْحَفْرُ [el-ḥafr] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) ve

الْإِحْتِفَارُ [el-iḥtifār] (hemzenin kesriyle) Kazmak; yukālu: **حَفَرْتُ الْأَرْضَ أَحْفَرُهَا مِنْ** **الْبَابِ الثَّانِي** وَاحْتَفَرْتُ الْأَرْضَ

حَفْرٌ [ḥafr] Arıklatmak ma'nāsına da gelir; yukālu: **حَفَرَهُ حَفْرًا أَيْ هَزَلَهُ وَيُقَالُ مَا حَامِلٌ إِلَّا** **وَالْحَنْمَلُ يَحْفَرُهَا إِلَّا النَّاقَةَ فَإِنَّهَا تَسْمُنُ عَلَيْهِ**

حَفْرٌ [ḥafr] Diş dibinde olan çürüğe dahi derler; tekūlu: **فِي أَسْنَانِهِ حَفْرٌ يُقَالُ حَفَرْتُ** **وَعَصْهَرِي'NİN BU TA'İRİNDEN FEHM OLUNUR Kİ** **كَسَرَ** fi'l-i lāzım dahi gele, meger ki murād mücerred bābın beyān ola. Ve Ya'kūb eyitti: **حَفْرٌ** [ḥafr] şol sivilcelerdir ki dişler dibinde çıkar; yukālu: **أَصْبَحَ فَمٌ فَلَانٍ مَحْفُورًا**

الْحَفْرَةُ [el-ḥufret] (ḥā'nın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Çukur ki kazmakla hāsıl olmuştur.

الْحُفْرُ [el-ḥufer] (ḥā'nın zammı ve fā'nın fethiyle) Cem'i, kazılan yerler ma'nāsına.

الْإِسْتِحْفَارُ [el-istiḥfār] Bir yerin kazılması karīb olmak; yukālu: **إِسْتَحْفَرَ النَّهْرُ إِذَا حَانَ لَهُ** **أَنْ يُحْفَرَ**

الْحَفْرُ [el-ḥafer] (fethateynle) Kazılan çukurdan çıkan topraktır, **هَدَمٌ** [hedem] gibi fethateynle, yıkıntı ma'nāsına. Ba'zılar

eyitti: **حَفْرٌ** [ḥafer] şol mekāndır ki onda **حَفْرٌ** [ḥafr] vāki' ola.

الْحَافِرُ [el-ḥāfir] (fā'nın kesriyle) Davar turnağı.

الْحَوَافِرُ [el-ḥavāfir] Cem'i. Ve gāh olur ki **حَافِرٌ** [ḥāfir] ile isti'āreten kadem dilerler.

الْحَافِرَةُ [el-ḥāfīret] Bir nesnenin ibtidāsı. Ve fi'l-meseli: **“الْتَقَدُّ عِنْدَ الْحَافِرَةِ”** **قَالَ يَغُوثُ أَبِي** **التَّمَى الْقَوْمُ فَأَقْتَلُوا عِنْدَ الْحَافِرَةِ** **أَوَّلَ كَلِمَةٍ** **﴿إِنَّا لَمَزْدُودُونَ فِي** **الْتَقُوا** **عِنْدَ أُولَى مَا التَّقُوا** **﴿(النازعات 10)** **الْحَافِرَةِ﴾** kavlı-i şerifinde murād demektir. Ve

حَافِرَةٌ [ḥāfīret] Bir kimsenin geldiği yola dahi derler; yukālu: **رَجَعَ عَلَى حَافِرَتِهِ أَيْ الطَّرِيقِ** **الَّذِي جَاءَ مِنْهُ**

الْحَفِيرُ [el-ḥafir] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Kabre derler.

الْمَحْفُورُ [el-maḥfūr] (mīm'in fethiyle) Şol ağızdır ki onda sivilce çıkmış ola; yukālu: **أَصْبَحَ فَمٌ فَلَانٍ مَحْفُورًا وَقَدْ مَرَّ**

الْإِحْفَارُ [el-iḥfār] (hemzenin kesriyle) Kulun dişlerin değişmek; yukālu: **أَحْفَرَ الْمُهْرُ** **لِلْإِثْنَاءِ وَالْإِزْبَاعِ وَالْقُرُوحِ إِذَا ذَهَبَتْ رَوَاضِعُهُ وَطَلَعَ غَيْرُهَا** [Ve] **إِثْنَاءٌ** [iṣnā'] kesr-i hemze ile ikinci yılı tamām edip ve üçüncüye dāhil olmak **إِزْبَاعٌ** [irbā'] dördüncüye **قُرُوحٌ** [qurūḥ] beşinciye dāhil olmak. Ve **رَوَاضِعٌ** [revādi'] dād-ı mu'ceme ile kulun dişleridir.

الْحِفْرِيُّ [el-ḥifrā] (ḥā'nın kesri ve fā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bir otun ismidir.

[ح ق ر]

الْحَقِيرُ [el-ḥaqīr] Zelil olan nesne.

الْحَقَارَةُ [el-ḥaqāret] (ḥā'nın fethiyle) Zelil olmak; yukālu: **حَقَّرَ حَقَارَةً مِنَ الْبَابِ الْحَامِسِ**

الْحَقْرُ [el-ḥaqr] (ḥā'nın fethi ve kāf'ın

sükūnuyla) Zelīl tutmak; yukālu: حَقَرَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الِإِحْتِقَارُ [el-ihtikār] Kezālik hor tutmak.

الِإِسْتِحْقَارُ [el-istihkār] Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: إِحْتَقَرَهُ وَاسْتَحَقَرَهُ أَي اسْتَضَعَرَهُ

التَّحَاقُرُ [et-tehākur] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Hakīr gelmek; yukālu: تَحَاقَرَ إِلَيْهِ نَفْسُهُ إِذَا صَارَ نَفْسُهُ حَقِيرًا عِنْدَهُ

التَّحْقِيرُ [et-tahkīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Hakīr görmek.

الْمُحَقَّرَاتُ [el-muḥaqqarāt] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdīdiyle) Zelīl olan nesnelere.

الْمَحَقَّرَةُ [el-maḥqaret] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnu ve kāf'ın kezālik fethiyle) Zelīl görmek; yukālu: هَذَا الْأَمْرُ مَحَقَّرَةٌ بِكَ أَي حَقَّارَةٌ

ح ك ر

الِإِحْتِكَارُ [el-ihtikār] Ta'āmı cem' eden bahāya çıksın diye habs etmek.

الْحُكْرَةُ [el-ḥukret] (ḥā'nın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Muhkekir olmak.

ح م ر

الْحُمْرَةُ [el-ḥumret] Kırmızı renk.

الِإِحْمِيرَارُ [el-iḥmirār] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) ve

الِإِحْمِيرَارُ [el-iḥmirār] (hemzenin kesri ve mīm'in kesri ve meddiyle) Kızarmak. Ve **إِحْمَارٌ** [iḥmārre]nin idgāmı cā'iz olduğunun vechi budur ki mülhak değildir ve eger rubā'ide bunun emsāli olaydı idgāmı cā'iz olmazdı, **إِفْعُسَاسٌ** [iḥ'insās]ın idgāmı cā'iz olmadığı gibi, **إِحْرَنْجَمٌ** lafzına mülhak olduğu için.

الْأَحْمَرُ [el-aḥmer] (hemzenin fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Kırmızı levnle muttasıf

olan nesne; yukālu: رَجُلٌ أَحْمَرٌ Ve

أَحْمَرٌ [aḥmer] ‘Acem tā'ifesine dahi derler; yukālu: أَتَى كُلَّ أَسْوَدٍ مِنْهُمْ وَأَحْمَرَ وَلَا يُقَالُ أُبْيَضٌ Ve مغناه جَمِيعُ النَّاسِ عَرَبُهُمْ وَعَجَمُهُمْ

أَحْمَرُ شَمُودٌ [Aḥmeru Şemūd] Kudār b. Sālif'in lakabıdır ki Şālih nebının salavātullāhi ‘aleyhi nākasın evvel sinirlemiş idi.

الْأَحَامِيرُ [el-eḥāmīr] (hemzenin fethi ve mīm'in kesri ile) Cem'ci. Ve kaçan ki kırmızı renkle boyanan nesne dilesen kezālik **أَحْمَرٌ** [aḥmer] dersin ve lākin bunun cem'ci **الْحُمْرُ** [el-ḥumr] gelir ḥā'nın zammı ve mīm'in sükūnuyla.

الْحَمْرَاءُ [el-ḥamrā'] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla ve elifin meddiyle) ‘Acem tā'ifesidir ki ‘Arabın mukābilidir, zīrā onların ekseri aşkaru'l-levndir. Ve

حَمْرَاءُ [ḥamrā'] Bir nesnin yenisine dahi derler; yukālu: وَطَأَةً حَمْرَاءَ Tāze iz ma'nāsına ki وَطَأَةً دَهْمَاءَ eski iz ma'nāsınadır. Ve **دَهْمَاءٌ** [dehmā'] dāl-ı mühmele ile siyāh demek olur. Ve **سَنَةٌ حَمْرَاءُ** kıtlık yılına dahi derler; yukālu: سَنَةٌ حَمْرَاءُ أَي شَدِيدَةٌ

الْأَحَامِيرَةُ [el-Eḥāmīret] (hemzenin fethi ve mīm'in kesriyle) ‘Acem tā'ifesinden bir kavmdır ki Kūfe'de mukīm olmuşlardı. Ve

مُضْرُ الْحَمْرَاءِ [Muḍaru'l-ḥamrā'] derler Muḍar tefsir olunmalı olsa. Ve

أَحَامِيرَةٌ [eḥāmīret] Şarāba ve semiz ete ve za'ferāna dahi derler.

الْأَحْمَرَانُ [el-aḥmerān] (hemzenin fethiyle ve nūn'un kesriyle) Etle hamrdan 'ibārettir; yukālu: أَهْلَكَ الرَّجَالَ الْأَحْمَرَانَ اللَّحْمُ وَالْحَمْرُ Ve kaçan ki أَهْلَكَ الرَّجَالَ الْأَحْمَرَةَ deseler sīga-i cem' üzere, hamr ve lahm ve za'ferān

murād olur ki zaferānla tīblenmek ziyāde mu'teberdir, tā'ife-i 'Arab katında.

الْمَوْتُ الْأَخْمَرُ [el-mevtu'l-aḥmer] Ziyāde şedīd olan ölüm. Ve minhu'l-ḥadīsu: "كُنَّا إِذَا أَحْمَرَ الْبَاشُ اتَّقَيْنَا بِرَسُولِ اللَّهِ" أَي إِذَا اشْتَدَّ اخْتِمَالُ الْهَلَاكِ التَّجَانُّ إِلَيْهِ

الْحِمَارُ [el-ḥimār] (ḥā'nın kesriyle) Har dedikleri hayvān, عَيْرٌ [‘ayr] ma'nāsına, ‘ayn-ı mühmelenin fethiyle.

الْحَمِيرُ [el-ḥamīr] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) ve

الْحَمِيرَةُ [el-ḥamīret] Şol ak kayışa derler ki üzeri soyulmuştur, onunla eyerlerin eğri-min berkitirler. Ve

الْحُمُرُ [el-ḥumr] (ḥā'nın zammı ve mīm'in sükūnuyla) ve

الْحُمُرُ [el-ḥumur] (zammeteynle) ve

الْحُمُرَاتُ [el-ḥumurāt] (kezālik zammeteynle) ve

الْأَحْمِرَةُ [el-aḥmīret] (hemzenin fethi ve ḥā'nın sükūnu ve mīm'in kesriyle) Bu cümlesi حِمَارٌ [ḥimār]ın cem'idir.

الْحَمِيرُ [el-ḥummeyr] (ḥā'nın zammı ve yā'nın kesri ve teşdidiyle tasgīr vezni üzere) Ricālden bir kimsenin lakabıdır.

الْيَحْمُورُ [el-yaḥmūr] (yā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnu ve mīm'in zammıyla) Yaban eşeği, حِمَارُ الْوَحْشِ ma'nāsına.

الْحِمَارَةُ [el-ḥimāret] حِمَارٌ [ḥimār]ın mü'ennesi. Ve

حِمَارَةٌ [ḥimāret] Şol taşlara derler ki havuzun etrāfına dikerler, tā ki suyu yabana akmaya. Ve kezālik sayyādın avgāhta olan evinin etrāfına diktikleri taşlara dahi حِمَارَةٌ [ḥimāret] derler.

حِمَارٌ قَبَّانٌ [ḥimāru ḳabbān] (ḥā'nın kesriyle

ve ḳāf'ın fethiyle ve bā'nın teşdidiyle) Bir böcektir ki çekirge şeklinde olur, ince-rek ve uzunrak ve kanatları yoktur ve ona ba'zı vilāyette devecik derler.

الْحِمَارَانِ [el-ḥimārān] (ḥā'nın kesriyle) Şol iki taşdır ki onları dikip arkırı üzerin bir taş korlar, tā ki üzerinde keşk kurutalar ve o taşa عَلَاةٌ [‘alāt] derler, ‘ayn-ı mühmelenin fethiyle.

حِمَارٌ [Ḥimār] (ḥā'nın kesriyle) 'Ād kavminden bir kimsenin adıdır. Onun evlādı vefāt etmeğin el-‘iyāzu billāhi ta'ālā küfr-i 'azīmle kāfir olup vilāyetine her kim uğradıysa onu küfre da'vet ederdi, eger icābet etmezse katl ederdi, hattā darb-ı mesel olup "أَكْفَرُ مِنْ حِمَارٍ" dediler.

الْحُمُرُ [el-ḥummer] (ḥā'nın zammı ve mīm'in fethi ve teşdidiyle) Bir başı kırımızı kuşçağızdır ki ona kaya kuşu derler, serçeye şebīhtir.

الْحُمُرَةُ [el-ḥummeret] Vāhidi.

الْحُمُرُ [el-ḥumer] ve

الْحُمُرَةُ [el-ḥumeret] (ḥā'nın zammı ve mīm'in fethi ve tahfifiyle) Bi-ma'nāhumā.

إِبْنُ لِسَانِ الْحُمُرَةِ [İbnu Lisāni'l-Ḥummeret] 'Arab hatīblerinden birinin lakabıdır ki adı 'Abdullāh b. Ḥittīn'dir.

الْحَمَّارُ [el-ḥammār] (ḥā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Eşek sāhibi olanlardır ki seferde yük götürürler.

الْحَمَّارَةُ [el-ḥammāret] (kezālik ḥā'nın fethiyle ve mīm'in teşdidiyle) Vāhididir, حَمَّالٌ [ḥammāl] gibi, deveci ma'nāsına ve بَعَّالٌ [bağğāl] gibi, katırcı ma'nāsına.

الْمُحْمِرَةُ [el-Muḥammīret] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin kesri ve teşdidiyle) Ḥurremiyyeden bir tā'ifedir ki onlar مُبَيِّضَةٌ

[Mubeyyîdat]ın muhālifidir. Ve مُبَيَّضَةٌ [Mubeyyîdat] dahi yā-i müşeddedenin kesriyle ve dād-ı mu'ceme ile onlar gibi bir tā'ifedir.

حَمَارَةُ الْقَيْظِ [ḥammāretu'l-ḳayz] (ḥā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Yaz gününün ısı-sıdır. Ve قَيْظٌ [ḳayz] ḳāf'ın fethi ve yā'nın sükunuyla ve zā-i mu'ceme ile yaz günüdür, صَيْفٌ [şayf] ma'nāsına ve gāh olur ki zarūret-i şîr için rā'yı tahfîf ederler.

أَلْحَمَّارُ [el-ḥammār] (ḥā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Cem'i.

أَلْتَحْمِيرُ [et-tahmîr] Ḥimyer tā'ifesinin lüga-ti üzere tekellüm etmek; ve minhu kavlu-hum: "مَنْ دَخَلَ ظَفَارَ حَمْرٍ" أَي تَكَلَّمَ بِكَلَامِ حَمِيرٍ Pes mahrec-i emre ihrâc olunmuştur, egerçi sûretâ haberdır. Ve ظَفَارِ [Zafâri] قَطَامٌ [ḳaḫâmi] vezni üzere bir şehrin adıdır, Yemen vilâyetinde.

أَلْمِحْمَرُ [el-miḥmer] (mîm'in kesri ve ḥā'nın sükunu ve mîm-i âhirin fethiyle) Semer atı, esb-i pālânî ma'nāsına.

أَلْأَحَامِرُ [el-Uḥāmîr] (hemzenin zammı ve mîm'in kesriyle) Bir şehrin adıdır.

أَلْحَمْرُ [el-ḥamr] (ḥā'nın fethi ve mîm'in sükunuyla) Kayışın yüzün soymak. Ve Ya'ḳûb eyitti: حَمْرٌ [ḥamr] kayışın bātının soyup yağlayıp onunla bir nesne dikmek-tir, tā ki sühûletle dikile. Ve

حَمْرٌ [ḥamr] Kezâlik koyunun derisin çı-karmağa derler; yukâlu: إِذَا حَمَرَ شَاتَهُ يَحْمُرُهَا إِذَا نَتَقَهَا Ve نَتَقٌ [netḳ] nûn'un fethi ve tā'nın sükunu ile koyunun derisin çıkarmaktır.

حَمِيرٌ [Ḥimyer] (ḥā'nın kesri ve mîm'in sükunu ve yā'nın fethiyle) Bir kabîlenin babasının ismidir ki o Ḥimyer b. Sebe b. Yeşcub b. Ya'rub b. Ḳaḫḫân'dır. Ve

zamân-ı evvelde mülûk onlardan olurdu. Ve Ḥimyer'in 'alemi عَرْنَجِجٌ [arenec] idi, سَفْرَجَلٌ [sefercel] vezni üzere fethateynle.

أَلْحَمَرُ [el-ḥamer] (fethateynle) Atın ağzı yaramaz rāyiha bağlamak, arpayı çok yi-yip tohme olmadan; yukâlu: حَمَرَ الْبُرْدُونَ يَحْمَرُ حَمْرًا مِنَ النَّابِ الرَّابِعِ إِذَا أَصَابَ لَهُ سَنَقٌ مِنَ الشَّعِيرِ فَيَنْتَبِهُ فَاهُ Ve سَنَقٌ [senak] sîn-i mühme-le ile ve nûn'la tohme olmaktadır. Ve بُرْدُونٌ [birzevn] bā'nın kesri ve zāl'ın fethiyle bār-gîr ma'nāsınadır.

أَلْحَمِيرُ [el-ḥimîr] (ḥā'nın ve mîm'in kesri ve rā'nın teşdidiyle) Şol yağmura der-ler ki yer yüzünü koparıp suya gayet-i şiddetinden.

[ح ن ر]

أَلْحَنِيرَةُ [el-ḥanîret] (ḥā'nın fethi ve nûn'un kesri ve meddiyle) Kemerin ortasında ka-vuşan yeri, عَقْدُ الطَّاقِ ma'nāsına. Ve hâllâc yayına dahi derler. Sâhib-i Şurâḥ حَنِيرَةُ [ḥanîret] "kungure-i tāk" demiştir hâlâ ki kungure duvar üzerinde olan bedenlerdir diye ta'bîr etmişlerdir, te'emmul oluna.

[ح ن ز ق ر]

أَلْحِنْزَقُ [el-ḥinzak] (ḥā'nın kesri ve nûn'un sükunu ve zā'nın fethiyle ve ḳāf'ın sükunuyla) Kasîrî'l-ḳāme olup mezmûm olan kimse. Sîbeveyhi eyitti: Nûn kaçan sâni vâki' olup sâkin olsa, ona zā'id denmez illâ delîl-i kâtı'la.

[ح و ر]

أَلْحَوْرُ [el-ḥavr] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükunuyla)

أَلْحَوُورُ [el-ḥuvûr] (zammateynle) Rücû etmek ma'nāsına; yukâlu: حَارَ يَحُورُ حَوْرًا Ve حَارَ بَعْدَمَا كَارَ "حَارَ بَعْدَمَا كَارَ" Ve كَوْرٌ [kevr] ziyâde olmağa derler; ve

yukālu: "تَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْخَوْرِ بَعْدَ الْكُورِ" أَيّ مِنْ الثَّقُصَانِ بَعْدَ الزِّيَادَةِ

الْحُورُ [el-hūr] (ḥā'nın zammıyla) Kezâlik rücu' ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "حُورٌ" أَيّ فِي مَحَارَةٍ " أَيّ نُقْصَانٍ فِي نُقْصَانٍ darb olunur şol kimse hakkında ki hâli ziyâdeden noksâna yüz tuta. Ve

حُورٌ [ḥūr] Kezâlik ismdir, redd ma'nâsında; ve minhu kavluke: "طَحَنَتِ الطَّاحِنَةُ فَمَا أَحَارَتْ" أَيّ مَا رَدَّتْ شَيْئًا مِنْ الدَّقِيقِ Ve

حُورٌ [ḥūr] Kezâlik helâk ma'nâsınadır.

الْحَائِرُ [el-hā'ir] Hâlik ma'nâsına; yukālu: "فُلَانٌ حَائِرٌ بَائِرٌ أَيّ هَالِكٌ" ma'nâsınadır. Ve

حَائِرٌ [ḥā'ir] Kesâd ma'nâsına dahi gelir.

الْمَحَارَةُ [el-meḥāret] (mīm'in fethiyle) Sedef ki inci kabıdır. Ve inci kabına şebîh olan nesnelerdir, kulağın iç yüzü gibi meselâ. Ve

مَحَارَةُ الْحَنَكِ [meḥāretu'l-ḥanek] diye davar damağından na'f-bend 'ilâc ettiği yere dahi derler. Ve

مَحَارَةٌ [meḥāret] Omuz başı döndüğü yere derler, مَرْجِعٌ كَيْفِ ma'nâsına.

الْمَحَارُ [el-meḥār] (mīm'in fethiyle) مَرْجِعٌ [merci'] ma'nâsına.

الْحَوْرُ [el-ḥaver] (fethateynle) Şol kırmızı derilerdir ki onunla sepetler kaplarlar.

الْحَوْرَةُ [el-ḥaveret] (fethateynle) Kezâlik vâhidi. Ve

حَوْرٌ [ḥaver] Gözün akı ak ve siyâhı siyâh olmak.

الْحَوْرَاءُ [el-ḥavrâ'] Şol 'avrettir ki gözünün akı ziyâde ak ve karası ziyâde kara ola, nitelim mürür etti; yukālu: "إِمْرَأَةٌ حَوْرَاءٌ أَيّ بَيْتَةٌ" الْحَوْرُ

الإِخْوَارُ [el-iḥvirār] Göz vech-i mezkūr üzere olmak; yukālu: "إِخْوَرْتُ عَيْنُهُ إِخْوَارًا" Ve

إِخْوَارٌ [iḥvirār] Bir nesne ak olmağa dahi derler; yukālu: "إِخْوَرُ الشَّيْءِ أَيّ ابْيَضَّ" eyitti: Ben bilmezem ki gözde حَوْرٌ [ḥaver] ne vechle olur. Ebū 'Amr eyitti: حَوْرٌ [ḥaver] göz cümleten siyâh olmaktır, geyik gözü ve bakar gözü gibi ve eyitti: Benî âdemde حَوْرٌ [ḥaver] yoktur, belki nisâya حَوْرُ العَيْنِ dedikleri mezbûrların gözü geyik gözüne ve bakar gözüne teşbîhendir.

التَّحْوِيرُ [et-taḥvîr] ('alâ-vezni [et-tekrîm]) Bezi ağartmak. Ve gayrı nesneyi ağartmağa dahi derler; yukālu: "حَوْرْتُ" Ve devenin الطَّعَامَ فَاحْوَرَّ أَيّ بَيَّضَتْهُ فَابْيَضَّ" Ve حَوْرُ عَيْنٍ بَعِيرِكَ أَيّ حَجَزَ حَوْلَهَا بِكَيْفٍ" Ve

تَحْوِيرٌ [taḥvîr] Ekmekçi ekmeği yapıp hâzırlamağa dahi derler; yukālu: "حَوْرُ الخُبْزَةِ" مَلَّةٌ [mellet] mīm'in fethi ve lām'ın teşdîdiyle ıssı kül, ıssı kum.

الْحَوَارِيُّونَ [el-ḥavāriyyūn] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdîdiyle) İsâ'nın salavâtullâhi ta'âlâ 'aleyhi ashâbıdır. Ve mezbûrlara حَوَارِيُّونَ [ḥavāriyyūn] dedikleri bez ağartıkları için idi ki onların san'atı kassârlık idi. Ba'zılar حَوَارِيٌّ [ḥavāriyy] mu'ne derler, نَاصِرٌ [nāşir] ma'nâsına. Nebî-i ekrem sallallâhu 'aleyhi ve sellem eyitti: "الرُّبَيْبِيُّ ابْنُ عَمِّي وَحَوَارِيٌّ مِنْ أُمَّتِي" Ve ihtimâldir ki Nebî'nin sallallâhu 'aleyhi ve sellem kelâm-ı şerifinde Zubeyr'e حَوَارِيٌّ [ḥavāriyy] itlâkı 'alâ-vechî't-teşbîh ola.

الْحَوَارِيَّاتُ [el-ḥavāriyyât] Nisâ tâ'ifesidir. Ve mezbûrlara حَوَارِيَّاتُ [ḥavāriyyât] dedikleri beyâz oldukları içindir.

الأخوَرُ [el-Aḥver] (hemzenin fethi ve

hā'nın sükūnuyla) Müşterî dedikleri yıldızdır. Ve

أَحْوَرُ [ahver] 'Akla dahi derler; yukālu: مَا يَعْشُ بِأَحْوَرٍ أَيُّ بَعْضِ

الْأَحْوَرِيِّ [el-ahveriyy] (hemzenin fethiyle ve bā'nın teşdidiyle) Beyāz olup ter olan nesne.

الْحَوَارَى [el-ḥuvvārā] (hā'nın zammı ve vāv'ın teşdidi ve elifin kasrıyla) Me'kūlāt kısmından şol terikedir ki ağartılmış ola; yukālu: هَذَا دَقِيقٌ حَوَارَى

الْمُحْوَرَّةُ [el-muḥverret] (mīm'in zammı ve hā'nın sükūnu ve rā'nın teşdidiyle) Ağaçtan şol büyük çanaktır ki yağ sürmekle ağartılmış ola.

الْمِحْوَرَّةُ [el-miḥveret] (mīm'in kesri ve vāv'ın fethiyle) Şol ağaçtır ki ekmekçi, onunla ekmek açar. Ve

مِحْوَرٌ [miḥver] Şol ağaca dahi derler ki kuyu üzerinde olan bekre onun üzerine döner. Ve gāh olur ki onu demirden dahi ederler.

الْحَوَارِ [el-ḥuvār] (hā'nın zammıyla) Deve yavrusudur. Ve mezbūra حَوَارٌ [ḥuvār] derler tā ki anasından munfasıl olunca, kaçan munfasıl olsa فَصِيلٌ [feşil] derler.

الْأَحْوَرَةُ [el-ahviret] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesriyle) Cem'-i killeti.

الْحِيرَانُ [el-hīrān] (hā'nın kesriyle) ve

الْحَوْرَانُ [el-ḥūrān] (hā'nın zammıyla) Kezālik cem'-i kesreti.

الْحَوْرَانُ [el-Ḥavrān] (hā'nın fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla) Şām-ı şerifte bir yerin adıdır.

الْمُحَاوَرَةُ [el-muḥāveret] (mīm'in zamım ve vāv'ın fethiyle) İki kimse birbiriyle cevāblaşmak.

التَّحَاوُرُ [et-teḥāvur] Birkaç kimse birbiriy-le cevāblaşmak.

الْإِحَازَةُ [el-iḥāret] (hemzenin kesriyle) Cevāb döndürmek; yukālu: كَلَّمْتُهُ فَمَا أَحَارَ إِلَيَّ جَوَابًا

الْحَوِيرُ [el-ḥavīr] (hā'nın fethi ve vāv'ın kesriyle ve meddiyle) ve

الْحَوِيرَةُ [el-ḥavīret] (kezālik)

الْمَحْوَرَةُ [el-meḥūret] (mīm'in fethi ve hā'nın zammıyla) ve

الْحَوَارِ [el-ḥavār] (hā'nın fethiyle) Bunların dördü dahi bir ma'nāyadır, cevābdan 'ibārettir; yukālu: وَمَا رَجَعَ إِلَيَّ حَوِيرًا وَلَا كَلَّمْتُهُ وَلَا مَحْوَرَةً وَلَا حَوَارًا أَيُّ مَا رَدَّ جَوَابًا

[ح ي ر]

الْحَيْرَةُ [el-ḥayret] ve

الْحَيْرُ [el-ḥayr] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) İkisinde dahi mütehayyir olmak; yukālu: حَارَ يَحِيرُ حَيْرَةً وَحَيْرًا أَيُّ تَحَيَّرَ فِي أَمْرِهِ

الْحَيْرَانُ [el-ḥayrān] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Mütehayyir olan kimse.

الْحَيَارَى [el-ḥayārā] (hā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'-i; yukālu: هُوَ حَيْرَانٌ وَهُمْ قَوْمٌ حَيَارَى

التَّحْيِيرُ [et-taḥyīr] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Mütehayyir kılmak. Ve

التَّحْيِيرُ [et-teḥayyur] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Mütehayyir olmak; yukālu: حَيَّرْتُهُ فَتَحَيَّرَ Ve

تَحَيَّرَ [teḥayyur] Suyun bir yere cem' olup devr etmesi. Ve mekān suyla dolmağa dahi derler; yukālu: تَحَيَّرَ الْمَكَانُ بِالْمَاءِ إِذَا امْتَلَأَ

الْحَائِرُ [el-ḥā'ir] (hemzenin kesriyle) Su cem' olduğu yer, müctema'-ı mā' ma'nāsına.

الْحِيرَانُ [el-ḥīrān] (ḥā'nın kesriyle) ve
الْحُورَانُ [el-ḥūrān] (ḥā'nın zammıyla) حَائِرٌ
[ḥā'ir]in cem'i, su mecma'ları ma'nāsına.

الْحَائِرُ الْبَائِرُ [el-ḥā'iru'l-bā'ir] İşe güce ya-
ramayan kimse; yukālu: رَجُلٌ حَائِرٌ بَائِرٌ إِذَا لَمْ
يَسْجِدْ بِشَيْءٍ

الْإِسْتِحَارَةُ [el-istiḥāret] Bir kimsenin söy-
lemesin dilemek; yukālu: اسْتَحَارَهُ أَي اسْتَشْطَقَهُ
Ve hazm olmak; yukālu: اسْتَحِيرَ الشَّرَابُ عَلَيَّ
وَالْبِنَاءُ لِلْمَجْهُولِ إِذَا أُسْبِغَ Ve إِسَاغَةٌ [isāgat] sīn-i
mühmele ve ğayn-ı mu'ceme ile hazm ol-
mak. Ve

الْإِسْتِحَارَةُ [istiḥāret] Bir yer suyla dolmak;
yukālu: اسْتَحَارَ الْمَكَانُ بِالْمَاءِ إِذَا امْتَلَأَ مِنْهُ

الْمُسْتَحِيرُ [el-musteḥīr] (mīm'in zammı ve
ḥā'nın kesriyle ve meddiyle) Ağır bulut ki
onu sevk eder rüzgār olmamağın mütered-
did olur, sehāb-ı sakīl ma'nāsına.

الْحَيْرُ [el-ḥayr] (ḥā'nın fethi ve yā'nın
sükunuyla) Ağıla şebīh olan yerdir, yāhūd
koruya şebīh olan yerdir; ve minhu: حَيْرٌ
الْكُرْبَلَاءِ

الْحَيْرَةُ [el-Ḥīret] (ḥā'nın kesri ve meddiyle)
Bir şehrin adıdır, Kūfe kurbünde.

الْحَيْرِيُّ [el-Ḥīriyy] (ḥā'nın kesri ve āhirde
olan yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan şehre
mensüb olan kimse.

الْحَارِيُّ [el-Ḥāriyy] (yā'nın teşdidiyle)
Hīre'ye mensüb olan kimsedir. Ve bu nis-
bet 'alā-hilāfi'l-kıyāstur, ğüyā ki yā'yı eli-
fe kalb etmişlerdir. Ve

حَيْرِيٌّ [ḥīriyy] Ebeden ma'nāsına dahi ge-
lir; yukālu: لَا آتِيكَ حَيْرِيٌّ دَهْرٌ أَي أَبَدًا

FASLU'L-ḤĀ'

(فَصْلُ الْخَاءِ)

[خ ب ر]

الْحَبْرُ [el-ḥabr] (ḥā'nın fethi ve bā'nın
sükunuyla) Şol azık koyacak nesne ki
'azīm ola, tüşe-dān-ı büzürg ma'nāsına.

الْحُبُورُ [el-ḥubūr] (zammeteynle) Cem'i.
Ve gāh olur ki nāka ona teşbīh olunup
kesret-i lebende حَبْرَاءُ [ḥabrā'] tesmiye
olunur.

الْحَبَرُ [el-ḥaber] (fethateynle) Vāki' oldu
diye yāhūd olmadı diye bildirilen nesne.

الْأَخْبَارُ [el-aḥbār] (hemzenin fethiyle)
Cem'i.

الْإِخْبَارُ [el-iḥbār] (hemzenin kesriyle) ve

التَّخْبِيرُ [et-taḥbīr] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-
tekrīm]) Haber vermek; yukālu: أَخْبَرْتُهُ بِكَذَا
وَحَبَّرْتُهُ بِمَعْنَى

الْإِسْتِحْبَارُ [el-istiḥbār] (hemzenin kesri ve
sīn'in sükunuyla) Haber talep etmek.

التَّخْبُرُ [et-teḥabbur] (fethateynle ve yā'nın
zammı ve teşdidiyle) Kezālik haber talep
etmek.

الْمَخْبَرُ [el-maḥber] (mīm'in ve bā'nın fet-
hiyle) Haber verecek yer ki مَنظَرٌ [manẓar]ın
mukābilidir, nāzar edecek yer ma'nāsına.

الْمَخْبَرَةُ [el-maḥberet] (mīm'in ve bā'nın
fethiyle) Kezālik bi-ma'nāhu.

الْمَخْبُرَةُ [el-maḥburet] (mīm'in fethi ve
bā'nın zammıyla) Bi-ma'nāhu eyzan.

الْحَبْرَاءُ [el-ḥabrā'] (ḥā'nın fethi ve bā'nın
sükunu ve elifin meddiyle) Şol düz ve
mülāyim olan yerdir ki onda سِدْرٌ [sidr] de-
dikleri ağaç biter.

الْحَبْرَاءُ [el-ḥabarā'] (ḥā'nın ve bā'nın fet-

hiyle) ve

الْخَبَارِي [el-ḥabārī] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) صَحَارِي [ṣaḥārā] ve صَحَارِي [ṣaḥārī] gibi, cem'ci.

الْخَبْرَات [el-ḥabrāvāt] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Kezālik cem'ci.

الْخَبْر [el-ḥabr] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Yer سِدْر [sidr] bitirmek; yukālu: خَبِرَ الْأَرْضَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْخَبِير [el-ḥabir] (ḥā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Şol yerdir ki سِدْر [sidr] bitire.

الْخَبْرَاء [el-ḥabrā'] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْخَبَار [el-ḥabār] (ḥā'nın fethi ile) Şol mülāyim yerdir ki onda haşerāt delikleri çok ola.

الْخُبْر [el-ḥubr] (ḥā'nın zammı ve bā'nın sükunuyla) Bilmek ma'nāsına; yukālu: خَبِرَ يَخْبِرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ مَنْ أَيْنَ خَبِرَتْ هَذَا الْأَمْرُ Ve

خُبْر [ḥubr] Tecrube ve imtihān ma'nāsına da gelir; tekūlu: خَبِرْتُهُ أَخْبِرُهُ خُبْرًا وَخِبْرَةً بِالْكَسْرِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَلَوْتُهُ

الْخُبْرَةُ [el-ḥibret] (ḥā'nın kesri ve bā'nın sükunuyla) Tecrube etmek, 'alā-mā merre ānifen.

الْخَبِير [el-ḥabīr] (ḥā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bilici, 'ālim ma'nāsına. Ve ikinci, ekkār ma'nāsına. Ve

خَبِير [ḥabīr] Ota dahi derler, nebāt ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "يَسْتَخْلِبُ الْخَبِيرَ" "يَسْتَخْلِبُ" Ve "يَأْكُلُهُ" Ve "يَسْتَخْلِبُ" [istihlāb] ḥā-i mu'ceme ile kat' ma'nāsına; ey: يَطْطَعُ النَّبَاتَ وَيَأْكُلُهُ Ve

خَبِير [ḥabīr] Deve yününe dahi derler. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: خَبِيرٌ [ḥabīr] deve ağzında olan köpüktür.

الْمُخَابِرَةُ [el-muḥāberet] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Yerden hāsıl olan nesnenin ba'zı üzere 'akd-i müzāra'at edip iştirākla ekin ekmek.

الْخَيْبِر [el-ḥibr] (ḥā'nın kesri ve yā'nın sükunuyla) Kezālik müşāreket üzere, zirā'at etmek.

الْكَافُور [el-kāfūr] ('alā-vezni الكافور [el-kāfūr]) Bir yerin ismidir Şām-ı şerīf nāhiyesinde.

حَيْبِر [Ḥayber] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükunu ve yā'nın dahi fethiyle) Bir mevzi'in ismidir, Ḥicāz'da; yukālu: عَلَيْهِ دَبْرٌ [deber] fethateynle cirāhata derler. Ve 'asker sınmağa dahi derler, hezīmet ma'nāsına.

الْحُبْرَةُ [el-ḥubret] (ḥā'nın zammı ve bā'nın sükunuyla) Hisse ki hīn-i kısımda ahz olunur, gerek luḥūmda olsun ve gerek gayrıda olsun. Kāle Ebū 'Ubeyd: yukālu: تَخَبَّرُوا حُبْرَةً إِذَا اشْتَرَوْا شَاءَ فَدَبَّحُوهَا وَافْتَسَمُوا لَحْمَهَا

[خ ت ر]

الْحَتْر [el-ḥatr] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükunuyla) Gadr etmek; yukālu: حَتْرَهُ أَي ظَلَمَهُ

الْحَتَّار [el-ḥattār] (ḥā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Gāyet zulm ehli, gaddār ma'nāsına.

[خ ت ر]

الْحَيْتَعُور [el-ḥayte'ūr] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükunu ve tā'nın fethi ve 'ayn'ın zammıyla) Şol nesnedir ki onun ber-karār hāli olmayıp sür'at-i zevālda ola, serāb gibi. Ve şol nesne gibi ki yaz günlerinde harāret-i havāda örümcek evi gibi gökyüzünde nāzil olur. Ve gāh olur ki gūla ve belāya ve kurda dahi حَيْتَعُورٌ [ḥayte'ūr]

derler.

[خ ث ر]

الْحُضَارَةُ [el-ḥuṣāret] (ḥā'nın zammıyla) Bir nesnenin bakıyyesi. Ve

حُضَارَةٌ [ḥuṣāret] Şol nesnedir ki ta'ām dedikleri sini üzerinde bākī kalmış ola.

الْحَنْشِيرُ [el-ḥansir] (ḥā'nın ve nūn'un fethi ve ṣā'nın kesriyle) Hakīr nesnedir ki halkın metā'ından bākī kalır, yüklerin yüklettiklerinde.

الْحُشُورُ [el-ḥuṣūr] (zammeteynle) Galiz olmak ki رِقَّةٌ [riḳqat]in mukābilidir; yukālu: **خَتَرَ اللَّبْنُ يَحْتَرُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** Ve Ferrā eyitti: **خَتَرَ** derler bāb-ı hāmisten ve lākin lügat-ı kaliledir. Ve Kisā'ī **خَيْرٌ** dahi rivāyet etti, kesriyle. Ve bir tā'ifeye karışmağa dahi derler; yukālu: **خَتَرْتُ نَفْسَهُ بِفَتْحِ التَّاءِ أَيِ اخْتَلَطْتُ** Ve ikāmet ma'nāsına da gelir; yukālu: **خَيْرٌ فَلَانَ أَيِ أَقَامَ فِي الْحَيِّ وَلَمْ يَخْرُجْ مَعَ الْقَوْمِ إِلَى مِثْرَةٍ** Ve **مِثْرَةٌ** [miṣret] mīm'in kesriyle ve hemzenin sükūnuyla kīn almak, intikām ma'nāsına. Ve eger **مِثْرَةٌ** [miṣret] ecvef-i yā'ī olursa ta'ām ma'nāsına olur.

الْحُضْرَاءُ [el-ḥuṣerā'] (ḥā'nın zammı ve ṣā'nın fethi ve elifin meddiyle) **حَائِرٌ** [ḥāṣir] in cem'i, muhtelit olanlar ma'nāsına; yukālu: **قَوْمٌ حُضْرَاءُ الْأَنْفُسِ**

الْحَشْرَى [el-ḥaṣrā] (ḥā'nın fethi ve ṣā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Kezālik cem'dir, muhtelitler ma'nāsına.

الْإِحْشَارُ [el-iḥṣār] (hemzenin kesriyle) Yağ gılteti üzere terk edip eritmek; yukālu: **أَحْشَرْتُ الرَّيْدَ تَرَكْتُهُ حَائِرًا وَذَلِكَ إِذَا لَمْ تَذْبُهُ** Ve fi'l-meseli: **“مَا يَذْرِي أَيْحُضِرُ أَمْ يَذِيبُ”**

[خ د ر]

الْحَدِيرُ [el-ḥidr] (ḥā'nın kesriyle ve dāl'ın sükūnuyla) Perde, sitr ma'nāsına.

الْمُحَدَّرَةُ [el-muḥadderet] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdidiyle) Ehl-i perde olan 'avret; yukālu: **جَارِيَةٌ مُحَدَّرَةٌ إِذَا لَزِمَتْ الْحَدِيرَ**

الْحَادِرُ [el-ḥādir] (dāl'ın kesriyle) Dāhil-i perde olan kimse; yukālu: **أَسَدٌ حَادِرٌ أَيِ دَاخِلٌ** Ve **حَدِيرٌ** [ḥidr]den murād arslanın yatak edindiği mīşedir. Ve

حَادِرٌ [ḥādir] Şol kimseye derler ki kesel üzere olup fütürdan hālī olmaya.

الْإِحْدَارُ [el-iḥdār] (hemzenin kesriyle) Arslan mīşede yatmağı iltizām edinmek; yukālu: **أَخْدَرَ الْأَسَدُ أَيِ لَزِمَ الْحَدِيرَ** Ve

إِحْدَارٌ [iḥdār] Bir kimse ehli beyninde mukīm olup onları hālī terk etmemek; yukālu: **أَخْدَرَ فَلَانَ فِي أَهْلِهِ أَيِ أَقَامَ فِيهِمْ** Ve

إِحْدَارٌ [iḥdār] Yağmura dokunmağa dahi derler; yukālu: **أَخْدَرَ الْقَوْمَ إِذَا أَطْلَهُمُ الْمَطَرُ** Ve **إِطْلَالٌ** [iṭlāl] ṭā-i mühmele ile yağmur çilemek.

حُدْرٌ [ḥudr] (ḥā'nın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Enṣār'dan bir cemā'attır ki Ebū Sa'īd-i Ḥudrī onlardandır.

الْحُدَارِيُّ [el-ḥudāriyy] (ḥā'nın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Karanu gece, leyl-i muzlim ma'nāsına. Ve kara bulut, sehāb-ı esved ma'nāsına.

الْحُدَارِيَّةُ [el-ḥudāriyet] (ḥā'nın zammı ve yā'nın kezālik teşdidiyle) **عُقَابٌ** [uḳāb] dedikleri kuş, levni siyāh olduğu için **حُدَارِيَّةٌ** [ḥudāriyyet] derler; yukālu: **بَعِيرٌ حُدَارِيٌّ أَيِ شَدِيدِ السَّوَادِ وَنَاقَةٌ حُدَارِيَّةٌ**

الْحَدَرُ [el-ḥader] (fethateynle) Bir nesneye fütür gelmek ve uyuşmak; yukālu: **حَدِرْتُ** **رَجُلِي** Ya'nī kaçan ayak uyuştu ve kemiklere fütür gele böyle derler. Ve yağmura dahi **حَدَرٌ** [ḥader] derler.

الْحَدِيرُ [el-ḥādir] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın kes-

riyle) Şol gündür ki onda yağmur sepmiş ola.

الْحَدِرَةُ [el-ḥadiret] Mü'ennesi; yukālu: **يَوْمَ حَدَرَ وَوَيْلَةَ حَدِرَةً**

الْأَحْدَرِيُّ [el-aḥderiyy] (hemzenin ve dāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Yaban eşeği, hımār-ı vahşī ma'nāsına.

الْحَدْرُ [el-ḥadr] (hā'nın fethi ve dāl'ın sükunuyla) Āhū sürüsünden ayrılmak; yukālu: **حَدَرَ الطَّبِيءُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَحَلَّفَ عَنِ الْقَطِيعِ**

[خ ز ر]

الْحَرِيرُ [el-ḥarīr] (hā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Su çağlamak; yukālu: **حَرَّ الْمَاءُ يَخِرُّ خَرِيرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي** Ve

حَرِيرٌ [ḥarīr] Şol düz yere derler ki iki yüksek yerin beyninde ola.

الْأَحْرَةُ [el-eḥirret] (hemzenin fethi ve hā'nın kesri ve rā'nın teşdidiyle) **حَرِيرٌ** [ḥarīr]in cem'î, düz yerler ma'nāsına.

الْحَرَارَةُ [el-ḥarāret] (hā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Çağlayıcı pımar; yukālu: **عَيْنٌ حَرَارَةٌ**

الْحُرُورُ [el-ḥurūr] (zammeytle) Düşmek ve secdeye varmak; yukālu: **حَرَّ لِلَّهِ سَاجِدًا يَخِرُّ حُرُورًا مِنَ الْبَابِ الْمَرْبُورِ أَيَّ سَقَطَ**

الْإِحْرَارُ [el-iḥrār] (hemzenin kesriyle) Düşürmek; yukālu: **ضَرَبَ يَدَهُ فَأَحْرَهَا أَيَّ أَسْقَطَهَا**

الْحَرْحَرَةُ [el-ḥarḥaret] ('alā-vezni [ez-zelzelet]) Uyuyan kimsenin ve boğulan kimsenin horultusu. Ve sülāsiden dahi gelir; yukālu: **حَرَّ عِنْدَ النَّوْمِ وَخَرَّ بِمَعْنَى**

الْتَحَرُّرُ [et-teḥarḥur] ('alā-vezni [et-tezelzul]) Karın deprenmek ve muztarib olmak, ziyāde 'azametinden ötürü.

الْحُرُّ [el-ḥurr] (hā'nın zammı ve rā'nın

teşdidiyle) Değirmenin boğazı ki ondan buğday dökülür.

[خ ز ر]

الْحَزْرُ [el-ḥazer] (fethateynle) Göz küçük olmak.

الْأَحْزَرُ [el-aḥzer] (hemzenin fethiyle ve hā'nın sükunuyla ve zā'nın fethiyle) Gözü küçük olan kimse. Ba'zılar eyitti: **حَزَّرَ** [ḥazer] bir kimse gözü kuyruğuyla bakar gibi olmaktadır.

الْحَزْرُ [el-Ḥazr] (hā'nın fethi ve zā'nın sükunuyla) Bir tā'ifedir.

الْتَحَازُرُ [et-teḥāzur] (tā'nın fethi ve zā'nın zammıyla) Dikkat-i nazar için göz kapığın sıkıkmaktır, **تَعَامِي** [te'āmī] ve **تَجَاهُلٌ** [tecāhul] gibi ki zātta olmayan nesneyi izhār olur.

الْحُزْرَةُ [el-ḥuzeret] (hā'nın zammı ve zā'nın fethiyle **هُمَزَةٌ** [humezet] gibi) Bir marazdır ki fıkra-i zahrda ya'nī arka kemiğinde zāhir olur.

الْحَزِيرُ [el-ḥazīr] ve

الْحَزِيرَةُ [el-ḥazīret] (hā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Hurdevāt pārelerin çömlekte suda tamām pişirip üzerine un dökmekle olan ta'āma derler. Ve eger onda et olmaz ise mücerred unla tabh olursa **عَصِيدَةٌ** [e'āşidet] derler.

الْحِنْزِيرُ [el-ḥinzīr] (hā'nın kesriyle ve zā'nın kesri ve meddiyle) Ma'rūf cānverdir.

الْحَنَازِيرُ [el-ḥanāzīr] (hā'nın fethiyle) Cem'î. Ve

حَنَازِيرُ [ḥanāzīr] Bir ma'rūf maraza dahi derler ki boyunda zuhūr eden çibanlardır. Ve

حِنْزِيرُ [Ḥinzīr] Bir mevzi'in ismidir, nite-

kim bazı eş'arda gelmiştir.

الْحَيْزُرَانُ [el-ḥayzurān] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükünü ve zā-i mu'cemenin zam-mıyla) Bir ma'rūf ağaçtır ki ona غُرُوقُ فَنَاءَةٍ derler. Ve

حَيْزُرَانُ [ḥayzurān] Kamışa dahi derler.

الْحَيَازِيرُ [el-ḥayāzir] (ḥā'nın fethi ve zā'nın kesriyle) **حَيْزُرَانُ** [ḥayzurān]ın cem'i.

الْحَيْزُرَانَةُ [el-ḥayzurānet] (ḥā'nın fethiy-le ve zā'nın zammıyla) Kezālik gemide sākin olan kimseler.

الْحَيْزِرَى [el-ḥayzerā] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükünü ve zā'nın dahi fethi ve elifin kasriyle) ve

الْحَوْزِرَى [el-ḥavzerā] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükünü ve elifin kasriyle) Bir cins yürümeğdir ki onda nev'-i tefekkük vardır, ya'nı kolların salarak ve eteklerin dağıtarak yürümek.

[خ س ر]

الْحُسْرُ [el-ḥusr] (ḥā'nın zammı ve sīn'in sükünüyle) ve

الْحُسْرَانُ [el-ḥusrān] (kezālik ḥā'nın zammı ve sīn'in sükünüyle) Zarar etmek bey' ve şirāda, pes bu فُرُوقُ [furq]la فُرُقَانُ [furqān] gibidir ma'nā-yı firākta; yukālu: حَسِرَ فِي الْبَيْعِ حَسْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْحَسْرُ [el-ḥasr] (ḥā'nın fethi ve sīn'in sükünüyle) Eksilmek, naks ma'nāsına; yukālu: حَسِرْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَصْتَهُ Ve kālallāhu ta'alā: ﴿هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا﴾ (الكهف 103) **أَخْسَرِينَ** [aḥserīn] [aḥserīn] in vāhidi أَحْسَرُ [aḥser]dir, أَكْبُرُ [ekber] gibi.

التَّحْسِيرُ [et-taḥsīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Helāk etmek.

الْحَنَاسِيرُ [el-ḥanāsīr] (ḥā'nın fethiy-

le ‘alā-vezni التَّقَادِيلِ [el-ḥanādīl]) Helāk ma'nāsınadır, vāhidi yoktur.

الْحَسَارُ [el-ḥasār] ve

الْحَسَارَةُ [el-ḥasāret] (ḥā'nın fethiyle ikisinde dahi) ve

الْحَيْسِرَى [el-ḥaysērā] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükünü ve šīn'in fethi ve elifin kasriyle) Helāk olmak ve azmak ma'nāsına.

[خ ش ر]

الْحُشَارَةُ [el-ḥuṣāret] (ḥā'nın zammıyla) Sini üzerinde bākī kalan ta'ām ki onda hayr olmaya, kezālik her nesnenin yaramazına dahi حُشَارَةٌ [ḥuṣāret] derler.

الْحُشْرُ [el-ḥaṣr] (ḥā'nın fethi ve šīn'in sükünüyle) Bir nesnenin yaramazını gidermek; yukālu: حَشَرْتُ الشَّيْءَ أَحْشَرُهُ حَشْرًا مِنَ حَشَرْتُ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَقَيْتَ مِنْهُ حُشَارَتَهُ Ve

حُشَارَةٌ [ḥuṣāret] Ednā olan kimseye derler; yukālu: فُلَانٌ مِنَ الْحُشَارَةِ إِذَا كَانَ دُونًا

[خ ص ر]

الْحَضْرُ [el-ḥaṣr] (ḥā'nın fethi ve šād'ın sükünüyle) İnsānın beli, vasatu'l-insān ma'nāsına.

الْمُحَضَّرُ [el-muḥaṣṣar] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethi ve šād'ın dahi fethi ve teşdidiyle) Beli ince; yukālu: كَشَحَ مُحَضَّرٌ Ya'nı ince belli. Ve نَعْلٌ مُحَضَّرَةٌ Ya'nı ince belli na'līn. Ve رَجُلٌ مُحَضَّرٌ الْقَدَمَيْنِ إِذَا كَانَتْ قَدَمُهُ تَمَسُّ الْأَرْضَ مِنْ مَقْدَمِهَا وَعَقِبِهَا وَيَحْوَى أَحْمَصُهَا مَعَ يَدَيْهَا Ya'nı ayağının ortası yere değme ve beli ince olsa.

الْحَاصِرَةُ [el-ḥāṣiret] Boş böğür, شَاكِلَةٌ [šākilet] ma'nāsına.

الْحَصْرُ [el-ḥaṣar] (fethateynle) Soğuk elem vermek ma'nāsına; yukālu: حَصَرَ الرَّجُلُ إِذَا حَصَرَ فِي أَطْرَافِهِ

soğuk incitse; yukālu: **حَصْرَتْ يَدَيَّ** Ve gün soğuk olmağa dahi derler; yukālu: **حَصِرَ يَوْمًا أَيِ اشْتَدَّ بَرْدُهُ**

الْحَضْرُ [el-ḥaṣr] (ḥā'nın fethiyle ve şād'ın kesriyle) Soğuk olan nesne; yukālu: **مَاءٌ حَضْرٌ أَيِ مَاءٌ بَارِدٌ**

الْحِنْشِرُ [el-ḥinšir] (ḥā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla ve şād'ın kezālik kesriyle) Küçük parmak; **اضْبَعُ ضُعْرَى** ma'nāsınadır.

الْحَنَاشِرُ [el-ḥanašir] (ḥā'nın fethiyle ve şād'ın kesriyle) Cem'î, küçük parmaklar ma'nāsına.

الْحُنَاشِرَةُ [el-ḥunaširet] (ḥā'nın zammıyla) Bir şehrin adıdır Şām'da.

الْمِحْشَرَةُ [el-miḥşaret] (mīm'in kesriyle ve ḥā'nın sükūnu ve şād'ın fethiyle) Kamçı ve kamçıya şebîh nesnedir. Ve bi'l-cümle her nesne ki onu insān eline alıp tuta, gerek 'asā gerek 'asānın gayrı ona **مُحْشَرَةٌ** [miḥşaret] derler.

الْمُحَاصِرَةُ [el-muḥāşaret] (mīm'in zammı ve şād'ın fethiyle) Bir kimse musāhibinin elin eline alıp gezmek. Ve

مُحَاصِرَةٌ [muḥāşaret] Kezālik iki yoldaşın herbiri bir yola gidip iki yol kavuştuğu yerde birbirine buluşmağa derler.

التَّحَاصُرُ [et-teḥāşur] (tā'nın fethi ve şād'ın zammıyla) Bir niçe kimse birbirinin elin eline yapışıp gezmeğe derler; yukālu: **تَحَاصَرَ الْقَوْمُ إِذَا أَخَذَ بَعْضُهُمْ بِيَدِ بَعْضٍ**

الْإِحْتِصَارُ [el-iḥtişār] (hemzenin kesriyle ve ḥā'nın sükūnuyla) Tarīkin akrebin ihtiyār edip ona sülük etmektir. Ve kelāmı ihtisār etmek. Kelāmı icāz etmeğe de derler.

[خ ض ر]

الْحَضْرَةُ [el-ḥudret] (ḥā'nın zamım ve dād'ın sükūnuyla) Yeşil renk ki yeşil

renkli nesne ile kā'imdir. Ve

حُضْرَةٌ [ḥudret] At kısmında ve deve kısmında boz olup siyāhla muhtelit olmaktır, nitekim benī ādemde kara yağız olmaktır.

الْإِخْضِرَارُ [el-iḥḍirār] ('alā-vezni **الإخضرار** [el-iḥmirār]) Yeşil olmak.

الْإِخْضِيبَانُ [el-iḥḍībān] ('alā-vezni **الإغشيبان** [el-iḥşibān]) Kezālik yeşil olmak; yukālu: **إِخْضَرَ الشَّيْءُ وَاخْضَوْضَرَ**

التَّخْضِيرُ [et-taḥḍir] ('alā-vezni **التكريم** [et-tekrīm]) Yeşil kılmak; yukālu: **أَنَا حَضْرْتُهُ** Ve gāh olur ki **أَحْضُرُ** [aḥḍar] esvede itlāk olunur, **كَاللَّاهُ تَعَالَى: (الرحمن) ﴿مُدْهَامَتَانِ﴾** (64 Ya'nī ziyāde koyu yeşil oldukları cihetten karaya mā'il olduğu için (64 **الرحمن) ﴿مُدْهَامَتَانِ﴾** buyurulmuştur. Ve kurā-yı 'Irāk'a dahi **سَوَادٌ عِرَاقِي** derler, eşcārı çok olduğundan ötürü.

الْحَضْرَاءُ [el-ḥaḍrā'] (ḥā'nın fethi ve dād'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Gök, āsumān ma'nāsına. Ve

حَضْرَاءٌ [ḥaḍrā'] Demire gark olmuş 'askere dahi derler. Ve

حَضْرَاءُ الدِّمَنِ [ḥaḍrā'u'd-dimen] Şol güzel 'avrettir ki bed-asl ola, **زَيْرَةٌ دِمْنَةٌ** [dimnet] de biten ot her ne denli tāze olsa sāmīr olmaz, ya'nī her ne denli tāze olsa bir nesneyi müfid olmaz ve müntic olmaz. Ve **دِمْنَةٌ** [dimnet] dāl'ın kesri ve mīm'in sükūnuyla yurt yerine edip, nişān-hāne ma'nāsına. Ve

حَضْرَاءٌ [ḥaḍrā'] Ulu şehre dahi derler; yukālu: **أَبَادَ اللَّهُ حَضْرَاءَهُمْ أَيِ سَوَادَهُمْ وَمُعْظَمَهُمْ** Ve Aşma'ti buna inkār edip **أَبَادَ اللَّهُ حَضْرَاءَهُمْ** dedi ḡayn-ı mu'ceme ile **غَضَارَةٌ** [ḡaḍāret] ma'nāsına ki tāzeliktir. Ve **أَبَادَ** [ebāde] dāl-ı mühmele ile helāk etsin demek olur.

الْحَضِيرَةُ [el-ḥaḍīret] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Şol hurmā ağacına derler ki onun kuruğu yeşil iken döküle.

الْإِحْتِضَارُ [el-iḥtiḍār] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Otu yeşil iken biçektir; ve yekülüne li'ş-şeyhi: أَجْرَزْتُ يَا شَيْخُ يَا بَيْتِي وَتَحْتَضِرُونَ Ya'nī pīre 'ömrünün hasadı zamāni geldi deseler, "Gāh olur ekin tāze biçilir" der.

حُضَارَةٌ [ḥuḍāret] (ḥā'nın zammıyla) Deryānın ismidir; ma'rifeye olmağın lā-yansarıftır; tekülü: هَذِهِ حُضَارَةٌ طَامِيَا أَيُّ مُزْتَعًا مَاؤُهُ

الْحُضَارِيَّ [el-ḥuḍāriyy] (ḥā'nın zammı ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bir kuştur ki ona أُخْيِلُ [aḥyel] derler. Ve أُخْيِلُ [aḥyel] arı kuşudur. Ve ba'zılar boyun buran kuşudur ki benekleri vardır demişlerdir, ammā *Muhezzeb*'de ve *Ḳānūn*'da siyāh renkli kuştur demiş. Ve

حُضَارِيَّ [ḥuḍāriyy] **حُضَارَةٌ** [ḥuḍāret]e mensüb demek olur. Bu takdīrce deryā martılarından siyāh olanlara itlāk olunmak akreb olur.

الْحَضَارُ [el-ḥaḍār] (ḥā'nın fethiyle) Şol sūtür ki suyu çok katılmış ola. Ve

حَضَارٌ [ḥaḍār] Kezālik yeni biten ot.

الْمُحَاضِرَةُ [el-muḥāḍaret] (mīm'in zammıyla ve ḍād'ın fethiyle) Yemişi salāhi zāhir olmadın bey' etmektir; henüz yeşilken ve bu maküle bey'den nehy olunmuştur. Ve bu hükmde dāhildir hurmānın ve sebzevātın bey'i ki henüz salāhi zāhir olmamış ola. Bu sebedendir ki ba'zılar hurmānın bir kesimden ziyādesin bey' etmeği kerīh görmüşlerdir.

الْحُضَارَى [el-ḥuḍārā] (ḥā'nın zammı ve

ḍād'ın teşdidi ve elifin kasrıyla شُقَارَى [şuḳḳāra] vezni üzere) Ekin ma'nāsınadır. Ve شُقَارَى [şuḳḳārā] şīn-i mu'ceme ile ve ḳāf'la ve rā-i mühmele ile bir otun adıdır.

الْحَضِيرُ [el-ḥaḍīr] (ḥā'nın fethi ve ḍād'ın kesriyle) أَحْضَرُ [aḥḍar] ma'nāsınadır. Aḥfeş rivāyeti üzere ki Bārī ta'ālānın ﴿فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا﴾ (الأنعام 99) buyurduğu kavli-i şerīfnde vāki' olmuştur, nitekim 'Arabın نَمِرٌ [nemir] "أَرَبِيهَا نَمِرَةٌ أُرْكُهَا مَطِرَةٌ" kavlinde نَمِرٌ [nemir] أَمَطَرٌ [enmer] ma'nāsına ve مَطِرٌ [maṭir] [emṭar] ma'nāsına vāki' olmuştur. Ve نَمِرٌ [nemir] nūn'un fethi ve mīm'in kesriyle yer yer siyāhları olan bulut.

الْحِضْرُ [el-ḥiḍr] ve الْمِضْرُ [el-miḍr] (ḥā'nın kesri ve ḍād'ın sükūnuyla) ve

مِضْرٌ [miḍr] [kezālik mīm'in kesri ve ḍād'ın sükūnuyla] Bir yerde ma'an zikr olunsalar heder ma'nāsına murād olur; yukālu: ذَهَبَ دَمُهُ خَضِرًا مِضْرًا أَيُّ هَدْرًا

حِضْرٌ [Ḥiḍr] (ḥā'nın kesri ve ḍād'ın sükūnuyla) Mūsā'nın karīni olan nebī salavātullāhi 'aleyhimā ve gāh olur ki حِضْرٌ [Ḥaḍir] dahi derler ḥā'nın fethi ve ḍād'ın kesriyle كَبِدٌ [kibd]le كَبِدٌ [kebid] gibi ve sānī efsahtır.

[خ ط ر]

الْحَطَارُ [el-ḥaṭar] (fethateynle) Helāka müş-rif olmak. Ve

حَطَارٌ [ḥaṭar] Kezālik ödüle derler ki yarış mahallinde her kim geçerse ona verilir. Ve

حَطَرٌ [ḥaṭar] Kadr ve menzileye dahi derler. Ve misle dahi derler; yukālu: هَذَا حَطَرٌ لِهَذَا أَيُّ مِثْلُ لَهُ فِي الْقَدْرِ

الْحَطِيرُ [el-ḥaṭīr] (ḥā'nın fethiyle ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik misl ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا حَطِيرٌ لِهَذَا أَيُّ مِثْلُ

Ve **خَطِيرٌ** [ḥaḫīr] yulara dahi derler, زَمَامٌ [zimām] ma'nāsına. Ve şeref-i sâbıkı olan kimseye de **خَطِيرٌ** [ḥaḫīr] derler; yukālu: رَجُلٌ خَطِيرٌ أَيْ لَهُ شَرَفٌ مُقَدَّمٌ وَقَدَّرُ

الْمُخَاطَرَةُ [el-muḫāḫaret] Helāka karīb olmak; yukālu: خَاطَرَ بِنَفْسِهِ

الْإِخْطَارُ [el-iḫḫār] Mālî ödül kılmak; yukālu: أَخْطَرَ الْمَالَ أَيْ جَعَلَهُ خَطَرًا بَيْنَ الْمُتَرَاهِنِينَ Ya'nî oç koyan kimseler beyninde ödül ta'yin etti. Ve bir nesneyi hâtıra getirmeğe dahi derler; yukālu: أَخْطَرَهُ اللهُ بِبَالِي

الْخِطْرُ [el-ḫiḫr] (ḥā'nın kesri ve tā'nın sükūnuyla) Bir ottur ki onunla hidāb olunup ya'nî kınā gibi isti'māl olunur, a'zā boyamada ve lākin kesīrū'l-mā'p'dır. Ve kesret-i mā'ile iştihārî olduğu için, suyu çok olan süte dahi **خِطْرٌ** [ḫiḫr] derler. Ve

خِطْرٌ [ḫiḫr] Çokluk deveye dahi derler.

الْأَخْطَارُ [el-aḫḫār] (hemzenin fethiyle) Cem'i, çokluk develer ma'nāsına.

الْخَطْرُ [el-ḫaḫr] (ḥā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

الْخَطَرَانِ [el-ḫaḫarān] (fethateynle) Deve kuyruğun merreten ba'de uhrā kaldırıp uyluğuna vurmak; yukālu: خَطَرَ الْبَعِيرُ بِدَنْبِهِ يَخْطُرُ Ve gönder titreyip hareket etmeğe dahi derler; yukālu: خَطَرَ خَطَرًا وَخَطَرَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي اهْتَرَّ Ve **إِهْتِرَازٌ** [ihtizāz] zā'eyn-i mu'cemeteynle titremektir. Ve

خَطَرَانٌ [ḫaḫarān] Yürürken salınmağa derler. Ve

خَطَرَانُ الدَّهْرِ [ḫaḫarānu'd-dehr] Zamānenin musibetleri ve āfetleridir; yukālu: خَطَرَ الدَّهْرُ خَطَرَانَهُ كَمَا يُقَالُ صَرَبَ صَرَبَانَهُ

الْخَطَّارُ [el-ḫaḫḫār] (ḥā'nın fethi ve tā'nın teşdidıyla) Titreyici; yukālu: رُمِحَ خَطَّارٌ أَيْ رُمِحَ خَطَرًا أَيْ دُو اهْتِرَازٍ **خَطَّارَانٌ** [ḫaḫarān]

rumh-i gönderin sançmak mahallinde inip çıkmasıdır; yukālu: رَجُلٌ خَطَّارٌ بِالرُّمِحِ أَيْ طَعَانٌ Ve **Ḥuzeyfe b. Bedr'in** atının dahi ismi **خَطَّارٌ** [ḫaḫḫār] idi.

الْخُطُورَةُ [el-ḫuḫūret] (zammeteynle) Bir kimse kadr ve menzilet sâhibi olmak; yukālu: خَطَرَ خُطُورَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْخُطُورُ [el-ḫuḫūr] (zammeteynle) Bir nesne kalbine lāyih olmak; yukālu: خَطَرَ الشَّيْءُ بِبَالِي يَخْطُرُ خُطُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

[خ ف ر]

الْخَفِيرُ [el-ḫaḫīr] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Medede erişen kimse, feryād-res ma'nāsına; yukālu: خَفِرْتُ بِالْجَلِّ أَخْفِرُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أُجِرْتَهُ وَكُنْتُ لَهُ خَفِيرًا تَمَنَعُهُ

التَّخْفِيرُ [et-taḫḫīr] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: خَفَرْتُهُ تَخْفِيرًا Ve **حَجَلٌ** [ḫaḫl] etmeğe dahi derler.

التَّخْفُرُ [et-teḫḫaffur] (fethateynle ve fā'nın zammıyla) Meded taleb etmek; yukālu: تَخَفَرْتُ بِفُلَانٍ إِذَا اسْتَجَرْتَ بِهِ وَسَأَلْتَهُ أَنْ يَكُونَ لَكَ خَفِيرًا

الْإِخْفَارُ [el-iḫḫfār] (hemzenin kesriyle) Nakz-i 'ahd edip gadr etmek; yukālu: Ve **أَخْفَرْتُهُ إِذَا أَنْقَضْتَ عَهْدَهُ وَعَدَدْتَ بِهِ**

إِخْفَارٌ [iḫḫfār] Bir kimseye mededci koşmağa dahi derler; yukālu: أَخْفَرْتُهُ إِذَا بَعَثْتَ مَعَهُ خَفِيرًا Bu zikr olunan Ebu'l-Cerrāḫ el-Uḫaylî rivāyetidir.

الْخُفْرَةُ [el-ḫufret] (ḥā'nın zammı ve fā'nın sükūnuyla) İsmdir, 'ahd ve zimmet ma'nāsına; yukālu: وَفَتْ خُفْرَتَكَ

الْخُفَارَةُ [el-ḫufāret] (ḥā'nın zammıyla) ve

الْخِفَارَةُ [el-ḫifāret] (ḥā'nın kesriyle) Kezālik 'ahd ma'nāsına.

الْخَفَرُ [el-ḫaḫfer] (fethateynle) Ziyāde utan-

mak, şiddet-i hayā ma'nāsına; yukālu: خَمْرٌ
مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

أَلْخُمْرَةُ [el-ḥafiret] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Ehl-i hayā olan 'avret; yukālu: جَارِيَةٌ خَمْرَةٌ

أَلْمُتَخَفِرَةُ [el-muteḥaffiret] (mīm'in zammı ve fā'nın kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhā.

أَلْخَافُورُ [el-ḥāfūr] (ʿalā-vezni الْكَافُورُ [el-kāfūr]) Kovan çiçeği dedikleri çiçektir, būy-i māderān ma'nāsına, Aşma'den böyle rivāyet olunmuştur.

[خ ل ر]

أَلْخُلْزُ [el-ḥuller] (ḥā'nın zammı ve lām'ın fethi ve teşdidiyle سُكَّرٌ [sukker] vezni üzere) Bakla ki hubūbāt kısmındandır. Ba'zılar burçaktır dedi.

[خ م ر]

أَلْخُمْرَةُ [el-ḥamret] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Ve

أَلْخَمْرُ [el-ḥamr] (kezālik) ve

أَلْخُمُورُ [el-ḥumūr] (zammeteynle) تَمْرَةٌ [temret] ve تَمْرٌ [temr] ve تُمُورٌ [tumūr] gibidir ya'ne evveli vāhid için ve ikincisi ism-i cins için ve üçüncüsü cem' için olmakta; yukālu: خُمْرَةٌ صِرْفٌ İbnu'l-A'rābī eyitti: hamra خَمْرٌ [ḥamr] dediler, زِيرَا خَمْرٌ [ḥamr] ı terk olunmakla rāyihası mütehammir olmuştur, ya'ne mütegayyir olmuştur ki تَخْمِيرٌ [taḥmīr] tagyire derler. Ba'zılar eyitti: hamra خَمْرٌ [ḥamr] dedikleri 'akla ihtilāt ve ihtilāl verdiği içindir. Ve خَمْرٌ [ḥamr]la gāh olur şerr ma'nāsını dilerler; yukālu: مَا عِنْدَهُ خَلٌّ وَلَا خَمْرٌ أَيْ خَيْرٌ وَلَا شَرٌّ

خُمْرَةٌ [ḥamret] Rāyihaya dahi derler; yukālu: وَجَدْتُ خُمْرَةَ الطَّيِّبِ أَيْ رِيحَهُ

خَمْرٌ [ḥamr] Hamura māya katmağa dahi

derler; yukālu: خَمْرُتُ الْعَجِينِ أَحْمُرُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَأَخْمُرُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ جَعَلْتُ فِيهِ الْخَمِيرَ

خَمْرٌ [ḥamr] Gizli olmağa dahi derler; yukālu: خَمَرَ عَنِّي الْخَبْرُ أَيْ خَفِيَ Ve utanmağa dahi derler; istiḥyā ma'nāsına. Ebū 'Amr rivāyeti üzere; yukālu: خَمَرْتُ الرَّجُلَ أَحْمُرُهُ إِذَا اسْتَحْيَيْتَ مِنْهُ Ve gizlemeğe dahi derler; yukālu: خَمَرَ فُلَانٌ شَهَادَتَهُ أَيْ كَتَمَهَا

أَلْخَمِيرُ [el-ḥimmīr] (ḥā'nın kesri ve mīm'in kesri ve teşdidiyle فِسِيْقٌ [fissīq] vezni üzere) Dā'imā şürb eden kimse.

أَلْخُمَارُ [el-ḥumār] (ḥā'nın zammıyla) Sarhoşluktan bākī kalan eserdir. Ve

خَمَارٌ [ḥumār] (ḥā'nın zammıyla ve fethiyle) Halk arasına dahi derler; yukālu: دَخَلَ فِي خَمَارِ النَّاسِ وَخَمَارِهِمْ لُغَةً فِي غَمَارِ النَّاسِ وَغَمَارِهِمْ أَيْ فِي زَحْمَتِهِمْ وَجَمَاعَتِهِمْ

أَلْخَمِيرُ [el-ḥamir] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) خُمَارٌ [ḥumār]dan ayılan kimse. Ba'zılar eyitti: خَمِيرٌ [ḥamir] o kimsedir ki maraz onu serāsime etmiş ola. Ve

خَمِيرٌ [ḥamir] Şol yere derler ki onun perdesi ve kuytulanacak yeri çok ola, perdeli yāhūd kayalı dağlar gibi meselā.

أَلْمَخْمُورُ [el-maḥmūr] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnu ve mīm-i ahīrin zammıyla) خُمَارٌ [ḥumār]ı olan kimse.

أَلْخُمْرَةُ [el-ḥumret] (ḥā'nın zammı ve mīm'in sükūnuyla) Şol küçük seccādedir ki hurmā çöpünden işlenip iple örerler. Ve

خُمْرَةٌ [ḥumret] Şol nesneye derler ki onu yüze sürerler, yüzün levni güzel olsun diye ki ba'zı vilāyette ona enlik derler gül-güne ma'nāsına. Ve şol māyadır ki hamrdan ve hamrın çöküntüsünden nebīze ve tībe katarlar. Ve

خُمْرَةٌ [ħumret] Şol ekşi hamura derler ki ekmek māyası kılarlar.

الْخِمَارُ [el-ħimār] (hā'nın kesriyle) ‘Avretler başına örtüdüğü nesnedir ki ona leçek derler.

الْإِحْتِمَارُ [el-iħtimār] (‘alā-vezni [el-ifti‘āl]) ‘Avret leçek tutunmak; yukālu: اِحْتَمَرَتِ الْمَرْأَةُ وَإِنَّهَا لَحَسَنَةُ الْخُمْرَةِ

الْخُمْرَةُ [el-ħimret] (hā'nın kesriyle) Leçek örtünmek. Ve fi'l-meseli: “الْعَوَانُ لَا تُعَلَّمُ الْخُمْرَةَ”

الْحَمَرُ [el-ħamer] (fethateynle) Şol nesnedir ki seni setr eyleye; yukālu: تَوَارَى الطَّيْتُدُ فِي حَمَرِ الْوَادِي Ibnu's-Sikkīt eyitti: حَمَرُ الْوَادِي [ħameru'l-vādī] şol nesnedir ki perde ola gerek sel biçiği olsun gerek kum yığını olsun gerek eşcār olsun. Ibnu's-Sikkīt eyitti: دَخَلَ فَلَانٌ فِي حِمَارِ النَّاسِ dedikleri bundan me'hūzduz, nitekim mūrūr etti. Ve kaçan bir kimse yoldaşını hīle ile aldasa “هُوَ يَدُبُّ” “ماززارتی āheste edip setrin sür'atle eder.” Ve

خَمْرٌ [ħimr] Müzāhame ma'nāsına dahi derler, حُمَارٌ [ħumār] gibi, nitekim mūrūr etti. Ve gizlenmeğe de derler; tekūlu: فَذْ خَمْرٌ عَنِّي فَلَانٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَوَارَى عَنْكَ

الْإِحْمَارُ [el-iħmār] (hemzenin kesriyle) Yer perdeli olmak; yukālu: أَحْمَرَتِ الْأَرْضُ أَي كَثُرَتْ خَمْرُهَا Ve

إِحْمَارٌ [iħmār] Bir nesneyi gizlemeğe dahi derler; yukālu: أَحْمَرْتُ الشَّيْءَ أَي أَضْمَرْتُهُ Ve

إِحْمَارٌ [iħmār] İtā etmeğe dahi derler; yukālu: أَحْمَرْتَنِي كَذَا وَكَذَا أَي أَعْطَيْتَنِي هَبَّةً لِي مَلَكَتَنِي يَا

الْحَمِيرُ [el-ħamīr] (hā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) ve

الْحَمِيرَةُ [el-ħamīret] (kezālik hā'nın fethi

ve mīm'in kesri ve meddiyle) Şol māyadır ki hamura katılır. Ve

خَمِيرٌ [ħamīr] Bābet ma'nāsına dahi gelir; yukālu: عُنْدِي خُمْرٌ خَمِيرٌ وَحَيْثُ فَطِيرٌ Ve حَيْثُ [ħays] hā-i mühmelenin fethiyle ve yā'nın sūkūnu ve sīn-i mūhmele ile yağla hurmādan olan ta'āmdır.

التَّخْمِيرُ [et-taħmīr] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Setr etmek, tagtiye ma'nāsına; yukālu: خَمَّرَ وَجْهَكَ وَخَمَّرَ إِنَاءَكَ

الْمُخْمَرَةُ [el-muħammeret] (mīm-i evvelin zammı ve şānīnin fethi ve teşdidiyle) Şol koyundur ki başı ak ve sā'ir cese-di siyāh ola, رَحْمَاءٌ [raħmā'] ma'nāsına, gūyā ki مُحَمَّدَةٌ [muħammeret] حِمَارٌ [ħimār] dan me'hūzduz, başına ak leçek örtünene teşbīhen.

الْمُخَامَرَةُ [el-muħāmeret] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin fethiyle) Muhālata ma'nāsına. Ve bir yerde mukīm olmağa dahi derler; yukālu: خَامَرَ الرَّجُلُ الْمَكَانَ أَي لَزِمَهُ ve

مُخَامَرَةٌ [muħāmeret] Gizlenmek ma'nāsına da gelir; yukālu li'd-dabu'i : خَامِرِي أُمَّ : “خَامِرِي” أي اسْتَتَرِي” Ve bu mahalde lüzūm ma'nāsına olmak dahi muhtemeldir ki sayyādlar bu kelāmı sırtlanı bağlarken derler tā ki hareket etmeye. Ve خَامِرٌ أُمَّ [ummu ‘āmir] sırtlanın ismidir. Ve sırtlan, yeledi kurt dedikleri cānverdir.

الْإِسْتِحْمَارُ [el-istiħmār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kul edinip zelil etmek; yukālu: yukālu: اسْتَحْمَرَ فَلَانٌ فَلَانًا أَي اسْتَعْبَدَهُ Ve minhu hadīsü Mu‘āz: “مَنْ اسْتَحْمَرَ قَوْمًا أَوْلَهُمْ أَحْرَارًا” أَي Muħammed b. Keşīr eyitti: Bu bir kelāmıdır ki bizim katımızda ma'rūftur, ya'nī Yemen vilāyetinde meşhūrdur. Bir türlü dahi tekellūm

olunmaz.

بَاخْمَرَاءُ [Bāḫmārā'] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Bādiyede bir mevzi'in ismidir ki İbrāhīm b. ʿAbdullāh b. Ḥasen b. ʿAlī b. Ebī Ṭālib'in radiyallāhu taʿālā ʿanhum kabr-i şerīfi ondadır.

[خ ن ر]

أُمُّ خَنْوَرٍ [ummu ḫannūr] (ḥā'nın fethi ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) **تَنْوَرٌ** [tennūr] vezni üzere) Sırtlan dedikleri yırtıcı cānverdir. Ve

أُمُّ خَنْوَرٍ [ummu ḫannūr] Belāya dahi derler, dāhiye maʿnāsına.

[خ ن ج ر]

الْخَنْجَرُ [el-ḫancer] (ḥā'nın ve cīm'in fethi ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Maʿrūf yaraktır. Ve Cevherī **كَبِيرٌ كَبِيرٌ** ile tefsīr etmiştir.

الْخَنْجُورُ [el-ḫuncūr] (ḥā'nın ve cīm'in zammı ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Şol nākadır ki sütünü çok ola.

الْخَنَّاجِرُ [el-ḫanācir] (ḥā'nın fethi ve cīm'in kesriyle) **خَنْجُورٌ** [ḫuncūr]un cem'i, sütü develer maʿnāsına.

[خ و ر]

الْخَوْرُ [el-ḫavr] **غَوْرٌ** [ġavr] gibi, çukur yere derler ki iki yüksek yerin beyninde ola. Ve

خَوْرٌ [ḫavr] Hayvānın dübürüne vurmağa dahi derler; yukālu: **طَعَنَهُ فَخَارَ خَوْرًا أَيَّ أَصَابَ** **خَوْرَانَهُ** Ve **خَوْرَانٌ** [ḫavrān] Bunun ʿakibinde tefsīr olunur.

الْخَوْرَانُ [el-ḫavrān] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Hayvāndan necāset çıktığı yer.

الْخَوَارُ [el-ḫuvār] (ḥā'nın zammı ve vāv'ın fethiyle) Sığır çağırmaq; yukālu: **خَارَ الثَّوْرُ**

يَخُورُ خَوْرًا أَيَّ صَاحَ **﴿فَأَخْرَجَ لَهُمْ عَجَلًا جَسَدًا لَهُ خَوَارٌ﴾** (طه 88)

الْخَوْرَةُ [el-ḫuvüret] Zaʿīf olup münkesir olmak; yukālu: **خَارَ الرَّجُلُ يَخُورُ خَوْرَةً مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَعُفَ وَانْكَسَرَ**

الْإِسْتِحَارَةُ [el-istiḫāret] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Taleb-i şefkat etmek, **إِسْتِغْطَافٌ** [istiḡtāf] maʿnāsına. Baʿzılar eyitti: **إِسْتِحَارَةٌ** [istiḫāret] **خَوَارٌ** [ḫuvār]dandır, savt maʿnāsına. Ve bunun aslı budur ki sayyād kaçan āhū yavrusın āhū yatağında bulsa kulağın burur, çağırsın diye tā ki āvāzın işitip anası gelip tuzağa düşe. Ve **إِسْتِحَارَةٌ** [istiḫāret] yāʾ dahi gelir ʿalā-mā se-yecīʿu.

الْإِحَارَةُ [el-iḫāret] (hemzenin kesriyle) Sarf edip döndürmek; yukālu: **أَخْرَنَا الْمَطَايَا إِلَى مَوْضِعٍ كَذَا نُخَيِّرُهَا إِحَارَةً صَرَفْنَاهَا وَعَطَفْنَاهَا**

الْخَوْرُ [el-ḫaver] (fethateynle) Zaʿīf olmak.

الْخَوَارُ [el-ḫavvār] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) ve

الْخَوَارَةُ [el-ḫavvāret] (kezālik feth ve teşdidiyle) Zaʿīf olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ خَوَارٌ وَرُمُحٌ خَوَارٌ وَأَرْضٌ خَوَارَةٌ** Ve sütünü çok olan nākaya dahi **خَوَارَةٌ** [ḫavvāret] derler.

الْخَوْرُ [el-ḫūr] (ḥā'nın zammıyla) Cemʿdir, zaʿīf erler ve sütünü çok nākalar maʿnāsına.

[خ ي ر]

الْخَيْرُ [el-ḫayr] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol nesnedir ki **شَرٌّ** [şerr]in mukābilidir; yukālu: **خَيْرٌ يَأْرَجُلٌ** Ve

خَيْرٌ [ḫayr] Rūzī kılmak maʿnāsına dahi istiʿmāl olunur; yukālu: **خَارَ اللهُ لَكَ** Ve māl maʿnāsına da gelir. **كَاللَّاهُ تَأْأَلَا: ﴿إِنَّ تَرَكْ خَيْرًا﴾** (البقرة 180) **أَيَّ مَالًا**

الْحَائِرُ [el-ḫāʾir] Hayırlı olan kimse; yukālu: **أَنْتَ خَائِرٌ**

الْخَبَائِرُ [el-ḥiyār] (ḥā'nın kesriyle) Cem'dir, أَشْرَارٌ [eşrār]ın mukābilidir. Ve

خَبَائِرٌ [ḥiyār] İsm dahi gelir, ihtiyār ma'nāsına. Ve

خَبَائِرٌ [ḥiyār] فِتْنَاءٌ [kişsā'] ma'nāsına da gelir ki ma'rūf meyvelerdendir, 'Arabī değildir.

الْخَيْرِيُّ [el-ḥayyir] (ḥā'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Hayrla muttasıf olan kimse; yā'yı tahfif dahi etmek cā'izdir, مَيِّتٌ [meyyit] ve مَيِّتٌ [meyt] gibi; yukālu: **إِمْرَأَةٌ خَيْرَةٌ وَخَيْرَةٌ** Ve

خَيْرَةٌ [ḥayyiret] Fazl ve ziyāde ma'nāsına dahi gelir. Kālallāhu ta'ālā: ﴿أُولَئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ﴾ (التوبة 88) أَي الْمَثُوبَاتِ الْفَاضِلَةِ وَالذَّرَجَاتِ الْعَالِيَةِ وَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى ﴿فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حَسَنَاتٌ﴾ (الرحمن 70) Bu āyet-i kerīmede Aḥfeş eyitti: Vaktā ki hayrla bir nesne sıfatlansa sâ'ir sıfata teşbih olunup āhirine hā-i te'nīs ilhāk olunur, أَفْعَلٌ [ef'al]-i tafdīl ma'nāsı murād olmaz. Ammā kaçan ki bununla أَفْعَلٌ [ef'al]-i tafdīl ma'nāsı murād olsa فَلَانَةٌ خَيْرِيَّةٌ النَّائِسِ derler, فَلَانٌ خَيْرِي النَّائِسِ derler, فَلَانٌ خَيْرِي النَّائِسِ derler. Ve أَفْعَلٌ [ef'al] ma'nāsına olduğu için tesniye ve cem olunmaz.

الْخَيْرِيُّ [el-ḥīr] (ḥā'nın kesri ve meddiyle) Kerem ma'nāsınadır.

الْخَيْرَةُ [el-ḥīret] (ḥā'nın kesri ve meddiyle) İsmdir, حَارَ اللَّهُ لَكَ kavlinden, "Ḥudā hayr versin" ma'nāsına.

الْخَيْرَةُ [el-ḥiyeret] (ḥā'nın kesri ve yā'nın fethiyle عَيْبَةٌ [inebet] vezni üzere) İsmdir, اِخْتِيَارٌ [ihtiyār] ma'nāsına اللهُ اِخْتَارَهُ kavlinden me'hūzdur. Ve مُخْتَارٌ [muḥtār] ma'nāsına da gelir; yukālu: مُحَمَّدٌ خَيْرَةٌ اللَّهُ مِنْ خَلْقِهِ Ve اللهُ خَيْرَةٌ demek dahi cā'izdir اِخْتِيَارٌ [ihtiyār] ma'nāsına.

الْإِخْتِيَارُ [el-iḥtiyār] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükunuyla) Üründülemek, اِضْطِفَاءٌ [iştifā'] ma'nāsına.

التَّحْيِيرُ [et-teḥayyur] (alā-vezni اَلتَّكْرُمُ [et-tekerrum]) Bi-ma'nāhu.

الْمُخَيِّرُ [el-muḥayyir] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) مُخْتَارٌ [muḥtār]ın tasgīridir, tā hazf olunmuştur, harf-i zā'id olduğu için ve elif yā'ya tebdil olunmuştur aslında yā'dan maktūb olduğu için hālet-i teksirde.

الْإِسْتِحَارَةُ [el-istiḥāret] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Hayr talep etmek; yukālu: اِسْتَحَرَ اللهُ يَا نِيَّ "Hak'tan hayr talep et tā ki hayr bulasın."

التَّحْيِيرُ [et-taḥyīr] (alā-vezni اَلتَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) İki nesnenin beyninde muhayyer kılmak.

الْخَيْرِيُّ [el-ḥīriyy] (ḥā'nın kesri ve meddi ve āhirinde olan yā'nın teşdidiyle) Bir nev' çiçektir ki etubbā katında ma'rūftur, akı ve kırmızısı ve sarısı olur.

FASLU'D-DĀL

(فَصْلُ الدَّالِ)

[ر ب]

الدَّبْرُ [ed-debr] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bal arıları, oğul ta'bīr olunur, cemā'at ma'nāsınadır. Aşmaī eyitti: Bu bir cem'edir ki vāhidi yoktur.

الدَّبُورُ [ed-dubūr] (zammeteynle) **دَبْرُ** [debr] in cem'idir, oğullar ma'nāsına. Ve

دَبْرُ [debr] Sā'ir arılara dahi itlāk olunur. Bu sebebdendir ki Āşım b. Şābit-i Enşārī'ye حَمِي الدَّبْرِ [Ḥamiyyu'd-Debr] dediler. Ve bunun vechi budur ki vaktā ki mezbūru müşrikīn şehīd ettiler, dilediler ki a'zāsın keseler. Hak ta'ālā küffārın üzerine 'azīm arılar musallat kılıp dağıttı, tā ki müslümānlar mezbūru alıp defn ettiler. Ve bundan me'hūzdur Arabların جَعَلْتُ يَافِئَةَ الدَّبْرِ أَرْبَابًا dediği gibi, ya'nī "Onun kelāmından iğmāz-ı 'ayn edip sağırlığa vurdum" demek mahallinde.

الدَّبْرَةُ [ed-debret] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

الدَّبَارَةُ [ed-dibāret] (dāl'ın kesriyle) Bir dönüm yer.

الدَّبْرُ [ed-debr] (kezālik dāl'ın fethiyle) ve

الدَّبَارُ [ed-dibār] (dāl'ın kesriyle) Cem'ı, birkaç dönüm yerler ma'nāsına.

ذَاتُ الدَّبْرِ [Zātu'd-Debr] (dāl'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir tepenin ismidir. İbnu'l-A'rābī eyiti: Aşmaī bunu tashīf edip ذَاتُ الدَّبْرِ demiştir.

الدَّبُورُ [ed-dubur] (zammeteynle) ve

الدَّبْرُ [ed-dubr] (dāl'ın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Art, half ma'nāsına. Kālallāhu

ta'ālā: (45 القمر ﴿وَيُولُونَ الدَّبْرَ﴾) Ve bu āyet-i kerīmede cem' ma'nāsına kılındı, nitekim لَا يَزِيدُ [ṭarf] cem' ma'nāsına kılındı: (43 إبراهيم ﴿إِبْرَاهِيمَ طَرْفُهُمْ﴾) āyet-i kerīmesinde. Ve

دَبْرُ [dubr] Bir nesnenin āhirine dahi derler.

دُبَيْرُ [Dubeyr] (dāl'ın zammıyla ve bā'nın fethiyle sīga-i taşgīr üzere) Benī Esed'den bir kabīlenin ismidir.

الدَّبْرُ [ed-dibr] (dāl'ın kesriyle) Māl-ı kesīr ma'nāsınadır. Bunun vāhidi ve cem'ı berāberdir; yukālu: مَالٌ دَبْرٌ وَمَالَانِ دَبْرٌ وَأَمْوَالٌ دَبْرٌ وَيُقَالُ رَجُلٌ دُبَيْرٌ أَي كَثِيرُ الضَّيْعَةِ وَالْمَالِ Ebū 'Ubeyd, Ebū Zeyd'en böyle rivāyet eyledi.

الدَّبْرَةُ [ed-dibret] (dāl'ın kesriyle ve yā'nın sükūnuyla) قِبْلَةٌ [qiblet]in mukābilidir; yukālu: مَا لَهُ قِبْلَةٌ وَلَا دَبْرَةٌ أَي لَمْ يَهْتَدِ لِجِهَةِ أَمْرِهِ وَيُقَالُ لَيْسَ لِهَذَا الْأَمْرِ قِبْلَةٌ وَلَا دَبْرَةٌ إِذَا لَمْ يُعْرَفْ وَجْهُهُ Ve

الدَّبْرُ [ed-deber] (fethateynle) Yağır ki arkasında olan yaradır, çok yük çekmeden.

الأَدْبَارُ [el-edbār] (hemzenin fethiyle) **دَبْرُ** [deber]in cem'idir, yağırılar ma'nāsına, شَجَرَ [şecer]le أَشْجَارٌ [eşcār] gibi. Ve

دَبْرُ [debr] Yağır olmak ma'nāsına da gelir.

الإِدْبَارُ [el-idbār] (hemzenin kesriyle) Yağır etmek; yukālu: أَدْبَرُهُ الْقَتَبُ Ve

إِدْبَارُ [idbār] Bir kimsenin davarı yağır olmağa da derler; yukālu: أَدْبَرَ الرَّجُلُ إِذَا دَبَرَ بَعِيرَهُ Ve

إِدْبَارُ [idbār] Gitmek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَدْبَرَ النَّهَارُ أَي دَهَبَ Ve bālig olmağa dahi derler; ve minhu kavluhu ta'ālā: دُبُورٌ ﴿وَاللَّيْلُ إِذْ أَدْبَرَ﴾ (المدثر 33) عَلَى قِرَاءَةِ [debūr] yeline dāhil olmağa da derler; yukālu: أَدْبَرُوا أَي دَخَلُوا فِي الدَّبُورِ ve

إِدْبَارُ [idbār] إِقْبَالٌ [ikbāl]in nakizidir.

الدَّبْرَةُ [ed-deberet] (fethateynle) 'Asker sınımak, hezimet ma'nāsına. Ve bu isimdir **إِدْبَارٌ** [idbār]dan. Ve **إِقْبَالٌ** [ikbāl]in mukābilidir 'alā-mā merre ānifen.

الدَّبْرِيُّ [ed-deberiy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdidiyle); ve yukālu: **شُرُّ الرَّأْيِ الدَّبْرِيُّ وَهُوَ الَّذِي يَسْنُحُ آخِيرًا عِنْدَ قَوْتِ الْحَاجَةِ** Ebū Zeyd eyitti: **فَلَانَ لَا يُصَلِّي الصَّلَاةَ إِلَّا دَبْرِيًّا** derler kaçan āhir-i vaktinde kılsa ve muhaddisler **دُبْرِيًّا** derler, zammla.

الدَّبْرَانُ [ed-Deberān] (fethateynle) Beş yıldızdır, Sevr burcunda ki onlara **سَنَامٌ ثَوْرٌ** derler, menāzil-i kamerdendir.

الدَّبِيرَةُ [ed-dābiret] Kumun nihāyetidir, āhirü'r-reml ma'nāsına. Ve

دَابِرَةُ الْإِنْسَانِ [dābiretu'l-insān] Benī ādemin ökçesi üstünde olan sinirdir. Ve

دَابِرَةُ الطَّائِرِ [dābiretu't-tā'ir] Kuşun yalnız olan parmağı ki bir nesneyi onunla tutar. Ve

دَابِرَةُ الْحَافِرِ [dābiretu'l-hāfir] Davarın bileği ardında olan sinirdir. Ve

دَابِرَةٌ [dābiret] Güreş tutmak fenninde bir cins bağdamadır.

الدَّابِرُ [ed-dābir] (bā'nın kesriyle) Tābir ma'nāsındadır. Ve

دَابِرٌ [dābir] Şol oka derler ki nişāmi delip öte yanına geçe. Ve

دَابِرٌ [dābir] Kumar oklarından **فَائِرٌ** [fā'iz]in mukābili olandır. Ve

دَابِرٌ [dābir] Bakiyye-i kavme dahi derler.

أَمْسِ الدَّابِرُ [emsi'd-dābir] Dünkü gün; yukālu: **هَيْهَاتَ ذَهَبَ كَمَا ذَهَبَ أَمْسِ الدَّابِرُ**

الدَّمْدَابِرُ [el-mudābir] (mīm'in zammı ve yā'nın kesriyle) Kumar oklarından **دَابِرٌ** [dābir] dedikleri okun sāhibidir.

الأُدَابِيرُ [el-udābir] (hemzenin zammı ve bā'nın kesriyle) **أُبَاتِرٌ** [ubātir] gibi) Şol kimsedir ki cinni kat' etmiş ola. Ebū 'Ubeyde eyitti: Şol kimsedir ki hiç bir ehadin kavlin kabül etmeye ve hiç bir nesneye mültefit olmaya.

الدَّبِيرُ [ed-debīr] (dāl'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) 'Avret iplik eğirirken ardına çektiği ipliktir. Ya'qūb eyitti: **قَبِيلٌ** [qābil] o nesnedir ki onu göğüse getiresin ve **دَبِيرٌ** [debīr] o nesnedir ki onu geriye bırakasın; ve yukālu: **“فَلَانَ مَا يَعْرِفُ قَبِيلًا مِنْ دَبِيرٍ”** Ardın önün bilmez ma'nāsına.

الدَّمْدَابِرُ [el-mudāber] (bā'nın fethiyle) Nesebinde hālis olan kimsedir. Kaçan **مُقَابِلٌ** [muqābel] ile isti'māl olunup **مُدَابِرٌ** [mudābir] deseler ki ebeveyn cihetinden hālistir demek olur. Aşma'eyitti: Bunun aslı **إِقْبَالَةٌ** [ikbālet] ten ve **إِدْبَارَةٌ** [idbāret]ten me'hūzdur.

الإِدْبَارَةُ [el-idbāret] (hemzenin kesriyle) Şol şakkıttır ki deve kulağının ardında ola, nitekim önünde olan **إِقْبَالَةٌ** [ikbālet] derler, **زَنْمَةٌ** [zenemet] misālinde. Ve **زَنْمَةٌ** [zenemet] zā-i mu'ceme ile ve nūn'la koyun boyunda hudāyī asılı olan nesnedir, boncuk misālinde.

الدَّمْدَابِرَةُ [el-mudāberet] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Şol koyundur ki onun **إِدْبَارَةٌ** [idbāret]i ola, nitekim **مُقَابَلَةٌ** [muqābelet] şol koyundur ki onun **إِقْبَالَةٌ** [ikbālet]i ola; yukālu: **دَابِرَتُهَا وَقَابَلَتْهَا وَنَاقَةٌ دَاتٌ إِقْبَالَةٌ وَإِدْبَارَةٌ** Ve

مُدَابِرَةٌ [mudāberet] 'Adāvete dahi derler; yukālu: **دَابِرْتُ فَلَانًا أَيَّ عَادِيْتُهُ**

دُبَارٌ [dubār] (dāl'ın zammıyla) Çarşamba gününün ismidir, 'Arabların esmā-i kadīmesindedir.

الدَّبْبَارُ [ed-debār] (dāl'ın fethiyle) Helāk

ma'na'sınadır, دَمَارٌ [demār] gibi.

الدِّبَارَةُ [ed-dibār] (dāl'ın kesriyle) دِبَارَةٌ [dibāret], bir dönüm yere derler, nitekim mürür etti. Ve

دِبَارٌ [dibār] Vakt gittiğinden sonra demek olur; yukālu: فَلَانَ يَأْتِي الصَّلَاةَ دِبَارًا أَي بَعْدَ مَا ذَهَبَ الْوَقْتُ

الدُّبُورُ [ed-debūr] (dāl'ın fethi ve bā'nın zammıyla) Şol yeldir ki sabāya mukābil eser. Ve sabā şol yeler derler ki matla'-ı şemsten eser gece ve gündüz berāber oldukta.

الدُّبُورُ [ed-dubūr] (zammateynle) Ok nişāni delip geçmektir; yukālu: دَبَرَ السَّهْمُ يَدْبُرُ دُبُورًا Ve bir nesneyi alıp gitmeğe dahi derler; yukālu: دَبَرَ بِالشَّيْءِ Ve tābi' olmak ma'na'sına da gelir; ve minhu kavluhu ta'ālā: "وَاللَّيْلُ إِذْ دَبَرَ" عَلَى قِرَاءَةِ أَي تَبِعَ النَّهَارَ وَفُرِيَ ﴿أَدْبُرَ﴾ (المدثر 33) Ve son ma'na'sına da gelir; yukālu:

دَبَرَ Ve pīr olmak ma'na'sına da gelir; yukālu: دَبَرَ الرَّجُلُ أَي وَلَّى وَشَيْخٌ Ve bir kimse öldükten sonra ondan hadīs rivāyet etmeğe dahi derler; yukālu: دَبَّرْتُ الْحَدِيثَ دُبُورًا Ve rüzgār dübūr [debūr]a dönmeğe dahi derler; yukālu: دَبَّرْتُ دُبُورًا Ve rüzgār dübūr [debūr] yeline uğramağa dahi derler; yukālu: دُبُرُ الْقَوْمِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا أَصَابَتْهُمْ رِيحُ الدُّبُورِ

الْمَدْبُورُ [el-medbūr] (mīm'in fethi ve bā'nın zammıyla) Debūr yeline uğramış kimse.

الْأَدْبَرُ [el-Edber] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Hıcr b. 'Adī'nin lakabıdır, zīrā döndüğü hālde ardından gönderle dürtmüşlerdi.

الْإِسْتِدْبَارُ [el-istidbār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) اِسْتِيقْبَالٌ [istikbāl]in mukābilidir ki sefere gideni gönderi gitmek olur, nitekim اِسْتِيقْبَالٌ ona karşı çıkmaktır.

التَّدْبِيرُ [et-tedbīr] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir nesneye ʿakıbetine ve meʿāline nazar etmektir. Ve

التَّدْبِيرُ [et-tedbīr] Kulu kendiden sonra āzād etmektir. Ve hadīs rivāyet etmeğe dahi derler; yukālu: دَبَّرْتُ الْحَدِيثَ إِذَا حَدَّثْتُ بِهِ عَنْ غَيْرِكَ وَهُوَ يَدْبُرُ حَدِيثَ فَلَانَ أَي يَزِيوُهُ

الْمُدَبَّبُ [el-mudebber] (mīm'in zammı ve bā'nın fethi ve teşdidiyle) Ba'de'l-mevt ʿitki ta'yīn olunan kul.

التَّدَبُّرُ [et-tedebbur] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi fikir etmek.

التَّدَابُرُ [et-tedābur] (tā'nın fethi ve bā'nın zammıyla) Birkaç kimse birbirinden munkatı' olmak; yukālu: تَدَابَرِ الْقَوْمُ أَي تَقَاطَعُوا Ve fi'l-hadīsi: "لَا تَدَابُرُوا" أَي لَا يَنْقَطِعْ بَعْضُكُمْ عَنْ بَعْضٍ

[د ث ر]

الدَّئِرُ [ed-deşr] (dāl'ın fethiyle ve şā'nın sükūnuyla) Māl-ı kesīr; yukālu: مَالٌ دَائِرٌ وَمَالَانِ دَائِرٌ وَأَمْوَالٌ دَائِرٌ

الدَّئِرُ [ed-deşer] (fethateynle) Kezālik çok ma'na'sına; yukālu: عَشَكَرَ دَائِرٌ أَي كَثِيرٌ فَهُوَ مِنْ: دَائِرٌ [deşer] feth-i şā'yla [deşr]dendir, sükūn-ı şā'yla.

الدَّئِيرُ [ed-deşīr] (dāl'ın kesriyle) Şi'ār üzere giyilen libāstır. Ve شِعَارٌ [şi'ār] şīn-i mu'cemenin kesriyle şol libāstır ki tenle onun arasında gayrı libās olmaya.

التَّدَدُّرُ [et-tedeşsur] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) دِنَارٌ [dişār] giymek; yukālu: تَدَدَّرُ أَي تَلَفَّفَ فِي الدِّنَارِ Ve

تَدَدَّرُ [tededeşsur] Bir nesnenin üzerine çıkmağa dahi derler; yukālu: تَدَدَّرَ الرَّجُلُ فَوْسَهُ إِذَا وَتَبَ عَلَيْهِ فَرَكِبَهُ

الدُّوْرُ [ed-duṣūr] (zammeteynle) Yıkılıp harāb olmak, دُرُوس [durūs] ma'nāsına; yukālu: دَوَّرَ الرَّسْمَ أَيِ ائْتَدَرَسَ

التَّدَائِرُ [et-tedāsur] (tā'nın fethi ve sā'nın zammıyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَدَائِرُ الرَّسْمِ أَيِ ائْتَمَحَى

الدُّوْرُ [ed-deṣūr] (dāl'ın fethiyle ve sā'nın zammıyla) Adı ve sanı olmayan kimse. Ve dā'imā uykuda olana dahi derler, نَوْمٌ [ne'üm] ma'nāsına.

التَّكْرِيدُ [et-teṣrīd] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kuş yuvasın ıslāh etmek; yukālu: دَوَّرَ الطَّائِرُ تَدْوِيرًا أَصْلَحَ عُشَّهُ Ve عُشٌّ [ʿuṣṣ] ṣīn-i mu'ceme ile ve ʿayn-ı mühmele ile kuş yuvası.

[د ح ر]

الدَّجْرَانُ [ed-decrān] (dāl'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Mesrūr kimsedir ki sürürundan gayrı harın ola, ya'nī güre ola. Ve bu maküle kimseye حَيْرَانٌ [ḥayrān] dahi derler.

الدَّجْرُ [ed-decer] (fethateynle) Mesrūr olup güre olmak; yukālu: دَجَرَ دَجْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الدَّجَارِي [ed-decārā] (dāl'ın fethi ve elifin kasrıyla) Cem'-i دَجْرَانٌ [decrān]; yukālu: قَوْمٌ دَجَارِي أَيِ مَسْرُورُونَ

الدَّيْجُورُ [ed-deycūr] (dāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla ve cīm'in zammıyla) Gece karanusu. Ve karanu geceye dahi derler.

[د ح ر]

الدُّحُورُ [ed-duḥūr] (zammeteynle) Bir nesneyi sürüp irak etmek; yukālu: دَحَرَهُ أَيِ أَبْعَدَهُ ﴿قَالَ اأَخْرَجَ مِنْهَا مَدْوُمًا مَدْحُورًا﴾ Kālallāhu taʿālā: (الأعراف 18) Ve مُقْصَى [muḥṣā] kāf'la ve šād-ı mühmele ile إِقْصَاءٌ [iḳṣā'] dandır, ائْتَادٌ [ib'ād] ma'nāsına.

[د خ]

الدُّحُورُ [ed-duḥūr] (zammeteynle) Hor ve zelīl olmak; yukālu: دَحَرَ الرَّجُلُ يَدْحُرُ دُحُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الدَّاحِرُ [ed-dāḥir] (ḥā'nın kesriyle) Zelīl olan kimse.

الْإِدْحَارُ [el-iddihār] (hemzenin kesriyle) Zelīl etmek; yukālu: أَدْحَرَهُ غَيْرُهُ

الدَّحْرَارُ [ed-daḥrār] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Şol beyāz bezdir ki masūn ve mergūb ola, taht-dārın mu'arrebidir. Ve zikr olunan bez tahta ve taht sāhiblerine mensūb olduđu için taht-dār dediler.

[د ر]

الدَّرُ [ed-derr] (dāl'ın fethi ve rā'nın teṣdidiyle) Süt, leben ma'nāsına; yukālu: دَرٌّ دَرٌّ أَيِ لَا كَثْرَ حَيْرُهُ zemm makāmında derler; ve yukālu: لِلَّهِ دَرٌّ دَرٌّ أَيِ عَمَلُهُ ve دَرٌّ دَرٌّ مِنْ رَجُلٍ Bu kelāmı du'ā ve medh makāmında derler. Ve zahīr budur ki kelime-i مِنْ kāf-ı hitābı beyān ola, nitekim تَعَالَيْتَ مِنْ رَجِيمٍ kavlinde beyāndır demişlerdir.

الدَّرُورُ [ed-derūr] (dāl'ın fethi ve rā'nın zammıyla) Şol nākadır ki sütü çok ola.

الدَّارُ [ed-dār] Bi-ma'nāhā.

الدَّرَارُ [ed-durrār] (dāl'ın zammıyla ve rā'nın teṣdidiyle) دَارٌ [dār]ın cem'i, كَافِرٌ [kāfir]le كُفَّارٌ [kuffār] gibi; yukālu: نُوْقٌ دُرَارٌ Ve نُوْقٌ [nūḳ] nūn'un zammıyla نَاقَةٌ [nāḳat] ın cem'idir.

الدَّرِيرُ [ed-derīr] (dāl'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Serī ma'nāsına; yukālu: فَرَسٌ دَرِيرٌ

الدَّرَّةُ [ed-durret] (dāl'ın zammıyla) İnci, لُؤْلُؤٌ ma'nāsına.

الدُّرُّ [ed-durr] ve

الدُّرَّاتُ [ed-durrāt] ve

الدُّرُّرُ [ed-durer] (dāl'ın bu elfāz-ı selāsenin her birinde zammiyla zammiyla ve rā'nın sālīste fethiyle) دُرَّةٌ [durret]in cem'i, inciler ma'nāsına.

الدُّرِّيُّ [ed-durriyy] (dāl'ın zammiyla ve rā'nın ve yā'nın teşdidiyle) Şol yıldızdır ki nūrānī ve berrāk olup دُرٌّ [durr]e mensüb ola beyāz olduğundan ötürü. Ve gāh olur ki dāl'ı meksūr edip دِرِّيٌّ [dirriy] derler, nitekim سِحْرِيٌّ [suhriyy] ve سِحْرِيٌّ [sihriyy] ve لُجِّيٌّ [luciiyy] ve لِجِّيٌّ [liciiyy] derler.

الدِّرَّةُ [ed-dirret] (dāl'ın kesriyle) Şol nesnedir ki onunla darb olunur, 'āmme tahrīf edip tura derler. Ve

دِرَّةٌ [dirret] Kezālik sütün çok olup akmasına derler. Ve

دِرَّةٌ [dirret] Sür'atle seğırtmeğe de derler; yukālu: لِلسَّاقِ دِرَّةٌ أَي اسْتَدْرَأَ لِلجَزِيِّ Ve revāc ma'nāsına da gelir, yukālu: لِلشُّوقِ دِرَّةٌ أَي نَفَاقٌ ve لِلشُّوقِ دِرَّةٌ أَي نَفَاقٌ ve لِلشُّوقِ دِرَّةٌ أَي نَفَاقٌ nūn'un fethiyle revāca derler. Ve buluttan yağmur dökülmeğe dahi derler; yukālu: لِلسَّحَابِ دِرَّةٌ أَي صَبٌّ

الدُّرَّارُ [el-midrār] (mīm'in kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Ziyāde yağmur dökücü bulut; yukālu: سَمَاءٌ مِدْرَارٌ أَي تَدْرُ بِالمَطَرِ

الدُّرَّرُ [ed-derer] (fethateynle) Semt ve üslüb ma'nāsına; yukālu: هُمَا عَلَى دَرَرٍ وَاحِدٍ Ve yolun istikāmetine dahi derler; yukālu: نَحْنُ عَلَى دَرَرِ الطَّرِيقِ أَي عَلَى قَصْدِهِ Ve

دَرَرٌ [derer] Yel geldiği yere dahi derler, مَهَبُ الرِّيحِ ma'nāsına.

الدُّرُّورُ [ed-durūr] (zammateynle) Süt mütevāliyen akmak; yukālu: دَرَّتْ حَلُوبَةٌ Ve حَلُوبَةٌ [ḥalūbet] ḥā'nın fethi

ve lām'in zammiyla küffārdan hāsıl olan māl, gerek harāc gerek māl-ı ganīmet.

الإِدْرَارُ [el-idrār] (hemzenin kesriyle) Nāka süt vermek; yukālu: أَدْرَتِ النَّاقَةُ فَهِيَ مُدِرٌّ Ve

إِدْرَارٌ [idrār] Rüzgār bulutu yağdırmağa dahi derler; ve minhu kavluhum: بَيْنَ عَيْنَيْهِ عِزٌّ قِزٌّ يُدْرُهُ العَضْبُ Ve bir rivāyette يُحَرِّكُهُ العَضْبُ vākīe olmuştur.

المُدِرُّ [el-mudirr] (mīm'in zammı ve dāl'ın kesriyle) Süt verici nāka, hā'sız vārid olmuştur, حَائِضٌ [ḥā'id] ve طَالِقٌ [ṭāliḳ] gibi. Ve

الإِسْتِدْرَارُ [el-istidrār] Kezālik sağmak; yukālu: الرِّيحُ تَسْتَدِرُّ السَّحَابَ أَي تَسْتَحْلِبُهُ Ve

إِسْتِدْرَارٌ [istidrār] Keçi teke taleb etmeğe dahi derler; yukālu: اسْتَدْرَبَتِ المِعْزَى أَي اسْتَدْرَبَتْ مِنَ المِعْتَلِّ بِالدَّالِ ve yukālu: اسْتَدْرَبَتْ زِيْرَةَ المِعْجَمَةِ [istizrā] dahi taleb-i fahle derler.

الدُّرْدُورُ [ed-durdur] (dāl'ların zammeleleriyle ve mā-beynde rā'nın sükūnuyla) Oğlanın dişi bitecek yerleridir, مَعَارِزُ أُسْنَانٍ ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "أَعْيَيْتَنِي بِأُشْرٍ فَكَيْفَ" "أَشْرٌ [uşur] keskin diş demektir, nitekim mürür etti.

الدُّرَادِرُ [ed-derādir] (dāl'ın fethiyle) Cem'i, diş bitecek yerler ma'nāsına.

الدُّرْدَرَةُ [ed-derderet] (alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir nesneyi ağza alıp gevirmek; yukālu: دَرَدَرَتِ الصَّبِيَّ البُسْرَةَ أَي لَاقَهَا [levk] bir nesneyi ağza alıp gevemektir.

الدُّرْدَارُ [ed-derdār] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Eşcārdan bir nev'dir.

الدُّرْدُورُ [ed-durdūr] (dāl'ların zammeleriyile عُضْفُورٌ [uşfūr] vezni üzere) Şol sudur ki devr etmeğin onda gark ihtimāli olur, gird-āb ma'nāsına.

دُهْدُرَيْن [duhdurreyn] (dāl'ların zammı ve rā'nın teşdidiyle) Bir kelimedir ki mahall-i kizbde isti'māl olunur; yukālu: “دُهْدُرَيْن وَسَعْدُ الْقَيْنِ” Bunun aslı budur ki Sa'd adlı demirci 'acem tā'ifesinden idi, Yemen nevāhīsinde işlerdi. Kaçan ki 'ameli kesād üzere olsa, lisān-ı Fārisī ile “deh pidrūd” der idi, işbu karyeye vedā' olsun yarın giderim demeği iş'ār edip bu sözü ehl-i karye iş işletsinler diye söylerdi, 'Arab bu kelāmı ta'rib edip bununla darb-ı mesel ettiler ve eyittiler: “دُهْدُرَيْن وَسَعْدُ الْقَيْنِ” Ya'nī “Semirci Sa'd'ın gece giderim dediğine inanma ki o yarın dahi bundadır.”

[د س ر]

الدَّسَارُ [ed-disār] (dāl'in kesriyle) Gemi ipi ki onunla geminin tahtaları birbirine çatılır. Va'zılar mihlardır dedi.

الدُّسُرُ [ed-dusur] (zammeteynle) Cem'i, ipler ma'nāsına. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَحَمَلْنَا﴾ (القمر 13) Ve دُسُرٌ عَلَى ذَاتِ أَلْوَاحٍ وَدُسُرٌ ﴿القمر 13﴾ dahi sīn'in sükūnuyla cā'izdir, عُسُرٌ [ʿusur] ve عُسْرٌ [ʿusr] gibi.

الدَّسْرُ [ed-desr] (dāl'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) Yitmek, def' ma'nāsına. İbn 'Abbās radiyallāhu 'anhumā 'anber hakkında eyitti: أَيُّ: “إِنَّمَا هُوَ شَيْءٌ يَدْسُرُهُ الْبَحْرُ دَسْرًا” أَيُّ: دَسْرُهُ بِالرُّمْحِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيُّ دَفَعَهُ بِهِ

الدَّوَسْرُ [ed-devser] (dāl'in ve sīn'in fethiyle) Şol recüle derler ki fermüde ola. Ve

دَوَسْرٌ [devser] Kezālik Nu'cman b. Munzir'in 'askerinin ismidir.

الدَّوَسْرَةُ [ed-devseret] Mü'ennesi.

الدَّوَسْرِي [ed-devseriyy] (dāl'in fethi ile kezālik ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Şol devedir ki fermüde ola, gūyā ki fermüde

ma'nāsına olan دَوَسْرٌ [devser]e mensübdür.

الدَّوَسْرَانِي [ed-devserāniyy] Bi-ma'nāhu eyzan.

[د ع ر]

الدَّعْرُ [ed-de'ar] (fethateynle) Fesād. Ve

دَعْرٌ [de'ar] Kezālik yaramaz olmak; yukālu: دَعْرَ الْعُودِ يَدْعُرُ دَعْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الدَّعْرُ [ed-de'ir] (dāl'in fethi ve 'ayn'in kesriyle) Şol odundur ki yaramaz olup tütünü çok ola.

الدَّعَارَةُ [ed-de'aret] (dāl'in fethiyle) Zikr olunan ma'nādan me'hūzdur ki ehl-i fısk ve ehl-i fesād olmak ma'nāsınadır.

الدَّاعِرُ [ed-dā'ir] ('ayn'in kesriyle) Fāsık ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ خَبِيثٌ دَاعِرٌ أَيُّ بَيِّنٌ الدَّعْرِ وَالِدَّعَارَةِ

الدَّاعِرَةُ [ed-dā'iret] Mü'ennesi. Ve

دَاعِرٌ [dā'ir] Kezālik bir erkek devenin ismidir ki asl olmağa ma'rūftur.

الدَّاعِرِيَّةُ [ed-dā'iriyyet] Şol develerdir ki zikr olunan deveye mensübdür.

الْأَدْعَرُ [el-ed'ar] (hemzenin fethi ve dāl'in sükūnuyla) Şol ağaçtan olan çakmaktır ki niçe kerre çakmakla bir tarafı yanıp 'amel-mānde olmağın āteşi çıkmaz ola.

[د ع ث ر]

الدَّحْرَجَةُ [ed-da'şeret] (alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Yıkmaktır, هَدْمٌ [hedm] ma'nāsına.

الْمَدْعَثُ [el-muda'şer] (mīm'in zammı ve s̄ā'nın fethiyle) Yıkılmış, مَهْدُومٌ [mehdūm] ma'nāsınadır. Ve fi'l-hadisi: “لَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ” سِرًّا إِنَّهُ لَيَذْرُكُ الْفَارِسَ فَيَدْعَثُهُ” Ya'nī “Menfa'ate yaramaz diye evlād-ı sığārınızı katl etmen, zīrā o yetişip kemālin bulduktā atlıları ahtarır.”

[د غ ر]

الدَّغْرَةُ [ed-dağret] (dāl'in fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi kapmak, ihtilās ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "لَا قَطْعَ فِي الدَّغْرَةِ" Ya'nī "İhtilās eden kimsenin sârik gibi eli kat olunmaz." Ve bunun aslı def'dendir. Ve fi'l-hadīsi: "عَلَامٌ تُعَدِّبُنْ أَوْلَادَكَ بِالْدَّغْرِ" Ve mâ aslında مَا عَلَى idî, مَا [mā]-i istifhâmın elifi hazf olunmuştur. Ve

دَعْرٌ [dağr] Dilçiği inen kimsenin 'ilâc için dilçiğin basmaktır.

الدَّعْرَى [ed-dağrā] (dāl'in fethi ve ğayn'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Kezâlik def ma'nāsınadır; yukālu: "دَعْرًا لَا صَفَاً" أَي اذْعُرُوا عَلَيْهِمْ وَلَا تُصَافُوهُمْ "Siz onları def eylen, saff edip düzeltmen." "دَعْرَى لَا" "دَعْرَى دَاهِي رِوَايَتٌ تُقَالُ لِلْمَرْءِ إِذَا رَوَى عَنْ أَبِيهِ وَنَحْوِهِ" [akrā] ve عَقْرًا [ħalkā] ve حَلْقًا [ħalkā] rivāyet olunduğu gibi. Ve bunun ma'nāsı, Hak ta'alā onun cesedine ve boğazına elem eriştirsın demek olur.

[د غ م ر]

الدَّغْمَرَةُ [ed-dağmeret] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dağrecet]) Karıştırmak; yukālu: دَغْمَرْتُ عَلَيْهِ الْخَبَرَ أَي حَلَطْتُ عَلَيْهِ

الدَّغْمَرِيُّ [ed-duğmeriyy] ve

الدَّغْمَرِيُّ [ed-dağmeriyy] (dāl'in zammiyle ve fethiyle ve âhirlerinde yā'nın teşdidiyle) Karışık ma'nāsınadır; yukālu: حَلَقٌ دَغْمَرِيٌّ أَي مَحْلُوطٌ

الدُّدْغَمَرُ [el-mudeğmer] (mīm-i evvelin zammı ve sâninin fethi ile) Hafî ma'nāsınadır.

[د ف ر]

الدَّفْرُ [ed-defr] (dāl'in fethi ile ve fā'nın sükūnuyla) Kokmak, bed-rāyiha bağla-

mak ma'nāsına; yukālu: دَفَّرَ الْهَائِي تَنْتًا مِنْهُ Ve bu ma'nādan dünyāya أُمُّ دَفْرٍ [ummu defr] dediler. Ve

الدَّفْرُ [ed-defr] ve

أُمُّ دَفْرٍ [ummu defr] Belāya dahi itlāk olunur, dāhiye ma'nāsına.

دَفَارٍ [defāri] (dāl'in fethi ve rā'nın kesri üzere bināsıyla فَطَامٍ [kaṭāmi] gibi) Bir ismdir, mahall-i şetme isti'māl olunur, دَفْرَةٌ [defiret] ve مُنْتِنَةٌ [muntinet] ma'nāsına; yukālu li'l-emeti: يَا دَفَارٍ

الدَّفِيرَةُ [ed-defiret] (dāl'in fethi ve fā'nın kesriyle) Yaramaz rāyihalı kimse. Ve emirü'l-mü'minîn 'Ömer'in "وَإِذَا دَفَرَاهُ" dediği kavli bundandır, وَتَنْتَاهُ ma'nāsına.

دَفْرٌ دَافِرٌ [defrun dāfirun] Ziyāde bed-rāyiha ma'nāsında isti'māl olunur; yukālu: دَفْرًا دَافِرًا لِمَا يَجِيءُ بِهِ فَلَانٌ أَي تَنْتًا Ve bu kelām bir kimsenin işi bir husūsta takbîh olunmak mahallinde söylenir.

[د ف ت ر]

الدَّفْتَرُ [ed-defter] (dāl'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) جَعْفَرٌ [ca'fer] vezni üzere) Cüz-i kitāb ma'nāsınadır.

الدَّفَاتِيرُ [ed-defātir] (dāl'in fethi ve tā'nın kesriyle) Cem'i.

[د ق ر]

الدِّقْرَارَةُ [ed-diqrāret] (dāl'in kesriyle ve kâf'ın sükūnuyla) Belā, dāhiye ma'nāsına. Ve

دِقْرَارَةٌ [diqrāret] Koğucu ma'nāsına da gelir, nemmām gibi; yukālu: رَجُلٌ دِقْرَارَةٌ أَي نَمَامٌ

الدِّقْرَارُ [ed-diqrār] ve

الدِّقْرَارَةُ [ed-diqrāret] (hā'yla ve hā'sız) Tu-man ki ayağa giyerler.

الدَّقَارُ [ed-daqār] (dāl'in fethiyle) دِقْرَارَةٌ

[diḡrāret]in cem'idir, yaramazlıklar ma'nāsına; yukālu: فَلَانَ يَفْتَرِي الدَّقَارِيْرَ أَيّ الأَحَادِيْثِ وَالْفَحْشَى

الدَّقْرَى [ed-Daḡrā] (dāl'ın fethiyle ve elifin kasıryla) Bir bāgçenin ismidir.

[د م ر]

الدَّمَارُ [ed-demār] (dāl'ın fethiyle) Helāk ma'nāsınadır.

التَّدْمِيْرُ [et-tedmīr] (alā-vezni التَّكْرِيْمِ [et-tekrīm]) Helāk etmek; yukālu: دَمَّرَهُ تَدْمِيْرًا Ve وَيَقَالُ دَمَّرَ عَلَيْهِ أَيضًا بِمَعْنَاهُ

تَدْمِيْرُ [tedmīr] Sayyād sayd-gāhta olan hānesine deve tüyin tütsü etmektir, tā ki sayd ādem rāyihasin alıp ürkmeve.

الدُّمُوْرُ [ed-dumūr] (zammeteynle) Bir yere bilā-izn dāhil olmak; yukālu: دَمَّرَ يَدْمُرُ دُمُوْرًا مِّنَ البَابِ الأوَّلِ إِذَا دَخَلَ بِغَيْرِ إِذْنٍ

تَدْمُرُ [Tedmur] (tā'nın fethi ve dāl'ın sükūnu ve mīm'in zammıyyla) Bir şehrin adıdır Şām-ı şerifte.

التَّدْمُرِيْیُ [et-tedmuriyy] (tā'nın fethiyle kezālik ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Arab tavşanı dedikleri cānverdir, يَزْبُوْعٌ [yerbūc] ma'nāsına ki sagīr ola ve kasīr ola.

[د ن ر]

الدِّيْنَارُ [ed-dīnār] (dāl'ın kesri ve meddiyle) Altın aslı دِنَاْرٌ idi, nūn'un teşdīdiyle, harf-i taz'ifin biri yā'ya tebdīl olundu, tā ki فِعَالٌ [fi'āl] vezni üzere olan masdara multebis olmaya; ke-kavlihi ta'alā: ﴿وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ (النبا 28) Ehad ma'nāsınadır; yukālu: مَا بِهَا دُوْرِيٌّ وَمَا فِعَالٌ [fey'āl] دِيْنََاْرٌ Ve دِيْنََاْرٌ أَيّ أَحَدٌ sīgasıdır, دُرْتُ kelimesinden me'hūzdur ki bunun aslı دِيْوَاْرٌ dır, kaçan yā-i sākinden sonra vāv vāki' olsa ve mā-kabli meftūh olsa yā'ya kalb olunup idgām olunur;

ve دِنَاْمَةٌ [dinnāmet] dāl-ı mühmele ile kasīr olan nesne.

الْمُدَنَنْرُ [el-mudenner (mīm'in zammı ve nūn'un fethi ve teşdīdiyle) Şol attır ki onun benekleri ola, اُبْرَشٌ [ebreş]ten ziyāde.

[د و ر]

الدَّارُ [ed-dār] Ev. Mü'ennes-i semā'ıdır ve lākin müzekker i'tibār olundu: ﴿وَلِنَعْمَ دَارٌ مَّثْوَى﴾ (النحل 30) [meşvā] ve مَوْضِعٌ [mevzi'] te>vīliyle, ke-mā kāle: ﴿نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا﴾ (الكهف 31) فَإِنَّ التَّأْنِيْثَ فِيْهِ نَظْرًا إِلَى الْمَعْنَى

الْأَدُوْرُ [el-ed'ur] (hemzenin fethi ve dāl'ın sükūnu ve hemzenin zammıyyla) Cem'-i killetidir. Ve hemze vāv'dan dönmedir. Ve hemzesiz isti'māl etmek dahi cā'izdir.

الدِّيَاْرُ [ed-diyār] (dāl'ın kesriyle) Cem'-i kesretidir, جَبَلٌ [cebel]le أَجْبَلٌ [ecbul] ve جِبَالٌ [cibāl] gibi.

الدُّوْرُ [ed-dūr] (dāl'ın zammı ve vāv'ın sükūnuyla) Kezālik cem'-i kesrettir, أُسْدٌ [esed]le أُسْدٌ [usd] gibi.

الدَّارَةُ [ed-dāret] Ahasstır, دَارٌ [dār]dan, bir ev demek olur, hā vahdet için olduğuna binā'en. Ve

دَارَةٌ [dāret] Ay ağılı, hāle-i kamer ma'nāsına.

الدُّوْرِيْیُ [ed-dūriyy] ve

الدِّيَاْرُ [ed-deyyār] (dāl'ın evvelde zammı ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdīdiyle ve dāl'ın sānīde fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Ehad ma'nāsınadır; yukālu: مَا بِهَا دُوْرِيٌّ وَمَا فِعَالٌ [fey'āl] دِيْنََاْرٌ Ve دِيْنََاْرٌ أَيّ أَحَدٌ sīgasıdır, دُرْتُ kelimesinden me'hūzdur ki bunun aslı دِيْوَاْرٌ dır, kaçan yā-i sākinden sonra vāv vāki' olsa ve mā-kabli meftūh olsa yā'ya kalb olunup idgām olunur;

أَيَّامٌ [eyyām] ve قِيَّامٌ [kayyām] gibi. قِيَّامٌ [kayyām] قِيَّومٌ [kayyūm] ma'nāsınadır.

الدَّوْرُ [ed-devr] (dāl'ın fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla) Dönmek; yukālu: دَارَ الشَّيْءُ يَدُوْرُ دَوْرًا دَوْرًا

الدَّوْرَانُ [ed-deverān] (fethateynle) Bisma'nāhu eyzan; yukālu: دَارَ يَدُوْرُ دَوْرَانًا

الإِدَارَةُ [el-idāret] (hemzenin kesriyle) Döndürmek; yukālu: أَدَارُهُ غَيْرُهُ Ve

إِدَارَةٌ [idāret] Baş çigzindirmeğe dahi derler; yukālu: أُدِيرُ بِالرَّجْلِ

التَّدْوِيرُ [et-tedvīr] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kezālik döndürmek; yukālu: دَوَّرَ بِهِ Ve

تَدْوِيرٌ [tedvīr] Kezālik bir nesneyi müdevver kılmāğa dahi derler.

المُدَاوَرَةُ [el-mudāveret] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Mu'ālece ma'nāsınadır.

الدَّوَارِي [ed-devvāriyy] (dāl'ın fethi ve vāv'ın teşdidiyle ve āhirinde yā-i müşeddede ile) Dehr ma'nāsınadır ki insāni türlü türlü ahvāle döndürür.

الدَّارِي [ed-dāriyy] (yā'nın teşdidiyle) 'Attār ma'nāsınadır. Ve bu دَارِيٌّ [Dārīn] mensūbdur ki دَارِيٌّ [Dārīn] bir iskeledir, Bahreyn'de ve onda bir bāzār vardır ki tüccār Hind cānibinden nāfe-i miski ona iletirler. Ve fi'l-hadīsi: ”مَثَلُ الْجَلِيْسِ الصَّالِحِ مَثَلُ الدَّارِيِّ إِنَّ لَمْ يُحَدِّكْ مِنْ عِطْرِهِ عِلْفَكَ مِنْ رِيحِهِ“ Ya'nī ”Sālih yoldaşın meseli 'attār gibidir, eger sana miskinden vermezse bārī sende rāyihası kalır.“ Ve إِحْدَاءٌ [ihzā'] ḥā-i mu'ceme ile itā ma'nāsına. Ve

دَارِيٌّ [dāriyy] Ni'met sāhibi olan kimseye dahi derler. دَارِيٌّ [dāriyy] dediklerine bā'is budur ki دَارٌ [dār]da mukīmdir, binā'en 'alā-hāzā دَارٌ [dār]a nisbet olunmuştur.

الدَّائِرَةُ [ed-dā'iret] Şol çizidir ki onun mürekkebinden muhītime çekilen hatlar berāber ola, birbirinden mütefāvit olmaya.

الدَّوَائِرُ [ed-devā'ir] Cem'i; yukālu: فِي الْفَرَسِ ثَمَانِي عَشْرَ دَائِرَةً Ve

دَائِرَةٌ [dā'iret] 'Asker sınmağa derler, hezīmet ma'nāsına. Kālallāhu ta'ālā: ﴿عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السُّوءِ﴾ (التوبة 98، الفتح 6)

المُدَارَةُ [el-mudāret] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Şol sahtiyāndır ki müdevver kesilip kova üslūbunda dikilip onunla kuyudan su çekilir.

دَوَارٌ [duvār] (dāl'ın zammıyla) Bir sanemin adıdır. Ve

دُوَارٌ [duvār] Kezālik baş çigzinmeğe derler; yukālu: دِيرَ بِالرَّجْلِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهَلِ

الدَّيْرُ [ed-deyr] (dāl'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ma'bed-i Naşārā. Aslı vāvīdir.

الأَدْيَارُ [el-edyār] (hemzenin fethiyle) دَيْرٌ [deyr]in cem'i.

الدَّيْرَانِي [ed-deyrāniyy] (dāl'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve yā-yı āhirenin teşdidiyle) Sāhib-i deyr olan kimse.

رَأْسُ الدَّيْرِ [re'su'd-deyr] Şol kimsedir ki ashābına re'īs ola.

[د ه ر]

الدَّهْرُ [ed-dehr] (dāl'ın fethiyle ve hā'nın sükūnuyla) Zamān. Ve hadīs-i şerifte ki ”لَا تُسَبُّوا الدَّهْرَ فَإِنَّ الدَّهْرَ هُوَ اللهُ“ Vechi budur ki nevāzil, Ḥudāy ta'ālāya muzāfken دَهْرٌ [dehr]e izāfet ederler, pes onun fā'iline sebb olunmasın ki hakīkatte fā'ili Allāh'tır demek olur. Ve

دَهْرٌ [dehr] 'Ādet ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا ذَاكَ بِدَهْرِي Ve himmet ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا دَهْرِي بِكَذَا أَيَّ هِمَّتِي

دَهْرٌ [ed-duhūr] (zammeteynle) دَهْرٌ [dehr]in cem'idir. Ve ba'zılar دَهْرٌ [dehr] اَبَدٌ [ebed] ma'nāsınadır dedi.

دَهْرٌ دَاهِرٌ [dehrun dāhirun] Bir kelimedir ki اَبَدٌ اَلْاَبَادِ ma'nāsınadır.

دَهْرٌ دَهَارِيٌّ [dehrun dehārīr] (dāl'ların fethleri ve sānīde rā'nın kesriyle) Zamān-ı şedīd ma'nāsınadır; لَيْلَةٌ لَيْلَاءٌ ve نَهَارٌ أَنَّهُمْ ve يَوْمٌ أَيُّومٌ ve سَاعَةٌ سَوْعَاءٌ dedikleri gibi.

دَهْرٌ الدَّاهِرِينَ [dehre'd-dāhirīn] (rā-i sāniyenin kesriyle) اَبَدٌ اَلْاَبَادِ demektir.

الدَّهْرِيُّ [ed-duhriyy] (dāl'ın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Yaşlı kimse, müsinn ma'nāsına.

الدَّهْرِيُّ [ed-dehriyy] (dāl'ın fethiyle) Mülhid ma'nāsına. Şa'leb eyitti: دُهْرِيٌّ [duhriyy] ve دَهْرِيٌّ [dehriyy] zammla ve fethle دَهْرٌ [dehr]e mensüb demek olur, gāh olur ki 'Arab tā'ifesi nisbette tagyīr-i kelime ederler, meselā سُهْلِيٌّ [suhliyy] derler sīn'in zammıyla سَهْلٌ [sehl]e nisbet olundukta ki سَهْلٌ [sehl] düz yer demek olur, sīn-i mühmelenin fethiyle.

الدَّهْوَرَةُ [ed-dehveret] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükunu ve vāv'ın fethiyle) Bir nesneyi cem' edip çukur yere atmak; yukālu: مَهْوَاتٌ Ve دَهْوَرَتُ الشَّيْءِ إِذَا جَمَعْتَهُ ثُمَّ قَدَفْتَهُ فِي مَهْوَاتٍ [mehvāt] dereye derler ki iki dağın arasıdır; ve yukālu: هُوَ يُدْهَوِرُ اللَّقْمَ إِذَا كَبَّرَهَا Ve لُقْمٌ [luqam] lām'ın zammı ve qāf'ın fethiyle لُقْمَةٌ [luqmet]in cem'idir.

FASLU'Z-ZĀL

(فَصْلُ الدَّالِ)

[ذ أ ر]

الإِذَارُ [el-iz'ār] (hemzenin kesri ve zāl'ın sükunuyla) Kındırıp tahrīk etmek; yukālu: أَذَارْتُ الرَّجُلَ بِصَاحِبِهِ إِذَارًا أَيَّ حَرَّشْتُهُ وَأَوْلَعْتُهُ بِهِ Ve تَحْرِيشٌ [tahrīş] hā-i mühmele ve rā-i mühmele ve şīn-i mu'ceme ile kındırmak.

الدَّزَارُ [ez-ze'r] (zāl-ı mu'cemenin fethi ve hemzenin sükunuyla) Bir nesneye harīs olup cür'et etmek; yukālu: دَزَّرَ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ Ve fi'l-hadisi: "دَزَّرَ النِّسَاءَ عَلَى أَرْوَاجِهِنَّ" Ve kerāhet ma'nāsına da gelir; yukālu: دَزَّرَهُ أَيَّ كَرِهَهُ وَأَنْصَرَفَ عَنْهُ Ve دَزَّرَ بِالشَّيْءِ أَيَّ ضَرَى بِهِ وَاعْتَادَ Ve ضَرَاوَةٌ [ḍarāvet] dād-ı mu'ceme ile i'tiyād ma'nāsınadır. Aşma'ī eyitti: Bunun ma'nāsı نَفَزَ وَنَسَزَ وَاجْتَرَأَ demektir. Ve 'Arabların ذَايِرٌ إِفْرَاءٌ dedikleri dahi bundandır فَاعِلٌ [fā'il] sīgası üzere, 'alāmet-i te'nīssiz.

الدَّزِيرَةُ [ez-ze'iret] (zāl'ın fethi ve hemzenin kesriyle) Kerīhe ma'nāsınadır; yukālu: إِنَّ شُؤْنَكَ لَدَزِيرَةٌ

الْمُدَايِرُ [el-muzā'ir] (mīm'in zammı ve hemzenin kesriyle) Şol nākadır ki veledin vaz' ettiği hinde ondan nefret eyleye. Ba'zılar eyitti: مُدَايِرٌ [muzā'ir] şol nākadır ki veledin burnu ucuyla seve ya'ni muhabbeti derūnī olmağa.

[ذ ب ر]

الدَّزْبُ [ez-zebr] (zāl'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Yazmaktır, kitābet ma'nāsına, زَبْرٌ [zebr] gibi; yukālu: دَبَّرْتُ الْكِتَابَ أَذْبَرُهُ وَأَذْبَرُهُ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

[ذخ ر]

الذَّخِيرَةُ [ez-zehīret] (zāl'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î olunup hıfz olunan nesne.

الذَّخَائِرُ [ez-zehā'ir] Cem'î; yukālu: دَخَرْتُ الشَّيْءَ أَذْخُرُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِدْحَارُ [el-iddihār] (hemzenin kesri ve dāl'ın dahi kesri ve teşdidiyle [ifti'āl] vezni üzeredir)

الْإِدْحِيرُ [el-izhīr] (hemzenin kesri ve zāl'ın sükünü ve hā'nın kesriyle) Ayrık dedikleri otur.

الْإِذْحِرَةُ [el-izhīret] (kezālik hemzenin ve hā'nın kesriyle) Vāhididir.

[ذ ر ر]

الذَّرُّ [ez-zerr] Karıncanın hurdesi, sığār-ı neml ma'nāsına. Ve bu sebebden bazı ricāle ذَّرٌ [zerr] diye tesmiye ederler. Ve Ebū Zerr ashābdan birinin künyesi idi, radiyallāhu 'anhu. Ve

ذَّرٌ [zerr] Saçmağa dahi derler; yukālu: ذَرَرْتُ الْحَبَّ وَالْمَلْحَ وَالذَّوَاءَ أَذْرُهُ ذَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فَرَّقْتَهُ

الذَّرَّةُ [ez-zerret] (zāl'ın fethiyle) ذَّرٌ [zerr] in vāhidi.

الذَّرِيَّةُ [ez-zurriyyet] (zāl'ın zammı ve rā'nın kesri ve teşdidi ve yā'nın tahi teşdidiyle) Bir kimsenin veledi.

الذَّرَارِيُّ [ez-zerāriyy] (zāl'ın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Cem'î, zürriyyetler ma'nāsına.

الذَّرِيَّاتُ [ez-zurriyyāt] (zāl'ın zammı ve rā'nın kesri ve teşdidiyle ve yā'nın dahi teşdidiyle) Cem'î. Ve bundan me'hūzdur etibbānın ذَّرِيرَةٌ [zerīret] dedikleri.

الذَّرِيرَةُ [ez-zerīret] (zāl'ın fethi ve rā'nın

kesri ile) Şol devādır ki saçmakla isti'māl olunur.

الذَّرُورَةُ [ez-zerūret] (zāl'ın fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Bu ma'nāda lügattır.

الْأَذْرَةُ [el-eziret] (hemzenin fethi ve zāl'ın kesriyle) Cem'î.

الذَّرُورُ [ez-zurūr] (zammeteynle) Gün doğmak; yukālu: ذَرَّتِ الشَّمْسُ تَذُرُّ ذُرُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَلَعَتْ ذَرَّ الْبَقُلُ إِذَا طَلَعَ مِنَ الْأَرْضِ Ebū Zeyd'den böyle rivāyet olundu.

الْمَذَارَةُ [el-muzārret] (mīm'in zammı ve rā'nın teşdidiyle) ve

الذَّرَارُ [ez-zirār] (zāl'ın kesriyle) Nāka bedhūy olmak, عَلُوْقٌ [ʿalūq] ma'nāsına. Ve عَلُوْقٌ [ʿalūq] ʿayn'ın fethiyle şol nākaya derler ki veledine süt vermeye, veledi sonradan yakılma veled olmakla. Ve Ebū Zeyd eyitti: فِي فَلَانٍ ذَرَارٌ كَذَرَارِ النَّاقَةِ derler, filān için a'rāz vardır gazab etmeğin demek mahallinde.

الْمَذَارُ [el-muzār] (mīm'in zammı ve rā'nın teşdidiyle) Bed-hū olan nāka, مُذَارٌ [muzār] gibi.

[ذع ر]

الذَّعْرُ [ez-zaʿr] (zāl'ın fethi ve ʿayn'ın sükünüyle) Korkutmak; yukālu: ذَعَرْتُهُ أَذْعُرُهُ ذَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا أَفْرَعْتَهُ

الذَّعْرُ [ez-zuʿr] (zāl'ın zammıyla) İsmidir, korku ma'nāsına.

الْمَذْعُورُ [el-meẓʿūr] Korkutulmuş kimse; yukālu: ذَعَرَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فَهُوَ مَذْعُورٌ

الذَّعُورُ [ez-zeʿūr] (zāl'ın fethiyle ve ʿayn'ın zammıyla) Şol ʿavrettir ki ʿayb ve töhmetle korkutula. Ve

ذَعُورٌ [zeʿūr] Şol nākaya derler ki memesi-

ne yapıldıkta içeri çekile.

ذُو الْأُدْعَارِ [Zu'l-Ez'ār] Bir begin lakabıdır, Yemen beglerinden ki ehl-i Yemen şöyle zu'ım etmişlerdi, Nesnās demekle ma'rūf tā'ifeyi Yemen üzere o salmış ola, ona binā'en mezbūrdan ziyāde havf etmişlerdi.

[ذ ف ر]

الذَّفَرُ [ez-zefer] (fethateynle) Keskin rāyihadır, gerek rāyiha-i tayyibe olsun gerek rāyiha-i kabīha olsun. Ve

ذَفْرٌ [zefer] Koltuk rāyiha bağlamağa dahi derler.

الْأَذْفَرُ [el-ezfer] Rāyihalı olan nesne; yukālu: مِسْكٌ أَذْفَرٌ أَيُّ بَيْنِ الذَّفَرِ يُقَالُ ذَفِرٌ يَذْفُرُ ذَفْرًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

الذَّفِرَةُ [ez-zefiret] (zāl'ın fethi ve fā'nın kesriyle) Ziyāde hūb rāyihalı bāgçe; yukālu: رَوْضَةٌ ذَفْرَةٌ

الذَّفِيرُ [ez-zefir] (zāl'ın fethi ve fā'nın kesriyle) Koltuğu yaramaz rāyiha bağlayan kimse; yukālu: هَذَا رَجُلٌ ذَفِيرٌ أَيُّ لَهُ ضَنَانٌ Ve ضَنَانٌ [şunān] şād-ı mühmele ile yaramaz rāyihaya derler.

الذَّفِرَى [ez-zifrā] (zāl'ın kesri ve fā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Devenin kulağı ardında olan yerdir ki ibtidā o terler ve ibtidā o terlediği için ona ذَفِرَى [zifrā] dediler ki bu ذَفْرٌ [zefer]-i 'araktandır, ya'nī ter rāyiha bağlamasından me'hūzdur; yukālu: هَذِهِ ذَفِرَى أُسَيْلَةَ [Ve] ذَفِرَى [zifrā] bilā tenvīn isti'māl olunur, āhirinde elif-i te'nīs olup lā-yansarīf olduğu için. Ve أُسَيْلَةَ [esīlet] sīn-i mühmele ile uzun yüzlü demektir. Aşma'ī eyitti: Ebū 'Amr b. el-'Alā'ya eyittim: ذَفِرَى [zifrā] ذَفْرٌ [zefer]den midir? Eyitti: ne'am. Ve مِعْرَى [mi'zā] مِعْرٌ [ma'z]dan mıdır dedim;? Eyitti: ne'am. Ve مِعْرٌ [ma'z]

keçi demektir, مِعْرٌ [ma'z] dahi o ma'nāya olur. Ve bazı kimseler ذَفِرَى [zifrā]yı hālet-i tenkīrde münevven kırlarlar, elifin elif-i ilhāk 'add etmekle دِرْهَمٌ [dirhem]e ve هِجْرَعٌ [hicra'c]a mülhak olmak itibarıyla. Ve هِجْرَعٌ [hicra'c] دِرْهَمٌ [dirhem] vezni üzere uzun, tavīl ma'nāsındır.

الذَّفْرِيَّاتُ [ez-zifreyāt] (zāl'ın kesri ve rā'nın fethiyle) ذَفِرَى [zifrā]nın cem'i. Ve

الذَّفَارَى [ez-zefārā] (zāl'ın ve rā'nın fethiyle) Kezālik cem'i. Ve bu elif ki ذَفَارَى [zefārā]nın āhirindedir, yā'dan mūnkalib olmak takdīrindedir. Bu sebebden bazıları ذَفَارٍ dedi tenvīnle صَحَارٍ dedikleri gibi.

الذَّفِيرَى [ez-zifirr] (zāl'ın ve fā'nın kesriyle ve rā'nın teşdidiyle) الذَّفِيرَى ma'nāsına. Ve

ذَفِرَى [zifrā] Kulak ardında ibtidā terleyen yerdir ki el-ān mūrūr etti.

الذَّفِيرَةُ [ez-zifirret] (zāl'ın ve fā'nın kesriyle ve rā'nın teşdidiyle)

الذَّفَرَاءُ [ez-zefrā'] (zāl'ın fethi ve elifin meddiyle) Şol yaramaz rāyihalı ottur ki onu davar yemez, bed-rāyiha olduğu için. Ve

ذَفْرَاءُ [zefrā'] Ya'kūb rivāyetinde şol 'aske-re derler ki demirleri kīrlenmiş paslanmış olup yaramaz rāyiha bağlamış ola.

[ذ ك ر]

ذَكَرٌ [zeker] (fethateynle) مَوْئَتْ [mu'enneş] in mukābilidir, erkek ma'nāsına.

الذُّكُورُ [ez-zukūr] (zammeteynle) ve

الذُّكْرَانُ [ez-zukrān] (zāl'ın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الذِّكَارَةُ [ez-zikāret] (zāl'ın kesriyle) حَجْرٌ [hacer]le حِجَارَةٌ [hicāret] gibi, bunların üçü

dahi ذَكَرَ [zeker]in cem'idir, müzekkerler ma'nāsına. Ve

ذَكَرَ [zeker] 'Uzv-ı mahsūsa dahi derler ki ālet-i ricāldir.

الْمَذَاكِيرُ [el-mezākīr] Ālet-i cimā' ma'nāsına olan ذَكَرَ [zeker]in cem'idir, 'alā-hilāfi'l-kıyās güyā ki erkek ma'nāsına olan ذَكَرَ [zeker]le ālet ma'nāsına olan ذَكَرَ [zeker]in sīga-i cem'de beynlerin fark etmişlerdir. Aḥfeş eyitti: Bu bir cem'dir ki bunun vāhidi yoktur, عَبَادِيدُ [abādīd] ve أَبَائِلُ [ebābil] gibi. Ve عَبَادِيدُ [abādīd] nāstan firak-ı muhtelifeye derler. Ve أَبَائِلُ [ebābil] ma'rūf kuşlardır. Ve

ذَكَرَ [zeker] Demirin sertine dahi itlāk olunur. Ve nebātattan galiz olup acılığa mā'il olana dahi ذَكَرَ [zeker] derler. Ve

ذَكَرَ [zeker] Şol kılıca derler ki demiri berrāk olup kemāliyle suvarılmış ola. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: ذَكَرَ [zeker] şol kılıca derler ki onun yüzü pūlāddan olup arkası kara demir ola. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: 'Avāmm-ı nās bu makūle kılıca 'amel-i cinndir derler.

الْمُذَكَّرُ [el-muzekker] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdīdiyle) Kezālik şol kılıca derler ki demiri iyi ola, سَيْفٌ ذَكَرٌ ma'nāsına.

الْمُذَكَّرَةُ [el-muzekkeret] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdīdiyle) Şol nākadır ki hey'etinde ve cünbüşünde erkek deveye şebīh ola.

الذُّكْرَةُ [ez-zukret] (zāl'in zammıyla ve kāf'ın sükūnuyla) Keskinlik, hiddet ma'nāsına; yukālu: ذَهَبَتْ ذُكْرَةُ السَّيْفِ وَذُكْرَةُ أَنَّهُ كَانَ يَطُوفُ Ve fi'l-hadīsi: فِي لَيْلَةٍ عَلَى نِسَائِهِ وَيَعْتَسِلُ مِنْ كُلِّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ غَسْلًا فَسُئِلَ عَنْ ذَلِكَ فَقَالَ إِنَّهُ أَذْكَرُ "أَبِي أَحَدٌ

الذُّكْرُ [ez-zukur] (zammeteynle) Kesicilik; yukālu: سَيْفٌ ذُو ذُكْرٍ أَيْ صَارِمٌ

الذُّكَيْرُ [ez-zekīr] (zāl'ın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Yād-dāştı ve hıfzı hub olan kimse.

التَّذْكَيرُ [et-tezkīr] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) تَأْيِيْتُ [te'nīs]in hilāfidır.

الذُّكْرُ [ez-zīkr] (zāl'ın kesri ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الذُّكْرَى [ez-zīkrā] (zāl'ın kesri ve kāf'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) نِسْيَانٌ [nisyān]ın nakīzidir.

الذُّكْرَةُ [ez-zīkret] (zāl'ın kesriyle ve kāf'ın sükūnuyla) Kezālik نِسْيَانٌ [nisyān]ın mukābilidir. Ve

ذِكْرٌ [zīkr] Sīt ve sadāya ve medh ve senāya dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿ص وَالْفُرَّانَ ذِي الذِّكْرِ﴾ (ص، 1) أَي الشَّرَفِ تَقُولُ ذَكَرْتُهُ ذِكْرِي مَمْنُوعًا Ve عن الصَّرْفِ

ذِكْرَةٌ [zīkret] Gāh olur müzekker ma'nāsına gelir; tekūlu: كَمِ الذُّكْرَةُ مِنْ وَلَدِكَ أَي الذُّكُورُ

الذُّكْرُ [ez-zukr] (zāl'ın zammıyla ve kāf'ın sükūnuyla) Kezālik hātırda tutup unutmamak; yukālu: ذَكَرْتُهُ بِلِسَانِي وَبِقَلْبِي

التَّذْكَرُ [et-tezakkur] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Anmak, yād etmek ma'nāsına; yukālu: تَذَكَّرْتُهُ

الإِذْكَارُ [el-izkār] (hemzenin kesri ve zāl'ın sükūnuyla) Andırmak. Ve

إِذْكَارٌ [izkār] Müzekker veled doğurmağa da derler; yukālu: أَذْكَرَتِ الْمَرْأَةُ أَي وَلَدَتْ ذَكَرًا

التَّذْكَيرُ [et-tezkīr] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Andırmak; yukālu: أَذْكَرْتُهُ غَيْرِي أَيضًا وَذَكَرْتُهُ غَيْرِي أَيضًا

الإِذْكَارُ [el-iddikār] (hemzenin kesri ve dāl'ın kesri ve teşdīdiyle) Anmak, aslı

﴿وَأَذَكَّرَ بَعْدَ أُمَّةٍ﴾ (يوسف 45) أَي بَعْدَ أي idî ve اذتكرَ Ve Cevherî'nin bu ta'bîrinden fehmlun olunan budur ki اُمَّةٌ [ummet] hemzenin zammiyla nisyan ma'nāsına gele ve lākin hāl böyle değıldir belki اُمَّةٌ [ummet] āyet-i mezbūrede حِينَ ma'nāsınadır, nisyanla tefsîr lâzımıyla tefsîrdir.

التَّذِيرَةُ [et-tezkiret] (tā'nın fethi ve zāl'ın sükūnu ve kāf'ın kesriyle) Şol nesnedir ki onun vesīlesiyle maksūd olunan nesne te-zekkür olunur.

الْمِذْكَارُ [el-mizkār] (mīm'in esri ve zāl'ın sükūnuyla) Şol 'avrettir ki veled-i müzekker doğurmak mu'tādı ola.

يَذْكُرُ [Yezkur] yā'nın fethi ve kāf'ın zammiyla) Rebî'a kabilesinden bir cemā'attır.

[ذ م ر]

الذَّمِرُ [ez-zimr] (zāl'ın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Bahādır, şücā' ma'nāsına. Ve bunda dört lūgat vardır. ذَمِرٌ [zimr] 'alā-mā merre ve ذَمِرٌ [zemir] bi-fethi'z-zāli ve kesri'l-mīm mislu: كَبِدٌ [kibd] ve كَبِدٌ [kebid]. Ve كَبِدٌ [kebid] bağıra derler, nitekim ma'rūftur. الذَّمِيرُ [ez-zemir] üçüncü lūgat ذَمِيرٌ [zemir]dir, zāl'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle.

الذَّمِيرُ [ez-zimirr]dir, zāl'ın ve mīm'in kesri ve rā'nın teşdidiyle فِلِزٌّ [filizz] gibi. Bu lafızların cümlesi şücā' ma'nāsınadır. Ve فِلِزٌّ [filizz] āteşte eriyen cevāhirden munfasıl olan fazalāttır.

الْأَذْمَارُ [el-ezmār] (hemzenin fethiyle) ذَمِرٌ [zimr]in cem'idir, kesr-i zāl'la.

الذَّمِرُ [ez-zemr] (zāl'ın fethiyle ve dahi mīm'in sükūnuyla) Kındırmak, حَتٌّ [ḥaṣṣ] ma'nāsına; yukālu: ذَمَرْتُهُ أَذْمَرُهُ ذَمَرًا مِنَ الْبَابِ Ve الأوّل

ذَمِرٌ [zemr] Arslan anırmağa dahi derler; yukālu: ذَمَرَ الْأَسَدُ مِنَ الْبَابِ الْمَذْكُورِ

التَّذَامُرُ [et-tezāmur] (tā'nın fethi ve mīm'in zammiyla) Halk birbirin kındırmak; yukālu: تَذَامَرَ الْقَوْمُ أَي حَتَّ بَعْضُهُمْ بَعْضًا وَذَلِكَ فِي الْحَزْبِ

الذَّمَارُ [ez-zimār] (zāl'ın kesriyle) Kezālik kındırmak ma'nāsına. Ve ba'zılar eyitti: ذَمَارٌ [zimār] şol nesnedir ki insāna onun hıfzı lâzım olur, ırz ve nāmūs gibi. Ve kavluhum: فَلَانَ حَامِي الذَّمَارِ أَي إِذَا ذَمَرَ وَعَظِبَ فَلَانَ حَامِي وَيُقَالُ فَلَانٌ أَمْنَعُ ذِمَارًا مِنْ فَلَانٍ evvele nazaran حَامِي [ḥāmī]nin ذِمَارٌ [zimār] a izāfeti mecāzī olur. Ve ذِمَارٌ [zimār]a ذِمَارٌ [zimār] dediler zīrā ذِمَارٌ [zimār] ehline ذِمَارٌ [zimār] için kındırılmak vācibdir, nitekim ذِمَارٌ [zimār] dediler ehline kişî onu def etmek vācib olduğı için.

التَّذْمِيرُ [et-tezemmur] Kişî kendi nefsinin levni etmek bir nesne fevt olduğundan ötürü. Ve bir kimsenin fi'line inkār edip tahvif etmek; yukālu: ظَلَّ يَتَذَمَّرُ عَلَى فَلَانٍ إِذَا تَنَكَّرَ عَلَيْهِ لَهُ وَأَوْعَدَهُ

التَّذْمِيرُ [et-tezmir] Bir kimse elin nākanın fercine idhāl etmedir, veledi müzekker mi mü'ennes midir bilmek için.

الْمُذَمَّمِرُ [el-muzemmir] (mīm-i evvelin zammi ve mīm-i sāninin fethi ve teşdidiyle) Omuz ortası ve boyun ve mā-havli tā kulak diplerine varınca مُذَمَّمِرٌ [muzemmir] derler, zīrā تَذْمِيرٌ [tezmir] edip kındıran, devenin ekseriyyā kamçıyla buralarına vurup kındırırlar.

[ذ ي ر]

التَّذْيِيرُ [et-tezyir] (alā-vezni التَّذْرِيمِ [et-tekrim]) Nākanın memelerin deve necāsetiyle mülevves etmektir, yavrusu

emmesin diye. Ve

تَذْيِيرٌ [tezyīr] Dişler kararmağa dahi der-
ler; yukālu: **ذُيِّرَ فَمُهُ تَذْيِيرًا عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا**
اسْوَدَّتْ أَسْنَانُهُ

FASLU'R-RĀ

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر ي ر]

الرَّيْرُ er-rīr] (rā'nın kesri ve meddiyle) ve

الرَّيْرُ [er-reyr] (rā'nın fethi ve yā'nın
sükūnuyla) ve

الرَّارُ [er-rār] (rā'nın fethiyle) Şol iliktir ki
davarın arıklığından erimiş fāsīd olmuş
ola, magz-teng ma'nāsına Ferrā rivāyeti
üzere.

الإِرَارَةُ [el-irāret] (hemzenin kesriyle) İliği
za'if etmek; yukālu: **أَرَارَ اللهُ مُحَّهُ أَيَّ جَعَلَهُ رَقِيْقًا**

FASLU'Z-ZĀY

(فَصْلُ الزَّايِ)

[ز أ ر]

الزَّأْرُ [ez-ze'r] (zā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) ve

الزَّيْرُ [ez-ze'ir] (‘alā-vezni [el-kerīm]) Arslan āvāzı ki arslanın sīnesinde devr eder; yukālu: زَأْرُ يَزُرُّ زَأْرًا وَزَيْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الزَّأَيْرُ [ez-zā'ir] (hemzenin kesriyle) Anırcı arslan, şīr-i garīn ma'nāsına; ve yukālu eyzan: زَيْرُ الْأَسَدِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الزَّيْرُ [ez-ze'ir] (zā'nın fethi ve hemzenin kesriyle ‘alā-vezni [eṭ-ṭarīb]) زَائِرٌ [zā'ir] ma'nāsınadır ki el-ān mürür etti.

التَّزْوُرُ [et-teze'ur] (‘alā-vezni [eṭ-tekerrum]) Arslan anırmak; yukālu: تَزَّأْرُ الْأَسَدِ

الزَّأْرَةُ [ez-ze'eret] (fethateynle) Arslan sākin olduğu mīše, bük ma'nāsına; yukālu: أَبُو الْخَارِثِ [Ve] أَبُو الْخَارِثِ مَزُزْبَانُ الزَّأْرَةُ [ebu'l-hāriṣ] arslanın künyetidir. Ve مَزُزْبَانٌ [merzubān] mīm'in fethi ve zā'nın zammiyla re'īs ma'nāsınadır.

[ز ب ر]

الزَّيْرَةُ [ez-zebret] (zā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Demir pāsı.

الزُّبْرُ [ez-zuber] (zā'nın zammiyla ve bā'nın fethiyle) Cem'i. Kalellāhu ta'ālā: ﴿آتُونِي زُبْرَ الْحَدِيدِ﴾ (الكهف 96)

الزُّبُرُ [ez-zubur] (bi'z-zammeteyn eyzan) Bi-ma'nāhā. Ve kālallāhu ta'ālā: ﴿فَتَقَطَّعُوا﴾ أَمْرُهُمْ بَيْنَهُمْ زُبْرًا ﴿ (المؤمنون 53) أَي قِطْعًا

الزُّبْرَةُ [ez-zubret] (zā'nın zammı ve bā'nın sükunuyla) İki kürek arası, kāhil ma'nāsına; yukālu: وَرَجُلٌ أَزْبَرُ Ve

زُبْرَةٌ [Zubret] Şol iki yıldızda da derler ki onlar esed burcunun omuzları gibidir, kamer onda nāzil olur.

الْأَزْبَرُ [el-ezber] İki küreğinin arası büyük ve fermüde olan kimse, عَظِيمُ الزُّبْرَةِ ma'nāsına. Ve زُبْرَةٌ الْأَسَدِ [zubretu'l-esed] dahi bundan me'hūzdur.

الْمَزْبَرَانِيَّ [el-mezberāniyy] (mīm'in fethi ve zā'nın sükunu ve bā'nın dahi kezālik fethiyle) Omuzu fermüde olan arslan; yukālu: أَسَدٌ مَزْبَرَانِيٌّ أَي صَحْمُ الزُّبْرَةِ

الزَّبْرَاءُ [ez-Zebrā'] (zā'nın fethiyle ve bā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Bir cāriyenin ismidir ki Aḥnef b. Ḳays'ın cāriyesi idi, selīta ya'nī dil-āzār olmağın gazaba geldikte Aḥnef: “قَدْ هَاجَتْ زَبْرَاءُ” der idi. Binā'en 'alā-zālik mesel oldu. Ve هَاجَتْ yalınlandı demektir.

الزَّبْرُ [ez-zebr] (zā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) زَجْرٌ [zebr]dir, men' ma'nāsına; yukālu: زَبْرَةٌ يَزُبُّهُ زَبْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا انْتَهَرَهُ أَي رَدَّ Ve

زَبْرٌ [zebr] 'Akla dahi derler; yukālu: مَا لَهُ زَبْرٌ Ve bu aslında masdar idi. Ve

زَبْرٌ [zebr] Kezālik kuyuyu taşla örmektir; yukālu: يَبْرُ مَزْبُورَةٌ Ve

زَبْرٌ [zebr] Kezālik kitābete dahi derler; yukālu: زَبْرٌ يَزُبُّ زَبْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

الزُّبْرَةُ [ez-zibret] (zā'nın kesri ve bā'nın sükunuyla) Hat ma'nāsına. Kāle'l-Aşma'ī: سَمِعْتُ أَغْرَابِيًّا يَقُولُ أَنَا أَغْرَفُ بِزَبْرَتِي أَي حَطِي وَكِتَابَتِي

الزَّبْرُ [ez-zibr] (zā'nın kesri ve bā'nın sükunuyla) Kitāb ma'nāsınadır.

الزُّبُورُ [ez-zubūr] (zammeteynle) زَبْرٌ [zebr] in cem'i, قُدْرٌ [ḳidr]le قُدُورٌ [ḳudūr] gibi. Ve bu cihetten ba'zılar (النساء) “وَأَتَيْنَا دَاوُدَ زُبُورًا”

(55) الإسراء 163, okudular.

الْمِزْبَرُ [el-mizber] (mīm'in kesri ve zā'nın sükunuyla ve bā'nın fethiyle) Kalem ma'nāsına.

الزَّبُورُ [ez-zebūr] (zā'nın fethiyle) Kitāb ma'nāsınadır, فَعُولٌ [fa'ūl]dur مَفْعُولٌ [mef'ūl] ma'nāsına; زَبْرٌ den me'hūzdur. Ve

زُبُورٌ [Zebūr] Dāvūd Nebī'nin salavātullāhi 'aleyhi kitābına derler.

الزَّبِيرُ [ez-Zebīr] (zā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Şol dağdır ki Mūsā salavātullāhi 'aleyhi Hūdāy ta'ālānın şeref-i kelāmıyla onda müşerref oldu.

الزَّبِيرُ [ez-zibirr] (zā'nın kesri ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) Kavī olan kimse.

الزَّبِيرُ [ez-zevber] (zā'nın ve bā'nın fethi ve vāv'ın mā-beynde sükunuyla) Götürü ma'nāsınadır.

الزَّبِيرُ [ez-ze'ber] Misluhu veznen ve ma'nen; yukālu: إِذَا أَخَذْتُ الشَّيْءَ بِرُؤْيِهِ وَبِزَأْبَرِهِ إِذَا أَخَذْتَهُ كُلَّهُ وَلَمْ تَدَعْ مِنْهُ شَيْئًا وَبِزَعْبِرِهِ لَعْنَةٌ فِيهِ أَيْضًا

الزَّبِيرَةُ [ez-zenberiyet] ('alā-vezni العنبرية [el-'anberiyet]) Bir nevc büyük gemidir.

الزُّنْبُورُ [ez-zunbūr] (zā'nın zammı ve nūn'un sükunu ve bā'nın zammıyla) Bal arısı; mü'ennes-i semā'îdir.

الزُّنْبَارُ [ez-zinbār] (zā'nın kesriyle) زُنْبُورٌ [zunbūr] ma'nāsında lügattır. İbnu's-Sikkīt böyle rivāyet kıldı.

الزَّنَابِيرُ [ez-zenābīr] (zā'nın fethiyle ve bā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i, arılar ma'nāsına.

الْمِزْبَرَةُ [el-mezberet] (mīm'in ve bā'nın fethi ve zā'nın sükunuyla) Arısı çok yer güyā ki kelime-i mezbüreyi üç harfe redd etmişlerdir, harf-i zevāyidi hafz edip sīga-i mezbüreyi onun üzerine binā etmekle, ni-

tekim اَرُضٌ مَعْقَرَةٌ وَمُتَعَلَّةٌ derler, 'akāribi ve se'alibi ya'nī tilkileri çok yer ma'nāsına.

الْإِزْبِرَارُ [el-izbīrār] Kelb silkinip tüyin dağıtmak; yukālu: إِزْبَارُ الْكَلْبِ أَي تَنْفَسُ Ve tüyü kendi dağılmağa dahi derler; yukālu: إِزْبَارُ الشَّعْرِ أَي انْتَفَسَ Ve Ebū Zeyd rivāyetinde اِزْبِرَارٌ [izbīrār] tüy bitmeğe dahi derler; yukālu: إِزْبَارُ الثَّبْتُ وَالْوَبْرُ إِذَا نَبَتَ Ve وَبْرٌ [veber] fethateynle deve tüyüne derler.

الزَّبِيرُ [ez-zi'bir] (zā'nın kesri ve hemzenin sükunu ve bā'nın kezālik kesriyle) Şol nesnedir ki yeni bezin yüzünde olur, حَزْرٌ [hazz] demekle ma'rūf kumaşın yüzünde olan nesne gibi ki ondan havla ta'bīr olunur.

الزَّبِيرَةُ [ez-ze'beret] ('alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Bez hav bağlamak; yukālu: زَابِرٌ الثَّوْبُ فَهُوَ مُزَابِرٌ

الْمُزَابِرُ [el-muze'bir] (mīm'in zammıyla ve bā'nın kesriyle ve fethiyle) Havlı bez.

الزَّبِيرُ [ez-zi'bur] (zā'nın kesri ve hemzenin sükunu ve bā'nın zammıyla) Kezālik hav ma'nāsına, زَبِيرٌ [zi'bir]de lügattır, Ya'qūb rivāyeti üzere, nitekim صَبِيلٌ [ḍa'īl]de zikr olunmuştur bāb-ı lām'da. Ve صَبِيلٌ [ḍa'īl] ḍād-ı mu'ceme ile sagīrū'l-cism demek olur.

[ز ب ط ر]

الزَّبِيرَةُ [ez-Zibaṭret] (zā'nın kesri ve bā'nın fethi ve tā'nın sükunuyla) قِمَطْرَةٌ [qimāṭret] gibi Rūm serhaddinde bir boğazın ismidir. Ve قِمَطْرَةٌ [qimāṭret] kāf'la ve tā-i mühemele ile kitāb koyacak yerdir.

[ز ب ع ر]

الزَّبَعْرَى [ez-ziba'rā] (zā'nın kesri ve bā'nın fethi ve 'ayn-ı mühmelenin sükunuyla ve elifin kasriyle) Halkı yaramaz olan kim-

se. Bu sebebden ricālden bazı kimseye isim olmuştur. Ebū 'Ubeyde eyitti: زَبَعْرَى [ziba'cār] şol yüzünün kılı çok olan kimse'dir ki kaşları ve sakalı gür ola ve deve'de dahi hāl böyledir; yukālu: جَمَلٌ زَبَعْرَى Ebū 'Amr dahi böyle rivāyet kılmıştır.

[ز ج ر]

الرَّجْرُ [ez-zecr] (zā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Men' etmek ve nehy etmek; yukālu: زَجْرَهُ يَزْجُرُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

زَجْرٌ [zacr] Kehānete ya'nī mugayyebāttan haber vermeğe de derler; tekūlu: زَجْرَتْ أَنَّهُ زَجْرَتْ كَذَا وَكَذَا Ve deve sürmeğe dahi derler; tekūlu: زَجَرَ الْبَعِيرَ أَي سَافَهُ

الرِّدْجَارُ [el-izdicār] Kezālik men' etmek ve men' olunmak.

الرِّدْجَارُ [el-inzicār] (hemzenin kesriyle ve mā-ba'dının sükūnuyla) Memnū' olmak; yukālu: إِزْدَجَرُهُ فَانْزَجَرَ وَازْدَجَرَ Pes Cevheri'nin bu ta'bīrinden إِزْدَجَرَ lāzım ve müte'addī gelmek fehmi olunur.

الرَّجْعُورُ [ez-zecūr] (zā'nın fethi ve cīm'in zammıyla) Şol nākadır ki veledin nazar ettikte benzetip rāyahasın istişmām edicek inkār eyleye.

الرَّزْنَجَرَةُ [ez-zenceret] ('alā-vezni اللَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Baş parmağı şehādet parmağıyla orta parmağın üzerine vurmaktır, va'deye işāret için.

الرَّزْنَجِيرُ [ez-zencir] (zā'nın kesri ve nūn'un sükūnu ve cīm'in kesri ve meddiyle) İsm-dir, ma'nā-yı mezbūrda.

[ز ح ر]

الرَّحِيرُ [ez-zeḥīr] (zā'nın fethi ve ḥā-i mühmelenin kesri ve meddiyle) Karın geçmek, istilāk-ı batn ma'nāsına. Ve

رَحِيرٌ [zeḥīr] Şiddetle nefes almağa dahi derler; yukālu: زَحَرَتِ الْمَرْأَةُ عِنْدَ الْوِلَادَةِ تَزَحَرُ وَتَزَحَرُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَالثَّانِي

الرُّحَارُ [ez-zuḥār] (zā'nın zammıyla) Kezālik karın geçmektir.

زَحْرٌ [Zahr] (zā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Ricālden bir kimsenin ismidir.

[ز خ ر]

الرَّزْحُورُ [ez-zahr] (zā'nın fethi ve ḥā-i mu'cemenin sükūnuyla) ve

الرُّزْحُورُ [ez-zuḥūr] (zammeteynle) Dere selden taşmak. Ve deryā temevvüc etmek; yukālu: زَحَرَ الْوَادِي مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا امْتَدَّ جِدًّا وَارْتَفَعَ Ve زَحَرَ الثَّبَاتُ dahi derler kaçan ot uzasa.

الرَّزَاهِرُ [ez-zāḥir] (ḥā'nın kesriyle) Temevvüc eden deryā; yukālu: بَحْرٌ زَاهِرٌ وَعَرْقٌ فَلَانٍ زَاهِرٌ derler, kaçan kerīm olsa ve keremi tezāyüd üzere olsa.

الرُّزْهَارِيُّ [ez-zuḥāriyy] (zā'nın zammı ve ḥā'nın tahfifi ve yā'nın teşdidiyle) Ot uzayıp birbirine sarmaşıp çiçeklenmek; yukālu: قَدْ أَخَذَ الثَّبَاتُ زُحَارِيَّةً إِذَا وَصَلَ إِلَى هَذِهِ Ve الْمَرْتَبَةُ dahi derler.

[ز ر ر]

الرِّزْرُ [ez-zirr] (zā'nın kesri ve rā'nın teşdidiyle) Gömlek düğmesi.

الرَّزْرَارُ [el-ezrār] (hemzenin fethiyle) Cem'i, düğmeler ma'nāsına. Ve deveyi ziyāde görüp gözetken kimseye de İNNE لَرَرٌّ مِنْ أَزْرَارِهَا derler.

الرِّزْرَةُ [ez-zirret] (zā'nın kesri ve rā'nın teşdidiyle) Deve semirip güzellenmek; yukālu: بِهَا زِرَّةٌ إِذَا كَانَتْ الْإِبِلُ سَمَانًا Bu makāmda sāhib-i **Ḳāmūs**, Cevheri'yi tahti'e edip bu tashif-i şenī'dir, zīrā ki aslı بِهَا زِرَّةٌ dir bā-i

muvahhade ile بُهُزْرَةٌ [buhzuret]in cem'idir demıştır, nitekim fasl-ı bā'da mürür etmiştir. Ve lākin iki nesne Cevheri'nin kelāmın mü'eyyiddir: Biri deveyi görüp gözetene إِنَّهُ لَزِرٌّ dedikleri ve biri dahi بِهَا زِرَّةٌ tā-i te'nisle gelmesi ki bu gāliben nisbette ve 'ucmede olur; أَشَاعِرَةٌ [eşā'iret] ve فَلَاسِفَةٌ [felāsifet] gibi.

زِرٌّ بِنُ حُبَيْشٍ [Zirr b. Hubeş] (zā'nın kesri ve hā'nın zammı ve bā'nın fethiyle sīga-i taşgīr üzere) Kurrā-i tābi'inden bir kimsenin ismidir.

الرَّزْرُ [ez-zerr] (zā'nın fethiyle) Masdar-dır, düğmelemek ma'nāsına; tekülü: زَرَزْتُ الْقَمِيصَ عَلَيَّ أُرُّهُ زَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَدَدْتَ أَرْزَارَهُ عَلَيْكَ يُقَالُ أَرَزُّرُ عَلَيْكَ قَمِيصُكَ وَرَزْرُهُ وَرَزْرُهُ [وَرَزْرُهُ] بِضَمِّ الرَّاءِ وَفَتَحِهَا وَكَسَرَهَا Ve

زُرٌّ [zerr] Sürmek ma'nāsına da gelir; yukālu: هُوَ يُزِّرُ الْكُتَائِبَ بِالسَّيْفِ Ve

زُرٌّ [zerr] Isırmak ma'nāsına da gelir غَضُّ زُرٌّ [ʿađđ] gibi.

الْإِرْزَارُ [el-izrār] (hemzenin kesriyle) Gömleğe düğme takmak.

التَّرْزُرُ [et-tezerrur] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Gömlek düğmelenmek; yukālu: أَرَزَرْتُ الْقَمِيصَ أَيَّ جَعَلْتُ لَهُ أَرْزَارًا فَتَرَزَّرَ

الْمُرَّازَةُ [el-muzārret] (mīm'in zammıyla ve rā'nın teşdidiyle) Isırışmak.

الْمِزْرُ [el-mizerr] (mīm'in kesriyle ve zā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Ziyāde ısıracı; yukālu: حِمَاؤُ مِزْرٌ

الرَّزْرِيرُ [ez-zerīr] (zā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Göz rüşen olup yıldırımak; yukālu: زَرَّتْ عَيْنُهُ تَرَّرَمَنْ الْبَابِ الثَّانِي زَرِيرًا وَعَيْنَاهُ تَرَّرَانِ إِذَا تَوَقَّدَتَا

الرَّزْرُورُ [ez-zurzūr] (zā'nın zammı ve

rā'nın sükunu ve zā-yı sānīnin zammıyla) Kezālik bir kuşun adıdır ki sığırcık demekle ma'rūftur.

الرَّزْرَزْرَةُ [ez-zerzeret] (ʿalā-vezni الرَّزْرَزْرَةُ [ez-zelzelet]) Sığırcık āvāzla ötmektir; yukālu: زَرَزَرَ أَيَّ صَوَّتَ

زُرَّارَةٌ [zurāret] (zā'nın zammıyla) Ricālden bir kimsenin ismidir.

[ز ع ر]

الرَّزْعَرُ [ez-za'ar] (fethateynle) Bir kimsenin kılı az olmak, killet-i şa'r ma'nāsına.

الرَّأَزْعَرُ [el-ez'ar] (hemzenin fethiyle ve zā'nın sükunuyla) Kılı az kimse; yukālu: زَعَرَ زَعْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

أَزْعَرُ [ez'ar] Otu az yere dehi derler.

الرَّزْعَارَةُ [ez-ze'arret] (zā'nın fethiyle ve rā'nın teşdidiyle) Bed-hū olmaktadır. Ve bundan fi'l tasarruf olunmaz.

الرَّزْعُرُورُ [ez-zu'rūr] (zā'nın zammı ve 'ayn'ın sükunu ve rā'nın zammıyla) Bed-hū olan kimse, seyyi'ü'l-huluk ma'nāsına. Ve

زُعُرُورُ [zu'rūr] Alıç dedikleri meyve ki dağda biter, rengi ve lezzeti meyhoşrak olur.

الرَّزْعَرُ [ez-za'r] (zā'nın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) زُعُرُورُ [zu'rūr] ma'nāsınadır, 'amme kasr edip زَعُرٌ [za'r] derler; yekülüne: زَعْرٌ وَفِيهِ زَعَارَةٌ

[ز ع ف ر]

الرَّزْعَفْرَانُ [ez-za'ferān] (zā'nın ve fā'nın fethiyle ve mā-beynde 'ayn'ın sükunuyla) Meşhūr devādır ki 'amme tahrīf edip safrān derler.

الرَّزْعَافِرُ [ez-za'āfir] (zā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) زَعْفَرَانٌ [za'ferān]ın cem'i, mislu:

تَوَجَّمَان [tercemān] ve تَرَاجِم [terācim] ve صَحْصَحَانَ [ṣaḥṣaḥān] ve صَحَّاح [ṣaḥḥāṣiḥ] gibi. Ve صَحْصَحَانَ [ṣaḥṣaḥān] düz yer demek olur.

الرَّعْفَرَةُ [ez-za'feret] (alā-vezne الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Za'ferān boyasına boyamak; yukālu: رَعْفَرْتُ الثَّوْبَ إِذَا صَبَّغْتُهُ

الرَّمْزَعْفَرُ [el-muza'fer] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Şol arslandır ki sarı renkli ola.

[ز ف ر]

الرَّزْفَرُ [ez-zefr] (zā'nın fethi ve fā'nın sükunuyla) Masdar, göndermek ma'nāsına; yukālu: رَزَفَرُ الْجَمَلُ يَزْفَرُهُ زَفْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيِ حَمَلَهُ

الرِّزْدِفَارُ [el-izdifār] (hemzenin kesriyle) Masdardır, ma'nā-yı mezkūr üzere; yukālu: إِزْدَفَرَ الْجَمَلُ

الرِّزْفَرُ [ez-zifr] (zā'nın kesriyle ve fā'nın sükunuyla) Yük, hımlı ma'nāsına.

الرِّزْفَارُ [el-ezfār] (hemzenin fethiyle) زِفْرُ [zifr]in cem'i, yükler ma'nāsına. Ve

زِفْرُ [zifr] Kırbaya dahi derler, meşk ma'nāsına.

الرِّزْوَابِرُ [ez-zevāfir] (zā'nın fethiyle) Şol cāriyelerdir ki kırbaya götürürler. Ve

رِزْوَابِرُ [zevāfir] Mu'īn ve zahīr olanlara dahi derler.

الرِّزْفِيرَةُ [ez-zāfiret] (fā'nın kesriyle) Kezālik mu'īn olanlar ma'nāsına; yukālu: هُمْ رَافِرَتُهُمْ عِنْدَ السُّلْطَانِ أَيِ الَّذِينَ يَقُومُونَ بِأَمْرِهِمْ

رَافِرَةُ السَّهْمِ [zāfiretu's-sehm] Ok yeleğinin altı yanına derler. Ve 'Īsā b. 'Ömer eyitti: رَافِرَةُ السَّهْمِ [zāfiretu's-sehm] okun sülüsānından aşağısıdır ki temren cānibi ola.

الرِّزْفِيرُ [ez-zefir] (zā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Nefes şiddet sebebiyle müstagrak olmadır, ya'nı nefesi alamamaktır. Ve

رِفِيرُ [zefir] Hımār āvāzının evveli ve شَهِيْقُ [ṣehiḳ] hımār āvāzının āhiridir, zīrā رِفِيرُ [zefir] nefesi idhāl ve شَهِيْقُ [ṣehiḳ] ihrācıdır; yukālu: زَفَرٌ يَزْفِرُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيضًا

الرِّزْفَرَةُ [ez-zefret] (zā'nın fethi ve fā'nın sükunuyla) İsmidir, hımār çağırması ma'nāsına.

الرِّزْفَرَاتُ [ez-zeferāt] (fā'nın fethiyle) Cem'idir, zīrā رِزْفَرَاتُ [zeferāt] ismidir, sıfat değildir gāh olur zarūret-i şî'r için iskān dahi olunur.

الرِّزْفَرَةُ [ez-zufret] (zā'nın zammı ve fā'nın sükunuyla) Atın ortalık yeri, vasatü'l-feres ma'nāsına; yukālu: إِنَّهُ لَعَظِيمُ الرِّزْفَرَةِ

الرِّزْفَرُ [ez-zufer] (zā'nın zammı ve fā'nın fethiyle) Ulu, seyyid ma'nāsına. Ve seyyide زُفْرُ [zuffer] dediklerine bā'is, zīr-i destinde olanların me'ūnetine kefil olup bārgirānların çektiği içindir. Ve

رُفْرُ [Zuffer] Ebū Ḥanīfe'nin ashābından birinin ismidir, radiyallāhu ta'ālā 'anhum.

[ز ك ر]

الرِّزْكُرَةُ [ez-zukret] (zā'nın zammı ve kāf'ın sükunuyla) Şarāb tulumlarının kiçireğidir.

الرِّتْرَكُرُ [et-tezekkur] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesne tulum gibi dolmaktır; yukālu: تَرَكَّرَ بَطْنُ الصَّبِيِّ أَيِ امْتَأَأَ

رِزْكِرِيَا [Zekerıyyā] (zā'nın ve kāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Peygamberlerden birinin ismidir, salavātullāhi 'aleyhim. Ve bunda üç lügat vardır: biri elif-i memdüde ve biri elif-i maksüre ve biri dahi elifi hazf etmektir. Eger elif-i memdüde ve elif-i maksüre ile olursa lā-

yansarif olur ve eger elif hafz olunursa munsarif olur. Ve memdūdun tesniyesi **زَكْرِيَّاوَانٍ** gelir ve cem'ci **زَكْرِيَّاوُونَ** gelir vāv'la ve **زَكْرِيَّاوِينَ** gelir hālet-i cerrde ve nasbda ve nisbette **زَكْرِيَّاوِيٍّ** gelir ve kaçan nefesine izāfet etsen **زَكْرِيَّاوِيٍّ** dersin bilā-vāv, nitekim **حَمْرَاءٍ** dersin **حَمْرَاءٍ** [ḥamrā']ın izāfetinde ve izāfetin tesniyesinde **زَكْرِيَّاوَايٍ** dersin vāv'la, **زَيْرَاءٍ** hālet-i inkitāf'ında **زَكْرِيَّاوَانٍ** dersin ve cem'inde **زَكْرِيَّاوِيٍّ** dersin vāv'ın kesriyle bunda ref' ve cerr ve nasb berāber olur, **مُسْلِمِيٍّ** de ve **زَيْدِيٍّ** de berāber olduğu gibi. Ve maksūrun tesniyesinde **زَكْرِيَّاوِينَ** dersin **زَكْرِيَّاوِينَ** nin elifin ictimāc-ı sākineynden ötürü tahrik edip yā'ya kalb etmekle ve hālet-i nasbda **رَأَيْتُ زَكْرِيَّاوِينَ** dersin ve cem'inde **هَؤُلَاءِ زَكْرِيَّاوِينَ** dersin elifi hafz etmekle ictimāc-ı sākineynden ötürü ve tahrik etmezsin **زَيْرَاءٍ** tahrik etsen mazmūm etmeli olursun yāhūd mazmūm olmaz ve maksūr dahi olmaz mā-kabli müteharrik olıcak pes bu ecdendir ki tesniyeye muhālif oldu.

[ز م ر]

الرَّزْمَرَةُ [ez-zumret] (zā'nın zammı ve mīm'in sükunıyla) Nāstan bir cemā'at.

الرَّزْمَرُ [ez-zumer] (zā'nın zammı ve mīm'in fethiyle) Cem'ci, cemā'atlar ma'nāsına.

الرَّزْمِرُ [ez-zemir] (zā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Kılı az olan kimse. Ve mürüvveti kalil olan kimse.

الرَّزْمَرُ [ez-zemer] (zā'nın ve mīm'in fethiyle) Bir kimsenin kılı az olmak. Ve mürüvveti kalil olmak; yukālu: **زَمَرَ الرَّجُلُ زَمْرًا** مِنَ **الرَّبَاعِ الرَّابِعِ**

الرَّزْمَارُ [ez-zimār] (zā'nın kesriyle) Devekuşu āvāzı. Ve masdar dahi gelir; yukālu: **زَمَرَ النُّعَامُ يَزْمُرُ** مِنَ **الرَّبَاعِ الثَّانِيِ زَمَارًا** عَارًّا يُعَارُّ مَهِسُّوسَ الْبَعِثِ

isti'mālidir, 'ayn-ı mühmele ve rā-i mühmedde ile.

الرَّمَزَامِرُ [el-mizmār] (mīm'in kesri ve zā'nın sükunıyla) Dūdük ki sāz kısmındandır.

الرَّمَزَامِيرُ [el-mezāmīr] (mīm-i evvelin fethi ve sāninin kesri ve meddiyle) Cem'ci; ve minhu yukālu: **زَمَرَ الرَّجُلُ يَزْمُرُ وَيَزْمُرُ زَمْرًا** مِنَ **الرَّبَاعِ الثَّانِيِ**

الرَّمْمَارُ [ez-zemmār] (zā'nın fethi ve mīm'in teşdidıyla) Dūdükçü. Tā'ife-i 'Arab **رَمَارٌ** derler, **رَمَارٌ** [zāmīr] demezler ve 'avret için **رَمَارَةٌ** [zāmīret] derler, **رَمَارَةٌ** [zemmāret] demezler. Ve fi'l-hadisi: **نَهَى عَنْ كَسْبِ الرَّمَارَةِ** "Ebü 'Ubeyd eyitti: **رَمَارَةٌ** [zemmāret] i hadīs-i şerifte **رَمَارَةٌ** ile tefsir ettiler. Ammā ben bilmezem ki bu tefsiri kandan ahz ettiler dedi.

[ز م ج ر]

الرَّمَجْرَةُ [ez-zemceret] ('alā-vezni **الرَّمَجْرَةُ** [ed-dahrecet]) Savt ma'nāsındır, kaçan bir kimsenin çağırması ve haykırması çok olsa; yukālu: **لِلرَّجُلِ رَمَجْرَةٌ وَغَدَمَةٌ أَيْ صَحْبٌ وَصِيَاخٌ** Ve **صَحْبٌ** [şahb] şād-ı mühmele ve ḥā-i mu'ceme ile çağırıp haykırmaktır, **صِيَاخٌ** [şiyāḥ] gibi.

الرَّمَاجِرُ [ez-zemācir] **رَمَجْرَةٌ** [zemceret] in cem'ci; yukālu: **فُلَانٌ ذُو رَمَاجِرٍ وَرَمَاجِيرٍ حَكَاهُ يَغْفُوبٌ**

[ز م خ ر]

الرَّمْخَرَةُ [ez-zemḥaret] ('alā-vezni **الرَّمْخَرَةُ** [ed-dahrecet] eyzan) Ok ma'nāsındır, Şa'leb eyitti: **رَمْخَرَةٌ** [zemḥaret] şol oktur ki uzun ve ince ola. Ve

رَمْخَرَةٌ [zemḥaret] **رَمَارَةٌ** [zemmāret] e dahi derler **رَمَارَةٌ** ma'nāsına.

[ز م ر]

الزَّمْهَرِيُّ [ez-zemherīr] (zā'nın fethi ve mīm'in sükūnu ve hā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şiddet-i berd ma'nāsına.

الذَّخْرَجَةُ [ez-zemheret] (‘alā-vezni الذَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Göz kızarmak; yukālu: زَمَهَرَتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْغَضَبِ أَيِ احْمَرَّتَا

الْإِزْمِهْرَارُ [el-izmihrār] (hemzenin kesri ve zā'nın sükūnuyla) Yıldız berk vurmak; yukālu: إِزْمَهَرَّتِ الْكَوَاكِبُ أَيِ لَمَحَتْ Ve

إِزْمِهْرَارٌ [izmihrār] Şiddet-i gazaba dahi derler.

الْمُزْمَهَرُّ [el-muzmehirr] (mīm'in zammı ve zā'nın sükūnuyla) Şedīdül-gazab olan kimse.

[ز ن ر]

الزَّنَانِيرُ [ez-zenānīr] (zā'nın fethiyle) Ufâcık taşlar, Ebū ‘Ubeyde rivâyetinde. Ve

زَنَانِيرٌ [Zenānīr] Şol yere derler ki Yemen vilâyetinde Cüreş demekle ma'rûf mevzî'in kurbündedir.

الزَّنَانَرُ [ez-zunnār] (zā'nın zammı ve nūn'un teşdidiyle) Şol kuşaktır ki Naşāra kuşanırlar.

[ز و ر]

الزُّورُ [ez-zūr] (zā'nın zammıyla) Yalandır ki kizb ma'nāsına. Ve زُورٌ [zūr] itlāk olunur her nesne ki Ĥudā'dan gayrı ma'bud ittihâz olunup ona ‘ibâdet olunur. Ve

زُورٌ [zūr] Re'ye dahi derler; yukālu: مَا لَهُ زُورٌ وَلَا صُبُورٌ أَيِ رَأَيْ يُرْجَعُ إِلَيْهِ

الزُّوَيْرُ [ez-zuveyr] (zā'nın zammı ve vāv'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla sîga-i taşgîr üzere) Kavmin za'îmidir. Ve za'îm, kavmin pişvāsına ve her husūsuna kefil olan

kimseye derler.

الزُّورُ [ez-zevr] (zā'nın fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla) Göğsün yukarısidir, a'lā-yı sadr ma'nāsına; ke-mā kālū: يُسْتَحَبُّ فِي الْفَرَسِ أَنْ يَكُونَ فِي زُورِهِ ضَيْقٌ وَأَنْ يَكُونَ رَحْبٌ فِي اللَّبَانِ Ve لَبَانٌ [lebān] lām'ın fethiyle esfel-i sadr ma'nāsınadır. Ve رَحْبٌ [rahb] vāsîc ma'nāsınadır. Ve

زُورٌ [zevr] زَائِرٌ [zā'ir]in cem'i dahi gelir, mislu: سَافِرٌ [sāfir] ve سَفْرٌ [sefr] ve yukālu: نَسُوَةٌ زُورَةٌ أَيْضًا

زُورٌ [zevr] Ziyâret etmek ma'nāsına dahi gelir.

الزُّوَارُ [ez-zuvvār] (zā'nın zammıyla ve vāv'ın teşdidiyle) ve

الزُّورُ [ez-zuvver] (zā'nın zammı ve vāv'ın teşdidiyle) Bilā-elif ikisi dahi زَائِرٌ [zā'ir]in cem'idir; yukālu: رَجُلٌ زَائِرٌ وَقَوْمٌ زُوَارٌ وَزُورٌ مِثْلُ نَائِمٍ وَنَوْمٍ وَسَافِرٍ وَسَفَارٍ

الزُّوَارُ [ez-zevār] (fethateynle) Meyl ma'nāsınadır, صَعْرٌ [şa'ar] gibi. Ve صَعْرٌ [şa'ar] şād-ı mühemele ve ‘ayn-ı mühemele ile meyl ma'nāsınadır. Ve

زُورٌ [zevr] At göğsünde olan iki yumru etin biri içeri ve biri taşra olmağa dahi derler.

الزُّورَاءُ [ez-zevrā'] (zā'nın fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Şol mālın ismidir ki Uhayha b. el-Ĥallāc el-Enşārî'nin idi, gūyā ki onun hayvānâtı gāyet kesrette idi, zīrā زُورٌ [zevr] şol kuyuya derler ki dibi derin ola, بَعِيدَةُ الْقَعْرِ ma'nāsına. Ve irak yere dahi derler; yukālu: أَرْضٌ زُورَاءٌ أَيِ بَعِيدَةٌ

زُورَاءٌ [zevrā'] Kadehe dahi derler. Ve yaya dahi زُورَاءٌ [zevrā'] derler, meyli olduğu için. Ve Dicle-i Bağdād'a dahi زُورَاءٌ [Zevrā'] derler.

الْأَزْوَرُ [el-ezver] (hemzenin fethiyle ve zā'nın sükūnuyla ve vāv'ın fethiyle) 'Askere itlāk olunur, yaya زَوْرٌ [zevr] itlāk ettikleri gibi.

الْإِزْوِرَارُ [el-izvirār] (hemzenin kesri ve zā'nın sükūnu ve vāv'ın kezālik kesriyle) Bir nesneden 'udül etmek; yukālu: إِزْوَرٌّ عَنِ الشَّيْءِ إِزْوِرَارًا

الْإِحْمِيرَارُ [el-izvirār] ('alā-vezni الإحْمِيرَارُ [el-iḥmīrār]) Kezālik 'udül etmek; yukālu: إِزْوَرٌّ عَنْهُ إِزْوِيرَارًا

الْتَّزَاوُرُ [et-tezāvur] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammıyla) Kezālik 'udül etmek ma'nāsına; yukālu: تَزَاوَرَ عَنْهُ تَزَاوُرًا Ve Ḳur'ān-ı 'azīmde ki "تَزَاوَرُوا" (الكهف 17) kırā'at olunmuştur zā'nın teşdidiyle, تَتَزَاوَرُ den idgām olunmuştur.

الزِّيَارَةُ [ez-ziyāret] (zā'nın kesriyle) ve

الزُّوَارَةُ [ez-zuvāret] (zā'nın zammıyla) Bir nesneyi görmeğe varmak.

الزُّوْرَةُ [ez-zevret] (zā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Binā-i merredir, bir kerre varıp görmek ma'nāsına. Ve

زَوْرَةٌ [zevret] Bu'd ma'nāsına da gelir. Ve bu إِزْوِرَارٌ [izvirār]dan me'hūzdur.

الْإِزَارَةُ [el-izāret] (hemzenin kesriyle) Ziyāret ettirmek; yukālu: إِزَارَهُ حَمَلَهُ عَلَى الزِّيَارَةِ

الْإِسْتِزَارَةُ [el-istizāret] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseden ziyāret taleb etmek; yukālu: إِسْتِزَارَهُ أَي سَأَلَهُ أَنْ يَزُورَهُ

الْتَّزَاوُرُ [et-tezāvur] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammıyla) Birbirin ziyāret edişmek; yukālu: تَزَاوَرُوا أَي زَارَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْإِزْدِيَارُ [el-izdiyār] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Ziyāret etmek; yukālu: إِزْدَارَ فَهُوَ افْتَعَلَ مِنَ الزِّيَارَةِ

الْتَّزْوِيرُ [et-tezvīr] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir nesneyi tezyīn etmek. Ve kelām-ı bātıla تَزْوِيرٌ [tezvīr] dedikleri kizbi tezyīn olduğu içindir; yukālu: زَوَّرْتُ الشَّيْءَ وَفَوَّمْتُهُ أَي حَسَّنْتُهُ وَقَوَّمْتُهُ Ve minhu kavlu'l-Ḥaccāc: "إِمْرُؤُ زَوَّرَ نَفْسَهُ" أَي قَوْمَهَا

تَزْوِيرٌ [tezvīr] Ziyāret edene ihsān etmeğe de derler; yukālu: زَوَّرْتُ الرَّائِرَ أَي أَكْرَمْتُهُ

الْمَزَارُ [el-mezār] (mīm'in fethiyle) Ziyāret edecek mevzi.

الزِّرُ [ez-zīr] (zā'nın kesri ve meddiyle) Ricālden şol kimseye derler ki nisā tā'ifesiyle musāhabet edip onlarla hem-meclis olmağı seve; bununla tesmiye olundu nisā tā'ifesin çok ziyāret ettiğinden ötürü.

الزِّيْرَةُ [ez-ziyeret] (zā'nın kesri ve yā'nın fethiyle) زِيْرٌ [zīr]in cem'idir, zen-dost olanlar ma'nāsına. Ve زِيْرٌ [zīr] ince kirişe de derler.

الزِّيَارُ [ez-ziyār] (zā'nın kesriyle) Şol nesnedir ki baytār onu davarın dudağına bağlar, yavaş olsun diye, yavaşa ma'nāsına.

الزِّوَارُ [ez-zivār] (zā'nın kesriyle) Bir iptir ki devenin göğsü bağıyla kolanı arasına bağlarlar.

الْأَزْوِرَةُ [el-ezviret] (hemzenin fethi ve zā'nın sükūnu ve vāv'ın kesriyle) زَوَارٌ [zivār]ın cem'i, zikr olunan ipler ma'nāsına.

الزِّرْوَرُ [ez-ziverr] (zā'nın kesri ve vāv'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle هِجَفٌ [hiceff] vezni üzere).

[ز ه ر]

الزَّهْرَةُ [ez-zehret] (zā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Dünyānın hüsnü ve tazeligi murād olur eger زَهْرَةُ الدُّنْيَا deseler ve otun

tāzeliği ve çiçeklenmesi murād olur eger
تَاهِرَةُ النَّبَاتِ [zehretu'n-nebāt] deseler.

الزُّهْرَةُ [ez-zeheret] (fethateynle)
Bi-ma'nahā.

الزُّهْرَةُ [ez-zuhret] (zā'nın zammı ve hā'nın
sükūnuyla) Beyāz ma'nāsınadır, Ya'ğ
ūb'dan rivāyet olunan üzere.

الْأَزْهَرُ [el-ezher] (hemzenin fethiyle) Ak-
lıği ve tāzeliği zāhir olan nesne; yukālu:
أَزْهَرُ بَيْنَ الزُّهْرَةِ Ve زُهْرَةٌ [zuhret] hālis beyāz
ma'nāsınadır, 'an-karīb gelir. Ve

أَزْهَرُ [ezher] Nūrlu nesneye dahi derler;
yukālu: قَمَرٌ أَزْهَرُ

الْأَزْهَرَانِ [el-ezherān] (hemzenin ve hā'nın
fethalarıyla) Ayla güneşe derler. Ve yaban
sığına dahi أَزْهَرُ [ezher] derler.

الزُّهْرَةُ [ez-zuhret] (zā'nın zammı ve hā'nın
sükūnuyla) Beyāz-ı hālis. Ve

زُهْرَةٌ [Zuhret] Kezālik Ķureyş kabilesinden
bir cemā'attır ki o Kilāb b. Murre b. Ka'b
b. Lu'eyy b. Gālib b. Fih'r'in zevcesinin
ismidir. Ve زُهْرَةٌ [Zuhret]in veledi kendi-
ye nisbet olunmuştur. Ve bu zikr olunan-
lar Nebī'nin sallallāhu 'aleyhi ve sellem
dayılarıdır.

الزُّهْرَاءُ [ez-zehrā'] (zā'nın fethiyle ve
hā'nın sükūnuyla ve elifin meddiyle) أَزْهَرُ
[ezher]in mü'ennesi. Ve yaban sığına
dahi أَزْهَرُ [ezher] derler ve mü'ennesine
زُهْرَاءُ [zehrā'] derler.

الزُّهْرَةُ [ez-Zuheret] (zā'nın zammı ve
hā'nın fethi ile) Bir yıldızın ismidir.

الزُّهْرُورُ [ez-zuhūr] (zammeteynle) Āteş ziyā
vermek; yukālu: زَهْرَتِ النَّارِ زُهْرُورًا مِنَ الْبَابِ
الثَّلَاثِ أَيِ أَصَاءَتْ

الْإِزْهَارُ [el-izhār] (hemzenin kesriyle)
Āteşi şevklendirmek; yukālu: زَهْرَتْ بِكَ

نَارِي أَيِ قَوَيْتُ بِكَ وَكَثُرَتْ مِثْلُ وَرَيْتُ بِكَ زِنَادِي
Ve وَرِيٌّ [very] çakmak od tutmaktır. Ve
زِنَادٌ [zinād] زِنْدٌ [zend]in cem'idir, çakmak
ma'nāsına. Ve

إِزْهَارٌ [izhār] Ot çiçeklenmeğe dahi derler;
yukālu: أَزْهَرَ الثُّبْتُ أَيِ ظَهَرَ زَهْرُهُ

الْمِزْهَرُ [el-mizher] (mīm'in kesri ve hā'nın
fethiyle) 'Ud ki sāz kısmındandır berbat
ma'nāsına.

الْإِزْدِيهَارُ [el-izdihār] (hemzenin kesri ile)
Hıfz etmek. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ أَوْصَى أَبَا قَتَادَةَ
بِالْإِنَاءِ الَّذِي تَوَضَّأَ مِنْهُ فَقَالَ "إِزْدَهَرُ بِهِذَا فَإِنَّ لَهُ شَأْنًا" أَيِ
اِحْتَفَظَ بِهِ وَلَا تُضَيِّعْهُ

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[س أ ر]

السُّوْرُ [es-su'r] (sīn'in zammıyla ve hemzenin sükūnuyla) Artık ki bir nesneyi ekl ve şürb etmekten bākī kalır; yukālu: سُوْرُ الْفَاْرَةِ وَسُوْرُ الْهَيْرَةِ وَغَيْرَهُمَا

الْأَسَاْرُ [el-es'ār] (hemzenin fethiyle **أَفْعَالُ** [ef'āl] vezni üzere) سُوْرُ [su'r]un cem'i.

الْإِسَاْرُ [el-is'ār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ekl edip bir mikdār alıkomak; yukālu: إِذَا شَرِبْتَ فَاسْتِرْ أَي أَبَقِ شَيْئًا مِنَ الشَّرَابِ فِي قَعْرِ الْإِنَاءِ

الْأَسَاْرُ [es-se'ār] (sīn'in fethi ve hemzenin teşdidiyle) **أَسَاْرُ** [es'ere]nin na'atıdır 'alā-hilāfi'l-kıyās, zīrā kıyās مُسْتَرٌ demektir. Ve bunun nazīri **أَجْبَرُ** dir ki na'atı **جَبَاْرُ** [cebbār] gelir.

[س ب ر]

السَّبِيْرُ [es-sebr] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Yaraya mīl idhāl etmektir, derinliğin bilmek için; yukālu: سَبَرْتُ الْجُرْحَ Ve أَشْبَرُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَظَرْتَ مَا عَوْرُهُ

سَبَرُ [sebr] İmtihān etmeğe dahi derler; yukālu: سَبَرْتُهُ مِنَ الْبَابِ الْمَذْكُورِ

الْمِيسْبَاْرُ [el-misbār] (mīm'in kesri ve sīn'in sükūnuyla) Şol mīldir ki onunla yaranın derinliği yoklarlar.

السَّبِيْبَاْرُ [es-sibār] (sīn'in kesri ve bā'nın tahfifiyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِسْتِيبَاْرُ [el-istibār] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Tecribe etmek, سَبَرُ [sebr] ma'nāsına; yukālu: حَمَدْتُ مَسْبَرَهُ وَمَحْبَرَهُ Ya'ni "Onun huzūrunda ve gaybetinde hamd ederim."

السَّبِيْرَةُ [es-sebret] (sīn'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Soğuk olan sabāhtır.

السَّبِيْرَاتُ [es-seberāt] (fethateynle) Cem'i. Ve fi'l-hadīsi: "إِسْبَاْعُ الْوُضُوْءِ فِي السَّبِيْرَاتِ"

السَّبِيْرُ [es-sibr] (sīn'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Hey'et ma'nāsına; yukālu: فَلَاَنْ حَسَنُ السَّبِيْرِ وَالْحَبِيْرُ إِذَا كَانَ جَمِيْلًا حَسَنَ الْهَيْئَةِ İbnu'l-A'rābī eyitti: Ebū Ziyād-i Kīlābī Merv'den bedve ya'nī bādiyeye rücu' ettikte ehl-i bādiyenin ba'zı eyitti: وَأَمَّا أَمَّا السَّبِيْرُ فَحَصْرِيٌّ وَأَمَّا اللَّسَانُ فَبَدْوِيٌّ

السَّبِيْرِيٌّ [es-sābiriyy] (bā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bir nev' bezdir ki gāyet incedir. Ve fi'l-meseli: "عَرُضُ سَابِرِيٍّ" Bunu bir kimse söyler ki ona bir nesne 'arz oluna ve onda mübālaga olunmaya, zīrā سَابِرِيٌّ bezlerin a'lāsıdır ki ednā 'arzla ona ragbet olunur. Ve

السَّبِيْرِيٌّ [sābiriyy] Kezālik hurmānın a'lāsına derler; yukālu: أَجْوَدُ نَمْرِ الْكُوْفَةِ التَّرْسِيَانُ وَالسَّبِيْرِيٌّ ve نِرْسِيَانٌ [nirsiyān] nūn'un kesri ve rā-i mühmelenin sükūnuyla ve sīn'in kezālik kesriyle bir nev' hurmādır.

[س ب ط ر]

الْإِسْبِيْرَاْرُ [el-isbi'rār] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Yanı üzerinde yatıp uzanmak; yukālu: إِسْبَطْرُ أَيِ اضْطَجَعَ وَافْتَدَّ

السَّبِيْرَاْرُ [es-siba'r] (sīn'in kesri ve tā'nın sükūnuyla) هَزَبْرُ [hizebr] vezni üzere) Şol arslandır ki sıçradığı vakte uzana.

السَّبِيْرَاْرَاتُ [es-siba'rāt] Kezālik şol develere derler ki yere yakın olup uzun ola, ya'nī setlek olmaya; yukālu: جَمَالَ سَبَطْرَاتُ أَيِ طَوَالَ Ve tā te'nīs için değıldir, belki حَمَامَاتُ ve رَجَالَاتُ dedikleri kavllerinde olan tā gibidir.

السَّبِيْبِيْرُ [es-sebeyār] (sīn'in ve bā'nın

fethi ve yā'nın sükūnu ve kezālik tā'nın fethiyle عَمَيْثَلٌ [ameysel] gibi) Bir boynu uzun kuştur ki ekseriyyā dibi yakın olan sularda olur, ona أَبُو الْعَيْرَارِ diye künye etmişlerdir, 'ayn-ı mühmelenin fethi ile ve zā-i mu'cemenin fethiyle ve rā-i mühmele ile. Ve عَمَيْثَلٌ [ameysel] 'ayn-ı mühmelenin fethiyle ve yā-i müsennātla ve gā-i müsellese ile arslan ma'nāsınadır.

[س ب ك ر]

إِسْبِكْرَارٌ [isbikrār] (hemzenin kesriyle) İstikāmet ve itidāl sāhibi olmak; yukālu: **إِسْبِكْرَارٌ** Ve **إِسْبِكْرَارٌ** إِذَا اسْتَقَامَتْ وَاعْتَدَلَتْ **إِسْبِكْرَارٌ** Ve **إِسْبِكْرَارٌ** إِذَا اضْطَجَعَ وَامْتَدَّ مِثْلَ اسْبِطْرَءِ el-Kilābī eyitti: **الْمُسْبَكِرُّ** [el-musbekirr] mīm'in zammı ve sīn'in sükūnuyla ve bā'nın fethi ve kāf'in kesriyle şol yiğittir ki mu'tedilü'l-kāme, tämmü'l-hilkat ola. Ve

مُسْبَكِرٌّ [musbekirr] Örülmemiş kıla dahi derler; yukālu: **شَعْرٌ مُسْبَكِرٌّ** أَيُّ مُسْتَرْسَلٌ

[س ت ر]

السِّتْرُ [es-sitr] (sīn'in kesri ve tā'nın sükūnuyla) Perde.

السُّتُورُ [es-sutūr] (zammeteynle) ve

الْأَسْتَارُ [el-estār] (hemzenin fethi ve sīn'in sükūnuyla) Kezālik cem'î.

السُّتْرَةُ [es-sutret] (sīn'in zammı ve tā'nın sükūnuyla) Şol nesnedir ki onunla bir nesne setr olunur.

السِّتَارَةُ [es-sitāret] (sīn'in kesriyle) Bi-ma'nāhu.

السِّتَائِرُ [es-setā'ir] Cem'î. Ve şol سِتَارَةٌ [sitāret] ki ba'zı eş'arda vāki' olmuştur, o iki dağdan 'ibārettir.

السِّتْرُ [es-setr] (sīn'in fethiyle ve tā'nın

sükūnuyla) Masdardır, örtmek ma'nāsına; yukālu: **سَتَرْتُ الشَّيْءَ أَشْتَرُهُ** إِذَا غَطَّيْتَهُ

الْإِسْتِثَارُ [el-istitār] (hemzenin ve tā-i evvelin kesri ve sīn'in sükūnuyla) ve

التَّسْتُرُ [et-tesettur] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) İkisi de gizlenmek ma'nāsınadır; yukālu: **سَتَرْتُ الشَّيْءَ فَاسْتَرَّ هُوَ** وَتَسْتَرَّ أَيُّ تَعْطَى

الْمُسْتَرَّةُ [el-musterret] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdidiyle) Mestüre, muhaddere ma'nāsına. Ve Bārī ta'ālânın (45 الإسراء) ﴿حِجَابًا مُسْتَوْرًا﴾ buyurduğu kavli şerfi **حِجَابًا فِي حِجَابٍ وَالْأَوَّلُ مُسْتَوْرٌ بِالثَّانِي** ma'nāsınadır. Ve murād kesāfet-i hicābı beyāndır, zīrā onların kalblerine perdeler ve kulaklarına sıkletler hāsıl olup bilmeden ve işitmeden mahrūm olmuşlardır. Ve ba'zılar eyitti: **مُسْتَوْرٌ** [mestūr] Bir mef'uldür ki fā'il ma'nāsına gelmiştir; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿إِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًا﴾ (مریم 61) **أَيُّ آتِيَا**

الْمَسْتُورُ [el-mestūr] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnu ve tā'nın zammıyla) ve

السِّتِيرُ [es-setir] (sīn'in fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Sālih kimse, 'afif ma'nāsına.

السِّتِيرَةُ [es-setiret] Mü'ennesi.

الْإِسْتَارُ [el-istār] (hemzenin kesriyle ve sīn'in sükūnuyla) A'dāddan dördtür, **أَرْبَعَةٌ** [erba'at] ma'nāsına. Ve dört buçuk miskālın veznine dahi **إِسْتَارٌ** [istār] derler.

الْأَسَاتِيرُ [el-esātir] (hemzenin fethiyle ve tā'nın kesriyle ve meddiyle) Cem'î.

[س ج ر]

السَّجْرُ [es-secr] (sīn'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kızdırmak; yukālu: **سَجَرْتُ** Ve **التَّنُورَ أَسْجُرُهُ** سَجْرًا إِذَا أَحْمَيْتَهُ ma'nāsına da gelir; yukālu: **سَجَرْتُ النَّهْرَ مَلَأْتُهُ** ve yukālu: **سَجَرْتُ النَّهْرَ إِذَا مَلَأْتُهُ مِنَ الْمَطَرِ** Ve

ثِمَادٌ [šimād] s̄ā'nın kesriyle az olan sulara derler, mā-i kalīl ma'nāsına. Ve

سَجْرٌ [secr] Deve veledin ārzū edinip çağır-mak; yukālu: سَجَرَتِ النَّاقَةُ سَجْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

السَّجْرَةُ [es-sucret] (s̄īn'in zammı ve cīm'in sükūnuyla) Dolan sudur.

السَّجِرُ [es-sucer] (s̄īn'in zammı ve cīm'in fethiyle) Cem'i.

الْمَسْجُورُ [el-mescūr] (mīm'in fethi ve s̄īn'in sükūnuyla) Dolmuş su; ve minhu كَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ Ve

مَسْجُورٌ [mescūr] Şol süte derler ki onun suyu ziyāde ola. Ve dizilmiş, asılmış inci-ye de derler; yukālu: كَاللُّؤْلُؤِ الْمَسْجُورِ

السَّجُورُ [es-secūr] (s̄īn'in fethi ve cīm'in zammıyla) Tutrak ki onunla tennūru 'alevlendirirler.

السَّجِيرُ [es-secīr] (s̄īn'in fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Dost, halīl ve sadīk ma'nāsınadır.

السَّجْرَاءُ [es-secrā'] (s̄īn'in zammı ve cīm'in fethi ve elifin meddiyle) Cem'i, dostlar ma'nāsına.

السَّاجِرُ [es-sācir] (cīm'in kesriyle) Şol yere derler ki ona sel gelip doldurmuş ola.

السَّاجُورُ [es-sācūr] ('alā-vezni [el-kāfūr] Şol ağaçtır ki kelbin boynuna takarlar; yukālu: كَلَبٌ مُسَوَّجٌ Ve

سَاجُورٌ [Sācūr] Bir mevzi'in ismidir.

الْإِسْوَجِرَارُ [el-isvicrār] (hemzenin ve vāv'in kesriyle) Kelbin boynuna ağaç takmak.

الْمُسَوَّجَرُ [el-musvecerr] (mīm'in zammı ve vāv'in ve cīm'in fethiyle ve rā'nın teşdidiyle) Boynuna ağaç takılmış kelb.

السُّجُورُ [es-sucūr] (zammeteynle) Nākanın veledini arzū edip çağırması; yukālu:

سَجَرَتِ النَّاقَةُ سُجُورًا إِذَا مَدَّتْ حَنِيئَهَا Ve حَنِينٌ [hānīn] hā-i mühmelenin fethiyle ve nūn-ı evvelin kesri ve meddiyle şevk ve ārzū ile inletmek.

السَّجْرَاءُ [es-secrā'] (s̄īn'in fethi ve cīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Şol gözdür ki onun beyāzına humret karışa.

الْأَشْجَرُ [el-escer] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Şol göldür ki balçığı pāk ola, غَدِيرٌ حُرٌّ الطَّيْنِ ma'nāsına.

الْمُنْسَجِرُ [el-munsecir] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnuyla) Şol saça derler ki sar-kıtılmış ola. Ve

إِنْسِجَارٌ [insicār] Develer birbiri ardınca gitmesine dahi derler; yukālu: إِنْسَجَرَتِ الْإِبِلُ فِي السَّيْرِ إِذَا تَتَابَعَتْ

سَجَارٌ [Sucār] (s̄īn'in zammıyla ve cīm'in tahfffiyle) Bir mevzi'in ismidir.

[س ج ر]

الْمُسْجَهْرُ [el-muscehīr] (mīm'in zammı ve s̄īn'in sükūnu ve hā'nın kesri ve rā'nın teşdidiyle) Ak, ebyaz ma'nāsına.

[س ح ر]

السُّحْرُ [es-suhr] (s̄īn'in zammıyla ve hā-i mühmelenin sükūnuyla) Öyken, ciger ma'nāsına.

الْأَشْحَارُ [el-esḥār] (hemzenin fethiyle) Cem'i, أُبْرَادٌ [ebrād] gibi. Ve سَحْرٌ [seḥār]ın dahi cem'i gelir fethateynle, sabāh ma'nāsına, 'alā-mā se-yecī'u.

السَّحْرُ [es-saḥr] (s̄īn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Kezālīk öyken ma'nāsınadır.

السُّحُورُ [el-suḥūr] Cem'i, mislu: فَلَسٌ [fels] ve فُلُوسٌ [fulūs]. Ve gāh olur ki tahrīk olu-nup سَحْرٌ [seḥār] dahi derler, نَهْرٌ [nehr] ile

نَهْرٌ [neher] gibi, vasatında harf-i halk ol-
duğundan ötürü; yukālu li'l-cebāni: قَدِ انْتَفَخَ
السَّحْرُ Ve minhu yukālu li'l-ernebī: الْمَقْطَعَةُ
الْيَنَابِطِ وَالْمَقْطَعَةُ الشُّحُورِ وَالْمَقْطَعَةُ النَّيَابِطِ Ya'nī
tavşana مَقْطَعَةُ الْأَسْحَارِ derler, tefe»ülen.
Bu vechle ta'bir olunmakla sayd olun-
masının ricā ederler. Ve müte»ahhirinden
ba'zı kimse مَقْطَعَةُ [muqattı'at] rivāyet kıl-
dı, ṭā'nın kesriyle gūyā ki tavşan gāyet
sür'atten cigerin pāreler. Ve نِيَابِطٌ [niyāt]
nūn'un kesriyle ve ṭā-i mühmele bir da-
mardır ki kalbdedir, kaçan munkatı' olsa,
sāhibi helāk olur.

السَّحَرُ [es-seḥar] (fethateynle) Subh-
tan evvelce olan zamāndır; tekūlu: لَقِيْتُهُ
كَأَنَّكَ سَحَرٌ يَا هَذَا Kaçan o gecenin seheri murād
olsa, lā-yansarif olur, zīrā mu'arref bi'l-
lāmıdan ma'dūl olur, zīrā سَحَرٌ [seḥar] bu
hinde ma'rife olur ne denli izāfetten ve
lām-ı ta'riften mücerred ise, nitekim ابْنُ
الرُّبَيْعِ [ibnu'z-zubeyr] ابْنَاءُ رُبَيْعٍ [ebnā'u zu-
beyr]den birine galebe etmiştir, hattā eger
فَتَى سَحَرٌ يَا فَتَى desen merfūc dahi
etmezsin, zīrā bu zarf-ı gayr-i mütemek-
kin olur. Ve eger سَحَرٌ [seḥar]la mutlakan
“bukre” ma'nāsın dilesen munsarif kı-
larsın, nitekim Bārī ta'ālā buyurmuştur:
(القمر 34) ﴿إِلَّا آلَ لُوطٍ نَّجَّيْنَاهُمْ بِسَحَرٍ﴾ Ve eger
سَحَرٌ [seḥar]la bir kimseye 'alem vaz' etsen
yāhūd onu tasgīr etsen munsarif kılarısın,
zīrā bu ma'dūl vezni üzere de değildir, آخِرُ
[āḥar] gibi hemzenin ve ḥā'nın fethiyle;
tekūlu: سِرٌّ عَلِيٌّ فَسَكٌ سَحَرٌ وَإِنَّمَا لَمْ يَرَفَعَهُ لِأَنَّ
التَّضْغِيرَ لَمْ يَدْخُلْهُ فِي الظُّرُوفِ الْمُتَمَكِّنَةِ كَمَا أَدْخَلَهُ فِي
الْأَسْمَاءِ الْمُضْرَفَةِ

السُّحْرَةُ [es-suḥret] (sīn'in zammıyla)
Evvel-i seher, seher-i a'lā ma'nāsına;
yukālu: أَيْتُهُ بِسَحَرٍ وَبِسُحْرَةٍ

الْإِسْحَارُ [el-işhār] (hemzenin kesriyle) Se-
her vaktinde seyr etmek, ya'nī yürümek.
Ve seher vaktine dāhil olmak; yukālu:
أَسْحَرْنَا أَيَّ سِرْنَا فِي وَقْتِ السَّحَرِ وَأَسْحَرْنَا أَيُّضًا أَيَّ
سِرْنَا فِي السَّحَرِ

الْإِسْتِحَارُ [el-istiḥār] Horoz seher vaktinde
ötmek; yukālu: اسْتَحَرَ الدِّيكُ أَيَّ صَاحَ فِي ذَلِكَ
الْوَقْتِ

السَّحُورُ [es-seḥūr] (sīn'in fethiyle) Şol
ta'āmdır ki seher vaktinde ekl olunur.

التَّسْحُورُ [et-tesaḥḥūr] (fethateynle ve ḥā'nın
zammı ve teşdīdiyle) Seher vaktinde ekl
etmek.

السِّحْرُ [es-siḥr] (sīn'in kesri ve ḥā'nın
sükūnuyla) Efsūn, أُحْذَةُ [uḥzet] ma'nāsına.
Ve her nesnenin ki me'ḥazı latif olup dakīk
ola, ona dahi سِحْرٌ [siḥr] derler; yukālu:
سَحَرَهُ يَسْحَرُهُ سِحْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ Ve

سِحْرٌ [siḥr] Aldamağa dahi derler; yukālu:
سَحَرَهُ بِمَعْنَى خَدَعَهُ Ve bir nesneden mütesellī
ve fārig kılmağa dahi derler; ta'līl ve telhi-
ye ma'nāsına.

السَّاحِرُ [es-sāḥir] (ḥā'nın kesriyle) 'İlm-i
sihri bilen kimse.

التَّسْحِيرُ [et-tesḥīr] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-
tekrīm]) Kezālik sihr etmek ma'nāsına.
Kālallāhu ta'ālā: ﴿إِنَّمَا أَنْتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ﴾
(الشعراء 153، 185) Ve ba'zılar eyitti:
مُسَحَّرٌ [musaḥḥer] şol kimsedir ki öyken
sāhibi ola, bi-ma'nā “مَنْ خُلِقَ دَا سِحْرٍ” Bu
taktīrce ma'nā-yı āyet “إِنَّمَا أَنْتَ بِشَيْءٍ” den-
mek olur. Ve ba'zılar eyitti: “مِنَ الْمُعَلَّلِينَ”
ma'nāsnadır. Ve ma'nā-yı ta'līl el-ān
mürūr etti.

[س ح ف ر]

الْإِسْحِنْفَارُ [el-işhinfār] (hemzenin kesri ve
sīn'in sükūnuyla) Pür-güy olmak, vāsi'ü'l-

kelām ma'nāsına; yukālu: إِسْحَنْفَرُ الرَّجُلُ فِي حُطْبَيْهِ إِذَا مَضَى وَاتَّسَعَ فِي كَلَامِهِ
 [el-muşhanfir] (mīm'in zammı ve sīn'in sükūnu ve fā'nın kesriyle) Bol şehre derler; yukālu: بَلَدٌ مُسْحَنْفَرٌ أَيْ وَاسِعٌ

[س خ ر]

السَّحْرُ [es-seħar] (fethateynle) ve

الْمَسْحَرُ [el-mesħar] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) ve

السُّحْرَةُ [es-suħret] (sīn'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) ve

السُّحْرُ [es-suħur] (zammeteynle) Cümlesi bir ma'nâyadır, masharaya almak demek olur; yukālu: سَخِرْتُ مِنْهُ أَشْحَرُ سَخِرًا إِلَى آخِرِهِ Ve Ebū Zeyd به rivāyet etti. Ve bu ekbahu'l-lugateyindir. Ve Ahfeş eyitti: سَخِرْتُ مِنْهُ وَسَخِرْتُ بِهِ وَصَحِكْتُ مِنْهُ derler.

السُّحْرِيَّةُ [es-suħriyyet] (sīn'in zammı ve hā'nın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) İsmidir, mashara hāleti ma'nāsına.

السُّحْرِي [es-suħriyy] (sīn'in zammı ve hā'nın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle)

السِّحْرِي [es-siħriyy] (sīn'in kesriyle ve yā'nın kezālik teşdidiyle) Cümlesi bir ma'nâyadır. Ve kuri'e bihimā kavluhu ta'alā: ﴿لِيَتَّخِذَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا سِحْرِيًّا﴾ (الزخرف 32)

التَّسْحِيرُ [et-tesħir] Ücretsiz iş teklif etmek; yukālu: سَخَّرَهُ تَسْحِيرًا إِذَا كَلَّفَهُ عَمَلًا بِلا أَجْرَةٍ Ve

تَسْحِيرُ [tesħir] Zelil etmeğe dahi derler.

التَّسْحَرُ [et-tesehħur] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَسْحَرُهُ

السَّوَاهِرُ [es-sevāħir] Şol gemilerdir ki muti'r olalar, rüzgārları muvāfik olmağın; yukālu: سُفُنٌ سَوَاحِرٌ إِذَا أَطَاعَتْ وَطَابَتْ لَهَا الرِّيحُ

السُّحْرَةُ [es-suħret] (sīn'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) Şol kimsedir ki ücretsiz 'amele tutulur; yukālu: حَادِمَةٌ سُحْرَةٌ Ve

سُحْرَةٌ [suħret] Şol kimseye derler ki onu masharaya alalar.

السُّحْرَةُ [es-suħaret] (sīn'in zammı ve hā'nın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Şol kimsedir ki elleri masharaya alır.

[س خ ب ر]

السَّحْبَرُ [es-saħber] (sīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) جَعْفَرُ [ca'fer] vezni üzere) Bir nev' ağaçtır. Ve gadr ma'nāsına da gelir; yukālu: رَكِبَ فُلَانٌ السَّحْبَرَ إِذَا عَدَرَ

[س د ر]

السِّدْرُ [es-sidr] (sīn'in kesri ve dāl'in sükūnuyla) نَبَقٌ [nebq] dedikleri yemişin ağacı.

السِّدْرَةُ [es-sidret] Vāhidi.

السِّدِرَاتُ [es-sidirāt] (sīn'in ve dāl'in kesriyle) ve

السِّدِرَاتُ [es-siderāt] (sīn'in kesri ve dāl'in fethiyle)

السِّدِرَاتُ [es-sidrāt] (sīn'in kesri ve dāl'in sükūnuyla) Bunlar cümle سِدْرَةٌ [sidret]in cem'idir.

السِّدْرُ [es-sider] (sīn'in kesri ve dāl'in fethiyle) Kezālik سِدْرَةٌ [sidret]in cem'i.

السِّدِيرُ [es-Sedir] (sīn'in fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) Bir nehrin ismidir, ba'zılar bir kasrın ismidir dediler. Ve bu mu'rebdir "se-dile" kelimesinden. Ve o kasrın birbiri içinde üç kubbesi olduğuna binā "se-dile" dediler ki "dil" yürek ma'nāsımadır, kubbe için isti'are olunmuştur, mislu الْحَارِثِيُّ بِكَمَّيْنِ Ve bunun tefsirlerine ta'arruz olunmamıştır ne sāhib-i Şurāħ ve ne gay-

rı gālibā murād hārī bināsı gibi ki Kum-meyn adlı yerde vākī^c olmuştur demek ola yāhūd حَارِيّ [hāriyy]den hā-i mu'ceme ile ism-i şecer murād ola ve onun çiçeğinin ekmāmıyla temsil kasd olunmuş ola.

الْأَسْدَرَيْنِ [el-esdereyn] (hemzenin fethi ve sīn'in sükūnuyla ve dāl'ın kezālik fethiyle) Omuzlardır; ve kavluhum: **فُلَانٌ يَضْرِبُ** أَسْدَرِيَهٗ وَأَصْدَرِيَهٗ بِالضَّادِ أَيُّ عَطْفِيَهٗ وَمُنْكَبِيَهٗ إِذَا جَاءَ طَلِبَةٌ [ṭalibet] fā'nın fethi ve lām'ın kesriyle matlūb ma'nasınadır; ya'nī kaçan maksūdu hāsıl olmadan gelse böyle derler. Ve gāh olur ki أَزْدَرِيَهٗ dahi derler zā-i mu'ceme ile.

السَّادِرُ [es-sādir] (dāl'ın kesriyle) Şol kim-sedir ki işlediği nesneyi kayırmaz. Ve mü-tehayyir ma'nāsına da gelir.

السَّدْرُ [es-seder] (fethateynle) ve

السَّدَاةُ [es-sedāret] (sīn'in fethiyle) Harāretten göz mütehayyir olmak; yukālu: **سَدِرَ الْبَصْرُ سَدْرًا وَسَدَاةً مِّنَ الْبَابِ الزَّوَالِ أَيُّ تَحَيَّرَ مِّنْ شِدَّةِ الْحَرِّ**

السَّدِيرُ [es-sedir] (sīn'in fethi ve dāl'ın kesriyle) Gözü mütehayyir olan kimse. Ve

سَدِيرٌ [sedir] Deryāya dahi itlāk olunur; esmā-i bahrdandır.

السَّنْدَرَةُ [es-senderet] (sīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla ve dāl'ın fethiyle) Bir cins büyük kīlenin ismidir.

السَّنْدَرِيَّةُ [es-senderiyy] (sīn'in fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Bir cins oktur ki **سَنْدَرَةٌ** [senderet]le mahsūstur. Ve **سَنْدَرَةٌ** [senderet] bir cins ağaçtır. Ve

سَنْدَرِيَّةٌ [Senderiyy] Kezālik bir şā'irin ismidir.

السَّدْرُ [es-sedr] (sīn'in fethiyle ve dāl'ın sükūnuyla) 'Avret saçın salıvermek';

yukālu: **سَدَرَتِ الْمَرْأَةُ شَعْرَهَا**

الْإِنْسِدَارُ [el-insidār] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Saç salıverilmek. Ve bu lügattır **فَانْسَدَلَتْ فَانْسَدَلَتْ** kavlinde. Ve

إِنْسِدَارٌ [insidār] Fi'l-cümle sür'at etmeğe dahi derler; yukālu: **إِنْسَدَرَ فُلَانٌ أَيُّ أُسْرِعَ بَعْضُ الْإِسْرَاعِ**

[س م د ر]

السَّمَادِيرُ [es-semādir] (sīn'in fethiyle ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Za'f-ı basardır, mestlik hālinde ve uyku evā'ilinde ve baş çigzinme hālinde ve **سَمَادِيرٌ** [semādīr]de mīm sonradan ziyāde olunmuştur.

الْإِسْمِذْرَارُ [el-ismidrār] Basar za'f olmak; yukālu: **إِسْمَدَّرَ إِسْمِذْرَارًا**

[س ر ر]

السِّرُّ [es-sirr] (sīn'in kesri ve rā'nın teşdidiyle) Şol nesnedir ki kalbinde gizlenir. Ve

الْأَسْرَارُ [el-esrār] (hemzenin fethiyle ve sīn'in sükūnuyla) **سِرٌّ** [sirr]in cem'i. Ve **أَسْرَارٌ** [esrār] **سِرٌّ** [sirr]in dahi cem'i gelir, mantar üzerinde olan nesnelere ma'nāsına, **عِنَبٌ** [ineb]le **أَغْنَابٌ** [a'nāb] gibi. Ve elde ve alında olan hattlar ma'nāsına da gelir. Ve fi'l-meseli: "مَا يَوْمٌ حَلِيمَةٌ بِسِرِّ" Bu mesel her müte'āref ve meşhūr olan nesnede isti'māl olunur. Ve vechi budur ki Ḥālīme bint el-Ḥāriş b. Ebī Şemir el-Gassānī vaktā ki babası Ḥāriş b. Munzir b. Mā'ussemā' cānibine 'asker çekti bir tagār içinde Ḥālīme tīb hāzır kılıp o tible 'askeri tībblendirmeğın o gün Ḥālīme'ye nisbet olunup cem'iyet günü olup zāhir ve müte'āref olmağın onunla darb-ı mesel olundu.

الْأَسَارِيرُ [el-esārīr] Cem'ü'l-cem'. Ve fi'l-hadīsi: "تَبَزَّقَ أَسَارِيرٌ وَجْهَهُ" Ve

سِرٌّ [sirr] Cimā'a dahi itlāk olunur. Ve سِرٌّ [sirr] zeker ma'nāsına da gelir. Ve neseb-i hālis ma'nāsına da gelir: فَإِنَّ سِرَّ النَّسَبِ مَحْضُهُ وَأَفْضَلُهُ Ve

سِرُّ الْوَادِي [sirru'l-vādī] Derenin iyi yerine derler.

الْأَسِرَّةُ [el-esirret] (hemzenin fethi ve sîn'in kesriyle) Cem'idir, iyi yerler ma'nāsına, mislu: قِنْ [qinn] ve أَقِنَّةٌ [ekinnet]. Ve

أَسِرَّةٌ [esirret] سُرٌّ [surer] dahi cem'î gelir, sîn'in zammı ve rā-i evvelin fethiyle göbekler ma'nāsına. Ve

أَسِرَّةٌ [esirret] سَرِيرٌ [serīr] dahi cem'î gelir, tahtlar ma'nāsına. Ve سِرٌّ [sirer]in dahi cem'î gelir, sîn'in kesri ve rā'nın fethiyle hatlar ma'nāsına.

الْأَسْرَارَةُ [es-serāret] (sîn'in fethiyle) Masdardır, nisbet hālis olmak ma'nāsında. Ve

سِرَارَةُ الْوَادِي [serāretu'l-vādī] Kezālik dere-nin iyi yerine derler.

الْأَسْرَارُ [es-serār] (sîn'in fethiyle) Cem'î. Ve

سِرَارٌ [serār] Ayın āhir gecesine de derler.

الْأَسْرَارُ [es-serār] Kezālik ayın āhir gecesini: وَهُوَ مُسْتَقٌّ مِنْ قَوْلِهِمْ إِسْتَسَرَ الْقَمَرُ أَي خَفِيَ لَيْلَةَ السَّرَارِ Ve leyle-i سِرَارٌ [serār] gāh olur bir gece olur ve gāh olur iki gece olur.

السَّرِيرَةُ [es-serīret] (sîn'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik gizli olan nesnedir, سِرٌّ [sirr] ma'nāsına.

الْأَسْرَائِرُ [es-serā'ir] (sîn'in fethi ve hemzenin kesriyle) سَرِيرَةٌ [serīret]in cem'î.

السُّرُّ [es-surr] (sîn'in zammıyla) Şol nesne ki onu ebe olanlar oğlan doğduğu hinde keserler; yukālu: عَرَفْتُ ذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يُفْطَعَ سُورُكَ وَلَا تَقُلْ سُورُكَ لِأَنَّ السُّرَّةَ لَا تُفْطَعُ إِنَّمَا هِيَ الْمَوْضِعُ الَّذِي قُطِعَ مِنْهُ السُّرُّ

السَّرُورُ [es-serer] (fethateynle) ve

الْسِرُّورُ [es-sirer] (sîn'in kesri ve rā'nın fethiyle) Lügatlerdir, sîn'in zammıyla olan سُرٌّ [surr] ma'nāsına; yukālu: قُطِعَ سِرُّرُ الصَّبِيِّ ve

سَرَرٌ [serer] (fethateynle) Ayın āhir gecesine derler, nitekim سِرٌّ [sirer] sîn'in kesriyle ve rā'nın fethiyle mantar üzerinde olan nesnelere derler gerek mantar kabı olsun gerek yapışan balçık olsun. Ve

سِرٌّ [sirr] Elde ve alında olan çizilere derler, hutütu'l-keff ve hutütu'l-cebhe ma'nāsına.

الْأَسْرَةُ [es-surret] (sîn'in zammıyla) Göbek ki 'uzv-ı ma'rūftur. Ve derenin orta yerine dahi derler.

السُّرُورُ [es-surur] (zameteynle) ve

السُّرَّرَاتُ [es-surrāt] (sîn'in zammıyla) Cem'î, göbekler ma'nāsına. Ve 'aynū'l-fi'li سُرَّرَاتُ [surrāt]ın tahrīk etmezler, sâ'irlerde tahrīk ettikleri gibi müdgam olduğuna binā'en. Ve

سُرُورٌ [surur] سَرِيرٌ [serīr]in dahi cem'î gelir; tahtlar ma'nāsına. Kālallāhu ta'ālā: ﴿عَلَى سُرُورٍ مُتَقَابِلِينَ﴾ (الحجر 47، الصافات 44) Ve ba'zılar tad'īfle ictimā'-ı zammeteyni kerīh görüp harf-i tad'īfin evvelin bu makūle yerlerde meftūh kılıp سَرِيرٌ [serīr] in cem'inde سُرُورٌ [surur] ve ذَلِيلٌ [zelīl]in cem'inde ذُلٌّ [zulul] derler.

السَّرُّ [es-serr] (sîn'in fethiyle) Göbek kesmek; tekūlu: سَرَزْتُ الصَّبِيَّ أَسْرُهُ سَرًّا مِنَ النَّبَابِ (الأول إذا قطعت سرره Ve

سَرٌّ [serr] Göbeğe dürtmeğe dahi derler; yukālu: سَرَّهُ أَي طَعَنَهُ فِي سَرَّتِهِ Ve

سَرٌّ [serr] Çakmak çalmağa dahi derler; yukālu: سَرَزْتُ الزُّنْدَ أَسْرُهُ سَرًّا إِذَا جَعَلْتُ فِي طَرَفِهِ سَرًّا Ve غَوِيْدًا تُدْخِلُهُ فِي قَلْبِهِ لِتَقْدَحَ [kalt] kâf'ın

fethi ve lām'ın sükūnuyla delik, sūrāh ma'nāsına. Ve عُودٌ [ʿūd]un taşgiri, budak ma'nāsına; ve yukālu: رَجُلٌ بَرٌّ سَرٌّ أَيْ يَبْرُ وَيَسُرُّ وَقَوْمٌ بَرُّونَ وَسَرُّونَ

السِّرُّ [es-Sirer] (sīn'in kesri ve rā'nın fethiyle) Bir mevzi'dir, dört mīl Mekke-i müşerrefeden ırakdır, onda nebīlerin göbeği kesildiği için سِرٌّ [sirer] demişlerdir.

السَّرِيَّةُ [es-surriyyet] (sīn'in zammı ve rā'nın teşdidi ve kesriyle ve yā'nın dahi teşdidiyle) Şol cāriyedir ki onunla yatmak için menzil ihzār oluna. Ve bu فُعْلِيَّةٌ [fu'liyyet] vezni üzeredir, سِرٌّ [sirr] a mensubdur ki سِرٌّ [sirr] cimāc ve ihfā ma'nāsınadır, zīrā insān ekseriyyā bu makūle cāriyeyi zevcesinden ihfā eder. Ve سُرَّةٌ [surret]in sīn'i mazmūm kılındı, zīrā binālar gāh olur nisbette tagyir olunur hāssatan, nitekim دَهْرٌ [dehr]e nisbette دُهُرِيٌّ [duhriyy] dediler dāl'ın zammıyla ve arz-ı sehleye nisbette سُهْلِيٌّ [suhliyy] dediler.

السَّرَائِي [es-serāriyy] (sīn'in fethi ve rā-i sāniyenin kesriyle) سُرِّيَّةٌ [surriyyet]in cem'idir. Ve Ahfeş eyitti: سُرِّيَّةٌ [surriyyet] سُرُورٌ [surūr]dan müştaktır, zīrā bu makūle cāriye ile gālib budur ki سُرُورٌ [surūr] hāsıl olur.

التَّسَرُّرُ [et-teserrur] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) ve

التَّسَرِّي [et-teserrī] (fethateynle ve rā'nın kesri ve teşdidi ile) Vat için cāriye saklamak; yukālu: تَسَرَّرْتُ جَارِيَةً تَسَرُّرًا وَتَسَرَّرْتُ جَارِيَةً تَسَرِّيًا مِثْلَ تَطَنَّنْتُ وَتَطَنَّنْتُ

السُّرُورُ [es-surūr] (zameteynle) Hüznün mukābili ki sevinmek ma'nāsına.

المَسَرَّةُ [el-meserret] (mīm'in ve sīn'in fethiyle) Kezālik sevinmek ma'nāsına; yukālu: سَرِنِي فَلَانٌ مَسَرَّةً وَسُرٌّ هُوَ عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ

سُرٌّ فَاعِلُهُ Ya'ni sevindi demek mahallinde سُرٌّ derler sīga-i mechül üzere.

السَّرِيرُ [es-serīr] (sīn'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Taht ma'nāsınadır. Ve boynun baş durduğu yerine dahi سَرِيرٌ [serīr] derler. Ve gāh olur ki mülkten ve ni'metten dahi سَرِيرٌ [serīr]le ta'bir ederler.

السَّرِيرَاءُ [es-sirār] (sīn'in kesriyle) سِرْرٌ [sirer]de lügattır, elde ve alında olan hatlar ma'nāsına, nitekim mürür etti.

الْأَسْرُ [el-eserr] (fethateynle) İçi boş nesne, ecvef ma'nāsına; yukālu: سُرٌّ زَنْدُكَ Ya'ni "Çakmak ağacının deliğine çubuk idhāl et.": فَإِنَّهُ أَسْرٌ إِذَا كَانَ أَحْوَفَ

السَّرَاءُ [es-serrā] (sīn'in fethi ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: فَنَاءٌ سَرَاءٌ أَيْ جَوْفَاءُ بَيْنَةَ السَّرْرِ Ve

أَسْرٌ [eserr] دَخِيلٌ [dehīl] ma'nāsına gelir. Ve دَخِيلٌ [dehīl] o kimsedir ki bir kimsenin umūruna karışıp esrārına vākıf ola. Ve

أَسْرٌ [eserr] Şol deveye derler ki كِرْكِرَةٌ [kirkiret]inde cirāhatı ola. Ve كِرْكِرَةٌ [kirkiret] kāf'ın kesriyle devenin döşüne derler ki çöküp oturdukta üzerine oturur. Ve

سَرَاءٌ [serrā] Şādīliğe dahi derler ki دَرَارَةٌ [darrā]nın mukābilidir.

الإِسْرَارُ [el-isrār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi gizlemeğe derler. Ve aşikāre etmeğe de derler; yukālu: أَسْرَرْتُ الشَّيْءَ أَيْ كَتَمْتُهُ وَأَعْلَنْتُهُ فَهُوَ مِنَ الْأَضْدَادِ ﴿وَأَسْرُوا النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوْا﴾ (يونس 54، سبأ 33) Ve haber ulaştırmağa dahi derler; yukālu: أَسْرٌ إِلَيْهِ حَدِيثًا أَيْ أَغْلَمْتُهَا أَيْ أَفْضَى وَأَسْرَرْتُ إِلَيْهِ الْمَوَدَّةَ وَبِالْمَوَدَّةِ أَيْ أَغْلَمْتُهَا وَأَخْبَرْتُ بِهَا

المَسَارَةُ [el-musārret] (mīm'in zammıyla)

ve

السِّرَارُ [es-sirār] (sīn'in kesriyle) Kulağa

fısıldamak; yukālu: سَارَهُ فِي أذُنِهِ مَسَارَةً وَسِرَارًا

التَّسَارُ [es-tesārr] (tā'nın fethiyle) Bir niçe

kimse birbiriyle gizli söyleşmek; yukālu: تَسَارُوا أَيْ تَتَاجَرُوا

الْمِسْرَةُ [el-miserret] (mīm'in kesriyle) Şol

mücevvef nesnedir ki bir kimse āharın kulağına koyup onunla gizli haberin söyleşir, gayrılar iştimesin diye.

السُّرْسُورُ [es-sursūr] (sīn'in zammı ve rā'nın

sükünü ve sīn-i sāninin kezālik zammıyla) Şol 'ālimdir ki zīrek olup tasarruf-ı umūra kādīr ola.

[س ط ر]

السَّطْرُ [es-saṭr] Sıra, saff ma'nāsına; yukālu:

بَنَى سَطْرًا وَعَرَسَ سَطْرًا Ve

سَطْرٌ [saṭr] Hatta ve kitābete dahi derler.

Ve bu aslında masdardır.

السَّطْرُ [es-seṭar] (fethateynle) Bi-ma'nāhu.**الْأَسْطَارُ** [el-esṭār] (hemzenin fethiyle)

Cem'i, سَبَبٌ [sebeb]le أَسْبَابٌ [esbāb] gibi.

الْأَسَاطِيرُ [el-esāṭīr] Cem'in cem'i. Ve**أَسَاطِيرُ** [esāṭīr] أَبَاطِيلُ [ebāṭīl]e dahi derler.**الْأُسْطُورَةُ** [el-ustūret] (hemzenin zammıyla)

ve

الْإِسْطَارَةُ [el-isṭāret] (hemzenin kesriyle)

أَبَاطِيلُ [ebāṭīl] ma'nāsına olan أَسَاطِيرُ [esāṭīr] in vāhidi.

الْأَسْطَرُ [el-esṭar] (hemzenin fethi ve sīn'in

sükünüyle ve ṭā'nın dahi zammıyla) ve

السُّطُورُ [es-suṭūr] (zammeteynle) Bunla-

rının ikisi de sükün-ı 'ayn'la olan سَطْرٌ [saṭr] in cem'leridir, فَلَسٌ [fels]le أَفْلُسٌ [eflus] ve

سَطْرٌ يَسْطُرُ سَطْرًا مِّنْ فُلُوسٍ [fulūs] gibi; yukālu: سَطْرٌ يَسْطُرُ سَطْرًا مِّنْ فُلُوسٍ

السَّبَابُ الْأَوَّلُ أَيْ كَتَبَ

سَطْرٌ [saṭr] Başmak ma'nāsına da gelir; yukālu: سَطْرَهُ أَيْ صَرَغَهُ**الْإِسْتِطَارُ** [el-istiṭār] (ʿalā-vezni [el-iḥtirām] [el-iḥtirām]) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِسْتَطَرَ إِذَا كَتَبَ**الْمُسَيْطِرُ** [el-musayṭīr] ve الْمُسَيْطِرُ [el-

muşayṭīr] (mīm'in zammı ve mā-ba'cının

fethi ve ṭā'nın kesriyle) Bir nesnenin

üzerine musallat olan kimse ki ona nāzır

olup onun ahvāline mütekeffil olup

'amelin yaza. Pes bunun aslı سَطْرٌ [saṭr]

dan me'hūzdur, zīrā kitābet musattardır

ve kitābeti icād eden مُسَطَّرٌ [musatṭīr]dir;

yukālu: سَيَطْرَت عَلَيْنَا Ve kāle ta'ālā: ﴿لَسْتُ

عَلَيْهِمْ بِمُضَيِّطِرٍ﴾ (الغاشية 22)

الْمِسْطَارُ [el-misṭār] (mīm'in kesriyle) Bir

nev' şarābdır ki onda fi'l-cümle türşlük

vardır. Ve şād-ı mühmele ile dahi lügattır.

[س ع ر]

السَّعْرُ [es-sa'ṛ] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın

sükünüyle) Āteşi yalınlandırmak; yukālu:

سَعَرْتُ النَّارَ وَالْحَرْبَ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ أَيْ هَيَّجْتُهَا

﴿وَإِذَا الْجَحِيمُ سَعَرَتْ﴾ (التكوير: Ve kur'ie: وَأَلْهَيْتُهَا

12) Ve سَعَرْتُ بِالتَّخْفِيفِ وَالتَّشْدِيدِ لِلْمُبَالَغَةِ

سَعْرٌ [sa'ṛ] Yandırap acıtmağa dahi derler;

yukālu: سَعَرْنَاهُمْ بِالنَّبْلِ أَيْ أَخْرَقْنَاهُمْ ve yukālu:

هَبْرٌ [hebr] et ضَرَبْتُ هَبْرٌ وَطَعْتُ نَثْرٌ وَرَفِي سَعْرٌ

et koparıcı vurmağa derler, yā-i muvahhade

ile ve نَثْرٌ [netr] kapmak gibi olan dürtmeğe

derler, nūn'la ve tā-i müsennātlā. Ve

سَعْرٌ [sa'ṛ] Şerr cihetinde vüs'at vermeğe

dahi derler; yukālu: سَعَرَهُمْ سَرًّا أَيْ أَوْسَعَهُمْ وَلَا

أَسَعَرَهُمْ سَعْرًا أَيْ أَسَعَرَهُمْ سَعْرًا Ve أَسَعَرُ [Es'ar]-ı Cu'fi'ye أَسَعَرُ

dediler şirinde أَسَعَرُ lafzın irād ettiği için.

الْمِسْعَارُ [el-mis'ar] (mīm'in kesri ve sīn'in

sükünüyle ve 'ayn'ın fethiyle) ve

الْمِسْعَارُ [el-mis'ār] (mīm'in kesriyle) Şol

uzun ağaçtır ki onunla āteş ölçerirler. Ve

bu sebebden 'Arab tā'ifesi لَمَسَعَرُ الْحَرْبِ derler, şol kimseye ki uğraşı ölçere. Ve

سَعْرٌ [sa'r] Kezālik uzun boylu olan kimseye derler. Bu sebebden Sa'r b. Kidām'a ki muhaddislerdendir مِسَعْرٌ [mis'ar] dediler, ammā ashāb-ı hadīs ona mīm'in fethiyle مَسَعْرٌ [mes'ar] dedikleri ve onun emsāli olup مَسَعْرٌ [mes'ar] nāmıyla müsem mā olanlara مَسَعْرٌ [mes'ar] dedikleri mīm'in fethiyle tefe'ülendir, ya'nī dahi uzamasın yom ettiklerine binā'endir.

الْمَسَاعِرُ [el-mesā'ir] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Devenin kısık yerleri, koltukları gibi ve butları nihāyet bulduğu yerler gibi.

الْإِسْتِعَارُ [el-isti'ār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir maraz koltuktan ve kısık yerden başlamak; yukālu: **إِسْتَعَرَ الْجَرْبُ فِي الْبَعِيرِ** إذا ابتدأ بمساعيره Ve

إِسْتِعَارٌ [isti'ār] Uğrulukta sür'at etmeğe de derler; yukālu: **إِسْتَعَرَ اللَّضُوضُ كَأَنَّهُمْ** اشتعلوا Ya'nī güyā ki āteşşu'lesi gibi idiler sür'atte.

الْإِسْتِعْعَالُ [el-istis'ār] ('alā-vezni الِإِسْتِعْعَالُ [el-istif'āl]) ve

التَّسْعُرُ [et-tesa'ur] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdidiyle) Od yalınlanmak; yukālu: **إِسْتَسَعَرَتِ النَّارُ وَتَسَعَرَتْ أَي تَوَقَّدَتْ**

السَّعِيرُ [es-se'ir] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Od, āteş ma'nāsına. Ve bir putun dahi ismidir ki 'Aneze kabīlesine mahsūs idi. Ve

سَعِيرٌ [sa'ir] مَسْعُورٌ [mes'ūr] ma'nāsına da gelir, nitekim Ahfeş eyitti: **سَعِيرٌ** [sa'ir] Bārī ta'ālānın (النساء 55) ﴿وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا﴾ buyurduğu kavli-i şerīfnde مَسْعُورَةٌ [mes'üret] ma'nāsındadır, **دَهِينٌ** [dehīn] مَدْهُونٌ [medhūn]

ve صَرِيحٌ [şarīc] مَضْرُوعٌ [maşrūc] ma'nāsına olduğu gibi, zīra مَسْعُورَةٌ derler.

السَّعَارُ [es-su'ār] (sīn'in zammıyla) Āteş ısısı, النَّارِ ma'nāsına. Ve ziyāde açlığa dahi derler.

السُّعْرُ [es-su'ur] (zammeteynle) 'Azāb zahmetine derler. Ferrā rivāyetinde ki Bārī ta'ālānın (القمر) ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعْرٍ﴾ (47 kavlinde vākī' olmuştur. Ve

سُعْرٌ [su'ur] Kezālik cünūna dahi derler.

الْمَسْعُورَةُ [el-mes'üret] Mecnūne olan deve; yukālu: **نَاقَةٌ مَسْعُورَةٌ أَي مَجْنُونَةٌ**

السَّعْرَةُ [es-sa'ret] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Tavāf etmek ma'nāsına; yukālu: **سَعَرْتُ الْيَوْمَ فِي حَاجَتِي سَعْرَةً أَي طَفُتُ**

السَّعْرَارَةُ [es-si'rāret] (sīn'in kesriyle ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol nesnedir ki güneş-te görünür ki ona zerre derler.

السَّعْرُ [es-si'r] (sīn'in kesriyle ve 'ayn'ın sükūnuyla) Narh ki bāzārlarda cārī olur.

الْأَسْعَارُ [el-es'ār] (hemzenin fethiyle) Cem'ı.

التَّسْعِيرُ [et-tes'ir] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Narh takdīr etmek.

الْيَسْتَعُورُ [el-Yeste'ūr] (yā-i tahtānīnin fethi ve sīn'in sükūnuyla ve tā'nın fethiyle) Bir mevzī'in ismidir, nitekim ba'zı eş'arda vākī' olmuştur. Ve ba'zılar eyitti: Bir şecerin ismidir.

الْمَسْعُورُ [el-mes'ūr] (mīm'in fethiyle) Sām yeli vurmuş kimse; yukālu: **سَعَرَ الرَّجُلُ عَلَىٰ** البِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فَهُوَ مَسْعُورٌ إِذَا صَرَبْتَهُ السَّمُومُ Ve سَمُومٌ [semūm] sīn'in fethi ve mīm'in zammıyla Sām yeli dedikleri yeldir ki berriyyede eser.

السَّعْرَةُ [es-su'ret] (sīn'in zammı ve 'ayn'ın

sükūnuyla) Bir renktir ki karaya mā'ildir.

[س ع ت ر]

السَّعْتَرُ [es-sa'ter] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve tā'nın fethiyle) Nebātattan bir ottur ki ona kekik otu derler. Bazılar kütüb-i tıbbda onu şād'la yazdılar, tā ki **شَعِيرٌ** [ša'īr]e mültebis olmaya, terk-i icām hâlinde.

[س ف ر]

السَّفَرُ [es-sefer] (fethateynle) Mesāfe kat' etmeğe derler.

الْأَسْفَارُ [el-esfār] (hemzenin fethiyle) سَفَرٌ [sefer]in cem'i. Ve

سَفَرٌ [sefer] Kezâlik beyâz-ı nehâra dahi itlâk olunur.

السَّفَرَةُ [es-seferet] (fethateynle) Yazıcılar, **كَتَبَةٌ** [ketebet] gibi veznen ve ma'nen. Aḥşey eyitti: سَفَرَةٌ [seferet] سَافِرٌ [sâfir]in cem'idir, **كَاتِبٌ** [kâtib]le **كَتَبَةٌ** [ketebet] gibi ve **كَافِرٌ** [kāfir]le **كَفَرَةٌ** [keferet] gibi.

السِّفْرُ [es-sifr] (sīn'in kesri ve fâ'nın sükūnuyla) Kitâb ma'nâsıdır.

الْأَسْفَارُ [el-esfār] (hemzenin fethiyle) Cem'dir. **كَمَثَلِ الْجَمَارِ**: (الجمعة 5) **يَحْمِلُ أَشْفَارًا**

السُّفْرَةُ [es-sufret] (sīn'in zammıyla) Şol ta'âmıdır ki müsâfir için ittihâz olunur. Ve sofraya **سُفْرَةٌ** [sufret] dedikleri bu ma'nâdan me'hûzdur.

السَّفِيرُ [es-sefir] (sīn'in fethi ve fâ'nın kesri ve meddiyle) Ağaçtan düşen yapraktır. Ve buna **سَفِيرٌ** [sefir] dedikleri rüzgâr onu süpürdüğü içindir, **زِيرَا مِسْفَرَةٌ** [misferet] süpürgeye derler. Ve

سَفِيرٌ [sefir] Resûle dahi derler. Ve bir kavmin beynin ıslâh edene de derler.

السُّفْرَاءُ [es-suferā'] **سَفِيرٌ** [sefir]in cem'i, فَقِيَّةٌ [faqīh]le **فُقَهَاءٌ** [fuḡahā'] gibi.

السِّفَارَةُ [es-sifāret] (sīn'in kesriyle) Islâh etmek; yukālu: **سَفَرْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ أَشْفِرُ سِفَارَةً** مِنَ **الْبَابِ الثَّانِي أَيْ أَصْلَحْتُ**

الْمِسْفَرَةَ [el-misferet] (mīm'in kesri ve fâ'nın fethiyle) Süpürge, **مِكْنَسَةٌ** [mikneset] ma'nâsına; tekülü: **سَفَرْتُ الْبَيْتَ إِذَا كُنْسْتَهُ**

السُّفَارَةُ [es-sufāret] (sīn'in zammıyla) Süpürüntü, **كُنَاسَةٌ** [kunāset] ma'nâsına.

الْمُسَافَرَةُ [el-musāferet] (mīm'in zammıyla ve fâ'nın fethiyle) ve

السِّفَارُ [es-sifār] (sīn'in kesriyle) Sefer etmek; yukālu: **سَافَرْتُ إِلَى بَلَدٍ كَذَا مُسَافَرَةً وَسِفَارًا** Ve

سِفَارٌ [sifār] Şol demirdir ki devenin burnu üzere konur. Ve gâh olur ipi dahi burun üzerine dolaştırıp bākîsin yular ederler.

السُّفْرُ [es-sufr] (sīn'in zammıyla) Cem'i; tekülü: **سَفَرْتُ الْبَعِيرَ أَيْ جَعَلْتُ السِّفَارَ عَلَى أُنْفِهِ** Ve

مُسَافَرَةٌ [musāferet] **مُزَايَلَةٌ** [muzāyelet] ma'nâsına da gelir; yukālu: **الرِّيَاحُ يُسَافِرُ بَعْضَهَا بَعْضًا** Ya'nî riyâhın bazı bazı izâle kılar ve bazı ibkâ eder, **زِيرَا سَابَا** yeli debûrun çözgüsün izâle eder ve cenûb yeli lahmelendirip ibkâ eder, mezbûrların birbirine nisbeti arış ve arkaç nisbeti gibi olduğu için.

السَّفْرُ [es-sefr] (sīn'in fethi ve fâ'nın sükūnuyla) Yazı yazmak; yukālu: **سَفَرْتُ الْكِتَابَ أَشْفِرُهُ سَفْرًا** مِنَ **الْبَابِ الثَّانِي** Ve yüz açmak ma'nâsına da gelir; yukālu: **سَفَرَتِ الْمَرْأَةُ تَسْفِرُ**: **أَيْ كَشَفَتْ عَنْ وَجْهِهَا**

السَّافِرُ [es-sāfir] Yüzün açıcı 'avret. Ve sefer eden kimse.

الْمَسَافِرُ [el-mesāfir] (mīm'in fethiyle) Yüzde açılan yerler.

السَّفَرُ [es-sefr] (sīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Mūsāfir ma'nāsına olan سَافِرٌ [sāfir]in cem'i, صَاحِبٌ [ṣāhib]le [ṣāḥib] gibi.

السَّفَارُ [es-suffār] (sīn'in zammı ve fā'nın teşdidiyle) Kezālik cem'i, رَاكِبٌ [rākib]le رِكَابٌ [rikāb] gibi.

السَّافِرَةُ [es-sāfīret] dahi derler; yukālu: كَثُرَتِ السَّافِرَةُ بِمَوْضِعٍ كَذَا أَيِ الْمُسَافِرُونَ

السُّفُورُ [es-sufūr] (zammeteynle) Mūsāferet etmek; yukālu: سَفَرْتُ سُفُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَرَجْتَ إِلَى السَّفَرِ

الْمِسْفَرُ [el-misfer] (mīm'in kesri ve fā'nın fethiyle) Seferde kavī olan deve.

الْمِسْفَرَةُ [el-misferet] (mīm'in kesriyle) Mü'ennesi.

الْإِسْفَارُ [el-isfār] (hemzenin kesriyle) Tan yeri ağarmak; yukālu: أَشْفَرَ الضُّبُحُ أَيِ أَضَاءَ Ve fi'l-hadīsi: أَيِ "أَسْفِرُوا بِالْفَجْرِ فَإِنَّهُ أَغْطَمَ لِلْأَجْرِ" أَيِ "إِسْفَارٌ [isfār] in ma'nāsı hadīs-i şerifte "Sabāh namāzın uzatın subh ziyāde ağarınca" demektir. Ve

إِسْفَارٌ [isfār] Yüz berrāk ve nūrānī olmağa da derler; yukālu: أَشْفَرَ وَجْهَهُ حُسْنًا أَيِ أَشْرَقَ

الْإِنْسِفَارُ [el-insifār] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) İnkīşāf ma'nāsınadır; yukālu: إِنْسَفَرَ مَقْدَمٌ رَأْسِهِ مِنَ الشَّعْرِ إِذَا انْكَشَفَ وَانْحَسَرَ

سَفَارٍ [Sefāri] (sīn'in fethi ve rā'nın kesriyle قَطَامٍ [qaṭāmi] gibi) Bir kavmin ismidir.

[س ف س ر]

السِّفْسِيرُ [es-sifsīr] (sīn'in kesriyle ve fā'nın sükūnu ve sīn-i āhirin dahi kezālik kesriyle) Lisān-ı Fārisī üzere سِمْسَارٌ [simsār] ma'nāsınadır. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: سِفْسِيرٌ [sifsīr] peyke derler ki o bir vilāyetten bir

vilāyete piyāde seğirten kimsedir.

[س ق ر]

السَّقَرَاتُ [es-seqarāt] (fethateynle) Güneşin ziyāde te'sīr etmesi; yukālu: إِذَا سَقَرَتْهُ الشَّمْسُ إِذَا لَوَّحَتْهُ

الْمُسَقَّرُ [el-musaqqar] (mīm'in zammı ve sīn'in sükūnu ve kāf'ın kesriyle ve rā'nın teşdidiyle) Ziyādesi olan gün.

السَّقَرُ [es-saqar] (fethateynle) Cehennem āteşinin isimlerinden biridir.

[س ك ر]

السَّكْرَانُ [es-sekrān] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnu ile) Sarhoş olan kimse, mest ma'nāsına.

السَّكْرَى [es-sekrā] (sīn'in fethiyle ve kāf'ın sükūnuyla ve elifin kasrıyla) ve

السَّكَارَى [es-sekārā] (sīn'in fethi ve elifin kasrıyla) ve

السُّكَارَى [es-sukārā] (sīn'in zammıyla ve elifin kezālik kasrıyla) Bunların üçü dahi سَكْرَى [sekrā]nın cem'idir.

السَّكْرَى [es-sekrā] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) سَكْرَانٌ [sekrān] in mü'ennesi. Ve Benī Esed lügatinde mü'ennesi السَّكْرَانَةُ [es-sekrānet] gelir; yukālu: سَكِرَ يَسْكُرُ سَكْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ مِثْلَ بَطَرَ: يَبْطُرُ بَطْرًا

السُّكْرُ [es-sukr] (sīn'in zammıyla) İsmidir, mestlik ma'nāsında.

الْإِسْكَارُ [el-iskār] (hemzenin kesriyle ve sīn'in sükūnuyla) Mestlik etmek; yukālu: أَشْكَرَهُ الشَّرَابُ

الْمِسْكِيرُ [el-miskīr] (mīm'in kesriyle ve sīn'in sükūnu ve kāf'ın kesri ve meddiyile) Kesīrū's-sekr olan kimse, ya'nī ziyāde sarhoş olan kimse.

السِّكِّيرُ [es-sikkīr] (sīn'in kesri ve kāf'ın kesri ve teşdīdiyle) Dā'imü's-sekr olan.

السَّكَّارُ [et-tesākūr] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Mestlik izhār etmek, mest değilken.

السَّكَّرُ [es-seker] (fethateynle) Hurmā şarābı, nebīz-i temr ma'nāsına. Ve fi't-Tenzīl: (67 النحل) ﴿تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا﴾ Ve

السَّكَّارُ [es-sekkār] (sīn'in fethi ve kāf'ın teşdīdiyle) Nebīz satan kimse.

سَكْرَةُ الْمَوْتِ [sekretu'l-mevt] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Şiddet-i mevt ma'nāsına.

السَّكْرُ [es-sekr] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Nehrin suyun bağlamak; yukālu: سَكْرَتُ الثَّهْرِ أَشْكُرُهُ سَكْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَدَّدْتَهُ

السِّكْرُ [es-sikr] (sīn'in kesriyle) Su bendi, عَرِمٌ [arim] ma'nāsına.

السُّكُورُ [es-sukūr] (zammateynle) Yel eser-ken sākin olmak; yukālu: سَكْرَتِ الرِّيحِ تَسْكُرُ سَكُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا سَكَنْتَ بَعْدَ الْهُيُوبِ

السَّكَاِرَةُ [es-sākiret] Sākin olan gece.

التَّسْكِيرُ [et-teskīr] (alā-vezni [et-tekrīm]) Boğmak; yukālu: سَكْرُهُ تَسْكِيرًا أَيْ أَلْبَعِيرُ يُسَكَّرُ آخَرَ بِذِرَاعِهِ حَتَّى يَكَادُ يَقْتُلُهُ Ve

تَسْكِيرٌ [teskīr] Göz nazardan men' olunma-ğa dahi derler. Kālallāhu ta'alā: ﴿سَكْرَتُ أَبْصَارُنَا﴾ (الحجر 15) أَيْ حُبِسَتْ عَنِ النَّظَرِ وَخَيْرَتْ Ve Ebū 'Amr b. el-'Alā eyitti: Bunun ma'nāsı وَعُشِّيْتُ وَغُشِّيْتُ demektir ki maksūd göz perdeli olmaktır. Ve Ḥasen tahfifle kırā'at edip سُجْرَتْ ile tefsi etti, sihrle göz bağlamak ma'nāsına.

الْمُسَكَّرُ [el-musekker] (mīm'in zammı ve sīn'in fethi ve kāf'ın fethi ve teşdīdiyle)

Mahmūr ma'nāsındır.

السُّكَّرُ [es-sukker] (sīn'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdīdiyle) Ma'rūftur, Fārisi-i mu'arrebdir.

السُّكَّرَةُ [es-sukkeret] Vāhidi.

[س م ر]

السَّمَرُ [es-semer] (fethateynle) مُسَامَرَةٌ [musāmeret]tir, hikāyet etmek ma'nāsına, 'alā-mā se-yecī'u 'akībehu.

الْمُسَامَرَةُ [el-musāmeret] (mīm-i ūlānın zammı ve mīm-i sāniyenin fethiyle) Gece ile hikāyet ve mesel etmek; yukālu: سَمَرَ يَسْمُرُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

السَّامِرُ [es-sāmīr] (mīm'in kesriyle) Mesel eden kimse. Ve

سَامِرٌ [sāmīr] Mesel eden cemā'ate dahi derler, حُجَّاجٌ [huccāc]a حَاجٌ [hācc] dedikleri gibi.

السَّمَّارُ [es-summār] (sīn'in zammı ve mīm'in teşdīdiyle) سَامِرٌ [sāmīr]in cem'î.

إِبْنُ سَمِيرٍ [ibnā semīr] **إِبْنًا سَمِيرًا** [ibnā] **إِبْنٌ سَمِيرٌ** [ibn]in tesniyesi olup سَمِيرٌ [semīr] de sīn'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle gece ile gündüzden 'ibārettir, zīrā bunlarda gālib budur ki hikāyet ve mesel edilir; yukālu: "لَا أَفْعَلُهُ مَا سَمَرَ إِبْنًا سَمِيرًا" أَيْ أَبَدًا

إِبْنًا سَمِيرًا [semīr]den murād dehrdir ve **إِبْنُ سَمِيرٍ** [ibnā semīr] gece ile gündüzdür; ve yukālu: "لَا أَفْعَلُهُ السَّمَرَ وَالْقَمَرَ" أَيْ مَا دَامَ النَّاسُ يَسْمُرُونَ فِي لَيْلَةٍ قَمْرًا وَ"لَا أَفْعَلُهُ سَمِيرَ اللَّيَالِي"

السَّمَّارُ [es-semār] (sīn'in fethiyle) Rakik olan süttür. Ve

التَّسْمِيرُ [et-tesmīr] (alā-vezni [et-tekrīm]) Sütü suyla rakik etmek. Ve irsāl ma'nāsına da gelir, تَسْمِيرٌ [teşmīr] gibi. Ve fī hadīsi 'Ömer radiyallāhu 'anhu: "أَنَّهُ قَالَ مَا يَقْرُ رَجُلٌ أَنَّهُ كَانَ يَطَأُ جَارِيَتَهُ إِلَّا أَلْحَقْتُ بِهِ وَلَدَهَا فَمَنْ"

“Aşmaṭ eyiti: ‘Ömer’in murādı تَسْمِيرٌ [teşmīr]dir şīn-i mu‘ceme ile, irsāl ma‘nāsına lākin sīn-i mühmeleye tahvīl etmiştir ki maksūdu dilerse cāriyesin imsāk etsin dilerse salıversin, vat’a ikrār edicek veled kendiye ilhāk olunur demektir. Ve

تَسْمِيرٌ [tesmīr] Mīh vurmağa da derler; yukālu: سَمَرْتُ الشَّيْءَ تَسْمِيرًا

السَّمْرَةُ [es-sumret] (sīn’in zammıyla ve mīm’in sükūnuyla) أَشْمَرُ [esmer]in levnidir.

الْأَشْمَرُ [el-esmer] (sīn’in fethiyle ve sīn’in sükūnu ve mīm’in fethiyle) Kara yağız olan kimse; tekūlu: سَمُرٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَسَمِيرٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْضًا

الإِشْمِيرَارُ [el-ismīrār] (‘alā-vezni الإِخْمِيرَارُ [el-iħmīrār]) Kara yağız olmak; yukālu: إِشْمَارٌ إِشْمِيرَارًا حَكَاهَا الْفَرَاءُ

السَّمْرَاءُ [es-semrā] (sīn’in fethiyle ve elifin meddiyle) Buğday, حِنْطَةٌ [ħiṇṭat] ma‘nāsına.

الْأَسْمَرَانُ [el-esmerān] Suyla buğdaydır. Ba‘zılar suyla gönderdir demişler mā’ ile rumh ma‘nāsına.

السَّمْرَةُ [es-semuret] (sīn’in fethi ve mīm’in zammıyla) Berriyyede olan dikenli ağaçlardandır.

السَّمْرُ [es-semur] (sīn’in fethi ve mīm’in zammı ile) Cem‘i.

السَّمْرَاتُ [es-semurāt] (sīn’in fethi ve mīm’in zammıyla) Cem‘idir.

الْأَشْمَرُ [el-esmer] (hemzenin fethi ve mīm’in zammıyla) Cem‘-i kıllettir.

الْأَسْمِيرُ [el-useymir] (hemzenin zammı ve sīn’in fethiyle) أَشْمَرُ [esmer]in tasgīridir. Ve fi‘l-meseli: “أَشْبَهُ شَرْجًا لَوْ أَنَّ أُسْبِيرًا”

Ve شَرْجٌ [şerc] levndir. Ve شَرْجَانٌ [şercān] levnān-ı müteğāyirāna derler.

الْمِسْمَارُ [el-mismār] (mīm’in kesri ve sīn’in sükūnuyla) Demirden olan mīh.

السَّمْرُ [es-semr] (sīn’in fethi ve mīm’in sükūnuyla) Kezālik mīh vurmak; yukālu: سَمَرْتُهُ أَشْمَرُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

السَّمَيْرِيَّةُ [es-sumeyriyyet] (sīn’in zammı ve mīm’in fethi ve yā-i sānīnin teşdīdiyle) Bir cins gemidir, deryāda olan gemilerden.

[س م ه ر]

الْإِسْمِيرَارُ [el-ismīrār] (hemzenin kesri ve sīn’in sükūnu ile إِفْشِعْرَارٌ [iḫşi‘rār] vezni üzere) Bir nesne berk olmak; yukālu: إِسْمَهَرُ الشُّوكُ إِذَا بَسَّ وَصَلَبَ وَإِسْمَهَرُ الظَّلَامُ إِذَا اشْتَدَّ وَإِسْمَهَرُ الرَّجُلُ فِي الْقِتَالِ

السَّمْهَرِيَّةُ [es-semheriyyet] (sīn’in fethi ve mīm’in sükūnu ve yā’nın teşdīdiyle) Muhkem olan gönder ağacı. Ba‘zılar eyitti: سَمْهَرِيَّةٌ [semheriyyet] şol gönderdir ki سَمْهَرٌ [Semher] adlı kimseye mensūbdur ki mezbūr gönder işlerdi; yukālu: رُمِحَ سَمْهَرِيَّةً وَرِمَاحَ سَمْهَرِيَّةً

[س م ه ر د]

السَّمْهَدَرُ [es-semehder] (sīn’in ve mīm’in fethi ve hā’nın sükūnuyla ve dāl’in fethiyle) Şahm ve lahm sāhibi olan kimse; yukālu: فَرَّرَا عِلَامَ سَمْهَدَرٍ أَيَّ سَمِيٍّ Ferrā eyitti: سَمْهَدَرٌ [semehder] bir lafzdır ki kesret-i lahmla medh makāmında isti‘māl olunur. Ve vāsi‘ memleket ma‘nāsına da gelir; yukālu: بَلَدٌ سَمْهَدَرٌ أَيَّ وَاسِعٌ

[س ن ر]

السَّنَوْرُ [es-senevver] (fethateynle ve vāv’ın teşdīdiyle) Bir cins libāstır ki deriden olur, zırh üslūbunda.

السِّنُونُ [es-sinnevr] (sīn'in kesri ve nūn'un fethi ve teşdīdiyle ve vāv'ın sükūnuyla) Pisi dedikleri cānver, هِرَّةٌ [hirret] ma'nāsına.

السَّنَانِيرُ [es-senānīr] (sīn'in fethi ve nūn-ı sānīnin kesri ve medddiyle) Cem'i.

السِّنَمَارُ [es-Sinimmār] (kesreteynle ve mīm'in teşdīdiyle) Rūm'dan bir recülün ismidir ki Kūfe'de Hāvernağ demekle ma'rūf sarāyı Nu'c-mān b. İmrū'ulḳays'a o yapmış idi. Sarāy tamām olduktan sonra Nu'c-mān mezbūru sarāy damından aşağı bırakıp helāk etti, tā ki bir kimseye dahi sarāy-ı merkūmun mislin yapmaya. Pes tā'ife-i Arab beyninde mesel darb olunup "جَزَاءُ سِنَمَارٍ" dediler.

[س و ر]

السُّورُ [es-sūr] (sīn'in zammıyla ve vāv'ın sükūnuyla) Şehrin etrāfında olan bārū.

الْأَسْوَارُ [el-esvār] (hemzenin fethiyle)

السِّيرَانُ [es-sīrān] (sīn'in kesri ve meddiyle) **شُورٌ** [sūr]un cem'leridir. Ve

سُورٌ [sūr] (kezālik sīn'in zammı ve vāv'ın sükūnuyla) **سُورَةٌ** [sūret]in cem'idir, **بُسْرٌ** [busr]le **بُسْرَةٌ** [busret] gibi ki **سُورَةٌ** [sūret] binādan bir menzile derler ki mā-'adādan maktūc ve mümtāz ola. Ve **سُورَةٌ** [sūret]-i Ḳur'ān dahi bundan me'hūzdur, zīrā sūre-i Ḳur'ān dahi bir menziledir ki mā-kablinden ve mā-ba'dından maktūc'adır.

السُّورُ [es-suver] (sīn'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Sūre-i Ḳur'ān'ın cem'idir.

السُّورَاتُ [es-sūrāt] (sīn'in zammı ve vāv'ın sükūnuyla) Kezālik **سُورَةٌ** [sūret]in cem'idir.

سُورَى [Sūrā] (sīn'in zammı ve elifin kasrıyla) **بُسْرَى** [buşrā] gibi) 'Irāḳ'ta arz-ı

Bābil'den bir yerin adıdır ki o Süryāniler şehridir.

السِّوَارُ [es-sivār] (sīn'in kesriyle) Bilezik ki nisā' tā'ifesi koluna takar.

الْأَسْوَرَةُ [el-esviret] (hemzenin fethi ve sīn'in sükūnu ve vāv'ın kesriyle) Cem'i, bilezikler ma'nāsına.

الْأَسَاوِرَةُ [el-esāviret] Cem'in cem'idir. Ve kuri'e: "فَلَوْلَا أَلْفِي عَلَيْهِ أَسَاوِرَةٌ مِنْ ذَهَبٍ" (الزخرف: 53)

الْأَسَاوِيرُ [el-esāvīr] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesriyle) **أَسْوِرَةٌ** [esviret]in cem'idir. Kālallāhu ta'ālā: ﴿يُحَلِّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ﴾ (الكهف: 31, الحج: 23, فاطر: 33) Ebū 'Amr b. el-'alā eyitti: **أَسَاوِيرُ** [esāvīr]in vāhidi, **إِسْوَارٌ** [isvār]dır hemzenin kesriyle ve zam-mıyla. Ve **أَسَاوِيرُ** [esāvīr] at yeden kimselere dahi derler. Ba'zılar ata binenlerdir demişlerdir. Ve

أَسَاوِرَةٌ [Esāviret] 'Acem tā'ifesinden bir cemā'attir ki kadīmden Başra'da nüzül etmişlerdir, **أَحَامِرَةٌ** [Ehāmiret] tā'ifesi Kūfe'de nüzül ettiği gibi.

التَّسْوِيرُ [et-tesvīr] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bilezik takmak; yukālu: **سُورَتُهُ أَيُّ** **أَلْبَسْتُهُ السِّوَارَ فَتَسَوَّرَ**

التَّسَوُّرُ [et-tesevvur] ('alā-vezni **التَّكْرُمُ** [et-tekerrum]) Bilezik giymek. Ve

تَسَوَّرَ [tesevvur] Duvar üzere çıkmāğa dahi derler; yukālu: **تَسَوَّرَ الْحَائِطُ أَيُّ تَسَلَّقَهُ**

السُّوْرُ [es-su'ūr] (sīn'in zammı ve hemzenin dahi zammı ve meddiyle) Sıçramak; yukālu: **سَارَ إِلَيْهِ يَسُورُ سُورًا إِذَا وَثَبَ**

الْمُسَاوِرَةُ [el-musāveret] (sīn'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Sıçraşmak; yukālu: **سَاوَرُهُ أَيُّ وَائِبُهُ**

السُّوْرَةُ [es-sevret] (sīn'in fethi ve vāv'ın

sükünüyla) Sıçramak; yukālu: إِنَّ لِعُضْبِهِ "سَوْرَةٌ"

السَّوَارُ [es-sevār] (sīn'in fethi ve vāv'ın teşdidıyla) Sıçrayıcı ve kavga edici kimse. Ve şarābın سَوْرَةٌ [sevret]i başa sıçramasıdır. Ve 'akreb zahmının acısı başa çıkmasıdır. Bu makāmda sāhib-i Şurāh Cevheri'nin hemzenin kesriyle سَوْرَةٌ dediğın hummādan sanıp "tūzī-i teb" ile tefsīr etmiştir hālā ki حُمَّة [ḥumet] hā'nın zammı ve mīm'in tahfifiyle zehr-i 'akreb ma'nāsınadır. Ve

سَوْرَةٌ [sevret] Pādişāhın kahrına ve galebesine dahi derler.

الإِسْوَارُ [el-isvār] (hemzenin kesri ve zammiyle ve sīn'in sükünü ile) At yeden kimseler. Cem'i أسَاوِرُ [esāvīr] gelir, nitekim mürūr etti. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: أسَاوِرُ [esāvīr] at üzerinde kavī olanlardır, çābük sevvārlar ma'nāsına. Ve hā ve bā'dan 'ivazdır, zīrā aslı أسَاوِيرُ [esāvīr] idi, nitekim زَنَادِقَةُ [zenādiqat]ın aslı زَنَادِيْقُ idi. Aḥfeş'ten bu vech üzere rivāyet olunmuştur.

[س ه ر]

السَّهْرُ [es-seher] (fethateynle) Uyanıklıktır أَرْقُ [eraq] ma'nāsına; yukālu: سَهْرَ يَسْهَرُ سَهْرًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

السَّاهِرُ [es-sāhir] (hā'nın kesriyle) Uyanık kimse.

السَّهْرَانُ [es-sehrān] (sīn'in fethi ve hā'nın sükünüyla) Kezālik uyanık olan kimse.

الإِشْهَارُ [el-ishār] (hemzenin kesriyle ve sīn'in sükünüyla) Uyandırmak; yukālu: أَشْهَرُهُ غَيْرُهُ

السُّهْرَةُ [es-suheret] (sīn'in zammı ve hā'nın fethiyle هُمَزَةٌ [humezet]) Uyanıklığı çok olan kimse. Ya'qūb'dan böyle rivāyet olunmuştur.

السَّاهُورُ [es-sāhūr] (alā-vezni اَلْكَافُورُ [el-kāfūr]) Şol nesnedir ki 'Arablar ona غَلَاْفٌ derler ki o ay tutulduğu vakt görünen karalıktır. Ve bazıları eyitti: سَاهُورٌ [sāhūr] سَاهِرَةٌ [sāhīret]in gölgesidir ki سَاهِرَةٌ [sāhīret] yer yüzüne derler; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ﴾ (النازعات 14)

الْأَشْهَرَانُ [el-esherān] (hemzenin fethiyle) Himārın burnunda şol iki damardır ki onlardan su akar, kaçan gergin olsa.

[س ي ر]

السَّيْرُ [es-seyr] (sīn'in fethi ve yā'nın sükünüyla) ve

الْمَسِيرُ [el-mesīr] (mīm'in fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle)

التَّسْيَارُ [es-tesyār] (tā'nın fethi ve sīn'in sükünüyla) Üçü dahi masdarlardır, gezmek ma'nāsına; yukālu: بَارِكُ [الله] فِي مَسِيرِكَ أَي سَيْرِكَ وَهُوَ شَادٌ لِأَنَّ قِيَاسَ الْمَضْدَرِ مِنْ فَعَلَ يَفْعُلُ مَفْعُلٌ بِالْفَتْحِ يُقَالُ سَارَتْ الدَّائِبَةُ وَسَارَهَا صَاحِبُهَا يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى وَقَوْلُهُمْ فِي الْمَثَلِ "سِرٌّ عَنكَ" أَي تَعَاوَلُ وَاحْتِمَلُ Pes bunda fi'li-i mukadder itibār olunur ki takdīr-i kelām اَلْمَرْءُ عَنكَ اَلْمَرْءُ "سِرٌّ وَدَعُ عَنكَ وَالشَّكُّ" Ya'ni "Yürü, şekk ve şübheyi kalbinden terk et." Ve

سَيْرٌ [seyr] Şol kayışa derler ki deriden dilerler.

السُّيُورُ [es-suyūr] (zameteynle) Cem'i, kayışlar ma'nāsına.

السَّيْرَةُ [es-sīret] (sīn'in kesri ve meddi ile) Tarīkat ma'nāsınadır; yukālu: سَارَ بِهِمْ سَيْرَةً Ve حَسَنَةً

سَيْرَةٌ [sīret] Buğdaya dahi derler مَيْرَةٌ [mīret] ma'nāsına.

الإِسْتِيَارُ [el-istiyār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Buğday yükün çekmek, اِئْتِيَارٌ [imtiyār] gibi.

الْمُسَايِرَةُ [el-musāyeret] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Bir kimse ile gezip seyr edişmek; yukālu: **سَايَرَهُ أَيَّ جَزَاةٍ** Ve **مُجَارَاةٍ** [mucārāt] berāber gezmektir, seyr tarikiyle.

الْتَسَايُرُ [et-tesāyur] (tā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) Kezālik seyr edişmek; yukālu: **سَايَرَهُ فَتَسَايَرَا**

الْمَسِيرَةُ [el-mesīret] (mīm'in fethi ve sīn'in kesri ve meddi ile) Seyr etmek; yukālu: **بَيْنَهُمَا مَسِيرَةٌ يَوْمَ**

الْتَسْيِيرُ [et-tesyīr] (‘alā-vezni **الْتَكْرِيمُ** [et-tekrīm]) İhrāc ma‘nāsına; yukālu: **سَيَّرَهُ مِنْ بَلَدِهِ أَيَّ أَرْضِهِ** Ve iclā ve nez‘ edip gidermeğe dahi derler; yukālu: **سَيَّرْتُ الْجُلَّ عَنْ ظَهْرِ الدَّابَّةِ أَيَّ نَزَعْتُهُ عَنْهُ**

الْمُسَيَّرُ [el-museyyer] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol bezdir ki onda yol yol hatlar ola, kayışlar gibi ki kayışa da derler nitekim mürür etti.

السَّيَّارُ [es-seyyār] (sīn'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Kāfile ma‘nāsına. Ve ‘Arabların “**أَصْحٌ مِنْ عَيْرِ أَبِي سَيَّارَةَ**” dediklerinde Ebū Seyyāre bir kimsenin künyetidir ki o Ebū Seyyāre el-‘Advānī’dir ki onun ‘ādeti idi, halkla mücādele edip onları def‘ etmek için kırk yıl hımārından inmedi ve bu üslub üzere geçindi.

السِّيَرَاءُ [es-siyerā] (sīn'in kesri ve yā'nın fethi ve elifin meddiyle) Şol alaca kumaştır ki onda sarı hatlar vardır.

السَّائِرُ [es-sā’ir] Götürü halk; yukālu: **سَائِرُ النَّاسِ أَيَّ جَمِيعُهُمْ**

السَّارُ [es-sār] Lugatun fī **السَّائِرِ** [es-sā’ir]; yukālu: **سَارُ الشَّيْءِ أَيَّ سَائِرُهُ** Ve ‘Arabların ye’s husūsunda olan emsālindedir bu ki eydürler: “**أَسَائِرُ الْيَوْمِ وَقَدْ زَالَ الطُّهُرُ**” Ya‘nī bu

zamāndan sonra ye’s hāsıl oldu, zīrā hāceti olan kimse öyleden evvel mübāşeret eder, öyle hod mürür etmiştir, pes ye’s gelmiştir, gurūb-ı şems hālinde ye’s geldiği gibi.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش ب ر]

الشَّبْرُ [eş-şibr] (şīn'in kesri ve bā'nın sükunuyla) Karış ki parmakları açmakla bir nesne ölçerler.

الأَشْبَارُ [el-eşbār] (hemzenin fethiyle ve şīn'in sükunuyla) Cem'ci, karışlar ma'nāsına. Ve hurde mahallinde dahi isti'māl olunup **فَصِيرُ الشَّبْرِ** derler, **مُتَقَارِبُ** **الْحَلْقِ** ma'nāsına, kaçan a'zāsı birbirine karīb olsa.

الشَّبْرُ [eş-şabr] (şīn'in fethi ve bā'nın sükunuyla) Masdardır, karışlamak ma'nāsına; yukālu: **شَبْرْتُ الثَّوْبَ أَشْبُرُهُ وَأَشْبُرُهُ** Pes bu **شَبْرُ** [şibr]den me'hūzdur, nitekim **بُعْتُهُ** derler kol çaldım ma'nāsına, **بَاعُ** [bā']dan ahz edübeni. Ve

شَبْرُ [şabr] Hakk-ı nikāha dahi derler; yukālu: **أَعْطَيْتُ الْمَرْأَةَ شَبْرَهَا أَيَّ حَقِّ النِّكَاحِ وَجَاءَ** **وَالنَّهْيُ عَنِ الشَّبْرِ** **الْمُحَلِّ وَهُوَ كِرَاءُ الصَّرَابِ** kan itā ma'nāsına da gelir, İbnu's-Sikkīt rivāyetinde; yukālu: **شَبْرْتُ فَلَانًا مَالًا أَوْ سَيْفًا** **إِذَا أَعْطَيْتَهُ** Ve bunun masdarı **شَبْرُ** [şabr]dir, sükun-ı bā'yla, illā 'Accāc nām şā'ir tahrīk edip: **"الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَعْطَى الشَّبْرَ"** demiştir, gūyā ki **الْعَطِيَّةُ** ma'nāsın kasd etmiştir.

الإَشْبَارُ [el-işbār] (hemzenin kesriyle) **شَبْرُ** [şabr] ma'nāsında lügattır; tekülü: **إِذَا أَشْبَرْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ**

التَّشَابُرُ [et-teşābur] (tā'nın fethi ve bā'nın zammıyla) Birbirine yakın gelmek; gūyā ki beynderinde bir karış yer kalmıştır; yukālu: **تَشَابَرُ الْفَرِيقَانِ إِذَا تَقَارَبَا فِي الْحَرْبِ كَأَنَّهُ صَارَ** **بَيْنَهُمَا شَبْرٌ وَمَدَّ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا إِلَى صَاحِبِهِ الشَّبْرَ**

الشَّبُورُ [eş-şebbūr] (şīn'in fethi ve bā'nın

zammı ve teşdīdiyle **تُنُورٌ** [tennūr] vezni üzere) Borudur **نَفِيرٌ** [nefir] ma'nāsına. Ve ba'zılar bu mu'arrebdir dedi.

[ش ت ر]

الشَّتْرُ [eş-şeter] (fethateynle) Göz kapağıdürülmehtir.

الأَشْتَرُ [el-eşter] (hemzenin ve tā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki gözünün kapağıdürülmüş ola; yukālu: **شَتَرَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** **وَيُقَالُ شَتِرٌ أَيضًا عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَفْعُولِ مِثْلُ أَفْنٍ وَأَفْنٍ** Ve **أَفْنٌ** [efen] fā'nın fethiyle za'f-i re'ye derler. Ve **شَتْرُهُ** dahi gelir, "Gözü kapağındürüm" ma'nāsına.

الأَشْتَرَانِ [el-Eşterān] Mālik nām kimsedir ve oğludur.

الإِشْتَارُ [el-iştar] (hemzenin kesriyle) Göz kapağındürmek.

الإِشْتِارُ [el-işitār] (hemzenin kesri ve nūn'un sükunuyla) Göz kapağıdürülmek; yukālu: **إِشْتَرْتُ عَيْنَهُ**

التَّشْتِيرُ [et-teştir] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Ta'ayib etmek; yukālu: **شَتَرْتُ بِفُلَانٍ** **تَشْتِيرًا إِذَا تَنَقَّضْتَهُ وَعَيْتَهُ**

الشَّتْرَةُ [eş-şenteret] (şīn'in ve tā'nın fethi ve mā-beyninde nūn'un sükunuyla) Yırtmak, **حَرْقٌ** [hark] ma'nāsına; yukālu: **شَتَرْتُ ثَوْبَهُ أَيَّ مَرَّقَهُ**

الشَّنَاتِرُ [eş-şenātir] (şīn'in fethi ve tā'nın kesriyle) Parmaklar, **أَصَابِعُ** [eşābi'] ma'nāsına. Ve küpe ma'nāsına dahi gelir ehl-i Yemen lügati üzere, gūşvāre gibi.

الشُّنْتُرَةُ [eş-şunturet] (şīn'in zammı ve nūn'un sükunu ve tā'nın zammıyla) **شَّنَاتِرٌ** [şenātir]in vāhidi. Ve

ذُو شَّنَاتِرٍ [Zū Şenātir] Mulūk-i Yemen'den bir melikin ismidir. Ba'zılar eyitti: **ذُو شَّنَاتِرٍ** [zū şenātir] küpeler sāhibi demek olur.

[ش ج ر]

الشَّجَرُ [eş-şecer] (fethateynle) ve**الشَّجَرَةُ** [eş-şeceret] (kezâlik) Nebâtât-ı arzdan baldır üzere durandır, sâk üzere kâ'im ma'nâsına.**الشَّجِيرَةُ** [eş-şecîret] (şîn'in fethi ve cîm'in kesri ve meddiyle) ve**الشَّجْرَاءُ** [eş-şecrâ'] (şîn'in fethi ve cîm'in sükûnu ve elifin meddiyle) Ağacı çok yer; yukâlu: **أَرْضٌ شَجِيرَةٌ وَشَجْرَاءٌ أُنَى كَثِيرَةٌ** [aşabet] ve **قَصَبَاءُ** [kaşbâ] ve **طَرْفَةٌ** [tarfet] ve **حَلْفَاءُ** [halfâ'] ve **حَلْفَاءُ** [halfâ']dır. Ve bunların herbiri bir ağacın ismidir. Ve Aşma' حَلْفَاءُ [halfâ']nın müfredinde **حَلْفَةٌ** [halifet] der idi, lām'ın kesriyle sâ'ir ahavâtına muhâlif. Ve Sîbeveyhi eyitti: **شَجْرَاءُ** [şecrâ'] vâhid ve cem' gelir, **قَصَبَاءُ** [kaşbâ] ve **طَرْفَاءُ** [tarfâ'] ve **حَلْفَاءُ** [halfâ'] geldiği gibi.**الْمَشْجَرَةُ** [el-meşceret] (mîm'in fethi ve şîn'in sükûnu ve cîm'in kezâlik fethiyle) Ağacı çok yer; yukâlu: **أَرْضٌ مَشْجَرَةٌ****الْأَشْجَرُ** [el-eşcer] (hemzenin fethi ve şîn'in sükûnuyla ve cîm'in kezâlik fethiyle) Ağacı ziyâde olan yer; yukâlu: **هَذِهِ الْأَرْضُ أَشْجَرٌ مِنْ هَذِهِ أَيْ أَكْثَرُ شَجَرًا****الْمِشْجَرُ** [el-mişcer] (mîm'in kesriyle ve cîm'in fethiyle) Şol ağaçtır ki onun üzerine kaftan yâhüd bez bırakırlar.**الْمَشَاجِرُ** [el-meşâcir] (mîm'in fethiyle ve cîm'in kesriyle) Mihaffe ağaçlarıdır. Ebû 'Amr eyitti: Mihaffeden kiçirek üstü açık bir nesnedir mihaffe gibi.**الشُّجْرُ** [eş-şucur] (zammeteynle) شَاجِرٌ [şâcir] ma'nâsınadır ba'zı rivâyette.**الشَّجَارُ** [eş-şicâr] (şîn'in kesriyle) Vâhidî. Ve**شَجَارٌ** [şicâr] Kezâlik şol ağaca derler ki onu kapı ardına korlar, lisân-ı Fârisîde ona meters derler. Ve kezâlik şol ağaca dahi **شَجَارٌ** [şicâr] derler ki o tahtın altına konur, istihkâm için. Ve**شَجَارٌ** [şicâr] Kuyu ağacına dahi derler, **حَسَبُ الْبَيْرِ** ma'nâsına. Ve deve dâğlarından bir cins dâğa dahi derler.**الشَّجِيرِ** [eş-şecîr] (şîn'in fethi ve cîm'in kesriyle) Garîb ma'nâsınadır, gerek insândan olsun gerek deveden olsun. Ve**شَجِيرٌ** [şecîr] Şol oka derler ki kendi ağacından olmayan okların arasına düşmüş ola.**الشَّجْرُ** [eş-şecr] (şîn'in fethi ve cîm'in sükûnuyla) İki çenenin birbirine kavuşan yeri. Ve**شَجْرٌ** [şecr] Men'e dahi derler; yukâlu: **مَا شَجْرَكَ عَنْهُ أُنَى مَا صَرَفَكَ عَنْهُ وَيُقَالُ شَجْرَتُنِي مَا شَجْرَكَ عَنْهُ الشُّوَاوِرُ أَيْ صَرَفْتُنِي الصُّوَارِفُ** Ve dürtmek ma'nâsına da gelir; yukâlu: **شَجْرَهُ بِالرُّمْحِ أَيْ طَعَنَهُ** Ve**شَجْرٌ** [şecr] Eve direk dikmeğe dahi derler; yukâlu: **شَجْرٌ بَيْنَهُ أَيْ عَمَدُهُ بِعَمُودٍ** Ve halkın beynine ihtilâf düşmeğe dahi derler; yukâlu: **شَجْرٌ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا ائْتَلَفَ [الْأَمْرُ] بَيْنَهُمْ** Ve bir nesneyi **مِشْجَرٌ** [mişcer] üzerine bırakmağa dahi derler. Ve **مِشْجَرٌ** [mişcer] şol üzerine esbâb astukları ağaçtır, nitekim el-ân mürûr etti.**الْإِشْتِجَارُ** [el-işticâr] ve**التَّشَاوُرُ** [et-teşâcur] (hemzenin kesriyle) **نِزَاعٌ** edişmek; yukâlu: **إِشْتَجَرَ الْقَوْمُ وَتَشَاوَرُوا**

أَيُّ تَنَازَعُوا Ve

تَشَاجِرٌ [teşācur] Dürtüşmek ma'nāsına da gelir; yukālu: تَشَاجَرُوا بِالرِّمَاحِ أَيُّ تَطَاعَتُوا Ve

إِشْتِجَارٌ [işticār] Bir kimse elini eneği altına komağa dahi derler; yukālu: إِشْتَجَرَ الرَّجُلُ إِذَا وَضَعَ يَدَهُ تَحْتَ شَجَرِهِ عَلَى حَنْكِهِ

الْمَشَاجِرَةُ [el-muşāceret] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) İki kimse nizā' edişmek. Ve davar kaçan otu otlayıp nesne kalma-dıkta ağaç otlamağa derler; yukālu: شَاجَرَ الْمَالُ إِذَا رَعَى الْعُشْبَ وَالْبَقْلَ فَلَمْ يَبَقْ مِنْهُمَا شَيْءٌ فَصَارَ إِلَى الشَّجَرِ يَرْعَاهُ

الْمُشَجَّرُ [el-muşeccer] (mīm'in zammı ve cīm'in fethi ve teşdidiyle) Şol kumaştır ki nakşu ağaç hey'eti üzere ola.

[ش ح ر]

الشَّحْرُ [eş-Şahr] (şīn'in fethi ve hā-i müh-melenin sükūnuyla) ve

الشَّيْحُرُ [eş-Şihr] (şīn'in kesriyle) Kezālik 'Umān'la 'Aden beyninde olan sāhildir. Ve 'Umān 'ayn'ın zammı ve mīm'in tahfifiyle bir yerin adıdır.

[ش خ ر]

الشَّخِيرُ [eş-şehīr] (şīn'in fethi ve hā-i mu'cemenin kesri ve meddiyle) Genizden gelen āvāzı kaldırmağa derler, ref'-i savt ma'nāsına; yukālu: شَخَّرَ الْجَمَارُ يَشْخِرُ شَخْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي

الشَّحِيرُ [eş-Şihhīr] (şīn'in ve hā'nın kesri ve teşdidiyle) A'lām-ı ricāldendir. Ve bu **فَسِيْقٌ** [fissīq] vezni üzeredir, **زِيرَا فَعِيلٌ** [fa'cīl] fā'nın fethi ve 'ayn'ın kesri ve teşdidiyle ve **فُعِيلٌ** [fu'cīl] fā'nın zammıyla kezālik kelām-ı 'Arabda yoktur.

[ش ذ ر]

الشَّدْرُ [eş-şezr] (şīn'in fethiyle ve zāl'ın

sükūnuyla) Şol hudāyī altındır ki ma'dende bulunur, ma'denden çıkan taşu eritmeksizin.

الشَّدْرَةُ [eş-şezret] Zikr olunan altının bir pāresi. Ve

شَدْرٌ [şezr] İncinin ufağına dahi derler, **صَغَارُ اللُّؤْلُؤِ** ma'nāsına.

شَدْرٌ مَدْرٌ [şezere mezere] (fethateynle) **شَدْرٌ مَدْرٌ** [şizere mizere] (şīn'in kesri ve zāl'ın fethiyle) Dardağan demek mahallinde isti'māl olunur; yukālu: تَفَرَّقُوا شَدْرٌ مَدْرٌ وَشَدْرٌ مَدْرٌ إِذَا ذَهَبُوا فِي كُلِّ وَجْهِ

التَّشَدُّرُ [et-teşezzur] (fethateynle ve zāl'ın zammı ve teşdidiyle) İnsān art eteğin iki ayağı arasından alıp kuşağına sokmak. Ve hayvān kuyruğun iki butu arasına almağa derler. Ve

تَشَدُّرٌ [teşezzur] Uğraşa hazırlanmak. Ve uğraş mümtedd olmağa dahi derler; yukālu: تَشَدَّرَ الْقَوْمُ فِي الْحَرْبِ إِذَا تَطَاوَلُوا Ve ata ardından binmeğe dahi derler; yukālu: تَشَدَّرَ فَرَسُهُ أَيُّ رَكِبَهُ مِنْ وَرَائِهِ

تَشَدُّرٌ [teşezzur] Korku haberin vermeğe dahi derler, **وَعِيدٌ** [ve'īd] ma'nāsına.

الشُّوْذَرُ [eş-şevzer] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Çarşeb, milhafe ma'nāsına. Ve bunun Fāriside aslı çāzerdir.

[ش ر ر]

الشَّرُّ [eş-şerr] (şīn'in fethi ve rā'nın teşdidiyle) **حَيْرٌ** [hayr]ın mukābilidir ki yar-amazlık; yukālu: شَرَّرْتُ يَا رَجُلُ مِّنَ الْبَابِ الرَّاعِ وَشَرَّرْتُ مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ لَعَنَّانٍ فِيهِ

الشُّرُرُ [eş-şerer] (fethateynle) ve

الشُّرَارَةُ [eş-şerāret] (fethle) Bunların üçü dahi masdarlardır, bir ma'nāya; yukālu: شَرَّرْتُ شُرًّا وَشَرَّرَا وَشَرَّرَا وَشَرَّرَا

شَرٌّ [şerr] İsm-i tafdīl ma'na'sına dahi gelir; yukālu: فَلَانَ شَرُّ النَّاسِ وَلَا يُقَالُ أَشْرُ النَّاسِ إِلَّا فِي لُغَةٍ رَدِيئَةٍ كَقَوْلِ امْرَأَةٍ مِنَ الْعَرَبِ "أَعِيدُكَ بِاللَّهِ مِنْ نَفْسِ حَرَى وَعَيْنِ شَرَى" أَي حَبِيئَةٍ مِنَ الشَّرِّ أَخْرَجْتُهُ عَلَى فَعْلَى مِثْلَ أَضْعَرَ وَضَعْرَى Ve

شَرَّرَ [şerer] ve

شَرَّرَاتٌ [şerāret] Āteşten uçan kıgılıcıma da derler, شَرَّرَاتُ النَّارِ ma'na'sına. Ve

شَرٌّ [şerr] Döşemek ma'na'sına da gelir; yukālu: شَرَّرْتُ الثَّوْبَ أَي بَسَطْتُهُ فِي الشَّمْسِ Ve keşki kurutmak için döşemeğe de derler; yukālu: شَرَّرْتُ الْأَفِطَ أَشْرُهُ شَرًّا إِذَا جَعَلْتَهُ عَلَى خَصْفَةٍ لَتَجِفَّ وَكَذَلِكَ شَرَّرْتُ الْمُلْحَ أَشْرُهُوَاللَّحْمَ وَنَحْوَهُ Ve **شَرَفَةٌ** [hāşafet] hā-i mu'ceme ve şād-ı mühmele ile bir nesnedir ki hurmā yaprağından örerler.

الْأَشْرَارُ [el-eşrār] (hemzenin fethiyle) ve

الْأَشْرَاءُ [el-eşirrā'] (hemzenin fethi ve şīn'in kesri ve elifin meddiyle) Cem'dir. Yūnus eyitti: أَشْرَارٌ [eşrār]ın vāhidi شَرٌّ [şerr]dir, mislu: زَنْدٌ [zend] ve زَنْادٌ [eznād]. Ve زَنْدٌ [zend] zā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla çakmak ma'na'sınadır.

الشَّرِيرُ [eş-şerīr] (şīn'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Ehl-i şerr olan kimse, mislu: يَتِيمٌ [yetīm] ve أَيْتَامٌ [eytām].

الشَّرِيرُ [eş-şirīr] (şīn'in kesri ve rā'nın kesri ve teşdīdiyle) فِيسِيْقٌ [fissīk] vezni üzere) Kesirü'ş-şerr olan kimse.

الشَّرَّةُ [eş-şirret] (şīn'in kesri ile) Hırs ve neşāt; yukālu: شِرَّةُ الشَّبَابِ لِحِرْصِهِ وَنَشَاطِهِ ve

شِرَّةٌ [şirret] Kezālik masdardır.

الْأَشْرَانُ [eş-şerrān] (şīn'in fethiyle) عَطْشَانٌ [a'şān] vezni üzere) Bir cins sinektir ki adamın yüzüne üşer ve lākin ısırmaz ve gāh olur ki ona أَدَى [ezā] dahi derler.

الشُّرُّ [eş-şurr] (şīn'in zammı ve rā'nın

teşdīdiyle) 'Ayb ma'na'sına; yukālu: مَا قُلْتُ ذَلِكَ لِشَرِّكَ وَإِنَّمَا قُلْتُهُ لِغَيْرِ شَرِّكَ أَي لِغَيْرِ عَيْبِكَ **الْمُشَارَةُ** [el-muşārret] (mīm'in zammıyla ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Husūmet edişmek, muhāsame ma'na'sına.

الْإِشْرَارَةُ [el-işrāret] (hemzenin kesriyle ve şīn'in sükūnuyla) Şol nesnedir ki onun üzerine keşk ve keşkten gayrı nesne sererler, kurusun diye.

الْأَشَارِيرُ [el-eşārīr] (hemzenin fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i. Ve bazıları eyitti: أَشَارِيرٌ [eşārīr] şol kuru et pāreleridir ki ona قَدِيدٌ [kadīd] derler.

الْإِشْرَارُ [el-işrār] (hemzenin kesriyle) شَرٌّ [şerr]e nisbet etmek; yukālu: أَشْرَرْتُهُ أَي نَسَبْتُهُ إِلَى الشَّرِّ Ve bazıları إِشْرَارٌ [işrār]ın bu ma'na'ya gelmesine inkār ettiler. Ve

إِشْرَارٌ [işrār] İzhār ma'na'sına da gelir; yukālu: أَشْرَرْتُ الشَّيْءَ أَي أَظْهَرْتُهُ

الشَّرْشِرَةُ [eş-şerşeret] ('alā-vezni [ez-zelzelet]) Bir nesneyi yarmak ve kesmek. Ve

شَرْشِرَةٌ [şerşeret] Ağırılığa dahi derler, eskāl ma'na'sına. Ve

شَرْشِرَةٌ [şerşeret] Bir otun dahi ismidir. Ve biryānın yağı damlamağa dahi شَرْشِرَةٌ [şerşeret] derler; yukālu: شِوَاءُ شَرْشِرٍ أَي يَتَقَاطَرُ شِلْشَلٌ [bu] شِلْشَلٌ [şelşel] gibi ki شِلْشَلٌ [şelşel] dahi damlamağa derler.

الشَّرَاشِيرُ [eş-şerāşir] (şīn-i evvelin fethiyle ve şīn-i sāninin kesriyle) Eskāl ve esbāb. Ve

شَرَّاشِيرٌ [şerāşir] Nefse de ıtlāk olunur; yukālu: أَلْفَى عَلَيْهِ شَرَّاشِيرَهُ أَي نَفْسَهُ حِرْصًا وَمَحَبَّةً Ve

شَرَّاشِيرٌ [şerāşir] Kuyrukta asılı olan tüyler.

الشَّرْشِيرُ [eş-şirşir] (şīn'lerin kesriyle) Bir

otun adıdır, شَوْشَرَةٌ [şerşeret]de lügattır, ni-tekim mürür etti.

[ش ز ر]

الشُّزُّ [eş-şezr] (şīn'in fethi ve zā'nın sükūnuyla) Şol gazab bakışıdır ki göz kuyruğuyla olur. Ve

شُرُّ [şezr] İpi tersine bükmeğe ve gönderi sağa ve sola dürtmeğe ve değirmeni sağ cānibine çevirmeğe de derler.

الشُّزُّ [eş-şezzer] (fethateynle) Vech-i mezkūr üzere bakmak; yukālu: فِي الْخُطَّةِ شُرُّ

الشُّازُّ [et-teşāzur] Bir niçe kimse birbirine gazab nazarıyla nazar etmek; yukālu: تَشَارَزَ الْقَوْمُ أَي نَظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ شُرًّا

الْمَشُّورُ [el-meşzūr] (mīm'in fethi ve şīn'in sükūnu ve zā'nın zammıyla) Hilāfına bükülmüş ip.

الْمُسْتَشِيرَاتُ [el-musteşzirāt] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve zā'nın kesriyle) Yukarı kaldırılan saç; yukālu: "عَدَائِرُ" "عَدَائِرُ" Ve مُسْتَشِيرَاتُ "عَدَائِرُ" şol kıllardır ki baştan aşağı sarkar.

شِيرُ [Şīzer] (şīn'in kesri ve meddiyle ve zā'nın fethiyle) Bir şehrin adıdır.

[ش ص ر]

الشُّصْرُ [eş-şaşr] (şīn'in fethi ve şād'ın sükūnuyla) Bir nesneyi seyrek dikmek ki iylemek ma'nāsına olur. Ve bir nesneyi di-kip bir yere getirmek; yukālu: شَصْرْتُ عَيْنِي الْبَازِيَّ أَشْصَرُهَا شَصْرًا أَي خَطَّيْتُهَا

الشُّصَارُ [eş-şişār] (şīn'in kesriyle) Nākanın rahimi ba'de'l-vilādet çıkmak için isti'māl ettikleri ağaçlar, أَحْلَةٌ [eḥillet] ma'nāsına, nitekim زَيْدٌ tefsirinde mürür etmiştir.

الشُّصْرُ [eş-şesşar] (fethateynle) Āhū

yavrusu.

الشُّاصِرُ [eş-şāşir] (şād'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu. Ebū 'Ubeyd eyitti: A'rābdan çok kimse demiştir ki āhū yavrusuna طَلَا [ṭalā] derler ṭā-i mühmelenin fethiyle, ondan sonra حَشَفٌ [ḥiṣf] derler ḥā-i mu'cemenin kesri ve şīn-i mu'cemenin sükūnuyla, kaçan şāhları belirse شَادِنٌ [şādin] derler şīn-i mu'ceme ve dāl-ı mühmele ile ve kaçan kavī olup hareket eder olsa شَصْرٌ [şesşar] derler fethateynle, ondan sonra جَذَعٌ [ceza'] derler kezālik fethateynle, ondan sonra ثَنِيٌّ [şeniyy] derler şā'nın fethi ve nūn'un kesri ve yā'nın teşdidiyle. Ve āhū ثَنِيٌّ [şeniyy] olmadan hālī olmaz tā ölünceye değin ya'nī bunun üzerine ism-i āhar ziyāde olunmaz.

[ش ط ر]

الشُّطْرُ [eş-şatır] (şīn'in fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Nısf ma'nāsınadır. Ve fi'l-meseli: "أَحْلَبَ حَلْبًا لَكَ سَطْرَةٌ" Ya'nī "Sütü sağ, yarısı senin olsun."

الْأَشْطُرُ [el-eşṭur] (hemzenin fethi ve şīn'in sükūnuyla ve ṭā'nın zammıyla) Cem'i, nısf lar ma'nāsına; ve minhu kavluhum: "فَلَانَ حَلَبَ الدَّهْرِ أَشْطُرَةٌ" Ya'nī "Dehrin her cānibin sağdı ve hayr ve şerrin gördü." Ve bunun aslı nāka memesinden me'hūzdu ki onun dört başı vardır, ikisi ileri ve ikisi geridir ve her ikisine bir خِلْفٌ [ḥilf] derler. Ve

شَطْرٌ [şaṭr] Memenin bir mikdārın sağıp bir mikdārın alıkomağa dahi derler; tekülü: شَطْرَتْ نَاقَتِي وَشَاتِي أَشْطُرَهَا شَطْرًا إِذَا حَلَبْتَ شَطْرًا وَتَرَكْتَ لَهُ شَطْرًا آخَرَ

شَطْرٌ [şaṭr] Cānib ma'nāsına da gelir; yukālu: قَصَدْتُ سَطْرَهُ أَي نَحَوَهُ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَوَلِّ وَجْهَكَ سَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾

(البقرة 144، 149، 150)

الْمُشَاطَرَةُ [el-muṣāṭaret] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Yarı bölüşmek, مُنَاصَفَةٌ [munāṣafet] ma'nāsına; tekülü: فَطَرْتُ مُشَاطَرَةً إِذَا نَاصَفْتُهُ مَالِي إِذَا نَاصَفْتُهُ

التَّشْطِيرُ [et-taṣṭīr] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Nākanın memesi başlarının ikisinin bağlamak; yukālu: فَطَرْتُ تَاشْطِيرًا إِذَا مَرَرْتُ بِرَأْسَيْهِمَا فَفَرَّقْتُهُمَا مِمَّا بَيْنَهُمَا

الشُّطُورُ [eṣ-ṣeṭūr] (ṣīn'in fethi ve tā'nın zammıyla) Şol koyundur ki onun memesinin biri uzun ve biri kısa ola. Kezālik memesinin birisi kuruyana dahi derler. Ve **شَطُورٌ** [ṣeṭūr] Şol nākaya dahi derler ki memesinin başının ikisi kurumuş ola, zīrā nākanın memesinin başı dörttür.

الشُّطْرَةُ [eṣ-ṣiṭret] (ṣīn'in kesri ve tā'nın sükunuyla) Yarı erkek ve yarı dişi doğmak; yukālu: وَلَدْتُ فَلَانٍ شَطْرَةَ أَي نَصَفْتُ ذَكَورًا وَنِصْفَ إِنَاثٍ

الشُّطُورُ [eṣ-ṣuṭūr] (zammeteynle) Sana nazar ederken senin gayrına nazar eder gibi olmak; yukālu: شَطْرَ بَصْرِهِ يَشْطُرُ شَطُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve sāhib-i *Şurāḥ*'ın bu makāmda [ṣuṭūr] “şūhī kerden” dediği savāb değildir, zīrā Cevherī şūhī kerden ma'nāsına gelen **شَطْرَةٌ** [ṣeṭāret]tir demiştir.

الشَّاطِرُ [eṣ-ṣāṭir] (tā'nın kesriyle) Şol kimse ki habāsetle ehlini ‘āciz komuş ola.

الشُّطْرَةُ [eṣ-ṣeṭāret] (ṣīn'in fethiyle) Masdardır, küstāhlık etmek ma'nāsına; yukālu: شَطْرٌ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَشَطْرٌ مِنَ الْخَامِسِ

الشُّطْرَانُ [eṣ-ṣaṭrān] (ṣīn'in fethi ve tā'nın sükunuyla) Yarısı dolmuş çanak; yukālu: فَطَرْتُ شَطْرَانًا أَي نَصَفَانًا

الشُّطِيرُ [eṣ-ṣeṭīr] (ṣīn'in fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Ba‘īd ma'nāsındır, Aşma‘ī

rivāyetinde; yukālu: بَلَدٌ شَطِيرٌ أَي بَعِيدٌ وَيُقَالُ: شَطِرَ عَيْتِي فَلَانٌ أَي نَأَى عَيْتِي

الشُّطْرُ [eṣ-ṣuṭr] (ṣīn'in zammı ve tā'nın sükunuyla) Ba‘īd ma'nāsındır; yukālu: نَوَى شَطْرَ أَي بَعِيدَةً Ve نَوَى [nevā] nūn'un fethiyle müsāfir kasd ettiği cihete derler, müennes isti‘māl olunur.

[ش ن ظ ر]

الشُّنْظِيرُ [eṣ-ṣinẓīr] (ṣīn'in kesri ve nūn'un sükunu ve zā'nın kesri ve meddiyle) ve

الشُّنْظِيرَةُ [eṣ-ṣinẓīret] Kezālik şol kimseye derler ki bed-hū ola, seyyi‘ü'l-huluk ma'nāsına. Pes **شُنْظِيرَةٌ** [ṣinẓīret] müzekkere dahi itlāk olunur. Ve gāh olur ki **شُنْظِيرَةٌ** [ṣinẓīret] dahi derler zāl-ı mu‘ceme ile zāl zā'ya karīb olduğu için yā lügat ola yāhūd lüsgat ola ya‘nī dilinde ba‘zı āfeti olanların tekellümü ola.

[ش ع ر]

الشُّعْرُ [eṣ-ṣa‘r] (ṣīn'in fethi ve ‘ayn'ın sükunuyla) İnsānda biten ve sā‘ir hayvānatta biten kıldır.

الشُّعُورُ [eṣ-ṣu‘ūr] (zammeteynle) ve

الْأَشْعَارُ [el-eṣ‘ār] (hemzenin fethiyle) Cem‘i.

الشُّعْرَةُ [eṣ-ṣa‘ret] (ṣīn'in fethi ve ‘ayn'ın sükunuyla) Vāhidi, bir kıl ma'nāsına. Ve **شُعْرَةٌ** [ṣa‘ret] ile gāh olur ak kıl murād olur, Ya‘qūb rivāyeti üzere; yukālu: رَأَى فَلَانٌ الشُّعْرَةَ إِذَا رَأَى الشَّيْبَ Ve lākin bu ta‘ayyün karīneden hāsıl olmak ihtimāli vardır, elif lām ‘ahd için olmak gibi meselā, egerçi Cevherī ta‘arruz etmemiştir.

الْأَشْعَرُ [el-eṣ‘ar] (hemzenin fethiyle) Bedenin kılı çok kimse.

الشُّعْرُ [eṣ-ṣu‘r] (ṣīn'in zammı ve ‘ayn'ın

sükūnuyla) أَشْعَرُ [eş'ar]ın cem'i; yukālu: أَشْعَرُ قَوْمٌ شُعْرٌ Ve 'Ubeydullāh b. Ziyād'a أَشْعَرُ بَرَكًا derlerdi göğsü kılıklı olduğu için. Ve بَرَكٌ [berk] bā-i muvahhadenin fethiyle ve rā'nın sükūnuyla sadr ma'nāsıdır. Ve

أَشْعَرُ [eş'ar] Atın turnağının etrāfında biten kılırlara da derler.

الْأَشْعَارُ [el-eşā'ir] (hemzenin fethiyle ve 'ayn'ın kesriyle) Cem'i. Ve

أَشْعَارُ [eşā'ir] Nākanın fercinin etrāfına dahi derler. Ve

أَشْعَرُ [eş'ar] Şi'riyyette ahsen olana dahi derler, egerçi meşhūr olan şā'iriyette ahsen olandır nitekim "لَكُنْتُ الْيَوْمَ أَشْعَرُ مِنْ لَيْبِدٍ" denilmiştir; yukālu: مَا رَأَيْتُ قَصِيدَةَ أَشْعَرٍ جَمْعًا مِنْهَا Ve

أَشْعَرُ [Eş'ar] Yemen'de bir kabîlenin babası adı dahi gelir, o Eş'ar b. Sebā'dır ki cedd-i a'lāsı Kaḥṭān'dır. Ve 'Arab tā'ifesi الْأَشْعَرُونَ جَاءَتْكَ الْأَشْعَرُونَ derler, nisbet yā'sın hazf etmekle.

الشُّعْرَةُ [eş-şî'ret] (şîn'in kesriyle) 'Avret tā'ifesinin kasığı kılıdır hāssaten, er tā'ifesine itlāk olunmaz.

الشُّعَيْرُ [eş-şe'ir] (şîn'in fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Arpa ki hubūbat kısmındadır.

الشُّعِيرَةُ [eş-şe'iret] (kezālik şîn'in fethiyle ve 'ayn'ın kesriyle) Vāhidi. Ve

شُعَيْرَةٌ [şe'iret] Şol demirdir ki bıçağın sapı nihāyet bulduğu yerde olur, sapı demiri tutsun diye ki ona pirezvāne derler. Ve

شُعَيْرَةٌ [şe'iret] Kurbānlık deveye dahi derler.

الشُّعَائِرُ [eş-şe'ā'ir] (şîn'in fethi ve hemzenin kesriyle) A'māl-i hacca derler, her nesne ki Hak ta'ālānın tā'atına 'alāmet kı-

lına, ona شُعَائِرُ [şe'ā'ir] derler ki müfredi شُعَيْرَةٌ [şe'iret]tir. Ve ba'zılar müfredi شُعَاةٌ [şi'āret]tir dediler.

مَشَاعِرُ [meşā'ir] (mīm'in fethiyle) Menāsik yerleridir.

الْمَشْعَرُ الْحَرَامُ [el-meş'aru'l-ḥarām] (mīm'in ve 'ayn'ın fethiyle) Hacda olan مَشَاعِرُ [meşā'ir]in biri. Ve mīm'in kesri dahi lügattir. Ve

مَشَاعِرُ [meşā'ir] حَوَاسٌ [ḥavāss]a dahi derler ki havāss idrāka ālet olan nesnelerdir, sem' gibi, basar gibi.

الشُّعَارُ [eş-şî'ār] (şîn'in kesriyle) Şol libāstır cesedle onun beyninde āhar libās olmaya. Ve

شِعَارٌ [şi'ār] Şol nesneye dahi derler ki kavm onu hālet-i harbde 'alāmet kırlarlar tā ki ba'zı ba'zın bile.

الشُّعَارُ [eş-şe'ār] (şîn'in fethiyle) Ağaçtır, şecer ma'nāsına; yukālu: أَرْضٌ كَثِيرَةٌ الشُّعَارِ Ve

الإِشْعَارُ [el-iş'ār] (hemzenin kesri ve şîn'in sükūnuyla) Kurbāna kurbān olduğun bilmek için 'alāmet komaktır; yukālu: أَشْعَرُ الْهَدْيِ إِذَا طُعِنَ فِي سَنَامِهِ الْأَيْمَنِ حَتَّى تَسِيلَ مِنْهُ الدَّمُ الْهَدْيِ إِذَا طُعِنَ فِي سَنَامِهِ الْأَيْمَنِ حَتَّى تَسِيلَ مِنْهُ الدَّمُ الْهَدْيِ إِذَا طُعِنَ فِي سَنَامِهِ الْأَيْمَنِ حَتَّى تَسِيلَ مِنْهُ الدَّمُ Ya'nī hörgücünün sağ cānibin dūrterler tā ki akan kandan onun kurbān olduğun bileler. Ve fi'l-hadīsi: "أَشْعَرُ أَمِيرٍ" Ve الْمُؤْمِنِينَ "أَيُّ شَيْءٍ كَانَتْ مَجَازٌ مِنَ الْمَعْنَى الْأُولَى

إِشْعَارٌ [iş'ār] Bir nesneyi bir nesneye yapıştırmağa dahi derler; yukālu: أَشْعَرُ الرَّجُلِ هَمَّا أَيُّ لَزَقَ بِمَكَانِ الشُّعَارِ مِنَ الثِّيَابِ بِالْجَسَدِ Ya'nī "Gussa ona lāzım kılındı شِعَارٌ [şi'ār] bedene mülāzım ve mülāsık kılındığı gibi". Ve

إِشْعَارٌ [iş'ār] Bıçağa pirezvāne kılmağa da derler; yukālu: أَشْعَرْتُ السِّكِّينَ أَيُّ جَعَلْتُ لَهُ شُعَيْرَةٌ Ve bildirmeğe dahi derler; yukālu:

أَشَعْرُهُ فَشَعَرَ أَي أَدْرَيْتُهُ فَدَرَى
أَشَعْرُهُ أَي أَلْبَسْتُهُ Ve اشعارٌ [ši'ār] giy-
dirmeğe de derler; yukālu: أَشَعْرُهُ أَي أَلْبَسْتُهُ
أَشَعْرُهُ فَلَانَ شَرًّا أَي عَشِيَهُ بِهِ Ve اشعارٌ ve yukālu: أَشَعْرُهُ فَلَانَ شَرًّا أَي عَشِيَهُ بِهِ
وَأَشَعَرَ الْحُبَّ مَرَضًا Ve karında olan cenīn kıl-
lanmağa dahi derler; yukālu: أَشَعَرَ الْجَبِينُ Ve
fi'l-hadīsi: “رُكَاةُ الْجَبِينِ رُكَاةٌ أَمِهِ إِذَا أَشَعَرَ”

التَّشَعُّرُ [et-teş'e'ur] (fethateynle ve 'ayn'ın
zammı ve teşdidiyle) Kezālik cenīn
kılanmak.

الشَّعْرُ [eş-ši'r] (şīn'in kesriyle) Bir nesne-
yi bilmek; yukālu: شَعَرْتُ الشَّيْءَ أَشَعْرُ شَعْرًا مِنْ
الْبَابِ الْأَوَّلِ أَي فَطَنْتُ لَهُ ve minhu kavluhum:
لَيْتَ شِعْرِي بِهِ أَي لَيْتَنِي عَلِمْتُهُ Ve Sībeveyhi eyit-
ti: Bunun aslı شِعْرَةٌ [ši'ret] idi, lākin bun-
dan hā'yı hazf ettiler, nitekim بَعْدَهَا
غَدْرًا ve kavlinde hazf ettiler. Ve غَدْرٌ
[‘uzr] aslında غَدْرَةٌ [‘uzret] idi 'ayn'ın zam-
mıyla, bekāret ma'nāsına. Ve

شِعْرٌ [ši'r] Kelām-ı manzūma dahi itlāk
olunur.

الأَشْعَارُ [el-eş'ār] (hemzenin fethiyle)
Cem'i.

الشَّاعِرُ [eş-şā'ir] شِعْرٌ [ši'r] diyen kimse.

الشُّعْرَاءُ [eş-şu'arā'] (şīn'in zammı ve
'ayn'ın fethiyle) Cem'idir, 'alā-hilāfi'l-
kiyās. Ahfeş eyitti: شَاعِرٌ [šā'ir] لَابِنٌ [lābin]
تَامِرٌ [tāmīr] gibidir, ya'nī ši'r sāhibi demek
olur. Ve buna شَاعِرٌ [šā'ir] dediler 'akl ve fit-
natı olduğundan ötürü ve شِعْرٌ [ši'r] dediği
için değil. Ve شَاعِرٌ [šā'ir] olmak ma'nāsına
da gelir, nitekim mürūr etti; yukālu: شَعُرَ
يُشَعِّرُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

المُشَاعِرُ [el-muşā'ir] (mīm'in zammı ve
'ayn'ın kesriyle) Şā'irlik satan kimse, hālā
ki şā'ir olmaya.

المُشَاعِرَةُ [el-muşā'aret] (mīm'in zam-
mı ve 'ayn'ın fethiyle) Şi'r edişme. Ve

bāb-ı mugālebeden شَاعِرْتُهُ فَشَعْرْتُهُ أَشَعْرُهُ gelir
'ayn'ın fethiyle, ben ona ši'r demede gālib
geldim ma'nāsına. Ve

المُشَاعِرَةُ [muşā'aret] İki kimse bir gömlekte
yatmağa da derler; yukālu: شَاعِرْتُهُ أَي نَاوَمْتُهُ
فِي شِعَارٍ وَاحِدٍ

الْإِسْتِشْعَارُ [el-istiş'ār] Havfı gizlemek;
yukālu: إِسْتَشَعَرَ فَلَانَ حَوْقًا أَي أَضْمَرَهُ

الشَّعْرَى [eş-ši'rā] (şīn'in kesri ve 'ayn'ın
sükünü ve elifin kasrıyla) Bir yıldızdır ki
cevzādan sonra doğar. Ve bunun tulū'u
şiddet-i harrda olur. Ve

شِعْرَى [ši'rā] İki yıldızdır: biri الْعُبُورُ
dur ki o cevzādadır ve biri الْعُمَيْضَاءُ
dur ki o zirā'dadır. Ve 'Arab tā'ifesi şöy-
le zu'm ederler ki bunların ikisi Süheyl'in
uhtları olalar.

الشُّعْرَاءُ [eş-şu'arā'] (şīn'in fethi ve 'ayn'ın
sükünü ve elifin meddiyle) Şeftali de-
dikleri meyvenin bir kısmıdır; vāhidi ve
cem'i berāberdir. Ve

شُعْرَاءُ [şa'rā'] Bir sineğe dahi derler ki iş-
nesi vardır. Ve

شُعْرَاءُ [şa'rā'] Belāya dahi itlāk olunur, دَاهِيَةٌ
وَبْرَاءٌ Ve شُعْرَاءُ وَدَاهِيَةٌ وَبْرَاءٌ
den me'hūzduz, tüy ma'nāsına, gūyā ki
شُعْرَاءُ [şa'rā']dan ve وَبْرَاءٌ [vebrā']dan kemāl
murād olur, tüy hayvānatta kemālī müstel-
zim olduğu için. Ve kaçan bir kimse bir
nesne söylese ve ona inkār etseler بِهَا
جَعْتُ بِهَا شُعْرَاءَ ذَاتٍ وَبَرٍ

شُعْرَاءُ [şa'rā'] Çok ağaçlara da derler, Ebū
'Ubeyd rivāyetinde. Ve Mavşıl'da bir dağ
vardır, ona شُعْرَانُ [şa'rān] derler. Ebū 'Amr
eyitti: Ona شُعْرَانُ dedikleri ağaçları çok ol-
duğundan ötürüdür.

الشَّعَارِيرُ [eş-şe'ārīr] (şīn'in fethi ve rā'nın kesriyle) Hıyārın ufağına derler, صَعَارُ الْقَثَاءِ صِغَارُ مَا'NĀSINA.

الشُّغْرُورَةُ [eş-şu'rūret] (şīn'in zammı ve 'ayn'ın sükūnu ve rā'nın zammıyla) Vāhidi. Ve

شَعَارِيرُ [şe'ārīr] Bir oyuna dahi derler, müfredi yoktur; yukālu: لِعَبْنَا الشُّعَارِيرَ وَهَذَا لِعَبُّ الشُّعَارِيرِ Ve

شَعَارِيرُ [şe'ārīr] Teferruk mahallinde dahi isti'māl olunur; yukālu: ذَهَبَ الْقَوْمُ شَعَارِيرَ أَي تَفَرَّقُوا Ahfeş eyitti: Bunun vāhidi yoktur.

الشُّوَيْعِرُ [eş-şuvey'ir] (sīga-i tasgīr üzere) Muḥammed b. Ḥimrān el-Cu'fī'nin lakabıdır.

[ش غ ر]

الشَّغْرُ [eş-şagr] (şīn'in fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Kelb efşān ederken ayağın kaldırmak; yukālu: شَغَرُ الْكَلْبِ Ve يَشْغُرُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَفَعَ إِحْدَى رِجْلَيْهِ لِيُبُولَ Ve şehir hālī kalmağa dahi derler; yukālu: شَغَرُ الْبُلْدِ إِذَا خَلَا مِنَ النَّاسِ

شَغْرُ [şagr] Bir kimseyi bir yerden çıkarmağa dahi derler; yukālu: شَغَرْتُ بَنِي فَلَانَ مِنْ مَوْضِعِ كَذَا أَي أَخْرَجْتُهُمْ

الشَّاعِرَةُ [eş-şāğiret] Şol şehre derler ki herkes ona gāret etmeğe kādīr ola; yukālu: بَلَدٌ شَاعِرَةٌ بِرِجْلِهَا وَذَلِكَ إِذَا لَمْ يَمْتَنِعْ مِنْ غَارَةِ أَحَدٍ Ve رَجُلٌ [ricl] ta'bīri gāyet-i sūhūleti iş'ār içindir.

الْإِشْغَارُ [el-işğār] (hemzenin kesriyle) Suvat yoldan sapa olmak; yukālu: أَشْغَرَ الْمُنْهَلُ إِذَا صَارَ فِي نَاحِيَةٍ مِنَ الْمَحَجَّةِ [meḥaccet] tarīka derler.

الْإِشْتِغَارُ [el-iştigār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) 'Aded çoğalmak; yukālu: إِشْتَعَرَ الْعَدْدُ أَي كَثُرَ وَاتَّسَعَ

إِشْتِغَارٌ [iştigār] Hesābda basiret üzere olmamak; yukālu: إِشْتَعَرَ عَلَى فَلَانٍ حِسَابُهُ إِذَا لَمْ يَهْتَدِ لَهُ Ve

إِشْتِغَارٌ [iştigār] Sahrāda uzamağa dahi derler; yukālu: إِشْتَعَرَ فِي الْفَلَاةِ إِذَا أَبْعَدَ فِيهَا

التَّشْغُرُ [et-teşğūr] (tā'nın ve şīn'in fethi ve ğayn'ın zammı ve teşdidiyle) Seyrde makdūrın dirīg etmemektir Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere; yukālu: تَشْغَرُ الْبَعِيرُ إِذَا لَمْ يَدْعُ جُهْدًا فِي سَيْرِهِ

الشَّيْغَارُ [eş-şigār] (şīn'in kesriyle) Zamān-ı cāhiliyyette olan nikāhlardandır ki bir kimse bir kimseye sen bana kızını yāhūd kız kardeşini çiftlendir, ben dahi o mukābilede sana kızımı yāhūd kız kardeşimi çiftlendireyim, mā-beynimizde mehr hemīn bu olsun derlerdi. Ve fi'l-hadīsi: لَا شَيْغَارَ فِي الْإِسْلَامِ

شَعْرَ بَعْرَ [şeğara beğara] (fethateynle) İki kelimedir ki bir lafz kılınıp dardağan mahallinde isti'māl ettiler, āhirlerin feth üzere mebnī kıluban; yukālu: تَفَرَّقُوا شَعْرَ بَعْرَ أَي فِي كُلِّ نَاحِيَةٍ

[ش ف ر]

الشُّفْرَةُ [eş-şefret] (şīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) büyük bıçak, sikkīn-i 'azīm ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "أَصْغَرُ الْقَوْمِ شُفْرَةُ" Ya'nī شُفْرَةُ [şefret] hizmet-kār-ı asgar mesābesindedir. Ve sāhib-i *Şurāḥ* bu makāmda Cevherī'nin murādın iz'ān edinmeyip شُفْرَةُ [şefret] i hādīm ma'nāsınadır zu'm etti ve eyitti: شُفْرَةُ [şefret] "kār ve neşikerde ve tīze-i şemşīr ve hādīm ve fi'l-meseli: "أَصْغَرُ الْقَوْمِ شُفْرَةُ" Ya'nī شُفْرَةُ [şefret] derler ki o onun sahtiyān kesecek āletidir. Ve kılıcın

keskin yerine dahi derler.

الشَّفْرُ [eş-şefr] (kezâlik şīn'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Ehad ma'nāsına gelir; yukālu: مَا بِالْدَارِ شَفْرٌ أَيَّ أَحَدٍ Kisā'î'den böyle rivāyet olundu.

الشَّفْرُ [eş-şufr] (şīn'in zammı ve fā'nın sükūnuyla) Göz kapağının kirpik bittiği yerleri. Ve

شَفْرُ الرَّحِمِ [şufu'r-raḥim] Rahimin kenârı ve her nesnenin kenârına شَفْرٌ [şufr] derler.

الشَّفِيرُ [eş-şefīr] (şīn'in fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Kirpik bittiği yer. Ve dere kenârı.

الشَّافِرُ [eş-şāfir] (fā'nın kesriyle) Kezâlik rahimin kenârı.

الشَّفَارِي [eş-şufāriyy] (şīn'in zammı ve yā'nın teşdidiyle) Şol 'Arab tavşanıdır ki kulakları kıllı ola.

المِشْفَرُ [el-mişfer] (mīm'in kesriyle ve şīn'in sükūnu ve fā'nın fethiyle) Deve dudağına derler, nitekim جَحْفَلَةٌ [caḥfelet] cīm'in ve fā'nın fethiyle ve mā-beynde ḥā-i mühmelenin sükūnuyla at dudağına derler.

المَشَافِرُ [el-meşāfir] (mīm'in fethi ve fā'nın kesriyle) Cem'î. Ve

مَشَافِرُ الْحَبَشِيِّ [meşāfiru'l-ḥabeşiy] Bundan isti'āre olunmuştur, ya'nî Ḥabeşî dudağına مِشْفَرٌ [mişfer] demişlerdir, teşbîhen. Ve fi'l-meseli: "أَرَاكَ بَشْرًا مَا أَحَارَ مِشْفَرًا" [Ve] بَشْرٌ [beşer]den murād zāhir-i a'zâdır ve أَحَارٌ [eḥāre]den murād tekellüm ve redd-i cevâbdır. Ve hāsıl-ı ma'nā "Zāhir-i hālin keyfiyyet-i bālınden mugnīdir" demek olur. Bu zikr olunan Cevherî 'ibāretinden fehm olunandır. Ve muhtemeldir ki ma'nā "Ben seni beşer zann ederim tekellüm et-

tikçe, bātınına vākıf değilim beşer misin yāhūd sebu' musun?" demek ola.

الشَّنْفَرَى [eş-Şenferā] (şīn'in ve fā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Bir şā'irin ismidir ki Ezd kabilesindedir. Ve bu فَنَعَلَى [fen'alā] vezni üzeredir. Ve bunun hakkında mesel darb olunup "أَعْدَى مِنَ الشَّنْفَرَى" demişlerdir, zīrā mezbūr 'adāveti gālib olanlardan idi.

[ش ف ت ر]

الإِشْفِرَارُ [el-işfitrār] (hemzenin ve fā'nın kesri ve şīn'in ve tā'nın sükūnuyla) Teferruk ma'nāsına. Vebu kelime إِفْعِلَالٌ [i'f'nlāl] vezni üzere bināsında te'emml oluna.

[ش ق ر]

الشُّقْرَةُ [eş-şuḳret] (şīn'in zammı ve kāf'ın sükūnuyla) أَشْقَرٌ [aşqar]da olan levndir. Ve insānda olan شُقْرَةٌ [şuḳret] kılları sāfî kırmızı olup beşeresi beyāz olmaktadır ve atta tūyü sāfî kırmızı olup yelesi ve kuyruğu dahi kırmızı olmaktadır. Ve eger yelesi ve kuyruğu siyāh olursa ona كُمَيْتٌ [kumeyt] derler ki doru demek olur. Ve devede أَشْقَرٌ [aşqar] oldur ki muhkem kırmızı ola.

الشُّقْرَاءُ [eş-Şaḳrā'] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Bir atın ismidir ki doğurduğu kulunu tepip öldürmüştür.

الشَّقِيرُ [eş-şeqīr] (şīn'in fethi ve kāf'ın kesri ile) Şakāyık-ı nu'mān dedikleri çiçektir ki ona gelincik çiçeği derler.

شَقِيرَةٌ [Şeqiret] (şīn'in fethi ve kāf'ın kesriyle) Benî Ḍabbe'de bir kabîlenin ismidir, kaçan ki ona nisbet olunsa kāf'ı meftüh edip شَقَرِيٌّ [Şeqariyy] dersin.

الْأَشَاقِرَةُ [el-Eşāḳiret] (hemzenin fethi ve kāf'ın kesriyle) Yemen'den bir kabîlenin adıdır.

المُشَقَّرُ [el-Muṣaqqar] (mīm'in zammı ve kāf'in fethi ve teşdidiyle) Bir kadīmī hisārın ismidir ki Bahreyn'dedir.

الشَّقُورُ [eş-şuqūr] (zammeteynle) Hācet ma'nāsınadır; yukālu: أَخْبَرْتُهُ بِشَقُورِي كَمَا يُقَالُ أَفْضَيْتُ إِلَيْهِ بِعَجْرِي وَبِعَجْرِي Ya'nī kalbinde her ne ki var ise ona 'arz eyledim. Ve Aşmaṭī şīn meftūhtur dedi, Ebū 'Ubeyd zamm asahhtır dedi, zīrā **أشَقُورُ** [uşqūr] zammla kalbe muttasıl olup mühimm olan umūrdur ki vāhidi **شَقْرٌ** [şaqr]dır. Ve

شَقُورٌ [şekūr] (şīn'in fethiyle) Naṭ ma'nāsınadır.

الشَّقَارَى [eş-şuqqārā] (şīn'in zammı ve kāf'in teşdidi ve elifin kasrıyla) Bir otun ismidir.

[ش ك ر]

الشُّكْرُ [eş-şukr] (şīn'in zammı ve kāf'in sükūnuyla) İhsān eden kimseyi medh etmektir, ihsān mukābilesinde; yukālu: لَهُ شَكَرْتُهُ وَشَكَرْتُ لَهُ Lākin lām'la isti'mālī ef-sahtır. Ve

شُكْرٌ [şukr] mer'eye izāfet olunup **شُكْرُ الْمَرْأَةِ** deseler ferci murād olur.

الشُّكُورُ [eş-şukūr] (zammeteynle) **شُكْرٌ** [şukr]un cem'i, **بُرُودٌ** [burūd] gibi. Ve masdar dahi gelir, **فُعُولٌ** [fu'ūl] gibi. Ve Bārī ta'ālānın **﴿لَا تُرِيدُ مِنْكُمْ جَزَاءً وَلَا وَكْفًا﴾** (الإنسان 9) buyurduğu kavli-şerifi cem'iyete ve masdariyyete muhtemeldir.

الشُّكْرَانُ [eş-şukrān] (şīn'in zammı ve kāf'in sükūnuyla) **كُفْرَانٌ** [kufrān]ın hilāfidır.

التَّشَكُّرُ [et-teşekkur] (fethateynle ve kāf'in zammı ve teşdidiyle) **الشُّكْرُ** [eş-şukr]; yukālu: تَشَكَرْتُ لَهُ أَيْ شَكَرْتُ لَهُ

الشُّكُورُ [eş-şekūr] (şīn'in fethi ve kāf'in zammıyla) Az 'alefle iktifā eden

hayvāndır.

الإِشْتِكَارُ [el-iştikār] (hemzenin kesri ve şīn'in sükūnuyla) Yağmur muhkem yağmak; yukālu: إِشْتَكَّرَتِ السَّمَاءُ أَيِ اشْتَدَّ وَقُعُهَا Ve meme sütle dolmağa dahi derler; yukālu: إِشْتَكَّرَ الضَّرْعُ أَيِ امْتَلَأَ لَبَنًا

الشُّكْرُ [eş-şeker] (fethateynle) Meme sütle dolmak; yukālu: شَكَرَتِ النَّاقَةُ تَشَكُّرُ شَكْرًا مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا امْتَلَأَ ضَرْعُهَا

الإِشْكَارُ [el-işkār] (hemzenin kesri ve şīn'in sükūnuyla) Sütü dolu olan nākayı sağmak; yukālu: أَشْكَرَ الْقَوْمُ أَيِ يَحْلُبُونَ شَكْرَةً

الشُّكْرَةُ [eş-şekiret] (şīn'in fethi ve kāf'in kesriyle) Memesi sütle dolu olan nāka.

الشُّكْرَةُ [eş-şekret] (şīn'in fethi ve kāf'in sükūnuyla) Memede süt çok olmak.

الشُّكَارَى [eş-şekārā] (şīn'in fethiyle ve elifin kasrıyla) Sütü develer; yukālu: هِيَ إِبِلٌ شُكَارَى وَغَنَمٌ شُكَارَى

الشُّكْرَى [eş-şekrā] (şīn'in fethi ve elifin kasrıyla) Müfredi; yukālu: هَذِهِ ضَرْعٌ شُكْرَى إِذَا كَانَتْ مَلَأَى مِنَ اللَّبَنِ

الشُّكَيْرُ [eş-şekīr] (şīn'in fethi ve kāf'in kesri ve meddiyle) Şol fidandır ki ağacın etrafında kökünden biter; yukālu: شَكَرَتِ الشَّجَرَةُ تَشَكُّرُ شَكْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيِ خَرَجَ مِنْهَا الشُّكَيْرُ Ve gāh olur ki za'if olan kıla dahi **شُكَيْرٌ** [şekīr] derler.

الشُّيْكَرَانُ [eş-şeykerān] (şīn'in ve kāf'in fethiyle ve mā-beyninde yā'nın sükūnuyla) Nebātattan bir nevc otun ismidir.

[ش م ر]

الشَّمْرُ [eş-şemr] (şīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Yürürken salınmak; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ يَشْمُرُ شَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

التَّشْمِيرُ [et-teşmīr] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Libāsı yukarı kaldırmak;

yukālu: شَمَّرَ إِزَارَهُ يُسَمِّرُ إِذَا رَفَعَهُ: yukālu: شَمَّرَ عَنْ سَاقِهِ وَشَمَّرَ فِي أَمْرِهِ أَي خَفَّ demek murād olsa böyle derler. Ve Aşmaç eyitti: تَشْمِيرٌ [teşmīr] irsāldir, شَمَّرْتُ السَّفِينَةَ, شَمَّرْتُ الدِّيكَةَ dediklerinden me'hūzdur, irsāl ma'nāsına.

الشَّمْرِيُّ [eş-şemmeriyy] (şīn'in fethi ve mīm'in fethi ve teşdīdiyle ve āhirinde yā'nın dahi kezālik teşdīdiyle) Sığanmağa mensüb olan kimse. Ve gāh olur ki şīn'i meksūr kılarlar.

الشَّمْرِيَّةُ [eş-şemmeriyyet] (fethateynle ve mīm'in yā'nın teşdīdiyle) Serī olan nāka; yukālu: نَاقَةٌ شَمْرِيَّةٌ أَي سَرِيعَةٌ

الْإِنْشِمَارُ [el-iñşimār] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneye hāzırlanmak; yukālu: إِنْشَمَرَ لِلْأَمْرِ أَي تَهَيَّأَ لَهُ

التَّشْمُرُ [et-teşemmur] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Kezālik bir nesneye hāzırlanmak.

الإِشْمَارُ [el-işmār] (hemzenin kesri ve şīn'in sükūnuyla) Sür'at etmek; yukālu: أَشَمَرَ الْفَرَسَ أَي أَسْرَعَ

الشِّمِيرُ [eş-şimmīr] (şīn'in kesri ve mīm'in kesri ve teşdīdiyle) فِسِيقٌ [fissīq] vezni üzere) Ziyāde serī olan kimse; yukālu: نَاقَةٌ شِمِيرٌ أَي سَرِيعَةٌ

الشَّامِرَةُ [eş-şāmiret] (mīm'in kesriyle) Şol koyundur ki memesi karnına yapışmış ola; yukālu: سَاءَ شَامِرَةٌ إِذَا انْضَمَّ صَرْعُهَا إِلَى بَطْنِهَا

الشِّمِيرُ [eş-şimīr] (şīn'in ve mīm'in kesri ve rā'nın teşdīdiyle) Ziyāde yaramaz; yukālu: شَرَّ شِمِيرٌ أَي شَدِيدٌ

ش م خ ر

المُشْمَخِرُ [el-muşmeħir] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sāninin fethi ve hā'nın kesri ve [rā'nın] teşdīdiyle) Yüksek olan

dağ, cebel-i 'ālī ma'nāsına.

ش م ذ ر

الشَّمَيْذَرُ [eş-şemeyzer] (fethateynle ve yā'nın sükūnu ve zāl'ın fethiyle) Serī ma'nāsındır; yukālu: بَعِيرٌ شَمَيْذَرٌ

الشَّمَيْذَرَةُ [eş-şemeyzeret] Mü'ennesi; yukālu: نَاقَةٌ شَمَيْذَرَةٌ

ش ن ر

الشَّنَارُ [eş-şenār] (şīn'in fethiyle) 'Ayb ve 'ār ma'nāsındır.

ش و ر

الْإِشَارَةُ [el-işāret] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi ta'ayīn tarīkiyle göstermek; yukālu: أَشَارَ إِلَيْهِ بِالْيَدِ أَي أَوْمَى Ve kelimesiyle istīmāl olursa rey murād olur; yukālu: أَشَارَ عَلَيْهِ

الشُّورُ [eş-şevr] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bal sağmak; tekūlu: شُرْتُ الْعَسَلِ Ve إِذَا اجْتَنَبْتَهَا

شُورٌ [şevr] Davarı bey'e 'arz etmek mahalinde ileri geri sürmeğe de derler; yukālu: شُرْتُ الدَّابَّةَ شُورًا أَي عَرَضْتُهَا عَلَى الْبَيْعِ أَقْبَلْتُ بِهَا وَأَوْبَزْتُ Ve

قَفْعَاغُ بْنُ شُورٍ [Ka'qā' b. Şevr] Bir recülün ismidir. Ve

شُورٌ [şevr] At semirip güzellenmeğe dahi derler; yukālu: شَارَ الْفَرَسَ أَي سَمِنَ وَحَسَنَ

الْإِشْتِيَارُ [el-iştiyār] (hemzenin kesri ve şīn'in sükūnuyla) Kezālik bağ sağmak. Ve şīn' dahi lügattır bu ma'nāda Ebū 'Amr rivāyetinde, egerçi Aşmaç inkār etmiştir. Ve

إِشْتِيَارٌ [iştiyār] Deve semirmeğe dahi derler; yukālu: إِشْتَارَتِ الْإِبِلُ إِذَا سَمِنَتْ بَعْضَ الْبِئَمَنِ

الْمَسَارُ [el-meşār] (mīm'in fethiyle) Kovan

ki bal arısı onda yuva yapar.

الْمَشَاوِرُ [el-meşāvīr] (mīm'in fethi ve vāv'ın kesriyle) Bal gömeci keşecek āletler.

الْمِشْوَرُ [el-mişver] (mīm'in kesri ve vāv'ın fethiyle) Vāhidi.

الْمِشْتَارُ [el-muštār] (mīm'in zammıyla) Bal sağan kimse.

الْمَشَوَارُ [eş-şevār] (şīn'in fethiyle) Ev esbābı, metā'u'l-beyt ma'na'sına. Ve deve semerinin esbābı, metā'u'r-rahl ma'na'sına. Ve

شَوَارٌ [şevār] 'Avret fercidir. Ve er fercine de derler. Ve

شَوَارٌ [şevār] Libāsa ve hey'ete dahi derler.

الْمَشَارَةُ [eş-şāret] Kezālik hey'et ma'na'sına.

التَّشْوِيرُ [et-teşvīr] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Rüs vāy etmek. Ma'na-yı sâbıktan me'hūzdur, gūyā ki 'avret keşf etmek ma'na'sına olur; yukālu: **شَوَّرَ بِهِ كَأَنَّهُ أَبْدَى عَوْرَتَهُ** Ve yukālu: **أَبْدَى اللهُ شَوَارَهُ أَيَّ عَوْرَتَهُ**

تَشْوِيرٌ [teşvīr] Hacil etmek ma'na'sına da gelir.

التَّشْوِيرُ [et-teşevvūr] Hacil olmak; yukālu: **شَوَّرْتُ الرَّجُلَ فَتَشَوَّرَ أَيَّ أَحْجَلْتُهُ فَحَجَلَ** Ve

تَشْوِيرٌ [teşvīr] İşāret etmeğe de derler; yukālu: **شَوَّرَ إِلَيْهِ بِيَدِهِ أَيَّ أَشَارَ**

الْمِشَارَةُ [el-meşāret] Bir dönüm yer ki ekin-ciler katında ma'rūftur.

الْمِشْوَارُ [el-mişvār] (mīm'in kesri ve şīn'in sükūnuyla) Davarı bey'e 'arz etmek mahalli; yukālu: **إِيَّاكَ وَالْحُطْبَ فَإِنَّهَا مِشْوَارٌ كَثِيرُ الْعِثَارِ** Ya'nī "Tatvīl-i kelāmdan ictināb eyle ki çok söyleyen çok yanılır."

الشَّيْرُ [eş-şeyyir] (şīn'in fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Şol davardır ki semirip güzellenmiş ola; yukālu: **فَرَسٌ شَيْرٌ** Ve

شَيْرٌ [şeyyir] Güzel süretliye dahi derler; yukālu: **وَإِنَّهُ رَجُلٌ صَيْرٌ وَشَيْرٌ أَيَّ حَسَنُ الصُّورَةِ** Ve

شَيْرٌ [şeyyir] Müşāvereye sālīh kimseye de derler; yukālu: **فُلَانٌ خَيْرٌ شَيْرٌ أَيَّ يَضْلُحُ لِلْمَشَاوِرَةِ**

الشَّيَارُ [eş-şiyār] (şīn'in kesri ile) **شَيْرٌ** [şeyyir] in cem'i, **جَيْدٌ** [ceyyid] le **جِيَادٌ** [ciyād] gibi. Ve tā'ife-i 'Arab yevm-i sebte **شِيَارٌ** [şiyār] derlerdi.

الْمَشْوَرَةُ [el-meşveret] (mīm'in fethi ve şīn'in sükūnu ve vāv'ın fethiyle) ve

الْمَشْوَرَى [eş-şūrā] (şīn'in zammı ve elifin kasrıyla) ve

الْمَشْوَرَةُ [el-meşūret] (mīm'in fethi ve şīn'in zammıyla) Danışık.

الْمُشَاوَرَةُ [el-muşāveret] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) ve

الْإِسْتِشَارَةُ [el-istişāret] (hemzenin kesri ve şīn'in sükūnuyla) Bunların cümlesi bir ma'na'yadır. Ve

الْإِسْتِشَارَةُ [istişāret] Deve semirmeğe dahi derler; yukālu: **إِسْتَشَارَ الْبُعَيْرُ أَيَّ سَمِنَ**

الْمُسْتَشِيرُ [el-musteşīr] Semiren deve. Ve

مُسْتَشِيرٌ [musteşīr] Hayvāndan şol erkeğe derler ki dışının yüklü olduğun bile.

الشُّورَةُ [eş-şūret] (şīn'in zammıyla ve vāv'ın sükūnuyla) Süret ma'na'sındır, İbnu's-Sikkīt rivāyetinde; yukālu: **رَجُلٌ حَسَنُ الصُّورَةِ وَالشُّورَةِ**

[ش ه ب ر]

الشَّهْبَرَةُ [eş-şehberet] (şīn'in fethi ve hā'nın sükūnu ve bā'nın fethiyle) **شَهْرَبَةٌ** [şehrebet] gibi ziyāde yaşlı olan karı, 'acūz-ı kebīre ma'na'sına.

[ر ه ش]

الشَّهْرُ [eş-şehr] (şīn'in fethi ile) Bir ay

ma'nāsına. Ve meşhūr kılmağa dahi derler; yukālu: شَهْرُتُ الْأَمْرِ أَشْهُرُهُ شَهْرًا مِنَ الْبَابِ Ve kılıç sıyıрмаğa da derler; yukālu: شَهْرٌ سَيْفُهُ يَشْهُرُهُ شَهْرًا أَي سَلَةً

الشُّهُورُ [eş-şuhūr] (zammeteynle) Cem'i.

الإِشْهَارُ [el-işhār] (hemzenin kesriyle) Bir ay geçmek; yukālu: أَشْهَرْنَا أَي آتَى عَلَيْنَا شَهْرٌ Ve bu ma'nāda ihtilāf etmişlerdir İbnu's-Sikkīt eyitti: أَقَمْنَا أَشْهَرْنَا فِي هَذَا الْمَكَانِ derler, أَقَمْنَا أَشْهَرْنَا فِيهِ ma'nāsına. Şa'leb eyitti: أَشْهَرْنَا فِيهِ derler, دَخَلْنَا فِي الشَّهْرِ ma'nāsına.

الْمُشَاهَرَةُ [el-muşāheret] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Aya kesişmedir مُعَاوَمَةٌ [mu'āvement] yıla kesişme olduğu gibi.

الشُّهْرَةُ [eş-şuhret] (şīn'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesne āşikāre olmak.

الإِشْتِهَارُ [el-iştihār] (hemzenin kesri ve şīn'in sükūnuyla) Vāzih olmak, yukālu: فَاشْتَهَرَتْ Ve āşikāre bulmağa dahi derler; yukālu: لِفُلَانٍ فَضِيلَةٌ إِشْتَهَرَهَا النَّاسُ

التَّشْهِيرُ [et-teşhīr] (‘alā-vezni [et-tekrīm] Vāzih kılmak; yukālu: شَهْرْتُهُ تَشْهِيرًا

[ش ه ر]

الشُّهْدَارَةُ [eş-şihzāret] (şīn'in kesri ve hā'nın sükūnuyla) Fāhiş ma'nāsınadır; yukālu: دَالٌ رَجُلٌ شُهْدَارَةٌ أَي فَاحِشٌ lügattır ma'an.

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ص ب ر]

الصَّبْرُ [eş-şabr] (şād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Belā vaktinde nefsi feryāddan memnū^c olmaktır; yukālu: صَبَرَ فُلَانٌ عِنْدَ صَبْرِ فُلَانٍ عِنْدَ الْمُصِيبَةِ يَصْبِرُ صَبْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve āhar nesneyi men^c etmeğe de derler; ya'nī lāzım ve müte'addī gelir; yukālu: صَبْرْتُهُ أَنَا أَيَّ ﴿وَاضْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ كَاللَّاهُ تَأَلَا: كَالْكَهْفِ (28)﴾ Ve fi'l-hadīsi fī reculin emseke reculen fe-katelehu āharu: "أَقْتُلُوا الْقَاتِلَ وَاضْبِرُوا الصَّابِرَ" أَي احْبِسُوا الَّذِي حَبَسَهُ أَقْتُلُوا صَبْرْتُ الرَّجُلِ Ve لِلْمَوْتِ حَتَّى يَمُوتَ yemīn edinceye dek habs olunsa yāhūd katl oluncaya dek habs olunsa, قَتَلَ فُلَانٌ صَبْرًا ve قَتَلَ فُلَانٌ حَلْفَ فُلَانٍ mahallinde.

الإِصْبَارُ [el-işbār] (hemzenin kesri ve şād'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَصْبَرْتُ الرَّجُلَ

الْمَضْبُورَةُ [el-maşbüret] (mīm'in fethi ve şād'ın sükūnu ve bā'nın zammıyla) Şol yemīndir ki onun üzerine habs olunmuştur. Ve şol مَضْبُورَةٌ [maşbüret] ki ondan nehy olunmuştur, o ölünce habs olunmadır. Ve şol zī-rūh olan nesne ki diriyken habs olunup ondan sonra remy olunup katl oluna, onun hakkında صَبْرًا قَتَلَ denir.

التَّصَبُّرُ [et-teşabbur] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Tekellüfle sabr etmek.

الإِصْطِبَارُ [el-iştibār] (hemzenin kesriyle) Kezālik sabr etmek; yukālu: إِصْطَبَرْتُ وَلَا يُقَالُ إِطْبَرْتُ لِأَنَّ الضَّادَ لَا تُدْعَمُ فِي الطَّاءِ فَإِنْ أَرَدْتَ الإِدْغَامَ فَلَبِثَ الطَّاءُ صَادًا وَقُلْتَ اصْبَرْتُ

الإِصْشِبَارُ [el-işşibār] (hemzenin kesri ve

şād'ın kesri ve teşdidiyle) Kezâlik sabr etmek ma'nâsına.

الصَّبِيرُ [eş-şabîr] (şād'ın fethi ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) Kefil ma'nâsına; yukâlu: صَبْرْتُ أَصْبِرُ صَبْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

صَبِيرٌ [şabîr] Şol ak buluta derler ki yağmur yağdırmaya. Ve Aşma't eyitti: صَبِيرٌ [şabîr] şol buluttur ki ba'zı ba'zı üzerinde ola derece ile.

الصَّبَارَةُ [eş-şabâret] (şād'ın fethiyle) Kezâlik bāb-ı evvelden masdardır; yukâlu: صَبْرْتُ صَبَارَةً أَي كَفَلْتُ بِهِ Ve kefil vermek ma'nâsına da gelir, yukâlu: أَصْبِرُنِي يَا رَجُلُ أَي أَعْطِنِي كَفِيلاً

الصَّبِيرُ [eş-şabîr] (şād'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Şol acı devâdır ki ona azvay derler ve bā'nın sükünü işitilmemiştir, illâ zarûret-i şîrde.

الأَصْبَارُ [el-aşbār] (hemzenin fethiyle) Şol ak bulutlara derler ki birbiri üzerinde ola.

الصَّبِيرُ [eş-şibr] (şād'ın kesri ve bā'nın sükünüyle) ve

الصَّبِيرُ [eş-şubr] (şād'ın zammı ve bā'nın sükünüyle) **أَصْبَارٌ** [aşbār]ın vâhididir, Ya'qûb, Ferrâ'dan rivâyet ettiği üzere. Ve

أَصْبَارٌ [aşbār] Çanağın etrafına da derler; yukâlu: أَخَذَهَا بِأَصْبَارِهَا أَي تَأَمَّهُ بِجَمِيعِهَا Bunun dahi vâhidi **صَبْرٌ** [şubr] gelir, şād'ın zammı ve bā'nın sükünüyle; yukâlu: أَذْهَفْتُ الْكَأْسَ أَذْهَفًا بِأَصْبَارِهَا بِأَضْمَارِهَا أَي إِلَى رَأْسِهَا Ve Aşma't eyitti: Kaçan bir kimse kemâliyle şiddete uğrasa **لَقِيَهَا بِأَصْبَارِهَا** derler. Ve

صَبْرٌ [Şubr] Ğassân'dan bir cemâ'atin ismidir. Ve

صَبْرٌ [şubr] Kezâlik **بُصْرٌ** [buşr]ın u maktûbudur ki **بُصْرٌ** [buşr] bir nesnenin tarafına ve kalınlığına derler. Ve

صَبْرٌ [şubr] Şol yere derler ki onda ufak taşlar ola ve berk yer olmaya. Bu sebebden **أُمُّ صَبَّارٍ** [ummu şabbār] şād'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle taşlı yere derler.

أُمُّ صَبُورٍ [ummu şabbūr] (şād'ın fethi ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Emr-i şedîd; yukâlu: وَقَعَ الْقَوْمُ فِي أُمِّ صَبُورٍ أَي فِي أَمْرِ عَظِيمٍ فِي الشَّدَّةِ

الصَّبَارَةُ [eş-şabâret] (şād'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Şiddet ma'nâsıdır; yukâlu:

صَبَارَةُ الشَّيْءِ لِشَدَّةِ بَرْدِهِ

الصُّبْرَةُ [eş-şubret] (şād'ın zammı ve bā'nın sükünüyle) Çit dedikleri nesnedir ki içine buğday korlar.

الصُّبْرُ [eş-şuber] (şād'ın zammı ve bā'nın fethiyle) **صُبْرَةٌ** [şubret]in cem'i. Ve

صُبْرَةٌ [şubret] Götürü demek makâmında dahi isti'mâl olunur; tekûlu: **إِشْتَرَيْتُ الشَّيْءَ صُبْرَةً أَي بِلَا وَزْنٍ وَلَا كَيْلٍ**

الصُّبْرَةُ [eş-şabret] (şād'ın fethi ve bā'nın sükünüyle) Taşlar.

الصَّبَّارُ [eş-şabār] (şād'ın fethiyle) **صُبْرَةٌ** [şubret]in cem'i.

الصَّبَارَةُ [eş-şabâret] (kezâlik şād'ın fethiyle ve zammıyla dahi lügattır) **صَبَّارٌ** [şabār]ın cem'i. Ve hâ cem'-i cem' olduğuna binâ'en dâhil olmuştur.

الصُّنْبُورُ [eş-şunbūr] (şād'ın zammı ve nūn'un sükünü ve bā'nın zammı ve meddiyle) Şol hurmâ ağacıdır ki yalnız kalıp aşığıncı incelik kabı soyulmuş ola. Ve

صُنْبُورٌ [şunbūr] Şol kimseye derler ki yalnız kala, veledi ve kardeşi olmaya. Ve havuzun hâssaten oluşuna dahi derler, Ebū 'Ubeyd rivâyetinde. Ve demirden ve kalaydan olan kapların su içilmek için olan emziğine de derler.

الصَّنْبِرَةُ [eş-şanberet] (şād'ın fethi ve nūn'un sükūnu ve bā'nın fethiyle) Hurmā ağacı vech-i mezkūr üzere olmak; yukālu: صَنْبِرٌ أَسْفَلُ التُّخْلَةِ

الصَّنَوْبَرُ [eş-şanevber] (şād'ın ve nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnu ve bā'nın fethiyle) Bir ağacın ismidir ki o kenār ağacıdır ve ba'zı yerde ona çam fıstığı derler. Ve ba'zılar صَنْوَبَرٌ [şanevber] yemişinin ismidir dedi.

الصَّنَابِيرُ [eş-şanābir] (şād'ın fethiyle ve bā'nın kesriyle) Kışım şiddeti, şiddet-i şitā ma'nāsına.

الصَّنْبِيرُ [eş-şinnebir] (şād'ın kesri ve nūn'un fethi ve teşdīdi ve bā'nın kesriyle) Kezālik şiddet-i şitā' ma'nāsına.

الصَّنْبَرُ [eş-şinnebr] (şād'ın kesri ve nūn'un fethi ve teşdīdi ve bā'nın sükūnuyla) Berd-i 'acūz günlerinden bir günün adıdır. Ve muhtemeldir ki صَنْبِرٌ [şinnebir]le صَنْبَرٌ [şinnebr] ikisi bir ma'nāya ola ve bā'nın tahrīki zarūret-i şifr için ola.

[ص ح ر]

الصَّخْرَاءُ [eş-şahrā'] (şād'ın fethi ve hā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Berrīye ma'nāsınadır, gayr-i munsarıftır, egerçi sıfat değildir ve illet-i 'adem-i insirāf te'nīs ve lüzūm-ı harf-i te'nīstir. Ve بُشْرَى [buşrā] da dahi hāl böyledir, pes صَخْرَاءُ وَاسِعَةٌ dersin صَخْرَاءُ demezsin, zīrā te'nīs üzere te'nīs dāhil olmak lāzım olur. Ve

صَخْرَاءُ [şahrā'] Şol dişi merkebe dahi derler ki levninde صُخْرَةٌ [şuħret] ola ya'nī başında humret ola.

الصَّخَارَى [eş-şahārā] (şād'ın fethi ve rā'nın dahi fethiyle) Cem'î.

الصَّخْرَاوَاتُ [eş-şahrāvāt] (şād'ın fethi ve

hā'nın sükūnuyla) Kezālik cem'î. Ve her فَعْلَاءُ [fa'ālā']nın cem'î böyle olur, أَفْعَالُ [ef'al] sīgasının mü'ennesi olmasa, عَذْرَاءُ [‘azrā'] ve وَرْقَاءُ [ħabrā'] ve وَرْقَاءُ [varqā'] gibi. وَرْقَاءُ [varqā'] isim-i recül olduğuna binā'en nitekim عَذْرَاءُ [‘azrā'] biker ma'nāsına. Ve عَذْرَاءُ [ħabrā'] hā-i mu'ceme ve bā-i muvahhade ile سِدْرٌ [sidr] ağacın bitiren yer ma'nāsına. Ve صَحَارَى [şahārā]nın aslı صَحَارِيٌّ [şahāriyy] idi yā'nın teşdīdiyle ve ba'zı eş'ārda yā-yı müşeddede ile dahi gelmiştir, zīrā sen صَحْرَاءُ [şahrā]yı cem' etsen hā ile rā'nın beynine bir elif idhāl edip rā'yı meksūr edersin, sā'ir elif-i cem'lerin mā-ba'dı meksūr olduğu gibi, مَسَاجِدُ [mesācid] gibi ve جَعَاوِرُ [ca'āfir] gibi meselā. Pes rā'dan sonra olan elif-i ülāyı yā'ya kalb edersin mā-kabli meksūr olduğundan ötürü ve te'nīs için olan elif-i sāniyeyi dahi yā'ya kalb edip idgām edersin. Bu takdīr üzere صَحَارِيٌّ [şahāriyy] olur yā-i müşeddede ile ve lākin yā-i ülāyı hazf edip yā-i sāniyeyi elife kalb edip صَحَارَى [şahārā] dediler, rā'nın fethiyle tā ki elif hazfden sālīm ola, tenvīn dāhil olduğu hīnde. Ve bunu elif-i te'nīsten mūnkalib olan yā'yla elif-i te'nīsten mūnkalib olmayan yā'nın beynin fark için ettiler, مَرْمَى [mermā] ve مَغْزَى [mağzā] gibi meselā. Kaçan cem' edip مَرَامِي [merāmī] ve مَغَازِي [mağāzī] deseler. Ve ba'zı 'Arab yā-i ülāyı hazf etmeyip yā-i sāniyeyi hazf ederler. Ve rā'nın kesriyle الصَّخَارِي [eş-şahārī] derler ve هَذِهِ صَحَارٍ derler, nitekim الْجَوَارِي derler. Ve Cevherī'nin bu takrīrinden fehman budur ki صَحَارَى [şahārā] kelimesinde rā meksūr olursa munsarıf ola elif-i te'nīs gittiğinden ötürü ve meftūh olursa lā-yansarıf ola elif-i te'nīs bedeli olan harf-i

te'nīs olduğundan ötürü.

الْإِضْحَارُ [el-işhār] (hemzenin kesriyle) Sahrāya dāhil olmak; yukālu: أَضْحَرَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ إِلَى الصَّخْرَاءِ

الضُّخْرَةُ [eş-şuḥret] (şād'ın zammıyla ve hā'nın sükūnuyla) Taşlı yer beyninde açık kalan yer.

الضُّخْرُ [eş-şuhr] (şād'ın zammıyla ve hā'nın fethiyle) Cem'i. Ve

ضُخْرَةٌ [şuḥret] أَضْحَرَ [aşhar]da olan levne derler.

الْأَضْحَارُ [el-aşhar] (hemzenin fethiyle) Şol hayvandır ki onun başında aşkarlık ola; yukālu: جَمَارٌ أَضْحَرُ أَي فِيهِ حُمْرَةٌ

الْإِضْحِيرَارُ [el-işhīrār] Ot kavī olup kuvvet üzere yürümeğe derler; yukālu: إِضْحَارُ الثُّبْتُ إِضْحَارًا أَي هَاجَ

صَخْرَةٌ بَحْرَةٌ [şaḥrete baḥrete] (şād'ın fet-hi ve hā'nın sükūnu ve tā'nın fethi üzere bināsıyla) Āşikāre demek olur; tekūlu: لَقَيْتُهُ صَخْرَةٌ بَحْرَةٌ إِذَا رَأَيْتَهُ وَلَيْسَ بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ سَاتِرٌ

الْمُضَاحِرُ [el-muşāḥir] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki hasmıyla sahrāda mukātele edip hile ve hud'a etmeye.

الضُّخَيْرَةُ [eş-şahīret] (şād'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Şol süttür ki onun üzerine kızgın taş bırakırlar kaynasın diye, ondan sonra üzerine yağ dökerler de içe-ler ve gāh olur ki onun üzerine un dökerler dahi içe-ler.

الضُّخْرُ [eş-şahar] (fethateynle) Zikr olunan tarik üzere süt pişirmek; yukālu: صَخَّرْتُ اللَّبْنَ أَضْحَرُهُ صَخْرًا مِّنَ النَّبَابِ الثَّلَاثِ Ebu'l-Gavş eyitti: صَخِيرَةٌ [şaḥīret] hā-i mu'ceme ile-dir, ضَخْرٌ [şaḥr]dan me'hūz olmakla, kaya ma'nāsına, فَهَيْرَةٌ [fehīret] فَهْرٌ [fihir]den

me'hūz olduğu gibi ki فَهْرٌ [fihir] fā'nın kesriyle el içine sığan taş derler. Ve فَهَيْرَةٌ [fehīret] şol süte derler ki zikr olan taş kızdırıp içine bırakırlar kaynasın diye.

ضُحَارٌ [Şuḥār] (şād'ın zammıyla) 'Umān'ın dağdan cānibe olan kasabasıdır. Ve تُؤَامٌ [Tu'am] tā'nın zammıyla sāhilden cānibe olan kasabasıdır. Ve

ضُحَارٌ [Şuḥār] 'Abdulḳays'tan bir recülün ismidir.

ضُخْرٌ [Şuḥr] (şād'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Bir 'avretin adıdır ki ihsān olunmak mukābilesinde 'ikāb olunmuştur, binā'en 'alā-zālik darb-ı mesel olunup "مَا لِي دَنْبٌ إِلَّا دَنْبٌ ضُخْرٌ" dedi-ler.

[ص خ ر]

الضُّخْرُ [eş-şaḥr] (şād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Kaya.

الضُّخُورُ [eş-şuḥūr] (zammateynle) Cem'.

الضُّخْرُ [eş-şaḥar] (fethateynle) Bi-ma'nāhu.

الضُّخْرَةُ [eş-şaḥret] (şād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

الضُّخْرَةُ [eş-şaḥaret] (şād'ın ve hā'nın fet-hiyle) ضَخْرٌ [şaḥar]ın vāhididir.

ضُخْرُ بْنُ عَمْرِ بْنِ الشَّرِيدِ [Şaḥr b. 'Amr b. eş-Şerīd] (şād'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ḥansā'nın kardeşidir. Ve Ḥansā hā'nın fethiyle bir 'avretin ismidir.

الضُّاخِرَةُ [eş-şāḥiret] (hā'nın kesriyle) Topraktan olan çanak, kāse-i sufālīn ma'nāsına.

[ص د ر]

الضُّدْرُ [eş-şadr] (şād'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Göğüs, sīne ma'nāsına.

الضُّدُورُ [eş-şudūr] (zammateynle) Cem'i, göğüsler ma'nāsına. Ve

صَدْرٌ [şadr] Müzekkerdir, ba'zı eş'arda mü'ennes gelmesi te'vile binā'endir. Ve

صَدْرٌ [şadr] Evvele dahi derler. Ve

صَدْرٌ [şadr] Okun yarısından aşağı ince yerine varınca derler, zīrā atıldıkta o cānibi mukaddim olur. Ve

صَدْرٌ [şadr] Bir şey'den bir bölüğe derler. Ve

صَدْرٌ [şadr] Masdar dahi gelir, rücū' ma'nāsına; yukālu: صَدَرَ يَصْدُرُ صَدْرًا وَأَصْدَرْتُهُ فَصَدَرَ أَي رَجَعْتُهُ فَرَجَعَ

الْمُصَدَّرُ [el-maşdar] (mīm'in fethiyle) İsm-i mekândır. Ve مَصَادِرُ [maşādir]-i ef'āl dahi bundandır.

الْصُدْرَةُ [eş-şudret] (şād'ın zammı ve dāl'in sükunıyla) İnsanın göğsünün yukarısı. Ve bu sebebden göğsülük dedikleri libāsa dahi صُدْرَةٌ [şudret] dediler.

الْمُصَدُّورُ [el-maşdūr] (mīm'in fethiyle) Şol kimsedir ki göğsü zahmetli ola.

الصَّادِرُ [eş-şādir] (dāl'in kesriyle) Şol tarıktır ki ehli sudan döndükte o tarıktan döner.

الصِّدَارُ [eş-şidār] (şād'ın kesriyle) Şol küçük gömlektir ki ten üzerine giyilir. Ve fi'l-meseli: "كُلُّ ذَاتِ صِدَارٍ خَالَةٌ" أَي مِنْ حَقِّ الرَّجُلِ أَنْ يَغَارَ عَلَى كُلِّ امْرَأَةٍ كَمَا يَغَارُ عَلَى حُرْمِهِ

الصِّدْرُ [eş-şider] (şād'ın kesri ve dāl'in fethiyle) Bir cins 'alāmettir ki devenin göğsü üzerinde olur.

الصَّادِرُ [eş-şadar] (fethateynle) İsmidir, sudan yāhūd şehirden dönme ma'nāsında; tekülü: صَدَرْتُ عَنِ الْمَاءِ وَعَنِ الْبِلَادِ Ve fi'l-meseli: "تَرَكْتُهُ عَلَى مِثْلِ لَيْلَةِ الصِّدْرِ" يَعْني جِئْتُ صَدَرَ النَّاسِ مِنْ حَجَّتِهِمْ

الْمُصَادَرَةُ [el-muşāderet] (mīm'in zammı ve dāl'in fethiyle) Bir kimseye ikrāh etmek;

yukālu: صَادَرَهُ عَلَى كَذَا

التَّضْدِيرُ [et-taşdir] ('alā-vezni [et-tekrīm]) At göğüs vurup sâ'ir atlardan ileri geçmek. Ve

تَضْدِيرٌ [taşdir] Bir nesne için sadr kılmağa da derler; yukālu: صَدَرَ كِتَابَهُ أَي جَعَلَ لَهُ صَدْرًا Ya'nī bir nesneyi ona sadr kıldı; ke-mā yukālu: صَدَرَ كِتَابَهُ الْبِسْمَلَةَ وَالْحَمْدَلَةَ Ve bir kimseyi takdīm etmeğe de derler; yukālu: صَدَرَهُ فِي الْمَجْلِسِ فَتَضَدَّرَ

تَضْدِيرٌ [taşdir] Kolana dahi derler ki atın sinesine bağlarlar. Ve تَضْدِيرٌ [taşdir] حَقَبٌ [haqab]ın gayrıdır ki حَقَبٌ [haqab] hā-i mühmele ve kâf'la zekeri cānibinden çekilen ipe derler, kasık bağı ma'nāsına.

التَّصَدُّرُ [et-teşaddur] (fethateynle ve dāl'in zammı ve teşdidiyle) Sadra geçmek.

الْمُصَدَّدُ [el-muşaddar] (mīm'in zammı ve dāl'in fethi ve teşdidiyle) Sinesi berk olan kimse. Bu sebebden arslana مُصَدَّدٌ [muşaddar] derler.

ص ر ر

الصَّرَّةُ [eş-şarret] (şād'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Savt-ı a'lāyla haykırmak. Ve

صَرَّةٌ [şarret] Cemā'ate dahi derler. Ve hüznden ve gayrıdan olan şiddete dahi derler. Ve ziyāde harārete dahi derler.

الصَّرَارُ [eş-şirār] (şād'ın kesriyle) Şol mürtefi' olan mekānlara dahi derler ki ona su çıkmaya.

الصَّرَّةُ [eş-şurret] (şād'ın zammıyla) Şol kisedir ki içine akçe korlar.

الصَّرُّ [eş-şarr] (şād'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Kese ağzın bağlamak; yukālu: صَرَّرْتُ الصَّرَّةَ أَي شَدَدْتُهَا صَرَّ الْفَرَسُ أَذُنَيْهِ

rivāyetidir. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: Ka-
çan ki müte'addī isti'māl etsen hemze ile
isti'māl edip أَصَرَ الفرس dersin. Ve

صَرٌّ [şarr] Nākanın memesin bağlamağa
da derler; yukālu: صَرَزْتُ النَّاقَةَ أَيَّ صَرَزْتُ عَلَيْهَا
الصِرَارُ

الإِصْرَارُ [el-işrār] (hemzenin kesriyle) At
kulağın kısmak. Ve bir nesnenin üzerine
olmağa dahi derler; yukālu: أَصَرَ عَلَى كَذَا أَيَّ
أَقَامَ وَدَامَ

الْمَصْرُورُ [el-maşrūr] (mīm'in fethi ve
şād'ın sükūnuyla) Dar olan at tırnağı;
yukālu: خَافِرٌ مَصْرُورٌ أَيَّ صَبِيحٌ

الصَّرَارُ [eş-şirār] (şād'ın kesriyle) Şol ipe
derler ki nākanın memesine bağlarlar ve-
ledi emmesin diye.

الصِّرُّ [eş-şirr] (şād'ın kesriyle) Bir soğuk-
tur ki nebātātı vursa sarartır.

الصَّرُورَةُ [eş-şarūret] (şād'ın fethi ve rā'nın
zammıyla) Şol kimsedir ki hacc etmemiş
ola; yukālu: رَجُلٌ صُرُورَةٌ وَامْرَأَةٌ صُرُورَةٌ
Müzekker ve mü'ennes bunda berāberdir.

الصَّارُورَةُ [eş-şārūret] (alā-vezni
[el-ķārūret]) ve

الصَّرُورِيُّ [eş-şarūriyy] (şād'ın fethi ve
rā'nın zammı ve yā'nın teşdidiyle) ve

الصَّرَارَةُ [eş-şarāret] (şād'ın fethiyle) Bunla-
rın üçü dahi bir ma'nâyadır ki hacc etme-
miş kimse demek olur. Ferrā ba'zı 'Arab-
dan rivāyet edip eyitti: işittim ki: رَأَيْتُ قَوْمًا
صَرَارًا derlerdi.

الصَّرَارُ [eş-şarār] (şād'ın fethiyle) صَرَارٌ
[şirār]in cem'idir, hacc etmemiş kimseler
ma'nāsına. Ammā Ya'ķūbُ صَرَارَةٌ [şarāret]
ol kimsedir ki nisā tā'ifesine cimā' etme-
miş ola, gūyā ki o onların terkine musırır

olmuştur, nitekim hadīs-i şerīfte vārid ol-
muştur: “لَا صُرُورَةَ فِي الْإِسْلَامِ”

الصَّرَارِيُّ [eş-şarāriyy] (şād'ın fethi ve
yā'nın teşdidiyle) Gemici, mellāh
ma'nāsına.

الصَّرَارِيُّونَ [eş-şarūriyyūn] (kezālik şād'ın
fethi ve yā'nın teşdidiyle) Cem'i.

الصَّارِي [eş-şārī] Mislu: الْقَادِي [el-ķādī]
Kezālik mellāh ma'nāsınadır, nitekim
bāb-ı mu'tellde zikr olunur inşa'allāhu
ta'alā.

الصَّارَةُ [eş-şārret] (rā'nın teşdidiyle) Hācet
ma'nāsınadır; yukālu: لِي قَبْلَ فُلَانٍ صَارَةٌ أَيَّ
حَاجَةٌ Ve

صَارَةٌ [şārret] Susuzluk ma'nāsına da gelir,
عَطَشٌ [a'taş] gibi; yukālu: قَصَعَ الْجَمَارُ صَارَتَهُ
Ve أَيَّ شَرِبَ الْمَاءَ فَذَهَبَ عَطَشُهُ
ve şād-ı mühmele ile ve 'ayn'la kezālik
susuzluk gidermeğe derler.

الصَّرَائِرُ [eş-şarā'ir] Bunların ikisinin dahi
cem'idir. Ve bu Ebū 'Amr rivāyetidir ve
lākin Ebū 'Amr husūsta ta'yīb olunmuş-
tur, zīrā صَرَائِرُ [şarā'ir] صَرِيرَةٌ [şarīret]in
cem'idir. Ve صَارَةٌ [şārret]in cem'i
[şavādir]dir denilmiştir.

الصَّارَةُ [el-muşārret] (mīm'in zammı ve
rā'nın teşdidiyle) İkrāh ma'nāsına; yukālu:
صَارَهُ عَلَى الشَّيْءِ أَيَّ أَكْرَهَهُ

الصَّرَارُ [eş-şarrār] (şād'ın fethi ve rā'nın
teşdidiyle) Āvāz verici.

صَرَارُ اللَّيْلِ [şarrāru'l-leyl] Şol böcektir ki
çekirgeden büyücektir, gece ile öter. Ve
ba'zı 'Arab ona صَدَى [şadā] derler.

الصَّرِيرُ [eş-şarīr] (şād'ın fethi ve rā'nın kes-
ri ve meddiyle) Āvāz vermek; yukālu: صَرٌّ
الْقَلَمُ يَصُرُّ وَصَرَ الْبَابُ وَصَرَ الْجُنْدُ يَصُرُّ صَرِيرًا مِنْ
Ve الْبَابِ الثَّانِي أَيَّ صَوَّتَ [cundeb] çekir-

geden bir nevdır, nitekim mürür etmiştir.

الصَّرِيّ [eş-şarriyy] (şād'ın fethi ve rā'nın kesri ve teşdidi ve yā'nın teşdidiyle) ve

الصِّرِيّ [eş-şirriyy] (şād'ın kesri ve bākīnin teşdidiyle) Şol akçedir ki nakd olunurken āvāzı zāhir ola.

الصَّرِيّ [eş-şirrā] (şād'ın kesri ve rā'nın teşdidi ve elifin kasrıyla **شَغْرِيّ** [şi'rā] gibi) Bir nesneye cidd edip 'azımet etmek ki bu **أَصْرَزْتُ عَلَى الشَّيْءِ** dedikleri kavllerinden me'hūzdur. Ebū Semmāk-i Esedī'den rivāyet olunmuştur ki nākāsın yavı kıldıkta eyitti: **Yā ilāhī, eger bana nākamı vermezsen sana 'ibādet etmezem!**" Çünkü nākāsın yuların bir çalıya sarılmış buldu, eyitti **صَرِيّ** **يَمِينِي صَرِيّ** **يَا نِي** "Yemīn-i sābıkı derūndan söylediğim bildi, ona binā'en nākamı verdi." Ve Ya'kūb rivāyetinde **أَصْرِي** hemzenin fethi ve şād'ın ve rā'nın kesri ve **أَصْرِيّ** [eşirrā] şād'ın kesri ve rā'nın fethi ve teşdidiyle ve **صَرِيّ** [şirri] şād'ın ve rā'nın kesri ve **صَرِيّ** [şirrā] şād'ın ve rā'nın fethiyle vāki' olmuştur, ihtilāf üzere.

الإِضْطِرَارُ [el-iştirār] (hemzenin kesri ve şād'ın sükūnuyla) Dar olmak; yukālu: **إِضْطَرَّ الْخَافِرُ أَي ضَاقَ**

الصَّرْصَرَةُ [eş-şarşaret] (‘alā-vezni **الزَّلْزَلَةُ** [ez-zelzelet]) **أَخْطَبَ** [aḥṭab] dedikleri kuşun ötmesi ki ona **أَخِيلُ** [aḥyel] dahi derler. Ve **جُنْدَبَ** [cundeb]in ötmesine **صَرِيرٌ** [şarīr] ve **أَخْطَبَ** [aḥṭab]ın ötmesine **صَرْصَرَةٌ** [şarşaret] dediler, gūyā ki **جُنْدَبَ** [cundeb]in āvāzında medd takdīr ettiler ve **أَخْطَبَ** [aḥṭab]ın āvāzında tercī takdīr ettiler, ona binā'en böyle hikāyet kıldılar; yukālu: **صَرْصَرَ الْأَخْطَبُ** **صَرْصَرَةٌ** Ve **صَفْرٌ** [şakr]ın ve sār'ir doğanın dahi ötmesine **صَرْصَرَةٌ** [şarşaret] derler.

صَرْصَرَةٌ [Şarşaret] Bir nehrin ismidir 'Irāk'ta. Ve soğuk yele dahi **صَرْصَرٌ** [şarşar] derler. Ba'zılar eyittiler: **صَرْصَرٌ** [şarşar]ın aslı **صَرَّرٌ** [şarrer] idi şād'ın fethi ve rā'nın fethi ve teşdidiyle, **صَرٌّ** [şarr]dan müştaktır, ondan sonra rā-i vustānın makāmına fā'ü'l-fi'l getirildi ki şād harfidir, nitekim **كَبِكِيوَا** kelimesinin aslı **كَبِيوَا** idi ve **تَجَفَّجُفٌ** [tecefcuf] kelimesinin aslı **تَجَفَّفٌ** [teceffuf] idi. Ve **كَبْكَبٌ** [kebkebe] başı aşığı oldu demektir. Ve **تَجَفَّجُفٌ** [tecefcuf] kurudu demektir.

الصَّرْصَرَانِيّ [eş-şarşarāniyy] (şād'ların fethi ve rā-i ūlānın sükūnuyla ve nūn'un kesriyle) Şol devedir ki 'Arab devesiyle **بُحْتِيّ** [buḥtī] deveden hāsıl olur.

الصَّرْصَرَانِيَّاتُ [eş-şarşarāniyyāt] (yā'nın teşdidiyle) Cem'î. Ba'zılar eyitti: **صَرْصَرَانِيَّاتُ** [şarşarāniyyāt] **فَوَالِجٌ** [fevālic]dir ya'nī iki hörgüçlü develerdir. Ve

الصَّرْصَرَانِيّ [şarşarāniyy] Deryā balıklarından bir nevdı balığa da derler.

الصَّرْصَرَةُ [eş-Şarāşiret] (şād-ı evvelin fethi ve sānīnin kesri ile) Şām Türkmenleridir.

الصَّرْصُورُ [eş-şurşūr] (şād'ların zammıyla) **جُرْجُورٌ** [curcūr] gibi büyük develer, ibil-i 'izām ma'nāsına.

الصَّعْرُ [eş-şar'ar] (fethateynle) Yüzde olan meyldir, ya'nī yüzde dūrük olmaktadır, yüzün bir cānibe mā'il kılmakla kibrden ötürü. Ve bu hālet yüze mahsūstur.

التَّصْغِيرُ [et-taş'ir] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Yüzü bir cānibe mā'il kılmak; yukālu: **صَعَّرَ خَدَّهُ أَي أَمَالَهُ مِنَ الْكِبَرِ** Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿لَقَمَانٌ﴾ (18)

المُصَاعِرَةُ [el-muşā'aret] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

[ص ع ر]

الْأَصْعَرُ [el-aş'ar] (hemzenin fethiyle ve şād'ın sükūnuyla) Mütekebbir ma'nāsındır. Ve fi'l-hadīsi: "لَيْسَ فِيهِ إِلَّا" Ve أَصْعَرُ أَوْ أَبْتَرُ "أَيُّ لَيْسَ فِيهِ إِلَّا ذَاهِبٌ بِنَفْسِهِ أَوْ ذَلِيلٌ" ذَاهِبٌ بِنَفْسِهِ [zāhibun bi-nefsihi]den murād nefsi yerinde komayıp tekebbüre yeltenir. Ve gāh olur ki ba'zı insān ve devekuşunun erkeği yaratılış hasebiyle أَصْعَرُ [aş'ar] olur, ya'nı tekebbür şeklinde olur.

الْصَّنْعَرُ [eş-şam'ar] (şād'ın ve 'ayn'ın fethiyle ve mā-beyninde mīm'in sükūnuyla) Şedīd ma'nāsındır. Ve mīm ziyāde olması sonradan olmuştur.

الْصَّنْعَرِيُّ [eş-şam'ariyy] (şād'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Kezālik şedīd ma'nāsına.

الْصَّنْعَرَةُ [eş-şam'aret] (şād'ın ve 'ayn'ın kezālik fethiyle) Berk yer ma'nāsındır.

صَعِيرٌ [Şa'ir] (şād'ın zammı ve 'ayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir recülün ismidir ki صَعِيرٌ الْمَازِنِيُّ [Şu'ayr el-Māziniyy] derler, Şa'lebe'nin babasıdır.

الْصَعْرِيَّةُ [eş-şa'ariyyet] (fethateynle ve yā'nın teşdīdiyle) Seyrde arkırı gitmekdir. Ve bu صَعْرٌ [şa'ar]dan me'hūzdur fethateynle meyl ma'nāsına ki el-ān mūrūr etmiştir.

الْصَعْرِيَّةُ [eş-şay'ariyyet] (şād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla ve 'ayn'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Devenin boynunda bir cins alāmettir.

الْأَصْعُرُ [eş-şu'rūr] (şād'ın ve rā'nın zammı ve mā-beyninde 'ayn'ın sükūnuyla) Bir cins zamktır ki onun uzanması ve burulması olur.

الْأَصْعَارِيُّ [eş-şa'ārīr] Şol zamklardır ağaç-

tan akıp kurumuş ola.

الْصَّغْرَةُ [eş-şar'aret] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Bir nesneyi müdevver kılmak.

التَّصْعُرُ [et-taş'ur] (alā-vezni التَّدْحُرُجُ [et-tedahruc]) Bir nesne müdevver olmak; yukālu: صَعَّرْتُ الشَّيْءَ فَتَصْعَرُ أَيِ اسْتَدَارَ

[ص ع ب ر]

الصَّغْبِرُ [eş-şa'ber] (جَفْرٌ [ca'fer]) Bir ağaçtır, سِدْرٌ [sidr] menzilesinde.

الصَّغْبَرُ [eş-şa'anber] (alā-vezni الصَّنُوبَرُ [eş-şanevber]) Bi-ma'nāhu.

[ص ع ف ر]

الْإِضْعِنْفَارُ [el-iş'infār] (bi'l-fā) alā-vezni الإِخْرِنْجَامُ [el-iħrincām]) Dağılmak, teferruk ma'nāsına; yukālu: إِضْعِنْفَرْتُ الْحُمْرُ أَيِ ابْدَعَرْتُ

[ص غ ر]

الصَّغْرُ [eş-şiğar] (şād'ın kesri ve ğayn'ın fethiyle) Küçüklük; yukālu: صَغُرَ الشَّيْءُ مِنْ الْبَابِ الْخَامِسِ

الصَّغِيرُ [eş-şāğir] (şād'ın fethi ve ğayn'ın kesri ve meddiyle) Küçük.

الْصَّغَارُ [eş-şuğār] (şād'ın zammıyla) Bi-ma'nāhu.

الْإِضْعَارُ [el-işğār] (hemzenin kesriyle) Küçük etmek; yukālu: أَصْعَرَهُ غَيْرُهُ Ve

إِضْعَارٌ [işğār] Küçük kırba dikmeğe dahi derler; yukālu: أَصْعَرَتِ الْقِرْبَةُ أَيِ خَرَزَتْهَا صَغِيرَةً Ve خَرَزَةٌ [ħaret] ħā-i mu'ceme ve rā-i mühmele ve zā-i mu'ceme ile sahtiyān dikmektir.

التَّصْغِيرُ [et-taşğir] (alā-vezni التَّفْعِيلُ [et-tefīl]) Bi-ma'nāhu; yukālu: صَغَّرَهُ تَصْغِيرًا

الْإِسْتِضْعَارُ [el-istişğār] Bir nesneyi küçük 'add etmek; yukālu: اسْتَضْعَرَهُ أَيِ عَدَّهُ صَغِيرًا

التَّصَاغُرُ [et-teṣāğur] (tā'nın fethi ve ğayn'ın zammıyla) Hakîr görünmek; yukâlu: تَصَاغَرْتُ إِلَيْهِ نَفْسُهُ أَي تَخَاوَرْتُ

الضُّغْرَاءُ [eṣ-ṣuğarā'] (şād'ın zammı ve ğayn'ın fethiyle) صَغِيرٌ [şağîr]in cem'î ve lâkin isti'mâli ba'zı eṣ'ârda vâki' olmuştur.

الضُّغْرَى [eṣ-ṣuğrā] (şād'ın zammı ve ğayn'ın sükûnu ve elifin kasrıyla) أَصْغَرُ [aşğar]ın mü'ennesidir.

الْأَصْغَرُ [el-aşğar] (hemzenin fethi ve şād'ın sükûnu ve ğayn'ın fethiyle) Kîçirek.

الضُّغْرُ [eṣ-ṣuğar] (şād'ın zammı ve ğayn'ın fethiyle) ضُغْرَى [ṣuğrā]nın cem'î. Sîbeveyhi eyitti: صُغْرٌ نِسْوَةٌ صُغْرٌ denmez ve قَوْمٌ أَصَاغِرٌ denmez illâ elif lām ile, zîrâ 'Arab tâ'ifesini işittim ki الضُّغْرُ derler ve eger dilersen cem'inde الْأَصْغَرُونَ dersin.

الضُّغَارُ [eṣ-ṣiğār] (şād'ın fethiyle) Mezellet ve zulm ma'nâsınadır.

الضُّغْرُ [eṣ-ṣuğr] (şād'ın zammı ve ğayn'ın sükûnuyla) Bi-ma'nâhu.

الضُّغْرُ [eṣ-ṣağar] (fethateynle) Masdardır, hor ve zelîl olmak ma'nâsına; yukâlu: صَغِرَ الرَّجُلُ بِالْكَسْرِ صَغْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ قُمَ عَلَى صَعْرِكَ وَصَعْرَكَ

الضُّغَارُ [eṣ-ṣāğir] (ğayn'ın kesriyle) Zulme rāzî olan kimse.

الْمُضْغُورَاءُ [el-muṣğūrā'] (mîm'in fethi ve ğayn'ın zammı ve elifin meddiyle) Mezellet ma'nâsınadır, صِغَارٌ [ṣiğār] gibi.

الْمُضْغِرَةُ [el-muṣğiret] (mîm'in zammı ve şād'ın sükûnuyla ve ğayn'ın kesriyle) Şol yerdir ki otu küçük ola; yukâlu: أَرْضٌ ضُغْرٌ أَي تَبْنُهَا صَغِيرٌ لَمْ يَطُلْ

İbnu's-Sikkît böyle rivâyet etmiştir.

[ص ف ر]

الضُّفْرَةُ [eṣ-ṣufret] (şād'ın zammı ve fâ'nın sükûnuyla) Şol renktir ki sarı renkli olan nesne ile kâ'imdir. Ve

ضُفْرَةٌ [ṣufret] Gâh olur ki cünûna dahi derler; yukâlu: إِنَّهُ لَنَعِي ضُفْرَةٌ لِلَّذِي يَغْتَرِبُهُ الْجُنُونُ Kaçan 'aklı gidecek günlerde olsa, zîrâ o günde onu za'ferânla mesh ederler.

الْإِضْفِرَارُ [el-iṣfirār] (hemzenin ve fâ'nın kesriyle ve mâ-beynde şād'ın sükûnuyla) ve

الْإِضْفِيرَارُ [el-iṣfirār] (fâ'dan sonra yâ-i sâkine ile) Sararmak; yukâlu: إِضْفَرَ الشَّيْءُ وَأَضْفَارًا أَي صَارَ ذَا ضُفْرٍ

التَّضْفِيرُ [et-taṣfir] ('alâ-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrîm]) Bir nesneyi sarı kılmak; yukâlu: صَفَّرَهُ غَيْرُهُ

الْأَضْفَرُ [el-aşfer] (hemzenin fethiyle) Sarı renkli olan nesne.

الْأَضْفَرَانُ [el-aşferân] Tesniyesi ve altın ve za'ferân ma'nâsına dahi gelir. Ba'zılar وَرُش [vers]le za'ferândır dediler. Ve وَرُش [vers] bir nesnedir ki onunla sarı boyarlar. Ve

أَضْفَرُ [aşfer] Şol sarı ata derler ki lisân-ı Fâriste ona zerde derler. Aşma'î eyitti: أَضْفَرُ [aşfer] denmez tâ atın yelesi ve kuyruğu sarı olmayınca.

بَنُو الْأَضْفَرِ [Benu'l-Aşfer] Rûm tâ'ifesi. Ve 'Arab tâ'ifesi gâh olur أَشْوَدُ [esved]le أَضْفَرُ [aşfer] itlâk ederler.

الضُّفْرُ [eṣ-ṣufr] (şād'ın zammı ve fâ'nın sükûnuyla) Tuç ki ondan sahan ve tepsi işlerler. Ve Ebû 'Ubeyde kesrle dahi rivâyet etmiştir. Ve

صِفْرُ [ṣifr] Hâliye derler; yukâlu: بَيْتٌ صِفْرٌ عَنِ الْمَتَاعِ أَي خَالٍ عَنْهُ وَيُقَالُ رَجُلٌ صِفْرٌ الْيَدَيْنِ

الْأَصْفَرُ [el-aşfer] (hemzenin fethiyle) Geri hālî ma'nāsınadır. Ve fi'l-hadîsi: "إِنَّ أَصْفَرَ" البَيْتِ مِنَ الْحَيْرِ الْبَيْتِ الصَّفْرُ مِنْ كِتَابِ اللَّهِ تَعَالَى

الْصَّفْرُ [eş-şaffer] (fethateynle) Hālî olmak; yukālu: صَفْرٌ يَصْفَرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ يُقَالُ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ صَفْرِ الْإِنَاءِ Ve bundan murād davar helāk olmaktadır ki hayvānāt helāk olucak ta'ām kapları boş olur. Ve

صَفْرٌ [şaffer] Bir ayın adıdır ki muharrrem ayından sonra gelir. Ve

صَفْرٌ [şaffer] Şol yılana derler ki 'Arab tā'ifesi zu'm ettiği üzere insānın karnında peydā olup acıktıkça ısırır. Ve onun ısırmasından hāsıl olan acıya لَذَعٌ [lez'] derler. Ve fi'l-hadîsi: "لَا صَفْرَ وَلَا هَامَّةَ" Zāhir budur ki هَامَّةٌ [hāmmet] mīm'in teşdidiyle هَوَامٌّ [hevāmm]ın müfredidir, haşerāt ma'nāsınadır. Ve

صَفْرٌ [şaffer] Nefse ve kalbe dahi itlāk olunur; yukālu: لَا يَلْتَأُطُ هَذَا بِصَفْرِي أَي لَا يَلْتَرُقُ بِي Ve iltiyāt [iltiyāt] t̄a-i mühmele ile muhabbet etmeğe ve ta'alluk etmeğe derler.

الْأَصْفَارُ [el-aşfār] (hemzenin fethiyle) **صَفْرٌ** [şaffer]in cem'i, **صَفْرٌ** [şaffer] ayları ma'nāsına.

الْصَّفْرَانِ [eş-şafferān] Şol iki aydır ki onun birine muharrrem diye ad vermişlerdir zamān-ı İslām'da.

الْصَفْرِي [eş-şafəriyy] (fethateynle ve rā'nın teşdidiyle) Şol döldür ki قَيْظِي [kayziyy] den sonra doğa. Ve قَيْظِي [kayziyy] kâf'la ve yā-i müsennāt-ı tahtāniyle ve zā-i mu'ceme ile Süheyl yıldızı doğmazdan evvel hāsıl olandır. Ve

صَفْرِي [şafəriyy] Şol yağmura derler ki güz ayının evvelinde yağar.

الْصَفْرِيَّةُ [eş-şafəriyyet] (fethateynle ve

yā'nın teşdidiyle) Bir ottur ki güz ayının evvelinde biter.

الْصَفِيرُ [eş-şafir] (şād'ın fethi ve fā'nın kesriyle) Sıklık çalmak; yukālu: صَفَرَ الطَّائِرُ يَصْفَرُ صَفِيرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْصَافِرُ [eş-şafir] Sıklık edici kuş; ve minhu kavluhum: "أَجْبُنُ مِنْ صَافِرٍ" Ve

صَافِرٌ [şafir] Ehad ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا بِهِ صَافِرٌ أَي أَحَدٌ

الْأَصْفَرُ [el-aşfer] (hemzenin fethi ile) Ziyāde sıklık eden kimse; yukālu: "هُوَ أَصْفَرٌ" النَّسْرُ يَصْفَرُ مِنْ نَبْلٍ Ve nesr [nesr] nūn'un fethiyle kerkes ma'nāsınadır.

الْصَفَارِيَّةُ [eş-şufāriyyet] (şād'ın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Bir kuşun adıdır. Ve *Muḥezzeb'* de sarı serçenin adıdır demiş.

الْصَفَارُ [eş-şufār] (şād'ın zammıyla) Kezālik صَفِيرٌ [şafir] ma'nāsına ki sıklık demek olur. Ve Ferrā'nın rivāyeti budur ki كَلَامِهِ صَفَارٌ فِي derler, esnā-i kelāmında sıklığa şebih nesne olsa. Ve

صَفَارٌ [şufār] Karında sarı su cem' olmağa dahi derler ki ona نَائِطٌ [nā'it] dedikleri damarı kat' etmekle 'ilac ederler. Ve نَائِطٌ [nā'it] nūn'la ve hemze ile arkada bir damardır.

الْصَفَارُ [eş-şafār] (şād'ın fethiyle) بُهْمَى [buhmā] dedikleri otun yābisidir. Ve بُهْمَى [buhmā] bā'nın zammı ve elifin kasrıyla çakır diken dedikleri ottur.

الْمُصَفِّرُ [el-muşaffir] (mīm'in zammı ve fā'nın kesri ve teşdidiyle) Sıklık verdirici; ve minhu kavluhum fi'ş-şetmi: "فُلَانٌ مُصَفِّرٌ" صَفْرَةٌ [şufret] Ve bu صَفِيرٌ [şafir]dendir, صَفْرَةٌ [şufret] ten değildir, ya'nī dübüründen ihrac-ı rih edicidir.

الْصَفْرَاءُ [eş-şafarā] (şād'ın fethiyle ve elifin

meddiyle) Nebātattan bir ottur. Ve yaya dahi صَفْرَاءُ [şafrā'] derler, kavs ma'nāsına.

الصَّفْرِيَّةُ [eş-Şufriyyet] (şād'ın zammı ve fā'nın sükūnuyla ve yā'nın teşdidiyle) Havāricden bir tā'ifenin adıdır ki Ziyād b. Aşfer'e nisbet olundular ki re'isleridir. Ve bir kavm şöyle zu'c ettiler ki nisbet oldukları kimse 'Abdullāh b. eş-Şaffār ola ve صَفْرِيَّةُ [Şifriyyet] şād'ın kesriyle ola.

[ص ق ر]

الصَّفْرُ [eş-şakr] (şād'ın fethiyle ve kāf'ın sükūnuyla) Şol doğandır ki ona balaban derler. Ve çakıra dahi صَفْرٌ [şakr] derler, zīrā mevālī-i 'acem صَفْرٌ [şakr]ı çargla tefsir etmişlerdir. Ve çargsa balabana ve çakıra itlāk olunur. Ve

صَفْرٌ [şakr] Ziyāde ekşi süte dahi derler; yukālu: جَاءَنَا بِصَفْرَةٍ تَرْوِي الْوَجْهَ Ya'nī "Yüzü devşirir ziyāde ekşiliğinden." Nitekim بِصَفْرَةٍ dahi derler bu ma'nāya 'alā-mā merre. Ve

صَفْرٌ [şakr] Pekmeze dahi derler ehl-i Medīne yanında. Ve

صَفْرٌ [şakr] Külüngle taş ufatmağa dahi derler; tekūlu: صَفْرَتُ الْحِجَارَةِ صَفْرًا إِذَا كَسْرَتْهَا Ve بِالصَّاقُورِ

صَاقُورٌ [şākūr] Külünge derler, nitekim gelir. Ve

صَفْرٌ [şakr] ve

صَفْرَةٌ [şakret] Güneşin ziyāde te'sirine derler; yukālu: صَفْرَتُهُ الشَّمْسُ

الصَّفْرِيُّ [eş-şakir] (şād'ın fethi ve kāf'ın kesriyle) Pekmez olmağa sālīh olan nesne; yukālu: رُطِبَ صَفْرٌ لِذِي يَضْلُحُ لِلدَّبْسِ

الْمُصَفَّرُ [el-muşakkar] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ve teşdidiyle) Şol hurmādır ki ziyāde berk olduğundan üzerine pekmez

dökeler mülāyim olsun diye. Ve bazı vakte sīn'le isti'māl olunur, zīrā 'Arab tā'ifesi şād'ı sīn'e çok kalb ederler kaçan bir kelimedede kāf yā tā yā 'ayn yā hā vāki olsa, mislu: الصُّدْعُ [eş-şudc] ve الصَّمَاخُ [eş-şimāh] ve الصِّرَاطُ [eş-şirāt] ve البُصَاقُ [el-buşāk] ve الصَّفْبُ [eş-şakb]. صُدْعٌ [şudc] şakk etmeğe ve صِمَاخٌ [şimāh] kulağa ve بُصَاقٌ [buşāk] ağız yarına ve صَفْبٌ [şakb] 'amūda derler.

الصَّاقُورُ [eş-şākūr] ('alā-vezni العَاقُورُ [el-kāfūr]) Ebū 'Amr eyitti: Bu şol büyük kazmadır ki onun ince başı vardır, taş kesmek için isti'māl ederler. Ve ona مِعْوَلٌ [mi'vel] dahi derler mīm'in kesri ve vāv'ın fethiyle, Aşma't'nin dahi rivāyeti Ebū 'Amr rivāyeti gibidir.

الصُّمَارِيٌّ [eş-şumāriyy] (şād'ın zammıyla ve yā'nın teşdidiyle) Mahrec-i necāset, dübüir ma'nāsına.

[ص م ر]

الصَّمْرُ [eş-şamer] (fethateynle) Yaramaz rāyiha, netn ma'nāsına.

الصُّمُرُ [eş-şamir] (şād'ın fethi ve mīm'in kesriyle); yukālu: يَدِي مِنَ السَّمَكِ صُمُورَةٌ

الصُّمْرُ [eş-şumr] (şād'ın zammıyla ve mīm'in sükūnuyla) Cānib ma'nāsına.

الأَصْمَارُ [el-aşmār] (hemzenin fethiyle) Cem'i; yukālu: أَذْهَقْتُ الْكَأْسَ إِلَى أَصْمَارِهَا Ve إِذْهَاقٌ [idhāk] doldurmak ma'nāsıdır.

الصُّمِيرُ [eş-şamīr] (şād'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Eti kemiğine yapışan ādem ki ondan ter kokusu gelir.

[ص ن ر]

الصَّنَاةُ [eş-sinnāret] (şād'ın kesri ve nūn'un teşdidiyle) Ayın başıdır, re's-i

migzel ma'nāsına. Ve

صِنَّارَةٌ [šinnāret] Kalkan kulpuna dahi derler. Ve ehl-i Yemen kulağa **صِنَّارَةٌ** [šinnāret] derler.

[ص و ر]

أَلْصُّورُ [eş-šūr] (šād'ın zammıyla ve vāv'ın sükūnuyla) Boynuz; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ﴾ (الأنعام 73، طه 102، Ya'ni Kelbī eyitti: مَا الصُّورُ يَا نَبِيَّ (18) “Ben bilmezem ki **صُورٌ** [šūr] neye derler.”

dedi. Ve ba'zılar eyitti: **صُورَةٌ** [šūr] **صُورٌ** [šūret]in cem'idir, **بُسْرٌ** [busr]le **بُسْرَةٌ** [busret] gibi; **أَيُّ يُنْفَخُ فِي صُورِ الْمَوْتَى الْأَرْوَاحِ**

أَلْصُّورُ [eş-şuver] (šād'ın zammı ve vāv'ın fethiyle) **صُورَةٌ** [šūret]in cem'i. Ve Ḥasen “يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ” kırā'at etti.

أَلْصُّورُ [eş-šiver] (šād'ın kesri ve vāv'ın fet-hiyle) Kezālik **صُورَةٌ** [šūret]in cem'idir. Ve bu **صُورٌ** [suver]de lügattır, šād'ın zammı ve vāv'ın fethiyle.

أَلْصُّوَارُ [eş-šivār] (šād'ın kesriyle) Öküz sürüsü, **قَطِيعٌ بَقَرٍ** ma'nāsına.

أَلْصِّيرَانُ [eş-širān] (šād'ın kesri ve med-diyle) Cem'i, sürüler ma'nāsına. Ve **صَوَارٌ** [šivār]ın tefsiri el-ān mürür etti.

أَلْصُّورُ [eş-şavr] (šād'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şol hurmā ağaçlarıdır ki hurde fidanları ola. Bu cem'dir, vāhidi yoktur. Ve

صُورَةٌ [şavret] Başta olan gicik ma'nāsına da gelir; yukālu: **إِنِّي لَأَجِدُ فِي رَأْسِي صُورَةَ أَيِّ حَكَّةٍ**

صَارَةٌ [Šāret] Bir dağın adıdır. Ba'zılar eyitti: **صَارَةٌ** [šāret] ağaçları çok yere derler, arz-ı zāt-ı şecer ma'nāsına.

أَلْصُّورُ [eş-saver] (fethateynle) Meyl ma'nāsındır.

أَلْأَصُّورُ [el-aşver] (hemzenin ve vāv'ın fet-hiyle) Meyli āşikāre olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ أَصُورٌ بَيْنَ الصُّورِ أَيُّ مَائِلٌ مُشْتَأَقٌ**

أَلْإِصَارَةُ [el-işāret] (hemzenin kesriyle) Mā'il kılmak.

أَلْإِنْصِيَارُ [el-inşiyār] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Mā'il olmak; yukālu: **إِصَارَةٌ فَانْصَارَ أَيُّ أَمَالَةٌ فَمَالٌ**

أَلْتَّصْوِيرُ [et-taşvīr] (alā-vezni **أَلْتَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Sūretli kılmak.

أَلْتَّصُّورُ [et-taşavvur] (alā-vezni **أَلْتَّكَّرُومُ** [et-tekkerrum]) Sūretli olmak; yukālu: **صُورَةُ اللَّهِ تَعَالَى صُورَةٌ حَسَنَةٌ فَتَصَوَّرَ تَصَوَّرْتُ الشَّيْءَ أَيُّ تَوَهَّمْتُ صُورَتَهُ** Ve

تَصَوَّرْتُ [taşavvur] Düşmeğe meyl etmeğe de derler; yukālu: **طَعَنَهُ فَتَصَوَّرَ أَيُّ مَالٌ إِلَى السُّقُوطِ**

أَلْصِّيرُ [eş-şayyir] (šād'ın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Güzel sūretli olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ صَيَّرَ شَيْئًا أَيُّ حَسَنُ الصُّورَةِ** Ve **شَارَةٌ** [šāret] hey'et ve kıyāfete derler.

أَلْصُّورُ [eş-şavr] (šād'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Mā'il kılmak; yukālu: **صَارَهُ** **﴿فَصُرَّهُنَّ إِلَيْكَ﴾** Ve kuri'e: **﴿فَصُرَّهُنَّ وَيَصِيرُهُ أَيُّ أَمَالَةٌ﴾** (البقرة 260) **بَضَمَ الصَّادِ وَكَسَّرَهَا قَالَ الْأَخْفَشُ يَغْنِي وَجْهَهُنَّ وَيُقَالُ صُرَّ إِلَيَّ وَصُرَّ وَجْهَكَ إِلَيَّ أَيُّ أَقْبَلَ عَلَيَّ** Ve kat' ma'nāsına da gelir; yukālu: **صُرْتُ** **﴿شَلَّ شَلَّ شَلَّ﴾** Sol kimse ki āyet-i kerīmede “**صُرَّهُنَّ**” [kavli] **﴿إِطْعَمَهُنَّ﴾** ma'nāsındır dedi, lāzım gelir ki nazm-ı şerifte takdīm ve te'hīr i'tibār eyleye, gūyā ki **مَنْ أَرَبَعَةً مِّنْ خُدِّ إِلَيْكَ أَرَبَعَةً مِّنْ طَيْرِ الطَّيْرِ فَصُرَّهُنَّ**

أَلْصُّوَارُ [eş-savvār] (šād'ın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Da'vet edene varan serçeye derler; yukālu: **غَضْفُورٌ صَوَارٌ لِلَّذِي يُجِيبُ إِذَا دُعِيَ**

[ص ه ر]

الأَصْهَارُ [el-aṣhār] (hemzenin fethiyle) ‘Avretin ehl-i beytidir, Ḥalīl’den rivāyet olunmuştur ki ‘Arabdan ba‘zı eyitti: **الصَّهْرُ** [eṣ-ṣihr] ṣād’ın kesri ve hā’nın sükūnuyla [aḥmā] [aḥmā] ve اَحْتَانُ [aḥtān] a itlāk olunur. Ve اَحْمَاءُ [aḥmā] zevcenin babasına ve anasına itlāk olunur ve اَحْتَانُ [aḥtān] güye-gülere itlāk olunur.

المُصَاهَرَةُ [el-muṣāheret] (mīm’in zammı ve hā’nın fethiyle) Bir kavmden kız almak; tekülü: **صَاهَرْتُ إِلَيْهِمْ إِذَا تَزَوَّجْتُ فِيهِمْ**

الإِشْهَارُ [el-iṣhār] (hemzenin kesriyle ve ṣād’ın sükūnuyla) Bir kimseye neseb ve tezevvüc ve civār cihetinden ittisāl üzere olmak; yukālu: **أَصْهَرْتُ بِهِمْ إِذَا اتَّصَلْتُ بِهِمْ وَتَحَرَّضْتُ بِجَوَارٍ أَوْ نَسَبٍ أَوْ تَزَوُّجٍ**

الصَّهْرُ [eṣ-ṣahr] (ṣād’ın fethi ve hā’nın sükūnuyla) Eritmek.

الْإِنْصِهَارُ [el-inṣihār] (hemzenin kesriyle) Erimek; yukālu: **صَهَرْتُ الشَّيْءَ فَأَنْصَهَرَ أَيَّ أَذْنَبْتُهُ فَذَابَ**

الصَّهِيرُ [eṣ-ṣahīr] (ṣād’ın fethi ve hā’nın kesri ve meddiyle) Eriyici nesne, pes ‘Arabların “لَأَصْهَرَنَّكَ بِبَيْمِينِ مُرَّةً” dedikleri eritmek ma‘nāsına rāci‘dir.

الإِشْهِيرَارُ [el-iṣhīrār] Yaldıramak; yukālu: **جَزَبَاءُ** Ve **إِضْهَارُ الْجَزْبَاءِ أَيَّ تَلَّأَلًا ظَهَرَهُ مِنْ شِدَّةِ الْحَرِّ** [ḥirbā] kertenkeleye derler ḥā-i mühmelelinin fethi ve elifin meddiyle.

الصُّهَارَةُ [eṣ-ṣuhāret] (ṣād’ın zammı ile) Semiz ve yağlı olmak; yukālu: **مَا بِالْبَعِيرِ طَرَقَ** Ve **صُهَارَةٌ أَيَّ طَرَقَ** [ṭirq] ṭā-i mühmelelinin kesriyle semiz et yağına derler, ṣahm ma‘nāsına.

الصَّهْرِيُّ [eṣ-ṣihriyy] (ṣād’ın kesri ve hā’nın sükūnuyla ve yā’nın teşdidiyle) **صَهْرِيحٌ**

[ṣihrīc] ma‘nāsında lügattır. Ve **صَهْرِيحٌ** [ṣihrīc] havz misalinde olan kuyudur ki içinde su irkilsin diye yaparlar.

[ص ي ر]

الصَّيْرُ [eṣ-ṣayr] (ṣād’ın fethi ve yā’nın sükūnuyla)

الصَّيْرُورَةُ [eṣ-ṣayrūret] (ṣād’ın fethi ve yā’nın sükūnuyla ve rā’nın zammıyla) Masdarlardır, olmak ma‘nāsına; yukālu: **صَارَ الشَّيْءُ كَذَا يَصِيرُ صَيْرًا وَصَيْرُورَةً** Ve

صَيَّرَ [ṣayr] Kesmek ma‘nāsına da gelir; yukālu: **صَارَهُ يَصِيرُهُ وَهُوَ لَعْنَةٌ فِي يَصُورُهُ أَيَّ قَطَعَهُ وَكَذَا إِذَا أَمَالَهُ**

المَصِيرُ [el-meṣīr] (mīm’in fethiyle ve ṣād’ın kesriyle) Rücūc ma‘nāsına; yukālu: **صِرْتُ إِلَى فُلَانٍ مَصِيرًا كَقَوْلِهِ ﴿وَالَى اللَّهُ الْمَصِيرُ﴾ (آل عمران 28، النور 42، فاطر 18) Ve bu ṣāzzdır, kıyās **مَصَارٌ** [meṣār] idi **مَعَاشٌ** [me‘āṣ] gibi.**

التَّصْيِيرُ [et-taṣyīr] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Kılmak; yukālu: **صَيَّرْتُهُ أَنَا كَذَا أَيَّ جَعَلْتُهُ**

صَيُّورٌ [ṣayyūr] (ṣād’ın fethi ve yā’nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesnenin āhiri ve rāci‘ olacak nesnesi. Ve bu fey‘ül vezni üzeredir. Ve rey ve ‘akl ma‘nāsına da gelir; yukālu: **مَا لَهُمْ صَيُّورٌ أَيَّ رَأَى وَعَقَلَ**

التَّصْيِيرُ [et-teṣayyur] (fethateynle ve yā’nın zammı ve teşdidiyle) Bir kimse babasına benzemek; yukālu: **تَصَيَّرَ فُلَانٌ أَبَاهُ**

الصَّيْرُ [eṣ-ṣīr] (ṣād’ın kesri ve meddiyle) Bir nesne tahsīl olmağa karīb olmak; yukālu: **فُلَانٌ عَلَى صَيْرٍ أَمْرٍ إِذَا كَانَ عَلَى إِشْرَافٍ مِنْ قَضَائِهِ** Ya‘nī itmāmı üzere olsa. Ve

صَيَّرَ [ṣīr] Kezālik **صِحْنَاةٌ** [ṣiḥnāt] a derler ve **صِحْنَاةٌ** [ṣiḥnāt] ṣād’ın kesri ve ḥā-i mühmelelinin sükūnuyla bir nev‘ ta‘āmdır balıktan ederler. Ve hadīs-i şerifte vāki‘ olmuştur

ki Sālim b. ʿAbdullāh yanından bir kimse mürür etti ki onun katında صِيرٌ [šīr] var idi. Sālim mezbūr صِيرٌ [šīr]dan tadıp bunu nice bey^e edersin dedi. Ve erbāb-ı hadīs صِيرٌ [šīr]i bu hadīste zikr olunan taʿāmla tefsīr etti. Ve

صِيرٌ [šīr] Kapı yarığına dahi derler, şakku'l-bāb ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "مَنْ نَظَرَ مِنْ صَيْرٍ بَابٍ فَفَقَّتَتْ عَيْنُهُ فَهِيَ هَدْرٌ" Ve bu hadīs-i şerīfte صِيرٌ [šīr] şakk ma'nāsıyla tefsīr olunmuştur. Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: Bu kelimeyi bu ma'nāya ancak bu hadīste işittim.

الصَيْرَةُ [eş-şīret] (şād'ın kesri ve meddiyle) Deve ağılıdır, حَظِيرَةُ البَعِيرِ ma'nāsına.

الصَيْرُ [eş-şiyer] (şād'ın kesri ve yā'nın fet-hiyle) Cem'i, ağıllar ma'nāsına, سِيرَةٌ [sīret] ile سِيرٌ [siyer] gibi.

FASLU'D-ḌĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض ب ر]

الضَّبْرُ [eḏ-ḏabr] (ḏād'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Yaban cevzi ki ziyāde berk olur. Ve bu yaban narına itlāk olunmaz ki ضَبْرٌ [ḏabr] demezler, مَطٌّ [maẓẓ] derler zā-i mu'ceme ile. Ve sāhib-i Şurāḥ'ın bu makāmda ضَبْرٌ [ḏabr] "çār-magz ve enār-ı deşti" dediği kelām-ı Cevherī'ye muhālif olduğu hafı değıldir. Ve

ضَبْرٌ [ḏabr] Gāziler cemā'atine dahi itlāk olunur. Ve

ضَبْرٌ [ḏabr] Bir nesnenin üzerine kaya diz-meğe dahi derler; yukālu: ضَبْرٌ عَلَيْهِ الصَّخْرُ Ve kāğıdı bir yere cem^e edip bağlamağa dahi derler; yukālu: ضَبْرْتُ الكُتْبَ. ضَبْرْتُ الأَصْبَارَةَ إِذَا جَعَلْتُهَا إِضْبَارَةً İbnu's-Sikkīt'ten böyle rivāyet olunmuştur.

الضَّبَارَةُ [eḏ-ḏabāret] (ḏād'ın fethi ve bā'nın tahfifiyle) A'zāsı fermūde olup muhkem olmak; yukālu: دُو ضَبَارَةَ أَي مَوْتَتْ الخَلْقَ Ve at dört ayağın cem^e edip sıçramağa dahi derler; yukālu: ضَبْرَ الفَرَسِ إِذَا جَمَعَ قَوَائِمَهُ وَوَتَبَ Ve ʿĀmir b. Ḍabāre bir kimsenin ismidir.

الضَّبِيرُ [eḏ-ḏibirr] (ḏād'ın ve bā'nın kesriyle ve rā'nın teşḏidiyle) Sıçrayıcı çābük at demek olur, طَيْرٌ [ṭimirr] vezni üzere. Ve طَيْرٌ [ṭimirr] dahi ṭā-i mūhmele ile zikr olunan ma'nāyadır.

الإضْبَارَةُ [el-iḏbāret] (hemzenin kesri ve ḏād'ın sükūnuyla) Şol nāmeler yāhūd şol kāğıdlardır ki bir yere bağlarlar, إِضْمَامَةٌ [iḏmāmet] gibi; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ بِإِضْبَارَةٍ مِنْ كُتُبٍ

الأضْبَائِرُ [el-eḏābir] (hemzenin fethiyle ve

bā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î.

[ض ب ط ر]

الضَّبْطُ [eḏ-ḏibetṛ] (ḏād'ın kesriyle ve bā'nın fethiyle هَزْبٌ [hizebr] gibi) Şeḏīd ma'nāsındır.

[ض ج ر]

الضَّجْرُ [eḏ-ḏacer] (fethateynle) Gamdan darılıp ıztırāb çekmek; yukālu: ضَجَرَ ضَجْرًا Ve deve çağırmağa da derler; yukālu: مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve رُغَاءٌ ضَجَرَ الْبَعِيرُ إِذَا كَثُرَ رُغَاؤُهُ Ve رُغَاءٌ [ruḡā] rā-i mühmelenin zammıyla ve ḡayn-ı mu'ceme ile deve āvāzına derler. Ve ḡāh olur ki ضَجْرٌ [ḏacre]nin ve دَبْرٌ [debre]nin 'ayne'l-fi'li sākin kılınır ef'al beyninde, فَحَذُّ [faḥḏ] 'ayne'l-fi'li sākin kılındığı gibi esmā' beyninde.

الضَّجِرُ [eḏ-ḏacir] (ḏād'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Gamlı kimse.

الضَّجُورُ [eḏ-ḏacūr] Kezālik gamla muztarib olan kimse.

الْإِضْجَارُ [el-iḏcār] (hemzenin kesriyle) Gam vermekle muztarib kılmak.

الْمُضْجِرُ [el-muḏcir] (mīm'in zammıyla ve cīm'in kesriyle) Gam vermekle muztarib kılıcı kimse.

الْمَضَّاجِرُ [el-meḏācir] (mīm'in fethiyle ve cīm'in kesriyle) ve

الْمَضَّاجِيرُ [el-meḏācīr] (mīm'in fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Cem'î.

[ض ر ر]

الضَّرُّ [eḏ-ḏarr] (ḏād'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Ziyān ki نَفَعٌ [nef']in mukābilidir.

الضَّرَرُ [eḏ-ḏarer] İsmdir, mazarrat ma'nāsına. Ve dar ma'nāsına da gelir; yukālu: ضَرَّرَ أَي ضَيَّقَ ve yukālu: لَا

ضَرَّرَ عَلَيْكَ

الضَّارُورَةُ [eḏ-ḏārūret] ('alā-vezni الْفَارُورَةُ [el-kārūret]) Bi-ma'nā الضَّرَرُ [eḏ-ḏarer]; yukālu: لَا ضَرَّرَ عَلَيْكَ وَلَا ضَّارُورَةٌ Ve zarūret ma'nāsına dahi gelir; yukālu: رَجُلٌ ذُو ضَّارُورَةٍ أَي ضَرُورَةٌ

التَّضَرُّةُ [et-teḏirret] (tā'nın fethi ve ḏād'ın kesri ve rā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: لَا ضَرَّرَ عَلَيْكَ وَلَا تَضَرُّةٌ

الضَّرُورَةُ [eḏ-ḏārūret] (ḏād'ın fethi ve rā'nın zammıyla) Hācet ma'nāsındır; yukālu: رَجُلٌ ذُو ضَرُورَةٍ أَي حَاجَةٌ

الْإِضْطِرَارُ [el-iḏtirār] (hemzenin kesriyle) Nācār olmak; yukālu: أَضْطُرُّ إِلَيْهِ أَي أَلْجَأْتُ إِلَيْهِ

الْمَضَارَةُ [el-muḏārret] (mīm'in zammı ve rā'nın teşdidiyle) Kezālik zarar ma'nāsına; yukālu: وَضَارَةٌ بِمَعْنَى وَاحِدٍ "لَا يَضْرُكُ عَلَيْهِ جَمَلٌ وَلَا يَضْرُكُ 'ARABLARIN "لَا يَضْرُكُ عَلَيْهِ دEDİKLERİ رَجُلٌ" ya'nī bu deveden ḡayrī deve ve bu recül-den ḡayrī recül sana kifāyet etmez. Ve

مُضَارَةٌ [muḏārret] İnzımām ma'nāsına da gelir. Ve fi'l-hadisi: "لَا تَضَارُونَ فِي رُؤْيَيْهِ" وَبَعْضُهُمْ يَقُولُ "لَا تَضَارُونَ" بِفَتْحِ التَّاءِ أَي "لَا تَضَامُونَ"

الضَّرَّةُ [eḏ-ḏarret] (ḏād'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Meme eti, لَحْمَةُ الضَّرْعِ ma'nāsına; yukālu: ضَرَّةٌ سَكْرَى Sütle dolu meme demek olur. Ve شَكْرَى [şekrā] şīn-i mu'cemenin fethi ve kāf'ın sükunu ve elifin kasrıyla dolu demek olur. Ve

ضَرَّةٌ [ḏarret] Māl-ı kesire dahi derler. Ve

ضَرَّةٌ [ḏarret] Baş parmağının altında olan ettir. Ve أَلْيَةُ الْكَيْفِ dedikleri ete mukābil olandır ki o serçe parmağın altında olan yumruca ettir. Ve

ضَرَّةٌ [ḏarret] Zevcin āhar 'avretine dahi

derler.

الضَّرَاتَانِ [eḏ-ḏarretān] (fethateynle sīga-i tesniye üzere) Değirmenin iki taşı, حَجَرَا، الحِجْرَى ma'nāsına.

الضَّرُّ [eḏ-ḏirr] (ḏād'ın kesriyle) Şol 'avret-tir ki onun üzerine bir 'avret alınır. Ve bu Cevheri'nin āhir kelāmından fehm olunan- dır, evvel kelāmından fehm olunan bir 'avretin üzerine āhar 'avret almaktır ki ma'nā-yı masdarī olur. Ve *Ḳāmūs*'ta ism-i masdar olmasına tasrīh olunmuştur. Ve Ebū 'Ubeydullāh-ı Ṭuvāl'dan ḏād'ın kesri ve zammı rivāyet olunmuştur.

الْمُضَرُّ [el-muḏirr] (mīm'in zammı ve ḏād'ın kesriyle) Şol kimsedir ki onun üzerine māl-ı kesīr akşamlaya. Ve bu ضَّرَّةٌ [ḏarret]ten me'hūzdur ki māl-ı kesīr ma'nāsınadır.

الضَّرَاءُ [eḏ-ḏarrā'] (ḏād'ın fethi ve elifin meddiyle) Kātılık ma'nāsına، بِأَسَاءَ [be'sā'] gibi. Ve

ضَرَاءٌ [ḏarrā'] ile بِأَسَاءَ [be'sā'] iki ism-i müennesdir, müzekkerleri yoktur. Ferrā eyitti: Bunlar eger أَبْوَسٌ [eb'us] ve أَضْرٌّ [eḏurr] üzere cem' olunsalar, ni'et ma'nāsına olan نَعْمَاءُ [na'mā'] ve أَنْعَمٌ [en'um] üzere cem' olduğu gibi cā'iz olurdu.

الضَّرُّ [eḏ-ḏurr] (ḏād'ın zammıyla) Arıklık ve hāl yatlılığıdır.

الْمَضْرَةُ [el-maḏarret] (mīm'in ve ḏād'ın fethiyle) Menfa'atin mukābilidir.

الضَّرَارُ [eḏ-ḏirār] (ḏād'ın kesriyle) Zarar edişmek، مُضَارَّةٌ [muḏārret] ma'nāsına.

الضَّرَاةُ [eḏ-ḏarret] (ḏād'ın fethiyle) Körlük عَمَى [amā'] ma'nāsına.

الضَّرِيرُ [eḏ-ḏarīr] (ḏād'ın fethi ve rā'nın

kesri ve meddiyle) Kör, zāhibü'l-basar ma'nāsına.

الضَّرَائِرُ [eḏ-ḏarā'ir] Muhtāc olanlara itlāk olunur. Ve

ضَرِيرٌ [ḏarīr] Derenin bir cānibine dahi derler; yukālu: نَزَلَ فُلَانٌ عَلَى أَحَدِ ضَرِيرِي الْوَادِي أَيُّ عَلَى أَحَدِ جَانِبَيْهِ Ve

ضَرِيرٌ [ḏarīr] Nefse ve bakiyye-i cisme dahi derler. Ve bir nesneye tahammül edip gamın çekmeğe de derler; yukālu: إِنَّهُ لَدُو ضَرِيرٍ إِنَّهُ لَدُو ضَرِيرٍ إِذَا كَانَ ذَا صَبْرٍ عَلَيْهِ وَمُقَاسَاةٌ لَهُ نَاقَةٌ ذَاتُ ضَرِيرٍ إِذَا كَانَتْ شَدِيدَةَ النَّفْسِ Ve Ebū 'Amr eyitti: Davar kısmından ضَرِيرٌ [ḏarīr] ona derler ki her nesneye tahammül eder ola. Ve

ضَرِيرٌ [ḏarīr] Bir zarar etmek ma'nāsına da gelir، مُضَارَّةٌ [muḏārret] gibi. Ve

ضَرِيرٌ [ḏarīr] Ekser isti'māli gayret ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَشَدَّ ضَرِيرُهُ عَلَيْهَا

الْإِضْرَارُ [el-iḏrār] Ziyāde karīb olmak ma'nāsına; yukālu: أَضْرَبِي فُلَانٌ أَيُّ دَنَا مِنِّي دُنُوًّا شَدِيدًا Ve

إِضْرَارٌ [iḏrār] Bir mikdār seğirtmeğe de derler; yukālu: أَضْرَّ يَغْدُو إِذَا أَسْرَعَ بَغْضِ الْإِسْرَاعِ Ve

إِضْرَارٌ [iḏrār] At gemini gevmeğe dahi derler; yukālu: أَضْرَّ الْفَرَسَ عَلَى الْجِجَامِ أَيُّ أَزَمَ عَلَيْهِ Ve

إِضْرَارٌ [iḏrār] Bir kimse 'avret üzerine 'avret almağa da derler.

الْمُضَرُّ [el-muḏirr] (mīm'in zammı ve ḏād'ın kesriyle) 'Avret üzerine 'avret alan er. Ve üzerine 'avret alınan 'avret; yukālu: رَجُلٌ مُضَرٌّ وَامْرَأَةٌ مُضَرٌّ أَيُّضًا أَيُّ لَهَا ضَرَائِرٌ Ve

مُضَرٌّ [muḏirr] Yakın olan buluta dahi derler; yukālu: سَحَابٌ مُضَرٌّ أَيُّ مَسِيفٌ [musiff] mīm'in zammıyla ve sīn-i müh-

mele ile yere karīb olandır.

[ض ط ر]

الضَيْطَرُ [eḏ-ḏayṭar] (‘alā-vezni ḫayder) Şol mücessem kimsedir ki rezīl ve denī ola.

الضُّوْطَرُ [eḏ-ḏavṭar] ‘alā-zālike'l-vezni ve'l-ma‘nā.

الضُّوْطَرِيّ [eḏ-ḏavṭariyy] (‘alā-zālike'l-vezni ve bi'l-elifi'l-maḫsüre fī āhirihi) Bi-ma‘nāhumā eyzan.

الضَّيْطَارُ [eḏ-ḏayṭār] (ḏād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الضَّيْطَارُونُ [eḏ-ḏayṭārūn] (ḏād'ın kezālik fehiyle) ve

الضَّيْطَارَةُ [eḏ-ḏayāṭiret] (ḏād'ın fethi ve ṭā'nın kesriyle) Kezālik cem'i, mislu: يَيْطَارُ [beyṭār] ve بَيَاطِرَةٌ [beyāṭiret].

[ض ف ر]

الضَّفْرُ [eḏ-ḏafr] (ḏād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Saç örülmesi ve gayrı nesne örülmesine dahi itlāk olunur, kaçan enli olursa. Ve

ضَفْرٌ [ḏafr] Saçy ma‘nāsında dahi isti‘māl olunur; yukālu: ضَفْرٌ يَضْفِرُ ضَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِيِ Ve

ضَفْرٌ [ḏafr] Deve semerinin kolanına dahi derler.

الْإِنْضِفَارُ [el-infiḏār] İki ip birbirine sarılmak; yukālu: إِنْضَفَرَ الْحَبْلَانِ إِذَا التَّوَيَا مَعًا

الضَّفِيرَةُ [eḏ-ḏafiret] Örülmüş saç; yukālu: ضَفَرَتِ الْمَرْأَةُ شَعْرَهَا وَلَهَا ضَفِيرَتَانِ

الضُّفْرَانِ [eḏ-ḏafrān] (ḏād'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) İki bölük saç ki örülmüş ola. Ve kum yığınınına dahi ضَفِيرَةٌ [ḏafiret] derler. Ve su bendi için yığılan toprağa da ضَفِيرَةٌ [ḏafiret derler. Ve okla dolu olan ku-

bura dahi derler.

الضَّفِيرَةُ [eḏ-ḏafiret] (ḏād'ın fethi ve fā'nın kesriyle) Şol kuma derler ki birbirine bağlanmış ola, remle-i mün‘akide ma‘nāsına.

الضَّفِيرُ [eḏ-ḏafir] (ḏād'ın fethi ve fā'nın kesriyle) Cem'i.

الْتِّضَافُ [eṭ-teḏāfur] (tā'nın fethi ve fā'nın zammıyla) Birbirine yardım etmek, te‘āvün ma‘nāsına; yukālu: تَضَافُوا عَلَيَّ الشَّيْءِ أَي تَعَاوَنُوا عَلَيَّ

[ض م ر]

الضُّمْرُ [eḏ-ḏumr] (ḏād'ın zammı ve mīm'in sükūnuyla) Arıklıktır. Ve at arıklığıdır. Ve

الضُّمُرُ [eḏ-ḏumur] Bi-ma‘nāhu, mislu: الْعُسْرُ [el-‘usr] ve الْعُسْرُ [el-‘usr].

الضُّمُورُ [eḏ-ḏumūr] (zammeteynle) Kezālik arıklamak ma‘nāsında lügattır; yukālu: ضَمَرَ يَضْمُرُ ضُمُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِضْمَارُ [el-iḏmār] (hemzenin kesriyle) Arıklatmak; yukālu: أَضْمَرْتُهُ أَنَا Ve

إِضْمَارٌ [iḏmār] Bir nesneyi gizlemeğe dahi derler; yukālu: أَضْمَرْتُ فِي نَفْسِي شَيْئًا أَي كَتَمْتُهُ

الضُّمِيرُ [eḏ-ḏamir] (ḏād'ın fethi ve mīm'in kesriyle) İsmdir, gizlemek ma‘nāsına.

الضَّمَاوِيرُ [eḏ-damā'ir] Cem'i.

الْمُضْمِيرُ [el-muḏmir] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin fethiyle) İsm-i mekān ve ism-i mef'ül ma‘nāsına gelir.

التَّضْمِيرُ [et-taḏmīr] (‘alā-vezni et-tekrīm) Kezālik arıklatmak ma‘nāsına. Ve

تَضْمِيرٌ [taḏmīr] Atı ziyāde besleyip semirtikten sonra geri evvelki gıdāsına redd etmektir ki bu kırk günde hāsıl olur.

الْمِضْمَارُ [el-miḏmār] (mīm'in kesriyle) Zikr olunan müddettir. Ve

مِضْمَارٌ [miḍmār] Ata ta'īm olunan mekāna dahi derler.

الْإِضْطِمَارُ [el-iḍṭimār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Şol arıklamak; yukālu: ضَمَّرْتُهٗ تَضْمِيرًا فَاضْطَمَّرَ

الْمُضْطَمِّرُ [el-muḍṭamir] (mīm'in zammıyla ve ḍād'ın sükūnuyla ve mīm-i āhirin kesriyle) Şol çatal incidir ki iki tarafı birbirine yapışık olmakla vasatı ince ola.

الضَّمِيرُ [eḍ-ḍamir] (ḍād'ın fethi ve mīm'in kesri yāhūd sükūnuyla) Şol kimsedir ki karnı hemvār ola ve cismi latīf ola.

الضَّامِرُ [eḍ-ḍāmīr] (mīm'in kesriyle) Ortalıği ince olan deve; yukālu: نَاقَةٌ ضَامِرٌ وَضَامِرَةٌ

الضِّمَارُ [eḍ-ḍimār] (ḍād'ın kesriyle) Şol deyn yāhūd şol va'ddir ki husūlü recā olunmaya. Ve bi'l-cümle her nesneye ki i'timād az ola ona ضَمَّارٌ [ḍimār] derler.

بَنُو ضَمْرَةَ [Benū Ḍamret] Kināne kabīlesinden 'Amr b. Umeyye eḍ-Ḍamrī nām kimsenin cemā'atidir.

ضَمِيرٌ [Ḍamīr] (ḍād'ın zammıyla) Sīga-i tasgīr üzere Şām-ı şerīfte bir dağın 'alemidir.

الضُّومَرَانُ [eḍ-ḍavmerān] (ḍād'ın ve mīm'in fethiyle) Reyāhīn kısmından fesleğen dedikleri ot ki rāyiha-i tayyibesi vardır. Ve Şāmilu'l-Luğa'da "mīr-āşīkān"dır demiş, ammā asahh evvel olan olmak fehmi olunur, zīrā mīr-āşīkān zī-rāyiha olan otlardan değıldir.

الضَّمْرَانُ [eḍ-ḍamerān] (ḍād'ın ve mīm'in fethalarıyla) Bir nev'e ottur, Şurāh'ta bu vechle zabt olunmuştur, ammā ba'zı nüsha-i musahhahada mīm'in sükūnuyla zabt olunmuştur. Ve şā'irin مَنَعْنَا مَنِيَّتَ | | وَمَنِيَّتَ الضَّمْرَانِ وَالنَّصِيَّ dediği vech-i

sāniyi te'yīd eder.

الضَّمْرَانُ [eḍ-Ḍumrān] (ḍād'ın zammıyla ve mīm'in sükūnuyla) Bir dişi kelbin ismidir, nitekim Nābiğa şiirinde vāki' olmuştur.

[ض و ر]

الضُّورُ [eḍ-ḍavr] (ḍād'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الضَّيْرُ [eḍ-ḍayr] (ḍād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Zarar ma'nāsında lügattır; yukālu: ضَارَهُ يَضُورُهُ وَيَضِيرُهُ ضَيْرًا وَضُورًا Kisā'i eyitti: ba'zı 'Arabı işittim ki وَلَا لَا يَنْفَعُنِي ذَلِكَ وَ لَا يَضُورُنِي derdi.

النُّضُورُ [et-teḍavvur] (fethateynle ve vāv'ın zammıyla) Darb hīninde çağırıp çabalayıp feryād etmek.

الضُّورَةُ [eḍ-ḍuret] (ḍād'ın zammıyla) Şol recüldür ki hakīr olup göze hor ola.

FASLU'T-ṬĀ'

(فصل الطاء)

[ط ح ر]

الطَّحْرُ [et-ṭahr] (ṭā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Göz çapağın atmak; yukālu:

طَحَرْتُ الْعَيْنَ قَدَاهَا تَطْحَرُ طَحْرًا إِذَا رَمَتْ بِهِ

الطَّحْرَةُ [et-ṭahret] (ṭā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bulut pāresine derler ve hā-i mu'ceme ile dahi lügattir; yukālu:

مَا فِي السَّمَاءِ طَحْرَةٌ وَطَحْرَةٌ مَا عَلَى السَّمَاءِ Ve طَحْرَةٌ عَلَى الْإِبِلِ مَا بَقِيَتْ عَلَى السَّيِّءِ مِنْ غَيْمٍ طَحْرَةٌ إِذَا سَقَطَتْ أُوبَارُهَا وَمَا عَلَى فُلَانٍ طَحْرَةٌ إِذَا كَانَ أُوبَارًا Ve عَارِبًا وَقَدْ يُحْرَكُ الْعَيْنُ لِمَكَانٍ حَزَفَ الْحَلْقُ [evbār] [veber]in cem'idir ki deve yünü demek olur.

الطَّحْرُورُ [et-ṭahrūr] (ṭā'nın fethi ve hā'nın zammıyla) Çapağın atıcı göz. Ve

طَحْرُورٌ [ṭahrūr] Sür'at edene dahi derler. Ve

طَحْرُورٌ [ṭahrūr] Şol yaya derler ki attığı ok irağa gide.

الْمِطْحَرُ [el-miṭḥar] (mīm'in kesriyle ve ṭā'nın sükūnuyla ve hā'nın fethiyle) Şol oktur ki irak gide.

الْمِطْحَرَةُ [el-miṭḥaret] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) Kezālik şol harbdir ki halk onunla def' oluna.

الطَّحِيرُ [et-ṭahīr] (ṭā'nın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) 'Ālī olan nefis; yukālu: زَحِيرٌ Ve طَحَرَ الرَّجُلُ يَطْحَرُ طَحِيرًا وَهُوَ مِثْلُ الرَّحِيرِ [zaḥīr] zā-i mu'ceme ve hā-i mühmele ile katı katı nefes almak.

الطَّحْرَةُ [et-ṭahret] (ṭā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

الطَّحْرُورَةُ [et-ṭahrūret] Bir pāre bulut demek

olur, Ebū 'Amr rivāyeti üzere. Ve Aşma'ī eyitti: طَحْرُورٌ [ṭahrūr] şol bulut pāreleridir ki ince ve yufka ola; yukālu: مَا فِي السَّمَاءِ طَحْرُورٌ وَطَحْرُورَةٌ بِالْحَاءِ وَالْحَاءِ

الطَّحْرِيَّةُ [et-ṭihriyet] (ṭā'nın kesri ve hā'nın sükūnu ve yā'nın tahffiiyle) طَحْرِيَّةٌ [ṭihribet] gibidir pāre ma'nāsına olmada; yā ile ve bā ile bir ma'nāyadır.

[ط ح م ر]

الطَّحْمَرَةُ [et-ṭahmeret] ('alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Suyla musluğu doldurmak; yukālu: طَحْمَرْتُ السِّمَاءَ أَي مَلَأْتُهُ Ve yayı kirişlemeğe dahi derler; yukālu: طَحْمَرْتُ الْقَوْسَ أَي وَتَرْتُهَا

الطَّحْمَرِيرَةُ [et-ṭahmerīret] (ṭā'nın fethi ve hā'nın fethi ve hā'nın sükūnu ile) Bulut ma'nāsındır. İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: مَا عَلَى السَّمَاءِ طَحْمَرِيرَةٌ وَطَحْمَرِيرَةٌ أَي شَيْءٌ Kezālik hā'yla ve hā'yla lügattir.

[ط خ ر]

الطَّحْرُورُ [et-ṭahrūr] (ṭā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla ve rā'nın zammıyla) طَحْرُورٌ [ṭahrūr] gibidir veznin ve ma'nen. Ve طَحْرُورٌ [ṭahrūr] bulut pāresi demektir, nitekim mürür etti.

الطَّحَّارُ [et-ṭahār] (ṭā'nın fethiyle) Cem'i. Ve

طَخَارِيرُ [ṭahārīr] Ecnās-ı muhtelifeden olan halk; ve minhu kavluhum: جَاءَنِي الطَّحَارِيرُ [uṣābet] hemzenin zammıyla شَوَّبَ [şevb]dendir, ihtilāt ma'nāsına. Ve Ebū 'Ubeyd'den böyle rivāyet olunmuştur ki طَحْرُورٌ [ṭahrūr] ṭā'nın ve rā'nın zammıyla şol recüldür ki ne mütecellid ola ve ne galiz ola.

[ط ر ر]

الطَّرَةُ [eṭ-ṭurret] (tā'nın zammıyla ve rā'nın teşdidıyla) Bezin saçaksız cānibi, كَمَّةُ النَّوْبِ ma'nāsına. Ve her nesnenin tarafına طَّرَةٌ [ṭurret] derler; yukālu: طَّرَةُ النَّهْرِ وَطَّرَةُ الْوَادِي لِشَفِيرِهِ Ve شَفِيرٌ [şefīr] şīn-i mu'ceme ile ve fā' ile cānibe derler.

الطَّرُزُ [eṭ-ṭurer] (tā'nın zammı ve rā'nın fetihyle) Cem'i.

الْأَطْرَارُ [el-aṭrār] (hemzenin fethi ve tā'nın sükūnuyla) Etrāf ma'nāsındadır; yukālu: أَطْرَارُ الْبِلَادِ لِأَطْرَافِهَا

طَّرَةٌ [ṭurret] Alın kılına dahi derler, نَاصِيَةٌ ma'nāsına.

الطُّورَاتِنَ [eṭ-ṭurretān] (kezālik tā'nın zammıyla) Merkebin omzunun iki cānibinde olan hatlardır. Ve Ebū Zureyb yaban sığırının omzunda olan hatlara dahi itlāk olunur dedi. Ve arasında olan hatta طَّرَةٌ المَشْنِ terler, طَّرِيقَةُ المَشْنِ ma'nāsına. Ve bu ma'nāyadır مِنَ السَّحَابِ طَّرَةٌ dedikleri.

طَّرَا [ṭurren] (tā'nın zammıyla ve rā'nın intisābıyla) جَمِيعًا ma'nāsındadır.

الطُّورُورَةُ [eṭ-ṭurūret] (zammeteynle) Ot bitmek; yukālu: طَّرَوُ النَّبْتِ يَطَّرُو طَّرُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve إِذَا نَبَتَ

طَّرُورٌ [ṭurūr] (tā'nın fethi ve rā'nın kezālik teşdidıyla) Gönderi keskin etmek, تَحْدِيدُ السِّنَانِ ma'nāsına. Ve gāh olur ki طَّرٌّ [ṭurr] şakk ve kat' ma'nāsına dahi isti'māl olunur. Ve

طَّرٌ [ṭurr] Deveyi tard etmeğe dahi derler, شَلٌّ [şell] ma'nāsına; yukālu: طَّرَزْتُ الْإِبِلَ أَي طَّرَذْتُهَا وَصَمَمْتُهَا مِنْ نَوَاحِيهَا Ve Ya'qūb eyitti: طَّرَزْتُ الْإِبِلَ derler kaçan onun bir cānibinden yürüyüp ondan sonra cānib-i āharından yürüsen tā ki onu doğrultasın.

Ve bir kimsenin eli vurulup munkatı' olmağa dahi derler; yukālu: طَّرَتْ يَدُهُ مِثْلُ تَرَّتْ إِذَا سَقَطَتْ

الْإِطْرَارُ [el-iṭrār] (hemzenin kesriyle ve tā'nın sükūnuyla) Eli vurup düşürmek; yukālu: ضَرَبَهُ فَأَطَّرَ يَدَهُ أَي قَطَعَهَا وَأَنْدَرَهَا Ve

إِطْرَارٌ [iṭrār] Nāzlanmağa dahi derler; yukālu: أَطَّرَ أَي أَدَّلَ Ve fi'l-meseli: "أَطَّرِي" ma'nāsı "أَطَّرِي فَإِنَّ عَلَيَّكَ نَعْلَيْنِ" Ve bu mesel darb olunur mü'enneste ve müzekkerde ve isneyn ve cem'de ve lafz-ı te'nīs üzere vārid olmuştur, zīrā mesel aslda bir 'avrete hitāb olunmuştu, pes onun üzerine cārī olmuş kalmıştır. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Bunun ma'nāsı إِزْكَبِ الْأَمْرَ فَإِنَّكَ قَوِيٌّ عَلَيْهِ demektir ve eyitti: Bunun aslı budur ki bir recül, çobanı olan 'avreti gördü ki düz yerde davarı ra'cy edip sarp yerde terk eder, ona eyitti: "أَطَّرِي" ya'nī "Derenin طَّرُرٌ [ṭurer]in tut ki o derenin etrafıdır, zīrā senün ayağında na'fīnler vardır." Ebū 'Ubeyd eyitti: Ben zann ederim ki na'fīnle murād ayağının derisi kalın olmasıdır. Ve

إِطْرَارٌ [iṭrār] Bir nesneye kındırmağa dahi derler, Ebū Zeyd rivāyeti üzere.

الْمُطَّرُ [el-muṭirr] (mīm'in zammı ve tā'nın kesriyle) Nā-mahal olan gazabdır. Aşma'ī eyitti: مُطَّرٌ [muṭirr] şol kimsedir ki nāzlı olup gerden-keş ola; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ مُطَّرًا أَي مُسْتَطْبِلًا مُدَلًّا

الطَّرِيرُ [eṭ-ṭarīr] (tā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Vecīh olan kimse.

الطُّرُطُورُ [eṭ-ṭurtūr] (tā'ların zammeleriyle ve rā'nın mā-beynde sükūnuyla) İnce ve uzun olan kimse; yukālu: رَجُلٌ طُّرُطُورٌ أَي دَقِيقٌ طَوِيلٌ Ve

طُرُطُورٌ [ṭurtūr] 'Arab takyelerinden bir cins

takyedir ki uzun ve başı ince olur.

[ط ف ر]

الطَفْرَةُ [eṭ-ṭafret] (ṭā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Sıçramak, وَثْبَةٌ [veṣbet] ma'nāsına; yukālu: طَفَّرَ يَطْفِرُ طَفُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

[ط م ر]

الطَّمُورُ [eṭ-ṭumūr] (zammeteynle) Yukarı sıçramak; yukālu: طَمَرَ الطَّمْرُ وَالْأَخِيلُ وَالطَّمْرُ فِي طَيْرَانِهِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي لَعْنَةً أَيْضًا Ve يَطْمُرُ فِي طَيْرَانِهِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي لَعْنَةً أَيْضًا [aḥyel] bir kuştur siyāh renkli, tafsili mürür etmiştir.

طَمَارٍ [ṭamāri] (ṭā'nın fethiyle ve rā'nın kesri üzere bināsıyla) Mekān-ı mürtefi'e derler, Aşmaṭ eyitti: yukālu: أَنْصَبَ عَلَيْهِ مِنْ طَمَارٍ مِثْلَ قَطْمٍ Ve Kisāṭ eyitti: مِنْ طَمَارٍ Ya'nī rā'nın kesri ve fethiyle.

الْمِطْمَرُ [el-miṭmar] (mīm'in kesri ve tā'nın sükūnu ve mīm-i sānīnin fethiyle) Yayıclar isti'māl ettiği ip.

الطُّومَارُ [eṭ-ṭumār] (ṭā'nın zammı ve meddiyle) Şol uzun kâgıddır ki onu dürerler.

الطُّوَامِيرُ [eṭ-ṭavāmīr] Cem'i.

الْمِطْمُورَةُ [el-miṭmūret] (mīm'in fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Şol çukurdur ki onda terike saklanır.

الطَّمْرُ [eṭ-ṭamr] (ṭā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Zikr olunan çukuru terike ile doldurmak; yukālu: طَمَرْتُهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْ مَلَأْتُهَا

الطَّامِرُ [eṭ-ṭāmīr] (mīm'in kesriyle) Pire ki müziyattandır, بُرْغُوثُ [burgūs] ma'nāsına. Ve

طَامِرٌ بِنُ طَامِرٍ [ṭāmīru'bnū ṭāmīrin] Şol kimseye derler ki kim idüğü ma'lūm olmaya.

الطَّمِيرُ [eṭ-ṭamīr] (ṭā'nın fethi ve mīm'in

kesri ve rā'nın teşdīdiyle) Çābük olan at; yukālu: فَرَسٌ طَمِيرٌ أَيْ مُسْتَعِدٌّ لِلْوَيْبِ وَالْعَدُوِّ Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: طَمِيرٌ [temirr] şol attır ki müşemmiru'l-halk ola ya'nī eli ve ayağı kuru olup eti az ola.

[ط ن ب ر]

الطُّنْبُورُ [eṭ-ṭunbūr] (ṭā'nın zammı ve nūn'un sükūnu ve bā'nın zammı ve meddiyle) Sāz kısmından olan ma'rūf nesnedir, Fārisīden ta'rīb olunmuştur. Ve

الطُّنْبَارُ [eṭ-ṭinbār] (ṭā'nın kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) طُنْبُورٌ [ṭunbūr]da lügattır.

[ط و ر]

الطَّوَارُ [eṭ-ṭavār] (ṭā'nın fethiyle) Evin kurbünde mümtedd olan yere derler, finā-i dār ma'nāsına. Ve bir kimseye karīb olmağa da derler; yukālu: لَا أَطُورُ بِهِ أَيْ لَا أَقْرَبُهُ

الطُّورُ [eṭ-ṭavr] (ṭā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Onun mislidir, karīb olmak ma'nāsında; yukālu: لَا أَطُورُ بِهِ بِمَعْنَى لَا أَقْرَبُهُ Ve حَرَا لَا تَطُرُ حَرَانًا أَيْ مَا حَوْلَنَا وَقَدْ مَرَّ [ḥarā] ḥā'yyla ve rā'yyla ki mühmeleteyndir ve elifin meddiyle ve kasrıyla kurb ma'nāsınadır. Ve

طَوْرٌ [ṭavr] Hadd ma'nāsına da gelir; yukālu: عَدَا طَوْرَهُ أَيْ جَاوَزَ حَدَّهُ Ve

طَوْرٌ [ṭavr] تَارَةً [tāreten] ma'nāsına da gelir مَرَّةً [merret] gibi. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ أَطْوَارًا﴾ (نوح 14) قَالَ الْأَخْفَشُ طَوْرًا عَلَقَةً وَطَوْرًا مُضَعَّةً

الْأَطْوَارُ [el-aṭvār] Cem'i; yukālu: النَّاسُ أَطْوَارٌ Ve أَخْيَافٌ [aḥyāf] ḥā-i mu'ceme ile umūr-ı muhtelifeye derler; ve yukālu: بَلَغَ فُلَانٌ فِي الْعِلْمِ أَطْوَرِيَهُ أَيْ حَدِيهِ Ve bu zikr olunan rā meftūh olduğı takdīrcedir. Ve Ebū Zeyd rā'yı meksūr ederdı بَلَغَ أَفْصَاهُ ma'nāsına, Ebū

‘Ubeyd rivāyeti üzere.

الطُّورُ [eṭ-Ṭūr] (ṭā'nın zammıyla ve vāv'ın sükūnuyla) Ma'rūf dağdır.

الطُّورِيُّ [eṭ-ṭūriyy] (ṭā'nın zammı ve rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Vahşī olan nesne gerek tuyūrdan olsun gerek benī ādemden.

الطُّورَانِي [eṭ-ṭūrāniyy] (ṭā'nın zammıyla ve yā'nın teşdidiyle) Yaban güvercinine itlāk olunur. Ve

طُورِيٌّ [ṭūriyy] Ehad ma'nāsına gelir; yukālu: مَا بِهَا طُورِيٌّ أَيَّ أَحَدٍ

[ط ه ر]

الطَّهَارَةُ [eṭ-ṭahāret] (ṭā'nın fethiyle) Pāklık; yukālu: طَهَّرَ الشَّيْءَ طَهَارَةً مِنَ النَّبَاتِ الْأَوَّلِ وَطَهَّرَ طَهَارَةً كَذَلِكَ مِنَ النَّبَاتِ الْخَامِسِ

الطُّهْرُ [eṭ-ṭuhr] (ṭā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) İsmidir, tahāret ma'nāsına. Ve

طُهْرٌ [ṭuhr] حَيْضٌ [ḥayḍ]ın mukābiline dahi itlāk olunur. Ve sāhib-i Maşādır طُهْرٌ [ṭuhr] zamm-ı ṭā'yla masdardır demiştir. Bu takdīrce Cevherī nakline muhālif olur.

التَّطْهِيرُ [et-taṭḥīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Pāk etmek; yukālu: طَهَّرْتُهُ أَنَا تَطْهِيرًا

التَّطَهُّرُ [et-teṭaḥhur] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) Pāk olmak; yukālu: تَطَهَّرْتُ بِالْمَاءِ وَهُمْ قَوْمٌ يَتَطَهَّرُونَ أَيَّ يَتَنَزَّهُونَ مِنَ الْأَدْنَسِ

الطَّاهِرُ [eṭ-ṭāhir] Pāk; yukālu: هُوَ رَجُلٌ طَاهِرٌ يَتَّيَبُ أَيُّ مُنَزَّةً وَامْرَأَةٌ طَاهِرَةٌ مِنَ الْحَيْضِ وَطَاهِرَةٌ مِنَ النَّجَاسَةِ وَالْغُيُوبِ Ya'nī hayzdan tahāret sıfat-ı nisā olduğu için tā-i te'nīse ihtiyāc olmaz.

الطَّهَارَى [eṭ-ṭahārā] (ṭā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Pāk olan nesnelere طَاهِرٌ [ṭāhir]in cem'idir ‘alā-hilāfi'l-kiyās, güyā ki طَهَارَةٌ [ṭahāret]i cem' etmişlerdir ṭā'nın fethiyle.

الطُّهُورُ [eṭ-ṭahūr] (ṭā'nın fethiyle) Şol şeydir ki onunla bir nesne pāk kılınır, فَطُورٌ [fetūr] gibi ve سَحُورٌ [seḥūr] gibi ve وَفُودٌ [veḳūd] gibi. فَطُورٌ [fetūr] fā'nın fethiyle ve tā-i mühmele ile oruç açmak için ihzār olunan ta‘ām ve سَحُورٌ [seḥūr] kezālik teshhur için olan ta‘ām ve وَفُودٌ [veḳūd] vāv'ın fethi ve kāf'ın zammıyla āteş yakmak için ihzār olunan nesne, tutrak ma'nāsına. Kālallāhu ta‘ālā: ﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾ (الفرقان 48)

الْمَطْهَرَةُ [el-maṭheret] (mīm'in fethi ve ṭā'nın sükūnu ve hā'nın kezālik fethiyle) Ve

الْمِطْهَرُ [el-miṭher] (mīm'in kesriyle) Şol ālettir ki onunla tahāret olunur, mīm'in fethi efsahtır.

الْمَطَاهِرُ [el-meṭāhir] (mīm'in fethiyle) Cem'i. Ve bu sebebden sivāka مَطْهَرَةٌ الْقَمِّ dediler.

[ط ي ر]

الطَّائِرُ [eṭ-ṭā'ir] Kuş, murg ma'nāsına. Ve

طَائِرٌ إِنْسَانٍ [ṭā'iru insān] İnsanın şol ‘ame-line derler ki boynuna lāzım kılınmış ola.

الطَّيْرُ [eṭ-ṭayr] (ṭā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) طَائِرٌ [ṭā'ir]in cem'idir, صَاحِبٌ [sāḥib]in cem'i صَحْبٌ [ṣaḥb] olduğu gibi. Ve Kuṭrub eyitti: غَاثٌ طَيْرٌ [ṭayr] vāhide dahi itlāk olunur. Ve Ebū ‘Ubeyde dahi böyle rivāyet kılmuştır. Ve kuri'e ﴿فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ (آل عمران 49) Ve

طَيْرٌ [ṭayr] Yaramaz fāl ma'nāsına da gelir; تَطَيَّرٌ [teṭayyur]dan me'hūzdur, ism olmak üzere; ve minhu kavluhum: “لَا طَيْرٌ إِلَّا طَيْرٌ” ve minhu kavluhum: “لَا طَيْرٌ إِلَّا طَيْرٌ” كَمَا يَقَالُ “لَا أَمْرٌ إِلَّا أَمْرٌ اللَّهُ” طَيْرٌ eyitti: طَائِرُكَ اللَّهُ طَائِرُكَ اللَّهُ dahi denmez.

الْمَطَارَةُ [el-meṭāret] (mīm'in fethiyle) Kuş-

ları çok yer; yukālu: أَرْضِي مَطَارَةً إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةً Ve الطَّيْرُ Ve ‘Arabların “كَأَنَّ عَلَى رُؤُوسِهِمُ الطَّيْرُ” dedikleri li-mehābetin olan sükūt mahalinde isti‘māl olunur. Ve bunun aslı budur ki kaçan gurāb devenin başına konsa kenesin devşirmek için deve başın titretmez gurāb uçmasın diye.

الْمَطَارَةُ [el-Meṭāret] (mīm’in fethiyle) Bir dağın ismidir. Ve

بِئْرُ مَطَارَةٍ [biʔrun meṭāret] Ağzı büyük kuyuya derler; yukālu: بِئْرُ مَطَارَةٍ إِذَا كَانَتْ وَاسِعَةً: النَّم

الطَّيْرُورَةُ [eṭ-ṭayrūret] (ṭā’nın fethi ve yā’nın sükunu ve rā’nın zammıyla) ve

الطَّيْرَانَ [eṭ-ṭayerān] (fethateynle) Uçmak; yukālu: طَارَ يَطِيرُ طَيْرُورَةً وَطَيْرَانًا Ve

طَيْرُورَةُ [ṭayrūret] Hiffete dahi derler ki sıkletin mukābilidir.

الْإِطَارَةُ [el-iṭāret] (hemzenin kesriyle) Uçurmak. Ve

التَّطْيِيرُ [et-tatyīr] ve

الْمُطَايِرَةُ [el-muṭāyeret] Bi-ma‘nāhu; yukālu: أَطَارَهُ غَيْرُهُ وَطَيْرُهُ وَطَايِرُهُ Ve ‘Arabların durūb-ı emsālindendir bu ki ucuzluk zamānında ve hayrın kesreti hīninde: هُمْ هُمْ فِي بَرَكَتِهِ فِي شَيْءٍ لَا يَطِيرُ غُرَابُهُ“ Ve أَطِيرُ الْغُرَابُ فَهُوَ مُطَارٌ Ve وَخَضِبُ

الطَّيْرَةُ [eṭ-ṭayret] (ṭā’nın fethi ve yā’nın sükunuyla) Hiffet ma‘nāsındır, طَيْرُورَةُ [ṭayrūret] gibi, nitekim mürūr etti.

التَّطَايُرُ [et-teṭāyur] (ṭā’nın fethi ve yā’nın zammıyla) Dağılmak, teferruk ma‘nāsına; yukālu: تَطَايَرَ الشَّيْءُ إِذَا تَفَرَّقَ Ve

تَطَايُرٌ [teṭāyur] Uzamağa dahi derler; yukālu: حُدُّ تَطَايَرَ الشَّيْءِ إِذَا طَالَ مَا تَطَايَرَ مِنْ شَعْرِكَ“

الْإِسْتِطَارَةُ [el-istiṭāret] (hemzenin ve tā’nın

kesriyle) Yayılıp münteşir olmak; yukālu: اسْتِطَارَ الشَّيْءُ عَلَى الْبِنَاءِ Ve اسْتِطَارَ الْفَجْرُ وَغَيْرُهُ انْتَشَرَ لِلْمَجْهُولِ أَيِ طَيْرٍ

التَّطْيِيرُ [et-teṭayyur] (‘alā-vezni [et-tekerrum]) Yaramaz fāl tutmak; yukālu: تَطْيَيْرُتٌ مِنَ الشَّيْءِ وَبِالشَّيْءِ

الطَّيْرَةُ [eṭ-ṭiyeret] (ṭā’nın kesri ve yā’nın fethiyle عَيْبَةٌ [‘inebet] vezni üzere) İsmdir, fāl tutmak ma‘nāsına. Ve fi’l-hadīsi: أَنَّهُ “كَانَ يُحِبُّ الْفَأَلَ وَيَكْرَهُ الطَّيْرَةَ” Ve kavluhu ta‘ālā: ﴿أَطْيِرْنَا بِكَ﴾ (النمل 47) وَأَصْلُهُ تَطْيِيرُنَا فَأُدْعِمَتِ النَّاءُ فِي الطَّاءِ فَاجْتَلَبَتِ الْأَلْفُ لِيَصِحَّ الْإِبْتِدَاءُ بِهَا

الْمُطَايِرُ [el-muṭayyer] (mīm’in zammıyla ve yā’nın fethi ve teşdidiyle) Tāze ma‘nāsına; yukālu: عُوْدٌ مُطَايِرٌ أَيِ مُطْرَى فَالْأَوَّلُ مَقْلُوبٌ مِنَ الثَّانِي

FASLU'Z-ZĀ'

(فَضْلُ الظَّاءِ)

[ظ أ ر]

الظُّرُ [eẓ-zī'r] (zā'nın kesri ve hemzenin sükunuyla) Dāye, murdi'a ma'nāsına.

الظُّوَارُ [eẓ-zu'ār] (zā'nın zammı ve hemzenin fethiyle ve dahi meddiyle) Cem'i, dāyeler ma'nāsına. Ve

الظُّوُرُ [eẓ-zu'ūr] (zammeteynle) ve

الأظَارُ [el-eẓ'ār] (hemzenin fethiyle ve zā'nın sükunuyla) أَفْعَالُ [ef'āl] vezni üzere) Kezālik cem'lerdir.

الْمُظَّاءِرَةُ [el-muẓā'eret] (mīm'in zammı ve hemzenin fethiyle) Dāye tutmak; tekülü: ظَاءِرَتْ مُظَّاءِرَةً إِذَا اتَّخَذَتْ ظُنْرًا

الإِظْطَارُ [el-iẓẓi'ār] (hemzenin kesri ve zā'nın kesri ve teşdidiyle) Kezālik dāye tutmak; yukālu: أَظَّارَتْ لَوْدِي ظُنْرًا Pes bu إِفْتِعَالُ [ifti'āl] bābindan olur. Ve bunda kelām **إِظْلَمَ** [iẓẓaleme]de olan kelām gibi olur ki **إِظْلَمَ** [iẓẓaleme] dahi aslında **إِظْلَمَ** idi ve bu Ebū Zeyd rivāyetidir.

الظَّارُ [eẓ-ẓār] (zā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) Nākayı kendi veledinden gayrı veledine yakmak; yukālu: ظَارَتْ النَّاقَةَ ظَارًّا Ve fi'l-meseli: "الطَّعْنُ: إِذَا عَطَفْتَهَا عَلَى وَلَدٍ غَيْرِهَا" **يُظَّارُهُ** Ya'nī gönderle dürtmek sulha muztarr kılar; ve yukālu: ظَارَتْ النَّاقَةَ أَيضًا إِذَا عَطَفْتَ عَلَى الْبُؤْتِ بَتَعْدَى وَلَا بَتَعْدَى Ve **بُو** [bevv] vāv'ın teşdidiyle şol deriye derler ki için doldurup deve yavrusu şeklinde ederler tā ki nāka onu veledi sanıp sütü kesmeye.

الظُّوُرُ [eẓ-zu'ūr] (zā'nın fethi ve hemzenin zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki veledinden gayrı veledine yakılmış ola.

الظُّوَارُ [eẓ-zu'ār] (zā'nın zammı ve hemzenin fethiyle) Nāka zikr olunan vech üzere veledine yakılmak. Ve gāh olur ki **ظُوَارُ** [zu'ār]la saç ayakları sıfatlanır, küle yakılmış olduğundan ötürü, nāka veledine yakıldığı gibi.

الظُّرَّاءُ [eẓ-zī'ār] (zā'nın kesriyle) Nākaya **غِمَامَةٌ** [gimāmet] ile 'ilāc etmektir. Ve **غِمَامَةٌ** [gimāmet] ġayn-ı mu'cemenin kesriyle şol bezdir ki nākanın veledine sürüp nākanın burnuna bağlarlar, tā ki gayrı veledi kokuladıkta kendi veledi rāyihasını alıp kendi veledi sana. Ve fi hadisi İbn 'Ömer radiyallāhu 'anhumā: "أَنَّهُ اشْتَرَى نَاقَةً: "فَرَأَى بِهَا تَشْرِيمَ الظَّنَّارِ فَرَدَّهَا" **تَشْرِيمٌ** [teşrīm] cirāhattır.

[ظ ر ر]

الظُّرُّرُ [eẓ-zurar] (zā'nın zammı ve rā'nın fethiyle) Bir taşır ki onun keskin cānibi vardır, bıçak keskini gibi.

الظُّرَّارُ [eẓ-zirār] (zā'nın kesriyle) Cem'i, **رُطَبٌ** [ruṭab] ile **رِطَابٌ** [riṭāb] gibi ve **رُبْعٌ** [rubā] ile **رِبَاعٌ** [ribā] gibi.

الظُّرَّانُ [eẓ-zirrān] (zā'nın kesriyle) Kezālik cem'idir, **ضِرْدٌ** [şured]le **شِرْدَانٌ** [şirdān] gibi. Ve **ضِرْدٌ** [şured] şād-ı mühmelenin zammı ve rā-i mühmelenin fethiyle bir kuşun isimidir ki mürür etmiştir.

الْمُظَّرَةُ [el-mazarret] (mīm'in ve zā'nın fethiyle) Zikr olunan keskin taşı çok olan yer.

الظُّرَيْرُ [eẓ-ẓarīr] (zā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) İri yerin sıfatıdır, zemîn-i dürrüş ma'nāsına.

الأظِرَّةُ [el-eẓirret] (hemzenin fethi ve zā'nın kesriyle) Cem'i, **رَغِيفٌ** [raġīf]le **أَرْغِفَةٌ** [ergīfet] gibi ve **حَزِيرٌ** [ħazīz]le

[aḥizzet] gibi. Ve رَغِيْفٌ [raġīf] rā-i mühmele ve ġayn-ı mu'ceme ile bir nevc ekmehtir, ona kirde derler. Ve حَزِيْزٌ [ḥazīz] ḥā-i mühmele ile ve zā'eyn-i mu'cemeteyn ile iri yere derler. Ve

أَلْظُرَانُ [eḏ-zurrān] (zā'nın zammıyla) Kezālik ظَرِيْرٌ [zarīr]in cem'idir, حَزِيْزٌ [ḥazīz] le حُرَّانٌ [ḥuzzān] ve رَغِيْفٌ [reġīf]le رُغْفَانٌ [ruġfān] gibi.

[ظ ف ر]

أَلْظُفْرُ [eḏ-zufr] (zā'nın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Tırnak, nāhun ma'nāsına. Ve yay başının kiriş düğümlendiği yerden ucuna varınca ظُفْرٌ [zufr] derler. Ve mübtezel olan kimseye dahi الظُّفْرِ كَيْلٌ derler. Ve ظُفْرٌ [zufr] Gözde biten deriye dahi derler nāhune-i çeşm ma'nāsına.

أَلْأَظْفَارُ [el-aḏfār] (hemzenin fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

أَلْأَظْفُرُ [el-aḏfur] (hemzenin ve fā'nın zammıyla) Ve nüsha-i Hereviyye'den أَظْفُرٌ [aḏfur] bedeline أَظْفُورٌ nakl olunmuştur, hemzenin zammı ve zā'nın sükūnuyla. Ve Muḥtāru 'ş-Şiḥāḥ'ta dahi musarraḥ olan budur. Ve

أَلْأَظْفَائِرُ [el-eḏāfir] (hemzenin fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Bunların üçü dahi ظُفْرٌ [zufr]un cem'idir, tırnaklar ma'nāsına. Ve

أَظْفَارٌ [aḏfār] Kenenin irisine dahi derler. Ve ufak yıldızlara dahi derler, kevākib-i sıġār ma'nāsına.

أَلْأَظْفَرُ [el-aḏfer] (hemzenin ve fā'nın fethiyle) Tırnağı uzun kimse; yukālu: رَجُلٌ أَظْفَرٌ بَيْنَ الظُّفْرِ بِالْمُتَحَتِّينِ إِذَا كَانَ طَوِيْلَ الظُّفْرِ كَمَا يُقَالُ أَشْعُرٌ إِذَا كَانَ طَوِيْلَ الشَّعْرِ Ve Cevherī'nin bu ta'bīrinden fehm olunan budur ki ظُفْرٌ [z afer] fethateynle tırnak uzamak ma'nāsına

ola, فَوْزٌ [fevz] ma'nāsına olduğu gibi.

أَلْظَفْرَةُ [eḏ-zaferet] (fethateynle) Bir pāre deridir ki gözde hāsıl olup gözü örter, ibtidā burun cānibinden gözün pınarından bitip gözün akından yayılıp karasına erişir. Ebū 'Ubeyd'den böyle rivāyet olunmuştur; yukālu: ظَفِرَتْ عَيْنُهُ تَطْفِرُ ظَفْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

أَلْظَفْرُ [eḏ-zafer] (fethateynle) Maksūda vāsıl olmak, فَوْزٌ [fevz] ma'nāsına; yukālu: ظَفِرَ بَعْدَوَهُ وَظَفِرَهُ أَيضًا مِثْلَ لِحْقٍ بِهِ وَلِحَقَهُ

ظَفْرٌ [zafer] Gözde zikr olunan deri bitmek. Ve Aḥfeş eyitti: ظَفِرْتُ عَلَيْهِ dahi derler, ظَفِرْتُ بِهِ ma'nāsına. Ve

ظَفْرٌ [zafer] Rü'yet ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا ظَفِرْتُكَ عَيْنِي مُنْذُ زَمَانٍ أَي مَا رَأَيْتُكَ

ظَفْرٌ [zafer] Düz yere dahi derler ki ot bitire.

أَلْظَفِيرُ [eḏ-zafir] (zā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Zafer bulan kimse.

أَلْإِظْفَارُ [el-iḏfār] (hemzenin kesriyle) Mu-zaffer kılmak; yukālu: أَظْفَرَهُ اللهُ بَعْدَوَهُ

أَلْتَطْفِيرُ [et-taḏfir] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: ظَفِرَهُ اللهُ بَعْدَوَهُ تَطْفِيرًا Ve

تَطْفِيرٌ [taḏfir] Elmaya ve elma misli meyveye tırnak batırmağa dahi derler. Ve

تَطْفِيرٌ [taḏfir] Ot tırnak mikdārı çıkağa derler; yukālu: ظَفَرَ الثَّبْتُ إِذَا طَلَعَ مِقْدَارَ الظُّفْرِ

أَلْمُظْفَرُ [el-muḏaffer] (mīm'in zammı ve fā'nın fethi ve teşdidiyle) Harbde devlet ve nusret sāhibi olan kimse.

أَلْإِظْفَارُ [el-iḏzifār] (hemzenin kesri ve teşdidiyle) Tırnak iliştir-mek; yukālu: إِظْفَرَ رَجُلٌ إِذَا أَعْلَقَ ظَفْرَهُ إِظْفَارًا [iḏzifār] ifti'al vezni üzeredir, tā zā'ya kalb olunup idgām olunmuştur. Ve

إِظْفَارٌ [izzifār] Zafer bulmağa dahi derler.

ظَفَارٍ [Zafāri] (zā'nın fethi ve rā'nın kesri üzere bināsıyla) Yemen'de bir şehrin adıdır; yukālu: "مَنْ دَخَلَ ظَفَارَ حَمْرٍ" Ya'nī "Zafār şehrine dāhil olan, Benī Hımyer lügatin tekellüm etmek gerek." Ve yukālu: جَزَعٌ ظَفَارِيٌّ وَعُودٌ ظَفَارِيٌّ Ve جَزَعٌ [cez'] cīm'in fethi ve zā-i mu'cemenin sükūnu ve 'ayn-ı mühmele ile şol boncuktur ki akla ve kara ile alaca olmağın gözü ona teşbīh ederler. Ve عُودٌ [ūd] 'ayn-ı mühmelenin zammı ve meddiyle ma'rūf ağaçtır ki onunla buhūr edinirler.

[ظ ه ر]

الظُّهْرُ [ez-zahr] (zā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) بَطْنٌ [batn]ın mukābilidir; ve minhu kavluhum: لَا تَجْعَلْ حَاجَتِي بِظُهْرٍ أَيْ لَا تَسْهَأْ Ve

ظَهْرٌ [zahr] Şol develere derler ki seferde onlarla ahmāl ve eskāl nakl olunur; yukālu: بَنُو فُلَانٍ مُظْهَرُونَ إِذَا كَانَ لَهُمْ ظَهْرٌ يَنْتَقِلُونَ Ve عَلَيْهِ كَمَا يُقَالُ مُنْجَبُونَ إِذَا كَانُوا أَصْحَابَ نَجَابٍ Ve نَجِيْبَةٌ [necībet] üğürtülmüş a'lā deveye derler. Ve

ظَهْرٌ [zahr] Yelek tüyünün kısa cānibi, nitelikim kanat yeleşinde zāhir olur. Ve

ظَهْرٌ [zahr] Sahrāda olan yola dahi derler, طَرِيقُ الْمَرْبِ ma'nāsına. Ve

ظَهْرٌ [zahr] Şol kimselerdir ki hālet-i harbe kafādārın olurlar; ve yukālu: هُوَ نَازِلٌ بَيْنَ ظَهْرَيْهِمْ وَظَهْرَانِيَهُمْ يَفْتَحُ التُّونَ أَي فِي وَسْطِهِمْ وَلَا تَقُلْ ظَهْرَانِيَهُمْ بِكُشْرِ التُّونِ Ve Aḥmer eyitti: 'Arabların ظَهْرَانِيَنِ بَيْنَ الظُّهْرَانِيَنِ dedikleri bunun ma'nāsı demektir يَا أَيُّهَا يَهُودَ demektir ve hem eyitti: بَيْنَ الظُّهْرَيْنِ dahi derler; Ebū 'Ubeyd, Aḥmer'den rivāyet ettiği üzere.

الظُّهْرُ [ez-zuhr] (zā'nın zammıyla ve hā'nın

sükūnuyla) Zevālden sonra olan vaktır; ve minhu الظُّهْرُ صَلاةُ

الظُّهْرِ [ez-zahīret] (zā'nın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Öyle ıssısı; yukālu: أَتَيْتُهُ حَدَّ الظُّهْرِ وَجِئْتُ قَامَ فَاتِمَ الظُّهْرِ أَي وَقْتُ شِدَّتِهَا

الظُّهْرِ [ez-zahīr] (zā'nın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Yardım edici, mu'tın ma'nāsına; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَالْمَلِكَةُ بَعْدَ ذَلِكَ ظَهِيرٌ﴾ (التحریم 4) Ve ظَهِيرٌ [zahīr] bu āyet-i kerīmede cem' olunmadı, zīrā فَعِيلٌ [fa'īl] ve فَعُولٌ [fa'ūl] gāh olur ki bunlarda müzekker ve mü'ennes ve tesniye ve cem' berāber olur, nitekim Ḥudāy ta'ālā: ﴿إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (الشعراء 16) bu-yurmuştur. Ve

ظَهِيرٌ [zahīr] Kavī ma'nāsına da gelir; yukālu: بَعِيرٌ ظَهِيرٌ أَي بَيْنَ الظُّهَارَةِ إِذَا كَانَ قَوِيًّا وَنَاقَةً ظَهِيرَةٌ

الظُّهْرِيُّ [ez-zihriyy] (zā'nın kesri ve hā'nın sükūnuyla ve yā'nın teşdīdiyle) Şol devedir ki ihtiyāc oldukça isti'māl olunmak için saklana.

الظُّهَارِيُّ [ez-zahāriyy] (zā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Cem'idir, lā-yansarīf, zīrā vāhidinde yā-i nisbet sābittir. Ve

ظَهْرِيٌّ [zihriyy] Şol nesneye dahi derler ki onu verā-i zahrda terk edip unutmuş olasın; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَاتَّخَذْتُمُوهُ وَرَاءَكُمْ ظَهْرِيًّا﴾ (هود 92)

الظُّهْرَةُ [ez-zihret] (zā'nın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Kezālik yardım ma'nāsına; yukālu: فَلَانَ ظَهْرَتِي عَلَى هَذَا الْأَمْرِ وَأَنَا ظَهْرَتُكَ عَلَى هَذَا الْأَمْرِ أَي عَوْنُكَ

الظَّاهِرُ [ez-zāhir] (hā'nın kesriyle) باطنٌ [bāṭin]ın mukābilidir.

الظَّاهِرَةُ [ez-zāhīret] Mü'ennesi, şol göze derler ki مُقْلَةٌ [muqlet]i büyük ola. Ve

مُعَلَّة [muḳlet] mīm'in zammıyla ve ḳāf'in sükūnuyla gözün ağıyla karasının mecmū'una derler. Ve

ظَاهِرٌ [zāhir] Zā'il ma'nāsına da gelir; yukālu: هَذَا أَمْرٌ ظَاهِرٌ عَنكَ عَارُهُ أَي زَائِلٌ ve min-hu kavluhum: ظَهَرَ فَلَانَ بِحَاجَتِي إِذَا اسْتَحَفَّ بِهَا وَجَعَلَهَا ظَهْرِيَّةً وَجَعَلَهَا بِظَهْرٍ كَأَنَّهُ أَزَالَهَا وَلَمْ يَلْتَفِتْ إِلَيْهَا وَجَعَلَهَا ظَهْرِيَّةً أَي خَلْفَ ظَهْرِهِ Ve

ظَاهِرَةٌ [zāhoret] Deve suvarmada ona derler ki deveyi nisf-ı nehārda suvata getireler.

الظَّوَاهِرُ [ez-zavāhir] ظَاهِرَةٌ [zāhoret]jin cem'i. Ve

الظَّوَاهِرُ [zavāhir] Yerde biten nebātāta dahi derler; yukālu: هَاجَتْ ظَوَاهِرُ الْأَرْضِ إِذَا: هَاجَتْ بِهَا يَا نَبَاتُ نَبَاتٍ كُرُمَاغَا بَاسِلَا بَوَيْسَ بَقْلَاهَا böyle derler. Ve bu Aşmaṭ rivāyetidir. Ve Aşmaṭ eyitti: ظَوَاهِرُ [zavāhir] eṣrāf-ı arza dahi itlāk olunur. Ve kabīle-i Ḳureys'e ظَوَاهِرُ [Zavāhir] derler, zāhir-i Mekke'de nüzül ettikleri için.

الظَّهْرَةُ [ez-zaheret] Ev esbābı, metā'-ı beyt ma'nāsına. Ve

ظَهْرَةٌ [zaheret] Kavme ve akribāya da itlāk olunur; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ فِي ظَهْرَتِهِ أَي فِي: قَوْمِهِ وَنَاهِضَتِهِ Ve نَاهِضَةٌ [nāhiḍat] nūn'la ve ḳād-ı mu'ceme ile baba cānibinden olan akribāya derler.

الظَّهْرُ [ez-zaher] (fethateynle) Kezālik arka ağrısına derler; yukālu: ظَهَرَ الرَّجُلُ يَظْهَرُ ظَهْرًا: مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَكَى ظَهْرَهُ

الظَّهْرُ [ez-zahir] (zā'nın fethi ve hā'nın kesriyle) Arkası ağrıyan kimse.

الظُّهُورُ [ez-zuhūr] (zammateynle) Bir nesne āşikāre olmak; yukālu: ظَهَرَ الشَّيْءُ ظُهُورًا: مَنِ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَبَيَّنَ Ve galebe ma'nāsına da gelir; tekūlu: ظَهَرْتُ عَلَى الرَّجُلِ إِذَا عَلَبْتَهُ Ve bir nesnenin üzerine çıkmāğa dahi derler;

tekūlu: ظَهَرْتُ الْبَيْتَ إِذَا عَلَوْتَهُ

الْإِظْهَارُ [el-iẓhār] (hemzenin kesriyle) Ḳālī kılmak ma'nāsına; tekūlu: أَظْهَرْتُ بُقْلَانَ أَي: أَغْلَيْتُ بِهِ Ve gālib kılmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَظْهَرَهُ اللهُ تَعَالَى عَلَى عَدُوِّهِ Ve

إِظْهَارٌ [iẓhār] ظَهْرٌ [zuhur] vaktine dāhil olmağa dahi derler; yukālu: أَظْهَرْنَا أَي سَرْنَا فِي وَقْتِ الظُّهْرِ

الْمُظَاهَرَةُ [el-muzāheret] (mīm'in zammıyla ve hā'nın fethiyle) Mu'āvenet ma'nāsına. Ve

مُظَاهَرَةٌ [muzāheret] Yüzü astara ve bir bezi bir beze tatbik etmeğe dahi derler; yukālu: ظَاهَرَ بَيْنَ ثَوْبَيْنِ أَي طَارَقَ بَيْنَهُمَا وَطَابَقَ Ve zevc zevcesine ظَاهَرَ [zihār] etmeğe dahi derler; yukālu: "أَنْتَ عَلَيَّ كَظْهَرٍ" إِذَا قَالَ "وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنْ: (المجادلة 3)

الْتِظَاهُرُ [et-tezāhur] (tā'nın fethi ve hā'nın zammıyla) Te'āvun ma'nāsına. Ve

تِظَاهُرٌ [tezāhur] Arka arkaya vermeğe dahi derler; yukālu: تِظَاهَرَ الْقَوْمُ أَيضًا تَدَابَرَ وَكَأَنَّهُ وَلَّى كُلُّ أَحَدٍ ظَهْرَهُ إِلَى صَاحِبِهِ

الْإِسْتِظْهَارُ [el-istizhār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İsti'ānet ma'nāsınadır; yukālu: وَاسْتِظْهَرَ بِهِ أَي اسْتَعَانَ

إِسْتِظْهَارٌ [istizhār] Hıfz ma'nāsına da gelir; yukālu: اسْتِظْهَرَ الشَّيْءَ أَي حَفِظَهُ وَقَرَأَهُ ظَاهِرًا

الظَّهَارُ [ez-zuhār] (zā'nın zammıyla) Yeleşin ortasında olan üstühānın zahrında bitenden işlenen ok yeleşidir ki o yeleşin kısa cānibidir.

الظَّهْرَانُ [ez-zuhrān] (zā'nın zammıyla ve hā'nın sükūnuyla) buṭnān [buṭnān] in mukābilidir. Ve buṭnān [buṭnān] bā'nın zammıyla yeleşin uzun cānibine derler; yukālu: رَشَّ سَهْمَكَ بِظَهْرَانٍ وَلَا تَرَشُهُ بِبُطْنَانٍ Ve

ظَهْرَانُ [zührān] ظَهَرَ [zahr]ın cem'idir, بَطْنَانُ [buṭnān] بَطْنُ [baṭn]ın cem'i olduğu gibi ve فَعْلَانُ [faʿlān] فَعَلَ [faʿl]ın cem'i gelir, عَبْدٌ [ʿabd]la عُبْدَانٌ [ʿubdān] gibi.

الظَّهَارَةُ [ez-zihāret] (zā'nın kesriyle) Yüz, بَطَانَةٌ [biṭānet]in mukābili ki بِيْطَانَةٌ [biṭānet] astar demek olur.

الظَّهَارُ [ez-zihār] (zā'nın kesriyle) Zevc zevcesine “أَنْتَ عَلَيَّ كَظَهْرِ أُمِّي” demek.

التَّظْهِيرُ [et-taẓhīr] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) ve

التَّظْهِيرُ [et-taẓahhur] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) Zevc zevcesine ظَهَرَ [zihār] etmek; yukālu: تَظَهَّرَ مِنْ أَمْرَاتِهِ وَظَهَّرَ مِنْ أَمْرَاتِهِ تَظْهِيرًا

الْمُظْهِرُ [el-muẓahher] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi ve teşdidiyle) Arkası kavî olan kimse, şedūdü'z-zahr ma'nāsına.

الْمُظْهِرُ [el-Muẓahhir] (mīm'in zammı ve hā'nın kesri ve teşdidiyle) Ricâlden bir kimsenin ismidir. Ve

مُظْهِرٌ [muẓahhir] Öyle vaktinde iş eşleyene dahi derler, Aşmaṭ rivāyetinde; yukālu: أَمَّا فُلَانٌ مُظْهِرًا أَي فِي وَقْتِ الظَّهِيرَةِ Bir kimseye مُظْهِرٌ [muẓahhir] diye ad verdikleri bu sebebdendir. Ebū ʿUbeyd eyitti: Aşmaṭiden gayrı مُظْهِرًا فُلَانٌ مُظْهِرًا rivāyet kılınırlardır, hā'nın tahfifiyle vech dahi tahfif ile olmaktadır dedi.

FASLU'L-ʿAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[ع ب ر]

الْعَبْرَةُ [el-ʿibret] (ʿayn'ın kesri ve bā'nın sükunuyla) İsmidir, إِعْتِبَارٌ [iʿtibār]dan. Ve

عَبْرَةٌ [ʿibret] Geçmiş nesnelere iʿtibār etmek.

الإِغْتِبَارُ [el-iʿtibār] Öğüt almak ve intikāl etmek; yukālu: اِغْتَبَرَ الرَّجُلُ أَي اِنْتَقَلَ أَي اِنْتَقَلَ

الْعَبْرَةُ [el-ʿibret] (ʿayn'ın fethiyle) Bir kimse göz yaşın dökmektir; tekūlu: عَمِرَ الرَّجُلُ يَعْبُرُ عَبْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْعَابِرُ [el-ʿābir] Göz yaş dökken kimse; müzekker ve mü'ennese ıtlāk olunur. Ve gāh olur ki göze dahi isnād olunup عَبْرَتْ عَيْنُهُ derler. Ve

عَابِرٌ [ʿābir] Geçiciye dahi derler; yukālu: رَجُلٌ عَابِرٌ سَبِيلٍ أَي مَارٌ الطَّرِيقِ

الْإِسْتِعْبَارُ [el-istiʿbār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Göz yaş dökme; yukālu: اِسْتَعْبَرَتْ عَيْنُهُ إِذَا دَمَعَتْ

الْعَبْرَانُ [el-ʿabrān] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Göz yaş dökken kimse, بَاكِي [bākī] ma'nāsına.

الْعَبْرُ [el-ʿaber] (fethateynle) Gözde olan harārettir ki ona ağlamak tertīb olur.

الْعُبْرُ [el-ʿubr] (ʿayn'ın zammı ve bā'nın sükunuyla) Bi-maʿnāhu; yukālu: لِأَمِّهِ الْعُبْرُ وَالعُبْرُ وَرَأَى فُلَانٌ عُبْرَ عَيْنِهِ

عُبْرٌ [ʿubr] Cānib ma'nāsına da gelir; yukālu: هَذَا عُبْرُ النَّهْرِ أَي شَطْرُهُ وَجَانِبُهُ Ve bir husūsta devām üzere olmağa dahi derler; yukālu: جَمَلٌ عُبْرٌ أَشْفَارٌ وَجَمَالٌ عُبْرٌ أَشْفَارٌ وَنَاقَةٌ عُبْرٌ أَشْفَارٌ يَسْتَوِي فِيهِ الْوَاحِدُ وَالْجَمْعُ وَالْمُونُوتُ مِثْلُ الْفُلْكِ

أَيُّ لَا يَزَالُ يُسَافِرُ عَلَيْهِ وَكَذَلِكَ عَبِيرُ أَشْفَارٍ بِالْكَثْرِ
عَبِيرٌ [ʕubr] (kezālik zammıyla) maʿnāsına gelir, Ebū ʕUbeyd, Aşmaʿīden rivāyet ettiği üzere.

الْعَبْرِيُّ [el-ʕabriyy] (ʕayn'ın zammı ve bā'nın sükunu ve yā'nın teşdidiyle) Şol
سِدْرٌ [sidr] ağacıdır ki nehr kenārlarında bi-
tip onda büyüyüp boylanır.

الْعَبْرِيُّ [el-ʕabriyy] (ʕayn'ın kesri ve bā'nın
sükunu ve yā'nın teşdidiyle) ve

الْعَبْرَانِيُّ [el-ʕibrāniyy] (ʕayn'ın kezālik kes-
ri ve bā'nın sükunuyla ve yā'nın nūn'dan
sonra teşdīd[iyle]) Yehūd tāʕifesinin
lügatidir.

الْعَبُورُ [el-ʕabūr] (ʕayn'ın fethi ve bā'nın
zammıyla) شَعْرِيَيْنِ [şīʕreyeyn] demekle
maʿrūf yıldızın biri ki o cevzānın halfın-
dadır, ona عَبُورٌ [ʕAbūr] dediler, zīrā mecer-
retten yaʕnī kehkeşāndan mürūr eder.

الْمِعْبَرُ [el-miʕber] (mīm'in kesri ve ʕayn'ın
sükunuyla) Şol nesnedir ki onun üzerin-
den geçilir, gerek kantara olsun gerek
gemi olsun, kaçan gemileri birbirine bağ-
layıp köprü etseler. Ve Ebū ʕUbeyd eyitti:
مِعْبَرٌ [miʕber] şol merkebirdir ki onun üzerin-
de ʕabūr olunur, yaʕnī taşla ağaçtan terkīb
olunandır.

الْعَبُورُ [el-ʕabūr] (zammeteynle) ve

الْعَبْرُ [el-ʕabr] (ʕayn'ın fethi ve bā'nın
sükunuyla) Geçmek, gerek sudan geçmek
olsun gerek gayrıdan olsun, Aşmaʿī eyitti:
عَبْرْتُ الْكِتَابَ أَغْبِرُهُ عَبْرًا Kaçan sen onu kendi
nefsinde tefekkür edip refʕ-i savt etmesen.

الْعَبَارَةُ [el-ʕibāret] (ʕayn'ın kesriyle) Düş
yormak; تَعْبِيرٌ [taʕbīr] maʿnāsına; tekülu:
عَبْرْتُ الرَّؤْيَا أَغْبِرُهَا عَبْرَةً إِذَا فَسَّرْتَهَا
taʕālā: ﴿إِنْ كُنْتُمْ لِلرَّءْيَا تَعْبُرُونَ﴾ (يوسف 43) FİL

biʕz-zāt müteʕaddī iken lām'la istiʕmāl
olundu, takviyet-i ʕamel için, nitekim, إِنَّ
“كُنْتَ لِلْمَالِ جَابِعًا” derler.

الْعَابِرَةُ [el-ʕābiret] (bā'nın kesriyle) İstiʕmālī
cāʕız olan lügat; yukālu: لَعْنَةُ عَبْرَةِ أَيِّ جَائِزَةٍ
الْإِسْتِغْمَالِ

الْإِعْبَارُ [el-iʕbār] (hemzenin kesriyle) Ko-
yunu bir yıl terk edip kırkmamak; yukālu:
أَعْبَرْتُ الْعَنَمَ إِذَا تَرَكْتَهَا عَامًا لَا تَجْزُهَا

الْمُعْبَرَةُ [el-muʕberet] (mīm'in zammı ve
bā'nın fethiyle) Kırkılmamış koyun;
yukālu: أَعْبَرْتُ الشَّاةَ فَهِيَ مُعْبَرَةٌ Ve

مُعْبَرٌ [muʕber] Sünnet olunmayan oğla-
na dahi derler, yukālu: غَلَامٌ مُعْبَرٌ إِذَا لَمْ يُحْتَنَ
عَبْرَةٌ وَجَارِيَةٌ مُعْبَرَةٌ إِذَا لَمْ تُحْفَضْ
[hafḌ] ḥā-i muʕceme ve ḍād-ı muʕceme ile nisāʕ
tāʕifesin sünnet etmektir. Ve yeleşti kırkıl-
mayıp yeleşti vāfir olan oka dahi derler;
yukālu: سَهْمٌ مُعْبَرٌ أَيُّ مُوقَرِ الرَّيْشِ

التَّعْبِيرُ [et-taʕbīr] (ʕalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-
tekrīm]) Düş yormak; tekülu: عَبْرْتُ الرَّؤْيَا
عَبْرَةً إِذَا فَسَّرْتَهَا Ve bir kimseden haber ver-
meğe dahi derler; tekülu: عَبْرْتُ عَنْ فَلَانٍ إِذَا
“الْبَسَانُ يُعْبِرُ عَمَّا فِي الضَّمِيرِ” ve yukālu: “أَيُّ يُحْبِرُ عَنْهُ

تَعْبِيرٌ [taʕbīr] Bir mikdār akçeyi ayrı ayrı
gördükten sonra bir yere cemʕ edip vezn
etmeğe dahi derler.

الْإِسْتِغْبَارُ [el-istiʕbār] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Bir kimseye düşü takrīr edip
taʕbīrin taleb etmek; yukālu: إِسْتَعْبَرْتُ فَلَانًا
الرَّؤْيَا أَيُّ قَضَّصْتُهَا عَلَيْهِ لِيُعْبِرَهَا

الْعَبِيرُ [el-ʕabīr] (ʕayn'ın fethi ve bā'nın
kesri ve meddiyle) Bir nice eczādır ki
zaʕferānla cemʕ ederler, Aşmaʿī'den böyle
rivāyet olundu. Ve Ebū ʕUbeyde eyitti: عَبِيرٌ
[ʕabīr] 'inde'l-ʕArab yalnız zaʕferāna itlāk

‘ayn-ı mühmele ve sîn-i mühmele ile yay kabzasına derler.

[ع ت ر]

العتر [el-‘itr] (‘ayn’ın kesri ve tā’nın sükūnuyla) Asl ma‘nāsınadır. Ve fi’l-meseli: “عَادَتْ لِعِثْرَهَا لَمِيسُ” Ve لَمِيسُ [Lemīs] sîn-i mühmele ile bir cāriyenin ismidir.

Ve bu mesel darb olunur şol kimse hakkında ki terk ettiği halka ‘avdet eyleye. Ve

عِثْر [‘itr] Kezālik bir ottur ki onunla devā olunur, merzencūs gibi. Ve merzencūs bir hūb ottur ki bazıları çiğdem çiçeğidir demişler. Ve fi’l-hadīsi: “لَا بَأْسَ لِلْمَحْرِمِ أَنْ” “يَتَدَاوَى بِالسَّنَا وَالْعِثْرِ” [‘itr] küçük ağaçlardır. Ve

عِثْر [‘itr] Şol koyuna dahi derler ki tā’ife-i ‘Arabdan müşrik olan kimseler receb ayında onu ilāheler için boğazlarlar.

العِثِيرَةُ [el-‘atīret] Bi-ma‘nāhu, misli: ذَبْحٌ [zibḥ] ve ذَبِيحَةٌ [zebīḥat]; yukālu: عِثْرَ الرَّجُلِ يَعْثِرُ عِثْرًا بِالْفَتْحِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ذَبَحَ الْعِثِيرَةَ وَيُقَالُ يَعْثِرُ عِثْرًا بِالسَّنَا وَالْعِثْرِ” Ya‘nī receb ayında kurbān etmek zamānidir.

العِثْرَةُ [el-‘itret] (‘ayn’ın kesri ve tā’nın sükūnuyla) عِثْرٌ [‘itr]in vāhidi. Ve

عِثْرَةٌ [‘itret] Şol kılādeye de derler ki miskle ve hūb rāyihalı nesnelere yoğururlar. Ve

عِثْرَةٌ [‘itret] Nesle ve yakın hısıma ve kavme dahi itlāk olunur; yukālu: هُمْ عِثْرَةُ الرَّجُلِ أَيْ نَسْلُهُ وَرَهْطُهُ الْأَدْنَوْنَ

عِثْرَةٌ [‘itret] Dışın keskinine dahi derler. Ve nusah-ı Cevheri’de ki عِثْرَةُ الْإِنْسَانِ ki vāki’ olmuştur zāhir budur ki tashīf-i küttābdır, عِثْرَةُ الْأَسْنَانِ gerektir sîn’in takdīmiyle. Ve

عِثْرَةٌ [‘itret] Bel demirinin üzerine kodukları arkırı ağaca derler ki belle yer kazan kimse onun üzerine ayağın basmakla

kazar.

العِثْرُ [el-‘atr] (‘ayn’ın fethi ve tā’nın sükūnuyla) Receb ayında kurbān kesmek, nitekim mürūr etti. Ve

عِثْرٌ [‘atr] Gönder titremeğe dahi derler; yukālu: عِثْرَ الرُّمْحِ يَعْثِرُ عِثْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْضًا إِذَا اضْطَرَبَ وَاهْتَرَّ

العِثْرَانُ [el-‘aterān] (fethateynle) Kezālik gönder titremek ma‘nāsına; yukālu: عِثْرَ الرُّمْحِ عِثْرَانًا

[ع ث ر]

العِثْرَةُ [el-‘aşret] (‘ayn’ın fethi ve sâ’nın sükūnuyla) Dayınmak, زَلَّةٌ [zellet] ma‘nāsına.

العِثَارُ [el-‘işār] (‘ayn’ın kesriyle) Kezālik dayınmak ma‘nāsına; yukālu: عِثْرٌ فِي ثَوْبِهِ يَعْثِرُ عِثَارًا Ve at sürçmeğe dahi derler; yukālu: عِثْرٌ بِهِ فَرَسُهُ فَسَقَطَ “Atı sürçtü ve o dahi yıkıldı.”

العِثْرُ [el-‘aşr] (‘ayn’ın fethi ve sâ’nın sükūnuyla) Her nesneyi duymak ve bilmek.

العِثُورُ [el-‘uşūr] (zameteynle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: عِثْرٌ يَعْثِرُ عِثْرًا وَعِثُورًا أَيْ اطَّلَعَ عَلَيْهِ

الإِعْثَارُ [el-i‘şār] (hemzenin kesriyle ve ‘ayn’ın sükūnuyla) Bildirmek, muttali‘ kılmak ma‘nāsına; yukālu: عِثْرُهُ عَلَيْهِ غَيْرُهُ Ve minhu kavluhu ta‘ālā: ﴿وَكَذَلِكَ أَعْتَرْنَا عَلَيْهِمْ﴾ (الكهف 21)

التَّعْثُرُ [et-te‘aşsur] (fethateynle ve sâ’nın zammı ve teşdidiyle) Dil söylerken sarmaşıp sarplanmak; yukālu: تَعَثَّرَ لِسَانُهُ إِذَا تَلَعَّمْ

العَاثُورُ [el-‘aşūr] (‘alā-vezni الْعَاثُورُ [el-kāfūr]) Şol çukurdur ki arslan ve sâ’ir cānver sayd etmek için kazarlar. Ve kaçan bir kimse bir vartaya düşse وَعَثُورٌ شَرٌّ يَقَعُ فِي عَاثُورٍ شَرٍّ

derler ve عَافُورٌ derler fā' ile, yā lügat-ı müstakille ola yāhūd lusga ola, ya'nī bazı lisānda lüknet olmağın ola. Ve Aşma'ı eyitti: لَقِيْتُ مِنْهُ شِدَّةً derler لَقِيْتُ مِنْهُ عَافُورًا demek mahallinde ve وَقَعَ الْقَوْمُ فِي عَافُورٍ شَرٍّ derler فِي شِدَّةٍ demek mahallinde.

العَيْشِرُ [el-ʿiṣyer] (ʿayn'ın kesri ve sâ'nın sükünü ve yâ'nın fethiyle) Toz, gubâr ma'nâsına. Ve عَيْشِرٌ [ʿaṣyer] denmez ʿayn'ın fethiyle zirâ kelâm-ı ʿArabda فَعِيلٌ [faʿyel] vezni yoktur, ضَيْهَدٌ [ḍayhed]den gayrı. Ve ضَيْهَدٌ [ḍayhed] masnûʿdur, lügat-ı asliyye değildir ve ma'nâsı şedîd ve sulb demektir.

العَيْشِرُ [el-ʿayṣer] (ʿayn'ın fethi ve yâ'nın sükünü ve sâ'nın fethiyle غَيْهَبٌ [ğayheb] vezni üzere) Eser ma'nâsınadır; yukâlu: مَا رَأَيْتُ لَهُمْ أَثْرًا وَلَا عَيْشِرًا

عَشْرٌ [ʿAṣr] (ʿayn'ın fethi ve tâ'nın sükünüyle) Yemen vilâyetinde bir şehrin adıdır.

عَشْرٌ [ʿAṣṣer] (ʿayn'ın fethi ve sâ'nın teşdidiyle ve fethiyle) Bir mevzi'in ismidir.

العَشْرِيُّ [el-ʿaṣeriyy] (fethateynle ve âhirinde yâ'nın teşdidiyle) Şol ekindir ki onu yağmur suyundan gayrı nesne suvarmaz.

ع ج ر

العُجْرَةُ [el-ʿucret] (ʿayn'ın zammı ve cîm'in sükünüyle) Şol düğümdür ki ağaçta yāhūd cesedde olan ʿurükta olur.

عُجْرَةٌ [ʿucret] (kezâlik ʿayn'ın zammı ve cîm'in sükünüyle) Ricâlden bir kimsenin adıdır. Ve

عُجْرَةٌ [Kaʿb [b.] ʿUcret] Sahâbedendir, radiyallâhu taʿâlâ ʿanhum.

العُجْرَةُ [el-ʿicret] (ʿayn'ın kesri ve cîm'in sükünüyle) Bir cins dülbend giymektir;

yukâlu: فَلَانَ حَسَنُ الْعُجْرَةِ

العُجْرَةُ [el-ʿaceret] (fethateynle) Hacme ve irtifâ'a derler.

الأَعْجُرُ [el-aʿcer] (hemzenin ve cîm'in fethiyle) Karnı büyük kimse; yukâlu: رَجُلٌ هَمِيَانٌ أَعْجُرٌ أَيْ Ve kîse dolu olmağa dahi derler; yukâlu: هَمِيَانٌ أَعْجُرٌ أَيْ هَمِيَانٌ أَعْجُرٌ أَيْ مُمْتَلِئٌ Ve fermüde ma'nâsına dahi gelir; yukâlu: فَحُلٌّ أَعْجُرٌ أَيْ ضَحْمٌ

العَجْرُ [el-ʿacer] (fethateynle) Etlenip semiz olmağa derler; yukâlu: عَجِرَ الرَّجُلُ يَعْجُرُ عَجْرًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيْ غَلَطَ وَسَمِنَ

العَجِرُ [el-ʿacir] (ʿayn'ın fethi ve cîm'in kesriyle) ve

العَجْرُ [el-ʿacur] (ʿayn'ın fethi ve cîm'in zammıyla) Kalın incik ma'nâsınadır; yukâlu: وَظِيفٌ عَجِرٌ وَعَجْرٌ بِكَسْرِ الْجِيمِ وَضَمِّهَا أَيْ غَلِيظٌ

التَّعَجُّرُ [et-teʿaccur] (fethateynle ve cîm'in zammı ve teşdidiyle) Karnı büyük olmak.

المِعْجَرُ [el-miʿcer] (mîm'in kesriyle ve cîm'in fethiyle) Şol nesnedir ki nisâ tâ'ifesi başlarına bağlarlar, mendil ma'nâsına.

الإِعْتِجَارُ [el-iʿticâr] (hemzenin ve tâ'nın kesriyle) ʿAvret başın bağlamak. Ve

إِعْتِجَارٌ [iʿticâr] Başa dülbend sarınmağa dahi derler.

العَجْرُ [el-ʿacr] (ʿayn'ın fethi ve cîm'in sükünüyle) At kuyruğun gerisine uzatmak seğirtirken ondan sonra sürʿatle seğirtmeğe itlâk olundu; yukâlu: مَرَّ الْفَرَسُ يَعْجُرُ عَجْرًا إِذَا مَرَّ مَرًّا سَرِيعًا Ve

عَجْرٌ [ʿacr] Kılıç bağlamağa dahi derler; yukâlu: عَجَرَ عَلَيْهِ السَّيْفُ أَيْ شَدَّ عَلَيْهِ Ve boyun bükmeğe dahi derler; yukâlu: عَجَرَ عُنُقَهُ يَعْجُرُهَا عَجْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِيِ أَيْ تَنَاهَا

العَجْرَانُ [el-ʿacerân] (fethateynle) Deveye

binip bir cānibe teveccüh etmek istedikte deve kendi onurları cānibine çekinip rücū' etmek; yukālu: عَجَزَ بِهِ بَعِيرُهُ عَجْرَانًا كَأَنَّهُ أَرَادَ أَنْ يَزْكَبَ بِهِ وَجْهَهَا فَرَجَعَ بِهِ قِبَلَ الْأَفِهِ وَأَهْلِهِ مِثْلَ عَكْرِ بِهِ Ve ululāf [ullāf] hemzenin zammı ve lām'ın teşdidiyle me'lūflar ma'nāsınadır.

العُنْجَرَةُ [el-anceret] ('ayn'ın ve cīm'in fethi ve mā-beyninde nūn'un sükūnuyla) Dudağı uzatıp dürmek; yukālu: عُنْجَرَ الرَّجُلُ عُنْجَرَةً إِذَا مَدَّ شَفَتَيْهِ وَقَلْبَهُمَا [anceret] dudakta isti'māl olunur, nitekim زُنْجَرَةٌ [zenceret] zā-i mu'ceme ve nūn ve cīm'le parmakta isti'māl olunur.

العَجِيرُ [el-acīr] ('ayn'ın ve cīm'in kesri ve meddiyle) 'Avretle cimā'a kudreti olmayan kimse ve zā-yı mu'ceme ile dahi lügattır.

العُنْجُورَةُ [el-uncūret] ('ayn'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla ve cīm'in kezālik zammı ve meddiyle) Şişe kabı, غَلَاْفُ قَارُورَةٍ ma'nāsına.

[ع ذ ر]

الإِغْتِدَارُ [el-i'tizār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Günāhtan 'özl dilemek. Ve اِغْتَدَرَ رَجُلٌ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ النَّحَعِيِّ فَقَالَ لَهُ "قَدْ عَدَزْتُكَ غَيْرَ" Ya'nī bir kimse İbrāhīm-i Neḥā'ı'ye radyallāhu 'anhu i'tizār ettikte, "Biz seni bi-gayr-i i'tizār ma'zūr tutarız, zīrā i'tizār kizbden hālī olmaz" dedi. Ve

إِغْتِدَارٌ [i'tizār] 'Özl makbūl olmağa dahi derler; yukālu: اِغْتَدَرَ أَيُّ صَارَ ذَا عُدْرٍ Ve

إِغْتِدَارٌ [i'tizār] Eser-i dār mahv olmağa da derler, دُرُوسٌ [durūs] ma'nāsına. Ve bikrin bekāretin izāle etmeğe dahi derler, اِغْتِدَارٌ [iḳtiḳād] ma'nāsına.

العَذِيرُ [el-azīr] ('ayn'ın fethi ve zāl'ın kes-

ri ve meddiyle) 'Özl kabūl eden kimse; ve minhu kavluhum: مِنْ فُلَانٍ أَيُّ هَلُمَّ مَنْ عَذِيرِكَ مِنْ فُلَانٍ أَيُّ هَلُمَّ مَنْ بَلَّ يَلُومُهُ وَلَا يُلُومُكَ Ya'nī "Şol kimseye var ki hasmını lev m edip seni ma'zūr tuta." Ve

عَذِيرٌ [azīr] Şol hālete derler ki kişi onu taleb eder 'özl ve bahāne edinmek için.

العُدْرَةُ [el-uzret] ('ayn'ın zammı ve zāl'ın sükūnuyla) Boğaz ağrısıdır ki kandan olur. Ve o kan cem' olan yere dahi عُذْرَةٌ [uzret] derler ki o diltik dedikleri 'uzva karīb olan yerdur. Ve

عُدْرَةٌ [uzret] Şol kıllardır ki atın omzunda biter, şöyle ki ata binen kimse ona yapışır dahi biner. Ve sāhib-i Şurāḥ bu makāmda عُذْرَةٌ [uzret] "mūy-i pişān-i esb" dediği sehvdur, zīrā Cevherī مِنَ الشَّعْرِ الْمُنْسَجِ [minsec] hod omuzdur, alın değıldir.

العُدْرُ [el-uzer] ('ayn'ın zammı ve zāl'ın fethiyle) Cem'i. Ve Aşma'ı eyitti: عُذْرَةٌ [uzret] bir bölük saça derler. Ve

عُدْرَةٌ [Uzret] Yemen'de bir kabīle adıdır. Ve

عُدْرَةٌ [Uzret] Şol ufak yıldızlardır ki kehkeşānın evāhirinde olur ki o beş yıldızdır. Ve

عُدْرَةٌ [uzret] Bekārete dahi derler.

العُدْرَاءُ [el-azrā'] ('ayn'ın fethi ve zāl'ın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Biker olan kıza derler.

العُدَارَى [el-azārā] ('ayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) ve

العُدْرَاوَاتُ [el-azrāvāt] (kezālik 'ayn'ın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Cem'i, nitekim صَحَارَى [şaḥārā]da zikr olundu.

أَبُو عُذْرٍ [ebū uzr] ('ayn'ın zammı ve zāl'ın

sükūnuyla) Bikrin bekāretin zāyil kılan kimse; yukālu: فَلَانَ أَبُو عُدْرِهِمَا إِذَا كَانَ هُوَ الَّذِي وَافْتَرَعَهَا وَافْتَرَعَهَا Ve اِفْتِرَاعٌ [iftirā'] fā'ile ve 'ayn-ı mühmele ile ve اِفْتِضَاصٌ [ikhtidād] k āf'la ve dād-ı mu'ceme ile kızlık almaktır.

ذِي عُدْرٍ [zī 'uzr] Bi-ma'nāhu; yukālu: مَا أَنْتَ بِذِي عُدْرٍ هَذَا الْكَلَامَ أَي لَسْتُ بِأَوَّلٍ مَنِ افْتَضَعَهُ

الْعُدْرَةُ [el-'aziret] ('ayn'ın fethi ve zāl'ın kesriyle) Evin önü, finā-i dār ma'nāsına. Ve finā-i dāra عُدْرَةٌ [aziret] dediklerine bā'is budur ki ekseriyyā عُدْرَةٌ [aziret]i ya'nī necāseti onda ilkā ederler.

الْعُدْرُ [el-'uzr] ('ayn'ın zammı ve zāl'ın sükūnuyla) ve

الْعُدْرُ [el-'uzur] (zammeteynle) Ma'zūr tutmak; yukālu: عُدْرَتُهُ فِيمَا صَنَعَ أَعْدَرُهُ عُدْرًا وَعُدْرًا Ve عُدْرَةُ [azir]in cem'i dahi gelir. Ve

عُدْرٍ [azir] Şol hālete derler ki onunla 'öwr ve bahāne olunması murād olur, nitekim mürür etti.

الْمَعْدِرَةُ [el-ma'ziret] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla ve zāl'ın kesriyle) İsmidir, عُدْرَةٌ [uzret] ma'nāsına. Ve

الْعُدْرَى [el-'uzrā] ('ayn'ın zammı ve zāl'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Kezālik ismidir مَعْدِرَةٌ [ma'ziret] ma'nāsına.

الْعُدْرَةُ [el-'izret] (kezālik 'ayn'ın kesri ve zāl'ın sükūnuyla) Bu ma'nāyadır, رِجْبَةٌ [rikbet] ve جِلْسَةٌ [cilset] gibi.

الْمَعَادِرِ [el-me'azir] (mīm'in fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) مَعْدِرَةٌ [ma'ziret]in cem'i. Kāle Mucāhid fī kavlihi ta'ālā: ﴿بَلِ الْإِنْسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَادِرَهُ﴾ (القيامة 14-15) أَي وَلَوْ جَادَلَ عَنْهَا يَغْنِي وَلَوْ جَادَلَ فِي حَقِّ نَفْسِهِ

الْعِدَارُ [el-'izār] ('ayn'ın kesriyle) Davarın yüzünde olan yular başlığı ve ricāle dahi

عِدَارٌ [izār] şol kıla derler ki عِدَارٌ [izār] mevzi'inde biter ya'nī yüzün kenārında biter. Ve

عِدَارٌ [izār] Şol dāga derler ki davarın yüzünde yular başlığı durduğu yerde ola. Ve fesād ve dalālette azgın olan kimseye خَلَعَ عِدَارَهُ derler. Ve

عِدَارَيْنِ [izāreyn] ki sīga-i tesniye üzere Zu'r-Rumme'nin kavlinde vākī' olmuştur, iki dağdan 'ibārettir ki uzun dağlardır. Ve ba'zılar tarıklardan 'ibārettir demiş.

الْعُدْرُ [el-'azr] ('ayn'ın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Davara yular vurmak; yukālu: عَدْرْتُ الْفَرَسَ بِالْعِدَارِ أَعْدَرُهُ وَأَعْدَرُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve وَالثَّانِي إِذَا شَدَدْتُ عِدَارَهُ

عُدْرٌ [azr] Sünnet etmeğe dahi derler; yukālu: عَدْرُ الْعُلَامِ إِذَا حَتَّتُهُ Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Oğlanda ve kızda isti'māl olunur; yukālu: عَدْرْتُ الْعُلَامَ وَالْجَارِيَةَ أَعْدَرُهَا عَدْرًا مِنْ حَفْصِ خَفْصُ الْعَارِيَةِ إِذَا حَتَّتَهُمَا Ve ammā cāriyede حَفْصٌ [hafḍ] isti'mālī ekserdir, hā-i mu'ceme ve dād-ı mu'ceme ile; yukālu: حَفْصُ الْجَارِيَةِ Ve

عُدْرٌ [azr] Boğaz ağrısının depretmeğe dahi derler; yukālu: عَدْرَهُ اللَّهُ فَعْدِرَ أَي هَاجَ بِهِ Ve bu عُدْرَةٌ [uzret]ten me'hūzdur, 'ayn'ın zammıyla. Ve

عُدْرٌ [azr] 'Ayb çok olmağa dahi derler; yukālu: عَدْرٌ فَلَانَ أَي كَثُرَتْ عُيُوبُهُ

الْإِعْدَارُ [el-i'zār] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَعْدَرْتُهُ Ve

إِعْدَارٌ [i'zār] Sünnet etmeğe dahi derler; yukālu: أَعْدَرْتُ الْعُلَامَ وَالْجَارِيَةَ وَالْأَكْثَرَ حَفْصُ الْعَارِيَةِ Ve الْعَارِيَةَ عَلَىٰ مَا مَرَّ

إِعْدَارٌ [i'zār] Sāhib-i 'ayb olmağa dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: «لَنْ يَهْلِكَ النَّاسُ حَتَّىٰ يُعْدِرُوا» أَي تَكَثَّرَ ذُنُوبُهُمْ وَعُيُوبُهُمْ Ve Ebū

‘Ubeyd eyitti: إِغْدَاڑُ [i‘zār] غُدَّرُ [‘uzr]den-
dir, ya‘nī onlar ‘ukūbete müstahak olurlar,
bir mertebede ki onlara ‘ikāb eden ma‘zūr
olur. Ve

إِغْدَاڑُ [i‘zār] Eser-i cirāhatle terk etmeğe de
derler; yukālu: غَدَّرَ بِهِ أَيْ تَرَكَ بِهِ عَادِرًا Ve bir
husūsta cidd ve ihtimām etmeğe dahi der-
ler; yukālu: غَدَّرَ فِي الْأَمْرِ أَيْ بَالَعَ فِيهِ Ve helāka
karīb olmağa da derler; yukālu: صَرَبَ فَلَانَ
فَعَادَرَ أَيْ أَشْرَفَ عَلَى الْهَلَاكِ Ve

إِغْدَاڑُ [i‘zār] Mühmelāt çok olmağa dahi
derler; yukālu: أَعْدَرَتِ الدَّارُ أَيْ كَثُرَتْ فِيهَا الْعَذْرَةُ
Ve sāhib-i ‘özl olmağa da derler; yukālu:
”أَعْدَرَ” غَدَّرَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ ذَا عُدْرٍ
”مَنْ أَنْدَرَ” Ve

إِغْدَاڑُ [i‘zār] ‘Özl kabūl etmeğe de derler.
Ve

إِغْدَاڑُ [i‘zār] Sünnet düğününde olan ta‘āma
dahi derler.

التَّغْدِيرُ [et-ta‘zīr] (التَّكْرِيمُ [et-
tekrīm]) Bir husūsta taksīr etmek. Ve
necāsete bulaştırmağa dahi derler; yukālu:
غَدَّرَهُ تَغْدِيرًا أَيْ لَطَحَهُ بِالْعَذْرَةِ
﴿وَجَاءَ﴾ Kālallāhu ta‘ālā: تَعَدَّرُوا مِنَ الْأَعْرَابِ ﴿التوبة 90﴾
ve tahfifiyle kırā‘at olunmuştur. Ve ammā
teşdīdiyle olan gāh olur ki ‘özlünde mu-
hikk olur ve gāh olur gayr-i muhikk olur,
muhikk olıcak مُعْتَدِرٌ [mu‘tezīr] ma‘nāsına
olur, tā zāl’a kalb olunup idgām olundukta
hareketi mā-kabline verilmekle, nitekim
(يس 49) ”يَخْصِمُونَ” da olunmuştur; hā’nın
fethiyle ve ‘ayn’ın kesri dahi cā‘izdir,
ictimā‘-ı sākineynden ötürüve zammı
dahi cā‘izdir, mīm’e tābi‘ kıluban. Ve
ammā muhikk olmayıcak مُعَدِّرٌ [mu‘azzīr]
olur مُفْعَلٌ [mufa‘‘il] vezni üzere, zīrā mü-
merrid ve mukassirdir, itizārı bi-gayr-i

‘özl olmağın. Ve İbn ‘Abbās radiyallāhu
‘anhumā ”وَجَاءَ الْمُعْذِرُونَ” kırā‘at eder-
di, tahfifle ve eydürdi: ”وَاللَّهِ لَهَكَذَا أَنْزَلْتُ”
[Ya‘nī] أَعْدَرَ [a‘zere]den. Ve hem eydürdi:
”لَعَنَّ اللَّهُ الْمُعْذِرِينَ” Güyā ki مُعَدِّرٌ teşdīdiyle li-
‘illetin ‘özl izhār edendir der idi. Ve dava-
ra dāğ vurup ‘alāmet kılmağa dahi derler;
yukālu: غَدَّرَ عَيْنَ بَعِيرِكَ أَيْ سَمَهُ بِعَيْتِرٍ سَمَةً بَعِيرِي
لِنَتَعَارَفَ إِبِلَنَا

الْعَاذِرُ [el-‘āzīr] (zāl’ın kesriyle) Yara eseri-
dir, eserü’l-cürh ma‘nāsına. Ve

عَاذِرٌ [‘āzīr] İstihāza damarına dahi derler,
عَاذِلٌ [‘āzil] عَزَقُ الْأَسْتِحَاضَةِ
ma‘nāsına da derler yā lügat yā lüsga ola
ya‘nī āfet-i lisān ola.

الْعَذِيرَةُ [el-‘azīret] Kezālik eser-i cürhtür.
Ve sünnet düğününde pişen ta‘āma dahi
derler.

الْعَاذُورُ [el-‘āzūr] (‘alā-vezni الْكَافُورُ [el-
kāfūr]) Şerr ma‘nāsıdır ki خَيْرٌ [ḥayr]ın
mukābilidir, Aşma‘ī rivāyetinde; yukālu:
عَاثُورٌ [‘āšūr] مِنْهُ عَادُورًا أَيْ شَرًّا
da lügattır yāhūd lüsğadır ya‘nī āfet-i
lisāndır. Ve

عَاذُورٌ [‘āzūr] Bir dāga dahi derler hat gibi
ki davara vururlar.

الْعَوَاذِيرُ [el-‘avāzīr] (‘ayn’ın fethi ve zāl’ın
kesri ve meddiyle) Cem‘i.

التَّعَدُّرُ [et-te‘azzur] (fethateynle ve zāl’ın
zammı ve teşdīdiyle) Bir nesne müşkil ol-
mak; yukālu: تَعَدَّرَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ إِذَا تَعَسَّرَ Ve

تَعَدَّرُ [ta‘azzur] Mühmelāta bulaşmağa da
derler, عَذْرَةٌ [‘azīret]ten müştak olmakla;
yukālu: تَعَدَّرَ بِمَعْنَى تَلَطَّحَ Ve

تَعَدَّرُ [ta‘azzur] İtizār etmeğe de derler;
yukālu: تَعَدَّرَ بِمَعْنَى اغْتَدَّرَ وَاجْتَحَّ لِنَفْسِهِ Ve resm
yıkılıp münderis olmağa dahi derler;

yukālu: تَعَذَّرَ الرَّسْمُ أَي دَرَسَ

الْمُعْذِرُ [el-mu'azir] (mīm'in zammı ve zāl'in kesri ve tahfifiyle) Şol kimsedir ki onun 'özü' ola. Ve bu ma'nādan İbn 'Abbās (التوبة 90) "وَجَاءَ الْمُعْذِرُونَ" kırā'at ettizāl'in kesri ve tahfifiyle ve müşedde-olan vech-i sâni beyân olundu ki o مُعْذِرٌ [mu'azzir] مُعْذِرٌ ma'nāsına olmaktadır, aslında مُعْذِرٌ olmamakla.

الْمُعْذِرُ [el-mu'azzer] (mīm'in zammı ve zāl'in fethi ve teşdidiyle) Yular yeri ki darvarın yüzünün iki cānibindedir.

الْعَذَوُ [el-'azevver] (fethateynle ve vāv'in zammı ve teşdidiyle) Yaramaz hüylü kimse, seyyi'u'l-huluk ma'nāsına.

[ع ذ ف ر]

الْعَذَافِرُ [el-'uzāfir] ('ayn'in zammı ve fā'nın kesriyle) 'Azīm ve şedīd olan deve; yukālu: جَمَلٌ عَذَافِرٌ

الْعَذَافِرَةُ [el-'uzāfīret] Mü'ennesi; yukālu: نَاقَةٌ عَذَافِرَةٌ

عَذَافِرٌ [Uzāfir] (kezālik 'ayn'in zammı ve fā'nın kesriyle) Bir recülün ismidir. Ve arslana dahi عَذَافِرٌ [uzāfir] derler.

[ع ر ر]

الرَّعْرُ [el-'arr] ('ayn'in fethi ve rā'nın teşdidiyle) Uyuz dedikleri marazdır, جَرَبٌ [cereb] ma'nāsına; tekülü minhu: عَرَّتِ الإِبِلُ Ve تعُرُّ مِنَ البَابِ الثَّانِي

عَرٌّ [arr] Bir kimseye yaramazlık eriştirmeğe dahi derler; yukālu: هُوَ يَعُرُّ قَوْمَهُ أَي هُوَ يَدْخُلُ عَلَيْهِمْ مَكْرُوهًا يَلْطَحُهُمْ بِهِ

عَرٌّ [arr] Yeri gübrelemeğe dahi derler, ilkā-i سِرْجِينٌ [sircin] ma'nāsına; yukālu: عَرَّ أَرْضَهُ يَعْرِهَا أَي سَدَّهَا [tesmīd] sīn ve dāl-ı mühmeleteyn ile yeri gübrelemeğe

derler.

التَّغْرِيرُ [et-ta'rīr] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Kezālik yeri gübrelemek.

الْعَارَةُ [el-'āret] Uyuz olan deve.

الْأَعْرُ [el-e'arr] (hemzenin ve 'ayn'in fet-hiyle) ve

الْعَارُ [el-'ārr] Bunların ikisi dahi uyuz olan davar ma'nāsınadır, Ebū 'Ubeyd rivāyetinde; yukālu: جَمَلٌ أَعْرُ وَعَارٌ أَي جَرَبٌ

الرَّعْرُ [el-'urr] ('ayn'in zammıyla) Şol kurhalar dır ki devenin dudaklarında ve ayaklarında çıkar, قُوبَاءٌ [kuvebā] gibi ve ondan sarı su akar, pes develerin sahīh olanları dāğlanır tā ki marīz olanların marazı onlara dahi sirāyet etmeye; yukālu: عُرَّتْ نِطَكِيمَ نَابِغَا عَلَى صِبْغَةِ الْمَجْهُولِ "فَحَمَلْتَنِي ذَنْبَ امْرِئٍ وَتَرَكْتَهُ" | İbn Dureyd eyitti: Her kim عَرٌّ [arr]ı fethle rivāyet kıldı o galat etti, zīra fethle olan جَرَبٌ [cerib] ma'nāsınadır, جَرَبٌ [cerib] hod dağlanmaz. Ve قُوبَاءٌ [kuvebā] qāf'ın zammıyla temreği dedikleri nesnedir ki bedende çıkar yayılır ve ona ağız yarıyla 'ilāc ederler.

الرَّعْرُورَةُ [el-ma'rūret] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Zikr olunan maraza mübtelā olan deve.

الرَّعْرُ [el-'urret] ('ayn'in zammı ve rā'nın teşdidiyle) Cünün; yukālu: بِهِ عَرَّةٌ وَهُوَ مَا اعْتَرَاهُ مِنَ الْجُنُونِ Ve

عُرَّةٌ [urret] Deve necāsetine dahi derler, davar tersine ve vuhūş necisine dahi dedikleri gibi. Ve

عُرَّةٌ [urret] Kuş necāset ilkā etmeğe dahi derler; yukālu: عَرَّ الطَّائِرُ يَعُرُّ عُرَّةً سَلَحَ Ve

عُرَّةٌ [urret] Kezālik necāsetli ma'nāsına da gelir.

العَارُورُ [el-‘ārūr] (‘alā-vezni الكَافُورُ [el-kāfūr]) Kezâlik necâsetli ma‘nâsına. Ve

العَارُورَةُ [el-‘ārūret] Bi-ma‘nâhu eyzan.

الإِعْرَارُ [el-i‘rār] Necâsetli olmak; yukâlu: أَعْرَتِ الدَّارُ Ve fi ba‘zi’n-nusahi: أَعْرَتِ الدَّابَّةُ

الْمَعْرَةُ [el-me‘arret] (mîm’in ve ‘ayn’ın fethiyle) Günâh, ism ma‘nâsına.

الإِسْتِعْرَارُ [el-isti‘rār] (hemzenin ve tā’nın kesri ve sîn’in sükûnuyla) Bir nesne yayılmak; yukâlu: إِسْتَعْرَهُمُ الْجَرْبُ أَي فَسَا فِيهِمْ

العَرَارُ [el-‘arār] (‘ayn’ın fethiyle) Öküz gözü dedikleri çiçek, nebâtât-ı berrendir, tayyibü’r-râyhadır. Ve ona tabîbler **بَهَارٌ** [behār] derler.

العَرَارُ [el-‘irār] (‘ayn’ın kesriyle) Devekuşu ötmeğe derler; yukâlu: عَرَّ الظَّلِيمُ يَعَارُ عَرَارًا وَهُوَ صَوْتُهُ Ve ba‘zılar sülâsîden dahi gelir dediler; yukâlu: عَرَّ الظَّلِيمُ يَعُرُّ عَرَارًا

عَرَارٍ [‘Arāri] (‘ayn’ın fethi ve rā-i sâniyenin kesri üzere binâsıyla) Bir sığırın ismidir. Ve fi’l-meseli: “بَاءَتْ عَرَارٌ بِكَحْلٍ” Ve كَحْلٌ [kaħl] kâf’ın fethi ve hâ-i mühmelenin sükûnuyla iki sığırdir ki birbiriyle tokuşup ikisi dahi helâk olmuştur. Ve bu mesel iki nesne birbiriyle berâber oldu demek mahallinde isti‘mâl olunur. Ve بَوءٌ [bā‘et] [bev]dendir, سَوْءٌ [sū‘] ma‘nâsına.

العَرَارَةُ [el-‘arāret] (‘ayn’ın fethiyle) Bedhū olmak, sū-i huluk ma‘nâsına. Ve bir otun dahi ismidir. Ve ululuğa dahi derler; yukâlu: هُوَ عَرَارَةٌ خَيْرٌ أَي فِي أَضَلِّ خَيْرٍ

عَرَارَةٌ [‘arāret] Şiddet ma‘nâsına dahi gelir, Aşma‘ī rivâyetinde.

التَّعَارُّ [et-ta‘ārr] (tā’nın fethi ile) Uykudan sıçrayıp çağırarak; yukâlu: تَعَارَّ الرَّجُلُ مِنَ اللَّيْلِ إِذَا هَبَّ مِنْ نَوْمِهِ مَعَ صَوْتِ

العَرَعَرُ [el-‘ar‘ar] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın

sükûnuyla) Serv ağacı. Ve bir mevzi’in dahi ismidir.

العَرَعَرَةُ [el-‘ar‘aret] (‘alā-vezni الزَّلْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Bir oyundur ki oğlancıklar oynar. Ve şîşenin ağzında olan kapağın çıkarmağa dahi derler; yukâlu: عَرَعَرْتُ رَأْسَ كَرْمَاغَا دَاهِي دَرَلَرِ; yukâlu: إِذَا اسْتَحْرَجْتَ صِمَامَهَا Ve ‘arz-ı hâcet etmeğe dahi derler; yukâlu: عَرَعَرْتُ بِكَ حَاجَتِي أَي أَنْزَلْتُهَا

عَرَعَارٍ [‘ar‘ār] (‘ayn’ın fethiyle ve rā’nın kesri üzere binâsıyla) Kezâlik zikr olunan oyunun ismidir. Kesr üzere binâ olundu, عَرَعَرَةٌ [‘ar‘aret]ten ma‘dül olduğu için **قَرَقَارٍ** [karakāri] gibi ki **قَرَقَرَةٌ** [karakaret]ten ma‘düldür. Ve

عَرَعَارٍ [‘ar‘āri] Deve çağırmağa da derler, nitekim bu şi‘rde vâki‘ olmuştur: “يَدْعُو كَاغَانِ سَابِيَّ يَلْبَسُهَا عَرَعَارًا” Kaçan sabī oynamağa akrân ve emsâl bulmasa âvâzın kaldırıp **عَرَعَارٍ** diye çağırır tā ki onun âvâzın işitenlerin her biri çıkıp o oyunu oynayalar.

العُرْعُرَةُ [el-‘ur‘uret] (‘ayn’ın zammı ve rā’nın sükûnuyla **قُمُومَةٌ** [kumūmet] vezni üzere) Dağın tepesi, a‘lā-yı cebel ma‘nâsına. Ve deve hörgücünün yüksek yeri. Ve burnun dahi yüksek yerine **عُرْعُرَةٌ** derler. Ve halk yaramazlığına dahi derler; yukâlu: رَكِبَ عُرْعُرَةً إِذَا سَاءَ خُلْفُهُ كَمَا يُقَالُ رَكِبَ رَأْسَهُ

العُرْعَرُ [el-mi‘rār] (mîm’in kesriyle ve ‘ayn’ın sükûnuyla) Şol hurmâ ağacıdır ki yemişin yaramaz bitirip alçak hurmâsı ola.

العَرِيرُ [el-‘arīr] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın kesri ve meddiyle) Şol hadîstir ki garīb ola. Ve hadîs-i garīb ona derler ki o, resûle mutasıl ola ve lâkin râvîsi yâ tâbî‘inden yâ etbâ‘-ı tâbî‘inden ola.

الأَعْرُ [el-e‘arr] (hemzenin ve ‘ayn’ın fet-

hiyle) Şol devedir ki onun hörgücü olma-
ya; tekülü minhu: **أَعْرَ اللهُ الْبَعِيرَ**

الْمُعْتَرُ [el-mu'atir] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol kimsedir ki ihtiyāc göstere ve bir nesne talep etmeye.

الْغُرَاعِرُ [el-urā'ir] ('ayn'ın ibtidāda zam-
mı ve ba'dehu kesriyle) Semiz, mülah-
ham ma'nāsına; yukālu: **جَزُورٌ غُرَاعِرٌ أَيْ سَمِيئَةٌ**
Ve **جَزُورٌ** [cezūr] cīm'in fethiyle ve zā-i
mu'cemenin zammıyla boğazlamak için
olan deve. Ve bir mevzi'in dahi ismidir.

الْغُرَاعِرِيُّ [el-urā'iriyy] ('ayn-ı evvelin
kezālik zammıyla ve āhirinde yā'nın
teşdidıyla) Şol tuzdur ki mevzi'-i mezkūra
mensüb olur; yukālu: **مِلْحٌ غُرَاعِرِيٌّ** Ve

غُرَاعِرٌ [urā'ir] Uluya dahi derler, seyyid
ma'nāsına.

الْغُرَاعِرُ [el-arā'ir] ('ayn-ı evvelin fethiyle)
Cem'i. Ve

غُرَاعِرٌ [arā'ir] Deve hörgücünün etrāfına
dahi derler.

ع ز ر

التَّغْرِيزُ [et-ta'zīr] Ululamak, ta'zīm ve tevkīr
ma'nāsına. Ve

تَغْرِيزٌ [ta'zīr] Te'dibe dahi derler. Bu sebeb-
den şol darb ki hadd-ı şer'iden ednā ola
ona **تَغْرِيزٌ** [ta'zīr] derler. Ve

تَغْرِيزٌ [ta'zīr] Davara yük vurmağa dahi
derler; yukālu: **عَزَّرْتُ الْحِمَارَ إِذَا أَوْقَرْتَهُ**

الْغَيْرَارُ [el-ayzār] ('ayn'ın fethi ve yā'nın
sükūnuyla) Bir ağacın ismidir. Ve

أَبُو الْغَيْرَارِ [ebu'l-ayzār] Bir boynu uzun ku-
şun künyetidir ki ekseriyyā az olan sularda
olur. Ve ona **سَبَيْطَرٌ** [sebeytar] dahi derler.

غَزَيْرٌ [uzeyr] ('ayn'ın zammı ve zā'nın
fethiyle) Esmā-i ricāldendir. Ve munsā-

rıf olur hiffetinden ötürü ve egerçi ism-i
a'cemīdir **نُوحٌ** [nūḥ] gibi ve **لُوطٌ** [lūt] gibi,
zīrā **عَزَّرَ** [azr]in tasgīdir ve **عَزَّرَ** [azr] hod
sākinü'l-vasattır.

ع س ر

الْعُسْرُ [el-usr] ('ayn'ın zammı ve sīn'in
sükūnuyla) **يُسْرٌ** [yusr]un mukābilidir. Īsā
b. Ömer eyitti: Her ism ki üç harf üzere
olup evveli mazmūm ve evsatı sākin olsa
'Arab tā'ifesinden ba'zı onu taskīl edip va-
satın mazmūm eyler ve ba'zı tahfif edip
vasatın sākin eder, **عُسْرٌ** [usr] ve **عُسْرٌ** [usur]
derler sīn'in sükūnuyla ve zammıyla ve
رُحْمٌ [ruḥm] ve **رُحْمٌ** [ruḥum] ve **حُلْمٌ** [ḥulm]
ve **حُلْمٌ** [ḥulum] derler kezālik sükūnuyla.
Ve **رُحْمٌ** [ruḥm] ḥā-i mühmele ile rahmet
ma'nāsınadır; yukālu: **عَسْرَ الْأَمْرِ يَعْسُرُ مِنَ الْبَابِ**
الْخَامِسِ عَشْرًا فَهُوَ عَسِيرٌ

الْعَسِيرُ [el-asīr] ('ayn'ın fethi ve sīn'in kes-
ri ve meddiyle) Müşkil nesne.

الْعَسِيرُ [el-asir] ('ayn'ın fethi ve sīn'in
kesriyle) Paçarız olup işlenmemesin-
de eğlenmek lāzım gelen iş; yukālu: **عَسِرَ**
عَلَيْهِ الْأَمْرُ يَعْسُرُ عَسْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا النَّاسُ
إِلْتِيَّاسٌ [iltiyās] sâ-i müsellese ile eğlenmek
ma'nāsınadır. Ve

عَسِيرٌ [asir] Şol nākaya dahi derler ki baş
bilmeye.

الْعَسْرُ [el-aser] (fethateynle) 'Avretin do-
ğurması sarplanmak ma'nāsına; yukālu:
عَسِرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا عَسِرَ وَلَادُهَا

الْعَسْرَانُ [el-aserān] (fethateynle) Kezālik
deve kuyruğun kaldırmak; yukālu: **عَسَرَتِ**
النَّاقَةُ بِذَنْبِهَا عَسْرَانًا مِثْلَ صَرَبٍ يَصْرَبُ صَرَبَانًا إِذَا شَالَتْ
بِهِ Ve **شَوْلٌ** [şevl] şīn-i mu'ceme ile kaldır-
mak ma'nāsınadır.

الْعَسْرُ [el-asr] ('ayn'ın fethi ve sīn'in

sükūnuyla) 'Usret hâlinde deyn taleb etmek. Ve bir kimseye sol cānibinden gelmeğe dahi derler; yukālu: عَسْرَنِي فُلَانٌ أَيَّ جَاءَ عَلَى يَسَارِي

الأَعْسَرُ [el-a'ṣer] (hemzenin fethiyle) Solak olan kimse ki her ne işlerse sol eliyle işler. Ve

أَعْسَرُ [a'ṣer] Şol güvercine derler ki kanadının cānibinde beyazı ola.

أَعْسَرُ يَسْرُ [a'ṣeru yeseru] hemzenin ve sīn'lerin ve yā'nın fethiyle) İki eliyle işleyen kimse; yukālu: وَأَعْسَرُ يَسْرُ وَلَا تَقُلْ أَعْسَرُ أَيَسْرُ وَكَانَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ تَعَالَى عَنْهُ أَعْسَرَ يَسْرًا

العَسْرَاءُ [el-ʿasrā] ('ayn'ın fethi ve sīn'in sükūnu ve elifin meddiyle) Şol tavşancıl demekle ma'rūf kuştur ki sol cānibinin yeleşği çok ola, sağ cānibine nisbet. Ve hem **عَسْرَاءُ** [ʿasrā] şol tavşancıla derler ki kanadının ucunda olan yelekleri ak ola.

الإِعْسَارُ [el-i'ṣār] (hemzenin kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir kimsenin eli dar olup fakir olmak.

المُعَاسِرَةُ [el-mu'āseret] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) مُيَاسِرَةٌ [muyāseret]in mukābilidir, birkaç kimse ile sarplaşıp çetinleşmek.

التَّعَاسُرُ [et-te'āsur] تَيَاسُرٌ [teyāsur]un mukābilidir, birkaç kimse birbiriyle sarplaşmak ma'nāsına.

المَعْسُورُ [el-ma'ṣūr] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) مَيْسُورٌ [meysūr]un mukābilidir. Bu ikisi dahi masdarlardır, ammā Sībeveyhi eyitti: Bunlar sıfatlardır. Zīrā Sībeveyhi katında masdar مَفْعُولٌ [mef'ūl] vezni üzere gelmek cā'iz değildir. Ve 'Arabların "دَعَا إِلَى مَيْسُورِهِ وَإِلَى مَعْسُورِهِ" dediği kavlini Sībeveyhi te'vīl edip دَعَا إِلَى أَمْرِ يُوسِرُ

ma'nāsına haml eylerve فِيهِ وَإِلَى أَمْرِ يُعَسِّرُ فِيهِ مَا يُعْقَلُ [ma'ḳūl] lafzın dahi te'vīl edip مَا يُتَّصَرُّ فِيهِ مَا يُتَّصَرُّ فِيهِ ma'nāsına.

الغُسْرَى [el-ḡusrā] ('ayn'ın zammı ve sīn'in sükūnu ve elifin kasrıyla) يُسْرَى [yusrā]nın mukābilidir ki يُسْرَى [yusrā] āsānlık demek olur, egerçi erbāb-ı tefsīrin kelāmından tebādür eden budur ki يُسْرَى [yusrā] āsān ma'nāsına ola, nitekim ﴿فَسْتَيْسِرُهَا لِيُسْرَى﴾ (الليل 7) tefsīrinde işāret etmişlerdir.

العَسْرَةُ [el-ʿaseret] (fethateynle) Şol ak yeleklerdir ki kanadın ilerisinde olur.

العَسِيرَةُ [el-ʿasīret] ('ayn'ın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Şol nākadır ki yıl geçce, yüklü olmaya.

العَسِيرُ [el-ʿasir] ('ayn'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Şol nākadır ki baş bilmeye.

الإِعْتِسَارُ [el-i'tisār] (hemzenin kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Baş bilmeyen nākaya binmek; tekūlu: إِعْتَسَرْتُهَا إِذَا رَكِبْتُهَا قَبْلَ أَنْ تُرَاضَ Ve

إِعْتِسَارٌ [i'tisār] Bir kişi oğlunun mālından almağa da derler, oğlu onun māl aldığı kerih görürken; yukālu: إِعْتَسَرَ الرَّجُلُ مِنْ مَالٍ وَلَدِهِ إِذَا أَخَذَهُ مِنْ مَالِهِ وَهُوَ كَارِهِ

العَوَسْرَانِيَّةُ [el-ʿavserāniyyet] ('ayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnu ve sīn'in kezālik fethiyle ve yā'nın teşdidiyle) Şol nākadır ki baş öğrenmeden binilmiş ola; yukālu: نَاقَةٌ عَوَسْرَانِيَّةٌ وَجَمَلٌ عَوَسْرَانِيٌّ إِذَا رُكِبَ قَبْلَ أَنْ يُرَاضَ

[ع س ب ر]

العِسْبَارَةُ [el-ʿiṣbāret] ('ayn'ın kesriyle) Sırtlan dedikleri cānverin yavrusudur ki kurttan hāsıl olur. Bunda müzekker ve mü'ennes berāberdir.

[ع س ج]

الْعَيْسُجُورُ [el-'aysecūr] ('ayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla ve sīn'in fethiyle ve cīm'in zammı ve meddiyle) Şol nākadır ki berk ola.

[ع س ك]

الْعَسْكَرُ [el-'asker] (جَعْفَرُ [ca'fer] vezni üzere) Leşker ma'nāsınadır.

الْعَسْكَرَانِ [el-'Askerān] (kezālik 'ayn'ın fethiyle) 'Arafe ile Minā dedikleri ma'rūf mevzī'lerdir. Kelām-ı Cevherī'de عَرَفَةُ vāki' olmuştur ve lākin 'Arafāt'a عَرَفَةُ itlākı 'Arabī-i mahz değildir, kelām-ı müvellede şebīhtir, nitekim gelse gerektir.

الْعَسْكَرَةُ [el-'askeret] (alā-vezni اللّٰخْرَجَةِ [ed-daḥrecet]) Şiddet ma'nāsınadır. Ve leşker yasamak ma'nāsına dahi gelir; yukālu: عَسْكَرَ الرَّجُلُ

الْمُعَسْكَرُ [el-mu'askir] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesriyle) 'Asker yasayan kimse.

الْمُعَسْكَرُ [el-mu'asker] (mīm'in zammı ve kāf'ın fehiyle) 'Asker yasanacak yer. Bu makāmda sāhib-i Şurāḥ'ın الْعَسْكَرَةُ [el-'askeret] "leşkerī şuden-imerd" dediği sehvdır, zīrā عَسْكَرَةُ [askeret] 'asker yasmaktır, 'asker tā'ifesinden olmak değildir. Ve bu ma'nāyı sāhib-i Maşādır'ın الْعَسْكَرَةُ [el-'askeret] "leşker sāhten" dediği kelāmi te'yīd eder.

[ع ش ر]

الْعَشْرَةُ [el-'aşret] ('ayn'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) A'dāddan on 'aded ma'nāsına mevzū'dur; yukālu: عَشْرَةُ رِجَالٍ وَعَشْرُ نِسْوَةٍ 'Aks-i te'nīs üzere. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: 'Arab tā'ifesinden ba'zı kimse 'ayn'ı sākin kılıp أَحَدٌ عَشْرٌ der, تِسْعَةٌ عَشْرٌ kelimesine dek اِثْنَيْ عَشْرٌ den mā-'adāsında, zīrā

'ayn'ın اِثْنَيْ عَشْرٌ de sākin olmaz, elifin yāhūd yā'nın sükūnundan ötürü. Ve Aḥfeş eyitti: 'ayn'ın teskīni ismde tül ve kesret-i harekāt olduğuna binā'endir. Ve kezālik dilersen اِحْدَى عَشْرَةَ اِمْرَاَةً dersin şīn'in kesriyle ve dilersen شَيْنِ'İ sākin kılarırsın تِسْعٌ عَشْرَةٌ kelimesine varınca; kesr ehl-i Necd ve teskīn ehl-i Ḥicāz'ındır, ammā müzeker için hemİN أَحَدٌ عَشْرٌ dersin şīn'in fethiyle gayrısı cā'iz değildir.

الْعِشْرُونَ [el-'işrūn] ('ayn'ın kesri ve şīn'in sükūnuyla) İsm-i müfredir, yirmi 'aded için mevzū'dur, عَشْرَةٌ kelimesinin cem'i değildir, zīrā cem' olduğuna delīl yoktur. Kaçan عِشْرُونَ kelimesin muzāf etsen عِشْرُونَكَ ve عِشْرِيْ dersin vāv'ı yā'ya kalb etmekle mā-ba'dında yā olduğundan ötürü. Ve

الْعِشْرُ [el-'uşr] ('ayn'ın zammı ve şīn'in sükūnuyla) عِشْرَةٌ [aşeret]in eczāsından bir cüz'üdür. Ve

عِشْرٌ [uşr] (kezālik zammla) Mālin 'öşr-rün almağa dahi derler; tekūlu: عِشْرَتُ الْقَوْمِ أَعْشُرُهُمْ عِشْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذْتَ Ve bu takdīrden zāhir olur ki sāhib-i Şurāḥ'ın عِشْرٌ [aşr] bi'l-fethi masdarun minhu deh-i yek giriften dediği Cevherī'nin kelāmına muhālif olur.

الْعِشِيرُ [el-'aşīr] ('ayn'ın fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْأَعْشِرَاءُ [el-a'şirā] (hemzenin fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve şīn'in kesriyle) عِشِيرٌ [aşīr]in cem'i, نَصِيبٌ [naşīb]le أَنْصَابٌ [enşāb] gibi. Ve fi'l-hadīsi: "تِسْعَةُ أَعْشَارٍ" "رِزْقِ فِي التِّجَارَةِ" Ya'nī "Rızkın dokuz bölüğü ticārettedir."

الْمِعْشَارُ [el-mi'şār] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Kezālik عِشْرٌ [uşr] ma'nāsınadır, عِشْرٌ [uşr]dan gayrı yerde

isti'cāl olunmaz.

أَعَاشِرُ [el-‘āšir] ‘Öşr alıcı kimse: عَشْرَتُ الْقَوْمِ den me'hūzdur. Ve

عَاشِرٌ [‘āšir] Onuncuya dahi derler.

أَلْعَشَارُ [el-‘aššār] (‘ayn’ın fethi ve šīn’in teşdidiyle) Kezālik ‘öşr alıcı kimse, عَاشِرٌ [‘āšir] ma'nāsına.

أَلْعَشْرُ [el-‘ašr] (‘ayn’ın fethi ve šīn’in sükunuyla) Bir cemā'atin içinde onuncu kimse olmak; yukālu: عَشْرَتُ الْقَوْمِ أَعَشِرُهُمْ عَشْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صِرَتْ عَاشِرَهُمْ

أَلْعِشْرُ [el-‘iṣr] (‘ayn’ın kesri ve šīn’in sükunuyla) Deveyi iki suvarmağın müddeti ki sekiz gün olur, onuncu günde suvarılır ve her susuzluk günlerinde vākī' olan kesrlerdir, رِبْعٌ [rib'c] ve حِمْسٌ [hims] gibi. Ve عِشْرٌ [‘iṣr]den sonra susuzluğu için ism istimā' olunmamıştır, illā yirminci günde ki yirminci gününde suya geldikte ظَمَوْهَا عِشْرَانِ derler ‘ayn’ın kesriyle ki on sekiz gün olur ve kaçan ki yirmi günü tecāvüz kıla onun için mahsūs tesmiye yoktur, lākin o makūle olanlara جَوَازِيٌّ [cevāzi'] derler, cīm'le ve zā-i mu'ceme ile ve hemze ile.

الإِعْشَارُ [el-i'šār] (hemzenin kesriyle ve ‘ayn’ın sükunuyla) Bir kimsenin devesi on günde bir su içer olmak; yukālu: أَغَشَرَ الرَّجُلُ إِذَا وَرَدَتْ إِبِلُهُ عِشْرًا Ve

إِعْشَارٌ [i'šār] On olmağa dahi derler; yukālu: أَغَشَرَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا عَشْرَةَ

أَلْعَوَاشِرُ [el-‘avāšir] (‘ayn’ın fethi ve šīn’in kesriyle) Şol develerdir ki on günde bir suya varırlar.

أَلْمُعَاشِرَةُ [el-mu'āšeret] (mīm'in zammı ve šīn'in fethiyle) Muhālatadır, ya'cīnī iki kimse birbiriyle karışıp sohbet etmektir.

أَلْتَعَاشِرُ [et-te'āšur] (šīn'in zammıyla) Kezālik muhālata ma'nāsına.

أَلْعِشْرَةُ [el-‘iṣret] (‘ayn’ın kesri ve šīn’in sükunuyla) İsmdir, ihtilāt ma'nāsına.

أَلْعُشْرَةُ [el-‘uṣret] (‘ayn’ın zammı ve šīn'in fethiyle) Bir dikenli ağaçtır ki onun zamkı vardır. Ve onun فَتَادٌ [ḩatād] ağacı gibi yemişi müntefihtir, فَتَادٌ [ḩatād] yemişinde olan intifāh gibi.

أَلْعُشْرُ [el-‘uṣer] (‘ayn’ın zammı ve šīn'in fethiyle) ve

أَلْعُشْرَاتُ [el-‘uṣerāt] (‘ayn’ın kezālik zammı ve šīn'in fethiyle) Bunların ikisi dahi cem'dir, zikr olunan ağaçlar ma'nāsına. Ve

عُشْرٌ [uṣer] Ayın gecelerinden üç gecesine itlāk olunur ki onlar تُسْعٌ [tusa'c]dan sonra vākī' olan gecelerdir. Ve Ebū 'Ubeyde تُسْعٌ [tusa'c]i ve عُشْرٌ [uṣer]i ibtāl edip kelām-ı 'Arabda vukū'una inkār etti, illā birkaç kelimenin vukū'una kā'il oldu ki mahalinde beyān olunmuşlardır. Ebū 'Ubeyd, Ebū 'Ubeyde'den bu vech üzere rivāyet etmiştir.

يَوْمُ عَاشُورَاءَ [yevmu 'āšūrā'] (āhirinde elifin meddiyle) ve

يَوْمُ الْعُشُورَاءِ [yevmu'l-‘ašūrā'] (‘ayn’ın fethi ve šīn'in zammı ve elifin meddiyle) Kezālik muharrem ayının onuncu günü.

أَلْمَعَاشِرُ [el-me'āšir] (mīm'in fethi ve šīn'in kesriyle) Bir niçe cemā'at.

أَلْمَعْشِرُ [el-ma'šer] (mīm'in ve šīn'in fethiyle) مَعَاشِرٌ [me'āšir]in vāhidi.

أَلْعَاشِرُ [el-‘ašir] (‘ayn’ın fethi ve šīn'in kesri ve meddiyle) Kabīle ma'nāsınadır. Ve

عَاشِرٌ [‘ašir] مَعَاشِرٌ [mu'āšir]e dahi derler, hem-sohbet ma'nāsına. Bu sebebden عَشِيرٌ

[aʃīr] zevc maʿnāsına gelir; fi'l-hadīsi: "إِنكُرُ تُكْرِمُونَ اللَّعْنَ وَتُكْفِرُونَ الْعَشِيرَ" يَغْنِي الرُّوْحَ لِأَنَّهُ ﴿لَيْسَ﴾ كَاللَّاهِيهِ وَتُعَاشِرُهُ Ve kālallāhu taʿālā: ﴿لَيْسَ﴾ الْمَوْلَى وَلَيْسَ الْعَشِيرُ ﴿﴾ (الحج 13)

سَعْدُ الْعَشِيرَةِ [Saʿdu'l-ʿAʃīret] Bir kabīlenin babasıdır Yemen cānibinden ki o Saʿd b. Mezħic'dir.

عُشَارٌ [ʿuʃār] (ʿayn'ın zammıyla) عَشْرَةٌ [ʿaʃeret] kelimesinden maʿdūldür; yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ عُشَارَ عُشَارَ أَيَّ عَشْرَةٍ عَشْرَةٍ ثَلَاثَ وَرُبَاعَ [uhāde] ve ثُنَاءَ [sunā'e] ve [ʃulāse] ve رُبَاعَ [rubā'a]dan ekser mesmūʿ olmamıştır, illā Kumeyt nām şāʿirin şīrinde gelmiştir.

أَلْعُشَارِيٌّ [el-ʿuʃāriyy] (ʿayn'ın zammı ve teşdidıyla) Şol nesnedir ki uzunlu on arşın ola.

أَلْعُشَارُ [el-ʿiʃār] (ʿayn'ın kesriyle) Cemʿidir, on aylık hamli olan develer maʿnāsına ki onlardan bu takdīrce مَحَاضٌ [meħād] ismi zāʾil olur. Ve onlardan عُشَارٌ [ʿiʃār] ismi zāʾil olmaz tā veledin vazʿ edinceye dek ve vazʿ ettikten sonra dahi عُشَارٌ [ʿiʃār] derler.

أَلْعُشْرَاءُ [el-ʿuʃerāʾ] (ʿayn'ın zammı ve şīn'in fethiyle ve elifin meddiyle) عُشَارٌ [ʿiʃār]ın vāhidi üzerinden on ay geçen yüklü deve maʿnāsına.

بَنُو عُشْرَاءَ [Benū ʿUʃerāʾ] (kezālik ʿayn'ın zammı ve ʿayn'ın fethiyle) Benī Fezāre'den bir kavmin ismidir.

أَلْعُشْرَاوَانُ [el-ʿuʃrāvān] عُشْرَاءُ [ʿuʃerāʾ]nın tesniyesi.

أَلْعُشْرَاوَاتُ [el-ʿuʃerāvāt] Cemʿi; yukālu: نَاقَتَانِ عُشْرَاوَانٍ وَنَوْقٌ عُشْرَاوَاتٍ Hemze-i teʾnisi vāv'a kalb etmekle.

أَلْتُعْشِيرُ [et-taʿʃīr] (ʿalā-vezni اَلتُّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Nāka عُشْرَاءُ [ʿuʃerāʾ] olmak yaʿnī

on aylık yüklü olmak; yukālu: عَشْرَتُ النَّاقَةِ عَشْرًا تَعْشِيرًا أَيَّ صَارَتْ عُشْرَاءَ Ve Mushaf-ı şerīfe ʿaʃr yazmak. Ve

تَعْشِيرٌ [taʿʃīr] Hmārın bir demde on kerre çağırmasıdır.

أَلْأَعْشَارُ [el-aʿʃār] (hemzenin fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Nasībler maʿnāsınadır; yukālu: أَعْشَارُ الْجُرُورِ لِأَنْصَابِهِ Ve pārelenmiş çömleğe dahi derler; yukālu: بُرْمَةٌ أَعْشَارٌ Ve إِذَا انْكَسَرَتْ قِطْعًا إِذَا انْكَسَرَتْ قِطْعًا بُرْمَةٌ [burmet] bā-i muvahhadenin zammı ve rā-i mühmelenin sükūnuyla çömleğe derler; ve yukālu: قَلْبٌ أَعْشَارٌ Yaʿnī pāre-i kalb. Ve قَلْبٌ [kalb] k āf'ın fethiyle yürek dedikleri ʿuzv ve zam-mıyla bilezik maʿnāsınadır. Bunlar cemʿ sīgası üzere geldi eczāʾ iʿtibārıyla, nitekim أَفْصَادٌ derler pārelenmiş göndere. Ve

أَعْشَارٌ [aʿʃār] Kuş kanadının mukaddem olan yeleklerine dahi derler.

تِعْشَارٌ [Tiʿʃār] (tā'nın kesriyle) Bir mevzi'in ismidir.

[ع ش ز ا]

أَلْعُشْنَزُرُ [el-ʿaʃenzur] (fethateynle ve nūn'un sükūnuyla) Muhkem, şedīd maʿnāsına.

أَلْعُشْنَزْرَةٌ [el-ʿaʃenzeret] Müʿennesi.

[ع ص ر ا]

أَلْعُضْرُ [el-ʿaʃr] (ʿayn'ın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Zamān, dehr maʿnāsına. Ve bunda iki lügat dahi vardır: biri عُضْرٌ [ʿuʃr] ʿayn'ın zammı ve şād'ın sükūnuyla ve biri dahi عُضْرٌ [ʿuʃur] zammeteynle, عُسْرٌ [ʿusr]la عُسْرٌ [ʿusur] gibi.

أَلْعُضْرُ [el-ʿuʃūr] (zammeteynle) عُضْرٌ [ʿaʃr] in cemʿi.

أَلْعُضْرَانُ [el-ʿaʃrān] Gece ile gündüz maʿnāsına gelir. Ve evvel-i nehārla āhir-i

nehār ma'nāsına dahi gelir, غَدَاةٌ [ġadāt] ve عَشِيٌّ [ʿaṣiyy] gibi. Ve salāt-ı عَصْرٌ [ʿaṣr] a bu sebebden salāt-ı عَصْرٌ [ʿaṣr] demişlerdir. Ve Kisā'ī eyitti: عَصْرٌ [ʿaṣr] بِطِيٍّ [beṭī] ma'nāsına dahi gelir; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ عَصْرًا أَي بِطِيًّا Kisā'īden Ebū ʿUbeyd bu vech üzere rivāyet etmiştir. Ve

عَصْرٌ [ʿaṣr] Sıkmağa dahi derler; yukālu: عَصْرْتُ الْعِنَبَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Kālallāhu ta'ālā: ﴿فِيهِ يُعَاتُ النَّاسُ وَفِيهِ يَغْصِرُونَ﴾ (يوسف 49) Ebū ʿUbeyde "أَيُّ يُنْجُونَ وَهِيَ مِنْ عَصْرٍ" يَسْتَعْلُونَ: Ve kāle Ebu'l-Ġavṣ: وَهِيَ النَّجَاةُ Ve minhu kavluhum: لَا أَفْعَلُهُ مَا دَامَ لِلرَّيْتِ عَاصِرٌ" أَي أَبْدَا

الْعَصْرُ [el-ʿaṣar] (fethateynle) Melce ve penāh ma'nāsınadır. Ve

عَصْرٌ [ʿaṣar] Kezālik toza derler, gubār ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "مَرَّتْ بِنَا امْرَأَةٌ مُتَطَيِّبَةٌ لِذَيْلِهَا عَصْرٌ"

عَصْرٌ [Benū ʿAṣar] (fethateynle) Kezālik ʿAbdulqays kabīlesinden bir kavmin adıdır. Mَرْجُومٌ الْعَصْرِيُّ [Mercūm el-ʿAṣriyy] zikr olunan kavmdendir.

الْعَصْرَةُ [el-ʿuṣret] (ʿayn'ın zammı ve şād'ın sükūnuyla) Melce ve penāh. Ve

عُصْرَةٌ [ʿuṣret] Kezālik ittisāle derler; yukālu: دِنِيَّةٌ Ve هَوْلَاءٌ مَوَالِينَا عُصْرَةٌ أَي دِنِيَّةٌ [dinyet] dāl-ı mühmelenin kesri ve nūn'un sükūnuyla kurbe ve ittisāle derler.

الْإِعْتِصَارُ [el-iʿtiṣār] (hemzenin kesri ve ʿayn'ın sükūnuyla) Sığınmak ma'nāsına; yukālu: وَعِصْرْتُ بِفُلَانٍ أَي التَّجَأْتُ إِلَيْهِ Ve istihrāc ma'nāsına dahi gelir; yukālu: إِذَا: إِعْتَصَرْتُ مَا لَه إِذَا: يَعْصِرُ الْوَالِدُ Ve fi'l-hadīsi: "أَيُّ يَنْتَعُهُ إِيَّاهُ وَيَحْسِبُهُ عَنْهُ عَلَى وَلَدِهِ فِي مَالِهِ" أَي يَنْتَعُهُ إِيَّاهُ وَيَحْسِبُهُ عَنْهُ

إِعْتِصَارٌ [iʿtiṣār] Üzüm sıkmağa dahi derler; yukālu: إِعْتَصَرَ الْعِنَبَ Ve

إِعْتِصَارٌ [iʿtiṣār] Şīre tutmağa dahi derler; yukālu: إِعْتَصَرْتُ عَصِيرًا أَي اتَّخَذْتُهُ Ve

إِعْتِصَارٌ [iʿtiṣār] Az az su içmeğe dahi derler. Boğaza duran taʿāmı hazm etmek için.

الْتَعَصْرُ [et-taʿaṣṣur] (fethateynle ve şād'ın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik sığınmak ma'nāsınadır, ilticā gibi. Ve üzüm sıkılmağa dahi derler; yukālu: تَعَصَّرَ الْعِنَبُ إِذَا: انْعَصَرَ

الْمُعْتَصِرُ [el-muʿteṣir] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın sükūnu ve şād'ın kesriyle) Şol kimsedir ki bir nesneye yetişip bir mikdār ala.

الْإِنْعِصَارُ [el-inʿiṣār] Üzüm sıkılmak; yukālu: عَصْرْتُ الْعِنَبَ فَأَنْعَصَرَ وَتَعَصَّرَ

الْمُعْصَارَةُ [el-muʿṣāret] (ʿayn'ın zammıyla) Sıkılmakla akan şīre. Ve bākī kalan çöküntüye dahi derler, نُفْلٌ [ṣuf] ma'nāsına.

الْمِعْصَرَةُ [el-miʿṣāret] (mīm'in kesri ve ʿayn'ın sükūnuyla ve şād'ın fethiyle) Şol nesnedir ki onunla üzüm sıkırlar.

كِرِيمُ الْمِعْصَرِ [kerīmu'l-maʿṣar] (mīm'in ve şād'ın fethi ve mā-beyninde ʿayn'ın sükūnuyla) Şol kimsedir ki suʿāl vaktinde kerīm ola.

الْمِعْصِرُ [el-muʿṣir] (mīm'in zammı ve şād'ın kesriyle) Şol kızdır ki henüz bālīga olup hayz görmüş ola; yukālu: أَعْصَرْتُ كَأَنَّهَا دَخَلَتْ عَصْرَ شَبَابِهَا أَوْ بَلَّغَتْهُ

الْمُعَاصِرُ [el-muʿāṣir] (mīm'in fethi ve şād'ın kesriyle) Cemʿi, bülüga erişmiş kızlar ma'nāsına. Ve baʿzılar eyitti: مُعْصِرٌ [muʿṣir] şol kızdır ki bülüga erişmeye ve lākin karīb ola, zīrā cāriyede إِعْصَارٌ [iʿṣār] oğlanda مُرَاهِقَةٌ [murāhaqat] gibidir ki مُرَاهِقٌ [murāhiq] bülüga karīb olan oğlana derler. Cevherī eydür: Ebu'l-Ġavṣ el-Aʿrābī'den

böyle istimāc ettim.

الْمُعْصِرَاتُ [el-mu'şirāt] (mīm'in zammı ve şād'ın kesriyle) Şol bulutlardır ki yağmur ile sıkılır.

الإِعْصَارُ [el-i'şār] (hemzenin kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Sıkamak. Ve bulut yağmağa karīb olmak. Ve

إِعْصَارٌ [i'şār] Şol yele derler ki tozu sarıp yerden göğ'e direk gibi kılar. Kālallāhu ta'ālā: (البقرة 266) ﴿فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ﴾ Ba'zılar eyitti: Bu şol yeldir ki ra'd ve berk sāhibi olan bulutu sürer götürür ola.

يَعْصُرُ [ya'şuru] (yā'nın fethi ve şād'ın zammıyla) ve

أَعْصُرُ [A'şuru] (hemzenin fethi ve şād'ın zammıyla) Bunlar birer recülün ismidir, lā-yansarıftır, zīrā bu يَعْصُرُ [yaqtulu] ve أَقْتُلُ [aqtulu] gibidir. Ve bu bir kabīlenin babasıdır ki Bāhile onlardandır. Ve Bāhile bir 'avretin ismidir.

الْعُنْصُرُ [el-'unşur] ('ayn'ın ve şād'ın zammı ve mā-beyninde nūn'un sükūnuyla) ve

الْعُنْصُرُ [el-'unşar] ('ayn'ın zammı ve şād'ın fethiyle) Bunların ikisi dahi asl ve haseb ma'nāsınadır.

[ع ص ف ر]

الْعُضْفُرُ [el-'uşfur] ('ayn'ın ve fā'nın zammı ve şād'ın mā-beyninde sükūnuyla) Bir boyadır ki kışriyyātı sarı boyar ve özü kırmızı boyar.

الْعُضْفَرَةُ [el-'aşferet] ('alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Bir nesneyi عُضْفُرٌ [uşfur]la boyamak; yukālu: عَضْفَرْتُ الثَّوْبَ

التَّعْصِفُرُ [et-te'aşfur] ('alā-vezni التَّدْحُجُّج [et-tedahruc]) عُضْفُرٌ [uşfur]la boyanmak; yukālu: عَضْفَرْتُ الثَّوْبَ فَتَعْصِفُرُ

الْعُضْفُورُ [el-'uşfūr] ('ayn'ın zammı ve fā'nın zammı ve meddi ve şād'ın mā-beyninde sükūnuyla) Serçe dedikleri kuştur.

الْعُضْفُورَةُ [el-'uşfüret] Mü'ennesi. Ve

عُضْفُورَةٌ [uşfüret] Bir yüksek kemiktir atın alnında. Ve o iki kemiktir ki sağda ve solda, onlara عُضْفُورَانِ [uşfürān] derler. Ve **عُضْفُورٌ** [uşfūr] Dimāğın bir pāresine derler ki dimāğdan munfasıl gibidir ki ikisinin arasında bir dericik vardır.

الْعَصَافِيرُ [el-'aşāfir] عُضْفُورٌ [uşfūr]un cem'idir. Ve

عَصَافِيرُ الْقَتَبِ [aşāfiru'l-ķateb] Deve pālānının çivilerine derler ki onlar asl-da عَرَاصِيفُ [arāşif]tir, kalb edip عَصَافِيرُ [aşāfir] derler. Ve onlar şol çivilerdir ki sinirlerle bağıdır yāhūd deve derisiyle bağıdır. Ve o dört çividir, semer ağacının kaşında olur, her semer kaşına iki çivi kırlarlar. Ve

عُضْفُورُ الْإِكَافِ [uşfüru'l-ikāf] Semerin عُزْصُوفٌ [urşūf]una derler, kezālik maktüb olmak üzere. Ve bu şol ağaç pāresidir ki semerin ön kaşının iki cānibinin ara yerinde meşdüddür. Ve fi'l-hadīsi: "فَدَّ حُرْمَتِ الْمَدِينَةِ أَنْ تُعْضَدَ أَوْ تُحْبَطَ إِلَّا لِعُضْفُورٍ قَتَبًا وَسَدِّ مَحَالَةٍ" Ya'nī "Medīne-i münevverenin eşcārı ve evrākı men' olunmuştur, meger pālān ağacı yāhūd bekre ipi veyā balta ve ona şebīh olanların sapı için ola." Ve

عَصَافِيرُ الْمُنْذِرِ [aşāfiru'l-munzir] Begler katında intihāb olunan a'lā develerdir. Ḥassān b. Şābit eyitti: Nābiğa nām şā'ire ettiğim hasedi bir ehade etmedim şol hīnde ki Nu'mān b. Munzir ona عَصَافِيرُ [aşāfir]den yüz deve ve gümüş cām ve

evānī 'atā kıldı.

[ع ط ر]

الْعَطْرُ [el-'iṭr] ('ayn'ın kesri ve ṭā'nın sükūnuyla) Güzel rāyihalı nesne, طيب [ṭīb] ma'nāsına.

الْعَطْرُ [el-'aṭar] (fethateynle) Güzel rāyiha isti'māl etmek; yukālu: عَطَّرَتِ الْمَرْأَةُ تَعَطَّرُ عَطْرًا: مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْعَطْرَةُ [el-'aṭiret] ('ayn'ın fethi ve ṭā'nın kesriyle) Güzel rāyiha isti'māl eden 'avret. Ve

عَطْرَةٌ [aṭiret] Güzel deveye dahi derler; yukālu: نَاقَةٌ عَطْرَةٌ أَيْ كَرِيمَةٌ

الْمُتَعَطِّرَةُ [el-mute'aṭṭiret] (mīm'in zammı ve ṭā'nın kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhā.

الْمِعْطِيرُ [el-mi-'ṭīr] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Kesrū'l-ıtr olan recül. Ve imre'eye dahi ıtlāk olunur.

الْمِعْطَارُ [el-mi-'ṭār] (mīm'in kesriyle ve 'ayn'ın sükūnuyla) Kezālik kesrū'l-ıtr olan kimse; yukālu: إِمْرَأَةٌ مِعْطِيرٌ وَمِعْطَارٌ: Ve

مِعْطَارٌ [mi-'ṭār] Güzel deveye dahi derler; yukālu: نَاقَةٌ مِعْطَارٌ أَيْ كَرِيمَةٌ

الْمُعْطَارَاتُ [el-mu'aṭṭarāt] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol güzel develerdir ki güyā tüyü üzere kına vurulmuştur.

[ع ف ر]

الْأَعْفَرُ [el-'afer] (fethateynle) Topraktır, türāb ma'nāsına. Ve

عَفْرٌ [afer] Kezālik ekini ibtidā suvarmağa dahi derler.

الْأَعْفَرُ [el-'afr] ('ayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi toprağa sürmek; yukālu: عَفَّرَهُ فِي التُّرَابِ يَعْفَرُهُ عَفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

التَّغْفِيرُ [et-ta'fīr] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: عَفَّرَهُ تَغْفِيرًا إِذَا مَرَّعَهُ: Ve

تَغْفِيرٌ [ta'fīr] 'Avret memesine toprak sürmeğe dahi derler, oğlan emmeden nefret edip memeden kesilsin diye. Ba'zılar eyiti: Fiṭāmda olan تَغْفِيرٌ [ta'fīr] ya'nī memeden kesmek ma'nāsına olan تَغْفِيرٌ [ta'fīr], 'Arabların لَقِيْتُ فَلَانًا عَنْ عُمْرٍ dediği kavlinde me'hūzdur. Ve عَنْ عُمْرٍ 'ayn'ın zamımıyla بَعْدَ شَهْرٍ ma'nāsınadır, zīrā murdī'a veledin memeden kesmek diledikte bir iki gün emzirmez, sabrın tecribe etmek için. Ve

تَغْفِيرُ اللَّحْمِ [ta'fīru'l-laḥm] Eti kum üzerinde güne karşı serip kurutmaktır. Ve

تَغْفِيرٌ [ta'fīr] Beyāz kılmağa dahi derler, تَبْيِضٌ [tebyīd] ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّ امْرَأَةً سَكَتَ إِلَيْهِ أَنَّ مَالَهُ لَا يَزُكُّ فَقَالَ مَا أَلْوَانُهَا" قَالَتْ سُودٌ قَالَ عَفْرِي أَيْ اسْتَبْدَلِي أَعْنَامًا بِيضًا فَإِنَّ الْبَرَكَةَ فِيهَا

الْأَعْفَرُ [el-'aṭīr] ('ayn'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Zikr olunan etin ismidir. Ve

عَفِيرٌ [a'fīr] Şol 'avrete derler ki hem-sāyelerine bir nesne hediye kılmaz. Ve

عَفِيرٌ [a'fīr] Şol sevīka derler ki katıksız kavrulmuş ola.

الْإِنْعِفَارُ [el-in-'ifār] (hemzenin kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) Topraklanmak; yukālu: اِنْعَمَرَ الشَّيْءُ أَيْ تَتَرَّبَ: Ve

الْإِعْتِفَارُ [el-i-'tifār] (kezālik hemzenin kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Topraklanmak ma'nāsınadır; yukālu: اِعْتَمَرَ الشَّيْءُ: Ve

إِعْتِفَارٌ [i-'tifār] Arslan yırtmağa dahi derler; yukālu: اِعْتَمَرَهُ الْأَسَدُ إِذَا فَرَسَهُ:

الْأَعْفَرُ [el-'a'fer] (hemzenin fethiyle) Kırmızı olan kum, reml-i ahmer ma'nāsına. Ve

أَعْفَرُ [a'fer] Beyāz olan nesneye de derler, katı beyāz olmayacak.

الْعَفْرَاءُ [el-'afrā] ('ayn'ın fethi ve fā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki beyāzına humret gālib olur; yukālu: شَاءَ عَفْرَاءُ Ve

عَفْرَاءُ [a'frā] Ayın on üçüncü gecesine de derler, *Şiḥāḥ* nüshalarında ثَلَاثَ عَشْرَةَ وَكَيْفَ أَوْلَمُشْتُمْ، مَعْشُورًا مُوَافِقًا أَوْلَمُشْتُمْ ثَلَاثَ عَشْرَةَ dir.

الْعَفْرُ [el-'ufr] ('ayn'ın zammı ve fā'nın sükunuyla) Şol āhūlardır ki beyāzına humret gālib olup kasirū'l-a'nāk olalar. Ve bu makūle olan āhūların seğirtme cihetinden za'f olanıdır ki yüksek yerlerde ve sarp mevzi'lerde olur.

الْمَعْفُورَةُ [el-ma'fūret] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükunuyla) Şol yerdir ki onun otu yenmiş ola.

الْيَعْفُورُ [el-ya'fūr] (yā'nın fethi ve 'ayn'ın sükunu ve fā'nın zammıyla ve meddiyle) Şol āhū yavrusudur ki henüz kuvvet bulmuş ola. Ve bakar-ı vahşī veledine dahi derler.

الْيَعْفِيرُ [el-ya'āfir] Cem'i. Ve ba'zılar eyitti: يَعْفِيرُ [ya'āfir] Āhūnun erkekleridir.

يَعْفُرُ [Ya'fur] (yā'nın fethi ve fā'nın zammıyla) İsm-i recüldür. Ve Esved b. Ya'fur bir şā'irin ismidir. Eger يَعْفُرُ [Ya'fur]de olan yā'yı meftūh kıalarsan lā-yansarıf kıalarsın, zīrā bu يَقْتُلُ [yaqtulu] gibi olur. Yūnus eyitti: Ru'be demekle ma'rūf şā'iri işittim ki يُعْفُرُ [Yu'fur] der idi yā'nın zammıyla. Bu takdīrce munsarıf olur, zīrā şibh-i fi'l zā'il olur.

الْعَفَارُ [el-'afār] ('ayn'ın fethiyle) Şol ağaçtır ki ondan od çıkarırlar. Ve fi'l-meseli:

”فِي كُلِّ شَجَرٍ نَارٍ وَاسْتَمَجَدَ الْمَرْخُ وَالْعَفَارُ“ Ya'ni “Her ağaçta ateş vardır ve lākin مَرْخُ [merḥ] ve عَفَارُ [a'fār] tafdil olunmuştur.” Ve

عَفَارُ [a'fār] Kezālik hurmā ağacını ıslāh edip ona erkek hurmā ağacından nesne ilsāk etmektir; yukālu: كُنَّا فِي الْعَفَارِ وَهُوَ بِالْفَاءِ وَكَأَنَّ فِي الْعَفَارِ مِنْهُ بِالْقَافِ Ve

عَفَارُ [a'fār] كَفَارُ [ka'fār]da lügattır ki كَفَارُ [ka'fār] katıksız ekmektir.

الْعِفْرُ [el-'ifr] ('ayn'ın kesriyle) Yırtıcı cānverlerden domuz dedikleri cānverin erkeğidir, hinzir ma'nāsına. Ve

عِفْرُ [ifr] Recül-i habise dahi derler.

الْعِفْرَةُ [el-'ifret] (kezālik 'ayn'ın kesriyle) Habise olan 'avret.

الْعِفْرِيْتُ [el-'ifrit] ('ayn'ın kesri ve fā'nın sükunu ve rā'nın kesri ve meddiyle) Her nesnede mübāлага üzere olan kimsedir, Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere; yukālu: فَلَانَ عِفْرِيْتُ نَفْرِيْتُ Ve عِفْرِيَّةٌ نَفْرِيَّةٌ dahi derler yā-i tahtānilerin fethleriyle شِرْزِمَةٌ [şirzimet] vezni üzere. Ve fi'l-hadisi: ”إِنَّ اللَّهَ تَعَالَى يَبْغِضُ الْعِفْرِيَّةَ النَّفْرِيَّةَ الَّذِي لَا يُرْزَأُ فِي أَهْلِ وَلَا مَالٍ“ **عِفْرِيَّةٌ** [ifriyet] Asl musahhahtır, نَفْرِيَّةٌ [nifriyet]e tebe'iyetle zikr olunmadır. Ve hadis-i şerifte رَزْءٌ [rez'] rā-i mühmele ve zā-i mu'ceme ile noksān ma'nāsınadır.

الْعَفَارِيَّةُ [el-'afāriyet] ('ayn'ın fethi ve rā'nın kesri ve yā'nın fethiyle) عِفْرِيْتُ [ifrit] gibidir, Ebū 'Ubeyde rivāyetinde. Ve bu müfredidir, cem' değıldir. Ve Ḥalīl eyitti: هُمُ الْعَفَارِيَّةُ وَشَيْطَانٌ عِفْرِيَّةٌ وَعِفْرِيْتُ derler ve الْعَفَارِيْتُ derler, yā-i tahtāniyyeyi meftūh ettikleri hinde hā-i te'nisle isti'māl ederler ve sākin kıldıkları hinde hā'yı tā'ya kalb ederler. Ve

عَفْرِيَّةٌ [a'friyet] Dāhiyeye dahi derler, belā

ve āfet ma'nāsına.

الْعَفْرَةُ [el-'ufret] ('ayn'ın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Arslanın ensesinde olan kıllarıdır. Ve horozun ve gayrı hayvānın ensesinde olan şol tüyüdür ki cenk hâlinde başı üzerine getirir.

الْعَفْرِيَّةُ [el-'ifriyet] ('ayn'ın kesri ve yā-yı tahtāninin fethiyle) Bi-ma'nāhā.

الْعَفْرَاءُ [el-'ifrāt] ('ayn'ın kesri ve fā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhā eyzan; yukālu: جَاءَ نَفْسٌ [nefş] Ve فُلَانٌ نَافِثًا عَفْرِيَّتَهُ إِذَا جَاءَ غَضْبَانَ nūn'la ve fā'yla ve şīn-i mu'ceme ile dağıtmaq ma'nāsınadır.

الْمَعَاْفِرُ [el-mu'āfir] (mīm'in zammı ve fā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki ehl-i hüner olup işe kâdir olan kimselere yoldaş olup onların fazlın kesb ede.

الْمَعَاْفِرُ [el-Me'āfir] (mīm'in fethi ve fā'nın kesriyle) Hemdān'dan bir kabîlenin ismidir; lā-yansarıftır, nekireliği ve ma'rifeliği hâlinde zīrā, lā-yansarıf olan cem' sığası üzere gelmiştir.

الْمَعَاْفِرِيَّةُ [el-me'āfiriyyet] (mīm'in fethi ve fā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Şol bezdir ki zikr olunan kabîleye mensübdür; tekūlu: ثَوْبٌ مَعَاْفِرِيٌّ فَتَصْرَفُهُ لِأَنَّكَ أَدْخَلْتَ عَلَيْهِ يَاءَ النَّسْبَةِ وَلَمْ تَكُنْ فِي الْوَاحِدِ

الْعَفْرَنَى [el-'afernā] ('ayn'ın ve fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla ve elifin kasrıyla) Arslandır, esed ma'nāsına. Ve arslan bununla tesmiye olundu, şiddeti olduğu için. Ve dişi arslana dahi ıtlāk olunur; yukālu: لَبُوَّةٌ عَفْرَنَى Ve لَبُوَّةٌ [lebu'et] lām'ın fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle dişi arslana derler. Ve عَفْرَنَى [afernā] kelimesinde nūn ile elif سَفْرَجَلٌ [sefercel] veznine ilhāk içindir.

الْعَفْرَنَاءُ [el-'afernāt] (tā-i te'nisle vezn-i mezbūr üzere); yukālu: نَاقَةٌ عَفْرَنَاءٌ أَيْ شَدِيدَةٌ قَوِيَّةٌ

الْعَافُورُ [el-'āfūr] (alā-vezni الْعَافُورُ [el-kāfūr]) Kezālik şiddet ma'nāsınadır; yukālu: وَقَعَ الْقَوْمُ فِي عَافُورٍ سَرٍّ وَهُوَ لَعْنَةٌ فِي عَائُورٍ شَرٍّ أَيْ فِي شِدَّةٍ

الْعَفْرَةُ [el-'ufurret] ('ayn'ın ve fā'nın zammıyla ve rā'nın teşdidiyle) Şiddet ma'nāsınadır; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ فِي عُفْرَةٍ Ve 'ayn'ın fethiyle dahi lügattır, Kīsā'ī rivāyeti üzere; yukālu: جَاءَ فِي عُفْرَةِ الْحَرِّ Ve bazıları eyitti: عُفْرَةُ الْحَرِّ [ufurretu'l-harr] evvel-i harr ma'nāsınadır.

الْعَفْرِيْرِنُ [el-'ifirrin] ('ayn'ın ve fā'nın kesri ve rā'nın kesri ve teşdidiyle ve meddiyle) Arslanı çok yer, مَأْسَدَةٌ [me'sedet] ma'nāsına. Bazılar eyitti: Her zābıt-ı kavīye لَيْثٌ عَفْرِيْرِنٌ derler. Ve Aşma'ī eyitti: عَفْرِيْرِنٌ [ifirrin] Bir şehrin ismidir.

[ع ق ر]

الْعَقْرُ [el-'aqr] ('ayn'ın fethi ve qāf'ın sükūnuyla) Yaralamak, جَرَحٌ [cerh] ma'nāsına. Ve sinirlemeğe dahi derler; yukālu: عَقَرَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَرَحَهُ أَوْ قَطَعَ عَقْرَهُ Ve hurmā ağacının başın hurmā göbeğiyle bile kesmeğe dahi derler; tekūlu: جُمَارٌ عَقَرْتُ النَّحْلَ إِذَا قَطَعْتَ رَأْسَهُ مَعَ الْجُمَارِ [cummār] cīm'in zammı ve mīm'in teşdidiyle hurmā göbeğine derler. Ve

عَقْرٌ [aqr] Davarın arkasın yağır etmeğe dahi derler; tekūlu: عَقَرْتُ ظَهْرَ الْبَعِيرِ عَقْرًا إِذَا عَقَرْتُ وَعَقَرْتُ السَّرْحَ فَانْعَقَرَ Ve

عَقْرٌ [aqr] Habs etmeğe dahi derler; ve minhu kavluhum: عَقَرْتُ بِي أَيْ أَطَلْتُ حَبْسِي Ve كَأَنَّكَ عَقَرْتَ بَعِيرِي فَلَا أَقْدِرُ عَلَى السَّيْرِ

kimsenin عَقَارٌ [ʿaḳār] çok olmak; yukālu: أَعْقَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَثُرَ عَقَارُهُ Ve

إِغْقَارٌ [i'ḳār] Bir kimseye dehşet vermeğe dahi derler, bir haysiyetle ki yürümeğe kâdir olmaya.

الْعَقَارَاءُ [el-ʿAḳārā] (ʿayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Bir mevzi'in ismidir, Ebü 'Ubeyd rivāyeti üzere.

الْعُقَارُ [el-ʿuḳār] (ʿayn'ın zammı ile) Hamrın ismidir. Ve عُقَارٌ [ʿuḳār] dedikleri ʿakla münāferet ettiği içindir. Baʿzılar eyitti: Küpe mülāzemet ettiği içindir. Ebü 'Amr'dan böyle rivāyet olunmuştur. Ve bunun aslı عُقْرُ حَوْضٍ [ʿuḳru ḥavḍ] dan meʾhūzdur ki عُقْرُ حَوْضٍ [ʿuḳru ḥavḍ] ʿayn'ın zammıyla havuzun muʾahharına derler, nitekim gelir inşā'allāhu taʿālā. Ve

عُقَارٌ [ʿuḳār] Kezālik bir cins bezin ismidir ki levni ahmerdir.

الْعَقِيرَةُ [el-ʿaḳīret] (ʿayn'ın fethi ve ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Kesilmiş incik, sāk-ı maktū'a ma'nāsına. Ve

عَقِيرَةٌ [ʿaḳīret] Āvāz ma'nāsına da gelir; yukālu: رَفَعَ فُلَانٌ عَقِيرَتَهُ أَيَّ صَوْتَهُ Ve bunun aslı budur ki bir kimsenin ayağının biri kat' olundukta kesilen ayağın kaldırıp öbür ayağı üzere koyup muhkem çağırırdı. Binā'en ʿalā-zālik her muhkem çağırın kimse çağırıldıkta رَفَعَ عَقِيرَتَهُ dediler. Ve

عَقِيرَةٌ [ʿaḳīret] Maktül olan şerīf kimseye dahi derler; yukālu: مَا رَأَيْتُ كَالْيَوْمِ عَقِيرَةً وَسَطَ قَوْمٍ Ya'cīnī bu gün katl olunan recül-i şerīf gibi.

الْإِنْعِقَارُ [el-in'īḳār] (hemzenin kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) Sinirlenmek; yukālu: عَقَرْتُ الْبُعَيْرَ أَوْ الْقَرَسَ بِالسَّيْفِ فَأَنْعَقَرَ إِذَا صَرَبْتَ بِهِ قَوَائِمَهُ Ve

إِنْعَقَارٌ [in'īḳār] Yağır olmağa da derler; yukālu: عَقَرَهُ السَّرْحُ فَأَنْعَقَرَ

الْإِعْتِقَارُ [el-i'tiḳār] (hemzenin kesri ve ʿayn'ın sükūnuyla) Kezālik yağır olmak; yukālu: عَقَرَهُ فَأَعْتَقَرَ

الْعَقِيرُ [el-ʿaḳīr] (ʿayn'ın fethi ve ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Sinirlenen davar.

الْعُقْرَى [el-ʿaḳrā] (ʿayn'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Mü'ennesi; yukālu: فَرَسٌ عَقِيرٌ وَخَيْلٌ عَقْرَى

الْعَاقِرُ [el-ʿāḳir] (ḳāf'ın kesriyle) Şol kum yığınıdır ki hiçbir nesne bitirmeye. Ve

عَاقِرٌ [ʿāḳir] Şol ʿavrettir ki o hāmile olmaya. Ve

عَاقِرٌ [ʿāḳir] Şol ere dahi derler ki onun veledi hāsıl olmaya.

الْعُقْرُ [el-ʿuḳr] (ʿayn'ın zammı ve ḳāf'ın sükūnuyla) ʿAvret ve sā'ir hayvān doğurmaz olmak; yukālu: لَقِحَتِ النَّاقَةُ عَنْ عُقْرِ يَا'NĪ doğurmadan kaldıktan sonra hāmile oldu; ve yukālu: عَقَرَتِ الْمَرْأَةُ يَعْقُرُ عُقْرًا مِنَ الْبَابِ Ebü Zeyd rivāyeti üzere. Ve

عُقْرٌ [ʿuḳr] Kezālik ʿavretin mehrine dahi derler, kaçan şübhe üzere vat' olunsa. Ve

بَيْضَةُ الْعُقْرِ [beyḍatu'l-ʿuḳr] Kezālik ʿArabların zu'm ettiği üzere horoz yumurtasıdır, zīrā horoz ʿömründe bir kerre yumurtlar. Ve onun yumurtası bir cins yumurtadır ki kiçirektir, uzunluğuna māyildir. بَيْضَةُ الْعُقْرِ [beyḍatu'l-ʿuḳr] dediklerine bā'is budur ki bikrin bekāreti onunla tecribe olunur. Ve bundan meʾhūzdur ʿArabların "كَانَتْ بَيْضَةُ الْعُقْرِ" dedikleri şol in'ām hakkında ki bir kerre vāki' ola. Baʿzılar eyitti: بَيْضَةُ الْعُقْرِ [beyḍatu'l-ʿuḳr] ʿArabların "بَيْضَةُ الْعُقْرِ" dedikleri gibidir ki bu

mahāl mertebesinde olan nesnede isti'māl olunur. Ve اُنُوْقُ [enūḳ] hemzenin fethi ve nūn'un zammıyla kerkes dedikleri kuştur ki yüce dağlarda sarp yerlerde yumurtlamağın yumurtasına kimse zafer bulamaz. Ve اَبْلَقُ [eblāḳ] şol erkek attır ki levni ak ile siyāh karışık ola. Ve اَعْقُوْقُ [ʿaḳūḳ] ʿayn'ın fethi ve kāf'ın zammıyla hāmīle demektir, erkek at hāmīle olmak hod muhāldır. Ve عُقْرُ النَّارِ [ʿuḳru'n-nār] Āteşin orta yeri ve mu'zamı. Ve

عُقْرُ الْحَوْضِ [ʿuḳru'l-havḍ] Havuzun mu'ahhar olan yeridir ki deve suvada vardıkta onda karār eder, عُقْرُ [ʿuḳr] ve عُقْرُ [ʿuḳur] derler kāf'ın sükūnu ve zammıyla, عُسْرُ [ʿusr]le عُسْرُ [ʿusr] gibi. Ve

عُقْرُ دَارٍ [ʿuḳru dār] Duvarın aslına dahi derler, ehl-i Medīne lügati üzere.

الْأَعْقَارُ [el-aʿḳār] (hemzenin fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) عُقْرُ [ʿuḳr]un cem'i.

الْعَقْرَةُ [el-ʿaḳiret] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın kesriyle) Şol nākadır ki havuz üzere geldikte عُقْرُ [ʿuḳr]dan gayrı yerde içmeye, ya'nī havuzun mu'ahharından içe, nitekim أَرِيَّةٌ [eziyet] havuza su geldiği yerden içen nākaya derler.

الْعُنْقُرُ [el-ʿunḳur] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un sükūnuyla ve kāf'ın zammıyla) Kamış kökü; yukālu: عُنْقُرُ الْقَصَبِ بَرِيَادَةٌ التُّونِ ve yukālu: عُنْقُرُ الرَّجُلِ لِعُنْصُرِهِ Ve عُضْرُ [ʿunṣur] ʿayn'ın ve şād'ın zammıyla asl ve haseb ma'nāsınadır.

[ع ق ف ر]

الْعُنْقَفِيرُ [el-ʿunḳafīr] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un sükūnu ve kāf'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Āfet ve belā, dāhiye ma'nāsına; yukālu: عُنْقَفِيرُهُ الدَّوَاهِي إِذَا أَهْلَكَتُهُ

[ع ك ر]

الْعَكْرُ [el-ʿakr] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Meyldir, عَطَفَ [ʿaṭf] ma'nāsına; yukālu: عَكَرَ يَعْكَرُ عَكْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْعَكْرَةُ [el-ʿakret] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kezālik binā-i merredir bir kerre meyl etmek ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "قُلْنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ نَحْنُ الْفَرَاوُونَ قَالَ بَلْ أَنْتُمْ" "أَلْعَاوُونَ وَإِنَّا فِتْنَةُ الْمُسْلِمِينَ" Ve

عَكَرَ [ʿakr] Deve galebe edip rākibini alıp mekānına iletmeğe dahi derler; yukālu: عَكَرَ بِهِ بَعِيرُهُ مِثْلَ عَجْرٍ بِهِ إِذَا عَطَفَ بِهِ إِلَى أَهْلِهِ وَعَلَبَهُ

الْإِعْتِكَارُ [el-iʿtikār] (hemzenin kesri ve ʿayn'ın sükūnuyla) Zulmet karışıp açılmağa derler; yukālu: إِعْتَكَرَ الظَّلَامُ اخْتَلَطَ كَأَنَّهُ كَرَّ Ve بَعْضُهُ عَلَى بَعْضٍ مِنْ بُطْءٍ أَنْجَلَاءِهِ

إِعْتِكَارٌ [iʿtikār] Yağmur çok yağmağa dahi derler; yukālu: إِعْتَكَرَ الْمَطْرُ إِذَا كَثُرَ

الْتَعَاكُرُ [et-teʿākur] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammı ile) İhtilāt ma'nāsınadır; yukālu: تَعَاكَرَ الْقَوْمُ أَيِ اخْتَلَطُوا

الْعَكْرُ [el-ʿaker] (fethateynle) Zeyt yağının ve gayrın dürdü, ya'nī çöküntüsü. Ve

عَكَرَ [ʿaker] Çöküntü cem' olmağa dahi derler; yukālu: عَكَرَتِ الْمَسْرَجَةُ يَعْكَرُ عَكَرًا إِذَا اجْتَمَعَ فِيهَا الدُّرْدِيُّ Ve suyun ve şarābın ve yağın عَكَرَ [ʿaker]i āhiri ve koyusudur; yukālu: عَكَرَ الشَّرَابِ Ve

عَكَرَ [ʿaker] عَكَرَةٌ [ʿakeret] kelimesinin cem'idir. Ve عَكَرَةٌ [ʿakeret] deve sürüsüne derler, nitekim gelir.

الْعَكِيرُ [el-ʿakir] (ʿayn'ın fethi ve kāf'ın kesriyle) Şol şarābdır ki koyu ola.

الْإِعْتِكَارُ [el-iʿkār] (hemzenin kesriyle) Şarābı koyu kılmak, içine dürd katmakla; yukālu: أَعَكَرْتُهُ أَنَا Ve

إِغْكَارٌ [i'kār] Deve sürüsüne mālîk olmağa daderler; yukālu: **أَعْكَرَ الرَّجُلُ إِذَا كَانَ عِنْدَهُ عَكَرَةٌ** **الْمُعْكَرِ** [el-mu'kir] (mīm'in zammı ve kâf'in kesriyle) Sürü sâhibi olan kimse.

التَّعْكَيرُ [et-ta'kîr] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrîm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: **عَكَرْتُهُ تَعْكَيرًا** إِذَا جَعَلْت فِيهِ الْعَكَرَ

الْعَكَرَةُ [el-‘akeret] (fethateynle) Deve sürüsünden bir kıt‘adır. Ve Ebū ‘Ubeyde eyitti: **عَكَرَةٌ** [‘akeret] elli deve ile yüz devenin mābeynidir. Ve Aşma‘ī eyitti: **عَكَرَةٌ** [‘akeret] elli deve altmış deveye yetmiş deveye varınca. Ve

عَكَرَةٌ [‘akeret] Dilin dibine dahi derler, asl-ı lisān ma'nāsına, **عَكَدَةٌ** [‘akedet] gibi, ‘ayn ve dāl-ı mühmele ile.

الْعِكْرُ [el-‘ikr] (‘ayn'in kesri ve kâf'in sükūnuyla) Asl ma'nāsına; yukālu: **رَجَعَ فُلَانٌ إِلَى عَكَرِهِ وَبَاعَ فُلَانٌ عَكَرَهُ أَي أَضَلَّ أَزْضَهُ** Ve fi'l-hadīsi: **”لَمَّا نَزَلَ قَوْلُهُ تَعَالَى ﴿اقتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ﴾ (الأنبياء 1) تَنَاهَى أَهْلَ الصَّلَاةِ قَلِيلًا ثُمَّ عَادُوا إِلَى عَكَرِهِمْ أَي إِلَى أَضَلِّ مَذْهَبِهِمُ الرَّدِيِّ وَأَعْمَالِهِمُ السُّوءُ“**

[ع م ر]

الْعَمْرُ [el-‘amr] (‘ayn'in fethi ve mīm'in sükūnu) ve

الْعُمْرُ [el-‘umr] (‘ayn'in zammı ve mīm'in sükūnuyla) Çok zamān diri olmak; yukālu: **عَمِرَ الرَّجُلُ يَعْمرُ عَمْرًا وَعُمْرًا بِمُتَّحِ الْعَيْنِ وَصَمَمَهَا مِنْ عَمْرٍ** Ve bu kıyāsa muhālîftir, zīrā kıyās bunun masdarında ‘ayni'l-fi'li müteharrik gelmektedir; ve min-hu kavluhum: **أَطَالَ اللهُ عَمْرَكَ وَعَمْرَكَ** Ve bunlar egerçi masdarlardır bir ma'nāya ve lākin kaseimde ancak ‘ayn-ı meftūhla isti‘māl olunmuştur. Pes kaçan ki sen bunun üzere lām-ı ibtidā dāhil kılınan ibtidā'iyet

üzere merfū‘ kılıp **لَعَمْرُ اللهُ** dersin, pes lām-ı tevkîd ibtidā için olup haber mahzūf olur. Ve takdîr-i kelām **لَعَمْرُ اللهُ مَا لَعَمْرُ اللهُ قَسَمِي** ve kaçan lām-ı ibtidā ile getirmesen masādır nasbı gibi mansūb kılıp **عَمْرَكَ اللهُ مَا فَعَلْتُ مَا فَعَلْتُ كَذَا** ve **عَمْرُ اللهِ مَا فَعَلْتُ كَذَا** dersin, pes **لَعَمْرُ اللهُ** ve **عَمْرُ اللهِ** kelāmının ma'nāsı **أَخْلِفَ بِنَاءِ اللهِ وَدَوَامِهِ** demek olur. Ve kaçan ki **عَمْرَكَ اللهُ** dersin gūyā ki **الله** **بِتَعْمِيرِكَ اللهُ** demek olur, **بِإِفْرَاقِكَ لَهُ بِالْبَقَاءِ** ma'nāsına. Ve **عَمْرٌ** [‘amr] (‘ayn'in fethiyle) İki diş arasında olan ettir.

الْعُمُورُ [el-‘umūr] (zammeteynle) Cem'î. Ve **عُمُورٌ** [‘umūr] (‘Amr)ın dahi cem'î **عُمُورٌ** [‘umūr] gelir, **عَمْرٌ** [‘Amr] ‘ayn'in fethiyle bir recülün ismidir, vāv'la yazılır **عُمُرٌ** [‘umer] ile **عَمْرٌ** [‘amr]ın beynin fark etmek için. Ve hālet-i nasbında vāv'ı terk edersin, nasb elifi farkda kifāyet ettiğinden ötürü. Ve

عَمْرَوِيَّةٌ [‘Amreveyhi] (‘ayn'in fethi ve mīm'in sükūnu ve vāv'in fethi ve yā'nın sükūnuyla ve hā'nın kesriyle) İki lafzdır ki lafz-ı vāhid hükmünde kılınır. Ve **سَبِيئَوِيَّةٌ** [Sībeveyhi] ve **نِفْطَوِيَّةٌ** [Niḫṭaveyhi] dahi böyledir. Bunlar da dahi hā meksürdür, zīrā bunların āhiri a'cemīdir, asvāta şebīhtir, pes **عَاقِي** [gākī] kelimesine teşbīh olunup meksür kılındı. Ve eger nekire kılarsan münevven kılıp **مَرَزْتُ بِعَمْرَوِيَّةٍ وَعَمْرَوِيَّةٍ** **عَمْرٌ** dersin, sānide hā'nın tenvīniyle. Ve Muberrred eyitti: Mezburların tesniyesinde ve cem'inde **الْعَمْرَوِيَّهَانَ** ve **الْعَمْرَوِيَّهَانَ** derler. Ve Muberrred'den gayrısı eyitti: Şol kimse ki **هَذَا عَمْرَوِيَّةٌ وَسَبِيئَوِيَّةٌ وَرَأَيْتُ عَمْرَوِيَّةً وَسَبِيئَوِيَّةً** dedi, i'rāb etmek üzere o kimse tesniye ve cem' kıldı. Ve Muberrred tesniye ve cem' kılma da i'rāb etmeği şart etmedi.

الْعَمْرَةُ [el-‘umret] (‘ayn'in zammı ve

mīm'in sükūnuyla) Haccda olan eḫāl-i maḫsūsadır. Ve bunun aslı ziyāretten meḫūzdur.

الْعُمَرُ [el-ʿumer] (ʿayn'ın zammı ve mīm'in fethiyle) Cem'î. Ve

عُمْرَةٌ [ʿumret] Kezālik bir kimse zevcesini zevcesinin ehli mā-beyninde tezevvüc edip zifāf onlar cānibinde olmaktır. Ve eger zevc zevcesin kendi ehli cānibine nakl ederse ona عُرْس [ʿurs] derler, ʿayn'ın zammıyla.

الْعِمَارَةُ [el-ʿimāret] (ʿayn'ın kesriyle) Yıkılan nesneyi yapmak; yukālu: عَمَرْتُ الْحَرَابَ عَمَرْتُهُ عِمَارَةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

عِمَارَةٌ [ʿimāret] Kabile ve ʿāşire maʿnāsına da gelir.

الْعَامِرُ [el-ʿāmir] (mīm'in kesriyle) Maʿmūr maʿnāsındır, ﴿مَاءٍ ذَافِقٍ﴾ (الطارق 6) gibi مَدْفُوقٌ [medfūq] maʿnāsına ve ﴿عَيْشَةٍ رَاضِيَةٍ﴾ (القارعة 7) مَرْضِيَّةٌ [merḫiyet] maʿnāsına.

الْعَمِيرُ [el-ʿamīr] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) مَعْمُورٌ [maʿmūr] maʿnāsındır; yukālu: مَكَانٌ عَمِيرٌ أَيْ عَامِرٌ Ve sık dokunmuş beze dahi itlāk olunur; yukālu: ثَوْبٌ عَمِيرٌ أَيْ صَفِيْقٌ

الْعَوْمَرَةُ [el-ʿavmeret] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnu ve mīm'in fethiyle) Kavga ve gürültü ki kesret-i cemʿiyyetten nāşī olur.

الْإِعْمَارُ [el-iʿmār] (hemzenin kesri ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi ʿömrü oldukça bir kimseye vermektir, bu şartla ki öldükten sonra yine kendiyeye ʿavdet ede; yukālu: أَعْمَرْتُهُ دَارًا أَوْ أَرْضًا أَوْ إِبِلًا إِذَا أَعْطَيْتَهُ إِيَّاهَا Ve وَقَلْتُ هِيَ لَكَ عُمْرِي أَوْ عُمْرَكَ فَإِذَا مِتَّ رَجَعْتَ إِلَيَّ

إِعْمَارٌ [iʿmār] Bir yeri maʿmūr bulmağa

dahi derler; tekūlu: أَعْمَرْتُ الْأَرْضَ إِذَا وَجَدْتَهَا مَعْمُورَةً Ve Ebū Zeyd eyitti: إِعْمَارٌ [iʿmār] Bārī taʿālāya nisbet olundukta تَعْمِيرٌ [taʿmīr] maʿnāsına gelir; yukālu: لَا أَعْمَرَ اللَّهُ بِكَ مَثْرَلَكَ وَلَا يُقَالُ أَعْمَرَ الرَّجُلُ مَثْرَلَهُ بِالْأَلْفِ

الْعُمْرَى [el-ʿumrā] (ʿayn'ın zammı ve mīm'in sükūnu ve elifin kasrıyla) İsmidir, bir nesneyi ʿömrü oldukça bağışlamak maʿnāsında, nitekim mürür etti.

الْإِعْتِمَارُ [el-iʿtimār] (hemzenin kesri ve ʿayn'ın sükūnu ile) Ziyāret etmek; yukālu: إِعْتَمَرَهُ أَيْ زَارَهُ Ve

إِعْتِمَارٌ [iʿtimār] Haccda ʿumre etmeğe dahi derler. Ve

إِعْتِمَارٌ [iʿtimār] Dülbend giymeğe dahi derler; yukālu: إِعْتَمَرَ إِذَا تَعَمَّمَ بِالْعِمَامَةِ

الْعَمَارَةُ [el-ʿamāret] (ʿayn'ın fethiyle) Her nesnedir ki baş üzere konar, gerek dülbend olsun gerek takye gerek tāt olsun gerek bunlardan gayrı olsun.

الْعَمَارُ [el-ʿamār] (ʿayn'ın fethiyle) Şol reyḫāndır ki onunla mecālis-i şürb tezyīn olunur. Ve lisān-ı Fürste ona meyverān derler. Kaçan bir kimse zikr olunan mecālis ehli üzere dāhil olsa o reyḫāndan bir nesne sunup onunla tapu ederler.

الْإِسْتِعْمَارُ [el-istiʿmār] Hayāt ve ʿömrü verme ve sakin kılmak. Kālallāhu taʿālā: ﴿وَأَسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ (هود 61) أَيْ جَعَلَكُمْ عُمَارَهَا

التَّعْمِيرُ [et-taʿmīr] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Uzun ʿömrü vermek; yukālu: عَمَّرَهُ اللَّهُ تَعَالَى تَعْمِيرًا أَيْ طَوَّلَ عُمْرَهُ

الْعَمَّارُ [el-ʿammār] (ʿayn'ın zammı ve mīm'in teşdīdiyle) Bir yerde karār eden kimseler, cinn tāʿifesinden; yukālu: عَمَّارُ النَّبُوتِ لِسُكَّانِهَا مِنَ الْحِجْرِ

الْمَعْمَرُ [el-maʿmer] (mīm'lerin fethi ve mā-

beynde 'ayn'ın sükūnuyla) Şol menzildir ki su cihetinden ve otlak cihetinden vāsif ola.

يَعْمَرُ [Ya'amer] (yā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve mīm'in fethiyle) Bir recülün ismidir, lā-yansarıftır, zīrā يَذْهَبُ [yezheb] mislidir.

الْعُمَرَانُ [el-'Umerān] ('ayn'ın zammı ve mīm'in fethiyle) Ebū Bekr ve 'Ömer radiyallāhu 'anhumā, Ferrā rivāyeti üzere. Ve Mu'āz-ıHerrā eyitti: عُمَرَيْنُ [Umereyn] le murād 'Ömer b. el-Ḥaṭṭāb ve 'Ömer b. 'Abdul'azīz deġildir, zīrā 'Osmān'a radiyallāhu 'anhu "نَسَأَلُكَ سِيْرَةَ الْعُمَرَيْنِ" dediler, hālā ki o zamānda 'Ömer b. 'Abdul'azīz vüçüda gelmemişti. Ve Aşma'ī, Ḳatāde'den rivāyet edip eyitti: Mezbūra ümmehāt-ı evlādın ıtkından su'āl olunduğta "أَعْتَقَ الْعُمَرَانِ فَمَا بَيْنَهُمَا مِنَ الْخُلَفَاءِ أَهْمَاتِ الْأَوْلَادِ" dedi. Pes Ḳatāde'nin bu kelāmında عُمَرَيْنُ [Umereyn]le murād 'Ömer b. el-Ḥaṭṭāb ve 'Ömer b. 'Abdul'azīz'dir, zīrā Ebū Bekr'le 'Ömer beyninde hulefā mürür etmemişti.

الْعَمْرَانُ [el-'Amrān] ('ayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) 'Ömer b. Cābir b. Hilāl b. Fezāre ve Bedr b. 'Ömer b. Cu'eyye b. Fezāre'dir.

الْيَعَامِيرُ [el-ye'āmīr] (yā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Oğlaklar, cedyler ma'nāsına. Ve koyunun kiçirekleri.

الْيَعْمُورُ [el-ya'mūr] (yā'nın fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) يَعَامِيرُ [ye'āmīr]in müfredi, oğlak ve kuzu ma'nāsına.

عَامِرٌ [Āmir] (mīm'in kesriyle) Bir kabīlenin babası adıdır ki o 'Āmir b. Şa'ş'a b. Mu'āviye b. Bekr b. Hevāzin'dir.

أُمُّ عَامِرٍ [ummu 'āmīr] Sırtlan dediklerin

cānverin künyetidir.

الْعَامِرَانُ [el-Āmirān] (mīm'in kezālik kesriyle) 'Āmir b. Mālik b. Ca'fer ve 'Āmir b. Ṭufeyl b. Mālik b. Ca'fer'dir.

[ع ن ب ر]

الْعَنْبَرُ [el-'anber] ('ayn'ın fethi ve nūn'un sükūnu ve bā'nın fethiyle) Bir cins tıbdır ki ma'rūftur. Ve

عَنْبِرٌ [Ānber] Temīm'den bir kabīlenin ismidir ki o 'Anber b. 'Amr b. Temīm'dir.

بَلْعَنْبِرٌ [Bel'anber] (bā'nın fethi ve lām'ın sükūnu ile) Benu'l-'Anber ma'nāsınadır, nūn hafz olunmuştur, nitekim bābu's-ṣā'da بَلْحَارِثٍ [Belḥāriṣ] kelimesinde zikr olunmuştur.

[ع ن ت ر]

الْعَنْتَرُ [el-'anter] ('alā-vezni الْعَنْبِرُ [el-'anber]) Bir cins gök sinektir, zübāb-ı ezrak ma'nāsına.

عَنْتَرَةٌ [Ānteret] Bir recülün ismidir ki o 'Antere b. Mu'āviye b. Şeddād el-'Absī'dir. Sībeveyhi eyitti: عَنْتَرَةٌ [Ānteret] in nūn'u zā'ide deġildir.

[ع و ر]

الْعَوْرَةُ [el-'avret] ('ayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) İnsānın ud yeridir. Ve her nesne ki ondan hayā olunmak lāzım ola ona عَوْرَةٌ [avret] derler.

الْعَوْرَاتُ [el-'avrāt] (vāv'ın sükūnuyla) Cem'ī. فَعْلَةٌ [fa'let] vezninin elifle tā'yla cem'inde harf-i sānī tahrīk olunmak vāv yāhūd yā olmadığı yerde olur. Ve ba'zılar (النور 31) "عَوْرَاتِ النِّسَاءِ" vāv'ın fethiyle dahi kırā'at ettiler. Ve

عَوْرَةٌ [avret] Her halele dahi ıtlāk olunur ki onda havf oluna gerek serhadlerde olan

derbend olsun gerek hälet-i harbde olsun. Ve dağda olan yarıklara dahi عَوْرَاتُ [‘avrātü] derler. Ve mağrıka ve magribe dahi عَوْرَتِي الشَّمْسِ [‘avreteyi]’-şems] derler. Ve

عَوْرَةٌ [‘avret] İsmdir, mezmûm olmak ma‘nâsında.

الأَعْوُرُ [el-‘a‘ver] (hemzenin ve vāv’ın fethi ve mā-beynde ‘ayn’ın sükūnuyla) ‘Ayblı ve mezmûm olan nesne.

بَدَلٌ أَعْوُرٌ [bedelun a‘ver] Şol kimseye derler ki mezmûm olup bir makbûl kimseye halef ola ve gâh olur عَوْرٌ خَلْفٌ dahi derler. Ve

أَعْوُرٌ [a‘ver] Yek-çeşme dahi derler. Ve şol kimseye de derler ki hâcetinden men‘oluna.

أَلْعَوْرُ [el-‘aver] (fethateynle) Bir gözlü olmak, yek-çeşm ma‘nâsına; yukâlu: عَارَتْ عَوْرَتْ عَيْنُهُ Ve العَيْنُ تَعَارَى مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ dahi derler vāv’ı hâli üzere ibkâ edip elife kalb etmemekle, aslında sahîh olduğuna binâ‘en ki o إِعْوَرَتْ [i‘verret]tir, zîrâ إِعْوَرَتْ [i‘verret] te vāv’ın mā-kabli sākindir, ona binâ‘en sahîh olmuştur, pes harf-i zevâ‘id hazf olunup teşdîd ref‘ olunmakla عَوْرٌ kalmıştır. Ve عَوْرٌ [‘avire]nin aslı إِعْوَرٌ olmasına delîl sâ‘ir ahavâtıdır ki onlar إِسْوَدٌ يَسْوَدُ ve إِحْمَرٌ يَحْمَرُdür. Elvânda bu veznden gayrı müsta‘mel değildir. Ve ‘uyübda kıyâsِ عَرَجٌ ve عَمِيٌّ demek idi عَرَجٌ ve عَمِيٌّ mahallinde ve lâkin mesmû‘ olmamıştır. Ve عَوْرٌ عَيْنُهُ dahi derler müte‘addî gelmek üzere.

أَلْعَوْرَاءُ [el-‘avrā’] (‘ayn’ın fethi ve vāv’ın sükūnu ve elifin meddiyle) أَعْوُرٌ [a‘ver]in mü‘ennesi. Ve

عَوْرَاءُ [‘avrā’] Şol sahrāya derler ki onun suyu olmaya; yukâlu: فَلَاةٌ عَوْرَاءٌ إِذَا لَمْ يَكُنْ فِيهَا مَاءٌ Ve

عَوْرَاءُ [‘avrā’] Kelime-i kabîhaya dahi derler.

أَلْعَائِرَةُ [el-‘ā‘iret] Göz kamaştırır nesne; yukâlu: عِنْدَهُ مِنَ الْمَالِ عَائِرَةٌ عَيْنٌ أُنِي يَحَارُ فِيهَا الْبَصْرُ: مِنْ كَثْرَتِهِ كَأَنَّهُ يَمَلَأُ الْعَيْنَ فَيَكَادُ يَعْوَرُهَا

أَلْعَائِرُ [el-‘ā‘ir] Şol ok yâhüd şol taşır ki atan bilinmeye; yukâlu: إِذَا لَمْ أَصَابَهُ سَهْمٌ عَائِرٌ إِذَا لَمْ يَغْلَمَ مِنْ رَمَاهُ Ve

عَائِرٌ [‘ā‘ir] Gözde olan çapağa dahi derler. Ve

عَائِرٌ [‘ā‘ir] Gurāba dahi derler hiddet-i basarı olduğu için, pes bu tesmiye teşe‘uma binâ‘en olur.

أَلْعَوَائِرُ [el-‘avā‘ir] (‘ayn’ın fethiyle ve hemzenin kesriyle) Şol çekirgedir ki cemā‘at-i müteferrika olalar.

عَوَيْرٌ [‘Uveyr] (‘ayn’ın zammı ve vāv’ın fethiyle) Bir yerin adıdır. Ve haslet-i mezmûmeye dahi derler. Ve ‘Arab hasleteyn-i mekrüheteynden şekvâ eder olsalar “كُسَيْرٌ وَعَوَيْرٌ وَكُلُّ غَيْرٍ خَيْرٌ” derler. Ve

عَوَيْرٌ [‘uveyr] أَعْوُرٌ [a‘ver]in tasgîri gelir, ‘alā-tarîki’t-terhîm.

أَلْعَوَارُ [el-‘avār] (‘ayn’ın fethiyle) ‘Ayb ma‘nâsınadır; yukâlu: سَلَعَةٌ ذَاتُ عَوَارٍ وَقَدْ تَضَمُّ الْعَيْنُ

أَلْعَوَارُ [el-‘uvvār] (‘ayn’ın zammı ve vāv’ın teşdîdiyle) Kırlangıç dedikleri kuş, حُطَّافٌ [ḥuṭṭāf] ma‘nâsına. Ve gözde olan çapak; [yukâlu:] بَعِيْنُهُ عَوَارٌ أُنِي قَدَى Ve

عَوَارٌ [‘uvvār] Korkak kimseye dahi derler, bed-dil ma‘nâsına.

أَلْعَوَاوِيرُ [el-‘avāvīr] (‘ayn’ın fethiyle ve vāv-ı sanînin kesri ve meddiyle) عَوَارٌ [‘uvvār]ın cem‘i. Ve eger dilersen şif‘rde yā‘yı getirmeyip عَوَاوُرُ dersin Ebū ‘Alī Naḥvī eyitti: عَوَاوُرٌ [‘avāvīr] kelimesinde

vāv hemzeyle kalb olunmadı tarafa karīb iken, zīrā zarūret-i şifr için hazf olunan yā murāddır, pes yā melfūz hükmünde olup vāv taraftan ba'īd olduysa hemzeyle kalb olunmadı.

الْعَارِيَّةُ [el-‘āriyyet] (rā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Gūyā ki عَارٍ [‘ār]a mensüb olmak ma'nāsınadır, zīrā i'āretī taleb etmek ‘ār ve ‘aybdır.

الْعَارَةُ [el-‘āret] ‘Āriyyet ma'nāsınadır.

الْعَوَارِي [el-‘avāriyy] (‘ayn'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) عَارِيَّةٌ [‘ariyyet]in cem'idir.

التَّعَوُّرُ [et-te‘avvur] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) ‘Āriyyeti verip almak; yukālu: هُمْ يَتَعَوَّرُونَ الْعَوَارِيَّ بَيْنَهُمْ Ve

تَعَوَّرُ [te‘avvur] Bir nesneyi elden ele verip almağa dah derler; yukālu: تَعَوَّرُوا الشَّيْءَ

الْإِسْتِعَارَةُ [el-isti‘āret] (hemzenin kesriyle) ‘Āriyyet taleb etmek.

الْإِعَارَةُ [el-i‘āret] (kezālik hemzenin kesriyle) ‘Āriyyet vermek; yukālu: إِسْتَعَارَهُ ثَوْبًا Ve كَبِيرٌ مُسْتَعَارٌ ve minhu kavluhum: فَاعَارَهُ إِيَّاهُ Ve كَبِيرٌ [kīr] kāf'ın kesriyle ve meddiyle demirci āletlerindendir. Ve ba‘zılar eyitti: مُسْتَعَارٌ [muste‘ār] مُتَعَوَّرٌ [mute‘āvīr] ma'nāsınadır, ya‘nī elden ele verilmek ma'nāsınadır, mütedāvil gibi.

الْإِعْوَارُ [el-i‘vār] (hemzenin kesri ve ‘ayn'ın sükūnuyla) Kerāhet ve rībet ma'nāsına, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere. Ve

إِعْوَارٌ [i‘vār] Saydın sayyāda kolay düşmesine dahi derler; yukālu: أَعْوَرَ لَكَ الصَّبْدُ Ve أَيُّ أَمْكَنَكَ Ve atlının darba kābil bir yeri mekşūf olmağa dahi derler; yukālu: أَعْوَرَ Ve الْقَارِسُ إِذَا بَدَا فِيهِ مَوْضِعٌ خَلَلَ لِلصَّرْبِ

إِعْوَارٌ [i‘vār] Gözü çıkarmağa dahi derler; yukālu: أَعْوَرْتُ عَيْنَهُ فَهُوَ لَعْنَةٌ فِي عُرْنِهَا

الْمُعَوَّرُ [el-mu‘vir] (mīm'in zammı ve vāv'ın kesriyle) Muhvif olan yer; yukālu: هَذَا مَكَانٌ مُعَوَّرٌ أَيُّ يَخَافُ فِيهِ الْقَطْعُ أَيُّ قَطَعَ فُطَاعِ الطَّرِيقِ

التَّغْوِيرُ [et-ta‘vīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kōr etmek. Ve pınarı batırmağa dahi derler; yukālu: عَوَّرْتُ عَيْنَ الرَّكِيَّةِ إِذَا كَبَسْتَهَا Ve رَكِيَّةٌ [rekiyyet] rā-i mühmelenin fethi ve kāf'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle derin olmayan kuyu. Ve كَبَسَ [kebs] bā-i muvahhade ve sīn-i mühmele ile yummak. Ve

تَغْوِيرٌ [ta‘vīr] Bir kimsenin cānibinden yalan söylemek; yukālu: عَوَّرْتُ عَنْ فُلَانٍ إِذَا كَذَبْتَ Ve mutlakān men‘ ma'nāsına da gelir; tekūlu: عَوَّرْتُهُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا صَرَفْتَهُ عَنْهُ Ebū ‘Ubeyde eyitti: Kaçan su taleb eden kimseden su men‘ olunsa meselā شُرْبُهُ عَوَّرْتُ قَدْ عَوَّرْتُ شُرْبَهُ derler.

الْمُعَاوَرَةُ [el-mu‘āveret] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Kīleyi ‘ayār etmek, مُعَاوَرَةٌ [mu‘āyeret] ma'nāsına; yukālu: عَاوَرْتُ Ve الْمَكَايِلَ وَهِيَ لُعْنَةٌ فِي عَاوَرَتِهَا

مُعَاوَرَةٌ [mu‘āveret] Yoldaşının işlediği gibi işlemek; yukālu: عَاوَرَهُ الشَّيْءَ أَيُّ فَعَلَ بِهِ مِثْلَ مَا فَعَلَ صَاحِبُهُ بِهِ

الْإِعْتَوَارُ [el-i‘tīvār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Elden ele ulaştırmak, تَدَاوُلٌ [tedāvul] ma'nāsına; yukālu: إِعْتَوَرُوا الشَّيْءَ إِذَا تَدَاوَلُوهُ فِيمَا بَيْنَهُمْ

التَّعَاوُرُ [et-te‘āvur] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammıyla) Bi-ma'nāhu. Ve إِعْتَوَرَ [i‘tevere] nin vāv'ını elife kalb etmediler, zīrā إِعْتَوَرَ [i‘tevere] تَعَاوَرَ [te‘āvere] ma'nāsına olmağın onun üzerine binā olundu, nitekim تَعَاوَرَ [tecāvere]de beyān olunmuştur. Ve

تَعَاوُرٌ [te‘āvur] Dağıtıp zā'il eylemeğe dahi derler.

الْعَوْرُ [el-ʿavr] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الْعَيْرُ [el-ʿayr] (kezālik ʿayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) İkisi dahi تَعَاوُرُ [teʿāvur] maʿnāsındadır; yukālu: تَعَاوَرَتِ الرِّيحُ رَسَمَ الدَّارِ إِذَا أَحَذَهُ وَذَهَبَ بِهِ وَعَارَهُ يَعُورُهُ وَيَعِيرُهُ إِذَا أَحَذَهُ وَذَهَبَ بِهِ

[ع ه ر]

الْعَهْرُ [el-ʿahr] (ʿayn'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ebū ʿAmr rivāyeti üzere zinā maʿnāsındadır.

الْعَهْرُ [el-ʿaher] (fethateynle) عَهْرُ [ahr] da lügattır, نَهْرٌ [nehr]le نَهْرٌ [neher] gibi. Cevheri eyitti: Fethateynle gelmesine Ebū ʿAmr'dan rivāyet yoktur; yukālu: عَهْرٌ يَعْهَرُ مِنْ النَّبَابِ الثَّلَاثِ

الْعَاهِرُ [el-ʿāhir] Zinā edici. Ve fi'l-hadîsi: "أَلَوْلَدُ لِلْفَرَاشِ وَلِلْعَاهِرِ الْحَجْرُ"

الْعَيْهُرُ [el-ʿihr] (ʿayn'ın kesri ve hā'nın sükūnuyla) İsmidir, zinā etmek maʿnāsında.

الْعَاهِرَةُ [el-ʿāhoret] (hā'nın kesriyle) Zinā edici ʿavret.

الْمُعَاهِرَةُ [el-muʿāheret] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Kezālik bi-maʿnāhā. Ve

الْعَهْرَةُ [el-ʿahoret] (ʿayn'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Kezālik bi-maʿnāhā.

التَّعْيِيرُ [et-teʿayhur] (fethateynle ve yā'nın sükūnu ve hā'nın zammıyla) Fāsık ve fācır olmak; yukālu: تَعْيِيرُ الرَّجُلِ إِذَا كَانَ فَاجِرًا

[ع ي ر]

الْعَيْرُ [el-ʿayr] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Hımār maʿnāsındadır, vahşisine ve ehlisine itlāk olunur.

الْعَيْرَةُ [el-ʿayret] (kezālik ʿayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Müʿennesi.

الْأَعْيَارُ [el-aʿyār] (hemzenin fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) ve

الْمُعْيِرَاءُ [el-maʿyūrā] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın sükūnu ve elifin meddiyle) ve

الْعُيُورَةُ [el-ʿuyüret] (zammeteynle) فَحْلٌ [faḥl] ve فُحُولَةٌ [fuḥület] gibi. Bunların üçü dahi cemʿdir, hımārlar maʿnāsına. Ve

عَيْرُ الْعَيْنِ [ʿayru'l-ʿayn] Göz kapağına derler; ve minhā kavluhum: فَعَلْتُ ذَلِكَ قَبْلَ عَيْرِ Ebū ʿUbeyde eyitti: فَعَلْتُ derler أَفْعَلُ demezler; ve yukālu: مَا أَذْرِي أَيُّ مَنْ ضَرَبَ الْعَيْرَ هُوَ أَيُّ النَّاسِ هُوَ فَيَكُونُ ضَرْبَ الْعَيْرِ كِنَايَةً عَنْهُ أَيُّ عَنِ النَّاسِ Ve

عَيْرٌ [ʿayr] Kavmin ulusuna dahi derler; yukālu: عَيْرُ الْقَوْمِ سَيِّدُهُمْ ve minhu kavluhum: "عَيْرٌ بَعِيرٌ وَزِيَادَةٌ عَشْرَةٌ" Ve bunun beyānı budur ki kaçan Benī Umeyye'de bir halife vefāt etse yerine gelen halife ʿaskerin vezāʿifine on akçe terakkī ederdi, yaʿnī halife halīfeye mukābildir on akçe fazlasıyla. Ve

عَيْرٌ [ʿayr] Kazığa dahi derler, وَتِدٌ [vetid] maʿnāsına. Ve

عَيْرٌ [ʿayr] Medīne-i münevverede bir dağın ismidir. Ve fi'l-hadîsi: "أَنَّهُ حَرَّمَ مَا بَيْنَ عَيْرٍ إِلَى ثَوْرٍ" Ve

عَيْرُ النَّصْلِ [ʿayru'n-naşl] Temrenin ortasında olan yumru yeri. Ve küreğin dahi orta yerinde olan yumru yerine عَيْرُ الْكَتِيفِ [ʿayru'l-ketif] derler. Ve ayağın üzerinde olan yüksek yerine عَيْرُ الْقَدَمِ [ʿayru'l-ka-dem] derler. Ve kulağın içinde olan yumruca yere عَيْرُ الْأُذُنِ [ʿayru'l-u-zun] derler. Ve kâğıdın ortasında olan hatta عَيْرُ الْوَرَقَةِ [ʿayru'l-verakat] derler. Ve güvercin benzer bir kuşa عَيْرُ السَّرَاةِ [ʿayru's-serāt] derler. Ve şol yerde ki hayr olmaya "هُوَ" عَيْرٌ [ʿayr] hımār maʿnāsındadır. Ve hımārın cevfinden intifāʿ olunur nesne yoktur. Baʿzılar eyitti:

Bunun aslı “أَحْلَى مِنْ جَوْفِ الْحِمَارِ” dedikleri kavleridir. Baʿzılar eyitti: عَيْرٌ [ʿayr] bu makāmda طَبْلٌ [ṭabl] maʿnāsınadır. Ve

عَيْرٌ [ʿayr] Yeryüzünde gitmeğe dahi derler; yukālu: عَارَ فِي الْأَرْضِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَهَبَ فِي الْأَرْضِ وَدَهَبَ هَهُنَا وَهَهُنَا مِنْ مَرَجِهِ Ve

عَيْرٌ [ʿayr] At o yana bu yana seğırtmektedir, merakından; yukālu: عَارَ الْفَرَسُ إِذَا انْفَلَتَ وَدَهَبَ هَهُنَا وَهَهُنَا مِنْ مَرَجِهِ Ve

عَيْرٌ [ʿayr] Bir kavmi ifsād etmeğe dahi derler; yukālu: عَارَ الرَّجُلُ فِي الْقَوْمِ يَضْرِبُهُمْ مِثْلَ عَاثٍ الْمَعَايِرَةُ [el-ʿāʾiret] [meşhūret] maʿnāsınadır; yukālu: فَصَيْدَةٌ عَائِرَةٌ أَيْ سَائِرَةٌ ve yukālu eyzan: “مَا قَالَتِ الْعَرَبُ بَيْنَمَا أُعَيْرُ مِنْ كَذَا” أَي أُسَيِّرُ Ve

عَائِرَةٌ [ʿāʾiret] Şol nākaya derler ki kendi sürüsünden ayrılıp āhar sürüye dāhil ola, erkek deve ile çiftleşmekten ötürü. Ve

عَائِرٌ [ʿāʾir] Şol erkek devedir ki bir nākayı koyup āhar nākaya vara; yukālu: الْجَمَلُ عَائِرٌ كَوَيُطِ الْأَهَارَ نَاكَايَا وَرَا; yukālu: إِذَا كَانَ يَثْرُكُ الشُّوْلَ إِلَى أُخْرَى كَالدِّرْجَةِ كَالدِّرْجَةِ Ve

عَيْرٌ وَوَحْدِهِ [ʿuyeyru vaḥdihi] (ʿayn’ın zamımı ve yā’nın fethiyle) مُعَجَّبٌ بِرَأْيِهِ demek olur; yukālu: فَلَانَ عَيْرٌ وَوَحْدِهِ إِذَا كَانَ مُعْجَبًا فِي رَأْيِهِ Pes bu zemme rāciʿ kelām olur. Ve eger dilersen ʿayn’ı meksūr kılarısın, عَيْرٌ [ʿuyeyru]te شَيْئٌ [ʃiyeyh] dedikleri gibi şīn’in kesriyle. Ve عَوَيْرٌ denmez, nitekim شُوَيْرٌ denmez.

الْإِعَارَةُ [el-iʿāret] (hemzenin kesriyle) Ürkütmek ve kaçırmaq; yukālu: أَعَارَهُ غَيْرُهُ

الْمُعَارَاةُ [el-muʿār] (mīm’in zammıyla) Ürkütülmüş davar.

الْعَيَارُ [el-ʿayyār] (ʿayn’ın fethi ve yā’nın teşdidiyle) O cānibe bu cānibe neşātından sıçrayan at ki birbiri ʿakibince sıçraya. Ve

arslana dahi عَيَّارٌ [ʿayyār] derler şikārın taleb etmeden o cānibe bu cānibe gelip git-tiği için.

تَعَارٌ [tiʿār] (tā’nın kesriyle) Bir dağın ismi-dir, cebel maʿnāsına.

التَّعْيِيرُ [et-taʿyīr] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Başa kakmaq, serzeniş maʿnāsına; yukālu: عَيْرٌ كَذَا وَالْعَامَّةُ تَقُولُ عَيْرُهُ بِكَذَا

الْعَارُ [el-ʿār] Sövülmeğe sālīh olan sıfat ve ʿayb; yukālu: عَارَهُ إِذَا عَابَهُ

الْمُعَايِرُ [el-meʿāyir] (mīm’in fethiyle ve yā’nın kesriyle) معَايِبُ [meʿāyib] maʿnāsına.

التَّعَايُرُ [et-teʿāyūr] (tā’nın fethi ve yā’nın zammıyla) Birbirin ʿayblamak; yukālu: تَعَايَرَ الْقَوْمُ إِذَا تَعَايَبُوا

الْعَيَارُ [el-ʿiyār] (ʿayn’ın kesriyle) Kīleyi ve terāzūyu ʿayār etmek; yukālu: عَايَرْتُ الْمَكَايِلَ وَالْمَوَازِينَ عَيَارًا كَمَا يُقَالُ عَاوَرْتُ عَلَى مَا مَرَّ وَتَقُولُ عَايَرُوا بَيْنَ مَكَايِلِكُمْ وَمَوَازِينِكُمْ وَهُوَ فَاعِلُوا مِنَ الْعَيَارِ وَلَا تَقُلْ عَيْرُوا

الْمُعَيَارُ [el-miʿyār] (mīm’in kesriyle) ʿAyār maʿnāsınadır.

بَنَاتٌ مِعْيِرٌ [benātu miʿyer] (mīm’in kesri ve yā’nın fethiyle) Belāların ve āfetlerin adıdır, devāhī maʿnāsına.

الْعَيْرَانَةُ [el-ʿayrānet] (ʿayn’ın fethi ve yā’nın sükūnuyla) Şol nākadır ki عَيْرٌ [ʿayr]a yaʿnī hımār-ı vaḥşīye teşbīh olunur sürʿatinde ve neşātında.

الْعَيْرُ [el-ʿīr] (ʿayn’ın kesri ve meddiyle) Şol devedir ki üzerine terike tahmīl olunur.

الْعَبْرَاتُ [el-ʿīrāt] (ʿayn’ın kesri ve meddiyle) عَيْرٌ [ʿīr]in cemʿi olması cāʾizdir. Cevherī’nin bu taʿbīrinden fehmi olunan budur ki zikr olunan sīga mesmūʿu olma-ya yāhūd kıyāsı olduğına işāret ola.

FASLU'L-ĠAYN

(فَصْلُ الْغَيْنِ)

[غ ب ر]

الْغُبَارُ [el-ġubār] (ġayn'ın zammıyla) Toz.**الْغَبْرَةُ** [el-ġaberet] (fethateynle) Bi-ma'naḥu.**الْغُبْرَةُ** [el-ġubret] (ġayn'ın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Toza şebīḥ olan renk.**الْإِغْبِرَارُ** [el-iġbirār] (hemzenin ve bā'nın kesriyle ve ġayn'ın sükūnuyla) Toz ren-
ginde olmak; yukālu: **إِغْبِرَارُ الشَّيْءِ إِغْبِرَارًا****الْغَبْرَاءُ** [el-ġabrā'] (ġayn'ın fethi ve bā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Yer, arz ma'nāsına. Ve nebātattan bir nev'e dahi **غَبْرَاءُ** [ġabrā'] derler.**بَنُو الْغَبْرَاءِ** [benu'l-ġabrā'] (kezālik ġayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Fakīrlar.**الْوَطْأَةُ الْغَبْرَاءُ** [el-vaṭātu'l-ġabrā'u] Bozulan iz, **وَطْأَةٌ سَوْدَاءُ** [vaṭatun sevḏā'] gibi ki **سَوْدَاءُ** [vaṭat sevḏā'] dahi mahv olan ize derler. Ve**غَبْرَاءُ** [Ġabrā'] Ḳays b. Zuheyr el-ʿAbsī'nin atının ismidir.**الْغُبَيْرَاءُ** [el-ġubeyrā'] (ġayn'ın zammı ve bā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) İğde dedikleri meyve, sincid ma'nāsına. Ve**غُبَيْرَاءُ** [ġubeyrā'] Şol nebīze derler ki Ḥabeş tā'ifesi onu darıdan eder, müskirāt kabīlindedir. Ve fi'l-hadīsi: **”إِيَّاكُمْ وَالْغُبَيْرَاءُ”** **فِيَابَهَا خَمْرُ الْعَالَمِ****الْغُبْبُرُ** [el-ġubbur] (ġayn'ın zammı ve bā'nın fethi ve teşdidiyle) Memede bākī kalan süt; yukālu: **بِهَا غُبْبُرٌ مِنْ لَبَنٍ أَيْ بِالنَّاقَةِ** Ve İbn Kemāl ve sāhib-i *Muhezzeb* bā'nınsükūnuyla zabt etmişler, gālibā ikisi dahi lügattır, nitekim *Ḳāmūs*'ta fehm olunur ve lākin İbn Kemāl'in mutlak sülle tefsiri münāsib olmaz.**الْأَغْبَارُ** [el-aġbār] (hemzenin fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) Cem'i. Ve**غُبْبُرُ الْحَيْضِ** [ġubberu'l-ḥayḏ] Hayzdan bākī kalan nesnelere. Ve**غُبْبُرُ الْمَرَضِ** [ġubberu'l-maraḏ] Marazın bekāyāsıdır. Ve**غُبْبُرُ اللَّيْلِ** [ġubberu'l-leyl] Dahi gecenin bekāyāsına itlāk olunur.**الْغُبُورُ** [el-ġubūr] Bākī kalmak; yukālu: **غَبْرُ الشَّيْءِ يُغْبِرُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَقِيَ****الْغَابِرُ** [el-ġābir] Geçen nesne, māzī ma'nāsına. Ve bākī kalana dahi itlāk olunur, pes azdād kabīlinden olur.**الْغَبْرُ** [el-ġaber] (fethateynle) Yara tamām işlemeden onulup tekrār açılmak.**دَاهِيَةُ الْغَبْرِ** [dāhiyetu'l-ġaber] Şol belādır ki vasfa kābil olmaya.**الْعَرْقُ الْغَبْرُ** [el-irḳu'l-ġābir] (ġayn'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Kanı durmayan damar.**الْإِغْبَارُ** [el-iġbār] (hemzenin kesriyle) Bir hācetin talebinde cidd ve ihtimām etmek; yukālu: **أَغْبَرَ الرَّجُلَ فِي طَلَبِ الْحَاجَةِ إِذَا طَلَبَهَا** Ve yağmur muhkem olmak; yukālu: **أَغْبَرَتْ السَّمَاءُ** Ve toz savurmağa dahi derler; tekūlu: **إِذَا أَثَارَتِ الْغُبَارُ****التَّغْبِيرُ** [et-taġbīr] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik toz savurmak; yukālu: **غَبَّرَتْ تَغْبِيرًا****التَّغْبِيرُ** [et-taġabbur] (ʿalā-vezni [et-tekrūm]) Bākī kalan nesneyi almak; yukālu: **رِوَايَةٌ مِنَ الْمَرْوَةِ وَلَدًا** Rivāyet olunur ki bir kimse bir yaşlı ʿavret aldıktā aldığı ʿavret yaşlıdır dediler. Eyitti: **لِعَلِّي أَتَغْبِرُ**

[وَلَدًا] Ya'nī recā ederim ki evlāddan bākī nesneyi ahz edem. Pes onun bir veledi hāsıl oldukta adını غُبْرُ [Ġuber] kodular, ġayn'ın zammı ve bā'nın fethiyle عُمَرُ [ʿumer] vezni üzere.

[غ ث ر]

الأَغْشَرُ [el-aġşer] (hemzenin fethi ve ġayn'ın sükünü ve sâ'nın dahi kezâlik fethiyle) أَغْبَرُ [aġber]e karîbdir, ya'nī toz rengine karîb olan nesnedir. Ve su içinde olan yosuna da أَغْشَرُ [aġşer] derler. Ve

أَغْشَرُ [aġşer] Ednā kimseye dahi derler.

الْغُشْرَةُ [el-ġuşret] (ġayn'ın zammı ve sâ'nın sükünüyle) Şol toz rengidir ki yeşile mā'il ola.

الْغَشْرَاءُ [el-ġaşrā'] Mü'ennesi.

الْغُشْرُ [el-ġuşr] (ġayn'ın zammı ve sâ'nın sükünüyle) Edānīden olan kimse-ler, sefiletū'n-nās ma'nāsına. Vāhidi أَغْشَرُ [aġşer]dir, nitekim mürür etti, أَحْمَرُ [aħmer]le حُمُرُ [ħumr] ve سُودُ [esved]le سُودُ [sūd] gibi.

الْغَيْشِرَةُ [el-ġayşeret] (ġayn'ın fethi ve yā'nın sükünü ve sâ'nın dahi fethiyle) Kezâlik ednā ma'nāsına gelir. Ve hadīs-i şerifte ki "رَعَاغٌ غَيْرَةٌ" vāki' olmuştur fethateynle, ġūyā ki غَيْشِرَةٌ [ġayşeret]in yā'sı hafz olunmuştur. Ve رَعَاغٌ [re'ā'] rā'nın fethiyle ve 'ayneyn-i mühmeleateyn ile kezâlik erāzil ma'nāsınadır. Ve

غَيْشِرَةٌ [ġayşeret] Kezâlik halk birbirin çiğneyip ayaklamaktır; ve minhu kavluhum: كَانَتْ بَيْنَ الْقَوْمِ غَيْشِرَةٌ شَدِيدَةٌ أَيْ مُدَاوَسَةٌ بَعْضُهُمْ بَعْضًا فِي الْقِتَالِ

الْمُغْشُورَةُ [el-muġşūret] (mīm'in zammı ve ġayn'ın sükünü ve sâ'nın kezâlik zammıyla) Şol nesnedir ki عُرْفُطُ [ʿurfuṭ] ve

رِمْتُ [rimṣ] onu kendiden nuzc edip ihrāc eder, zamk misālinde, 'asel gibi lezīzdir, ekl olunur ve lâkin rāyiha-i kerīhesi vardır. Ve عُرْفُطُ [ʿurfuṭ] 'ayn'la ve ṭā-i mühmeleateyn ile bir dikenli ağacın ismidir. Ve رِمْتُ [rimṣ] dahi rā-i mühmelenin kesri ve sâ-i müsellese ile mer'ā-yı ibilden olan dikenlerdendir.

الْمُغْشِرُ [el-miġşer] (mīm'in kesri ve ġayn'ın sükünüyle) مُغْشُورَةٌ [muġşūret]te lügattır, zikr olunan zamk ma'nāsında, Ya'ķūb hikāyeti üzere.

[غ ث م ر]

الْمُغْشِمِرُ [el-muġaşmir] (mīm'in zammı ve ġayn'ın fethi ve sâ-i müsellesenin sükünü ve mīm'in kesriyle) Şol iri bezdir ki yaramaz dokunmuş ola.

[غ د ر]

الْغَادِرُ [el-ġadr] (ġayn'ın fethi ve dāl'ın sükünüyle) Vefāsızlık etmek; yukālu: غَدَرَ بِهٍ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْغَادِرُ [el-ġādir] Terk-i vefā eden kimse.

الْغَادِرُ [el-ġader] (ġayn'ın zammı ve dāl'ın fethiyle) Bi-ma'nāhu. Ve hālet-i şetmde nidā tarīkiyle isti'māl olunan غُدْرُ [ġuder] dir. Ve fi'l-hadīsi: "يَا غُدْرُ أَلَسْتُ أَسْعَى فِي غَدْرِكَ" Ve

غَدْرَةٌ [ġadret] Binā-i merredir, ġayn'ın fethiyle. Ve mahall-i cem'de غَدْرُ يَا آلَ غَدْرٍ derler.

الْغَادِرُ [el-ġader] (fethateynle) Gece karanu olmak; yukālu: غَدِرَتْ اللَّيْلَةُ تَغْدُرُ غَدْرًا مِنَ الْبَابِ إِذَا أَظْلَمَتْ Ve

غَادِرُ [ġader] Nāka ibilden ve şāt ganemden ayrılıp kalmağa dahi derler; yukālu: غَدِرَتْ النَّاقَةُ عَنِ الْإِبِلِ وَالشَّاةُ عَنِ الْغَنَمِ إِذَا تَحَلَّفَتْ عَنْهَا

غَادِرُ [ġader] Berk yere dahi derler ki taşlı

ola. Ve

غَدَرٌ [gader] Kelimāтта ve kītālda sābit olmağa dahi derler; yukālu: رَجُلٌ ثَبِتَ الْغَدْرَ: İbnu's-Sikkīt eyitti: مَا أَثْبِتَ غَدْرَهُ: ما أَثْبِتُهُ فِي الْغَدْرِ ma'nāsına. Ve

غَدَرٌ [gader] Şol yere derler ki delikleri ve yarıkları ola. Ve

غَدَرٌ [gader] Recüle ve ferese dahi itlāk olunur, kaçan recülün dili husümet mahalinde 'ale'l-istimrār tekellüm etse.

أَلْغَدِيرَةُ [el-gādīret] (ğayn'ın fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) Terk olunmuş nāka.

أَلْغَدِيرَةُ [el-gādīret] (ğayn'ın fethi ve dāl'in kesri ile) Karanu olan gece.

أَلْإِغْدَارُ [el-iğdār] (hemzenin kesriyle) Kezālik gece karanu olmak; yukālu: أَعْدَرْتُ أَلْإِغْدَارُ إِذَا أَظْلَمْتُ Kezā fī ba'zi nusahi's-Şiḥāhi.

أَلْمُغْدِرَةُ [el-muğdirēt] (mīm'in zammı ve dāl'in kesriyle) Karanu gece. Ve

إِغْدَارٌ [iğdār] Çoban sürüden kalan koyunu terk etmeğe dahi derler.

أَلْمُغَادِرَةُ [el-muğāderet] (mīm'in zammı ve dāl'in fethiyle) Terk etmek.

أَلْغَدِيرُ [el-gādīr] (ğayn'ın fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) Şol sudur ki selden kalmış ola, pes فَعِيلٌ [fa'īl] bi-ma'nā مُفَاعَلٌ [mufā'al] olur, غَادَرَهُ [gāderehu]dan yāhūd فَعِيلٌ [fa'īl] bi-ma'nā مُفَعَّلٌ [muf'il] olur, أَعْدَرَهُ [ağderehu]dan yāhūd فَعِيلٌ [fa'īl] bi-ma'nā فَاعِلٌ [fā'il] olur, زِرَارٌ غَدِيرٌ [gādīr] ehline gadr eder, ya'nī onlardan hācet vaktinde munkatīr olur, bī-bekā olduđu için.

أَلْغُدْرَانُ [el-gudrān] (ğayn'ın zammı ve dāl'in sükūnuyla) غَدِيرٌ [gādīr]in cem'i. Ve

أَلْغُدْرُ [el-gudur] (zammeteynle) Kezālik cem'i.

أَلْغَدِيرَةُ [el-gādīret] (ğayn'ın ve dāl'in kesri ve meddiyle) Baştan aşağı inip sarkan saç, gīsū ma'nāsına.

أَلْغَدَائِرُ [el-gadā'ir] (ğayn'ın fethiyle ve hemzenin kesriyle) Cem'i.

غُنْدَرٌ [Ġunder] (ğayn'ın zammı ve dāl'in fethiyle) ve

غُنْدُرٌ [Ġundur] (ğayn'ın ve dāl'in zammeleleriyle) Bir recülün ismidir.

[غ ذ م ر]

أَلْغَذْمَرَةُ [el-ğazmeret] (‘alā-vezni أَلْدَحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Gazabdır ve kesret-i gavgā ve galebedir; yukālu: سَمِعْتُ لِفَلَانٍ غَذْمَرَةً: Ve

غَذْمَرَةُ [ğazmeret] Hükümü tenfiz etmek gerek zulm cihetinden olsun gerek ‘adl cihetinden olsun, غَشْمَرَةٌ [ğaşmeret] gibi.

أَلْمُغْذَمِرُ [el-muğazmir] (mīm'in zammı ve ğayn'ın fethi ve mīm'in kesriyle) Şol re'İstir ki ‘aşiretine hüküm eder, her nice dilese zulmle olsun yā ‘adlle olsun. Ve

غَذْمَرَةُ [ğazmeret] غَذْرَمَةٌ [ğazremet]te lügattır ki غَذْرَمَةٌ [ğazremet] bir nesneyi götürü satmaktır.

أَلْتَّغْذَمُرُ [et-teğazmur] (fethateynle ve dāl'in sükūnuyla ve mīm'in zammıyla) غَذْمَرَةٌ [ğazmeret] ma'nāsınadır, kesret-i galebe ma'nāsına, nitekim el-‘ān mürür etti.

أَلْغَذَامِيرُ [el-ğazāmīr] (ğayn'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Vāki' olan asvāt; yukālu: فُلَانٌ ذُو غَذَامِيرٍ

أَلْغُذَامِيرُ [el-ğuzāmīr] (ğayn'ın zammı ve mīm'in kesriyle) غُذَارِمٌ [ğuzārim]de lügattır ki غُذَارِمٌ [ğuzārim] çok olan suya derler, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere.

[غ ذ م ر]

أَلْغُرُورُ [el-ğurūr] (zammeteynle) Deride

الْغَارُ [el-gārr] Aldanıcı kimse, gāfil ma'nāsına.

الْإِغْتِرَارُ [el-iğtirār] (hemzenin kesriyle) Aldanmak; tekülü: **إِغْتَرَرْتُ** يَا رَجُلُ وَأَعْتَرَّتْهُ أَيُّ أَتَاهُ **أَغْتَرَّتْ** عَلَى غِرَّةٍ مِنْهُ **بِالشَّيْءِ عَلَى صِيغَةِ الْمَجْهُولِ أَيُّ خَدَعَهُ بِهِ**

الْغَرَرُ [el-garar] (fethateynle) Hatar ma'nāsınadır; **”وَنَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ بَيْعِ الْغَرَرِ وَهُوَ مِثْلُ بَيْعِ السَّمَكِ فِي الْمَاءِ وَالطَّيْرِ فِي الْهَوَاءِ”** Ve

الْغَرُورُ [el-garūr] (ğayn'ın fethiyle ve rā'nın zammıyla ve meddiyle) Şeytān ma'nāsınadır. Ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿وَلَا يَعْرُوكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ﴾** (لقمان 33, فاطر 5)

غَرُورٌ [garūr] Kezālik şol devādır ki onunla gargara olunur, **لُدُودٌ** [ledūd] ve **لُعُوقٌ** [le'ūq] ve **سَعُوطٌ** [ea'ūt] dedikleri gibi. **لُدُودٌ** [ledūd] lām'ın fethiyle ve dāleyn-i mühmeleteynle şol devādır ki ağzın bir cānibine dökülür. Ve **لُعُوقٌ** [le'ūq] lām'ın fethi ve 'ayn-ı mühmelenin zammıyla şol devādır ki dille yalanır. Ve **سَعُوطٌ** [se'ūt] sīm-i mühmelenin fethi ve 'ayn-ı mühmelenin zammıyla ve fā-i mühmele ile şol devādır ki burna istinşāk olunur.

الْغِرَارُ [el-girār] (ğayn'ın kesriyle) Az uyku, nevm-i kalīl ma'nāsına. ve

غِرَارٌ [girār] Mikdār ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **لَبِثْتُ فُلَانٌ غِرَارٌ شَهْرٌ إِذَا مَكَتَ مِقْدَارَ شَهْرٍ** Ve

غِرَارٌ [girār] Nākanın sütü az olmağa dahi derler. Ve fi'l-hadisi: **”لَا غِرَارَ فِي صَلَاةٍ”** وَهُوَ أَنْ لَا يَسَمَّ زُكُوعُهَا وَسُجُودُهَا

الْغِرَارَانِ [el-girārān] Kılıcın iki cānibidir, iki cānibi dahi keskin olucak. Ve bi'l-cümle her nesne ki keskin ola, keskin olan yeri onun **غِرَارٌ** [girār] olur.

الْأَغْرِتَةُ [el-eğiret] (hemzenin fethi ve ğayn'ın

kesriyle) Cem'i. Ve

غِرَارٌ [girār] ‘Aceleye dahi derler; yukālu: **أَنَا غِرَارٌ** عَلَى غِرَارٍ أَيُّ عَلَى عَجَلَةٍ **غِرَارٌ** [girār] tarīkate dahi derler; yukālu: **رَمَيْتُ ثَلَاثَةَ أَشْهُمٍ عَلَى غِرَارٍ وَاحِدٍ أَيُّ عَلَى طَرِيقَةٍ وَاحِدَةٍ وَوَلَدْتُ فُلَانَةً ثَلَاثَةَ بَنِينَ عَلَى غِرَارٍ أَيُّ بَعْضُهُمْ خَلْفَ بَعْضٍ وَبَنَى الْقَوْمُ بِيُوتَهُمْ عَلَى غِرَارٍ وَاحِدٍ** Ve

غِرَارٌ [girār] Şol numūneye derler ki ok temreni onun üzerine işlenir; yukālu: **ضَرَبَ نِصَالُهُ لَيْتَ الْيَوْمِ غِرَارٌ شَهْرٌ أَيُّ مِثَالُ شَهْرٍ** عَلَى غِرَارٍ **فِي الطُّولِ** Ve

غِرَارٌ [girār] Kuş, yavrusuna ağızıyla ta'ām vermeğe derler; yukālu: **عَرَّ الطَّائِرُ فَرُخَهُ يَغْرُهُ غِرَارًا** Ve **زَقٌّ** [zaqq] zā-i mu'ceme ile ağızla ta'ām vermeğe derler. Ve

غِرَارٌ [girār] Bāb-ı Mufā'ale **[mufā'ale]** ten kezālik sūt az olmak; yukālu: **غَارَتِ النَّاقَةُ أَيُّ “سَبَقَ دِرْتُهُ غِرَارَةً”** Ve fi'l-meseli: **“Süt vermesine sebki sebkati etti”**. Ve

غِرَارٌ [girār] Bāzār kāsidi olmağa da derler; yukālu: **دَرَّتْ دِرَّةٌ** Ve **غَارَتِ الشُّوقُ تُغَارُ غِرَارًا كَسَدَتْ** deseler **نَفَقَتْ** ma'nāsına olur ki revāc demek olur.

الْمَغَارُ [el-mugār] (mīm'in zammıyla) Şol nākadır ki sütü az ola.

الْمَغَارُ [el-meğār] (mīm'in fethiyle) Sütü az olan nākalar; yukālu: **نُوقٌ مَغَارٌ**

الْغِرَارَةُ [el-girāret] (ğayn'ın kesriyle) Zurūf kısmından **غِرَارٌ** [girār] ki içine saman korlar. Cevheri eydür: Ben zann ederim ki bu mu'arreb ola.

الْغِرَارِيُّ [el-garā'ir] (ğayn'ın fethi ve hemzenin kesriyle) Cem'i.

التَّغْرِيرُ [et-tağrīr] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Nefsi **غَرَّرَ** [garar]a haml etmek, ya'nī hatara ilkā etmek; yukālu: **غَرَّرَ بِنَفْسِهِ تَغْرِيرًا**

التَّغْرِزَةُ [et-teğirret] (tā'nın fethi ve ğayn'ın kesri ve rā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: غَرَزَ بِنَفْسِهِ تَغْرِيزًا وَتَغْرَةً كَمَا يُقَالُ حَلَّلَ تَحْلِيلًا. Ve وَتَحَلَّلَ وَعَلَّلَ تَغْلِيلًا وَتَعَلَّه

تَغْرِيرٌ [tağrīr] Sabīnin ön dişleri zuhūr etmeğe dahi derler; yukālu: غَوَّرَتْ ثِيَابًا أَلْعَامَ إِذَا طَلَعَتْ أَوَّلَ مَا تَطْلُعُ

الْغَرْغَرَةُ [el-ğargaret] (ğayn'ların fethi ve mā-beyninde rā'nın sükūnuyla) Rūhun boğazda tereddüd etmesidir; ve yukālu: الرَّاعِي يُغْرِغِرُ بِصَوْتِهِ أَيُّ يَرُدُّهُ فِي حَلْقِهِ

التَّغْرِغُرُ [et-teğargur] (fethateynle ve rā'nın sükūnuyla تَدَخَّرُجُ [tedaħruc] vezni üzere) Savt boğazda tereddüd etmek; yukālu: يَتَغْرِغِرُ صَوْتُهُ فِي حَلْقِهِ أَيُّ يَتَرَدَّدُ

الْغِرْغِيرُ [el-ğirğir] (ğayn'ların kesri ve mā-beyninde rā'nın sükūnuyla) Yaban tavuğu, decāc-ı berrī ma'nāsına. Ba'zılar Habeş tavuğudur demiş.

الْغُرْغُرَةُ [el-ğurguret] (ğayn'ın zammı ve rā'nın sükūnu ve ğayn-ı sāniyenin kezālik zammıyla) Atın alnında olan غُرَّةُ [ğurret] idir. Ve şerīf olan kimseye de derler; yukālu: رَجُلٌ غُرْغُرَةٌ أَيُّ لَهُ شَرَفٌ

[غ ز ر]

الْغَزَارَةُ [el-ğazāret] (ğayn'ın fethiyle) Kesret ma'nāsınadır; yukālu: غَزَّرَ الشَّيْءُ يَغْزُرُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْغَزِيرُ [el-ğazīr] (ğayn'ın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Çok olan nesne, kesīr ma'nāsına, yukālu: غَزِيرٌ مَعْرُوفٌ [ğazīru ma'rūf] ihsān-ı kesīr ma'nāsına.

الْغَزِيرَةُ [el-ğazīret] (ğayn'ın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Sütü çok deve; yukālu: غَزَّرَتْ النَّاقَةُ غَزَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ أَيْضًا إِذَا كَثُرَ لَبَنُهَا

الْغِزَارُ [el-ğizār] (ğayn'ın kesriyle) غَزِيرَةٌ [ğazīret]in cem'i.

الْغَزْرُ [el-ğazr] (ğayn'ın fethi ve zā'nın sükūnuyla) İsmidir, ضَرَبَ [darb] misalinde çokluk ma'nāsına.

الْغُزْرُ [el-ğuzr] (ğayn'ın zammı ve zā'nın sükūnuyla) Cem'idir, جَوْنٌ [cevn]le جَوْنٌ [cūn] gibi, cīm'in fethiyle evvelde, zammıyla sānide. Ve جَوْنٌ [cevn] ebyaza ve esvede itlāk olunur, azdāddandır ve حَشْرٌ [haşr]la حَشْرٌ [ħuşr] gibi; yukālu: أَدْنُ حَشْرٍ Ve حَشْرٌ [ħaşr] latīf ve endāmlı demektir.

الْإِغْزَارُ [el-iğzār] (hemzenin kesriyle) Kavmin devesi sütlü olmak; yukālu: أَغْزَرَ الْقَوْمُ إِذَا أَغْزَرَتْ إِبِلُهُمْ

التَّغْزِيرُ [et-tağzīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) İki sağının arasında bir sağını terk etmektir, süt çok olsun diyeve bu süt az olmağa başladıkta olur.

[غ ش م ر]

الْغَشْمَرَةُ [el-ğaşmeret] (ğayn'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla دَخَّرَجَةٌ [dahrecet] vezni üzere) Güzāfın bir iş işlemek. Ve sel gelmeğe dahi derler; yukālu: غَشَمَرَ السَّيْلُ إِذَا أَقْبَلَ

التَّغَشْمُرُ [et-teğaşmur] (‘alā-vezni التَّدَخَّرُجُ [et-tedaħruc]) Bir nesneyi kahırla almağa derler; yukālu: تَغَشَمَرَهُ أَيُّ أَخَذَهُ فَهْرًا

الْمُتَغَشْمِرُ [el-muteğaşmir] (mīm-i evvelin zammı ve sāniyenin kesriyle) Gazab-nāk olan kimse; yukālu: رَأَيْتُهُ مُتَغَشْمِرًا أَيُّ غَضَبَانَ

[غ ض ر]

الْغَضَارُ [el-ğadār] (ğayn'ın fethiyle) Şol balçıktır ki حُرٌّ [ħurr] ola, kuvvetli ola.

الْغَضَارَةُ [el-ğadāret] (fethateynle) Dirlik hūb olmak, tīb-i ‘ayş ma'nāsına; yukālu: Ve إِنْهُمْ لَنَعِي غَضَارَةٌ مِنَ الْعَيْشِ دَاهِيٌ يَخْصِرُ عَنْهُ يَعْصِرُ مِنَ الْبَابِ

عُنْهُ أَيِ الثَّانِي Ve habs ve men^c ma^cnāsına da gelir; yukālu: غَضْرَهُ أَيِ حَبْسَهُ وَمَنْعَهُ

الْمَغْضُورُ [el-mağḍūr] (mīm'in fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Maṭṭeti hūb olan kimse; tekūlu: بَنُو فُلَانٍ مَغْضُورُونَ وَقَدْ غَضْرَهُمُ اللهُ تَعَالَى

الْغَضْرَاءُ [el-ğadrā] (ğayn'ın fethi ve ḍād'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Kezālik hüsn-i maṭṭet; yukālu: هُمْ فِي غَضْرَاءٍ مِنَ الْعَيْشِ أَيِ أَبَادَ اللهُ حَضْرَاءَهُمْ فِي خُصْبٍ وَخَيْرٍ أَمْهَلَكَ اللهُ غَضْرَاءَهُمْ derler, أَمْهَلَكَ خَيْرَهُمُ ma^cnāsına. Ve

غَضْرَاءُ [ğadrā] Şol yeşil toprağa derler ki sakız gibi lezic ola; yukālu: أَنْبَطَ فُلَانٌ بِزُرِّهِ فِي غَضْرَاءٍ Ve أَنْبَطَ [inbāt] nūn'la ve bā-i muvahhade ile ve tā-i mühmele ile kuyu kazanlar suya erişmek.

الْغَاضِرُ [el-ğāḍir] (ḍād'ın kesriyle) Şol deridir ki dibāgati latif ola.

عَاضِرَةٌ [Ġāḍiret] Benī Esed'den bir kabīlenin ismidir. Ve Benī Şaṣaṣa'dan bir cemā'atin ismidir. Ve Benī Şakīf'ten bir tā'ifenin ismidir.

عَضُورٌ [ğadver] (ğayn'ın ve vāv'ın fethi ve mā-beynde ḍād'ın sükūnuyla) Bir otun ismidir. Ve

غَضُورٌ [Ġadver] Ṭayyib kabīlesine mensüb bir suyun ismidir.

غ ض ف ر

الْغَضَنْفَرُ [el-ğaḍanfer] (fethateynle ve nūn'un sükūnu ve fā'nın fethiyle) Arslan, esed ma^cnāsına. Ve

غَضَنْفَرٌ [ğaḍanfer] Fermūde ma^cnāsına dahi gelir; yukālu: رَجُلٌ غَضَنْفَرٌ أَيِ غَلِيظُ الْجُنَّةِ

غ ف ر

الْغَفْرُ [el-ğafir] (ğayn'ın fethiyle ve fā'nın

sükūnuyla) Setr etmek ma^cnāsındır. Ve **غَفْرٌ** [ğafir] Yarlıgamak ma^cnāsına da gelir. Ve

غَفْرٌ [ğafir] Metā'ı zarfa komağa derler; yukālu: غَفْرَتْ الْمَتَاعُ إِذَا جَعَلْتَهُ فِي الْوَعَاءِ Ve bir nesneye mütehammil olmak ma^cnāsına da gelir; yukālu: أَصْبَحُ تُوبَكَ فَإِنَّهُ أَغْفَرُ لِلْوَسْخِ وَوَسَخٌ [vesaḥ] sīn-i mühmelenin fethiyle ve hā-i mu^cceme ile kirdir, denes ma^cnāsına. Ve yara onulmağa yüz tutmuşken azmaktır. Ve

غَفْرٌ [ğafir] Şol tüyledir ki 'avretin baldırında ve alnında dahi olur.

الْغَفْرُ [el-ğafir] (fethateynle) Lügattır **غَفْرٌ** [ğafir]de; yukālu: غَفْرٌ يَغْفِرُ غَفْرًا Ve

غَفْرٌ [Ġafir] Üç yıldızdır, mīzān burcundan ki kamer ona nāzil olur. Ve 'avretin baldırında ve alnında olan tüye dahi derler.

غَفْرٌ [ğafir] (fā'nın sükūnuyla) Lügattır, ni tekim mürür etti. Ve

غَفْرٌ [ğafir] Bez pürüzlenmeğe de derler; yukālu: غَفْرٌ تُوبَكَ يَغْفِرُ غَفْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْغُفْرَانُ [el-ğufrān] (ğayn'ın zammı ve fā'nın sükūnuyla) **غَفْرٌ** [ğafir] ma^cnāsına ki setr etmek demek olur.

الْإِغْفِيرَارُ [el-iğfirār] (hemzenin ve fā'nın kesriyle ve mā-beynde ğayn'ın sükūnuyla) Bez pürüzlenmek; yukālu: إِغْفَارُ الثُّوبِ إِغْفِيرَارًا

الْغُفْرُ [el-ğufr] (ğayn'ın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Yaban keçisinin oğlağı.

الْأَغْفَارُ [el-ağfār] (hemzenin fethiyle) Cem'i.

الْمُغْفِرَةُ [el-muğfīret] (mīm'in zammı ve ğayn'ın sükūnu ve fā'nın kesriyle) Zikr olunan oğlağın anası.

الْمُغْفِرَاتُ [el-muğfirāt] Cem'i.

الْغُفْرَةُ [el-ğufret] (ğayn'ın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Şol şey'dir ki onunla bir nesne örtülür; yukālu: **إِغْفَرُوا هَذَا الْأَمْرَ بِغُفْرَتِهِ أَنْ يُصْلَحَ** أصلُحوه بما يُبْنِي أَنْ يُصْلَحَ

الْغُفَارُ [el-ğufār] (ğayn'ın zammıyla) غُفْرٌ [ğafır]da lügattır, sarı tüy ma'nāsına, nitekim el-ān mürūr etti.

الْمِغْفَرُ [el-miğfer] (mīm'in kesriyle ve fā'nın fethiyle) Şol zırhtır ki baş mikdārı işlenir, takyenin altına giyilir.

الْإِسْتِغْفَارُ [el-istiğfār] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Mağfiret taleb etmek.

الْمَغْفِرَةُ [el-mağfiret] (mīm'in fethi ve ğayn'ın sükūnu ve fā'nın kesriyle) Yarlıganmak; yukālu: **إِسْتَعْفَرَ لِدُنْيِهِ وَاسْتَعْفَرَ مِنْ ذَنْبِهِ** بِمَعْنَى وَاحِدٍ فَعَفَرَ ذَنْبَهُ مَغْفِرَةً وَعَفَّرًا وَعُفْرَانًا

الْإِغْتِفَارُ [el-iğtifār] (hemzenin kesri ve ğayn'ın sükūnuyla) Yarlıgamak; yukālu: **إِغْتَفَرَ ذَنْبَهُ بِمَعْنَى عَفَرَ**

الْغُفُورُ [el-ğafūr] (ğayn'ın fethiyle) Yarlıgayıcı.

الْغُفُورُ [el-ğufur] (zammeteynle) Cem'î. Ve

الْغَفِيرُ [el-ğafīr] Kesret ma'nāsına te'kīd için gelir; yukālu: **جَاؤُوا جَمَاءَ غَفِيرًا وَالْجَمَاءَ وَالْغَفِيرَ وَالْغَفِيرَ وَالْغَفِيرَ بِالْمَدِّ وَجَمَّ الْغَفِيرُ أَنْ جَاؤُوا بِجَمَاعَتِهِمُ الشَّرِيفِ وَالْوَضِيعِ وَلَمْ يَنْحَلَفْ أَحَدٌ وَكَانَتْ جَمًّا غَفِيرًا** Ve ba'zı nüsahta hemīn **غَفِيرًا** vāki⁶ olmuştur, mā-⁶adā mezkūr değildir. Ve zāhir budur ki sānī asahh ola, zīrā bāb-ı mīm'de memdūda işāret olunmuştur fakat. Ve **الْجَمَاءُ الْغَفِيرُ** [el-cemmā'u'l-ğafīr] kelimesi ismdir, fi'l değildir lākin mansūb olur, kesrete dāll olan masdarlar gibi, ke-kavlike**جَمَاعَتِهِمُ** جَاؤُونِي جَمَاعَتِهِمُ جَمًّا Ve **جَمَاءَ** [cemmā']a elif lām dāhil kıldılar, **عِرَاكُ** [irāk] kelimesine dāhil kıldıkları gibi, **أَوْرَدَهَا الْعِرَاكُ** dedikleri kavli-

lerinde. Ve **عِرَاكُ** [irāk] ma'nāsındır; deveyi suya götürdüler cem'an demek olur.

الْغَفِيرَةُ [el-ğafīret] (ğayn'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Yarlıgamak tabī'ati; yukālu: **مَا فِيهِمْ غَفِيرَةٌ أَيْ لَا يَغْفُرُونَ ذَنْبًا لِأَحَدٍ**

الْغِفَارُ [el-ğifār] (ğayn'ın kesriyle) Şol bez pāresidir ki avretler başına örterler, yağdan sakındıkları için ki leçek dedikleri bezin altında olur.

الْغِفَارَةُ [el-ğifāret] (ğayn'ın kesriyle) Şol buluttur ki āhar bulutun dūnunda ola. Ve

غِفَارَةٌ [ğifāret] Şol sahtiyān pāresidir ki yayın toncuna vaz⁶ ederler, kirişe zarar etmesin diye.

بَنُو غِفَارٍ [Benū Ğifār] (ğayn'ın kesri ve fā'nın tahfifiyle) Kināne'den bir kavmdir ki Ebū Zerr-i Ğifār'nin cemā'atidir.

الْمُغْفُورُ [el-muğfūr] (mīm'in zammı ve ğayn'ın sükūnu ve fā'nın kezālik zammıyla) Şol zamk gibi nesnedir ki dikenli ağaçtan zāhir olur ve onu lezīz olduğu için ekl ederler. Ve ona **مُغْتُورٌ** [muğsūr] dahi derler, ğayn-ı mu'ceme ve şā-i müsellese ile.

الْمِغْفَرُ [el-miğfer] (mīm'in kesri ve ğayn'ın sükūnu ve fā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu: **كِعْمِ الْمِغْفَرِ** [el-miğfer] fī rivāyeti'l-Kisā'i.

الْإِغْفَارُ [el-iğfār] (hemzenin kesriyle) Dikenli ağaç zamk vermek; yukālu: **أَغْفَرْتُ** إِغْفَرْتُ إِذَا خَرَجْتُ مَغْفِيرُهُ Ya'nī zamkı zuhūr etse. Ve zamkın zuhūru güz eyyāmında **رِمْتُ** [rimş]in yaprağı sararmağa başladıkta olur; yukālu: **مَا أَحْسَنَ مَغْفِيرٍ هَذَا الرِّمْتُ**

الْتَمَغْفُورُ [et-temağfur] (fethateynle ve ğayn'ın sükūnu ve fā'nın zammıyla) ve

الْتَغْفُورُ [et-teğaffur] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdidiyle) Bunların ikisi de

مُغْفُورٌ [muġfūr] devşirmek ma'nāsındır. Şol kimse ki مُغْفُورٌ [muġfūr] isti'māl etti, fi'linde تَمَغْفَرٌ dedi. Ve şol kimse ki مِغْفَرٌ [miġfer] isti'māl etti mīm'in kesriyle, fi'linde تَغْفَرٌ dedi. Ve gāh olur ki مُغْفُورٌ [muġfūr] عِشْرٌ [ʿuşer]de ve ثَمَامٌ [sumām]da ve سَلَمٌ [selem]de ve طَلْحٌ [talḥ]ta ve bunlardan gayrı eşcārda dahi olur.

[غ م ر]

الْغَمْرُ [el-ġamr] (ġayn'ın fethi ve mīm'in sükünuyla) Çok suya derler; yukālu: غَمْرَةُ الْمَاءِ يَغْمُرُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْلَاهُ وَمِنْهُ قِيلَ لِلرَّجُلِ غَمْرَةٌ إِذَا عَلُوهُ شَوْقًا Ve

غَمْرٌ [ġamr] İyi ata dahi derler, cevād ma'nāsına. Ve غَمْرُ الْخُلُقِ [ġamru'l-ḥuluk] derler ḥā-i mu'ceme ile. Ve غَمْرُ الرِّدَاءِ [ġamru'r-ridā] derler sehī ma'nāsına. Ve bahr-i ʿazīm ma'nāsına da gelir.

الْغِمَارُ [el-ġimār] (ġayn'ın kesriyle) ve

الْغُمُورُ [el-ġumūr] (zammeteynle) Cem'lerdir, eshiyā ma'nāsına; yukālu: هُوَ مِنْ قَوْمِ غِمَارٍ Ve

غُمُورٌ [ġumūr] ʿAzīmü'l-mā olan bahrlr ma'nāsına da gelir; yukālu: بِحَارٍ غِمَارٌ وَغُمُورٌ

الْغُمُورَةُ [el-ġumūret] (zammeteynle) Kesret-i mā ma'nāsındır; yukālu: مَا أَشَدَّ غُمُورَةَ هَذَا النَّهْرِ

الْغَمْرَةُ [el-ġamret] (ġayn'ın fethi ve mīm'in sükünuyla) Katılık, şiddet ma'nāsına. Ve

غَمْرَةٌ [ġamret] Suyun ve halkın izdihāmına dahi derler.

الْغِمَارُ [el-ġimār] (ġayn'ın kesriyle) İzdihām ma'nāsına olan غَمْرَةٌ [ġamret] in cem'idir; yukālu: دَخَلْتُ فِي غِمَارِ النَّاسِ أَيِ غَايْن'ın kesriyle ve zammıyla lügattir.

الْغَمْرُ [el-ġumer] (ġayn'ın zammı ve

mīm'in fethiyle) Kezālik غَمْرَةٌ [ġamret]in cem'i, şiddetli ma'nāsına, نُوبَةٌ [nevbet]le نُوبٌ [nuveb] gibi.

الْغَمْرَاتُ [el-ġamerāt] (fethateynle) Cem'dir, kezālik شَدَائِدٌ [şedā'id] ma'nāsına; yukālu: غَمْرَاتُ الْمَوْتِ أَيِ شَدَائِدُهُ

الْغَمْرُ [el-ġumer] (ġayn'ın zammı ve mīm'in fethiyle) Küçük kadeh.

التَّغْمُرُ [et-teġammur] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Doyunca içmemek; غَمْرٌ [ġumer]den me'hūzdur, kadeh-i sagīre ma'nāsına.

الْغُمْرُ [el-ġumr] (ġayn'ın zammı ve mīm'in sükünuyla ve mīm'in zammıyla dahi lügattir) Şol kimsedir ki umūru tecribe etmemiş ola; yukālu: رَجُلٌ غُمْرٌ وَغُمْرٌ

الْأَغْمَارُ [el-aġmār] (hemzenin fethiyle) غُمْرٌ [ġumr]un cem'i.

الْغُمْرَةُ [el-ġumret] (ġayn'ın zammıyla) Mü'ennesi, umūr tecribe etmeyen ʿavret ma'nāsına.

الْغَمَارَةُ [el-ġamāret] (ġayn'ın fethiyle) Ahvāl tecribe etmemek; yukālu: غَمْرٌ يَغْمُرُ غَمَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْمُغَمَّرُ [el-muġammer] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sāniyenin fethi ve teşdidiyle) Kezālik umūr tecribe etmeyen kimse.

الْمُغَامَرَةُ [el-muġāmeret] (mīm-i evvelin zammı ve sāniyin fethiyle) Ölümü kayırmayıp mukātele ve cenk edişmek; yukālu: بَطَّشٌ إِذَا بَاطَشَهُ وَقَاتَلَهُ وَلَمْ يُبَالِ الْمَوْتَ [batş] ḫā-i mühmele ve şīn-i mu'ceme ile kuvvetle yapışmaġa derler.

الْمُغَامِرُ [el-muġāmir] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sāniyenin kesriyle) Şol kimsedir ki mahall-i mühlikeye dāhil ola.

غَوْرٌ [gavr] Göz çukur olmağa da derler; yukālu: غَارَتْ عَيْنُهُ تَعُورُ غَوْرًا Ve gün dolunmağa da derler; yukālu: غَارَتِ الشَّمْسُ تَعُورُ غَوْرًا

الْغَوْرُ [el-ġu'r] (‘alā-vezni الدُّحُول [ed-duḥūl]) Su yere batmak; yukālu: غَارَ الْمَاءُ غَوْرًا Ve güz içeri batmağa da derler; yukālu: غَارَتْ عَيْنُهُ تَعُورُ غَوْرًا إِذَا دَخَلَتْ فِي الرَّأْسِ Ve gün batmağa dahi derler; yukālu: غَارَتِ الشَّمْسُ غَوْرًا إِذَا غَرَبَتْ

الْغِيَارُ [el-ġiyār] (ġayn’ın kesriyle) Kezālik gün batmak; yukālu: غَارَتِ الشَّمْسُ غِيَارًا

الْغَارُ [el-ġār] Şol evdir ki dağda kayadan keserler, كَهْفٌ [kehf] ma’nāsına. Ve

غَارٌ [ġār] ‘Askere dahi derler, ceys ma’nāsına. Ve defne ağacına dahi غَارٌ [ġār] derler; ve minhu دُهْنِ الْعَارِ Ve

غَارٌ [ġār] Reşk ma’nāsına da gelir; غَيْرَةٌ [ġayret] gibi.

الْغَيْرَانُ [el-ġirān] (ġayn’ın kesriyle ve meddiyle) Cem’i.

الْمَغَارُ [el-meġār] (mīm’in fethiyle) ve

الْمَغَارَةُ [el-meġāret] (kezālik mīm’in fethiyle) كَهْفٌ [kehf] ma’nāsıdır. Ve gāh olur āhūlar yatağına da مَغَارٌ [meġār] derler, مَكَانِسُ [mekānis] ma’nāsına.

الْغُوَيْرُ [el-ġuveyr] (ġayn’ın zammı ve vāv’ın fethi ve yā’nın sükūnuyla) غَارٌ [ġār] in taşgīridir. Ve fi’l-meseli: عَسَى الْغُوَيْرُ ”عَسَى أَشْمَاقُ Eyitti: Bu meselin aslı budur ki bir mağaranın içinde hayli kimse sākin iken mağara üzerlerine yıkıldı yāhūd onların üzerine ‘adüvv gelip cümlesin katl etti. Pes bu mesel oldu, her nesnede ki onun āhiri şerr ola. İbnu’l-Kelbī eyitti: غُوَيْرٌ [Ġuveyr] bir ma’rūf suyun adıdır ki Kelb kabīlesine mensūbdur. Ve bu meseli Zebbā nām ‘avret tekellüm etti şol demde

ki Kaşır el-Laḥmī nām kimse develeriyle doğru yolu koyup zikr olunan suyu tutup hilāf semte gitti.

الْغَارَانُ [el-ġārān] غَارٌ [ġār]ın tesniyesi. Ve batnla ferc ma’nāsına da gelir; yukālu: اِلْتَقَى الْغَارَانُ أَيِ الْجَيْشَانِ **الْغَارَةُ** [el-ġāret] Şol bölüktür ki غَارَةٌ [ġāret] edici ola. Ve

غَارَةٌ [ġāret] Baskın etmek ma’nāsına da ismdir, إِغَارَةٌ [iġāret]ten. Ve

غَارَةٌ [ġāret] İp bükmeğe dahi derler; yukālu: حَبْلٌ شَدِيدُ الْغَارَةِ أَيِ شَدِيدُ الْفَتْلِ

الْإِغَارَةُ [el-iġāret] (hemzenin kesriyle) Baskın etmek; yukālu: وَأَغَارَ عَلَى الْعَدُوِّ يَغِيرُ إِغَارَةً Ve **إِغَارَةٌ** [iġāret] İp bükmeğe de derler; tekūlu: أَغَرْتُ الْحَبْلَ إِذَا قَتَلْتَهُ Ve

إِغَارَةٌ [iġāret] Bir kimse zevcesi üzerine evlenmeğe de derler; yukālu: أَغَارَ فُلَانٌ أَهْلَهُ أَيِ تَزَوَّجَ عَلَيْهَا Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere. Ve

إِغَارَةٌ [iġāret] Sür‘at etmeğe de derler; ve kānū yekūlūne: ”أَسْرَعُ نَبِيرٌ كَيْمَا نَغِيرُ“ أَيِ نَسْرَعُ Ve اللَّسْحِرِ نَبِيرٌ [Sebīr] s̄ā-i müsellese ile bir dağın ismidir, Mekke-i müşerrefede. Ve

إِغَارَةٌ [iġāret] Seġirtmeğe de derler; ve minhu kavluhum: أَغَارَ إِغَارَةً التَّغْلَبُ إِذَا أَسْرَعَ وَدَفَعَ فِي الْعَدُوِّ Ve seġirtmede sür‘at etmeden ‘ibārettir.

التَّغْوِيرُ [et-taġvīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir nesnenin āhirine yetmek; yukālu: غَوْرْنَا وَغَرْنَا بِمَعْنَى Ve

تَغْوِيرٌ [taġvīr] Kaylüle etmeğe dahi derler; yukālu: غَوْرُوا أَيِ انْزَلُوا لِلْقَائِلَةِ قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ Ve Ebū ‘Ubeyd eyitti: الْقَائِلَةُ [kā’ilet] غَائِرَةٌ [ġā’iret] derler. Ve قَائِلَةٌ [kā’ilet] kaylūlet ma’nāsıdır ki öyle vaktinde uyumaktan ‘ibārettir.

الْمَغَارُ [el-muġār] (mīm’in zammıyla) Gāret

etmek; yukālu: أَغَارَ إِغَارَةً وَمُعَارَاً

الْمُعَاوَرَةُ [el-muġāveret] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Kezālik غَارَةٌ [gāret] etmek; yukālu: عَاوَرَهُمْ مُعَاوَرَةً

الْمِغْوَارُ [el-miġvār] (mīm'in kesriyle) Mukātele edici; yukālu: رَجُلٌ مِغْوَارٌ أَيْ مُقَاتِلٌ

الْمِعَاوِيرُ [el-megāvīr] (mīm'in fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Mukātele edici cemā'at; yukālu: قَوْمٌ مِعَاوِيرٌ

الْمُغِيرَةُ [el-muġīret] (mīm'in zammı ve ġayn'ın kesri ve meddiyle) Kezālik غَارَةٌ [gāret] edici cemā'at; yukālu: خَيْلٌ مُغِيرَةٌ Ve

مُغِيرَةٌ [Muġīret] Bir recülün ismidir. Ve gāh olur ki mīm'i meksür ederler, nitekim مُنْتِنٌ [muntin] ve مِنتِنٌ [mintin] derler mīm'in zammı ve kesriyle. Ve مُنْتِنٌ [muntin] bed-rāyiha olan nesneye derler.

الْمُغِيرِيَّةُ [el-Muġīriyyet] (mīm'in zammı ve ġayn'ın kesri ve yā'nın teşdidıyla) Sebābiyye'den bir sınıftır ki Muġīre b. Sa'īd'e mensūbdur.

الْإِسْتِغَارَةُ [el-istiġāret] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Semirmek; yukālu: مِسْتَعَارَ أَيْ سَمِنَ وَدَخَلَ فِيهِ الشَّحْمُ Ve

إِسْتِغَارَةٌ [istiġāret] Çıban büyüyüp şişmeğe de derler.

التَّغَاوُرُ [et-teġāvur] Kavm birbirine غَارَةٌ [gāret] etmek; yukālu: تَعَاوَرُوا الْقَوْمَ إِذَا أَعَارَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ

[غ ي ر]

الْغَيْرَةُ [el-ġīret] (ġayn'ın kesriyle ve meddiyle) Buğday, ta'ām ma'nāsına. Ve gayra nef' vermek ve diyet edā etmek ma'nāsına dahi ism gelir. Ve *Muḥezzeb*'de ve *Şurāh*'ta غَيْرَةٌ [ġīret]i "harvār" ile tefsīr etmiştir. Zāhir budur ki buğday yükü murāddır, ammā *Şihāh*'tan fehm olunan

غَيْرَةٌ [ġīret] mutlakan ta'āmdan 'ibāret değildir.

الْغِيَرُ [el-ġiyer] (ġayn'ın kesri ve yā'nın fethiyle) غَيْرَةٌ [ġīret] kelimesinin cem'idir. Ve ba'zılar eyitti: غِيَرٌ [ġiyer] yā'nın fethiyle vāhiddir, عَبَنٌ [‘ineb] gibi; cem'i الْأَعْيَارُ [el-aġyār]dır, hemzenin fethiyle.

غِيَرٌ [ġiyer] Kezālik ismidir, تَغْيِيرٌ [taġyīr] ma'nāsına.

الْغِيَارُ [el-ġiyār] (ġayn'ın kesriyle) Nef' vermek; yukālu: غَارَ أَهْلَهُ يَغْيِرُهُمْ غِيَارًا إِذَا مَارَهُمْ وَنَفَعَهُمْ Ve

غِيَارٌ [ġiyār] Değiş etmeğe dahi derler.

التَّغْيِيرُ [et-taġyīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir nesneyi bir hālden bir hāle döndürmek. Ve yüklerin ehl-i sefer ıslāh etmeğe de تَغْيِيرٌ [taġyīr] derler; yukālu: نَزَلَ رِحَالٌ [rihāl] Ve الْقَوْمُ يُغْيِرُونَ أَيْ يُصَلِّحُونَ الرِّحَالَ رَحْلٌ [rahl]in cem'idir, ḥā-i mühmele ile yük ma'nāsına.

التَّغْيِيرُ [et-teġayyur] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidıyla) Bir hālden bir hāle dönmek; yukālu: غَيَّرْتُهُ فَتَغَيَّرَ

الْغَيَرُ [el-ġayr] ve

الْغَيْرَةُ [el-ġayret] (ġayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Masdarlardır, bir kimse ırzına halel verir yerden ihtirāz etmek ma'nāsına; yukālu: غَارَ الرَّجُلُ عَلَى أَهْلِهِ بَعَارًا غَيْرًا وَغَيْرَةً مَنِ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْغَيُورُ [el-ġayūr] (ġayn'ın fethi ve yā'nın zammıyla) ve

الْغَيْرَانُ [el-ġayrān] (ġayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Gayret edici ma'nāsına. Ve mü'ennese dahi derler; yukālu: إِمْرَأَةٌ غَيُورٌ وَنِسْوَةٌ غُيْرٌ

الْغُيُورُ [el-ġuyur] (zammateynle) غَيُورٌ [ġayūr] un cem'i.

الْغَيَارَى [el-ğayārā] (ğayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) ve

الْغَيَارَى [el-ğuyārā] (ğayn'ın zammı ve elifin kasrıyla) غَيْرَاءُ [ğayrā']nın cem'i. Ve

غَيَارَى [ğayārā] (ğayn'ın fethiyle) غَيْرَى [ğayrā] için dahi cem' gelir, mü'ennes sığasından elif-i maksüre ile.

الْمِغْيَارُ [el-miğyār] (mīm'in kesri ve ğayn'ın sükunuyla) Gayretli kimse.

الْمِغْيَارِ [el-meğāyār] (fethateynle) ميغيارٌ [miğyār]ın cem'idir.

الْغَيْرَى [el-ğayrā] (ğayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) Gayretli 'avret.

الْمُغْيَرَةُ [el-muğīret] (mīm'in fethiyle ve ğayn'ın kesriyle ve meddiyle) ve

الْمَغْيُورَةُ [el-mağyūret] (mīm'in fethiyle ve ğayn'ın sükunuyla ve yā'nın zammıyla) Suvarılmış yer, arz-ı meskiyye ma'nāsına.

الْمُغْيَايِرَةُ [el-muğāyeret] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Mübādele ile bey' edilmek; yukālu: غَايَرَتْ الرَّجُلَ مُغْيَايِرَةً أَي عَارَضَتْهُ بِالْبَيْعِ وَبَادَلَتْهُ

الْتِغْيَايُرُ [et-teğāyur] (tā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) Birkaç nesne birbirine muhālif olmak; yukālu: تَغَايَرَتِ الْأَشْيَاءُ إِذَا اخْتَلَفَتْ

غَيْرٌ [ğayr] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) سَوَى [sivā] ma'nāsıdır.

الْأَغْيَارُ [el-ağyār] (hemzenin fethi ve ğayn'ın sükunuyla) Cem'idir. Ve

غَيْرٌ [ğayr] Bir kelimedir ki onunla bir kelime sıfatlanır ve gāh olur istisnā için dahi isti'māl olunur, sıfat vāki' oldukta mā-kablinin i'rābına tābi' olur. Ve istisnā için olduğu vakte lā' dan sonra olan kelimenin i'rābıyla mu'reb olur. Ve bunun vechi budur ki غَيْرٌ [ğayr] aslında sıfat için-

dir, istisnā için olması 'arızdır. Ferrā eyitti: Benī Esed'in ve Kuḏā'a'nın bazı غَيْرٌ [ğayr]ı mansüb ederler, لَأِ ma'nāsına oldukça gerek kelām kendiden evvel tamām olsun gerek olmasın مَا جَاءَنِي غَيْرُكَ وَمَا جَاءَنِي غَيْرُكَ مِنْ أَحَدٍ غَيْرُكَ derler غَيْرٌ [ğayr]ın intisābıyla ve gāh olur ki غَيْرٌ [ğayr] لَأِ ma'nāsına olur, pes bu ma'nāya oldukça hāliyyet üzere mansüb olur; ke-kavlihi ta'ālā: ﴿فَمَنْ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ﴾ (البقرة 173، الأنعام 145، النحل 115) ma'nāsına. Ve kezālik kavluhu ta'ālā: ﴿غَيْرَ نَاطِرِينَ إِنِّي﴾ (الأحزاب 53) Ve kavluhu ta'ālā: ﴿غَيْرَ مُحَلِّي الصَّيْدِ﴾ (المائدة 1)

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف أ ر]

أَلْفَأْرُ [el-fe'r] (fā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Sıçan dedikleri cānvercik, mūş ma'nāsına.

أَلْفَأْرَةُ [el-fe'ret] (kezālik fā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Vāhidi. Ve

فَأْرَةٌ [fe'ret] Bir cins yele derler ki davarın bileğine 'arız olur, kaçan yapışılıp sıkılsa dağılır.

أَلْفَيْرُ [el-fe'ir] (fā'nın fethi ve hemzenin kesriyle) Fāresi çok yer; yukālu: مَكَانٌ فَيْرٌ أَي كَثِيرُ الْفَأْرِ

أَلْمَفَأْرَةُ [el-mef'eret] (mīm'in fethi ve fā'nın sükūnu ve hemzenin kezālik fethiyle) Fārelî yer.

فَأْرَةُ الْمِسْكِ [fāretu'l-misk] (fā ile ve elifle bilā-hemze) Göbek müşkü, nāfe-i müşk ma'nāsına.

فَأْرَةُ الْإِبِلِ [fe'retu'l-ibil] Deveden gelen rāyiha-i tayyibedir ki o tāze ot otlayıp ra'nā çiçekler yiyip su içip 'avdet ettikte bedenine rutūbet gelip o rutūbetten hāsıl olan rāyiha-i tayyibedir.

[ف ت ر]

أَلْفَتْرَةُ [el-fetret] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Za'f ve inkişardır. Ve

فَتْرَةٌ [fetret] Hak ta'ālānın resüllerinden iki resülün mā-beynine dahi derler.

أَلْفُتُورُ [el-futūr] (zammeteynle) Kezālik za'f olmak ma'nāsın; yukālu: فَتَرَ الْحُرُّ وَعَيْرُهُ يَنْفُتِرُ فُتُورًا

أَلْتَفْتِيرُ [et-teftir] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Za'f etmek; yukālu: فَتَرَهُ اللهُ تَفْتِيرًا

أَلْفَاتِيرُ [el-fātir] (tā'nın kesriyle) Za'f olan nesne ve taraf.

فَاتِيرُ [fātir] Şol nazara derler ki keskin olmaya, ya'nī rüpyeti serī olmaya.

أَلْفَيْتُرُ [el-fitr] (fā'nın kesri ve tā'nın sükūnuyla) Baş parmağıyla şehādet parmağın mā-beynidir, açık tutulduğu hinde. Ve

فَيْتُرُ [Fitr] Bir 'avretin ismi dahi gelir.

[ف ت ك ر]

أَلْفَيْتَكْرِينُ [el-fitekrīn] (fā'nın kesri ve tā'nın fethi ve rā'nın kesriyle ve āhirinde nūn-ı cem'le) Belālar ve āfetler ma'nāsına, devāhī gibi ve fā'nın zammı dahi lügattır.

[ف ث ر]

أَلْفَأْشُورُ [el-fāşūr] (kāfur [kāfūr] vezni üzere) Şol hīvāndır ki ya'nī büyük tabaktır ki ak mermerden ederler ve mermere şebīh olan nesneden ederler, çini gibi, meselā; yukālu: هُمْ عَلَى فَأْشُورٍ وَاحِدٍ أَي عَلَى مَائِدَةٍ وَاحِدَةٍ Ve

فَأْشُورُ [Fāşūr] Bir mevzi'in ismi dahi gelir.

[ف ح ر]

أَلْفَعْرُ [el-fecr] (fā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Su akıtmak; yukālu: فَجَرْتُ الْمَاءَ أَفْجُرُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ فَجْرًا Ve

فَعْرُ [fecr] Gecenin āhirinde şol beyāzlıktır ki gecenin evvelinde olan şeffā [şefāk] mukābildir.

أَلْإِنْفِجَارُ [el-inficār] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Su akmak; yukālu: فَجَرْتُ الْمَاءَ فَانْفَجَرَ

أَلْتَفْجِيرُ [et-tefcir] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik su akıtmak; teksir için teşdid olunmuştur.

التَّفَجُّرُ [et-tefeccur] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) Kezâlik su akmak; yukâlu: فَجَّرْتُهُ فَتَفَجَّرَ

الْفُجْرَةُ [el-fucuret] (fā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Su açıldığı yer.

الْمَفَاجِرُ [el-mefācir] Su sıçrayan mevzi'ler; yukâlu: مَفَاجِرُ الْوَادِي لِمَا يَزْفُضُ إِلَيْهِ السَّبِيلُ Ve إِرْفِضَاصٌ [irfidād] fā'yla ve dād-ı mu'ceme ile su sıçramağa derler.

الْمُنْفَعِرُ [el-munfecer] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Kum içinde olan yol, tarik-i reml ma'nāsına.

الْإِفْجَارُ [el-ifcār] (hemzenin kesriyle) فَجَّرَ [fecr]e dāhil olmak, nitekim إِصْبَاحٌ [iṣbāḥ] صَبَاحٌ [ṣabāḥ]a dāhil olmaktır. Ve kelāmu ba'zihim: إِذَا كُنْتُ أَحَلُّ إِذَا أَسْحَرْتُ وَأَزْحَلُّ إِذَا أَفْجَرْتُ Ya'nī "Seher vaktine dāhil olduktaki konardım ve fecr vaktine dāhil olduktaki göçerdim."

الْفِجَارُ [el-ficār] (fā'nın kesriyle) Arabda olan uğraş günlerinden bir günün ismidir. Ve bu makûle günler dört kerre vāki' olmuştu, Kureyş ve Kināne ile Qays-^cAylān beyninde ve hezīmet-i Qays üzerine vāki' olmuştu. Ve Kureyş tā'ifesi bu güne فِجَارٌ [ficār] dediklerine bā'is budur ki eşhur-i hurumda vāki' olmuştu ki eşhur-i hurum receb ve zi'l-ka'de ve zi'l-hicce ve muharremdir. Vaktā ki Kureyş tā'ifesinden onda mukātele vāki' oldu, فَجَّرْنَا dediler, binā'en'alā-zālik ona فِجَارٌ [ficār] diye tesmiye olundu.

الْفُجُورُ [el-fucūr] (zameteynle) Fısk etmek; yukâlu: فَجَّرَ فُجُورًا Ve kizb etmek ma'nāsına da gelir. Ve bunun aslı meyl-dendir. Ve

فَاجِرٌ [fācir] Mā'il ma'nāsınadır.

الْفَجْرُ [el-fecer] (fethateynle) Keremdir. Ve hayr ve ihsāna mā'il olmaktır.

فَجَارٍ [fecāri] (fā'nın fethi ve rā'nın kesri üzerine bināsıyla فَطَامٌ [ḩaṩāmi] gibi) فُجُورٌ [fucūr] ma'nāsınadır, ma'rifedir. Ve 'avrette dahi mahall-i Őetmede فَاجِرٌ يَا derler, فَاجِرَةٌ [fāciret] ma'nāsına.

[ف خ ر]

الْفَخْرُ [el-faḩr] (fā'nın fethi ve ḩā'nın sükūnuyla) Ululanmak.

الْإِفْتِخَارُ [el-iftiḩār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu. Ve geçmiş nesneleri dahi 'add etmeğe فَخَّرَ [faḩr] ve إِفْتِخَارٌ [iftiḩār] derler.

الْفَخْرُ [el-feḩar] (fethateynle) فَخَّرَ [faḩr] ma'nāsına lügattır, نَهْرٌ [nehr] ile نَهْرٌ [neher] gibi; yukâlu: فَخَّرَ يَفْخَرُ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَافْتَخَرَ يَفْتَخِرُ

التَّفَاخُرُ [et-tefāḩur] (tā'nın fethi ve ḩā'nın zammıyla) Bir niçe kimse birbirine ululanmak; yukâlu: تَفَاخَرَ الْقَوْمُ

الْفَخِيرُ [el-feḩir] (fā'nın fethi ve ḩā'nın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki sana ululana. Bunun nazri ḩَصِيمٌ [ḩaṩim]dir ki sana husümet eden kimseye derler.

الْفِخْهْرُ [el-fiḩḩir] (fā'nın kesri ve ḩā'nın dahi kesri ve teşdidiyle) Fahri kesir olan kimse, سِكِّيرٌ [sikkir] gibi ki kesirü's-sekr olana derler.

التَّفَاخُرُ [et-tefāḩur] (fethateynle ve ḩā'nın zammı ve teşdidiyle) Ta'azzum ve tekebbür ma'nāsınadır; yukâlu: فَلَانٌ مُتَّفَخِرٌ وَمُتَّفَخِصٌ وَأَيُّ مُتَكَبِّرٍ فَجَسَ [fecs] fā'yla ve cīm'le ve sīn-i mühmele ile tekebbür ma'nāsınadır.

الْمُفَاخَرَةُ [el-mufāḩaret] (mīm'in zammı ve ḩā'nın fethiyle) Bir kimse ile tarafeynden ululuk satmak. Ve bāb-ı muğālebeden

فَاخْرُتُ الرَّجُلُ فَفَخْرَتْهُ أَفْخَرُهُ فَخْرًا dersin, kaçan sen ondan baba ve ana cihetinden ekrem olsan, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

الْإِفْحَارُ [el-ifhār] (hemzenin kesri ve fā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi bir kimsenin üzerine tafdil etmek; yukālu: إِذَا فُلَانٌ إِذَا أَفْخَرْتُهُ عَلَى فُلَانٍ إِذَا فَصَلْتُهُ عَلَيْهِ فِي الْفَخْرِ

التَّمْخِيرُ [et-tefhīr] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: فَخْرْتُهُ عَلَيْهِ Ve bu dahi İbnu's-Sikkīt rivāyetidir.

الْمَفْحَرَةُ [el-mefharet] (mīm'in fethi ve fā'nın sükūnu ve hā'nın fethiyle) ve

الْمَفْحُرَةُ [el-mefhuret] (hā'nın zammıyla) Lügattır kezālik, sıfat-ı hamīdede مَكْرُمَةٌ [mekrumet] ma'nāsına.

الْفَخُورُ [el-fehūr] (fā'nın fethi ve hā'nın zammıyla) Zekeri büyük olan at. Ve özdeği büyük ve budakları kalın olan hurmā ağacına dahi فَخُورٌ [fehūr] derler. Ve Aşmaī eyitti: فَخُورٌ [fehūr] memesi büyük olup memenin delikleri küçük olan nākaya dahi derler.

الْفَهْجَارُ [el-fahhār] (fā'nın fethi ve hā'nın teşdidiyle) Balçıktan olan çanak ve çömlek, خَزْفٌ [hazef] ma'nāsına.

الْفَاهِيرُ [el-fāhīr] (hā'nın kesriyle) Hüb olan nesne. Ve

فَاهِيرٌ [fāhīr] Şol hurmāya derler ki dānesi büyük olup çekirdeği olmaya.

الْفَاهِيرُ [el-fāhūr] (alā-vezni الْكَافُورُ [el-kāfūr]) Kovan çiçeği dedikleri ma'rūf çiçektir, büy-i māderān ma'nāsına.

الْفَنَاحِرَةُ [el-funāhīret] (fā'nın zammıyla ve hā'nın kesriyle) Şol 'avrettir ki yuvalanmakla yürüye, doğru yürümeğe kudreti olmadığından.

[ف د ر]

الْفِيدِرُ [el-fidr] (fā'nın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Bir pāre ettir ki bir yere cem' olmuş ola.

الْفَادِرُ [el-fādir] (dāl'ın kesriyle) Şol yaban keçisidir ki yaşlı ola, müsinn ma'nāsına. Ve ba'zılar eyitti: Cüssesi 'azīm ola. Ve

فَادِرٌ [fādir] Cimā'a süst olan erkeğe dahi derler.

الْفَوَادِرُ [el-fevādir] Cem'ci.

الْفَدُورُ [el-fedūr] (fā'nın fethi ve dāl'ın zammıyla) Kezālik yaban keçisi ma'nāsına. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāh فَادِرٌ [fādir] i ve فُدُورٌ [fedūr]u nahcīr ile tefsīr etmiştir münāsib değildir, zīrā nahcīr mutlakan sayd ma'nāsınadır.

الْفُدْرُ [el-fudr] (fā'nın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) ve

الْفُدُورُ [el-fudur] (zammeteynle) فُدُورٌ [fedūr] un cem'idir, zikr olunan üzere yaban keçisi ma'nāsına.

الْمَفْدَرَةُ [el-mefderet] (mīm'in ve dāl'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Zikr olunan keçileri çok olan yer.

الْفُدُورُ [el-fudūr] (zammeteynle) Erkek dişiye varmada süst olmak; yukālu: فَدَرَ الْفَحْلُ يَفْدِرُ فُدُورًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا جَفَرَ وَعَدَلَ عَنِ الصَّرَابِ Ve جُفُورٌ [cufūr] zammeteynle cīm'le ve fā'yla ve rā-i mühmele ile erkek dişiye çok varmakla süst olup 'udül etmek.

الْفَدِيرُ [el-fedir] (fā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Ahmak ma'nāsınadır.

الْفِنْدِيرُ [el-findīr] (fā'nın kesri ve nūn'un sükūnu ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Şol 'azīm kayadır ki dağ başından aşağı düşmüş ola.

الفنديرة [el-findīret] (fā'nın kesri ve nūn'un sükūnu ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

[ف ر]

الفِرَارُ [el-firār] (fā'nın kesriyle) Kaçmak; yukālu: فَرَّ يَفْرُ فِرَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا هَرَبَ

الإِفْرَارُ [el-ifrār] (hemzenin kesriyle) Kaçır-mak; yukālu: أَفْرَهُ غَيْرُهُ Ve

إِفْرَارٌ [ifrār] Deve kulun dişlerin bırakmağa dahi derler; yukālu: أَفْرَتِ الْإِبِلُ لِإِثْنَاءِ إِذَا ذَهَبَتْ فَطَلَعَ غَيْرُهَا Ve رَوَّاضِعُهَا وَطَلَعَ غَيْرُهَا

الفَرُورُ [el-ferūr] (fā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Şol 'avrettir ki mahall-i töh-metten perhîz eder ola.

الفَرُّ [el-ferr] (fā'nın fethiyle) Perhîz üze-re olan kimse. Bunda tesniye ve cem' ve mü'ennes berāber olur. Ve fi'l-hadîsi: "هَذَا فَرٌّ فَرَّ فَرًّا أَفْلَا أَرَدُ عَلَى فَرِّيشِ فَرَّهَا" Ve gāh olur ki فَرٌّ [ferr] فَارٌّ [fār]ın cem'ci olur, ka-çıcılar ma'nāsına رَاكِبٌ [rākib] ile رَكِبْتُ [rekib], صَاحِبٌ [şāhib]le صَحَبْتُ [şahb] gibi. Ve

فَرٌّ [ferr] Atın dişine bakmağa dahi derler; yukālu: فَرَزْتُ الْفَرَسَ أَفْرَهُ فَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَظَرْتُ إِلَى أَشْنَانِهِ Ve bir nesneden bahs et-meğe dahi derler; yukālu: فَرَزْتُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا بَحَثْتُ عَنْهُ

التَّفَارُّ [et-tefār] (tā'nın fethiyle) Kaçışmak; yukālu: التَّقَوْمُ تَفَارَوْا إِذَا تَهَارَبُوا

الإِفْتِرَارُ [el-iftirār] (hemzenin kesriyle) Gülerken dişleri açılmak; yukālu: إِفْتَرَّ فُلَانٌ ضَاحِكًا إِذَا أَبْدَى أَشْنَانَهُ

الفُرَّةُ [el-furret] (fā'nın zammıyla) Issının evveli, ibtidā-i harr ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: Issının şiddetidir.

الأْفُرَّةُ [el-ufurret] (hemzenin ve fā'nın zammıyla) ve

أَفُرَّةُ [el-efurret] (hemzenin fethi ve fā'nın zammıyla) Kezālik ibtidā-i harr ma'nāsınadır, Kisā'ī rivāyeti üzere.

المِفْرَةُ [el-miferr] (mīm'in kesri ve fā'nın fethiyle) Şol attır ki onun üzerine binip kaçmağa sālîh ola.

المَفْرُ [el-meferr] (mīm'in ve fā'nın fet-hiyle) Kaçmak, firār ma'nāsına; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿أَيْنَ الْمَفْرُ﴾ (القيامة 10)

المَفْرُ [el-mefirr] (mīm'in fethi ve fā'nın kesriyle) Mevzi'-i firār ma'nāsınadır.

الفَرِيرُ [el-Ferīr] (fā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Arab tā'ifesinden bir cemā'attir. Ve

فَرِيرٌ [ferīr] Yaban sığırının yavrusuna dahi derler.

الفُرَارُ [el-furār] (fā'nın zammıyla) Kezālik yabanî olan sığırın yavrusuna derler. فَرِيرٌ [ferīr] ile فُرَارٌ [furār] bu ma'nide طَوِيلٌ [tavīl]le طَوَالٌ [tuval] gibidir. Ba'zılar eyitti: فُرَارٌ [furār] fā'nın zammıyla فَرِيرٌ [ferīr] in cem'idir. Ebū 'Ubeyde eyitti: Cem'inde فُعَالٌ [fu'al] vezni üzere hemîn birkaç ke-lime gelmiştirve onların biri فُرَارٌ [furār] dır. Ve fi'l-meseli: "نَزُّ الْفُرَارِ اسْتَجْهَلَ الْفُرَارُ" Ya'nī "Kaçan veled-i bakar-ı vahşî resîde olup diş inekler üzerine sıçramağa başla-sa nā-resîde olanlar dahi onu görüp sıçra-mağa başlar." Ve

فُرَارٌ [furār] Bir hayvānın dişini yoklayıp imtihān etmeğe de derler; yukālu: "إِنَّ" "نَزُّ الْفُرَارِ اسْتَجْهَلَ الْفُرَارُ" Ve gāh olur ki fā'yı meftūh dahi derler, ya'nī yüğrük atı görmek dahi kifāyet eder nazardan ma'lūmdur di-şin görmek, ya'nī imtihān etmek lāzım

değildir.

أَلْفَرَفَرَةُ [el-ferferet] (دَحْرَجَةٌ [dahrecet] vezni üzere) Tahrik etmek, هَرْهَرَةٌ [herheret] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: فَرَفَرْتُ الشَّيْءَ إِذَا حَرَكْتَهُ

فَرَفَرَةٌ [ferferet] At licāmının damağın dişine vurup başın tahrik etmeğe de derler. Ve ba'zılar bunu İmrū'ulkays'ın şi'rinde kāf'la dahi rivāyet kıldılar. Ve

فَرَفَرَةٌ [ferferet] Yeynicekliğe dahi derler, hiffet ma'nāsına.

أَلْفُرْفُورٌ [el-furfūr] (fā'ların zammı ve mā-beyninde rā'nın sükūnuyla) Bir kuşun ismidir.

أَلْفَرْفَارٌ [el-ferfār] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir ağacın ismidir, abanūs gibi siyāhtır, muhkemdir, rāyiha-i tayyibesi vardır. Kezā fī ba'zi nusahi's-Şihāh.

[ف ز ر]

أَلْفِزْرٌ [el-fizr] (fā'nın kesri ve zā'nın sükūnuyla) Koyun sürüsünden bir kıt'adır. Ve Ebū Zeyd eyitti: فِزْرٌ [fizr] on 'adedden kırka varınca olan koyun, Ebū 'Ubeyd rivāyet ettiği üzere. Ve

فِزْرٌ [Fizr] Bir kabīlenin babasıdır Temīm'den ki o Sa'd b. Zeydumenāt b. Temīm'dir ve فِزْرٌ [Fizr] onun lakabıdır. Lakabı فِزْرٌ [Fizr] olduğunun vechi budur ki mevsim-i hacca keçi sürüsüyle varıp yağma ettirdikte "مَنْ أَحَدَ مِنْهَا وَاحِدَةً فَهِيَ" فِزْرٌ [fizr] ikiye ve ikiden ziyādeye itlāk olunur. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: فِزْرٌ [fizr] oğlağın ismidir, cedy ma'nāsınave bunun ile mesel darb olunup "لَا آتِيكَ مِعْرَى الْفِزْرِ" denmiştir, "Ben sana aslā gelmem" demek mahallinde. Ve مِعْرَى [mi'zā] mīm'in kesri ve elifin kas-

riyla keçi ma'nāsınadır, pes ma'nā "لَا آتِيكَ" demek olur. Bunlar hod cem' olmak muhāldir.

أَلْفَزْرٌ [el-fezr] (fā'nın fethi ve zā'nın sükūnuyla) Bezin ayrılıp yırtılmasıdır. Ve

فَزْرٌ [fezr] Bir nesneyi yarmağa dahi derler; yukālu: فَزَرْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا صَدَعْتَهُ

أَلْتَفَزْرُ [et-tefezzur] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik bez eskiyip yırtılmak; yukālu: تَفَزَّرَ الثُّوبُ إِذَا تَقَطَّعَ وَبَلِيَ

أَلْفَازِرٌ [el-fāzir] Vāsir yol; yukālu: طَرِيقٌ فَازِرٌ أَيِّ وَاسِعٌ

أَلْفَزْرٌ [el-fezer] (fethateynle) Bügrü olmak, küz olmak ma'nāsına; yukālu: بِهِ فَزْرٌ أَيِّ حَدَبٌ

أَلْأَفَزْرٌ [el-efzer] (hemzenin fethi ve fā'nın sükūnuyla ve zā'nın kezālik fethiyle) Arkası bügrü olan kimse, küz-puşť ma'nāsına.

أَلْمَفْزُورٌ [el-mefzūr] (mīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla) Kezālik bügrü olan kimse.

فَزَارَةٌ [Fezāret] (fā'nın fethiyle) Bir kabīlenin babası adıdır, Ğaṭafān'dan ki o Fezāre b. Zubyān b. Bağīd b. Ğaṭafān'dır.

[ف س ر]

أَلْفَسْرٌ [el-fesr] (fā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Beyāndır, keşf ma'nāsına; yukālu: فَسَرْتُ الشَّيْءَ أَفْسَرُهُ فَسْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

فَسْرٌ [fesr] Tabībın suya bakmasına dahi derler.

أَلْتَفْسِيرُ [et-tefsir] (al-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

أَلْإِسْتِفْسَارُ [el-istifsār] (hemzenin ve tā'nın kesri ve mā-beynde sīn'in sükūnuyla) Bir nesneyi bilmek, taleb etmek; yukālu: إِسْتَفْسَرْتُهُ كَذَا أَيِّ سَأَلْتُهُ أَنْ يُفَسِّرَهُ لِي

[ف ط ر]

الْإِنْفَاطُ [el-ifṭār] (hemzenin kesriyle) Sā'im olan kimse orucın açmak; yukālu: أَفْطَرَ الضَّائِمِ

الْفِطْرَةُ [el-fiṭrat] (fā'nın kesri ve tā'nın sükūnuyla) İsmdir, oruç açmak ma'nāsına. Ve

فِطْرٌ [fiṭr] مُفْطِرٌ [muṭṭir] ma'nāsına dahi gelir; yukālu: رَجُلٌ فِطْرٌ وَقَوْمٌ فِطْرٌ أَيُّ مُفْطِرُونَ Ve bu aslında masdar olduğuna binā'en müfredi ve cem'i yeksân olmuştur.

التَّفْطِيرُ [et-taṭṭīr] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimsenin orucın bozdurmak; yukālu: فَطَرْتُهُ أَنَا تَفْطِيرًا

الْمُفْطِرُ [el-muṭṭir] (mīm'in zammı ve fā'nın sükūnu ve tā'nın kesriyle) Orucın açan kimse; yukālu: رَجُلٌ مُفْطِرٌ

الْمُفْطِرُونَ [el-muṭṭirūn] Cem'i; yukālu: قَوْمٌ مُفْطِرُونَ

الْمَفْطِيرُ [el-mefaṭīr] (mīm'in fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik cem'i; yukālu: قَوْمٌ مَفْطِيرٌ مِثْلُ مُوسَى وَمِثْلَاسِيرِ Ve مُوسَى [mūsir] ganī ma'nāsındır.

الْفِطْرُ [el-feṭūr] (fā'nın fethi ve tā'nın zammıyla) ve

الْفِطْرِيُّ [el-feṭūriyy] (kezālik fā'nın fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Şol nesnedir ki onunla oruç açarlar. Ve āhirine yā-i nisbet dāhil kıldılar, güyā ki şey'i kendi nefesine nisbet kıldılar.

الْفُطْرُ [el-fuṭr] (fā'nın zammıyla ve tā'nın sükūnuyla) Hamur kemāliyle yoğrulmak; yukālu: فَطَرَتِ الْمَرْأَةُ الْعَجِيْنَ حَتَّى اسْتَبَانَ فِيهِ Ve الْفُطْرُ

فُطْرٌ [fuṭr] Kezālik bir cins mantardır ki büyük olup beyāz olur.

الْفُطْرَةُ [el-fuṭret] (kezālik fā'nın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Vāhidi.

الْفِطْرَةُ [el-fiṭret] (fā'nın kesri ve tā'nın sükūnuyla) Yaratılıştır.

الْفَطْرُ [el-faṭr] (fā'nın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Yaratmak; yukālu: فَطَرَهُ يَفْطُرُهُ فَطْرَةً إِذَا خَلَقَهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

فَطْرٌ [faṭr] Bir nesneyi yarmağa dahi derler. Ve

فَطْرٌ [faṭr] Bir nesneyi ibtidādan icād etmeğe de derler. İbn 'Abbās eyitti: ﴿فَاطِرٌ﴾ (الشورى 11) فَاطِرُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ ma'nāsı ne idüğün bilmedim tā ki iki a'rābī husūmet ederek geldikte biri eyitti: فَطَرْتُهَا ya'nī "Onu ibtidā ben ettim, gayrı etmedi" dedi. Ve

فَطْرٌ [faṭr] Nākayı baş parmağıyla ve şehādet parmağıyla sağmak. Ve

فَطْرٌ [faṭr] Hamur kemālin bulmağa tevakuf etmemek; tekūlu: فَطَرْتُ الْعَجِيْنَ أَفْطُرُهُ فَطْرًا إِذَا أَعْجَلْتَهُ عَنْ إِذْرَاكِهِ

الْإِنْفِطَارُ [el-infiṭār] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Yarılmak; yukālu: فَطَرَ نَابٌ فَطْرُهُ فَانْفَطَرَ Ve minhu kavluhum: الْبَعْبِعُ إِذَا طَلَعَ

الْفَاطِرُ [el-fāṭir] (tā'nın kesriyle) Şol deve-dir ki azısını yarmış ola; yukālu: بَعْبِعٌ فَاطِرٌ

التَّفْطِيرُ [et-tefaṭṭur] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Yarılmak; yukālu: تَفْطَرُ الشَّيْءُ إِذَا تَشَقَّقَ

الْفُطَارُ [el-fuṭār] (fā'nın zammıyla) Kılıçta olan yarık; yukālu: سَيْفٌ فِيهِ فَطَارٌ أَيُّ تَشَقَّقَ

الْفَاطِرُ [el-feṭīr] (fā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Hamur kemālin bulmayıp hamur olmamak, pes فَطِيرٌ [feṭīr] حَبِيْرٌ [ḥamīr]in mukābili olur. Ve her nesne ki onun kemāle ermesine tevakuf olunmaya

وإِيَّاكَ وَالرَّأْيَ الْمَطِيرَ [feṭīr] olur; yukālu: Ve

فَطِيرٌ [feṭīr] Tāze ma'nāsına da gelir; tekūlu: عِنْدِي حُبٌّ حَمِيرٌ وَحَيْسٌ فَطِيرٌ أَي طَرِيءٌ Ve حَيْسٌ [ḥays] ḥā-i mühmele ve yā-i müsennāt-ı tahtānīyle ve sīn-i mühmele ile bir ta'āmdır ki hurmā ile ve kere yağıyla ve keşkle olur.

[ف غ ر]

الْفَغْرُ [el-fağr] (fā'nın fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Ağzı açmak; yukālu: فَغَرَ فَاهُ مِنْ فَغَرَ فَاهُ أَي فَتَحَهُ Ve الأَبُ الثَّلَاثُ أَي فَتَحَهُ derler; yukālu: فَغَرَ فُوهُ أَي انْفَتَحَ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى **الْإِفْغَارُ** [el-ifğār] (hemzenin kesriyle ve fā'nın sükūnuyla) Süreyyā yıldızı yüksək görünmek; yukālu: أَفْغَرَ النَّجْمُ Ve bu kış günlerinde olur, zīrā Süreyyā vasat-ı semāya geldikte ona nazar eden kimse ağzın açar.

الْفَاغِرَةُ [el-fāğiret] (ğayn'ın kesriyle) Tīb kısmındandır ki o nilüfer-i hindī köküdür.

الْإِنْفِغَارُ [el-infiğār] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Çiçek açılmak; yukālu: نَوَّرَ [nevr] Ve انْفَعَرَ النَّوْرُ إِذَا تَفَتَّحَ nūn'un fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla çiçek ma'nāsınadır.

الْمَفْغَرَةُ [el-mefğaret] (mīm'in fethi ve fā'nın sükūnuyla ve ğayn'ın kezālik fethiyle) Vāsi' olan yer; yukālu: هَذِهِ مَفْغَرَةٌ أَي أَرْضٌ وَاسِعَةٌ

[ف ق ر]

الْفَقَارَةُ [el-feqāret] (fā'nın fethiyle) Arka kemiğinin bir dānesi.

الْفَقَارُ [el-feqār] (fā'nın fethiyle) Kezālik arka kemikleri, omurga ma'nāsına.

ذُو الْفَقَارِ [zu'l-feqār] (fā'nın fethiyle)

Nebninin sallallāhu 'aleyhi ve sellem kılıcının ismidir.

الْفَقْرَةُ [el-fiqrət] (fā'nın kesri ve kāf'ın sükūnuyla) فَقَارَةٌ [faqāret] ma'nāsınadır ki arka kemiği demek olur.

الْفِقْرَاتُ [el-fiqrāt] (fā'nın kesri ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الْفِقْرَاتُ [el-fiqarāt] (fā'nın kesri ve kāf'ın fethiyle) ve

الْفِكْرَاتُ [el-fiķirāt] (kesreteynle) ve

الْفِئْرُ [el-fiķar] (fā'nın kesri ve kāf'ın fethiyle) Bunların cümlesi فِئْرَةٌ [fiķret]in cem'idir. Ve bir kasidenin içinde olan ebyātın ahsenine فِئْرَةٌ [fiķret] derler, onu arka kemiğine teşbīh ettiklerine bināen.

الْفَقِيرُ [el-faķir] (fā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) Şol kimsedir ki arkası kemikleri ağrıya; yukālu: رَجُلٌ فَقِيرٌ إِذَا اشْتَكَى فَقَارَهُ

الْفَاقِرَةُ [el-fāķiret] (kāf'ın kesriyle) Āfet, dāhiye ma'nāsına.

الْفَاقِرُ [el-faķr] (fā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Māla mālīk olmamak. Ve fā'nın zammıyla dahi lügattır, ضَعْفٌ [ḍaʿf] la ضَعْفٌ [ḍaʿuf] gibi. Ve arka kemiğin sımak; yukālu: فَقَرْتُهُ الْفَاقِرَةُ إِذَا كَسَرَتْ فَقَارَ ظَهْرِهِ Ve

فَقْرٌ [faķr] Devenin burnun yaralayıp ve ona bir kiriş takıp ve yularını o kirişe bağlayıp yedemektir, tā ki serkeşlikten ferāgat edip rām ola; tekūlu: فَقَرْتُ أَنْفَ الْبَعِيرِ إِذَا حَزَزْتُهُ وَتَرَّ بِحَدِيدَةٍ ثُمَّ جَعَلْتِ عَلَى مَوْضِعِ الْحَزْرِ الْجَرِيرِ وَعَلَيْهِ وَتَرَّ مَلُوبِّيٌّ لِتُدَلِّكَهُ Ve جَرِيرٌ [cerīr] cīm'le deve yedecek ipe derler; ve minhu kavluhum: فَذْ عَمِلَ بِهِ الْفَاقِرَةُ

الْفَقِيرُ [el-feķīr] (fā'nın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Mālī olmayan kimse. İbnu's-Sikkīt eyitti: فَكَيْرٌ [feķīr] o kimse-

dir ki onun fi'l-cümle vech-i ma'āşī ola ve miskin [miskīn] o kimsedir ki onun aslā nesnesi olmaya. Ve Aşmaī eyitti: miskin [miskīn] فقير [feķir]den hāli ahsen olandır. Ve Yūnus eyitti: فقير [feķir] miskin [miskīn] den hāli ahsen olandır. Yūnus'un istidlāli bununladır ki bir fakīre أنت فقير demişler, لا فقير بالله diye cevāb vermiş, ziyāde 'arz-ı ihtiyāc mahallinde. Ve İbnu'l-A'rābī eyitti: فقير [feķir] o kimsedir ki aslā bir nesneye kādir olmaya. Ve

فقير [feķir] Günden su çıktığı yere dahi derler. Ve

فقير [feķir] Şol çukura derler ki hurmā fidanın dibinde kazarlar, dikildiği hinde. Ve

فقير [feķir] Arkası kemiği sınan kimseye dahi derler.

التفكير [et-tefķir] (alā-vezni التكريم [et-tekrīm]) Hurmā fidanının dibine çukur kazmak; yukālu: وَقَرْتُ لِلْوَدِيَّةِ تَفْقِيرًا Ve وَقَرْتُ لِلْوَدِيَّةِ تَفْقِيرًا [vediyet] vāv'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle hurmā fidanına derler. Ve boncuk delmeğe dahi derler; tekūlu: وَقَرْتُ الْحَزْرَ إِذَا تَقَبَّنَتْهُ

المفكر [el-mufaķķar] (mīm'in zammı ve fā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol kılıçtır ki arkasında gedikleri ola; yukālu: سَيْفٌ حَزٌّ Ve مَفْقَرٌ أَي فِي مَثَبِهِ حَزْوٌ mu'ceme ile kat ma'nāsınadır. Ve sāhib-i Şurāḥ'ın bu makāmda مَفْقَرٌ [mufaķķar]ı “şemşir-i dürüst”le tefsiri zāhir-i kelām-ı Cevheri'ye muhālif olur, eger dürüst sīn-i mühmele ile olursa; ve eger mu'ceme ile olursa tefsir müfessere müsāvī ve mutābık olmaz, meger ki tashīf-i nüssāh olup “dürüst”ten tahrif olunmuş ola.

الإفكار [el-ifķār] (hemzenin kesri ve fā'nın sükūnuyla) Sayd sana arkasın vermektir;

ve minhu kavluhum: أَفْقَرَكَ الصَّنْدُ أَي أَمَكَّنَكَ مِنْ فِقَارِهِ فَقَارِهِ Ya'nī fırsattır, remy eyle. Ve

إفكار [ifķār] 'Ariyyeti vermeğe dahi derler; yukālu: أَفْقَرْتُ فُلَانًا نَاقَتِي أَي أَعَزَّتُهُ فَعَارَهَا لِيُرَكَّبَهَا Ve

إفكار [ifķār] Fakr ma'nāsına da gelir; yukālu: أَفْقَرَهُ اللهُ

الفقرى [el-fuķrā] (fā'nın zammı ve kāf'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) İsmidir, nākayı 'ariyyet vermek ma'nāsında.

المفكير [el-mefāķir] (mīm'in fethiyle ve ķāf'ın kesriyle) Vücūh-ı fakr olan nesnelere; yukālu: سَدَّ اللهُ مَفَاقِرَهُ أَي أَعْنَاهُ وَسَدَّ وُجُوهُ فِقْرِهِ

ما أفقره [mā efķarehu] Fi'l-i ta'accübüdür, فقر [faķr]dan, مَا أَعْنَاهُ, gibi غناء [gīnā]dan ve lākin bunların ikisi dahi şāzzdır, zīrā bunların fi'leri اِفْتَقَرَ ve اِسْتَعْنَى dir, pes bunlardan fi'l-i ta'accüb bināsı saḥīh değildir.

[ف ك]

التفكير [et-tefekkūr] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi ta'emmul etmek.

الفكر [el-fikr] (fā'nın kesri ve kāf'ın sükūnuyla) ve

الفكرة [el-fikret] (kezālik fā'nın kesri ve kāf'ın sükūnuyla) İsmeldir, تَفَكَّرُ [tefekkur] ma'nāsına.

الفكر [el-feķr] (fā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Masdardır, تَفَكَّرُ [tefekkur] ma'nāsına, kezālik Ya'ķūb eyitti: فَكَرٌ [feķr] hācet ma'nāsına da gelir; yukālu: لَيْسَ لِي فِي هَذَا الْأَمْرِ فَكْرٌ أَي لَيْسَ لِي فِيهِ حَاجَةٌ وَالْفَتْحُ أَفْضَحُ مِنَ الْكَسْرِ

الإفكار [el-ifķār] (hemzenin kesriyle) ve

التفكير [et-tefķir] (alā-vezni التكريم [et-tekrīm]) ve

التفكير [et-tefekkur] (‘alā-vezni التَّكْرُم [et-tekerum]) Cümlesi bir ma‘nâyadır; yukālu: أَفْكَرَ فِي الشَّيْءِ وَتَفَكَّرَ فِيهِ إِذَا تَأَمَّلَ فِيهِ: yukālu: **الفِكْرِ** [el-fikkīr] (fā'nın kesri ve kāf'ın dahi kesri ve teşdīdiyle فِيسِقُ [fissīk] vezni üzere) Kesīrū't-tefekkur ma‘nāsınadır.

[ف و ر]

الفور [el-fevr] (fā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) ve

الفوران [el-feverān] (fethateynle) Kaynamak; yukālu: فَارَتْ الْقَدْرُ تَفُورُ فُورًا وَفُورَانًا إِذَا جَاشَتْ Ve جَيْشٌ [ceyš] cīm'le ve şīn-i mu‘ceme ile çömlek kaynamağa derler; ve minhu kavluhum: دَهَبْتُ فِي حَاجَةٍ ثُمَّ أَتَيْتُ فَلَانًا مِنْ فُورٍ أَيْ قَبْلَ أَنْ أَسْكُرَ

الفائر [el-fā'ir] (hemzenin kesriyle) Gazab ma‘nāsınadır; yukālu: فَارَ فَائِرُهُ إِذَا جَاشَ غَضَبُهُ Ya'nī gabazı kaynasa. Ve bu نَارٌ نَائِرَةٌ [şāre şā'iruhu]da lügattır.

الفورة [el-fevret] (fā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şiddet ma‘nāsınadır.

فورة الحر [fevretu'l-ḥarr] Issının şiddeti ma‘nāsınadır. Ve

فورة العشاء [fevretu'l-‘iṣā] Yatsının şiddeti ki şafak gāyib olup ziyāde karanu olmasıdır.

الفورة [el-fūret] (fā'nın zammı ve meddiyle) Āhūlar ma‘nāsınadır, cem‘dir, lafzından müfredi yoktur; yukālu: لَا أَفْعَلُ كَذَا مَا لَا أَلَا: Ve بَصْبَصَةٌ [başbeşat] şādeyn-i mühmeleteyn ile kuyruk salmağa derler. Ve ذَنْبٌ [zeneb] zāl-ı mu‘ceme ile ve nūn'un fethiyle kuyruk ma‘nāsınadır.

الفوارة [el-fevvāret] (fā'nın fethi ve vāv'ın teşdīdiyle) Oma dedikleri kemiğin deliği ki çatı kemiğidir; yukālu: فُورَاتُ الْوَرَكِ

الفوارة [el-fuvāret] (fā'nın zammı ve vāv'ın tahfīfiyle) Çömleğin ziyāde kızıp kaynamasıdır.

الفياران [el-fiyārān] (fā'nın kesriyle) Şol demirdir ki terāzū dilinin iki cānibinde olur.

[ف ه ر]

الفهرة [el-fihret] (fā'nın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Şol taştır ki ele aldıktā ayasın doldura; tezkīr ve te'nīsī cā'izdir. Ve

فهز [Fihz] Kureyş'ten bir kabīlenin babası adıdır ki o Fihz b. Mālik b. en-Naḍr b. Kināne'dir.

الأفهار [el-efhār] (hemzenin fethiyle) Cem‘i. Ve أَشْمَاتٌ فَهْرٌ [fihr]e فَهْرٌ [fehr] demegi cā'iz gördü, evvelde hā'nın sükūnu ve sānīde fethiyle.

الفهيرة [el-fuheyret] (fā'nın zammı ve hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) فَهْرٌ [fihr] in taşgiri. Ve فَهْرٌ [fihr]in ma‘nāsı el taşıdır, nitekim el-ān mürūr etti. Ve

عامر بن فهيرة [‘Āmir b. Fuheyret] Bir recūlün ismidir.

الفهيرة [el-fehīret] (fā'nın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Şol ekşi süttür ki ona kızmış taş bırakırlar ve kaynamağa başladıkta üzerine un döküp karıştırıp yerler.

الفهر [el-fuhr] (fā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Yehūdilerin Tevrāt okuyacak yerleri, وَدْرَاسٌ [midrās] ma‘nāsına mīm'in kesriyle. Ve bunun aslı بُهْرٌ [buhr] idi, ‘İbrānīdir, sonradan ta‘rīb olunmuştur.

الفهر [el-fehr] (fā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir er bir ‘avretle cimā‘ edip kable'l-inzāl āhar ‘avrete varıp onda inzāl etmektir. Ve hadīs-i şerīfte bundan nehy olunmuştur.

الفَهْرُ [el-feher] (fethateynle) Bi-ma'naḥu, mislu: نَهْر [nehr] ve نَهْر [neher].

التَّفْهِيرُ [et-tefhīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Yorulmak, إغْيَاء [i‘yā’] ma‘nāsına; yukālu: فَهَّرَ الرَّجُلُ تَفْهِيرًا إِذَا أَعْيَا Ve demişlerdir ki at seğırtmesinin hızı geçtikte noksānının ibtidāsı تَرَادُّ [terādd]dır, ondan sonra فُتُورٌ [futūr]dur, ondan sonra تَفْهِيرٌ [tefhīr]dir.

التَّفْهَهُرُ [et-tefehḥur] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdīdiyle) Māl vāfir olmak; yukālu: تَفْهَهُرُ الرَّجُلُ فِي الْمَالِ إِذَا اتَّسَعَ فِيهِ Cevherī eydür, gūyā ki bu تَبْهَهُرٌ [tebaḥḥur]den dönmedir yāhūd إغْيَاء [i‘yā’] ve فُتُورٌ [futūr] ma‘nāsından gayrı bir ma‘nādır.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ق ب ر]

الْقَبْرُ [el-ḳabr] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Gūr, mezār ma‘nāsına. Ve

قَبْرٌ [ḳabr] Meyyiti defn etmeğe de derler; tekūlu: قَبْرْتُ الْمَيِّتَ أَقْبِرُهُ قَبْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَأَقْبِرُهُ قَبْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَفَنْتُهُ

الْقُبُورُ [el-ḳubūr] (zammeteynle) Cem'î.

الْمَقْبِرَةُ [el-maḳberet] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) ve

الْمَقْبِرَةُ [el-maḳburet] (mīm'in fethi ve bā'nın zammıyla) İki dahi mevzi'-i kabr ma‘nāsınadır.

الْمَقَابِرُ [el-meḳābir] (mīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) Cem'î.

الْمَقْبَرُ [el-maḳber] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın sükūnu ve bā'nın fethiyle) Kezālik مَقْبِرَةٌ [maḳberet]in cem'idir, ba'zı eş'ārda geldiği üzere.

الْمَقْبِرِيُّ [el-maḳberiy] (mīm'in ve bā'nın fethiyle ve yā'nın teşdīdiyle) ve

الْمَقْبِرِيُّ [el-maḳburi] (mīm'in fethi ve bā'nın zammı ve yā'nın teşdīdiyle) مَقْبِرَةٌ [maḳberet]e mensüb olan kimse.

الْإِقْبَارُ [el-iḳbār] (hemzenin kesriyle) Kabre komāğa emr etmek; yukālu: أَقْبِرْتُهُ أَيُّ أَقْبِرْنَا صَالِحًا “أَقْبِرْنَا صَالِحًا” dedi Ḥaccāc, Şāliḥ'i katl edip salb ettikte ya'nī bize izn ver mezbūru defn edelim dedikde, دُونَكُمْوَهُ، dedi yā'nī icāzet verdi. İbnu's-Sikkīt eyitti: إِقْبَارٌ [iḳbār] kabr kılmak ma‘nāsına da gelir; yukālu: أَقْبِرْتُهُ أَيُّ صَيَّرْتُ لَهُ قَبْرًا يُدْفَنُ فِيهِ Ve Bārī ta'ālānın جَعَلَهُ مِمَّنْ ﴿ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ﴾ (عبس 21)

قُبْرٌ ma'nāsıdır, ya'nī "Benī ādem defn olundu, kilāba ilkā olanlardan kılınmadı, ikrāmen lehum." Pes insāna ikrām için olan eşyādandır.

الْقُبْرَةُ [el-ḳubberet] (ḳāf'ın zammı ve bā'nın fethi ve teşdīdiyle) Toygar dedikleri kuş çekāvek ma'nāsına.

الْقُبْرُ [el-ḳubber] (ḳāf'ın zammı ve bā'nın fethiyle) قُبْرَةٌ [ḳubberet]in cem'idir.

الْقُبْرَاءُ [el-ḳunburā'] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un sükūnu ve bā'nın zammı ve elifin meddiyle) قُبْرٌ [ḳubber] ma'nāsında lügattır, toygar ma'nāsına.

الْقُنَابِرُ [el-ḳanābir] قُنْبِرَاءُ [ḳunburā']nın cem'i, عُنْضَلَاءُ [ʿunṣulā] ile عَنَاصِلُ [ʿanāṣil] gibi. Ve عُنْضَلَاءُ [ʿunṣulā] ʿayn-ı mühmele ve şād-ı mühmele ile yaban soğanıdır.

الْقُنْبُرَةُ [el-ḳunburet] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un sükūnu ve bā'nın zammıyla) ʿĀmme isti'mālinde قُنْبُرٌ [ḳanber] ma'nāsıdır. Ve ba'zı eş'ārda dahi قُنْبُرٌ [ḳanber] vāki' olmuştur, Ebū ʿUbeyde rivāyeti üzere.

قُنْبُرٌ [ḳanber] (ḳāf'ın ve bā'nın fethi ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Bir recülün ismidir.

[ق ب ط ر]

الْقُبْطَرِيَّةُ [el-ḳubṭuriyyet] (ḳāf'ın zammı ve bā'nın sükūnu ve tā'nın kezālik zammıyla ve yā'nın teşdīdiyle) Bir cins bezdir.

[ق ب ع ث ر]

الْقَبْعَشْرَى [el-ḳabaʿṣerā] (fethateynle ve ʿayn'ın sükūnuyla ve şā'nın kezālik fethiyle ve elif-i maksüre ile) Yaratılışı ulu olan nesne, ʿazīmü'l-halk ma'nāsına. Muberrred eyitti: قَبْعَشْرَى [ḳabaʿṣerā] ʿazīm ve şedīd olan nesnedir. Ve قَبْعَشْرَى [ḳabaʿṣerā] keli-

mesinde elif zā'idedir, teksir içindir, ilhāk için değildir ve bir harften münkalib dahi değildir, belki ittisā-ı binā içindir, zīrā kelām-ı ʿArabda hurūf-ı asliyyesi altı harfli bir kelime yoktur ki قَبْعَشْرَى [ḳabaʿṣerā] ona ilhāk olunmuş ola. Ve āhirinde olan elif te'nīs için değildir, belki mücerred beş harfli binā altı harfli bināya ilhāk olunmak içindir, zīrā te'nīste قَبْعَشْرَاءُ [ḳabaʿṣerāt] derler. Eger elif te'nīs için olaydı, tā-i te'nīsın duhūlü cā'iz olmazdı. Ve قَبْعَشْرَى [ḳabaʿṣerā] misli lā-yansarīf olur, maʿrifelik hālinde ve nekirelik hālinde munsarīf olur. الْقَبَاعِثُ [el-ḳabāʿis] (ḳāf'ın fethi ve ʿayn'ın kesriyle) قَبْعَشْرَى [ḳabaʿṣerā]nın cem'idir, ba'zı hurūf tarh olunmakla, zīrā dört harf üzerine zā'id olandan cem' ve tasgīr binā olunmaz, hattā rubā'īye redd olunmayınca meger ki harf-i rābi' harf-i medd ola, أَسْطُوَانَةٌ [ustuvānet] ve حَانُوتٌ [ḥānūt] gibi.

[ق ت ر]

الْقَتَرُ [el-ḳatar] (ḳāf'ın ve tā'nın fethleriyle) Toz, gubār, ma'nāsına.

الْقَتْرَةُ [el-ḳateret] (ḳāf'ın ve tā'nın kezālik fethleriyle) قَتْرٌ [ḳatar]ın vāhidi, bir pāre toz ma'nāsına. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿تَرْهَقَهَا قَتْرَةٌ﴾ (عبس 41) Ve رَهَقٌ [rehḳ] setr etmeğe derler.

الْقُتْرُ [el-ḳutr] (ḳāf'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Cānib ma'nāsına olan قُتْرٌ [ḳutr]da lügattır.

الْقُتْرَةُ [el-ḳutret] (kezāik ḳāf'ın zammı ve tā'nın sükūnuyla) Sayyādın gömeltesi ki ağaçtan çatıp içine girip gizlenir, نَامُوسٌ صَيَادٍ [nāmūsu ṣayyād] ma'nāsına.

الْقِطْرُ [el-ḳitr] (ḳāf'ın kesri ve tā'nın sükūnuyla) Bir nev' temrendir ki مِرْمَاةٌ

[mirmāt] kısmındandır. Ve مِرْمَاةٌ [mirmāt] mīm'in kesriyle nişān okuna derler. Ve فِتْرَةٌ [ḳitret] Küçük oka dahi derler.

إِبْنُ فِتْرَةٍ [ibnu ḳitret] (ḳāf'ın kesri ve tā'nın sükūnuyla) Bir cins habīs küçük yılan-dır, gālībā ok yılanı dedikleridir. Ve فِتْرَةٌ [ḳitret] lafzı إِبْنُ فِتْرَةٍ [ibnu ḳitret] lafzında ma'rifeye ve lā-yansarıftır.

الْقَاتِرُ [el-ḳātir] (tā'nın kesriyle) Şol pālāndır ki devenin arkasın yağır etmez; yukālu: رَحْلٌ قَاتِرٌ أَيْ وَاقٍ لَا يَغْفِرُ ظَهْرَ الْبَعِيرِ Ve

قَاتِرٌ [ḳātir] Tamām vezn üzere olan kal-kana dahi derler; yukālu: جَوَّبَ قَاتِرٌ أَيْ حَسَنٌ جَوَّبَ قَاتِرٌ [cevb] cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla kalkana derler. Ve

قَاتِرٌ [ḳātir] Pişerken rāyihası çıkan ete derler; yukālu: لَحْمٌ قَاتِرٌ

الْمُقَاتِرُ [e-teḳattur] (fethateynle ve tā'nın zam-mı ve teşdīdiyle) Uğraşa hāzırlanmaktır, تَقَاتَرٌ [teḳattur] gibi; yukālu: تَقَاتَرُ فُلَانٌ إِذَا تَهَيَّأَ لِلْقِتَالِ كَمَا يُقَالُ تَقَطَّرُ

الْقَاتِرُ [el-ḳātir] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın kes-ri ve meddiyle) Zırhlarda olan enselerinin başlarıdır, رُؤُوسُ الْمَسَامِيرِ ma'nāsına. Ve

قَاتِرٌ [ḳātir] Pırlıge dahi derler, شَيْبٌ [şeyb] ma'nāsına.

الْقِتَارُ [el-ḳitār] (ḳāf'ın zammıyla) Biryān rāyihası, رِيْهُ'ش-شِوَا' ma'nāsına; yukālu: قَتَرَ اللَّحْمُ يَقْتِرُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا ارْتَفَعَ قَتَارُهُ Ve قَتَرَ اللَّحْمُ dahi lügattır, tā'nın kesriyle bāb-ı rābi'den Ebū 'Amr rivāyeti üzere. Ve

قِتَارٌ [ḳitār] 'Üd rāyihasına da derler.

الْقَاتِرُ [el-ḳatir] (ḳāf'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) ve

الْقُتُورُ [el-ḳutūr] (zammeteynle) Nafaka-i 'ayālda taksir etmek; yukālu: قَتَرَ عَلَى عِيَالِهِ يَقْتِرُ قَتْرًا وَقُتُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَقْتِرُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

إِذَا صَيَّقَ عَلَيْهِمْ فِي النَّفَقَةِ

التَّقْتِيرُ [et-taḳtīr] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) ve

الإِقْتَارُ [el-iḳtār] (hemzenin kesriyle) Bun-ların üçü dahi lügattır, bir ma'nāda. Ve

تَقْتِيرٌ [taḳtīr] Etin rāyihāsın tehyic etmek; tekūlu: قَتَرْتُ لِلْأَسَدِ إِذَا وَضَعْتُ لَهُ لَحْمًا فِي الرُّبِيَّةِ قَتَرَهُ Ve زُبْيَةٌ [zubyet] zamm-ı zā ve sükūn-ı bā-i muvahhade ile sayyād sayd için binā ettiği evin sakfıdır. Ve

إِقْتَارٌ [iḳtār] Rāyiha-i 'ūd isti'māl etmek. Ve fakīr olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَقْتَرَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا تَبَحَّرَتْ بِالْعُودِ وَأَقْتَرَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ

الْمُقَاتِرُ [el-muḳatter] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethiyle ve tā'nın teşdīdiyle) Rāyihalı nesne; yukālu: كِبَاءٌ مُقَاتِرٌ Ve كِبَاءٌ [kibā] ḳāf'ın kesri ve elifin meddiyle 'ūd ağacının bir nev'i.

الْمُقْتِرَةُ [el-muḳtīret] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın sükūnuyla ve tā'nın kesriyle) Rāyiha-i 'ūd isti'māl eden 'avret; yukālu: أَقْتَرَتِ الْمَرْأَةُ فَهِيَ مُقْتِرَةٌ إِذَا تَبَحَّرَتْ بِالْعُودِ

[ق ح ر]

الْقَحْرُ [el-ḳaḥr] (ḳāf'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Ziyāde kocayıp za'if olan kim-se. Ve yaşlı deveye dahi قَحْرٌ [ḳaḥr] derler ve mü'ennesinde نَابٌ [nāb] derler ve شَارِفٌ [şārif] derler. قَحْرَةٌ [ḳaḥret] demezler, ammā ba'zılar قَحْرَةٌ [ḳaḥret] dahi derler.

[ق د ر]

الْقَدْرُ [el-ḳadr] (ḳāf'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Bir nesnenin meblagına derler. Ve

قَدْرٌ [ḳadr] [taḳdīr] ma'nāsına da gelir; yukālu: قَدَرْتُ الشَّيْءَ أَقْدَرُهُ وَأَقْدَرُهُ قَدْرًا مِنَ الْبَابِ Ve ikmāl ma'nāsına

da gelir. Ve fi'l-hadîsi: إِذَا غُمَّ عَلَيْكُمُ الْهَلَالُ "İDA GUMMA ALAYKUMUL HĀLĀL" Ve فَاقْدُرُوا لَهُ "AĪ AĪTUMU TĀLĀĪN" Ve

قَدْرٌ [qadr] Bir nesneyi tazyîk üzere etmeğe derler; yukālu: قَدَرَ عَلَى عِيَالِهِ مِثْلَ قَتَرٍ وَقُدِرَ ﴿الأنعام 91، الحج 74، الزمر 67﴾ Ve Hak ta'ālānın قَدْرٌ [qadr]i ve قَدَرٌ [qader]i dāl'ın sükūnuyla ve fethiyle 'azameti ma'nāsınadır. Ve bu aslında masdardır. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ (الأنعام 91، الحج 74، الزمر 67) قَدَرٌ [qadr] ile قَدَرٌ [qadr] ile قَدَرٌ [qader] Hak ta'ālānın takdîr ettiği kazaya dahi derler.

الْمَقْدُرَةُ [el-maḳduret] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnu ve dāl'ın zammıyla) ve

الْمَقْدَرَةُ [el-maḳderet] (mīm'in ve dāl'ın fethiyle) Kudret ma'nāsınadır; yukālu: مَا لِي عَلَيْهِ مَقْدَرَةٌ وَمَقْدَرَةٌ أَيْ قُدْرَةٌ حَفِيزَةٌ Ve minhu kav-luhum: "الْمَقْدَرَةُ تُذْهِبُ الْحَفِيزَةَ" Ve حَفِيزَةٌ [ḥafīzat] gazab ma'nāsınadır.

الْقُدْرَةُ [el-ḳudret] Bir nesneye kādir olmak.

الْقُدْرَانُ [el-ḳudrān] (kāf'ın zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Kezālik kādir olmak; yukālu: قَدَرْتُ عَلَى الشَّيْءِ أَقْدِرُ قُدْرَةً وَقُدْرَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَقَدَرْتُ عَلَيْهِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ لُغَةً فِيهِ أَيْضًا عَلَى رِوَايَةِ ابْنِ السِّكِّيتِ Ve

قُدْرَةٌ [ḳudret] Gınā ma'nāsına da gelir; yukālu: رَجُلٌ دُو قُدْرَةٍ أَيْ دُو يَسَارٍ Ve

الْإِنْقِدَارُ [el-inḳidār] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesne takdîr olunana muvāfık gelmek; yukālu: قَدَرْتُ عَلَيْهِ الثَّوْبَ قَدْرًا فَانْقَدَرَ أَي جَاءَ عَلَى الْمِقْدَارِ

الْقَادِرَةُ [el-ḳādiret] Kudret sāhibi. Ve karīb ma'nāsına da gelir; yukālu: بَيْنَ أَرْضِكَ وَأَرْضِ بَيْنَ فُلَانٍ لَيْلَةٌ قَادِرَةٌ إِذَا كَانَتْ لَيْلَةَ السَّيْرِ مِثْلَ قَاصِدَةٍ وَرَافِقَةٍ Ya'ḳub'dan rivāyet olunan üzere. Ve

التَّقْدِيرُ [et-taḳdīr] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi oranlamak; yukālu:

قَدَرْتُ الشَّيْءَ تَقْدِيرًا

الْإِسْتِقْدَارُ [el-istiḳdār] (hemzenin kesri ile) Taleb-i kudret; yukālu: اِسْتَقْدِرِ اللَّهَ خَيْرًا

التَّقْدِيرُ [et-teḳaddur] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdīdiyle) Bir nesne hāzırlanmak; yukālu: تَقَدَّرَ لَهُ الشَّيْءُ أَي تَهَيَّأَ

الْإِقْتِدَارُ [el-iḳtidār] (hemzenin kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneye kādir olmak. Ve

اِقْتِدَارٌ [iḳtidār] Ta'āmı çömlekte pişirmeğe dahi derler; yukālu: اِقْتَدَرَ الْقَوْمُ إِذَا طَبَخُوا اِسْتَوَاءً Ve اِتَّقَدِرُونَ أَمْ تَشْتَوُونَ: فِي قَدْرِ [iḣtivā] biryān etmeğe derler.

الْقَادِرُ [el-ḳādir] Çömlekte pişen nesne, قَدَرَ مَطْبُوحٌ فِي الْقَدْرِ ma'nāsına; tekūlu minhu: وَقَاتَدَرَ مِثْلَ طَبَخٍ وَاطْبَخَ

الْقَادِرُ [el-ḳidr] (kāf'ın kesri ve dāl'ın sükūnuyla) Çömlek, dīg ma'nāsına; mü'ennes-i semā'ıdır, ammā tasgiri فَدِيرٌ [ḳudeyr] gelir bilā-hā' 'alā-hilāfi'l-ḳiyās.

الْقُدَارُ [el-ḳudār] (kāf'ın zammı ve dāl'ın tahfifiyle) Deve kassābı, جَزَارٌ [cezzār] ma'nāsına. Ba'zılar طَبَّاحٌ [tabbāḥ]tır dedi.

قُدَارٌ بِنُ سَالِفٍ [Ḳudār b. Sālif] ki ona أَحْمَرُ شَمُودٍ [Aḥmeru Şemūd] derler, Şālih Nebī'nin nākasın sinirleyendir.

الْأَقْدَرُ [el-aḳder] (hemzenin ve dāl'ın fethi ve mā-beynde kāf'ın sükūnuyla) Ricālden kasīr olan kimse. Ve

أَقْدَرُ [aḳder] Şol ata derler ki yürürken kıç ayağı ön ayağından ileri basa.

[ق ذ ر]

الْقَادِرُ [el-ḳazer] (fethateynle) in mukābilidir ki nā-pāk olmak ma'nāsı olur.

الْقَازِرُ [el-ḳazir] (kāf'ın fethi ve zāl'ın kes-

riyle) Nā-pāk olan nesne.

الْقَدَارَةُ [el-ḳazāret] (ḳāf'ın fethiyle) Kezālik nā-pākılık. Ve kerih görmeğe dahi derler; yukālu: قَدِرْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا كَرِهْتَهُ
التَّقْدِيرُ [et-teḳazzur] (fethateynle ve zāl'ın zammı ve teşdidiyle) Kezālik kerih görmek.

الْإِسْتِغْثَارُ [el-istikḳār] (hemzenin kesri ve sīn'in sükunuyla) Kezālik kerih görmek; yukālu: تَقَدَّرْتُهُ وَاسْتَفْتَدَرْتُهُ إِذَا كَرِهْتَهُ

الْقَدُورُ [el-ḳazūr] (ḳāf'ın fethi ve zāl'ın zammıyla) Nisā tā'ifesinden şol kimsedir ki necāsetlerden ictināb üzere ola. Ve

قَدُورٌ [ḳazūr] Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere şol nākaya derler ki deve sürüsünün bir kenārında yatıp onlardan irak ola. Ve كُنُوفٌ [kenūf] dahi bu makūle nākaya derler, illā كُنُوفٌ [kenūf] irak yerde yatmaz.

الْقَذْرَةُ [el-ḳuzeret] (ḳāf'ın zammı ve zāl'ın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Şol kimsedir ki melāmet lāzım gelen yerlerden perhīz üzere ola.

الْقَاذُورَةُ [el-ḳāzūret] (‘alā-vezni الْقَاذُورَةُ [el-ḳārūret]) ve

ذُو الْقَاذُورَةِ [zu'l-ḳāzūret] Şol kimsedir ki kimse ile dostluk etmeyeve kimse ile ihtilāt etmeye; yukālu: رَجُلٌ قَاذُورَةٌ وَذُو قَاذُورَةٍ أَيْ لَا يُخَالِطُ النَّاسَ

الْمَقْذَرُ [el-maḳzer] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın sükunu ve zāl'ın kezālik fethiyle) Şol kimsedir ki halk ondan ictināb eyleye.

[ق ذ ح ر]

الْمُقْذَحِرُّ [el-muḳzeḳhirr] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın sükunu ve zāl'ın fethi ve ḥā'nın kesri ve rā'nın teşdidiyle) Döğüşmeğe ve söğüşmeğe hāzır olan kimse ki dā'imā onu gazaba gelmiş kimse gibi göresin.

Ebū 'Ubeyd bu kelime zāl-ı mu'ceme ve dāl-ı mühmele ile lügattır dedi. Ve مُقْذَعِرٌّ [muḳze'irr] dahi bunun gibidir lafzen ve ma'nen. Aşma'ī eyitti: Ḥalef, Aḫmer'den مُقْذَحِرٌّ [muḳzeḳhirr]in ma'nāsın su'āl ettikte bir mahsūs lafzla tefsir etmeyip temsil tarikiyle küp dibinde olan sinnevr-i mütevaḫşi bilmez misin, مُقْذَحِرٌّ [muḳzeḳhirr] in ma'nası budur dedi. Ve سِنَوْرٌ [sinnevr] sīn'in kesri ve nūn'ın fethi ve teşdidiyle pisi ma'nāsınadır.

[ق ر ر]

الْقَرَارُ [el-ḳarār] Ārām etmek. Ve ārām edecek yer. Ve Aşma'ī eyitti: قَرَارٌ [ḳarār] Ve **قَرَارَةٌ** [ḳarāret] Bir nev' koyundur ki ayakları kısa ve şekli kabihdir.

الْقَرَارِيُّ [el-ḳarāriyy] (ḳāf'ın fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Terzi, hayyāt ma'nāsına.

الْقَرَارَةُ [el-ḳārāret] (ḳāf'ın fethiyle) Müdevver olan düz yer, zemīn-i hemvār ma'nāsına.

الْقَرُّ [el-ḳarr] (ḳāf'ın fethiyle) Bir nesnedir ki eyerle pālān beynindedir, ona ricāl biner, nisā binmez. Ebū 'Ubeyd'den mā'adāsı قَرٌّ [ḳarr] mihaffedir derdiler, hevdec ma'nāsına. Ve

قَرٌّ [ḳarr] Tavuk yavrusuna dahi derler, فَرُوجَةٌ [ferrūcet] ma'nāsına. Ve

قَرٌّ [ḳarr] ve

قَرَّةٌ [ḳarret] Soğuk olan nesne ma'nāsına da gelir; yukālu: يَوْمٌ قَرٌّ وَلَيْلَةٌ قَرَّةٌ أَيْ بَارِدَةٌ Ve

قَرٌّ [ḳarr] Çömlek yanmasın diye su dökmeğe dahi derler; yukālu: قَرَرْتُ الْقِدْرَ أَقْرَاهَا إِذَا تَحْتَرَقَ Ve صَبَبْتُ فِيهَا الْقَرَارَةَ لِئَلَّا تَحْتَرَقَ

قَرَارَةٌ [ḳurāret] (ḳāf'ın zammıyla) Çömleğe dökülen sudur. Ve

قَرَّرَ [karr] Bir kimsenin başına su dökmeğe dahi derler; yukālu: **قَرَّرْتُ عَلَى رَأْسِهِ دَلْوًا مِنْ مَاءٍ بَارِدٍ** **أَنِّي صَبَبْتُ** haber söylemeğe dahi derler; yukālu: **قَرَّرَ** **الْحَدِيثَ فِي أَدْنِهِ يَفْرُهُ كَأَنَّهُ صَبَّهُ فِيهَا**

أَلْقَارُ [el-ḳārr] Soğuk nesne; yukālu: **يَوْمَ قَارُّ** **لَيْلَةَ قَارَّةَ** [el-ḳārret] Mü'ennesi; yukālu: **يَوْمَ الْقَرَرِ** [yevmu'l-ḳarr] (kezālik ḳāf'ın fethiyle) Şol gündür ki kurbān bayramının ilerisindedir. Ve **يَوْمَ قَرَّرَ** [yevmu ḳarr] dediklerine bā'is budur ki o günde halk menzillerinde karār edip bir cānibe hareket etmezler.

أَلْقَرَاتَانِ [el-ḳarretān] (ḳāf'ın fethiyle) Sabāh ve akşamdır.

أَلْقُرُّ [el-ḳurr] (ḳāf'ın zammıyla) Soğuk, berd ma'nāsına. Ve

قُرَّرَ [ḳurr] Karāra dahi itlāk ederler; ve minhu kavluhum 'inde şiddetin tusībuhum: "صَابَتْ بِقُرَّرٍ" Ya'nī "Şiddet karārın buldu." Ve gāh olur **وَقَعَتْ بِقُرَّرٍ** dahi derler.

أَلْقَرَارَةٌ [el-ḳurāret] (ḳāf'ın zammıyla) Şol sudur ki aş piştikten sonra çömleğe dökerler, yanmasın diye.

أَلْقُرُرَةٌ [el-ḳururet] (ḳāf'ın ve rā'nın zammıyla) Şol nesnedir ki çömleğin dibine yapışır, Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere. Ve Ferrā rā'yı meftūh edip **قَرَّرَةٌ** [ḳararet] der idi.

أَلْقَرُقُورُ [el-ḳurḳūr] (ḳāf'ların zammı ve rā-i evvelin sükūnuyla) Uzun olan gemi, sefīne-i tavīle ma'nāsına.

قُرَاقِرٌ [Ḳurāḳir] (ḳāf-ı evvelin zammı ve ḳāf-ı sānīnin kesriyle) Bir suyun adıdır. Ve minhu kavluhum: **غَرَاةٌ قُرَاقِرٍ** ḡayn'ın fethiyle, Ḳurāḳir gazāsı ma'nāsına. Ve

قُرَاقِرٌ [ḳurāḳir] İyi āvāzlı ma'nāsına da

gelir.

أَلْقُرَاقِرِيٌّ [el-ḳurāḳiriyy] (ḳāf-ı evvelin zammı ve sānīnin kesri ve yā'nın teşdidiyle) **قُرَاقِرٌ** [ḳurāḳir] gibi iyi āvāzlı ma'nāsınadır; yukālu: **حَادٍ قُرَاقِرٌ وَقُرَاقِرِيٌّ** **أَيُّ حَسَنِ الصُّوْتِ** **حَادِي** [ḥādī] ḥā-i mühmele ile şol kimse-dir ki deve sürerken tegannī eyleye, **قُرَاقِرَةٌ** [ḳarḳaret]ten me'hūzdur ki **قُرَاقِرَةٌ** [ḳarḳaret] kumru ötmesine derler, nitekim gelir inşā'allāhu ta'ālā.

قُرْرَانٌ [Ḳurrān] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın teşdidiyle) Bir recülün ismidir. Ve ba'zı eş'ārda bir dere isminde dahi isti'māl olunmuştur.

أَلْقِرَّةٌ [el-ḳirret] (ḳāf'ın kesriyle) Soğuk ma'nāsınadır; yukālu: **أَشَدُّ الْعَطَشِ حِرَّةٌ عَلَى قِرَّةٍ** **وَرُبَّمَا قَالُوا أَجِدُّ حِرَّةً تَحْتَ قِرَّةٍ**

قِرَّةٌ [ḳirret] Şol vakte derler ki maraz onda 'avdet eder ola; yukālu: **دَهَبَتْ قِرَّتُهَا أَيُّ الْوَقْتِ** **يَا'nī** **الَّذِي يَأْتِي فِيهِ الْمَرَضُ وَالْهَاءُ لِلْعَلَّةِ** **عَلَّةٌ [‘illet]e rāci'dir.**

أَلْقِرِّيَّةٌ [el-ḳirriyyet] (kesreteynle ve rā'nın ve yā'nın teşdidiyle) Kursak, 'alef-dān ma'nāsına, **جِرِّيَّةٌ** [cirriyyet] gibi ki **جِرِّيَّةٌ** [cirriyyet] dahi cīm'in kesri ve rā-i mühmele-nin dahi kesri ve teşdidiyle ve yā'nın dahi teşdidiyle kursak ma'nāsınadır. Ve

قِرِّيَّةٌ [Ḳirriyyet] Esmā-i ricāldendir. Ve Eyyüb b. el-Ḳirriyyet fusahā-i'Arabdandır.

أَلْقَارُورَةٌ [el-ḳārūret] (rā'nın zammı ve meddiyle) Şişe.

أَلْقَوَارِيرُ [el-ḳavārīr] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'i, şişeler ma'nāsına.

أَلْقُرُورٌ [el-ḳarūr] (ḳāf'ın fethiyle ve rā'nın zammı ve meddiyle) Şol soğuk sudur ki onunla igtisāl ederler.

أَلْقَرَاقِرٌ [el-ḳarḳar] (fethateynle ve rā'nın mā-

beynde sükūnuyla) Hemvār ve mücellā olan yer.

الْقَرْقَرَةُ [el-ḳarḳaret] (alā-vezni [ez-zelzelet]) Bir nevc gülmektir, dıhk ma'nāsına. Ve

قَرْقَرَةٌ [ḳarḳaret] Sa'd nām kimsenin lakabıdır ki Nu'mān b. Munzir'in dıhkına ya'nī gülmesine sebep olurdu. Ve

قَرْقَرَةٌ [ḳarḳaret] Güvercin ötmesine dahi derler; yukālu: قَرْقَرَتِ الْحَمَامَةُ قَرْقَرَةً Ve

قَرْقَرَةٌ [ḳarḳaret] Karın güriüldemeğe dahi derler; yukālu: قَرْقَرُ بَطْنُهُ إِذَا صَوَّتَ Ve deve āvāzına dahi derler.

الْقَرَاكِرُ [el-ḳarākir] (ḳāf-ı evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Cem'i; yukālu: قَرْقَرُ الْبُعَيْرِ إِذَا صَفَا صَوْتُهُ وَرَجَعَ

الْقَرْقَارُ [el-ḳarḳār] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Āvāz sāfī olmak; yukālu: بَعِيرٌ قَرْقَارٌ الْهَدِيدِ إِذَا كَانَ صَافِي الصَّوْتِ فِي هَدْيِهِ

الْقَرْقَارِيرُ [el-ḳarḳarīr] (ḳāf'ların fethi ve rā'nın mā-beyninde sükūnu ve rā-i sāniyenin kesri ve meddiyle) Güvercin ötmek; yukālu: قَرْقَرَتِ الْحَمَامَةُ قَرْقَرِيرًا

قَرْقَرِيٌّ [ḳarḳariyy] (ḳāf'ların fethi ve rā'nın mā-beynde rā'nın sükūnu ve rā-i sāniyenin kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bir mevzi'in isimdir, Mekke-i muşerreffe kurbünde.

قَرْقَارٍ [ḳarḳārī] (ḳāf'ın fethi ve rā-i evvelin sükūnu ve sānīnin kesri üzere bināsıyla) Savt et ma'nāsına emrdir. Pes bu ma'dül olan kelimelerdendir. Egerçi rubā'iden 'adl mesmūc olmamıştır, illā عَرَعَارٍ [ar'ārī] ve قَرْقَارٍ [ḳarḳārī] kelimelerinde. Ve عَرَعَارٍ [ar'ārī] 'ayneyn-i mühmeleteynle ve rā'eyn-i mühmeleteynle bir cins oyuna da'vet etmekte emr ma'nāsınadır.

الْقَرَارُ [el-ḳarār] (ḳāf'ın fethiyle) Bir yerde

durmak, istikrār ma'nāsına; yukālu: قَرَرْتُ بِالْمَكَانِ أَقَرُّ قَرَارًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْقُرُورُ [el-ḳurūr] (zammeteynle) Kezālik bir yerde durmak; yukālu: قَرَرْتُ بِهِ أَقَرُّ قَرَارًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

قُرُورٌ [ḳurūr] Sürür hālinde göz soğuk olmağa dahi derler; yukālu: قَرَرْتُ بِهِ عَيْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَقَرَرْتُ بِهِ عَيْنًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي قُرُورًا

الْقُرَّةُ [el-ḳurret] (ḳāf'ın zammiyla) Kezālik masdardır, göz soğumak ma'nāsına; yukālu: قَرَرْتُ بِهِ عَيْنًا وَقَرَرْتُ بِهِ عَيْنًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَالثَّانِي قُرَّةٌ فِيهِمَا وَيُقَالُ قَرَرْتُ عَيْنَهُ تَقَرَّرْتُ وَتَقَرَّرْتُ تَقِيضٌ وَ سَحُنْتُ Ve سَحُونَةٌ [suḥūnet] harārete derler.

الْإِقْرَارُ [el-iḳrār] (hemzenin kesriyle) Berkarār kılmak; yukālu: أَقَرَّ اللَّهُ عَيْنَهُ أَيَّ أَعْطَاهُ حَتَّى حَتَّى تَبْرُدَ: وَلَا تَسْحَنُ فَلِلْسُرُورِ دَمْعَةٌ بَارِدَةٌ وَلِلْحُزْنِ دَمْعَةٌ حَارَةٌ Ya'nī hālet-i sürürda göz yaşı bürüdetle ve hālet-i hüsnde harāretle gelir. Ve

إِقْرَارٌ [iḳrār] İtirāf ma'nāsına da gelir; yukālu: أَقَرُّ بِالْحَقِّ إِذَا اغْتَرَفَ بِهِ

إِقْرَارٌ [iḳrār] Nakanın hamli zāhir olmağa da derler; yukālu: أَقَرَّتِ النَّاقَةُ إِذَا ثَبَتَ حَمْلُهَا

إِقْرَارٌ [iḳrār] Soğutmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَقَرَّ اللَّهُ فَهُوَ مَقْرُورٌ عَلَى غَيْرِ قِيَاسٍ Ya'nī [iḳrār]dan sıfat مَقْرُورٌ [maḳrūr] gelmek kıyāsa muhālīftir, gūyā ki قَرٌّ [ḳarr]dan binā olunmuştur.

الْمُقَارَّةُ [el-muḳārret] (mīm'in zammı ve rā'nın teşdidiyle) Sākin olmak; yukālu: قَارُوا فَارَةٌ مُقَارَّةٌ إِذَا قَرَّ مَعَهُ وَسَكَنَ Ya'nī "Siz namāzda sükūn üzere olun." Pes bu قَرَارٌ [ḳarār]dan olur ve قَارٌ [ḳār]dan olmaz.

التَّقْرَارُ [et-taḳrār] (tā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) ve

التَّقِرَّةُ [et-teḳirret] (tā'nın fethi ve ḳāf'ın

kesri ve rā'nın teşdidiyle) Ber-karār kılmak; yukālu: أَفْرَزْتُ هَذَا الْأَمْرَ تَفْرَازَةً وَتَقَرَّةً

الْتَقْرِيرُ [et-taqrīr] (alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi ikrāra getirmek. Ve bir nesneyi karārınca kılmağa da derler. Haberi bir kimse katında mukarrer kılmağa da derler; yukālu: فَزَّرْتُ عِنْدَهُ الْحَبْرَ حَتَّى اسْتَقَرَّ

الْتَقَارُ [et-teqār] (tā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Karār etmek, istikrār ma'nāsına; yukālu: فُلَانٌ مَا يَتَقَارُ فِي مَكَانِهِ أَيَّ مَا يَسْتَقِرُّ

الْإِفْتِرَارُ [el-iḫtirār] (hemzenin kesriyle) Dişinin rahiminde erkek menisi karār etmek; yukālu: وَفَتَّرَ مَاءَ الْفُحْلِ فِي الرَّحِمِ إِذَا اسْتَقَرَّ

إِفْتِرَارٌ [iḫtirār] Aş üzerine sonradan dökülen suyu nān-hüreş edip ekl etmeğe dahi derler; tekūlu: وَفَتَّرْتُ بِالْفُرَاةِ إِذَا اتَّذَمْتُ بِهَا

فُرَاةٌ [ḫurāret] (ḫāf'ın zammıyla) Aş yamasın diye sonradan konan sudur, nitekim mürür etti. Ve

إِفْتِرَارٌ [iḫtirār] Çömlek dibine yapışanı almağa dahi derler; yukālu: وَفَتَّرْتُ الْفُرَّةَ إِذَا أَخَذْتُ مَا التَّصَقَّ بِالْقِدْرِ

إِفْتِرَارٌ [iḫtirār] Soğuk suyla yunmağa da derler; yukālu: وَفَتَّرْتُ بِالْقُرُورِ إِذَا اغْتَسَلْتُ بِهِ

إِفْتِرَارٌ [iḫtirār] Deve semirmeğe dahi derler; yukālu: وَفَتَّرْتُ النَّاقَةَ إِذَا سَمِنَتْ

الْفُرَّةُ [el-ḫureret] (ḫāf'ın zammı ve rā'nın fethi, zammıyla dahi rivāyet olunur) Şol ta'āmdır ki çömleğin dibine yapışmış ola.

[ق س ر]

الْقَسْرَةُ [el-ḫasret] (ḫāf'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir kimseyi bir nesneye muztarr kılmak; yukālu: فَسَّرَهُ عَلَى الْأَمْرِ فَسَّرًا إِذَا فَسَّرَهُ عَلَيْهِ وَقَهَرَهُ

قَسْرٌ [Ḫasr] Becīle kabīlesinden bir cemā'attır ki onlar 'Abdullāh b. Ḥālīd el-Ḫasrī'nin cemā'atidir.

الْإِقْتِسَارُ [el-iḫtisār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik bir nesneye muztarr kılmak; yukālu: إِقْتَسَرَهُ عَلَيْهِ

الْقِيَاسِرُ [el-ḫayāsir] (ḫāf'ın fethi ve sīn'in kesriyle) ve

الْقِيَاسِرَةُ [el-ḫayāsiret] (kezālik ḫāf'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Bunların ikisi dahi büyük develer ma'nāsınadır.

الْقَيْسِرِيُّ [el-ḫayseriyy] (ḫāf'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve yā-yı āhirinin teşdidiyle) Büyük deve ma'nāsınadır, قَيَاسِرٌ [ḫayāsir] in müfredidir.

الْقِنْسِرِيُّ [el-ḫinnesriyy] (ḫāf'ın kesri ve nūn'un fethi ve teşdidiyle ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Ziyāde yaşlı olan pīr. Ve ba'zılar قِنْسِرِيٌّ [ḫinnisriyy] dahi rivāyet kıldı, nūn'un kesriyle.

الْقَشْوَرُ [el-ḫasver] (ḫāf'ın ve vāv'ın fethi ve mā-beyninde sīn'in sükūnuyla) Bir otun adıdır. Ve

قَسْوَرٌ [ḫasver] ve

قَسْوَرَةٌ [ḫasveret] Arslana dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ﴾ (المدرثر 51) Ba'zılar eyitti: قَسْوَرَةٌ [ḫasveret] ten murād atıcı olan sayyādlardır.

الْقِنْسِرِينَ [el-Ḫinnesrīn] (ḫāf'ın kesri ve nūn'un dahi kesri ve teşdidiyle ve nūn'un fethi dahi rivāyet olunur) Şām-ı şerīfte bir şehrin adıdır.

الْقِنْسِرِينِيُّ [el-Ḫinnesriiniyy] (ḫāf'ın kesri ve nūn'un fethi ve teşdidiyle ve āhirinde yā-i müşeddede ile) قِنْسِرِينٌ [Ḫinnesrīn] e mensūb olan kimse; āhirinde olan harfler sākıt olmaz, nitekim bābū'l-bā'da نَصِيبِينَ

[Neşībīn] nisbetinde işâret olunmuştur.

[ق ش ر]

الْقَشْرُ [el-kişr] (kâf'ın kesri ve şīn'in sükūnuyla) Kabuk, gerek ağaç kabuğu olsun gerek gayrı nesnenin olsun. Ve

قِشْرٌ [kişr] İnsanın libāsına dahi derler. Ve fī hadīsi Ḳayle: **”كُنْتُ إِذَا رَأَيْتُ رَجُلًا ذَا رُوَاءٍ إِذَا قَشِرَ طَمَحَ بَصْرِي إِلَيْهِ“** Ve Ḳayle bir ‘avretin ismidir, kâf'ın fethiyle. Ve **رُوَاءٌ** [ruvā'] rā'nın zammıyla vecāhet ve **طَمَحَ** [ṭamah] ṭā-i mühmele ve ḥā-i mühmele ile bir nesneye hırsıla bakmak.

الْقَشُورُ [el-kuşūr] (zammeteynle) **قِشْرٌ** [kişr] in cem'i.

الْقِشْرَةُ [el-kişret] (kâf'ın kesri ve şīn'in sükūnuyla) **قِشْرٌ** [kişr]in vāhidi.

الْقَشْرُ [el-kaşr] (kâf'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Kabuk soymak; yukālu: **قَشَرْتُ الْعُودَ وَعَبَّرَهُ أَقْشَرُهُ وَأَقْشَرُهُ قَشْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا نَزَعْتَ عَنْهُ قِشْرَهُ**

الْتَقْشِيرُ [et-taḳşīr] (‘alā-vezni **الْتَكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Kabuk soymak; yukālu: **قَشَرْتُ هُنْتَقْشِيرًا**

الْمُقَشَّرُ [el-muḳaşşer] (mīm'in zammı ve kâf'ın ve şīn'in fethi ve teşdīdiyle) Kabuğu soyulmuş nesne; yukālu: **فُسِّقَ مُقَشَّرٌ**

الْإِنْقِشَارُ [el-inḳiṣār] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) ve

الْتَقْشِيرُ [et-teḳaşşur] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdīdiyle) Bir nesne kabuğundan soyulup çıkmak; yukālu: **إِنْقَسَرَ الْعُودُ وَتَقَشَّرَ بِمَعْنَى**

الْقَاشِرَةُ [el-kaşīret] (şīn'in kesriyle) Şol yağmurdur ki yer yüzün soya. Ve

قَاشِرَةٌ [kaşīret] Baş yarığının ednā mertebesine de derler, hemīn deriyi soyup ete ve kemiğe te'sīr etmediği için.

الْقَشِيرُ [el-kaşīr] (kâf'ın fethi ve şīn'in kesriyle) Kabuğu çok olan nesne; yukālu: **قَشِيرٌ أَيْ كَثِيرُ الْقَشِيرِ**

الْقَشْرُ [el-kaşar] (fethateynle) Ziyāde humret.

الْأَقْشَرُ [el-aḳşer] (hemzenin fethi ve kâf'ın sükūnu ve şīn'in fethiyle) Ziyāde humret sāhibi olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ أَقْشَرٌ**

الْقَاشُورُ [el-kaşūr] (‘alā-vezni **الْكَافُورِ** [el-kaḳfūr]) Şol attır ki yarış atlarının en sonunda gelir. Ve ona **فِسْكَلٌ** [fiskil] dahi derler fā'nın kesri ve sīn'in sükūnuyla ve **سُكَيْتٌ** [sukeyt] dahi derler sīn-i mühmelenin zammı ve kâf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla. Ve

قَاشُورٌ [kaşūr] Şüm olan nesneye de derler.

الْقَاشُورَةُ [el-kaşūret] (‘alā-vezni **الْقَارُورَةُ** [el-kaḳrūret]) Kaht olan yıldır; yukālu: **سَنَةٌ قَاشُورَةٌ**

قِشَيْرٌ [Ḳuşeyr] (kâf'ın zammı ve şīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir kabilenin babası adıdır ki Ḳuşeyr b. Ka'b b. Rebī'a b. ‘Āmir b. Şa'sa'a b. Mu'āviye b. Bekr b. Hevāzin'dir.

قَاشِرٌ [Ḳāşīr] (şīn'in kesriyle) Bir erkek devenin adıdır ki Benī 'Avāne b. Sa'd b. Zeydumenāt b. Temīm'in idi ki onların kavminin develeri erkek doğururdu. Pes o erkek deveyi ‘āriyyetī aldılar tā kendilerin nākalarına aşır dişi doğuralar. Pes anaları ve nesilleri ‘umūmen helāk olmağın ‘aşām’ **”أَشَامٌ مِنْ قَاشِرٍ“**

[ق ش ب ر]

الْقِشْبَارُ [el-kişbār] (kâf'ın kesri ve şīn'in sükūnuyla) Haşin olup nā-hemvār olan ‘asā.

[ق ش ع ر]

الإِقْشَعْرَارُ [el-iqš'irār] Tüyü örü durmak ve titremek; yukālu: إِقْشَعَرَ جِلْدَ الرَّجُلِ إِقْشَعْرَارًا

الْمُقْشَعِرُّ [el-muqš'e'ir] (mīm'in zammı ve kâf'in sükunu ve 'ayn'ın kesri ve rā'nın teşdidiyle) Tüyü örü duran kimse.

الْقَشَاعِرُ [el-kašā'ir] (kâf'in fethiyle ve 'ayn'ın kesriyle) مُقْشَعِرٌّ [muqš'a'ir]in cem'idir, mīm hazf olundu zā'id olduğuna binā'en.

الْقُشَاعِرِيَّةُ [el-kušā'rīret] (kâf'in zammı ve šīm'in fethi ve 'ayn'ın sükunu ve rā'nın kesri ve meddiyle) Gövde karıncalanıp tüyü ürpermek.

[ق ص ر]

الْقَصْرُ [el-kaşr] (kâf'in fethiyle ve šād'ın sükunuyla) Sarây. Ve

قَصْرٌ [kaşr] Gece ma'nāsına da gelir, عَشِيٍّ [aşıyy] gibi; yukālu: أَتَيْتُهُ قَصْرًا أَيَّ عَشِيًّا Ve

قَصْرٌ [kaşr] Gāyet ma'nāsına da gelir; yukālu: قَصْرُكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَيَّ غَايَتِكَ Ve

قَصْرٌ [kaşr] Habs ma'nāsına da gelir; yukālu: قَصْرْتُ الشَّيْءَ أَقْصَرُهُ قَصْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَبَسْتَهُ Ve

قَصْرٌ [kaşr] Akşamlamak ma'nāsına da gelir; yukālu: قَصْرْنَا بِمَعْنَى أَمْسَيْنَا Ve bir nesneyi salıvermeğe de derler; yukālu: قَصْرْتُ السِّتْرَ قَصْرًا إِذَا أَرْخَيْتَهُ Ve bir nesnenin bir mikdārın terk etmeğe de derler; yukālu: قَصْرْتُ مِنَ الصَّلَاةِ قَصْرًا أَقْصَرُ قَصْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bir şey'i bir nesneye mahsūs etmeğe de derler; yukālu: قَصْرْتُ الشَّيْءَ عَلَى كَذَا إِذَا لَمْ تُجَاوِزْ بِهِ إِلَى غَيْرِهِ yukālu: قَصْرْتُ اللَّفْحَةَ عَلَى فَرَسِي إِذَا جَعَلْتُ دِرْهًا لَهَا Ya'nī nākanın sütin ata mahsūs kılsan. Ve لِقْحَةً [liqḥat] lām'ın kesri ve kâf'in sükunuyla sütü sağılan deve. Ve

قَصْرٌ [kaşr] Bezi döğüp ağartmağa dahi derler; tekülü: قَصْرْتُ الثُّوبَ أَقْصَرُهُ قَصْرًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيَّضًا إِذَا دَقَّقْتَهُ

الْقُصُورُ [el-kuşūr] (zammeteynle) Cem'î, sarâylar ma'nāsına. Ve

قَصْرُ الظَّلَامِ [kaşru'z-zalām] Gecenin gündüze ihtilātına derler ki akşam erişmeden 'ibārettir. Ve

قُصُورٌ [kuşūr] Bir nesneden 'āciz olmağa da derler; tekülü: قَصْرْتُ عَنِ الشَّيْءِ قُصُورًا إِذَا عَجَزْتُ عَنْهُ وَلَمْ تَبْلُغْهُ Ve ok nişāndan beri kalmağa da derler; yukālu: قَصَرَ السُّهُمُ عَنِ الْهَدَفِ Ve هَدَفٌ [hedef] fethateynle ve fā'yla nişān ki ok atmak için dikerler.

الْمَقْصَرَةُ [el-maқşaret] (mīm'in fethi ve kâf'in sükunuyla ve šād'ın fethiyle) Kezālîk gecenin gündüze karışmasıdır.

الْمَقَاصِرُ [el-meқāşir] (mīm'in fethi ve šād'ın kesriyle) مَقْصَرَةٌ [maқşaret]in cem'î.

الْقُصَارَى [el-kuşārā] (kâf'in zammı ve elifin kasrıyla) Nihāyet ma'nāsınadır. Ve

الْقُصَارُ [el-kuşār] (kâf'in zammıyla bilā-elif) Bi-ma'nāhā. Ve

الْقُصَارُ [el-kaşār] (kâf'in fethiyle) Bi-ma'nāhā eyzan; yukālu: قُصَارِكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا وَفُصَارِكَ أَنْ تَفْعَلَ كَذَا أَيَّ غَايَتِكَ وَآخِرُ أَمْرِكَ وَمَا اقْتَصَرْتَ عَلَيْهِ

الْمَقْصِيرُ [el-maқşir] (mīm'in fethi ve šād'ın kesriyle) Ednā olan nesne; yukālu: رَضِي فَلَانٌ بِمَقْصِيرٍ مِمَّا كَانَ يُحَاوِلُ أَيَّ بَدُونِ مَا كَانَ يَطْلُبُ

الْقُصْرَةُ [el-kuşret] (kâf'in zammı ve šād'ın sükunuyla) Karīb ma'nāsına; yukālu: هُوَ ابْنُ عَمَةٍ قُصْرَةٌ أَيَّ دُنْيَا Ve دُنْيَى [duny] dāl'ın zammiyle ve kesriyle ve nūn'un sükunuyla karīb ma'nāsınadır.

الْمَقْصُورَةُ [el-maқşüret] (mīm'in fethi ve šād'ın zammı ile) Bi-ma'nāhā; yukālu: هُوَ

ابْنِ عَمِيهِ مَقْصُورَةٌ Ve

مَقْصُورَةُ الْجَامِعِ [maḳṣūretu'l-cāmi'] Cāmi'in bir köşesidir ki müstakil ola. Ve bu فَصْرٌ فَصْرٌ den me'hūzdu, مَا نَسِئْتُ ma'nāsına. Ve **مَقْصُورَةٌ** [maḳṣūret] Şol 'avrete derler ki evde hıfz olunup taşra çıkmaya ruhsat verilmeye.

الْقَصْرَى [el-ḳuṣrā] (ḳāf'ın zammı ve şād'ın sükūnuyla ve elifin kasrıyla) Şol eyegü kemiğidir ki böğürlere karıbdır ki o eye-gülerin kiçisi ve za'fıdır.

الْقَصَيْرَى [el-ḳuṣayrā] (ḳāf'ın zammı ve şād'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhā. Ve

فُصَيْرَى [ḳuṣayrā] Ef'ā ma'nāsına da gelir.

الْقَوْصِرَةُ [el-ḳavṣaret] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnu ve şād'ın kezālik fethiyle ve rā'nın teşdidiyle) Şol nesnedir ki onu buriyā hasırından işleyip içine hurmā korlar. Ve gāh olur ki rā'nın tahfiyiyle dahi isti'māl olunur.

الْقَصْرَةُ [el-ḳaṣaret] (fethateynle) Boynun dibi, asl-ı 'unuk ma'nāsına.

الْقَاصِرُ [el-ḳaṣar] (fethateynle) Cem'i. Ve bununla kırā'at etti İbn 'Abbās, Bārī ta'ālānın (المرسلات كَالْقَصْرِ) ﴿إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرِّ كَالْقَصْرِ﴾ (32 buyurduğu kavı-i şerifinive bunu فَصْرٌ فَصْرٌ [ḳaṣaru naḥl]la tefsir etti ki hurmā ağacının dibi demek olur. Ve

قَصْرٌ [ḳaṣar] Bir maraza derler ki boyun dibine 'arız olur; yukālu: فَصَرَ الْبَعِيرُ يَقْصُرُ Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: فَصْرٌ [ḳaṣar] bir marazdır ki boyuna 'arız olup onu böğür boyunda olan mafsalları ya'nī en yerlerin dāğlamakla gāh olur ifākat bulur. Ve bu makūle maraz insāna dahi 'arız olur; yukālu: فَصَرَ الرَّجُلُ إِذَا اسْتَكَى ذَلِكَ

الْقَصَارَةُ [el-ḳuṣāret] (ḳāf'ın zammıyla) Şol dānedir ki sünbüleden kalır harman yerinde.

الْقِصْرِيُّ [el-ḳiṣriyy] (ḳāf'ın kesri ve şād'ın sükūnuyla ve yā'nın teşdidiyle) İsm-i mensūbdur, zikr olunan dāne ma'nāsında.

الْقِصْرُ [el-ḳiṣar] (ḳāf'ın kesri ve şād'ın fethiyle) Kısa olmak; yukālu: فَصَرَ الشَّيْءُ يَقْصُرُ قِصْرًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ فَهُوَ نَقِيضُ طَالَ الْقَاصِرَةِ

قَاصِرَةُ الطَّرْفِ [ḳāṣiretu't-ṭarf] Şol 'avrete derler ki zevcinden gayrıya nazar etmeye.

الْقَاصِرُ [el-ḳāṣir] (şād'ın kesriyle) Soğuk su; yukālu: هَذَا مَاءٌ قَاصِرٌ أَيْ بَارِدٌ

الْقَصَّارَةُ [el-ḳaṣāret] (ḳāf'ın fethi ve şād'ın teşdidiyle) Bez ağartan kimse; فَصْرَتْ الثُّوبَ den me'hūzdu, nitekim mürür etti.

التَّقْصِيرُ [et-taḳṣir] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik bez ağartmak ma'nāsınadır; yukālu: فَصْرَتْ الثُّوبَ تَقْصِيرًا Ve

تَقْصِيرٌ [taḳṣir] Salāta ve şar'da فَصْرٌ [ḳaṣr] gibidir, ya'nī bir mikdārın giderip bir mikdārın alıkomaktır. Ve

تَقْصِيرٌ [taḳṣir] Bir nesnede tekāhül etmeğe de derler.

الْقَاصِرِ [el-ḳāṣir] (ḳāf'ın fethi ve şād'ın kesriyle) طویل [ṭavīl]in mukābilidir ki kısa demek olur. Ve

قَاصِرُ بْنُ سَعْدِ اللَّحْمِيِّ [Ḳaṣir b. Sa'd el-Laḥmī] Huzeyme el-Ebreş musāhibi olandır. Ve Huzeyme bir melikin ismidir. Ve

قَاصِرٌ [ḳaṣir] Şol ata derler ki sāhibi yabanda otlamağa komayıp kendi katında besleye, ziyāde nefis olduğuna binā'en.

الْقِصَارُ [el-ḳiṣār] (ḳāf'ın kesriyle) قِصِيرٌ [ḳiṣir]in cem'i.

الْأَقْصَرُ [el-aḳṣar] (hemzenin fethiyle)

Ziyāde kısa olan nesne.

الْأَقَاصِرُ [el-aqāsir] (hemzenin fethi ve şād'ın kesriyle) أَقْصِرُ [akşar]ın cem'i, أَصْغُرُ [aşğar]la أَصَاغِرُ [eşāğir] gibi.

الْقَصِيرَةُ [el-kaşiret] (kâf'ın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Şol 'avrettir ki evde hıfz olunup taşra çıkarılmaya; yukālu: امْرَأَةٌ قَصِيرَةٌ

قَيْصِرُ [kayşer] (kâf'ın ve şād'ın fethi ve mābeynde yā'nın sükunuyla) Rum melikidir.

الْإِقْتِصَارُ [el-iqtışār] (hemzenin kesri ve kâf'ın sükunu ile) Bir nesne ile iktifā etmek.

الْإِقْصَارُ [el-iqşār] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden kādir iken el çekip imtināc etmek; yukālu: أَقْصَرْتُ عَنْهُ إِذَا كَفَمْتَ عَنْهُ مَعَ الْقُدْرَةِ Ammā kādir olmasan فَصَرْتُ dersin elifsiz, nitekim mürür etti. Ve

إِقْصَارٌ [ikşār] Akşam karanusuna dāhil olmağa da derler. Ve

إِقْصَارٌ [ikşār] 'Avret kasīrū'l-kāmet velerler doğurmağa dahi derler; yukālu: أَقْصَرْتُ إِذَا كَفَمْتَ عَنْهُ مَعَ الْقُدْرَةِ Ammā kādir olmasan فَصَرْتُ dersin elifsiz, nitekim mürür etti. Ve

إِقْصَارٌ [ikşār] Koyunun ve keçinin yaşlı olduğundan dişi aşınmağa da derler; yukālu: أَقْصَرَتِ النُّعْجَةُ وَالْمَغْرُ إِذَا أَسْتَتَا حَتَّى تَقْصُرَ أَطْرَافُ أَسْنَانِهَا

الْمُقْصِرُ [el-muqşir] (mīm'in zammı ve kâf'ın sükunu ve şād'ın kesriyle) Şol koyundur ki dişi aşınmış ola, Ya'kūb rivāyeti üzere.

الْإِسْتِقْصَارُ [el-istiқşār] (hemzenin ve tā'nın kesri ve sīn'in sükunuyla) Bir kimseyi taksīr üzere 'add etmek; yukālu: اسْتَقْصَرَهُ أَيُّ عَدَّهُ مُقْصِرًا Ve

إِسْتِقْصَارٌ [istiқşār] Bir nesneyi kasīr etmeğe de derler.

التَّقْصِيرُ [et-tiқşār] (tā'nın kesri ve kâf'ın sükunuyla) ve

التَّقْصِيرَةُ [et-tiқşāret] (kezālik tā'nın kesri ve kâf'ın sükunuyla) Bir kılādedir ki boğmak dedikleri nesneye şebihir.

التَّقَاصِيرُ [et-teqāşir] (tā'nın fethi ve şād'ın kesriyle) تَقْصَارُ [tiқşār]ın cem'i, kılādeler ma'nāsına.

[ق ط ر]

الْقَطْرُ [el-qaṭr] (kâf'ın fethi ve tā'nın sükunuyla) Yağmurdur, matar ma'nāsına. Ve فَطْرَةٌ [ḡaṭret]in cem'i dahi gelir. Ve

قَطْرٌ [qaṭr] Bir nesne damlamağa dahi derler; yukālu: قَطَرَ الْمَاءَ وَعَظِيرُهُ يَقْطُرُ قَطْرًا مِنَ الْبَابِ Ve damlatmak ma'nāsına da gelir; yukālu: قَطَرْتُهُ أَنَا يَتَعَدَى وَلَا يَتَعَدَى Ve

قَطْرٌ [qaṭr] Katran sürmeğe de derler; yukālu: قَطَرْتُ الْبَعِيرَ إِذَا طَلَبْتَهُ بِالْقَطْرَانِ

الْقَطْرَانُ [el-qaṭarān] (fethateynle) Su ve suyun gayrı damlamak.

الْقَطِيرَانُ [el-qaṭirān] (kâf'ın fethi ve tā'nın kesriyle) Katran dedikleri ma'rūf nesne.

الْمَقْطُورُ [el-maқṭūr] (mīm'in fethiyle ve kâf'ın sükunuyla) Katranlanmış deve.

الْمُقَطَّرَانُ [el-muқaṭran] (mīm'in zammı ve kâf'ın fethi ve rā'nın dahi fethiyle) Kezālik katranlanmış deve ma'nāsınadır, nūn'u asl-ı harf menzilesine tenzīl etmekle.

الْإِقْطَارُ [el-iqṭār] (hemzenin kesriyle) Bir nesne damlamağa karīb olmak; yukālu: أَقْطَرَ الشَّيْءُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يَقْطُرَ

الْقُطُورُ [el-ḡuṭūr] (zammeteynle) Gitmek; yukālu: قَطَرَ فِي الْأَرْضِ قُطُورًا إِذَا ذَهَبَ

الْقَاطِرُ [el-kaṭīr] (tā'nın kesriyle) Şol deve-

dāhiye ma'nāsına.

الْقِنْطَارُ [el-ķinṭār] (ķāf'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesnedir ki onunla vezn ve 'ayār ederler. Ve Mu'āz b. Cebel'den rivāyetir ki قِنْطَارٌ [ķinṭār] bin iki yüz vukiye ola. Ve ba'zılar eyitti: Yüz yirmi ritldır ki her ritl nısf menndirve menn iki yüz altmış dirhemdir. Ve ba'zılar eyitti: Bir sıgır derisi dolu altına قِنْطَارٌ [ķinṭār] derler. Bundan gayrı dahi قِنْطَارٌ [ķinṭār]ın tefsirinde çok kelimāt olunmuştur, vallāhu a'lemu.

الْمُقَنْطَرَةُ [el-muķanṭaret] (mīm'in zammı ve ķāf'ın fethi ve ṭā'nın dahi kezālik fethiyle) Şol قِنْطَارٌ [ķinṭār]lardır ki tamāmü'l-'ayār ola; ve minhu kavluhum: قَنَاطِيرٌ مُقَنْطَرَةٌ.

[ق ط م ر]

الْقَيْمِيرُ [el-ķiṭmīr] (ķāf'ın kesri ve ṭā'nın sükūnu ve mīm'in kesri ve meddiyle) Şol akça kabuktur ki çekirdek üzerinde olur. Ve ba'zılar eyitti: Hurmā çekirdeğinin zahrında olan akça nesnedir, hurmā ağacı ondan biter.

[ق ط م ر]

الْقُمَاطِيرُ [el-ķumāṭir] (ķāf'ın zammı ve ṭā'nın kesriyle) ve

الْقَمْطَرِيرُ [el-ķamṭarīr] (ķāf'ın fethi ve mīm'in sükūnu ve ṭā'nın fethiyle) Bunların ikisi de şedid ma'nāsınadır; yukālu: يَوْمٌ قَمَاطِيرٌ وَيَوْمٌ قَمْطَرِيرٌ إِذَا كَانَ شَدِيدًا

الْإِقْمِطْرَارُ [el-iķmiṭrār] (hemzenin kesri ve ķāf'ın sükūnuyla) Şedid olmak; yukālu: إِقْمِطْرَارٌ إِذَا اشْتَدَّ

الْمُقْمَطِيرُ [el-muķmaṭir] (mīm'in zammı ve ķāf'ın sükūnu ve ṭā'nın kesri ve rā'nın teşdidıyla) Cem' olucu nesne, müctemī' ma'nāsına; ve minhu yukālu: إِقْمِطْرَاتٌ Ve bu Ebū

'Ubeyd rivāyetidir.

الْقَمْطَرَةُ [el-ķamṭaret] (ķāf'ın ve ṭā'nın fethi ve mā-beynde mīm'in sükūnuyla) Kırba ağzın bağlamaktır, Ebū 'Amr rivāyeti üzere; tekūlu: قَمْطَرْتُ الْقِرْبَةَ إِذَا شَدَدْتُهَا بِالْوِكَاءِ Ve وِكَاءٌ [vikā] vāv'ın kesriyle kırba ağzında olan bağa derler, bend-i meşķ ma'nāsına.

الْقِمْمَطُرُ [el-ķimaṭr] (ķāf'ın kesri ve mīm'in fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) ve

الْقِمْمَطَرَةُ [el-ķimaṭret] (kezālik ķāf'ın kesriyle) Bunların ikisi de kitāb hıfz olunacak zarfa derler.

[ق ع ر]

الْقَعْرُ [el-ķa'r] (ķāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Derinlik, gerek kuyuda gerek gayrı nesnede. Ve

قَعْرٌ [ķa'r] Ağacı dibinden koparmağa da derler; yukālu: قَعْرْتُ الشَّجَرَةَ قَعْرًا إِذَا قَلَعْتُهَا مِنْ أَصْلِهَا Ve bir nesnenin dibine erişmeğe de derler; yukālu: قَعْرْتُ الْبَيْتَ أَي نَزَلْتُ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى قَعْرِهَا وَكَذَلِكَ الْإِنَاءُ إِذَا شَرِبْتُ مَا فِيهِ حَتَّى انْتَهَيْتُ إِلَى قَعْرِه

الْقَعْرَانُ [el-ķa'rān] (ķāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Derin; yukālu: قَدَحٌ قَعْرَانٌ أَي مُقَعَّرٌ

الْقَعْبِيرَةُ [el-ķa'īret] (ķāf'ın fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Derin çanak; yukālu: قَضَعَةٌ قَعْبِيرَةٌ

الْإِفْعَارُ [el-iķ'ār] (hemzenin kesriyle) Kuyuyu derin etmek; yukālu: أَفْعَرْتُ الْبَيْتَ إِذَا جَعَلْتُ لَهَا قَعْرًا

التَّقْعِيرُ [et-taķ'īr] ('alā-vezni [et-teķrīm] (teķrīm)) Kezālik derin etmek, تَعْمِيقٌ [ta'mīķ] ma'nāsına. Ve

تَقْعِيرٌ [taķ'īr] Esnā-yı kelāmda dudağı bükmeğdir.

التَّقْعُورُ [et-teķa'ur] (fethateynle ve 'ayn'ın

zammı ve teşdidiyle) Derin olmak, تَعَمُّتٌ [ta'ammuk] ma'nāsına.

[ق ع س ر]

الْقَعْسَرُ [el-qa'ser] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükunuyla جَعْفَرُ [ca'fer] vezni üzere) ve

جَعْفَرِيٌّ [el-qa'seriyy] (kezâlik جَعْفَرِيٌّ [ca'feriyy] vezni üzere âhirinde yâ-i müşdede ile) Fermüde deve; yukâlu: جَمَلٌ قَعْسَرِيٌّ

[ق ع ص ر]

الْإِقْعِنْسَارُ [el-iq'inşār] (hemzenin kesri ve kāf'ın ve nūn'un sükunu ve mā-beynde 'ayn'ın kesriyle) Devşirilip yere yakın olmak; yukâlu: إِقْعِنْسَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَقَاعَصَرَ إِلَى الْأَرْضِ Aḥşeq rivâyeti üzere.

[ق ف ر]

الْقَفْرُ [el-kafr] (kāf'ın fethi ve fâ'nın sükunuyla)

الْمِقْفَارُ [el-mikfār] (mīm'in kesri ve kāf'ın sükunuyla) Şol sahrâdır ki otu ve suyu olmaya.

الْقِفَارُ [el-kiḫār] (kāf'ın kesriyle) Cem'i; yukâlu: أَرْضٌ قَفْرٌ وَمَفَارَةٌ قَفْرٌ أَيْضًا Ve

قَفْرٌ [kafr] Bir kimsenin ardınca gitmeğe dahi derler; yukâlu: قَفْرْتُ أَثْرَهُ أَقْفَرُهُ مِنَ الْبَابِ الأَوَّلِ إِذَا قَفْرْتَهُ Ve

قَفْرٌ [kafr] Yeme ve içme olmamağa dahi derler; yukâlu: نَزَلْنَا بَيْنِي فَلَانَ فَبِنْنَا الْقَفْرَ أَي لَمْ يَفْرُوا Ve يَقْرُونَ [qirā] konukluğa derler. Ve

قَفْرٌ [kafr] 'Avret etten aşığa olmak ma'nāsına da gelir; yukâlu: قَفِرَتِ الْمَرْأَةُ تَقْفَرُ قَفْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْقَفْرَةُ [el-kaḫfiret] (kāf'ın fethi ve fâ'nın kesriyle) Şol 'avrettir ki kaliletü'l-lahm ola.

الْقَفَارُ [el-kaḫfār] (kāf'ın fethiyle) Katıksız

ekmeğe derler; yukâlu: أَكَلَ خُبْرَهُ قَفَارًا

الْإِقْتِفَارُ [el-iḫtifār] (hemzenin kesri ve kāf'ın sükunuyla) Bir nesnenin ardınca gitmek; yukâlu: إِقْتَفَرْتُ أَثْرَهُ

التَّقْفُورُ [et-teḫaffur] (fethateynle ve fânın zammı ve teşdidiyle) Bir kimsenin ardınca gitmek.

الْإِقْفَارُ [el-iḫfār] (hemzenin kesri ve kāf'ın sükunuyla) Ev hālî olmak; yukâlu: أَقْفَرْتُ الدَّارَ إِذَا خَلَّتْ Ve

إِقْفَارٌ [iḫfār] Bir kimsenin katında ekmek katığı kalmamağa dahi derler; yukâlu: أَقْفَرَ "مَا أَقْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَبْقَ عِنْدَهُ أَذَمٌ بَيْتٌ فِيهِ خَلٌّ"

الْقَفُورُ [el-kaḫfūr] (kāf'ın fethi ve fâ'nın zammı ve teşdidiyle) تَنُورٌ [tennūr] vezni üzere) Tâze biten hurmânın kabuğu. Ve

قَفُورٌ [kaḫfūr] Bir cins ota dahi derler.

[ق ف خ ر]

الْقَفَاخِرُ [el-ḫufaḫir] (kāf'ın zammı ve ḫā'nın kesriyle) ve

الْقَفَاخِرِيُّ [el-ḫufaḫiriyy] (kezâlik kāf'ın zammı ve âhirinde yâ'nın teşdidiyle) Fermüde olup 'azîmü'l-cüsse olan kimse.

الْقِنْفَاخِرُ [el-ḫinfaḫir] (kāf'ın kesri ve nūn'un sükunu ve fâ'nın fethiyle ve ḫā'nın sükunuyla جَزِدْخُلٌ [cirdaḫl] vezni üzere nūn zā'id olmak üzere) Kezâlik 'azîmü'l-cüsse olan kimse. Ve جَزِدْخُلٌ [cirdaḫl] cīm'le ve ḫā-i mühmele ile büyük deveye derler.

[ق ف ن د ر]

الْقَفْمَنْدَرُ [el-kaḫfender] (fethateynle ve nūn'un sükunu ve dāl'ın fethiyle) Kabîhü'l-manzar olan kimse.

[ق م ر]

الْقَمَرُ [el-ḳamer] (fethateynle) Aya derler; gurre-i kamerden üç gece geçtikten sonra قَمَر [ḳamer] tesmiye olundu, beyāz olduğundan ötürü. Ve

الْقَمَيْرُ [el-ḳumeyr] (ḳāf'ın zammıyla) Tasgīri. Ve

قَمَر [ḳamer] Göz kamaşmağa dahi derler, tahayyür-i basar ma'nāsına; yukālu: قَمَرَ الرَّجُلُ يَقْمَرُ قَمَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا لَمْ يُبْصِرْ فِي الثَّلْجِ Ve

قَمَر [ḳamer] Kırba ay te'siriyle yanmış gibi olmak, bir haysiyetle ki derinin dāhiliyle zāhiri mā-beynine su girer ola, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

التَّقْمَرُ [et-teḳammur] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Ay aydının-da gelmek; yukālu: تَقْمَرْتُهُ إِذَا أَتَيْتُهُ فِي الْقَمَرَاءِ ve yukālu: تَقْمَرُ الْأَسَدُ إِذَا خَرَجَ فِي الْقَمَرَاءِ يَطْلُبُ الصَّيْدَ Ve

تَقْمَرُ [teḳammur] Kumarda gālib olmağa da derler, İbn Dureyd rivāyeti üzere.

الْقِمَارُ [el-ḳimār] (ḳāf'ın kesriyle) Kumar oyunu oynamak.

الْمُقَامَرَةُ [el-muḳāmeret] (mīm-i evvelin zammı ve sāninin fethiyle) Kumar oyunu oynamak ma'nāsına kezālik.

التَّقَامُرُ [et-teḳāmur] (tā'nın fethi ve mīm'in zammıyla) Bir niçe kimse kumar oyunu oynamak; yukālu: تَقَامَرُوا إِذَا لَعِبُوا الْقِمَارَ

الْقَمَرُ [el-ḳamr] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir niçe kimse ile kumar oynayıp gālib olmak; yukālu: قَمَرْتُ الرَّجُلَ Ve bāb-ı evvelden dahi gelir, muḡalebe kasd olundu; yukālu: قَامَرْتُهُ قَمَرْتُهُ أَقْمَرُهُ قَمَرًا Kumar da bir kimseye gālib gelsen böyle dersin.

الْعُودُ الْقَمَارِيُّ [el-ʿūdu'l-ḳumāriyy] (ḳāf'ın fethi ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Şol ʿūd ağacıdır ki bilād-ı Hind'den bir mevzi'e mensūbdur.

الْقُمْرِيُّ [el-ḳumriyy] (ḳāf'ın zammı ve mīm'in sükūnu ve yā'nın teşdīdiyle) Bir ma'rūf kuşun ismidir قُمْر [ḳumr]a mensūbdur ki قُمْر [ḳumr] ḳāf'ın zammı ve mīm'in kezālik sükūnuyla zikr olunan kuşlardan ʿibārettir yā أَقْمَر [aḳmer]in cem'i olmakla أَحْمَر [aḥmer]le حُمْر [ḥumr] gibi yāhūd قُمْر [ḳumr] قُمْرِي [ḳumriyy]in cem'i olmakla, رُومِي [rūmiyy] ile رُوم [rūm] gibi ve زِنْجِي [zinciyy] ile زِنْج [zinc] gibi.

الْقُمْرِيَّةُ [el-ḳumriyyet] (ḳāf'ın zammı ve mīm'in kezālik sükūnuyla) Mü'ennesi; müzekkerinin ismi سَاقُ حُرٍ [sāḳu ḥurr]dur.

الْقَمَارِيُّ [el-ḳamāriyy] (ḳāf'ın fethiyle) قُمْرِي [ḳumriyy]nin cem'idir, lā-yansarıftır.

الْأَقْمَرُ [el-aḳmer] (hemzenin fethiyle) Ak, ebyaz ma'nāsına; yukālu: سَحَابٌ أَقْمَرٌ وَحِمَارٌ أَقْمَرٌ

الْقَمَرَاءُ [el-ḳamrā] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Aydınlık olan gece; yukālu: لَيْلَةٌ قَمَرَاءٌ أَيْ مُضِيئَةٌ

الْإِقْمَارُ [el-iḳmār] (hemzenin kesriyle ve ḳāf'ın sükūnuyla) Ay aydın olmak; yukālu: أَقْمَرْتُ لَيْلَتَنَا إِذَا أَصَاءَتْ Ve

إِقْمَارٌ [iḳmār] Bir kimsenin üzerine ay doğmağa da derler; yukālu: أَقْمَرْنَا إِذَا طَلَعَ عَلَيْنَا قَمَرٌ Ve

إِقْمَارٌ [iḳmār] Hurmāyı soğuk vurmağa da derler; yukālu: أَقْمَرْتُ التَّمْرَ إِذَا ضَرَبْتُهُ الْبُرْدَ فَذَهَبَ خَلَاوَتُهُ قَبْلَ أَنْ يَنْضَجَ

[ق م ج ر]

الْمُقَمَّرُ [el-muḳamcir] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Yayıc,

kavvās ma'nāsına; Fārisīden mu'arrebdir.

[ق ن ر]

الْفَنَوْرُ [el-ḳanevver] (fethateynle ve vāv'ın fethi ve teşdīdiyle) Başı büyük olan hayvān; yukālu: **بَعِيرٌ فَتَوْرٌ إِذَا كَانَ ضَحْمَ الرَّأْسِ** Ve ba'zılar eyitti: Her nesnenin bed-hüy olup sa'b olanına فَتَوْرٌ [ḳanevver] derler.

[ق و ر]

التَّقْوِيرُ [et-taḳvīr] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Müdevver kesmek; yukālu: **فَوْرَةٌ إِذَا قَطَعَهُ مَدَوْرًا**

الْإِثْتِيَارُ [el-iḳṭiyār] (hemzenin kesriyle ve ḳāf'ın sükūnuyla) Kezālik müdevver kesmek ma'nāsına; yukālu: **إِثْتَوْرَةٌ وَإِثْتَارَةٌ إِذَا قَطَعَهُ مَدَوْرًا**

الْقَوَارَةُ [el-ḳuvāret] (ḳāf'ın zammı ve vāv'ın tahfifiyle) Değirmi kesilen pāre; ve minhu قَوَارَةُ الْقَمِيصِ [ḳuvāretu'l-ḳamīṣ] ki gömleğin yakasından çıkan değirmi pāredir; ve minhu قَوَارَةُ الْبَطِيخِ [ḳuvāretu'l-bitīḫ] kavundan ibtidā kesilen değirmi pāredir.

الْقَوْرَاءُ [el-ḳavrā'] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Vāsī' ma'nāsınadır; yukālu: **دَارٌ قَوْرَاءٌ إِذَا كَانَتْ وَاسِعَةً**

الْأَقْوَرِينَ [el-aḳverīn] (hemzenin fethi ve ḳāf'ın sükūnu ve vāv'ın fethiyle ve rā'nın kesri ve meddiyle) Āfetler, devāhī ma'nāsına. Ve

الْأَقْوَرِيَّاتُ [el-aḳveriyyāt] (hemzenin ve vāv'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **لَقِيْتُ مِنْهُ الْأَقْوَرِينَ بِكَسْرِ الرَّاءِ وَالْأَقْوَرِيَّاتُ أَيُّ الدَّوَاهِي الْعِظَامِ**

الْإِقْوِرَارُ [el-iḳvirār] (hemzenin kesri ile) Deri buruşmak ve yübüset üzere olmak ki ekser pīrlere ʿarız olur; yukālu: **إِقْوَرٌ الْجِلْدُ إِذَا تَشَحَّحَ**

الْمُقْوَرُ [el-muḳverr] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın sükūnu ve vāv'ın fethi ve rā'nın teşdīdiyle) Şol atır ki beli ince ola.

الْقَارَةُ [el-ḳāret] Yüksek olmayan tepe. Ve

قَارَةٌ [ḳāret] Dişi ayıya dahi derler, hırs-ı māde ma'nāsına. Ve bir kabīlenin dahi isimdir. Ve قَارَةٌ [ḳāret] dediklerine bā'is bir yere cem' oldukları içindir ve bunlar atıcılıkla ma'rūf tā'ifedir. Ve fi'l-meseli: **قَدَّ أَنْصَفَ الْقَارَةَ مَنْ رَمَاهَا**

الْقَارِي [el-Ḳāriyy] (yā'nın teşdīdiyle) قَارَةٌ [Ḳāret] kabīlesine mensüb olan kimse.

الْقَارُ [el-ḳār] cem'i. Ve

قَارٌ [ḳār] Karasakıza dahi derler قَارٌ [ḳār] ma'nāsına. ve

قَارٌ [ḳār] Deveye dahi derler, ibil ma'nāsına.

ذِي قَارٍ [Zī Ḳār] Bir günün ismidir ki Pervīz adlı pādişāh Benī Şeybān üzerine gazāya geldikte Benī Şeybān ona gālib oldu; ʿArabın ʿAcem üzerine gālib olmasının ibtidāsı o günde vākī' oldu. Ve

الْقُورُ [el-ḳūr] (ḳāf'ın zammı ve meddiyle) Kezālik cem'i, tepecikler ma'nāsına.

الْإِنْقِيَارُ [el-inḳiyār] (hemzenin kesriyle) Kuyu yıkılmak; yukālu: **إِنْقَارَتِ الْبُئْرُ إِذَا انْهَدَمَتْ**

الْقَوْرُ [el-ḳavr] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Ayağın ucu üzere basıp yürümek, āvāzı iştirtilmesin diye; yukālu: **قَارٌ يَنْقُرُ**

الْقَائِرُ [el-ḳā'ir] Şol kimsedir ki ayağının ucu üzerine yürüye.

[ق ه ر]

الْقَهْرُ [el-ḳuhr] (ḳāf'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Gālib olmak; yukālu: **قَهْرُهُ قَهْرًا إِذَا غَلَبَهُ**

الْإِقْهَارُ [el-iḳhār] (hemzenin kesri ve ḳāf'ın sükūnuyla) Makhūr bulmak; yukālu: **أَقْهَرْتُهُ**

إِذَا وَجَدْتَهُ مَقْهُورًا Ve

فَهْرٌ [kahr] Āteş ete te'sir etmeğe de derler; yukālu: فَهْرَ اللَّحْمِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا أَخَذْتَهُ: النَّارُ وَسَالَ مَاؤُهُ

الْفَهْرَةُ [el-kuhret] (kāf'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Iztrāb ma'nāsınadır; yukālu: أَخَذْتَهُ فَهْرَةً أَيِ اضْطَرَّارًا

الْقَهْقَرَى [el-kaḥḳarā] (kāf'ın fethi ve hā'nın sükūnu ve kāf-ı sānīnin fethi ve elifin kasrıyla) Bir cins dönmektir: فَإِذَا قُلْتَ رَجَعْتُ فَإِذَا قُلْتَ رَجَعْتُ الرَّجُوعَ الَّذِي يُعْرَفُ بِهَذَا الْإِسْمِ لِأَنَّ الْقَهْقَرَى ضَرَبَتْ مِنَ الرَّجُوعِ

الْقَهْقَرَى [el-kaḥḳarr] (kāf'ın fethi ve hā'nın sükūnu ve kāf-ı sānīnin fethi ve rā'nın teşdīdiyle) Berk taş, seng-i saht ma'nāsına.

الْقَهْقَارُ [el-kaḥḳār] (kāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla ve rā'nın teşdīdiyle) Kezālik berk taş ma'nāsınadır, hemīn Aḥmed b. Yaḥyā rivāyeti üzere.

[ق ي ر]

الْقَيْرُ [el-ḳīr] (kāf'ın kesri ve meddiyle) Karasakız, zift ma'nāsına.

الْقَيْمِيرُ [et-taḳyīr] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesneyi ziftlemek; yukālu: قَيْمِيرُ السَّفِينَةِ إِذَا طَلَبْتَهَا بِالْقَارِ

قَيَّارٌ [Ḳayyār] (kāf'ın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Bir devenin ismidir ki o Ḍābi b. el-Ḥārīş nām kimsenin devesidir, vallāhu a'lem.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ب ر]

الْكِبِيرُ [el-ḳiber] (kāf'ın kesri ve bā'nın fetihiyle) Yaşlı olmak, müsinn ma'nāsına; yukālu: كَبِرَ الرَّجُلُ يَكْبُرُ كِبْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَسَنَّ Ve

كَبِيرٌ [kiber] Kezālik ululuktur, 'azīm olmak ma'nāsına; yukālu: كَبِيرٌ يَكْبُرُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا عَظُمَ

الْمَكْبِيرُ [el-mekbir] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnu ve bā'nın kesriyle) Masdardır, kezālik yaşlı olmak ma'nāsına; yukālu: كَبِرَ الرَّجُلُ مَكْبِرًا وَيُقَالُ عَلَيْهِ الْمَكْبِيرُ

الْكَبْرَةُ [el-kebret] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) İsmidir, yaşlılık ma'nāsına; yukālu: عَلَتْ فَلَانًا كَبْرَةً

الْكَبِيرُ [el-kebīr] (kāf'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Ululuk ile muttasıf olan kimse.

الْكُبَارُ [el-kubār] (kāf'ın zammı ve bā'nın tahfifiyle) Bi-ma'nāhu.

الْكَبْبَارُ [el-kebbār] (kāf'ın fethi ve bā'nın teşdīdiyle) Mübālaga ile kebīr olan kimse.

الْكَبِيرُ [el-kibr] (kāf'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) 'Azamet ma'nāsınadır. Ve

كَبِيرٌ [kibr] Bir nesnenin ulusuna dahi derler. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ﴾ (النور) (11)

الْكَبْرِيَاءُ [el-kibriyā] (kāf'ın kesri ve bā'nın sükūnu ve rā'nın kesri ve elifin meddiyle) Kezālik 'azamet ma'nāsınadır.

الْكَبْرَةُ [el-kibret] (kāf'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin evlādının āhiri olmak; yukālu: فَلَانٌ كَبْرَةٌ وَوَلِدٌ أَبُوهُ إِذَا كَانَ أَحْرَهُمْ

mezler, hattā مِنْ kelimesi ile irād etmeyince yāhūd elif lām dāhil kılmayınca.

الْمَكْبُورَاءُ [el-mekbūrā'] (mīm'in fethi ve elifin meddiyle) Ulular, kibār ma'nāsına.

الْكَابِرُ [el-kābir] (bā'nın kesriyle) كَبِيرٌ [kebīr] ma'nāsına; yukālu: تَوَارَثُوا الْمَجْدَ كَابِرًا عَنْ كَابِرٍ أَي كَبِيرًا عَنْ كَبِيرٍ فِي الْعِزِّ وَالشَّرَفِ

الْإِكْبَارُ [el-ikbār] (hemzenin kesriyle) Bü-yük 'add etmek; yukālu: أَكْبَرْتُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَعْظَمْتَهُ Ve

إِكْبَارٌ [ikbār] Sabī tagavvut etmeğe de derler; yukālu: أَكْبَرَ الصَّبِيَّ إِذَا تَعَوَّطَ وَهُوَ كِنَايَةٌ

التَّكْبِيرُ [et-tekbīr] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir kimseyi ululamaktır, ta'zīm ma'nāsına.

التَّكْبِيرُ [et-tekebbur] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Ululanmak, ta'azzüm ma'nāsına.

الْإِسْتِكْبَارُ [el-istikbār] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْكَبْرِيتُ [el-kibrīt] (kāf'ın ve rā'nın kesri ve mā-beynde bā'nın sükūnuyla) Ma'rūftur; ve kavluhum: "أَعَزُّ مِنَ الْكَبْرِيتِ"

كَبْرِيتٌ [kibrīt] Hālis ma'nāsına da gelir; yukālu: ذَهَبٌ كَبْرِيتٌ أَي خَالِصٌ

[ك ت ر]

الْكَيْتْرُ [el-kitr] (kāf'ın kesri ve tā'nın sükūnuyla) Deve hörgücü, kūhān-ı üştür ma'nāsına. Aşmaī eyitti: كَيْتْرٌ [kitr] lafzını bir beytte istimā' ettim, gayrı yerde istimā'

الْإِكْبَارُ [el-ikbār] (hemzenin kesriyle) Bü-yük 'add etmek; yukālu: أَكْبَرْتُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَعْظَمْتَهُ Ve

إِكْبَارٌ [ikbār] Sabī tagavvut etmeğe de derler; yukālu: أَكْبَرَ الصَّبِيَّ إِذَا تَعَوَّطَ وَهُوَ كِنَايَةٌ

التَّكْبِيرُ [et-tekbīr] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir kimseyi ululamaktır, ta'zīm ma'nāsına.

التَّكْبِيرُ [et-tekebbur] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Ululanmak, ta'azzüm ma'nāsına.

الْإِسْتِكْبَارُ [el-istikbār] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْكَبْرِيتُ [el-kibrīt] (kāf'ın ve rā'nın kesri ve mā-beynde bā'nın sükūnuyla) Ma'rūftur; ve kavluhum: "أَعَزُّ مِنَ الْكَبْرِيتِ"

كَبْرِيتٌ [kibrīt] Hālis ma'nāsına da gelir; yukālu: ذَهَبٌ كَبْرِيتٌ أَي خَالِصٌ

كَبْرِيتٌ [kibrīt] Hālis ma'nāsına da gelir; yukālu: ذَهَبٌ كَبْرِيتٌ أَي خَالِصٌ

كَبْرِيتٌ [kibrīt] Hālis ma'nāsına da gelir; yukālu: ذَهَبٌ كَبْرِيتٌ أَي خَالِصٌ

كَبْرِيتٌ [kibrīt] Hālis ma'nāsına da gelir; yukālu: ذَهَبٌ كَبْرِيتٌ أَي خَالِصٌ

كَبْرِيتٌ [kibrīt] Hālis ma'nāsına da gelir; yukālu: ذَهَبٌ كَبْرِيتٌ أَي خَالِصٌ

كَبْرِيتٌ [kibrīt] Hālis ma'nāsına da gelir; yukālu: ذَهَبٌ كَبْرِيتٌ أَي خَالِصٌ

كَبْرِيتٌ [kibrīt] Hālis ma'nāsına da gelir; yukālu: ذَهَبٌ كَبْرِيتٌ أَي خَالِصٌ

كَبْرِيتٌ [kibrīt] Hālis ma'nāsına da gelir; yukālu: ذَهَبٌ كَبْرِيتٌ أَي خَالِصٌ

etmedim.

أَلَكْتَرُ [el-keter] (fethateynle) Kezâlik deve hörgücü ma'nâsıdır.

[ك ث ر]

أَلَكْتَرَةُ [el-keşret] (kāf'ın fethi ve şā'nın sükûnuyla) Çokluk ki **قَلَّةٌ** [qillet]in mukâbilidir. Ve **كَيْتَرَةٌ** denilmesin kāf'ın kesriyle zîrâ lûgat-ı rediyyedir.

أَلَكْتِيرُ [el-keşîr] (kāf'ın fethi ve şā'nın kesri ve meddiyle) Çok ma'nâsına; yukâlu: **كَيْتَرُ الشَّيْءِ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ وَقَوْمٌ كَثِيرٌ وَكَثِيرُونَ**

أَلِإِكْسَارُ [el-iksâr] (hemzenin kesri ile) Bir kimsenin mâlî çok olmak; yukâlu: **أَكْتَرُ الرَّجُلِ إِذَا كَثُرَ مَالُهُ** Ve

إِكْسَارٌ [iksâr] Hurmâ ağacı yemiş vermeğe dahi derler; yukâlu: **أَكْتَرُ النَّخْلِ إِذَا طَلَعَ**

أَلْمُكَاشِرَةُ [el-mukâşeret] (mîm'in zammıyla ve şā'nın fethiyle) Bâb-ı mugâlebeden kesrette galebe etmek ma'nâsına; yukâlu: **كَاتَرْنَاهُمْ فَكَتَرْنَاهُمْ غَلَبْنَاهُمْ بِالْكَتَرَةِ**

أَلِإِسْتِكْسَارُ [el-istikşâr] Çok nesne ele getirmek; yukâlu: **إِسْتَكْتَرْتُ مِنَ الْمَالِ أَيُّ أَكْتَرْتُ مِنْهُ**

أَلَكُشْرُ [el-kuşr] (kāf'ın zammı ve şā'nın sükûnuyla) Çok mâl ma'nâsıdır; yukâlu: **أَلْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الْقَلِّ مَا لَهُ قَلٌّ وَلَا كُتْرٌ** ve yukâlu: **أَلْحَمْدُ لِلَّهِ عَلَى الْقَلِّ وَالْكَثْرِ** Ve **أَلْكَثْرُ** dahi lûgattır kesrele.

أَلْتَكَاشُرُ [et-tekâşur] (tâ'nın fethi ve şā'nın zammıyla) Bir nesneyi cem' edip çoğaltmak, **مُكَاشِرَةٌ** [mukâşeret] gibi.

أَلْكَاشِرُ [el-kâşîr] (şā'nın kesriyle) Çok nesne, kesîr ma'nâsına; yukâlu: **عَدَدٌ كَاثِرٌ أَيُّ كَثِيرٌ**

أَلْتَكْشُرُ [et-tekeşsur] (fethateynle ve tâ'nın zammı ve teşdîdiyle) Gayrın mâlîyla izhâr-ı kesret etmek; yukâlu: **فُلَانٌ يَتَكْشُرُ بِمَالٍ غَيْرِهِ**

أَلْمَكْشُورُ عَلَيْهِ [el-mekşûru 'aleyhi] (mîm'in

fethi ve şā'nın zammıyla) Şol kimsedir ki mâlî kalmayıp üzerine hukûk çoğalmış ola, **مَشْمُودٌ** [meşmûd] ve **مَشْفُودٌ** [meşfûh] ve **مَضْفُودٌ** [mağfûf] gibi ki **مَشْمُودٌ** [meşmûd] şā-i müsellese ile ve **مَشْفُودٌ** [meşfûh] şîn-i mu'ceme ile ve **فَا** ile ve **مَضْفُودٌ** [mağfûf] đād-ı mu'ceme ile ve **فَا** ile zikr olunan ma'nâyadır.

أَلْكَوْشَرُ [el-kevşer] (kāf'ın fethi ve vāv'ın sükûnu ve şā'nın fethiyle) Ricâl tâ'ifesinden kesîrî'l-hayr olup ulu olan kimse. Ve

كَوْشَرٌ [kevşer] Çok toza dahi derler, gubâr-ı kesîr ma'nâsına. Ve

كَوْشَرٌ [kevşer] Cennette bir nehrin ismidir.

أَلْتَكْوِشُرُ [et-tekevşur] ('alā-vezni **التَّدْحُرُجُ** [et-tedaħruc]) Toz çok olmak; yukâlu: **تَكْوِشُرٌ التَّفْعُ إِذَا كَثُرَ**

أَلْكَوْشَارُ [el-kuşâr] (kāf'ın zammıyla) Çok olan nesne, kesîr ma'nâsına.

أَلْكَشَرُ [el-keşer] (fethateynle) Hurmâ ağacının nihâyetinde biten nesne ki ona hurmâ göbeği derler ve **جُمَّارَةٌ** [cummâret] dahi derler, cîm'le ve rā-i mühmele ile. Ve ba'zılar hurmâ ağacının ibtidâ çıkan yemişidir dediler. Ve fi'l-hadîsi: **"لَا قَطْعَ فِي ثَمَرٍ وَلَا كُتْرٌ"**

[ك د ر]

أَلْكَدَرُ [el-keder] Bulanıklıktır ki sâflılığın mukâbilidir; yukâlu: **كَدِرَ يَكْدِرُ كَدْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

أَلْكَدِيرُ [el-kedir] (kāf'ın fethi ve dāl'ın kesriyle) Bulanık olan nesne. Ve **كَدْرٌ** [kedr] dahi cā'izdir dāl'ın sükûnuyla, **فَهْزٌ** [fehiz] le **فَهْزٌ** [faħz] gibi. Ve

كَدِيرٌ [kedir] Dirlik yatlı olmağa dahi derler; yukâlu: **كَدَرَ عَيْشُ فُلَانٍ** Ve

كَدْرُ [kedir] أَكْدَرُ [ekder]in masdarı da gelir. Ve أَكْدَرُ [ekder] şol nesnedir ki onun levninde bozluk ola.

الْكُدُورَةُ [el-kudūret] (zammeteynle) Kezālik bulanıklık ma'nāsına; yukālu: كَدْرُ الْمَاءِ يَكْدُرُ كُدُورَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

التَّكْدِيرُ [et-tekeddur] (fethateynle ve dāl'in zammı ve teşdidiyle) Kezālik bulanık ma'nāsına.

التَّكْدِيرُ [et-tekdīr] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bulandırmak; yukālu: كَدَّرَهُ غَيْرُهُ تَكْدِيرًا

بَنَاتُ أَكْدَرٍ [benātu ekder] (hemzenin fethiyle ve kāf'in sükūnu ve dāl'in fethiyle) Yaban hımārları ma'nāsınadır, boz renkli olan erkeğe nisbet olunmağın.

الْكُدْرِيَّةُ [el-kudriyy] (kāf'in zammı ve dāl'in sükūnuyla ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) قَطَا [kaṭā]dan bir nev'dir. Ve قَطَا [kaṭā] kāf'in fethiyle boğurtlak dedikleri kuştur, isferūd ma'nāsına. Ve قَطَا [kaṭā] üç nev'dir, biri كُدْرِيَّةٌ [kudriyy], biri جُونِيَّةٌ [cūniyy] ve biri غَطَاطٌ [gaṭaṭ]tır. Ve كُدْرِيَّةٌ [kudriyy] odur ki boz renkli ola ve karnı ve arkası alaca olup boğazı sarı ola. Ve bu جُونِيَّةٌ [cūniyy] dedikleri nev'den ahsendir, gūyā ki bu قَطَا [kaṭā] nev'inde mu'zamına ya'nı aglebine mensūbdur ki o boz renkli olandır. Ve جُونِيَّةٌ [cūniyy] odur ki kanatları ve karnı siyāh ola. Ve غَطَاطٌ [gaṭaṭ] gayn-ı mu'cemenin fethiyle ve ṭā'eyn-i mülhmeteyn ile arkası ve karnı boz olandır.

الْأَكْدَرِيَّةُ [el-ekderiyyet] (hemzenin fethi ve kāf'in sükūnu ve dāl'in fethiyle) ʿilm-i ferāyizde bir mes'elenin ismidir ki o zevcin ve ümmün ve ceddin ve uht-li-ebin ve ümmün cem' olmasından hāsıl olan mes'eledir.

الْكُدَيْرَاءُ [el-kudeyrā'] (kāf'in zammı ve dāl'in fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol süttür ki onun içinde hurmā islatırlar.

التَّكَادُرُ [et-tekādur] (tā'nın fethi ve dāl'in zammıyla) Bir nesneye bakıp durmak; yukālu: تَكَادَرَتِ الْعَيْنُ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَامَتِ النَّظْرُ إِلَيْهِ

الْكُنْدُرُ [el-kundur] (kāf'in zammı ve nūn'un sükūnuyla)Günlük dedikleri nesne ki ma'rūf edviyedendir. Ve

كُنْدُرٌ [kundur] Kasīr ve galīz olup berk olana dahi derler, ona binā'en yaban hımārının galīzine dahi كُنْدُرٌ [kundur] derler.

الْكَنَادِرُ [el-kenādir] (kāf'in fethi ve dāl'in kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْكُدُرُّ [el-kudurr] (zammeteynle ve rā'nın teşdidiyle) Şol yiğittir ki a'zāsı müctemī' olup dağınık olmaya.

الْإِنْكِدَارُ [el-inkidār] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Sür'at etmek ve dökülmek; yukālu: إِذَا انْقَضَتْ إِنْكِدَارٌ [inқиdād] kāf'la ve ḡādeyn-i mu'cemeteynle düşmek ma'nāsına.

[ك ر ر]

الْكُرُّ [el-kerr] (kāf'in fethi ve rā'nın teşdidiyle) Şol iptir ki onunla hurmā ağacına çıkarlar. Ve

كُرٌّ [kerr] Kezālik şol ipe derler ki deve pālānının iki cānibinden çekilir, bir yere gelsin diye.

الْأَكْرَارُ [el-ekrār] (hemzenin fethiyle) Cem'i, pālān ipleri ma'nāsına. Ve

كُرٌّ [kerr] Sāyebān ipine dahi derler.

الْكُرُورُ [el-kurūr] (zammeteynle) Cem'i.

الْكُرُّ [el-kurr] (kāf'in zammıyla) Küçük kuyudur ki kumda kazılır. Ve

كُرٌّ [kurr] Bir ölçüğe derler ki on iki **وَسَقٌّ** [vesk]tür. Ve her **وَسَقٌّ** [vesk] altmış **سَاعَةٌ**dir.

الْكِرَارُ [el-kirār] (kāf'ın kesriyle) **كُرٌّ** [kurr] in cem'i, kumlu yerde kazılmış kuyular ve ölçekler ma'nāsına.

الْكُرَّةُ [el-kurret] (kāf'ın zammı ile) Şol çürümüş deve kığıdır ki onun ile zırhın pāsın açarlar.

الْكُرَّةُ [el-kerret] (kāf'ın fethiyle) Bir kerre ma'nāsına.

الْكِرَاتُ [el-kerrāt] (kāf'ın fethiyle) Kezālik cem'i.

الْكِرْتَانُ [el-kerretān] (kāf'ın ve rā'nın fethiyle ve nūn'un kesriyle) Gece ve gündüz ma'nāsınadır, Ya'kūb rivāyeti üzere. Ve bu **قِرْتَانٌ** [qarretān]da lügattır ki **قِرْتَانٌ** [qarretān] dahi **kāf'**ın fethi ve **rā'nın** teşdidiyle gece ve gündüz ma'nāsınadır.

الْمُكِرُّ [el-mukirr] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesriyle) Şol attır ki cenkte onunla hamle etmeğe sālil ola.

الْمَكْرُ [el-mekerr] (mīm'in ve kāf'ın fethiyle) Uğraş yeri, mevzi-i harb ma'nāsına.

كِرَارٌ [kerāri] (kāf'ın fethi ve rā-i ahirenin kesri üzere bināsıyla **قَطَامٌ** [qaṭāmi] gibi) Bir boncuğun ismidir ki nisā-i a'rāb onunla efsūn eder, sāhire olan kimseye **يَا كِرَارٍ** ya **كِرَارِيهِ** demekle.

الْكِرْكِرَةُ [el-kirkiret] (kāfeynin kesri ve rā-i evvelin sükunuyla) Devenin sinesinde olan değirmi nesnedir ki deve çöktüğü hinde onun üzerinde karar eder. Ve bu şol nesnenin biridir ki deve çöktükte onların üzerine çöker.

إِبْنُ كِرْكِرَةَ [İbnu Kirkiret] (kāf'ların kesriyle) 'Ulemā-i lügatten bir kimsenin ismidir ki o Ebū Melik 'Amr b. Kirkire'dir.

الْكِرُّ [el-kerr] (kāf'ın fethiyle) Rücū' ma'nāsınadır; yukālu: **كِرٌّ وَكَرٌّ بِنَفْسِهِ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى**

الْكِرِيرُ [el-kerir] (kāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Boğulan kimsenin āvāzı gibi olan āvāzdır; yukālu: **كِرٌّ يَكِرُّ كِرِيرًا مِّنَ الْبَابِ** Ve **إِذَا صَوَّتْ صَوْتُ الْمُخْنُوقِ**

كِرِيرٌ [kerir] Hīn-i mevttte olan hırılıtya dahi derler ki hālet-i nez'de olandan sādır olur.

التَّكْرِيرُ [et-tekrir] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) ve

التَّكْرَارُ [et-tekrār] (tā'nın fethi ve kāf'ın sükunuyla) Bir nesneyi mükerrer kılmak; yukālu: **كِرْرَتْ الشَّيْءِ تَكْرِيرًا وَتَكْرَارًا** Ebū Sa'īd eḍ-Ḍirrīr eyitti: Ebī 'Amr'a **تَفْعَالٌ** [tif'āl]le **تَفْعَالٌ** [tef'āl]in beyninde fark nedir dedim ya'nī tā meksūr olmasıyla meftūh olmasının farkın su'āl ettikte, eyitti: **تَفْعَالٌ** [tif'āl] tā'nın kesriyle ismdir ve **تَفْعَالٌ** [tef'āl] tā'nın fethiyle masdardır.

التَّكْرُزُ [et-tekerkur] ('alā-vezni **التَّرْزُلُ** [et-tezelzul]) Tereddüd etmek; yukālu: **تَكْرُزُ الرَّجُلُ فِي أَمْرِهِ إِذَا تَرَدَّدَ**

الْكِرْكِرَةُ [el-kerkeret] (kāf'ların fethi ve rā-i evvelin sükunuyla) Katı gülmek, dahik-i şedīd ma'nāsına. **فَرَقَرَةٌ** [qarqaret] gibi ki **فَرَقَرَةٌ** [qarqaret] dahi bu ma'nide lügattır. Ve

كِرْكِرَةٌ [kerkeret] Yel bulutu tagyir etmektir, dağıldıktan sonra cem' etmekle. Ve

كِرْكِرَةٌ [kerkeret] Tavuğu da'vet edip çağırmağa dahi derler; tekūlu: **كِرْكِرَتْ بِالْدَّجَاجَةِ** Ve bir nesneyi def' etmeğe de derler; tekūlu: **كِرْكِرْتُهُ عَنِّي إِذَا دَفَعْتَهُ وَرَدَدْتُهُ**

[ك ز ب ر]

الْكُزْبُ [el-kuzbur] (kāf'ın ve bā'nın zammı ve mā-beynde zā'nın sükunuyla)

Kiṣnīc dedikleri ottur, kiṣnīz ma'nāsına ki havāyic-i ta'āmdandır. Ve feth-i bā dahi cā'izdir. Cevherī eydür: Ben zann ederim ki bu lügat mu'arreb ola.

[ك س ر]

الْكَسْرُ [el-kesr] (kāf'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Ufatmak. Ve

الْإِنْكَسَارُ [el-inkisār] Ufanmak; yukālu: كَسَرْتُ الشَّيْءَ فَأَنْكَسَرْتُ Ve

كَسْرُ [kesr] Kuş kanadı devşirmeğe dahi derler; yukālu: كَسَرَ الطَّائِرُ إِذَا ضَمَّ جَنَاحَيْهِ حِينَ كَسَرَ الطَّائِرُ إِذَا ضَمَّ جَنَاحَيْهِ حِينَ يَنْقُضُ Ve **إِنْقِضَاضٌ** [inkīdād] dād[eyn]-i mu'cemeteynle konmak ma'nāsınadır.

التَّكْسِيرُ [et-tekessur] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdīdiyle) Kezālik ufanmak ma'nāsınadır; yukālu: كَسَرْتُهُ فَتَكْسَرُ

التَّكْسِيرُ [et-tekisr] (alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Ziyāde ufatmak; yukālu: كَسَرْتُهُ شِدَّةً لِلْمَبَالِغَةِ وَالْكَثْرَةِ

الْكَسِيرُ [el-kesir] (kāf'ın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Sınmış olan nesne; yukālu: كَاسِرٌ نَاقَةٌ كَسِيرٌ كَمَا يُقَالُ كَفَّ خَضِيبٌ مَفْعُولٌ أَوْ كَسِيرَةٌ نَاقَةٌ كَسِيرَةٌ denmedi.

الْكَسْرَى [el-kesrā] (kāf'ın fethi ve sīn'in sükūnu ve elifin kasrıyla) Cem'i, مَرِيضٌ [marīd]le مَرَضَى [merḍā] gibi.

الْكَاسِرُ [el-kāsir] (sīn'in kesriyle) Tavşancıl dedikleri kuş ki sibā-ı tayrdandır, عَقَابٌ [uqāb] ma'nāsına.

الْكَسْرُ [el-kisr] (kāf'ın kesriyle ve sīn'in sükūnuyla) Evin yere yakın cānibi. Ve haymenin yere yakın olan etekleri.

الْمُكَاسِرُ [el-mukāsir] (mīm'in zammı ve sīn'in kesriyle) Komşu, hem-sāye ma'nāsına; yukālu: فَلَانَ مُكَاسِرِي أَيَّ جَارِي وَكَسْرٌ بَيْتِهِ إِلَى جَانِبِ كِسْرٍ بَيْتِي Ve

كِسْرُ [kisir] Kezālik şol kemiğe derler ki üzerinde çok et olma.

الْكَسُورُ [el-kusūr] (zammeteynle) Cem'i. Ve bu makūle kemik gāliben meksūr olduğuna binā'en كِسْرٌ [kisir] derler ve كِسْرٌ قَبِيحٌ derler şol bilek kemiğine ki bileğin nısf-ı ahiri ola, ya'nī dirsek cānibinden olan. Ve kāf'ın fethi dāhi lügattır bu zikr olunan üç ma'nāda. Ve

كُسُورٌ [kusūr] Yerin alçaklı ve yüksekli olmasına da derler; yukālu: الْأَرْضُ ذَاتُ كُسُورٍ أَيُّ ذَاتُ صُعُودٍ وَهُبُوطٍ

الْكَسْرَةُ [el-kisret] (kāf'ın kesri ve sīn'in sükūnuyla) Sınmış nesnenin pāresi.

الْكَسِيرُ [el-kiser] (kāf'ın kesri ve sīn'in fet-hiyle) Cem'i, قِطْعَةٌ [kiṭ'at] ile قِطْعٌ [kiṭa'] gibi.

الْمَكْسِيرُ [el-meksir] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnu ve sīn'in kesriyle) Ufanacak yer ma'nāsına; yukālu: عُوْدٌ ضَلَبَ الْمَكْسِيرَ إِذَا فُلَانٌ طَيَّبَ الْمَكْسِيرَ: جَوْدَتْهُ بِكْسِرِهِ Ve **حَبْرَةٌ** [ḥibret] ḥā-i mu'cemenin kesri ve bā'nın sükūnuyla imtihān ma'nāsınadır. Ve gāliben bir nesne tecrube olundukta bātını zāhirine uyar mı diye ufatılıp görüldüğü için طَيَّبَ الْمَكْسِيرَ derler.

الْكَسْرَاتُ [el-keserāt] (fethateynle) Alımda satımda gabn üzere olmak; yukālu: رَجُلٌ ذُو هَزْرَاتٍ Ve **كَسْرَاتٍ وَهَزْرَاتٍ** إِذَا كَانَ يُعْمِنُ فِي كُلِّ شَيْءٍ [hezerāt] zā-i mu'ceme ve rā-i mühmele ile gabn ma'nāsınadır kezālik.

الْكَسَارُ [el-kusār] (kāf'ın zammı ile) Odun ufağı; yukālu: كُسَارُ الْحَطَبِ لِذِقَاقِهِ

كِسْرَى [kisirā] (kāf'ın kesri ve sīn'in sükūnu ve elifin kasrıyla) Fürs meliklerinin laka-bıdır; kāf'ın fethi dahi lügattır. Ve bu حُسْرُو

[ħusrev]in mu'arrebidir ki حُشْرُو [ħusrev] melik demek olur.

الْكِسْرَوِيّ [el-kisreviyy] (kāf'ın kesri ve sīn'in sükūnu ve rā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) كِسْرَى [kistrā]ya mensüb olan kimse.

الْكِسْرِيّ [el-kisriyy] (kāf'ın kesri ve sīn'in sükūnu ve yā'nın teşdīdiyle) Kezālik كِسْرَى [kistrā]ya mensüb olan kimse, حَزْمِيّ [ħirmiyy] gibi ħā'nın kesriyle ve rā'nın sükūnuyla حَرَم [ħarem]-i Ka'be'ye mensüb ma'nāsına, Ebū 'Amr rivāyeti üzere.

الْأَكَاسِرَةُ [el-ekāsiret] (hemzenin fethi ve sīn'in kesriyle) كِسْرَى [kistrā]nın cem'idir, 'alā-hilāfi'l-kiyās, zīrā kiyās كِسْرَوْن [kistravn] gelmek idi rā'nın fethiyle. عَيْسَوْن [īsevne] ve مُوسَوْن [müsevne] geldiği gibi sīn'in fethiyle.

[ك ش ر]

الْكَشْرُ [el-keşr] (kāf'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Dış göstermek; yukālu: كَشَرَ Ibnū's-Sikkīt eyitti: كَشَرَ البَعِيرُ عَنْ نَابِهِ إِذَا كَشَفَ عَنْهَا كَشَرَ [keşr] tebessüm ma'nāsınadır; yukālu: كَشَرَ الرَّجُلُ وَانْكَلَّ وَافْتَرَّ وَابْتَسَمَ كُلُّ ذَلِكَ تَبَدُّو مِنْهُ كَشَرَ الأَسْنَانُ Pes إنْكَلَّ [inkelle] [inkilāl] dendir, nūn'la ve إِفْتَرَّزَ [iftirār] dandır, fā'yla ve rā-i mühmele ile, cümlesi tebessüm ma'nāsınadır.

[ك ظ ر]

الْكُظْرُ [el-kuzr] (kāf'ın zammı ve zā'nın sükūnuyla) Yay vasfında zikr olursa yayın kulağı murād olur, kūşe-i kemān ma'nāsına. Ve

كُظْرُ [kuzr] Kezālik köprücük dedikle-ri iki kemiğin mā-beyninde olan gediğe derler ki sīnenin sadrındadır, مَا بَيْنَ تَرْفُوتَيْنِ ma'nāsına. Cevherī eydür: Bu kelime

istimāc olunmaksızın bir kitābdan nakl olunmuştur. Ve Cevherī'nin bu kelāmı müş'irdir ki 'āmme kelimātı bi-dūni's-semāc olmaya, nitekim *Şihāh* isminin dahi muktezāsı budur.

[ك ع ر]

الْإِكْعَارُ [el-ik'ār] (hemzenin kesriyle ve kāf'ın sükūnuyla) Deve yavrusunun hörgücü semiz olmak; yukālu: أَكْعَرَ الفَصِيلُ إِذَا حَمَلَ فِي سَنَامِهِ شَحْمًا

الْمُكْعِرُ [el-muķ'ir] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Şol deve yavrusudur ki hörgücü semiz ola.

الْكَنْعَرَةُ [el-ken'aret] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnu ve 'ayn'ın fethiyle) Şol nākadır ki 'azīmü'l-cüsse ola.

الْكَنْعَارُ [el-kenār'ir] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Cem'i, Ebū 'Ubeyd'in Ebū Zeyd'den ettiği rivāyet üzere.

الْكَعْرُ [el-ka'r] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Sabīnin kesret-i eklden karnı dolmak ve semirmek ma'nāsına da gelir; yukālu: كَعَرَ بَطْنُهُ كَعْرًا

الْكُغْرُ [el-ku'gr] (kāf'ın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir dikenli ottur.

الْكُغْوَرَةُ [el-ka'veret] (kāf'ın ve vāv'ın fethiyle ve 'ayn'ın sükūnuyla) Burnu büyük olan kimse, 'azīmü'l-enf ma'nāsına. Kezā vucide fī ba'zi nusahi's-*Şihāh*.

[ك ع ب ر]

الْكُعبِيرُ [el-ku'bur] (kāf'ın ve bā'nın zammı ve 'ayn'ın mā-beynde sükūnuyla) Şol nesnedir ki buğday harmanı döğüldüğü zamānda ve buğday ayırtlandığı zamānda zāhir olur, başı yumruca olur. Binā'en 'alā-zālik kemiklerin başına yumru oldu-ğu için الْكُعبِيرُ [el-ke'ābir] derler. Ve

كَعَابِرُ [ke'ābir] **كُعبِرُ** [ku'bur] un dahi cem'î gelir.

الْكَعْبِرَةُ [el-ka'beret] (kāf'ın fethi ve 'ayn'ın sükünü ve bā'nın dahi fethiyle) Kılıçla kesmek; yukālu: **كَعْبِرُهُ بِالسَّيْفِ أَي قَطَعَهُ**

الْمُكَعَّبِرُ [el-Muka'bir] (mīm'in zammı ve bā'nın kesriyle) Muka'bir-i Ḍabbī nām kimsenin lakabıdır, **مُكَعَّبِرٌ** [Muka'bir] dediler bir kavmi kılıçtan geçirdiği içindir.

[ك ف ر]

الْكَفْرُ [el-kufr] (kāf'ın zammı ve fā'nın sükünüyle) **إِيمَانٌ** [īmān]ın zıddıdır; yukālu: **كَفَرَ بِاللَّهِ كُفْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** Ve

كُفْرٌ [kufr] Kezālik ni'mete inkār etmek ma'nāsına da gelir, **شُكْرٌ** [şukr]ün mukābilidir.

الْكَفُورُ [el-kufūr] (zammeteynle) ve

الْكَفْرَانُ [el-kufrān] (kāf'ın zammı ve fā'nın sükünüyle) Ni'mete inkār etmek ma'nāsında masdarlardır; yukālu: **كَفَرَهُ كُفُورًا** Ve kavluhu ta'ālā: **﴿إِنَّا بِكُلِّ كَافِرٍ﴾** وَكُفْرَانًا Ve kavluhu ta'ālā **﴿فَأَبَى الظَّالِمُونَ إِلَّا كُفُورًا﴾** (القصص 48) **﴿أَبَى جَاحِدُونَ﴾** (الإسراء) **﴿هُوَ جَمْعُ الْكُفْرِ مِثْلُ بُرْدٍ﴾** (99) Ve **كَالِهْلِ الْاَهْلِ** Ve

كُفُورٌ [kufūr] **كُفْرٌ** [kefr]in cem'î dahi gelir, kāf'ın fethiyle, karye ma'nāsına. Ve minhu kavlu Mu'āviye: **أَهْلُ الْكُفُورِ هُمُ أَهْلُ الْقُبُورِ** **أَيَّ إِنَّهُمْ بِمَنْزِلَةِ الْمُوتَى لَا يُشَاهِدُونَ الْأَمْصَارَ وَالْجَمْعَ** **وَمَا أَشْبَهَهَا** ve

كُفُورٌ [kufūr] Kubūr ma'nāsına da gelir ki **كُفْرٌ** [kefr] kabre de derler; ve minhu kīle: **“الْأَهْلُ اغْفِرْ لِأَهْلِ الْكُفُورِ”**

الْكَافِرُ [el-kāfir] **كُفْرٌ** [kufr]le muttasıf olan kimse. Ve

كَافِرٌ [kāfir] Karanu geceye dahi derler; **كَافِرٌ**

[kāfir] **سَاتِرٌ** [sātir] ma'nāsına olup her nesneyi setr ettiği için. Ve

كَافِرٌ [kāfir] O kimseye derler ki zırh üzere gayrı libās giye. Ve bi'l-cümle her nesne ki bir nesneyi setr etse **كَفَرَهُ** derler, İbnu's-Sikkīt eyitti: **كَافِرٌ** [kāfir]e **كَافِرٌ** [kāfir] dedikleri Hak ta'ālānın ni'metlerin setr ettiği içindir. Ve

كَافِرٌ [kāfir] Bahr ma'nāsına gelir, güneşi setr ettiği için hālet-i gurūbda. Ve nehr-i 'azīme derler. Ve

كَافِرٌ [kāfir] Ekinci ma'nāsına da gelir, **زَارِعٌ** [zāri'] gibi, tohumu toprakla örttüğü için.

الْكَفَّارُ [el-kuffār] (kāf'ın zammı ve fā'nın teşdidiyle) **كَافِرٌ** [kāfir]in cem'î. Ve

كُفَّارٌ [kuffār] Ekinciler ma'nāsına da gelir, **زُرَّاعٌ** [zurrā'] gibi, nitekim mürür etti.

الْكَفَرَةُ [el-keferet] (kāf'ın ve fā'nın fethiyle) Kezālik **كَافِرٌ** [kāfir]in cem'î.

الْكَفَّارُ [el-kifār] (kāf'ın kesri ve fā'nın tahfifiyle) Kezālik cem'î, **جَائِعٌ** [cā'i']le **جِيَاعٌ** [ciyā'] gibi ve **نَائِمٌ** [nā'im]le **نِيَامٌ** [niyām] gibi. Ve **جَائِعٌ** [cā'i'] aç kimse demektir, gürisne ma'nāsına.

الْكَافِرَةُ [el-kāfīret] Mü'ennesi.

الْكَوَاْفِرُ [el-kevāfir] (kāf'ın fethi ve fā'nın kesriyle) **كَافِرَةٌ** [kāfīret]in cem'î.

الْكَفْرُ [el-kefr] (kāf'ın fethi ve fā'nın sükünüyle) Örtmek, setr ma'nāsına; yukālu: **كَفَرْتُ الشَّيْءَ أَكْفَرُهُ كُفْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَتَرْتَهُ** Ve

كُفْرٌ [kefr] Köye dahi derler, karye ma'nāsına. Ve fi'l-hadisi: **“يُخْرِجُكُمْ الرُّومُ مِنْهَا”** **كَفْرًا كُفْرًا أَي مِنْ قُرَى الشَّامِ** Ve

كُفْرٌ [kefr] Köy ma'nāsına olduğu için **كُفْرٌ** [kefru Tūsā] ve **كُفْرٌ** [kefru Ti'qāb]

derler, Şām-ı şerīf nāhiyesinde olan köy-lerin ba'zına ki ثُوْنَا [Tūsā] ve تَغْفَاب [Ti'ğāb] esmā-i ricāldendir, zikr olunan köyler onlara nisbet olunur. Ve

كَفْرٌ [kefr] Zulmet-i leyle dahi derler.

الْمَكْفُورُ [el-mekfūr] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnu ve fā'nın zammıyla) Örtülmüş nesne; yukālu: رَمَادٌ مَكْفُورٌ إِذَا سَفَتَ الرِّيحُ التُّرَابَ عَلَيْهِ حَتَّى غَطَّتْهُ Ya'nī küllü toprak saçmakla setr etse.

الْكَفْرُ [el-kifr] (kāf'ın kesri ve fā'nın sükūnuyla) Zulmet-i leyl ma'nāsınadır; fethiyle dahi lügattır, nitekim mürür etti. Ve

كَفْرٌ [kefir] Ulu dağa dahi derler cebel-i 'azīm ma'nāsına, Ebū 'Ubeyd'in Ferrā'dan ettiği rivāyeti üzere.

الْمُتَكَفِّرُ [el-mutekeffir] (mīm'in zammı ve fā'nın kesri ve teşdidiyle) Silāh örtünen kimse, silāh-pūş ma'nāsına.

الْإِكْفَارُ [el-ikfār] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi küfre nisbet etmek, ya'nī kāfir oldu demek; tekūlu: أَكْفَرْتُ الرَّجُلَ إِذَا دَعَوْتُهُ كَافِرًا وَيُقَالُ لَا تُكْفِرْ أَحَدًا مِنْ أَهْلِ قَبِيلَتِكَ أَي لَا تَسْبُحْهُمْ إِلَى الْكُفْرِ

التَّكْفِيرُ [et-tekfīr] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bir kimseye alçaklık gösterip huzūc ve huşūc etmek, nitekim kefer-i rapīyyet el göğüse koyup sīpāhīlerine huzūc ve huşūc ederler. Ve

تَكْفِيرٌ [tekfīr] Yemīnde hınsla lāzım geleni işlemeğe de derler. Ve

تَكْفِيرٌ [tekfīr] Günāhı setr edip izāle etmeğe de derler, nitekim sevābı izāle etmeğe إِحْبَاطٌ [ihbāt] derler.

الْكَافُورُ [el-kāfūr] Hurmānın ibtidā zuhūr eden meyvesi, Ebū 'Amr'la Ferrā rivāyeti

üzere. Ve Aşmaī eyitti: كَافُورٌ [kāfūr] zikr olunan meyvenin kabıdır. Ve

كَافُورٌ [kāfūr] Tīb kısmından ma'rūf nesnedir.

الْكَفْرَى [el-kuferrā] (kāf'ın zammı ve fā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle ve elifin kasrıyla) Hurmā ağacının ibtidā zuhūr eden meyvesinin kabı.

[ك ف ه ر]

الْإِكْفِيرَارُ [el-ikfīrār] (hemzenin kesriyle) Yüz türş olmak; yukālu: رَأَيْتُهُ مُكْفِهَرُ الْوَجْهِ إِذَا عَبَسَ وَيُقَالُ لِرَجُلٍ إِذَا عَبَسَ وَجْهُهُ مُكْفِهَرٌ Ya'nī "Kaçan kāfire mülākī olan güler yüzle mülākī olma." Ve

إِكْفِيرَارٌ [ikfīrār] Bir nesne boz renge mā'il olmağa dahi derler; yukālu: فَلَانٌ مُكْفِهَرُ اللَّوْنِ إِذَا ضَرَبَ لَوْنُهُ إِلَى الْعُبْرَةِ مَعَ الْعِلْطِ

الْمُكْفَهَرُ [el-mukfeherr] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Şol buluttur ki siyāh ve galīz olup birbiri üzere binmiş ola.

[ك م ر]

الْكَمَرُ [el-kemer] (fethateynle) Zeker başı.

الْكَمَرَةُ [el-kemeret] (kezālik fethateynle) Vāhidi.

الْمَكْمُورُ [el-mekmūr] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Şol kimsedir ki sünnetçi zekерinin başına zarar erişirmiş ola.

الْكَمِيرَى [el-kimirrā] (kesreteynle ve rā'nın teşdidi ve elifin kasrıyla) Zimikkā gibi Zeker başı büyük olan kimse. Ve Zimikkā zā-yı mu'ceme ile ve kāf'ın teşdidiyle kuşun kuyruğu bittiği yer, İbnu's-Serrāc rivāyeti üzere.

الْمُكَامَرَةُ [el-mukāmeret] (mīm-i evvelin

zammı ve s̄an̄in fethiyle) كَمَرَةٌ [kemeret] husūsunda m̄ubāhase edip galebe etmedir; yukālu: كَامَرْتُهُ فَكَمَرْتُهُ أَكْمَرُهُ إِذَا غَلَبْتَهُ بِعِطْمِ الْكَمَرَةِ

[ك م ت ر]

الْكَمْتَرَةُ [el-kemteret] (kāf'ın fethi ve m̄im'in s̄ükūnuyla) Yürümekte adım bir-birine karīb olmak, كَرَدْحَةٌ [kerdeḥat] gibi ki كَرَدْحَةٌ [kerdeḥat] dahi hurūf-ı mühmele ile kaṣīrū'l-kāme olan kimsenin seğırtmesine derler. Ve kırbanın ağızın bağlamağa dahi derler; yukālu: كَمْتَرُهُ كَمَا يُقَالُ قَمَطَرُهُ

الْكَمْتُرُ [el-kumtur] (kāf'ın zammı ve m̄im'in s̄ükūnu ve tā'nın kezālik zammıyla) Kısa boylu olan kimse.

الْكَمَاتِرُ [el-kumātir] (kāf'ın zammı ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'naḥu, mislu: الْكُنْدُرُ [el-kundur] ve الْكُنَادِرُ [el-kunādir] 'alā-mā merre. كُنْدُرٌ [kundur] ve كُنَادِرٌ [kunādir] dahi kısa boylu ma'naṣınadır, hurūfu tebdīl olunmakla.

[ك م ث ر]

الْكَمْتُرَى [el-kummeṣrā] (kāf'ın zammı ve m̄im'in fethi ve teṣḍīdiyle ve ṣā-i müsellenin s̄ükūnu ve elifin kasrıyla) Armut dedikleri ma'rūf meyvenin adıdır.

الْكَمْتُرَاةُ [el-kummeṣrāt] (kāf'ın kezālik zammı ve m̄im'in teṣḍīdiyle ve ṣā'nın s̄ükūnuyla) Vāhidi.

[ك و ر]

الْكَوْرُ [el-kevr] (kāf'ın fethi ve vāv'ın s̄ükūnuyla) Dülbend sarmak; yukālu: كَارَ لَوْثٌ Ve الْعِمَامَةُ عَلَى رَأْسِهِ يَكْوَرُهَا كَوْرًا إِذَا لَأَتْهَا [levṣ] ṣā-i müsellese ile dülbend sarmak ma'naṣınadır, dülbendin her bir devrine كَوْرٌ [kevr] derler. Ve

كَوْرٌ [kevr] Noksāna dahi derler; ve minhu

kavluhum: "نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنَ الْكُوْرِ بَعْدَ الْحُوْرِ" أَيُّ مِنَ الْعَمَلِ الْكَمْرَةِ بَعْدَ الْكَمْرَةِ Ve

كَوْرٌ [kevr] Deve sürüsünden cemā'at-i kesīreye dahi derler; yukālu: عَلَى فَلَانٍ كَوْرٌ Ve ba'zı eṣ'arda sığır sürüsüne dahi itlāk olunmuştur. Ve

كَوْرٌ [kevr] Sür'at ma'naṣına dahi gelir; yukālu: كَارَ الرَّجُلُ إِذَا أُسْرِعَ فِي مَشْيِهِ Ve bu İbn Dureyd rivāyeti üzeredir.

الْكَوْرُ [el-kūr] (kāf'ın zammıyla) Deve pālānıdır, cem'i-ī āletleriyle.

الْأَكْوَارُ [el-ekvār] (hemzenin fethi ve kāf'ın s̄ükūnuyla) Cem'i.

الْكَيرَانُ [el-kīrān] (kāf'ın kesriyle ve meddiyle) Cem'i. Ve

كُوْرٌ [kūr] Demirci ocağına dahi derler, balçıktan yapılmış olsa. Ve

كُوْرٌ [kūr] Arı kovanına dahi derler.

الْكَوَارَةُ [el-kuvāret] (kāf'ın zammı ve vāv'ın fethiyle ve tāhffīyle) Şol baldır ki henüz ṣema' içinde ola; yukālu: كُوَارَةُ النَّحْلِ لِعَسَلِهَا فِي الشَّمْعِ

الْكَوْرَةُ [el-kūret] (kāf'ın zammı ve meddiyle) Şehr ve nāhiye ma'naṣınadır.

الْكَوْرُ [el-kuver] (kāf'ın zammı ve vāv'ın fethiyle) Cem'i, şehrler ve nāhiyeler ma'naṣına.

الْكَارَةُ [el-kāret] Şol nesnedir ki arkaya götürülür, sevb kısmından.

التَّكْوِيرُ [et-tekvīr] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Metā'ı bir yere cem' edip bağlamak. Ve bir nesneyi müctemī'an bırakmağa dahi derler; yukālu: طَعَنَهُ فَكَوَّرَهُ إِذَا أَلْقَاهُ مُجْتَمِعًا Ve

تَكْوِيرٌ [tekvīr] Dülbend sarmağa da derler, **كُوْرٌ** [kevr] ma'naṣına. Ve

كَهَرَ النَّهَارُ يَكْهَرُ كَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ yukālu: Ve men' etmek ma'nāsına da gelir. Ve 'Abdullāh'ın (9) الضحى "فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَكْهَرُ" kırā'ati üzere Kisā'ī eyitti: كَهْرُهُ ve قَهْرُهُ bir ma'nāyadır.

كَهْرٌ [el-kenehver] (fethateynle ve hā'nın sükūnu ve vāv'ın fethiyle) Büyük bulut, sehāb-ı 'azīm ma'nāsındadır, Kisā'ī rivāyeti üzere.

[ك ي ر]

كَوَّرَ [et-tekevver] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Müctemī'an düşmek; yukālu: كَوَّرَهُ فَتَكْوَرُ أَي سَقَطَ Ve

تَكْوَرٌ [tekevver] Sığanıp hāzırlanmağa dahi derler, تَشَمَّرُ [teşemmur] ma'nāsına.

الْإِكْتِيَارُ [el-iktiyār] (hemzenin kesriyle) At koşuda seğırtirken kuyruğun kaldırmak; yukālu: إِكْتَارَ الْفَرَسُ إِذَا رَفَعَ ذَنْبَهُ فِي حُضْرِهِ Ve حُضْرٌ [ḥuḍr] ḥā-i mühmelenin zammı ve ḍād-ı mu'cemenin sükūnuyla seğırtmek.

الْمَكْوَرِيُّ [el-mekverrā] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnu ve vāv'ın fethi ve rā'nın teşdidi ve elifin kasrıyla) Denī ve le'im olan kimse. Ve İbnu's-Serrāc eyitti: مَكْوَرِيٌّ [mekverrā] burnu ucu büyük olan kimseye de derler ve مَكْوَرِيٌّ [mekverrā] كَوَّرَهُ [keverrehu]dan me'hūzdur, جَمْعُهُ ma'nāsına ve bu مَفْعَلِيٌّ [me'f'allā] vezni üzeredir dedi, ya'nī evvelinde olan mīm'i zā'iddir, zīrā kelām-ı 'Arabda فَعْلَلِيٌّ [fa'lellā] vezni üzere kelime gelmemiştir dedi. Ve gāh olur ki āhirinde elifi hazf edip مَكْوَرٌ [mekverr] derler.

[ك ه ر]

الْكَهْرُ [el-kehr] (kāf'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Gün yükselip gündüz tamām rüşen olmak, irtifā'-ı nehār ma'nāsına;

yukālu: كَهَرَ النَّهَارُ يَكْهَرُ كَهْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve men' etmek ma'nāsına da gelir. Ve 'Abdullāh'ın (9) الضحى "فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَكْهَرُ" kırā'ati üzere Kisā'ī eyitti: كَهْرُهُ ve قَهْرُهُ bir ma'nāyadır.

الْكَنْهَرُ [el-kenehver] (fethateynle ve hā'nın sükūnu ve vāv'ın fethiyle) Büyük bulut, sehāb-ı 'azīm ma'nāsındadır, Kisā'ī rivāyeti üzere.

الْكَبِيرُ [el-kīr] (kāf'ın kesri ve meddiyle) Demirci körüğüdür ki o yā tulumdan olup müdevver olur yāhūd sahtiyāndan olup küşeleri olur. Ve ammā balçıktan binā olunan o كُورٌ [kūr]dur, كَبِيرٌ [kīr] değildir. Ve **كَبِيرٌ** [Kīr] Bir dağın dahi ismidir.

FASLU'L-MĪM

(فَصْلُ الْمِيمِ)

[م أ ر]

الْمِثْرَةُ [el-mi'ret] (mīm'in kesri ve hemzenin sükūnuyla) Kīne ve 'adāvete itlāk olunur.

الْمِثْرُ [el-mi'er] (mīm'in kesri ve hemzenin fethiyle) Cem'i.

الْمَأْرُ [el-me'r] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Birkaç kimsenin beynine 'adāvet bırakıp ifsād etmek.

الْمُمَاءَرَةُ [el-mumā'eret] (mīm'in zammı ve hemzenin fethiyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: مَاؤُتْ بَيْنَ الْقَوْمِ مَأْرًا وَمَاءَرَتْ مُمَاءَرَةً إِذَا عَادَيْتْ بَيْنَهُمْ وَأَفْسَدَتْ Ve

مُمَاءَرَةٌ [mumā'eret] Fahr edişmek ma'nāsına da gelir, مُفَاخَرَةٌ [mufāḥaret] gibi, Umevī rivāyeti üzere; tekūlu: مَاؤُتُّهُ مُمَاءَرَةً إِذَا فَاخَرْتُهُ

الْمِثْرَةُ [el-mi'eret] (mīm'in kesri ve hemzenin fethiyle) İsmidir, 'adāvet bırakmak ma'nāsına. Ba'zı kütüb-i musahhahada böyle zabt olunmuştur ve lākin mā-sebaktā yazılana muhālif olur ki عِنَبَةٌ [inebet] sığası müfredātta nādiredir denmiştir, fasl-ı bā'da nazar oluna. Pes vech hemzenin sükūnu olur, nitekim ba'zı nūsahatā öyle vākī' olmuştur.

الْمِثْرُ [el-mi'er] (mīm'in kesri ve hemzenin fethiyle) Cem'idir.

الْمِثْرُ [el-me'ir] (mīm'in fethiyle ve hemzenin kesriyle) Emr-i şedīd ma'nāsınadır; yukālu: هُمْ فِي أَمْرِ مِثْرٍ أَيْ صَغَبٍ شَدِيدٍ

[م ت ر]

الْمِثْرُ [el-metr] (mīm'in fethiyle ve tā'nın

sükūnuyla) Çekmek, medd ma'nāsına; tekūlu: مَثَرْتُ الْحَبْلَ إِذَا مَدَدْتُهُ Ve gāh olur ki مَثَرٌ [metr]le cimā'dan kināyet olunur. Ve

مَثَرٌ [metr] Kuş necāsetin atmağa da derler, sağnamak ma'nāsına; yukālu: مَثَرَ بِسَلْحِهِ أَيْ نِطَكِيمٍ مَثَرٌ بِه رَمَى Nitekim مَثَحٌ [meth] dahi bu ma'nāya gelir. Ve سَلَحٌ [selḥ] sīn ve ḥā-i mühmele-tayn ile kuş necāsetidir. Ve

مَثَرٌ [metr] مَثَرٌ [betr]de lügattır, kat' ma'nāsında ya'nī مَثَرٌ [metr] kesmek ma'nāsına da gelir.

[م ح ر]

الْمَجْرُ [el-mecr] (mīm'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Çok olan leşker, 'asker-i 'azīm ma'nāsına. Ve

مَجْرٌ [mecr] Bir nesne bey' olunmaktır, işbu nākanın karnında olan veledine bedel. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ نَهَى عَنِ الْمَجْرِ" Ve

مَجْرٌ [mecr] 'Akla dahi derler; yukālu: مَا لَهُ مَجْرٌ أَيْ عَقْلٌ

الْإِمَجَارُ [el-imecār] (hemzenin kesri ve mīm'in sükūnuyla) Karnında olan veledine bir nesne satmak; yukālu: أُمَجَرْتُ فِي الْبَيْعِ إِيمَجَارًا Ve

إِمَجَارٌ [imecār] Koyunun karnında olan veledi büyümeğe dahi derler; yukālu: أُمَجَرْتُ الشَّاةُ إِذَا عَظُمَ مَا فِي بَطْنِهَا مِنَ الْوَلَدِ وَتَكُونُ هِيَ مَهْرُوْلَةً لَا تَقْدِرُ عَلَى التُّهُوِصِ Ya'nī arıklığından ayak üzere duramaz olsa.

الْمُمَجِرُ [el-mumcīr] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Karnında veledi büyük olan koyun.

الْمَجْرُ [el-mecer] (fethateynle) İsmidir, koyun karnında veled büyük olmak ma'nāsında. Ve

مَجْرٌ [mecr] Susuzluk ma'nāsına da gelir, نَجْرٌ [necr] gibi, nitekim nūn mīm'e tebdīl

olunmak şāyī'dir; نَحَجْتُ ile نَحَجْتُ الدَّلُوْ ile نَحَجْتُ الدَّلُوْ gibi ki نَحَجٌ [naħc] ve مَحَجٌ [maħc] bir ma'nâyadır ki o kuyu içinde kovayı titretmektir, dolsun diye.

الْمَجْرَةُ [el-mecret] (mīm'in fethi ve cīm'in sükūnuyla) Kezālik karnında veledi büyük olan koyun ki ayak üzere duramaya, Ya'qūb rivāyeti üzere. Aşma'ī eyitti: 'Asker-i 'azīme مَجْرٌ [mecr] dedikleri bu ma'nādandır, ya'nī sıkletli olduğu içindir. Ve İbn Lisāni'l-Ḥummere ki 'Arab fusahāsından bir kimsedir, ondan koyun sürüsünün hālī su'āl olundukta eyitti: "مَالٌ صِدْقٌ قَرِيْبَةٌ لَا جَمِيَّ بِهَا إِذَا أَفْلَتَتْ مِنْ مَجْرَتَيْهَا" Ya'nī koyun bir māl-ı sahihtir ki hūb-havā olan karyeye benzer, kaçan iki şiddetten hālī olsa biri şiddet-i dehrī ve biri şiddet-i sibā'. Ve ba'zı nüshada مِنْ مَجْرَتَيْهَا bedeline مِنْ جُرْتَيْهَا vākī' olmuştur. Ve جُرَّةٌ [curret] cīm'in zammıyla ve rā'nın teşdīdiyle dām ma'nāsınadır ki onunla sayd ele getirilir.

[م خ ر]

الْمَخْرُ [el-maħr] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Gemi deryāda yürürken suyu āvāzla yarmaktır; yukālu: مَخَرَتِ السَّفِيْنَةُ تَمَخَرُوْ مَخْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ وَتَمَخَرُوْ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَرَتْ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاجِرَ فِيْهِ﴾ (النحل 14) أي جوارى

مَخْرٌ [maħr] Yere su salıvermeğe de derler; yukālu: مَخَرْتُ الْأَرْضَ أَي أَرْسَلْتُهُ فِيْهَا الْمَاءَ

الْمُخْرُو [el-muħūr] (zammeteynle) Masdar'dır, gemi suyu āvāzla yarmak ma'nāsına.

بِنَاتُ مَخْرٍ [benātu maħr] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Şol bulutlardır ki eyyām-ı sayftan evvel gelir ki onlar yufka bulutlardır, hareket etmezler.

الْإِسْتِمْحَارُ [el-istimħār] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Yelden cānibe teveccüh etmek; tekūlu: إِسْتَمَحَرْتُ الرِّيحَ إِذَا اسْتَقْبَلْتَهَا بِأَنْفِكَ

الْإِمْتِحَارُ [el-imtiħār] (hemzenin kesri ve mīm'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Fi'l-hadīsi: "إِذَا أَرَادَ أَحَدُكُمْ الْبُؤْلَ فَلْيَتَمَحَّرِ الرِّيحَ مِنْ أَيْنَ" "مَجْرَاهَا فَلَا تُسْتَقْبَلُهَا كَيْلَا تَرُدَّ عَلَيْهِ الْبُؤْلُ" Ve

إِمْتِحَارٌ [imtiħār] Ügürtleyip seçmeğe dahi derler; tekūlu: إِمْتَحَرْتُ الْقَوْمَ إِذَا انْتَقَيْتَ خِيَارَهُمْ وَنَحَبْتَهُمْ

الْمِخْرَةُ [el-miħret] (mīm'in kesri ve hā'nın sükūnuyla) ve

الْمُخْرَةُ [el-muħret] (mīm'in zammıyla) Ügürtlenip ihtiyār olunan nesne, Ebū Zeyd rivāyeti üzere.

الْمَاهُورُ [el-māhūr] ('alā-vezni الْقَارُورُ [el-kārūr]) Fāsıklar sohbet ettiği yer, meclis-i fussāk ma'nāsına.

الْيَمْحُورُ [el-yemħūr] (yā'nın fethi ve mīm'in sükūnu ve hā'nın zammı ve meddiyle) Uzun, tavīl ma'nāsına.

[م د ر]

الْمَدْرَةُ [el-mederet] (fethateynle) Kesek, külūh ma'nāsına. Ve 'Arab tā'ifesi karyeye مَدَّرٌ [meder] derler; yukālu: أَهْلُ الْمَدْرِ وَالْوَبْرِ Ve أَهْلُ مَدْرٍ [ehlu meder]den murād, göçer halkıdır haymeleri deve yününden olduğu için ki وَبَرٌ [veber] fethateynle ve bā-i muvahhade ile deve yünü ma'nāsınadır.

مَدْرٌ [Meder] (fethateynle) Kezālik Yemen'de bir karyenin adıdır; ve minhu: فَلَانَ الْمَدْرِيَّ

الْمَدْرِيَّةُ [el-mederiyyet] (fethateynle) Şol gönderlerdir ki boynuzu keskin edip gönder demiri yerine vaz' ederler.

الْمَدْرُ [el-medr] (mīm'in fethi ve dāl'in sükūnuyla) Havuzu yapıp islāh etmek; tekūlu: مَدَرْتُ الْحَوْضَ أَفَدَرُهُ إِذَا أَصْلَحْتَهُ بِالْمَدْرِ

مَادِرٌ [Mādir] (dāl'ın kesriyle) Bir kim-
senin adıdır. Hilāl b. ʿĀmir b. Şaʿşaʿa
kabilesinden ki buhlle maʿrūftur. Ve fi'l-
meseli: “أَبْحَلُ مِنْ مَادِرٍ” Zīrā o kimse hav-
zundan devesin suvardıktan sonra havu-
zun dibinde mā-i kalīl kaldıkta içine efşān
edip onunla havuzun suvadı tā ki kimse o
havuzda bākī kalan suyu içmeye.

الْمَمْدَرُ [el-memder] (mīm'in ve dāl'ın fet-
hiyle) Şol yerdir ki onun keseği alınıp ha-
vuzun meremmetine sarf olunur, taşların
aralıkları sedd olunmakla.

الْأَمْدَرُ [el-emder] (hemzenin fethi ve
mīm'in sükūnuyla) Şol kimsedir ki cen-
beyni müntefih ola, yaʿnī yanları kaba ola.
Ve

أَمْدَرُ [emder] Şol yeledi kurda derler ki
necāsetinden cesedinde bir mikdār nesne
ola. Baʿzılar eyitti: Levni öyle ola.

[م ذ ر]

شَدْرٌ مَدْرٌ [şezere mezere] (mīm'in fethi ve
zāl'ın sükūnuyla) Her cānibe dağıldı de-
mek mahallinde istiʿmāl olunur; yukālu:
تَفَرَّقَتْ إِيْلَهُ شَدْرٌ مَدْرٌ إِذَا تَفَرَّقَتْ فِي كُلِّ وَجْهِ
Ve şīn'in ve mīm'in kesri ve dahi lügattır. Ve
مَدْرٌ kelimesi شَدْرٌ kelimesine itbāʿ olur.

الْمَمْدَرُ [el-mezr] (mīm'in fethi ve zāl'ın
sükūnuyla) Yumurta yiydin olmak;
yukālu: مَدْرَتِ الْبَيْضَةِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَتْ Ve

مَمْدَرٌ [mezr] Miʿde fāsīd olmağa dahi derler;
yukālu: مَدْرَتٌ مَعْدَتُهُ إِذَا فَسَدَتْ

الْإِمْدَارُ [el-imzār] (hemzenin kesriyle)
Yumurdayı yiydin etmek; yukālu: أَمْدَرْتَهَا
الذَّجَاجَةُ إِذَا أَفْسَدَتْ

الْأَمْدَرُ [el-emzer] (hemzenin fethi ve
mīm'in sükūnu ve zāl'ın dahi fethiyle) Şol
kimsedir ki edeb-hāneye çok vara.

الْتَمَدُّرُ [et-temezzur] (fethateynle ve zāl'ın
zammı ve teşdidiyle) Gönül dönme; yukālu:
رَأَيْتُ بَيْضَةً مَدْرَةً فَمَدْرَتْ نَفْسِي أَيَّ حَبِيبَتْ

[م ذ ق ر]

الْمُمْدَقُ [el-mumzekirr] (mīm'in zammı
ve zāl'ın fethi ve qāf'ın kesri ve rā'nın
teşdidiyle) Munkatıʿ olan süt; yukālu: إِمْدَقَرُ
الرَّائِبُ إِمْدَقَرًا إِذَا انْقَطَعَ وَصَارَ اللَّبَنُ نَاجِيَةً وَالْمَاءُ
الرَّائِبُ Ve رَائِبٌ [rā'ib] rā-i mühmele ile ve
hemze ile ve bā-i muvahhade ile yoğurt
maʿnāsınadır. Ve fī hadīsi ʿAbdullāh b.
Ḥabbāb: حِينَ قَتَلْتُهُ الْحَوَارِجُ عَلَى شَاطِئِ نَهْرِ فَسَالَ
“عَيْنٌ قَتَلَتْهُ أَمْدَقَرٌ فَمَا أَمْدَقَرٌ”
ʿAbdullāh'ın kamı suda müctemīʿ olmadı,
bir haysiyetle ki kan bir cānibe ve su bir
cānibe gide, belki kanla su karışıp maʿan
cereyān eyledi.

[م ر ر]

الْمَرَارَةُ [el-merāret] (mīm'in fethiyle) Acı-
lık ki حَلَاوَةٌ [ḥalāvet]in mukābilidir. Ve

مَرَارَةٌ [merāret] Şol zarfa derler ki safrā
yaʿnī öd onun içinde olur ki o cigere mut-
tasıl olan nesnedir. Ve o cemīʿ hayvānda
vardır, meger deve ve devekuşunda
olmaya.

الْمُرُّ [el-murr] (mīm'in zammıyla) Acı olan
nesne.

الْأَمْرَارُ [el-emrār] (hemzenin fethiyle)
Cem'i. Ve

أَمْرَارٌ [emrār] ki Nābigā nām şāʿirin şiʿrinde
vākiʿ olmuştur, acı sular maʿnāsınadır.

الْمُرَّتَانُ [el-murretān] (mīm'in zammı ile)
Nebātāt kısmından iki cins ottur ki onların
birine شَيْحٌ [şih] derler şīn'in kesriyle ve
ḥā-i mühmele ile ve birine أَلَاءٌ [elāʾ] derler,
hemzenin fethiyle ve meddiyle; yukālu:
رَعِي بَنِي فُلَانٍ الْمُرَّتَانِ أَيَّ الْأَلَاءِ وَالشَّيْحِ

الْأَمْرُ [el-emerr] (fethateynle) Ziyāde acı olan nesne; yukālu: هَذَا أَمْرٌ مِنْ كَذَا Ve

أَمْرٌ [emerr] Şol bağırsaktır ki onda necāset cem' olur.

الْأَمْرَيْنِ [el-emerrīn] Cem', nūn'la āfetler ma'nāsına, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: لَقِيْتُ مِنْهُ الْأَمْرَيْنِ أَيِ الدَّوَاهِي Ve

أَمْرٌ [emerr] Ziyāde muhkem ma'nāsına da gelir; yukālu: فَلَانَ أَمْرٌ عَقْدًا مِنْ فَلَانٍ أَيِ أَحْكَمُ أَمْرًا مِنْهُ وَأَوْفَى ذِمَّةً

الْأَمْرَانِ [el-emerrān] **الْفَقْرُ** [el-fakr] ve **الْهَرَمُ** [el-herem]. Ve **هَرَمٌ** [herem] fethateynle ve rā-i mühmele ile ziyāde pīr olmaktır.

الْمُرَّى [el-murrā] (mīm'in zammı ve rā'nın teşdidi ve elifin kasrıyla) **أَمْرٌ** [emerr]in mü'ennesi. Kālet imre'etun mine'l-'Arab: صُعْرَاهَا مُرَّاهَا

الْمَارُورَةُ [el-mārūret] ('alā-vezni **الْفَارُورَةُ** [el-fārūret]) Bir acı dānedir ki buğday içinde olur.

الْمُرَيْرَاءُ [el-mureyrā'] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhā.

مُرٌّ [Murr] (mīm'in zammıyla) Temīm'in babasıdır ki Murr b. Udd b. Ṭābiḥa b. İlyās b. Muḍar'dır.

مُرَّةٌ [Murret] (mīm'in zammıyla) Ḳureyş'ten bir kabīlenin babasıdır ki Murre b. Ka'b b. Lu'eyy b. Ġālib b. Fihri b. Mālik b. en-Naḍr'dır. Ve

مُرَّةٌ [Murret] Kezālik Ḳaysu-'Aylān kabīlesinden bir kabīle babasıdır ki o Murre b. 'Āvf b. Sa'd b. Zubyān b. Baḡīd b. Reyş b. Ġaṭafān b. Sa'd b. Ḳays-'Aylān'dır.

الْمُرِّي [el-murriyy] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve teşdidiyle ve yā'nın dahi

teşdidiyle) Tarhana aşu dedikleri ta'āmdır, āb-kāme ma'nāsına, acılığa meyli olduğu için, **مُرِّيٌّ** [murriyy] demişlerdir. Ve 'amme muhaffef isti'māl ederler.

أَبُو مُرَّةٍ [ebū murret] İblīs'in künyetidir.

الْمُرَارُ [el-murār] (mīm'in zammı ve rā'nın tahfiifiyle) Bir acı ağacın ismidir ki deve onu yedikte dudağı devşirilip bir yere gelir.

الْمُرَارَةُ [el-murāret] (kezālik mīm'in zammiyle) **مُرَارٌ** [murār]ın vāhidi; ve minhu: بَنُو أَكْبَلِ الْمُرَارِ وَهُمْ قَوْمٌ مِنَ الْعَرَبِ

الْمُرٌّ [el-merr] (mīm'in fethiyle) İp, habl ma'nāsına. Ve

مُرٌّ [merr] Geçmeğe ve gitmeğe dahi derler; yukālu: مَرَّ عَلَيْهِ يَمُرُّ مَرًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيِ اجْتَاَزَ وَمَرَّ يَمُرُّ مَرًّا بِمَعْنَى ذَهَبَ

الْمُرُورُ [el-murūr] (zameteynle) Kezālik zehāb ma'nāsınadır.

بَطْنُ مَرٍّ [Baṭnu Merr] (mīm'in kezālik fethiyle) Mekke-i müşerrefeden bir konak yerde bir mevzi'in ismidir.

الْمُرَّةُ [el-merret] (mīm'in fethiyle) Bir kerre demek olur.

الْمُرٌّ [el-merr] (mīm'in fethiyle) ve

الْمُرَّاتُ [el-merrāt] (kezālik mīm'in fethiyle) ve

الْمُرَّارُ [el-mirār] (mīm'in kesriyle) **مُرَّةٌ** [merret]in cem'i; yukālu: فَلَانَ يَصْنَعُهُ دَاتٌ الْمُرَّارِ أَيِ يَصْنَعُهُ مَرًّا وَيَدْعُهُ مَرًّا

الْمَرْمَرُ [el-mermer] (mīm'lerin fethiyle) Ma'rūf taş.

الْمَرْمَارَةُ [el-mermāret] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol 'avrettir ki mülahame olup nāzik olduğuna binā'en yürürken a'zāsı titreye.

الْمُرْمُورَةُ [el-murmūret] (mīm'lerin zammiyla) Bi-ma'nāhā.

الْتُمْرُمُرُ [et-temermur] (fethateynle ve rā'nın sükūnuyla ve mīm'in zammıyla) Titremek, ihtizāz ma'nāsına.

الْمِرَّةُ [el-mirret] (mīm'in kesriyle) Safradır ki dört tabī'atın biridir. Ve

مِرَّةٌ [mirret] Kuvvete dahi derler ve şiddet-i 'akla dahi derler.

الْمَرِيرُ [el-merīr] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Kavī ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ مَرِيرٌ أَيْ ذُو قُوَّةٍ Ve

مَرِيرٌ [merīr] ve

مَرِيرَةٌ [merīret] 'Azīmet ma'nāsına da gelir. Ve

مَرِيرٌ [merīr] Dahi şol ipe derler ki uzun ve latīf olup iyi bükülmüş ola.

الْمَرَارِيُّ [el-merā'ir] (mīm'in fethi ve hemzenin kesriyle) Cem'î.

الْمَمْرُورُ [el-memrūr] (mīm'in fethiyle) Şol kimsedir ki ona safrā gālib ola.

مُرَامِيرٌ [Murāmīr] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sānīnin kesriyle) Bir recülün ismidir. Şarkī b. el-Ḳuṭāmī eyitti: Bizim işbu hattımızı ihdās eden Ṭayyī kabilesinden birkaç kimsedir ki Murāmīr b. Murre onların biridir ki sekiz oğlu var idi. Ve **أَبِيحَادٍ** [ebīcād] kelimesinin herbiriyle bir oğluna ad vermişti ki **أَبَجَدٌ** [ebced] dahi āhirine varınca sekiz kelimedir.

الْإِسْتِمْرَارُ [el-istimrār] (hemzenin kesriyle) Gitmek, zehāb ma'nāsına. Ve

إِسْتِمْرَارٌ [istimrār] İstihkāma dahi derler; yukālu: **إِسْتَمَرَّ مَرِيرُهُ إِذَا اسْتَحْكَمَ عِزْمُهُ**

الْمُسْتَمَرُّ [el-mustemerr] (mīm'in zammı ve sīn'in sükūnu ve mīm-i sānīnin fethiyle)

'Azm olunan nesne; ve minhu kavluhum: **لَتَجِدَنَّ فُلَانًا أَلْوَىٰ بَعِيدَ الْمُسْتَمَرِّ** Ya'nī husūmette kavī bulursun. Ve **أَلْوَىٰ** [elvā] hemzenin fethiyle serkeş olup re'yinde mütefferid olan kimseye derler.

الْمَمَرُّ [el-memerr] (mīmeynin fethiyle) Gidecek yer. Ve gitmek ma'nāsına da gelir.

الْإِمْرَارُ [el-imrār] (hemzenin kesriyle) Acı olmak; yukālu: **أَمَرَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ مُرًا** Ve

إِمْرَارٌ [imrār] Acı etmeğe de derler; yukālu: **مَرَّ الشَّيْءُ وَأَمَرَهُ غَيْرُهُ**

إِمْرَارٌ [imrār] İpi muhkem bükmeğe dahi derler; yukālu: **أَمَرَزْتُ الْحَبْلَ فَهُوَ مُمَرٌّ إِذَا قَتَلْتَهُ قَتْلًا** Ve **شَدِيدًا**

إِمْرَارٌ [imrār] Acı söylemek ma'nāsına gelir; ve minhu kavluhum: **مَا أَمَرَ فُلَانٌ وَمَا أَحَلَىٰ أَيْ مَا قَالَ مُرًا وَلَا حُلًّا**

الْمُمَارَةُ [el-mumārret] (mīm-i evvelin zammı ve rā'nın teşdidiyle) Mu'ālece ma'nāsınadır ki ip bükmek ma'nāsından münşae'ibdir; ve minhu kavluhum: **مَا زَالَ فُلَانٌ يُمِرُّ فُلَانًا وَيَمَارُهُ أَيْ يَعَالِجُهُ وَيَلْتَوِي عَلَيْهِ لِيَضْرَعَهُ** Ya'nī basıp maglūb edinmeğe dürüşmeden hāli değıldir.

الْمُرَانُ [el-murrān] (mīm'in zammı ile) Gönder ağacıdır, **شَجَرُ الرِّمَاحِ** ma'nāsına. Ve bunun tafsilī bāb-i nūn'da gelir inşā'allāhu ta'ālā, zīrā āhirinde olan nūn zā'id değıldir, **فُعَالٌ** [fu'āl] vezni üzere.

[م ز ر]

الْمَزِيرُ [el-mezīr] (mīm'in fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Bahādır ve şedīdül-kalb olan kimse, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

الْمَزَارَةُ [el-mezāret] (mīm'in fethiyle) Bahādır olmak; yukālu: **مَزَّرَ فُلَانٌ مَزَارَةً مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ**

الْأَمْزُرُ [el-emzer] (hemzenin fethiyle) Ziyāde bahādır olan kimse; yukālu: فُلَانٌ أَمْزُرٌ مِنْهُ

الْأَمَازِرُ [el-emāzir] Cem'î, أَفِيلٌ [efīl] ile أَفَانِلٌ [efānil] gibi. Ve أَفِيلٌ [efīl] Küçük deve ma'nāsınadır.

الْمِزْرُ [el-mizr] (mīm'in kesri ve zā'nın sükūnuyla) Şarāblardan bir nev'edir. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: İbn 'Ömer radiyallāhu 'anhumā şarābları tefsīr edip eyitti: بَيْتٌ [bit'] bā-i muvahhadenin kesri ve tā'nın sükūnuyla ve 'ayn-ı mühmele ile nebīz-i 'aseldir. Ve جِعَةٌ [ci'at] cīm'in kesri ile ve 'ayn'ı mühmele ile nebīz-i şa'ırdır. Ve مِزْرٌ [mizr] darıdan olandır. Ve سَكَرٌ [seker] sīn-i mühmelenin ve kāf'ın fethiyle hurmādan olandır. Ve خَمْرٌ [ḥamr] yaş üzümünden olandır. Ve ammā سَكْرٌ [sukur] ki zammeteynle ve rā'nın sükūnuyla Ḥabeş tā'ifesinin hamrıdır. Ebū Mūsā-yı Eş'arī eyitti: سَكْرٌ [sukur] ki darıdan olur ve ona سُقْرُقٌ [suḳurḳu'] dahi derler sīn'in ve kāfeynin zam-mıyla ve 'ayn-ı mühmele ile gūyā ki سُقْرُقٌ [suḳurḳu'] nin mu'arrebidir ki سَكْرَكَ Ḥabeş lisāni üzeredir. Ve

مِزْرٌ [mizr] Ahmak olan kimseye dahi derler.

الْمِزْرُ [el-meZR] (mīm'in fethi ve zā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin çāşnīsın görmek için yalamak.

الْتَمِزْرُ [et-temezzur] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir nesneyi az az içmektir; tekūlu: تَمَزَّرْتُ الشَّرَابَ إِذَا شَرِبْتُهُ قَلِيلًا قَلِيلًا

[م ش ر]

الْمِشْرَةُ [el-meşeret] (fethateynle) Yeryü-zü; yukālu: مَا أَحْسَنَ مِشْرَةَ الْأَرْضِ أَيُّ بَشَرْتَهَا

وَبَاتَهَا Ve مِشْرَةُ الْأَرْضِ [meşretu'l-ard] şīn'in teskīniyle dahi cā'izdir.

الْإِمْشَارُ [el-imşār] (hemzenin kesriyle ve mīm'in sükūnuyla) Yer nebātātı izhār etmek; yukālu: أَمْشَرْتُ الْأَرْضَ إِذَا أَخْرَجْتُ نَبَاتَهَا وَأَمْشَرْتُ الْعِضَاءَ إِذَا خَرَجَتْ لَهَا وَرَقٌ وَأَعْصَانٌ

التَّمْشِيرُ [et-temşīr] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَشَّرْتُ الْعِضَاءَ Ve عِضَاءَةٌ [ci'dāh] 'ayn-ı mühmelenin kesriyle ve dād-ı mu'ceme ile dikenli ağaç ma'nāsına. Ve

تَمَشِيرٌ [temşīr] Bir nesneyi dağıtmağa dahi derler, tefrīk ma'nāsına; tekūlu: مَشَّرْتُ الشَّيْءَ إِذَا فَرَّقْتَهُ

الْمِشْرَةُ [el-meşret] (mīm'in fethi ve şīn'in sükūnuyla) Latīf olan kulak, أُذُنٌ حَسَنَةٌ ma'nāsına; yukālu: أُذُنٌ حَسْرَةٌ مِشْرَةٌ أَيُّ لَطِيفَةٌ

الْتَمِشْرُ [et-temeşşur] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdīdiyle) Bir kimse-nin zahīrinden gınā 'alāmeti görünmek; yukālu: تَمَشَّرَ فُلَانٌ إِذَا رُؤِيَ عَلَيْهِ أَثَرُ الْعِنَى

[م ص ر]

مِصْرٌ [Mişr] (mīm'in kesri ve şād'ın sükūnuyla) Bir ma'rūf şehrin ismidir, tezkīri ve te'nīsī cā'izdir, İbnu's-Serrāc rivāyeti üzere.

الْمِصْرُ [el-mişr] (kezālik mīm'in kesri ve şād'ın sükūnuyla) Şehir ma'nāsınadır mutlakan.

الْأَمْصَارُ [el-emşār] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnuyla) Cem'î.

الْمِصْرَانُ [el-Mişrān] (mīm'in kesriyle kezālik ve şād'ın sükūnuyla) Kūfe ile Başra. Ve

مِصْرٌ [mişr] İki nesnenin beyninde olan hadd ve sınıra dahi derler.

الْمُصَوَّرُ [el-muṣūr] (zammeteynle) Hadd ma'nāsına olan مِصْرٌ [mişr]in cem'î. Ehl-i Mısr bir ev satın alsalar huccetlerinde böyle yazarlar, إِشْتَرَى فُلَانٌ الدَّارَ بِمُصَوَّرِهَا أَيْ بِحُدُودِهَا

الْمَصِيرُ [el-meşîr] (mîm'in fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Bağırsaktır, مَعَى [mi'ā] ma'nāsına. Ve bu fa'îl vezni üzeredir, ya'nî mîm'i harf-i aslîdir.

الْمُضْرَانُ [el-muṣrān] (mîm'in zammı ve şād'ın sükūnuyla) Cem'î, رَغِيفٌ [reğîf]le رُغْفَانٌ [ruğfān] gibidir. Ve رَغِيفٌ [reğîf] rā-i mühmele ve ğayn-ı mu'ceme ile kirde dedikleri ekmektir.

الْمَصَارِينُ [el-meşārîn] (mîm'in fethi ve rā'nın kesri ile) Cem'in cem'idir, bağır-saklar ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: Bağır-sak ma'nāsına olan مَصِيرٌ [meşîr] مَفْعَلٌ [me'f'il] vezni üzeredir ya'nî mîm zā'iddir ve صَارَ dan me'hūzdur, ya'nî ta'āmin merci'i olduğuna binā'en مَصِيرٌ [meşîr] denmiştir. Ve cem'inde مُضْرَانٌ [muṣrān] dedikleri mesîl [mesîl]de مُسْلَانٌ [muslān] dedikleri gibidir ya'nî مَفْعَلٌ [me'f'il]i فَعِيلٌ [fa'îl]e teşbîh kabîlindedir.

مُضْرَانُ الْقَارَةِ [muṣrānu'l-fe'ret] (mîm'in zammı ve şād'ın sükūnuyla) Bir nev' yaramaz hurmâdır.

الْمَاشِرُ [el-maşr] (mîm'in fethi ve şād'ın sükūnuyla) Parmak ucuyla süt sağmak. İbnu's-Sikkî eyitti: مَاشِرٌ [maşr] memede olan sütü cümleten sağmaktır.

التَّمْصِيرُ [et-temşîr] (fethateynle ve şād'ın zammı ve teşdidiyle) Sütün memede bākî kalanın sağmaktır, kezâlik İbnu's-Sikkî rivāyeti üzere.

الْمُصَوَّرُ [el-meşūr] (mîm'in fethi ve şād'ın

zammıyla) Şol keçiye derler ki sütü çıkmaya, illâ kalîlen. Ve مَصَوَّرٌ [meşūr] lafzı keçiye mahsûstur, koyunda جَدُودٌ [cedūd] derler.

الْمَصَائِرُ [el-meşā'ir] (mîm'in fethiyle) مَصَوَّرٌ [meşūr]un cem'î, فَلَايُصُّ [ḳalā'iş] [ḳalūş]un cem'î olduğu gibi. Ve فَلَايُصُّ [ḳalūş] ḳāf'ın fethiyle şol nākadır ki civān ola. Ve

مَصَوَّرٌ [meşūr] Şol nākaya dahi derler ki sütü sağılırken az az çıka. Ve süt az az çıkmaktan hadd-i zātında az olmak lâzım gelmez, pes sâhib-i Şurāh'ın مَصَوَّرٌ [meşūr] "māde-i buz ve nāka endek-şîr şuden" dediği muhālîf olur.

الْتِمَاضِرُ [et-temaşşur] (fethateynle ve şād'ın zammıyla) Süt sağılırken az az çıkmak.

الْتِمَاصِيرُ [et-temaşîr] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrîm]) Keçi kalîlü'l-leben olmak; yukâlu: مَصَّرَتِ الْمَعْزُ التَّمْصِيرًا إِذَا صَارَتْ مَاصِرًا

تَمْصِيرٌ [temşîr] Bir yeri şehir etmeğe dahi derler; yukâlu: مَصَّرَ الْأَمْصَارَ كَمَا يُقَالُ مَدَّنَ الْمَدْنَ

الْمَاصِرُ [el-māşir] (şād'ın kesriyle) Sütü az olan keçi ve koyun. İbnu's-Sikkî eyitti: قَلِيلَةٌ نَعْجَةٌ مَاصِرٌ وَلَجِبَةٌ وَجَدُودٌ وَعَزُورٌ ma'nāsına. Ve لَجِبَةٌ [lecibet] lām'la ve cîm'le ve bā-i muvahhade ile. Ve جَدُودٌ [cedūd] cîm'ledir. Ve عَزُورٌ [ğarūz] ğayn-ı mu'ceme ve rā-i mühmele ile ve āhirinde zā-yı mu'ceme ile.

[م ض ر]

الْمُصَوَّرُ [el-muḍūr] (zammeteynle) Sütün dili burup henüz yoğurt olmaması; yukâlu: مَصَّرَ اللَّبَنُ يَمْصُرُ مَاصِرًا إِذَا صَارَ مَاصِرًا وَهُوَ الَّذِي يَخْذِي اللِّسَانَ قَبْلَ أَنْ يَزُوبَ

الْمَاصِرُ [el-māḍir] (dād'ın kesriyle) Zikr olunan sıfat üzere olan süt, nitekim el-ān

mürür etti. Ebu'l-Beydā eyitti: مُضْرُ [muḍar] ismi bu ma'nādan müştaktır ki o Muḍar b. Nizār b. Me'add b. Adnān'dır. Ve ona مُضْرُ مُضْرُ [Muḍaru Ḥamrā'] ve kardeşine رَبِيعَةُ الْفَرَسِ [Rebī'atu'l-Feres] dediler, zīrā onlar mīrās bölüştükte Muḍar altın aldı. Ve مُضْرُ [muḍar] zeheb ma'nāsıdır. Ve ذَهَبٌ [zeheb] mü'ennes olmak itibarıyla مُضْرُ dediler. Ve kardeşi at sürüsün aldığı için رَبِيعَةُ الْفَرَسِ [Rebī'atu'l-Feres] dediler. Ve bazıları eyitti: Onların 'alāmeti hālet-i harbde kırmızı dülbendleri ve kırmızı sancakları olup ve Ehl-i Yemen için sarı sancak olduğuna binā'en مُضْرُ حَمْرَاءُ [Muḍaru Ḥamrā'] dediler.

الْمُضْرُ [el-miḍr] (mīm'in kesri ve ḍād'ın sükūnuyla) Heder ma'nāsında itbā'an zikr olunur; yukālu: ذَهَبٌ ذُمَّ حِضْرًا مِضْرًا Ve Kisāī بِضْرًا dahi rivāyet etmiştir bā-i muvahhade ile.

التَّمْضِيرُ [et-temḍīr] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Ve fi'l-hadisi: "مُضْرٌ مِضْرًا اللَّهُ فِي" Cevherī eydür: Şöyle zann olunur ki bunun aslı مِضْرٌ اللَّبَنُ den ola ki türş olup dili burmaktan 'ibārettir, pes maksūd mezbūrünün nārda eğlenmesi olup teşdīd teksīr için olur.

التَّمْضُرُ [et-temaḍḍur] (fethateynle ve ḍād'ın zammı ve teşdīdiyle) مُضْرِيٌّ [muḍariyy] olan kimselere teşebbüh kasd etmek.

الْمُضِيرَةُ [el-meḍīret] (mīm'in fethi ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Şol ta'āmdır ki leben-i مَاضِرٌ [māḍīr]den ittihāz olunur. Ve مَاضِرٌ [māḍīr] Ekşimeğe yüz tutan süttür, nitekim mürür etti.

[م ط ر]

الْمَطْرُ [el-meṭar] (fethateynle) Yağmur,

bārān ma'nāsına.

الْأَمْطَارُ [el-emṭār] (hemzenin fethiyle) Cem'i.

الْمَطْرُ [el-maṭr] (mīm'in fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Yağmur yağmak; yukālu: مَطْرٌ مَطَرَتِ السَّمَاءُ تَمَطَّرُ مَطْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ [maṭr] müte'addī dahi gelir; yukālu: مُطْرُنَا عَلَى صِيغَةِ الْمَجْهُولِ

الْإِمْطَارُ [el-imṭār] (hemzenin kesriyle) Yağmur yağdırmak; yukālu: أَطَرَهُ اللَّهُ Ve nāstan ba'zı kimse مَطَرَتِ السَّمَاءُ وَأَمْطَرْتُ derler, bir ma'nāya.

الْمُطْوِرُ [el-muṭūr] (zammateynle) Gitmek, zehāb ma'nāsına; yukālu: مَطَرَ الرَّجُلُ فِي الْأَرْضِ مُطْوِرًا إِذَا ذَهَبَ

مَطْرٌ [maṭr] ve

مُطْوِرٌ [muṭūr] Sür'at etmeğe de derler; yukālu: مَرَّ الْفَرَسُ يَمُطِرُ مَطْرًا وَمُطْوِرًا أَيَّ أَسْرَعٍ

التَّمَطُّرُ [et-temaṭṭur] (fethateynle ve ṭā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik zehāb ma'nāsına; ve yukālu: ذَهَبَ الْبَعِيرُ فَمَا أُدْرِي مَنْ مَطَرَ بِهِ

تَمَطُّرٌ [temaṭṭur] Sür'at etmeğe de derler.

الْمُتَمَطِّرُ [el-mutemaṭṭīr] (mīm'in zammı ve ṭā'nın kesri ve teşdīdiyle) Sür'at eden at. Ve zikr olunan atın rākibine dahi derler.

الْإِسْتِمْطَارُ [el-istimṭār] (hemzenin kesriyle) Yağmur taleb etmek, istiskā ma'nāsına; yukālu: اسْتَمَطَرَ الْقَوْمُ أَيَّ سَأَلُوا أَنْ يَنْزَلَ عَلَيْهِمُ الْمَطْرُ

الْمِمْطَارُ [el-mimṭar] (mīm'in kesri ve ṭā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki yağmur yağdığı hinde giyerler, ya'nī yağmurluk dedikleri libās gerek nemed olsun gerek gayrı.

[م ع ر]

الْمَعْرُ [el-me'ar] Kıl dökülmek; yukālu: مَعَرَ الرَّجُلُ مَعْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْمَعْرُ [el-me'ir] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Kılı dökülen kimse.

الْأَمْعُرُ [el-em'ar] (hemzenin ve 'ayn'ın fethiyle) Kılı az olan kimse, kalilü's-şar ma'nāsına. Ve şol mekāna dahi derler ki otu az ola, kalilü'n-nebāt ma'nāsına.

الْمَعْرَةُ [el-me'iret] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Otu az olan yer; yukālu: أَرْضٌ مَعْرَةٌ إِذَا كَانَتْ قَلِيلَةَ النَّبَاتِ Ya'qūb rivāyeti üzere.

الْتَمْعُرُ [et-tema'ur] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdidiyle) Kıl dökülmek. Ve levn mütegayyir olmağa da derler; yukālu: تَمَعَّرَ لَوْنُهُ عِنْدَ الْعَضْبِ إِذَا تَغَيَّرَ

الْإِمْعَارُ [el-im'ār] (hemzenin kesri ve mīm'in sükunuyla) Fakir olmak; yukālu: أَمْعَرَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ

[م غ ر]

الْمَعْرَةُ [el-mağret] (mīm'in fethi ve ğayn'ın sükunuyla) Kırmızı balçık ki aşu demekle ma'rūftur. Ve

مَعْرَةٌ [mağret] Nāfi' yağmura da derler; yukālu: مَعْرَتْ فِي الْأَرْضِ مَعْرَةٌ مِنْ مَطَرٍ

الْمَعْرَةُ [el-meğaret] (fethateynle) Aşu ma'nāsında lügattır.

الْأَمْعَارُ [el-emğar] (hemzenin fethi ve mīm'in sükunuyla ve ğayn'ın dahi fethiyle) Şol kimsedir ki kılları kızıl ola ve derisi kızıl ola aşu rengi üzere. Ve

أَمْعَارُ [emğar] Şol attır ki aşkar ola ve lakin aşkarlığında nev'-i küdret olup aşu rengin bağlaya.

الْإِمْعَارُ [el-imğār] (hemzenin kesriyle) Koyunun sütü sağılırken kan çıkmak, bir marazdan ötürü.

الْمِمْغَارُ [el-mimğār] (mīm-i evvelin kesri ve sän'inin sükunuyla) Şol koyundur ki sa-

ğılırken kan çıkmak 'âdeti ola, li-marazin olmaya.

الْمَعْرُ [el-mağr] (mīm'in fethi ve ğayn'ın sükunuyla) Sür'atle gitmek; yukālu: مَعَرَّ فِي الْبِلَادِ مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ذَهَبَ فَأَسْرَعَ وَيُقَالُ رَأَيْتُهُ يَمْعَرُ بِهِ بَعِيرُهُ Ve

مَعْرُ [mağr] Nāfi' yağmur yağmağa dahi derler; yukālu: مَعَرَّتْ فِي الْأَرْضِ مَعْرَةٌ مِنْ مَطَرٍ

[م ق ر]

الْمَقْرُ [el-muqar] (mīm'in zammı ve kâf'ın fethiyle) Acı olmak; yukālu: مَقَرَ الشَّيْءُ يَمَقَرُ مُقَرًا إِذَا صَارَ مُرًا

الْمَقْرُ [el-meqir] (mīm'in fethi ve kâf'ın kesriyle) Acı olan nesne. Ve

مَقْرٌ [meqir] صَبْرٌ [şabir]e dahi derler ki azvay demekle ma'rūf devādır, Aşma'ī rivāyeti üzere.

الْمَقْرُ [el-maqr] mīm'in fethi ve kâf'ın sükunuyla dahi isti'māl olunur, zikr olunan ma'nāda.

الْإِمْقَارُ [el-imqār] (hemzenin kesriyle) Bir nesne acı olmak; yukālu: أَمَقَرَ الشَّيْءُ إِذَا صَارَ مُرًا

الْمُمْقِرُ [el-mumqir] (mīm'in zammı ve kâf'ın kesriyle) Ekşi süt, leben-i hāmiz ma'nāsınadır, İbnu'l-A'rābī rivāyeti üzere.

الْمَقْرُ [el-maqr] (mīm'in fethi ve kâf'ın sükunuyla) Bir nesne ile boynu döğmektir, ma'nāsına; yukālu: مَقَرَ عُنُقَهُ يَمَقَرُهَا مَقْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْمَمْقُورُ [el-memqūr] (mīm'in fethi ve kâf'ın zammıyla) Şol balıktır ki tuzlu su içinde turşu kılınmış ola, mētfūr demek cā'iz değildir.

[م ك ر]

الْمَكْرُ [el-mekr] (mīm'in fethi ve kâf'ın

sükūnuyla) Hile etmek. Ve bir kimseyi aldamak, hadī'at ma'nāsına; yukālu: مَكَرَ بِهِ Ve يَمَكُرُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

مَكَرٌ [mekr] Aşıya ve aşı renginde kılmağa dahi derler, مَعْرَةٌ [magret] ma'nāsına. Ve bir nevc dikenli ağaca dahi مَكَرٌ [mekr] derler.

الْمَكُورُ [el-mukūr] (zammeteynle) Cem'î.

الْإِمْتِكَارُ [el-ımtikār] (hemzenin kesriyle) Aşı renginde olmak; yukālu: مَكَرَهُ فَامْتَكَرَ أَيُّ خَصْبِهِ فَاحْتَضَبَ

الْمَاكِرُ [el-mākir] (kāf'ın kesriyle) Hile eden kimse.

الْمَكَّارُ [el-mekkār] (mīm'in fethi ve kāf'ın teşdidiyle) Mübālaga ile mekr edici.

الْمَمْكُورَةُ [el-memkūret] (mīm'in fethi ve kāf'ın zammıyla) Şol 'avrettir ki a'zāsı dolu ola; yukālu: إِمْرَأَةٌ مَمْكُورَةٌ السَّاقِينَ إِذَا كَانَتْ دَوْلَاءَ Ve خَدْلَاءَ [ḥadlā] ḥā'nın fethiyle ve dāl-ı mühmele ile topuklu ve bilekli olan 'avret.

[م و ر]

الْمَمْوَرُ [el-mevr] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Hareket edip gelip gitmek; yukālu: مَارَ الشَّيْءُ يَمْوَرُ مَوْرًا إِذَا تَحَرَّكَ وَجَاءَ وَذَهَبَ Ve تَكْفُورٌ [tekeffu] sa-lınmaktır. Ve عَيْدَانَةٌ [ʿaydānet] 'ayn-ı mühmelenin fethi ve yā'nın sükūnuyla uzun hurmā ağacıdır. Ve

مَوْرٌ [mevr] Akmak ma'nāsına da gelir; yukālu: مَارَ الدُّمُّ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ Ve tereddüd etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: الرُّجُوعُ Ve رُجُوعٌ إِذَا تَرَدَّدَ فِي عُرْضِ جَنْبِهِ لَا أُدْرِي أَغَارَ أَمْ عَوَّرَ Ve مَارَ أَيُّ أَتَى عَلَى الْعَوْرِ أَمْ دَارَ وَرَجَعَ إِلَى نَجْدٍ [Gavr] ve نَجْدٌ [Necd] Birer yerin adıdır.

الْإِمَارَةُ [el-imāret] (hemzenin kesriyle)

Akıtmak; yukālu: أَمَارَهُ غَيْرُهُ

الْتَّمُورُ [et-temevvur] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu. Ve kavluhu ta'ālā: (الطور) ﴿يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا﴾ (9 Kāle'd-Ḍaḥḥāk مَوْجًا مَوْجًا Ve kāle Ebū 'Ubeyde تَكْمَأُ Ve'l-Aḥfeş مِثْلَهُ Ve تَكْمُؤٌ [tekeffu] kāse başı aşağı kapanmağa derler.

الْمَائِرَاتُ [el-mā'irāt] (hemzenin kesriyle) Akıcı nesnelerdir.

مَوَارٍ ةَالِيْدُ [mevāretu'l-yed] (mīm'in fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Şol nākadır ki serī'a ola.

الْمُورُ [el-mūr] (mīm'in zammı ve meddiyle) Yel ile olan toz, مَعَ الرِّيحِ مَعْرَابٌ Ma'nāsına.

الْمُوَارَةُ [el-muvāret] (mīm'in zammıyla) Merkebin tüyü ki arkasından dökülür.

الْتَّمُورُ [et-temevvur] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Merkeb tüyin dökmek; yukālu: تَمُورٌ عَنِ الْجِمَارِ نَسِيلُهُ إِذَا سَقَطَ عَنْهُ أَيَّامَ الرَّبِيعِ Ve نَسِيلٌ [nesīl] nūn'un fethiyle dökülen kıla derler.

الْمَارِيَّةُ [el-māriyyet] (yā'nın teşdidiyle) Sıyrıncak olan nesne; yukālu: إِذَا قَطَاةٌ مَارِيَّةٌ إِذَا قَطَاةٌ كَانَتْ مَلْسَاءَ Ve قَطَاةٌ [qaṭāt] kāf'ın fethiyle ve ṭā-i mühmele ile at sağrısıdır. Ve sāhib-i Şurāḥ bu makāmda قَطَاةٌ [qaṭāt] ma'rūf olan döş ma'nāsına haml edip قَطَاةٌ مَارِيَّةٌ [qaṭātu māriyyet] "seng-hāre nerm peşm-i tābān" demiştir, bu'du hafī değıldir.

مَارَ سَرْجِسَ [Māre Sercis] 'Acem ismlerindendir; hadd-i zātında iki ismdir ki bir kılınmıştır.

[م ه ر]

الْمَهْرُ [el-mehr] (mīm'in fethiyle ve hā'nın sükūnuyla) 'Avret için verilen kābīn akçesi, صَدَاقٌ [şadāq] ma'nāsına. Ve zikr olunan akçeyi ta'yinine dahi derler; yukālu: مَهْرٌ

الْمَرْأَةُ أَمْهَرُهَا مَهْرًا

الْإِمْهَارُ [el-imhār] (hemzenin kesriyle) Kezâlik مَهْرٌ [mehr] vermek ma'nâsına. Ve fi'l-meseli: "كَأَلْمَهْوَرَةِ إِحْدَى خَدَمَتَيْهَا" Ve خَدَمَةٌ [hademet] fethateynle ayak bilezikleri, halhâl ma'nâsına.

الْمَهِيرَةُ [el-mehîret] (mîm'in fethi ve hâ'nın kesri ve meddiyle) Āzâde olan kimse, hur-re ma'nâsına.

الْمَهَارَةُ [el-mehâret] (mîm'in fethiyle) Üstâd olmak, hazâkat ma'nâsına; yukâlu: مَهَرْتُ الشَّيْءَ مَهَارَةً

مَهْرَةُ بَنِّ حَيْدَانَ [Mehret b. Haydân] (mîm'in fethi ve hâ'nın sükûnuyla) Bir kabîlenin babasıdır.

الْمَهْرِيَّةُ [el-mehriyyet] (mîm'in fethiyle ve hâ'nın sükûnuyla ve yâ'nın teşdidiyle) Devedir ki mezbûra mensûbdur.

الْمَهَارِيُّ [el-mehâriyy] (mîm'in fethiyle ve yâ'nın teşdidiyle) Cem'î, مَهْرٌ [mehr] mensûb develer ma'nâsına. Ve yâ'yı dilerseñ tahfîf edip الْمَهَارِي dersin.

الْمُهْرُ [el-muhr] (mîm'in zammı ve hâ'nın sükûnuyla) At kulunu, veled-i feres ma'nâsına. Ve

مُهْرٌ [muhr] Atın göğsü üzere olan kemiğe dahi derler.

الْأَمْهَارُ [el-emhâr] (hemzenin fethiyle) Ve

الْمِهَارُ [el-mihâr] (mîm'in kesriyle) ve

الْمِهَارَةُ [el-mihâret] (kezâlik mîm'in kesriyle) Bunların üçü dahi مَهْرٌ [muhr]un cem'idir at kulunları ma'nâsına.

الْمُهْرَةُ [el-muhret] (mîm'in zammı ve hâ'nın sükûnuyla) At kulununun dışısı.

الْمُهْرُ [el-muhr] (mîm'in zammı ve hâ'nın fethiyle) مَهْرَةُ [muhret]in cem'î.

الْمُهْرَاتُ [el-muhrât] (mîm'in zammı ve hâ'nın sükûnuyla) Kezâlik مَهْرَةٌ [muhret] in cem'î.

الْمُمْهِرُ [el-mumhir] (mîm'in zammı ve hâ'nın kesriyle) Şol attır ki kulunu vardır; yukâlu: فَرَسٌ مُمְهِرٌ أَي دَاثٌ مُهْرٌ

[م ي ر]

الْمِيرَةُ [el-mîret] (mîm'in kesri ve meddiyle) Şol terikedir ki yükü götürürler.

الْمَيْرُ [el-meyr] (mîm'in fethi ve yâ'nın sükûnuyla) Terike götürmek; yukâlu: مَا عِنْدَهُ مَا خَيْرٌ وَلَا مَيْرٌ ve minhu kavluhum: مَا عِنْدَهُ خَيْرٌ وَلَا مَيْرٌ

الْإِمْتِيَارُ [el-imtiyâr] (hemzenin kesriyle) Kezâlik terike götürmektir.

الْمَائِرُ [el-mā'ir] Terike götürücü.

الْمِيَارُ [el-muyyâr] (mîm'in zammı ve yâ'nın teşdidiyle) Cem'î, terike götürücüler ma'nâsına.

الْمِيَارَةُ [el-meyyâret] (mîm'in fethi ve yâ'nın teşdidiyle) Kezâlik cem'î, رَجَالَةٌ [reccâlet] gibi رَجُلٌ [râcil] in cem'idir, yayalar ma'nâsına; yukâlu: نَحْنُ نَنْتَظِرُ مِيَارَنَا وَمِيَارَتَنَا

FASLU'N-NŪN

(فَصْلُ النُّونِ)

[ن ب ر]

النَّبْرُ [en-nebr] (nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kaldırmak, ref' ma'nāsına; tekūlu: نَبَرْتُ الشَّيْءَ أَنَبْرُهُ نَبْرًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا رَفَعْتَهُ

الْمِنْبَرُ [el-minber] (mīm'in kesri ve bā'nın fethiyle) Şol mürtefi' mekândır cāmi'lerde ki üzerinde hutbe okunur; irtifā' ma'nāsından me'hūzdur.

النَّبْرَةُ [en-nebret] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) Mugannī olan kimse āvāzın aşığı perdede iken yukarı kaldırmaktır. Ve

نَبْرَةٌ [nebret] Hareket etmeğe de derler; yukālu: تَرَعْرَعُ نَبْرَ الْعُلَامِ إِذَا تَرَعْرَعُ rā-i mūhmele ve 'ayn-ı mūhmele ile boy çekip hareket etmek ma'nāsınadır.

النَّبْرَةُ [en-nebret] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) Hemze ma'nāsınadır; tekūlu: نَبَرْتُ الْحَرْفَ نَبْرًا وَيُقَالُ قُرِئْتُ لَا تَنْبِرُ أَيَّ لَا تَهْمُرُ Ve kīle li-a'rābiyyin: أَنَهْمُرُ الْفَأْرَ Kāle: السِّنُورُ يَهْمُرُهَا

النَّبْرُ [en-nibr] (nūn'un kesri ve bā'nın sükūnuyla) Bir böcektir ki keneye şebihdir, deve üzerinde yürüse yürüdüğü yerler şişer.

النَّبَارُ [en-nibār] (nūn'un kesriyle) Cem'i, zikr olunan böcekler ma'nāsına.

الْأَنْبَارُ [el-enbār] (hemzenin fethi ile) Kezālik cem'i. Ve

أَنْبَارٌ [enbār] Şol nesneye derler ki içine terike korlar. Vāhidi نَبْرٌ [nibr]dir, nūn'un kesri ve bā'nın sükūnuyla, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere, نَبَسٌ [niḵs]le أَنْقَاسٌ [enḵās]

gibi. Ve نَبَسٌ [niḵs] nūn'un kesri ve ḵāf'ın sükūnuyla şol nesnedir ki onun üzerine yazı yazarlar. Ve

أَنْبَارٌ [Enbār] Bir şehrin ismi dahi gelir.

[ن ت ر]

النَّتْرُ [en-netr] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Muhkem çekmek. Ve fi'l-hadīsi: "فَلْيَنْتُرْ ذَكَرَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ" يَعْنِي بَعْدَ الْبَوْلِ "فَلْيَنْتُرْ" نَتْرٌ وَالطَّعْنُ مِثْلُ الْخَلْسِ Odur ki hem dūrte ve hem yerinden kaldıra.

النَّاتِرَةُ [en-nātiret] Şol yaydır ki ziyāde berk olduğundan kirişin kese; yukālu: قَوْسٌ نَاتِرَةٌ إِذَا كَانَتْ تَقْطَعُ الْوَتَرَ

النَّتْرُ [en-neter] (fethateynle) Fāsīd olup zāyi' olmak.

[ن ث ر]

النَّتْرُ [en-neṣr] (nūn'un fethi ve ṣā'nın sükūnuyla) Saçmak; yukālu: نَثَرْتُ الشَّيْءَ أَنْتَرُهُ نَثْرًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bir nesneyi nefesle dağıtmak ma'nāsına da gelir. Ve fi'l-hadīsi: "إِذَا اسْتَشْمَقْتَ فَأَنْتُرْ"

الْإِنْتِشَارُ [el-intiṣār] (hemzenin kesriyle) Saçılmak; yukālu: نَثَرْتُهُ فَأَنْتَرْتُ Ve

إِنْتِشَارٌ [intiṣār] Bir nesneyi nefesiyle dağıtmağa dahi derler. Ve dürtüp burnın kanatmağa da derler; yukālu: طَعَنَهُ فَأَنْتَرَهُ إِذَا أَرْعَفَهُ

النِّشَارُ [en-niṣār] (nūn'un kesriyle) İsmdir, saçmak ma'nāsında.

النُّشَارُ [en-nuṣār] (nūn'un zammıyla) Bir nesneden saçılan nesne.

الْمُنْتَرُ [el-muneṣṣer] (mīm'in zammı ve ṣā'nın fethi ve teşdidiyle) Saçılmış inci; yukālu: دُرٌّ مُنْتَرٌ شَدِيدٌ لِلْكَثْرَةِ

الْإِسْتِنَارُ [el-istiṣār] [intiṣār] ma'nāsınadır. Ve bir nesneyi nefesle dağıtmağa da derler.

النَّشْرَةُ [en-neşret] (nūn'un fethi ve şā'nın sükūnuyla) Hayvānāt burnunda olan nesneyi atmak için nefesin şiddetle ihrāc etmektir, insānın aksırması gibi; yukālu: نَشْرَتِ الشَّاةُ إِذَا طَرَحَتْ مِنْ أَنْفِهَا الْأَدَى Ve

نَشْرَةٌ [neşret] İki bıyığın orta yerinde olan açık yer ki burun 'amūdunun mukābilesindedir ve arslanda dahi hāl böyledir. Ve

نَشْرَةٌ [Neşret] İki yıldıza derler ki ara yerlerinde bir karış mikdārı yer vardır. Ve onlarda eser-i beyāz vardır, ak bulut mesābesinde ona أَنَفُ أُسْدٍ derler, kamer ona nāzil olur. Ve

نَشْرَةٌ [neşret] Bol zırha dahi derler, dir'i vāsi'a ma'nāsına. İbnu's-Sikkīt eyitti: نَشْرَةٌ وَنَثْلَةٌ Ve نَثْلَةٌ [netlet] nūn ile ve tā-i müsennātla uzun demek.

دُرُّ الشُّورِ [derru'n-neşūr] (nūn'un fethi ve şā'nın zammı ve meddiyle) Şol hayvāndır ki veledi çok ola.

[ن ح ر]

النَّجْرُ [en-necr] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Ağaç yonmak; yukālu: نَجَرَتِ الْحَشَبَةَ يَنْجُرُهَا نَجْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَحَتَهَا [naht] nūn'la ve ḥā-i mühmele ile ve tā-i müsennātla kezālik yonmak ma'nāsınadır. Ve

نَجْرٌ [necr] Suyu kızmış taş bırakmakla ısıtmağa da derler; yukālu: نَجَرَتِ الْمَاءَ نَجْرًا إِذَا نَحَتَتْهُ بِالرَّضْفَةِ Ve رَضْفَةٌ [raḍfet] rā-i mühmele ve ḍād-ı mu'ceme ile kızmış taştır. Ve

نَجْرٌ [necr] Davarı muhkem sürmeğe de derler.

الْمَنْجَرُ [el-mincer] (mīm'in kesri ve cīm'in fethiyle) Davarı ziyāde süren kimse; yukālu: رَجُلٌ مَنَجْرٌ أَي شَدِيدٌ السَّوْقِ لِلْإِبِلِ Ve

نَجْرٌ [necr] Asla ve hasebe dahi derler. Ve levne de derler.

النَّجَارُ [en-nicār] (nūn'un kesriyle ve zam-mıyla) Kezālik levn ma'nāsınadır. Ve 'Arabların mesellerindedir bu ki كَلُّ نِجَارٍ "Devenin her rengi onda vardır." Ve bu kelāmı mütelevvin olup ber-karār olmayan kimse için derler. Ve Ebū 'Ubeyd'den rivāyet olunmuştur ki نَجْرٌ [necr] Mekke-i müşerreffe ile Medīne-i münevvere olduğu yerdirdir.

النَّجَّارُ [en-neccār] (nūn'un fethi ve cīm'in teşdidiyle) Zikr olunan san'atın ehli.

بَنُو النَّجَّارِ [Benu'n-Neccār] Enşār'dan bir kabîlenin adıdır.

الْمُنْجِرَةُ [el-minceret] (mīm'in kesri ve cīm'in fethiyle) Şol kızmış taştır ki onu su ısıtmak için kızdırmış olalar.

النَّجِيرَةُ [en-necîret] (nūn'un fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Şol sudur ki zikr olunan üslüb üzere ısınmış ola. Ve 'Amr el-Kilābī eyitti: نَجِيرَةٌ [necîret] şol sağılmış süttür ki içine yağ katıla.

النَّجْرَانُ [en-necrān] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Şol ağaçtır ki kapının ökçesi onun üzerinde döner. Ve

نَجْرَانُ [necrān] Susamış olan kimseye de derler.

نَجْرَانُ [Necrān] (kezālik nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Vilāyet-i Yemen'de bir şehrin adıdır.

النَّجْرُ [en-necer] (fethateynle) Susamaktır ki deveye ve koyuna 'arız olup suya kanmamak, her içtikçe susar. Ve bu hālet yaban tohumların yemekten hāsıl olur, nitekim insāna da hāsıl olur ekşi süti çok içmeden; yukālu: نَجَرَتِ الْإِبِلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ كَمَا يُقَالُ مَجَرَّتْ بِالْمِيمِ

[ن ح ر]

النَّحْرُ [en-naħr] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Kılāde yerine derler, göğüsten. Ve

نَحْرٌ [naħr] Gündüzün ibtidāsına da derler, evvel-i nehār ma'nāsına. Ve

نَحْرٌ [naħr] Göğüse karīb yerde boğazlamaktır, ذُبْحٌ [zebħ] boğazda olduğu gibi. Ve

نَحْرٌ [naħr] Bir kimsenin göğsüne vurmağa da derler, nitekim نَحْرٌ [naħr] göğüs üzerine çıkmağa derler; tekūlu: نَحَرْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَصَبْتُ فِي مَنْحَرِهِ وَنَحَرْتُهُ إِذَا صَرْتُ فِي نَحْرِهِ

الْمَنْحَرُ [el-menħar] (mīm'in ve hā'nın fet-hiyle) Kezālik kılāde yerine derler. Ve

مَنْحَرٌ [menħar] Kurbān ve kurbanın gayrı boğazladıkları yer.

الْمِنْحَارُ [el-minħār] (mīm'in kesriyle) Çok kurbān kesici kimse لَمِنْحَارٌ derler, bir kimseyi sehāyla vasf etmede mübālaga etseler. 'Arab tā'ifesinin kelāmındandır ki "إِنَّمَا لَمِنْحَارٌ بَوَائِكُهَا" derler. Ve بَوَائِكٌ [bevā'ik] bā-i muvahhadenin fethi ve hemzenin kesriyle semiz develer demektir.

النَّحِيرَةُ [en-neħiret] (nūn'un fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Ayın āhir günüdür. Ve Ebu'l-Gavṣ eyitti: Ayın āhir gecesidir günüyle zīrā kendiden sonra gelen ayı o نَحْرٌ [naħr]lar yā göğsüne çıkmak ma'nāsına yā göğsüne vurmak ma'nāsına, pes نَحِيرَةٌ [neħiret] نَاحِرَةٌ [nāħiret] ma'nāsına olup fa'ıl bi-ma'nā fā'ıl olur.

النَّوَاهِرُ [en-nevāhir] (nūn'un fethi ve hā'nın kesriyle) نَاحِرَةٌ [nāħiret]in cem'idir.

النَّاحِرَانِ [en-nāħirān] (hā'nın kesriyle) İki damardır atın göğsünde.

دَائِرَةُ النَّاحِرِ [dā'iretu'n-nāħir] Şol damarlara derler ki atın mezbahından sadrına ve sad-

rından esfele varınca olur.

الْإِنْتِحَارُ [el-intiħār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimse kendi nefsinin boğazlamağa derler; yukālu: **إِنْتَحَرَ الرَّجُلُ إِذَا نَحَرَ نَفْسَهُ** Ve fi'l-meseli: "سَرَقَ السَّارِقُ فَانْتَحَرَ" Ya'nī "Uğrudan uğurladığı māl uğurlandıkta kendi nefsin boğazladı." Gāliben bu mesel zī-hakk olan sabr etti, olmayan etmedi mahallinde isti'māl olunur. Ve

إِنْتِحَارٌ [intiħār] Birkaç kimse bir nesneye harīs olup birbirine bahillik etmeğe dahi derler; yukālu: **إِنْتَحَرَ الْقَوْمُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا تَسَاخَوْا عَلَيْهِ حِرْصًا**

التَّنَاهُرُ [et-tenāħur] (tā'nın fethi ve hā'nın zammıyla) Birkaç kimse birbirin boğazlamağa derler; yukālu: **تَنَاحَرَ الْقَوْمُ فِي الْقِتَالِ**

[ن خ ر]

النَّحْرُ [en-neħar] (fethateynle) Bir nesne çürüyüp dağılmak; yukālu: **نَحَرَ الشَّيْءُ مَنْ** **الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَلِيَ وَتَفَتَّتْ**

النَّحِيرَةُ [en-neħiret] (nūn'un fethi ve hā'nın kesriyle) Çürüyüp dağılan nesne; yukālu: **عِظَامٌ نَحِيرَةٌ**

النَّحْرَةُ [en-nuħret] (nūn'un zammı ve hā'nın sükūnuyla) Yel ziyāde esmek.

النَّحْرَةُ [en-naħret] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Kezālik yel katı esmek.

النَّحْرَةُ [en-nuħaret] (nūn'un zammı ve hā'nın fethiyle) **هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Atın ve hımārın ve hınzārın burnunun ilerisidir, mukaddemü'l-enf ma'nāsına; yukālu: هَسَمَ نَحْرَتَهُ أَيِ انْكَسَرَ أَنْفُهُ**

الْمَنْخَرُ [el-menħir] (mīm'in fethi ve hā'nın kesriyle) Burun deliği, ثَقْبُ الْأَنْفِ ma'nāsına. Ve

الْمِنْخَرُ [el-minħir] (mīm'in ve hā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu, mīm'in hareketin

hā'nın hareketine tābi' kıldılar, nitekim مُنْتِنٌ [muntin] kelimesinde mīm'in hareketin tā'ya tābi' kılıp مِنتِنٌ [mintin] dediler. Bunların ikisi de nādirdir, zīrā مِفْعَلٌ [mif'il] mīm'in ve 'ayn'ın kesriyle kelām-ı 'Arab-da cārī olan binālardan değildir.

الْمُنْحُورُ [el-munhūr] (mīm'in ve hā'nın zammıyla) Lügattır, مَنَحْرٌ [menhīr] ma'nāsında.

النَّحُورُ [en-nehūr] (nūn'un fethi ve hā'nın zammıyla) Şol nākadır ki burnuna vurmuyunca sütin sağdırmaz. Ba'zılar eyitti: Burnuna parmak idhāl etmeyince sağdırmaz.

النَّحُورِيُّ [en-nehūriyy] (nūn'un fethi ve hā'nın zammı ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Şol kimsedir ki onun eḫṣānı yolu vāsī' ola.

النَّخِيرُ [en-nehīr] (nūn'in fethi ve hā'nın kesriyle) Burun ile çağırmaktır, savt bi'l-enf ma'nāsına; tekūlu minhu: نَخَرَ يَنْخُرُ مِنْ: **البَابِ الْأَوَّلِ وَيَنْخُرُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي نَخِيرًا**

النَّاحِرُ [en-nāhīr] (hā'nın kesriyle) Şol kemiktir ki onun deliğine yel girip çıktıkta نَخِيرٌ [nehīr]le çıka ya'nī āvāzla çıka. Ve

نَاخِرٌ [nāhīr] Ehad ma'nāsında dahi isti'māl olunur; yukālu: مَا بِهَا نَاخِرٌ أَيُّ مَا بِهَا أَحَدٌ Ya'qūb'un Bāhili'den ettiği rivāyet üzere.

[ن ذ ر]

النَّدْرُ [en-nedr] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Sākıt olup şāzz olmak ma'nāsına gelir; yukālu: نَدَرَ الشَّيْءُ يَنْدُرُ نَدْرًا إِذَا سَقَطَ وَشَدَّ

النَّوَادِرُ [en-nevādir] (nūn'un fethi ve dāl'ın kesriyle) Bu ma'nādan me'hūzduz, ya'nī şāzz ve kıyāstan sākıt ma'nāsınadır.

الْإِنْدَارُ [el-indār] (hemzenin kesriyle) Sākıt kılmak ma'nāsınadır; yukālu: إِذَا غَبِرَهُ إِذَا

وَأَنْدَرَ مِنَ الْحِسَابِ كَذَا أَيُّ أَشَقَّطَ ve yukālu: صَرَبَ يَدَهُ بِالسَّيْفِ فَأَنْدَرَهَا أَيُّ أَشَقَطَهَا

النَّدْرَةُ [en-nedret] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) ve

النَّدْرَةُ [en-nederet] (fethateynle) Bunların ikisi de günler arası demektir, mābeyne'l-eyyām ma'nāsına; yukālu: لَقِيْتُهُ فِي النَّدْرَةِ وَالنَّدْرَةُ أَيُّ فِيمَا بَيْنَ الْأَيَّامِ

النَّدْرِيُّ [en-nederā] (fethateynle ve elifin kasriyle) Bi-ma'nāhumā; tekūlu: لَقِيْتُهُ فِي النَّدْرِيِّ Ve eger dilerseñ نَدْرِي لَقِيْتُهُ dersin elif-lāmsız.

الْأَنْدَرُ [el-ender] (hemzenin fethiyle ve nūn'un sükūnu ve dāl'ın dahi fethiyle) Harman yeri ki ehl-i zirā'at katında ma'rūftur, يَبْدُرُ [beyder] ma'nāsına. Ve harman yerine أَنْدَرُ [ender] demek ehl-i Şām lügatidir.

الْأَنْدَارُ [el-enādir] (hemzenin fethi ve dāl'ın kesriyle) Cem'i. Ve

أَنْدَرُ [Ender] Şām-ı şerifte bir karyenin adıdır. Ve kaçan ona nisbet etsen الْأَنْدَرِيُّ [el-Enderiyy] dersin; yukālu: هُوَ لَاءِ الْأَنْدَرِيِّونَ

[ن ذ ر]

الْإِنْدَارُ [el-inzār] (hemzenin kesriyle) Haber vermek ve lākin korku haberin vermeğe mahsūstur.

النَّدْرُ [en-nuzur] (nūn'un ve zāl'in zammıyla) İsmdir, إِنْذَارٌ [inzār] ma'nāsında. Kālallāhu ta'ālā: ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذْرِي﴾ (القمر: 16, 18, 21, 30) أَيُّ إِنْذَارِي

النَّدُورُ [en-nuzūr] (zammateynle) Cem'i. Ve

نُدْرٌ [nuzur] نَدْرٌ [nezr]in cem'i dahi gelir رَهْنٌ [rehn]le رُهْنٌ [ruhun] gibi. Ve ba'zılar eyitti: نَدِيرٌ [nezīr]in cem'i de gelir مَنْدُورٌ [menzūr] ma'nāsına قَتِيلٌ [qatīl] ki

[maḳtūl] ma'f'nāsına.

النَّذِيرُ [en-nezīr] (nūn'un fethi ve zāl'ın kesri ve meddiyle) Korku haberin verici, مُنْذِرٌ [munzīr] ma'f'nāsına. Ve

نَذِيرٌ [nezīr] إِنْذَارٌ [inzār] ma'f'nāsına da gelir.

النَّذْرُ [en-nezr] (nūn'un fethi ve zāl'ın sükunuyla) Allāh için bir 'ibādeti 'uhdeye almak; yukālu: نَذَرْتُ لِلَّهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى كَذَا أَنْذَرُ: Aḥfeş eyitti: 'Arab tā'ifesi وَأَنَا وَأَنْذِرُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي نَذَرَ عَلَى نَفْسِهِ نَذْرًا وَنَذَرْتُ مَالِي وَأَنَا 'Arab tā'ifesi نَذَرًا أَنْذَرُهُ نَذْرًا derler, bize bunu Yūnus nakl eyledi, tā'ife-i mezbūreden dedi.

إِبْنُ مُنَازِرٍ [İbnu Munāzir] (mīm'in zammı ve zāl'ın kesriyle) Bir şā'irin ismidir. Ve şol kimse ki mīm'i meftūh eder, o ona lā-yansarıf kılıp مُنْذِرٌ [munzīr]in cem'idir der, zīrā şā'ir-i mezbūr Muḥammed b. Munzīr b. Munzīr b. Munzīr'dir. O kimse ki mīm'i meftūh kılar, o munsarıf kılıp onlar kabīle-i مَنْازِرَةٌ [Menāziret]tir der ya'nī أَلْ مُنْذِرٍ [Ālu Munzīr]dir yā o kabīlenin cemā'atındendir der, مَهَالِبَةٌ [mehālibet] ve مَسَامِعَةٌ [mesāmi'at] gibi.

النَّذِيرُ الْعُرَيَانُ [en-Nezīru'l-'Uryān] 'Arabların kavlinde vāki' olmuştur, bir recülün ismidir ki 'Avf b. 'Āmir, خَلَصَةٌ [ḥaleşat] gününde onun üzerine hamle ettikte onun elini ve zevcesinin dahi elini ka'f etti. Ve خَلَصَةٌ [ḥaleşat] bir putun adıdır ki o put olduğu eve الْخَلَصَةِ دُو derler müşriklerin ka'besidir.

النَّتَادِرُ [et-tenāzur] (tā'nın fethi ve zāl'ın zammıyla) Bir niçe kimse birbirine korku haberin vermek; yukālu: تَنَادَرَ الْقَوْمُ إِذَا أَنْذَرَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

[ن ز ر]

النَّزْرُ [en-nezr] (nūn'un fethi ve zā'nın

sükunuyla) Az olup hakīr olan nesne.

النَّزَارَةُ [en-nezāret] (nūn'un fethiyle) Bir nesne hakīr olmak; yukālu: نَزَرَ الشَّيْءُ يَنْزُرُ نَزَارَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْمَنْزُورُ [el-menzūr] (mīm'in fethi ve zā'nın zammıyla) Hakīr olan nesne; yukālu: عَطَاءٌ مَنْزُورٌ إِذَا كَانَ قَلِيلًا

التَّنْزِيرُ [et-tenzīr] (alā-vezni [et-tekrīm]) Tahkīr ma'f'nāsınadır; yukālu: لَا يُعْطِي حَتَّى يَنْزُرَ أَي يُلْحَ عَلَيْهِ وَيُصْعَرُ مِنْ قُدْرِهِ

النَّزُورُ [en-nezūr] (nūn'un fethi ve zā'nın zammı ve meddiyle) Şol 'avrettir ki veledi kalīl ola.

نِزَارٌ [nizār] (nūn'un kesriyle) Bir kabīlenin babası adıdır ki o Nizār b. Me'add b. 'Adnān'dır.

النَّتَزُّرُ [et-tenezzur] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir kimse kendiyi Nizār kabīlesine mensūb kılıp özin onlara dāhil kılmak.

[ن س ر]

النَّسْرُ [en-nesr] (nūn'un fethi ve sīn'in kesriyle) Kerkes dedikleri kuştur.

الْأَنْسُرُ [el-ensur] (hemzenin fethi ve sīn'in zammıyla) Cem'-i killeti.

النُّسُورُ [en-nusūr] (zameteynle) Cem'-i kesreti. Ba'zılar eyitti: نَسْرٌ [nesr]in مِخْلَبٌ [miḥleb]i ya'nī yırtıcı tırnağı yoktur, belki onun yırtıcı olmayan kuşlar tırnağı gibi tırnağı vardır.

الإِسْتِنْسَارُ [el-istinsār] نَسْرٌ [nesr] olmak; yukālu: إِسْتِنْسَرَ الْبِغَاثُ إِذَا صَارَ كَالنَّسْرِ Ve fi'l-meseli: "إِنَّ الْبِغَاثَ بَارِضِنَا يَسْتِنْسِرُ" أَي إِنَّ الضَّعِيفَ "بِغَاثٌ [biğās] bā'nın harekāt-ı selāsiyla kerkesden biçerek bir kuştur ki murdār-hor derler.

النَّسَارُ [en-Nisār] (nūn'un kesriyle) Bir sudur ki Benī 'Āmir'e mensūbdur.

يَوْمُ النَّسَارِ [yevmu'n-nisār] dedikleri bundan me'hūzdu ki o Benī Esed ile Zūbyān kabilesinin günüdür ki Benī Cuşem b. Mu'āviye üzerine vardıkları gündür.

[ن ش ر]

النَّشْرُ [en-neşr] (nūn'un fethi ve şīn'in sükūnuyla) Güzel kokudur, rāyiha-i tayyibe ma'nāsına. Ve

نَشْرٌ [neşr] Kezālik şol ota der[er] ki kuru-duktan sonra 'akīb-i sayfte ona yağmur yağmakla yeşere. Hayvānāt için muzırr olmağın halk bu makūle otu otlatmadan ictināb edip ondan firār ederler. Ve

نَشْرٌ [neşr] Zikr olunan otun bitmesine dahi derler; yukālu: نَشَرَتِ الْأَرْضُ إِذَا نَبَتَتْ فِيهَا ذَلِكَ Ve

نَشْرٌ [neşr] Bir nesneyi açıp yaymağa da derler; yukālu: نَشَرَ الْمَتَاعَ وَغَيْرَهُ يَنْشُرُهُ نَشْرًا مِنْ نَشْرٍ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا بَسَطَ Ve

نَشْرٌ [neşr] Bir nesneyi dest-erre ile kesmeğe de derler; yukālu: نَشَرَتِ الْحَشَبَةَ أَنْشُرَهَا إِذَا قَطَعَتْهَا بِالْمِنْشَارِ Ve

نَشْرٌ [neşr] Haberi şāyi'e etmeğe de derler; tekūlu: نَشَرْتُ الْخَبَرَ إِذَا أَدَعْتَهُ Ve

الْمِنْشَارُ [el-minşār] (mīm'in kesriyle) Dest-erre, bıçkı ma'nāsına.

النَّشَارَةُ [en-nuşāret] (nūn'un zammıyla) Bıçkıdan dökülen hurdevāt.

النَّاشِرَةُ [en-nāşiret] O makūle ot bitiren yer. Ve

نَاشِرَةٌ [nāşiret] Kolun içi yüzünde olan damara derler.

النَّوَاشِرُ [en-nevāşir] (nūn'un fethi ve şīn'in kesriyle) Cem'i, damarlar ma'nāsına. Ve

نَاشِرَةٌ [Nāşiret] Bir kimsenin ismidir, ricālden.

النَّشْرُ [en-neşer] (fethateynle) Dağılmış nesne, مُنْتَشِرٌ [munteşir] ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "أَتَمَلِكُ نَشْرَ الْمَاءِ" ve yukālu: رَأَيْتُ الْقَوْمَ نَشْرًا أَيُّ مُنْتَشِرِينَ وَاجْتَسَى الْبِيَازِي [ريشاً] نَشْرًا أَيُّ مُنْتَشِرًا Doğanın tüyü uzadı ma'nāsına. Ve

نَشْرٌ [neşer] Koyun gece ile yayılıp otlamağa da derler.

النَّشْوَارُ [en-nişvār] (nūn'un kesri ve şīn'in sükūnuyla) Şol 'aleftir ki davar onu yedik-te bākī kalır; Fārisi-i mu'arrebdir.

النَّشُورُ [en-neşūr] (nūn'un fethi ve şīn'in zammıyla) Dağıtıcı yel; yukālu: رِيحٌ نَشُورٌ

النَّشُورُ [en-nuşur] (zammeteynle) Cem'i; yukālu: رِيَاحٌ نَشُورٌ

النَّشُورُ [en-nuşūr] (zammeteynle) Meyyit olduktan sonra diri olmak; yukālu: نَشَرَ الْمَيِّتَ يَنْشُرُ نَشُورًا أَيُّ عَاشَ بَعْدَ الْمَوْتِ

يَوْمُ النَّشُورِ [yevmu'n-nuşūr] (zammeteynle) Meyyit dirildiği gün.

الْإِنْشَارُ [el-inşār] (hemzenin kesriyle) Meyyiti diriltmek; yukālu: إِذَا أَنْشَرَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى إِذَا أَحْيَاهُمْ "كَيْفَ نُنْشِرُهَا" (البقرة 259) بِالضَّمِّ وَاجْتَجَّ بِقَوْلِهِ تَعَالَى ﴿ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنْشَرَهُ﴾ (عبس 22) Ve kare'e'l-Hasen: نَشْرٌ [neşr] Ferrā eyitti: Ḥasen أَنْشَرَهَا بِالْفَتْحِ ve eyitti: Vech bu idi ki فَشَرُّوهُمْ اللَّهُ فَشَرُّوهُمْ diyeydi, ya'nī onları Ḥudāy ta'ālā diriltti, onlar dahi dirildi ma'nāsıyla tefsīr edeydi. Ve **Şihāh** nüshalarında هُمْ نَشَرُوا elifle kitābet olunmuştur, gālībā هُمْ zamīr-i cem'i te'kīd olduğuna binā'endir.

التَّنْشِيرُ [et-tenşir] Şāyi'e kılmak; ve minhu صُحُفٌ مُنْشَرَةٌ شَدِيدٌ لِلْكَثْرَةِ Ve

تَنْشِيرٌ [tenşir] Sihir bozmağa dahi derler. Ve

fi'l-hadīsi: "فَلَعَلَّ طِبًّا أَصَابَهُ" يَعْنِي سِحْرًا ثُمَّ نَسَرَهُ" **التَّضْرُ** [en-naşr] (nūn'un fethi ve şād'ın sükūnuyla) Yardım etmek; yukālu: نَصْرُهُ Ve sühr def'i için nüsha yazmağa da derler.

التَّضْرَةُ [en-nuşret] (nūn'un zammı ve şīn'in sükūnuyla) Efsūn ma'nasına.

الْإِنْتِشَارُ [el-intişār] (hemzenin kesriyle) Haber şayi' olmağa derler; yukālu: **إِنْتَشَرَ** **إِنْتَشَرَ** Ve **الْحَبْرُ** أي ذَاع

إِنْتِشَارٌ [intişār] Erin āleti harekete gelmeğe de derler; yukālu: **إِنْتَشَرَ الرَّجُلُ** إِذَا أَنْعَطَ **إِنْتِشَارٌ** [in'āz] nūn'la ve 'ayn-ı mühmele ve zā-i mu'ceme ile ālet harekete gelmektir. Ve

إِنْتِشَارٌ [intişār] Davarın siniri şişmektir. Ve bu, davar yorulup ta'ab çekmeden hāsıl olur nesnedir. Ve o münteşir sinire **عُجَابَةٌ** [ucāyet] derler, 'ayn-ı mühmele-nin zammıyla ve cīm'le ve yā-i tahtānī-i müsennātla.

[ن ص ر]

النَّضْرُ [en-naşr] (nūn'un fethi ve şād'ın sükūnuyla) Yardım etmek; yukālu: نَصْرُهُ Ve **عَدُوَّهُ** يُنْصَرُهُ نَصْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

نَصْرٌ [naşr] ناصِرٌ [nāşir]in dahi cem'i gelir; **صَحْبٌ** [şāhib]le **صَحِبْتُ** [şāhb] gibi. Ve

نَصْرٌ [naşr] Gāh olur yağmur yağmak ma'nasından 'ibāret olur; yukālu: نَصَرَ الْعَيْثُ الأَرْضَ Ya'nī yağmur kaçan yeri su- varsa. Ve

نَصْرٌ [Naşr] Bir kabīlenin babası adıdır, Benī Esed'den ki o Naşr b. Ku'ayn'dır k āf'ın zammıyla. Ve

نَصْرٌ [naşr] 'Atāya dahi derler.

الْمَنْصُورَةُ [el-menşūret] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla ve şād'ın zammıyla) Yağmurla suvarılmış yer; yukālu: نَصْرَتْ الأَرْضَ فَهِيَ مَنْصُورَةٌ إِذَا مُطِرَتْ

النَّضْرَةُ [en-nuşret] (nūn'un zammı ve şād'ın sükūnuyla) İsmdir, yardım etmek ma'nasında.

النَّصِيرُ [en-neşir] (nūn'un fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) ve

النَّاصِرُ [en-nāşir] (şād'ın kesriyle) Yardım edici.

النَّصَارُ [el-enşār] (hemzenin fethiyle) نصِيرٌ [naşir] cem'i yardım ediciler ma'nasına, [aşrāf] [eşrāf] gibi.

الْإِسْتِنْصَارُ [el-istiñşār] (hemzenin kesriyle) Nusret taleb etmek; yukālu: **إِسْتَنْصَرَهُ عَلَى عَدُوِّهِ** إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُنْصَرَهُ عَلَيْهِ

التَّنَاصُرُ [et-tenāşur] (tā'nın fethi ve şād'ın zammıyla) Birkaç kimse birbirine yardım etmek.

الْإِنْتِصَارُ [el-intişār] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) İntikām almak; yukālu: **إِنْتَصَرَ مِنْهُ** إِذَا أَنْتَقَمَ

نَضْرَانٌ [Naşrān] (nūn'un fethi ve şād'ın sükūnuyla) Bir karyenin adıdır, Şām-ı şerifte ki o karyeye Naşārā nisbet olunur. Ve bazıları onun adı ناصرة [Nāşiret]tir dedi.

النَّضَارِيُّ [en-neşārā] (nūn'un fethi ve elifin kasriyle) نَضْرَانٌ [naşrān] ve نَضْرَانَةٌ [naşrānet]in cem'idir, نَدَامَى [nedāmā] gibi ki نَدْمَانٌ [nedmān]ın ve نَدْمَانَةٌ [nedmānet]in cem'idir ve lākin نَضْرَانٌ [naşrān] isti'māl olunmadı illā yā-i nisbetle zīrā, رَجُلٌ نَضْرَانِيٌّ وَامْرَأَةٌ نَضْرَانِيَّةٌ dediler.

التَّنْصِيرُ [et-tenşir] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) نَضْرَانِيٌّ [naşrāniyy] kılmak; yukālu: نَصْرَهُ إِذَا جَعَلَهُ نَضْرَانِيًّا "فَأَبَوَاهُ يَهُودَانِهِ وَيُنْصَرَانِهِ"

[ن ض ر]

النَّضْرُ [en-naşr] (nūn'un fethi ve şād'ın

sükünüyla) Altın, zeheb ma'nāsına.

الأنضُرُ [el-enḍar] (hemzenin fethi ve ḍād'ın zammıyla) Cem'î. Ve

نَضْرُ [Naḍr] Kureyş kabîlesinin babasıdır ki Naḍr b. Kināne b. Huzeyme b. Mudrike b. İlyās b. Muḍarr'dır.

الأنضَارُ [en-nuḍār] (nūn'un zammı ve ḍād'ın tahfiifiyle) Kezālik altın ma'nāsınadır. Ve

نُضَارُ [nuḍār] Şol kadehe derler ki ılgın ağacından olup derin ve kırmızı renkli olur, قَدَحُ نُضَارٍ derler ve قَدَحُ نُضَارٍ [kadehu nuḍār] derler. Ve Muhezzeb'de نُضَارُ [nuḍār] şimşād ağacıdır demiş ya'nî ardıç ağacı. Bu takdîrece ma'nā-yı izāfet zāhir olur. Ve

الأنضِيرُ [en-neḍîr] (nūn'un fethi ve ḍād'ın kesriyle ve meddiyle) Bi-ma'nāhu eyzan. Ve bazıları eyitti: نُضَارُ [nuḍār] her nesnenin hālisine derler. Ve

بنو الأنضِيرِ [Benu'n-Neḍîr] Hıyber yahūdîlerinden bir kabîledir ki 'Arab tā'ifesine dāhil olmuşlardır, hālā ki onlar nisbetlerinde Mūsā'nın kardeşi Hārūn'a 'aleyhime's-selām nisbet üzeredirler.

الأنضَارَةُ [en-neḍāret] (nūn'un fethi ile) Kezālik hüsn ma'nāsına; yukālu: نُضَرُ نَضَارَةً Ve bunda lügat-ı sālise de vardır ki o نُضَرُ [naḍire]dir bāb-ı rābî'den.

الأنضِيرُ [et-tenḍîr] ('alā-vezni [et-tekrim]) Güzel etmek; yukālu: نُضَرَ اللهُ تَعَالَى Ve وَجْهَهُ

تنضِيرُ [tenḍîr] Müna'am kılmak ma'nāsına da gelir; yukālu: نُضَرَ اللهُ امْرَأً أَي نَعَمَهُ Ve fi'l-hadîsi: "نُضَرَ اللهُ امْرَأً سَمِعَ مَقَالَتِي فَوَعَاها"

الإنضَارُ [el-inḍār] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: نُضَرَ اللهُ تَعَالَى وَجْهَهُ أَي جَعَلَهُ حَسَنًا

الأناضِرُ [en-nāḍîr] (ḍād'ın kesriyle) Koyu

yeşil demek mahallinde isti'māl olunur, sîr-i sebz ma'nāsına; yukālu: أَخْضَرَ نَاضِرٌ كَقَوْلِهِمْ أَضْمَرُ فَاقِيعٌ وَأَبْيَضُ نَاصِعٌ

[ن ط ر]

الأناطِرُ [en-nāṭîr] (tā'nın kesriyle) ve

الأناطُورُ [en-nāṭūr] ('alā-vezni [el-kāfur] [el-kāfur]) Bāg bekçisi, حَافِظُ الكُوزِ ma'nāsına.

الأنواطِيرُ [en-nevāṭîr] (nūn'un fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î.

الأناطِرُونَ [en-Nāṭîrūn] (kezālik tā'nın kesriyle) Şām-ı şerifte bir yerin adıdır. Ve bunun i'rābı نُصَيِّبُ [Neṣībīn] i'rābı gibidir ki bāb-ı bā'da zikr olunmuştur.

[ن ظ ر]

الأنظَرُ [en-neẓar] (fethateynle) Bir nesneyi bakıp fikir etmektir. Ve

الأنظَرَانُ [en-neẓarān] (fethateynle) Kezālik bi-ma'nāhu; yukālu: نَظَرْتُ إِلَى الشَّيْءِ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

نَظَرُ [neẓar] İntizār ma'nāsına da gelir. Ve

نَظَرُ [neẓar] Komşuluk mahallinde dahi isti'māl olunur; yukālu: نَظَرَ حَاجِلٌ وَنَظَرَ Ya'nî bir mahallede evleri birbirine mukābil komşudur, birbirin görür; ve yukālu: دَارِي دَارِي تَنْظُرُ إِلَى دَارِ فُلَانٍ Ve mukābile ma'nāsına dahi gelir; yukālu: إِذَا أَخَذَتْ فِي طَرِيقٍ وَنَظَرَ إِلَيْكَ الْجَبَلُ إِذَا أَخَذَتْ فِي طَرِيقٍ وَنَظَرَ إِلَيْكَ الْجَبَلُ Ve فَحَدُّ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ

نَظَرُ [neẓar] Yavuz gözle bakmağa da derler; yukālu: نَظَرَ الدَّهْرُ إِلَى بَنِي فُلَانٍ فَأَهْلَكَهُمْ

الأنناظِرُ [et-tenāẓîr] (tā'nın fethi ve zā'nın zammıyla) Evleri birbirine mukābil olmak; yukālu: دُورُنَا تَنْظِرُ أَي تُقَابِلُ

الأنظَرَةُ [en-nazret] (nūn'un fethi ve zā'nın sükünüyla) Yavuz göz, 'ayn-ı cinn ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ فِيهِ نَظَرَةٌ أَي شُحُوبٌ Ve وَجْهٌ فِيهِ نَظَرَةٌ أَي شُحُوبٌ [şuḥūb] şîr-i mu'ceme ile ve

hā-i mühmele ile bir kimsenin cismi mütegayyir olmak.

النَّاظِرُ [et-nāzīr] (tā'nın kesriyle) Gözün muklesinde şol küçük siyāhtır ki gözbebeği ondadır. Ve

نَاطِرٌ [nāzīr] Hāfız ma'nāsına da gelir.

النَّاظِرَانِ [en-nāzīrān] (zā'nın kesriyle) Bunun iki cānibinde iki damardır ki gözyaşı onların üzerinden akar, Ya'qūb rivāyeti üzere.

النَّظْرَةُ [en-nezīret] (nūn'un fethi ve zā'nın kesriyle) Ve

الْإِنِّظَارُ [el-inzār] (hemzenin kesriyle) Te'hīr ma'nāsınadır; tekūlu: **أَنْظَرْتُهُ إِذَا أَحْرَزْتُهُ**

الْإِسْتِنْظَارُ [el-istinzār] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Mehl taleb etmek.

التَّنْظَرُ [et-tenazzur] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Mühlet vermek; yukālu: **تَنْظَرُهُ إِذَا أَنْظَرْتُهُ فِي مَهْلَةٍ**

نَظَارٍ [nezāri] (nūn'un fethi ve rā'nın kesri üzere bināsıyla **قَطَامٌ** [kaṭāmi] gibi) Muntazır ol ma'nāsınadır; ve minhu kavluhum:

نَظَارٌ أَيِ أَنْظَرُ

الْمَنْظَرَةُ [el-munāzaret] (mīm'in zammı ve zā'nın fethi ile) Bahs edişmek; yukālu: **نَظَرُهُ إِذَا أَدَارَ الْبَيْحَتَ مَعَهُ**

الْمَنْظَرَةُ [el-manzaret] (mīm'in ve zā'nın fethiyle) Nazar edecek yer, **مَرْقَبَةٌ** [merqabet] ma'nāsına; yukālu: **مَنْظَرَةٌ خَيْرٌ مِنْ مَخْبِرَةٍ** Ve

مَنْظَرَةٌ [manzaret] Şekl ve kıyāfetten nazar müte'allik olduğu yere de derler; yukālu: **رَجُلٌ حَسَنُ الْمُنْظَرِ وَالْمَنْظَرَةُ وَأَمْرَأَةٌ حَسَنَةُ الْمُنْظَرِ وَالْمَنْظَرَةُ أَيْضًا**

الْمَنْظَرَانِي [el-manzarāniyy] (mīm'in ve zā'nın fethiyle ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Hüsn ve cemāl sāhibi olan

kimse; yukālu: **رَجُلٌ مَنْظَرَانِيٌّ وَمَخْبِرَانِيٌّ إِذَا كَانَ صَاحِبَ حُسْنٍ وَجَمِيلِ الذِّكْرِ**

الْمَنْظَرَةُ [en-nazzāret] (nūn'un fethi ve zā'nın teşdidiyle) Şol kavmdir ki bir nesneye nazar eder olalar.

بَنُو النَّظَارِ [Benu'n-Nazzār] (nūn'un fethi ve zā'nın teşdidiyle) Bir kavmin ismidir, 'Ukl kabilesinden.

الْمَنْظَرِيَّةُ [en-nazzāriyyet] (yā'nın teşdidiyle) Şol devedir ki onlara mensüb ola; yukālu: **إِبِلٌ نَظَرِيَّةٌ**

النَّظْرُنَّةُ [en-nuzrunnet] (nūn'un zammı ve zā'nın sükūnu ve rā'nın zammı ve nūn'un teşdidiyle) Şol 'avrettir ki bir nesne görüldükte ondan bir nesne zann eyleye; yukālu: **إِمْرَأَةٌ نَظْرُنَّةٌ سُمِعَتْهُ** Ve **سُمِعَتْهُ** [sum'unnet] dahi mezkūr üzere şol 'avrettir ki bir nesne işitse ondan bir nesne zann eyleye.

النَّظِيرُ [en-nezīr] (nūn'un fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Bir nesnenin misli.

النَّظِيرُ [en-nizr] (nūn'un kesri ve zā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; mislu: **النِّدِّ** [en-nidd] ve **النَّدِيدِ** [en-nedīd] ki **نِدِّ** [nidd]le **نَدِيدٌ** [nedīd] dahi misl ma'nāsınadır.

النَّظِيرَةُ [en-nezīret] (nūn'un fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) ve

النَّظُورَةُ [en-nezūret] (nūn'un fethi ve zā'nın zammıyla) Bunların ikisi de şol kimsedir ki göze görünür ve yarar ola; yukālu: **فُلَانٌ نَظِيرَةٌ قَوْمِهِ وَنَظُورَةٌ قَوْمِهِ لِلَّذِي يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ مِنْهُمْ**

النَّظَائِرُ [en-nezā'ir] (nūn'un fethi ve hemzenin kesriyle) İkisinin dahi cem'idir.

مَنْظُورُ بْنُ سَيَّارٍ [Manzūr b. Seyyār] (mīm'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir kişinin ismidir, ricālden.

[ن ع ر]

النَّعْرَةُ [en-nu'aret] (nūn'un zammı ve 'ayn'ın fethiyle هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) İri ve yeşil ve gözü gök sineklerdir, kuyruğu cānibinde iğnesi vardır, onunla tırnağı bütün olan davarı sokar. Ve gāh olur ki merkebin burnuna girer, merkeb başın alıp gider, bir nesne onu döndüremez. Ve

نُعْرَةٌ [nu'aret] Gāh olur cenīnden 'ibāret olur, mutlakan gerek nisā tā'ifesinin gerek gayrı hayvānātın; yukālu: مَا حَمَلْتُ مَا كَانَ فِي رَأْسِهِ نَعْرَةٌ أَيَّ كَبِيرًا Ya'nī hāmīle olmamıştır. Ve kibr ma'nāsına da gelir, Aşma'r rivāyeti üzere; yukālu: إِنَّ فِي رَأْسِهِ لِنَعْرَةٍ أَيَّ كَبِيرًا

النَّعْرُ [en-ne'ar] (fethateynle) Mühimm olan maslahat ma'nāsınadır, Umevī rivāyeti üzere; yukālu: إِنَّ فِي رَأْسِهِ نَعْرَةٌ أَيَّ أَمْرًا Bu iki rivāyet Ebū 'Ubeyd'den nakl olunmuştur.

النَّعْرُ [en-na'r] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Zikr olunan sinek ısırarak; yukālu minhu: نَعْرَ الْجِمَارِ يَنْعُرُ نَعْرًا Ve

نَعْرٌ [na'r] Şehrler gezmeğe de derler; yukālu: نَعْرَ فُلَانٍ فِي الْبِلَادِ إِذَا ذَهَبَ فِيهَا Ve

نَعْرٌ [na'r] Damardan kan akmağa dahi derler; yukālu: نَعْرَ الْعُرْقِ يَنْعُرُ نَعْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا فَارَ مِنْهُ الدَّمُ

النَّعَارُ [en-na'ār] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın teşdidiyle) ve

النَّعُورُ [en-ne'ūr] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın zammıyla) Kanı akan damar.

النَّعِيرُ [en-ne'ir] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Şol merkebirdir ki onu mezbūr sinek ısırması ola.

النَّعْرَةُ [en-ne'iret] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Mü'ennesi; yukālu: حِمَارٌ نَعْرٌ وَأَتَانٌ

نَعْرَةٌ Ve Ebū 'Amr eyitti: نَعْرٌ [ne'ir] şol kimse dir ki bir mekānda karār etmeye.

النَّعْرَةُ [en-na'ret] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol āvāzdır ki hayşūmdan ya'nī genizden çağrıla; kāle'l-rāciz: "إِنِّي وَرَبِّ الْكَعْبَةِ الْمَسْشُورَةِ | وَالنَّعْرَاتِ مِنْ أَبِي مَحْدُورَةَ" يَعْنِي أَذَانَهُ

النَّعِيرُ [en-ne'ir] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Zikr olunan tarik üzere çağırarak; yukālu: نَعَرَ الرَّجُلُ يَنْعُرُ نَعِيرًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve bir fitne kıyām göstermeğe de derler; yukālu: مَا كَانَتْ فِتْنَةٌ إِلَّا نَعَرَ فِيهَا فُلَانٌ أَيَّ نُهُوضٌ Ve نَهَضَ فِيهَا mu'ceme ile ayak üzerine durmağa derler.

النَّعَارُ [en-na'ār] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın teşdidiyle) Fitneye sa'y eden kimse; yukālu: إِنَّ فُلَانًا لِنَعَارٍ فِي الْفَيْتَنِ إِذَا كَانَ سَعَاءً فِيهَا

النَّاعُورُ [en-nā'ūr] ('alā-vezni [el-kāfūr] Şol dolābdır ki onu su döndürür ve onunla bir yere su çekerken onun sadāsı vardır.

النَّوَاعِيرُ [en-nevā'ir] (nūn'un fethiyle ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Cem'i.

النَّعِيرُ [en-na'ir] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Ba'tid ma'nāsınadır; yukālu: فُلَانٌ نَعِيرٌ أَلْهَمَ أَيَّ بَعِيدُهُ فikrlidir.

الْإِنْعَارُ [el-in'ār] (hemzenin kesriyle) Misvāk ağacı yemiş bitirmek; yukālu: نَعَرَ الْأَرَاكُ إِذَا أُتْمَرَ Ve bunu o vakt derler ki misvāk ağacının yemişi نَعْرَةٌ [nu'aret] denli ola, ya'nī zikr olunan sinek mikdārı ola.

[ن غ ر]

النَّعْرَةُ [en-nu'aret] (nūn'un zammı ve ğayn'ın fethiyle هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Şol burnu kırmızı kuştur ki serçe kadardır.

النُّغْرُ [en-nuġr] (nūn'un zammı ve ğayn'ın fethiyle) Cem'i.

النُّغَيْرُ [en-nuġayr] (nūn'un zammı ve ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Tasgiri. Ve fi'l-hadisi: “يَا أَبَا عَمِيرٍ مَا فَعَلَ بِكَ النَّعِيرُ”

النُّغْرَانُ [en-niġrān] (nūn'un kesri ve ğayn'ın sükūnuyla) Cem'i, صُرْدٌ [şured]le صِرْدَانٌ [şirdān] gibi. Ve صُرْدٌ [şured] göçegen dedikleri kuş.

النُّغْرُ [en-naġr] (nūn'un fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Hışıma gelmek; yukālu: **إِعْتِيَاظٌ** Ve **نَعَزَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اغْتَاظَ** [iġtiyāz] ğayn'la ve zā-i mu'ceme ile **غَيْظٌ** [ġayz]dandır, hışım ma'nāsına. Aşma'ı eyitti: **نَعَزُ** [naġr] şol kimsedir ki hışıma geldikte sinesi kaynaya. Ve fi hadisi 'Alī radiyallāhu 'anhu: “أَنَّ امْرَأَةً جَاءَتْهُ فَذَكَرَتْ أَنَّ زَوْجَهَا يَطَأُ جَارِيَتَهَا قَالَ إِنَّ كُنْتُ صَادِقَةً رَجَمْنَاهُ وَإِنْ كُنْتُ كَاذِبَةً جَلَدْنَاكَ فَقَالَتْ زُدُونِي إِلَى أَهْلِي غَيْرِي” **نَعَزَ** Ve **غَيْرَى** [ġayrā] ğayn'ın fethiyle ve āhirinde elif-i maksüre ile gayretli 'avret ma'nāsınadır, ya'nī “Beni gayretim ve gayzımla ehlime redd edin.” Ve

نَعَزُ [naġr] Çömlek kaynamağa da derler; yukālu: **نَعَزَتِ الْقِدْرُ إِذَا عَلَتْ**

التَّنْعُرُ [et-tenaġġur] (fethateynle ve ğayn'ın zammı ve teşdidiyle) Hışım etmek ma'nāsınadır, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere; yukālu: **ظَلَّ فُلَانٌ يَتَنَعَّرُ عَلَى فُلَانٍ أَي يَتَدَمَّرُ عَلَيْهِ** Ve **تَدَمَّرُ** [tedemmur] dāl-ı mühmele ve rā-i mühmele ile hışıma gelmeğe derler.

الإِنْمَغَارُ [el-inġār] (hemzenin kesriyle) İmġār [imġār]da lügattır. Ve

إِمْمَغَارٌ [imġār] Aşu dedikleri boyayla kırmızı boyamaktır.

الْمِغْغَارُ [el-minġār] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Şol koyundur ki sağılırken

kan çıkmak 'ādeti ola, **مِغْغَارٌ** [mimġār] gibi, nitekim mürür etti; yukālu: **شَاءَ مِغْغَارٌ كَمَا يُقَالُ** **مِغْغَارٌ**

[ن ف ر]

النَّفَّارُ [en-nefār] (nūn'un fethiyle) Kaçmak. Ve

النُّفُورُ [en-nufūr] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **نَفَرَتِ الدَّابَّةُ تَنْفُرُ نَفَارًا مِنَ الْبَابِ** **النَّفَّارُ** Ve **النَّانِي وَتَنْفُرُ نَفُورًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ**

نُفُورٌ [nufūr] Bir cemā'at ürküp taşra çıkmaya da derler; yukālu: **نَفَرَ الْقَوْمُ فِي الْأَمْرِ نُفُورًا**

النَّفِيرُ [en-nefir] (nūn'un fethi ve fā'nın kesriyle) Zikir olunan cemā'atten ileri çıkan kimseler.

النَّفْرَةُ [en-nefret] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: **جَاءَتْ نَفْرَةٌ** **بَنِي فُلَانٍ وَنَفِيرُهُمْ أَي جَمَاعَتُهُمُ الَّذِينَ يَنْفِرُونَ فِي الْأَمْرِ** Ve

نَفْرَةٌ [nefret] **نَفَرَ** [nefer] ma'nāsına da gelir. Ve **نَفَرَ** [nefer]in fethateynle tefsiri 'ankarīb gelir inşā'allāhu ta'alā.

النَّفَّارُ [en-nifār] (nūn'un kesriyle) İsmidir, kaçgınlık ma'nāsına; yukālu: **فِي الدَّابَّةِ نَفَارٌ** **مِثْلُ الْحِرَانِ** Ve **حِرَانٌ** [ħirān] ħā-i mühmelenin kesriyle harınlıktır, gürelik ma'nāsına.

النَّفْرُ [en-nefr] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Huccāc Minā'dan göçmeğe derler; o zü'l-hiccenin on ikinci gününde olur; yukālu: **نَفَرَ الْحُجَّاجُ مِنْ مِئَى نَفْرًا** Ve

نَفَرَ [nefr] **نَفَرَ** [nefer] ma'nāsına da gelir ki **نَفَرَ** [nefer] üçten ona varınca olan cemā'attır, 'alā-mā se-yecī'u.

الإِنْفَارُ [el-infār] (hemzenin kesriyle) ve

التَّنْفِيرُ [et-tenfir] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) ve

الإِسْتِنْفَارُ [el-istinfār] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Bunların üçü de ürkütmek ma'nāsıdır. Ve

تَنْفِيرٌ [tenfīr] ve

إِنْفَارٌ [infār] Galebe ile hüküm etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: إِذَا نَفَّرَهُ عَلَيْهِ تَنْفِيرًا إِذَا نَفَّرَهُ عَلَيْهِ وَكَذَلِكَ وَكَذَلِكَ أَنْفَرَهُ عَلَيْهِ Ve

تَنْفِيرٌ [tenfīr] Lakab komağa dahi derler; yukālu: نَفَّرَ عَنْهُ أَبِي لَقَبًا كَأَنَّهُ عِنْدَهُمْ تَنْفِيرٌ لِلْحِجْرِ وَالْعَيْنِ عَنْهُ وَقَالَ أَعْرَابِيٌّ لَمَّا وُلِدْتُ قِيلَ لِأَبِي نَفَّرَ عَنْهُ وَفُنْفُذٌ [kunfuz] Ve فُنْفُذٌ [kunfuz] kirpiye derler. Ve

نَفْرٌ [nefr] Dağılmak ma'nāsına da gelir; yukālu: لَقِيْتُهُ قَبْلَ كُلِّ صَبِيحٍ وَنَفْرٌ أَيْ قَبْلَ الْفَجْرِ عَلَى مَا مَرَّ فِي بَابِ الْحَاءِ Ve

نَفْرٌ [nefr] Şişmek ma'nāsına da gelir; yukālu: تَحَلَّلَ ”نَفَّرَ جِلْدُهُ إِذَا وَرِمَ Ve fi'l-hadīsi: ”رَجُلٌ بِالْقَصَبِ فَتَفَّرَ فَمُهُ“ أَيْ وَرِمَ Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: Bu ma'nā مِنَ الشَّيْءِ مِنْ الشَّيْءِ den me'hūzdur, kaçan birbirinden irak olsalar. Ve

إِسْتِنْفَارٌ [istinfār] Ürkme ma'nāsına da gelir; yukālu: أَنْفَرْتُهُ عَنِ الشَّيْءِ وَنَفَّرْتُهُ وَاسْتِنْفَرْتُهُ عَنْهُ وَاسْتِنْفَرْتُ عَنْهُ ﴿حُمُرٌ: 50﴾ (المدثر) بِكُشْرِ الْفَاءِ أَيْ نَافِرَةٌ وَمُسْتِنْفَرَةٌ مُسْتِنْفَرَةٌ ﴿mezūr》 zāl-ı Mَدْعُورٌ [mezūr] Ve بِفَتْحِ الْفَاءِ أَيْ مَدْعُورَةٌ mu'ceme ve 'ayn-ı mühmele ile korkutulmuş ma'nāsıdır.

النَّفَرُ [en-nefer] (fethateynle) Birkaç kimse- dir ricālden, üçten ona varınca. Ve kāle'l-Ferrā نَفْرَةُ الرَّجُلِ وَنَفْرُهُ رَهْطُهُ

يَوْمُ النَّفْرِ [yevmu'n-nefr] (fā'nın sükūnuyla) Halk Minā'dan göçtüğü gün ki o يَوْمُ النَّفْرِ [yevmu'l-ḳarr]dan sonra olur.

لَيْلَةُ النَّفْرِ [leyletu'n-nefr] Kezālik Minā'dan göç zamānı murād olur. Ve ona النَّفْرُ [yevmu'n-nefer] dahi derler fethateynle.

يَوْمُ النَّفُورِ [yevmu'n-nufūr] ve

يَوْمُ النَّفِيرِ [yevmu'n-nefir] (nūn'un fethiy- le ve fā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik Minā'dan göç günü ma'nāsıdır.

الْمُنَافِرَةُ [el-munāferet] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiy- le) Hasebde muhākeme ediş- me, ya'nī mübāhase ve mücādele edişme; yukālu: نَافِرَةٌ فَتَفَّرَهُ يَنْفَرُهُ بِالضَّمِّ لَا غَيْرَ أَيْ غَلَبَهُ Ya'nī bāb-ı muğālebe murād oldukta böy- le denir.

الْمَنْفُورُ [el-menfūr] (mīm'in fethiy- le) Maglūb olan kimse.

النَّافِرُ [en-nāfir] (fā'nın kesriyle) Gālib olan kimse.

النَّفْرِيتُ [en-nifrīt] (nūn'un ve rā'nın kes- riyle ve meddiyle) Bir kelimedir ki عَفْرِيتُ [ʿifrīt]te tebe'iyyetle zikr olunur te'kiden.

[ن ق ر]

النَّقْرُ [en-naḳr] (nūn'un fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Kuş minkāriyla dāne götür- mek; yukālu: نَقَرَ الطَّائِرُ الْحَبَّةَ يَنْقُرُهَا نَقْرًا مِنَ الْبَابِ وَ الْأَوَّلِ Ve

نَقْرٌ [naḳr] Bir nesneyi delmeğe dahi derler. Ve

نَقْرٌ [naḳr] Üfürmeğe dahi derler; yukālu: نَقَرَ فِي النَّاقُورِ أَيْ فِي الصُّورِ Ve

نَقْرٌ [naḳr] Bir kimseyi ta'yīb etmeğe de derler; tekūlu: كَالَيْتِ نَقَرْتُ الرَّجُلَ نَقْرًا إِذَا عَيْبْتُهُ مُرٌّ بِي عَلَى بَنِي نَظْرَى وَلَا تَمُرُّ بِي عَلَى بَنَاتِ نَقْرَى “أَيْ مُرٌّ بِي عَلَى الرَّجَالِ الَّذِينَ يَنْظُرُونَ وَلَا تَمُرُّ بِي عَلَى الْبَسَاءِ اللَّوَاتِي يَجِبْنَ مِنْ مَرٍّ بِي” Ve

نَقْرٌ [naḳr] Dilin dimāğa yapıştırıp ba'dehu ağzın açmakla sādır olan savta dahi derler, davarı sürmek için ederler; tekūlu: نَقَرْتُ بِالْفَرَسِ نَقْرًا إِذَا أُلْصَقْتَ لِسَانَكَ بِحَنَكِكَ ثُمَّ تَفْتَحُ Ve

نَقْرٌ [naḳr] Şol āvāza derler ki baş parmağı

orta parmağa vurmaktan hâsıl olur.

الْمِنْقَارُ [el-minḳār] (mīm'in kesriyle) Şol âlettir ki neccârlar onunla bir nesne delerler. Ve

مِنْقَارٌ [minḳār] Kuş burnuna dahi derler.

الْمَنَاقِيرُ [el-menākīr] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Cem'i.

النَّقْرَةُ [en-naḳret] (nūn'un fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Hiç nesne demek olur; yukālu: مَا أَتَابَكَ نَقْرَةٌ أُنِي مَا أَعْطَاكَ شَيْئًا Ve bu sûret-i nefye mahsûs kelimedir, isbâtta isti'mâl olunmaz.

النَّقِيرُ [en-nākīr] (ḳāf'ın kesriyle) Şol oktur ki nişāna vâsıl ola. Ve nişāna vâsıl olmayanā nāqır demezler.

النَّقْرَارُ [en-neḳarā] (nūn'un ve ḳāf'ın fethiyle ve elifin kasrıyla) Perākende demek olur; yukālu: دَعَوْنَهُمُ النَّقْرَارُ أُنِي دَعْوَةٌ خَاصَّةٌ وَهُوَ أَنْ تَدْعُوَ بَعْضًا دُونَ بَعْضٍ

الْإِنْتِقَارُ [el-intiḳār] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan da'vet ma'nāsınadır. Kezālik ba'zılar eyitti: Bunun aslı نَقْرُ الطَّيْرِ dan me'hūzdur, kaçan kuş buradan oradan dāne devşirse.

النَّقْرَةُ [en-nuḳret] (nūn'un zammı ve ḳāf'ın sükūnuyla) Sebīke olan gümüş. Ve

نُقْرَةٌ [nuḳret] Yerde olan küçük çukura dahi derler. Ve

نُقْرَةُ الْمَفَا [nuḳretu'l-ḳafā] dahi bundan me'hūzdur ki ensede olan çukurdur.

النَّقِيرُ [en-neḳīr] (nūn'un fethiyle ve ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Şol çukurdur ki çekirdeğin arkasında olur ve fidan ondan biter. Ve

نَقِيرٌ [neḳīr] Şol ağaca derler ki onu delip içine nebîz korlar, gāyet kuvvetli olduğu için bu odur ki hakkında nehy vārid ol-

muştur, nebîzi şedîd olduğuna binā'en. Ve **نَقِيرٌ** [neḳīr] **حَقِيرٌ** [ḥaḳīr]e itbā'e için dahi isti'mâl olunur; yukālu: **حَقِيرٌ نَقِيرٌ** Ve

نَقِيرٌ [neḳīr] Asla dahi derler; yukālu: **فَلَانٌ كَرِيمٌ النَّقِيرُ أُنِي كَرِيمٌ الْأَصْلُ**

النَّقْرَةُ [en-nuḳaret] (nūn'un zammı ve ḳāf'ın fethiyle **هُمَزَةٌ** [humezet] vezni üzere) Bir marazdır ki koyuna 'arız olur, ibtidā böğründen 'arız olmağa başlar ve ondan uyluklarının iç yüzü şişip aksamağa başlar. Kezā fî ba'zi nusahi's-**Şihāh**.

النَّقْرُ [en-neḳar] (nūn'un ve ḳāf'ın fethiyle) Koyun zikr olunan maraza mübtelā olmak; yukālu: **نَقَرَتِ الشَّاةُ تَنْقُرُ نَقْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

النَّقْرَةُ [en-neḳiret] (nūn'un fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Zikr olunan maraza mübtelā olan koyun; yukālu: **شَاءَ نَقْرَةً وَبِهَا نَقْرَةٌ**

النَّقِيرُ [en-neḳīr] (nūn'un fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Gazab-nāk olan kimse; yukālu: **نَقَّرَ يَنْقُرُ نَقْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ كَذَلِكَ**

الْمُنْقَرُ [el-munḳur] (mīm'in ve ḳāf'ın zammıyla ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Şol ağzı dar küçük kuyudur ki yüksek ve berk yerde ederler, suyu çekilmesin diye.

الْمَنَاقِيرُ [el-menākīr] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Cem'i.

الْمِنْقَارُ [el-minḳar] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla ve ḳāf'ın fethiyle) Şol bel dedikleri âlettir ki onunla yer kazarlar, kenende ma'nāsına. Ve

مِنْقَارٌ [Minḳar] Kezālik bir kabîlenin babası adıdır Temīm'den ki o Minḳar b. 'Abîd b. el-Hāriş b. Ka'b b. Sa'd b. Zeydumenāt b. Temīm'dir.

التَّنْقِيرُ [et-tenḳīr] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Bir nesneyi sorup teftiş etmek. Ve

تَنْقِيرٌ [tenqīr] Sıklık vurmağa dahi derler.

الْإِنْكَارُ [el-inkār] (hemzenin kesriyle) Men' ma'nāsınadır; yukālu: مَا كَانَ اللَّهُ تَعَالَى لِيُنْفِرَ عَنْ قَاتِلِ أَبِيكَ عَنْ فَاتِلِ ابْنِ أَبِيكَ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُكَفَّ عَنْهُ حَتَّى يُهْلِكَهُ الْمُؤْمِنُونَ "أَيُّ مَا كَانَ اللَّهُ لِيُكَفَّ عَنْهُ حَتَّى يُهْلِكَهُ"

أَنْفِرَةٌ [Enqīret] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnu ve kāf'ın kesriyle) Rūm vilayetinde bir mevzi'dir ki onda bir kal'ca vardır. Ve çukur ma'nāsına olan **نَقِيرٌ** [neqīr]in dahi cem'i **أَنْفِرَةٌ** [enqīret] gelir **رَغِيفٌ** [regīf] le **أَرْغِفَةٌ** [ergīfet] gibi. Ve **رَغِيفٌ** [regīf] rā-i mühmele ve ğayn-ı mu'ceme ile kirde dedikleri ekmektir.

[ن ك ر]

النَّكِيرَةُ [en-nekīret] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesriyle) **مَعْرِفَةٌ** [ma'rifet]in mukābilidir.

النَّكْرُ [en-nekr] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) ve

النُّكُورُ [en-nukūr] (zammeteynle) İnkār etmek; tekūlu: كَثُرَتِ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَنْكَرْتَهُ

الْإِنْكَارُ [el-inkār] (hemzenin kesriyle) ve

الْإِسْتِنكَارُ [el-istinkār] (hemzenin ve tā'nın kesri ve sīn'in sükūnuyla) Kezālik inkār etmek ma'nāsına. Ve

إِنْكَارٌ [inkār] Munker olan nesneyi tagyīr etmek ma'nāsına da gelir.

التَّنْكِيرُ [et-tenkīr] (alā-vezni [et-tekīr]) Bir nesneyi mechūl kılmak ma'nāsınadır.

التَّنْكَرُ [et-tenekkur] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Mechūl olmak; yukālu: نَكَرَ [ه] فَتَنَكَرَ أَيُّ غَيْرِهِ فَتَغَيَّرَ إِلَى مَجْهُولٍ

الْمُنْكَرُ [el-munker] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnu ve kāf'ın fethiyle) İnkār olunan nesne.

الْمَنَّاكِيرُ [el-menākīr] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Cem'i.

النَّكِيرُ [en-nekīr] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Munker tagyīr etmek ma'nāsına.

مُنْكَرٌ [Munker] ve

نَكِيرٌ [Nekīr] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi[yle evvelde] ve nūn'un fethi ve kāf'ın kesriyle [sānīde]) İki meleğin ismidir.

النَّكِيرُ [en-nekir] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesriyle) ve

النَّكُورُ [en-nekur] (nūn'un fethi ve kāf'ın zammıyla) Bunların ikisi de zīrek ya'nī ehl-i 'akl ve ehl-i hīle olup **مُنْكَرٌ** [munker] olan kimse ma'nāsınadır; yukālu: رَجُلٌ نَكِرٌ وَنَكْرٌ أَيُّ ذَاهٍ مُنْكَرٌ İnkār edene dahi derler.

الْأَنْكَارُ [el-enkār] (hemzenin fethiyle) Cem'i, **أَعْضَادٌ** [a'ādud]la **أَعْضَادٌ** [a'ādād] ve **كَبِدٌ** [kebid]le **أَكْبَادٌ** [ekbād] gibi.

النُّكْرُ [en-nukr] (nūn'un zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Munker olan nesne. Kālallāhu ta'ālā: ﴿لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُّكْرًا﴾ (الكهف 74) Ve gāh olur ki kāf'ı zammla dahi tahrīk ederler **عُشْرٌ** [usr]la **عُشُرٌ** [usur] gibi. Ve zīrek olmağa da derler.

النَّكْرَاءُ [en-nekrā'] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu.

النَّكَارَةُ [en-nekāret] (nūn'un fethi ile) Zīreklik, fetānet ma'nāsına. Ve bir nesne müşkil olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: نَكَرَ الْأَمْرُ إِذَا صَعُبَ وَاشْتَدَّ

النُّكْرَةُ [en-nukret] (nūn'un zammı ve kāf'ın sükūnuyla) ve

النَّكْرَةُ [en-nekret] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Zīreklik ma'nāsınadır: يُقَالُ لِلرَّجُلِ إِذَا كَانَ فَطِنًا مُنْكَرًا: "مَا أَشَدَّ نُكْرُهُ وَنَكْرُهُ"

الْمُنَاكِرَةُ [el-munākeret] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) Cenk edişmek, mukātele ma'nāsına. Kāle Ebū Sufyān: **إِنَّ مُحَمَّدًا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمْ يُنَاكِرْ أَحَدًا إِلَّا كَأَنَّهُ مَعَهُ الْأَهْوَالُ** "Ve هَوْلٌ [hev] korkutmak ma'nāsındır.

الْتِنَاكُرُ [et-tenākur] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Bilmezlikten gelmek, tecāhül ma'nāsına.

الْيَنْكُورُ [el-yenkūr] (yā'nın fethi ve nūn'un sükūnu ve kāf'ın zammı ve meddiyle) Doğru ve mu'tedil olmayan yol; yukālu: طَرِيقٌ يَنْكُورٌ أَيُّ عَلَى غَيْرِ قَضْدٍ

الْيَنْكِيرُ [el-Yenkīr] (yā'nın fethi ve nūn'un sükūnu ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Bir dağın adıdır.

[ر م]

النَّمِرُ [en-nemir] (nūn'un fethi ve mīm'in kesriyle) Yırtıcı cānverlerden kaplan dedikleri cānverdir, peleng ma'nāsına. Ve

نَمِيرٌ [nemir] Kaplan renginde olana dahi derler; ve minhu kavluhum: **أَرْنَيْهَا نَمِيرَةٌ** "أَرْنَيْهَا نَمِيرَةٌ" Ya'nī sen bana az göster ben sana çok göstereyim. Aḥfeş eyitti: Bu Bārī ta'ālānın (99 الأنعام) ﴿فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا﴾ dediği kavli gibidir ki خَضِرٌ [ḥaḍir] [aḥḍar] ma'nāsındır.

النَّمُورُ [en-numūr] (zameteynle) Cem'i, kaplanlar ma'nāsına.

النَّمِيرَةُ [en-nemiret] (nūn'un fethi ve mīm'in kesriyle) Mü'ennesi. Ve

نَمِيرَةٌ [nemiret] Yünden işlenir bir cins bürdeye derler ki onu arāb giyer. Ve Sa'd hadīsinde buyurulmuştur: **نَبْطِي فِي حُبُوتِهِ أَغْرَابِي فِي نَمِيرَتِهِ أَسَدٌ فِي تَامُورَتِهِ** "حُبُوتُهُ Ve تَمُورَةٌ [ḥubvet] ḥā-i mühmelenin zammıyla şol kuşaktır ki sūfīler murākabeye vardıkta dizlerin ve arkaların cem' edip bağlarlar.

Ve تَامُورَةٌ [tāmūret] tā-i müsennātla ve rā-i mühmele ile mīşe ki içinde sibā' yatar. Ve **نَمِيرٌ** [Nemir] Bir kabīlenin babası adıdır ki o Nemir b. Kāsiş b. Hinb b. Efşā b. Du'mī b. Cedīle b. Esed b. Reb'ā'dır.

النَّمْرِيُّ [en-Nemeriyy] (fethateynle ve yā'nın teşdīdiyle) **نَمِيرٌ** [Nemir] kabilesine mensüb kimse. Ve mīm'in meftūh olması tevālī-i kesrāttan ihtirāzdır, zīrā bu kelimedede olan harf-i gayr-ı meksūr bir olmağın sıklet-i mezbūreyi def' edemez.

نِمْرٌ [Nimr] (nūn'un kesri ve mīm'in sükūnuyla) Ricālden bir kimsenin adıdır.

نُمَيْرٌ [Numeyr] (nūn'un zammı ve mīm'in fethiyle) Kays kabilesinden bir cemā'atin babası adıdır ki o Numeyr b. Āmir b. Şa'şā'a b. Mu'āviye b. Bekr b. Hevāzin'dir.

الْأَنْمَرُ [el-enmer] (hemzenin ve mīm'in fethi ile) Şol buluttur ki yer yer siyāhları olmakla kaplan renginde ola. Ve şol ata dahi derler ki kaplan renginde ola, ya'nī bir mikdār yeri beyāz ve bir mikdār yeri gayrı renk ola.

النَّمْرُ [en-nemer] (nūn'un ve mīm'in fethiyle) Kaplan renginde olmak; yukālu: **نَمْرٌ السَّحَابُ يَنْمُرُ نَمْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا صَارَ عَلَى لَوْنِ النَّمْرِ تَرَى فِي خِلَالِهَا نِقَاطًا**

النَّمْرُ [en-numr] (nūn'un zammı ve mīm'in sükūnuyla) **أَنْمَرٌ** [enmer]in cem'idir; yukālu: **نَعَمٌ Ve نَعَمٌ نَمْرٌ لَلْبَيْتِ فِيهَا سَوَادٌ وَيَبَاضٌ** [ne'am] nūn'un ve 'ayn'ın fethiyle dört ayaklı hayvān, çārpā ma'nāsına.

الْتَنَمْرُ [et-tenemmur] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Ādāvet gösterip korku haberlerin vermek; yukālu: **تَنَمَّرَ لَهُ أَيُّ تَنَكَّرَ لَهُ وَتَغَيَّرَ وَأُوْعِدُهُ لِأَنَّ النَّمْرَ لَا تَلْقَاهُ أَبَدًا إِلَّا مُتَنَكِّرًا غَضَبَانًا**

النَّمِيرُ [en-nemīr] (nūn'un fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Şol sudur ki hazm olucu ola, gerek lezīz olsun gerek olmasın. Ve pāk olan hasebe dahi derler; yukālu: ماءً نَمِيرٌ أَي نَجِيعٌ وَحَسْبُ نَمِيرٍ أَي ذَاكَ Ve نَمِيرٌ أَي نَجِيعٌ Ve نَمِيرٌ أَي ذَاكَ [nāci'] nūn'la ve cīm'le ve 'ayn-ı mühmele ile münhazim olan suya derler. Ve ذَاكِي [zākī] pāk olan nesneye derler.

نُمَارَةٌ [Numāret] (nūn'un zammıyla) Ricālden bir kimsenin ismidir.

[ن و ر]

النُّورُ [en-nūr] (nūn'un zammıyla ve vāv'ın meddiyle) Ziyā ma'nāsınadır. Ve

نُورٌ [nūr] نَارٌ [nār]ın dahi cem'ci gelir.

الْأَنْوَارُ [el-envār] (hemzenin fethiyle) Cem'ci. Ve çiçekler ma'nāsına da gelir; نُورٌ [nevr]in cem'ci olmakla feth-i nūn'la. Ve

نُورٌ [nūr] Ziyāde nüfūr üzere olan āhūlara dahi derler. Ve mahall-i töhmetten kaçıp ziyāde perhīz üzere olan 'avretlere de derler, pes نُورٌ [nūr]un aslı نُورٌ [nuvur] olur zammeteynle, فَذَالٌ [kazāl]la فَذُلٌ [kuzul] gibi. Ve فَذَالٌ [kazāl] káf'la ve zāl-ı mu'ceme ile başın ardıdır, pes-i ser ma'nāsına. Ve فَذَالٌ [kazāl] gibi olmasının vechi budur ki bunun dahi vāhidi نَوَارٌ [nevār]dır, hattā nisā tārifesinden ba'zına نَوَارٌ [nevār] diye tesmiye ederler; ve yukālu: فَرَسٌ وَدَيْقٌ نَوَارٌ إِذَا اسْتَوَدَقَتْ وَهِيَ تُرِيدُ الْفُحْلَ وَفِي ذَلِكَ عَنْهَا صَعْفٌ يَا نِي كَاظِنٌ تَرْهَبُ صَوْلَتَهُ Hālinde savlet-i mūcāma'attan hafv ve perhīz üzere olsa. Ve

نُورٌ [nūr] Kaçırmaq ma'nāsına da gelir. Ve fıstık ağacına dahi derler.

النُّورُ [en-nevr] (nūn'un fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla) ve

النَّوَارُ [en-nivār] (nūn'un kesriyle) Bir nes-

nedin kaçmaq; yukālu: نُرْتُ مِنَ الشَّيْءِ أَنْوُرٌ نَوْرًا وَنَوَارًا إِذَا تَنَفَّرَتْ عَنْهُ Ve kaçırmaq ma'nāsına da gelir; tekūlu: نُرْتُ غَيْرِي إِذَا نَفَّرْتَهُ Ve

نَوْرٌ [nevr] Çiçeğe de derler.

الْإِنَارَةُ [el-ināret] (hemzenin kesriyle) Ziyālanmaq.

الْإِسْتِنَارَةُ [el-istināret] (kezālik hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhā; yukālu: وَأَنَارَ الشَّيْءِ وَاسْتَنَارَ إِذَا أَضَاءَ Ve

إِنَارَةٌ [ināret] Ağaç çiçeklenmeğe de derler.

التَّنْوِيرُ [et-tenvīr] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Tan yeri ağarmak. Ve

تَنْوِيرٌ [tenvīr] Ağaç çiçeklenmeğe de derler; yukālu: نَوَّرَتِ الشَّجَرَةَ إِذَا أَطْلَعَتْ نَوْرَهَا Ve

تَنْوِيرٌ [tenvīr] İğne ile döğün kıлмаğa da derler; yukālu: نَوَّرَ ذِرَاعَهُ إِذَا غَوَّزَهَا بِإِبْرَةٍ ثُمَّ زَرَ Ve عَلَيَّهَا التُّوُورُ ve hemzenin zammıyla döğünü yeşil etsin diye sürdükleri düdeye derler, nitekim gelir inşā'allāhu.

النَّارُ [en-nār] Āteş ma'nāsına; mü'ennes-i semā'dir, vāvīdir, zīrā tasgīri نَوَيْرَةٌ [nuveyret] gelir.

الْأَنْوُرُ [el-envur] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnu ve vāv'ın zammıyla) Cem'ci.

النَّبِيرَانُ [en-nīrān] (nūn'un kesri ve meddiyle) Kezālik cem'cidir, vāv yā'ya kalb olunmuştur mā-kabli meksūr olduğu için. Ve

نَارٌ [nār] 'Alāmet-i ibil ma'nāsına da gelir; ve minhu kavluhum: مَا نَارٌ هَذِهِ التَّائِقَةُ Ve سِمَةٌ [simet] sīn'in kesri ve mīm'in fethiyle nişān ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "يَجَارُهَا نَارُهَا" Ya'nī nākanın rengi 'alāmetidir.

التَّنْوِيرُ [et-tenevvur] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Āteşi iraktan gör-

mek; tekūlu: تَوَزَّتْ النَّارُ مِنْ بَعِيدٍ إِذَا تَبَصَّرَتْهَا Ve
تَنَوَّرُ [tenevvur] Hırızma sürünmeğe de
derler; yukālu: تَنَوَّرَ الرَّجُلُ إِذَا تَطَّلَى بِالنُّورَةِ Ve
تَطَّلَى [teṭallī] طَلَا [ṭilā]dandır, sürünmek
ma'nāsına.

النُّورُ [en-ne'ūr] (nūn'un fethi ve hemzenin
zammiyle ve meddiyle) Şahm yağın
yakmakla hāsıl olan istir ki onunla iğne ile
olan döğüne 'ilāc ederler, yeşil olsun diye.
Ve bu نُورُ [ne'ūr]un hemzesi vāv'dan
maktüb olduğu takdīrcedir.

النُّوَارُ [en-nuvvār] (nūn'un zammı ve
vāv'ın teşdīdiyle) Ağacın çiçeğidir, نُورُ
الشَّجَرِ [nevru's-şecer] ma'nāsına.

النُّوَارَةُ [en-nuvvāret] (kezālik nūn'un zam-
mı ve vāv'ın teşdīdiyle) Vāhidi.

الْمَنَارَةُ [el-menāret] (mīm'in fethiyle) Yol
üzerine konan 'alāmet.

ذُو الْمَنَارِ [Zu'l-Menār] (mīm'in fethiyle)
Mülük-i Yemen'den bir melikin lakabıdır
ki adı Ebrehe b. el-Hāriş er-Rāyiş'tir, ona
ذُو الْمَنَارِ dediklerinin vechi budur ki tarīka
ibtidā 'alāmeti o vaz' etmişti vāki' olan
gazālarında tā ki 'avdet ettikte yolu yavı
kılmayalar. Ve

مَنَارَةٌ [menāret] Mü'ezzin üzerinde ezān
okumak için yaptıkları yüksek yere de
derler. Ve

مَنَارَةٌ [menāret] Şol yüksek nesneye de
derler ki üzerinde çerāğ yakarlar. Pes مَنَارَةٌ
[menāret] مَفْعَلَةٌ [meṭ'alet] vezni üzere
olur mīm'in fethiyle, إِسْتِنَهَارَةٌ [istināret]ten
me'hūz olur.

الْمَنَآوِيرُ [el-menāvir] (mīm'in fethi ve vāv'ın
kesriyle) Cem'idir. Vāv'la geldiğinin aslı
budur ki نُورُ [nūr]dan me'hūzdur. O kimse
ki bunun cem'inde الْمَنَآئِرُ [el-menā'ir] dedi

hemze ile, harf-i aslīyi harf-i zā'ide teşbīh
eyledi, nitekim مَصَائِبُ [meşā'ib]de teşbīh
olunmuştur, زِيرَا مَصَائِبُ [meşā'ib]in aslı
مَصَاوِبُ dır.

[ن ه ر]

النَّهَارُ [en-nehār] Gündüz ki gecenin
mukābilidir. Bu cem' olunmaz, nitekim
عَذَابٌ [‘azāb] ve سَرَابٌ [serāb] cem' olun-
maz. Ve eger cem' etmeli olsan cem'-i kıl-
letinde نُهُرٌ [enhur] dersin ve kesretinde نُهْرٌ
[nuhur] dersin zammeteynle. Ve

نَهَارٌ [nehār] Toy kuşunun erkeğine de
derler, Kitāb-ı Farḳ'ta Aşma'ı böyle zikr
etti.

نَهَارٌ بِنُ تَوْسَعَةٍ [Nehār b. Tevsī'at] Bir şā'irin
ismidir, Temīm kabilesinden.

النَّهْرُ [en-nehr] (nūn'un fethi ve hā'nın
sükūnuyla) ve

النَّهْرُ [en-neher] (fethateynle) Irmak.

الْأَنْهَارُ [el-enhār] (hemzenin fethiyle)
Cem'i. Kālallāhu ta'alā: ﴿فِي جَنَاتٍ وَنَهْرٍ﴾
(القمر 54) Ve bunun vechi budur ki
gāh olur vāhid zikr olunup cem' murād
olur; ke-mā kālallāhu ta'alā: ﴿وَيُؤَلُّونَ الدُّبُرَ﴾
(القمر 45) Ve ke-mā yukālu: فِي ضِيَاءٍ وَسَعَةٍ Ve

نَهْرٌ [nehr] Men' etmeğe de derler; yukālu:
نَهْرَةٌ إِذَا مَنَعَهُ Ve

نَهْرٌ [nehr] Hark kazmağa dahi derler;
tekūlu: نَهَرْتُ النَّهْرَ إِذَا حَفَرْتَهُ Ve

نَهْرٌ [nehr] Su yeri yarıp dere kılmağa da
derler; yukālu: نَهَرَ الْمَاءَ إِذَا جَرَى فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ
نَهْرًا لِنَفْسِهِ نَهْرًا Ve mutlakan akmak ma'nāsına da
gelir; yukālu: نَهَرَ الشَّيْءُ إِذَا جَرَى

الْإِسْتِنَهَارُ [el-istinhār] (hemzenin kesriyle)
Kezālik akmak ma'nāsınadır. Ve

إِسْتِنَهَارٌ [istinhār] Yara vāsi' olmağa da

derler.

النَّهْرُ [en-nehir] (nūn'un fethi ve hā'nın kesriyle) Sāhib-i nehār ma'nasına; ya'nī nehb ve gāret gündüzde kılmakla sāhib-i nehār derler.

الْإِنْهَارُ [el-inhār] (hemzenin kesriyle) Akıtmak; tekūlu: أَنَهَرْتُ الدَّمَ إِذَا أَسَلْتَهُ Ve

إِنْهَارٌ [inhār] Zahmı vāsi' kılmakla da derler; tekūlu: أَنَهَرْتُ الطَّعْنَ إِذَا وَسَعَتْهَا Ve

إِنْهَارٌ [inhār] Gündüze dāhil olmağa da derler; tekūlu: أَنَهَرْنَا إِذَا دَخَلْتُمْ فِي النَّهَارِ

الْإِنْتِهَارُ [el-intihār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

نَهْرَوَانٌ [Nehrevān] (nūn'un ve rā'nın fethiyle) Bir şehrin adıdır.

الْمَنْهَرَةُ [el-menheret] (mīm'in ve hā'nın fethiyle) Kavmin avluları önünde olan meydandır ki ona süpürüntülerin dökerler.

[ن ه ب ر]

النَّهَابِرُ [en-nehābir] (nūn'un fethi ve bā'nın kesriyle) Mehleke olan yerler. Ve fi'l-hadīsi: "مَنْ جَمَعَ مَالًا مِنْ مَهَاوِشَ أَذْهَبَهُ اللَّهُ فِي نَهَابِرٍ" [Ve] مَهَاوِشُ [mehāviş] mīm'in fethiyle ve şīn-i mu'ceme ile gasb ve harām ma'nasıdır.

النَّهَابِيرُ [en-nehābir] (nūn'un fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Kumdan olan yüksek dağlardır.

النَّهْبُورُ [en-nuhbūr] (nūn'un ve bā'nın zammi ve hā'nın mā-beynde sükūnuyla) نَهَابِيرُ [nehābir]in vāhidi.

[ن ي ر]

النَّيْرُ [en-nīr] (nūn'un kesri ile) Libāsın 'alemidir. Ve لُحْمَةٌ [luḥmet]ine dahi derler. Ve kaçan ki bez نَيْرَيْنِ [nīreyn] üzere do-

kunsa sık olup muhkem olur; tekūlu: نَبْتُ الثَّوْبِ أَيْزُهُ نَيْرًا Ve

نَيْرُ الْفَدَّانِ [nīru'l-feddān] Çift öküzlerinin boynunda arkırı duran ağaç, boyunduruk ma'nasına.

النَّيْرَانُ [en-nīrān] (nūn'un kesri ve meddiyle) Cem'i.

الْأَنْيَارُ [el-enyār] (hemzenin fethiyle) Kezālik boyunduruklar ma'nasına. Ve

نَيْرٌ [nīr] Şol esere ve 'alāmete derler ki onunla yol belli olur. Ve

نَيْرٌ [Nīr] Benī Gādire'ye mensüb bir dağın ismidir.

الْإِنَارَةُ [el-ināret] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: أَنَزَّهُتُهُ وَهَنْزَتُهُ إِذَا أَحْكَمْتَهُ مِثْلَ أَرَاقٍ وَهَرَاقٍ

دُو النَّيْرَيْنِ [zu'n-nīreyn] (nūn'un kesri ve meddiyle ve rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kuvvet ve şiddeti iki sāhibi kadrince olan kimse; yukālu: رَجُلٌ دُو نَيْرَيْنِ أَيْ قُوَّتُهُ وَشِدَّتُهُ ضَعْفٌ شِدَّةٍ صَاحِبِهِ

نِيَارٌ [Niyār] (nūn'un kesri ve yā'nın tahfiifiyle) Bir recülün ismidir. Ve Ebū Burde b. Niyār, Qudā'a kabilesinden ve sahābedendir, ismi Hāni'dir.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و أ ر]

الْوَأْرُ [el-ve'r] (vāv'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Korkutmak, tahvīf ma'nāsına; yukālu: وَأَرْهَ يَبْرُهُ وَأَرًا إِذَا أَفْرَعَهُ

الْإِسْتِيَارُ [el-istiyār] (hemzenin kesri ve sīn'in sükūnuyla ve tā'nın kesri ve meddiyle) Deve birbirine uyup kaçmak; yukālu: إِسْتَوَارَتْ الْإِبِلُ إِذَا تَتَابَعَتْ فِي فَنَارٍ Aşma'den Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere. Ve Ebū Zeyd eyitti: Kaçan develer ürküp dağa kaçsalar إِسْتَوَارَتْ derler; kaçan ürküp düze kaçsalar إِسْتَأْوَرَتْ derler.

الْوَيْرَةُ [el-ve'iret] (vāv'ın fethi ve hemzenin kesriyle) Korkulu yer; yukālu: أَرْضٌ وَئِرَةٌ أَيُّ شَدِيدَةٌ

الْإِوَارُ [el-iv'ār] ve

أَوَارٌ [uvār] (hemzenin zammıyla) وَأَرٌ [ve'r] ma'nāsındandır, maktübür, Kisā'ī rivāyeti üzere.

[و ب ر]

الْوَبْرَةُ [el-vebret] (vāv'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir cānverciktir kediden küçük kuyruksuz, boz kül renginde, evlerde sākin olur.

الْوَبْرُ [el-vebr] (vāv'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Cem'î.

الْوِبَارُ [el-vibār] (vāv'ın kesriyle) Kezālik cem'î. Ve bununla ricālden ba'zı kimse tesmiye olunmuştur. Ve

وَبْرٌ [vebr] Berd-i 'acūz günlerinden bir günün ismidir.

وَبَارٍ [Vebāri] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesri üzere bināsıyla) 'Ād kavmi için olan yer-

lerden bir yerin adıdır.

الْوَبْرُ [el-veber] (fethateynle) Deve yünü, peşm-i şütür ma'nāsına. Ve

وَبْرٌ [veber] Deve tüylenmek ma'nāsına da gelir; yukālu: وَبِرَ الْبَعِيرُ وَبِرًا مِنَ الْبَابِ الرَّاحِ

الْوَبِيرُ [el-vebir] (vāv'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Tüylenen deve.

الْإِيْبَارُ [el-ībār] (hemzenin kesri ve meddiyle) Devenin tüyü çok olmak; yukālu: أُوْبِرَ الْبَعِيرُ إِذَا كَانَ كَثِيرَ الْوَبِيرِ

الْوَابِرُ [el-vābir] (bā'nın kesriyle) Ehad ma'nāsındadır; yukālu: مَا بِهَا وَابِرٌ أَيُّ أَحَدٌ

بِنَاتٌ أُوْبِرٌ [benātu evber] (hemzenin fethiyle) Bir cins mantardır, toprak renginde tüylü ve ufacık olur.

التَّوْبِيرُ [et-tevbīr] Tavşan sarp yerde yürümek; yukālu: وَبَّرَتْ الْأَزْنَبُ تَوْبِيرًا إِذَا مَشَتْ فِي الْخُرُونَةِ Ve **خُرُونَةٌ** [ħuzūnet] galiz yere ve sarp mahalle derler. Ebū Zeyd eyitti: Tavşanda ve tavşandan gayrı bir nesnede dahi isti'māl olunur, gayrıda isti'māl olunmaz dedi. Ve o nesneyi rāvī olan Ebū 'Ubeyd ta'yīn etmedi, hıfz etmediği cihetten. Ve Ebū 'Ubeyd'den gayrı eyitti: Öbürü **وَبْرَةٌ** [vebret] dedikleri cānverdir ki **وَبْرَةٌ** [vebret]in 'ādeti budur ki taleb olundukta berk yere sıçrar tā ki izi belirmeyip tālib olanlar bulmaya. Ve

تَوْبِيرٌ [tevbīr] Bir müddet bir yerde ikāmet etmeğe de derler; yukālu: وَبَّرَ الرَّجُلُ فِي مَنْزِلِهِ إِذَا أَقَامَ حِينًا لَا يَبْرُحُ

[و ت ر]

الْوِيتْرُ [el-vitr] (vāv'ın kesriyle) Tek olan nesnedir, ferd ma'nāsına.

الْوِيتْرُ [el-vetr] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Kīne ma'nāsına, ehl-i 'Āliye lügati üzere. Fe-ammā ehl-i Ĥicāz lü-

gati üzere emr bi'l-akstir, ya'nī ferd ma'nāsında fethiyle ve kīne ma'nāsında kesriyledir. Ve ammā Temīm katında ikisinde dahi ya'nī ferd ma'nāsında de kīne ma'nāsına da kesrledir. Ve

وَتَرٌ [vetr] (fethle) Kātilden intikām alınmağa dahi derler; yukālu: وَتَرُهُ يَتَرُهُ وَتَرًا Ve hakkı nākıs kılmağa da derler; ve minhu kavluhu ta'ālā: (محمد 35) ﴿وَلَنْ يَتَرَكُمْ أَعْمَالَكُمْ﴾ أي لَنْ يَنْفُضَكُمْ فِي أَعْمَالِكُمْ كَمَا تَقُولُ دَخَلْتُ الْبَيْتَ [وَأَنْتَ تُرِيدُ دَخَلْتُ فِي الْبَيْتِ]

الَّتِرَةُ [et-tiret] (tā'nın kesriyle) Kezālik kātilden intikām alamamak; yukālu: وَتَرُهُ يَتَرُهُ تِرَةً

أَلْوَتَرٌ [el-veter] (fethateynle) Yay kirişi, zih ma'nāsına.

الْأَوْتَارُ [el-evtār] (hemzenin fethiyle) Cem'i.

الْوَتَرَةُ [el-veteret] (fethateynle) Zeker başının altında olan damardır. Ve

وَتَرَةُ الْأَنْفِ [veteretu'l-enf] İki burun deliğinin ortasında olan perdedir. Ve her nesnenin حِطَارٌ [hiṭār]ına وَتَرَةٌ [veteret] derler.

أَلْوَتِيرَةٌ [el-veṭiret] (vāv'ın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) وَتِيرَةُ الْأَنْفِ ma'nāsındadır. Ve tarikat ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا زَالَ عَلَى وَتِيرَةٍ وَاحِدَةٍ Ve

وَتِيرَةٌ [vetiret] Fetrete dahi derler; yukālu: سَيَّرَ لَيْسَ فِيهِ مَا فِي عَمَلِهِ وَتِيرَةٌ أَي فِتْرَةٌ Ve وَتِيرَةٌ أَي فُتْوَرٌ

وَتِيرَةٌ [vetiret] Yol ma'nāsına da gelir. Ve ak gül ma'nāsına gelir, verd-i ebyaz gibi. Ve

وَتِيرَةٌ [vetiret] Şol halkaya derler sinirden ki onunla gönder oynamak öğrenirlerle ona دَرِيَّةٌ [derī'et] dahi derler.

الْمَوْتُورُ [el-mevtūr] (mīm'in fethi ve tā'nın

zammıyla) Şol kimsedir ki onun bir kimsesi katl oluna ve intikāmın alamamış ola.

الْإِيْتَارُ [el-ītār] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir nesneyi birer birer işlemek; yukālu: وَأَوْتَرُهُ أَي أَفَذَّهُ Ve إِفْذَاذٌ [ifzāz] fā'yla ve zāl-ı mu'ceme ile aslında koyun birer doğurmağa derler. Ve bir nesneyi tek işlemeğe de derler; yukālu: وَأَوْتَرُ صَلَاتِهِ Ve yaya giriş vurmağa da derler; yukālu: أَوْتَرُ قَوْسِهِ

التَّوْتِيرُ [et-tevtīr] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu. Ve fi'l-meseli: "إِنْبَاضٌ بَعْثٌ تَوْتِيرٌ" Ve إِنْبَاضٌ [inbāḍ] kirişi çekip geri salıvermektir, āvāz versin diye. Ve bu mesel bir nesne vaktinden evvel müfīd olmadığı için isti'māl olunur.

الْمَوَاتِرَةُ [el-muvāteret] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Mütāba'at ma'nāsındadır. Bu bir niçe şey' beyninde olmaz illā fetret vāki' olduktan sonra olur ve eger fetret vāki' olmasa ona مُدَارَكَةٌ [mudāreket] ve مُوَاصَلَةٌ [muvāṣalet] derler. Ve

مَوَاتِرَةُ الصُّومِ [muvāteretu'ş-şavm] Bir gün oruç tutup bir gün yāhūd iki gün iftār etmektir. Ve her gün tutmağa مَوَاتِرَةٌ demezler, zīrā مَوَاتِرَةٌ [muvāteret] وَتَرٌ [vitr]dendir tek ma'nāsına. ve

مَوَاتِرَةٌ [muvāteret] Mektubu birbiri ardınca göndermeğe de derler; yukālu: وَاتَرْتُ الْكُتُبَ فَتَوَاتَرَتْ أَي جَاءَتْ بَعْضُهَا فِي إِثْرِ بَعْضٍ

الْمَوَاتِيرَةُ [el-muvātiret] (mīm'in zammı ve tā'nın kesriyle) Şol nākadır ki çökerken ibtidā bir dizin yere koyup ba'dehu āhar dizin koya, ikisini ma'an komaya, üzerinde olan kimseye zahmet vermemek için.

تَتْرَى [tetrā] (tā-yı evvelin fethi ve sāniyenin sūkunu ve elifin kasriyle) Birer birer ma'nāsındadır; tenvīnle ve tenvīnsiz lügattır, عَلَقَى [alqā] gibi. Şol kimse ki onu

ma'rifelik hâlinde lâ-yansarıf kıldı, elifin elif-i te'nīs i'tibār etti, ahsen dahi budur. Ve bunun aslı وَتَرَى idî, وَتَرَى [vitr]den, ferd ma'nāsına. Kālallāhu ta'ālā: ﴿ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا﴾ (المؤمنون 44) أَيِّ وَاحِدًا بَعْدَ وَاحِدٍ Ve şol kimse ki تَتَرَى [tetrā]yı münevven kıldı, elifi elif-i mülhak kıldı.

[و ث ر]

الْوَيْرُ [el-vešīr] (vāv'ın fethi ve sâ'nın kesri ve meddiyle) Mülâ'im olan döşek, pister-i nerm ma'nāsına.

الْوَيْرُ [el-vişr] (vāv'ın kesri ve sâ'nın sükünüyle) Bi-ma'nāhu.

الْوَيْرُ [el-vişār] (vāv'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: مَا تَحْتَهُ وَتَرَى وَوَيْرًا

الْوَيْرَةُ [el-vešīret] (vāv'ın fethi ve sâ'nın kesri ve meddiyle) Şol 'avrettir ki semiz ola, mülahhame ma'nāsına.

الْوَيْرَةُ [el-vešāret] (vāv'ın fethiyle) Döşegin içi dolup mülâ'im olmak; yukālu: وَتَرَى الشَّيْءُ Ve Ebū Zeyd eyitti: وَتَرَى [vešāret] kesret-i şahma derler, nitekim وَتَرَى [vešāret] kesret-i lahma derler. Kāle'l-Ḳuṭāmī: وَكَأَنَّمَا اشْتَمَلَتِ الضَّجِيجُ بِرَيْطَةٍ " | لَا بَلَّ تَزِيدُ وَتَرَى وَلِيَانَا "

الْوَيْرُ [el-veşr] (vāv'ın fethi ve sâ'nın sükünüyle) Erkeğin māsı nākanın rahminde cem' olup yüklü olmamak; yukālu: وَتَرَىهَا الفحل يَبْرُهَا إِذَا أَكْثَرَ ضَرَابَهَا وَلَمْ تَلْفَحْ

الْإِسْتِشَارُ [el-istīšār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnenin çok olmasın taleb etmek; yukālu: إِذَا اسْتَوْتَرْتُ مِنَ الشَّيْءِ إِذَا اسْتَوْتَرْتُ وَمِثْلُ اسْتَوْتَرْتُ وَاسْتَوْتَرْتُ [istīšār] ve اسْتِشَارًا [istīšāc] kezālik istiksār ma'nāsınadır.

الْمَيْشِرَةُ [el-mīşeret] (mīm'in kesri ve meddiyle) Eyerin orta yerine konan keçe ki

eyer üzerinde olan kimseyi incitmesin diye korlar, mehmūz isti'māl olunmaz.

الْمَيَاشِيرُ [el-meyāšir] (mīm'in fethi ve sâ'nın kesriyle) ve

الْمَوَاشِيرُ [el-mevāšir] (mīm'in fethi ve sâ'nın kesriyle) مَيْشِرَةٌ [mīşeret]in cem'idir, eyer keçeleri ma'nāsına.

الْمَيَاشِيرُ الْحُمُرُ [el-meyāširu'l-ḥumr] (mīm'in fethi ve sâ'nın kesri ve hâ'nın zammıyla) Şol kırmızı eyer yumuşaklıklarıdır ki ondan nehy olunmuştur ki o atlastan ve harîrden olur, nitekim 'acem tā'ifesi isti'māl ederler.

[و ح ر]

الْوَجُورُ [el-vecūr] (vāv'ın fethi ve cīm'in zammıyla) Şol devādır ki ağız içine dökmele isti'māl olunur; tekūlu: وَجَزْتُ الصَّبِيَّ إِذَا صَبَبْتَهُ فِي وَسْطِ فَمِهِ

الْإِيجَارُ [el-īcār] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: وَأُوجَزْتُ الصَّبِيَّ كَذَلِكَ Ve

إِيجَارُ [īcār] Gönderle göğüse dürtmeğe dahi derler; tekūlu: وَأُوجَزْتُهُ الرُّمَحَ لَا غَيْرَ إِذَا طَعَنْتَهُ فِي صَدْرِهِ

الْمَيْجِرُ [el-mīcer] (mīm'in kesriyle ve cīm'in fethiyle) Devā dökcek âlete derler, مُسْعَطٌ [mus'uṭ] gibi, mīm'in zammı ve sîn-i mühmelenin sükünü ve 'ayn'ın zammıyla ve tā-i mühmele ile.

الْإِيْتَجَارُ [el-itticār] (hemzenin kesri ve tā'nın dahi kesri ve teşdidiyle) Devā isti'māl etmek; yukālu: إِتَجَرَ إِذَا تَدَاوَى بِالْوَجُورِ Ve bu aslında إِتَجَرَ idî, إِتَعَالَ [ifti'āl]de vāv tā'ya kalb olunmağın idgām olunmuştur.

الْوَجْرُ [el-vecer] (fethateynle) Korkmak ma'nāsına; tekūlu: وَجَزْتُ مِنْهُ إِذَا حَفَّتْ

الْأَوْجُرُ [el-evcer] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Korkucu kimse; tekūlu: إِنِّي مِنْهُ لَأَوْجُرُ أَيُّ لَأَوْجُرُ

الْوَجْرَةُ [el-veciret] (vāv'ın fethi ve cīm'in kesriyle) Mü'ennesi. Ve mezbûrun mü'ennesinde **وَجْرَاءُ** denmez.

الْوَجَارُ [el-vicār] (vāv'ın kesriyle) ve

الْوَجَارُ [el-vecār] (vāv'ın fethiyle) Yeleli kurt dedikleri cānverin evi, hāne-i kiftār ma'nāsına.

وَجْرَةٌ [Vecret] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Mekke-i müşerrefe ile Başra beyninde bir mevzi'in ismidir. Ve o kırk mīl yerdir ki onda şenlik ve konak yeri yoktur, vahşiler mecma'ıdır.

[و ح ر]

الْوَحْرَةُ [el-veḥaret] Kertenkele gibi bir kırmızı böcektir ki yere yapışır.

الْوَحْرُ [el-veḥar] (fethateynle) Cem'î. Ve kalbde olan hıkde dahi **وَحْرٌ** [veḥar] derler. Ve fi'l-hadīsi: "فَإِنَّ الْهَدِيَّةَ تَذْهَبُ بِوَحْرِ الصُّدْرِ" yukālu: **وَحْرٌ** صَدْرُهُ عَلَيَّ إِذَا وَغَرَ Ve **وَعَرَ** [veḡar] ḡayn-ı mu'ceme ile harāret-i sadra derler.

الْوَحْرُ [el-vaḥr] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) İsmidir, hıkd ma'nāsına; masdarı fethateynledir, nitekim mürūr etti.

[و ذ ر]

الْوَذْرَةُ [el-vezret] (vāv'ın fethi ve zāl-ı mucemenin sükūnuyla) Et pāresi, gūşt-pāre ma'nāsına; ve minhu kavluhum: "يَا ابْنَ شَامَةَ" "يَا ابْنَ شَامَةَ" Ya'nī et pāresi koklayıcı kimse-nin ibni ki maksūd sövmek olur, 'adem-i nezāfet nisbet etmekle yāhūd **كَلْبٌ** demek ola ki kelbin 'ādetidir eti yemezden evvel koklamak. Ve 'Arab tā'ifesinin 'ādetidir bu makūle nesnelere birbirene sövmek, meselā: "يَا ابْنَ مُلَقَى أَرْحَلِ الرُّجْبَانِ" ve "يَا ابْنَ دَاتِ الرِّيَاثِ" derler ki maksūd nesebin müsāfirine ve ecānibe nisbet etmek olur.

الْوَذْرُ [el-vezr] (vāv'ın fethi ve zāl'ın sükūnuyla) Cem'î, et pāreleri ma'nāsına, **تَمْرَةٌ** [temret] ile **تَمْرٌ** [temr] gibi.

التَّوْذِيرُ [et-tevzīr] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Et pārelemek; yukālu: **وَذَّرْتُ اللَّحْمَ** وَذَّرْتُ الْجُزْحَ إِذَا تَوَذَّرَا Ve kezālike yukālu: **وَذَّرْتُ الْجُزْحَ إِذَا تَوَذَّرَا** Ya'nī kaçan cirāhati yarsan.

يَذَرُ [yezzeru] (yā'nın ve zāl'ın fethiyle) Fi'l-i müzāri'dir **يُذِرُكَ** ma'nāsına; māzīsin ve ism-i fā'ilin isti'māl etmemişlerdir, belki mahallinde **وَذَرَ** ve **وَذَّرَ** mahallinde **وَذَرَ** demişlerdir. Ve bunun aslı **يَذَرُهُ** gibi bāb-ı rābi'den.

[و ز ر]

الْوَزْرُ [el-vezer] (fethateynle) Dağ, cebel ma'nāsına. Ve

وَزَّرَ [vezer] Melce'e de derler, penāh ma'nāsına. Ve bunun aslı cebel ma'nāsına olan **وَزَّرَ** [vezer]dendir.

الْوِزْرُ [el-vizr] (vāv'ın kesri ve zā'nın sükūnuyla) Günāh, işm ma'nāsına. Ve aḡırlık, sikal ma'nāsına. Ve bir arka yükü olan bez ve silāh.

الْوِزِيرُ [el-vezīr] (vāv'ın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) **مُوَازِرٌ** [muvāzir] ma'nāsındır ki yük çekici demek olur, **أَكِيلٌ** [ekīl] ile **مُوَاكِلٌ** [muvākil] gibi, bile ta'ām yiyici ma'nāsına.

الْوِزَارُ [el-vizār] (vāv'ın kesriyle) Vezīrlük etmek; vāv'ın fethi dahi lügattır.

الْإِسْتِيزَارُ [el-istīzār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimsenin vezīr olmasını talep etmek.

الْمُوَازَرَةُ [el-muvāzeret] (mīm'in zammı ve zā'nın fethiyle) Vezīr olmak.

التَّوْزُرُ [et-tevezzur] (fethateynle ve zā'nın

كَذَا فِي الصَّحَاحِ وَفِيهِ تَأْمُلُ فَإِنَّ صِحَّةَ إِزَادَةِ مَعْنَاهُ [veth] وَتُحُّ وَتُحُّ الْأَصْلِيُّ لَا يُنَاسِبُ حَمْلَهُ عَلَى الْإِتْبَاعِ tā-i müsennātla ve ḥā-ī mühmele ile kalil ma'nāsınadır.

الإِبْعَارُ [el-ībār] (hemzenin kesriyle) Kalil et-meğe derler; yukālu: أُوْعِرُهُ إِذَا قَلَّلَهُ

التَّوَعُّرُ [et-teva'ur] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdidiyle) Sarp olmak; yukālu: تَوَعَّرَ أَيَّ صَارَ وَغَرًّا

التَّوَعِيرُ [et-tevir] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Sarp kılmak; yukālu: وَعَرَّتُهُ أَنَا تَوَعِيرًا

الإِسْتِيعَارُ [el-istī'ār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir yeri sarp bulmak; tekülü: إِسْتَوَعَرْتُ الشَّيْءَ إِذَا وَجَدْتَهُ وَغَرًّا

[و غ ر]

الْوَعْرَةُ [el-vağret] (vāv'ın fethi ve ğayn'ın sükunuyla) Ziyāde ıssı, şiddet-i harr ma'nāsına. Ve bu sebebden 'adāvet ve kīn ma'nāsına da gelir; yukālu: فِي صَدْرِهِ وَغَرَّتْ عَلَيَّ وَغَرَّتْ أَيَّ ضِعْفًا وَعَدَاوَةٌ وَتَوَقُّدٌ مِنَ الْعَيْظِ [dīgn] ḍād-ı mu'cemenin kesri ve ğayn-ı mu'cemenin sükunuyla kīne ve gayz ve gazaba derler.

الْوَعْرُ [el-vağar] (fethateynle) Kīn tutmak ma'nāsında masdardır; yukālu: وَغَرَ صَدْرُهُ وَغَرَّتْ عَلَيَّ وَغَرًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

وَعْرٌ [vağar] 'Asker āvāzına dahi derler, savt-ı ceyš ma'nāsına.

الْوَاغِرُ [el-vāğir] (ğayn'ın kesriyle) Kīn tutucu kimse; yukālu: هُوَ وَاغِرُ الصَّدْرِ عَلَيَّ

الإِیْعَارُ [el-īğār] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir kimseyi kīne ilkā etmek; yukālu: أُوْعِرْتُ صَدْرَهُ عَلَى فُلَانٍ أَيَّ أَحْمَيْتُهُ مِنَ الْعَيْظِ

إِیْعَارٌ [īğār] Kızdırmağa dahi derler; yukālu: أُوْعِرْتُ الْمَاءَ أَيَّ أَحْمَيْتُهُ Ve gāh olur ki hınzırın tüyin gidermek için diriyle ıssı suya batırmağa İیْعَارٌ [īğār] derler, nitekim Naşārā

kavmi gāh olur ki hınzırın diriyle ıssı suya batırıp tüyin yolduktan sonra boğazlarlar. Ve

إِیْعَارٌ [īğār] Kezālik ıssı taş bırakmakla sütü kızdırmağa derler; tekülü: إِذَا أُوْعِرْتُ اللَّبَنَ إِذَا أَشَحَّنْتُهُ بِالْحَجَارَةِ الْمُحْمَاةِ

إِیْعَارٌ [īğār] 'Āmil harāc almağa dahi derler; yukālu: أُوْعِرَ الْعَامِلُ الْحَرَاجَ أَيَّ اسْتَوْفَاهُ Ba'zılar eyitti: İیْعَارٌ [īğār] sultān bir kimseye bir yeri verip harācın almamaktır. Ve gāh olur ki ḍamān-ı harāca dahi İیْعَارٌ [īğār] derler. Ve bu lafz müvelledir.

الْوَعِيرَةُ [el-veğiret] (vāv'ın ethi ve ğayn'ın kesri ve meddiyle) Şol süttür ki kızmış taşla kızdırırlar.

الْوَعِيرُ [el-veğir] (kezālik vāv'ın fethi ve ğayn'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhā.

التَّوَعِيرُ [et-tevir] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kezālik ıssı taş bırakmakla sütü kızdırmak.

[و ف ر]

الْوَفْرُ [el-vefr] (vāv'ın fethi ve fā'nın sükunuyla) Māl-ı kesir. Ve bir nesne tām ve mükemmel olmak; yukālu: وَفَرْتُ الشَّيْءَ وَفَرًّا

وَفْرٌ [vefr] ve

وَفْرَةٌ [vefret] Bir yerin otu mükemmel olup henüz bitmeğe dahi derler.

الْفِرَّةُ [el-firet] (fā'nın kesriyle) 'idet vezni üzere) Kezālik bir yerin otu mükemmel olmak.

الْوَفْرَاءُ [el-vefrā'] (vāv'ın fethi ve elifin meddiyle) Şol yerdir ki otu bitmemiş ola. Ve

وَفْرَاءٌ [vefrā'] Şol kırbaya derler ki tamām deriden olup deriden bir nesne kat' olunmamış ola.

الأَوْفَرُ [el-evfer] (hemzenin ve fā'nın fet-
hiyle) Zikir olunan vech üzere olan meşk; yukālu: سِقَاءٌ أَوْفَرٌ

الْوَفْرَةُ [el-vefret] Şol saça derler ki şahme-i
üzüne dek nāzil ola, ya'nī kulakların yu-
muşak etine dek erişe, ondan aşağı nāzil
olup omuzlara erişmese جُمَّةٌ [cummet]
derler cīm'in zammıyla, erişirse لِمَّةٌ [lim-
met] derler lām'in kesriyle ve mīm'lerin
teşdidiyle.

الْوَفْرُ [el-vefr] (vāv'ın fethi ve fā'nın
sükunuyla) Bir nesne tām ve mükemmel
olmak; yukālu: وَفْرَتُ الشَّيْءِ وَفْرًا

الْمَوْفُورُ [el-mevfūr] (mīm'in fethi ve fā'nın
zammıyla) Tām ve kāmil olan nesne.

الْوُفُورُ [el-vufūr] (zammeteynle) Bir nes-
ne çok olmak; yukālu: وَفَرَ الشَّيْءُ وَفُورًا Pes
müte'addi ve lāzım gelir. Ve 'Arabların
"تَوْفَرٌ وَتُحْمَدٌ" dedikleri وَمَالُهُ وَعِزُّهُ وَعِزُّهُ
dedikleri kavllerinden me'hūzdur. Ve Ferrā
eyitti: Kaçan bu mesel isti'māl olunmak
lāzım gelse "تَوْفَرٌ وَتُحْمَدٌ" dersin تَوْفَرٌ demez-
sin. Ve bu mesel şol yerde isti'māl olunur
ki bir kimse bir kimseye ihsān etse o dahi
ihsānı kabūl edip geri sāhibine redd eylese
bī-huzūr olmaksızın.

التَّوْفِيرُ [et-tevfir] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-
tekrīm]) Bir nesneyi vāfir kılmak; yukālu:
وَفَرَ عَلَيْهِ حَقَّهُ تَوْفِيرًا

الْإِسْتِيفَارُ [el-istifār] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Bir nesneyi tamām almak; yukālu:
إِسْتَوْفَرَهُ أَيِ اسْتَوْفَاهُ

التَّوْفَرُ [et-teveffur] (fethateynle ve fā'nın
zammı ve teşdidiyle) Bir kimsenin hürmet-
tin tamām ri'āyet etmek; yukālu: تَوَفَّرَ عَلَيْهِ
أَيِ رَعَى حُرْمَاتِهِ

الْمُتَوَافِرُونَ [el-mutevāfirūn] Birbirine ka-

tilmakla çok olan kimseler; yukālu: هُمْ
مُتَوَافِرُونَ أَيِ هُمْ كَثِيرٌ

و ق ر

الْوَقْرُ [el-vaqr] (vāv'ın fethi ve kāf'ın
sükunuyla) Kulak berk olmak, sikali
üzün ma'nāsına; yukālu: وَقِرَتْ أُذُنُهُ تَوْقَرٌ وَفَرًا
وَمِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ وَإِنَّ كَانَ الْقِيَاسُ فِي مَصْدَرِهِ الْفَتْحُ
وَقَرَّ اللهُ أُذُنَهُ يَقْرُهَا وَفَرًا مِنْ الْبَابِ
وَقَرَّ اللهُ أُذُنَهُ يَقْرُهَا وَفَرًا مِنْ الْبَابِ
اللَّهُمَّ قِرْ أُذُنَهُ وَوَقِرَتْ أُذُنُهُ عَلَى مَا
لَمْ يَسْمَ فَأَعْلَهُ فِيهِ مَوْفُورَةٌ Ve

وَقْرٌ [vaqr] Kemik yarmağa dahi derler;
tekūlu: وَقِرَتْ الْعَظْمُ أَقْرَهُ وَفَرًا إِذَا صَدَعَتْهُ

الْوَرِيقُ [el-viqr] (vāv'ın kesri ve kāf'ın
sükunuyla) Yük, himl ma'nāsına; yukālu:
جَاءَ فَلَانٌ يَحْمِلُ وَفْرَهُ

الْإِيْقَارُ [el-iqār] (hemzenin kesri ve med-
diyle) Yük yükletmek; yukālu: أَوْفَرَ بَعِيرَهُ
Ve ekseriyyā katır ve merkeb yükünde
وَفَرَ [viqr] isti'māl olunur ve deve yükünde
وَشَقٌّ [vesq] isti'māl olunur. Ve

إِيْقَارٌ [iqr] Hurmā ağacının hurmāsi çok
olmağa dahi derler; yukālu: أَوْفَرَتْ النَّخْلَةَ إِذَا
كَثُرَ حَمْلُهَا Ve

إِيْقَارٌ [iqr] Atın tırnağın mecrūh etmeğ
dahi derler; yukālu: أَوْفَرَهَا اللهُ تَعَالَى Kisāī
rivāyeti üzere, رَهْصٌ ile رَهْصٌ gibi. Ve
إِرْهَاصٌ [irhāş] rā ve şād-ı mühmeleteynle
kezālik at tırnağın mecrūh etmektir.

الْمَوْقَرَةُ [el-mūqaret] (mīm'in zammı ve k
āf'ın fethiyle) Himl-i sakīli olan 'avret;
yukālu: إِمْرَأَةٌ مَوْقَرَةٌ إِذَا حَمَلَتْ حَمْلًا ثَقِيلًا وَيُقَالُ
نَخْلَةٌ مَوْقَرَةٌ وَمَوْقَرَةٌ وَحَكِيٌّ مَوْقَرًا أَيْضًا وَهُوَ عَلَى غَيْرِ
الْقِيَاسِ لِأَنَّ الْفِعْلَ لَيْسَ لِلنَّخْلَةِ وَإِنَّمَا قِيلَ مَوْقَرٌ بِكُسْرِ
الْقَافِ عَلَى قِيَاسِ قَوْلِكَ إِمْرَأَةٌ حَامِلٌ لِأَنَّ حَمْلَ الشَّجَرِ
Ya'nī مُشَبَّهٌ بِحَمْلِ النِّسَاءِ وَأَمَّا مَوْقَرٌ بِفَتْحِ الْقَافِ فَشَادٌ
مَوْقَرٌ [mūqār] kāf'ın fethiyle نَخْلَةٌ [nahlet]in

fi'li olmadığı sebepten ne hakikaten ve ne hod teşbîhen طَالِقٌ [tālîk] kabîlinden olmağa mecāl olmayıp terk-i te'nîs şāzz oldu, ammā مَوْقِرٌ [mūqir] kesr-i kâf'la onun hilâfınca ki bu fi'l-i نَحْلَةٌ [nahlet] olmağın imre'ete teşbîh olunmak vâsıtasıyla şāzz olmadı ve lâkin Cevherî إمْرَأَةٌ مَوْقِرَةٌ isti'mâli kâf'ın kesriyle sahîh olmasına ta'arruz etmedi, güyâ ki karîne-i makâma havâle kıldı. Ve bu takrîrden *Muhtârü's-Şihâh* sâbihinin وَكَسَّرَ الْقَافَ عَلَى غَيْرِ الْقِيَاسِ لِأَنَّ الْفِعْلَ لَيْسَ لِلنَّحْلَةِ zîrâ 'alâ-hilâfi'l-kiyâs olan مَوْقِرٌ [mūqar]dır feth-i kâf'la, مَوْقِرٌ [mūqir] değıldir.

الْوَقْرَةُ [el-vaqret] (vāv'ın fethi ve kâf'ın sükünü ile) At tırnağına taş yâhüd taştan gayrı nesne değıp mecrûh etmek; tekûlu: وَقَرَتِ الدَّابَّةُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve bu ma'nâ musîbete sabrda dahi isti'mâl olunur; yukâlu: Ya'ni musîbete tahammülü şol mertebededir ki bir nesnenin kayaya te'siri nice ise musîbetin dahi ona te'siri öyledir.

الْوَقَارُ [el-veqâr] (vāv'ın fethiyle) Bir kimse hilm üzere olup ağır olmaktır; yukâlu: وَمَا لَكُمْ تَقَرُّوا بِالرَّجُلِ يَقْرُ وَقَارًا Ve Bârî ta'âlânın مَا لَكُمْ تَقَرُّوا بِالرَّجُلِ يَقْرُ وَقَارًا (نوح 13) buyurduğu Hak ta'âlânın 'azametinden niçin havf etmezsin demektir, Ahfeş rivâyeti üzere.

الْفِرَّةُ [el-ķiret] (kâf'ın kesriyle [idet] vezni üzere) Bi-ma'nâhu; ve yukâlu: وَقَرَّ وَقَرَّةٌ Ve

قِرَّةٌ [ķiret] Çok koyuna dahi derler, وَقِيرٌ [veķir] gibi, nitekim 'an-karîb gelir.

الْوَقُورُ [el-veķur] (vāv'ın fethi ve kâf'ın zammı ve meddiyle) Sengîn ve halîm olan kimse; kâlallâhu ta'âlâ: "وَقِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ" (الأحزاب 33) Ya'ni siz evlerinizde sükün

ve vakâr üzere olun. Ve bazıılar وَقِرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ kırâ'at ettiler kâf'ın fethiyle, bu takdîrce قَرَارٌ [qarâr]dan olur ki aslı إِقْرَزُنُ dîr, râ-i ulâ tahfîf için hafz olunup fethası kâf'a verildikte hemzenin mâ-ba'dı müteharrik olup hemzeden istignâ hâsıl olmağın iskât olundu. Ve kesrle kırâ'at edenin dahi kırâ'ati إِقْرَزُنُ den olduğuna binâen olmak dahi muhtemeldir, nitekim: فَظَلَّمْتُمْ (الواقعة 65) (الواقعة 65) āyetinde zâ'nın fethiyle ve kesriyle kırâ'at olunmuştur. Ve bu şāzz olan tahfîflerdendir.

التَّوْقِيرُ [et-tevķir] ('alâ-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrîm]) Ta'zîm edip ağırlamak.

الْمَوْقِرُ [el-muvaqķar] (mîm'in zammıyla ve kâf'ın fethi ve teşdidiyle) Mücerreb olan kimse; yukâlu: رَجُلٌ مَوْقِرٌ أَيُّ مُجَرَّبٍ

التَّيْقُورُ [et-teyķur] (tâ'nın fethi ve yâ'nın sükünü ve kâf'ın zammıyla) Vakâr ma'nâsınadır. Ve تَيْقُورٌ [teyķur]un aslı وَيَقُورُ idi, vāv'ı tâ'ya kalb edip تَيْقُورٌ [teyķur] dediler.

الْوَقِيرُ [el-veķir] (vāv'ın fethi ve kâf'ın kesri ve meddiyle) Dağda olan 'azîm delik. Ve

وَقِيرٌ [veķir] lafzı gâh olur فَقِيرٌ [faķir]e tebe'iyetle zikr olunur; ve minhu kavluhum: وَقِيرٌ وَقِيرٌ Ve bazıılar eyitti: Bunun ma'nâsı فَقِيرٌ مَدْيُونٌ demektir ki وَقِيرٌ [vaķir] وَأَوْقَرُهُ الدَّيْنُ den me'hûzdur, deyn ona sıklet verdi ma'nâsına. Ve

وَقِيرٌ [veķir] Çokluk koyuna dahi derler.

[و ك ر]

الْوَكْرُ [el-vekr] (vāv'ın fethi ve kâf'ın sükünüyle) Yuva, âşiyân ma'nâsına.

الْوُكُورُ [el-vukur] (zammeteynle) ve

الأَوْكَارُ [el-evķâr] (hemzenin fethiyle)

Cem'î, yuvalar ma'nāsına. Ebū Yūsuf eyitti: Ebū 'Amr'dan istimā'c ettim ki ey-dürdi: وَكُرٌّ [vekr] mutlakan tayr cinsinin yaptığı yuvasıdır, her kanda olursa gerek dağ üzerinde olsun gerek ağaç üzerinde olsun. Ve

وَكُرٌّ [vekr] Yuvaya dāhil olmağa dahi derler; yukālu: وَكُرُّ الطَّائِرِ يَكْرُ وَكُرًّا إِذَا دَخَلَ وَكُرَّهُ Ve

وَكُرٌّ [vekr] Nākanın bir cins seğirtmesidir ki onda sığramak vardır. Ve atın dahi bu üslub üzere seğirtmesine itlāk olunur. Ve

وَكُرٌّ [vekr] Meşk doldurmağa da derler; tekūlu: وَكُرْتُ السِّقَاءَ وَكُرًّا إِذَا مَلَأْتُهُ

الْوَكْرَى [el-vekerā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) Zikr olunan vech üzere seğirtmek. Ve

وَكَرَى [vekerā] Kasīre olan nākaya dahi derler.

الْتَوَكَّرِ [et-tevkīr] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيم [et-tekrīm]) Kezālik meşk doldurmak; tekūlu: وَكَرْتُ السِّقَاءَ تَوَكَّرًا إِذَا مَلَأْتُهُ Ve karnı pür etmeğe dahi derler; yukālu: وَكَّرَ فُلَانٌ بَطْنَهُ Ve

تَوَكَّرِ [tevkīr] Yeni ev edinmek ziyāfetine dahi derler.

الْإِيكَارُ [el-ikār] (hemzenin kesri ve meddiy-le) Kezālik karnı pür etmek ma'nāsıdır.

الْتَوَكُّرُ [et-tevekkur] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdiriyle) Kuşun kursağı dolmak; yukālu: تَوَكَّرَ الطَّائِرُ إِذَا امْتَلَأَتْ حَوْصَلَتُهُ

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ر]

الْهَبِيرُ [el-hebīr] (hā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Düz olan yer, arz-ı mutme'inne ma'nāsına.

الْهَبْرُ [el-hebr] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْهُبُورُ [el-hubūr] (zammateynle) Cem'î, düz yerler ma'nāsına. Ve bazıları eyitti: هُبُورٌ [hubūr] şol düz alanlardır ki kiçirek tepeler arasında vāki' olmuştur. Ve Şurāh sāhibi 'azīm kayalardır ki kiçirek dağlar arasında vāki' olmuştur diye tefsīr etmiş. Ve bu ihtilāf Şihāh'ın nüshaları muhtelif olduğuna binā'endir. Ba'zı nüshada ضُحُورٌ ve ba'zı nüshada ضُحُورٌ vāki' olmuştur ve lākin asahh evvelkidir, zīrā ضُحُورٌ ma'nāsı sā'ir lügatte bulunmamıştır. Ve hem sāhib-i Şurāh bu makāmda "senghā-yı bü-zürg ber-püşthā" dediği Şihāh'a muhālif olduğu hafī değıldir, zīrā Cevherī بَيْنَ الرُّوَابِي دَمِيْشْتِرِ، عَلَى الرُّوَابِي dememiştir.

الْهَبْرَةُ [el-hebret] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Et pāresi, kıt'a-i lahm ma'nāsına; yukālu: هَبْرَتْ لَهُ مِنَ اللَّحْمِ هَبْرَةٌ أَي: قَطَعَتْ لَهُ قِطْعَةً

الْهَبْرُ [el-heber] (fethateynle) Deve semirmek; yukālu: هَبَرَ الْجَمَلَ يَهْبُرُ هَبْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْهَبِيرُ [el-hebir] (hā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) ve

الْأَهْبَرُ [el-ehber] (hemzenin ve bā'nın fet-hiyle) Semiz olan deve, kesirü'l-lahm ma'nāsına.

الْهَبِيرَةُ [el-hebiret] (hā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) ve

الْهَبْرَاءُ [el-hebrā'] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Semiz olan nākalar.

الْهَوْبَرُ [el-hevber] (hā'nın fethi ve vāv'nın sükūnu ve bā'nın fethiyle) Şol maymundur ki ziyāde kıllı ola, kesirü'ş-şar ma'nāsına. Ve *Şihāh*'in bu ta'birine sâhib-i *Muhezzeb*'in "kiftār-ı bisyār-mūy"la tefsiri muhâlif olur, zîrâ "kiftār" yeleli kurda derler.

الْهَبَّارُ [el-hebbār] (hā'nın fethi ve bā'nın fethi ve teşdidıyla) Bi-ma'nāhu. Ve

هَبَّارٌ [Hebbār] Bir recülün ismidir *Ḳureyş*'ten.

هُبَيْرَةُ بِنْتُ سَعْدٍ [Hubeyret b. Sa'd] (hā'nın zammı ve bā'nın fethiyle) Bir nā-bedid olmuş kimsenin ismidir ki "لَا آتِيكَ هُبَيْرَةٌ" "لَا آتِيكَ هُبَيْرَةٌ" derler, ebeden gelmez demek makâmında.

الْهَبْرِيَّةُ [el-hibriyet] (hā'nın kesri ve bā'nın sükūnu ve yā'nın tahfifiyle) Şol kepek gibi nesnedir ki saç arasında hâsıl olur, konak ma'nāsına.

الْهِنْبِيرُ [el-hinbir] (hā'nın kesri ve nūn'un sükūnu ve bā'nın kesriyle *خِنْشِيرٌ* [hınşir] vezni üzere) Yeleli kurdun yavrusu, Ebū Zeyd eyitti: **أُمُّ الْهِنْبِيرِ** [ummu'l-hinbir] yeleli kurdun isimlerindedir, Benī Fezāre lügatinde. Ve Ebū 'Amr eyitti: **هِنْبِيرٌ** [hinbir] veled-i hımār ma'nāsınadır, bu sebebden dişi olan hımāra **أُمُّ الْهِنْبِيرِ** [ummu'l-hinbir] derler.

[ه ت ر]

الْهِتْرُ [el-hitr] (hā'nın kesri ve tā'nın sükūnuyla) Sâkit olan kelāma derler. Ve

هِتْرٌ [hitr] Kezâlik emr-i 'acîbe ve dâhiyeye ya'nî âfete derler. Ve bu sebebden bir

kimse ki ziyāde zekî ve sâhib-i re'yy olsa "إِنَّهُ لَهَيْتَرٌ أَهْتَارٌ" derler, âfetlerden bir âfet ma'nāsına.

الْهَاتِرُ [el-hâtir] (tā'nın kesriyle) Bir lafzdır ki te'kîden ziyāde sâkit demek mahallinde isti'mâl olunur; yukâlu: **هَيْتَرٌ هَاتِرٌ**

الْمُهْتَرُ [el-muhter] (mîm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Ziyāde yaşlı olduğundan bunayan kimse; yukâlu: **أَهْتَرِ الرَّجُلُ عَلَى صِيَعَةٍ الْمَجْهُولُ فَهُوَ مُهْتَرٌ إِذَا حَرَفَ مِنَ الْكَبِيرِ**

الْمُسْتَهْتَرُ [el-mustehter] (mîm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Şarāba ziyāde harîs olup şürb-i hamrdan ötürü ta'nn ettiklerin kayırmayıp şürb-i hamr eden kimse; yukâlu: **فُلَانٌ مُسْتَهْتَرٌ بِالشَّرَابِ إِذَا كَانَ مُوَلَعًا بِهِ لَا يُبَالِي مَا قِيلَ فِيهِ**

الْتِهَاتُرُ [et-tehâtür] (tā-i evvelin fethi ve sâninin zammıyla) İki kimse birbirine bâtil söyledin demek.

[ه ج ر]

الْهَجْرُ [el-hecr] (hā'nın fethi ve cîm'in sükūnuyla) **وَضَلٌّ** [vaşl]ın zıddıdır ki terk etmek ma'nāsı olur.

الْهَجْرَانُ [el-hicrân] (hā'nın kesri ve cîm'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukâlu: **هَجْرَانُهُ** Ve **هَجْرًا وَهَجْرَانًا**

هَجْرٌ [hecr] Herze ve hezeyân söylemeğe de derler; yukâlu: **هَجَرَ الْمَرِيضُ يَهْجُرُ هَجْرًا** Ve

هَجْرٌ [hecr] Nısf-ı nehâr ma'nāsına da gelir, ziyāde ıssı havâda.

الْهِجْرَةُ [el-hicret] (hā'nın kesri ve cîm'in sükūnuyla) İsmidir, ayrılmak ma'nāsına.

الْهِجْرَتَانُ [el-hicretân] (hā'nın kesri ve cîm'in sükūnuyla kezâlik) Biri Hâbeşeye olan hicret ve biri Medîne-i münevvereye olan hicret.

الْمُهَاجِرَةُ [el-muhāceret] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Bir yeri terk edip bir yere varmak.

التَّهَاجُرُ [et-tehācūr] (tā'nın fethi ve cīm'in zammıyla) Kesişmek, tekātu^c ma'nāsına.

الْهَاجِرُ [el-hācīr] (cīm'in kesriyle) Hezeyān söyleyen kimse.

الْمَهْجُورُ [el-mehcūr] Bâtıl ve hezeyān olan kelām. Kālallāhu ta'ālā: ﴿إِنَّ قَوْمِي اتَّخَذُوا هَذَا﴾ (الفرقان 30) أَي قَالُوا فِيهِ غَيْرَ الْحَقِّ Bu zikr olunan İbrāhīm'den Ebū 'Ubeyd'in rivāyeti üzeredir, Mucāhid'den dahi böyle rivāyet olunmuştur.

الْهَجْرُ [el-hucr] (hā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla) İsmdir, إِهْجَارٌ [ihcār]dan ve إِهْجَارٌ [ihcār]ın tefsiri zikr olunur.

الْإِهْجَارُ [el-ihcār] (hemzenin kesriyle) Fuḥş ve bātıl söylemek. Ve kezālik zevā'id söyleyip çok söylemeğe dahi derler. Ve

إِهْجَارٌ [ihcār] Öyle ıssısına dāhil olmağa da derler; yukālu: أَتَيْنَا أَهْلَنَا مُهْجِرِينَ كَمَا يُقَالُ مُؤْصِلِينَ أَي دَاجِلِينَ فِي وَقْتِ الْهَاجِرَةِ وَالْأَصِيلِ

الْهَاجِرَاتُ [el-hācīrāt] (cīm'in kesriyle) ve

الْمُهْجِرَاتُ [el-muhcerāt] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Fevāhiş söyleyip 'arza muhill olur kelimāt etmek; yukālu: رَمَاهُ بِهَاجِرَاتٍ وَمُهْجِرَاتٍ أَي بِفَضَائِحَ

الْهَاجِرَةُ [el-hācīret] (cīm'in kesriyle) Nısf-ı nehār, gāyet ıssı olan zamānda.

التَّهْجِيرُ [et-tehcīr] ('alā-vezni [et-tekrīm] (Gün ziyāde ıssı olmak; yukālu: هَجَرَ النَّهَارَ Ve

تَهْجِيرٌ [tehēcīr] هَاجِرَةٌ [hācīret] vaktinde seyr etmeğe dahi derler.

التَّهْجُورُ [et-teheccūr] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) Kezālik هَاجِرَةٌ

[hācīret] vaktinde seyr etmek. Ve

تَهْجُرُ [teheccūr] Muhācīrīne müşābehet kasd etmeğe dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: "هَاجِرُوا وَلَا تَهْجُرُوا"

الْمُهْجِرَةُ [el-muhcīret] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Şol nākadır ki şahm ve lahmde ve seyr ve sür^catte sārīr nākalardan fāyik ola. Ve ba^czılar eyitti: مُهْجِرَةٌ [muhcīret] şol nākadır ki halk birbirine onu dā'imā vasf edişmeğin sıfatıyla anılıp adıyla anılması terk oluna.

الْأَهْجَرُ [el-ehcer] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) أَكْرَمٌ [ekrem] Ma'nāsınadır; yukālu: هَذَا أَهْجَرٌ مِنْ هَذَا أَي أَكْرَمٌ Ve bu ma'nā her şey^de isti'māl olunur.

الْهَجِيرُ [el-hecīr] (hā'nın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Şol şūr olan kuru ottur ki onu hayvānāt çiğneyip ufatmış olmağın terk oluna. Ve

هَجِيرٌ [hecīr] هَاجِرَةٌ [hācīret]e dahi derler öyle ıssısı ma'nāsına. Ve havz-ı kebīre dahi derler.

هَجْرٌ [Hecer] (fethateynle) Bir şehrin adıdır; müzekker ve munsarıftır.

الْهَجِيرُ [el-hiccīr] (hā'nın kesri ve cīm'in kesri ve teşdidiyle) فِيسِيْقٌ [fissīk] vezni üzere) 'Ādet ve üslüb.

الْهَجِيرِي [el-hiccīrā] (hā'nın kesri ve cīm'in kesri ve teşdidi ve elifin kasrıyla) ve

الْإِهْجِيرِي [el-ihcīrā] (hemzenin ve cīm'in kesri ve hā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bunların üçü dahi bir ma'nāyadır; yukālu: مَا زَالَ ذَلِكَ هَجِيرَاهُ وَإِهْجِيرَاهُ وَإِجْرِيَاهُ أَي دَابُّهُ وَعَادَتُهُ Ve

مَهْجُورٌ [mehcūr] Şol erkek davara derler ki başı ayağına bağlı ola.

الْهَاجِرُ [el-hicār] (hā'nın kesriyle) Şol ip-

tir ki bir ucun devenin ayağının hurdesine bağlayıp bir ucun beline bağlayalar eger deve 'uryān ise ve eger pālānla ise pālān ağacına bağlarlar; tekūlu minhu: هَجَرْتُ Ve البعير أهجره هجرًا من الباب الأول

هَجَارٌ [hicār] Yay kirişine dahi derler, zih-i kemān ma'nāsına.

[ه د ر]

هَدَرٌ [el-heder] (fethateynle ve dāl'ın sükūnuyla dahi lügattır) Bir kimsenin demi zāyī' olmak; yukālu: هَدَرَ دَمُهُ يَهْدِرُ هَدْرًا Ve الشراب يهدر هدرًا إذا بطل هدر الشراب يهدر هدرًا إذا Ve غليانًا [gāleyān] ğayn-ı mu'ceme ile kaynamak ma'nāsınadır; ve yukālu: هَبَّ دَهَبٌ Ve دَمَ فُلَانٍ هَدْرًا أَي بَاطِلًا لَيْسَ فِيهِ قَوْدٌ وَلَا عَقْلٌ

هَدَرٌ [heder] Düşmek ma'nāsına da gelir; yukālu: هَدَرَ الْعِزْفُ إِذَا عَظُمَ Kesir ile ciger ma'nāsınadır. Ve

هَدَرٌ [heder] عَزْفٌ [arfec] demekle ma'rūf diken büyüme; yukālu: هَدَرَ الْعَزْفُ إِذَا عَظُمَ نَبَاتُهُ

الْتِهَادُ [et-tehdār] (tā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Kezālik şarāb kaynamak; yukālu: هَدَرَ الشَّرَابُ تَهَادَرًا

الْإِهْدَارُ [el-ihdār] (hemzenin kesriyle) Sultān bir kimsenin demin heder kılmak; yukālu: أَهْدَرَ السُّلْطَانُ دَمَهُ أَي أَبْطَلَهُ وَأَبَاحَهُ

الْهَدْرَةُ [el-hederet] (fethateynle) İtibārdan sākıt olanlar ma'nāsınadır; yukālu: بَنُو فُلَانٍ هَدْرَةٌ أَي سَاقِطُونَ لَيْسُوا بِشَيْءٍ

الْهَدْرَةُ [el-huderet] (hā'nın zammı ve dāl'ın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Sākıt ma'nāsınadır.

الْهَدِيرُ [el-hedīr] (hā'nın fethiyle ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Güvercin ötmek; yukālu: هَدَرَ الْحَمَامُ هَدِيرًا أَي صَوَّتَ

ğırmağa dahi derler; yukālu: هَدَرَ الْبَعِيرُ هَدِيرًا أَي رَدَدَ صَوْتَهُ فِي حَنْجَرَتِهِ

الْهَوَادِرُ [el-hevādir] (hā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Çağırıcı develer; yukālu: إِبِلٌ هَوَادِرُ

الْتَهْدِيرُ [et-tehdīr] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik savt etmek; yukālu: هَدَرَ "كَالْمُهَدِّرِ فِي الْعُنَّةِ" Ve fi'l-meseli: "كَالْمُهَدِّرِ فِي الْعُنَّةِ" Ya'nī şol deve gibi ki hazīrede habs olunmakla çağıra. Ve bu mesel darb olunur şol kimse hakkında ki çağırıp haykıra hālā ki kurbünde kimse olmaya, şol deve gibi ki cimā'dan men' olup deve ağılında habs olunmağın feryād edip çağıra.

الْهَادِرُ [el-hādir] (dāl'ın kesriyle) Şol süttür ki yukarısı koyu ve aşağısı sulu ola. Ve bu, süt ısınmağa başladıkta olur.

الْأَهْدَرُ [el-ehder] (hemzenin ve dāl'ın fethiyle) Şişen nesne, müntefih olan nesne ma'nāsına; yukālu: جَوْفٌ أَهْدَرُ أَي مُنْتَفِحٌ

[ه ذ ر]

الْهَذْرُ [el-hezr] (hā'nın fethi ve zāl-ı mu'cemenin sükūnuyla) Hezeyān söylemek; yukālu: هَدَرَ فِي مَنْطِقِهِ يَهْدُرُ وَيَهْدُرُ هَدْرًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

الْهَذَرُ [el-hezer] (fethateynle) İsmdir, hezeyān söylemek ma'nāsına.

الْهَذِيرُ [el-hezīr] (hā'nın fethi ve zāl'ın kesriyle) Hezeyān söyleyici kimse.

الْهَذْرَةُ [el-huzeret] (hā'nın zammı ve zāl'ın fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Mübālağa ile hezeyān söyleyen kimse.

الْهَذَازُ [el-hezzār] (hā'nın fethi ve zāl'ın teşdidiyle) ve

الْمِهْدَارُ [el-mihzār] (mīm'in kesri ve hā'nın sükūnuyla) Kezālik mübālağa ile hezeyān söyleyici ma'nāsınadır.

الْإِهْزَارُ [el-ihzār] (hemzenin kesriyle) Hezeyāni çok söylemek; yukālu: أَهْذَرَ فِي كَلَامِهِ أَي أَكْثَرَ

الْهِذْرِيَانُ [el-hizriyān] (hā'nın kesri ve zāl'ın sükunu ve rā'nın dahi kesri ile) Kelimātında serī ve hizmetinde çābük olan kimse. Bu takrirden fehmi olunur ki sāhib-i *Muhezzeb* الْهِذْرِيَانُ [el-hizriyān] “bīhūde-gūy” dediği kütüb-i lügatte olana muhālif olur.

[ه ر ر]

الْهِرُّ [el-hirr] (hā'nın kesri ve rā'nın teşdidiyle) Pisi, gurbe ma'nāsına. Ve هِرٌّ [hirr] isimdir, إِذَا كَرِهْتَهُ هِرًّا Ve fi'l-meseli: “لَا يَعْرِفُ هِرًّا مِنْ بَرٍّ” Ya'nī “Kendiği gurbe görenle ihsān edenin beynin fark etmez.” Ba'zılar eyitti: Bu meselde هِرٌّ [hirr] koyunu da'vet etmek ve بَرٌّ [birr] sürmek ma'nāsınadır.

الْهِرَّةُ [el-hirret] (hā'nın kesri ve rā'nın fethiyle) Cem'i, pisiler ma'nāsına, قِرْدٌ [kird]le قِرْدَةٌ [kiredet] gibi, قَافٍ'ın kesriyle maymunlar ma'nāsına.

الْهِرَّةُ [el-hirret] (hā'nın kesriyle) Mü'ennesi.

الْهِرَرُ [el-hirer] (hā'nın kesri ve rā'nın fethiyle) Cem'i, قِرْبَةٌ [kireb] ile قِرْبٌ [kireb] gibi.

رَأْسُ هِرٍّ [Re'su Hirr] (hā'nın kesriyle) Bir mevzi'in ismidir.

الْهِرَارُ [el-hurār] (hā'nın zammı ile) Bir marazdır ki deveye 'arız oldukça için sürüp ishāl eder. Ve bu makāmda sāhib-i *Şurāh* هُرَارٌ [hurār] bi'z-zamm “bīmārī ki pūst-i şutur-rā birizāned” demiştir gālibā Cevherī 'ibāretinde تَسْلَحُ lafzın hā-i mu'ceme ile zann etmiştir, hālā ki

hā-i mühmele iledir, necāset ilkā etmek ma'nāsına.

الْمَهْرُورُ [el-mehrūr] (mīm'in fethiyle) Maraz-ı mezbūra mübtelā olan deve.

الْهَرِيرُ [el-herir] (hā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Kelbin ürümekten ednā olan āvāzıdır, soğuk te'sirine 'adem-i tahammülden hāsıl olur; yukālu: هَرَّ الْكَلْبُ يَهْرُ هَرِيرًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي Ve

هَرِيرٌ [herir] Bir nesneyi kerih görmeğe dahi derler; yukālu: هَرَّ فَلَانُ الْكَاسَ وَالْحَزْبَ أَي كَرِهَهُمَا

الْمَهَارَةُ [el-muhāret] (mīm'in zammı ve rā'nın teşdidiyle) Bir kimsenin yüzüne çağırıp yaramaz söz söylemek; yukālu: هَرَّ فِي وَجْهِهِ

الْهَرَارَانُ [el-Herrārān] (hā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) İki yıldızdır ki birine نَسْرٌ وَاقِعٌ ve birine عَقْرَبٌ derler. Ve mezbūrlara هَرَارَانٌ [Herrārān] dediler, onlar doğduğu hinde kış katı olduğu için.

الْهَرْهَرَةُ [el-herheret] ('alā-vezni اَلزَّلْزَلَةُ [ezzelzelet]) Koyunu da'vet etmek; yukālu: هَرَّ هَرَهْرَتْ بِالْعَنَمِ إِذَا دَعَوْتَهُ Ve

هَرَهْرَةٌ [herheret] Bir nesneyi tahrīk etmeğe dahi derler; tekülü: هَرَهْرَتْ الشَّيْءَ إِذَا حَرَكْتَهُ Ve Cevherī eydür: Ben bu lafzı Ebū Turāb'ın *Kitāb-ı İtikāb*'ından nakl ettim, kimseden istimāc etmeksizin.

الْهَرُّهُورُ [el-hurhūr] (hā'ların zammıyla ve rā'nın sükunuyla) Şol çok sudur ki cereyān ettikte هَرَهْرَةٌ [herheret]i istimāc oluna, ya'nī savtı zāhir ola.

[ه ز ر]

الْهَزْرُ [el-hezr] (hā'nın fethi ve zā'nın sükunuyla) 'Asāyla vurmak; yukālu: هَزَّرَهُ بِالْعَصَا هَزْرَاتٍ أَي ضَرَبَهُ

çimdiklemeğe dahi derler. Ve

هَزْرٌ [Hezr] Bir kabîlenin dahi ismidir.

أَلْمَهْزَرُ [el-mihzer] (mīm'in kesri ve zā'nın fethiyle) Her bāzārda aldanan kimse; yukālu: هُوَ ذُو هَزْرَاتٍ وَذُو كَسْرَاتٍ

[ه ز ب ر]

أَلْهَزْبُرُ [el-hizebr] (hā'nın kesri ve zā'nın fethi ve bā'nın sükunuyla) Arslan, şîr ma'nāsına.

أَلْهَزْنَبِرُ [el-hezenber] (fethateynle ve nūn'un sükunu ve bā'nın fethiyle) Şol kimseye derler ki bed-hū ola, seyyi'ü'l-huluk ma'nāsına.

أَلْهَزْنَبِرَانُ [el-hezenberān] Kezālik bed-hū ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ هَزْنَبِرَانٌ إِذَا كَانَ خُلُقُهُ سَيِّئًا

[ه ش ر]

أَلْهَيْشَرُ [el-heyşer] (hā'nın ve şīn'in fethiyle ve mā-beynde yā'nın sükunuyla) Şol ağaçtır ki uzun ve mülāyim olur.

أَلْهَيْشُورُ [el-heyşūr] (hā'nın fethi ve yā'nın sükunu ve şīn'in zammıyla) Bi-ma'nāhu.

[ه ص ر]

أَلْهَاصِرُ [el-haşr] (hā'nın fethi ve şād'ın sükunuyla) Ufatmak, kesr ma'nāsına; yukālu: هَصَرَهُ Ve

هَاصِرٌ [haşr] Bir nesneyi eğip kendine meyl ettirmeğe dahi derler; tekūlu: هَصَرْتُ الْعُضْنَ وَبِالْعُضْنِ إِذَا أَحَدَتْ بِرَأْسِهِ فَأَمَلْتَهُ إِلَيْكَ

أَلْإِهْتِصَارُ [el-ihtişār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik ufatmak ma'nāsına; yukālu: إِهْتَصَرَهُ

أَلْهَيْصَارُ [el-heyşar] (hā'nın ve şād'ın fethiyle ve mā-beynde bā'nın sükunuyla) Arslan, şîr ma'nāsına.

أَلْهَاصُورُ [el-heşūr] (hā'nın fethi ve şād'ın zammıyla) Ve

أَلْهَاصَارُ [el-haşşār] (hā'nın fethi ve şād'ın teşdidiyle) Şikārın şikest edici arslan.

[ه ق ر]

أَلْهَقَاصِرُ [el-heqavver] (fethateynle ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) Uzun, tavīl ma'nāsına.

[ه ك ر]

أَلْهِكْرُ [el-hikr] (hā'nın kesri ve kāf'ın sükunuyla) Ta'accübü ziyāde kılmak.

أَلْهَكْرُ [el-heker] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: هَكَرَ الرَّجُلُ يَهْكَرُ هِكْرًا وَهَكَرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اسْتَدَّ عَجْبُهُ مِثْلَ عَشِقٍ يَعْشِقُ عَشِقًا وَعَشَقًا

أَلْهَكِيرُ [el-hekir] (hā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) Ta'accüb edici kimse.

[ه م ر]

أَلْهَمْرُ [el-hemr] (hā'nın fethi ve mīm'in sükunuyla) Dökmek; yukālu: هَمَرَ الْمَاءَ هَمْرًا Ve وَالذَّمْعَ يَهْمِرُهُ هَمْرًا إِذَا صَبَّهُ

هَمْرٌ [hemr] Sütü hep sağmağa dahi derler; yukālu: هَمَرَ مَا فِي الضَّرْعِ إِذَا حَلَبَهُ كُلَّهُ Ve māl vermeğe dahi derler; yukālu: هَمَرَ لَهُ مِنْ مَالِهِ أَيَّ أَغْطَاهُ

أَلْهَمَّارُ [el-hemmār] (hā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) ve

أَلْمَهْمَارُ [el-mihmār] (mīm'in kesri ve hā'nın sükunuyla) ve

أَلْمَهْمَرُ [el-mihmer] (mīm-i evvelin kesri ve mīm-i sānīnin fethiyle) Şol kimsedir ki ağzından kelimāt aka ya'nī pür-gūy ola.

أَلْإِهْتِمَارُ [el-ihtimār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) At seğirtip cereyān etmek; yukālu: إِهْتَمَرَ الْفَرَسَ إِذَا جَرَى

أَلْإِنْهِمَارُ [el-inhimār] (hemzenin ve hā'nın kesri ve nūn'un sükunuyla) Su akmak;

yukālu: **إِنهَمَرِ الْمَاءِ إِذَا سَالَ**

[ه و ر]

الْهَوْرُ [el-hevr] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kum akmak. Ve toprak obrulmak.

الْهُوْرُ [el-huvūr] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **هَارَ الْجُرْفُ يَهُورُ هَوْرًا وَهُوْرًا** Ve **جُرْفٌ** [curf] cīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla sel biçiği olan yarıdır. Ve

هُوْرُ [huvūr] Bir kimseyi töhmet etmeğe de derler; tekūlu: **هُرْتُهُ بِالشَّيْءِ إِذَا أَتَهَمْتَهُ بِهِ**

الْهُورَةُ [el-hūret] (hā'nın zammıyla) İsmidir, töhmet etmek ma'nāsına.

الْهَائِرُ [el-hā'ir] (hemzenin kesriyle) Akıcı kum. Ve obrulucu yer.

الْهَارِي [el-hārī] (rā'nın kesriyle) **هَائِرٌ** [hā'ir] den maktūbdur; ve minhu yukālu: **جُرْفٌ** hār rā'yı meksūr ederler merfū' olacak mahaldeve maksūd **هَائِرٌ** [hā'ir] demektir. Ve *Şihāh*'ta bu sülāsīden rubā'īye maktūbdur, nitekim **شَائِكُ السِّلَاحِ** [šā'iku's-silāḥ] **شَاكِي السِّلَاحِ** [šāki's-silāḥ] a kalb olunmuştur denmeğin şerh-i ebyāt-ı *Şihāh*'ta Cevherī'nin bu 'ibāreti galattır demiştir ve lākin tevcih mümkindir, sülāsīden ve rubā'īden murād e'ammdır demekle ya'nī sülāsī cüz-i kelimeye de mütenāvil olmakla zīrā **هَائِرٌ** [hā'ir]de hemze sālīs iken **هَائِرٌ** olup rābi' olmuştur.

التَّهْوِيرُ [et-tehvīr] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Bir yeri oburmak.

التَّهْوَرُ [et-tehevur] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Obrulmak.

الْإِنْهْيَارُ [el-inhiyār] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) Kezālik obrulmak; yukālu: **هَوْرَتْهُ** Ve **فَتَهْوَرُ وَإِنْهَارَ أَيِ انْهَدَمَ**

تَهْوَرُ [tehevur] Bir nesneye vāki' olmağa dahi derler killet-i mübālāt sebebiyle; yukālu: **فُلَانٌ مُتَهَوِّرٌ أَيِ لَا يُبَالِي فِيْمَا وَقَعَ** Ve

تَهْوَرُ [tehevur] Gecenin ekseri geçip zulmeti eksilmeğe de derler; yukālu: **تَهْوَرُ اللَّيْلُ** **تَهْوَرُ اللَّيْلُ إِذَا مَضَى أَكْثَرُهُ وَأَنْكَسَرَ ظِلَامُهُ** Ve kışın şiddeti geçip bürüdetine naks gelmeğe dahi der[ler]; yukālu: **تَهْوَرُ الشِّتَاءُ إِذَا ذَهَبَ أَكْثَرُهُ وَأَنْكَسَرَ بَرْدُهُ** Ve sâhib-i *Şurāh* **تَهْوَرُ** [tehevur]u "tüde" ya'nī tepe ile tefsīr etmiştir, hak değildir.

الْإِهْتَوَارُ [el-ihtivār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Helāk olmak; yukālu: **إِهْتَوَرَ الشَّيْءُ إِذَا هَلَكَ**

التَّيْهْوَرُ [et-teyhūr] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve hā'nın zammıyla) Şol yüksek kumdur ki sel biçiğinden kalmış ola.

[ه ي ر]

التَّهْيِيرُ [et-tehyīr] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Sel biçiğinden kalan yarı yıkmak.

التَّهْيَرُ [et-teheyyur] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Yıkılmak; yukālu: **هَيَّرْتُ الْجُرْفَ فَتَهْيَرُ فِيْهَا لَعْنَةُ فِي هَوْرَتْهُ فَتَهْوَرُ**

الْهَيْرُ [el-heyr] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) **شَمَالٌ** [šemāl] yeli. Ve hā'nın kesriyle dahi lügattır. Ve Ferrā eyitti: **هَيْرٌ** [hīr] ve **هَيْرٌ** [heyr] **إَيْرٌ** [īr]le **أَيْرٌ** [eyr]de lügattır, **شَمَالٌ** [šemāl] ma'nāsına **أَرَاقٌ** [erāqa] ile **هَرَاقٌ** [herāqa] gibi.

الْيَهْيَرُ [el-yehyerr] (yā'nın fethi ve hā'nın sükūnu ve yā-i sānīnin fethi ve rā'nın teşdīdiyle) **طَلْحٌ** [talḥ] dedikleri dikenli ağacın zamkıdır. Ve bunun vezni **يَفْعَلُ** [yef'all] dir, zīrā **فَيْعَلُ** [fey'all] vezni 'Arabların kelāmında yoktur. Ve Aḥmer eyitti: **حَجَرٌ يَهْيَرُ** [ḥacerun yehyerrun] berk taşa derler. Ve **طَلْحٌ** [talḥ]ın zamkına dahi **يَهْيَرُ** [yehyerr] dedikleri berk olduğu içindir. Ve İbnu's-

Serrāc eyitti: Gāh olur bunun āhirine elif ilhāk edip يَهْيَرِي [yehyerrā] derler. Ve يَهْيَرِي [yehyerr] bātıla delālet eden ismlerdendir. Ve 'Arabların "أَكْذَبُ مِنَ الْبَهْيَرِي" dediklerinde يَهْيَرِي [yehyerr]den murād serābdır ki uzak sahralarda su gibi görünür.

FASLU'L-YĀ'

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ب ر]

يَبْرِينُ [Yebrīn] (yā'nın fethi ve bā'nın sükünü ve rā'nın kesriyle) Bir mevzi'in ismidir ki ona [رَمَلُ] يَبْرِينُ [Remelu Yebrīn] derler. Ve bunun i'rābı bāb-ı bā'da نَصِيبِي [Neṣībīn] kelimesinde mürür etmiştir.

[ي ر ر]

الْيَرُّ [el-yer] (fethateynle) Masdardır, taş berk olmak ma'nāsına.

الْأَيْرُّ [el-eyerr] (fethateynle ve rā'nın teşdidiyle) Berk taş. Ve fī hadisi Loqmān: "إِنَّهُ لَيَبْصُرُ أَثَرَ الدَّرِّ فِي الْحَجَرِ الْأَيْرِّ" Ya'ni "Küçük karıncanın ayağının eserin görür, berk taş üzerinde."

الْيَيْرِيَّ [el-yureyyā] (yā'nın zammı ve rā'nın teşdidiyle) أَيُّ [eyerr]in cem'idir yā bir lafzdır ki حَارٌّ [ḥārr] kelimesine tebe'iyetle zikr olunur; yukālu: شَيْءٌ حَارٌّ يَأُّ

يَرَّانُ [yerrān] (yā'nın fethiyle) Kezālik bir lafzdır ki حَرَّانُ [ḥarrān] kelimesine tābi'dir; yukālu: حَرَّانُ يَرَّانُ

[ي س ر]

الْيُسْرُ [el-yusr] (yā'nın zammı ve sīn'in sükünüyle) عُسْرٌ [usr]un mukābilidir ki āsānlık demek olur. Ve يُسْرٌ [yusr] dahi denir zammeteynle عُسْرٌ [usr] vezni üzere, zikr olunan ma'nāyadır. Ve

يُسْرٌ [Yusr] Dehnā adlı yerde Benī Yerbū'a mensüb bir kuyunun ismidir ki kadīmī kuyulardandır.

الْمَيْسُورُ [el-meysūr] (mīm'in fethi ve sīn'in zammıyla) Āsān olunan nesne ki مَعْسُورٌ [ma'sūr]un mukābilidir.

الْيُسْرَى [el-yusrā] (yā'nın zammı ve elifin kasrıyla) Āsānlık.

التَّيْسِيرُ [et-teysīr] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Āsān etmek. Ve tevfīk vermek; yukālu: سَيَّرَهُ لِلْيُسْرَى أَيَّ وَفَّقَهُ لَهَا Yaʿnī “Hak taʿālā ona sühületi tevfīk etsin.” Ve

تَيْسِيرُ [teysīr] Koyunun sütü ve nesli çok olmak; yukālu: يَسَّرَتِ الْعَنَمُ إِذَا كَثُرَ أَلْبَانُهَا وَتَسَلَّهَا

الْمُيَسِّرُ [el-muyessir] (mīm'in zammı ve sīn'in kesri ve teşdidiyle) Davarının sütü çok olan kişi, مُجَنَّبٌ [mucennib]in mukābilidir ki مُجَنَّبٌ [mucennib] davarının sütü az olandır; yukālu: رَجُلٌ مُيَسِّرٌ

الْيَسْرَةُ [el-yesret] (yā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Sol cānib; yukālu: قَعَدَ فُلَانٌ يَسْرَةً إِذَا قَعَدَ شَأْمَةً Ve يَسْرَةً [ʃeʾmet] ṣīn-i muʿcemenin fethi ve hemzenin sükūnuyla sol cānibdir.

الْيَسْرُ [el-yesr] (yā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) İpi bükerken eli aşağı çekmekle olan bükme, nitekim شَرَزٌ [ʃerz] eli yukarı çekmekle olan bükme, nitekim bükme hālinde iki el birbirine zamm olundukta müşāhede olunur. Ve

طَعْنُ يَسْرٍ [taʿn yesr] Eli yüz cānibine tahrīkle olan bükme. Ve

يَسْرٌ [yesr] Kumar oyununda olan eti pāy edip bölüşmeğe de derler; yukālu: يَسَّرَ الْقَوْمُ إِجْتِرَاؤَ Ve الْجُرُورَ أَيَّ اجْتَرَرُوهَا وَاقْتَسَمُوهَا أَعْضَاءَهَا [ictizār] deveyi boğazlayıp derisin çıkarmağa derler.

التَّيْسُورُ [et-teyessur] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) Bir nesne hāzır olmak; yukālu: تَيْسَّرَ لِفُلَانٍ الْخُرُوجُ

الْإِسْتِيسَارُ [el-istīsār] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: اسْتَيْسَرَ لِفُلَانٍ الْخُرُوجُ أَيَّ تَهَيَّأَ

الْأَيْسَرُ [el-eyser] (hemzenin ve sīn'in fethiyle) Solak olan kimsedir ki أَيْمَنٌ [eymen] in mukābidir ki أَيْمَنٌ [eymen] sağ olan kimsedir.

الْمَيْسِرَةُ [el-meyseret] (mīm'in ve sīn'in fethiyle) Sol kol cānibi ki مَيْمَنَةٌ [meymenet] in mukābilidir ki مَيْمَنَةٌ [meymenet] sağ kol cānibi demek olur. Ve

مَيْسِرَةٌ [meyseret] Ganī olmağa da derler.

الْمَيْسُورَةُ [e-meysuret] (mīm'in fethi ve sīn'in zammıyla) Bi-maʿnāhu. Ve kuriʿe kavluhu taʿālā: (البقرة 280) “فَنَظَرَةٌ إِلَى مَيْسِرِهِ” وَهُوَ غَيْرُ جَائِزٍ لِأَنَّهُ لَيْسَ بِالْإِضَافَةِ فِي الْكَلَامِ مَفْعَلٌ بَغَيْرِ هَاءٍ وَأَمَّا مَكْرَمٌ وَمَعُونٌ فَهُمَا جَمْعٌ مَكْرَمَةٌ وَمَعُونَةٌ

الْمَيْسِيرُ [el-meysir] (mīm'in fethi ve sīn'in kesriyle) ‘Arab tāʿifesi beyinde olan kumarlı ki oklarla oynarlar.

الْيَسْرَةُ [el-yeseret] (fethateynle) El ayasında olan çizilerdir ki birbirine buluşmaya. Ve müstehabb olan bu maküle çizilerdir. Ve

يَسْرَةٌ [yeseret] Kezālik şol dāğa derler ki uyluk üzerinde olur, Ebū ʿAmr rivāyeti üzere.

الْأَيْسَارُ [el-aysār] (hemzenin fethiyle) Cemʿi.

الْيَسْرَاتُ [el-yeserāt] (fethateynle) Yeyni olan el ve ayak ki davarda olan evsāf-ı memdühedendir.

التَّيْسُورُ [et-teysūr] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve sīn'in zammıyla) Elin ve ayağın nakl etmesi güzel olmak; yukālu: دَائِبَةٌ حَسَنَةٌ تَيْسُورٌ Baʿzılar eyitti: تَيْسُورٌ [teysūr] etli olma, semīn maʿnāsına.

الْيَاسِرُ [el-yāsir] (sīn'in kesriyle) Sol cānibi tutucu ki يَامِنُ [yāmin] mukābilidir. Ve

يَاسِرٌ [yāsir] Kumar oyuncu ma'nāsına da gelir; yukālu: **يَسِرُ يَسِيرُ** Ve bu Ebū Sa'īd rivāyeti üzeredir. Ve bunda yā hafz olunmadı, **يَعِيرُ** [yey'iru]da ve **يَيْعُرُ** [yeyni'uru]da hafz olunmadığı gibi, yā'ya yā-i āharla kuvvet geldiğinden ötürü. Ve bu hālet bulunmadığı için **يَعِدُ** [ye'idu]daharf-i 'illet hafz olundu. Ve ihde'l-yā'eyn āharla kuvvet bulduğuna delālet eder bu ki Benū Esed **يَجِلُ** derler yā'nın kesriyle hālā ki **يَغْلُمُ** demezler yā'nın kesriyle yā üzerine kesreyi sakīl gördükleri için. Eger sā'il derse ki yā'yı niçin hafz etmediler, yā'eyn cem' olmadığı yerde meselā tā'yla ve elifle ve nūn'la cem' olduğu yerde yā'nī **تَيْسِرُ** [teysiru]da ve **أَيْسِرُ** [eysiru]da ve **نَيْسِرُ** [neysiru]da, cevāb verilir ki bu üç harf yā'dan tebdīl olunmuştur, yā asldır. Ve bu ma'nāyī te'yīd eder **فَعَلْتُ** ve **فَعَلْتُ** ve **فَعَلْنَا** ke-limeleri **فَعَلَ** vezni üzerine mebnī olması.

الْيَاسِرُ [el-yeser] (fethateynle) **يَاسِرٌ** [yāsir] ma'nāsınadır ki **مُقَامِرٌ** [muḳāmīr] demek olur. Ve

أَعْسَرَ يَسِرُ [a'seru yeser] Şol kimseye derler ki sağıyla ve soluyla tutmağa kādir ola.

الْأَيْسَارُ [el-eyāsār] (hemzenin fethiyle) **يَسِرُ** [yeser]in cem'i, kumar oyuncuları ma'nāsına.

الْمَيْسِرَةُ [el-muyāseret] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) Sol kola varmak; yukālu: **يَاسِرٌ بِأَصْحَابِكَ أَيْ خُذْ بِهِمْ يَسَارًا** Ve

مَيْسِرَةٌ [muyāseret] Mūsāhelet etmeğe de derler; yukālu: **يَاسِرَةٌ أَيْ سَاهَلَةٌ**

الْتِيَّاسُ [et-teyāsūr] (tā'nın fethi ve sīn'in zammıyla) Kezālik sol kola varmak ma'nāsınadır. Ba'zılar **تِيَّاسُ** [teyāsūr]un bu ma'nāya gelmesine inkār etti.

الْإِيسَارُ [el-ittisār] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdīdiyle) Kumarda olan deveyi pāy edip bölüşmek.

الْإَيْتِسَارُ [el-ītisār] (hemzenin kesri ve meddiyle) ve

الْإِيْتِسَارُ [el-i'tisār] (hemze-i ülānın kesri ve sānīnin sūkūnuyla) Bunların üçü bir ma'nāyadır; yukālu: **يَأْتِسِرُونَهَا إِتْسَارًا كَمَا قَالُوا** **فِي اتَّعَدَ**

الْيَسَارُ [el-yesār] (yā'nın fethiyle) Sol ma'nāsına; **يَمِينٌ** [yemīn]in mukāilidir ve **يَسَارٌ** [yisār] demek cā'iz değildir yā'nın kesriyle. Ve

يَسَارٌ [yesār] ve

يَسَارَةٌ [yesāret] Ganī olmağa dahi derler.

الْإِيْسَارُ [el-i'sār] (hemzenin kesri ve meddiyle) Ganī olmak; yukālu: **أَيْسِرٌ إِذَا اسْتَعْتَى** **يُوزَرُ** Muzārī'de yā vāv'a döner mā-kabli mazmūm olduğundan ötürü.

يَسَارٍ [yesāri] (yā'nın fethi ve rā'nın kesri üzere bināsıyla) Ganī olmak, **مَيْسِرَةٌ** [meyseret] ma'nāsına; yukālu: **أَنْظِرْنِي حَتَّى يَسَارِ** **أَيُّ مَيْسِرَتِي** Ve bu kesr üzere binā olundu masdardan ma'dūl olduğu için ki o masdar **مَيْسِرَةٌ** [meyseret]tir meselā. Ve

يَسَارٍ [Yesār] Gāh olur 'alem-i şahsta olur.

الْيَيْسِيرُ [el-yesīr] (yā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Kalīl ma'nāsınadır. Ve gāh olur āsān ma'nāsına da gelir.

[ي س ع ر]

يَسْتَعْوِرُ [Yeste'ūr] (yā'nın ve tā'nın fethi ve 'ayn'ın zammıyla) Bir yerin adıdır. Ba'zılar bir ağacın ismidir dedi. Ve bu **فَعْلُولٌ** [fa'lelūl] vezni üzeredir. Mubered eyitti: Evvelinde olan yā nefsi ke-limedir, **عَصْرَفُوطٌ** [a'drefūt] kelimesinin

‘ayn’ı menzilesindedir, zīrā dört harften olan binānın harf-i zā'id evveline ziyāde olunmaz illā şol mīm ki kendi fi'li üzerine binā olunan isme ziyāde olunmuştur, مُدْخِرٌ [mudħrec] gibi meselā. Ve عَضْرَفُوطٌ [‘aḍrefūṭ] ‘ayn-ı mühmele ve ḍād-ı mu‘ceme ile ve ṭā-i mühmele ile dikenli ağaca derler.

[ي ع ر]

الْيَعْرُ [el-ya‘r] (yā'nın fethi ve ‘ayn’ın sükūnuyla)

الْيَعْرَةُ [el-ya‘ret] Kezālik şol keçi oğlağıdır ki arslan tuzağına bağlarlar. Ve fi'l-meseli: “أَدُلُّ مِنَ الْيَعْرِ”

الْيَعَارُ [el-yu‘ār] (yā'nın zammıyla) Keçi çağırmaq; yukālu: يَعَرَّتِ الْعَنْتُرُ يَيْعَرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَاحَتْ

الْيَعُورُ [el-ye‘ūr] (yā'nın fethiyle) Şol koyundur ki sütünü sağan kimsenin üzerine efşān edip sütü fāsīd eder. Cevherī eydür: Bu kelime böyle nakl olunmuştur, ammā ben Ebu'l-Ġavṣ'tan işittim ki o بَعُورٌ [be‘ūr] dur der idi bā-i muvahhadenin fethiyle بَعَرٌ [be‘ar]dan ve بَوْلٌ [bev]den müştak olmak üzere.

الْيَعَارَةُ [el-ye‘āret] (yā'nın fethiyle) Nāka üzerine erkek ‘arz olunmaktır, eger nāka iştiḥā izhār ederse iletirler ve illā ferāgat olunur. Ve bu nāka kıymetli nāka olduğu zamānda olur. Vallāhu ta‘ālā a‘lemu bi’s-savābi.

Temme bābu'r-rā'i bi-‘avnillāhi ta‘ālā.

BĀBU'Z-ZĀYI MİN KİTĀBI
TERCEMETİ ŞİHĀHİ'L-
CEVHERĪ

(بَابُ الرَّايِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ صِحَاحِ الْجَوْهَرِيِّ)

ز

FASLU'L-ELİF

(فصل الألف)

[أ ب ز]

الأبْزُ [el-ebz] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) ve

الأبُوزُ [el-ubūz] (zammeteynle) Āhū seğirtirken sıçramak; yukālu: مَنْ الطَّبِييُّ يَأْبُزُ مِنَ الأَبَابِ الثَّانِي Ve sāhib-i Şurāḥ bu makāmda أَبُوزُ [ubūz] “bercesten-i āhū-bere derdevīden” dediği nev'-i muhālefetten hālī değildir, zīrā طَبِييٌّ [ṭaby] āhūdur, āhū-bere değil.

الأَبْبَازُ [el-ebbāz] (hemzenin fethi ve bā'nın teşdīdiyle) ve

الأَبُوزُ [el-ebūz] (hemzenin fethi ve bā'nın zammıyla) Seğirtirken sıçrayıcı āhū.

[أ ر ز]

الأُرُزُ [el-eruzz] Pirinç ki hubābāt kısmındadır, bunda altı lūgat var. Biri أُرُزٌ [eruzz] dur hemzenin fethiyle ve rā'nın zammıyla ve zā'nın teşdīdiyle. Ve biri dahi أُرُزٌ [uruzz]dur, zammeteynle ve zā'nın teşdīdiyle, hemzenin fethini zā'nın zammesine tābi kıluban. Ve üçüncüsü أُرُزٌ [urz] dur hemzenin zammı ve rā'nın sükūnu ve zā'nın tahfifiyle. Ve dördüncüsü أُرُزٌ [uruz]dur zammeteynle ve zā'nın kezālik tahfifiyle, عُسْرٌ [ʿusr] ile عُسْرٌ [ʿusur] gibi. Ve beşincisi رُزٌ [ruzz]dur zā'nın zammı ve zā'nın teşdīdiyle. Ve altıncısı رُنْزٌ [runz]dur rā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla.

الأَرَزَةُ [el-erezet] (fethateynle) Bir berk ağaçtır ki ondan ʿasālar ederler.

الأَرَزَةُ [el-erzet] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla) صَنْوَبَرٌ [şanevber] ağacı. Ebū

‘Ubeyd rivāyeti üzere.

الْأَزْزُ [el-erz] Cem^c, mislu: تَمْرَةٌ [temret] ve تمر [temr].

الْأَرِزَةُ [el-ārizet] (hemzenin fethi ve meddiyle ve rā'nın kesriyle) Yerde sâbit olan ağaç; yukālu: شَجَرَةٌ أَرِزَةٌ أَي ثَابِتَةٌ فِي الْأَرْضِ yukālu: أَرَزْتُ تَأْرِزُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

أَرِزَةٌ [ārizet] Kavī olan nākaya dahi derler, sâbit olduğu için. Ve soğuk geceye dahi derler, Ebū ‘Ubeyd’in Ebū Zeyd’den olan rivāyeti üzere.

الْأَزْزُ [el-erz] (hemzenin fethi ve rā'nın sükunuyla) ve

الْأُزُورُ [el-urüz] (zammeteynle) Devşirilip bir yere gelmek. Ve sıkılmak buhlden ötürü; yukālu: أَرَزَ فُلَانٌ بِأَرَزٍ أَوْوَرًا إِذَا تَصَامَ وَانْقَبَضَ مِنْ بُحْلِهِ ve yukālu: إِنَّ فُلَانًا إِذَا سُنِلَ أَرَزٌ وَإِذَا دُعِيَ اهْتَزَّ Ya‘nī “Kaçan bir nesne taleb olursa sıkılıp bir yere gelir ve kaçan ta‘āma da‘vet olunsa açılıp harekete gelir.” Ve fi’l-hadīsi: “إِنَّ الْإِسْلَامَ لَيَأْرُزُ إِلَى الْمَدِينَةِ كَمَا تَأْرُزُ الْحَيَّةُ إِلَى جُحْرِهَا” أَي يَنْصَمُّ إِلَيْهَا وَيَجْتَمِعُ بَعْضُهُ إِلَى بَعْضٍ فِيهَا

الْأَزْزُ [el-erz] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) Bahīl olan kimse.

الْمَأْرَزُ [el-me‘rez] (mīm’in fethi ve hemzenin sükunu ve rā'nın fethiyle) Sığınacak yer, مَلْجَأٌ [melce³] ma‘nāsına.

[أ ز ا]

الْأَزِيزُ [el-ezīz] (hemzenin fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Gök gürlemek, savt-ı ra‘d ma‘nāsına. Ve çömlek kaynamasının āvāzı; yukālu: أَزَّتْ الْقِدْرُ تُوْزُ أَزِيْرًا إِذَا غَلَتْ Ve fi’l-hadīsi: “أَنَّهُ كَانَ يُصَلِّي وَفِي جَوْفِهِ أَزِيْرٌ كَأَزِيْرٍ” أَي مِرْجَلٌ [mircel] mīm’in kesriyle ve cīm’in fethiyle bakırdan olan çömleğe derler.

الْإِئْتِزَاؤُ [el-i‘tizāz] (hemzenin kesri ve

hemze-i sāniyenin sükunu ve tā'nın kesriyle) Çömlek ziyāde kaynamak; yukālu: إِئْتَرَّتِ الْقِدْرُ إِئْتِزَاؤًا إِذَا اشْتَدَّتْ غَلِيَابُهَا

الْأَزُّ [el-ezz] (hemzenin fethi ve zā'nın teşdidiyle) Bir nesneye ölçerip kındırmak, igrā ma‘nāsına. Kālallāhu ta‘ālā: ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَوَّزُّهُمْ أَزًّا﴾ (مریم 83) أَي تُغْرِبُهُمْ عَلَى الْمَعَاصِي Ve

أَزُّ [ezz] Karışmak ma‘nāsına dahi gelir, ihtilāt gibi. Ve bir nesneyi devşirip bir yere zamm etmek; yukālu: أَرَزْتُ الشَّيْءَ أُؤُزُهُ Ve sâhib-i *Şurāh* bu iki ma‘nâyı birbirinden fark etmeyip eyitti: أَرَزْتُ الشَّيْءَ إِذَا صَمَمْتُ بَعْضَهُ إِلَى بَعْضٍ

[ا و ز]

الْإِوْرَةُ [el-ivezzet] (hemzenin kesri ve vāv'ın fethi ve zā'nın teşdidiyle) Tuyür kısmından olan kaz. Ve ba‘zılar ördektir dedi, murg-ı ābī ma‘nāsına.

الْإِوْرُ [el-ivezz] (kezâlik hemzenin kesri ve vāv'ın fethi ve zā'nın teşdidiyle) Bi-ma‘nāhā.

الْإِوْرُونَ [el-ivezzün] (hemzenin kesri ve vāv'ın kezâlik fethiyle) *إِوْرٌ* [ivezz]in cem‘i, kazlar ma‘nāsına, vāv’la ve nün’la cem‘ olunmuştur.

FASLU'L-BĀ'

(فصل الباء)

[ب ر ز]

الْبُرُوزُ [el-burūz] (zammeteynle) Çıkmak, hurūc ma'nāsına; yukālu: بَرَزَ يَبْرُزُ بُرُوزًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا خَرَجَ

الْإِبْرَازُ [el-ibrāz] (hemzenin kesriyle) İzhār etmek; yukālu: أَيْرَزُهُ غَيْرُهُ

الْبِرَازُ [el-birāz] (bā'nın kesriyle) Leşker safından taşra çıkmak muhārebe için. Ve **بِرَازٌ** [birāz] Gıdādan mi'cdede kalan ثَمَلٌ [sufl]e ya'nī fazalāta dahi derler, غَايَطٌ [gā'it] ma'nāsına.

الْمُبَارَازَةُ [el-mubārezet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Taşra çıkıp uğraşmak.

الْمَبْرُزُ [el-mebrez] (mīm'in ve rā'nın fethiyle) Edeb-hāne, مُتَوَصَّأً [mutevaḍḍa] ma'nāsına.

الْبِرَازُ [el-berāz] (bā'nın fethiyle) Fezā-yı vāsi' ma'nāsına. Ferrā eyitti: بِرَازٌ [berāz] şol yer ki onda kuytulanacak nesne yoktur, gerek eşcār kısmından ve gerek ahcār kısmından gerek gayrıdan.

التَّبَرُّزُ [et-teberruz] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Kazā-yı hācet için taşra çıkmak; yukālu: تَبَرَّرَ الرَّجُلُ إِذَا خَرَجَ إِلَى الْبِرَازِ لِلْحَاجَةِ

التَّبَرِّيزُ [et-tebrīz] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesneyi aşikār kılmak; yukālu: بَرَّرْتُ الشَّيْءَ تَبَرِّيزًا إِذَا أَظْهَرْتَهُ وَيَبَيَّنْتُهُ Ve akrān üzerine fā'ik olmağa dahi derler; yukālu: بَرَّرَ الرَّجُلُ إِذَا فَاقَ عَلَى أَصْحَابِهِ Ve kezālik at mā'-adādan mukaddem gelmeğe dahi derler yarış meydānında.

الْبُرْزَةُ [el-berzet] (bā'nın fethi ve rā'nın

sükūnuyla) Şol 'avrettir ki celīletü'l-kadr ola ve taşra çıkıp ricālle mükāleme kıla. Ba'zılar eyitti: Recüle ve imre'eye sıfat olur: بَرَزَ بَرَزَةً وَرَجُلٌ بَرَزٌ Ve imre'eye kaçan aşikāre söyleşmede ve 'aklda vasf olun-salar. Ve Hālil eyitti: بَرَزٌ [berz] 'afife derler, ya'nī sālīh ma'nāsına da gelir. Ve بَرَزٌ [berz] gāh olur 'alem-i imre'et dahi olur.

الْمَبْرُوزُ [el-mebrūz] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Şol mektūbdur ki açılmış ola; yukālu: كِتَابٌ مَبْرُوزٌ أَيْ مَنُشُورٌ وَهُوَ عَلَى غَيْرِ قِيَاسٍ حَتَّى أَنْكَرَ أَبُو حَاتِمٍ الْمَبْرُوزَ الْوَاقِعَ فِي بَعْضِ الْأَشْعَارِ وَكَأَنَّ لَعْلَةَ الْمَبْرُورِ بِمَعْنَى الْمَكْتُوبِ eydür: مَبْرُوزٌ [mebrūz] Lebīd'in şi'rinde dahi vāki' olmuştur, inkārın aslı yoktur demiştir. Velākin Cevherī cevāb verip Ebū Hātīm'in maksūdu maktūb olmasına işārettir, kelāmda vukū'una inkār değil diye tevcīh olunmak ba'īd değil, pes inkār asl-ı vaz'a nazaran olur, isti'māle nazaran olmaz.

[ب ر غ ز]

الْبِرْغَازُ [el-berğaz] (bā'nın fethiyle جَفَّرَ [ca'fer] vezni üzere) Bakar-ı vahşī veledi.

[ب ز ز]

الْبِزُّ [el-bezz] (bā'nın fethi ve zā'nın teşdidiyle) Soymak; yukālu: بَزَّهُ يَبِزُّهُ إِذَا سَلَبَهُ Ve fi'l-meseli: أَيُّ مَنْ عَلَبَ بَزًّا" Ya'nī "Gālib olan maglūbun soygunun alır." Ve

بَزٌّ [bezz] Çekmek ma'nāsına da gelir; yukālu: بَزَّ ثَوْبِي أَيَّ جَذَبَهُ إِلَيْهِ Ve

بَزٌّ [bezz] Bezzāz metā'ına dahi derler. Ve silāha da بَزٌّ [bezz] derler.

الْبِزِّيَّةُ [el-bizzīzā] (bā'nın kesri ve zā'nın kesri ve teşdidi ve elifin kasrıyla) خَصِيصِي [hişşīşā] gibi ism, soymak ma'nāsında. Ve

حَصِيصَى [hişşīšā] hā-i mu'ceme ve şād-ı mühmele ile إِحْتِصَاصٌ [iḥtişāş]tan.

الْبِرَّةُ [el-bizzet] (bā'nın kesriyle) Hey'et ma'c'nāsına. Ve silāh ma'c'nāsına da gelir.

[ب غ ز]

الْبَغْزُ [el-bağz] (bā'nın fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Bir neşättir ki ibile mahsūstur ya'nī deveye mahsūs sūrūrdur.

الْبَاغِزِيَّةُ [el-bāğiziyet] (ğayn'ın kesri ve yā'nın teşdīdiyle) Bir cins bez.

[ب ل ز]

الْبِلِيزُ [el-biliz] (bā'nın ve lām'ın kesriyle) Fermūde 'avret; yukālu: **إِمْرَأَةٌ بِلِيزٌ أَي صَحْمَةٌ** Şa'leb eyitti: **فِعْلٌ** [fi'il] vezni üzere sıfat gelmemiştir illā bu iki kelime ki biri **إِمْرَأَةٌ بِلِيزٌ** ve biri dahi **إِيدٌ** . Ve **إِيدٌ** [ibid] çok doğurana derler, nitekim **أَتَانٌ** [etān] dışı merkebe derler.

[ب ه ز]

الْبَهْزُ [el-behz] (bā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) 'Unfle def' etmek. Ve bir tarafta ayırmak. Ve Behz b. Ḥakīm b Mu'āviye b. Ḥayde el-Ḳuşeyrī şol kimse ki cedit Resūl'le sallallāhu 'aleyhi ve sellem sohbet etmiştir.

[ب و ز]

الْبَازُ [el-bāz] Doğan ki **بَازِي** [bāzī] dahi derler lügattır.

الْأَبْوَازُ [el-ebvāz] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Cem'i, doğanlar ma'c'nāsına.

الْبِيزَانُ [el-bīzān] (bā'nın kesriyle ve meddiyle) Kezālik cem'i. Ve **بَازِي** [bāzī]nin cem'i **بُرَاةٌ** [buzāt] gelir **فَاضِي** [kādī]le **فُضَاةٌ** [kuḏāt] gibi.

FASLU'T-TĀ'

(فَضْلُ التَّاءِ)

[ت ر ز]

التُّرُوزُ [et-turūz] (zammeteynle) Et berk olmak; yukālu: **تَرَزَ اللَّحْمُ إِذَا صَلَبٌ**

التَّارِزُ [et-tāriz] (rā'nın kesriyle) Kavī ve berk olmak.

الْإِتْرَازُ [el-itrāz] (hemzenin kesriyle) Berk etmek; yukālu: **أَتْرَزَتِ الْمَرْأَةُ عَجِينَهَا** Ve

إِتْرَازٌ [itrāz] Yābis kılmağa dahi derler; yukālu: **أَتْرَزَ الْعُدُوُّ لَحْمَ الْفَرَسِ إِذَا أُيْسَهُ** Ve 'aduvv ve at seğirtmeğe derler.

[ت ي ز]

التَّيْيَازُ [et-teyyāz] (tā'nın fethi ve yā'nın teşdīdiyle) Şol kimseye derler ki kasirü'l-kāme olup eti sık ola.

التَّيْيُزُ [et-teyz] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ok sayda saplandıkta titre-mektir; yukālu: **تَازَ السُّهُمُ فِي الرَّمِيَةِ إِذَا اهْتَزَّتْ فِيهَا** Ve **رَمِيَّةٌ** [remiyet] yā'nın teşdīdiyle sayd ma'c'nāsına.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ النَّجِيمِ)

[ج أ ز]

الْجَائِزُ [el-ce'ez] (cīm'in ve hemzenin fethiyle) Boğulmak; yukālu: جَزَتْ بِالْمَاءِ جَائِزًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَصَصَتْ بِهِ

الْجَائِزُ [el-ce'z] (cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) İsm, boğulmak ma'nāsına.

[ج ب ز]

الْجَنِيزُ [el-cibz] (cīm'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Bahil olan kimse.

الْجَبِيْزُ [el-cebīz] (cīm'in fethiyle ve bā'nın kesri ve meddiyle) Kuru ekme, خُبْزٌ يَابِسٌ ma'nāsına.

[ج ر ز]

الْجُرُزُ [el-curuz] (zammeteynle) Şol yer ki onun otu olmaya, gūyā ki ondan ot munkatı olup onda yağmur munkatı olmuştur. Ve bunda dört lügat var: biri zikr olunan ve biri dahi cīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla ve biri dahi cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla ve biri dahi fethateynle نَهْرٌ [nehr] ile نَهْرٌ [neher] gibi.

الْجِرِزَةُ [el-cirezet] (cīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) جُرْزٌ [curz]ün cem'i cīm'in zammıyla, جِحْرَةٌ [ciḥret] ile جِحْرٌ [cuḥr] gibi. Ve جِحْرٌ [cuḥr] cīm'in zammı ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla haşerāt yuvası olan deliğe derler.

الْأَجْرَازُ [el-ecrāz] (hemzenin fethi ve cīm'in sükūnuyla) Fethateynle olan جَرَزٌ [ceretz]in cem'i, سَبَبٌ [sebeb] ile أَسْبَابٌ [esbāb] gibi.

الْإِجْرَازُ [el-icrāz] (hemzenin kesri ve cīm'in sükūnuyla) Otsuz yere dāhil olmak; yukālu: أَجْرَزَ الْقَوْمُ كَمَا يُقَالُ أُتْبِسُوا

الْمَجْرُوزَةُ [el-mecrūzet] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Otu yenen yer; yukālu: أَرْضٌ مَجْرُوزَةٌ إِذَا أُكِلَ نَبَاتُهَا

الْجَرِزُ [el-cerez] (fethateynle) Otsuz yer ma'nāsına geldiği gibi kıtlık yılına dahi derler. Ve

جَرِزٌ [cerez] Yoğunluk ve fermüdelik ma'nāsına da gelir; yukālu: إِنَّهُ لَدُو جَرِزٍ أَي غَلِظٌ

الْجُرْزُ [el-curz] (cīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik otsuz yeri dedikleri gibi gürze dahi derler, demir 'amūd ma'nāsına; yukālu: ثَلَاثُ جِرْزَةٍ مِثْلُ جُحْرِ وَجِحْرَةٍ عَلَى مَا مَرَّ قَالَ يَغْفُوبٌ وَلَا تَقُلْ أَجْرِزَةٌ

الْجَرْزُ [el-cerz] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Otsuz yere dedikleri gibi kesmeğe dahi derler; yukālu: جِرْزَةٌ يَجْرُزُهُ جِرْزًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعَهُ

الْجِرَازُ [el-curāz] (cīm'in zammıyla) Kesici kılıç; yukālu: سَيْفٌ جِرَازٌ أَي قَطَّاعٌ Ve yiyci nākaya da derler, ekül ma'nāsına.

الْجِرُوزُ [el-cerūz] (cīm'in fethi ve rā'nın zammı ve meddiyle) Şol kimse ki kaçan ta'am yese sini üzerinde nesne komaya, 'avrette ve nākada dahi hāl böyle; yukālu: نَاقَةٌ جِرُوزٌ

الْجِرْزَةُ [el-cerzet] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi kökünden kesmek; ve minhu kavluhum: "لَنْ تَرْضَى شَائِنَةً" "Bugz sāhibi bugz ettiği kimseyi kökünden helāk etmeyince rāzi olmaz."

الْجَارِزُ [el-cāriz] (rā'nın kesriyle) Ziyāde öksürüğü olan kimse, شَدِيدُ الشُّعَالِ ma'nāsına. Ve

جَارِزٌ [cāriz] Doğurmayan 'avrete dahi derler, عَاقِرٌ [āqir] ma'nāsına.

الْجَارِزَةُ [el-cārizet] Şol arz-ı yābise ki berk ola ve onu kum veyāhūd kuma şebīh yu-muşak yer ihāta etmiş ola.

الْجَوَارِزُ [el-cevāriz] (cīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'î, yābis yerler ma'nāsına.

الْجِرْزُ [el-cirz] (cīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Nisā libāsından bir cins libāsa derler ki deve yününden olur. Ba'zılar kalın kürke derler dedi, فَرَوْ غَلِيْطَ ma'nāsına.

[ج ر ب ز]

الْجُرْبُزُ [el-curbuz] (cīm'in ve bā'nın zammı ve mā-beynde rā'nın sükūnuyla) Zirek ve aldayıcı olan kimse ve قُرْبُزُ [qurbuz] dahi derler kâf'in ve bā'nın zammıyla. Bunların ikisi dahi "gurbuz" lafzından ta'rib olunmuştur, aslı Fārisî.

[ج ر م ز]

الْجُرْمُوزُ [el-curmūz] (cīm'in ve mīm'in zammıyla ve rā'nın sükūnuyla) Küçük havuz.

الْجَرَامِيزُ [el-cerāmīz] (cīm'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Bir kimse-nin cesedine derler, mecmū'ı a'zāsından 'ibārettir; yukālu: جَمَعَ جَرَامِيْزَهُ إِذَا تَقَبَّضَ لِيْنَبِ Ya'nī sıçramak için devşirilse.

إِبْنُ جُرْمُوزٍ [İbnu Curmūz] (cīm'in ve mīm'in zammıyla) Zubeyr'i katl eden kimsenin adı.

الْجَرْمَزَةُ [el-cermezet] ('alā-vezni [dahrecet]) ve

الْإِجْرِنْمَازُ [el-icrinmāz] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) İkisi dahi devşirilmek ma'nāsıdır; yukālu: جَرَمَزَ الشَّيْءِ وَاجْرِنْمَزَ أَيِ اجْتَمَعَ إِلَى نَاحِيَةِ

التَّجْرَمُزُ [et-tecermuz] (fethateynle ve mīm'in zammıyla) Gece gitmek, دَهَابَ اللَّيْلِ

ma'nāsına; yukālu: إِذَا دَهَبَ اللَّيْلُ تَجْرَمَزَ اللَّيْلُ إِذَا دَهَبَ

[ج ز ن]

الْجَزُّ [el-cezz] (cīm'in fethi ve zā'nın teşdidiyle) Kesmek, kat' ma'nāsına; tekūlu: جَزَزْتُ الْبُرَّ وَالتَّخْلَ وَالصُّوفَ أَجْزُهُ جَزًّا يَا'nī buğdayı ve hurmāyı ve yünü kat' etsen.

الْجَزَاؤُ [el-cezāz] (cīm'in fethi ve kesriyle) Kesmek; yukālu: هَذَا زَمَنُ الْجَزَاؤِ وَالْجَزَاؤُ أَيِ زَمَنُ الْحَصَادِ وَصَرَامِ التَّخْلِ

الْإِجْزَاؤُ [el-iczāz] (hemzenin kesriyle) Der-mek zamāni karīb olmak; yukālu: أَجَزَّ التَّخْلُ أَجَزَّ الْبُرَّ وَالْغَنَمَ أَيِ حَانَ لَهَا أَنْ يُجَزَّ Ve kavmin te-rekesi derilmeğe karīb olmağa da derler; yukālu: أَجَزَّ الْقَوْمُ إِذَا أَجَزَّتْ عَنْهُمْ هُورُمَا ma'nāsına da gelir; yukālu: أَجَزَّ التَّمْرُ إِذَا يَبَسَ

الْمِجْزَةُ [el-micezzet] (mīm'in kesriyle) De-recek ālet.

الْإِسْتِجْزَاؤُ [el-isticzāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ekin derilmeğe gelmek; yukālu: إِسْتَجَزَّ الْبُرُّ أَيِ اسْتَحْصَدَ

الْإِجْتِزَاؤُ [el-ictizāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Otu biçmek; yukālu: إِجْتَزَّتْ الشَّيْحُ Ve وَغَيْرُهُ [şih] şin'in kesri ve meddiyle ve hā-i mühmele ile yavşan dedikleri otur ki yābis yerlerde biter. Ve enşede'l-Kisā'i-Yezīd b. eṭ-Ṭaşriyye: "وَقُلْتُ لِصَاحِبِي لَا تَحْسَبَانَا | بِنَزْعِ أَصُولِهِ وَاجْتَزَّ شَيْحًا" وَيُرْوَى وَاجْدَرَّ

الْإِجْدِزَاؤُ [el-icdizāz] (hemzenin ve dāl'in kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْجُرُوزُ [el-cuzūz] (zammedeynle) Hurmā kurumak; yukālu: جَزَّ التَّمْرُ يَجُزُّ جُرُوزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا يَبَسَ وَيُقَالُ تَمَّرَ فِيهِ جُرُوزٌ أَيِ يَبَسَ

الْجِرَّةُ [el-cizzet] (cīm'in kesriyle) Bir ko-yunun bir yıllık yünü; yukālu: أَفْرُضْنِي جِرَّةً أَوْ جِرَّتَيْنِ فَيُعْطِيهِ صُوفٌ شَاةٍ أَوْ شَاتَيْنِ

الْجَزُوزَةُ [el-cezūzet] (cīm'in fethiyle) Şol koyundur ki onun tüyü kat' olunur. Ve bu حَلُوبَةٌ [ḥalūbet] ve رَكُوبَةٌ [rekūbet] ve عُلُوفَةٌ [ʿalūfet] gibi olur, mef'ül ma'nāsında.

الْجَزَازَةُ [el-cuzāzet] (cīm'in zammıyla) Şol hurdevâtır ki sahtiyândan ve gayrı nesneden kesilirken dökülür.

الْجَزِيزَةُ [el-cezizet] (cīm'in fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Kesilen yünden bir bölük.

الْجِزِيزَةُ [el-cizcizet] (cīm'lerin kesri ve zā-i ülânın sükunuyla) Kezâlik bir kıt'a yündür. Ve şol renkli yündür ki onu mi-haffeden asarlar.

[ج ل ز]

الْجِلْزُ [el-celz] (cīm'in fethi ve lām'ın sükunuyla) Bıçak ve kamçı sapını deve siniriyle bağlayıp muhkem etmek; yukālu: جَلَزْتُ السِّكِّينَ وَالسُّوْطَ أَجْلِزُهُ جَلَزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَدَدْتُ بِعِلْبَاءِ الْبَعِيرِ Ve عِلْبَاءُ [ʿilbā] ʿayn'ın kesriyle sinirdir. Ve

جِلْزُ [cilz] Kalın göndere dahi derler, nīze-i sitebr ma'nāsına.

التَّجْلِيزُ [et-teclīz] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

الْجِلَازُ [el-cilāz] (cīm'in kesriyle) Zikr olunan sinire derler.

أَبُو مِجْلَزٍ [Ebū Miclez] (mīm'in kesriyle) Tābī'inden bir kimsenin ismidir. Ya'kūb eyitti: Bu ism سِنَانٍ جِلْزُ سِنَانٍ [celzu sinān]dan müştakdır ki جِلْزُ سِنَانٍ [celzu sinān] gönderin aglazından ʿibārettir.

الْجِلْوَازُ [el-cilvāz] (cīm'in kesriyle ve lām'ın sükunuyla) Muhtesib oğlanına derler.

الْجِلَاوِرَةُ [el-celāvizet] (cīm'in fet-

hi ve vāv'ın kesriyle) Cem'ci, muhtesib hizmetkârları ma'nāsına.

الْجِلْوُزُ [el-cillevz] (cīm'in kesri ve lām'ın fethi ve teşdidiyle ve vāv'ın sükunuyla) Fıstığa benzer bir nesnedir ki çam ağacında biter.

[ج ل ف ز]

الْجَلْفَزِيزُ [el-celfezīz] (cīm'in ve fā'nın fethi ve lām'ın sükunu ve zā'nın kesri ve meddiyle) Şol karıdır ki a'zāsına titremek gelmiş ola ve henüz işten kalmaya. Ve ʿĀmirī eyitti: Şol karıdır ki onda kudretten bakiyye kala.

[ج م ز]

الْجَمَزُ [el-cemz] (cīm'in fethi ve mīm'in sükunuyla) Seyrden bir nev'dir ki عَنَقٌ [ʿanaḳ]tan eşeddir. Ve عَنَقٌ [ʿanaḳ] ʿayn-ı mühmele ile ve nūn'la gerini gerini yürümehtir; yukālu: جَمَزَ الْبَعِيرُ يَجْمُزُ جَمْرًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْجَمَّازُ [el-cemmāz] (cīm'in fethi ve mīm'in teşdidiyle) Şol devedir ki ona مُجَمِّزٌ [mucemmiz] biner. Ve مُجَمِّزٌ [mucemmiz] mīm'in kesriyle deveyi zikr olunan vech üzere yürütendir.

الْجَمَزَى [el-cemezā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) Yürügen olan davar; yukālu: "كَأَنِّي وَرَحْلِي وَرَحْلِي كَالْمَاءِ وَالْمَاءِ كَالْمَاءِ" كَالْمَاءِ وَالْمَاءِ كَالْمَاءِ "عَلَى جَمَزَى جَائِئٍ بِالرِّمَالِ" Ve إِذَا رُغِمَتْهَا || تَعْدُو الْجَمَزَى وَكَذَلِكَ الْفَرَسُ

الْجُمَّازَةُ [el-cummāzet] (cīm'in zammı ve mīm'in teşdidiyle) Bir cins dir'adır, yünden ederler dahi giyerler.

الْجُمَزَازُ [el-cumzāz] (cīm'in zammı ve mīm'in sükunuyla) Bir mikdār nesne hurmādan ve gayrıdan.

الْجُمُزُ [el-cumez] (cīm'in zammı ve mīm'in

fethiyle) Cem'î.

الْجُمَيْنِ [el-cummeyz] (cīm'in zammiyla sīga-i tasgīr üzere) Bir cins yemiştir ki in-cire müşābihtir.

[ج ن ز]

الْجِنَازَةُ [el-cināzet] (cīm'in kesriyle) Şol tahttır ki meyyit üzerine vaz' olunmuştur. Ve eger tahtın üzerinde meyyit olmasa, Ve eger tahtın üzerinde meyyit olmasa, سَرِيرٌ [serīr] derler ve نَعْشٌ [na'ş] derler, جِنَازَةٌ demezler. Ve 'amme جِنَازَةٌ [cenāzet] derler fethle, Aşma't'den böyle rivāyet olunmuştur.

[ج ه ز]

الْإِحْهَازُ [el-ichāz] (hemzenin kesriyle) Maktūlu tīz katl etmek.

الْجَهِيْزُ [el-cehīz] (cīm'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Şol attır ki ziyāde yūğ-rük ola.

الْجِهَازُ [el-cehāz] (cīm'in fethiyle) Devenin pālāni ve esbābı. Ve min emsālihim: "صَرَبَ فِي جِهَازِهِ" Ve bunu şol kimse hakkında derler ki gāyib ola ve 'avdet etmeye. Ve meselin aslı budur ki devenin pālāni ayakları arasına düştükte ürküp kādīr olduğu yere dek seğirtir.

الْأَجْهِيْزَةُ [el-echizet] (hemzenin fethi ve hā'nın kesriyle) Cem'î, pālānlar ma'nāsınadır. Ve جِهَازٌ [cehāz] ferc-i mer'eye dahi derler.

الْجِهَازُ [el-cihāz] (cīm'in kesriyle) Gelin esbābı, feth-i cīm'le dahi lügattır, metā'c-ı 'arūs ma'nāsına. Ve

جِهَازٌ [cihāz] Sefer esbābına dahi derler.

التَّجْهِيْزُ [et-techīz] (alā-vezni التَّكْرِيْمُ [et-tekrīm]) Esbāb-ı mezbüreyi tertīb etmek; yukālu: جَهَّزْتُ الْعُرُوسَ تَجْهِيْزًا وَكَذَلِكَ

جَهَّزْتُ الْجَيْشَ Ve ihzār ma'nāsına da derler; yukālu: جَهَّزَ عَلَيْهِ الْخَيْلَ وَجَهَّزْتُ فُلَانًا إِذَا هَيَّأْتُ جِهَازَ سَفَرِهِ

التَّجْهِيْزُ [et-tecehhuz] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdīdiyle) Hāzır olmak; yukālu: تَجْهَّزْتُ لِأَمْرِ كَذَا إِذَا تَهَيَّأْتُ لَهُ

جَهِيْزَةٌ [Cehīzet] (cīm'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Bir 'avretin ismidir ki hamākate nisbet olunur. İbnu's-Sikkīt eyitti: Mezbüre Şebīb el-Ĥāricī'nin vālidesidir, onun babası onu esīr oldukta satın alıp onunla cimā'c edip veled hāsıl oldu. Veled karnında deprendikçe karnında bir nesne var, karnımı delmek ister der idi. Bu sebebden "أَحْمَقُ مِنْ جَهِيْزَةٍ" mesel oldu.

[ج و ز]

الْجَوَازُ [el-cevāz] (cīm'in fethiyle) Seyr ve sülük etmek; tekūlu: جُرْتُ الْمَوَاضِعَ أَجْوَزُهُ Ve جَوَازًا إِذَا سَلَكْتَهُ وَسِرْتُ فِيهِ

جَوَازٌ [cevāz] Şol suya derler ki o mālā içirilir, gerek davar olsun gerek ekin olsun. Ve

جَوَازٌ [cevāz] Suvarmağa dahi derler, سَقَى [saqy] ma'nāsına.

الْجَوْزَةُ [el-cevzet] (cīm'in fethiyle ve vāv'in sükunuyla) Bir kerre içirmek, سَقَيْتُ [saqyet] ma'nāsına.

الْإِحْجَازَةُ [el-icāzet] (hemzenin kesriyle) Bir mesāfeyi kat' edip geçmek; tekūlu: إِحْجَزْتُهُ إِذَا حَلَفْتَهُ وَقَطَعْتَهُ Ve

إِحْجَازَةٌ [icāzet] Bir nesneyi cā'iz görüp nāfiz kılmak; tekūlu: إِحْجَزْتُهُ إِذَا نَفَذْتَهُ İbnu's-Sikkīt eyitti: إِحْجَزْتُهُ عَلَى اسْمِهِ derler, kaçan onu cā'iz görseler. Ve

إِحْجَازَةٌ [icāzet] Bir kimsenin beytinin bir mīsrā'ın itmām edip tamām-ı beyt etmeğe

de derler. Ferrā eyitti: إِجَازَةٌ [icāzet] Ḥalīl katında kāfiye t̄ā iken dāl etmektir, meselā ki buna إِكْفَاءٌ [ikfāʾ] derler. Ve

إِجَازَةٌ [icāzet] Su vermeğe dahi derler; yukālu: اسْتَجَزْتُ فَلَانًا فَأَجَازَنِي إِذَا أَسْفَاكَ مَاءً لِأَرْضِكَ وَمَا شِئْتَكَ

الإِجْتِيَاذُ [el-ictiyāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir cānibe sülük etmektir.

أَلْمَجَاوِزَةُ [el-mucāvezet] (mīm'in zammıyla ve vāv'ın fethiyle) Geçmek.

التَّجَاوُزُ [et-tecāvuz] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammıyla) Kezālik geçmek ma'nāsındır; yukālu: جَاوَزْتُ الشَّيْءَ إِلَى غَيْرِهِ وَتَجَاوَزْتُ أَيُّ جُرْتُهُ Ve

تَجَاوُزُ [tecāvuz] 'Afv ma'nāsına da gelir; yukālu: تَجَاوَزَ اللَّهُ عَنَّا أَيُّ عَفَا

ذُو الْمَجَازِ [Zu'l-Mecāz] (mīm'in fethiyle) Minā'da bir mevzi'dir ki zamān-ı cāhiliyyette onda sūklar var idi.

التَّجْوِيزُ [et-tecvīz] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir nesneyi cā'iz görmek; yukālu: جَوَّزَ لَهُ مَا صَنَعَ إِذَا سَوَّغَ لَهُ ذَلِكَ

التَّجْوُزُ [et-tecevvuz] Bir nesneyi muhtasar kılmak; yukālu: تَجَوَّزَ فِي صَلَاتِهِ أَيُّ خَفَّفَ Ve

تَجَوُّزُ [tecevvuz] Bir kimse kelāmın mecāz tarikiyle söylemeğe de derler; yukālu: تَجَوَّزَ فِي كَلَامِهِ أَيُّ تَكَلَّمَ بِالْمَجَازِ Ve

تَجَاوُزُ [tecāvuz] ma'nāsına da gelir; yukālu: أَلْهَمْتُ تَجَوُّزَ عَيْبِي أَيُّ تَجَاوَزَ

أَلْمَجَازِ [el-mecāz] (mīm'in fethiyle) Tarīk ma'nāsına; yukālu: جَعَلَ فَلَانٌ ذَلِكَ الْأَمْرَ مَجَازًا إِلَى حَاجَتِهِ أَيُّ طَرِيفًا وَمَسْلَكًا

الإِسْتِجَازَةُ [el-isticāzet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İcāzet taleb etmek. Ve إِجَازَةٌ [icāzet] su vermek ma'nāsındır, nitekim el-ān mürūr etti.

أَلْجَوُزُ [el-cevz] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Semere-i ma'rūfedir; Fārisī-i mu'arrebdir.

أَلْجَوُزَةُ [el-cevzet] (kezālik cīm'in fethiyle) Vāhidi.

أَلْجَوَزَاتُ [el-cevzāt] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Cem'i.

أَلْمَجَازَةُ [el-mecāzet] (mīm'in fethiyle) جَوُزٌ [cevz] eşcārı çok olan yer. Ve جَوُزٌ [cevz] her nesnenin vasatına dahi derler.

أَلْأَجْوَازُ [el-ecvāz] (hemzenin fethiyle) جَوُزٌ [cevz]in cem'i, vasatlar ma'nāsına.

أَلْجَوَزَاءُ [el-cevzāʾ] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki onun vasatı ak ola. Ve

جَوَزَاءُ [Cevzāʾ] Bir yıldızın dahi isimdir vasat-ı semāda; mu'tarız olduğu için جَوَزَاءُ [Cevzāʾ] dediler.

أَلْجَائِزُ [el-cā'iz] (hemzenin kesriyle) Şol ev içinde olan direktir ki ona t̄ir derler, سَهْمٌ سَهْمٌ ma'nāsına.

أَلْأَجْوِزَةُ [el-ecvizet] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesriyle) Cem'i.

أَلْجَوَزَانُ [el-cūzān] (cīm'in zammıyla) Kezālik cem'i.

أَلْجِيزَةُ [el-cīzet] (cīm'in kesri ve meddiyle) Derenin ve ona şebīh olan nesnenin bir cānibi.

أَلْجِيزُ [el-ciyez] (cīm'in kesri ve yā'nın fethiyle) Cem'i, nāhiyeler ma'nāsına.

أَلْجَائِزَةُ [el-cā'izet] (hemzenin kesriyle) 'Atiyye ma'nāsına.

أَلْجَوَائِزُ [el-cevā'iz] Cem'i. Ve جَوَائِزُ [cevā'iz] in aslı budur ki Aḥnef, Ḥorāsān cānibine gazāya giderken Kaṭān b. 'Abdu'avf'tan icāzet istedikte bir köprü üzere durup

mezbūrun ‘askerinden her şahsın nesebin sorup hāline göre ‘atiyye aldı, ona binā‘en ‘atiyyeye جَائِزَةٌ [cā‘izet] dediler. Ve

جَائِزَةٌ [cā‘izet] Gāh olur bir içim suya dahi derler, nitekim ba‘zı eş‘ārda vāki‘ olmuştur.

التَّجَاوِزُ [et-tecāvīz] (tā’nın fethi ve vāv’ın kesri ve meddiyle) بُرْدُ [burd] dedikleri ku- maşın bir nev‘idir.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ النَّهَاءِ)

[ح ج ز]

الْحَجْرُ [el-ḥacַz] (ḥā’nın fethi ve cīm’in sükūnuyla) Men‘ etmek; yukālu: حَجْرُهُ Ve حَجْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَنَعَهُ

حَجْرٌ [ḥacַz] Devenin çökerip ayaklarına ip bağlayıp ipin bir ucın beline bağlamaktır; yukālu: حَجَزْتُ الْبَعِيرَ أَحْجُرُهُ حَجْرًا Ve bunu de- veye ‘ilāc etmek istediğinde ederler, ayak üzere kalkmasın diye.

الْإِنْحِجَازُ [el-inḥicāz] (hemzenin ve ḥā’nın kesriyle) Memnū‘ olmak; yukālu: حَجْرُهُ Ve فَانْحَجِرْ

إِنْحِجَازٌ [inḥicāz] Hiçāz vilāyetine gelmeğe dahi derler; yukālu: إِذَا أَتَوْا الْحِجَازَ

الْمُحَاجَزَةُ [el-muḥācezet] (mīm’in zam- mı ve cīm’in fethiyle) Mümāna‘at ma‘nāsınadır. Ve fi’l-meseli: “إِنْ أَرَدْتُ” “مُنَاجَزَةٌ [munācezet] Ve الْمُحَاجَزَةُ فَفَعِلَ الْمُنَاجَزَةَ” muhārebe ma‘nāsınadır, ya‘nī “Kat-ı ‘alāka mukāteleden evvel gerek.”

التَّحَاجُزُ [et-teḥācuз] (tā’nın fethi ve cīm’in zammıyla) Bir niçe kimsenin beyninde mümāna‘at olmak; yukālu: تَحَاجَزَ الْفَرِيقَانِ ve yukālu: كَانَتْ بَيْنَ الْقَوْمِ رَمِيًا ثُمَّ صَارَتْ إِلَى حِجْرِي Ya‘nī “İbtidā ok atıştılar ba‘dehu mümāna‘at ettiler.” Pes bunlar iki kelime- dir ki حَصِيصَى [ḥiṣṣīšā] vezni üzeredir.

حَجَازَيْكَ [ḥacāzeyke] (ḥā’nın fethi ve zā’nın dahi fethi ve yā’nın sükūnuyla) Bir kelimedir ki men‘ et ma‘nāsınadır; yukālu: حَنَايِكَ Ve حَجَازَيْكَ مِثْلَ حَنَايِكَ أَيِ احْجُرْ بَيْنَ الْقَوْمِ [ḥanāneyke] ḥā-i mühmelenin fethiyle te- rahhum et demek olur.

الْحَجَزَةُ [el-ḥacezet] (fethateynle) ظَلَمَةٌ [z

tekattur ma'nāsına.

التَّحْزِيرُ [et-tahzīz] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Dişte olan keskinlik; yukālu: فِي أَسْنَانِهِ أَشْرٌ إِذَا حَزَزَ أَسْنَانَهُ Ve أَشْرٌ [uşur] hemzenin ve şīn-i mu'cemenin zammıyla ve rā-i mühmele ile diş bilenip keskin olmak.

الْحَازُ [el-ḥāzz] Şol yaradır ki devenin dirseğine vāki' olur, kaçan göğsünde olan berk yere deĝip kanasa ve eger kanamasa o yaraya مَاسِحٌ [māsiḥ] derler ḥā-i mühmele ile ve fī'l-hadīsi: “الْإِنَّمِ حَزَّازُ الْقُلُوبِ”

الْحُزَّةُ [el-ḥuzzet] (ḥā'nın zammıyla) Uçkur geçirecek yer ki gömlek işinde olur, حُزَّةٌ [ḥuczet] ma'nāsına. Ve ammā şol حُزَّةٌ [ḥuzzet] ki hadīs-i şerifte vāki' olmuştur “أَخِذْ بِحُزَّتِي” buyurulmuştur, murād boyunudur, ‘alā-sebīli't-teşbīh irāde olunmuştur ki حُزَّةٌ [ḥazzet] et pāresine de derler tülen kat' olunsā.

الْحَزَازُ [el-ḥazāz] (ḥā'nın fethiyle) Şol kepek gibi nesnedir ki başta olur ve ona konak derler.

الْحَزَازَةُ [el-ḥazāzet] (kezālik ḥā'nın fethiyle) Vāhidi. Ve

حَزَازَةٌ [ḥazāzet] Şol ağrıya dahi derler ki kalbde hışımdan hāsıl olur. Ve حِشْمٌ [hışm] a şebīh nesnelere hāsıl olur.

الْحَزَازُ [el-ḥazāz] (ḥā'nın fethi ve zā'nın teşdidiyle) ve

الْحُزَازُ [el-huzāz] (ḥā'nın zammıyla) Bi-ma'nāhu.

الْحَزِيرُ [el-ḥazīz] (ḥā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Şol berk yere derler ki sarp olmaya.

الْحِزَانُ [el-ḥizzān] (ḥā'nın kesriyle) Cem'i, emkine-i galīza ma'nāsına, ظَلِيمٌ [zalīm] ile ظِلْمَانٌ [zilmān] gibi. Ve ظَلِيمٌ [zalīm] Deve-

kuşunun erkeğine derler.

الْأَحْزَةُ [el-eḥzette] (hemzenin fethi ve ḥā'nın kesriyle) Kezālik cem'i.

[ح ف ز]

الْحَفْزُ [el-ḥafz] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir kimseyi ardından dürtmek; yukālu: حَفَزَهُ مِنْ خَلْفِهِ يَحْفِزُهُ حَفْزًا مِنَ الْبَابِ Ve sevk etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: اللَّيْلُ يَحْفِزُ النَّهَارَ أَيُّ يَسُوْفُهُ

الْحَوْفَزَانُ [el-ḥavfezān] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnu ve fā'nın fethiyle) Ḥāriş b. Şerik nām kimsenin lakabıdır ki gönder ile dürtülmüştü ona binā'en حَوْفَزَانٌ [ḥavfezān] demişlerdi.

الْإِحْتِفَازُ [el-iḥtifāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Devşirilip oturmak; yukālu: إِسْتِفَازٌ [istifāz] Çömelip oturmağa derler. Ve fī hadīsi ‘Alī kerremallāhu vechehu: “إِذَا صَلَّتِ الْمَرْأَةُ فَلَتَحْتَفِزُ وَإِذَا سَجَدَتْ فَلَا تُحَوِّي كَمَا يُحَوِّي الرَّجُلُ” Ya'nī kaçan ‘avret namāz kılsa oturduktā devşirilip otursun ve sucūda vardıkta karnıyla uylukları beynin er kişi gibi hālī kılmasın.

[ح ل ز]

التَّحْلُلُ [et-teḥalluz] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye sığanıp hāzır olmak; yukālu: تَحَلَّلَ الرَّجُلُ لِلْأَمْرِ إِذَا تَشَمَّرَ Ve تَهَلَّلُ [tehelluz] dahi bu ma'nāyadır.

الْحِلْزَةُ [el-ḥillezet] (ḥā'nın kesri ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Kısa boylu ‘avret. Ba'zılar bahīle olan ‘avrettir dedi. Ve fī rivāyeti Ebī 'Amr: وَيُقَالُ رَجُلٌ جِلْزٌ وَامْرَأَةٌ حِلْزَةٌ Ve

حِلْزَةٌ [Ḥillezet] ‘Alem dahi gelir; ve minhu el-Ḥāriş b. Ḥilleze.

[ح م ز]

الْحَمَزُ [el-ḥamz] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesnenin ta'ımı keskin olup dili yakmaktır; yukālu: شَرَابٌ يَحْمِزُ اللَّسَانَ

الْحَمَزَةُ [el-ḥamzet] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kezālik sükūnuyla) Bir ottur, nebātattan ki ta'ımı tūzdir. Kāle Enes radiyallāhu ʿanhu: كُنَّا نِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبَقْلَةٍ كُنْتُ أَجْتَبِيهَا "حمزة حَمَزَةٌ" Ya'nī Resūl, beni حمزة [ḥamzet] demekle ma'rūf otu devşirirken görüp bana **أَبَا حَمَزَةَ** [ebā ḥamzet] diye künye vaz'e etti.

الْحَمَازَةُ [el-ḥamāzet] (ḥā'nın fethiyle) Şidet ma'nāsınadır; yukālu: حَمَزُ الرَّجُلِ يَحْمُزُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْحَمِيزُ [el-ḥamīz] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Şedīd ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ حَمِيزُ الْفُوَادِ

الْحَامِيزُ [el-ḥāmiz] (mīm'in kesriyle) Kezālik şedīd ma'nāsınadır.

الْأَحْمُزُ [el-aḥmez] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) Kezālik eşedd ve akvā ma'nāsına. Ve fī hadīsi İbn ʿAbbās: "أَفْضَلُ الْأَعْمَالِ 'أَبْنَاءُ الْأَحْمَازِ' أَيْ أُمَّتُهَا وَأَقْوَامُهَا

مَحْمُوزُ الْبَنَانِ [maḥmūzu'l-benān] (mīm-i evvelin fethi ve sāninin zammıyla) Parmağı ucu muhkem olan kimse ki zī-kuvvet olan kimse demek olur; yukālu: رَجُلٌ مَحْمُوزٌ الْبَنَانِ أَي شَدِيدٌ

[ح و ز]

الْحَوَزُ [el-ḥavz] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Cem'e etmek; yukālu: حَازَهُ حَوَازًا Ve

حَوَازٌ [ḥavz] ve **حَيَازٌ** [ḥayz] Deveyi āheste sürmek; yukālu: حَازَ الْإِبِلَ يَحْوِزُهَا وَيَحْيِزُهَا إِذَا سَاقَهَا سَوْقًا لَيْتًا

الْأَحْوِزِيُّ [el-aḥveziyy] (hemzenin fethi ve

yā'nın teşdīdiyle) Deveyi sürmede çābük olan kimse. **الْأَحْوِدِيُّ** [el-aḥvediy] dahi lügattır.

لَيْلَةُ الْحَوَازِ [leyletu'l-ḥavz] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Deveyi ibtidā suya sürdükleri geceye derler.

الْحَيَازَةُ [el-ḥiyāzet] (ḥā'nın kesriyle) Kezālik cem'e etmek; mā'nāsına; yukālu: حَازَهُ حَيَازَةً

الْإِحْتِيَازُ [el-iḥtiyāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu eyzan.

التَّحْوِيزُ [et-taḥvīz] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Deveyi suya sürmek; yukālu: حَوَّزَ الْإِبِلَ إِذَا سَاقَهَا إِلَى الْمَاءِ

الْمُحَاوَرَةُ [el-muḥāvezet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Karışmak, muhālata ma'nāsına.

التَّحْوُزُ [et-teḥavvuz] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Kıvrılmak; yukālu: مَا لَكَ تَحْوُزٌ وَتَحْيِزٌ إِذَا تَلَوْتَ سِيبَةَ سِيبَةَ وَتَحْوُزُ الْحَيَّةِ وَتَحْيِزُ الْحَيَّةِ ʿAmr'dan rivāyet edip eyitti: تَحْوُزٌ تَحْوُزُ الْحَيَّةِ derler kaçan durmak istese ve durmada but üzere olsa.

الْحَيَازِيُّ [el-ḥayyiz] (ḥā'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşdīdiyle) Eve tābi olan mekândır, her cānibinden olur. Ve bunun aslı vāv'dandır.

الْحَيَازُ [el-ḥayz] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) **حَيَازٌ** [ḥayyiz]in tahfīfidir, **هَيَازٌ** [heyin] ile **لَيْتٌ** [leyyin] ile **لَيْتٌ** [leyn] gibi.

الْأَحْيَازُ [el-aḥyāz] (hemzenin fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Cem'i, mekānlar ma'nāsına.

الْحَوَازَةُ [el-ḥavzet] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Mutlakan nāhiye ki her nesnenin tarafıdır.

حَوْزَةُ الْمُلْكِ [ħavzetu'l-mulk] (kezālik ħā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) بَيْضَةُ الْمُلْكِ [beyđatu'l-mulk]tür, ya'nī şehrin etrāfında olan kurādır ki onu o şehir zabt ve sıyānet eder.

الْإِنْجِيَاؤُ [el-inĥiyāz] (hemzenin ve ħā'nın kesriyle) Dönmek عُذُولُ [ʿudūl] ma'nāsına; yukālu: **إِنْحَاَزَ الْقَوْمُ إِذَا تَرَكُوا مَرْكَزَهُمْ إِلَى آخَرَ** Ya'ni mekānların deĝişseler; kaçan dost ahvālinden haber verseler **عِنْحَاَزُوا عَنِ الْعَدُوِّ وَحَاصُوا** derler kaçan düşman ahvālinden haber verseler; **وَلَوْا مُدْبِرِينَ** derler ve **إِنْهَزَمُوا** derler. Ve **حَيْصٌ** [ħayş] ħā-i mühmele ve şād-ı mühmele ile kezālik عُذُولُ [ʿudūl] ma'nāsınadır.

التَّحَاوُزُ [et-teħāvuz] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammıyla) İki asker birbirinden ʿudūl etmek; yukālu: **تَحَاوَزَ الْفَرِيقَانِ إِذَا انْحَاَزَ كُلُّ فَرِيقٍ عَنِ الْآخَرِ**

FASLU'L-ĤĀ'

(فَصْلُ الْخَاءِ)

[خ ب ز]

الْحُبْزُ [el-ħubz] (ħā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Ekmek, nān ma'nāsına.

الْحَبْزُ [el-ħabz] (ħā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Masdardır, ekmek yapmak ma'nāsına; yukālu: **حَبَزْتُ الْخُبْزَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي** Ve ekmek vermek ma'nāsına da gelir; tekūlu: **وَعَبَزْتُ الْقَوْمَ إِذَا أَطَعْتَهُمُ الْخُبْزَ** Ve

حَبَزٌ [ħabz] Katı sürmeĝe dahi derler. Ve

حَبْرٌ [ħabz] Deve elin yere vurmaĝa dahi derler. Ve bu teşbīhendir.

الْإِخْتِيَاؤُ [el-iħtibāz] Ekmek yapmak; yukālu: **إِخْتَبَزْتُ الْخُبْزَ**

الْحَابِيزُ [el-ħābiz] (bā'nın kesriyle) Ekmek sāhibi olan kimse, لَابِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmir] gibi.

الْحُبْزَةُ [el-ħubzet] (ħā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Şol ekmektir ki biryeri kazıp āteşle kızdırıp içine hamur doldururlar.

الْحُبْبَاؤُ [el-ħubbāz] (ħā'nın zammı ve bā'nın teşdidiyle) ve

الْحُبْبَاؤِي [el-ħubbāzā] (kezālik ħā'nın zammım ve bā'nın teşdidi ve elifin kasriyle) Bir ma'ruf ottur ki ebegümece derler.

[خ ر ز]

الْحَرَزُ [el-ħarz] (ħā'nın fethiyle ve rā'nın sükūnuyla) Sahtiyān dikmek; yukālu: **حَرَزَ الْحُفَّ وَعَيْرَهُ يَحْرُزُهُ وَيَحْرُزُهُ حَرَزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي**

الْحَرَاؤُ [el-ħarrāz] (ħā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Sahtiyān dikici kimse.

الْحُرْزَةُ [el-ħurzet] (ħā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Sahtiyānın dikişi, دَرَزٌ [derz]

ma'nāsına.

الْحُرُزُ [el-ḥurez] (ḥā'nın zammı ve rā'nın fethiyle) Cem'î, dikişler ma'nāsına.

الْمُحْرَزُ [el-miḥrez] (mīm'in kesriyle ve rā'nın fethiyle) Biz, direfş ma'nāsına.

الْحَرَزُ [el-ḥarez] (fethateynle) Boncuk ki ipliğe dizerler. Ve

خَرَزُ الظَّهْرِ [ḥarezu'z-zahr] Arkada olan omurga kemiklerine dahi derler, فَقَارُ الظَّهْرِ ma'nāsına.

الْحَرَزَةُ [el-ḥarezet] (kezālik fethateynle) Vāhidi.

خَرَزَاتُ الْمَلِكِ [ḥarezātu'l-melik] (fethateynle) Pādişāhın tācında olan cevāhirdir. Ba'zılar eyitti: Pādişāhın müddet-i saltanatında kaç yıl mürür ederse yıl başına tācina bir cevher korlardı, tā ki müddet-i hükümeti kaç yıl olduğu ma'lūm ola.

[خ ز ن]

الْحَزُّ [el-ḥazz] (ḥā'nın fethi ve zā'nın teşdidiyle) Bir nev' bezdir, sevb kısmından. Ve

حَزٌّ [ḥazz] Ok ile sançmağa dahi derler; yukālu: حَزَةٌ بِسَهْمٍ أَيِ انْتِظَمَهُ Ve

حَزٌّ [ḥazz] Duvar üzere diken komağa dahi derler; yukālu: حَزٌّ حَائِطُهُ أَيِ وَضَعَ فِيهِ الشُّوكَ لِئَلَّا تَسَلَّقَ Ve تَسَلَّقَ [tesalluḳ] sīn-i mühmele ile duvara çıkmaktır.

الْإِحْتِزَاذُ [el-iḥtizāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik oka dizmek; yukālu: طَعَنَهُ فَاحْتَزَّهُ أَيِضًا إِذَا انْتِظَمَهُ ve yukālu: إِحْتَزَّهُ بِسَهْمٍ أَيِضًا إِذَا انْتِظَمَهُ

الْحُرُوزُ [el-ḥuzūz] (zammeteynle) Cem'î, bezler ma'nāsına.

الْحُرُزُ [el-ḥuzez] (ḥā'nın zammı ve zā'nın fethiyle) Tavşanın erkeği.

الْحِزْزَانُ [el-ḥizzān] (ḥā'nın kesri ve zā'nın

teşdidiyle) Cem'î, tavşanlar ma'nāsına; **صُرْدٌ** [şurad]le **صُرْدَانٌ** [şirdān] gibi. Ve **صُرْدٌ** [şurad] kerkes dedikleri kuştur.

حَزَاذٌ [Ḥazāz] (ḥā'nın fethiyle ve zā-i evvelin tahfiyle) Bir dağın 'alemidir ki gāret ettikleri günün subhu vaktinde 'Arab tā'ifesi onun üzerinde āteş yakarlardı.

حَزَاذِي [Ḥazāzā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Kezālik zikr olunan dağın 'alemidir.

الْحُرُزِيزُ [el-ḥuzahiz] (ḥā'nın zammı ve zā'nın fethi ve ḥā-i sānīnin kesriyle **هُدْبِدٌ** [hudebid] vezni üzere) Kavī ma'nāsına. Ve **هُدْبِدٌ** [hudebid] Gözde gece karagısı olmaktadır, şeb-kūrī ma'nāsına. Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere Aşma't'den.

[خ ن ز]

الْحَنْزُ [el-ḥanez] (fethateynle) Et kokup yaramaz rāyiha bağlamak: **حَنْزَ اللَّحْمِ يَحْنُزُ حَنْزًا** **مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَتَى مِثْلَ حَنْزٍ عَلَى الْقَلْبِ** Ya'nī **حَنْزٌ** dahi zikr olan ma'nāya, kalb-i hurūf olunmuştur.

الْحَنْزُوانَةُ [el-ḥunzuvānet] (ḥā'nın ve zā'nın zammı ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Ululuk satmak, tekebbür ma'nāsına; yukālu: **هُوَ ذُو حَنْزُوانَاتٍ**

[خ و ز]

الْحَاذِبَاذِي [el-ḥāzibāzi] (zā'ların kesriyle) Bir cins sinektir, **ذُبَابٌ** [zubāb] ma'nāsına. Bunlar aslında iki kelime idi, bir kelime kılınıp kesr üzere mebnī kılındılar bir hay-siyyetle ki hālet-i ref'de ve hālet-i nasbda ve hālet-i cerrde mütəgayyir olmadılar. Ve Aşma't eyitti: **حَاذِبَاذِي** [ḥāzibāz] aslında sinek āvāzın hikāyettir ve ba'zı mevzi'de sinek ma'nāsına dahi isti'māl olundu dedi. Ve İbnu'l-A'rābī eyitti: **حَاذِبَاذِي** [ḥāzibāzi] bir cins otun adıdır. Ve bir rivāyette dahi

حَزْبَانٌ [ḥāzibāzi] bir marazdır ki devenin ve insānın boğazına ʿarız olur.

الْحَزْبَانُ [el-ḥizbāz] (ḥā'nın kesri ve zā'nın sükūnuyla) حَزْبَانٌ [ḥāzibāzi] maʿnāsına lügattır.

الْحُوْزُ [el-Ḥūz] (ḥā'nın zammıyla) Halāyıktan bir tāʿifenin ismidir.

FASLU'D-DĀL

(فَصْلُ الدَّالِ)

[د ر ز]

الدَّرْزُ [ed-derz] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Dikiş yivi ki bez kısmında olur.

الدُّرُوْزُ [ed-durūz] (zammeteynle) دُرُوْزُ [derz] in cem'i, yivler maʿnāsına.

بِنَاتُ الدُّرُوْزِ [benātu'd-durūz] (kezālik zammeteynle) Kehle ve sirke maʿnāsınadır.

أَوْلَادُ دَرْوَزَةَ [evlādu dervezet] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Denī-tabʿ olan kimselere derler, İbnu'l-Aʿrābī rivāyeti üzere, nitekim fukarāya بَنُو غَبْرَاءَ [benū ḡabrāʿ] derler. Ve غَبْرَاءُ [ḡabrāʿ] ḡayn-ı muʿcemenin fethiyle toprak maʿnāsınadır.

[د غ ز]

الدَّغْزُ [ed-daḡz] (dāl'ın fethi ve ḡayn'ın sükūnuyla) ʿAvret nikāhlanmak; yukālu: دَغَزَ الْمَرْأَةُ دَغْزًا إِذَا نَكَحَهَا Kezā fī baʿzi nusahi'ş-*Şihāḥ*.

[د ل م ز]

الدُّلَامِزُ [ed-dulāmiz] (dāl'ın zammı ve mīm'in kesriyle) Kavī ve keskin olan kimse.

الدُّلَمِزُ [ed-dulemiz] (dāl'ın zammı ve lām'ın fethi ve mīm'in kesriyle) Bi-maʿnāhu; maksūrun minhu.

[د ه ل ز]

الدِّهْلِيْزُ [ed-dihlīz] (dāl'ın ve lām'ın kesri ve mā-beynde ḥā'nın sükūnuyla) Kapı ile evin mā-beyni; Fārisīdir, muʿarrebdir.

الدَّهَالِيْزُ [ed-dehālīz] (dāl'ın fethiyle) Cem'i.

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر ب ز]

الرَّبِيزُ [er-rebīz] (rā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Şol koçtur ki eti sık ve kuyruğu büyük ola, رَبِيسٌ [rebīs] gibi rā ve sīn-i mühmeleteyn ile veznen ve ma'nen.

التَّرْبِيزُ [et-terbīz] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kırba doldurmak; yukālu: رَبَّرَ الْقُرْبَةَ وَرَبَّسَهَا إِذَا مَلَأَهَا

[ر ج ز]

الرِّجْزُ [er-ricz] (rā'nın kesri ve cīm'in sükünüyle) Necāset, رِجْسٌ [rics] gibi veznen ve ma'nen. Ve zamm-ı rā'yla dahi lügattır; ve kuri'e kavluhu ta'ālā: ﴿وَالرُّجْزُ﴾ (المدثر 5) بِالضَّمِّ وَالْكَسْرِ Ve Mucāhid eyitti, رُجْزٌ [rucz] sanem ma'nāsınadır. Ve ammā Bārī ta'ālānın ﴿رُجْزًا مِنَ السَّمَاءِ﴾ (البقرة) (59) dediği kavlinde murād 'azābdır.

الرَّجْزُ [er-recez] (fethateynle) Buhūr-ı eṣ'ardan bir nev'edir.

الرَّاجِزُ [er-rāciz] (cīm'in kesriyle) رَجَزٌ [recez] bahri üzere şif'r diyen kimse; yukālu: رَجَزَ الرَّاجِزُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِرْتِجَازُ [el-irticāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik رَجَزٌ [recez] bahri üzere şif'r demek; yukālu: إِرْتَجَزَ الرَّاجِزُ

الْمُرْتَجِزُ [el-Murteciz] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Resūlün sallallāhu 'aleyhi ve sellem atının ismidir ki bir a'rābiden satın almıştı ve Huzeyme b. Şābit o ata erişmiş idi. Ve o ata مُرْتَجِزٌ [Murteciz] dedikleri sahilī hūb ve mevzūn olduğu için idi.

الرَّجْزُ [er-recez] (rā'nın fethi ve cīm'in

dahi kezālik fethiyle) Bir marazdır ki devenin gerisine 'arız olur, hareket etse onun uylukları titreyip ba'de-zamān münbasit olur.

الرَّجْزُ [el-ercez] (hemzenin ve cīm'in fethiyle) Şol devedir ki zikr olunan marazla mariz ola; yukālu: رَجَزَ الْبَعِيرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الرَّجْزَاءُ [er-reczā'] (rā'nın fethi ve cīm'in sükünü ve elifin meddiyle) Mü'ennesi. Ve bu ma'nādan şif'rde رَجَزٌ [recez] bahrine رَجَزٌ [recez] demişlerdir, eczāsı birbirine karīb olup hurūfu azaldığı için, irti'eş-ı ba'tır mütেকārib olduğu gibi zikr olunan marazda.

الرَّجَازَةُ [er-recāzet] (rā'nın fethiyle) Bir nesnedir ki mihafteden kiçirektir, mihafteye şebihdir. Ba'zılar eyitti, رَجَازَةٌ [recāzet] şol kilimdir ki içine taş koyup mihaftenin bir cānibine asarlar bir tarafa meyl etmesin diye.

[ر ز ن]

الرَّوْزُ [er-rezz] (rā'nın fethi ve zā'nın teşdidıyla) Çekirge kuyruğun yere dāhil kılıp yumurtasın yere gömmektir; yukālu: رَزَّتْ الْجَرَادَةُ تَرُزُّ رَزًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَدَخَلَ ذَنْبَهَا فِي الْأَرْضِ فَتَلْقَى بَيْضَهَا

رَزُّ [rezz] Mutlakan isbāt ma'nāsına da gelir; yukālu: رَزَّتْ الشَّيْءَ فِي الْأَرْضِ رَزًّا أَيِ أَثْبَتَهُ فِيهَا

الْإِرْزَازُ [el-irzāz] (hemzenin kesriyle) Kezālik çekirge zikr olunan vech üzere yumurtasın gömmek.

التَّرْزِيزُ [et-terzīz] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Döşemek ve āsān etmek; yukālu: رَزَّزْتُ لَكَ الْأَمْرَ تَرْزِيزًا أَيِ وَطَّأْتُهُ لَكَ

تَرْزِيزٌ [terzīz] Bir ak nesneyi mührelemeğe de derler.

الْمُرَزُّ [el-murezzez] (mīm'in [zammı] ve zā-yı evvelin fethi ve teşdidiyle) Mührelenen ak nesne; yukālu: **بِيَاضٌ مُرَزٌّ**

الرَّزَّةُ [er-rezzet] (rā'nın fethiyle) Dürtmek, **رَزَّةٌ رَزَّةٌ إِذَا طَعَنَهُ إِذَا طَعَنَ طَعْنٌ** Ve **طَعْنَةٌ** Ve

رَزَّةٌ [rezzet] Şol demire derler ki kapıya kilid vurmak için ederler; tekülü: **رَزَزْتُ** **الْبَابُ إِذَا أَصْلَحَتْ عَلَيْهِ الرَّزَّةُ**

الْإِرتِزَاؤُ [el-irtizāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ok nişānda sābit olmaktır; yukālu: **إِرتَزَّ السَّهْمُ فِي الْقِرطَاسِ إِذَا ثَبَتَ فِيهِ** Ve

إِرتِزَاؤُ [irtizāz] Bahil su'āl vaktinde irkilip imsāk etmeğe de derler.

الرُّزُّ [er-ruzz] (rā'nın zammıyla) **أَرَزُّ** [eruzz] de lügattır, pirinç ma'nāsına.

الرِّزُّ [er-rizz] (rā'nın kesriyle) Gizli āvāz, savt-ı hafı ma'nāsına; tekülü: **سَمِعْتُ رِزًّا الرُّعْدِ** Ve **وَعَغيره**

رِزٌّ [rizz] Karında olan ağrıya dahi derler; yukālu: **وَجَدْتُ فِي بَطْنِي رِزًّا أَيُّ وَجَعًا**

الرِّزِيزَةُ [er-rizzizā] (rā'nın kesri ve zā'nın kesri ve teşdidiyle ve elifin kasrıyla **حِصْصِي** [hişşisā] vezni üzere) Kezālik karında olan ağrı; yukālu: **وَجَدْتُ فِي بَطْنِي رِيزِي** Ve **وَجَعًا حِصْصِي** [hişşisā] bir nesneye mahsüs olmaktır.

الرِّيزِيُّ [er-reziz] (rā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Bir ottur ki onunla bir nesne boyazlar.

الْإِرِيزِيُّ [el-iriziz] (hemzenin kesri ve rā'nın sükünü ve zā'nın kesri ve meddiyle) Titremek, lerze ma'nāsına. Ve

إِرِيزِيٌّ [iriziz] Kara şebih olan ufak dolulardır ki ona karımsı derler.

[ر ع ز]

الْمِرْعِيزِيُّ [el-mir'izzā] (mīm'in kesri ve rā'nın sükünü ve 'ayn'ın kesri ve zā'nın teşdidi ve elifin kasrıyla) Şol ufak kıllardır ki keçi kılının altında olur. Ve bu **مِفْعَلِيٌّ** [mif'illā] vezni üzeredir, **زِرَاةٌ** [fi'lillā] kelām-ı Arabda gelmemiştir. Ve mīm'in kesri 'ayn'a tebe'iyettedir, nitekim **مِنْخِرٌ** [minħir]de ve **مِنتِنٌ** [mintin]de tebe'iyetle meksür olmuştur.

الْمِرْعِزَاءُ [el-mir'izā] (mīm'in ve 'ayn'ın kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhā. Kaçan zā'yı muhaffef kılsan elifi medd edersin ve kaçan müşedded kılsan kasr edersin ve dilersen zikr olunan kelimelerde mīm'i meftüh kılsın ve dilersen elifi hazf edip **مِرْعِزٌ** [mir'izz] dersin.

[ر ك ز]

الرَّكْزُ [er-rekz] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükünüyle) Yere sançmak; yukālu: **رَكَزْتُ** **الرُّمْحَ أَكْزُهُ رَكَزًا إِذَا عَزَزْتَهُ فِي الْأَرْضِ**

الْإِرْتِكَازُ [el-irtikāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesnenin ucın yere koyup üzerine dayanmak; tekülü: **إِرْتِكَزْتُ عَلَى الْقَوْسِ إِذَا وَصَعْتُ سَيْتَهَا بِالْأَرْضِ ثُمَّ اعْتَمَدْتُ عَلَيْهَا** Ve **سَيْبَةٌ** [siyet] sīn-i mühmelenin kesriyle ve yā'nın tahfifiyle yayın başıdır.

الْمَرْكَزُ [el-merkez] (mīm'in ve kāf'ın fethiyle) Dā'irenin ortası. Ve

مَرْكَزٌ [merkez] Bir kimsenin durduğu yere dahi derler; yukālu: **أَخَلَّ فُلَانٌ بِمَرْكَزِهِ إِذَا أَخَلَّ فِي مَحَلِّهِ**

الرِّكْزُ [er-rikz] (rā'nın kesri ve kāf'ın sükünüyle) Gizli olan āvāz, savt-ı hafı ma'nāsına; kālallāhu ta'ālā: **«أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا»** (مریم 98)

الرِّكَازُ [er-rikāz] (rā'nın kesriyle) Cāhiliyyet

ehlinin defn ettiği māl, gūyā ki yere san-
çıldığı için رِكَازٌ [rikāz] denmiştir. Ve fi'l-
hadīsi: “فِي الرِّكَازِ الخُمُسُ” Ya'ni cāhiliyyet
zamānında gömülen māl bulundukta hum-
su beytü'l-mālındır.

رِكَازٌ [el-irkāz] (hemzenin kesriyle) رِكَازٌ
[rikāz] bulmak; yukālu: أَزَكَرَ الرَّجُلُ إِذَا وَجَدَ
الرِّكَازَ

[ر م ز]

الرَّمْزُ [er-remz] (rā'nın fethi ve mīm'in
sükūnuyla) Dudaklarla ve kaşla olan
işārettir; yukālu: رَمَزَ يَوْمَئِذٍ وَيَوْمَئِذٍ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ
وَالثَّانِي

الْإِرْتِمَازُ [el-irtimāz] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Hareket edip muztarib olmak;
yukālu: إِرْتَمَزَ مِنَ الضَّرْبَةِ أَيِ اضْطَرَبَ مِنْهَا

التَّرْمُزُ [et-teremmuz] (fethateynle ve
mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu.

الرَّمَازَةُ [er-remmāzet] (rā'nın fethi ve
mīm'in teşdīdiyle) Şol 'azīm 'askerdir ki
gāyet kesretinden etrāfından temevvüc
eder gibi görünür. Ve

رَمَازَةٌ [remāzet] Dübüre dahi derler. Ve dü-
büre رَمَازَةٌ [remmāzet] dediler, mevc etti-
ğinden ötürü. Ve

رَمَازَةٌ [remāzet] Rūspī olan 'avrete dahi
derler gözleriyle işāret ettiğinden ötürü.

الرَّامُوزُ [er-rāmūz] (alā-vezni [el-
kāfūr] [el-kāfūr]) Deryādır, بَحْرٌ [baḥr] ma'nāsına.

[ر ه ز]

الرَّهْزُ [er-rehz] (rā'nın fethi ve hā'nın
sükūnuyla) Hareket etmek; yukālu: رَهَزَ
وَالْمُبَاضِعُ يَرْهَزُ رَهْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا تَحَوَّكَ
مُبَاضِعٌ [mubādi'] mīm'in zammı ve dād-ı
mu'cemenin kesriyle cimā' eden kimse.

الرَّهْزَانُ [er-rehezān] (rā'nın ve hā'nın fet-

hiyle) Kezālik cimā' eden kimse hareket
etmek; yukālu: رَهَزَ رَهْزَانًا

[ر و ز]

الرَّوْزُ [er-revz] (rā'nın fethi ve vāv'ın
sükūnuyla) Tecribe etmek, imtihān
ma'nāsına; tekūlu: رَزُّهُ أَرَوُّهُ رَوْزًا إِذَا جَرَّبْتَهُ

FASLU'Z-ZĀY

(فصل الزَّاي)

[ز أ ز]

الزَّوْزَاءُ [ez-zī'zā] (zā'nın kesri ve elifin meddiyle) İri ve berk olan yer.

الزَّوْزَاءَةُ [ez-zī'zā'et] (zā'nın kesri ile) Zikir olunan yerden bir kıt'a ki mürtefi' ola, أَكْمَةٌ [ekemet] ma'nāsına ki küçük tepe demek olur ve āhirinde olan hemze yā'dan mübeddeldir ve hāl böyle olduğuna cem'i delālet eder ki o الزَّيْزَايِ [ez-zeyāzī]dir zā-yı evvelin fethi ve sānī'nin kesriyle, küçük tepeler ma'nāsına. الزَّوْزَايِ [ez-zevāzī] Kezālik زِيْرَاءُ [zīzā]nın cem'idir. Ve زِيْرَاءُ [zīzā]nın yā'sı vāv'dan mübeddeldir diyen kimseler kavli üzere; فَوَايِ [ḳavākī] gibi ki قِيْقَاءُ [ḳīḳāt] kelimesinin cem'idir ve قِيْقَاءُ [ḳīḳāt] ḳāf-ı ūlānın kesriyle kezālik galīz yer ma'nāsındır. Ve

زِيْرَاءُ [zīzā] Kezālik yelek etrāfına derler, أَطْرَافُ رِيْشِ ma'nāsına.

الزَّوْزَايَةُ [ez-zuvāzīyet] (zā-yı evvelin zammi ve zā-yı sānīnin kesriyle ve yā'nın tahfifiyle) Büyük çömlek; yukālu: فِدْرٌ Ve kasirü'l-kāmet olup galīz olan kimseye dahi derler; yukālu: رَجُلٌ زُوْزَايَةٌ أَيُّ عَظِيْمَةً Ve قَوْمٌ زُوْزَايَةٌ dahi derler.

الزَّوْزَايَةُ [ez-zevenzā] (fethateynle ve nūn'un sūkunu ve elifin kasrıyla) Şol kimsedir ki hazākat ve zarāfet izhār ede ve izhār ettiği denli olmaya; yukālu: رَجُلٌ زُوْزَايَةٌ

الزَّوْزَايَةُ [ez-zevezzā] (zā'nın ve vāv'ın fethi ve zā-yı sānīnin teşdidıyla) Bi-ma'nāhā.

الزَّوْزَاةُ [ez-zevzāt] (zā'nın fethi ve vāv'ın sūkunuyla) Def' etmek ve redd etmek;

tekūlu: زُوْزَيْتٌ بِهِ زُوْزَاةٌ إِذَا اسْتَحْقَرْتَهُ وَطَرَدْتَهُ
Ve Ve اسْتَحْقَارٌ [istihḳār] ḥā-i mūhmele ve ḳāf ile itivermek ve طَرَدٌ [ṭard] sürmek ma'nāsındır.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش أ ز]

الشَّأْرُ [eş-şe'z] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Bir nesne iri ve berk olmak; yukālu: سَيْرٌ مَكَانُنَا شَأْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَطَّ Ve ba'zılar سَيْرٌ [şe'ize] قَلِقَ [qalīqa] ma'nāsınadır dedi. Ve قَلَقَ [qalāq] muztarib olmak ma'nāsınadır.

الإِشَارُ [el-iş'āz] (hemzenin kesri ve şīn'in sükūnuyla) Muztarib kılmak; yukālu: أَشَارَهُ إِذَا أَقْلَقَهُ

[ش خ ز]

الشَّخْرُ [eş-şahz] (şīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Şahs ma'nāsınadır.

[ش ر ز]

الشَّرَازَةُ [eş-şerāzet] (şīn'in fethiyle) Gāyet kuru olmak.

الشَّرْزُ [eş-şerz] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) İrilik, gıllaz ma'nāsına.

المُشَارَزَةُ [el-muşārezet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Nizā'e edişmek.

المُشَارِزُ [el-muşāriz] (rā'nın kesriyle) Yaramaz hulku olan kimse, seyyi'ü'l-huluk ma'nāsına.

[ش م ز]

الإِشْمِزَاذُ [el-işmi'zāz] (hemzenin ve mīm'in kesri ve hemzenin sükūnuyla) Münkabız olmak; yukālu: إِشْمَازَ الرَّجُلُ إِشْمِزَاذًا إِذَا انْقَبَضَ Ve Ebū Zeyd eyitti: إِشْمِزَاذُ [işmi'zāz] havf etmek ma'nāsınadır.

الشُّمَازِيزَةُ [eş-şum'ezizet] (şīn'in zammı ve mīm'in fethi ve hemzenin sükūnu ve zā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik munk-

bız olmak ma'nāsınadır.

[ش ه ر ز]

الشُّهْرِيْزُ [eş-şuhrīz] (şīn'in zammı ve kesriyle ve hā'nın sükūnu ve rā'nın kesri ve meddiyle) Lihyānī rivāyeti üzere bir nev' hurmādır ve sīn-i mühmelenin zammı ve kesriyle dahi lügattır; yukālu: تَمْرٌ شُهُرِيْزٌ وَإِنْ شِئْتَ أَصْفَتْ مِثْلُ ثَوْبٍ خَزٌّ وَثَوْبٍ خَزٌّ [hazz] hā-i mu'cemenin fethi ve zā'nın teşdidiyle deniz koyunun tüyünden olan libāsa derler.

[ش ي ز]

الشَّيْزُ [eş-şīz] (şīn'in kesri ve meddiyle) Bir siyāh ağaçtır ki ondan çanaklar ederler.

الشَّيْزِيُّ [eş-şīzā] (şīn'in kesri ve meddiyle ve elifin kasrıyla) Bi-ma'nāhu.

FASLU'D-ḌĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض ر ز]

الضَّرِزُّ [eḏ-ḏirizz] (kesreteynle ve zā'nın teşdidiyle) فَرِزُّ [filizz] vezni üzere) Şol bahıl kimsedir ki onun elinden bir nesne alınmaz. Ve فَرِزُّ [filizz] Āteşte eritilen cevāhirin نُفْلُ [şüfl]üne derler ki çöküntüsü ve yaramazdır.

الضَّرِزَّةُ [eḏ-ḏirizzet] (ḏād'ın ve rā'nın kesri ve rā'nın teşdidiyle) Kāsīrū'l-kāmet olup deniyetü't-tab' olan 'avret.

الضَّمِرِزُّ [eḏ-ḏimiriz] (ḏād'ın ve rā'nın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Sütü az olan deve yukālu: نَاقَةٌ ضَمِرِزٌّ إِذَا كَانَتْ قَلِيلَةَ اللَّبَنِ Ve bu ضَمِرِزٌّ [ḏirzim]in kalbidir, رَجُلٌ ضَمِرِزٌّ den me'hūzdu, mīm zā'ide olmak üzere recül-i bahıl ma'nāsına. Bu zikr olunan İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzeredir. Ve gayrılar ضَمِرِزٌّ [ḏimiriz] kavī ma'nāsınadır dedi; yukālu: نَاقَةٌ ضَمِرِزٌّ أَيُّ قَوِيَّةٍ

[ض ز ز]

الأَصْرُزُّ [el-aḏazz] (fethateynle ve zā'nın teşdidiyle) Şol kimsedir ki yukarı çenesi aşağı çenesine yapışık ola bir haysiyyetle ki tekellüm ettikte yukarı azı dişleri aşağı azı dişlerine değe; ve minhu kavluhum: أَصْرُ الْقَرْسِ عَلَى فَأْسِ اللَّجَامِ Ya'nī "At uyanın gemin gevdi." أَصْرُ [aḏazz] olan kimsenin tekellümü gibi.

[ض م ز]

الضَّمْرُ [eḏ-ḏamz] (ḏād'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Sükūt edip tekellüm etmemek; yukālu: ضَمْرٌ يَضْمُرُ ضَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve deve gevişin ağzın-

da tutup çiyneğe dahi derler; yukālu: ضَمْرٌ الْبَعِيرُ إِذَا أَمْسَكَ جِرَّتَهُ فِي فَمِهِ وَلَمْ يَجْتَرَّ Ve bu takrirden fehmi olunur ki sāhib-i Şurāh'ın ضَامِرٌ [ḏāmiz] "uştur ki debbe ez-dehān bīrūn neyāred" dediği sehvidir, zīrā zāhīr budur ki debbeden murād deve ağzından çıkan dağarcıktır, hālā ki makām neşhār makāmı ve debe ile neşhār murād olduğu takdīrce "ez-dehān bīrūn neyāred" ta'bīri muvāfık olmadığı hafī değıldir. Ve

ضَمْرٌ [ḏamz] Bir kimsenin mālına mülāzemet edip ayrılmamağa dahi derler; yukālu: ضَمْرٌ فَلَانٌ عَلَى مَالِي إِذَا جَمَدَ عَلَيْهِ وَلَزِمَهُ Ve جُمُودٌ [cumūd] cīm'le yapışıp ayrılmamak.

الضَّامِرُ [eḏ-ḏāmiz] (mīm'in kesriyle) Sākit.

الضَّمُورُ [eḏ-ḏamūz] (ḏād'ın fethi ve mīm'in zammıyla) Bi-ma'nāhu.

[ض و ز]

الضَّوْرُ [eḏ-ḏavz] (ḏād'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi çiynelemek için ağızda gezdirmektir.

[ض ي ز]

الضَّيْرُ [eḏ-ḏayz] (ḏād'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Zulm etmek; yukālu: ضَارٌ فِي الْحُكْمِ إِذَا جَارَ ضَارَهُ حَقُّهُ Ve Ahfeş rivāyeti üzere; yukālu: ضَارَهُ حَقُّهُ Ve Ahfeş eyitti: gāh olur yā yerine hemze ile isti'māl olunur; yukālu: ضَارَهُ يَضَارُهُ ضَارًا

الضَّيْرِي [eḏ-ḏizā] (ḏād'ın kesri ve meddi ve elifin kasrıyla) ظَالِمَةٌ [zālimet] ma'nāsına sıfattır, طُوبَى [tūbā] ve حُبْلَى [hublā] gibi; كَاللَّالِهُ تَا'ĀLĀ: أَيُّ (النجم 22) «فَسَمَةٌ ضَيْرِي» Ḍād aslında mazmūm idi, yā sālīm olsun diye meksūr oldu, zīrā kelām-ı 'Arabda فِعْلِي [fi'lā] vezni üzere sıfat yoktur, fa'nın kesriyle belki bu esmā'

sīgalarındandır شِعْرَى [ši'rā] gibi ve دِفْلَى [diflā] gibi. Ve شِعْرَى [ši'rā] gökte bir yıldızın adıdır. Ve دِفْلَى [diflā] dāl-ı mühmenin kesri ve fā ile ağı ağacı dedikleri ma'rūf ağacın ismidir.

الصَّأَزَى [eḏ-ḏa'zā] (dād'ın fethi ve hemzenin sükunu ve elifin kasrıyla) ve

الصُّؤَزَى [eḏ-ḏu'zā] (dād'ın zammı ve hemzenin sükunu ve elifin kasrıyla) ضِيْرَى [ḏīzā] ma'nāsında lügattır, ظَالِمَةٌ [zālimet] ma'nāsına, nitekim mürür etti.

الصِّئْزَى [eḏ-ḏi'zā] (dāhi hemze ile lügattır) Ma'nā-yı mezbürda, Ebū Zeyd rivāyeti üzere, bazı Arabdan istimā'ı bu vechle olmağın.

فASLU'Ṭ-ṬĀ'Ḍ

(فَضْلُ الطَّاءِ)

[ط ر ز]

الطَّرَائُ [eṭ-ṭirāz] (ṭā'nın kesriyle) Bezin 'alāmetidir, sincefi gibi meselā; Fārisīden ta'rib olunmuştur.

التَّطْرِيْزُ [et-taṭrīz] ('alā-vezni التَّكْرِيْم [et-tekrīm]) Beze 'alem komak; yukālu: طَوَّرَ الثَّوْبَ

الْمُطَرِّزُ [el-muṭarriz] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) 'Alem koyucu kimse.

الطَّرِزُ [eṭ-ṭariz] (ṭā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Hey'et ma'nāsına.

النَّمَطُ الطَّرَائُ [et-ṭirāz] (ṭā'nın kesriyle) نَمَطُ [nemaṭ] ma'nāsına.

[ط ن ز]

الطَّنْزُ [eṭ-ṭanz] (ṭā'nın fethi ve nūn'un sükunuyla) Suhriyyeye almak; yukālu: طَنَّرَ يَطْنُرُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الطَّنَّازُ [eṭ-ṭannāz] (ṭā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Suhriyyeye alıcı kimse. Cevherī eydür: Ben zann ederim ki bu müvelled ve mu'arreb ola.

FASLU'L-ʿAYN

(فصل العَيْن)

[ع ج ن]

الْعَجْزُ [el-ʿacz] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bir nesnenin muʿahharına itlāk olunur, tezkīri ve teʿnīsi cāʾizdir. Ve recülün ve imreʿenin muʿahharına itlāk olunur. Ve

عَجْزٌ [ʿacz] Zaʿfa dahi itlāk olunur; tekülü: عَجَزْتُ عَنْ كَذَا أُعْجِزُ عَجْزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْأَعْجَازُ [el-aʿcāz] (hemzenin fethiyle) **عَجْزٌ** [ʿacz]in cemʿidir, bir nesnenin muʿahharları maʿnāsına.

الْمُعْجِزَةُ [el-ʿacīzet] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) ʿAvretin gerisine itlāk olunur hāssaten.

الْمُعْجِزَةُ [el-maʿcezet] (mīm'in ve cīm'in fethiyle) ve

الْمُعْجِزَةُ [el-maʿcizet] (cīm'in kesriyle) ve **الْمُعْجِزُ** [el-maʿcez] (kezālik mīm'in ve cīm'in fethiyle) Bunlar cemīʿan masdarlardır, **عَجْزٌ** [ʿacz] maʿnāsına. Ve **مُعْجِزٌ** [maʿcez]in fethle gelmesi kıyās üzeredir. Ve fi'l-hadīsi: “لَا تَلْثُوا بِدَارِ مَعْجِزَةٍ” Yaʿnī “Bir şehirde mukīm olman ki ondan maʿāş müşkil olmağın nefsinizden ʿāciz olasız.”

الْمُعْجُوزُ [el-ucūz] (zammeteynle) ʿAvret karı olmak; yukālu: عَجَزَتِ الْمَرْأَةُ تَعْجِزُ عَجُوزًا إِذَا صَارَتْ عَجُوزًا

الْعَجْزُ [el-ʿacez] (fethateynle) ve

الْمُعْجُزُ [el-ucuz] (zammeteynle) ʿAvretin sağırsı büyük olmak; yukālu: عَجَزْتُ تَعْجِزُ عَجْرًا وَعَجْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا عَظُمَتْ عَجْرَتُهَا Şaʿleb eyitti: İbnu'l-Aʿrābī'yi işittim ki eydüdü: عَجْرُ الرَّجُلِ denmez cīm'in kesriyle-

le ilā sağırsı büyük olduğu hinde. Ve **عَجْرٌ** [ʿucuz] [ʿacūz] [ʿacūz]un cemʿi dahi gelir; ve fi'l-hadīsi: “إِنَّ الْجَنَّةَ لَا تَدْخُلُهَا الْعَجْرُ” Yaʿnī “Cennete karılar karılık sıfatıyla dāhil olmaz.”

الْمُعْجِزَاءُ [el-ʿaczā] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Şol ʿavrettir ki sağırsı büyük ola. Ve

عَجْرَاءُ [ʿaczā] Şol kuma derler ki yüksek yığılmış ola. Ve

عَجْرَاءُ [ʿaczā] Şol tavşancıla derler ki kuyruğu kısa ola.

الْإِعْجَازُ [el-iʿcāz] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi ʿāciz bulmak; tekülü: أُعْجِزْتُ الرَّجُلَ إِذَا وَجَدْتَهُ عَاجِرًا Ve **إِعْجَازٌ** [iʿcāz] bir nesne zāyīʿ olmağa da derler; yukālu: أُعْجِزُهُ الشَّيْءُ إِذَا فَاتَهُ

الْإِعْجَازَةُ [el-iʿcāzet] (hemzenin kesriyle) Şol nesnedir ki ʿavretler onu sağırlarına bağlayıp sağırların büyük gösterirler.

التَّعْجِيزُ [et-taʿcīz] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Karı olmak; yukālu: عَجَزَتِ الْمَرْأَةُ تَعْجِيزًا إِذَا صَارَتْ عَجُوزًا Ve

تَعْجِيزٌ [taʿcīz] Bir kimseyi bir nesneden fārig kılmağa da derler. Ve **عَجْزٌ** [ʿacz]e nisbet etmeğe de derler.

الْمُعَاجِزَةُ [el-muʿācezet] (mīm'in zammı ve cīm'in fethiyle) Bir kimse gidip ardından erişilmemek. Ve bir nesneye meyl ve mürācaʿat etmeğe de derler; yukālu: إِنَّهُ لِيَعَاجِزُنِي إِذَا مَالَ إِلَيْهِ

الْمُعْجِزَةُ [el-muʿcizet] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Şol emr-i hārika derler ki enbiyādan sādır olur.

الْمُعْجِزَاتُ [el-muʿcizāt] (mīm'in zammı ve cīm'in kesriyle) Cemʿi.

الْمُعْجُوزُ [el-ʿacūz] (ʿayn'ın fethi ve cīm'in

zammıyla) Karı olan 'avret. İbnu's-Sikkīt eyitti: عَجُوزَةٌ denmez tā-i te'nīsle, egerçi 'ämme derler.

الْعَجَائِزُ [el-'acā'iz] ('ayn'ın fethi ve hemzenin kesriyle) Cem'i, karılar ma'nāsına. Ve gāh olur hamra dahi عَجُوزٌ ['acūz] derler eski şarāb olduğu için. Ve Temīm vilāyetinde olan Dehnā adlı yerde olan kuma dahi derler, remle-i maḥsūsa ma'nāsına.

أَيَّامُ الْعَجُوزِ [eyyāmu'l-'acūz] 'Arab katında beş gündür ki biri صِنٌّ [şinn]dir şād-ı mühmelenin kesriyle ve nūn'un teşdidiyle ve biri dahi صِنْبٌ [şinnebr] şād'ın kesri ve nūn'un fethi ve bā-i muvahhadenin sükūnuyla ve biri dahi وَبْرٌ [vebr]dir vāv'ın fethi ve bā-i muvahhadenin sükūnuyla ve rā-i mūhmele ile ve biri dahi مُطْفِئُ الْجَدْرِ [muṭfi'u'l-cemr]dir mīm'in zammı ve fā-i mühmelenin sükūnu ve fā'nın kesriyle ve biri dahi مُكْفِيُ الطَّعْنِ [mukfi'u'z-zu'un]dur mīm'in zammı ve kāf'ın sükūnu ve fā'nın kesriyle ve zā-i mu'cemenin zammı ve 'ayn-ı mühmelenin sükūnuyla, mihafter kapatıcı demek olur. Ve Ebu'l-Ġavṣ eyitti: أَيَّامُ عَجُوزٍ [eyyāmu 'acūz] yedi gündür ki o yedinin dördüncüsü أَمْرٌ [āmir]dir hemzenin meddi ve mīm'in kesriyle ve beşincisi مَوْتَمِرٌ [mu'temir]dir mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve mīm-i sāninin kesriyle.

أَعْجَاؤُ النَّحْلِ [a'cāzu'n-naḥl] (hemzenin fethiyle) Hurmā ağacının kökleridir, أَصُولٌ نُحْلٌ [uṣūlu naḥl] ma'nāsına.

التَّعَجُّزُ [et-te'acuz] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) Devenin ardına binmek; tekülü: تَعَجُّزْتُ الْبَعِيرُ إِذَا رَكِبْتُ عَجْرَهُ

الْعِجْرَةُ [el-'iczet] ('ayn'ın kesri ve cīm'in sükūnuyla) Kişinin āhır veledidir; yukālu: فَلَانَ عِجْرَةً وَلِدَ أَبُوهُ إِذَا كَانَ آخِرَهُمْ يَسْمَوِي فِيهِ الْمَذْكَرُ

وَالْمُؤْتَتْ وَالْجَمْعُ

الْعَجِيزُ [el-'aciz] ('ayn'ın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki 'avretle mücāma'ata kādir olmaya; rā-i mūhmele ile dahi lügattır.

[ع ج ل ز]

الْعَجْلِزَةُ [el-'iclizet] ('ayn'ın ve lām'ın kesriyle) Kavī nāka; yukālu: نَاقَةٌ عَجْلِزَةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ Ve 'ayn'ın ve lām'ın fethiyle dahi lügattır, feth Temīm lügati ve kesr Kays'ın lügatıdır. Ve gāh olur ki ata dahi sıfat olur; yukālu: فَرَسٌ عَجْلِزَةٌ وَعَجْلِزَةٌ بِالْكَسْرِ وَالْفَتْحِ أَيْضًا Ve müzekkere itlāk olunmaz. Ve

عَجْلِزَةٌ [iclizet] Berriyyede bir cins kumun ismidir, remle-i maḥsūsa ma'nāsına.

[ع ر ط ز]

الْعَرْطَزَةُ [el-'arṭazet] (alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Bir cānibe ayrılmak; yukālu: عَرَطَزَ إِذَا تَنَحَّى Ve عَرْطَسَ dahi lügattır, sīn'le.

[ع ز ن ا]

الْعَزُّ [el-'izz] ('ayn'ın kesriyle ve zā'nın teşdidiyle) 'İzzet ma'nāsındır ki ذُلٌّ [zull] ün mukābilidir. Ve

عَزٌّ ['izz] Şedid yağmura dahi derler. Ve

عَزٌّ ['izz] Bir nesne nādir olmağa dahi derler; yukālu: عَزَّ الشَّيْءُ يَعَزُّ عَزًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا قَلَّ لَا يَكَادُ يُوجَدُ Ve

عَزٌّ ['izz] Zilletten sonra 'aziz olmağa da derler; yukālu: عَزَّ عَزًّا إِذَا قَوِيَ بَعْدَ الذَّلِيلِ

الْعِزَّةُ [el-'izzet] ('ayn'ın kesriyle) ve

الْعَزَاةُ [el-'azāzet] ('ayn'ın fethiyle) Zikr olunan gibidir nādir olmak ma'nāsında ve izzet bulmak ma'nāsına da gelir; yukālu: عَزَّ عَزًّا إِذَا قَوِيَ بَعْدَ الذَّلِيلِ Ve bāb-ı evvelden galebe etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: مَنْ عَزَّ بَرًّا "من عَزَّ بَرًّا"

Katı gel-meğe dahi derler; yukālu: كَذَا أَنْ يُفَعَلَ كَذَا عَزَّرَ عَلَيَّ أَنْ يُفَعَلَ كَذَا Ve vācib olmağa da derler; yukālu: عَزَّرَ عَلَيَّ كَذَا عَزَّرَ أَخُوكَ فَهَنْ: “إِذَا عَزَّرَ أَخُوكَ فَهَنْ:” Ya‘nī kaçan yoldaşın sertlik eylese sen mülāyemet et. Ve

عَزَاةٌ [‘azāzet] Berk yere dahi derler, أَرْضٌ ma‘nāsına. Ve

عِزَّةٌ [‘izzet] Keremde gālib olmak ma‘nāsına da gelir; yukālu: عَزَّرْتُ عَلَيْهِ أَيْ كَرَمْتُ عَلَيْهِ وَكَرَمْتُ عَلَيْهِ ﴿فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ﴾ (يس 14) يُخَفِّفُ وَيُشَدِّدُ أَيْ قَوِّنَا وَشَدَّدْنَا

الْإِعْزَاةُ [el-i‘zāz] (hemzenin kesriyle) ‘İz-zetlemek; yukālu: عَزَّهُ اللهُ Ve

إِعْزَاةٌ [i‘zāz] Nākanın sütü gelen yerleri dar olmağa da derler; yukālu: أَعَزَّتِ النَّاقَةُ Ve

إِعْزَاةٌ [i‘zāz] Sığıra yük vurmak ‘asir olmağa da derler; yukālu: أَعَزَّتِ الْبَقْرَةَ إِذَا عَسَرَ جَمَلُهَا Ve

إِعْزَاةٌ [i‘zāz] Berk yerde yürümeğe derler; yukālu: أَعَزَّزْنَا أَيْ وَقَعْنَا فِيهَا وَسِرْنَا Ve

إِعْزَاةٌ [i‘zāz] Bir nesneyi ulu görüp gam çekmeğe dahi derler; yukālu: أَعَزَّزْتُ عَلَيَّ بِمَا أَصَبْتُ بِهِ وَقَدْ أَعَزَّزْتُ بِمَا أَصَابَكَ أَيْ عَظُمَ عَلَيَّ

الْمَعْزُوزَةُ [el-ma‘zūzet] (mīm’in fethi ve zā’nın zammıyla) Berk yer; yukālu: أَرْضٌ مَعْزُوزَةٌ أَيْ شَدِيدَةٌ

التَّعْزُزُ [et-te‘azzuz] (fethateynle ve zā’nın zammı ve teşdidiyle) ‘Aziz olmak; yukālu: تَعَزَّزَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ عَزِيْرًا Ve

تَعْزُزٌ [te‘azzuz] Nākanın sütü gelen yerleri dar olmak ma‘nāsına da gelir; yukālu: تَعَزَّزَتِ النَّاقَةُ

الْإِعْزَاةُ [el-i‘tizāz] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) ‘İzzet bulmak; yukālu: هُوَ يَعْزُرُ بِفُلَانٍ

الْعَزِيْرُ [el-‘aziz] (‘ayn’in fethi ve zā’nın

kesri ve meddiyle) ‘İzzetli olan kimse.

الْعِزَاةُ [el-‘izzāz] (‘ayn’in kesriyle) Cem‘i; كَرِيْمٌ [kerīm]le كِرَامٌ [kirām] gibi.

الْأَعِزَّةُ [el-e‘izzet] (hemzenin fethi ve ‘ayn’in kesri ve zā’nın teşdidiyle) Kezālik عَزِيْرٌ [‘aziz]in cem‘i.

الْأَعِزَّاءُ [el-e‘izzāz] (hemzenin fethi ve ‘ayn’in kesri ve zā’nın teşdidi ve elifin meddiyle) Kezālik cem‘i; yukālu: قَوْمٌ أَعِزَّةٌ وَأَعِزَّاءٌ

الْعَزُوْرُ [el-‘azūz] (‘ayn’in fethiyle ve zā’nın zammıyla) Şol nākadır ki memesinin sütü çıkan yerleri dar ola.

الْعَزُوْرُ [el-‘uzūz] (zammeteynle) ve

الْعِزَاةُ [el-‘izzāz] (‘ayn’in kesriyle) Nākanın süt gelen yeri dar olmak; tekūlu minhu: عَزَّتِ النَّاقَةُ تَعَزُّرًا وَعِزَاةً مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْعَزَّةُ [el-‘azzet] (‘ayn’in fethiyle) Āhū yavrusunun dişisi, بِنْتُ الطَّبِيْبَةِ ma‘nāsına. Ve bu sebebden nisā tā’ifesinin ba‘zına عَزَّةٌ [‘az-zet] diye ad korlar.

الْمُعَازَةُ [el-mu‘āzzet] (mīm’in zammı ve zā’nın fethiyle) Hitābda galebe etmeğe derler; yukālu: عَاَزَهُ فِي الْخِطَابِ إِذَا غَالَبَهُ

التَّعْزِيْرُ [et-ta‘ziz] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Yağmur yeri berk etmek; yukālu: الْمَطَرُ يُعَزِّرُ الْأَرْضَ أَيْ يُلْبِدُهَا

الْعَزَاءُ [el-‘azāz] (‘ayn’in fethiyle ve elifin meddiyle) Kaht yılı, sene-i şedīde ma‘nāsına.

الْمَعْزُزُ [el-mu‘azzez] (mīm’in zammı ve zā’nın fethi ve teşdidiyle) Müşedded ma‘nāsınadır; yukālu: إِنَّكُمْ مَعْزُزٌ بِكُمْ أَيْ مُشَدَّدٌ بِكُمْ غَيْرٌ مُخَفَّفٌ عَنْكُمْ

الْإِسْتِعْزَاةُ [el-isti‘zāz] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Kum yāhūd gayrı nesne birbirin tutmağa derler; yukālu: اسْتَعَزَّ الرَّجُلُ إِذَا

إِنْهَالًا [inihilāl] akıp dö-külmeğe derler. Ve

إِسْتِعْرَازٌ [isti'cāz] Bir kimseye galebe edip hakkın elinden almağa da derler; yukālu: **إِسْتِعْرَازٌ** Ve **إِسْتِعْرَازٌ** فَلَانٌ بِحَقِّي أَيَّ غَلْبَتِي

إِسْتِعْرَازٌ [isti'cāz] Sīga-i mechülde mut-lakan maglūbiyyet ma'nāsına da gelir; yukālu: **إِسْتِعْرَازٌ** لِفَلَانٍ أَيُّ غُلْبَةٍ فِي كُلِّ شَيْءٍ مِنْ مَرَضٍ أَبُو عَمْرٍو يُقَالُ اسْتَعْرَزْتُ إِذَا اسْتَدْتُ وَجَعُهُ وَغُلْبَتُهُ عَلَى عَقْلِهِ **إِسْتِعْرَازٌ** بِكُلُّنَا "أَسْتَعْرَزْتُ بِكُلُّنَا"

الْمِعْرَازُ [el-mi'cāz] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şedīdü'l-maraz ma'nāsına; yukālu: فَلَانٌ مِعْرَازُ الْمَرَضِ أَيُّ شَدِيدِهِ

الْعَزَى [el-'uzzā] ('ayn'ın zammı ve elifin kasrıyla) أَعَزُّ [e'azz]ın mü'ennesidir. Ve gāh olur ki أَعَزُّ [e'azz] عَزِيْرٌ [e'azīz] ma'nāsına da gelir, pes عَزِيْرَةٌ [e'azīzet] ma'nāsına olur. Ve

عَزَى [e'uzzā] Kureyş'le Benī Kināne'nin putunun ismidir, sanem-i mahsūs ma'nāsına. Ve bazıları eyitti: عَزَى [e'uzzā] bir dikenli ağaçtır berriyyede ki ona سَمُرَةٌ [semuret] derler, kabīle-i Ğatafān ona taparlardı ve üzerine bir ev dahi binā edip hizmetkārlar komuşlardı. Resūl-i ekrem sallallāhu 'aleyhi ve sellem Hālid b. Velīd'i gönderip o evi yıktı ve o ağacı yaktı.

الْعَزْيَازِي [el-'uzeyzā] ('ayn'ın zammı ve zā'nın fethi ve elifin kasrıyla) Atın yan-cık etidir, taraf-ı وَرِكٌ [verik] ma'nāsına. Şol kimse ki elifi kasr eyler, tesniyesinde عَزْيَازِيَانِ [e'uzeyziyān] der. Ve şol kimse ki elifi memdüde eyler, tesniyesinde عَزْيَازِيَانِ [e'uzeyzāvān] der.

[ع ش ز]

الْعَشْرَانُ [el-'aşezān] (fethateynle) Ayağı kesilen kimsenin yürümesi; yukālu: **عَشْرَانُ** الرَّجُلُ يَعْشُرُهُ عَشْرَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

[ع ك ز]

الْعُكَّازَةُ [el-'ukkāzet] ('ayn'ın zammı ve kāf'ın teşdīdiyle) Şol 'asādır ki ucu demirli ola.

الْعُكَّاكِيْرُ [el-'akākīz] ('ayn'ın fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Cem'i, ucu demirli 'asālar ma'nāsına.

[ع ل ز]

الْعَلْزُ [el-'alez] (fethateynle) İztirāb ve hif-fettir ki insāna 'arız olur; yukālu: **عَلْزٌ** يَغْلُزُ عَلْزًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ بَاتَ فَلَانٌ عَلْزًا أَيُّ وَجَعًا قَلْبًا لَا يَنَامُ

الْعَلْوُزُ [el-'illewz] ('ayn'ın kesri ve lām'ın fethi ve teşdīdi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir marazdır ki insānın karnına 'arız olur. Ve **عَلْوُصٌ** [e'illewv]te lügattır.

[ع ل ه ز]

الْعِلْهِيْزُ [el-'ilhiz] ('ayn'ın ve hā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Bir ta'āmdır ki kandan ve deve yününden kıtlık yıllarında ederler.

الْمُعْلَهِيْزُ [el-mu'elhiz] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Şol ettir ki pişmeye.

[ع ن ز]

الْعَنْزُ [el-'anz] ('ayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Dişi keçi. Ve āhūnun dişisine ve yaban keçisinin dişisine dahi itlāk olunur. Ve

عَنْزٌ [e'anz] Gāh olur ata itlāk olunur, فَرَسٌ [feres] ma'nāsına ve gāh olur küçük tepe-ye ve gāh olur bir mahsūs kabīleye itlāk olunur ve gāh olur bir 'avrete 'alem kılınır

ve gāh olur dişi tavşancıla itlāk olunur, عُقَابٌ [ʿuqāb]-ı ünsā maʿnāsına.

الْعَنْزَةُ [el-ʿanezet] (fethateynle) Şol nesnedir ki ʿasādan uzun ve gönderden kısadır, ucunda demiri vardır, gönder demiri gibi ki حَرْبَةٌ [ḥarbet] dedikleri odur. Ve

عَنْزَةٌ [ʿAnezet] Bir kabīlenin babası adıdır ki o ʿAneze b. Esed b. Rebīʿa'dır. Ve

عَنْزَةٌ [ʿAnezet] Bir cāriyenin ismidir.

الْإِعْتِنَاؤُ [el-iʿtināz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ayrılıp bir cānibe konmaktır; yukālu: إِعْتَنَرَ الرَّجُلُ إِذَا تَنَحَّى وَنَزَلَ نَاحِيَةً

[ع ن ق ز]

الْعَنْقَازُ [el-ʿanqaz] (ʿayn'ın ve kāf'ın fethiyle ve mā-beyninde nūn'un sükūnuyla) مَرْزُوقُوشٌ [menzencūş] dedikleri hūb rāyihalı ottur. Baʿzılar çiğdem çiçeğidir dedi.

[ع و ز]

الْمِعْوَزَةُ [el-miʿvezet] (mīm'in kesri ve vāv'ın fethiyle) Şol eski libāstır ki mübtezel ola.

الْمِعْوِزُ [el-miʿvez] (kezālik mīm'in kesri ve vāv'ın fethiyle) Bi-maʿnāhu.

الْمِعَاوِزُ [el-meʿāviz] (mīm'in fethiyle ve vāv'ın kesriyle) Cemʿi.

الْإِعْوَاؤُ [el-iʿvāz] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye muhtāc olup kādir olmamak; yukālu: أَعْوَزَهُ الشَّيْءُ إِذَا احتَاجَ إِلَيْهِ فَلَمْ يَقْدِرْ عَلَيْهِ
Ve

إِعْوَاؤُ [iʿvāz] Fakīr olmağa dahi derler; yukālu: أَعْوَزَ إِذَا افْتَقَرَ

إِعْوَاؤُ [iʿvāz] Muhtāc kılmağa da derler; yukālu: أَعْوَزَهُ الدَّهْرُ إِذَا أَحْوَجَهُ

الْمُعْوِزُ [el-muʿviz] (mīm'in zammı ve vāv'ın kesriyle) Fakīr olan kimse.

الْعَوْرُ [el-ʿavez] (fethateynle) Bir nesne bulunmamak; yukālu: عَوَرَ الشَّيْءُ عَوْرًا إِذَا لَمْ يُوْجَدْ
Ve fakīr olmak maʿnāsına da gelir; yukālu: عَوَرَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ

FASLU'L-ĠAYN

(فصل الغين)

[غ ر ز]

الْغَرَزُ [el-ġarz] (ġayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Sançmak; yukālu: غَرَزْتُ الشَّيْءَ غَرَزْتُ بِالْإِبْرَةِ أَعْرَزُهُ عَرَزًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

غَرَزُ [ġarz] Şol üzengiye derler ki deriden ola ve ağaçtan ve demirden olana رِكَابٌ [rikāb] derler. Ve

غَرَزُ [ġarz] Ayağı üzengiye komağa da derler; yukālu: غَرَزْتُ رِجْلِي فِي الْغَرَزِ أَعْرَزُ غَرَزًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي أَيْضًا إِذَا وَضَعْتَهَا فِيهِ لِتَرْكَبَ

الْغَارِيزُ [el-ġāriz] (rā'nın kesriyle) Şol nākadır ki sütün kesmiş ola; yukālu: غَرَزَتْ النَّاقَةُ تَغْرُزُ إِذَا قَلَّ لَبَنُهَا

الإِغْتِرَازُ [el-iġtirāz] (hemzenin kesri ve ġayn'ın sükūnuyla) Seyr az olmak, varılacak yer yakın olmakla; yukālu: إِغْتَرَزَ السَّيْرُ إِذَا دَنَا الْمَسِيرُ Ve bunun aslı غَرَزُ [ġarz]dan me'hūzdur, killet-i leben ma'nāsına.

الْغَرِيزُ [el-ġarīz] (ġayn'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Tabī'at, فَرِيحَةٌ [fariḥat] ma'nāsınadır.

التَّغْرِيزُ [et-taġrīz] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Çekirge kuyruğun yere sançmaktır; yukālu: غَرَزَتْ الْجَرَادَةُ بِذَنْبِهَا تَغْرِيزًا مِثْلَ رَزَّتْ

التَّغَارِيزُ [et-teġārīz] Dikecek fidan gerek hurmā fidanı olsun gerek gayrı olsun.

[غ ز ز]

غَزَّةٌ [Ġazzet] (ġayn'ın fethi ve zā'nın teşdidiyle) Şām-ı şerīf kurbünde bir yerin adıdır ki resūlün cediti Hāşim'in kabri ondadır.

الْغُرْزُ [el-Ġuzz] (ġayn'ın zammıyla) Türk tā'ifesinden bir nev'dir. Ve ba'zı nüshada

جَنَسٌ مِنَ الثُّرُكِ vāki' olmuştur, جَنَسٌ مِنَ الثُّرُكِ bedeline, asahhı sīn-i mūhmele ile olan nüshadır.

[غ م ز]

الْغَمَزُ [el-ġamz] (ġayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesneyi eliyle sıkamak. Ve göz kıpmağa dahi derler; yukālu: عَمَزْتُهُ ﴿وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ﴾ Kālallāhu ta'ālā: (المطففين 30) Ve halkı birbirine koğlamağa dahi derler. Ve

عَمَزُ [ġamz] Davar yürürken yelmeğe dahi derler, lengiden ma'nāsına. Ve bu takrirden fehm olunur ki sāhib-i Şurāḥ'ın

عَمَزُ [ġamz] "nişānden be-zemīn" dediği sehv-i mahz olur, zīrā mezbūr "nişānden be-zemīn" kelāmını Cevherī'nin عَمَزْتُ الشَّيْءِ dediğin tefsir mahallinde zikr etmiştir. Ve eger ma'nā-yı müstakil olursa Cevherī'nin zikr ettiği belki ʿamme-i ehl-i lūgat zikr ettiği ma'nālardan hāric olur.

الْغَمَزُ [el-ġamez] (fethateynle) Mālin döküntüsü رُذَالُ الْمَالِ [ruzālu'l-māl] ma'nāsına. Ve

عَمَزُ [ġamez] Recül-i za'ife dahi derler, merd-i nā-tüvān ma'nāsına.

الْغَمِيزُ [el-ġamīz] (ġayn'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Ta'n olunacak nesne; yukālu: لَيْسَ فِي فُلَانٍ غَمِيزَةٌ أَيُّ مَطْعَنٌ

الْمَغْمُوزُ [el-maġmūz] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin zammıyla) Müttehem olan kimse.

الْمَغَامِيزُ [el-meġāmīz] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Me'āyib ma'nāsına.

الإِغْتِمَازُ [el-iġtimāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ta'n etmek; yukālu: فَعَلْتُ شَيْئًا وَاعْتَمَزْتُهُ فُلَانٌ أَيُّ طَعَنَ عَلَيَّ وَوَجَدَ بِذَلِكَ مَعْمَرًا Ve bir kimseyi ta'yīb edip hor görmeğe dahi

derler.

الإِعْمَارُ [el-iğmāz] (hemzenin kesriyle) Güneşin harāreti sākin olmak; tekūlu: **أَعْمَرَنِي** İbnu's-Sikkīt eyitti: Bu Ebū 'Amr rivāyetidir.

أَلْعَمُورُ [el-ğamūz] (ğayn'ın fethi ve mīm'in zammıyla) Şol hayvandır ki ariklığı ve semizliği bilinmek için el ile yoklana, **عَرُوكٌ** [ʿarūk] ve **شَكُوكٌ** [šekūk] gibi ki bunlar veznen ve ma'nen birdir. Ve **عَرُوكٌ** [ʿarūk] harfeyn-i mühmele teyn ile ve **شَكُوكٌ** [šekūk] şīn-i mu'ceme ile dir ve bu Ebū 'Ubeyd rivāyetidir.

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف خ ز]

الْمُتَفَحِّزُ [el-mutefahhiz] (mīm'in zammı ve hā'nın kesri ve teşdidiyle) Mütekebbir ma'nāsınadır, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

[ز ر ف]

أَلْفَرْزُ [el-ferz] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Çukur olan yer. Ve

فَرْزُ [ferz] Bir nesneyi ayırmağa dahi derler; yukālu: **فَرَزْتُ الشَّيْءَ إِذَا عَزَلْتَهُ عَنْ غَيْرِهِ** وَمَزْتَهُ

أَلْفِرْزَةُ [el-firzet] (fā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Ayrılan nesnenin bir pāresi.

أَلْإِفْرَازُ [el-ifrāz] (hemzenin kesriyle) Bima'nāhu. Ve

إِفْرَازٌ [ifrāz] Sayd sayyādın kolayına gelmeğe dahi derler; yukālu: **أَفْرَزُهُ الصَّبِيدُ إِذَا أَمَكْنَهُ** فَرَمَاهُ مِنْ قُرْبٍ

أَلْمُفَارِزَةُ [el-mufārezet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Şerīketten ayrılmak; yukālu: **فَارَزَ فُلَانٌ شَرِيكَهُ إِذَا قَاطَعَهُ وَفَاصَلَهُ**

أَلْإِفْرِيزُ [el-ifrīz] (hemzenin kesriyle) Duvar saçağı ki duvarı yağmurdan sakınmak için ederler. Ve bu makāmda sāhib-i *Şurāh*'ın **إِفْرِيزٌ** [ifrīz] bi'l-kesr “derz-i düzende” dediği galat olduğu zāhir olur, husūsā Cevherī **إِفْرِيزٌ** [ifrīz]i **حَائِطٌ** [hā'iṭ]e izāfet etmiş ola. Ve bu mu'arrebdir, **ثُوبٌ مَعْرُورٌ** dahi bundandır, kenārı tutulmuş bez ma'nāsına, nitekim gelir inşā'allāhu ta'ālā.

أَلْمَفْرُوزُ [el-mefrūz] (mīm'in fethiyle ve rā'nın zammıyla) Kenārı dikilmiş bez ki ucu saçaklanmasın diye dikerler.

[ف ز ن]

الْفَزِيْرُ [el-fezīz] (fā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Yaranın cirāhatı akmak; yukālu: نَدِيْ فَرُّ الْجُرْحِ يَفْرُ فَرِيْرًا إِذَا نَدِيْ وَسَالَ Ve nūn'la ve dāl-ı mühmele ile yaşarmak ma'nāsına.

الْإِسْتِفْزَاْرُ [el-istifzāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseyi havf yeyni kılmak; yukālu: إِسْتَفْرَهُ الْخَوْفُ إِذَا اسْتَحَقَّهُ Ve bu makāmda *Şihāh* nüshalarında وَقَعَدَ وَوَعَدَ مُسْتَفْرًا أَيَّ غَيْرِ مُطْمَئِنِّ وَوَعَدَ مُسْتَفْرًا أَيَّ خَائِفًا أَيَّ غَيْرِ مُطْمَئِنِّ olmuştur velākin münāsib değildir, zīrā kelām muzā'aftadır, mu'tellü'l-fā'da değildir. Ve kelām-ı sābkın tetimmesinden olmak gāyet ba'iddir. Ammā nüsha أَيَّ خَائِفًا أَيَّ غَيْرِ مُطْمَئِنِّ olsa münāsib olurdu.

الْإِفْزَاْرُ [el-ifzāz] (hemzenin kesriyle) Korkutmak, تَحْوِيْفٌ [taḥvīf] ma'nāsına; tekūlu: أَفْرَزْتُهُ إِذَا أَفْرَعْتَهُ وَأَزْعَجْتَهُ وَطَيَّرْتِ فُوَادَهُ **الْفَزُّ** [el-fezz] (fā'nın fethiyle) Hafif kimse; yukālu: رَجُلٌ فَرٌّ أَيُّ خَفِيْفٌ Ve

فَرٌّ [fezz] Sığır yavrusuna dahi derler, وَلَدٌ بَقْرٍ ma'nāsına.

الْأَفْزَاْرُ [el-efzāz] (hemzenin fethiyle) Cem'i, أَوْلَادٌ بَقْرٍ ma'nāsına.

[ف ل ز]

الْفَلِيْزُ [el-filizz] (kesreteynle ve zā'nın teşdidiyle) Şol yaramaz nesnedir ki āteş onu eriyen cevāhirden izāle kılar, kurşundan ve demirden kalan yaramaz gibi eridiği hinde.

[ف و ز]

الْفَوْرُ [el-fevz] (fā'nın fethi ve vāv'ın sükünüyle) Necāt ve hayre zafer bulmak. Ve

فَوْرٌ [fevz] Helāk olmağa derler; tekūlu

minhumā: فَارٌ يَفُوْرُ فَوْرًا

الْتَفْوِيْرُ [et-tefvīz] (‘alā-vezni [et-tekrīm] Helāk olmak; yukālu: إِذَا فَوْرٌ فَلَانٌ إِذَا مَاتَ Ve

تَفْوِيْرٌ [tefvīz] مَفَاْةٌ [mefāzet]e dāhil olmağa da derler; yukālu: فَوْرَ الرَّجُلِ يَبِيْلُهُ إِذَا رَكِبَ بِهَا الْمَفَاْةُ

الْإِفَاْةُ [el-ifāzet] (hemzenin kesriyle) Zaffer vermek; tekūlu: أَفَاْةَ اللّٰهِ تَعَالَى بِكَذَا وَأَفَاْرَ بِهِ أَيُّ ذَهَبٌ بِهِ إِذَا ذَهَبَ بِهِ dediği **فَوْرٌ** [fevz]i lāzımıyla tefsirdir. Sāhib-i *Şurāh* ذَهَابٌ [zehāb] [ifāzet]in ma'nāsın zann edip **إِفَاْةٌ** [ifāzet]i reften ile tefsir etmiştir.

الْمَفَاْةُ [el-mefāzet] (mīm'in fethiyle) Mahall-i necāt; kālallāhu ta‘alā: ﴿فَلَا تَحْسَبْتَهُمْ بِمَفَاْةٍ مِنَ الْعَذَابِ﴾ (آل عمران 188) أَيُّ بِمَنْجَاةٍ مِنْهُ

مَفَاْةٌ [mefāzet] Güzergāha dahi derler.

الْمَفَاْوِيْزُ [el-mefāviz] (mīm'in fethi ve vāv'ın kesriyle) Cem'i. İbnu'l-A‘rābī eyitti: مَفَاْةٌ [mefāzet]e مَفَاْةٌ [mefāzet] dediler, mehleke olduğu için, **فَوْرٌ** [fevz]den müştaktır, هَلَكٌ ma'nāsına. Ve Aşma‘ī eyitti: مَفَاْةٌ [mefāzet]dediler, **فَوْرٌ** [fevz] ve selāmetle tefe‘ül ettikleri için.

الْفَاْةُ [el-fāzet] (‘alā-vezni [el-gāyet]) Şol sāyebāna derler ki iki direkli ola. Cevherī eydür: Ben zann ederim ki bu ‘Arabī-i hālis ola.

FASLU'L-ḲĀF

(فصل الفاف)

[ق ح ز]

الْقَحْزُ [el-qaḥz] (ḳāf'ın fethi ve hā-i müh-melenin sükūnuyla) Sıçramak ve ıztırāb etmek; yukālu: صَرَبْتُهُ فَحَحَزَ

التَّقْحِيزُ [et-taḳḥīz] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Sıçratmak; yukālu: فَحَزَهُ عَيْزُهُ تَقْحِيزًا تَنْزِيَةً إِذَا نَزَّاهُ Ve تَنْزِيَةً [tenzi'et] dahi nūn'la ve zā-i mu'ceme ile) Sıçratmak ma'nāsınadır.

الْقَحَازُ [el-qaḥāz] (ḳāf'ın zammıyla) Bir marazdır ki koyuna ʿārız olur.

[ق ر ب ز]

الْقُرْبُزُ [el-ḳurbuz] (ḳāf'ın ve bā'nın zammiyla) Şol kimsedir ki zīrek ola ve aldayıcı ola, جُرْبُزُ [curbuz] gibidir veznen ve ma'nen. Ve bunların ikisi dahi Fārisi-i mu'arrebdir.

[ق ز ز]

الْقَزْزُ [et-teḳazzuz] (fethateynle) Televvüsten pāk olup irak olmaktır; yukālu: تَقَزَزَ مِنْ أَكْلِ الصَّبِّ وَعَيْبِهِ

الْقَزُّ [el-ḳazz] (ḳāf'ın fethiyle)

الْقَزُّ [el-ḳuzz] (ḳāf'ın zammıyla)

الْقَزُّ [el-ḳizz] (ḳāf'ın kesriyle) Üç lügattir, televvüsten pāk olucu ma'nāsına. Ammā فَزَّ [ḳazz] ki ḳāf'ın fethiyle ibrişim cinsindedir, mu'arrebdir.

الْقَاوَزَةُ [el-ḳāwūzet] (ʿalā-vezni الْقَارُورَةُ [el-ḳārūret]) Bir nesne içecek ālettir, فَدَحْ [ḳadeḥ] ma'nāsına. Ve قَاوِرَةٌ [ḳāḳūzet] dahi bu ma'nāyadır. Ve ammā قَاوِرَةٌ [ḳāḳuzzet] ḳāf'ın zammı ve zā'nın teşdidiyle müvelledir, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

[ق ع ف ز]

الْقَعْفَزَى [el-ḳaʿfezā] (ḳāf'ın ve fā'nın fet-hi ve elifin kasrıyla) Düz oturmamaktır; yukālu: جَلَسَ فُلَانٌ الْقَعْفَزَى إِذَا قَعَدَ غَيْرَ مُطْمَئِنٍّ

الْإِفْعِنْفَاؤُ [el-iḳʿinfāz] (hemzenin ve ʿayn'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bi-ma'nahā; yukālu: إِفْعِنْفَرَ الرَّجُلُ إِذَا جَلَسَ مُسْتَوْفِرًا

[ق ف ز]

الْقَفْزُ [el-ḳafz] (ḳāf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Sıçramak; yukālu: قَفَرَ يَقْفِرُ قَفْرًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي

الْقَفْرَانُ [el-ḳafezān] (fethateynle) Kezālik sıçramak ma'nāsına; yukālu: قَفَرَ قَفْرَانًا أَيْضًا

الْقَفْزَى [el-ḳafezā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) Kezālik sıçramak; yukālu: جَاءَتْ الْحَيْلُ تَعْدُو الْقَفْزَى

الْقَفِيزُ [el-ḳafīz] (ḳāf'ın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Bir cins ölçektir ki sekiz mekūktur. Ve her mekūk üç kiledir ve her kile bir menndir ve bir mennin dahi yedi sümünüdür.

الْأَقْفِيزَةُ [el-aḳfīzet] (hemzenin fethi ve fā'nın kesriyle) ve

الْقَفْرَانُ [el-ḳufzān] (ḳāf'ın zammı ve fā'nın sükūnuyla) قَفِيزُ [ḳafīz]in cem'i.

الْقَفْمَاؤُ [el-ḳuffāz] (ḳāf'ın zammı ve fā'nın teşdidiyle) Şol eldivendir ki iki el için işlenip kaftan gibi içine penbe koyup dikerler ve cā-be-cā dügmeler eyleyip kol üzerinde dügmelerler. Ve bunu nisā tā'ifesi soğuktan sakınmak için getirir; tesniyesi قَفْمَاؤَانُ [ḳuffāzān] gelir.

الْتَقْفُزُ [et-teḳaffuz] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdidiyle) Eldiven giymek. Ve ele eldiven misālinde hinnā yakınmak; yukālu: تَقْفَرَتِ الْمَرْأَةُ بِالْحِنَاءِ Ve bu takrirden

ma'fūm olur ki sāhib-i *Şurāh*'in تَقْفُزُ [tek affuz] فُقَازَةٌ [kuffāzet] “kerden der-dest be-cihet-i hinnā” dediği münāsib olmaz, zīrā kelām-ı Cevherī'den tebādür eden hinnāyı فُقَازُ [kuffāz]a teşbīhtir, hakikateten فُقَازَةٌ [kuffāzet] değildir.

الْأَقْفَزُ [el-aḳfez] (hemzenin fethiyle) Şol attır ki ön ayakları dizlerine varınca beyāz ola ve kıç ayakları beyāz olmaya.

الْمُقَفِّزُ [el-muḳaffez] (mīm'in zammı ve fā'nın fethi ve teşdīdiyle) Zikr olunan vech üzere olan ata derler gūyā ki ellerine eldiven giymiştir.

[ق م ز]

الْقَمَزُ [el-ḳamez] (fethateynle) Deniyyü't-tab' olup rezil olan kimse.

الْقَمَزَةُ [el-ḳumzet] (ḳāf'ın zammı ve mīm'in sükūnuyla) جُمَزَةٌ [cumzet] gibi bir mikdār hurmā yığını demek olur. Ve جُمَزَةٌ [cumzet] cīm'in zammıyla ve mīm'in sükūnuyla ve zā-yı mu'ceme iledir.

[ق و ز]

الْقَوَزُ [el-ḳavz] (ḳāf'ın fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla) Kum yığını, rīk kerden ma'nāsına. Ve Cevherī'nin tertīb-i hurūfta gāh vāv'ı hā üzerine takdīm edip gāh hā'dan te'hīr ettiğinde te'emmül oluna.

الْقَيْرَانُ [el-ḳīzān] (ḳāf'ın kesri ve meddiy-
le) ve

الْأَقْوَازُ [el-aḳvāz] (hemzenin fethiyle) قَوَزُ [ḳavz]ın cem'i, kum yığınları ma'nāsına.

[ق ه ز]

الْقِهْزُ [el-ḳihz] (ḳāf'ın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Şol bezlerdir ki yünün a'lāsından ola, peşmīne ma'nāsına ve içi-
ne bir mikdār harīr cinsinden nesne dahi

FASLU'L-KĀF

(فصل الكاف)

[ك ز]

الْكُرُزُ [el-kurz] (kāf'ın zammı ve rā-i mühmelenin sükūnuyla) Heybe, hurc ma'nāsına. Ve

كُرُزٌ [kurz] Deniyü't-tab' olan kimseye de derler, le'im ma'nāsına. Bazılar hāzıka derler demiş.

الْكِرْزَةُ [el-kirezet] (kāf'ın kesri ve rā'nın fethiyle) **كُرُزٌ** [kurz]un cem'i, heybeler ma'nāsına, **حُجْرٌ** [cuhr]la **جِحْرَةٌ** [ciharet] gibi. Ve **جُحْرٌ** [cuhr] cīm'in takdīmi ve hā-i mühmelenin te'hīriyle haşerāt yuvasına derler.

الْكِرْرَازُ [el-kerrāz] (kāf'ın fethiyle ve rā'nın teşdidiyle) Şol koçtur ki çobanın heybesin getürür. Ve bu maküle koç lābüd boynuzsuz olur, zīrā boynuzlu olıcak tokuşmakla heybeyi düşürür.

الْكُرُزُ [el-kurrez] (kāf'ın zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol doğandır ki tüyin döksün diye bağlarlar. Ve Ebū Hātım eyitti: **كُرُزٌ** [kurrez] şol doğandır ki ikinci yaşına girmiş ola.

الْكِرْرِيزُ [el-kerīz] (kāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Keş dedikleri nesne ki yoğurdu kurutmakla hāsıl olur.

الْمُكَارَزَةُ [el-mukārezet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Kaçmak, firār ma'nāsına; yukālu: **كَارَزْتُ عَنْ فُلَانٍ إِذَا فَرَزْتُ عَنْهُ وَعَاجَزْتُهُ**

الْكِرْرَازَةُ [el-kerāzet] (kāf'ın fethiyle ve rā'nın tahfifiyle) Devşirilmek. Ve kurumak, yūbs ma'nāsına.

[ك ز]

الْكُرُزُ [el-kezz] (kāf'ın fethi ve zā'nın teşdidiyle) Yābis olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ كُرُزٌ**

الْكُرُزُ [el-kuzz] (kāf'ın zammıyla) Cem'i; yukālu: **قَوْمٌ كُرُزٌ**

كُرُزُ الْيَدَيْنِ [kezzu'l-yedeyn] (kāf'ın fethiyle) Bahil ma'nāsına. **جَعَدُ الْيَدَيْنِ** dedikleri gibi. Ve

كُرُزٌ [kezz] Şol yaya derler ki ağacı kuru olmağın eğilmesinde 'usret ola.

الْكِرْزَةُ [el-kezzet] (kāf'ın fethiyle ve zā'nın teşdidiyle) Şol bekredir ki dar olmağın āvāzı şedid ola.

الْمَكْرُوزُ [el-mekzūz] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Dar olan nesne, teng ma'nāsına; tekülü: **كَرَزْتُ الشَّيْءَ فَهُوَ مَكْرُوزٌ أَيَّ صَيِّقٍ إِذَا صَيِّقْتُهُ** Ve

مَكْرُوزٌ [mekzūz] Soğuktan hasta olan kimseye de derler.

الْكِرْزَاؤُ [el-kuzāz] (kāf'ın zammıyla) Bir marazdır ki soğuktan hāsıl olur; yukālu: **كَرَزَ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فَهُوَ مَكْرُوزٌ إِذَا تَقَبَّضَ مِنَ الْبُرْدِ**

الْإِكْلِزَاؤُ [el-ikli'zāz] (hemzenin kesri ve lām'ın kesri ve meddiyle) Münkabız olmak; yukālu: **إِكْلَازٌ إِكْلِزَاؤًا إِذَا انْقَبَضَ وَالْأَمُّ زَائِدَةٌ**

[ك ن ز]

الْكَنْزُ [el-kenz] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Gömülü olan māl, genc-i medfūn ma'nāsına; yukālu: **كَنَزْتُهُ أَكْنَزُهُ مِنْ كُلِّ مَالٍ لَا تُؤَدِّي زَكَاتُهُ** Ve **الْبَابُ الثَّانِي فَهُوَ كَنْزٌ** Ve

كَنْزٌ [kenz] Cem' etmeğe de derler; tekülü: **كَنَزْتُ التَّمْرَ إِذَا جَمَعْتُهُ**

الْكِنَاؤُ [el-kināz] (kāf'ın kesri ve fethiyle)

Hurmā kesimi; yukālu: هَذَا زَمْنُ الْكِنَازِ Ibnu's-Sikkīt eyitti: Fethten gayrı işitilmemiştir. Ba'zılar eyitti: feth ve kesr cā'izdir, جَدَّازٌ [cezāz]la جَدَّازٌ [cizāz] gibi ve صَرَامٌ [řarām] ile شَرَامٌ [řirām] gibi ki bunlar dahi kesim ma'nāsınadır.

الإِكْتِنَازُ [el-iktināz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Müctemī^c olmak. Ve tolup kemālin bulmak ma'nāsına da gelir; yukālu: إِكْتَنَزَ الشَّيْءُ إِذَا اجْتَمَعَ وَامْتَلَأَ الْكِنَازُ [el-kināz] (kāf'ın kesriyle) Şol nākadır ki eti sık ola, مُكْتَنِزَةُ اللَّحْمِ ma'nāsına.

[ك و ز]

الْكُوزُ [el-kūz] (kāf'ın zammı ve meddiy- le) Bardak ki onunla su içilir. Ve gāh olur ism-i recülde olur.

الْكِيْرَانُ [el-kīzān] (kāf'ın kesri ve meddiy- le) ve

الْأَكْوَازُ [el-ekvāz] (hemzenin fethiyle) ve الْكُوْزَةُ [el-kivezet] (kāf'ın kesri ve vāv'ın fethiyle) Bunların üçü dahi كُوْرٌ [kūz]un cem'idir, عُودٌ [ūd]un cem'i عِيْدَانٌ [īdān] ve أَعْوَادٌ [a'vād] ve عَوْدَةٌ [ivedet] olduđu gibi.

الإِكْتِيَازُ [el-iktiyāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Suyu çalıp almak; yukālu: إِكْتَاَزَ الْمَاءَ إِذَا اغْتَرَفَهُ وَهُوَ افْتِعَالٌ مِنَ الْكُوزِ

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب ز]

الْلَبْزُ [el-lebz] (lām'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Nāka ayağın devşirip bir nesneyi vurmak.

[ل ج ز]

الْلَجِزُ [el-leciz] (lām'ın fethi ve cīm'in kesriyle) لَزِجٌ [lezic]in maktübudur, sıyrın- cak yer ma'nāsına, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

[ل ح ز]

الْلَهْزُ [el-laħz] (lām'ın fethi ve ħā-i müh- melenin kesriyle) Bahīl olup bed-hū olan kimse.

الْمَلَاْحِزُ [el-melāħiz] (mīm'in fethi ve ħā'nın kesriyle) Dar yerler, مَصَائِيْقُ [međāyik] ma'nāsına.

الْتَلَاْحُزُ [et-telāħuz] (tā'nın fethi ve ħā'nın zammıyla) Kavm birbiriyle çekişip atış- mak; yukālu: تَلَاَحَزَ الْقَوْمُ فِي الْقَوْلِ إِذَا تَعَاوَضُوا Ve ba'zı nüshada إِذَا تَعَاَصَبُوا dahi vākī^c olmuştur.

[ل ز ز]

الْلَزُّ [el-lezz] (lām'ın fethi ve zā'nın teşdidiyle) ve

الْلَزْزُ [el-lezez] (fethateynle) Bağlamak ve yapıştırmak; yukālu: لَزَّ لَزًّا وَلَزَزًا إِذَا سَدَّهُ وَالأَصْفَهُ Ve

لَزٌّ [lezz] Gāh olur ki كَزٌّ [kezz]e tebe'iyyetle zikr olunur, müstakil ma'nası murād ol- maz. Ve كَزٌّ [kezz] bahīl ma'nāsınadır, ni- tekim mürür etti.

الْمِلِزُّ [el-milezz] (mīm'in kesri ve lām'ın

fethiyle) Şedīdü'l-husūmet olan kimse; yukālu: رَجُلٌ مَلَزَّ شَدِيدُ الْخُصُومَةِ لَزُومًا لِمَا طَالَبَ

اللزّازُ [el-lizāz] (lām'ın kesriyle) Hasmıyla husūmeti kavī olan kimse; yukālu: فَلَانَ لِرِزَاؤٍ خَضَمَ Ve

لِرِزَاؤِ الْبَابِ [lizāzu'l-bāb] Kapının ardına dayadıkları ağaca derler.

اللزّازُ [el-lezā'iz] (lām'ın fethi ve hemzenin kesriyle) Göğüste olan kemikler, üstühānhā-i sīne" ma'nāsına.

الْمَلَزَّزُ [el-mulezzez] (mīm'in zammı ve zā'nın fethi ve teşdidiyle) A'zāsı dirneklili olup sık olan kimse.

التلّزّيزُ [et-telzīz] (ʿalā-vezni التلّزّيز [et-tekrīm]) A'zāyı dirneklili kılmak; yukālu: لَزَزَهُ اللهُ تَعَالَى

الْمَلَازَةُ [el-mulāzzet] (mīm'in zammı ve zā'nın teşdidiyle) Ulaşıp yapışmak; tekūlu: لَأَزُزُّهُ إِذَا لَاصَفْتَهُ

[ل غ ز]

الإنلغازُ [el-ilgāz] (hemzenin kesriyle) Murādı gizlemek; yukālu: أَلْغَزَ فِي كَلَامِهِ إِذَا عَمِيَ مُرَادُهُ

الْلُغَزُ [el-luğaz] (lām'ın zammı ve ğayn'ın fethiyle) İsmidir, zikr olunan ma'nāda.

الْأَلْغَاؤُ [el-elgāz] (hemzenin fethiyle) لُغَزٌ [luğaz]ın cem'i, رُطَبٌ [ruṭab] ile أَرْطَابٌ [erṭāb] gibi. Ve لُغَزٌ [luğaz]ın aslı yaban fāresi yuvasından me'hūzdur ki لُغَزٌ [luğaz] ile قَاصِعَاءُ [kāšī'ā] ile نَافِقَاءُ [nāfiqā] beyninde cānib-i süfle ʿalā-vechī'l-istikāme kazıp ondan yemīnen ve şimālen kazmaktır, tā ki mekāmı hafī ola. Ve قَاصِعَاءُ [kāšī'ā] k̄āf'la ve şād ve ʿayn-ı mühmeleteynle fārenin dāhil olacak deliğine derler. Ve نَافِقَاءُ [nāfiqā] nūn'la ve fā ile ba'dehu k̄āf'la şol fāre yuvasına derler ki yer yüzüne çıkmaya

toprağı yufka kılıp vakt-i zarūrette başıyla dürtüp taşra çıka, pes fāre-i deştī bu الْغَاؤُ [ilgāz]la kendiyi muhtefi kılar.

الْلُغْزَى [el-luğgayzā] (lām'ın zammı ve ğayn'ın fethi ve teşdidi ve elifin kasrıyla) لُغَزٌ [luğaz] ma'nāsındadır ve yā yā-i tasgīr değildir, zīrā yā-i tasgīr dördüncü olmaz belki bu حُضَارَى [huḍḍārā] ve شُقَارَى [şuqqārā] gibidir ki حُضَارَى [huḍḍārā] أَحْيَلٌ [ahyel] dedikleri kuştur. Ve شُقَارَى [şuqqārā] Bir otun ismidir nebātāt kısmından.

[ل ك ز]

الْلُكْزُ [el-lekz] (lām'ın fethi ve kāf'ın sükünüyle) Göğüse muştle vurmak. Bu Ebū ʿUbeyde rivāyetidir. Ve Ebū Zeyd eyitti: Cesede vurmağa لُكْزٌ [lekz] derler göğüse mahsūs değildir.

الْلُكَيْزُ [el-Lukeyz] (lām'ın zammı ve kāf'ın fethiyle tasgīr vezni üzere) A'lām-ı ricāldendir.

[ل م ز]

الْلَمْزُ [el-lemz] (lām'ın fethi ve mīm'in sükünüyle) ʿAyb ma'nāsına. Ve bunun aslı gözle yāhūd āhar nesne ile işārettir; yukālu: لَمَزَهُ يَلْمِزُهُ لَمْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي: «وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ» (التوبة: 58) buyurduğu kavli-şerifi. Ve

لَمَزٌ [lemz] Vurmağa ve def' etmeğe dahi derler; yukālu: لَمَزَهُ يَلْمِزُهُ لَمْرًا إِذَا صَرَبَهُ وَدَفَعَهُ

الْلَمَّاؤُ [el-lemmāz] (lām'ın fethi ve mīm'in fethi ve teşdidiyle) Kınayıcı ve ta'ayib edici kimse.

الْلَمَزَةُ [el-lumezet] (lām'ın zammı ve mīm'in fethiyle) Bi-ma'nāhu.

[ل ه ز]

الْلَهْزُ [el-lehz] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir cemā'ate ihtilāt etmek; tekūlu: لَهَزْتُ الْقَوْمَ إِذَا خَالَطْتَهُمْ وَدَخَلْتَ بَيْنَهُمْ Ve pīrlık karışmağa dahi derler; yukālu: لَهَزُهُ لَهْزُهُ الْقَيْتِيرُ أَيَّ خَالَطَهُ الشَّيْبُ Ve

لَهْزٌ [lehz] Muştlā göğse vurmağa derler, **لَكَزٌ** [lekz] gibi, Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere. Ve Ebū Zeyd eyitti: Kulak tozuna ve boyuna vurmağa dahi derler.

الْمِلْهَازُ [el-milhez] (mīm'in kesri ve lām'ın sükūnu ve hā'nın fethiyle) Muşt vurucu kimse. Ve

لَهْزٌ [lehz] Gönderle dürtmeğe de derler; yukālu: لَهَزَهُ بِالرُّمْحِ إِذَا طَعَنَهُ فِي صَدْرِهِ Ve deve yavrusu anasın emerken başıyla vurmağa da derler; yukālu: لَهَزَ الْفَصِيلُ صَرْعَ أُمِّهِ إِذَا صَرَبَ بِرَأْسِهِ

الْمَلْهُوزُ [el-melhūz] (mīm'in fethiyle ve hā'nın zammı ile) Kır sepen kimse; yukālu: رَجُلٌ مَلْهُوزٌ تَمُّ هُوَ أَشْمَطُ تَمُّ أَشْيَبُ

دَائِرَةُ اللَّاهِرِ [dā'iretu'l-lāhiz] (hā'nın kesriyle) Kulak tozunda olan dā'ire ki bu sıfat-ı mekrūhedendir.

[ل و ز]

الْلَوْزَةُ [el-levzet] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bādem. **لَوْزٌ** [levz]in vāhididir, **تَمْرَةٌ** [temret] ile **تَمْرٌ** [temr] gibi.

الْمَلَازَةُ [el-melāzet] (mīm'in fethiyle) Şol yerdir ki onda bādem ağacı çok ola.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ر ز]

الْمَرْزُ [el-merz] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Parmakları ucuyla fi'l-cümle sıkamak; yukālu: مَرَزَهُ يَمْرُزُهُ مَرْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَرَصَهُ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِهِ قَرَصًا رَفِيقًا لَيْسَ بِالْأَطْفَارِ Ve kaçan ki parmak uçlarıyla sıkamak acıtsa o vakt **مَرَزَ** demezler, **قَرَصَ** derler, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere. Ve

مَرْزٌ [merz] Kesmeğe dahi derler; yukālu: مَرْزٌ أَمْرٌ لِي مِنْ هَذَا الْعَجِيبِ مَرْزَةٌ Ya'nī “Şol hamurdan benim için bir kıt'a kesiver.”

الْإِمْتِرَازُ [el-imtirāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimsenin ırzına değmeğe derler; tekūlu: إِمْتَرَزْتُ عِرْضَ فُلَانٍ إِذَا نَلْتُ مِنْهُ Ve **نَيْلٌ** [neyl]dendir, erişmek ma'nāsına.

[م ز ن]

الْمَرْزُ [el-mezz] (mīm'in fethi ve zā'nın teşdidiyle) Çekip sormak; yukālu: مَرَزَهُ يَمْرُزُهُ مَرْزًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَضَهُ

الْمَرْزَةُ [el-mezzet] Bir kere çekmek. Ve fi'l-hadīsi: “لَا تُحَرِّمُ الْمَرْزَةَ وَلَا الْمَرْتَانَ” Ya'nī “Hük-m-i rada'da bir kerre çekmek ve iki kerre çekmek harām etmez” ma'nāsınadır.

الْتَمَزُّزُ [et-temezzuz] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Az az çekmek, **تَمَزَّرُ** [temezzur] gibi zā-i mu'cemeden sonra rā-i mūhmele ile.

الْمَرْزُ [el-muzz] (mīm'in zammıyla) May-hoş; yukālu: رُؤْمَانٌ مُرٌّ إِذَا كَانَ بَيْنَ الْحُلُوِّ وَالْحَامِضِ

الْمَرْزَةُ [el-muzzet] (mīm'in zammıyla) Şol hamrdır ki onun ta'cımında ekşilik ola ki bu makūle ehli katında makbūl değildir.

الْمَزَّةُ [el-mezzet] (mīm'in fethiyle) Şol hamırdır ki onun ta'mı lezîz ola. Ve مَزٌّ [mezz] ile tesmiye olunduğuna bâ'is dili yaktığı cihettendir. Ve مَزَّةٌ denilmek câ'iz değildir mīm'in kesriyle.

الْمُزَّاءُ [el-muzzā'] (mīm'in zammı ve zā'nın teşdidi ve elifin meddiyle) Eşribeden bir nev'dir, bu فُعْلَاءُ [fa'elā'] veznidir, 'ayn'ın fethiyle idgām olunmuştur zİRā فُعْلَاءُ [fu'elā'] fā'nın zammı ve 'ayn'ın sükunuyla lisān-ı 'Arabda mütedāvil olan ebniyeden değildir. Ve ba'zılar eyitti: Bu فُعَالٌ [fa'cāl] vezni üzeredir mehmūzdan velākin vech değildir, zİRā iştikāk hemze üzere delālet etmez, nitekim قُرَّاءٌ [kurrā']da ve سُلَّاءٌ [sullā']da iştikāk mehmūziyyetine delālet eder.

الْمِزُّ [el-mizz] (mīm'in kesriyle) Fazl ma'nāsına; yukālu: لَهُ عَلَى هَذَا مِزٌّ أَيُّ فَضْلٌ

الْمِزْمَةُ [el-mezzemet] ('alā-vezni اَلزَّلْزَلَةُ [ezzelzelet]) Bir nesneyi ırgalamak, tahrīk ma'nāsına; yukālu: أَخَذَهُ فَمِزْمَرَهُ إِذَا حَرَكَهُ وَأَقْبَلَ بِهِ: Kāle İbn Mes'ūd fī sekrāne utiye bihi: "نَزِزُوهُ وَمَزْمِرُوهُ وَاسْتَسْكِحُوهُ" Ya'nī "Tahrīk edip ağzın koklan."

[م مع ز]

الْمِزُّ [el-mā'z] (mīm'in fetih ve 'ayn'ın sükunuyla) Keçidir ki koyunun mukābilidir. Ve bu ism-i cinstir.

الْمِعْزُ [el-me'az] (mīm'in ve 'ayn'ın fethiyle) ve

الْمِعِيزُ [el-me'iz] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesriyle) ve

الْأَمْعُوزُ [el-um'üz] (hemzenin zammı ve mīm'in sükunu ve 'ayn'ın zammı ve meddiyle) ve

الْمِعْزَى [el-mi'zā] (mīm'in kesri ve 'ayn'ın sükunu ve elifin kasrıyla) Bunların cümlesi

مِعْزٌ [ma'z] gibi ism-i cinstir. Ba'zılar eyitti: مِعْزُ [um'üz] āhū sürüsüdür, otuzdan kırka varınca. Sibeveyhi eyitti: مِعْزَى [mi'zā] münevvidir, munsarıftır, zİRā elif ilhāk içindir, te'nīs için değildir. Ve دِرْهَمٌ [dirhem] e mülhaktır, فِعْلَلٌ [fi'lel] vezni üzere ki her elif-i mülhaka nefsi kelime mecrāsına cārī olur. Ve elif ilhāk için olduğuna مُعْزَى [mu'ayz] ve أُرَيْطٌ [ureyt] delālet eder. مِعْزَى [mi'zā] ve أَرْطَى [artā] tasgirinde şol kimse kavli üzere ki münevven kılıp yā-i tasgirin mā-ba'din meksūr kıldı, nitekim دُرَيْهَمٌ [dureyhim] kelimesinde hāl böyledir ve eger elif te'nīs için olaydı, hālet-i tasgirdede yā'ya kalb olunmazdı, حُبْلَى [hublā]da ve أُحْرَى [uhrā]da kalb olunmadığı gibi. Ve Ferrā eyitti: مِعْزَى [mi'zā] mü'ennestir. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: ذِفْرَى [zifrā] kelimesin 'Arab tā'ifesinin ekseri münevven kılmaz ammā مِعْزَى [mi'zā] kelimesin ekseri münevven kılar, hālet-i tenkırde.

الْمَاعِيزُ [el-mā'iz] ('ayn'ın kesriyle) مِعْزٌ [ma'z]ın vāhididir, صَاحِبٌ [şāhib] ile صَحْبٌ [şahb] gibi.

الْمَاعِيزَةُ [el-mā'izet] ('ayn'ın kesriyle) Mü'ennesi.

الْمَوَاعِيزُ [el-mevā'iz] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Cem'i, dişi keçiler ma'nāsına. Ve

مَاعِيزٌ [mā'iz] Keçi derisine dahi derler.

الْأَمْعَازُ [el-im'āz] (hemzenin kesriyle) Keçi sāhibi olmak; yukālu: أَمْعَزَ الْقَوْمُ إِذَا كَثُرَ مِعْزَاهُمْ

الْمِعْأَزُ [el-mā'āz] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın teşdidiyle) Keçi sāhibi, صَاحِبُ الْمِعْزَى [şāhibu'l-mi'zā] ma'nāsına.

الْمِعْزَى [el-me'az] (fethateynle) Yerin berk olması.

الْأَمْعَازُ [el-em'az] (hemzenin fethi ve

mīm'in sükūnu ve 'ayn'ın fethiyle) Berk yer.

الْمَعْرَاءُ [el-ma'zā] (mīm'in fethi ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, berk yer ma'nāsına. Aşma'ı eyitti: Ebū 'Amr b. el-'Alā'ya eyittim: مَعْرَى [mi'zā]dan mıdır, eyitti: ne'am ve ذَفْرَى [zifrā] ذَفْرٌ [zefr]den midir eyitti: ne'am. Ve ذَفْرَى [zifrā] rāyiha-i habīsesi olandır.

[م ل ز]

الْإِنْمِلَازُ [el-inmilāz] (hemzenin ve mīm'in kesriyle ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Kurtulmak, halās ma'nāsına; yukālu: **إِنْمَلَزَ** مِنَ الْأَمِيرِ إِذَا أَفْلَتَ مِنْهُ

الْتَمْلِيزُ [et-templiz] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Halās kılmak; yukālu: **مَلَزْتُهُ** أَنَا تَمْلِيزًا

الْتَمَلُّزُ [et-temelluz] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Halās bulmak; yukālu: **مَلَزْتُهُ** فَتَمَلَّزَ وَيُقَالُ مَا كَدْتُ أَتَمَلُّزُ مِنْ فُلَانٍ مِثْلَ أَتَخَلَّصُ وَأَتَمَلَّصُ وَأَتَمَلَّسُ

[م و ز]

الْمَوْزُ [el-mevz] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) İncire şebīh bir meyvedir ki diyār-ı 'Arabda nevāhī-i Şām-ı şerifte çok olur, ağacı cevz ağacı kadar olur. Ve bu takrīrden ma'lūm olur ki sāhib-i *Şurāh*'ın مَوْزٌ [mevz] mevīz dediği hatā olur, zīrā mevīz kuru üzümdür, زَبِيبٌ [zebīb] ma'nāsına. Ve Kemālpaşazāde'nin dahi *Muḥītu'l-Luġa* nām kitābında مَوْزٌ [mevz] engūr-ı Şāmī dediği dahi bu kabīlendedir.

الْمَوْزَةُ [el-mevzet] Vāhidi.

الْمَيْزُ [el-meyz] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ayırmak; tekūlu: مَزَتْ الشَّيْءَ أَمِيرُهُ إِذَا عَزَلْتَهُ وَفَرَزْتَهُ

الْتَمْيِيزُ [et-temyīz] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-

tekrīm]) Bi-ma'nāhu; tekūlu: مَيَّرْتُهُ إِذَا عَزَلْتَهُ **الْإِنْمِيَازُ** [el-inmiyāz] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) ve

الْإِمْتِيَازُ [el-imtiyāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ve

الْتَمَيُّزُ [et-temeyyuz] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) ve

الْإِسْتِمَارَةُ [el-istimāzet] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bunların cem'iisi ayrılmak ma'nāsındadır; yukālu: **إِمْتَارَ الْقَوْمُ إِذَا فُلَانٌ يَكَادُ يَتَمَيُّزُ مِنَ الْعَيْظِ** Ve **تَمَيَّرَ بَعْضُهُمْ مِنْ بَعْضٍ** Ya'nī "Gazabından munkatır olmağa karīb olur."

FASLU'N-NŪN

(فصلُ النون)

[ن ب ز]

النَّبْرُ [en-nebez] (fethateynle) Lakab ma'nāsına.

الأنبازُ [el-enbāz] (hemzenin fethiyle) Cem'i, lakablar ma'nāsına.

النَّبْرُ [en-nebz] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) Lakab komak; tekūlu: نَبْرُهُ يُنْبَرُهُ نَبْرًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا لَقِبَهُ

النَّبْرُ [et-tenbīz] (alā-vezni [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: فَلَا نَ يُنْبَرُ فَالْأَنْبِيزُ Teşdīdi teksir için olur.

النَّبْرُ [et-tenābuz] (tā'nın fethi ve bā'nın zammıyla) Birkaç kimse birbirine lakab komak; yukālu: تَنَابَرُوا بِالْأَلْقَابِ أَي لَقِبَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

[ن ح ز]

النَّحْرُ [en-necez] (fethateynle) Bir nesne tükenmek; yukālu: نَحَرَ الشَّيْءُ يُنْحَرُهُ نَحْرًا إِذَا انْقَضَى وَفَنِيَ

النَّحْرُ [en-necz] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Bitirmek; yukālu: نَحَرَ حَاجَتَهُ Ve يُنْحَرُهَا نَحْرًا مِنَ النَّبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَضَاهَا

نَحْرُ [necz] Va'deye vefā etmeğe de derler. Ve

نَحْرُ [necz] Bir nesne tamām olmağa karīb olmasına da derler; yukālu: إِنَّتِ عَلَى نَحْرٍ حَاجَتِكَ وَنَحْرٍ حَاجَتِكَ بِفَتْحِ النَّوْنِ وَصَمَّهَا أَي عَلَى شَرَفٍ مِنْ قَضَائِهَا

الإنجازُ [el-incāz] (hemzenin kesriyle) Kezālīk va'deye vefā etmek; tekūlu: "أَنْجَرَ" Ya'ni "Recül-i kāmīl va'desine muhālefet etmez."

الإنجازُ [el-munācezet] (mīm'in zammı

ve cīm'in fethiyle) Mukātele ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "أَلْمَحَاجِرَةُ قَبْلَ الْمُنَاجِرَةِ" Ya'ni "Mümāna'at mukāteleden evvel gerek."

الإستنجازُ [el-istincāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Hācet bitirmek; yukālu: إِسْتَنْجَرَ الرَّجُلُ حَاجَتَهُ

التنجزُ [et-teneccuz] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَنَجَّزَ الرَّجُلُ حَاجَتَهُ إِذَا اسْتَنْجَحَهَا

النَّاجِرُ [en-nāciz] حَاجِرٌ [hāciz] ma'nāsına; yukālu: بَعَثَهُ نَاجِرًا نَاجِرًا كَقَوْلِكَ يَدًا يَبْدُ أَي تَعَجِبًا Ve fi'l-hadīsi: "لَا تَبِيعُوا حَاضِرًا بِنَاجِرٍ" Hadīs-i şerīf nūsah-ı Cevherī'de bu 'ibāret üzere vākī' olmuştur velākin asl-ı hadīs "لَا تَبِيعُوا غَائِبًا بِنَاجِرٍ" dir, nitekim *Meşābīh*'te bābu'r-ribāda zikr olunmuştur yāhūd 'ibāret-i hadīs: "لَا تَبِيعُوا إِلَّا حَاضِرًا بِنَاجِرٍ" ge-rektir, kelime-i ilāī sākīt olmak üzere nite-kim bir nüshada böyle vākī' olmuştur.

[ن ح ز]

النَّحْرُ [en-naḥz] İtmek ve dürtmek; tekūlu: نَحَرْتُهُ نَحْرَةً بِرَجْلِي إِذَا رَكَلْتُهُ Ve رَكَلٌ [rekl] Ayakla dürtmek ve tepmek ma'nāsınadır. Ve

نَحْرُ [naḥz] Bir nesneyi havan ile döğmek-tir. Ve

نَحْرُ [naḥz] Göğüse muşt vurmağa da derler, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: جُمِعَ Ve نَحَرَهُ فِي صَدْرِهِ مِثْلَ نَهْدِهِ إِذَا صَرَبَهُ بِالْجُمْعِ [cum] cīm'in zammıyla parmakları cem' edip vurmaktır, muşt gibi ve yumruk gibi; ve yukālu: الرَّأْكِبُ يُنْحَرُ بِصَدْرِهِ وَاسِطَةَ الرَّجُلِ أَي وَاسِطَةَ Ve يَدُ [vāsīṭat] pālānın ön kaşına derler, rükūba vesīle olduğu için وَاسِطَةَ [vāsīṭat] derler.

النَّحَازُ [en-nuḥāz] (nūn'un zammıyla) Bir marazdır ki deve cinsine 'arız olur.

الإنحازُ [el-inḥāz] (hemzenin kesriyle)

Kavmin develerine نُحَازَ [nuhāz] marazı 'arız olmak; yukālu: نَحَرَ الْقَوْمَ إِذَا أَصَابَ إِيْلَهُمُ النُّحَازُ

النَّاحِزُ [en-nāhiz] (hā'nın kesriyle) Devenin dirseği göğsünde olan berk yere erişip mecrūh olmak.

النَّحِيزَةُ [en-nehīzet] (nūn'un fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Tabī'at ma'nāsına.

النَّحَائِزُ [en-nehā'iz] Cem'î, tabī'atler ma'nāsına. Ve

نَحِيزَةٌ [nehīzet] Çadır etrāfında diktikleri nüvvāra dahi derler. Ve

نَحِيزَةٌ [nehīzet] Dere içinde yol gibi çekilmiş nesneye derler bir mīl yā dahi ziyāde ki iki dağın arasında uz dedikleri nesne olur.

[ن ز]

النَّزُّ [en-nezz] (nūn'un fethi ve zā'nın teşdidiyle) ve

النَّزُّ [en-nizz] (nūn'un kesriyle) Şol sudur ki yerden sızar. Ve

نِزٌّ [nizz] Cüst ve zīrek olan kimseye de derler. Ve

نِزٌّ [nizz] Şol devekuşuna dahi derler ki bir yerde durmaya ve yukālu: نَاقَةٌ نِزَّةٌ أَيْضًا أَيَّ حَفِيفَةً

الْإِنزَارُ [el-inzāz] (hemzenin kesriyle) Yer sulak olmak; yukālu: أَنْزَتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ نِزٍّ

النَّزِيرُ [en-nezīz] (nūn'un fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Āhū seğirtmek; yukālu: نَزَّ الطَّبِيبُ يَنْزُ نِزْرًا إِذَا عَدَا Ve kezālik āhū çağırmağa dahi derler, Kisā'ī hikāyeti üzere.

[ن ش ز]

النَّشْرُ [en-neşz] (nūn'un fethi ve şīn'in sükūnuyla) Mekān-ı mürtefi'.

نَشْرٌ [neşz] Bir kimsenin mekānı mürtefi' olmağa da derler; yukālu: نَسَرَ الرَّجُلُ يَنْشُرُ وَيَنْشُرُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا اذْتَمَعَ فِي الْمَكَانِ ﴿وَإِذَا قِيلَ انشُرُوا﴾ (المجادلة 11) فَاَنْشُرُوا

النَّشْرُ [en-neşez] (fethateynle) Bi-ma'nāhu. Ve

نَشْرٌ [neşez] Şol recüle derler ki ber-karār olup mütegayyir olmaya; yukālu: فَلَانَ نَشْرٌ مِنَ الرَّجَالِ

النُّشُورُ [en-nuşūz] (zammeteynle) Sükūn-ı şīn'le olan نَشْرٌ [neşz]in cem'î, mürtefi' mekānlar ma'nāsına. Ve

نُشُورٌ [nuşūz] Ehad-ı zevceyn āhara 'asī olmağa dahi derler; yukālu: نَسَرَتِ الْمَرْأَةُ تَنْشُرُ نُشُورًا إِذَا اسْتَعَصَّتْ عَلَى بَعْلِهَا وَأَبْعَصَتْهُ وَنَشَرَ بَعْلُهَا عَلَيْهَا إِذَا صَرَبَهَا وَجَفَّاهَا ﴿وَإِنْ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُورًا﴾ (النساء 128)

الْأَنْشَارُ [el-enşāz] (hemzenin fethiyle) ve

النِّشَارُ [en-nişāz] (nūn'un kesriyle) Fethateynle olan نَشْرٌ [neşez]in cem'idir, mürtefi' mekānlar ma'nāsına, جِبَلٌ [cebel] ile أَجْبَالٌ [ecbāl] ve جِبَالٌ [cibāl] gibi.

النَّشَارُ [en-neşāz] (nūn'un fethiyle) Mekān-ı mürtefi' ma'nāsındadır, müfredidir kezālik.

الْإِنْشَارُ [el-inşāz] (hemzenin kesriyle) Meyyitin a'zāsın yerli yerine komak ve minhu kırā'etu Zeyd b. Şābit: ﴿كَيْفَ تُنْشِرُهَا﴾ (البقرة 259)

[ن ف ز]

النَّفْرَانُ [en-nefezān] (fethateynle) Āhū sıçramak; yukālu: نَفَرَ الطَّبِيبُ يَنْفِرُ نَفْرَانًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا وَتَبَ

النَّتْفِيزُ [et-tenfīz] 'Avret oğlanın sıçratıp oynatmak; yukālu: نَفَرَتِ الْمَرْأَةُ وَلَدَهَا إِذَا كَانَتْ تُرْقِصُهُ Ve

تَنْفِيزٌ [tenfīz] Oku tırnak üzere döndürmeğe dahi derler; yukālu: نَفَزْتُهُ تَنْفِيزًا

الْإِنْفَازُ [el-infāz] (hemzenin kesriyle) Kezālik oku tırnak üzere döndürmek; tekūlu: أَنْفَزْتُ السَّهْمَ عَلَى ظُفْرِي إِذَا أَدْرَيْتُهُ Ve **شِيْهَاهُ** nüshalarının ba'zında أَنْفَزْتُ السَّهْمَ عَلَى ظُفْرِي vāki' olmuştur tashiftir.

[ن ق ز]

النَّقْرَانُ [en-neqazān] (fethateynle) Kezālik āhū sıçramak; yukālu: نَقَّرَ الطَّبِي فِي عَدْوِهِ يَنْقُرُ نَقْرًا وَنَقْرَانًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا وَتَبَ

التَّنْقِيزُ [et-tenqīz] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrim]) Sıçratmak.

النُّقَازُ [en-nuqāz] (nūn'un zammıyla) Bir marazdır ki koyuna ‘arız olur, tā ölünce sıçramadan hālī olmaz, نُزَاءُ [nuzā] gibi nūn'un zammıyla ve zā-i mu'ceme ile ki zikr olunan marazın ismidir.

النَّقْزُ [en-neqaz] (fethateynle) Mālın döküntüsü rüzāl-ı māl ma'nāsına.

النَّقِيزُ [en-neqiz] (nūn'un fethiyle ve kāf'ın kesriyle) Kezālik mālın döküntüsü ve alçağı.

[ن ك ز]

النَّكْزُ [en-nekz] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kuyunun suyu tükenmek; yukālu: نَكَزَتِ الْبَيْتُ تَنْكُزُ نَكْرًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا فِيهَا مَاؤُهَا

نَكَزَ [nekz] Bir ucu sivri nesneyi sançmağa da derler, غَرَزَ [garz] gibi. Bu **نَكَزَ** [nekz] yılan burnuyla sokmağa da derler; yukālu: نَكَزْتُهُ الْحَيْتَةَ إِذَا لَسَعْتَهُ بِأَنْفِهَا وَإِذَا عَضَّتْهُ بِبَنَائِهَا يُقَالُ نَشَطَتْهُ Ve

نَكَزَ [nekz] Darba ve def'e de derler, Aşma rivāyeti üzere.

النَّكْزُ [en-nekez] (fethateynle) Zikr olunan

ma'nāda lügattır; yukālu: نَكَزَتِ الْبَيْتُ تَنْكُزُ نَكْرًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِنْكَازُ [el-inkāz] (hemzenin kesriyle) Kuyunun suyun tüketmek; yukālu: أَنْكَزَهَا أَصْحَابُهَا

النَّكَازُ [en-nākiz] (kāf'ın kesriyle) Şol kuyudur ki suyu az ola, kalīletü'l-mā ma'nāsına.

[ن ه ز]

النَّهْزُ [en-nehz] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Darb etmek ve def'e etmek. **نَكَزَ** [nekz] ve **وَكَزَ** [vekz] gibi. Ve

نَهَزَ [nehz] Bir nesneyi tahrīk etmeğe de derler; yukālu: نَهَزَ رَأْسَهُ إِذَا حَرَكَهُ Ve

نَهَزَ [nehz] At seyr etmeğe kıyām göstermeğe de derler; yukālu: نَهَزَتِ الدَّابَّةُ إِذَا نَهَضَتْ فِي بَصْدَرِهَا لِلْسَّيْرِ Ve

نَهَزَ [nehz] Deve yavrusu başı ile anasının memesin vurmağa da derler, emdiği hālinde **لَهَزَ** [lehz] gibi. Ve

نَهَزَ [nehz] Kovayı dolsun diye kuyuda tahrīk etmeğe de derler; tekūlu: نَهَزْتُ بِالذَّلْوِ فِي الْبَيْتِ إِذَا صَرَبْتُ بِهَا فِي الْمَاءِ لِتَمَلُّوْهُ

النُّهْزَةُ [en-nuhzet] (nūn'un zammı ve hā'nın sükūnuyla) Fırsat ma'nāsına.

الْإِنْتِهَازُ [el-intihāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Fırsat bulmak; yukālu: إِنْتَهَزْتُهَا إِذَا اغْتَنَمْتُهَا

الْمُنَاهِزَةُ [el-munāhezet] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Birbirine fırsat bulmak; yukālu: نَاهَزْتُهُمُ الْفُرْصَ Ve

مُنَاهِزَةٌ [munāhezet] Oğlan hadd-i bülūga erişmeğe de derler; yukālu: نَاهَزَ الصَّبِيُّ الْبُلُوعَ إِذَا دَانَاهُ

الْتَّنَاهُزُ [et-tenāhuz] (tā'nın fethi ve hā'nın zammıyla) Müsāra'at etmek; yukālu: هُمَا

يَبْتَدِرَانِ Ve يَبْتَدِرَانِ إِمَارَةَ بَلَدٍ كَذَا أَيُّ يَبْتَدِرَانِ [ibtidār]
bā-i muvahhade ve dāl-ı mühmele ile
sür'at etmek ma'nāsıdır.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ج ز]

الْإِيحَازُ [el-īcāz] (hemzenin kesriyle)
Kelāmı az etmek; tekūlu: إِذَا الْكَلَامُ إِذَا
فَصَّرْتَهُ

الْمَوْجِزُ [el-mūcez] (mīm'in zammı ve
cīm'in fethiyle) Muhtasar olan kelām.

الْوَجِزُ [el-vecz] (vāv'ın fethi ve cīm'in
sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْوَجِيزُ [el-vecīz] (vāv'ın fethi ve cīm'in
kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu eyzan.

التَّوَجُّزُ [et-teveccuz] (fethateynle ve cīm'in
zammı ve teşdīdiyle) Bir nesneyi tahsīl et-
mek; yukālu: تَوَجَّزْتُ الشَّيْءَ مِثْلَ تَنَجَّزْتُهُ

أَبُو وَجْزَةَ [Ebū Veczet] (vāv'ın fethi ve
cīm'in sükūnuyla) Bir kimsenin künyetidir
ki şā'irlikle ve muhaddislikle meşhūrdur.

[و خ ز]

الْوَجْزُ [el-vaḥz] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın
sükūnuyla) Gönderle dürtmek bir haysiy-
yetle ki öte cānibe geçmeye; yukālu: وَخَزَهُ
بِالْحَنْجَرِ Ve

وَخَزَ [vaḥz] Şey-i kalīle de derler. Ve

وَخَزَ [vaḥz] Pırlık 'arız olmağa da derler;
yukālu: وَخَزَهُ الشَّيْبُ إِذَا خَالَطَهُ

[و ش ز]

الْوَشْزُ [el-veşez] (fethateynle) Mekān-ı
mürtefi', نَشَزَ [neşez] gibi. Ve

وَشَزَ [veşez] Şiddet ma'nāsına dahi gelir.

الأَوْشَازُ [el-evşāz] (hemzenin fethiyle)
وَشَزَ [veşez]in cem'i, şiddetler ma'nāsına;
yukālu: أَصَابَتْهُمْ أَوْشَازُ الْأُمُورِ أَيُّ شَدَائِدُهَا

[و غ ز]

الْإِبْعَاذُ [el-īgāz] (hemzenin kesri ve med-diyle) Bir husūsta bir kimseden tekaddüm etmek; tekūlu: **أَوْعَزْتُ إِلَيْهِ فِي كَذَا وَكَذَا إِذَا تَقَدَّمْتُ** **التَّوْغِيْزُ** [et-tevgīz] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bi-ma‘nāhu; yukālu: **وَعَزَّتْ إِلَيْهِ وَعَزَّتْ إِلَيْهِ** Ve gāh olur tahfif edip **تَوَغِيْرًا** derler.

[و ف ز]

الْوَفْزُ [el-vefz] (vāv’ın fethi ve fā’nın sükūnuyla) ‘Acele etmek.

الْوَفْزُ [el-vefez] (fethateynle) Bi-ma‘nāhu.

الْأَوْفَاذُ [el-evfāz] (hemzenin fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Cem‘i, ‘aceleler ma‘nāsına; yukālu: **نَحْنُ عَلَى أَوْفَاذٍ أَيْ عَلَى سَفَرٍ وَيُقَالُ أَشْخَصْنَا** yukālu: **وَأَنَا عَلَى أَوْفَاذٍ** Ya‘nī ‘acele ile gittik. Ve **إِشْحَاصٍ** [iṣḥāṣ] ṣīn ve ḥā-i mu‘cemeteyn ile zehāb ma‘nāsınadır. Ve **أَنَا عَلَى وَفَاذٍ** denmesin bilā-hemze.

الْإِسْتِيفَاذُ [el-istīfāz] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Yerleşmeyip ayakların dikip oturmak; yukālu: **إِسْتَوْفَزْتُ فِي قَعْدَتِهِ إِذَا قَعَدْتُ فَعُودًا** **مُتَّصِبًا غَيْرَ مُطْمَئِنِّ**

[و ك ز]

الْوَكْزُ [el-vegz] (vāv’ın fethi ve kāf’ın sükūnuyla) Vurmak ve dürtmek; yukālu: **وَكَزَهُ مِثْلُ نَكَزَهُ إِذَا دَفَعَهُ وَصَرَبَهُ** Ve

وَكَزَ [vegz] Muşt vurmağa dahi derler; yukālu: **وَكَزَهُ أَيْ صَرَبَهُ بِجُمْعٍ يَدُهُ عَلَى دَفْنِهِ** Ve **جُمْعٌ** [cum‘] cīm’in zammiyla eli cem‘ edip vurmak.

[و ه ز]

الْوَهْزُ [el-vehz] (vāv’ın fethi ve hā’nın sükūnuyla) El ağırlığıyla vurmak; yukālu: **وَهَزْتُ فَلَانًا إِذَا صَرَبْتَهُ بِثِقَلِ يَدِكَ**

التَّوَهُّزُ [et-tevehhuz] (fethateynle ve ḥā’nın

zammı ve teşdīdiyle) Deve yükü ağırlığıyla basmak.

FASLU'L-HĀ'

(فصلُ الهاءِ)

[ه ب ر ز]

الهِبْرِيّ [el-hibriyy] (hā'nın ve rā'nın kesri ve bā'nın sükunıyla ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Atlı, süvār ma'nāsına. sāhib-i *Tercemān* هِبْرِيّ [hibriyy] bir cins bileziktir, 'Acem bileziklerinden demmiştir. Ve sāhib-i *Şurāh* هِبْرِيّ [hibriyy] i "dest-bend-i esb" ile tefsir etmiştir, hak budur ki أَبْرَزَ مُبَارَزَةً tendir, mukātele ma'nāsına, hemze hā'ya kalb olunmuştur, هِبْرِيّ ile هَرَاقٌ gibi gūyā ki هِبْرِيّ [hibriyy] 'Acem atlısına derler, zīrā Cevherī bu mahalde هِبْرِيّ [hibriyy]i tefsir sadedinde الأَسْوَارُ الْوَاحِدُ مِنْ أَسَاوِرَةِ الْفُرْسِ قَالَ أَبُو عُبَيْدٍ هُمْ الْفُرْسَانُ وَالْهَاءُ عَوْضٌ عَنِ الْيَاءِ كَانَ أَضْلُهُ أَسَاوِيرَ كَذَلِكَ الرِّبَادَةُ demıştır. Bu delālet eder ki Cevherī'nin هِبْرِيّ [hibriyy] ile murādı atlı ola, ata ve adama takılan ālet olmaya, nitekim āhir-i kelāmında فَالْ تَغْلَبَ كُلُّ جَمِيلٍ هِبْرِيّ dediği dahi delālet eder, Şa'leb eyitti her nesne ki cemil ve latif ola, ona tā'ife-i 'Arab هِبْرِيّ [hibriyy] der, هِبْرِيّ [hibriyy] vezni üzere ve هِبْرِيّ [hibriyy] demirci ve kuyumcu demek olur.

الْهَرِزَّةُ [el-hervezet] ('alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Ölmek, mevt ma'nāsına; yukālu: هَرَوَزَ الرَّجُلُ إِذَا مَاتَ

[ه ز ز]

الْهَزُّ [el-hezz] (hā'nın fethi ve zā'nın teşdidiyle) Bir nesneyi tahrīk etmek.

الْإِهْتِزَازُ [el-ihtizāz] (hemzenin ve tā'nın kes-

riyle) Müteharrik olmak; tekūlu: هَزَزْتُ الشَّيْءَ هَزَزْتُ إِذَا حَرَّكَتَهُ فَتَحَرَّكَ Ve

إِهْتِزَازٌ [ihtizāz] Yıldız düşerken hareket etmeğe de derler; yukālu: إِهْتِزَازٌ فِي انْقِضَاصِهِ Ve

إِهْتِزَازٌ [ihtizāz] 'Askerin gürlüdemesine ve gavgā ve galebe etmesine de derler.

الْهَزِيزُ [el-heziz] (hā'nın fethi ve zā'nın kesri ve meddiyle) Deveyi şevke getirmek; yukālu: هَزَّ الْحَادِي الْإِبِلَ هَزِيزًا فَاهْتَزَّ إِذَا تَحَرَّكَتْ فِي سَيْرِهَا لِحَدَائِهِ Ve حَادِي [hādī] hā-i mühmele ve dāl-ı mühmele ile deve süren kimseye derler. Ve

هَزِيزٌ [heziz] Rüzgār ağacı deprettiğinden hāsıl olan āvāza dahi derler.

الْهَازُ [el-hāzz] Hareket edip düşen yıldız.

الْهَهُزُ [el-hizz] (hā'nın kesriyle) Sürür ve neşāta derler. Ve çömlek kaynamasına dahi derler.

التَّهْزِيزُ [et-tehziz] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Tahrīk etmek.

التَّهْزُزُ [et-tehezzuz] (fethateynle ve zā'nın zammı ve teşdidiyle) Müteharrik olmak; yukālu: أَلْرِيحُ تَهْزُزُ الشَّجَرَةَ فَتَهْزَرُ

الْهَزْهَزَةُ [el-hezhezet] ('alā-vezni الْعَزْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Tahrīk etmek.

التَّهْزُزُ [et-tehezhu] ('alā-vezni الْعَزْزَلُ [et-tezelzul]) Müteharrik olmak; yukālu: هَزْهَزَهُ فَتَهْزَرُ

الْهَزَاهِزُ [el-hezāhiz] (hā'nın fethi ile زَلَزِلٌ [zelāzil] vezni üzere) Şol fitnelerdir ki halāyıkı tahrīk eder.

الْهَزْهَازُ [el-hezhāz] (hā'nın fethiyle) Şol kılıçtır ki titreyip hareket kılar.

الْهَزْهُزُ [el-huzhuz] ('alā-vezni الْهُدْهُدُ [el-hudhud]) Şol ırmaktır ki akarken hareket kılar.

[ه م ز]

الْهَمْزُ [el-hemz] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) El ile bir nesneyi sıkmak, gerek elde sıkmak olsun gerek duvara sıkmak olsun; yukālu: هَمَزْتُ الشَّيْءَ فِي كَفِّي Ve

هَمْزٌ [hemz] Kelāmda hemze ile irād etmeğe dahi derler; yukālu: هَمَزْتُ الْحَرْفَ فَأَنْهَمَزَ Ya'nī وَقِيلَ لِأَعْرَابِي أَتَهْمَزُ الْفَارَ فَقَالَ السِّتُورُ يَهْمَزُهَا **هَمْزٌ** lafzını hemze ile telaffuz eder misin dediklerinde hemzeyi sıkmak ma'nāsına haml edip onu pisi **هَمْزٌ** [hemz] eder dedi. Ve

هَمْزٌ [hemz] Ta'yīb etmeğe dahi derler **لَمْزٌ** [lemz] ma'nāsına. Ve **لَمْزٌ** [lemz] def' etmeğe ve darb etmeğe de derler.

الْهَامِزُ [el-hāmiz] (mīm'in kesriyle) ve

الْهَمَّازُ [el-hemmāz] (hā'nın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Ta'yīb edici kimse, عَيَّابٌ [ʿayyāb] ma'nāsına.

الْهَمْزَةُ [el-humezet] (hā'nın zammı ve mīm'in fethiyle) Kezālik ta'yīb edici; yukālu: رَجُلٌ هَمْزَةٌ وَأَمْرَأَةٌ هَمْزَةٌ

هَمَزَاتُ الشَّيْطَانِ [hemezātu'ş-şeytān] (fet-hateynle) Şol vesveselerdir ki şeytān onu insānın kalbine ilkā eder.

الْهَمْزَى [el-hemzā] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnu ve elifin kasrıyla) Şol yaya derler ki oku ziyāde süre; yukālu: قَوْسٌ هَمْزَى أَيُّ شَدِيدُ الدَّفْعِ لِلْسَهْمِ

الْمِهْمَزُ [el-mihmez] (mīm-i evvelin kesri ve sānīnin fethiyle) ve

الْمِهْمَازُ [el-mihmāz] (mīm'in kesriyle) Şol demirdir ki atlı olan kimse çizmesinin ök-çesine vaz' eder.

[ه ن د ز]

الْهِنْدَازُ [el-hindāz] (hā'nın kesriyle) Ölçü,

endāze lafzından ta'rib olunmuştur; yukālu: أَغْطَاهُ بِلَا حِسَابٍ وَلَا هِنْدَازٍ

الْمُهَنْدِزُ [el-muhendiz] (mīm'in zammı ve dāl'in kesri ile) Şol kimsedir ki su yollarını ve bināları takdīr eyleye, illā 'Arab tā'ifesi harf-i zā'yı sīn'e kalb edip مُهَنْدِسٌ [muhendis] derler, zīrā kelām-ı 'Arabda şol zā harfi yoktur ki mā-kablinde dāl ola.

BĀBU'S-SĪNĪ MĪN KĪTĀBĪ TERCEMETĪ ŢĪHĀHĪ'L- CEVHERĪ

(بَابُ السِّينِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ صَحَاحِ الْجَوْهَرِيِّ)

س

FASLU'L-ELİF

(فصل الألف)

[أ ب س]

التَّكْرِيمِ [et-tekbīs] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Zelil ve hakir etmek, أَبَسْتُ بِهِ تَأْبِسًا إِذَا ذَلَّلْتَهُ وَحَقَّرْتَهُ وَكَسَّرْتَهُ

الْأَبْسِ [el-eps] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: بِهِ أَبَسْتُ Ve

أَبَسَ [eps] İri yere dahi derler, mekân-ı haşin ma'nāsına.

التَّأْبِسُ [et-te'ebus] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Tagayyür ma'nāsına.

[أ س س]

الْأُسِّ [el-uss] (hemzenin zammı ve sīn'in teşdidiyle) Binānın temeli, أَضَلُّ الْبِنَاءِ ma'nāsına.

الْأَسَاسِ [el-esās] (hemzenin fethiyle) Bi-ma'nāhu.

الْأَسَسِ [el-eses] (fethateynle) Kezālik temel ma'nāsınadır, اسَاسٌ [esās]tan maksürdür.

الْأُسُسِ [el-usus] (zammeteynle) اسَاسٌ [esās]ın cem'idir, temeller ma'nāsına, قَدَّالٌ [kazāl]la قُدُّلٌ [kuzul] gibi. Ve قَدَّالٌ [kazāl] k āf'la ve zāl-ı mu'ceme ile başın ardı, kafā-yı ser ma'nāsına.

الْإِسَاسِ [el-isās] (hemzenin kesriyle) اسُ [uss]ün cem'i, kezālik temeller ma'nāsına عَسَّاسٌ [esās] ile عُسُّ [uss] gibi.

الْأَسَاسِ [el-es'ās] (hemzenin fethi ve sīn'in sükūnuyla) اسَسٌ [eses]in cem'i. سَبَبٌ [sebeb] ile أَشْبَابٌ [esbāb] gibi.

التَّأْسِيسِ [et-te'sīs] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Muhkem kılmak; yukālu: اسَسْتُ

Ve الْبِنَاءُ تَأْسِيسًا

تَأْسِيسٌ [te'sīs] 'İlm-i kāfiyede şol elife derler ki onunla harf-i revî beyninde bir harf ola, "nāşıb" gibi meselâ âhir-i şî'rdede olduğu taktîrce.

أَشُّ الدَّهْرِ [essu'd-dehr] (hemzenin fethi ve zammı ve kesri ile) Üç lügattır, kıdem-i zamān ma' nāsına; yukālu: كَانَ ذَلِكَ عَلَى أَسِّ الدَّهْرِ أَيَّ عَلَى قَدَمِ الدَّهْرِ

الْأَشُّ [el-ess] (hemzenin fethiyle) Koyunu sürüp إِنْ إِنْ demek.

[أ ل س]

الْأَلْسُ [el-els] (hemzenin fethi ve lām'ın sükunuyla) Hıyānet ma' nāsına; yukālu: أَلَسَ يَأْلَسُ أَلْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي مُدَالَسَةً Ve فَلَانَ لَا يَدَالِسُ وَلَا يُؤَالِسُ [mudāleset] dāl-ı mühmele ile مُحَادَعَةً [muḥāde'at] ma' nāsınadır. Ve

أَلْسٌ [els] İhtilāt-ı 'aqla dahi derler; yukālu: أَلَسَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ

الْمَأْلُوسُ [el-me'lūs] (mīm'in fethi ve hemzenin sükunuyla ve lām'ın zammıyla) Muhtelitü'l-'akl olan kimse; yukālu: أَلَسَ إِنَّ بِهِ أَلْسًا ve الرَّجُلُ فَهُوَ مَأْلُوسٌ أَيَّ مَجْنُونٌ أَيَّ جُنُونًا

الْتَأَلُّسُ [et-te'ellus] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Veca' hāsıl kılmak; yukālu: صَرَّبْتُهُ فَمَا تَأَلَّسَ أَيَّ فَمَا تَوَجَّعَ

الْأَلْوُسُ [el-elūs] (hemzenin fethi ve lām'ın zammıyla) Şey' ma' nāsına isti'māl olunur; yukālu: مَا ذُقْتُ أَلْوَسًا أَيَّ شَيْئًا

إِلْيَاسٌ [İlyās] Esmā-i ricāldendir, lafz-ı a'cemīdir, 'Arab dahi bununla tesmiye kılmıştır ki o İlyās b. Muḍar b. Nizār b. Me'ad b. 'Adnān'dır.

[أ م س]

أَمْسِي [emsi] Elifin fethi ve mīm'in sükunū ve sīn'in kesr üzere bināsiyla ekser katında, zīrā tā'ife-i 'Arab أَمْسِي [emsi] lafzında ihtilāf etmişlerdir, ekserī ma'rifeliği hālinde أَمْسِي [emsi] kelimesin mebnī kılmıştır ve nekireliği hālinde cem'isi mu'reb kılmışlardır, kaçan elif lām dāhil kılsanlar yā nekire kılsanlar yāhūd muzāf kılsanlar; tekūlu: مَضَى الْأَمْسِ الْمُبَارَكُ وَمَضَى أَمْسُنَا وَكُلُّ عَدٍ مَضَى أَمْسِي [emsi] taşgīr olunmaz, nitekim غَدٌ [ğad] kelimesi ve بَارِحَةٌ [bāriḥat] ve كَيْفٌ [keyfe] ve أَيْنٌ [eyne] ve مَتَى [metā] ve أَيُّ [eyyu] ve مَا [mā] ve عِنْدٌ [inde] kelimeleri ve esmā-işuḥūr ve esmā-i üsbūc' جُمُعَةٌ [cum'at]tan mā-'adāsı taşgīr olunmaz.

[أ ن س]

الْإِنْسُ [el-ins] (hemzenin kesri ve nūn'un sükunuyla) Beşer ma' nāsınadır.

الْإِنْسِي [el-insiyy] (hemzenin kesri ve nūn'un sükunuyla ve yā'nın teşdidi ve nūn'un fethi dahi lügattır) [Vāhidi]. Ve

إِنْسِي [insiyy] Her nesnenin sağ cānibine derler, Aşma' rivāyeti üzere. Ve sol cānibine de derler Ebū Zeyd rivāyeti üzere. Ve Aşma' eyitti: Her nesne ki insānda çift ola, iki kol ve iki bilek ve iki ayak gibi her hangisi ki insāna ikbāl ede o **إِنْسِي** [insiyy]dir ve her hangisi ki idbāra eder o **إِنْسِي** [vaşsiyy]dir, meselâ elin iç yüzü ve ayağın üzeri ki insāna ikbāl üzeredir, **إِنْسِي** [insiyy] olur ve elin taş yüzü ve ayağın tabanı **إِنْسِي** [vaşsiyy] olur. Ve yayın dahi bağrına **إِنْسِي** [insiyy] derler çeken kimseye ikbāl ettiği için, arkasına **إِنْسِي** [vaşsiyy] derler.

الأناسِي [el-enāsiyy] (hemzenin fethi ve sīn'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) **إنسي** [insiyy]in cem'î. Ve **إنسان** [enāsiyy] [insān]in cem'î olmak dahi muhtemeldir, pes yā nūn'dan ıvaz olur. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَأَناسِي كَثِيرًا﴾ (الفرقان 49) Ve

أناسِي [enāsiyy] Göz bebeği ma'nāsına olan **إنسان** [insān]in cem'î dahi gelir; وَلَا يُجْمَعُ عَلَى أَناسٍ بفتح الهمزة

الأناسِيَّة [el-enāsiyyet] (hemzenin fethi ve yā'nın tahfifiyle) Kezālik cem'î, صيارفة [şayārifet] ve صياقلة [şayāqilet] gibi. Ve صيرافي [şayārifet] [şayārefiyy]in cem'îdir ve صياقلة [şayāqilet] [şayk aliy]in cem'î olduğu gibi. Ve صيرافي [şayārafiyy] صراف [şarrāf] ma'nāsına. Ve صيرافي [şayk aliy] demir kısmın açıp cilā veren ma'nāsınadır.

الإنسان [el-insān] Ādemī-zāde. Ve nisā tā'ifesinden olana dahi **إنسان** [insān] denir, **إنسانة** denmez egerçi 'āmmē **إنسانة** derler. Ve **إنسان العين** [insānu'l-ayn] Göz bebeği, merdüm-i çeşm ma'nāsına.

الأنيسِيان [el-uneysiyān] (hemzenin zammı ve nūn'un fethi ve sīn'in kesriyle) **إنسان** [insān]in tasgiridir. Egerçi **إنسان** [insān]in vezni **فِغْلَان** [fi'lān]dır velākin tasgirinde yā ziyāde olunmuştur, nitekim **رَجُل** [recul] tasgirinde **رُوَيْجِل** [ruveycil] demişlerdir, vāv ziyāde etmekle 'alā-hilāfi'l-kiyās. Bazılar eyitti: **إنسان** [insān]ın aslı **إنسيان** [insiyān] olup ba'dehu tahfif ile **إنسان** [insān] olduğuna binā'en tasgirinde yā ziyāde olunmuştur, tekbirinde yā hazf olduğu kesret-i isti'mālî olduğu içindir, tasgirinde kesret isti'mālî olmamağın yā asl üzere sâbit olmuştur. Ve **إنسان** [insān]ın aslı **إنسيان** [insiyān] olduğuna İbn 'Abbās'ın

dediği kavliyle istidlāl olundu.

الناس [el-unās] (hemzenin zammıyla) **الناس** [nās]ta lügattır.

إبن إنس [ibnu ins] (hemzenin kesri yāhūd zammı ve nūn'un sükunuyla) Bir lafzdır mūnis ve musāhib ma'nāsına; yukālu: كَيْفَ ابْنُ إنبسك أَي كَيْفَ تَرَانِي فِي مُصَاحِبِي إِيَّاكَ وَفَلَانُ ابْنُ إنبس فَلَانِ أَي صَفِيئُهُ وَخَاصَّتُهُ وَيُقَالُ هَذَا حَدِيثِي وَخَلِصِي وَإِنْسِي وَجَلِيسِي بِالْكَسْرِ فِي كُلِّهَا Ya'nī cem'îsinde harf-i evvelin kesriyle musāhib ma'nāsınadır. Ve **حدث** [hids] hā-i mühmele ve dāl-ı mühmele iledir.

الإنسِيانِس [el-istīnās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Üns bağlamak.

التأنس [et-te'ennus] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **إِنسَأْنَسْتُ بِغْلَانٍ وَتَأْنَسْتُ بِهِ** Ve

إستيناس [istīnās] Vahşī olan cānver bir yerde insān olduğın hiss etmeğe dahi derler; yukālu: **إِسْتَأْنَسَ الْوَحْشُ إِذَا أَحَسَّ إنبسِيًا**

الأنيس [el-enīs] (hemzenin fethi ve nūn'un kesriyle ve meddiyle) Üns tutucu kimse, müvānis ma'nāsına. Ve üns tutulan kimseye dahi derler; yukālu: **مَا بِالْدَارِ أَنيس أَي أَحَدٌ**

الإيناس [el-īnās] (hemzenin kesri ve meddiyle) Görmek ve bilmek ve işitmek ma'nāsına da gelir; yukālu: **أَنْسَتْهُ أَي أَبْصَرْتُهُ وَأَنْسْتُ مِنْهُ رُشْدًا أَي عَلِمْتُهُ وَأَنْسْتُ الصَّوْتِ أَي سَمِعْتُهُ** Ve

إيناس [īnās] Ārām vermeğe dahi derler, **إيخاش** [ihāş]ın mukābilidir ki **إيخاش** [ihāş] vahşet vermeğe de derler.

التأنيس [et-te'nīs] ('alā-vezni **التكريم** [et-tekrīm]) Kezālik üns ve ārām vermek.

المونِس [el-mūnis] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle) Üns tutan kimse. Ve

‘Arab tā’ifesi zamān-ı evvelde pençşenbe gününe مُونِس [mūnis] derlerdi.

يُونُسُ [Yūnus] (yā’nın zammı ve nūn’unun zammı ve kesri ve fethiyle üçü dahi lügattır) A’lām-ı ricālden olmak üzere Ferrā’dan rivāyet olunan budur. Ve hemze ile dahi rivāyet olunmuştur.

الْأَنْسُ [el-enes] (fethateynle) Mukīm olan kabiledir. Ve

أَنْسُ [enes] Kezālik kesr-i hemze ile olan **إِنْسُ** [ins]te lügattır, **بَشَرٌ** [beşer] ma‘nāsına nitekim o faslda mürür etmiştir. Ve

أَنْسُ [enes] **وَحْشٌ** [vaḥş]ın mukābili olan ma‘nāya gelir masdar olmak üzere; yukālu: **أَنْسْتُ بِهِ أَنْسًا وَأَنْسَةٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْأَنْسُ [el-uns] (hemzenin zammı ve nūn’un sükūnuyla) Vahşete mukābil olan **أَنْسُ** [enes] ma‘nāsında lügattır; yukālu: **أَنْسْتُ بِهِ أَنْسًا مِثْلَ كَفَرْتُ بِهِ كَفْرًا**

[أ و س]

الْأَوْسُ [el-evs] (hemzenin fethi ve vāv’ın sükūnuyla) ‘Atā ma‘nāsındadır, Ebū Zeyd rivāyeti üzere. Ve bir nesneden ‘ıvaz vermek ma‘nāsına da gelir; yukālu: **أَسْتُ الْقَوْمَ وَأَوْسُهُمْ أَوْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَعْطَيْتَهُمْ وَكَذَلِكَ إِذَا عَوَّضْتَهُمْ مِنْ شَيْءٍ** Ve

أَوْسُ [evs] Kurt dedikleri yırtıcı cānvere dahi itlāk olunur **ذَنْبٌ** [zıḥ] ma‘nāsına. Ve gāh olur **أَوْسٌ** [evs]le ba‘zı kimse tesmiye olur. Ve

أَوْسٌ [Evs] Yemen’den bir kabilenin babası adıdır ki o Evs b. Ḳayle’dir, Ḥazrec’in kardeşidir ki Enşār bunlardandır. Ve Ḳayle mezbūrların anası adıdır.

الْأَوْيسُ [el-uveys] (hemzenin zammı ve vāv’ın fethi ve yā’nın sükūnuyla) Kezālik kurdun ismidir; musaggar isti‘māl olun-

muştur, **كُمَيْتٌ** [kumeyt]le **لُجَيْنٌ** [luceyn] gibi ki **كُمَيْتٌ** [kumeyt] doru at ve **لُجَيْنٌ** [luceyn] gümüş ma‘nāsındadır.

الْإِسْتِئَاسَةُ [el-isti’āset] (hemzenin ve tā’nın kesriyle ve hemze-i sāniyenin fethi ve meddiyle) ‘ıvaz taleb etmek **إِسْتِعَاذَةٌ** [isti‘ādat] gibidir veznen ve ma‘nen.

الْمُسْتَأْسُ [el-muste’ās] (mīm’in zammı ve sīn’in sükūnu ve hemzenin meddiyle) ‘ıvaz vermesi taleb olunan ve ‘atā kılması taleb olunan kimse, **مُسْتَعْطَى** [musta‘ṭā] ma‘nāsına.

الْأَسُ [el-ās] (hemzenin meddiyle) Murt dedikleri yemiş ağacıdır. Ve

آسٌ [ās] Kezālik ocakta bākī kalan kül ma‘nāsındadır. Ve Aşma’ı eyitti: **آسٌ** [ās] mutlakan evden bākī kalan ‘alāmettir, eser-i dār ma‘nāsına.

[أ ي س]

الْيَأْسُ [el-ye’ās] (yā’nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Nevmīd olmak. Kāle İbnu’s-Sikkīt **أَيْسْتُ مِنْهُ أَيْسٌ يَأْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ لَعَنَهُ فِي يَيْسْتُ مِنْهُ أَيَّأَسُ يَأْسًا وَمَضَدْرُهُمَا وَاحِدٌ**

الْإِيْيَاسُ [el-i-yās] (hemze-i ūlānın kesri ve sāniyenin sükūnuyla) Nevmīd etmek; yukālu: **أَيْسَنِي مِنْهُ مِثْلُ أَيَّأَسَنِي**

التَّأْيِيسُ [et-te’yīs] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Bi-ma‘nāhu.

FASLU'L-BĀ'

(فصل الباء)

[ب أ س]

الْبَائِسُ [el-be's] (bā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) 'Azāb ma'nāsıdır. Ve

بَائِسٌ [be's] Şiddet-i harbe dahi itlāk olur; yukālu: بَائِسُ الرَّجُلِ يَبُؤُسُ بَأْسًا إِذَا كَانَ شَدِيدًا. Ebū Zeyd, Kitāb-ı Hemze'de böyle rivāyet etmiştir.

الْبَيْتِيسُ [el-be'tīs] (bā'nın fethi ve hemzenin kesri ve meddiyle) Bahādır olan kimse, şüca' ma'nāsına. Ve

بَيْتِيسٌ [be'tīs] Şedīd ma'nāsına da gelir; yukālu: عَدَابٌ بَيْتِيسٌ أَيْ شَدِيدٌ. Ve

بَيْتِيسٌ [be'tīs] Ziyāde muhtāc olmağa dahi derler; yukālu: بَيْتِيسٌ بَيْتِيسًا. Ve bu bir ismdir ki mevzi'-i masdara vaz' olunmuştur.

الْبُؤْسُ [el-bu's] (bā'nın zammı ve hemzenin sükūnuyla) Ziyāde muhtāc olmak; yukālu: بَيْسُ الرَّجُلِ يَبُؤُسُ بُؤْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا اشْتَدَّتْ حَاجَتُهُ

بَيْسٌ [bi'se] (bā'nın kesri ve hemzenin sükūnuyla ve sīn'in feth üzere bināsıyla) Kelime-i zemmdir, نِعْمَ [ni'me] kelime-i medh olduğu gibi; tekūlu: بَيْسُ الرَّجُلِ زَيْدٌ. Bunlar fi'l-i māzīlerdir, tasarruf olunmazlar, ya'ni muzār'i ve masdarı ve ism-i fā'ili gelmez, zīrā asl-ı fi'l mevzi'inden zā'il olmuşlardır, zīrā نِعْمَ [ni'me] فُلَانٌ kavlerinden menküldür, kaçan ni'mete erişse. Ve بَيْسٌ فُلَانٌ [bi'se] kavlerinden menküldür, kaçan şiddete erişse, pes medha ve zemme nakl olunmakla harfe müşābih olup mutasarrıf olmadılar. Bunlarda āhar lügatler vardır ki bāb-ı mīm'de zikr olunur inşā'allāhu ta'ālā.

الْبُؤُسُ [el-eb'us] (hemzenin fethi ve bā'nın sükūnu ve hemze-i sāniyenin zammıyla) يَوْمٌ نُبُؤُسٌ ve يَوْمٌ بُؤُسٌ dedikleri kavlerinde vāki'dir. Ve

أَبُؤُسٌ [eb'us] Āfet ve belā ma'nāsına dahi gelir. Ve fi'l-meseli "عَسَى الْعُوَيْرُ أَبُؤُسًا" Ve غُوَيْرٌ [guveyr] ğayn-ı mu'cemenin zammı ve vāv'ın fethiyle magārıcık demektir. Ve meselin ma'nāsı budur ki birkaç kimseye bir magāraya sığındıklarında magāra onların üzerine yıkılmıştır.

الْإِبَائِسُ [el-ib'ās] (hemzenin kesri ve bā'nın sükūnu ve hemze-i sāniyenin meddiyle) Şiddete dāhil olmak; yukālu: أَبَاسٌ إِيَاسًا

الْإِبْتِيسُ [el-ibtī'ās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Mahzūn olmak ma'nāsına; yukālu: لَا تَبْتِيسُ أَيْ لَا تَحْزَنُ وَلَا تَشْتَكِ

الْمُبْتِيسُ [el-mubte'is] (mīm'in zammı ve hemzenin kesriyle) Kerāhet müşāhede edip mahzūn olan kimse.

الْبَائِسَاءُ [el-be'sā'] (bā'nın fethi ve hemzenin sükūnu ve elifin meddiyle) Şiddet ma'nāsına. Aḥfeş eyitti: Bu bir فَعْلَاءٌ [fa'lā']dır ki onun için أَفْعَلٌ [ef'al] yoktur, zīrā bu ismdir, nitekim ismde أَفْعَلٌ [ef'al] gelir, فَعْلَاءٌ [fa'lā'] gelmez, أَحْمَدُ [aḥmed] gibi meselā.

الْبُؤْسَى [el-bu'sā] (bā'nın zammı ve hemzenin sükūnu ve elifin kasrıyla) Şiddet ma'nāsına, نُعْمَى [nu'mā]nın mukābilidir.

[ب ج س]

الْبَيْجَسُ [el-be'cs] (bā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Suyu akıtmak; yukālu: بَجَسْتُ الْمَاءَ فَانْبَجَسَ أَيْ فَجَرَتْهُ فَانْفَجَرَ ma'nāsına da gelir, müte'addī ve lāzım isti'māl olunur.

الْبُيْجَسُ [el-bucces] (bā'nın zammı ve cīm'in

fethi ve teşdīdiyle) Su akıtıcı bulutlar; yukālu: سَحَابٌ بُجَسٌ

الإِنْبِجَاسُ [el-inbicās] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Su akmak.

التَّبِجُّسُ [et-tebeccus] fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِنْجَسَ الْمَاءُ وَتَبِجَسَ إِذَا انْفَجَرَ

[ب خ س]

الْبَحْسُ [el-baḥs] (bā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Nākıs ma'nāsına; yukālu: ﴿وَشَرُّهُ بِشْمِنٍ بِحْسٍ﴾ (يوسف 20) Ve

بَحْسٌ [baḥs] Nākıs kılmağa dahi derler; yukālu: بَحْسَهُ حَقُّهُ يَبْحَسُهُ بَحْسًا إِذَا نَقَضَهُ Ve bey kaçan mu'tedil olsa وَلَا شَطَطَ فِيهِ وَلَا بَحْسٌ فِيهِ وَلَا شَطَطٌ derler. Ve Şeṭaṭ [şeṭaṭ] şīn-i mu'cemenin ve ṭā-i mühmelenin fethiyle ziyāde ma'nāsındır. Ve fi'l-meseli: "تَحْسَبُهَا حَفْمَاءَ وَهِيَ بَاحْسٌ" Ya'nī onu mu'āmelesinde mütlif sanırsın hālā ki o mütlif değil nākıs kılıcıdır. Ve

بَحْسٌ [baḥs] Kezālik şol yere derler ki su-varmaksızın ot bitire.

التَّبْحِيسُ [et-tebhīs] (alā-vezni [et-tekrīm] [et-tekrīm]) Kemikte ilik eksilmektir, سُلَامَى [sulāmā] ile "ayn"dan gayrı yerde kalma-yınca dek en sonra bākī kalan bunlardır. Ve سُلَامَى [sulāmā] sīn-i mühmelenin zam-mı ve elifin kasrıyla parmak kemikleridir. Ve 'ayn'da olan ilik gözde olan yağdır. Ve bu ma'nā sīga-i tefīl [tefīl]de olan mübālagadan ahz olunmuştur; yukālu: بَحْسَ الْمُخِّ تَبْحِيسًا أَي نَقَضَ وَلَمْ يَبَقْ إِلَّا فِي السُّلَامَى وَالْعَيْنِ

[ب ر س]

الْبِرْسُ [el-birs] (bā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Penbe, kutn ma'nāsına.

[ب ر ن س]

الْبُرْنُسُ [el-burnus] (bā'nın ve nūn'un zammı ve mā-beynde rā-i mühmelenin sükūnuyla) Bir uzun takyedir ki evā'il-i İslām'da onu 'ābidler giyerdi, kalensüve-i tavīle ma'nāsına.

التَّبْرُنُسُ [et-tebarnus] (fethateynle ve nūn'un zammıyla) Zikr olunan takyeyi giymek; yukālu: تَبْرُنَسُ الرَّجُلُ إِذَا لَبَسَهُ

الْبِرْنَسَاءُ [el-berensā] (bā'nın ve nūn'un fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiy-le [aḳarbā] vezni üzere lā-yansarıf olduğu hālde) Nās ma'nāsındır. Ve عَقْرَبَاءُ [aḳarbā] [aḳreb]in mü'ennesidir. Ve bunda üç lügat vardır, biri zikr olunan ve biri dahi بَرْنَسَاءُ [bernāsā]dır ve biri dahi بَرَأَسَاءُ [berāsā]dır. İbnu's-Sikkīt eyitti: أَيُّ النَّاسِ هُوَ مَا أَدْرِي أَيُّ بَرْنَسَاءَ هُوَ ma'nāsına.

[ب ر ج س]

الْبِرْجِيسُ [el-bircīs] (bā'nın kesri ve rā'nın sükūnu ve cīm'in kesri ve meddiyle) Şol nākadır ki sütü çok ola; yukālu : نَاقَةٌ بِرْجِيسٌ : أَي غَزِيرَةٌ Ve

بِرْجِيسٌ [Bircīs] Müşterī yıldızına dahi derler, Ferrā rivāyeti üzere.

الْبُرْجَاسُ [el-burcās] (bā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bir nişandır ki yüksek vaz' edip oku havāya atarlar. Cevherī eydür: Ben zann ederim ki bu kelām müvelled ola.

[ب ر ع س]

الْبِرْجِيسُ [el-bircīs] (bā'nın ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) بِرْجِيسٌ [bircīs] gibidir veznen ve ma'nen ki sütü çok nāka demek olur. Ve gāh olur بِرْعَسٌ [bir'is] dahi derler bilā-lām'la.

[ب س س]

الْبَسُّ [el-bess] (bā'nın fethi ve sīn'in teşdidiyle) Deveyi āheste sürmektir; yukālu: **بَسَّسْتُ** الْإِبِلَ أَبْشَهَا بَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

بَسَّ [bess] İrsāl etmeğe de derler; yukālu: **بَسَّ** عَقَارِيهَ إِذَا أُرْسِلَ نَمَائِمَهُ وَأَدَاهُ Ve

بَسَّ [bess] Perākende kılmağa dahi derler; yukālu: **بَسَّسْتُ** الْأَمَالَ فِي الْبِلَادِ فَأَبْسَ إِذَا أُرْسَلَتْهُ Ve **فَتَفَرَّقَ** فِيهَا Ve

بَسَّ [bess] **بَسَّيَسَةً** [besīset] kılmağa dahi derler. Ve **بَسَّيَسَةً** [besīset]ni tefsiri bunun 'akabince zikir olunandır.

الْبَسِيَسَةُ [el-besīset] (bā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Seviki ya'fī pisteyi yāhūd unu veyāhūd öğünmüş keşki say yağıyla yā zeyt yağıyla karıştırıp pişirmeden ekl etmektir. Ya'qūb eyitti: Pistede rutūbet eşedd olur **لَتَّ** [lett]e olan rutūbetten.

الْإِبْسَاسُ [el-ibsās] (hemzenin kesriyle) Çoban nākayı sağarken **بَسَّ** demektir. Ve **بَسَّ** bir savttır ki nāka sağılırken temkīn için derler. Ve

إِبْسَاسُ [ibsās] **بَسَّ** demekle nākayı men' etmeğe de derler. Ve

إِبْسَاسُ [ibsās] Keçiye suya da'vet etmeğe dahi derler.

الْبَسُوسُ [el-besūs] (bā'nın fethi ve sīn'in zammıyla) Şol nākadır ki süt vermeye, illā çobanın sağarken **بَسَّ** demesiyle. Ve

بَسُوسُ [Besūs] Bir 'avretin adıdır ki Cessās nām kimsenin hālasıdır. Ve **حَزْبُ الْبَسُوسِ** [ħarbu'l-besūs] meseldir şe'āmette. Ve vechi budur ki mezbūrenin bir nākası Kuleyb nām kimsenin korusuna girip bir kuş yumurtasın ufattıkta Kuleyb okla atıp nākanın memesine vurdu. Cessās

dahi vurup Kuleyb'i katl etti. Tarafeynden muhārebeye kalkıp kırk yıl mukātele ettiler.

الْبَسْبَسَةُ [el-besbeset] ('alā-vezni **الزَّلْزَلَةُ** [ezzelzelet]) **بَسَّ** diye nākayı sürmek. Ve **بَسَّ** kezālik nākayı sürmek için söylenir bir savttır. Ve fi'l-hadisi: **يُخْرِجُ قَوْمٌ مِنَ الْمَدِينَةِ إِلَى الْيَمَنِ وَالشَّامِ وَالْعِرَاقِ يُبْشُونَ وَالْمَدِينَةَ خَيْرٌ لَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ** "Develerin sürüp etrāf-ı vilāyete teveccüh ederler hālā ki Medīne onlara hayırlıdır."

الْبَسْبَسُ [el-besbes] (bā'ların fethi ve sīn'in sükūnuyla) Fakr ma'nāsınadır.

التُّرْهَاتُ الْبَسَابِسُ [et-turrehātu'l-besābis] (tā'nın zammı ve rā'nın teşdidi ve bā-i ūlānin fethi ve sānīnin kesriyle) Bātıl ma'nāsınadır. Ve gāh olur **تُرْهَاتُ الْبَسَابِسِ** [turrehātu'l-besābisi] dahi derler izāfetle.

حَسَّ وَبَسَّ [ħass ve bess] Bir lafz-ı mürekkebdir ki nice istersen makāmında isti'māl olunur; yukālu: **جِئْ بِهِ مِنْ حَبْسِكَ وَبَسَّكَ أَيُّ مِنْ جَاءَ بِهِ مِنْ حَسِّهِ** Ve Ebū 'Amr eyitti: **حَسَّ** mahallinde. Ve **بَسَّ** derler, **مِنْ جَهْدِهِ** ma'nāsına.

الْبَسْبَاسَةُ [el-besbāset] (bā'nın fethiyle) Bir otun ismidir ki tabībler katında ma'rūftur.

[ب ل س]

الْإِبْلَاسُ [el-iblās] (hemzenin kesriyle) Nevmid olmak; yukālu: **أَبْلَسَ** مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ Ve **إِبْلَسَ** [iblīs] de-dikleri bu cihettendir ve onun ismi **عَزَازِيلُ** [Azāzīl]dir. Ve

إِبْلَاسُ [iblās] İnkisār ve hüzne dahi derler; yukālu: **أَبْلَسَ** فَلَانٌ إِذَا سَكَتَ عَمَّا

الْبَلْسُ [el-beles] (fethateynle) Bir meyvedir ki incire benzer, Yemen vilāyetinde çok olur.

الْبِلَاسُ [el-bilās] (bā'nın kesriyle) Eski-yip 'amel-mānde olan esbābdır. Ve bu ehl-i Medīne lügatidir; Fārisīden ta'rīb olunmuştur.

الْبُلُسُ [el-bulus] (zammeteynle) Cem'ci; ve min du'ā'ihim: **أُرَانِيكَ اللهُ عَلَى الْبُلُسِ** Ve **بُلُسٌ** [bulus]tan murād şol büyük garārlardır ki palāstan dikip içine saman doldurup teşhīr olunacak kimseyi onun üzerine çıkarıp nidā edip teşhīr ederler.

[ب ل ع س]

الْبَلْعَسُ [el-bel'as] (bā'nın fethiyle **جَعْفَرُ** [ca'fer] vezni üzere) Şol fermüde nākadır ki fi'l-cümle salkı ola.

[ب ن س]

الْتَّبِيسُ [et-tebnīs] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Geri kalmak; tekūlu: **بَتَّسْتُ عَنْهُ تَبْيِيسًا** Bir cemā'at böyle rivāyet etmiştir.

[ب و س]

الْبَوَسُ [el-bevs] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Öpmek, **تَقْبِيلٌ** [taḳbīl] ma'nāsına, Fārisī-i mu'arrebdir; yukālu: **بَاسَهُ يَبُوسُهُ**

[ب ه س]

الْبَهْنَسَةُ [el-behneset] ('alā-vezni **الدَّخْرَجَةِ** [ed-daḫrecet]) ve

الْتَّبَهُنْسُ [et-tebehnus] ('alā-vezni **التَّدْحُرُجِ** [et-tedaḫruc]) Tekebbür ve nāz ile salını salını yürümek; yukālu: **بَهْنَسٌ وَتَبَهُنَسٌ إِذَا تَبَحَّخَتَ**

بَيْهَسُ [beyhes] ('alā-vezni **جَعْفَرُ** [ca'fer]) Arslan isimlerindendir.

الْبَيْهَسِيَّةُ [el-Beyhesiyyet] ('alā-vezni'l-mezkūri ma'a yā'i'n-nisbeti) Ḥavāriciden bir sınıfdır ki Ebī Beyhes ile mükennā olan Cābir oğlu Heşşam'a mensūbdur ki mezbūr Sa'd b. Şabī'a b. Ḳays

oğullarındandır.

بَيْسَانُ [Beysān] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir ki ona hamr nisbet olunur.

FASLU'T-TĀʾ

(فَضْلُ التَّاءِ)

[ت ر س]

التُّرُسُ [et-turs] (tā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Kalkan, siper ma'nāsına.

التِّرْسَةُ [et-tireset] (tā'nın kesri ve rā'nın fethiyle) تُرْسٌ [turs]un cem'i, kalkanlar ma'nāsına.

الْأَتْرَاسُ [el-et-rās] (hemzenin fethiyle) ve

التُّرُوسُ [et-turūs] (zammeteynle) Kezālik وَ لَا تُقْلُ [turs]un cem'i. Kāle Ya'qūb: أُرْسَةٌ

الْتَارِسُ [et-tāris] (rā'nın kesriyle) Kalkan götüren kimse.

الْتَرَّاسُ [et-terrās] (fethateynle ve rā'nın teşdidiyle) Kalkan işleyen kimse.

الْتَتْرُسُ [et-teterrus] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Kalkan yapmak, تَسَّرْتُ بِالْتُرْسِ ma'nāsına.

الْتَتْرِيسُ [et-tetrīs] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

الْمِترَسُ [el-mitres] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Kapı ardına dayadıkları ağaçtır.

[ت ع س]

الْتَعْسُ [et-taʿs] (tā'nın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Helāk olmak. Ve bunun asl ma'nāsın كَبٌّ [kebb]dir, yüz üzerine düşmek ma'nāsına ki اِنْتَعَاشٌ [intiʿāş]ın zıddıdır. Ve اِنْتَعَاشٌ [intiʿāş] ʿayn-ı mühmele ve şīn-i mu'ceme ile düşen kimse kalkmaktır; yukālu: تَعَسَ يَتَعَسُ تَعْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّالِثِ

الْاِنْتَعَاشُ [el-itʿās] (hemzenin kesriyle) Helāk etmek; yukālu: اَتَعَسَهُ اللهُ تَعَالَى أَيُّ أَهْلَكَهُ تَعَسًا لَهُ أَيُّ أَلْزَمَهُ هَلَاكًا

[ت و س]

الْتُوسُ [et-tūs] (tā'nın zammı ve meddiyye) Tabīʿat ma'nāsına; yukālu: فُلَانٌ مِنْ تُوسٍ صِدْقٌ أَيُّ مِنْ أَضَلِّ صِدْقٍ

[ت ي س]

الْتَيْسُ [et-teys] (tā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Keçinin erkeği.

الْتُيُوسُ [et-tuyūs] (zammeteynle) ve

الْاِتْيَاسُ [el-etyās] (hemzenin fethiyle) تَيْسٌ [teys]in cem'idir.

الْتَيْيَاسُ [et-teyyās] (tā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Erkek keçi saklayan kimse. Ve āhūnun erkeğine dahi تَيْسٌ [teys] derler ve dişisine عَنَزٌ [ʿanz] derler.

الْمِيتْيُوسَاءُ [el-metyūsāʾ] (mīm'in fethi ve tā'nın sükūnu ve yā'nın zammı ve elifin meddiyye) Kezālik تَيْسٌ [teys]in cem'i, er keçiler ma'nāsına.

الْاِسْتِيَّاسُ [el-istiyās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Dişi keçi erkek istemek; yukālu: اِسْتَيْسَيْتِ الْعَنَزُ كَمَا يُقَالُ "اِسْتَوَقَّ الْجَمَلُ"

الْتَيْسِيَّةُ [et-teysiyet] (tā'nın fethi ve yā-i ūlānın sükūnu ve sāniyenin teşdidiyle) Erkeklik satmak. Cevherī eydür: Bir tāʿife vardır ki كَيْفُوفِيَّةٌ [Teysüsiyyet] ve كَيْفُوفِيَّةٌ [Keyfūfiyyet] derler velākin benim katımda bunun sıhhatı sābit değıldir der.

FASLU'L-CĪM

(فَصْلُ الْجِيمِ)

[ج ب س]

الْجِنْسُ [el-cibs] (cīm'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Korkak ve āciz olan kimse, Aşmaṭ rivāyeti üzere; yukālu: **إِنَّهُ لَجِنْسٌ مِنْ** أَيْ عَيْ [ʿayy] ʿayn-ı mühmele ile ācize derler.

التَّجَبُّسُ [et-tecebbus] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Yürürken nāz ile salınmak.

[ح ح س]

الْحِجَاسُ [el-ciḥās] (cīm'in kesriyle) Muhārebeye hasma müzāhame edip kıtāle dūrüşmek, şīn-i muʿceme ile dahi lügattır; tekūlu: **جَاحِشُهُ وَجَاحِشُهُ إِذَا زَاحَمْتُهُ وَزَاوَلْتُهُ** عَنِ الْأَمْرِ

[ج د س]

الْجَدِيسُ [el-Cedīs] (cīm'in fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) Zamān-ı evvelde bir kabīlenin ismidir ki münkarız olmuşlardır.

الْجَادِسَةُ [el-cādiset] (dāl'in kesriyle) Şol yerdirdi ki ʿimāret olunmaya ve ekilip biçilmeye. Ve fī hadīs-i Muʿāz: **”مَنْ كَانَتْ لَهُ أَرْضٌ فَجَادِسَةٌ قَدْ عُرِفَتْ لَهُ فِي الْجَاهِلِيَّةِ حَتَّى أَسْلَمَ فَبَيَّ لِرَبِّهَا“**

[ج ر س]

الْجَرُشُ [el-cers] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Savt-ı hafife derler; tekūlu: **سَمِعْتُ جَرُشَ الطَّيْرِ إِذَا سَمِعْتَ صَوْتَ مَنْافِيرِهَا عَلَيَّ** ”فَيَسْمَعُونَ جَرُشَ طَيْرٍ“ Ve fī'l-hadīs-i: **”بَنِي سَهْلٍ إِذَا سَمِعُوا جَرُشَ طَيْرٍ سَمِعُوا جَرُشَ طَيْرِ الْجَنَّةِ“** Aşmaṭ eyitti: Ben Şuʿbe meclisinde hāzır idim ,bu hadīs-i şerīfi nakl ederken; **جَرُشَ طَيْرِ الْجَنَّةِ** dedi şīn-i muʿceme ile. Ben onun mukābilesinde **جَرُشٌ** dedim

sīn-i mühmele ile. Benden yana nazar edip eyitti: **خُذُوهَا عَنْهُ فَإِنَّهُ أَعْلَمُ بِهَذَا مِنِّي** Yaʿnī “Onun dediğin tutun ki elfāz cihetinden o benden aʿlemdir” dedi. Ve

جَرُشٌ [cers] Geceden bir mikdāra da derler; yukālu: **مَضَى جَرُشٌ مِنَ اللَّيْلِ أَي طَائِفَةٌ مِنْهُ** Ve

جَرُشٌ [cers] Bal arısı çiçek yemeğe de derler; yukālu: **جَرَسَتْ النَّحْلُ الْغُرْفُطُ إِذَا أَكَلَتْهُ** Ve **غُرْفُطٌ** [ʿurfuṭ] ʿayn-ı mühmelenin ve fā'nın zammıyla bir dikenli ağaçtır. Ve

جَرُشٌ [cers] Tekellüm etmeğe de ve terennüm etmeğe de derler.

الْجَوَارِشُ [el-cevāris] (cīm'in fethiyle) Bal arısı.

الْإِجْرَاشُ [el-icrās] (hemzenin kesriyle) Kuş uçarken kanadının āvāz vermesi; tekūlu: **مَرٌّ** [merr] mīm'in fethiyle mürür etmektedir. Ve

إِجْرَاشٌ [icrās] Kezālik nisā tāʿifesinin bezeği āvāz vermek; tekūlu: **إِذَا أَجْرَسَ الطَّائِرُ إِذَا سَمِعْتَ صَوْتَ مَرِّهِ** **أَجْرَسِي السُّبُعِ إِذَا سَمِعَ** ve yukālu: **جَرُشُهُ** Ve

إِجْرَاشٌ [icrās] Deve süren kimse nagme etmeğe de derler; yukālu: **إِذَا أَجْرَسَ الْحَادِي إِذَا خَدَا الْإِبِلَ**

الْجَرُشُ [el-ceres] (fethateynle) Çıngırak dedikleri nesne ki kārṵān deve boynuna bağlarlar. Ve

جَرُشٌ [cers] Şol nesneye derler ki onu çarlarlar. Ve fī'l-hadīs-i: **”لَا تَصْحَبُ الْمَلَائِكَةَ رُفَقَةً فِيهَا جَرُشٌ“**

التَّجْرُشُ [et-tecerrus] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Nagme ve terennüm kılmak ve tekellüm etmek maʿnāsına da gelir.

الْمُجْرُشُ [el-mucerras] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Umūr tecribe

eden kimsedir.

التَّجْرِيسُ [et-tecrīs] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bir kimseyi umūr tecrîbe kılmak, ya‘nī muhkem kılmak; yukālu: جَرَسَتْهُ الْأُمُورُ إِذَا جَرَّبْتَهُ

[ج ر ح س]

الْحِزْجِسُ [el-circis] (cīm’lerin kesriyle) قَرَقِيسٌ [kırkīs]te lügattır, ufak sinek ma‘nāsına.

حِرْجِيسُ [Circīs] (cīm’lerin kesriyle) Bir nebīnin ismidir salavātullāhi ‘alā-nebiyyinā ve ‘aleyhi.

[ج ر ف س]

الْحِرْفَاشُ [el-cirfās] (cīm’in kesri ve rā’nın sükūnuyla ve fāyla) Fermūde ma‘nāsına. Ve bazıları eyitti: Kalın ve muhkem ma‘nāsınadır.

[ج س س]

الْحَجْسُ [el-cess] (cīm’in fethi ve sīn’in teşdidiyle) El ile bir nesneyi yapışıp yoklamak; yukālu: Ve جَسَّهُ يَبْدُهُ إِذَا مَسَّهُ

جَسَّ [cess] Haber sormağa dahi derler; tekūlu: Ve جَسَسْتُ الْأَخْبَارَ إِذَا تَفَحَّضْتُ عَنْهَا Ve İbn Dureyd eyitti: gāh olur ki جَسَّ [cess] göz ile dahi olur.

الْإِحْتِسَاسُ [el-ictisās] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Kezālik el ile yoklamak; yukālu: إِحْتَسَسَهُ يَبْدُهُ أَيضًا

الْمَجَسَّةُ [el-mecesset] (mīm’in ve cīm’in fethiyle) Şol yerdir ki tabīb ona el vurup nabzı yoklar. Ve fi’l-meseli: ”أَفْوَاهُهَا” “أفواهها” Ya‘nī “Devenin ağzın görmek kifāyet eder, semizliğin yoklamak bābında.” Zīrā devenin iyi otladığı ağzından belli olur ve semizliği ve arıklığı ağzına nazar eden kimseye ma‘lūm olur.

التَّجَسُّسُ [et-tecessus] (fethateynle ve sīn’in zammı ve teşdidiyle) Haber sormak; tekūlu: تَجَسَّسْتُ الْأَخْبَارَ إِذَا تَفَحَّضْتُ عَنْهَا

الْحَاسُوسُ [el-cāsūs] (‘alā-vezni الْكَافُورُ [el-kāfūr]) Haber alıcı kimse.

الْحَوَاسُ [el-cevvās] (cīm’in fethi ve sīn’in teşdidiyle) Haber sorucu kimseler; ve hukiye ‘ani’l-Halīl: الْحَوَاسُ الْخَوَاسُ Ya‘nī “Tecessüs edenler hiss edip görenler ve işitenlerdir.”

جَسَّاسٌ [Cessās] (cīm’in fethi ve sīn’in teşdidiyle) Bir recülün ismidir.

[ج ع س]

الْحُجْسُوسُ [el-cu‘sūs] (cīm’in zammı ve ‘ayn’in sükūnuyla) حُجْسُوسٌ [cu‘şūş] gibi kasīrū’l-kāme olup mezmūm olan kimsedir. İbnu’s-Sikkīt Kitāb-ı Qalb ve İbdāl’inde eyitti: رَجُلٌ حُجْسُوسٌ وَحُجْسُوسٌ dediler sīn’le ve şīn’le ve bunun ma‘nāsı sagīr ve hakīr olmağa rāci’dır.

الْحَجَّاسِيسُ [el-ce‘āsīs] (cīm’in fethi ve sīn’in kesri ve meddiyle) حُجَّاسِيسٌ [cu‘sūs] un cem‘i. İbnu’s-Sikkīt eyitti: هُوَ مِنْ حَجَّاسِيسٍ derler, sīn-i mühmele ile ve جَعَّاشِيسٌ derler, sīn-i mühmele ile ve جَعَّاشِيسٌ demezler şīn-i mu‘ceme ile.

الْحَجَّسُ [el-ca‘s] (cīm’in fethi ve ‘ayn’in sükūnuyla) Necāset, رَجِيعٌ [recī] ma‘nāsına. Ve bu, kelām-ı müvelledir.

الْحُجْمُوسُ [el-cu‘mūs] (cīm’in ve mīm’in zammıyla) حُجْمُوسٌ [ca‘s] ma‘nāsınadır, mīm ziyāde etmekle.

الْحَجَّامِيسُ [el-ce‘āmīs] (cīm’in fethi ve mīm’in kesri ve meddiyle) حُجَّامِيسٌ [cu‘mūs]un cem‘i; yukālu: رَمَى بِحَجَّامِيسٍ بَطْنِهِ

[ج ف س]

الْحَجَفَاسَةُ [el-cefāset] (cīm’in fethiyle ve fā

ile) Tohme olmak, imtilāḥ ma'nāsına.

الْجَفْسُ [el-cefes] (fethateynle) Kezālik tohme olmak; yukālu: جَفَسَ جَفْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

[ج ل س]

الْجُلُوسُ [el-culūs] (zammeteynle) Oturmak. Ve oturuclar ma'nāsına da gelir; yukālu: جَلَسَ جُلُوسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْإِجْلَاسُ [el-iclās] (hemzenin kesriyle) Cülüs ettirmek; yukālu: أَجْلَسَهُ عَيْرُهُ

الْمَعْلِيسُ [el-meclis] (mīm'in fethiyle ve lām'in kesriyle) Cülüs edecek yer.

الْمَعْلَسُ [el-mecles] (mīm'in ve lām'in fethiyle) Masdardır.

الْجُلْسَةُ [el-culeset] (cīm'in zammı ve lām'in fethiyle) هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Kesirü'l-cülüs olan kimse.

الْجِلْسَةُ [el-cilset] (cīm'in kesri ve lām'in sükülüyle) Bir güne cülüs etmek.

الْجِلْسُ [el-cils] (cīm'in kesri ve lām'in sükülüyle) Hem-sohbet olan kimse, خَدْنٌ [hidn] ma'nāsına hā-i mu'cemenin kesri ve dāl-ı mühmelenin sükülüyle.

الْجَلِيسُ [el-celīs] (cīm'in fethi ve lām'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: جَالَسْتُهُ فَهُوَ جَلِيسِي كَمَا يُقَالُ خَدْنِي وَخَدِينِي

التَّجَالُّسُ [et-tecālus] (lām'in zammıyla) Hem-sohbet olmak; yukālu: تَجَالَّسُوا فِي الْمَجَالِسِ

الْجَلْسُ [el-cels] (cīm'in fethi ve lām'in sükülüyle) Galīz olan yer. Ve

جَلَسَ [cels] Muhkem ve mücessem olan deveye dahi derler; yukālu: جَمَلٌ جَلَسَ وَنَاقَةٌ جَلَسَ Ve 'azīm olan şecere ve galīz olan 'asele dahi derler; yukālu: شَجَرَةٌ جَلَسَ وَشَهْدٌ جَلَسَ إِذَا كَانَ غَلِيظًا

جَلَسَ [cels] Şol 'avrete derler ki ev önünde oturmadan hālī olmaya. Ve mürtefi' olan yere dahi derler; yukālu: جَلَسَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى نَجْدًا

الْجُلْسَانُ [el-cullesān] (cīm'in zammı ve lām'in fethi ve teşdīdiyle) Gülşen ma'nāsına; gülistānın mu'arrebidir.

[ج م س]

الْقَامُوسُ [el-cāmūs] ('alā-vezni القَامُوسُ [el-ķāmūs]) Su sığırı; Fārisīden mu'arrebdir.

الْجَوَامِيسُ [el-cevāmīs] (cīm'in fethiyle ve mīm'in kesri ve meddiyle) Cem'i, su sığırları ma'nāsına.

الْجُمُوسُ [el-cumūs] (zammeteynle) Çerviş ve ona benzer nesne donmak; yukālu: وَدَكَ [vedek] Ve وَدَكَ دُو جُمُوسٍ أَي دُو جَمِدٍ fethateynle ve dāl-ı mühmele ile çerviştir.

الْجَامِيسُ [el-cāmis] (mīm'in kesriyle) Donan nesne, جَامِدٌ [cāmid] ma'nāsına; yukālu: الْمَاءُ جَامِيسٌ أَي جَامِدٌ

الْجُمْسَةُ [el-cumset] (cīm'in zammıyla ve mīm'in sükülüyle) Şol hurmā koruğudur ki olmağa başlaya velākin henüz berk ola.

[ج ن س]

الْجِنْسُ [el-cins] (cīm'in kesri ve nūn'un sükülüyle) Bir kısım nesnedir. Ve bu نَوْعٌ [nev']den e'amdır.

الْمُجَانَسَةُ [el-mucāneset] (mīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) Hem-cins olmak.

التَّجَنُّسُ [et-tecennus] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhā. Ve İbn Dureyd eyitti: Aşma'tā 'āmmenin deddiği kavlini men' edip bu kelām müvelledir der idi.

[ج و س]

الْجَوْشُ [el-cevs] (cīm'in fethi ve vāv'ın

sükūnuyla) Bir vilāyete girip onda olanı talep etmek; yukālu: جَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ إِذَا تَحَلَّلُوا لَهَا وَطَلَّبُوا مَا فِيهَا كَمَا يَجُوسُ الرَّجُلُ الْأَخْبَارَ أَي يَطْلُبُهَا

الإِحتِيَاثُ [el-ictiyās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik talep etmek.

الْجَوَسَانُ [el-cevesān] (fethateynle) Gece ile gezip devr etmek.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[ح ب س]

الْحَبْسُ [el-ħabs] (ħā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi alıkomak, تَحْلِيَّةٌ [taħliyet]in mukābilidir.

الإِحتِيَابُ [el-iħtibās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik alıkomak; yukālu: حَبِسْتُ الشَّيْءَ وَاحْتَبَسْتُهُ بِمَعْنَى

إِحتِيَابٌ [iħtibās] Bir nesne mahbūs olmağa dahi derler; yukālu: لَا إِحتَبَسَ بِنَفْسِهِ فَهُوَ يَتَعَدَّى وَلَا إِحتَبَسَ بِنَفْسِهِ فَهُوَ يَتَعَدَّى Ve

إِحتِيَابٌ [iħtibās] Vakf etmeğe de derler; tekūlu: إِحتَبَسْتُ فَرَسًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَي وَقَفْتُ

الْمُحْبَسُ [el-muħbes] (mīm'in zammı ve bā'nın fethiyle) Vakf olunan nesne.

الْحُبْسُ [el-ħubs] (ħā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Kezālik vakf olunan nesne.

التَّحْبِيسُ [et-teħabbus] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesnenin üzerine habs olmak; yukālu: تَحَبَّسَ عَلَى كَذَا إِذَا حَبَسَ نَفْسَهُ عَلَى ذَلِكَ

الْحُبْسَةُ [el-ħubset] (ħā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) İsmidir, إِحتِيَابٌ [iħtibās]tan; yukālu: الصَّمْتُ حُبْسَةٌ

الْحَبْسُ [el-ħibs] (ħā'nın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Şol ağaçlar yāhūd şol taşlardır ki su akıntısına yaparlar, suyu men' etmek için tā ki kavm o sudan içip davarların suvaralar.

الْأَحْبَابُ [el-aħbās] (hemzenin fethiyle) حَبْسٌ [ħibs]in cem'i. Ve حَبْسٌ [ħibs] büyük havuza dahi derler ki onda su irkilir.

حَابِسٌ [Hābis] Bir recülün ismidir.

[ح د س]

الْحَدْسُ [el-ḥads] (ḥā'nın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Zann ve tahmīn; yukālu: هُوَ يَحْدِسُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ يَقُولُ شَيْئًا بِرَأْيِهِ Ve

حَدْسٌ [ḥads] Bir yere kılavuzsuz gitmeğe dahi derler. Ve

حَدْسٌ [ḥads] Deveyi göğsüne vurup çökermeğe derler; yukālu: حَدَسْتُ فِي لَبَّةِ الْبَعِيرِ أَيْ وَجَّأْتُهَا Bu zikr olunan *Masādir*'da ve *Ḳāmūs*'ta vāki^c olan üzeredir, egerçi Cevheri'nin 'ibāretinden tebādür eden budur ki **حَدْسٌ** [ḥads] deveyi göğsünden zebh etmek ola, nitekim **حَدْسٌ** [ḥads] koyun zebh etmeğe derler. Ve

حَدْسٌ [ḥads] Ok atmak ma'nāsına ve ayakla basmak ma'nāsına da gelir; tekūlu: إِذَا حَدَسْتُ إِذَا رَمَيْتَ السَّهْمَ وَحَدَسْتُ بِرَجُلِي الشَّيْءَ إِذَا وَطِئْتُهُ Ve

حَدْسٌ [ḥads] Basmağa da derler; yukālu: حَدَسَهُ إِذَا صَرَغَهُ

الْتَحَدُّسُ [et-teḥaddus] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdīdiyle) Bir gizli nesneden haber talep etmek.

الْحَدْسِيسُ [el-ḥindis] (ḥā'nın ve dāl'ın kesri ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Ziyāde karanu olan gece, şeb-i tārīk ma'nāsına.

[ح د ل س]

الْحَدْنَدْلِسُ [el-ḥandelis] (ḥā'nın ve dāl'ın fethi ve lām'ın kesriyle) Şol nākaya derler ki sakīletü'l-meşy ola, ya'ni ağır yürüye.

[ح ر س]

الْحِرَاسَةُ [el-ḥirāset] (ḥā'nın kesriyle) Hıfz etmek; tekūlu: حَرَسَهُ إِذَا حَفِظَهُ

الْتَحْرُسُ [et-teḥarrus] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Sakınmak.

الْإِحْتِرَاسُ [el-iḥtirās] Bi-ma'nāhu; tekūlu:

Ve تَحَرَّسْتُهُ مِنْ فُلَانٍ وَاحْتَرَسْتُ مِنْهُ إِذَا تَحَفَّظْتُ مِنْهُ "مُحْتَرَسٌ مِنْ مِثْلِهِ وَهُوَ حَارِسٌ" قَالَ فِي "الْقَامُوسِ هُوَ مِثْلُ فَيْمَنْ يَلْعَبُ الْحَيْبَتَ وَهُوَ أَحْبَبْتُ مِنْهُ Ve

الْإِحْتِرَاسُ [iḥtirās] Gece ile koyun uğurlamağa dahi derler; yukālu: إِحْتَرَسَهَا فُلَانٌ إِذَا سَرَقَهَا

الْحَرَسُ [el-ḥares] (fethateynle) Sultānın bekçileri, niğāh-bān ma'nāsına.

الْحَرَسِيٌّ [el-ḥaresiyy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdīdiyle) Vāhidi, zīrā **حَرَسٌ** [ḥares] ism-i cinstir. Ve ism-i cins olduğuna binā'en nisbet olunmuştur. Ve bunun vāhidinde **حَارِسٌ** [ḥāris] demezsin, meger ki ma'nā-yı hirāset mülāhaza olunup vasfiyyet itibār oluna, ism-i cins ma'nāsı murād olmaya.

الْحَرِيسَةُ [el-ḥarīset] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Gece uğurlanan koyun.

الْحَرَايِسُ [el-ḥarā'is] (ḥā'nın fethi ve hemzenin kesriyle) Cem'i, gece ile uğurlanan koyunlar ma'nāsına; ve minhu **حَرِيسَةُ الْجَبَلِ** [ḥarīsetu'l-cebel] dağda olan koyun ağılı ve gece ile azıp dağda kalan koyun ma'nāsına.

الْحَارِسُ [el-ḥars] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Dehr ma'nāsına.

الْأَحْرُسُ [el-aḥrus] (hemzenin fethi ve rā'nın zammıyla) Cem'i.

الْإِحْرَاسُ [el-iḥrās] (hemzenin kesri ile) Müddet-i medīde ile ikāmet etmek; yukālu: أَحْرَسَ فُلَانٌ بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ حَرَسًا أَيْ دَهْرًا

[ح س س]

الْحِسُّ [el-ḥiss] (ḥā'nın kesri ve šīn'in teşdīdiyle) Gizli āvāz. Ve

حِسٌّ [ḥiss] Nüfesā olan 'avrete 'arız olan

veca'dır. Ve

حِسٌّ [hiss] Şey ma'nāsına da gelir; yukālu: "الْحَقُّ الْحِسُّ بِالْإِيسِ" Bunun ma'nāsına bir nesneyi bir nesneye ilhāk et demektir, ya'nī bir cānibden bir nesne gelse sen de ona göre işle. Ve

حِسٌّ [hiss] Masdar dahi gelir, rikkat etmek ma'nāsına; yukālu: حَسَّ لَهُ إِذَا رَقَّ لَهُ Ve

حِسٌّ [hiss] Şol soğuğa derler ki nebātātı yaka. Ve

حِسٌّ [hiss] Bir nesneye şefkat ve rikkat etmeğe de derler; yukālu: حَسَسْتُ لَهُ أَحْسُ مِنْ أَجْسُ دَاهِي لُغَاتْتِرْ Ve الْبَابِ الثَّانِي أَي رَقَقْتُ لَهُ Ya'qūb rivāyeti üzere sīn'in kesriyle. Ve

حِسٌّ [hiss] Bir nesneye yakīn hāsıl kılmağa da derler; yukālu: حَسَسْتُ بِالْخَبْرِ أَي أَيْقَنْتُ بِهِ Ve gāh olur sīn'i yā'ya tebdīl ederler; yukālu: أَحْسَيْتُ بِالْخَبْرِ Ve

حِسٌّ [hiss] Ateş üzere et bırakmağa da derler; tekūlu: حَسَسْتُ اللَّحْمَ إِذَا جَعَلْتَهُ عَلَى الْجَمْرِ Ve

حِسٌّ [hiss] Ekmeğin yāhūd biryānının pişsin diye yakımına 'asā ile āteş götürmek ve minhu kavluhum: قَالَتِ الْخُبْرَةُ لَوْلَا الْحِسُّ مَا فَالَيْتِ بِالذِّسِّ Ya'nī lisān-ı hāl ile ekmek eyitmiş: "Eger āteş yakın olmasa küle göm-düklerinden müte'essir olmazdım." Ve

حِسٌّ [hiss] Nebātātı yakan soğuğa dahi derler.

الْحَسِيسُ [el-ḥasīs] (ḥā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Kezālik gizli āvāz, savt-ı hafī ma'nāsına. Kalallāhu ta'ālā: لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا ﴿الأنبياء 102﴾

الْحَسُّ [el-ḥass] (ḥā'nın fethiyle) Masdardır, kezālik soğuk nebātātı yakmak ma'nāsına; yukālu: حَسَّ الْبُرْدُ الْكَأَلُ يَحْسُهُ حَسًّا Ve مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

حَسٌّ [ḥass] Bir tā'ifeyi kırıp kökün kesme-ğe dahi derler; yukālu: حَسَسْنَاهُمْ أَي اسْتَأْصَلْنَاهُمْ ﴿إِذْ تَحْسُونَهُمْ بِإِذْنِهِ﴾ (آل) Ve كَاللَّاهُ تَأَلَا: حَسَّ الْبُرْدُ الْجَرَادُ إِذَا قَتَلَهُ ﴿عمران 152﴾ Ve

حَسٌّ [ḥass] Davarın arkasın kaşımağa dahi derler; yukālu: حَسَسْتُ الدَّابَّةَ أَحْسَهَا حَسًّا إِذَا فَرَجَتْهَا وَمِنْهُ قَوْلُ زَيْدِ بْنِ صُوحَانَ حِينَ ارْتَثْتُ يَوْمَ الْجَمَلِ "إِذْ فَنُونِي فِي ثِيَابِي وَلَا تَحْسُوا عَنِّي تُرَابًا" أَي لَا تَنْفُسُوهُ Ve نَفَضُ [nefḍ] nūn'la ve fā ile ve dād-ı mu'ceme ile bir nesnenin tozun ve toprağın silkmeğe derler.

الْمَحْسَةُ [el-meḥasset] (mīm'in fethiyle) Bir nesne yakacak mahall; yukālu: الْبُرْدُ مَحْسَةٌ Ve لِلْكَأَلِ أَي يُحْرِفُهُ

مَحْسَةٌ [meḥaşset] (meḥşet) ma'nāsında lügattır, şīn-i mu'ceme ile ve مَحْسَةٌ [meḥaşset] dübüre derler, oturak yeri ma'nāsına.

الْمِحْسَةُ [el-miḥasset] (mīm'in kesri ve ḥā'nın fethiyle) Kaşağı ki onunla davarın arkasın kaşırlar.

الْحَوَاسُّ [el-ḥavāss] (ḥā'nın fethiyle ve vāv'ın fethi ve tahfīfiyle) Beş hāsedir ki onlar ile bir nesne idrāk olunur ki onların biri işitmek ve biri görmek ve biri koklamak ve biri tatmak ve biri tutmaktır, ya'nī bir nesneyi bir 'uzvu değırmekle bilmektir.

الْحَاسَةُ [el-ḥāset] (sīn'in teşdīdiyle) حَوَاسُّ [ḥavāss]ın müfredi kuvvet-i müdrake ma'nāsına. Ve

حَاسَةٌ [ḥāset] Bir nesneye zararı değen nesne; yukālu: أَصَابَتْهُمْ حَاسَةٌ وَذَلِكَ إِذَا أَصَرَ الْبُرْدُ أَوْ غَيْرُهُ بِالْكَأَلِ Ve yerin havāssı beştir, biri soğuk ve biri dolu ve biri yel ve biri çekirge ve biri hayevānttır.

الْحَسُوسُ [el-ḥasūs] (ḥā'nın fethi ve sīn'in zammı ve meddiyle) Kıtılık yılı; yukālu: سَنَةٌ حَسُوسٌ أَيْ شَدِيدَةُ الْمَخْلِ

الإِحْسَاسُ [el-iḥsās] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi yakīnen bilmek; yukālu: به أَحْسَسْتُ مَا أَحْسَسْتُ مِنْهُ derler sīn'in birin hafz etmekle istiskālen. Ve bu şāzz olan tahfiiflerdendir. Ve

إِحْسَاسٌ [iḥsās] bir nesnenin hareketin hiss etmeğe de derler; yukālu: إِذَا أَحْسَسْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَحْسَسْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَحْسَسْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَحْسَسْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَحْسَسْتُ الشَّيْءَ وَوَجَدْتُ حِسَّهُ Ve Aḥfeş eyitti **إِحْسَاسٌ** [iḥsās] zann etmek ve bulmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَحْسَسْتُ أَيْ ظَنَنْتُ وَوَجَدْتُ ﴿فَلَمَّا أَحَسَّ عَيْسَى مِنْهُمْ الْكُفْرَ﴾ (آل عمران 52)

الإِنْحِسَاسُ [el-inḥisās] Kopmak, inkitāc ve dağılmak ma'nāsına; yukālu: انْحَسَسْتُ أَشْنَانُهُ

التَّحَسُّسُ [et-teḥassus] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) Haber almak; yukālu: تَحَسَّسْتُ مِنَ الشَّيْءِ تَحَبَّرْتُ خَيْرَهُ

الْحَشَّاشَةُ [el-ḥaşḥaset] (‘alā-vezni **الْحَشَّاشَةُ** [ez-zelzelet]) Eti āteş üzere bırakmak.

الْمَحْسُوسُ [el-maḥsūs] (mīm'in fethi ve sīn'in zammıyla) Āteş üzere bırakılmış çekirge yāhūd āteşle katl olunmuş çekirge.

الْحَشَّاسُ [el-ḥaşḥās] (ḥā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Cömert olan kimseye itlāk olunur. Ve

بَنُو الْحَشَّاسِ [Benu'l-Ḥaşḥās] (kezālik ḥā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) ‘Arab tā'ifesinden bir kavmin adıdır.

الْحُشَّاسُ [el-ḥuḥḥās] (ḥā'nın zammı ve sīn'in sükūnuyla) Şol ufacak balıklardır ki onu kuruturlar.

حَسِي [ḥassi] (ḥā'nın fethi ve sīn'in kesr

üzere bināsıyla) Bir kelimedir ki insān bunu tekellüm eder ‘ale'l-gafle ona bir zarar müteretteb olduğu hinde, āteş ihrākı ve ālet-i cārihe cerhi gibi; ve minhu kavluhum: ضَرَبَهُ فَمَا قَالَ حَسِي يَا هَذَا

حَسِيكَ وَبَسِيكَ [ḥassike ve bessike] Bir kelāmıdır ki nice istersen mahallinde zikr olunur; yukālu: مِنْ حَسِيكَ وَبَسِيكَ أَيْ مِنْ حَيْثُ شِئْتُ

الْحِسَّةُ [el-ḥisset] (ḥā'nın kesriyle) Hālet ma'nāsına; yukālu: مَاتَ فُلَانٌ بِحِسَّةٍ سُوءٍ أَيْ بِحَالَةٍ سُوءٍ

حَسَانٌ [Ḥassān] (ḥā'nın fethi ve sī'nin teşdidiyle) Ricālden bir kimsenin adıdır. Eger bunu **حِسٌّ** [ḥiss]den müştak kılıp **فَعَالٌ** [fa'āl] vezni üzere kıalarsan lā-yansarıf edersin ve eger **حُسْنٌ** [ḥusn]den müştak kılıp **فَعَالٌ** [fa'āl] vezni üzere kıalarsan mun-sarıf edersin, zīrā nūn asliyye olup nūn-ı mezīde olmaz.

[ح ف س]

الْحَيْفَسُ [el-ḥiyefs] (ḥā'nın kesri ve yā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) **هَزَبْرٌ** [hizebr] vezni üzere) Kasīrū'l-kāme olup galīz olan kimse.

الْحَفَيْسُ [el-ḥafeyse] (fethateynle ve yā'nın sükūnuyla bilā-medd **فَعَيْلٌ** [fe'aylel] vezni üzere) **حَفَيْتًا** [ḥafeyte] gibi kasīrū'l-kāme olup semiz olan kimse.

[ح ل س]

الْحِلْسُ [el-ḥils] (ḥā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Şol şāldır ki deve çulunun altında olur. Ve ḥā'nın ve lām'ın fethiyle dahi lügattır, **شِبَّةٌ** [şibh] **شَبَّةٌ** [şebeh] **مِثْلٌ** [mişl] ile **مِثْلٌ** [meşel] gibi. Ve

حِلْسٌ [ḥils] Kumar oklarının dördüncüsüne dahi derler.

أَخْلَاسُ النَّبِيِّتِ [ahlāsu'l-buyūt] (hemzenin fethiyle) Şol nesnelerdir ki fâhir kalîçeler altına döşerler. Ve fi'l-hadîsi: "كُنْ حَلِسٌ" "أَيُّ لَا تَبْرُحُ" ya'nî evinden hâlî olma. Ve **أَخْلَاسُ الْحَيْلِ** [ahlāsu'l-ḥayl] At arkasından inmeyen kimselere derler; yukālu: نَحْنُ أَخْلَاسُ الْحَيْلِ أَيْ نَقْتَبِيهَا وَنَلْزِمُ طُهْرَهَا Ve **إِخْتِنَاءٌ** [ikṭinā'] kâf'la ve tā'dan sonra nūn'la sermāye edinmeğe derler.

أُمُّ حَلِسٍ [ummu ḥils] (ḥā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Dişi merkebin künyetidir, har-ı māde ma'nāsına.

الإِخْلَاسُ [el-iḥlās] (hemzenin kesriyle) Tekrār and vermek; yukālu: أَخْلَسْتُ فَلَانًا يَمِينًا Ve إِذَا مَرَزْتُ عَلَيْهِ

إِخْلَاسُ [iḥlās] Gök yüzü ufak yağmur yağdırmağa dahi derler; yukālu: أَخْلَسْتُ السَّمَاءَ إِذَا مَطَرْتُ مَطْرًا دَقِيقًا

الْإِسْتِخْلَاسُ [el-istiḥlās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ot yer yüzünü örtmek; yukālu: إِسْتَخْلَسَ الثَّبْتُ إِذَا غَطَى الْأَرْضَ بِكَثْرَتِهِ

الْحَلِيسُ [el-ḥalis] (ḥā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Bahādır olan kimse, سُجَاعٌ [şucāc'] ma'nāsına. Ve

حَلِيسٌ [ḥalis] Harîs olan kimseye de derler.

الْحِلْسَمُ [el-ḥilsemm] (ḥā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla ve sîn-i mühmelenin fethiyle ve mīm-i müşeddede ile) Kezâlik harîs ma'nāsına, سِلْغَدٌ [silğadd] gibi veznen. Ve سِلْغَدٌ [silğadd] sîn-i mühmele ve ğayn-ı mu'ceme ve dāl-ı müşeddede-i mühmele ile ahmak ma'nāsınadır.

الأَخْلَسُ [el-aḥles] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Şol nesnedir ki rengi kırmızı ile siyâh beyninde ola.

الإِخْلِسَاسُ [el-iḥlisās] (hemzenin ve lām'ın kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Zikir olan renk-

le mülevven olmak; yukālu: إِخْلَسَ إِخْلِسَاسًا [ḥ l b s]

الْحَلْبَسُ [el-ḥalbes] (alā-vezni جُغْفَرُ [ca'fer]) Bahādır olan kimse سُجَاعٌ [şucāc'] ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: حَلْبَسٌ [ḥalbes] bir nesneye mülâzım olup ayrılmayan kimsedir.

الْحُلَابِسُ [el-ḥulābis] (ḥā'nın zammı ve bā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْحَبْلَبَسُ [el-ḥabelbes] (alā-vezni السَّفَرَجَلُ [es-sefercel]) Kezâlik bahādır ma'nāsına. Cevherî eydür: Ben zann ederim ki حَبْلَبَسٌ [ḥabelbes]in aslı حَلْبَسٌ [ḥalbes] olup bā ziyāde olunmuş ola.

[ح م س]

الأَحْمَسُ [el-aḥmes] (hemzenin ve mīm'in fethi ve mā-beyninde ḥā'nın sükūnuyla) Katı yer, mekân-ı sulb ma'nāsına. Ve

أَحْمَسٌ [aḥmes] kezâlik deynde ve kıtâlde mütesallib olan kimse. Ve

أَحْمَسٌ [aḥmes] Bahādır ma'nāsına da gelir. Ve

أَحْمَسٌ [aḥmes] Kıtık yılına da derler; yukālu: عَامٌ أَحْمَسٌ أَيْ شَدِيدٌ وَأَرْضُونَ أَحَامِسٌ أَيْ جَدْبَةٌ Ve جَدْبٌ [cedb] cīm'le ve dāl-ı mühmele ve bā-i muvahhade ile kuraklık yerler, فَحْطٌ [ḥaḥt] ma'nāsına.

الْحَمِيسُ [el-ḥamis] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Mütesallib olan kimse.

الْحَمَاسَةُ [el-ḥamāset] (ḥā'nın fethiyle) Şecā'at ma'nāsına; yukālu: حَمِيسٌ يَحْمَسُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

حُمُسٌ [Ḥums] (ḥā'nın zammı ve mīm'in sükūnuyla) Kureyş ve Kināne kabîlelerinin ismidir. Mezbûrlara حُمُسٌ [Ḥums] dediler dînlerinde salâbetleri olduğundan ötürü.

التَّحْمُسُ [et-teħammus] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Katılık, teşeddüd ma'nāsına; yukālu: **تَحَمَّسَ الرَّجُلُ إِذَا تَعَاَصَى**

حِمَاشٍ [Himās] (hā'nın kesriyle) Bir recülün ismidir.

[ح و س]

الْأَخْوُسُ [el-aħves] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Şol cerī kimsedir ki bir nesne onu korkutmaz.

الْحَوُسُ [el-ħavs] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükunuyla) Gezip cerr etmek; yukālu: **تَرَكْتُ فَلَانًا يَحْوُسُ بَنِي فَلَانٍ أَي يَتَحَلَّلُهُمْ وَيَطْلُبُ فِيهِمْ بَرَّةً** Ve

حَوْسٍ [ħavs] Dağıtmağa dahi derler; yukālu: **حَاسُوا خَمَلٌ فَلَانٌ عَلَى الْقَوْمِ فِي سَهْمٍ** Ve **جَاسُوا خَالَالَ الدِّيَارِ** dedikleri **جَاسُوا خَالَالَ الدِّيَارِ** gibidir haber tecessüs etmek ma'nāsına. Ve fi'l-hadîsi: **”أَنَّ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ لِرَجُلٍ بَلَّ تَحْوُسُكَ“** Ya'nî “Seni fitne ihâta eder.”

التَّحْوُسُ [et-teħavvus] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Bahâdırılık satmak, **تَشَجَّعٌ** [teşeccu] ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: **تَحْوُسٌ** [teħavvus] sefer ederken bir yerde ikâmet etmektir. Ve bu sefer üzerinde mâni'c zuhûr etmekle olur.

[ح ي س]

الْحَيْسُ [el-ħays] (hā'nın fethi ve yā'nın kesriyle) Karıştırmak. Ve

حَيْسٍ [ħays] Şol ta'âmdır ki hurmâyı ve yağı ve keşki birbirine halt etmekle olur. Ve halt ma'nâsı bulunduğu için **حَيْسٌ** [ħays] demiş olurlar.

الْمَحْيُوسُ [el-maħyüs] (mīm'in fethi ve yā'nın zammıyla) Şol kimsedir ki anasının anası ve babasının anası esîr cinsi ola

ki bu zikr olunan ta'âm-ı mahlûta teşbîhen olmuştur.

الْحَوَاسَةُ [el-ħuvâset] (hā'nın zammıyla) Halâyıktan bir cemâ'attir ki ecnâs-ı muhtelifeden müctemi'c ola.

الْحَوَاسَاتُ [el-ħuvâsât] (hā'nın zammıyla) Bir yere cem'c olan deve, ibil-i müctemi'ca ma'nāsına. Ve ba'zılar **حَوَاسَةٌ** [ħuvâset] **حَوْسٍ** [ħavs]tan müştaktır. Ve **حَوْسٌ** [ħavs] ekl etmeğe ve çığnemeğe derler.

FASLU'L-ḤĀʾ

(فَضْلُ الْحَاءِ)

[خ ب س]

التَّحْبُوسُ [et-teḥabbus] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi tutup ondan mugtenim olmaktır.

الْحَبَّاسُ [el-ḥabbās] (ḥā'nın fethi ve bā'nın fethi ve teşdidiyle) Ganīmet bulan kimse.

الإِخْتِبَاسُ [el-iḥtibās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi bi-tarīki'l-mugālebe almak; tekūlu: إِخْتَبَسْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَخَذْتَهُ مُعَالَبَةً

الْحَبُوسُ [el-ḥabūs] (ḥā'nın fethiyle) Arslandır ki saydın bi-tarīki'l-mugālebe alır; yukālu: أَسَدٌ حَبُوسٌ

الْحُبَّاسَةُ [el-ḥubāset] (ḥā'nın zammıyla) Ganīmet alacak yer, magnem ma'nāsına. Ve kahr ile alınan nesneye dahi derler.

الْحُبَّابِيسُ [el-ḥubābis] (ḥā'nın zammıyla ve bā-i sāniyenin kesriyle) Kerīhü'l-manzar olan kimse. Ve arslana dahi حُبَّابِيسُ [ḥubābis] derler.

الْحُبَّابِيسَةُ [el-ḥubābiset] Mü'ennesi. Ve ziyāde karanu olan geceye de حُبَّابِيسُ [ḥubābis] derler; yukālu: لَيْلٌ حُبَّابِيسٌ إِذَا كَانَ شَدِيدَ الظُّلْمَةِ Ve ba'zı eş'arda kadīm ve sābit ma'nāsına da gelmiştir.

[خ د ر س]

الْحَنْدَرِيسُ [el-ḥanderīs] (ḥā'nın ve dāl'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Hamr ma'nāsına. Ve hamra حَنْدَرِيسُ [ḥanderīs] dedikleri eski olduğu içindir. Ve bu sebebden eski buğdaya dahi حَنْدَرِيسُ [ḥanderīs] dediler hınta-i 'atīka ma'nāsına.

[خ ر س]

الْحَرْشُ [el-ḥars] (ḥā'nın fethi ve rā'nın

sükūnuyla) Kūp, ḥum ma'nāsına.

الْحَرَّاشُ [el-ḥarrās] (ḥā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Kūp işleyen kimse.

الْحُرْسُ [el-ḥurs] (ḥā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Oğlan doğduğu için ihzār olunan ta'āma derler.

الْحُرْسَةُ [el-ḥurset] (ḥā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Şol ta'āmdır ki oğlan doğarken 'avretin kendi için tehyi'e ederler, ta'ām-ı nüfesā ma'nāsına.

التَّحْرِيسُ [et-taḥrīs] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Zikr olunan ta'āmı icād etmek; tekūlu: حَرَسْتُ عَلَى الْمَرْأَةِ تَحْرِيسًا إِذَا أَطْعَمْتَهُ فِي وِلَادَتِهَا وَيُقَالُ حَرَسْتُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا جُعِلَ لَهَا الْحُرْسُ

الْحَرَسُ [el-ḥares] (fethateynle) Dilsiz olmak; yukālu: حَرَسَ يَحْرُسُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَحْرَسُ [el-aḥres] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Dilsiz olan kimse. Ve

أَحْرَسُ [aḥres] Şol süte derler ki ziyāde koyu olduğu için āvāzı çıkmaya. Ve

أَحْرَسُ [aḥres] Şol dağa derler ki onun yan-kılanması olmaya.

الإِخْرَاشُ [el-iḥrās] (hemzenin kesriyle) Dilsiz etmek; yukālu: أَخْرَسَهُ اللهُ

الْحَرْسَاءُ [el-ḥarsāʾ] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol 'askerdir ki sāhib-i vakār oldukları için onların hīn-i muhārebede āvāzı işitilmeye. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: حَرْسَاءُ [ḥarsāʾ] şol 'askerdir ki onun hurde halkalı zırhları olduğu için silāhlarının āvāzı işitilmeye. Ve

حَرْسَاءُ [ḥarsāʾ] Şol buluta derler ki onun ra'dı ve berki olmaya.

الإِخْرِنْمَاشُ [el-iḥrinmāš] (hemzenin ve rā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Sükūt etmek ve mīm nūn gibi ziyāde olur.

خُرَاسَانُ [Ḥurāsān] (ḥā'nın zammıyla) Bir vilâyetin ismidir.

الْخُرَاسِي [el-Ḥuresiyy] (ḥā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla ve yā'nın teşdidiyle) Ḥorāsān'a mensüb olan kimse.

الْخُرَاسِي [el-Ḥurāsiyy] (kezālik Ḥorasān'a mensüb kimse.

الْخُرَاسَانِي [el-Ḥursāniyy] (kezālik ḥā'nın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

الْخُرَاسَانُ [el-Ḥursān] (ḥā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Ḥorāsānlı olan kimse-ler; yukālu: هُمْ خُرَاسَانٌ كَمَا يُقَالُ سُودَانٌ وَبِيضَانٌ

[خ س س]

الْحَسِيسُ [el-ḥasīs] (ḥā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Deniyüü't-tab' olan kimse.

الْإِحْسَاسُ [el-iḥsās] (hemzenin kesri ile) Fi'l-i ḥasīs icād etmek; tekūlu: أَحْسَسْتُ إِحْسَاسًا إِذَا فَعَلْتُ فِعْلًا خَبِيصًا

الْحِسَّةُ [el-ḥisset] (ḥā'nın kesriyle) ve

الْحَسَّاسَةُ [el-ḥasāsēt] (ḥā'nın fethiyle) Hasīs olmak; yukālu: خَبِصْتُ بَعْدِي مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَحْسَسْتُ خَبِصَةً وَخَسَّاسَةً إِذَا كَانَ فِي نَفْسِهِ خَبِيصًا Cevheri'de olan kelimesi gālibā خَبِصَةُ [ḥisset]-i 'ārizada isti'māl olunması cā'iz olduğuna işāret olur, خَبِصَةٌ [ḥisset]-i asliyede olunduğu gibi.

الْحَسُّ [el-ḥass] (ḥā'nın fethiyle) Nasībi az kılmak; yukālu: حَسَّ نَصِيْبَهُ يَحُصُّهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلَهُ خَبِيصًا Ve

حَسٌّ [ḥass] Marul dedikleri ot ki me'kulâtandır.

الْإِحْسَاسُ [el-iḥsās] (hemzenin kesriyle) Hasīs bulmak; tekūlu: أَحْسَسْتُهُ إِذَا وَجَدْتُهُ خَبِيصًا

الْإِسْتِحْسَاسُ [el-istiḥsās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi ḥasīs 'add et-

mek; yukālu: اسْتَحْصَيْتُهُ إِذَا عَدَدْتُهُ خَبِيصًا

الْحُسُّ [el-Ḥuss] (ḥā'nın zammıyla) Bir recülün ismidir. Ve bundandır هُنْدُ بِنْتُ الْحُسِّ dediikleri.

الْحَسِيسَةُ [el-ḥasīset] (ḥā'nın fethiyle ve sīn'in kesri ve meddiyle) Denā'et ve rezālet; tekūlu: رَفَعْتُ مِنْ خَبِيسَتِهِ إِذَا فَعَلْتُ بِهِ فِعْلًا وَفِعْلًا يَكُونُ فِيهِ رِفْعَتُهُ Ve

خَبِيسَةٌ [ḥasīset] Nākanın ön dişlerinin yanında olan dişlerdir; yukālu: جَاوَزَتْ النَّاقَةَ جَاوَزَتْ خَبِيسَتَهَا Ve bu altıncı yılda olur ön dişleri bıraktığı zamānda ve bu bayram kurbānına ve hac kurbānına sālīh olmak zamānidir.

[خ ف س]

الْإِحْفَاسُ [el-iḥfās] (hemzenin kesriyle) Bir kimse kādir olduğu mertebeden ziyāde kabīh söylemek.

الْمُخْفِيسُ [el-muḥfis] (mīm'in zammıyla ve fā'nın kesriyle) Ziyāde tīz sarhoş eden şarāb.

الْحُنْفَسَاءُ [el-ḥunfesā'] (ḥā'nın zammı ve nūn'un sükūnu ve fā'nın fethiyle ve elifin meddiyle) Donuzlan böceği dedikleri siyāh böcek.

الْحُنْفَسَاءَةُ [el-ḥunfesā'et] (ḥā'nın zammı ve fā'nın fethiyle) Mü'ennesi.

الْحُنْفَسُ [el-ḥunfes] (ḥā'nın zammı ve fā'nın fethiyle) Zıkr olunan böcek ma'nāsında lügattır.

الْحُنْفَسَةُ [el-ḥunfeset] (ḥā'nın zammı ve fā'nın fethiyle) Mü'ennesi.

[خ ل س]

الْحَلْسُ [el-ḥals] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kapmak; tekūlu: حَلَسْتُ الشَّيْءَ إِذَا اسْتَلْتَبْتَهُ

الْإِحْتِلَاسُ [el-iḥtilās] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) ve

التَّحْلُسُ [et-teħallus] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik kapmak; tekūlu: اِحْتَلَسْتُ وَتَحْلَسُهُ إِذَا اسْتَلَبْتَهُ

التَّحَالُسُ [et-teħālus] (tā'nın fethi ve lām'ın zammıyla) Yapışmak; تَسَالُبْتُ [tesālub] ma'nāsına.

الْحُلْسَةُ [el-ħulset] (ħā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) İsmdir; yukālu: الْفُرْصَةُ حُلْسَةٌ Ve

حُلْسَةٌ [ħulset] Kezālik ismidir, karışmak ma'nāsında; yukālu: أَخْلَسَ الثَّبَاتُ إِذَا اخْتَلَطَ أَخْلَسَ رَأْسُهُ إِذَا خَالَطَ سَوَادَهُ الثَّبَاتُ وَرَطْبُهُ وَيَابِسُهُ

الْحَلِيسُ [el-ħalīs] (ħā'nın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Kır sepmiş kimse, اَشْمَطُ [eşmaṭ] ma'nāsına. Ve

حَلِيسٌ [ħalīs] Kuru ota dahi derler, نَبَتْ هَائِحٌ ma'nāsına.

الْحَلَابِيسُ [el-ħulābis] (ħā'nın zammı ve bā'nın kesriyle) Mülāyim söz.

الْحَلْبَسَةُ [el-ħalbeset] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daħrecet]) Mülāyim söz ile gönül almak; yukālu: حَلْبَسُهُ وَحَلْبَسَ قَلْبَهُ إِذَا فَتَنَهُ وَدَهَبَ بِهِ Nitekim حَلْبَهُ derler, günlün alıp meftūn etti ma'nāsına. Ve ba‘d değildir ki حَلْبَسُهُ [ħalbesehu]nun dahi aslı حَلْبَهُ [ħalebehu] ola, zīrā sīn hurūf-ı ziyādedendir.

الْحَلَابِيسُ [el-ħalābis] (ħā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Cemā‘at-i müteferrika ma'nāsına.

[خ م س]

الْحَمْسَةُ [el-ħamset] Esmā-i ‘adeddendir; yukālu: حَمْسَةُ رِجَالٍ وَحَمْسُ نِسْوَةٍ وَالتَّذْكِيرُ بِالْهَاءِ وَتَقُولُ عِنْدِي حَمْسَةُ دَرَاهِمٍ وَالْهَاءُ مَرْفُوعَةٌ وَإِنْ شِئْتَ أَدْعَمْتَ لِأَنَّ النَّاءَ يَجُوزُ إِدْغَامُهَا فِي الدَّالِّ وَإِنْ أَدْخَلْتَ الْأَلِفَ وَاللَّامَ فِي الدَّرَاهِمِ قُلْتَ عِنْدِي حَمْسَةُ الدَّرَاهِمِ بَضَمَ الْهَاءِ وَلَا يَجُوزُ إِدْغَامُ لِأَنَّكَ قَدْ أَدْعَمْتَ اللَّامَ فِي الدَّالِّ وَتَقُولُ هَذِهِ الْحَمْسَةُ الدَّرَاهِمُ وَإِنْ شِئْتَ رَفَعْتَ

الدَّرَاهِمَ وَتُجْرِيهَا مَجْرَى النَّعْتِ وَكَذَلِكَ إِلَى الْعَشْرَةِ فَلَاكَ أَنْ تَقُولَ عِنْدِي حَمْسُ الْقُدُورِ كَمَا تَقُولُ ثَلَاثُ الْأَثَانِي بِأَنَّ أُفْقِيَّةَ [eşāfi] وَأَنَافِي [eşāfi] Ve تَجْعَلُ مُمَيِّزَ الثَّلَاثِ مُعْرَفًا بِاللَّامِ [uşfiyyet]in cem‘idir, saç ayağı ma'nāsına.

الْحَامِيسُ [el-ħāmis] (mīm'in kesriyle) Beşinci olan; yukālu: جَاءَ فَلَانٌ حَامِيسًا Ve حَامِي dahi lügattır, حَامِيسٌ ma'nāsında.

الْحِمْسُ [el-ħims] (ħā'nın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Deve susuz kaldığı günlerden bir nev‘dir ki üç gün otlakta yürüyüp dördüncü gün suya gelmektir. Ve

حِمْسٌ [ħims] Ricālden birinin adıdır. Ve

حِمْسٌ [ħims] Yemen büredlerinden bir nev‘e dahi derler ki onu ibtidā işleten Yemen beylerinden حِمْسٌ [ħims] demekle ma‘rūf kimse idi.

الإِخْمَاسُ [el-iħmās] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin devesi dördüncü gün suya gelmek; yukālu: أَحْمَسَ الرَّجُلُ إِذَا وَرَدَتْ إِلَيْهِ Ve

إِخْمَاسٌ [iħmās] Cemā‘at beş bölük olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: إِذَا أَحْمَسَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا حَمْسَةً

الْحَوَامِيسُ [el-ħavāmis] (ħā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Zikr olunan vech üzere olan develer.

الْمُحْمِيسُ [el-muħmis] (mīm-i evvelin zammı ve ħā'nın sükūnu ve mīm-i sāniyenin kesriyle) Zikr olunan devenin sāhibi.

يَوْمُ الْحَمِيسِ [yevmu'l-ħamīs] (ħā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Pençsenbe günü.

الأَخْمِيسَاتُ [el-aħmisās] (hemzenin fethi ve mīm'in kesriyle) Cem‘i, حَمِيسٌ [ħamīs] günleri ma'nāsına. Ve

الأَحْمِيسَةُ [el-aħmiset] (hemzenin fethi ve mīm'in kesriyle) Kezālik cem‘i.

الْحَمِيسُ [el-ḥamīs] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) 'Asker ma'nāsındır. Ve 'askere **حَمِيسٌ** [ḥamīs] dediklerine bā'is budur ki ekseriyyā 'asker beş bölük olur: biri مَقْدَمَةٌ [muḳaddimet] ve biri قَلْبٌ [qalb] ve biri مَيْمَنَةٌ [meymenet] ve biri مَيْسِرَةٌ [meyseret] ve biri dahi سَاقٌ [sāq]tır. Ve

حَمِيسٌ [ḥamīs] Şol beze derler ki uzun beş zirāc ola. Ve hadīs-i Mu'āz bundan me'hūzdur ki "إِثْنُونِي بِحَمِيسٍ أَوْ لَيْبِيسٍ" demiştir. Ve لَيْبِيسٌ [lebīs] tutulmuş libāstır. Ve bu hadīsten murād saġir ve hakīr libās getirin demek olur.

الْمَحْمُوسُ [el-maḥmūs] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin zammıyla) Kezālik tūlū beş arşın olan bezdir, جَرِيحٌ [ceriḥ]le مَجْرُوحٌ [mecrūḥ] ve قَتِيلٌ [qatīl] ile مَقْتُولٌ [maḳtūl] gibi. Ve

مَحْمُوسٌ [maḥmūs] Şol ipе derler ki beş kattan ola.

الْحَمْسُ [el-ḥams] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükünuyla) Kavmin mālınınin **حُمُسٌ** [ḥumus]ın almak; tekūlu: **حَمَسْتُ الْقَوْمَ** **أَحْمُسُهُمْ** مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَخَذْتَ مِنْهُمْ حُمُسَ أَمْوَالِهِمْ Ve

حَمْسٌ [ḥams] Kavmin beşincisi olmaġa da derler yāhūd kendi nefsinle onları tamām beş kılmaġa derler. Ve bu iki ma'nānın farkı hafī deġildir, zīrā ma'nā-yı ahīrde terāhī-i zamānī lāzım deġildir bi-hilāfī'l-evvel; tekūlu: **حَمَسْتُهُمْ أَحْمُسُهُمْ** إِذَا كُنْتَ خَامِسَهُمْ **أَوْ كَمَلْتُهُمْ حَمْسَةً بِنَفْسِكَ**

الْمُحَمَّسُ [el-muḥammes] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sānīnin fethi ve teşdīdiyle) Şol nesnedir ki onun beş cānibi ola.

الْحُمُسُ [el-ḥums] (ḥā'nın zammı ve

mīm'in sükünuyla) Beş bölükte bir bölük.

الْأَحْمَاشُ [el-aḥmās] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve kavluhum: **فَلَانَ يَضْرِبُ أَحْمَاسًا** **لَأَسْدَاسٍ أَيَّ يَسْعَى فِي الْمَكْرِ وَالْخَدِيعَةِ وَأَضْلُهُ فِي حِمْسٍ** **أَحْمَاشُ** [aḥmās] **إِظْمَاءِ الْإِبِلِ** [ḥims]ten olur ḥā'nın kesriyle, nitekim mürūr etti. Ve **أَسْدَاسٌ** [esdās] **سِدْسٌ** [sids]ten olur sīn'in kesriyle.

الْحُمَاسِيَّ [el-ḥumāsiyy] (ḥā'nın zammı ve bā'nın teşdīdiyle) Beş karış olan nesne; yukālu: **غَلَامٌ رُبَاعِيٌّ وَحُمَاسِيٌّ وَلَا يُقَالُ سَبَاعِيٌّ** **لِأَنَّه إِذَا بَلَغَ سَبْعَةَ أَشْبَارٍ صَارَ رَجُلًا** Ya'ni "Oġlanın kāmēti ki yedi karışa erişe, recül olup gulāmiyyet derecesin tecāvüz eder."

[خ ن س]

الْحُنُوسُ [el-ḥunūs] (zameteynle) Müte'ahhir olmak; yukālu: **حَنَسَ عَنْهُ يَحُنُّسُ** **وَمِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَأَخَّرَ** Ve

الْإِحْنَانُ [el-iḥnās] (hemzenin kesriyle) Geri komak; yukālu: **أَخْنَسَهُ غَيْرُهُ إِذَا خَلَّفَهُ وَمَضَى** **عَنْهُ**

الْحَنْسُ [el-ḥanes] (fethateynle) Burun yüzden müte'ahhir olup burun ucu bir mikdār yüksek olmaktadır.

الْأَحْنَسُ [el-aḥnes] (hemzenin ve nūn'un fethiyle) Şol kimsedir ki burnu vech-i mezkūr üzere ola.

الْحَنْسَاءُ [el-ḥansā'] (ḥā'nın fethi ve nūn'un sükünu ve elifin meddiyle) **أَحْنَسٌ** [aḥnes] in mü'ennesi. Ve bakar cinsi cümle **أَحْنَسٌ** [aḥnes]tır, ya'ni burnu vech-i mezbūr üzeredir.

الْحَنَّاسُ [el-ḥannās] (ḥā'nın fethi ve nūn'un teşdīdiyle) **شَيْطَانٌ** [şeytān] ma'nāsındır. Ve şeytāna **حَنَّاسٌ** [ḥannās] dediler zīrā şeytān, Bārī ta'alā zikr olunsa geri kaçar.

الْحُنُنُسُ [el-ḥunnes] (ḥā'nın zammı ve

nūn'un fethi ve teşdīdiyle) Yıldızlar, كَوَاكِبُ [kevākib] ma'nāsına, zīrā onlar magībinde müte'ahhir olur yāhūd her biri gündüzden gözden gāyib olurlar. Ba'zılar eyitti: خُنْسٌ [ḥunnes] [ḥunnes] kevākib-i seyyāredir, sevābit değıldir. Ve Ferrā eyitti: خُنْسٌ [ḥunnes] Bārī ta'alānın ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنْسِ الْجَوَارِ الْكُنْسِ﴾ (التكوير 16،15) buyurduğı kavlı-i şerīfinde beş yıldızdan 'ibārettir ki onlar Zuḥal ve Muşterī ve Mirrīḥ ve Zuhre ve 'Uṭārid'dir, zīrā bunlar seyr hālinde mecrālarında müte'ahhir olup hālet-i gurūbunda gizlenirler, āhū كِنَاسٌ [kinās]ında ya'nī yatağında gizlendiğı gibi.

أَخْنَأَسٌ [aḥnās] (ḥā'nın sūkūnuyla ki ba'zı şīre vāki' olmuştur) خُنْسَاءٌ [ḥansā']dan terhīm olunmadır ki خُنْسَاءٌ [ḥansā'] a'lām-ı nisādandır, zarūret-i vezn için tagyīr ve terhīm olunmuştur.

[خ ي س]

الْخَيْسُ [el-ḥīs] (ḥā'nın kesri ve meddiyle şol ağaçlardır ki budakları birbirine ulaşıp dolaşmıştır. Ve arslan yatağı olan yere dahi خَيْسٌ [ḥīs] derler.

الْخَيْسُ [el-ḥays] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sūkūnuyla) Cīfe rāyiha bağlamak; yukālu: Ve خَاسَتِ الْجَيْفَةُ إِذَا أَرَوْحَتْ

خَيْسٌ [ḥays] Bāzār kesād üzere olmağa dahi derler; yukālu: خَاسَ الْبَيْعُ وَالطَّعَامُ كَأَنَّهُ كَسَدٌ خَاسٌ حَتَّى فَسَدَ

خَيْسٌ [ḥays] Gadr etmeğe dahi derler; yukālu: Ve خَاسٌ بِهِ يَخُوسُ وَيَخَيْسُ أَي غَدَرَ بِهِ Ve nakz-i 'ahd etmeğe de derler; yukālu: خَاسٌ فُلَانٌ الْعَهْدَ إِذَا نَكَثَ

التَّكْرِيمِ [et-taḥyīs] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Hor ve zelil kılmak; yukālu: خَيْسَهُ تَخَيْسًا إِذَا ذَلَّلَهُ

المُحَيِّسُ [el-Muḥayyes] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ve teşdīdiyle) 'Irāk vilāyetinde bir zindānın adıdır. مُحَيِّسٌ [muḥayyes] dediler mahall-i tezlīl olduğı için. Ve her zindān مُحَيِّسٌ [muḥayyes]tir yā'nın fethiyle ve مُحَيِّسٌ [muḥayyis] dahi derler yā'nın kesri ve teşdīdiyle.

FASLU'D-DĀL

(فصل الدال)

[د ب س]

الدَّبْسُ [ed-dibs] (dāl'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Şol nesnedir ki hurmādan akar.

الأَدْبَسُ [el-edbes] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Şol kuşa ve şol ata derler ki دِبْسُ [dibs] renginde ola, ya'nī kara ile kırmızı beyninde ola.

الإِدْبَسَاءُ [el-idbisās] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan renkte olmak; yukālu: **إِدْبَسَ** **إِدْبَسَا**

الدَّبْسِيَّ [ed-dubsiyy] (dāl'ın zammı ve bā'nın sükūnu ve yā'nın teşdīdiyle) Şol kuştur ki kumruya benzer, دُبْسُ [dubs]e mensūbdur. Ve دُبْسُ [dubs] zamm-ı dālle **أَدْبَسُ** [edbes]in cem'idir. Ve **أَدْبَسُ** [edbes] in tefsīri el-ān mürūr etti. Zāhir-i nūsah-ı *Şihāh*'tan fehm olunan budur velākin eger دُبْسُ [dubs] yerine دُبْسَةٌ [dubset] olsa **حُمْرَةٌ** [humret] gibi evlā olurdu, zīrā nisbet bekā-yı sīga-i cem'e münāsib deġildir. Ba'zılar eyitti: **دُبْسِيَّ** [dubsiyy] **دِبْسُ** [dibs]-i ratba mensūbdur, dāl mazmūm oldu nisbette tagyīr cā'iz olduğuna binā'en, **دُهْرِيَّ** [duhriyy] ve **سُهْلِيَّ** [suhliyy]de tagyīr olunduġu gibi.

الإِدْبَاسَاءُ [el-idbās] (hemzenin kesriyle) Yerin nebātātı bitmeġe başladıkta kararması; yukālu: **أَدْبَسَتِ الْأَرْضُ فَهِيَ مُدْبَسَةٌ إِذَا اسْوَدَّتْ عِنْدَ ظُهُورِ النَّبْتِ**

الدَّبَّاسَاءُ [ed-dibāsā] (dāl'ın kesri ve bā'nın tahfiifiyle ve elifin meddiyle) Çekirgenin dişisi. *Ķāmūs*'ta ve *Muhezzeb*'de tashīh kesr-i dāl'ladır, egerçi 'āmmē-i nūsah-ı

Şihāh'ta dāl meftūhtur.

الدَّبْبُوشُ [ed-debbūs] (dāl'ın fethi ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Topuz dedikle-ri ālet-i darb mu'arrebdir. Cevheri reyi üzere.

الدَّبَابِيسُ [ed-debābīs] (dāl'ın fethi ve bā-yı sāniyenin kesri ve meddiyle) Cem'ci, topuzlar ma'nāsına.

[د ح س]

الدَّخْسُ [ed-daḥs] (dāl'ın fethi ve ḥā-i müh-melenin sükūnuyla) Halkın arasın ifsād etmek; tekūlu: **دَحَسْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَفْسَدْتُ** Ve

دَخَسَ [daḥs] Koyun derisin çıkarırken eli ile gövdenin ara yerine idhāl etmek.

الدَّحَّاشُ [ed-daḥḥāṣ] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın teşdīdiyle) Şol cānverdir ki toprak içinde gizlenir.

الدَّحَّاحِيسُ [ed-deḥāḥīs] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Cem'ci, zikr olunan cānverler ma'nāsına.

دَاحِسُ [Dāḥis] (ḥā'nın kesriyle) *Ķays* b. *Zuhey*r el-*ʿAbsī*'nin atının ismidir. **حَرْبٌ دَاحِسٌ** [ḥarbu Dāḥis] dedikleri zikr olunan atın hikāyesine binā'endir. Ve o hikāye budur ki *Ķays* ve *Ḥuzeyfe ez-Zubyānī* ve el-*Fezārī* yirmi deve ödül koyup kırk gece yarak edip yüz ok atımı yerden *Zātu'l-İşād* dedikleri mevzi'den meydān ta'yīn ettiler. *Pes Ķays*, *Dāḥis* nām ve *Ķabrā* nām atın seġirtti. Ve *Ḥuzeyfe*, **حَطَّارٌ** [Ḥaṭṭār] nām ve **حَنْفَاءُ** [Ḥanfā] nām atın seġirtti. *Benū Fezāre* pusuda bir cemā'at koyup yarış atlarının yolın bekleyip *Ķabrā* ileri geçmişken men' ettiklerinde beynlerinde muhārebe olup kırk yıl beynlerinden kītāl gitmedi.

[د ح م س]

أَلْدُحْمُسَانُ [ed-duḥmusān] (dāl'ın ve mīm'in zammı ve mā-beynde ḥā-i mühmelenin sükūnuyla) Şol kara yağız adamdır ki fermüde ve semiz ola. Ve gāh olur kalb edip دُحْمَسَانٌ [duḥsumān] dahi derler.

[د خ س]

أَلْدَحْسَانُ [ed-deḥsān] (fethateynle) Şol şiştir ki atın tırnağına karīb yerde olur.

أَلْدَحْسَانُ [ed-deḥsān] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Davarın bileğinde olan hurdelerin aşağısında olan endir. Ve

دَحْسَانُ [deḥsān] Sık ete dahi derler. Ve her semiz olana دَحْسَانٌ [deḥsān] derler. Ve

دَحْسَانُ [deḥsān] Kum yığımından olan tepeye dahi derler. Ve 'aded-i kesire dahi دَحْسَانٌ [deḥsān] derler.

أَلْدِحَّاسُ [ed-diḥās] (dāl'ın kesriyle ve ḥā'nın fethi ve meddiyle) Kesir ma'nāsınadır; yukālu: عَدَدٌ دِحَّاسٌ وَنَعَمٌ Ve دِحَّاسٌ أَيْ كَثِيرٌ Dört ayaklı olan hayvānata derler, çarpā ma'nāsına. Ve halkaları hurde olan zırha da دِحَّاسٌ [diḥās] derler; yukālu: دِرْعٌ دِحَّاسٌ إِذَا كَانَتْ مُتَقَارِبَةَ الْحَلْقِ

أَلْدُحْسَانُ [ed-duḥsān] (dāl'ın zammı ve ḥā'nın fethiyle) Deryāda bir hayvānın adıdır ki gark olanı halās eder, onu arkasına alıp yüzmeğe mu'avenet etmekle. Ve ona دُلْفِينٌ [dulfīn] dahi derler dāl'ın zammı ve lā'ın sükūnu ve fā'nın kesri ve meddiyle.

[د ر س]

أَلْدُرُوسُ [ed-durūs] (zammeteynle) Binānın resmi yıkılmağa derler. Ve onu yıkmāğa dahi derler; müte'addī ve lāzım gelir; yukālu: دَرَسَ الرُّسْمُ يَدْرُسُ دُرُوسًا إِذَا عَفَا وَدَرَسَتْهُ

الرَّيْحُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

أَلْدَرَسُ [ed-ders] (dāl'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kitāb okuyup 'ilm öğrenmek.

أَلْدِرَاسَةُ [ed-dirāset] (dāl'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: دَرَسْتُ الْكِتَابَ دَرَسًا وَدِرَاسَةً Ve

دَرَسُ [ders] 'Avret hayz görmeğe dahi derler; yukālu: دَرَسَتْ الْمَرْأَةُ دَرَسًا إِذَا حَاضَتْ Ve

دَرَسُ [ders] Devede bākī kalan uyuza dahi derler, جَرَبٌ [cereb] ma'nāsına. Ve

دَرَسُ [ders] Tarīk-i hafīye dahi derler. Ve

دَرَسُ [ders] Bez eskimeğe dahi derler; yukālu: دَرَسَ الثَّوْبُ دَرَسًا إِذَا أَخْلَقَ Ve Aşma't eyitti: دَرَسُ [ders] deveye binmeğe dahi derler; yukālu: بَعِيرٌ لَمْ يَدْرَسْ أَي لَمْ يُرَكَبْ

أَبُو أَدْرَاسِ [ebū edrās] (hemzenin fethiyle) 'Avretin fercidir.

أَلْدِرَاسُ [ed-dirās] (dāl'ın kesriyle) Harman dövülmek; yukālu: دَرَسُوا الْحِنْطَةَ دِرَاسًا إِذَا دَاسَوْهَا Ve دَرَسُ [devs] dāl-ı mühmele ile harmanı ayaklayıp dānesin çıkarmağa derler.

إِدْرِيسُ [İdrīs] Esmā-i ricāldendir. Ve İdrīs nebīye salavātullāhi 'alā-nebiyyinā ve 'aleyhi İdrīs dedikleri, kitābullāhı çok dirāset ettiği için idi. Asl adı أَخْنُوخُ [Uḥnūḥ]tur elifin ve nūn'un zammıyla ve ḥā'eyn-i mu'cemeteyn ile. Ve bu makāmda Cevherī'ye dahl edip **إِدْرِيسُ** [idrīs] lafz-ı a'cemīdir, دَرَسُ [ders]ten müştak olması vech değıldir demişlerdir velākin cā'izdir ki **إِدْرِيسُ** [İdrīs] ıstılāh-ı 'Acem üzere zikr olunan ma'nāya münāsib olup sārī fūrū' ondan müştak ola, جَوْرَبَةٌ [cevrebehu] ve تَجَوْرَبَةٌ [tecevrebehu] جَوْرَبٌ [cevreb]den müştak olduğu gibi, جَوْرَبٌ [cevreb] mu'arreb iken. Pes **إِدْرِيسُ** [idrīs]e

إِدْرِيسُ [idrīs] dedikleri lisān-ı ‘Acem üzere mefhūm دَرَس [ders] onda bulunduğu için olur, دَرَس [ders] ve دِرَاسَةٌ [dirāset] ve مُدَارَسَةٌ [mudāreset] ondan müştak olup lisān-ı ‘Araba mahsūs olduğu zarar etmez.

الْمُدَارَسَةُ [el-mudāreset] (mīm’in zammı ve rā’nın fethiyle) Kitābı okuyup öğrenmek; yukālu: دَارَسْتُ الْكُتُبَ

الْتَدَارُسُ [et-tedārus] (fethateynle ve rā’nın zammıyla) ve

الْإِدْرَاسُ [el-iddirās] (hemzenin kesri ve dāl’ın teşdidiyle ve rā’nın zammıyla) Bunların üçü dahi bir ma‘nāyadır; tekūlu: تَدَارَسْتُ الْكُتُبَ وَادْرَسْتُهَا إِذَا دَرَسْتَهَا

الْدِرْسُ [ed-dirs] (dāl’in kesri ve rā’nın sükūnuyla) Eski bez, sevb-i halak ma‘nāsına.

الْدَرِيسُ [ed-derīs] (dāl’in fethi ve rā’nın kesri ve meddiyle) Bi-ma‘nāhu.

الْدِرْسَانُ [ed-dirsān] (dāl’in kesri ve rā’nın sükūnuyla) دَرَس [ders]in cem‘i, eski bezler ma‘nāsına.

الْدِرْوَاشُ [ed-dirvās] (dāl’in kesri ve rā’nın sükūnuyla) Boynu kalın kimse, galīzü’l-‘unuk ma‘nāsına. Ve kelbin boynu kalın olanına dahi itlāk olunur. Ve

دِرْوَاشُ [dirvās] Fermūde ma‘nāsına da gelir. Ve Ferrā eyitti: دِرْوَاشُ [dirvās] büyük develere itlāk olunur.

[د ر ه س]

الْدُرَاهِيسُ [ed-durāhis] (dāl’in zammı ve hā’nın kesriyle) Şedīd ma‘nāsına.

[د ر د ب س]

الْدُرْدَبِيسُ [ed-derdebīs] (dāl’ların fethi ve bā’nın kesri ve meddiyle) Āfet ve belā, dāhiye ma‘nāsına. Ve ziyāde pīr olana da

derler. Ve ziyāde karıya da derler. Ve bir cins boncuğa dahi derler.

الْتَدْرِيبُ [et-tederbus] (fethateynle ve bā’nın zammı ile) Mukaddim olmak; yukālu: تَدْرِيبُ إِذَا تَقَدَّمَ

[د ر ف س]

الْدِرْفَسُ [ed-direfs] (dā’lın kesri ve rā’nın fethi ve fā’nın sükūnuyla) Büyük, ibil-i ‘azīm ma‘nāsına.

الْدِرْفَسَةُ [ed-direfset] (dāl’in kezālik kesriyle) Mü‘ennesi; yukālu: نَاقَةٌ دِرْفَسَةٌ

الْدِرْفَاسُ [ed-dirfās] (dāl’in kesri ve rā’nın sükūnuyla) Bi-ma‘nāhu.

[د ر ق س]

الْدُرْدَاكِيسُ [ed-durdākīs] (dāl’in zammı ve rā’nın sükūnuyla ve qāf’ın kesriyle) Bir kemiktir ki başla boyunun arasındadır.

[د س س]

الْدِشُّ [ed-dess] (dāl’in fethi ve sīn’in teşdidiyle) Devenin koltuklarına katran sürmek; yukālu: دَسُّ الْبَعِيرِ إِذَا طَلَبِي بِالْهِنَاءِ: “لَيْسَ الْهِنَاءُ فِي مَسَاعِرِهِ” Ve minhu’l-meselu: “بِالْدِشِّ” Ya‘nī “Ba‘zı yere katran sürmek cümleye vefā etmez.” Ve

دِشُّ [dess] Bir nesneyi toprağı gömmeğe dahi derler; tekūlu: دَسَسْتُ الشَّيْءَ فِي التُّرَابِ إِذَا أَحْفَقْتَهُ فِيهِ

الْدِيسِيسُ [ed-desīs] (dāl’in fethi ve sīn’in kesri ve meddiyle) Mekk ve hileyi gizlemek; yukālu: دَسَّ يَدُشُّ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْدِيسَاسَةُ [ed-dessāset] (dāl’in fethi ve sīn’in teşdidiyle) Şol sağır yılandır ki toprak altında gizlenir ve gizlendiği için دِيسَاسَةٌ [dessāset] demişlerdir.

الْإِنْدِيسَاسُ [el-indisās] (hemzenin ve dāl’in kesriyle) Torağa girip gizlenmek; yukālu:

إِنْدَسْ إِنْدَسَا إِذَا انْدَفَرَ

أَلْدُسَةُ [ed-dusset] (dāl'in zammıyla) Bir oyundur ki 'Arab oğlancıkları oynar.

[د ع س]

أَلْدَعْسُ [ed-de'as] (fethateynle) Eser ma'nāsınadır; yukālu: رَأَيْتُ طَرِيقًا دَعَسًا أَي كَثِيرَ الْأَثَارِ

أَلْمِدْعَاشُ [el-mid'ās] (mīm'in kesri ve dāl'in sükūnuyla) Şol yoldur ki onu yollar ayıklamakla mülāyim etmişler.

أَلْدَعْسُ [ed-da's] (dāl'in fehi ve 'ayn'in sükūnuyla) Dürtmek, ta'n ma'nāsına. Ve gāh olur bununla cimā'dan kināyet kıllarlar. Ve

دَعْسُ [da's] Bir nesneyi incitmeğe dahi derler; tekūlu: دَعَسْتُ الْوَعَاءَ إِذَا حَسَوْتُهُ Ve حَسَوُ [ḥasv] ḥā-i mühmele ve sīn-i mühmele ile bir nesneyi şey'en fe-şey'en içmektir.

أَلْمُدَاعَسَةُ [el-mudā'aset] (mīm'in zammı ve 'ayn'in fethiyle) Dürtüşmek, مُطَاعَنَةٌ [muṭā'anet] ma'nāsına.

أَلْمِدْعَاشُ [el-mid'as] (mīm'in kesri ve 'ayn'in fethiyle) Gönder, rumh ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: مَدَاعَسُ [medā'is] şol gönderlerdir ki ağır olup muhkem ola. Ve bu Ebū 'Ubeyd rivāyetidir.

أَلْمُدْعَاشُ [el-mudde'as] (mīm'in zammı ve dāl'in fethi ve teşdīdiyle ve 'ayn'in dahi fethiyle) Sahrāda halkın ekme pişirecek yeri ve poğaça gömecek ve et biryān edecek yeri. Ve bāb-ı İFTİ'ĀL [ifti'āl]den olur دَعَسُ [da's]tan, حَسَوُ [ḥasv] ma'nāsına.

[د ع ك س]

أَلْدَعْكَسَةُ [ed-da'keset] (alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Mecūs tā'ifesi beyninde bir ma'rūf oyundur ki ona destebend derler.

[د ف ن س]

أَلْدِفْنِسُ [ed-difnis] (dāl'in ve nūn'un kesriyle ve fā'nın sükūnuyla) Ahmak olan 'avret ma'nāsına.

أَلْدِفْنَاسُ [ed-difnās] (dāl'in kesri ve fā'nın sükūnuyla) Ahmak olan er ma'nāsına.

[د ك س]

أَلْدُكَّاسُ [ed-dukās] (dāl'in zammıyla) İnsāna 'arız olan uyku, نُعَاشُ [nu'ās] ma'nāsına.

أَلْدَاكِسُ [ed-dākis] (kāf'in kesriyle) كَادِسُ [kādis]te lügattır. Ve كَادِسٌ [kādis] bir nesne ile yaramaz fāl edinmek, aksırmakta ve sā'ir ona benzer nesnelerde yaramaz fāl ettikleri gibi, hayvānatın sağdan gelmesi ve soldan gelmesi gibi meselā.

أَلْدَوَكْسُ [ed-devkes] (dāl'in ve kāf'in fethi ve mā-beynde vāv'ın sükūnuyla) A'dād-ı kesire ma'nāsına. Ve

دَوَكْسُ [devkes] Arslan isimlerinden bir ismdir.

[د ل س]

أَلْتَدْلِيسُ [et-tedlīs] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Hile edip metā'in 'aybın müşteriden gizlemek.

أَلْمُدَالَسَةُ [el-mudāleset] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Hile ve hud'a etmek; yukālu: فَلَانَ لَا يُدَالِسُ أَي لَا يُخَادِعُكَ وَلَا يُخْفِي عَلَيْكَ الشَّيْءَ

أَلْدَلْسُ [ed-deles] (fethateynle) Zulmet ma'nāsınadır. Ve

دَلْسُ [deles] Şol ota derler ki yaz āhirinde yapraklanır.

أَلْأَدْلَاسُ [el-edlās] (hemzenin fethiyle) Cem'i; yukālu: "إِنَّ الْأَدْلَاسَ مِنَ الرَّبِّبِ" Ya'ni دَلْسُ [deles] demekle ma'rūf olan otlar, رَبِّبُ

[ribeb] kısmındandır. Ve رَبِّبَ [ribeb] dahi رَبَّةٌ [ribbet]in cem'idir. رَبَّةٌ [ribbet] kezâlik otlardan bir nev'edir.

التَّدَلُّسُ [et-tedellus] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdîdiyle) Zikir olunan otlara vâki' olmak. Ve gizlenmek ma'nâsına da gelir; yukâlu: **تَدَلَّسَ إِذَا وَقَعَ فِي الْأَذْلَاسِ**

[د ل ع س]

الدَّلْعَسُ [el-del'as] (‘alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer]) Fermüde olan nâka, بَلْعَسُ [bel'as] gibi veznen ve ma'nen.

[د ل ه م س]

الدَّلْهَمَسُ [ed-delehmes] (fethateynle ve hâ'nın sükûnu ve mîm'in fethiyle) Gece ile cerâ'etli olan kimse. Bu sebebden ars-lana dahi دَلْهَمَسٌ [delehmes] derler, cera'eti ve şiddeti olduğu için.

[د م س]

الدَّمْسُ [ed-dems] (dāl'ın fethi ve mîm'in sükûnuyla) Gecenin zulmeti ziyâde olmak; yukâlu: **دَمَسَ الظَّلَامُ يَدْمُسُ مِنَ البَابِ الْأَوَّلِ** Ve **وَيَدْمُسُ مِنَ البَابِ الثَّانِي إِذَا اشْتَدَّ**

دَمَسَ [dems] Defn etmeğe ve gizlemeğe dahi derler; tekûlu: **دَمَسْتُ الشَّيْءَ إِذَا دَفَنْتَهُ** **وَدَمَسْتُ عَلَيْهِ الحَبَرَ دَمَسًا إِذَا كَتَمْتَهُ البَتَّةَ**

التَّدْمِيسُ [et-tedmīs] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

الدَّامِيسُ [ed-dāmis] (mîm'in kesriyle) Ziyâde karanu olan gece; yukâlu: **لَيْلٌ دَامِيسٌ**

الأُدْمُوسُ [el-udmūs] (hemzenin ve mîm'in zammıyla) Kezâlik ziyâde muzlim olan gece.

الدُّمُسُ [ed-dums] (dāl'ın zammı ve mîm'in sükûnuyla) ‘Azîm işler; yukâlu: **جَاءَنَا فُلَانٌ بِأُمُورٍ دُمِيسٍ أَيَّ عَظَامٍ كَأَنَّهُ جَمْعُ دَامِيسٍ مِثْلُ بَازِلٍ وَبَزْلٍ** **Ve بَازِلٌ [bāzil bā-i muvahhade ve zā-i mu-**

ceme ile azı dışın yaran deve.

الدَّيْمَاشُ [ed-Deymās] (dāl'ın fethi ve yā'nın sükûnuyla) Bir zindānlık isimdir ki Haccāc b. Yūsuf'a mensûbdur.

الدَّيْأَمِيسُ [ed-deyāmīs] (dāl'ın fethi ve mîm'in kesri ve meddiyle) دَيْمَاشُ [deymās] in cem'idir, zindānlar ma'nâsına. Eger دَيْمَاشُ [deymās]ın dāl'ı meftūh olursa دَيْمَاشُ [deymās]la شَيْطَانٌ [şeytān] gibi ve eger meksūr olursa الدَّيْأَمِيسُ [ed-deyāmīs] dersin قِرَاطٌ [qīrāt]la قَرَارِيطُ [qarārīt] gibi. Ve دَيْمَاشُ [deymās]a دَيْمَاشُ [deymās] dediler ziyâde karanu olduğundan ötürü. Ve yer evine dahi دَيْمَاشُ [deymās] derler, zîr-i zemîn ma'nâsına. Ve fî hadîsi'l-mesîh: **”سَبَطُ الشَّعْرِ كَثِيرٌ خِيْلَانِ الوُجْهِ كَأَنَّهُ خَرَجَ مِنْ دِيمَاسٍ”** Ya'nî **“Tazeliğinde ve āb-ı rüyunda gūya hammāmdan çıkmış ve zîr-i zemînden çıkmış gibidir.”** Zîrā onun vasfında gūyā ki başından su damlardı denmiştir. Ve سَبَطُ الشَّعْرِ [sabtu'ş-şar] saçı kıvrıkcık olmayan ve خِيْلَانٌ [hīlān] خَالٌ [hāl]ın cem'idir.

[د م ق س]

الدِّمَاقْسُ [ed-dimaqs] (dāl'ın kesri ve mîm'in fethi ve kāf'ın sükûnuyla) Ak ipek, harîr-i sepîd ma'nâsına.

[د ن ق س]

الدَّنْقَسَةُ [ed-denqaset] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) İfsād ma'nâsına; tekûlu: **دَنَسْتُ الثُّوبَ يَدْنُسُ دَنَسًا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَفْسَدْتُ** **تَوَسَّعَ** **Sîm'le ve sîm'le lügattır.**

[د ن س]

الدَّنَسُ [ed-denes] (fethateynle) Kîr ve pās; yukâlu: **دَنَسَ الثُّوبُ يَدْنُسُ دَنَسًا مِنَ البَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَوَسَّعَ**

التَّدَنَّسُ [et-tedennus] (fethateynle ve nûn'un zammı ve teşdîdiyle) Bi-ma'nāhu.

التَّدْنِيْسُ [et-tednīs] (‘alā-vezni التَّكْرِيْم [et-tekrīm]) Kīr etmek; yukālu: دَنَسُهُ غَيْرُهُ تَدْنِيْسًا

[د و س]

الدَّوْشُ [ed-devs] Bir nesneyi ayakla basmak; yukālu: دَاسَ الشَّيْءَ بِرِجْلِهِ يَدُوْشُهُ دَوْسًا

الدَّوَائِيْسُ [ed-devā'is] Basicılar; ve minhu kavluhum: اَتَتْهُمْ الْحَيْلُ دَوَائِيْسُ Ya'nī biri birin basarak. Ve

دَوْشُ [devs] Harman dövüp tereke çıkarmağa dahi derler. Ve

دَوْشُ [devs] Kılıç açmağa dahi derler; yukālu: دَوَسْتُ السَّيْفَ إِذَا صَقَلْتُهُ Ve

دَوْشُ [Devs] Bir kabîlenin adıdır, Yemen'de ki Ezd'e mensûbdur.

الدِّيَاسَةُ [ed-diyāset] (dāl'ın kesriyle) Kezâlik harmanı ayaklayıp tereke çıkarmak.

الْإِنْدِيَاسُ [el-indiyās] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Tereke dövülmek; yukālu: دَاسَ الطَّعَامَ فَاِنْدَاسَ

الْمَدَاسَةُ [el-medāset] (mīm'in fethiyle) Harman dövecek yer.

الْمِدْوَشُ [el-midves] (mīm'in kesri ve dāl'ın sükûnu ve vāv'ın fethiyle) Harman dövecek âlet. Ve kılıç açacak âlete dahi derler, مَضَقَلَةُ السَّيْفِ ma'nāsına.

[د ه س]

الدَّهْسُ [ed-dehs] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükûnuyla)

الدَّهَاسُ [ed-dehās] (dāl'ın fethiyle) Düz yer ki kumlu ve topraklı ve balçıklı olmayıp mülâyim ola.

الدُّهْسَةُ [ed-duhset] (dāl'ın zammı ve hā'nın sükûnuyla) Şol renktir ki pās rengi gibi ola ve onun humreti az ola.

الأَدْهَسُ [el-edhes] (hezenin ve hā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki zikir olunan renkte ola; yukālu: رُقِلَ أَدْهَسًا

الدَّهْسَاءُ [ed-dehsā'] (dāl'ın fethi ve hā'nın sükûnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: عَنَزَ دَهْسَاءُ zikir olunan levnde olan keçi ma'nāsına.

الدُّهْسُ [ed-duhs] (dāl'ın zammı ve hā'nın sükûnuyla) دَهْسَاءُ [dehsā']nın cem'i.

[د ه ر س]

الدَّهَارِيْسُ [ed-dehārīs] (dāl'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Āfetler, devāhī ma'nāsına. Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

FASLU'R-RĀ'

(فصلُ الرَّاءِ)

[رأس]

الرَّأْسُ [er-re>s] Baş, ser ma'nāsına.

الرَّؤُوسُ [el-er>ūs] (hemzenin fethi ve rā'nın sükunu ve hemze-i sāniyenin zammıyla) Cem'-i killeti.

الرَّؤُوسُ [er-ru>ūs] (zammeteynle) Cem'-i kesreti. Ve gāh olur فِي الرَّأْسِ derler, ondan یرَاز etti ona baş kaldırmadı demek mahallinde ve رُمِيْتُ بِهِ مِنْكَ فِي الرَّأْسِ derler binā-i mechül üzere ya'nī benim hakkımda olan re>yin bātıl oldu ma'nāsına. Ve

رَأْسٌ [re>s] Sözüün evveline de derler; tekūlu: اَعِدْ عَلَيَّ كَلَامَكَ مِنْ رَأْسِ وَالْعَامَّةُ تَقُولُ مِنَ الرَّأْسِ

الرِّئَاسُ [er-ri>ās] (rā'nın kesriyle) Kezālik ma'nāsına; tekūlu: اَعِدْ عَلَيَّ رِئَاسَ Ve اَمْرِكَ اَيُّ اَوْلَهُ وَالْعَامَّةُ تَقُولُ عَلَيَّ رَأْسَ اَمْرِكَ

رِئَاسٌ [ri>ās] Kılıç kabzasına dahi derler.

رِئَاسٌ [ri>ās] (Beytu Re>s) (rā'nın fethi ve hemzenin sükunuyla) Bir köyün adıdır vilāyet-i Şām'da ki şerābla meşhūrdur. Ve

رَأْسٌ [re>s] Bir kavme dahi itlāk olunur, kaçan kesretle izzet bulsalar; yukālu: هُمْ رَأْسٌ اِذَا كَثُرُوا وَعَزُّوا

الرِّيَاسَةُ [er-riyāset] (rā'nın kesriyle) Bir kavme baş olmak; yukālu: رَأْسٌ فُلَانٌ اَلْقَوْمِ يَزُاَسُ رِياسَةً مِنَ اَلْبَابِ اَلثَّالِثِ

الرَّئِيسُ [er-re>īs] (rā'nın fethi ve hemzenin kesriyle) Baş olan kimse. Ve

رَئِيسٌ [re>īs] Başına vurulmuşa dahi derler.

الرَّيْيسُ [er-reyyis] (rā'nın fethi ve kesri ve yā'nın kesri ve teşdidiyle, قَيِّمٌ [qayyim]

gibi) Kezālik رَئِيسٌ [re>īs] ma'nāsına.

الرَّمْرُوسُ [el-mer>ūs] (mīm'in fethi ve hemzenin zammıyla) Kezālik başına vurulmuş ma'nāsına; yukālu: رَأْسُهُ فَهُوَ مَرْمُوسٌ وَرَئِيسٌ اِذَا اَصْبَتَ رَأْسَهُ

الرَّأْسَى [er-re>āsā] (rā'nın fethi ve hemzenin meddi ve āhirinde elifin kasrıyla) Başına maraz ʿarız olan koyunlar, حَبَاجِي [ḥabācā] ve رَمَائِي [remāšā] gibi ki حَبَاجِي [ḥabācā] ve رَمَائِي [remāšā] dahi hasta olan develere derler. حَبَاجِي [ḥabācā] ḥā-i mühmele ve bā-i muvahhade ve elif-i maksüre iledir cīm'den sonra. Ve رَمَائِي [remāšā] rā-i mühmele ve šā-i müsellese ve elif-i maksüre iledir.

الرَّوَّاسُ [er-re>ās] (rā'nın fethi ve hemzenin fethi ve teşdidiyle) فَعَالٌ [fa>āl] vezni üzere) Baş satan kimse. Ve رَوَّاسٌ [revvās] der vāv'la.

الرَّوَّاسَةُ [er-re>sā] (rā'nın fethi ve hemzenin sükunu ve elifin meddiyle) Şol koyundur ki başı siyāh ve gövdesi beyāz ola.

الرَّوَّاسُ [el-er>es] (hemzeteynin fethi ve mā-beynde rā'nın sükunuyla) Başı büyük olan kimse, 'azīmi'r-re>s ma'nāsına.

الرَّوَّاسِيَّ [er-ru>āsiyy] (rā'nın zammı ve hemzenin fethi ve meddi ve yā'nın teşdidiyle) Kezālik başı büyük kimse ve شَاةٌ رَوَّاسِيَّ derler ve شَاةٌ رَوَّاسِيَّ demezler.

الرَّوَّوسُ [er-re>ūs] (rā'nın fethi ve hemzenin zammı ve meddiyle) Şol devedir ki başından gayrı yerde yağı kalmamış ola.

الرَّمْرَائِسُ [el-murā>is] (mīm'in zammı ve hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu, Ebū 'Ubeyd'in Ferrā'dan ettiği rivāyet üzere.

رَأْسٌ عَيْنٍ [Re>sü 'Ayn] Bir mevzi'in ismidir; yukālu: قَدِمَ فُلَانٌ مِنْ رَأْسِ عَيْنٍ Ve ʿamme

من رَأْسِ الْعَيْنِ derler.

الرَّائِسُ [er-rā'is] Köpeklerin başı; yukālu: هُوَ رَائِسُ الْكِلَابِ فَهُوَ فِي الْكِلَابِ بِمَنْزِلَةِ الرَّئِيسِ فِي الْقَوْمِ

[ر ب س]

الرَّيْبِسُ [er-rebīs] (rā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bahādır, şücāc ma'nāsına. Ve āfet ma'nāsına da gelir. Ve

رَيْبِسُ [rebīs] Etili olana da derler, مُكْتَبِرُ اللَّحْمِ ma'nāsına; yukālu: كَتَبْتُ رَيْبِسَ أَيِّ مُكْتَبِرٍ أَعْجَزُ ki مثل رَيْبِزٍ [rebīz] dahi etli olup kuyruğu büyük olana derler.

الرَّيْبَسَاءُ [er-rebsā'] (rā'nın fethi ve bā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Kezālik āfet ve belā ma'nāsına; yukālu: دَاهِيَةٌ رَيْبَسَاءٌ

الرُّبْسُ [er-rubs] (rā'nın zammı ve bā'nın sükunuyla) dümüş [dums] gibi āfetler ve belālar ma'nāsınadır; yukālu: جِئْتُ بِأَمُورٍ رُبْسٍ إِذَا أَتَى بِدَوَاهٍ

الرُّبْسَاءُ [el-irtibās] (hemzenin ve tā'nın kesri ve rā'nın sükunuyla) Bir nesne sık olmak gerek etlilik cihetinde olsun iktināz-ı lahm ma'nāsına gerek gayrı cihetten olsun.

الرُّبْسِيُّ [et-terbīs] (alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm] Meşki doldurmak; yukālu: رُبْسٌ رِبْسٌ Ve İbn Dureyd eyitti: رِبْسٌ [ribs]in aslı iki eliyle vurmaktır; yukālu: رِبْسُهُ يَبْدِيهِ

الرُّبْسَاءُ [el-irbisās] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Za'f olmak; yukālu: إِزْبَسَ أَمْرُهُمْ Ve bu إِزْبَسَ [irbeṣse]de lügattır, emrleri za'f olup kendiler dağılmak ma'nāsına.

[ر ج س]

الرِّجْسُ [er-rics] (rā'nın kesri ve cīm'in

sükunuyla) Necāset, قَذِرٌ [qazir] ma'nāsına. Ve Ferrā eyitti: رِجْسٌ [rics] Bārī ta'ālānın ﴿وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ عَلَى الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (يونس 100) buyurduğu kavli-i şerīfnde 'ikāb ve gazab ma'nāsınadır. Ve bu رِجْزٌ [ricz]e müşābihtir. Ve şöyle zann olunur ki bunlar lügatlar olalar, sīn zā'ya tebdil olunmuş ola, اَسَدٌ [esed]e اَزْدٌ [ezed] dedikleri gibi, arslan ma'nāsına.

الرَّجْسُ [er-recs] (rā'nın fethi ve cīm'in sükunuyla) Ziyāde şedid olan āvāz, ra'd āvāzı gibi ve deve āvāzı gibi; yukālu: رَجَسَتِ السَّمَاءُ تَرْجُسُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَعَدَتْ وَتَمَحَّضَتْ Ya'nī kaçan gök gürlerse ve bulutlar deprende.

الرِّجْسَاءُ [el-irticās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِزْتَجَسَتْ السَّمَاءُ إِذَا رَعَدَتْ

الرَّجَّاسُ [er-reccās] (rā'nın fethi ve cīm'in teşdidıyla) Çağırıcı; yukālu: سَحَابٌ رَجَّاسٌ

الرَّجِيسُ [er-rācis] (cīm'in kesriyle) Āvāz veren nesne; yukālu: هَذَا رَجِيسٌ حَسَنٌ أَيُّ رَاعِدٌ حَسَنٌ

الرَّمْرَجُوسَةُ [el-mercūset] (mīm'in fethi ve cīm'in zammıyla) İhtilāt ma'nāsına; yukālu: هُمْ فِي مَرْمُوسَةٍ أَيُّ فِي اخْتِلَاطٍ

الرَّمْرَجَاسُ [el-mircās] (mīm'in kesri ve rā'nın sükunuyla) Karıştıracak ālet. Ve bu şöyle taştır ki bir ipe bağlayıp kuyuya sarkıtırlar ve onunla o kuyunun içinde olan suyu bulandırırılar, tā ki o bulanık su çekildikte kuyu pāk ola.

[ن ر ج س]

النَّرْجِسُ [en-nercis] (nūn'un fethi ve cīm'in kesriyle) Nergis ki ma'rūf çiçektir, mu'arredir ve evvelinde nūn zā'iddir, zīrā kelām-ı 'Arabda فَعْلَلٌ [fa'лил] yoktur ammā

فَعْلٌ vardır. Ve eğer bununla bir kimseye ‘alem kosan munsarîf kılmazsın, zîrâ نَضْرِبُ gibi olur ve eğer esmâda فَغَلَّلَ vezni üzere kelime olaydı munsarîf olurdu, نَهَشَلُ munsarîf olduğu gibi, zîrâ esmâda فَغَلَّلَ [fa'lel] vezni üzere kelime vardır, جَعَفَرٌ [ca'fer] gibi meselâ.

[ر د س]

الرَّدْسُ [er-reds] (râ'nın fethi ve dâl'in sükûnuyla) Taşla atmak; yukâlu: رَدَسْتُ الْقَوْمَ أَرَدُسُهُمْ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَمَيْتَهُمْ بِحَجَرٍ Ve

رَدَسْتُ [reds] Gitmek ma'nâsına da gelir; yukâlu: مَا أَذْرِي أَيْنَ رَدَسَ أَيُّ أَيْنَ ذَهَبَ

الرَّمَادَسَةُ [el-murâdeset] (mîm'in zammı ve dâl'in fethiyle) Taşlaşmak; yukâlu: رَادَسْتُ الْقَوْمَ مُرَادَسَةً

الرِّدْدِيسُ [er-riddîs] (râ'nın kesri ve dâl'in kesri ve teşdîdiyle) Ziyâde taş atıcı kimse.

الرَّمْدَاسُ [el-mirdâs] (mîm'in kesri ve râ'nın sükûnuyla) Şol taştır ki kuyuya bırakırlar suyu var mıdır bilmek için. Ve مِرْدَاسٌ [mirdâs]la gâh olur ricâlden bazı kimse tesmiye olunur. Ve bazı eş'ârda ‘alem olan مِرْدَاسٌ [mirdâs] lâ-yansarîf vâkî' oldukta Ahfeş zarûret-i şi'ere haml etti. Ve Muberrred inkâr edip munsarîf zarûret için lâ-yansarîf olmaz, egerçi lâ-yansarîf munsarîf olur, ismde asl insirâf olduğu için dedi.

[ر س س]

الرَّوْسُ [er-ress] (râ'nın fethi ve sîn'in teşdîdiyle) Isıtmanın ibtidâ etmesi. Ve haberin bazına dahi derler; ve minhu kavluhum: بَلَّغْتَنِي رَوْسًا مِنْ خَبْرٍ أَيُّ شَيْءٍ مِنْهُ Ve

رَوْسٌ [ress] Taşla örülen kuyuya dahi derler. Ve

رَوْسٌ [Ress] Bir kuyunun adıdır ki Şemûd tâ'ifesinin bakıyyesi onu isti'mâl ederlerdi. Ve

رَوْسٌ [Ress] Bir derenin dahi ismidir. Ve

رَوْسٌ [ress] Kuyu kazmağa dahi derler; yukâlu: رَمَسْتُ رَوْسًا أَيُّ حَفَرْتُ بِرَوْسًا Ve

رَوْسٌ [ress] Meyyiti defn etmeğe dahi derler; yukâlu: رُوسَ الْمَيِّتِ إِذَا قُبِرَ Ve

رَوْسٌ [ress] Bir cemâ'atin beynin islâh etmeğe ve ifsâd etmeğe dahi derler, pes azdâddan olur. Ve

رَوْسٌ [ress] Kendi nefesine haber verip kendi nefsiyle söyleşmeğe dahi derler; yukâlu: فَلَانَ يَرُوسُ الْحَدِيثَ فِي نَفْسِهِ أَيُّ يَحَدِّثُ بِهِ نَفْسَهُ Ve

رَوْسٌ [ress] Bir kavmin haberin alıp ahvâlin bilmeğe dahi derler; yukâlu: رَوْسَ فَلَانَ خَبَرَ الْقَوْمَ إِذَا لَقِيَهُمْ وَتَعَرَّفَ أُمُورَهُمْ

الرَّوْسِيسُ [er-resîs] (râ'nın fethi ve sîn'in kesri ve meddiyle) Sâbit olan nesneye derler. Ve bir suyuna dahi ismidir.

الرَّرْسَرَسَةُ [er-resreset] (alâ-vezni الرَّزْلَزَلَةُ [ez-zelzelet]) Deve kalkmak için yekinkmek; yukâlu: رَسَسَ الْبَعِيرُ إِذَا تَمَكَّنَ لِلنُّهُوضِ

[ر ع س]

الرَّرْعِشُ [er-ra'çs] (râ'nın fethi ve ‘ayn'ın sükûnuyla) Titremek ve silkinmek; yukâlu: رَعَسَ رَعَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ Ve

رَعَشٌ [ra'çs] Āheste yürümeğe dahi derler yâ yorulmadan veyâ gayrı hâletten.

الرَّرْعِشُ [er-râ'çis] (‘ayn'ın kesriyle) Titreyen ve silkinen kimse.

الرَّرْعَسَانُ [er-re'asân] (fethateynle) Ziyâde pîrlikten baş titremek.

الرَّرْعُوشُ [er-re'ûs] (râ'nın fethi ve ‘ayn'ın zammıyla) Şol nakâdır ki ziyâde pîr olduğundan başı titreye.

الإِرتِعَاشُ [el-irti'ās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Titremek, **إِرتِعَاشٌ** [irti'āš] ma'nāsına.

الإِرتِعَاشُ [el-ir'ās] (hemzenin kesriyle) Titremek; tekülü: **أرْعَشَهُ** مِثْلُ **أرْعَشَهُ**

[ر غ س]

الرَّغْسُ [er-rağs] (rā'nın fethi ve gayn'ın sükunuyla) Māl ziyāde olup hayr ve bereket hāsıl kılmak. Ve fi'l-hadīsi: **أَنَّ رَجُلًا** "Umevī eyitti: Ya'nī mālın ziyāde kılıp bereketli etse ve hasebde ve gayrı nesnede dahi hāl böyledir.

الرَّمْغُوشُ [el-mergūs] (mīm'in fethi ve gayn'ın zammıyla) Meymūn ve mübārek olan nesne.

[ر ف س]

الرَّفْسُ [er-refs] (rā'nın fethi ve fā'nın sükunuyla) Ayakla vurmak; yukālu: **رَفَسَهُ** **يَرْفُسُهُ** مِنَ **الْبَابِ** الثَّانِي

[ر ك س]

الرَّكْسُ [er-reks] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükunuyla) Bir nesneyi tersine döndürmek; yukālu: **رَكَسَهُ** إِذَا **رَدَّهُ** مَقْلُوبًا

الإِرتِكَاشُ [el-irkās] (hemzenin kesriyle) Kezālik geri döndürmek; ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا﴾** (النساء 88) **أَنْتِ** **رَدَّهُمْ** إِلَى **كُفْرِهِمْ**

الإِرتِكَاشُ [el-irtikās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Halās bulmuşken bir nesneye geri mübtelā olmak; yukālu: **إِرتَكَسَ** **فُلَانٌ** فِي **فِي** **أَمْرٍ** كَانَ **قَدْ** **نَجَا** مِنْهُ

الرَّيْكَسُ [er-riks] (rā'nın kesri ve kāf'ın sükunuyla) Necāset, **رِجْسٌ** [rics] ma'nāsına. Ve

رِيكس [riks] Cemā'at-i kesīreye de derler.

الرَّايِكِسُ [er-rākis] (kāf'ın kesriyle) Şol sı-

ğırdır ki harmanın orta yerinde olur ve mā-adā olan sığırlar onun üzerine devr eder harman dövmekte ve ona **هَادِي** [hādī] derler. Ve

رَاكِسٌ [Rākis] Bir derenin dahi ismidir.

الرَّكُوسِيَّةُ [er-Reküsiyyet] (rā'nın fethi ve kāf'ın zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Bir fırkadır, Naşārā ile Şābi'tin beyninde.

[ر م س]

الرَّمْسُ [er-remş] (rā'nın fethi ve mīm'in sükunuyla) Haberi gizlemek; tekülü: **رَمَسْتُ** **عَلَيْهِ** **الْحَبْرَ** إِذَا **كَتَمْتَهُ** Ve

رَمْسٌ [remş] Meyyiti defn etmeğe dahi derler; tekülü: **رَمَسْتُ** **الْمَيِّتَ** إِذَا **دَفَنْتَهُ** Ve kabri gizlemeğe dahi derler; yukālu: **رَمَسُوا** **قَبْرَ** **فُلَانٍ** إِذَا **كَتَمُوهُ** **وَسَوَّوْهُ** **مَعَ** **الأَرْضِ** Ve

رَمْسٌ [remş] Taşla atmağa dahi derler; tekülü: **رَمَسْتُهُ** **بِحَجَرٍ** إِذَا **رَمَيْتَهُ** Ve

رَمْسٌ [remş] Kabr toprağına dahi derler. Ve bu aslında masdar idi.

الإِرتِمَاشُ [el-irmās] (hemzenin kesriyle) Kezālik meyyiti defn etmek.

الرَّمْمِيسُ [el-mermes] (mīm'lerin fethiyle) Kabr yeri, mevzi-i kabr ma'nāsına.

الرَّوَامِيسُ [er-revāmis] (rā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Şol yellendir ki toprağı savurup izleri örter.

[ر ي س]

الرَّيْسَانُ [er-reys] (rā'nın fethi ve yā'nın sükunuyla) Salını salını yürümeğe, **تَبَحُّثٌ** [tebahtur] ma'nāsına.

الرَّيْسَانُ [er-reyesān] (fethateynle) Bima'nāhu; yukālu: **رَأَسَ** **يَرِيشَ** **رَيْسًا** **وَرَيْسَانًا** إِذَا **تَبَحُّثَرَ**

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[س ج س]

السَّجْسُ [es-seces] (fethateynle) Mütegayyir olan su ve su mütegayyir olmak ma'nāsına dahi gelir. Cevherī'nin sevk-i kelāmından ve nüshaların zabtından fehmi olunan budur ki zikr olundu. Ammā sār kitābların nakline ve kā'ideye muvāfık olan budur ki سَجْسُ [seces] fethateynle masdar ve سَجِسُ [secis] cīm'in kesriyle sıfat olup sudan 'ibāret ola; yukālu: سَجِسُ سَفَدُ الْمَاءِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَغَيَّرَ rivāyetidir.

سَجِسُ عُجَيْسٍ [secīse 'uceys] (sīn'in fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Bir lafzdır ki ebeden ma'nāsın ifade eder; yukālu: لَا آتِيكَ سَجِسُ عُجَيْسٍ Ve

سَجِسُ الْأَوْجِسِ [secīse'l-evces] (vezn-i mezkūr üzere ve hemzenin ve cīm'in fethiyle) ve

سَجِسُ اللَّيَالِي [secīse'l-leyālī] (kezālīk vezn-i sābık üzere) Ebeden makāmında isti'māl olunur.

[س د س]

السُّدُسُ [es-suds] (sīn'in zammı ve dāl'in sükūnuyla) ve

السُّدُسُ [es-sudus] (zammateynle) Bir nesnenin altı bahşta bir bahş. Ve

سُدُسُ [sudus] سُدَيْسُ [sedīs]in cem'i dahi gelir رَغِيفٌ [reğif]le رُغْفٌ [ruğuf] gibi. Ve سُدَيْسُ [sedīs] 'an-karīb tefsīr olunur inşā'allāhu ta'ālā. Ve سَدَسُ [sedes]in cem'i dahi gelir fethateynle, اَسَدٌ [esed] ile اُسْدٌ [usud] gibi.

السِّدْسُ [es-sids] (sīn'in kesri ve dāl'in

sükūnuyla) Devenin beş gün sudan munkatı olup altıncı gün suya gelmesidir. Nūsah-ı Şihāh'ta tasrīh böyledir velākin سِدْسٌ [hims]i yazdığı yerde üç gün mer'āda gezip dördüncü gün suya gelmek demiştir. Bu takdirce سِدْسٌ [sids] dört gün mer'āda gezip beşinci gün suya gelmek olur. Ve hummā-yı rub'da dahi bu vech üzere tashīh etmişlerdir. Ve bi'l-cümle kelām-ı Cevherī bu makāmda ıztırābdan hālī değıldir.

الْإِسْدَاسُ [el-isdās] (hemzenin kesriyle) Deve ön dişleri yanında olan dört dişin mā-ba'din ilkā etmeğe derler; yukālu: اَسْدَسَ الْبُعَيْرُ إِذَا أَلْقَى السِّنَّ بَعْدَ الرَّبَاعِيَّةِ وَذَلِكَ فِي السَّنَةِ الثَّامِنَةِ Ve

إِسْدَاسُ [isdās] Kavm altı olmağa dahi derler; yukālu: اَسْدَسَ الْقَوْمُ إِذَا صَارُوا سِتَّةً

السَّدَيْسُ [es-sedīs] (sīn'in fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) سُدْسٌ [suds] ma'nāsınadır, nitekim عَشِيرٌ [aşir] عُشْرٌ [uşr] ma'nāsına gelir.

سَدَيْسُ عُجَيْسٍ [sedīsu 'uceys] (sīn'in fethi ve dāl'in kesri ve meddiyle) Ebeden makāmında isti'māl olunur, nitekim el-ān mürür etti سَجِسُ عُجَيْسٍ [secīsu 'uceys] kavlinde. Ve

سَدَيْسُ [sedīs] Şol koyuna derler ki üzerine altı yıl geçmiş ola. Ve

سَدَيْسُ [sedīs] Şol izāra derler ki uzunlu altı zirā' ola.

السُّدَاسِي [es-sudāsīy] (sīn'in zammı ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

السَّدَسُ [es-sedes] (fethateynle) بَازِلٌ [bāzil] den evvel olan dededir. Ve bu şol dededir ki yedi yaşın tekmi edip sekizine dāhli ola. Ve بَازِلٌ [bāzil] dokuzuncu yıla dāhil olandır. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāh سَدَسٌ

[sedes] lafzını dişten 'ibāret tutup سَدَسٌ [sedes] "dendān-ı heşt-sālegī" demiştir hālā ki سَدَسٌ [sedes] devenin kendiden 'ibārettir, سَدِيسٌ [sedīs] koyundan 'ibāret olduğu gibi. Gālibā menşe-i iřtibāh سِنٌّ lafzıdır. Ve biz kelāmımızı Cevherī'nin فِيهِ الْمَذَكُّرُ فِيهِ وَيَسْتَوِي فِيهِ الْمَذَكُّرُ فِيهِ dediği kelāmı āhirine varınca te'yīd eder, sā'ir kütüb-i lügatın tasrīhinden mā'-adā.

السَّدَسُ [es-seds] (sīn'in fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Kavmin mālının altı bahşında bir bahşın almak; yukālu: سَدَسْتُ الْقَوْمَ سَدَسْتُ لَهُمْ مَا أَخَذْتُ إِذَا أَخَذْتُ سُدَسَ أَقْوَالِهِمْ Ve eger أُسَدِسُهُمْ dersen bāb-ı sānīden ben onların altıncısı oldum demek olur.

السَّدُوسُ [es-Sedūs] (sīn'in fethiyle) Bir kabīlenin babası adıdır.

السَّدُوسُ [es-sudūs] (zammeteynle) Yeşil bürdeye derler. Ve Aşmaī eyitti: Bürde ma'nāsına olan sīn'in fethiyle ve ism-i recül olan sīn'in zammıyladır. Ve İbn Kelbī eyitti: سُدُوسٌ [sedūs] Şeybān lügatinde sīn'in fethiyle ve Ṭayyī' lügatinde zammıyladır.

السُّنْدُسُ [es-sundus] (sīn'in ve dāl'ın zammıyla) İnce ve latīf olan atlas.

[س ر س]

السَّرِيسُ [es-serīs] (sīn'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki 'avret tā'ifesine cimā'a kādīr olmaya. Ebū 'Ubeyde eyitti: O عَيْنِنٌ [innīn] dedikleridir. Ve

سَرِيسٌ [serīs] Şol erkeğe derler ki dişisin yüklü kılmaya.

السَّرِيسُ [es-seris] (sīn'in fethi ve rā'nın kesriyle) Kezālik dişisin yüklü kılmayan erkek.

[س ل س]

السَّلِيسُ [es-selis] (sīn'in fethi ve lām'ın kesriyle) Āsān olan nesne; yukālu: سَلِيسٌ Ve

سَلِيسٌ [selis] Sidiğin tutmayan kimseye derler; yukālu: فَلَانَ سَلِيسٌ الْبُولُ إِذَا كَانَ لَا يُمَسِكُهُ Ve

سَلِيسٌ [selis] Recül-i mutī'e dahi derler; yukālu: رَجُلٌ سَلِيسٌ أَي لَيْتَ مُنْقَاذٌ

السَّلَسُ [es-seles] (fethateynle) ve

السَّلَاسَةُ [es-selāset] (sīn'in fethiyle) Āsānlık.

السَّلْسُ [es-sels] (sīn'in fehi ve lām'ın sükūnuyla) Şol iptir ki ona ak boncuklar dizerler ve onu ekser cāriye takınır.

السَّلَاسُ [es-sulās] (sīn'in zammı ve lām'ın tahfifiyle) 'Akl gitmek.

الْمَسْلُوسُ [el-meslūs] (mīm'in fethi ve lām'ın zammıyla) 'Aklı giden kimse, zāhibü'l-'akl ma'nāsına; yukālu: سَلِيسٌ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ

[س ل ع س]

سَلْعُوسٌ [Sele'ūs] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve meddiyle) Bir şehrin adıdır, Ya'qūb rivāyeti üzere.

[س ن ب س]

السِّنْبِيسُ [es-Sinbis] (sīn'in kesri ve nūn'un sükūnu ve bā-i muvahhadenin kesriyle) Ṭayyī'den bir kabīlenin babası adıdır.

[س و س]

السِّيَاسَةُ [es-siyāset] (sīn'in kesriyle) Hükümet; yukālu: سُنْتُ الرِّعِيَّةَ سِيَاسَةً

التَّسْوِيسُ [et-tesvīs] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Hākim kılmak; yukālu: سُوِسَ الرَّجُلُ أُمُورَ النَّاسِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا مُلِكَ أُمُورَهُمْ

Ve Ferrā eyitti: baʿzı eşʿārda سُوسْتُ rivāyet olunmuştur. Binā-i maʿlūm üzere hatādır; ve yukālu: فَلَانَ مُجْرَبٌ قَدْ سَاسَ وَسِيسَ عَلَيْهِ Yaʿnī “Filān kimse hākimiyyet ve mahkūmiyyet hāletin tecribe etmiş, sınanmış kimsedir.”

السُّوسُ [es-sūs] (sīn'in zammı ve meddiyle) Tabīʿat maʿnāsınadır; yukālu: الْفَصَاحَةُ فَلَانَ مِنْ طَبِيعِهِ ve yukālu: مِنْ سُوْسِهِ أَيُّ مِنْ طَبِيعِهِ سُوْسٍ صِدْقٍ وَتُوْسٍ صِدْقٍ Yaʿnī asl-ı saḥīh ve tabīʿat-ı sādıkadandır. Ve تُوسُ [tūs] dahi tā-i müsennātla tabīʿat maʿnāsınadır, nitekim mürür etti. Ve

سُوسُ [sūs] Güve dedikleri böcektir ki yüne ve taʿāma vākiʿ olur.

السُّوسُ [es-sevs] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneye zikr olunan böcek vākiʿ olmak; yukālu: سَاسَ الطَّعَامُ يَسَاسُ مِنْ سَاسِ الطَّعَامِ يَسَاسُ إِذَا وَقَعَ فِيهِ السُّوسُ ve

سُوسُ [sevs] Koyuna bit düşmeğe dahi derler; yukālu: سَاسَتِ الشَّاةُ إِذَا كَثُرَ قَمْلُهَا

الإِسَاسَةُ [el-isāset] (hemzenin kesriyle) Kezālik taʿāma zikr olunan böcek vākiʿ olmak; yukālu: أَسَاسُ الطَّعَامِ Ve

إِسَاسَةُ [isāset] Koyuna bit düşmeğe de derler; yukālu: أَسَاسَتِ الشَّاةُ

التَّنْشُوسُ [et-tesvīs] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-maʿnāhā; yukālu: سَوَّسَ الطَّعَامُ أَيضًا

[س ي س]

السِّيسَاءُ [es-sīsāʾ] (sīn-i evvelin kesri ve meddi ve āhirinde elif-i memdūde ile) Arka kemiği dizildiği yer. Ve Ebū ʿAmr eyitti: سِيسَاءُ [sīsāʾ] atta kürek başı olan yere derler ve merkebede arkaya derler. Ve bu فِعْلَاءُ [fiʿlāʾ] vezni üzeredir, سِرْدَاخٌ [sirdāḥ] a mülhaktır. Ve سِرْدَاخٌ [sirdāḥ] eti çok nākaya derler, kesīrū'l-lahm maʿnāsına.

السِّيَاسِي [es-seyāsiyy] (sīn-i evvelin fethi ve sānīnin kesri ve meddiyledir). [Cemʿi.]

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش أ س]

الشَّأْسُ [eş-şe's] (şīn'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Berk yer; yukālu: مَكَانٌ شَأْسٌ Ve bu شَأْرٌ [şe'z] gibidir veznen ve ma'nen.

الشَّأْسُ [eş-şe'es] (fethateynle) Yer berk olup galīz olmak; yukālu: إِذَا شَيْسَ مَكَانًا إِذَا صَلْبٌ وَعَلَطٌ

الشُّؤْسُ [eş-şu's] (şīn'in zammı ve hemzenin sükūnuyla) Cem'i, berk yerler ma'nāsına, جُؤُنٌ [cu'n] gibi. Ve جُؤُنٌ [cu'n] ebyaz ma'nāsına ve esved ma'nāsına gelir azdāddandır. Ve

شَأْسٌ [Şe'es] Bir recülün ismidir ki 'Alkame nām şā'irin kardeşidir.

[ش خ س]

الشَّخْشُ [eş-şahs] (şīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) İztirāb ve ihtilāf ma'nāsınadır; yukālu: تَشَاخَشْتُ أَشْنَانَهُ إِذَا اخْتَلَفْتَ وَمَالَ بَعْضُهَا تَشَاخَشْتُ أَشْنَانَهُ إِذَا اخْتَلَفْتَ وَمَالَ بَعْضُهَا Ya'nī pīrlikten dışlerinin ba'zı düşüp ba'zı eğilse.

الشَّخْشُ [et-teşāhus] (tā'nın fethi ve hā'nın zammıyla) Kavmin mā-beyni fāsīd olmak, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

[ش ر س]

الشَّرِشُ [eş-şeris] (şīn'in fethi ve rā'nın kesriyle) Yaramaz hulku kimse.

الشَّرِشُ [eş-şeres] (fethateynle) ve

الشَّرَاسَةُ [eş-şerāset] (şīn'in fethiyle) Bed-hū olmak.

الشَّرِشُ [eş-şeris] (şīn'in fethi ve rā'nın kesriyle) Bed-hū olan kimse. Ve

شَرِشٌ [şeris] Mekān-ı galīze dahi derler.

الأَشْرَشُ [el-eşres] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Şedīdül-hilāf olup mu'ānid olan kimse.

التَّشَارُشُ [et-teşārus] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Halk birbiriyle 'adāvet etmek; yukālu: تَشَارَسَ الْقَوْمُ أَي تَعَادَوْا

الْشَّرِشُ [eş-şirs] (şīn'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Dağda biten kiçirek dikenli ağaç.

الْمُشْرِشُ [el-muşris] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Şol kavmdir ki develeri şirş [şirs] demekle ma'rūf diken otlaya; yukālu: بُنُو فُلَانٍ مُشْرِشُونَ أَي تَزَعَى إِلَيْهِمُ الشَّرِشُ

الْمُشْرِسَةُ [el-muşriset] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Şol yerdir ki onun zikr olunan dikenli ağacı çok ola; yukālu: أَرْضٌ مُشْرِسَةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةَ الشَّرِشِ Ve bu Ya'qūb rivāyetidir.

[ش ك س]

الشُّكْسُ [eş-şeks] (şīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Çetin hüylü kimse.

الشُّكْسُ [eş-şuks] (şīn'in zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Cem'i; yukālu: قَوْمٌ شُكْسٌ كَمَا يُقَالُ رَجُلٌ صِدْقٌ وَقَوْمٌ صِدْقٌ

الشُّكَاسَةُ [eş-şekāset] (şīn'in fethiyle) Çetin hüylü olmak; yukālu: شُكِسَ شُكَاسَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الشُّكْسِ [eş-şekis] (şīn'in fethi ve kāf'ın kesriyle) Kezālik çetin hüylü olan kimse. Ve bu Ferrā rivāyeti üzeredir, kıyās dahi budur.

[ش م س]

الشُّسْمُ [eş-şems] (şīn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Güneş ve

شَمْسٌ [şems] Masdar dahi gelir; yukālu: شَمَسَ يَوْمًا يَشْمُسُ وَيَشْمُسُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

إِذَا كَانَ ذَا شَمْسٍ ve

شَمْسٌ [şems] ‘Adāvet izhār etmeğe dahi derler; yukālu: شَمْسٌ لِي فُلَانٌ إِذَا أَبْدَى لَكَ عَدَاوَتَهُ ve

شَمْسٌ [şems] Bir nev^c kılādeye dahi derler.

الإِشْمَاسُ [el-işmās] (hemzenin kesriyle) Kezālik gün şemсли olmak; yukālu: أَشْمَسَ يَوْمَنَا

شَمْسٌ [eş-şumūs] (zammeteynle) شَمْسٌ [şems]in cem‘i, güneşler ma‘nāsına gūyā ki شَمْسٌ [şems]in her cānibin bir güneş i‘tibār etmişlerdir, nitekim مَفْرُقٌ [mefriḳ]in cem‘inde مَفَارِقُ [mefāriḳ] demişlerdir her cānibin bir مَفْرُقٌ [mefriḳ] i‘tibār etmekle. Ve مَفْرُقٌ [mefriḳ] başın tepesidir. Ve

شُمُوسٌ [şumūs] Masdar dahi gelir at serkeşlik etmek ma‘nāsına; yukālu: شَمَسَ Ya‘nī binmeğe yāhūd yük vurmağa komasa.

الشَّمْسِيَّةُ [eş-şumeysset] (şīn’in zammı ve mīm’in fethi ve yā’nın sükūnuyla) شَمْسٌ [şems]in tasgiri.

الإِشْمَاسُ [eş-şimās] (şīn’in kesriyle) Kezālik at serkeşlik edip bindirmemek.

الشَّمُوسُ [eş-şemūs] (şīn’in fethi ve mīm’in zammıyla) Serkeş olan at; yukālu: فَرَسٌ شَمُوسٌ وَبِهِ شِمَاسٌ وَرَجُلٌ شَمُوسٌ أَي صَغُبُ الْخُلُقِ وَلَا تَقُلْ شَمُوسٌ

الْمُشَمَّسُ [el-muşemmes] (mīm’in zammı ve şīn’in fethi ve mīm’in dahi fethi ve teşdidiyle) Şol nesnedir ki güneşte işlenir.

التَّشَمُّسُ [et-teşemmus] (fethateynle ve mīm’in zammı ve teşdidiyle) Güneşe karşı durmak.

عَبْدُ شَمْسٍ [‘Abdu Şems] ‘Arab isimlerinden bir isimdir.

عَبْشَمِيٌّ [‘Abşemiyy] (‘ayn’in fethi ve

bā’nın sükūnuyla ve şīn’in fethi ve yā’nın teşdidiyle) عَبْدُ شَمْسٍ [‘Abduşems]e mensüb olan, zīrā ism-i muzāfa nisbette üç lügat vardır: Dilersen cüz-i evvele nisbet kılarırsın meselā عَبْدُ الْقَيْسِ [‘Abdulḳays]a nisbet murād edinsen عَبْدِيٌّ [‘Abdiyy] dersin ve eger dilersen cüz-i sāniye nisbet edersen iltibāstan hazer edüben meselā عَبْدُ الْمُطَّلِبِ [Mutḫalibiyy] dersin عَبْدُ الْمُطَّلِبِ [‘Abdulmutḫalib]e nisbet murād edinsen ve eger dilersen kelime-i ulādan iki harfe kelime-i sāniyeden iki harf alıp bir rubāī kelime terkīb edip ona nisbet edersen meselā عَبْدِرِيٌّ [‘Abderiyy] dersin kaçan عَبْدُ الدَّارِ [‘Abduddār]a nisbet murād edinsen ve عَبْشَمِيٌّ [‘Abşemiyy] dersin عَبْدُ شَمْسٍ [‘Abduşems]e nisbet kasd etsen, nitekim mürür etti.

التَّعَشُّمُ [et-te‘abşum] (fethateynle ve şīn’in zammıyla) عَبْدُ شَمْسٍ [‘Abdu Şems] kabilesine lāhık olmak, nitekim تَعَبُّشٌ [te‘abḳus] عَبْدُ قَيْسٍ kabilesine lāhık olmaktadır yā ‘ahdla yāhūd civarla yāhūd velā ile.

عَبْشَمِسٌ [‘Abşemis] (‘ayn’in fethi ve bā’nın sükūnuyla ve şīn’in fethiyle ve mīm’in kesriyle) Bir kimsenin ismidir ki o ‘Abşems b. Zeydumenāt b. Temīm’dir. Ebū ‘Amr b. el-‘Alā eyitti: Bunun aslı عَبُّ شَمْسٍ idi عَبُّ شَمْسٍ ma‘nāsına ki حَبُّ [ḥabb] güneşin ziyasıdır, ‘ayn ḥā’dan tebdil olunmuştur. Ve İbnu’l-A‘rābī eyitti: bunun aslı عَبُّ شَمْسٍ idi hemze ile. Ve عَبُّ [‘ab] bir nesneni nazirine derler ‘ayn’in fethi ve kesri lügattir.

[ش و س]

العُشُوشُ [eş-şeves] (fethateynle) Göz kuyruğuyla bakmak yā tekebbürden ötürü yāhūd gazabdan ötürü.

الْأَشْوَسُ [el-eşves] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Zikr olunan tarikle bakan kimse.

الْشُّوسُ [eş-şūs] (şīn'in zammıyla) Cem'i.

الْتَّشَاوُسُ [et-teşāvus] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammıyla) Göz kuyruğuyla nazar kılmak ve nazar kıldığı cānibe yüzü meyl ettirmek; yukālu: تَشَاوَسَ إِلَيْهِ وَهُوَ أَنْ يَنْظُرَ إِلَيْهِ بِالْوَجْهِ الْمَذْكُورِ

FASLU'D-ḌĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض ب س]

الضَّبِيسُ [eḍ-ḍabes] (fethateynle) Habīs olup bed-hū olmak; yukālu: ضَبِيسَتْ نَفْسُهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا خَبِثَتْ

الضَّبِيسُ [eḍ-ḍabis] (ḍād'ın fethi ve bā'nın kesriyle) ve

الضَّبِيسُ [eḍ-ḍabiş] (ḍād'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki bed-hū olup habīs ola.

[ض ر س]

الضَّرَّسُ [eḍ-ḍirs] (ḍād'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Sivri dişlerin verāsında olan dişdir. Ve bu müzekkerdir, mādāmki ona bu ism itlāk oluna, zīrā dişlerin cem'i-i mü'ennestir, illā **أَضْرَاسٌ** [aḍrās] ve **أُنْيَابٌ** [enyāb] mü'ennes değildir.

الْأَضْرَاسُ [el-aḍrās] (hemzenin fethiyle) **ضِرَّسٌ** [ḍirs]in cem'i, azı dişleri ma'nāsına.

الضَّرُّوسُ [eḍ-ḍurūs] (zammeteynle) **أَضْرَاسٌ** [aḍrās] gibi **ضِرَّسٌ** [ḍirs]in cem'i gelir kezālik azı dişleri ma'nāsına. Ve matar-ı kalīl ma'nāsına olan **ضِرَّسٌ** [ḍirs]in cem'i dahi gelir, nitekim 'an-karīb zikr olunur. Ve

ضِرَّسٌ [ḍirs] Kezālik iri ve haşīn olan tepeye derler. Ve

ضِرَّسٌ [ḍirs] Az yağmura dahi derler, matar-ı kalīl ma'nāsına. Aşma'ī eyitti: **وَقَعَتْ فِي الْأَرْضِ ضُرُوسٌ** derler, kaçan müteferrik yağmurlar yağsa. Ve

ضُرُوسٌ [ḍurūs] Kuyu için yaptıkları taşlara dahi derler.

الْمَضْرُوسَةُ [el-maḍrūset] (mīm'in fethi ve

rā'nın zammıyla) ve

الضَّرِيسُ [eḏ-ḏarīs] (ḏād'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Taşla yapılan kuyu; yukālu: بِنْتُ مَضْرُوسَةٍ وَضَرِيسٍ إِذَا طُوِيَتْ بِالْحَجَارَةِ Ve bu takrirden zāhır olur ki sāhib-i Şurāh'ın ضُرُوسٍ [ḏurūs] “senghā-yı girdāgird-i ser-i çāh” dediği muhālif olur, zīrā Şurāh'ın ta'bīri kuyu ağzında olan taşlara ihtisās gösterir.

الضَّرْسُ [eḏ-ḏars] (ḏād'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Azı dişiyle muhkem ısırarak; yukālu: ضَرَسْتُ السَّهْمَ إِذَا عَجَزْتُهُ Ya'nī diş yerleri okta te'sir etse. Ve

ضَرَسَ [ḏars] Zamāne şiddet üzere olmağa dahi derler; yukālu: ضَرَسَهُمُ الرِّمَانُ إِذَا اشْتَدَّ عَلَيْهِمْ

الضَّرُوسُ [eḏ-ḏarūs] (ḏād'ın fethi ve rā'nın zammıyla) Şol nākadır ki bed-hū ola; yukālu: نَاقَةٌ ضَرُوسٌ إِذَا كَانَتْ سَيِّئَةَ الْخُلُقِ تَعُضُّ خَالِيَهَا

الضَّرِيسُ [eḏ-ḏirās] (ḏād'ın kesriyle) Kezālik ısırarak ma'nāsınadır. Ve gāh olur bununla nākanın doğurması tāze olduğın diller; ve minhu kavluhum: هِيَ بَجَنٌ ضَرِيسِيهَا أَيُّ بَجْدَانٍ يَتَاجِحَهَا Ve جِنٌّ [cinn] cīm'in kesriyle bir nesnenin evveline derler ve nākanın ki veledi tāze olsa himāyeti ziyāde olur.

الإِضْرَاسُ [el-iḏrās] (hemzenin kesriyle) Iztrāb vermek; yukālu: أَضْرَسَهُ أَمْرٌ كَذَا إِذَا أَفْلَقَهُ

التَّضْرِيسُ [et-taḏrīs] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Tecribe kılıp muhkem etmek; yukālu: ضَرَسْتُهُ الْخُرُوبَ تَضْرِيسًا إِذَا جَرَّبْتُهُ وَأَحْكَمْتُهُ

الْمُضَرَّرُ [el-muḏarres] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Mücerreb olan kimse. Ve

مُضَرَّرٌ [muḏarres] Bir cins nakışlı esbāba dahi derler; yukālu: رَيْطَةٌ مُضَرَّرَةٌ لِضَرْبٍ مِّنْ

الرُّوشِيِّ Ve رَيْطَةٌ [reyṭat] rā-i mühmelenin fetihle izāra derler çadır ma'nāsına. Ve

مُضْرُوسَةٌ [muḏarreset] Şol taşlı yere derler ki onun kelb dişi gibi sivri taşları ola, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere.

التَّضَارُّسُ [et-teḏārus] (fethateynle ve rā'nın zammıyla) Binānın hemvār olmaması; yukālu: تَضَارَسَ الْبِنَاءُ إِذَا لَمْ يَسْتَوِ

أَضْرَسَ [aḏres] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Bir lafzdır ki أَخْرَسَ [aḫres]e tebe'iyetle zikr olunur; yukālu: رَجُلٌ أَخْرَسٌ وَأَضْرَسُ

الضَّرْسُ [eḏ-ḏares] (fethateynle) Ekşi nesne yemekle diş kamaşmak; yukālu: ضَرَسْتُ أَشْنَانَهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الضَّرْسُ [eḏ-ḏaris] (ḏād'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Hulku çetin olan kimse; yukālu: رَجُلٌ ضَرِسٌ شَرِسٌ أَيُّ صَعْبُ الْخُلُقِ Ve bu Yezīdī rivāyetidir.

[ض غ ب س]

الضُّغْبُوسُ [eḏ-ḏuḡbūs] (ḏād'ın zammı ve gayn'ın sükūnu ve bā'nın zammıyla) Şenhiyarın hurdesi.

الضُّغَايِبِسُ [eḏ-ḏaḡābīs] (ḏād'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Cem'ci. Hurde şenhiyarlar ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: “أَهْدِي لِرَسُولِ اللَّهِ ضُّغَايِبِسَ” Ve gāh olur, recül-i za'f ona teşbīh olunup ضُّغْبُوسٌ [duḡbūs] derler; yukālu: امْرَأَةٌ ضُّغْبَةٌ أَيُّ مَوْلَعَةٌ بِحَبِّ امْرَأَةٍ ضُّغْبَةٌ Ya'nī şenhiyar seven ‘avrete ضُّغْبَةٌ derler, nitekim bāb-ı bā'da zikr olundu.

FASLU'T-ṬĀ

(فَضْلُ الطَّاءِ)

[ط خ س]

الطَّحْسُ [eṭ-ṭiḥs] (ṭā'nın kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Asl ve nesl.

[ط ر س]

الطَّرْسُ [eṭ-ṭirs] (ṭā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Sahīfe ma'nāsına. Ve bazıları eyitti: طَرَسَ [ṭirs] şol sahīfedir ki bir kerre bozulup tekrār yazıla, ḥartıgibi meselā. Ve طَلَسَ [ṭils] dahi bunun gibidir.

الْأَطْرَاسُ [el-aṭrās] (hemzenin fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Cem'î, zikr olunan sahīfeler ma'nāsına.

الطَّرَاسُ [eṭ-ṭarasūs] (ṭā'nın ve rā'nın fethiyle ve sīn'in zammı ve meddiyle) Bir şehrin adıdır. Ve rā tahfif olunmaz ya'nī teskīn olunmaz illā zarūret-i şīrde, zīrā فَعْلُولٌ [fa'lūl] 'ayn'ın sükūnuyla ebniye-i 'Arabdan değıldir.

[ط ر ف س]

الطَّرَفَسَانُ [eṭ-ṭirfisān] (ṭā'nın ve fā'nın kesriyle ve mā-beynde rā'nın sükūnuyla) Bir pāre kum, kıt'a-i reml ma'nāsına.

[ط ر م س]

الطَّرَمَسَاءُ [eṭ-ṭirmisā] (ṭā'nın ve mīm'in kesriyle ve elifin meddiyle) Zulmet ma'nāsına.

الطَّرَمَسَةُ [eṭ-ṭarmeset] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir nesne devşirilip münkabız olmak.

الطَّرْمُوشُ [eṭ-ṭurmūs] (ṭā'nın ve mīm'in zammıyla) Poğaçā dedikleri ekmek.

[ط س س]

الطَّشُّ [eṭ-ṭass] (ṭā'nın fethi ve sīn'in teşdidıyla) ve

الطَّسَّةُ [eṭ-ṭasset] Kezālik leğen dedikleri ālet ki içinde nesne yurlar, طَشَّتْ [ṭast]ta lügattır.

الطَّسَّاسُ [eṭ-ṭisās] (ṭā'nın kesriyle) Cem'î.

الطَّسُّوسُ [eṭ-ṭusūs] (zammeteynle) ve

الطَّسَّاتُ [eṭ-ṭassāt] (ṭā'nın fethiyle) Kezālik cem'î, طَشَّتْ [ṭašt]lar ma'nāsına.

التَّطْسِيسُ [et-ṭaṭsīs] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Etrāf-ı vilāyette devr edip gezmek; yukālu: طَسَّسَ فِي الْبِلَادِ إِذَا ذَهَبَ

[ط ف س]

الطَّفُوسُ [eṭ-ṭufūs] (zammeteynle) Beygir helāk olmak; yukālu: طَفِسَ الْبِرْدُونَ يَطْفُسُ Ve بَرْدُونَ [birzevn] bā'nın kesri ve zāl'in fethiyle beygir olan at.

الطَّفَسُ [eṭ-ṭafes] (fethateynle) Kīr, vesah ma'nāsına. Ve

طَفَسَ [ṭafes] (fethateynle kezālik)ve

الطَّفَاسَةُ [eṭ-ṭafāset] (ṭā'nın fethiyle) Kīr olmak; yukālu: طَفَسَ الثَّوْبُ طَفَسًا وَطَفَاسَةً إِذَا وَسِخَ

الطَّفِيسُ [eṭ-ṭafis] (ṭā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Kīrli olan nesne.

الطَّنْفَسَةُ [eṭ-ṭinfeset] (ṭā'nın kesriyle ve nūn'un sükūnuyla ve fā'nın fethiyle) İbrīşim nihālī. Ve ṭā'nın fethiyle dahi lügattır.

الطَّنَافِيسُ [eṭ-ṭanāfis] (ṭā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Cem'î, ibrişim nihāliler ma'nāsına.

[ط ل س]

الطَّلْسُ [eṭ-ṭals] (ṭā'nın fethi ve lām'ın

sükünüyla) Mahv etmek; yukālu: طَلَّسْتُ
الْكِتَابَ طَلَّسًا فَتَطَلَّسَ

التَّطَلُّسُ [et-taṭallus] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Kitāb mahv olmak.

الأَطْلَسُ [el-aṭlas] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Eski olan nesne.

أَطْلَسُ [eṭ-ṭils] (tā'nın kesri ve lām'ın sükünüyla) Bi-ma'nāhu.

الأَطْلَاشُ [el-aṭlāš] (hemzenin fethiyle) Cem'i; yukālu: رَجُلٌ أَطْلَسَ الثَّوْبَ Ve

أَطْلَسُ [aṭlas] Kurda dahi derler, kaçan kurdun levni boz olup karaya mā'il olsa.

أَطْيَلِسَانُ [eṭ-ṭaylesān] (tā'nın ve lām'ın fethiyle) Şol kilimdir ki arkaya alırlar.

أَطْيَالِيسَةُ [eṭ-ṭayāliset] (tā'nın fethi ve lām'ın kesriyle) Cem'i, zikr olunan kilimler ma'nāsına. Ve āhirinde olan hā 'ucme içindir, zīrā طَيْلِسَانُ [ṭaylesān] Fārisī-i mu'arrebdir ve āmme طَيْلِسَانُ [ṭaylisān] derler lām'ın kesriyle. Ve bunu hālet-i nidāda terhīm edip طَيْلَسُ demek cā'iz değildir, zīrā kelām-ı 'Arabda فَيْعَلٌ [fey'īl] yoktur, meger ki mu'tell ola, سَيْدٌ ile مَيْتٌ gibi.

[ط م ر س]

الطَّمْرِشُ [eṭ-ṭimris] (tā'nın ve rā'nın kesriyle ve mīm'in sükünüyla) Yalancı. Ve

الطَّمْرُوشُ [eṭ-ṭumrūs] (tā'nın zammı ve mīm'in sükünü ve rā'nın zammı ve meddiyle) Kezālik yalancı, kezzāb ma'nāsına.

[ط م ر س]

الطُّمُوشُ [eṭ-ṭumūs] (zammateynle) Yıkılmak ve mahv olmak; yukālu: طَمَسَ الطَّرِيقَ يَطْمَسُ وَيَطْمِسُ طَمْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

أَطْمَسُ [eṭ-ṭams] (tā'nın fethi ve mīm'in sükünüyla) Yıkıp mahv etmek; yukālu:

طَمَسْتُهُ طَمْسًا يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى

الْإِنْطِمَاشُ [el-inṭimāš] (hemzenin ve tā'nın kesri ve nūn'un sükünüyla) Mahv olmak.

التَّطْمُسُ [et-teṭammus] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Kezālik mahv olmak, kālallāhu ta'ālā ﴿رَبَّنَا اطْمِسْ﴾ Ke-mā عَلَيَّ أَمْوَالِهِمْ ﴿ (يونس 88) أُنِي غَيْرَهَا حِجَارَةٌ ﴿ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وُجُوهَهَا ﴾ ﴿ (النساء 47)

[ط م ل س]

الطَّمَلْسُ [eṭ-ṭamelles] (fethateynle ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Kuru ekmek; yukālu: رَغِيفٌ رَغِيفٌ طَمَلْسٌ إِذَا كَانَ جَافًا ﴿ [reḡīf] Kirde dedikleri ekmektir. İbnu'l-A'rābī eyitti: Ben 'Uḡaylī'ye hiç nesne ekl ettin mi dedim. Eyitti: أَكَلْتُ فُرُوضَتَيْنِ طَمَلَسْتَيْنِ Ya'nī iki yābis ekmek ekl ettim.

[ط ي س]

الطَّيْسُ [eṭ-ṭays] (tā'nın fethi ve yā'nın sükünüyla) Çok olan kuma ve çok olan suya ve dahi bunlardan gayrı nesneye itlāk olunur.

الطَّيْسَلُ [eṭ-ṭaysel] (tā'nın ve sīn'in fethi ve yā'nın sükünüyla) طَيْسٌ [ṭays] ma'nāsınadır, āhirinde lām zā'idedir.

الطَّاشُ [eṭ-ṭāš] Şol nesnedir ki onunla bir nesne içerler.

الطَّأُوشُ [eṭ-ṭāvūs] (ālā-vezni الْكَافُورُ [el-kāfūr]) Ma'rūf kuştur.

الطُّوَيْسُ [eṭ-ṭuveys] (tā'nın zammı ve vāv'ın fethiyle) طَاوُوشُ [ṭāvūs]un tasgīridir, ziyāde olan harfleri hafz ettikten sonra. Ve 'Arabların "أَشْأَمُ مِنْ طُوَيْسٍ" dedikleri kavllerinde طُوَيْسُ [Ṭuveys]ten murād bir muhannes kimsedir ki Medīne-i münevverede sākin idi, dā'imā eydürdi: "Yā ehl-i Medīne

siz deccālin hurūcuna ihtimāl verin ben hayāтта oldukça ve eger ben vefāt edersem ondan emīn olun, zīrā ben Resūl-i ekrem sallallāhu ′aleyhi ve sellem vefāt ettiği gece doğdum ve Ebū Bekr radiyallāhu ′anhu vefāt ettiği gün memeden kesildim ve ′Ömer radiyallāhu ′anhu katl olunduğu gün bālīg oldum ve ′Osmān radiyallāhu ′anhu katl olunduğu gün tezevvüc ettim ve ′Alī radiyallāhu ′anhu katl olunduğu gün oğlum doğdu.” Ve onun ismi Tāvūs idi, vaktā ki muhannes oldu, ismini Tuveys kodu. Ve ona ′Abdunnaʿīm dahi derlerdi. Ve kendi kendiye eydürdi: **إِنِّي عَبْدُ النَّعِيمِ أَنَا طَاوُوسُ الْحَجِيمِ أَنَا أَشْأَمُ مَنْ يَمْشِي عَلَى ظَهْرِ الْحَطِيمِ** Ve **حَطِيمٌ** [ḥaṭīm] Kaʿbe-i müşerrefenin kurbünde olan duvardır ki huccāc onun taşrasından tavāf eder.

FASLU'L-ʿAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[ع ب س]

الْعُبُوسُ [el-ʿubūs] (zammeteynle) Yüz ekşitip bī-huzūrluk göstermektir; yukālu: **عَبَسَ الرَّجُلُ يَعْبِسُ عُبُوسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي**

التَّعْيِيسُ [et-taʿbīs] (ʿalā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Kezālik yüz ekşitmek; yukālu: **عَبَسَ وَجْهَهُ إِذَا كَلَحَ شُدِّدَ لِلْمُبَالَعَةِ**

التَّعْبُوسُ [et-teʿabbus] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik yüz ekşitmek.

الْعَبَسُ [el-ʿabes] (fethateynle) Devenin kuyruğuna yapışık kuruyan necāset. Ve

عَبَسَ [ʿabes] Bir kimsenin gövdesinde kīr kuruyup kalmağa dahi derler; yukālu: **عَبَسَ الْوَسَخُ فِي بَدَنِ فُلَانٍ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَبَسَ**

الْإِعْبَابِسُ [el-iʿbās] (hemzenin kesriyle) Devenin kuyruğuna necāset yapışmak; yukālu: **أَعْبَسَتِ الْإِبِلُ إِذَا صَارَتْ ذَاتَ عَبَسٍ**

الْعَبُوسُ [el-ʿabūs] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın zammı ve meddiyle) Şedīd olan gün; yukālu: **يَوْمٌ عُبُوسٌ**

عَبَسَ [ʿAbs] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Qays'tan bir kabīlenin babası adıdır ki o ʿAbs b. Beğīd'dir ki Qays-ʿAylān oğullarındandır.

الْعَنْبِسُ [el-ʿanbes] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnu ve bā'nın fethiyle) Arslan. Ve bu sebebden bazı kimseye **عَنْبَسٌ** [ʿanbes] diye tesmiye ederler. Ve bu **فُنْعَلٌ** [fenʿal] veznidir, **عُبُوسٌ** [ʿubūs]tan.

الْعَنَابِسُ [el-ʿAnābis] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Qureyş kabīlesinden ʿAbduşems-i Ekber oğullarındandır ki

onlar altıdır: Biri Ḥarb ve biri Ebū Ḥarb ve biri Sufyān ve biri Ebū Sufyān ve biri 'Amr ve biri dahi Ebū 'Amr'dır. Ve bunlara أُسْدٌ [Usd] derler, bākīsine أَغْيَاصٌ [A'yāṣ] derler.

[ع ت ر س]

الْعَتْرَسَةُ [el-'atreset] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Bir nesneyi 'unfla muhkem tutmak.

الْعَتْرِيسُ [el-'itrīs] ('ayn'ın kesri ve tā'nın sükūnuyla ve rā'nın kesri ve meddiyle) Serkeş ve gazab-nāk olan kimse.

الْعَتْرِيسُ [el-'anterīs] ('ayn'ın ve tā'nın fet-hi ve mā-beynde nūn'un sükūnu ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol nākadır ki ziyāde muhkem ola. Ve nūn zā'idedir, zīrā عَتْرَسَةٌ [atreset]tendir.

[ع ج س]

الْعَجْسُ [el-'acs] ('ayn'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْعَجْسُ [el-'ics] ('ayn'ın kesri ve cīm'in sükūnuyla) ve

الْعَجْسُ [el-'ucs] ('ayn'ın zammı ve cīm'in sükūnuyla) Bunların üçü dahi yay kabzasıdır. Ve gāh olur ki gecenin nısfında dahi عَجَسٌ [acs] derler, bundan ahz edip, مَضَى عَجَسٌ derler. Ve

عَجَسٌ [acs] Bir nesneyi kabz ve men' etmeğe dahi derler; yukālu: عَجَسْنِي عَنْ حَاجَتِي يَعْجِسُنِي عَجَسًا

الْمَعْجِسُ [el-ma'cis] (mīm'in fethi ve cīm'in kesriyle) مَجْلِسٌ [meclis] gibi kezālik yay kabzası.

الْعَجَاسَاءُ [el-'acāsā] ('ayn'ın fethi ve āhirinde elif-i memdüde ile) Deve sürüsünden bir kıt'a-i 'azīme. Ve

عَجَاسَاءُ [acāsā] Zulmete dahi derler.

الْعَجَنَسُ [el-'acennes] (fethateynle ve nūn'un dahi fethi ve teşdidiyle) Fermüde deve.

الْعَجَانِسُ [el-'acānis] ('ayn'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Cem'i, fermüde develer ma'nāsına; nūn-ı sakile tahfif olundu, zā'ide olduğu için.

الْتَعْجُسُ [et-te'accus] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye māni' olup 'akibince gitmek; yukālu: تَعَجَّسَتْ الْأَرْضُ عُيُوثٌ إِذَا أَصَابَتْهَا غَيْثٌ بَعْدَ غَيْثٍ

الْعَجُوشُ [el-'acūs] ('ayn'ın fethi ve cīm'in zammıyla) Şol yağmurdur ki katreleri bir-biri ardınca döküle; yukālu: مَطَرٌ عَجُوشٌ إِذَا كَانَ مِنْهُمُورًا

الْعَجِيسُ [el-'acīs] ('ayn'ın fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Şol erkektir ki dışisin yüklü etmeye; yukālu: رَجُلٌ عَجِيسٌ وَفَحْلٌ عَجِيسٌ مِثْلُ عَجِيزٍ

سَعِيسٌ عَجِيسٌ [secīsu 'acīs] (iki harf-i evvellerin fethi ve mā-beynlerin kesriyle) Ebeden mahallinde isti'māl olunur; yukālu: لَا آتِيكَ سَعِيسٌ عَجِيسٌ أُنَى أَبَدًا

عُجَيْسٌ [uceys] ('ayn'ın zammı ve cīm'in fethiyle) Tasgirdir, zikr olunan mahalde isti'māl olunur.

عِجْسِي [iccīsā] ('ayn'ın kesri ve cīm'in kesri ve teşdidiyle ve elifin kasrıyla خَطِيبِي [ḥiṭṭībā] gibi) Bir güne āheste yürümektir.

الْعَجِيسَاءُ [el-'acīsā] ('ayn'ın fethi ve cīm'in kesri ve elifin meddiyle) Kezālik āheste yürümektir, İbnu's-Serrāc rivāyeti üzere.

[ع د س]

الْعَدْسُ [el-'ads] ('ayn'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Yer yüzünde gitmek; yukālu: عَدَسٌ فِي الْأَرْضِ إِذَا ذَهَبَ وَيُقَالُ عَدَسْتُ بِهِ الْمَتِيَّةَ أُنَى

أَدَّهَبَتْ Ve مَمِيَّةٌ [meniyyet] mīm'in fethi ve yā'nın teşdidıyla mevt ma'nāsınadır. Ve

عَدَّشٌ [ʿads] حَدَّشٌ [ħads] ma'nāsına da lügattır, ya'nı kilavuzsuz gitmek. Ve zann ile söz söylemek ma'nāsında lügattır. Ve

عَدَّشٌ [ʿads] Muhkem basmağa dahi derler. Ve sür'atle seyr etmeğe de derler.

الْعَدَّشُ [el-ʿades] (fethateynle) Mercimek dedikleri ma'rûf dânedir. Ve

عَدَّشٌ [ʿades] Katırın zecr için isti'mâl olunur bir lafzdır. Ve gâh olur kâtıra عَدَّشٌ [ʿades] ile tesmiye olunur, katırın zecrine delâlet eder lafz olduğı için.

الْعَدَّسَةُ [el-ʿadeset] (kezâlik fethateynle) Şol hurde sivilcelerdir ki insânın bedeninde ʿarız olur ve gâh olur katle mü'eddî olur.

الْعَدَّشُ [el-ʿUdes] (ʿayn'ın zammı ve dâl'in fethiyle) قُشْمٌ [Kuşem] gibi bir recülün ismidir ki o Zurâre b. ʿUdes'tir, ʿamme-i nûsah-ı Şihâh'ta böyle vâki' olmuştur: وَهُوَ وَهُوَ عَدَّشٌ Velâkin hakk-ı ta'bir عَدَّشٌ بَيْنَ عَدَّسٍ وَهُوَ زُرَّارَةٌ أَوْ زُرَّارَةٌ demek idi tâ ki haml sahîh ola.

[ع د ب س]

الْعَدَّبَسُ [el-ʿadebbes] (fethateynle ve bā'nın dahi fethi ve teşdidiyle) Şol deve yâhüd gayrı nesnedir ki fermûde olup kaviyyü'l-halk ola.

الْعَدَابِسُ [el-ʿadābis] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Cem'i. Ve bu sebebden Kināne-i a'rābīye عَدَّبَسٌ [ʿadebbes] diye tesmiye ettiler.

[ع ر س]

الْعُرُوشُ [el-ʿarūs] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın zammıyla) Bir sıfattır ki bunda müzekker ve mü'ennes berâberdir, her birine itlâk

olunur mādām ki düğün esnāsında olalar.

الْعُرُوشُ [el-ʿurus] (zammateynle) Recül ma'nāsına olan عُرُوشٌ [ʿarūs]un cem'idir.

الْعُرَائِشُ [el-ʿarā'is] (ʿayn'ın fethi ve hemzenin kesriyle) İmre'et ma'nāsına olan عُرُوشٌ [ʿarūs]un cem'idir; yukâlu: رَجُلٌ عُرُوشٌ فِي نِسَاءِ عُرَائِشٍ Ve fi'l-meseli: "كَأَدَّ الْعُرُوشُ يَكُونُ أُمِيرًا"

الْعُرْسِيُّ [el-ʿirs] (ʿayn'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Erin ʿavreti, zevce ma'nāsına. Ve dişi arslana dahi derler.

الْأَعْرَاشُ [el-a'rās] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve عُرُوشٌ [ʿurūs]un dahi cem'i gelir. ʿAyn'ın zammıyla düğün ta'âmı ma'nāsına, nitekim gelir inşā'allāhu ta'ālā.

الْعِرْسَيْنُ [el-ʿirseyn] (ʿayn'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Sîga-i tesniye üzere erle ʿavrete itlâk olunur.

إِبْنُ عِرْسٍ [ibnu ʿirs] Gelincik dedikleri cānver ki evlerde sâkin olur. Ve lisân-ı Fârisîde ona rāsū derler.

بَنَاتُ عِرْسٍ [benātu ʿirs] Cem'idir. Ve kezâlik اِبْنُ آوَى [ibnu āvā] ve اِبْنُ مَحَاضٍ [ibnu meħāḍ] ve اِبْنُ لَبُونٍ [ibnu lebūn] ve بَنَاتُ آوَى [ibnu mā]ın cem'inde اِبْنُ آوَى [benātu āvā] ve بَنَاتُ مَحَاضٍ [benātu meħāḍ] ve بَنَاتُ لَبُونٍ [benātu lebūn], بَنَاتُ مَاءٍ [benātu mā] derler. Ve اِبْنُ آوَى [ibnu āvā] hemzenin meddiyle çakal dedikleri cānverdir ki kurda şebîhtir, kurttan kiçirektir. Ve اِبْنُ مَاءٍ [ibnu mā] Suda olan kuştur, kaz, ördük gibi meselâ. Ammā اِبْنُ عِرْسٍ [benātu ʿirs] ve بَنَاتُ عِرْسٍ [benātu ʿirs] ve بَنَاتُ نَعِيشٍ [benātu naʿiṣ] ve بَنَاتُ نَعِيشٍ [Benātu Naʿiṣ] dahi rivāyet etti. Ve بَنَاتُ نَعِيشٍ [Benātu Naʿiṣ] gökte birkaç yıldızın ismidir.

الْعُرْسِيُّ [el-ʿirsiyy] (ʿayn'ın kesri ve rā'nın

sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Bir cins yeledi kurttur ki gelinciğe müşâbihtir levnde.

الْعَرْشُ [el-ars] ('ayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol evdir ki kış evlerinin bir duvarından öbür duvarına varınca bir duvar çekilip bir ucın tamām duvara muttasıl kılmayıp üzerin örtüp musakkaf kılarlar tā ki ev ısıcak ola. Ve bi'l-cümle Rūm'da musandıra dedikleri nesne üslubu olur ve bunu soğuk vilâyetlerde ederler. Ve lisân-ı Fārisīde ona pīçe derler, evin yolu dolaşık olduğu için.

الْمُعَرَّشُ [el-mu'arres] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol evdir ki vech-i mezkūr üzere ola. Ve Ebū 'Ubeyd bunu gayrı tarikle tefsīr etti ve Ebu'l-Gavş onun tefsīrine rāzī olmadı.

الْعُرْسُ [el-urs] ('ayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Tezevvüc cem'iyetinde olan ta'āmdır; tezkīr ve te'nisi cā'izdir.

الْعُرْسَاتُ [el-ursāt] ('ayn'ın zammıyla ve rā'nın sükūnuyla) عُرْسُ [urs]un cem'idir, اَعْرَاسُ [a'rās] gibi, nitekim mürür etti.

الْإِعْرَاشُ [el-i'rās] (hemzenin kesriyle) Tezevvüc ta'āmın etmek; yukālu: إِذَا اَعْرَسَ فُلَانٌ إِذَا Ve اَتَّخَذَ عُرْسًا وَلَا تَقُلْ عُرْسٌ وَالْعَامَّةُ تَقُولُهُ

إِعْرَاشُ [i'rās] Ehli üzere duhul etmeğe dahi derler ve ehli ile cimāc etmeğe dahi derler. Ve Cevherī bu makāmda ve إِذَا بِأَهْلِهِ إِذَا وَأَعْرَسَ بِأَهْلِهِ إِذَا وَكَذَلِكَ إِذَا غَشِيَهَا ta'bīri اَهْلِهِ عَلَى بَنِي dir, nitekim bāb-ı elifte gelir inşā'allāhu ta'ālā, بَنِي kelimesin tefsīr ettiği yerde. Ve

إِعْرَاشُ [i'rās] Bütün gece yürüyüp gecenin āhirinde konmağa dahi derler, ammā bu lügat-ı kalīledir.

الْعَرْشُ [el-ars] ('ayn'ın fethi ve rā'nın

sükūnuyla) Bir ipin ucın devenin çökmüş iken boynuna ve bir ucın koluna bağlamak; yukālu: عَرَسْتُ الْبَعِيرَ أَعْرُسُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِعْرَاشُ [el-i'rās] ('ay'ın kesriyle) Zikr olunan ipin ismidir.

الْعَرْشُ [el-ares] (fethateynle) Dehşet almak; yukālu: عَرَسَ الرَّجُلُ عَرَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَهَشَ

الْعَرْشُ [el-aris] ('ayn'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Dehşete varan kimse. Ve

عَرِشٌ [aris] Bir nesneye mülāzım olmağa dahi derler; yukālu: عَرَسَ بِهِ إِذَا لَزِمَهُ

التَّعْرِيشُ [et-ta'ris] ('alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kavm seferde iken bütün gece yürüyüp gecenin āhirinde konmak fi'l-cümle istirahat için, ba'dehu göçmek.

الْإِعْرَاشُ [el-i'rās] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan ma'nāyadır, ammā bu lügat-ı kalīledir.

الْمُعَرَّشُ [el-mu'arres] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Zikr olunan vech üzere olan konak yeri.

الْمُعَرَّشُ [el-mu'ares] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle bilā-teşdid) Bi-ma'nāhu.

الْإِعْرَاشُ [el-i'rās] ('ayn'ın kesri ve rā'nın kesri ve teşdidiyle) Arslan yatağı olan yer.

الْإِعْرَاشَةُ [el-i'rāset] ('ayn'ın kesri ve rā'nın dahi kesri ve tedidiyle) Bi-ma'nāhu.

ذَاتُ الْإِعْرَاشِ [Zātu'l-'Arā'is] ('ayn'ın fethiyle ve hemzenin kesriyle) Bir mevzi'in ismidir.

[ع ر د س]

الْعَرْشُ [el-arendes] ('alā-vezni اَلْعَضْفُ [el-gağanfer]) Muhkem olan deve.

الْعَرْشَةُ [el-arendeset] Kavī ve muhkem olan nāka; yukālu: نَاقَةٌ عَرْشَةٌ أَيُّ قَوِيَّةٌ طَوِيلَةٌ الْقَامَةُ

[ع ر ط س]

الْعَرْطَسَةُ [el-ʿarṭaset] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir kimse kavminden müfārakat edip onların münāzaʿatı ile zalil olmak. Ve bu عَرْطَزَةٌ [ʿarṭazet] gibidir, lafzen ve maʿnen.

[ع ر ك س]

الإِعْرَنْكَاشُ [el-iʿrīnkāš] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) İctimāʿ etmek. Ve kıl ziyāde siyāh olmağa da derler; yukālu: **إِعْرَنْكَسَ** **الشَّعْرُ إِذَا اشْتَدَّ سَوَادُهُ**

الْعَرْكَسَةُ [el-ʿarkeset] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Birkaç nesneyi birbiri üzerine cemʿ etmek; yukālu: **عَرْكَسْتُ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعْتُ بَعْضَهُ عَلَى بَعْضٍ**

[ع ر م س]

العَرْمِيسُ [el-ʿirmis] (ʿayn'ın ve mīm'in kesriyle) Kaya, صَخْرَةٌ [ṣaḥret] maʿnāsına. Ve muhkem olan nākaya dahi derler, kayaya teşbīh olunmağın.

[ع س س]

العَسُّ [el-ʿass] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Gece ile dolaşmak.

العَسَسُ [el-ʿases] (fethateynle) Kezālik gece ile dolaşmak, geceyi ehl-i fesāddan berī etmek için; yukālu: **عَسَّ يَعْشُ عَسًا وَعَسَسَا** **Ve** **مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا طَافَ بِاللَّيْلِ**

عَسَسَ [ʿases] **عَاسٌ** [ʿāss]ın cemʿi dahi gelir **طَالِبٌ** [tālīb] ile **طَلَبٌ** [ṭaleb] ve **خَادِمٌ** [ḫādim] le **كَلْبٌ** [ḫadem] gibi. Ve fiʿl-meseli: **”كَلْبٌ خَدَمَ”** **عَسَّ خَيْرٌ مِنْ كَلْبٍ رَبَضَ** “Gece ile dolaşan kelb yatan kelbden hayrlıdır.”

الإِعْسَاسُ [el-iʿtisās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik dolaşmak maʿnāsına.

العَسَّاسُ [el-ʿasʿas] (ʿayn'ların fethi ve sīn'in sükūnuyla) Kurt, zıb maʿnāsına.

العَسَّاشُ [el-ʿasʿās] (ʿay'ın fethiyle) Kezālik kurda derler, zīrā kurt gece ile devr edip nevāle taleb eder.

العَسَّسَةُ [el-ʿasʿaset] (ʿalā-vezni الزَّلْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Kurt gece ile dolaşmak; yukālu: **عَسَّسَ الدَّبُّ إِذَا طَافَ بِاللَّيْلِ** **Ve**

عَسَّسَةُ [ʿasʿaset] Gecenin karanusu teveccüh etmeğe dahi derler; yukālu: **عَسَّسَ اللَّيْلُ ﴿وَاللَّيْلُ إِذَا كَافَرُوا﴾** **Ve** **كَافَرُوا﴾** **عَسَّسَ** Ferrā eyitti: Müfessirün bu āyet-i kerīmede ittifāk ettiler ki **عَسَّسَ** [ʿasʿase] **أَذْبَرَ** [edbere] maʿnāsına leyl ola, ya'nī zalām-ı leyl yüz döndürse demek olur, ammā bizim ashābımızdan bazı katında **عَسَّسَةُ** [ʿasʿaset] leyl karīb olup zalāma teveccüh etmektir dedi. Kezālik **عَسَّسَ السَّحَابُ** derler bulut yere yakın olsa.

العُشُّ [el-ʿuss] (ʿayn'ın zammıyla) Büyük kadehtir ki ondan büyük olana **رَفْدٌ** [rifd] derler. **Ve** **رَفْدٌ** [rifd] rā'nın kesri ve fā'nın sükūnuyladır.

العَسَّاسُ [el-ʿisās] (ʿayn'ın kesriyle) Cemʿi, büyük kadehler maʿnāsına.

عَبِيكَ وَبَيْتِكَ [ʿassike ve bessike] Bir lafz-ı mürekkebdir ki ne yerden olursa demek mahallinde istiʿmāl olunur. **Ve** bu **حَبِيكَ** **de** **لُغَاتٌ**.

العَسُّوسُ [el-ʿasūs] (ʿayn'ın fethi ve sīn'in zammıyla) Şol nākadır ki yalnız otlar, **قَسُوسٌ** [qasūs] gibidir veznen ve maʿnen. **Ve**

عَسُّوسٌ [ʿasūs] Kezālik şol nākadır ki halktan ırak olmayınca süt vermeye. **Ve**

عَسُّوسٌ [ʿasūs] Sayd taleb edene dahi derler.

المَعَّشُ [el-maʿass] (mīm'in ve ʿayn'ın fethiyle) Taleb edecek yer.

العَسَّاعِيسُ [el-ʿasāʿis] (ʿayn'ın fethiyle) سَلَامِيسُ

[selâsil] vezni üzere) Kirpi dedikleri cānverler, فَانِفْدُ [ḵanāfīz] ma'nāsına, gece ile çok gezdigi için.

التَّعَسُّسُ [et-te'as'us] Koklamak, şemm ma'nāsına. Ve

تَعَسَّسُ [te'as'us] Kezâlik gece sayd taleb etmeğe de derler.

عَسَّسَ [ʿAs'as] (ʿayn'ların fethiyle) Bir mevzi'in ismidir berriyyede. Ve bir recülün dahi ismidir.

[ع س ط س]

الْعَسْطُوسُ [el-ʿasaṭves] (fethateynle ve ṭā'nın zammı ile) Bir ağaçtır ki خَيْرَانٌ [ḵayzurān] ağacına benzer.

[ع ض ر س]

الْعَضْرُسُ [el-ʿaḍres] (alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer]) Dolu ki gökten yağar, حَبُّ الْعَمَامِ [ḵabbu'l-gamām] ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "أَبْرُدُ مِنْ عَضْرُسٍ" ve

عَضْرُسٌ [ʿaḍres] Bir ota dahi derler.

الْعَضَارِسُ [el-ʿuḍāris] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın kesriyle) Kezâlik dolu ma'nāsına.

الْعَضَارِسُ [el-ʿaḍāris] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'i, dolular ma'nāsına, جَوَالِقُ [cuvalīk]le جَوَالِقُ [cevalīk] gibi ki zammla müfred ve fethle cem' olur.

[ع ط س]

الْعَطَاشُ [el-ʿuṭāš] (ʿayn'ın zammıyla) Ak-sırmak; yukālu: عَطَسَ عَطَسًا وَعَطَاسًا كَذَا فِي الْقَامُوسِ

الْعَطَسَةُ [el-ʿaṭset] (ʿayn'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Kezâlik aksırmak; yukālu: عَطَسَ يَعْطُسُ وَيَعْطُسُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي Ve gāh olur عَطَسَ الصُّبْحُ dahi derler, kaçan tan yeri ağarsa.

الْعَاطِسُ [el-ʿāṭis] (ṭā'nın kesriyle) Şol

āhūya derler ki karşıdan istikbāl ede.

الْمَعْطِشُ [el-ma'ṭis] (alā-vezni الْمَجْلِسُ [el-meclis]) Burun, enf ma'nāsına. Ve gāh olur ṭā'nın fethiyle dahi gelir.

[ع ط م س]

الْعَيْطُمُوشُ [el-ʿayṭamūs] (ʿayn'ın ve ṭā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve mīm'in zam-mıyla) Şol ʿavrettir ki her ʿuzvu kemālin bulmuş ola, tāmmetu'l-halk ma'nāsına. Ve devenin dahi tammü'l-halk olanına derler.

الْعَطَامِيسُ [el-ʿaṭāmīs] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Cem'i, zıkr olunan vech üzere olan ʿavretler ma'nāsına.

الْعَطَامِيسُ [el-ʿaṭāmīs] Bi-ma'nāhā ya'ni yā'sız dahi cem'i gelmiştir, zarüret-i şîr için ve zarüretten gayrı yerde hazfi cā'iz değildir, zīrā ihde'z-ziyādeteyn müfredinde hazf olunup عَيْطُمُوشُ [ʿayṭamūs] iken عَطُمُوشُ [ʿaṭamūs] olmuştur, pes müfredinde vāv hazf olunmayıcak cem'de ve tasgîrde bedeli gelmesi lâzım olur ki harf-i yādır.

[ع ف س]

الْعَفْسُ [el-ʿafs] (ʿayn'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Habs ma'nāsına. Ve ibtizāl ma'nāsınadır.

الْمَعْفُوشُ [el-ma'fūs] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın sükūnu ve fā'nın zammıyla) Habs olunan kimse, mescün ma'nāsına. Ve

مَعْفُوشٌ [ma'fūs] Mübtezele dahi derler.

الْإِعْتِافُشُ [el-i'ṭifāš] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Güreş tutmak; yukālu: إِعْتَفَسَ الْقَوْمُ إِذَا اضْطَرَّعُوا

الْمُعَافَسَةُ [el-mu'āfeset] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Mu'ālece ma'nāsınadır.

Ve fi'l-hadīsi: “وَعَافَسْنَا النِّسَاءَ”

عَفَاشٌ [ʿĪfās] (‘ayn’ın kesriyle) Bir nākanın ismidir.

[ع ف ق س]

الْعَفَنُقَسُ [el-ʿafenqas] (fethateynle ve nūn’un sükūnu ve kāf’ın fethiyle) Çetin hüylü olan kimse, seyyi’ü’l-huluk ma’nāsına ve عَفَنُقَسٌ دَاحِيٌ derler.

الْإِغْفِنْقَاشُ [el-iʿfinkāš] (hemzenin ve fā’nın kesriyle) Çetin hüylü olmak; yukālu: إِغْفِنُقَسُ الرَّجُلُ إِذَا عَسَرَ خُلُقَهُ

[ع ك س]

الْعَكْسُ [el-ʿaks] (‘ayn’ın fethi ve kāf’ın sükūnuyla) Devenin yularında olan ipi dizine bağlamaktır tā ki zebūn olup zabt oluna. Ve

عَكْسٌ [ʿaks] Bir nesnenin āhirin evveline döndürmeğe dahi derler. Ve

عَكْسٌ بَلِيَّةٌ [ʿaksu beliyet] Ona derler ki zamān-ı cāhiliyyette bir kimse ölse nākasın kabri yanına götürüp nākanın başın göğsüne muhkem bağlayıp bu hāl üzere terk ederler imiş nāka ölünceye dek. Ve bundan murādları bu imiş ki bu tarikle nākası kabri yanında helāk olmasa haşre vardıkta piyāde varır diye zuʿm ederler imiş. Ve

عَكْسٌ [ʿaks] Şorbaya süt komağa dahi derler; yukālu: عَكَسْتُ وَأَعَكَسْتُ عَكْسًا

الْعِكَاشُ [el-ʿikāš] (‘ayn’ın kesriyle) Mukaddemā zikr olunan ipe derler; yukālu: مِكَاشٌ وَدُونَ ذَلِكَ الْأَمْرِ عِكَاشٌ وَمِكَاشٌ [mikāš] mīm’in kesriyle elinde olan kıl-lara yapışıp çekmek yāhūd عِكَاشٌ [ʿikāš]a tebeʿiyyeten zikr olunmuş olur.

الْعَكِيسُ [el-ʿakīs] (‘ayn’ın fethi ve kāf’ın

kesri ve meddiyle) Şol süttür ki şorbaya dökülür ne maküle şorba olursa olsun. Ve

عَكِيسٌ [ʿakīs] Şol süte derler ki üzerin çerviş döküp içerler. Ve sāhib-i Şurāh bu makāmda عَكِيسٌ [ʿakīs] “nevʿi ez-taʿām ki ez-şir u ārd sāzend” demiştir sehvidir, zīrā ihāle olana itlāk olunmaz ve “ārd” hod lisān-ı Fāriside una itlāk olunur, gayrı nesneye itlāk olunmaz. Ve

عَكِيسٌ [ʿakīs] Şol bağ çubuğuna derler ki yere daldırılmış ola, āhar yerden bitsin diye.

الْإِغْتِكَاشُ [el-iʿtikāš] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Şorbaya süt katmak.

[ع ك م س]

الْعَكْمَسَةُ [el-ʿakmeset] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Ziyāde karanu olan gece-dir; yukālu: عَكَمَسَ اللَّيْلُ إِذَا أَظْلَمَ

الْعُكَامِيسُ [el-ʿukāmis] (‘ayn’ın zammı ve mīm’in kesriyle) Ziyāde karanu olan gece. Ve

عُكَامِيسٌ [ʿukāmis] Çok deveye dahi derler; yukālu: إِبِلٌ عُكَامِيسٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةً

[ع ل س]

الْعَلَسُ [el-ʿales] (fethateynle) Büyük kene ki davara yapışır. Ve gāh olur ki bununla ricālden baʿzına tesmiye ederler.

الْعَلَسِيُّ [el-ʿalesiyy] (fethateynle ve āhirinde yā’nın teşdidiyle) Kavī olan kimse; yukālu: رَجُلٌ عَلَسِيٌّ وَجَمَلٌ عَلَسِيٌّ أَيُّ شَدِيدٌ

عَلَسٌ [ʿales] Kezālik buğdaydan bir nevʿdir ki iki dānesi bir kışır içinde olur ki ehl-i Şanʿā ekseriyyā bu cins buğday yerler.

الْعَلُوسُ [el-ʿalūs] (‘ayn’ın fethi ve lām’ın zammıyla) Zikr olunan buğdaydan ittihāz olunan nesne; yukālu: مَا ذَاقَ عَلُوسًا وَلَا لُؤُوسًا

لَوْوُس [le'ūs] bir lokmadan az olan ta'āma derler.

الْعَلْسُ [el-'als] ('ayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) İçmek, şürb ma'nāsına, Ebū 'Amr rivāyeti üzere.

التَّغْلِيْسُ [et-ta'lis] ('alā-vezni التَّكْرِيْم [et-tekrīm]) Yedirip içirmek; yukālu: مَا عَلَسُوا Ve صَيَّفَهُمْ بِشَيْءٍ تَغْلِيْسًا Ve

تَغْلِيْسٌ [ta'lis] Maraz müştedd olmağa dahi derler, yukālu: عَلَسَ دَاوُّهُ إِذَا اشْتَدَّ

الْمُعَلَّسُ [el-mu'alles] (mīm'in zammı ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Mücerreb olan kimse.

الْعَلِيْسُ [el-'allis] ('ayn'ın fethi ve lām'ın kesri ve teşdīdiyle) Bir davarı derisiyle biryān etmek.

[ع ل ك س]

الإِغْلِيْكَاْسُ [el-i'linkās] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Kıl ziyāde siyāh olmak; yukālu: إِغْلِيْكَاْسُ الشَّعْرُ إِذَا اشْتَدَّ سِوَاؤُهُ Ve

إِغْلِيْكَاْسٌ [i'linkās] Bir nesne mütereddid olmağa ya'nī gidip gelmeğe dahi derler.

الْمُعْلَنَكِيْسُ [el-mu'lenkis] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın sükūnu ve kāf'ın kesriyle) Müctemī' olup sık olan kıla derler.

[ع ل ط س]

الْعِلْطَاْوُسُ [el-'iltavs] ('alā-vezni فِرْدَوْسُ [firdevs]) Şol nākadır ki üründülenmiş olup eşkin ola.

الْعَلْطَبِيْسُ [el-'alṭabīs] ('alā-vezni سَلْسَبِيْلٌ [selsebīl]) Düz olup berrāk olan nesne.

[ع م س]

الْعَمَاسُ [el-'amās] ('ayn'ın fethiyle) Harb-ı şedīd ve āfet ve belā ve karanuya dahi derler; yukālu: لَيْلٌ عَمَاسٌ أَيْ مُظْلِمٌ Ve يَوْمٌ عَمَاسٌ

[yevmun 'amās] müşkil işe de derler.

الْعَمَاسَةُ [el-'amāset] ('ayn'ın fethiyle) Karanulu olmak; yukālu: عَمَسَ عَمَاسَةً

الْعَمُوْسُ [el-'amūs] ('ayn'ın fethi ve mīm'in zammıyla) Müşkil iş; yukālu: أَمُرُ عَمُوْسٍ Ve وَعَمَاسٌ أَيْ مُظْلِمٌ لَا يَدْرِي مِنْ أَيْنَ يُؤْتَى لَهُ

عَمُوْسٌ [amūs] Ta'assūf üzere olan kimseye de derler; yukālu: رَجُلٌ عَمُوْسٌ أَيْ مُتَعَسِّفٌ

الْمُعْمِسَاتُ [el-mu'misāt] (mīm-i evvelin zammıyla ve mīm-i sānīnin kesriyle) Müşkil iş ve minhu kavluhum; yukālu: جَاءَنَا بِأُمُورٍ مُلَوِيَّةٍ Ve مُعْمِسَاتٍ أَيْ مُظْلِمَةٍ مُلَوِيَّةٍ عَنْ جِهَتِهَا [melviyy] bürülmüş ma'nāsınadır.

التَّعَامُسُ [et-te'amūs] (tā'nın fethi ve mīm'in zammıyla) Bir nesneden tegāfūl etmek; yukālu: فَلَانَ يَتَّعَامُسُ عَنِ الشَّيْءِ إِذَا تَعَافَلَ عَنْهُ Ve bir kimseyi şübhe üzere komağa da derler; yukālu: تَعَامَسَ عَلَيَّ فَلَانٍ إِذَا تَعَامَى وَتَرَكَهُ فِي شُبْهَةٍ مِنْ أَفْرِهِ

الْعَمَسُ [el-'ames] ('ayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesnede biliriken bilmezlik izhār etmek. Ve

عَمَسَ [ames] Kitābı okuyup öğrenmeğe dahi derler; yukālu: عَمَسَ الْكِتَابَ إِذَا دَرَسَ

عَمَوَاشٌ [amvās] ('ayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Şol tā'ūnun ismidir ki ibtidā-yı İslām'da Şām-ı şerīf'te o evvel zuhūr etmiştir.

[ع م ر س]

الْعَمَرُوسُ [el-'amerres] (fethateynle ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Ricālden kavī ve şedīd olan kimse.

الْعُمْرُوسُ [el-'umrūs] ('alā-vezni عَضْفُورٌ [uṣfūr]) Kuzu, حَمَلٌ [ḥamel] ma'nāsına.

الْعَمَارِيْسُ [el-'amārīs] ('ayn'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'i, kuzular ma'nāsına.

Ve

عُمُرُوسُ [ʿumrūs] Tāmmü'l-halk olan oğ-
lana dahi itlāk olunur, Ebū ʿAmr rivāyeti
üzere.

[ع م ل س]

الْعَمَلْسُ [el-ʿammelš] (fethateynle ve lām'ın
teşdīdiyle) Şedīd ve kavī olan kimse,
عَمَرَسُ [ʿamerres] gibi veznen ve maʿnen,
Ebū ʿAmr eyitti: **عَمَلْسُ** [ʿammelš] şerr et-
meğe kavī ve muhkem ve serīʿ olan kim-
sedir. Ve

عَمَلْسُ [ʿammelš] Kurda dahi itlāk ederler.
Ve amma ʿArabların “هُوَ أَبْرُ مِنْ الْعَمَلْسِ” de-
dikleri kavlerinde **عَمَلْسُ** [ʿammelš] bir
recülün ismidir ki vālidesin arkasında gö-
türüp hacc etmiştir.

[ع ن س]

الْعَنْسُ [el-ʿans] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un
sükūnuyla) Muhkem olan nāka. Baʿzılar
eyitti: **عَنْسُ** [ʿanes] şol nākadır ki kuyruğu-
nun kılları çok ola. Ve

عَنْسُ [ʿAns] Yemen'den bir kabīlenin
adıdır.

الْعُنُوسُ [el-ʿunūs] (zammeteynle) Kız evde
çok eğlenip tezvīc olunmamakla ebkār
ʿidādından çıkmağa derler; yukālu: **عَنْسَتِ**
الْجَارِيَةَ تَعْنُسُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bu zikr olunan
aslı tezvīc olunmadıkta olur. Ve eger bir
kerre tezvīc olunursa onun hakkında **عَنْسَتِ**
الْجَارِيَةَ demezler.

الْعَانِسُ [el-ʿānis] (nūn'un kesriyle) Evde
kariyan kız. Ve **عَانِسُ** [ʿānis] recüle dahi
derler.

الْعَنْسُ [el-ʿuns] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un
sükūnuyla) Cem'î. Ve

الْعَنْسُ [el-ʿunnes] (ʿayn'ın zammı ve nūn'un

fethi ve teşdīdiyle) Kezālik cem'î, **بَازِلٌ**
[bāzil] ve **بُزُلٌ** [buzul] ve **بُزْلٌ** [buzel] gibi.
Ve **بَازِلٌ** [bāzil] azısının yarımış deveye derler.
Ve Kisāī eyitti: **عَانِسُ** [ʿānis] **مُعْصِرٌ** [muʿşir]
den ziyāde olandır. Ve **مُعْصِرٌ** [muʿşir] dahi
mīm'in zammı ve şād'ın kesriyle ʿavretler
mertebesine erişen kızdır.

الْإِغْنِيَانِسُ [el-i-ʿnīnās] (hemzenin ve nūn'un
kesriyle) Kuyruk kılı çok olmak; yukālu:
إِعْنُونَسُ ذَنْبَهَا إِذَا وَفَرَ

التَّكْرِيمِ [et-taʿnīs] (ʿalā-vezni
[et-taʿrīm]) Kız evde karımak; yukālu: **عَنْسَتِ**
عَنْسَتِ الْجَارِيَةَ Ve Aşmāī eyitti: **عَنْسَتِ**
الْجَارِيَةَ Ve **عَنْسَتِ** derler sīga-i mechül
üzere ve **عَنْسَتِ** derler, sīga-i maʿlūm
üzere dediklerinde.

[ع و س]

الْعَوَسُ [el-ʿavs] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın
sükūnuyla) Gece devr edip gezinmek;
yukālu: **عَاسُ الذُّنْبِ إِذَا طَلَبَ شَيْئًا يَأْكُلُهُ** Ve

عَوَسُ [ʿavs] Māl üzerine durup gereği gibi
görüp gözetmek.

الْعِيَّاسَةُ [el-ʿiyāset] (ʿayn'ın kesriyle)
Kezālik mālı görüp gözetmek. Ve bu
makāmda sāhib-i **Şurāh** **عَوَسُ** [ʿavs]ı ribā
yemekle tefsir etmiştir, murād Cevherî'ye
muhālifdir.

الْعَائِسُ [el-ʿāʾis] (hemzenin kesriyle) Mālı
görüp gözetici kimse; yukālu: **هُوَ عَائِسٌ مَالٍ**

الْعَوَسُ [el-ʿūs] (ʿayn'ın zammı ve meddiyle)
Koyun cinsinden bir nevʿdir.

الْغَوْسِيُّ [el-ʿūsīyy] (ʿayn'ın zammı ve
yā'nın teşdīdiyle) Zikr olunan koyuna
mensüb olan; yukālu: **كَبِشٌ غَوْسِيٌّ**

الْعَوَسَاءُ [el-ʿavsāʾ] (ʿayn'ın fethi ve āhirinde
elif-i memdūde ile) Donuzlan böceğinin
hāmile olanı.

[ع ي س]

الْعَيْسُ [el-‘ays] (‘ayn’ın fethiyle) Erkek suyu, menī ma‘nāsına. Ve

عَيْسُ [‘ays] Cimā‘ etmeğe dahi derler; yukālu: عَاسُ الْفَحْلُ النَّاقَةَ يَعْيسُهَا عَيْسًا إِذَا ضَرَبَهَا

الْعَيْسُ [el-‘īs] (‘ayn’ın kesri ve meddiyle) Şol ak develerdir ki onların renklerine aşkarlık ‘arız ola.

الْأَعْيَسُ [el-a‘yes] (hemzenin ve yā’nın fethiyle) Vāhidi.

الْعَيْسَاءُ [el-‘aysā] (‘ayn’ın fethiyle ve elifin meddiyle) Mü‘ennesi, zikr olunan levni āşikāre olan deve ma‘nāsına. Ve bazıları eyitti: عَيْسُ [‘ays] devenin iyilerine derler ve عَيْسَاءُ [‘aysā] dişi çekirgeye derler.

عَيْسَى [‘Īsā] İsm-i ‘İbrānīdir yāhūd ism-i Süryānīdir.

الْعَيْسُونَ [el-‘Īsevn] (‘ayn’ın kesri ve sīn’in fethiyle) Cem‘i; yukālu: جَاءَنِي الْعَيْسُونَ وَرَأَيْتُ الْعَيْسِينَ Sīn’in fethiyle cem‘isinde Başıriyyūn katında. Ve Kūfiyyūn sīn’in zammın cā‘iz gördüler vāv’dan evvel kesrin, cā‘iz gördüler yā’dan evvel. Ve Başıriyyūn cā‘iz görmeyip elif hazf olunduktan sonra elifin mā-kabli hāli üzere meftūh bākī kalmak lāzımdır dediler gerek elif asliyye olsun gerek gayr-i asliyye olsun. Ammā Kisā‘ī elif-i asliyye ile gayr-i asliyye beynin fark edip asliyyede meftūh kılıp مُعْطُونَ der idi ve gayr-i asliyyede mazmūm kılıp عَيْسُونَ der idi. Ve مُوسَى [Mūsā] da dahi hāl zikr olunan minvāl üzeredir.

عَيْسَوِيٌّ [‘Īseviyy] (‘ayn’ın ve vāv’ın kesri ve āhirinde yā’nın teşdīdiyle) عَيْسَى [‘Īsā] ya mensūb olan. Ve مُوسَى [Mūsā]nın nisbetinde dahi مُوسَوِيٌّ [Mūseviyy] dersin

yā’yı vāv’a kalb etmekle, nitekim مَرْمِيٌّ [mermiyy]de مَرْمِيٌّ [mermeviyy] dersin. Ve dilersen yā’yı hazf edip عَيْسِيٌّ [‘Īsiyy] ve مُوسِيٌّ [Mūsiyy] dersin sīn’in kesriyle, nitekim مَرْمِيٌّ [mermiyy] ve مَلْهِيٌّ [melhiyy] dersin mahall-i lehve mensūb ma‘nāsına.

FASLU'L-GAYN

(فَضْلُ الْغَيْنِ)

[غ ب س]

الْغَبَسُ [el-ğabes] (fethateynle) Bir levndir ki kül gibi boz ola ya'ni hākisteri ola.

الْأَغْبَسُ [el-ağbes] (hemzenin ve bā'nın fet-hiyle) Zikr olunan levnle mütelevvin olan nesne; yukālu: ذُنْبٌ أَغْبَسٌ وَالْوَزْدُ الْأَغْبَسُ مِنْ يَأْ'نِي اتِّحِيلُ هُوَ الَّذِي تَدْعُوهُ الْأَعَاجِمُ السَّمْنَدُ رِجْدِيَّةً مِثْلُهَا يَأْ'نِي كُلا ren-ginde olana semend derler [lisān-ı Fūrs'te]

غُبَيْسٌ [ğubeys] (ğayn'ın zammı ve bā'nın fethiyle) **أَغْبَسٌ** [ağbes]in tasgīridir terhīm tarīkiyle; ve minhu kavluhum: "لَا آتِيكَ مَا يُرَادُ بِهِ الدَّهْرُ" **غُبَيْسٌ** [ğubeys]ten murād kurttur, zi'b ma'nāsına, tasgir-i terhīm üslūbu üzere, nitekim mūrūr etti. Ve **غَبَا** [ğabā] aslında **غَبَّ** [ğabbe] idi, harf-i taz'ifin biri elife kalb olundu, تَقْضَى [teqāḍī]de kalb olunduğu gibi ki aslında **غَبَّ** [ğabbe] idi, pes ma'nā: "لَا آتِيكَ مَا دَامَ الدُّنْبُ يَأْتِي" **غَبَّ** [ğabbe] demek olur, ya'ni "Benden ityān sādır olmaz kurt koyuna geldikçe."

[غ ر س]

الْغِرْسُ [el-ğirs] (ğayn'ın kesriyle) Şol nes-nedir ki veled doğduğu hinde bile çıkar sümük misalinde. Ba'zılar eyitti: **غِرْسٌ** [ğirs] bir yufka deridir ki deve yavrusu doğduktā yüzünde bile doğar, eger izāle olunmasa katl eder.

الْغَرَسُ [el-ğars] (ğayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Ağaç dikmek; yukālu: **غَرَسْتُ** الشَّجَرَ أَعْرَسُهُ غَرَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْغِرَاسُ [el-ğirās] (ğayn'ın kesriyle) Hurmā

fidanı. Ve

غِرَاسٌ [ğirās] Dikilmek zamānına dahi derler.

الْغَرِيسَةُ [el-ğarīset] (ğayn'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol hurmā fidanıdır ki henüz yetmiş ola.

[غ س س]

الْغُسُّ [el-ğuss] (ğayn'ın zammı ve sīn'in teşdidiyle) Ricālden denī ve za'if olan kimse. Vāhidi ve cem'i berāberdir, Aşma'ī rivāyeti üzere. Ve

غَسَّ [ğass] Taşyib etmeğe de derler; yukālu: **غَسَّ** فَلَانَ خُطْبَةً الْأَخْطِيبِ إِذَا عَابَهَا

الْغَسْغَسَةُ [el-ğasğaset] (alā-vezni **الزَّلْزَلَةُ** [ez-zelzelet] Pisiyi zecr etmede mübālaga etmek; tekūlu: **غَسَّغَسْتُ** بِالْمَهْرَةِ إِذَا بَالَعْتُ فِي زَجْرِهَا

غَسَّانٌ [Ğassān] (ğayn'ın fethi ve sīn'in teşdidiyle) Yemen'den bir kabiledir ki mülük-i Ğassān onlardandır. Ve ba'zılar eyitti: **غَسَّانٌ** [Ğassān] bir suyun adıdır. Ve bu zikr olunan **غَسَّانٌ** [Ğassān] **فَعْلَانٌ** [fa'fān] vezni üzere olursa mahalli bāb-ı nūn olur.

[غ ط س]

الْغَطْسُ [el-ğats] (ğayn'ın fethi ve ṭā-i müh-melenin sükūnuyla) Suya daldırmak; yukālu: **غَطَسَهُ** فِي الْمَاءِ إِذَا غَمَسَهُ

الْمَغْنَطِيسُ [el-mağnetīs] (mīm'in ve nūn'un fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Şol taş-tır ki demiri çeker ve bu mu'arrebdir.

[غ ط ر س]

الْغَطْرِيسُ [el-ğitrīs] (ğayn'ın kesri ve ṭā'nın sükūnuyla ve rā'nın dahi kesri ve meddiyle) Zālīm ve mütekebbir olan kimse.

التَّغَطُّسُ [et-teğatrus] (fethateynle ve rā'nın zammıyla) Mütekebbir olmak; yukālu: **تَغَطَّرَسَ** فَلَانَ

الْمُتَغَطَّرِسُ [el-muteğatris] (mīm'in zammı ve tā'nın ve ğayn'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Zālīm ve mütekebbir olan kimse.

[غ ل س]

الْغَلْسُ [el-ğales] (fethateynle) Gecenin āhirinde olan zulmettir.

التَّغْلِيسُ [et-tağlīs] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Gece āhirinde seyr etmek; yukālu: غَلَسْنَا الْمَاءَ أَيَّ وَرَدْنَا بِغَلْسٍ وَغَلَسْنَا الصَّلَاةَ أَيَّ صَلَّيْنَاهَا بِغَلْسٍ

تُغْلِسُ [tuğullis] (zameteynle ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Bir lafzdır ki āfet ve bātıl ma‘nāsına isti‘māl olunur, lā-yansarıftır; yukālu: وَقَعَ فُلَانٌ فِي تُغْلِسٍ إِذَا وَقَعَ وَطَّطِلَ فِي دَاهِيَةٍ وَطَّطِلَ Nitekim تُحَيِّبُ [tuḥuyyibe] dahi vezn-i mezbūr üzere zikr olunan ma‘nāda isti‘māl olunur, حَيِّبَةٌ [ḥaybet]ten olduğu hâlde ki nevmîdlik ma‘nāsınadır.

[غ م س]

الْغَمْسُ [el-ğams] (ğayn'ın fethi ve mīm'ın sükunuyla) Suya daldırmak; yukālu: غَمَسَهُ فِي الْمَاءِ إِذَا مَقَلَهُ فِيهِ

الْإِنْغِمَاسُ [el-inğimās] (hemzenin ve ğayn'ın kesriyle) Suyla dalmak.

الْإِغْتِمَاسُ [el-iğtimās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik suya dalmak.

الْمُغَامَسَةُ [el-muğāmeset] (mīm-i evvelin zammı ve sānī'nin fethiyle) Batırışmak Ve

مُغَامَسَةٌ [muğāmeset] Kişi kendi nefsin harbini orta yerine atmağa da derler.

الْغَمُوشُ [el-ğamūs] (ğayn'ın fethi ve mīm'in zammı ve meddiyle) Şedîd olan nesne. Ve

يَمِينُ غَمُوشٍ [yemīnun ğamūs] Şol yemīne derler ki sâhibin günâha gark ede. Ve

طَعْنَةُ غَمُوشٍ [ta‘netun ğamūs] Şol sançmaktır ki bir cānibinden öte cānibine geçe. Ve **نَاقَةٌ غَمُوشٍ** [nāqatun ğamūs] Ol nākaya derler ki hamli zāhir olmaya, doğurması karīb oluncaya dek.

الْغَمِيسُ [el-ğamīs] (ğayn'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Şol ottur ki içine düşen nesneyi setr eyleye. Ve bu ‘amme-i ehl-i lügatin zāhib olduğu ma‘nâdır. Bu takdîrce Cevherî'nin ‘ibâretinde: **الْغَمِيسُ مِنَ الْغَمِيرِ** dediği mahalde **غَمِيرٌ** [ğamīr] bi-ma‘nā **الْغَامِرُ** [el-ğāmir] olur, ammā sâbıkan **غَمِيرٌ** [ğamīr]in tefsîrinden fehm olunan budur ki **غَمِيرٌ** [ğamīr] şol tâze ottur ki kuru otun içinde gizlenmiş ola. Bu takdîrce **غَمِيرٌ** [ğamīr] bi-ma‘nā **الْمُغْمُورُ** [el-mağmūr] olur. Ammā sâhib-i **Şurāh**'ın **غَمِيسٌ** [ğamīs] “nebât ki zemîn-râ fūrū püşed” dediği kusûrdan hālî değildir, zîrâ içine düşeni örtmekle yeri örtmenin farkı zâhirdir. Ve

غَمِيسٌ [ğamīs] Şol kiçirek mesîl-i mâya derler ki sebze ile nebâtât arasında ola.

[غ ي س]

الْغَيْسَانُ [el-ğaysān] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Civānlığın ibtidâsı ve hiddeti. Ve bu **فَعْلَانٌ** [fa‘lān] vezni üzere olur.

FASLU'L-FĀʿ

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف أ س]

الْفَأْسُ [el-feʿs] (fā'nın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Balta dedikleri âlet, teber ma'nāsına.

الْفُؤُسُ [el-fu'ūs] (zammeteynle) Cem'i, baltalar ma'nāsına. Ve لِبَاجٍ [licām]ın فَأْسٌ [feʿs]i şol demirdir ki atın damağına erişir. Ve başın فَأْسٌ [feʿs]i ensede kafā kemiği nihāyet bulduğı yer. Ve

فَأْسٌ [feʿs] Balta ile vurmağa dahi derler; tekūlu: فَأْسُهُ إِذَا صَرَبْتَهُ بِالْفَأْسِ Ve başın فَأْسٌ [feʿs]ine ya'nī ensede baş nihāyet bulduğı yumruca kemiğe vurmağa dahi derler; tekūlu: فَأْسُهُ إِذَا أَصَبْتَهُ فَأْسٌ رَأْسِهِ

[ف ج س]

الْفَجْسُ [el-fecs] (fā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Ululanmak, tekebbür ma'nāsına; yukālu: فَجَسَ يَفْجُسُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

[ف د ك س]

الْفَدْوَكْسُ [el-fedevkes] (fethateynle ve vāv'ın sükūnu ve kāf'ın fethiyle) Arslan, vāv'ın sükūnu ve kāf'ın fethiyle) Arslan, **أَسَدٌ** [esed] ma'nāsına, **دَوَكْسٌ** [devkes] gibi ki **دَوَكْسٌ** [devkes] جَعْفَرٌ [ca'fer] vezni üzere kezālik **أَسَدٌ** [esed] ma'nāsınadır. Ve

فَدْوَكْسٌ [Fedevkes] Kezālik şā'iriyyetle meşhūr olan Aḥḡal'ın cemā'atidir.

[ف ر س]

الْفَرَسُ [el-feres] (fethateynle) At ma'nāsınadır, müzekkere ve mü'ennese itlāk olunur ve mü'ennes için فَرَسَةٌ denmez.

الْفَرَيْسُ [el-fureys] (fā'nın zammı ve rā'nın fethiyle) فَرَسٌ [feres]in tasgīridir. Ve eger

mahsūs mü'ennes dilersen فُرَيْسَةٌ [fureysset] dersin, hāssatan Ebū Bekr rivāyeti üzere.

الْأَفْرَاشُ [el-efrās] (hemzenin fethiyle) فَرَسٌ [feres]in cem'idir.

الْفَارِسُ [el-fāris] (rā'nın kesriyle) لَابِنٌ [lābin] ve تَامِرٌ [tāmir] gibi فَرَسٌ [feres] sāhibi ma'nāsınadır. Ve فَارِسُ النَّظْرِ [fārisu'n-nazar] ehl-i firāset ma'nāsına da gelir.

الْفَوَارِسُ [el-fevāris] (fā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) فَارِسٌ [fāris]in cem'idir, atlılar ma'nāsına. Ve bu şāzzdır, bunun üzere kiyās olunmaz, zīrā فَوَاعِلٌ [fevā'il] فَاعِلَةٌ [fā'ilet] kelimesinin cem'idir, ضَارِبَةٌ [ḡāribet] ile ضَوَارِبٌ [ḡavārib] gibi. Ve فَاعِلٌ [fā'il] kelimesinin dahi cem'idir, kaçan mü'ennese mahsūs olsa حَائِضٌ [ḡā'id]le حَوَائِضٌ [ḡavā'id] gibi yāhūd benī ādemden gayrı için olsun جَمَلٌ بَازِلٌ ve جَمَلٌ بَوَازِلٌ gibi ki بَازِلٌ [bāzil] azısın yarmış deveye derler.

Ve حَائِطٌ [ḡā'it] ve حَوَائِطٌ [ḡavā'it] gibi. Ve عَاضَةٌ [ā'āḡih] diken otlayan deveye derler ḡād-ı mu'ceme ve āhirinde hā'yyla. Ve ammā müzekker-i ākılta فَوَاعِلٌ [fevā'il] üzere cem' olunmadı illā فَوَارِسٌ [fevāris] ve هَوَالِكٌ [hevālik] ve نَوَاكِسٌ [nevākis]. Ammā فَوَارِسٌ [fevāris] cem' olunduğı zīrā fārisiyet mü'enneste olmamağın iltibāstan emn hāsıl olmuştur. Ve ammā هَوَالِكٌ [hevālik] cem' olunduğı, zīrā هَوَالِكٌ [hevālik] meselde vāki' olmuştur; yukālu: "هَالِكٌ فِي الْهَوَالِكِ" Pes asl üzere cārī olmuş olar, zīrā emsāilde cārī olur, gayrı yerde cārī olmayan nesne. Ve ammā نَوَاكِسٌ [nevākis] zarūret-i şī'rde vārid olmuştur. İbnu's-Sikkīt eyitti: فَارِسٌ [fāris] ata binen kimseye ve katıra binen kimseye ve merkebe binen kimseye itlāk olunur, bu kadar var ki بِنَا فَارِسٌ عَلَى بَعْلِ وَمَرٍّ

olan nesnedir. Ve gāh olur فِرْسُنُ الشَّاةِ dahi derler, isti'āre tarikiyle ve bu فِغْلُنٌ [fi'lin] veznidir. Ebū Bekr b. es-Serrāc eyitti: Nūn فِرْسِنٌ [firsin]de zā'idedir, zīrā bu فِرْسَتٌ den me'hūzdur, dakk etmek ma'nāsından.

أَلْفِرْنَاسُ [el-firnās] (fā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) فِرْصَادٌ [firšād] vezni üzere) Boynu kalın olan arslan. Ve فِرْصَادٌ [firšād] tut ki meyve kısmındandır.

أَلْفِرَانِسُ [el-furānis] (fā'nın zammı ve nūn'un kesriyle) فُرَانِيقٌ [furāniq] gibidir nūn-ı zā'ide olmakta. Ve فُرَانِيقٌ [furāniq] arslanın önünde giden kılavuzuna derler.

[ف ر د س]

أَلْفِرْدَوْشُ [el-firdevs] (fā'nın kesri ve rā'nın sükūnu ve dāl'ın fethiyle) Bostān. Ferrā eyitti: Bu lafz-ı 'Arabīdir, mu'arreb değildir. Ve

فِرْدَوْشُ [Firdevs] Cennette bir bāgçenin adıdır. Ve

فِرْدَوْشُ [Firdevs] Bir ravzanın ismidir, ya'nī bir çemenin ismidir Yemāme altında.

أَلْفِرَادِيسُ [el-Ferādīs] (fā'nın fethi ve dāl'ın fethiyle) Vilāyet-i Şām'da birkaç mevzi'in ismidir.

أَلْمُفَرْدَسُ [el-muferdes] (mīm'in zammı ve fā'nın ve dāl'ın fethiyle) Şol bāg çubuğudur ki asması çardağa alınmış ola.

[ف ر ط س]

أَلْفُرْطُوشُ [el-furṭūs] (fā'nın ve ṭā'nın zammeleriyle) Donuz burnu, أَنْفُ الْخِنْزِيرِ ma'nāsına.

[ف ط س]

أَلْفَطْسُ [el-feṭas] (fethateynle) Burnun kasa-bası yassı olup yayvan olmaktır.

أَلْأَفْطَسُ [el-eṭfas] (hemzenin ve ṭā'nın fet-

hiyle) Burnu zikr olunan vech üzere olan kimse.

أَلْفَطْسَةُ [el-feṭaset] (fethateynle) İsmidir, burnu vech-i mezbūr üzere olmak ma'nāsına; tā' müteharriktir, zīrā bu عَاهَةٌ [āhet] gibidir veznen ve ma'nen.

أَلْفَطْسَةُ [el-faṭset] (fā'nın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Bir boncuktur ki onunla efsūn ederler. Ve 'Arabların kelāmındandır ki buna "أَخَذْتُهُ بِالْفَطْسَةِ بِالتُّوْبَاءِ وَالْعَطْسَةِ" derler, ya'nī "Ona efsūn etti zikr olunan boncukla bir haysiyetle ki ona esnemek ve aksırmak 'arız oldu."

أَلْفُطُوشُ [el-fuṭūs] (zammeteynle) Ölmek; yukālu: فَطَسَ يَفْطِسُ فَطُوشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا مَاتَ

أَلْفِطِيسُ [el-fiṭīṣ] (fā'nın kesri ve ṭā'nın dahi kesri ve teşdīdiyle) فِطِيسٌ [fissīk] vezni üzere) Büyük çekice derler, mitraka-i 'azīme ma'nāsına.

أَلْفِطِيسَةُ [el-fiṭīset] (fā'nın kesri ve ṭā'nın kesri ve teşdīdiyle) Donuz burnuna derler, أَنْفُ الْخِنْزِيرِ ma'nāsına.

أَلْفِنْطِيسَةُ [el-finṭīset] (fā'nın ve ṭā'nın kesri ve mā-beynde nūn'un sükūnuyla) Bi-ma'nāhā.

[ف ق س]

أَلْفُقُوشُ [el-fuḳūs] (zammeteynle) Ölmek; yukālu: فَقَسَ فُقُوشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

أَلْفَقْسُ [el-faqs] (fā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Fāsīd kılmak; yukālu: فَقَسَ الطَّائِرُ يَيْضَتُهُ إِذَا أَفْسَدَهَا

[ف ق ع س]

فَقَعَسَ [Faḳ'as] ('alā-vezni جَعَفَرَ [ca'fer]) Benī Esed'den bir kabīlenin babası adıdır ki o Faḳ'as b. Ṭarīf'tir ki cedd-i a'lāları ismidir.

[ف ل ح س]

الْفَلْحَسُ [el-felḥas] (‘alā-vezni جَعْفَرُ [ca’fer]) Harīs ma’nāsınadır. Ve kelbe dahi فَلْحَسٌ derler harīs olduğu için. فَلْحَسٌ [Felḥas] vezn-i mezkūr üzere bir recülün dahi isimidir Benī Şeybān kabilesinden. Ve fi’l-meseli: “أَسْأَلُ مِنْ فَلْحَسٍ” Ve bunun aslı budur ki ‘asker muhārebeden gelse Felḥas ganīmet mālından pāy taleb ederdi, hālā ki onda sākın olup muhārebeye gitmemiş idi. Kaçan ululuğundan ve ‘azminden ötürü kendiyeye pāy verseler zevcesi için dahi isterdi, zevcesi için dahi verseler devesi için dahi isterdi.

[ف ل س]

الْفَلْسُ [el-fels] (fā’nın fethi ve lām’ın sükūnuyla) Pul, mangır ma’nāsına.

الْأَفْلُسُ [el-eflus] (hemzenin fethi ve lām’ın zammıyla) Cem’-i killeti, pullar ma’nāsına.

الْفُلُوسُ [e-fulūs] (zammeteynle) Cem’-i kesreti.

الْإِفْلَاسُ [el-iflās] (hemzenin kesriyle) Müflis olmak; yukālu: أَفْلَسَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ أَفْلَسًا Güyā ki elinde olan akçesi fülūs olup züyūf oldu, nitekim أَحْبَبْتُ الرَّجُلَ derler, ashābı حُبَيْئًا [ḥubeşā] olsa. Ve cā’izdir ki أَفْلَسَ الرَّجُلُ dedikleri onun ziyāde fakīr olup yanında فَلْسٌ [fels] kalmadı demeğe sālīh olduğuna binā’en ola, nitekim أَفْهَرَ الرَّجُلُ derler, kahr olunması āsān olmak mertebesine varsa ve أَذَلَّ الرَّجُلُ derler tezlīl ve tahkīr olunması mümkün olmak mertebesine varsa. Ve eger Cevherī أَفْلَسَ الرَّجُلُ dedikleri muhtemeldir ki فَلْسٌ [fels] i’tā olunmağa müstahak olduğuna binā’en ola dese nazīreyn-i mezbūreyne enseb olurdu.

التَّفْلِيسُ [et-teflīs] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kāzī bir kimsenin müflis olduğuna hüküm etmek; yukālu: فَلَّسَ الْقَاضِي تَفْلِيسًا إِذَا نَادَى عَلَيْهِ أَنَّهُ أَفْلَسَ أَيَّ أَمْرٍ بِأَنْ تُودِيَّ عَلَيْهِ بِالْإِفْلَاسِ بَعْدَمَا حَكَمَ عَلَيْهِ بِهِ

[ف ل ق س]

الْفَلَنْقَسُ [el-felenḥas] (fā’nın ve lām’ın ve kāf’ın fethi ile ve nūn’un mā-beynde sükūnuyla) Şol kimsedir ki babası āzādlık kısmı ve anası ‘Arabīyyetü’l-asl ola, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere. Ve Ebū’l-Ġavṣ eyitti: فَلَنْقَسٌ [felenḥas] şol kimsedir ki babası ve anası āzādlık kısmı ola. Ve هَجِينٌ [hecīn] odur ki babası hür olup anası āzādlık kısmı ola. Ve مَقْرِفٌ [muḥrif] mīm’in zammı ve ḳāf’ın sükūnu ve rā-i mühmelenin kesriyle odur ki babası āzādlık kısmı ola ve anası olmaya ya‘nī هَجِينٌ [hecīn]in ‘aksi ola.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ق ب س]

الْقَبَسُ [el-ḳabes] (fethateynle) Āteşten bir şu'ledir. Ve

قَبَسٌ [ḳabes] Erkek dişiyi tîz yüklü kılmak ma'nāsına da gelir; yukālu: قَبَسَ الْفَحْلُ قَبَسًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْمِقْبَاسُ [el-miḳbās] (mīm'in kesriyle ve ḳāf'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْقَبْسُ [el-ḳabs] (ḳāf'in fethi ve bā'nın sükūnuyla) Şu'le talep etmek.

الْإِقْبَاسُ [el-iḳbās] (hemzenin kesriyle) Şu'le talep edene şu'le vermek; yukālu: قَبَسْتُ مِنْهُ نَارًا أَقْبِسُ قَبَسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي فَأَقْبَسَنِي أَيَّ أَغْطَانِي مِنْهُ قَبَسًا

الْإِقْتِبَاسُ [el-iḳtibās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Āteş almak; yukālu: اِقْتَبَسْتُ مِنْهُ نَارًا Ve

اِقْتِبَاسٌ [iḳtibās] 'İlm kesb etmeğe dahi derler; yukālu: اِقْتَبَسْتُ مِنْهُ عِلْمًا أَيَّ اِسْتَفَدْتُ Eyitti: Kaçan bir kimseden 'ilm yāhūd āteş kesb etsen اِقْتَبَسْتُ الرَّجُلَ عِلْمًا وَقَبَسْتُهُ نَارًا ve eger āteşi onun için talep kılsan اِقْتَبَسْتُهُ dersin ve eger āteşi demezsin. Ve Kisā'ī eyitti: اِقْتَبَسْتُ مِنْهُ نَارًا وَعِلْمًا cā'izdir, sīga-i [if'āl]den ve قَبَسْتُهُ dahi cā'izdir sülāsīden bilā-fark-ı talep, gerek kendi için gerek gayrı için olsun.

الْقَبِيسُ [el-ḳabīs] (ḳāf'in fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Şol erkektir ki dişiyi tîz yüklü eder. Ve fi'l-meseli: "لَقْوَةٌ صَادَفَتْ" "لَقْوَةٌ [Ve] قَبِيسًا" [Ve] لَقْوَةٌ [laḳvet] lām'ın fethi ve ḳāf'in sükūnuyla şol dişidir ki tîz yüklü kala.

الْقَبِيسُ [el-ḳabis] (ḳāf'in fethi ve bā'nın

kesriyle) Kezālik şol erkektir ki tîz yüklü kılar.

أَبُو قُبَيْسٍ [Ebū Ḳubays] (ḳāf'in zammı ve bā'nın fethiyle sīga-i tasgīr üzere) Bir dağın ismidir Mekke-i müşerrefede.

أَبُو قَابُوسٍ [Ebū Ḳābūs] Nu'mān b. Munzir b. İmrū'lḳays b. 'Amr b. 'Adiyy el-Laḥmī'nin ki melik-i 'Arabdır künyetidir. Ve قَابُوسٌ [Ḳābūs] lā-yansarıftır, 'ucmeden ve tā'rīften ötürü.

[ق د س]

الْقُدُسُ [el-ḳudus] (zammeteynle) ve

الْقُدْسُ [el-ḳuds] (ḳāf'in zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Tuhr ma'nāsınadır, ism olmak üzere ve masdar olmak üzere.

حَظِيرَةُ الْقُدْسِ [ḥazīretu'l-ḳuds] Cennet için itlāk olunması, tuhr ma'nāsından me'hūzdur.

رُوحُ الْقُدْسِ [Rūḥu'l-Ḳuds] Cibrīl için itlāk olunması bu ma'nādandır.

قُدْسٌ [Ḳuds] (ḳāf'in zammı ve dāl'ın sükūnuyla) Vilāyet-i Necd'de bir dağın ismidir.

الْقُدَيْسُ [et-taḳdīs] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Pāk etmek, tathīr ma'nāsına.

التَّقْدُسُ [et-teḳaddus] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdīdiyle) Pāk olmak, tatahurr ma'nāsına.

الْأَرْضُ الْمُقَدَّسَةُ [el-arḍu'l-muḳadde-set] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdīdiyle) Pāk olan yer.

بَيْتُ الْمُقَدَّسِ [Beytu'l-Muḳaddes] (mīm'in fethi ve dāl'ın fethi ve teşdīdiyle ve mīm'in fethi ve ḳāf'in sükūnu ve dāl'ın kesri ve tahfifiyle) Ḳuds-i şerif

الْمَقْدِسِيُّ [el-Maḳdisiyy] (mīm'in fet-

hi ve dāl'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) مَجْلِسِيّ [meclisiyy] gibi, بَيْتُ مُقَدِّسٍ [Beytu Maqdis]'e mensüb olan kimse.

الْمُقَدَّسِيّ [el-Muqaddesiyy] (mīm'in zammı ve dāl'in fethi ve teşdidiyle) Kezâlik بَيْتُ مُقَدِّسٍ [Beytu Muqaddes]e mensüb olan kimse.

قَادِسِيَّةٌ [Kādisiyyet] (dāl'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bir ma'rûf yerin adıdır ki İbrâhîm Nebî salavâtullâhi 'aleyhi ona pāk ve mutahhar olup mahalle-i hācc olmakla du'ā etti.

قُدُّوسٌ [Kuddūs] (zammeteynle ve dāl'in teşdidiyle) Bārī ta'ālânın ism-i şeriflerindedir. Ve bu فُعُولٌ [fu'ūl]dur, قُدُّوسٌ [kuds]ten tahāret ma'nāsına. Ve Sibeveyhi: قُدُّوسٌ ve سُبُّوحٌ der idi evvellerin fethiyle, nitekim ذُرُّوحٌ [zurrūh] beyān olunduğu mahalde mürūr etti. Ve Şa'leb eyitti: Her ism ki فُعُولٌ [fa'ūl] vezni üzeredir, 'ayn'ın teşdidiyle onun evveli meftūhtur, سَمُّورٌ [seffūd] ve كَلُّوبٌ [kellūb] ve سَمُّورٌ [semmūr] ve تَنُّورٌ [tennūr] ve شَبُّوطٌ [šebbūt] illā سُبُّوحٌ [subbūh]la قُدُّوسٌ [kuddūs] ki bunların evvelinde zamm ekserdir fethen ve eyitti: ذُرُّوحٌ [zurūh]ta dahi zamm ekserdir ve az olur meftūh dahi olur. Ve سَمُّودٌ [seffūd] sîn-i mühmele ve fā ile ve dāl-ı mühmele ile şîş dedikleri demir ki onunla kebāb pişirirler. Ve شَبُّوطٌ [šebbūt] şîn-i mu'ceme ve řā-i mühmele ile bir nev' balıktır.

الْقَدَّسُ [el-ḳades] (fethateynle) سَطْلٌ [saṭl] dedikleri ma'rûf nesne ki 'amme tahrîf edip sitl derler. Ve bu ehl-i Hicāz lügatidir, قَدَّسٌ [ḳades] dediklerine bā'is vāsita-i tahāret olduğu içindir.

الْقَدَّاسُ [el-ḳudās] (ḳāf'ın zammıyla) Şol

nesnedir ki gümüştēn inci üslubunda işleyip ipliğe dizerler.

[ق د ح س]

الْقَدَّاحِسُ [el-ḳudāhis] (ḳāf'ın zammı ve ḥā-i mühmelenin kesriyle) Bahādır olan kimse, şüca' ma'nāsına.

[ق د م س]

الْقُدْمُوسُ [el-ḳudmūs] (ḳāf'ın ve mīm'in zammı ve dāl'in sükunıyla) Kadīm ma'nāsınadır; yukālu: حَسَبْتُ قُدْمُوسًا إِذَا كَانَ قَدِيمًا

[ق ر س]

الْقَرَسُ [el-ḳars] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükunıyla) Ziyāde soğuk, berd-i şedīd ma'nāsına; yukālu: لَيْلَةٌ دَاتُ قَرَسٍ أَيْ بَرْدٌ شَدِيدٌ ve

قَرَسٌ [ḳars] Soğuk berk olmağa dahi derler; yukālu: قَرَسَ الْبُرْدُ يَقْرَسُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَشْتَدَّ Ve

قَرَسٌ [ḳars] Donmak ma'nāsına da gelir; yukālu: قَرَسَ الْمَاءُ إِذَا جَمَدَ

الْقَرَسُ [el-ḳaras] (fethateynle) Soğuk müştedd olmak ma'nāsında lügattır; yukālu: قَرَسَ الْبُرْدُ قَرَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: قَرَسٌ [ḳaras] جَامِدٌ [cāmid] ma'nāsınadır, lākin Ebu'l-Gavṣ bu ma'nāya inkār etti.

الْقَارِسُ [el-ḳāris] (rā'nın kesriyle) ve

الْقَارِيسُ [el-ḳarīs] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Ma'nā-yı mezbūrdan sıfattır; yukālu: الْبُرْدُ الْيَوْمَ قَارِسٌ وَقَارِيسٌ وَلَا تَقُلْ Ve قَارِضٌ

قَارِيسٌ [ḳarīs] ve

قَارِيسٌ [ḳarīs] جَامِدٌ [cāmid] ma'nāsına dahi gelir; yukālu: أَضْبَحَ الْمَاءُ الْيَوْمَ قَارِيسًا وَقَارِسًا أَيْ جَامِدًا ve

سَمَكٌ قَرِيْسٌ [semekun qarīs] Şol balığa derler ki piştikten sonra çervışı içine vaz' ederler tā müncemid olunca durur.

الْإِقْرَاسُ [el-iqrās] (hemzenin kesriyle) ve

التَّقْرِيسُ [et-takrīs] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Dondurmak; yukālu: **أَقْرَسَهُ الْبَزْدُ** وَأَقْرَسَهُ تَقْرِيسًا Ve

تَقْرِيسٌ [takrīs] Soğutmağa dahi derler; yukālu: **قَرَسْتُ الْمَاءَ فِي الشَّنِّ إِذَا بَزَدْتَهُ** Ve **شَنَّ** [şenn] şin-i mu'ceme ile kırbaya derler.

الْقُرَاسِيَّةُ [el-qrāsīyet] (kāf'ın zammı ve sīn'in kesri ve yā'nın tahfiiyle) Fermüde deve, cemel-i daħm ma'nāsına; āhirine yā ziyade olunmuştur, **رَبَاعِيَّةٌ** [rebā'iyet]te ve **شَمَانِيَّةٌ** [šemāniyet]te ziyāde olunduğu gibi.

الْقَرَّاسُ [el-qrās] (kāf'ın fethiyle) Soğuk dağlar, cibāl-i bāride ma'nāsına.

قَرَّاسٌ [Qarās] (kāf'ın fethiyle) Bir dağın adıdır, Yemen'de.

[ق ر ب س]

الْقَرَبُوسُ [el-qrēbūs] (kāf'ın fethi ve rā'nın fethi ve tahfiiyle ve bā'nın zammı ile) Eyerin ön kaşı, pīş-kühe-i zīn ma'nāsına. Ve rā sākin kılınmaz, illā zaruret-i şīrde **طَرَسُوسٌ** [tarasūs] gibi, **فُعْلُولٌ** [fa'lūl] ebniye-i 'Arabdan değildir.

[ق ر ط س]

الْقِرْطَاسُ [el-qrirtās] (kāf'ın kesriyle ve rā'nın sükūnuyla) Kāğıd ki üzerinde yazı yazarlar. Ve

قِرْطَاسٌ [qrirtās] Ok atmak için diktikleri nişāna dahi derler.

الْقُرْطَاسُ [el-qrurtās] (kāf'ın zammıyla) Bi-ma'nāhu.

الْقَرْتَّاسُ [el-qrattās] (kāf'ın ve tā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu eyzan.

الْقَرَوَاطَةُ [el-qravāṭet] (‘alā-vezni [ed-daħrecet]) Oku nişāna eriştirmek; yukālu: **رَمَى فَرَقُوسًا إِذَا أَصَابَ**

[ق ر ق س]

الْقَرَقُوسُ [el-qrarekūs] (fethateynle ve kāf'ın zammıyla) Vāsif ve düz olan yer; yukālu: **قَاعٌ قَرَقُوسٌ إِذَا كَانَ وَاسِعًا أَمْلَسَ**

الْقِرْقِيسُ [el-qrirkīs] (kāf'ların kesri ve rā'nın sükūnuyla) Ufak sinek, meges-i hurde ma'nāsına.

الْقَرَقَاسَةُ [el-qrarkāset] (‘alā-vezni [ed-daħrecet]) Kelbi da'vet etmek; yukālu: **قَرَسْتُ بِالْكَلْبِ إِذَا دَعَوْتُ بِهِ**

[ق ر ن س]

الْقُرْنَّاسُ [el-qrurnās] (kāf'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Burun misālinde dağdan ileri çıkan nesne.

[ق س س س]

الْقَاسُ [el-qass] (kāf'ın fethi ve sīn'in teşdidiyle) Bir nesneyi taleb edip aramak. Ve koğuculuk etmeğe de derler, nemīme ma'nāsına. Ve

قَاسٌ [qass] Naşārānın 'ilmde ve dīnde re'islerine dahi derler.

الْقَاسِيْسُ [el-qrāsīs] (kāf'ın kesri ve sīn'in kesri ve teşdidi ve meddiyle) Kezālik 'ilmde ve dīnde Naşārānın re'islerine derler.

الْتَقَاسُ [et-teqassus] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) Bir nesneyi kulak vurup dinlemek; yukālu: **تَقَسَّسْتُ أَصْوَاتَهُمْ بِاللَّيْلِ أَيِ تَسَمَّعْتُهَا**

الْقَاسِيِي [el-qrāsīiy] (kāf'ın fethi ve sīn'in ve yā'nın teşdidiyle) Bir cins bezdir ki Mısr'dan getirirler, harīr karışıktır. Ve fi'l-hadīsi: **”أَنَّهُ نَهَى عَنْ لُبْسِ الْقَاسِيِي”** Ebū 'Ubeyd eyitti: Bu o bezdir ki vilāyet-i

Ḳass'a mensûbdur ki ben o vilâyeti seyr etmişim dedi. Ve Aşmaṯ: O vilâyet kandadır bilmezem dedi. Ve Ebû 'Ubeyd: Ashâb-ı hadîs bunu ḳâf'ın kesriyle rivâyet kılar ve ehl-i Mısr ḳâf'ın fethiyle rivâyet kılar dedi.

قُسُّ بْنُ سَاعِدَةَ الْإِيَادِيَّ [Ḳuss b. Sâ'ide el-İyâdiyy] (ḳâf'ın zammıyla) Necrân nâm şehrin zâhidi ve 'Arab hükemâsının pîri idi.

الْقَسُوسُ [el-ḳasûs] (ḳâf'ın fethi ve sîn'in zammıyla) Şol nâkadır ki mer'ada yalnız otlar, عَسُوسُ [ʿasûs] gibi lafzen ve ma'nen, Ebû Zeyd ve Kisâî rivâyeti üzere; yukâlu: قَسَّتِ النَّاقَةُ تَقْسُ قَسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا رَعَتْ وَحَدَّهَا **قُسَّاسُ** [Ḳusâs] (ḳâf'ın zammıyla) Benî Esed kabîlesine mensûb bir dağın ismidir. Ve Şemir eyitti: قُسَّاسُ [ḳusâs] bir demir ma'denin ismidir Ermîniye vilayetinde dedi.

الْقُسَّاسِيَّ [el-ḳusâsiyy] (ḳâf'ın zammıyla ve âhirinde yâ-i müşeddede ile) Bir kılıçtır ki zikr olunan ma'dene mensûbdur.

الْقَسْقَاسُ [el-ḳaşḳâs] (ḳâf'ın fethiyle) Suya ermek için gece sür'etle yürümektir, bir haysiyetle ki onda aslâ fütür olmaya. Ve

قَسْقَاسُ [ḳaşḳâs] Hidâyet üzere olan delile dahi derler. Ve ba'zılar eyitti: قَسْقَاسُ [ḳaşḳâs] katı soğuşa ve katı açılığa derler, şiddet-i cûc ma'nâsına.

الْقَسْقَسَةُ [el-ḳaşḳaset] (ʿalâ-vezni الزُّزْلَةُ [ez-zelzelet] Gece ile şol seyre derler ki zahmet vere. Ve

قَسْقَسَةُ [ḳaşḳaset] Kelbe قُوسُ قُوسُ diye çağırmağa derler.

الْقِسْقِيسُ [el-ḳışḳîs] (ḳâf'ın kesri ve şîn'in sükünüyle) Zahmet verici seyr; yukâlu:

سَيَّرَ قِسْقِيسٌ إِذَا كَانَ دَائِبًا Ve دَائِبٌ [dā'ib] dāl-ı mühmele ile zahmet veren nesneye derler.

[ق س ط س]

الْقِسْطَاسُ [el-ḳıstâs] (ḳâf'ın zammı ve sîn'in sükünüyle) Mîzân.

الْقِسْطَاسُ [el-ḳışṭâs] (ḳâf'ın kesriyle) Bima'nâhu, lügatun fîhi.

[ق ع س]

الْقَعْسُ [el-ḳa'as] (fethateynle) Göğüs taşra çıkıp arka içeri girmek ki büğrülüğün mukâbilidir.

الْأَقْعَسُ [el-aḳ'as] (hemzenin ve 'ayn'ın fethiyle) ve

الْقَعْسُ [el-ḳai's] (ḳâf'ın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) ve

الْمُتَقَاعِسُ [el-muteḳā'is] (mîm'in zammı ve 'ayn'ın kesriyle) Bunların üçü dahi zikr olunan sıfat üzere olan kimsedir; yukâlu: رَجُلٌ أَقْعَسٌ وَقَعِسٌ وَمُتَقَاعِسٌ Ve

أَقْعَسُ [aḳ'as] Şol ata derler ki eyer yeri iniş olup sağrısı yüksek ola. Ve

أَقْعَسُ [aḳ'as] Şol deveye derler ki başı ve boynu arkasına mâ'il ola. Ve

أَقْعَسُ [aḳ'as] Şol geceye derler ki menîr ola, ya'nî gâyet tavîl ola. Ve

أَقْعَسُ [aḳ'as] Şol recüle derler menîr ola, ya'nî zî-şeref ola. Ve bir dağın dahi ismidir.

الْأَقْعَسَانُ [el-Aḳ'asân] Damdam oğullarından Eḳ'as'la Hubeyre'den 'ibârettir.

الْقَعْسَاءُ [el-ḳa'sâ'] (ḳâf'ın fethi ve 'ayn'ın sükünü ve elifin meddiyle) Şol 'izzete derler ki sâbit ola.

الْقَعُوشُ [el-ḳa'ûs] (ḳâf'ın fethi ve 'ayn'ın zammıyla) Şol kocadır ki ziyâde düşkün ola.

التَّقَعُوسُ [et-tekaʿvus] (fethateynle ve vāv'ın zammıyla) Ziyāde pīr olmak; yukālu: تَقَعُوسُ الشَّيْخِ إِذَا كَبَرَ Ve ev köhne olup yıkılmağa yüz tutmağa dahi derler; yukālu: تَقَعُوسُ الْبَيْتِ إِذَا تَهَدَّمَ

التَّقَاعُوسُ [et-tekāʿus] (tā'nın fethi ve ʿayn'ın zammıyla) Bir husūsta irkilip geri kalmak; yukālu: تَقَاعَسَ الرَّجُلُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا تَأَخَّرَ وَلَمْ يَتَقَدَّمْ فِيهِ

الْإِفْعَسَاسُ [el-iḳʿinsās] (hemzenin ve ʿayn'ın kesriyle) Kezālik müteʾahhir olmak; yukālu: إِفْعَسَسَ إِذَا تَأَخَّرَ وَرَجَعَ إِلَى خَلْفِ Ve bunda ehad-ı sīneyn āhirde idgām olunmadı إِحْرَنْجَمَ kelimesine mülhak olduğu için.

الْإِفْعَاسُ [el-iḳʿās] (hemzenin kesriyle) Ganī olup māli çok olmak.

الْقَعْسُ [el-ḳaʿs] (ḳāf'ın fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bed-rāyihalı olan toprak.

الْمُقْعَسِيسُ [el-muḳʿansis] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Şedīd olan nesne.

الْمُقَقَيْعِسُ [el-muḳayʿas] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethiyle) الْمُقْعَسِيسُ [muḳʿansis]in taşgiri.

الْمُقَقَيْعِيسُ [el-muḳayʿis] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın fethiyle) Kezālik taşgiri, nūn'dan bedel yā getirmekle.

الْقُعَسِيسُ [el-ḳuʿaysis] (ḳāf'ın zammı ve ʿayn'ın fethiyle) Muberrred kavli üzere kezālik الْمُقْعَسِيسُ [muḳʿansis]in taşgiri ki mezbūr mīm'in hazfın ihtiyār edip āhirde olan sīn'i hazf etmezdi ve sīn'i hazf edip mīm'i ibkā etmek Sībeveyhi kavlidir.

مُقَاعَسُ [Muḳāʿas] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın kesriyle) Temīm'den bir kabīlenin babası lakabıdır, ismi Ḥārīş b. ʿAmr

b. Kaʿb'dır ki cedd-i aʿlāsı Menāt b. Temīm'dir.

الْمَقَاعِيسُ [el-meḳāʿis] (mīm'in fethiyle) الْمُقْعَسِيسُ [muḳʿansis]in cemʿidir, hurūf-ı zāʿidesini hazf etmek ki o nūn'dur ve sīn-i ahīredir ve mīm hazf olunmadı her ne denli harf-i zāʿide ise, zīrā mīm ism-i fāʿil maʿnāsın ifāde için ziyāde olundu. Ve bu hazf olunan harflerden ʿıvaz vermede muhayyersin yaʿnī dilersen ʿıvaz verirsin dilersen vermezsin ve ʿıvaz dediğimiz eliften sonra olan harfeyn beynine yā-i sākine getirmektir, dilersen مَقَاعِيسُ [meḳāʿis] dersin, dilersen مَقَاعِيسُ [meḳāʿis] dersin. Ve ʿıvaz lāzım olmak, harf-i zāʿid dördüncü olduğu vakt olur, قِنْدِيلٌ [ḳindīl] ile قِنَادِيلٌ [ḳanādīl] gibi. Ve sāʿirlerinde buna kıyās olsun.

الْقِنْعَاسُ [el-ḳinʿās] (ḳāf'ın kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) Büyük deve, baʿir-i ʿazīm maʿnāsına.

الْقِنَاعِيسُ [el-ḳunāʿis] (ḳāf'ın zammı ve ʿayn'ın kesriyle) Fermüde olan kimse, ʿazīmü'l-halk maʿnāsına.

الْقِنَاعِيسُ [el-ḳanāʿis] (ḳāf'ın fethi ve ʿayn'ın kesriyle) Cemʿi, fermüde kimseler maʿnāsına.

[ق ل س]

الْقَلَسُ [el-ḳals] (ḳāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Kalın iptir ki līften yāhu hurmā yaprağından olur.

الْقُلُوسُ [el-ḳulūs] (zammeteynle) Cemʿi.

قُلُوسُ الشُّفُنِ [ḳulūsü's-sufun] Gemilerde olan palamarlardır. Ve

قَلَسٌ [ḳals] Atmağa dahi derler; yukālu: قَلَسَ يَقْلِسُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

قَلَسٌ [ḳals] O mertebede boğazdan gelen

ta'āmdır gerek ağız dolusu olsun gerek olmasın ve eger bu mertebeden sonra gelirse, ona قَيءٌ [qay] derler. Ve bu Ḥalil kavlidir. Ve

قَلَسْ [kals] Kāse şarābı atmağa da derler, ziyāde dolu olduğu hinde.

الْقَالِسْ [el-kālis] (lām'ın kesriyle) Bir nesneyi atan kimse.

الْقَلَسُوءُ [el-kalesuvet] (fethateynle ve sīn'in zammıyla) Takye ki başa giyerler.

الْقَلَسِيَّةُ [el-kalesiyet] (kāf'ın zammı ve lām'ın fethi ve sīn'in kesriyle) Zıkr olunan ma'nada lügattır. Ve bi'l-cümle kāf'ı meftūh kılsan sīn'i mazmūm kılsan ve eger kāf'ı mazmūm kılsan sīn'i meksūr edip vāv'ı yā'ya kalb edersin. Ve kaçan cem' edip yāhūd tasgīr etsen muhayyer olursun, zīrā bunda iki ziyāde vardır, biri vāv ve biri nūn. Dilersen vāv'ı hazf edip الْقَالَانِسْ [el-kalānis] dersin مَسَاجِدُ [mesācid] vezni üzere, takyeler ma'nāsına ve eger dilersen الْقَالَسِي [el-kalāsī] dersin vezn-i mezkūr üzere kezālik takyeler ma'nāsına. Ve hālet-i tenkīrde فَلَاسْ dersin vāv'ı hazf etmekle ictimāc-ı sākineyn için ve eger dilersen ikisinde dahi yā'yı ıvaz verip فَلَانِيْسْ [kalānīs] ve فَلَاسِي [kalāsī] dersin.

الْقَالَيْنِسَةُ [el-kaleyniset] (kāf'ın zammı ve lām'ın fethiyle ve nūn'un kesriyle) قَلَسُوءُ [kalesuvet]in tasgīridir. Ve eger dilersen الْقَالَيْسِيَّةُ [el-kaleysiyet] dersin kāf'ın zammı ve lām'ın fethi ve sīn'in kesriyle ve eger mahzūf olan harften ıvaz verirsen الْقَالَيْنِيسَةُ [el-kaleynīset] dersin kāf'ın zammı ve lām'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle yāhūd الْقَالَيْسِيَّةُ [el-kaleysiyet] dersin kāf'ın zammı ve lām'ın fethi ve yā-i āhirenin teşdidiyle. Ve eger قَلَسُوءُ [kalesuvet] ke-

limesin tā'nın hazfiyle cem' etmek dilesen تَمْرَةٌ [temret] kelimesin cem' ettiği gibi tā'yı hazf etmekle vāv'ı terk edip قَلَسْ dersin ve bunun aslı قَلَسُو idî, kelām-ı Arabda āhiri harf-i ilet olup mā-kabli mazmūm kelime olmadığına binā'en vāv hazf olundu. Ve kaçan ismin āhiri harf-i ilet olup mā-kabli mazmūm olmağı kıyās icāb etse zamme kesreye tebdil olunmak vācib olur, pes ismin āhiri yā olup mā-kabli meksūr olmağın قَاضٍ i'lāli gibi i'lāl olunmak lāzım olur ve أَحَقٌّ [ahq] ve أَذَلٌّ [edl] kelimelelerinde dahi hāl böyledir, حَقْوٌ [haqv] ve دَلْوٌ [delv] için cem' oldukları hālde. Ve sār bunun emsāli olanlar bunun üzerine kıyās olsun. Ve حَقْوٌ [haqv] ḥā-i mühmele ile izār ma'nāsınadır.

الْقَالَسَاءُ [el-kalesāet] (kāf'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla اَلدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Takye giydirmek.

الْتَقْلَسِي [et-teqalsī] (fethateynle ve lām'ın sükūnu ve sīn'in kesriyle) Takye giymek.

الْتَقْلَانِسْ [et-teqalnis] (fethateynle ve nūn'un zammıyla) Kezālik takye giymek; tekūlu: قَلَسِيَّتُهُ فَتَقْلَسِي وَتَقْلَانِسْ إِذَا أَلْبَسْتَهُ الْقَلَسُوءَ: فَلَبَسَهَا

الْتَقْلِيسْ [et-taklīs] (alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Def çalıp tegannī etmek.

الْمُقْلِيسْ [el-muqallis] (mīm'in zammı ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki bey şehre geldikte bey önünde şenlik edip oynaya.

الْتَقْلِيسْ [et-taklīs] (alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bey şehre geldikte envāc-ı lehv ile istikbāl etmektir, Ebu'l-Cerrāḥ rivāyeti üzere.

الْقَالَسْ [el-kallās] (kāf'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Şol deryādır ki köpüğün ata,

temevvüc gālib olduğundan.

الْقَائِسُ [el-Ḳulleys] (ḳāf'ın zammı ve lām'ın fethi ve teşdidi ve yā'nın sükūnuyla قَيْطُ [ḳubbeyt] vezni üzere) Şan'ā'da bir bīranın ismidir ki Habeşe yapmıştı, onu Hımyer nām kimse harāb edip yıkmıştı. Ve قَيْطُ [ḳubbeyt] bir cins helvādır ki ona نَاطِفُ [nāṭif] ya'nī peşmīne derler.

[ق م س]

الْقَمْسُ [el-ḳams] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Suyu dalmak, غَوْصُ [ḡavş] ma'nāsına. Ve veled anasının karnında dependikte قَمَسَ الْوَلَدُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ derler.

الْقَمَّاسُ [el-ḳammās] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in teşdidiyle) Suyu dalıcı kimse, غَوَّاصُ [ḡavvās] ma'nāsına. Ve

قَمَسَ [ḳasm] Suyu daldırmağa dahi derler; yukālu: قَمَسْتُهُ فِي الْمَاءِ فَأَنْقَمَسَ أَيَّ عَمَسْتُهُ فَأَنْعَمَسَ Pes قَمَسَ [ḳams] müte'addī ve lāzīm gelir.

الْإِقْمَاسُ [el-iḳmās] (hemzenin kesriyle) Daldırmak ma'nāsında lügattır; yukālu: أَقْمَسْتُهُ فِي الْمَاءِ

الْمُقَامَسَةُ [el-muḳāmeset] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sānīnin fethiyle) Daldırışmak; yukālu: قَامَسْتُهُ فَمَسْتُهُ Ya'nī bāb-ı mugālebeden ben onunla daldırıştım ve galebe ettim dersin ve yukālu: فَلَانَ يَقَامِسُ هَذَا نَاطِرًا إِذَا نَاطَرَ مَنْ هُوَ أَعْلَمُ مِنْهُ sibāhatta kendiden a'lem mübāhase etsi istigrāb edip böyle derler. Ve حُوتٌ [ḥūs] ḥā-i mūhmele ile balık ma'nāsındadır.

الْإِنْقِمَاسُ [el-inḳimās] (hemzenin ve ḳāf'ın kesriyle) Yıldız mūnhatt olup gurūba meyl etmek.

الْقَامُوسُ [el-ḳāmūs] (alā-vezni الْكَافُورُ [el-ḳāfūr]) Deryānın ortası; yukālu: هَذَا قَامُوسٌ هَذَا قَامُوسٌ Ve med ve cezr hadīs-i

şerīfnde buyurulmuştur: “مَلِكٌ مُوَكَّلٌ بِقَامُوسِ الْبَحْرِ كُلَّمَا وَضَعَ رِجْلَهُ فِيهِ فَاضَ فَإِذَا رَفَعَهَا غَاصَ” Ya'nī “Deryāya mü'ekkel olan melek deryāya ayak bassa taşar, ayağın kaldırırsa çekilir.” Ve مَدَّ [medd] su taşmağa ve جَزَزَ [cezr] çekilmeğe derler.

الْقَلَمُّسُ [el-ḳalemms] (fethateynle ve mīm'in fethi ve teşdidiyle) Derin deryā, bahr-ı zāhir ma'nāsına. Cevherī eydür: Ben zann ederim lām zā'ide ola. Ve

قَلَمَسَ [ḳalemms] Ziyāde 'azīmü'ş-şān olan kimseye de derler.

[ق ن س]

الْقِنْسُ [el-ḳins] (ḳāf'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Asl ma'nāsındadır.

الْقَوْنَسُ [el-ḳavnes] (ḳāf'ın ve nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Demir tolğanın tepesi. Ve

قَوْنَسَ [ḳavnes] Kezālik atın iki kulağı arasında olan sivri kemiktir.

[ق و س]

الْقَوَّصُ [el-ḳavvs] Yay, kemān ma'nāsına, tezkīri ve te'nisi cā'izdir. Ve

قَوَّصَ [ḳavvs] Arşına dahi derler, زِرَاعٌ [zirāc] ma'nāsına, مَذْرُوعٌ [mezrūc] arşınla kıyās olduğu için. Ve

قَوَّصَ [Ḳavvs] Gökte bir burcun dahi ismidir. **الْقُوَيْسَةُ** [el-ḳuveysset] (ḳāf'ın zammı ve vāv'ın fethiyle) قَوَّصَ [ḳavvs]in tasgīridir, mü'ennes olduğuna binā'en.

الْقُوَيْسُ [el-ḳuveys] (kezālik ḳāf'ın zammı ve vāv'ın fethiyle) قَوَّصَ [ḳavvs]in tasgīridir, müzekker olduğuna binā'en. Ve fi'l-meseli: “هُوَ مِنْ خَيْرِ قُوَيْسٍ سَهْمًا”

الْقَيْسِيُّ [el-ḳisiyy] (ḳāf'ın ve sīn'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Cem'ī, yaylar

ma'nāsına.

الأَفْوَاسُ [el-aḳvās] (hemzenin fethiyle) ve **أَلْقِيَّاسُ** [el-ḳiyās] (ḳāf'ın kesriyle) Kezālik **قَوْسٌ** [ḳavs]in cem'leridir. Ve **قِيَّاسٌ** [ḳiyās] takdīr ma'nāsına da gelir; yukālu: **فُسْتُ قِيَّاسًا** Ve **وَقَايَسْتُ مُقَايَسَةً وَقِيَّاسًا** Ve **قِيَّاسِي** [ḳisiyy]in aslı **فُعْلُولُ** [fu'ulū]dur. Pes **lāmü'l-fi'li** takdīm edip **فُسُو** [ḳusuvv] dediler **فُلُوعٌ** [fulūc] vezni üzere. Ondan sonra **vāv'ı yā'ya** kalb edip **ḳāf'ı** meksūr ettiler, **عِصْيِي** [iṣiyy] kelimesinin 'ayn'ın meksūr ettikleri gibi, pes **قِيَّاسِي** [ḳisiyy] oldu **فِيلِيعٌ** [filīc] vezni üzere. O zevāt-ı selāsedan idi sonra zevāt-ı erba'adan oldu, ya'nī kalb ve idgāmla harf-i aslī mesābesinde olmağın rubāc menzilesinde oldu.

أَلْقَسَوِي [el-ḳaseviyy] (fethateynle ve **vāv'ın kesri** ve **yā'nın teşdidiyle**) **قِيَّاسِي** [ḳisiyy] kelimesinin nisbetidir, **zīrā فُلُوعٌ** [fulūc] idi ki **فُعُولٌ** [fu'ul]dan maktūb idi, pes **hālet-i nisbette vāv'ı redd** edip **قَسَوِي** [ḳaseviyy] dediler.

أَلْقَيْسُ [el-ḳays] (ḳāf'ın fethi ve **yā'nın sükunuyla**) Takdīr etmek; yukālu: **قَيْسْتُ الشَّيْءَ بَعْدِيهِ وَعَلَى غَيْرِهِ أَيْسُهُ قَيْسًا وَقِيَّاسًا وَلَا يُقَالُ أَقْسَيْتُهُ**

أَلْمُقْيَاسُ [el-miḳyās] (mīm'in kesri ve **ḳāf'ın sükunuyla**) Takdīr olunacak ālet-i miktār ma'nāsına.

أَلْمُقَايَسَةُ [el-muḳāyeset] (mīm'in zammı ve **yā'nın fethiyle**) **Ḳiyās** etmek; yukālu: **فَايَسْتُ قَايَسًا** Ve **بَيْنَ الْأَمْرَيْنِ مُقَايَسَةً وَقِيَّاسًا** Takdīr etmek; yukālu: **فَايَسْتُ فَلَانًا إِذَا جَارَيْتُهُ فِي الْقِيَّاسِ** Ya'nī onunla bir nesnede **ḳiyās** edişmek.

أَلْإِقْتِيَّاسُ [el-iḳtiyās] (hemzenin ve **tā'nın kesriyle**) Uydurmak; yukālu: **هُوَ يُقْتَأَسُ الشَّيْءَ** **بَعْدِيهِ** Ya'nī onu uydurur ve yukālu: **هُوَ يُقْتَأَسُ بِأَيْبِهِ أَقْتِيَّاسًا أَيْ يَسْلُكُ سَبِيلَهُ وَيَقْتَدِيهِ**

“Oğul babaya iktidā edip onun mesleğine sālīk olur.”

أَلْقَوْسُ [el-ḳūs] (ḳāf'ın zammıyla) Rāhibin savma'asıdır. Ve **رَاهِبٌ** [rāhib] **رُهْبَانٌ** [ruhbān]ın müfredidir.

أَلتَّقْوِيْسُ [et-taḳvīs] (‘alā-vezni **أَلتَّكْرِيْمُ** [et-tekrīm]) Pīr olup eğilmek; yukālu: **قَوَّسَ الشَّيْخُ تَقْوِيْسًا إِذَا انْحَى**

أَلْإِسْتِقْوَاْسُ [el-istikvās] (hemzenin ve **tā'nın kesriyle**) Bi-ma'nāhu.

أَلْأَفْوَسُ [el-aḳves] (hemzenin ve **vāv'ın fethiyle**) Arkası eğri olan kimse, münhani'z-zahr ma'nāsına.

أَلتَّقْوَاْصُ [et-teḳavvus] (fethateynle ve **vāv'ın zammı** ve teşdidiyle) Yay götürmek; yukālu: **رَجُلٌ مُتَقَوِّسٌ قَوْسَهُ أَيْ مَعَهُ قَوْسٌ**

أَلْمِقْوَاْسُ [el-miḳves] (mīm'in kesri ve **fā'nın sükunu** ve **vāv'ın fethiyle**) Şol iptir ki **koşu atları onun üzerine saf bağlarlar**, ibtidā seğirttiklerinde. Ve

مِقْوَاْسٌ [miḳves] Yay kodukları zarfa dahi derler.

[ق ه ب ل س]

أَلْقَهْبَلِيْسُ [el-ḳahbelis] (ḳāf'ın fethi ve **hā'nın sükunu** ve **bā'nın fethi** ve **lām'ın kesriyle**) **جَحْمَرِيْسٌ** [caḥmeriṣ] gibi Erin āleti, zeker ma'nāsına.

[ق ي س]

أَلْقَيْسُ [el-ḳays] (ḳāf'ın fethi ve **yā'nın sükunuyla**) **Ḳiyās** etmek; yukālu: **قَيْسْتُ الشَّيْءَ بِالشَّيْءِ إِذَا قَدَّرْتَهُ عَلَى مِثَالِهِ** Cevherī bu lafzı **vāv'ide dahi irād** etmiştir, nitekim el-ān **mürür etti velākin enseb budur ki hemīn yā'ide irād** oluna. Ve

قَيْسٌ [Ḳays] Muḍar'dan bir kabīlenin babası adıdır ki o **Ḳays b. 'Aylān'dır** ve ismi

en-Nās b. Muḍar'dır nūn'la ve kardeşi İlyās b. Muḍar'dır yā'yla ve İlyās'ın lakabı Ḳays'tır.

الْقَيْسُ [el-ḳīs] (ḳāf'ın kesri ve meddiyle) ve **الْقَاسُ** [el-ḳās] (ḳāf'ın fethiyle) Mikdār ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا قَيْسٌ رُمِحَ وَقَاسٌ رُمِحَ إِذَا كَانَ بَيْنَهُمَا قَدْرٌ رُمِحَ **الْتَقَيْسُ** [et-teḳayyus] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Ḳays'a benzemek; yukālu: يَهُودٌ إِذَا تَشَبَهَ بِهِمْ يَهُودٌ ONLARA İNTİSĀB EYLEYE YĀ MU'ĀHEDE İLE YĀ HEM-SĀYELİK İLE YĀ VELĀ İLE YA'NĪ ONLARIN ĀZĀDLISI OLMAKLA.

الْقَيْسَانُ [el-Ḳaysān] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ṭayyib kabilesinden iki Ḳays'ın ismidir ki onların biri Ḳays b. 'Annāb b. Ebī Ḥārīṣe'dir ve biri Ḳays b. Hezeme b. 'Annāb b. Ebī Ḥārīṣe'dir.

عَبْدُ الْقَيْسِ [ʿAbdulḳays] (ḳāf'ın fethiyle) Bir kabīlenin babası ismidir Esed'den ki o 'Abdulḳays b. Efṣā'dır ki cedd-i a'lāları Esed b. Reb'ā'dır.

الْعَبْقَيْسِيُّ [el-'Abḳasiyy] ('ayn'ın ve ḳāf'ın fethiyle ve āhirinde yā-i müşeddede ile) **عَبْدُ الْقَيْسِ** [ʿAbdulḳays]a mensūb olan kimse ve dilersen **عَبْدِي** [ʿAbdiyy] dersin.

الْتَعَبْقَيْسُ [et-te'abḳus] (fethateynle ve bā'nın sükūnu ve ḳāf'ın zammıyla) **عَبْدُ الْقَيْسِ** [ʿAbdulḳays] kabilesine intisāb etmek; yukālu: تَعَبَّقَسَ الرَّجُلُ كَمَا يُقَالُ تَعَبَّشِمَ وَتَقَبَّسَ ki تَعَبَّشِمَ [te'abṣum] **عَبْدُ شَمْسٍ** [ʿAbduṣems] kabilesine ve **تَقَبَّسَ** [teḳayyus] **قَيْسٍ** [Ḳays] kabilesine nisbettir.

FASLU'L-KĀF

(فصل الكاف)

[ك أس]

الْكَأْسُ [el-ke's] Çanak ki onunla bir nesne şürb olunur; mü'ennes-i semā'idir, kālallāhu ta'ālā 'azze ve celle: ﴿بِكَأْسٍ﴾ (الصافات 45, 46) Ve İbnu'l-A'rābī eyitti: كَأْسٌ [ke's] denmez içinde meşrübattan nesne olmadıkça.

الْكُؤُوسُ [el-ku'ūs] (zammeteynle) Cem'i.

[ك ب س]

الْكَبْسُ [el-kebs] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Harkı yıkıp örtmek; yukālu: كَبَسْتُ النَّهْرَ كَبْسًا إِذَا طَمَمْتُهَا بِالثَّرَابِ Ve

كَبَسَ [kebs] Gāret etmeğe de derler; yukālu: كَبَسُوا دَارَ فُلَانٍ إِذَا أَعَارُوا عَلَيْهَا Ve

كَبَسَ [kebs] Başı hırkaya çekmeğe dahi derler; yukālu: كَبَسَ رَأْسَهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَدَخَلَهُ فِي ثِيَابِهِ

الْكَيْبِسُ [el-kibs] (ḳāf'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Şol topraktır ki harkın üzerine dökerler onu yummak için.

الْأَكْبَسُ [el-ekbes] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Başı hırkaya çeken kimse, şol vechle ki tepesin ikbāl edip yüzün idbār etmiş ola.

الْكُبَّاسُ [el-kubās] (ḳāf'ın zammıyla) Başı büyük olan kimse, 'azīmü'r-re's ma'nāsına.

الْكِبَاسَةُ [el-kibāset] (ḳāf'ın kesriyle) Hurmā salkımı.

الْكَبِيسُ [el-kebīs] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Hurmādan bir nevdür.

الْكَبِيسَةُ [el-kebīset] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Şol yıldır ki onda bir

gün nākıs gelir. Ve bu dört yılda bir vākıf olur.

الْكَابُوسُ [el-kābūs] (‘alā-vezni **الْكَافُورُ** [el-kāfūr]) Şol nesnedir ki insāna esnā-i nevmde ‘arız oldukta muztarib olup ağır bastı derler. Ve bunu sar‘ marazının mukaddimesidir derler.

[ك د س]

الْكَدْسُ [el-keds] (kāf’ın fethi ve dāl’in sükūnuyla) Ağır yüklü olan davarı sür‘atle seyr ettirmek; yukālu: كَدَسْتُ الْخَيْلَ كَدْسًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْتَكْدُسُ [et-tekeddus (fethateynle ve dāl’in zammı ve teşdīdiyle) Davar ağır yüklü gibi yürüme; yukālu: تَكَدَّسَ الْفَرَسُ إِذَا مَسَى كَأَنَّهُ مُثْقَلٌ

الْكَدْسُ [el-kuds] (kāf’ın zammı ile ve dāl’in sükūnuyla) Tereke harmanı.

الْأَكْدَاشُ [el-ekdās] (hemzenin fethiyle) Cem‘i, harmanlar ma‘nāsına.

الْكَدَّاشُ [el-kudās] (kāf’ın zammıyla) Hayvānātın aksırması; yukālu: كَدَسْتُ إِذَا عَطَسَتْ

الْكَادِشُ [el-kādis] (dāl’in kesriyle) Şol nesnedir ki onunla yaramaz işe yum olunur, gerek fāl açmakla olsun gerek aksırmakla olsun ve bunun emsālī ne ki var ise. Ve bu kabīldendir kaçan āhū dağdan inse onu yaramaz fāl edinip كَادِشُ [kādis] derler, nitekim بَارِحٌ [bāriḥ]le yaramaz fāl edinirler. Ve بَارِحٌ [bāriḥ] şol sayda derler ki sayyādın soluna düşer.

[ك ر س]

الْكَيرِشُ [el-kirs] (kāf’ın kesri ve rā’nın sükūnuyla) Şol bevlle halt olunan necāsetlerdir ki ba‘zı ba‘zı üzere yayılıp kālīb kālīb ola. Ve

كِيرِشُ [kirs] Şol evlere de derler ki onda nās cem‘ ola.

الْأَكْرَاشُ [el-ekrās] (hemzenin fethiyle) Cem‘i. Ve

كِيرِشُ [kirs] Asla dahi derler.

الْإِكْرَاشُ [el-ikrās] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan hālet üzere olmak, ya‘nī bevl ve necāsetle yāhūd cemā‘at-i kesire ile dolmak; yukālu: أَكْرَسَتِ الدَّارُ

الْكَارِشُ [el-kāris] (rā’nın kesriyle) Asl ma‘nāsına.

الْإِنْكَرَاشُ [el-inkirās] (hemzenin ve kāf’ın kesriyle) Yüz üzerine düşmek. Ve yüzü üzere dāhil olmak; yukālu: إِنْكَرَسَ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَخَلَ فِيهِ مُنْكَبًا Ve إِنْكِبَابٌ [inkibāb] kezālik yüz üzerine düşmektir.

الْكَرْسِيَّ [el-kursiyy] (kāf’ın zammı ve rā’nın sükūnuyla ve āhirinde yā’nın teşdīdiyle) Taht.

الْكَرَاسِيَّ [el-kerāsiyy] (kāf’ın fethi ve yā’nın teşdīdiyle) Cem‘i. Ve gāh olur ki كِرْسِيَّ [kirsiiyy] derler kāf’ın kesriyle.

الْكَرَوُّشُ [el-kerevves] (fethateynle ve vāv’ın fethi ve teşdīdiyle) Başı büyük olan kimse, büzürg-ser ma‘nāsına. Ve

كَرَوُّشُ [Kerevves] Bir recülün dahi ismidir.

الْكَرَّاسَةُ [el-kurrāset] (kāf’ın zammı ve rā’nın teşdīdiyle) Cüz², evrāk-ı müte‘addide ma‘nāsına, كُرَّاشٌ [kurrās]ın vāhididir.

الْكَرَّارِشُ [el-kerārīs] (kāf’ın fethi ve rā’nın kesriyle) Cem‘i, cüz²ler ma‘nāsına.

[ك ر ب س]

الْكَيرِشَاشُ [el-kirbās] (kāf’ın ve rā’nın sükūnuyla) Dam üzerinde olan edeb-hāne. Ve hām bez ma‘nāsına dahi glir, Fārisī-i

mu'arrebdir.

أَلْكَرْبَاسَةُ [el-kirbāset] (kāf'ın kezālik kesriyle) Bir kıt'a hām bez.

أَلْكَرَابِيسُ [el-kerābīs] Cem'i, hām bezler ma'nāsına.

[ك ر د س]

أَلْكَرْدُوشُ [el-kurdūs] (kāf'ın ve dāl'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Atlılardan bir 'azīm bölük, gürūh-ı büzürg ma'nāsına.

أَلْكَرَادِيسُ [el-kerādīs] (kāf'ın fethiyle) Cem'i, 'azīm bölükler ma'nāsına. Ve sāhib-i *Şurāh* bu makāmda كُرْدُوشُ [kurdūs] "gele-i buzurg ez-esbān" demiştir galat etmiştir, gālibā Cevherī'nin الْقِطْعَةُ الْعَظِيمَةُ مِنَ الْخَيْلِ dediği kavlinde خَيْلٌ [ḥayl] 'asker ma'nāsına olduğundan zuhūl edip sibāk-ı kelāmdan gaflet etmiştir. Ve her iki kemik ki bir ende birbirine buluşa, ona dahi كُرْدُوشُ [kurdūs] derler, omuz başları gibi ve dizler gibi.

أَلْكَرْدَسَةُ [el-kerdeset] ('alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Çeri başı olan kimse 'askeri bölük bölük etmektedir; yukālu: كَرْدَسُ الْقَائِدِ Ve خَيْلُهُ إِذَا جَعَلَهَا كَيْبِيَةً

كَرْدَسَةُ [kerdeset] وَثَاقٌ [veṣāq]a dahi derler; yukālu: كَرْدَسُهُ وَلَيْجٌ بِهِ الْأَرْضُ Ve لَيْجٌ [lebc] bā-i muvahhade ile ve cīm'le yere düşürmek ve yere basmaktır. Ve

كَرْدَسَةُ [kerdeset] Bir kimsenin elin ve ayağın bir yere cem' etmeğe dahi derler; yukālu: كُرْدَسُ الرَّجُلِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا جُمِعَتْ يَدَاهُ وَرِجْلَاهُ

كَرْدَسَةُ [kerdeset] Bukağıyla yürütmeğe dahi derler.

أَلْمُكَرْدَسُ [el-mukerdes] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Şol kimsedir ki eli ve ayağı yapışmış ola.

أَلْتَّكَرْدُوشُ [et-Tekerdus] (fethateynle ve rā'nın sükūnu ve dāl'ın zammıyla) İki nesnenin ismidir ki onların biri Qays ve biri Mu'aviye'dir Mālik b. Hanzale'nin oğullarıdır, cedd-i a'lāları Menāt b. Temīm'dir.

[ك ر ف س]

أَلْكَرْفَسُ [el-kerefs] (kāf'ın ve rā'nın fethiyle) Kereviz dedikleri ma'rūf ottur.

[ك ر ك س]

أَلْكَرْكَسَةُ [el-kerkeset] ('alā-vezni الْعَزْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Bir nesneyi redd etmektir.

أَلْمُكَرْكَسُ [el-mukerkes] (mīm'in zammı ve kāfeynin fethalarıyla) Şol kimsedir ki onun anası ve anasının anası cāriye ola. مُمْكَرْكَسٌ [mukerkes] dedikleri gūyā ki mezmūm olan cemā'ate redd olunmuştur.

[ك س س]

أَلْكَسِيسُ [el-kesīs] (kāf'ın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Hurmā nebızine derler. Ve

كَسِيسٌ [kesīs] Kezālik şol ete dahi derler ki taşlar üzere kurutulup dövüldükten sonra zahīre kılınır.

أَلْكَسَسُ [el-keses] (fethateynle) Diş kısa olmak, kūtāhī-i dendān ma'nāsına.

أَلْأَكْسُ [el-ekess] (fethateynle) Şol kimse-dir ki diş kısa ola.

[ك ل س]

أَلْكَلْسُ [el-kils] (kāf'ın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Kireç ki onunla yapı yapalar.

أَلْكَلْسَةُ [el-kulset] (kāf'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Kireç renginde olmak.

أَلْأَكْلَسُ [el-ekles] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Kireç renginde olan kurt; yukālu : ذَنْبٌ أَكْلَسٌ

[ك ن س]

الْكَانِسُ [el-kānis] (nūn'un kesriyle) Şol āhūdur ki كِنَاسٌ [kinās] a ya'ni yatağına dāhil olur.

الْكِنَاسُ [el-kinās] (kāf'ın kesriyle) Āhūnun ağaç arasında gizlenecek yatağı.

الْكُنُوسُ [el-kunūs] (zammeynle) Āhū yatağına girmek; yukālu: كَنَسَ الطَّبِييُّ يَكْنِسُ مَنْ الْبَابِ الثَّانِي

الْتَكْنُسُ [et-tekennus] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

الْكَنْسُ [el-kens] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Süpürmek; yukālu: كَنْسَتْ الْبَيْتِ أَكْنَسُهُ كَنْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْمِكْنَسَةُ [el-mikneset] (mīm'in kesri ve kāf'ın sükūnu ve nūn'un fethiyle) Süpürcek ālet, cārüb ma'nāsına.

الْكُنَاسَةُ [el-kunāset] (kāf'ın zammıyla) Süpürüntü, فُؤَامَةٌ [ḳumāmet] ma'nāsına. Ve

كُنَاسَةٌ [Kunāset] Kūfe'de bir yerin adıdır.

الْكَنِيسَةُ [el-kenīset] (kāf'ın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Naşārānın ma'bedidir.

الْكُنْسُ [el-kunnes] (kāf'ın zammı ve nūn'un fethi ve teşdidiyle) Gökte olan kevākib. Ebū 'Ubeyde eyitti: Kevkebe كُنْسٌ [kunnes] dediler, magībinde müstetir olduğu için. Ba'zılar eyitti: كُنْسٌ [kunnes] dedikleri yıldızlardır ki onlar seyyārelerdir.

[ك و س]

الْتَكْوِيسُ [et-tekvīs] ('alā-vezni التَّكْوِيمُ [et-tekrim]) Başını aşağı döndürmek; yukālu: وَفِي 'I-hadīsi: "وَاللَّهُ تَعَالَى سَأْنُهُ لَوْ فَعَلْتَ ذَلِكَ لَكَوَّسَكَ اللَّهُ تَعَالَى جَلَّ ذِكْرُهُ فِي النَّارِ" أَي لَجَعَلَ رَأْسَكَ أَشْفَلَكَ

الْكَوْسُ [el-kevs] (kāf'ın fethi ve vāv'ın

sükūnuyla) Başı aşağı düşmek; yukālu: كَاسٌ يَكْوُسُ إِذَا فَعَلَ ذَلِكَ Ve deve üç ayağı üzere yürümeğe dahi derler, sinirlendiği hâlde.

الْتَكَاوُسُ [et-tekāvus] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammıyla) Birbiri üzerine yığılmağa derler; yukālu: عُسِبْتُ مُتَكَاوِسًا إِذَا كَثُرَ وَكَثُفَ

الْكُوسُ [el-kūs] (kāf'ın zammı ve meddiyle) Şol nesnedir ki çalarlar, tabl ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: Bu mu'arrebdir.

الْكُوسِييُّ [el-kūsiyy] (kāf'ın zammı ve meddiyle ve āhirinde dahi yā'nın teşdidiyle) Ayakları kısa olan at.

مُكْوَسٌ [mukevves] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethi ve teşdidiyle) Bir merkebin ismidir.

[ك ه م س]

الْكَهْمَسُ [el-kehmes] (‘alā-vezni جَعْفَرٌ [ca'fer]) Kısa olan kimse. Ve

كَهْمَسٌ [Kehmes] 'Arabda bir kabîlenin babası adıdır.

[ك ي س]

الْكَيْسُ [el-keys] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ehl-i zekā olmak ki hamākātın mukābilidir. Ve ricālden bir kimsenin adıdır ki o Keyyis en-Nemerī'dir. Ve

كَيْسٌ [keys] Oğlan zarīf ve zekī olmağa dahi derler.

الْكِيَاَسَةُ [el-kiyāset] (kāf'ın kesriyle) Kezālik oğlan zarīf olmak; yukālu: كَاسٌ أَوْلَادٌ يَكِيْسُ كَيْسًا وَكِيَاَسَةً

الْإِكْيَاسُ [el-ikyās] (hemzenin kesriyle) Zarīf veled sāhibi olmak; yukālu: كَيْسٌ الرَّجُلُ وَأَكْأَسُ إِذَا وُلِدَ لَهُ أَوْلَادٌ أَكْيَاسٌ

الْكَيْيْسُ [el-keyyis] (kāf'ın fethi ve yā'nın kesri ve teşdidiyle) Zekī ve zarīf kimse.

Ve

الْمُكَيْسُ [el-mukeyyes] (mīm'in zammı ve yā'nın fethi ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

الْكَيْسَى [el-kīsā] (kāf'ın kesri ve meddi ve elifin kasrıyla) Zarīfe olan 'avretin sıfatıdır.

الْكُوسَى [el-kūsā] (kāf'ın zammı ve meddi ve elifin kasrıyla) Zikr olunan ma'nāyadır. **أَكَيْسُ** [ekyes]in mü'ennesidir.

التَّكَيْسُ [et-tekeyyus] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Zarīflenmek, **تَطْرُفُ** [tezarruf] ma'nāsına.

الْمُكَايَسَةُ [el-mukāyeset] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Zarāfet çekişmek; yukālu: **كَايَسْتُهُ فَكَيْسْتُهُ أَيْ عَلَبْتُهُ فِي الْكِيَاَسَةِ** Ve

مُكَايَسَةُ [mukāyeset] Bey' ve şirāda gadr etmeğe dahi derler.

الْكَيْسَانُ [el-keysān] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Gadr ma'nāsınadır, ba'zı 'Arab katında.

الْكَيْسَانِيَّةُ [el-Keysāniyyet] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükunuyla ve yā-yı ahirenin teşdidiyle) Revāfiḥ tā'ifesinden bir cemā'atin adıdır ki onlar Muhtār b. Ebī 'Ubeyd'in ashābıdır derler ki mezburun lakabı Keysān idi.

الْكَيْسُ [el-kīs] (kāf'ın kesri ve meddiyle) Kīse ki içine akçe korlar.

الْأَكْيَاسُ [el-ekyās] (hemzenin fethi ve kāf'ın sükunuyla; cem'i, kīsele ma'nāsına.

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ اللَّامِ)

[ل ب س]

الْلُبْسُ [el-lubs] (lām'ın zammı ve bā'nın sükunuyla) Giymek; yukālu: **لَبِسْتُ الثَّوْبَ** : **الْبَيْسَةُ لُبْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْلَبْسُ [el-lebs] (lām'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Mültebis kılmak, müştebih kılmak ma'nāsına; tekülü: **لَبِسْتُ عَلَيْهِ الْأَمْرَ إِذَا خَلَطْتُ مِنْ قَوْلِهِ تَعَالَى الْبَيْسُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَلَطْتُ مِنْ قَوْلِهِ تَعَالَى ﴿وَلَلْبَيْسُنَا عَلَيْهِمْ مَا يُبْسُونَ﴾ (الأنعام 9)** Ve

لَبْسُ [lebs] Zulmet karışmağa dahi derler.

الْلُبْسَةُ [el-lubset] (lām'ın zammı ve bā'nın sükunuyla) İltibās olmak; yukālu: **فِي الْأَمْرِ لُبْسَةٌ أَيْ شُبُهَةٌ لَيْسَ بِوَاضِحٍ**

الْلِبَاسُ [el-libās] (lām'ın kesriyle) Giyilen nesne. Ve

الْمَلْبَسُ [el-melbes] (mīm'in ve bā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu. Ve

الْلَيْبَسُ [el-libs] (lām'ın kesri ve bā'nın sükunuyla) Kezālik bi-ma'nāhu. Ve

لَيْبَسُ [libs] Örtü ma'nāsına dahi gelir; yukālu: **لَيْبَسُ الْكَعْبَةِ وَلَيْبَسُ الْهُدُوجِ لِمَا عَلَيْهِمَا مِنْ لِبَاسٍ** Ve **لِبَاسٌ** [libās] İmre'eye ve imre'enin zevcine dahi itlāk olunur; **كَاللَّاهُ تَعَالَى: ﴿هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ﴾ (البقرة 187)** Ve hayāya dahi **﴿لِبَاسُ التَّقْوَى﴾ (الأعراف 26)** derler. Tefsir-i şerifte bu vech üzere vārid olmuştur. Ve ba'zılar eyitti **لِبَاسُ التَّقْوَى** galiz olup haşin ve kasir olan giysidir.

الْلَبُوسُ [el-lebūs] (lām'ın fethi ve bā'nın zammıyla) Giyilen nesne. Ve kavluhu **تَعَالَى: ﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ﴾ (الأنبياء 80)** **يَغْنِي الدَّرْعَ**

التَّلْبُوسُ [et-telebbus] (fethateynle ve bā'nın

zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye mukārin olmağa ve libās giymeğe dahi derler; yukālu: تَلَبَّسَ بِالْأَمْرِ وَالنُّوبِ

الْمَلَابِسَةُ [el-mulābeset] Bir nesneyi karıştırıp belirsiz etmek; yukālu: لَابَسْتُ الْأَمْرَ إِذَا خَالَطْتُهُ Ve

مَلَابِسَةٌ [mulābeset] Bātında olanı bilmeğe dahi derler; yukālu: لَابَسْتُ فَلَانًا إِذَا عَرَفْتَ بَاطِنَهُ

الْمَلْبَسُ [el-melbes] (mīm'in ve bā'nın fetihiyle) İstimtāc olunacak nesne.

الْإِلْتِبَاسُ [el-iltibās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesne muhtelit ve müştebih olmak; yukālu: اِلْتَبَسَ عَلَيْهِ الْأَمْرُ إِذَا اخْتَلَطَ وَاشْتَبَهَ

التَّلْبِيسُ [et-telbīs] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Hile edip müştebih kılmak, teşdid mübālaga içindir.

اللبَّاسُ [el-lebbās] (lām'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Ehl-i telbīs olan kimse; yukālu: رَجُلٌ لَبَّاسٌ وَلَا تَقُلْ مُلْبِيسٌ

[ل ح س]

الْلَخْسُ [el-laḥs] (lām'ın fethi ve ḥā-i mühmelenin sükūnuyla) Dil ile yalamak; yukālu: لَحَسَ الْقَضْعَةَ يَلْحَسُهَا لَحْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve fi'l-meseli: "أَسْرَعُ مِنَ لَحْسِ الْكَلْبِ أَنْفَهُ"

الْلَخْشَةُ [el-laḥšet] (lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) ve

الْلُخْشَةُ [el-luḥšet] (lām'ın zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Kezālik yalamak ma'nāsına, Ya'qūb'dan böyle rivāyet olunmuştur.

الْإِلْحَاسُ [el-ilḥās] (hemzenin kesri ve lām'ın sükūnuyla) Bitirmek; yukālu: اِلْحَسَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَنْبَتَتْ

الْمَلَاحِيسُ [el-melāḥis] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesriyle) Yalayacak yerler. Ve kavluhum: "تَرَكْتُ فَلَانًا بِمَلَاحِيسِ الْبَقْرِ" مثل "بِمَبَاحِثِ الْبَقْرِ" قولهم Ya'ni "Sığır otlağı olan

issız yerlerde terk ettim, kandalığı nā-ma'lūmdur." Ba'zılar eyitti: Murād şol issız yerdir ki bakar-ı vahşī onda evlādın yalar.

الْلَاخُوشُ [el-lāḥūš] ('alā-vezni [el-kāfur [el-kāfur]) Şüm olan kimse.

[ل د س]

الْتَلْدِيسُ [et-teldīs] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Devenin ayağına çarık dikmek; tekūlu: لَدَسْتُ الْبَعِيرَ تَلْدِيسًا إِذَا أَنْعَلْتَهُ Ve kezālik حُفُّ [ḥuff]u islāh etmeğe dahi derler; tekūlu: لَدَسْتُ الْحُفَّ إِذَا أَصْلَحْتَهُ

الْمُلْدَسُ [el-muleddes] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethi ve teşdidiyle) Islāh olunan حُفُّ [ḥuff]; yukālu: حُفُّ مُلْدَسٌ كَمَا تَقُولُ ثَوْبٌ مُلْدَسٌ وَمُرْدَمٌ

الْلَدِيسُ [el-ledīs] (lām'ın fethi ve dāl'ın kesri ve meddiyle) Şol nākadır ki onu sık ve müctemīc ola.

الْمِلْدَسُ [el-mildes] (mīm'in kesriyle ve lām'ın sükūnu ve dāl'ın fethiyle) مِلْطَسٌ [milṭas] ma'nāsında lügattır. Ve مِلْطَسٌ [milṭas] mīm'in kesriyle ve tā ve sīn-i mühmeleteyn ile şol büyük taşa derler ki onunla çekirdek ufatırlar. Ve gāh olur şedidü'l-vat' olan erkek o taşa teşbih olunup ona dahi مِلْدَسٌ [mildes] derler.

الْمَلَادِيسُ [el-melādis] (mīm'in fethi ve dāl'ın kesriyle) Cem'ci, zikr olunan taşlar ma'nāsına.

[ل س س]

الْلَسُ [el-less] (lām'ın fethi ve sīn'in teşdidiyle) Ekl etmek; yukālu: لَسْتُ الدَّائِيَّةَ Ve الْكَلَاءُ تَلْسُهُ لَسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَفَقْتَهُ بِجَحْفَلَتِهَا Ve تَرَكْتُ فَلَانًا بِمَلَاحِيسِ الْبَقْرِ" مثل "بِمَبَاحِثِ الْبَقْرِ" قولهم Ya'ni "Sığır otlağı olan

الْإِلْسَاسُ [el-ilsās] (hemzenin kesriyle) Ye-

rin ibtidā otu zuhūr etmek; yukālu: أَلَسْتِ
الْأَرْضُ أَيُّ طَلَعِ أَوَّلِ نَبَاتِهَا

الْلَسَّاسُ [el-lusās] (lām'ın zammıyla) İbtidā çıkan otun ismidir; davar onu yolup ekl ettiği için لُسَّاسٌ [lusās] derler.

[ل ط س]

الْمِلْطَاسُ [el-milṭas] (mīm'in kesri ve ṭā'nın fethiyle) Şol büyük taştır ki onunla çekirdek ufatırlar.

الْمِلْطَاسُ [el-milṭās] (mīm'in kesriyle) Bimaṅāhu مِلْدَمٌ [mildem] ile مِلْدَامٌ [mildām] gibi ki مِلْدَمٌ [mildem] dahi çekirdek ufatacak taştır.

الْلَطَّاسُ [el-laṭṭas] (lām'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Vurmak ve berk basmaktır. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: مُلَاطَسَةٌ [mulāṭasat] ın maṅnāsına تَلَطَّحٌ [telatṭuḥ]tur, yaṅnī onunla mülevves olmaktadır.

[ل ع س]

الْلَعْسُ [el-le'as] (lām'ın ve 'ayn'ın fethiyle) Dudak rengidir ki siyāha mā'il ola ki bu hūb 'add olunur.

الْلَعْسَاءُ [el-la'asā] (lām'ın fethi ve elifin meddiyle) Zikr olunan levn üzere olan dudaktır; yukālu: شَفَّةٌ لَعْسَاءٌ

الْلُعْسُ [el-lu'as] (lām'ın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Cem'i; yukālu: فِئْتَةٌ لُعْسٌ وَنَسْوَةٌ لُعْسٌ

الْأَلْعَسُ [el-el'as] Müfred müzekkeri. Ve gāh olur أَلْعَسُ [el'as] nebāta itlāk olunur; yukālu: نَبَاتٌ أَلْعَسُ إِذَا كَثُرَ وَكَثِفَ لِأَنَّهُ حَبِيبٌ يَضْرِبُ إِلَى السَّوَادِ

الْلَعُوسُ [el-le'ūs] (lām'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve vāv'ın fethiyle) Hırsından hafif olan kimse gerek ekilde gerek gayrı nesnede. Bu sebebden kurda dahi لَعُوسٌ [le'ūs]

derler.

[ل ق س]

الْلَاقِسُ [el-lāqis] (ḳāf'ın kesriyle) Kınayıcı kimse, عَيَّابٌ [‘ayyāb] maṅnāsına; yukālu: لَقَسَهُ يَلْقَسُهُ لَقْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا عَبَّ

الْلَقِيسُ [el-leqis] (lām'ın fethi ve ḳāf'ın kesriyle) Halka lakab takan ve suhriyyeye alan ve mā-beynlerin ifsād eden kimse. İbnu's-Sikkīt eyitti: فُلَانٌ لَقِيسٌ شَكِيسٌ عَيْسِرٌ derler, bed-hūy maṅnāsına.

الْلَقَّاسُ [el-lekas] (fethateynle) Bed-hūy olmak; yukālu: لَقَّسْتُ نَفْسِي مِنَ الشَّيْءِ تَلَقَّسْتُ لَقْسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَثَّتْ وَخَبَّتْ

[ل م س]

الْلَمْسُ [el-lems] (lām'ın fethi ve mīm'ın sükūnuyla) Eliyle yapışmak; yukālu: لَمَسُهُ Ve bununla cimā'dan dahi kināyet olunur.

الْمُلَامَسَةُ [el-mulāmeset] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sänīnin fethiyle) Yapışmak ve cimā' etmek maṅnāsına. Ve

بَيِّعُ مَلَامَسَةٍ [bey'u mulāmeset] Şol bey'dir ki kaçan metā'a el değirirsin, mā-beynimizde bey' mün'akid olsun diye kavlı edeler. Ve bundan nehy olunmuştur.

الْإِلْتِمَاسُ [el-iltimās] Bir nesneyi ummak ve taleb etmek.

الْتَلْمُسُ [et-telemmus] (fethateynle ve mīm'ın zammı ve teşdidiyle) Talebdir merreten ba'de-uhrā.

الْمُتَلَمِّسُ [el-Mutelemmis] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sänīnin kesri ve teşdidiyle) Bir şā'irin ismidir.

مَلِيسٌ [Melīs] (mīm'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Bir cāriyenin ismidir.

الْلَمَّاسَةُ [el-lumāset] (lām'ın zammıyla)

Şol hâcettir ki mütevassitü'l-hāl ola, ya'ni şedîd olmaya.

[ل و س]

اللُّؤْسُ [el-levs] (lām'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesneyi tatmaktır.

اللُّؤُوسُ [el-le'ūs] (lām'ın fethi ve vāv'ın zammı ve meddiyle) Tadicı kimse; yukālu: رَجُلٌ لُّؤُوسٌ

اللُّوَأْسُ [el-levās] (lām'ın fethiyle) Tatmak; yukālu: مَا لَأَسَ لَوَأْسًا أَيُّ مَا ذَاقَ ذَوَأًا

اللُّوَأْسَةُ [el-luvāset] (lām'ın zammıyla) Bir lokmadan ekall olandır.

[ل ه س]

اللَّهْسُ [el-lehs] (lām'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) لَحْسٌ [laḥs]ta lügattır, yalamak ma'nāsına; yāhūd لُثْعَةٌ [luṣḡat]tır, ya'ni ḥā'yı hā'ya mā'il telaffuz edenler isti'mālidir.

اللُّهْسَةُ [el-luhset] (lām'ın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Cüz'ī nesneden 'ibārettir; yukālu: مَا لَكَ عِنْدِي لُهْسَةٌ أَيُّ شَيْءٍ

[ل ي س]

لَيْسَ [leys] (lām'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kelime-i nefydir, fi'l-i māzīdir; aslında لَيْسَ idi yā'nın kesriyle, sakāl 'add olunup iskān olundu ve elife kalb olunmadı, zīrā bu fi'l-i māzī olup hāle delālet ettiği için tasarruf olunmadı ve bunun fi'l olduğuna delālet eden her ne denli fi'l tasarrufu gibi tasarruf olunmaz ise de صَرَبْتِ - لَسْتِ - لَسْتُمَا - لَسْتُمْ gibi. Ve bu e'ālin 'āmil olanlarından kılındı, كَانَ gibi ve كَانَ nin ahavātı gibi ki isimlerin merfūc ve haberlerin mansüb ederler, bu kadar var ki لَيْسَ kelimesinin haberine bā dāhil olur, لَيْسَ

[leyse]nin ahavātı haberine dāhil olmaz; tekūlu: لَيْسَ زَيْدٌ بِمُطَلَبِي Ve Bā kelimesi ta'diye-i fi'l için ve te'kīd-i nefy için dāhil olmuştur ve dāhil olmaması dahi cā'izdir, zīrā mü'ekkid olan nesneden istignā cā'izdir. Ve e'ālden ba'zı gāh olur harfle ta'diye eder ve gāh harfsiz ta'diye eder; nahvu: وَاسْتَقْتُّكَ وَإِسْتَقْتُّكَ إِلَيْكَ Ve لَيْسَ kelimesinin haberin kendi üzerine takdīm cā'iz değildir, sā'ir ahavātında cā'iz olduğu gibi tekūlu: مُخْبِسًا كَانَ زَيْدٌ وَلَا يَجُورُ مُخْبِسًا لَيْسَ زَيْدٌ جَاءَ الْقَوْمُ لَيْسَ İle istisnā olunur; tekūlu: لَيْسَ لَيْسَ [leyse]nin tahtında müstetir kılıp haberin لَيْسَ [leyse] ile mansüb kılarısın gūyā ki لَيْسَ الْجَائِي زَيْدًا dersin ve senin için الْقَوْمُ لَيْسَكَ demek cā'izdir bu kadar var ki muzmer-i munfasıl evlādir.

اللَّيْسُ [el-leyes] (fethateynle) Şecā'at.

الْأَلْيَسُ [el-elyes] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Bahādır kimse, şücāc ma'nāsına.

الْلَيْسُ [el-līs] (lām'ın kesri ve meddiyle) Cem'i. Ve Ferrā eyitti: الْلَيْسُ [el-līs] şol devedir ki ne denli yük vursan götürür.

FASLU'L-MĪM

(فصل الميم)

[م أس]

الْمَأْسُ [el-me's] (mīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Fāsīd kılmak; tekūlu: مَأْسَتْ بَيْنَهُمْ مَأْسًا إِذَا أَفْسَدَتْ

[م ح س]

الْمَجُوسِيَّةُ el-mecūsiyyet] (mīm'in fethi ve cīm'in zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Kefe-reden bir tā'ifedir.

الْمَجُوسِي [el-mecūsiyy] (mīm'in fethiyle) Kezālik Mecūsiyye tā'ifesine mensüb olan.

الْمَجُوسُ [el-mecūs] (yā-yı nisbetin hazfiyle) Cem'i. Ebū 'Alī en-Naḥvī eyitti: مَجُوسٌ [mecūs] ile يَهُودٌ [yehūd]un müfred ve cem'i yā-yı nisbetle fark olundu. مَجُوسِيٌّ [yehūdiyy] ve يَهُودٌ [yehūd] مَجُوسِيٌّ [mecūsiyy] ve مَجُوسٌ [mecūs] dediler, شَعِيرَةٌ [ša'īret] ve شَعِيرٌ [ša'īr] dedikleri gibi ve cem'i elif lām'la ta'rif olundu. Ve eger ma'nā-yı cem'iyyet melhūz olmasa elif-lām dāhil olması cā'iz olmaz idi, zīrā bunlar ya'nī مَجُوسٌ [mecūs] la يَهُودٌ [yehūd] ma'rifelerdir. Ve Ebū 'Alī-i mezbūr eyitti: مَجُوسٌ [mecūs] la يَهُودٌ [yehūd] mü'enneslerdir, kelām-ı 'Arabda قَبِيلَةٌ [qābīlet] mecrāsına cārī oldular, حَيٌّ [ḥayy] gibi müzekker i'tibār olunmadılar.

الْتَمَجُّسُ [et-temeccus] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdīdiyle) Mecūs tā'ifesinden olmak; yukālu: تَمَجَّسَ الرَّجُلُ إِذَا صَارَ مِنْهُمْ

الْتَمَجِّسُ [et-temcīs] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Mecūs tā'ifesinden kılmak; yukālu: مَجَّسَهُ غَيْرُهُ Ve fi'l-hadīsi: «فَأَبَوَاهُ»

يُمَجِّسَانِهِ“

[م ر س]

الْمَرْسَةُ [el-mereset] (fethateynle) İp, habl ma'nāsına.

الْمَرْسُ [el-meres] (kezālik fethateynle) Cem'i.

الْأَمْزَاشُ [el-emrās] (hemzenin fethiyle) مَرْسٌ [meres]in cem'i, ipler ma'nāsına. Ve

مَرْسٌ [meres] Kezālik masdar gelir, ip bekre demirinin arasına düşmek ma'nāsına. Gāh fi'l-i mezbūru bekreyle isnād edip مَرْسَاتِ الْبِكْرَةِ تَمْزَسُ مَرْسًا derler bāb-ı rābi'den.

الْمَرْوُسُ [el-merūs] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Şol bekredir ki ipi kendiyle demiri arasına alıcı ola. Ve gāh olur fi'l-i mezbūru ipe isnād edip مَرْسَ الْحَبْلِ يَمْزَسُ مَرْسًا Kezālik bāb-ı rābi'den kaçan ip bekre ile demiri arasına düşse.

الْإِمْرَاشُ [el-imrās] (hemzenin kesriyle) İpi bekrenin üzerinde mecrāsına getirmek. Ve **إِمْرَاشٌ** [imrās] İpi bekre ile demiri arasına bırakmağa dahi derler, pes azdāddan olur Ya'qūb rivāyeti üzere.

الْمَرْسُ [el-meris] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Üslūb ve 'ādet; yukālu li'l-kavmi: هُمْ عَلَى مَرْسٍ وَاحِدٍ إِذَا اسْتَوَتْ أَخْلَافُهُمْ Ve **مَرْسٌ** [meris] Şol kimseye derler ki ziyāde mümāreset üzere ola.

الْمِرَاشُ [el-mirās] (mīm'in kesriyle) Dürüşmek ma'nāsınadır.

الْمُمَارَسَةُ [el-mumāreset] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

الْمَرْسُ [el-mers] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Hurmāyı yāhūd gayrı nesneyi suya ıslansın diye bırakmak; yukālu: مَرْسْتُ التَّمْرِ وَغَيْرُهُ فِي الْمَاءِ إِذَا أَنْقَعْتَهُ وَمَرْسْتُهُ بِيَدِكَ Ve

مَرَسْ [mers] Oğlancık parmağın ağzına alıp emip çiyneğe dahi derler; yukālu: مَرَسَ الصَّبِيَّ إِضْبَعَهُ يَمْرُسُهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve bu مَرَسٌ [meres]te lügattır, yāhūd نُغَعَةٌ [luṣġat] tır, ya'ni sīn'i šā gibi telaffuzdan nāşidir. Ve

مَرَسْ [mers] El silmeğe dahi derler; tekūlu: مَرَسْتُ يَدِي بِالْمُنْدِيلِ إِذَا مَسَحْتُهَا بِهِ

الْمَرَسُ [et-temerrus] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) ve

الْإِمْتِرَاسُ [el-ımtirās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimsenin yaramazlığına kasd etmek; yukālu: تَمَرَسَ بِهِ وَامْتَرَسَ بِهِ أَيِ احْتَكَّ Ve إِحْتِكَاءٌ [ih̄tikāk] hā-i mühmele ile şerre kasd etmektir. Ve

إِمْتِرَاسٌ [ımtirās] Husūmette 'inād etmeğe dahi derler.

الْمَرْمَرِيسُ [el-mermerīs] (mīm'lerin fethi ve rā-i evvelin sükunu ve sāninin kesri ve meddiyle) Āfet, dāhiye ma'nāsına. Bu فَغْفَعِيلٌ [fa'fa'īl] vezni üzeredir, fā'nın ve 'ayn'ın tekririyle. Ve gāh olur dāhiyeye sıfat dahi olur; yukālu: دَاهِيَةٌ مَرْمَرِيسٌ أَيِ شَدِيدَةٌ Ve Muḥammed b. es-Serī eyitti: مَرْمَرِيسٌ [mermerīs] مَرَاَسَةٌ [merāset]tendir, şiddet-i mu'alece ma'nāsına. Ve

مَرْمَرِيسٌ [mermerīs] Düz ma'nāsına dahi gelir. Ve

دَاهِيَةٌ مَرْمَرِيسٌ [dāhiyetun mermerīs] Müstemir olan āfet demek olur.

الْمَارَسَاتَانُ [el-mārestān] (rā'nın fethi ve sīn'in sükunuyla) Hastalara 'ilāc olunan mekândır, bīmārḥāne ma'nāsına; Fārisi-i mu'arrebdir.

[م س س]

الْمَسْ [el-mess] (mīm'in fethi ve sīn'in teşdīdiyle) Bir nesneye yapışmak; yukālu:

مَسَسْتُ الشَّيْءَ أَمَسُهُ مَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve bunun bāb-ı rābi'den gelmesi lūgat-ı fasihadır. Ve Ebū 'Ubeyde أَمَسْتُ مَسًا dahi rivāyet etmiştir bāb-ı evvelden ve gāh olur مَسْتُ الشَّيْءَ dahi derler sīn'lerin mukaddemin hazf edip kesresin mīm'e tahvīl etmekle. Ve bā'zı 'Arab mīm'i meksūr etmeyip hāli üzere meftūh isti'māl eder. Ve bu sebebden Bārī ta'ālānın ﴿فَطَلْتُمْ تَفَكُّهُونَ﴾ (الواقعة 65) buyurduğu kavlı-şerifinde kesriyle ve fethiyle kırā'at olunur ki bunun aslı ظَلْتُمْ idi ve bu şāzz olan tahfiflerdendir.

الْإِمْسَاسُ [el-ımsās] (hemzenin kesriyle) Yapıştırmak; yukālu: أَمَسَسْتُهُ الشَّيْءَ فَمَسَّهُ

الْمَسِيسُ [el-mesīs] (mīm'in fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Yapışmak.

الْمِسِّيسَى [el-missīsā] (mīm'in kesri ve sīn'in dahi kesri ve teşdīdiyle ve elifin kasrıyla حَصِيسَى [hişşīšā] gibi) Kezālik yapışmak ma'nāsınadır.

الْمَمْسُوسُ [el-memsūs] Şol kimsedir ki onda eser-i cünün ola. Ve

مَمْسُوسٌ [memsūs] Şol suya dahi derler ki acı ile tatlı mā-beyninde ola.

الْمُمَاسَّةُ [el-mumāsset] (mīm'in zammıyla) Cimā'dan kināyet olunur.

الْتِمَاشُ [et-temāš] (tā'nın fethiyle) Kezālik cim'adan kināyet olunur. Kālallāhu ta'ālā: ﴿مَنْ قَبِلَ أَنْ يَتَمَاسَا﴾ (المجادلة 3)

الْمِسَاسُ [el-misās] (mīm'in kesriyle) Yapışmak ve mūcāma'at etmek; kālallāhu ta'ālā: ﴿أَنْ تَقُولَ لَا مِسَاسَ﴾ (طه 97) أَيِ لَا أَمْسَ وَلَا أَمْسَ

مَسَاسِ [mesāsi] (mīm'in fethi ve sīn-i ahirenin kesri üzere bināsiyla فَطَامَ [ḩatāmi] gibi) Yapışmak ma'nāsınadır; yukālu: لَا مَسَاسِ Kesr üzere binā olunduğu masdar-

dan ma'ḍūl olduğu içindir ki o مَسٌّ [mess] der.

أَلْمَأَسَةُ [el-māset] Şedide ma'nāsınadır; yukālu: بَيْنَهُمَا رَحِمٌ مَأَسَةٌ أَيْ قَرَابَةٌ قَرِيبَةٌ ve yukālu: مَسَّتْ بِكَ رَحِمُ فَلَانٍ إِذَا كَانَ بَيْنَكُمَا قَرَابَةٌ قَرِيبَةٌ ve yukālu: حَاجَةٌ مَأَسَةٌ أَيْ مُهِمَّةٌ وَمَسَّتْ إِلَيْهِ الْحَاجَةُ أَيِ اشْتَدَّتْ

أَلْمَسْمَسَةُ [el-mesmeset] (mīm'lerin fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir nesnenin karışık olması, ihtilāt-ı emr ve iltibās-ı emr ma'nāsına.

أَلْمَسْمَاشُ [el-mesmas] (mīm'in fethiyle ve sīn'in sükūnuyla) İsmdir, ihtilāt ve iltibās ma'nāsına.

[م ع س]

أَلْمَغْسُ [el-ma'ḡs] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Umak, dilek ma'nāsına; yukālu: مَعَسْتُ الْمَبِيئَةَ فِي الدِّبَاغِ إِذَا دَلَّكَتُهُ ذَلِكَ شَدِيدًا Ve gāh olur ki bununla cimā'dan kināyet olunur. Ve مَبِيئَةٌ [menī'et] ibtidā dibāgate mübāşeret olunan deridir.

أَلْمَعَّاشُ [le-ma'cās] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın teşdīdiyle) Bahadır olup harbde ikdāmlı olan kimse.

[م ق س]

أَلْمَقْسُ [el-meqas] (fethateynle) Gönül bulanmak; yukālu: مَقَسَّتْ نَفْسُهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَشَّتْ

أَلْتَمَقُّسُ [et-temaqqus] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik gönül dönmek, Ebū Zeyd eyitti: Bir a'rābī mekābirden bir kuş sayd edip ekl ettikte tuttuğu kuşun adını sordu. Adı سُمَانَى [sumānā] dediler. Bu sözü işittikte gönlü döndü ve eyitti: "نَفْسِي تَمَقُّسُ مِنْ سُمَانَى" Ve zikr olunan kuş hadd-i zātında ekle sālīh olmayıp ismi ma'nā-yı semmi

mühim olduğu için gaseyānı icāb etmiştir.

[م ك س]

أَلْمَكْسُ [el-meks] (mīm'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Mübāya'ada meks etmek, ya'nī bey' ve şirāda katılık etmek; yukālu: مَكَسَ فِي الْبَيْعِ يَمَكِسُ مَكْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

مَكْسٌ [meks] Cābīlik edip harāc almak ma'nāsına da gelir. Ve

مَكْسٌ [meks] 'Öşr alan kimsenin aldığı nesneye dahi derler.

أَلْمَمَاكِسَةُ [el-mumākeset] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) ve

أَلْمِكَّاشُ [el-mikās] (mīm'in kesriyle) Kezālik bey'de ve şirāda katılık etmek.

أَلْمَاكِيسُ [el-mākis] (kāf'ın kesriyle) 'Öşr alıcı. Ve fi'l-hadīsi: "لَا يَدْخُلُ صَاحِبُ مَكْسٍ الْجَنَّةَ"

[م ل س]

أَلْمَلَّاسَةُ [el-melāset] (mīm'in fethiyle) Düz olup hemvār olmak, huşūnetin mukābilidir.

أَلْإِمْلِيسَاسُ [el-implīsās] (hemzenin ve lām'ın kesri ve meddiyle) Ziyāde düz ve hemvār olmak; yukālu: إِمْلَاسَ الشَّيْءِ إِمْلِيسَاسًا

أَلْتَمْلِيسُ [et-templīs] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Düz etmek.

أَلْتَمَلُّشُ [et-temellus] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) ve

أَلْإِمْلَاسُ [el-immilās] (hemzenin kesri ve mīm'ın kesri ve teşdīdiyle) Düz olmak; yukālu: مَلَّسَهُ قَتَمَلَّسَ وَامْلَسَ Ve bu aslında مَلَّسَ idī idgām olunup اِمْلَسَ oldu. Ve

إِنْمِلَاسٌ [inmilās] Kaçmak ma'nāsına da gelir; yukālu: إِنْمَلَسَ مِنَ الْأَمْرِ إِذَا أَفْلَتَ مِنْهُ Ve

تَمْلِيسٌ [templīs] Kaçırmaq ma'nāsına da gelir; yukālu: مَلَّسْتُهُ أَنَا

الْأَمْلَسُ [el-emles] (hemzenin fethi ve mīm'in sükūnu ve lām'ın fethiyle) Düz olan nesne ve arkası bütün olan hayvāna dahi derler. Ve fi'l-meseli: ”هَانَ عَلَى الْأَمْلَسِ: مَا لَأَقَ الدَّبِيرُ“ “أَمْلَسُ [emles]le murād arkası mecrūh olmayandır. Ve دَبِيرٌ [debir]den murād bā'nın kesriyle arkası mecrūh olanıdır. Ve هَانَ sühulet ma'nāsındandır.

الْمَلْسُ [el-meles] (fethateynle) Gece karanusu muhtelit olmak; ve minhu kavluhum: أُتَيْتُهُ مَلْسَ الظَّلَامِ أَي جِئْتُ اخْتَلَطَ الظَّلَامُ

الْإِمْلِسُ [el-implīs] (hemzenin ve lām'ın kesriyle) Şol sahrādır ki onun nebātı yoktur.

الْأَمَالِيسُ [el-emālīs] (hemzenin fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Cem'î, zikr olunan sahrālar ma'nāsına.

الْإِمْلِيسِي [el-implīsiyy] (hemzenin kesri ve lām'ın kesri ve meddiyle ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Bir cins enārdır gūyā ki zikr olunan sahrāya mensūbdur; yukālu: رُمَانٌ إِمْلِيسِي

الْمَلْسَاءُ [el-melesā] (mīm'in ve lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) شَمَجِي [şemecā] ve جَفَلَى [cefelā] vezni üzere) Şol nākadır ki ona bir nesne asılmaya, ziyāde sür'atle yürüdüğünden ötürü. Ve شَمَجِي [şemecā] şīn-i mu'ceme ve cīm'le kezālik serī' ma'nāsına. Ve جَفَلَى [cefelā] cīm'le ve fā'yla da'vet-i 'amme ma'nāsınadır. Ve

مَلْسَى [melesā] Kezālik bir lafzıdır ki esnā-yı bey'de zikr olunur; yukālu: ”مَلْسَى“ أَيْبَعَكَ ” Ya'nı “Kat'î bey' ettim bir hay-siyyetle ki rüçū'a mecāl olmaya.”

الْمَلْسُ [el-mels] (mīm'in fethi ve lām'ın sükūnuyla) Koçu eneyip hāyasın damarlarıyla çıkarmak. Ve

مَلْسٌ [mels] Berk sürmeğe dahi derler,

sevk-i şedīd ma'nāsına.

الْمَمْلُوسُ [el-memlūs] (mīm'in fethi ve lām'ın zammıyla) Hāyası çıkarılan oğlan.

الْمَلَّاسَةُ [el-mellāset] (mīm'in fethi ve lām'ın teşdidiyle) Şol alettir ki onunle yer düzlenir.

[م و س]

الْمَاشُ [el-mās] (mīm'in fethi ve meddiyle) Hafif ve çabük ma'nāsındadır.

مُوسَى [Mūsā] (mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle) Bir recülün ismidir. Kisā'î eyitti: Mīm nefsi kelimedendir, āhirinde elif zā'iddir, pes مُوسَى [mūsā] فُعَلَى [fu'ālā] vezni üzeredir. Ve Ebū 'Amr b. el-'Alā eyitti: Mīm zā'iddir مُفْعَلٌ [muf'al] vezni üzeredir, Yezīdî rivāyeti üzere. Bunun beyānı bāb-ı mu'tellde gelir inşā'allāhu ta'ālā.

[م ي س]

الْمَيْسُ [el-meys] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Salını salını yürümektir, tebahtur ma'nāsına; yukālu: مَاسٌ يَمِيسُ مَيْسًا Ve

مَيْسٌ [meys] Şol ağaca dahi derler ki ondan pālān ağaçları işlerler.

الْمَيْسَانُ [el-meyesān] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَاسٌ مَيْسَانًا أَيضًا

الْمَيْيَاسُ [el-meyyās] (mīm'in fethi ve yā'nın teşdidiyle) Salını salını yürüyen kimse.

الْتَمَيْسُ [et-temeyyus] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Kezālik salını salını yürümek.

الْمَيْسَانُ [el-meyesān] (mīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir köyün adıdır, nevāhī-i 'Irāk'ta.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النُّونِ)

[ن ب س]

النَّبَسُ [en-nebs] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) Tekellüm etmek ma'nāsına, nefyde isti'mālî ekserdir; yukālu: مَا نَبَسَ بِكَلِمَةٍ إِذَا لَمْ يَتَكَلَّمْ

التَّنْبِيسُ [et-tenbīs] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَا تَبَسَّ مَا سَاهِبِـي *Şurāh* bunu nefye mahsūs zann etti ve eyitti: **نَبَسَ** [nebs] "suhan guften ve der-nefy isti'māl kunend." Hālā ki Cevherī irād ettiği şā'ir şifrinde isbāt musarrahtır.

[ن ب ر س]

النَّبْرَاسُ [en-nibrās] (nūn'un kesri ve bā'nın sükūnuyla) Çerāg, misbāh ma'nāsına.

[ن ج س]

النَّجِيسُ [en-necis] (nūn'un fethi ve cīm'in kesriyle) Necāsetli olan nesne.

النَّجِيسُ [en-neces] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; kālallāhu ta'ālā: ﴿إِنَّمَا الْمُسْرِكُونَ﴾ **نَجَسَ** Ferrā eyitti: Kaçan **نَجَسَ** [neces] [rics]le isti'māl olursa **رَجَسَ** [rics]e tebe'iyetle isti'māl olunur, müstakil ma'nā murād olmaz, **رَجَسَ** derler cīm'in kesriyle. Ve

نَجَسَ [neces] Masdar dahi gelir; yukālu: نَجَسَ نَجَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِنِّجَاسُ [el-incās] (hemzenin kesriyle) ve **التَّنَجِيسُ** [et-tencīs] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Necāsetli kılmak; yukālu: أَنْجَسَهُ غَيْرُهُ وَنَجَسَهُ بِمَعْنَى

تَنْجِيسُ [tencīs] Bir nesnedir eşyā-i neciseden ki 'Arab onu hurez ediniş götürürler, yavuz gözün şerrin yāhūd cinnin mekrin

def etmek için.

النَّاجِشُ [en-nācis] (cīm'in kesriyle) ve

النَّجِيسُ [en-necīs] (nūn'un fethi ve cīm'in kesri ve meddiyle) Şol marazdır ki onulmaya; yukālu: بِهِ دَاءٌ نَاجِشٌ وَنَجِيسٌ إِذَا كَانَ لَا يَبْرَأُ مِنْهُ

[ن ح س]

النَّحْسُ [en-naḥs] (nūn'un fethi ve hā-i mühmelenin sükūnuyla) Nā-mübārek olan nesne ki sa'ed'in zıddıdır. Ve Bārī ta'ālā'nın (القمر 19) ﴿فِي يَوْمِ نَحْسٍ﴾ buyurduğu kavli-i şerifinde sıfatıyyet üzere kırā'at olundu, ammā izāfet üzere olmak ekser ve ecveddir.

النَّحْسُ [en-neḥis] (nūn'un fethi ve hā'nın kesriyle) Nā-mübārek olan nesne; yukālu: أَيَّامٌ نَحَسَاتٌ كَلِمَةُ نَحَسَ الشَّيْءُ فَهُوَ نَحْسٌ وَ"أَبْلَغُ جَدَامًا وَلَحْمًا أَنْ" إِخْوَتَهُمْ || طِيًّا وَبَهْرَاءَ قَوْمٍ نَصْرُهُمْ نَحْسٌ

النَّحَاسُ [en-nuḥās] (nūn'un zammıyla) Bakır. Ve

نُحَاسٌ [nuḥās] Kezālik şol tütündür ki onun yalını olmaya, دُخَانَ بَلَا لَهَبٍ ma'nāsına. Kāle Nābigatu Benī Ca'de: كَضْوَاءُ سِرَاجٍ "يُضِيءُ كَضْوَاءِ السَّلَاطِطِ || لَمْ يَجْعَلِ اللهُ فِيهِ نَحَاسًا"

نُحَاسٌ [nuḥās] Tabī'ate ve asla dahi derler.

النَّحَاسُ [en-niḥās] (nūn'un kesriyle) Tabī'at ve asl ma'nāsına; yukālu: فَلَانَ كَرِيمِ النَّحَاسِ Nitekim **النَّحَاسُ** derler nūn-ı meksüreden sonra cīm'le.

التَّنْحِيسُ [et-tenaḥḥis] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) Haber almak ve haber aramak; yukālu: تَنْحَسْتُ الْأَخْبَارَ وَعَنْ: إِذَا تَحَبَّرْتَ عَنْهَا وَتَبَعْتَهَا بِالْإِسْتِخْبَارِ Pes bu sırren ve 'alāniyeten olur.

الْإِسْتِنْحَاسُ [el-istinḥās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu:

إِسْتَنْحَسْتُ الْأَخْبَارَ وَعَنِ الْأَخْبَارِ أَيْضًا

[ن خ س]

النَّحْسُ [en-naḥs] (nūn'un fethi ve ḥā-i mu'cemenin sükūnuyla) Ağaçla dürtmek; yukālu: نَحْسَهُ بِعُودٍ يَنْحَسُهُ نَحْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ وَنَحْسُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

نَحْسٌ [naḥs] Aşınan bekreye niḥās geçir-meğe de derler, nitekim 'an-karīb gelir inşā'allāhu ta'ālā.

النَّحَّاسُ [en-naḥḥās] (nūn'un fethi ve ḥā'nın teşdidiyle) Kul, karavaş satan kimse.

النَّاحِسُ [en-nāḥis] (ḥā'nın kesriyle) Şol uyuzdur ki devenin kuyruğu yanında olur.

الْمَنْحُوسُ [el-menḥūs] (mīm'in ve ḥā'nın zammıyla) Şol devedir ki vech-i mezkūr üzere uyuzu ola.

دَائِرَةُ النَّاحِسِ [dā'iretu'n-nāḥis] (ḥā'nın kesriyle) Şol dā'iredir ki atın yancıklarında olur ki atın yancığı uyluğunda kuyruğuyla vurduğu yerdir. Ve bu atta makbūl değildir, kerīh 'add olunur.

النَّخِيسُ [en-neḥīs] (nūn'un fethi ve ḥā'nın kesriyle) Şol bekredir ki deliği aşınıp vāsi' olmağın bir ağacı delip bekrenin o vāsi' olan deliğine geçirip arkırı duran bekre ağacın o delinen ağaca geçirirler.

النِّحَّاسُ [en-niḥās] (nūn'un kesriyle) Şol ağaca derler ki delinip zikr olunan vech üzere bekrenin içine konur. Cevherī eydür: Necd'de Benī Temīm'den bir a'rābī kuyudan su çekerdı ve bekresi نَخِيسٌ [neḥīs] olmuştu. Parmağım نَخِيسٌ [neḥīs] olan bekrenin içinde olan نِحَّاسٌ [niḥās] a koyup ne derler buna dedim. Hālā ki murādım ḥā-i mühmele ile midir yāhūd mu'ceme ile midir onu bilmek idi. Cevāb verip eyitti, نِحَّاسٌ [niḥās]tır ḥā-i mu'ceme

ile. Ben eyitti: Şā'ir şîrinde وَبَكَرَةٌ نِحَّاسُهَا "وبَكَرَةٌ نِحَّاسُهَا dememiş midir ḥā-i mühmele ile? A'rābī eyitti: مَا سَمِعْتُهَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ

النَّخِيسَةُ [en-neḥīset] (nūn'un fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Şol keçi sütüne derler ki koyun sütüne karışmış ola. Ebū Zeyd'den böyle rivāyet olunmuştur Ya'qūb'dan nakl tarikiyle.

[ن د س]

النَّدِشُ [en-nedis] (nūn'un fethi ve dāl'ın kesriyle) Şol kimsedir ki 'ākıl ola.

النَّدَسُ [en-nedes] (fethateynle) 'Ākıl olmak; yukālu: نَدَسٌ يَنْدَسُ نَدَسًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْمِنْدَاشُ [el-mindās] (mīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Yeynicek olan 'avret.

النَّدَسُ [en-neds] (nūn'un fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Dürtmek, ta'n ma'nāsına.

الْمُنَادَسَةُ [el-munādeset] (mīm'in zammı ve dāl'ın fethiyle) Dürtüşmek, mutā'ane ma'nāsına.

النَّوَادِشُ [en-nevādis] (dāl'ın kesriyle) Dür-tücü gönderler; yukālu: رِمَاحٌ نَوَادِشُ Kāle'ş-şā'ir: "وَنَحْنُ صَبِيحْنَا آلَ نَجْرَانَ غَارَةٌ | | تَمِيمٌ بَنُ مُرٍّ وَالرِّمَاحُ النَّوَادِشُ"

النَّدَسُ [en-nedes] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdidiyle) Bir yerden haber almaktır ki onda seni bilmezler, ya'nī cāsūs-luk tarikiyle, تَحَدَّثُ [teḥaddus] ve تَنْطَشُ [tenaṭṭus] gibi.

[ن س س]

النَّسُّ [en-ness] (nūn'un fethi ve sīn'in teşdidiyle) Deveyi sevk etmek; yukālu: نَسَّ نَسًّا أَوْ نَسَّ نَسًّا إِذَا رَجَرَتْهَا Ve

نَسٌّ [ness] Aşma'ī rivāyeti üzere kurumak ma'nāsına da gelir; yukālu: نَسٌّ يَنْسُ وَيَنْسُ نَسًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا بَسَّ

الْمِنْسَةُ [el-mineset] (mīm'in kesri ve nūn'un fethiyle **مِنْعَلَةٌ** [mif'alet] vezni üzere) 'Asā ma'nāsına ve ger āhirin mehmūz kılsan نَسَأْتُهَا dan olur, sevk etmek ma'nāsına. Ve

مِنْسَاءٌ [minse'et] Ālet-i zecr demek olur.

النَّيْسَةُ [en-nesīset] (nūn'un fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Halk arasında gammāzlık etmek, temīmem ma'nāsına.

النَّسَائِسُ [en-nesā'is] (nūn'un fethi ve hemzenin kesriyle) Cem'ci, nemīmeler ma'nāsına.

النَّيْسِيسُ [en-nesīs] (nūn'un fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Bakiyye-i rūh.

النَّائِئَةُ [en-nāisset] Kuru ekmek. Ve

نَائِئَةٌ [Nāisset] Mekke'nin ismidir şerrefhallāhu ta'ālā, suyu az olduğu için نَائِئَةٌ [Nāisset] demişlerdir.

النَّسْنَسَةُ [en-nesneset] ('alā-vezni **الزُّلْزَلَةُ** [ez-zelzelet]) Kuş tayerānında sür'at etmek.

النَّسْنَأَسُ [en-nesnās] (nūn'un fethi ve sīn'in sükūnuyla) Halktan bir nev'dir ki yürüdükte bir ayağı üzere sıçrayarak yürür.

النَّتْسَأَسُ [et-tensās] (tā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Seyr-i şedīde derler.

[ن ط س]

النَّتْنَطُسُ [et-tenaṭṭus] (fethateynle ve ṭā'nın zammı ve teşdīdiyle) Pāklıkta mübālaga etmek. Ve fi'l-hadīsi 'an 'Ömer radiyallāhu 'anhu: "لَوْلَا النَّتْنَطُسُ مَا بَالَيْتُ أَنْ لَا أُغْسِلَ يَدَيَّ" Ya'nī "Ziyāde pāklık sevābın taleb edip eli gasl ederim, gasle muhtāc olduğu için değil." Ve

تَنْطُسُ [tenaṭṭus] تَنْطُسُ [tecessus] etmeğe dahi derler; yukālu: تَنْطُسْتُ الْأَخْبَارَ إِذَا تَجَسَّسْتُهَا

النَّاطِسُ [en-naṭis] (ṭā'nın kesriyle) Cāsūs

ma'nāsınadır.

الْمُتَنْطِطِسُ [el-mutenatṭis] (mīm'in zammı ve ṭā'nın kesri ve teşdīdiyle) Şol kimsedir ki umūrda dikkat-i nazar sāhibi olup her nesnenin gavrına erişmeğe dürüşe.

النَّطِطِسُ [en-naṭis] (nūn'un fethi ve ṭā'nın kesriyle) Müdekkik olan kimse.

النَّطِطُسُ [en-naṭus] (nūn'un fethi ve ṭā'nın zammıyla) Bi-ma'nāhu.

النَّطِطَسُ [en-naṭas] (fethateynle) Sāhib-i nazar ve sāhib-i dikkat olmağa derler; yukālu: نَطِطِسُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ نَطْسًا

النَّطِطِيسُ [en-niṭṭis] (nūn'un kesri ve ṭā'nın kesri ve teşdīdiyle **فِطِيسٌ** [fissīḳ] vezni üzere) Tabīb-i hāzık.

النَّيْطَاسِي [en-niṭāsiyy] (nūn'un kesriyle) Kezālik tabīb-i hāzık ma'nāsına. Ve ba'zı eş'arda nūn'un fethiyle dahi rivāyet olunmuştur.

[ن ع س]

النَّعْأَسُ [en-nu'ās] (nūn'un zammıyla) İmızganmak, nevm-i hafif ma'nāsına, ve fi'l-meseli: "مَطَلٌ كَنَعَائِسِ الْكَلْبِ" Ya'nī onun **مَطَلٌ** [meṭal]i nevm-i kelb gibi muttasıl ve dā'imdir. Ve **مَطَلٌ** [meṭal] fethateynle bir nesneyi vermekte eğlendirmektir; yukālu: نَعَسْتُ أَنْعَسُ نَعْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَنَعَسْتُ نَعْسَةً وَاحِدَةً

النَّاعِشُ [en-nā'is] ('ayn'ın kesriyle) Uyku-ya varan kimse.

النَّعْوُسُ [en-na'ūs] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın zammıyla) Şol nākadır ki süt vermede cömert ola, güyā ki sütü verirken imızgana.

[ن ف س]

النَّفْسُ [en-nefs] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Rūh ma'nāsınadır; yukālu: هُ خَرَجَتْ نَفْسُهُ

النَّفَاسَةُ [en-nefāset] (nūn'un fethiyle) Bir nesneye bir kimseyi lāyık görmemek; tekūlu: نَفَسْتُ عَلَيْهِ الشَّيْءَ نَفَاسَةً إِذَا لَمْ تَرَهُ يَسْتَأْهِلُهُ Ve

نَفَاسَةٌ [nefāset] Mergüb olmağa dahi derler; yukālu: نَفَسْتُ الشَّيْءُ نَفَاسَةً أَي صَارَ مَرْغُوبًا فِيهِ **الْمُنَافَسَةُ** [el-munāfeset] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Ragbet etmek.

النِّفَاسُ [en-nifās] (nūn'un kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekūlu: نَافَسْتُ فِي الشَّيْءِ مُنَافَسَةً وَنِفَاسًا إِذَا رَغِبْتَ فِيهِ عَلَى وَجْهِ الْمُبَارَاةِ مِنَ الْكَرَمِ Ya'nī münāza'a tarīkiyle ragbet etsen. Ve مُبَارَاةٌ [mubārāt] mu'ārazaya derler.

التَّنَافُسُ [et-tenāfus] (tā'nın fethi ve fā'nın zammıyla) Kezālik ragbet etmek; yukālu: تَنَافَسُوا فِيهِ أَي رَغِبُوا

النَّفْسَةُ [en-nefset] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Mühlet ma'nāsına; ve minhu kavluhum: لَكَ فِي هَذَا الْأَمْرِ نَفْسَةٌ أَي مُهْلَةٌ

التَّنْفِيسُ [et-tenfīs] (‘alā-vezni [et-tekrīm] [et-tekrīm]) Ārām ve āsāyiş vermek; yukālu: نَفَسْتُ عَنْهُ تَنْفِيسًا أَي رَفَعْتُ

تَنْفِيسٌ [tenfīs] Gamı izāle kılmağa dahi derler; yukālu: نَفَسْتُ عَنْهُ كُزْبَتَهُ أَي فَرَجَهَا

النِّفَاسُ [en-nifās] (nūn'un kesriyle) ‘Avretin oğlan doğurması ‘akibinde olan hāleti. Ve نِفَاسٌ [nifās] نَفَسَاءُ [nufesā]nın cem‘i dahi gelir lohusa ‘avretler ma‘nāsına. Ve فِعَالٌ [fu‘alā]nın فِعَالٌ [fi‘āl] üzere cem‘i vākī‘ olmamıştır, نَفَسَاءُ [nufesā] ile نِفَاسٌ [nifās] ve عِشْرَاءُ [‘uṣērā] ile عِشَارٌ [‘iṣār]dan gayrı. Ve عِشْرَاءُ [‘uṣērā] hāmile nākadır ki hamli on aylık ola.

النَّفَسَاءُ [en-nufesā] (nūn'un zammı ve fā'nın fethi ve elifin meddiyle) Sıfat-ı mezküre üzere olan ‘avret.

النَّفَسَاوَاتُ [en-nufesāvāt] (nūn'un zammıy-

la) Kezālik نَفَسَاءُ [nufesā]nın cem‘i, lohusa ‘avretler ma‘nāsına, hemze-i te'nīsi vāv'a tebdil emekle; yukālu: نَفَسْتُ الْمَرْأَةَ مِنَ الْبَابِ Ve نَفَسْتُ الْمَرْأَةَ dahi derler binā-i mechūl üzere.

الْمَنْفُوسُ [el-menfūs] (mīm'in fethi ve fā'nın zammıyla) Doğan oğlan. Ve fi'l-hadīsi: ”مَا مِنْ نَفْسٍ مَنَّوَسَةٍ إِلَّا وَقَدْ كُتِبَ مَكَانَهَا“ وَرَثَ فَلَانٌ هَذَا قَبْلَ أَنْ يُنْفَسَ فَلَانٌ أَي قَبْلَ أَنْ يُوَلَّدَ

[ن ق س]

النَّاقُوسُ [en-nākūs] (‘alā-vezni [el-kāfūr] [el-kāfūr]) Şol ağaçtır ki nasārā onu evkāt-ı salātı i'lām için çalar.

النَّوَاقِيسُ [en-nevākīs] (nūn'un fethi ve kāf'in kesri ve meddiyle) Cem‘i, نَاقُوسٌ [nākūs]lar ma‘nāsına. Bu zikr olunan sāhib-i Şurāḥ'ın ahzıdır, ammā ‘ibāret-i Cevheri'den ve gayrıdan fehm olunan budur ki نَاقُوسٌ [nākūs] e‘amm ola eger ağaç pāresi olsun gerek gayrı nesne olsun.

النَّقْصُ [en-naqs] (nūn'un fethi ve kāf'in sükūnuyla) نَاقُوسٌ [nākūs] çalmak. Ve fi'l-hadīsi: ”كَأَدَاوٍ يَنْقُصُونَ حَتَّى رَأَى عَبْدُ اللَّهِ بُنَ زَيْدٍ لَقْصٌ [laqs] لَقْصٌ [naqs] Ve الْأَدَاوَانِ فِي الْمَنَامِ“ gibi şol kimseye derler ki halkı ta‘yīb edip suhriyyeye ala.

النِّقْصُ [en-niqs] (nūn'un kesri ve kāf'in sükūnuyla) Mürekkebdir ki onunla yazı yazarlar.

الْأَنْقُصُ [el-enqus] (hemzenin ve kāf'in zammıyla) Cem‘i, mürekkebler ma‘nāsına.

الْأَنْقَاسُ [el-enqās] (hemzenin fethiyle) Kezālik mürekkebin cem‘i.

التَّنْقِيسُ [et-tenqīs] (‘alā-vezni [et-tekrīm] [et-tekrīm]) Devāta mürekkeb komak; yukālu: نَقَسْتُ دَوَاتَهُ تَنْقِيسًا

[ن ق ر س]

النُقْرِسُ [en-niḡris] (nūn'un ve rā'nın kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Ayak ağrısı ki ma'ruḡ marazdır. Ve

نُقْرِسٍ [niḡris] Kezālik tabīb-i hāzika dahi derler. Ve

نُقْرِسٍ [niḡris] Āfete de derler; yukālu: ذَلِيلٌ نُقْرِسٍ إِذَا كَانَ دَاهِيَةً

النُقْرِيسُ [en-niḡrīs] (nūn'un kesri ve rā'nın kesri ve meddiyle) Üstād tabīb, hakīm-i hāzık ma'nāsına.

[ن ك س]

النُّكْسُ [en-neks] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi başı aşağı kılmak; yukālu: نَكَّسْتُ الشَّيْءَ أَنْكُسُهُ نَكْسًا إِذَا قَلَبْتَهُ عَلَى رَأْسِهِ

الْإِنْتِكَاسُ [el-intikās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Başı aşağı olmak; yukālu: نَكَّسَهُ فَانْتَكَسَ

التَّنْكِيسُ [et-tenkīs] ('alā-vezni [et-tekrim] Başı aşağı kılmak; yukālu: نَكَّسْتُهُ تَنْكِيَسًا

النَّكِيسُ [en-nākis] (kāf'ın kesriyle) Başın aşağı kılıcı kimse.

النَّوَاكِيسُ [en-nevākis] نَاكِيسٌ [nākis]in cem'idir, başların aşağı kılıcılar ma'nāsına velākin bunun vürüdü bazı eş'arda vāki' olmuştur, zīrā نَاكِيسٌ [nākis]in cem'i نَوَاكِيسٌ [nevākis] gelmek şāzzdır nitekim فَوَارِشٌ [fevāriş]te zikr olunmuştur.

الْمَنْكُوسُ [el-menkūs] (mīm'in fethi ve kāf'ın zammıyla) Şol veledir ki doğarken ibtidā ayakları zuhūr ede ki buna يَتُّ [yetn] derler yā-yı müsennāt-ı tahtāninin tā-i müsennāt-ı fevkānī üzere takdīmiyle.

الْمُنْكَيسُ [el-munekkīs] (mīm'in zammı ve kāf'ın kesri ve teşdīdiyle) Şol attır ki başın

yukarı kaldırmaz.

النُّكْسُ [en-nuks] (nūn'un zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Maraz ifākattan sonra 'avdet etmek; yukālu: نَكَّسَ الرَّجُلُ نُكْسًا ve yukālu: تَغَسَّ لَهُ وَنُكْسًا وَقَدْ يَفْتَحُ هَهُنَا لِلْإِزْدِوَاجِ أَوْ لِأَنَّهُ لَعَةٌ

النِّكْسُ [en-niks] (nūn'un kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Şol oktur ki yukarısı ufanmağın aşağısı yukarı ve yukarısı aşağı kılmak. Ve

نِكْسٍ [niks] Kezālik recül-i za'ife itlāk olunur.

[ن م س]

النَّمُوسُ [en-nāmūs] (al-kāfur [el-kāfur]) Bir kimsenin hem-sırrıdır ki gayrılardan ketm ettiği ona izhār ede. Ve ehl-i kitāb Cibril 'aleyhi's-selāma نَامُوسٌ [nāmūs] derler. Ve fi'l-hadis: "أَنَّ وَرَقَةَ بِنْتُ نَوْفَلٍ قَالَتْ لِحَدِيحَةَ وَهِيَ ابْنَةُ عَمِّهَا وَكَانَ نَصْرَانِيًّا لَمَّا كَانَ مَا تَقُولِينَ حَقًّا إِنَّهُ لِيَأْتِيهِ النَّامُوسُ الَّذِي كَانَ يَأْتِي مُوسَى عَلَيْهِ السَّلَامُ" Ve

نَامُوسٍ [nāmūs] Kezālik sayyādın ağaçtan yaptığı eve dahi derler.

النَّمْسُ [en-nems] (nūn'un fethi ve mīm'in sükūnuyla) Sırrı gizlemeğe derler; yukālu: نَمَسْتُ السِّرَّ أَنْمَسُهُ نَمْسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَتَمْتَهُ Ve نَمَسْتُ الرَّجُلَ dahi derler hem-sır edinmek ma'nāsına.

الْمُنَامَسَةُ [el-munāmeset] (mīm-i evvelin zammı ve säninin fethiyle) Sırdaş edinmek; yukālu: نَامَسْتُ الرَّجُلَ إِذَا سَارَزْتَهُ Ve

نَامُوسٍ [nāmūs] Kezālik şol nesneye derler ki kişi onunla kendi özin setr eder hîle ve tedbîr cihetinden.

الْمُنَامِيسُ [el-munāmīs] (mīm-i evvelin zammı ve säninin kesriyle) Sayyādın ağaçtan yaptığı eve dāhil olan kimse.

الْإِنْمَاسُ [el-innimās] (hemzenin kesri ve

nūn'un kesri ve teşdidiyle) Gizlenmek istitār ma'nāsına; yukālu: **إِنَّمَسَ الرَّجُلُ مِنْ بَابِ أَنْفَعَلَ**

الْتَمَسَ [en-nims] (nūn'un kesri ve mīm'in sükūnuyla) Bir yassı cānverdir Mışır vilāyetinde ki ejderleri katl eder, kıt'a-i kadīd misālindedir.

الْتَمَسَ [en-nemes] (fethateynle) Yağ acıyıp fāsīd olmak; yukālu: **نَمَسَ السَّمْنُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا فَسَدَ**

[ن و س]

الْتَوَسَّ [en-nevs] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir nesne asılı durduğu yerde hareket etmek; yukālu: **نَاسٌ يَتَوَسُّ** Ve

نَوَسَّ [nevs] Suvarmağa dahi derler; yukālu: **نُتُّ الْإِبِلَ أَنْوَسَهَا نَوْسًا أَيِ سَقَّتْهَا**

الْإِنَاسَةُ [el-ināset] (hemzenin kesriyle) Müteharrik kılmak; yukālu: **أَنَاسَهُ غَيْرُهُ** Ve fī hadīsi Ummi Zer "أَنَاسٌ مِنْ حَلِيٍّ أَدْنِيَّ"

ذُو نُوَاسٍ [Zū Nuvās] Ezvā-i Yemen'den birinin adıdır. **ذُو نُوَاسٍ** [Zū Nuvās] dediklerine bā'is budur ki iki bölük saçı var idi, arkasında salınırdı. Ve **أَذْوَاءٌ** [ezvā'] mülük ma'nāsına. **أَذْوَاءٌ** [ezvā'] dediklerinin aslı budur ki isimleri ekseriyyā **ذُو** ile musaddardır, **ذُو جَدَنِ** [Zū Ceden] ve **ذُو يَزَنِ** [Zū Yezen] ve **ذُو نُوَاسٍ** [Zū Nuvās] gibi meselā.

الْتَوَاسُ [en-nevvās] (nūn'un fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Şol recüldür ki muztarib olup müsterhī ola, ya'nī salkı ola.

النَّاسُ [en-nās] Mahlūkāt gerek insten gerek cinnden. Ve **نَاسٌ** [nās]ın aslı **أَنَاسٌ** idi, tahfīf olunup **نَاسٌ** kılındı ve elif lām'ı hemzeden ıvaz kılmadılar, zīrā eger ıvaz olsa bir yerde cem' olmazdı hālā ki ba'zı eş'ârda cem' olmuştur. Ve

النَّاسُ [en-Nās] Bir kabīlenin babası adıdır

ki o en-Nās b. Muḍar b. Nizār'dır ve kardeşi İlyās b. Muḍar'dır yā ile.

[ن ه س]

النَّهْسُ [en-nehs] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ön dişiyile eti ısırmaaktır; yukālu: **نَهَسْتُ اللَّحْمَ إِذَا أَخَذْتَهُ بِمَقْدَمِ الْأَسْنَانِ** Ve

نَهَسَ [nehs] Bir cins kuşa dahi derler.

الْإِنْتِهَاسُ [el-intihās] Kezālik dişleriyle eti tutmak, **نَهَسَ** [nehs] ma'nāsına; yukālu: **نَهَسْتُ اللَّحْمَ وَأَنْتَهَسْتُهُ**

الْمَنْهُوسُ [el-menhūs] (mīm'in fethi ve hā'nın zammıyla) Ricālden kalīlü'l-lahm olan kimse.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ج س]

الْوَجْسُ [el-vecs] (vāv'ın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Savt-ı hafī. Ve fī hadīsi'l-Ḥasen fī'r-reculi yucāmīfu'l-merete ve'l-uhrā tesma'ū: kāle: "كَانُوا يَكْرَهُونَ الْوَجْسَ" Ve **وَجْسٌ** [vecs] Kalbin havf etmesine dahi derler.

الْوَجْسُ [el-vācis] (cīm'in kesriyle) Kalbe hutūr eden nesne, هَاجِسٌ [hācis] ma'nāsına.

الْإِبْجَاشُ [el-īcās] (hemzenin kesri ve meddiyle) Havfı kalbde gizlemek; yukālu: وَجَسَ فِي نَفْسِهِ خَيْفَةً إِذَا أَضْمَرَهَا

الْتَوَجُّسُ [et-teveccus] (fethateynle ve cīm'in zammı ve teşdīdiyle) Savt-ı hafīye kulak tutup dinlemek.

الْأَوْجَسُ [el-evces] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Dehr ma'nāsınadır; yukālu: لَا أَفْعَلُهُ سَجِيسَ الْأَوْجِسِ Ve سَجِيسَ الْأَوْجِسِ [secīse'l-evcus] dahi derler cīm'in zammıyla Ya'qūb rivāyeti üzere ki bunlar ebed mahallinde isti'māl olunur. Ve

أَوْجَسُ [evces] Ta'āmdan bir nesne ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا دُفْتُ عِنْدَهُ أَوْجَسَ أَيُّ شَيْئًا مِنَ الطَّعَامِ

[و د س]

الْوَدْسُ [el-veds] (vāv'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Yerde ibtidā biten ot; yukālu: مَا أَحْسَنَ وَدْسَهَا Ve

وَدْسٌ [veds] Bir nesne hafī olmağa da derler; yukālu: وَدَسَ عَلَى الشَّيْءِ وَدْسًا إِذَا خَفِيَ Ve bā'yla isti'māl olunsa gizlemek ma'nāsına da gelir; yukālu: وَدَسَتْ بِهِ أَيُّ خَبَاتِهِ Ve gitmek ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا أَدْرِي

أَيُّ وَدَسَ أَيُّ أَيْنَ ذَهَبَ

الْإِيدَاشُ [el-īdās] (hemzenin kesri ve meddiyle) Ot bitip yeri örtmek.

التَّوَدُّشُ [et-teveddus] (fethateynle ve dāl'ın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَوَدَّسَتْ الْأَرْضُ وَأَوَدَّسَتْ إِذَا نَبَتَتْ مَا غَطَّى وَجْهَهَا

[و ر س]

الْوَرِشُ [el-vers] (vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir sarı ottur ki Yemen'de olur, yüze sürecektir ilācı ondan ederler.

الْإِيرَاشُ [el-īrās] (hemzenin kesri ve rā'nın meddiyle) Yer وَرَشَ [vers] bitirmek. Ve

إِيرَاشٌ [īrās] رِمْتُ [rimṣ] dedikleri dikenin yaprağı sararmak ma'nāsına da gelir; yukālu: أَوْرَسَ الرِّمْتُ أَيِ اضْفَرَّ وَرْفُهُ بَعْدَ الإِدْرَاكِ رِمْتُ [rimṣ]in yaprağı üzerinde sarıya boyanmış çar gibi oldu.

الْوَارِشُ [el-vāris] (rā'nın kesriyle) Yaprakları sararan diken ki ona رِمْتُ [rimṣ] derler. أَوْرَسَ fi'linde kıyās bu idi ki na'f مُورِشٌ geleydi velākin مُورِشٌ gelmedi, pes bu nevādiridir.

التَّوْرِيشُ [et-tevrīs] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesneyi sarıya boyamaktır وَرَّسْتُ التُّوبَ تَوْرِيسًا إِذَا وَرَّسْتُ صَبَّغْتُهُ بِالْوَرِيشِ

الْوَرِيسَةُ [el-verīset] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) وَرَّسْتُ [vers] boyasıyla boyanmış çarşeb.

[و س و س]

الْوَسْوَسَةُ [el-vesveset] ('alā-vezni الزَّلْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Kalbde olan haber, hadīs-i nefis ma'nāsına.

الْوِشْوَاشُ [el-visvās] (vāv'ın kesri ve sīn'in sükūnuyla) Bi-ma'nāhā; yukālu: وَشَوَسَتْ

إِلَيْهِ نَفْسُهُ وَشَوْسَةٌ وَشَوَاسًا

الْوَشَوَاشُ [el-vesvās] (vāv'ın fethi ve sīn'in sükūnuyla) İsmidir, ma'nā-yı mezbūrdan زَلْزَالٌ [zilzāl] ile زَلْزَالٌ [zelzāl] gibi. Ve Bārī ta'ālānın (الأعراف 20) ﴿فَوَشَوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ﴾ kavlı-i şerīfnde murād إِلَيْهِمَا dır, lākin 'Arab hāzihi'l-hurūfun cem'isiyle fi'li īsāl eder. Ve sayyād āvāzına ve at āvāzına dahi derler ki hafī ola. Ve وَشَوَاسٌ [vesvās] şeytāna dahi derler.

[و ط س]

الْوَطِيسُ [el-vefīs] (vāv'ın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Tennūrdur. Ve وَطِيسٌ [vefīs]le gāh olur harb murād olur, isti'āreten; yukālu: حَمِي الْوَطِيسُ إِذَا اشْتَدَّ الْحَرْبُ

الْوَطْشُ [el-vaṭš] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) İç edikle muhkem vurmak, Aşma' rivāyeti üzere. Ve Ebu'l-Ġavş eyitti: وَطْشٌ [vaṭš] vurmaktır gerek iç edikle olsun gerek gayrı nesne ile olsun.

أَوْطَاشٌ [Evṭās] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir.

[و ع س]

الْوَعْسَاءُ [el-va'sā] (vāv'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol yerdir ki mülāyim olup kumlu ola.

الْأَوْعَسُ [el-ev'as] (hemzenin ve 'ayn'ın fethiyle) Müzekkeridir, kumlu olan yer ma'nāsına; yukālu: أَرْضٌ وَعَسَاءٌ وَسَهْلٌ أَوْعَسُ

الْمِيعَاشُ [el-mī'ās] (mīm'in kesri ve meddiyle) Kezālik kumlu ve mülāyim olan. Ve Ebū 'Amr eyitti: مِيعَاشٌ [mī'ās] şol yerdir ki basılmış olmaya.

الْمُوعَاسَةُ [el-muvā'aset] (mīm'in zammı ve 'ayn'ın fethiyle) Devenin bir cins yürümesi ki o boynun uzatıp adımın vāsi' kılmak-

la olan yürümesidir. Ve

مُوعَاسَةٌ [muvā'aset] Gece gitmeğe dahi derler; yukālu: وَاعَسْنَا أَيُّ أَدْلَجْنَا وَلَا يَكُونُ الْمُوعَاسَةُ Ve Ya'nī devenin zikr olunan vech üzere yürümesi geceye mahsūstur.

[و ق س]

الْوَقْشُ [el-vaḳš] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Deriyi soymak; yukālu: وَقَسَهُ وَوَقَسًا إِذَا قَرَفَهُ Ve قَرَفٌ [ḳarf] ḳāf'la ve fā ile kezālik deri soymağa derler; ve yukālu: إِنَّ بِالْبَعِيرِ لَوْقَسًا إِذَا قَارَفَهُ شَيْءٌ مِنَ الْجَرَبِ Ya'nī gicik atın derisin soysa.

الْمَوْقُوشُ [el-mevḳūš] Derisi gicikten soyulan deve.

[و ك س]

الْوَكْشُ [el-veḳš] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Eksilmek; yukālu: وَكَسَ الشَّيْءُ "لَهَا مَهْرٌ مِثْلُهَا لَا وَكَسَ فِيهِ" Ve fi'l-hadisi: وَلَا شَطَطٌ "أَيُّ لَا نَقْصَانَ وَلَا زِيَادَةَ" Ve

وَكَّشَ [veḳš] Eksiltmek ma'nāsına da gelir; Ve وَكَّشْتُ فَلَانًا إِذَا نَقَضْتُهُ

وَكَّشَ [veḳš] Yara onulup içinde cirāhat bākī kalmağa dahi derler; yukālu: بَرَأْتُ Ve الشَّجَّةُ عَلَى وَكَّشٍ إِذَا بَقِيَ فِي جَوْفِهَا شَيْءٌ

وَكَّشَ [veḳš] Ticārette zarar etmeğe dahi derler; yukālu: وَكَّسَ فَلَانٌ فِي تِجَارَتِهِ عَلَى مَا لَمْ يُسَمِّ فَاعِلُهُ

الْأَلْيَكَاشُ [el-īkās] (hemzenin kesri ve meddiyle) Kezālik ticārette zarar etmek; yukālu: وَوَكَّسَ فِي تِجَارَتِهِ عَلَى مَا لَمْ يُسَمِّ فَاعِلُهُ أَيضًا إِذَا خَسِرَ

[و ل س]

الْوَلَسَانُ [el-velesān] (fethateynle) Davarın yürümesi vüs'at üzere olmak; yukālu: وَلَسَتْ النَّاقَةُ تَلِسُ وَلَسَانًا إِذَا أَعْتَقَتْ فِي سَبْرِهَا Ve إِغْنَاقٌ [i'gnāḳ] 'ayn-ı mühmele ile yürümek

vüs'at üzere olmağa derler.

الْوَلَّاسُ [el-vellās] (vāv'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Kurt, zı'b ma'nāsına.

الْمُؤْمِسَةُ [el-mūmiset] (mīm-i evvelin zammi ve mīm-i sāninin kesriyle) Fācire olan 'avret.

[و ه س]

الْوَهْسُ [el-vehs] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi dövme, دَقٌّ [daqq] ma'nāsına. Ve

وَهَشَ [vehs] Vat' etmek ma'nāsına da gelir. Ve

وَهَشَ [vehs] Şerr işlemeğe ve koğuculuk etmeğe dahi derler.

التَّوَهُشُ [et-tevehhus] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) Ağır yüklü olan hayvān yürümesi.

الْوَهِيْسَةُ [el-vehīset] (vāv'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Çekirge biryān olup kurutulup ba'dehu dövülüp şöyle yenmek-tir yāhūd yağla karıştırıp yemektir.

الْمُؤَاهِسَةُ [el-muvāheset] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Sırr ile söyleşmek.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

الْهَاجِسُ [el-hācis] (cīm'in kesriyle) Hatıra hutūr eden nesne; yukālu: هَجَسَ فِي صَدْرِي إِذَا حَدَسَ شَيْءٌ يَهْجِسُ إِذَا حَدَسَ

الْهَجْسُ [el-hecs] (hā'nın fethi ve cīm'in sükūnuyla) Şol haberdir ki işitile, ammā fehm olunmaya.

[ه ج ر س]

الْهَجْرِسُ [el-hicris] (hā'nın ve rā'nın kesri ve cīm'in sükūnuyla) Tilki, rūbāh ma'nāsına, Ebū 'Amr rivāyeti üzere. Ba'zılar eyitti: هَجَارِسُ [hecāris] gece ile gezen yırtıcı cānverlerin cem'īsine itlāk olunur ki tilkiden kiçirek ve yaban fāresinden büyükrek olalar.

[ه ر س]

الْهَرَسُ [el-hers] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Dövmek, دَقٌّ [daqq] ma'nāsına.

الْهَرِيْسَةُ [el-herīset] (hā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Herīse dedikleri ma'rūf ta'ām.

الْمِهْرَاشُ [el-mihrās] (mīm'in kesri ve hā'nın sükūnuyla) Şol içi oyulmuş taştır ki onun içinde buğday döverler ve ondan ābdest alırlar.

الْمَهَارِيْسُ [el-mehārīs] (mīm'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Kavī olan develer.

الْهَرَّاشُ [el-herās] (hā'nın fethiyle) Şol ağaçtır ki onun dikenleri vardır.

الْهَرَسَةُ [el-heriset] (hā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol yerdir ki onda هَرَّاسٌ [herās] adlı diken çok ola.

الْهَرِسُ [el-heris] (hā'nın fethi ve rā'nın

kesriyle) Kavī olan arslan; yukālu: أَسَدٌ هَرَسَ هَرَسًا شَدِيدًا Ve arslana هَرَسَ [heris] dedikleri دَقْ [daqq] ma'nāsına olan هَرَسَ [hers] ten me'hūzdur.

[ه ر ج س]

أَلْهَرَجَائِسُ [el-hircās] (hā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Gövdeli olan kimse, cesim ma'nāsına.

[ه ر م س]

أَلْهَرْمَائِسُ [el-hirmās] (hā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Arslan.

[ه س ه س]

أَلْهَشَهْسَةُ [el-hesheset] (ʿalā-vezni اَلْزُرْزُلَةُ [ez-zelzelet]) Zırh hareket ettikte hāsıl olan āvāz. Ve zer ve zīverden hāsıl olan āvāz. Ve gece ile ayaktan hāsıl olan āvāz ve bunlara benzer ne ki var ise.

أَلْتَهَشُهُسُ [et-teheshus] (ʿalā-vezni اَلْتَرْزُلُ [et-tezelzul]) Bi-ma'nāhā.

أَلْهَسَاهِسُ [el-hesāhis] (hā-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Tā'ife-i cinnin āvāzı; yukālu: عَزِيفٌ سَمِعْتُ هَسَاهِسَ الْجِنِّ أَيَّ عَزِيفَهُمْ [ʿazīf] ʿayn-ı mühmele ve zā-i mu'ceme ile cinn āvāzına derler. Ve

رَاعٍ هَسَهَاسٍ [rā' in heshās] Şol çobana derler ki koyunu gece ile ra' y ede.

[ه ق ل س]

أَلْهَقْلَسُ [el-heqalles] (fethateynle ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Şol kurttur ki açlık çekmiş ve zebūn olmuş ola.

[ه ل س]

أَلْهَلَّاسُ [el-hulās] (hā'nın zammıyla) Şol marazdır ki adamı ziyāde za'f edip inceltir; yukālu: هَلَّسَهُ الْمَرَضُ يَهْلِسُهُ هَلَّسًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

أَلْمَهْلُوسُ [el-mehlūs] (mīm'in fethi ve lām'ın zammıyla) مَسْلُوبٌ [meslūb] ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ مَهْلُوسٌ الْعَقْلُ أَيُّ مَسْلُوبُهُ وَيُقَالُ هُلِسَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ

أَلْمُهْتَلَسُ [el-muhteles] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) مَهْلُوسٌ [mehlūs] ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ مُهْتَلَسٌ الْعَقْلُ Ba'zılar eyitti: سَلَّاسٌ [sulās] ʿaklda olan marazdır ve هَلَّاسٌ [hulās] bedende olandır.

أَلْإِهْلَاسُ [el-ihlās] (hemzenin kesriyle) Şol gülmektir ki onda nev'-i fütūr ola. Ve

إِهْلَاسٌ [ihlās] Gizli söz söylemeğe dahi derler; yukālu: أَهْلَسَ إِلَيْهِ إِذَا أَسَرَ إِلَيْهِ حَدِيثًا

أَلْمُهَالَسَةُ [el-muhāleset] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Gizli söyleşmek; yukālu: هَالَسَهُ إِذَا سَارَهُ

أَلْهَلْبَسَيْسَةُ [el-helbesiset] (hā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla ve bā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) ʿAvretler takındığı zer ve zīver; yukālu: مَا عَلَيْهَا هَلْبَسَيْسَةٌ وَلَا خَزْبَيْسَةٌ Ve bu nefyden gayrıda isti'māl olunmaz.

[ه ل ق س]

أَلْهَلْلَاسُ [el-hillaks] (hā'nın kesri ve lām'ın fethi ve teşdidi ve kāf'ın sükūnuyla) Kavī ve şedīd olan nesne. Ve bu جِرْدَحْلٌ [cirdahl] e mühlaktır. Ve جِرْدَحْلٌ [cirdahl] cīm'in kesri ve hā-i mühmelenin sükūnuyla fermüde deve.

[ه م س]

أَلْهَمْسُ [el-hems] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Gizli āvāz. Ve

هَمْسُ الْأَقْدَامِ [hemsu'l-aqdām] Ayaktan hāsıl olan āvāzların en hafisi. Kālallāhu تَا'الَا ʿazze ve celle: ﴿فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا﴾ (طه) (108)

الْهَمُوسُ [el-hemūs] (hā'nın fethi ve mīm'in zammıyla) Şol arslandır ki yürüdükte āvāzı hafī ola.

الْمَهْمُوسَةُ [el-mehmūset] Hafī olan nesne. Ve

الْحُرُوفُ الْمَهْمُوسَةُ [el-ḥurūfu'l-mehmūset] Ondur, onu "حَتَّىٰ شَخْصٌ فَسَكَتَ" harfleri cem' eder. Ve bunlara hurūf-ı mehmūse dediler, zīrā bunların telaffuz olunurken mevzi'lerine i'timādı za'tıftır, bir haysiyetle ki nefes hīn-i telaffuzda bunlarla bile cārī olur.

[ه ن د س]

الْمُهَنْدِسُ [el-muhendis] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi ve dāl'ın kesriyle) Su yolın niçe kazmak gerektir onu takdīr eden kimse. Ve bu "hindāz"dan müştaktır ve hindāz endāzeye derler, Fārisī-i mu'arrebdir, zā'yı sīn'e tebdil etmişlerdir, zīrā kelām-ı 'Arabda dāl'dan sonra zā yoktur.

الْهَنْدَسَةُ [el-hendeset] (hā'nın ve dāl'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) İsmdir, ma'nā-yı mezbūrda.

[ه و س]

الْهَوْسُ [el-hevs] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Dövmektir, دَقُّ [daḳḳ] ma'nāsına; yukālu: هُنْتُ الشَّيْءَ أَهْوَسُهُ Bunu Ebū 'Ubeyd, Aşma'tī'den rivāyet etmiştir. Ve

هَوْسٌ [hevs] Kezālik gece ile olan tūfāndır. Ve

هَوْسٌ [hevs] Şiddet-i ekle dahi derler. Ve

هَوْسٌ [hevs] Deveyi āheste sürmeğe dahi derler; yukālu: هُنْتُ الْإِبِلَ فَهَاسَتْ أَيُّ تَرَعَى هُنْتُ وَتَسْبِيرُ Ya'nī otlayıp seyr eder.

الْهَوَّاسُ [el-hevvās] (hā'nın fethi ve

vāv'ın teşdīdiyle) Arslandır, أَسَدٌ [esed] ma'nāsına. Ba'zılar eyitti: هَوَّاسٌ [hevvās] şol yürümektir ki yürüyen kimse yere muhkem dayanmakla yürüye. Ve arslana هَوَّاسٌ [hevvās] dediklerinin aslı budur dedi.

الْهَوَّسَانُ [el-hevesān] (fethateynle) Devenin otlayarak āheste yürümesi. Ve devenin bu vechile yürümesi arslanın yürümesine teşbīh olunmuştur ki arslana هَوَّاسٌ [hevvās] demişlerdir, yap yap yürüyüp ayağın yere muhkem bastığı için.

الْهَوِّسَةُ [el-heviset] (hā'nın fethi ve vāv'ın kesriyle) Güre olan nāka ki rām olmaya.

الْهَوَّسُ [el-heves] (fethateynle) Cünündan bir eserdir.

الْهَيْسُ [el-heys] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Seyr etmektir ne nev'le olursa olsun. Aşma'tī eyitti: هَيْسٌ [heys] çiğnemeğe dahi derler, pāymāl etmek ma'nāsına; yukālu: حَمَلُ فُلَانٍ عَلَىٰ عَشْكَرِهِمْ فَهَاسَهُمْ إِذَا دَاسَهُمْ Ve دَوْسٌ [devs] dahi kezālik çiğnemek ma'nāsınadır. Ve

هَيْسٌ [heys] Ekincilerin cem'ī-i āletine dahi derler.

الْأَهْيَسُ [el-ehyes] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Bahādır kimse, şücāc ma'nāsına.

ki sāfī kemik olan yerdir. Ve bu mahalde sāhib-i *Şurāḥ*'ın أُيَّسَانٌ [eybesān] “sāk-i bī-gūṣt” dediği nā-mahal olduğu hafī değildir.

الأَيَّابِسُ [el-eyābis] (hemzenin fethi ve bā'nın kesriyle) Cem'i, sākta zikr olan mahaller ma'nāsına.

التَّيْبِيسُ [et-teybīs] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kurutmak, tecfif ma'nāsına.

الإِيتَابِسُ [el-ittibās] (hemzenin kesri ve tā'nın kesri ve teşdidiyle) Kurumak; yukālu: يَيْسُهُ فَاتَّبَسَ Bu إِفْتَعَلَ dir, yā tā içinde idgām olunmuştur. Vallāhu a'lemu bi's-savābi.

BĀBU'Ş-ŞĪNĪ MĪN KĪTĀBĪ
TERCEMETĪ ŞĪHĀHĪ'L-
CEVHERĪ

(بَابُ الشَّيْنِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ الصِّحَاحِ)

ش

FASLU'L-ELİF

(فَضْلُ الْأَلِفِ)

[أ ر ش]

الْأَرْشُ [el-erş] (hemzenin fethi ve rā'nın sükūnuyla) Cirāhat diyeti.

التَّأْرِيشُ [et-te'rīş] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm] İfsād etmek; yukālu: أَرَشْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ أَرَشْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ Ve تَأْرِيشًا أَيُّ أَفْسَدْتُ Ve

تَأْرِيشُ الْحَرْبِ [te'rīşu'l-ḥarb] Cengi artırmak. Ve

تَأْرِيشُ النَّارِ [te'rīşu'n-nār] Ateşi ölçmek.

[أ ش س]

هَشَاشٌ [el-eşāş] (hemzenin fethiyle) هَشَاشٌ [heşāş] gibi sūrūr ve neşāttır. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّ عَلْقَمَةَ بِنَ فَيْسٍ كَانَ إِذَا رَأَى مِنْ أَصْحَابِهِ بَعْضَ الْأَشَاشِ وَعَظَّمَهُمْ"

[ب ر ش]

الْبُرْشُ [el-berēş] (fethateynle) Atın bedeninde olan noktalardır ki sā'ir kıllarının levnine muhālifdir ki o sis dedikleri alacadır.

الْأَبْرَشُ [el-ebreş] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Zikr olunan noktaları olan at. Ve

أَبْرَشٌ [ebreş] Cezīme b. Mālik'in lakabıdır ve onun بَرِضٌ [beraş]ı var idi, ona binā'en أَبْرَشٌ [ebreş] demişler.

الْإِبْرِشَاشُ [el-ibrişāş] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) At zikr olunan levnde olmak.

الْبُرْشَاءُ [el-berşā'] (bā'nın fethi ve elifin meddiyle) Cemā'at-i nās ma'nāsına; دَحَلْنَا فِي الْبُرْشَاءِ derler, فِي جَمَاعَةِ النَّاسِ ma'nāsına. İbnu's-Sikkīt eyitti: مَا أُدْرِي أَيُّ الْبُرْشَاءِ هُوَ derler, مَا أُدْرِي أَيُّ النَّاسِ هُوَ ma'nāsına.

[ب ر ق ش]

الْبِرْقَشَةُ [el-berkaşat] (‘alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Elvān-ı muhtelifle ile bir nesneyi nakşlamak. Ve bunun aslı أَبُو بَرَاقِشٍ [ebū berākīş] dedikleri kuştan me’hūzdur ve أَبُو الْبِرَاقِشِ elvān-ı muhtelifle ile mülevvendir.

بِرَاقِشٌ [berākīş] (bā’nın fethi ve kâf’ın kesriyle) Bir kelbin ismidir; ve fi’l-meseli: “عَلَى أَهْلِهَا دَلَّتْ بِرَاقِشٌ” Zīrā zıkr olunan kelb düşmanın atı ayağının āvāzın işitip üründükte kelbin āvāzın işitip kabileyi cümle katl ettiklerinde bu mesel darb olundu.

الْبِرْقِشُ [el-birkiş] (bā’nın ve kâf’ın kesriyle) Serçe gibi küçük kuştur ki ona ehl-i Hicāz شُرْشُورٌ [şurşūr] derler şīneyn-i mu‘cemeteynin zammlarıyla.

[ب ش ش]

الْبِشَاشَةُ [el-beşāšet] (bā’nın fethiyle) Güler cemālli olmak; yukālu: بِشِشْتُ بِهِ بِشَاشَةً مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْبِشُّ [el-beşş] (bā’nın fethiyle) Güler yüzlü olan kimse; yukālu: رَجُلٌ هَشٌّ بَشٌّ إِذَا كَانَ طَلَقَ الْوَجْهَ

التَّبَشِيشُ [et-tebeşbuş] (‘alā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Güler yüzlü olup mesrūr olmak; yukālu: لَقِيْتُهُ فَتَبَشِيشَ بِي Ya‘nī “Onunla mülākāt etmemle o mesrūr oldu.” Bunun aslı تَبَشِيشٌ idi, şīn-i vustā fā‘ü’l-fi‘le kalb olunup تَبَشِيشٌ [tebeşbuş] denildi, nitekim تَجَفُّفٌ [teceffuf]te تَجَفُّفٌ [teceffuf] dediler.

[ب ط ش]

الْبَطْشَةُ [el-baţşat] (bā’nın fethi ve ţā’nın sükūnuyla) Hamle kılmak ve bir nesneye ‘unfla yapışmak; yukālu: بَطَّشْتُ بِهِ يَبْطِشُ وَيَبْطِشُ بَطْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

الْمِبَاطِشَةُ [el-mubāţaşat] (mīm’in zammı ve ţā’nın fethiyle) ‘Unfla tutuşmak; yukālu: بَاطِشُهُ مِبَاطِشَةً

[ب غ ش]

الْبَغْشَةُ [el-bağşet] (bā’nın fethi ve ğayn’ın sükūnuyla) Za‘îf olan yağmur ki طُشَّةٌ [taşşet] dedikleri yağmurdan ziyādedir; yukālu: بَعُشَّتِ السَّمَاءُ تَبْعُشُّ بَعْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ

الْبَاغِشُ [el-bāġiş] (ġayn’ın kesriyle) Za‘îf olan matar.

الْمَبْغُوشَةُ [el-mebġūšet] (mīm’in fethi ve ğayn’ın zammıyla) Zıkr olunan yağmur yağın yer; yukālu: بُغِشَتِ الْأَرْضُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فِيهَا مَبْغُوشَةٌ

[ب و ش]

الْبَوْشُ [el-bevş] (bā’nın fethi ve vāv’ın sükūnuyla) Ecnās-ı muhtelifeden olan cema‘attir.

الْبَوْشُ الْبَائِشُ [el-bevşu’l-bā’iş] Karışık olan halk.

الْأَوْبَاشُ [el-evbāş] (hemzenin fethiyle) Cem‘i, muhtelif olan cema‘atlar ma‘nāsına; yukālu: أَبْوَاشٌ [ebvāş]tan maktūbdur.

الْبُوشِي [el-būşiy] (bā’nın zammı ve āhirinde yā’nın teşdidiyle) Kesīrū’l-‘ayāl olup fakīr olan kimse.

[ب ه ش]

الْبَهْشُ [el-behş] (bā’nın fethi ve hā’nın sükūnuyla) Bir nesne ile şād olmak ve ona müştāk olup sür‘at etmek; yukālu: إِزْتِيَاخٌ Ve بَهَشَ إِلَيْهِ يَبْهَشُ بَهْشًا إِذَا ازْتَاخَ لَهُ وَخَفَّ إِلَيْهِ [irtiyāḥ] ḥā-i mühmele ile şād olmak. Ve

بَهْشٌ [behş] Nebātattan bir devānın ismidir ki tabībler katında ma‘rūftur ve ona tāze oldukça مُقْلٌ [muql] derler, kaçan yābis olsa خَشْلٌ [ḥaşl] derler ḥā ve şīn-i

mu'cemeteyn ile. Kaçan kavmin yüzle-ri siyāh olup kabīhü'l-vücūh olsalar وُجُوهُ derler, مُقْلٌ [muql]a teşbihen. Ve

أَهْلُ الْبَيْتِ [ehlu'l-behş] Ehl-i Hicāz'a derler . Ve hadīs-i 'Ömer'de radiyallāhu 'anhu vārid olmuştur bu ki Ebū Mūsā'nın ba'zı harfi kendi lügati üzere kırā'at ettiğın işittikte eyitti: **إِنَّ أَبَا مُوسَى لَمْ يَكُنْ مِنْ أَهْلِ** "Ebū Mūsā ehl-i Hicāz'dan olmadı." Zīrā **بَيْتٌ** [behş] مُقْلٌ [muql] ma'nāsınadır. Ve مُقْلٌ [muql] Hicāz'da biter, gayrı yerde bitmez.

[ب ي ش]

الْبَيْشُ [el-biş] (bā'nın kesri ve meddiyle) Vilāyet-i Hind'de biter bir ottur ki semm kabīlindendir.

بَيْشَةٌ [Bīşet] (kezālik bā'nın kesriyle) Bir mevzi'in ismidir. Ve Kāsım b. Ma'n eyitti: **بَيْشَةٌ** [bişet] ve **زَيْنَةٌ** [zi'net] ki mehmūzlardır iki yerin isimleridir.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ النَّجِيمِ)

[ج أ ش]

الْجَاشُ [el-ceş] (cīm'in fethi ve hemzenin sükūnuyla) Havf katında kalbin muztarib olması. Ve

رَابِطُ الْجَاشِ [rābiṭu'l-ceş] Şol kimseye derler ki kalbin firārdan bağlaya, ziyāde şec' olduğu için.

الْجُؤْشُوشُ [el-cuşuş] (cīm'in ve şin'in zammıyla) Göğüstür, sīne ma'nāsına.

[ج ح ش]

الْجَحْشُ [el-cehaş] (fethateynle) Tırmanmak; yukālu: **أَصَابَهُ شَيْءٌ فَجَحَشَ وَجْهَهُ** ve yukālu: **بِهِ جَحَشٌ**

الْجَحْشُ [el-cahş] (cīm'in fethiyle ve hā'nın sükūnuyla) Merke b sıpası, veled-i hımār ma'nāsına.

الْجِحَاشُ [el-ciḥāş] (cīm'in kesriyle) ve

الْجِحْشَانُ [el-ciḥşān] (cīm'in kesri ve hā'nın sükūnuyla) **جَحْشٌ** [cahş]ın cem'i, evlād-ı hımār ma'nāsına. Ve

جِحَاشٌ [Ciḥāş] Bir kabīlenin babası adıdır, Ğātafān'dan ki o Ciḥāş b. Şa'lebe b. Sa'd'dır ki cedd-i a'lāsı Ğātafān'dır ki onlar Şemmāḥ b. Dīrār'ın kavmidir.

الْجَحْشَةُ [el-cahşet] (cīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Mü'ennesi. Ve

جَحْشَةٌ [cahşet] Şol yün pāresine derler ki çoban eli üzere sarar, eğirmek için.

جُحَيْشٌ وَخِدِه [cuḥayşu vaḥdihi] (cīm'in zammı ve hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir lafzdır ki mahall-i zemmde isti'māl olunur, hod-re'y ma'nāsına. Ve **عُيَيْرٌ وَخِدِه** [uyeyru vaḥdihi] dahi bu

ma'nâyadır, 'ayn-ı mühmelenin zammı ve yâ-yı müsennâtın fethi ile ki عَيْرٍ [‘ayr]ın taşğıdır, hımār ma'nāsına.

الْمَجَاحِشَةُ [el-mucāḥašet] (mīm'in zammı ve ḥā'nın fethiyle) İtişme, müdāfa'a ma'nāsına; yukālu: جَاحِشُهُ إِذَا دَافَعَهُ

الْجَحِيشُ [el-caḥiṣ] (cīm'in fethi ve ḥā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki kavminden ayrılıp bir cānibi ihtiyār etmiş ola.

الْجَحْوُشُ [el-ceḥūş] (cīm'in fethi ve ḥā'nın zammıyla) Şol oğlandır ki a'zāsı tamām kuvvet bulmamış ola.

[ج ح م ر ش]

الْجَحْمَرِشُ [el-caḥmeriş] (cīm'in ve mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Ziyāde karı olan 'avrettir.

الْجَحَامِرُ [el-ceḥāmır] (cīm'in fethi ve mīm'in kesriyle) Cem'i.

الْجَحْمَرِشُ [el-cuḥamır] (cīm'in zammı ve ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) جَحْمَرِشُ [caḥmeriş]in taşğıri, āhir harfin hazf etmekle. Ve her beş harfli olan kelimenin cem'inde hāl böyledir, kaçan hurūfu asliyye olup içinde harf-i zā'id olmasa. Ve eger içinde harf-i zā'id olsa, harf-i zā'idi hazf evlā olur. Ve

أَفْعَى جَحْمَرِشُ [ef'ā caḥmeriş] Şol yılana derler ki ḥaşin ve şedid ola.

[ج ح م ر ش]

جُرُشُ [Cureş] (cīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Yemen'de bir mevzi'in ismidir.

الْجُرُشِيُّ [el-cureşiyy] (cīm'in zammı ve rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Zikr olunan mevzi'e mensüb olan nesne. أَدِيمُ جُرُشِيٍّ derler zikr olunan yere mensüb olan deri ma'nāsına.

الْجُرُشِيَّةُ [el-cureşiyyet] (cīm'in kezālik zammı ve yā'nın teşdidiyle) Mü'ennesi; yukālu: نَاقَةٌ جُرُشِيَّةٌ

الْجُرُشُ [el-cerş] (cīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesne iri dövülmek nīm-kūft ma'nāsına; yukālu: جُرُشْتُ الشَّيْءَ إِذَا لَمْ جُرُشْتُ الشَّيْءَ إِذَا لَمْ تُنْعَمَ دَفَّهُ Ve

جُرُشُ [cerş] Bir kimsenin tarak ile başın tarayıp konakların çıkarmak; yukālu: جُرُشْتُ رَأْسَهُ بِالْمُشْطِ إِذَا حَكَهُ بِالْمُشْطِ حَتَّى أَثَارَهَا

جُرُشُ [cerş] Gecenin bir mikdārına dahi derler; yukā: مَضَى جُرُشٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيِ هَوَى مِنْهُ Ebū Zeyd'in ve Ferrā'nın rivāyeti üzere.

الْجَرِيشُ [el-ceriş] (cīm'in fethi ve rā'nın kesri e meddiyle) İri dövülmüş nesne; yukālu: يَلْحَجُ جَرِيشٌ إِذَا لَمْ يُطَيَّبْ Ya'nī iyi dövülme.

الْجُرَاشَةُ [el-curāšet] (cīm'in zammıyla) Bir nesne dövülmeğe başladıkta sıçrayan iri pāreleri.

الْجَرِشِيُّ [el-cirişşā] (cīm'in ve rā'nın kesri ve şīn'in teşdidiyle ve elifin kasrıyla زِمِكِّي [zimikkā] vezni üzere) Zāt ve nefes ma'nāsına. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāḥ جَرِشِيٍّ [cirişşā]yı tefsir sadedinde جَرِشِيٍّ [cirişşā] “dem” dediği hatā olduğu hafı değıldir, güyā ki 'ibāret-i Cevherī'de olan نَفْسٌ [nefs]i sükūn-ı fā ile نَفْسٌ [nefs] zann etmiştir fethateynle.

[ج ر ن ف ش]

الْجَرَئِفُشُ [el-cerēneş] (cīm'in ve rā'nın fethiyle) Yanları büyük olan nesne.

الْجُرَافِشُ [el-curāfiş] (cīm'in zammı ve fā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

[ج ش س]

الْجَشُ [el-ceşş] (cīm'in fethi ve şīn'in

teşdidiyle) Dövmek ve ufatmak; yukālu: جَشَّتُ الشَّيْءَ أَجْشُهُ جَشًّا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا دَقَّقْتَهُ وَكَسَّرْتَهُ Ve

جَشَّ [ceşş] Değnekle vurmağa dahi derler; yukālu: جَشَّهُ بِالْعَصَا إِذَا ضَرَبَهُ بِهَا Ve kuyuyu üğürtleyip pāk etmeğe dahi derler; tekūlu: جَشَّتُ الْبُرَّ إِذَا كَسَّسْتُهَا وَنَقَيْتُهَا

الْجَشِيشُ [el-ceşîş] (cīm'in fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Piste, sevīk ma'nāsına.

الْجَشِيشَةُ [el-ceşîšet] (cīm'in fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Buğdaydan ve gayrıdan iri öğütülen nesne; tekūlu: جَشَّتُ الْبُرَّ إِذَا طَحَّنْتَهُ طِحْنًا جَلِيلًا

الْإِجْشَاشُ [el-icşāş] (hemzenin kesriyle) Kezālik bir nesneyi iri öğütmek; yukālu: جَشَّشْتُهُ وَأَجَشَّشْتُهُ بِمَعْنَى

الْمَجْشُوشُ [el-mecşūş] (mīm'in fethi ve şīn'in zammıyla) Öğütülmüş nesne, جَشِيشُ [ceşîş] ma'nāsına.

الْمِجْشُ [el-miceşş] (mīm'in kesri ve cīm'in fethiyle) Şol değirmendir ki onunla piste çekerler.

الْأَجْشُ [el-eceşş] (fethateynle) Āvāzı kalın nesne; yukālu: فَرَسَ أَجْشُ الصَّوْتِ وَسَحَابَ أَجْشُ الرَّعْدُ

الْجِشَّةُ [el-cuşşet] (cīm'in zammıyla) Nāstan bir cemā'attir.

[ح ع ش]

الْجُغْشُوشُ [el-cu'çşūş] (cīm'in zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla عُضْفُورٌ [cuşfūr] vezni üzere) جُغْشُوشُ [cu'çşūs] gibi sīneyn-i müh-meleteyn ile kasīrū'l-kāmet olup mezmūm olan kimse. İbnu's-Sikkīt *Kitāb-ı Qalb* ve *İbdāl*'ında kelime-i mezbūrenin sīn'le ve şīn'le isti'mālin cā'iz görmüştür.

[ج م ش]

الْجَمِيشُ [el-cemîş] (cīm'in fethi ve mīm'in kesriyle) Tırāş olmuş kasık; yukālu: جَمَّشَهُ Ya'ni kaçan kasığın ustura ile tırāş etse. Ve

جَمِيشُ [cemîş] Şol yere derler ki onun otu olmaya, mekân-ı bī-nebāt ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "بِحَبْنَةِ الْجَمِيشِ" Ve حَبْنَةُ [ḥabt] mefāzeyeye derler ve mefāzeyeye جَمِيشُ [cemîş] dedikleri otu olmadığı içindir gūyā ki tırāş olmuştur.

الْجَمُوشُ [el-cemūş] (cīm'in fethi ve mīm'in zammıyla) Şol yıla derler ki onda nebātāt bitmeyip tırāş olmuş gibi ola.

[ج و ش]

الْجَوْشُ [el-cevş] (cīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Göğüs, sīne ma'nāsına, جَوْشُوشٌ [cu'şūş] gibi ve جَوْشُنٌ [cevşen] gibi cīm'in zammıyla evvelde ve fethiyle sānīde. Ve

جَوْشُ [Cevş] Bir mevzi'in ismidir. Ve

جَوْشُ [cevş] Gecenin bir pāresine dahi derler; yukālu: مَضَى جَوْشٌ مِنَ اللَّيْلِ أَيَّ صَدْرٍ مِنْهُ مِثْلُ جَرْشٍ

[ج ه ش]

الْجَهْشُ [el-cehş] (cīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Şol kimsedir ki ağılamsayarak bir kimseye sığınmak ister şol oğlancık gibi ki kaçıp anasına sığına hālā ki ağ-lamağa müteheyyi' ola; yukālu: جَهَّشَ إِلَيْهِ "أَصَابَنَا عَطَشٌ فَجَهَّشْنَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ" صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

الْإِجْهَاشُ [el-ichāş] (hemzenin kesriyle) Bir işe kıyām göstermek; yukālu: جَهَّشْتُ نَفْسِي وَأَجْهَشْتُ أَيَّ نَهَضْتُ

[ج ي ش]

الْجَيْشَانُ [el-ceyeşān] (fethateynle) Çömlek

kaynamak; yukālu: جَاشَتِ الْقِدْرُ يَجِيشُ إِذَا غَلَّتْ
 Ve gönül dönmeğe dahi derler; yukālu:
 جَاشَتْ نَفْسِي إِذَا غَنَّتْ Ve ba'zılar eyitti: Gönül
 dönmeğe meyl etse, eger havfından yāhūd
 gayrı hüznenden yürek kopup muztarib ol-
 masın dilesen جَاشَتْ نَفْسِي dersin, bu def'a
 bāb-ı mehmūzdan olur. Ve dere taşıp dol-
 mağa dahi derler; yukālu: جَاشَ الْوَادِي إِذَا زَخَرَ
 وَامْتَلَأَ جَدًّا

الْجَيْشُ [el-ceyş] (cīm'in fethi ve yā'nın
 sükünuyla) 'Asker ma'nāsınadır.

الْجَيْشُ [el-cuyüş] (zammeteynle) Cem'i.

التَّجْيِيشُ [et-tecyīş] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-
 tekrīm]) 'Asker cem' etmek; yukālu: جَيْشَ
 فُلَانٍ إِذَا جَمَعَ الْجَيْشُ

الْإِسْتِجَاشَةُ [el-isticāšet] (hemzenin ve tā'nın
 kesriyle) 'Asker taleb etmek; yukālu:
 إِسْتَجَاشَهُ إِذَا طَلَبَ مِنْهُ جَيْشًا

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ النَّهَاءِ)

[ح ب ش]

الْحَبِيشُ [el-ḥabeş] (fethateynle) ve

الْحَبِيشَةُ [el-ḥabešet] (kezālik) Siyāh olan
 tā'ifeden bir nev'dir.

الْحُبُشَانُ [el-ḥubşān] (hā'nın ve bā'nın
 sükünuyla) حَبِيشُ [ḥabeş]in cem'i حَمَلٌ
 [ḥamel] ile حُمْلَانٌ [ḥumlān] gibi.

الْإِحْبَاشُ [el-iḥbāş] (hemzenin kesriyle)
 'Avret حَبِيشُ [ḥabeş] renginde oğlan doğur-
 mak; yukālu: أَحْبِشَتِ الْمَرْأَةُ بَوْلِدَهَا إِذَا جَاءَتْ بِهِ
 حَبِيشِي اللَّوْنِ

التَّحْبِيشُ [et-taḥbīş] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-
 tekrīm]) Cem' etmek; yukālu: حَبَّسَ قَوْمَهُ
 Ve bir kimse için bir nesne
 kesb etmeğe dahi derler; yukālu: حَبَّسْتُ لَهُ
 حَبِيشًا إِذَا جَمَعْتُهُمْ ve حَبَّسْتُ لَهُ
 حَبِيشًا إِذَا كَسَبْتَهُ لَهُ شَيْئًا
 sülāsīden. Ve Cevherī ma'nā-yı evveli
 ve ma'nā-yı sānīyi cem' ile ta'bīr etme-
 ğin 'ibareti şā'ibe-i tekrārdan hālī deĝil-
 dir, binā'en 'alā-hāzā ma'nā-yı sānīden
 kesble ta'bīr olundu, nitekim masādırda
 تَحْبِيشُ [taḥbīş] ma'nāsına geldiğine işāret
 olunmuştur.

الْحُبَاشَةُ [el-ḥubāšet] (hā'nın zammıyla)
 Nāstan şol cemā'at ki kabīle-i vāhideden
 olmaya.

الْأُحْبُوشُ [el-uḥbūş] (hemzenin ve bā'nın
 zammıyla) Bi-ma'nāhā.

الْأَحَابِيشُ [el-eḥābīş] (hemzenin fethiyle)
 Kezālik bi-ma'nāhā. 'İbāret-i Şihāh'tan
 fehmi olunan budur ammā zāhir-i
 hālden anlanan budur ki أَحَابِيشُ [aḥābīş]
 أُحْبُوشُ [uḥbūş] ma'nāsına olmaya bel-
 ki أُحْبُوشُ [uḥbūş]un cem'i ola, nitekim

Muhezzebu'l-Esmā sâhibi cem'iyetine tasrîh etmiştir.

التَّحْبِشُ [et-teħabbuş] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Cem^c olmak.

الْحُبَيْشُ [el-ħubeyş] (hā'nın zammı ve bā'nın fethiyle ve yā'nın sükunuyla) Bir cins kuştur ki ma'rūftur, tasgîr sîgası üzere vaz olunmuştur, كُمَيْتٌ [kumeyt] ve كُعَيْتٌ [ku'ayt] gibi ki كُمَيْتٌ [kumeyt] doru ata ve كُعَيْتٌ [ku'ayt] bülbüle derler hezār-destān ma'nāsına.

الْحُبْشِيُّ [el-ħubşiy] (hā'nın zammı ve bā'nın sükunu ve āhirinde olan yā'nın teşdidiyle) Mekke-i müşerrefenin esfelinde bir dağın ismidir. Ba'zılar eyitti: أَحَابِشُ أَقْرَبِشُ [eħābişu Ķureyş] bundan me'hūzdu. Ve bunun beyāni budur ki Beni'l-Muştalik ve Beni'l-Hūn b. Ħuzeyme حُبْشِيُّ [ħubşiy] dağında Ķureyş'le cem^c olup and içtiler ki Ķureyş'e mu'āvenetten hālî olmayalar mādām ki gece karanu olup ve gündüz aydınlık olup حُبْشِيُّ [ħubşiy] dağı yerinde karār ettikçe. Pes أَحَابِشُ أَقْرَبِشُ de-yip dağın ismiyle tesmiye olundular.

[ح ت ر ش]

الْحُتْرُوشُ [el-ħutrūş] (hā'nın zammı ve tā'nın sükunu ve rā'nın zammı ve meddiyle) Kasîrū'l-kāmet olan kimse.

الْحَتَارِشُ [el-ħatāriş] (hā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Oğlancıkların hareketleri; yukālu: مَا أَحْسَنَ حَتَارِشِ الطَّبِيِّ أَيِ حَرَكَاتِهِ

الْحَتْرَشَةُ [el-ħatrešet] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daħrecet]) Çekirge nebātātı ekl ettiğinin āvāzı.

التَّحْتَرِشُ [et-teħatruş] (‘alā-vezni التَّدْحْرُجُ [et-tedaħruc] Cem^c olmak; yukālu: تَحْتَرِشُ الْقَوْمُ إِذَا حَسَدُوا أَيِ اجْتَمَعُوا

[ح ر ش]

الْحَرْشُ [el-ħarş] (hā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Keler avlamak; yukālu: حَرْشُ الصَّبِّ يَخْرِشُ حَرْشًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا صَادَ Ve

حَرْشٌ [ħarş] Esere dahi derler, cirāhat eseri gibi meselā.

الْحِرَاشُ [el-ħirāş] (hā'nın kesriyle) Cemⁱ. Ribⁱ b. Ħirāş bundan me'hūzdu. Ve hā-i mu'ceme ile حِرَاشٌ [ħirāş] demek cā'iz değildir. Ve

حَرْشٌ [ħarş] Tırmalamağa dahi derler; yukālu: حَرْشُهُ حَرْشًا بِالْحَاءِ وَالْحَاءِ جَمِيعًا إِذَا حَدَّشَهُ

الْحَارِشُ [el-ħāriş] حَارِشُ الضَّبَابِ [ħārişu'd-đibāb], keler avlayan kimse. Ve keler avlamağın tarīki budur ki sayyād elin keler yuvası üzerinde tahrik eder tā ki yılan sanıp kuyruğın çıkara yılanı vurmak için, bu hinde kuyruğundan tutar.

الْحَرْشَاءُ [el-ħarşā] (hā'nın fethi ve rā'nın sükunu ve elifin meddiyle) Şol yılandır ki derisi iri ola. Ve

حَرْشَاءٌ [ħarşā] Şol giciğe derler ki yağlanmamış ola. Ve

حَرْشَاءٌ [ħarşā] Bir cins ota dahi derler, üzerliğe benzer.

الْحَرِشُ [el-ħarīş] (hā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol yılandır ki noktaları ola. Ve

حَرِيشٌ [ħarīş] Bir kabīlenin ismidir Benī 'Āmir'den. Ve

حَرِيشٌ [ħarīş] Bir cānvere de dediler ki onun arslan tırnağı gibi tırnakları vardır ve bir boynuzu vardır ki o gergedān dedikleri cānverdir.

الأخْرَشُ [el-aħreş] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Şol altına derler ki onun huşuneti

ola. Ve

أَحْرَشُ [ahreş] Kelere dahi derler, huşūneti olduğu için.

التَّحْرِيشُ [et-tahrīş] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Kavm arasında olan igrādır, ya‘nī birbirin yiltemektir.

الْحُرْشُونُ [el-hurşūn] (hā'nın ve şīn'in zammiyle) Şol ufak ve berk dikendir ki koyunun tüyüne yapışır.

[ح ر ف ش]

الإِخْرِنْفَاشُ [el-ihrinfāş] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Gazaba ve şerre hāzır olmak, Aşma‘ı'den Ebū ‘Ubeyd'in rivāyeti üzere; gāh olur hā' ile dahi gelir.

[ح ش ش]

الْحَشُّ [el-ḥaşş] (hā'nın fethi ve şīn'in teşdidiyle) Āteşi ‘alevlendirmek; tekūlu: **حَشَّشْتُ النَّارَ أَحْشَهَا حَشًّا إِذَا أَوْقَدْتَهَا** Ve

حَشُّ [ḥaşş] Bostāna dahi derler.

الْحِشَّانُ [el-ḥişşān] (hā'nın kesriyle) Cem‘i, bostānlar ma‘nāsına, **ضَيْفٌ** [ḍayf]la **ضَيْفَانٌ** [ḍīfān] gibi. Ve

حَشُّ [ḥaşş] (hā'nın zammiyle dahi lügattir) Edeb-hāneye derler, **مَخْرَجٌ** [maḥrec] ma‘nāsına. Ve edeb-hāneye **حَشُّ** [ḥaşş] dediklerinin vechi budur ki ekser-i ‘Arab tā‘ifesi kazā-i hācet etmeğe bostāna varırlar.

الْحُشُوشُ [el-ḥuşūş] (zammeteynle) Cem‘i. Ve

حَشُّ [ḥaşş] Ot biçmeğe dahi derler; yukālu: **حَشَّشْتُ الْحَشِيشَ إِذَا قَطَعْتَهُ** Ve

حَشُّ [ḥaşş] Ata otluk vermeğe dahi derler; tekūlu: **حَشَّشْتُ الْفَرَسَ إِذَا أَلْفَيْتَ لَهُ حَشِيشًا** Ve fi'l-meseli: “أَحْشُكَ وَتَرَوْثُنِي” Ya‘nī “Ben sana otluk ilkā ederim, sen bana necāset

ilkā edersin.” Ve **أَحْشُكَ** demek dahi muh-temeldir, kaşımak ma‘nāsına. Ve

حَشُّ [ḥaşş] Oka yelek yapıştırmağa da derler. Ve atın ve sā‘ir davarın yanları dolmağa dahi derler.

الْمَحْشُوشُ [el-maḥşūş] Semirip yanları dolan davar.

الْمَحْشَةُ [el-meḥaşset] Mīm'in ve hā'nın fethiyledir ki mahrec-i necāsettir.

الْمَحَاشُ [el-meḥāşş] (mīm'in fethiyle) Cem‘i. “وَنَهَى عَنْ إِتْيَانِ النَّسَاءِ فِي مَحَاشِهِنَّ” Ve gāh olur sīn'le dahi isti‘māl ederler.

الْحَشِيشُ [el-ḥaşış] (hā'nın fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Kuruyan ottur; tāzesine **حَشِيشٌ** [ḥaşış] demezler.

الْمِحْشُ [el-miḥaşş] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) Şol mekândır ki **حَشِيشٌ** [ḥaşış]i çok ola; ve minhu kavluhum: **إِنَّكَ بِمِحْشٍ صِدْقٍ فَلَا تَبْرَحْهُ** “أَيُّ بِمَوْضِعِ كَثِيرِ الْخَيْرِ

الْمِحْشُ [el-miḥaşş] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki onunla otluk biçerler. Ve

مِحْشٌ [miḥaşş] Şol demire dahi derler ki onunla āteş tahrīk olunur.

الْمِحْشَةُ [el-miḥaşset] (mīm'in kezālik kesriyle) Zikr olunan demire derler. Ve bu cihetten bahādır olan kimseye **الْكَيْبِيَّةُ** dediler. Ve **كَيْبِيَّةٌ** [ketībet] ‘askere derler. Ve ammā şol nesne ki onun içine otluk korlar, ona dahi **مِحْشٌ** [meḥaşş] ve **مِحْشٌ** [miḥaşş] derler mīm'in fethi ve kesriyle velākin fet-hi evlādır.

الإِخْتِشَاشُ [el-iḥtişāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ot taleb etmek ve ot cem‘ etmek.

الْحُشَّاشُ [el-ḥuşşāş] (hā'nın zammiyle ve şīn'in teşdidiyle) Otluk biçip otluk cem‘ eden kimse.

الْحَشَاشُ [el-ħuṣāš] (hā'nın zammıyla) ve **الْحَشَاشَةُ** [el-ħuṣāšet] (kezālik hā'nın zammıyla) Bakiyye-i rūha derler ki marīzde vāki^c olur.

الإِحْشَاشُ [el-iħšāš] (hemzenin kesriyle) ‘Avretin karnında oğlan kurumak; yukālu: **أَحْشَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا بَيَسَ وَلَدَهَا فِي بَطْنِهَا** Ve

إِحْشَاشُ [iħšāš] El kurumağa dahi derler; yukālu: **أَحْشَتِ الْيَدُ إِذَا بَيَسَتْ وَشَلَّتْ** Ve bunda bir lügat dahi vardır ki hadīs-i şerīfte vārid olmuştur ki o “حَشٌّ وَلَدَهَا فِي بَطْنِهَا”dır. Ebū ‘Ubeyd eyitti: Ba‘zı ‘ulemā حَشٌّ [ħuṣṣ] rivāyet kıldı, hā-i mühmelenin zammıyla.

[ح ف ش]

الْحَفْشُ [el-ħafš] (hā'nın fethi ve fā'nın sükunuyla) Su her cānibden akıp bir yerde cem^c olmak; yukālu: **حَفَشَ السَّيْلُ يَحْفِشُ حَفْشًا** مِنْ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا سَالَ مِنْ كُلِّ جَانِبٍ إِلَى مُسْتَنْقَعٍ وَاحِدٍ Ve

حَفْشُ [ħafš] Mataranın su tutmayıp suyu akmasına dahi derler. Ve

حَفْشُ [ħafš] At bir kerre seğirttikten sonra tekrār seğirtmeğe dahi derler. Ve halk bir yere cem^c olmağa da derler; yukālu: **هُمَّ يَحْفُشُونَ عَلَيْكَ أَيَّ يَجْتَمِعُونَ**

الْحَافِشَةُ [el-ħāfišet] Su akacak yer, mesīl-i mā^c nāsına.

الْحِفْشُ [el-ħifš] (hā'nın kesriyle) İğ koyacak yer, “dük-dān” ma^c nāsına. Ve şol حِفْشٌ [ħifš] ki hadīs-i şerīfte vāki^c olmuştur, murād küçük evdir, beyt-i sagīr ma^c nāsına, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere. Ba‘zılar eyitti: Hadīs-i şerīfte “هَلَّا فَعَدَ فِي حِفْشِ أُمِّهِ” kavlin-den murād “عِنْدَ حِفْشِ أُمِّهِ” demektir, ya^c nī ma^c nā-yı meşhūr murāddır ki iğlik demek olur.

[ح م ش]

الْأَحْمَشُ [el-aħmeş] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) İnce ayaklı kimse, dakīkū's-sāk ma^c nāsına.

الْحَمَشُ [el-ħameş] (hā'nın fethi ve mīm'in sükunuyla) Bi-ma^c nāhu; ve yukālu: **رَجُلٌ أَحْمَشُ السَّاقَيْنِ وَحَمَشُ السَّاقَيْنِ أَيُّ دَقِيمَهُمَا**

الْحَمَشُ [el-ħameş] (fethateynle) İnce olmak; yukālu: **إِذَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا دَقَّتْ**

الإِحْمَاشُ [el-iħmāş] (hemzenin kesriyle) Çömleğin āteşini yalınlandırmak; yukālu: **أَحْمَشْتُ الْقِدْرَ إِذَا أَشْبَعْتُ وَفُودَهَا** Ve

إِحْمَاشُ [iħmāş] Gazaba getirmeğe de derler; yukālu: **أَحْمَشْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَغْضَبْتَهُ**

التَّحْمِيشُ [et-taħmīş] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma^c nāhu.

الْحِمْشَةُ [el-ħimšet] (hā'nın kesri ve mīm'in sükunuyla) İsmdir, ma^c nā-yı mezbūrda **حِمْشَةٌ** [ħişmet] gibi. **حِشْمَةٌ** [ħişmet] [ħimšet]ten maktübdu.

الإِحْتِمَاشُ [el-iħtimāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ve

الإِسْتِحْمَاشُ [el-istiħmāş] (kezālik hemzenin kesri ve sīn'in sükunu ve tā'nın kesriyle) Gazab yalınlanmak; yukālu: **إِحْتَمَشَ الرَّجُلُ وَاسْتَحْمَشَ إِذَا التَّهَبَ غَيْظًا** ve yukālu: **إِحْتَمَشَ الدِّيكَانُ أَيُّ افْتَتَلَا** Ya^c nī iki horoz ceng etse.

[ح ن ش]

الْحَنْشُ [el-ħaneş] (fethateynle) Her sayd olunan nesne, gerek tayr cinsinden olsun, gerek haşerāt-ı arz cinsi olsun.

الْأَحْنَأُ [el-aħnā] (hemzenin fethiyle) Cem^ci. Ve

حَنْشٌ [ħaneş] Yılına dahi derler; **حَيْتَةٌ** [ħay-

yet] ma'nāsına. Ba'zılar ef'āya mahsūstur dedi. Bu cihetten ricālden ba'zına حَنْشُ [haneş] diye tesmiye ettiler.

الْحَنْشُ [el-haŋş] (hā'nın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Sayd etmek; tekūlu: حَنْشْتُ حَنْشْتُهُ وَأَحْنِسُهُ مِنَ: الصَّيْدِ إِذَا صَدْتُهُ Ve eġmek ya'nī meyl ettirmek ma'nāsına da gelir; yukālu: مِنَ: عَشْتُهُ إِذَا عَطَفْتُهُ الْبَابُ الثَّانِي وَهِيَ لُغَةٌ فِي عَشْتُهُ إِذَا عَطَفْتُهُ

[ح و ش]

الْحَوْشُ [el-hāvş] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şikārın etrāfından gelmek, tuzağa düşsün diye. Ve

حَوْشٌ [hāvş] Deveyi cem' edip sürmek; tekūlu: حُشْتُ الْإِبِلَ إِذَا جَمَعْتَهَا وَسُقْتَهَا

الْإِحْوَاشُ [el-iḥvāş] (hemzenin kesriyle) Bima'mānuhu; yukālu: أَحْشْتُ الصَّيْدَ وَأَحْوَشْتُهُ

الْإِحْتِوَاشُ [el-iḥtivāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kavm saydı birbiri üzerine ürkütme; yukālu: إِحْتَوَشَ الْقَوْمُ الصَّيْدَ إِذَا أَنْفَرَهُ: بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَجَتَّوَرَهُ, Vāv i'lāl olunmadı, de i'lāl olunmadığı gibi. Ve

إِحْتِوَاشٌ [iḥtivāş] Bir kimseyi ortaya almağa dahi derler; yukālu: إِحْتَوَشَ الْقَوْمُ عَلَى فُلَانٍ: جَعَلُوهُ وَسَطَهُمْ

تَحَوُّشٌ [tehavvuş] Kenāra çekilmeğe dahi derler; yukālu: تَحَوَّشَ الْقَوْمُ عَنِّي إِذَا تَنَحَّوْا

الْحَائِشُ [el-hā'iş] (yā'nın kesriyle) Hurmā ağaçlarından bir cemā'at. Bunun müfredi yoktur, nitekim sığır sürüsüne رَبْرَبٌ [rebreb] derler, müfredi yoktur. Ve حَائِشٌ [hā'iş]in aslı ecşārdan bir cemā'attir gerek hurmā ağaçları olsun gerek gayrı ağaç olsun; yukālu: طَرْفَاءٌ Ve حَائِشُ الطَّرْفَاءِ: ṭā'nın fethiyle ılgın ağacıdır.

الْإِنْحِیَاشُ [el-inḥiyāş] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) Kaçmak; yukālu: إِنْحَاشَ عَنْهُ أَيُّ نَفَرَ: وَمَا يَنْحَاشُ فُلَانٌ مِنْ شَيْءٍ إِذَا لَمْ يَكْتَرِثْ لَهُ

mübālāt etmese ve kayırmasa.

الْحَوَاشَةُ [el-ḥuvāšet] (hā'nın zammıyla) Şol nesnedir ki ondan istihyā olunur, حَاشَ حَاشَ اللَّهُ derler makām-ı tenbīhte, حَاشَ لَكَ demezler; buna kıyāsıla belki حَاشَاكَ derler ve حَاشَا لَكَ derler.

الْحُوشِيُّ [el-ḥūşiy] (hā'nın zammı ve meddiyle) Vahşī ma'nāsındır. Ve

حُوشِي الْكَلَامِ [ḥūşiyu'l-kelām] Kelāmın vahşisi ve garibi. Ve

حُوشِي [ḥūşiy] Şol kimseye derler ki halka karışmaya; yukālu: رَجُلٌ حُوشِيٌّ وَفِيهِ: حُوشٌ [ḥūş]ın aslı 'Arablar zu'm ettiği uzun şol cinn vilāyetidir ki Yebrī demekle ma'rūf olan kumlu sahrānın mā-verāsındadır ki onda insāndan bir ehad sākin olmaz. Ve

حُوشٌ [ḥūş] Yabanī olan davara dahi derler.

الْحُوشِيَّةُ [el-ḥūşiyet] (hā'nın zammı ve meddiyle ve yā'nın teşdidiyle) Şol deve-dir ki حُوشٌ [ḥūş]a mensūbdur. Ve

حُوشٌ [ḥūş] 'Arab zu'mü üzere cinn tā'ifesinin erkeğidir, 'Arab tā'ifesi şöyle zu'm ederler ki إِبِلٌ حُوشِيَّةٌ [ibil ḥūşiyet] onlara mensūb ola, onların davarına katılmağın.

حُوشُ الْفُؤَادِ [ḥūşu'l-fu'ād] (hā'nın kezālik zammı ve meddiyle) Kalbi keskin ve zirek olan kimse.

FASLU'L-HĀ'

(فصل الحاء)

[خ د ش]

الْحُدُوشُ [el-ħudūš] (zammeteynle) Tırmalamak; yukālu: حَدَّشَ وَجْهَهُ يَحْدِشُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

التَّحْدِيشُ [et-tahdīš] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik tırmalamak; yukālu: حَدَّشَهُ تَحْدِيشًا Mübālaga için yāhūd teksir için teşdīd olunmuştur.

حَدَّاشُ [Ĥidāš] (ĥā'nın kesriyle) Bir recülün ismidir ki o Ĥidāš b. Zuheyr'dir.

[خ ر ش]

الْحَرَشُ [el-ħarš] (ĥā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) حَدَّشَ [ħadš] gibidir veznen ve ma'nen, ya'nī tırmalamak ma'nāsınadır; yukālu: حَرَّشَهُ يَحْرِشُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve kesb etmek ma'nāsına da gelir, yukālu : هُوَ يَحْرِشُهُ لِعِبَالِهِ أَيْ يَكْتَسِبُ وَيَطْلُبُ الرِّزْقَ Ve

حَرَّشُ [ħarš] Deveyi مَحْرَاشُ [miħrāš]la kendine çekmeğe derler.

الْمِحْرَاشُ [el-miħrāš] (mīm'in kesriyle) Çevgān ma'nāsınadır. Ve gāh olur ki ĥā-i mühmele ile dahi isti'māl ederler.

الْإِحْتِرَاشُ [el-iħtirāš] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik tırmalamak.

الْحِرَاشُ [el-ħirāš] (ĥā'nın kesriyle) Şol kelbdir ki yırtıcı ve savaşçı ola. Ve

حِرَاشُ [ħirāš] Kezālik şol dāga derler ki davara yakarlar. Ve

أَبُو حِرَاشِ الْهَذَلِيِّ [Ebū Ĥirāš el-Huzeliyy] (ĥā'nın kesriyledir) ve

أَبُو حُرَاشَةَ [Ebū Ĥurāšet] (ĥā'nın zammıyladır)

الْمِحْرَاشُ [el-miħrāš] Şol ağaçtır ki serrāc

āletlerinden ki onunla çizi çizerler.

الْحَرَشَةُ [el-ħarešet] (fethateynle) Bir cins sinektir, meges ma'nāsına. Ve

حَرَشَةُ [Ĥarešet] Ricālden bir kimsenin ismidir ki o Simāk b. Ĥareşe el-Enşārī'dir.

الْحِرْشَاءُ [el-ħiršā'] (ĥā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Yılan kavı.

Ve yumurtanın üst kabı ki içi çıkmış ola, ondan sonra buna teşbīh olunur her mün-tefih olup içi çıkan nesne ki onun sınıkları ola. Ve gāh olur balgama dahi خِرْشَاءُ [ħiršā'] derler; yukālu: طَلَعَتِ الشَّمْسُ فِي خِرْشَاءِ أَبِي فِي غُبْرَةِ

خِرْشَاءُ [ħiršā'] Toza ve havā yüzünde olan pusarığa dahi derler; yukālu: فِي خِرْشَاءِ أَبِي فِي غُبْرَةِ

[خ ش س]

الْحِشَاشُ [el-ħišāš] (ĥā'nın kesriyle) Şol nesnedir ki devenin burnu üzerine korlar, ağaçtan yā bakırdan yāhūd kıldan ki ona burunsalık derler. Ve

حِشَاشُ [ħišāš] Haşerāt-ı arza dahi derler. Ve gāh olur meftūh dahi kılarlar.

الْحَشَاشُ [el-ħaşāš] (ĥā'nın fethiyle) Şol kimsedir ricālden ki keskin ve mukdim ola. Ve gāh mazmūm dahi kılarlar.

الْحُشَّاءُ [el-ħuşšā'] (ĥā'nın zammı ve şīn'in teşdīdi ve elifin meddiyle) Kulak ardında olan yumruca kemik. Ve bunun aslı حُشَّاءُ idi فُعَلَاءُ [fu'alā'] vezni üzere, idgām olunmakla حُشَّاءُ [ħuşšā'] oldu.

الْحُشَّاءُ [el-ħuşşāwāni] (ĥā'nın zammı ve şīn'in fethiyle) Tesniyesi. Ve bunun naziridir, فُوبَاءُ [kūbā'], temregi ma'nāsına ki aslı فُوبَاءُ [kūbebā'] idi kâf'ın zammı ve vāv'ın fethiyle. Vāv'ın üzerine hareke sakīl olmağın teskīn olduğu, zīrā 'Arab binālarında فُعَلَاءُ yoktur 'ayn'ın sükūnuyla.

الْحَشَاءُ [el-ħaşşāʔ] (hā'nın fethi ve şīn'in teşdidi ve elifin meddiyle) Şol yerdir ki onda balçık ve ufak taş ola; yukālu: أَنْبَطَ: بِنْتُهُ فِي حَشَاءٍ. Ve إِنْبَاطٌ [inbāt] ṭā-i mühmele ile kuyu kazmak ma'nāsınadır. Ve

حَشَاءٌ [ħaşşāʔ] Kezālik arı kovanı ve arı olduğu yerdir.

الْحَشْحَشَةُ [el-ħaşħašet] (ʿalā-vezni الرَّزْلُ [ez-zelzelet]) Silāh āvāzı ve ona şebih olan nesnenin āvāzı. Ve silāh āvāzın çirkarmağa dahi derler.

التَّحَشُّشُ [et-teħaşħuş] (ʿalā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Silāh āvāzı çıkmak; yukālu: حَشْحَشْتُهُ فَتَحَشْحَسَ

الْحَشُّ [el-ħaşş] (hā'nın fethi ve şīn'in teşdidiyle) Devenin yüzüne yular takmak; tekūlu: حَشَشْتُ الْبَعِيرَ أَحْشُهُ حَشًّا إِذَا جَعَلْتُ فِي أَنْفِهِ حَشَّاشَ Ve

حِشَاشٌ [ħişāş] Yulara derler, nitekim el-ān mürür etti. Ve

حَشٌّ [ħaşş] Duhūla dahi derler; tekūlu: حَشَشْتُ فِي الشَّيْءِ إِذَا دَخَلْتُ فِيهِ

الْمِحْشُ [el-miħaşş] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki gece ile bahādır ola.

الْحَشْحَاشُ [el-ħaşħāş] (hā'nın fethiyle ve şīn'in sükūnuyla) Bir ma'rūf ottur. Ve

حَشْحَاشٌ [ħaşħāş] Kezālik şol cemāate derler ki üzerlerinde silāhları ve zırhları ola.

[خ ف ش]

الْحُفَّاشُ [el-ħuffāş] (hā'nın zammı ve fā'nın teşdidiyle) Yarasa dedikleri kuştur ki gece ile uçar, şeb-perre ma'nāsına.

الْحَفَافِيشُ [el-ħafāfiş] (hā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i, yarasalar

ma'nāsına.

الْحَفَشُ [el-ħafeş] (fethateynle) Göz küçük olup hılkatinde görmesi za'ıf olmak.

الْأَحْفَشُ [el-aħfeş] (hemzenin ve fā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki sıfat-ı mezbūre üzere ola. Ve gāh olur حَفَشٌ [ħafeş] bir iletile derler ki gece görüp gündüz görmeye ve bulutlu günde görüp bulutsuz günde görmeye.

[خ م ش]

الْحُمُوشُ [el-ħumūş] (zammeteynle) Tırmalamak, حُدُوشٌ [ħudūş] gibidir veznen ve ma'nen; yukālu: حَمَشَ وَجْهَهُ يَحْمُشُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ يَحْمُشُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْحُمَاشَةُ [el-ħumāšet] (hā'nın zammı ve mīm'in tahfiifiyle) Şol cirāhattır ki onun "eriş"i ma'lūm olmayıp hükümet-i 'adle muhtāc ola. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāh'ın حُمَاشَةٌ [ħumāšet] "hırāşiden ki eriş vācib neyāyed ez-ān" dediği kusürdan hālī olmadığı hafī değıldir.

الْحُمَاشَاتُ [el-ħumāşāt] (hā'nın zammıyla) Kīn bakiyyelerine derler; bekāyā-yı kīne ma'nāsına.

الْحَمُوشُ [el-ħamūş] (hā'nın fethiyle) بَعُوضٌ [be'ūd] ma'nāsına, Huzeyl lügati üzere.

[خ ن ش]

الْحُنْشُوشُ [el-ħunşūş] (hā'nın zammı ve nūn'un sükūnu ve şīn'in zammıyla) Bākī kalan mal; yukālu: بَقِيَ لَهُمْ حُنْشُوشٌ أَيَّ قِطْعَةً مِنَ الْإِبِلِ

[خ و ش]

الْحَوْشُ [el-ħavş] (hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) İnsānın ve gayrın böğrü, حَاصِرَةٌ [ħāşiret] ma'nāsına.

الْحَوْشَانُ [el-ħavşān] (hā'nın fethi ve vāv'ın

sükūnuyla) Tesniyesi, böğürler ma'nāsına.

[خ ي ش]

الْحَيْشُ [el-ḥayş] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol bezlerdir ki kettānın yaramazından olur.

FASLU'D-DĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[د ب ش]

الْمَدْبُوشَةُ [el-medbūšet] (mīm'in fethi ve bā'nın zammıyla) Şol yerdir ki onu çekirge otlamış ola; yukālu: إِذَا أَكَلَ مَدْبُوشَةً إِذَا أَكَلَ الْجَرَادُ نَبَتَهَا

[د ر ش]

الدَّارِشُ [ed-dāriş] (rā'nın kesriyle) Karkın dedikleri deri ki sağrının yaramazıdır.

[د ن ق ش]

الدَّنْقَشَةُ [ed-denqāšet] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Nazar ederken gözü devşirmek; yukālu: دَنَّقَشَ الرَّجُلُ إِذَا نَظَرَ وَكَسَرَ عَيْنَيْهِ Ve kavmin mā-beynin ifsād etmeğe de derler; tekūlu: دَنَّقَشْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ إِذَا أَفْسَدْتُ Ve gāh olur ki sīn'le dahi isti'māl olunur, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

الدُّقَيْشُ [ed-Duqayş] (dāl'ın zammı ve kāf'ın fethiyle sīga-i tasgīr üzere) Esmā-iricāldendir, Yūnus eyitti: Ebu'd-Duqayş'e su'āl edip دُقَيْشُ [duqayş] nedir dedim. Eyitti: Bir ismdir ki bu vech üzere işitilip böyle tesmiye olunur, ma'nāsı ma'lūm değildir dedi.

[د ه ش]

الدَّهَشُ [ed-deheş] (fethateynle) Mütehayyir olmak; yukālu: دَهَشَ الرَّجُلُ يَدْهَشُ دَهَشًا مَرَّ دَهَشَ دُهَشٌ إِذَا تَحَيَّرَ ve الدَّهَشُ إِذَا تَحَيَّرَ dahi derler sīga-i mechūl üzere.

الْمَدْهُوْشُ [el-medhūş] (mīm'in fethi ve hā'nın zammıyla) Mütehayyir olan kimse.

الإِدْهَاشُ [el-idhāş] (hemzenin kesriyle) Mütehayyir kılmak; yukālu: أَدْهَشَهُ اللهُ تَعَالَى

[د ي ش]

الدِّيشُ [ed-Dīṣ] (dāl'ın kesri ve meddiy-
le) Esmā-i ricālden bir ismdir ki Dīṣ b.
Hūn b. Huzeyme'dir. Ve gāh olur dāl'ın
fethiyle dahi isti'māl olunur ki bu Qāra
kabilesindedir; mezbūr ve kardeşi 'Aḍal
b. Hūn'a Qārat itlāk olunur.

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر ش ش]

الرُّشُّ [er-reṣṣ] (rā'nın fethi ve ṣīn'in
teṣdīdiyle) Saçılmak, su saçılmağa ve kan
saçılmağa şāmildir. Ve

رُشٌّ [reṣṣ] Su sepmeğe dahi derler; yukālu:
رَشُّتُ الْمَكَانِ رُشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

رُشٌّ [reṣṣ] Matar-ı kalīle dahi derler.

الرِّشَّاشُ [er-riṣāṣ] (rā'nın kesriyle) Cem'i,
kalīl olan matarlar ma'nāsına.

الْإِرْشَاشُ [el-irṣāṣ] (hemzenin kesriyle)
Matar-ı kalīl yağdırmak; yukālu: رَشَّتِ
السَّمَاءُ وَأَرَشَّتْ إِذَا جَاءَتْ بِالرُّشِّ Ve

إِرْشَاشٌ [irṣāṣ] Kezālik kan sepmeğe derler;
yukālu: أَرَشَّتِ الطَّعْنَةُ

التَّرْشُشُ [et-tereṣṣuṣ] (fethateynle ve ṣīn'in
zammı ve teṣdīdiyle) Su saçılmak; yukālu:
تَرَشَّشَ عَلَيْهِ الْمَاءُ

الرَّوْشَاشُ [er-reṣāṣ] (rā'nın fethiyle) Su se-
pintisi ve kan sepintisi.

[ر ع ش]

الرَّوْعَشُ [er-ra'eaṣ] (fethateynle) Titremek;
yukālu: رَعَشَ يَزْعَشُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِرْتِعَاشُ [el-irti'eaṣ] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Kezālik titremek; yukālu: إِرْتَعَشَ
إِذَا ازْتَعَدَ

الْإِرْعَاشُ [el-ir'eaṣ] (hemzenin kesriyle) Tit-
retmek; yukālu: أَرَعَشَهُ اللهُ تَعَالَى

الرَّوْعِشُ [er-ra'eiṣ] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın
kesriyle) Korkak kimse, cebān ma'nāsına.

الرَّوْعُوشُ [er-re'ūṣ] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın
zammı ile) رَعُوشٌ [re'ūs] gibi sīn-i mūhme-
le ile şol nākadır ki ziyāde yaşlı olduğun-

dan başı titreye.

مَرَعَشُ [Mer'aş] (mīm'in ve 'ayn'ın fethi ve mā-beynde rā'nın sükūnuyla) Cezīre nevāhīsinde bir şehrin adıdır ki serhad derbendlerindedir. Ve

مَرَعَشُ [mer'aş] Şol nev'e güvercine derler ki uçarken havāya ziyāde yüksele. Ve ba'zılar mīm'i mazmūm isti'māl ederler.

الرَّعْشُنُ [er-ra'şen] (rā'nın ve şīn'in fethiyle 'alā-vezni جَعْفَرُ [ca'fer]) Şol recüldür ki a'zāsı titreye ve şol devedir ki yürürken titreye; yukālu: رَجُلٌ رَعَشُنٌ وَجَمَلٌ رَعَشُنٌ Ve رَعَشُنٌ [ra'şen] āhirinde nūn zā'idedir.

الرَّعْشَاءُ [er-ra'şā] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol devekuşuna derler ki titreyerek yürüye.

[ر ق ش]

الرَّقْشُ [er-raqş] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) نَقَشٌ [naqş] gibidir lafzen ve ma'nen.

التَّرْقِيشُ [et-terkiş] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Gammāzlık etmek. Ve

تَرْقِيشٌ [terkiş] Kelāmı tezvīr edip süret-i hasenede göstermek.

الرَّقْشَاءُ [er-raqşā] (rā'nın fethi ve kāf'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol yılandır ki onun siyāh noktaları ve ak noktaları ola. Ve

رَقْشَاءُ [raqşā] Mest olan devenin ağzından çıkan dağarcığa dahi derler, شَيْشَقَةُ الْبَعِيرِ [şikşikatu'l-be'ir] ma'nāsına.

الرَّارِقْشُ [el-arqaş] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) Alaca; yukālu: جَدِّي أَرَقَشُ الْأُدُنَيْنِ إِذَا كَانَ أَدْرَأَ Ve أَدْرَأُ Şol oğlağa derler ki kendi siyāh, kulakları alaca ola.

مُرَقِّشٌ [Murakkiş] (mīm'in zammı ve kāf'ın

kesri ve teşdīdiyle) Bir şāfirin ismidir. Ve مُرَقِّشٌ [Murakkiş] hadd-i zātında ikidir: biri Murakkiş-i Ekber ve biri Murakkiş-i Aşğar'dır. Ve ammā ekber, Benī Sedūs kabilesindedir. Ve مُرَقِّشٌ [Murakkiş] diye tesmiye olunmasına bā'is ظَهَرَ فِي طَهْرٍ "كَمَا رَقَّشَ فِي طَهْرٍ الْأَدِيمِ قَلَمٌ" "Ve ammā asgar Benī Sa'd kabilesindedir.

رَقَائِشُ [Rekāşi] (rā'nın fethi ve şīn'in kesri üzere bināsıyla) Bir 'avretin ismidir. Ehl-i Hicāz bunu kesr üzere mebnī kılarlar. Kezālik her ism ki فَعَالٍ [fa'ālī] vezni üzere ola fā'nın fethiyle, kesr üzere mebnī kılarlar, فَاعِلَةٌ [fā'ilet]ten ma'dül olduğundan ötürü ve elif lām dāhil kılmazlar ve cem'e etmezler, قَطَامٍ [kaṭāmi] ve حَذَامٍ [haḏāmi] ve غَلَابٍ [gālābi] gibi. Ve ehl-i Necd lā-yansarīf mecrāsına icrā ederler هَذِهِ رَقَائِشُ بِالرُّعُوعِ [eumer] gibi; yekūlūne: Ve kıyās dahi budur, zīrā ism-i 'alemdir, bunda 'adl ve te'nīsten gayrı bir nesne yoktur, illā Şe'ārī [şe'ārī] ehl-i Hicāz lūgati üzere vārid olmuştur. Bu zikr olunan ihtilāf āhirinde hārf-ı rā olmasadır ve eger āhirinde hārf-i rā olursa جَعَارٍ gibi ki ضَبْعٌ [ḏabu]un ismidir, güftār ma'nāsına. Ve حَضَارٍ [haḏāri] gibi ki bir yıldızın ismidir ve سَفَارٍ [sefāri] gibi ki bir kuyunun ismidir bīr ma'nāsına ve وَبَارٍ [vebāri] gibi ki bir yerin ismidir, bu makūle olanlarda ehl-i Necd ehl-i Hicāz'la müttefikdir, kesr üzere mebnī kılmada.

[ر ه ش]

الرِّتِهَاشُ [el-irtihāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) At ve sārīr davar kış ayağının tırnağıyla ön ayağını vurmaktır, elleri za'f olduğundan ötürü. Ve

إِرْتِهَاشُ [irtihāş] Yayın kirişi ok atıldıkta

hānesin vurmaktır.

الْمُرْتَهِنَةُ [el-murtehişet] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Şol yaydır ki zikr olunan sıfat üzere ola.

الرَّاهِشَانُ [er-rāhişān] (hā'nın kesriyle) İki damardır ki iki kolun iç yüzünde olur.

الرَّوَاهِشُ [er-revāhiş] (rā'nın fethi ve hā'nın kesriyle) Kolun iç yüzünde olan damarlardır, Ebū 'Amr rivāyeti üzere.

الرُّهْشُوشُ [er-ruhşuş] (rā'nın ve şīn'in zammı ve hā'nın sükunıyla) Şol nākadır ki sütü çok ola

الرَّهِيْشُ [er-rehīş] (rā'nın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Şol nākadır ki arkasının eti azdır, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere. Ba'zılar nāka-i za'fıfe derler dedi. Ve

رَهِيْشُ [rehīş] Yufka namluya dahi derler, nasl-ı rakīk ma'nāsına. Ve

رَهِيْشُ [rehīş] Şol yaya derler ki kirişi kabzasına karīb ola.

[ر ي ش]

الرِّيْشُ [er-rīş] (rā'nın kesri ve meddiyle) Yelek ki tuyūr cinsinde olur.

الرِّيْشَةُ [er-rīşet] Vāhidi bir yelek ma'nāsına.

الرِّيَّاشُ [el-eryāş] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve

رِيْشُ [rīş] Libās-ı fāhire dahi derler.

الرِّيَّاشُ [er-riyāş] (rā'nın kesriyle) Kezālik libās-ı fāhire ma'nāsınadır, pes **رِيْشُ** [rīş]le **رِيَّاشُ** [riyāş], **حِرْمٌ** [ħirm]le **حِرَامٌ** [ħirām] ve **رِيَّاشُ** [riyāş], **لِيْبَسٌ** [libs]le **لِيْبَاسٌ** [libās] gibi olur. Ve **رِيَّاشًا** ﴿الأعراف 26﴾ (الأعراف 26) dahi kırā'at olunmuştur. Ba'zılar eyitti: **رِيْشُ** ve **رِيَّاشُ** [riyāş] māl'dır ve hüsn-i ma'āştır. Ve **رِيْشُ** [rīş] gāh olur mahall-i ihsānda zikr olunup **أَعْطَاهُ مِائَةَ رِيَّاشٍ** derler, Ebū 'Ubeyde eyitti: Bunun

aslı budur ki mülük-ı māziye bir kimseye bir nesne hibe etseler, meselā birkaç deve hibe etseler, hörgücüne devekuşu yeleşi sokarlarıdā tā ki hibe-i melik olduğu ma'lūm ola. Ve Aşma'ı eyitti: **بِرِّيْشَهَا** demek **بِرِّحَالِهَا وَكِسْوَتِهَا** demektir.

الرِّيْشُ [er-reyş] (rā'nın fethi ve yā'nın sükunıyla) Masdardır, oka yelek takmak ma'nāsına; tekūlu: **رِشْتُ السَّهْمَ إِذَا أَلَزَقْتُ عَلَيْهِ** **رِشْتُ** Ve **إِلْزَاقٌ** [ilzāk] yapıştırmağa derler. Ve

رِيْشُ [reyş] Bir kimsenin hālını ıslāh etmeğe dahi derler, oku yecelemeğe teşbīhen; tekūlu: **رِشْتُ فُلَانًا إِذَا أَضَلَّحْتَ حَالَهُ**

الرَّمِيْشُ [el-merīş] (mīm'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol oktur ki yecelelenmiş ola; ve minhu kavluhum: **مَا لَهُ أَقْدٌ وَلَا** **أَقْدٌ** [ekazz] feth-i hemze ve teşdīdi-i zāl-ı mu'ceme ile yeleksiz oktur.

الرِّيَّيَاشُ [el-iriyāş] Hüsn-i hāl üzere olmak.

الرَّوَّاشُ [er-rāş] Zā'ıf olan gönder; yukālu: **رُوِّحَ رَاشٌ أَيَّ خَوَّازٍ** Ve **خَوَّازٌ** [ħavvār] hā-i mu'cemenin fethi ve vāv'ın teşdīdiyle za'ıf ma'nāsınadır, za'ıf nākaya dahi derler; yukālu: **نَاقَةٌ رَاشَةٌ إِذَا كَانَتْ ضَعِيفَةً**

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش ي ش]

الشَّيْشُ [eş-şīş] (şin'in kesri ve meddiyle) ve

الشَّيْشَاءُ [eş-şīšā] (şin'in kesri ve elifin meddiyle) شَيْصَاءُ [şīšā]le شَيْصُ [şīš] ki شَيْصُ [şīš] ve شَيْصَاءُ [şīšā] şol hurmāya derler ki çekirdeği pekişmemiş ola.

التَّشْوِيشُ [et-teşvīş] 'alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Halt etmek; yukālu: شَوْشٌ عَلَيْهِ الْأَمْرُ

FASLU'Ṭ-ṬĀ

(فَضْلُ الطَّاءِ)

[ط ر ش]

الطَّرْشُ [eṭ-ṭaraş] (fethateynle) Sağırılık az olup hiffet üzere olmak. Ba'zılar eyitti: Bu kelām müvelledir.

[ط ر غ ش]

الإِطْرِغْشَاءُ [el-iṭriğşā] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Hasta olan kimse iyi olmak; yukālu: إِطْرِغْشُ الْمَرِيضُ إِطْرِغْشَاءًا أَيْ إِنْدَمَلْ Ve إِنْدَمَلْ [indimāl] ifākat bulmağa derler.

[ط ش ش]

الطُّشُ [eṭ-ṭaşş] (ṭā'nın fethi ve şin'in teşdidile) ve

الطُّشِيشُ [eṭ-ṭaşīş] (ṭā'nın fethi ve şin'in kesri ve meddiyle) Za'if yağmura derler ki رَذَاذُ [rezāz] dedikleri yağmurdan ziyādece ola.

الطُّشُ [eṭ-ṭaşş] (ṭā'nın fethiyle) Za'if yağmur yağdırmak; yukālu: طُشَّتِ السَّمَاءُ إِذَا مَطَرَتْ صَعِيفًا

الإِطْشَاءُ [el-iṭşā] (hemzenin kesriyle) Kezālik za'if yağmur yağdırmak; yukālu: أَطْشَتِ السَّمَاءُ إِذَا مَطَرَتْ كَذَلِكَ

الْمَطْشُوشَةُ [el-maṭşūšet] (mīm'in fethi ve şin'in zammıyla) Şol yerdir ki üzerine za'if yağmur yağmış ola.

الطَّمْشُ [eṭ-ṭamş] (ṭā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Nās ma'nāsınadır; yukālu: مَا أَذْرِي أَيُّ الطَّمْشِ هُوَ أَيُّ النَّاسِ هُوَ

الطَّنِيشُ [eṭ-ṭayş] (ṭā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Ok nişāndan 'udül etmek. Ve

طَبَشُ [ṭayş] Hiffete dahi derler.

الطَّيَّاشُ [eṭ-ṭayyāš] (ṭā'nın fethi ve yā'nın teşdidıyla) Hafif olan kimse.

الإِطَاشَةُ [el-iṭāšet] (hemzenin kesriyle) Oku nişāndan 'udūl ettirmek; yukālu: أَطَاشَهُ الرَّامِي

FASLU'L-ʿAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[ع ر ش]

الْعَرُوشُ [el-ʿarš] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükunuyla) Taht-ı mülük ve sakf-ı beyte dahi derler. عَرُوشُ الْبَيْتِ derler; ve kavluhum نُلُّ عَرُوشُهُ أَيُّ وَهِيَ أَمْرُهُ وَذَهَبَ عَرُوهُ Ve

عَرُوشُ [ʿarš] Gölgeleik ettikleri nesneye de derler. Ve

عَرُوشُ الْقَدَمِ [ʿaršu'l-ḳadem] Ayakta parmaklar olduğu cānibde olan yumruca yerdir, zahr-ı kadem ma'nāsına. Ve

عَرُوشُ السَّمَاءِ [ʿaršu's-simāk] Ufak yıldızlardır ki عَوَّادٌ [ʿAvvād] dedikleri yıldızın altındadır. Ve ona esed kuyruğudur derler. Ve

عَرُوشُ الْبَيْتِ [ʿaršu'l-bi'r] Şol ağaçlara derler ki kuyunun içi adam boyu kadar taşla yapıldıktan sonra o ağaçlarla yaparlar. Ve

عَرُوشُ [ʿarš] Ağaçtan yapı yapmağa dahi derler; yukālu: عَرَّشَ يَعْرِشُ عَرَّشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

الْمَعْرُوشَةُ [el-ma'rūšet] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Ağaçla yapılmış binā; yukālu: بَنَى مَعْرُوشَةً وَكُرُومَ مَعْرُوشَاتٍ Ve كَرَمٌ [kerm] bāg çubuğuna derler.

الْعَرِيشُ [el-ʿarīš] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bāg çubuğu altına kodukları ağaçlar; yukālu: عَرِيشُ الْكَرَمِ [ʿarīšu'l-kerm]. Ve

عَرِيشُ [ʿarīš] Bir nesnedir ki mihaffeye sebīhtir, ʿavretler için kırlarlar tā ki deve üzere onun içinde sâkin ola. Ve

عَرِيشُ [ʿarīš] Şol haymeye derler ki onu ağaçtan ve ثُمَامٌ [sumām] dedikleri ottan

yaparlar.

الْعُرُوشُ [el-ʿuruş] (zammeteynle) Cem'î, قَلِيْبٌ [qalīb] ile قُلُبٌ [kulub] gibi. Ve قَلِيْبٌ [qalīb] kuyuya derler. Ve bu sebebden Mekke-i müşerrefenin evlerine عُرُوشُ [ʿuruş] dediler ağaçtan yapıp gölgelik et-tiklerinden ötürü. Ve fi'l-hadīsi: ”تَمَعْنَا مَعَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَفُلَانٌ كَافِرٌ بِالْعُرُوشِ” Ve nūsaḥ-ı *Şurāḥ*'ta بِالْعُرُوشِ وَفُلَانٌ vāki' olmuş-tur. Ve minhu'l-hadīsu: كَافِرٌ بِالْعُرُوشِ [kāfiun bi'l-ʿuruş] مُقِيْمٌ Ma'nāsınadır. O kimse ki cem'inde عُرُوشٌ [ʿuruş] dedi, onun katında müfredi عُرُوشٌ [ʿaruş]tır, فُلُسٌ [fulūs]le فُلُوسٌ [fulūs] gibi. Ve minhu'l-hadīsu: ”أَنَّ ابْنَ عُمَرَ كَانَ يَقَطْعُ التَّلْبِيَةَ إِذَا نَظَرَ إِلَى عُرُوشِ مَكَّةَ“

التَّعْرِيشُ [et-ta'riş] (ʿalā-vezni اَلتَّكْرِيمُ [et-tekrīm] Bāg çubuğuna çardak yapmak; yukālu: عَرَّشْتُ الْكَزَمَ بِالْعُرُوشِ تَعْرِيشًا Ve

تَعْرِيشٌ [ta'riş] Merkeb ağzın açıp hamle etmeğe dahi derler; yukālu: عَرَّشَ الْحِمَارُ بَعَانِيَه Ve شَحَوٌ [şaḥv] şīn-i mu'ceme ve ḥā-i mühmele ile ağız açmağa derler. Ve ʿibāret-i *Kāmūs*'ta بَعَانِيَه bedeline بِرَأْسِه vāki' olmuştur. Ve ʿibāret-i Cevheri'den zāhiren fehm olunan ḥimārın tezāvücü hāletidir.

الْعُرُوشُ [el-ʿuruş] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Boynun iki cānibinde olan uzun etlerin birisidir.

الإِعْتِرَاشُ [el-iʿtirāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Üzüm çubuğu çardak üzere çıkması; yukālu: إِعْتَرَشَ الْعَبَبُ إِذَا عَلَى عَلَى الْعَرَائِشِ

[ع ش ش]

الإِعْشَاشُ [el-iʿşāş] (hemzenin kesriyle) Bir cemā'atin üzerine konup onları bī-huzūr etmektir; tekūlu: إِعْشَشْتُ الْقَوْمَ إِذَا نَزَلْتُ مَنْرَلًا قَدْ نَزَلُوهُ قَبْلَكَ فَادْتَنَهُمْ حَتَّى يَتَحَوَّلُوا مِنْ أَجْلِكَ

الْعَشَّةُ [el-ʿaşšet] (ʿayn'ın fethiyle) Şol hurmā ağacıdır ki yaprağı az olup dibi incemiş ola; yukālu: عَشَّتِ النَّخْلَةُ Ve سَجْرَةٌ عَشَّةٌ [şeceretun ʿuşšet] Şol ağaca derler ki budakları ince olup bitişi yaramaz ola. Ve

عَشَّةٌ [ʿaşšet] Nisā tā'ifesinden kalīletü'l-lahm olana dahi derler. Ve devede dahi hāl böyledir; yukālu: إِذَا كَانَتْ بَيْنَةَ الْعَشَّيْنِ

الْعَشَّيْنِ [el-ʿaşş] (fethateynle) ve

الْعَشَاشَةُ [el-ʿaşāšet] (ʿayn'ın fethiyle) ve

الْعَشُوشَةُ [el-ʿaşūšet] (zammeteynle) Kalilü'l-lahm olup za'if olmak; yukālu: عَشَّيْتُ أَرِكْلَايَ وَنَحَلْتُ إِذَا أَضْمَرْتُ وَنَحَلْتُ

الْعَشَّيْنِ [el-ʿaşş] ʿatāyı az etmek; yukālu: عَشَّيْتُ الرَّجُلَ مَعْرُوفَةً إِذَا أَقْلَهُ Ve

عَشٌّ [ʿaşş] Suyu az olan kovaya dahi derler; yukālu: سَقَاهُ سَجَلًا عَشًّا Ve سِجْلٌ [sicil] sīn-i mühmele ile ve cīm'le büyük kovadır, delv-i kebīr ma'nāsına.

الإِعْشَاشُ [el-iʿşāş] (hemzenin kesriyle) İnceltip za'if etmek; yukālu: أَعَشَّهُ اللهُ

الْعُشُّ [el-ʿuşş] (ʿayn'ın zammıyla) Kuş yuvası ki onu hār u hasstan cem' eder.

الْعِشَّةُ [el-iʿşešet] (ʿayn'ın kesri ve şīn'in fethiyle) Cem'î, yuvalar ma'nāsına.

الْعِشَاشُ [el-iʿşāş] (ʿayn'ın kesriyle) ve

الأَعْشَاشُ [el-aʿşāş] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'î. Ve kuş yuvasına عُشٌّ [ʿuşş] dedikleri ağaç budağı uzun olduktadır ve eger dağda yāhūd duvarda olsa وَكُرٌّ [vekr] derler ve وَكُنٌّ [vekn] derler vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla. Ve kuş yuvası yer üzerinde olsa أُنْفُحُوصٌ [ufḥūṣ] ve فَآءٌ [udḥā] derler hemzelerin zammı ve fā'nın ve dāl'ın sükūnuyla. Ve Cevheri'nin bu kelāmı kendi katında muhtār olana gö-

redir ve وَكُرَّ [vekr] tefsirinde وَكُرَّ [vekr] e'ammıdır gerek cidârda olsun gerek şecerde olsun dediği Ebū 'Amr'dan olan rivâyete göredir, pes kelâmeyni beyninde tedâfu^c olmaz egerçi sâhib-i *Muhtâru*'ş-*Şihâh* tedâfu^c zann etti.

التَّعْشِيشُ [et-ta'şîş] (alâ-vezni التَّكْرِيم [et-tekrîm]) Yuva yapmak; yukâlu: عَشَّشَ الطَّائِرُ: عَشَّشَ إِذَا اتَّخَذَ عَشًّا ve

تَعْشِيشُ [ta'şîş] Ekmek kuruyup bayat olmağa dahi derler; yukâlu: عَشَّشَ الْخُبْزُ إِذَا تَكَرَّجَ وَنَبَسَ Ve تَكَرَّجُ [tekerruc] cîm'le ekmek küf tutup fâsîd olmak.

مُعْشِشُ الطَّيْرِ [mu'aşşesu't-ţuyûr] (mîm'in zammıyla ve şîn'in fethi ve teşdîdiyle) Kuşlar yuva yaptığı yer.

أَعْشَاشُ [A'şâş] (hemzenin fethi ve 'ayn'ın sükûnuyla) Bir mevzi'in ismidir.

الْإِعْشَاشُ [el-i'tîşâş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kavm bir mikdâr tereke götürmektir, İbnu'l-A'râbî rivâyeti üzere; yukâlu: إِعْتَشَّ الْقَوْمُ إِذَا ائْتَارُوا مِيزَةً لَيْسَتْ بِكَثِيرَةٍ

الْعُشْعُشُ [el-uşuş] ('ayn'ların zammıyla) Şol yuvalardır ki birbiri üzerinde ola.

[ع ط ش]

الْعَطَشُ [el-a'taş] (fethateynle) Susuzluk; yukâlu: عَطِشَ يَعْطَشُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْعَطْشَانُ [el-a'tşân] ('ayn'ın fethi ve tā'nın sükûnuyla) Susuz olan kimse. Ve عَطْشَانُ derler itbâ'la, نَطْشَانُ müstakîl zikr olunmaz, Muḥammed b. es-Serî eyiti: نَطْشَانُ aslında عَطْشَاءُ [a'tşâ]dır صَحْرَاءُ [şahrâ] gibi nûn elif-i te'nîsten bedeldir, bu husûsa cem'î عَطَّاشَى [a'taşâ] geldiği delâlet eder, صَحَارَى [şahârâ] gibi.

الْعَطْشَى [el-a'taşâ] ('ayn'ın fethi ve tā'nın sükûnu ve elifin kasrıyla) Cem'î, susuzlar

ma'nâsına. Ve

الْعَطَّاشَى [el-a'taşâ] ('ayn'ın fethi ve elifin kasrıyla) ve

الْعِطَّاشُ [el-i'taş] ('ayn'ın kesriyle) Kezâlik cem'î; yukâlu: قَوْمٌ عَطَّاشَى وَعَطَّاشَى وَعِطَّاشٌ Ve عَطَّاشَى [a'taşâ] müfred mü'ennes dahi gelir; yukâlu: إِمْرَأَةٌ عَطَّاشَى وَنِسْوَةٌ عِطَّاشٌ

الْإِعْطَّاشُ [el-i'taş] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin davarı susuz olmak; yukâlu: أَعْطَّشَ الرَّجُلُ إِذَا عَطِشَتْ مَوَاشِيَهُ

الْمِعْطَّاشُ [el-me'âtîş] (mîm'in fethi ve tā'nın kesriyle) Devenin suya ihtiyacı olduğu zamânlar.

الْعَطْشُ [el-a'tîş] ('ayn'ın fethi ve tā'nın kesriyle) Suyu kıt yer.

الْعَطْشُ [el-a'tuş] ('ayn'ın fethi ve tā'nın zammıyla) Bi-ma'nâhu; yukâlu: مَكَانٌ أَعْطَّشَ وَعَطَّشَ إِذَا كَانَ قَلِيلَ الْمَاءِ

الْعُطَّاشُ [el-u'taş] ('ayn'ın zammıyla) Bir marazdır ki insâna 'arız olur, bir haysiyetle ki suyu içere kanmaz.

[ع ك ش]

عُكَاشُ [Ukkâş] ('ayn'ın zammı ve kâf'ın teşdîdiyle) Benî Numeyr kabilesine mensûb bir suyun ismidir.

الْعُكَاشَةُ [el-ukkâşet] ('ayn'ın zammı ve kâf'ın teşdîdiyle) Örumcek evi, beyti 'ankebût ma'nâsına. Ve

عُكَاشَةُ بِنِ مِحْصِنِ [Ukkâşetu'bnu Miḥşan] sahâbeden bir kimsenin ismidir, Şa'leb rivâyeti üzere. Ve gâh olur kâf tahfîf olunur.

الْعَكْشُ [el-akeş] (fethateynle) Kıl sarmaşıp yayılmak; yukâlu: عَكِشَ الشَّعْرُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَوَى وَتَلَبَّدَ

التَّعْكَشُ [et-te'akkuş] (fethateynle ve kâf'ın

zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu:

تَعَكَّشَ الشَّعْرُ إِذَا التَوَى كَذَلِكَ

[ع ك ر ش]

أَلْعَكْرِشَةُ [el-ʿikrišet] (ʿayn'ın ve rā'nın kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Tavşanın dişisi.

أَلْعِكْرَاشُ [el-ʿikrāş] (ʿayn'ın kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Ricâlden bir kimsenin ismi.

[ع م ش]

أَلْعَمَشُ [el-ʿameş] (fethateynle) Gözüün görmesi za'îf olmaktır, ekser-i evkâtta yaşı aktığı için; yukālu: عَمَشَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

أَلْأَعْمَشُ [el-aʿmeş] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) Gözü zikr olunan vech üzere olan kimse.

أَلْعَمَشَاءُ [el-ʿameşā] (ʿayn'ın fethi ve mīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi.

[ع ن ش]

أَلْعَنْشُ [el-ʿanş] (ʿayn'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneyi eğmek, عَطَفَ [ʿatf] ma'nāsına; yukālu: عَنَشْتُ الشَّيْءَ إِذَا عَطَفْتَهُ

أَلْمَعَانَشَةُ [el-muʿānešet] (mīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) Boyuna sarmaşmak; yukālu: عَانَشَهُ فِي الْقِتَالِ إِذَا اغْتَنَقَهُ

أَلْإِعْتِنَاشُ [el-iʿtināş] Bi-ma'nāhu; ve yukālu: إِغْتَنَشَهُ إِذَا اغْتَنَقَهُ كَذَلِكَ

أَلْعَنْشَنَشُ [el-ʿaneşneş] (ʿayn'ın ve nūn'un fethi ve şīn'in sükūnuyla) Tavlū'l-kāmet olan kimse.

[ع ي ش]

أَلْعَيْشُ [el-ʿayş] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Dirlik, hayāt ma'nāsına.

أَلْمَعَاشُ [el-meʿāş] (mīm'in fethiyle) Dirilmek.

أَلْمَعِيشُ [el-meʿiş] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Kezâlik dirilmek.

Bunlar iki lafzdır ki masdar olmağa ve ism olmağa sâlihtir, مَعَابٌ [meʿāb] ile مَعِيبٌ [meʿīb] ve مَمَالٌ [memāl]la مَمِيلٌ [memīl] gibi meyl etmek ma'nāsına.

أَلْإِعَاشَةُ [el-iʿāšet] (hemzenin kesri ile) Diri etmek; yukālu: أَعَاشَهُ اللَّهُ عَيْشَةً رَاضِيَةً

أَلْمَعِيشَةُ [el-meʿišet] (mīm'in fethiyle ve ʿayn'ın kesri ve meddiyle) Kezâlik dirilmek.

أَلْمَعَايِشُ [el-meʿāyiş] (mīm'in fethi ve yā'nın kesriyle) Cem'i, dirlikler ma'nāsına. Bilā-hemze istiʿmāl edersen asl üzerine istiʿmāl edersin, zīrā bunun aslı مَعِيشَةٌ [meʿišet]tir ve takdīri مَفْعَلَةٌ [meʿilet]tir, pes yā-i asliyye müteharrike olmağın cem'de hemzeye kalb olunmaz, مَكَايِلُ [mekāyil] ve مَبَايِعُ [mebāyic] ve bunların emsali dahi böyledir. Ve eger fer' üzerine istiʿmāl edersen hemze ile istiʿmāl edersen مَفْعَلَةٌ [meʿilet] kelimesin فَعِيلَةٌ [faʿilet] kelimesine teşbīh edüben, nitekim مَصَائِبُ [meşā'ib]de yā hemzeye tebdil olundu, yā hālā sâkin olduğundan ötürü velâkin nahviyyündan ba'zı hemzenin lahn olmasına zâhib olmuştur.

أَلْتَعِيشُ [et-teʿayyüş] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Dirlik esbâbın ele getürmede zahmet çekmek.

عَائِشَةُ [ʿĀišet] (hemzenin kesriyle) Esmâ-i nisvândandır; hemze ile istiʿmāl olunur, عَيْشَةٌ [ʿAyšet] denilmek revâ değildir.

بُنُو عَائِشٍ [Benū ʿĀyiş] (yā'nın kesriyle) ʿArabdan bir kabîlenin ismidir; بُنُو عَيْشٍ [Benū ʿAyş] denilmek revâ değildir.

FASLU'L-GAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[غ ب ش]

الْعَبَشُ [el-gābeş] (fethateynle) Geceden bākī kalandır, ba'zılar gecenin āhirinde olan zulmettir dedi.

الْأَغْبَاشُ [el-ağbāş] (hemzenin fethiyle) Cem'î, geceden bākī kalan nesnelere ma'nāsına.

[غ ش ش]

الْغِشُّ [el-gişş] (ğayn'ın kesri ve şīn'in teşdidiyle) Hiyānet etmek; yukālu: غَشَّهُ يَعْشُهُ عِشًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْمَغْشُوشُ [el-mağşūş] (mīm'in fethi ve şīn'in zammıyla) Hiyānet olunmuş nesne.

الْإِسْتِغْشَاشُ [el-istiğşāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) اِسْتِنْصَاحُ [istinşāḥ]ın mukābilidir. Ve اِسْتِنْصَاحُ [istinşāḥ] bir kimseyi nāsıh ve hayr-hāh 'add etmeğe derler, pes اِسْتِغْشَاشُ [istiğşāş] hāyin ve bed-hāh 'add etmek olur.

الْغِشَاشُ [el-gişāş] (ğayn'ın kesriyle) 'Acele etmek; yukālu: لَقِيْتُهُ غِشَاشًا أَيْ عَلَى عَجَلَةٍ

[غ ط ش]

الْإِغْطَاشُ [el-iğtāş] (hemzenin kesriyle) Muzlim kılmak; yukālu: أَغْطَشَ اللَّهُ اللَّيْلَ إِذَا صَارَ مُظْلِمًا Ve أَظْلَمَهُ

إِغْطَاشُ [iğtāş] Muzlim olmağa dahi derler; yukālu: أَغْطَشَ اللَّيْلَ بِنَفْسِهِ إِذَا صَارَ مُظْلِمًا

الْعَطَشُ [el-gātaş] (fethateynle) Gözün görmesi za'if olmak, عَمَشَ [‘ameş] gibi; yukālu: عَطَشَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَغْطَاشُ [el-ağtaş] (hemzenin ve řā'nın fethiyle) Za'f-ı basarı olan kimse.

الْعَطْشَاءُ [el-gātaşā] (ğayn'ın fethi ve elifin meddiyle) Mü'ennesi.

الْمُتَعَاطِشُ [el-muteğātiş] (mīm'in zammı ve řā'nın kesriyle) Görmezliğe vuran kimse, مُتَعَايِي [mute'āmī] gibi.

الْعَطْشَى [el-gātaşā] (ğayn'ın fethi ve řā'nın sükunu ve elifin kasrıyla) Şol sahradır ki yolu olmaya; yukālu: فَلَاةٌ عَطْشَى أَي لَا يُهْتَدَى لَهَا

[غ ط م ش]

الْعَطْمَشُ [el-gātammeş] (fethateynle ve mīm'in fethi ve teşdidiyle) Gözü za'if olan kimse. Pes aslī rubā'īdir, عَدَبَسَ [‘adebbes] gibi, eger aslī humāsī olup mīm-i ulā aslında nūn olaydı izhār olunurdu, tā ki عَدَبَسَ [‘adebbes] mislliye mültebis olmaya. Ve عَدَبَسَ [‘adebbes] akvā olan deveye derler.

yere dōşemeğe derler. Ve

إِفْتِرَاشُ لِسَانٍ [iftirāşu lisān] Keyfe me'ttefak söylemeğe derler; yukālu: إِفْتَرَشَ لِسَانَهُ إِذَا مَا أَقْلَعَ تَكَلَّمَ كَيْفَ يَشَاءُ أَيُّ بَسَطَهُ

الْإِفْرَاشُ [el-ifrāş] (hemzenin kesriyle) Men'e derler; yukālu: مَا أَفْرَشَ عَنْهُ أَيُّ مَا أَقْلَعَ

الْمُفَرَّشُ [el-muferreş] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Şol ekindir ki yere dōşenmiş ola.

الْمُفَرَّشَةُ [el-muferrešet] (mīm'in zammı ve rā'nın kesri ve teşdīdiyle) Şol baş yarığdır ki kemiği yarmış ola ve paralamamış ola.

الْفَرَّاشَةُ [el-ferāšet] (fā'nın fethi ve rā'nın tahfiifiyle) Kilid perisidir; yukālu: أَفْقَلَ فَافْرَشَ Ve

فَرَّاشَةٌ [ferāšet] Her yufka olan kemiğe de derler. Ve

فَرَّاشُ الرَّأْسِ [ferāşu'r-re's] Kāse-i ser içinde olan yufka kemikler. Ve

فَرَّاشَةٌ [ferāšet] Kezālik pervāneye derler ki gece ile uçup kendiyi āteş-i şem'e yakar; ve fi'l-meseli: "أَطْبِئُ مِنْ فَرَّاشَةٍ" Ve طَبِئُ [tayş] hiffete ve olur olmaz yere uğramağa derler.

الْفَرَّاشُ [el-ferāş] (fā'nın fethiyle) **فَرَّاشَةٌ** [ferāšet]in cem'i, pervāneler ma'nāsına. Ve

فَرَّاشُ نَبِيذٍ [ferāşu nebīz] Şol dānedir ki şarābın üzerinde olur. Ve ter dānesine dahi derler, katre-i 'arak ma'nāsına. Ve

فَرَّاشٌ [ferāş] Şol balçığa da derler ki su çekildikten sonra yer üzerinde kuruyup kalmış ola.

الْفَرِّيشُ [el-ferīş] (fā'nın fethi ve rā'nın kesriyle ve meddiyle) Şol bütün tırnaklı hayvandır ki doğurduktan sonra yedi gün

geçmiş ola, gāliben aygıra yarıldığı için **فَرِّيشٌ** [ferīş] derler.

الْفَرَّائِشُ [el-ferā'īş] (fā'nın fethi ve hemzenin kesriyle) Cem'i, zikr olunan hayvānlar ma'nāsına.

التَّفَرُّشُ [et-teferruş] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kuş kanadın açıp tahrık etmeğe derler.

[ف ش ش]

الْفَشُّ [el-feşş] (fā'nın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Tulumdan yel çıkarmak; yukālu: فَشَّ الْوُطْبَ يَفْشُهُ إِذَا أَخْرَجَ مَا فِيهِ مِنَ الرِّيحِ Ve gazab-nāk olan kimseye hālet-i gazabında "لَا فُشْتُكَ فَشَّ الْوُطْبَ" derler. Ve

فُشٌّ [feşş] Sür'atle süt sağmağa da derler; yukālu: فَشَّشْتُ النَّاقَةَ Ve

فَشٌّ [feşş] **يَنْبُوتُ** [yenbüt] dedikleri ağacın yemişine dahi derler.

الْفَشُّوشُ [el-feşüş] (fā'nın fethi ve şīn'in zammı ve meddiyle) Sağılırken sütü dağılan nākadır.

الْإِفْشَاشُ [el-ifşāş] (hemzenin kesriyle) Geğirmek; yukālu: أَفَشَّ الرَّجُلُ إِذَا تَجَشَّأَ

الْإِنْفِشَاشُ [el-infişāş] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Yaranın şişi sākin olmak; yukālu: **إِنْفَشَّ** الْجُرْحُ إِذَا سَكَنَ وَرَمَهُ Ve bir kimseye fütür ve kesel 'arız olmağa dahi derler; yukālu: **إِنْفَشَّ** الرَّجُلُ عَنِ الْأَمْرِ إِذَا فَتَرَ وَكَسَلَ

[ف ي ش]

الْفَيَّاشُ [el-fiyāş] (fā'nın kesriyle) Ululanan, müfāharat ma'nāsına.

الْفَيْشُ [el-feyš] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Zeker başı, **حَشْفَةٌ** [haşefet] ma'nāsına. Ve

الْفَيْشَةُ [el-feyšet] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kezālik re's-i zeker ma'nāsına.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ق ر ش]

الْقَرَشُ [el-ḳarş] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükunıyla) Kesb etmek. Ve cem' etmek; yukālu: قَرَشٌ يَقْرَشُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Kütüb-i lügate ve nüsaḥ-ı Şiḫāḥ'a muvāfık olan budur, egerçi sāhib-i Şurāḥ bāb-ı evvele işāret etmiştir.

الْقُرَيْشُ [el-Ḳureyš] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın fethiyle) Bir kabilenin ismidir ki babaları Naḍr b. Kināne b. Ḥuzeyme b. Mudrike b. İlyās b. Muḍar'dır. Her kimse ki Naḍr veledinden oldu o Ḳureyš'tir. Ve her kimse ki Kināne'nin ve Kināne mā-fevkinin veledi ola, o Ḳureşī olmaz. Ve eger قُرَيْشٌ [Ḳureyš]le حَيٌّ [ḥayy] ma'nāsın dilersen munsarif kılarısın. Ve eger قَبِيلَةٌ [ḳabilet] dilersen lā-yansarif kılarısın. Ve eger قُرَيْشٌ [vu-reyš]le قُرَيْشٌ [Ḳureyš] dedikleri ma'nā-yı iktisāb ve ictimāc bulunduğuna binā'endir.

الْقُرَيْشِيُّ [el-Ḳureşiyi] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın fethiyle) Ḳureyš'e mensüb olan kimse.

الْقُرَيْشِيَّةُ [el-Ḳureşiyiye] (yā-yı tasgīrin tasrīhiyle dahi قُرَيْشٌ [ḳureyš] gāḥ olur nisbet olunur, kıyāsa muvāfık olan dahi budur.

الْقَرَّاشُ [et-teḳarruş] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kesb etmek ve cem' olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: تَقَرَّشُوا إِذَا تَجَمَّعُوا

الْتَقْرِيشُ [et-taḳrīş] (ʿalā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) تَحْرِيشٌ [taḥrīş] gibidir ya'nī halk birbirin yilteyip igrā etmektir.

الْمَقْرِشَةُ [el-muḳarrişet] (mīm'in zammı ve

rā'nın kesri ve teşdīdiyle) Kaht olan yıl.

الْتَقَارُشُ [et-teḳāruş] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Cenk esnāsında gönderleri birbirine girmek; yukālu: تَقَارَشَتِ الرِّمَاحُ إِذَا تَدَاخَلَتْ فِي الْحَرْبِ

الْإِقْرَاشُ [el-iḳrāş] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi döşenip sa'f etmek; yukālu: أَقْرَشَ أَقْرَشَ بِهِ إِقْرَاشًا إِذَا سَعَى بِهِ وَوَقَعَ فِيهِ Bu Yaḳūb rivāyeti üzeredir.

[ق ش س]

الْقَشُّ [el-ḳaşş] (ḳāf'ın fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Kavm davarın semirmiş bulmak, arıklayıp za'f olduktan sonra.

الْتَقَشُّشُ [et-teḳaşşuş] (ʿalā-vezni التَّزْلُزُل [et-tezelzul]) Hasta iyi olmak; yukālu: تَقَشَّشَ الْمَرِيضَ

الْمُقَشَّشَتَانُ [el-muḳaşşişetān] (mīm'in ve ḳāf-ı ulānın fethi ve sānīnin kesriyle) Süre-i (الكافرون 1) ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ﴾ (الإخلاص 1) ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ﴾ den ʿibārettir, Aşmaḳ rivāyeti üzere, zīrā süretān-i mezbūretān maraz-ı nifāktan berī kılarlar. Ebū ʿUbeyde eyitti: Bu iki süre maraz-ı nifākı izāle eder, bilā-teşbīḥ katran devenin gicigin izāle ettiği gibi.

الْقِشَّةُ [el-ḳişşet] (ḳāf'ın kesriyle) Maymun, وَوَدَّةٌ [ḳirdet] ma'nāsına. Ve

قِشَّةٌ [ḳişşet] Şol sagīr kıza derler ki cüssesi dahi sagīre ola.

[ق م ش]

الْقَمَشُ [el-ḳamş] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in sükunıyla) Bir nesneyi buradan ve oradan cem' etmek.

الْتَقْيِيشُ [et-taḳyīş] (ʿalā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu.

الْقَمَاشُ [el-ḳumāş] (ḳāf'ın zammı ve

mīm'in tahfiifiyle) Her cānibden cem' olan nesne. Ve

قَمَاش [qumāş] Metā'-ı beyte dahi derler.

[ق ن ف ر ش]

القَنْفَرِش [el-kanferiş] (kāf'ın ve fā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) جَحْمَرِش [caħmeriş] gibi ziyāde yaşlı 'avrete derler.

[ق و ش]

القَوْش [el-kūş] (kāf'ın zammı ve meddiyle) Küçük, sagir ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ قَوْشٌ Ve bu Fārisī-i mu'arrebdir, Fārisīsi kūçek demektir.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ب ش]

الْكَبِش [el-kebş] (kāf'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Koç ki koyunun erkeğidir,

الْكِبَاش [el-kibāş] (kāf'ın kesriyle) Cem'i, koçlar ma'nāsına.

الْأَكْبِش [el-ekbuş] (hemzenin fethi ve bā'nın zammıyla) Kezālik cem'i. Ve

كَبِش الْقَوْم [kebşu'l-qavm] Halkın seyyidine ya'nī ulusuna derler.

[ك د ش]

الْكَدْش [el-kedş] (kāf'ın fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Tırmalamak, خَدْش [ħadş] gibidir lafzen ve ma'nen; yukālu: إِذَا خَدَشَهُ إِذَا خَدَشَهُ Ve

كَدْش [kedş] Kesbe dahi derler; yukālu: هُوَ يَكْدُشُ لِعِيَالِهِ أَيَّ يَكْدُحُ Ve كَدْح [kedħ] ħā-i müh-mele ile kesbe derler. Ve

كَدْش [kedş] Bahşiş almağa dahi derler; tekūlu: كَدَشْتُ مِنْ فُلَانٍ إِذَا أَصَبْتَهُ مِنْهُ Ve

كَدْش [kedş] Berk sürmeğe dahi derler, sevk-i şedid ma'nāsına.

الْإِكْتِدَاش [el-iktidāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik bahşiş almak; yukālu: إِكْتَدَشْتُ مِنْ فُلَانٍ عَطَاءً أَيْضًا

الْكَنْدُش [el-kunduş] (kāf'ın ve dāl'ın zammı ve mā-beyninde nūn'un sükūnuyla) Saksāğan demekle ma'ruf olan kuş. Ve

كُنْدُش [kunduş] Edviyeden bir nev'e dahi derler.

[ك ر ش]

الْكَرِش [el-keriş] Kāf'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Şikenbe ki her geviş getiren

cānverde şikenbe, insānda مَعِدَةٌ [ma'idet] mesābesindedir. ‘Arab bunu mü’ennes isti‘māl eder. Bunda iki lügat vardır, biri كَرِشٌ [keriş] rā’nın kesriyle, nitekim mürür etti ve biri dahi كَرِشٌ [keriş]dir rā’nın sükūnuyla كَبِدٌ [kebid]le كَبِدٌ [kebd] gibi. Ve كَبِدٌ [kebid] öykene derler. Ve

كَرِشٌ [keriş] Kezālik insāndan bir cemā‘ate derler. Ve fi’l-hadīsi: “الْأَنْصَارُ كَرِشِي وَعَيْبِي”

الْكَرِشُ [el-kirş] (kāf’ın kesri ve rā’nın sükūnuyla) Kişinin evlād-ı sığarı cihetinden olan ‘ayālî; yukālu: هُمْ كَرِشٌ مَشُورَةٌ أَيُّ تَرَوِّجُ فُلَانٌ فُلَانَةً فَتَنْتَرْتُ لَهُ وَأَوْلَادٌ صِغَارٌ كَرِشَهَا وَبَطْنَهَا إِذَا أَكْثَرَ وَلَدَهَا لَهُ

الْكَرِشَانِ [el-Kerişān] (kāf’ın fethi ve rā’nın kesriyle) Ezd kabilesi ile ‘Abdulkaýs kabilesidir.

الْإِسْتِكْرَاشُ [el-istikrāş] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Kursak كَرِشٌ [keriş] değil iken كَرِشٌ [keriş]le dönmek; yukālu: إِسْتَكْرَشْتُ الْإِنْفَحَةَ Ya‘nī oğlak nesne yemedikçe kursağına اِنْفَحَةٌ [infehat] derler, nesne yemeğe başladıkta كَرِشٌ [keriş] derler, اِنْفِحَةٌ [infiḥat] demezler.

الْإِكْرَاشُ [el-ikrāş] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi كَرِشٌ [keriş]le ya‘nī şikenbeye dāhil kılmak. Ve ‘Arabların اِنْ وَجَدْتُ فَكَرِشٌ “إِنْ وَجَدْتُ إِلَى ذَاكَ فَكَرِشٌ” dediği şol mahalde isti‘māl olunur ki yaramaz müşkil teklif oluna. Ve bunun aslı budur ki bir kimse bir koyunu boğazlayıp pāre pāre edip şikenbesi içine kodu, tā ki pişire. Ona koyunun başın ve ayağın dahi ko dediler, eyitti: اِنْ وَجَدْتُ إِلَى ذَاكَ فَكَرِشٌ يَعْنِي اِنْ وَجَدْتُ إِلَيْهِ سَبِيلًا

التَّكْرُشُ [et-tekerruş] (fethateynle ve rā’nın zammı ve teşdidiyle) Yüz ekşimek, tekabbuz-ı vech ma‘nāsına; yukālu: تَكْرَشُ وَجْهَهُ إِذَا تَقَبَّضَ

الْكَرْشَاءُ [el-kerşā] (kāf’ın fethi ve rā’nın sükūnu ve elifin meddiyle) Karnı büyük ‘avret. Ve

كَرْشَاءٌ [kerşā] Böğürleri büyük olan dişi merkebe dahi derler. Ve

كَرْشَاءٌ [kerşā] Şol ayağa dahi derler ki etli ola, kesirü’l-lahm ma‘nāsına ve tabanı düz olup parmakları kısa ola.

[ك ش ش]

الْكَشِيشُ [el-keşiş] (kāf’ın fethi ve şīn’in kesri ve meddiyle) Ef‘ānın yürürken derisinden hāsıl olan āvāz; ağzından gelen āvāz değil; yukālu: كَشِيتُ تَكِشُ وَيُقَالُ كَشِيتُ كَشِيتُ الْبَقْرَةُ صَاحَتْ

كَشِيشُ الشَّرَابِ [keşīşu’ş-şarāb] Şarābın kaynamasının āvāzına dahi derler. Ve

كَشِيشُ الزَّنْدِ [keşīşu’z-zend] Çakmağın āteş tuttuğu hinde çıkan āvāzına dahi derler. Ve devenin evvel çağırmasında كَشِيشٌ [keşīş] derler.

الْكَشْكَشَةُ [el-keşkeşet] (‘alā-vezni اَلزَّلْزَلَةُ [ez-zelzelet] Kezālik ef‘ānın derisi āvāzıdır. Ve

كَشْكَشَةُ [Keşkeşet] Benī Esed kabilesinin mü’ennes hitābı için olan kāf’ı şīn’e tebdil etmesine derler, ke-kavlihum: عَلَيْشِ وَبِشِ فِي عَلَيْنِكَ وَبِكَ

الْمِكْشَاشُ [el-mikşāş] (mīm’in kesri ve kāf’ın sükūnuyla) Ziyāde çağırıcı deve. Kaçan devenin āvāzı bir mikdār çıksa كَشٌّ derler ve kaçan fasīh ve sāfi olsa هَدَرٌ derler ve kaçan sāfi olup tercī‘ ve terdid etse قَرَقَرٌ derler.

[ك م ش]

الْكَمَشُ [el-kemş] (kāf’ın fethi ve mīm’in sükūnuyla) Şol recüldür ki serī‘ olup cerī

ve mukdim ola. Ve

كَمْشُ [kəmʃ] Zekeri küçün olan ata dahi derler.

أَلْكَمَاشَةُ [el-kemāšet] (kāf'ın fethiyle) Serī ve mukdim olmak; yukālu: كُمْشُ يَكْمُشُ كَمَاشَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

أَلْكَمِيشُ [el-kemīš] (kāf'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Kezālik mukdim olan kimse.

أَلْتَكْمِيشُ [et-tekmīš] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Taʿcīl etmek; yukālu: كَمَّشْتُهُ تَكْمِيشًا إِذَا أَعْجَلْتُهُ

أَلْإِنْكِمَاشُ [el-inkimāš] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Sūr'at etmek.

أَلْتَكْمُشُ [et-tekemmaš] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِنْكَمَشْتَ وَتَكْمَشُ إِذَا أَسْرَعَ

أَلْكَمَشَةُ [el-kemšet] (kāf'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Şol nākadır ki memesi küçük ola.

أَلْكَمِيشُ [el-kemīš] (kāf'ın fethi ve mīm'in kesri ve teşdīdiyle (?) Kezālik zekeri küçük olan at.

أَلْإِكْمَاشُ [el-ikmāš] (hemzenin kesriyle) Nākanın memesinin başlarını sarıp bağlamak; yukālu: أَكْمَشْتُ بِالنَّاقَةِ إِذَا صَرَزْتَ أَخْلَافَهَا Ve صَرٌّ [šadd] şād-ı mühmele ile bağlamak ve خَلِيفٌ [ḫalif] meme başına derler.

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ح ش]

أَلْمَحْشُ [el-maḥš] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Āteş yakısı, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere. Ve

مَحْشُ [maḥš] Deri soymağa da derler; yukālu: مَرَّتْ بِي غِرَارَةٌ فَمَحَشْتَنِي أَيَّ سَحَجْتَنِي سَحَجٌ [saḥc] sīn ve ḥā-i mühmeleyle deri soymağa derler, غِرَارَةٌ [gīrāret] kıldan olan çuvala dedikleri gibi.

أَلْإِمْحَاشُ [el-imḥāš] (hemzenin kesri ile) Yakmak; yukālu: أَمَحَشَهُ الْحُرُّ إِذَا أَخْرَقَهُ Ve āfet-i semāvī her nesneyi yakıp kıtlık olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: هَذِهِ سَنَةٌ عَبَدَةُ عَمْرٍ فَدَامَحَشْتُ كُلَّ شَيْءٍ إِذَا كَانَتْ جَذْبَةً Ebū ʿAmr rivāyeti üzere.

أَلْإِمْتِحَاشُ [el-imtiḥāš] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yanmak, ihtirāk ma'nāsına; yukālu: إِمْتَحَشَ الْخُبْرُ وَامْتَحَشَ فُلَانٌ غَضَبًا

أَلْمُحَاشُ [el-muḥāš] (mīm'in zammı ile) Yanmış nesne; yukālu: خُبْرٌ مُحَاشٌ وَشَوَاءٌ مُحَاشٌ Ve شَوَاءٌ [šivāʾ] biryāna derler.

أَلْمَهَاشُ [el-meḥāš] (mīm'in fethiyle) Metā-ı beyt ve esās-ı beyt yaʿnī ev içinde istiʿmāl olunan esbāb.

أَلْمَحَاشُ [el-meḥāš] Kabā'il-i muhtelifeden olan kavme derler ki cemʿ olup āteş yanında nakz-i ʿahd etmeğe and içerler.

[م د ش]

أَلْمَدَشُ [el-medēš] (fethateynle) Siniri mülāyim olup eti az olmağa derler.

أَلْأَمْدَشُ [el-emdeš] (hemzenin ve dāl'ın fethiyle) Elinin siniri zaʿīf olan kimse; yukālu: مَدَشَ مِنْ رَجُلٍ أَمْدَشُ الْيَدِ ve yukālu: مَدَشَ مِنْ

الباب الرابع

الْمَدْشَاءُ [el-medšāʾ] (mīm'in fethi ve dāl'in sükünü ve elifin meddiyle) Mü'ennesi, elinin siniri za'îf olan 'avret ma'nāsına.

[م ر ش]

الْمَرْشُ [el-merş] (mīm'in fethi ve rā'nın sükünüyle) حَدَشُ [ħadş] gibidir lafzen ve ma'nen ya'nî tırmalamak; yukālu: أَصَابَهُ مَرْشٌ

الْمُرُوشُ [el-murūş] (zameteynle) Cem'î; yukālu: أَصَابَهُ الْمُرُوشُ وَالْحُرُوشُ وَالْحُدُوشُ كُلُّهَا بِمَعْنَى ve

مَرْشٌ [merş] Şol yerdir ki yağmur yüzün bozmuş ola; yukālu: إِنْتَهَيْنَا إِلَى مَرْشٍ مِنَ الْأَمْزَاشِ

الْإِمْتِرَاشُ [el-ımtirāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Koparmak, **إِنْتِزَاعٌ** [ıntizāʿ] ma'nāsına; tekülü: **إِمْتَرَشْتُ شَيْئًا مِنْ يَدِهِ إِذَا انْتَزَعْتَهُ**

[م ر د ق ش]

الْمَرْدَقُوشُ [el-merdekūş] (mīm'in ve dāl'in [fethi] ve kāf'in zammıyla) Çiğdem çiçeği dedikleri nesne ki nebātattandır, merzengüş ma'nāsına.

[م ش ش]

الْمَشُّ [el-meşş] (mīm'in fethi ve şīn'in teşdidiyle) Bir nesne ile el silmeğe derler, eli pāk etmek için; yukālu: مَشَّ يَدَهُ يَمْشُهَا إِذَا مَسَحَهَا بِشَيْءٍ لِيَنْظِفَهَا [meşş] bir ayrı nesne ile silmektir, yağın izāle etmek için. Ve

مَشٌّ [meşş] Nākayı sağıp memesinde bir mikdār sūt alıkomağa dahi derler; yukālu: مَشَّشْتُ النَّاقَةَ إِذَا حَلَبْتُهَا وَتَرَكْتُ فِي ضَرْعِهَا بَعْضَ اللَّبَنِ

الْمَسُوشُ [el-meşūş] (mīm'in fethi ve şīn'in zammıyla) El silecek nesne; yukālu: **أَعْطِنِي مَسُوشًا أَمْشُ بِهِ يَدِي أَي مَنِيذِيلًا وَشَيْئًا أَمْسَحُ بِهِ يَدِي**

الْمُشَاشَةُ [el-muşāşet] (mīm'in zammıyla)

Şol mülāyim olan kemik başıdır ki çiyne-mesi mümkündür.

الْمُشَاشُ [el-muşāş] (mīm'in zammıyla) Cem'î, zıkr olunan kemik başları ma'nāsına. Ve

مُشَاشٌ [muşāş] Yumuşak yere dahi derler, arz-ı leyyine ma'nāsına. Ve

مُشَاشٌ [muşāş] Nefse dahi derler; yukālu: **فُلَانٌ طَيِّبُ الْمُشَاشِ إِذَا كَانَ كَرِيمَ النَّفْسِ**

الْتَمَشُّشُ [et-temeşşuş] (fethateynle ve şīn'in zammı ve teşdidiyle) Mülāyim olan kemik başların yemek; tekülü: **تَمَشَّشْتُ الْعَظْمَ إِذَا أَكَلْتُ مُشَاشَهُ أَوْ تَمَكَّكْتُهُ** [temekkkuk] sormağa derler.

الْمِشْمِشُ [el-mişmiş] (mīm'lerin kesri ve şīn-i evvelin sükünüyle) Zerdali dedikleri meyvedir.

الْمَشْمَشُ [el-meşmeş] (mīm'lerin fethiyle) Bi-ma'nāhu, Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere.

الْمَشَّشُ [el-meşşeş] (fethateynle) Şol nesnedir ki davarın ayağında sürülüp çıkar hattā onun kemik gibi hacmi olur velākin hadd-i zātında kemik olmaz; yukālu: **مَشَّشَتِ الدَّابَّةُ** Asl üzerine gelip idgām olunmayanların biri budur.

[م ي ش]

الْمَيْشُ [el-meyş] (mīm'in fethi ve yā'nın sükünüyle) Yünü kıl ile karıştırmak. Ve koyun sütün keçi sütüne karıştırmaya dahi iderler. Ve

مَيْشٌ [meyş] Karıştırmaya dahi derler. Ve

مَيْشٌ [meyş] Haberi karıştırmaya dahi derler; yukālu: **مِشْتُ الْخَبَرِ إِذَا خَلَطْتُ** Ve Kisā'ī eyitti: **مِشْتُ الْخَبَرِ** demek haberin ba'zın söyledim ve ba'zın ketm ettim demektir. Ve

مَيْشٌ [meyş] Memenin yarısında olan

süttür; yarısın tecāvüz etse, مَيْش [meyş] demezler.

الْمَاشُ [el-māş] (‘alā-vezni) الْبَاب [el-bāb] Fiğ dedikleri ma‘rūf dānedir ve bu mu‘arrebdir yāhūd kelām-ı müvelledir.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النُّونِ)

[ن أ ش]

التَّائُشُ [et-tenāʿuş] (tā'nın fethi ve hemzenin zammıyla) Bir nesneden geri kalıp irak olmak.

التَّأُشُ [en-neʿş] (nūn'un fethi ve hemzenin sükūnuyla) Teʿhīr etmek; tekūlu: نَأَشْتُ الْأَمْرَ أَنَأَشُهُ نَأْشًا إِذَا أَخْرَجْتَهُ

الْإِنْتِأَشُ [el-intiāş] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Müteʿahhir olmak; yukālu: نَأَشْتُهُ فَانْتَأَشُ

التَّيْشُ [en-neʿiş] (nūn'un fethi ve hemzenin kesri ve meddiyle) Ahīr ma'nāsına; yukālu: فَعَلَهُ نَيْشًا إِذَا فَعَلَهُ أَحْيَرًا

[ن ب ش]

النَّبْشُ [en-nebş] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi yerden eşip çıkarmak; yukālu: نَبَشْتُ الْبَقْلَ وَالْمَيْتَ أَنْبَشُ نَبْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

النَّبَّأَشُ [en-nebbāş] (nūn'un fethi ve bā'nın teşdidiyle) Kabrden kefen çıkararak kimse; zikr olunan ma'nādan meʿhūzdur.

الْأَنْبُوشُ [el-unbūş] (hemzenin zammı ve nūn'un sükūnuyla ve bā'nın zammı ve meddiyle) Yerden çıkarılan otun kökü.

الْأَنْبِيشُ [el-enābīş] (hemzenin fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î, yerden çıkan kökler ma'nāsına.

[ن ت ش]

النَّتْشُ [en-netş] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Çıkarmak ve erişmek ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا نَتَشْتُ مِنْ فُلَانٍ شَيْئًا أَيَّ مَا أَصَبْتُ

الْمِنتَاشُ [el-mintāş] (mīm'in kesri ve

nūn'un sükūnuyla) Maşa, مِئْقَاش [minkāş] ma'nāsına; tekülü: تَشَّتُ الشَّيْءَ بِالمِئْقَاشِ إِذَا اشْتَحَرَّتْهُ بِهِ

[ن ج ش]

النَّجْشُ [en-necş] (nūn'un fethi ve cīm'in sükūnuyla) Avı ürkütüp kaldırmak; tekülü: نَجَّشْتُ الصَّيْدَ أَنْجَشُهُ نَجْشًا مِنَ البَابِ الْأَوَّلِ إِذَا اشْتَرَّتْ Ya'ni avı ürkütüp tuzaktan cānibe sevk etmek. Ve

نَجَّشُ [necş] Bir kimsenin metā'ın murādın değil iken artırmaktır, gayrılar görüp rāgıb olsun diye ki bunun hakkında "لَا تَنَاجِشُوا" hadīsıyla nehy vārid olmuştur. Ve

نَجَّشُ [necş] Deveyi dağıldıktan sonra cem' etmeğe ve sür'at etmeğe de derler; yukālu: مَرَّ فُلَانٌ يُنَجِّشُ نَجْشًا أَيَّ اسْرَعَ

النَّاجِشُ [en-nāciş] (cīm'in kesriyle) Şol kimsedir ki av sürer, sayd mahalline gel-sin diye.

النَّجَّاشُ [en-Neccāş] (nūn'un fethi ve cīm'in teşdīdiyle) Hābeşe melikinin ismidir.

[ن ش ش]

النَّشِيشُ [en-neşīş] (nūn'un fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Gölün yāhūd havuzun suyu çekilmeğe başlamak; yukālu: نَشَّ العَدِيرُ يَنْشُ نَشِيشًا مِنَ البَابِ الثَّانِي إِذَا أَخَذَ مَاؤُهُ فِي النُّضُوبِ Ve

نَشِيشُ [neşīş] Sunun ve sunun gayrının āvāzına dahi derler, kaçan kaynasa.

النَّشَّاشَةُ [en-neşşāšet] (nūn'un fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Şol مَمْلَحَةٌ [memlehat]tır ki suyu zāhir olduktan sonra çekilmeğe başlaya, tuza mütehavvil oluncaya dek.

النَّشُّ [en-neşş] (nūn'un fethi ve şīn'in teşdīdiyle) Yirmi dirhem ki yarım vakiy-yedir, zīrā tā'ife-i 'Arab kırk dirheme bir

vakiyye derler ve yirmi dirheme نَشُّ [neşş] derler ve beş dirheme نَوَاطَةٌ [nevāt] derler.

النَّشْنَشَةُ [en-neşnešet] ('alā-vezni [ez-zelzelet]) Deriyi tiz soymak; tekülü: نَشْنَشْتُ الجِلْدَ إِذَا اسْرَعَتْ سَخْلَهُ وَقَطَعَهُ عَنِ اللَّحْمِ

[ن ط ش]

النَّطِيشُ [en-neṭīş] (nūn'un fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Hareket ma'nāsınadır; yukālu: مَا بِهِ نَطِيشٌ أَيُّ حَرَكَةٌ

النَّطْشَانُ [en-naṭşān] (nūn'un fethiyle ve tā'nın sükūnuyla) Bir lafzdır ki عَطْشَانٌ [aṭşān] kelimesine tebe'iyetle zikr olunur; yukālu: عَطْشَانٌ نَطْشَانٌ Pes sāhib-i *Muhezzeb*'in النَّطْشَانُ teşne dediği revā olmaz, zīrā tābi'de ma'nā-yı müstakil murād olmaz.

[ن ع ش]

النَّعْشُ [en-na'ş] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Kaldırmak, ref' ma'nāsına; yukālu: نَعَشَهُ اللهُ يَنْعُشُهُ نَعْشًا مِنَ البَابِ الثَّالِثِ إِذَا رَفَعَهُ وَلَا يُقَالُ أَنْعَشَهُ Ve

نَعْشُ [na'ş] Meyyitin tahtına dahi derler kaçan üzerinde meyyit olsa irtifā'ı olduğu için ve kaçan üzerinde meyyit olmasa سَرِيرٌ [serīr] derler.

الْمَنْعُوشُ [el-men'ūş] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın zammı ile) Taht üzere götürülmüş meyyit.

الْإِنْتِعَاشُ [el-inti'āş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Dayınıp düşen kimsenin durması; yukālu: اِنْتَعَشَ العَائِزُ إِذَا نَهَضَ مِنْ عَثَرَتِهِ

التَّنْعِيشُ [et-ten'īş] ('alā-vezni [et-tekrīm] نَعَّشْتُ لَهُ إِذَا نَعَّشَهُ اللهُ قُلْتُ نَعَّشَكَ اللهُ

بَنَاتُ النَّعْشِ [Benātu'n-Na'ş] (nūn'un fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) İki nev' yıldızdır:

Biri بِنَاتُ نَعِشِ الْكُبْرَىdır ve bu yedi yıldızdır, dördü بِنَاتُ نَعِشِ ve üçü بِنَاتُ نَعِشِ ve biri dahi بِنَاتُ نَعِشِdır, zikr olunan gibi. Ve Sibeveyhi ile Ferrā müttelik oldular, نَعِشُ [naʿş]ın lâ-yansarîf olmasında, taʿrîften ve te'nîsten ötürü.

[ن ف ش]

النَّفْسُ [en-nefş] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Penbe atmak ve yün atmak; yukālu: نَفَسْتُ الْقَطْنَ وَالصُّوفَ أَنْفَسْتُ نَفْسًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

العَهْنُ الْمَنْفُوشُ [el-ʿihnu'l-menfūş] Atılmış yün.

التَّنْفِيسُ [et-tenfîş] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrîm]) Kezâlik penbe ve yün atmak.

الْإِنْتِفَاشُ [el-intifāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Tüylenmek; yukālu: **إِنْتَفَشَتِ الْهَرَّةُ** إِذَا اِزْبَارَتْ Ve **إِزْبَارًا** [izbārār] tüy bitmeğe ve ot bitmeğe derler.

التَّنْفِيسُ [et-teneffūş] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: **تَنَفَّسَتِ الْهَرَّةُ كَذَلِكَ**

النَّفُوشُ [en-nufūş] (zammeteynle) Ot otlamak; yukālu: **نَفَسَتِ الْإِبِلُ تَنْفَسُ نَفُوشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا رَعَتْ لَيْلًا بَلَا رَاعٍ** ﴿إِذْ نَفَسَتْ فِيهِ عَنَمُ الْقَوْمِ﴾ (الأنبياء 78)

الْإِنْفَاشُ [el-infāş] (hemzenin kesriyle) Gece ile davarı otlarken koyup gitmek; yukālu: **أَنْفَسْتُهَا أَنَا إِذَا تَرَكْتُهَا لَيْلًا بَلَا رَاعٍ**

النَّفْسُ [en-nefeş] (fethateynle) Şol develerdir ki gece çobansız terk oluna.

النَّفَاشُ [en-nuffāş] (nūn'un zammı ve fā'nın teşdīdiyle) Bi-maʿnāhu.

النَّوَافِشُ [en-nevāfiş] (nūn'un fethi ve fā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhu kezâlik. نَفَسْتُ [nefeş] geceye mahsūs olan otlamaktır, ammā هَمَلٌ [hemel] gecede ve gündüzde istiʿmāl

olunur.

[ن ق ش]

النَّقْشُ [en-naqş] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bir nesneyi alacalamak; yukālu: **نَقَشْتُ الشَّيْءَ نَقْشًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَنُقِشَ الْعِدْقُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا ظَهَرَتْ فِيهِ نُكْتٌ مِنَ الْإِرْطَابِ** Yaʿnī onda yer yer noktalar zâhir olsa ratb olmak cihetinden. Ve **عِدْقٌ** [ʿizk] hurmā salkımına derler ʿayn-ı mühmele-nin kesriyle. Ve

نَقَشَ [naqş] kezâlik **مِنْقَاشٌ** [minqāş]la tüy yolmağa dahi derler. Ve

نَقَشَ [naqş] Ayaktan **مِنْقَاشٌ** [minqāş]la diken çıkarmak; tekūlu: **نَقَشْتُ الشُّوْكَةَ مِنَ الرَّجْلِ** إِذَا اسْتَخْرَجْتَ

الْمَنْقُوشَةَ [el-menküšet] (mīm'in fethi ve kāf'ın zammıyla) Şol baş yarığıdır ki ondan **مِنْقَاشٌ** [minqāş]la kemikler çıkarılır.

التَّنْقِيشُ [et-tenqîş] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrîm]) Kezâlik **نَقَشَ** [naqş] etmek maʿnāsınadır.

الْمُنَاقَشَةُ [el-munāqāšet] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethi ile) Hisābda ziyāde dikkat etmek; yukālu: **”مَنْ نُوقِشَ الْحِسَابَ عُدْبٌ“**

الْإِنْتِقَاشُ [el-intiqāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Diken çıkarmak; tekūlu: **إِنْتَقَشْتُ** Ve **الشُّوْكَةَ عَنِ الرَّجْلِ** إِذَا اسْتَخْرَجْتُهَا

إِنْتِقَاشٌ [intiqāş] Deve ayağın yere vurmaktır, ayağına giren nesneyi çıkarmak için; ve minhu kīle: **لَطَمَهُ لَطْمَةً الْمُتَّقِيشِ** Ve **لَطَمٌ** [laṭm] lām'ın fethi ve ṭā-i mühmelenin sükūnuyla tabanca ile vurmağa derler.

[ن ك ش]

النَّكْشُ [en-nekş] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Kuyunun suyun çekmek; yukālu: **نَكَشْتُ الْبُئْرَ أَنْكَشْتُهَا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا نَزَفْتُهَا**

ve minhu kavluhum: فَلَانٌ بَحْرٌ لَا يَنْكُشُ Ve

نَكَشٌ [nekş] Nebātāt kısmın meselā tüketmeğe dahi derler; yukālu: أَتَوَا عَلَى عُشْبٍ فَتَكَشَوْهُ إِذَا أَفْتَوْهُ

[ن م ش]

النَّمَشُ [en-nemeş] (fethateynle) Siyāh ve beyāz noktalaradır.

النَّمِشُ [en-nemiş] (nūn'un fethi ve mīm'in kesriyle) Noktaları olan nesne; ve minhu **تَوْرٌ نَمِشٌ** Ve

تَوْرٌ نَمِشٌ [sevrun nemiş] Şol yaban sığıridır ki onun noktaları vardır.

[ن ه ش]

النَّهْشُ [en-nehş] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) Yılan sokmak; **نَهَشْتُهُ الْحَيَّةَ مِنْ** **النَّهْشِ** Ve

نَهَشٌ [nehş] Ön dişleri ile bir nesneyi ısırarak ma'nāsına da gelir ve sīn ile dahi lügattir. Ve

نَهَشٌ [nehş] Rūzgār zarar etmeğe dahi derler; yukālu: نَهَشَهُ الدَّهْرُ فَاحْتَاَجَ Ve

نَهَشُ الْيَدَيْنِ [nehşu'l-yedeyni] Hafīf ma'nāsınadır, gūyā ki bu **نَهَشٌ** [nehş]-i hayyeden me'hūzdur, sür'at üzere olduğuna binā'en.

الْمَنْهَوْشُ [el-menhūş] (mīm'in fethi ve hā'nın zammıyla) Sefer zahmetin çekip yorulan kimse.

[ن و ش]

النَّوْشُ [en-nevş] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir kimsenin saçına ve sakalına yapışmak için el sunmak; yukālu: نَاشَهُ يَنْوِشُهُ نَوْشًا إِذَا تَنَاوَلَ لِيَأْخُذَهُ بِرَأْسِهِ وَلِحْيَتَيْهِ Ve

نَوْشٌ [nevş] Eriştirmek ma'nāsına da gelir; yukālu: نَشْتُهُ خَيْرًا أَيَّ أَنْلْتُهُ

الْمَنْأَوْشَةُ [el-munāvešet] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Cenk esnāsında iki asker birbirine yakın varmak.

النَّوْشُ [en-ne'ūş] (nūn'un fethi ve hemzenin zammı ve meddiyle) Kuvvet ve şiddet sāhibi olan kimse.

التَّنَاوُشُ [et-tenāvuş] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammıyla) Bir nesneye el sunmak.

الْإِنْتِاشُ [el-inti'āş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; ve kavluhu ta'ālā: (سبأ 52) ﴿وَأَتَى لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ﴾ Ya'nī “Āhirette imāna erişmek onlara nice müyesser olur, dünyāda küfr üzere olduklarından sonra.” Ve **تَنَاوُشٌ** [tenāvuş]ta vāv'ı hemzeye döndürmek dahi cā'izdir, nitekim (11 المرسلات) “وَقَتَّتْ” de ﴿أَقْتَّتْ﴾ (11 المرسلات) cā'izdir ve ikisiyle kırā'at olunmuştur.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ب ش]

الأوباش [el-evbāš] (hemzenin fethiyle ve vāv'ın sükūnuyla) Envāc-ı muhtelifeden cemc olan kavm, **أَوْشَابٌ** [evšāb] gibi. Bazılar eyitti: Bu bir cemc'dir ki **بُوشٌ** [bevš]ten maktūbdur. Ve **بُوشٌ** [bevš] dahi muhtelit olan nāsa derler.

التَّوْبِيشُ [et-tevbīš] (alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Cemāat-i muhtelifeden cemc etmek; ve minhu'l-hadīsu: "قَدْ وَبِشْتُ فُرَيْشٌ أَوْبَاشًا"

[و ت ش]

الْوَتَشُ [el-vetš] (vāv'ın fethi ve tā'nın sükūnuyla) Her nesnenin azı, **وَتَحٌ** [veth] gibi ki **وَتَحٌ** [veth] dahi hā-i mühmele ile şey-i hakīre derler; yukālu: **إِنَّهُ لَمِنَ وَتَشِهِمْ أَيْ** مِنْ رَدَالِهِمْ

[و ح ش]

الْوَحْشُ [el-vaḥš] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

الْوُحُوشُ [el-vuḥūš] (zammeteynle) Hayvān-ı berre derler.

وَحْشٌ [vaḥš] Harāb şehre dahi derler; yukālu: **لَقَيْتُهُ بِوَحْشٍ إِضْمِتٌ** "أَيْ بَبَلْدٍ قَفَرٍ" Ve **إِضْمِتٌ** [iṣmit] sīga-i emr üzere ıssız ma'nāsınadır; lā-yansarıftır. Ve

وَحْشٌ [vaḥš] Aç olan kimseye dahi derler; yukālu: **بَاتَ فُلَانٌ وَحْشًا أَيْ جَائِعًا**

الأَوْحَاشُ [el-evḥāš] (hemzenin fethiyle) Cemc'i, aç olan kimseler ma'nāsına; yukālu: **أَتَيْنَا أَوْحَاشًا** Ya'nī "Açla akşamladık."

الْوَحْشِي [el-vaḥšiy] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla ve āhirinde yā'nın teşdidıyla) Hayvānāt ma'nāsına olan **وَحْشٌ**

[vaḥš]ın vāhidi, **وُحُوشٌ** [vuḥūš]tan bir ferd ma'nāsına; yukālu: **جَمَارٌ وَحْشٌ بِالْإِضَافَةِ وَجَمَارٌ وَحْشِي** Ve her nesnenin sağ cānibine **وَحْشِي** [vaḥšiy] derler, Ferrā rivāyeti üzere. Ve Aşmaṭ kavli üzere **وَحْشِي** [vaḥšiy] sol cānibe derler ve yayın **وَحْشِي** [vaḥšiy] olan cānibi arkasıdır, **إِنْسِي** [insiyy]i onu çeken kimseye teveccüh eden cānibidir.

الْمَوْحُوشَةُ [el-mevḥūšet] (mīm'in fethi ve hā'nın zammıyla) Şol yerdir ki onun vaḥşisi çok ola; yukālu: **أَرْضٌ مَوْحُوشَةٌ أَيْ دَاتٌ وَحُوشٌ**

الْوَحْشَةُ [el-vaḥšet] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Halvette kalmağa ve gussalanmağa derler. Ve **أَرْضٌ وَحْشَةٌ** derler, hālī ve harāb olan sahrāya.

الْإِيْحَاشُ [el-iḥāš] (hemzenin kesri ve meddiyle) Gussa vermek.

الْإِسْتِيْحَاشُ [el-istihāš] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gussalanmak; yukālu: **أَوْحَشْتُ** **الرَّجُلَ فَاسْتَوْحَشَ** Ve yeri hālī ıssız bulmak; tekūlu: **وَأَوْحَشْتُ الْأَرْضَ إِذَا وَجَدْتَهَا وَحْشَةً**

إِيْحَاشٌ [iḥāš] Konak yeri halk gidip hālī kalmağa dahi derler; yukālu: **أَوْحَشَ الْمَنْزِلُ** **إِذَا صَارَ خَالِيًا وَذَهَبَ عَنْهُ النَّاسُ**

إِيْحَاشٌ [iḥāš] Aç olmağa dahi derler; yukālu: **أَوْحَشَ الرَّجُلُ إِذَا جَاعَ**

التَّوْحُوشُ [et-tevaḥḥūš] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidıyla) Yer harāb olup ıssız kalmak; yukālu: **تَوَحَّشَتِ الْأَرْضُ إِذَا صَارَتْ وَحْشَةً** Ve açlık ile karın hālī olmağa dahi derler; yukālu: **تَوَحَّشَ لِلدَّوَاءِ أَيْ أَحْلَ جَوْفَكَ لَهُ مِنَ الطَّعَامِ**

التَّوْحِيشُ [et-tevhīš] (alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Bir kimse libāsını ve silāhını atmaktır, ardından yetişilir diye havf etmeğin. Ve fi'l-hadīsi: **فَوَحَّشُوا بِرِمَاجِهِمْ**

[اوخ ش]

الْوَحْشُ [el-vaḥṣ] (vāv'ın fethi ve hā-i mu'cemenin sükūnuyla) أَرَادِلُ [erāzil] ma'nāsınadır; yukālu: ذَاكَ رَجُلٌ مِّنْ وَحْشٍ النَّاسِ Ve gāh olur ba'zı eş'arda وَحْشٌ وَوَحْشٌ kelimesinin āhirine nūn-ı müşedde-de ziyāde edip الّوَحْشُ [el-vaḥṣenn] derler.

الْأَوْحَاشُ [el-evḥāṣ] (hemzenin fethiyle) Cem'î, reziller ma'nāsına; yukālu: جَاءَنِي أَوْحَاشٌ مِّنَ النَّاسِ أَي سَقَطَهُمْ أَوْحَاشٌ

الْوُحُوشَةُ [el-vuḥūšet] (zammetenyle) ve

الْوَحَاشَةُ [el-veḥāšet] (vāv'ın fethiyle) Yaramaz olmak; yukālu: وَوَحْشَ الشَّيْءِ وَوُحُوشَةً وَأَوْحَاشَةً مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا صَارَ زِدْيَاً

الْإِيْحَاشُ [el-iḥāṣ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Kumar oklarından ok kuburuna merreten ba'de-uhṛā salmak ve bu rezāleti müş'ir nesnedir; yukālu: أَوْحَشَ الْقَوْمُ إِذَا رَدُّوا أَوْحَشَ السِّهَامَ فِي الرِّبَابَةِ مَرَّةً بَعْدَ أُخْرَى كَأَنَّهُمْ صَارُوا إِلَى الْوَحَاشَةِ وَالْوَدَالَةِ

[او ر ش]

الْوُرُوشُ [el-vurūṣ] (zammeteynle) Yemeğe el sunmak; yukālu: وَرَشَ شَيْئًا مِّنَ الطَّعَامِ وَرُوشًا إِذَا تَنَاوَلَهُ

الْوَارِشُ [el-vāriṣ] (rā'nın kesriyle) Şol kimse- dir ki bir kavm ta'ām yerken üzerlerine dāhil ola da'vet olunmaksızın, وَأَعْلٌ [vāgil] gibi. Şarābda, ya'nī da'vet olunmadan şürb edenlerin üzerine gelene وَأَعْلٌ [vāgil] derler.

الْتَوْرِيشُ [et-tevrīṣ] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir kavmin arasın ifsād etmek; yukālu: وَوَرَشْتُ بَيْنَ الْقَوْمِ Ve وَرَشْتُ dahi derler, vāv'ı hemzeye kalb etmekle.

الْوَرِشَةُ [el-verišet] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol davardır ki sāhibinin elinden kurtulup seğırtmeğe yeltenir hālā ki sāhibi

onu men' eder.

الْوَرِشَاتُ [el-veriṣāt] (vāv'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol nākalardır ki hafif ve çābük olalar, Ebū 'Amr rivāyeti üzere.

الْوَرِشَانُ [el-vereṣān] (fethateynle) Kumru dedikleri ma'rūf kuş, سَاقُ حُرِّ [sāḳu ḥurr] ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: بَعْلَةُ الْوَرِشَانِ يَأْكُلُ "بَعْلَةُ الْوَرِشَانِ" Ya'nī "Kumru bahānesiyle hurmā ağacına çıkıp hurmā yer." Ve مُشَانٌ [muṣān] mīm'in zammıyla hurmānın iyisine derler.

الْوَرِشِينَ [el-verāṣīn] (vāv'ın ve rā'nın fethiyle ve şīn'in kesri ve meddiyle)

الْوَرِشَانُ [el-virṣān] (vāv'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Kezālik cem'î, kumrular ma'nāsına, كِرْوَانٌ [kirvān] da كِرْوَانٌ [kervān] gibi 'alā-gayri'l-kiyās.

وَرِشٌ [Verş] (vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kurrādan bir kimsenin lakabıdır.

[او ش و ش]

الْوَشَوَاشُ [el-veṣvāṣ] (vāv'ın fethi ve şīn'in sükūnuyla) Recül-i hafife derler, Aşma'ī rivāyeti üzere.

الْوَشَوِشَةُ [el-veṣvešet] (vāv'ların fethi ve şīn'in sükūnuyla) Müşevveş olan kelām.

[او ط ش]

الْتَوَطِيشُ [et-tevtīṣ] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir kimseyi kendi nefsinde def' etmemek; yukālu: صَرَبُوهُ فَمَا وَطَّشَ عَنْ نَفْسِهِ Ve تَوَطِيشًا إِذَا لَمْ يَمُدَّ بِيَدِهِ وَلَمْ يَدْفَعْ عَنِ نَفْسِهِ

تَوَطِيشٌ [tevtīṣ] Sā'ile bir nesneyi verme- meğe dahi derler; yukālu: سَأَلُوهُ فَمَا وَطَّشَ Ve إِلَيْهِمْ بِشَيْءٍ أَي لَمْ يُعْطِهِمْ شَيْئًا

تَوَطِيشٌ [tevtīṣ] Kelāmıdan yā 'amelden yā re'ydən nesne hāzır kılmak ma'nāsına da

gelir, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: وَطَّشَ لَهُ إِذَا هَيَّأَ لَهُ وَجَهَ الْكَلَامِ أَوْ الْعَمَلِ أَوْ الرَّأْيِ

Ve تَوَطِّيشٌ [tevtiʃ] Feth-i kelām etmeğe dahi derler; yukālu: وَطَّشَ لِي شَيْئًا حَتَّى أَذْكَرَهُ أَيِ افْتَحَ [وق ش]

الْوَقْشُ [el-vaqʃ] vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Hareket etmek; yukālu: سَمِعْتُ Ya'ni "Hareketten hāsıl olan savtı işittim." Ve وَقْشٌ [Vaqʃ] Kezālik Evs kabīlesinden bir recülün adıdır.

التَّوَقُّشُ [et-tevaqquʃ] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdīdiyle) Taharrük ma'nāsına; yukālu: تَوَقَّشَ أَيُّ تَحَرَّكَ

بَنُو أُقَيْشٍ [Benū Uqayʃ] (hemzenin zammı ve kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Arab tā'ifesinden bir kavmin adıdır, elif aslında vāv idi, (المرسلات 11) وَقَّتَتْ "وَقَّتَتْ" ile (المرسلات 11) تَأَقَّتَتْ [te'qīt] vakt ta'yin etmek ma'nāsınadır.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ش]

الْهَيْشُ [el-hebʃ] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Cem' ve kesb ma'nāsınadır; yukālu: هُوَ يَهَيْشُ لِعِيَالِهِ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

التَّهْبِشُ [et-tehebbuʃ] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: هُوَ يَتَهَبَّشُ لِعِيَالِهِ أَيْضًا

الْهَبَّاشُ [el-hebbāʃ] (hā'nın fethi ve bā'nın teşdīdiyle)

الْهَبَّاشَةُ [el-hubāʃet] (hā'nın zammıyla) Cem' olunan nesne gerek māl olsun gerek halk olsun, حُبَّاشَةٌ [hubāʃet] gibi veznin ve ma'nen.

[ه ر ش]

الْهَرَّاشُ [el-hirāʃ] (hā'nın kesriyle) Kelbi işkirip igrā etmek.

الْمُهَارَشَةُ [el-muhāreʃet] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

التَّهْرِيشُ [et-tehrīʃ] (alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu eyzan.

الْهَرَّاشِيُّ [el-herʃā] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Tarīk-i Mekke'de şerrefehallāhu ta'ālā bir 'akabedir ki Cuħfe'ye karībdir, ondan deryā görünür. Onun iki yolu vardır ki her hangisinden murād olursa varılır.

[ه م ر ش]

الْهَمَّرِشُ [el-hemmeriʃ] (hā'nın fethi ve mīm'in fethi ve teşdīdiyle ve rā'nın kesriyle) Ziyāde yaşlı karıya derler. Ve sütlü nākaya da derler. Ve bir kelbin dahi ismidir. Aħfeş eyitti: Bu humāsiyyü'l-asl olan binālardandır, mīm-i evvel aslında nūn

olan mālī Hak ta'ālā mehālikte zāyi' kılar.
Ve نَهَابِرُ [nehābir] nūn'la ve bā-i muvahha-
de ile مَهَالِكُ [mehālik] ma'nāsınadır.

أَلْهُوَاشَاتُ [el-huvāṣāt] (hā'nın zammı ve
vāv'ın tahfifiyle) Benī ādemden ve deve-
den cem' olan cemā'atlere derler, kaçan
cem' oldukta birbirine karışa.

[ه ي ش]

أَلْهَيْشَةُ [el-heyšet] (hā'nın fethi ve yā'nın
sükūnuyla) Benī ādemden cem' olan
cemā'at.

أَلْهَيْشَةُ [el-heyšet] (hā'nın fethi ve yā'nın
sükūnuyla) هَوْشَةٌ [hevšet] gibidir veznen
ve ma'nen.

أَلْهَيْشُ [el-heyş] (hā'nın fethi ve yā'nın
sükūnuyla) Hareket ve ıztırāb etmek;
yukālu: هَاشَ الْقَوْمُ يَهَيْشُ هَيْشًا إِذَا تَحَرَّكُوا وَهَاجُوا

BĀBU'Ş-ŞĀDĪ MĪN KĪTĀBĪ
TERCEMETĪ ŞĪĤĀHĪ'L-
CEVHERĪ

(باب الصاد من ترجمه سخاح الجوهري)

ص

FASLU'L-ELİF

(فضل الألف)

[أ ح ص]

الإِجَاصُ [el-icāşş] (hemzenin kesri ve cīm'in teşdidiyle) Erik demekle ma'arūf olan meyve, dahildir, ya'nī mu'arrebdir, zīrā kelām-ı 'Arabda kelime-i vāhidede cīm'le şād cem' olmaz.

الإِجَاصَةُ [el-icāşşat] (hemzenin kesri kezālik cīm'in teşdidiyle) إِجَاصٌ [icāşş]ın vāhidi. Ya'qūb eyitti: إِجَاصٌ demek cā'iz değıldir.

[أ ص ص]

الأَصُّ [el-aşş] (hemzenin fethi ve şād'ın teşdidiyle) Asl ma'nāsınadır.

الأَصِيصُ [el-aşīş] (hemzenin fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Titremek, رِغْدَةٌ [ri'det] ma'nāsına, ufanmış destīnin yāhūd küpün nısfı ki içinde reyhān ekerler.

الأَصُوصُ [el-aşūş] (hemzenin fethi ve şād'ın zammiyla) Şol nākadır ki berk ola; yukālu: أَصَّتِ النَّاقَةُ تُؤُصُّ Nāka şedīd oldu ma'nāsına, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

FASLU'L-BĀ'

(فَضْلُ الْبَاءِ)

[ب خ ص]

الْبَحْصُ [el-beḥaṣ] (fethateynle) Ayakta olan et, لَحْمٌ قَدِمَ [laḥmu ḳadem] ma'nāsına. Ve deve tabanına dahi derler. Ve elde parmak diplerinde olan etler ki aya cānibindedir.

الْبَحْصَةُ [el-beḥaṣat] (kezālik fethateynle) Vāhidi. Ve

بَحْصٌ [beḥaṣ] Kezālik şol yumru ete derler ki gözün üzerinde yāhūd altında şış üslubunda ola; yukālu: بَحْصُ الرَّجُلِ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَبْحَاصُ [el-ebḥaṣ] (hemzenin ve ḥā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki gözü etrafında olan et yumru ola.

الْبَحْصُ [el-baḥṣ] (bā'nın fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Gözü yağıyla bile çıkarmak; tekūlu: بَحْصَتْ عَيْنُهُ أَبْحَصَهَا بَحْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَلَعْتَهَا مَعَ شَحْمِهَا يَمْزُ سِنْ'le.

[ب ر ص]

الْبَرِصُ [el-beraṣ] (fethateynle) Bir marazdır ki insānın bedenine vāki' olur, cā-be-cā beyāz olmakla; yukālu: بَرِصَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَبْرِصُ [el-ebraṣ] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki zikr olunan maraza mübtelā ola.

الْإِبْرَاصُ [el-ibrāṣ] (hemzenin kesriyle) بَرِصٌ [beraṣ] rencine mübtelā kılmak; yukālu: أَبْرِصُهُ اللَّهُ

سَامٌ أَبْرِصٌ [sāmmu ebraṣ] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Büyük keler. Bu

ma'rūfedir, bu kadar var ki ta'rīfi 'alem-i cins olmak üzeredir. Bunlar iki ismdir ki ism-i vāhid kılınmıştır. Dilersen ism-i evveli feth üzere mebnī kılıp sāniyi mu'reb kılarısın, lā-yansarif i'rābiyla. Ve ma'lūm ola ki her ki ism ki ism-i vāhid kılınsa o iki nev' üzeredir: Bir nev'i budur ki ikisi dahi fethi üzere mebnī olalar عَشْرَ خَمْسَةَ عَشْرَ gibi ve هَذَا الشَّيْءُ بَيْنَ ve هُوَ جَارِي بَيْنَ بَيْتٍ ve لَقِيئُهُ كَفَّةً كَفَّةً gibi. Ve كَفَّةً كَفَّةً kāf'ların fethiyle rū-be-rū demektir. Ve بَيْنَ بَيْنَ orta hālli demektir ne iyi ve ne yatlı. Ve hemze-i بَيْنَ بَيْنَ şol hemzeye derler ki ne harf-i līn ola ve ne hod hemze ola. Ve تَفَرَّقَ الْقَوْمُ أَحْوَلَ وَأَحْوَلَ وَشَعَرَ وَشَعَرَ gibi. أَحْوَلَ [aḥvel] ḥā-i mu'ceme ile أَكْرَمٌ [ekrem] vezni üzere ve شَعَرَ شَعَرَ şīn ve ğayn-ı mu'cemeteynle ve bā-i muvahhade ile ve مَدَّرَ مَدَّرَ şīn-i mu'ceme ve zāleyn-i mu'cemeteyn ve rā'eyn-i mühmeleteynle cümlesi müteferrik ma'nāsınadır. İkinci nev' ism-i evvelin āhiri feth üzere mebnī olup ve ism-i sāninin lā-yansarif i'rābiyla mu'reb olmasıdır, ismeyn-i muhtelifeyn şey-i vāhid için ism olmak üzere حَضْرَ مَوْتٌ ve سَامٌ أَبْرِصٌ ve مَارَ سَرْجِينٌ ve رَامَ هُرْمُزٌ ve بَعْلَبُكٌ gibi. Üç evvelki birer yerin adıdır. Ve مَارَ سَرْجِينٌ esmā-i a'cāmdandır. Ve سَامٌ أَبْرِصٌ keler ismidir nitekim el-ān mürūr etti. Ve eger dilersen evveli sāniye muzāf edip هذا حَضْرَ مَوْتٌ dersin [ḥaḍr] mā-kablinde olan 'āmilin i'rābiyla mu'reb kılıp مَوْتٌ i muzāfun iley-i mecrūr kılmakla Ve مَعْدِي de üç lūgat vardır ki bāb-ı bā'da zikr olunmuştur. Ve tesniyesinde سَامًا أَبْرِصٌ dersin ve cem'inde dilersen سَوَامٌ أَبْرِصٌ dersin ve dilersen هَوْلَاءِ السَّوَامِ dersin [ebraṣ]ı zikr etmezsin ve dilersen هَوْلَاءِ بَرِصَةٍ dersin bā'nın kesri ve rā'nın fethiyle yāhūd الْأَبَارِصُ [el-ebāriṣ] dersin مَسَاجِدُ

[mesācid] vezni üzere, سَامٌّ [sāmm]ı zikr etmezsin.

[ب ص ص]

الْبَيْضُ [el-beşîş] (bā'nın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Bir nesne yaldırayıp berk vurmaktır, dıraşşiden ma'nāsına; yukālu: بَصَّ الشَّيْءُ يَبِضُّ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَمَعَ **الْبِصَاصَةُ** [el-başşāṣat] (bā'nın fethi ve şād'ın teşdidiyle) Göz, عَيْنٌ [ʿayn] ma'nāsına.

التَّبْصِيطُ [et-tebşîş] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kelb eniği gözin açmak; yukālu: بَصَّصَ الْجَزُؤُ كِي بَصَّصَ دَاهِي CİM'LE ve şādeyn-i mühmeleteynle kelb yavrusu gözin açmaktır.

الْبِضْضَةُ [el-başbeşat] (ʿalā-vezni الزُّلْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Kelb kuyruğın salmak.

التَّبْضِضُ [et-tebaşbuş] (ʿalā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Bi-ma'nāhu, kezālik kelb kuyruğın salmak; yukālu: بَضْبِضَ الْكَلْبُ **Ve** وَتَبْضِضُ إِذَا حَرَكَ ذَنْبَهُ

تَبْضِضُ [tebaşbuş] تَمَلَّقُ [temelluq]a dahi derler.

الْبِضْبَاضُ [el-başbāş] (bā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Cidd ve safy üzere olmak; yukālu: خِمِضَ بَضْبَاضٍ أَي جَادٌ لَا فُتُورَ فِيهِ **Ve** خِمِضٌ [ħimş] ħā'nın kesri ve mīm'in sükūnuyla deveyi suya beş günde bir iletmeştir.

[ب ع ص]

تَبْغِضُ [tebaʿşuş] (fethateynle ve şād'ın zammıyla) Bir nesne muztarib olmak; yukālu: تَبْغِضُ الشَّيْءُ إِذَا اضْطَرَبَ **Ve**

تَبْغِضُ [tebaʿşuş] Yılan katl olundukta burulup sarılmağa dahi derler; yukālu: تَبْغِضَتِ الْحَيَّةُ إِذَا قُتِلَتْ فَتَلَوَّتْ

الْبُغْضَةُ [el-buʿşuṣat] (bā'nın ve şād'ın

zammıyla ve ʿayn'ın sükūnuyla) Bir kiçirek cānverdir ki beyāz ve berrāktır.

[ب ل ص]

الْبَلْضُوضُ [el-beleşūş] (fethateynle ve şād'ın zammıyla) Bir kuşun adıdır.

الْبَلْنُضِيُّ [el-belenşā] (fethateynle ve nūn'un sükūnuyla ve elifin kasrıyla) Cem'ci, ʿalā-hilāfi'l-kıyās. Sibeveyhi eyitti: Cem'cede vākiʿ olan nūn zā'idedir, zīrā müfredinde بَلْضُوضُ [beleşūş] dersin.

الْبِلَاصَةُ [el-belpeşat] (hemzenin fethiyle ذَخْرَجَةٌ [dahrecet] vezni üzere) Kaçmak, firār ma'nāsına; yukālu: بَلَاضَ الرَّجُلُ إِذَا فَارَّ

[ب و ص]

الْبُؤُصُ [el-bevş] (bā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) İleri geçmek, tekaddüm ma'nāsına. Ve ʿavret sağrısına dahi derler.

الْبُؤُصُ [el-būş] (bā'nın zammıyla) Renk, levn ma'nāsına; yukālu: حَالٌ بُؤُصَةٌ إِذَا تَغَيَّرَ لَوْنُهُ **Ve** heyʿet ma'nāsına da gelir, Yağ üb rivāyeti üzere; tekūlu: مَا أَحْسَنَ بُؤُصَهُ أَي سَحَنَتُهُ وَلَوْنُهُ **Ve** سَحَنَةٌ [sehanet] fethateynle ve mühmeleteynle şekle ve heyʿete derler. **Ve**

بُؤُصُ [būş] ʿAvret sağrısına dahi derler, عَجِيزَةٌ [ʿacizet] ma'nāsına. **Ve** fethle dahi lügattır, nitekim mürür etti.

الْبُؤُصِيُّ [el-būşiyi] (bā'nın zammı ve meddi ve yā'nın teşdidiyle) Deryā gemilerinden bir cins gemidir, sefīne-i mahsūsa ma'nāsına ve bu muʿrebdir.

بُؤُصَانٌ [Būşān] (bā'nın zammıyla) Benī Esed'den bir cemāʿatin ismidir.

[ب ي ص]

بَيْضُ [beys] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir lafzdır ki حَيْضٌ [ħayşa] lafzi ile istiʿmāl olundukta ihtilāt ma'nāsına

olur; yukālu: وَقَعُوا فِي حَيْضٍ بَيِّضٍ hā'nın ve bā'nın kesriyle dahi böyledir. Ve tazyik etmek ma'nāsına da gelir; yukālu: جَعَلْتُمْ الْأَرْضَ عَلَيْهِ حَيْضٌ بَيِّضٌ أَيَّ صَيِّتْتُمْ عَلَيْهِ

FASLU'T-TĀ'

(فَضْلُ التَّاءِ)

[ت ر ص]

الإِتْرَاصُ [el-itrāş] (hemzenin kesriyle) Muhkem kılıp doğru kılmak; yukālu: أَتْرَضْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَحْكَمْتَهُ وَقَوْمَتُهُ

التَّثْرِيضُ [et-tetrīş] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَتْرَضْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَحْكَمْتَهُ كَذَلِكَ

الْمُتْرَضُ [el-mutraş] (mīm'in zammı ve tā'nın sükūnu ve rā'nın fethiyle) ve

التَّثْرِيضُ [et-terīş] (tā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Müstahkem olan nesne; مُسْحَنٌ [mushān]la سَخِينٌ [saḥīn] gibi, ısınmış nesne ma'nāsına ve مُبْرَمٌ [mubrem]le بَرِيمٌ [berīm] gibi, bükülmüş ip ma'nāsına. Ve

تْرِيبُصٌ [terīş] Muhkem ve doğru olan terāzūya dahi derler; yukālu: مِيزَانٌ تْرِيبُصٌ أَيُّ مُحْكَمٌ مَقْوَمٌ

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ النِّجْمِ)

[ح ص ص]

الْحَجَّصُ [el-caşş] (cīm'in fethi ve şād'ın teşdidiyle) Kireç ki onunla yapı yaparlar, mu'rebdir.

الْحِصَّاصُ [el-caşşās] (cīm'in fethi ve şād'ın teşdidiyle) Kireş işleyen kimse.

التَّحْصِصُ [et-tecşīş] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kireçlemek; yukālu: حَصَّصَ دَارُهُ كِي تَقْصِصُ [taqşīş] dahi kâf'la كِي مِثْلُ قَصَّصَ [tecşīş] ma'nāsıdır. Ve

تَحْصِصُ [tecşīş] Kelb yavrusu gözin açmağa dahi derler; yukālu: حَصَّصَ الْجَزُؤُ مِثْلُ كِي جَزُؤُ [cırv] cīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla kelb eniğine derler.

FASLU'L-HĀ

(فَضْلُ النِّجْمِ)

[ح ر ص]

الْحِرْصُ [el-ħırş] (hā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneye harīs olmak; yukālu: حَرَّصَ عَلَى الشَّيْءِ يَحْرِصُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي: حِرْصٌ [ħırş]la muttasıf olan kimse.

الْحَرِصُ [el-ħarīş] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yarmak. Ve

حَرْصُ [ħarş] Kassār bezi döverken yırtmak; yukālu: حَرَّصَ الْقَصَّارُ الثُّوبَ يَحْرِصُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا حَرَفَهُ بِالذِّقِّ

الْحَارِصَةُ [el-ħārīşat] (rā'nın kesriyle) Şol baş yarığıdır ki başın derisi az yarılmış ola. Ve

حَارِصَةٌ [ħārīşat] Şol buluta derler ki yer yüzünü yağmuru soyup tagyir eyleye.

الْحَرِصَةُ [el-ħarīşat] (hā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) KezālİK şol buluttur ki yağmuru yer yüzün soya.

[ح ر ب ص]

الْحَرْبِصِصَةُ [el-ħarbeşīşat] (hā'nın ve bā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bezek ki 'avretler onunla kendilerini tezyin ederler; yukālu: مَا عَلَيْهَا حَرْبِصِصَةٌ وَلَا حَرْبِصِصَةٌ أَي شَيْءٌ مِنَ الْحُلِيِّ

[ح ر ق ص]

الْحُرْقُوصُ [el-ħurkūş] (hā'nın ve kâf'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Pire üslubunda bir böcektir ki gāh olur kanadı bitip uçar.

[ح ص ص]

الْحَصَصُ [el-ḥaşaş] (fethateynle) Baş kılı ak olmak; yukālu: حَصَّتْ الْبَيْضَةُ رَأْسَهُ Ve بَيْضَةٌ [beyḍat] başa giyilen demir tolgaya derler.

الْأَحْصُ [el-eḥaşş] (fethateynle) Başının kılı az olan kimse. Ve şol kuşa derler ki kanadının yeleği az ola; yukālu: طَائِرٌ أَحْصُ الْجَنَاحَيْنِ

الْحَصَاءُ [el-ḥaşaşā] (ḥā'nın fethi ve elifin meddiyle) Kıtık olan yıl ki onda hayr olmaya.

الْحَاصَةُ [el-ḥāşşat] Şol marazdır ki onunla kıl dökülür.

الْإِنْحِصَاصُ [el-inḥiṣāş] (hemzenin ve ḥā'nın kesriyle) Kıl dökülmek; yukālu: إِنْحَصَّ شَعْرُهُ إِنْحِصَاصًا إِذَا تَنَاطَرَتْ

الْأَحْصَانُ [el-eḥaşşān] (fethateynle) Abd ile hımārdan ğibārettir, zīrā mezbūrların her biri bahālarıyla hizmet edip pīr oldukça bahāları eksilmeden hālî olmaz.

الْحِصَّةُ [el-ḥiṣṣat] (ḥā'nın kesriyle) Nasīb ma'nāsına.

الْإِنْحِصَاصُ [el-iḥṣāş] (hemzenin kesriyle) حِصَّةٌ [ḥiṣṣat] vermek; yukālu: أَحْصَصْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَعْطَيْتَهُ نَصِيْبَهُ

التَّحَاصُّ [et-taḥāşş] (tā'nın fethiyle) Hisseleşmek; yukālu: تَحَاصَّ الْقَوْمُ يَتَحَاصُّونَ إِذَا اقْتَسَمُوا حِصَصًا

الْمُحَاصَّةُ [el-muḥāşşat] (mīm'in zammıyla) Bi-ma'nāhu.

الْحُصُّ [el-ḥuṣṣ] (ḥā'nın zammıyla) وَرَشٌ [verş] dedikleri sarı çiçek ki Yemen'de olur. Ve ba'zılar za'ferāndır dedi.

الْحِصْحِصُ [el-ḥiṣḥiṣ] (ḥā'ların kesri ve şād'ın sükūnuyla) Toprak ve taşlar.

الْحَصْحَصَةُ [el-ḥaşaḥaṣat] (alā-vezni الزَّلْزَلَةُ)

[ez-zelzelet]) Bir nesne zuhūr etmek; yukālu: حَصْحَصَ الشَّيْءُ إِذَا بَانَ وَظَهَرَ وَيُقَالُ أَيضًا Ve الْأَنْ حَصْحَصَ الْحَقُّ

حَصْحَصَةُ [ḥaşaḥaṣat] Bir nesneyi bir nesnenin içinde tahrik etmektir, birleşsin diye. Ve fi'l-hadîsi: ”أَنَّ سَمْرَةَ بِنَ جُنْدَبِ أُتِيَ بِرَجُلٍ عَيْنَيْنِ فَاشْتَرَى لَهُ جَارِيَةً مِنْ بَيْتِ الْمَالِ فَأَدْحَلَهَا مَعَهُ لَيْلَةً فَلَمَّا أَضْبَحَ قَالَ مَا صَنَعْتَ قَالَ فَعَلْتُ حَتَّى حَصْحَصْتُ فِيهِ فَسَأَلَ الْجَارِيَةَ فَقَالَتْ لَمْ يَضْعُغْ شَيْئًا فَقَالَ خَلَّ سَبِيلَهَا يَا مُحْصِحِصُ Ve

حَصْحَصَةُ [ḥaşaḥaṣat] Kezālik deveyi yüküyle yerinden kıyām etmek için dizin kaldırmak. Ve seyride sür'at etmeğe dahi derler.

الْحَضْحَاصُ [el-ḥāşḥāş] (ḥā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) حَضْحَاصٌ [ḥaşaḥāş] gibi şol seyre derler ki onda sür'at ola, fütür olma-ya; yukālu: قَرَبْتُ حَضْحَاصٌ Ve قَرَبْتُ [ḳareb] deveyi suya iletmeğe derler, nitekim bāb-ı bā'da mürür etti.

ذُو الْحَضْحَاصِ [Zu'l-Ḥaşaḥāş] (ḥā'nın fethi ve şād'ın sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir.

الْحُضْحَاصُ [el-ḥuṣḥāş] (ḥā'nın zammı ve şād'ın sükūnuyla) Sür'atle seğırtmek.

الْحُصُّ [el-ḥuṣṣ] (ḥā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: حَصَّ يَحْصُ حَصًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْحُصَاصُ [el-ḥuṣāş] (ḥā'nın zammıyla) Merkeb kulağın kısıp seğırtmek. Ve fi hadîsi Ebî Hureyre: ”أَنَّ الشَّيْطَانَ إِذَا سَمِعَ الْأَدَانَ سَمِعَ الْهَمَامَةَ وَوَلَهُ حُصَاصٌ“ Hammād b. Seleme eyitti: ”أَشِيمُ ب. عِبِي'N-NUCŪD'DAN حُصَاصٌ [ḥuṣāş] nedir diye su'āl ettim. Eyitti: Görmez misin hımār kaçan sür'atle seğırtmeli olsa kulakların kısıp kuyruğın salar. Ebū Ubeyd eyitti: حُصَاصٌ [ḥuṣāş] yellenmeğe derler, صُرَاطٌ [ṣurāt] ma'nāsına, ba'zılar kavlinde, ammā 'Āsim'in kavli bana ahsen gelir ve Aşma't'nin dahi kavli budur dedi.

[ح ف ص]

الْحَفْضُ [el-ħafş] (ħā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Deriden örülen zembil. Ve arslan yavrusu. Ve bu makāmda sāhib-i Şurāh'ın 'azīm habtı vardır ki salıncak ārām etmeyi حَفْضُ [ħafş]ta irād etmiştir fā'yla hālā ki o حَمْضُ [ħamş] ma'nalarındandır, Cevherī nüshalarında vāki' olduğu üzere.

أُمُّ حَفْضَةٍ [ummu Ĥafşat] (ħā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Tavuk, دَجَاجَةٌ [decācet] ma'nāsına. Ve

حَفْضُ [ħafş] Cem' etmek ma'nāsına da gelir; tekülü: حَفَضْتُ الشَّيْءَ إِذَا جَمَعْتَهُ İbn Dureyd rivāyeti üzere.

[ح م ص]

الْحُمُوضُ [el-ħumūş] (zammeteynle) Yaranın şişi sākin olmak; yukālu: حَمَصَ الْجُرْحُ حَمَصَ الشَّيْءَ إِذَا سَكَنَ وَرَمُهُ Ve

حُمُوضُ [ħumūş] Salıncak şiddetle salınmadan sākin olmak; yukālu: حَمَصَتِ الْأَرْجُوْحَةُ إِذَا سَكَنَ مِنْ فَوْرَتِهَا

الْإِنْحِمَاصُ [el-inħimāş] (hemzenin ve ħā'nın kesriyle) Kezālik yaranın şişi sākin olmak; yukālu: إِنْحَمَصَ الْجُرْحُ

حِمْضُ [ħimş] (ħā'nın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Bir şehrin ismidir; tezkīri ve te'nīsi cā'izdir.

الْحِمْمَاضُ [el-ħimmaş] (ħā'nın kesri ve mīm'in fethi ve teşdidıyla) Nohud ki hubūbāt kısmındandır. Ve Muberrred eyitti: حِمِّضُ [ħimmiş] mīm'in kesriyledir hālā ki bu sīga üzere esmāda bir kelime gelmemiştir illā جِلِّزٌ [ħilliz] kasīr ma'nāsına ve جَلِّقٌ [Cillik] nāhiye-i Şām'da bir mevzi' ma'nāsına.

[ح و ص]

الْحَوْضُ [el-ħavş] (ħā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Dikmek, hıyātat ma'nāsına. Ve iki nesnenin beynin tazyik etmek; yukālu: حُضْتُ عَيْنَ الْبَازِي أَحْوَضَهَا حَوْضًا Ya'nī "Doğanın gözün diktim."

الْحَيَاصَةُ [el-ħiyāşat] (ħā'nın kesriyle) Bima'nāhu. Ve 'Arabların "لَأَطَعَنَّ فِي حَوْصِهِمْ" dedikleri "Onların diktiğin sökeyin ve ıslāh ettiğin ifsād edeyin" demektir.

الْحَائِضُ [el-ħā'iş] (hemzenin kesriyle) Şol nākadır ki onun fercine erkek zekeri dāhil olmaya. Ferrā eyitti: حَائِضٌ [ħā'iş] رَتْقَاءُ [retķā'] gibidir, nisā tā'ifesinden.

الْحَوَاضُ [el-ħavaş] (fethateynle) Gözün kuyruğu dar olmak: حَوَّصَ الرَّجُلُ حَوْضًا مِّنَ حَوَّصِ الرَّجُلِ الْبَابِ الرَّابِعِ Ba'zılar eyitti: حَوَّضٌ [ħavaş] bir göz dar olmaktadır, öbür göze nisbet.

الْأَحْوَاضُ [el-aħvaş] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Gözünün kuyruğu dar olan kimse.

الْحَوَاضَاءُ [el-ħavşā'] (ħā'nın fethi ve vāv'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi.

الْمُحَاوِصَةُ [el-muħāveşat] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Göz kuyruğuyla bakmak; yukālu: هُوَ يُحَاوِصُ فَلَانًا أَي يَنْظُرُ إِلَيْهِ بِمُؤَجَّرٍ عَيْنِهِ وَيُخْفِي ذَلِكَ كُيْرُغُيْلًا Ya'nī nazarın gizlese, göz kuyruğuyla bakmağıla.

الْأَحْوَصَانُ [el-Aħveşān] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) İki kimseden 'ibārettir ki biri Aħvaş b. Ca'fer b. Kilāb ki ismi Rebī'a'dır, gözü küçük olduğu için أَحْوَصٌ [aħvaş] dediler. Ve biri dahi 'Amr b. el-Aħvaş'tır ki kavmine re'īs olmuştı.

[ح ي ص]

الْحَيْضُ [el-ħayş] (ħā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) 'Udül etmeğe derler.

الْحَيُوضُ [el-ḥuyūṣ] (zammeteynle) ve
الْمَحَايِضُ [el-meḥāyīṣ] (mīm'in fethiyle) ve
الْمَحِيضُ [el-meḥīṣ] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) ve

الْحَيْصَانُ [el-ḥayeṣān] (fethateynle) Cümlesi 'udül etmek ma'nāsınadır; yukālu: حَاصٌّ عَنْهُ يَحِيضُ حَيْصًا وَحَيْوُصًا وَمَحَاصًا وَمَحِيضًا وَحَيْصَانًا إِذَا عَدَلَ Ve

مَحِيضٌ [meḥīṣ] Kaçacak yere dahi derler, **مَهْرَبٌ** [mehreb] ma'nāsına. Kaçan dostlarına haber vermeli olsa **حَاضُوا** derler, düşmandan yüz döndürüp kaçtılar demek mahallinde ve düşmandan haber vermeli olsalar **إِنْهَزَمُوا** derler.

الْإِنْجِيَاضُ [el-inḥiyāṣ] (hemzenin ve ḥā'nın kesriyle) Kezālik 'udül ma'nāsınadır.

حَيْصٌ بَيْصٌ [ḥayṣa beyṣa] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla ve **بَيْصٌ** [beyṣa] dahi bā-i muvahhadenin fethi ve yā'nın sükūnuyla) İki kelimedir ki karışmak ma'nāsında isti'māl olunur; yukālu: وَفَعُوا فِي حَيْصٍ بَيْصٍ وَأَمْرُهُمْ لَا مَخْرَجَ لَهُمْ مِنْهُ Ve ba'zılar zik ve şiddet ma'nāsınadır dedi. Ve bunlar kelime-i vāhide hükümünde kılınıp āhirleri feth üzere mebnī oldu, nitekim **بَيْتٌ جَارِي بَيْتٌ** kelimesinde olmuştur. Ve ba'zılar eyitti: Bunlar iki ismdir, **حَيْصٌ** ve **بَوْصٌ** dan mürekkebdir ism-i vāhid kılınıp **حَيْصٌ بَيْصٌ** denildi. Ve **بَيْصٌ** [beyaş]nın yā'sı vāv'dan münkalib değildir, izdivācdan ötürü, ya'nī **بَيْصٌ** kelimesine münāsebetten ötürü. Ve **حَيْصٌ** tehallüfe ve **بَوْصٌ** sebkat edip firār etmeğe derler, pes **حَيْصٌ** ve **بَيْصٌ** 'ibārettir her emrden ki ondan tehallüf ve firār olunur. Ebū 'Amr hikāyet edip eyitti: **فَلَانَ فِي حَيْصٍ بَيْصٌ** derler ḥā'nın ve bā'nın fethiyle ve **حَيْصٌ** ve **بَيْصٌ** derler mezbūrların kesriyle ve **إِنَّكَ لَتَحْسِبُ عَلَيَّ الْأَرْضَ حَيْصًا بَيْصًا**

dahi hikāyet ettiler tenvīnle ve **حَيْصٌ بَيْصٌ** dahi derler ḥā'la bā'nın fethi ve şād'ların kesr üzere bināsıyla.

FASLU'L-ĤĀ'

(فصلُ الخاءِ)

[خ ب ص]

الْحَبِيشُ [el-ḥabīṣ] (ḥā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bir ma'rūf helvâdır ki ona helvâ-yı hâneği derler.

الْحَبِيشَةُ [el-ḥabīṣat] (ḥā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bir pâre helvâ demektir, **حَبِيشُ** [ḥabīṣ]in vâhidi olmak üzere.

الْمَحْبِيشَةُ [el-mihbeṣat] (mīm'in kesri ve bā'nın fethiyle) Şol âlettir ki onunla tence-re içinde helvâ döndürürler. Bu takrîrden sâhib-i *Şurâh*'ın dîg-efrûşe dediği galat olduğu zâhir olur.

[خ ر ص]

الْحَرْصُ [el-ḥarṣ] (ḥā'nın fethi ve rā'nın sükûnuyla) Hurmâ ağacı üzerinde olan tâze hurmâ ne denli hurmâ olur onu takdîr etmek; yukâlu: **حَرَصْتُ النَّحْلَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ**

الْحَرْصُ [el-ḥirṣ] (ḥā'nın kesri ve rā'nın sükûnuyla) İsmdir, takdîr ma'nâsına; yukâlu: **كَمْ حَرْصُ أَرْضِكَ**

الْحَرَّاصُ [el-ḥarrâṣ] (ḥā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Kezzâb ma'nâsınadır; yukâlu: **حَرَصَ يَحْرُصُ حَرْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ**

الْحَرَّاصُ [el-ḥarâṣ] (fethateynle) Aç olup soğuk zahmetin çekmek; yukâlu: **حَرَصَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْحَرِيشُ [el-ḥariṣ] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Aç olup soğuk zahmetine mübtelâ olan kimse. Soğuksuz açlığa **حَرِصٌ** denmez, ammâ açlıksız soğuga **حَصِرٌ** derler.

الْحِرْصُ [el-ḥirṣ] (ḥā'nın kesri ve rā'nın sükûnuyla) ve

الْحُرْصُ [el-ḥurṣ] (ḥā'nın zammı ve rā'nın sükûnuyla) Altundan ve gümüştan olan halka.

الْحِرْصَانُ [el-ḥirṣān] (ḥā'nın kesri ve rā'nın sükûnuyla) Cem'i, halkalar ma'nâsına. Ve

حُرْصٌ [ḥurṣ] (ḥā'da harekât-ı selâs ile) Şol gönder demiridir ki gönder demirinin kovanı üzerindedir ki gönder demirinin sivrisi demek olur. Ve gâh olur gönderin kendiye dahi **حُرْصٌ** [ḥurṣ] derler. Ve

حِرْصٌ [ḥirṣ] (ḥā'nın kesri ve zammıyla ve rā'nın sükûnuyla) Hurmâ budağı ki üzerinden yaprağı sıyrılmış ola. Ve

حُرْصٌ [ḥurṣ] (kezâlik ḥā'nın zammıyla) Şol ucu sivrilmiş ağaç pâresidir ki meşk ağzında olan bağa sancılır; ve minhu kav-luhum: **”مَا يَمْلِكُ فُلَانٌ حُرْصًا وَلَا حِرْصًا“** **أَيُّ شَيْئًا** Gâlibâ **حُرْصٌ** [ḥurṣ]-ı evvelden halka ve sâniden zikr olunan ağaç murâddır.

الْحَرِيشُ [el-ḥariṣ] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Gönder demirine derler. Ve

حَرِيشٌ [ḥariṣ] Soğuk ma'nâsına da gelir; yukâlu: **مَاءٌ حَرِيشٌ مِثْلُ حَصِرٍ أَيُّ بَارِدٌ**

الْمَحَارِيشُ [el-meḥāriṣ] (mīm'in fethi ve rā'nın kesriyle) Gönder demirleri ma'nâsına.

[خ ر ب ص]

الْخَرْبِصِيَّةُ [el-ḥarbeṣīyat] (ḥā'nın ve bā'nın fethi ve rā'nın sükûnu ve şād'ın kesriyle) Ārâyiştan bir nesne; yukâlu: **مَا عَلَيْهَا خَرْبِصِيَّةٌ أَيُّ شَيْءٍ مِنَ الْحُلِيِّ** Ve Ebū Şā'id Kīlābī eyitti: **مَا فِي الْوَعَاءِ خَرْبِصِيَّةٌ** derler, **شَيْءٌ** ma'nâsına. Ve kezâlik **خَرْبِصِيَّةٌ** **مَا فِي السِّقَاءِ خَرْبِصِيَّةٌ** **شَيْءٌ** ve **مَا فِي الْبُرِّ خَرْبِصِيَّةٌ** **شَيْءٌ** ma'nâsına, Ya'qûb rivâyeti üzere.

[خ ص ص]

الْخُصُوصُ [el-ħuṣuṣ] (zammeteynle) ve

الْخُصُوصِيَّةُ [el-ħaṣuṣiyyet] (ħā'nın fethi ve zammıyla ve feth efsahtır) Bir şey' bir nesneye mahsūs olmak.

الْحِصْيِيَّةُ [el-ħiṣṣiyyā] (ħā'nın kesri ve şād'ın dahi kesri ve teşdīdiyle ve elifin kasrıyla) Kezālik mahsūs olmak.

الْحِصَّانُ [el-ħiṣṣān] (ħā'nın kesriyle) Hal-kin yararları, **حَوَاصُّ** [ħavāṣṣ] ma'nāsına; yukālu: **إِنَّمَا يُفَعَّلُ هَذَا حِصَّانٌ مِنَ النَّاسِ أَيُّ حَوَاصُّ مِنْهُمْ**

الْإِحْتِصَاصُ [el-iħtiṣāṣ] (hemzenin ve tā'nın kesri ile) Bir şey'i bir nesneye mahsūs kılmak; yukālu: **إِحْتَصَّاهُ بِكَذَا أَيُّ حَصَّه**

الْحَاصَّةُ [el-ħāṣṣat] **عَائَةٌ** [‘āmmet]in mukābilidir.

الْحُصُّ [el-ħuṣṣ] (ħā'nın zammıyla) Kamıştan olan ev.

الْحَصَاشَةُ [el-ħaṣāṣat] (ħā'nın fethiyle) Fakr ma'nāsına. Ve

حَصَاشَةٌ [ħaṣāṣat] Aralığa ve küçük deliğe dahi derler, sakb-ı saġir ma'nāsına; yukālu: **الْقَمْرُ بَدَأَ مِنْ حَصَاشَةِ الْعَيْمِ**

الْحَصَاصُ [el-ħaṣāṣ] (ħā'nın fethiyle) Kezālik fakr ma'nāsınadır. Ve saç ayağı ayakları arasında olan aralığa dahi derler.

[خ ل ص]

الْحُلُوصُ [el-ħulūṣ] (zammeteynle) Sāfi olmak; yukālu: **حَلَّصَ الشَّيْءُ يَحْلُصُ حُلُوصًا إِذَا صَارَ خَالِصًا** Ve ulaşmak ma'nāsına da gelir; yukālu: **حَلَّصَ إِلَيْهِ الشَّيْءُ إِذَا وَصَلَ**

التَّحْلِيلُ [et-taħlīṣ] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Kurtarmak; tekūlu: **حَلَّصْتُهُ مِنْ كَذَا تَحْلِيلًا إِذَا نَجَّيْتَهُ**

التَّحْلُصُ [et-teħalluṣ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Kurtulmak.

الْحُلَاصَةُ [el-ħulāṣat] (ħā'nın zammıyla) Sāfi ve güzīde olan nesne; yukālu: **حُلَاصَةُ السَّمَنِ لِمَا حَلَّصَ مِنْهُ لِأَنَّهُمْ إِذَا طَبَّحُوا الزُّبْدَ لِيَسْخُدُوهُ سَمْنَا طَرَّحُوا فِيهِ شَيْئًا مِنْ سَوِيْقٍ وَتَمَرٍ وَأَبْعَارٍ غَزْلَانٍ** Ve **زَبْدٌ** [zebd] kaymak ma'nāsına ve **أَبْعَارٌ** [eb'āru ġizlān] āhū kıġı ma'nāsına. Ya'nī zikr olunan eṣyā'nın birin kaymağa bırakırlar yaramazı dibine çöksün diye, tamām çöktükte yüzüne gelen yağın hulāsası olur.

الْحِلَاصُ [el-ħilāṣ] (ħā'nın kesriyle) Kezālik **حُلَاصَةٌ** [ħulāṣat] ma'nāsınadır, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

الْحَلُوصُ [el-ħalūṣ] (ħā'nın fethi ve lām'ın zammıyla) Bir nesnenin dibine çöken yaramazı, **قِلْدَةٌ** [kildet] ve **قِشْدَةٌ** [kişdet] ve **كُدَادَةٌ** [kudādet] ma'nāsına.

الْإِحْلَاصُ [el-iħlāṣ] (hemzenin kesriyle) Hālis kılmak; yukālu: **أَخْلَصْتُ السَّمَنَ** Ve **تَأْتَا إِحْلَاصٌ** [iħlāṣ], riyā terk etmeğe derler; yukālu: **أَخْلَصْتُ لِلَّهِ الدِّينَ**

الْمُخَالَصَةُ [el-muħāleṣat] (mīm'in zammıyla) Mu'āşerette safā üzere olmak; yukālu: **خَالَصَهُ فِي الْعَشْرَةِ إِذَا صَافَاهُ**

الْحَالِصَةُ [el-ħālīṣat] **إِحْتِصَاصٌ** [iħtiṣāṣ] ma'nāsında isti'māl olunur; yukālu: **هَذَا الشَّيْءُ خَالِصَةٌ لَكَ أَيُّ خَالِصَةٌ**

الْحِلْصُ [el-ħilṣ] (ħā'nın kesri ve lām'ın sükūnuyla) Mahsūs ve muhtār olan dost ma'nāsınadır.

الْحُلْصَانُ [el-ħulṣān] (ħā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: **فَلَانَ حِلْصِي كَمَا يُقَالُ حِذْنِي وَحُلْصَانِي أَيُّ خَالِصْتِي وَهُمْ حُلْصَانِي يَسْتَوِي فِيهِ الْوَاحِدُ وَالْجَمَاعَةُ**

الْإِسْتِحْلَاصُ [el-istiħlāṣ] (hemzenin ve

tā'nın kesriyle) Bir nesneyi üründüleyip ihtiyār etmek; yukālu: إِسْتَحْلَصَهُ لِنَفْسِهِ إِذَا اسْتَحْصَهُ

الْحَلْصَاءُ [el-Ḥalṣā'] (ḥā'nın fethi ve lām'ın sükunuyla) Sahrāda bir yerin adıdır ki onda bir meşhūr pınar vardır, عَيْنُ الْمَاءِ ma'nāsına.

ذُو الْحَلْصَةِ [Zu'l-Ḥaleṣat] (ḥā'nın ve lām'ın fethiyle) Ḥaṣ'am kabilesinin ziyāret-gāhi olan evdir ki Yemāme vilāyetindedir, كَعْبَةُ كَعْبَةُ demekle ma'rūftur. Ve onda bir put var idi ki adı حَلْصَةٌ [Ḥaleṣat] idi. Hālen zikr olunan ev hedm olunmuştur.

[خ ل ب ص]

الْحَلْبِصَةُ [el-ḥalbeṣat] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Kaçmak, firār etmek ma'nāsına; yukālu: حَلْبِصَ الرَّجُلُ إِذَا فَرَّ

[خ م ص]

الْحُمُوصُ [el-ḥumūṣ] (zammetyenle) Yaranın şişi sākin olmak. حُمُوصُ [ḥumuṣ] ta ḥā-i mühmele ile dahi lügattır, İbnu's-Sikkīt *Ḳalb ve İbdāl* kitabında bu vech üzere zikr etmiştir.

الْأَحْمَصُ [el-aḥmaṣ] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) Şol kimsedir ki ayağının tabanı kemerli olup yere değmeye.

الْحُمْصَانُ [el-ḥumṣān] (ḥā'nın zammı ve mīm'in sükunuyla) Şol kimsedir ki karnı az olup ortalığı ince ola.

الْحَمِيشُ [el-ḥamīṣ] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: رَجُلٌ حُمْصَانٌ وَحَمِيشٌ إِذَا كَانَ ضَامِرَ الْبَطْنِ

الْحِمَاصُ [el-ḥimāṣ] (ḥā'nın kesriyle) Cem'i, ortalığı az kimseler ma'nāsına.

الْحَمِيشَاتُ [el-ḥamīṣat] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) ve

الْحُمْصَانَةُ [el-ḥumṣānet] (ḥā'nın zammı ve mīm'in sükunuyla) Mü'ennesi, ortalığı ince ‘avret ma'nāsına.

الْمَحْمِصَةُ [el-maḥmeṣat] (mīm'lerin fethi ve ḥā'nın sükunuyla) Kezālik açlık ma'nāsına; masdardır, مَعْصَبَةٌ [mağdabet] ve مَعْتَبَةٌ [ma'etbet] gibi; yukālu: حَمَصَهُ الْجُوعُ حَمَصًا وَمَحْمِصَةً Cevheri'nin bu temsīlinden zāhir olan budur ki مَحْمِصَةٌ [maḥmeṣat] ‘ayn-ı cūc olmaya belki cūc'a müteretteb olan zebūnluk ola, nitekim حَمِصٌ [ḥamṣ] terkibinin ma'nā-yı aslīsi incelmek ve zebūn olmaktır, fe-tedebber.

الْحَمِيشَةُ [el-ḥamīṣat] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Şol siyāh kilimdir ki dört köşeli olup iki cānibinde yā kırmızı yā gayrı renkten ‘alāmeti ola. Ve eger ‘alāmeti olmaz ise ona حَمِيشَةٌ demezler.

[خ ن ص]

الْحِنُوصُ [el-ḥinnavṣ] (ḥā'nın kesri ve nūn'un fethi ve teşdidiyle ve vāv'ın sükunuyla) Hinzīr yavrvusu, hūk-beççe ma'nāsına.

الْحَنَانِيشُ [el-ḥanānīṣ] (ḥā'nın fethi ve nūn'un kesri ve meddiyle) Cem'i, evlād-ı hīnzīr ma'nāsına.

[خ و ص]

الْحَوَاصُ [el-ḥavaṣ] (fethateyle) Gözü çukur olan kimse; yukālu: حَوَاصٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْحُوصُ [el-ḥūṣ] (ḥā'nın zammı ve meddiyle) Hurmā yaprağı, وَرَقُ النَّخْلِ ma'nāsına.

الْحَوْصَةُ [el-ḥūṣat] (kezālik ḥā'nın zammıyla ve meddiyle) Vāhidi.

الْإِخْوَصُ [el-iḥvāṣ] (hemzenin kesriyle) Ağaç yapraklanmak; yukālu: أَخْوَصَتِ النَّخْلُ

عَرَفَجَ [‘arfec] Ve وَأَخْوَصَ الْعَرَفَجَ إِذَا تَفَطَّرَ بَوَرَقٍ bir dikenli ota derler ki ona sarı diken ve çakır dikenli derler. Ve تَفَطَّرُ [tefaṭṭur] yarılmaktır.

الْخَوَاصُّ [el-ḥavvāṣ] (ḥā'nın fethi ve vāv'ın teşdidıyla) Hurmā yaprağı satan kimse.

التَّخَوُّصُ [et-teḥavvuṣ] (fethateynle) Bir nesneyi az almak; yukālu: تَخَوَّصَ مِنْهُ أَيُّ خُدِّ مِنْهُ الشَّيْءَ بَعْدَ الشَّيْءِ

التَّخْوِصِ [et-taḥvīṣ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesneyi az iken kabūl edip almak; yukālu: خَوَّصَ مَا أَعْطَاكَ أَيُّ خُدِّهِ وَإِنْ قَلَّ

[خ ي ص]

الْحَيْصُ [el-ḥayṣ] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Az olan ihsān; yukālu: نَلْتُ مِنْهُ حَيْصًا خَائِصًا أَيُّ شَيْئًا يَسِيرًا Ve az olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: حَاصَ الشَّيْءُ يَخِيصُ إِذَا قَلَّ

FASLU'D-DĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[د ح ص]

الدَّخْضُ [ed-daḥṣ] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Tepinmek ki mezbūh olan nesnede olur; yukālu: دَخَصَ الْمَذْبُوحُ بِرِجْلِهِ دَخَصًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا ارْتَكَصَ

[د خ ر ص]

الدِّخْرِيسُ [ed-diḥrīs] (dāl'ın kesri ve rā'nın dahî kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Tīrīz dedikleri nesne ki gömleğin yanına dikerler.

الدِّخَارِيسُ [ed-deḥārīs] (dāl'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î, tīrīzler ma'nāsına.

[د ر ص]

الدِّرِصُ [ed-dirīṣ] (dāl'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Fāre yavrusu ve pisi ve yerbūc' yavrusu ve bunlara benzer ne ki var ise. Ve يَرْبُوعٌ [yerbūc] ‘Arab tavşanına derler.

الدُّرَيْصُ [ed-dureyṣ] (dāl'ın zammı ve rā'nın fethiyle) dīrīṣ [dirīṣ]in tasgīridir, yavrucak ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: “صَلَّ دُرَيْصٌ نَفَقَهُ” ya'nī “Yavru yuvasın yavı kıldı.” Ve bu meseli işlediği işte ‘āciz ve fūru-mānde kalan kimsede isti'māl ederler.

الدِّرِصَةُ [ed-direṣat] (dāl'ın kesri ve rā'nın fethiyle) Cem'î, yavrular ma'nāsına.

الأَدْرَاصُ [el-edrāṣ] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem'î, Aşmaṭ rivāyeti üzere.

أُمُّ الْأَدْرَاصِ [ummu'l-adrāṣ] (kezālik hemzenin fethi ve dāl'ın sükūnuyla) Yerbūc' ki ‘Arab tavşanıdır.

[د ع ص]

الدِّغْصُ [ed-diḡṣ] (dāl'ın kesri ve ‘ayn'ın

sükūnuyla) Şol kum yığımına derler ki de-ğirmi ola.

الإِدْعَاضُ [el-id'āş] (hemzenin kesriyle) Issı bir kimseyi bunaltıp öldürmek; yukālu: **أَدْعَصُ الْحُرُّ فُلَانًا إِذَا قَتَلَهُ كَمَا يُقَالُ أَهْرَأَهُ الْبُرْدُ إِذَا** **إِدْعَاضُ** [id'āş] “kuşten sermā kesī-rā” demiştir galattır, “kuşten germā” gerektir.

الدَّعْصَاءُ [ed-da'şā] (dāl'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Şol düz yerdir ki güneş ziyāde te'sir etmegın harāreti etrāfından ziyāde ola.

[د ع م ص]

الدُّعْمُوضُ [ed-du'mūş] (dāl'ın ve mīm'in zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Şol cānverciktir ki suya dalar.

الدَّعَامِضُ [ed-de'āmīş] (dāl'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Cem'i, zıkr olunan cānverler ma'nāsına.

الدَّعَامِضُ [ed-de'āmīş] Kezālik cem'i, yā'nın hazfiyle.

دُعَيْمِضُ الرَّمْلِ [Du'aymīşu'r-Reml] (dāl'ın zammı ve 'ayn'ın fethiyle ve yā'nın sükūnu ve mīm'in kesri ve meddiyle) Bir kimsenin ismidir ki ziyāde zekī idi ve onunla mesel darb edip **هُوَ دُعَيْمِضُ** “هُوَ دُعَيْمِضُ” هَذَا الْأَمْرُ derler, husūs-ı mezbūrun ziyāde ehl-i vukūfudur diyecek mahallinde.

[د غ ص]

الدَّغْصُ [ed-değāş] (fethateynle) Deve ota doyup imtilā olmak bir haysiyyetle ki ge-viş getirmez ola. Ve bu ekseriyyā **صَلِيَانٌ** [şilliyān] dedikleri otu otlamadan olur.

الدَّاغِصَةُ [ed-dāğīşat] (ğayn-ı mu'cemenin kesriyle) Dizde olan müdevver kemik, āyine-i zānū ma'nāsına.

[د ل ص]

الدَّلِيضُ [ed-delīş] (dāl'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Mülāyim olup berrāk olan nesne.

الدَّلَاضُ [ed-dilāş] (dāl'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **دِرْعٌ دِلَاصٌ وَأَدْرُغٌ دِلَاصٌ** **الدَّلَاضُ** [ed-dulūş] (zammeteynle) Parlamak, leme'ān ma'nāsına; yukālu: **دَلَصَتْ** **الدَّلَاضُ** [ed-dulāmiş] (dāl'ın zammı ve mīm'in kesriyle) Berrāk olan nesne.

الدَّلَاضُ [ed-dulāmiş] (dāl'ın zammı ve lām'ın fethi ve mīm'in kesriyle) **دُلَامِضٌ** [dulāmiş] ma'nāsındır, **دُلَامِضٌ** [dulāmiş] ten maksūrdur, mīm zā'idedir; **الدُّمَالِضُ** [ed-dumālīş] dahi bu ma'nāyadır, maktübür.

الدَّلِيضُ [ed-dulīş] (dāl'ın kesri ve lām'ın fethi ve mīm'in kesriyle) **الدَّلِيضُ** [ed-dulīş] dahi kezālik maktübür.

الدَّلِيضُ [ed-dulīş] dahi kezālik maktübür.

الدَّلِيضُ [ed-dulīş] dahi kezālik maktübür.

الدَّلِيضُ [ed-dulīş] dahi kezālik maktübür.

الدَّلِيضُ [ed-dulīş] dahi kezālik maktübür.

[د م ص]

الدَّمِضُ [ed-dimş] (dāl'ın kesri ve mīm'in sükūnuyla) Duvarda olan kor ki ehl-i binā istilāhında duvarda olan bir sıra taşa derler, illā temelde en aşağı olan kora **دِمِضٌ** [dimş] demezler, **رِهْمِضٌ** [rihş] derler.

الْإِدْمِصُّ [el-idmiş] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) Şol kimsedir ki kaşının mu'ahharı ince olup mukaddemi kalın olan yāhūd başında olan kılları cā-be-cā seyrek olup az ola.

الْدَّوْمِصُّ [ed-devmaş] (dāl'ın ve mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Demirden tolga ki başa giyerler.

[د ي ص]

الْدَّيْصَانُ [ed-deyeşān] (fethateynle) Meyl etmek; yukālu: دَاصٌ يَدِيصُ دَيْصَانًا إِذَا رَاعٍ وَحَادٌ Ya'nī bir cānibe eğilse. Ve bedende olan bezin deri altında tahrik etmekle gidip gelmesidir; yukālu: دَاصَتِ السَّلْعَةُ إِذَا حَرَّكَتَهَا بِيَدِكَ دَاصَتِ السَّلْعَةُ إِذَا حَرَّكَتَهَا بِيَدِكَ Ve فَجَاءَتْ وَذَهَبَتْ olan yumruca nesnedir ki ona bez derler.

الْدَّيْيَاصُ [ed-deyyāş] (dāl'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Şol kimsedir ki ona kudret erişmeye.

الْدَّيْيَاصُ [ed-dā'iş] Uğru, **لِصٌّ** [lişş] ma'nāsına.

الْدَّيْيَاصُ [ed-dā'īş] Cem'ci, uğrular ma'nāsına, بَائِعٌ [bā'i'cin cem'ci بَاعَةٌ [bā'at] olduğu gibi.

الْإِنْدِيَاصُ [el-indiyāş] (hemzenin ve dāl'ın kesriyle) Bir nesne elden sıyrılıp çıkmak. Ve

إِنْدِيَاصٌ [indiyāş] Hurūc ve zuhūra derler; yukālu: إِنْدَاصٌ فَلَانَ عَلَيْنَا بِشْرِهِ

الْمِنْدَاصُ بِالْشَّرِّ [el-mindāşu bi'ş-şerr] (mīm'in kesriyle) Şol kimsedir ki şerr işlemeyen hālī olmaya.

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر ب ص]

الْتَّرِيصُ [et-terebbuş] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye muntazır olmak.

الْمُتَرَبِّصُ [el-muterabbiş] (mīm'in zammı ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) Şol kimsedir ki bahāya çıkmasına muntazır olup metā'nın habs edip satmaya.

الرُّبْصَةُ [er-rubşat] (rā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) İntizār; yukālu: وَلِي فِي مَتَاعِي رُبْصَةٌ أَيُّ لِي فِيهِ تَرَبُّصٌ

[ر خ ص]

الرُّخْصُ [er-ruşş] (rā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Ucuzluk; yukālu: رَخِصَ السَّعْرُ مَنْ الْبَابِ الْخَامِسِ

الْإِرْخَاصُ [el-irhāş] (hemzenin kesriyle) Ucuz kılmak; yukālu: أَرَخَصَهُ اللهُ

الرَّخِيصُ [er-rehīş] (rā'nın fethi ve hā'nın kesriyle) Ucuz olan nesne.

الْإِرْتِيحَاصُ [el-irtiḥāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesne ucuz olmak; yukālu: إِزْتَحَصْتُ الشَّيْءَ إِذَا اشْتَرَيْتَهُ رَخِيصًا Ve

إِرْتِيحَاصٌ [irtiḥāş] Ucuz 'add etmeğe dahi derler.

الرُّخْصَةُ [er-ruşşat] (rā'nın zammı ve hā'nın sükūnuyla) Bir nesnede sühület göstermek ki tazyık ve teşdidin mukābilidir.

الْتَّرِيحُ [et-terḥīş] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Ruhsat vermek; yukālu: رَخِصَ لَهُ فِي كَذَا تَرِيحًا

الْتَّرِيحُ [et-terahḥuş] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) Ruhsat bulmak; yukālu: رَخِصَ لِفُلَانٍ فِي أَمْرٍ كَذَا فَتَرَحَّصَ هُوَ

فيه إِذَا لَمْ يَسْتَقْصِ

الرَّحْصُ [er-raḥṣ] (rā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Tāze ve ter olan beden.

الرُّحُوصَةُ [er-ruḥūṣat] (zammeteynle) ve

الرَّحَاصَةُ [er-reḥāṣat] (rā'nın fethiyle) Bunların ikisi dahi tāze ve ter olmak, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere; yukālu: رَحَصَ الْبَدَنُ إِذَا كَانَ بَيْنَ الرَّحُوصَةِ

[ر ص ص]

الرَّصُ [er-raṣṣ] (rā'nın fethi ve şād'ın teşdidiyle) Yapıştırmak; yukālu: رَصَصْتُ الشَّيْءَ أَرُصُهُ رَصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا أَلْصَقْتَ بَعْضَهُ إِلَى بَعْضٍ Ve dedikleri bundan me'hūzdur.

التَّرْصِيشُ [et-terṣiṣ] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm] Kezālik yapıştırmak. Ve

تَرْصِيسُ [terṣiṣ] 'Avret nikāb tutmağa dahi derler, bir vechile ki gözlerinden gayrı yeri görünmeye.

التَّرَاصُ [et-terāṣ] (tā'nın fethiyle) Uğraşta iki 'asker birbirine buluşmağa dahi derler.

الرَّرْصَاصُ [er-reṣāṣ] (rā'nın fethiyle) Kalay dedikleri nesne ki onunla kab kalaylarlar. Ve 'amme rā'nın kesriyle isti'māl eder.

الرَّرْصَاصُ [el-muraṣṣaṣ] (mīm'in zammı ve şād'ın fethi ve teşdidiyle) Kalaylanmış nesne.

[ر ع ص]

الرَّرْصَاصُ [el-irri'āṣ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Hareket edip o yana bu yana kımıldamaktır, Aşma'tı eyitti: إِزْتَعَصَتِ الْحَيَّةُ derler, vurulduktaki kuyruğun o cānibe bu cānibe tahrīk etse, تَبْعَصَصَتْ gibi ki تَبْعَصَصَ [teba'ṣuṣ] dahi zikr olunan ma'nāyadır.

[ر ف ص]

الرَّرْفُصَةُ [er-rufṣat] (rā'nın zammı ve fā'nın sükūnuyla) Şol sudur ki halkın arasında nevbetle ola, فُرْصَةٌ [furṣat]ın kalbidir.

الرَّرْفَاصُ [et-terāfuṣ] (tā'nın fethi ve fā'nın zammıyla) Suda nevbetleşmek; yukālu: الْقَوْمُ يَتَرَفَّضُونَ الْمَاءَ أَي يَتَنَاوَبُونَهُ

الرَّرْفَاصُ [el-irtifāṣ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Narh yukarı kalkmak; yukālu: Ebū Zeyd rivāyeti üzere; وَلَا تَقُلْ أَرْفَصَ Nüsaḥ-ı Şihāh'ta bu makāmda ihtilāf üzeredir, ba'zında اِرْتَفَصَ binā-i mechül üzeredir ve ba'zında binā-i ma'lūm üzeredir velākin بِالْقَافِ vāki' olmuştur ve ba'zında fā'yla ve ḍād-ı mu'ceme ile vāki' olmuştur velākin tarz-ı Cevheri'ye enseb olan evvel zikr olunan nüshadır.

[ر ق ص]

الرَّرَقْصُ [er-raḥṣ] (rā'nın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) Hareket etmek; yukālu: رَقَصَ Ve الْأَلُّ إِذَا اضْطَرَبَ [āl] elifin meddiyle serābdır ki yaz günlerinde ıssı havālarda su gibi görünür. Ve şarāb kaymamağa başlamağa dahi derler.

الرَّرْقِيسُ [et-terḳiṣ] ('alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Kalkıtıp oynatmak; yukālu: رَقَصَتِ الْمَرْأَةُ وَلَدَهَا تَرْقِيسًا إِذَا نَزَّتْهُ

الرَّرْقَاصُ [el-irḳāṣ] (hemzenin kesriyle) Bima'nāhu; yukālu: رَقَصَتِ الْمَرْأَةُ وَلَدَهَا كَذَلِكَ Ve

الرَّرْقَاصُ [irḳāṣ] Yeldirmeğe dahi derler; yukālu: رَقَصَ الرَّجُلُ بَعِيرَهُ إِذَا حَمَلَهُ عَلَى الْحَبَبِ Ve وَحَبَبٌ [ḥabeb] fethateynle yelmektir.

[ر م ص]

الرَّرْمِصُ [er-remṣ] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Vāki' olan musībete 'ıvaz et-

mek; yukālu: رَمَضَ اللهُ مُصِيبَتَكَ يَوْمُضَهَا رَمَضًا أَيَّ جَبْرَهَا Ve

رَمَضٌ [remş] Islāha dahi derler; yukālu: رَمَضْتُ بَيْنَهُمْ إِذَا أَضَلَّحْتُ Ve

رَمَضٌ [remş] Tavuk necāset ilkā etmeğe dahi derler; yukālu: رَمَضَتِ الدَّجَاجَةُ أَيَّ ذَرَقَتْ Ve ذَرَقٌ [zerk] zāl-ı mu'ceme ile ve kâf'la ilkā-yı necāsete derler. İbnu's-Sikkīt eyitti: وَلَدْتُهِ اللهُ أُمَّا رَمَضْتُ بِهِ ma'nāsına.

[ر ه ص]

الرَّهْضُ [er-rehaş] (fethateynle) Şol kirdir ki gözün pınarında cem' olur, eger akar ise **غَمَضٌ** [gamaş] derler, eger donarsa ona **رَهْضٌ** [rehaş] derler; yukālu: رَهَضْتُ عَيْنُهُ مِنْ رَهَضِ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

رَهْضٌ [rehaş] Davarın tırnağı mecrüh olmağa da derler; yukālu: رَهَضَتِ الدَّابَّةُ رَهْضًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِرْهَاضُ [el-irhāş] (hemzenin kesriyle) Mecrüh etmek; yukālu: أَرْهَضَهَا اللهُ مِثْلُ وَقَرَّتْ وَأَوْقَرَهَا اللهُ üzere, mezbūr رَهَضْتُ فِيهِ مَرْهُوسَةً demedi sīga-i mechül üzere, nitekim gayrılar dedi.

الْأَرْهَاضُ [el-erhaş] (hemzenin ve hā'nın fethiyle) Gözü zikr olunan vech üzere olan kimsedir.

الرَّهِضُ [er-rihş] (rā'nın kesri ve hā'nın sükūnuyla) Duvarda en aşığı yapılan kordur; yukālu: رَهَضْتُ الْحَائِطَ بِمَا يُقِيمُهُ

الرَّوَاهِضُ [er-revāhiş] (rā'nın fethi ve hā'nın kesriyle) Şol kayalardır ki dizilmiş olup yerinde sābit ve ber-karār ola.

الْمَرْهَاضَةُ [el-merheşat] (mīm've hā'nın fethiyle) Derece ve mertebe ma'nāsına.

الرَّهْشَةُ [er-rehşat] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Davarın tırnağı taşa basmadan mecrüh olmaktadır.

الرَّهْضُ [er-rehş] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Muhkem sıkıkmak, 'asr-ı şedīd ma'nāsına. Ve bundan me'hūzdur رَهَضَنِي dedikleri kavlleri "Hak için muhkem tekāzā etti" ma'nāsına.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش ح ص]

الشَّحْصُ [eş-şahş] (şīm'in fethi ve hā-i mühmelenin sükūnuyla) Şol koyundur ki sütü cümle gitmiş ola; vāhidi ve cem'i berāberdir, nāka da dahi hāl böyledir, Aşmaī eyitti, شَحَّصَ [şehaş]tır fethateynle. Cevherī eydür: Ben şöyle zann ederim ikisi dahi lügat ola, نَهْرٌ [nehr] ile نَهْرٌ [neher] gibi. 'Adebbes eyitti: شَحَّصَ [şahş] şol nākadır ki aslā ona erkek varmamış ola. Ve عَائِطٌ [‘ā'iṭ] şol nākadır ki ona erkek varmıştır velākin hāmile olmamıştır.

[ش خ ص]

الشَّحْصُ [eş-şahş] (şīm'in fethi ve hā-i mu'cemenin sükūnuyla) İnsānın ve gayrının karartısıdır ki iraktan görünür.

الأَشْحُصُ [el-eşhuş] (hemzenin fethi ve şīn'in sükūnu ve hā'nın zammıyla) Cem'i-i killeti.

الشَّحُوصُ [eş-şuhūş] (zammeteynle) ve

الأَشْحَاصُ [el-eşhāş] (hemzenin fethiyle) Cem'i-i kesreti. Cevherī'nin bu ta'bīrinden fehmi olunur ki أَفْعَالٌ [ef'āl]ın makām-ı kesrette isti'mālī şāyī' ola. Ve

شُحُوصُ [şuhūş] İrtifā' ma'nāsına da gelir; yukālu: شَحَّصَ شُحُوصًا مِنَ الْبَابِ الْثَالِثِ Ve

شُحُوصُ [şuhūş] Bir şehirden bir şehre gitmeğe dahi derler; yukālu: شَحَّصَ مِنْ بَلَدٍ إِلَى بَلَدٍ شُحُوصًا إِذَا ذَهَبَ dahi derler; yukālu: شَحَّصَ بَصْرَهُ إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ Ya'nī gözü dikilse kalsa ve شَحَّصَ derler binā-i mechūl üzere, kaçan bir kimseye bir nesne ıztırāb verse.

الشَّخِصُ [eş-şehīş] (şīm'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Mücessem olan kimse; yukālu: شَخَّصَ فَهَوَّ شَخِصٌ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الشَّخِصَةُ [eş-şahīşat] Mü'ennesi.

الشَّخِصُ [eş-şāhīş] (hā'nın kesriyle) Şol kimsedir ki gözün bir nesneye dike kala. Ve

شَاخِصٌ [şāhīş] Nişānın üzerinden geçen oka dahi derler.

الإِشْحَاصُ [el-işhāş] (hemzenin kesriyle) Sefer etmeğe karīb olmak; yukālu: نَحْنُ عَلَى سَفَرٍ قَدْ أَشْحَصْنَا أَيَّ حَانَ شُحُوصًا Ve

إِشْحَاصٌ [işhāş] Ok atan kimsenin oku nişānın üzerinden geçmeğe dahi derler; yukālu: أَشْحَصَ الرَّامِي إِذَا جَارَ سَهْمُهُ الْعَرَضَ مِنْ أَغْلَاهُ Ve

إِشْحَاصٌ [işhāş] Gıybet etmeğe de derler; yukālu: أَشْحَصَ فُلَانٌ فُلَانًا وَأَشْحَصَ بِهِ إِذَا اغْتَابَهُ Ya'kūb'un Ebū 'Ubeyde'den olan rivāyeti üzere.

[ش ص ص]

الشَّصُ [eş-şaşş] (şīm'in fethi ve şād'ın teşdidıyla) ve

الشَّصُ [eş-şişş] (şīm'in kesriyle) Bir nesnedir ki onunla balık avlarlar. Ve

شِصٌّ [şişş] Şol uğruya dahi derler ki bir nesneyi gördükte lābüdd onu uğurlaya.

الشُّصُوصُ [eş-şuşūş] (zammeteynle) Cem'i; yukālu: هُوَ شِصٌّ مِنَ الشُّصُوصِ Ve bu teşbīhen olur. Ve

شُصُوصُ [şuşūş] Ma'īşet teng olmağa dahi derler; yukālu: شَصَّتْ مَعِيشَتُهُمْ شُصُوصًا إِذَا صَافَتْ

الشَّصُوصُ [eş-şesūş] (şīm'in fethi ve şād'ın zammıyla) Şol nākadır ki sütü az ola.

الشَّصَائِصُ [eş-şesā'iş] (şīm'in fethi ve hem-

zenin kesriyle) Cem'î, zikir olunan nākalar ma'nāsına; yukālu: شَصَبَتِ النَّاقَةُ تُشْصُ شُصُوصًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي Ve

شَصَائِصُ [şeşā'iş] Şedā'id ma'nāsına da gelir; yukālu: نَفَى اللهُ عَنْكَ الشَّصَائِصَ أَيِ الشَّدَائِدِ

الإِشْصَاصُ [el-işşās] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: أَشْصَبَتِ النَّاقَةُ

سَفَرَجَلِ الشَّصَاصُ [eş-şeşa'sa] (şīn'in fethiyle [sefercel] vezni üzere) Şiddet ma'nāsına. Ve

شَصَاصًا [şeşa'sa] 'Acele ma'nāsına da gelir, Kisā'ī rivāyeti üzere; yukālu: لَقِيْتُ فُلَانًا عَلَى شَصَاصٍ أَيِ عَلَى عَجَلَةٍ

[ش ق ص]

الشِّشْقُ [eş-şiqş] (şīn'in kesri ve kâf'ın sükūnuyla) Yerden bir kıt'a ve her şey'den bir bölük.

الشَّقِيقُ [eş-şekīş] (şīn'in fethi ve kâf'ın kesri ve meddiyle) Şerīk ma'nāsındır; yukālu: شَقِيقِي أَيِ شَرِيكِي فِي شَقِيقِ مِنَ الْأَرْضِ

المِشْقَاقُ [el-mişkaş] (mīm'in kesri ve kâf'ın fethiyle) Şol temrene derler ki uzun olup yassı ola.

[ش ن ص]

الشَّنَاصُ [eş-şenāş] (şīn'in fethiyle) Uzun olan ata derler; yukālu: فَرَسٌ شَنَاصٌ إِذَا كَانَ طَوِيلًا

الشَّنَاصِي [eş-şenāşiy] (şīn'in fethi ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: دَوُّ فَرَسٍ شَنَاصٍ وَشَنَاصِي [devv] ve دَوِّي [devviyy] derler, مَفَازَةٌ [mefāzet] ma'nāsına ve قَعَسَرٌ [ka'ser] ve قَعَسِرِي [ka'seriy] derler, fermūde deve ma'nāsına ve دَهْرٌ دَوَّارٌ وَدَوَّارِي derler.

[ش و ص]

الشَّوْصُ [eş-şavş] (şīn'in fethi ve vāv'ın

sükūnuyla) Yumağa ve pāk etmeğe derler; yukālu: هُوَ يَشْوُصُ فَاهُ بِالْبَتَوَاكِ

الشَّوْصَةُ [eş-şevşat] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Şol yeldir ki eyegülerin altında olur, Cālīnūs eyitti: شَوْصَةٌ [şevşat] bir şiştir ki eyegülerin iç yüzünde olan perdesinde olur.

الأَشْوِصُ [el-eşvaş] (hemzenin ve vāv'ın fethiyle) Şol kimsedir ki gözünün kapağın tiz yumup açā.

[ش ي ص]

الشَّيْبِصُ [eş-şīş] (şīn'in kesri ve meddiyle) ve

الشَّيْبَاءُ [eş-şīşā] (kezālik şīn'in kesri ve meddiyle ve āhirinde elif-i memdūde ile) Şol hurmādır ki çekirdeği berk olmaya. Ve bu o vakt olur ki erkek hurmādan ona nesne asılmamış ola ki ona تَلْقِيحٌ [telqih] derler.

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ص ي ص]

الصَّيْضُ [eş-şīṣ] (şād'ın kesri ve meddiyle) Belhāriş b. Ka'b lügatinde yaramaz hurmāya derler.

الصَّيْضَاءُ [eş-şīṣā] (şād'ın kesri ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhu, **صِيضُ** [şīṣ] ile **صِيضَاءُ** [şīṣā] lügattır **شِيضُ** [şīṣ] ile **شِيضَاءُ** [şīṣā]da. Ve

صِيضَاءُ [şīṣā] Şol karga düğleği dedikleri nesnedir ki içi olmaya.

الصَّيْضَةُ [eş-şīṣat] (şād'ın kesri ve meddiyle) Şol dikendir ki cullāh onunla bezin arış ve arkacın ıslāh eder. Ba'zılar sūf doku-yanlar isti'māl eder demişler.

الصَّيْصِيَّةُ [eş-şīṣiyyet] (şād-ı evvelin kesri ve meddiyle ve şād-ı sānīnin kesri ve yā'nın fethiyle) Horoz ayağında tırnak misālinde olan nesne ki horoza mahsūstur, tavukta olmaz.

الصَّيْصِي [eş-şayāṣiyy] (şād-ı evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Cem'î. Ve

صَيْصِي [şayāṣiyy] Sığır boynuzuna dahi derler. Ve gāh olur onu demir yerine göndere vaz' ederler. Ve

صَيْصِي [şayāṣiyy] Hisārlara dahi derler **حُضُونُ** [huşūn] ma'nāsına.

FASLU'L-ʿAYN

(فَضْلُ الْاَئِنِ)

[ع ر ص]

الْعَرِصَةُ [el-ʿariṣat] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Şol fezā-yı vāsi'dir ki duvar bey-ninde ola ve onda binā olmaya.

الْعَرَاضُ [el-ʿirāṣ] (ʿayn'ın kesriyle) Cem'î, zikr olunan meydānlar ma'nāsına.

الْعَرَصَاتُ [el-ʿaraṣāt] (fethateynle) Kezālik cem'î.

الْمُعْرَضُ [el-muʿarraṣ] (mīm'in zamm ve rā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol ettir ki kurusun diye zikr olunan meydānda serilmiş ola.

الْعَرَاضُ [el-ʿarrāṣ] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Şol buluttur ki ra'dı ve berki ola. Ve şol göndere dahi derler ki mülāyim olup titreyici ola. Ve titreyici kılıca dahi derler.

الْعَرَضُ [el-ʿarṣ] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Gök yüzünün berki müstemir olmak, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: **عَرَضَتِ السَّمَاءُ يَعْرِضُ عَرَضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا دَامَ بَرَفُهَا**

الْعَرَضُ [el-ʿaraṣ] (fethateynle) Sürūr ma'nāsına; yukālu: **عَرِضَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا نَشِطَ** Ve bu Ferrā rivāyetidir. Ve

عَرَضُ [ʿaraṣ] Ot yaşlıktan yaramaz rāyiha bağlamağa dahi derler; yukālu: **عَرِضَ الثَّبْتُ عَرَضًا إِذَا خَبَثَ رِيحُهُ مِنَ النَّدَى**

[ع ر ف ص]

الْعَرَفَاصُ [el-ʿirfāṣ] (ʿayn'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Şol kamçıdır ki sultān onunla ʿikāb eder.

[ع ص ص]

الْعُضُصُ [el-‘uṣ‘uṣ] (‘ayn’ların zammı ve şād’ın sükūnuyla) Oturak yerinde olan büzdüm kemiği ki insānda evvel yaratılan ve āhir çürüyen kemik odur dediler.

[ع ف ص]

الْعِفَاصُ [el-‘ifāṣ] (‘ayn’ın kesriyle) Şol deridir ki onu şīşenin başına giydirirler. Ve ammā şol nesne ki onu şīşenin ağzına idhāl ederler, ona صِمَامٌ [şimām] derler.

الْعُضُصُ [el-‘afṣ] (‘ayn’ın fethi ve fā’nın sükūnuyla) Şīşenin ağzın berkitmek; tekūlu: عَفَضْتُ الْقَارُورَةَ إِذَا شَدَدْتُ عَلَيْهَا الْعِفَاصَ Ve

عَفُصٌ [‘afṣ] Māzūya dahi derler ki merkebciler ve debbāglar havāyicindendir; müvelledir, kelām-ı ehl-i bādiyeden değildir.

الْإِعْفَاصُ [el-‘ifāṣ] (hemzenin kesri ve ‘ayn’ın sükūnuyla) Şīşenin ağzın berkitmek için deri etmek; yukālu: أَعْفَضْتُ الْقَارُورَةَ إِذَا جَعَلْتُ لَهَا عِفَاصًا

الْعِنْفِصُ [el-‘infiṣ] (‘ayn’ın ve fā’nın kesri ve nūn’un sükūnuyla) Şol ‘avrettir, bedzebān olup bī-hayā ola.

الْعَفِصُ [el-‘afiṣ] (‘ayn’ın fethi ve fā’nın kesriyle) Şol ta‘āmdır ki ağzı büze ya‘nī münkabız kıla.

الْعَفُوصَةُ [el-‘ufūṣat] (zammetyenle) Ağzı büzmek; yukālu: طَعَامٌ عَفِصٌ وَفِيهِ عَفُوصَةٌ إِذَا كَانَ فِيهِ تَقَبُّصٌ

[ع ق ص]

الْعَقِيشَةُ [el-‘aķīṣat] (‘ayn’ın fethi ve ķāf’ın kesri ve meddiyle) Bükülmüş saç; yukālu: لِفُلَانٍ عَقِيشَتَانِ

الْعَقِصُ [el-‘aķṣ] (‘ayn’ın fethi ve ķāf’ın

sükūnuyla) Saçı bürüp baş üzerinde cem‘ etmektir. Ebū ‘Ubeyd eyitti: Tā‘ife-i nisānın bu makūle saça عَقِيشَةٌ [‘aķīṣat] dediklerinin vechi budur, nitekim gelir.

الْعَقِصَةُ [el-‘iķṣat] (‘ayn’ın kesri ve ķāf’ın sükūnuyla) Baş üzerinde devşirilmiş saç.

الْعَقِصُ [el-‘iķaṣ] (‘ayn’ın kesri ve ķāf’ın fethiyle) Cem‘i, baş üzere devşirilmiş saçlar ma‘nāsına.

الْعِقَاصُ [el-‘iķāṣ] (‘ayn’ın kesriyle) Kezālik cem‘i, zikr olunan ma‘nāya, رِهْمَةٌ [rihmet] ile رِهْمٌ [rihem] ve رِهَامٌ [rihām] gibi ki رِهْمَةٌ [rihmet] za‘īf yağmurlara derler. Ve

عِقَاصٌ [‘iķāṣ] عَقِيشَةٌ [‘aķīṣat]ın dahi cem‘i gelir, nitekim ‘an-ķarīb zikr olunur inşa‘allāhu ta‘ālā. Ba‘zılar eyitti: عِقِصَةٌ [‘iķṣat] şol saçtır ki enār gibi top edip bağlayalar.

الْعَقِيشَةُ [el-‘aķīṣat] Top olan saçın her bölüğüne عَقِيشَةٌ [‘aķīṣat] derler.

الْعَقَائِصُ [el-‘eķā‘iṣ] (‘ayn’ın fethi ve hemzenin kesriyle) Cem‘i, top olan saçlar ma‘nāsına.

الْأَعْقِصُ [el-‘a‘ķaṣ] (hemzenin ve ķāf’ın fethiyle) Şol erkek keçidir ki boynuzu ardına eğilmiş ola kulakları üzerine.

الْعَقِصُ [el-‘aķiṣ] (‘ayn’ın fethi ve ķāf’ın kesriyle) Şol kumdur ki onda yol olmaya. Ve

عَقِصٌ [‘aķiṣ] Kezālik bahīle ve bed-hū olan kimseye derler.

الْعَقِصُ [el-‘aķaṣ] (fethateyenle) Bahīl ve bed-hū olmak; yukālu: عَقِصٌ عَقِصًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْمِعْقِصُ [el-mi‘ķaṣ] (mīm’in kesri ve ķāf’ın fethiyle) Şol oktur ki eğri ola, سَهْمٌ مُعْوَجٌّ ma‘nāsına.

[ع ل ص]

الْعَلْوُصُ [el-ʿilleṽṣ] (‘ayn’ın kesri ve lām’ın fethi ve teşdīdiyle ve vāv’ın sükūnuyla) Bir ağırdır ki karna ʿarız olur, وَجِعَ بَطْنٌ maʿnāsına, عَلَوُزٌ [ʿilleṽz] gibi ki عَلَوُزٌ [ʿilleṽz] dahi zā-i muʿceme ile bu maʿnāyadır.

[ع ن ص]

الْعَنَاصُ [el-ʿanāṣ] (‘ayn’ın fethiyle) Az olan nesneye derler; yukālu: فِي أَرْضِ بَنِي فُلَانٍ ve yukālu ey-zan: مَا بَقِيَ مِنْ مَالِهِ إِلَّا عَنَاصٌ وَذَلِكَ إِذَا ذَهَبَ مُعْظَمُهُ: بَقِيَ فِي رَأْسِهِ عَنَاصٌ إِذَا] [yukālu:] وَبَقِيَ نَبْدٌ مِنْهُ بَقِيَ فِي رَأْسِهِ شَعْرٌ مُتَفَرِّقٌ فِي نَوَاحِيهِ

[ع و ص]

الْإِغْتِيَاصُ [el-iʿtiyāṣ] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bir nesne bürülüp sarmaşmak; yukālu: إِغْتِيَاصٌ عَلَيْهِ الْأَمْرُ إِذَا التَوَى Ve nāka yüklü olmamağa dahi derler; yukālu: إِغْتِيَاصَتِ النَّاقَةُ إِذَا صَرَبَهَا الْفَحْلُ وَلَمْ تَحْمِلْ وَلَا عَلَّةٌ بِهَا **الْعَائِصُ** [el-ʿāiṣ] Şol nākadır ki niçe yıl hāmil olmaya.

الْإِغْوَاصُ [el-iʿvāṣ] (hemzenin kesriyle) İşi müşkil etmek; yukālu: أَعْوَصَ بِالْخَصْمِ إِذَا لَوَى Ve kelāmda müşkil kelime getirmeğe dahi derler; yukālu: قَدْ أَعْوَصَتْ يَا هَذَا

الْعَوِيصُ [el-ʿavīṣ] (‘ayn’ın fethi ve vāv’ın kesri ve meddiyle) Şol şiʿrdir ki maʿnāsının istihrācı müşkil ola.

الْعَوِصَاءُ [el-ʿavṣā] (‘ayn’ın fethi ve vāv’ın sükūnu ve elifin meddiyle) Garīb olan kelime ki maʿnāsı bilinmek müşkil ola. Ve

عَوِصَاءٌ [ʿavṣā] Müşkil olan işe dahi derler; yukālu: فُلَانٌ يَزْكَبُ الْعَوِصَاءَ أَي يَزْكَبُ أَضْعَبَ الْأُمُورِ

الْعَوِصُ [el-ʿavaṣ] (fethateynle) Bir nesne müşkil olmak; yukālu: عَوِصَ الشَّيْءُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

[ع ي ص]

الْعَبِصُ [el-ʿīṣ] (‘ayn’ın kesri ve yā’nın sükūnuyla) Şol çok ağaçlardır ki sık olup birbirine ulaşmış ve karışmış ola. Ve

عَبِصٌ [ʿīṣ] Asla dahi derler.

الْمَعِيسُ [el-maʿīṣ] (mīm’in fethi ve ‘ayn’ın kesri ve meddiyle) Zikr olunan ağaçların bittiği yer.

الْأَغْيَاصُ [el-Aʿyāṣ] (hemzenin fethiyle) Kabīle-i Ḳureys’ten Umeyye b. ʿAbduşems-i ekberin evlādından olan kimseler ki onlara dörttür: biri ʿĀṣ ve biri Ebu’l-ʿĀṣ ve biri ʿĪṣ ve biri Ebu’l-ʿĪṣ’tir, vallāhu aʿlemu.

FASLU'L-ĠAYN

(فَضْلُ الْغَيْنِ)

[غ ص ص]

الْغُصَّةُ [el-ġuṣṣat] (ġayn'ın zammı ve şād'ın teşdidiyle) Tasa, hüzn ma'nāsına.**الْغُصَّصُ** [el-ġuṣṣaṣ] (ġayn'ın zammı ve şād'ın fethiyle) Cem'i, **غُصَّةٌ** [ġuṣṣat]lar ma'nāsına.**الْغُصَّصُ** [el-ġaṣṣaṣ] (fethateynle) Boğaza bir nesne durmak; yukālu: **غَصِصَتْ** يَا رَجُلُ تَعَصُّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**الْغَاشُّ** [el-ġāṣṣ] (ġayn'ın fethi ve meddiy-
le) Boğazına nesne duran kimse.**الْغَصَّانُ** [el-ġaṣṣān] (ġayn'ın fethiyle) Bi-
ma'nāhu. Ve**غَاشٌّ** [ġāṣṣ] Halkla dolu olan mekāna dahi derler; yukālu : **الْمَنْزِلُ غَاشٌّ بِالْقَوْمِ إِذَا كَانَ مُمْتَلِئًا** بِهَمِّ**الْإِغْصَاشُ** [el-iġṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin boğazına bir nesne idhāl edip boğmak; yukālu: **أَغْصَشْتُهُ** أُنَا

[غ ف ص]

الْمُغَاغَفَةُ [el-muġāġeṣat] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Bir kimseyi aldayıp 'ale'l-gaflet tutmak; yukālu: **غَاغَفْتُ الرَّجُلَ إِذَا أَخَذْتُهُ** عَلَى غُرَّةِ

[غ م ص]

الْغَمَصُ [el-ġamaṣ] (ġayn'ın fethi ve mīm'in sükünüyle) Bir nesneyi hakīr ve saġīr görmek; yukālu: **غَمَصَهُ يَغْمِصُهُ غَمَصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي** إِذَا اسْتَضَعَّرَهُ وَلَمْ يَرَ شَيْئًا**غَمِصٌ** [ġamaṣ] Ni'mete şükr etmemeğe dahi derler; yukālu: **غَمِصَ فُلَانٌ الرِّعْمَةَ إِذَا لَمْ يَشْكُرْهَا** Ve bir kimseyi kelimātında ta'fīb etmeğedahi derler; yukālu: **غَمِصْتُ عَلَيْهِ قَوْلًا قَالَهُ إِذَا** عَيْبَتْهُ عَلَيْهِ**الْمَغْمُوشُ عَلَيْهِ** [el-maġmūṣu 'aleyhi] Dīninde ta'n olunan kimse.**الْإِغْتِمَاضُ** [el-iġtimāṣ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik hakīr görmek; yukālu: **إِغْتَمَصَهُ إِذَا اسْتَضَعَّرَهُ****الْغَمَاضُ** [el-ġamaṣ] (fethateynle) Gözden akan çirk; yukālu: **غَمِصْتُ عَيْنَهُ غَمَاضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ****الْغَمَيْضَاءُ** [el-Ġamayṣā'] (ġayn'ın ve mīm'in fethi ve yā'nın sükünü ve elifin meddiy-
le) Şi'rā [Şi'rā] dedikleri iki yıldızın biridir. Ve öbürüne **عَبُورٌ** [ʿAbūr] derler. Ve**غَمَيْضَاءُ** [Ġamayṣā'] Bir mevzi'in dahi ismidir.**الْغَمُوشُ** [el-Ġamūṣ] (ġayn'ın fethiyle) Kezālik zikr olunan yıldızın ismidir ki o zirā-ı esedde olan yıldızdır, 'Arab tā'ifesi şöyle zu'ım eder ki Şi'rā yıldızları Süheyl demekle ma'rūf yıldızın kızkardeşleri ola, Süheyl doğduğu hinde 'Abūr, Süheyl'i görüp Ġamayṣā' görmeyip güyā ki gözünden yaş dökülmegin gözü çapak tutar, ona binā'en **غَمَيْضَاءُ** [Ġamayṣā'] derler.

[غ و ص]

الْغَوَاضُ [el-ġavāṣ] (ġayn'ın fethi ve vāv'ın sükünüyle) Dalmak; yukālu: **غَاوَضَ فِي الْمَاءِ** إِذَا نَزَلَ تَحْتَهُ**الْغَاوِضُ** [el-ġāwīṣ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneye hücum eden kimse.**الْغَوَاضُ** [el-ġavvāṣ] (ġayn'ın fethi ve vāv'ın teşdidiyle) Şol kimsedir ki inci çı-karmak için deryāya dalar.**الْغِيَاضَةُ** [el-ġiyāṣat] (ġayn'ın kesriyle) İnci çıkarmak için deryāya dalmak.

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ح ص]

الْفَحْصُ [el-faḥṣ] (fā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi sorup teftiṣ etmek.

التَّفْحُصُ [et-tefaḥḥuṣ] (fethateynle ve ḥā'nın zammı ve teṣḍīdiyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِفْتِحَاصُ [el-iftiḥāṣ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu kezālik; yukālu: فَحَصَ عَنْهُ وَتَمَحَّصَ وَافْتَحَصَ Ve gāh olur yağmur yer yüzünde te'sir etmeğe dahi derler; yukālu: فَحَصَ الْمَطَرُ التُّرَابَ إِذَا قَلَبَهُ

الْأَفْحُوصُ [el-ufḥūṣ] (hemzenin ve ḥā'nın zammı ve fā'nın sükūnuyla) قَطَا [qaṭā] demekle ma'rūf kuşun eşinip yattığı yere أَفْحُوصَةً [ufḥūṣat] dediler, araştırıp o cānibin bu cānibin karıştırdığı için.

الْمَفْحَاصُ [el-mefḥāṣ] (mīm'in ve ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: لَيْسَ لَهُ مَفْحَصٌ قَطَا Ve fi'l-hadīsi: "فَحَصُوا عَنْ رُؤُوسِهِمْ" كَأَنَّهُمْ خَلَقُوا وَسَطَهَا وَتَرَكُوهَا مِثْلَ أَفَاحِصِ الْقَطَا

[ف ر ص]

الْفُرْصَةُ [el-furṣat] (fā'nın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Nevbet ma'nāsına; yukālu: وَجَدَ فُلَانٌ فُرْصَةً أَي نَوْبَةً وَجَاءَتْ فُرْصَتُكَ مِنَ الْبُرِّ أَي نَوْبَتُكَ

التَّفَارُصُ [et-tefāruṣ] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Nevbetleşmek; yukālu: بَنُو فُلَانٍ يَتَفَارِصُونَ بَنُوهُمْ إِذَا كَانُوا يَتَنَاوَبُونَهَا

الْإِفْرَاصُ [el-ifrāṣ] (hemzenin kesriyle) Fır-sat el vermek.

الْإِفْتِرَاصُ [el-iftirāṣ] Fırsatı ganīmet bil-mek; yukālu: أَفْرَصْتَنِي الْفُرْصَةَ وَافْتَرَصْتَهَا

الْفَرِیصُ [el-feriṣ] (fā'nın fethi ve rā'nın

kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki seninle nevbetleşir. Ve

فَرِیصُ [feriṣ] Boyun damarına dahi derler. Ve **فَرِیصَةٌ** [feriṣat]ın cem'i dahi gelir omuz-la yan arasında olan etler ma'nāsına, nite-kim gelir.

الْفَرْصُ [el-ferṣ] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kesmek, kat' ma'nāsına. Ve

فَرْصُ [ferṣ] Boyun damarına vurmağa dahi derler ki mahall-i katldir, Ebū 'Ubeyde rivāyeti üzere; tekūlu: إِذَا أَصَبْتَ فَرِیصَتَهُ

الْمِيفْرَاصُ [el-mifraṣ] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Gümüş kesecek ālet.

الْمِيفْرَاصُ [el-mifraṣ] (mīm'in kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْفَرْصُ [el-farṣ] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yarmak, şakk ma'nāsına; tekūlu: فَرَصْتُ النَّعْلَ إِذَا خَرَقْتَ أَذْنَبَهَا لِلشَّرَاكِ

الْفَرْصَةُ [el-farṣat] (fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Şol yeldir ki ondan حَدَبٌ [ḥadeb] hāsıl olur ve حَدَبٌ [ḥadeb] fethateynle arka eğilmeğe derler.

الْفُرَافِصَةُ [el-furāfiṣat] (fā'nın zammıyla) Arslan ma'nāsına. Bu sebebden ricālden ba'zı ism-i mezbūr ile tesmiye olunur.

الْفُرْصَةُ [el-firṣat] (fā'nın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Şol penbe pāresi yāhūd bez pāresidir ki hayz gören 'avret onunla ken-din pāk eder.

الْفَرِیصَةُ [el-feriṣat] (fā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Davarda yanla omuz arasında bir pāre ettir ki titremeden hālī değıldir, Aşma'ī rivāyeti üzere.

الْفَرِیصُ [el-feriṣ] (fā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'i.

الْفَرَائِصُ [el-ferā'iṣ] (fā'nın fethi ve hemze-nin kesriyle) Kezālik cem'i. Ve

فَرِيصُ الْعُنُقِ [feriṣu'l-ʿunuḳ] Boyun damarlarına dahi derler, **أُودَاجُ الْعُنُقِ** [evdācu'l-ʿunuḳ] maʿnāsına.

الْفَرِيصَةُ [el-feriṣat] Vāhidi. Ve fi'l-hadīsi: ”أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ إِنِّي لَأُكْرَهُ أَنْ أَرَى الرَّجُلَ تَائِرًا فَرِيصًا رَقَبَتَهُ قَائِمًا عَلَيَّ مَرَّتَيْهِ يَصْرُبُهَا“ ki bu hadīs-i şerifte فَرِيصُ [feriṣ]le murād ʿasab-ı rakabe ve ʿurük-ı rakabedir ki hâlet-i gazabda atılan bunlardır.

[ف ص ص]

الْفَصْصُ [el-faşṣ] (fâ'nın fethi ve şād'ın teşdidıyla) Yüzük kaşı.

الْفُصُوشُ [el-fuṣuṣ] (zammeteynle) Cem'î, yüzük kaşları maʿnāsına. Ve ʿamme فِصْ [fiṣṣ] dahi derler fâ'nın kesriyle. İbnu's-Sikkīt eyitti: Her iki kemik birbirine buluştuğu yere فَصْ [faṣṣ] derler, et için ”إِنَّ فِيهَا“ ʿazdır, kesirü'l-lahm değildir maʿnāsına. Ve

فَصْصُ [faṣṣ] Bir nesnenin mafsalına da derler.

الْفِصْفِصَةُ [el-fiṣfiṣat] (fâ'ların kesri ve şād'ın sükūnuyla) Yonca ki nebātāt kısmındandır, رَطْبَةٌ [raṭbet] maʿnāsına. Ve فِصْفِصَةٌ [fiṣfiṣat]in aslı isfesttir ki lisān-ı Fāriside isfest yoncaya derler.

الْفَصِيسُ [el-feṣiṣ] (fâ'nın fethi ve şād'ın kesriyle ve meddiyle) Yara yaşıyor akmak maʿnāsına; yukālu: فَصَلَ الْجُرْحُ فَصِيصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْفَضْفَضَةُ [el-faṣfeṣat] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) Bir nesneden bir nesneyi fasl edip ayırmak.

الْإِفْتِشَاشُ [el-iftiṣāṣ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-maʿnāhā; yukālu: فَصَّصْتُ كَذَا مِنْ كَذَا وَافْتَضَّضْتُهُ إِذَا فَصَّلْتَهُ وَانْتَرَعْتَهُ

الْإِنْفِشَاشُ [el-infiṣāṣ] (hemzenin ve fâ'nın

kesriyle) Ayrılmak, infisāl maʿnāsına; yukālu: فَصَّصْتُ الشَّيْءَ فَأَنْفَصَّ أَيِ انْفَصَلَ

الْإِفْضَاضُ [el-ifṣāṣ] (hemzenin kesriyle) Çıkarmak, ihrāc maʿnāsına; tekülü: أَنْفَصَّصْتُ إِلَيْهِ مِنْ حَقِّهِ إِذَا أَخْرَجْتِ

الْإِسْتِفْشَاشُ [el-istiṣfāṣ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İstihrāc maʿnāsına; yukālu: مَا اسْتَفْشَصَ مِنْهُ شَيْئًا أَيِ مَا اسْتَخْرَجَ

[ف ي ص]

الْمُفَاوِصَةُ [el-mufaṣṣat] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Bir sözü keşf ve beyān etmek; yukālu: مَا أَفَاصَ بِكَلِمَةٍ أَيِ مَا أَبَانَهَا

الْفَيْصُ [el-feyṣ] (fâ'nın fethi ve yâ'nın sükūnuyla) Gitmek ve zâ'il olmak; yukālu: وَاللَّهِ مَا فَصَّصْتُ كَمَا يُقَالُ وَاللَّهِ مَا بَرَّحْتُ

الْإِفَاصَةُ [el-ifāṣat] (hemzenin kesriyle) Atılıp gitmek. Ve elin parmakları bir nesneyi kabz ederken açılmak; yukālu: فَبِضْتُ عَلَيَّ ذَنْبَ الضَّبِّ فَأَفَاصَ مِنْ يَدَيَّ حَتَّى خَلَّصَ ذَنْبَهُ

الْمَفِيسُ [el-mefiṣ] (mīm'in fethi ve fâ'nın kesri ve meddiyle) Gidecek yer, Aşmaī eyitti: مَا عَنَّهُ مَا دَدِكَلِرِي مَحِيصٌ وَلَا مَفِيسٌ مَحِيدٌ maʿnāsınadır. Ve مَحِيدٌ [meḥīd] ʿudül edecek yer maʿnāsınadır. Ve eyitti: مَا مَأْ نَاسِنَا أَنْ أَحِيدَ اَشْطَعْتُ أَنْ أَفِيسَ مِنْهُ ki ʿudül etmek maʿnāsıdır.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ق ب ص]

الْقَبْضُ [el-ḳabṣ] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Parmak uçlarıyla yapışmak. Bu sebebden Ḥasen **فَقَبِضْتُ قَبِضَةً مِنْ أَثَرِ الْقَبْضِ** " (طه 96) ile.

الْقَبْضُ [el-ḳabaṣ] (fethateynle) Şol veca'dır ki hurmāyı aç karnına yiyip üzerine su içmeden hāsıl olur; yukālu: **قَبِضَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** Ve

قَبْضُ [ḳabaṣ] Kezālik hiffete ve neşāta derler.

الْقَبِضُ [el-ḳabiṣ] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Hiffet ve neşāt ile muttasıf olan kimse; yukālu: **قَبِضَ الرَّجُلُ فَهُوَ قَبِضٌ** Ve

قَبِضٌ [ḳabiṣ] Kezālik هَائِمَةٌ قَبِضَاءٌ kavlınden masdar dahi olur. Ve هَائِمَةٌ قَبِضَاءٌ nın tefsiri işbu gelendir.

الْقَبِضَاءُ [el-ḳabṣā] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükunuyla ve elifin meddiyle) Fermūde ve mürtefi' olan tepe; yukālu: **هَائِمَةٌ قَبِضَاءٌ إِذَا كَانَتْ صَحْمَةً مُرْتَفِعَةً**

الْقَبِضُ [el-ḳibṣ] (ḳāf'ın kesri ve bā'nın sükunuyla) Halāyıkıtan 'aded-i kesire derler.

الْمَقْبِضُ [el-miḳbaṣ] (mīm'in kesri ve bā'nın fethiyle) Şol iptir ki koşu atlarının önüne çekerler, birbirinden ileri ve geri durmasın diye; ve minhu kavluhum: **أَخَذْتُهُ عَلَى الْمَقْبِضِ**

الْقَبِيشَةُ [el-ḳabişat] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Parmak uçlarıyla alınan nesne. Ve

قَبِيشَةٌ [Ḳabīşat] Kezālik bir recülün ismidir ki o İyās b. Ḳabīşa eṭ-Ṭā'ī'dir. 'Āmme-i nūsah-ı Cevheri'de böyle vāki' olmuştur. Velākin hamle olan mahzūr hafı değıldir, zīrā o Ḳabīşa eṭ-Ṭā'ī'dir demek gerekti. Ve bunun meseli bundan mukaddem mürür etmiştir.

[ق ر ص]

الْقَرْصُ [el-ḳarṣ] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın sükunuyla) İki parmakla çimdilemek; yukālu: **قَرْصَهُ يَقْرِصُهُ قَرْصًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** Ve

قَرْصُ [ḳarṣ] Pire ısıрмаğa da derler, **لَسَعُ الْبَرَاغِيثِ** ma'nāsına. Ve

قَرْصٌ [ḳarṣ] Ekmek yapmak ma'nāsına da gelir; yukālu: **قَرْصَتِ الْمَرْأَةُ الْعَجِينَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ** Ve

قَرْصٌ [ḳarṣ] Parmak ucuyla yumağa dahi derler. Ve fi'l-hadisi: **”أَنَّ امْرَأَةً سَأَلَتْهُ عَنْ دَمِ الْخَيْضِ فَقَالَ اقْرِصِيهِ بِمَاءٍ”** أَي اغْسِلِيهِ بِأَطْرَافِ أَصَابِعِكَ **التَّقْرِيسُ** [et-taḳrīs] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik parmak ucuyla yumak, nitekim hadīs-i şerīf-i mezbūrda **قَرْصِيهِ** dahi rivāyet ettiler. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: **قَرْصِيهِ [ḳarraşīhi] قَطِيعِهِ [ḳattī'īhi]** ma'nāsınadır. Ve

تَقْرِيسٌ [taḳrīs] Ekmek kesmeğe dahi derler; yukālu: **قَرْصَتْهُ تَقْرِيسًا إِذَا قَطَعْتَهُ قَرْصَةً قَرْصَةً وَالشَّدِيدُ لِلتَّكْثِيرِ**

الْقَارِصَةُ [el-ḳārişat] (rā'nın kesriyle) Şol kelimāttır ki cefā için söylene.

الْقُرْصُ [el-ḳurṣ] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın sükunuyla) ve

الْقُرْصَةُ [el-ḳurṣat] (ḳāf'ın kesri ve rā'nın fethiyle) Külüçe dedikleri ekmek. Ve

قُرْصٌ [ḳurṣ] Güneşin cirmine dahi derler.

الْقِرْصَةُ [el-ḳireşat] (ḳāf'ın kesri ve rā'nın

fethiyle) فُرُصٌ [kuruş]un cem'î, غُصْنٌ [guşn] la غِصْنَةٌ [gişanet] gibi.

الأَفْرَاصُ [el-akrās] (hemzenin fethiyle) Kezâlik فُرُصٌ [kuruş]un cem'î, غُصْنٌ [guşn] le أَغْصَانٌ [ağşān] gibi.

الْقُرَاصُ [el-kuraş] (kâf'ın zammı ve rā'nın fethiyle) قُرْصَةٌ [kuruşat]in cem'î صُبْرَةٌ [şuberet] ile صُبْرٌ [şuber] gibi.

الْقَارِصُ [el-kāriş] (rā'nın kesriyle) Şol sütünür ki dili fi'l-cümle incite; ve fi'l-meseli: “عَدَا الْقَارِصُ فَحَزَرَ” Ya'nî “Süt dili incitmek mertebesin geçip ekşi oldu.” Ve حَزَرَ hā-i mühmele ve zā-i mu'ceme ile ekşimeğe derler. Ve bu mesel gavgā büyüdü demek mahallinde isti'māl ederler.

الْقُرَاصُ [el-kurrāş] (kâf'ın zammı ve rā'nın teşdidiyle) Şol papatya çiçeğine derler ki kurumuş ola, bābūnec-i yābis ma'nāsına.

الْقُرَاصَةُ [el-kurrāşat] (kezâlik kâf'ın zammı ve rā'nın teşdidiyle) Vāhidi.

[ق ر ف ص]

الْقَرْفَصَةُ [el-karfeşat] (kâf'ın ve fā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir adamı cem' edip ellerin ve ayakların bağlamaktır.

الْقُرْفُصَاءُ [el-kurfuşā] (kâf'ın ve fā'nın zammı ve elifin meddiyle) Bir nev' oturmaktır; elifin meddi ve kasrı cā'izdir, kaçan قَعَدَ قُعُودًا مَحْضُوصًا قَعَدَ فَلَانٌ الْقُرْفُصَاءُ ma'nāsına olur ki o sūfîlerin hālet-i murākabede dizlerin kaldırıp elleriyle ayakların der-āgūş etmekle olan oturmalarıdır. Ve Ebu'l-Hindî eyitti: قُرْفُصَاءُ [kurfuşā] dizler üzere oturup ve karnı dizlerine yapıştırıp ellerini koltuğuna kısıp oturmaktır ki tā'ife-i 'Arab ekser böyle otururlar.

[ق ر م ص]

الْقَرَامِيشُ [el-karāmīş] (kâf'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Şol küçük çukurlardır ki insān şiddet-i berd oldukta onda gizlenir.

الْقُرْمُوشُ [el-kurmūş] (kâf'ın ve mīm'in zammı ve rā'nın sükūnuyla) قَرَامِيشٌ [karāmīş]in vāhidi.

[ق ر ن ص]

الْقَرْنَصَةُ [el-karneşat] (alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-dahrecet]) Doğanı av için saklamak; yukālu: قَرَنْصَتُ الْبَايِ إِذَا أَقْتَنَيْتَهُ لِلْإِضْطِيَادِ

الْمُقَرَّنِصُ [el-mukarnaş] (mīm'in zammı ve nūn'un fethiyle) Av için saklanan doğan; yukālu: بَايٌ مُقَرَّنِصٌ إِذَا كَانَ مُقْتَنِيًّا لِلْإِضْطِيَادِ

[ق ص ص]

الْقَصَاصُ [el-kaşas] (fethateynle) Bir kimisenin ardınca gitmek; yukālu: إِذَا قَصَّ أَثَرَهُ إِذَا فَازَتْدَا عَلَى آثَارِهِمَا Ve كَاللَّاهُ تَأْتِيهِمَا (الكهف 64) Ve قَصَّصًا

قَصَّصٌ [kaşas] Hikāyet etmeğe de derler, ismdir masdar mevzi'ine vaz' olundu, hattā masdariyyet cānibi gālib oldu.

الْإِقْتِصَاصُ [el-iqtīşāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِقْتَصَّ أَثَرُهُ Ve

إِقْتِصَاصٌ [iqtīşāş] Hadīs nakl etmeğe dahi derler; tekūlu: إِقْتَصَّصْتُ الْحَدِيثَ إِذَا رَوَيْتَهُ عَلَى وَجْهِهِ

التَّقْصِصُ [et-tekaşuş] (fethateynle ve şād'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu kezâlik; yukālu: تَقْصَّصَ أَثَرُهُ

الْقِصَّةُ [el-kişşat] (kâf'ın kesri ile) Emrdir, şe'n ma'nāsına.

الْقِصَاصُ [el-kişas] (kâf'ın kesriyle) Şol قِصَّةٌ [kişşat]in cem'idir ki o yazılır kısmıdır.

الْقِصَاصُ [el-kişāş] (kâf'ın kesriyle)

Cināyette ödeşmek, قَوَّدَ [kaved] ma'nāsına.

الإِقْصَاصُ [el-iḳṣāš] قِصَاصٌ [ḳiṣāš] etmek; yukālu: قَصَّ الْأَمِيرُ فَلَانًا مِنْ فَلَانٍ Ya'nī filān kimseyi kısās etti, filān için yā kat^e etmek cihetiyle yā katl etmek haysiyyetiyle. Ve karīb etmeğe dahi derler; yukālu: صَرَبَهُ حَتَّى أَقْصَهُ مِنَ الْمَوْتِ Ve karīb olmağa da derler; yukālu: صَرَبَهُ حَتَّى أَقْصَهُ الْمَوْتُ بِمَعْنَى قِصَّةِ Ve ma'nā-yı ahīr Ferrā rivāyeti üzeredir. Ve

إِقْصَاصٌ [iḳṣāš] Yer قَصِيصٌ [ḳaṣiṣ] dedikle-ri otu bitirmeğe de derler; yukālu: أَقْصَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَبْتَنَّتْهَا Ve

إِقْصَاصٌ [iḳṣāš] Koyun yāhūd at hāmile olmağa da derler; yukālu: أَقْصَتِ الشَّاةُ إِذَا اسْتَبَانَ: خَمَلُهَا

الْمُقِصُّ [el-muḳiṣṣ] (mīm'in zammı ve ḳāf'ın kesriyle) Kendi için kısās olunmak taleb etmek; yukālu: اسْتَقْصَهُ إِذَا سَأَلَهُ أَنْ يُقْصَهُ مِنْهُ

التَّقَاصُ [et-teḳāṣ] (tā'nın fethi ile) Ödeşmek, gerek hesāb husūsunda olsun gerek gayrı husūsta olsun.

الْقَصُّ [el-ḳaṣṣ] (ḳāf'ın fethiyle) Kesmek, kat^e ma'nāsına; tekūlu: قَصَّصْتُ الشَّعْرَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعْتَهُ

قَصٌّ [ḳaṣṣ] Döşe dahi derler, ser-sīne ma'nāsına gerek koyunun döşü gerek gayrının; yukālu: "هُوَ الْأَرْزُ لَكَ مِنْ شَعِيرَاتِ قَصِكَ" Ya'nī göğsünde olan killardan akrebdir ve elzendir.

الْمَقْضُوصُ [el-maḳṣūš] (mīm'in fethiyle) Kanadı kesilmiş kuş; yukālu: طَائِرٌ مَقْضُوصٌ الْجَنَاحِ

الْمِقْصُصُ [el-miḳaṣṣ] (mīm'in kesri ve ḳāf'ın fethiyle) مقْرَاصٌ [miḳrāḍ] ma'nāsına.

الْمِقْصَانُ [el-miḳaṣṣān] مِقْصٌ [miḳaṣṣ]ın tes-niyesidir. Ve bu muhtemeldir ki 'ibāret-i

Cevherī'de وَمَقْصَانٍ وَهُمَا dediği مِقْصٌ [miḳ aṣṣ]ın her cānibe itlākı sahih olduğuna binā'en ola, nitekim huffeynin her birine مَقْصَانٍ زَوْجٌ [zevc] itlākı sahih olduğuna binā'en düşmüş mīm'in fethiyle, bu takdīrce مَقْصَانٍ هُمَا زَوْجَانٍ derler. Ve bazı nūsahatā مَقْصَانٍ düşmüş mīm'in fethiyle, bu takdīrce مَقْصَانٍ هُمَا zamīri شَعْرٌ ile جَنَاحٌ [cenāḥ]a gitmek ihtimālī zāhir olur.

الْقُصَاصُ [el-ḳuṣāš] (ḳāf'ın zammıyla) Baştaki kıl bittiği yerin nihāyet bulduğu mahal, gerek önden olsun gerek arttan olsun. Ve bunda üç lügat vardır: biri قُصَاصٌ [ḳuṣāš] ḳāf'ın zammıyla ve biri dahi قُصَاصٌ [ḳuṣāš] fethiyle ve biri dahi kesriyle. Ve zamm cümlesinden a'fādır, Aşma'ī rivāyeti üzere.

الْقَصِيصَةُ [el-ḳaṣiṣat] (ḳāf'ın fethi ve sād'ın kesri ve meddiyle) Bir ottur ki mantar yanında biter.

الْقَصِيصُ [el-ḳaṣiṣ] (kezālik ḳāf'ın fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Cem'i. Ve

قَصِيصَةٌ [ḳaṣiṣat] Şol deveye derler ki onun üzerine zād ve bazı metāc yükletirler, za'īf olduğuna binā'en.

الْقَصَّةُ [el-ḳaṣat] (ḳāf'ın fethiyle) Kireç جِصٌّ [ciṣṣ] ma'nāsına, Ehl-i Hicāz lügati üzere. Ve fī hadīsi'l-hā'idī: "لَا تَعْتَسِلُ حَتَّى تَرَى الْقَصَّةَ الْبَيْضَاءَ" Ya'nī götürdüğü penbeyi yāhūd bez pāresin kireç gibi görmedikçe ya'nī sarılık yāhūd bozluk muhtelit olmaya.

التَّقْصِيسُ [et-taḳṣiṣ] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Evi kireçlemek; yukālu: قَصَّصَ دَارَهُ إِذَا جَصَّصَهَا

الْقُصَّةُ [el-ḳuṣat] (ḳāf'ın zammıyla) Alın kılıdır.

الْقَضْفَةُ [el-ḳuṣḳuṣat] (ḳāf'ların zammı ve

şād'ın sükūnuyla) Şol recüldür ki kasîrû'l-kāme olup galîz ve şedîd ola.

الْقَصَائِصُ [el-kušâkîş] (kâf-ı evvelin zamımı ve sâninin kesriyle) Şol devedir ki 'azîmü'l-cüsse ola; yukālu: جَمَلٌ قَصَائِصٌ

الْقَصَائِصُ [el-kaşkâş] (kâf'ın fethiyle) Şol arslandır ki āvāzı mehîb ola. Ve şol yılan-dır ki şekli mehîb ve hubsü gālîb ola.

[ق ع ص]

الْإِفْعَاصُ [el-iḳ'câş] (hemzenin kesriyle) Durduğu yerde bir kimseyi vurup katl etmek; yukālu: ضَرْبَةٌ فَأَفْعَصَهُ إِذَا قَتَلَهُ مَكَانَهُ

الْقَفْصُ [el-kā'cş] (kâf'ın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) 'Ale'l-fevr ölmektir; yukālu: مَاتَ فُلَانٌ قَفْصًا إِذَا أَصَابَتْهُ ضَرْبَةٌ أَوْ رُمِيَتْ فَمَاتَ مَكَانَهُ Ve fi'l-hadîsi: "مَنْ قُتِلَ قَفْصًا فَقَدْ اسْتَوْجَبَ" المَابَ

الْقَفْصَاصُ [el-ku'câş] (kâf'ın zamımıyla) Şol marazdır ki koyuna 'arız oldukta fi'l-hāl öldürür; yukālu: قَفِصَتِ الشَّاةُ مِنَ الْبَابِ الرَّاحِ

الْمَقْفُوضَةُ [el-maḳ'ūşat] (mîm'in fethi ve 'ayn'ın zamımıyla) Zikr olunan maraza mübtelā olan koyun.

[ق ف ص]

الْقَفْصُ [el-kaḳş] (kâf'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Āhūnun ayaklarını bir yere cem' edip bağlamak; tekülü. قَفِصْتُ الظَّبْيَ قَفِصْتُ الظَّبْيَ إِذَا شَدَدْتُ قَوَائِمَهُ وَجَمَعْتُهَا üzere.

الْقَفْصَاصُ [el-kaḳaş] (fethateynle) Şol nesnedir ki tuyūr kısmın habs için ederler.

الْأَقْفَاصُ [el-aḳfâş] (hemzenin fethiyle) Cem'i, قَفْصٌ [kaḳaş]lar ma'nāsına.

[ق ل ص]

الْقُلُوصُ [el-ḳulūş] (zameteynle) Mürtefi' olmak; yukālu: قَلَصَ الشَّيْءُ يُقْلِصُ قُلُوصًا مَنَ

قَلَصَ الظِّلُّ وَقَلَصَ yukālu: قَلَصَ الظِّلُّ إِذَا اِرْتَفَعَ ve yukālu: قَلَصَ الظِّلُّ وَقَلَصَ yukālu: قَلَصَ الظِّلُّ إِذَا اِرْتَفَعَ Ve munzamm olup dev-şirilmek ma'nāsına da gelir.

الْقَالِصُ [el-ḳālîş] (lām'ın kesriyle) Mürtefi' olan su.

الْقَلَّاصُ [el-ḳallâş] (kâf'ın fethi ve lām'ın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu.

الْقَلِيبُ [el-ḳalîş] (kâf'ın fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle)

التَّقْلِيبُ [et-taḳlîş] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrîm])

التَّقَالُصُ [et-teḳalluş] (fethateynle ve lām'ın zamımı ve teşdidiyle) Munzamm olup müctemi' olmağa derler; yukālu: قَلَصَتْ Ya'nî dudağı شَفْتُهُ وَتَقَلَّصَتْ إِذَا انْضَمَّتْ وَانزَوَتْ كِیْرِیلسا ve büzülse. Ve fi'l-hadîsi: "نُشَوِيَ النَّارَ وَجَهَ الْكَافِرِ فَيَتَقَالَصُ شَفْتُهُ الْعُلْيَا حَتَّى تَبْلُغَ وَسَطَ رَأْسِهِ وَتَسْتَرْخِي شَفْتُهُ السُّفْلَى حَتَّى تَبْلُغَ سُرَّتَهُ" yukālu: قَلَصَ التَّوْبُ بَعْدَ الْغُسْلِ

الْقَالِصَةُ [el-ḳālîşat] (lām'ın kesriyle) Kıvrılan dudak.

الْقَالِصُ [el-ḳālîş] (kezâlik lām'ın kesriyle) Kısılan gölge; yukālu: شَفَّةٌ قَالِصَةٌ وَظِلٌّ قَالِصٌ

الْإِقْلَاصُ [el-iḳlâş] (hemzenin kesriyle) Devenin hörgücü fi'l-cümle zuhūr etmek. Ve **إِقْلَاصٌ** [iḳlâş] Nākanın eyyām-ı sayfta etlenmesine dahi derler.

الْمِقْلَاصُ [el-miḳlâş] (mîm'in kesriyle) Şol nākadır ki yazın semire.

الْمُقْلِصُ [el-muḳallîş] (mîm'in zamımı ve lām'ın kesri ve teşdidiyle) Şol attır ki yüksek [ü]stelik ola ve yakları uzun ola.

الْقَلُوصُ [el-ḳalūş] (kâf'ın fethi ve lām'ın zamımıyla) Civān olan nāka, nisā tā'ifesinin tāzesine جَارِيَةٌ [cāriyet] dedikleri gibi.

الْقُلُص [el-ḳuluş] (zammeteynle) Cem'î, genç nâkalar ma'nâsına.

الْقَلَائِصُ [el-ḳalâ'iş] (ḳāf'ın fethiyle) Kezâlik cem'î, قَدُومٌ [ḳadūm]la قُدْمٌ [ḳudum] ve قَدَائِمٌ [ḳadā'im] gibi. Ve قَدُومٌ [ḳadūm] keser dedikleri âlettir ki onunla ağaç yonarlar.

الْقِلَاصُ [el-ḳilâş] (ḳāf'ın kesriyle) قُلُصٌ [ḳuluş]un cem'î, سُلْبٌ [sulub]le سِلَابٌ [silāb] gibi ki سُلْبٌ [sulub] mâtem libâsına derler. Cevherî'nin bu tanzirinden fehm olunan budur ki سِلَابٌ [silāb] cem'î olup سُلْبٌ [sulub] vâhid ola, lâkin bâb-ı bâ'da 'aksine tasrîh edip كِتَابٌ [kitâb]la كُتُبٌ [kutub] gibidir demiştir. Cevherî'nin bu ta'bîrinden fehm olunan budur ki قَلَائِصٌ [ḳalâ'iş] قُلُوصٌ [ḳulūş]un bi'z-zât cem'î ola, lâkin قَدُومٌ [ḳadūm]da قُدْمٌ [ḳudum] قَدُومٌ [ḳadūm]un cem'î ve قَدَائِمٌ [ḳadā'im] قَدُومٌ [ḳadūm]un cem'idir demiştir. Ve 'Adevî eyitti: قُلُوصٌ [ḳalūş] ibtidâ binilen dişi devedir ثَنِيَّةٌ [şeniyyet] dişlerin bırakınca ve ثَنِيَّةٌ [şeniyyet] dişlerin bıraktıktan sonra نَاقَةٌ [nâḳat] derler, قُلُوصٌ [ḳalūş] demezler. Ve ثَنِيَّةٌ [şeniyyet] dört diştir iki yukarıda ve iki aşağıda. Ve قَعُودٌ [ḳa'ūd] ibtidâ binilen erkek deveye derler, ثَنِيَّةٌ [şeniyyet] dişlerin bırakınca ve ثَنِيَّةٌ [şeniyyet] dişlerin bıraktıktan sonra جَمَلٌ [cemel] derler, قَعُودٌ [ḳa'ūd] demezler. Ve gâh olur ayakları uzun olan nâkaya قَالُوصٌ [ḳalūs] derler. Ve

قَالُوصٌ [ḳalūş] Devekuşu yavrusuna dahi derler.

[ق م ص]

الْقَمِصُ [el-ḳamş] (ḳāf'ın fethi ve mîm'in sükunuyla) At iki elin ma'an kaldırıp iki ayaklarıyla ta'cîn etmek Ve تَعَجِينٌ [ta'cîn] hamur yoğurmağa derler. Ve

قَمِصٌ [ḳamş] Deryâ mevciyle gemi oynamağa dahi derler.

الْقِمَاصُ [el-ḳimâş] (ḳāf'ın kesriyle) Zikr olunan vech üzere oynayan at; yukâlu: دَائِمَةٌ فِيهِ قِمَاصٌ وَلَا تَقُلُّ قِمَاصٌ بِضَمِّ الْقَافِ Ve fi'l-meseli: "مَا بِالْغَيْرِ مِنْ قِمَاصٍ" Ve عَيْرٌ [‘ayr] himâra derler. Ve bu mesel devletten düşen kimsede isti'mâl olunur, ya'ni za'ifü'l-hâl olanın neşât ve taraba meyli olmaz.

الْقَامِصُ [el-ḳāmîş] (mîm'in kesriyle) Şol attır ki kıçımın siniri buruşmuş olmağın zikr olunan vech üzere oynar gibi yürür ola; yukâlu: إِنَّهُ قَامِصٌ الْعُرْفُوبِ إِذَا شَنِجَ نَسَاءً

الْقَمِيصُ [el-ḳamîş] (ḳāf'ın fethi ve mîm'in kesri ve meddiyle) Gömlek, pîrahen ma'nâsına.

الْقَمِصَانُ [el-ḳumşân] (ḳāf'ın zammı ve mîm'in sükunuyla) قَمِيصٌ [ḳamîş]in cem'î, gömlekler ma'nâsına.

الْأَقْمِصَةُ [el-aḳmişat] (hemzenin fethi ve ḳāf'ın sükunu ve mîm'in kesriyle) Kezâlik قَمِيصٌ [ḳamîş]in cem'î.

التَّقْمِيصُ [et-taḳmîş] ('alâ-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrîm]) Gömlek giydirmek.

التَّقْمِصُ [et-teḳammuş] (fethateynle ve mîm'in zammı ve teşdidiyle) Gömlek giymek; tekûlu: قَمِصْتُهُ فَتَقْمِصُ إِذَا أَلْبَسْتَهُ الْقَمِيصَ فَلَبِيسَ

[ق ن ص]

الْقَانِصُ [el-ḳāniş] (nûn'un kesriyle) Avcı, sayyâd ma'nâsına.

الْقَنِيصُ [el-ḳanîş] (ḳāf'ın fethi ve nûn'un kesri ve meddiyle) ve

الْقَنَاصُ [el-ḳannâş] (ḳāf'ın fethi ve nûn'un teşdidiyle) İkisi de sayyâd ma'nâsınadır. Ve

قَبِيصٌ [qanīs] Sayd ma'nāsına da gelir.

أَلْقَنْصُ [el-qaṇaṣ] (fethateynle) Kezālik sayd ma'nāsınadır.

بَنُو قَنْصٍ [Benū Qanaṣ] Me'add kabilesinden bir kavmin adıdır, münkariz olmuşlardır.

أَلْقَنْصُ [el-qaṇṣ] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Masdardır, avlamak ma'nāsına; yukālu: قَنْصُهُ إِذَا صَادَهُ

الإِقْتِنَاصُ [el-iqtināṣ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik avlamak; yukālu: إِقْتَنَصَهُ إِذَا اضْطَادَهُ

التَّقَنَّصُ [et-teqannuṣ] (fethateynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Kezālik te-kellüfle avlamak; yukālu: تَقَنَّصَهُ إِذَا نَصَيْدَهُ

التَّقَانِصَةُ [et-teqāniṣat] (nūn'un kesriyle) Kuşta şol nesnedir ki gayrı hayvānatta olan bağırsak mesābesindedir.

[ق ي ص]

أَلْقَايْصُ [el-qaṣ] (kāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Diş köküyle çıkmaktır.

الإِنْقِيَايْصُ [el-inqiyāṣ] (henzenin ve kāf'ın kesriyle) Kuyu yıkılıp yumulmak.

أَلْمُنْقَاصُ [el-munqāṣ] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnuyla) Aslından kopan ağaç. Ammā مُنْقَاصٌ [munqāḍ] ḍād-ı mu'ceme ile uzadısına yarılan ağaç. Ve Ebū 'Amr eyitti: Bunların ikisi bir ma'nāyadır.

مِقْيَاصٌ [Miqyaṣ] (mīm'in kesriyle ve kāf'ın sükūnu ve yā'nın fethiyle) Bir kimsenin ismidir ki o Miqyaṣ b. Şubābe'dir ki feth gününde Resūl-i ekrem sallāllāhu 'aleyhi ve sellem onu katl etmiştir.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ر ص]

أَلْكَرِيصُ [el-keriṣ] (kāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Keşk dedikleri nesne أَطُّ [ekīṭ] ma'nāsına.

[ك ص ص]

أَلْكَصِيصُ [el-keṣiṣ] (kāf'ın fethi ve ṣād'ın kesri ve meddiyle) Titremek, lerze ma'nāsına, ba'zılar eyitti: كَصِيصٌ [keṣiṣ] hareket etmeğe ve cidd ve cehdden o cānibe bu cānibe eğilmeğe derler; ve minhu kavluhum: أَفَلَّتْ وَلَهُ كَصِيصٌ وَأَصِيصٌ وَبَصِيصٌ Ve أَفَلَاتٌ [iflāt] halās bulmak. Ebū 'Ubeyde eyitti: كَصِيصٌ [keṣiṣ] titremek ve titremeğe şebih olan nesnedir.

أَلْكَصِيصَةُ [el-keṣiṣat] (kāf'ın fethi ve ṣād'ın kesri ve meddiyle) Şol nesnedir ki onunla āhū sayd olunur.

FASLU'L-LĀM

(فصل الألام)

[ل ح ص]

الإلتِحَاصُ [el-iltihās] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) **الإلتِحَاجُ** [iltihāc] gibidir lafzen ve ma'nen ki **إلتِحَاجُ** [iltihāc] hā-i mühmele ile ve cīm'le bir kimseyi bir nesneye muztarr kılmaya derler; yukālu: **ذَلِكَ الْأَمْرُ: إلتِحَصُهُ إِلَى ذَلِكَ الْأَمْرِ: وَاضْطَرَّهُ إِلَيْهِ وَالتَّحَجَّهُ إِذَا أَلْجَأَ إِلَيْهِ وَاضْطَرَّهُ إِلَيْهِ** Ve

إلتِحَاصُ [iltihās] Bir nesne bir nesneye yapışmaya dahi derler; yukālu: **إلتِحَصَهُ الشَّيْءُ: أَي نَشِبَ فِيهِ** Ve

إلتِحَاصُ [iltihās] Bir nesne tutulmaya bağlanmaya dahi derler; yukālu: **إلتِحَصَتِ الإِزْرَةُ: إِذَا أَنْصَدَّ سَهْمَهَا** Ya'ni iğnenin yurdusu tutulsa böyle derler.

لَحَاصٍ [lehāšī] (lām'ın fethi ve şād'ın kesri üzere binasıyla **فَعَالٍ** [fa'āli] vezni üzere) **إلتِحَصُ** den müştaktır, şiddet ve āfetin ismidir.

أَللِّحِصُ [el-lehīš] (lām'ın fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Dar nesne, zayıy ma'nāsına; yukālu: **لَحَدَّ لِحِصٍ أَي ضَيِّقٌ**

[ل خ ص]

أَلتَّلْحِصُ [et-telhīš] ('alā-vezni **أَلتَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Keşf ve beyāna derler.

أَللَّحْصُ [el-lehāš] (fethateynle) Yukarı göz kapağı etli olmak; yukālu: **لَحِصَ الرَّجُلُ مِنْ: أَلْبَابِ الرَّابِعِ**

أَلأَلْحَصُ [el-elhāš] (hemzenin ve hā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki gözünün üst kapağı etli ola.

أَللَّحِصُ [el-lehīš] (lām'ın fethi ve hā'nın kesriyle) Etli olan meme; yukālu: **ضَرَعٌ: لَحِصٌ إِذَا كَانَ كَثِيرَ اللَّحْمِ لَا تَكَادُ تَخْرُجُ مِنْهُ اللَّبَنُ إِلَّا**

بشدة

[ل ص ص]

أَللِّصُ [el-lišš] (lām'ın kesri ve şād'ın teşdidiyle) Uğru, düzd ma'nāsına.

أَللُّصُوصُ [el-lušūš] (zammeteynle) Cem'î.

أَللُّصُ [el-lušš] (lām'ın zammiyla) Uğru ma'nāsında lügattır.

أَللُّصُوصِيَّةُ [el-lušūšiyet] (lām'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Uğruluk ma'nāsına.

أَلتَّلْطُّصُ [et-telaššus] (fethateynle ve şād'ın zammı ve teşdidiyle) Uğruluk etmek.

أَلمَلْصَةُ [el-meleşat] (fethateynle) Uğrusu çok olan yer; yukālu: **أَرْضٌ مَلْصَةٌ أَي دَاتٌ لُصُوصٍ**

أَلأَلْصُ [el-elašš] (hemzenin ve lām'ın fethiyle) Omuzları birbirine karīb olan kimse şol mertebede ki kulaklarına değmeli ola. Ve

أَلْصُ [elašš] Azı dişleri birbirine karīb olana dahi derler.

أَللِّصُصُ [el-leleş] (fethateynle) Omuzları birbirine karīb olmak. Ve dişleri birine karīb olmak ma'nāsına da gelir.

أَلتَّلْصِصُ [et-telšiš] ('alā-vezni **أَلتَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Bināyı muhkem yapmak. Ve bu **تَرْصِصٌ** [teršiš]te lügattır.

[ل و ص]

أَلمَلَاوَصَةُ [el-mulāvešat] (mīm'ın zammı ve vāv'ın fethiyle) Bir ağaca nazar etmek ne mahalden koparmalı idügin bilmek için.

أَلالإِلَاصَةُ [el-ilāšat] Bir nesneyi murād olan nesnenin üzerine devr ettirmek. Ve fi'l-hadīsi: **هِيَ الْكَلِمَةُ الَّتِي الْأَصُّ عَلَيْهَا النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ عَمَّهُ أَبَا طَالِبٍ**

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ح ص]

الْمَحْضُ [el-maḥş] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Āhū seğırtmek; yukālu: الظَّبْيُ الْيَمْحَضُ أَي يَغْدُو Ve

مَحْضٌ [maḥş] Boğazlanan nesne ayağın vurmağa da derler; yukālu: مَحَّصُ الْمَدْبُوحِ بِرِجْلِهِ مِثْلَ دَحْصِ Ve

مَحْضٌ [maḥş] Āteş altını hālis kılmağa da derler; yukālu: مَحَّضْتُ الذَّهَبَ بِالنَّارِ إِذَا خَلَّصْتَهُ مِمَّا يَشُوبُهُ

الْتَمَحِصُ [et-temḥiş] (‘alā-vezni [et-tekrim]) İmtihān etmektir.

الْمَمْحُوضُ [el-memḥūş] (mīm'in fethi ve hā'nın zammıyla) ve

الْمَحِصُ [el-maḥiş] (mīm'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Fermüde olan deve, şedīdü'l-halk ma'nāsına.

[م ص ص]

الْمَشُّ [el-maşş] (mīm'in fethi ve şād'ın teşdīdiyle) Bir nesneyi ağızıyla çekip sormak; yukālu: مَصَّضْتُ الشَّيْءَ أَمْضُهُ مَضًّا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِمْتِشَاشُ [el-imtişāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik sormak.

الْتَمَشُّ [et-temeşşuş] (fethateynle ve şād'ın zammı ve teşdīdiyle) Tedrīc ve mühletle sormak.

الْمَصَّانُ [el-maşşān] (mīm'in fethiyle) Emip soran kimse.

الْمَصَّانَةُ [el-maşşānet] (kezālik mīm'in fethiyle) Mü'ennesi; ve kavluhum: يَا مَصَّانُ وَيَا فَرَسُ Ya'nī bu kelimeler sövmek mahallinde isti'māl olunur, bunu

‘avret emzirdiği kimseye hitāben söyler ki anasının filān yerin emen demek olur, يَا مَاصَانُ demek cā'iz değildir. Ve kezālik derler, kaçan koyun sütün emse ki denā'etten ve rezāletten iş'ār olur, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

الْمَضْمَضَةُ [el-maşmeşat] (mīm'lerin fethi ve şād-ı evvelin sükūnuyla) مَضْمَضَةٌ [maḍmeḍat] gibidir veznen ve ma'nen, bu kadar vardır ki şād-ı mühmele ile olan taraf-ı lisānladır ve mu'ceme ile olan cemī'-i femle olandır. Ve bunların bey-ninde fark قَبْضَةٌ [kabşat] ile قَبْضَةٌ [kabḍat] bey-ninde olan fark gibidir. Ve قَبْضَةٌ [kabşat] şād-ı mühmele ile parmak uçlarıyla tutmak ve قَبْضَةٌ [kabḍat] ḍād-ı mu'ceme ile elin cemī'isiyle tutmaktır. Ve fi'l-hadīsi: "كُنَّا نَتَوَضَّأُ مِمَّا غَيَّرَتِ النَّارُ وَنَمَضِبِضُ مِنَ اللَّبَنِ وَلَا نَمَضِبِضُ مِنَ التَّمْرِ" Ve

مَضْمَضَةٌ [maşmeşat] Yumağa derler, غَسَلْتُ مَضْمَضَ إِنَاءِهِ إِذَا [gāsl] ma'nāsına; yukālu: غَسَلْتُ

الْمَأْشَاتُ [el-māşşat] Bir marazdır ki sabīye 'arız olur.

الْمَضُوضُ [el-meşūş] (mīm'in fethi ve şād'ın zammıyla) Bir ta'āmdır ki onu pi-şirip sirke içine komakla olur ve 'amme mīm'i mazmūm ederler.

الْمُصَاشُ [el-muşāş] (mīm'in zammıyla) Her nesnenin hālisi; yukālu: فَلَانَ مُصَاشٌ قَوْمِهِ إِذَا كَانَ أَخْلَصَهُمْ نَسَبًا يَسْتَوِي فِيهِ الْوَاحِدُ وَالْإِثْنَانِ وَالْجَمْعُ وَالْمَوْثُ Ve

مُصَاشٌ [muşāş] Bir otun dahi isimdir.

الْمُصَامِشُ [el-muşāmiş] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin kesriyle) Kezālik hālis ma'nāsında isti'māl olunur; yukālu: فَرَسٌ وَرَدُّ مُصَامِشٍ إِذَا كَانَ خَالِصًا فِي ذَلِكَ ki levninde hālis olsa.

مَصِيصَةٌ [Meşīṣat] (mīm'in fethi ve şād'ın kesri ve meddiyle) Bir şehrin ismidir vilāyet-i Şām'da. Ve مَصِيصَةٌ demek cā'iz değildir, şād-ı evvelin teşdīdiyle.

[م ع ص]

الْمَعْصُ [el-me'as] (fethateynle) Ayak siniri burulmak bir haysiyetle ki kısılır gibi olup aksak ola, pes el ile düzeltip ıslāh ederler; yukālu: مَعْصُ فُلَانٌ مَعْصًا مِنَ الْبَابِ Ve fi'l-hadīsi: "سَكَ عَمْرُو بْنُ مَعْدِيكَرَبَ إِلَى عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا الْمَعْصُ فَقَالَ كَذَبَ عَلَيْكَ يَا نِي "Sür'atle yürümeğe kâdir olmadın mı?" ki عَسَلٌ [easel] عَسَلَانٌ [easelān]-ı zi'bden me'hūzdu, kurtulması ma'nāsına.

[م غ ص]

الْأَمْغَاصُ [el-emgās] (hemzenin fethiy- le) Üründülenmiş olan develer, hıyār-ı ibil ma'nāsına; cem'dir, lafzından vāhidi yoktur. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: الْمَعْصُ [el-meğas] fethateynle üründülenmiş develerdir.

الْمَعْصَةَ [el-meğasat] (kezālik fethateynle) Vāhidi.

الْمَغْصُ [el-mağş] (mīm'in fethi ve ğayn'ın sükūnuyla) Bağırsaklar kesilir gibi olup ağrımadır. Ve 'amme fethateynle isti'māl ederler.

الْمَمْغُوصُ [el-memgūş] (mīm'in fethiy- le) Maraz-ı mezbūra mübtelā olan kimse; yukālu: مَغْصُ الرَّجُلِ فَهُوَ مَمْغُوصٌ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ

[م ل ص]

الْمَلْصُ [el-melaş] (fethateynle) Sıyrılmak; yukālu: مَلِصَ الشَّيْءُ مِنْ يَدِي إِذَا زَلِقَ

الْمَلِصُ [el-meliş] (mīm'in fethi ve lām'ın kesriyle) Sıyrıncak olan nesne; yukālu:

رِشَاءٌ مَلِصٌ إِذَا كَانَتْ الْكُفُّ تَزَلَّتْ عَنْهُ وَلَا تَسْتَمْكِنُ رِشَاءَ [rişā] rā'nın kesri ve şīn-i mu'ceme ile kuyu ipine derler, resen-i çāh ma'nāsına.

الْإِنْمِلَاصُ [el-inmilāş] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) Elden kaçmak; yukālu: Ve nūn mīm içinde idgām olunur.

الْإِنْمِلَاصُ [el-implāş] (hemzenin kesriyle) 'Avret oğlan düşürmek; yukālu: الْمَرْأَةُ بَوْلِدَهَا إِذَا أَشَقَطَتْ

الْتَمَلُّصُ [et-temelluş] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Halās bulmak, tehal-lus ma'nāsına; yukālu: مَا كِدْتُ أَتَمَلُّصُ مِنْ فُلَانٍ أَيْ أَتَخَلَّصُ

الْإِمْلِيسُ [el-impliş] (hemzenin ve lām'ın kesriyle ve mā beynde mīm'in sükūnuyla) Serī' ma'nāsına; yukālu: سَيْرٌ إِمْلِيسٌ

الْمِلَاصُ [el-milāş] (mīm'in kesriyle) Kezālik serī' ma'nāsına; yukālu: جَارِيَةٌ ذَاتُ شُمَاصٍ Ve شُمَاصٌ [şumāş] şīn'in zammıyla isti'cāl ma'nāsınadır.

[م و ص]

الْمَوْصُ [el-mevş] (mīm'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Yumak, غَسَلٌ [ğas] ma'nāsına; tekūlu: مُصَّتْ الشَّيْءُ إِذَا غَسَلْتَهُ

الْمُوَاصَةُ [el-muvāşat] (mīm'in zammıyla) Yuyuntu, غَسَالَةٌ [ğasālet] ma'nāsına.

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النَّوْنِ)

[ن ح ص]

التَّحْوِصُ [en-nehūş] (nūn'un fethi ve hā-i mühmelenin zammıyla ve meddiyle) Yüklü kalmayan dişi merkeb, أَتَانُ حَائِلٌ ma'nāsına.

التَّحْصُ [en-nuḥş] (nūn'un zammı ve hā'nın sükünuyla) Dağın dibi, asl-ı cebel ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi: "يَا لَيْتَنِي غُوِدِرْتُ مَعَ أَصْحَابِ نُحْصِ الْجَبَلِ" Ebū 'Ubeyd eyitti: hadīs-i şerifte نُحْصُ [nuḥş] asl-ı cebel ma'nāsına. Ve أَصْحَابُ نُحْصٍ [aşḥābu nuḥş]tan murād gazā-yı Uḥud'da katl olunanlardır, yāhūd onların gayrıdır.

[ن خ ص]

التَّحْوِصُ [en-nuḥūş] (zammeteynle ve hā-i mu'ceme ile) Arıklamak; yukālu: نَحْصُ عَجُوزٌ نَاخِصٌ إِذَا حَدَّ وَهَزَلَ كَبِيرًا Ya'nī yaşlı olduğundan arıklayıp derisi buruşsa. Ve تَحْدِيدٌ [taḥdīd] hā-i mu'ceme ile deri buruşmağa derler.

الْإِنْتِخَاصُ [el-intiḥāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Arıklayıp eti gitmek; yukālu: إِنْتَخَصَ لِحْمُهُ إِذَا ذَهَبَ

الْتَاخِصُ [en-nāḥiş] (hā'nın kesriyle) Arıklayan kimse; yukālu: عَجُوزٌ نَاخِصٌ إِذَا نَحَّصَهَا الْكَبِيرُ وَحَدَّهَا

[ن ش ص]

النُّشُوصُ [en-nuşūş] (zammeteynle) Mürtefi' olmak; yukālu: نَشَّصَ يَنْشُصُ نَشُوصًا مِّنْ نُّشُوصٍ Ve diş çıkmağa dahi derler; yukālu: نَشَّصْتُ نَبِيئَهُ إِذَا ارْتَفَعَتْ عَنْ مَوْضِعِهَا

نُشُوصٌ [nuşūş] Bir kimse şehrinden irak olmağa dahi derler; tekülü: إِذَا نَشَّصْتُ عَنْ بَلَدِي إِذَا ارْتَفَعْتُ

الْإِنْشَاصُ [el-inşāş] (hemzenin kesriyle) Bir kimseyi şehrinden irak etmek; tekülü: وَأَنْشَاصْنَاهُمْ عَنْ بَلَدِهِ Ve kāle Ebū 'Amr: وَأَنْشَاصْنَاهُمْ عَنْ بَلَدِهِمْ أَيُّ أَرْعَجْنَاهُمْ دَاهِي دَرَلَر; yukālu: نَشَّصَ الْوَتْرُ إِذَا ارْتَفَعَ

نُشُوصٌ [nuşūş] 'Avret ere itā'attan çıkmağa dahi derler; yukālu: نَشَّصَتِ الْمَرْأَةُ مِّنْ رَّوْجِهَا مِثْلَ نَشَّصَتْ

الْتَاخِصُ [en-nāşiş] Ere muhālefet eden 'avret, نَاشِيزٌ [nāşiz] ma'nāsına; yukālu: هِيَ نَاشِيزٌ وَنَاشِيزٌ

النَّشَاصُ [en-neşāş] (nūn'un fethiyle) Kalkıp yükselen bulut, sehāb-ı mürtefi' ma'nāsına.

[ن ص ص]

النَّصُّ [en-naşş] (nūn'un fethi ve şād'ın teşdidiyle) Sürmek; yukālu: نَصَّصْتُ نَاقِيًى Ve Aşma'ī eyitti: نَصَّ [naşş] seyr-i şedīde derler, bir mertebe ki kādir olduğundan nesne ketm etmeye. Ve mezbūr eyitti: bu sebebden نَصَّ [naşş] ref' ma'nāsına gelir; yukālu: Ve نَصَّصْتُ الشَّيْءَ إِذَا رَفَعْتَهُ

نَصٌّ [naşş] Bir kimseden bir kimseyi mübālaga ile sorup teftiş etmek bir mertebede ki onun kalbinde bildiği nesneden bākī kalmaya. Ve

نَصٌّ [naşş] Her nesnenin müntehāsına dahi derler. Ve fī hadīsi 'Alī radiyallāhu 'anhu: "إِذَا بَلَغَ الْبَسَاءُ نَصَّ الْحَقَاقِ" Ya'nī müntehā-yı bülüg-ı 'akla erişse. Ve حِقَاقٌ [ḥiḳāḳ] حِقَّةٌ [ḥiḳḳat]ın cem'idir hā-i mühmelenin kesriyle yüke yarayan deve ma'nāsına.

الْمَنْصَصَةُ [el-menaşşat] (fethateynle) Gelişi üzerine çıkarıp cilve ettirdikleri taht ki diyār-ı 'Arabda meşhūrdur. Pes مَنْصَصَةٌ [menaşşat] irtifā' ma'nāsından me'hūzdur.

الْتَضِصَةُ [en-naşneşat] ('alā-vezni [ez-zelzelet]) Bir nesneyi tahrīk etmektir, bir

nesnenin içinde yerleşsin diye, حَضَّحَصَّةٌ [haşhaşat] ma'nāsına; yukālu: نَضَّنْتُ الشَّيْءَ [en-naş] Ve fī hadīsi Ebī Bekr hīne deha-le 'aleyhi 'Ömer radiyallāhu 'anhumā: وَهُوَ يُضْنِبُ لِسَانَهُ وَيَقُولُ هَذَا أَوْرَدَنِي الْمَوَارِدَ 'Ubeyd eyitti: Bu şād'ladır gayrı değil ve bunda dād-ı mu'ceme de lügattır, egerçi hadīs-i şerifte vārid olmamıştır.

[ن ع ص]

النَّاعِضُ [en-Nā'is] ('ayn-ı mühmelenin kesriyle) Bir recülün ismidir.

[ن غ ص]

التَّنْغِيزُ [et-tenğis] (ğayn-ı mu'ceme ile 'alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Dirliği mükedder etmek; yukālu: نَعَّضَ اللهُ عَلَيْهِ الْعَيْشَ تَنْغِيصًا إِذَا كَدَّرَهُ Ve ba'zı eş'arda نَعَّضَهُ dahi vārid olmuştur **عَيْشٌ** [ayş]a isnād olunmaksızın, ke-mā kāle: "نَعَّضَ الْمَوْتُ ذَا الْعَيْ وَالْفَقِيرَا"

التَّنْعُصُ [et-tenağguş] (fethateynle ve gayn'ın zammı ve teşdidiyle) 'Ayş mükedder olmak; yukālu: تَنَعَّصْتُ عَيْشَهُ إِذَا تَكَدَّرْتُ

النَّغْصُ [en-nağaş] (fethateynle) Murādın tamām etmemek; yukālu: نَغَصَ الرَّجُلُ يَنْغُصُ Ve deve dahi murādı üzere su içmese **نَغَصُ الْبَعِيرِ** derler.

[ن ف ص]

الْإِنْفَاضُ [el-infās] (hemzenin kesriyle) Koyun bevlin def'aten def'aten ihrāc etmek; yukālu: أَنْفَضَتِ الشَّاةُ بَبُولَهَا إِذَا أَخْرَجْتَهُ دُفْعَةً دُفْعَةً مِثْلُ أَوْزَعَتْ Ve

إِنْفَاضٌ [infāş] Çok gülmeğe dahi derler; yukālu: أَنْفَضَ بِالصَّحْحِ إِذَا أَكْثَرَ مِنْهُ

النُّفَاضُ [en-nufāş] (nūn'un zammıyla) Bir marazdır ki koyuna 'arız olup cemī'-i bevlin defe'atla ihrāc eder tā helāk olunca.

النُّفْصَةُ [en-nufşat] (nūn'un zammıyla) Kan

bir uğurdan gelmek.

[ن ق ص]

النَّقْضُ [en-naqş] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Eksilmek ve eksiltmek; yukālu: نَقَضَ الشَّيْءُ نَقْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَنَقَضْتُهُ أَنَا يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى Ve

نَقْضٌ [naqş] 'Ayb ma'nāsına da gelir.

الْإِنْتِقَاضُ [el-intikāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Eksilmek; yukālu: إِنْتَقَضَ الشَّيْءُ إِذَا نَقَضَ Ve eksiltmek ma'nāsına da gelir; yukālu: إِنْتَقَضْتُهُ أَنَا

الْإِسْتِنْقَاضُ [el-istinkāş] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Noksān taleb etmek; yukālu: إِسْتِنْتَقَضَ الْمُشْتَرِي الثَّمَنَ إِذَا اسْتَحَطَّ

الْمَنْقَاشَةُ [el-menkaşat] (mīm'in ve kāf'ın fet-hi ve nūn'un sükūnuyla) Eksilmek, noksān ma'nāsına.

النَّقِيشَةُ [en-naqīşat] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) 'Ayb ma'nāsına.

التَّنْقُصُ [et-tenağkuş] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bir kimseyi ta'ayib edip mesāvisin söylemek; yukālu: فَلَانَ يَنْتَقِصُ فَلَانًا أَي يَقَعُ فِيهِ وَيَثْلُبُهُ

[ن ك ص]

النُّكُوضُ [en-nukuş] (zammateynle) Bir nesneden çekilip geri dönmek; yukālu: نَكَصَ عَلَى عَقْبِيهِ يَنْكُضُ وَيَنْكُضُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا رَجَعَ

[ن م ص]

النَّمْصُ [en-nemş] (nūn'un fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kıl yolmak.

التَّنْمِصُ [et-tenemmuş] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Kezālik kıl yolmak; yukālu: تَنَمَّصَتِ الْمَرْأَةُ

التَّنْمِصُ [et-tenmiş] ('alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Kezālik kıl yolmak; yukālu: تَنَمَّصَتِ

الْمَرْأَةُ أَيضًا شُدِّدَ لِلتَّكْثِيرِ

النَّمَاصَةُ [en-nāmişat] (mīm'in kesriyle) Şol 'avrettir ki nisā tā'ifesiñ tezyīn eyler, kaşların yolup yüzlerin almakla.

الْمِنْمَاصُ [el-minmāş] (mīm-i evvelin kesri ve mīm-i sānīnin fethiyle) مِئْفَاشُ [minkāş] tır ki onunla kıl yolarlar.

النَّمِصُ [en-nimş] (nūn'un kesri ve mīm'in sükünuyla) Bir nev' ottur.

النَّمِيشُ [en-nemiş] (nūn'un fethi ve mīm'in kesriyle) Şol ottur ki bir kerre yendikten sonra bitmiş ola.

[ن و ص]

النُّوْصُ [en-nevş] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükünuyla) Müte'ahhir olmaktadır. Ve

نُوصُ [nevş] Irak olmağa dahi derler; yukālu: نَاصٌ عَنْ قَوْمِهِ يَنْوُصُ نَوْصًا إِذَا فَرَّ وَرَاغٌ Ve

نُوصُ [nevş] Himār-ı vahşīye dahi derler.

الْمَنَاصُ [el-menāş] (mīm'in fethiyle) Kezālik te'ehhür ve firār ma'nāsına; kālallāhu ta'ālā: ﴿وَلَاتِ جَيْنَ مَنَاصٍ﴾ (ص 3) أَيُّ Ve لَيْسَ وَقْتُ تَأَخَّرِ وَفِرَارٍ

مَنَاصُ [menāş] Kezālik melce' ve meferre derler.

الْإِسْتِنَاصَةُ [el-istināşat] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik te'ehhür ma'nāsınadır.

النُّوَيْصُ [en-nevīş] (nūn'un fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Kuvvet ve hareket ma'nāsına; ve minhu kavluhum: مَا بِهِ نُوَيْصُ أَيُّ قُوَّةٌ وَحَرَكَةٌ

الْمُنَاوِصَةُ [el-munāveşat] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Dürüşüp çalışmak; yukālu: نَاوَصَ الْجُرَّةَ إِذَا مَارَسَهَا Ve جُرَّةٌ [curret] cīm'in zammıyla āhū tuzağına derler, ya'nī "Āhū tuzağına düştükte halāsa dürüştü."

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ب ص]

الْوَيْصُ [el-vebiş] (vāv'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Yaldıramak, leme'ān ma'nāsına; yukālu: وَيَصُّ الْبُرُقُ وَغَيْرُهُ وَيَصُّ وَأُوبِصَتْ إِذَا ظَهَرَ نَبْهَهَا أَوْلَا وَأُوبِصَتْ وَوَيْصًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَرَقَ وَلَمَعَ

الْإِيْبَاصُ [el-ībāş] (hemzenin kesri ve meddiyle) Bir nesne ibtidā zuhūr etmek; yukālu: وَأُوبِصَتْ الْأَرْضُ إِذَا ظَهَرَ نَبْهَهَا أَوْلَا وَأُوبِصَتْ نَارِي إِذَا ظَهَرَ لَهَا ابْتِدَاءٌ

التَّوْبِيسُ [et-tevbīş] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Kelb yavrusu ibtidā gözün açmak; yukālu: وَبِصَّ الْجَزُؤُ تَوْبِيسًا إِذَا فَتَحَ عَيْنَيْهِ Ve جَزُؤٌ [cirv] cīm'in kesriyle kelb eniğine derler.

الْوَابِصَةُ [el-vābişat] (bā'nın kesriyle) Her işittiğine i'timād eden kimse; yukālu: إِنَّ فُلَانًا لَوَابِصَةٌ سَمِعَ إِذَا كَانَ يَتَّقِي بِكُلِّ مَا يَسْمَعُهُ

وَابِصَةٌ [Vābişat] Bir recülün ismidir.

[و ح ص]

الْوَاخِصَةُ [el-vaşşat] (vāv'ın fethi ve hā-i mühmelenin sükünuyla) Bürüdet ma'nāsınadır. İbnu's-Sikkīt eyitti: Çok kimseyi işittim ki wāxşet' ve wāxşet' derlerdi, ya'nī "Bilādda yāhūd eyyāmda burüdet bulmadım."

[و ص ص]

الْوَاوِصُ [el-vaşvaş] (vāv'ların fethi ve şād'ın sükünuyla) Perdede yāhūd perde misillide göz mikdārı bir deliktir ki ondan nazar olunur.

الْوَاوِصُ [el-vaşvāş] (vāv'ın fethi ve şād'ın sükünuyla) Küçük nikābdır.

التَّوْصِيسُ [et-tevşīş] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Nikāb tutmaktır, bir haysiyetle

ki gözünden gayrı bir nesne görünmeye, تَرْصِصُ [terşīş] gibi ki mürür etti.

الْوَصَاوِصُ [el-veşāviş] (vāv-ı evvelin fethi ve sâninin kesriyle) Berk yerlerde olan taşlardır.

[وق ص]

الْوَقْصُ [el-vaqs] (vāv'ın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Boynu ufatmak; tekūlu: وَقَصْتُ [Ve] غُنْقُهُ أَقْصَمَهَا وَقَصًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرْتَهَا [Ve] غُنْقُهُ أَقْصَمَهَا وَقَصًّا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَسَرْتَهَا cā'iz değildir, Cevheri'nin zāhir-i kelāmından fehm olunan budur velākin sâhib-i *Ķāmūs* lāzım ve müte'addī gelmesin cā'iz görmüştür. Ve

وَقَصَّ [vaqs] At kat'-ı mesāfe ederken ayağıyla yeri dakk etmeğe de derler; yukālu: وَكَيْفَ تَدْفَعُهَا [ikām] Ve الْفَرْسُ يَقْصُ الْإِكَامَ أَي تَدْفَعُهَا hemzenin kesriyle kiçirek tepelere derler, cibāl-i sagīre ma'nāsına.

الْمَوْقُوصُ [el-mevkūş] (mīm'in fethi ve kāf'ın zammıyla) Boynu ufanmış kimse; yukālu: وَقَصَّ الرَّجُلُ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فَهُوَ مَوْقُوصٌ وَيُقَالُ وَقَصْتُ بِهِ رَاحِلَتَهُ فَهُوَ كَقَوْلِكَ خَطَامٌ [ḥiṭām] ḥā-i mu'cemenin kesriyle at yuları.

الْوَقْصُ [el-vekaş] (fethateynle) Boyun kısa olmak; tekūlu: وَقَصَّ الرَّجُلُ يَوْقُصُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

وَقَصَّ [vekaş] Kezālik şol ağaç pāreleridir ki āteşe bırakırlar. Ve

وَقَصَّ [vekaş] Kezālik sadakada 'afv olan 'adedlerdir; meselā devenin beşte birinde bir koyun vardır, tecāvüz ettikte ona varınca sadaka yoktur, onda iki koyundur, pes beşle onun ara yerine وَقَصَّ [vekaş] derler. Ve شَنَّقٌ [şenak] dahi fethateynle bu ma'nāyadır. Ba'zılar وَقَصَّ [vekaş]ı sığırda olan 'afva ve شَنَّقٌ [şenak]ı deve de olan

'afva itlāk eyledi.

الْأَوْقُصُ [el-evkaş] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) Boynu kısa olan kimse.

الْإِيْقَاصُ [el-ikāş] Boynu kısa kılmak; yukālu: أَوْقَصَهُ اللهُ

التَّوْقُصُ [et-tevaqkuş] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) At kalkmaktır, bir haysiyetle ki adımları birbirine mütekārib ola; yukālu: فُلَانٌ يَتَوَقَّصُ Ve

وَأَقْصَةُ [Vāqışat] (kāf'ın kesriyle) Ka'be tarıkında bir menzilin ismidir.

[وه ص]

الْوَهْضُ [el-vehş] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir yumuşak nesneyi ufatmak; yukālu: وَهَضَهُ اللهُ Ve

وَهَضَ [vehş] Kezālik berk basmağa derler. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّ آدَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ حِينَ أَهْبَطَ مِنْ الْجَنَّةِ وَهَضَهُ اللهُ كَأَنَّهُ رُمِيَ بِهِ وَعَمَزَهُ إِلَى الْأَرْضِ"

الْمَوْهُوضُ [el-mevhūş] (mīm'in fethi ve hā'nın zammıyla) Şol kimsedir ki a'zāsı sıkılmış gibi birbirine mütekārib ola.

الْمَوْهَاضُ [el-mūhaş] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ب ص]

الْهَبْصُ [el-hebaş] (fethateynle) Neşāt ve sürür; ve yukālu: هَبِصَ فَهُوَ هَبِصٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْهَبْصُ [el-hebş] (hā'nın fethi ve bā'nın kesriyle) Mesrūr olan kimse.

[ه ص ص]

الْهَشُّ [el-haşş] (hā'nın fethi ve şād'ın teşdidiyle) Çimdilemek; yukālu: هَضَضْتُ الشَّيْءَ إِذَا غَمَزْتَهُ

هُضَيْصٌ [Huşayş] (hā'nın zammıyla tasgīr vezni üzere) Bir cemā'atin babasıdır. Qureyş kabīlesinden ki Huşayş b. Ka'b b. Lu'eyy b. Gālib'dir.

FASLU'L-YĀ'

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ص ص]

التَّيْصِصُ [et-teyşīş] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Kelb eniği gözin açmak, Ebū Zeyd rivāyeti üzere; yukālu: يَصِّصُ الْجَزُؤُ إِذَا يَصِّصَ جَصَّصًا [ceşşāşa]da ve فَتَحَ عَيْنَيْهِ ابْتِدَاءً بِصَّصَ [beşşāşa]da lügattır, zīrā ba‘zı ‘Arab cīm’i yā’ya kalb edip **شَجَّرَ** [şecer]de **شَبَّرَ** [şeyer] derler ve **جَثَجَاتٌ** [ceşcās]ta **جَثِيَاتٌ** [ceşyās] derler. Ve **جَثَجَاتٌ** [ceşcās] yaban reyhānı dedikleri acı otun ismidir.

BĀBU'D-DĀDĪ MĪN KĪTĀBĪ
TERCEMETĪ ŢĪHĀHĪ'L-
CEVHERĪ

(تَابُ الضَّادِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ صَحَاحِ الْجَوْهَرِيِّ)

ض

FASLU'L-ELİF

(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ب ض]

أَلْبَضُّ [el-ubḏ] (hemzenin zammı ve bā'nın sükunuyla) Zamān-ı tavīl, dehr ma'nāsına.

أَلْبَاضُ [el-ebād] (hemzenin fethiyle) Cem'i, dühūr ma'nāsına.

أَلْمَبِضُّ [el-me'biḏ] (mīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) Dizin iç yüzü, bātın-ı rukbe ma'nāsına.

أَلْمَبِضُّ [el-me'ābiḏ] (mīm'in fethi ve bā'nın kesri ve hemzenin mā-beyninde meddiyile) Cem'i, dizin iç yüzleri ma'nāsına.

أَلْبَضُّ [el-ebḏ] (hemzenin fethi ve bā'nın sükunuyla) Devenin bileğin ipi ile koluna bağlamaktır, ayağı yerden yukarı kalksın diye. Ve uylukta olan نَسَا [nesā] damarı münkabız olmağa dahi derler; yukālu: أَبْضُ نَسَا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ

أَلْإِبَاضُ [el-ibād] (hemzenin kesriyle) Zikr olunan ipe derler. Ve Ebū Zeyd eyitti: إِبَاضُ [ibād] zikr olunan ipin bir nev'idir.

أَلْتَّابِضُّ [et-te'ebbuḏ] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Deve zikr olunan ipe bağlanmak; yukālu: تَابِضُ الْبَعِيرِ Ve

تَّابِضُّ [te'ebbuḏ] Bağlamağa dahi derler; yukālu: تَابِضُهُ غَيْرُهُ كَمَا يُقَالُ زَادَ الشَّيْءُ وَزِدْتُهُ Ve

تَّابِضُّ [te'ebbuḏ] نَسَا [nesā] münkabız olmağa dahi derler. Ve نَسَا [nesā] nūn'un fethiyle uylukta bir damarın ismidir.

أَلْمَتَّابِضُّ [e-mute'ebbiḏ] (mīm'in zammı ve bā'nın kesri ve teşdidiyle) Zikr olunan ipe bağlanan deve.

أَلْإِبَاضِيَّةُ [el-İbādiyyet] (hemzenin kesri ve yā'nın teşdidiyle) Havāricden bir tā'ifedir

ki ‘Abdullāh b. İbād et-Temīmī'nin ashābıdır.

أَبَاض [Ebād] (hemzenin fethiyle) Bir mevzi'in ismidir.

[أَرْض]

الأَرْض [el-erḍ] (hemzenin fethi ve rā'nın sükünuyla) Yer, zemīn ma'nāsına, mü'ennes-i semā'īdir, ism-i cinstir, vāhidinin hakkı أَرْضَةٌ demek idi velākin demediler.

الأَرْضَات [el-Ereḍāt] (fethateynle) Cem'î, zīrā tā'sı zāhir olamayan mü'ennesi elif ve tā ile cem' ederler, عَرَسَاتٌ [‘aresāt] gibi ki عَرَسَاتٌ [‘aresāt] tezevvüc cem'iyyetinde olan ta'āmlara derler.

الأَرْضُونَ [el-ereḍūn] (fethateynle) أَرْضٌ [erḍ]ın cem'idir, أَرْضَاتٌ [ereḍāttan sonra أَرْضُونَ [ereḍūn] dediler hālā ki mü'ennes vāv'la nūn'la cem' olunmaz, meger ki mankūs ola, نُبَّةٌ [şubet] gibi ve ظُبَّةٌ [zubet] gibi ki نُبَّةٌ [şubet] şā'nın zammıyla cemā'at ma'nāsına ve ظُبَّةٌ [zubet] kezālik zā'nın zammıyla ok ucu, taraf-ı sehm ma'nāsına, lākin elif ve tā'yı hazf edip bedeline vāv'la nūn verdiler ve rā'nın fethin tagyir etmeyip hālî üzere ibkā ettiler ve gāh olur onu sākin dahi ederler.

الأَرْض [el-urud] (zammeteynle) أَرْضٌ [erḍ] ın kezālik cem'î. Ve Ebu'l-Ḥaṭṭāb eyitti: الأَرْضُ [el-ārād] dahi أَرْضٌ [erḍ]ın cem'î gelir hemzenin fethi ve meddiyle, أَهْلٌ [ehl]in cem'î أَهَالٌ [āhāl] geldiği gibi.

الأَرْضِي [el-erāḍiyy] (hemzenin fethi ve ḍād'ın kesriyle) Kezālik أَرْضٌ [erḍ]ın cem'î ‘alā-hilāfi'l-kıyās gūyā ki أَرْضٌ [ārād] ı cem' etmişlerdir, أَهْلٌ [ehl]i أَهَالٌ [āhāl] vezni üzere cem' edip ba'ḍehu أَهَالِي [ehālī]

dedikleri gibi. Ve her alçak olan nesneye أَرْضٌ [erḍ] derler.

أَرْضِ الأَرْضِ [el-erḍu'l-erīḍat] [erīḍat]ta hemzenin fethi ve rī'nin kesri ve meddiyle) Pāk olup bitirici olan yer; ve yukālu: كَالْبَابِ الخَامِسِ إِذَا زَكَتْ أَرْضُتْ مِنَ الأَرْضِ Kāle Ebū ‘Amr: وَنَزَلُوا أَرْضًا أَرْضًا أَيُّ مُعْجَبَةً لِّلْعَيْنِ Ya'nī “Göze hūb görünür yere nüzül ettiler.” Ve yukālu: لَا أَرْضَ لَكَ كَمَا يُقَالُ لَا أَمْرَ لَكَ Ya'nī mahall-i zemmde böyle derler. Ve

أَرْض [erḍ] Davar ayaklarının aşağısına dahi derler. Ve

أَرْض [erḍ] Silkinmeğe ve titremeğe dahi derler. İbn ‘Abbās radiyallāhu ‘anhu yer deprendikte “أَزَلَّتِ الأَرْضُ أَمْ بِي أَرْضٌ” dedi. Ve

أَرْض [erḍ] Zükāma dahi derler, dumağı ma'nāsına. Ve

أَرْض [erḍ] Ağaç kurdu ağaç yemeğe dahi derler; yukālu: أَرْضَتِ الحَسْبَةَ تُؤْرَضُ أَرْضًا عَلَى البِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا أَكَلَتْهَا الدُّوْدُ

الإِرَاضِ [el-irād] (hemzenin kesri ve meddiyle) Mezkūm etmek; yukālu: أَرْضَهُ اللهُ إِرَاضًا أَيُّ أَرْكَمَهُ فَهُوَ مَأْرُوضٌ

المُسْتَأْرَضِ [el-muste'riḍ] (mīm'in zammı ve rā'nın kesriyle) Şol hurmā fidanıdır ki yerde kökü ola, ammā hurmā ağacının üzerinden çıkmış olsa ona ona رَاكِبٌ [rākib] derler; yukālu: فَسَيْلٌ مُسْتَأْرَضٌ وَوَدِيَةٌ مُسْتَأْرَضَةٌ Ve فَسَيْلٌ [fesīl] fā ile ve sīn-i mühmele ile fidana ve وَدِيَةٌ [vediyet] vāv'ın fethi ve dāl-ı mühmelenin kesriyle ufak fidana derler.

الإِرَاضِ [el-irād] (hemzenin kesriyle) Kalın kilime derler, koyun yününden yāhūd deve yününden olur.

الأَرْضِ [el-erīḍ] (hemzenin fethi ve rā'nın

kesri ve meddiyle) Şol kimseye derler ki mütevāzi^c olup hayr-endiş ola. Ve

أَرِيضُ [erīḍ] Gāh olur عَرِيضُ [‘arīḍ]e tebe‘iyyetle zikr olunur; yukālu: شَيْءٌ عَرِيضٌ هُوَ أَرِيضٌ Müstakil ma‘nāsı murād olmaz. Ve ba‘zılar müstakil isti‘māl edip جَدِيٌّ أَرِيضٌ derler, semiz oğlak ma‘nāsına.

الْأَرْضُ [el-ārāḍ] (hemzenin meddi ve rā’nın fethiyle) Elyak ma‘nāsına; yukālu: هُوَ أَرْضُهُمْ أَنْ يَفْعَلَ ذَلِكَ أَيَّ أَخْلَقَهُمْ

الْأَرْضُ [el-erāḍ] (fethateynle) Şol kurttur ki ağaçta hāsıl olup ağacı yer.

الْمَأْرُوضَةُ [el-me‘rūḍat] (mīm’in fethi ve rā’nın zammıyla) Şol ağaçtır ki onu kurt yemiş ola.

الْمَأْرُوضُ [el-me‘rūḍ] (kezālik mīm’in fethi ve rā’nın zammıyla) Şol kimsedir ki ona bir hanel eriřmiř ola, yā cinnden yāhūd ehl-i arzdan bir haysiyyetle ki gövdesi ve bařı hareket kıla bilā-kasd.

الْأَرْضُ [el-erāḍ] (fethateynle) Yara azıp fāsīd olmak; yukālu: أَرْضَتِ الْفَرْحَةَ تَأْرَضُ أَرْضًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

التَّأْرُضُ [et-te‘arruḍ] (fethateynle ve rā’nın zammı ve teřdīdiyle) Ot erişip biçmeğe kābil olmak; yukālu: تَأْرَضَ الثَّبْتُ إِذَا أَمَكَنَّ أَنْ يُجَرَ Ve

تَأْرَضُ [te‘arruḍ] Bir kimseye kasd etmeğe de derler; yukālu: جَاءَ فُلَانٌ يَتَأْرَضُ أَيَّ يَتَصَدَّى وَيَعْرَضُ Ve

تَأْرَضُ [te‘arruḍ] Bir yerde ağırılanmağa derler; yukālu: تَأْرَضَ فُلَانٌ إِذَا تَلَبَّثَ

[أ ض ض]

الْإِيضَاضُ [el-iḍāḍ] (hemzenin kesriyle) Melce³ ma‘nāsına.

الْأَضُّ [el-aḍḍ] (hemzenin fethiyle) Sıgım-

dırmak; yukālu: أَضْنَى إِلَيْكَ كَذَا يُؤْضِنِي وَيَبْضِنِي مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي أَيَّ الْجَانِيِّ وَاضْطَرَّنِي

الْإِيْتِضَاضُ [el-iṭiḍāḍ] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Muztarr olmak.

[أ ن ض]

الْأَيْضُ [el-enīḍ] (hemzenin fethi ve nūn’un kesri ve meddiyle) Şol ettir ki piřmeye. Ve

أَيْضُ [enīḍ] Et mütegayyir olmağa da derler; yukālu: أَنْضَ اللَّحْمُ أَيْضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا تَغَيَّرَ

الْإِيْنَاضُ [el-iṅnāḍ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Eti piřirmemek; tekūlu: أَنْضَتِ اللَّحْمُ إِيْنَاضًا إِذَا لَمْ تُنْضَجْهُ

الْإِيْنَاضُ [el-iṅnāḍ] (hemzenin kesriyle) Şol ağaç üzerinde olan hurmādır ki erişmiş ola.

الْإِيْنَاضَةُ [el-iṅnāḍat] (hemzenin kesriyle) Hurmā erişmek; yukālu: أَنْضَ السُّخْلُ إِيْنَاضَةً إِذَا أُتِنِعَ

[أ ي ض]

الْأَيْضُ [el-eyḍ] (hemzenin fethi ve yā’nın sükūnuyla) ‘Avdet ma‘nāsınadır. İbnu’s-Sikkīt eyitti: Esnā-yı kelāmda أَيْضًا dedikleri masdardır; yukālu: أَضَّ يَبِيضُ أَيْضًا أَيَّ عَادَ Ve yukālu: أَضَّ فُلَانٌ إِلَى أَهْلِهِ إِذَا رَجَعَ

أَيْضُ [eyḍ] Def‘a mahallinde dahi isti‘māl olunur: إِذَا قَالَ لَكَ فَعَلْتَ ذَلِكَ أَيْضًا قُلْتَ قَدْ أَكْثَرْتَ مِنْ أَيْضُ مِنْ أَيْضُ وَدَغْنِي مِنْ أَيْضُ Ya‘nī “Onu tekrār haysiyyetle çok etmişsin, tekrārı terk eyle.” Ve

أَضُّ [āḍa] صَارَ [řāre] ma‘nāsına da gelir.

FASLU'L-BĀ'

(فَضْلُ الْبَاءِ)

[ب ر ض]

الْبَرَضُ [el-berḍ] (bā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Az nesne, kalīl ma'nāsınadır. Ve

الْبِرَاضُ [el-burād] (bā'nın zammıyla) Bima'naḥu; yukālu: **مَاءٌ بَرَاضٌ إِذَا كَانَ قَلِيلًا وَهُوَ** Ya'ni derin suyun hilāfıdır.

الْبِرَاضُ [el-birād] (bā'nın kesriyle) ve

الْبُرُوضُ [el-burūd] (zameteynle) ve

الْأَبْرَاضُ [el-ebrād] (hemzenin fethiyle) Bunlar cümle **بَرَضٌ** [berḍ]in cem'idir. Ve

بَرَضٌ [berḍ] Su pınar gözünden az çıkmağa dahi derler; yukālu: **بَرَضَ الْمَاءِ مِنَ الْعَيْنِ يَبْرُضُ** Ve **مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَرَجَ وَهُوَ قَلِيلٌ**

بَرَضٌ [berḍ] Az nesne vermeğe de derler; yukālu: **بَرَضَ لِي مِنْ مَالِهِ يَبْرُضُ بَرَضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا أَعْطَاهُ مِنْهُ شَيْئًا قَلِيلًا**

الْبَارِضُ [el-bāriḍ] (rā'nın kesriyle) Yerden evvel çıkan ot, zīrā yerden ibtidā otlar zuhūr ettikte ecnāsı ma'lūm olmaz, tā uzamadıkça. Nev'-i vāhid hükmünde olup ma'nā-yı killet bulunmağın **بَارِضٌ** [bāriḍ] derler.

الْإِبْرَاضُ [el-ibrād] (hemzenin kesriyle) Yerin ibtidā çıkan otu çok olmak; yukālu: **أَبْرَضَتِ الْأَرْضُ إِذَا تَعَاوَنَ بَارِضُهَا وَكَثُرَ**

الْتَبْرُوضُ [et-teberruḍ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Şey-i kalīle erişmek.

الْبَرَاضُ [el-Berrād] (bā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) İbn Kays'ın 'alemidir, Kināne kabilesinden ki 'Urve-i Raḥḥāl'in kätilidir.

[ب ض ض]

الْبَضُّ [el-baḍḍ] (bā'nın fethi ve ḍād'ın

teşdidiyle) Derisi nāzük olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ بَضٌّ أَيْ رَقِيقُ الْجِلْدِ** Aşma'ī eyitti: **بَضٌّ** [baḍḍ] cesedi nā'im ve mülāyim olan kimse, **أَيُّضٌ** [ebyaḍ] olsun olmasın. Ve

بَضٌّ [baḍḍ] Saza düzen vermeğe dahi derler, çalmağa hāzır olsun diye; yukālu: **بَضٌّ أَوْ تَارَهُ إِذَا حَرَكَهَا لِيَهَيِّئَهَا لِلضَّرْبِ**

الْبَيْضَةُ [el-baḍḍat] (kezālik bā'nın fethiyle) Derisi nāzük olan 'avret gerek kara yağız olsun gerek beyāz olsun.

الْبِضَاضَةُ [el-beḍāḍat] (bā'nın fethiyle) ve

الْبِضُوضَةُ [el-buḍūḍat] (zameteynle) Deri nāzük olmak, yukālu: **بِضَضَتْ يَأْرَجُلٌ وَبِضَضَتْ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ**

الْبِضِيضُ [el-beḍīḍ] (bā'nın fethi ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Su az az akmak; yukālu: **بِضُّ الْمَاءِ يَبِضُّ بِيضًا إِذَا سَالَ قَلِيلًا قَلِيلًا**

الْبِضَضُ [el-beḍaḍ] (fethateynle) Kalīlü'l-mā' olmak.

الْبِضُوضُ [el-beḍūḍ] (bā'nın fethi ve ḍād'ın zammı ve meddiyle) Kalīlü'l-mā' olan nesne; yukālu: **رَكِيَّةٌ بَضُوضٌ إِذَا كَانَ قَلِيلَةَ الْمَاءِ** Ve **رَكِيَّةٌ** [rekiyyet] rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle küçük kuyuya derler. Ve fi'l-meseli: "مَا يَبِضُّ حَجْرُهُ" Ya'ni "taşı yaşarmaz." Ve bu meseli bahil olan kimse için darb ederler. Ve **بِضُّ الْقَرْبَةِ** ve **بِضُّ السَّقَاءِ** denilmez, egerçi ba'zılardan rivāyet olundu. Ve **سِقَاءٌ** [siqā'] ile **قَرْبَةٌ** [ḳirbet]in farkı Cevherī kelāmından fehm olunan üzere **سِقَاءٌ** [siqā'] süt tulumuna dahi derler, **قَرْبَةٌ** [ḳirbet] su tulumuna mahsūs olur.

التَّبْضُوضُ [et-tebedḍuḍ] (fethateynle ve ḍād'ın zammı ve teşdidiyle) Az az hakkını cümleten almak; tekülü: **تَبْضَضْتُ حَقِّي مِنْهُ إِذَا اسْتَنْظَمْتَهُ قَلِيلًا قَلِيلًا**

[ب ع ض]

الْبَغْضُ [el-ba'ḍ] (bā'nın fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bir nesnenin cüz'ü.

الْأَبْعَاضُ [el-eb'ād] (hemzenin fethiyle) Cem'i.

التَّبْعُضُ [et-teba'ud] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdīdiyle) Bölünmek; yukālu: بَعَّضْتُهُ فَتَبَّعَ بَعْضُهُ فَتَبَّعَ بَعْضُهُ

الْبُعُوضُ [el-be'ūd] (bā'nın fethi ve 'ayn'ın zammı ve meddiyle) Sivrisinek.

الْبُعُوضَةُ [el-be'ūdāt] (kezālik bā'nın fethi ve 'ayn'ın zammıyla ve ḍād'ın fethiyle) Vāhidi.

[ب غ ض]

الْبُغْضُ [el-buḡḍ] (bā'nın zammı ve ḡayn'ın sükūnuyla) Bir nesneyi sevmemek.

الْبَغَاضَةُ [el-beḡāḍāt] (bā'nın fethiyle) Bugz etmek; yukālu: بَغَضَ الرَّجُلُ بَغَاضَةً إِذَا صَارَ بَغِيضًا

التَّبْغِيضُ [et-tebḡīḍ] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Sevdirmemek; yukālu: بَعَّضَهُ اللَّهُ إِلَى النَّاسِ تَبْغِيضًا فَأَبْغَضُوهُ

الْإِبْغَاضُ [el-ibḡāḍ] (hemzenin kesriyle) Sevmemek, مَثَّتْ [maḡt] ma'nāsına.

الْمُبْغِضُ [el-mubaḡḡaḍ] (mīm'in zammı ve ḡayn'ın fethi ve teşdīdiyle) Sevdirmeyen kimse.

بَغِيضٌ [beḡīḍ] (bā'nın fethi ve ḡayn'ın kesri ve meddiyle) Bir recülün ismidir ki Ḳays kabilesinden bir cemā'atin babasıdır ki o Beḡīḍ b. Reyṣ b. Ḡaḡafān b. Sa'd b. Ḳays 'Aylān'dır.

الْبَغْضَاءُ [el-baḡḍā'] (bā'nın fethi ve ḡayn'ın sükūnu ve elifin meddiyle) Ziyāde bugz etmek.

الْبِغْضَةُ [el-biḡḍāt] (bā'nın kesri ve ḡayn'ın sükūnuyla) Kezālik ziyāde bugz etmek.

مَا أَبْغَضَهُ [mā ebḡaḍahu] Fi'l-i ta'accübdür; yukālu: مَا أَبْغَضَهُ لِي وَهُوَ شَادٌّ لَا يُقَاسُ عَلَيْهِ

التَّبَاغُضُ [et-tebāḡuḍ] (tā'nın fethi ve ḡayn'ın zammıyla) Bir niçe kimse birbirini sevmemek; تَحَابٌّ [teḡābb]ın zıddıdır.

[ب ي ض]

الْبَيَاضُ [el-beyād] (bā'nın fethiyle) أَيْضُ [ebyaḍ]ın levnidir. Ve ḡāh olur بَيَاضُ [beyād] ve بَيَاضَةٌ [beyāḍāt] derler, nitekim مَنَزِلٌ [menzil] ve مَنَزِلَةٌ [menzilet] derler.

التَّبْيِضُ [et-tebyīḍ] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Ağartmak; yukālu: تَبَيَّضْتُ الشَّيْءَ تَبْيِضًا Ve

تَبْيِضٌ [tebyīḍ] Bir zarfa süt komaḡa yāhūd su komaḡa dahi derler; ve minhu kavluhum: تَبَيَّضْتُ السِّبْقَاءَ وَتَبَيَّضْتُ الْإِنَاءَ إِذَا مَلَأْتَهُ مِنَ الْمَاءِ وَاللَّبَنِ

الْإِبْيَاضُ [el-ibyīḍāḍ] (hemzenin ve yā'nın kesriyle) Ağarmak; yukālu: بَيَّضَهُ فَأَيْضُ إِيضًا

الْإِيْبِيضَاضُ [el-ibyīḍāḍ] (hemzenin kesri ve yā'nın kesri ve meddiyle) Kezālik ağarmak; yukālu: إِيْبَاضٌ إِيْبِيضَاضًا

الْبَيْضُ [el-bīḍ] (bā'nın kesri ve meddiyle) أَيْضُ [ebyaḍ]ın cem'i, gerek ak ma'nāsına olsun gerek kılıç ma'nāsına olsun nitekim 'an-karīb gelir. Ve bu aslında بَيْضُ idi bā-i muvahhadenin zammıyla, zammeyi kesreye tebdīl ettiler yā'yı sıyānet için.

الْمُبَايَضَةُ [el-muba'yēḍāt] Akılık çekişmek; yukālu: بَايَضَهُ فَبَايَضَهُ يَبْيِضُهُ أَيُّ فَاقَهُ فِي الْبَيَاضِ Bāb-ı Mübālagadandır, بَيُوضَةٌ denilmez, nitekim أَفْعَلٌ [ef'al]-i tafdīlinde أَيْضُ denilmez belki بَيَاضٌ أَشَدُّ بَيَاضًا denilir, egerçi ehl-i Kūfe أَيْضُ مِنْ أُخْتِ بَيْيِ شā'irin "أَيْضُ مِنْ أُخْتِ بَيْيِ شā'irin" "أَيْضُ مِنْ أُخْتِ بَيْيِ شā'irin" dediḡi kavliyle ihticāc edüben. Ve Muberrred mezbūrlara cevāb verip bir

şā'irin şī'rinde vāki^c olan kelime-i şāzze ile asl-ı mücma'un 'aleyh terk olunmaz dedi.

الْأَبْيَضُ [el-ebyaḍ] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) Ak, sefid ma'nāsına. Ve kılıç ma'nāsına da gelir, سَيْفٌ [seyf] gibi. Ve cem'i بَيْضٌ [bīḍ] gelir, nitekim mürür etti.

الْبَيْضَانُ [el-bīḍān] (bā'nın kesri ve meddiyle) Halāyıkta بَيْضٌ [ebyaḍ] olanlar, nitekim سُودَانٌ [esved] olanlara سُودَانٌ [sūdān] derler.

الْأَبْيَضَانُ [el-ebyeḍān] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Süt ile sudan 'ibārettir. Ve

أَبْيَضَانٍ [ebyeḍān] İki damara dahi derler, devenin göbeğinin iki cānibinde. Ve sāhib-i Şurāḥ "du reg-i pistān-ı şutur" demiştir sehv etmiştir, zīrā pistān meme ma'nāsınadır hālā ki حَالِبٌ [ḥālib] ile murād göbektir nāfe ma'nāsına.

الْبَيْضَةُ [el-beyḍat] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Yumurta. Ve demirden tolga ki başa giyerler, yarak te'sir etmesin diye.

الْبَيْضُ [el-beyḍ] (bā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Cem'i. Ve 'Arabların "هُوَ أَذَلُّ" بَيْضَةُ الْبَلَدِ dedikleri kavllerinde بَيْضَةُ الْبَلَدِ den murād şol devekuşu yumurtasıdır ki onu terk etmiş ola. Ve بَلَدٌ [beled] fethateynle devekuşu yavru çıkardığı yerdir. Ve

بَيْضَةٌ [beyḍat] Hāya yumurtasına da derler, حُضْيَةٌ [ḥuṣyet] ma'nāsına. Ve her kimsenin havzasına ya'nī taht-ı zabtında olan nesneye de بَيْضَةٌ [beyḍat] derler. Ve

بَيْضَةُ الْقَوْمِ [beyḍatu'l-ḳavmi] Kavmin fezāsı, sāha ma'nāsına. Ve

بَيْضٌ [beyḍ] Kezālik şol veremdir ki atın ön ayağında olur, ya'nī yelden olan şiştir.

Aşma'ī eyitti: Atın ayağında bu makūle hālet 'uyüb-ı sehledendir; yukālu: بَاصَتْ يَدُ الْفَرَسِ تَبِيضًا وَبَاصَتْ الطَّائِرَةُ

بَيْضٌ [beyḍ] Issı gālib olmağa da derler; yukālu: بَاصَ الْحَرُّ إِذَا اشْتَدَّ Ve çakır dikeninin dikenleri düşmeğe dahi derler; yukālu: بَاصَتْ الْهَيْمَى إِذَا سَقَطَتْ نِصَالَهَا Ve 'Arabların "سَدَّ ابْنُ الْبَيْضِ الطَّرِيقَ" dediklerinin vechi budur ki zamān-ı evvelde بَيْضٌ demekle ma'rūf kimse bir yokuşta nakāsın sinirleyip yolu tutmuş idi ve halāyıkın mürüruna māni^c olmuştu.

الْبَائِضُ [el-bā'iḍ] Yumurtlayan kuş.

الْبَيْوُضُ [el-beyūḍ] (bā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) Yumurtlayıcı tavuk; yukālu: دَجَاجَةٌ بَيْوُضٌ إِذَا أَكْثَرَتْ الْبَيْضَ

الْبَيْضُ [el-buyuḍ] (zameteynle) Cem'i, yumurtlayıcı tavuklar ma'nāsına, صُبُورٌ [şabūr] ile صُبُرٌ [şubur] gibi. Ve بَيْضٌ [bīḍ] dahi derler bā'nın kesriyle şol kimse lügati üzere ki رُسُلٌ [rusul]de رُسُلٌ [rusl] der sīn'in sükūnuyla ve bā'yı meksūr kılmaları yā'yı sıyānet içindir.

الْإِبْتِيَاضُ [el-ibtīyāḍ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Başa tolga giymek; yukālu: إِبْتَاضَ الْمُبَيِّضَةُ [el-mubeyyīḍat] dedikleri mīm'in zammı ve yā'nın kesri ve teşdidiyle Şeneviyye tā'ifesinden bir cemā'atin adıdır ki onlar مُقَنَّعٌ [Muḳanna^c] demekle ma'rūf kimsenin ashābıdır, مُبَيِّضَةٌ [Mubeyyīḍat] diye tesmiye olunmalarına bā'is budur ki devlet-i 'Abbāsiyye ashābından مُسَوِّدَةٌ [musevvidet] olanlara muhālefet libāsların beyāz etmişlerdi.

بَيْضَةٌ [Beyḍat] (bā'nın kesriyle) Bir şehrin adıdır.

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ النَّجِيمِ)

[ج ر ض]

الْجَرَضُ [el-ceraḍ] (fethateynle) Bir kimse kendi ağzı yarını yutamayıp boğulmak; yukālu: جَرَضَ بِرِيقِهِ يَجْرُضُ مِنَ النَّبَابِ الثَّانِي Ve bu gussa zamānında ağzı yarın güçle yutmaktan olur.

الْجَرِيضُ [el-cerīḍ] (cīm'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Gussa. Ve fi'l-meseli: "حَالُ الْجَرِيضِ دُونَ الْقَرِيضِ" Ya'nī "Gussa elemi şi'r eleminden ednādır." Bunu şu'aradan bir kimse demiştir, babası kendiyi şi'rden men' edicek hasta ve za'f olduğun görüp merhameten icāzet verdikte dedi. Ve قَرِيضٌ [qārīḍ] şi're derler. Ve

جَرِيضٌ [cerīḍ] Bir kimse ölmeğe karīb olmağa da derler; yukālu: هُوَ يَجْرُضُ بِنَفْسِهِ أَيُّ هُوَ يَجْرُضُ بِرِيقِهِ Ya'nī helāk olmağa karīb olur. Ve magmūm ma'nāsına da gelir; yukālu: مَاتَ فَلَانَ جَرِيضًا أَيُّ مَعْمُومًا

الْإِجْرَاضُ [el-icrāḍ] (hemzenin kesriyle) Ağzı yarısıyla bir kimseyi boğmak ki gam vermeden 'ibāret olur; yukālu: أَجْرَضَهُ بِرِيقِهِ إِذَا أَعْصَهُ

الْجَرِيَاضُ [el-ciryāḍ] (cīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Fermūde ve 'azīmü'l-batn olan kimse.

الْجِرْوَاضُ [el-cirvāḍ] (cīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu. Aşma'ī eyitti: Bir a'rābīye مَا الْجِرْيَاضُ dedim, eyitti: الَّذِي بَطْنُهُ كَالْحِيَاضِ

الْجُرَايِضُ [el-curā'iḍ] (cīm'in zammı ve hemzenin kesriyle) ve

الْجُرَيْضُ [el-cure'iḍ] (cīm'in zammı ve rā'nın fethi ve hemzenin kesriyle bilā-

elif, غَلَابِطٌ [ʿulābiṭ] ile غُلَبِطٌ [ʿulebiṭ] gibi) Fermūde olan kimse, Ebū Bekr b. es-Serrāc rivāyeti üzere. Ve غَلَابِطٌ [ʿulābiṭ] dahi fermūde ma'nāsınadır.

الْجُرَيْضَةُ [el-cure'iḍat] (cīm'in zammıyla kezālik) Mü'ennesi; yukālu: نَعَجَةٌ جُرَيْضَةٌ مِثْلُ غُلَبِطَةٍ أَيُّ صَحْمَةٌ

[ج ه ض]

الْإِجْهَاضُ [el-ichāḍ] (hemzenin kesriyle) Nāka veledin iskāt etmek; yukālu: أَجْهَضَ النَّاقَةَ إِذَا أَشَقَطَتْ

الْمُجْهِضُ [el-muchiḍ] (mīm'in zammı ve hā'nın kesriyle) Veledin düşüren nāka.

الْمِجْهَاضُ [el-michāḍ] (mīm'in kesri ve cīm'in sükūnuyla) Veledin düşürmek mu'tādı olan nāka.

الْمُجْهَضُ [el-muchaḍ] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Nākanın karnından düşen veled.

الْجَهِيضُ [el-cehiḍ] (cīm'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الْجَهْضُ [el-ceḥḍ] (cīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Bir husūsta galebe etmek; yukālu: جَهَضَنِي فَلَانَ وَأَجْهَضَنِي إِذَا غَلَبَكَ عَلَى الشَّيْءِ

الْإِجْهَاضُ [el-ichāḍ] (hemzenin kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: قَتَلَ فَلَانَ فَأَجْهَضَ عَنْهُ الْقَوْمَ إِذَا قَتَلَ جَهَضَنِي فَلَانَ وَأَجْهَضَنِي إِذَا غَلَبَكَ عَلَى الشَّيْءِ Ya'nī onlardan onun demi alınsa; ve yukālu: صَادَ الْجَارِحَةَ الضَّبْدَ فَأَجْهَضَنَاهُ Ya'nī "Saydı galebe edip onun elinden aldık."

الْبَاجِهُضُ [el-cāhiḍ] (hā'nın kesriyle) Nefsi keskin olup harāretli olan kimse.

الْجُهْوُضَةُ [el-cuhūḍat] (zammateynle) ve

الْجَهَازَةُ [el-cehāḍat] (cīm'in fethiyle) Cerī ve hadīdü'n-nefs olmak; yukālu: فِيهِ جُهْوُضَةٌ وَجَهَازَةٌ

الْجِهَاضُ [el-cihād] (cīm'in kesriyle) Sivāk ağacının kök olan yemişi ki henüz olmamış ola.

[ج ي ض]

الْجَيْضُ [el-ceyd] (cīm'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Meyl ve ʿudül etmek; yukālu: جَاضَ عَنِ الشَّيْءِ يَجِيضُ جَيْضًا أَيَّ حَادَ عَنْهُ

الْجَيْضُ [el-ciyād] (cīm'in kesri ve yā'nın fethi ve dād'ın teşdīdiyle هَجَفَّ [hiceff] gibi) Bir nevʿ yürümeğdir ki onda tekebür ola, Ebū ʿUbeyd rivāyeti üzere. Ve هَجَفَّ [hiceff] ağır yüklü olan nesnedir, مُثَقَّلٌ [muşkal] gibi.

الْجَيْضِيُّ [el-ciyıdā] (kesreyle ve dād'ın teşdīdi ve elifin kasrıyla) Bi-maʿnāhu. Kezā fī baʿzi'n-nusahi.

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ النَّهَاءِ)

[ح ب ض]

الْحَبْضُ [el-ḥabaḍ] (fethateynle) Hareket; yukālu: مَا بِهِ حَبْضٌ وَلَا نَبْضٌ “أَيُّ لَا جَرَائِكُ” Ebū ʿAmr eyitti: حَبْضٌ [ḥabaḍ] savt maʿnāsınadır ve نَبْضٌ [nEbaḍ] ıztırāb-ı ırk maʿnāsınadır, yaʿnī damar hareket etmek. Ve Aşmaʿ eyitti: مَا أَدْرِي مَا الْحَبْضُ Ve

حَبْضٌ [ḥabaḍ] Kirişi āvāzı çıksın diye çekip salıvermeğe dahi derler; yukālu: حَبْضٌ بِاللُّوتِ إِذَا نَبْضُ Ve

حَبْضٌ [ḥabaḍ] Ok atan kimsenin önüne düşmek; yukālu: حَبْضَ السَّهْمِ إِذَا وَقَعَ بَيْنَ يَدَيْ صَارِدٍ ki bu صَارِدٌ [şārid]in mukābilidir. Ve صَارِدٌ [şārid] şād-ı mühmele ve dāl-ı mühmele ile ok nişāmı öte geçmeğe derler. Ve

حَبْضٌ [ḥabaḍ] Kuyunun suyu eksilmeğe dahi derler; yukālu: حَبْضَ مَاءِ الرُّكْبَةِ إِذَا نَقَصَ Ve

حَبْضٌ [ḥabaḍ] Hak bātıl olmağa dahi derler; yukālu: حَبْضَ حَقِّهِ إِذَا بَطَلَ

الْإِحْبَاضُ [el-iḥbād] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin hakkın bātıl kılmak; yukālu: إِحْبَاضٌ عَيْزُهُ Ve Ebū ʿAmr eyitti: إِحْبَاضٌ [iḥbād] bir kimse kuyusunda olan suyu sarf edip tüketmek. Ve

إِحْبَاضٌ [iḥbād] Oku nişāndan geçirmemeğe dahi derler ki إِضْرَادٌ [işrād]in mukābilidir.

الْمَحَابِضُ [el-meḥābid] (mīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) Bal sağan balcının ağaçları.

الْمِحْبِضُ [el-miḥbaḍ] (mīm'in kesri ve bā'nın fethiyle) Penbe ve yün atacak ālet مَنْدَفَةٌ [mindefet] maʿnāsına.

الْمَحَابِضُ [el-meḥābiḍ] (mīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) Cem'ci, مَنَادِفُ [menādif] ma'nāsına.

[ح ر ض]

الْحَرَضُ [el-ḥarad] (fethateynle) Şol kimsedir ki inizede hastalığına mübtelâ olup kendi giysisi içinde eriyip fâsîd ola; yukâlu: رَجُلٌ حَرَضٌ أَي مَرِيضٌ فَسَدَ فِي ثِيَابِهِ Ebū 'Ubeyde eyitti: Bunun vâhidi ve cem'ci berâber olur. Ve Ebū 'Amr eyitti: حَرَضٌ [ḥarad] şol kimsedir ki onu gussa ve 'ışk zebûn etmiş ola; yukâlu: حَرَضٌ بِالْكَسْرِ

الْمُحْرَضُ [el-muḥrad] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Kezâlik gam ve 'ıştan zebûn olan kimse.

الْإِحْرَاضُ [el-iḥrād] (hemzenin kesriyle) Mahabbet bir kimseyi fâsîd kılmak.

التَّحْرِيفُ [et-taḥrîf] ('alâ-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrîm]) Bir kimseyi bir işe tahrîk ve iğrâ etmek.

الْحُرُضُ [el-ḥurud] (zameteynle) Çoğan dedikleri kök, أُشْنَانٌ [uṣnān] ma'nāsına.

الْمِحْرَضَةُ [el-miḥreḍat] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Çoğan kodukları zarf.

الْحَرَّارُضُ [el-ḥarrād] (ḥā'nın fethi ve rā'nın teşdidiyle) Şol kimsedir ki çoğan üzere âteş yaka, enlik etmek için ve taş üzerine âteş yakar نُورَةٌ [nūret] ve kireç etmek için.

الْحُرْضَةُ [el-ḥurḍat] (ḥā'nın zammı ve rā'nın sükünüyla) Şol kimsedir ki kumarda hissesi sâkit ola.

الْإِحْرَاضُ [el-iḥrād] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin yaramaz oğlu doğmak; yukâlu: أَحْرَضَ الرَّجُلُ إِذَا وُلِدَ لَهُ وَلَدٌ سُوءٌ

الْأَحْرَاضُ [el-aḥrād] (hemzenin fethiyle) ve

الْحُرْضَانُ [el-ḥurḍān] (ḥā'nın zammı ve

rā'nın sükünüyla) Şol za'îf kimselerdir ki mukâteleye hâzır olmayalar.

الْإِحْرِيضُ [el-iḥrîḍ] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) عُضْفَرُ [uṣfur] dedikleri çiçek ki onunla bir nesne boyarlar.

[ح ض ض]

الْحَضُّ [el-ḥaḍḍ] (ḥā'nın fethi ve ḍād'in teşdidiyle) Bir kimseyi bir işe kındırmak; yukâlu: حَضَّهُ عَلَى الْقِتَالِ مِنَ الْبَابِ الْأُولِ إِذَا حَتَّهُ

التَّحْضِيضُ [et-taḥḍîḍ] (ʿalâ-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrîm]) Kezâlik kındırmak ve şevke getirmek.

الْحِضْيِيُّ [el-ḥiḍḍiyy] (ḥā'nın kesri ve ḍād'in kesri ve teşdidi ve meddiyle ve elifin kasrıyla) İsmidir, تَحْضِيضٌ [taḥḍîḍ] ma'nāsına.

التَّهَادُّ [et-teḥāḍḍ] (tā'nın fethiyle) Birkaç kimse birbirin kındırmak.

الْمُحَاضَةُ [el-muḥāḍḍat] (mīm'in zammıyla) İki kimse birbirin kındırmak; ve kuri'e: "وَلَا تُحَاضُونَ عَلَى طَعَامِ الْمُسْكِينِ" (الفجر 18) بِضَمِّ التَّاءِ

الْحُضُّ [el-ḥuḍḍ] (ḥā'nın zammıyla) Kezâlik ismidir, kındırmak ma'nāsında.

الْحَضِيضُ [el-ḥaḍîḍ] (ḥā'nın fethi ve ḍād'in kesri ve meddiyle) Dağ nihâyet bulduğu yerde olan düz yer. Yezîd b. el-Muhelleb, Ḥaccâc'a nâme gönderip eyitti: إِنَّا لَقَيْنَا الْعَدُوَّ فَفَعَلْنَا وَاضْطَرَّزْنَاهُمْ لِي غُرْعَةٌ الْجَبَلِ وَنَحْنُ بِحَضِيضِهِ Ve fi'l-ḥadîsi: "أَنَّهُ أَهْدَيْتَنِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ بِهَدِيَّةٍ فَلَمْ يَجِدْ شَيْئًا يَضَعُهُ عَلَيْهِ فَقَالَ صَعُهُ بِالْحَضِيضِ فَإِنَّمَا أَنَا عَبْدٌ أَكُلُ كَمَا يَأْكُلُ الْعَبْدُ" يعنِي بِالْأَرْضِ

الْحَضِييُّ [el-ḥuḍḍiyy] (ḥā'nın zammı ve yā'nın teşdidiyle) Şol taştır ki ḥضيضٌ [ḥaḍîḍ]-i cebelde vâki' ola, Aşma'î rivâyeti üzere, pes bu mensüb-ı mugayyerdir, سَهْلِيٌّ

[suhliyy] gibi ve دُهْرِيٌّ [duhriyy] gibi.

الْحُضْضُ [el-ḥuḍḍ] (hā'nın zammı ve dād-ı evvelin zammı ve fethiyle) Edviyeden bir zamktır ki صَبْرٌ [şabir] gibi acıdır.

[ح ف ض]

الْحَفْضُ [el-ḥafḍ] (fethateynle) Şol devedir ki ev esbābı götürür.

الْأَخْفَاضُ [el-aḥfāḍ] (hemzenin fethiyle) Cem'ci, ev esbābı götüren develer ma'nāsına. Ve

حَفْضٌ [ḥafḍ] Kezālik şol ev esbābına derler ki zikr olunan deveye yükletmek için ihzār oluna. Ve bu takrīrden fehmi olunur ki sāhib-i Şurāḥ'ın حَفْضٌ [ḥafḍ] “kumāş-i hāne ve şuturi ki kumāş-i hāne ber-vey bār kunend” dediği kusūrdan hālī değildir.

الْحَفْضُ [el-ḥafḍ] (hā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Çubuğu eğmek; yukālu: حَفَضْتُ الْعُودَ حَفْضًا إِذَا عَطَفْتَهُ Ve Aşma'ı eyitti: حَفْضٌ [ḥafḍ] bir nesneyi elden bırakmağa dahi derler; tekūlu: حَفَضْتُ الشَّيْءَ إِذَا أَلْقَيْتَهُ مِنْ يَدِكَ وَطَرَحْتَهُ

التَّخْفِيفُ [et-taḥfīḍ] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Dāneyi elden bırakıp ekin ekmek.

[ح م ض]

الْحُمُودَاتُ [el-ḥumūdat] (zameteynle ve ḥā-i mühmele ile) Ekşi nesnenin tadı. Ve حُمُودَاتٌ [ḥumūdat] حَمْضٌ [ḥamḍ]ın cem'ci dahi gelir, şūr otlar ma'nāsına, nitekim zikr olunur inşā'allāhu ta'ālā.

الْحَامِضُ [el-ḥāmiḍ] (mīm'in kesriyle) Ekşi nesne.

الْحَمْضُ [el-ḥamḍ] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Kezālik ekşi olmak; yukālu: حَمَضَ يَحْمِضُ مِنَ الْبَابِ الْحَامِيسِ وَحَمَضَ يَحْمِضُ مِنَ جَاءَنَا بِإِذْلَةٍ مَا yukālu: الْبَابِ الْأَوَّلِ حُمُودَاتٌ وَحَمَضًا

Ve تَطَاقُ حَمْضًا أَي حُمُودَاتٌ [idl] hemzenin kesri ve dāl-ı mühmelenin sükūnuyla koyu süttür ki ziyāde ekşi ola. Ve kavluhum: Ve فَلَانَ حَامِضَ الرَّثْتَيْنِ أَي مَرُّ النَّفْسِ [ri'et] tesniye tarīkiyle zikr olunduğu zāhir ve bātin murād olduğuna binā'endir, zİRĀ رِثَّةٌ [ri'et] aslında manzara ve hey'ete derler. Ve

حَمْضٌ [ḥamḍ] Nebātattan tuzlu olup acı olana derler رِمْتٌ [rimṣ] ve أَثْلٌ [eṣl] gibi ve طَرَفَاءٌ [tarfā] gibi. Ve رِمْتٌ [rimṣ] rā'nın kesriyle yavşan dedikleri ottur. Ve أَثْلٌ [eṣl] yaban ılgını. Ve طَرَفَاءٌ [tarfā] bostānī olan ılgındır. Ve خَلَّةٌ [ḥullet] lezīz olana derler. ‘Arab tā'ifesi وَالْحَمْضُ الْإِبِلُ وَالْحَمْضُ الْإِبِلُ فَكَيْفُهَا وَيُقَالُ لِحَمِهَا إِذَا جَاءَتْ مُتَهَدِّدًا “أَنْتَ مُحْتَلٌّ فَتَحَمَضُ” Ve تَهَدَّدُ [teheddu] havf etmeğe ve تَحَمَّضُ [teḥammuḍ] ārām etmeğe derler, deve şūr olan otlar ārām ettiği gibi.

الْحَمْضَةُ [el-ḥamḍat] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir nesneye iştihā olmak; ve fī hadīsi'z-Zuhrī: “الْأَذُنُ مَجَاجَةٌ” Ve مَجٌّ [mecc] bir nesneyi ağızla atmağa derler. Ve حَمْضَةٌ [ḥamḍat] devenin حَمْضٌ [ḥamḍ] için ya'ni şūr ot için olan iştihāsından me'hūzdur, zİRĀ deve kaçan tatlı ottan usanıp melālet hāsıl kılrsa şūr olan otlara teveccüh eder.

الْإِحْمَاضُ [el-iḥmāḍ] (hemzenin kesriyle) Şūr olan ot çok olmak; yukālu: أَحْمَضَتِ الْأَرْضُ Ve deveye şūr ot otlatmağa dahi derler; yukālu: أَحْمَضْتُهَا أَنَا

الْمُحْمِضَةُ [el-muḥmiḍat] (mīm-i evvelin zammı ve mīm-i sānīnin kesriyle) Şūr otu çok olan yer.

التَّحْمِيطُ [et-taḥmīḍ] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi az vermek; yukālu: حَمَّضْنَا فَلَانَ فِي الْفَرَى إِذَا قَلَّ

eyitti: لَيْتَنِي كُنْتُ حِيضَةً مُلْقَاةً

الْمَحِيضَةُ [el-mihyaḍat] (mīm'in kesri ve yā'nın fethiyle) Kezālik hayz bezi.

الْمَحَائِضُ [el-meḥā'id] (mīm'in fethi ve hemzenin kesriyle) Cem'ci.

الْإِسْتِحَاضَةُ [el-istiḥāḍat] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Eyyām-ı hayzdan mā-ʿadā kan görmek; yukālu: أَسْتَحِيضُ الْمَرْأَةَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا اسْتَمَرَّ بِهَا الدَّمُ بَعْدَ أَيَّامِهَا

الْمُسْتَحَاضَةُ [el-musteḥāḍat] (mīm'in zammı ve tā'nın fethiyle) Eyyām-ı hayzdan mā-ʿadā kan gören ʿavret.

التَّحِيضُ [et-teḥayyuḍ] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Hayz günlerinde namāzdan ʿuzlet etmek; yukālu: تَحِيضَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا قَعَدَتْ أَيَّامَ حِيضِهَا عَنِ الصَّلَاةِ Ve fi'l-hadīsi: "تَحِيضِي فِي عِلْمِ اللَّهِ سِتًّا أَوْ سَبْعًا"

FASLU'L-ḤĀ'

(فصلُ الحاءِ)

[خ ض ض]

الزَّلْزَلَةُ [el-ḥaḍḥaḍat] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) Suyu ve su misilli nesneyi tahrīk etmektir.

التَّرْزُلُ [et-teḥaḍḥuḍ] (ʿalā-vezni [et-tezelzul]) Su ve su emsāli nesne müteharrik olmak; yukālu: حَضَّضْتُهُ فَتَحَضَّضَ إِذَا حَرَّكْتَهُ فَتَحَرَّكَ

الْحَضَّاضُ [el-ḥaḍāḍ] (ḥā'nın fethiyle) Niṣā tā'ifesinin bezeğinden şey-i kalīl; yukālu: مَا عَلَيْهَا حَضَّاضٌ أَيُّ شَيْءٍ مِنَ الْخَلِيصِ Ve

حَضَّاضٌ [ḥaḍāḍ] ve

حَضَّاضَةٌ [ḥaḍāḍat] Ahmaka dahi derler; yukālu: رَجُلٌ حَضَّاضٌ وَحَضَّاضَةٌ أَيُّ أَحْمَقٌ Ve

حَضَّاضٌ [ḥaḍāḍ] Mürekkebe dahi derler, midād [midād] ma'nāsına. Ve gāh olur ki ḥā'yı meksūr dahi ederler.

الْحَضَضُ [el-ḥaḍaḍ] (fethateynle) Şol ufak ak boncuklardır ki onu cāriyeler takınır.

الْحُضَاخِضُ [el-ḥuḍāḥiḍ] (ḥā-i evvelin zammı ve ḥā-i sāninin kesriyle) Suyu ve eşcārı çok olan yer.

الْحَضْحَاضُ [el-ḥaḍḥāḍ] (ḥā'nın fethi ve ḍād-ı evvelin sükūnuyla) Bir cins katrandır ki onunla deve yağlarlar.

[خ ف ض]

الْحَفْضُ [el-ḥafḍ] (ḥā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Huzūrā ve rāhata derler. Ve

حَفْضٌ [ḥafḍ] ʿAvreti sünnetlemeğe dahi derler; yukālu: حَفَضْتُ الْجَارِيَةَ مِثْلَ حَتْنَتِ الْعَلَامِ

الْحَافِضُ [el-ḥāfiḍ] (fā'nın kesriyle) Refāhiyet üzere olan ma'āş; yukālu: عَيْشٌ وَحَافِضٌ وَهُمْ فِي حَفْضٍ مِنَ الْعَيْشِ Ve

حَفْضٌ [ħafð] Mülāyemet üzere olan seyre derler. Ve bu رَفْعٌ [refʿ]in zıddıdır ki رَفْعٌ [refʿ] şiddetle olan seyre derler. Ve

حَفْضٌ [ħafð] Āvāzı alçak etmeğe dahi derler. Ve

حَفْضٌ [ħafð] ve جُرٌّ [cerr] ikisi bir ma'nâyadır ki bunlar i'râbda kesr menzile-sindedir binâda, nahviyyün ıstılahında. Ve

حَفْضٌ [ħafð] Alçak etmeğe dahi derler; yukâlu: اللهُ يَحْفُضُ مَنْ يَشَاءُ وَيَرْفَعُ أَيُّ يَضَعُ Ve

حَفْضٌ [ħafð] Kızı sünnet etmeğe dahi derler; tekûlu: حَفَضْتُ الْجَارِيَةَ مِثْلَ حَنْتِ الْعَلَامِ

الْإِحْتِفَاضُ [el-iħtifād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kız sünnetli olmak; yukâlu:

إِحْتَفَضْتُ هِيَ

الْحَافِضَةُ [el-ħāfiḍat] (fā'nın kesriyle) 'Avretlerden sünnet eden kimse. Ve

خَافِضَةٌ [ħāfiḍat] Sühütle olan seyre dahi derler; yukâlu: بَيْنِي وَبَيْنَكَ لَيْلَةٌ خَافِضَةٌ أَيُّ هَيْئَةُ السَّيْرِ

التَّخْفِيفُ [et-taħfīd] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Mülāyemetle söylemek; yukâlu: حَفَضْتُ عَلَيْكَ الْقَوْلَ Ve bir işi āsānlıkla tutmağa dahi derler.

الْإِنْخِفَاضُ [el-inħifād] (hemzenin ve ħā'nın kesriyle)

[خ و ض]

الْحَوْضُ [el-ħavḍ] (ħā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Suya dāhil olmak. Ve

الْحَيَاضُ [el-ħiyād] (ħā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; tekûlu: حَضَّتُ الْمَاءَ أَحْوَضُهُ حَوْضًا إِذَا دَخَلَتْ فِيهِ Ve

خَوْضٌ [ħavḍ] Söze dāhil olmağa da derler; yukâlu: حَاضَ الْقَوْمُ فِي الْحَدِيثِ Ve

خَوْضٌ [ħavḍ] Kılıcı vurduktan sonra tahrīk etmeğe de derler; yukâlu: خَاضَهُ بِالسَّيْفِ إِذَا

حَرَكَهُ فِي الْمَضْرُوبِ

التَّخْوِيفُ [et-taħvīd] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik tahrīk etmek; yukâlu: نَجِيعٌ فِي حَوْضٍ فِي نَجِيعِهِ إِذَا حَرَكَهُ فِيهِ Ve

الْمَحَاضَةُ [el-meħāḍat] (mīm'in fethiyle) Suya dāhil olacak yer ki halkın geçidi yeridir, gerek atlı olsun gerek yaya olsun.

الْمَحَاضُ [el-meħāḍ] (mīm'in fethiyle) مَحَاضَةٌ [meħāḍat]ın cem'î.

الْمَحَاوِضُ [el-meħāviḍ] (mīm'in fethi ve vāv'ın kesriyle) Kezālik cem'î, geçit yerleri ma'nāsına.

الْإِحْضَاةُ [el-iħḍāt] (hemzenin kesriyle) Suya idhāl etmek; yukâlu: أَحْضَتُ فِي الْمَاءِ دَابَّتِي Ve

إِحْضَاةٌ [iħḍāt] Halkın davarı suya dāhil olmağa da derler; yukâlu: أَحَاضَ الْقَوْمُ إِذَا خَاضَتْ حَيْلُهُمُ الْمَاءَ Ve şedā'ide dāhil olmağa da derler; tekûlu: حُضَّتُ الْعَمْرَاتُ إِذَا اقْتَحَمَتْهَا

الْمِحْوَضُ [el-miħvaḍ] (mīm'in kesri ve ħā'nın sükūnuyla ve vāv'ın fethiyle) Şol ālete derler ki onunla şarāb karıştırırlar, sevīk karıştırdıklarına مَجْدَحٌ [micdaħ] dedikleri gibi.

التَّخَاوُضُ [et-teħāvuḍ] (tā'nın fethi ve vāv'ın zammıyla) Kavm birbiriyle musāhabet etmek; yukâlu: تَخَاوَضَ الْقَوْمُ فِي الْحَدِيثِ إِذَا تَقَاوَضُوا

FASLU'D-DĀL

(فَضْلُ الدَّالِ)

[د ح ض]

الدَّخْضُ [ed-daḥḍ] (dāl'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) ve

الدَّخْضُ [ed-deḥaḍ] (fethateynle) Dayıncak yer; yukālu: مَكَانٌ دَخْضٌ وَدَخْضٌ إِذَا كَانَ زَلَقًا Ve

دَخْضٌ [daḥḍ] Dayınmak ma'nāsına da gelir; yukālu: دَخَضَتْ رِجْلُهُ تَدَخُّضٌ دَخْضًا مِنَ الْبَابِ إِذَا زَلَقَتْ Ve sāhib-i *Şurāḥ* bāb-ı sāniye işāret etmiştir, sehvidir. Ve

دَخْضٌ [daḥḍ] Gün vasat-ı semādan zā'il olmağa da derler; yukālu: دَخَضَتِ الشَّمْسُ عَن كَبِدِ السَّمَاءِ إِذَا زَالَتْ عَنْهُ

الدُّخُوضُ [ed-duḥūḍ] (dāl'ın ve ḥā'nın zammıyla) Huccet bātıl olmak.

الإِدْحَاضُ [el-idḥāḍ] (hemzenin kesriyle) Bātıl kılmak; yukālu: أَدْحَضَهَا اللهُ Ve

إِدْحَاضٌ [idḥāḍ] Dayındırmak, إِزْلَاقٌ [izlāq] ma'nāsına.

[د ح ر ض]

الدُّخْرُضُ [ed-Duḥruḍ] (dāl'ın ve rā'nın zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Bir mevzi'in ismidir.

FASLU'R-RĀ'

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر ب ض]

الرَّبْضُ [er-rebaḍ] (fethateynle) Pālān ipi. Ve bağırsak ki a'zā-yı derūnīdendir.

الْأَرْبَاضُ [el-erbāḍ] (hemzenin fethiyle) Cem'î, pālān ipleri ve bağırsaklar ma'nāsına. Ve

رَبْضُ الْمَدِينَةِ [rebaḍu'l-medīnet] Şehrin çevresi. Ve

رَبْضُ الْعَنَمِ [rebaḍu'l-ğanem] Koyun yatağı. Ve

رَبْضُ الرَّجُلِ [rebaḍu'r-recul] Recülün 'avreti, زَوْجَةٌ [zevcet] ma'nāsına. Ve her nesne ki ona rücu' eder beytütet mahallinde gerek ev gerek gayrı nesne. Bu sebebden insānın gıdāsına kifāyet edip sulbün ikāmet eden süte رَبْضٌ [rebaḍ] dediler. Ve fi'l-meseli: "مِنْكَ رَبْضُكَ وَإِنْ كَانَ سَمَارًا" Ya'ni "Ehlin ve hademin sendendir her ne denli mukassır dahi olurlar ise." Ve bu 'Arabların "أَنْفُكَ مِنْكَ وَإِنْ كَانَ أَجْدَعٌ" dedikleri gibidir. Ve سَمَارٌ [semār] sīn'in fethiyle suyu çok olan süt ve أَجْدَعٌ [ecda'] kesilmiş bu-run ma'nāsıdır. Ve

رَبْضٌ [rebaḍ] (fethateynle) Bir nesnenin etrāfi.

الرُّبْضُ [er-rubḍ] (rā'nın zammı ve bā'nın sükūnuyla) Bir nesnenin ortası.

الرُّبُوضُ [er-rubūḍ] (zammeteynle) Koyun yatağı. Ve sığır ve at ve kelb yatağına dahi derler, بُرُوكٌ إِبِلٍ ve حُثُومٌ طَيْرٍ gibi. Ve

رُبُوضٌ [rubūḍ] Koyun yatağına girmeğe dahi derler; tekūlu minhu: رَبَضَتِ الْعَنَمُ تَرِبُوضٌ Ve مِنَ الْبَابِ الثَّانِي رُبُوضًا

رُبُوضٌ [rubūd] Koç koyundan usanıp cem' olmadan ferāgat etmeğe de derler; yukālu: رُبِضَ الْكَبِشُ عَنِ الْغَنَمِ رُبُوضًا إِذَا حَسَرَ وَتَرَكَ الصِّرَابَ وَلَا يُقَالُ فِيهِ جَفَرَ demezler, egerçi جَفَرَ āhar hayvānda o ma'nāya isti'māl olunur.

الْإِرْبَابُ [el-irbāḍ] (hemzenin kesriyle) Koyunu yatağına sevk etmek; tekūlu: أُرْبِضْتُ الْعَنَمَ Ve

إِرْبَابٌ [irbāḍ] Günün harāreti müstedd olmağa da derler; yukālu: إِذَا أُرْبِضَتِ الشَّمْسُ إِذَا أَشْتَدَّ حَرُّهَا حَتَّى يَرِبِضَ الظُّبْيُ وَالشَّاةُ دَعَا بِإِنَاءِ يُرِبِضُ الرَّهْطُ أَي يُرْوِبُهُمْ حَتَّى يَثْقُلُوا فَيَرِبِضُوا Ya'nī "Kavme vefā eder kāse ihzār etti bir haysiyetle ki her biri onunla sıklet hāsıl kılıp yatağına mā'il oldu." Ve şol kimse ki رِبِضَ الرَّهْطُ rivāyet kıldı yā-i müsennāta, o دَعَا بِأَرْضِ الوَادِي den me'hūzduz dedi, dereye su cem' olmak ma'nāsına.

الْمَرَابِضُ [el-merābiḍ] (mīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) Koyun yatacak yerler. Ve koyunda مَرَابِضٌ [merābiḍ] deveye مَطَاعِنٌ [meṭā'in] gibidir ki مَطَاعِنٌ [meṭā'in] dahi deve yatağıdır.

الْمَرْبِضُ [el-merbiḍ] (mīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) مَرَابِضٌ [merābiḍ]in vāhidi, koyun yatağı ma'nāsına.

الرَّبِضُ [er-rebiḍ] (rā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Koyun sürüsüdür çobanlarıyla ki مَرَبِضٌ [merbiḍ]inde cem' olalar; yukālu: هَذَا رَبِضٌ بَنِي فَلَانَ

الرُّبُوضُ [er-rebūd] (rā'nın fethi ve bā'nın zammıyla) Yüce ve kalın olan ağaç; yukālu: شَجَرٌ رُبُوضٌ Ve kalın zencire dahi derler; yukālu: سِلْسِلَةٌ رُبُوضٌ أَي صَخْمَةٌ

الرَّابِضَةُ [er-rābiḍat] (bā'nın kesriyle) Zencire çekilen kimse; yukālu: فَلَانٌ مَا

تَقُومُ رَابِضَتُهُ إِذَا كَانَ يَرْمِي فَيَقْتُلُ أَوْ يَعِينُ فَيَقْتُلُ Ya'nī "Onun bendine düşen halās bulmaz, atarsa katl eder ve nazar bi'l-ayn ederse katl eder." Ekseriyyā nazar bi'l-ayn'da isti'māl olunur. Ve sāhib-i Şurāḥ bu makāmda رَابِضَةٌ [rābiḍat]ı "endāhte" ile tefsir etmiştir; ve fihi te'emmulun lā yahfā. Ve رَابِضَةٌ [rābiḍat] Hāmil-i hucet olan meleklerin yer yüzünde bākī kalanlarına dahi derler ki yer yüzü onlardan hālī olmaz.

الرُّوَيْبِضَةُ [er-ruveybiḍat] (rā'nın zammıyla ve vāv'ın fethiyle tasgīr sīgası üzere) Hadīs-i şerīfte vākī' olduğu üzere recül-i hakīre derler.

[ر ح ض]

الرَّحَضُ [er-raḥḍ] (rā'nın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Yumak, gasl ma'nāsına; tekūlu: رَحَضْتُ يَدِي وَتَوْبِي أَرْحَضُهُ رَحَضًا إِذَا غَسَلْتَهُ

الرَّحِضُ [er-reḥiḍ] (rā'nın fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Yunmuş nesne.

الْمِرْحَاضُ [el-mirḥāḍ] (mīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Tokaç dedikleri ağaç pāresi ki bezi yurken onunla vururlar. Ve

مِرْحَاضٌ [mirḥāḍ] Mahall-i gasle dahi derler.

الْمَرَاهِضُ [el-merāhiḍ] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i. Ve fī hadīsi Ebī Eyyūb el-Enşārī radıyallāhu 'anhu: "وَجَدْتُ مَرَاهِضَهُمْ أُسْتَقْبَلُ بِهَا الْقَبِيلَةَ" يَعْنِي بِالشَّامِ

الرُّحَضَاءُ [er-ruḥaḍā] (rā'nın zammı ve ḥā'nın fethi ve elifin meddiyle) Şol terdir ki hummānın 'akibinde zuhūra gelir.

الْمَرْحُوضُ [el-merḥūḍ] (mīm'in fethi ve ḥā'nın zammıyla) Hummā 'akibinde terleyen kimse; yukālu: رَحَضَ الْمَحْمُومُ عَلَى الْبِنَاءِ

رَحَضَ الْمَحْمُومُ عَلَى الْبِنَاءِ Ve

مَرَحُوضٌ [merḥūd] Yunmuş nesneye dahi derler, مَعْسُولٌ [mağsūl] gibi.

[ر ض ض]

الرَّضُّ [er-radd] (rā'nın fethi ve dād'ın teşdidıyla) Bir nesneyi iri dövme; ya'nī nīm-kūft etmek; yukālu: رَضَّصْتُ الشَّيْءَ فَهُوَ رَضِيضٌ وَمَرَّضُوضٌ Ve

رَضٌّ [raḍḍ] Hurmāyı dövüp sāfī sūt içine bırakmağa dahi derler.

الرَّمْرُوضُ [el-merḍūd] (mīm'in fethiyle) İri dövülmüş nesne.

الرَّضِيضُ [er-reḍīd] (rā'nın fethi ve dād'ın kesri ve meddiyle) Bi-ma'naḥu.

الرَّضْرَادُ [er-raḍrād] (rā'nın fethi ve dād'ın sükūnuyla) Şol ufak taşlardır ki fi'l-cümle dövülmüş ola; ve minhu kavluhum نَهْرٌ ذُو رَضْرَاضٍ سِهْلَةٌ Ve سِهْلَةٌ [sihlet] şol kuma derler ki kārīz içinde üzerinden su cereyān ede. Ve

رَضْرَاضٌ [raḍrād] Kezālik şol yere derler ki taşlar ile dövülmüş ola. Ve

رَضْرَاضٌ [raḍrād] Bir nesnenin pāresine ve hurdesine dahi derler. Ve

رَضْرَاضٌ [raḍrād] Mūlahham olan kimseye de derler; yukālu: رَجُلٌ رَضْرَاضٌ وَيَعِيرُ رَضْرَاضٌ

الرَّضْرُوضُ [et-teradruḍ] (alā-vezni اَلْتَّرَاضُ [et-tezelzul]) Ufanmak, tekessür ma'nāsına; yukālu: الْحَجَارَةُ تَرَضْرُوضٌ عَلَى وَجْهِ الْأَرْضِ أَيْ تَتَكَسَّرُ

الرَّضْرَادَاتُ [er-raḍrādāt] (rā'nın fethi ve dād'ın sükūnuyla) Şol 'avrete derler ki kesiretū'l-lahm ola; yukālu: اِمْرَأَةٌ رَضْرَادَةٌ

الرِّضَاضُ [el-irḍād] (hemzenin kesriyle) Bir kimse ağır olup batı olmak; yukālu: أَرْضُ الرَّجُلِ إِذَا نُقِلَ وَأَبْطَأَ

رِضَاضٌ [irḍād] رَيْبَةٌ [reṣṣet] dedikleri sūt

koyu olmak. Ve رَيْبَةٌ [reṣṣet]in tefsiri 'an-karīb gelir. Ve

الرِّضَاضُ [irḍād] Yelmek ve seğırtmek ma'nāsına dahi gelir. Kezā fī ba'zi'n-nusahi.

الرَّمْرِضَةُ [el-muriḍḍat] (mīm'in zammı ve rānın kesriyle) Koyu olan رَيْبَةٌ [reṣṣet]. Ve رَيْبَةٌ [reṣṣet] şol tāze süte derler ki üzerine ekşi sūt döküp bir sā'at te'hīr ederler tā ki üzerine gelen sarı suyu döküp bākī kalan koyu sütü içeler.

[ر ف ض]

الرَّفْضُ [er-refḍ] (rā'nın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Terk etmek; yukālu: رَفَضَهُ يَرْفُضُهُ Ve رَفُضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

رَفْضٌ [refḍ] Deveyi istediği yerden otla-sın diye mer'ada terk etmeğe dahi derler; tekūlu: رَفَضْتُ الْإِبِلَ أَرْفُضُهَا إِذَا تَرَكْتُهَا تَتَبَدَّدُ فِي مَرْعَاهَا حَيْثُ أَحْبَبْتُ لَا تَثْبِيهَا عَمَّا تُرِيدُ

رَفْضٌ [refḍ] Zikr olunan develere dahi derler. Ve

رَفْضٌ [refḍ] Hurmā salkımı dağılmağa dahi derler; yukālu: رَفَضَ النَّخْلُ إِذَا انْتَسَرَ عَذْفُهُ وَسَقَطَ قِيَاؤُهُ Ve قِيَاؤُهُ [kīā] kāf-ı evvelin kesriyle hurmā çiçeğinin kabına derler.

الرَّفُوضُ [er-rufūd] (zammeteynle) Deve sürüsü tenhā otlayıp çoban onu yakından yāhūd iraktan gözetmek.

الرَّوْفِضُ [er-revāfiḍ] (rā'nın fethi ve fā'nın kesriyle) Şol 'askerdir ki re'islerin terk edip dönmüş olalar.

الرَّافِضَةُ [er-Rāfiḍat] Kezālik Şī'a'dan bir tā'ifedir, Aşma'tı eyitti: Mezbūrlara رَافِضَةٌ [Rāfiḍat] dediler Zeyd b. 'Alī'yi terk ettiklerinden ötürü. Ve

رَافِضَةٌ [rāfiḍat] Kezālik mer'ada salma yü-

rüyen deveye derler.

الرَّفَضُ [er-refaḍ] (fethateynle) Kezâlik mer'ada salma yürüyen deve. Ve

رَفَضُ [refaḍ] Devekuşu bölüklerine dahi derler. Ve

رَفَضُ [refaḍ] Kırbada olan az suya dahi derler; yukâlu: فِي الْقِرْبَةِ رَفَضٌ مِنْ مَاءٍ أَيْ قَلِيلٌ

الرَّفَاضُ [er-rufaḍ] (râ'nın zammıyla) Bir nesneden ufanıp dökülen ve ayrılan nesne.

الرُّفَصَةُ [er-rufedaṭ] (râ'nın zammı ve fâ'nın fethiyle) Şol kimsedir ki bir nesne ile temessük eyleye ve eylemeyip onu terk ede; yukâlu: رَجُلٌ قُبِضَتْ رُفَصَةٌ İbnü's-Sikkît eyitti: رَاعٍ قُبِضَتْ رُفَصَةٌ لِلَّذِي يَفِضُ الْإِبِلَ وَيَجْمَعُهَا yukâlu: فَإِذَا صَارَتْ إِلَى الْمَوْضِعِ الَّذِي تُجْبَهُ وَتَهْوَاهُ رَفَضَهَا وَتَرَكَهَا تَرَعَى حَيْثُ شَاءَتْ

التَّرْفِيزُ [et-terfîd] ('alâ-vezni [et-tekrîm]) Kırbada bir pâre su alıkomak; yukâlu: رَفِضْتُ الْقِرْبَةَ إِذَا أَبْقَيْتَ فِيهَا رَفَضًا مِنْ مَاءٍ

الرُّفُودُ [er-rufûd] (zammeteynle) Bölükler, firak-ı nâs ma'nâsına. Ve şol yerlerdir ki kuru iken kurutması terk olunmuş ola. Ve

رُفُودٌ [rufûd] Şol otluklara derler ki müteferrik olup birbirinden irak ola.

الْإِرْفِيفَادُ [el-irfîfâd] (hemzenin ve fâ'nın kesriyle) Göz yaşı saçılmak; meselâ her nesne ki mütereşşiş olup zâhib ola, ona **مُرْفَضٌ** [murfaḍd] derler.

الْمَرَافِضُ [el-merâfîd] (mîm'in fethi ve fâ'nın kesriyle) Sel dökülen yerler, onlara **مَرَافِضُ وَادِي** [merâfîdu vâdî] derler, nitekim şol yerlere ki ona sel erişir **وَادِي مَفَاجِرُ وَادِي** [mefâciru vâdî] derler.

الرَّفَافُضُ [er-reffâd] (râ'nın fethi ve fâ'nın teşdidiyle) Müteferrik olan yollar.

الرَّفَفَاضَةُ [er-reffâdaṭ] (râ'nın fethi ve fâ'nın

teşdidiyle) Şol kavme derler ki **رُفُودٌ** [rufûd] olan yerleri otlatalar.

[ر ك ض]

الرُّكُضُ [er-rekḍ] (râ'nın fethiyle ve kâf'ın sükünüyle) Ayağı tahrik etmedir; ve minhu kavluhu ta'âlâ: **رُكُضٌ بِرِجْلِكَ هَذَا مُعْتَسَلٌ** (ص 42) **بَارِدٌ وَشَرَابٌ** ve

رَكُضٌ [rekḍ] Atı ayakla tepip seğırtmesin diye igrâ etmeğe dahi derler; yukâlu: **رَكُضْتُ الْفَرَسَ بِرِجْلِي إِذَا اسْتَحْتَشْتُهُ لِيَعْدُو** Mezbûrun bu ma'nâda isti'mâli şâyi' olmağın **رَكُضٌ** [rekḍ] at seğırtmek ma'nâsında dahi isti'mâl olundu velâkin ma'nâ-yı aslı değildir, pes savâb **رُكُضُ الْفَرَسِ** dir, 'ale'l-binâ'i li'l-mechûli. Ve

رَكُضٌ [rekḍ] Kuş uçarken kanadın depretimeğe dahi derler. Ve

رَكُضٌ [rekḍ] Deve tepmeğe dahi derler; yukâlu: **رَكُضَهُ الْبُعِيرُ إِذَا ضَرَبَهُ بِرِجْلِهِ وَلَا يَقَالُ رَمَحَهُ** عَلَى رَوَايَةِ يَغْفُوبِ

الْمَرْكُودُ [el-merkûd] Seğırtilen at.

الرَّرَاكِضَةُ [er-râkiḍaṭ] (râ'nın fethi ve kâf'ın sükünüyle) Def' etmek. Ve fi'l-hadîsi'l-istihâdati: **هِيَ رَكُضَةٌ مِنَ الشَّيْطَانِ** يُرِيدُ الدَّفْعَةَ "Ya'nî nisâ tâ'ifesi için **إِسْتِحَاضَةٌ** [istihâdaṭ] 'amel-i şeytândandır.

الْإِرْكَاضُ [el-irkâḍ] (hemzenin kesriyle) Atın karnında kulunu deprenmektir.

الْإِرْتِكَاضُ [el-irtikâḍ] (hemzenin ve tâ'nın kesriyle) Kulun karnında deprenmektir, pes **إِرْتِكَاضٌ** [irtikâḍ] kulunun sıfatı olması ana-sının karnında olduğadır. Ve

إِرْتِكَاضٌ [irtikâḍ] Iztrâba dahi derler; yukâlu: **إِرْتِكَاضٌ فَلَانٌ فِي أَمْرِهِ إِذَا اضْطَرَبَ**

الْمُرَاكِضَةُ [el-murâkeḍaṭ] (mîm'in zammı ve kâf'ın fethiyle) At seğırtişmek; yukâlu: **رَاكُضْتُ فَلَانًا إِذَا أَعْدَا كُلُّ وَاحِدٍ مِنْكُمَا فَرَسَهُ**

التَّرَاكُضُ [et-terākuḍ] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Birkaç kimse at seğirtişmek; yukālu: تَرَكَضُوا إِلَيْهِ خَيْلَهُمْ

الْمِرْكَضَةُ [el-mirkeḍat] (mīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla ve kāf'ın fethiyle) Yay hānesidir ki yayın hānesi ikidir, her bāzūsuna bir hāne derler; yukālu: هُمَا مِرْكَضَتَانِ

الرَّكُوضُ [er-rekūḍ] (rā'nın fethi ve kāf'ın fethiyle) Şol yaya derler ki serī'u's-sehm ola, ya'nī oku yavuz çıka.

الْمُرْتَكَاذُ [el-murtekaḍ] (mīm'in zammı ve kaf'ın fethiyle) Şol mevzi'e derler ki onda su cem' ola.

[ر م ض]

الرَّمْضُ [er-remḍ] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Güneşin kum üzerine ve gayrı nesne üzerine ziyāde düşmesi. Ve

رَمَضُ [remḍ] Koyunun derisi üzerinde iken karnın yarıp pişmek için kızmış taş üzerine koyup ısı küle örtmeğe de derler.

الْمَرْمِضُ [el-mermiḍ] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Zikir olunan eti pişirdikleri yer.

الْمَرْمُودُ [el-mermūd] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin zammıyla) Zikir olunan tarikle pişen et.

الرَّمْضَاءُ [er-remḍā] (rā'nın fethi ve mīm'in sükūnu ve elifin meddiyle) Güneş ıssısından kızan yer.

الرَّمَاذُ [el-remaḍ] (fethateynle) Ziyāde ısı olmak; yukālu: رَمَضَ يَوْمًا رَمَضًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

رَمَضُ [remaḍ] Issıdan ayak yanmağa dahi derler; yukālu: رَمَضْتُ قَدَمَهُ إِذَا احْتَرَقَتْ Ve fi'l-hadīsi: "صَلَاةُ الْأَوَائِينَ إِذَا رَمَضَتِ الْفِصَالُ مِنَ"

“الصُّحَى Ya'nī “Kaçan deve yavrusu güneş ıssısın, duya salāt-ı duhā o vakt olur.” Ve

رَمَضُ [remaḍ] Koyun ıssıda otlayıp bağı pişip ciğeri habīs olmağa da derler. Ve

رَمَضُ [remaḍ] Bir nesneyi iki taşın arasına koyup dövmeğe dahi derler, ince olsun diye, İbnu's-Sikkīt rivāyeti üzere.

الرَّمِضَةُ [er-remiḍat] (rā'nın fethi ve mīm'in kesriyle) Taşları kızmış yer; yukālu: أَرْضُ رَمِضَةَ الْحِجَارَةِ

الْإِرْمَادُ [el-irmād] (hemzenin kesriyle) Yakmak; yukālu: أَرَمَضْتَنِي الرَّمْضَاءُ أَي أَحْرَقْتَنِي Ve

إِرْمَادُ [irmād] Bir husūs sakıl gelip harāret vermeğe dahi derler; yukālu: أَرَمَضَهُ الْأَمْرُ

التَّرْمِضُ [et-teremmuḍ] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Öyle ıssısında āhū sayd etmek bir haysiyyetle ki öyle ıssısında ardına düşüp mezbūr ıssıdan zebūn olup ayakları şiddet-i harāretten yarıldıkta sayd ederler.

التَّرْمِضُ [et-termiḍ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Muntazır olmak; tekūlu: أَتَيْتُ فَلَانًا فَلَمْ أَصِبْهُ فَرَمَضْتُهُ تَرْمِضًا إِذَا انْتَبَرَتْهُ شَيْئًا

الرَّمِيطُ [er-remiḍ] (rā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Her keskin olan nesne; yukālu: شَفْرَةٌ رَمِيطٌ [şufretun ramīḍ] keskin bıçak ma'nāsına ve نَضْلٌ رَمِيطٌ [naşlun ramīḍ] keskin temren ma'nāsına.

الْإِرْتِمَادُ [el-irtimād] Bir nesne bir kimseye iztrāb vermek. Ve

إِرْتِمَادُ [irtimād] Ciger fāsīd olmağa da derler; yukālu: إِرْتِمَضْتُ كَبِدَهُ إِذَا فَسَدَتْ Ve bir kimse için gussa çekmeğe de derler; yukālu: إِرْتِمَضْتُ لِفُلَانٍ إِذَا حَزَنْتَ لَهُ

شَهْرُ رَمَضَانَ [şehru remeḍān] (fethateynle) Ramazān-ı şerīf ayı.

رَمَضَانَات [remeḍānāt] (kezālik fethateynle) Cem'î. Ve

أَرْمِضَاءُ [er-miḍā'] (hemzenin fethi ve rā'nın sükünü ve mīm'in kesriyle) Kezālik cem'î. Ba'zılar eyitti: Esmā-i şühūr vaz' olun-dukta her ay ne mevsimde vāki' olduysa o mevsimle tesmiye olunmuştur, pes şehri ramazān eyyām-ı harrrda vāki' olmağın şehru remeḍān [şehru remeḍān] ile müsemmə oldu.

[ر و ض]

الرَّوْضَةُ [er-revḍat] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükünüyle) Sebze-zār gerek sebze me'kūlāt kısmı olsun gerek gayrı olsun.

الرَّوْضُ [er-revḍ] (rā'nın fethi ve vāv'ın sükünüyle) Cem'î. Ve

الرِّيَاضُ [er-riyād] (rā'nın kesriyle) Kezālik cem'î. Vāv yā'ya münkalib oldu, mā-kabli meksūr olduğu için. Ve

رَوْضُ [revḍ] Kırbanın yarısı mikdārı olan suya dahi derler. Ve

رَوْضَةٌ [revḍat] Havuzun dibin örtecek mikdār olan suya da derler; yukālu: فِي الْحَوْضِ رَوْضَةٌ مِنْ مَاءٍ إِذَا غَطَّى أَشْمَلُهُ Ve

رِيَاضُ [riyād] Taya baş öğretip rām etmeğe de derler.

الرِّيَاضَةُ [er-riyāḍat] (rā'nın kesriyle) Kezālik taya baş öğretmek; yukālu: رُضْتُ الْمُهْرَ أَرَوْضُهُ رِيَاضًا وَرِيَاضَةً

الْمَرْوُضُ [el-merūḍ] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Baş öğrenen tay.

الْمَرْوُضَةُ [el-merūḍat] (kezālik mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Mü'ennesi; yukālu: مَهْرٌ مَرْوُضٌ وَنَاقَةٌ مَرْوُضَةٌ

التَّرْوِضُ [et-tervīḍ] (‘alā-vezni [et-tekrīm] [et-tekrīm]) Kezālik baş öğretmek; yukālu:

تَرْوُضُهُ Teşḍid mübālaga içindir. Ve

تَرْوِضُ [tervīḍ] Hālî yeri sebze-zār etmeğe dahi derler; yukālu: رَوَّضْتُ الْقَرَاخَ إِذَا جَعَلْتَهَا رَوْضَةً Ve قَرَاخُ [qarāḥ] kāf'ın fethiyle binādan ve eščardan hālî olan yere derler.

الرُّوَاضُ [er-ruvvād] (rā'nın zammı ve vāv'ın teşḍidiyle) رَائِضُ [rā'iḍ]in cem'î, baş öğreten tā'ife ma'nāsına.

الرَّادَاتُ [er-rāḍat] (‘alā-vezni [el-bā‘at] Kezālik رَائِضُ [rā'iḍ]in cem'î.

الرَّيْيُضُ [er-reyyiḍ] (rā'nın fethi ve yā'nın kesri ve teşḍidiyle) Şol tor hayvandır ki ibtidā baş öğretiler, lākin henüz tamām rām olmamış ola, ammā عَرَوْضُ [‘arūḍ] ‘ayn'ın fethiyle ve عَبِيسٌ [‘asīr] kezālik ‘ayn'ın fethi ve sīn-i mühmelenin kesriyle ve قَصِيبٌ [kaḍīb] kāf'ın fethi ve ḍād-ı mu‘cemenin kesriyle cem'îisi tor olan deve ma'nāsınadır, bunlarda müzekker ve mü'ennes berāberdir. Ve

رَيْيُضُ [reyyiḍ] Gulāma dahi itlāk olunur zikr olunan ma'nāya. Ve bunun aslı رَيْوُضُ idi vāv, yā'ya kalb olunup idgām olundu.

الرِّيَاضَةُ [el-irāḍat] (hemzenin kesriyle) Sebze-zār çok olmak; yukālu: أَرَاضُ الْمَكَانُ رِيَاضَةٌ وَأَرَوْضُ إِذَا كَثُرَتْ رِيَاضُهُ

إِرَاضَةٌ [irāḍat] Derede su çok olmağa da derler; yukālu: إِذَا اسْتَنْقَعَ فِيهِ الْمَاءُ أَرَاضُ الْوَادِيِ Ve yukālu: أَرَاضُ الْحَوْضِ أَيْضًا

إِرَاضَةٌ [irāḍat] Suya kanmak ma'nāsına da gelir; ve minhu kavluhum: شَرِبُوا حَتَّى أَرَاضُوا Ya'ni “Suyu şol hadde içtiler ki kandılar güyā ki her biri mecma‘-ı mā' oldu.” Ve yukālu: أَنَا بِيَانَاءُ يَرِيضُ كَذَا وَكَذَا نَفْسًا

الإِسْتِرَاضَةُ [el-istirāḍat] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Su cem' olmak; yukālu: إِسْتَرَاضَ إِذَا اسْتَنْقَعَ فِيهِ الْمَاءُ

إِسْتِرَاضَةٌ [istirāḍat] Vāsi⁶ olmağa da derler;
 yukālu: **إِسْتِرَاضَ الْمَكَانِ إِذَا اتَّسَعَ** ve minhu kav-
 luhum: **إِفْعَلْ ذَلِكَ مَا دَامَتِ النَّفْسُ مُسْتَرِيضَةً أَيْ مُتَّبِعَةً**
 طَيِّبَةً

الْمُرَاوَضَةُ [el-murāveḍat] (mīm'in zammı
 ve vāv'ın fethiyle) Müdārātla bir kimseyi
 bir işe dāhil kılmak; yukālu: **فُلَانٌ يُرَاوِضُ فُلَانًا**
 عَلَى أَمْرِ كَذَا أَيْ يُدَارِيهِ لِيُدْخِلَهُ فِيهِ

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش ر ض]

الشَّرْوَاضُ [eş-şirvāḍ] (şin'in kesri ve rā'nın
 sükūnuyla) Şol devedir ki fermüde ola;
 yukālu: **جَمَلٌ شَرْوَاضٌ مِثْلُ جِرْوَاضٍ**

الشَّرَاوِيضُ [eş-şerāvīḍ] (‘alā-vezni
 [es-serāvīl]) Cem'i, fermüde develer
 ma'nāsına.

FASLU'L-ʿAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[ع ر ض]

عَرَضَ [el-ʿarḍ] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Zāhir olmak; yukālu: **عَرَضَ لَهُ** Ve **أَمْرٌ كَذَا يَعْزِضُ إِذَا ظَهَرَ**

عَرَضَ [ʿarḍ] Her nesneyi bir kimseye iʿlām etmeğe de derler; yukālu: **عَرَضْتُ عَلَيْهِ أَمْرٌ كَذَا** Ve izhār maʿnāsına da gelir; tekūlu: **عَرَضْتُ لَهُ الشَّيْءَ إِذَا أَظْهَرْتَهُ لَهُ وَأَبْرَزْتَهُ إِلَيْهِ**

عَرَضَ [ʿarḍ] Bir nesneyi bir nesnenin mekānına bildirmeğe de derler; yukālu: **عَرَضْتُ لَهُ ثُوبًا مَكَانَ حَقِيهِ وَعَرَضْتُ الْبَعِيرَ عَلَى الْحَوْضِ وَهُوَ مِنَ الْمَقْلُوبِ وَمَعْنَاهُ عَرَضْتُ الْحَوْضَ عَلَى الْبَعِيرِ** Ve bir nesneyi gözden geçirdim demek maʿnāsına da gelir; yukālu: **عَرَضْتُ الْكِتَابَ وَعَرَضْتُ الْجُنْدَ عَرَضَ الْعَيْنِ إِذَا أَمَرْتَهُمْ عَلَيْكَ وَنَظَرْتِ وَأَخَذْتِ** Ve bir nesneyi gözden geçirdim demek maʿnāsına da gelir; yukālu: **عَرَضْتُ الْعُودَ عَلَى الْإِنَاءِ** Ve kılıcı uyluğu üzerine komağa ya'nī takınmağa da derler; yukālu: **عَرَضَ الشَّيْفَ عَلَى فَخْدِهِ** Yaʿnī bāb-ı sāniden ve bāb-ı evvelden gelir ve **يَعْزِضُ** bāb-ı evvelden gelmek bu maʿnāya mahsūstur. Ve kılıçtan geçirmek maʿnāsına da gelir; yukālu: **عَرَضْتُ لَهُ** Ve bir kimseye dev ve peri yürütmeğe de derler; yukālu: **عَرَضْتُ لَهُ** Ferrā eyitti: **الرَّابِعُ وَالرَّابِعُ وَالرَّابِعُ** Ferrā eyitti: **عَرَضْتُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَالرَّابِعِ** Ma dahi derler ve **عَرَضْتُ لَهُ** Ma dahi derler rā'nın fethi ve kesriyle ve **عَرَضْتُ لَهُ** Ma dahi derler rā'nın kesri ve fethiyle ki ikisi de lügat-ı ceyyidedir ve Mekke'ye ve Medīne'ye gelmeğe haresehumallāhu taʿālā ve etrāfına gelmeğe dahi derler; yukālu: **عَرَضَ الرَّجُلُ إِذَا أَتَى الْعُرُوضَ**

عَرُوضٌ [ʿarūḍ] (ʿayn-ı mühmelenin fethiyle) Mekke ve Medīne'den ve onlara karīb

yerlerden iʿbārettir. Ve

عَرُوضٌ [ʿarḍ] Metāʿa dahi derler. Ve her nesne ki altından ve akçeden gayrıdır ona **عَرُوضٌ** [ʿarḍ] derler ve altına ve akçeye **عَيْنٌ** [ʿayn] derler. Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: **عَرُوضٌ** [ʿarūḍ] şol metāʿlara dahi derler ki onlara keyl ve vezn girmeye ve hayvān ve ʿakār kısmı olmağa. Ve

عَرُوضٌ [ʿarḍ] Bir cins beze de derler, sevb-i mahsūs maʿnāsına. Ve

عَرُوضُ النَّاسِ [ʿarḍu'n-nās] Nāsin mā-beyni demek. Ve

عَرُوضٌ [ʿarḍ] Dağın bir cānibine dahi derler ki ʿasker-i ʿazīm ona teşbīh olunup eydürler: **مَا هُوَ إِلَّا عَرُوضٌ مِنَ الْأَعْرَاضِ** Ve

عَرُوضٌ [ʿarḍ] Arkırı maʿnāsına da gelir ki **طُولٌ** [tūl]ün mukābilidir. Ve

عَرُوضٌ [ʿarḍ] Deveye arkırı dāğ vurmağa da derler; tekūlu minhu: **عَرَضَ بَعِيرُهُ عَرَضًا**

الْإِعْتِرَاضُ [el-iʿtirāḍ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ʿAskeri yoklayıp gözden geçirmek; tekūlu: **إِعْتَرَضْتُ عَلَى الدَّابَّةِ إِذَا كُنْتُ وَوَقْتُ** Ve **عَرَضَ** [ʿarḍ] Deveye arkırı dāğ vurmağa da derler; yukālu: **إِعْتَرَضْتُ الْحَشْبَةَ فِي النَّهْرِ**

إِعْتِرَاضٌ [iʿtirāḍ] Bir nesne arkırı olmağa da derler; yukālu: **إِعْتَرَضْتُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا** Ma dahi derler; yukālu: **إِعْتَرَضْتُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا كُنْتُ وَوَقْتُ** Ve at yularına arkırı gelip yeden kimseye doğru yürümemeğe dahi derler; tekūlu: **إِعْتَرَضَ الْفَرَسُ فِي رَسْبِهِ إِذَا لَمْ يَسْتَقِمْ لِإِقَابِدِهِ** Ve

إِعْتِرَاضٌ [iʿtirāḍ] Bir nesneye hā'il olmağa da derler; yukālu: **إِعْتَرَضْتُ عَلَى الشَّيْءِ إِذَا كُنْتُ وَوَقْتُ** Ve at yularına arkırı gelip yeden kimseye doğru yürümemeğe dahi derler; tekūlu: **إِعْتَرَضَ الْفَرَسُ فِي رَسْبِهِ إِذَا لَمْ يَسْتَقِمْ لِإِقَابِدِهِ** Ve

إِعْتِرَاضٌ [iʿtirāḍ] Tamām rām olmayan deveye binmeğe de derler; tekūlu: **إِعْتَرَضْتُ** Ve okla bir kimseye teveccüh edip vurup öldürmeğe de derler. Ve bir nesneye ayın evvelinden başlamağa da derler; tekūlu: **إِعْتَرَضْتُ الشَّهْرَ**

إِعْرَضَ دَاهِي دَرَلَر; yukālu: فَلَانَ Ve bir kimsenin ‘ırzına değmeğe dahi derler; yukālu: فَلَانَ Ve bir töhmeti cümleye isnād etmeğe de derler. Ve fi’l-meseli: “أَعْرَضْتُ الْقَرْفَةَ” Ve bunu o vakt derler ki kaçan kimi müttehem zann edersin deseler, ben filāni müttehem zann ederim diyesin, ya’nī cemīr-i kabileyi müttehem tutasın. Ve قَرْفَةَ [k̄irfet] k̄āf’ın kesri ve rā’nın sükūnuyla töhmet ma’nāsıdır. Ve bir nesneyi enli kılmağa da derler; tekūlu: وَأَعْرَضْتُ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلْتَهُ عَرِيضًا

الإِعْرَاضُ [el-i’rād] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden yüz döndürmek; yukālu: أَعْرَضَ فَلَانَ Ve bir töhmeti cümleye isnād etmeğe de derler. Ve fi’l-meseli: “أَعْرَضْتُ الْقَرْفَةَ” Ve bunu o vakt derler ki kaçan kimi müttehem zann edersin deseler, ben filāni müttehem zann ederim diyesin, ya’nī cemīr-i kabileyi müttehem tutasın. Ve قَرْفَةَ [k̄irfet] k̄āf’ın kesri ve rā’nın sükūnuyla töhmet ma’nāsıdır. Ve bir nesneyi enli kılmağa da derler; tekūlu: وَأَعْرَضْتُ الشَّيْءَ إِذَا جَعَلْتَهُ عَرِيضًا

إِعْرَاضُ [i’rād] Oğlağı eneyip hasiyy kılmağa da derler; tekūlu: إِذَا أَعْرَضْتُ الْعُرْضَانَ إِذَا كَفَّرْتَهُمْ عَرَاضًا Ve ‘avret veledini enli doğurmağa da derler; yukālu: إِذَا أَعْرَضْتُ فَلَانَةً بَوْلِدِهَا إِذَا وَلَدْتَهُمْ عَرَاضًا

إِعْرَاضُ [i’rād] Zuhūr ma’nāsına da gelir; yukālu: أَعْرَضْتُ الشَّيْءَ فَأَعْرَضَ أَيُّ أَظْهَرْتُهُ فَظَهَرَ Ve كَقَوْلِهِمْ كَبَيْتُهُ فَكَأَبٌ وَهُوَ مِنَ التَّوَادِرِ

إِعْرَاضُ [i’rād] Bir nesne mümkün olmağa da derler; yukālu: أَعْرَضَ لَكَ الْخَيْرُ إِذَا أَمْكَنْكَ وَأَعْرَضَ لَكَ الظُّبْيُ إِذَا أَمْكَنْكَ

الْمُعْرِضُ [el-mu’riḍ] (mīm’in zammı ve rā’nın kesriyle) İrāz eden kimse. Ve bir nesneden bī-bāk olan kimse; yukālu: طَأَّ مُعْرِضًا حَيْثُ شِئْتَ أَيَّ صَعَّ رَجُلَيْكَ حَيْثُ شِئْتَ وَلَا تَتَّقِ شَيْئًا وَقَدْ أَمْكَنْكَ ذَلِكَ وَيُقَالُ إِذَا نَ فُلَانٌ مُعْرِضًا تَبِعَهُ Ve أَيَّ اسْتَدَانَ مِمَّنْ أَمْكَنْهُ وَلَمْ يُبَالِ مِنَ التَّبِيعَةِ [tibi’at] tā’nın ve bā’nın kesriyle bir nesneye müteretteb olan zarar ma’nāsıdır.

الْمُعْرِضُ [el-mi’raḍ] (mīm’in kesri ve ‘ayn’in sükūnu ve rā’nın fethiyle) Şol libāstır ki cevārī onunla ‘arz olunur.

الْمِعْرَاضُ [el-mi’rād] (mīm’in kesri ve

‘ayn’in sükūnuyla) Şol oktur ki yeleşti yoktur.

الْعَرِضُ [el-‘iraḍ] (‘ayn’in kesri ve rā’nın fethiyle) Bir nesne enli olmak. Ve

الْعَرَاضَةُ [el-‘arāḍat] (‘ayn’in fethiyle) Bi-ma’nāhu; yukālu: عَرَضَ الشَّيْءُ يَعْرِضُ عَرَضًا مِّنَ الْبَابِ الْخَامِسِ مِثْلُ صَغُرَ صَغْرًا وَعَرَاضَةٌ

الْعَرِيضُ [el-‘arīḍ] (‘ayn’in fethi ve rā’nın kesri ve meddiyle) Enli olan nesne; yukālu: فَلَانَ عَرِيضَ الْبَطَانِ إِذَا كَانَ فِيْنَا بِطَانًا [biḥān] bā’nın kesriyle) şol kolana derler ki deve pālāni üzere çekerler. Ve

الْعُرَاضُ [el-‘urāḍ] (‘ayn’in zammıyla) Bi-ma’nāhu: أَيُّ بِمَعْنَى الْعَرِيضِ كَالْجِبَارِ بِمَعْنَى الْكَبِيرِ Ve Cevherī عُرَاضُ [‘irād]ı mükerrer irād etmiştir عَرِيضُ [‘arīḍ] ma’nāsına, bir bu makāmda zikr etmiştir bir dahi عَرَاضَةٌ [‘arāḍat] ‘akibinde zikr etmiştir, lākin münāsib olan bu idi ki aşağıda عَرَاضَةٌ [‘arāḍat] [‘arīḍ] ma’nāsına gelir deyip كِبَارٌ [kibār]la كَبِيرٌ [kebīr] temsilin bu makāmda getireydi, hilāfın etti. Ve

عَرِيضُ [‘arīḍ] Şol oğlağa derler ki büyüyüp dişi keçiyile cem’ olmak taleb eyleye.

الْعُرْضَانُ [el-‘irḍān] (‘ayn’in kesri ve rā’nın sükūnuyla) عَرِيضُ [‘arīḍ]in cem’i, erkek oğlaklar ma’nāsına.

الْعُرْضَانُ [el-‘urḍān] (‘ayn’in zammı ve rā’nın sükūnuyla) Kezālik cem’i.

الْعَرَضُ [el-‘araḍ] (fethateynle) Şol nesnedir ki insāna ‘arız olur, marazdan ve maraza şebīh nesneden. Ve

عَرَضُ [‘araḍ] Dūnyā ve māl-ı dūnyāya derler, kalīl olsun kesīr olsun; yukālu: الدُّنْيَا عَرَضٌ حَاضِرٌ يَأْكُلُ مِنْهَا الْبُرُّ وَالْفَاجِرُ

عَرَضُ [‘araḍ] ‘Askeri gözden geçirip yoklamak ma’nāsına da geli, عَرَضٌ [‘arḍ] gibi

rā'nın sükūnuyla, nitekim mürür etti, pes rā'nın fethi ve sükūnu lügat olur قَبَضَ [kabaḍ]la قَبَضَ [kabd] gibi. Ve

عَرَضَ [‘araḍ] Şol oka yāhūd şol taşa derler ki bir nesneye kasd edip ona ve gayra dokuna; yukālu: سَهُمَ عَرَضَ وَحَجَرُ عَرَضَ ve minhu kavluhum: “عَلِقَتْهَا عَرَضًا” Bu kelāmı şol kimse tekellüm eder ki bir ‘avret arkırı geçerken bilā-ihtiyār ona gönül bağlaya.

الْعَرِاضُ [el-‘irāḍ] (‘ayn’ın kesriyle) Erkek deve nākanın üzerine yedilip getirilmektedir, eger nākanın iştihası olursa cem‘ ola ve illā olmaya. Ve bu nākanın ziyāde eyi olmasına binā‘endir; yukālu: صَرَبَ الْفَحْلُ صَرَبَ النَّاقَةَ عَرِاضًا Ve

عِرَاضُ [‘irāḍ] Dāg ma‘nāsına da gelir, Ya‘kūb eyitti: عِرَاضُ [‘irāḍ] şol dāgdır ki deve uyulğu üzere arkırı gelmiştir. Ve

عِرَاضُ [‘irāḍ] Cānib ve nāhiye ma‘nāsına da gelir.

ذُو عِرَاضٍ [zū ‘irāḍ] (‘ayn’ın kesriyle) Kezālik şol deveye derler ki dikenli ağaca burnuyla mu‘āraza ede.

الْعَرِضْنَةُ [el-‘iraḍnet] (‘ayn’ın kesri ve rā’nın fethiyle ve nūn-ı zā‘ide ile) Şol nākadır ki yanın yanın yürümek ‘ādeti ola, neşātından. Ve göz kuyruğuyla bakmağa dahi derler; yukālu: نَظَرْتُ إِلَى فُلَانٍ عَرِضْنَةَ أَيِّ بِمُؤَخَّرِ عَيْنِي

الْعَرِضْنَى [el-‘iraḍnā] (‘ayn’ın kezālik kesriyle ve rā’nın fethiyle) Bagy ve neşātтан yanı üzere yürümek; yukālu: هُوَ يَمْشِي الْعَرِضْنَةَ وَيَمْشِي الْعَرِضْنَى إِذَا مَشَى مَشِيَّةً فِي شَقِّ فِيهَا بَغْيِي عَنْ نَسَاطِهِ

الْعُرَيْضِنُ [el-‘urayḍin] (‘ayn’ın zammı ve rā’nın fethi ve ḍād’ın kesriyle nūn’u isbāt

edersin mülhaka olduğu için ve āhirinde yā’yı hazf edersin).

الْعَارِضُ [el-‘āriḍ] (rā’nın kesriyle) Şol bu luttur ki ufka arkırı dura; ve minhu kavluhu ta‘ālā: «هَذَا عَارِضٌ مُمَطِّرُنَا» (الأحقاف 24) أَيُّ مُمَطِّرٌ لَنَا لِأَنَّهُ مَعْرِفَةٌ لَا يَجُوزُ أَنْ يَكُونَ صِفَةً لِعَارِضٍ وَهُوَ نَكْرَةٌ وَالْعَرَبُ إِنَّمَا يَفْعَلُ مِثْلَ هَذَا فِي الْأَسْمَاءِ الْمُسْتَقَّةِ مِنَ الْأَفْعَالِ كَذَا قَالَ الْجَوْهَرِيُّ وَلَكَ أَنْ تَقُولَ هَذِهِ إِصَافَةٌ وَ لَفْظِيَّةٌ لَا تَفِيدُ التَّعْرِيفَ فَتَأْمَلُ فِيهِ

عَارِضُ [‘āriḍ] Dağa dahi derler, cebel ma‘nāsına. Ebū ‘Ubeyd eyitti: Yemāme’ye عَارِضُ [‘āriḍ] dediklerinin vechi budur. Ve gāh olur çekirge sürüsüne dahi derler; yukālu: مَرَّ بِنَا عَارِضٌ قَدْ مَلَأَ الْأَفُقُ Ve

عَارِضُ [‘āriḍ] Şol ‘atāya derler ki mevhubün lehu vāhibe it‘ā eyleye. Ve insanın yüzünün bir cānibine dahi عَارِضُ [‘āriḍ] derler; ve minhu kavluhum: فَلَانَ خَفِيفُ الْعَارِضِينَ يُرَادُ عَارِضٌ عَارِضِيهِ بِهِ خِفَّةٌ شَعْرٌ عَارِضِيهِ [‘āriḍ] derler; yukālu: اِمْرَأَةٌ نَقِيَّةُ الْعَارِضِ أَيُّ عَارِضُ [‘āriḍ] Ebū Naşr eyitti: عَارِضُ [‘āriḍ] le dişler dilendikte ön dişlerden mā-ba‘di murād olur, zīrā ön dişlere عَارِضُ [‘āriḍ] demezler. Ve İbnu’s-Sikkīt eyitti: عَارِضُ [‘āriḍ] نَابٌ [nāb] dedikleri diş ve onun yanındaki azı diştir. Ve ba‘zılar eyitti: عَارِضُ [‘āriḍ] ön dişleriyle azı dişin mā-beynine ıtlāk olunur.

الْعَارِضَةُ [el-‘āriḍat] (rā’nın kesriyle) Hācet ma‘nāsına.

الْعَوَارِضُ [el-‘avāriḍ] (‘ayn’ın fethi ve rā’nın kesriyle) Cem‘i, hācetler ma‘nāsına. Ve

عَوَارِضُ [‘avāriḍ] Şol develere derler ki diken otlaya. Ve

عَارِضَةٌ [‘āriḍat] Cürete ve tekellüme kudrete dahi derler; yukālu: فَلَانَ ذُو عَارِضَةٍ أَيُّ ذُو جَلْدٍ وَقُدْرَةٍ عَلَى الْكَلَامِ Ve

عَارِضَةٌ [‘ārīḍat] Sakfa arkırı kodukları ağaca dahi derler kiriş ma‘nāsına. Ve

عَارِضَةُ الْبَابِ [‘ārīḍatu’l-bāb] Kapının yukarı çerçevesi ki kapının yukarı mīlleri ona geçer ki eşiğe mukābil olandır. Ve

عَارِضَةٌ [‘ārīḍat] Şol nākadır ona maraz yāhūd inkisār vāki‘ olmağın zebh edeler; yukālu: لَا بَنُو فُلَانٍ لَا يَأْكُلُونَ إِلَّا الْعَوَارِضَ أَيُّ لَا يَنْحَرُونَ إِلَّا مِنْ دَاءٍ بَصِيحَةٍ وَيُقَالُ هَذَا عِنْدَ تَعْيِيهِمْ بِذَلِكَ وَيَقُولُ الْعَرَبُ لِلرَّجُلِ إِذَا قَرَّبَ إِلَيْهِمْ لَحْمًا ”أَعْيِطَ“ عَيْطٌ [‘abīṭ] ‘ayn-ı mühmele ile min-gayri ‘illetin zebh olunana derler. Ve

عَارِضَتَانِ [‘ārīḍātān] İnsānın yüzünün iki cānibine dahi derler; صَفْحَتَا الْحَدِيدِ ma‘nāsına.

الْمُعَارِضَةُ [el-mu‘ārāḍat] (mīm’in zammı ve rā’nın fethiyle) Bir kimsenin berāberine seğırtmek; tekūlu: عَارِضَتُهُ فِي الْمَسِيرِ إِذَا سَرَتْ حِيَالَهُ Ve عَارِضَتُهُ فِي الْمَسِيرِ إِذَا سَرَتْ حِيَالَهُ [hiyāl] yā-yı müsennātla berāber ma‘nāsınadır, egerçi sāhib-i *Terzemān* bā-i muvahhade mahallinde zikr edip hatā etmiştir. Ve

مُعَارِضَةٌ [mu‘ārāḍat] Bir kimsenin işlediği işe göre işlemek; yukālu: عَارِضَتُهُ بِمِثْلِ مَا صَنَعَ أَيُّ أَيُّ أَتَيْتُ إِلَيْهِ بِمِثْلِ مَا أَتَى Ve

مُعَارِضَةٌ [mu‘ārāḍat] Kitābı mukābele etmeğe de derler; tekūlu: عَارِضْتُ كِتَابِي بِكِتَابِهِ إِذَا قَابَلْتُهُ [mu‘ārāḍat] derler; yukālu: عَارِضْتُ أَيُّ أَحَدْتُ فِي عَرُوضٍ وَنَاحِيَةٍ Ve

مُعَارِضَةٌ [mu‘ārāḍat] ‘Udūl edip bir cānibe gitmeğe dahi derler.

الْعَوَارِضُ [el-‘Uvāriḍ] (‘ayn’in zammı ve rā’nın kesriyle) Şol dağın ‘alemidir ki Hātemī’nin kabri ondadır.

التَّغْرِيبُ [et-ta‘rīḍ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrim]) تَضْرِيحٌ [taşriḥ]in mukābilidir ya‘nī

bir nesneyi āşikāre söylememek; yukālu: عَرَضْتُ لِفُلَانٍ وَبِفُلَانٍ إِذَا قُلْتُ قَوْلًا وَأَنْتَ تَعْنِيهِ bir kimse ile bir sözü söyleşirken āhara nükte murād edinsen. Ve

تَغْرِيبٌ [ta‘rīḍ] Kātib kitābı mücmel ve müşevveş yazmağa da derler; yukālu: عَرَضَ إِذَا كَتَبَ مُتَّبِعًا وَلَمْ يُبَيِّنْ Ve تَثْبِيحٌ [teşbiḥ] sâ-i müsellese ve bā-i muvahhade ve cīm’le bir nesneyi müşevveş kılmağa derler. Ve işāret ve tenbīh ma‘nāsına da gelir; yukālu: عَرَضْتُ فُلَانًا لِكَذَا فَتَعَرَّضَ هُوَ لَهُ Ve

تَغْرِيبٌ [ta‘rīḍ] Bir nesneyi enli etmeğe de derler.

الْمُعَارِضُ [el-me‘ārīḍ] (mīm’in fethi ve rā’nın kesri ve meddiyle) Şol kelimāttır ki nükte olup muhātābın gayrına bazı hālet iş‘ār eyleye. Ve fi’l-meseli: ”إِنَّ فِي الْمُعَارِضِ“ [mendūḥat] Ve لَمَنْدُوْحَةٌ عَنِ الْكُذِبِ halās ma‘nāsınadır.

الْعَرِيبُ [el-‘irriḍ] (‘ayn’in kesri ve rā’nın kesri ve meddi ve teşdīdiyle [fissik] vezni üzere) Şol kimsedir ki halka şerr etmek kasdından hālī olmaya.

الْمُعَرَّضُ [el-mu‘arraḍ] (mīm’in zammı ve rā’nın fethi ve teşdīdiyle) Şol ettir ki katı pişmemiş ola. Ve

مُعَرَّضٌ [mu‘arraḍ] Şol davara derler ki uyluğa arkırı dāğ vuralar.

الْعُرَاضَةُ [el-‘urāḍat] (‘ayn’in zammıyla) Şol ta‘āmdır ki zahire çeken kimseler onu refiklerine it‘ām ederler; yukālu: عَرَّضُونَا أَيُّ أَطْعَمُونَا مِنْ عُرَاضَتِكُمْ Ve

عُرَاضَةٌ [‘urāḍat] Armağana dahi derler; yukālu: إِشْتَرَى عُرَاضَةً لِأَهْلِكَ أَيُّ هَدِيَّةً وَسَيِّئًا تَحْمِلُهُ Ve buna lisān-ı Fārisi’de rāh-āverd derler. Ve

عُرَاضَةٌ [‘urāḍat] Enli ma‘nāsına da gelir;

قَوْسٌ عُرَاةٌ إِذَا كَانَتْ عَرِيضَةً yukālu: فَتَحَتْ ذَلِكَ فِي عُرُوضٍ كَلَامِهِ أَيْ فِي عُرُوضِ كَلَامِهِ وَمَعْنَاهُ Ve فَحَوَى كَلَامِهِ وَمَعْنَاهُ

تَعَرَّضُ [et-te'arrud] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Teveccüh ve kask ma'nāsına; yukālu: Ve تَعَرَّضْتُ أَشْأَلُهُمْ

تَعَرَّضُ [te'arrud] Eğilmek ma'nāsına dahi gelir, تَعَوُّجُ [te'avvuc] gibi; yukālu: تَعَرَّضَ الْجَمَلُ فِي الْجَبَلِ إِذَا أَخَذَ فِي سَيْرِهِ يَمِينًا وَشِمَالًا وَكَانَ زُو'ل-بِيعَادَيْنِ Ve كَانَ زُو'ل-بِيعَادَيْنِ لِيُصْعِقَ الطَّرِيقَ دَلِيلَ رَسُولِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِرُكُوبَةِ يَخَاطِبُ نَاقَتَهُ “تَعَرَّضِي مَدَارِجًا وَسُومِي” Ve Rekūbe, Mekke-i müşerreffe ve Medīne-i münevvere arasında bir 'akabenin adıdır. Ve سُومِي [sūmī] سَوْمٌ [sevm]dendir, sīn'in fethiyle, gitmek ma'nāsına.

الْعُرُوضُ [el-'arūd] ('ayn'ın fethi ve rā'nın zammıyla) Şol nākadır ki baş öğretilmiş ve rām olmamış ola. Ve

عُرُوضُ ['arūd] Mīzān-ı şi'ire dahi derler; şi'r onunla mu'āraza ve mukābele olunup tashīh olunduğu için. Ve bu lafz mü'ennestir, cem' olunmaz ism-i cins olduğu için. Ve

عُرُوضُ ['arūd] Kezālik eş'ardan her beytin mīsrā-ı evvelisinin cüz-i ahīrine derler.

الْأَعَارِضُ [el-a'ārīd] (hemzenin fethi ve rā'nın kesriyle) Cem'ī 'alā-gayri'l-kiyās, güyā ki İĞRِضُ [i'rīd] cem' olunmuştur. Ve eger dilersen أَعَارِضُ [e'ārīd] dersin yā'nın hazfiyle. Ve

عُرُوضُ ['arūd] Dağda olan yola dahi derler. Ve

عُرُوضُ ['arūd] Mekke-i müşerreffe ve Medīne-i münevvereye ve bunların etrāfına dahi derler; yukālu: أُسْتَعْمِلَ فَلَانٌ عَلَيَّ Ve الْعُرُوضُ إِذَا صَارَ غَامِلًا فِيهِ

عُرُوضُ ['arūd] Şol deveye derler ki otlak bulmasa diken otlaya. Ve

عُرُوضُ ['arūd] Fehvā-yı kelāma dahi derler; yukālu: عَرَفْتُ ذَلِكَ فِي عُرُوضٍ كَلَامِهِ أَيْ فِي عُرُوضِ كَلَامِهِ وَمَعْنَاهُ Ve فَحَوَى كَلَامِهِ وَمَعْنَاهُ

عُرُوضُ ['arūd] Şol mekāna derler ki sana arkırı gele, kaçan ondan yana seyr etsen. Ve

عُرُوضُ ['arūd] Sāhib ma'nāsına da gelir; ve minhu kavluhum: فَلَانٌ رَكُوضٌ بِلَا عُرُوضٍ Ve رَكُوضٌ [rekūd] rā'nın fethiyle yelici ma'nāsınadır ya'ni beyhüde yelicidir.

الْعُرُوضُ [el-'urđ] ('ayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Nāhiye ma'nāsınadır; her ne cānibden olursa. Ve yüzün bir cānibine dahi derler; yukālu: نَظَرَ إِلَيْهِ بِعُرُوضٍ وَجْهِهِ كَمَا يُقَالُ بِصُفْحٍ وَجْهِهِ Ve

عُرُوضُ ['urđ] Mā-beyn ma'nāsına dahi gelir; yukālu: رَأَيْتُهُ فِي عُرُوضِ النَّاسِ أَيْ فِيَمَا بَيْنَهُمْ

عُرُوضُ ['urđ] 'Avāmmu'n-nās ma'nāsına dahi gelir; yukālu: هُوَ مِنْ عُرُوضِ النَّاسِ أَيْ هُوَ مِنَ الْعَامَّةِ Ve kuvvet ve kudret ma'nāsına dahi gelir; yukālu: نَاقَةٌ عُرُوضٌ أَشْفَارُ أَيْ قُوَّةٌ عَلَى السَّفَرِ وَعُرُوضٌ هَذَا الْبَعِيرُ وَالْحَجْرُ أَيْ مَا يَتَّقَوَى Ve gāh olur açmazdan demek mahallinde isti'māl olunur; yukālu:

نَظَرْتُ إِلَيْهِ عَنْ عُرُوضِ أَيْ عَنْ جَانِبٍ وَنَاحِيَةٍ Ve keyfe mattefak makāmında dahi isti'māl olunur; yukālu: حَرَجُوا يَضْرِبُونَ النَّاسَ عَنْ عُرُوضِ أَيْ عَنْ سَبَقٍ وَنَاحِيَةٍ كَيْفَ مَا اتَّقَى لَا يُبَالُونَ مَنْ صَرَبُوا Ve her ne yerde bulursan demek mahallinde dahi isti'māl olunur; yukālu:

صَرَبَ عُرُوضَ الْحَائِطِ Ve كُنْتُ كُلُّ الْجَبْنِ عُرُوضًا“ أَيِ اعْتَرَضَهُ وَأَشْتَرَهُ مِمَّنْ وَجَدْتَهُ وَلَا تَسْأَلُ عَنْ عَمَلِهِ أَمِنْ عَمَلِ أَهْلِ الْكِتَابِ أَوْ مِنْ عَمَلِ الْمَجُوسِ

الْعُرُوضَةُ [el-'urđat] ('ayn'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneye kavī olup mukāvemet etmek; yukālu: فَلَانَةٌ عُرُوضَةٌ لِلرُّوْحِ Ve فَلَانٌ عُرُوضَةٌ ذَاكٌ أَوْ عُرُوضَةٌ لِذَاكَ أَيْ مُقَرَّنٌ لَهُ قُوَّتِي عَلَيْهِ

Ve مُقْرِنٌ [muḳrin] mīm'in zammı ve kāf'ın sükūnu ve rā'nın kesriyle gālib ve zābit olan kimse; yukālu: نَاقَةٌ عُرْضَةٌ لِلْحِجَارَةِ أَيُّ قَوِيَّةٌ عَلَيَّهَا Ve

عُرْضَةٌ [ʿurḍat] Himmet maʿnāsına da gelir; yukālu: هُمْ جُيُوشٌ عُرْضَتْهُمْ اللَّفَاءُ Ve

عُرْضَةٌ [ʿurḍat] Maṭʿan maʿnāsına dahi gelir; yukālu: فَلَانَ عُرْضَةٌ لِلنَّاسِ لَا يَزَالُونَ يَقْعُونَ فِيهِ Ve bir nesneyi bir husūsa taʿyīn etmeğe de derler; yukālu: جَعَلْتُ فَلَانًا عُرْضَةً لِكَذَا أَيُّ «وَلَا تَجْعَلُوا لَهُ نَصْبَةً لَهُ وَلَا تَجْعَلُوا لَهُ Ve bir kimse bir kimse cānibinden bir nesneyi etmeğe dahi derler; yukālu: هُوَ لَهُ دُونَهُ عُرْضَةٌ إِذَا كَانَ يَتَعَرَّضُ لَهُ دُونَهُ Ve

عُرْضَةٌ [ʿurḍat] Güreş oyununda bir fenne dahi derler; yukālu: لِفُلَانٍ عُرْضَةٌ يَضْرَعُ بِهَا النَّاسُ وَهُوَ ضَرْبٌ مِنَ الْحِيلَةِ فِي الْمُضَارَعَةِ

الْعُرْضِيُّ [el-ʿurḍiyy] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın sükūnu ve yā'nın tedīdiyle) Şol devedir ki yanın yürür, tamām rām olmadığından ötürü.

الْعُرْضِيَّةُ [el-ʿurḍiyyet] (ʿayn'ın kezālik zammıyla ve rā'nın sükūnu ve yā'nın teşdīdiyle) Müʿennesi. Ve Ebū Zeyd eyitti: **عُرْضِيَّةُ** [ʿurḍiyyet] şol devedir ki neşātından hemvār gitmeyip oynamaktan hālī olmaya.

الْإِسْتِعْرَاضُ [el-istiʿrād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Sormadan katl etmek; yukālu: إِنَّهُ لَيَسْتَعْرِضُ النَّاسَ أَيُّ يَقْتُلُهُمْ وَلَا يَسْأَلُ عَنِ مُسْلِمٍ وَلَا غَيْرِهِ Ve

إِسْتِعْرَاضٌ [istiʿrād] Yüz tutup ikbāl edene ve yüz çevirip idbār edene ihsān etmek maʿnāsına da gelir; yukālu: اسْتَعْرِضَ الْعَرَبُ أَيُّ سَلَّ مَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ كَذَا وَكَذَا Yaʿnī “Filān nesneyi ve filān nesneyi ʿArab tāʿifesinin hangisinden dilersen sor.” Ve

إِسْتِعْرَاضٌ [istiʿrād] ʿArz talep etmek maʿnāsına da gelir; yukālu: اسْتَعْرِضْتُهُ أَيُّ قُلْتُ لَهُ اغْرُضْ عَلَيَّ مَا عِنْدَكَ

الْعُرْضُ [el-ʿirḍ] (ʿayn'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Cesedin rāyihası gerek rāyiha-i tayyibe olsun gerek rāyiha-i habīse olsun; yukālu: فَلَانَ طَيِّبُ الْعُرْضِ وَمُتَيْنُ الْعُرْضِ وَسِقَاءٌ Ve

عِرْضٌ [ʿirḍ] Cesedin kendiye dahi derler. Ve fī sifati ehli'l-cenneti: **إِنَّمَا هُوَ عَرَقٌ يَسِيلُ مِنْ أَعْرَاضِهِمْ** “Ayni ʿayn'ın kesriyle”

عِرْضٌ [ʿirḍ] Nefse dahi derler; yukālu: فَلَانَ نَقِيٌّ Ve أَكْرَمْتُ عَنْهُ عِرْضِي أَيُّ صُنْتُ عَنْهُ نَفْسِي Ve baʿzılar eyitti: Recülün **عِرْضٌ** [ʿirḍ]ı hasebidir. Ve

عِرْضٌ [ʿirḍ] Kezālik bir derenin ismidir Yemāme'de. Ve her vādī ki onun şeceri ola, ona **عِرْضٌ** [ʿirḍ] derler.

الْأَعْرَاضُ [el-aʿrād] (hemzenin fethiyle) **عِرْضٌ** [ʿirḍ]in cemʿi, nāmūslar maʿnāsına. Ve

أَعْرَاضُ [Aʿrād] Hiçāz'la Yemen beyninde olan köyler. Ve

أَعْرَاضُ [aʿrād] أَثْلٌ [eşl]e yaʿnī ilgin ağacına ve أَرَاكٌ [erāk]a yaʿnī misvāk ağacına ve حَمْضٌ [ḥamḍ]a itlāk olunur. Ve حَمْضٌ [ḥamḍ] şūr olan ottur.

[ع ر ب ض]

الْعُرْبَانُ [el-ʿirbād] (ʿayn'ın kesri ve rā'nın sükūnuyla) Galīz ve şedīd olan deve.

الْعِرْبَانُ [el-ʿirbād] (ʿayn'ın kesri ve rā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) هَزْبٌ [hizebr] vezni üzere) Kezālik galīz ve şedīd olan deveye dahi derler.

[ع ر م ض]

الْعَرْمَضُ [el-ʿarmāḍ] (ʿalā-vezni جَعْفَرٌ

[ca'fer]) Yosun dedikleri yeşil nesne ki suda olur, suyun dibinde bitip mütezâ'id olur tâ yüzüne gelinceye değin ve buna نُورُ المَاءِ dahi derler.

الْعَرْمَضَةُ [el-ʿarmedat] (ʿalā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daħrecet]) Su yosun bağlamak.

الْمُعْرَمِضُ [el-muʿarmid] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın fethi ve mīm-i āharın kesriyle) Yosun bağlayan sudur.

[ع ض ض]

الْعَضُّ [el-ʿaḍḍ] (ʿayn'ın fethi ve ḍād'ın teşdidiyle) Isırmak; yukālu: عَضَّتْ بِاللَّقَمَةِ: فَأَنَا أَعَضُّ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve عَضَّتْ fethle ya'nī bāb-ı evvelden lügattır رِبَابٌ [ribāb]da. Ve رِبَابٌ [ribāb] rā'nın kesriyle şol kavmdir ki kabā'il-i muhtelifeden cem' ola; yukālu: عَضَّهُ وَعَضَّ بِهِ وَعَضَّ عَلَيْهِ

التَّعَاضُ [et-teʿāḍḍ] (tā'nın fethiyle) Isırışmak; yukālu: هُمَا يَتَعَاضَانِ إِذَا عَضَّ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا صاحبه

الْمُعَاضَةُ [el-muʿaḍḍat] (mīm'in zammıyla) Bi-maʿnāhu. Ve

الْعِضَاضُ [el-ʿiḍāḍ] (ʿayn'ın kesriyle) Bi-maʿnāhu eyzan. Ve

عِضَاضٌ [ʿiḍāḍ] At ısırıcı olmak maʿnāsına da gelir; ismdir, yukālu: بَرِئْتُ إِلَيْكَ مِنْ الْعِضَاضِ Ve

عِضَاضٌ [ʿiḍāḍ] Şiddete sabr etmeğe de derler; yukālu: فَلَانَ عِضَاضٌ عَيْشٌ أَيْ صَبُورٌ عَلَى الشَّدَّةِ Ve

عِضَاضٌ [ʿiḍāḍ] عَيْشٌ [ʿayş]ın kendiye dahi derler; yukālu: عَاضَ الْقَوْمُ الْعَيْشَ مِنْذُ الْعَامِ فَاسْتَدَّ عِضَاضُهُمْ أَيْ عَيْشُهُمْ

الْإِعْضَاضُ [el-iʿḍāḍ] (hemzenin kesriyle) Isırtmak; yukālu: أَعْضَضْتُهُ الشَّيْءَ فَعَضَّهُ Ve fi'l-hadîsi: "فَأَعْضُوهُ بَهَنَ أَبِيهِ وَلَا تَكُنُوا" Ya'nī "Şol kimse ki cāhiliyyet nesebi ile

tefāhur eder, siz ona atasının āletin ısırtın, āleti kināyetle söylemeyip sarīh söylen ihāneten." Ve

إِعْضَاضٌ [iʿḍāḍ] Kılıçla vurmağa dahi derler; yukālu: أَعْضَضْتُهُ بِسَيْفِي إِذَا ضَرَبْتَهُ بِهِ Ve kuyu dolu olup derin olmağa dahi derler; yukālu: مَا كَانَتْ الْبُيُوتُ عَضُوضًا وَلَقَدْ أَعْضَّتْ Ve

إِعْضَاضٌ [iʿḍāḍ] Davar عُضُّ [ʿuḍḍ] yemeğe dahi derler. Ve عُضُّ [ʿuḍḍ]un tefsîri ʿan-ka'rib gelir; yukālu: أَعْضَّ الْقَوْمُ إِذَا أَكَلَتْ دَوَابُّهُمْ Ve العُضُّ Ve

إِعْضَاضٌ [iʿḍāḍ] Bir kavmin devesi عُضُّ [ʿuḍḍ] demekle ma'rûf dikenini otlamağa dahi derler; yukālu: أَعْضَّ بَنُو فَلَانٍ إِذَا رَعَتْ Ve اِبْلَهُمُ الْعُضُّ Ve

إِعْضَاضٌ [iʿḍāḍ] Zikr olunan dikenini yer çok bitirmeğe dahi derler; yukālu: أَعْضَّتِ الْأَرْضُ

الْعَاضُ [el-ʿāḍḍ] Zikr olunan dikenini otlayıcı deve; yukālu: بَعِيرٌ عَاضٌ

الْمُعِضُّ [el-muʿiḍḍ] (mīm'in zammı ve ʿayn'ın kesriyle) Devesi zikr olunan dikenini otlayan kimse. Ve

مُعِضُّ [muʿiḍḍ] Zikr olunan dikenini çok olan yere dahi derler; yukālu: أَعْضَّتِ الْأَرْضُ فِيهِ مُعِضَّةٌ إِذَا كَانَتْ كَثِيرَةً الْعُضُّ

الْعَضِضُ [el-ʿaḍiḍ] (ʿayn'ın fethi ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Mülâzemet edip ayrılmamak. Ve

عَضِضٌ [ʿaḍiḍ] At ısırıcı olmağa da derler; yukālu: بَرِئْتُ إِلَيْكَ مِنَ الْعَضِضِ

الْمَعْضُ [el-maʿaḍḍ] (fethateynle) Temes-sük edinecek nesne; yukālu: مَا لَنَا فِي هَذَا الْأَمْرِ مَعْضٌ أَيْ مُتَمَسِّكٌ

الْعَضُوضُ [el-ʿaḍūḍ] (ʿayn'ın fethi ve ḍād'ın zammıyla) Isırılan lokma. Ve

عَضُوضٌ [ʿaḍūḍ] Derin olup dar olan kuyuya dahi derler ki سَانِيَةٌ [sāniyyet] ile çekile

ya'nī deve ile çekile. Ve

عَضُوضُ [ʿaḏūḏ] Şiddet zamānına dahi derler; yukālu: زَمَنْ عَضُوضٌ أَيْ كَلَبْتُ Ve

الْعَضَاضُ [el-ʿaḏāḏ] (ʿayn'ın fethiyle) Bi-maʿnāhu. Ve şol nesnedir ki ısırarak tarikiyle yenir; yukālu: مَا عِنْدَنَا عَضُوضٌ Ve وَعَضَاضٌ أَيْ مَا يُعَضُّ عَلَيْهِ فَيُؤْكَلُ

عَضُوضُ [ʿaḏūḏ] Kezālik şol ata derler ki ısırıcı ola; yukālu: فَرَسٌ عَضُوضٌ أَيْ يَعَضُّ

التَّغَضُّيبُ [et-taʿḏīḏ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Çok ısırmağa derler; yukālu: فَلَانَ يُعَضِّضُ شَفَتَيْهِ أَيْ يَعْضُّ وَيُكْتِرُ ذَلِكَ مِنَ الْعَضْبِ

التَّغَضُّوضُ [et-taʿḏūḏ] (tā'nın fethi ve ʿayn'ın sükunu ve ḏād'ın zammıyla) Şol siyāh hurmādır ki ziyāde tatlı olur ve onun maʿdeni Hecer dedikleri maʿrūf olan şehrdir.

الْعَضُّ [el-ʿuḏḏ] (ʿayn'ın zammıyla) Ehl-i emsār olanların davara verdikleri ʿaleftir küspe gibi ki şırlagan yağının çöküntüsüdür ve dövülmüş çekirdek gibi.

الْعَضَاضِي [el-ʿuḏāḏiyy] (ʿayn'ın zammı ve ḏād'ın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Semiz olan deve; yukālu: بَعِيرٌ عَضَاضِيٌّ إِذَا كَانَ سَمِينًا Ve كَأَنَّهُ مُنْسُوبٌ إِلَى الْعَضِّ el-ān mürür etti.

الْعِضُّ [el-ʿiḏḏ] (ʿayn'ın kesriyle) Şol kimse dir ki ziyāde zirek olup gāyet belīg ola; yukālu: عَضِضْتُ يَا رَجُلٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَي صِرْتُ عَضًا Ve

عِضٌّ [ʿiḏḏ] Bir nesnenin üzerine kavī olan kimseye de derler; yukālu: فَلَانَ عِضٌّ مَالٍ أَيْ شَدِيدُ الْقِيَامِ عَلَيْهِ وَعِضٌّ سَفَرٌ أَيْ قَوِيٌّ عَلَيْهِ Ve

عِضٌّ [ʿiḏḏ] Şol kilide dahi derler ki çetin olup açılmaya; yukālu: عَلَّقَ عِضٌّ إِذَا كَانَ لَا يَكَادُ يَنْفَتِحُ Ve

عِضٌّ [ʿiḏḏ] Şol dikenli ağaca derler ki kiçi-

rek ola; yukālu: هَذَا بَلَدٌ بِهِ عِضٌّ

[ع ل ض]

الْعَلْضُ [el-ʿald] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükunuyla) Bir nesneyi çıkarmak için ır-galamak; yukālu: عَلَضْتُ الشَّيْءَ أَغْلِضُهُ عَلْضًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي

الْعَلْهَضَةُ [el-ʿalhaḏat] (ʿalā-vezni [ed-daḥrecet]) Bi-maʿnāhu.

الْعِلْوَضُ [el-ʿillevḏ] (ʿayn'ın kesri ve lām'ın fethi ve teşdidiyle) Çakal ki sibāʿdandır. Kezā fi baʿzi'n-nusahi.

[ع و ض]

الْعَوَضُ [el-ʿivaḏ] (ʿayn'ın kesri ve vāv'ın fethiyle) Bir nesnenin bedeli.

الْأَعْوَاضُ [el-aʿvād] (hemzenin fethiyle) Cemʿi, عَوَضٌ [ʿivaḏ]lar maʿnāsına.

الْعَوَضُ [el-ʿavḏ] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın sükunuyla) ʿIvaz vermek; yukālu: فَلَانَ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِعَاضَةُ [el-iʿāḏat] (hemzenin kesriyle) Kezālik ʿIvaz vermek. Ve

التَّغْوِضُ [et-taʿvīḏ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) ve

الْمُعَاوَضَةُ [el-muʿāveḏat] (mīm'in zammı ve vāv'ın fethiyle) Kezālik ʿIvaz vermek; yukālu: أَعْضَاكُ إِذَا أَعْطَاكَ الْعَوَضُ

الْمُعْوَضَةُ [el-meʿūḏat] (mīm'in fethi ve ʿayn'ın zammıyla) ʿIvaz vermek maʿnāsında ismidir.

الْإِعْتِيَاضُ [el-iʿtiyād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ʿIvaz almak. Ve

التَّعْوِضُ [et-teʿavvūḏ] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-maʿnāhu; yukālu: إِغْتَاضٌ وَتَعْوِضٌ إِذَا أَخَذَ الْعَوَضُ

عَوَضٌ [ʿavḏu] (ʿayn'ın fethi ve vāv'ın

sükunu ve dād'ın zammı üzere binâsıyla ve feth üzere mebnî olmak dahi lügattir) Bir kelimedir ki ebed ma'nâsınadır ve bu zamân-ı müstakbelde, قَطُّ gibidir zamân-ı mâzîde; tekûlu: عَوْضٌ لَا أَفَارِقُكَ تُرِيدُ لَا أَفَارِقُكَ أَبَدًا كَمَا تَقُولُ قَطُّ مَا فَارَقْتُكَ وَلَا يَجُوزُ أَنْ تَقُولَ عَوْضٌ مَا فَارَقْتُكَ كَمَا لَا يَجُوزُ أَنْ تَقُولَ قَطُّ مَا فَارَقْتُكَ Ve

عَوْضٌ [ʿavḍ] bir sanemin ismidir, put ma'nâsına.

عَوَضَ الْعَائِضِينَ [ʿavḍa'l-ʿā'idīn] Kezâlik ebeden ma'nâsınadır; tekûlu: لَا آتِيكَ عَوْضٌ الْعَائِضِينَ كَمَا تَقُولُ دَهْرَ الدَّاهِرِينَ

ذِي عَوْضٍ [zī-ʿavḍin] (ʿayn'ın fethi ve dād'ın tenvîniyle) Gelecek zamân ma'nâsınadır; yukâlu: إِفْعَلْ ذَاكَ مِنْ ذِي عَوْضٍ كَمَا يُقَالُ مِنْ ذِي قَبْلِ بِكَسْرِ الْقَافِ وَمِنْ ذِي أَنْفٍ بِالضَّمِّتَيْنِ أَيْ فِيمَا يُسْتَقْبَلُ

FASLU'L-ĞAYN

(فَضْلُ الْغَيْنِ)

[غ ر ض]

الْغَرَضُ [el-ğaraḍ] (fethateynle) Şol nişândır ki ona ok atarlar. Ve

غَرَضٌ [ğaraḍ] Maksûda dahi derler, tekûlu: فَهَمْتُ غَرَضَكَ إِذَا عَلِمْتُ مَقْصُودَهُ Ve

غَرَضٌ [ğaraḍ] Zacrete ve melâlete dahi derler; yukâlu: غَرَضٌ بِالْمَقَامِ يَغْرَضُ غَرَضًا مَنْ غَرَضَ الْبَابَ الرَّابِعَ إِذَا تَصَجَّرَ فِيهِ

غَرَضٌ [ğaraḍ] İştîyāk ma'nâsına da gelir; yukâlu: غَرَضْتُ إِلَيْهِ بِمَعْنَى اسْتَقْتُّ إِلَيْهِ غَرَضْتُ مِنْ هُوَ لَا إِلَيْهِ تEFŚİRİ demektir, zîrâ fi'l bu harflerin küllîsiyle ifzâ olunur ya'nî mef'ûle vâsıl olur. Ve Aħfeş'in kelâmından fehm olunan budur ki hakîkate kelime-i ilî intihâya müte'allik olup fi'l-i mezkûra müte'allik olmaya, fe-te'emmel ve her harfle ifzâ sahîh olması ona binâ'endir.

الْإِغْرَاضُ [el-iğrāḍ] (hemzenin kesriyle) Melâlet vermek; yukâlu: أَعْرَضَهُ غَيْرُهُ

الْغَرَضُ [el-ğiraḍ] (ğayn'ın kesri ve rā'nın fethiyle) Masdardır, tâze olmak ma'nâsına; yukâlu: غَرَضَ الشَّيْءُ غَرَضًا مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ [Bu] صَغُرُ صَغُرًا gibi.

الْغَرِيضُ [el-ğarīḍ] (ğayn'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Tâze olan nesne, çariyy ma'nâsına; yukâlu: لَحْمٌ غَرِيضٌ Ve

غَرِيضٌ [ğarīḍ] Hurmânın evvel erişenine dahi derler, طَلَعُ نَحْلٍ ma'nâsına.

الْإِغْرِیضُ [el-iğrīḍ] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Kezâlik hurmânın ibtidâ erişeni. Ve ba'zılar eyitti: إِغْرِیضٌ [iğrīḍ] ve غَرِيضٌ [ğarīḍ] her ak olup tâze olan nesneye itlāk

عَضُّ [gʻaḍḍ] Hurmā turfandasına dahi derler.

الإِنغِصَاضُ [el-inḡiḍād] (hemzenin ve ʿayn'in kesriyle) Bir nesneden çekilmek, inkıbāz maʿnāsına.

الغَضِيضُ [el-gʻaḍīḍ] (ğayn'ın fethi ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) Gözünün zaʿfi olan kimse; yukālu: طَبِيّ غَضِيضُ الطَّرْفِ أَي فَاتِرُهُ Ve

غَضِيضٌ [gʻaḍīḍ] Tāze maʿnāsına da gelir; yukālu: شَيْءٌ غَضِيضٌ أَي طَرِيٌّ تَقُولُ مِنْهُ غَضَضْتُ Ve

غَضِيضٌ [gʻaḍīḍ] Hurmā turfandasına dahi derler.

الغَضَاضَةُ [el-gʻaḍāḍat] (ğayn'ın fethiyle) Zelīl olup kadri eksilmek; yukālu: لَيْسَ عَلَيْكَ فِي هَذَا الْأَمْرِ غَضَاضَةٌ

التَّغَضُّضُ [et-teḡaḍḡuḍ] (ʿalā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Su eksilmek; yukālu: تَغَضَّضَ مَاتَ فُلَانٌ بِيَطْنَةٍ لَمْ يَتَغَضَّضْ إِذَا نَقَصَ مِنْهَا شَيْءٌ Ve

الغَضْغَضَةُ [el-gʻaḍḡaḍat] (ʿalā-vezni الرُّزْلَةُ [ez-zelzelet]) Nākıs kılmak; yukālu: فُلَانٌ بَحْرٌ لَا يُغَضَّضُ

[غ م ض]

الغَامِيضُ [el-gāmīḍ] (mīm'in kesriyle) Alçak olan yer. Ve

غَامِيضٌ [gāmīḍ] Müşkil olan kelāma dahi derler, kelām-ı gayr-i vāzıh maʿnāsına.

الغُمُودُ [el-ğumūd] (zammeteynle) Yer alçak olmak; yukālu: غَمَصَ الْمَكَانَ يَغْمُضُ Ve

غُمُودٌ [ğumūd] [gʻamḍ]ın cemʿi dahi gelir, alçak yerler maʿnāsına.

الغُمُودَاتُ [el-ğumūḍat] (zammeteynle) ve

الغَمَامِضُ [el-gāmāḍat] (ğayn'ın fethiyle)

Kezālik yer alçak olmak; yukālu: غَمَصَ Ve

غُمُودَاتُ [ğumūḍat] Kelām müşkil olmağa dahi derler; yukālu: غَمَصَ غُمُودَاتُ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ

الغَمِضُ [el-gʻamīḍ] (ğayn'ın fethi ve mīm'in sükunuyla) Alçak olan mekân.

الأَغْمَاضُ [el-ağmāḍ] (hemzenin fethiyle) غَمِضٌ [gʻamīḍ]ın cemʿi.

الْمَغَامِيذُ [el-meğāmīḍ] (mīm-i evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Ziyāde çukur olan yerler.

الْمَغْمَاذُ [el-mağmāḍ] (mīm'lerin fethiyle) مَغَامِيضٌ [meğāmīḍ]ın müfredi, ziyāde çukur olan yer maʿnāsına.

التَّغْمِيضُ [et-tağmīḍ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kelāmı müşkil kılmak; yukālu: غَمَّضْتُهُ أَنَا تَغْمِيضًا Ve

تَغْمِيضٌ [tağmīḍ] İgmāz-ı ʿayn etmeğe dahi derler. Ve beyʿde ve şirāda müsāhele etmeğe derler; yukālu: غَمَّضْتُ عَنْ فُلَانٍ إِذَا تَسَاهَلْتُ عَلَيْهِ فِي بَيْعٍ أَوْ شِرَاءٍ Ve

تَغْمِيضٌ [tağmīḍ] Nāka sudan menʿ olunduktan sonra gözün yumup sunun üzerine düşmeğe dahi derler; yukālu: غَمَّضْتُ النَّاقَةَ إِذَا رُدَّتْ عَنِ الْحَوْضِ فَحَمَلْتُ عَلَى الدَّائِدِ مُغَمَّضَةً عَيْنَيْهَا Ve فَوَرَدَتْ [zāʿid] menʿ eden kımseye derler. Ve

تَغْمِيضٌ [tağmīḍ] Uyuklamak için göz yummağa dahi derler; yukālu: مَا اِكْتَحَلْتُ تَغْمِيضًا أَي مَا نِمْتُ

الإِغْمَاضُ [el-iğmāḍ] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden göz yummak. Ve beyʿ ve şirāda müsāhele etmeğe de derler; yukālu: غَمَّضْتُ عَنْ فُلَانٍ إِذَا تَسَاهَلْتُ عَلَيْهِ فِي بَيْعٍ أَوْ شِرَاءٍ Ve كَاللَّاهِي تَأْتِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِيضُوا (البقرة 267) Ve

إِغْمَاضٌ [iǧmād] Bey^c ve şirāda mebt'î ziyāde ve semeni naks etmeğe dahi derler; yukālu: أَعْمَضُ لِي فِيمَا بَعْتِي كَأَنَّكَ تُرِيدُ الزِّيَادَةَ مِنْهُ لِرِدَائَتِهِ وَالْحَطُّ مِنْ ثَمَنِهِ

الْإِنْعِمَاضُ [el-ingimād] (hemzenin ve ğayn'ın kesriyle) Yere bakmak, **إِنْعِضَاضٌ** [ingidād] ma'nāsına.

الْغَمَاضُ [el-ġamād] (ġayn'ın fethiyle) ve

الْغِمَاضُ [el-ġimād] (ġayn'ın kesriyle) ve

الْغُمُضُ [el-ġumḍ] (ġayn'ın zammı ve mīm'in sükūnuyla) ve

التَّغْمَاضُ [et-tagmād] (tā'nın fethi ve ġayn'ın sükūnuyla) Uyuklamak için gözün yummasına derler; yukālu: مَا اكْتَحَلْتُ غَمَاضًا وَلَا غِمَاضًا وَلَا غُمُضًا وَلَا تَغْمَاضًا أَيُّ مَا نِمْتُ وَمَا اغْتَمَضْتُ عَيْنَيَّ

الْغَمِيضَةُ [el-ġamiḍat] (ġayn'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) ‘Ayb ma'nāsına; yukālu: مَا فِي هَذَا الْأَمْرِ غَمِيضَةٌ أَيُّ عَيْبٌ

ذُو الْغَمُضِ [zu'l-ġamḍ] (ġayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Zelil olup zī-humül olan kimse yukālu: رَجُلٌ ذُو غَمُضٍ إِذَا كَانَ ذَلِيلًا خَامِلًا

[غ ي ض]

الْغَيْضُ [el-ġayḍ] (ġayn'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Su az olup çekilmek; yukālu: غَاضَ الْمَاءُ يَغِيضُ إِذَا قَلَّ وَنَضَبَ نُضُوبٌ [nuḍūb] su yere batmağa derler. Ve

غَيْضٌ [ġayḍ] Suyu az etmeğe dahi derler; yukālu: غَاضَهُ اللَّهُ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى غَيْضَ الْمَاءِ إِذَا غَاضَهُ اللَّهُ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى Ve meçhul ma'nāsına dahi gelir; yukālu: إِذَا غَاضَ الْمَاءُ إِذَا غَاضَهُ اللَّهُ يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى Ve فُعِلَ بِهِ ذَلِكَ

غَيْضٌ [ġayḍ] Metā'nın semeni eksilmeğe de derler; yukālu: غَاضَ ثَمَنُ السِّلْعَةِ إِذَا نَقَصَ Ve eksilmeğe dahi derler; yukālu: غَضُّهُ أَنَا غَضُّهُ كَاللَّهِ تَعَالَى ﴿الرعد ٨﴾ (الرعد ٨)

”غَاضَ“ وَقَالَ الْأَخْفَشُ وَمَا تَنْقُضُ الْأَرْحَامَ أَعْطَاهُ“ Ve minhu kavluhum: غَيْضًا مِنْ فَيْضٍ أَيْ قَلِيلًا مِنْ كَثِيرٍ

الْإِنْعِيَاضُ [el-ingiyād] (hemzenin ve ġayn'ın kesriyle) Bi-ma'nāhu.

الْإِغَاضَةُ [el-iġāḍat] (hemzenin kesriyle) Eksiltmek; yukālu: أَغَاضَهُ اللَّهُ أَيُّ نَقَصَهُ

التَّغْيِيضُ et-tagyīḍ] (‘alā-vezni [et-tekrīm] Kezālik eksiltmek ma'nāsına; tekūlu: غَيِّضْتُ الدَّمْعَ إِذَا نَقَضْتَهُ وَحَبَسْتَهُ Ve

تَغْيِيضٌ [tagyīḍ] Arslan غَيْضَةٌ [ġayḍat]a ya'nî mîşeye eniş olmağa da derler; yukālu: غَيِّضَ الْأَسَدُ إِذَا أَلْفَ الْغَيْضَةَ Ve غَيْضَةٌ [ġayḍat] mîşeye derler.

الْغَيْضَةُ [el-ġayḍat] (ġayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bük, mîşe ma'nāsına ki o su yatağı yer olup suyu çekilmekle onda eşcār biter.

الْغِيَاضُ [el-ġiyād] (ġayn'ın kesriyle) Cem'i, mîşeler ma'nāsına.

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ر ض]

الْفَرَضُ [el-ferḍ] (fā'nın fethi ve rā'nın sükunuyla) Kesmek ve kertmek; yukālu: فَرَضْتُ الرَّزْدَ وَالسَّوَاكَ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve زَنْدٌ [zend] çakmağa derler, âteş-zene ma'nāsına. Ve tā'ife-i 'Arab ekseriyyā âteşi ağaçtan çıkarırlar. Ve

فَرَضُ الرَّزْدِ [ferḍu'z-zend] Çakmağın âteş çıkarılan yeridir. Ve

فَرَضُ الْكَوْبِ [ferḍu'l-ḳavs] Kiriş komak için kestikleri yerdir.

الْفِرَاضُ [el-firāḍ] (fā'nın kesriyle) Cem'i. Ve

فِرَاضٌ [firāḍ] Nehrin su salacak yerine de derler. Ve

فِرَاضٌ [firāḍ] Libāsa dahi derler; yukālu: مَا عَلَيْهِ مِنْ فِرَاضٍ أَيْ شَيْءٍ مِنْ لِبَاسٍ Ve

فَرَضٌ [ferḍ] Bir nevc hurmāya dahi derler. Ve Aşma'ī eyitti: فَرَضٌ [ferḍ] 'Umān vilāyetinin hurmālarının a'lāsına derler. Ve عُمَانٌ [Umān] 'ayn-ı mühmelenin zamımı ve mīm'in tahfifiyle Yemen vilāyetinde bir şehrin adıdır. Ve

فَرَضٌ [ferḍ] Hak ta'ālānın vācib kıldığı nesneye dahi derler فَرَضٌ [ferḍ] dediler, me'ālimi ve hudūd-ı mu'ayyenesi olduğu için. Ve

فَرَضٌ [ferḍ] Kalkana dahi derler, siper ma'nāsına. Ve

فَرَضٌ [ferḍ] وَدَحٌ [ḳidḥ] ma'nāsına da gelir ki وَدَحٌ [ḳidḥ] ḳāf'ın kesri ve dāl'in sükunuyla yeleksiz ve temrensiz oka derler. Ve

فَرَضٌ [ferḍ] 'Atiyye-i mersūmeye dahi

derler; yukālu: مَا أَصَبْتُ مِنْهُ فَرَضًا وَلَا فَرَضًا يُقَالُ فَرَضْتُ الرَّجُلَ وَأَفْرَضْتُهُ إِذَا أَعْطَيْتَهُ وَقَدْ فَرَضْتُ لَهُ فِي الْعَطَاءِ وَفَرَضْتُ لَهُ فِي الدِّيْوَانِ

الْمَفْرُوضُ [el-mefrūd] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Ta'ayin olunmuş nesne. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿لَا تَتَّخِذْ مِنْ عِبَادِكَ﴾ (النساء 118) أَيْ مَفْقُطًا مَحْدُودًا نَصِيًّا مَفْرُوضًا

الْمِفْرَضُ [el-mifraḍ] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Şol demire derler ki onunla yayın kiriş yerin açarlar.

الْفَرِيضُ [el-ferīḍ] (fā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol oka derler ki yukarısından kiriş yeri açılmış ola.

التَّفْرِيطُ [et-tefrīḍ] ('alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kesret ve mübāлага ile kat' etmek. Ve kuri'e kavluhu ta'ālā: "سُورَةٌ أَنْزَلْنَاهَا" (النور 1) بِالتَّشْدِيدِ فَصَّلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا" Ebu 'Amr b. el-'Alā eyitti: فَرَضْنَاهَا [farrāḍnāhā] [faṣṣalnāhā] ma'nāsınadır. Ve

تَفْرِيطٌ [tefrīḍ] Farz etmeğe dahi derler; yukālu: فَرَضَ اللَّهُ عَلَيْنَا تَفْرِيطًا

الْفُرْضَةُ [el-furḍat] (fā'nın ve rā'nın sükunuyla) Nehrin şol gediğine derler ki ondan suvarılır. Ve

فُرْضَةُ الْبَحْرِ [furḍatu'l-baḥr] Deryāda gemi eğlendiği yerdir, liman ve iskele ma'nāsına. Ve

فُرْضَةٌ [furḍat] Devātın mürekkeb kodukları yerine dahi derler. Ve

فُرْضَةٌ [furḍat] Şol eşik ağacına dahi derler ki kapının ökçesi onun üzerinde döner.

الْفُرُودُ [el-furūd] (zammeteynle) فَرَضٌ [ferḍ]in cem'i. Ve

فُرُودٌ [furūd] Masdar dahi gelir, sığır yaşlı olmak ma'nāsına; tekülü: فَرَضَتِ الْبَقْرَةُ تَفْرِضُ فُرُوضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا كَبُرَتْ وَطَعَنْتَ فِيهَا فَارِضٌ وَلَا فَارِضٌ وَلَا فَارِضٌ

(البقرة 68) بَكَرٌ

الْفَرَاضَةُ [el-ferādat] (fā'nın fethiyle) Kezālik sığır yaşlı olmak; yukālu: فَرَضْتُ الْبَقْرَةَ تَفْرِضُ فَرَاضَةً مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ إِذَا كَبِرَتْ وَطَعَنْتَ فِي السِّنِّ **الْفَارِضُ** [el-fāriḍ] (rā'nın kesriyle) Yaşlı olan sığır. Ve

فَارِضٌ [fāriḍ] Şol kimseye de derler ki 'ilm-i ferā'iz bile. Ve her nesnenin fermüdesine dahi **فَارِضٌ** [fāriḍ] derler; yukālu: لِحَيْةٍ فَارِضَةٌ إِذَا كَانَتْ عَظِيمَةً

الْإِفْتِرَاضُ [el-iftirād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Vācib kılmak; yukālu: اِفْتَرَضَ عَلَيْنَا أَيُّ أَوْجَبَ

الْفَرِيطَةُ [el-ferīḍat] (fā'nın fethi ve rā'nın kesriyle) İsmidir, vācib kılmak ma'nāsından. Ve

فَرِيطَةٌ [ferīḍat] Sā'ime olan davarda zekāt verilmesi vācib olana dahi derler ki bu nisāba eriştiği takdīrce olur.

الْفَرَايِضُ [el-ferā'iḍ] **فَرِيطَةٌ** [ferīḍat]ın cem'i. Ve kısmet-i mevārīs 'ilmine dahi **فَرَايِضُ** [ferā'iḍ] derler.

الْأَفْرَاضُ [el-efraḍ] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) 'İlm-i ferā'izi ziyāde bilen kimse. Ve fi'l-hadīsi: "أَفْرَضُكُمْ زَيْدٌ"

الْفَرِيطَاتَانِ [el-ferīḍatān] (fā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Koyundan جَذَعَةٌ [ceze'at]a ve deveden حِقَّةٌ [hiḳḳat]a derler. Ve koyundan جَذَعَةٌ [ceze'at] ikinci yaşına girendir. Ve deveden حِقَّةٌ [hiḳḳat] dördüncü yaşına girendir.

[ف ض ض]

الْفَضُّ [el-faḍḍ] (fā'nın fethi ve dād'ın teşdidiyle) Bir nesneyi ufatıp ayırmaktır; yukālu: فَضُّهُ يَفْضُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

فَضٌّ [faḍḍ] Kitābın mührin açmağa dahi derler. Ve fi'l-hadīsi: "لَا يَفْضُضُ اللَّهُ فَأَكْ" مَنْ فَضُّ يَفْضُ وَلَا تَقُلْ لَا يَفْضُضُ اللَّهُ مِنَ الْإِفْضَاضِ **الْمِفْضَةُ** [el-mifaḍḍat] (mīm'in kesri ve fā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki onunla kerpiç ufatırlar.

الْفَضَاضُ [el-fuḍāḍ] (fā'nın zammıyla) Şol hurdevāttır ki bir nesne ufandıkta dökülür.

الْإِنْفِضَاضُ [el-infiḍāḍ] (hemzenin ve fā'nın kesriyle) Sınmak, inkisār ma'nāsına; yukālu: وَ اِنْفَضَّ السَّيِّءُ إِذَا انْكَسَرَ Ve

إِنْفِضَاضٌ [infiḍāḍ] Perakende olmağa dahi derler; yukālu: فَضَضْتُ الْقَوْمَ فَأَنْفَضُوا

الْفَضَضُ [el-feḍāḍ] (fethateynle) Dağılan nesne. Ve fi'l-hadīsi: "أَنْتَ فَضَضْتَ مِنْ لَعْنَتِي" "الله Ya'nī "Recülün sulbünde mütereddid olup müteferrik olan nutfesinden halk olunmuşsun."

الْفَاضَةُ [el-fāḍḍat] (dād'ın teşdidiyle) Belā ve āfet, dāhiye ma'nāsına.

التَّفَضُّضُ [et-tefaḍḍuḍ] (fethateynle ve dād'ın zammı ve teşdidiyle) Dağılmak, teferruk ma'nāsına.

الْفَضِيزُ [el-feḍīḍ] (fā'nın fethi ve dād'ın kesri ve meddiyle) Tatlı su, mā-i 'azb ma'nāsına. Ve

فَضِيزٌ [feḍīḍ] Akarsuya da derler, mā-i sā'il ma'nāsına.

الْإِفْتِضَاضُ [el-iftiḍāḍ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Su çıktığı gibi erişmek; yukālu: اِفْتَضَضْتُ الْمَاءَ إِذَا أَصْبَتْهُ سَاعَةٌ يَخْرُجُ

الْفِضَّةُ [el-fiḍḍat] (fā'nın kesriyle) Gümüş, sīm ma'nāsına.

الْمُفَضِّضُ [el-mufaḍḍaḍ] (mīm'in zammı ve dād'ın fethi ve teşdidiyle) Gümürlenmiş; yukālu: لِحَامٌ مُفَضِّضٌ أَيُّ مَرَّعٌ بِالْفِضَّةِ

الْفَضْفَضَةُ [el-faḏḏeḏat] (ʿalā-vezni [ez-zelzelet]) Vāsiʿ olmak, gerek bezin vüsʿati gerek dirʿin gerek ʿayşın vüsʿati.

الْفَضْفَادُ [el-faḏḏād] (fāʿnın fethi ve ḏādʿın sükūnuyla) Vāsiʿ olan nesne; yukālu: ثَوَّبَ فَضْفَادٌ وَعَيْضٌ فَضْفَادٌ وَدَرَجٌ فَضْفَادَةٌ أَيُّ وَاسِعَةٌ

التَّفْوِيضُ [et-tefvīḏ] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Bir kimseye bir işi ısmarlamak; yukālu: فَوَّضَ إِلَيْهِ الْأَمْرَ أَيُّ رَدَّهُ إِلَيْهِ Ve

تَفْوِيضٌ [tefvīḏ] Nikāhta mehrsiz tezvīc etmek.

الْفَوْضَى [el-favḏā] (fāʿnın fethi ve vāvʿın sükūnu ve elifin kasrıyla) Şol kavmdir ki berāber olup reʿisleri olmaya; ve yukālu: نَعَامٌ فَوْضَى إِذَا كَانَ مُخْتَلِطًا بَعْضُهَا بِبَعْضٍ ve kezālike yukālu: جَاءَ الْقَوْمُ فَوْضَى ve yukālu: أَمْوَالُهُمْ فَوْضَى بَيْنَهُمْ أَيُّ شُرَكَاءُ

الْفَيْضُودَةُ [el-feyḏūḏa] (fāʿnın fethi ve yāʿnın sükūnu ve ḏādʿın zammı ve elifin kasrıyla) Bi-maʿnāhu ve elifin meddi dahi cāʿizdir.

التَّفَاوُضُ [et-tefāvud] (tāʿnın fethi ve vāvʿın zammı ile) Şerīkler mālda berāber olmak; yukālu: تَفَاوَضَ الشَّرِيكَانِ فِي الْمَالِ أَجْمَعِ وَهِيَ الشَّرِكَةُ

الْمُفَاوَضَةُ [el-mufaḏeḏat] ve

تَفَاوُضٌ [tefāvud] Birbirine birkaç kimse meded etmeğe de derler; yukālu: تَفَاوَضَ الْقَوْمُ فِي الْأَمْرِ إِذَا فَاوَضَ فِيهِ بَعْضُهُمْ بَعْضًا

الْمُفَاوَضَةُ [el-mufaḏeḏat] (mīmʿin zammı ve vāvʿın fethiyle) İki kimse birbiriyle tekellüm etmek; yukālu: فَاوَضَهُ فِي أَمْرِهِ أَيُّ جَارَاهُ مَعَهُ

[ف ي ض]

الْفَيْضُ [el-feyḏ] (fāʿnın fethi ve yāʿnın sükūnuyla) Haber şāyiʿ olmak; yukālu: فَاضَ الْحَبْرُ فَيْضًا مِنْ الْبَابِ الثَّانِي

فَيْضٌ [feyḏ] Su çok olmağa dahi derler.

الْفَيْضُودَةُ [el-feyḏūḏat] (fāʿnın fethi ve ḏād-ı evvelin zammıyla) Bi-maʿnāhu; yukālu: فَاضَ الْمَاءُ فَيْضًا فَيْضًا وَفَيْضُودَةً إِذَا كَثُرَ Ve ضِفَّةٌ [ḏiffet] ḏād-ı muʿcemenin kesriyle derenin kenarı. Ve

فَيْضٌ [feyḏ] Sırrı āşikāre etmeğe de derler; yukālu: فَاضَ صَدْرُهُ بِالسِّرِّ إِذَا بَاحَ بِهِ Ve kesret maʿnāsına da gelir; yukālu: فَاضَ اللَّئَامُ إِذَا كَثُرَ Ve

فَيْضٌ [Feyḏ] Nīl-i Mışırʿa dahi derler. Ve Aşmaḏeyitti: Nehr-i Başraʿya فَيْضٌ [Feyḏ] derler. Ve

فَيْضٌ [feyḏ] Çok seğirten ata dahi derler; yukālu: فَرَسٌ فَيْضٌ أَيُّ كَثِيرٌ الْجَزْيِ Ve

فَيْضٌ [feyḏ] Çok nesneye de derler; yukālu: أَعْطَاهُ عَيْضًا مِنْ فَيْضٍ أَيُّ أَعْطَاهُ قَلِيلًا مِنْ كَثِيرٍ

الْإِسْتِفَادَةُ [el-istifaḏat] (hemzenin ve tāʿnın kesriyle) Kezālik haber şāyiʿ olmak; yukālu: اسْتَفَاضَ الْحَبْرُ إِذَا شَاعَ وَهُوَ حَدِيثٌ مُسْتَفِيضٌ أَيُّ مُنْتَشِرٌ فِي النَّاسِ وَلَا تَقُلْ مُسْتَفَاضٌ إِلَّا أَنْ تَقُولَ مُسْتَفَاضٌ فِيهِ وَبَعْضُهُمْ يَقُولُ اسْتَفَاضُوهُ فَهُوَ مُسْتَفَاضٌ Ve

إِسْتِفَادَةٌ [istifaḏat] Vāsiʿ olmağa dahi derler; yukālu: اسْتَفَاضَ الْوَادِي شَجْرًا أَيُّ اتَّسَعَ وَكَثُرَ شَجْرُهُ

الْمُسْتَفِيضُ [el-mustefiḏ] (mīmʿin zammı ve fāʿnın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki su akmasın ve gayrı nesnenin vürūdun taleb ede.

الْمُفَادَةُ [el-mufaḏat] (mīmʿin zammıyla) Vāsiʿ olan nesne. Ve

مُفَادَةٌ [mufaḏat] Karnı büyük olan ʿavrete dahi derler; yukālu: إِمْرَأَةٌ مُفَادَةٌ إِذَا كَانَتْ صَحْمَةً الْبَطْنِ

الْفَيْوُضُ [el-fuyūḏ] Cārī olan sular, miyāh-ı kesire maʿnāsına; yukālu: أَرْضٌ دَاتٌ فَيْوُضٌ إِذَا

كَانَ فِيهَا مِائَةٌ تَفِيضُ Ve

فَيُوضُّ [fuyūd] Ölmek ma'nāsına da gelir; yukālu: فَاصَّ الرَّجُلُ فَيُوضُّ إِذَا مَاتَ وَكَذَلِكَ فَاصَّتْ نَفْسُهُ إِذَا خَرَجَتْ رُوحُهُ Ebū 'Ubeyde ve Ferrā rivāyeti üzere ki bu lügat-ı Benī Temīm'dir dediler. Ve Ebū Zeyd dahi onlar gibi rivāyet etti. Ve Aşma'ı eyitti: فَاصَّ الرَّجُلُ ve فَاصَّتْ نَفْسُهُ ve فَاصَّتْ نَفْسُهُ [feydān] دَمَعٌ [dem'c]de ya'nī göz yaşında ve suda ve bunun emsālinde isti'māl ederler.

الإِفَاضَةُ [el-ifādat] (hemzenin kesriyle) Doldurmak; yukālu: أَفَاضَ إِينَاهُ إِذَا مَلَأَهُ حَتَّى أَفَاضَ Ve

إِفَاضَةٌ [ifādat] Dökmeğe dahi derler; yukālu: أَفَاضَ دُمُوعَهُ Ve

إِفَاضَةٌ [ifādat] Su dökünmeğe dahi derler; yukālu: أَفَاضَ الْمَاءَ عَلَى نَفْسِهِ إِذَا أَفْرَعَهُ Ve

إِفَاضَةٌ [ifādat] Deve gevişin şikenbesinden yukarı getirmeğe dahi derler; yukālu: أَفَاضَ الْبَعِيرُ أَي دَفَعَ جِزْتَهُ مِنْ كَرِشِهِ فَأَخْرَجَهَا Ve

إِفَاضَةٌ [ifādat] Huccācın 'Arafāt'tan Minā'ya varmasına da derler; yukālu: أَفَاضَ النَّاسُ مِنْ عَرَافَاتٍ إِلَى مِئَى أَي دَفَعُوا فِيهِ Ve her bir def'aya bir ifāضة [ifādat] derler. Ve

إِفَاضَةٌ [ifādat] Söze girmeğe de derler; yukālu: أَفَاضُوا فِي الْحَدِيثِ أَي ائْتَفَعُوا Ve

إِفَاضَةٌ [ifādat] Ok bırakmağa dahi derler; yukālu: أَفَاضَ بِالْفِدَاحِ أَي صَرَبَ بِهَا

الْفَيَّاضُ [el-feyyād] (fā'nın fethi ve yā'nın teşdidıyla) Suyu çok olan nehre derler; yukālu: نَهْرٌ فَيَّاضٌ أَي كَثِيرٌ الْمَاءُ Ve cömerd olup kesirü'l-ʿatā olan kimseye de derler; yukālu: رَجُلٌ فَيَّاضٌ أَي وَهَّابٌ جَوَادٌ

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ق ب ض]

الْقَبْضُ [el-ḳabḍ] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın sükünüyla) Almak, ahz ma'nāsına. Ve

قَبْضٌ [ḳabḍ] Bir nesneyi devşirmeğe de derler; بَسَطٌ [bast]ın mukābilidir. Ve

قَبْضٌ [ḳabḍ] ve

قَبْضَةٌ [ḳabḍat] Mülke dahi derler; yukālu: صَارَ الشَّيْءُ فِي قَبْضِكَ وَقَبْضَتِكَ أَي فِي مَلِكِكَ Ve

قَبْضٌ [ḳabḍ] Sür'at etmeğe de derler. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿أَوْلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ إِذْ يَبْسُطُ أَرْوَاحَهُمْ صَفَاةً وَيَقْبِضْنَ﴾ (الملك 19)

الْقَبْضُ [el-ḳabaḍ] (fethateynle) Māldan kabz olunan nesne; yukālu: دَخَلَ مَالٌ فُلَانٍ فِي الْقَبْضِ

الْإِنْقِبَاضُ [el-inḳibād] (hemzenin ve ḳāf'ın kesriyle) Devşirilmek ki inbisāt [inbisāt]ın mukābilidir. Ve

إِنْقِبَاضٌ [inḳibād] [maḳbūd] olmağa dahi derler.

الْقَبْضَةُ [el-ḳubḍat] (ḳāf'ın zammı ve bā'nın sükünüyla) قَبْضَةٌ [ḳabḍat]a sığdığı mikdārı nesne; yukālu: أَعْطَاهُ قَبْضَةً مِنْ سَوِيْقٍ أَوْ تَمْرٍ أَي كَمًّا Ve gāh olur fethle dahi isti'māl ederler.

الْمَقْبِضُ [el-maḳbiḍ] (mīm'in fethi ve bā'nın kesriyle) Yayın ve kılıcın kabzası.

الْإِنْقِبَاضُ [el-inḳibād] (hemzenin kesriyle) Kılıca ve bıçağa kabza etmek.

الْقَبْضَةُ [el-ḳubaḍat] (ḳāf'ın zammı ve bā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki bir nesne ile temessük edine ve eğlenmeyip onu terk eyleyip biriyle dahi temessük edine; yukālu: رَجُلٌ قَبْضَةٌ رُقْضَةٌ لِلَّذِي يَتَمَسَّكُ بِالشَّيْءِ ثُمَّ لَا يَتَلَبَّثُ أَنْ يَدَعَهُ وَيَرْقُضَهُ Ve

فُبْضَةٌ [kubaḍat] Şol çobana derler ki koyunu gütmeye takabbuz üzere olup yayındırmaya.

التَّقْبُضُ [et-teḳbuḍ] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Cem' olup bir nesneden irkilmek. Ve

تَقْبُضُ [taḳbuḍ] Deri buruşmağa dahi derler; yukālu: تَقْبَضَتِ الْجِلْدَةُ فِي النَّارِ إِذَا انزَوَتْ

التَّقْبِضُ [et-taḳbīḍ] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi cem' etmek ve dürmek. Ve

تَقْبِضُ الْمَالِ [taḳbīdu'l-māl] Mālî alan kimseye teslim etmek.

الْمَقْبُوضُ [el-maḳbūḍ] (mīm'in fethi ve bā'nın zammıyla) Kabz olunan nesne. Ve vefât eden kimseye dahi derler; yukālu: قُبِضَ فُلَانٌ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا مَاتَ فَهُوَ مَقْبُوضٌ

الْقَابِضُ [el-ḳābiḍ] (bā'nın kesriyle) ve

الْقَبِضُ [el-ḳabiḍ] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Serîf ma'nâsındır; yukālu: فَرَسٌ قَبِضٌ الشَّدَّ أَي سَرِيعٌ نَقَلَ الْقَوَائِمَ

الْقَبَّاضُ [el-ḳabbāḍ] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Deveyi sür'atle süren kimseye derler; yukālu: حَادٍ قَبَّاضٌ

الْقَبَّاضَةُ [el-ḳabbāḍat] (ḳāf'ın fethi ve bā'nın teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: حَادٍ قَبَّاضَةٌ Ve حَدِيّ [ḥadī] nagamātla deve süren kimseye derler.

الْقُنْبُضَةُ [el-ḳunbuḍat] (ḳāf'ın ve bā'nın zammı ve mā-beynde nūn-ı zā'idinin sükūnuyla) Kasîrî'l-kāme olan 'avret.

الْقُنْبُضُ [el-ḳunbuḍ] (kezâlik zammeteynle ve mā-beynde nūn-ı zā'idinin sükūnuyla) Müzekkeri; yukālu: رَجُلٌ قُنْبُضٌ وَامْرَأَةٌ قُنْبُضَةٌ

[ق ر ض]

الْقَرَضُ [el-ḳarḍ] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın

sükūnuyla) Kesmek, kat' ma'nâsına; yukālu: قَرَضْتُ الشَّيْءَ أَقْرَضُهُ قَرَضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve جَاءَ فُلَانٌ وَقَدْ قَرَضَ رِبَاطَهُ Ve رِبَاطٌ [ribāṭ] rā'nın kesriyle ipe ve āhū tuzağına derler, maksūd yorgunluğu iş'ardır ve yukālu: الْفَارَةُ قَرَضَتِ الثُّوبَ

قَرَضُ [ḳarḍ] Hâssaten şîr demeğe dahi derler; yukālu: قَرَضْتُ الشَّعْرَ إِذَا قُلْتُهُ

قَرَضُ [ḳarḍ] Ölmek ma'nâsına da gelir; yukālu: قَرَضَ فُلَانٌ إِذَا مَاتَ

قَرَضُ [ḳarḍ] Borca bir nesne vermeğe dahi derler; ba'de zemân onun mislin versin diye. Ve قَرِضٌ [ḳirīḍ] dahi lügattır ḳāf'ın kesriyle, Kisā'î rivâyeti üzere. Ve

قَرَضُ [ḳarḍ] Kezâlik mukaddemâ işlediğın iyiliğe ve yaramazlığa dahi derler. Ve bu 'alā-tarîki't-teşbîh olur. Ve

قَرَضُ [ḳarḍ] Bir nesnenin cezâsın etmeğe dahi derler; yukālu: قَرَضْتُهُ قَرَضًا

الْمُقَارَضَةُ [el-muḳāreḍat] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Kezâlik bir nesnenin cezâsın etmek; yukālu: قَارَضْتُهُ أَي جَارَيْتُهُ

الْقَرِضُ [el-ḳarīḍ] (ḳāf'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şîr ma'nâsındır; ve minhu kîle: "حَالُ الْجَرِيزِ دُونَ حَالِ الْقَرِيزِ" Ve جَرِيزٌ [cerīḍ] gussaya ve gussalı kimseye derler. Ve

قَرِضٌ [ḳarīḍ] Devenin getirdiği gevişe de derler.

الْمَقْرُوضُ [el-maḳrūḍ] (mīm'in fethi ve rā'nın zammıyla) Kezâlik geviş ma'nâsındır. Ve ba'zılar zıkr olunan kavle olan قَرِضٌ [ḳarīḍ] bu ma'nâyadır dedi.

الْفَرَاضَةُ [el-ḳurāḍat] (ḳāf'ın zammıyla) Bir nesneyi keserken dökülen hurdevât. Ve قَرَاضَةُ الذَّهَبِ [ḳurāḍatu'z-zeheb] dahi bun-

dan me'hūzdu.

الْمَقْرَاضُ [el-mikrād] (mīm'in kesriyle ve kāf'ın sükūnuyla) Kesecek âlet, makas ma'nāsına.

الْمَقَارِضُ [el-meqārīd] (mīm'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Cem'i, makaslar ma'nāsına.

الْإِنْقِرَاضُ [el-inqirād] (hemzenin ve kāf'ın kesriyle) Kavm tükenip kimse kalmamak; yukālu: **إِنْقَرَضَ الْقَوْمُ إِذَا دَرَجُوا وَلَمْ يَبْقَ مِنْهُمْ أَحَدٌ** Ve kavluhu ta'ālā: **﴿وَإِذَا غَرَبَتْ تَقَرُّضُهُمْ ذَاتَ الشَّمَالِ﴾** (الكهف 17) أَي تَقَطَّعَهُمْ وَتَتَرَكُهُمْ عَن شِمَالِهَا Ve kaçan bir kimse bir kimseye filān mekāna mülākī oldun mu dese, mes'ül sā'ile **لِيَلَّا الشَّمَالِ** ذَاتَ قَرَضْتَهُ ذَاتَ الشَّمَالِ لِيَلَّا der, ya'nī gezerken onu sol cānibde terk ettim der.

الْإِسْتِقْرَاضُ [el-istikrād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Karz talep etmek; yukālu: **إِسْتَقْرَضْتُ مِنْ فُلَانٍ أَي طَلَبْتُ مِنْهُ الْقَرْضَ**

الْإِقْرَاضُ [el-ikrād] (hemzenin kesriyle) Karz vermek.

الْإِقْتِرَاضُ [el-iqtirād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Karz almak; yukālu: **أَقْرَضَنِي وَأَقْرَضْتُ مِنْهُ إِذَا أَخَذْتَ مِنْهُ الْقَرْضَ**

التَّقْرِضُ [et-takrīd] ('alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrim]) Bir kimseyi diri iken medh etmek, **تَقْرِضُ** [takrīz] ma'nāsına, zā-i mu'ceme ile ve zemm etmeğe dahi derler; yukālu: **فُلَانٌ يَقْرِضُ صَاحِبَهُ إِذَا مَدَحَهُ أَوْ ذَمَّهُ**

التَّقَارُضُ [et-teqāruḍ] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Birbirin medh etmek yāhūd kadh etmek; yukālu: **هُمَا يَتَقَارَضَانِ الْخَيْرَ وَالسَّرَّ** Ve iki pehlevān meydānda birbirine hı-şımla bakmağa dahi derler.

الْمَقَارَاةُ [el-muqāraḍat] (mīm'in zammı ve rā'nın fethiyle) Mālī mudārebeye vermek.

الْقِرَاضُ [el-qirād] (kāf'ın kesriyle) Bi-

ma'nāhā; yukālu: **قَارَضْتُ فُلَانًا قِرَاضًا أَي دَفَعْتُ إِلَيْهِ مَالًا لِيَسْتَجِرَ فِيهِ وَيَكُونَ الرِّبْحُ بَيْنَكُمَا عَلَى مَا تَشْتَرِطَانِ** Ya'nī zarar māl üzerine olmakla.

إِبْنُ مُقْرِضٍ [ibn muqrīd] (mīm'in zam- mı ve rā'nın kesri ve kāf'ın mā-beynde sükūnuyla) Sansar dedikleri cānverdir ki ekser güvercin katl eder ki lisān-ı Fārisīde ona dele derler.

[ق ض ض]

الْإِنْقِضَاضُ [el-inqīḍāḍ] (hemzenin ve kāf'ın kesriyle) Duvar yıkılmak; yukālu: **إِنْقَضَ** Ve **الْحَائِطُ إِذَا سَقَطَ**

إِنْقِضَاضٌ [inqīḍāḍ] Kuş uçarken aşağı sü- zülmeğe dahi derler. Ve **إِنْقِضَاضُ الْكُوكَبِ** [inqīḍāḍu'l-kevkeb] dahi bundandır. Ve bundan **تَعَلَّ** [tefa'ul] gelmedi, illā harf-i ahiri yā'ya tebdil etmekle; yukālu: **تَقَضَّى** ki bu aslında **تَقَضَّضَ** idi, üç ḍād'ı bir yere kerih görüp ḍād-ı ahiri yā'ya kalb ettiler, nitekim **تَطَّيَّ** dediler **ظَنَّ** [ẓann]dan. Ve

إِنْقِضَاضٌ [inqīḍāḍ] At çığnemeğe dahi der- ler; yukālu: **إِنْقَضَ عَلَيْهِمُ الْخَيْلَ**

الْقَضُّ [el-qaḍḍ] (kāf'ın fethi ve ḍād'ın teşdidıyla) Ata çığnetmek; yukālu: **قَضَضْنَا** Ve **عَلَيْهِ الْخَيْلَ فَانْقَضَتْ عَلَيْهِمْ**

قَضُّ [qaḍḍ] İnci delmeğe dahi derler; yukālu: **قَضَضْتُ اللُّؤْلُؤَةَ أَقْضَاهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا تَقَبَّطَهَا**

الْقَضْبُضُ [el-qaḍbuḍ] (fethateynle) Ufak taş- lar; yukālu minhu: **قَضَّ الطَّعَامُ يَقْضُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ**

الْقَضْبِضُ [el-qaḍbīḍ] (kāf'ın fethi ve ḍād'ın kesriyle) Taşlı olan ta'am; yukālu: **طَعَامٌ قَضْبِضٌ وَتَقُولُ قَضْبُضْتُ مِنْهُ إِذَا أَكَلْتَهُ وَوَقَعَ بَيْنَ أَضْرَاسِكَ** حَصَى

الْقِضَّةُ [el-qiḍḍat] (kāf'ın kesriyle) Kızım

bekāretidir, غَذْرَةٌ [ʿuzret] ma'nāsına. Ve

قَصَّةٌ [kīḍat] Ufak taş dahi derler. Ve

قِصَّةٌ [kīḍat] Ufak taşlı yere dahi derler.

الإِقْضَاضُ [el-iḳḍāḍ] (hemzenin kesriyle)

Bir kimsenin yatağı topraklı olup haşin ol-

mak; yukālu: أَقْضَى عَلَيْهِ الْمَضْجَعُ إِذَا تَتَرَّبَ وَخَشِنَ

Ve yatağı vech-i mezkūr üzere kılmağa da

derler; yukālu: أَقْضَى اللَّهُ عَلَيْهِ الْمَضْجَعُ أَيَّ جَعَلَهُ

وَيُتَتَرَّبُ وَخَشِنًا يَتَعَدَّى وَلَا يَتَعَدَّى

الإِقْضَاضُ [iḳḍāḍ] Ednā nesneye tama' edip

onu taleb etmek; yukālu: أَقْضَى فُلَانٌ إِذَا تَتَبَعَ

الْمَطَامِعَ الدَّيْنِيَّةَ

الإِسْتِغْضَاضُ [el-istiḳḍāḍ] (hemzenin ve

tā'nın kesriyle) Yatağın haşin bulmak.

الْقَضَاءُ [el-ḳaḍḍā'] (ḳāf'ın fethi ve ḍād'ın

teşdidi ve elifin meddiyle) Şol zırhtır ki iri

olup yapışması huşunet üzere ola; yukālu:

دِرْعٌ قِضَاءٌ إِذَا كَانَتْ خَشِينَةً الْمَسِّ لَمْ يَنْسَحُوا بَعْدُ

Ya'nī henüz mülâyim olmaya.

قَضَاهُمْ بِقَضِيصِهِمْ [ḳaḍḍahum bi-ḳaḍḍihim]

Bu kelimeler بِأَجْمَعِهِمْ mahallinde isti'māl

olunur; yukālu: جَاؤُوا قَضَاهُمْ بِقَضِيصِهِمْ أَيَّ

جَاؤُوا بِأَجْمَعِهِمْ Pes bu masdariyyet niyyeti

üzere mansüb olur. Ve 'Arabdan bazı

kimse onu كَلَّمَهُ mecrāsına icrā edip onun

i'rābıyla mu'reb kılar.

الإِغْتِضَاضُ [el-iḳḍāḍ] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Kızın bekāretin almak; yukālu:

إِغْتَرَعَتْ إِذَا افْتَرَعَهَا Ve اِفْتَرَعَتْ [iftirā'] fā ile

ve 'ayn-ı mühmele ile bekāret izāle etme-

ğe derler.

الْقَضْقَضَةُ [el-ḳaḍḳaḍat] ('alā-vezni

الرِّزْلَةُ [ez-zelzelet]) 'İzāmı kesr etmenin āvāzı.

الْقَضْقَاضُ [el-ḳaḍḳāḍ] (ḳāf'ın fethi ve

ḍād'ın sükūnuyla) Şol arslandır ki saydın

yerken kemiklerin kırdığının āvāzı işitile;

yukālu: أَسَدٌ قَضْقَاضٌ يَقْضِقُضُ فَرَسِيَّتَهُ

الْقَضَاقِضُ [el-ḳuḍāḳiḍ] (ḳāf-ı evvelin zam-

mı ve ḳāf-ı sāninin kesriyle) Bi-ma'nāhu;

yukālu: أَسَدٌ قَضَاقِضٌ

[ق ع ض]

الْقَعُضُ [el-ḳa'ḍ] (ḳāf'ın fethi ve 'ayn'ın

sükūnuyla) Çubuğu eğmek; tekūlu: قَعَضْتُ

الْعُودَ إِذَا عَطَفْتَهُ كَمَا تُعْطَفُ عُوْشُ الْكَرْمِ وَالْهُوْدُجِ

Ya'nī asma çubuğu ve mihaffe çubuğu

eğildiği gibi.

[ق و ض]

التَّقْوِيضُ [et-taḳvīḍ] ('alā-vezni [et-

tekrīm]) Bināyı sökmek, yıkmaksızın;

yukālu: قَوَّضْتُ الْبَيْتَ تَقْوِيضًا إِذَا نَزَعْتَ أَعْوَادَهُ

وَأَطْنَابَهُ

التَّقَوُّضُ [et-teḳavvūḍ] (fethateynle ve

vāv'ın teşdidiyle) Halkalar ve saflar bo-

zulmak; yukālu: تَقَوَّضَتِ الْحِلَقُ وَالضَّفُوفُ

عِذَا انْتَقَضَتْ وَتَفَرَّقَتْ Ve جَلَقَ [hīlak] halâyık

cem'iyyetiyle olan halkaların cem'idir. Ve

ev sökülmeğe ya'nī eczāsı bir bir kal' olun-

mak; yukālu: تَقَوَّضَ الْبَيْتُ تَقَوُّضًا

الْمَقَوُّضُ [el-muḳavvāḍ] (mīm'ın zammı ve

vāv'ın fethi ve teşdidiyle) Yıkılmış nesne.

[ق ي ض]

الإِنْقِيَاضُ [el-inḳiyāḍ] (hemzenin ve ḳāf'ın

kesriyle) Duvar yarılmak, düşmeksizin,

Ebū Zeyd rivāyeti üzere.

التَّقْيُضُ [et-teḳayyūḍ] (fethateynle ve

yā'nın zammı ve teşdidiyle) Duvar yarı-

lıp düşmek; yukālu: تَقْيَضُ تَقْيُضًا وَتَقَوُّضُ الْبَيْتِ

تَقَوُّضًا وَقَوُّضُهُ أَنَا وَتَقْيَضَتِ الْبَيْضَةُ تَقْيُضًا إِذَا تَكَسَّرَتْ

فَلَمَّا Ya'nī ufanıp pāre pāre olup ayrılma. Ve

eger ayrılmasa اِنْقِاضٌ فَهُوَ اِنْقِاضٌ derler. Ve

sırça da dahi hāl zikr olunan üzeredir. Ve

تَقْيُضُ [teḳayyūḍ] Müşābehete dahi derler;

yukālu: تَقْيُضُ فُلَانٌ أَبَاهُ إِذَا أَشْبَهَهُ

الْقَيْضُ [el-ḳayḍ] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Yarmak; yukālu: فَضْتُ الْفَارِوزَةَ Ve أَنْقَاضْتُ Ve أَنْقَاضْتُ Ve أَنْقَاضْتُ السِّنِّ إِذَا تَشَقَّقَتْ طَوَّلًا Ve **قَيْضٌ** [ḳayḍ] Pārelenip dökülen yumurta kaplarına dahi derler.

الْمُقَايَضَةُ [el-muḳāyedaṭ] (mīm'in zammıyla ve yā'nın fethiyle) Metā'ı metā'a deġişmekle bāzār etmek.

الْقَيْضَانِ [el-ḳayyiḍān] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın kesri ve teşḍīdiyle) بَيْعَانٍ [beyyi'ān] gibi bāyi'le müşterī ma'nāsınadır.

التَّقْيِضُ [et-taḳyīḍ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Takdīr kılmak; yukālu: قَيْضَ اللَّهِ إِذَا جَاءَهُ بِهِ وَأَتَاخَهُ لَهُ ﴿وَقَيْضُنَا لَهُمْ قُرْنَاءُ﴾ (فصلت 25) أَي قَدَرْنَا لَهُمْ ذَلِكَ Ve قُرْنَاءُ [ḳurenā] قَرِينٌ [ḳarīn]in cem'idir, hemtā ma'nāsına.

FASLU'L-KĀF

(فصل الكاف)

[ك ر ض]

الْكَرَاضُ [el-ḳirāḍ] (kāf'ın kesriyle) Erkek menīsidir ki nākanın rahimi onu kabūl ettikten sonra taşra bırakır. Ve

كِرَاضٌ [ḳirāḍ] Rahimin şikenlerine dahi derler; cem'idir, lafzından müfredi yoktur. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: onun müfredi كُرْضَةٌ [ḳurḍat]tır kāf'ın zammıyla.

الْكَرْضُ [el-ḳarḍ] (kāf'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Zikr olunan menīyi atmak; yukālu: كَرَضْتُ النَّاقَةَ تَكْرِضُ كَرَضًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا لَفَظْتَهُ

FASLU'L-LĀM

(فَضْلُ الْأَمِّ)

[ل ض ض]

الْلَضْلَاضُ [el-laḍlāḍ] (lām'ın fethi ve dād'ın sükūnuyla) Zîrek olan kılavuz; yukālu:

دَلِيلٌ لَضْلَاضٌ أَيُّ حَادِقٌ

الْلَضْلَاضَةُ [el-laḍleḍat] (‘alā-vezni [ez-zelzelet]) Sağa ve sola çok bakıp basîret üzere olmasın dilemek; tekūlu: إِذَا لَضْلَضْتُ إِذَا تَلَفَّتْ يَمِينًا وَشِمَالًا

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْأُمِّ)

[م ح ض]

الْمَخْضُ [el-maḥḍ] (mīm'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Hālis olan süt. Ve خَالِضٌ [ḥāliṣ] şol süte derler ki ona su karışmamış ola gerek o süt tatlı olsun gerek ekşi olsun. Ve

مَخْضٌ [maḥḍ] Hālis süt içirmeğe dahi derler; yukālu: مَخَضْتُ الرَّجُلَ إِذَا سَقَيْتَهُ الْمَخْضُ Ve

مَخْضٌ [maḥḍ] Hālis mahabbet etmeğe de derler; yukālu: مَخَضْتُهُ الْوُدَّ وَكُلَّ شَيْءٍ أَخْلَصْتَهُ مَخْضَةً [‘arabiyyun maḥḍ] hālisü'n-neseb olan ‘Araba derler; müzekker ve mü’ennes ve cem‘ bunda berāber olur ve eger dilersen mü’ennes ve tesniye ve cem‘ dahi edersin قَلْبٌ [qalb] ile بَحْتُ [baḥt] gibi ve قَلْبٌ [qalb] qāf’la ve بَحْتُ [baḥt] ḥā-i mühmele ile hālis ma’nāsınadır.

الْمَاحِضُ [el-māḥiḍ] (ḥā'nın kesriyle) Şol kimseye derler ki hālis süt sāhibi ola; yukālu: رَجُلٌ مَاحِضٌ أَيُّ ذُو مَخْضٍ مِثْلُ لَابِنٍ وَتَامِرٍ

الْإِمْحَاضُ [el-imḥāḍ] (hemzenin kesriyle) Hālis süt içirmek. Ve

إِمْحَاضٌ [imḥāḍ] Hālis mahabbet etmeğe de derler.

الْإِمْتِحَاضُ [el-imtiḥāḍ] Hālis süt içmek; yukālu: إِمْتَحَضْتُ أَنَا

الْمُخْوَضَةُ [el-muḥwūḍat] (zammeteynle) Hasebinde hālis olmak; yukālu: مَخَضَ بِالضَّمِّ مُخْوَضَةً أَيُّ صَارَ مَخْضًا فِي حَسْبِهِ

[م خ ض]

الْمَخْضُ [el-maḥḍ] (mīm'in fethi ve ḥā-i mu‘cemenin sükūnuyla) Yağ çıkarmak için sütü çalkamak; yukālu: مَخَضْتُ اللَّبْنَ أَمَخَضُهُ وَأَمَخَضُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي

وَالثَّالِثِ Ve

مَخْضُ [maħd] Kuyu içinde kovayı çalkamağa dahi derler, dolsun diye; yukālu:

مَخَضْتُ بِالذَّلْوِ إِذَا نَهَزْتَ بِهَا فِي الْبَيْتِ

الْمَمْحَضَةُ [el-mimħaḍat] (mīm'in kesri ve hā'nın fethiyle) Yağ çıkarmak için süt tahrîk edecek kap.

الْمَخِضُ [el-meħiḍ] (mīm'in fethi ve hā'nın zammıyla) Bi-ma'nāhu.

الْإِمْحَاضُ [el-imħaḍ] Süt çalkanmağa karîb olmak; yukālu: أَمْحَضَ اللَّبَنُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُمْحَضَ

الْتَمْحُضُ [et-temaħħuḍ] (fethateynle ve hā'nın zammı ve teşdidiyle) ve

الْإِمْتِحَاضُ [el-imtiħaḍ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Süt yayıkta hareket etmek; yukālu: تَمَحَّضَ اللَّبَنُ وَامْتَحَّضَ إِذَا تَحَرَّكَ فِي الْمَمْحَضَةِ Ve

تَمَحُّضُ [temaħħuḍ] Veled anası karnında hareket etmeğe de derler.

الْمَحَاضُ [el-meħaḍ] (mīm'in fethiyle) Oğlan burusu çekmek, veca^c-ı vilâdet ma'nāsına; yukālu: مَخَضَتِ النَّاقَةُ تَمَحُّضَ مَحَاضًا Ve

مَحَاضُ [meħaḍ] Yüklü nākaya derler; vāhidi خَلِيفَةٌ [ħalifet]tir hā'nın fethi ve lām'ın kesriyle, kendi lafzından vāhidi yoktur. Ve bu sebebden şol deve yavrusu ki bir yıl tekmīl edip ikinci yıla gire مَحَاضٍ [ibnu meħaḍ] dediler ve bu mü'ennes olsa بِنْتُ مَحَاضٍ [bintu meħaḍ] dediler, zīrā anasından tefrîk olunup anası مَحَاضٌ [meħaḍ] olan develere ya'ni hāmîle olan develere ilhāk olunur, mezbûre gerek hāmîle olsun gerek olmasın. Ve **مَحَاضٍ** [ibnu meħaḍ] nekiredir, kaçan ta'rîfin dilesen üzerine elif lām dāhil kılarısın velâkin ta'rîf-i cins için olan elif lāmî idhāl edersin, nitekim şācirin

şi'rinde “كَفَضِلَ ابْنِ الْمَخَاضِ عَلَى الْفَصِيلِ” vāki^c olmuştur ve cem^cinde مَخَاضٍ بَنَاتٌ [benātu meħaḍ] ve بَنَاتٌ لَبُونٍ [benātu lebūn] ve بَنَاتٌ آوَى [benātu āvā] dersin gayrı tarîkle cem^c etmezsin. Ve بَنَاتٌ آوَى [benātu āvā] **بَنَاتٌ آوَى** [ibnu āvā]nın cem^cidir, çakal ma'nāsına ki sibā^c kabîlindendir.

الْمَاخِضُ [el-māħiḍ] (hā'nın kesriyle) Şol 'avrettir ki onu oğlan burusu tutmuş ola.

الْمُخْضُ [el-muħħaḍ] (mīm'in zammı ve hā'nın fethi ve teşdidiyle) Cem'i, zikr olunan 'avretler ma'nāsına.

[م ر ض]

الْمَرَضُ [el-maraḍ] (fethateynle) Hastalık, مَرِضٌ فُلَانٌ [suħm] ma'nāsına; yukālu: مَرِضٌ فُلَانٌ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِمْرَاضُ [el-imrāḍ] (hemzenin kesriyle) Marîz kılmak; yukālu: مَرَضَهُ اللهُ Ve

إِمْرَاضٌ [imrāḍ] Bir kimsenin mālına âfet erişmeğe dahi derler, Ya'qûb rivāyeti üzere; yukālu: أَمْرَضَ الرَّجُلُ إِذَا وَقَعَ فِي مَالِهِ الْعَاةُ Ve

إِمْرَاضٌ [imrāḍ] Bir kimsenin re'yi savāba karîb olmağa da derler; yukālu: فُلَانٌ إِذَا مَا ظَنَّ أَمْرَضَ أَوْ أَصَابَ

الْمِمْرَاضُ [el-mimrāḍ] (mīm-i evvelin kesri ve mīm-i sâninin sükunuyla) Hastalığı çok olan kimse.

التَّمْرِضُ [et-temrîḍ] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrîm]) Hastaya tîmār etmek; tekûlu: مَرَضْتُهُ تَمْرِضًا إِذَا قُمْتُ عَلَيْهِ فِي مَرَضِهِ Ve

تَمْرِضُ [temrîḍ] تَقْصِيرٌ [taqşîr] etmeğe de derler.

الْتِمَارُضُ [et-temāruḍ] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Hasta değıl iken hasta şeklin göstermek.

الْمَرِضَةُ [el-meriḍat] (mīm'in fethi ve

rā'nın kesri ve meddiyle) Şol güneştir ki sâfî olmaya; yukālu: شَمْسٌ مَرِيضَةٌ إِذَا لَمْ تَكُنْ صَافِيَةً Ve

مَرِيضَةٌ [merīḍat] Şol göze derler ki onun fütürü ola; yukālu: عَيْنٌ مَرِيضَةٌ

[م ض ض]

الْإِفْصَاضُ [el-imḍāḍ] (hemzenin kesriyle) Acıtmak; yukālu: أَمَضَّنِي الْجُرْحُ إِذَا أُوجِعَكَ ve مَضَّنِي dahi lügattır. Velâkin Aşma'ī eyitti: Bu lügat ma'lûmum değildir. Ve Şa'leb eyitti: مَضَّنِي الْجُرْحُ derler. Ve mukaddemâ مَضَّنِي dahi derler demişti bilâ-elif. Ve

إِفْصَاضٌ [imḍāḍ] Yakmak ma'nâsına da gelir; yukālu: أَلْكَحُلُ يُبِضُّ الْعَيْنَ أَيُّ يُحْرِقُهَا Ve يُبِضُّ kelimesinde yâ'nın fethin ve zammın dahi cā'iz görmüşler, Kāmūs sāhibi işâret ettiği üzere.

الْمَضُّ [el-maḍḍ] (mīm'in fethi ve ḍād'ın teşdidiyle) Yakıcı demek olur; yukālu: كَحَلَهَا بِمُلْمُولٍ مَضٌّ أَيُّ حَارٌّ Ve مُلْمُولٌ [mulmûl] mīm'lerin zammıyla mîl ma'nâsındadır ki sürme çekecek âlettir.

الْمَضَضُ [el-meḍaḍ] (fethateynle) Musibet acısıdır; tekûlu: مَضَضْتُ يَا رَجُلُ تَمَضُّ مَضَضًا مِنْ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْمَضِيضُ [el-meḍiḍ] (mīm'in fethi ve ḍād'ın kesri ve meddiyle) ve

الْمَضَاضَةُ [el-meḍāḍat] (mīm'in fethiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: مَضٌّ مَضِيضًا وَمَضَاضَةً

الْمَضْمَعَةُ [el-maḍmeḍat] (mīm'lerin fet-hiyle) Ağızda suyu tahrîk etmedir. Ve

مَضْمَعَةٌ [maḍmeḍat] Göz uykuya varmağa da derler; yukālu: مَا مَضْمَعَتْ عَيْنِي بِنَوْمٍ أَيُّ مَا نِمْتُ

التَّمَضُّمُ [et-temaḍmuḍ] (ʿalā-vezni التَّرْزُلُ [et-tezelzul]) Kezâlik مَضْمَعَةٌ [maḍmeḍat] kılmak; yukālu: تَمَضَّمْتُ فِي وَضُوئِهِ Ve

تَمَضَّمْتُ [temaḍmuḍ] Göz uykuya varmağa da derler; yukālu: تَمَضَّمْتُ النَّعَاسَ فِي عَيْنِي

مَضٌّ [miḍḍi] (mīm'in ve ḍād'ın kesriyle) Bir kelimedir ki ۛ ma'nâsında isti'mâl olunur hâlâ ki مَضٌّ kelimesinde icâbete tama' vardır ya'nî icâbet ümîdi vardır; yukālu: "إِنَّ فِي مَضِّ لَمَطْمَعًا"

[م ع ض]

الْمَعْضُ [el-ma'ḍ] (mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükûnuyla) ve

الْمَعْضُ [el-me'aḍ] (fethateynle) Bir nesne meşakkatli görünmek ile gazaba gelmek; tekûlu: مَعْضْتُ مِنْ ذَلِكَ الْأَمْرِ مَعْضًا وَمَعْضًا إِذَا غَضِبْتَ وَشَقَّ عَلَيْكَ

الْإِمْتِعَاضُ [el-imti'aḍ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: إِمْتِعَضْتُ مِنْ ذَلِكَ الْأَمْرِ إِذَا غَضِبْتَ مِنْهُ

rek gayrı olsun. Ve

نُصَاذَةٌ [nuḏāḏat] Bir kimsenin veled-i ahīrine dahi derler; bunda müzekker ve mü'ennes ve tesniye ve cem' berāber olur, عَجْزَةٌ [ʿiczet] ve كِبْرَةٌ [kibret] gibi. Ve عَجْزَةٌ [ʿiczet] ʿayn-ı mühmele ve zā-i mu'ceme ile kezālik āhir-i veledde derler; كِبْرَةٌ [kibret] dahi bu ma'nāyadır.

النُّضُّ [en-naḏḏ] (nūn'un fethiyle) ve

النَّاضُّ [en-nāḏḏ] Ehl-i Hiçāz katında bunlar ikisi dahi derāhimden ʿibārettir. Ebū ʿUbeyd eyitti: derāhime نَاضُّ [nāḏḏ] dedikleri metā' bey' olunup akçe olduğu hindedir, zīrā مَا نَضُّ بِيَدِي مِنْهُ شَيْءٌ derler. Ve

نَضُّ [naḏḏ] Müyesser olmağa dahi derler; yukālu: خُذْ مَا نَضُّ لَكَ مِنْ دِينَ أَيْ تَيْسَرَ

الْإِسْتِنَاذُ [el-istināḏ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi az az almak; yukālu: هُوَ يَسْتَنُذُّ حَقَّهُ مِنْ فُلَانٍ أَيْ يَسْتَنْجِزُهُ وَيَأْخُذُهُ الشَّيْءَ بَعْدَ الشَّيْءِ

النُّضِيضُ [en-neḏīḏ] (nūn'un fethi ve ḏād'ın kesri ve meddiyle) Az suya derler mā-i kalīl ma'nāsına.

النُّضَاضُ [en-niḏāḏ] (nūn'un kesriyle) Cem'i, az sular ma'nāsına.

النُّضِيضَةُ [en-neḏīḏat] (nūn'un fethiyle ve ḏād'ın kesri ve meddiyle) Az yağmur, matar-ı kalīl ma'nāsına.

النُّضَايِضُ [en-neḏā'īḏ] (nūn'un fethi ve yā'nın kesri ile) Cem'i, az yağmurlar ma'nāsına.

الْأَنْضَةُ [el-eniḏḏat] (hemzenin fethi ve nūn'un kesri ve ḏād'ın teşḏīdiyle) Kezālik cem'i. Ve

نَضِيضَةٌ [neḏīḏat] ve

نَضَايِضُ [neḏā'īḏ] Susuzluk ma'nāsına dahi gelir; yukālu: تَرَكْتُ الْإِبِلَ ذَاتَ نَضِيضَةٍ وَذَاتَ

نَضَايِضٍ أَي ذَاتَ عَطَشٍ لَمْ تَرَوْ

نَضِيضَةٌ [neḏīḏat] Etin biryān olurken kızgın taş üzerinde kaynamasının āvāzına dahi derler.

الْإِنْضَاضُ [el-inḏāḏ] (hemzenin kesri ile) Az nesne içirmek; yukālu: أَنْضَ الرَّاعِي سَخَالَه إِذَا سَقَاهَا نَضِيضًا مِنَ اللَّبَنِ Ya'ni oğlaklarına birer mikdār sūt içirse.

النُّضُضَةُ [en-naḏneḏat] (ʿalā-vezni الزَّلْزَلَةُ [ez-zelzelet]) Yılan dilin tahrīk etmek.

النُّضَاضُ [en-naḏnāḏ] (nūn'un fethi ve ḏād'ın sükūnuyla) ve

النُّضَانَاضَةُ [en-naḏnāḏat] Kezālik yılan dilin tahrīk etmek. ʿĪsā b. ʿÖmer eyitti: Zū'r-Rumme'den نَضَاضٌ [naḏnāḏ]ı su'āl ettiğimde ağzında dilin depretmeden gayrı cevāb vermedi.

[ن ع ض]

النُّغْضُ [en-nuḏ] (nūn'un zammı ve ʿayn'ın sükūnuyla) Hiçāz'da bir cins ağaçtır ki onunla misvāk edinirler.

[ن غ ض]

النُّغْضُ [en-naḡḏ] (nūn'un fethi ve ḡayn'ın sükūnuyla) ve

النُّغُوضُ [en-nuḡuḏ] (zammeteyle) Hareket etmek; yukālu: نَعَضَ رَأْسَهُ يُنْعَضُ وَيُنْعَضُ وَإِنْعَضَ Ve نَعَضًا وَنُعُوضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَالثَّانِي إِذَا تَحَرَّكَ

نُعَضٌ [nuḡuḏ] Tahrīk etmeğe de derler; yukālu: نَعَضَ فُلَانٌ رَأْسَهُ إِذَا حَرَكَهُ يَتَعَدَّى وَلَا يَنْعَدَى Ve bu Aḡfeş rivāyetidir. Ve her hareket ki salınmakla ola, ona نُعَضٌ [nuḡuḏ] derler.

النُّغَضَانُ [en-neḡaḏān] (fethateyle) Kezālik salınmakla olan hareket; yukālu: نَعَضَ رَحْلُ وَنَعَضَانًا وَنَعَضَانًا البُعِيرِ وَنَيْبَةُ الْعُلَامِ نَعَضًا وَنَعَضَانًا Ve bulut kesīf olup yağmurla aḡrılanıp hareket eder gibi olup bir cānibe gitmemek; yukālu: نَعَضَ

السَّحَابِ إِذَا كَثَفَ ثُمَّ مَحَضَ تَرَاهُ يَتَحَرَّكُ وَلَا يَسِيرُ

الْإِنْعَاضُ [el-ingād] (hemzenin kesriyle) Tahrik etmek; yukālu: إِذَا حَرَكَهُ أَنْعَضَ رَأْسَهُ إِذَا حَرَكَهُ Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَسَيَنْعِضُونَ إِلَيْكَ رُؤُسَهُمْ﴾ (الإسراء 51)

مَحَالُّ النُّعْضِ [el-mehālu'n-nuġġad] مَحَالُّ [mehāl] mīm'in fethi ve lām'in tahfifiyle مَحَالَّةٌ [mehālet]in cem'idir ki bekre-i 'azīme ma'nāsına. Ve نُعْضٌ [nuġġad] nūn'un zammı ve ġayn'ın fethi ve teşdidiyle نَاعِضٌ [nāġid]in cem'idir, hareket edici bekre ma'nāsına.

النَّاعِضُ [en-nāġid] (ġayn'ın kesriyle) Şol mülâyim nesnedir ki kürek kemiğinin başında olur, غُضْرُوفٌ [ġuġrūf] ma'nāsına ġayn-ı mu'cemenin zammıyla.

[ن ف ض]

النَّفْضُ [en-nefḍ] (nūn'un fethi ve fā'nın sükunuyla) Silkmek; yukālu: نَفَضْتُ الثَّوْبَ وَالشَّجَرَ أَنْفَضْتُهُ نَفْضًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا حَرَكْتَهُ لِيَنْتَفِضَ Ve

نَفَضٌ [nefḍ] Bir mekânın her cānibine bakmağa dahi derler; tekūlu: إِذَا نَفَضْتُ الْمَكَانَ إِذَا نَفَضْتُ الثَّوْبَ لِيَأْتِيَ نَفْضًا فَخَفِضَ yukālu: "إِذَا تَكَلَّمْتَ لِيَأْتِيَ نَفْضًا فَخَفِضَ" yukālu: نَفَضْتُ جَمِيعَ مَا فِيهِ وَإِذَا تَكَلَّمْتَ نَهَارًا فَانْفَضَ "أَيُّ النَّفِضِ هَلْ تَرَى مِنْ تَكَرُّهِ

التَّنْفِيزُ [et-tenfīḍ] (alā-vezni [et-tekrim]) Kezālik silkmek ma'nāsına, teşdid mübālaga içindir; yukālu: نَفَضْتُهُ

النَّفْضُ [en-nefāḍ] (fethateynle) Şol nesnedir ki ağaçtan düşer, gerek yaprak olsun gerek meyve olsun, pes bu فَعَلٌ [fa'al] olur مَفْعُولٌ [mef'ul] ma'nāsına, قَبِضٌ [kabaḍ] gibi مَقْبُوضٌ [maḡbūḍ] ma'nāsına.

النَّفَاضُ [en-nufāḍ] (nūn'un zammıyla) Şol nesnedir ki ağaçtan silkmek ile düşer. Ve

نُفَاضٌ [nufāḍ] Azık tükenmek ma'nāsında dahi ismdir; ve minhu kavluhum: النُّفَاضُ

“Azık tükenmek deveyi katara götürür.” Şa'leb nūn'u meftūh kılıp کِتْلِيكَ نَفَاضٌ kılıp ma'nāsınadır dedi, nitekim gelir inşa'allāhu ta'ālā. Ve

النُّفَاضَةُ [en-nufāḍat] (kezālik nūn'un zammıyla) Bi-ma'nāhu.

الْمِنْفَاضُ [el-minfaḍ] (mīm'in kesri ve fā'nın fethiyle) Şol nesnedir ki onunla dāne çıkarırlar.

النُّفُوضُ [en-nufūḍ] (nūn'un fethi ve fā'nın zammıyla) Şol 'avrettir ki çok doğurur; yukālu: نَفَضَتِ الْمَرْأَةُ كَرِشَهَا Ya'ni "Şikenbesini silkti." Ve yukālu: إِذَا أَنْفَضْتُ بِهَذَا الْمَعْنَى

الْإِنْفَاضُ [el-infāḍ] (hemzenin kesriyle) Doğurmak; yukālu: إِذَا أَنْفَضْتُ

إِنْفَاضٌ [infāḍ] Kavmin mālî helāk olmak; yukālu: أَنْفَضَ الْقَوْمُ إِذَا هَلَكْتَ أَمْوَالُهُمْ

إِنْفَاضٌ [infāḍ] Azıkları tükenmeğe dahi derler; yukālu: أَنْفَضُوا مِثْلَ أَرْمَلُوا إِذَا فَنِيَ زَادُهُمْ

النَّافِضُ [en-nāfiḍ] (fā'nın kesriyle) Şol ısıtmadır ki titremesi ola, hummā-yı zātu'r-rî'de ma'nāsına; yukālu: أَخَذْتُهُ حُمَّى نَافِضٌ وَأَنْفَضْتُهُ الْحُمَّى

الْمَنْفُوضُ [el-menfūḍ] (mīm'in fethi ve fā'nın zammıyla) Hummā tutan kimse.

النُّفْضَةُ [en-nufḍat] (nūn'un zammı ve fā'nın sükunuyla) Hummānın titremesi. Ve

النُّفْضَاءُ [en-nufaḍā] (nūn'un zammı ve fā'nın fethi ve elifin meddiyle) Bi-ma'nāhā. Ve

نُفْضَةٌ [nufḍat] Kezālik şol yağmura derler ki bir yerin ba'zı yerine yağa ve ba'zı yerine yağmaya.

النَّفَاضُ [en-nefāḍ] (nūn'un fethiyle) Kıtılık ma'nāsına; ve minhu kavluhum: "النَّفَاضُ يَطْرُقُ الْجَلْبَ" Ve Şa'leb bunda nūn'u

meftūh kılıp eydürür: نَفَاضٌ [nefād] kıtlık ma'nāsındır, ya'nī kaçan kıtlık olsa develer katar katar çekilir, bey^c olunmak için.

النَّفَاضُ [en-nifād] (nūn'un kesriyle) Oğlan-cıklar örtündüğü izārdan bir cins izārdır; yukālu: مَا عَلَيْهِ نَفَاضٌ

النَّفِضَةُ [en-nefedāt] (fethateynle) Şol cemā'attir ki bir yere gönderirler onda düşman var mıdır yāhūd havf var mıdırecessüs etmek için.

النَّفِيزَةُ [en-nefīdat] (nūn'un fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Zikr olunan ma'nāyadır, طَلِيعَةٌ [talī'at] gibi.

النَّفَاضُ [en-nefā'id] (nūn'un fethiyle) Cem'i. Ve

نَفَاضٌ [nefā'id] Arık develer ma'nāsına da gelir, Ebū 'Amr rivāyeti üzere.

الْإِسْتِنْفَاضُ [el-istinfād] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ve

التَّنْفُضُ [et-teneffuḍ] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bir mekānda her nesneye nazar etmek. Ve

الْإِسْتِنْفَاضُ [istinfād] Bir yere نَفِيزَةٌ [nefīdat] göndermek. Ve

نَفِيزَةٌ [nefīdat] Şol cemā'ate derler ki vilāyetin emnin ve havfin bilmek için göndereler, nitekim el-ān mürür etti; yukālu: اِسْتَنْفَضَ الْقَوْمُ إِذَا بَعَثُوا النَّفِيزَةَ

[ن ق ص]

النَّفْضُ [en-naḥḍ] (nūn'un fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Bināyı yāhūd ipi veyāhūd 'ahdi bozmak.

النَّقَاضَةُ [en-nuqādat] (nūn'un zammıyla) 'Aksine bükülüp çözülen kıl ip.

الْمُنَاقَاضَةُ [el-munāqadat] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) Bir kelāmı mukadde-

men söylenen kelāmın ma'nāsına muhālif söylemek.

النَّقِيزَةُ [en-nekīdat] (nūn'un fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Şol şî're derler ki şā'irin evvelki şî'rinin mazmūnuna muhālif ve mukābil ola.

الْإِنْتِقَاضُ [el-intikād] İp hilāfına bükülüp çözülmek.

النَّقْضُ [en-niḥḍ] (nūn'un kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Şol devedir ki onu sefer arıklatıp za'ife ede ve nākaya dahi itlāk olunur.

الْأَنْقَاضُ [el-enḳād] (hemzenin fethiyle) Cem'i, arık develer ma'nāsına. Ve

نِقْضٌ [niḥḍ] Şol yere derler ki mantar bitmesi karīb olmağın yarıla. Ve

نِقْضٌ [niḥḍ] Bir nesnenin yıkıntısına dahi derler, مَنكُودٌ [menḳūd] ma'nāsına, نَكَتٌ [niḳṣ] gibi veznen ve ma'nen.

التَّنْقُضُ [et-tenaḳḳuḍ] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Mantar bitmek üzere olmağın yer yarılmak; yukālu: تَنَقَّضَتِ الْأَرْضُ عَنِ الْكُمَاهُ إِذَا تَفَطَّرَتْ

الْإِنْقَاضُ [el-inḳād] (hemzenin kesriyle) Tavşancıl çağırmaq; yukālu: أَنْقَضَتِ الْعُقَابُ إِذَا صَوَّتَتْ

الْإِنْقَاضُ [inḳād] ve كَيْتٌ [ketīt] (kāf'ın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) Devenin tāze olanlarının āvāzı. Ve قَوْقَرَةٌ [ḳarḳaret] ve هَدِيرٌ [hedīr] müsinn olanlarının āvāzıdır. Ve

الْإِنْقَاضُ [inḳād] Keçiyi çağırıp da'vet etmeğe de derler; tekūlu: أَنْقَضْتُ بِالْمَغْزِ إِقْاضًا إِذَا دَعَوْتُ بِهَا

الْإِنْقَاضُ [inḳād] Dili damağa yapıştırıp ayırmakla hāsıl olan savte dahi derler ki atı sürmede ederler, نَقْرٌ [naḳr] ma'nāsına. Ve

الْإِنْقَاضُ [inḳād] Sākız çiynerken hāsıl olan

āvāza dahi derler ki bu mekrūhtur. Ve

إِنْقَاضٌ [inḳāḍ] Arkaya yük ağır gelmeğe dahi derler; yukālu: **أَنْقَضَ الْحَمْلُ ظَهْرَهُ إِذَا أَثْقَلَهُ** Ve bunun aslı savttandır, ya'ni yük ağır olduğu vakt pālān ağaçları āvāz verir; ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ﴾** (الإسراع 3)

الْتَّقِيزُ [en-neḳīḏ] (nūn'un fethi ve ḳāf'in kesri ve meddiyle) Mihaffelerin ve pālān ağaçlarının āvāzı.

[ن ه ض]

النَّهْضُ [en-nehḍ] (nūn'un fethi ve hā'nın sükūnuyla) ve

النُّهُوضُ [en-nuhūḍ] (zammeteynle) Durmak, kıyām ma'nasına; yukālu: **نَهَضَ يَنْهَضُ نَهْضًا وَنُهُوضًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا قَامَ** Ve ot bitip boyu kemāle erişmeğe dahi derler; yukālu: **نَهَضَ النَّبْتُ إِذَا اسْتَوَى** Ve

نَهَضُ [nehḍ] Devenin küreğiyle omuzunun arasına derler.

الْأَنْهَضُ [el-enhuḍ] (hemzenin fethi ve hā'nın zammı ile) Cem'î, **فَلَسَ** [fels]le **أَفْلَسَ** [eflus] gibi.

الْإِنْهَاضُ [el-inhāḍ] (hemzenin kesriyle) Ayak üzerine kaldırmak.

الْإِنْتِهَاضُ [el-intihāḍ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ayak üzere kalkmak; yukālu: **أَنْهَضْتُهُ فَانْتَهَضَ**

الْمُنَاهَضَةُ [el-munāhaḍat] (mīm'in zammı ve hā'nın fethiyle) Dürüşmek, mukāvemet ma'nasına.

الْتَّنَاهُضُ [et-tenāhuḍ] (tā'nın fethi ve hā'nın zammı ile) Cenkte herkes hasmıyla dürüşmek.

النَّاهِضُ [en-nāhiḍ] (hā'nın kesriyle) Şol kuş yavrusudur ki kanatları vāfir olup uç-

mağa şürū' ede. Ve

نَاهِضٌ [nāhiḍ] Şol ete derler ki atın kolu yanındadır, cānib-i a'lāsında.

النَّاهِضَةُ [en-nāhiḍat] (hā'nın kezālik kesriyle) Bir kimsenin babasının oğullarıdır ki ona 'asabe düşerler. Ve

نَاهِضَةٌ [nāhiḍat] Şol kimselere dahi derler ki bir kimsenin mesālihine kıyām gösterip emrine muti' olalar; yukālu: **مَا لِفُلَانٍ نَاهِضَةٌ** **أَيُّ الَّذِينَ يَقُومُونَ بِأَمْرِهِ**

[ن و ض]

النَّوْضُ [en-nevḍ] (nūn'un fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Vilāyetten vilāyete gitmek. Ve

نَوْضٌ [nevḍ] Bir nesneyi çıkarmağa çalışmak, fidan çıkarmak gibi ve kazık çıkarmak gibi meselā; tekūlu: **إِذَا نُضْتُ الشَّيْءَ إِذَا عَالَجْتَهُ لِتَنْزِعِهِ** Ve

نَوْضٌ [nevḍ] Devenin kuyruğuyla arkası ulaştığı yere dahi derler.

الْأَنْوَاضُ [el-envāḍ] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) Mürtefi' olan yerler. Ve

الْأَنْوَايِضُ [el-enāvīḍ] (hemzenin fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Kezālik mürtefi' olan yerler.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و خ ض]

الْوَحْضُ [el-vaḥḍ] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Şol dürtmedir ki içeri girmiş olmaya; tekülü: وَحْضُهُ بِالرُّمَحِ إِذَا طَعَنَتْهُ غَيْرَ جَائِفٍ

الْوَحِيضُ [el-veḥīḍ] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Dürtülmüş kimse.

[و ر ض]

التَّوْرِيسُ [et-tevrīḍ] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Kazā-yı hācet eden kimse necāseti bırakırken ilkā etmek.

الْإِيرَاضُ [el-īrāḍ] (hemzenin kesriyle) Bima'nāhu; yukālu: وَرَّضَ الرَّجُلُ وَأَوْرَضَ إِذَا وَرَّضَتْ وَرَّضَتْ أَخْرَجَ غَائِطَهُ وَنَجَّوَهُ بِمَرَّةٍ وَاحِدَةٍ الدَّجَاجَةُ إِذَا كَانَتْ مُرْخَمَةً عَلَى الْبَيْضِ ثُمَّ قَامَتْ فَذَرَقَتْ Ya'nī yumurtaya yatan tavuk necāset-i kesire ilkā etse. Ve مُرْخَمَةٌ [murḥimet] mīm'in zammı ve rā-i mühmele'nin sükūnu ve ḥā-i mu'cemenin kesriyle yumurtaya yatan tavuktur.

[و ف ض]

الْأَوْفَاضُ [el-evfāḍ] (hemzenin fethi ve vāv'ın sükūnuyla) 'Acele ma'nāsınadır; yukālu: أَوْفَارٌ [Bu] لَقِيْتُهُ عَلَى أَوْفَاضٍ أَيَّ عَلَى عَجَلَةٍ [evfāz] gibi ki أَوْفَارٌ [evfāz] dahi fā ile ve zā-i mu'ceme ile 'acele ma'nāsınadır. Ve

أَوْفَاضٌ [evfāḍ] Bir yere cem' olan firak-ı muhtelifeye derler ki kabā'il-i müte'addideden gelmiş ola, ashāb-ı suffe gibi; ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَنْ تُوضَعَ فِي الْأَوْفَاضِ"

الْوَفْضُ [el-vefḍ] (vāv'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) 'Acele ma'nāsınadır.

الْإِيمَاضُ [el-īfāḍ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Sür'at etmek.

الْإِسْتِيفَاضُ [el-istīfāḍ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik sür'at etmek; yukālu: وَأَسْرَعُ وَأَسْرَعُ وَأَسْرَعُ إِذَا أَسْرَعُ Ve minhu kavluhu تَأْتِيهِمْ إِلَى نُسْبٍ يُوفُضُونَ (المعارج 43) Ve نَصَبٌ [neṣab] fethateynle puta derler, sanem ma'nāsına. Ve

الْإِسْتِيفَاضُ [istīfāḍ] Tard etmeğe ya'nī sürmeğe ve isti'cāl etmeğe de derler; yukālu: إِسْتَوْفَضَهُ إِذَا طَرَدَهُ وَاسْتَعْجَلَهُ

الْمِيفَاضُ [el-mīfāḍ] (mīm'in kesri ve meddiyle) Sür'at edici; yukālu: نَاقَةٌ مِيفَاضٌ أَيُّ مُسْرَعَةٌ

الْوَفْضَةُ [el-vefḍat] (vāv'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesnedir ki ok kuburuna benzer, deriden dikerler, içinde ağacı olmaz.

الْوِيفَاضُ [el-vīfāḍ] (vāv'ın kesriyle) Cem'ci.

[و م ض]

الْوَمِضُ [el-veḥmīḍ] (vāv'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Berk az yaldıramak.

الْوَمِضُ [el-veḥmīḍ] (vāv'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Kezālik yaldıramak.

الْوَمِضَانُ [el-veḥmīḍān] (fethateynle) Kezālik yaldıramak; yukālu: وَمِضَ الْبُرْقُ يَمِضُ وَمِضًا وَمِضًا وَمِضًا إِذَا لَمَعَ لَمَعًا خَفِيفًا

الْإِيمَاضُ [el-īmāḍ] (hemzenin kesri ve meddiyle) Kezālik berk yaldıramak; yukālu: وَأَمِضَ الْبُرْقُ إِيمَاضًا Ve bu zikr olunan berk leme'ān-ı hafifle yaldıradıktadır; kaçan yaldırayıp bulutun nevāhīsine tecāvüz etse ona حُفُورٌ [ḥufūr] derler ḥā-i mühmele ile ve fā ile. Ve kaçan berk göğün ortasına uzanıp bulutu yarsa ve sağa ve sola eğilmese ona عَاقِبَةٌ [aḳīḳat] derler 'ayn-ı mühmele ile ve kāf'lar ile. Ve

إِيمَاضُ [īmāḍ] Uğurlayın bakmağa da derler; yukālu: أَوْمَضَتِ الْمَرْأَةُ إِذَا سَارَقَتِ النَّظَرَ

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ الْهَاءِ)

[ه ض ض]

الْهَيْضُ [el-haḥḍ] (hā'nın fethi ve dād'ın teşdidıyla) Ufatmak; yukālu: هَضَّهُ يَهْضُهُ مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا كَسَرَهُ وَدَقَّهُ

الْإِنْهِيضُ [el-inhiḍ] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) ufanmak, inkisār ma'nāsına; yukālu: هَضَّهُ فَانْهَضَّ

الْهَيْضِيُّ [el-heḥḍ] (hā'nın fethi ve dād'ın kesri ve meddiyle) Ufanan nesne. Ve

الْمَهْضُوضُ [el-mehḍūḍ] (mīm'in fethi ve dād'ın zammıyla) Bi-ma'nāhu. Ve

الْمُنْهَضُ [el-munhaḍ] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnu ve hā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu kezālik.

الْإِنْهِيضُ [el-inhiḍ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik ufatmak, kesr ma'nāsına; yukālu: هَضَّهُ إِذَا كَسَرَهُ

إِنْهِيضًا [ihitiḍ] Nefsi kesr etmeğe de derler; tekūlu: إِهْتَضَّ نَفْسِي لِفُلَانٍ إِذَا اسْتَرَدَّتْهَا Ve **إِسْتِزَادَ** [istizād] bir nesneyi hakir ve kasir görmeğe derler.

الْهَضَّاضُ [el-haḍḍāḍ] (hā'nın fethi ve dād-ı evvelin teşdidıyla) Şol erkektir ki sā'ir erkeklerin boynın ısırip rencide eyleye.

الْهَضَاءُ [el-haḍḍā'] (hā'nın fethi ve elifin meddiyle) Halāyıktan bir cemā'attir. Ve bu **فَعْلَاءُ** [fa'ālā'] vezni üzeredir **صَحْرَاءُ** [şaḥrā'] gibi, Şa'leb rivāyeti üzere.

[ه ي ض]

الْهَيْضُ [el-heyḍ] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kemiği sarıldıktan sonra ufatmak; yukālu: هَاضَ الْعَظْمَ يَهَيْضُهُ هَيْضًا إِذَا كَسَرَهُ Ve her ağrı ki bir ağrı üzerine ola,

ona هَيْضٌ [heyḍ] derler. Ve

هَيْضٌ [heyḍ] Bir kimseyi tekrār hasta kılmağa dahi derler; yukālu: هَاضِنِي الشَّيْءُ إِذَا رَدَّكَ فِي مَرَضِكَ

الْمَهْيُضُ [el-mehīḍ] (mīm'in fethi ve hā'nın kesri ve meddiyle) Kemiği sarıldıktan sonra münkesir olan kimse.

الْإِنْهِيضُ [el-ihiyāḍ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Zikr olunan vech üzere kemik ufatmak.

الْإِنْهِيضُ [el-inhiyāḍ] (hemzenin ve hā'nın kesriyle ve nūn'un sükūnuyla) Kemik ufanmak kezālik.

الْمُهْتَاضُ [el-muhtāḍ] (mīm'in zammı ve hā'nın sükūnuyla) ve

الْمُنْهَاضُ [el-munhāḍ] (mīm'in zammı ve nūn'un sükūnuyla) Kemiği ufanmış kimse.

الْهَيْضَةُ [el-heyḍat] (hā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Gönül dönmesi ve beden şikesteliği; yukālu: بِالرَّجُلِ هَيْضَةٌ أَيْ بِهِ قِيَاءٌ وَقِيَامٌ Ve **قِيَاءٌ** [kuyā'] kâf'ın zammıyla **قِيَاءٌ** [kay'] dandır ve **قِيَامٌ** [kiyām]ı ishāl zahmetiyle tefsir etmek ba'îd değildir, zīrā Zemaḥşerî **هَيْضَةُ** [heyḍat] “şikem-reften be-ḳay” demiştir.

BĀBU'Ṭ-ṬĀ'İ MİN KİTĀBİ
TERCEMETİ ŞİHĀHİ'L-
CEVHERİ

(بَابُ الطَّاءِ مِنْ كِتَابِ تَرْجُمَةِ صَحَاحِ الْجَوْهَرِيِّ)

ط

FASLU'L-ELİF

(فَصْلُ الْأَلِفِ)

[أ ب ط]

الْإِبْطُ [el-ibt] (hemzenin kesri ve bā'nın sükünüyla) Koltuk, begal ma'nāsına; tezkīri ve te'nīsī cā'izdir.

الْأَبَاطُ [el-ābāt] (hemzenin meddiyle) Cem'î. Ve koltuk görünmek bir nesneyi ziyāde kaldırmadan kināyet olur. Ferrā bir a'rābīden hikāyet edip **بَرَقْتُ حَتَّى بَرَقْتُ سَوَاطِئَهُ** dedi, ziyāde kaldırdı demek mahallinde. Ve kumdan olan tepenin dahi nihāyet bulduğu yere **إِبْطُ** [ibt] derler.

التَّابُطُ [et-te'ebbuṭ] (fethateynle) Bir nesneyi koltuğa almak; yukālu: **تَابُطُ الشَّيْءِ إِذَا جَعَلَهُ** **تَحْتَ إِبْطِهِ** Ve

تَابُطُ [te'ebbuṭ] **إِضْطِبَاعٌ** [iḍṭibā'c]a dahi derler. Ve **إِضْطِبَاعٌ** [iḍṭibā'c] ridāyı sağ koltuğu altına alıp ucunu sol omuzu üzerine bırakmağa derler ve Ebū Hureyre'nin radiyallāhu 'anhu ridālanması bu vech üzere idi.

الْإِسْتِيبَاطُ [el-isti'bāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Ağzı dar, dibi vāsi' kuyu kazmağa derler.

تَابُطُ شَرِّ [Te'ebbeṭa Şerren] Şābit b. Cābir el-Fehmī nām kimsenin ismi idi, **تَابُطُ شَرِّ** [te'ebbeṭa şerren] ile tesmiye olunduğuna bā'is bu idi ki koltuğundan kılıcı gitmez idi; tekūlu: **جَاءَنِي تَابُطُ شَرِّا وَمَرَزْتُ بِتَابُطِ شَرِّا** Ya'nī hāli üzere terk edip tagyīr etmezsin, zīrā fi'lden isme nakl etmezsin, belki fi'l ve fā'il cümlesiyle tesmiye edersin, pes aslı üzere hikāyet edip tagyīr olunmamak vācib olur. Ve her cümle ki onunla tesmiye oluna, cümlesinde hāl böyledir, **بَرَقَ نَحْرُهُ** ve **بَرَقَ دَرِيٌّ** gibi meselā. Ve eger mezbūru

tesniye ve cem^c etmek dilesen دَوَا تَابَطَ جَاءَنِي دَوَا تَابَطَ شَرًّا وَدَوُو تَابَطَ شَرًّا dersin yāhūd كِلَاهُمَا ve كِلَاهُمَا وِدَوُو تَابَطَ شَرًّا dersin te>kīd tarikiyle velākin كِلَاهُمَا ve كِلَاهُمَا geldikte دُو يَاهُود دُو يَاهُود melhūz olmayınca olmaz, meselā جَاءَنِي جَاءَنِي مَذْلُولًا تَابَطَ شَرًّا تَابَطَ شَرًّا كِلَاهُمَا takdīrinde olur.

التَّابِطِيُّ [et-te'ebbuṭiyy] (fethateynle ve āhirinde yā'nın teşdidiyle) تَابَطَ شَرًّا [te'ebbeṭa şerren]e mensüb olan nesne. Ve bunun tasgīri ve terhīmi cā'iz değildir.

[أ ر ط]

الأَرْطَى [el-erṭā] (hemzenin [fethi] ve rā'nın sükūnu ve elifin kasrıyla) Bir ağaçtır, kumlu yerlerde biter. Ve bu فَعْلَى [fa'elā] vezni üzeredir, zīrā müştakkātında أَدِيمٌ dersin, kaçan أَرْطَى [erṭā] ile deri dibāgat olunsā. Ve bunun elifi ilhāk içindir, te'nīs için değildir, zīrā bunun vāhidi أَرْطَاةٌ [erṭāt]tır. Ve bunda kavli-ā āhar vardır ki o أَفْعَلُ [ef'alu] vezni üzere olmaktadır ki müştakkında مَرْطِيٌّ أَدِيمٌ dersin. Ve bu bāb-ı mu'tellde zikr olunur inşā'allāhu ta'ālā. Ve eger bunun elifin asliyye kılsan ma'rifede ve nekirede münevven kılarısın. Ve eger elifin ilhāk için kılarısın nekirede münevven kılarısın, ma'rifede de münevven kılmazsın. Ve Ebū Zeyd بَعِيرٌ مَرْطِيٌّ وَأَرْطَوِيٌّ dersin, kaçan أَرْطَى [erṭā] ekl eylese.

الأَرِيْطُ [el-erīṭ] (hemzenin fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Ricālden şol kimsedir ki onun veledi hāsıl olmağa.

الأَيْرَاطُ [el-īrāṭ] (hemzenin kesri ve meddiyle) ve

التَّارِيْطُ [et-te'rīṭ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيْمُ [et-tekrīm] Yer أَرْطَى [erṭā] bitirmek; yukālu: أَرْطَتِ الْأَرْضُ وَكَذَا أَرْطَتِ الْأَرْضُ إِذَا أَخْرَجَتْ الْأَرْضُ

Bu zikr olunan Cāmi'u'l-Luġa nakli üzeredir, ammā nūsah-ı Şihāh'ta zāhir olan sülāsiden gelmektedir.

[أ ط ط]

الأَطِيْطُ [el-eṭīṭ] (hemzenin fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Devenin sıklet-i hamlden olan āvāzı ve deve pālānının āvāzı ki sıklet-i hamlden hāsıl olur; yukālu: لَا آتِيْكَ Ve مَا أَطَّتِ الْإِبِلُ Ve **أَطِيْطُ** [eṭīṭ] Açlıktan karın ötmeğe dahi derler. Ve deve yavrusu āvāz vermeğe de derler, vālidesin ve yoldaşın taleb ettikte.

[أ ق ط]

الأَطِيْطُ [el-eḳiṭ] (hemzenin fethi ve kāf'ın kesriyle) Keşk dedikleri ma'rūf nesne ki yoğurttan olur. Ve gāh olur eş'arda kāf'ı sākin kılarlar, kāf'ın hareketin mā-kabline nakl etmekle.

الْإِسْتِطَاطُ [el-iṭiḳāṭ] (hemzenin kesriyle) Keşk ittihāz etmek; tekūlu: إِسْتِطَطْتُ إِذَا اتَّخَذْتُ Pes bu bāb-ı ifti'ālden olur.

الأَقْطُ [el-aḳṭ] (hemzenin fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Ta'āma keşk katmak; yukālu: أَقْطُ طَعَامَهُ يَأْقِطُهُ أَقْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا عَمَلَهُ بِالْأَقْطِ **الْمَأْقُوْطُ** [el-me'ḳūṭ] (mīm'in fethi ve kāf'ın zammıyla) Keşk katılan ta'ām.

الْمَأْقِيْطُ [el-māḳiṭ] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesriyle) Uğraş yeri, mevzi-i harb ma'nāsına. Ve Ḥālīl eyitti: مَأْقِيْطٌ [māḳiṭ] harbde olan darlıktır, müzāyaka-i harb ma'nāsına.

FASLU'L-BĀ'

(فَضْلُ الْبَاءِ)

[ب ر ق ط]

الْبَرْقَاطَةُ [el-berqāṭat] (‘alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Şol adımdır ki birbirine karīb ola, hatv-ı mütekārib ma‘nāsına. Ve ardına nazar ederek geri dönmeğe de derler; yukālu: بَرْقَطُ الرَّجُلِ إِذَا وَلَّى مُلْتَفِتًا

[ب س ط]

الْبَسْطُ [el-beṣṭ] (bā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Açıp dağıtmak neşr ma‘nāsına ve şād'la dahi lügattır. Ve **بَسْطُ عُذْرٍ** [baṣṭu ‘uzr] kabül-i ‘özre de derler. Ve

بَسْطُ [beṣṭ] Bir kimsenin ihtişâmın izāle kılmağa dahi derler.

الْبَسْطَةُ [el-beṣṭat] (bā'nın fethi ve sīn'in sükūnuyla) Vüs‘at ma‘nāsına.

الْإِنْبِسَاتُ [el-inbisāt] (hemzenin ve bā'nın kesriyle) Döşenmek; yukālu: **إِنْبَسَطَ الشَّيْءُ** Ve **عَلَى الْأَرْضِ**

إِنْبِسَاتُ [inbisāt] Haşmet zā'il olmağa dahi derler; yukālu: **بَسَطْتُ مِنْ فُلَانٍ فَانْبَسَطَ**

الْتَبَسُّطُ [et-tebassuṭ] (fethateynle ve sīn'in zammı ve teşdidiyle) Vilāyeti tülen ve ‘arzan seyr etmek; yukālu: **تَبَسَّطَ فِي الْبِلَادِ أَي سَارَ فِيهَا طَوْلًا وَعَرَضًا**

الْبَسَاتُ [el-bisāt] (bā'nın kesriyle) Döşenilen nesne, firāş ma‘nāsına.

الْبَسَاتُ [el-beṣāt] (bā'nın fethiyle) Vāsī‘ olan yer; yukālu: **مَكَانٌ بَسَاتٌ**

الْبَسِيطُ [el-beṣīṭ] (bā'nın fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) Bi-ma‘nāhu; yukālu: **مَكَانٌ بَسِيطٌ** Ve gövdesi ve kucağı vāsī‘ olan kimseye de derler; yukālu: **فُلَانٌ بَسِيطُ الْجِسْمِ** Ve **وَالْبَاعِ**

بَسِيطٌ [beṣīṭ] ‘Arūz-ı şī‘rin bahrlерinden bir bahrin dahi ismidir, gālībā bahr-i vāsī‘ olduğu için **بَسِيطٌ** [baṣīṭ] derler. Ve ma‘nā-yı vüs‘attendir, ‘Arabların **لَا فِرَاشًا لِي** فرَشَ لِي فِرَاشًا لَا فِرَاشًا dedikleri firāş dar olduğu zamānda ve **هَذَا فِرَاشٌ يَبْسُطُنِي** dedikleri firāş vāsī‘ olduğu hīnde ve **سِرْنَا عَثْبَةً بَاسِطَةً** dedikleri mesāfe-i ba‘ide olduğu vakte.

الْبِسْطُ [el-biṣṭ] (bā'nın kesri ve sīn'in sükūnuyla) Şol nākadır ki velediyle bir yerde hālī konup anasından men‘ olunmaya. Ve

بَسْطُ [beṣṭ] Açık olan ele dahi derler, bī-kayd ma‘nāsına; yukālu: **يَدٌ بَسْطٌ أَي مُطَلَّقةٌ** Nitekim ‘Abdullāh kırā‘atinde **”بَلْ يَدَاهُ بَسْطَانٌ“** (المائدة 64) vākī‘ olmuştur.

الْبَسَاتُ [el-busāt] (bā'nın zammıyla) Cem‘i, zikr olunan nākalar ma‘nāsına.

الْأَبْسَاتُ [el-ebṣāt] (hemzenin fethiyle) Kezālik cem‘i **ظُوَارٌ** [zū‘ār] ile **ظُوَارٌ** [zū‘ār] ve **أَطَارٌ** [ez‘ār] gibi.

الْإِبْسَاتُ [el-ibsāt] (hemzenin kesriyle) Nāka velediyle bir yerde terk olunmak.

[ب ط ط]

الْبَطُّ [el-baṭṭ] (bā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Çıbamı yarmak, cirāhati çıksın diye; yukālu: **بَطَطْتُ الْقَرْحَةَ إِذَا شَقَقْتُهَا** Ve

بَطُّ [baṭṭ] Kaz ve ördek ma‘nāsına da gelir.

الْبَطَّةُ [el-baṭṭat] (bā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Vāhididir; hā te‘nīs için değildir belki vahdet için müzekkere ve mü‘ennese itlāk olunur, **حَمَامَةٌ** [ḥamāmet] gibi ve **دَجَاجَةٌ** [decācet] gibi.

الْبَطِيطُ [el-beṭīṭ] (bā'nın fethi ve tā'nın kesri ve meddiyle) ‘Aceb ma‘nāsına. Ve kizb ma‘nāsınadır. Ve bundan fi‘l müştak olmaz.

[ب ع ط]

الْإِبْعَاطُ [el-ib'āṭ] (hemzenin kesriyle) Irağ'a gitmek, **إِبْعَادٌ** [ib'ād] ma'nāsına; yukālu: **أَبْعَدَ فِي السَّوْمِ إِذَا أَبْعَدَ** Ve **سَوِّمَ** [sevm] otlağaderler.

[ب ع ث ط]

الْبُعْطُ [el-bu'ṣuṭ] (bā'nın ve tā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Derenin ortası, **سُرَّةُ الْوَادِي** ma'nāsına.

الْبُعْطُوتُ [el-bu'ṣuṭ] (sā'nın zammı ve šā'nın zammı ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; ve minhu yukālu: **هُوَ ابْنُ بُعْطُهَا لِلْعَالِمِ بِالشَّيْءِ كَمَا يُقَالُ: هُوَ ابْنُ بُجْدَتِهَا** Ve **بُجْدَةٌ** [bucdet] bā'nın zammı ve cīm'in sükūnuyla bir nesnenin bātınına derler.

[ب ل ط]

الْمُبَالِطَةُ [el-mubāleṭat] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Kılıçlar ile vuruşmak, **مُضَارَبَةٌ بِالسَّيْفِ** ma'nāsına.

التَّبَالُطُ [et-tebāluṭ] (fethateynle ve lām'ın zammıyla) Kezālik vuruşmak; yukālu: **تَبَالَطُوا إِذَا تَجَالَدُوا**

الْإِبْلَاطُ [el-iblāṭ] (hemzenin kesriyle) Bir kimsenin mālī gidip fakīr olmak; yukālu: **أَبْلَطَ الرَّجُلُ إِذَا افْتَقَرَ**

الْمُبْلِطُ [el-mublīṭ] (mīm'in zammı ve lām'ın kesriyle) Fakīr olan kimse.

الْمُبْلَاطُ [el-mublaṭ] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Kezālik fakīr olan kimse; yukālu: **أَبْلَطَ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ فَهُوَ مُبْلَاطٌ إِذَا افْتَقَرَ وَذَهَبَ مَالُهُ** Kisā'ī rivāyeti üzere ve Ebū Zeyd'in dahi kavli budur. Ve

إِبْلَاطٌ [iblāṭ] Talebde ibrām etmeğederler; yukālu: **أَبْلَطَنِي فُلَانٌ إِذَا أَلَحَّ عَلَيْكَ فِي السُّؤَالِ حَتَّى يَبْرُمَ**

التَّبْلِيطُ [et-teblīṭ] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-

tekrīm]) Bir nesnede ‘āciz olmak; yukālu: **بَلَّطَ الرَّجُلُ تَبْلِيطًا إِذَا أَعْيَا فِي الشَّيْءِ** [Bu] **بَلَّحَ** gibi ki **بَلَّحَ** dahi bā-i muvahhade ve lām-ı müşeddede ve hā-i mühmele ile zikr olunan ma'nāyadır.

الْبِلَاطُ [el-belāṭ] (bā'nın fethiyle) Yere döşenen taşlardır, gerek ev içinde gerek gayrı yerde.

الْبَلُّوتُ [el-bellūṭ] (bā'nın fethi ve lām'ın zammı ve teşdīdiyle) Me'kūlāt kısmından ma'rūf nesnedir ki ‘amme tahrif edip pelid derler.

الْبِلْطَةُ [el-bulṭat] (bā'nın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Şol yağmurdur ki katreleri ‘azīmdir ve def'a ve fec'et ma'nāsına da gelir.

[ب ه ط]

الْبِهَاطُ [el-behaṭṭ] (bā'nın ve hā'nın fethiyle ve ṭā'nın teşdīdiyle) Bir nev' ta'āmdır ki pirinçle ve su ile tabh olunur, Fārisī-i mu'arrebdir ki ona lisān-ı Fārisīde betāb derler. Bu zikr olunan Cevherī tashīhi üzeredir, ammā **Ḳāmūs**'ta ve gayrı lūgat kitāblarında sūtle ve pirinçle tabh olunan ta'āmdır, lisān-ı Hind'den ta'rīb olunmuştur, Hindīsi behtābdır demişler.

FASLU'Ş-ŞĀ

(فَضْلُ التَّاءِ)

[ث أ ط]

التَّاطَةُ [eş-seʔat] (şā'nın fethi ve hemzenin sükūnu ile) Kara balçık, حَمَاءَةٌ [hamʔet] maʿnāsına.

التَّاطُ [eş-seʔ] (şā'nın fethi ve hemzenin sükūnu ile) Cem'i, kara balçıklar maʿnāsına. Ve fi'l-meseli: "تَّاطَةٌ مُدَّتْ بِمَاءٍ" Ve bu mesel mansıba vāsıl olan ahmak hakkında darb olunur, zīrā siyāh balçığın rutūbeti gālib oldukça fesādı gālib olur. Ve مُدَّتْ [muddet] مِدَّةً [midde] tendir fesād maʿnāsına yāhūd مَدَّ [medd] endir uzatmak maʿnāsına.

[ث ر ط]

التَّرْطُ [eş-seʔt] (şā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) تَرَطَّ [set] gibidir veznen ve maʿnen yāhūd لُتَّغَتْ [luşgat] tir, yaʿnī lisān telaffuzda kāsır olmağın ehad-ı harfeyni āhara şebīh tekellüm etmegindir. Ve تَرَطَّ [set] çiriş dedikleri nesnedir ki onu paşmakçılar istiʿmāl eder ki lisān-ı Fārisīde dahi ona sirīş derler. Ve bu zikr olunan Naḍr b. Şumeyl rivāyeti üzeredir. Ve Ebu'l-Ġavṣ zikr olunan lafzın bu maʿnāya gelmesin inkār etti.

التَّرْطَةُ [eş-seʔtʔet] (şā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla ve ṭā'nın kesri ve hemzenin fethiyle) Recül-i ahmaka derler ki zaʿīf ola, hemze zāʿide olmak üzere.

[ث ر م ط]

التَّرْمُطَةُ [eş-surmuʔat] (şā'nın ve mīm'in zammı ve mā-beynde rā'nın sükūnuyla) Yaş balçık, طِينٌ رَطْبٌ [tīn raṭb] maʿnāsına.

Cevherī eydür: Ben zann ederim ki mīm zāʿide ola.

[ث ط ط]

الْأَطُّ [el-eşatt] (fethateynle ve ṭā'nın teşdidıyla) Köse olan kimse, كَوْسَجٌ [kevsec] maʿnāsına.

التَّطُّطُ [eş-seʔat] (fethateynle) Köse olmak.

الْأُطُّ [eş-suʔt] (şā'nın zammıyla) أُطُّ [eşatt] in cem'i, köseler maʿnāsına; yukālu: قَوْمٌ تُطُّ قَوْمٌ تُطُّ

الْأُطُّ [eş-saʔt] (şā'nın fethiyle) Kezālik köse maʿnāsına.

الْأُطَّاطُ [eş-siʔat] (şā'nın kesriyle) Kezālik cem'i; yukālu: رَجُلٌ تُطُّ وَقَوْمٌ يُطَّاطُ

تَطُّ الْحَاجِبَيْنِ [saʔtu'l-ḥācibeyn] (şā'nın fethiyle) Kaşları az olan ʿavret.

[ث ع ط]

التَّعَطُّ [eş-saʔat] (fethateynle) Bed rāyiha bağlamak; yukālu: نَعَطَ اللَّحْمُ نَعَطًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا أَتَنَنْ وَيُقَالُ نَعَطَ الْمَاءُ أَيْضًا

[ث ل ط]

التَّالُّطُ [eş-selt] (şā'nın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Deve necāset-i rakīka ilkā etmek; yukālu: تَلَّطَ الْبَعِيرُ مِّنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا أَلْقَى "أَنَّهُمْ كَانُوا يَبْعِرُونَ بَعْرًا" Ve fi'l-hadīsi: وَأَنْتُمْ تَتَلَطُّونَ تَلَّطًا

FASLU'L-CĪM

(فَضْلُ النِّجِيمِ)

[ج ل ط]

الْجَطُّ [el-celṭ] (cīm'in fethi ve lām'in sükünüyle) Kılıç sıyırmaq; yukālu: جَطَّ سَيْفُهُ إِذَا اسْتَلَّهُ

الْجَلْمَطَةُ [el-celmeṭat] (alā-vezni الدَّخْرَجَة [ed-daḥrecet]) Başu tıraş etmek; yukālu: جَلْمَطَ رَأْسَهُ إِذَا حَلَقَهُ وَالْمِيمُ زَائِدَةٌ

FASLU'L-HĀ'

(فَضْلُ النِّجَامِ)

[ح ب ط]

الْحَبْطُ [el-ḥabṭ] (ḥā'nın fethi ve bā'nın sükünüyle) ve

الْحُبُوطُ [el-ḥubūṭ] (zammeteynle) Amelin sevābı bātıl olmak; yukālu: حَبِطَ عَمَلُهُ حَبِطًا إِذَا بَطَلَ ثَوَابُهُ وَحُبُوطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا بَطَلَ ثَوَابُهُ

الْإِحْبَاطُ [el-iḥbāt] (hemzenin kesriyle) Ameli bātıl kılmak; yukālu: أَحْبَطَهُ اللهُ

إِحْبَاطُ [iḥbāt] Kuyunun suyu gidip evvelki gibi avdet etmek ma'nāsına da gelir.

الْحَبِطُ [el-ḥabaṭ] (fethateynle) Yara fāsīd olmak; yukālu: حَبِطَ الْجُرْحُ حَبِطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيضًا إِذَا عَرِبَ وَنُكِنَ

حَبِطُ [ḥabaṭ] Kezālik davar otu çok otlayıp karınları şişip içlerinde olan nesne çıkma- mağa dahi derler. Ve İbnu's-Sikkīt eyitti: حَبِطُ [ḥabaṭ] davar tahıl içinde biten çavdarı ya'nī siyāh dāneleri olan otu otlamadan karnı şişmektir ki o ota حَنْدُقُوكُ [ḥandeḳūk] derler ḥā-i mühmele ile; yukālu: حَبِطَتِ الشَّاةُ ”وَإِنَّ مِمَّا يُنْبِثُ“ Ve fi'l-hadisi: مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَيضًا “ Ya'nī yā katl eder yāhūd katle karīb eder. Bu sebebden Ḥāriş b. Amr'a حَبِطُ [Ḥabaṭ] diye tesmiye ettiler, zīrā mezbūr veledine ba'zı seferinde zikr olan hālet vāki' olmuştu, binā'en alā-zālik mezbūrlara حَبِطَاتُ بَنِي تَمِيمٍ derler.

الْحَبِطِيُّ [el-Ḥabeṭiyy] Zikr olunan kabīleye mensüb olan nesne.

الْحَبِطِيُّ [el-ḥabeṭā] (fethateynle ve nūn'un sükünü ve elifin kasrıyla) Kasīrū'l-kāme olup azīmü'l-batn olan kimse. Gāh olur mehmūz kırlarlar ve gāh olur kılmazlar ve nūn ile elif kelime-i mezbūrede سَفْرَجَلْ

[sefercel]e ilhāk içindir; yukālu: رَجُلٌ حَبْنُطَى Ve eger taşgīr etmek dilerseñ muhayyer olursun, istersen nūn'u hazf edip eliften bedel yā getirirsın حَبِيْطُ [hubeyṭ] dersin ṭā'nın kesri ve tenvīniyle, zīrā mezbūrun elifi te'nīs için değıldir, حُبْلَى [hublā] ve بُشْرَى [buşrā] elifi gibi tā ki elifin mā-kabli meftūh ola. Ve eger istersen nūn'u ibkā edip ve elifi hazf edūben حُبَيْنُطُ [hubeyniṭ] dersin, kezālik her ism ki onda ilhāk için iki ziyāde ola her hangisin dilerseñ hazf edersin ve hazf ettiğın takdīrce dilerseñ ıvaz verirsın, dilerseñ vermezsin. Ve eger harf-i evveldeñ ıvaz versen حُبَيْيُطُ [hubeyyiṭ] dersin yā'nın teşdīdi ve ṭā'nın kesriyle ve eger harf-i sānīden ıvaz versen حُبَيْنِيْطُ [hubeyniṭ] dersin nūn'un kesri ve meddiyle. Ve عَفْرَنَى [ʿafernā] kelimesinde dahi hāl zikr olunan minvāl üzeredir. Ve عَفْرَنَى [ʿafernā] arslana derler, şiddeti olduğı için.

[ح ط ط]

أَلْحَطُّ [el-ḥaṭṭ] (ḥā'nın fethi ve ṭā'nın teşdīdiyle) Devenin pālānın ve atın eyerin almak ve yayın kirişin indirmek; yukālu: حَطَّ الرَّجُلُ وَالسَّرْحُ وَالْقَوْسُ Ve

حَطُّ [ḥaṭṭ] Bir yere nüzūl etmeğē dahi derler. Ve

حَطُّ [ḥaṭṭ] İnişe inmeğē de derler; yukālu: حَطَّ إِذَا حَدَرَ

أَلْمَحَطُّ [el-meḥaṭṭ] (fethateynle) Menzil ma'nāsınadır.

أَلْإِنْحِطَاطُ [el-inḥiṭāṭ] (hemzenin ve ḥā'nın kesriyle) Bir nesne aşağı varmak; yukālu: اِنْحَطَّ السَّيْرُ Narh aşağı varmak ma'nāsına. Ve gayrı nesnede dahi hāl böyledir.

أَلْإِسْتِحْطَاطُ [el-istiḥṭāṭ] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Bey'ce hurmet edip mebī'in bahāsın eksiltmek; yukālu: اِسْتَحْطَيْتِي فُلَانٌ مِنْ الثَّمَنِ شَيْئًا

أَلْحَطِيْطَةُ [el-ḥaṭiṭat] (ḥā'nın fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Semenden nākıs olan mikdār.

أَلْحِطَّةُ [el-ḥiṭṭat] (ḥā'nın kesriyle) Günāhı ʿafv etmek; ve minhu kavluhu taʿālā: ﴿حِطَّةٌ﴾ (البقرة 58، الأعراف 161) أَيْ حُطَّ عَنَّا أَوْ زَارَنَا Ba'zılar eyitti: Lafz-ı ﴿حِطَّةٌ﴾ bir kelimedir ki Benī İsrā'īl onu telaffuz etmekle emr olundu. Eger telaffuz etseler günāhları حَطَّ [ḥaṭṭ] olunurdu.

أَلْحَطُوْتُ [el-ḥaṭūṭ] (ḥā'nın fethi ve ṭā'nın zammı ile) İniş yer, مَكَانٌ نَشِيبُ ma'nāsına. Ve

حَطُوْتُ [ḥaṭūṭ] Şol nākaya derler ki ziyāde serī'c ola.

مَحْطُوْتَةُ الْمَثْنَيْنِ [maḥṭūṭatu'l-metneyn] (mīm'in fethi ve ṭā'nın zammıyla) Şol cāriyedir ki arkasının iki cānibi memdūd ve müstevī ola.

أَلْحِطَاطُ [el-ḥiṭāṭ] (ḥā'nın kesriyle) Deve yürürken yularına dayanarak yürümek.

أَلْحُطَايَةُ [el-ḥuṭā'iṭ] (ḥā'nın zammı ile) Küçük, sağır ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ حُطَايٌ إِذَا كَانَ صَغِيرًا Ve

حُطَايُتُ بْنُ يَغْفَرُ [Ḥuṭā'iṭ b. Ya'fur] Bir kimsenin ismidir.

أَلْحَطَاةُ [el-ḥaṭāṭ] (ḥā'nın fethiyle) Şol silvelerdir ki zeker başının etrāfında zāhir olur. Ve gāh olur yüzde zāhir olana dahi itlāk olunur.

أَلْحَطَاةُ [el-ḥaṭāṭat] (ḥā'nın fethiyle) Vāhidi. Ve

حَطَاةُ [ḥaṭāṭat] Sütün kaymağına dahi derler, زُبْدُ اللَّبَنِ ma'nāsına.

المَحَطُّ [el-miḥaṭṭ] (mīm'in kesriyle) Şol nesnedir ki onunla döğün ederler, nitekim 'Arab tâ'ifesinin kollarında ve ellerinde ekseriyâ ihdâs ederler. Ba'zılar eyitti: Şol demirdir ki onun serrâclar sahtiyân nakş eder.

حِطَّانٌ [Hiṭṭān] (hā'nın kesriyle) Bir kimse- nin ismidir ki o 'İmrān b. Hiṭṭān'dır.

[ح ق ط]

الْحَيْقُطَانُ [el-ḥaykuṭān] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve kāf'in zammı ile) دُرَّاجٌ [durrāc] dedikleri ma'rūf kuşun erkeği.

[ح ل ط]

الإِخْتِلَاطُ [el-iḥṭilāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gazab ve zacret. Ve fī kelāmi 'Alkame b. 'Allāse: **إِنَّ أَوَّلَ الْعِيِّ الإِخْتِلَاطُ وَأَسْوَأُ: القَوْلُ الإفْرَاطُ** Ya'ni "Dalāletin evveli gazab- da ve kavlin akbahı iksārdadır."

الإِخْلَاطُ [el-iḥlāt] (hemzenin kesriyle) Yemīnde cidd ve cehd etmek.

[ح م ط]

الْحَمَاطُ [el-ḥamāt] (ḥā'nın fethiyle) أفَانِي [efānī] dedikleri otun yābisidir ki ekseriyā yılanlar onunla ülfet eder; yukālu: **شَيْطَانٌ حَمَاطٌ كَمَا يُقَالُ ذَنْبٌ غَضَى وَتَيْشٌ خَلْبٌ** Ve **شَيْطَانٌ** [şeyṭān]dan murād yılan- dır ki 'Arab tâ'ifesi yılana **شَيْطَانٌ** [şeyṭān] der. Ve **غَضَى** [ğadā] bir cins ağaca derler. Ve **خَلْبٌ** [ḥulleb] ḥā'nın zammı ve lām'ın teşdidiyle bir cins ottur ki ekseriyā āhū cinsi mā'il olur, kıvırcık ottur, boz renk- lidir, yaprağın kopardıkta sütü çıkar, yere döşenerek biter.

الْحَمَاطَةُ [el-ḥamāṭat] (ḥā'nın fethiyle) Vāhidi, zikr olunan ot cinsinden bir ot ma'nāsına.

حَمَاطَةُ الْقَلْبِ [ḥamāṭatu'l-ḳalb] (ḥā'nın fethiyle) Vāhidi, yürek ortası, **حَبَّةُ الْقَلْبِ** ma'nāsına; ve minhu kavluhum: **أَصَبْتُ حَمَاطَةَ قَلْبِي** Ve

حَمَاطَةُ [ḥamāṭat] Kezālik boğazda olan huşūnete derler, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

[ح ن ط]

الْحِنْطَةُ [el-ḥiṇṭat] (ḥā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Buğday, gendüm ma'nāsına.

الْحِنْطُ [el-ḥinaṭ] (ḥā'nın kesri ve nūn'un fethiyle) Cem'i, buğdaylar ma'nāsına.

الْحَنْطَا [el-ḥannāt] (ḥā'nın fethi ve nūn'un teşdidiyle) Buğday satan kimse.

الْحَنْوُطُ [el-ḥanūṭ] (ḥā'nın fethi ve nūn'un zammıyla) Şol nesnedir ki meyyitlere sa- çarlar, hūb rāyihalı olduğu için.

التَّحْنُطُ [et-teḥannuṭ] (zammeteynle ve nūn'un zammı ve teşdidiyle) Zikr olunan nesneyi saçmak; yukālu: **تَحْنُطُ بِهِ الرَّجُلُ**

التَّخْنِيطُ [et-tahnīt] ('alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrim]) **حَنْوُطٌ** [ḥanūṭ] saçmak; yukālu: **حَنْطُ الْمَيْتِ تَخْنِيطًا**

الْحِنَاطَةُ [el-ḥināṭat] (ḥā'nın kesriyle) Buğ- day satmak san'atı.

الْحَانِطُ [el-ḥāniṭ] (nūn'un kesriyle) Kırmızı boyanmış deri; yukālu: **حَنْطُ الْأَدِيمِ إِذَا أَحْمَرَ**

الإِخْنَاطُ [el-iḥnāt] (hemzenin kesriyle) Deve otlığı olan nebātātın erişip yaprağı ağarması; yukālu: **أَحْنَطُ الرِّمْتُ وَحَنْطُ أَيضًا إِذَا أَدْرَكَ وَابْيَضَ وَرَقُهُ**

الْحَايِطُ [el-ḥā'iṭ] (yā'nın kesriyle) Duvar.

الْحِيطَانُ [el-ḥiṭān] (ḥā'nın kesri ve meddiy- le) Cem'i, duvarlar ma'nāsına; vāv yā'ya münkalib oldu, mā-kabli meksūr olduğu için.

[ح و ط]

التَّخْوِيطُ [et-tahvīt] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Duvar yapmak; yukālu: حَوَّطَ كَرَمَهُ إِذَا بَنَى حَوْلَهُ حَائِطًا Ya‘nī bāğının etrāfına duvar yapsa. Ve

تَخْوِيطُ [tahvīt] Bir nesne etrāfını devr etmeğe dahi derler; ve minhu kavluhum: أَنَا أَحَوَّطُ أَمَّا أَحَوِّطُ حَوْلَ ذَلِكَ الْأَمْرِ أَيُّ أَدَوُّهُ

الْمُحَوِّطُ [el-muḥavvaṭ] (mīm’in zammı ve vāv’ın fethi ve teşdidiyle) Şol bāğdır ki etrāfına duvar yapılmış ola.

الْحِيطَةُ [el-ḥiṭat] (ḥā’nın kesri ve meddiyle) Sakınmak.

الْحِيطَاةُ [el-ḥiyāṭat] (ḥā’nın kesriyle) Bi-ma‘nāhā.

الْحَوِّطُ [el-ḥavṭ] (ḥā’nın fethi ve vāv’ın sükunuyla) Kezālik bi-ma‘nāhā; yukālu: خَاطَهُ يَحْوِطُهُ حَوِّطًا وَحِيطَةً إِذَا كَلَّاهُ وَرَعَاهُ Ve كَلَّ āhirinde hemze ile hıfz ve hirāset ma‘nāsına gelir. Ve

حِيطَةٌ [ḥiṭat] Meyl ve merhamet ma‘nāsına da gelir; tekūlu: مَعَ فُلَانٍ حِيطَةٌ لَكَ وَلَا تَقُلْ عَلَيْنِكَ Ve

حَوِّطُ [ḥavṭ] Har zekerin içeri çekmeğe dahi derler; tekūlu: الْحَمَامُ يَحْوِطُ عَائِنَهُ أَيُّ يَجْمَعُهَا

الْإِحْتِيطَاتُ [el-iḥtiyāt] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Sika ve mu‘temedün ‘aleyh olan nesne ile ‘āmil olmak; yukālu: إِحْتَاطَ الرَّجُلُ لِنَفْسِهِ إِذَا أَخَذَ بِالْبَقِيَّةِ Ve

إِحْتِيطَاتُ [iḥtiyāt] Bir nesneyi ortaya almağa dahi derler; yukālu: إِحْتَاطَتْ بِهِ الْخَيْلُ إِذَا أَخَذَتْ

الْإِحَاطَةُ [el-iḥāṭat] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi kaplayıp içeri almak; yukālu: أَحَاطَ بِهِ عِلْمًا Ve

إِحَاطَةٌ [iḥāṭat] Bir kimseyi ortaya almağa dahi derler; yukālu: أَحَاطَتِ الْخَيْلُ بِفُلَانٍ إِذَا أَخَذَتْ

FASLU'L-ḤĀ

(فَضْلُ النَّهَاءِ)

[خ ب ط]

الْخَبْطُ [el-ḥabṭ] (ḥā’nın fethi ve bā’nın sükunuyla) Karıştırmak; yukālu: خَبَطَ الْبَعِيرُ الْأَرْضَ بِيَدِهِ خَبْطًا صَرَبَهَا Ve minhu kīle: خَبِطَ عَشْوَاءُ Ya‘nī bir kimse bir emrde hidāyet üzere olmasa عَشْوَاءُ خَبِطَ خَبِطَ derler. Ve عَشْوَاءُ [‘aşvā] ‘ayn-ı mühmelenin fethi ve elifin kasrıyla şol nākadır ki basarında za‘f olmağın bir nesneden sakınmaz. Ve

خَبِطُ [ḥabṭ] Bir kimse uyumak için kendi nefsinin kanda olursa bırakmağa dahi derler; yukālu: خَبِطَ الرَّجُلُ إِذَا طَرَحَ نَفْسَهُ حَيْثُ كَانَ لِيَنَامَ Ve

خَبِطُ [ḥabṭ] ‘Asā ile ağacı vurmağa da derler, yaprağı düşün diye. Ve

خَبِطُ [ḥabṭ] Bir kimseyi bilmeden ihsān etmeğe dahi derler; yukālu: خَبِطْتُ الرَّجُلَ إِذَا نَعَمْتُ عَلَيْهِ مِنْ غَيْرِ مَعْرِفَةٍ بَيْنَكُمَا Ve

خَبِطُ [ḥabṭ] Davarın uyluğu üzerine arkırı dāğ çekmeğe dahi derler; tekūlu: خَبِطَ بَعِيرُهُ

الْإِحْتِيبَاتُ [el-iḥtibāt] (hemzenin ve tā’nın kesriyle) Bī-vech bir kimseden ihsān taleb etmeğe derler; yukālu: إِحْتَبَيْتَنِي فُلَانٌ إِذَا أَصْرَةً [āšireṭ] hemzenin meddi ve şād-ı mühmelenin kesriyle mücib-i merhamet olan nesnedir.

خَابِطُ اللَّيْلِ [ḥābiṭu’l-leyl] (bā’nın kesriyle) Nās ma‘nāsımadır; ve minhu kavluhum: مَا أَذْرِي أَيُّ خَابِطٍ لَيْلٍ هُوَ أَيُّ النَّاسِ هُوَ

الْخُبَابُ [el-ḥubāt] (ḥā’nın zammı ve bā’nın tahfifiyle) Cünūna şebīh bir hālettir, cünūn değildir; ve minhu tekūlu: تَخَبَّطَهُ الشَّيْطَانُ

التَّخْبُطُ [et-teḥabbuṭ] (fethateynle ve bā’nın zammı ve teşdidiyle) İfsād etmek.

الْحَبِطُ [el-ḥibāt] (ḥā’nın kesriyle) Şol uzun dağdır ki arkını uyluğa yakarlar.

الْحَبِطَةُ [el-ḥibṭat] (ḥā’nın kesriyle ve bā’nın sükūnuyla) Az olan süte derler. Ve

حَبِطَةٌ [ḥibṭat] Gecenin bir mikdārı geçtikten sonra bākī kalanına dahi derler. Ve

حَبِطَةٌ [ḥibṭat] Evlerden bir mikdāra ve halāyıkta bir mikdāra dahi derler.

الْحَبِطُ [el-ḥibaṭ] (ḥā’nın kesri ve bā’nın fetihiyle) Cem’i.

الْحَبِطُ [el-ḥibṭ] (ḥā’nın kesri ve bā’nın kezālik sükūnuyla) Sülüs mikdārından nisf mikdārına varan sudur gerek çanakta gerek meşkte gerek havzda gerek gölde olsun ki bu mikdār olan suya رَفَضٌ [refaḍ] derler. Ve bundan fi’l müştak olduğu zāhir değildir. Cevherī kavli üzere pes **حَبِطٌ** [ḥibṭ] جُرْعَةٌ [cur‘at] gibidir ma‘nen. Ve جُرْعَةٌ [cur‘at] cīm’in zammı ve rā-i mühmenin sükūnuyla kāsede bākī kalan sudur. Ba‘zılar hatt-ı Cevherī ile vāki‘ olan جُرْعَةٌ [cuz‘at]dır demiş, cīm’in kesriyle ve zāy-ı mu‘cemenin sükūnuyla, mutlakan mā-i kalil ma‘nāsına.

خ ر ط

الْحَرْطُ [el-ḥarṭ] (ḥā’nın fethi ve rā’nın sükūnuyla) Ağacın kabın soyamak; yukālu: حَرَطْتُ الْعُودَ أَحْرَطُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَأَحْرَطُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي Ve

حَرْطٌ [ḥarṭ] Yaprak sıyımağa dahi derler; tekūlu: حَرَطْتُ الْوَرَقَ إِذَا حَتَّتهُ Ve حَتٌّ [ḥatt] ḥā-i mühmele ve tā-i müsennāta ağaç yaprağın eliyle sıyımağa derler, a‘lāsından tutup āhirine varınca. Ve fi’l-meseli: ”دُونَهُ“ حَرَطُ الْقَتَادِ Bu mesel gāyet-i mā-fi’l-bāb budur, bundan ötesi müşkildir, mahallinde isti‘māl olunur. Ve قَتَادٌ [katād] k̄āf’ın

fethiyle dikene derler. Ve

حَرْطٌ [ḥarṭ] Müshil olan devā bir kimseyi ishāl etmeğe de derler; yukālu: حَرَطَهُ الدَّوَاءُ إِذَا أَفْشَاهُ Ve

حَرْطٌ [ḥarṭ] Demiri uzatmağa dahi derler; yukālu: حَرَتُ الْحَدِيدِ إِذَا طَوَّلْتَهُ كَالْعُمُودِ Ve

مَحْرُوطُ الْوَجْهِ [maḥrūṭu’l-vech] Şol kimse dir ki yüzü uzun ola ve enli olmaya. Ve

مَحْرُوطُ اللَّحْيَةِ [maḥrūṭu’l-liḥyet] Sakalı uzun olup enli olmayan kimse.

التَّحْرِيطُ [et-taḥrīṭ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bi-ma‘nāhu; yukālu: حَرَطَهُ الدَّوَاءُ تَحْرِيطًا

الْحَرْطُ [el-ḥarṭ] (fethateynle) Şol marazdır ki memeye ‘arız olup keriş pāreleri gibi uyuşmuş sütler çıkar.

الْإِحْرَاطُ [el-iḥrāt] (hemzenin kesriyle) Nāka zikr olunan marazla marīz olmak; yukālu: أَحْرَطَتِ النَّاقَةُ

الْمِحْرَاطُ [el-miḥrāt] (mīm’in kesri ve ḥā’nın sükūnuyla) Zikr olunan maraz ‘ādeti olan nāka. Ve

مِحْرَاطٌ [miḥrāt] Kezālik şol yılandır ki her yıl kavlamak ‘ādeti ola.

الْحَرْوُطُ [el-ḥarūṭ] (ḥā’mın fethi ve rā’nın zammıyla) Şol attır ki حَرْوُنُ [ḥarūn] olup serkeş ola.

الْحِرَاطُ [el-ḥirāt] (ḥā’nın kesriyle) At حَرْوُنُ [ḥarūn] olmak; yekūlu’l-bā’i: بَرِئْتُ إِلَيْكَ مِنْ الْحِرَاطِ أَيِ الْجَمَاحِ

الْإِنْحِرَاطُ [el-inḥirāt] (hemzenin ve ḥā’nın kesriyle) At seyri hālinde lecc ve ‘inād etmek; yukālu: إِنْحَرَطَ الْفَرَسُ فِي سَبِيلِهِ إِذَا لَجَّ Ve

إِنْحِرَاطٌ [inḥirāt] Bir kimsenin üzerine gelip yaramaz söz söylemeğe derler; yukālu: إِنْحَرَطَ عَلَيْنَا فُلَانٌ إِذَا أَنْدَرَأَ بِالْقَوْلِ السَّيِّئِ Ve beden

incelmeğe dahi derler; yukālu: **إِنْخَرَطَ جِسْمُهُ** إِذَا دَقَّ

الْإِنْخِرِيطُ [el-iḥrīṭ] (hemzenin kesri ve ḥā'nın sükūnu ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bir nev^c tuzlu ottur, giyāh-ı şūr ma'nāsına.

الْإِخْتِرَاطُ [el-iḥtirāṭ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kılıç sıyırmak; yukālu: **إِخْتَرَطَ سَيْفَهُ** إِذَا سَلَّهُ

الْخَرِيطَةُ [el-ḥarīṭat] (ḥā'nın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Şol cāme-dāndır ki içine kodukları esbābın üzerine iliklenip bağlanır.

الْإِخْرَاطُ [el-iḥrāt] (hemzenin kesriyle) Cāme-dānı ilikleyp bağlamak; tekūlu: **أَخْرَطْتُ الْخَرِيطَةَ إِذَا أَسْرَجْتَهَا**

الْإِخْرِوَاتُ [el-iḥrivvāt] (hemzenin ve rā'nın kesri ve vāv'ın teşdidiyle) Seyrde şiddet üzere olmak; yukālu: **إِخْرَوُطَ بِهِمُ السَّيْرُ إِخْرِوَاتًا** أَيِ اشْتَدَّ

[خ ط ط]

الْحَطُّ [el-ḥaṭṭ] (ḥā'nın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Çizi.

الْحُطُوطُ [el-ḥuṭuṭ] (zameteynle) Cem'ci, çiziler ma'nāsına. Ve

حَطُّ [Ḥaṭṭ] Yemāme'de bir mevzi'in ismidir ki ona **حَطُّ هَجَرَ** [ḥaṭṭu hecer] derler. Ona gönderler nisbet olunup **رِمَاحٌ خَطِيَّةٌ** derler, zīrā bilād-ı Hind'den gönderler ona getirilip onda doğrulturlar. Ve

حَطُّ [ḥaṭṭ] Remmālın kum üzerine çizi çizmesine dahi derler. Ve

حَطُّ [ḥaṭṭ] Kalemle yazı yazmağa dahi derler; yukālu: **حَطَّ بِالْقَلَمِ إِذَا كَتَبَ** Ve

حَطُّ [ḥaṭṭ] Şakk ma'nāsına da gelir; yukālu: **مَا حَطَّ غُبَارُهُ أَيِ شَقَّهٗ** Lāzımıyla ta'bīr olunur.

الْمُحَطَّطُ [el-muḥaṭṭaṭ] (mīm'in zammı ve tā'nın fethi ve teşdidiyle) Şol kilimdir ki onda hatlar ola; yukālu: **كِسَاءٌ مُحَطَّطٌ أَيِ فِيهِ خُطُوطٌ**

الْأَخْطُوطُ [el-ḥaṭuṭ] (ḥā'nın fethi ve tā'nın zammıyla) Şol yaban sığırıdır ki tırnağının ucuyla yeri tırmalaya.

الْخِطَّةُ [el-ḥiṭṭat] (ḥā'nın kesriyle) Şol yerdir ki bir kimse kendi nefsi için ihtiyār edip onda binā yapmağa 'alāmet vaz' eyleye.

الْخِطَّاتُ [el-ḥiṭaṭ] (ḥā'nın kesri ve tā'nın fethiyle) Cem'ci, zikr olunan vech üzere olan yerler ma'nāsına; ve minhu **الْبُصْرَةُ الْخِطَّاتُ وَالْكُوفَةُ**

الْإِخْتِطَاتُ [el-iḥtiṭāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Oğlanın 'izārında hattı bitmek.

الْمِحْطُّ [el-miḥaṭṭ] (mīm'in kesri ve ḥā'nın fethiyle) Şol ağaçtır ki onunla çizi çizerler; hat-keş ma'nāsına.

الْمِحْطَّاتُ [el-miḥṭāt] (mīm'in kesri ve ḥā'nın sükūnuyla) Şol ağaç pāresidir ki onu hat doğru olmak için isti'māl ederler.

الْخُطَّةُ [el-ḥuṭṭat] (ḥā'nın zammıyla) Emr ve kıssa ma'nāsına; yukālu: **جَاءَ فُلَانٌ وَفِي رَأْسِهِ خُطَّةٌ إِذَا جَاءَ وَفِي نَفْسِهِ حَاجَةٌ قَدْ عَزَمَ عَلَيْهَا "أَيْلَامٌ" Ve fī hadīsi Ḳayle: "أَيْلَامٌ" ابنُ هَذِهِ أَنْ يَفْصَلَ الْخُطَّةَ وَيَنْتَصِرَ مِنْ وَرَاءِ الْحَجَرَةِ** Ve **حَجَرَةٌ** [ḥacezet] **حَاجِرٌ** [ḥāciz]in cem'idir, māni'ler ma'nāsına, ya'nī bir kimse ki bir müşkil iş vākī^c oldukta 'āciz olmayıp onu tedārüke kādir ola, o lev m olunmaz. Ve

خُطَّةٌ [ḥuṭṭat] Maksad ma'nāsına da gelir; yukālu: **خُطَّةٌ نَائِيَةٌ أَيِ مَقْصِدٌ بَعِيدٌ** Ve insāf etmek ma'nāsına da gelir; minhu kavluhum: **حُدَّ خُطَّةٌ أَيِ حُدَّ خُطَّةُ الْإِنْتِصَافِ وَمَعْنَاهُ ائْتَصَفَ**

خُطَّةٌ [ḥuṭṭat] Bir yaramaz keçinin ismidir.

zāy-ı mu'ceme ve feth-i yā-yı müsennâta zā'il kılıcı ma'nâsınadır.

الإِسْتِخْلَاطُ [el-istiḥlāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Erkek deve nāka üzerine çıkmak, çiftleşmek için; yukālu: **إِسْتَخْلَطَ البَعِيرُ إِذَا قَمَا** Ve قَعَرُ [ka'v] kāf'la ve 'ayn-ı mühmele ile çiftleşmek ma'nâsınadır.

الإِخْلَاطُ [el-iḥlāt] (hemzenin kesriyle) Deve sāhibi devenin āletin nākanın fercine idhāl etmek.

[خ م ط]

الْحَمْطُ [el-ḥamṭ] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Bir cins misvāk ağacıdır ki onun ekle kābil meyvesi olur. Ve Bārī ta'ālānın ﴿ذَوَاتِي أَكُلُ حَمْطٍ﴾ (سبأ 16) dediği kavli أَكُلُ [ekl]in ḥamṭ [ḥamṭ]a izāfetiyle dahi kırā'at olundu. Ve

حَمْطٌ [ḥamṭ] Şol süte derler ki ekşi ola. Ebū 'Ubeyd eyitti: Eger süttten tāzelik halāveti gidip ta'mı mütegayyir olmazsa ona سَاكِطٌ [sākīṭ] derler ve eger fi'l-cümle rāyihası mütegayyir olursa حَامِطٌ [ḥāmiṭ] ve حَمِيطٌ [ḥamiṭ] derler. Ve eger ta'mı mütebeddil olursa مُمَحَّلٌ [mumaḥḥal] derler ḥā-i mühmelenin fethi ve teşdīdiyle ve eger ta'mı mütebeddil olduktan sonra fi'l-cümle halāveti olursa فُوَهَةٌ [kūhet] derler k āf'ın zammı ile.

الْحَمْطَةُ [el-ḥamṭat] (ḥā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Şol hamırdır ki erişmeğe karīb olmağın elma rāyihasını bağlamış ola ve henüz erişmemiş ola. Ve ba'zılar eyitti: حَمْطٌ [ḥamṭ] ekşi olan hamırdır. Ve

حَمْطٌ [ḥamṭ] Koyunu derisin çıkardıktan sonra biryān etmeğe dahi derler; yukālu: حَمَطْتُ الشَّاةَ أَحْمِطُهَا حَمْطًا مِّنَ البَابِ الثَّانِي إِذَا نَزَعْتُ جِلْدَهَا وَسَوَّيْتُهَا

التَّخْمُطُ [et-teḥammuṭ] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdīdiyle) Erkek davarın çağırması. Ve bir kimse gazab ve kibr göstermek. Ve deryā temevvüc etmektir.

الْحَمِيطُ [el-ḥamiṭ] (ḥā'nın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Zikr olunan vech üzere biryān olunan koyun. Ve eger koyunun tüyü izāle olunup derisiyle biryān olursa ona سَمِيطٌ [semīṭ] derler.

[خ و ط]

الْحُوْطُ [el-ḥuṭ] (ḥā'nın zammı ve meddiyle) Bir yıllık tāze budak; yukālu: حُوْطٌ بَانَ Ve بَانَ [bān] berriyye ağaçlarından bir ağaçtır ki tabībler katında ma'ruḥ yemişi olur ki ona حَبُّ البَانَ derler.

الْحُوْطَةُ [el-ḥuṭat] (ḥā'nın zammı ve meddiyle) Vāhidi.

[خ ي ط]

الْحَيْطُ [el-ḥayṭ] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) İplik, سِلْكٌ [silk] ma'nâsına.

الْحَيُّوْطُ [el-ḥuyūṭ] (zammateynle) Cem'i. Ve

الْحَيُّوْطَةُ [el-ḥuyūṭat] Kezālik cem'i; فَحْلٌ [faḥl]la فَحُوْلَةٌ [fuḥūlet] gibi.

الْمِخْيَاطُ [el-miḥyat] (mīm'in kesri ve yā'nın fethiyle) İğne, إِبْرَةٌ [ibret] ma'nâsına.

الْحَيَاطُ [el-ḥiyat] (ḥā'nın kesriyle) Bima'nāhu. Ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿حَتَّى يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ﴾ (الأعراف 40)

الْحَيْطُ الْأَسْوَدُ [el-ḥayṭu'l-esved] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Uzadıya zuhür eden fecrdir, subh vaktinde. Ba'zılar gece karanusudur dedi.

الْحَيْطُ الْأَبْيَضُ [el-ḥayṭu'l-ebyaḍ] Arkırı zuhür eden fecrdir.

خَيْطُ الرَّقَبَةِ [ḥayṭu'r-reḳabet] (kezālik ḥā'nın

fethi ve yā'nın sükūnuyla) Boyunda olan murdār ilik dedikleri beyāz nesne; yukālu:

جَاحِشٌ فَلَانَ عَنْ خَيْطٍ رَقَبَتِهِ إِذَا دَفَعَ عَنْ دَمِهِ

خَيْطٌ بَاطِلٌ [ḥayṭu bāṭil] (‘ale’t-terkibi'l-izāfiyyi) Şol nesnedir ki ona لُعَابٌ شَمْسِيسٍ derler ki güne nazar olundukta uzun uzun görünür.

مُخَاطُ الشَّيْطَانِ [muḥātu'ş-şeytān] (mīm'in zammıyla) Bi-ma'nāhu. Ve

خَيْطٌ بَاطِلٌ [Ḥayṭu Bāṭil] Mervān b. el-Ḥakem'in lakabı idi, zīrā tavilü'l-kāme idi ve ıztırāb üzere idi. Ve bu makāmda sāhib-i *Şurāḥ*'ın خَيْطٌ بَاطِلٌ [ḥayṭu bāṭil]i “serāb” ile tefsir etmesi sehvdır, zīrā خَيْطٌ بَاطِلٌ [ḥayṭu bāṭil] تَارٌ عَنكَبُوتٍ misālinde güne karışık görünen nesnedir. Ve serāb berryyede su misālinde görünen nesnedir.

الْخَيْطُ [el-ḥiṭ] (ḥā'nın kesri ve meddiyle) Devekuşundan bir bölüktür.

الْخَيْطِيُّ [el-ḥayṭā] (ḥā'nın fethi ve elifin kasrıyla ‘alā-vezni اَلْسَكْرَى [es-sekrā]) Bi-ma'nāhu.

الْخَيْطَاءُ [el-ḥayṭā'] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Boynu uzun olan devekuşu.

الْخَيْطُ [el-ḥayaṭ] (fethateynle) Devekuşunun boynu uzun olmak.

الْخَيْطَاءَةُ [el-ḥiyāṭat] (ḥā'nın kesri ile) Bez dikmek; yukālu: خِطْتُ الثَّوْبَ

الْمَخْيُوطُ [el-maḥyūṭ] (mīm'in fethi ve yā'nın zammı ile) Dikilmiş nesne.

الْمَخْيِطُ [el-meḥiṭ] (mīm'in fethi ve ḥā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu. Şol kimse ki مَخْيُوطٌ [maḥyūṭ] dedi, kelimeyi tamāmı üzere ihrāc etti ve şol kimse ki مَخْيِطٌ [meḥiṭ] dedi, kelimeyi noksān üzere ihrāc etti, harf-i yā خِطْتُ kelimesi sīgasında

nākıs olduğu için. Ve yā'nın mā-kabli tahrīk olundu ictimā'-ı sākineynden ötürü. Ve meksūr kılındı tā ki mahzūf olan yā olduğu ma'lūm ola. Ve nāstan ba'zı bākī kalan yā' asliyyedir, mahzūf olan vāv-ı mef'uldür tā ki vāvī olan yā'ī olandan farkı ola demişlerdir velākin asahh-ı kavf evveldir, zīrā vāv binā için ziyāde olmuştur hafz olunması revā değıldir, hafz olunması revā olan harf-i aslīdir gerek ictima'-ı sākineynden ötürü olsun gerek gayrı 'illetten ötürü olsun ve geri hāl böyledir her sīga-i mef'ülde ki sülāsīden olup yā'ī ola, zīrā yā'ī olanların noksān üzere ve tamām üzere gelmesi cā'izdir ammā vāvī olanlar da tamām gelmiştir, illā kelimetān ki onları biri مَذُوفٌ ve biri dahi ثَوْبٌ مَضُوفٌ Ve bunlar nedret üzere gelmişlerdir. Ve مَذُوفٌ [mezvūf] nem-nāk olan nesnedir, مِسْكٌ [misk] ter demek olur ve مَضُوفٌ [maş'ūn] صَيَانَةٌ [şiyānet]tendir. Ve nahviyyūndan ba'zı bunlara kıyāsen قَوْلٌ مَقُولٌ ve فَرَسٌ مَقُودٌ demegi cā'iz görmüşlerdir, muttarid ile.

الْخَيْطَةُ [el-ḥayṭat] (ḥā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kazıktır, وَتْدٌ [vetid] ma'nāsına, Huzeyl kelāmı üzere, niteki ba'zı şif'lerinde vākī' olmuşlardır. Ve Ebū 'Amr eyitti: خَيْطَةٌ [ḥayṭat] şol latif iptir ki ağaç kabından ederler.

التَّخْيِيطُ [et-taḥyīṭ] (‘alā-vezni اَلتَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) İp çekip ‘alāmet etmek; yukālu: خَيْطُ الشَّيْبِ فِي رَأْسِهِ كَمَا يُقَالُ خَطٌّ

varı cem^c edip bir yere bağlamaktır. Ve ba^czılar eyitti: رَبَّاطٌ [ribāt] beş davara ve beşten ziyâdeye itlāk olunur; ve yukālu: تَلَادٌ [tilād] ki لِفَلَانٍ رَبَّاطٌ مِّنَ الْخَيْلِ كَمَا يُقَالُ تَلَادٌ davarın aslına ve damızlığına derler.

الرَّابِطُ [er-rābiṭ] (bā'nın kesriyle) Bağlayıcı. Ve

رَابِطُ النَّجَاشِ [rābiṭu'l-ceʃ] (cīm'le ve şīn-i mu^cceme ile) Bahadır olup şedīdü'l-kalb olan kimseye derler, gūyā ki nefsin firārdan bağlar; ve yukālu: خَلَفَ فُلَانٌ بِالشَّعْرِ كَذَا رَابِطَةً مِّنَ الْخَيْلِ Ya'ni asker sâbit-kadem olsa böyle denir.

الْمُتْرَابِطُ [el-muterābiṭ] (mīm'in zammı ve bā'nın kesriyle) Bir yerde çok duran sudur, Şeybānī rivâyeti üzere; yukālu: ماءٌ مُتْرَابِطٌ أَي دَائِمٌ لَا يَنْتَرِحُ

[ر ط ط]

الرَّوْطِيطُ [er-reṭiṭ] (rā'nın fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Çağırıp feryād etmek. Ve

رَاطِيطٌ [reṭiṭ] Ahmaka dahi derler.

الْإِرْطَاطُ [el-irṭāt] (hemzenin kesriyle) Kezâlik çağırıp haykırmak; yukālu: أُرْطُوا إِذَا صَاخُوا

[ر ق ط]

الرُّوْقَةُ [er-ruḳṭa] (rā'nın zammı ve kāf'ın sükūnuyla) Şol siyâhtır ki ona ak noktalar karışa; yukālu: دَجَاجَةٌ رُّوْقَاءُ

الْأَرْقَاطُ [el-erḳaṭ] (hemzenin ve kāf'ın fethiyle) Şol koyundur ki boz renkli ola, أَبْعَثُ [ebğas] gibi.

الْأَرْقَاطُ [el-Erḳaṭ] Humeyd b. Şevr'in lakabıdır.

الْأُرَيْقِطُ [el-Ureyḳiṭ] (sīga-i tasgīr üzere) Kezâlik mezburun lakabıdır.

الْإِرْكِطَاطُ [el-irḳiṭāt] (hemzenin ve kāf'ın

kesriyle) Zikr olunan levnde olmak; yukālu: إِزْقَطَ إِزْقَطَاطًا

الْإِرْكِطَاطُ [el-irḳiṭāt] (hemzenin kesri ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Dikenin yaprağı zuhūr etmek, açılmaksızın; yukālu: إِزْقَطَ العُرْفُجُ إِزْقِطَاطًا إِذَا خَرَجَ وَرَقُهُ وَذَلِكَ قَبْلَ أَنْ يُدْبِيَ Ve إِدْبَاءُ [idbā] dāl-ı mühmele ve bā-i muvahade ile yaprak açılmağa başlamak.

[ر ه ط]

الرَّهْطُ [er-reḥṭ] (rā'nın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Kavm, kabīle ma^cnāsına; yukālu: هُمْ رَهْطَةٌ دِنِيَّةٌ Ve دِنِيَّةٌ [dinyet] dāl'ın kesri ve nūn'un sükūnuyla kurb-ı ittisāle derler. Ve

رَهْطٌ [reḥṭ] On ^cadedden nākıs olandır ki onlar hālis ricāl olup onlara imre'e halt olunmaya. Kālallāhu ta'ālā: ﴿وَكَانَ فِي الْمَدِينَةِ﴾ (النمل 48) **رَهْطٌ** [reḥṭ] cem^cdir, onun vāhidi yoktur, دَوْدٌ [zevd] gibi ki دَوْدٌ [zevd] zāl-ı mu^ccemenin fethiyle deve sürüsüne derler, üç deveden on deveye varıncaya değin.

الْأَرْهَاطُ [el-erhuṭ] (hemzenin fethi ve hā'nın zammıyla) Cem^ci.

الْأَرْهَاطُ [el-erhāt] (hemzenin fethiyle) Kezâlik cem^ci.

الْأَرْهَاطُ [el-erāhiṭ] (hemzenin fethi ve hā'nın kesriyle) Kezâlik cem^ci, gūyā ki bu **أَرْهَاطٌ** [erhuṭ]un cem^cidir.

الْأَرْهَاطُ [el-erāhiṭ] Kezâlik cem^ci. Ve **رَهْطٌ** [reḥṭ] şol deriye derler ki göbekten dize varınca olur. Ve onu hayz gören ^cavretler giyer. Ve Naḍr b. Şumeyl eyitti: **الرَّهَاطُ** [er-rihāt] rā'nın kesriyle şol deriler ki ondan kayışlar kesilir. Vāhidi **رَهْطٌ** [reḥṭ]tir.

الرَّاهِطَاءُ [er-rāhiṭā] (hā'nın kesri ve elifin meddiyle) Şol ^cArab tavşanı yuvasına der-

ler ki kazdığı toprağı ondan çıkarıp cem' eder. Ve bu yuvaya دَائِمَاءُ [dāmmā] dahi derler, mīm'in teşdidiyle.

الرُّهْمَةُ [er-ruhetat] (rā'nın zammı ve hā'nın fethiyle هُمَزَةٌ [humezet] vezni üzere) Bi-ma'nāhā.

مَرْجُ رَاهِيٓ [Mercu Rāhi] (hā'nın kesriyle) Şām-ı şerifte bir yerin adıdır ki onda bazı muhārebe vāki' olmuştur.

[ر ي ط]

الرَّيْطَةُ [er-reyṭat] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Şol çara derler ki bir enden olur, iki enden olmaz.

الرَّيْطُ [er-reyṭ] (rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Cem'i, çarlar ma'nāsına.

الرَّيْأُتُ [er-riyāt] (rā'nın kesriyle) Kezālik cem'i.

رَيْطَةٌ [Reyṭat] (kezālik rā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bir 'avretin ismidir.

FASLU'Z-ZĀY

(فَضْلُ الزَّيِّ)

[ز خ ر ط]

الزَّخْرِطُ [ez-zihriṭ] (zā'nın ve rā'nın kesriyle ve ḥā'nın sükūnuyla) Koyunun burunda olan sümük. Ve devenin sümüğüne dahi زَخْرَطٌ [zihriṭ] derler.

[ز ط ط]

الزُّطُّ [ez-zuṭṭ] (zā'nın zammı ve ṭā'nın teşdidiyle) Halāyıktan bir tā'ifenin ismidir.

الزُّطِّيُّ [ez-zuṭṭiyy] (kezālik zā'nın zammı ve ṭā'nın ve yā'nın teşdidiyle) Vāhidi, رُومٌ [rūm] ile رُومِيٌّ [rūmiyy] gibi.

FASLU'S-SĪN

(فَضْلُ السِّينِ)

[س ب ط]

السَّبِطُ [es-sebiṭ] (sīn'in fethi ve bā'nın kesriyle) Şol saçtır ki kıvrıkcık olmaya.

سَبَطُ [sebaṭ] (fethateynle) Bi-ma'nāhu. Ve

سَبَطُ [sebaṭ] Kıvrıkcık olmamak ma'nāsına da gelir; yukālu: **سَبَطَ شَعْرُهُ سَبَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ رَجُلٌ سَبَطَ الشَّعْرَ وَسَبَطَ الْجِسْمَ وَسَبَطَ الْجِسْمَ وَمِثْلُ فُخْذٍ وَفُخْذٍ إِذَا كَانَ حَسَنَ الْقَدِّ وَالِإِسْتَوَاءِ** Ve

سَبَطُ [sebaṭ] Nebātattan bir ota dahi derler ki taze iken **سَبَطُ** [sebaṭ] ve kurudukta **حَلِيٍّ** [haliyy] derler hā-i mühmele ile.

الْمُسْبِطُ [el-musbiṭ] (mīm'in zammı ve bā'nın kesriyle) Başı aşağı tutmak; ve minhu kavluhu: **مَا لِي أَرَكَ مُسْبِطًا أَي مَدَلِيًا رَأْسَكَ كَالْمُهَيَّمِ مُسْتَرْخِي الْبَدَنِ**

الْإِسْبَاتُ [el-isbāt] (hemzenin kesriyle) Uzatmak, imtidād ma'nāsına; yukālu: **أَسْبَطَ الرَّجُلُ إِذَا امْتَدَّ وَانْبَسَطَ مِنَ الضَّرْبِ**

التَّسْبِيطُ [et-tesbiṭ] (‘alā-vezni **التَّكْرِيمِ** [et-tekrīm]) Nāka karnında olan hamlin düşürmek; yukālu: **سَبَطَتِ النَّاقَةُ** Ve koyunda dahi isti‘māl olunur; yukālu: **إِذَا سَبَطَتِ النَّعْجَةَ إِذَا أَسْقَطَتْ**

السَّبِيطُ [es-sibṭ] (sīn'in kesri ve bā'nın sükūnuyla) Veleidin veledidir.

الْأَسْبَاتُ [el-esbāt] (hemzenin fethiyle) Cem'î. Evlād-ı veled ma'nāsına. Ve **أَسْبَاتُ** **بَنِي إِسْرَائِيلَ** [esbātu Benī İsrā'īl] kabā'il-i ‘Arab mesābesindedir. Ve kavluhu ta‘alā: **﴿وَقَطَعْنَا لَهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاتًا أُمَّمًا﴾** (الأعراف 160) [Ve] **إِثْنَتَيْ** kelimesi mü'ennes kılındı, zīrā **فِرْقَةٌ** irāde olundu, ba‘dehu o **فِرْقَةٌ** [firqat] **أَسْبَاتُ** [esbāt] olduğu beyān olundu. Velākin **أَسْبَاتُ** [esbāt] tefsīr değildi

belki **عَشْرَةٌ** **إِثْنَتَيْ** den bedeldir, zīrā tefsīr-i vāhid menkūr olur, **إِثْنَتَيْ** **عَشْرَ** **دِرْهَمًا** derler **إِثْنَتَيْ** **عَشْرَةَ** demezler. Ve **أَسْبَاتُ** [esbāt] **سَبَطُ** [sebaṭ]in dahi cem'î gelir fethateynle. Ve **سَبَطُ** [sebaṭ] bir cins ot ma'nāsımadır.

السَّابَاتُ [es-sābāt] Şol sakftır ki iki duvarın üzerinde yapılıp altından yol geçer.

السَّوَابِيطُ [es-sevābiṭ] (sīn'in fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Cem'î, zikr olunan sakflar ma'nāsına.

السَّابَاتَاتُ [es-sābātāt] Cem'î. Ve fi'l-meseli: **“هُوَ أَفْرَعٌ مِنْ حَجَّامِ سَابَاتٍ”** Aşma‘î eyitti: **سَابَاتٍ** [sābāt]tan murād Medāyin'de olan **سَابَاتٍ** [sābāt]-ı Kisrā'dır ve ona lisān-ı Fārisīde Belās-ābād derler. Ve **بَلَّاسُ** [Belās] bir recülün ismidir. Pes rivāyet olunur ki Pervīz nām melik Nu‘mān b. Munzir'i mevzi-i mezbūrda habs edip fīller ayağı altında helāk etmiş. Zikr olunan meseli bir kimsenin hāli mu‘attal olması için darb olunur, zīrā tāk-ı Kisrā'da ziyāde kesād olmağın ondan mürūr eden ‘askeri onun cerrāhı veresiyle hacāmat eder imiş.

السُّبَابَةُ [es-subāṭat] (sīn'in zammıyla) Süpürüntü döküklü yer.

سُبَاتُ [subāt] (kezālik sīn'in zammıyla) Rūm aylarından bir ayın ismidir ki o kış aylarının āhiridir.

الْمُسْبِيطَةُ [el-musbiṭat] (mīm'in zammı ve sīn'in sükūnu ve bā'nın kesriyle) Şol yerdir ki zikr olunan ot onda çok biter; yukālu: **أَرْضٌ مُسْبِيطَةٌ أَي كَثِيرَةٌ السَّبِيطُ**

[س ج ل ط]

السِّنْجِلَاتُ [es-Sincilāt] (sīn'in ve cīm'in kesri ve nūn'un sükūnuyla) Bir yerin ismidir. Ba‘zılar eyitti: Hüb rāyihalı otlar-

dan bir nev'dir.

[س ح ط]

السَّخَطُ [es-saḥṭ] (sīn'in fethi ve ḥā-i müh-melenin sükūnuyla) Boğazlamak, دُعُطَّ [za'ṭ] gibi, nitekim mürür etti.

[س خ ط]

السَّخَطُ [es-saḥaṭ] (fethateynle) ve

السُّخَطُ [es-suḥṭ] (sīn'in zammı ve ḥā-i mu'cemenin sükūnuyla) Rızānın hilāfidır; yukālu: سَخَطَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا غَضِبَ

السَّخِطُ [es-sāḥiṭ] (ḥā'nın kesriyle) Gazab eden kimse.

الإِسْحَاطُ [el-iṣḥāṭ] (hemzenin kesriyle) Gazaba getirmek; yukālu: إِسْحَطَهُ إِذَا أَعْضَبَهُ لَمْ يَقَعْ

التَّسْحُطُ [et-tesaḥḥuṭ] (fethateynle ve ḥā'nın zammı ve teşdīdiyle) İhsānı azırkamak; yukālu: تَسَحَّطَ عَطَاءَهُ إِذَا اسْتَقَلَّهُ وَلَمْ يَقَعْ Ya'nī ihsānı azırkayıp ihsān yerine geçmese.

[س ر ط]

السَّرُوطُ [es-serṭ] (sīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Yutmak, بَلَعُ [bel'] ma'nāsına; tekülü: سَرَطْتُ الشَّيْءَ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ أَسْرَطَهُ سَرَطًا إِذَا أَبْلَغْتَهُ

الإِسْتِرَاطُ [el-istirāṭ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Yutmak, إِبْتِلَاعُ [ibtilāc] ma'nāsına; tekülü: إِسْتَرَطْتُهُ إِذَا ابْتَلَعْتَهُ Ve fi'l-meseli: "لَا تَكُنْ حُلُومًا فَتُسْتَرَطَ وَلَا مَرًا فَتُغْعَى" Ve إِغْقَاءُ [i'qā'] bir nesne ziyāde acı olmak. Ve إِغْقَاءُ [i'qā'] bir nesne acı olmağın ağızdan çıkarıp bırakmağa dahi derler, gūyā ki acılık ma'nāsın izāle için olur, nitekim أَشْكَيْتُ şikāyet olunan nesneyi izāle için gelir.

السَّرِيطِيُّ [es-surreyṭā] (sīn'in zammı ve rā'nın fethi ve teşdīdi ve yā'nın sükūnu

ve elifin kasrıyla) Yutmak; ve minhu kav-luhum: "الْأَخْذُ سَرِيطِي وَالْقَضَاءُ سَرِيطِي" Ya'nī "Aldığı deyni yutar ve sāhibi taleb ettikte ضَرَطَ [ḍart] vurur."

السَّرِيطُ [es-surreyṭ] (sīn'in zammı ve rā'nın teşdīdiyle kezālik tasgīr sīgası üzere) Zikir olunan ma'nāyadır; Ya'qūb rivāyeti üzere; yukālu: الْأَخْذُ سَرِيطٌ وَالْقَضَاءُ سَرِيطٌ

السَّرِيطْرَاطُ [es-siriṭrāṭ] (sīn'in ve rā'nın kesri ve tā'nın sükūnuyla) Pālūde ki haleviyyāt kısmındandır.

السَّرَاطِييُّ [es-surāṭiyy] (sīn'in zammı ve yā'nın teşdīdiyle) Keskin olan kılıç; yukālu: سَيْفٌ سَرَاطِيٌّ أَيْ قَاطِعٌ

السَّرِاطُ [es-sirāṭ] (sīn'in kesriyle) Yol, صَرَاطٌ [ṣirāṭ] ma'nāsında lügattır.

السَّرَطَانُ [es-Seretān] (fethateynle) Yengeç ki hayvānat-ı mādandır. Ve gökte bir burcun dahi ismidir. Ve bir marazdır ki davarın bileğine 'arız olup tırnağın döndürür.

[س ر م ط]

السَّرَوْمَطُ [es-serevmaṭ] (fethateynle ve vāv'ın sükūnu ve mīm'in dahi fethiyle ve vāv'ın sükūnu ve mīm'in dahi fethiyle غَضَنْفَرٌ [ḡaḍanfer] vezni üzere) Uzun olan deve; gayrıya dahi itlāk olunur. Kāle Lebīd yasifu zikka hamrin uşturiye cuzāfen: "بِمُجْتَرَفٍ جَوْنٍ كَأَنَّ حِفَاءَهُ | أَرَى حَبَشِيٍّ بِالسَّرَوْمَطِ مُحَقَّبٍ"

[س ع ط]

السَّعُوطُ [es-se'ūṭ] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın zammıyla) Şol devādır ki buruna dökülür.

الإِسْعَاطُ [el-iṣ'āṭ] (hemzenin kesriyle) Devā-yı mezkūru buruna dökme. Ve

إِسْعَاطُ [iṣ'āṭ] Sīneye gönder ile dürtmeğ dahi derler; yukālu: أَسْعَطْتُهُ الرُّمَحَ مِثْلَ أَوْجُوئِهِ إِذَا طَعَنْتُهُ فِي صَدْرِهِ

الْإِسْتِعَاظُ [el-isti'cāṭ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Buruna çekmek; yukālu: **أَسْعَطْتُ** الرَّجُلَ فَاسْتَعَطَّ هُوَ بِنَفْسِهِ

الْمُسْعَطُ [el-mus'cūṭ] (mīm'in ve 'ayn'ın zammıyla) Şol kâsedir ki onun içine zikir olunan devā konur. Bu ism-i âletlerden zammıla gelen kelimelerin biridir.

الْسَعِيْطُ [es-se'cīṭ] (sīn'in fethi ve 'ayn'ın kesri ve meddiyle) Hamrın çöküntüsü, **دُرْدِيٌّ** [durdiyy] ma'nāsına.

[س ف ط]

الْسَفْطُ [es-sefat] (fethateynle) Şol nesnedir ki içine esbāb korlar, 'āmme tahrīf edip sepet derler.

الْسَفِيْطُ [es-sefīṭ] (sīn'in fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Şol kimsedir ki sehī olup tayyibü'n-nefs ola.

الْإِسْفِيْطُ [el-isfīṭ] (hemzenin ve fā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Eşribeden bir nev'edir, Fārisi-i mu'arrebdir. Aşmaṭ eyiti: Lügat-ı Rūmiyyedir.

[س ق ط]

الْسُقُوْطُ [es-sukūṭ] (zameteynle) Düşmek; yukālu: **سَقَطَ الشَّيْءُ مِنْ يَدِي سُقُوْطًا مِنْ** **الْبَابِ الْأَوَّلِ** Ve

سُقُوْطًا [sukūṭ] Veled anası karnından düşmeğe dahi derler. Ḥalīl eyitti: **سَقَطَ الْوَلَدُ مِنْ** **يَدِي سَقَطَ فِي يَدِيهِ** **وَقَعَ** **demezler** **وَقَعَ** **بَطْنِ أُمِّهِ** **derler** **نَدِمَ** ma'nāsına, binā-i mechūl üzere. Ve minhu kavluhu ta'ālā: **﴿وَلَمَّا سَقَطَ فِي** **أَيْدِيهِمْ﴾** (الأعراف 149) **قَالَ الْأَخْفَشُ وَقَرَأَ بَعْضُهُمْ** **سَقَطَ كَأَنَّهُ أَضْمَرَ النَّدَمَ وَجَوَزَ اسْقَطَ فِي يَدِيهِ وَقَالَ أَبُو** **عَفْرُو وَلَا يُقَالُ اسْقَطَ بِالْأَلِفِ عَلَيَّ مَا لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ** **وَأَحْمَدُ بْنُ يَحْيَى مِثْلُهُ**

الْإِسْقَاتُ [el-iskāṭ] (hemzenin kesriyle) Düşürmek; yukālu: **أَسْقَطْتُهُ** **أَنَا** Ve

إِسْقَاتُ [iskāṭ] Veled bırakmağa dahi derler; yukālu: **أَسْقَطَتِ النَّاقَةُ وَغَيْرُهَا إِذَا أَلْقَتْ وَلَدَهَا**

الْمَسْقَطُ [el-meskaṭ] (mīm'in ve kāf'ın fethiyle) Düşmek, **سُقُوْطًا** [sukūṭ] ma'nāsına.

الْمَسْقَطَةُ [el-meskaṭat] (mīm'in ve kāf'ın fethiyle) İtibārdan düşecek hâlet; yukālu: **هَذَا الْفِعْلُ مَسْقَطَةٌ لِلْإِنْسَانِ مِنْ أُعْيُنِ النَّاسِ**

الْمَسْقِطُ [el-meskiṭ] (mīm'in fethi ve kāf'ın kesriyle) Düşecek mekândır, **مَجْلِسٌ** [mec-lis] gibi. Ve

مَسْقِطُ الرَّأْسِ [meskiṭu'r-re's] Veled zuhūra geldiği yere derler; yukālu: **هَذَا مَسْقِطُ رَأْسِي** **هَذَا** **أَتَانًا فِي مَسْقِطِ النَّجْمِ** **حَيْثُ سَقَطَ** **وَلِدْتُ** **حَيْثُ** **وُلِدْتُ**

الْمَسَاقِطَةُ [el-musākaṭat] (mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle) Düşürmek; yukālu: **سَاقِطَةٌ** **إِذَا** **أَسْقَطْتُهُ**

الْسَاكِطُ [es-sākiṭ] (kāf'ın kesriyle) ve

الْسَاكِطَةُ [es-sākiṭat] Kezâlik şol kimsedir ki haseben ve zâten le'im ola.

الْسَقْطَى [es-sakṭā] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnu ve elifin kasrıyla) Cem'i.

الْسُقَاتُ [es-sukṭāṭ] (sīn'in zammı ve kāf'ın teşdidiyle) Kezâlik cem'i, sâkitlar ma'nāsına.

الْتَسَاقُطُ [et-tesākuṭ] (tā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) Bir nesneye harīs olmak; yukālu: **تَسَاقَطَ الشَّيْءُ أَيَّ أَلْقَى نَفْسَهُ عَلَيْهِ**

الْسَقْطَةُ [es-sakṭat] (sīn'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Dayımıp düşmek.

الْسِقَاطُ [es-sikāṭ] (sīn'in kesriyle) Kezâlik düşmek. Ve

سِقَاطُ [sikāṭ] Kezâlik atın yavaş seğırtmesi. Ve

سِقَاطُ الْحَدِيثِ [sikāṭu'l-ḥadīṣ] Biri haber verirken biri sâkit olup haber veren sükūt ettikte sâkit olan haber vermektir.

السَّقَطُ [es-siḳṭ] (sīn'in kesriyle ve kāf'ın sükūnuyla) Şol veledir ki müddet-i vilâdet tamâm olmadan düşse. Ve

سِقْطُ الرَّمْلِ [siḳṭu'r-reml] Kumun nihâyet bulduğu yer, munkata'u'r-reml ma'nâsına. Bunun ikisinde dahi üç lügat vardır, biri سِقْطُ [siḳṭ] kesr-i sīn'le nitekim mürür etti ve biri dahi zammıyla ve biri dahi fethiyle. Ve

سِقْطُ النَّارِ [siḳṭu'n-nār] Şol şerârdır ki çakmak çakarken zâhir olur. Bunda üç lügat vardır, kesr ve zamm ve feth, nitekim mürür etti. Ve Ferrâ eyitti: سِقْطُ النَّارِ mü'ennes ve müzekker olur. Ve

سِقْطُ السَّحَابِ [siḳṭu's-sehâb] Şol bulut ucurdur ki yere değmiş gibi görüne nâhiye-i ufka.

السَّقِطَانِ [es-siḳṭān] (sīn'in kesri ve kāf'ın sükūnuyla) Devekuşunun iki kanadıdır. Ve

سِقْطًا جَنَاحِ الطَّائِرِ [siḳṭā cenâhi't-ṭâ'ir] Kuşun kanadı uçlarıdır ki yerde sürüne.

السَّقَطُ [es-seḳat] (fethateynle) Metâ'ın yaramazıdır. Ve

سَقَطَ [seḳat] Kitâbda ve hisâbda galat etmeğe dahi derler; tekûlu: **أَسَقَطَ فِي كَلَامِهِ** وَتَكَلَّمَ بِكَلَامٍ فَمَا سَقَطَ بِحَرْفٍ وَمَا أَشَقَطَ حَرْفًا دَخَلْتُ بِهِ وَأَدْخَلْتُهُ مَالِي **Ya'qûb** eyitti: Mezbûrun isti'mâli **وَأَعْلَيْتُهُ بِهِ وَأَخْرَجْتُهُ بِهِ وَأَخْرَجْتُهُ بِهِ** gibidir.

السَّقِيْطُ [es-seḳiṭ] (sīn'in fethi ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Kardır ve çiğdir, şebnem ma'nâsına.

السَّقِيْقَةُ [es-siḳḳiṭat] (sīn'in ve kāf'ın kesri ve meddiyle) Şol 'avrettir ki deniyye ola.

السَّقَطُ [es-seḳat] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdidiyle) Bir kimsenin saktın taleb etmek.

السَّقَاطُ [es-saḳḳāt] (sīn'in fethi ve kāf'ın teşdidiyle) Şol kılıçtır ki vurulan nesneyi kesr ve kestiği nesneden evvel yere iner. Ve

سَقَاطٌ [saḳḳāt] Kezâlik şol kimseye derler ki metâ'ın yaramazını bey' eyley. Ve fi'l-hadîsi: **كَانَ لَا يَمُرُّ بِسَقَاطٍ وَلَا صَاحِبٍ بِبِعَةٍ إِلَّا سَلَّمَ**: "كَانَ لَا يَمُرُّ بِسَقَاطٍ وَلَا صَاحِبٍ بِبِعَةٍ إِلَّا سَلَّمَ" Ve **بِعَةٌ** [bī'at] bā'nın kesri ve meddiyle **بَيَّعَ** [bey']dendir, **رِكْبَةٌ** [rikbet] **رُكُوبٌ** [rukûb]dan ve **جَلْسَةٌ** [cilset] **جُلُوسٌ** [culûs]tan olduğu gibi.

[س ل ط]

السَّلَاطَةُ [es-selâṭat] (sīn'in fethiyle) Kahr ve galebe ma'nâsına.

التَّسْلِيْطُ [et-tesliṭ] (‘alâ-vezni **التَّكْرِيْمِ** [et-tekrîm]) Gâlib kılmak; yukâlu: **سَلَطَهُ اللهُ** **تَعَالَى فَتَسَلَّطَ عَلَيْهِمْ** Ve

التَّسَلُّطُ [es-teselluṭ] (fethateynle ve lām'ın zammı ve teşdidiyle) Gâlib olmak.

السُّلْطَةُ [es-sulṭat] (sīn'in zammı ve lām'ın sükūnuyla) İsmdir, **تَسَلَّطَ** [tesalluṭ] ma'nâsından.

السُّلْطَانُ [es-sulṭān] (sīn'in zammı ve lām'ın sükūnuyla) Vâlî ma'nâsına. Bu **فُعْلَانٌ** [fu'lān] vezni üzeredir, müzekkere ve mü'ennese itlâk olunur.

السَّلَاطِيْنُ [es-selâṭīn] (sīn'in fethiyle) Cem'i. Ve

سُلْطَانٌ [sulṭān] Huccete ve burhâna dahi derler. Ve bu cem' olmaz, zîrâ mecrâ-yı masdarda cârîdir.

السَّلِيْطَةُ [es-seliṭat] (sīn'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Şol 'avrettir ki bed-zebân ola.

السَّلِيْطُ [es-seliṭ] (sīn'in fethi ve lām'ın kezâlik kesri ve meddiyle) Şol recüldür ki

fasih olup ceriyyü'l-lisân ola. Ve

سَلِيَطٌ [selīṭ] 'Ämme-i 'Arab katında zeytün yağına itlāk olunur, ammā ehl-i Yemen şı-rugan yağına itlāk ederler.

الْأَسْلَاطُ [el-eslat] (hemzenin ve lām'ın fethi ve sîn'in sükūnuyla) Zikr olunan sıfatla muttasıf olan kimse; yukālu: هُوَ أَسْلَطُهُمْ لِسَانًا

السَّلَاطَةُ [es-silṭat] (sîn'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) Uzun ok.

السَّلَاطُ [es-silāt] (sîn'in kesriyle) Cem'î, uzun oklar ma'nāsına.

الْمَسَالِيَطُ [el-mesālīṭ] (mīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Miftāhın dişleri.

الْمِيسَلَاتُ [el-mislāt] (mīm'in kesri ve sîn'in sükūnuyla) Vāhidi, zikr olunan dişlerin biri ma'nāsına.

السَّلَاطَاتُ [es-seliṭāt] (sîn'in fethi ve lām'ın kesriyle) Keskin olan at tırnakları; yukālu: سَنَابِكُ سَلَطَاتٍ إِذَا كَانَتْ جَدَادًا Ve سَنَابِكُ [senābik] bütün tırnaklı davarın tırnağının ön tarafıdır.

[س م ط]

السِّمِطُ [es-simṭ] (sîn'in kesri ve mīm'in sükūnuyla) İplik, mādām ki üzerinde boncuk ola ve eger boncuk olmasa سِلْكُ [silk] derler, سِمِطُ [simṭ] demezler. Ve

سِمِطٌ [simṭ] Eyerde asılan kayışa dahi derler, fitrāk ma'nāsına.

السُّمُوطُ [es-sumūṭ] (zammeteynle) Cem'î. Ve

سُمُوطٌ [sumūṭ] Sütün halāveti gitmek ma'nāsına da gelir; yukālu: سَمَطَ اللَّبْنُ يَسْمُطُ: سُمُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ذَهَبَ مِنْهُ حَلَاوَةٌ الْحَلِيبِ

التَّسْمِيطُ [et-tesmīṭ] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Zikr olunan kayışa bir şey' asmak; tekūlu: سَمَطْتُ الشَّيْءَ إِذَا عَلَّقْتَهُ عَلَى السُّمُوطِ

الْمُسَمَّطُ [el-musemmaṭ] (mīm-i evvelin zammı ve sānīnin fethi ve teşdidiyle) Şol şıfırdır ki penç mısra'dan mürekkeb ola ve çār mısra'ın kāfiyesi birbirine muvāfık olup beşincinin muhālif ola, muhammeslerin matla'ından sonra gelen ebyātı gibi. Ve

مُسَمَّطٌ [musemmaṭ] Nāfiz ma'nāsına da gelir; yukālu: خُذْ حُكْمَكَ مُسَمَّطًا أَيْ مُجَوِّزًا نَافِذًا Ve

مُسَمَّطٌ [musemmaṭ] Şol irsāl olunan nesnedir ki redd olunmaya.

السَّمِيطَةُ [es-semīṭat] Bi-ma'nā السَّمِيطَةُ [el-musemmaṭat] yukālu: قَصِيدَةٌ مُسَمَّطَةٌ وَسَمِيطَةٌ إِذَا كَانَتْ عَلَى الْأَشْلُوبِ الْمَذْكُورِ

السَّمَاطَانُ [es-simātān] (sîn'in kesri ile) İki cānib gerek insān cemā'atinden gerek hurmā ağaçlarından; yukālu: مَشَى بَيْنَ السَّمَاطَيْنِ

السَّمِطُ [es-semṭ] (sîn'in fethi ve mīm'in sükūnuyla) Issı suyla oğlağın derisinden kılların pāk etmektir, biryān etmek için; tekūlu: سَمَطْتُ الْجَدْيَ أَشْمَطُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَأَشْمِطُهُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي سَمِطًا إِذَا نَظَفْتَهُ عَنِ الشَّعْرِ بِالْمَاءِ الْحَارِّ لِتَشْوِيَةِ

السَّمِيطُ [es-semīṭ] (sîn'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) ve

الْمَسْمُوطُ [el-mesmūṭ] (mīm-i evvelin fethi ve mīm-i sānīnin zammıyla) Zikr olunan vech üzere kılları pāk olan oğlak. Ve

سَمِيطٌ [semīṭ] Şol na'leyne derler ki bir kat olup üzerine sahtiyān dikilmemiş ola. Ve

سَمِطٌ [semṭ] ve

سَمِيطٌ [semīṭ] Hafifü'l-hāl olup fakīr olan kimseye dahi derler. Ve

سَمِيطٌ [semīṭ] Şol kiremide derler ki birbiri üzerine yığılmış ola ki lisān-ı Fārisīde ona birāstak derler, Ebü 'Ubeyd rivāyeti üzere.

الْأَسْمَاطُ [el-esmāt] (hemzenin fethiyle) Yalın kat olan na'leyn; yukālu: نَعْلُ أَسْمَاطٍ إِذَا كَانَتْ غَيْرَ مَحْضُوفَةٍ Ya'nī dikilmemiş olsa. Ve **سَرَائِيلُ أَسْمَاطُ** [serāvilu esmāt] Şol gömlek işidir ki yalın kat olup içine penbe konmuş ola, bu sebebden fakīrū'l-hāl olan kimseye سَمِطٌ [semṭ] ve سَمِيطٌ [semīṭ] dediler, yalın kat olduğu için nitekim mürūr etti.

السَّامِطُ [es-sāmiṭ] (mīm'in kesriyle) Şol süttür ki ondan tazelik lezzeti gitmiş ola ve süt ta'mına tagayyür gelmiş ola.

[س ن ط]

السُّنَاطُ [es-sunāt] (sīn'in zammı ve kesriyle) Şol kösedir ki aslā onun sakalı olmaya.

السَّنُوطُ [es-senūṭ] (sīn'in fethi ve nūn'un zamm ile) ve

السَّنُوطِي [es-senūṭiyy] (sīn'in fethi ve nūn'un zammıyla) Sakalı olmayan, köse.

[س و ط]

السَّوْطُ [es-sevṭ] (sīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Kamçı ki onunla darb olunur.

الْأَسْوَاطُ [el-esvāt] (hemzenin fethiyle) ve

الْسِّيَاطُ [es-siyāt] (sīn'in kesriyle) Cem'i. Ve

سَوْطٌ [sevṭ] Masdar dahi gelir, kamçıyla vurmak ma'nāsına; yukālu: سَاطَهُ يَسُوطُهُ سَوْطًا Ve **سَوْطٌ** [sevṭ] Masdar dahi gelir, kamçıyla vurmak ma'nāsına; yukālu: سَاطَهُ يَسُوطُهُ سَوْطًا Ve

سَوْطٌ [sevṭ] Nasīb ma'nāsına da gelir; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿فَضَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطٌ﴾ (الفجر 13) أَيْ نَصِيبٌ عَذَابٍ Ve bazıları şiddet-i 'azāb ile tefsīr etti, zīrā 'azāb gāh olur **سَوْطٌ** [sevṭ]le olur. Ve

سَوْطٌ [sevṭ] Kezālik bir nesnenin ba'zın ba'zına halt etmeğe dahi derler.

الْمِسْوَاطُ [el-misvāt] Şol ālettir ki onunla bir nesne halt oluna, 'asā gibi ve kefçe gibi meselā.

التَّسْوِيطُ [et-tesvīṭ] (ʿalā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Ziyāde karıştırmak; yukālu: سَوَّطَ فَلَانَ أَمُورَهُ

السَّوِيطَةُ [es-sevīṭat] (sīn'in fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Muhtelit ve müşterek ma'nāsına; yukālu: أَمْوَالُهُمْ سَوِيطَةٌ بَيْنَهُمْ أَي مُخْتَلِطَةٌ

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشِّينِ)

[ش ب ط]

الشُّبُوطُ [eş-şebbūt] (şīn'in fethi ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir cins balıktır.

[ش ح ط]

الشُّحُطُ [eş-şaḥṭ] (şīn'in fethi ve hā'nın sükūnuyla) Irak olmak, بُعِدَ [buʿd] ma'nāsına.

الشُّحُوطُ [eş-şuḥūt] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: شَحَطَ يَشْحَطُ شَحْطًا وَشُحُوطًا Ve مَرَاةٌ [mezār]dan murād mevzi'-i ziyārettir.

الإِشْحَاتُ [el-işḥāt] (hemzenin kesriyle) Ba'īd kılmak; yukālu: أَشْحَطْتُهُ إِذَا بَعَدْتَهُ

الشُّوْحُطُ [eş-şevḥaṭ] (şīn'in ve hā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Dağda biten ağaçlardan bir cins ağaçtır ki ondan yay işlerler.

الشُّمْحُوطُ [eş-şumḥūt] (şīn'in ve hā'nın zammı ve mīm'in sükūnuyla) Uzun tavil ma'nāsına; mīm'i zā'idedir.

[ش ر ط]

الشُّوْطُ [eş-şert] (şīn'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir nesneni mevkūfün 'aley-hisi. Ve

شُرْطٌ [şert] Kan almağa dahi derler; yukālu: شَرَطَ يَشْرُطُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَشْرُطُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَزَغَ Ve بَزَغَ [bezg] mu'cemeteynle nīşter vurmağa derler.

الشُّرَيْطَةُ [eş-şerīṭat] (şīn'in fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu.

الشُّرُوطُ [eş-şurūt] (zammeteynle) Cem'i; yukālu: شَرَطَ عَلَيْهِ كَذَا يَشْرُطُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَيَشْرُطُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الإِشْتِرَاتُ [el-iştirāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik şart etmek.

الشُّرْطُ [eş-şerat] (fethateynle) 'Alāmet.

أَشْرَاطُ السَّاعَةِ [eşrāṭu's-sā'at] (hemzenin fethiyle) 'Alāmet-i kıyāmet. Ve

شُرْطٌ [şerat] Mālin yaramazına dahi itlāk olunur.

الْأَشْرَاطُ [el-eşrāt] (hemzenin fethiyle) Yaramazlar; yukālu: أَعْتَمَ أَشْرَاطُ الْمَالِ أَيَّ أَرَادَ لَهَا Ve

أَشْرَاطُ [eşrāt] Eşrāfa dahi derler. Ya'qūb eyitti: Bu kelime azdāddandır.

الإِشْرَاطُ [el-işrāt] (hemzenin kesriyle) Bir nesneyi bey'e hāzırlamak; yukālu: أَشْرَطَ مِنْ أَشْرَاطٍ لِيَبِيعَ Ve bir kimse nefsinin bir fi'l için nasb etmeğe dahi derler; yukālu: أَشْرَطَ فَلَانَ نَفْسَهُ لِأَمْرِ كَذَا أَيَّ أَعْلَمَهَا لَهُ وَأَعَدَّهَا

الشُّرْطُ [eş-şurat] (şīn'in zammı ve rā'nın fethiyle) Subaşı hizmetkārı. شُرْطٌ [şurat] dediler, kendi için 'alāmet-i nasb ettiği için; bundan akdem zikr olunan ma'nādan me'hūzdur, Aşmāī rivāyeti üzere.

الشُّرْطَةُ [eş-şurṭat] (kezālik şīn'in zammı ve rā'nın fethiyle) Vāhidi.

الشُّرْطِيُّ [eş-şureṭiyy] (kezālik şīn'in zammı ve rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) شُرْطٌ [şurat]ın vāhidi. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: شُرْطٌ [şurat] dediler إِحْضَارٌ [ihḍār] olundukları için yāhūd gayrını إِحْضَارٌ [ihḍār] için مُحَضَّرٌ [muḥḍir] dedikleri gibi.

الشُّرَيْطُ [eş-şerīṭ] (şīn'in fethi ve rā'nın kesriyle ve meddiyle) Şol iptir ki hurmā yaprağından bükülmüştür.

الْمِشْرَاطُ [el-mişrāt] (mīm'in kesri ve rā'nın fethiyle) Nīşter ki onunla kan alırlar.

المُشْرَاطُ [el-miṣrāt] (mīm'in kesri ve ṣīn'in sükünüyla) Bi-ma'nāhu.

الشَّرْطَانُ [eṣ-Şereṭān] (fethateynle) İki yıldızdır Hamel'den ki zikr olunan yıldızlar hamelin iki boynuzu mesābesindedir. Ve bunların cānib-i şimālisinde bir küçük yıldız vardır ki 'Arabdan bazı o yıldızı onlardan 'add edip zikr olunan yıldız üçtür derler. Ve mecmū'usundan **أَشْرَاطُ** [Eṣrāt]la ta'bīr ederler.

الشَّرَوَاطُ [eṣ-şirvāt] (ṣīn'in kesri ve rā'nın sükünüyla) Uzun ma'nāsına; yukālu: رَجُلٌ شَرَوَاطٌ إِذَا كَانَ طَوِيلًا وَجَمَلٌ شَرَوَاطٌ Müzekker ve mü'ennes bunda berāberdir.

[ش ط ط]

الشُّطُّ [eṣ-ṣaṭṭ] (ṣīn'in fethi ve tā'nın teşdidiyle) Irak olmak; yukālu: شَطَّتِ الدَّارُ شَطَّتِ الدَّارُ إِذَا بَعْدَتْ Ve

شَطُّ [ṣaṭṭ] Zulm etmeğe de derler; yukālu: شَطَّتْ عَلَيْهِ إِذَا جُرَتْ Ve

شَطُّ [ṣaṭṭ] Cānib ma'nāsına da gelir; yukālu: شَطُّ النَّهْرِ وَشَطُّ الوَادِي وَشَطُّ السَّنَامِ وَكُلُّ جَانِبٍ مِنَ السَّنَامِ شَطُّ

الشُّطُوطُ [eṣ-ṣuṭūṭ] (zammeteynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: شَطُّ شَطُوطًا

الإِشْطَاطُ [el-iṣṭāt] (hemzenin kesriyle) Bir husūsta zulm etmek; yukālu: أَشَطُّ فِي الْقَضِيَّةِ إِذَا جَارَ وَأَشْطَطْتُ عَلَيْهِ إِذَا جُرْتُ ırğa alıp gitmeğe dahi derler; yukālu: أَشَطُّ فِي السُّؤْمِ إِذَا بَعْدَ أَشْطُوا فِي طَلْبِي إِذَا أَعْتَوْا

الشَّاطِي [eṣ-ṣāṭī] (tā'nın kesriyle) Cevr edici. Ve fī hadīsi Temīm ed-Dārī: "إِنَّكَ لَشَاطِيٌّ" أَي جَائِرٌ عَلَيَّ فِي الْحُكْمِ

الإِشْطِاطُ [el-iṣṭiṭāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Davarı otlaktan ırğa ilemek.

الشُّطُوطُ [eṣ-ṣeṭūṭ] (ṣīn'in fethi ve tā'nın zammi ile) Şol nākadır ki hörgücü fermüdedir.

الشُّطَّاطُ [eṣ-ṣeṭāt] (ṣīn'in fethi ve tā'nın tahfiifiyle ba'īd olmak. Ve itidāl-i kāmete dahi derler; ṣīn'in kesriyle dahi lügattır.

الشَّاطِئَةُ [eṣ-ṣāṭṭat] Şol kızdır ki kāmeti mu'tedil ola; yukālu: جَارِيَةٌ شَاطِئَةٌ

الشُّطَّةُ [eṣ-ṣaṭṭat] (fethateynle) Her nesnede tecāvüz etmek. Ve fī'l-hadīsi: "لَهَا مَهْرٌ مِثْلُهَا" لَا وَكَسَّ مِنْهُ وَلَا شَطَطٌ " أَي لَا نَقْصَانَ وَلَا زِيَادَةَ

[ش م ط]

الشَّمْطُ [eṣ-ṣemaṭ] (fethateynle) Baş kılının beyāzıdır ki ona sevād karışmış ola; yukālu: شَمِطٌ يَشْمَطُ شَمَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الأَشْمُطُ [el-uṣmuṭ] (hemzenin ve mīm'in zammiyla) Şol kimsedir ki başının kılları ağarmağa başlaya, bir haysiyyetle ki akı karasına karışa.

الشُّمُطَانُ [eṣ-ṣumṭān] (ṣīn'in zammi ve mīm'in sükünüyla) Cem'î, أُسُودٌ [esved] ile سُودَانٌ [sūdān] gibi.

الشَّمْطَاءُ [eṣ-ṣemṭā] (ṣīn'in fethi ve mīm'in sükünü ve elifin meddiyle) Şol 'avrettir ki başının kılları akla siyāh karışık ola.

الشَّمْطُ [eṣ-ṣemṭ] (ṣīn'in fethi ve mīm'in sükünüyla) Karıştırmak; yukālu: شَمَطْتُ الشَّيْءَ أَشْمَطُهُ شَمَطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا خَلَطْتَهُ وَكُلُّ خَلِيطَيْنِ خَلِيطَيْنِ فَخَلَطْتَهُمَا فَهَمَا شَمِيطٌ Ve

شَمِطٌ [ṣemṭ] Ta'āma katılan havāyice dahi derler; yukālu: هَذِهِ قَدْرٌ تَسَعُ شَاءَ بِشَمِطِهَا أَي بَتَوَابِلِهَا

الشَّمِيطُ [eṣ-ṣemīṭ] (ṣīn'in fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Subhtur ki beyāz subha bakiyye-i zulmet-i leyl karışmış ola. Ve

شَمِيطٌ [ṣemīṭ] Şol ota derler ki ona kuru ot karışmış ola.

الشَّمَاطِطُ [eş-şemāṭīṭ] (şīn'in fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Dağılmış pārelere derler, kıta^{-ı} müteferrika ma'nāsına.

الشَّمَطِيطُ [eş-şemṭīṭ] (şīn'in ve ṭā'nın kesriyle) Vāhidi, müteferrik ma'nāsına; yukālu: **ذَهَبَ الْقَوْمُ شَمَطِيطًا** أَي مُتَفَرِّقِينَ Ve

شَمَاطِيطُ [şemāṭīṭ] Eski bezler ma'nāsına da gelir; yukālu: **صَارَ الثُّوبُ شَمَاطِيطًا** إِذَا تَشَقَّقَ

الشَّمِطَاتُ [eş-şimṭāt] (şīn'in kesriyle) Vāhidi, bir pāre ki eski bez ma'nāsına.

[ش و ط]

شَوُطٌ [şevṭ] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Bir kerre seğırtmek; yukālu: **عَدَا شَوُطًا** إِذَا عَدَا طَلَقًا yukālu eyzan: **طَافَ بِالْبَيْتِ سَبْعَةَ أَشْوَاتٍ** Ya'nī "Ka'be-i müşerrefeyi yedi kerre tavāf etti" ki hacere-i esvedden hacere-i esvede varınca bir **شَوُطٌ** [şevṭ] derler.

شَوُطٌ بَرَاهٍ [şevṭu berāh] (şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Sibā'dan çakal demekle ma'rūf cānverin ismidir.

شَوُطٌ بَاطِلٍ [şevṭu bāṭil] (kezālik şīn'in fethi ve vāv'ın sükūnuyla) **هَبَاءٌ** [hebā']ın ismidir ki zerre dedikleri hurde nesnelere ki ve içine dāhil olan ziyā-yı şemste müşāhede olunur.

التَّشْوِيطُ [et-teşvīṭ] (alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Koyun başını pāk etmek için ütölemek, nitekim **شَيْطٌ** [şeyṭ] tefsiri esnāsında zikr olunur inşā'allāhu ta'ālā.

[ش ي ط]

الشَّيْطُ [eş-şeyṭ] (şīn'in fethi ve yā'nın sükūnuyla) Helāk olmak. Ve

شَيْطٌ [şeyṭ] Kumar için zebh olunan deveden bir pāy kalsa onun infākı için dahi isti'māl olunur; yukālu: **مَنْ يَشَيْطُ هَذَا أَي مَنْ يُنْفِقُ**

هَذَا السَّهْمُ Ve kaçan ki ondan hiç pāy kalmasa **شَاطِبُ الْجَزُورِ** derler, **تَنَفَّقَتْ** ma'nāsına. Ve kan sāhibi kanın almak ma'nāsına da gelir; yukālu: **شَاطَ فُلَانٌ إِذَا دَمَ أَلَيْمًا** أَي خَلَطَهَا كَأَنَّهُ سَفَكَ **دَمَ الْقَاتِلِ عَلَى دَمِ الْمُقْتُولِ** Ve kan zāyice olmak ma'nāsına da gelir; yukālu: **شَاطَ فُلَانٌ إِذَا ذَهَبَ** Ve acele kıldı ma'nāsına da gelir. Ve yağ pişip yanmak mertebesine varmağa da derler; yukālu: **شَاطَ السَّمْنُ** إِذَا نَضِجَ حَتَّى يَخْتَرِقَ وَكَذَلِكَ الرُّيْتُ bir nesne yapışmağa dahi derler; yukālu: **شَاطَبَ الْقَدْرُ** إِذَا اخْتَرَقَتْ وَلِصِقَ بِهَا الشَّيْءُ

الإِشَاطَةُ [el-işāṭat] (hemzenin kesriyle) Helāk etmek ve kısās için kan dökmek; yukālu: **أَشَاطَهُ بِدَمِهِ** أَوْ أَشَاطَ دَمَهُ أَي عَرَضَهُ لِلْقَتْلِ Ve

إِشَاطَةٌ [işāṭat] Çömleği yakıp dibine nesne yapıştırmağa dahi derler; yukālu: **أَشَطْنَهَا أَنَا** **الشَّيْطَا** [eş-şiyāt] (şīn'in kesriyle) Yanmış penbenin rāyihası.

التَّشْيِيطُ [et-teşyīṭ] (alā-vezni **التَّكْرِيمُ** [et-tekrīm]) Koyun başı ütölemek pāk etmeden ötürü. Ve eti dāglayıp çok pişirmemeğe dahi derler.

الإِشْتِشَاطَةُ [el-iştīşāṭat] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gazaba gelip hiddet ve harāret üzere olmak; yukālu: **غَضِبَ فُلَانٌ وَاسْتَشَاطَ** إِذَا اخْتَدَمَ كَأَنَّهُ تَهَبَّ فِي غَضَبِهِ **إِهْتِدَامٌ** [ihṭidām] hā ve dāl-ı mühmeleteynle yürek harāret-i gazabla dolmak. Ve

إِشْتِشَاطَةٌ [iştīşāṭat] Deve tiz semirmeğe dahi derler; yukālu: **إِشْتِشَاطَ الْبَعِيرُ** إِذَا سَمِنَ

الْمِشْيَاطُ [el-mişyāt] (mīm'in kesri ve şīn'in sükūnuyla) Şol nākadır ki tiz semire.

الْمِشَايِطُ [el-meşā'īṭ] (mīm'in fethi ve yā'nın kesriyle) **مِشْيَاطٌ** [mişyāt]ın cem'i; yukālu: **إِبِلٌ مِشَايِطٌ**

FASLU'Ş-ŞĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ص ر ط]

الضَّرَاطُ [eş-şirāt] (şād'ın kesriyle) ve السِّرَاطُ [es-sirāt] ve الزِّرَاطُ [ez-zirāt] bunların cem'iisi طَرِيقٌ [ṭarīq] ma'nāsınadır.

FASLU'D-ḌĀD

(فَضْلُ الضَّادِ)

[ض ب ط]

الضُّبْتُ [eḍ-ḍabṭ] (ḍād'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Bir nesneyi re'yle hıfz etmek.

الضَّبَابُ [eḍ-ḍābiṭ] (bā'nın kesriyle) Sāhib-i re'y olup bir nesneyi hıfz eden kimse.

الأَضْبَاطُ [el-aḍbaṭ] (hemzenin ve bā'nın fethiyle) İki eliyle işleyen kimse; tekülü minhu: ضَبَّطَ الرَّجُلُ يَضْبُطُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الضَّبَّاطُ [eḍ-ḍabṭā] (ḍād'ın fethi ve bā'nın sükunu ve elifin meddiyle) İki eliyle işleyen 'avret.

الضَّبْنُطَى [eḍ-ḍabentā] (fethateynle ve nūn'un sükunu ve elifin kasrıyla) Kavī ma'nāsınadır,;nūn'la elif ziyāde olunmuştur, سَفَرَجَل [sefercel]e ilhāk için.

[ض ب غ ط]

الضَّبَّغْطَى [eḍ-ḍabaḡṭā] (ḍād'ın ve bā'nın fethi ve ḡayn-ı mu'cemenin sükunu ve elifin kasrıyla) Şol nesnedir ki onunla oğlan-cıklar korkutulur, āhirinde olan elif ilhāk içindir.

[ض ر ط]

الضَّرَاطُ [eḍ-ḍurāt] (ḍād'ın zammı ve rā'nın tahfifiyle) Mak'addan çıkan yel, kavara ma'nāsına; yukālu: ضَرَطَ يَضْرِطُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الضَّرِيطُ [eḍ-ḍariṭ] (ḍād'ın fethi ve rā'nın kesriyle) Yellenmek ma'nāsına masdardır, ضَرَطَ-يَضْرِطُ den, nitekim حَبِيقٌ [ḥabiq] bā'nın kesriyle يَحْبِقُ-يَحْبِقُ den masdardır, kezālik yellenmek ma'nāsına. Ve fi'l-meseli: "أَوْدَى الْعَيْرُ إِلَّا ضَرَطًا" Ya'nī "Merkebin kuvvet ve kudretinde yellenmeden gayrı nesnesi kalmadı."

الإِضْرَاطُ [el-ıdrāt] (hemzenin kesriyle) Yellendirmek.

التَّضْرِيطُ [et-tadrīt] (‘alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Bi-ma‘nāhu. Ve ‘Amr b. Hind’e مَضْرُطُ الْحِجَارَةِ derlerdi şiddeti ve hiddeti olduğu için. Ve

إِضْرَاطٌ [ıdrāt] ve

تَضْرِيطٌ [tadrīt] Suhriyyeye almağa da derler **أَضْرَطَ بِهِ وَضْرَطَ بِهِ أَي هَزَأَ بِهِ وَحَكَى لَهُ بِنَفْسِهِ** Ya‘nī ağzıyla ضَرَطَ [ḍarīt] verdi.

الضَّرِيطُ [eḍ-ḍurreyṭ] (ḍād’ın zammı ve rā’nın fethi ve teşdidıyla ve yā’nın sükunuyla) Kezālik ضَرَطَ [ḍarīt] ma‘nāsına; yukālu: “الْأَكْلُ سُرِيطٌ وَالْقَضَاءُ ضُرِيطٌ” Ya‘nī “Deyni, ekli sür‘at-i ibtilā‘ladır, ammā kazāsı ضَرَطَ [ḍarīt] ve istihzā iledir.”

الضَّرِيطَى [eḍ-ḍurreyṭā] (kezālik vezn-i mezbūr üzere ve āhirinde elif-i maksüre ile) Zikr olunan ma‘nāyadır; ve rubbemā yukālu: “الْأَكْلُ سُرِيطَى وَالْقَضَاءُ ضُرِيطَى” [Bunda] قُبَيْطَى [qubbeyṭā] vezn-i üze ve قُبَيْطَى [qubbeyṭā] kâf’la ve ṭā-i mühmele ile peşmîne helvâdır, نَاطِفٌ [nāṭif] ma‘nāsına.

[ض ر غ ط]

الإِضْرِعْطَاطُ [el-ıdrıḡṭāt] (hemzenin ve rā’nın kesri ve ḡayn-ı mu‘cemenin sükunuyla) Gazaba gelip şişmek; yukālu: **إِضْرَعَطُ إِضْرِعْطَاطًا**

الضُّعْطُ [eḍ-ḍaḡṭ] (ḍād’ın fethi ve ḡayn’ın sükunuyla) Müzāhame edip bir kimseyi bir yere sıkamak; yukālu: **ضَعَطَهُ يَضْغُطُهُ ضَعْطًا** مِّنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا رَحِمَهُ إِلَى حَائِطٍ وَنَحْوِهِ وَمِنْهُ ضَعَطُهُ الْقَبْرِ

الضُّعْطَةُ [eḍ-ḍuḡṭat] (ḍād’ın zammı ve ḡayn’ın sükunuyla) Şiddet ve meşakkat ma‘nāsınadır; yukālu: **اللَّهُمَّ ارْزُقْ عَنَّا هَذِهِ** اللُّهُمَّ ارْزُقْ عَنَّا هَذِهِ اللُّهُمَّ Ya‘nī “Bu benim hamākatlerimden biridir.”

ettim bir nesne üzerine ikrāh etmek için.”

الضَّاعِطُ [eḍ-ḍāḡiṭ] (ḡayn’ın kesriyle) Bunun ma‘nāsı rakīb ve emīn ma‘nāsına şebīhdir; yukālu: **أُرْسَلَهُ ضَاعِطًا عَلَى فُلَانٍ** Mezbūrlara ضَاعِطُ [ḍāḡiṭ] derler işleyen kimseye müzāyaka verdikleri için nezāretleri hasbiyle; ve minhu hadīsu Mu‘āz: **كَانَ عَلَيَّ** “Benim üzerime bir nāzır var idi ki murād Bārī ta‘ālādır ki her yerde hāzır ve nāzırdır.” Ve

ضَاعِطٌ [ḍāḡiṭ] Devenin koltuğu yarılmak ve eti çok olmaktır. Ve

ضَاعِطٌ [ḍāḡiṭ] Kelere dahi derler, ضَبٌّ [ḍabb] ma‘nāsına.

الضَّغِيطَةُ [eḍ-ḍaḡiṭat] (ḍād’ın fethi ve ḡayn’ın kesri ve meddiyle) Şol kuyudur ki kara balçığı olup bed-rāyiha suyu olmaḡın yanında olan leziz kuyuya sirāyet edip onu dahi bed-rāyiha kıla.

[ض ف ط]

الضَّفِيطُ [eḍ-ḍāfiṭ] (ḍād’ın fethi ve fā’nın kesri ve meddiyle) Re‘yi za‘īf olan kimse.

الضَّفَاطَةُ [eḍ-ḍafāṭat] (ḍād’ın fethiyle) Re‘yi za‘īf olmak; yukālu: **صَفُطَ مِنَ الْبَابِ الْخَامِسِ** Ve

ضَفَاطَةٌ [ḍafāṭat] Def ma‘nāsına da gelir ki ālet-i lehvdır. İbn Sīrīn bir nikāha hāzır oldukta “أَيْنَ ضَفَاطَتِكُمْ?” dedi. Ve Ebū ‘Ubeyd eyitti: Defe İbn Sīrīn’in ضَفَاطَةٌ [ḍafāṭat] dediḡinin vechi budur ki def lehv ve la‘ibe ve cehle ve za‘f-ı re‘ye rācīdır.

الضُّفْطَةُ [eḍ-ḍafṭat] (ḍād’ın fethi ve fā’nın sükunuyla) Hamākat ma‘nāsınadır. Kāle İbn ‘Abbās: **فِي ضَفْطَةٍ وَهَذِهِ إِحْدَى ضَفْطَاتِي** Ya‘nī “Bu benim hamākatlerimden biridir.”

الضَّفَاطَةُ [eḏ-ḏaffāṭat] (ḏād'ın fethi ve fā'nın teşdidiyle) دَجَالَةٌ [deccālet] gibidir veznen ve ma'nen. Ve دَجَالَةٌ [deccālet] dāl-ı mühmele ile ve cīm'le 'azīm yoldaşlar ma'nāsınadır, kārṽān gibi meselā.

[ض و ط]

الضُّوَيْطَةُ [eḏ-ḏavīṭat] (ḏād'ın fethi ve vāv'ın kesri ve meddiyle) Şol hamura derler ki sıvık olup suyu gālib ola.

الضُّوَيْطَةُ [eḏ-ḏavīṭat] (ḏād'ın fethi ve vāv'ın kezālik kesri ve meddiyle) Şol kara balçıktır ki havuzun dibinde olur, Ya'qūb rivāyeti üzere.

[ض ي ط]

الضُّيَّاطُ [eḏ-ḏayyāt] (ḏād'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Şol recüldür ki fermüde ola.

FASLU'Ṭ-ṬĀ

(فَضْلُ الطَّاءِ)

[ط ر ط]

الْأَطْرَاطُ [el-aṭraṭ] (hemzenin ve rā'nın fetihiyle) Kaşları olmayan kimse; yukālu: هَذَا أَطْرَطُ الْحَاجِّينِ وَلَا يُسْتَعْنَى عَنْ ذِكْرِ الْحَاجِّينِ Ve ba'zılar eyitti: Zikr olunan ma'nāya delālet eden أَضْرَطُ [aḏraṭ]tır ḏād-ı mu'ceme ile. Ve Ebu'l-Ğavṣُ أَضْرَطُ [aḏraṭ] bu ma'nāya gelmesine inkār etti.

[ط و ط]

الطُّيُوطُ [eṭ-ṭuyūṭ] (zammeteynle) Erkek şevke gelip çağırmak; yukālu: طَاطُ الْفَحْلُ يَطِيطُ طُيُوطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَيَطَاطُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Cevheri'nin bu ta'bīrinden fehm olunan budur ki bu kelimenin vāvī ve yā'ī gelmesi cā'iz ola, nitekim *Ḳāmūs*'ta tasrīh olunmuştur.

الطَّاطُ [eṭ-ṭāṭ] Erkek deve ki kükreyici ola.

الطَّاطِيطُ [eṭ-ṭā'iṭ] (hemzenin kesriyle) Bima'nāhu; yukālu: جَمَلٌ طَاطٌ وَطَاطِيطٌ Ve

طَاطٌ [ṭāṭ] Şol recüle derler ki şedīdü'l-husūmet ola. Ve

طَاطٌ [ṭāṭ] Tavīl olan kimseye dahi itlāk olunur; yukālu: رَجُلٌ طَاطٌ إِذَا كَانَ طَوِيلًا

الطُّوُطُ [eṭ-ṭūṭ] (ṭā'nın zammı ve meddiyle) Kezālik tavīl ma'nāsınadır. Ve

طُوطٌ [ṭūṭ] Penbeye dahi derler, قُطْنٌ [ḳuṭn] ma'nāsına.

FASLU'L-ʿAYN

(فصل العنين)

[ع ب ط]

الْعَيْطُ [el-ʿabt] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Bezi yarmak; yukālu: عَيْطَ الثَّوْبِ يَعْطُهُ عَيْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا شَقَّهُ عَيْطُهُ الدَّاهِيَةَ إِذَا نَالَهُ Ve bilā-illet zebh etmeğe dahi derler; yukālu: عَيْطُتُ الثَّاقَةَ إِذَا دَبَّحَتْهَا وَلَيْسَ بِهَا عَلَّةُ Ve

عَيْطٌ [ʿabt] Bir kimse nefsi bilā-ikrāh harbe ilkā etmeğe dahi derler; yukālu: عَيْطَ فُلَانٍ إِذَا أَلْقَى نَفْسَهُ فِي الْحَزْبِ بِلَا إِكْرَاهٍ Ve kizb-i sarīh etmeğe de derler bilā-özr.

الْمَعْبُوطُ [el-maʿbūt] (mīm'in fethi ve bā'nın zammıyla) Ve

الْعَيْبُ [el-ʿabīṭ] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Yarılmış bez.

الْعُبُطُ [el-ʿubuṭ] (zammeteynle) Cem'i.

الْعَبْطُ [el-ʿabt] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın sükunuyla) Bir kimse sālih ve sālim iken düşüp ölmek; yukālu: مَاتَ فُلَانٌ عَيْبَةً إِذَا مَاتَ صَحِيحًا شَابًا

الْإِعْتِبَاطُ [el-iʿtibāṭ] Bir davarı boğazlamak-tır, bilā-illet. Ve bilā-zarūret kizb etmeğe de derler; yukālu: إِعْتَبَطَ فُلَانٌ عَلَى الْكَذِبِ

الْعَيْبَةُ [el-ʿabīṭat] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bilā-illet boğazlanan davar.

الْعَيْبُ [el-ʿabīṭ] (ʿayn'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Zikr olunan davarın eti. Ve

عَيْطٌ [ʿabīṭ] Şol kana derler ki tāze olup hālīs ola.

[ع ث ل ط]

الْعَيْلُطُ [el-ʿušelīṭ] (ʿayn'ın zammı ve sā'nın

fethi ve lām'ın kesriyle) Koyu süt; yukālu: لَبِنٌ عَيْلُطٌ وَعُجْلُطٌ وَعُكْلُطٌ أَيْ ثَخِينٌ خَائِرٌ Bu zikr olunan Aşmaṭ ve Ebū ʿAmr rivāyetidir. Ve bunlar عُجَالِطٌ [ʿušelīṭ]in ve عُكَالِطٌ [ʿukālīṭ]in ve عُكَالِطٌ [ʿukālīṭ]in kasrlarıdır.

[ع ذ ط]

الْعَذِيْطَةُ [el-ʿazyeṭat] (ʿayn'ın ve yā'nın fethi ve zāl'ın mā-beynde sükunuyla) Cimāʿ vaktinde hades ihdās etmek. Ve bu cümle-i emrāzıdır.

الْعَذِيْوُطُ [el-ʿizyevṭ] (ʿayn'ın kesri ve zāl'ın ve vāv'ın sükunu ve yā'nın fethiyle) Şol recüldür ki hālet-i cimāʿda necāset ilkā eder.

الْعَذِيْوُطَةُ [el-ʿizyevṭat] Mü'ennesi.

[ع ر ف ط]

الْعُرْفُطُ [el-ʿurfuṭ] (ʿayn'ın ve fā'nın zammı ve rā'nın sükunuyla) Dikenli ağaçlardan bir nevʿdir ki zamk ekl olunur ve yemişi ak ve müdevverdir.

[ع ر ق ط]

الْعُرْيُكِيْطَةُ [el-ʿuraykiṭat] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) Bir cānverdir ki yassıdır.

الْعُرْيُكِيْطَانُ [el-ʿuraykiṭān] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) Bi-maʿnāhu.

[ع ض ر ط]

الْعَضْرُطُ [el-ʿuḍruṭ] (ʿayn'ın ve rā'nın zammı ve ḍād'ın sükunuyla) Tābiʿ olan kimse.

الْعَضْرُوْطُ [el-ʿuḍrūṭ] (ʿayn'ın zammı ve rā'nın zammı ve meddiyle) Bi-maʿnāhu.

الْعَضَارِيْطُ [el-ʿaḍārīṭ] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın kesriyle ve meddiyle) Cem'i, tābiʿler maʿnāsına.

الْعَضْرُطُ [el-ʿaḍraṭ] (ʿalā-vezni جَعْفَرٌ [caʿfer])

Hāya ile dübür mā-beyni ‘Arabların فُلَانٌ غَضِرْتُ dediği kavllerinde غَضِرْتُ [‘aḍrat]tan murād zikr olunan mevzi‘dir. Ve أَهْلَبُ [ehleb] Kılı çok demektir, kesirü’ş-şar ma‘nāsına.

أَلْعَضْرُفُوطُ [el-‘aḍrefūṭ] (‘ayn’ın ve rā’nın fethi ve dād’ın sükūnu ve fā’nın zammıyla) Erkek keler.

أَلْعَضْرِيفُ [el-‘uḍayrif] (‘ayn’ın zammı ve dād’ın fethi ve rā’nın kesriyle) Tasgiri.

أَلْعَضْرِيفُ [el-‘uḍayrif] Kezālik tasgiri.

[ع ط ط]

أَلْعَطُ [el-‘aṭṭ] (‘ayn’ın fethi ve tā’nın teşdidiyle) Bezi uzadısına yarmak; yukālu عَطَّ الثَّوْبُ يَعْطُ عَطًّا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا شَقَّه طَوَّلًا

أَلْتَعْطِيطُ [et-ta‘fīt] (‘alā-vezni التَّكْرِيمُ [et-tekrīm]) Kezālik Yarmak; yukālu: عَطَّطَهُ شَدَّدَ لِلتَّكْثِيرِ

أَلْإِنْعِطَاتُ [el-in‘iṭāt] (hemzenin ve ‘ayn’ın kesriyle) Yarılmak, inşikāk ma‘nāsına.

أَلْعَطْعَطَاتُ [el-‘aṭ‘aṭāt] (‘alā-vezni أَلزَّلَزَلَةُ [ez-zelzelet]) Hikāyet-i savttır; yukālu: عَطَّطَ عَطِطَ إِذَا قَالَ عَطِطَ عَطِطَ

عِطِ [‘īṭi] (kesr ile) Bir savttır ki yiğitler hālet-i lehv ve la‘ibde onu telaffuz edip çağırırlar.

أَلْمَغْطُوطُ [el-ma‘ṭūṭ] (mīm’in fethi ve tā’nın zammıyla) Maglūb ma‘nāsıdır, Şeybānī rivāyeti üzere.

أَلْعَطَاتُ [el-‘aṭāt] (‘ayn’ın fethiyle) Arslan, أُسْدٌ [esed] ma‘nāsına. Ve bahādır ma‘nāsına dahi gelir, سُجَاعٌ [şucā‘] gibi.

[ع ف ط]

أَلْعَفْطُ [el-‘aḫṭ] (‘ayn’ın fethi ve fā’nın sükūnuyla) Keçi yellenmek, خُرُوجُ الرِّيحِ ma‘nāsına; yukālu: عَفَّطَتِ الْعَنْزُ تَغْفِطُ عَفْطًا إِذَا

حَبَّتْ Ve bu makāmda sāhib-i Şurāḫ غَفْطُ [‘aḫṭ]ın tefsirinde “aṭşe dāden-i buz ve bīnī feşānden-i ū” dahi derler demiş. Ve عَفْطُ [‘aḫṭ] Çoban koyunu sürdükte koyunun fişkırması āvāzı gibi āvāz ile sürmeğe dahi derler.

أَلْعَفِيطُ [el-‘aḫīṭ] (‘ayn’ın fethi ve fā’nın kesri ve meddiyle) Kezālik koyunun fişkırmasıdır.

أَلْعَفْطَةُ [el-‘aḫṭat] (‘ayn’ın fethi ve fā’nın sükūnuyla) Fişkırın koyun.

أَلْعَافِطَةُ [el-‘āḫīṭat] (fā’nın kesriyle) Dişi koyun ma‘nāsına. Ve ‘Arabların مَالًا عَافِطَةً “مَا لَهُ تَأْغِيَةٌ وَلَا تَأْغِيَةٌ” dedikleri kavllerinde Ebu’d-Duḫ ayş rivāyeti üzere عَافِطَةُ [‘āḫīṭat]tan murād عَنَزٌ [na‘cet] ve نَافِطَةُ [nāḫīṭat]tan murād [‘anz]dır. Ve نَعَجَةٌ [na‘cet] dişi koyuna ve عَنَزٌ [‘anz] keçiye derler. ‘Arabların zikr olunan kavli onların “مَا لَهُ تَأْغِيَةٌ وَلَا رَاعِيَةٌ” dedikleri kavli gibidir ki تَأْغِيَةٌ [şāgiyet] ten murād koyundur, زِيرَاءُ تُغَاءُ [şuḡā] şā-i mu‘cemenin zammı ve ḡayn-ı mu‘ceme ile koyun āvāzıdır ve رَاعِيَةٌ [rāgiyet]ten murād nākadır, زِيرَاءُ رُغَاءُ [ruḡā] rā-i mühmelenin zammı ve ḡayn-ı mu‘ceme ile deve āvāzıdır. Ve عَافِطَةُ [‘āḫīṭat] dahi şol cāriyedir ki çobanlık hizmetinde ola.

أَلْعَفَّاطَةُ [el-‘aḫḫāṭat] (‘ayn’ın fethi ve fā’nın teşdidiyle) Bi-ma‘nāhā.

[ع ل ط]

أَلْعِلَاطَانُ [el-‘ilāṭān] (‘ayn’ın kesriyle) Boyunun iki cānibi.

أَلْعِلَاطُ [el-‘ilāṭ] (kezālik ‘ayn’ın kesriyle) Boyunda arkırı vurulan dāḡdır; uzunluḡuna vurulana سِطَاعٌ [siṭā‘] derler sīn’in kesriyle ve ‘ayn-ı mühmele ile. Ve

عَلَاطُ [‘ilāṭ] Boyuna bağlanan ipe dahi

derler.

الْعَلَطُ [el-ʿalṭ] (ʿayn'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Boyuna arkırı dāg vurmak; yukālu: **عَلَطَ** بَعِيرَهُ يَغْلُطُ عَلَطًا مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

عَلَطَ [ʿalṭ] Yaramazlıkla yād etmeğe dahi derler; yukālu: **عَلَطَهُ** بَشْرًا إِذَا ذَكَرَهُ بِسُوءٍ Ve

عَلَطَ [ʿalṭ] Okla vurmağa dahi derler; yukālu: **عَلَطَهُ** بِسَهْمٍ عَلَطًا إِذَا أَصَابَهُ

التَّغْلِيْطُ [et-taʿlīt] (ʿalā-vezni التَّكْرِيْم [et-tekrīm]) Kezālik dāg vurmaktır; teşdīd mübālaga içindir. Ve

تَغْلِيْطُ [taʿlīt] Devenin boynundan ipi çıkarmağa dahi derler.

الْعَلُطُ [el-ʿulūṭ] (zammeteynle) Şol nākadır ki yularsız ola, Aşmaṭ rivāyeti üzere. Ahmer eyitti: **عُلُطُ** [ʿulūṭ] dāgsız olan nākadır.

الأَعْلَاطُ [el-aʿlāt] (hemzenin fethiyle) Cemʿi, ipsiz ve dāgsız olan develer maʿnāsına.

الْعُلُطُ [el-ʿulṭ] (ʿayn'ın zammı ve lām'ın sükūnuyla) Boyun bağı, kılāde maʿnāsına.

الإِغْلَوَاتُ [el-iʿlivvāt] (hemzenin kesri ve vāv'ın teşdīdiyle) Boyuna asılmak; yukālu: **إِغْلَوْتَ** إِغْلَوَاتًا إِذَا تَعَلَّقَ بِغُنْبِقِهِ وَعَلَاهُ Ve masdarında vāv yā'ya münkalib olmadı, **إِغْلَوْتُ** masdarında münkalib olduğu gibi, vāv bunda müşedded olduğu için. Ve lāzım olmak maʿnāsına da gelir; yukālu: **إِغْلَوْتُنِي** فَلَانَ أَي لَزَمَنِي

الإِغْلِيْطُ [e-iʿlīt] (hemzenin ve lām'ın kesri ve meddiyle) مَرْحُ [merḥ] dedikleri ağacın yaprağı. Ve مَرْحُ [merḥ] mīm'in fethi ve rā-i mühmelenin sükūnu ve ḥā-i muʿceme ile şol ağaçtır ki onu birbirine sürmekle ʿArab tāʿifesi ondan āteş çıkarırlar.

[ع ل ب ط]

الْغَلِيْبُ [el-ʿulebiṭ] (ʿayn'ın zammı ve lām'ın fethi ve bā'nın kesriyle) ve

الْغَلَابُ [el-ʿulābiṭ] (ʿayn'ın zammı ve bā'nın kesriyle) Fermüde olan nesne. Ve bir kıṭʿa koyun sürüsüne dahi derler.

الْغَلِيْبَةُ [el-ʿulebiṭat] (ʿayn'ın zammı ve lām'ın fethi ve bā'nın kesriyle) Kezālik koyun sürüsü.

[ع م ر ط]

الْعُمْرُوْطُ [el-ʿumrūṭ] (ʿayn'ın ve rā'nın zammı ve mīm'in sükūnu ile) Uğru لِيْضُ [lişş] maʿnāsına.

الْعَمَارِيْبُ [el-ʿamārīt] (ʿayn'ın fethi ve rā'nın kesri ve meddiyle) Cemʿi, uğrular maʿnāsına.

الْعَمَارِيْطَةُ [el-ʿamārīṭat] Kezālik cemʿi. Āhirinde olan tā yā'dan bedeldir.

الْعَمْرَاطُ [el-ʿamerrāṭ] (fethateynle ve rā'nın fethi ve teşdīdiyle) Hafīf olan kimse ki ʿamme tahrīf edip hamarat derler.

[ع م ل ط]

الْعَمَلَطُ [el-ʿamellaṭ] (fethateynle ve lām'ın fethi ve teşdīdiyle) Şedīd olan kimse.

[ع ن ش ط]

الْعَنْشَطُ [el-ʿanşat] (ʿayn'ın ve şīn'in fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bed-hū olan kimse, seyyi'ü'l-huluk maʿnāsına. Ve

عَنْشَطُ [ʿanşat] Uzun maʿnāsına da gelir طَوِيْلٌ [ṭavīl] gibi.

الْعَشَنَّاطُ [el-ʿaşennaṭ] (fethateynle ve nūn'un fethi ve teşdīdiyle) عَشَنَّاقُ [ʿaşennaḥ] gibi, طَوِيْلٌ [ṭavīl] maʿnāsınadır; yukālu: رَجُلٌ وَجَمَلٌ عَشَنَّاطٌ

العَشَانِيْطَةُ [el-ʿaşāniṭat] (ʿayn'ın fethi ve

nūn'un kesriyle) Cem'î, nitekim عَشَائِنَةٌ [aṣāniḡat] [aṣenniḡ]in cem'î gelir.

[ع ن ط]

الْعَنْطَاطُ [el-ʿanaṭaṭ] (fethateynle ve nūn-ı sānīnin kezālik fethi ile) طَوِيلٌ [ṭavīl] maʿnāsınadır. Asl kelime عَنَطٌ [ʿanaṭ]tır mükerrer kılınmıştır.

الْعِنْيَانُ [el-ʿinṡiyan] (ʿayn'ın ve tā'nın kesriyle) Yiğitliğin ibtidāsıdır. Ve bunun vezni فِغْلِيَانٌ [fiʿliyān]dır fā'nın kesriyle, Ebī Bekr b. Serrāc rivāyeti üzere.

[ع و ط]

الْعَائِطُ [el-ʿāiṭ] (hemzenin kesriyle) Şol nākadır ki evvel senede hāmile olmamağın üzerine yük vurula. Ve ona حَائِلٌ [ḡā'il] dahi derler.

الْعَيْطُ [el-ʿiṭ] (ʿayn'ın kesriyle) Cem'î, hāmile kalmayan develer maʿnāsına.

الْعُوطُ [el-ʿuṭ] (ʿayn'ın zammı ve meddiyle) Kezālik cem'î.

الْعُوطُطُ [el-ʿuṭaṭ] (ʿayn'ın zammı ve tā'nın fethiyle) Kezālik cem'î, حَائِلٌ [ḡā'il]in cem'î حَوْلٌ [ḡūl]la حَوْلَلٌ [ḡūlel] geldiği gibi.

عَائِطٌ عَيْطٌ [ʿāiṭu ʿiṭin] (hemzenin evvelde kesri ve ʿayn'ın sānīde kesri ve meddiyle ve izāfetle) Gelecek yıl dahi hāmile kalmayan nākadır; yukālu: عَاطَتِ النَّاقَةُ تُعَوِّطُ Ve Ebū ʿUbeyd eyitti: Baʿzılar عُوطُطٌ [ʿuṭaṭ]i ve حَوْلَلٌ [ḡūlel]i masdardır, cem' değildir dedi.

الْإِغْتِيَاطُ [el-iʿṡiyāṭ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) ve

التَّعْيِطُ [et-teʿayyut] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) ve

التَّعْوُطُ [et-teʿavvut] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Nāka niçe yıllar

hāmile kalmamak; yukālu: إِعْطَاطَتِ النَّاقَةُ وَتَعْيِطَتْ وَتَعَوَّطَتْ إِذَا لَمْ تَحْمِلْ سَنَوَاتٍ Ve gāh olur ki bu kesret-i şahmdan olur. Ve fi'l-hadīsi: "أَنَّهُ بَعَثَ مُصَدِّقًا فَأَتِي بِشَاةٍ شَافِعٍ فَلَمْ يَأْخُذْهَا" "أَنَّهُ بَعَثَ مُصَدِّقًا فَأَتِي بِشَاةٍ شَافِعٍ فَفَالَ إِتْبِي بِمُعْتَاطٍ" Ve شَافِعٌ [ṡāfiʿ] şol koyundur ki onunla veledi ola. Ve إِغْتِيَاطٌ [iʿṡiyāṭ] gāh olur ki bir nesne paçarız olmağa derler; yukālu: إِعْتَاطُ الْأَمْرِ إِذَا اغْتَاصَ Ve إِغْتِيَاشٌ [iʿṡiyāṡ] ʿayn ve şād-ı mühmeleteyn ile müşkil olmağa derler.

[ع ي ط]

الْعَيْطُ [el-ʿayṭ] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Boyun uzunluğu.

الْأَغْيِطُ [el-ʿayṡaṭ] (hemzenin ve yā'nın fethiyle) Boynu uzun.

الْعَيْطَاءُ [el-ʿayṡā] (ʿayn'ın fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: جَمَلٌ أَغْيِطٌ وَنَاقَةٌ عَيْطَاءٌ وَيُقَالُ قَارَةٌ عَيْطَاءٌ إِذَا اسْتَطَالَتْ فِي السَّمَاءِ ʿulve olsa; ve yukālu eyzan: إِذَا الْقَضْرُ الْأَغْيِطُ إِذَا كَانَ مُنْبَغًا Yaʿnī ziyāde mürtefiʿ olsa.

FASLU'L-ĠAYN

(فَصْلُ الْغَيْنِ)

[غ ب ط]

الْغَيْطُ [el-ġabṭ] (ġayn'ın fethi ve bā'nın sükünü ile) Koçun kuyruğun yoklamaktır, yağı var mıdır bilmek için. Ve

غَبِطُ [ġabṭ] Hüsn-i hāl üzere olmağa dahi derler; ve kavluhum: اللَّهُمَّ غَبِطًا لَا هَبِطًا أَيُّ نَسَأَلُكَ الْغَبِطَةَ وَنَعُوذُ بِكَ أَنْ نَهَبِطَ عَنْ خَالِنَا

الْغَبِطَةُ [el-ġibṭat] (ġayn'ın kesri ve bā'nın sükünüyle) Bir kimse reşk ettiği kimsenin hāli gibi olmasın taleb etmek. O hālet reşk ettiği kimseden zā'il olmasın taleb etmek-sizin ki taleb ederse bu mertebeye حسدٌ derler, غَبِطَةٌ demezler.

الْإِغْبَاتُ [el-iġtibāt] (hemzenin ve sâ'nın kesriyle) Bir kimse reşk olunmak; tekülü: غَبِطْتُهُ بِمَا نَالَ أَعْطَيْتُهُ غَبِطًا وَغَبِطَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي فَاعْتَبِطْ كَقَوْلِكَ مَنَعْتُهُ فَاَمْتَنَعَ وَحَبَسْتُهُ فَاحْتَبَسَ

الْغَبِيطُ [el-ġabīṭ] (ġayn'ın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Şol pālāndır ki onun üzerine 'avretler için olan mihaffe bağlanır.

الْغُبُطُ [el-ġubūṭ] (zammeteynle) Cem'i. Ve

غَبِيطُ [ġabīṭ] Düz yere dahi derler. Ve

غَبِيطُ [Ġabīṭ] Bir derenin dahi ismidir; Sahrā-yı Ġabīṭ dedikleri bundan me'hūzdur.

الْإِغْبَاتُ [el-iġbāt] (hemzenin kesriyle) Pālāni devenin arkasında 'ale'd-devām koyup indirmemek; yukālu: أَعْبَطْتُ الرَّحْلَ عَلَى ظَهْرِ الْبَعِيرِ إِذَا أَدْنَيْتَهُ عَلَيْهِ وَلَمْ تَحْطَهُ عَنْهُ

إِغْبَاتُ [iġbāt] Hummā devām üzere tutmağa dahi derler; yukālu: أَعْبَطْتُ عَلَيْهِ الْحُمَى أَيُّ دَامَتْ Ve gök yüzünün yağmuru dā'im ol-

mağa dahi derler; yukālu: إِذَا أَعْبَطْتَ السَّمَاءَ إِذَا مَطَرَهَا

[غ ط ط]

الْغَطَّةُ [el-ġaṭṭat] (ġayn'ın fethi ve ṭā'nın teşdidiyle) Suya batırmak; yukālu: الْغَطَّةُ فِي الْمَاءِ يَغْطُهُ غَطًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا مَقَلَهُ

الْإِنْغِطَاتُ [el-inġiṭāt] (hemzenin ve ġayn'ın kesriyle) Suya batmak.

الْتَّغَاتُ [et-teġāt] (tā'nın fethiyle) Birkaç kimse birbirin suya batırmak; yukālu: تَغَاتُ الْقَوْمُ يَتَغَاتُونَ أَوْ يَتَمَاقِلُونَ فِي الْمَاءِ Ve تَمَاقُلٌ [temāqul] daldırışmaktır.

الْغَطِيطُ [el-ġaṭīṭ] (ġayn'ın fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Devenin dağarcığın çıkarıp kükremesi ve eger dağarcığın çıkarmasına هَدِيرٌ [hedīr] derler, غَطِيطٌ demezler, pes nākadan sādır olana هَدِيرٌ [hedīr] derler غَطِيطٌ demezler, zīrā nāka dağarcığın çıkarmaz. Ve

غَطِيطُ [ġaṭīṭ] Uykuya varan kimsenin ve boğulan kimsenin hırıltısı.

الْغَطَاتُ [el-ġaṭāt] (ġayn'ın fethiyle) Boğurtlak dedikleri kuş ki arkası ve karnı ve sâ'ir cesedi boz olup kanatlarının içi siyāh olur ve ayakları ve boynu uzun olup letāfet üzere olur. Kendi cinsinin sürüsüne karışmaz, çok olduğu vakt iki üç bir yerde olur.

الْغَطَاةُ [el-ġaṭāṭat] (ġayn'ın fethiyle) Vāhidi.

الْغُطَاتُ [el-ġuṭāt] (ġayn'ın zammıyla) Subhun evveli.

الْمُغَطَّطَةُ [el-muġaṭṭat] ('alā-vezni [ez-zelzelet]) Şol savtı hikāyettir ki غَطَّطَتْ [ġaṭṭat]a münāsib ola.

الْمُغَطِّغَاتُ [el-muġaṭṭiġat] (mīm'in zammı ve ġayn'ın fethi ve ġayn-ı sānīnin kesriyle) Ziyāde kaynayan çömlek.

التَّغَطُّمُ [et-teġaṭmuṭ] (fethateynle ve mīm'in zammıyla) Şol savttır ki onda boğukluk eseri ola.

الْغُطَامِطُ [el-ġuṭāmiṭ] (ğayn'ın zammı ve mīm'in kesriyle) Çömlek kaynamasının āvāzıdır. Ve deryā mevcinin dahi āvāzıdır. Cevherī eydür: Mīm benim katımda zā'idedir.

[غ ل ط]

الْغَلَاطُ [el-ġalaṭ] (fethateynle) Yanılmak; yukālu: غَلَطَ فِي الْأَمْرِ يَغْلُطُ غَلْطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِغْلَاطُ [el-iġlāṭ] (hemzenin kesriyle) Yanılmak; yukālu: أَعْلَطَهُ غَيْرُهُ Ve Arab tā'ifesi غَلَطَ [ġalaṭ] derler kelāmda yanılmak vākīr olsa ve غَلَّتْ [ġalet] derler hisābda yanılmak olsa ve bazıılar ikisi de bir ma'nāya gelir lügatlerdir dedi.

الْمُغَالَاةُ [el-muġālaṭa] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Kelāmda bir kimseyi غَلَطَ [ġalaṭ]a bırakmak; yukālu: غَالَطَهُ مُغَالَاةً فِي مَطْبَقِهِ

التَّغْلِيطُ [et-taglīṭ] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm] Bir kimseyi غَلَطَ [ġalaṭ] ettin diye غَلَطَ [ġalaṭ]a nisbet etmek.

الْأُغْلُوتَةُ [el-uġlūṭa] (hemzenin ve lām'ın zammıyla) Şol mes'eledir ki onunla مُغْلُوتَةٌ [muġlūṭa] bırakılır; ve نَهَى النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْأُغْلُوتَاتِ "حَدَّثْتُهُ حَدِيثًا بِالْأُغْلُوتِ"

[غ م ط]

الْغَمْطُ [el-ġamṭ] (ğayn'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) حُرُونٌ [ħarūn] olup ni'meti hor görmek; yukālu: غَمِطَ النِّعْمَةَ يَغْمِطُهَا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَيُقَالُ غَمِطَ عَيْشَهُ وَغَمِطَهُ أَيْضًا بِالْفَتْحِ يَغْمِطُهُ غَمْطُ النَّاسِ Ve غَمِطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا بَطَرَهُ وَحَفَرَهُ [ġamṭu'n-nāsi] Halkı hakīr görmek. Ve fi'l-hadīsi: "إِنَّمَا ذَلِكَ مِنْ سَفِيهِ وَغَمِطَ الْحَقُّ وَغَمِطَ"

النَّاسُ" يَغْنِي أَنْ يَرَى الْحَقَّ سَفِيهَا وَجَهْلًا وَيَحْقِرَ وَيَحْتَقِرُ النَّاسَ

الْإِغْمَاطُ [el-iġmāṭ] (hemzenin kesriyle) Hummā dā'im olmak; yukālu: أَعْمَطْتُ عَلَيْهِ الْحَمَى إِذَا دَامَتْ وَهِيَ لُغَةٌ فِي أَعْطَبْتُ

[غ و ط]

الْغَوَاطُ [el-ġawṭ] (ğayn'ın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) İçeri girmek, duhūl ma'nāsına.

الْغَيْطُ [el-ġayṭ] (ğayn'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu; yukālu: غَاطَ فِي الشَّيْءِ يَغُوطُ وَيَغِيطُ إِذَا دَخَلَ فِيهِ وَيُقَالُ هَذَا زَمْلٌ يَغُوطُ فِيهِ الْأَقْدَامُ

الْغَائِطُ [el-ġā'iṭ] (hemzenin kesriyle) İnsāndan hurūc eden necāset ve kavluhum: أَتَى فُلَانٌ الْغَائِطَ Ya'nī "Kazā-yı hācete geldi." Ve bunun aslı budur ki غَائِطٌ [ġā'iṭ] ma'nā-yı aslīsinde çukur yer demek olur.

الْغُوطُ [el-ġūṭ] (ğayn'ın zammı ve meddiyye) Cem'î. Ve

الْأَغْوَاطُ [el-aġwāṭ] (hemzenin fethiyle) ve

الْغَيْطَانُ [el-ġīṭān] (ğayn'ın kesri ve meddiyye) Kezālik cem'î. Ve غَيْطَانٌ [ġīṭān]da vāv yā'ya münkalib oldu, mā-kabli meksūr olduğu için, pes Arab tā'ifesinden biri kazā-yı hācet etmeli olsa çukur yere mürāca'at ederdi, pes her kazā-yı hācet edene أَتَى الْغَائِطُ dediler غَائِطٌ [ġā'iṭ] ile necāset irāde edip.

الْغُوتَةُ [el-Ġūṭa] (ğayn'ın zammı ve meddiyye) Bir mevzī'in ismidir Şām'da ki suyu kesret ve eşcārı vefret üzeredir ki Ġūṭā-i Dımaşq derler.

meyyiti't-tifli: "اللَّهُمَّ اجْعَلْهُ لَنَا فَرْطًا" أَي أَجْرًا
يَتَقَدَّمُ مَتَا حَسَى نَرَدَ عَلَيْهِ

الْفَارِطَانُ [el-Fāriṭān] (rā'nın kesriyle)
İki yıldızdır, birbirinden ayrı نَعِيشُ
[Benātu Na'ş] serîrinin önündedirler.

الْمُفَارِطَةُ [el-mufāreṭat] (mīm'in zammı ve
rā'nın fethiyle) Sebkat etmek; yukālu:
فَارِطْتُ الْقَوْمَ مُفَارِطَةً

الْفِرَاطُ [el-firāṭ] (fā'nın kesriyle) Bi-
ma'nāhu. Ve

فِرَاطٌ [firāṭ] Tekellümde sebkat etmek
ma'nāsına da gelir; yukālu: فُلَانٌ فِرَاطًا
تَكَلَّمْتُ مِنْهُ كَلِمَةً Ve

مَاءُ فِرَاطٍ [mā'un firāṭ] Şol suya derler ki ona
kim sebkat ederse onun ola.

التَّفَارُطُ [et-tefāruṭ] (tā'nın fethi ve rā'nın
zammıyla) Bir niçe kimse birbirin sebkat
etmek.

الْفُرُطُ [el-furuṭ] (zammeteynle) Şol nesne-
dir ki onda hadden tecāvüz oluna; ve min-
hu kavluhu ta'ālā: ﴿وَكَانَ أَمْرُهُ فُورَطًا﴾ (الكهف)
(28 Ve

فُورَطٌ [furuṭ] Şol tepeye derler ki dağa şebîh
ola.

الْأَفْرَاطُ [el-efrāṭ] (hemzenin fethiyle)
Cem'i, dağa şebîh olan tepeler ma'nāsına;
yukālu: الأفراط تنوح على الأفراط Ya'nī "Baykuş
nevha kılar cibāl-i sagîre üzerine." Ve

أَفْرَاطٌ [efrāṭ] Evā'il-i subha dahi derler,
تَبَاشِيرُ صُبْحِ ma'nāsına. Ve

فُورَطٌ [furuṭ] Terk olunan nesneye dahi der-
ler; yukālu: أَمْرٌ فُورَطٌ أَي مَثْرُوكٌ Ve

فُورَطٌ [furuṭ] Serî olan ata dahi derler, sâ'ir
atlardan mukaddem olduğu için.

الْإِفْتِرَاطُ [el-iftirāṭ] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Fevt olmak ma'nāsına gelir;

فُلَانٌ لَا يَفْتَرِطُ إِحْسَانَهُ وَيَبْرُهُ أَي لَا يَنْقَرِضُ وَلَا
يُخَافُ فَوَاتَهُ Ve

إِفْتِرَاطٌ [iftirāṭ] Bir kimsenin veled-i sagîri
vefāt etmeğe de derler; yukālu: فُلَانٌ
فُورَطٌ إِذَا مَاتَ لَهُ وَلَدٌ صَغِيرٌ قَبْلَ أَنْ يَبْلُغَ الْحُلُمَ

[ف ر ش ط]

الْفَرْشَةُ [el-ferşeṭat] (ʿalā-vezni
[ed-daḥrecet]) Bir kimse otururken yāhūd
dururken ayaklarını birbirinden ayırmak-
tır, فَرْشَحَةٌ [ferşeḥat] gibi ki فَرْشَحَةٌ [ferşeḥat]
dahi fā ile ve şīn-i mu'ceme ve ḥā-i müh-
mele ile zikr olunan ma'nāyadır; yukālu:
فَرْشَطَتِ النَّاقَةَ إِذَا تَفَحَّجَتْ لِلْحَلْبِ وَفَرْشَطَ الْجَمَلُ إِذَا
تَفَحَّجَ لِلْبَوْلِ

[ف س ط]

الْفُسْطَاطُ [el-fuṣṭāṭ] (fā'nın zammı ve sīn'in
sükūnuyla) Kıldan olan kara ev. Ve bunda
bir niçe lügat vardır: biri فُسْطَاطٌ [fuṣṭāṭ] ve
biri فُسْطَاطٌ [fustat] ve biri dahi فُسَاطٌ [fusāt].
Ve fā'nın kesri dahi bunlarda lügattır. Ve
فُسْطَاطٌ [Fuṣṭāṭ] Medīne-i Mıṣr'ın dahi
ismidir.

الْفَسِيطُ [el-fesīṭ] (fā'nın fethi ve sīn'in kesri
ve meddiyle) Hurmānın başında olan nes-
ne. Ve tırnaktan kesilen tırnak pāresine
dahi derler.

[ف ل ط]

الْإِفْلَاطُ [el-iflāt] (hemzenin kesriyle) Kur-
tarmak; yukālu: أَفْلَطْنِي الرَّجُلُ إِفْلَاطًا مِثْلَ أَفْلَنْتَنِي
Ḥalīl eyitti: أَفْلَطْنِي lügat-ı Temīmīyyedir,
kabīhadır, أَفْلَنْتَنِي ma'nāsına.

الْفِلَاطُ [el-filāt] (fā'nın kesriyle) فَجَاءَهُ
[fec'et] ma'nāsınadır.

الْفَلْطُ [el-felaṭ] (fethateynle) Bi-ma'nāhu;
yukālu: فُلَانًا فَلَطًا وَفَلَطًا أَي فَجَاءَهُ وَيُقَالُ تَكَلَّمَ
فُلَانٌ فَلَطًا فَأَحْسَنَ إِذَا فَاجَأَ بِالْكَلَامِ الْحَسَنِ

FASLU'L-ḲĀF

(فصل الفاف)

[ق ب ط]

الْقَبْطُ [el-Ḳibṭ] (ḳāf'ın kesri ve bā'nın sükūnuyla) Şol tā'ifedir ki onlar ehl-i Mısr'ın aslıdır.

الْقَبْطِيّ [el-Ḳibṭiyy] (ḳāf'ın kesri ve bā'nın sükūnu ve bā'nın teşdidiyle) Zikr olunan tā'ife mensüb olan kimse; yukālu: رَجُلٌ

قَبْطِيّ

الْقَبْطِيَّةُ [el-ḳibṭiyyet] (kezālik ḳāf'ın kesri ve bā'nın sükūnu ve yā'nın teşdidiyle) Ak ince ketenden olan siyābdır ki Mısr'da işlenir. Ve gāh olur ki ḳāf'ı mazmūm ederler, zīrā nisbette gāh olur tagyiri cā'iz görürler, nitekim سَهْلِيّ [suhliyy] ve دُهْرِيّ [duhriyy] derler سَهْل [sehl]e ve دَهْر [dehr] e nisbette.

الْقَبَاطِيّ [el-ḳabāṭiyy] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın teşdidiyle) Cem'i.

الْقَبَّاطُ [el-ḳubbāt] (ḳāf'ın zammı ve bā'nın teşdidiyle) Peşmīne helvā, نَاطِف [nāṭif] ma'ḳāsına.

الْقَبْبَيْطُ [el-ḳubbeyṭ] (ḳāf'ın zammı ve bā'nın fethi ve teşdidi ve yā'nın sükūnuyla) Bi-ma'ḳāhu.

الْقَبْبَيْطِيّ [el-ḳubbeyṭā] (vezn-i mezbūr üzere ve āhirinde elif-i maksūre ile) ve

الْقَبْبَيْطَاءُ [el-ḳubbeyṭā] (kezālik vezn-i mezbūr üzere ve āhirinde elif-i memdūde ile) Zikr olunan ma'ḳāda lügattır, lākin yā'yı tahfif edersen elifi medd edersin ve teşdid edersen kasr edersin. Ve

الْقَنْبَيْطُ [el-ḳunnebīṭ] (ḳāf'ın zammı ve nūn'un fethi ve teşdidi ve bā'nın kesri ve

meddiyle) Nebātāt kısmında bir ma'ḳūf nesnedir ki ekl olunur.

[ق ح ط]

الْقَحْطُ [el-ḳaḥṭ] (ḳāf'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Kıtlık, جَدْب [cedb] ma'ḳāsına. Ve

قَحْطُ [ḳaḥṭ] Halk kıtlık yılına dāhil olmağa da derler; yukālu: مَا لَمْ يُسَمَّ قَحْطُ الْقَوْمِ عَلَى مَا لَمْ يُسَمَّ قَحْطُ الْقَوْمِ إِذَا أَصَابَهُمُ الْقَحْطُ فَاعِلُهُ

الْقَحْوُطُ [el-ḳuḥūṭ] (zammeteynle) Yağmur habs olunmak; yukālu: قَحْطُ الْمَطَرِ يَقْحُطُ قَحْطُ الْقَوْمِ إِذَا أَصَابَهُمُ الْقَحْطُ Ve Ferrā يَقْحُطُ قَحْطُ dahi rivāyet etti, bāb-ı rābi'den.

الْإِقْحَاطُ [el-iḳḥāt] (hemzenin kesriyle) Kıtlığa erişmek; yukālu: أَقْحَطَ الْقَوْمُ إِذَا أَصَابَهُمُ الْقَحْطُ

قَحْطَانُ [Ḳaḥṭān] (ḳāf'ın fethi ve ḥā'nın sükūnu ile) Yemen kavminin babasıdır.

[ق ر ط]

الْقُرُطُ [el-ḳurṭ] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın sükūnuyla) Küpe ki kulağa takarlar.

الْقِرَاطَةُ [el-ḳirāṭat] (ḳāf'ın kesri ve rā'nın fethiyle) Cem'i, küpeler ma'ḳāsına.

الْقِرَاطُ [el-ḳirāt] (ḳāf'ın kesriyle) Kezālik cem'i, رُمْح [rumḥ]le رِمَاح [rimāḥ] gibi. Ve

قِرَاطُ [ḳirāt] Kezālik çerāğın fitil cānibinde olan şu'lesidir.

قُرُطُ [Ḳurṭ] Sinbis kabilesinden bir recülün ismidir.

التَّقْرِيطُ [et-taḳrīṭ] (alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm] Küpe takmak.

التَّقَرُّطُ [et-teḳarruṭ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdidiyle) Küpe takınmak; yukālu: قَوَّطُ الْحَارِيَّةِ فَتَقَرَّطُ Ve

تَقْرِيطُ [taḳrīṭ] Licāmı atın başı üzerine bırakmak. Ve

تَقْرِيطُ السِّرَاحِ [taqrīṭu's-sirāc] Mūmun bur-nın almak, şu'lesi ziyāde olsun diye.

الْقِرَاطُ [el-kīrāt] (kāf'ın kesri ve meddiyle) Nısf-1 دَانِيٌّ [dāniḳ]tir. Aslı قِرَاطٌ [kīrāt] idi rā'nın teşdidiyle, zīrā cem'î قَرَارِيطُ [karārīṭ] gelir, pes harf-i taz'ifin biri yā'ya münkalib oldu, دِينَارٌ [dīnār]da münkalib olduğu gibi, nitekim zikr olundu. Ve şol قِيرَاطٌ [kīrāt] ki hadīs-i şerifte vāki^c olmuştur, onun tefsiri hadīs-i şerifte vāki^c olduğu üzere Uḫud dağı gibi demektir.

الْقَرِيطِيُّ [el-kīrīṭī] (kāf'ın ve ṭā'nın kesri ve rā'nın sükunuyla) Belā ve āfet, dāhiye ma'na'sına.

الْقَرِيطَةُ [el-kīrīṭat] (vezn-i mezkūr üzere) Şey-i hakīre derler; yukālu: مَا جَاءَ فُلَانٌ بِقَرِيطَةٍ أَيْ بِشَيْءٍ نَسِيرٍ خَفِيرٍ

الْقُرْطَاطُ [el-kūrṭāt] (kāf'ın zammı ve rā'nın sükunuyla) Şol çuldur ki pālānın altına korlar.

الْقُرْطَانُ [el-kūrṭān] (kezālik kāf'ın zammı ve rā'nın sükunuyla ve āhirinde nūn'la) Bi-ma'na'hu.

[ق ر ف ط]

الْإِقْرِيفَاتُ [el-iḳrīfāt] (hemzenin kesri ve kāf'ın sükunu ve rā'nın kesri ve nūn'un sükunu ve ba'dehu fā ile) Keçiyle erkek cem' olurken fercinin iki cānibin bir yere getirmektir, veca'dan ötürü.

[ق ر م ط]

الْقَرْمَظَةُ [el-ḳarmezāt] (alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḫrecet]) Hatta satırları sık yazmak, nitekim yürümede قَرْمَظَةٌ [ḳarmezāt] adımı sık atmaktır.

الْإِقْرِينِمَاتُ [el-iḳrīnīmāt] (hemzenin ve rā'nın kesriyle) Deri buruşup bir yere gelmek.

الْقَرَامِيطُ [el-ḳarāmīṭ] (kāf'ın fethi ve mīm'in kesri ile) Nāstan bir tā'ifedir.

الْقَرْمَاطِيُّ [el-ḳarmatīyy] (kāf'ın ve mīm'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Vāhidi.

[ق س ط]

الْقُسُوطُ [el-ḳusūt] (zammeteynle) Zulm edip haktan 'udül etmektir; yukālu: قَسَطَ كَاللَّاهِي يَقْسِطُ قُسُوطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي ﴿وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا﴾ (الجن 15)

الْقِسْطُ [el-ḳisṭ] (kāf'ın kesri ve sīn'in sükunuyla) 'Adl ma'na'sıdır. Ve

قِسْطٌ [ḳisṭ] Şol kīleye derler ki o nısf-1 sā'cdır. Ve

قِسْطٌ [ḳisṭ] Hisse ve nasīb ma'na'sına dahi gelir.

الْإِقْسَاتُ [el-iḳsāt] (hemzenin kesriyle) Ehl-i 'adālet olmak; yukālu: أَقْسَطَ الرَّجُلُ

الْمُقْسِطُ [el-muḳsiṭ] (mīm'in zammı ve kāf'ın sükunu ve sīn'in kesriyle) 'Adālet sāhibi olan kimse; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ (المائدة 42), الحجرات 9، الممتحنة 8

الْقُسْطُ [el-ḳusṭ] (kāf'ın zammı ve sīn'in sükunuyla) Deryāda hāsıl olan edviyeden bir ma'ṛuf dārudur.

الْقَسَطُ [el-ḳasat] (fethateynle) Davarın ayağı dik değildir. Ve bu 'ayb 'add olunur, mu'teber olan bir mikdār eğrilip yine kiriş gibi doğrulmaktır; yukālu: قَسِطَ قَسَطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْأَقْسَاطُ [el-aḳsaṭ] (hemzenin ve sīn'in fethiyle) Şol davardır ki onun ayağı zikr olunan vech üzere ola. Ve

أَقْسَاطٌ [aḳsaṭ] Deve kısmında ona derler ki ayağının siniri kuru ola yaratılışında.

الْقَسَطَاءُ [el-ḳasṭā] (kāf'ın fethi ve sīn'in

sükünüyle ve āhirinde elif-i memdüde ile) Şol nâkadır ki ayağının siniri yassı ola.

قَاسِطٌ [Kāsiṭ] (sīn'in kesriyle) Bir kabīlenin babası adıdır ki Kāsiṭ b. Hinb b. Efṣā'dır ki cedd-i a'lāsı Rebī'a'dır.

الْقَاسِطُ [el-kaṣiṭ] (kāf'ın zammı ve sīn'in sükünüyle) İncik, sāk ma'nāsına, ba'zı kitābdan nakl olduğu üzere.

[ق ط]

الْقَطُّ [el-kaṭṭ] (kāf'ın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Bir nesneyi arkırı kesmek; tekülü: قَطَطْتُ الشَّيْءَ أَقَطُّهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا قَطَعْتَهُ قَطَطْتُ [kaṭṭ] bir nesneyi arkırı bölmektir. Ve fi'l-hadīsi: "كَانَ عَلَيَّ إِذَا اعْتَلَى قَدَّ وَإِذَا اعْرَتَضَ قَطُّ" Ya'nī emīrū'l-mū'minīn 'Alī'nin ṣānı bu idi ki küffarla gazā hīninde. Ve narh bahālī olmağa da derler; yukālu: قَطَّ السَّعْرُ يَقَطُّ إِذَا غَلَا Ve

قَطٌّ [kaṭṭ] Kıyırık saçlıya dahi derler; yukālu: رَجُلٌ قَطُّ الشَّعْرِ

الْمِقَطَّةُ [el-mikaṭṭat] (mīm'in kesri ve kāf'ın fethiyle) Şol nesnedir ki üzerinde kalem kesilir.

الْقَطَّاطُ [el-kaṭṭāt] (kāf'ın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Şol حَرَاطٌ [ḥarrāt]tır ki hokkalar işler.

الْقَاطُ [el-kaṭṭ] Bahālī olan si'r; yukālu: وَرَدْنَا أَرْضًا قَاطًا أَشْعَارُهَا

الْقَطَطُ [el-kaṭṭat] (fethateynle) Saç ziyāde kıyırık olmak; yukālu: جَعَدَ قَطَطٌ إِذَا كَانَ شَدِيدَ الْجُغُودَةِ يُقَالُ قَطَطَ شَعْرُهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَهُوَ أَخَذَ مَا جَاءَ عَلَى الْأَصْلِ بِإِطْهَارِ التَّضْعِيفِ يُقَالُ رَجُلٌ قَطَطٌ الشَّعْرُ كَمَا يُقَالُ قَطَّ الشَّعْرُ

قَطٌّ [kaṭṭ] (kāf'ın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Zamān ma'nāsıdır; yukālu: مَا رَأَيْتُهُ قَطُّ Kisā'ī eyitti: Aslı قَطَطٌ idi vaktā ki harf-i

evvel idgām için teskīn olundu, harf-i ahīr müteharrik ve mu'reb kılındı. Ve ba'zılar قَطُّ [kaṭṭu] dediler zammeteynle zammeyi zamma tābi' kılıp قَطُّ قَطُّ يا هَذَا dedikleri gibi. Ve ba'zılar قَطُّ [kaṭu] dediler kāf'ın fethi ve tā'nın dahi zammı ve tahfīfiyle edāt kılıp asl üzerine mebnī kılmakla āhiri mazmūm olmak üzere müşeddede mazmūm olduğu gibi. Ve ba'zılar muhaffefinde dahi zammeyi zammeye tābi' kılıp قَطُّ [kaṭu] dediler kāf'ın zammı ve tā'nın dahi zammı ve tahfīfiyle, 'Arabların مُدَّ يَوْمَانِ dedikleri kavli gibi. Ve bu kalīldir. İşbu zikr olunan قَطُّ [kaṭṭ] dehr ma'nāsına olduğu vaktir, ammā kaçan ki حَسْبُ [ḥasbu] ma'nāsına olsa iktifā ma'nāsından kāf meftūh olup tā sākin olur; tekülü: مَا رَأَيْتُهُ إِلَّا مَرَّةً وَاحِدَةً فَقَطُّ Kaçan muzāf kılsan قَطُّكَ هَذَا الشَّيْءُ dersin قَطُّ ma'nāsına ve قَطُّي dersin kāf'ın fethi ve tā'nın sükünüyle ve قَطُّي dersin kāf'ın fethi ve tā'nın kesriyle ve nūn dāhil olduğu kelimenin āhirinin sükūnun sıyānet içindir, sükūn üzere mebnī olduğundan ötürü ve zikr olunan nūn esmāya dāhil olmaz, belki hemīn fi'l-i mazīye dāhil olur, kaçan ona yā-i mütekellim dāhil olsa صَرَبْتِي وَكَلَّمْتِي dedikleri gibi fi'l-in āhirinde olan fetha ki fi'l onun üzerine binā olunmuştur, sālim olup āhir-i fi'li cerrden sıyānet için. Cevheri'nin bu hükmü fi'l-i mazīye tahsīs etmesi mahall-i te'emmüldür, zīrā nūn-ı vikāyenin fi'l-i muzāri'de dahi duhūlü cā'izdir, يَضْرِبْتِي ve يَكَلِّمْتِي gibi ve nūn-ı mezbūre esmā kabīline dāhil olmaz illā birkaç kelimeye ki onlar قَطُّي ve قَطُّي ve قَطُّي ve قَطُّي dir, bunların üzerine kıyās olunmaz. Ve eger قَطُّي de nūn asl-ı kelimeden olaydı, قَطُّي derlerdi, nūn'un ref'iyle bu hod ma'lūm değildir.

قَطَاطُ [kaṭāṭi] (kāf'ın fethi ve tā'nın kesri üzere binâsıyla) قَطَامٍ [kaṭāmi] gibi حَسْبِي ma'nâsındır.

الْقِطُّ [el-kiṭṭ] (kāf'ın kesriyle) Erkek pisi, gurbe-i ner ma'nâsına.

الْقِطَّاطُ [el-kiṭṭāṭ] (kezâlik kāf'ın kesriyle) Cem'î.

الْقِطَّةُ [el-kiṭṭat] (kāf'ın kesriyle) Mü'ennesi, سِنَوْرَةٌ [sinnevret] ma'nâsına. Ve

قِطُّ [kiṭṭ] Mektûba dahi derler. Ve

قِطٌّ [kiṭṭ] İhsân berâtına derler; ve min-hu kavluhu ta'âlâ: ﴿رَبَّنَا عَجَلْ لَنَا قِطْنَا قَبْلَ يَوْمِ الْحِسَابِ﴾ (ص 16)

الْقِطْقِطُ [el-kiṭṭiṭ] (kāf'ların kesri ve tā'nın sükûnuyla) Yağmurun hurdesi, asgar-ı matar ma'nâsına; yukâlu: قَطَّقَتِ السَّمَاءُ

الْقِطْقِطَةَ [el-kaṭṭāṭat] (‘alâ-vezni [ez-zelzelet]) Hurde yağmur yağdırmak.

الْمُقَطَّقِطُ [el-muḳaṭṭiṭat] (mîm'in zammı ve kāf-ı sâninin kesriyle) Hurde yağmur yağdıran bulut. Ve قِطْقِطُ [kiṭṭiṭ]tan ziyâde olan yağmura رَدَاذُ [rezâz] derler rā-i mühmele ve zâleyn-i mu'cemeteyn ile ondan sonra طَشُّ [taşş] derler, tā-i mühmele ve şîn-i mu'ceme ile ki رَدَاذُ [rezâz]dan ziyâdedir, ondan sonra بَعْشُ [bağş] derler bā-i muvahhade ve ğayn-ı mu'ceme ile ki bu طَشُّ [taşş]tan ziyâdedir, ondan sonra غَبْيَةٌ [ġabyet]tir ğayn-ı mu'ceme ve bā-i muvahhade ve yā-i müsennâtla ki bu بَعْشُ [bağş]tan ziyâdedir ve غَبْيَةٌ [ġabyet] gibidir, حَلْبَةٌ [ḥalbet] ve شَجْدَةٌ [şeczet] ve حَشْشَةٌ [ḥaşşet] ve حَشْكَةٌ [ḥaşket] dahi derler.

الْقِطْقِطَانَةُ [el-Ḳiṭṭiṭānet] (kāf'ların zam-mıyla) Bir mevzi'in ismidir.

ق ع ط

الْقَعَطُ [el-ka'at] (kāf'ın fethi ve ‘ayn-ı müh-melenin sükûnuyla) Bağlamak ve tazyik etmek; yukâlu: قَعَطَ عَلَى غَرِيمِهِ

الْقَعَطَةُ [el-ka'at] (kāf'ın fethi ve ‘ayn'ın kezâlik sükûnuyla) Binâ-i merredir, ma'nâ-yı mezkûrdan.

الْإِقْتِاعُ [el-iḳti'at] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Dülbendi baş üzerinde sarıp enek altına dolaştırmamak. Ve fi'l-hadîsi: “أَنَّهُ نَهَى عَنِ الْإِقْتِاعِ وَأَمَرَ بِالتَّلْحِي” Ve تَلْحِي [telaḥḥi] ḥā-i mühmele ile enek altına dolaştırmadır.

الْمِقْعَاطُ [el-miḳ'at] (mîm'in kesri ve kāf'ın sükûnu ve ‘ayn'ın fethiyle) عِمَامَةٌ [‘imāmet] ma'nâsına, Ebū ‘Ubeyd rivāyeti üzere.

ق ف ط

الْقَفْطُ [el-kaṭṭ] (kāf'ın fethi ve fā'nın sükûnuyla) Kuş çiftleşmek; yukâlu: قَفَطَ الطَّائِرُ أَثْنَاهُ يَقْفُطُهَا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَقْفُطُهَا مِنَ الْبَابِ الْقَاتِلِ Ebū Zeyd eyitti: قَفَطُ [kaṭṭ] çatal tırnaklı olanların çiftlenmesidir.

ق م ط

الْقَمَطُ [el-kaṃṭ] (kāf'ın fethi ve mîm'in sükûnuyla) Kuş çiftiyle çiftleşmesi; yukâlu: قَمَطَ الطَّائِرُ أَثْنَاهُ يَقْمُطُهَا قَمَطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ: **الْقِمَاطُ** [el-ḳimāt] (kāf'ın kesriyle) Şol iptir ki koyunu boğazlarken ayağına bağlarlar. Ve

قِمَاطُ [ḳimāt] Şol nesneye derler ki onunla beşikte oğlanı bağlarlar; yukâlu: قَمَطْتُ الشَّاةَ وَالصَّبِيَّ بِالْقِمَاطِ أَقْمُطُ قَمَطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ أَيْضًا Ve eširin elin ve ayağın bir yere cem' edip bağlamağa dahi derler; yukâlu: قَمِطُ الْأَسِيرِ عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ إِذَا جُمِعَ بَيْنَ يَدَيْهِ وَرَجُلَيْهِ بِحَبْلِ

الْقَمِيْطُ [el-ḳamīṭ] (ḳāf'ın fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) Tamām yıla derler; yukālu: مَرَّ بِنَا حَوْلَ قَمِيْطٍ أَي تَامٌ

[ق ن ط]

الْقُنُوْطُ [el-ḳunūṭ] (zammeteynle) Ümīd kesmek, ye's ma'na'sına; yukālu: قَنَطَ يَقْنِطُ قُنُوْطًا مِّنَ الْبَابِ الثَّانِيِّ مِثْلُ جَلَسَ يَجْلِسُ جُلُوسًا وَكَذَلِكَ Ve bunda قَنَطَ يَقْنِطُ مِّنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ مِثْلُ قَعَدَ يَقْعُدُ قِنَطٌ يَقْنِطُ قُنُوْطًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ مِثْلُ تَعَبَ يَتْعَبُ تَعَبًا

الْقَنَاةُ [el-ḳanaṭ] (fethateynle) ve

الْقَنَاةُ [el-ḳanaṭat] (ḳāf'ın fethiyle) Masdarlardır bāb-ı rābī'den, nitekim قُنُوْطٌ [ḳunūṭ] masdardır bāb-ı evvelden ve sānīden.

الْقَانِيْطُ [el-ḳāniṭ] (nūn'un kesriyle) Ümīd kesici kimseye derler, bāb-ı evvelden ve sānīden.

الْقَانِيْطُ [el-ḳaniṭ] (ḳāf'ın fethi ve nūn'un kesriyle) Zikr olunan ma'na'yadır, bāb-ı rābī'den; ve kuri'e: "فَلَا تَكُنْ مِنَ الْقَانِيْطِيْنَ" (الحجر 55) وَأَمَّا قَنَطٌ يَقْنِطُ بِالْمُتَّحِ فِيهِمَا وَقِنَطٌ يَقْنِطُ بِالْكَسْرِ فِيهِمَا فَإِنَّمَا هُوَ عَلَى الْجَمْعِ بَيْنَ اللَّغَتَيْنِ قَالَهُ الْأَخْفَشُ

[ق و ط]

الْقَوَاطُ [el-ḳavṭ] (ḳāf'ın fethi ve vāv'ın sükünüyle) Koyun sürüsü, gele ma'na'sına.

الْأَقْوَاطُ [el-aḳvāt] (hemzenin fethiyle) Cem'i.

FASLU'L-KĀF

(فَضْلُ الْكَافِ)

[ك ش ط]

الْكَشَطُ [el-keṣṭ] (ḳāf'ın fethi ve šīn'in sükünüyle) Bir nesneyi açıp izāle etmek; yukālu: كَشَطْتُ الْجُلَّ عَنْ ظَهْرِ الْفَرَسِ أَوْ الْغِطَاءِ عَنْ كَشَطْتُ الْجُلَّ عَنْ ظَهْرِ الْفَرَسِ أَوْ الْغِطَاءِ عَنْ كَشَطْتُ [ḳaṣṭ] dahi lügattır bunda, nitekim 'Abdullāh: "وَإِذَا السَّمَاءُ كَشَطَتْ الْكُفْرَ" (التكوير 11) كَشَطْتُ الْبُعَيْرَ كَشَطًا إِذَا نَزَعْتَ جِلْدَهُ وَلَا تَقُلْ سَلَحْتُ لِأَنَّ الْعَرَبَ لَا تَقُولُ فِي الْبُعَيْرِ إِلَّا كَشَطْتُهُ أَوْ جِلَّدْتُهُ **الْإِنْكِشَاطُ** [el-inḳiṣāṭ] (hemzenin ve ḳāf'ın kesriyle) Zā'il olmak; yukālu: إِنْكَشَطَ رَوْعُهُ Ve رَوْعٌ [rev'c] rā-i mühmelenin fethiyle havf ma'na'sına.

FASLU'L-LĀM

(فصل اللام)

[ل ب ط]

الْلَبْطُ [el-lebṭ] (lām'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Yere vurmak; tekūlu: **لَبَطْتُ بِهِ الْأَرْضَ** مِثْلُ لَبِجْتُ بِهِ إِذَا صَرَبْتُ بِهِ الْأَرْضَ Ve

لَبِطُ [lebṭ] Dururken düşmeğe dahi derler; yukālu: **لَبِطُ بِهِ يَلْبِطُ لَبْطًا عَلَى الْبِنَاءِ لِلْمَجْهُولِ** مِثْلُ **لَبِجُ** بِهِ إِذَا سَقَطَ مِنْ قِيَامِ derler.

التَّلْبِطُ [et-telebbuṭ] (fethateynle ve bā'nın zammı ve teşdidiyle) Bir kimse yatıp yuvalanmak.

الإِلتِبَاتُ [el-iltibāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Deve seğirtirken ayakların yere vurmak; yukālu: **مَرَّ الْبَعِيرُ يَلْتَبِطُ إِذَا عَدَا وَصَرَبَ** بِقَوَائِمِهِ كُلِّهَا

الْلَبْطَةُ [el-lebeṭat] (fethateynle) İsmidir, seğirtirken ellerin ve ayakların yere vurmak ma'nāsına. Ve ziyāde aksak olan kimsenin seğirtmesine dahi **لَبْطَةٌ** [lebeṭat] derler. Ve

لَبْطَةٌ [Lebeṭat] Ferezdağ nām şā'irin oğlunun ismidir.

[ل ط ط]

الْلَطُّ [el-laṭṭ] (lām'ın fethi ve tā'nın teşdidiyle) Lāzım olmak; yukālu: **لَطَّ بِالْأَمْرِ** لَطًّا إِذَا لَزِمَهُ Ve

لَطَّ [laṭṭ] Bir nesneyi bir nesneye ulaştırmağa dahi derler; tekūlu: **لَطَطْتُ الشَّيْءَ إِذَا لَطَطْتُ الشَّيْءَ** Ve

لَطَّ [laṭṭ] İnkār etmeğe de derler; yukālu: **لَطَطْتُ حَقَّهُ إِذَا جَحَدْتُهُ** Ve

لَطَّ [laṭṭ] Bir nesnenin üzerin örtmeğe dahi derler; tekūlu: **لَطَطْتُ الشَّيْءَ إِذَا سَتَرْتُهُ** Ve

لَطَّ [laṭṭ] Nāka kuyruğun butu arasına al-

mağa dahi derler; yukālu: **لَطَطْتُ النَّاقَةَ بِذَنْبِهَا** مِنْ **الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا جَعَلْتَهُ بَيْنَ فَخَذَيْهَا** Ve

لَطَّ [laṭṭ] Kılādeye de derler; yukālu: **رَأَيْتُ فِي عُتْقِهَا لَطًّا حَسَنًا وَكَرْمًا حَسَنًا وَعَقْدًا حَسَنًا كُلَّهُ بِمَعْنَى** **الْلَبْطَاطُ** [el-liṭāt] (lām'ın kesriyle) Cem'i, kılādeler ma'nāsına. Ve

لَطَّ [laṭṭ] Şol kimseye derler ki husūmette yā āhar nesnede şedīd ola.

التَّلَطُّطُ [et-telaṭṭuṭ] (fethateynle ve tā'nın zammı ve teşdidiyle) Zikr olunan ma'nāya ya'nī inkār-ı hakka derler. Ve gāh olur tā'yı yā'ya kalb edip **حَقَّهُ تَلَطَّطْتُ** derler, zīrā üç tā'nın bir yere cem' olmasın kerīh gör-düklerinde tā-i ahireyi yā'ya kalb ederler, nitekim **لُعَاعُ** [lu'āc]dan **تَلَعَّيْتُ** derler. Ve **لُعَاعِي** [lu'ācī] bir cins mülāyim ottur. Ve **تَلَعَّيْتُ** [tela'cī] zikr olunan otu dermeğe derler.

الإِلْطَاطُ [el-iltāṭ] (hemzenin kesriyle) İnkār-ı hakka mu'āvenet etmek; yukālu: **أَلْطَهُ إِذَا أَعَانَهُ وَحَمَلَهُ عَلَى أَنْ يَلْطَ حَقَّهُ**

الْلَطُّطُ [el-leṭaṭ] (fethateynle) Bir kimsenin hakkına inkār etmek; yukālu: **مَا لَكَ تُعِينُهُ عَلَى لَطِّطِهِ** Ve

لَطَّطُ [leṭaṭ] Dişleri aşımip dipleri kalmağa dahi derler.

الْمَلْطُوطُ [el-melṭuṭ] (mīm'in fethi ve tā'nın zammı ile) Şol kalkana derler ki yüzü üzere kapanmış ola; yukālu: **تُرْسٌ مَلْطُوطٌ أَيُّ مُنْكَبٌ عَلَى وَجْهِهِ**

الْأَلْطُ [el-elāṭ] (fethateynle) Şol kimsedir ki dişleri düşmüş yāhūd aşımip dipleri kal-mış ola.

الْلَطْلِطُ [el-liṭliṭ] (lām'ların kesri ve tā-i evvelin sükūnuyla) Dişleri aşınmış karı ve yaşlı nākaya dahi derler, kaçan dişleri düşse.

الْمَلْطَاطُ [el-milṭāṭ] (mīm'in kesri ve lām'ın

mağa dahi derler; tekūlu: لَطُتُ الْحَوْضَ بِالطَّيْنِ
لُوطًا إِذَا مَلَأْتَهُ وَطَبَّئْتَهُ Ve

لُوطٌ [levṭ] Ridāya dahi derler; yukālu: لَيْسَ
لُوطِيَهُ

الْأَلَيْطُ [el-elyaṭ] (hemzenin ve yā'nın fet-
hiyle) Kalbe yakışan nesne.

الْأَلُوطُ [el-elvaṭ] (hemzenin ve vāv'ın
fethiyle) Kezālik kalbe yakışan nesne;
yukālu: هُوَ الْأَيْطُ بِقَلْبِي وَالْأُوطُ وَإِنِّي لِأَجِدُ لَهُ فِي قَلْبِي
لَيْطًا وَلُوطًا يَعْنِي حُبًّا لَارِقًا بِالْقَلْبِ

الْإِلْتِيَاظُ [el-iltiyāṭ] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Kalbe yapışmak ve yakışmak
ve yukālu: هَذَا أَمْرٌ لَا يَلْتَاظُ بِصَفْرِي أَيُّ لَا يَلْصُقُ
بِقَلْبِي Ve صَفْرٌ [ṣafer] ṣād-ı mühmele ve fā
ile kalbdır.

الْإِسْتِيلَاظُ [el-istilāṭ] (hemzenin ve tā'nın
kesriyle) Kalbe yapıştırmak; yukālu:
مِثْلَ إِسْتِيلَاظِهِ أَيُّ أَلْزَقُوهُ بِأَنْفُسِهِمْ
Ve vācib 'add etme-
ğe dahi derler.

لُوطٌ [lūṭ] (lām'ın zammı ve meddiyle)
İsm-i munsarıftır, her çend 'ucme ve ta'rīf
mevcūd ise de نُوحٌ [nūḥ] dahi böyledir,
sarf lāzım olduğunun vechi budur ki ke-
lime üç harfli olup vasatı sākin olmağın
gāyet-i hiffet üzere olması ehad-ı sebe-
beyne mukāvim olmuştur. Ve هُنْدٌ ve هُنْدٌ
kelimelerinde dahi hāl böyledir. Bu kadar
var ki mü'ennesinde sarfı lāzım görmedi-
ler, belki sarfla terk-i sarf beyninde tahyīr
ettiler.

الْلِيَاظُ [el-livāṭ] (lām'ın kesriyle) Kavm-i
Lūṭ 'amelin işlemek.

الْمَلَاوِظُ [el-mulāviṭ] (mīm'in zammı ve
vāv'ın fethiyle) Bi-ma'nāhā; yukālu: لَأَطَّ
الرَّجُلُ وَلَاوِظًا إِذَا عَمَلَ عَمَلًا قَوْمِ لُوطٍ

[ل ي ط]

الْلَيْطَةُ [el-liṭat] (lām'ın kesri ve meddiyle)

Kamış kabıdır.

الْلَيْطُ [el-liṭ] (lām'ın kesri ve meddiyle)
Cem'i. Ve

لَيْطٌ [liṭ] (kezālik lām'ın kesri ve meddiyle)
Levn ma'nāsına da gelir.

الْلَيْطَانُ [el-leyṭān] (lām'ın fethi ve yā'nın
sükūnuyla) Bir lafzdır ki شَيْطَانٌ [ṣeyṭān]a
tebe'iyetle zikr olunur; yukālu: شَيْطَانٌ لَيْطَانٌ

FASLU'L-MĪM

(فصل الميم)

[م خ ط]

الْمَخْطُ [el-maḥṭ] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Koparmak ve çekmek; yukālu: مَخَطُهُ يَمَخِطُهُ مَخْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا نَزَعَهُ وَمَدَّهُ وَ مَخَطَ فِي الْقَوْسِ وَمَخَطَ السَّهْمَ إِذَا مَرَقَ Ya'nī oku geçirse ki مَرَقَ [merḳ] rā-i mühmele ile oku bir cānibden öbür cānibe geçirmektedir.

الْإِمْحَاطُ [el-imḥāṭ] (hemzenin kesriyle) Oku geçirmek; yukālu: اِمْتَحَطْتُ السَّهْمَ إِذَا أَنْفَذْتَهُ

الْمُخَاطُ [el-muḥāṭ] (mīm'in zammıyla) Sümük ki burundan cārī olur.

الْمَخْطُ [el-maḥṭ] (mīm'in fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Burundan gelen sümüğü ihrāc etmek; yukālu: مَخَطَهُ مِنْ أَنْفِهِ إِذَا رَمَى بِهِ

الْإِمْتِحَاطُ [el-imtiḥāṭ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Sümükürmek. Ve

إِمْتِحَاطُ [imtiḥāṭ] Kılıç sıyırmağa dahi derler; yukālu: اِمْتَحَطَّ سَيْفُهُ إِذَا اخْتَرَطَهُ Ve

إِمْتِحَاطُ [imtiḥāṭ] Bir nesneyi kapıp almağa dahi derler; yukālu: اِمْتَحَطَّ مَا فِي يَدِهِ إِذَا نَزَعَهُ وَ اِخْتَلَسَهُ

الْتَمَخُطُ [et-temaḥḥuṭ] (fethateynle ve ḥā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kezālik sümükürmek; yukālu: اِمْتَحَطَّ وَ تَمَخَّطَ إِذَا اسْتَنْتَرَ

[م ر ط]

الْمَرُطُ [el-merṭ] (mīm'in fethi ve rā'nın sükūnuyla) Kıl yolmak; yukālu: مَرَطَ الشَّعْرَ يَمُرُّهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا نَنَعَهُ

الْمُرَاطَةُ [el-murāṭat] (mīm'in zammıyla) Düşen kıldır.

الْإِمْرَاطُ [el-imrāṭ] (hemzenin kesriyle) Kıl yolmağın zamānı karīb olmak; yukālu:

أَمْرَطَ الشَّعْرُ إِذَا حَانَ لَهُ أَنْ يُمْرَطَ

الْمِرْطُ [el-mirṭ] (mīm'in kesri ve rā'nın sükūnuyla) Şol nesnedir ki yünden yāhūd خَزَّ [ḥazz]dan işleyip ona izār edinirler.

الْتَمْرُطُ [et-temerruṭ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Kıl dökülmek; yukālu: تَمْرَطَ شَعْرُهُ إِذَا تَخَّاتَ

الْأَمْرَطُ [el-emraṭ] (hemzenin ve rā'nın fethiyle) Şol kimsedir ki sakalı hafif ola. Ve

أَمْرَطُ [emraṭ] Şol oka dahi derler ki yeleği olmaya. Ve

أَمْرَطُ [emraṭ] uğruya dahi derler لِصَّ [lišş] ma'nāsına, Ebū 'Amr rivāyeti üzere.

الْمُرْطُ [el-muruṭ] (zammateynle) Kezālik yeleksiz olan oktur ve gāh olur ki rā teskīn olunur. Bu takdīrce أَمْرَطُ [emraṭ]ın cem'ci olur. Ve bununla vāhid sıfatlanmak cā'iz olduğunun sebebi mā-ba'dinde cem' gelmesidir ki سَهْمٌ مُرْطٌ الْقَدَادِ derler. Bu zikr olunan Cevherī'nin muhtārıdır velākin فُؤْلٌ [murṭ] sükūn-ı rā' ile müfreddir, فُؤْلٌ [ḳufl]le فُؤْلٌ [ḳuful] gibidir denilse eshel belki evlā olaydı, zīrā mā-ba'dinde cem' geldiğinin fā'idesi ne olur ki hakīkatte أَمْرَطُ [emraṭ]iyyet sehmin sıfatıdır, yeleğin sıfatı değildir.

الْمَرْمَرُطَى [el-meretā] (fethateynle ve elifin kasrıyla) Bir cins seğırtmedir ki تَقْرِيبٌ [taqrīb]in mā-fevkı ve اِهْدَابٌ [ihzāb]ın mā-dūnudur, Aşma'ī rivāyeti üzere.

الْمُرَيْطَاءُ [el-murayṭā'] (mīm'in zammı ve rā'nın fethi ve yā'nın sükūnu ve elifin meddiyle) Göbek ile kasıgın mā-beynidir. Ve minhu kavlu 'Ömer li-Ebī Maḥzūre radiyallāhu 'anhu hīne ezzene ve refe'a savtehu: "أَمَا خَشِيَتْ أَنْ تَنْسُقَ مُرَيْطَاؤُكَ" Ya'nī zarar-ı mezkūrdan havf etmedin mi. Ve

ba'zı nüshada أَنْ تَنْشَقَّ أَنْ vāki^c olmuştur أَنْ تَنْشَقَّ yerine.

[م س ط]

الْمَسْطُ [el-mest] (mīm'in fethi ve sīn'in sükūnuyla) Bir kimse elin davarın fercin sokup içinde olanı çıkarmaktır. Ve bunu a'lā yunda alçak beygir aşındığı zamānda ederler; yukālu: مَسَطَهَا يَسْطُهَا مَسَطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve

مَسَطٌ [mest] Parmakla sıyırmağa dahi derler, bir nesneyi çıkarmak için; yukālu: مَسَطْتُ الْمَعَاءَ إِذَا خَرَطْتَ مَا فِيهَا بِإِصْبِعِكَ لَتُخْرِجَ مَا فِيهَا

الْمَاسِطُ [el-māsiṭ] (sīn'in kesriyle) Bir tuzlu suyun ismidir ki içenin için sıyrır, kezālik her tuzlu su ki içen kimsenin içini süre ona مَاسِطٌ [māsiṭ] derler.

الْمَسِيْطَةُ [el-mesīṭat] (mīm'in fethi ve sīn'in kesri ve meddiyle) ve

الْمَسِيْطُ [el-mesīṭ] Kezālik şol bulanık sudur ki havuzun dibinde kalır. Ebu'l-Ġamr eyitti: Kaçan ki dereye az sel gelse ona مَسِيْطَةٌ [mesīṭat] derler mīm'in fethi ve sīn'in kesriyle ve sel ziyāde az olsa مُسِيْطَةٌ [museyṭat] derler mīm'in zammı ve sīn'in fethiyle.

[م ش ط]

الْمَشْطُ [el-meşṭ] (mīm'in fethi ve şīn'in sükūnuyla) Saçı taramak; yukālu: مَشَطْتُ الْمَرْأَةَ الْمَاشِطَةَ تَمْشِطُهَا مَشَطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِمْتِشَاتُ [el-imiṭṣāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Taranmak; yukālu: إِمْتَشَطَتِ الْمَرْأَةُ

الْمَشِيْطَةُ [el-meşīṭat] (mīm'in fethi ve şīn'in kesriyle ve meddiyle) Taranmış saç; yukālu: لِمَّةٌ مَشِيْطَةٌ Ve لِمَّةٌ [limmet] lām'ın kesri ve mīm'in teşdidiyle şol saçtır ki omuza erişe.

الْمِشْطَةُ [el-miṣṭat] (mīm'in kesri ve şīn'in sükūnuyla) Bir nev^c taramaktır ki رِكْبَةٌ [rikbet] ve جِلْسَةٌ [cilset] gibi.

الْمُشَاطَةُ [el-muşāṭat] (mīm'in zammıyla) Taramakla dökülen saçtır.

الْمُشْطُ [el-muşṭ] (mīm'in zammı ve şīn'in sükūnuyla) Tarak, şāne ma'nāsına.

الْأَمْشَاطُ [el-emṣāṭ] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve

مُشْطٌ [muṣṭ] Ayakta olan taraklığa derler ki ayak parmaklarının sınırları biriktiği yerdir. Ve

مُشْطٌ [muṣṭ] Omzun altı yanında olan kürek kemiğine derler.

[م ط ط]

الْمَطُّ [el-maṭṭ] (mīm'in fethi ve ṭā'nın teşdidiyle) Çekmek, مَدٌّ [medd] ma'nāsına; yukālu: مَطَّهَ يَمْطُهُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve kaşı gerip tekebbür kılmağa dahi derler; yukālu: مَطَّ

حَاجِبِيْهِ إِذَا مَدَّهَا وَتَكَبَّرَ

الْتَمَطُّ [et-temaṭṭuṭ] (fethateynle ve ṭā'nın zammı ve teşdidiyle) Uzanıp gerinmek; مَمْدُدٌ [temeddud] ma'nāsına.

الْمَطِيْطَةُ [el-maṭīṭat] (mīm'in fethi ve ṭā'nın kesri ve meddiyle) Havuzun dibinde bākī kalan su.

الْمُطَايْطَاءُ [el-muṭayṭā] (mīm'in zammı ve ṭā'nın fethi ve elifin meddiyle) Yürürken salınıp ellerin salmak. Ve fi'l-hadīsi: إِذَا مَشَتْ أُمَّتِي الْمَطِيْطَاءُ وَخَدَمْتَهُمْ فَارِسٌ وَالرُّومُ كَانَ بِأُسْهُمٍ مَشَتْ أُمَّتِي الْمَطِيْطَاءُ Ve بِأَسْ [be's] şiddet-i harbe derler.

[م ع ط]

الْمَعْطُ [el-me'at] (fethateynle) Cesedde kıl olmamak; yukālu: مَعْطَ شَعْرُهُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ إِذَا تَسَاقَطَ مِنْ دَاءٍ وَنَحْوِهِ

الْإِمْتِعَاطُ [el-imiṭe'āt] (hemzenin ve tā'nın

kesriyle) Bi-ma'naḥu; yukālu: إِمْتَعَطَ شَعْرُهُ إِذَا تَسَاقَطَ كَذَلِكَ

التَّمْعُطُ [et-tema'ut] (fethateynle ve 'ayn'ın zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'naḥu kezālik.

الإِمْتِعَاطُ [el-immi'āt] (hemzenin ve mīm'in kesri ve teşdidiyle) Bi-ma'naḥu eyzan; وَهُوَ أَنْفَعَلُ يُقَالُ إِنْمَعَطَ الْحَيْلُ وَغَيْرُهُ إِذَا انْجَرَدَ

الْأَمْعَاطُ [el-em'at] (hemzenin ve 'ayn'ın fethiyle) Şol kimsedir ki bedeninde kılı olmaya.

الذَّنْبُ الْأَمْعَاطُ [ez-zi'bu'l-em'at] Şol kurtur ki tüyü dökülmüş ola; yukālu: مِعَطَ الذَّنْبُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ وَلَا يُقَالُ مُعَطَ شَعْرُهُ عَلَى الْبِنَاءِ Ve uğruya لِيَضَّ أَمْعَطُ dedikleri kurda teşbihendir, مُعَطُ derler.

[م غ ط]

الْمَعْطُ [el-mağt] (mīm'in fethi ve ğayn-ı mu'cemenin sükūnuyla) Çekmek.

الإِمْتِعَاطُ [el-imtiğāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Çekilmek; yukālu: مَعَطَهُ فَأَمْتَعَطَ Ve Ya'nī yay çekse böyle denir. Ve

إِمْتِعَاطُ [imtiğāt] İrtifā'-ı nehāra dahi derler; yukālu: اِمْتَعَطَ النَّهَارُ إِذَا اِرْتَفَعَ

الْمُمَاغْغَاطُ [el-mumağğat] (mīm'in zammı ve ğayn'ın fethi ve teşdidiyle) Uzun boylu kimse. Gāyet-i tülünden çekilmiş gibi olduğu için مُمَعَّطُ [mumağğat] dediler.

التَّمْعُطُ [et-temağğut] (fethateynle ve ğayn'ın zammı ve teşdidiyle) At seğirtirken kolların uzatarak seğirtmek.

[م ق ط]

الْمَاقِطُ [el-mākiṭ] (kāf'ın kesriyle) Şol arık devedir ki ziyāde arıklığından yerinden duramaya. Ve

مَاقِطُ [mākiṭ] Şol kimseye derler ki fāl açıp

ufak taşlara nazar kıla. Ve 'Arab tā'ifesi birbirine مَاقِطُ بِنُ مَاقِطُ بِنُ لَاقِطُ derler. سَاقِطُ [sākiṭ] مَاقِطُ [mākiṭ]in 'abdi ve مَاقِطُ [mākiṭ] لَاقِطُ [lākiṭ]in 'abd,ve لَاقِطُ [lākiṭ] 'abd-i mu'taka derler. Cevherī eydür: Ben bu tefsiri bir kitābdan nakl ettim bilā semā'.

الْمُقُوطُ [el-muqūt] (zammateynle) Deve ziyāde arıklamak; yukālu: مَقَطٌ يَمْقُطُ مُقُوطًا مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْمِقَاطُ [el-miḳāt] (mīm'in kesriyle) قِمَاطُ [ḳimāt] gibidir, قِمَاطُ [ḳimāt]tan maktübüdur. Ve قِمَاطُ [ḳimāt] el ve ayak bağlanan ipe derler gerek davarın gerek beşikte olan sabinin olsun.

[م ل ط]

الْأَمْلَاطُ [el-emlat] (hemzenin fethiyle) Şol kimsedir ki bedeninde kılı olmaya, pes اَمْلَاطُ [emlat] اَمْرَاطُ [emrat] gibidir veznen ve ma'nen. Ve Aḥnef b. Ḳays اَمْلَاطُ [emlat] idi. Ve Ebū 'Ubeyde eyitti: سَهْمٌ اَمْلَاطُ [sehmun emlat] gibidir, ya'nī yeleksiz ok ma'nāsınadır.

الْإِمْلَاطُ [el-implāt] (hemzenin kesriyle) Nāka karnında olan veledin tüylenmezden evvel düşürmek.

الْمَلِيطُ [el-meliṭ] (mīm'in fethi ve lām'ın kesri ve meddiyle) Zikr olunan nākanın düşen veledine derler.

الْمِلْطُ [el-milṭ] (mīm'in kesri ve lām'ın sükūnuyla) Nesebi karışık olan kimse; yukālu: غَلَامٌ مِلْطٌ خِلْطٌ إِذَا كَانَ مُخْتَلِطَ النَّسَبِ

الْمِلَاطُ [el-milāt] (mīm'in kesriyle) Yan, cenb ma'nāsına.

أَبْنَاءُ مِلْطٍ [ebnā'u milat] (kezālik mīm'in kesriyle) Devenin kollarıdır. Ve

مِلَاطُ [milāt] Şol balçığa derler ki binanın iki korunun arasına korlar ki duvar onunla

meremmet olunur.

الْمَلْطَى [el-meleṭā] (mīm'in ve lām'ın fethi ve elifin kasrıyla) Atın bir cins seğırtmesidir, مَرَطَى [meratā] gibi nitekim mürür etti; yukālu: مَضَى فَلَانَ إِلَى مَوْضِعٍ كَذَا فَيَقَالُ "جَعَلَهُ اللهُ" yukālu: "مَضَى فَلَانَ إِلَى مَوْضِعٍ كَذَا فَيَقَالُ "جَعَلَهُ اللهُ" "مَلْطَى لَا عَهْدَةَ" "Onu zehābında serīf edip rücu müyesser etmesin."

مَلْطِيَّةٌ [Meleṭiyyet] (fethateynle ve tā'nın kesri ve yā'nın teşdidiyle) Bir şehrin ismidir.

[م ي ط]

الْمَيْطُ [el-meyṭ] (mīm'in fethi ve yā'nın sükunuyla) Bir kimse hükmünde zulm etmek. Ve ba'ıd olmak ve irak gitmek ma'nāsına da gelir; yukālu: مَا طَ فِي حُكْمِهِ يَمِطُ مَيْطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي وَمَا طَ فَلَانَ إِذَا ذَهَبَ وَبَعْدَ Ebü 'Ubeyd eyitti: مَطُتْ عَنْهُ derler kaçan ondan irak olsa. Ve irak etmek ma'nāsına da gelir; tekūlu: مَطُتْ غَيْرِي إِذَا تَنَحَّيْتَهُ Ve

مَيْطٌ [meyṭ] Defe ve zecre dahi derler.

الْمِيَاطُ [el-miyāṭ] (nūn'un kesriyle) Kezālik def ve zecr ma'nāsına; yukālu: الْقَوْمُ فِي هِيَاطٍ وَمِيَاطٍ Ya'nī müdāfa'a ve mümāna'adadırlar.

الْتِمَايُطُ [et-temāyuṭ] (tā'nın fethi ve yā'nın zammı ile) Tedāfu ma'nāsınadır, Ferrā eyitti: yukālu: تَمَايَطَ الْقَوْمُ إِذَا تَبَاعَدُوا وَفَسَدَ مَا بَيْنَهُمْ

الْإِمَاطَةُ [el-imāṭat] (hemzenin kesriyle) Bir nesneden irak olmak; tekūlu: أَمَطْتُ عَنْهُ إِذَا تَنَحَّيْتُ عَنْهُ Ve irak etmek ma'nāsına da gelir; tekūlu: "إِمَاطَةُ الْأَدَى" ve minhu: "إِمَاطَةُ الْأَدَى" "عَنِ الطَّرِيقِ"

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النُّونِ)

[ن ب ط]

النُّبُوطُ [en-nubūṭ] (zammeteynle) Yerden su kaynamak; yukālu: نَبَطَ الْمَاءُ يَنْبُطُ مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ وَيَنْبُطُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي نُبُوطًا إِذَا نَبَحَ

الْإِنْبَاتُ [el-inbāt] (hemzenin kesriyle) Kuyu kazan kimse suya erişmek; yukālu: أَنْبَطَ الْحَقَاؤُ إِذَا بَلَغَ الْمَاءُ

الْإِسْتِنْبَاتُ [el-istinbāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesneyi çıkarmak talep etmek, istihrāc ma'nāsına. Ve

إِسْتِنْبَاتٌ [istinbāt] Nebatī olmağa dahi derler; yukālu: إِسْتِنْبَطَ الرَّجُلُ Ve fī kelāmi Eyyūb b. el-Kirriyye: إِسْتِنْبَطُوا أَهْلَ عَمَانَ عَرَبٌ إِسْتِنْبَطُوا وَأَهْلَ الْبَحْرَيْنِ نَبِطٌ إِسْتَعْرَبُوا

النَّبِطُ [en-nebat] (fethateynle) ve

النَّبِيطُ [en-Nebīṭ] (nūn'un fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Bir kavmdır ki İrāk ayn beyninde ya'nī Başra ile Kūfe beyninde olan betāyihta konup sākin olurlar. Ve بَطَانِحٌ [beṭā'ih] şol vāsi' derelerdir ki onda ufak taşlar ola.

الْأَنْبَاتُ [el-enbāt] (hemzenin fethiyle) Cem'i. Ve

نَبِيطٌ [nebīṭ] Kuyunun dibinden kazılırken kaynayıp çıkan suya dahi derler. Ve

نَبِيطٌ [nebīṭ] Şol kuyuya derler ki suyu çoğalmış ola.

النَّبِطِي [en-Nebāṭiyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) Ve

النَّبَاطِي [en-Nebāṭiyy] (nūn'un fethi ve elif-i zā'ide ile) ve

النَّبَاطُ [en-Nebāt] (kezālik nūn'un fethi ve yā-i nisbetin hazfiyle) Zikr olunan kavme

mensüb olan kimse, يَمَنِيّ [Yemeniyy] ve يَمَانِيّ [Yemāniyy] ve يَمَانٍ [Yemān] gibi.

النَّبَاطِيُّ [en-Nubāṭiyy] (nūn'un zammıyla) Zikr olunan ma'ṇāyadır, Ya'qūb rivāyeti üzere.

النُّبْتُ [en-nubṭ] (nūn'un zammı ve bā'nın sükūnuyla) Şol beyāzdır ki atın koltuğu ve karnı altında olur.

الْأَنْبُطُ [el-enbat] (hemzenin ve bā'nın fetihiyle) Şol attır ki zikr olunan vech üzere yā koltuğu veyāhūd karnı ak ola.

النَّبْطَاءُ [en-nebṭā'] (nūn'un fethi ve bā'nın sükūnuyla ve elifin meddiyle) Mü'ennesi; yukālu: شَاءَ نَبْطَاءُ الشَّاكِلَةِ

[ن ح ط]

النَّحِيطُ [en-neḥiṭ] (nūn'un fethi ve ḥā-i mühmelenin kesri ve meddiyle) Savt-ı şedīd ki hımārın ibtidā anırdığında zāhir olur; yukālu: نَحَطَ يَنْحَطُ مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

[ن خ ط]

النَّحْطُ [en-naḥṭ] (nūn'un fethi ve ḥā-i mu'cemenin sükūnuyla) Bir nesneyi burundan atmak; yukālu: نَحَطَ مِنْ أَنْفِهِ إِذَا رَمَى بِهِ

الْإِنْخِطَاتُ [el-intiḥāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'ṇāhu; yukālu: إِنْخِطَهُ إِذَا رَمَى بِهِ كَذَلِكَ

النُّحْطُ [en-nuḥṭ] (nūn'un zammı ve ḥā'nın sükūnuyla) Nās ma'ṇāsınadır; ve minhu kavluhum: لَا أَدْرِي أَيُّ النَّحْطِ هُوَ أَيُّ النَّاسِ هُوَ

[ن ش ط]

النَّشَاطُ [en-neṣāṭ] (nūn'un fethiyle) Şād olmak; yukālu: نَشِطَ يَنْشِطُ نَشَاطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

التَّنْشِيطُ [et-tenṣiṭ] (nūn'un fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Şād olan kimse.

التَّنَشِيطُ [et-teneṣṣuṭ] (fethateynle ve şīn'in

zammı ve teşdidiyle) Bir nesneye çabük olmak; yukālu: تَنْشَطَ لِأَمْرٍ كَذَا Ve nāka seyrinde sür'at ve şiddet üzere olmağa dahi derler; yukālu: تَنْشَطَتِ النَّاقَةُ فِي سَيْرِهَا إِذَا شَدَّتْ

الْإِنْشَاطُ [el-inṣāṭ] (hemzenin kesriyle) Kavmin davarı serî ve şedīd olmak; yukālu: Ve أَنْشَطَ الْقَوْمَ إِذَا كَانَتْ دَوَائِبُهُمْ نَشِيطَةً

إِنْشَاطُ [inṣāṭ] Mer'ā davarı semiz kılmağa dahi derler; yukālu: Ve أَنْشَطَهُ الْكَلَاءُ إِذَا سَمِنَ

إِنْشَاطُ [inṣāṭ] İpin أَنْشُوطَةٌ [unṣūṭat]ın ya'ni düğümün çözüp zā'il kılmağa dahi derler; yukālu: Ve bu Ebū Zeyd rivāyetidir.

النَّشِيطُ [en-neṣiṭ] (nūn'un fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Şol nesnedir ki gāziler yolda onunla ganîmetlenirler dahi mahall-i maksūda varmaksızın.

النَّاشِطُ [en-nāṣiṭ] (şīn'in kesriyle) Şol bakar-ı vahşīdir ki yerinden bir yere gelmiş ola. Ve Bārī ta'ālānın ﴿وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا﴾ (النزاع 2) dediği kavli-i şerīfenden murād nücūmdur ki bir burcdan bir burca çıkar, bakar-ı vahşī bir şehrden bir şehre çıktığı gibi.

النَّشْطُ [en-neṣṭ] (nūn'un fethi ve şīn'in sükūnuyla) Yılan azı dişiyile ısırmak; yukālu: Ve تَنْشَطُهُ الْحَيَّةُ تَنْشُطُ نُشُوطًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

نَشْطُ [naṣṭ] Kuyudan bekresiz su çekmeğe dahi derler. Ve nākanın adımı vāsi' olmağın yürümesi hūb olmağa dahi derler; yukālu: Ve حَسَنٌ مَا نَشَطَتِ السَّيْرُ يَغْنِي سَدْوً يَدِيهَا سَدْوً [sedv] mühmeleteynle adım vāsi' olmağa derler. Ve

نَشْطُ [naṣṭ] İpi āsān düğmeğe dahi derler; yukālu: Ve نَشَطْتُ الْحَبْلَ أَنْشَطُهُ نَشْطًا إِذَا عَقَدْتَهُ أَنْشُوطَةً Ve أَنْشُوطَةٌ [unṣūṭat]ın tefsiri bunun 'akabin-ce gelir.

الْأَنْشُوطَةُ [el-unşūṭat] (hemzenin ve şīn'in zammı ve nūn'un sükūnuyla) Şol düğümdür ki çözülmesi āsandır, uçkur düğümü gibi; yukālu: “مَا عَقَالُكَ بِأَنْشُوطَةٍ” Ve عَقَالٌ [ʿiḳ āl]dan murād meveddettir, ya'nī “Mahabetin kalbimizde za'if değildir.”

الْإِنْشِاطُ [el-intiṣāṭ] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) İpin düğümü çözülmek; yukālu:

إِنْشِطْتُ الْحَبْلَ أَي مَدَدْتُهُ حَتَّى يَنْحَلَّ

الْأَنْشَاطُ [el-enşāṭ] (hemzenin fethi ve nūn'un sükūnuyla) Çekilmesi āsān olan kuyu; yukālu: بِئْرُ أَنْشَاطٍ إِذَا كَانَتْ قَرِيبَةً الْقَعْرِ تَخْرُجُ الدَّلْوُ بِجَذْبَةٍ وَاحِدَةٍ

النَّشُوطُ [en-neşūṭ] (nūn'un fethi ve şīn'in zammı ve meddiyle) Şol kuyudur ki çekilmesi müşkil ola, ya'nī kovası tīz çıkmayıp cezebāt-ı kesīreye muhtāc ola. Ve bu takrīrdən ma'lūm olur ki sāhib-i *Şurāh*'ın اَنْشَاطٌ [enşāṭ] “ān ki be-yekk keşīden-i delv ber-ser-i çāh āyed ez-vey” بِئْرُ نَشُوطٍ [bi'run neşūṭ] kezālik dediği hatādır, te'emmul oluna. Ve

نَشُوطٌ [neşūṭ] Bir cins balığa da derler ki bu شَبُوطٌ [şebbūṭ]un gayrıdır. Ve شَبُوطٌ [şebbūṭ] şol balığa derler ki kuyruğu ince, arkası yassı olur.

نَشِيطٌ [Neşīṭ] (nūn'un fethi ve şīn'in kesri ve meddiyle) Bir kimsenin alemidir. Ve fi'l-meseli: “لَا حَتَّى يَرْجَعَ نَشِيطٌ مِنْ مَرَوْ” Ve bu meselin aslı budur ki نَشِيطٌ [Neşīṭ] adlı bir kimse Başra'da Ziyād için bir kasr binā etikte tamām olmadan firār etmiş her bār ki Ziyād'a kasrını tamām et deseler, لَا حَتَّى “لَا حَتَّى يَرْجَعَ نَشِيطٌ مِنْ مَرَوْ” der imiş, Neşīṭ ise rücu etmemiş, pes bu mesel olmuş.

[ن ط ط]

النَّطَانِيطُ [en-neṭāniṭ] (nūn-ı evvelin fethi ve

sānīnin kesriyle) Uzun nesneler.

النَّطْنَاتُ [en-naṭnāt] (nūn'un fethi ve tā'nın sükūnuyla) Vāhidi, bir uzun nesne ma'nāsına.

النَّطْنَطَةُ [en-naṭnaṭat] (ʿalā-vezni الرَّزْلَةُ [ez-zelzelet]) Çekmek; yukālu: إِذَا نَطْنَطْتُ الشَّيْءَ إِذَا مَدَدْتُهُ

[ن ع ط]

نَاعِطٌ [Nā'it] (ʿayn-ı mühmelenin kesriyle) Bir kabīlenin adıdır, Hemdān'dan. Ve

نَاعِطٌ [Nā'it] Bir dağın dahi ismidir.

[ن ف ط]

النَّفِطُ [en-nefat] (fethateynle) El kesret-i ʿamelden mecrūh olmak.

النَّفِيطُ [en-nefiṭ] (nūn'un fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: نَفِطْتُ يَدُهُ نَفْطًا وَنَفِيطًا مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ Ve

نَفِيطٌ [nefiṭ] Keçi burnuyla fıskırmağa dahi derler; yukālu: نَفِطْتُ الْعَتْرُ تَنْفِطُ نَفِيطًا مِنَ الْبَابِ نَفِيطٌ إِذَا تَنَرَّتْ بِأَنْفِهَا ve

نَفِيطٌ [nefiṭ] Çömlek kaynamak ma'nāsına da gelir; yukālu: الْقِدْرُ تَنْفِطُ نَفِيطًا إِذَا غَلَّتْ وَتَبَجَّسَتْ Ya'nī atılsa. Ve bu تَنْفِطٌ kelimesinde lügattır. Ve gazaba gelmek ma'nāsı dahi bundan me'hūzduz; yukālu: إِنَّ فَلَانًا لَيَنْفِطُ غَضَبًا مِثْلَ يَنْفِطُ

التَّنْفِطُ [et-teneffuṭ] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu eyzan; yukālu: تَنْفَطْتُ يَدُهُ كَذَلِكَ

النَّفِطُ [en-nefiṭ] (nūn'un fethi ve fā'nın sükūnuyla) Neft yağı.

النَّفِطُ [en-nifiṭ] (nūn'un kesriyle) Dahı lügattır ve kesr efsattır.

التَّافِطَةُ [en-nāfiṭat] (fā'nın kesriyle) Burnuyla fıskıran davar; yukālu: مَا لَهٗ عَافِطَةٌ وَلَا نَافِطَةٌ، أَي شَيْءٌ

ve غَضًا [ğadā] ve رِمْتُ [rimṣ] mīşesine فَصِيْمَةٌ [kaşimet] ve غَضًا [ğadā] ve سَلَّمَ [selem] mīşesine صَرِيْمَةٌ [şarimet] ve sâ'ir eşcâr mīşesine حَرَجَةٌ [harecet] derler.

الْإِنْتِيَاطُ [el-intiyāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Irak olmak; yukālu: **إِنْتَاطٌ إِذَا بَعُدَ**

الْمَنَاطُ [el-menāt] (mīm'in fethiyle) Mahall-i ta'alluk ma'nāsınadır; yukālu: **فَلَانَ مَنِي مَنَاطُ الثَّرِيَّا أَي فِي الْبُعْدِ**

النِّيَاطُ [en-niyāt] (nūn'un kesriyle) Sahrānın yolu ba'īd olmak, gūyā ki sahrā-ı āhara ta'alluk edip lā-yenkati' olmuştur. Ve

نِيَاطٌ [niyāt] Şol damara dahi derler ki yüreğ-e ta'alluk etmeğın kaçan kat' olunsa sâhibi helāk olur; ve yukālu li'l-ernebi: **”مَقْطَعَةٌ”** “مَقْطَعَةُ الْأَشْحَارِ” كَمَا قَالُوا “مَقْطَعَةُ الْأَشْحَارِ” derler tefe'ülen, nitekim “مَقْطَعَةُ الْأَشْحَارِ” derler kezâlik tefe'ülen. Ve **أَشْحَارٌ** [eshār] ciger ma'nāsınadır. Ve

نِيَاطٌ [niyāt] Kavs, 'allāka-i kavsa dahi derler.

النِّيَيْطُ [en-neyṭ] (nūn'un fethi ve yā'nın sükūnuyla) Kezâlik zikr olunan damara derler; ve minhu kavluhum: **”رَمَاهُ اللَّهُ بِالنِّيَيْطِ”** أَي بِالْمَوْتِ

النَّايِطُ [en-nā'it] (yā'nın kesriyle) Bir damardır sulbde ki mümteddir ya'nī arkada çekilmiştir, onu kat' etmekle مَضْفُورٌ [maşfūr] olan kimseye 'ilac olunur. Ve مَضْفُورٌ [maşfūr] bir marīzdir ki marazı sufret-i vechi mücibdir.

التَّنَوُّطُ [et-tenevvuṭ] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Bir kuşun ismidir ki ağaçta ipler asıp o ipler üzere yuva yapar.

التَّنَوُّطُ [et-tunuvviṭ] (zameteynle ve vāv'ın kesriyle ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu.

التَّنَوُّطَةُ [et-tenevvuṭat] (fethateynle ve vāv'ın zammı ve teşdīdiyle) Vāhidi.

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ب ط]

الْوَيْطُ [el-vebt] (vāv'ın fethi ve bā'nın sükūnuyla) Re'y za'if olmak; yukālu: **وَيْطٌ رَأَيْ فُلَانٌ يَيْطُ وَبَيْطًا إِذَا ضَعُفَ رَأْيُهُ**

الْوَيْبُ [el-vebat] (fethateynle) Bi-ma'nāhu; yukālu: **وَيْبٌ وَيَبُ وَيَبُ وَيَبُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ** Ve habs ma'nāsına da gelir; yukālu: **أَرَدْتُ حَاجَةً فَوَيْبُتِي عَنْهَا فُلَانٌ أَي حَبَسَنِي**

الْوَايِبُ [el-vābiṭ] (bā'nın kesriyle) Za'if olup yüresiz olan kimse.

[و خ ط]

الْوَاخُطُ [el-vaḥṭ] (vāv'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Karışmak; yukālu: **وَخَطَهُ الشَّيْبُ وَإِذَا خَالَطَهُ**

وَخُطٌ [vaḥṭ] Bir cānibden bir cānibe geçen dürtmek ma'nāsına da gelir. Ve

وَخُطٌ [vaḥṭ] وَخُدٌ [vaḥd]da lügat dahi gelir ki وَخُدٌ [vaḥd] sür'atle seyr etmeğ-e derler.

[و ر ط]

الْوَرْطَةُ [el-verṭat] (vāv'ın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Helāk. Ebū 'Ubeyd eyitti: **وَرْطَةٌ** [varṭat] Aslında şol düz yerdir ki onda tarīk olmaya.

الْإِيْرَاطُ [el-irāṭ] (hemzenin kesri ve med-diyle) ve

التَّوْرِيْطُ [et-tevrīṭ] (‘alā-vezni [et-tekrīm]) Vartaya salmak.

التَّوْرُطُ [et-teverruṭ] (fethateynle ve rā'nın zammı ve teşdīdiyle) Vartaya düşmek; yukālu: **أَوْرَطُهُ وَوَرَطُهُ تَوْرِيْطًا فَتَوْرُطُ هُوَ فِيْهَا** Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: **الْوَوْرَاطُ** [el-virāṭ] vāv'ın kesriyle aldamak ve hile etmektir. Ve fi'l-hadīsi: **”لَا خِلَاطٌ وَلَا وِرَاطٌ”** Ba'zılar eyitti: Bu

Resul'ün sallallāhu ‹aleyhi ve sellem: لَا يُجْمَعُ بَيْنَ مُتَفَرِّقٍ وَلَا يُفَرَّقُ بَيْنَ مُجْتَمِعٍ حَسْبَةَ الصَّدَقَةِ› dediği gibidir.

[و س ط]

الْوَسْطُ [el-vest] (vāv'ın fethi ve sîn'in sükunuyla) ve

الْبَسْطَةُ [es-siṭat] (sîn'in kesriyle) Bir nesneyi ortalamak; tekülu: وَسَطْتُ الْقَوْمَ أَسْطُهُمْ وَشَطًّا وَوَسْطَةً إِذَا تَوَسَّطْتَهُمْ

الْوَسِيْتُ [el-vasiṭ] (vāv'ın fethi ve sîn'in kesri ve meddiyle) Nesebde orta ve menzilde ‹ālî olmak; yukālu: فَلَا نُّ وَوَسِيْتُ فِي قَوْمِهِ إِذَا كَانَ أَوْسَطَهُمْ نَسَبًا وَأَرْفَعَهُمْ مَحَلًّا

الإِصْبَعُ الْوَسْطِيُّ [el-işba'u'l-vustā] Orta parmak.

التَّوَسِيْتُ [et-tevsit] (‹alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir nesneyi ortada kılmak; ve kara'e ba'zuhum: ﴿فَوَسَّطَنَ بِهِ جَمْعًا﴾ (العاديات) 5 Ve

تَوَسِيْتُ [tevsit] Bir nesneyi iki bölmeğe dahi derler.

الْمُتَوَسِّطُ [el-mutevessit] Halk içinde vāsita olan kimse; وَسَاطَةٌ [vesāṭat]tan me'hūzdur.

الْوَسْطُ [el-vesat] (fethateynle) Her nesnenin a'deli; kālallāhu ta'ālā: ﴿جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ (البقرة 143) Ve miyāne ma'nāsına da gelir; yukālu: هِيَ وَسَطٌ بَيْنَ الْجَيْدِ وَالرَّوِيِّ

وَسَطٌ [vesat] Orta yere dahi derler; tekülu: وَوَسَطٌ جَلَسْتُ وَسَطَ الدَّارِ وَوَسَطٌ [vast]ın hilāfıdır sükun-ı sîn'le ki وَسَطٌ [vast] zarftır, nitekim gelir inşā'allāhu ta'ālā.

الْوَأْسِطَةُ [el-vāsiṭat] (sîn'in kesriyle) Vāsita-i kilādedir ki وَأَسِطَةُ قِلَادَةٍ [vāsiṭatu] kilādet] cevāhirinun ortasında olup a'lāsı olandır. Ve

وَإِسْطٌ [Vāsiṭ] Bir şehrin addır, ona قَصْرٌ [Kaşr] dahi derler, şol قَصْرٌ [kaşr]dan ötürü ki Haccāc Başra ile Kūfe beyninde binā etmiştir. Ve وَأِسْطٌ [Vāsiṭ] müzekker ve munsarıftır, zīrā esmā-i bilādda gālib budur ki مَنِ وَأَسِطٌ [Minā] ve شَامٌ [Şām] ve عِرَاقٌ [Īrāk] ve هَجَرَ [Felc] ve دَابِقٌ [Dābiq] ve [Hecer] ki bunlar müzekker ve munsarıftır. Ve eger bunlar ile بُعْثَةٌ [buç'at] yāhūd beldet] dileyip lā-yansarıf kılarсан cā'izdir.

الْوَأْسِطِيُّ [el-Vāsiṭiyy] (sîn'in kesri ve yā'nın teşdidiyle) Vāsiṭ'a mensüb olan kimse. Ve fi'l-meseli: "تَعَاْفَلْ كَأَنَّكَ وَاسِطِيٌّ" Muberrred eyitti: Bu meselin aslı budur ki Haccāc, Vāsiṭ kavmin binā için suhreye tutardı. Binā'en ‹alā-zālik mezbūrlar kaçıp mescidde gurebā beyninde yatmağı ‹adet edinmişlerdi. ‹Ases gelip يَا وَاسِطِيٌّ diye çağırırken hangisi başın kaldırırsa onu tutup binā hizmetine iletmeğın tegāfūl edip kimse başın kaldırmaz olmuştu.

وَإِسْطُ الْكُورِ [vāsitu'l-kūr] (sîn'in kesri ve kāf'ın zammıyla) Deve pālānının ilerisi.

الْوَسْطُ [el-vast] (vāv'ın fethi ve sîn'in sükunuyla) Zarftır, بَيْنَ [beyne] ma'nāsına; tekülu: وَسَطْتُ الْقَوْمَ جَلَسْتُ وَسَطَ الدَّارِ Sîn'in hareketiyle olan bunun hilāfıncadır ki o zarf değildir, ismdir. Ve bi'l-cümle her yerde ki بَيْنَ isti'māli sahih ola وَسَطٌ [vast]tır teskīnle ve illā وَسَطٌ [vesat]tır. Ve bu kelāmdan وَسَطٌ [vesat]ın zarfiyyet tarikiyle isti'māli sahih olmaz demek lāzım gelmez, tā ki جَلَسْتُ الْوَسَطُ kelāmiyla su'āl müteveccih ola. Ve gāh olur وَسَطٌ [vesat] dahi teskīn olunup وَسَطٌ [vast] denir, lākin vech değildir.

[و ط ط]

الْوَطَاوَاتُ [el-vaṭvāt] (vāv'ın fethi ve ṭā'nın sükūnuyla) Kırılguç dedikleri kuştur, خَطَّافٌ [ḥuṭṭāf] ma'nāsına, ḥā-i mu'cemenin zammıyla.

الْوَطَاوَاتُ [el-veṭāvit] (vāv-ı evvelin fethi ve sānīnin kesriyle) Cem'î, kırılguçlar ma'nāsına. Ve fi'l-hadīsi kāle 'Aṭā b. Ebī Rebāḥ: "كُنَّا دَرَاهِمَ قَالَ "كُنَّا دَرَاهِمَ" فِي الْوَطَاوَاتِ يُصْنِبُهُ الْمَحْرَمُ قَالَ "كُنَّا دَرَاهِمَ" يَا نَبِيَّ وَطَاوَاتٍ [vaṭvāt] katil eden muhrimin cināyeti zikr olunanı mūcibdir. Aşmaṭ eyitti: وَطَاوَاتٍ [vaṭvāt]tan murād خَفَّاشٌ [ḥuffāš]tır ḥā-i mu'cemenin zammıyla, yarasa ma'nāsına, ba'zılar خَطَّافٌ [ḥuṭṭāf]tır dedi, nitekim mūrūr etti. Ve Ebū 'Ubeyd eyitti: خَطَّافٌ [ḥuṭṭāf] murād olmak eşbehtir, zīrā 'Ā'işe radiyallāhu 'anhā eyitti: "Vaktā ki Beyt-i mukaddes kaddesehullāhu ihrāk olundu, keler cinsi ağızlarıyla nefh edip āteşin ziyāde kılmağa dūrüşürlerdi ve vaṭvāt cinsi kanatlarıyla söyündürmeğe sa'y ederlerdi." Ve

وَطَاوَاتٍ [vaṭvāt] Korkak olan recül-i za'ife dahi derler. Ebū 'Ubeyd eyitti: Mezbūra وَطَاوَاتٍ [vaṭvāt] itlāk olunduğu zikr olunan tā'ire teşbīhendir, ammā 'Arabların "أَبْصُرُ" "أَبْصُرُ" وَطَاوَاتٍ فِي اللَّيْلِ مِنَ الْوَطَاوَاتِ" [vaṭvāt]tan murād خَفَّاشٌ [ḥuffāš] olduğunda şüphe yoktur.

[و ق ط]

الْوَقُطُ [el-vaḳṭ] (vāv'ın fethi ve ḳāf'ın sükūnuyla) ve

الْوَقِيطُ [el-veḳiṭ] (vāv'ın fethi ve ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Berk yerde yāhūd dağda yağmur suyu irkilsin diye kazılan çukurdur.

الْوِقَاطُ [el-viḳāt] (vāv'ın kesriyle) Cem'î,

zikr olunan çukurlar ma'nāsına. Ve

وَقُطٌ [vaḳṭ] Yere bırakmağa dahi derler; yukālu: وَقُطٌ بِهِ الْأَرْضُ إِذَا صَرَغَهُ

التَّوْقِيطُ [et-tevḳiṭ] (alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Su irkilmek için çukur kazmak; yukālu: أَصَابَتْنَا سَمَاءٌ فَوْقَ الصَّخْرِ أَيَّ صَارَ فِيهِ وَقُطٌ: يَا نَبِيَّ شِدْدَتِندِن كَايَاي دِلِپ وَقُطٌ [vaḳṭ] etti.

الْمَوْقُوطُ [el-mevḳūṭ] Yere bırakılmış.

يَوْمَ الْوَقِيطِ [yevmu'l-veḳiṭ] (vāv'ın fethi ve ḳāf'ın kesri ve meddiyle) Şol gündür ki zamān-ı İslām'ta Temīm'le Bekr b. Vā'il'e beyninde muhārebe vāki' olmuştur.

[و ه ط]

الْوَهْطُ [el-veḥṭ] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Ufatmak, kesr ma'nāsına. Ve وَهْطَةٌ [veḥṭat]ın cem'î dahi gelir.

الْوَهْطَةُ [el-veḥṭat] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Aşmaṭ rivāyeti üzere alçak yere derler ki bu وَهْدٌ [vehd]de de lügattır.

الْوَهْطُ [el-veḥṭ] (vāv'ın fethi ve hā'nın sükūnuyla) Cem'î, alçak yerler ma'nāsına. Ve

وَهْطٌ [veḥṭ] عَشْرٌ [eşer] ağacı dedikleri dikenli ağacın mīşesidir, nitekim عَيْصٌ [eṣ] سِدْرٌ [sidr] dedikleri ağacın mīşesidir. Ve

وَهْطٌ [Veḥṭ] Vilāyet-i Ṭā'if'te şol bağın isimidir ki 'Amr b. el-'Āş'ın idi.

الْإِيهَاتُ [el-ihāt] (hemzenin kesri ve meddiyle) Yere vurmak bir haysiyetle ki yerinden duramaz ola; yukālu: أَوْهَطُهُ إِذَا صَرَغَهُ صَرْعَةً لَا يَقُومُ مِنْهَا

FASLU'L-HĀ'

(فصلُ الهاءِ)

[ه ب ط]

الْهَبُوطُ [el-hubūṭ] (zammeteynle) İnmek, nüzül ma'nāsına; yukālu: هَبَطَ هَبُوطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْهَبِطُ [el-hebṭ] (hā'nın fethi ve bā'nın sükūnuyla) İndirmek; yukālu: هَبِطَ هَبِطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي أَيْ نَسَأَلُكَ الْغَيْطَةَ وَنَعُوذُ بِكَ أَنْ نَهْبِطَ غَيْبًا لَا هَبِطًا“ Ve semen eksilmeğe dahi derler; yukālu: هَبِطَ هَبِطًا مِنَ السَّلْعَةِ أَيْ نَقَصَ Ve semeni eksiltmek ma'nāsına da gelir; yukālu: هَبِطْتُهُ هَبِطًا Ve arıklatıp etin indirmeğe dahi derler; yukālu: هَبِطَ الْمَرَضُ لِحَمِهِ أَيْ هَزَلَهُ

الْإِهْبَاتُ [el-ihbāt] (hemzenin kesriyle ve hā'nın sükūnuyla) İndirmek. Ve

إِهْبَاتٌ [ihbāt] Semeni eksiltmek ma'nāsına da gelir; yukālu: أَهْبَطْتُ ثَمْنَ السَّلْعَةِ

الْإِنْهَابُ [el-inhibāt] (hemzenin ve hā'nın kesriyle) İnmek; yukālu: أَهْبَطْتُهُ فَانْهَبَطَ

الْهَبُوطُ [el-hubūṭ] (hā'nın fethi ve bā'nın zammıyla) Şol mekândır ki ondan aşağı inilir, حُدُورٌ [hudūr] ma'nāsına.

الْهَبِيطُ [el-hebīṭ] (hā'nın fethi ve bā'nın kesri ve meddiyle) Şol nākadır ki arık ola. Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere ki eyitti: 'Abīd b. Abraş'ın هَبِيطٌ [hebīṭ] müfred dediği kavli bundan me'hūzdur ki mezbūr yalnızlık ve za'iflik beyânında zikr olunmuştur.

[ه ر ط]

الْهَرِطُ [el-herṭ] (hā'nın fethi ve rā'nın sükūnuyla) Bir kimsenin 'ırzına değmek; yukālu: هَرِطَ فِي عِزِّهِ يَهْرِطُ هَرِطًا مِنَ الْبَابِ الثَّانِي إِذَا طَعَنَ فِيهِ وَتَنَقَّضَهُ

الْتَهَارُطُ [et-tehāruṭ] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Sövüşmek; yukālu: تَهَارَطَ الرَّجُلَانِ إِذَا تَشَاتَمَا

الْهَرِطَةُ [el-hirṭat] (hā'nın kesriyle ve rā'nın sükūnuyla) Şol dışı koyundur ki yaşlı ola.

الْهَرِطُ [el-hiraṭ] (hā'nın kesri ve rā'nın fet-hiyle) Cem'ci, yaşlı koyunlar ma'nāsına, قَرَبَةٌ [kīrbet] ile قَرَبٌ [kīreb] gibi.

[ه م ط]

الْهَمِطُ [el-hemṭ] (hā'nın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Zulm etmek ve hakkı ve bātılı seçmemek; yukālu: هَمَطَ النَّاسُ فُلَانًا يَهْمِطُهُمْ مِنْ هَمَطِ النَّاسِ الثَّانِي إِذَا ظَلَمَهُمْ حَقَّهُمْ

هَمِطٌ [hemṭ] Bir nesneyi oranlamadan almağa dahi derler.

الْإِهْتِمَاتُ [el-ihtimāt] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseye sövüp 'ırzına noksân getirmeğe derler; yukālu: إِهْتَمَطَ عِزُّ فُلَانٍ إِذَا سَتَمَهُ وَتَنَقَّضَهُ

[ه ي ط]

الْهَيَاطُ [el-hiyāt] (hā'nın kesriyle) ve

الْمُهَيَايَةُ [el-muhāyeṭat] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Çağrışıp gavgā ve galebe etmek; yukālu: وَقَعَ الْقَوْمُ فِي هَيَاطٍ وَمِيَاطٍ Ve مِيَاطٌ [miyāt] mīm'in kesriyle mūmāna'at ve mūdāfa'at ma'nāsınadır.

الْتَهَايُطُ [et-tehāyuṭ] (tā'nın fethi ve yā'nın zammıyla) Kavm bir yere cem' olup maslahatların ıslāh etmektir ki تَمَايُطٌ [temāyuṭ] un mukābilidir, Ferrā rivāyeti üzere; yukālu: تَهَايَطَ الْقَوْمُ إِذَا اجْتَمَعُوا وَأَضَلُّوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ

FASLU'L-YĀ

(فصلُ الأياءِ)

[ي ع ط]

يَعَاظُ [ye'āṭi] (yā'nın fethi ve ṭā'nın kesri üzere bināsı ile فَطَامَ [ḩaṭāmi] gibi) Bir lafzdır ki onunla kurt zecr olunur.

الإِيْعَاظُ [el-ī'āṭ] (hemzenin kesri ve med-diyle) Kurda يَعَاظُ [ye'āṭi] diye haykırmak; tekūlu: أَيْعَظُتُ الذَّنْبَ

BĀBU'Z-ZĀ'Ī MĪN KĪTĀBĪ
TERCEMETĪ ŢĪHĀHĪ'L-
CEVHERĪ

(بَابُ الطَّاءِ مِنْ كِتَابِ تَرْجَمَةِ صَحَاحِ الْجَوْهَرِيِّ)

ظ

FASLU'L-BĀ'

(فَضْلُ الْبَاءِ)

[ب ه ظ]

الْبَهْظُ [el-behẓ] (bā'nın fethi ve hā'nın sükunu ile) Bir kimseye yük ağır gelip 'āciz olmak; yukālu: **بَهْظُهُ الْجَمَلُ يَبْهَظُهُ بَهْظًا إِذَا أَثْقَلَهُ وَعَجَزَ عَنْهُ**

الْمَبْهُوظُ [el-mebhūẓ] (mīm'in fethi ve hā'nın zammı ile) Yükten 'āciz olan kimse.

الْبَاهِظُ [el-bāhiẓ] (hā'nın kesriyle) Meşak- katli olan nesne; yukālu: **هَذَا أَمْرٌ بَاهِظٌ أَيُّ شَأْنٍ**

FASLU'L-CĪM

(فصل النجم)

[ج ح ظ]

الْجُحُوظُ [el-cuḥūz] (zammeteynle) Gözün muklesi büyük ve yüksek olmak; yukālu: جَحَظْتُ عَيْنُهُ نَجَحَظُ جُحُوظًا إِذَا عَظُمَتْ مُقَلَّتْهَا وَتَنَأَتْ **الْجَاحِظُ** [el-cāḥiẓ] (ḥā'nın kesriyle) Gözünün muklesi büyük olan kimse.

الْجَحْمَظُ [el-caḥmaz] (‘alā-vezni جَعْفَرُ [ca‘fer]) Bi-ma‘nāhu, mīm ziyāde olunmuştur. Ve

جَاحِظُ [Cāḥiẓ] ‘Amr b. Baḥr’ın lakabıdır.

الْجَاحِظَاتَانِ [el-cāḥiẓatān] (ḥā'nın kesriyle) Gözün hade-kalarıdır, ya‘nī göz karalarıdır.

[ج ح ظ م]

الْجَحْمَظَةُ [el-caḥmeẓat] (‘alā-vezni الدَّخْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Bir kimseyi bağlamak; tekūlu: صَفْدٌ جَحْمَظْتُ الرَّجُلَ إِذَا صَفَدْتَهُ وَأَوْثَقْتَهُ Ve **صَفْدٌ** [şafd] feth-i şād-ı mühmele ve sükūn-ı fā ile bend etmektir.

[ج ح ظ]

الْجَظُّ [el-caẓz] (cīm’in fethi ve zā’nın teşdidiyle) Fermūde olan kimse. Ve fi’l-hadīsi: “أَهْلُ النَّارِ كُلُّ جَظٍّ مُسْتَكْبِرٍ”

[ج ع ظ]

الْجَعْظُ [el-ca‘z] (cīm’in fethi ve ‘ayn’ın sükūnuyla) Fermūde olan kimse.

الْجِنْعَاطُ [el-cin‘āz] (cīm’in kesri ve nūn’un sükūnuyla) Ahlākı çetin olan kimse.

الْجِنْعَاطَةُ [el-cin‘āẓat] (cīm’in kesri ve nūn’un sükūnuyla) Bi-ma‘nāhu.

[ج ف ظ]

الْإِخْفِيزَاطُ [el-icfīzāz] (hemzenin ve fā’nın

kesriyle) Cīfe şişmek, intifāḥ ma‘nāsına; yukālu: إِخْفَاطَتِ الْجِيفَةُ إِخْفِيزَاطًا مِثْلُ الْحَمَارِثِ إِذَا انْتَفَحَتْ Ve gāḥ olur ki إِخْفَاطَتُ elifin tahrik ederler hemze kılmakla, ictimā‘-ı sākineynden hazer edüben. Şa‘leb eyitti: إِخْفَاطَتُ ḥā-i mühmele ile olmak tashiftir.

[ج ل ظ]

الْمُجْلَنْظِي [el-muclenzī] (mīm’in zammı ve lām’ın fethi ve zā’nın kesri ve med-diyle) Şol kimsedir ki arkası üzere yatıp ayakların kaldıra. Pes **إِجْلَنْظِي** kelimesinin āhirinde olan elif ilhāk içindir ve gāḥ olur hemze ile isti‘māl olunup **إِجْلَنْظِيَّتُ** وَاِجْلَنْظَاتُ derler.

[ج و ظ]

الْجَوَاطُ [el-cevvāz] (cīm’in fethi ve vāv’ın teşdidiyle) Fermūde olup yürümesinde mütekebbir olan kimse.

الْجَوَظُ [el-cavz] (cīm’in fethi ve vāv’ın sükūnuyla) ve

الْجَوَظَانُ [el-cevezān] (fethateynle) Masdarlardır, yürümesinde tekebbür etmek ma‘nāsına; Ve fi’l-hadīsi: أَهْلُ النَّارِ كُلُّ جَعْظَرِيٍّ **جَوَاطُ**

FASLU'L-HĀ'

(فصلُ الحاءِ)

[ح ظ ظ]

الْحَظُّ [el-ḥazz] (ḥā'nın fethi ve zā'nın teşdidiyle) Nasīb ve baht. Ve

حَظٌّ [ḥazz] Baht sāhibine dahi itlāk olunur; yukālu: مَا كُنْتُ دَا حَظٍّ وَلَقَدْ حَظَّطْتُ فَأَنْتَ حَظٌّ

الْأَحْظُ [el-aḥuz] (hemzenin fethi ve ḥā'nın zammıyla) Cem'-i kiletli.

الْحُظُوظُ [el-ḥūzūz] (zammeteynle) Cem'-i kesreti.

الْأَحَاطِي [el-eḥāzī] (hemzenin fethi ve zā'nın kesriyle) Kezālik cem'-i kesreti 'alā-gayri'l-kiyās, gūyā ki bu أَحَظُّ [aḥuz] un cem'idir, أَرْهَطُّ [erāhiṭ] gibi.

الْحَظِيزُ [el-ḥazīz] (ḥā'nın feth ve zā'nın kesri ve meddiyle) Baht ve nasīb sāhibi olan kimse.

الْمَحْظُوظُ [el-maḥzūz] (mīm'in fethi ve zā'nın zammı ile) Kezālik baht ve nasīb sāhibi olan kimse; tekūlu: أَنْتَ حَظِيزٌ وَمَحْظُوظٌ أَيَّ جَدِيدٍ دُو حَظٍّ مِّنَ الرِّزْقِ

الْأَحَظُّ [el-eḥaz] (hemzenin ve ḥā'nın fethiyle) Ziyāde nasīb yāhūd baht sāhibi olan kimse; tekūlu: أَنْتَ أَحَظُّ مِّنْ فَلَانٍ

الْحُظُوظُ [el-ḥuzuz] (zammeteynle) ve

الْحُظَّظُ [el-ḥuzaz] (ḥā'nın zammı ve zā'nın fethiyle) Bunlar lügatlerdir, حُضَّضٌ [ḥuḍuḍ] la حُضَّظٌ [ḥuḍaz]da, devā ma'nāsına. **الْحُضَّظُ** [el-ḥuḍaz] ḥā'nın zammı ve ḍād'ın fethiyle kezālik devā ma'nāsınadır, Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere, lākin bu ḍād ile zā beynini cem' olur.

[ح ف ظ]

الْحِفْظُ [el-ḥifz] (ḥā'nın kesri ve fā'nın sükūnuyla) Saklamak; tekūlu: حَفِظْتُ الشَّيْءَ إِذَا حَرَسْتَهُ Ve ezber etmek ma'nāsına dahi gelir; tekūlu: إِذَا حَفِظْتُ الشَّيْءَ إِذَا حَرَسْتَهُ Ve **اسْتَعْظَمَ** [istizḥar] zahr-ı kalbden okumağa derler.

الْحَفِظَةُ [el-ḥafezat] (fethateynle) Şol meleklerdir ki benî ādem'in a'mālin yazarlar.

الْمُحَافَظَةُ [el-muḥāfezat] (mīm'in zammı ve fā'nın fethiyle) Gözetmek, murākabe ma'nāsına. Ve perhīz edip ictināb etmek ma'nāsına da gelir.

الْحِفَافُ [el-ḥifāz] (ḥā'nın kesriyle) Kezālik ictināb etmek ma'nāsına; yukālu: إِنَّهُ لُدُو حِفَافٌ وَمُحَافَظَةٌ إِذَا كَانَتْ لَهُ أَنْفَةٌ

الْحَفِيزُ [el-ḥāfiz] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Saklayıcı, nigh-bān ma'nāsına; ve minhu kavluhu ta'ālā: ﴿وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيزٍ﴾ (الأنعام، 104، هود 86)

الْإِحْتِفَافُ [el-iḥtifāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Saklamak; yukālu: إِحْتِفِظْ بِهَذَا الشَّيْءِ أَيَّ احْفَظْ

التَّحْفُظُ [et-teḥaffuz] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdidiyle) Mütenebbih olup gāfil olmamak. Ve bir nesneyi tadricle ezber kılmağa dahi derler; tekūlu: تَحْفَظْتُ الْكِتَابَ إِذَا اسْتَعْظَمْتَهُ شَيْئًا بَعْدَ شَيْءٍ

التَّحْفِيزُ [et-taḥfiz] (alā-vezni [et-tekrīm]) Hıfz ettirmek; tekūlu: حَفِظْتُهُ الْكِتَابَ إِذَا حَمَلْتَهُ عَلَى حِفْظِهِ

الْإِسْتِحْفَافُ [el-istihfāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir kimseden hıfz taleb etmek; tekūlu: اسْتَحْفَفْتُهُ إِذَا سَأَلْتَهُ أَنْ يَحْفَظَ

الْحَفِيزَةُ [el-ḥāfizat] (ḥā'nın fethi ve fā'nın kesri ve meddiyle) Gazab ve hamiyet ma'nāsına.

الْحِفْظَةُ [el-ḥifẓat] (ḥā'nın kesri ve fā'nın sükūnuyla ve zā'nın fethiyle) Bi-ma'nāhu; ve minhu kavluhum: **إِنَّ الْحَفَائِظَ تَنْقُضُ الْأَحْقَادَ** İnan Ya'nī "Akribāya ve dosta gayrılarının gazabı terahhum icāb eder, her ne denli ona kīnin dahi var ise."

الْإِحْفَازُ [el-iḥfāz] (hemzenin kesriyle) Gazaba getirmek.

الْإِحْتِفَازُ [el-iḥtifāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Gazaba gelmek; yukālu: **أَحْمَطْتُهُ** فاحتفظت أي أغضبتُهُ فغضب

[ح ن ظ]

الْحَنْظَاءُ [el-ḥanzā'et] (alā-vezni **الدَّخْرَجَةُ** [ed-daḥrecet]) Bir kimseyi teşhīr edip yaramaz söz işittirmek. Āhirinde olan elif **دَخْرَجَةٌ** [daḥrecet]e ilhāk içindir.

الْحِنْزِيَانُ [el-ḥinziyān] (ḥā'nın ve zā'nın kesri ve nūn'un sükūnuyla) Ziyāde fuḥş-gūy olan kimse; yukālu: **رَجُلٌ حِنْطِيَانٌ** Ve Umevī eyitti: **رَجُلٌ حِنْطِيَانٌ** derler ḥā-i mu'ceme ile ve **حِنْذِيَانٌ** [ḥinziyān] derler fahhāş ma'nāsına. Ve **عَنْظًا** به ve **حَنْظًا** به derler, bunların cümlesi isti'māl olunur.

FASLU'D-DĀL

(فصل الدال)

[د أ ظ]

الدَّأْظُ [ed-de'z] (dāl'ın fethi ve hemzenin sükūnuyla) Boğmak; yukālu: **دَأْظُهُ يَدَأْظُهُ دَأْظًا** Ve **مَنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا حَنَّه**

دَأْظُ [de'z] Kırbayı doldurmağa dahi derler.

[د ل ظ]

الدَّلْظُ [ed-delz] (dāl'ın fethi ve lām'ın sükūnuyla) Vurup def' etmek; yukālu: **دَلْظُهُ أَدْلُظُهُ دَلْظًا** مِنْ الْبَابِ الْأَوَّلِ إِذَا ضَرَبْتَهُ وَدَفَعْتَهُ Ebū 'Ubeyd rivāyeti üzere.

الدَّلْنُظَى [ed-delenzā] (fethateynle ve nūn'un sükūnu ve elifin kasrıyla) Ziyāde berk olan deve. Elif ziyādesi **سَفْرُجَل** [sefercel]e ilhāk içindir.

الدَّلْنُظَاءُ [ed-delenzāt] (fethateynle) Kezālik mü'ennesi; yukālu: **نَاقَةٌ دَلْنُظَاءٌ**

FASLU'R-RĀ

(فَضْلُ الرَّاءِ)

[ر ع ظ]

الرَّعْظُ [er-ru'z] (rā'nın zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Okun temren girecek deliği ki üzerine sinir sararlar.

الْأَرْعَازُ [el-er'āz] (hemzenin fethiyle) Cem'i.

الرَّعْظُ [er-re'az] (fethateynle) Okun temren girecek yeri ufanmak; yukālu: رَعِظَ السَّهْمُ يَزَعُظُ رَعِظًا مِنَ الْبَابِ الرَّاعِ إِذَا انْكَسَرَ رُغْظُهُ

الرَّعِيزُ [er-re'iz] (rā'nın fethi ve 'ayn'ın kesriyle) Şol oktur ki onun temreni girdiği yer ufanmış ola.

FASLU'Ş-ŞĪN

(فَضْلُ الشَّيْنِ)

[ش ظ]

الشَّيْظُ [eş-şizāz] (şīn'in kesriyle) Şol ağaçtır ki çuvalın kulpuna idhāl olunur. Ve Benī Dabbe'den bir uğrunun ismidir.

الشَّظُّ [eş-şazz] (şīn'in fethi ve zā'nın teşdidıyla) Çuvalın kulpuna zikr olunan ağacı bağlamak; yukālu: شَطَّظْتُ الْجُوالِقَ إِذَا شَطَّظْتُهُ شَدَّدْتُ عَلَيْهِ شِطَّظَاهُ

الْإِشْظَاظُ [el-işzāz] (hemzenin kesriyle) Çuvala zikr olunan ağacı işlemek. Ve

إِشْظَاظُ [işzāz] Erin āleti harekete gelmek, **إِنْعَاظُ** [in'āz] ma'nāsına; yukālu: أَشْطَّ الرَّجُلُ إِذَا أَنْعَظَ

الشَّظْظَةُ [eş-şazşezat] ('alā-vezni **الزَّلْزَلَةُ** [ez-zelzelet]) Zeker harekete gelmek; yukālu: **شَطَّظْتُ زُبَّ الْعَلَامِ عِنْدَ الْبُؤْلِ** Ve **زُبَّ** [zubb] zāy-ı mu'cemenin zammıyla recülün āletidir.

[ش ن ظ]

الشَّنَاظِي [eş-šenāzī] (şīn'in fethi ve zā'nın kesriyle) Etrāf, **نَوَاحِي** [nevāhī] ma'nāsına; yukālu: شَنَاظِي الْجَبَلِ لِنَوَاحِيهِ

الشَّنْظُورَةُ [eş-şunzūvet] (şīn'in ve zā'nın zammı ve nūn'un sükūnuyla **فُغْلُورَةُ** [fu'lūvet] vezni üzere) Vāhidi, nāhiye ma'nāsına.

[ش و ظ]

الشَّوَاظُ [eş-şuvāz] (şīn'in zammıyla) ve

الشَّيْوَاظُ [eş-şivāz] (şīn'in kesriyle) Şol ya-lındır ki onun tütünü yoktur.

FASLU'L-ʿAYN

(فَضْلُ الْعَيْنِ)

[ع ظ ا]

الْمُعْظَمُ [el-muʿaẓʿiz] (mīm'in zammı ve zā'nın sükunu ve ʿayn'in kesriyle) Şol oktur ki atıldıkta eğri gide.

الْعُظْمَةُ [el-ʿaẓʿazat] (alā-vezni **الزَّلْزَلَةُ** [ez-zelzelet]) Ok eğri gitmek; yukālu: **عُظِعْتُ** السَّهْمِ

الْتَعْظُظُ [et-teʿaẓʿuz] Uğraştan irkilip geri çekilmek; yukālu li'l-cebāni: **إِذَا تَعْظُظُ إِذَا نَكَصَ فِي الْقِتَالِ مَا حُوذَ مِنْ عُظِعَ السَّهْمِ** Ve kavluhum fi'l-meseli: **لَا تَعْظِينِي وَتَعْظِطِي** "أَيُّ لَا" **عَبُ** Cevherī eydür: Bu Ebū ʿUbeyd rivāyetidir, ammā ben zann ederim ki **عُظِعَ السَّهْمِ** tā'nın zammıyla olup **عُظِعَ** den meʿhūz ola, ok eğri gitmek maʿnāsına ki maʿnā-yı kelām bu takdīrce salāha emretme ki hālā ki nefsin fesād üzere ola demek olur, nitekim şāʿir bu şiʿrinde işāret etmiştir: **لَا تَنْهَ عَنْ حُلَّتِي وَتَأْتِي مِثْلَهُ | عَارًا عَلَيَّكَ | إِذَا فَعَلْتَ عَظِيمًا**

[ع ك ظ]

عُكَاطٌ [ʿUkāẓ] (ʿayn'in zammıyla) Mekke-i mükerrime nāhiyesinde ʿArab tāʿifesine mahsūs bir bāzārın ismidir her yıl onda cemʿ olup bir ay ikāmet edip alım satım edip şuʿarā şiʿrler inşād edip tefāhur ederlerdi, vaktā ki dīn-i İslām zuhūra geldi o bāzār bozulup münhedim oldu. Ve **يَوْمِي** **عُكَاطٍ** dedikleri bundan meʿhūzdur, yaʿnī şol iki gün ki onda muhārebe vāki olmuştur merreten baʿde uhrā.

الْعُكَاطِي [el-ʿUkāẓiyy] (ʿayn'in zammı ile) Zikr olunan bāzāra mensüb olan nesne; ve minhu **أَدِيمٌ** Ve **عُكَاطِي** [edīm] hemzenin

fethi ve dāl'in kesriyle deri maʿnāsına.

[ع ن ظ]

الْعُنْظَوَانُ [el-ʿunẓuvān] (ʿayn'in ve zā'nın zammı ve nūn'un sükunuyla) Fuḥş-gūy olan kimse; yukālu: **عُنْظَوَانٌ وَهُوَ فَعْلَوَانٌ** Ve

عُنْظَوَانٌ [ʿunẓuvān] Bir ota dahi derler ki darvar onu çok yedikte yüreği ağrır. Aşmaʿ eyitti: **فَأَمَّ يُعْنِطِي بِهِ** derler kaçan ona kelām-ı kabīh işittirip onu rüsvāy eylese.

FASLU'L-ĠAYN

(فَصْلُ الْغَيْنِ)

[غ ل ظ]

الْغَلِظُ [el-ġilaz] (ġayn'ın kesri ve lām'ın fethiyle) Galiz olmak; yukālu: غَلِظَ الشَّيْءُ يَغْلِظُ غَلِظًا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ

الْإِسْتِغْلَازُ [el-istiġlāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: غَلِظَ وَاسْتَعْلَظَ

الْغِلِزُ [el-ġilz] (ġayn'ın kesri ve lām'ın sükunuyla) ve

الْغَالِزُ [el-ġalz] (ġayn'ın fethi ve lām'ın sükunuyla) ve

الْغُلِزُ [el-ġulz] (ġayn'ın zammı ve lām'ın sükunuyla) ve

الْغِلْزَاتُ [el-ġilzat] (ġayn'ın kesriyle) Hoyrat ve nā-tırāş olmak; yukālu: رَجُلٌ فِيهِ غِلْزَةٌ وَغِلْزَةٌ وَغِلْزَةٌ وَغِلْزَةٌ أَي فَطَاظَةٌ [fezāz at] fā ile ve zā-i mu'ceme ile sertlik ve hoyratlıktır.

الْإِغْلَازُ [el-iġlāz] (hemzenin kesriyle) Sözü sert söylemek; yukālu: أَغْلَظَ لَهُ فِي الْقَوْلِ Ve

إِغْلَازُ [iġlāz] Galiz nesne almağa dahi derler; tekūlu: أَغْلَظْتُ الثُّوبَ إِذَا اسْتَرَيْتَهُ عَلِيظًا

التَّغْلِيظُ [et-taġlīz] ('alā-vezni [et-tekrīm]) Bir nesneyi sakil etmek; yukālu: وَمِنْهُ الدِّيَةُ Ve minhu: غَلِظَ عَلَيْهِ الشَّيْءُ تَغْلِيظًا اليمينُ الْمُغْلَظَةُ Ve: الْمُغْلَظَةُ الَّتِي تَجِبُ فِي شِبْهِ الْعَمْدِ

الْإِسْتِغْلَازُ [el-istiġlāz] Bir nesneyi galiz bulmağa dahi derler; tekūlu: إِسْتَعْلَظْتُهُ إِذَا تَرَكْتُ شِرَاهُ لِيغْلَظُهُ

[غ ن ظ]

الْغَنْظُ [el-ġanz] (ġayn'ın fethi ve nūn'un sükunuyla) Ziyāde gussalı kılmak; yukālu: Ve غَنْظُهُ الْأَمْرُ يَغْنُظُهُ غَنْظًا إِذَا جَهَدَ وَشَقَّ عَلَيْهِ

şiddet-i gussaya dahi derler. Ebū 'Ubeyde eyitti: غَنْظٌ [ġanz] bir kimse gussadan ölüm mertebesine varıp ölmemektir. Ve 'Ömer b. 'Abdul'azīz mevtin vasfında eyitti: غَنْظٌ "لَيْسَ كَالْمَغْنُظِ وَكَظُّ لَيْسَ كَالْكَظِّ" Ziyāde gam-nāk olmağa derler.

الْمَغْنُوزُ [el-maġnūz] (mīm'in fethi ve nūn'un zammıyla) Ziyāde gussalı olan kimse.

الْمُغَانِيزُ [el-muġānīz] (mīm'in zammı ve nūn'un kesriyle) Gam ve gussa verici kimse; yukālu: رَجُلٌ مُغَانِيزٌ

الْغَنْظَاةُ [el-ġanza'et] ('alā-vezni [ed-dāhrecet]) Bir kimseyi rüsvāy edip yaramaz kelimāt işittirmek; yukālu: غَنْظًا بِهِ إِذَا نَدَّدَ بِهِ وَأَسْمَعَهُ الْمَكْرُوهَ

[غ ي ظ]

الْغَيْظُ [el-ġayz] (ġayn'ın fethi ve yā'nın sükunuyla) Şol gazabdır ki intikām almağa 'aciz olanların kalbinde gizli olur; yukālu: غَاظُهُ فَهُوَ مَغِيظٌ وَلَا يُقَالُ أَغَاظُهُ

غَيْظٌ [Ġayz] (ġayn'ın fethi ve yā'nın kesriyle (?) kezālik) Bir recülün ismidir ki o Ġayz b. Murre b. 'Avf' tır ki cedd-i a'lāları Ġaḫafān'dır.

الْمُغَايِظَةُ [el-muġayīzat] (mīm'in zammı ve yā'nın fethiyle) Hışıma getirmek.

الْإِغْتِيَاظُ [el-iġtiyāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Hışıma gelmek. Ve

التَّغْيِيظُ [et-teġyīyuz] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdīdiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: غَايِظُ فَاغْتَاظَ وَتَغْيِيظُ

FASLU'L-FĀ'

(فَضْلُ الْفَاءِ)

[ف ظ ظ]

الْفَظُّ [el-fazz] (fā'nın fethi ve zā'nın teşdidiyle) Ricâlden galîz olan kimsedir. Ve

فَظُّ [fazz] Şikenbe suyuna dahi derler, mā-i kerîş ma'nāsına. Ve bunun tefsîri 'an-karîb gelir, inşā'allāh.

الْفَظَاظَةُ [el-fezāzat] (fā'nın fethiyle) Gılzat üzere olmak; yukālu: فَظَظْتُ يَا رَجُلُ فَظَاظًا مِّنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِفْتِظَاظُ [el-iftizāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Şikenbe suyu içmek için tedārük etmek. Ve bunun tarîki odur ki bir kimse devesin suvardıktan sonra gevişin getirmesin diye ağzın bağlaya, kaçan o kimse susayıp su bulmasa zikr olunan devenin karnın yarıp içinde olan nesneyi sıkıp suyun içe. Pes bu mukaddemā zikr olunan فَظُّ [fazz] ma'nāsından me'hüz olur.

[ف ي ظ]

الْفَيْظُ [el-feyẓ] (fā'nın fethi ve yā'nın sükūnuyla) ve

الْفَيْوُظُ [el-fuyūz] (zammeteynle) ve

الْفَيْظَا [el-feyzezā] (fethateynle) Vefāt etmek; yukālu: فَاطُ الرَّجُلُ يَفَيْظُ فَيْظًا وَفَيْوُظًا وَفَيْظَانًا إِذَا مَاتَ

الْفَوْظُ [el-fevẓ] (fā'nın fethi ve vāv'ın sükūnuyla) Zikr olunan ma'nāda lügattır.

الْفَوَاظُ [el-fevāz] (fā'nın fethiyle) Kezālik ma'nā-yı mezkūrda lügattır; yukālu: فَاطَتْ نَفْسُهُ فَاطٌ فَاطٌ يَمُوطُ فَوْظًا وَفَوَاظًا بِمَعْنَى خَرَجَتْ رُوحُهُ Ebū 'Ubeyde'den ve Kisā'ī'den böyle rivāyet olunmuştur. Ve

Aşma'ī, 'Amr b. el-'Alā'dan rivāyet edip eyitti: فَاطَتْ نَفْسُهُ denmez belki فَاطٌ denir ma'nāsına ve فَاطٌ dahi denmez ḡād-ı mu'ceme ile elbette, ammā Kisā'ī eyitti: فَاطَتْ نَفْسُهُ derler ve فَاطٌ هُوَ نَفْسُهُ dahi derler فَاطٌ نَفْسُهُ ma'nāsına, müte'addī ve lāzım gelir.

التَّفَيْظُ [et-tefeyyuz] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Nefsi kay' edip ihrāc etmek; yukālu: تَفَيْظُوا أَنْفُسَهُمْ بِمَعْنَى تَقَيُّوْهَا

الْإِفَاظَةُ [el-ifāzat] (hemzenin kesriyle) Kezālik ihrāc-ı nefis ma'nāsına; yukālu: ضَرَبْتُهُ حَتَّى أَفَظْتُ نَفْسَهُ وَأَفَاظَ اللَّهُ نَفْسَهُ

FASLU'L-ĶĀF

(فَضْلُ الْقَافِ)

[ق ر ظ]

الْقَرَزُ [el-ḳaraz] (fethateynle) سَلَمٌ [selem] ağacının yaprağıdır ki onunla deri dibāgat olunur.

الْمَقْرُوْطُ [el-maḳrūṭ] (mīm'in fethi ve rā'nın zammı ile) Şol deridir ki zikr olunan yaprakla dibāgat olunmuştur; yukālu: أَدِيْمٌ مَّقْرُوْطٌ

الْقَرَزِيْ [el-Ḳareziyy] (fethateynle ve yā'nın teşdidiyle) ve

الْقَرَزِيْ [el-Ḳureziyy] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın fethi ve yā'nın teşdidiyle) قَرَطٌ [Ḳaraz] vilāyetine mensüb olan nesne ki قَرَطٌ [Ḳaraz] vilāyetinden murād Yemen vilāyetidir, onda قَرَطٌ [ḳaraz] çok bittiğinden ötürü بلادٌ قَرَطٌ derler.

الْقَارِزُ [el-ḳāriz] (rā'nın kesriyle) قَرَطٌ [ḳaraz] devşiren kimse. Ve fi'l-meseli: "لَا" "İki kimse idiler, seleb yaprağı devşirmeğe çıkmışlardı geri gelmediler."

سَعْدُ الْقَرَزِيْ [Sa'du'l-Ḳarazi] (ḳāf'ın ve rā'nın fethiyle) Resūl'un sallallāhu 'aleyhi ve sellem mü'ezzininin ismidir ki Ḳubā adlı mevzi'de sākin idi. 'Ömer radiyallāhu 'anhu vālī oldukta onu Medīne-i münevvereye getirdi, onun evlādı bu güne dek Mescid-i Medīne'de mü'ezzinlik ederler.

قُرَيْظَةُ [Ḳureyzat] (ḳāf'ın zammı ve rā'nın fethiyle) ve نَضِيْرٌ [Neḏīr]: Bunların ikisi Ḳayber Yehūdilerinden iki kabīlenin ismidir ki tā'ife-i 'Araba mensüb oldular, neseblerin Mūsā'nın salavātullāhi 'aleyhi kardeşi Hārūn'a isnād etmekle. Ve

Muḥammed b. Ka'b el-Ḳurezī onlardır. **التَّقْرِيطُ** [et-taḳrīṭ] (‘alā-vezni التَّكْرِيمِ [et-tekrīm]) Bir kimseyi hāl-ı hayātında medh etmektir, nitekim تَأْبِيْنٌ [te'bīn] ba'de'l-vefāt medh etmektir; yukālu: فَلَانَ يَقْرِطُ Ebū Zeyd eyitti: تَقْرِيطٌ [taḳrīṭ] derler gerek hakla medh etsin gerek bātıl ile etsin.

التَّقَارُزُ [et-teḳāruz] (tā'nın fethi ve rā'nın zammıyla) Birbirin medh etmek; yukālu: هُمَا يَتَّقَارِظَانِ الْمُدَحَّ إِذَا مَدَحَ كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا صَاحِبَهُ

[ق ي ظ]

الْقَيْطُ [el-ḳayṭ] (ḳāf'ın fethi ve yā'nın sükūnuyla) Yaz gününün ıssısıdır, حَمَاءَةٌ الصَّيْفِ ma'nāsına ki ḫā-i mühmelenin fethi ve rā'nın teşdidiyledir. Ve

قَيْطٌ [ḳayṭ] Yaz gününde bir mekānda mukīm olmağa dahi derler; yukālu: قَاطٌ قَاطٌ يَوْمَنَا إِذَا اشْتَدَّ Ve gün gāyet ıssı olmağa dahi derler; yukālu: حَرَّةٌ

الْمَقِيْطُ [el-meḳīṭ] (mīm'in fethi ve ḳāf'ın kesri ve meddiyle) İsm-i mekāndır, yaz gününde sākin olacak yer ma'nāsına.

التَّقِيْطُ [et-teḳayyuz] (fethateynle ve yā'nın zammı ve teşdidiyle) Yaz gününde bir mekānda mukīm olmak; yukālu: بِالْمَكَانِ إِذَا أَقَامَ بِهِ فِي الصَّيْفِ

FASLU'L-KĀF

(فصل الكاف)

[ك ظ ظ]

الْكِظَّةُ [el-kizzat] (kāf'ın kesri ve zā'nın teşdidıyla) Bir zahmettir ki insāna imtilā-i ta'āmdan hāsıl olur; yukālu: كَظَّهُ الطَّعَامُ يَكْظُهُ: كَظًّا مِنَ الْبَابِ الْأَوَّلِ Ve gam ve gussa zahmet vermeğe dahi derler; yukālu: كَظَّنِي هَذَا أَيُّ كَظَّبِي مِنَ الْكَرْبِ Ve

كَظٌّ [kazẓ] Çetin huylu adama dahi derler, müşeddeden; yukālu: رَجُلٌ كَظٌّ لَطٌّ إِذَا كَانَ عَسِرًا مُتَشَدِّدًا

الْمُكَاطَّةُ [el-mukāzzat] (mīm'in zammıyla) Harbde gereği gibi safy ve mücāhede kılmak.

التَّكَاطُّ [et-tekāzz] (tā'nın fethiyle) Kavm birbiriyle 'adāvette hadden tecāvüz etmek.

الْكِظَازُ [el-kizāz] (kāf'ın kesriyle) Bima'nāhu; yukālu: تَكَاطَّ الْقَوْمُ إِذَا تَجَاوَزُوا الْحَدَّ فِي الْعَدَاوَةِ وَيَبِينُهُمْ كِظَازٌ

الْإِكْتِظَازُ [el-iktizāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Su akıntısı gelen sele dar gelmek, kesret-i seylden ötürü.

[ك ن ظ]

الْكِنْظُ [el-kenz] (kāf'ın fethi ve nūn'un sükūnuyla) Bir nesneden zahmet ve meşakkat çekmek; yukālu: كَنْظَهُ الْأَمْرُ مِثْلَ غَنْظَهُ إِذَا جَهَدَهُ وَشَسَّ عَلَيْهِ

FASLU'L-LĀM

(فصل اللام)

[ل ح ظ]

الْلَحْظُ [el-laḥẓ] (lām'ın fethi ve ḥā'nın sükūnuyla) Göz kuyruğuyla bakmak; yukālu: لَحَظَهُ وَلَحَظَ إِلَيْهِ إِذَا نَظَرَ إِلَيْهِ بِمُؤَخَّرِ عَيْنِهِ Ve **مُؤَخَّرٌ** [muḥḥir] **مُؤَمِّنٌ** [muḥmin] vezni üzere göz kuyruğuna derler.

الْلِحَازُ [el-leḥāz] (lām'ın fethiyle) Kezālik göz kuyruğuna derler.

الْلِحَازُ [el-liḥāz] (lām'ın kesriyle) Masdar-
dır, bir nesneyi sakınıp göz kulak tutmak ma'nāsına; tekülü: لَاحَظْتُهُ إِذَا رَاعَيْتُهُ

[ل ظ ظ]

الْإِلْظَازُ [el-ilzāz] (hemzenin kesriyle) Lāzım olmak; yukālu: أَلْظُ فُلَانٌ إِذَا لَزِمَهُ Ve bu Ebū 'Amr rivāyetidir. Ve

إِلْظَازٌ [ilzāz] Yağmur dā'im olmağa dahi derler; yukālu: أَلْظُ الْمَطَرُ أَيُّ دَامَ Ve bir yerde ikāmet etmeğe dahi derler; yukālu: أَلْظُ بِالْمَكَانِ إِذَا قَامَ بِهِ

الْمُلَظُّ [el-mulazz] (mīm'in zammı ve lām'ın fethiyle) Lāzım olan nesne; yukālu: هُوَ مُلَظٌّ بِهِ لَا يَفَارِقُهُ Ve kavlu İbn Mes'ūd: "الْظُّوَا فِي الدُّعَاءِ بِنَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ" **إِلْظَازٌ** [ilzāz] bir nesneye mülāzemet ve muvāzabet etmektir. Ba'zılar eyitti: **إِلْظَازٌ** [ilzāz] ibrām ve ilhāha derler.

الْمَلَاظَّةُ [el-mulāzzat] (mīm'in zammıyla) Muhārebede 'inād ve ta'assub üzere olmak.

الْمِلْظُ [el-mulizz] (mīm'in zammıyla ve lām'ın kesriyle) İbrām edici kimse.

الْمِلْظَازُ [el-milzāz] (mīm'in kesri ve

lām'ın sükūnuyla) Ziyāde ibrām edici kimse, مِلْحَاحٍ [milḥāḥ] ma'nāsına.

الْلُظُّ [el-luẓẓ] (lām'ın fethiyle) Çetin huylu olan kimse; yukālu: رَجُلٌ لُظٌّ كَظٌّ إِذَا كَانَ عَسِيرًا مُشَدِّدًا

[ل م ظ]

الْلَعْمَظَةُ [el-la'mezat] (alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Hırs ma'nāsına.

الْلَعْمَظُ [el-la'maẓ] (lām'ın ve mīm'in fethi ve 'ayn'ın sükūnuyla) Harīs olan kimse.

الْلُعْمُوْظُ [el-lu'mūẓ] (lām'ın ve mīm'in zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu.

الْلُعْمُوْظَةُ [el-lu'mūẓat] (lām'ın kezālik zammı ve 'ayn'ın sükūnuyla) Bi-ma'nāhu eyzan.

الْلَعَامِظَةُ [el-le'āmīẓat] (lām'ın fethi ve mīm'in kesriyle) لُعْمُوْظُ [lu'mūẓ]un cem'i, harīsler ma'nāsına.

الْلَعَامِيزُ [el-le'āmīz] (lām'ın kezālik fethi ve mīm'in kesri ve meddiyle) لُعْمُوْظُ [lu'mūẓ]un kezālik cem'i; yukālu: قَوْمٌ لَعَامِيزَةٌ وَلَعَامِيزُ

الْلَعْمَظَةُ [el-la'mezat] (alā-vezni الدَّحْرَجَةُ [ed-daḥrecet]) Kemikten eti soymak; tekūlu: لَعْمَظْتُ اللَّحْمَ إِذَا انْتَهَسْتَهُ عَنِ الْعَظْمِ Ve gāh olur لَعْمَظْتُهُ dahi derler, kalb üzerine.

[ل ف ظ]

الْلَفْظُ [el-lefẓ] (lām'ın fethi ve fā'nın sükūnuyla) Bir nesneyi ağızdan atmaktır; yukālu: لَفَظْتُ الشَّيْءَ مِنْ قَبِي أَلْفِظُهُ لَفْظًا مِنَ الْبَابِ Ve الثَّانِي إِذَا رَمَيْتَهُ

لَفْظٌ [lefẓ] Tekellüm ma'nāsına da gelir; yukālu: لَفَظْتُ بِالْكَلَامِ إِذَا تَكَلَّمْتُ بِهِ

لَفْظٌ [lefẓ] [melfūẓ] ma'nāsına dahi gelir, aslında masdardır.

الْأَلْفَازُ [el-elfāz] (hemzenin fethiyle)

Cem'i.

الْلَفَازَةُ [el-lufaẓat] (lām'ın zammıyla) Ağızdan atılan nesne.

الْتَلَفُظُّ [et-telaffuẓ] (fethateynle ve fā'nın zammı ve teşdidiyle) Tekellüm etmek; yukālu: تَلَفَظْتُ بِالْكَلَامِ إِذَا تَكَلَّمْتُ بِهِ

الْلَافِيزَةُ [el-lāfīẓat] (fā'nın kesriyle) Bir nesneyi ağızdan atıcı kimse. Ve 'Arablardan "أَسْمَحُ مِنْ لَافِيزَةٍ" dediği kavlerinde لَافِيزَةٌ [lāfīẓat]den murād ba'zılar eyitti: Keçidir; zīrā keçi gevişin geverken sağmağa da'vet ettiklerinde ağızından gevişin bırakıp safāyla sağalmağa teveccüh eder. Ve ba'zılar eyitti: لَافِيزَةٌ [lāfīẓat]tan murād şol yavrulu kuştur ki bātınında olan gıdāsın çıkarıp yavrusuna it'ām eder. Ve ba'zılar eyitti: لَافِيزَةٌ [lāfīẓat]tan murād değirmendir. Ve ba'zılar eyitti: لَافِيزَةٌ [lāfīẓat]tan murād horozdur ki dāneyi ağzına almış iken bırakıp refiklerine īsār eder. Ba'zılar لَافِيزَةٌ [lāfīẓat]dan murād deryadır dedi, 'anberi ve cevāhiri attığından ötürü. Pes لَافِيزَةٌ [lāfīẓat]ta olan hā mübālaga için olur.

[ل م ظ]

الْلَمْظُ [el-lemẓ] (lām'ın fethi ve mīm'in sükūnuyla) Dille ağızda bākī kalan ta'āmı aramaktır yāhūd diliyle dudağın yalamaktır.

الْتَلْمُظُّ [et-telemmuẓ] (fethateynle ve mīm'in zammı ve teşdidiyle) Bi-ma'nāhu; yukālu: تَلْمَظْتُ الْحَيَّةَ إِذَا أَخْرَجْتُ لِسَانَهَا كَتَلْمُظِّ الْأَكْلِ

الْلَمَازَةُ [el-lumāẓat] (lām'ın zammı ile) Ağızda bākī kalan ta'ām.

الْلَمَازُ [el-lemāẓ] (lām'ın fethiyle) Şey ma'nāsına; ve minhu kavluhum: مَا دُوْتُ مَا لَمَازًا أَيَّ شَيْئًا Ve

لَمَازٌ [lemāz] Dil ucuyla bir nesne tatmağa da derler; yukālu: شَرِبَ الْمَاءَ لَمَازًا إِذَا ذَاقَهُ بِطَرَفِ لِسَانِهِ

الْإِلْتِمَازُ [el-iltimāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Bir nesne ekl etmek; yukālu: اِلْتَمَطَ الشَّيْءُ إِذَا أَكَلَهُ

اللُّمَازَةُ [el-lumzāt] (lām'ın zammı ve mīm'in sükūnuyla) Nokta-i beyāzdır. Ve fi'l-hadīsi: "الْإِيمَانُ لُمَازَةٌ فِي الْقَلْبِ" Ve

لُمَازَةٌ [lumzāt] Atın aşağı dudağında olan beyāzdır.

الْأَلْمَازُ [el-elmaẓ] (hemzenin ve mīm'in fethiyle) Şol attr ki aşağı dudağında beyāz ola. Ve eger beyāz onun yukarı dudağında olsa ona اِرْزَمٌ [ersem] derler.

إِلْمِزَازٌ [ilmizāz] (hemzenin ve mīm'in kesriyle) Atın aşağı dudağında ak olması; yukālu: اِلْمَطَّ الْفَرَسُ اِلْمِزَازًا

FASLU'L-MĪM

(فَضْلُ الْمِيمِ)

[م ش ظ]

الْمَشْطُ [el-meşaz] (mīm'in ve šīn'in fethiyle) Ele kıymık batmak yā جَذَعٌ [cizc]e yapışmakla yāhūd dikene yapışmakla. Ve جَذَعٌ [cizc] evin sakfına kodukları kiriş ağacıdır ve ona şebīh olan ağaçlardır; yukālu: مَشِطَتْ يَدُهُ تَمْشِطُ مَشْطًا

[م ظ ظ]

الْمَظُّ [el-mazẓ] (mīm'in fethiyle ve zā'nın teşdidiyle) Yaban enārıdır.

مَظَّةٌ [Mazẓat] (mīm'in fethiyle) Sufyān b. Selhem'in lakabıdır ki mezbūr Sa'du'l-^cAşīre evlādındandır.

الْمُمَازَّةُ [el-mumāzzat] (mīm'in zammıyla) Gavgā edişip birbiriyle nizāc etmek.

الْتِمَازُ [et-temāzz] (tā'nın fethiyle) Kezālik ceng ve cidāl etmeğe derler; yukālu: اَلْتَمَازُ اَلْعَوْمُ

FASLU'N-NŪN

(فَضْلُ النُّونِ)

[ن ع ظ]

النَّعْظُ [en-naʿz] (nūn'un fethi ve ʿayn-ı mühmelenin sükūnuyla) Ālet-i recül harekete gelmek.

النَّعْوُظُ [en-nuʿūz] (zammeteynle) Bimaʿnāhu; yukālu: نَعَطَ الرَّبُّ يَنْعُظُ نَعْظًا وَنُعْوِظًا إِذَا انْتَشَرَ مِنْ الْبَابِ الثَّلَاثِ إِذَا انْتَشَرَ Ve زُبُّ [zubb] zāy-ı muʿceme ve bā-i müşeddede ile zeker maʿnāsınadır.

الْإِنْعَازُ [el-inʿāz] (hemzenin kesri ve nūn'un sükūnuyla) Ālet sāhibi āletin harekete getirmek; yukālu: أَنْعَظَ صَاحِبُهُ Ve

إِنْعَازُ [inʿāz] Mücāmaʿata harīs olmağa derler; yukālu: أَنْعَظَتِ الدَّابَّةُ إِذَا فَتَحَتْ حَيَاهَا مَوْءَةً وَقَبِضَتْ أُخْرَى

[ن ك ظ]

النَّكَظُ [en-nekaz] (fethateynle) ʿAcele maʿnāsına; yukālu: نَكِظَ الرَّجُلُ مِنَ الْبَابِ الرَّابِعِ

الْإِنْكَازُ [el-inkāz] (hemzenin kesriyle) ʿAcele ettirmek; yukālu: أَنْكَظَهُ غَيْرُهُ أَيَّ أَعْجَلَهُ عَنْ حَاجَتِهِ

التَّنْكِيزُ [et-tenkīz] (ʿalā-vezni [et-tekrīm]) Kezālik ʿacele ettirmek; yukālu: نَكَّظَهُ تَنْكِيزًا

FASLU'L-VĀV

(فَضْلُ الْوَاوِ)

[و ش ظ]

الْوَشِيطُ [el-veṣīz] (vāv'in fethiyle ve ṣīn'in kesriyle ve meddiyle) Şol mülāyim kemik pāresidir ki berk kemik ucunda olur ki ona kemirtlek dahi derler. Ve

وَشِيطَةٌ [veṣīzat] Ecnebī olana dahi derler; yukālu: بَنُو فَلَانٍ وَشِيطَةٌ فِي قَوْمِهِمْ أَيُّ هُمْ حَشَوُ فِيهِمْ

الْوَشِظُ [el-veṣz] (vāv'in fethi ve ṣīn'in sükūnuyla) Kemik pāresin ufatmak; tekūlu: وَشِظْتُ الْعِظْمَ أَشِظُّهُ وَشِظًا إِذَا كَسَرْتَهُ مِنْهُ Ve قِطْعَةٌ

وَشِظٌ [veṣz] Balta deliğine bir ağaç pāresi sokmağa dahi derler, sapı oynamasın diye; tekūlu: وَشِظْتُ الْفَأْسَ إِذَا جَعَلْتِ فِي حَزْتِهَا Ve حَزْتُ [ḥart] ḥā-i muʿcemenin fethiyle bir nesnenin deliğine derler.

[و ع ظ]

الْوَعْظُ [el-vaʿz] (vāv'in fethi ve ʿayn'ın sükūnuyla) Nasīhat etmek. Ve bir nesnenin āhirin andırmak.

الْوَعْظَةُ [el-iʿizat] (ʿayn'ın kesriyle) Bimaʿnāhu; tekūlu: وَعَظْتُهُ وَعَظًا وَعَعْظَةً مِنَ الْبَابِ الثَّانِي

الْوَيْعَازُ [el-ittiʿāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Nasīhat kabül etmek; yukālu: وَعَظْتُهُ وَالسَّعِيدُ مَنْ وَعِظَ إِذَا قَبِلَ الْمَوْعِظَةَ بِغَيْرِهِ وَالسَّقِيُّ مَنْ أَنْعَظَ بِهِ غَيْرُهُ

[و ك ظ]

الْوَكْظُ [el-vekz] (vāv'in fethi ve kāf'ın sükūnuyla) İtmek, def maʿnāsına; yukālu: وَكَّظَهُ غَيْرُهُ وَكَّظًا إِذَا دَفَعَهُ

الْمَوَاطَّةُ [el-muvākezat] Ebū ʿUbeyd'in

Muşannef inde vāki^c olan rivāyeti üzere mīm'in zammı ve kāf'ın fethiyle bir nesneye müdāvemet etmek; kālallāhu ta'ālā: ﴿إِلَّا مَا دُمْتُ عَلَيْهِ قَائِمًا﴾ (آل عمران 75) قَالَ مُجَاهِدٌ أَيُّ مُوَاطِّئًا

FASLU'L-YĀ'

(فَضْلُ الْيَاءِ)

[ي ق ظ]

الْيَقُظُّ [el-yeqūz] (yā'nın fethi ve kāf'ın zammıyla) ve

الْيَقِظُّ [el-yeqīz] (yā'nın fethi ve kāf'ın kesriyle) İkisi de mütenebbih olup hazer üzere olan kimse ma'nāsındır.

الْإِيْقَاطُ [el-īqāz] (hemzenin kesri ve meddiyle) Uyandırmak. Ve

إِيْقَاطٌ [īqāz] Toz koparmağa dahi derler; tekūlu: أَيَقَطُّتُ الْعُبَارَ إِذَا أَثْرَتْهُ

التَّيْقِظُّ [et-teyāqūz] (fethateynle ve kāf'ın zammı ve teşdīdiyle) Uyanmak.

الْإِسْتِيْقَاطُ [el-istīqāz] (hemzenin ve tā'nın kesriyle) Kezālik uyanmak ma'nāsına; yukālu: أَيْقَطُّهُ مِنْ نَوْمِهِ فَتَيْقِظُ وَاسْتَيْقِظُ

الْيَقِظَانُ [el-yeqīzān] (yā'nın fethi ve kāf'ın sükūnuyla) Uyanık olan kimse.

الْيَقِظَةُ [el-yeqāzat] (fethateynle) İsmidir, uyanıklık ma'nāsına.

يَقِظَةٌ [Yeqāzat] (kezālik fethateynle) Bir recülün ismidir ki o Yeqāza b. Murre b. Ka'b'dır ki cedd-i a'lāları Fihr'dir.

التَّيْقِيطُ [et-teyqīz] (alā-vezni التَّكْرِيم [et-tekrīm]) Kezālik toz koparmak; tekūlu: يَيْقِظُ الْعُبَارَ إِذَا أَثْرَتْهُ